Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
3 L
29

# CELEBRATISSIMI PATRIS DOMINI S. BONAVENTVRAE, ORDINIS MINORVM,

## Apoſtolicę Sedis Cardinalis, & ſublimitatis Theologicę interpretis eximii perluſtratio in arcana Tertii Libri Sententiarum.

### PROLOGVS.

DEVS, QVI diues eſt in miſericordia propter nimiã charitatẽ ſuã, qua dilexit nos, cũ eſſemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſaluati eſtis. Verbum iſtud ſcribitur 2. ad Ephe. in quo inſinuatur nobis noſtræ redemptionis myſterium, ac ꝑ hęc verba manifeſtat nobis ſubiectum Libri ſententiarum: & ſpecialiter quãtum ad tertiam partem ipſiꝰ, in qua implicatur noſtræ redemptionis ſacramentum factæ per Chriſtũ.

1 Poſſunt autem ĩ hoc verbo quatuor notari pertinentia ad reparationem generis humani. Quorum primum eſt actio reparationis. Secundum eſt lapſus reparabilis. Tertium perſona reparatoris. Quartum autem & vltimum ſalus hominis reparati. Auctor autem reparationis notatur, cum dicitur, Deus, qui diues, &c. Ipſe enim in ſua largiflua miſericordia non aliunde motus diſpoſuit reparare genus humanum, ſicut ſcribitur in Iohannis tertio, Sic deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat. Lapſus vero reparabilis, cum dicitur. Cũ eſſemus mortui peccatis. Peccatum enim primi parentis erat cauſa noſtræ mortis, per quem a ſtatu innocẽtiæ prolapſum fuit genus humanũ. Quod ſcribitur Ro. 5. Sicut per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatũ mors, ita & in oẽs mors pertranſijt, in quo oẽs peccauerunt: & quia in alio & per aliũ peccauerunt, ideo reparabiliter ceciderunt. Perſona vero reparatoris notatur, cum dicitur: Conuiuificauit nos Chriſto. Nam Chriſtus fuit, in quo facta fuit hæc reconciliatio, ſicut ſcribitur ad Coloſſen. j. In ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia, in ipſum pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terris ſunt. Salus vero hominis reparati tangitur in hoc, quod dicitur, Cuius gratia ſaluati eſtis, &c. Cum enim merito paſſionis Chriſti collata eſt efficacia ſacramentis, vt per ea infirmis detur gratia ſanatiua, ſecundum illud ad Timotheum tertio, Secundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nobis abunde per Ieſum Chriſtum. De his quatuor ſimul habetur 5. ad Romanos in quodam verbo, vbi ſic ait. Commendat autem deus charitatem ſuam in nobis. Ecce auctor reparationis. Cum adhuc peccatores eſſemus. Ecce lapſus reparabilis. Chriſtus pro nobis mortuus eſt: in quo perſona notatur reparatoris. Multo magis iuſtificati nunc per ſanguinem ipſius ſaluati erimus ab ira per ipſum. Ecce ſalus hominis reparati. Et ſecundum hæc quatuor,



Ffi Monaſterij Sancti Petri de Peruſia.
Laus Deo.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quæ in prędicta auctoritate deſcribuntur, quatuor ſunt libri ſententiarum. Nam in primo libro agitur de reparationis auctore, vtpote de beata trinitate. In ſecundo vero agitur de perſona reparabili, vtpote de homine cadente a ſtatu conditionis, & innocentiæ. In tertio agitur de perſona reparationis, vtpote de Chriſto deo, & homine. In quarto vero agitur de hominis reparati ſalute, q̃quidem conſiſtit in expi[illegible]ue culpę, & amo[illegible] Et ſic patet quõ iſte totalis liber [illegible]ſatur circa noſtrę reparationis myſterium explicandũ: ſpecialiori tamen modo hoc ſpectat ad tertium librum, in quo manifeſtatur, qualiter conuiuificati ſumus per Chriſtum. Et hoc notat Apoſtolus in verbo prædicto cum dixit. Conui-
2 uificauit nos Chriſto. Quia deus viuificauit nos in Chriſto, cum Chriſto, per Chriſtum, & ſecundum Chriſtum. Primo ergo deus conuiuificauit nos in Chriſto: quia in perſona eius mortalitatem noſtram vitæ ſociauit, ſecundũ illud Iohannis quinto. Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ita & filio dedit habere vitam in ſemetipſo. Si ergo vitam habet filius in ſemetipſo, dum ſibi mortalitatem noſtram aſſumpſit, nos immortali vitæ ſociauit: ac per hoc in ſemetipſo conuiuificauit. Conuiuificauit nos etiam cum Chriſto, dũ ipſe Chriſtus, qui vita erat, inter mortales homines vixit, ſecundum illud quod dicitur in principio. 1. Iohannis. 1. Quod fuit ab initio, quod audiuim⁹, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ: & vita manifeſtata ẽ, & vidim⁹, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam æternam: & ſicut dum in terris eſt viſus, & cum hominibus conuerſatus eſt de⁹ nos conuiuificauit cum Chriſto, dũ viuere nos fecit cum ipſo. Conuiuificat etiam nos per Chriſtum, dum nos a morte eripuit per mortẽ ipſius, ſecundum illud prima Petri. cap. 3. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortu⁹ eſt, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerret deo. Dum ergo Chriſtus vitam ſuam pro nobis poſuit, [illegible] per ipſum genus hu[illegible] uificauit. Poſtre[illegible] Chriſtum nos viuificauit, dum ad [illegible] exẽplum nos per viã vitæ direxit, iuxta illud Pſal. Notas mihi feciſti vias vitæ. Notas nobis fecit vias vitæ, dum nobis fidem, & ſpem, & charitatem, & dona gratiarum diſtribuit, & mãdata adiunxit, in quibus ipſe Chriſt⁹ ambulauit, & in quibus conſiſtit via vitæ, per quam Chriſtus nos docuit ambulare. Deus ergo nos viuificauit ſecundum Chriſtum, quia ad viã dirigit imitatores ipſius. De his quatuor ſimul habetur Phil. 2. Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens: ecce primũ, ſcilicet quòd mortalitatem noſtram vitæ ſuæ vniuit. In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo: ecce ſecundum, videlicet quòd cum hominibus vt homo vixit. Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem: ecce tertium, videlicet, quòd per mortem ſuam nos a morte liberauit. Propter quod & deus exaltauit illum: ecce quartum, quòd videlicet poſt mortem multos habuit ſequaces, & imitatores credentes in eũ.

FINIS PROLOGI.

DE IN-

# DE INCARNATIONE VERBI alijſque ad hoc ſpectantibus.

## DISTINCTIO I.

CVM venit igitur plenitudo tporis (vt ait Apoſt.) miſit deus filium ſuum, factum de muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt in adoptionem filiorum dei reciperemur. Tempus autem plenitudinis dicitur tẽpus gratię, quod ab aduentu ſaluatoris exordium ſumpſit. Hoc eſt tẽpus miſerendi. & annus benignitatis, in quo gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Gratia, quia per charitatem impletur quod in lege præcipiebatur. Veritas, quia per Chrſti aduentum exhibetur atque perficitur humanæ redemptionis ſponſio facta ab antiquo. Filij ergo miſſio eſt ipſa incarnatio. Eo enim miſſus eſt, quod in forma hominis mundo viſibilis apparuit, de quo ſupra ſufficienter dictum eſt.

*De vnione naturarũ in Chriſto ex parte perſonę aſſumẽtis.* Gala.4. Eſa.61. Ioan.1. Phili.2.

### Quare filius carnem aſſumpſit, non pater, vel ſpiritus ſanctus.

DILIGENTER vero annotandum eſt, quare filius, non pater, vel ſpiritus ſanctus eſt incarnatus. Solus namque filius hominem aſſumpſit. Quod vtique congruo ordine, atque alta dei ſapientia fecit conſilio, vt deus qui in ſapientia ſua mundũ condiderat ſm illud, Omnia in ſapientia feciſti domine quę in cęlis ſunt, & quæ in terris, reſtauraret in eadem. Hæc eſt mulier euangelica, quæ accendit lucernam, & drachmam decimam, quę perdita fuerat, reperit; ſapientia, ſcilicet patris, quæ teſtam humanæ infirmitatis lumine ſuæ diuinitatis accendit, perditumque hominem reparauit, nomine regis & imagine inſignitum. Ideo etiam filius miſſus eſt, & non pater, quia congruentius mitti debebat, qui ẽ ab alio, quam qui a nullo eſt: filius autem a patre eſt: pater verò a nullo eſt. Vt enim ait Aug. in lib. de Tri. Non enim habet de quo ſit. Sicut ergo pater genuit, filius genitus eſt, ita congrue pater miſit, filius miſſus eſt. Ab illo enim conuenienter mittitur dei verbum, cuius eſt verbum. Ab illo mittitur, de quo natum eſt. Mittitur quod genitum eſt. Pater vero qui miſit, a nullo eſt. Ideoque pater miſſus non eſt, ne ſi mitteretur, ab alio eſſe putaretur. Miſſus eſt ergo primo filius, qui a ſolo patre eſt: deinde etiam ſpiritus ſanctus, qui eſt a patre & filio: ſed filius ſolus in carne miſſus eſt, nõ ſpiritus ſanctus, ſicut nec pater. Quod ideo factũ eſt, vt qui erat in diuinitate dei filius, in humanitate fieret hoĩs filius. Non pater, vel ſpũs ſanctus carnẽ induit, ne alius in diuinitate eſſet filius, alius in humanitate. Et ne idem

*Prima rõ.* Pſal. 103. Ephe.1 Lucæ. 15. *Scda ratio* Li.c.4.20. Tomo.3. *Tertia rõ.*

Ca.2.to.3. eſſet pater & filius, ſi deus pater de homine naſceretur. Vnde Aug. in eccleſiaſticis dogmatibus, Non pater carnem aſſumpſit, neque ſpiritus ſanctus, ſed filius tantum, vt qui erat in diuinitate dei filius, ipſe fieret in homine hominis filius, ne filij nomen ad alterum trãſiret, qui non eſſet æterna natiuitate filius. Dei ergo filius hominis factus eſt filius, natus ſecundum veritatem naturæ ex deo dei filius, & ſm veritatem naturæ ex hoĩe hominis filius, vt veritas geniti nõ adoptione, non appellatione, ſed in vtraque natiuitate filij nomen naſcendo haberet, vt eſſet verus deus, & verus homo vnus filius. Nõ ergo duos Chriſtos, neq; duos filios, ſed deũ & hoiem vnum filiũ, quem propterea & vnigenitum dicimus, manentem in duabus ſubſtantijs, ſicut ei naturæ veritas contulit non confuſis naturis neque immixtis, ſicut Timotheani volunt, ſed ſocietate vnitis. Ecce habes quare filius, nõ pater vel ſpiritus ſanctus carnem aſſumpſerit.

### Vtrum pater vel ſpiritus ſanctus potuerit incarnari, vel poſſit.

SI vero quæritur, Vtrum pater vel ſpiritus ſanctus incarnari potuerit, vel etiam modo poſſit, ſane reſponderi poſſet, & potuiſſe olim, & poſſe nunc carnem ſumere, & hominem fieri tam patrem, quam ſpiritum ſanctum. Sicut enim filius homo factus eſt, ita pater, vel ſpiritus ſanctus potuit, & poteſt.

### An filius qui tantum carnem accepit, aliquid fecerit quod non pater vel ſpiritus ſanctus.

Auguſ. de Tri. li. 13. Cap. 11. & lib. 1. c. 6. Reſpõſio. SED forte aliqui dicent, Cum indiuiſa ſunt opera trinitatis, ſi filius carnem aſſumpſit, tunc pater & ſpiritus ſanctus: quia ſi filius carnem aſſumpſit, nec hoc fecit pater, vel ſpiritus ſanctus, non omne quod facit filius, facit & pater, & ſpiritus ſanctus: at omnia ſimul pater & filius & amborum ſpiritus pariter concorditer operãtur. Ad quod dicimus, quia nihil operatur filius ſine patre & ſpiritu ſancto, ſed vna eſt horum trium operatio indiuiſa & indiſſimilis, & tamen filius, non pater vel ſpiritus ſanctus carnem aſſumpſit. Ipſam tamen carnis aſſumptionem trinitas operata eſt, ſicut Auguſtinus dicit in libro de fide ad Petrum. Cap. 2. in fine to. 3. Reconciliati ſumus per ſolum filium ſecundum carnem, ſed non ſoli filio ſecundum deitatem. 2. de Tri. cap. 4. Trinitas enim nos ſibi reconciliauit, per hoc quòd ſolum verbum carnem ipſa trinitas fecit. Trinitas ergo carnis aſſumptionem fecit, ſed verbo, non patri vel ſpiritui ſancto. Si enim pater ſibi, & filius ſibi, vel pater filio, & filius patri carnis aſſumptionem operatus eſſet, iam non eadem eſſet operatio vtriuſque, ſed diuiſa. Sed ſicut iuſeparabilis, & indiuiſa eſt vnitas ſubſtantiæ trium, vt ait Auguſtinus in libro de Trinitate, ita & operatio: non tamen eandem trinitatem natam de virgine, crucifixam.

xam, & ſepultam catholici tractatores docuerunt, ſed tantummodo filium: nec eandem trinitatem in ſpecie columbæ deſcendiſſe ſuper Ieſum, ſed tantum ſpiritum ſanctum, nec eandem dixiſſe de cœlo, Tu es filius meus: ſed tantum patris vocem fuiſſe ad filium factã, quamuis pater & filius & ſpiritus ſanctus ſicut inſeparabiles ſunt, ita & inſeparabiliter operentur. Hæc & mea fides eſt, quoniam quidem hæc eſt catholica fides. Licet ergo ſolus filius carnem aſſumpſerit, ipſam tñ incarnationem cum patre & ſpiritu ſancto opatus eſt. Matth. 3. & 17. Mar. 1.

De vnione naturarum in Chriſto ex parte perſonę aſſumentis.

## DISTINCTIO I.

Cum venit igitur plenitudo temporis, &c.

Expoſitio. CVM intendat determinare Magiſter qualiter nos deus Chriſto conuiuificauit, liber iſte diuidi habet ĩ quatuor partes ſm quatuor, quæ prædicta ſunt. Diuiſio. In quarum prima Magiſter determinat de vnione naturarũ in Chriſto, per quam dicimur conuiuificari in Chriſto. In ſecũda vero determinat, qualiter ſe noſtris infirmitatibus cõformauit, ex quo dicimur cõuiuificari Chriſto. Et incipit hæc ſecunda pars infra diſt. 12. Solet etiam quæri. vtrum alium hoĩem, vel aliũde, &c. In tertia vero determinat qualiter ꝑ mortem ſuam nos a morte liberauit: ex quo nos dicimur viuificari ꝑChriſtum infra diſt. 19. Nunc ergo quæramus quõ per mortem ipſius, &c. In quarta vero, & vltima determinat qualiter habitus virtutum in Chriſto fuerunt, & qualiter eſſe debeant in eius imitatoribus, ex quo dicitur, quod deus ſm Chriſtum nos viuificauit infra. diſt. 23. Cum vero ſupra habitum ſit Chriſtum, &c. Vel aliter. Quoniam in hoc libro agitur qualiter deus nos conuiuificauit Chriſto, & Chriſtus nos viuificauit aſſumẽdo vitam noſtræ naturæ, & participãdo nobis vitam gratiæ: ideo liber iſte habet partes duas. In prima agitur de vita, quã pro nobis Chriſtus aſſumpſit. In ſecunda vero de vita, quam nobis contulit, infra diſt. 23. Cum vero ſupra habitum ſit, &c. Vbi agitur de virtutib⁹, donis, & præceptis. Prima pars habet duas. In quarum prima determinat Magiſter de incarnatione verbi, ſiue de vitę noſtræ aſſumptione facta a verbo in ſe, ſiue abſolute. In ſecunda vero prout ordinatẽ ad noſtram redemptionem, infra diſtinct. 12. Solet etiam quæri, vtrum alium hominem, &c. Prima pars vbi Magiſter determinat de vnione naturarũ in Chriſto, diuiditur in tres partes. In prima oſtendit Magiſter, ꝙ in Chriſto fuit vnio naturarum diuerſarum. In ſecunda vero oſtendit vniendi, & aſſumendi modum, infra diſt. 5. Præterea inquiri oportet. In tertia vero qualiter per illam vnionẽ fiat communicatio idiomatum, & proprietatum, infra. diſt. 8. Poſt prædicta inquiri debet, &c. Prima pars diuiditur in duas. In prima agitur de vnione naturarum. In ſecunda de Chriſti conceptione, infra diſt. 3. Quæritur etiam de carne verbi. Prima pars diuiditur in duas partes. In prima determinat de vnione naturarum in Chriſto ex parte perſonæ aſſumentis. In ſecunda ex parte naturæ aſſumptæ, infra diſtinct. 2. Et quia in homine tota humana natura. Prima pars quæ tenet præſentem diſtinctionem diuiditur in tres partes. In prima oſtendit Magiſter incarnationem factam eſſe in perſonæ filij. auctoritate Apoſtoli. In ſecunda inquirit eius rationem. ibi. Diligenter vero annotandum eſt, &c. In tertia vero mouet dubitationem. ibi. Si vero quæritur, vtrum pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, &c. Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera.

## Cum venit igitur,&c.

Dub.1. Quærit de verbo Apoſtoli, quod
dicitur. At vbi venit plenitudo tem-
poris,&c. Contra. Videtur,quòd nõ
fuerit plenitudo temporis in aduen-
tu filij dei.j.Corinth.13.Ex parte co
gno.& ex parte pro.ſed plenitudo e-
uacuat,quod ex parte eſt·ergo vide-
tur,quòd plenitudo temporis non-
dum ſuperuenerit.Item.Matt.13.De
ſagena quantum imple. glo. In fine
mundi:ergo non videtur,quòd ante
finem mundi ſit tẽporis plenitudo.
Reſpon. Reſpon.Dicendum,quòd tempus in
carnationis dicitur tempus plenitu-
1 dinis multiplici de cauſa. Prima,qa
deus impleuit,quod præfinierat.Vn-
de ſup illud Gal.4.At vbi venit ple-
nitudo temporis,glo.Completum eſt
tempus,quod præfinierat pater,quan
do mitteret filium ſuum. Alia ratio
eſt propter impletionem promiſſio-
nis:quia ille nobis datus eſt, qui fue-
rat repromiſſus. Vnde ſuper Ioha.j.
Plenum gratię,& veritatis.gloſ.quo
ad impletionem promiſſorum. Ter-
tia ratio eſt quantum ad completio-
nem figurarum; quia in Chriſti ad-
uentu figuræ illæ,quæ erant in vete-
ri teſtamento,impletæ ſunt veritatẽ.
Matt.5. Non veni legem ſoluere,ſed
adimplere. Quarta ratio eſt propter
plenitudinẽ gratiæ, quæ fuit in Chri
ſto, quæ fuit principium omnium
plenitudinum. Vnde.Col.2. In Chri
ſto habitat omnis plenitudo diuini-
tatis corporaliter.Quinta ratio pro
pter plenitudinẽ generationis: quia
cum ſit quadruplex modus genera-
2 tionis, Prima quidem nec de vi-
ro, nec de muliere, ſed terra. Se-
cunda mulieris de ſolo viro. Tertia
vero prolis de viro,& muliere.Quar
ta vero viri de ſola muliere:iſta quar
ta eſt conſummata in Chriſti incar-
natione.Sexta vero ratio eſt,quia tẽ-
pus incarnationis eſt tempus ſextæ
ætatis,in qua quidem eſt plenitudo,
& perfectio:vt ſicut mundus in ſexto
die eſt conſummatus,ſic in ſexta æta
te ſit reparatus.Ita ꝙ prima ætas fuit
3 ab Adam vſque ad Noe. Secunda a
Noe vſq; ad Abrahã. Tertia ab Abrahã
vſque ad Moyſen. Quarta a Moyſe
vſq; ad Dauid.Quinta a Dauid vſq;
ad Chriſtum. Sexta a Chriſto vſque
ad finem.His ergo ſex rationibus di
citur tempus incarnationis tempus
plenitudinis. Ad illud ergo in con-
trarium,quòd non eſt plenitudo vſq;
ad gloriam.Dicendum,quòd eſt ple-
nitudo gratiæ· & plenitudo gloriæ.
Et illæ duæ rationes procedũt de ple-
nitudine gloriæ, auctoritas autem
Apoſtoli intelligitur de plenitudine
gratiæ. Propter quod notanda eſt 4
quædam diſtinctio de plenitudine:
ꝙ quædam eſt plenitudo naturæ,quę
dam gratiæ,quædam gloriæ.Plenitu
do naturæ in duplici eſt differentia.
Prima quantum ad rem in conditio
ne, de qua Geneſ.2. Compleuit deus
die ſexto opus ſuum. Secunda quan-
tum ad rerum multiplicationem. De
qua Pſal. Domini eſt terra, & pleni-
tudo eius. Similiter & plenitudo gra
tiæ duplex eſt. Quædam in capite:&
de hac Iohan.j.Plenum gratia,& ve
ritatis. Quædam in membris: & de
hac Act.j.Repleti ſunt omnes ſpiri-
tuſancto.Et Eph.j.Propoſuit.&c.Si-
militer plenitudo gloriæ duplex eſt,
vel quantum ad numerum electorũ:
de hac Apocal.6.Suſtinete modicum
tempus donec imple.&c. Aut quan-
tum ad perceptionem æternorum bo
norum.Eccleſ.24.In plenitudine ſan
ctorum detentio mea.

## Factum de muliere.

Contra. In ſymbolo legitur. Geni
tum,non factum,&c.Item.Si de mu Dub.2.
liere factus eſt,non videtur,quòd mu
lier ſit eius mater,ſed ſolum materia:
propter quid ergo magis dicit factũ,
quàm genitum? Reſpon. Dicendũ,
quòd Chriſtus ſm naturam diuinam Reſpon.
ita eſt genitus,quòd non factus,quia
non eſt creatura.Secundum humanã
vero ita eſt genitus,quòd factus,quia
conceptus fuit a virgine faciente di-
uina virtute.Qualis autem virginis
fuerit virtus. hoc melius manifeſta-
bitur loco ſuo: per hoc autem quod
dictũ eſt, patet reſponſio ad obiecta.

## Factum ſub lege.

Contra; quia dicitur.j.Tim.j.Iu- Dub.3.
ſto non

ſto non eſt lex poſita:ſi ergo Chriſtꝰ
iuſtiſſimus erat, videtur, &c. Itē. Chri
6 ſtus non tenebatur implere manda-
ta legis:ergo non videtur, ꝙ ſub lege
Reſpon. eſſet factꝰ. Reſp. Dicendū ꝙ eſſe ſub
lege, dr̄ tribꝰ modis, vel quātū ad cau
ſam, vel quantū ad obſeruationē, vel
quantum ad motiuū. Quantū ad cau
ſam ſunt illi, q̄ nati ſunt ſub peccato.
Quātum ad obſeruationem ſunt iſti,
qui legem obſeruant. Quantum ad
motiuū ſunt illi, qui timore ſeruiunt.
Chriſtus ergo non fuit ſub lege quā-
tum ad cauſam, vel quantum ad mo-
tiuum, ſed ſolum quantum ad obſer-
uationem:aliter tamen, q̄ alii hoīes:
quia eſſe ſub lege quantum ad obſer-
uationem poteſt eſſe dupliciter, Vel
quantum ad obedientiam obligato-
riam, vel quantū ad obedientiam ſpō
taneā. Et primo modo ſunt hoīes, ſe
cundo modo fuit Chriſtus, qui ſe me
ra liberalitate legalis obſeruantiæ (vt
exemplū daret) veri obedientis ſub-
didit. Et ſic patet rñſio ad obiecta.

In ſpecie Columbę diſcendiſſe, ſupplē ſpiritum ſanctum.

Sed contra. Tota columba illa, &
Dub. 1. quicquid in ea erat, erat ſimul a patre
7 & filio:ergo videt̄, ꝙ tota trinitas in
illa columba deſcenderet, ſicut deſcē
debat ſpiritus ſanctus. Item. Nunquā
deſcendit ſpiritus ſanctus in hoīem,
quin deſcendat ſimul pater, & filius:
Reſp. ergo videtur, ꝙ nec in colūba. Reſp.
Dicendum, ꝙ in columba illa non
erat aliter ſpiritus ſanctus, q̄ pater, &
filius, nec aliter operabatur:ſed tamē
ſolus in ea ſignificabatur, quia ſigni-
ficatio relationem dicit, ſicut incarna
tio: ideo ſolus poterat in ea ſignifi-
cari, quāuis non ſolus in ea poſſit o-
perari. Et ſic patet ꝙ exemplum Ma-
giſtri eſt rectum, & idoneum:ſed hoc
magis declaratum eſt in primo libro
de miſſione ſpiritus, ſancti diſt. 16.

AD intelligentiam vero huiꝰ
partis incidit hic quæſtio cir
ca incarnationem quantum
ad duos articulos. Primo
quæritur de incarnatione quantum
ad vnionis poſſibilitatem. Secundo
quæritur de incarnatione quantum
ad vnionis congruitatem. Circa pri
mum quæruntur quatuor. Primo q̄
ritur, vtrū diuina natura potuit vni
ri cum humana natura. Secūdo quę
ritur, vtrū vna perſona potuerit vni
ri ſine alia. Tertio quęritur, vtrum
vna perſona potuit vniri ſimul cum
alia. Quarto quæritur, vtrum quæli
bet trium perſonarum potuit incar-
nari per ſeipſam.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Diuinā naturā vniri cū humana, non fuit impoſſibile, nec aliquam in ea talis vnio imperfectionem implicat, cum natura humana ab ipſa diuina & a diuino ſuppoſito pendeat.

VTRVM diuina na-
tura potuerit vniri
cū humana natura.
Et quòd nō videtur.
Vniri ē pati, ſicut vni Ad opp.
re ē agere, & quòd im
poſſibile ē pati, impoſſibile eſt vniri.
Sed diuinam naturam impoſſibile
eſt eam pati: ergo impoſſibile eſt
cum alia natura vniri. Item. Quęcū
que vniuntur ad inuicem, aliquo mo
do componūtur:ergo quod impoſſi-
bile ē alteri componi, impoſſibile eſt
alteri vniri:ſed diuinam naturam im
poſſibile eſt alteri componi, cū ſit ſim
pliciſſima, & perfectiſſima: ergo &c.
Item. Omne vnibile, & non vnitum
eſt ad actum, & complemētum vnio-
nis poſſibile: omne autem poſſibile
ad actum, & complementum eſt mu
tabile, & imperfectū; ſed in deo nul-
la poteſt eſſe mutatio, nulla imperfe-
ctio:ergo nulla temporalis vnio. Itē.
Quęcunque ſunt vnibilia, ſunt adin
uicem proportionabilia:quoniam in
ter illa nulla eſt vnio, inter quę nul-
la cadit proportio ſed dei qui infini-
tus eſt, ad creaturam q̄ finita eſt nul
la cadit proportio:ergo nulla poteſt
eſſe illarum naturarum coniunctio.
Item. Plus diſtat creator a creatura;

 quam

quam diſtant duo oppoſita, pro eo
quòd omnia oppoſita communicant
in aliquo genere proximo, vel remo-
to: deus autem, & creatura in nullum
genus commune participant: ergo fa
cilius eſt vnire aliqua oppoſita, quã
ſit vnire diuinam naturam cum hu-
mana. Et deus non poteſt facere, ꝙ
idẽ ſit homo, & aſinus, vel quòd idẽ
ſit album, & nigrum, aut certe quòd
idem ſit, & non ſit: ergo non poteſt
facere, quòd idem ſit homo, & deus.

**Fundamenta.** Sed contra. Plus poteſt deus facere,
quã poteſt homo dicere, iuxta illud
Luc. I. Nõ erit impoſſibile apud deũ
omne verbum: ſi ergo homo poteſt
illud credere, & dicere, quòd deus ſit
humanitati noſtræ vnitus, videtur
quòd hoc non ſit impoſſibile apud
deum. Item. Plus poteſt deus facere,
quam nos petere, iuxta illud Eph. iii.
Deus qui poteſt facere ſuperabundã
ter, quam petimus, aut intelligimus:
ſed homo potuit petere filium dei in
carnari: ergo verbum dei fieri carnẽ
vel incarnari, non fuit deo impoſſibi
le. Item. Quando duo ſic ſe habent
quòd vnum eſt materiale reſpectu al
terius, & illi cõ forme, poſſibile eſt vni
ri vnum alteri: ſed anima plus habet
de poſſibilitate reſpectu dei, quã ha-
beat corpus reſpectu aĩæ. Plus etiam
habet de ratione cõformitatis, cum
anima ſit ſubſtantia ſpiritualis, & i-
mago dei: ergo ſi deꝰ animam potuit
vnire corpori, videtur quòd ſimili-
ter poſſit ſubſtãtiam humanam vni-
re ſibi. Item. Omne quòd eſt alteri
maxime intimum, & amabile, eſt ei
vnibile vnione maxima: ſed deus eſt
animæ intimus, & amabiliſſimus: er
go videtur, quod ſubſtantiæ rationa
li perfecte vniri poſſit ſpiritꝰ increa
tus. Item. Si diuina natura non põt
ſibi vnire humanam, aut hoc eſt pro
pter impedimentum ex parte naturę
ſuæ, aut ex parte creaturæ. Si propter
impedimentum ex parte naturæ ſuę,
ergo cum illud ſit opus perfectiſſimũ
& nobiliſſimum, videtur quòd diui-
na natura non ſit conſona omnimo-
de perfectioni, & nobilitati. Si pro-
pter impedimentum ex parte creatu-
ræ: ergo videtur, quòd creatura non
ſit in pfecta obediẽtia reſpectu crea-
toris: hoc autem derogat diuinæ oĩ-
potẽtiæ: ergo impoſſibile eſt quòd re
ſpectu talis vnionis interueniat im-
pedimentũ ex parte aliqua: & ſi hoc,
reſtat quòd deus potuit creaturam ra
tionalem ſibi vnire.

RESP. Dicendũ, ꝙ abſq; dubio 8
poſsibile fuit naturã humanã vniri
diuinę in perſona filii. Ratio autem
huius eſt iſta: quia omnia illa attri-
buenda ſunt diuinę potentiæ, quæ
ſibi non derogant: & talia ſunt, quæ
poſſibile eſt poſſe. Diuinam autẽ na- 9
turam humanæ vniri in vnitatẽ per
ſonæ nõ eſt aliud, quàm diuinã per-
ſonam, quæ ab æterno fuit hypoſta-
ſis reſpectu diuinæ naturæ, eſſe hy-
poſtaſim reſpectu humanæ naturæ
in tempore: hoc autem non dicit ali-
quam imperfectionem, ſed potius
dignitatem, & nobilitatẽ. Sicut enim
cũ deus ab æterno ſit bonus, in nul-
lo ſit derogatio bonitati ſuę, dum eſt
cauſa bonitatis createę in tẽpore, q̃uis
bonitas creata longe ſit inferior bo-
nitate increata: ſic cum perſona filii
dei ſit hypoſtaſis intellectualis, &
ſpiritualis, & increata ab æterno, in
nullo derogat ei ſi ſit hypoſtaſis ra-
tionalis naturæ creatæ in tempore.
Et quemadmodum deus de non cre
ante ſit creans in actu abſque ſui ali-
qua mutatione, vel innouatione, ſed
ſolũ facta immutatione ex parte na-
turæ creatæ: ſic perſona filii dei, quę
non erat hypoſtaſis humanæ naturę
in actu, habet eiꝰ eſſe hypoſtaſis abſq;
aliqua ſui mutatione, vel innouatio-
ne, ſola facta mutatione ex parte na
turæ aſſumptæ. Et quemadmodum
deus, qui eſt in creatura per eſſentiã,
præſentiam, & potentiã, in nullo de-
pendet ab ipſa, ſed potius dependet
ab ipſa creatura tanq̃ a cauſa conſer-
uante, & ſuſtẽtante: ſic deus cum eſt
in creatura rationali per vnionẽ nõ
dependet ex ipſa, ſed potius econuer-
ſo rationalis creatura depẽdet exꝰ hy
poſtaſi diuina, & habet ſuſtentificari
in illa, ſicut natura ſuſtẽtatur in per-
ſona. Et ſic patet, ꝙ vnio diuinæ na-
turæ cum humana in nullo derogat
nobilitati diuinæ: & ideo cum om-
nia

nia attribnenda ſint in deo, quæ nõ
derogant omnipotentiæ eius, indu-
bitanter ponendum eſt eius incarna
tionis myſterium eſſe deo poſſibile.
Propter quod dixit Angelus ad Ma-
riam in eius primordio aperiens in-
carnationis myſterium, Non erit im
poſſibile apud deum omne verbũm.
Vnde & concedendę ſunt rationes,
quæ hoc oſtendunt.

10 AD illud ergo quod obiicitur in
cõtrarium, ꝙ vniri eſt pati. Dicendũ,
ꝙ (ſicut dicit Priſcianus) quædã ſunt
verba, quę in voce actiua ſignificant
paſſionẽ: & quędam ſunt verba quę
in voce paſſiua ſignificant actionem:
& hoc modo intelligendum eſt cum
dicitur, diuinam naturã humanę vni
ri; non ꝙ diuina natura aliquid pa
tiatur, ſed ꝙ ipſa diuina natura hu
manam naturam vnit ſibi in propri
am perſonam, ſiue hypoſtaſim.
Poſſet etiam aliter dici, ꝙ ſicut gene
rare, & generari non ſignant in diui
nis actionem, vel paſſionem, ſed re-
lationem: ſic etiam vniri dictum de
diuina natura, vel humana perſona
non dicit actionem aliquam, ſed re-
lationem potius, quæ quidem rela-
tio dicit dependentiam ſolum in na
tura creata: ſicut haberi poteſt ex his,
q̃ in primo libro determinata ſunt,
cum agebatur de diuinis nominib⁹,
quæ dicunt reſpectum ad creaturam
11 diſtinct. xxx. AD illud, quod obii-
citur, quę nõ vniuntur cõponuntur.
Dicẽdum, ꝙ etſi proprie accipiatur
verbum cõponendi, ẽt plus eſt vnio,
q̃ cõpoſitio. Vnio enim dicit compo
ſitionem duorũ in tertio, ſiue vnian-
tur ad conſtitutionem tertii, ſiue nõ.
Compoſitio vero dicit coniunctionẽ
aliquorum, ita ꝙ veniunt ad conſti-
tutionem tertii: & omne tale aliquo
modo eſt materiale reſpectu alterius.
Et ideo compoſitio ſemper importat
imperfectionem in componentibus,
vnio vero non: & propterea non ſe-
quitur, ꝙ ſi diuina natura nõ poteſt
alteri cõponi, ꝙ nõ põt alteri vniri.
Sed ad illud quod obiicitur, ꝙ omne
12 vnibile non vnitum eſt ad comple-
mentum vnionis poſſibile. Dicendũ
ꝙ illud verum eſt de illo vnibili, qđ
habet perduci ad actum vnionis per
aliquod acquiſitum in ipſo: de illo
autem quod eſt vnibile ſolũ ꝑ aliud
acquiſitum in altero, nõ habet veri-
tatem: & hoc modo eſt vnibilis diui-
na natura humanę naturæ per muta
tionem factam in creatura; & ideo ex
hoc non ſequitur, ꝙ aliqua ſit poſſi-
bilitas imperfectionis, vel mutationis
in hac vnione ex parte diuinę natu-
ræ, ſed ſolũ ex parte naturæ creatę.
Et ratio illius eſt, quia vnio dicit re-
lationem; relatio vero introduci ha
bet in eſſe ꝑ mutationẽ factã in vno
extremo altero oĩno immobili ꝑma
nente: ſicut patet; ſi ego ſim albus, &
generetur alius, qui ſit albus, ſtatim
incipit mihi eſſe ſimile nulla in me ſa
cta mutatione, ſed ſolũ in ipſo. Simi-
li exemplũ ponit Boetius de dextro
& ſiniſtro: ſic intelligendum eſt in
propoſito. Et poteſt etiã huius ſimile
inueniri in vnione radii, & chryſtal
li: ſi enim cryſtallus ſuperinducatur
radio iam domum illuminanti, cry-
ſtallus illuminari dicitur, & a radio
pertranſiri, & ei copulari abſq; mu-
tatione facta ex parte radii, ſed ſolũ
ex parte cryſtalli: ſic ſuo modo, ſed
longe ſpiritualius intelligendum eſt
in natura aſſumpta, & ꝑſona verbi. 13
AD illud ergo quod opponitur, ꝙ
omne vnibile eſt proportionabile.
Dicendum, ꝙ verum eſt ſi intelligat
de proportione, q̃ attenditur in con
uenientia ordinis. Si autem intelliga
tur de proportione, q̃ eſt in commen
ſuratione quantitatis, veritatem non
habet, pro eo ꝙ ſi aqua maris infini-
ta eſſet, adhuc poſſit ſpongia immer-
gi ſicut nũc immergeretur, & vniri:
& ideo ſufficit ad vnionem ꝓportio,
quæ ſurgit ex conuenientia ordinis:
& talis eſt conuenientia, quæ eſt inter
creaturam rationalem, & deum, pro
eo ꝙ natura rationalis eo ipſo ꝙ eſt
imago dei nata eſt ordinari ad ipſũ
immediate, ſicut in primo, & ſecũdo
libro fuit oſtẽſum. AD illud quod 14
obiicitur, ꝙ maior eſt conuenientia
oppoſitorum, q̃ ſit dei ad creaturam,
& ita ꝙ magis ſunt vnibilia. Dicen-
dũ, q & ſi maior ſit conuenientia ꝓp
ter alicuius commmunem participa-
tionem:

tionem; nunquam tamen ita eſt conuenientia ſecundum poſſibilitatem, & ordinem vnius ad alterum, quòd vnum oppoſitū non habet ordinari ad ſuum oppoſitum ſicut ad cauſam, & complementum. ſicut creatura rationalis habet ordinari ad deū. Conuenientia aũt in participatione alicuius communis non facit aliqua eſſe vnibilia, niſi ſit aliqua conuenientia ſecundū rationem inclinationis, & ordinis, ſicut patet. Magis enim eſt anima vnibilis corpori, q̃ ſit vna anima vnibilis alteri: & ſicut non tenet illud argumentū, Anima non põt alteri animę vniri, ergo nec poteſt corpori vniri: ſic nec illud argumentū concludit. Oppoſitum nõ poteſt vniri oppoſito: ergo creatura non poteſt vniri deo.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Vna diuinarum perſonarum ſine altera naturę humanæ potuit vniri cum ibi non modo ſit habitudo cauſę quo ad efficientiam, ſed ſuppoſiti quo ſubſtentationem.**

Ad opp. VTRVM vna perſona poſſit vniri ſine altera. Et ꝙ non videtur. Primo ꝑ Dama. qui dicit, ꝙ in diuinis omnia ſũt vnum præter ingenerationē, generationem, & proceſſionem: ſed incarnatio non eſt aliquid horum, ergo ſi incarnari conuenit vni perſonę, neceſſe eſt quòd conueniat alteri. Item. Opera trinitatis ſunt indiuiſa: ergo opus quod conuenit vni perſonæ, neceſſe eſt quòd conueniat alteri: ergo ſi incarnatio eſt opus Dei, impoſſibile eſt quòd conueniat vni perſonę ſine altera. Item. Incarnatio eſt op⁹ recreationis: ſicut hominis formatio fuit opus creationis: ſed impoſſibile eſt hominē formari ab vna perſona, quòd non ab alia: ergo vna perſona non poteſt incarnari ſine alia. Item. Perfectiori modo eſt deus in aliquo quando eſt per vnionem, quàm cum eſt per gratiam inhabitantem: ſed impoſſibile eſt vnam perſonam inhabitare in aliquo ſine alia: ergo impoſſibile eſt vnam perſonam vniri carni, quòd non vniatur & alia. Item. Impoſſibile eſt filium venire in mētem, quin ſimul veniat cum eo & pater, et ſpirit⁹ ſanctus, ſicut dicit Ioh. xiiij. Ad eum veniemus, & manſionem &c. ergo impoſſibile eſt filium venire in carnem, quin ſimul veniat pater, & ſpiritus ſanctus. Si ergo mitti in carnem eſt incarnari, videtur &c. Item. Impoſſibile eſt aliquid abſolutū conuenire vni, quod nõ alteri cõueniat, ꝓ eo ꝙ tres ꝑſonę ſolum relationibus diſtinguũtur: ergo ſi eſſe incarnatū, vel eſſe hominem eſt prædicatum abſolutū: ergo impoſſibile eſt quòd conueniat vni, ita quòd non conueniat alteri: ergo vna perſona nõ poteſt ſine altera incarnari. Sed cõtra Ioh. j. Verbum caro factum eſt: ſed verbum (ſicut in primo libro habitū eſt) nominat proprietatem perſonæ: ergo ſi attribuitur ipſi verbo incarnatio, videtur quòd alicui perſonę poterit conuenire per ſe. Item. Incarnari non eſt aliud niſi in carnem mitti: ſed mitti poteſt conuenire vni perſonæ ſine alia: quia filius mittitur, & nunquã pater legitur eſſe miſſus: ergo nec incarnari. Item. Incarnatio eſt vnio in perſona: ergo ſi alia eſt perſona patris, alia filij, videtur quòd ſi vnio ſit in perſona vna, non ſit neceſſe fieri in alia: & ſi vnio poteſt fieri, ſimiliter & incarnatio. Itē. Quamuis vna ſit veritas patris, & filij, & ſpiritus ſancti: tamen perſona patris ſignari poteſt per aliud ſignum, quàm perſona filij, vel ſpiritus ſancti, ſiue loquamur de ſigno vocali, ſiue reali: ſed qua ratione ſignum poteſt copulari vni perſonæ ſine alijs ſecundum ſignificationem, eodem modo poteſt aliquod creatum copulari increato ſecundū vnionem perſonalem: ergo ſi vna poteſt ſine altera ſignari, ſimiliter poteſt vna ſine altera incarnari. Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd ſine dubio vna perſona incarnari poteſt,

ita quòd non alia incarnetur, ſicut
operis euidentia manifeſtat. Et ratio
huius eſt iſta: quia cum contingat du
pliciter comparari creaturam ad cre
torem, videlicet ſecundum ſuſceptio
nem alicuius completionis, & ſecun
dum relationis habitudinem vna
cõparatio neceſſario reſpicit tres per-
ſonas indiſtinctè & indiuiſim, pro
eo quòd in eis eſt vna perfectio eſſen
tialis. Comparatio vero ſecundum
habitudinem relationis poteſt eſſe
reſpectu alicuius perſonę determina
te, & diſtinctè, pro eo quòd iſtę per
ſonę relationibus diſtinguuntur.
16 Similiter Deus dupliciter habet com
parari ad creaturã, videlicet in ratio-
ne principij cauſantis, & in ratione
ſuppoſiti ſuſtentificantis. In prima
cõparatione neceſſario ſibi communi
cat tres perſonę, pro eo quòd in deo
vnica eſt natura, & vnica eſt virtus
operatiua, per quam deus creatura-
rum eſt cauſa. Secunda vero compa-
ratio poteſt reſpicere aliquam per-
ſonam diſtinctè, pro eo, quòd & ſi
vna perſona conueniat cum altera
in natura. & eius virtute: diſtinguli-
tur tamen ab alia in ſuppoſito, &
perſonali proprietate. Quoniam er
go in vnione naturarum, ſiue incar-
natione perſona diuina ſit ſuppoſi-
tum, ſiue hypoſtaſis humanę naturę:
ita quòd vnio, ſiue incarnatio non
tantũ dicit habitudinem dei ad crea
turam per modum cauſę, imo etiam
per modũ ſuppoſiti: ſimiliter ex par-
te creaturę non dicit cõparationem
ſolum quantum ad ſuſceptionẽ com
pletionis, ſed etiam quantum ad ha
bitudinem relationis: hinc eſt quòd
incarnatio poteſt conuenire vni per-
ſonæ, ita quòd non conueniat alteri:
vnde rationes hoc oſtendentes con-
cedendæ ſunt.

17 AD illud vero quod primo oppo
nitur: quòd in diuinis omnia ſunt
vnum pręter generationem &c. Di-
cendum quòd verum eſt: ſed cum di
citur: quòd incarnatio nõ eſt aliquid
horum, Dicendum, quòd & ſi non
ſit aliquid horũ, tamen aliquid horũ
includit. Includit enim intellectum
perſonalis diſtinctionis: incarnatio
enim eſt vnio carnis ad naturam di-
uinam in perſonam diſtinctam. AD 18
illud, quod opponitur, quòd indiui
ſa ſunt trinitatis opera. Dicendum
quod verum eſt: ſed cum dicitur, quòd
incarnatio eſt opus trinitatis dicen-
dum, quòd incarnatio ſecundũ quòd
dicit operationem eſt communis tri-
bus perſonis: ſed & pręter hęc im-
portat relationem: ideo vni perſonę
ſine alia poteſt attribui. Et eſt exem-
plũ. Si tres puellæ veſtiant vnã veſtẽ,
veſtis indutio eſt a tribus, nõ tamen
tres induuntur, ſed vna ſola. Simili-
ter tres perſonæ operatę ſunt incar-
nationem: & tamen vna ſola dicitur
incarnari. Ad illud, quod opponi- 19
tur de opere creationis. Dicendum
quòd non eſt ſimile: quia hominis
formatio dicit actionem, & opera-
tionem tantum, non relationem ad
perſonam: & ideo communis eſt tri-
bus: non ſic eſt de incarnatione.
AD illud, quod opponitur, quòd 20
filius non poteſt eſſe in aliquo per
inhabitantem gratiam, quòd non ſit
& tota trinitas. Dicendum, quòd nõ
eſt ſimile: quia deum habitare in ali-
quo dicit effectum in creatura, quã
neceſſe eſt eſſe a tota trinitate: ſed
vniri dicit reſpectum ad perſonam:
& hoc poteſt eſſe ad vnam perſonam
ſine alia, ſicut prius oſtenſum eſt.
AD illud, quod opponitur de miſ- 21
ſione in carnem, & mentem. Dicen-
dum, quod non eſt ſimile: quia miſ-
ſio filij in mentem ſolum eſt ſecun-
dùm operationem eſſentialem, non
ſecundum vnionem perſonalem: nõ
ſic eſt de miſſione filij in carnem.
AD illud, quod opponitur, quod 22
eſſe incarnatum eſt prædicatum ab-
ſolutum. Dicendum, quòd quamuis
non ſit prædicatũ relatum exterius:
eſt tamen relatum interius, & ratio-
ne relationis implicite poteſt alicui
perſonæ conuenire diſtinctè. Hoc pa
tet: quia nihil aliud eſt filium incar-
nari, quàm filium ſibi carnem vnire.
Nihil aliud eſt deum eſſe hominem,
quam vnam, & eandem perſonam
eſſe hypoſtaſim diuinæ, &
humanę naturæ.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Plures perſonas vnam numero naturam aſſumere,nec eſt poſſibile, nec etiam inte!ligibile.

Fundamenta. VTRVM perſona vna poſſit ſimul vniri cum alia aſſumendo vnam, & eandem naturã numero. Quod nõ videt̃ Anſel.in ſecundo lib. Cur deus homo ca.ix. Plures perſonæ nequeunt vnum,& eundẽ hominem aſſumere: quare tantũ in vna perſona fieri neceſſe eſt. Item. Si perſonæ plures vnirentur vni,& eidem naturę : aut ergo in vnitate eſſentiæ, aut in vnitate ſuppoſiti . In vnitate eſſentię nõ:qa impoſſibile eſt creatorẽ,& creaturam conuenire in vna eſſentia. In vnitate perſonę nõ: quia tres perſonę in perſona non cõueniunt,ſed diſtinguuntur perſonaliter:ergo videtur , quòd nullo modo plures perſonę poſſint vnum hominem accipere. Itẽ.Vnio diuinæ naturæ ad humanã facit ſibi mutuo communicare propria idiomata:ergo ſi tres perſonæ aſſumerẽt vnum hominem ,ille homo eſſet pater,& filiꝰ,& ſpiritꝰ ſanctꝰ.& ex hoc ſequeretur propter cõmunicationem idiomatum,ꝙ pater eſſet filius,& ſpiritus ſanctus,& econuerſo:& ſi hoc, tunc periret perſonalis diſtinctio. Itẽ.Si tres perſonæ aſſumerent vnũ, & eundem hominem:aut ergo vnica vnione,aut pluribus. Si vnica: ergo cum pater,& filius,& ſpiritus ſanctꝰ nõ cõmunicent niſi in eſſentia, vnio illa eſſet in aliquo eſſentiali, quod eſt impoſſibile. Si pluribus :ergo plures eſſent incarnationes reſpectu vnius carnis: ſed impoſſibile eſt eſſe plures incarnationes reſpectu vnius carnis, quia incarnatio nõ habet inceptionẽ niſi ratione carnis:ergo pari ratione nec numerari habet niſi ratione carnis: ergo nec pluribus incarnationibus,nec vnica plures ꝑſonæ poſſunt aſſumere vnam,& eandem naturam.

Ad opp. Sed contra humana natura idoneitatem habet ad hoc vt aſſumatur a perſona inquantum eſt imago : ſed vna , & eadẽ anima eſt imago trium perſonarum ſimul,& ſemel:ergo videtur, quòd a tribus perſonis poſſit ſimul,& ſemel aſſumi. Item.Vna ꝑſona poteſt aſſumere plures naturas , & nihil impedit ꝙ dei filius non poſſit aſſumere vnum alium hominem cum arctatus non ſit ad illam ſingularem naturam,quam aſſumpſit : ergo videtur pari ratione,ꝙ plures ꝑſonæ poſſint aſſumere vnam,& eandem naturam,cum ita poſſint plures perſonę aſſumere,vnam naturã,ſicut perſona vna in plures naturas.Item. Gratia habet conformari naturæ : ſed plures perſonæ diuinæ cõmunicãt per naturam in vna ſubſtantia,& eſſentia ſimpliciter vna:ergo pari ratione communicari poſſunt in vna natura per vnionem gratuitã : ergo plures perſonæ poſſunt vnam,& eandem naturam aſſumere. Item. Aut vna natura,quæ aſſumit̃ ab vna perſona,poteſt aſſumi ab alia , aut non. Si ſic:habeo propoſitũ.Si nõ:quæro, quid impedit,cum nõ ſit ibi niſi natura creata , & perſona diuina., Aut ergo erit impedimentũ ex parte naturæ creatæ,aut ex parte perſonæ diuinæ. Sed ex parte naturæ creatę nõ poteſt:cũ illa ſubiaceat omnino potentiæ diuinæ perſonæ. Ex parte diuinæ perſonæ nõ: quia inter diuinas perſonas nulla eſt reſiſtẽtia,nulla eſt repugnantia,cum vna aliam circumincedat,& vna ſit cũ alia:ergo ſi nullum eſt impedimentum, videtur ſimpliciter,quòd plures perſonę poſſint hominem vnum aſſumere.

RESP. Dicendum,ꝙ ſicut dicit Anſ.plures perſonæ nõ poſſunt vnũ 23
& eundem hominem aſſumere, non propter defectũ potentiæ,ſed ꝓpter repugnantiam cõtradictionis implicitę. Si enim plures ꝑſonæ aſſumerẽt vnum hominem ad vnitatem talem, quæ faceret communicationem idiomatum : ergo aut aſſumerent in vnitatem , quæ eſſet vnitas , quæ quidem ſe teneret ex parte aſſumentis , aut aſſumpti. Si in vnitatem,quæ quidem ſe teneret ex parte aſſumentis : cum ex parte aſſumentis nõ ſit repe-

rire,niſi vnitatem perſonalē, & vni-
tatem eſſentialem,tunc plures perſo-
nę aſſumerent vnam naturam in vni
tatem eſſentię,vel vnitatem perſonę,
ſed vtrunque horum eſt impoſſibile
ſimpliciter. Nam plures perſouæ di
uinæ non poſſunt conuenire in vna
perſona,nec natura creata,& increa
ta poſſunt tranſire in vnam naturā.
Si autem aſſumerent in vnitate, quæ
quidem ſe tenet ex parte aſſumpti,cū
illa ſit vnitas indiuidualis,aſſumerēt
ergo in vnitatem indiuidui:ſed illud
adhuc eſt impoſſibile: qa aſſumēs nō
trahitur ad vnitatē aſſumpti,ſed po-
tius trahit aſſumptum ad vnitatem
propriam. Nam aſſumere eſt ad ſe ſu
mere. Et ſic patet,quòd ſi dicatur tres
perſonas aſſumere vnum,& eundem
hominem,omnibus modis implica-
tur contradictio,ſiue intelligatur, ꝙ
aſſumptio fiat in vnitatem naturæ, ſi
ue in vnitatem perſonæ. Nam ſi ſit
talis aſſumptio in vnitatem naturæ:
ergo ex diuina natura,& humana cō
ſtituitur vna natura:ergo non eſt di
ſtinctio aſſumentis ad aſſumptum;er
go nec aſſumptio vera. Si autem ſit aſ
ſumptio in vnitatem perſonæ ; ergo
plures perſonę communicant in vnā
perſonam:ergo plures perſonæ non
ſunt plures perſonæ. Si autem ſit aſ-
ſumptio in vnitatem indiuidui,cum
illa vnitas non ſe tenet ex parte aſſu
mentis,ſed aſſumpti,aſſumens nō aſ
ſumit naturam aliā ad propriā vnita
tē:ergo nō aſſumit ad ſe,ſed ad aliud;
& ſi non aſſumit ad ſe,non aſſumit:
aſſumptio ergo in vnitatē indiuidui
nō eſt aſſumere vere,& proprie,ſicut
nunc loqmur de aſſumptione. Prop-
ter igitur contradictionē implicitā,
plures perſonas aſſumere vnā,& ean

Diſſentit S. Thom. 3 par. q. 3. artic 6.

dem naturam,nec eſt poſſibile,nec eſt
intelligibile. Rationes hoc oſtenden
tes ſunt concedendæ.

Cōcordat ſco. diſt. 13 ſect. q. 2.

AD primum,quòd opponitur in
cōtrarium,quòd vna anima eſt ima-
go trium. Dicendum, quòd ima-
go de ratione ſui dicit expreſſam re-
24 preſentationem non ſecundum totū
id,vel illius,in quo imago eſt,ſed ſe-
cundum aliquid ſui. Vnio autē quę
eſt in perſonali incarnatione, totam
humanam naturam in atomo, &
ſecundum totum facit vniri diuinæ
perſonę,ita quòd tota ſubſtātificatur
in vna tanquam in vna propria hy
poſtaſi. Non eſt autem inconueniens
quòd aliquid repreſentet plures ꝑ
ſonas ſecundum differentes proprie
tates,& potentias:incoueniēs autem
eſt,quòd vnum,& idem vniatur plu
ribus perſonis in perſonæ vnitatē;
& ideo nō ſequitur,quòd ſi vna ani
ma poteſt eſſe imago trium, ꝙ ſimul
& ſemel poſſit vniri tribus perſonis.
Ad illud,quod opponitur,quòd vna
perſona poteſt aſſumere plures natu 25
ras:ergo ſimiliter plures perſonæ v-
nam naturam. Dicendum quòd non
eſt ſimile:quia cum vnio illa incarna
tionis fiat in vnitatem perſonæ,non
in vnitatem naturæ,pluralitas natu
rarum non ſic repugnat vnioni in-
carnationis,ſicut pluralitas perſona
rum. AD illud,quod opponitur,ꝙ 26
plures perſonæ poſſunt communica
re in eadem eſſentia ꝑ naturam &c.
Dicendum, qđ non eſt ſimile: quo-
niam vnitas perſonarum in vna ſub
ſtantia dicit conuenientiam in natu
ra:conuenientia autē in natura non
repugnat diſtinctioni in perſona, ſi-
cut nec econuerſo diuerſitas in natu
ra repugnat vnitati in perſona. Sed
vnio gratuita non dicit conuenien-
tiam in natura,ſed in perſona : & iō
pluralitas perſonarū repugnat vni-
tati vnionis : & propterea prædicta
ratio non tenet, quia non eſt ſimile
hincinde. AD illud, quod quęritur, 27
quid impediat. Dicendum,quòd nec
ꝑſona impedit per ſe,nec natura hu
mana ꝑ ſe,ſed modus vnionis. Quia
enim diuina natura vnitur humanę
in vnionem perſonę,incompoſſibile
eſt,quòd in illa vnione ſit vnitas ex
parte extremorum, & pluralitas ex
parte medij,in quo attenditur illa v-
nio. Vnde ſicut eſt incompoſſibile,ꝙ
plures perſonę ſint vna perſona, nō
propter repugnantiam perſonarum,
ſed propter implicationem duorum
oppoſitorum, ſic in propoſito eſt
intelligendum. Hæc autē dicta ſunt
de incarnatione ipſa ſecundum eum
modum ſecundum quem facit idio-
matum

matum communicationem, per quē
modum filius dei factus eſt homo. Et
iſto modo impoſſibile eſt intelligere
plures perſonas aſſumere vnum, &
eundem hominem, ſicut oſtendit An
ſelm. & oſtendunt rationes præmiſ-
ſæ. In hoc tamen non excluditur oīs
alius modus aſſumptionis: quia cū
multa poſſit deus facere, quæ intelle
ctus noſter nō videtur poſſe capere,
quis audebit aſſerere, quod tres per
ſonę non poſſint vnum, & eundem
hominem aſſumere? Nihil enim ui
dei impedire quin tres perſonę poſ-
ſint per gratiam illud efficere, vt ſint
perſonę unius ſingularis naturę in
tempore, cum illa natura ſit poſſibi-
lis, & omnino obediens reſpectu cu-
iuſlibet perſonæ in trinitate. Et pro
tanto voluerunt aliqui dicere nō ir-
rationabiliter, quòd poterant tres p
ſonæ aſſumere vnum hominē in vni
tate indiuidui: & ſi rationabiliter in
telligatur, ſatis rationabiliter poteſt
ſuſtineri. Nec repugnat verbum An
ſelm. nec ea, quæ pdeterminata ſunt.
Nō enim volunt dicere, quòd illa aſ-
ſumptio terminaretur ad vnitatem
indiuidualem ex parte aſſumētis, ſed
quòd tres perſonæ ſi vnum hominē
aſſumerent eſſent vnus homo; ita ꝙ
in illis tribus perſonis eſſet commu-
nis vnitas ſingularis naturæ aſſum-
ptæ, non vnitas perſonæ. Quicquid
autē ſit de hoc, illud pro indubitati
habendum eſt, quòd modo aſſumen
di prædeterminato impoſſibile eſt
vnum, & eundem hominem aſſume
re propter multiplicationem implici
tæ contradictionis: quia ſequeretur,
quòd filius eſſet pater.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Quælibet diuinarum perſona-
rum potuit incarnari, licet ſo
lum verbum ſit incarnatum.

Fundamenta

VTRVM q̄libet trium
perſonarum poſſit in
carnari per ſeipſam.
Et quòd ſic videtur.
Tantūdem diſtat crea
tura a perſona filij, quātum a perſo-
na patris, & ſpiritu ſancti: ergo qua
ratione perſona filij incarnari poteſt:
diſtantia non impediente, eadem ra-
tione videtur, quòd etiam perſona pa
tris, & ſpiritus ſancti. Item. Poſſe in
carnari ſpectat ad dignitatem, alio-
quin nō cōueniret filio. ſed quicquid
poteſt filius ad dignitatem ſpectans,
poteſt & pater, cum totum poſſe ha
beat filius a patre: ergo ſi perſona fi
lii poteſt incarnari, & carnem ſibi aſ
ſumere, videtur quòd hoc poſſit &
pater conſimili ratione. Item. Ad in
carnationē faciendam non plura exi
guntur quam extrema vnibilia, &
vnitas in perſona, & immenſitas in
potētia, quę extrema illa coniungat:
ſed natura patris ita eſt vnibilis, ſi-
cut natura eſt filii cum ſit vna, & ea
dem: & perſona patris ita eſt vna, ſi
cut perſona filii, & potentia immen-
ſa: ergo &c. Item. Si perſona filii po
teſt incarnari, aut eoipſo, quo ē filius,
aut eoipſo quo eſt perſona. Non
eo ipſo, quo eſt filius, quia filius ſo-
lum dicit reſpectum ad patrem, non
ad creaturam; ergo ſi poteſt incarna
ri eoipſo quo eſt perſona diuina: igi
tur cum pater, & ſpiritus ſanctus ſit
perſona diuina, ſequitur neceſſario,
quòd perſona patris, & ſpiritus ſan-
cti ita poſſit incarnari, ſicut perſona
filij. Sed contra. Si perſona patris, Ad opp.
vel ſpiritus ſancti incarnaretur, tūc
duo eſſent filij in trinitate; ſed hoc ē
inconueniens. Quodlibet autem in
conueniens (ſicut dicit Anſelmus in
libro, Cur deus homo) apud deū eſt
impoſſibile: &c. ergo videtur ſimili-
ter eſſe impoſſibile perſonam patris
incarnari, vel ſpiritus ſancti. Item. In
carnari non eſt aliud, quam in carnē
mitti, ſicut vult Auguſt. ſed impoſſi-
bile eſt patrem mitti, cum nō habeat
alium, a quo ſit: ergo impoſſibile eſt
patrem incarnari. Item. Quod eſt
proprium vnius perſonæ impoſſi-
bile eſt alteri conuenire; ſed in incar
nari eſt proprium filij, & ſibi ſoli cō-
uenit: ergo impoſſibile eſt quòd alte-
ri perſonæ conueniat. Item. Maiorē
conuenientiam habet natura aſſum-
pta a verbo cum alijs perſonis, quā
alia natura, quæ nō ē aſſumpta: ergo
ſi aliæ

ſi aliæ pſonæ non poſſunt illam na-
turã aſſumere, q̃ aſſumpta ẽ a verbo,
vt̃ quòd nec aliquam aliam: ſed illã
nõ poſſunt aſſumere, ſicut in pcceden-
tibus mõſtratum eſt: ergo vt̃, ꝙ nullã
aliam aſſumere valeãt: ſed altera per
ſona alteram naturam aſſumpſit .i. p
ſona ſpiritus ſancti naturam colum
bæ: ergo & ſ. ſ. potuit humanam na
turam, quam filius aſſumpſit aſſume
re. A deſtructione conſequentis ad
deſtructionem antecedentis.
28 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, quòd aliqui
dicere volũt, quòd nulla perſona in
carnari poteſt, niſi perſona verbi. Et
rõnẽ huius aſſignant. Quia ſi pſona
alia incarnaretur, naſceretur quædã
trinitatis confuſio, dum plures in tri
nitate filij dicerẽtur. Naſceretur etiã
quędam ęqualitatis diminutio, dum
duo filij eſſent in trinitate, quorum
vnus haberet excellentiorem nobili-
tatem, quam alter. Naſceretur etiam
quædam oppoſitorum indiſtinctio:
quia tunc vnus, & idem filius geni-
tus, & ingenitus diceretur, ſi pater in
carnaretur, & hæc omnia ſunt incon
uenientia. Et quia nihil inconueniẽs
poteſt poni in deum, & circa deum:
ideo dixerũt, quòd nulla alia perſo-
na a perſona filij potuerit incarnari
non propter defectum potentiæ, ſed
propter dignitatem perſonę, quę nõ
admittit aliquod indecens circa ſuũ
opus. Sed licet videatur in hac po
ſitione ſequi beatum Anſelm. ipſum
tamen veraciter non ſequuntur, pro
eo quòd nec Anſel. vult hoc dicere,
eſſe impoſſibile apud deum aliam p
ſonam a filio incarnari: ſed vult hoc
oſtendere, quòd non eſt ita decens de
alia perſona, ſicut de perſona filii: &
hoc verum eſt ſicut melius videbitur
infra. Quod aũt pr̃, aut ſpirit⁹ ſanct⁹
incarnari poſſit abſque aliqua repu-
gnantia planum eſt: poſſet enim for-
mare ſibi corpus, quod ſibi vniret de
genere humano, non per viam gene
rationis, ſicut formauit corpus Euę,
quæ non dicitur eſſe filia Adæ. Præ
terea. Eſto, quòd alia perſona aſſum
pſiſſet carnem de virgine, ſicut aſſum
pſit verbum, adhuc non eſſet ibi con-
fuſio, neque æqualitatis diminutio ſe
cundũ rem: quia ex hoc nulla fieret
trãſmutatio circa perſonas diuinas.
Nulla enim eſt confuſio quando nos
credimus, quòd vnus, & idem eſt tem
poralis, & æternus, ĩmortalis, & mor
tuus, imenſus, & circunſcriptus. Nul
lum etiã eſt inconueniẽs cum, filium
dicimus eſſe æqualem patri, & mino
rem patre ſecundum naturarum qua
litatem. Et ideo concedendum eſt (ſi
cut Magiſter dicit (in litera ꝙ quæli
bet trium perſonarum poteſt, & po-
tuit incarnari.
A D illud ergo quòd primo, oppo 29
nitur in contrarium, quòd ſi pater in
carnaretur, quòd duo tũc eſſent filij.
Dicẽdum quòd iſta rõ. procedit ſup
poſito, quòd deus non poſſit aliter aſ
ſumere carnẽ, quin aſſumeret de mu
liere tanquam ex matre; hoc autem
eſt falſum: quia aliter poſſet deus ſibi
carnem aſſumere ſi ſibi placeret. Prę
terea. Eſto quòd alia perſona aſ-
ſumpſiſſet carnem de virgine, & eſſet
filius virginis, hoc in nullo deroga-
ret deo: quia nihil perderet ibi diui-
na perſona: & ideo ſi eſt incõueniẽs,
hoc eſt ſolum propter noſtram repu
tationem, & ratiocinationem. Cum 30
autem dicit Anſe. quòd quantũcun-
que paruum inconueniens in deo eſt
impoſſibile. Dicendum, quòd hoc in
telligit̃ de eo, quòd eſt inconueniens
in deo ſecundum ſe: & tale eſt incon
ueniens, quòd nullo modo poteſt eſ-
ſe cõueniens: & ideo eſt impoſſibile.
De eo autem non habet veritatem,
quòd eſt inconueniens ſecundum no
ſtram æſtimationem: quia de⁹ poſſet
illud facere conueniens. Vnde ſicut
cõcedimus de aliquo malo, ꝙ poteſt
deus facere illud, pro eo quòd illud
poteſt bene fieri, ſicut eſt malum pœ
næ de aliquo vero nõ, ꝙ eſt ſm ſe ma
lũ, q̃d nullo mõ põt bene fieri: ſic etiã
in ꝓpoſito ẽ intelligendũ cũ dicitur,
Quodlibet incõueniẽs in deo eſt im-
poſſibile. Ad illud, q̃d opponit̃, ꝙ in 31
carnatio nõ ẽ aliud, q̃ in carnẽ mitti.
Dicẽdum. ꝙ verũ eſt prout incarna-
tio dicitur de filio. Sed incarnari ſm
ſuũ intellectũ gñralẽ non dicit plus
quam vniri carni in vnitate pſonæ.

Et

Et quamuis perſona patris non poſ-
ſit mitti: poteſt tamen vniri: & ideo
ratio illa non tenet, pro eo quòd pro
cedit ab inferiori ad ſuperi⁹ deſtruē-
32 do. AD illud, quòd oppponitur, ꝙ
incarnari eſt proprium filij. Dicen-
dum, quod ſicut ſi Petrus ſit vnicus
filius Pauli, eſſe filium Pauli eſt pro
prium Petri, non quia non poſſit cō
uenire alteri, ſed quia nunc non con
uenit alij: ſic etiam in propoſito in
telligendum eſt, quòd incarnari dici
tur eſſe proprium perſonæ filij, non
qa alia perſona non poſſit carni vni
ri, ſed quia nulla alia perſona actuali
33 ter vnitur carni a perſona filij. AD
illud, quod opponitur, quod natura
aſſumpta a verbo plus cōuenit cum
alijs perſonis, quam non aſſumpta.
Dicendum, quòd ſicut in præcedenti
bus dictum eſt, quòd & ſi plus conue
niat natura talis cum alijs perſonis
ratione eminentiæ, & dignitatis, ta-
men non plus conuenit conuenien-
tia ordinis: quia cum ſit actualiter a
perſona verbi aſſumpta, non habet
poſſibilitatem ad vlteriorem aſſum-
ptionem: nō ſic autem eſt de natura
quæ aſſumpta non eſt: & propterea il
la ratio non concludit.

CONſequenter quæritur de ſe
cundo principali, videlicet
de incarnatione verbi quā-
tum ad cōgruitatem. Et cir
ca hoc quæruntur quatuor. Primo q̃
ritē, vtrū in ope incarnationis ſeruet
debita cōgruentia. Secūdo q̃ ſit incar
nationis ratio ꝑcipua. Tertio, quæ ꝑ-
ſonarū triū ſit ad incarnationem ma
gis idonea. Quarto quæritur, quę ho
ra temporis magis fuerit congrua.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Incarnationis ſacramentum ad
oſtendendam dei bonitatem ſa
pientiam atque potentiam de-
cuit diuinā maieſtatē.

Funda-
menta.

VTRVM in opere in-
carnatiōis ſeruetur de
bita cōgruētia ex par-
te dei. Et quòd ſic vi-
detur. Infinita poten
tia, ſapientia, & bonitas debet ſe per
fecte manifeſtare: ſed non poteſt ſe ꝑ
fecte manifeſtare niſi ꝑ effectum ali-
quo modo infinitum: nihil autem eſt
infinitum actu, niſi ſolus deus: ergo
ad hoc quòd diuinæ potentię, ſapien
tiæ, & bonitatis infinitas manifeſtare
tur, congruum fuit aliquē effectū fie-
ri, cui attribueretur eſſe deum, quòd
eſt eſſe bonum infinitū: ſed hoc fuit
cum deus vnitus eſt carni: ergo &c.
Item perfectiſsimum agens debet ꝑ
ducere actionem ſuā ad ſtatū, & cō-
plementū: ſed ſtatus, & complemen-
tum rerum eſt coniunctio primi cū
vltimo: principium autem, per quod
facta ſunt omnia, eſt verbū, ſiue de⁹:
vltimū autem in operibus eſt homo:
ergo ad hoc ꝙ perfecta eſſet operatio
procedens a perfecta potentia, con-
gruebat ꝙ diuina natura vniretur cū
humana. Item, Contingit pluralitatē
naturarum reperiri in vna perſona:
ſed ꝙ vna natura reperiatur in plu-
ribus perſonis nullo modo multipli
cata, hoc ſpectat ad dignitatem diui-
næ naturæ: ergo pari ratione quòd
vna perſona in duabus naturis, vel
ſubſtantijs ſubſiſtat nullo modo
compoſita, hoc ſpectet ad dignita-
tem perſonę: ſed omnis proprietas
dignitatis præcipue congruit diuinæ
perſonæ: ergo valde congruum eſt,
ꝙ perſona diuina in ſe habeat duas
naturas: hoc autem fit per ſacramen
tum incarnationis: ergo videtur, ꝙ
in incarnatione ſeruetur debita con
gruentia. Item. Decet largiſſimum
remuneratorē diligentes ſe remune-
rare perfecte: ſed homo qui eſt ama-
tor dei non beatificatur perfecte, niſi
in ipſo deo, qui eſt tota merces: nec
beatificatē perfecte niſi totaliter bea-
tificetur & ex parte corporis, & ex
parte animæ, & ex parte ſenſus exte-
rioris, & ex parte ſenſus interioris.
Senſus autem exterior non poteſt
beatificari niſi in re corporali: ergo
cum deceret deum perfecte hominē
beatificare, & deus beatificat homi-
nem in ſeipſo dando ſe in premium,
decebat eum habere naturā non ſo-
lum ſpiritualem, ſed etiā corporalē:
& hoc eſt ex incarnatione: ergo &c.

Item

Item, Nullo modo decet ſapientiſſimum conditorem facere aliquam rē excedere terminos, quos ſibi ſtatuerat per naturam: ergo cum omnis creatura quantum eſt de natura creationis ſemper ſit infra deum, & intra terminos creaturæ, videtur quòd nullo modo congruat, quòd deus faciat creaturam deum eſſe: ergo non videtur opus incarnationis ſibi congruere, per quod dicitur hominem deum eſſe. Item. Nomen quod eſt ſupra oē nomen debet vni ſoli naturæ conuenire: ergo non videtur, quòd conueniat deo tale nomen creaturæ communicare: ergo videtur, quod non congruat ſibi hominem in vnitatē perſonæ aſſumere. Item. Quicumque adorat deum in ſculpta imagine, facit deo iniuriam: ergo pari ratione, qui credit deum habere humanam effigiem, iniuriatur diuinę naturæ: videtur ergo quod non congruat diuinæ naturæ incarnari, ſiue humanari. Per hunc modum ſolet argui ab infidelibus.

34 RESP. Dicendum, quòd abſque dubio congruum fuit, & deū decuit incarnari. Et hoc propter ſuæ potentiæ, & ſapientiæ, & bonitatis eminentem manifeſtationem, quæ quidem facta eſt in humani generis aſſumptione. Congruum etiam fuit propter diuinorum operum excellentem conſummationem, quæ quidem facta eſt in humani generis aſſumptione, cum vltimum coniunctum eſt primo. Ibi enim eſt perfectionis conſummatio, ſicut patet in circulo, qui eſt perfectiſſima figurarum, qui etiam ad idem punctum terminatur, a quo incepit. Decebat etiam propter ſuperabundātem precij ſolutionem ad liberationem hominis captiui: quia ſola perſona diuina erat, quæ præponderabat toti humano generi. Poſtremo decebat propter ſuperefluentem hominis glorificationem, vt non tantummodo inueniret homo in deo paſcua interius, imo etiam paſcua exterius. Et ſic patet, quòd opus incarnationis multum quidem per omnem modū deo congruebat, & quantum ad eius infinitatem, & quantū ad eius perfectionem, & quantum ad pietatem, & quantum ad liberalitatem. Ad infinitatem in ſeipſo, ad perfectionem in operando, ad pietatem in liberando, & quantum ad liberalitatem in remunerando. Concedendę ſunt ergo omnes rationes oſtendentes ſacramētum incarnationis deo congruere.

35 AD illud, quod opponitur in cōtrarium, quòd non decet diuinā maieſtatem humiliari. Dicendum, quòd deum humiliari poteſt intelligi dupliciter, aut in ſe, aut ratione ſibi vniti. In ſe quidem cū ſit omnino inuariabilis, nec poteſt humiliari, nec poteſt exaltari. Ratione autem ſibi vniti poteſt humiliari ad maiorem manifeſtationem ſuæ altitudinis, ſicut poteſt infirmari ad maiorem manifeſtationem ſuæ fortitudinis. In hoc enim quòd deus carnem humilem, & infirmam aſſumpſit, ſuperbiſſimum diabolum deiecit, & hominem humilem exaltauit. Fortiſſimum aduerſarium contregit, hominem infirmum ſtabiliuit. Et in hoc eminenter facta eſt manifeſtatio potentię, & ſapientię. Si enim quod infirmum eſt dei, potentius eſt omnibus hominibus: & quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt omnibꝰ hominibus, & etiam dęmonibus, planum eſt quòd eius potentia, & excellentia, & ſapientia ſuperexcellunt oīa in infinitum. Et ideo ſi incarnationis opus in ſe non videatur facere ad diuinæ manifeſtationis honorem: ſi tamen cōſideratur ad illud ad quod eſt, facit elegantiſſime: & ideo hæreticis, & infidelibus cęcis velatum eſt ſacramentū incarnationis, dicentibus, quòd opus incarnationis faceret ad diuinæ maieſtatis ignominiam, cum ex oppoſito faciat ad excellentiſſimā gloriam.

36 AD illud quod opponitur, quòd nimia fuit ibi humiliatio. Reſpondeti poteſt (vt dictum eſt) quòd diuina natura non fuit humiliata aliqua deiectione: ſed cum creatura appetijt ſe eſſe deum, inflata fuit aliqua elatione: & ideo ex parte iſta nimietas non ſonat in vitium, ſicut ex parte illa. Præterea in illa ratione deficit ſimilitudo, quia exinanitio, quæ facta fuit in aſſumptione humanę naturę

fuit ex exceſſu charitatis, & amoris.
Sed eleuatio, qua voluit homo deo
aſſimilari, fuit ex exceſſu præſumptio
nis. Et quia nimietas præſumptionis,
& elationis vituperabilis eſt, & nimie
tas dilectionis in ſummo deo lauda-
bilis eſt: hinc eſt, ꝙ exinanitio Chriſti
non fuit vituperabilis, ſed laudabilis,
ſicut vituperabilis fuit elatio primi
parentis: procedebat enim ex nimia
charitate, de qua ſupra habitum eſt
in auctoritate, Deus propter nimiam
37 charitatem, qua dilexit nos, &c. AD
illud, quod opponitur, quòd non de
bet creaturam ſuam trahere extra ter
minos ſuos. Dicendum quod creatu-
ra in Chriſto remanet intra termi-
nos creaturæ: ratione tamen perſo
næ, in qua ſubſtantificatur, habet cō-
municationem idiomatum, & partici
pat nomē diuinum, pro eo quòd illa
vnio facit communicationem idio-
matum ſaluis proprietatibus aſſumē
38 tis, & aſſumpti. Et per hoc patet re-
ſponſio ad ſequens, quod opponitur
de communicatione nominis excel-
lentiſſimi. quia deus nec nomen, nec
gloriam ſuam communicat alij. Vnꝰ
eſt, eſt, & idem: qui Chriſtus eſt ho-
mo, & deus: vnde cum nomen diui-
nitatis attribuitur homini, hoc eſt
ratiōe diuinę hypoſtaſis. Similiter in
intelligendum eſt de honore latriæ ſi
39 cut inferius apparebit. AD illud, qđ
opponitur, ꝙ deo facit iniuriam, qui
credit ipſum habere humanam effi-
giem, Dicendum, quòd verum eſt, qñ
credit ipſum habere effigiem in pro-
pria natura: quia talis credit ipſum
eſſe quid corporeum, cum ipſe ſit ſpi
ritus nobiliſſimus: incarnatio autem
non facit eum habere effigiem in ſe,
ſed vniri ei, qui habet effigiem: ſalua
nihilominus dei ſpiritualitate, & no
bilitate: qui ergo ſic ponit deum in-
carnari, cum nihil detrahatur eius
nobilitati, & perfectioni, & multum
addatur exaltationis, & dignitatis ge
neri humano, non tantum deo non
derogat, ſed etiam dei bonitatem
multum commendat: & ecōtra
dei bonitatem quantum in
ſe eſt diminuit, qui
hoc negat.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Incarnationis dominicæ præci-
pua ratio eſt humani generis
redemptio, quanquam huic ra
tioni alię ſint annexę rationes.

QVAE fuerit incarna- Fundamenta.
tionis ratio præcipua.
Et ꝙ generis humani
redemptio oſtendiť ad
Gala. 4. cum dr̄. Cum
venit ergo plenitudo temporis, miſit
deus filium ſuum factum ex muliere,
factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege
erant, redimeret. Si ergo Apoſtolus
principalem aſſignat rōnem miſſio-
nis filij dei in carnem, videtur quòd
noſtra redemptio ſit eius ratio præci
pua. Si tu dicas, quòd hoc non dicat
Apoſtolus tanquam cauſam princi-
palem. Opponitur contra hoc illud,
quod idē Apoſtolus dicit Heb. 2. vbi
loquens de Chriſto ipſe ſimiliter par
ticipauit eiſdem, vt per mortem de-
ſtrueret eum, &c. Et poſt. Nuſquā an
gelos apprehendit. Glo. Participauit
vt hoīes ſanctificaret, & liberaret: &
recte hæc cauſa ponitur: quia ſi non
eſſet eos liberaturus, non eis partici-
paret, quod in angelis apparet: quia
nuſquam angelos apprehendit. Si
ergo illud quo poſito ponitur aliud,
& quo remoto remouetur & cauſa,
& redemptio aſſignatur tanquā cauſa
principalis, & præcipua incarnatio-
nis, videtur ꝙ principaliter incarna-
tio facta fuit propter reparationem
generis humani. Item in Pſal. Infi-
xus ſum in limo pro. Glo. Aug. Vi-
nam maneret homo in eo quod deus
fecit: ſi enim maneret in eo quod deꝰ
fecit, non in limo infixus eſſet, quem
deus genuit: igitur ſi homo ſtetiſſet,
incarnatio facta non fuiſſet: ergo in-
carnationis ratio præcipua videtur
eſſe hominis reparatio. Item. Aug. ſu
per Iohan. tractans illud Iohan. 11.
Ecce quem amas infirmatur. Si peccā
tores dñs non amaret ad terram de
cœlo non deſcenderet: ergo videtur,
ꝙ præcipua ratio incarnationis fue-
rit liberatio peccatoris. Item. Si deus
aſſumpſit

aſſumpſit humanam naturam, aut hoc fuit propter humanam dignitatem, aut neceſſitatem. Si propter humanam dignitatem, cum dignior ſit angelica, q̄ humana, magis debuit aſſumpſiſſe angelicam. Si propter neceſſitatem, & neceſſitas indigentiæ non ſit niſi propter peccatum, videt̃

Fundamentum

ꝙ præcipua ratio fuit, ꝙ hoĩem aſſumpſit, redemptio generis humani. Itẽ. Opus incarnationis fuit maximę gratiæ, de qua homo maxime tenetur ad gratiarum actionem: ſed magis tenetur homo eſſe gratus deo, & maior ſit ei gratia, qñ aliquod beneficiũ præſtatur ſibi, quo indignus eſt, in ſtatu in quo indignus eſt, & pro ei⁹ liberatione, q̄ ſi alias eſſet præſtandũ: ergo ſi homo lapſus pro beneficio incarnationis eſt maxime deo obnoxius, videtur ꝙ ſi ipſe nõ eſſet lapſ⁹, ipſe non eſſet incarnatus, nec huiuſmodi beneficium eſſet ſibi præſtitũ. Præcipua ergo ratio incarnationis videtur eſſe redemptio generis humani.

Ad opp. Sed contra. Aug. de ſpiritu, & aĩa. Totum hoĩem aſſumpſit, vt totũ beatificaret: ſed homo debebat totus beatificari, & ita plene beatificari ſi non eſſet lapſus, ſicut ſi eſſet lapſus: ergo ſi homo non eſſet lapſus, deus eſſet incarnatus: ergo non videtur, ꝙ præcipua ratio incarnationis ſit liberatio generis humani. Item. Super illud Heb. 2. Nuſquam angelos apprehendit. glo. Nõ angelicæ naturæ data eſt hæc dignitas, vt ei perſona diuina vniretur. Si ergo hæc dignitas data fuit humanæ naturæ, & humanæ naturæ nihil datum eſt fruſtra: ergo ſi non peccaſſet, talis dignitas non remaneret vacua: ergo adhuc vniretur cum diuina natura: ergo liberatio generis humani nõ eſt ratio præcipua. Item. Ita decebat deum manifeſtare ſuã infinitatẽ, & pfectionem, & liberalitatem ſi hõ ſtetiſſet, ſicut ſi lapſus eſſet: ergo ſi oĩa iſta facit in opere incarnationis, videt̃ ꝙ incarnatio fuiſſet etiã ſi hõ lapſus non fuiſſet, & ita idẽ quod prius. Item. Tantæ difficultatis, & nobilitatis eſt vendicare, ſiue acquirere ſibi infinitum bonum, ſicut ſatisfacere pro offenſa, quæ eſt cõtra bonum infinitum: ſi ergo homo non poterat ſatisfacere pſe de offenſa, qua offendit deum ſic, nec per ſe poterat mereri habere deum: ergo ſicut oportunum fuit filium dei incarnari homine cadente, vt pro hoĩe ſatisfaceret, videtur ꝙ ſic oportunum fuit filium dei incarnari hoĩe ſtante, vt homo per eum mereri poſſet. Item. Quę ſolum modo pp occaſionem peccati introducta ſunt, exierunt a deo, non principaliter, ſed occaſionaliter: ergo ſi incarnatio facta eſt principaliter pp peccati expiationem, aĩa Chriſti facta eſt non principali intentione, ſed quadam occaſione: ſi ergo inconueniens eſt nobiliſſimam creaturam occaſionaliter eſſe introductam, cũ agens principaliter intendat opera nobiliſſima, videtur, ꝙ inconueniens ſit dicere incarnationem factã eſſe pp hoĩs reparationẽ. Item. In incarnatione filij dei humana natura plurimum eſt exaltata: ſi ergo de⁹ incarnatur ex hoc ꝙ humana natura peccauit, videtur ꝙ hõ reportet commodum de malitia: ergo ſi hoc non decet diuinũ retributorẽ, patet &c. Item. Chriſtus eſt caput eccleſiæ non ſolum ſm̃ diuinam naturam, ſed etiã humanã, ſicut oſtendit Auguſ. ſuper Iohan. ſed ſi hõ non peccaſſet, adhuc eſſet corpus eccleſiæ: ergo vel dei fili⁹ incarnaret urauit corpus eccleſiæ remaneret acephalum: ergo ſi illud eſt impoſſibile, reſtat ꝙ deus incarnaretũ, ſi hõ nõ peccaſſet: ergo idẽ qđ pri⁹. Item. Si hõ lapſus nõ fuiſſet, tñ fuiſſet ſacr̃m matrimonij: ſi ergo ſacr̃m matrimonij cõiunctionem ſexuũ dicit, ſiue ſignat cõiunctionẽ Chr̃i, & eccleſię quantũ ad naturarũ vnionẽ pp inſeparabilitatem, vt dr̃ Eph. 5. Hoc ſacramentũ magnũ eſt: ego aũt dico in Chr̃o, & in eccleſia: ergo ſi hõ ſtetiſſet, aut ſacr̃m m̃rimonij falſum eſſet ſignum, aut dei filius incarnaretur: ſed primum eſt impoſſibile: ergo reſtat &c. Item. Quadruplex eſt mod⁹ educẽdi hoĩem in eſſe. Cõuenit. n. hominẽ educi de viro, & muliere: cõuenit educi ſine viro, & muliere; cõuenit educi de viro ſine muliere, & de muliere ſine viro: ſed tres illorũ modorum

dorum fuiſſent, ſi homo ſtetiſſet, ſicut
planum eſt: ergo videt, ꝙ & quartus
fuiſſet, quo eductus eſt de ſola mulie
re: ſed hic quartus eſt in incarnatio-
ne: ergo ſi homo ſtetiſſet, incarnatio
fuiſſet: aut ſi non, tunc vnus modus
productionis hoīum deficeret, & ſic
vniuerſum perfectū non eſſet: & hoc
eſt maximum inconueniens. Dicit. n.
Aug. ꝙ vniuerſum habet tantā per-
fectionem, ꝙ nemo pōt in eo imperfe
ctum rationabiliter aliquid inueni-
re, nec rationabiliter aliquid addere,
ſicut & ipſe dicit in lib. de lib. arb. ꝙ
nihil pōt intellectus noſter intellige
re, quod ſubterfugeret illam ſuper-
nam arcem.

40 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc
duplex eſt magiſtrorum opinio. Qui
dam. n. dicere volunt, ꝙ de incarna-
tione loqui eſt dupliciter. Eſt. n. incar
natio carnis aſſumptio. De carne aūt
aſſumpta eſt loqui dupliciter, aut quā
tum ad ſubſtantiam, aut quantum ad
defectum paſſibilitatis, & mortali-
tatis. Si fiat ſermo de ipſa quantū ad
defectum paſſibilitatis, & mortalita-
tis, dicunt ꝙ incarnationis pręcipua
ratio fuit humani generis redēptio.
Niſi. n. homo peccaſſet, & lapſus fuiſ
ſet, & redimendus eſſet, Chriſtus car
nem mortalem non aſſumpſiſſet. Si
aūt loquimur de incarnatione, ſm ꝙ
dicit aſſumptionem humanæ naturę
loquendo ſimpliciter, ſic dixerunt ꝙ
pręcipua ratio incarnationis non eſt
liberatio generis humani: quia etiam
ſi homo non peccaſſet, Chriſtus in-

Sco. diſt. 7. huius q. 3 hāc defen dit opiniōnem.

41 carnatus eſſet. Sed huius rō eſt perfe
ctio multiplex ſurgens ex dignitate
illius operis. Incarnatio. n. facit ad
perfectionem hominis: & per conſe
quens ad perfectionē totius vniuerſi,
in hoc quòd complet, & completio
nem dat humano generi ſm illud ꝙ
reſpicit naturam: & ſecundum illud
quod reſpicit gratiam, & ſecundum
illud quod reſpicit gloriam. Secun-
dum illud quod reſpicit naturam:
quia in incarnatione eſt conſumma
tio modorum ducendi hoīem in eſſe.
Eſt etiam conſummatio in compara
tione ad perfectionem agentis, in hoc
quòd in incarnatione homo, qui eſt
vltimus, coniungitur cum ſuo princi
pio vnione, qua ſub deo nulla eſt ma
ior. Facit etiam ad perfectionem ho
minis, quantum ad illud quod reſpi
cit gr̄am: quia in incarnatione aſſū
mit Chriſtus humanam naturam, ra
tione cuius plene habet eſſe caput tò
tius eccleſiæ, cuius corporis membra
vniri habent rōne charitatis, & gra
tiæ: & ſimul cū hoc facit ad perfectio
nem meriti: quia omnia merita pen
dent, & meliorantur merito Chriſti.
Facit etiam ad perfectionem gloriæ,
in eo ꝙ homo in deo ſuo inuenit pa
ſcua quantum ad partem corporalē,
& quantum ad partem ſpūalem, ſiue
ingrediatur, ſiue egrediatur, quod nō
faceret, ſi deus non eſſet incarnatus.
Completus etiam eſt totius humanæ
naturæ appetitus, dū per opus incar
nationis nobiliſſima idoneitas, quæ
erat in humana natura, ſm quā vni
bilis erat diuinæ, ad actum perfectū
reducitur: & ratione huius multipli
cis perfectionis, quæ ſurgit ex opere
incarnationis congruum fuit deum
incarnari. Et quia hęc multiplex per
fectio non reſpicit tantum ſtatum na
turæ lapſę, imo reſpicit etiam ſtatū
naturę inſtitutę, ideo ſi homo lapſus
non fuiſſet, nihilominus incarnatus
eſſet: quia ita competebat hoiem per
fectū eſſe, & ſm naturā, & ſm gr̄am,
& ſm gloriam, ſicut ſi eſſet in ſtatu la
pſo, & quodāmodo amplius. Et hæc
ſm iſtam opinionem: & qui hāc opi
nionem ſequuntur, concedunt rōnes
quę ad hanc partem adducuntur. Ra
tiones vero ad oppoſitum, & auctori
tates per hoc effugiunt: quia dicunt
eas intelligi ſm ꝙ incarnatio dicitur
carnis mortalis, & paſſibilis aſſum
ptio. Loquitur enim ſcriptura, & lite
ra de incarnatione ſm eum modum,
qui fuit poſt lapſum, non per eū mo
dum, qui fuiſſet hoīe perſiſtēte in ſta
tu innocentię. Aliorum vero poſitio
fuit, ꝙ pręcipua rō incarnatiōis fuit
reparatio generis humani, q̄uis mul
tæ ſint rōnes congruentię huic anne
xæ. Iſta. n. eſt p̄cipua reſpectu oium:
quia niſi genus humanum fuiſſet la
pſum, verbum dei non fuiſſet incar-
natum.

Huic opinioni ſubſcribit D. Thom. 3. par. qõ. 1. artic. 3.

natum. Et rõ huius eſt: quia incarna
tio dei eſt ſupexcedẽtis dignationis:
& ideo cum ſit ibi quidã exceſſus, nõ
fuiſſet introductũ incarnationis my-
ſterium, niſi præceſſiſſet exceſſus op-
poſitus per ipſum corrigendus, & re
ſtaurãdus. Vnde niſi deus ouem ſuã
perdidiſſet, non de cælo ad terrã de-
ſcendiſſet. Quis aũt horũ modorum
melior ſit nouit iſte, qui pro nobis in
carnatus eſt. Quis etiam horũ alteri
pręponẽdus ſit, difficile eſt videre, ꝓ
eo ꝙ vterque modus catholicus eſt,
& a uiris catholicis ſuſtinet̃. Vterque
etiam modus excitat aĩam ad deuo-
tionem ſm diuerſas cõſiderationes.
Videt̃ aũt primus modus magis con
ſonare iudicio rõnis: ſecundus tñ ſi-
cut apparet plus conſonat pietati fi-
dei. Primo: quia auctoritatibus ſan
ctorum, & ſacrę ſcripturę magis con
cordat: nam tam nouum, q̃ vetus te-
ſtamentum vbi de filii dei deſcẽſu lo-
quuntur, generis humani liberatio-
nem rõnem reddunt, quod patet ſin
gula diſcurrendo. Sancti etiã hoc dñt,
ſicut patet in auctoritatibus ſupra-
poſitis. Et ideo ſi diuina eloquia no-
biliſſimam, & pręcipuam incarnatio
nis rõnem aſſignant, & nihil etiam a
nobis dicendum eſt pręter ea, quæ no
bis ex ſacris eloquijs clarent: ideo ma
gis videtur pietati fidei cõſonum, ꝙ
pręcipua incarnationis ratio ſit libe-
ratio generis humani, q̃ aliter ſenti-
re. Et hoc aperte dicit Aug. in lib. de
verbis Apoſtoli in ſerm. 70. tractans
illud Luc. 19. Venit. n. filius hoĩs ſal
uum facere, qđ perierat. Si homo nõ
perijſſet, filius hois non veniſſet. Et
expreſſius idem tractans illud. j. Ti-
moth. j. Venit in hunc mundum pec
catores ſaluos facere. Nulla cauſa ve-
niendi fuit Chriſto, niſi peccatores
ſaluos facere. Et idem plura dicit ad
hoc pertiẽntia. Et in illa oratione, q̃
incipit A cella aromatica, quæ dicit
eſſe Aug. hoc ipſum habetur expreſ-
ſius. Ad hoc etiam concordãt verba
Bern. & gloſſ. ſuper dictum locũ epi-
ſtolæ ad Timotheum. Secundo vero
prædictus modus magis concordat
pietati fidei: quia deum magis hono
rificat, quàm præcedens. Nam præ-
cedens dicit, ꝙ deum congruebat in-
carnari ad perfectionem vniuerſita-
tis: & ideo quodammodo deũ intra
perfectionem vniuerſi concludit, &
quandam neceſſitatem incarnationis
ponit ei, cum dicit, Opera eius alitèr
ad perfectionem non perduci. Hic au
tem modus dicendi cum dicit, quòd
incarnationis myſterium eſt ſuper
oẽm perfectionem, ponit Chriſtum
eſſe ſupra omnem perfectionem vni-
uerſitatis, ſiue quantum ad naturam,
ſiue quantum ad gratiam, ſiuè quan-
tum ad gloriam. Et hoc recte facit:
quia ) ſicut dicit Philoſophus lib. 11.
primæ philoſophiæ ) Deus ſupra om
nem vniuerſi ordinem ponendus eſt,
ſicut non dicitur eſſe dux de exerci-
tu, ſed ſupra exercitum. Tertio modꝰ
iſte dicendi incarnationis myſteriũ
magis commendat, dum dr̃ hoc my-
ſterium tantum eſſe, quod nõ debuit
fieri niſi ex maxima cauſa, vtpote ꝓ-
pter placandam diuinam iram, & re
ſtaurandi omnia, ſiue quæ in cœlis
ſunt, ſiue quę in terra. Et ideo dicunt
ꝙ tantum myſterium non fuiſſet in-
troductum, niſi pręceſſiſſet lapſus no
biliſſimę creaturę, & offenſio maieſta
tis diuinæ. Quarto etiam fidelem af-
fectum magis inflammat. Plus enim
excitat deuotionem animæ fidelis, ꝙ
deus ſit incarnatus ad delenda ſcele
ra noſtra, q̃ propter conſummanda
inchoata opera ſua. Quoniam ergo
hic modus dicendi, & ſi non videat̃
eſſe ita ſubtilis, ſicut præcedens, plus
tamen conſonat pietati fidei, in hoc
ꝙ auctoritatibus ſanctorum magis
concordat, & deum magis honorifi
cat, etiam incarnationis myſterium
magis commẽdat, & affectum nr̃um
ardentius inflammat: ideo conceden
dum eſt, vt prędictę auctoritates, &
rationes oſtendunt, ꝙ pcipua rõ in-
carnationis fuit redemptio generis
humani, quãuis multę alię rõnes cõ
gruentię huic rationi ſint annexę.

A D illud quod primo opponitur 42
in contrarium, ꝙ hominem totum aſ
ſumpſit, vt totum beatificaret. Dicen
dum, ꝙ iſta non eſt ratio pręcipua,
ſed annexa principali, pro eò quòd ſi
deus nunquam incarnatus eſſet, ho-

 mo glori

BIBLIOTECA NAZ. ROMA ... EMANUELE

mo glorificatione corporis ſui, & vi
ſione dei pfecte, & totaliter eſſet bea-
tus. Viſio.n. Chriſti corporalis ſpe-
ctat non ad eſſentialem cōpletionē
beatitudinis, ſed ad quoddam accidē
tale gaudium: & hoc patet, ꝙ alii ſen
ſus beatificantur, vt viſus: & tamen
obiecta ſibi correſpōdētia non habe
bunt vt tactus, & guſtus. Præterea a-
ſpectus Chriſti non erit minus beatꝰ
conuerſus ad alia corpora videnda,
q̃ aſpectus aliorum conuerſi ad vi-
dendum corpus ipſius. Gloria.n. ſen
ſuum exteriorum erit per redundan
tiam dilectionis venientis a parte ſu-
periori ex viſione dei, cuiꝰ viſio adeo
reficit cum perfecte apparet, vt nihil
vltra ſit neceſſarium animæ ad eius
beatitudinem: qm̄ omne aliud bonū,
& pulchrum ad illud comparatum,
quaſi nihil eſt, nec intēdere poteſt eſ-
ſentiale gaudium. Vnde multum de-
rogare videtur ſummo bono, qui di-
cit ipſum non ſufficere abſque bono
creato ſibi adiuncto ad hoiem perfe
cte beatificandum, niſi hoc dicat ve-
nire propter imperfectionem ſenſus,
qui ad ipſum non poteſt pertingere:
ſed tunc plura obuiabunt, ſiue ratio
ne ſenſuum aliorum, qui non habēt
obiecta ſua, ſicut viſus, & tū perfecte
beatificati ſunt ſiue rōne aſpectꝰ Chri
ſti, qui ad alios ſanctos aſpicit. Siue
rōne perfectionis beatitudinis, quæ
non facit hoiem aliquod extrinſecus
mendicare. Siue etiam quia oppoſi-
tum non poſſet intelligi, ꝙ glorioſus
homo poſſet a Chriſti præſentia ab-
ſentari abſque gloriæ ſuæ detrimen-
43 to. Ad illud, quod opponitur,
quòd in humana natura data eſt con
gruitas, vel idoneitas ad incarna-
tionem. Dicendum, quòd illa ido-
neitas attenditur ex parte reparabili
tatis hominis principaliter, quāuis
ratione dignitatis, & aliarum condi-
tionum aliquo modo attenditur: &
ideo ſicut homo non fuiſſet repara-
tus, ſi non cecidiſſet, quamuis eſſet re
parabilis: ſic diuinitati non eſſet vni
tus, quāuis eſſet vnibilis. Non tū fru
ſtra illa potentia fuiſſet: quia multæ
ſunt potentiæ, & idoneitates, quæ ad
actum non perducuntur, nec tamen
fruſtra ſunt: quia nobilitati, & digni
tati naturæ atteſtantur. Nec dicitur 44
potentia fruſtra, ſi non reducitur ad
actum: ſed tunc fruſtra eſt, dum ad
actum non reducitur, & tū ad actum
exigit eam reduci tempus, & locus. 45
AD illud quod opponitur, ꝙ decet
dei ſapientiam, prudentiam, & potē
tiam in ſtatu innocentię manifeſtari.
Dicendū, ꝙ ſatis ſe manifeſtabat ſuf-
ficienter per opus creationis, & di-
ſtinctionis, & ornatus: & ideo ſi illa
perſtitiſſent, cum valde bona eſſent,
non oportuiſſet nouum modum agē
di ſuperaddere ad manifeſtationem,
quemadmodum opera miraculoſa fa
cta ſunt poſt hominis lapſum, quæ
non oportuit fieri ante: quia dei po-
tentia, ſapiētia, & bonitas nota eſſet,
& ſatis in ſuis affectibus reluceret.
Nunc aūt congruum eſt, & decens
deum multa opera facere miraculo-
ſe ad manifeſtationem ſuæ potentiæ
pro confirmatione fidei noſtrę: ſic
etiam in propoſito intelligendum eſt
ſicut dicunt ſancti. Quia ꝙ homo ꝑ
peccatum interius lumen obfuſcatū
habebat, & conuerſus fuerat ad ſen-
ſibilia, & illa amabat, ideo deus inui
ſibilis factus eſt viſibilis in carne, vt
per viſibilia reduceret ad inuiſibilia
cognoſcenda, & amanda. Et hoc eſt
quod dicit Gregorius in quadā prę-
fatione, Vt dum viſibiliter deum co-
gnoſcimus, per hunc in inuiſibilium 46
amorem rapiamur. AD illud quod
opponitur, ꝙ ita difficile eſt prome-
reri vitam æternam, ſicut ſatisfacere
pro offenſa. Dicendum, ꝙ falſum eſt:
quia ad meritum vitæ æternæ ſufficit
complacentia ex parte merentis: ad
hanc autem complacentiam ſufficit
gratia diuina. Et quia diuinam gra-
tiam poterat homo habere per miſ-
ſionem ſpiritus ſancti, & filij in men
tem abſque filij miſſione in carnē:
hinc eſt, quòd ad perfectionem me
riti vitæ æternę non oportuit in-
carnationem interuenire. Ad ſatiſ-
faciendum autem non ſolum requi-
ritur, ꝙ ſatisfaciens placeat, ſed quòd
damnū recompenſare valeat, & ho-
norē deo ſublatū reſtituat, ſicut me-
lius videtur infra; & ideo non fuit tāta
neceſſitas

neceſſitas incarnationis propter ne-
ceſſitatem merendi, ſicut propter ne-
ceſſitatem ſatisfaciẽdi. Et quòd illud
ſit verum, planum eſt in angelis, quo
rum natura non eſt vnita verbo: &
tamen meruerunt vitam æternã. Pro
pterea, eſto quòd tãtę difficultatis ſit,
non tamen oportet, quòd ꝓpter hoc
neceſſaria ſit incarnatio, ꝓ eo quòd
ſpiritus ſanctus ipſe, qui per chari-
tatem mouet animam, dignam eam
facit gloria ſempiterna: vnde neu-
trum ſic ſine miſſione alicuius perſo
næ: ſed ad ſatiſfaciendum neceſſaria
eſt miſſio in carnem, quia ſicut infra
patebit, congruentiſſimus modus fu
it ſatiſfaciendi per mortem, & paſſio
nem, ſicut congruentiſſimus modus
eſt ad merendum per charitatem, &
47 dilectionem. AD illud, quod oppo
nitur, quòd anima Chriſti educi de-
buit principali intentione. Dicendũ,
quòd deus quia ab æterno præſciuit
lapſum humani generis: ideo fecit,
quia ſe recuperaturum cognouit: &
ideo principalius in intentione fuit
reparatio lapſi, quam conditio eius
ad lapſum poſſibilis. Et propter hoc
non ſequitur, quòd deus non præde-
ſtinauerit Chriſtum principaliter, ſi-
cut & alios, imo multum principa-
lius. Hoc enim teneret ſi deus in cõ-
ditione generis humani non præco-
gnouiſſet eorum lapſum; tunc enim
quaſi præter intentionem ſubſecutũ
48 fuiſſet. AD illud, quòd opponitur,
quòd humana natura eſt exaltata ꝓ
pter incarnationem. Dicendum, ꝙ
abſque dubio verum eſt: ſed ex hoc
non ſequitur, quòd reportauerit ex
malitia commodum; quia hoc non
fuit ex ſua malitia, ſed ex ſumma be-
nignitate diuina, & ſapientia. Quia
enim ſapientia dei vincit malitiam,
hinc eſt, quòd non patitur eſſe malũ
aliquod, de quo non eliciat bonum,
& etiam maius bonum: alioquin nõ
perfectè malitiam vinceret. Et pro-
pterea contra præuaricationem Adę
qui totum genus humanum infecit,
ſtatuit rectitudinem ſecũdi Adę, qui
pro toto genere humano poſſit ſatiſ-
facere, & cuius obedientia multo plus
ſibi placeret, quam inobedientia pri
mi Adæ potuit diſplicere. Similiter
hoc fuit ex bonitate diuina, ex qua
deus plenus eſt dilectione, & miſeri-
cordia. Et ideo diligentibus ſe, quos
ſanctos vocauit ſecundum propoſitũ
ſuum, omnia fecit eis cooperari in bo
num: vnde filium dei incarnari non
fecit noſtra malitia, ſed dei charitas
nimia & miſericordia, ſecundum ꝙ
dictũ eſt in auctoritate prius poſita.
Deus autem, qui diues eſt in miſeri-
cordia propter nimiã &c. Ad illud,
quod opponitur, quòd Chriſtus eſt 49
caput eccleſiæ ſecundum humanam
naturam. Dicendum, quòd duplex
eſt capitis proprietas. Vna quę attẽdi
tur ſecundum conformitatem ad mẽ
bra. Alia quæ attenditur ſecundum
donorum gratuitorum influentiam.
Ratione primæ proprietatis Chriſt⁹
caput eſt inquãtum, homo rõne ſecũ
dæ Xp̃s caput eſt inquãtũ deus: & rõ-
ne huius principaliter tenet rationẽ
capitis: & ideo eſto, quòd incarnat⁹
non eſſet, adhuc eccleſia capite non
careret. Quia caput viri eſſet deus,
& ita eccleſia hominem caput habe-
ret deum, ſicut habet eccleſia Angelo
rum: & ideo non ſequitur, quòd cor-
pus eccleſiæ eſſet acephalum, quãuis
non haberet caput ſecundum omnẽ
proprietatem, quam habet modo: ha
beret enim tunc caput deũ, ſicut nũc
habet eccleſia angelorum. AD illud 50
quòd opponitur, quòd matrimo-
nium ſignat coniunctionem natura-
rum. Dicendum, quòd matrimoniũ
duplicem habet ſignificationem. Si-
gnat enim coniunctionem dei ad ec-
cleſiam ſecundum charitatem, & ſi-
gnat etiam coniunctionem ſecun-
dum vnionem in perſonæ vnitate: &
vtramque harum ſignificationum
habet ſecundum ſtatum lapſus: alte-
ram autẽ habuiſſet ſi ſtetiſſet: & ideo
non eſſet falſum ſignum. Sicut enim
matrimonium nunc eſt in officium,
& remedium, tunc autem ſolum in
officium: ſic matrimoniũ duplex ha-
bet ſignatum, tunc autem vnum. AD 51
illud, quòd opponitur, quòd quadru-
plex eſt modus productionis homi-
num. Dicendũ, ꝙ ille quart⁹ modus
ꝓducendi hominem non eſt de per-

fectiõe vniuerſi, ſed ſupra perfectionem vniuerſi. Et ideo Hierem. vocat illud nouum cum ait. Nouũ faciet dominus ſuper terram: hoc autem nouum dominus nòn feciſſet, niſi aliqua veteratio præceſſiſſet. Et ideo nõ ſequitur, quòd ſi homo ſtetiſſet, quòd talis modus ꝓducendi hominẽ eſſet; nec ex hoc ſequitur, quòd vniuerſũ ſua perfectione careret: ſicut etiã nõ põt argui imperfectio vniuerſi quãtum ad ſuſcitationem mortui, quam deus non feciſſet, ſi homo perſtitiſſet. Poſſet etiam dici, quòd de illo modo ꝓductionis nõ põt argui veritas incarnationis: qa deus poſſet ꝓducere hominem de muliere abſq; viro, qui tamen nõ eſſet deus: hæc aũt omnia abſq; præiudicio dicta ſunt: nõ enim volo bonitatẽ dei coarctare, ſed nimietatem charitatis ſuę erga hominem lapſum cõmendare, vt affectus noſtri excitentur ad amandum ipſum, dum attendimus nimiæ dilectionis eius exceſſum &c.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Et ſi vna quæque diuinarũ perſonarũ potuerit incarnari, congruentius tamen fuit, vt filius incarnaretur.**

Ad opp. QVAE trium perſonarũ fuerit magis idonea ad incarnationẽ. Et oſtenditur, primo quòd pſona patris. Illius enim ẽ recreare, cuius eſt creare: ſed creatio maxime attribuitur, & conuenit potentiæ patris, ergo & recreatio: ergo pari ratione videt, ꝙ & incarnatio. Item. Illius eſt filios adoptare, cuius eſt generare: ſed incarnatio ordinaẽ ad adoptionẽ, ſicut dicit Gal. iiij. ergo videtur, quòd maxime cõuenit ei, cui conuenit generare: ergo maxime conuenit patri incarnari. Item. Filius totũ qđ habet habet a patre; ergo magis decet habere patrẽ aliqd quod non habeat filius, quàm filium habere: quod non habeat pater, ſi ergo incarnatio facit humanã naturã haberi a perſona, quæ incarnatur, videtur quòd hoc magis competat perſonæ patris, quàm perſonę filij. Quod autem magis competat perſonæ ſpiritus ſancti oſtenditur: quia quod maxime habet rationem gratiæ, maxime competit miſſioni ſpiritus ſancti: ſed quòd deus factus eſt homo, hæc eſt ſũma gratia, ſicut vult Augu. xiij de tri. c. xix. ergo videt, quòd hæc magis debuit eſſe in pſona ſpiritus sãcti, quàm in pſona filij. Item. Spiritus amoris facit nos filios dei adoptiuos, ſm̃ illud Rom. viij. Non accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritũ, &c. ergo ſi incarnatio eſt vt ſiamus filij dei adoptiui, videtur quòd incarnatio maxime debuerit eſſe in perſona ſpiritus ſancti. Item. Mitti dicit ſub auctoritatem in miſſo: ergo et magis conuenit mitti, in quo magis reperitur ratio ſubauctoritatis: ſed ratio ſubauctoritatis magis reperitur in perſona ſpiritus ſancti, quàm filij: ergo ſi incarnatio eſt in carnẽ miſſio, videtur ꝙ magis cõueniat ſpiritui ſan. q̃ filio. Quod autem magis competat filio, videtur. Magis decet perſonã mediã Fundamenta. tenere rationem mediatoris: quàm aliam; ſed incarnatio eſt ordinata ad effectum mediatoris: perſona autem media in trinitate eſt perſona verbi: ergo &c. Item. Magis decet filium dei eſſe filium hominis, vel virginis, quàm aliam perſonam: ſed per incarnationẽ ille qui incarnatur efficitur filius virginis: ergo videtur, ꝙ perſonam filij incarnari ſit magis decẽs & congruum. Item. Conuenientius eſt filium ſupplicare patri, quàm aliam perſonam: ſed incarnatio ad hoc ordinaẽ, vt ſit aliquis mediator, qui pro hominibus intercedat ad deum: ergo &c.

RESP. Dicendum, ꝙ perſona verbi ad incarnationem inter cæteras perſonas fuit magis idonea, ſiue 52
loquamur de ipſa incarnatione in ſe, ſiue prout ordinata eſt ad humani generis redemptionem. Si enim loquamur de ipſa incarnatione in ſe, magis congruum fuit perſonam filij incarnari, & inquantum eſt imago,

&

& inquantum eſt filius. Inquantum
eſt imago, quia homo aſſumptibilis
erat ratione dignitatis imaginis: &
quia filius eſt imago patris, ideo ma-
gis conueniens erat filij perſonam aſ
ſumere carnem. Rurſus: quia filius
dei verbum eſt patris, ſic procedit ab
ipſo, vt pater ſe manifeſtet per ipſũ:
& ideo ſicut ad intentionis manife-
ſtationem verbum intellectuale co-
pulatur voci ſenſibili, ſic ad diuinita
tis reuelationem verbum patris con
gruũ fuit vniri carni. Poſtremo q̃a
filius eſt ſemel genitus ab æterno, &
ſic congruebat eum carnẽ aſſumere,
vt eſſet de genere hominum, & ita
hominis filium: & ideo decebat ipsũ
magis incarnari quã patrem, & ſpi-
ritũ ſanctũ. Et hoc eſt q̃d dicit Aug.
in libro de tri. & Magiſter in litera,
quòd dei filius non quæſiuit niſi ma
trem in terris, quia iam habebat pa-
trem in cælis: magis ergo decens fu
it filium incarnari, quàm aliam per
ſonam, ſi loquamur de ipſa incarna-
tione ſecundum ſe. Fuit etiam magis
congruum, ſi loquamur de ipſa incar
natione ſecundum comparationem
ad generis humani redemptionem:
& hoc apparet ſi conſideremus ho-
minis lapſum, & reparandi modum,
& reparationis fructum. Si conſide-
remus hominis lapſum, videbim⁹ q̃
lapſus fuit appetendo falſam dei ſimi
litudinem, & æqualitatem: & quia fi-
lio primo attribuitur ęqualitas: hinc
eſt, quòd quaſi ex ipſo ſumpſit homo
lapſus occaſionem: & ideo inde ſume
re debuit reparationem. Et hoc dicit
Bern. explanans illud Ionæ primo.
Propter me orta eſt hæc tempeſtas,
tollite me, & mittite in mare. Aut
certe in hoc quòd homo præſump-
ſerat dei ſimilitudinem, directe con-
tra filium peccauit: & ideo filio ma
gis competebat vindicta, & indul-
gẽtia. Et hoc ẽ q̃d dicit Anſelm in lib.
Cur deus homo. Homo pro quo erat
moriturus, & diabolus quem erat ex
pugnaturus, ambo falſam dei ſimi-
litudinem præſumpſerant. Vnde ſpe
cialius aduerſus filiũ peccauerunt.
Illi itaq;, cui ſpecialiter fit iniuria, q
conuenientius attribuitur culpæ vin
dicta, & indulgentia. Rurſus ſi con
ſideremus modum reparationis ma-
gis competit filio. Reparati enim ſu-
mus per mediatoris obedientiam, &
ſupplicationem: & quia magis com
petit filium ſupplicare patri, & obe-
dire: hinc eſt, quod magis competit
perſonæ filij incarnari, quàm alij.
Vnde Anſel. in lib. cur deus homo.
Conuenientius ſonat filium ſuppli-
care patri, quam aliam perſonam.
Poſtremo ſi conſideremus repara-
tionis fructum, vel effectum, magis
competebat filio incarnari: quia in-
carnatio ad hoc ordinatur, vt ſimus
filij dei: ſi ergo poſterius per illud
habet reduci, quod eſt prius in eo-
dem genere, congruum fuit, vt filij
dei efficeremur per eum, qui eſt filius
naturalis. Vnde Augu. in iij. de tri.
Vt homo ex deo naſceretur primo
ex ipſis nat⁹ eſt de⁹. Oportuit enim,
vt per eum efficeremur filij adoptiui,
qui eſt filius naturalis. Et ſic patet
per omnem modum, quòd congru
entius fuit filium incarnari, quam
alium. Vnde concedende ſunt ratio
nes, quæ ad hoc inducebantur.

A D illud, quod opponitur, quòd 53
patri magis cõuenit opus recreatio-
nis, ſicut & creationis. Dicendum,
quod pater ſic eſt auctor recreatiõis,
ſicut & creationis: & ſicut per ver-
bum omnia fecit, ſic etiam per ver-
bum omnia refecit. Sed ex hoc non
ſequitur, quòd pater magis debuerit
incarnari; quia incarnatio non re-
ſpicit perſonam auctoris, ſed media-
toris. Et quia ratio mediatoris non
conuenit patri, ſed potius filio: hinc
eſt, quòd non ſequitur, quòd incar
natio magis conueniat patri, quàm
filio: imo potius econuerſo. A D il- 54
lud, quòd opponitur de adoptione.
Dicendum, quòd verùm eſt, quòd
adoptio conuenit patri tanquã prin
cipali auctori: ſed hoc non oportet
facere niſi per filium, cuius tota eſt
hæreditas, & per quem alij ad hære-
ditatem debent admitti. A D illud
quòd opponitur, quòd filius habet
a patre quicquid habet. Dicendum,
quòd filius dicitur aliquid habere
per naturalem originem, aliquid per
gratuitam

gratuitam vnionem. Si primo modo intelligatur, quicquid habet, habet a patre; ita quòd idē quod eſt in filio a patre, eſt in patre a ſeipſo, in eſſentialibus loquendo. Si autem loquamur de eo quod habet per gratuitam vnionem, ſic habet a patre, tamquam à principio effectiuo, non tamquam a generante: quia ſecūdum illud filius eſt minor patre: & quia magis decet filium ſecundū humanam naturam eſſe minorem patre, hinc eſt quòd iſto modo magis competit filiū habere aliquid, quod non habeat pater, quàm econuerſo. AD illud, quod
56 opponitur, quòd magis cōuenit ſpiritui ſācto, quia hic eſt sūma gratia. Dicendum, quòd per illam rationem non cōcluditur, quòd incarnatio debeat fieri in perſona ſpiritus ſancti, ſed quòd opus incarnationis debeat attribui ſpiritui ſancto: & hoc melius videbitur infra. Et ſimiliter reſpondendum eſt ad hoc, quod ſequit
57 de adoptione. AD illud, quod opponitur de miſſione. Dicendū, quòd miſſio in carnem fuit ad redimendū a ſeruitute: & quia oportet prius hominē liberari a ſeruitute, quàm adoptari in filium: hinc eſt, quòd miſſio in carnem ei perſonæ competebat, cui primo competebat mitti: & quia perſona filij habet mitti ſolum a patre, perſona ſpiritus ſancti habet mitti ab vtroque, hinc eſt, quòd primo decebat filium mitti in carnem, vt redemptione facta idem ipſe cū patre mitteret ſpiritū ſanctū in mentem. Et hoc eſt, quod dicit Apoſtolus ad Gal. iiij. Cum venit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum &c. Et poſt, Vt adoptionē filiorū dei &c. Et poſt, Quoniā autem eſtis filij dei miſit deus filium ſuum in corda vrã. Præterea non ſequitur, quòd ſi maior ratio ſubautoritatis eſt in ſpiritu ſancto quàm in filio, quòd propterea debuerit in carnē mitti: imo poteſt inferri contrariū. Pater enim quia a nullo eſt, non debuit mitti. Et hoc eſt, quod dicit Aug. iiij. de tri. Conueniens nō erat, vt pater ab alio mitteretur quia ab alio non erat. Conueniens autem fuit, vt primo filius mitteretur: quia a ſolo patre eſt, deinde ſpiritus ſanctus, qui eſt a patre, & filio. Primo filius venit, vt homines liberarentur: deinde ſpiritus ſanctus, vt homines beatificarentur.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Pluribus rationibus fuit cōſonum, vt filij dei incarnatio in fine temporum fieret potius q̄ in principio.

QVO tempore fuerit magis congruū filiū dei incarnari. Et videtur quòd in primordio temporū. Primo per illud, quod dicit Gen. ij. Conſummauit deus ſexto die opus ſuum: ſed conſummatio operū, maxime competit in opere incarnationis, ſicut ſuperius tactum eſt: ergo videtur, quòd incarnari debuit in aliquo illorum ſex dierū. Item. Magnitudo amoris non tantum facit dona multiplicari, ſed accelerari: ſed deus propter nimiam charitatem ſuam miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati: ergo videtur, quòd congruum fuerit filiū dei incarnari ſtatim cum homo indiguit, ſed homo ſtatim indiguit cū lapſus fuit: ergo &c. Item. Si Chriſtus ab initio temporis veniſſet, multi ad viam veritatis veniſſent, ſicut dicit Mat. xj. Olim ſi in Tyro, & Sidone &c. Sed ad diuinæ dignitatis magnitudinem ſpectat, qui vult omnes ſaluos fieri: ergo multo magis vī q congruum fuerit filiū dei incarnari ī primordio temporū. Item. Aegro in periculo mortis ſuccurri debet ſine mora: ſed homo cum peccauit, periculoſiſſime ægrotauit: ſi ergo homini ægrotanti ſuccurritur p filij incarnationē, videt quòd ſtatim debuit incarnari. Sed contra. Eccleſiaſtes iij. Omnia tempus habent: & hoc ipſum dicit Eccli xxxix. Omnia tempore ſuo operabuntur: ergo ſi nullum tempus eſt adeo congruum beneficio pleniſſimo, ſicut

Ad opp.

Fundamenta

tēpus plenitudinis, videī quòd filius dei debuerit tunc incarnari, quando venit plenitudo temporis: ergo non in primordio temporis. Item. Deus in omnibus operib⁹ ſuis maxime ſeruat ordinem: & ſicut eſt ordo & gradus in prouectu ætatis, ſic eſt ordo, & gradus in prouecto mundi: ergo ſicut magis homò diſpoſitus eſt ad ſapientiam in ætate prouecta, quàm in ætate iuuenili, quia in antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia, videtur quòd maior ſit congruitas, quòd diuina ſapientia incarnaretur, & de cœlis mitteretē miſſione perfecta in plenitudine temporum, quam in principio. Itē. Opus incarnationis, & redemptionis magis ſe tenet cū opere glorificationis, quam cum opere primæ cōditionis: ſed opus glorificationis habet eſſe in fine temporis, opus conditionis habet eſſe in principio: ergo videtur, ꝙ opus incarnationis magis debuerit perfici in approximatione ad finem temporum, quam in initio. Item. Beneficium incarnationis nulli eſt vtile niſi ei, qui illud recognoſcit, & pro illo eſt gratus: ſed dilatio beneficij facit ad eius cognitionem, & acceptionem: ergo videtur, quòd dei filius nō debuerit ſtatim a primordio temporum incarnari, ſed per longa tempora, in quibus poſſet expectari, & deſiderari.

RESP. Dicēdum, quòd ſicut rationes oſtendunt, & ipſa diuina operatio comprobat, magis congruum fuit filium dei incarnari quaſi in fine ſæculorum, quā in principio. Poteſt autem huius quadruplex ratio aſſignari, quare tandiu incarnari diſtulerit. Prima eſt propter peccatum hominis puniendum. In hoc enim manifeſtatur diuinæ vltionis ſeueritus, quę tantos clamores, & luctus hominum tanto tempore ſuſtinuit, antequam vellet deſcendere; & ipſe Adā cum poſteritate ſuā tanto tempore expectauit in limbo exulās a paradiſo: & hoc propter manifeſtationem diuinæ iuſtitiæ, quæ nihil inultum dimittit. Secunda ratio fuit propter morbum melius curandum: morbus enim ſpiritualis non curatur debite, niſi infirmus prius eum cognoſcat, & pro curatione eius gratus exiſtat. Plus enim homo ægrotat per ingratitudinem ꝓ curatione, quàm per culpæ commiſſionem: & ideo debuit deus beneficium incarnationis differre: vt homo conuinceretur de impotentia, & ignorantia antequam incarnaretur, & in lege indita, & in lege ſcripta: vt ſic conuictus confugeret ad diuinam gratiam, & confugiens curaretur efficaciter. Tertia ratio eſt propter ordinem vniuerſi ſeruandum: quia enim hoc erat plenū, & maximū beneficiū, differri debuit vſque ad plenitudinem dierū. Et propter hoc dicit Apoſtolus ad Gal. iiij. At vbi venit plenitudo tēporis miſit deus fi. &c. Quarta ratio fuit ꝓpter incarnationis beneficium amplius cōmendandum: quod enim amplius differtur, & diutius deſideratur, prætioſius reputatur: & ideo beneficium incarnationis qđ eſt inter dei beneficia ꝓtioſiſſimū, prius debuit eſſe deſideratū, & expectatū, q̄ exhibitum. Et ꝓpterea magis congruū fuit filiū dei incarnari in fine temporū. Et cōcedendæ ſunt rōnes quæ hoc ꝓbant.

AD illud, quod opponitē primo in cōtrariū de cōſummatione diuinorū operū. Dicendū, ꝙ in ope incarnationis nō attenditē cōſummatio, quę quidem ſit de opere primo vniuerſi, ſed conſummatio omnē conſumationē ſuperexcedens: & ideo nō ſpectat ad opera ſex dierū, in quib⁹ vniuerſum cōditū eſt, & fabricatū quantū ad ea, q̄ ſpectāt ad complementū primariū. 58

AD illud quod opponitur, ꝙ magnitudo amoris facit beneficia accelerari. Dicendum, ꝙ verū ē quādo acceleratio doni prodeſt ei, quem amat: ſed quando dilatio magis prodeſt, q̄ acceleratio, tūc amor potius facit differre, q̄ accelerare. Præterea, Amor diuinus nō operatē ſecundū impetū, ſed ſecundū diſpoſitionem, & regulā ſapientiæ: & ideo dona non accelerat, niſi ſeruato debito, & cōgruo ordine. Et ꝓpter hoc quia ordinis congruitas exigebat dilationē, ideo amoris immēſitas faciebat accelerationē 59

AD

AD illud, quod obijcitur, quod multi eſſent ſaluati ſi deus veniſſet citius. Dicendum, quòd deus bonum commune præponit bono priuato, & bonum totius vniuerſitatis præponit bono perſonæ ſingularis: & ideo cũ ordinis exigentia hoc requireret, vt deus in fine temporum incarnaretur, vſque ad ſextam ætatem fuit dilatum. Neque propter vtilitatem aliquarum perſonarum exiſtentium in prioribus ætatibus accelerari debuit diuinum beneficium. Placuit enim vniuerſitatis cõditori in alijs ſeruare ſeueritatem iuſtitiæ, in alijs manifeſtare benignitatem miſericordiæ. AD illud, quòd opponitur de ægro, quòd ſtatim debet ei ſuccurri. Dicendum, quòd nũquam defuit diuinus ſuccurſus. Nam ipſa expectatio, & fides futuri aduentus erat eis in remedium ſalutare, & ſuſtentationem quouſque veniret ille, qui conſummaret: vnde omni tẽpore fuerunt aliqua ſacramenta, quæ attulerunt ægris remedium ſalutare licet alia, & alia in diuerſis fuerint tẽporibus inſtituta, ſicut etiam iiij. lib. expreſſius habetur manifeſtatum.

## QVARE TOTAM HVMANAM naturam accepit, & quid nomine humanitatis vel humanę naturę intelligẽdum ſit.

## DISTINCTIO II.

De incarnatione perſonæ ſiue de vnione naturarũ in Chriſto ex parte naturæ aſſũptæ.

ET quia in hoĩe tota humana natura vitio corrupta erat, totam aſſumpſit, in animam & carnem, vt totam curaret, & ſanctificaret. Quod autem humanæ naturæ ſiue humanitatis vocabulo anima & caro intelligi debeant, aperte docet Hieronymus in expoſitione catholicę fidei dic ns, Sic confitemur in Chriſto vnam filij eſſe perſonã, vt dicamus duas perfectas & integras eſſe ſubſtantias, ideſt deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Ecce aperte oſtendit humanitatis nomine animam & corpus intelligi, quę duo aſſumpſiſſe dei filius intelligitur, vbi hominem ſiue humanitatem vel humanam naturam accepiſſe legitur. Errant ergo qui nomine humanitatis non ſubſtantiam, ſed proprietatẽ quandam, a qua homo nominatur, ſignificari contendunt, vbicũque humanitas Chriſti memoratur. Ait enim Ioannes Damaſc. Sciendum quidem eſt, quòd deitatis & humanitatis nomen ſubſtantiarum ideſt naturarũ eſt repræſentatiuum. Natura enim non ſic accipitur in Chriſto, vt cum dicitur vna natura eſſe omnium hominum: quod euidẽter idẽ Ioannes oſtendit, differentem rationem dicti aſſignans, cum natura humana in Chriſto nominatur, & cum vna dicitur natura omnium hominum. Ait enim, Cum vnam hominũ natura dicimus, ſciendum eſt, quòd non conſiderantes ad animæ, & corporis rationẽ hoc dicimus. Impoſſibile enim eſt vnius naturæ dicere domini corpus & animam, ad inuicẽ comparata. Sed quia plurimæ perſonę hominum ſunt, omnes autem eandem ſuſcipiunt rationẽ naturę (omnes enim ex anima & corpore compoſiti ſunt, & omnes naturam animę participant, & ſubſtantiam corporis poſſident) communẽ ſpeciem

Ad Dama. papam in explanatione ſymboli. to. 4

Errorem quorundã tangis qui humanitatẽ male accipiunt.

Libr. 3 de Orthodoxa fide c. 4

Ibidem. Capit. 3 in medio.

ciem plurimarum & differentium perſonarum, vnam naturam dicimus, vniuſcuiuſque ſcilicet perſonæ duas naturas habentis, & in duabus perfecte naturis animę ſ. & corporis, exiſtentis. In domino autem Ieſu Chriſto non eſt commune ſpeciem accipere, neque enĩ factus eſt, nec eſt, nec aliquando fiet alius. Sed Chriſtus ex deitate, & humanitate eſt, in deitateque & humanitate deus perfectus eſt, idem & homo perfectus. Totam ergo hominis naturam id eſt, animam, & carnem, & hominum proprietates ſiue accidentia aſſumpſit deus, non carnem ſine anima, nec animam ſine carne vt heretici voluerunt, ſed & carnem & animam cum ſenſibus ſuis. Vnde Ioan. Dama. ait, Omnia quę in natura noſtra plantauit deus, verbũ aſſumpſit. ſ. corpus, & animam intellectualem, & horum idiomata. Totus enim totum aſſumpſit me, vt toti mihi ſalutem gratificaret. Quod enim inaſſumptibile eſt, incurabile eſt. Alias carnem. Libr. 3 de Orthodo. fide ca. 6

De vnione verbi & carnis mediante anima.

ASSVMPSIT ergo dei filius carnem & animam, ſed carnem mediante anima: vnitum eſt carni per medium intellectum, verbum dei. Tantæ enim ſubtilitatis atque ſimplicitatis eſt diuina eſſentia, vt corpori de limo terrę formato vniri non congruerit, niſi mediante rationali eſſentia. Illa autem vnio inexplicabilis eſt adeo vt, etiam Ioannes ab vtero ſanctificatus, ſe nõ eſſe dignum fateatur ſoluere corrigiam calceaméti Ieſu: quia illius vnionis modum inueſtigare, aliiſque explicare non erat ſufficiens. Non ſunt ergo audendi, qui non verum hominem filium dei ſuſcepiſſe dicũt, neque natum de fœmina, ſed falſam carnem, & imaginem corporis ſimulatam oſtendiſſe videntibus. In quem errorem prorumpunt, quia timent quod fieri non poſſit, ſcilicet, ne humana carne veritas & ſubſtantia dei inquinetur: & tamen prædicant illum viſibilem ſolem radios ſuos per omnes fæces & ſordes corporum, ſpargere, cos mundos & ſyncentos ſeruare. Si ergo viſibilia munda viſibilibus immundis contingi poſſunt, & non coinquinari, quanto magis incommutabilis, & inuiſibilis veritas p ſpiritum animam, & per animam corpus ſuſcipiens, totum hominem ſine ſui commutatione aſſumpſit & ab omnibus infirmitatibus liberauit? Ecce hic dicit dei ſapiẽtiam per ſpiritum aſſumpſiſſe animam, & per animam corpus. Spiritus enim ſcilicet pars animæ ſuperior, & maiori ſimilitudine deo propinquat quam anima: ſcilicet ipſa eadem ſecundum inferiorem partem & anima magis quam corpus: & ideo nõ incongrue anima dicitur aſſumpta per ſpiritum, & corpus per animam. Damaſ. li 3 Orthod. fidei cap. 6. Ioan. 1 Aug. li. de ago. Chriſtiano vni co capit. 8 Tom. 3 Hæc materia diffuſe tractatur ab Au. li. de ſpiritu & anima ca. 9 & 10

Quod verbum ſimul aſſumpſit carnem, & animam, neque caro prius eſt concepta quam aſſumpta.

SI autem quęratur, Vtrum verbum carnem ſimul, & animam aſſumpſerit, an prius animam quam carnem, vel carnem

quam

quam animam, & vtrum caro illa prius fuerit in vtero virginis cõcepta, & poſtea aſſumpta. Veriſſime & abſque vlla ambiguitate dicit, quia ex quo deus hominem aſſumpſit, totum aſſumpſit, ſimulque ſibi vniuit animam, & carnem: nec caro prius fuit concepta, & poſtmodũ aſſumpta, ſed in cóceptione aſſumpta, & in aſſumptione concepta. Vnde Auguſt. in lib. de fide ad Petrum. Firmiſſime tene, & nullatenus dubites non carnem Chriſti ſine diuinitate cõceptam in vtero virginis priuſquam ſuſciperetur a verbo, ſed ipſum deum ſuæ carnis acceptione conceptum: ipſamque carnem verbi incarnatione conceptam. Idem in libr. de tri. Non eſſet dei hominumque mediator, niſi eſſet idem deus, idem homo, in vtroque vnus & verus, quam ſeruilem formam a ſolo filio ſuſceptam tota trinitas (cuius vna eſt voluntas, & operatio) fecit. Non autem in vtero virginis prius caro ſuſcepta eſt, & poſtmodum diuinitas venit in carnẽ; ſed mox vt verbum venit in vterum, ſeruata veritate propriç naturę factum eſt caro, & perfectus homo, ideſt in veritate carnis & animæ natus eſt. De hoc etiã Gre. in Mor. ait Angelo nunciãte & ſpiritu adueniẽte, mox verbũ in vtero, mox intra vterum verbũ caro.

De incarnatione perſonæ, ſiue de vnione naturarum in Chriſto ex parte naturæ aſſumptæ.

## DISTINCTIO II.

Et quia ĩ homine tota humana natura vitio corrupta erat.

Expoſitio. SVPRA egit Magr̃ de incarnatione ex parte perſonæ aſſumentis: in hac parte agit de ea dem ex parte naturæ aſſumptæ. Diuiſio. Diuiditur autem pars iſta in tres partes. In quarum prima determinat veritatẽ. In ſecunda confutat errores, ibi. Non ſunt ergo audiendi. In tertia remouet quandam dubitationem, ibi. Si autẽ quæritur, vtrum verbum carnẽ &c. Prima pars diuiditur in duas partes. In prima parte determinat Magiſter de natura aſſumpta quantum ad partium ſuarum integritatem. In ſecunda quantum ad ordinem, ibi. Aſſumpſit ergo dei filius carnem, & animã. Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera &c.

Omnia, quæ in natura noſtra plantauit &c.

Dub. 1. Contra. Deus plantauit in primo homine immortalitatem; ergo aſſumpſit immortalitatẽ, quod falſum eſt, quia mortalis fuit. Item. In natura noſtra plantauit vtrunque ſexum ſ. fœmininum, & maſculinũ: ergo vtrũque aſſumpſit, quòd ſimiliter falſum eſt. Reſp. Dicendum eſt, quòd quędã plantauit deus in natura noſtra, quæ Reſpon. reſpiciunt ipſius cõſtitutionem: quædam quæ reſpiciunt ſtatum, & accidentalem diſpoſitionem. Cum ergo dicitur. Quod omnia aſſumpſit, quę plantauit. Omnia dicit ibi, quæ ſunt de ipſius conſtitutione: cum ergo ipſe arguit contra hoc de immortalitate, & ſex⁹ diſiunctione, nõ inſtat ſm veritatem, ſed pp prędicti communionem paralogizat, vel ſophiſtice inſtat: & pẽr hoc patẽt illa duo obiecta.

Si ergo viſibilia munda &c.

Contra. Ratio illa quam aſſignat contra hæreticos nõ videtur valere. Quamuis enim radij ſolis non inquinẽtur ex fœditate illuminabilis, anima tñ ꝙ ſpiritualiter eſt, inficitur ex cõiũctione carnis. Preterea filius dei eſt paſſibilis pp aſſumptionẽ carnis, ergo ſimiliter factus eſt carnalis: ſed ſpiritus fœdatur, & inficitur, quãdo carnalis efficit̃: ergo vr̃ ꝙ hæreticus verũ dixit i hoc, ꝙ dicebat deitatem Dub. 2.

ex ſui

ex ſui ſocietate cum carne maculari.
Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd exemplum illud bonum eſt contra hæreticos: & ratio eſt bona, & efficax. Radius enim a rebus fœdis non inquinatur propter hoc, quia non cõmunicat in materia tranſumptibili, nec etiam ab ea dependet. Si ergo veritas multo magis a rebus fœdis diſtat, & eſt indepẽdens, neceſſario ſequitur, ꝙ multominus eſt contaminabilis. Nec valet, illud de anima ꝓpter hoc, quia anima & ſi ſit ſpiritualis: habet tamẽ a corpore dependentiam, & inclinationem. Ad illud vero quòd opponitur, quòd filius dei paſſibilis factus eſt. Dicendum, quòd illud verum eſt propter communicationem idiomatum, non quòd patiatur ſecundũ diuinã naturam, ſed ſecundum naturã aſſumptam. Et ſimiliter poteſt concedi, quòd ſit carnalis ſecundũ quòd nominat naturam, ſed non ſecũdum quòd nominat vitium, quod ſuſcipit carnis paſſibilitatem, non vitioſitatem. Cum ergo obijcitur, quòd ſpiritus inficitur cum carnalis efficitᷣ. Dicẽdum quòd non valet: quia obijcit de carnali prout ſonat in vitium.

## Nec caro fuit &c.

Cõtra. Videtur hoc falſum: quia ꝙ
Dub. 3 non eſt, non poteſt aſſumi: ſed caro, quæ nondum cõcepta eſt, nondum eſt: ergo non eſt aſſumptibilis: ergo neceſſe eſt, ꝙ caro prius concipiatur, quam aſſumatur. Item. Nõ eſt aſſumptio niſi carnis iam organizatæ, ſed ante organizationem præcedit formatio, formationem præcedit conſolidatio, conſolidationem conceptio: ergo a primo ante aſſumptionem eſt conceptio. Reſp. Dicẽdum, quod eſt loqui de conceptione quãtum ad or-
Reſpon. dinem temporis, & quantum ad ordinem naturæ. Si loquamur quantũ
3 ad ordinem naturæ, ſic prior eſt conceptus, quam aſſumptio, ſicut illę rationes oſtendunt. Si autem quantum ad ordinem temporis, ſic non deceſſ, nec oportet ipſam eſſe itequam oportet: quia vtrumque fuit per virtutem infinitã, q̃ ſubito potuit facere, vt de cuiuſq; mulier non carnis fructũ, ſed virum debuit circundare in angelica annunciatione. Illud autem melius patebit ſequenti diſt. vbi Magiſter inquirit iſtam queſtio.

## Angelo annuciante &c.

Contra. Incarnatio excellentius opus eſt, quam gratiæ infuſio: ſed gra- Dub. 4
tię infuſio non fit per angelicam annunciationem: ergo nec incarnatio. Itẽ. Deus vicinior erat beatę virginis cordi ſm grãm, q̃ angelicę meti. Vñ Berñ. Virgo creditᷣ exaltata ſup oẽs ordines Angelorũ: ergo potiꝰ debuit tranſire illuminatio ꝑ beatã virginẽ ad Angelũ q̃ ecõuerſo. Eſt ergo q̃ſtio, quare cõceptionẽ filij dei ꝓceſſit angelica annũciatio. Quæritᷣ ẽt de quo ordine Angelus ille fuerit. Nõ enim vr̃ fuiſſe de ſupioribus Angelis, qa dicit Diony. ꝙ q̧ prçeminẽt, vsũ exterioris officij nõ habẽt. Nec de inferioribꝰ: qm̃ illi myſteriũ incarnationis ignorãt, & ꝑ eccleſiã didicerũt. Vnde quęrit Iſa. lxiij. Quis eſt iſte, q venit de Edom? ſicut expononit Greg. Reſp. 4
Dicendũ, ꝙ incarnationẽ debuit prę- Reſpon.
cedere angelica annũciatio, ſicut hominis præuaricationẽ ꝓceſſit diabolica tẽtatio, vt ſic ordo reparationis correſpondeat ordini ꝑuaricationis. Vnde ſicut diabolus tẽtauit mulierẽ, vt eã ꝑtraheret ad dubitationẽ, & ꝑ dubitationẽ ꝑtraheret ad cõſenſum, & ad lapsũ: ſic Angelꝰ nũciauit virgini, vt nunciando excitaret ad fidẽ, & ꝑ fidẽ ad cõſensũ, & ꝑ cõſensũ ad cõcipiendũ dei filiũ ꝑ ſpiritũ ſanctũ. Alia ẽt ratio ordinis fuit ibi: qa beata virgo erat in ſtatu viatricis: ſed Angelꝰ in ſtatu cõprehẽſoris: & ideo volũtatẽ dñi clariꝰ ꝓ illo tpe agnoſcebat, & deũ videbat Angelꝰ facie ad faciẽ: beata virgo ꝑ ſpeculũ, & ęnigma. Rursꝰ Angelꝰ erat dei ſeruꝰ, & miniſter: & beata virgo electa, & ꝓelecta fuerat, vt eſſet dei mr̃: qa ergo cõgruũ eſt neſcientẽ erudire ꝑ nunciũ intelligentẽ & cognoſcentẽ volũtatẽ dei. Cõgruũ ẽ ẽt miniſtrũ famulari dñę ſuæ: hinc eſt ꝙ decẽs, & congruũ fuit myſteriũ incarnatiõis ꝑ Angelũ virgini nũciari. Tertia ẽt ratio cõgruentię põt aſſignari: qa icarnatio, & humani gñris redẽptio, nõ ẽm faciebat ad reparationẽ

lapſuſus

lapſus humani, verum etiam ad reparationem ruinæ angelicæ: & ideo angeli beati non debuerunt excludi. Vnde ſicut ſexus muliebris non excluditur a cognitione myſterij incarnationis, & etiam reſurrectionis, ſic etiam nec angelicus nuncius, imo vt patet, deus Angelo mediãte nunciat mulieri incarnationem, ſcilicet beatæ virgini, & reſurrectionem Magdalenæ: & ſic patet quòd decens fuit ante incarnationem ꝓcedere angelicam nunciationem propter triplicẽ ordinem, videlicet reparationis generis humani, miniſterij angelici, & lapſ⁹ angelici reſtaurandi ordinẽ. Quod
5 dicitur de gratia, ꝙ non fit per angelicum miniſterium. Eſt dicendum, ꝙ gratia infunditur per miniſteriũ humanum, & per verbum humanũ: ſed incarnatio, quæ eſt principiũ totius glorificationis, non per hominẽ debuit nunciari, ſed potius ꝑ Angelũ.

6 AD illud, quod opponit, quod propinquior erat virgo Maria deo, q̃ Angelus. Dicendum, quòd verum eſt quantũ ad gratiam electionis, ſed nõ quantũ ad gratiam cõprehenſionis.

7 AD illud quod opponitur, de quo ordine fuit. Dicendum, quòd probabiliter credit, quòd fuit de ordine Archangelorum, ſicut canit eccleſia. Vnde ſi dicatur Gabriel fuiſſe ſummus inter Angelos, hoc nõ intelligit de Angelo ſecundum quòd eſt nomẽ naturæ, ſed ſecundum quòd eſt nomẽ nuncij, & ſm quòd ad nunciãda exteriora progreditur: & hoc nihil impedit, quin Gabriel ſcire potuerit myſterium incarnationis, & alij Angeli poterant ignorare. Vel poſſet dici, ꝙ inferiores Angeli ſcierunt myſteriũ incarnationis, ſed quærebant ꝓfunda diuini conſilij: & hoc melius cognouerunt poſt eius exaltationẽ, & veritatis prædicationẽ, quibus explicita, & manifeſtata eſt multiformis dei ſapientia.

AD intelligentiã huius partis incidunt qſtiones circa tria. Et quæritur, Primo de natura aſſumpta quantũ ad vnionis congruitatem. Secundo vero quæritur quantũ ad partium integritatẽ. Tertio vero quæriẽ quantũ ad diſpoſitionis, ſiue medij neceſſitatẽ. Circa primum quæruntur tria. Primo quęritur vtrum maior ſit congruitas ad vnionem in rationali natura, quàm in toto vniuerſo. Secundo quæritur, vtrum maior ſit congruitas ad vnionem in humana natura, quàm in Angelo. Tertio quæritur, vtrum maior ſit cõgruitas ad vnionem in tota ſpecie, quàm in vno indiuiduo.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Magis congruum fuit filium dei aſſumere naturam humanam in vnitate ſuppoſiti, quàm naturam totius vniuerſi, cum in eo ſit multitudo rerum genere, ſpecie, & numero differentum.

VTRVM maior ſit cõgruitas ad vnionem in rationali creatura, q̃ in toto vniuerſo, an econtrario. Et quòd maior ſit congruitas in rationali natura videtur. Fundamenta. Primo quia deus aſſumpſit ſolam rationalem naturam: ſi ergo de⁹ ſemper facit quod melius eſt, & magis congruũ, videtur quòd maior ſit cõgruitas in rationali natura, quàm in tota machina mundana. Itẽ. Natura creata aſſumpta eſt in vnitatem ꝑſonæ: & quod magis idoneũ eſt ad vnitatem perſonalem, magis idoneũ eſt ad aſſumptionẽ. Si ergo dignitas perſonalis non eſt niſi in creatura rationali, videtur quòd illam ſolam maxime congruum ſit vniri. Itẽ. Gratia vnionis eſt maior, quã ſit gratia fruitionis, vel beatificationis. Sed ſola natura rationalis eſt diſpoſita ad fruitionem: ergo ſola videtur, quòd habeat congruentiam ad vnionem. Itẽ, Totum vniuerſum factum eſt propter creaturam rationalem: ergo rationalis creatura excellentior eſt omnibus aliis creaturis, q̃ ſunt de conſtitutione vniuerſi, ergo ad deum magis accedit. Et qđ magis ad deũ accedit, magis eſt cõgruũ deo vniri, ergo &c. Item. Vniuerſum totum non dicitur

factum ad dei imaginem, & ſimilitudinem, ſed ſola rationalis creatura. Sed imago dicit ſimilitudinẽ expreſſam: ergo inter oẽs creaturas ſola rationalis creatura expreſſius aſſimilatur deo. Sed illud ſolum eſt cõgruũ ad vnionem cum deo, quod habet expreſſam ſimilitudinem cum eo: ergo idem quod prius.

Ad opp. Sed contra Auguſt. ad Voluſianum. In rebus mirabilib' tota ratio facti eſt potentia facientis: ergo cũ incarnatio ſit aſſumptio creaturę, & ſit opus mirabile, videtur ꝙ tota ratio aſſumptionis ſit ex parte facientis: ergo non eſt maior cõgruitas in rationali creatura, quã in alia natura creata. Item. Infinite diſtantium non magis approximat vnum, quàm alterum: ſed oĩs creatura diſtat a natura diuina in infinitum: ergo nõ eſt congruitas in rationali creatura magis, quàm in alijs. Item. Incarnatio facit aliquo modo ad complementũ totius vniuerſi; ſed magis perficeretur vniuerſum, ſi deus vniretur ipſi toti, quàm ipſi parti: ergo videtur, quòd magis ſit habilis ad vnionem vniuerſitas tota, quàm rõnalis creatura. Item. Effectus vniuerſalis magis aſſimilatur cauſę vniuerſali, quàm effectus particularis: ſed vniuerſum claudit in ſe vniuerſaliter omnem effectũ dei: ergo magis aſſimilatur deo, quàm rationalis creatura. Sed quod magis aſſimilatur deo, maiorem habet congruentiam ad vnionem: ergo &c. Itẽ, illud eſt magis vnibile, in cuius aſſumptione magis manifeſtatur diuina potentia, ſapientia, & bonitas: ſed vniuerſum eſt huiuſmodi. Probatio minoris: magis. n. manifeſtantur diuina potentia, ſapientia, & bonitas in conditione totius vniuerſitatis, quàm alicuius eius partis: quia cum quælibet pars eius ſit bona, eius vniuerſũ non eſt ſolum bonum, ſed etiam valde bonũ: ergo ſi magis manifeſtetur in vniuerſitatis conditione, multo magis videtur, quòd manifeſtetur in vniuerſitatis aſſumptione.

8 RESP. Dicendum, quòd non eſt tanta nobilitas, vel congruitas ad vnionẽ in totius vniuerſitatis aſſumptione, ſicut eſt in eius parte aliqua, vtpote in rõnale natura. Et rõ huius eſt defectus vnitatis, & perſonalis dignitatis, & ſimilitudinis, ſiue conformitatis, quæ quidem non reperitur in tota vniuerſitate: & propterea non eſt idonea ad vnionem cum perſona diuina, ſicut rationalis creatura. Vniuerſum enim habet partium multitudinem differentium numero, genere, & ſpecie: & ideo non cõpetit ad vnionem cum deo in hypoſtaſis vnitate. Habet etiam partes carentes vita, & ratione, & ſenſu: & ideo deficientes ab excellentia proprietatis perſonalis, & propter hoc non habet idoneitatem ad vnionem in vnitate perſonæ. Habet etiam partes, in quibus reperitur ſolum ratio veſtigij: & ideo deficientes a conformitate expreſſæ ſimilitudinis: & propterea ineptas ad tantam excellentiam vnionis. In rationali autem creatura reperiri poteſt vnitas, & perſonalis dignitas, & expreſſa conformitas: & ideo maior eſt in ea ad aſſumptionem idoneitas, ſiue congruitas. Et propterea rationes quæ hoc oſtendunt concedendę ſunt.

D. Thom. videtur aſſentire. 3. par. qõ. 4. arti. 1.

ADillud, quod opponitur de verbo Aug. Quod tota ratio facti eſt potentia facientis. Dicendum, quòd eſt ratio cauſalitatis, & ratio congruitatis. Cauſalitatis in efficiendo, cõgruitatis in ſuſcipiendo. Cum ergo dicit Aug. ꝙ rõ facti tota eſt potentia faciẽtis, intelligit de rõne cãlitatis, nõ de rõne congruitatis. 9

ADillud, qđ opponitur de infinitate diſtantium. Dicendum, quòd ſicut habitum eſt in primo, & ſecundo libris, cum dicitur quòd omnis creatura diſtat a deo in infinitum, intelligitur de diſtantia ꝑ receſſum ab æqualitate, & participatione æternę naturæ; quia nihil vniuocum eſt creaturę ad creatorem, in nullo etiam creatura creatori poteſt ęquari; ſed non habet veritatem de diſtantia, quę attenditur per oppoſitionem ad conuenientiam ſecundũ rõnem ordinis, & imitationis: nam rõnalis creatura immediate in deum ordinatur, & expreſſiſsime inter creaturas deum imitatur: & ratione hui' aſsimilationis, & conuenientię habet rationem imaginis, & congruitatem 10

11 reſpectu diuinæ vnionis. AD illud, qđ opponitur, ꝙ incarnatio facit ad cõpletionẽ vniuerſi. Dicendũ ꝙ hoc accidit: tñ congruentius facit ad complementum vniuerſi in aſſumptione nobiliſſimę creaturę, quam omnium, quoniam multitudo habet reduci ad aliquod vnum, ſicut ad complementum: quia ſtatus eſt in vnitate magis, quàm ĩ multitudine. AD illud
12 quod obiicitur, quòd magis aſſimilatur vniuerſum totum, quàm rationalis creatura. Dicendum, quòd aſſimilari dicitur dupliciter: intenſiue, vel extenſiue. Et extenſiue verum eſt, ꝙ magis aſſimilatur mundo archetypo, ſiue deo maior mũdus, quàm minor, ſiue vniuerſitas tota, quàm rationalis creatura. Qualitatiue, ſiue intenſiue eſt econuerſo propter magnam diſtãtiam aliquarum partium eius, in quibus relucet diuina bonitas de longinquo, ſicut in veſtigio. AD illud qđ op-
13 ponitur, quòd magis manifeſtatur diuina bonitas, ſapientia, & potentia ſi aſſumeret vniuerſum. Dicendum, ꝙ falſum eſt: quià facere per vnionem, quòd aſinus fieret deus, vel aliquod aliud brutum, potius dedéceret diuinam potentiam, & ſapientiam, quàm commendaret. Facere autem quòd homo ſit deus in nullo præiudicat, nec potentiæ, nec ſapientiæ, cum homo natus ſit effici deiformis. Nec valet illud, quod obiicit, ꝙ magis manifeſtantur diuina potentia, & ſapiẽtia in conditione vniuerſitatis, quam in conditione alicuius ſuæ partis, pro eo quòd decet diuinam ſapientiam, & potentiam non ſolum producere ad eſſe creaturas magis nobiles, ſed etiam minus nobiles: & ideo tam in his, quam in illis cõmendatur, & magis manifeſtatur in omnibus ſimul, quam in aliqua earum per ſe: non ſic autem eſt de aſſumptione ſicut viſum eſt.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Magis congruum fuit verbum aſſumere naturam humanam, quàm angelicam, quia talis incarnatio ad ipſum reparandum hominem fuit facta.

VTRVM maior ſit cõgruitas ad vnionem in humana natura, quam in angelo, an econuerſo. Et quòd maior ſit in angelo, videtur. Deus ſpiritus eſt, ſicut dicitur Iohan. 4. ergo creatura, quæ plus habet de ratione ſpiritualitatis, plus conuenit cum deo: & quæ plus conuenit cum deo, plus eſt vnibilis in vnitatem perſonæ: cum ergo natura angelica ſit ſpiritualior, quam humana, videtur &c. Item. Natura aſſumpta eoipſo quo aſſumpta eſt, exaltata eſt ſuper cęteras creaturas: ſed quanto creatura eſt excellentior, tanto eſt idoneior exaltari: ergo cum natura angelica iure cæteris anteponatur, iuxta quod dicit Rich. de ſancto Vict. Ipſa eſt totis vniuerſitatis caput: vr̃ ꝙ magis decens fuerit ipsã vniri, quam humanam naturã. Item. Natura angelica paſſa eſt ruinã, & in malum culpæ, & in malũ pœnæ: ergo ſi diuina miſericordia condeſcendit miſeriæ, & maiorẽ abundantiã miſeriæ conuenit reperiri in angelica natura, quã in humana, videt̃ ꝙ maior ſit in ea cõgruitas ad vnionẽ, q̃ in humana. Itẽ. Natura aſſumpta eſt principium nr̃æ reparationis: ſi ergo cõueniens eſt, ꝙ reparatio fiat per ea, ꝑ quæ fuit deſtructio, cum angelus fuerit totius præuaricationis principiũ, videtur ꝙ angelus debuerit aſſumi ad complendũ miniſterium redẽptionis: & ita maior fuit congruitas in natura angelica, q̃ humana. Sed contra. Aſſumptio eſt actus ꝑſonæ habẽtis diſtinctionẽ ſm̃ originẽ, cuiuſmodi diſtinctio eſt in diuinis ꝑſonis: ergo illa natura, in qua habet eſſe diſtincti-

ctio perſonalis ſm originẽ, maiorem
habet congruitatem ad vnitatem per
ſonalẽ, quam illa quæ caret hmôi di-
ſtinctione: ſed in hoîbus eſt hmôi di
ſtinctio, in angelis vero nõ: ergo &c.
Item, Aſſumptio creaturæ ad creato-
rem in vnitate pſonæ fuit ad humili
tatis commendationẽ: ſed maior hu
militatis dignatio apparet in aſſum-
ptione hois mortalis, quam ſpûs im
mortalis: ergo videtur, ꝙ magis con
gruum fuit ad vnionem humana na-
tura, quam angelica. Itẽ. Aſſumptio
eſt principaliter pp generis aſſumpti
reparationẽ: ſed angeli, qui lapſi ſunt
peccauerunt peccato irremediabili, ſi
cut ſuperius in ſcdo fuit oſtenſum:
hoîes vero pctô remediabili: ergo ma
gis congruũ fuit aſſumere humanã
naturam, quam angelicam. Item. De⁹
quicquid facit, congruentiſſime facit:
ſed deus nuſquã angelos appræhen-
dit, Heb. 2. ergo maior fuit congruen
tia in humana natura ad vnionem,
quam in angelica.
14 RESP. Dicendũ, ꝙ abſque dubio
maior fuit congruentia ad vnionem
in creatura humana, quam in angeli
ca. Et hoc quidẽ ſatis manifeſtat ipſa
operatio diuina: deus anim nuſquam
angelos apprehendit, ſed ſemẽ Abraę
apprehendit. Ratio aũt maioris con-
gruentiæ dupliciter accipitur, videli-
cet ſm humanæ naturę inſtitutionẽ,
& ſm eiuſdẽ reparationem. Secundũ
nãque humanæ naturæ inſtitutionẽ
maior eſt cõgruitas in humana natu
ra, quam angelica. Et hoc triplici de
cauſa, Prima eſt pp perſonalem di-
ſtinctionem, quæ quidem in humana
reperitur ſm originẽ, & non in an-
gelica: & ideo magis congruebat, ꝙ
perſona filii, quæ diſtinguitur a per-
ſona patris ſm originem, eam natu-
ram acciperet, in qua propietatem fi-
liationis retineret; & hoc quidem fa-
ctum eſt in humanæ naturæ aſſum-
ptione. Nam idem ipſe qui ab æterno
erat patris filius, ex tẽpore factus eſt
filius virginis matris. Secunda eſt pp
maiorẽ diuini exẽplaris repræſenta-
tionẽ, rõne cuius hõ dr̃ minor mun-
dus. Aĩa. n. rõnalis non tm̃ repręſen
tat deũ prout cõſideratur in ſe, ſed in
quãtum vnitur corpori, quod regit,
& in quo toto inhabitat ſicut deus in
maiori mundo. Et hoc pluries dicit
Aug. ꝙ rõne maioris huius confor-
mitatis maior erat ratio vnibilitatis.
Tertia ratio eſt pp multiplicem hois 1
compoſitionem. Quia. n. homo com
poſitus eſt ex natura corporali, &
ſpũali, & quodãmodo cõicat cum oĩ
creatura, ſicut dicit Greg. hinc eſt, ꝙ
cũ humana natura aſſumitur, & dei-
ficatur, quodammodo oĩs natura in
ea exaltatur, dum in ſuo ſimili deitati
vnitur. Et hinc eſt, ꝙ aſſumptio hu-
manæ naturæ plus facit ad toti⁹ vni
uerſi perfectionẽ, quam angelicæ, &
ideo maior eſt in ea congruitas ad
vnionem etiam ſm ſuã inſtitutionẽ.
Similiter & ſm reparotionem maior
congruitas in ea reperitur ad vnionẽ
triplici de cauſa. ſ. quia homo magis
indigebat, & minus indignus erat,
& amplius ei proderat, vt filius dei 2
aſſumeret naturam ſuã. Magis indi-
gebat: quia totus lapſus fuerat. Min⁹
indignus erat: quia per aliũ corrue-
rat. Plus ei proderat: quia adhuc in
malo obſtinatus non erat. Q̃m ergo
diuina miſericordia iſta tria penſat
in beneficiis, quæ impendit: hinc eſt,
ꝙ deus qui eſt diues in miſericordia
pp nimiam charitatem, qua dilexit
nos, magis aſſumpſit humanã natu-
ram, q̃ angelicam, quia maior reperie-
batur in ea congruentia ad ſuſcipien
dum tm̃ beneficium diuinæ miſeri-
cordię, & vt p illud releuaretur a mi
ſeria. Hęc aũt ratio, quæ ſumpta eſt
ad humani generis reparationem ef-
ficacior, & principalior eſt, quam p̃-
cedens: Quia ſicut ſupra oſtenſum
fuit, p̃cipua ratio incarnationis fuit
humani generis reparatio.
AD illud ergo quod primo oppo 15
nitur, quòd angelus ratione ſpiritua
litatis plus conuenit cum deo, quam
homo. Dicendum, quòd & ſi plus cõ
ueniat intenſiue, non tamen plus ex
tenſiue. Homo enim conuenit in ſpi
ritualitate ratione animæ, & corpus
ſuperadditum facit ad conformita-
tis maioritatem: & ſic vtroque vi-
delicet ſpiritu, & corpore, maior
fit repręſentatio exemplaritatis di-

uinæ. Pręterea, pręcipua ratio con-
gruentię reſpectu vnionis non atten
ditur reſpectu maioris con gruentię
in ſpũalitate,ſed potius maioris ido-
neitatis ad ſuſcipiendum beneficium
16 diuinæ miſericordię. AD illud qđ
opponitur de exaltatione naturę aſ-
ſumptę. Dicendum,quòd & ſi angel⁹
altior ſit natura,q̃ homo: per gratiã
tamen vnionis magis decuit hoĩem,
q̃ angelum exaltari, & ad cõfutandũ
ſuperbiam Luciferi, qui deo voluit
ęquari,& ad commendandam gratiã
dei, vt appareat ꝙ ſublimatio in glo
ria non ſit ex natura, ſed potius ex
gr̃a diuina. Et hęc eſt etiam ratio,qua
re dñs noſter Ieſus Chriſtus magis
elegit pauperes, & ignobiles, quam
potentes,vt confunderet alta, & for
tia, & non gloriaretur in conſpectu
eius oĩs creatura: quia regi ſęculorũ
immortali, & inuiſibili ſoli deo de
17 bet eſſe honor,& gloria. AD illud qđ
opponitur, ꝙ angelus magis indige
bat,quàm homo. Dicendũ,ꝙ falſum
eſt. Homo.n.totaliter indigebat,quia
totaliter lapſus fuerat: Angelus vero
non. Et ſi obijcis, ꝙ angelus lapſus
magis ĩdigebat,quàm homo lapſus.
Dicendum,ꝙ etſi magis indigebat:
minus tñ dignus erat: qm̃ ex maiori
ſuperbia peccauerat. Vnde Bernar. in
canticis. Quis tam indiget miſericor
dia,ſicut miſer? & quis tam indign⁹
eſt miſericordia,ſicut miſer ſuperb⁹?
Pręterea, ipſa aſſumptio angelicę na
turę angelo lapſo non prodeſſet,quia
cũ obſtiuati ſint vniuerſaliter in ma
litia,non inflammarentur ad humili
tatem,nec ad charitatem per exhibi
tionem tanti beneficij,& exempli. Et
illud videmus hodie in multis pecca
toribus,quibus propter ſuã peruerſi
tatem valde parum prodeſt incarna
18 tio Chriſti. AD illud quod opponi
tur,ꝙ pręuaricatio ſumpſit exordiũ
ab angelo:ergo & reparatio ſimiliter
debet ab illo inchoare. Dicendũ,ꝙ ꝓ
uaricatio gñis humani ſumpſit exor
diũ a dęmone,& ab hoĩe:ſed ab hoĩe
tãquam a principali auctore,a demo
ne,ſicut a ſuggeſtore: & qm̃ Chriſtus
auctor eſt noſtrę redemptionis: ideo
magis debet reparatio inchoari ab
hoĩe,q̃ ab angelo, vt ſic reparatio di
recte reſpondeat lapſui. Et quemad
modum diabolus in lapſu decepit
Euam; ſic in reparatione Gabriel in
ſtruxit Mariam. Et quemadmodum
in primo Adam facta eſt noſtrę prę
uaricationis conſummatio; ſic per
ſecundum Adam facta eſt noſtrę re
demptionis perfectio: & ſic patet re
ſponſio ad ea quę obiiciuntur.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Congruum fuit magis verbum naturam ſingularem aſſumere quàm vniuerſalem, & ſolam ſpeciem.

VTRVM maior ſit cõ
gruẽtias ad vnionem
in tota ſpẽ humana,q̃
in vno indiuiduo. Et Ad opp.
ꝙ maior ſit in tota hu
mana ſpẽ videtur, qa
tota indigebat curatione. Et Damaſ.
dicit,quod erat inaſſumptibile, erat
incurabile:ergo ſi pp curationem ge
neris humani deus naturã aſſumpſit,
videtur ꝙ magis congruum fuit totã
ſpeciem aſſumere, q̃ vnam naturam
ſingularem. Item. Maioris poteſtatis
debuit eſſe reparator, q̃ primus præ-
uaricator. Sed in primo præuaricato
re deus poſuit totam humanam ſpe-
ciẽ,ita ꝙ nihil erat extra ipſum Adã,
ſed oẽs in ipſo erant:ergo videtur,ꝙ
magis congruerit dei filium totã maſ
ſam quam Adam corruperat aſſume
re,quàm aliquã eius partẽ. Item. Bo-
num eſt diffuſiuum ſui: ergo magis
bonum,magis diffuſiuũ:ergo in ma-
ximo effectu bonitatis diuinæ maxi-
me ſe debet deus diffundere: ſed ma-
ximus effectus bonitatis diuinæ fuit
redẽptio gñis humani: ergo cõgrue-
bat, ꝙ maxime ſe diffunderet: ergo
magis congruũ fuit vt aſſumeret ſpe-
ciem,q̃ aliquã naturã particularẽ. Itẽ
Filius miſſus eſt in mentem,& miſſus
eſt in

eſt in carnē:ſed miſſio filii dei in mē-
tem non tm̄ reſpicit vnā aīam ſingu-
larē,ſed oēm aīam filiorū dei per ado
ptionē:ergo pari rōne miſſio ī carnē
nō debet eſſe in vnū corpus ſingula-
re,ſed ī oīa corpora humana, vel ſal
tem in aliqua, ꝙ coniuncta ſunt aia-
bus ad quas mittitur diuina ſapīa.
Contra. Natura non facit p plura, q̄
pōt facere p pauciora: et hoc facit ad
eius cōmendationem. Similiter ergo
deus,ꝙ eſt inſtitutor naturæ:ſed gen⁹
humanum potuit ſufficienter repara
ri p vnum hoiem:ergo magis cōgrue
bat ꝙ vnū aſſumeret, q̄ plures.Item.
Decet humanā naturam aſſumptam
haberi in pcipuo honore : ſed ſi oēs
aſſumpſiſſet,non eſſet magis honora
bilis vnus,quàm alter.hoc quidē de-
rogaret honori,& dignitati mediato
ris, & nihil tale congruit fieri ; er-
go,&c. Item.Si oēs aſſumpſiſſet,ergo
aſſumpſiſſet pctōres:ſed ſi nullo mo-
do cōuenit mediatorē eſſe pctōrem:
ergo non conuenit filium dei aſſume
re oēm hoiem.Item.Si oēs hoīes,aut
multos aſſumpſiſſet, aut eſſet inter
eos aliqua germanitatis affinitas,aut
nulla. Si nulla: non videtur , ꝙ hoc
conueniret, cum inter perſonas diui
nas ſumma attendatur germanitas,
vt dicit Ric. Si aūt eſſet affinitas , ita
ꝙ vnus pater,alter filius,iam eſſet p
prietatum confuſio.Et ideo hoc non
decet nec congruit,videlicet pprieta
tes confundi in trinitate: videtur igi
tur, ꝙ multitudo hoīum non habe-
ret congruitatem ad vnionem,quem
admodum natura ſingularis.

Fundamenta

19 R E S P. Dicendum,ꝙ abſque du-
bio non congruit ita totam ſpēm,ſi-
ue indiuiduorum multitudinem aſ-
ſumi a filio dei,ſicut cōpetit ipſum aſ
ſumere naturam in ſingulari: & hoc
tum ratione ipſius vnionis in ſe, tū
ratione reparationis noſtrę, tum ra-
tione exaltationis naturæ aſſumptæ.
Ratione vnionis in ſe magis cōgrue
bat,quod aſſumeret vnam naturam,
quàm plures:ſicut decens erat vnum
vniri vni, & vnigenitum patris fieri
vnigenitum matris:vt ſic per vnionē
naturæ nec fieret receſſus ab vnitate,
nec fieret confuſio in perſonali pro-
prietate. Ratione vero reparationis
noſtrę magis congruebat:quia vnio
fiebat propter mediatorem . Media-
tor autem vnus eſt,vt reducat ad vni
tatem,& concordiam deum,& homi
nem.Si ergo plures eſſent , aut vnus
ſufficeret,aut non.Si ſufficeret tunc
alii ſuperfluerent.Si non ſufficeret:iā
imperfectus mediator eſſet. Vnde ſi-
cut Chriſtus ſemel pro peccatis mor
tuus eſt,quia vna oblatione conſum
mauit in æternum ſanctificatos: ita
ſemel, & in vnica natura debuit in-
carnari.Ratione vero exaltationis na
turæ aſſumptæ magis congruebat:qa
decebat illum hominē,qui deus erat
ſic exaltari,vt daretur ei nomen, qđ
eſt ſuper omne nomen . Et quoniam
illud , quod per ſuperabundantiam
dicitur vni ſoli conuenit , ſicut deus
eſt vnus,qui non habet aliam natu-
ram æqualem, ſed ſummus eſt inter
oīa:ſic natura aſſumpta vnica eſt,cui
non æquatur aliqua creatura:ſed ip-
ſe excellit inter oīa creata , tanquam
cui data eſt omnis poteſtas in cœlo ,
& in terra.Concedendæ ſunt ergo ra
tiones oſtendentes, ꝙ magis decens
fuerit aſſumere vnam naturam ſingu
larem,quam totam ſpeciem.

A D illud vero quod opponitur in 20
contrarium , ꝙ tota indigebat cura-
tione. Dicendum , ꝙ tota indigebat
curatione,& tota curari poterat per
vnum hominem:ſicut totum corpus
curari poteſt per cauterium quod fit
circa vnum membrum:ideo nō opor
tuit aſſumi totum genus humanum.
Nec valet illud,quod obiicitur de Da
maſce.qđ erat inaſſumptibile,erat in
curabile: loquitur.n.de aſſumptibili
in ſe,vel in ſuo ſimili:ſic tota huma-
na natura aſſumpta fuit in Chriſto ,
ſicut patebit infra. Et nihil in homi-
ne indigebat curatione,quod non fit
aſſumptum a deo in vnitate perſonæ.

A D illud quod opponitur , quòd to 21
ta ſpecies humana fuit in preuarica-
tione.Dicendum, quòd non eſt ſimi
le,quia præuaricator corrupit,& cor
ruptionem transfudit mediante ge-
neratione carnali: Chriſtus autem ſa
nat per gratiam,& mediante regene
ratione ſpirituali; & ideo non opor-

tet, quòd illi qui curandi ſunt, ſint in
carne Chriſti, ſicut fuerunt in natu-
ra hominis primi. Sufficit enim rena
ſci in eccleſia per eius ſacramenta, in
qua Chriſtus regenerat filios in vir-
22 ginitate integra. AD illud, quod op-
ponitur, quòd bonum eſt diffuſiuum
ſui in præcipuo effectu bonitatis. Di-
cendum, quòd magnitudo diffuſio-
nis poteſt intelligi intenſiue, vel ex-
tenſiue: ſed in effectu bonitatis præ-
cipuo non oportet eſſe diffuſionem
bonitatis per extenſionem, ſed per in
tenſionem. Vnde quanto maiora ſunt
dona, tanto paucioribus communi-
cantur. Et quia gratia vnionis eſt ma
xima in termino, ita quòd non põt
eſſe maior, nec cogitari: hinc eſt, ꝙ
vni ſingulari naturæ debuit cõmuni
23 cari. AD illud, quod opponitur, ꝙ
miſſio in mentem non reſpicit vnam
perſonam tantum. Dicendum, quòd
non eſt ſimile: quia miſſio in mentẽ
attenditur ſecundum effectum gra-
tiæ inhabitantem, qui communis eſt
omnibus iuſtis. Sed miſſio filii in car
nem eſt ſecundum gratiam vnionis,
quæ facit hominem eſſe deum. Quã-
uis autem congruum ſit, quòd mul-
tis communicet iuſtitiæ bonitatem,
non tamen conuenit, quòd multis
communicet diuinitatis nomen, &
dignitatem. Decet enim deum ha-
bere multos ſeruos, & filios adopti-
uos: ſed non decet multos homines
eſſe naturales dei filios, ſiue deos, vel
(vt proprius loquar) eſſe deũ, vel dei
filium vnigenitum.

CONſequenter quæritur de natura aſſumpta quantum ad ſuarum partium integritatẽ. Et quantum ad hoc quærun tur tria. Primo quæritur, vtrum Chriſtus aſſumpſerit verã carnem. Secundo quæritur, vtrum Chriſtus habuerit veram animam rationalem.

Tertio quæritur, vtrum Chriſtus aſſumendo carnem humanã ſpeciem acceperit, ſeu habuerit communem.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Verbum aſſumpſit veram carnem, verumq; corpus de eodẽ genere quod nos habemus, & vtero beatæ virginis.

VTRVM Chriſtus aſſumpſerit veram carnem. Et quòd ſic videtur per illud Luc. vltimo. Palpate, & videte: quia ſpiritus carnẽ, & oſſa non habet. Si ergo Chriſtus poſt reſurrectionem veram carnem habuit, neceſſario ſequitur, quòd ante. Item. Damaſcenus. Quod erat inaſſumptibile, erat incurabile: ergo quod fuit curabile, erat aſſumptibile: & quod fuit curatum, fuit aſſumptũ: ſed non tantum anima, ſed etiam caro receperunt per Chriſtum curationem: ergo &c. Item. Non naſcitur homo ex homine niſi ex carne: ſed Chriſtus natus, & conceptus fuit ex maria virgine: ergo veram ex ea traxit carnem. Item. Caro vera eſt neceſſario de vera conſtitutione hominis: ergo ſi Chriſtus caruit vera carne, caruit vera humanitate. & ſi vera humanitate caruit, caruit vero ſanguine, & vero ꝓcio redemptionis; ergo tota noſtra fides eſt inanis: ꝙ ſi hoc dicere eſt hæreticæ prauitatis, hæreticum eſt, & vere fidei aduerſarium ponere Chriſtũ non habuiſſe veram carnem humanam. Fundamenta.

Sed contra. Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſed in Chriſto non fuit aliqua concupiſcentia, vel inordinatio: ergo nec vera caro. Item. Iohan. 3. Qui de terra eſt, de terra loquitur: qui autem de cælo venit, ſuper omnes eſt. In hoc autem aſſignatur differẽtia Chriſti ad alios homines. Sed alij homines de terra ſunt, quia corpus eorum de terra eſt: ergo corpus Chriſti non fuit de terra, nec de alijs elementis, ſicut alia corpora: ergo videtur, quòd non habuit veram carnem Ad opp.

nem humanam. Item, Vnio prę-ſupponit in vnibili rõnem imaginis: vnde creatura irrationalis non habet in ſe congruitatem ad vnionem iſtam perſonalem: ſed humana caro non habet in ſe imaginem dei, quia illa eſt in ſuperiori portione rationis: ergo non videtur, quòd à verbo dei habeat aſſumi. Item. Excellẽtior eſt gratia vnionis, quam fruitionis: ſed fruitio non conuenit Chriſti carni, ergo multominus nec vnio ad deitatem: ergo nec Chriſt⁹ aſſumpſit veram carnem. Item. Vnio facit cõmunicationẽ idiomatũ: ſed caro Chriſti non recipit communicationem idiomatum quantum ad proprietates diuinas, caro enim non eſt deus: ergo videtur, ꝙ non eſt vnita, vel aſſumpta a verbo dei.

24 RESP. Dicendum, quòd circa hoc fuit triplex mod⁹ dicẽdi: & duo ſunt hæretici, tertius eſt catholicus. Quidam dicere voluẽt, ꝙ Chriſti caro non fuit caro vera, ſed caro phantaſtica: & hoc quidam dicebãt, quia indecens eis videbatur deũ vniri naturæ corporeę: ſed hi dum voluerũt vitare apparens inconueniens, inciderunt in verum inconueniens. Et dum volunt deo reddere laudem apparenter, in blaſphemiam inciderũt veraciter. Ponere enim, ꝙ Chriſtus carnem habuit phantaſticam, eſt perfecto attribuere imperfectionem, & veritati deceptionẽ. Si enim verũ corpus nõ habuit, perfectus homo non fuit. Item. Si verum corpus non habuit, vere paſſus non fuit: ergo cunctos credentes in eum decepit. Si ergo hoc dicere, eſt deũ impie blaſphemare: patet quòd manifeſt⁹ error eſt ponere, quòd verum corpus non aſſumpſerit. Et ideo alij dixerũt, quòd Chriſtus verum corpus habuit, & veram carnem: ſed caro illa non fuit terreſtris, ſed cęleſtis. De cœlo enim carnem illam attuliſſe Chriſtũ dixerunt, quia non decebat ipſum habere carnem peccatricem, tum quia concupiſcit aduerſus ſpiritũ, tum quia etiam auctorem habet diabolum. Et hunc ſuum errorem munire volunt per illud j. Cori. xv. Primus homo de terra terrenus: ſecundus homo de cælo cæleſtis. Et per illud quod dicitur Iohan. iij. Qui de cælo venit ſuper omnes eſt. Sed hic error peſſimus repugnat veritati incarnationis, & reparationis. Veritati incarnationis: quia Chriſtus (ſecũdum quòd ſacra eloquia teſtantur) fuit ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui natus fuit de Maria virgine, quæ fuit de ſtirpe Dauid. Repugnãt autem veritati reparationis: quia ſi non habuit carnẽ terreſtrem, ſed cæleſtem, non habuit paſſibilem. Si etiam non habuit carnẽ terreſtrẽ, nõ habuit carnẽ de noſtro genere: & ſi hæc vera ſunt, nec vere patiebatur, nec homo per ipſum vere redimebatur. Si ergo hæc duo impietatis ſunt, & blaſphemię, planum eſt, ꝙ iſte modus dicendi falſus, eſt, & hæreticus. Ideo eſt tertius modus dicendi verus, & catholicus, quòd Chriſtus veram carnem humanam habuit, ita quòd caro illa, & verum corpus fuit, & vere carni noſtræ in natura conſimilis. Non enim decebat in ipſa veritate inueniri deceptionem, & oculorum ludificationem, quia veritas non nouit fallere. Nec decebat in perfectiſſimo dei filio inuenire imperfectionem: quia perfectiſſimus nõ nouit deficere: & ideo ſicut appparebat, ſic verum corpus, & perfectum de noſtro genere, & de vtero beatæ virginis aſſumpſit veriſſime. Et cõcedendę ſunt rationes hoc oſtendentes.

AD illud ergo quod primo opponitur in contrarium. Dicendum, ꝙ verum eſt de carne, in qua viget fomes concupiſcentię, & talis caro eſt peccatrix: talis aũt caro fuit in Adã poſt peccatum, & in poſteris concupiſcentialiter genitis. Sed talis caro nõ fuit in Adam ante peccatum, neć in Chriſto, qui non fuit conceptus in libidine, ſed ſpiritus ſancti virtute: & pro tanto dicitur eius caro cæleſtis, & venire deſurſum, quia aſſimilatur altitudini humanę naturæ, quæ fuit in Adam quantum ad priuationẽ oĩs immundiciæ. Et per hoc patet reſpõſio ad ſequens obiectum. Non enim Chriſtus dicitur venire de cælo, quia 25

eius caro deſcendit de cælo, ſed quia
miſſus eſt a patre: caro enim formata
eſt ſecundum diuinam operationem
carens omni originali peccato, &
omni rebellione. Et in hoc errane-
runt impij Manichæi, ſicut ſuperius
oſtenſum eſt in ſecundo libro: quia
crediderunt, quòd caro terreſtris de
ſui natura repugnaret ſpiritui, tamq̄
haberet ortũ a deo malo; & in hunc
errorem inciderunt, quia neſcierunt
diſtinguere inter vitium, & naturã.
27 AD illud, quod opponitũ quòd vnio
præſupponit rationẽ imaginis in ſuo
vnibili. Dicendum, quòd hoc verum
eſt in ſe, vel in rationeannexi: & q̃uis
caro humana non habeat in ſe ratio-
nem imaginis, tamẽ vnita eſt animæ
28 factæ ad imaginem dei. AD illud
quòd opponitur, ꝙ excellentior eſt
gratia vnionis, quàm fruitionis. Di-
cendum, quòd verum eſt per compa
rationem ad idem: vt pote ad animã
quæ deo fruitur, & deo vnitur, quia
excellentior eſt gratia vnionis, quàm
fruitionis, & eam præſupponit: tamẽ
reſpectu corporis ſecus eſt: quia gra-
tia fruitionis non eſt nata eſſe in cor
pore, ſiue circa corpus, cũ ponat ſolũ
habitum creatum, qui habet habili-
tare potentiam cognoſcitiuam. Sed
gratia vnionis in corpore nõ ponit
alicuius habitus collationem, ſed ſo-
lum ſuſtentificationem ipſius corpo
ris aſſumpti in natura diuina, ſicut
in hypoſtaſi, quæ quidẽ eſt ex mera,
& gratuita bonitate dei: & propterea
nõ ſic repugnat, nec ſic eſt extranea,
29 ſicut gratia fruitionis. AD illud,
quod opponitur de cõmunicatione
idiomatum. Dicendum, quòd (ſicut
infra patebit) idiomata non commu
nicantur ipſi naturæ aſſumptæ .i.
in abſtracto captæ, vel parti-
bus eius, ſed communicantur
ipſi rei naturæ .i. naturæ in
concreto acceptæ. Nam
hæc eſt falſa. Fili⁹ dei
eſt caro, vel anima
rationalis: q̃uis
illa ſit vera,
Fili⁹ dei eſt
homo.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Verbum incarnatum vere ani-
mam rationalem aſſumpſit, vt
eſſet perfectus homo habens
animam, & corpus.

VTRVM Chriſtus aſ
ſumpſit animam ratio
nalem. Et quòd ſic vi- Funda-
deatur. Mat. 26. Triſtis
eſt anima mea vſque menta.
ad mortem. Sed ſi non haberet ani-
mã rationalẽ, non triſtaret: ergo &c.
Itẽ, In ſymbolo Athanaſij, Perfectus
deus, perfectus homo ex anima ra-
tionali, & humana carne ſubſiſtens:
ergo &c. Item. Chriſtus mortuus fu
it: ſed mors illa non fuit per ſepara-
tionem deitatis a carne. ergo fuit per
ſeparationẽ animæ a carnæ: ergo ha-
buit animam. Item. Chriſtus deſcen
dit ad inferos, & tertia die reſurre-
xit a mortuis: aut ergo ratione ani-
mæ, aut ratione corporis, aut ratione
diuinitatis. Ratione carnis non; quia
illa remanſit in ſepulcro. Ratione di-
uinitatis non: quia non poteſt muta
re locum: ergo ratione animæ: ergo
& c. Sed contra. Ioh. j. Verbum caro Ad opp.
factum eſt: ibi Iohannes ſufficienter
exprimit myſterium incarnationis,
ergo nihil addẽdum eſt: ergo videt̃,
quòd ſolã carnem aſſumpſit. Item.
vnio diuinæ naturæ ad humanam di-
citur incarnatio: ſed denominatio
ſemper debet fieri a digniori: & cum
anima dignior ſit carne, & incarna-
tio non dicatur animatio, ſed potius
incarnatio: ergo videtur, quòd ani
ma non ſit aſſumpta a uerbo. Item.
vnio reſpicit peccati originẽ, vel pec-
catum originale: ſed originale ha-
bet ortum a carne: ergo videtur, ꝙ
filio dei ſufficit carnem aſſumere ad
humani generis reparationem. Item.
Natura non facit per plura, quòd po
teſt facere per pauciora: ſed in Chri
ſto diuina potentia potens erat in
actum intelligendi, & amandi, & vi
uificandi, cum ipſe filius dei non ca-
reat voluntate, nec intelligentia, nec
vita: ergo non videtur, quòd Chriſt⁹
habuerit

habuerit rationalem animam.

30 RESP. Dicendũ ꝙ circa hoc fuit triplex modus dicendi,& duplex fuit hæreticus,& tertius catholicus. Quidã nãque dixerũt ſicut euuomius ꝙ filius dei aſſumpſit carnem ſine anima,quia diuinitas erat ei in loco animę,& cum verbum dei viuificaret ipſam carnem,non indigebat alio ſpiritu viuificante. Sed cum diuina natura nullo modo poſſit eſſe forma perfectiua corporis,quia deꝰ nullius eſt forma perfectiua , ſiue conſtitutiua, nullo etiam modo poſſit habere paſſiones triſtitiæ,& doloris: impoſſibile eſt hoc dicere, quòd Chriſtus vixerit vita creata,& dolores,& mortẽ ſenſerit,& non habuerit animã. Et ideo fuit alius modus dicendi, quòd Chriſtus animam habuit non quamcunque,ſed ſolum animam viuificantem,& ſenſificantẽ cuiuſmodi eſt aĩa ſenſibilis:anima autem rationali nõ indiguit,quia ad ceteros actꝰ partis intellectiuæ ſufficiebat virtus perſonæ increatæ. Sed iſte error adhuc peſſimus eſt quia ſi Chriſtꝰ animam rationalem non habuit,animam rationalem a peccato non redemit. Et iterum. Si animam rationalem non habuit verus homo nõ fuit,quia nõ habuit hominis complemẽtum. Et hoc dicere abſque dubio eſt erroneum. Et iõ eſt tertius modus dicendi verus & catholicus,quòd Chriſtus aſſumpſit veram carnem,verum corpus,& veram animam cum ſuis potẽtijs vegetabili ſenſibili,& rationali . Et ratio huiꝰ eſt: quia Chriſtus aſſumpſit humanam naturã,vt eſſet mediator dei & hoium. Et quia pfectus mediator: ideo perfectus deus,& perfectus hõ. Et q̃a pfectus hõ non eſt niſi habeat corpus cũ oĩbus membris, & animã cum omnibus potentijs: ideo omnia hæc aſſumpſit. Rurſus : quia pfectus mediator fuit:ideo perfectus comprehenſor fuit,& pfectus viator , perfectus in contẽplatione,& perfectus in actione,& perfectus in operatione,& pfectus in paſſione. Et ad omnia hęc ſequitur,quòd habuit veram ſubſtãtiam animę. Vnde concedendæ ſunt rationes hoc oſtendentes.

AD illud,quod primo opponitur 31
de verbo Ioh. Dicendum,quod illud dictum verũ eſt per ſynecdochen, & caro accepitur ibi ꝑ tota natura humana. Et ſi tu quęras,quare ipſe vſus eſt illo ſynechdochico ſermone. Dicendũ,ꝙ hoc ideo fecit: quia ipſa natura aſſũpta nobis eſt notior ex parte ſubſtantię corporalis,q̃ ſpiritualis. Et ideo,quia cognitio noſtra incipit ab his,q̃ ſunt nobis magis nota, myſterium vnionis humanæ naturæ cũ diuina magis deſcripſit ex parte carnis. Alia etiam ratio poteſt reddi:q̃a ĩ aſſumptiõe carnis claudit̃ aſſumptio animæ ratiõalis. Si enim aſſumpſit ꝙ minus ad aſſumptionem erat idoneũ & magis ab aſſumente diſtabat,multomagis aſſumpſit illud, qđ erat magis idoneum,& magis conueniebat. Et per hoc patet reſponſio ad ſequẽs, quare incarnatio potius dicitur,quã animatio:ſic enim fit denominatio a parte notiori,& ab ea parte , in qua magis implicatur rõ totius. Et quod dr̃,quòd denomĩatio debet fieri a digniori. Dicendũ,ꝙ hoc verũ eſt , niſi alia ratio interueniat. Ad illud,ꝙ opponitur,quòd vnio ordinatur cõtra 32
peccati originem. Dicendum, quòd & ſi origo peccati ſit a carne tãquam a deferẽte, & ſua infectione animam inficiente:nunquam tamen eſt in carne niſi ab anima:nec traductio carnis & carne,eſt niſi per virtutem animæ:& ideo creatio non tantũ debebat reſpicere carnem,ſed & animam, imo principalius animam quam carnem. Et propterea non ſuffecit aſſumere ſolam carnem. AD illud quod 33
opponitur ꝙ pſona verbi ſufficit ad viuificandũ,& regenerandũ carnẽ ꝑ intellectum,& voluntatem. Dicendũ ꝙ & ſi pſonę verbi conueniat viuificare ꝑ modũ efficientis,non tñ conuenit viuificare ꝑ modũ forme perficientis,& hoc rõne ſummę perfectionis quæ eſt in deo,ꝑ quam non poteſt pars eſſe alicuius conſtitutiua:& ideo ſm humanam naturã Chriſtus formam creatam habuit completiuã: & ſic certiſſime credendum eſt Chriſtum aſſumpſiſſe & veram carnem, & veram animam rationalem.

QVAE-

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**In Chriſto Ieſu ſecundum humanam naturam eſt accipere communem ſpeciem cũ alijs hominibus, licet ſecundũ quod deus & homo ſpeciem communem non poſſimus habere.**

Fundamenta.

VTRVM Chriſtus habuit cum alijs hominibus cõmunem ſpeciẽ. Et ꝙ ſic vr̃ Phil. ij. In ſimilitudinẽ hominũ factus. Si ergo cõitas ſpeciei attẽditur ſm̃ aſſimilationem in forma humanitatis, vr̃ ꝙ Chriſtus in forma ſpecifica cõueniat, cũ alijs hominibus. Itẽ Genitus eſt eiuſdem ſpeciei cũ generãte in gñratione vniuoca: ſed Chriſtus genitus fuit ex beata virgine, ergo fuit eiuſdem ſpeciei cum ea. Item. Anima rationalis vnita carni conſtituit hominem eiuſdem ſpeciei, cõis: ſed in Chriſto fuit anima rationalis vnita carni; ergo Chriſtus habuit ſpeciem cõem cum alijs. Item. In Chriſti incarnatione natura humana exaltata eſt, & reparata: ſed hoc nõ eſſet niſi Chriſtus cum alijs hominibus haberet ſpeciem communem: ergo &c. Sed cõtra. Iohan. Dam. & hẽt in lr̃a. In dño Ieſu Chriſto non eſt ſpeciem cõem accipere. Item. Magiſter in lr̃a. Natura nõ ſit accipiẽ in Chriſto ſicut cum dicitur, Vna eſt natura omnium hoĩnũ: ſed cũ dr̃ vna eſt natura oĩum hominum, diciẽ eſſe vna vnitate ſpeciei: ergo vr̃ ꝙ in Chriſto nõ ſit accipere vnã naturã, cum qua cum alijs cõicet tamq̃ in ſpecie ſpecifica. Item. ſpecies (vt dicit Boetius) dicit totum eſſe indiuiduorũ: ſed humanitas non dicit totũ eſſe Chriſti: ergo Chriſtus non continet ſub homine tamq indiuiduũ ſub ꝓpria ſpecie. Item. Forma ſpecifica accipiẽ ab eo quod nobiliſſimum, & perfectiſſimum eſt in re. ſed nobiliſſimũ & pfectiſſimum in Chriſto non eſt creatura creata, ſed increata: ſed penes naturam increatam nõ eſt accipere ſpeciem cõem cum aliis hominibus: ergo nullo modo &c.

RESP. Dicendum, ꝙ ſpecies di- 35
cit formam, & non quamcunque, ſed formam totius, hoc eſt formã cõplectentem totum eſſe. Iuxta quod dicit Boetius, quòd ſpecies eſt totum eſſe indiuiduorum. Et Auicenna, & alij philoſophi in hoc concordant.
Forma ergo ſpecifica communis du- 36
pliciter poteſt intelligi: aut ſecundũ prædicationem, aut ſm̃ cõſtitutionẽ. Sm̃ prędicationem homo dicit formã cõmunem Petro & Paulo: ſecundum conſtitutionem homo dicit formam quæ ſimul reſpicit animam, & corpus, & quæ reſultat ex coniunctione animę cum corpore. Anima enim, & corpus concorrunt ad vnam eſſentiã conſtituendam: & hinc eſt, quòd conſtitutus ex anima, & corpore habet humanam formam ſpecificam communem ſibi, & alijs ſic conſtitutis ꝑ prædicationem communem: nihilominus partibus conſtituentibus per quãdã informationem, & completionem. Cum ergo quæritur, vtrum in dño Ieſu Chriſto ſit cõem ſpeciem accipere, hoc dupliciter põt intelligi. Aut ratione naturæ aſſumptæ, aut ratione vtriuſq;, humanæ ſ. & diuinæ. Si ratione humanę naturæ, ſic eſt cõmunem ſpeciem accipere Chriſti ad alios homines. Quia ſicut in alijs hominibus ex coniunctione animæ ad carnem per modum perficientis, & informantis reſultat forma humanitatis: ſic & in Chriſto. Et ideo iſto modo eſt accipere in eo cõem ſpeciem, tã per prædicationem, q̃ ẽt per conſtitutionem. Si aũt loquamur de Chriſto rõne diuinæ naturæ, & humanæ, ſic in dño Ieſu Chriſto non eſt accipere cõem ſpeciem: quia diuina natura non vnitur humanæ ad vnius eſſentiæ conſtitutionẽ: ideo ex coniunctione diuinitatis ad humanitatem nulla in Chriſto reſultat forma cõmunis, & vniuerſalis in qua poſſit alijs aſſimilari. Et ideo Dam. dicit, ſubiungens in eadem auctoritate, quòd in Chriſto non eſt cõem ſpeciem accipere: quia nec factus eſt, nec aliquãdo fiet alius, ſubaudiendum eſt, qui cõicet cũ eo in forma vna: & ex hoc qđ dicitur

dicitur Chriſtus, aliter enim ſua ratio non valeret. Quia etiam dato quòd eſſet vnus ſolus homo, ſicut eſt vnus ſolus ſol; adhuc eſſet in eo cõem ſpeciem accipere. Vno ergo modo eſt in Chriſto ſpeciem communem accipere, & alio modo non: quia cum ſit in eo triplex ſubſtantia, ex coniunctione duorum videlicet animæ, & carnis reſultat vna forma ſpecifica, in qua cum alijs hominibus communicat. Et ſic procedunt rationes, quę inducuntur ad primam partem. Ex cõiunctione vero diuinitatis ad naturam creatam nulla omnino forma reſultat: & quãtum ad hoc intelligitur verbum Damaſc. & Magiſtri, qui dicunt, quòd non eſt vna natura Chriſti ſicut omnium hominum.

17 AD illud vero quod opponitur, quòd ſpecies dicit totum eſſe indiuiduorum. Dicendum, quòd verum eſt eatenus, qua eſt indiuiduum contentum ſub illa ſpecie: Chriſt⁹ aũt eſt indiuiduum contentum ſub ſpecie humana ratione naturæ creatæ, non ratione naturæ increatæ. AD illud ꝙ
18 vltimo opponitur, quòd ſpecies ſpecialiſſima accipitur penes illud quod nobiliſſimum eſt, & perfectiſſimum in re. Dicendum quod verum eſt loquendo de illis ſecundum quę res habet eſſe in genere: Chriſtus autem ſecundum diuinam naturam non ponitur in aliquo genere, ſed ſolum ratione naturę creatæ. Sic ergo concedendum eſt, quòd Chriſtus aſſumpſit veram carnem, & veram animam: & hæc vnita prout concurrunt in vnius ſpeciei ſpecialiſſimę veritatem, & vnitatem.

COnſequenter quęritur de natura aſſumpta quantum ad medij neceſſitatem. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum caro aſſumpta fuerit a verbo mediante ſpiritu humano. Secundo quærit̃, vtrum aſſumpta fuerit a verbo mediante habitu gratuito. Tertio quæritur vtrum tota humana natura aſſumpta fuerit mediante ſpiritu ſancto.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Corp⁹ Chr̃i fuit vnitũ verbo mediãte creato ſpũ nõ tanq̃ vinculo, ſed tanq̃ medio congruente.

VTRVM Chriſti corpus vnitũ fuerit verbo mediante ſpiritu humano, ſiue anima. Et quòd ſic videt. Pri- Ad opp.
mo autoritate Dam. quam Magr̃ adducit in litera. Vnitũ eſt carni verbũ dei per medium intellectum. Item. Greg. Carnem deitas mediante anima ſuſcepit. Item. Auguſt. hoc ipſum ad voluſianum. Animam rationalẽ per ipſam corpus humanum aptauit ſibi. Item. Hoc ipſum vr̃ rõne. Extrema multũ diſtantia non vniuntur, niſi per mediũ aliquod: ſed corporeũ, creatum, & corruptibile, & increatũ incorporeum, & incorruptibile ſunt maxime diſtantia: ergo vniſitur per aliquod medium, quod quidem ſit creatum, & incorporeum; ſed talis eſt ſpiritus rationalis: ergo &c. Itẽ. Maioris dignitatis eſt eſſe vnitum diuinitati, quam eſſe glorificatũ: ſed corpus nõ eſt habile ad glorificationem niſi mediante aia: ergo nec ad vnionem. Item. Circumſcripta anima corpus humanum eſt minus nobile, quã ſit brutalis ſpiritus, quia ſubſtantia ſpiritualis dignior eſt corporali: ſed animal brutum non habet cõgruentiam ad vnionem: ergo nec corpus humanum per ſeipſum: ſi ergo congruentiã habet, hoc eſt mediante ſpi-
ritu, & intellectu. Sed cõtra. Deus eſt Fundamenta.
intimus oĩ creaturæ tam corporali, quam ſpirituali: ergo nihil cadit mediũ inter ipſm, & creaturam. ſi ergo vnit ſibi corpus humanũ, vr̃ ꝙ non vniat ſibi mediante ſpũ. Item. Magis vni ẽ mediũ cuilibet extremorũ, quã extrema adinuicem: ergo ſi diuinitas vnit̃ carni mediãte aia, ergo magis vnit̃ diuinitas aię, q̃ carni, & caro magis vnitur aiæ, quã deo. Sed hoc ẽ falſum: quia anima vniebatur carni ſeparabiliter, diuinitas iſeparabiliter. Et ita illa caro erat dei ſicut anima dei: ergo relinquit̃ illud quod prius.

Item.

Itē. Soluto medio ſoluunť extrema :
ergo ſi deus vnitur carni mediante
anima,facta ſeparatione a carne fit ſe
paratio a diuinitate.Sed hoc ē falsū,
qa;in morte anima a carne receſſit:de
us aūt carnē,quā aſſumpſit nunq̄ di-
miſit: ergo videť, ꝙ mediāte anima
carnem nō aſſumpſerit.Itē.Deus nō
organizauit nec formauit carnē illā
mediāte anima:ergo ſi eadē virtute aſ
ſumpſit,qua formauit:& ita immedi-
ate aſſumpſit , ſicut immediate fecit,
nō vř ꝙ aſsūpſit mediāte ſpū rōnali..
39 RESP. Dicēdū,ꝙ cū quærit,vtrū
caro aſſumpta fuerit a verbo mediāte
ſpū humano, hoc dupliciter pōt in-
telligi ſm ꝙ ad cōiunctionē aliquo-
rū pōt cōcurrere mediū ſm̄ duplicē
rationem.Eſt enim mediū colligātię;
& eſt mediū cōgruentiæ.Mediū colli
gātiæ eſt ꝑ qđ extrema ligantť adinui
cē : ſicut duo corpora adinuicē iun-
gunť interueniente glutino. Mediū
cōgruentiæ dř rōne cuius congruū
eſt aliqua duo extrema ꝑduci ad ali-
quā vnionē:ſicut mulier nobilis me-
diāte nobilitate cōgruentiā habet,vt
ſit ſpōſa regis:cū tñ rex ſibi vniť ma
gis vniť ſicut cōiungi,q̄ ſicut nobili.
Si ergo intelligiť de medio colligātię:
tūc quæriť,vtrū verbū vniť carni me
diāte ſpū creato.Reſpondendū eſt,ꝙ
ꝓ eo ꝙ immediate,& inſeparabiliter
verbū vniť tā carni,q̄ animę:ideo nō
cadit ibi anima mediū quaſi gluti-
nū,vel vinculū inter corpus, & deū.
Si aūt intelligiť de medio cōgruētię :
ſic abſque dubio concedendū eſt , ꝙ
caro vniť Chriſti verbo mediāte ſpū
creato:nō enim erat congruū , ꝙ dei
verbū,q eſt vita,acciperet corpus niſi
viuificatū:nec congruebat eū, qui eſt
ſpūs immortalis vniri corpori,niſi vi
ficato ſpū immortali:vnde illud cor
pus eſſet idoneū ad incorruptionē.
Et hoc eſt qđ dř in lřa,ꝙ incōmuta-
bilis , & inuiſiblis veritas ꝑ ſpiritū
animā,& ꝑ animā corpus,totū homi
nem ſine ſui contagione ſuſceperat.
Et accipiť ſpūs ꝓ ſuperiori portione
animę(ſicut dicit Mř)q maiorē cōue
nientiā habet cū Deo.Animā vero ꝓ
inferiore parte animę,ſm quā viuifi-
cat corpus.Et per hæc duo nihil ali-
ud dať intelligi q̄ illud corpus cōgru
um eſſe ad vnionē qđ qdem habet ꝑ
animā viuificari,& ꝑ ſpiritū ad ꝑpe
tuitatē,& incorruptionem ordinari.
Et qa rōnes, q̄ ad primā partē indu-
cunť ꝓcedunt ſecundū mediū cōgru
entiæ : ideo ſunt concedendæ.
A D illud ergo qđ primo obijciť 40
in cōtrariū,ꝙ deus eſt intimus crea-
turæ corporali:ergo nō vniť ſpū me-
diāte.Dicendū,ꝙ ratio illa ꝓcedit de
medio diſtātię,vel colligātiæ,qđ qui
dē nō eſt ibi reperiri:non aūt obuiat
medio congruentię.Quāuis enim ſit
intim⁹ ꝑ mediū eſſendi potētialiter,
eſſentialiter , præſentialiter in omni
creatura:nō tñ cōgruū eſt vt aſſumat
q̄libet in vnitatē ꝑſone[ſicut ſupra
viſum eſt] ſed eam ſolā, q̄ eſt ad eius
imaginē, vel q̄ cū ſua imagine habet
compoſitionē. A D illud,qđ obijciť 41
ꝙ nō magis vniť deus animæ, q̄ car
ni,imo ęque immediate vtriq; vniť,
Dicendū,ꝙ verū eſt de immediatio-
ne,ſm q̄ priuat mediū faciēs diſtare:
ſed nō eſt verū de immediatione , q̄
priuat mediū faciēs cōgruere: qa pl⁹
cōgruit vnioni ſubſtātia rōnalis,quę
eſt ad ei⁹ imaginē q̄ ſubā corporalis.
A D illud,qđ opponiť, ꝙ ſoluto me 42
dio ſoluunť extrema. Dicendū ꝙ il-
lud nō habet veritatē de medio con-
gruentiæ:ſicut patet,cū aliqs accipit
in vxorē aliquā ratione pulchritudi
nis,nō tñ ab ea ſeparať pulchritudi-
ne recedēte:ſic & in ꝓpoſito intelli-
gendū eſt.Præterea,Anima nō recede
bat a corpore ſimpliciter,ſed ſolū ad
tēpus:& corpus illud ex prima cōiun
ctione ſui ad animā diſpoſitionē ad
incorruptionē habebat:& ideo prop
ter ſeparationē ipſius animæ cōgrui-
tatē ad vnionē nō amittebat: & ideo
q̄uis anima ſepareť a carne,nō tamē
oportebat diuininitatē a carne ſepa- 43
rari. A D illud,qđ opponiť,ꝙ deus
nō formauit carnē illā mediāte aīa.
Dicendū,ꝙ & ſi teneat hoc de medio
ꝑ modū cauſæ:nō tenet tamē de me
dio per modū congruentiæ.Quam-
uis enim anima nō fuerit cauſa cor-
poris effectiua , tamen ex cōicatione
corporis,cū aīa potuit eſſe aliqua con
gruētia ad vnionē cū diuina natura.

QVAE-

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Anima Chriſti non fuit aſſumpta a verbo mediante habitu gratuito ſe habēte vt cauſa cooperans, licet congruam fuerit habitum gratuitum ad eſſe.**

Ad opp.

VTRVM anima Chriſti fuerit a aſſumpta verbo mediante aliquo habitu gratuito. Quod ſic videtur. Aug. i i xiiij li. de tri. In rebus p tempus ortis ſumma gratia eſt, ꝙ deus in vnitate pſonę nullis præcedentibus meritis homini copulatur: ergo videt̃ quòd dei filius vniatur animę mediante aliqua gratia, ſiue dono gratuito. Item. Aug. Quicquid cōuenit filio dei p naturā, cōuenit filio hominis p grām: ergo vr̃ quòd vnio verbi & aiæ fiat mediāte aliquo dono grǣ. Item. Perfectius eſt cum deus eſt cum aliquo p vnionem, q̃ p inhabitationem: ſed ſi deus in nullo habitat niſi mediante aliquo dono gratuito: ergo nō vr̃ quòd animā aſſumat, niſi mediante aliquo habitu, vel grā diſponente. Item. Plus eſt anima vniri verbo, q̃ frui deo: ſed anima Chriſti nō fruit deo, niſi mediāte aliquo habitu gloriæ, p quā fit deiformis: ergo vr̃ quòd nec vniat̃ ipſi verbo niſi mediāte aliquo habitu grǣ, cuius deiformitas ſupexcellit deiformitatē glorię. Item. Vnio eſt relatio: ſed nulla relatio introducit̃ in eſſe, niſi p introductionē, vel mediationē alicuius abſoluti, qa ad aliqd non eſt motus p ſe. Si ergo deus aſſumit aliquā animam, quā prius nō aſſumpſit, cū hoc nō ſit ſm vnionē ſui, qa eſt inunibilis: nec ſm mutationem animæ de nō eſſe in eſſe, qa hæc mutatio eſt creatio: reſtat ergo quòd hoc erit mediante infuſione alicuius gratiæ nobiliſſimę. Item. Vniri diuinæ naturæ in vnitatē pſonæ hoc excedit oēm naturā creatam. Sed cum creatura aliqua ordinat̃ ad aliquod, quod eſt ſupra naturā ſuam: indiget habitu adiuuante, & eleuāte: ergo vr̃ quòd anima vniatur diuinæ naturæ aliquo habitu grǣ mediāte.

Fundamenta.

Sed cōtra. Omnis grā quantū ē de ſe ęqualiter reſpicit tres perſonas, cū ſit totius trinitatis effectus: ergo ſi habitus gratuitus faceret vniri pſonę filij dei, eadem rōne & pſonæ prīs, & ſpiritus ſancti: ſed cōſtat quòd perſona prīs, & ſpūs ſancti nō ſunt vnitę illi animę in vnitatem perſonæ; ergo illa vnio nō fuit alicuius grǣ. Item. Omnis habitus gratuitus dicit quid creatū: ſed omne creatum eſt in infinitū deo inferius: ergo per nihil creatum efficit̃ hō deus, ſed p vnionem factū eſt vt hō eſſet deus: ergo nō vr̃ quòd illa vnio fieret aliquo habitu gratuitō. Item. Si illa vnio fieret ab aliquo habitu gratuito, cū corpus nō ſit illius gratiæ ſuſceptibile, ergo corpus non eſſet vnibile; ſed corpꝰ eſt vnibile, & vnitū: ergo nō videt̃ quòd vnio fiat animæ ad deū p habitū mediū. Itē. Intelligamus ꝙ deus aſſumeret vnā animā glorioſā, & ipſam deponeret, planū eſt ꝙ anima illa & ante vnionē, & in vnione, & poſt vnionem nō haberet niſi habitū gloriæ. Si ergo habitus ille cōmunis eſt creaturę vnitę, & nō vnitę, vr̃ ergo ꝙ vnio deitatis ad animam nō fiat aliquo habitu glorię mediante: nec aliū habitum ſupra hunc eſt dare; ergo nō vr̃ quòd anima vniat̃ verbo mediante aliquo habitu gratuito.

RESP. Dicendū, quòd cū q̃ritur verū anima vniat̃ ipſi verbo mediante aliquo habitu gratuito; hoc dupliciter pōt intelligi. 44 Aut quòd ille habitus in illa vnione teneat rōnem cōgruentiæ, vel rōne cauſæ. Si ita quòd teneat rōnem cōgruentiæ, ſic cocedi pōt, quòd anima vnit̃ ipſi verbo mediante habitu gratuito: qa non decet ipſam verbo vniri, niſi aſſimilet̃ habitu pfectæ deiformitatis. Vnde anima Chriſti nō tantū fuit grata in inſtanti vnionis, ſed & glorificata ſup omnes animas beatas: qa non decet animā dei carere deiformitate. Si aūt vnio illa intelligat̃ fieri mediāte habitu gratuito, ita quòd ille habitus reſpectu vnionis teneat rōnem cauſę, ſic veritatem nō habet. Quoniā illa vnio, quæ eſt p habitū infuſum,

ſicut

ſicut eſt vnio amoris, & congruitio-
nis,conuenienter reſpicit tres perſo
nas: unio autē iſta reſpicit vnam ſo-
lā. Rurſus. Vnio illa facit hoīem con
formē eſſe deo, & ad deum: quia gra
tia eſt influentia a deo exiens, & ad
deū reducens. Sed hęc vnio facit ho-
minem eſſe deū:& ideo nullus habi-
tus creatus pōt hoc efficere: nec per-
fectionem alicui⁹ boni creati fit vt
homo fit deus,ſed per hoc quòd ipſa
perſona verbi ſeipſam facit humanæ
naturæ hypoſtaſim, & ſuppoſitum:
hoc autem non facit ſecundum mu-
tationem factā in ſe, ſed ſecundū mu
tationē factā in natura aſſumpta. Illa
autē mutatio in natura aſſumpta fuit
in ipſius naturæ formatione,ita ꝙ ca
reret perſonali diſtinctione in genere
proprio,& inniteretur perſonæ diui
nę. Sed quia hoc totū de⁹ gratuita bo
nitate facit, ideo maxima gratia dici
tur eſſe in vnione diuinæ naturæ ad
humanā: nō ꝙ illa vnio pficiat, vel
cōpleatur per aliquā influētiā creatā,
ſed quia fit per gratuitam dei bonita
tem ſimul coexiſtente influentia doni
gratuiti ad cōgruitatē, nō ad cauſali-
tatē. Vnde rōnes, quę oſtēdunt ꝙ nō
fiat vnio illa mediante aliquo habitu
gratuito ſunt concedendæ: qm̄ ea via
pcedunt ſm ꝙ dicit aliqd fieri p ha
bitū gratuitū cooperante per modū
cauſæ, ſicut homo iuſtificatur medi-
ante gratia informante, & meret me
diāte charitate mouente, & regulāte.

AD duas ergo autoritates Augu.
45 adductas de gratia vnionis. Dicen-
dum; quòd large ibi accipitur gra-
tia, non pro habitu animā informan
te,ſed pro eo ꝙ gratis accipitur,& ſu
perexcellit terminū naturæ:& ſic po-
teſt dici factam magnā grām corpo-
ri, dum aſſumptū fuit a perſona ver-
bi:& ita ex hoc non ſequitur,ꝙ vnio
illa verbi ad animam fiat mediāte ali
46 quo habitu gratuito. Ad illas duas ra
tiones de inhabitatione,& fruitione.
Dicendum,quòd non eſt ſimile, quo
niā inhabitatio dei in anima, & frui
tio ipſa ponit aliquem actum,qui fit
in anima,reſpectu cuius grā infuſa ē
cauſa & ad quem habilitatur anima
mediāte grā, & in quē exit cū a gra-
tia eſt adiuta, & regulata: non ſic au
tem eſt de vnione: qm̄ natura huma-
na vnitur diuinæ abſque actu ſuo, &
ſolum ſe habet ibi per modum paſſi-
ui,& nō actiui:& ideo nō ſic indiget
per habitū adiuuantē,& regulantem
diſpoſitione,quæ quidē ſit principiū
illius vnionis. Ad illud ꝙ opponit, 47
ꝙ relatio non introducit niſi per ali
quā mutationem factam in aliquo ab
ſoluto. Dicendum, ꝙ verum eſt; ſed
quemadmodum duæ lineæ poſſunt
intelligi vniri in puncto,& continua
ri,ita tamē quòd non ſit mutatio in
altera linearum niſi per hoc, ꝙ amit
tit diſcretionē vnitatis: ſic intelligen
dum eſt, ꝙ ſi deus aſſumeret aliquod
indiuiduū hominis in eſſe cōſtitutū,
& grā informatū, ſolū amitteret per-
ſonalem diſcretionem p vnionem cū
ipſo verbo in vnitatem perſonæ.
In aſſumptione autē illius naturæ, q
filius dei aſſumpſit de virgine, ſimul
fuit formatio, & vnio:& ideo nunq
fuit in illo homine quantū ad huma
nā naturā pſonalis diſcretio: hoc em
faciebat vnio ipſius cū verbo. Et ppe
terea nō ſequit ex hoc, ꝙ vnio in vni
tatē pſonę fieri habeat mediante ali-
quo habitu gratuito. Aſſūptio enim
proprie reſpicit ipſam naturā, quāuis
cōgrue nō hēat fieri abſque grā. AD 48
illud ꝙ vltimo opponit, ꝙ vniri diui
næ naturæ ſupexcellit gradū creatu
ræ. Dicendū, ꝙ verum eſt:& iō conce
dendū eſt, ꝙ talis vnio ex grā ſit, ſed
tñ nō ſequit ex hoc, ꝙ fiat p donum
grā creatæ: qa oē donū creatū eſt hac
vnione inferius. Vñ ſi quęrat, verum
grā vnionis dicat qd creatum, aut in
creatum. Dicendū, ꝙ grā vnionis tri
pliciter pōt accipi. Pōt em̄ grā vnio-
nis dici illud per ꝙ efficit aīa gratis
cōgrua ad vnionē:& ſic dicit donum
grę creatæ p qd aīa habuit excellen-
ter deiformitatem. Alio mō dr̄ gra-
tia vnionis, grā effectiua vnionis: &
ſic dicit donum gr̄æ increatæ. Tertio
mō pōt dici grā vnionis ipſa vnio gra
tuita, ſi de gratis facta: & ſic ex parte
diuinę naturę dicit quid increatū, ex
parte humanæ naturæ dicit quid
creatum, non abſolutum, ſed relatū:
& ſic patet totum &c.

QVAE.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Verbum non eſt vnitum animę humanę mediāte ſpirituſancto tāquam vinculo talis vnionis, licet ſpiritus ſanctus effectiue concurrerit ad talem vnionē.**

Ad opp.

VTrum verbū ſit vnitū
humanę naturæ medi-
ante ſpūſcō. Et ꝙ ſic vr.
Quia vnio verbi increa
ti ad carnem eſt ſimilis
modi vnioni verbi intellectualis ad
vocē: ſed verbū intellectuale nō vnit
voci niſi mediāte ſpū, vel flato ſpira-
to, q eſt vehiculum verbi, ſicut dicit
Dam. ergo nec verbū vnit carni, niſi
mediāte ſpū ſctō. Itē. Omnis vnio vo
luntaria eſt mediāte amore, ſicut dicit
Dion. Quia amor nihil aliud ē q̃ vis
vnitiua: ſed vnio verbi ad humanam
naturam eſt voluntaria: ergo eſt me-
diante amore. Aut ergo mediante
amore creato, vel increato. Nō medi-
ante amore creato, qa amor creatus
nō potuit facere illā vnionē: ergo me
diāte amore increato: ſed amor iſte ē
ſpūs ſanctus: ergo vnio in humana
natura facta eſt mediante ſpūſancto.
Itē. Maior eſt vnio diuinarū ꝑſonarū
adinuicem, q̃ naturæ aſſumētis, & aſ-
ſumptę: ſed ꝑſona pris, & filij nectū-
tur ſpiritu ſancto: ergo multo fortius
natura humana vnit diuinæ median
te ſpū ſctō. Itē. Remotiora iungūtur
ꝑ ꝓpinquiora: ſed inter ꝑſonas tres
ꝓpinquior eſt nobis ꝑſona ſpū ſācti,
ſicut vult Hila. & Aug. Nā oē donū,
& oīs vſus doni eſt ex munere: ergo
vr. ꝙ ꝑſona filij nō vniatur humanæ
naturæ niſi mediāte ꝑſona ſpūs ſācti

Funda-
menta.

Sed cōtra. Si ꝑſona verbi vnita ē hu-
manæ naturæ mediāte ſpū ſctō: ergo
ſpūs ſanctus eſt vnitus humanæ natu
ræ: ergo ſicut filius eſt incarnatus, ita
& ſpūs ſāctus. Itē. Magis vnit mediū
extremo, q̃ extremū extremo: ergo ſi
vnio verbi ad humanā nām eſt me-
diante ſpū ſācto, magis eſt facta vnio
in ꝑſona ſpiritu ſancti, q̃ in perſona
verbi: ſed hoc eſt falſum: ergo &c.
Itē. In vnione diuinæ naturæ cū hu
mana nō pōt eſſe vnitas eſſentiæ, ſed
ꝑſonæ: ergo neceſſe eſt, ꝙ vnio illa fi-
at mediāte vna ſola ꝑſona: ſed filius,
& ſpūs nō cōuenit in ꝑſona: ergo im
poſſibile eſt filiū vniri humanæ natu
rę mediāte ſpū ſctō in vnitate ꝑſonę.
Itē. Infinita eſt diſtātia in ꝑſona ſpi
rituſſancti, ſicut in ꝑſona filij: ſed quā
docunq; aliqua ſunt in æquali diſtan
tia reſpectu eiuſdem, vnū non eſt me
diū vniēdi alterū, ꝓ eo ꝙ mediū plus
appropinquat extremis, q̃ extrema ſi
bi inuicē: ergo vr, ꝙ ꝑſona verbi nō
habeat vniri mediāte ꝑſona ſpūſſcti.

RESP. Dicendū, ꝙ cū q̄ritur, vtrū 49
ꝑſona verbi habeat vniri humanæ
naturæ mediāte ſpū ſctō, hoc duplici
ter pōt intelligi. Aut ita ꝙ illa vnio
fiat mediāte ſpū ſcto ſicut vinculo in
terueniente. Aut ita ꝙ fiat ſicut prin
cipio efficiente. Si primo modo intel
ligat, ſic nō habet veritatē, ꝓ eo ꝙ ꝑ
ſona verbi ꝑ ſe vnit humanę naturæ,
non ꝑſona aliqua mediāte. Nequaq̃
enim ꝑſona ſpū ſancti intercidit me-
dia inter ꝑſonā verbi, & nām aſſum
ptā. Si aūt vnio illa intelligatur fieri
mediāte ſpū ſcto, ſicut principio effici
ente ꝑ modū cuiuſdā ſubautoritatis,
& appropriatiōis, ſic veritatē habet,
incarnatio enim verbi fuit a pre, & a
filio mediante ſpiritu ſancto: ſed hoc
modo non eſt hic queſtio, ſed illa erit
ſuo loco cum quæritur, vtrum incar
nationis opus appropriari debeat ſpi
ritui ſancto: nunc autem eſt quæſtio,
vtrum vnio verbi fiat mediante ſpiri
tu ſancto ſicut vinculo interueniēte.
Ad hāc quæſtionē reſpondendū eſt,
ꝙ hoc falſum eſt, & non intelligibile,
ſicut oſtēdunt rōnes ad hoc inductę.

AD illud vero quod opponit in 50
cōtrarium, quòd verbū intelligibile
vnitur voci mediāte ſpū. Dicendum,
quòd ſimilitudo eſt inter creaturā, &
creatorē, ita tñ ꝙ maior reperit diſſi
militudo. vñ quodammō eſt ſimile,
& quodammodō non. In hoc quidē
eſt ſimile, quòd ſicut mēs format vo
cē exteriorē mediāte ſpū. i. flatu ſpira
to a creatura, ſic deus pr formauit
carnē aſſumptā mediante ſpiritu ſan
cto. In hoc eſt diſſimile; quia ſpiritus
ſpiratus a creatura eſt vehiculū ver-
bi

bi:non ſic ſpiritus ſanctus perſonę fi
lij. Nuſquam enim eſt perſona ſpiri
tus ſancti, ubi non ſit perſona verbi:
& ideo qnantum ad hoc ſimilitudo
non poteſt, nec debet attendi. AD
illud quod opponitur, quòd vnio vo
51 luntaria eſt mediante amore. Dicen-
dum, quòd vnio uoluntaria dicitur
dupliciter: aut quia eſt a voluntate,
aut quia eſt ſecundum volnntatem.
Illa vnio quæ eſt voluntaria a volun
tate, eſt mediante amore ſicut efficien
te. Illa verò quæ eſt voluntaria ſecũ-
dum voluntatem, illa habet fieri me-
diante amore, ſicut glutino coniun-
gente. Dico ergo, quòd vnio verbi ad
humanam naturam eſt volũtaria, qa
eſt a voluntate: ſed non eſt volunta-
ria, quia ſit ſecundum conformitatẽ
voluntatum, ſed potius ſecundũ con
iunctionem naturarum in vna perſo
na. Et ideo non ſequitur, quòd talis
vnio fiat mediante ſpiritu ſancto ſi-
cut vinculo interueniente, ſed potius
ſicut principio efficiente. AD illud
52 quod opponitur, quòd diuinæ per-
ſonæ nectuntur mediante ſpiritu
ſancto. Dicendum, quòd non eſt
ſimile. Quia nexus duarum perſo-
narum attenditur ſecundum produ-
ctionem perſonæ vnius per volunta
tis fœcunditatem, ita quòd inter illas
perſonas, & earũ nexus eſt diſtinctio
perſonarum. Non ſic autem eſt in p
poſito. quia duæ naturæ concurrunt
in vnitatem perſonæ. AD illud qđ
opponitur, quòd propinquior eſt no 53
bis perſona ſpiritus ſancti. Dicendũ,
quòd hoc dictum eſt per appropria-
tionẽ, non quia perſona ſpiritus ſan
cti magis accedat ad naturam creatã
quam perſona verbi, ſed quia tãtum
procedit, ita quòd non producit aliã
perſonam: & procedit per modũ fœ-
cunditatis voluntatis. Et quoniã oẽs
creaturæ productæ ſunt voluntarie,
& ex diuina liberalitate: hinc eſt qđ
perſona ſpiritus ſancti dicitur nobis
magis appropinquare. Et ideo ſecun
dum quandam appropriationem cõ
cedi poteſt, quòd vnio illa fiat mediã
te ſpiritu ſancto, cũ ſit gratuita: a ſpi
ritu ſancto inq̃ efficiente ſecundum
appropriationem, non interuenien-
te tamen ſm perſonalem diſtinctio-
nem, vel diſcretionem.

## DE CARNE QVAM VERBVM aſſumpſit, Qualis ante fuerit: & qualis aſſumpta ſit.

## DISTINCTIO III.

QVæritur etiam de carne verbi, an priuſquam conciperetur obligata fuerit peccato, an & talis aſſumpta fuerit a verbo. Sane dici poteſt & credi oportet, iuxta ſanctorum atteſtationes, conuenientiam ipſam prius peccato fuiſſe obnoxiam ſicut reliqua virginis caro, ſed ſpiritus ſancti operatione, ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo, pœna tantum non neceſſitate, ſed voluntate aſſumentis remanente. Mariam quoque totam ſpiritus ſanctus in eam præueniens a peccato prorſus purgauit, & a fomite peccati etiã liberauit, vel fomitẽ ipſum penitus euacuando (vt quibuſdam placet) vel ſic debilitando, & extenuando, vt ei poſtmodum peccandi occaſio nullatenus extiterit. Potentiam quoque generandi abſque viri ſemine virgini præparauit. Ita enim verba euangelij docent, vbi angelus virginem alloquens ait, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Et quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Cui ſacra virgo reſpondit, Ecce ancilla domini: fiat mihi ſecundum verbum tuum. Quod exponens

*Quod nõ ſola illa caro ſed etiã ſacra virgo oĩ peccato a ſpiritu ſãcto fuit mundata.*

*Luc. 1*

nens Iohannes Damaſcenus ait, Poſt conſenſum autem ſanctæ
virginis ſpiritus ſanctus ſuperuenit in eam ſecundum verbum Lib. de orthodoxa
domini quod dixit angelus, purgans ipſam, & potentiam deita- fide 3.c.2.
tis verbi receptiuam præparans, ſimul autem & generatiuam. Et
tunc obūbrauit ipſam dei altiſſimi per ſe ſapientia & virtus exiſtēs
ideſt filius dei patris homouſios ideſt conſubſtantialis, ſicut diuinū
ſemen. Et copulauit ſibijpſi ex ſanctiſſimis & puriſſimis ipſius vir-
ginis ſanguinibus, noſtræ antiquę conſperſionis carnē animatā aīa
rationali, & intellectiua, non ſeminans, ſed per ſpiritum ſanctum
creans: quare ſimul caro, ſimul dei caro, ſimul dei verbi caro ani- Aug. li. de
mata rationali & intellectiua. Ex his preſpicuum fit quod ante di- fide ad Petrum. c.2.
ximus, carnem ſcilicet verbi ſimul conceptam, & aſſumptam: ean in medio
demque imo totam virginem ſpiritu ſancto præueniente ab omi la capitulo.
be peccati caſtificatā. Cui collata eſt potentia nouo more generādi,
vt ſine coitu viri, ſine libidine concipiētis in vtero virginis celebra
retur conceptus dei, & hominis. Illa enim caro, quam deus de uir-
gine ſibi vnire dignatus eſt, ſine vitio cōcepta, ſine peccato nata eſt.
Hanc tamen carnem non cæleſtis, non aeriæ, non alterius cuiuſque
putes eſſe naturæ, ſed eius, cuius eſt omnium hominum caro.

Auctoritate firmat ex tunc fuiſſe virginem immunem a peccato.

QVOD autem ſacra virgo ex tunc ab omni peccato immu- Cap. 36.
nis extiterit, Auguſ. euidenter oſtendit in libro de natura & gratia, Tom. 7.
inquiēs, Excepta ſancta virgine Maria, de qua propter honorē dñi,
nullā prorſus cum de peccatis agitur, haberi volo quæſtionē. Inde
enim ſcimus, quod ei plus ſit gratiæ collatū ad vincendum ex omni
parte peccatū, quòd concipere ac parere meruit, quē conſtat nullū 1. Iohā. 1.
habuiſſe peccatū. Hac ergo virgine excepta ſi oēs ſancti & ſanctę Li. de fide
congregari poſſent, & quęreretur ab eis an peccatū haberent, quid ad Petrū.
reſponderetur niſi quod Iohannes ait, Si dixerimus quia peccatum c.2. de tri.
non habemus, noſipſos ſeducimus? illa autē virgo ſingulari gratia li. 13. c. 18
præuenta eſt atque repleta, vt ipſum haberet ventris ſui fructum,
quē ex initio habuit vniuerſitas dominū, vt illud quod naſcebatur
ex propagine primi hominis, tantummodo generis, non criminis
originem duceret.

Quare non fuit Chriſtus decimatus in Abraham, ſicut Leui, cum caro quam accepit in eo, fuerit peccato obnoxia.

CVM autem illa caro, cuius excellentia ſingularis verbis expli Gen. 14.
cari non valet, antequam eſſet verbo vnita, obnoxia fuerit peccato Heb. 7.
in Maria & in alijs, a quibus propagatione traducta eſt, non imme Qua in-
rito videri poteſt in Abraham peccato ſubiacuiſſe, cuius vniuerſa telligentia Leui deci-

matus dicatur in Abraham

caro peccato ſubiacebat. Vnde quæri ſolet, quare Leui decimatus dicatur in Abraham & non Chriſtus, cum in lũbis Abrahæ vterq; fuerit ſecundum materialem rationem, quando Abrahã decimatus eſt, & decimas dedit Melchiſedech. Tunc enim Apoſtolus Leui decimatum dicit in Abraham tanquam in materiali cauſa, Quia ea decimatione ſicut Abraham minor Melchiſedech oſtenditur, cui perſonaliter decimas ſoluit, ita & Leuiticus ordo, qui in Abrahã ſ͠m rationem ſeminalem erat, & ex eo per concupiſcentiam carnis

Rom. 5. Lib. 10. cap. 19.

deſcendit. Chriſtus autem non eſt decimatus: quia licet ibi fuerit ſecundum carnem, non tamen inde deſcendit ſecundum legem communem, ſcilicet per carnis libidinem, ſicut etiam in Adam omnes peccauerunt, ſed non Chriſtus. Vnde Auguſtinus ſuper Geneſim. Sicut Adam peccante, qui in lumbis eius erant peccauerunt, ſic Abrahã dante decimas, qui in lumbis eius erãt, decimati ſunt.

Ibid. c. 10

Secundũ aliquẽ modũ ibi fuit leuit⁹ decimat⁹ quo non Chriſtus.

Sed hoc non ſequitur in Chriſto, licet in lumbis Adæ & Abrahę fuerit, quia non ſecundum concupiſcentiam carnis inde deſcendit. Cum ergo Leui & Chriſtus ſecundum carnem eſſent in lumbis Abrahę, quando decimatus eſt, ideo pariter decimati non ſunt, quia ſecundum aliquem modum non erat ibi Chriſtus, quo erat ibi Leui. Secundum rationem quippe illam ſeminalem ibi fuit Leui, qua ratione per concubitum venturus erat in matrem, ſecundum quam rationem nõ erat ibi Chriſti caro, quamuis ſecundũ ipſam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo decimatus eſt in Abraham, qui ſic fuit in lũbis Abrahæ, ſicut ille fuit in lumbis patris ſui, id eſt, qui ſic eſt natus de patre Abraham, ſicut ille de patre ſuo natus eſt, ſcilicet per legem carnis, & inuiſibilem concupiſcentiam.

Qua ratione caro Chriſti dicta eſt in ſcriptura non fuiſſe peccatrix, ſed peccatrici ſimilis, quo aperitur quare obligata peccato non fuit in Chriſto.

Ex Damſ. li. 3. de ortho. fi. c. 2. Rom. 8.

QVO circa primitias noſtræ maſſæ recte aſſumpſiſſe dicitur Chriſtus, quia non carnẽ peccati, ſed ſimilitudinẽ carnis peccati accepit. Miſit enim deus filiũ ſuũ (vt ait Apoſtolus) in ſimilitudinẽ carnis peccati. Aſſumpſit enim verbũ carnem peccatrici ſimilem in pœna, non in culpa, & ideo non peccatricẽ, cętera vero hominum omnis caro peccati eſt. Sola illius non eſt caro peccati quia nõ eum

Matth. 4. Ioan. 19.

mater concupiſcentia, ſed gratia cõcepit. Habet tamẽ ſimilitudinẽ carnis peccati per paſſibilitatem & mortalitatem, quia eſurijt, ſitijt, & huiuſmodi. Licet ergo eadem caro ſit eius quę & noſtra, nõ tamẽ ita facta eſt in vtero ſicut noſtra. Eſt enĩ ſanctificata in vtero, & nata ſine peccato, & nec ipſe in illam vnquam peccauit. In pœna ergo ſimilis eſt noſtræ, non in qualitate peccati, quia pollutionem, quæ ex concupiſcentię motu concepta eſt, omnino non habuit, nec

ex car-

ex carnali delectatione nata eſt. Venit ergo ad corpus immaculatũ, quod præter libidinis concupiſcentiam fuit conceptum? nec illud in ſe habuit vitium, quod in alijs eſt cauſa peccati, nec in eo peccauit. Ideoque vere dicitur verbi caro non fuiſſe in Chriſto obligata peccato.

**Quidam videntur aduerſari illi ſententię, qua dictum eſt carnem Chriſti non prius conceptam quam aſſumptam.**

ILLI autem ſententiæ qua ſupra diximus, carnem verbi non ante fuiſſe conceptam quam aſſumptam, videtur obuiare quod Auguſtinus ait ſuper Iohannem vbi legitur, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt hoc templum, & tu tribus diebus excitabis illud? Hic, inquit, numerus perfectioni dominici corporis conuenit, quia (vt dicunt Phyſici) tot diebus forma humani corporis perficitur. Horum occaſione verborum quidam dicere præſumpſerunt, dominici corporis formam tot diebus ad modum aliorum corporum perfectam, & membrorum lineamentis diſtinctam, & mox verbum dicitur ſibi vniſſe carnem & animam, & hoc modo dicunt illum numerũ perfectioni dominici corporis conuenire. Sed alia ratio illius dicti exiſtit, ex qua ſana oritur intelligentia verbi. Non enim ideo illud dixit Aug. quia mox vt caro illa opere ſpiritus ſancti ſanctificata, & a reliqua ſeparata fuit, verbo dei cum anima vniretur, vt perfectus & verus deus eſſet perfectus & verus homo, ſed quia membrorum illius dominici corporis diſtinctio in ipſo momento conceptionis & vnionis dei, & hominis adeo tenuis erat & parua, vt humano viſui vix poſſet ſubijci, diebus autem illis quos Auguſtinus memorat perfecta eſt, & mutabilis facta. Incarnatum eſt ergo verbum, vt ait Ioannes Damaſcenus, & a propria incorporalitate non exceſſit, & totum incarnatum eſt, & totum eſt incircunſcriptum. Minoratur corporaliter, & contrahitur, & diuinè eſt incircunſcriptum, non coextenſa carne eius cum incircunſcripta diuinitate. In omnibus igitur qui ſuper omnia erat, & in vtero ſanctæ genitricis exiſtebat, ſed in ipſo actu incarnationis.

Tom.9 tracta.10. Iohan. 2. Aug. libr. de trinit. tomo 3. & li. 83. quę. 56.

Lib. de orthodoxa fide 3. c. 7. in fine. Ibidem in initio.

De Chriſti conceptione.

## DISTINCTIO III.

### Queritur etiam de carne verbi an priuſquam conciperetur.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de incarnatione: hic vero agit de conceptione. Et quia ante conceptionem filii dei præceſſit ſanctificatio virginis: ideo iſta pars habet duas partes. In prima determinat qualiter virgo Maria fuerit per ſpiritum ſanctum ſanctificata, &
Diuiſio. ab oĩ labe purgata. Secundo vero determinat qualiter caro Chriſti fuerit ꝑ ſpiritum ſanctum concepta. infra diſt. 4. Cũ vero incarnatio verbi, &c. Prima pars diuiditur in duas partes, in quarum prima determinat de ſanctificatione, quæ præceſſit Chriſti cõceptionem. In ſecunda vero inquirit vtrum caro Chriſti ita potuerit in Abraam decimari, ſicut in virgine potuit ſanctificari. Ideo primo agit de ſanctificatione. Secundo de decimatione. ibi. Cum aũt illa caro, &c. Prima pars diuiditur in tres partes. In prima parte determinat, quæ fuerit ſanctificationis exigentia. In ſecũda, quæ fuit ſanctificationis cauſa. ibi. Mariã quoque totã ſpũs ſanctus, &c. In tertia vero, quæ fuit ſanctificationis efficacia. ibi. Quod autem ſacra virgo ex tunc &c.

### Mariam quoque totam.

Dub. 1. Innuit Magiſter ꝙ ſpiritus ſanct Mariam a fomite peccati purgauit. Cõtra. Si fomes relinquitur in nobis ad exercitium, & meritum, & beata virgo fuit maximi meriti, non videt ꝙ debuit a fomite liberari. Item. Stimulus carnis datus fuit Apoſtolo ad gratiæ diuinæ conſeruationem: ergo videtur ꝙ nõ debuerit auferri beatæ
Reſpon. virgini. Reſp. Dicendũ, ꝙ aliquid eſt
1 ꝓmotiuũ ad bonum dupliciter. ſ. ſm oẽm ſtatũ, aliquid vero ſm ſtatũ naturæ lapſæ, & ægræ. Sicut aliquid eſt ꝓmotiuũ ad ſanitatẽ dupliciter, videlicet cõiter ſicut cibus bonæ compoſi-
2 tionis: aliud vero ſm ſtatum ægritudinis, ſicut medicinalia. Dicendum eſt ergo ꝙ fomes eſt ad promotionẽ non ſimpliciter, ſed ſm ſtatum naturæ lapſæ, in quo homo facilis eſt ad deſidiam, & ſuperbiã: ideo eſt ei vtilis talis ſtimulus ꝑꝑ exercitationem ad expellendam pigritiam, & ꝑꝑ humiliationem ad expellendam ſuperbiã. Qm̃ ergo btã virgo erat repleta charitate, & humilitate, & confirmata in vtroque: ideo fomitis ſtimulo nõ egebat: iõ nõ eſt ſimile de aliis, & d̃ ipſa.

### Et virtus altiſſimi, &c.

Quæritur pro quanto dicit eum altiſſimum, cum potius ſit nuncius diuinæ humilitatis, q̃ altitudinis. Item, Dub. 2.
quæritur pc hoc qđ ſubiungit. Obũbrabit tibi: quia cum deus filius ſit candor lucis æternę, ei non congruit obumbrare, ſed potius illuminare.
Dicendum, ꝙ per nomen altiſſimi intelligitur pater ꝑ appropriationem: Reſpon. 3
patri. n. appropriatur potentia, & in perſona patris principaliter eſt anctoritas. Per virtutem autem intelligimus filium: quia Chriſtum dicimus dei virtutem, & dei ſapientiam: qm̃ ergo ſermo præceſſerat de ſpiritu ſancto, ſubiungitur etiam de patre, & filio: vt ſicut illi tres mundum fabricauerant, ſic etiam intelligantur mundum reparaſſe opere indiuiſibili, & hoc ꝑ fabricam vteri virginalis. Rõ aũt quare magis patrem vocauit altiſſimum, quã patrem appellaret, eſt vt oſtẽdatur in opere incarnationis mira fuiſſe dignatio, in hoc ꝙ noſtram humilitatem ſuæ celſitudini copulare voluit. Virtus vero altiſſimi virginem potius dicitur obũbrare, quam illuminare. Obũbratio enim viſum adiuuat, & calorem refrigerat, & in aduentu filij dei virgo Maria refrigerata fuit fomitis extinctiõe: fuit etiã ad dei contuitum adjuta per carnis coniunctionem cum verbo, vt quæ non poterat deum ſentire in ſe propter ſuæ lucis immẽſitatem, ſentiret, & cogitaret intra ſe per aſſumptam carnis humanitatem.

### Copulauit ſibiipſi ex, &c.

Contra hęc verba Damaſ. obiicit. Dub. 3.

Ex hoc videt, ꝙ conceptus fuit Chriſtus ex ſanguine virginis. Sed contra hoc eſt illud Augu. quod ſequitur, ꝙ aſſumpſit ſibi carnem de carne virginis. Item. Proximior eſt caro carni, ꝙ ſanguis: ergo prius debuit aſſumere carnem de carne, quàm ſanguinem.

Reſpon. 4 Reſp. Dicendũ, ꝙ per puriſſimos ſanguines intelligit humores, qui ꝓpinqui ſunt ad corporis formationem, ex quibus caro Chriſti formata fuit. Ille aũt humor aliquando vocatur caro, aliqñ ſanguis, aliqñ ſemen: & hoc ſm diuerſam comparationẽ. Sanguis enim dicitur in cõparatione ad illud, vnde proceſſit. Caro in comparatione ad illud, quod ex ipſo fit. Semen vero quantum ad formam, quã habet. AD illud quod opponitur, ꝙ caro eſt carni propinquior. Dicendũ quòd verum eſt in via ſpeciei, ſed nõ in via generationis: quia caro, nunquam conuertitur in carnẽ, niſi pri⁹ conuertatur in humorem.

## Noſtrę antiquę conſper. &c.

Dub. 4. 5 Videtur primum eſſe falſum: quià prima conſperſio ſonat in vitio, ſicut dicit Apoſtolus. j. ad Cor. 5. Expurgate vetus fermentũ: ſed caro Chriſti nũquã fuit vitiata, ergo &c. Item. Obſ de illo quod ſubiungitur, ſed per ſpiritum ſanctum creans, quia falſum videtur dicere. Creare. n. eſt de nihilo aliquid facere. Sed caro Chriſti nõ fuit de nihilo, ſed de carne virginis aſſumpta.

Reſpon. 6 Reſp. Dicendum, ꝙ antiqua cõſperſio dicitur hic propter pœnarum vetuſtatem, & iugoſitatem. Apoſtolus autem fermentum vocat male conſuetudinis corruptionem, q̃ attenditur in vitioſa pronitate: Chriſtus autem aſſumpſit carnem pœnalem, ſed non peccatricem: & hoc vult dicere Damaſ. AD illud quod opponitur de hoc verbo creare. Dicendũ, ꝙ creare dicitur hic pro actu, qui ꝓprie conuenit deo, non quia fit omnino ex nihilo; vnde accipitur hic creatio pro conditione: & creator tãtum valet, quantum conditor: & hoc ipſum vult dicere Damaſ. ꝙ caro illa creata eſt non ſeminaliter, ſed conditiue.

## Si omnes ſancti, & ſanctæ, &c.

Innuit Magiſter per verbum Iohannis. Si dixerimus, ꝙ peccatũ non habemus, noſipſos ſeducimus, &c. Quòd omnes hoies peccato ſunt obnoxij excepta beata virgine. Cõtra. Hoc videtur falſum de infantibus recenter baptizatis, qui nullum habet peccatum neque actuale, neque originale. Item. Opponitur de adultis ſtatim poſt baptiſmũ, & de his, qui ſunt ſtatim abſoluti ab oib⁹ peccatis, ꝗ videtur ꝙ poſſint dici peccatum non hr̃e. Dub. 5. 7

Reſpon. Dicendum, ꝙ circa verbum illud tripliciter poteſt fieri vis, vt ſanus exeo capiatur intellectus. Primo ex hoc ꝙ dicit, quòd non poſſumus dicere, quia nemo cert⁹ eſt vtrũ omni peccato careat, vt dicit Apoſtolus. j. Cor. 4. Nihil mihi cõſcius ſum: hoc autem dicere potuit virgo ex ſpeciali dono gratiæ. Aliter poteſt intelligi, ꝙ fiat vis in hoc qđ dicitur peccatum. Peccatum. n. dr̃ actus peccati, & macula, & cauſa peccati. Et beatus Iohannes non tantum accipit pc̃m ꝓ macula, ſed etiam ꝓ cauſa ſiue ſequela: nullus aũt alius a Chriſto pręter virginem dicere potuit, ꝙ cauſam id eſt fomitem non haberet, In ipſa enim ſola extincta fuit cõcupiſcẽtia. Tertio põt fieri vis in hoc qđ dicit, Habemus: quia põt dicere pręſens, vt nunc, vel pręſens ſimpliciter. Si dicat præſens vt nunc, non videtur eſſe impoſſibile, quin poſſint eſſe immunes in aliqua hora ab oĩ actuali. Si aũt dicat pręſens ſimpliciter, ſic ſoli competit virgini, quę per totum tempus vitæ ſuæ nullum actuale pc̃m cõmiſit: hoc aũt de nullo aliorum ſanctorũ põt dici veraciter, qui in hac vita aliquandiu permanſerunt. Reſpon. 8

AD intelligentiam huius partis incidit hic quęſtio circa ſanctificationẽ virginis quãtum ad duo. Primo quærit de ſanctificatione virginis quantum ad congruentiã tp̃is. Scd̃o vero quãtum ad efficaciam virtutis. Circa primum quæruntur tria. Primo quęritur, vtrum caro virginis ſanctificata fuerit ante aĩationẽ. Scd̃o q̃rit, vtrũ Artic. 1.

aĩæ eiꝰ ſanctificata fuerit ante peccati originalis cõtractionẽ. Tertio quæritur, vtrum ſanctificata fuerit ante natiuitatis originem.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Glorioſæ virginis caro ante animationem non fuit ſanctificata, cũ ſanctificatio per aliquod ſuperadditum donum fieri debeat, quod non in carne, ſed in anima recipitur.**

Ad opp.

VTRVM caro virginis ſanctificata fuerit ante animationem. Et probatur primo, quòd ſic. Hieremię. j. Antequam formarem te in vtero noui te. Conſtat, quòd beata virgo excellentior fuit, quàm Hiere. ergo prius fuit approbata, & purificata eius caro, q̃ eſſet formata: ſed ante fuit formata, q̃ aĩata: ergo ante fuit carnis ſanctificatio, q̃ aĩatio. Item. Super illud Luc. j. Exultauit in gaudio infans in vtero meo, glo. Nondũ erat in eo ſpũs vitę, & iã erat ſpũs grę: ergo multo fortiꝰ hoc fuit in dñi mr̃e, quę dignior fuit q̃ Iohãnes: ergo ſanctificata fuit ante ſpm̃ vitę, & ita ante aĩationẽ. Itẽ. Nõ eſt minus potens virtus ſanctificans, q̃ ſit virtus inficiens, & fœdãs. Sed caro infici põt, & fœdari ante aĩationẽ: ergo pari ratione ante aię infuſionẽ: imo a fortiori põt ſanctificari, cũ oppoſita nata ſint fieri circa idẽ. Si ergo btę virgini hoc conceſſum eſt, quã ſticũq; congruũ eſt cõcedi purę creaturę, videtur ꝙ caro eius ante aĩationem fuerit ſctĩficata. Item. Conceptio glorioſę virginis fuit ex legitimo matrimonio, & de parẽtibus ſctĩs, & de mr̃e ſterili ſm ꝙ narrat quędã hiſtoria: videt̃ ergo ꝙ ipſa concepta fuerit virtute ſpũs ſctĩ. Si ergo illa cõceptio quę eſt ſm legitimũ mr̃imonium, & ſm ſpũs ſctĩ adiutoriũ eſt ſctã, & immaculata, videtur ꝙ caro virginis Marię in ipſa ſua cõceptione fuerit ſanctificata: ſed ante fuit cõceptio, q̃ aĩatio: ergo fuit añ ſanctificata, q̃ aĩata. Sed cõtra, Ber. in epiſt. ad Lugduñ. Ante conceptionẽ ſanctificari minime poterat, qa nõ erat; ſed nec in ipſo conceptu pp pctm̃, qđ inerat. Sed cõſtat, ꝙ illud nõ eſt dictũ pp pctm̃ qđ eſſet in parentibus: qa potuiſſent eam cõcipere ſine pctõ: ergo dicit pp cauſam pctĩ, quę erat in carne: ergo videtur, ꝙ ſanctificatio nõ fuerit ante infuſionem aię. Item. Sanctificatio eſt p aliqđ munus grę ſpũs ſancti: ſed gr̃a non hẽt eſſe in carne, ſed in aĩa: ergo non videtur, ꝙ ante fuerit carni gr̃a infuſa, q̃ aię. Item. Eſſe grę pſupponit eſſe naturę, & pfectio grę pfectionem naturę: ſi ergo ſanctificatio dicit effectũ grę viuificãtis, impoſſibile videtur, ꝙ caro ſanctificetur, antequã aĩa viuificetur. Itẽ. Nihil pertinet ad ſctĩficationẽ, qđ nõ ptinet ad glorificationẽ: ſed caro añ aĩationẽ nõ pertinet ad glorificationẽ, nec reſurrectionẽ: vnde fœtus abortiui ante aĩationẽ nõ reſurgunt, vt dicit. Aug. in lib. de baptiſmo paruulorum: ergo caro ante aĩationẽ non erat idonea ad ſanctificationem: ergo non fuit caro virginis ante ſanctificata, q̃ animata.

Fundamenta.

RESP. Dicendũ, ꝙ caro beatę virginis ante aĩationẽ non fuit ſanctificata: non quia deus nõ potuerit carnem virginis purificare, anteq̃ aĩaret: ſed qa ſanctificatio habet eſſe p aliqđ donũ gratuitũ ſuperadditũ, qđ qdẽ nõ hẽt eſſe in carne, ſed in aĩa: iõ ſi caro btę virginis dr̃ ſctĩficari, aut hoc intelligit̃ mediãte gr̃a exiſtẽte in eiꝰ aĩa, vel mediante gracia exiſtente in aĩabus parentũ. Cõſtat, ꝙ nõ mediãte gr̃a exiſtẽte in eius aĩa: qa tũc eſſet oppoſitio i adiecto, videlicet ꝙ caro ſctĩficatur añ aię creationẽ, & tñ ſctĩficetur p virtutẽ grę illiꝰ aię: ſequit̃. n. ꝙ idẽ ſit priꝰ, & poſteriꝰ in vno, & eodẽ. Si aũt intelligat̃ hoc fieri p gr̃am, quę collata fuit aĩabꝰ parẽtũ, hoc nõ põt eſſe triplici rõne. Prima, qa rõ ſctĩficatiõis nõ hẽt trãsfundi a parẽte in ꝓlẽ, p eo ꝙ ꝓles nõ eſt in parẽte ſm aĩam: ideo nec in parẽte habet ſanctificationis gr̃am. Et hoc eſt quod dicit Bern. ad Lugduñ. Ante conceptionẽ minime ſctĩficari potuit, qa nõ erat.

expo.iendum

Fundamenta

exponendũ eſt ſecũdum animã; erat
enim in eis ſecundũ carnẽ cauſaliter;
ſed illud eſſe nõ ſufficiebat ad ſancti-
ficationis grãm quæ reſpicit aĩam. Se
cunda rõ eſt: quia & ſi hoc eſſet poſ-
ſibile, ꝙ ſanctificatio deriuaret a pa-
rente in prolem, ſicut originalis iuſti
tia: nunq̃ tñ deriuatur mediante coi-
tu libidinoſo: quia tunc duo oppoſi
ta eſſent ſimul, & ſemel in eodem. Et
ideo dicit Ber. forte inter ãplexus ma
ritales ſanctitas ipſi cõceptioni ſe im
miſcuit, vt ſimul ſanctificata fue-
rit, & concepta. Sed hoc ratio nõ ad
mittit: quomodo nãque ſanctitas abſ
que ſpiritu ſanctificante, aut ſpiritus
ſancti ſocietas cum peccato fuit? aut
quomodo peccatum non fuit, vbi libi
do non defuit? Tertia ratio eſt: quia
eſto ꝙ ſanctificatio adeſſet, & libido
defuerit virtute diuina: nõ tamen de
cuit vt deeſſet: pp hoc, ꝙ hæc eſt ſo-
lius beatæ virginis prærogatiuã: ſola.
n. ipſa (vt ſancti dicũt) ſine dolore pe
perit: & ideo hoc parentibus conce-
di non potuit beatæ virginis, ſed ſoli
virgini reſeruari. Et ideo Ber. dicit.
Dico virginem glorioſam de ſpũſan-
cto concepiſſe, non autem conceptã
fuiſſe: dico peperiſſe virginem, non
tamen partam a virgine: alioquin vbi
erit prærogatiua matris, de qua ſin-
gulariter creditur exultare & mune-
re prolis, & carnis integritate? ſi eã
dederis matri, non eſt hoc virginem
honorare, ſed ei⁹ honori detrahere.
Et ideo ſimpliciter concedendum, ꝙ
caro eius ante aĩationem nõ fuit ſan
ctificata. Et cõcedẽdæ ſunt rationes,
quæ hoc probant.
9 AD illud ergo ꝙ opponitur in cõ
trariũ de Hieremia de notitia appro-
bationis, ꝙ ante cognouit, quàm for
mauit. Dicendum, quòd notitia illa
nõ ponit aliquid circa ipſum, ſed cir-
ca propoſitum dei prædeſtinantis, ſi
cut electio, & dilectio: & prædeſtina
tio æterna non ponit aliqd circa præ
deſtinatum: & ideo non ſequitur ex
hoc, quòd caro Hieremiæ, vel virgi-
nis ante fuerit ſanctificata, quàm for
10 mata. Et ad illud quòd opponitur de
Iohanne, ꝙ nondum erat in ipſo ſpi
ritus vitæ. Dicendum, ꝙ in ſcriptura
aliquid dicitur fieri, qñ innoteſcit, &
non eſſe, qñ non apparet. Et ideo di
citur ſpiritus vitæ non fuiſſe in Iohã
ne, quia non apparebat: adhuc enim
erat in vtero: ſpiritus autẽ gratiæ in
eo dicitur fuiſſe, quando in occurſum
domini exultauit in ventre. Ad illud 11
quòd opponitur, ꝙ caro poteſt infici
ante animationem: ergo & ſantifica
ri. Dicendũ, quòd non eſt ſimile: quia
generatio carnis ex carne eſt carnalis
& non ſpiritualis: ideo magis habet
trãsfundi caro vitioſa ex carne vitio
ſa quàm ſancta ex parẽtibus ſanctifi-
catis per gratiam. Ad illud quòd op 12
ponitur, ꝙ conceptio virginis fuit ex
legitimo matrimonio: ergo &c. Di-
cendum, ꝙ totum illud eſt probabi-
le, videlicet ꝙ concepta fuerit ex ſteri
li, & ex coitu coniugali: abſque ta-
men culpa actuali: non tamen ſequiẽ,
quòd cõcepta fuerit abſque cauſa pec
cati, quia ita transfunditur origina-
le ex illis, qui generant ex coitu legi-
timo, ſicut quę generãt ex coitu adul
terino, ſicut oſtenſum fuit in. ij. li. Et
ſi obiiciatur, quòd non debuit ibi eſ-
ſe cauſa originalis, quia facta eſt me-
diante virtute ſpiritus ſancti fœ-
cundante, & propter fœcũdationem
ſterilitatis maternæ quæ nõ fuit ab
homine, ſed a deo. Dicendũ, quòd il
lud non valet: quia hoc ſimiliter poſ
ſet obijci de Iohanne, & Iſaac, qui de
ſterilibus ſunt cõcepti. Propter qđ 13
nota, quòd ſpiritus ſanctus aliquan
do operatur, vt ſpiritus, aliquando vt
ſpiritus ſanctus. Tunc quidem ope-
ratur vt ſpiritus, quando opus facit
ſupra naturam. Tunc vt ſpiritus ſan
ctus operatur, cum non facit ſolum
opus ſupra naturam, ſed etiam ſancti
ficat illud, ſupra quòd operatur. Di-
co ergo quòd in conceptione ſolius fi
lij dei, qui eſt ſctũs ſanctorũ nõ ſolũ
operatus eſt vt ſpiritus, ſed vt ſpirit⁹
ſanctus. In conceptione vero, qua
Ioh. eſt cõceptus, ſiue beata virgo,
operatus eſt vt ſpiritus tñ: ideo ſola
virgo Maria dr̃ cõcepiſſe de ſctõ ſpũ.
Præterea. Nullius cõceptionis ſolem
nitatem celebrat eccleſia niſi ſolius
filij dei in annunciatione beatæ
virginis Marię. Sunt tamen aliqui,

qui ex ſpeciali deuotione celebrant
conceptionem beatę virginis, quos
nec omnino laudare, nec ſimpliciter
audeo reprehendere. Non omnino ap-
probare audeo, pro eo quod ſancti Patres,
qui alias ſolennitates virginis ſpiri
tu ſancto docente ſtatuerunt, qui etiam
magni amatores, & veneratores bea-
tæ virginis fuerunt, conceptionẽ vir
ginis ſolemnizare non docuerunt.
Beatus etiã Ber. præcipuus virginis
amator, & honoris eius zelator illos
reprehendit, qui conceptionẽ virginis
14 celebrant. Statuta etiã vniuerſalis ec
cleſię de ſanctorũ celebritatibus om
nia fundata ſunt ſuper ſanctitatem,
vt nullo die pro aliquo ſancto ſolem-
nizet in quo, vel pro quo perſona ſan-
cta nõ fuerit, cui honor ille defertur.
Si ergo ſanctitas non fuit in virgine
ante animæ infuſionem, non videtur
vſquequaque ſecurum conceptionis
illius, etiam ſolennitatem celebrare.
Non etiam audeo omnino reprehen
dere: quia vt quidã dicunt hæc ſolẽni-
tas celebrari nõ cepit humana inuen
tione: ſed diuina reuelatione: quod ſi
verũ eſt, ſine dubio bonum eſt ſolem
nizare in eius conceptione: ſed quia
hoc auctenticũ non eſt, non compel-
limur credere: quia etiã contra fidem
rectã non eſt, nõ cõpellimur negare.
Põt etiã eſſe, quod illa ſolennitas potius
refertur ad diem ſanctificationis, quam
conceptionis. Et quoniã dies conce-
ptionis fuit certa, & dies ſanctificatio
nis incerta, vt patebit infra, ideo non
irrationabiliter ſolennitas diei ſan-
ctificationis ſtatui potuit in diem con
ceptionis, nec immerito: quia quãuis
conceptionis diem non oporteat cele
brari, pro eo quòd nõ fuit ſanctitas in
concepto: poſſunt tamen irreprehen
ſibiliter gaudere ſanctæ animæ pro
eo quod tunc inchoatũ eſt. Quis enim
audiens virginem, de qua ſalus totius
mũdi proceſſit conceptã, gratias deo
exoluere negligat, & obmittat exulta
ri in deo ſalutari ſuo, niſi qui erga glo-
rioſam virginem minus deuote affi-
citur, & magis conſiderat præſentia,
quam futura, magis etiã conſiderat boni
defectum quam fundamentum? Etenim ſi
filius regis claudus naſcatur, qui ſit
a claudicatione proceſſu temporis liberan
dus, non eſt de claudicatione dolen-
dum, ſed potius de natiuitate gauden
dum. Per hunc modum ſi quis in die
cõceptionis eius ſolẽnizat, attendens
magis ſanctificationem futurã, quàm
conceptionem præſentem, non videtur
dignus redargui: & ideo dixi quòd
tales nec vituperare audeo, nec lauda
re; credo tamen, & cõfido de virgine glo
rioſa, quod ſi quis hanc ſolennitatẽ cele
brat non ex amore vanitatis, ſed po-
tius ex deuotione virginis, nõ credẽs
etiam contra illud, quod elici põt ex
ſacra ſcriptura, quòd benedicta virgo
deuotionem eius acceptat: & ſi aliquid
eſt reprehenſibile, ſpero quòd apud
iuſtum iudicem dignabitur excuſare.
Non huic obuiant dicta Ber. Potius
enim intendit excludere errorem, ne
quis credat virginem ſanctificatã in
conceptione, quam erga virginem deuo-
tionem noſtram minuere, cui nullus
poteſt nimis eſſe deuotus: ita tamẽ quod
nihil credat de ea, quod ſit contra ve
ritatẽ & ſacræ ſcripturæ, & fidei chri
ſtianę, quæ omnem deuotionem noſtram
tàm erga deum, quàm erga matrẽ eius
debet pręcedere. Quòd ſi aliquis obij
ciat aliorum ſanctorũ conceptiones
nõ eſſe celebres propter ſequẽtes ſan-
ctificationes, poterit ei dici, quod alij ſan
cti pro malo nõ habebunt, ſi aliquis
honor ſpecialis matri dñi tribuatur,
quoniã ſanctificationis ipſius magni
tudo, & acceleratio cęteras antecellit.
Et ideo mirandum non eſt ſi, ſpiritus
ſanctus inhabitans in cordibus fide
lium, magis deuotionem ipſorũ erga
virginẽ inflãmat, quã erga alios ſan-
ctos, & ſanctas. Hac etiã de cauſa quo
tidie de virgine glorioſa facimus offi
cium ſpeciale iuxta ordinẽ Romanę
eccleſiæ, licet pro beato Petro apoſto
lorum principe ſolũmodo ter in an-
no facimus officium. Quacumque er
go hora quacumque die aliquis fide-
lium cum totis præcordijs, & viſceri
bus honorat virginẽ, increpãdus nõ
eſt pertinaciter ne ipſius virginis ani-
maduerſio incurrat, quæ auxiliatrix,
& amatrix eſt omnium fideliũ ſuorũ
laudatorũ, ſicut illi qui tales ſunt, expe
rimento multiplici cognouerunt.

QVAE-

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Glorioſæ virginis ſanctificatio fuit poſt peccati originalis contractionem, quod pietati fidei conſonat, & ſanctorum auctoritati magis concordat.**

Ad opp.

VTRVM anima beatæ virginis ſanctificata fuerit ante originaginalis peccati contractionem. Et quòd ſic videtur. Anſel. de conceptu virginali. Decebat vt illi⁹ conceptus fieret de matre puriſsima ea puritate, qua maior ſub deo neq; intelligi: ſed maior eſt puritas vbi nec actualis, nec originalis culpa īuenit̄, quàm vbi eſt aliqua earũ: ſi ergo beata uirgo fuit puriſſima, non videtur quòd contraxit originalem culpam: ergo videtur, quòd ſanctificata fuerit ante originalem culpã. Item. Aug. de natura, & gratia. De matre dñi cũ de peccatis agitur, nullam volo prorſus habere qõnem: ergo nõ videtur in ea fuiſſe peccatũ nec actũ, nec cõtractũ. Item. Ratiõe videtur. Honor matris refertur ad filium, vt dicit Dam. ſed omnis honor matris debet̄ filio glorioſæ virginis, maxime quantum ad immunitatem peccati: ſi ergo ad honorem filij ſpectat habere matrẽ purã, & ſanctã, videt̄ quòd mater Chriſti immunis fuerit ab omni culpa, tã originali, quàm actuali. Item. Si eſt ponere extrema, cõuenit ponere medium: ſed conuenit ponere habentes originale peccatũ in anima, & in carne, ſicut filij Adã hñt cõiter: cõuenit inuenire carẽtem in anima, & carne, ſicut in Chriſto: ergo conuenit reperire medium. ſ. habentem in carne, & in anima: vel in anima, & non in carne: ſed habere in anima, & nõ in carne eſt impoſſibile, quia originale ortũ habet a carne: anima enim nõ traducit, ſed caro: reſtat ergo quòd aliqua pſona fuit, quæ haberet originale ſolum in carne, & nõ in anima: hæc aũt fuit illa: quæ maxime accedit ad Chriſtum puritate: & hęc eſt virgo Maria: ergo &c. Itẽ. Sanctificatio beatæ virginis ſuperexcellit ſanctificationẽ aliorum ſanctorum: ergo cũ beatus Iohannes ſanctificatus fuerit quantum ad natiuitatem ex vtero, quã eccleſia celebrat, videt̄ ꝙ virgo Maria nõ tantum ſanctificata ſic fuerit, ſed etiã inquãtum ad natiuitatem in vtero: ſed natiuitas in vtero eſt in animæ infuſione: ergo beata virgo in inſtãti infuſionis animæ ſanctitatem habuit diuinæ gratiæ; ergo nunquã habuit infectionem originalis culpæ. Item. Poſſibile fuit gratiã dari animę beatæ virginis in primo inſtãti ſuæ creationis: ſed cõgruum eſt ponere, quòd animę illi id deus dederit quod congruebat ei ſuſcipere: ergo videtur, quòd in primo inſtanti ſuæ conceptionis dederit ei gratiã: ergo cum gratia non poſſit ſimul ſtare cum culpa, aut gratiã perdidit, aut originalem culpã non contraxit: ſed non eſt dicere, quòd gratiã perdidit: ergo videtur eſſe dicendũ, quòd non habuit culpã originalem.

Fundamenta.

Sed contra Ro. v. Oẽs in Adã peccauerunt. Hoc aũt non eſt niſi quia fuimus in Adã ſm̃ ſeminalem rationẽ: ergo ſi virgo fuit ſm̃ ſeminalẽ rõnem vr̃ ꝙ cõtraxit originale, ſicut & alij. Itẽ. Aug. Nemo liberatur a maſſa peccati niſi in fide redemptoris: ergo omnes quotquot eripiunt̄, per Chriſtũ eripiunt̄: ſed nõ liberatur quis a peccato, quòd non habet: ergo uidetur, quòd oẽs alij a Chriſto contraxerint originale peccatum. Item. Leo Papa in ſermone natiuitatis dñi. Dñs noſter peccati, mortiſq; deſtructor ſicut nullum a reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus uenit: ergo nec beatam uirginem inuenit liberã: ergo originale peccatum contraxit. Item. Hoc ipſum videtur ratione; qa ſi beata uirgo caruit originali peccato, caruit merito mortis: ergo uel iniuſticia facta eſt ei cũ mortua fuit, uel diſpẽſatiue pro ſalute generis humani mortua eſt. Primum facit ad contumeliã dei: quia ſi illud uerum eſt, Deus non eſt iuſtus retributor. Secundum ad contumeliã Chriſti, quia ſi illud uerum eſt, Chriſtus non eſt ſufficiens redemptor, ergo vtrumq; falſũ eſt,

eſt,& impoſſibile. Reſtat ergo, ꝙ ha-
buit peccatũ originale. Item. Nullus
pertinet ad redemptionem Chriſti,ni
qui habet culpam. Si ergo beata uir-
go caruit originali,uidetur quòd ad
redempaionem Chriſti non ꝑtineat.
Sed magna eſt gloria Chriſto de ſan
ctis,quos redemit:ergo ſi nõ redemit
beatã uirginẽ,nobiliſſima gloria pri
uatur. Si ergo hoc eſt profanum, &
impium dicere,uidetur &c. Item. Si
beata uirgo peccatum originale non
habuit: & nulli eſt clauſa ianua niſi
merito originalis peccati,videtur er
go quòd ſi mortua fuiſſet añ Chriſtũ
ſtatim euolaſſet ad cęlũ:ergo non vr̃,
quòd ianua omnibus aperta fuerit ꝑ
Chriſtum. Et ita falſum dicit Apoſto
lus cũ dicit Col. j. Placuit ei per ipſũ
reconciliari omnia, q̃ in cælis, ſiue q̃
in terris ſunt.

Diſsentit Sco. di. ꝓſ. q. 1. Conſentit ſan. Thom. 1. 3. q. 81. & 3. & quol. 7. q. 8.

R E S P. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandũ,quòd quidã di-
cere volunt in anima glorioſæ virgi
nis gratiã ſanctificationis prętieniſſe
maculã peccati originalis. Rationem
aũt huius aſſignãt:quia decebat ani-
mã glorioſæ virginis ſanctificari ex-
cellentiſſime ſuper animas aliorũ ſan
ctorum,non ſolum quãtum ad abun
dantiã ſanctitatis,ſed etiã quãtum ad
accelerationem temporis:ideo in in-
ſtãti ſuę creationis fuit ſibi gr̃a infu-
ſa,& in eodem inſtanti anima infu-
ſa eſt carni;& quia omnium mobiliũ
mobilior eſt ſapientia,& neſcit tarda
molimina ſpir. ſanct. gr̃a:& multo
potentior eſt gr̃a, q̃ natura: hinc eſt
quòd effectus gratiæ sãctitatis magis
ꝓualuit in carnẽ, q̃ effect⁹ fœditatis ĩ
animã: & ideo culpã non contraxit.
Hæc aũt poſitio videtur poſſe fulciri
multiplici congruentia, tum propter
Chriſti ꝓcipuum honorem,quem de
cebat de matre puriſſima fieri,tum ꝓ
pter virginis ꝓrogatiuam ſingularẽ,
quæ debuit in dignitate ſanctificatio
nis cæteros ſanctos, & ſanctas ꝑire,
tum etiã ꝓꝑ ordinis decorẽ: vt ſicut
fuit perſona immunis ab originali&
in carne, & in anima, ſiue in cã & in
effectu, & pſona vtroq; mõ habens
originale.ſic eſſet perſona mediã,quę
quodãmodo haberet, & quodãmodo
non haberet: & iſta eſt beata virgo,
quæ mediatrix eſt inter nos,& Chri-
ſtum,ſicut Chriſtus inter nos,& deũ.
Et hoc dicunt ſonare verbum Anſel.
cum dicit,ꝙ beata virgo puriſſima fu
it ea puritate,qua maior ſub deo neqt
intelligi. In hoc.n.notat gradũ ſuæ
puritatis inferiorẽ eſſe reſpectu filij,
& ſuperiorem reſpectu aliorũ ſancto
rum. Et ideo quaſi rationẽ mediã hu
ius multiplicis cõgruentiæ voluerũt
quidem apponere,addẽtes inſuper il
lud,quod nõ repugnat veritati ſacræ
ſcripturæ,& fidei chriſtianæ. Veritati
inquã nõ repugnat,imo potius con-
ſonet,ſi quis myſteria eius attendat.
Beata enim virgo Maria ſignata fuit
per archã:anima vero beatę virginis
ſignata fuit per vrnã,in qua poſitum
fuit mãna. Cum ergo vrna illa prius
fuerit impleta manna,q̃ poſita in ar-
ca, prius ſaltem per naturã ſanctifi-
cata fuit anima beatę virginis quàm
carni vnita. Fidei etiã Chriſtianę(vt
dicit poſitio prædicta) nõ repugnat,
ꝓ eo quòd dicunt ipsã virginem ab
originali pc̃õ liberatã per gratiã, q̃
quidem pendebat,& ortum habebat
a fide,& capite Chriſto,ſicut alię gr̃æ
ſanctorum. Et iterum. Licet illa gr̃a
ꝓueniret animæ infectionem:non tñ
ꝓuenit carnis fœditatem. Et ideo ra-
tione illius fœditatis iuſte remãſerũt
in virgine pœnalitates: gratia enim
ſanctificationis non obuiat pœnæ,
ſed culpæ. Et hinc eſt,quòd beata vir
go pœnalitatibus fuit obnoxia,& per
Chriſtum liberata ab originali pec-
cato:ſed aliter, quàm alij. Nam alij
poſt caſum erecti ſunt, virgo Maria
quaſi in ipſo caſu ſuſtentata eſt, ne
rueret,ſicut exemplũ ponit de duob⁹
cadentibus in luto: & per iſtam viã
effugiunt autoritates,& rõnes,q̃ con
tra eos adducunt,dicentes non con-
cludere,quod beata virgo habuit in-
fectionem originalis peccati quãtum
ad effectum,ſed quãtũ ad causã ſolũ.
Aliorũ poſitio eſt,ꝙ ſanctificatio vir
ginis ſubſecuta eſt originalis pc̃ĩ cõ
tractionẽ: & hoc qa null⁹ immunis fu
it a culpa originalis pc̃ĩ,niſi ſolũ fili
us virginis. Sicut eñ dicit Apoſtol⁹
Rom. 3. Oẽs peccauerũt, & egẽt glo-
ria

ria dei. ibi glo. Oẽs pctõres inueniunt
gratiã Chriſti, q ſolus ſine pctõ venit,
& oẽs egẽt gloria dei. i. vt ipſe liberet,
q põt: non tu, q liberatione indiges.
Et hoc ipſum dicit Aug. ſuper Iohan
nem tractãs illud verbum. Ecce agnus
dei: vbi dicit, ꝙ ſolus pctã mundi po-
tuit auferre; qui ſolus ſine pctõ venit:
quia omni pctõ caret: hic aũt modus
dicendi cõior eſt, & rõnabilior, & ſecu
rior. Cõior inquã: q oẽs fere illud te
nent, ꝙ btã virgo habuit originale, cũ
illud appareat ex multiplici ipſius pœ
nalitate, quã non eſt dicere ipſã paſſã
eſſe propter aliorum redemptionẽ, q̃
etiam non eſt dicere per aſſumptionẽ
habuiſſe, ſed p contractionẽ. Rõnabi
lior etiã eſt: q̃ eſſe naturæ ꝑcedit eſſe
grẽ vel tpe, vel natura: & propterea di
cit Aug. ꝙ prius eſt naſci, q̃ renaſci: ſi
cut prius eſt eſſe, q̃ bñ eſſe: prius eſt er-
go animã vniri carni, q̃ gram dei ſibi
infundi. Si ergo caro illa infecta fuit,
ex ſua infectione nata erat animã cul
pa originali inficere: neceſſarium er-
go eſt ponere, q̃ ante fuerit originalis
culpæ infectio, ꝙ ſanctificatio. Securi-
or etiã eſt: quia magis conſonat fidei
pietati, & ſctõrum auctoritati. Magis
concordat ſanctorũ auctoritati, ꝓ eo
ꝙ cõiter ſcti cum de materia illa lo-
quuntur ſolum Chriſtum excipiunt
ab illa generalitate qua dicit. Oẽs pec-
cauerunt in Adã. Nullus aũt inuenit
dixiſſe de his quos audiuimus aurib'
noſtris virginẽ Mariã a pctõ origina-
li fuiſſe immunẽ. Pietati etiã fidei ma-
gis concordat, ꝓ eo ꝙ & ſi mr̃ habẽda
ſit in reuerentia, & magna erga ipſam
habenda ſit deuotio, multo maior tñ
eſt habenda erga filium, ex quo eſt ei
omnis honor, & gloria. Et ideo quia
hoc ſpectat ad excellentem dignitatẽ
Chriſti, quòd ipſe eſt omnium redem
tor & ſaluator, & quòd ipſe omnibus
aperuit ianuã, & quòd ipſe vnus pro
omnibus mortuus eſt, nullatenus ab
hac generalitate beata virgo Maria ex-
cludenda eſt, ne dum matris excellen-
tia ampliatur, filij gloria minuatur: &
ſic in illo mater prouocetur; quæ ma-
gis vult filium extolli, & honorari, q̃
ſeipſam, vt pote creatorem creatura.
Huic ergo poſitioni adhærentes pro-
pter honorem Ieſu Chriſti, qui in nul
lo præiudicat honori mr̃is, dum filius
matrem incomparabiliter excellit, te-
neamus ſm ꝙ cõis opinio tenet virgi
nis ſanctificationem fuiſſe poſt origi-
lis peccati contractionẽm. Vnde ratio
nes hoc probantes concedendæ ſunt.
AD illud quod opponitur in con 16
trarium, quòd virgo puriſſima fuit. Di
cendum, quòd tria attendenda ſunt in
illa auctoritate. Primo, quia dicit ſub
deo: & in hoc innuit, quòd defuit a pu
ritate Chriſti: & ideo aliquã maculam
habuit vel originalem, vel actualem.
Nõ actualẽ, vt patebit: ergo originalẽ.
Ideo vult dicere, quòd caruit omni ma
cula actuali, nõ originali. Aliud atten
dendum eſt, quod dicitur. Quod ma
ior nequit intelligi. ſ. rationabiliter.
Illud. n. dicitur intelligi rõnabiliter,
quod rõnabiliter cogitatẽ, vel cogno-
ſcitur: & illud non rationabiliter co-
gitatur, quòd nata de voluptate viri
careat peccato originali. Poſtremo at
tendendum eſt, quod dicit, quòd de
matre puriſſima facta eſt illa concep-
tio, in quo innuit, quòd hæc ſumma
puritas eſt ponenda in ea pro tempo
re in quo concepit filium dei: & tunc
omnino purificata, & mundiſſima fu
it, ſicut patebit infra. Et ideo non ſe-
quitur ipſam caruiſſe originali culpa.
Ad illud quod opponitur, quòd nulla 17
habenda eſt quæſtio cum agitur de
peccatis ſecundum verbum Auguſti.
Dicendum, quòd Aug. intelligit de
peccato actuali non originali, ſicut pa
tet ex ſerie literæ. Ad illud quod obij 18
citur, quòd honor matris refertur ad
filium. Dicendum, quod verum eſt:
nõ tamẽ ſequitur quòd omnis honor
qui attribuitur filio, attribuendus ſit
matri, quia ſic non eſſet filium hono-
rare, ſed potius filio contumeliã facere
re dum honorem ſibi ſoli debitum,
quis alij attribueret. Et quia hic ho-
nor. ſ. immunem eſſe ab omni peccato
tam originali, q̃ actuali ſolius filij dei
ẽ, q̃ ſolus conceptus eſt de ſpiritu ſan
cto, & natus de virgine: ideo virgini
attribuendum, non eſt. Sufficiunt
enim virgini aliæ dignitates, quas
ſibi filius communicauit, & dedit, in
quibus ſuperexcellit omnes huma-
nas

nas laudes,& deuotiones: & ideo nõ
oportet nouos honores confingere
ad honorem virginis,quæ non indi-
19 get noſtro mendacio,quę tãtum ple-
na eſt veritate. AD illud, quod op-
ponitur,quòd ſi eſt ponere extrema,
& medium. Dicendum, quòd verum
eſt ſi medium illud natum ſit confici
ex extremis ſecũdũ debitum ordinẽ,
& congruentiam : non ſic autem eſt
in propoſito : nam ponere cauſam ſi
ne effectu,vel effectum ſine cauſa,nõ
20 conuenit,neque decens eſt. AD illud
quod opponitur , quòd ſanctificatio
beatæ virginis excellit ſanctificatio-
nem aliorum ſanctorum quãtum ad
natiuitatem ex vtero, & celeritatem.
Dicendum , quòd verum eſt, verun-
tamen non ſequitur ex hoc , quòd
ſanctificata fuerit in primo inſtan-
ti creationis animæ:quia non excellit
21 niſi quantum decet. AD illud quòd
opponitur,poſſibile fuit in primo in
ſtanti gratiam infundi . Dicendum,
quòd abſque dubio non erat impoſ-
ſibile apud deum omne verbum,nec
illud ſ.quòd poſſet facere virginẽ ab
omni peccato immunem:non tamen
hoc decuit alicui cõcedere niſi ei ſoli
per quem omnium facta eſt ſalus, vi-
delicet domino Ieſu Chriſto , vt non
glorietur in cõſpectu eius omnis ca-
ro : ſed ipſi ſoli ſit honor , & gloria
in ſęcula ſęculorum. Amen.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Glorioſa virgo in vtero,& an natiuitatem fuit ſanctificata,quã quam ſanctificationis dies,& hora ignoretur,probabile tamen eſt quod cito poſt animę infuſionem etiam gratię fuerit facta infuſio.

Funda-menta

VTRVM beata virgo ſanctificata fuerit ante natiuitatẽ. Et quòd ſic videtur. Bernar.ad Lugdun. Fuit proculdubio mater dei ante ſancta,quam nata. Item. Bern. Quod paucis mortalium in ortu congruit eſſe collatum,fas certe non eſt credere tantæ virgini fuiſſe negatum : ſed Iohannes , & Hieremias ſanctificati fuerunt in vtero,ſecundumquòd habetur Hiere.j. Antequam exires &c. Et Luc.j. Et ſpiritu ſancto replebitur, adhuc ex vtero matris ſuæ . Sic ergo videtur multo fortius, qđ virgo Maria fuerit in vtero ſanctificata. Item. Eccleſia celebrat,& ſolemnizat virginis natiuitatem:ſed ſtatui in peccato ſolennitas non debet:ergo videtur ꝙ in hora natiuitatis fuerit ſanctificata. Item . Si aliqua perſona de plenitudine gratię filii beatę virginis debuit participare, mater eiꝰ maxime particeps debuit fieri . Ergo ſicut tunc maxime erat idonea,vt cum ipſa,& in ipſa gratia augmentaretur, cum eum geſtabat inter viſcera, videtur ꝙ in ipſo vtero gratia ſpiritꝰ ſancti fuiſſet repleta . Sed contra. Rom. viij. vt ſit ipſe primogenitus. Glo. qa primus ſine peccato natus, & primo impaſſibilis reſurgens: ergo videtur, ꝙ beata virgo non fuerit nata ſine peccato, cum nata fuerit antequam Chriſtus ; ergo non fuit ſanctificata antequam nata . Item. Aug. ad Dardan. Illa gratia,qua efficimur templũ dei ſingulare,nõ niſi renatorum eſt : quia non niſi nati homines eſſe poſſunt : ergo cum per ſanctificationem beata virgo ſit facta templũ dei , nõ fuit ante ſanctificata,quam nata. Itẽ. Nulla proprietas perimitur , quãdiu habet cõtinuitatem cum ſua cauſa ; ſed anima contrahit originale a parentibus: ergo quãdiu proles iuncta eſt matri,non videtur ꝙ ab originali peccato poſſit mundari : ergo nec ſanctificari . Item. Eſſe ordinatũ ſupponit eſſe diſtinctum: ſed gratia ſanctificationis pręſupponit eſſe diſtinctum : ergo nulli poteſt conferri niſi habenti eſſe diſtinctum ; ergo quandiu proles coniuncta eſt matri , non videtur poſſe ſanctificari. Item. Sanctificari in vtero eſt effectus cognitꝰ ſoli deo : ergo de nullo ſancto aſſerẽdum eſt eſſe ſanctificatũ in vtero niſi de eo,de quo expreſſe legitur in ſcriptura tradita a ſancto ſpiritu . Sed hoc

Ad opp.

hoc non legitur de virgine: ergo &c. Iuxta hoc quæritur, Quare potius in ſcriptura ſanctificatio Ioan. Baptiſtæ & Hiere. exprimitur, quam alterius ſancti. Et ſi tu dicas, ꝙ illi fuerunt ſoli ſanctificati, Tunc eſt quæſtio, vnde hoc ſit, cum multi fuerũt ſancti tam in nouo, quã in veteri teſtamento, & ſanctitatis valde eminentis.

22 RESP. Dicendum, ꝙ pro indubitanti habet hoc eccleſia, videlicet ꝙ beata virgo fuerit in vtero ſanctificata: & illud ex hoc patet, ꝙ eius natiuitatem tota eccleſia celebrat, quod non faceret niſi ſanctificata eſſet. Si autem quæraẽ, qua die, vel hora ſanctificata fuerit, hoc ignoratur: tamen probabiliter creditur, ꝙ cito poſt infuſionem animæ fuerit facta infuſio gratiæ. Quicquid tamen de hora ſit, pro certo habendum eſt, quòd ante natiuitatem ſanctificata fuerit: licet enim hoc expreſſe nõ habeaẽ in ſcriptura, haberi tñ põt ex his, q̃ in ſcriptura legunẽ. In ſcriptura naq; non legitur: quia cũ euangelia inchoenẽ a Ioã. qui fuit cõſummatio ꝓphetarũ, & initium legis nouæ, & beata virgo nata, & concepta fuit ante Ioannem: ideo nihil legitur de eius natiuitate, vel ſanctificatione in euangeliis. Habetur tñ in nouo, ſiue in veteri teſtã. vñ ſanctificatio eius poteſt elici. In nouo habeẽ de ſanctificatione Ioan. In veteri de ſanctificatiõe Hier. quorum vterque legitur in vtero ſanctificatus fuiſſe. Et ex hoc quaſi a minori colligitur hoc beatæ virgini fuiſſe conceſſum. Quia ſicut dicit Bernar. Quod aliis legitur fuiſſe collatum, non eſt credẽdum virgini fuiſſe negatum, maxime cum ſanctitas virginis excedat Hier. & Ioan. puritatẽ, & virginitatẽ. In aliis fuit virginitas, in hac cũ virginitate fœcunditas. Et ſi illi ſanctificati fuerunt in vtero. qa ad ſanctum ſanctorũ ſm expreſſionẽ prophetiæ acceſſerunt, quantomagis in vtero illa ſanctificari debuit, quæ deũ in vtero portauit? Ioannes naq; inter cæteros expreſſius de dño prophetauit: qa in matris vtero de aduentu dñi exultauit, & poſtmodum ſuo digito oſtendit. Hiere. etiã prius Ioanne expreſſius prophetauit, cum dixit, Nouum faciet dñs ſuper terrã, mulier &c. c. xxxj. In hoc nanque ꝙ dicit, Nouum faciet dñs ſuper terram daẽ intelligi, ꝙ nõ ex virili ſemine: & ꝙ ille, quem circundabit non erat purus homo: quia neutrum eſſet nouum. Et in hoc totũ comprehendit, quod dicit Eſaias, Ecce virgo concipiet &c. Eſa. vij. In hoc autẽ qđ ſubiungit. Et circundabit virum daẽ intelligere Chriſtum ab inſtanti conceptionis fuiſſe perfectum gratia, & ſapientia. Prophetauit nihilominus facto: quaſi.n. oĩa geſta ſua, ſigna fuerunt dominicæ paſſionis. Et propterea de his duobus legitur ſpecialiter, ꝙ fuerunt ſanctificati. Et ꝑ hos duos datur manifeſte intelligi ſanctificatio beatæ virginis. Si quis aũt velit dicere, ꝙ aliis ſanctis conuenit ſanctificatio ex vtero, vt Iob qui dicit, Ab infantia creuit mecum miſeratio, & ex vtero egreſſa eſt mecum. Et ſicut volũt quidam dicere de Iacob. Dicendum, ꝙ hoc nec certitudinem habet, nec auctoritatem apertã, niſi quis velit facere ſcripturæ violentiã, Et ideo eadem facilitate contẽnitur, qua probatur: & nec aliis videẽ fuiſſe niſi virginibus hęc gratia ſanctificationis conceſſa. Concedendum eſt ergo reginam virginum ex vtero fuiſſe ſanctificatam. Et rationes quę hoc oſtendunt concedendę ſunt.

23 AD illud quod opponitur in cõtrarium de glo. & Aug. Dicendum, ꝙ eſt duplex natiuitas, natiuitas in vtero, & natiuitas ex vtero. Natiuitas in vtero eſt ex coniunctione animæ cum carne. Natiuitas ex vtero eſt egreſſus prolis de ventre. Verbũ ergo de glo. & auctoritate Aug. intelligitur de natiuitate in vtero, non de natiuitate ex vtero. In illa enim natiuitate in vtero fit originalis cõtractio, & poſt illam poteſt eſſe ſanctificatio. Poſſet tamen dici, ꝙ illud verbũ Augu. intelligitur de gratia regenerante ſecundum legem communem. Et hoc melius patet in lib. iiij. diſtin. v.

24 AD illud quod opponitur, ꝙ nõ perimitur proprietas quandiu coniũcta eſt

eſt cum ſua origine. Dicendum, quòd verum eſt de illa proprietate, quæ habet conſeruari cum continua influentia cum ſua cauſa. Talis autem nõ poteſt eſſe in propoſito: & ideo non habet hic locum. AD illud quod opponitur, quòd eſſe ordinatum præſuppónit eſſe diſtinctum. Dicendum, quòd verum eſt: ſed ex hoc nõ ſequitur gratiam ſanctificantem ſequi natiuitatẽ carnalem, pro eo quòd ante natiuitatem carnalem proles diſtinguitur & quantum ad animam, & quantum ad corpus: licet illa diſtinctio ante natiuitatem ex vtero oculis corporeis nõ propaletur. AD illa duo vltima quæ obijciuntur iam patet reſponſio per ea quæ dicta ſunt &c.

CONſequenter quæritur quantum ad ſecundum de virtutis efficacia. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, ſi per ſanctificationis gratiã immunis fuerit ab omni culpa actuali. Secundo quæritur, vtrum per primã ſanctificationem extincta fuerit fomitis concupiſcentia. Tertio quæritur, vtrum per ſecundam ſanctificationem ablata fuerit peccandi potentia.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

In Glorioſa virgine nullum peccatũ actuale locum habuit, quod plurimis rationib⁹ decuit, cũ ſit dei ſponſa & mater, atque peccatorum aduocata.

Fundamenta.

VTRVM per ſanctificationis gratiam munda fuerit ab oĩ actuali peccato. Et quòd ſic probatur. Primo per Aug. de natura, & gratia, De ſancta maria virgine nullam prorſus cum de peccatis agiť haberi volo quæſtionẽ. Inde enim ſcimus, quòd ei plus gratiæ ſit collatum ad vincendum ex omni parte peccatum, quòd promeruit parere eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum. Si ergo vicit ex omni parte peccatum, videtur quòd immunis fuerit ab omni culpa. Item Bern. ad Lugdu. Puto quòd copioſius munus gratiæ in eam deſcenderit, quę eius non ſolum ſanctificaret ortum, ſed eã deinceps ab omni peccato cuſtodiret immunem: ergo videtur, quòd nunquam peccauit actualiter. Item. Sanctificatio virginis merito eminentior fuit, quam ſanctificatio ſancti Ioãnis Baptiſtę: ſed de beato Ioh. Bapt. legitur, Ne leui ſaltem maculare vitam famine poſſes. Si ergo beatus Ioh. vitauit venialia, videtur quòd beata virgo Maria oĩa vitauerit peccata per gratiam ſibi datã. Item. De nulla anima poteſt dici. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te, congruentius quàm de beata virgine Maria: vbi aũt eſt macula, vel culpa actualis, vel venialis, vel mortalis, de eo non poteſt recte dici: ergo videtur, quòd in virgine nulla fuerit culpa per gratiam ſibi datam.

Ad opp.

Sed contra. Super illud Luc. j. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Gloſ. Superueniens ſpiritus ſanctus in virginem, eam ab omni ſorde vitiorum caſtificauit; ſed hoc fuit in conceptione filij: ergo non erat immunis ab omni culpa. Item. Auguſt. in libr. de perfectione iuſtitię. Hominem eſſe ſine peccato in hac vita de ſolo vnigenito dictum eſt: ergo videtur, quòd hoc non conueniat beatæ virgini. Item Magiſter in litera, Mariam totam ſpiritus ſanctus preueniẽs a peccato prorſus purgauit: & hoc intelligitur pro tempore cõceptionis filij dei: ſed nullus purgatur a peccato, niſi qui habet peccatũ: ergo &c. Itẽ. Beata virgo bona cõſcientia dicere poterat, Dimitte nobis debita nr̃a &c. cũ ſit cõmunis forma orandi oĩbus ſanctis collicas: ergo non fuit culpa: ergo &c.

RN. Dicẽdũ, quòd beata virgo Maria per ſanctificatiõis grãm copioſam immunis fuit ab oĩ culpa actuali, tam mortali, quàm veniali, ſicut aperte dicit auctoritas Auguſt. Et hoc congruebat aduocatã generis humani, vt nullum haberet peccatum, quòd ſuam conſcientiam remorderet. Vnde audiui narrari, quòd ipſa cuidam

perſo-

perſonæ reuelauit, quòd non reprehendebat eã cor ſuum in oĩ vita ſua. Congruũ etiã erat vt beata virgo Maria, per q̃ auferetur nobis opprobriũ, vinceret diabolum, vt nec ei ſuccũberet ad modicum. Vnde de ipſa exponit tam. Ber. q̃ Augu. illud Gen. iij. Ipſa conteret caput tuum: ſi ergo ſuggeſtio eſt caput diaboli, nulla ſuggeſtio ingreſſum, vel locũ habuit in mentem virginis, & ita tam a morta li immunis fuit, quàm a veniali. Congruum etiam fuit vt illa, quæ placuit altiſſimo, adeo vt fieret eius ſponſa, & mater filij dei vnigeniti, ſic eſſet immaculata mente, ſicut intemerata carne. Quoniã ergo beata virgo Maria aduocata eſt peccatorum, gloria, & corona iuſtorum, ſponſa dei, & totius trinitatis triclinium, & ſpecialiſſimum filij reclinatorium: hinc eſt quòd ſpeciali gratia dei nullum in ea peccatum habuit locum. Vnde concedẽdæ ſunt rõnes, quæ hoc oñdũt.

27 AD illud ergo quod primo opponitur in contrariũ, q virgo Maria fuit caſtificata ab oĩ ſorde vitiorum. Dicẽdum, q differt dicere peccatum & uitium. Nam peccatũ dicit culpã, vitium dicit culpæ ſequelam. gl. ergo illa non vult dicere, quòd in ſecunda ſanctificatione indiguerit gratia ad culpam delẽdam, ſed ad culpæ ſeque-
28 lam ex originali relictam. AD illud quod opponitur de Auguſt. quòd eſſe ſine peccato i hac vita pertinet ad ſolum vnigenitum. Dicendũ, q dupliciter eſt loqui de hac vita. Aut ſecundum cõem tempus, & ſtatum, aut poſt vſum liẽr. Si ſcḋm tempus omne: hoc conuenit ſoli filio dei; quia iſte ſolus caruit originali peccato. Si poſt vſũ liẽr, ſic conuenit beatæ virgini gratia ſpeciali, per quam immunis fuit non ſolum a mortali, verumetiam ab
29 actuali. AD illud quod opponitur de auctoritate Magiſtri, q ſpiritꝰ ſanctus virginem purgauit. Dicẽdũ, q peccatum dr̃ dupliciter. Aliquãdo dicitur culpa ſicut communiter conſueuit accipi. Aliqñ pœna peccati, ſicut Rom. viij. de peccato dãnauit pctm. Aliqñ dr̃ cauſa peccati: ſicut Ro. vij. ſed qd nolo malũ, hoc ago: nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me pctm. Dico ergo q virgo Maria poſt ſecundam ſanctificationẽ nõ fuit a pctõ munda rõne alicuius maculæ, ſed ſolum rõne alicuius pœnæ, ſicut melius infra manifeſtabitur. AD illud quod oppo 30
nitur de petitione illa. Dimitte nobis &c. Dicendũ, q in petitione iſta virgo Maria poterat petere remiſſionẽ debiti, qđ debebat non rõne ſui, ſed rõne aliorũ mẽbrorũ Chriſti, quibus poterat petere vt debita dimitterent, & bona conſcientia illã formare orationem: nõ ꝓ ſe: quia ſicut dicit Aug. illa nõ continetur ſub illa generalitate qua dr̃, Si dixerimus, quia peccatũ non habemus, nosipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: vñ Aug. vult quòd ad alios ſanctos pertineat illa oratio ꝓ ſe, ad beatam virginem non pro ſe: & ideo non comprehenditur ſub generalitate prędicta.

## QVAESTIO .II.

### CONCLVSIO.

**Glorioſę virginis fomes in prima ſanctificatiõe in vtero facta conſopitus fuit, in ſecunda vero per ſpiritus ſancti obumbrationem extirpatus eſt.**

VTRVM in prima ſãctificatiõe in virgine fuerit fomitis cõcupiſcentia extincta. Et q ſic vr̃. Lu. j. dr̃ ab angelo ei. Aue gratia plena: ergo añ aduentũ filij dei fuit repleta grã, & plena amore diuino. Sed vbi eſt aliquo mõ cõcupiſcentia, ibi nõ põt eſſe grã dei plena: vr̃ ergo q in prima virginis ſanctificatione fomitis cõcupiſcẽtia oĩno fuerit extincta. Itẽ. Vbicunque eſt fomes, ẽ neceſſitas ad aliquod pctm veniale: ergo cũ in ea nulla fuerit peccandi neceſſitas, q̃a in ea nulla culpa: ergo vr̃, q fomitis cõcupiſcẽtia in ea fuerit omnino extincta. Item. Fomes reddit illum difficilem ad bonum, in quo eſt: ſed in beata virginẽ nulla fuit difficultas ad bonum: ergo videtur, q poſt primam ſanctificatiõnẽ nõ remãſerit in ea cõcupiſ. vitiũ. Item. Ad opp.

Item, ſi tanta gratia fomitem minuit, & maior gratia magis minuit, & perfecta totaliter extinguit. Sed glorioſæ uirgini in ipſa ſui ſanctificatione prima collata fuit gratia perfecta: ergo omnino fuit extincta in ea

Ad opp. concupiſcentia. Sed contra. Dam. dicit, & habet in litera. Poſt conſenſũ virginis præuenit ſpirit⁹ ſanct⁹ in ipſam ſm verbum. quod dixit angelus ad eã purgans eã: ſed non purgauit a culpa: ergo purgauit ab originali ſequela: hæc aũt eſt fomitis concupiſcentia: ergo & c. Item. Magiſter in litera. Mariã quoq; totã ſpiritus ſanct⁹ preueniẽs purgauit, & a fomite pecti liberauit, vel fomitem ipſum penitus extinguendo, vel exterminando; hoc dicit de ſanctificatione ſecunda, ergo ante ipſam non fuit fomes extinctus. Item. Bern. in homil. tertia ſup miſſus eſt. In propoſito virginis erat omnium hominum frequẽtiam fugere, ne perturbaretur orantis ſilentium, aut virginalis caſtitas tentaretur: ergo videt, ꝙ occaſione accepta ab extrinſeco, excitari poterat in ea fomitis concupiſcentia praua: ergo omnino non fuit extinctus. Item. Si omnino fuiſſet in ea extinctus fomes concupiſcentiæ: ergo ſecũda ſanctificatio non fuiſſet opportuna. Si ergo opportuna fuit, videtur quòd aliquid remãſerit in ea formitis concupiſcentię.

31 RESP. Dicendũ, quòd circa hãc quõnem eſt triplex modus dicendi. Quidã dicere volunt, quòd nec in prima, nec in ſecunda ſanctificatione extinctus erat in ea fomes concupiſcentiæ, ſed ſolum conſopitus ſm pl⁹ & minus; quia fomes habet cauſã in carne; vnde non directã habet oppoſitionẽ ad gratiã ſm eſſentiã, ſed ſm inclinationem: adeo ſi gratia magna eſt, fomes minus inclinat: quãuis per gratiam non deleatur eius eſſentia. Qm̃ ergo in virgine magna fuit grã in prima ſanctificatione, & valde magna in ſecunda; hinc eſt, quòd in prima fuit conſopitus, & in ſecunda magis conſopitus: quãuis non omnino fuerit extinct⁹, vel euacuatus. Sed qm̃ caro Chriſti ſumpta eſt de carne virginis, in Chriſto etiã nulla fuit concupiſcentia fomitis, cum caro Chriſti debeat carni virginis aſſimilari poſt virginis ſanctificationem, ſicut caro aliorum aſſimilatur carni aliorum parentum, videtur quòd ſpiritus ſanctus ſecundo ſuper eam adueniens prorſus extinxerit fomitẽ. Et ita prædicta opinio non videtur habere ꝓbabilitatẽ. Secundus modus dicendi eſt, quòd tàm in prima, quàm in ſecunda ſanctificatione fuerit, in ea extinctus fomes, ſed aliter, & aliter. In prima nãq; extinctus fuit inquantum reſpicit perſonã, in ſecunda inquãtum reſpicit naturã. In prima ergo ſanctificatione mundata fuit, vt nunquã peccaret. In ſecunda vero ſanctificata fuit, vt germen pię prolis emitteret ſine peccato, non ſolum actuali, ſed etiam veniali. In prima etiã ſanctificatione extinctus fuit fomes inquantum reddit pronum ad malũ. In ſecunda quãtum difficilem ad bonum. Sed illud difficile eſt intelligere quia hoc ipſo quòd proni ſumus ad malum, difficiles ſumus ad bonũ: quõ extingui põt quantum ad pronitatem ad malum, ipſo remanente quãtum ad difficultatem ad bonum? Rurſus qualiter põt intelligi, quòd fomes poſſit extingui inquãtum reſpicit perſonã, & non ſit extinctus inquãtum reſpicit naturã, cum ibi ſit vnus fomes, ſic diuerſimode cõparatus, & extinctio dicat ipſius fomitis eradicationem, non videtur vſquequaque intelligibile, quõ fomes extinguatur in prima ſanctificatiõe, & tñ nihilominus remaneat reſpectu prolis propagandæ. Si enim extinguitur: non ergo remanet aliquo modo, niſi quis forte accipiat extinctionem largo modo pro ablatione inclinationis ad malum reſpectu perſonæ in qua eſt: & ita fortaſſis intelligitur prædicta poſitio, quam ſatis probabilem, & rationabilem credo. Tertius autem eſt modus dicẽdi, videlicet ꝙ in prima ſanctificatione fuit fomes ĩ virgine conſopitus. In ſecunda extinctus, & eradicatus. Fomes enim eradicatur in carne, & aſcendit vſque ad mentem. In prima ſanctificatione virgini collata eſt tãta grã perfectionis, quòd redundaret in ei⁹ ſenſualitate

in tanta

in tanta redũdantia, vt fomitẽ adeo
reprimeret, quòd nullum effectum ad
incitandum aliquando haberet. In
ſecunda aũt ſctificatione, in qua ſpi-
ritus ſanctus non tm̃ deſcendit in mẽ
tem, ſed etiam in carnem, & de carne
operat⁹ eſt de ea mirabiliter carnem
ſine macula fabricando, reliqui ip-
ſius carnem immaculatam, extirpan
do ex ea & fomitem, & omnem con-
cupiſcentiam; & hoc ſonant verba
Bernar. & Magi. & Damaſ. ſicut patet
in auctoritatibus in opponendo ha-
bitis. Vnde rõnes probātes, ꝙ in pri
ma ſanctificatione nõ fuit fomes om
nino extinctus, concedendæ ſunt.
32 AD illud quod opponitur, ꝙ vir-
go Maria fuit gratia plena in prima
ſanctificatione. Dicendum, ꝙ aliter
fuit plena in prima, ſed & aliter in
ſecunda. In prima fuit plena ſm ꝙ
expediebat ad meritum. In ſecunda
ſm quod expediebat ad concipiendũ
filium dei. Et ideo prima ſanctifica-
tio reſpiciebat virginẽ ſm animam.
Secunda autem reſpiciebat virginem
totam ſm quòd dicit Magiſter. Ma-
riam quoque totam ſpiritu ſancto
33 præueniens, &c. AD illud quod oppo
nitur. Fomes impellit ad neceſſitatẽ
ad peccandum venialiter, & ad diffi-
cultatẽ ad bonum. Dicendum, quòd
illud eſt verum vbi eſt fomes in vigo
re ſuo, vbi ſcilicet non reprimitur à
gratia mouente ad contrariũ: & ideo
non habuit locũ in virgine, vbi fuit
gratia perfecta tranquillans eius ani
mam, & potentias. Et ſic patet reſpõ-
34 ſio ad illa duo. AD illud quod obiici
tur de perfectione gratię. Dicendum,
quòd gratia quæ directè reſpicit ani-
mam minuit fomitem quantum ad
inclinationem, ſed non oportet vt
minuat quantum ad radicem: & ideo
non ſequitur quòd per perfectionẽ
illius gratiæ fomitis concupiſcentia
euellatur, ſed ſolum vt eius in-
clinatio cõſopiatur: & hoc
quidem cõcedendum
eſt tanquam
verum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Glorioſa virgo poſt filij dei con
ceptionem peccare nõ potuit,
non propter alicuius potentiæ
amiſſionem, ſed propter poten
tiæ in bono confirmationem, &
defectus ablationem.

VTRVM in ſecũda ſan Fundamenta.
ctificatione ablata fue-
rit ab ea peccandi potẽ
tia. Et videtur quòd ſic.
Primo per Ambr. in lib.
de virginitate beatę virginis. Impoſ
ſibile fuit vterum virginis, quem fili⁹
dei inhabitando conſecrauit, alienæ
copulę coitu incęſtari: ſed ſimilis rõ
fuit de alienis generib⁹ peccatorum;
ergo videtur, ꝙ nullo alio peccati gę
nere potuit maculari poſt conceptio
nem filij dei. Item. Vituperium eſſet
Chriſto ſi haberet matrem peccatri-
cem: ſi ergo Chriſto in nullo poteſt
fieri contumelia, videtur ꝙ poſt ipſi⁹
conceptionem in beata virgine non
potuerit eſſe culpa. Item. Si beata vir
go potuit peccare, potuit in peccato
perſeuerare: ergo potuit dãnari. Si er
go matrẽ dei, & reginam cælorum in
inferno dãnari oĩno eſt impoſſibile:
ergo & illud ex quo ſequitur. ſ. hoc
quod ponitur ipſam poſſe peccare: er
go, &c. Itẽ. Dignior fuit mater Chri-
ſti ex hoc ꝙ mater dei effecta eſt, q̃ ſit
aliquis angelus in cælo. Si ergo ange
li boni in gratia ſunt confirmati, mul
tomagis & mater dei, ergo &c. Sed
contra. Luc. j. Tuam ipſius animam Ad opp.
pertranſibit gladius. Hoc verbũ tra-
ctans Dama. dicit. Dolores, quos vir
go effugit pariens, hos in Chriſti paſ-
ſione ſuſtinuit, ita ꝙ gladius animã
eius pertranſiuit: ergo ipſius anima
fuit in Chriſti paſſione turbata, & ita
perturbata. Si ergo potuit perturba-
ri, videtur ꝙ potuit ad veniale per-
trahi. Item. Aug. in q̃onibus noui, &
veteris teſtamenti tractans illud. Tuã
ipſius animã pertran. gla. Aiam ait:
ſic hic vtique ſignauit, ꝙ Maria, per
quam geſtum eſt myſterium incarna-

tionis dubitaret: non tñ in dubitatione permaneret. Si ergo poſtq̃ genuit filium dei potuit dubitare in fide, potuit peccare. Item. Potentia moriendi conſequitur potentiam peccãdi: ſed beata virgo Maria poſt conceptionem mori potuit: ergo videtur, ꝙ peccare potuit. Itẽ. Impotentia peccandi ſpectat ad ſtatum comprehenſoris: ſed beata virgo ex hoc ꝙ filiũ dei genuit, non eſt poſita extra ſtatũ viatoris: ergo videtur, ꝙ non ſit ei ablata peccandi potentia.

35 RESP. Dicendum, ꝙ in ſecunda ſanctificatione non tm̃ fuit data virgini grã ſanctificans, ſed etiam gratia in bono confirmans: & hoc quia filio ſuo adeo fuit coniuncta, vt nullo modo permitteret eam a ſeipſo ſeque

36 ſtrari. Propter qđ notãdi ſunt gradus diuinorum beneficiorũ. Chriſtus enim qui fuit ſanctus ſanctorũ facultatem habuit vitandi omne pctm̃, & impoſſibilitatem cõmittendi aliquod peccatum. Alij vero filij hoĩum difficultatem habent ad vitandum pctm̃, & neceſſitatem ad cõmittendum, & hoc quidem cõpetit oĩbus generatis de maſſa peccati. Ab hac ergo maſſa liberata fuit virgo Maria in prima ſanctificatione, liberata etiam fuit in ſecunda: ſed in prima fuit conformis alijs ſanctificatis, in ſecunda vero facta eſt conformis filio, quem genuit. In prima nãque ſanctificatione data eſt ei poteſtas, & facultas vitandi omne peccatum mortale, data eſt etiã facultas vitandi frequentiam venialiũ, data eſt etiã nihilominus facultas vitandi omne peccatũ, non tm̃ particulariter, ſed etiam vniuerſaliter. Et in his tribus gradibus patent tres gradus ſanctificationũ, videlicet, Iohan. Bapt. Hiere. & Mariæ. Nam prima cõditio fuit Hiere. Secunda vero Iohã. ſed iſta triplex virginis Marię, q̃ plus ad filii acceſſit puritatẽ per vitæ meritum. Sed cum ſanctum ſanctorum geſtauit in vtero ſuo, tunc ſanctificata fuit conformiter filio ſuo, non tm̃ quantum ad impotentiam ad pctm̃, ſed etiam quantum ad impoſſibilitatem habendi in aliquod peccatũ. Vnde ſicut impoſſibile fuit propter honorem filij ſui, vt alium haberet filiũ: ſic impoſſibile fuit, vt vnquam vlterius haberet peccatum. Sicut etiã impoſſibile fuit, vt carnis virginitas violaretur, in qua filius dei habitauerat: ſic impoſſibile fuit, vt mentis ſanctitas aliqua culpa macularetur. Ad cuius teſtimonium valet, quod quidam Iudæi aſſerunt hoc mirum fuiſſe in virgine Maria, ꝙ cum eſſet pulcherrima tñ a nullo vnquam viro fuerit cõcupita. Nec vilipendendum eſt illud infidelium teſtimoniũ: oportet enim teſtimonium habere ab his, qui foris ſunt. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendẽtes, ꝙ beata virgo Maria poſt filii dei conceptionem peccare nõ potuit, non propter alicuius potentiæ cõmiſſionem, ſed propter potentiæ cõfirmationem, & defectus ablationẽ.

A D illud ergo quod primo opponitur, ꝙ beata virgo fuit perturbata. Dicendũ, ꝙ immenſitas illa doloris nõ refertur ad partem aĩæ rõnalem, ſed ſenſibilem. Vnde aĩa ſtat ibi pro illa parte, ſm quam conuertitur ad corpus: vnde non fuit perturbata ſm ꝙ perturbatio dicit deordinationem in parte rõnali. AD illud qđ opponitur de auctoritate quæſtionũ noui, & veteris teſtamenti, ꝙ btã virgo dubitauit. Dicendũ, ꝙ nõ conſtat librũ illũ eſſe Aug. pp hoc ꝙ ibi multa ſunt q̃ non videntur eſſe verba Aug. verũtamen ne fugam petere videamur, dici põt ꝙ eſt dubitatio proueniens ex fidei debilitate, & eſt quędã dubitatio proueniens ex admirationis immenſitate, qua dĩ homo dubitare cum ſtupeſcit, & quaſi fit totus extra ſe, ex intuitu rei admirabilis: & hoc modo intelligendũ eſt virginem dubitaſſe non pp defectum fidei. Indubitãter enim credendum eſt, ꝙ virgo Maria ſemper in fide ſtetit: vnde in ea fides ſibi inuenit ſolidum fundamentum. Vnde diſcipulis non credentibus, & dubitantibus ipſa fuit in qua fides eccleſiæ remanſerat ſolida, & inconcuſſa: & ideo diem Sabbathi ſolemnizat in bono: em eius omnis eccleſia. A D illud quod opponitur, ꝙ potuit mori. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, pro eo, ꝙ non fuit decens filium dei hẽre matrem

matrē immortalē cum ipſe eſſet mortalis, ſed valde indecens eſſet ſi haberet matrē peccatricē quāuis Hiero. dicat, quòd ſolum peccatrices numerantur in genealogia ſaluatoris: hoc enim non eſt pp peccatū, ſed pp aliquód ſpeciale factum, pp quod ille mulieres exprimuntur in ſcriptura. Et cōpletur in eis illa prophetia Eſa. 16. Emitte agnum dñe dñatorē, &c. quod de Ruth exponit Hier. Vnde p pētram deſerti intelligitur Ruth, vt dicit Hierony. Quicquid tñ ſit de pa ſentibus remotis, nulli tñ dubiū eſt de mře dei, qūn talis debuerit eſſe, ǭ nōn potuerit redargui de pctō, quia

41 fuiſſet ad improperium Chriſti. AD illud qđ opponit de impoſſibilitate peccandi. Dicendum, quòd verum eſt quantū eſt de lege cōmuni: ſed nihil impedit quin de gřa ſpāli poſſit alicui concedi in via, qđ alijs cōiter daē in patria; & illi perſonæ præcipue, ǭ in terris degens regina erat eorū, qui exultant in cælis:

Vtrum caro Chriſti in Abraam fuerit decimata.

Cū aūt illa caro cuius excel. &c.

Expoſitio SVPRA oñdit Mgř, qualiter btā virgo fuit ſčtificata, ex qua caro Chři eſt aſſumpta. In hac vero pte ad maiorē intellectū inquirit. Vtrum caro Chriſti in Abraam fuerit decimata.

Diuiſio. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarum prima inquirit Mgř. Vtrū caro Chriſti potuerit decimari, vel debuerit in Abraā. In ſcđa poſt huius determinationē elicit quandā cōncluſionē, quòd caro Chriſti non fuit caro peccati. ibi. Quocirca primitiuam noſtrę maſſæ. In tertia vero & vltima diſſoluit quandam dubitationem de formatione corporis domini ei. ibi. Illi aūt ſententię. Subdiuiſiones aūt partium manifeſtę ſunt in litera.

Illa caro, &c.

Dub. 6. Contra. Videtur hoc falſum: quia

42 non eſt peccatum niſi in anima, vel rōne aię: ſed caro illa non fuit ante nata, ǭ verbo vnita, ergo nō fuit peccato obnoxia. Item. Beata virgo ante conceptionē filij dei fuit ſanctificata; ergo caro eius nō fuit pčō obnoxia.

Reſpon. Reſpon. Dicēdum, quòd (ſicut tactū fuit in pcedentibus) aliqñ peccatum dř ipſa pœna, vel ſequela: dico ergo quòd caro nō dř obnoxia pčō rōne culpæ, ſed rōne fœditatis quæ eſt culpæ cauſa, & rōne paſſibilitatis, ǭ eſt culpæ pœna: & vtroq; modo fuit peccato obnoxia Maria ante ſanctificationem: ſecundo modo poſtea. Et ſic patent illa duo.

Primitiuam noſtræ maſſæ.

Contra. Videtur hoc eſſe falſum: Dub. 7.
quia cum incarnatus ſit in fine ſæculorum, potius videtur aſſumpſiſſe reliquias noſtrę maſſę, ǭ primitiua. Re Reſpon.
ſpon. Dicendum, quòd primitiuam noſtrę maſſę dicitur Chriſtus aſſumpſiſſe triplici rōne. Nā primitiuus dř ab eo, qđ eſt primum: primū aūt dř aliquid ſm ordinem dignitatis: & ſic non eſt dubium, quin Chriſtus aſſūm pſit noſtrę carnis primitiua, pro eo quòd eius caro excedit oēm dignitatem carnis humanæ. Scđm aūt quòd primitiuus dř a prioritate ſm tp̄s, dř Chriſtus aſſumpſiſſe primitiuū nřæ maſſę non per prioritatem, ſed p cōformitatem, & ſimilitudinē. Duplex eſt autem ratio cōformitatis ibi. Vna quantum ad qualitatem, alia quantū ad virtutem. Quantum ad qualitatē: quia ſicut caro quæ in principio fuit creata, caruit omnis vitij corruptione: ſic etiam & caro verbo aſſumpta. Quantum vero ad virtutem eſt ſimilitudo: quia in his quę a principio naſcuntur, intenſior eſt naturę vigor vt ad maturitatem pertingant: & talia dicuntur primitiua. i. primi fructus, qui debebant offerri domino: talis autem fuit caro Chriſti. Et ſic patet pro quanto dicatur primitiua, cum propter dignitatem, tū propter mundiciæ qualitatem, tum propter virtutis vigorem, propter quam cęteras pręcellit, prius pertingens ad maturitatem perfectionis, & dulcedinis gloriam: & pro tanto dicitur aſſumpſiſſe primitiua noſtræ maſſæ, & per hoc patet determinatio rationis: procedit enim (ſecundum quòd dicitur) a prioritate originis,

Sola illius non eſt caro,&c.

Dub.8. Contra. Si concupiſcẽtia eſt vitiũ
44 & defectus ; non ergo eſt generatio-
nis principium. Nihil ergo eſt dictu,
Reſpon. nõ eum mater concupiſcentia conce
dit. Reſp. Dicendum, ꝙ litera illa po
teſt intelligi vno modo, ꝙ concupi-
ſcentia ſit nominatiui caſus, & ſit cõ
ſtructio appoſitiua: & tunc negat Ma
giſter, ꝙ Chriſtum non concepit con
cupiſcentia, ſed gratia tanquam ma
ter, ꝓ eo ꝙ concupiſcentia locum te-
net matris in generatione filiorum
peccati ſm illud Ezech. 16. Pater tu⁹
Amorrhęus, & mater tua Cethęa, vt ꝑ
Amorrhęũ intelligam⁹ diabolum, &
per Cethæã concupiſcentiã. Si ergo
econtra gratia eſt mater in generatio
ne ſpũali: & quia Chriſtus nõ habuit
peccatũ in generatione: ſed gratiam,
ideo potius dr̃ mater gratia, quàm
concupiſcentia. Sed licet iſto modo
poſſet intelligi: tñ eſt alius modus ma
gis conſonus veritati, vt hoc quod
eſt concupiſcentia, & gr̃a ſit ablatiui
caſus, & conſtruatur cum hoc verbo
concepit non ſm habitudinem cau-
ſæ, ſed ſm habitudinẽ concomitãtię.
Et hoc quod dicitur mater ſupponat
pro virgine Maria: & eſt ſenſus. Ma-
ter. i. virgo Maria non concepit con
cupiſcentia concomitante, ſed cõco-
mitante gr̃a: & tunc non notatur ꝙ
concupiſcentia ſit alicuius conceptio
nis principium, ſed vitium concomi
tans. Et ſic patet reſpõſio ad obiecta.

Totum incarnatum,&c.

Dub.9. Contra. Si enim totum eſt quod
45 habet partem, & partem, & verbum
ſimpliciſſimum eſt, male dicit ꝙ totũ
Reſpon. incarnatum eſt. Reſpon. Dicendum,
ꝙ totum põt accipi priuatiue, vel po
ſitiue. Si priuatiue: tunc dicitur ver-
bum incarnatum totum, quia nõ ha
bet partes, ſm quas incarnari habeat.
Alio modo dicitur poſitiue. Et tunc
dicitur dupliciter: quia totum vno
modo eſt idem, quod ex ſuis partibus
conſtitutũ. Alio modo eſt idem, quod
perfectum. Et ſm quòd totum dicit
integritatem, & totalitatem perfectio
nis, & ſecundum quòd dicit priua-
tionem partis, & partis: & ſic patet
quòd illa obiectio non procedit re-
cte propter diuerſam acceptionẽ hu-
ius vocabuli, quod eſt totum. Sed hoc
melius in primo libro diſtinctione
29. inuenitur determinatum.

Artic. 3. AD intelligentiam huius par
tis iuxta tria quæ Magiſter
determinat, incidit hic quæ
ſtio. Primo quærit de Chri-
ſti decimatione. Secundo quæritur de
carnis Chriſti traductione. Tertio de
dominici corporis formatione. Cir-
ca primum quæruntur duo. Primo
quæritur, vtrum aliquis poſſit deci-
mari in parentibus. Secundo quæri-
tur, vtrum Chriſtus in Abrahã fue-
rit decimatus.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Proles aliquomodo poteſt in pa
rentibus decimari, ſecundum
eum modum quo decimatio
nihil ponit in actu circa deci-
matos, ſed ſecundum ſignifica-
tionem pręſentiũ, & futurorũ.

Fundamenta. VTRVM aliquis deci
mari habeat in parẽ
tibus. Et probatur, ꝙ
ſic per illud Apoſtoli
Heb. 7. ꝑ Abraã, & Le
ui, qui decimas acce-
pit, decimatus eſt. Item. Hocipſum vi
detur ꝑ Aug. 10. ſuper Gene. ad literã
& habet in glo. Sicut Adam peccante
peccauerunt, qui erãt in lumbis eius;
ſic Abraam dante decimas, qui in
lumbis eius erant, decimati ſunt.
Sed conſtat, ꝙ ꝓles potuit peccare in
Adam: ergo & decimari in Abraam.
Item. Hocipſum videtur rõne: quia
proles in parentibus põt liberari, &
in ſeruitutem redigi, quia ſeruus na-
tus eſt ſeruilis conditionis: ergo pari
rõne videtur, ꝙ in parentibus danti
bus decimas filij habeant decimari.
Item. Decimatio actus eſt figuralis:
ſed figura non tm̃ eſt reſpectu pñtis,
ſed

ſed præteriti,& futuri: ergo videtur,
ꝙ non tantum poſſit decimari in ꝓ-
pria perſona filius:ſed etiam in parē-
te tanquam in cauſa, & materia. Sed
Ad opp. contra. Aug.ſuper Gen.10.ad literā.
In lumbis. Abrahæ illud decimabatur
quod curabatur:ſed filij Abraam nō
ſunt curati ab originali,imo nati ſūt
cū peccato originali:ergo non videt,
ꝙ in Abraā fuerint decimati. Itē.Cū
decima datur de frumento, non pp
hoc datur decima de illo frumento
quod debet naſci de grano:ergo pari
rōne cū datur decima ꝓ hoīe,non vi
detur ꝙ ille,qui naſciturus eſt ex eo,
decimetur in eo.Sicut.n.homo eſt in
hoīe ſeminaliter, ſic granum in gra-
no:ergo ratio iſta bona videtur. Itē.
Sicut circunciſio remedium eſt con-
tra originale in lege figuræ,& baptiſ
mus in lege gratiæ, ſic decimatio in
lege naturæ: vnde dicit Hugo de ſan
cto Victore. Si nullus in ventre ma-
tris poterit baptizari,nec circuncidi:
46 ergo nec decimari. Item. Aut decima
ri eſt p decimam curari,aut decima-
ri eſt ad decimam obligari, aut deci-
mari eſt de aliquo partem decimam
dare,aut dicimari eſt per decimā præ
figurari: ſed nullo iſtorum modorū
fuit in Abraam Leui decimatus:quia
non per decimam curatus,nec ad dā
dum decimas obligatus, cum potius
reciperet: nec decimam dedit, nec p
decimam figuratus fuit: ergo nullo
modo videtur decimatus fuiſſe in
Abraam:& ſi ille nō fuit decimatus,
pari ratione nec aliqui alij.
47 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ decimatio
fuit actus moralis, ſacramentalis, &
figuralis. Secundum ꝙ fuit actus mo
ralis,ſic decimatio dr̄ alicuius certæ
partis donatio ad ſuſtentationem eo-
rum,qui ſeruiunt domino,& deputa
ti ſunt cultui diuino:& hoc modo de
cimatio perſeuerat vſque modo. Se-
cundum ꝙ decimatio eſt actus ſacra
mētalis,ſic decimatio eſt alicuius par
tis donatio ad curationē morbi ori-
ginalis. Secundum aūt ꝙ decimatio
eſt actus figuralis, ſic decimatio eſt
decimæ partis donatio ad præfigu-
rationem curationis vniuerſalis,quæ
futura erat per oblationem Chriſti.
Duobus primis modis accepta deci-
matio reſpicit tm̄ tp̄s pn̄s; quia non
datur niſi de hoc, qd̄ hr̄,& non cura
tur niſi qd̄ iā habet morbum. Tertio
aūt modo decimatio accepta non tm̄
eſt pn̄tis,ſed etiam futuri, ꝓ eo ꝙ fi-
guratio eſt ſignatio: & ſignatio non
tm̄ extendit ſe ad pn̄tia,ſed etiā ad fu
tura:& hoc mō dicunt filij Abrahæ
decimati in Abraā:quia p illam deci
mationem præfigurati ſunt oēs filij
Abraam curandi eſſe per eum,qui fi-
gurabatur p Melchiſedech.i.p verū
ſacerdotem Chriſtum. Et hoc eſt qd̄
dicit Aug.10.ſup Gene.ad literā. Cū
ipſa decimatio ad pfigurandā medi-
cinam ptinuerit,ille in Abraam deci
mabatur,qui curabatur, non qn̄ præ
figurabatur, ſed qn̄ illius figuræ ve-
ritas implebat. Concedendæ ſunt er-
go rōnes oſtendētes,ꝙ aliquo modo
pōt decimari ꝓles in parente, ſm eū
modū quo decimatio nihil ponit in
actu circa decimatos, ſed ſolum ſm
ſignificationem, quæ non tantum eſt
præſentium,ſed etiam futurorum.
A D illud quod opponitur de au- 48
ctoritate Aug. Dicendum, ꝙ ſicut pa
tet ex verbo præcedenti, decimabat
quod curabatur,non dicit concomi-
tantiam ſm idem tp̄s ad hoc qd̄ eſt
decimari, imo potius ſe extendit ad
omne tp̄s, & ꝓ illo tp̄e reddit locu-
tionem veram in quo implebatur ve
ritas figuræ. A D illud quod opponi 49
tur,ꝙ nō datur decima de grano, qd̄
non eſt in re:ſed ſolum in rōne ſemi-
nali. Dicendū,ꝙ non eſt ſimile, quia
decimatio prout eſt actus figuralis nō
ſe extendit ad ſignificandum aliquid
circa granum, ſed ad ſignificandum
aliquid circa genus humanū. Vnde
granū reſpicit vt materiā. circa quā
habet exerceri, non circa illud quod
per ipſum habet ſignificari: & quia
exercitium requirit materiā præſen-
tem,ſignatio ſe extendit ad futura,
ideo non eſt ſimile. A D illud quod 50
opponitur de babtiſmo,& circunci-
ſione. Dicendum,ꝙ nō eſt ſimile niſi
inquantum decimatio eſt actus ſacra
mentalis legis naturæ ad remedium
originalis peccati; hoc modo non eſt

niſi circa præſens, ſicut circuncìſio, et
51 baptiſmus. Secundum aũt ꝙ eſt actꝰ
figuralis, ſic non eſt ſimile. Si aũt quę
ratur, quare circuncìſio, & baptiſmꝰ
non poteſt eſſe actus figuralis, ſicut et
decimatio. Dicendum, ꝙ rõ huiꝰ eſt:
quia circũciſio, & baptiſmus eſt actꝰ
in perſona: decimatio aũt cum ſit de-
cimę partis oblatio, eſt actus ꝓ perſo-
na. Et quia oblatio poteſt fieri ꝓ eo
quod eſt, & q̃ d̃ futurum eſt: & circũ
cidi, & baptizari nõ niſi in eo, quod
iam eſt: hinc eſt, ꝙ actus decimandi
potuit ſe extendi ad futuros, & non
actus circuncidendi, vel baptizandi.
52 AD illud quod quæritur, q̃uo proles
dr̃ decimari in parente. Dicendũ, ꝙ
decimatio idem eſt ꝙ præfiguratio cu
rationis. Vnde nullo iſtorum modo
rum accipitur, qui in opponendo aſſi
gnantur: & ideo inſufficienter proce
debat illa obiectio.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus non fuit decimatus, cũ decimatio futurã decimationẽ figuraret: Chriſtus autem in lumbis Abraæ fuerit ibi ſicut medicina.**

Ad opp.

VTRVM Chriſtus in
Abraam fuerit decima-
tus. Et ꝙ ſic videtur au
ctoritate Apoſtoli, He
bræ. 7. Per Abraã & Le
ui decimatꝰ eſt. Adhuc
in lumbis patris erat q̃ñ obuiauit ei
Melchiſedech: ſed Chriſtus fuit in
lumbis Abrahæ q̃ñ decimas illas de-
dit: ergo fuit decimatus, ſicut & Leui.
Item. Sicut dicit Hugo de ſancto Vi-
ctore, ꝑ decimas ſignatur ipſe Chri-
ſtus: ergo videtur, ꝙ ipſa decimatio
inquantum eſt actus figuralis, prin-
cipalius reſpiciat Chriſtum, q̃ alios fi
lios Abraæ: ergo magis videtur, ꝙ
debeat dici decimatus, q̃ alij. Item.
Nihil plus requirit̃ ad decimationẽ,
niſi ꝙ illud realiter impleat in ꝑle,
quod ſignatum fuit in decimatione
Abraæ: ſed hoc fuit maxime impletũ
ĩ Chriſto, qui ſeipſum obtulit hoſtiã
deo, & patri ꝑ oblationem corporis,
& ſanguinis ſui. Itẽ. Tota caro Chri-
ſti fuit in carne beatæ virginis. Sed
caro virginis habuit decimari in A-
braã: ergo & caro Chriſti. Sed cõtra. Fundamenta.
Aug. 10. ſuper Gen. ad lit. Ille non eſt
decimatus, cuius caro non feruorem
libidinis, ſeu vulneris, ſed naturam
medicaminis traxit: Chriſtus aũt fuit
hmõi: ergo &c. Itẽ. Sicut ſe hẽt Adã
peccans ad poſteros, ita Abraam in
dando decimas. Sed quãuis Chriſtus
eſſet in Adam peccante, non dr̃ Chr̃s
peccaſſe in Adam: ergo pari rõne in
Abraam dante decimas, non arguit̃
decimatus. Item. Decimatio vel erat
curatio, vel curationis præfiguratio.
Sed Chriſtus nec ibi curabatur, nec
curari præfigurabatur: ergo videtur,
ꝙ ibi decimatus non fuerit. ſ. in lum
bis Abraæ, ſicut & Leui. Itẽ. Si Chr̃s
decimatꝰ fuit in lumbis Abraæ, ſicut
& Leui: ergo nulla eſt argumentatio
Apoſtoli, qua probatur maius eſſe Sa
cerdotium Melchiſedech ſacerdotio
Leuitico, ꝑ hoc ꝙ Leui decimatꝰ fuit
in Abraam. Quòd ſi rõcinatio Apo
ſtoli recta eſt: reſtat ergo, ꝙ Chriſtus
non decimatus fuit in Abraam. Eſt
ergo quæſtio iuxta hoc, vnde tenet il
la conſequentia, qua probat Apoſto-
lus maius eſſe ſacerdotium Melchiſe
dech ſacerdotio Leuitico, ꝓ eo ꝙ Le
ui obtulit decimas Melchiſedech: vi-
detur ꝙ non cogat: quia ẜm illam ra
tionem poſſet argui, quòd maior eſt
dignitas vnius ſacerdotis pauperis,
quàm Papæ: eſto quòd pater Papę de
derit decimas ſimplici ſacerdoti.
RESP. Dicendum, quòd ſicut 53
dicit Magiſter in litera, imo Aug. ſu-
per Gen. ad lit. 10. Chriſtus in lum-
bis Abraæ non fuit decimatus. Et rõ
huius eſt: quia decimatio præfigura-
bat futuram curationem. Quia ergo
Chriſtus in lũbis Abrahæ non erat
ſicut curatione indigens, ſed potius
ſicut medicina: hinc eſt, quod deci-
matio ad ipſum non pertinebat. Si-
cut etiam in Adam illi ſoli peccaue-
runt, qui ẜm carnalem generationẽ,
& concupiſcentiam ſeminalem ab
ipſo procedunt, vel proceſſerunt: ita
illi ſo-

illi ſoli in Abraham decimati ſunt,
q̃ ab ipſo ſm rationem ſeminalem ꝓ
dierunt. Et ideo ab illa generalitate
excluditur Chriſtus, qua dicitur oẽs
in Adam peccauerunt: quia non pro
ceſſit ab ipſo ſecundum libidinis ar-
dorem, ſed ſecundum ſpiritus ſancti
operationẽ: ſic eſt in propoſito intel
ligendum de decimatione.
54 ET per hoc patet reſponſio ad il
lud quod primo opponitur in con-
trarium: quoniã Chriſtus in lumbis
Abrahę fuit, & Leui: ſed nõ eodẽ mõ.
Et propterea nõ ſequitur, quòd ſicut
vni competit decimari, ita conueniat
alteri. Decimatio .n. non tantum re-
ſpicit eſſe in lumbis, ſed etiã modum
eſſendi ſm traductionem originalis
55 peccati. AD illud quod opponitur
quòd Chriſtus figuratur per decimã
oblatã. Reſp. Dicendum decima obla
ta nõ decimabatur; ſed decimatio po
tius reſpicit illud, quod remanet in
alio. (ſicut dicit Hug.) quia remanet
ĩ imperfectio ablata vnitate, quæ eſt
perfectio denarij, ſignatur futura
curatio. Vnde ſicut alij figurãtur in
illa decimatione curari, ſic Chriſtus
figuratur ratio eſſe medicamenti.
56 AD illud quod opponit̃, quòd in il-
la decimatiõe ſignat̃ oblatio Chriſti.
Dicendum, quòd verum eſt, ſed non
ſignatur Chriſti oblatio tamquam
pro quo fieret oblatio, ſed tamquam
quæ offertur pro alijs. Et quoniã de-
cimari dicitur ille, pro quo offertur
oblatio decimę: hinc eſt, ꝙ actus de-
cimationis non debet Chriſto attri-
bui: aliter .n. ibi ꝑfigurabatur Chri
ſtus, aliter alij. AD illud quod op-
57 ponitur, ꝙ caro Chriſti fuit in beata
virgine, & caro virginis in Abrahã.
Dicendum, quòd ibi eſt ſophiſma ſe
cundum accidens. quia variat̃ modꝰ
eſſendi in, hinc, & inde. Alio .n. mo-
do fuit caro beatæ virginis in Abra
ham, aliter caro Chriſti in matre ſua:
quia beata virgo proceſſit ſecundum
legem concupiſcentiæ: Chriſtus vero
minime. AD illud quòd quærebat̃
de auctoritate Apoſtoli, & ratione. Di
58 ci poteſt, quòd ratio Apoſtoli bona
eſt ad illos, contra quos arguit .ſ. iu-
dæos qui ſupponebãt Abraham di-
gniorem eſſe in ſuo genere: ſi ergo
Abraham benedictus fuit a Melchiſe
dech, & ei decimas obtulit tanquam
ſuperiori, ſequitur ex hoc quòd non
tantũ maior fuit Melchiſedech Abra
ham, ſed etiam maior omnibus, qui
proceſſerunt ſecundum legem carnis
ab eo: & ideo dignior fuit, Leui, &
Aaron. Sed quoniam illud non videt̃
eſſe verum, quod excellentior fuit
Melchiſedech, quã Moyſes, & Dauid,
& beata virgo, qui proceſſerunt ex
Abrahã. & Apoſtolus non procedit
ex falſis ſuppoſitionibus: ideo opor-
tet aliter dicere: videlicet quòd Apo-
ſtolus arguit ex veritate, & ex ſignifi
catione, & illius figuræ neceſſaria ar
gumentatione, quod decimatio pro
illo tempore ſignabat curationem.
Cum ergo Abraham obtulit decimas 59
Melchiſedech, & ab eo benedictus ẽ,
ſignificauit ſe indigere curatione, &
bñdictione per illum ſacerdotem, qui
figurabatur per Melchiſedech. Sed
ille qui curat, & benedicit, maior eſt
abſque vlla contradictione. Cum er
go ſacerdotiũ Chriſti fuiert illud, qđ
pręfigurabat̃ ꝑ illud Melchiſedech,
ſicut in pſal. legitur, Tu es ſacerdos
in æternum ſecundum ordinem Mel
chiſedech: reſtat igitur, quòd maius
fuit ſacerdotum Chriſti, quàm Leui:
& hęc eſt ratio Apoſtoli, quã impoſſi
bile eſt diſſolui. Nec eſt ſimile de Sa-
cerdote ſimplici, & de patre Papę, q̃a
ibi nulla eſt ratio figuræ. Hæc aũt to
ta ratio fundatur ſuper decimatione
ſm quòd eſt actus figuralis: nam ſm
quòd eſt actꝰ mortalis, nihil facit ad
ꝓpoſitum, q̃a nec Abraham, nec eius
poſteri obligati fuerunt ad dãdas de-
cimas Melchiſedech: maxime illi, qui
fuerunt de ſtirpe Leui ad nullas decĩ
mas dandas fuerunt aſtricti.

CONſequenter quæritur de in
carnatiõis Chriſti traductio-
ne. Et circa hoc quæruntur
duo. Primo quęritur, vtrum
Chriſti caro fuerit in primis parenti
bus ſecundum qualitatem impurita-
tis, vel inquinationis. Secundo quæri
tur, vtrum aliter fuerit quàm ſecun-
dum legem propagationis.

# QVAESTIO II.

## CONCLVSIO

**Chriſti caro in lumbis Abrahæ & cęterorũ patrũ in quibꝰ fuit materialiter nõ fuit diſtincta, qualitate licet poſt aſſumptionem a verbo non fuerit caro peccati, ſed carnis peccati.**

Funda-menta. VTrum caro Chriſti in Abrahã, & alijs patribꝰ diſtincta fuerit ſm qualitatem a carne aliorũ filiorum. Et quòd ſic videtur ſm illud Sap. vij. Nihil inquinatũ in illã incurrit: ergo ſi caro Chriſti vnita eſt filio dei, qui eſt dei virtus, & dei ſapientia, videtur quòd nunquam fuerit inquinata: ſed caro aliorum in parentibus inquinata fuit: ergo videtur, quòd aliter fuerit caro Chriſti in Abrahã, q̃ aliorũ. Item. In Chriſto debuit eſſe maxima puritas: ſed magis purum eſt quod nunquã fuit inquinatũ, quam illud quod aliquãdo inquinatum fuit: ergo videt̃, quòd caro Chriſti nec in ſe nec in parentibus ſubiacuerit fœditati corruptiõis, vel carnis: ergo a carne aliorum hominum diſtincta fuit qualitatiue. Item. Alterius qualitatis eſt medicina, & illud quod curatur per medicinã. Sed caro Chriſti fuit in lumbis patrum ſicut medicina, ſicut dicit Aug. x. ſuper Gen. ad lit. caro vero aliorum hominum ſicut indigens medicina: ergo videtur, quòd habuerit qualitatem aliam, & aliam. Item. Quod totaliter corruptũ eſt, nõ eſt poſſibile ad curationem. Si ergo Adã fuit poſſibilis ad curationem, aliqua particula remãſit in eo incorrupta: ſed de illa particula, q̃ remãſit ſine corruptione maxime decebat generari carnẽ, quæ eſſet ſine originali macula: ergo videtur &c. Sed cõtra

Ad opp. Aug. x. ſuper Gen. ad lit. Eadem caro non Abrahæ tm̃, ſed ipſius primi, terreniq; hominis ſimul habuit vulnꝰ ꝑuaricationis, & medicamentum vulneris: ergo ſi medicamentũ vulneris ſpectat ad Chriſtum, vulnus ꝑuaricationis ſpectat ad alios: eadem ergo fuit caro Chriſti in primis parentibꝰ cũ carne aliorum: ergo nõ fuit diſtincta ab alijs. Item. Magiſter in principio huius diſtinctionis loquẽs de carne Chriſti, Credi (inq̃t) oportet iuxta ſanctorum doctorum conuenientiã, ipsã prius fuiſſe pctõ obnoxiã, ſicut fuit reliqua virginis caro: reſtat ergo idem quod prius, quòd non fuit diſtincta ab alijs. Item. Quicquid lege corruptionis traducit̃, corruptũ eſt: ſed tota caro Iſaac, q̃ fuit traducta ab Abraã fuit corrupta: ergo ſimiliter caro Chriſti nõ fuit traducta ab Abraã in Iſaac: aut ſi traducta fuit, ab aliis hominibus diſtincta non fuit. Itẽ. Aut caro Chriſti fuit ſimilis carni Abrahę reliquæ, aut nõ. Si ſimilis, habeo ꝓpoſitũ. Si diſſimilis, ergo nõ videtur, quòd talis caro cõpeteret ad redemptionem humani generis: ſi ergo hoc eſt falſum, & inconueniens, reſtat quòd caro Chriſti a carne aliorum hominum non fuit diſtincta. Item. Diſtinctio ſm oppoſitas qualitates ꝓſupponit diſtinctionẽ ſm ſubſtantiã: quia oppoſitæ qualitates non poſſunt eſſe in eodẽ, & ſm idem; ſed caro aliorum filiorum in primis parentibus non potuit habere diſtinctionem ſm ſubſtantiã, quia nõ eſſet tot atomos inuenire i corpore Adæ, quot inde filij procreati ſunt: ergo ſi caro Chriſti in primis parentibus nõ potuit diſtingui a carne aliorum ſm ſubſtantiã, vr̃ &c. Itẽ. Si trãſfundebatur caro mũda: aut corruptibilis, aut incorruptibilis. Si incorruptibilis: ergo corpꝰ Chriſti debuit eſſe impaſſibile, qđ falſum eſt. Si corruptibilis: ergo vr̃, ꝙ poterat transmutari in carnem reliquã, & aſſumi, vel augeri ab alia: ergo aut caro illa fuit conſumpta antequã perueniret ad Chriſtũ, aut fuit adeo multiplicata, vt poſſent inde mille corpora formari: ſed hoc 60
eſt falſum: ergo &c.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notãdum: quòd circa hanc quæſtionem fuit quædam poſitio erronea quorundã dicentiũ, quòd caro Chriſti non tm̃ diſtinctionẽ habuit a carne aliorum hominũ, cũ fuit vnita

aię Chriſti;ſed etiã cum fuit in lũbis
primi hominis ,ſ. Adæ.Dicebant.n.
quòd quia Adam reparabiliter pecca
uit in peccato, nõ permiſit deus totũ
corrumpi:&ideo remanſit in eius ſe-
mine aliqua portio incorrupta,vt p
illam fieret medicamentum carni reli
quæ:& ex illa portiuncula dicũt car-
nem Chriſti formatam,quam dicunt
eſſe generis humani medicinãm.Hãc
aũt portiunculam tranſmiſit Adã ad
Noe,& Noe ad Abraam, & Abraam
ad Dauid,& Dauid vſque ad virginẽ
de qua natus eſt Chriſtus.Hæc autem
poſitio,& ſi videatur habere proba-
bilitatem in ſuperficie,intrinſec⁹ ta-
men falſum,& errorem continet:pro
eo quòd non ſolum eſt contra ſancto
rum dicta,ſed etiam cõtra veræ fidei
documenta. Sanctorũ auctoritatibus
repugnat:quia Dam.doctor Gręcus,
& Auguſt.præcipuus doctor Latinus
in hoc conſentiunt,quòd caro Chri-
ſti añ vnionem cum verbo indiſtin-
cta erat a reliqua virginis carne.Da-
maſcenus dicit,ꝙ de puriſſimis virgi
nis ſanguinib⁹ fuerit formata. Augu.
dicit,quòd aſſumpſerit primitiua nõ
ſtræ maſſę.Et hoc quidem neceſſariũ
eſt ponere : quia alias non fuiſſet ne-
ceſſaria virginis ſanctificatio ad hoc,
ꝙ formaretur caro Chriſti ſine om-
ni pctõ. Non eſſet etiam Chriſtus ve
re de ſemine Dauid,& Abraæ,ſed ſo-
lum Adæ:qm̃ ſi prædicto modo ab il
la particula deſcendiſſet , ad nullum
aliorum pertineret niſi ſicut ad defe-
rẽs, quẽadmodum aqua comparatur
ad canale. Non eſſet etiam in tali car
ne vere paſſibilitatis aſſumptio , nec
nr̃æ infirmitatis vera reparatio:quia
non de natura lapſa fabricaſſet ſibi
carnem,ſed potius de inſtituta: quæ
omnino inconuenientia ſunt,& fidei
ſanę aduerſantia.Et ideo prędicta po
ſitio tanquam erronea eſt reſpuenda,
ſicut Magiſter bene notauit in litera,
& Magiſter Hugo in lib. de ſacramen
tis. Planum eſt ergo ſecũdum doctri
nam catolicam carnem Chriſti in lũ-
bis parentum, in quibus fuit mate-
rialiter,a carne aliorum hoĩum non
fuiſſe diſtinctam qualitatiue,vel for-
maliter:quamuis poſtquam vnita eſt
verbo diſtinctionem habeat , pro eo
quòd non eſt caro peccati, ſed ſimi-
lis peccatrici : & pro tanto dicit Au-
guſt. quòd caro Chriſti venerit de al
titudine humanæ naturæ , non quòd
in primis parentibus ſine pollutione
fuerit,ſed quòd ſic purificata fuerit,
& mũdata in ſua aſſumptione, quòd
ſimilis fuerit carni in ſtatu innocen-
tiæ . Propterea dr̃ a Boet. de oi ſtatu
aliquid accepiſſe , ſicut infra melius
manifeſtabit. Vñ rõnes,quæ ad hanc
partẽ inducũtur ſunt concedendæ. 61
AD illud vero ꝙ opponĩ primo
in contrariũ de Sap. vij. ꝙ nihil inq-
natum in illam incidit.Dicendũ, qđ
verum eſt:hoc eñ intelligitur de ſa-
pientia diuina ſm̃ diuinam naturã,
quę nullo mõ fœdatur ex aliqua crea
tura:verumtamen ſi etiam intelliga-
tur ſecũdum humanam naturam,ad-
huc hoc non habet inſtantiam: quia
caro Chriſti,ex quo vnita fuit verbo
dei ſancta fuit,& fuit immaculata:ſed
ex hoc non ſequitur.quòd immacu-
lata fuiſſet in primis parentibus, pro
eo quòd quamuis in lumbis parentũ
eſſet vnibilis , erat tamen in diſpoſi-
tione remota. AD illud quod oppo 62
nitur , quòd maxima puritas debet
eſſe in carne Chriſti. Dicẽdum,quod
verum eſt ſecundum quòd competit
ad reparationem humani generis:ſic
aut intelligendo nõ poteſt maior pu
ritas cogitari quàm cum de maſſa pec
catrice formatur caro omnino ĩmu-
munis a peccato & ſic factum eſt in
carne vnita:verbo operãte ſpirtu ſan
cto:quòd ſi intelligatur caro illa nũ-
quam in ſe , vel in parẽtibus fuiſſe ob
noxia , non ſic cogitatur qualis no-
ſtræ redemptioni fuerit apta: & ideo
nõ cogitatur qualiter,& ſicut debet,
ſed potius aſſignatur qualiter nõ de
bet. AD illud quod opponitur.quòd 63
caro Chriſti eſt medicina. Dicẽdum,
quòd verum eſt pro tempore,quo me
dicina eſt: medicina autem eſt pro eo
tempore , quo a verbo aſſumpta eſt:
& ſic alterius qualitatis eſt,quàm alio
rum hominum. Pro eo autem tempo
re quo fuit ante aſſumptionem , non
erat medicina niſi materialiter loquẽ
do. Et ſecundum illud tempus non
oportet

oportet formaliter diſtingui ab alia
carne, eo quòd ex eodem principio
materiali poteſt formari ſanum, &
ægrum. Cibus enim eiuſdem generis
conuertitur in ſano in carnẽ ſanam,
64 in leproſo in carnem corruptã. AD
illud quod opponitur, quòd ſi totus
eſſet corruptus, iam non eſſet medica
bilis eius morbus. Dicendum, quòd
illud argumentum dupliciter deficit.
Primo: quia ſi homo totus corruptus
eſſet, non ſequitur quòd incurabilis
eſſet, niſi illa corruptio ei inſeparabi
liter adhęreret. Præterea & ſi totus
homo corruptus eſſet quantum ad ea
quæ erant in ſe: non tamen corruptũ
eſſet genus humanũ totum, quòd fa-
bricatũ eſt ex illa hominis carne, ſed
illud ſolum quod proceſſit ſecũdum
legẽ cõcupiſcentiæ. Et qm̃ caro Chri
ſti in virgine fabricata ẽ præter legẽ
cõcupiſcentiæ a. ſ. ſ. hinc eſt, quòd ca
ruit corruptiõe, & rationẽ tenuit me
dicinę a ſua primaria formatione.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Chr̃i caro alr̃ fuit in parẽtibus q̃
aliorũ hoĩum caro, aliorum. n.
fuit ibi ſm rõnẽ ſeminalẽ xp̃i
aũt tm̃ ſm corpulẽtã ſubſtãtiã.**

Fũnda-
menta.

VTRVM caro Chriſti
fuerit in parentibus ali
ter, quàm caro aliorũ
hominum ſecundũ le-
gem propagationis. Et
quòd aliter videtur auctoritate Aug.
x. ſuper Geñ. ad literam tractantis il-
lud Apoſtoli Heb. vij. Adhuc erat in
lumbis patris. Secũdum aliquem mo-
dum erat ibi Chriſtus, quo non erat
ibi leui. Secundum rationem quippe
ſeminalem fuit ibi leui, qua rõne non
fuit ibi caro Chriſti. Item. Hoc ipſum
oſtenditur ratione. Mediatum princi
pium reducitur ad immediatum: ſed
Chriſtus ſm alium modum propagã
di exiuit de vtero virginis, quàm alij
filij de vẽtre matrũ ſuarũ, ꝓ eo quòd
non de virili ſemine. Si ergo mediãte
beata virgine dr̃ fuiſſe in parentibus
præcedẽtibus, vr̃ ꝙ alio modo fuerit
caro eius in parentibus ſm legẽ pro-
pagationis, q̃ aliorum hoĩum. Item.
Si eodẽ mõ fuiſſet caro Chriſti ĩ parẽ
tibus ſicut alij hoĩes, vel caro aliorũ
hominum: ita peccaſſet Adam pec-
cãte, ſicut alij hoĩes: ſed hoc eſt falſũ
ergo &c. Itẽ. Eodẽ mõ habet res edu
ci in eſſe, ꝑ quẽ modum habet in ſuo
principio exiſtere: ſed Chriſtꝰ nõ fuit
genitus, vel cõceptus ſm legẽ naturę,
ſed potius mirabiliter: alij aũt hoĩes
educunt naturaliter. Aliter ergo fuit
caro eius quãtũ ad legẽ ꝓpagationis
in lumbis parẽtum, q̃ aliorum homi
num. Sed contra. Dicit Magiſter in li
tera. Caro illa antequam verbo fuit
vnita, peccato fuit obnoxia in Maria
ſicut reliqua virginis caro: ſed caro
quæ conſimilis eſt ſm traductionem
originalis, conſimilis eſt ſm legem ꝓ
pagationis: ergo ſi caro Chriſti in lũ-
bis parẽtum fuit obnoxia pctõ: ergo
& eadem lege cũ alijs a primis paren
tibus eſt traducta. Item. Oẽ qđ deſcẽ
dit ab Adam in Seth deſcendit ſecun
dum corpulentam ſubſtantiam, & ſe
cũdum ſeminalẽ rõnem: ergo ſi caro
Chriſti deſcendit ab Adam in Seth, &
a Seth in alios parentes, vr̃ ꝙ ſm le-
gem propagationis fuit in lumbis pa
rentum eodem modo, ſicut caro alio
rum hominum. Item. Semen vñ for
matum eſt corpus Seth in totis paren
tibus habebat rationem ſeminalem:
ergo nihil inde futurum erat, quòd
non eſſet ibi etiam ſecundum corpu-
lentam ſubſtantiam, & rationẽ ſemi
nalem: ſed ſi caro Chriſti exĩde facta
eſt, videtur ꝙ ibi fuerit ad modum al
terius carnis humanæ. Item. Tota ca
ro virginis fuit in lũbis parentũ, ſm
legẽ ꝓpagationis, ſicut caro aliorum
hominũ. Sed caro Chriſti fuit ex ali-
qua parte carnis virginis: ergo ſm
legẽ ꝓpagationis ſic fuit in lũbis pa-
rentũ, ſicut caro totius humani gñis.

Ad opp.

RESP. Dicendum, ꝙ dupliciter
eſt loqui de carne Chriſti, aut quãtũ
ad materiã vnde ſumpta eſt, aut quã-
tum ad formã ſm quã animę Chriſti
coniuncta eſt, & a verbo in vnitatem
ꝑſonæ aſſumpta. Si loquamur de car
ne Chriſti ſm materiã, hoc eſt de eo
vñ facta eſt caro Chriſti, ſic concedit
ꝙ pctõ fuerit obnoxia: quia ante con
ceptionem Chriſti tota maſſa huma-
ni ge-

ni generis corrupta erat, ſicut in prę
cedenti problemate mõſtratũ eſt. Si
autẽ loquamur de carne Chriſti ſecũ
dum formam, ſic dicẽdum eſt ipſam
carnem nunq̃ pctõ fuiſſe obnoxiam:
quia nũquam habuit illam formam,
quin eſſet munda, & immaculata. Se
cũdum aũt quòd caro dr̃ dupliciter,
ſic & de propagatione dupliciter cõ-
tingit loqui. Aut rõne materialis, aut
rõne formalis. Si rõne materialis, ſic
propagata fuit ab Adã vſque ad vir-
ginem in tota illa genealogia, & tota
illa propagatio fuit ſm legem natu-
ræ, & concupiſcentiæ. Si quantum ad
eſſe actuale, & formale: ſic concepta
fuit a virgine præter omnem legem
naturæ: & concupiſcentiæ. Et ſic pa-
tet quòd vno modo dicendi concedi
põt quòd caro Chriſti (materialiter
loquendo) ſic fuit in lumbis parẽtum
ſm propagationem ſicut caro aliorũ
hominum. Sed quoniam caro quan-
tum eſt de ratione ſui nominis, nõ no
minat materiam ipſam tantũ, ſed ma
teriam ſub tali forma: & hoc totũ ꝙ
dicitur propagatio & lex propaga-
tionis additum ei quòd eſt caro Chri
ſti reſpicit eius eductionem ſecũdum
eſſe actuale: hinc eſt, quòd hæc eſt im
propria, Caro Chriſti fuit peccato ob
noxia: & hæc Caro Chriſti fuit ex pa
rentibus ſeminaliter traducta: et hęc
Caro Chriſti, in parẽtibꝰ fuit decima
ta pro eo ꝙ in omnibus quãtum eſt
de vi ſermonis prædicatum, non attri
buitur ſubiecto ratione materiæ tan
tum, ſed ratione materiæ ſub tali for
ma. Caro enim eſt terminus ſubſtan-
tialis: & iõ quamuis ſupponat verbo
de præterito, oportet tamen ad idem
tempus referri formam prædicati cũ
ſubiecto: & iõ oẽs prædictæ locutio-
nes tanquam falſæ, & improprię ſunt
negandæ niſi ꝓferantur cũ determi
natione. ſ. ratiõe materialis principij.
Si aũt alicubi abſolute ꝓferãtur ſunt
exponẽdæ. Nota tñ ꝙ hæc eſt impro
pria. Caro Chriſti fuit pctõ obnoxia
ſed hæc magis impropria. Caro Chri
ſti fuit ſeminaliter traducta: hęc autẽ
magis impropria adhuc, & falſa, Ca
ro Chriſti fuit decimata, ſm ꝙ magis
& magis in prędictis locutionibus ca
ro accipitur rõne formæ. Conceden-
dũ eſt ergo quòd aliter fuit caro Chri
ſti ſecundum propagationis legem in
parentibus, q̃ aliorum hoĩum. Nam
caro aliorum hominũ ortũ habuit a
parentibus ſecundum ſeminalem ra
tionem, & ſm legem concupiſcentię. 66
illud autem dicitur procedere ſecun-
dũ rõnem ſeminalẽ, & quod quidem
exit in eſſe ſm virtutem, & operatio-
nem naturæ, ſicut ſunt illa in quorũ
ꝓductione natura nõ ſolũ ſe habet ꝑ
modũ obediẽtis, & ſuſcipiẽtis, imo ẽt
ꝑ modũ naturæ agẽtis, & dãtis ſpẽm
ſiue cõpletionẽ: & hoc importat hoc
qđ dico ſeminalis rõ ꝓprie loquẽdo,
ſicut oñſum fuit in ſecũdo li. q̃uis cõ
tingat extẽſiori mõ vti ꝑdicto vocabu
lo. Illud aũt intelligiẽ traduci ſm le- 67
gẽ concupiſ̃æ, in cuius ꝓcreatione cõ
currit fœditas delectatiõis carnis ex
parte viri generantis, & mulieris cõ-
cipientis: neutrũ aũt horũ in genera-
tione Chriſti fuit: nã cõceptio eiꝰ mi
rabilis fuit, & ſupra virtutẽ naturæ.
Nõ fuit. n. ex virili ſemine, ꝓ eo ꝙ ca
ro eiꝰ cõcepta fuit ex ſola mr̃e; neque
ſm legẽ cõcupiſcẽtiæ; q̃a nõ interue-
nit delectatio ex cõmixtione ſexus:
cõceptus. n. fuit ex caſtiſſimis virgi-
nis viſceribus. Iõ cõcedendæ ſunt rõ
nes, quæ ad hanc partẽ inducuntur. 68
AD illud ꝙ opponiẽ de auctorita
te Magr̃i. Dicendũ, ꝙ locutio iſta im
ꝓpria, videlicet ꝙ pctõ fuit obnoxia:
& hoc intelligendũ eſt materialiter:
& hoc Magr̃ inſinuat cũ dicit, Quia
peccato fuerit obnoxia, non ſimpli-
citer, ſed in materia, in qua materia
liter erat. Vñ non eſt ſimpliciter con
cedenda, ſed exponenda tamquam
impropria: & ex improprijs ſecun-
dum earum improprietatem acceptis
non licet arguere, ſicut manifeſtum 69
eſt: & ideo rõ non valet. AD illud ꝙ
opponitur. Quicquid deſcendit ab
Adam in Seth, deſcendit ſecundum
ſeminalem rationem. Dicendũ, quòd
ſeminalis rõ non dicit qd abſolutũ,
ſed quid reſpectiuum. Dicit. n. reſpe-
ctiuum eius qđ propagatur ad illud, de
quo ꝓducitur: cum ergo dicit, quòd
quicquid deſcendit ab Adã in Seth,
deſcendit ſecundũ ſeminalẽ rõnem.

Dicen-

Dicendum, quòd verum eſt per com
parationem ad Seth, & ad hos, qui ꝓ
ducendi erãt ſecundum propagatio-
nem naturę, reſpectu quorum omni-
um ſemen deciſum a lumbis Adæ ha
buit virtutem ſufficientem ad rõnem
ſeminalem: reſpectu aũt Chriſti non
habet veritatem, pro eo quòd totum
illud quod ſm legem naturæ ex illo
ſemine producendum erat, reſpectu
carnis Chriſti ſe habebat in rõne paſ
ſibilis, & materialis, quod non pote-
rat reduci ad actum niſi per virtutẽ
ſpiritus ſancti. Cũ ergo dicit, ꝙ quic
quid fuit in Seth, fuit ſecũdum ſemi-
nalem rationem, verum eſt ſi compa
retur ad Adam: ſed ſi comparętur ad
Chriſtum, non habet veritatem.

70 AD illud quod opponitur ꝙ totũ
ſemen deciſum ab Adã habuit ſemi-
nalem rõnem. Dicendum, quòd verũ
eſt reſpectu eorum, qui producendi
erant ſecundum legem naturæ: reſpe
ctu Chriſti non habet veritatem.

Quãuis enim in aliquo ſemine ſit rõ
ſeminalis ſecundũ quãlibet eius par
tem ſaltem formalem, vt ex eo aliqd
poſſet fieri: tamen ſi deus aliqd faciat
ex illo ſemine, ad quod non habebat
ordinationem ſecundum naturã, di-
citur fuiſſe in illo ſemine ſecundum
corpulentã ſubſtantiã, non ſecundũ
rõnem ſeminalem: qa ſemen illud re
ſpectu illius, quod deus educit, nõ ha
bet vim ſufficiẽter actiuã, ſed paſſiuã,
ſm quã ſubminiſtrat corporalẽ ſub-
ſtantiã. Eſto etiã quòd illa ſeminalis
ratio cõparetur ad adminiſtrationẽ
materiæ illius rei faciendæ: vt ſi plan
taretur vnum ſemen paruum, ita ꝙ
de illo produceretur arbor magna,
cuius megnitudo materia fiet ad ꝓ-
ductionem magni corporis alterius
ſpeciei: ſic & in propoſito intelligen
dum eſt cum dicitur Chriſtũ fuiſſe
in lumbis parentum ſm corpulentã
ſubſtantiã, nõ ſm ſeminalem rõnem:
non quòd ſubſtantia corporis Chri-
ſti ibi tota fuit, ſed quia erat aliquan
ta materia, quæ per vim ſeminalem
poterat augeri, & creſcere appoſito
ſibi alimento aliquo, ita vt corpora
omniũ hominum inde poſſent fabri
cari: & ꝑ illã vim ſunt corpora oĩum
hominum fabricata, excepto ſolo
corpore Chriſti quod fabricatũ fuit ꝑ
virtutem ſupernã, ſicut melius mani-
feſtabitur infra. Et ſic patet pro quan
to Chriſtus dicitur fuiſſe in Adam ſe
cundum corpulentam ſubſtãtiam: &
quòd nõ ſequiẽ ſi fuit in ſemine Adæ,
quòd fuerit in illo ſecundum ſemina
lem rationem. Ad hoc autem intelli-
gendum valent illa, quæ determinata
ſunt ſecundo lib. xxx. diſtin. AD il- 71
lud ergo quod opponitur, quòd caro
tota beatę virginis fuit ibi ſecundum
ſeminalem rationem, ſicut caro alio-
rum hominum. Dicendum, quòd in
illo argumento eſt ſophiſma ſecun-
dum accidẽs, ſicut dictum fuit de de-
cimatione ſupra.

CONſequenter quæritur de ꝑ
fectiõe corporis dominici.
Et circa hoc q̃runtur duo.
Primo quæritur de ꝑfectio
ne corporis dominici quantũ ad mo
lem. Secundo quæritur de eius perfe-
ctione quantum ad membrorum di-
ſtinctionem.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Corpus Chriſti ad perfectam
quantitatis molem cõgrue per
temporis ſucceſſionem dedu-
ctum fuit.

VTRVM corpus Chri
ſti productum fuerit
ad perfectam molem
ſubito, aut ſucceſſiue. Fundamenta.
Et quòd ſucceſſiue o-
ſtenditur. Primo L.u.ij. Puer iſte cre
ſcebat ętate: ſed ad crementum ętatis
ſequitur crementum molis: ergo &c.
Item. Sicut patet ex hiſtoria euange-
lica, Chriſtꝰ habuit neceſſitates infan
tiles, vñ & lactatus fuit a matre: hoc
aũt non eſſet niſi paruulus fuiſſet in
quantitate: ergo vr, ꝙ prius tempore
fuerit in quantitate modica, quàm ꝑ-
fecta. Item. Augmentum ſequitur nu
trimentum: ſed corpus Chriſti aleba
tur, ſicut corpus alterius hominis ſuc
ceſſiue: ergo ſimiliter videtur, quòd
augebatur paulatiue, & ſucceſſiue.

Item.

Item. Chriſtꝰ aſſumpſit naturã paſſi
bilem,& mortalem:ſed talis eſt natu
ra mortalis,quòd aut decreſcit, aut
creſcit,aut proficit,aut deficit: vix e-
nim, aut nunquam in eodem ſtatu
permanet, vt dicitur in Iob: ergo ſi
non competebat Chriſto decreſcere,
videt̃ quòd talem naturã aſſumpſit,
ꝙ ſemper in hac vita quãtum ad cor
pus ꝓfecerit: ergo per ſucceſſionem
temporum ad perfectã quantitatem
Ad opp. peruenit. Sed cõtra Hiere. 21. Mulier
circundabit virum: hoc intelligit̃ de
Chriſto,& de beata virgine;ſed virũ
circundari in vtero,eſt in vtero con-
tineri. Ad virum aũt ſpectat corpus
perfecte quãtitatis habere: ergo vide
tur,quòd corpus Chriſti in vtero vir
ginis fuerit ſecundum ꝑfectã quãtita
tem molis:non ergo ad ꝑfectionem
mem venit ꝑ ſucceſſionem temporis.
Item. Hoc ipſum videtur ꝑ hoc, qđ
ſequit̃ in eadem auctoritate. Nouũ
faciet dominus ſuper terrã:ſed nouũ
eſt illud,cuius ſimile non ꝓceſſit:ſed
quòd mulier in vtero habeat puerũ
paruæ quantitatis,hoc nõ eſt nouũ:
ergo vr̃,quòd Chriſtus ſtatim fuit ad
perfectionem quãtitatis perductus,
ex quo de virgine eſt conceptus. Itẽ.
Diuina virtus ſumma eſt,& perfecta.
Quia ſumma,nata eſt operari ſubito,
& in inſtãti: quia perfecta, nata eſt
educere operationem perfectã. Si er-
go formatio corporis Chriſti fuit a
virtute increata, vr̃ quòd in inſtanti
conceptionis corpus illud eductum
fuerit in quãtitate perfecta. Item. Si-
cut anima cõiuncta eſt verbo in vni-
tate ꝑſonę immediate,ita & corpus:
ſed anima ſtatim qñ vnita fuit ver-
bo dei perfecta fuit in virtute,& ſcien
tia:ergo & pari rõne corpus in quan
titate,& figura:non ergo videtur, ꝙ
ꝑ ſucceſſionem tẽporis quãtitas cor-
poris Chriſti quantũ ad quantitatem
molis ad perfectionem ſit deducta.

RESP. Dicendum,quòd corpus
72 Chriſti quãtum ad quãtitatem molis
ad perfectionem deductum eſt ꝑ ſuc-
ceſſionem tẽpis:& rõ huius eſt, qa ꝑ-
fectio quantitatis illius corporis fuit
operatione naturæ,cuius eſt operari
ſm̃ ſucceſſionem tẽporis. Si aũt quæ-
rat̃,vnde eſt quòd deus corpus illud
ad ꝑfectionẽ voluit deduci mediãte
naturæ operatione. Dicendũ, ꝙ hoc
fecit deus valde congrue. Hoc enim
quamuis alio modo facere poſſet: ſic
tamen fecit ad confirmãdam fidei ve
ritatem, & ad commendandam hu-
militatis virtutem, & ad conſeruan-
dam vniuerſitatis legem. In hoc em̃
fidei veritas confirmatur, dum ma-
nifeſte oſtenditur per conuerſationẽ
diutinam,& ſimilem modũ proficien
di in ætate,ꝙ Chriſtus nõ phantaſti-
cam,ſed veram carnem aſſumpſit:&
hoc quidem valde fuit opportunũ,
quia ſine fidei veritate nullus ẽ incar
nationis fructus. Humilitatis etiam
virtus in hoc commẽdatur, dum dei
filius,qui eſt rex regum, & dominus
dominantium factus eſt paruulus: &
qui priꝰ nullo indigebat,lacte mater
no,ſicut alij paruuli,paſcebatur, pan
nis inuoluebatur,& alia plura geſſit,
quibus humilitatis vtilitas commen-
datur:& hoc valde oportunum fuit,
quia propter hoc potiſſime deus de-
ſcendit de cælo,vt ſuperbiam extirpa
ret. Vniuerſitatis etiam lex, & ordo
conſeruatur:quia deus vnicuiq; natu
turæ conceſſit propriã operationem:
nec vtitur miraculis, vbi natura ꝑ ſe
ſufficienter poteſt operari. Et qa na-
tura in Chriſto ſatis ſufficienter pote
rat corpus Chriſti ad ꝑfectam quan
titatem deducere, ita quòd in nullo
derogabatur eius dignitati; ideo no-
luit deus tempus anticipare,vt tamq̃
vniuerſitatis iuſtus adminiſtrator v-
numquodq; iuxta virtutem ſibi com
petentem operari ſineret. Et hoc qui
dem conueniebat. qa naturã nolebat
perimere,ſed reparare. & in hoc inſi
nuat, ꝙ maior ptãs vſum inferioris
poteſtatis nõ debet abſq; cã priuare.
Et ſic patet,ꝙ valde rõnabiliter deus
corpꝰ Chriſti ad ꝑfectã quãtitatẽ mo
lis deduxerit ꝑ tpis ſucceſſionem. Vñ
& rõnes hoc ꝓbãtes cõcedendę ſũt.

AD illud ergo quod primo obij
cit̃ in cõtrariũ de auctoritate Hiere. 73
Dicendũ,quòd vir dicit̃ ibi Chriſtus
.ſ.a vigore animi, qa plenus fuit vir
tutibus,& ſcientia ab inſtãti cõceptio
nis. AD illud quod opponit̃, quod 74
nouũ

nouum fuit. Dicendum, ꝙ nouitas | at
tenditur in hoc quòd ipſe erat deus,
& homo, cuius ſimile nunquã ꝑceſſe
rat. Et in hoc etiã: quia ab inſtãti cõ-
ceptionis vir fuerat adeo pfectus, ꝙ
perficere nunquã potuit: & huius ſi-
mile nunquã fuit. Et ſic patet, quòd
nõ oportuit, ꝙ eſſet quãtitatis pfectæ
ad hoc quòd nouũ quid eſſet. Vñ rõ
75 illa peccat ſm cõſequens. AD illud
quod obijcit, ꝙ virtus infinita opaẽ
in inſtãti. Dicendum, ꝙ verum eſt qñ
virtus infinita operaẽ ſm totalitatẽ
ſuæ potentiæ, & operaẽ per ſe. In per-
fectione aũt dñici corporis non tm̃
operaẽ virtus diuina, ſed etiã creata,
cuius eſt operari ſucceſſiue, ſicut oſtẽ
ſum eſt ſupra: & illius eſt operari ſuc
76 ceſſiue, cum ſit virtus finita. AD il-
lud quod obijcit, quòd ab inſtãti cõ-
ceptionis fuit pfectus virtute, & ſciã.
Dicendum, quod non eſt ſimile: quia
quãuis deceret deũ aſſumere aliquas
pœnalitates ad redemptionẽ nr̃am,
non tñ decebat aſſumere culpã, vel
ignorantiã: ideo magis habuit horũ
oppoſita in conceptione ſ. virtutem,
& ſcientiã, quàm in inſtanti produci
ad corporis quantitatem perfectam.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Corpus Chſti ab inſtanti ſuæ conceptionis ſubito fuit formatum, & membrorũ habuit diſtinctionem.**

Ad opp.

VTRVM membrorũ formatio, & diſtinctio facta ſit ſubito, an ſucceſſiue in corpore dominico. Quia nõ ſubito videtur Aug. in iij. de trin. tractãs illud verbum Ioh. ij. Soluite templũ hoc. Dixerunt Iudei xlvj. annis &c. ibi Aug. Hic numerus perfectioni dominici corporis congruit: quia vt dicunt phyſici, tot diebus forma humani corporis perficitur. ergo non videtur, quòd corpus Chriſti ab inſtanti conceptionis organizatum fuerit, & formatũ. Si tu dicas (ſicut dicit Magr in litera) quòd hoc dictũ fuit ꝓpter incrementum molis, tunc non videẽ ꝙ xlvj. diebus perfectum ſit: quia ad perfectionem hanc nõ peruenit vſq; ad annos xx. Item. Hebræ ij. Per omnia debuit fratribus aſſimilari: ergo videtur, quòd in modo formationis corporis ſequitur aliorũ hominum corpora: ſed corpora aliorum hominum ſucceſſiue formantur: ergo videtur, quòd ſimiliter corpus Chriſti. Itẽ. Corpus Chriſti nutritum, & augmentatum fuit ſucceſſiue, ſicut corpora aliorũ hominũ: ergo videtur pari ratione, ꝙ fuerit ſucceſſiue formatũ. Item. Formationẽ veri corporis antecedit conſolidatio, & cõſolidationem antecedit conuerſio, & conuerſionem ſeminis deciſio. Si ergo quælibet illarum operationum non põt fieri in minori quàm in inſtanti, & vna eſt ordinata ad aliam: ergo videtur, quòd formatio corporis non poterit inſtantanea. Sed contra Aug. in li. de fi. ad Pet. Firmiſſime rene, & nullatenus dubites, non carnem Chriſti ſine diuinitate in vtero virginis conceptam priuſquam ſuſciperetur a verbo fuiſſe: ſed verbum non ſuſcepit, niſi carnem formatam conceptã perfecte, & in inſtanti ſuſcepit eam: ergo videtur, quòd in inſtanti corp⁹ Chriſti fuerit ad perfectionis organizationem deductum. Item. Aug. in li. de tri. Non ex vtero virginis prius caro concepta eſt, & poſtea diuinitas venit in carnem: ſed mox vt dei verbum in vterũ venit, factum eſt caró ſeruata proprietate naturæ, & perfectus homo in veritate carnis, & aĩæ. Item. Virgo beata dicitur concepiſſe filium dei ratione carnis aſſumptę ex ipſa: ſed non eſt ibi cõmunicatio idiomatum, niſi propter vnionem; non eſt autem vnio niſi ad naturam perfectam: cum ergo in inſtanti conceptionis verum ſit dicere, filiũ dei conceptum ex virgine, neceſſe fuit etiam corpus ad perfectã organizationem eſſe deductũ. Item. Conceptio Chriſti fuit virtute mirabili, & mirabiliter operante: ſed virtus mirabiliter operans eſt infinita: & operans infinite: ergo videtur, quòd ei⁹ operatio

Ad opp.

debebat

debebat eſſe inſtãtanea. Et ſi hoc cor-
pus dominicũ in inſtanti in perfecta
organizatione fuit conſtitutum.

RESP. Dicendum, quòd abſque
dubio (ſicut dicit Aug.) corpus Chri
ſti ab inſtanti conceptionis habuit
perfectionem organizationis. Et ra-
tio huius ſumi poteſt ex parte verbi
aſſumentis, & ex parte virtutis effici-
entis, & ex parte virginis cõcipientis.
Ex parte verbi aſſumentis: quia non
decebat verbum aſſumere partem hu
manę naturæ, & eſſe homo ſm quid,
ſed totam humanam naturam, & ita
carnem, & animã, maxime cum ani-
ma dat carni congruentiam, vt vnia
tur cũ diuina natura, ſicut oſtenſum
eſt ſupra. Et qm̃ anima non eſt nata
vniri, niſi carni formatę, & organiza
tę: ideo in primo inſtanti conceptio-
nis neceſſe fuit corpus Chriſti ad per
fectionis organizationem perduci.
Ratio etiam eſt ex parte virtutis ope-
rantis: quia ibi virtus diuina opera-
batur mirabiliter. Hoc enim eſt mi-
raculum miraculorum, quòd fœmi-
na concipiat deum. Et ideo ad ſuę mi
rabilis potentię oſtenſionem ſubito
formauit illud corpus, quod natura
non poteſt formare, niſi ſucceſſiue.
Ratio vero nihilominus eſt ex parte
virginis concipientis, quæ ſtatim vt
conſenſit repleta fuit ſpirituſancto,
& mater dei effecta: iuxta illud quòd
angelus annunciabat. Et quoniam
mater dei non eſſet, niſi deus vnitus
eſſet carni quam conceperat, & caro
nec deo, nec animæ congrueret, niſi
haberet membrorum diſtinctionem
conuenientem: hinc eſt, quòd ab in-
ſtanti cõceptionis corpus Chriſti de-
buit in membrorum diſtinctione p
fectum eſſe. Vnde concedendæ ſunt
rationes ad iſtam partem inductæ.

77 AD illud quod opponitur, quòd
numerus quadraginta ſex dierũ con
uenit perfectioni corporis dominici.
Dicendũ, quod in ſcriptura frequen-
ter res tunc dicitur fieri cum innote-
ſcit: & per hunc quidem modum ver
bum Augu. eſt intelligendũ: quia &
ſi corpus dominicum ab inſtãti con
ceptionis fuit formatum non tamen
apparuit, nec percipi potuit præ par-
uitate quãtitatis molis: ſed poſt qua-
draginta ſex dies ad tantam quanti-
tatem perfectionis deductum eſt, ꝙ
aſpectibus hominum patere potuit.
Vnde corpus Chriſti in cremento cũ
alijs corporibus ſimilitudinẽ habu-
it: quamuis non haberet ſimilitudi-
nem in formatione primaria: non. n.
naturaliter, ſed mirabiliter formatũ
fuit. Et ſic intelligẽda ſunt verba Au
guſti. in. iij. lib. de trini. Et in lib. 83.
quæſtionum, quæ ad præſens omit-
tuntur ad vitandam prolixitatem.
AD illud autem quod opponitur de 78
verbo Apoſtoli, Quia per omnia de-
buit fratribus aſſimilari. Dicendum,
quòd verum eſt quantum ad ea, quæ
faciebant ad reparationẽ generis hu
mani, ſicut hoc quod eſt tentari, con
uerſari cũ hominibus, & pati. Sed in
modo cõceptionis, q̃a in nobis anne
xã habet traductionẽ originalis pec-
cati, non debuit aſſimilari: quia non
cõpetebat hoc hominum mediatori,
& reparatori. AD illud qđ obijcit̃, 79
ꝙ ſimiliter fuit nutritum, & augmen
tatum. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, q̃a
noſtra augmẽtatio, & nutritio culpã
non habet annexam, ſicut noſtra ge-
neratio, & ita nõ ſic debuit aſſimilari
in g̃nationis primordio, ſicut ĩ aug-
mento, & nutrimento. AD illud, qđ 80
obijcitur, ꝙ formationem veri corpo
poris ꝑcedit conſolidatio, & conſoli
dationem conuerſio, &c. Dicendum,
ꝙ duplex eſt ordo, videlicet ſm tem-
pus, & naturã, vel ſm naturã tantũ.
Iſti aũt tres actus ordinem habent in
noſtra generatione vtroquę modo:
quia noſtra generatio eſt a virtute fi-
nita, quæ operatur in tempore. In ge
neratione aũt Chriſti non habent or
dinem niſi ſm naturã: & qm̃ haben-
tia ordinem ſm naturam ſimul eſſe
poſſunt tẽpore abſque aliqua incom
poſſibilitate: hinc ẽ, ꝙ nihil impedit
illos act⁹ eſſe in g̃ratione dñica: q̃-
uis nõ ſint ſimul in nr̃a generatione.
Vñ rõ illa non cogit, q̃a aut procedit
ab ordine ſm naturã ad ordinem ſe-
cundum tẽpus: aut procedit ab ope-
ratione naturæ ad operationem vir-
tutis diuinæ. Et nullo iſtorum modo-
rum eſt ibi neceſſitas cõſcientiæ.

Quare

## QVARE IN SCRIPTVRA SAEPIVS tribuatur incarnatio quę eſt opus trinitatis, ſpiritui ſancto, & de ipſo etiam conceptus, & natus dicatur.

## DSTINCTIO IIII.

Qualiter caro Chriſti fuerit per ſpûm ſanctum concepta.
Diſtinct. 1
Iohan. 1
Ad phi. 2
Solutio.
In Ench. capit. 38
Tom. 3

CVM vero incarnatio verbi, ſicut in ſuperioribus tractatũ eſt operatio vere ſit patris & filij & ſpiritus ſancti, inueſtigatione dignum nobis videtur, quare in ſcriptura ſpiritui ſancto hoc opus ſępius tribuatur, & de ipſo Chriſtus conceptus & natus memoretur. Non enim ideo operatio incarnationis ſpiritui ſancto ſæpius tribuitur, quòd eam ipſe ſolus ſine patre ac filio fecerit ſed quia, ſpiritus ſanctus eſt charitas & donum patris & filij, & ineffabili dei charitate verbum caro factum eſt, & ineffabili dei dono filius dei ſibi vniuit formam ſerui. Non ergo frequens denominatio ſpiritus ſancti ab illo opere patrem vel filium ſecludit, ſed potius vno nominato tres intelliguntur, ſicut fit ſæpe in alijs operibus. Vnde Aug. ſuper hoc mouens quæſtionem, in hunc modum eandem determinat in Enchi. ita inquiens, Cum illam creaturam q̃ virgo concepit & peperit, quamuis ad ſolam perſonam filij pertinentem tota trinitas fecerit (neque .n. ſeparabilia ſunt opera trinitatis) cur in ea facienda ſpiritus ſanctus ſolus nominatus eſt? An ẽt qñ vnius trium in aliquo opere nominatur, vniuerſa operari trinitas intelligitur? ita vere eſt, & exẽplis doceri poteſt. Audiſtis propoſitã quæſtionẽ, eiuſdemq; ſolutionẽ vel expoſitiõem.

### Quo ſenſu dicatur Chriſtus conceptus & natus de ſpiritu ſancto.

Libr. & c. eiſdem.
Matth. 1
Quod nõ quicquid de aliqua re naſcitur eius filius dicitur.
Ibidem.

SED non eſt in hoc diutius immorandũ, Illud .n. mouet, quomodo dictus eſt Chriſtus natus de ſpiritu ſancto, cũ filius nullo modo ſit ſpiritus ſancti. Nunquid dicturi ſumus patrẽ hominis Chriſti eſſe ſpiritum ſanctum, vt Deus pater verbum genuerit, ſpiritus ſanctus hominem, ex qua vtraque ſubſtantia Chriſtus vnus eſſet, & Dei patris filius ſecundum verbum, & ſpiritus ſancti filius ſecundum hominem, quòd eum ſpiritus ſanctus, tanquam pater eius, de mr̃e virgine genuiſſet? Quis hoc dicere audebit, cũ hoc ita ſit abſurdum, vt nullæ fidelium aures id valeant ſuſtinere? Proinde cum fateamur Chriſtũ natũ de ſpiritu ſancto ex Maria virgine, quomodo, non ſit filius ſpiritus ſancti, & ſit filius virginis, cũ & de illo & de illa ſit natus, explicare difficile eſt. Proculdubio non ſic de illo, vt de patre, ſic autem de illa, vt de matre natus eſt. Non eſt autem concedendum quicquid de aliqua re naſcitur, continuo eiuſdem rei filiũ nuncupãdum. Vt enim omittam aliter de homine naſci filium, aliter capillum, aliter pediculum, & lumbricum, quorum nihil eſt filius, Vt ergo hæc omittam, quoniam tantæ rei deformiter comparantur, certe qui naſcuntur ex aqua & ſpiritu ſancto, non aquæ filios eos recte quiſpiam dixerit, ſed dñr filij Dei patris, & matris ecclesiæ

Ibid. c. 39
Nõ omnis qui dicuntur alicuius filij, de illo nati ſũt

eccleſiæ. Sic ergo de ſpiritu ſancto natus eſt Chriſtus, nec tamen filius eſt ſpiritus ſancti. Sicut e conuerſo non omnes qui dicuntur alicuius filij, conſequens eſt vt de illo etiã nati eſſe dicantur, vt illi qui adopsantur. Dicuntur etiam filij gehennæ, non ex illa nati, ſed in illam præparati. Cum itaque de aliquo naſcatur aliquid, & non ita vt ſit filius, nec rurſus omnis qui dicitur filius de illo ſit natus, cuius dicitur filius; profecto modus iſte quo natus eſt Chriſtus de Maria ſicut filius, & de ſpiritu ſancto non ſicut filius, inſinua nobis gratiæ Dei, qua homo nullis meritis præcedentibus in ipſo exordio naturæ ſuæ quo eſſe cœpit, verbo dei copularetur in tantam perſonæ vnitatem, vt idem eſſet filius Dei, qui filius hominis, & filius hominis, qui filius Dei & ſic in naturæ humanæ ſuſceptione: fieret quodammodo ipſa gratia illi homini naturalis, qua nullum poſſit admittere peccatum. Quę gratia ideo per ſpiritum ſanctum eſt ſignificata, quia ipſe proprie ſic eſt Deus, vt ſit ẽt Dei donum. Per hoc ergo quod de ſpiritu ſancto eſſe natiuitas Chriſti dicitur, quid aliud quàm ipſa gratia Dei demonſtratur, qua mirabili, & ineffabili modo verbo dei eſt adiunctus atque connexus, & diuina gratia corporaliter repletus?

Ioan.3. Matth.2 Ibid.c.40 Ibid.c.37 cap.41.

Alia ratio, qua dicitur natus de ſpiritu ſancto.

POTEST etiam dici Chriſtus ſecundum hominem, ideo natus de ſpiritu ſancto, quia eum fecit. Inquantum enim homo eſt & ipſe factus eſt, vt ait Apoſt. Conceptus ergo & natus de ſpiritu ſancto eſſe dicitur, non quòd ſpiritus ſanctus fuerit virgini pro ſemine, non enim de ſubſtantia ſpiritus ſancti ſemen partus accepit, ſed quia per gratiam Dei & operationẽ ſpiritus ſancti de carne virginis eſt aſſumptum, ꝙ verbo eſt vnitum. Et in Euang. ſecũdum hanc intelligentiã legitur de Maria, quòd inuenta eſt in vtero habẽs de ſpũ ſctõ. Cuius dicti rõnem Amb. inſinuãs in 2. lib. de ſpũ ſancto, ait, Quod ex aliquo eſt, aut ex ſubſtantia, aut ex ptãte eius eſt. Ex ſubſtantia, ſicut filius qui a patre vel ex patre, & ſpiritus ſanctus, q a patre & filio procedit. Ex poteſtate autẽ ſicut ex deo omnia. Quomodo ergo in vtero habuit Maria ex ſpũ ſancto? Si quaſi ex ſubſtã. tia, ergo ſpiritus in carnem, & oſſa conuerſus eſt. Non vtique. Si vero quaſi ex operatione & poteſtate eius virgo concepit, quis neget ſpiritum ſanctum dominicæ incarnationis auctorem?

Verba ſũt Aug.c.38. Enchir. Gala.4. Hiero. ad Damaſum Papam in explanatione ſymboli. Cap.5. Tomo.2.

Quare Apoſtolus dicat Chriſtum factum, cum nos eum eſſe fateamur natũ.

SED quæri poteſt, cum nos ſaluatorem natum profiteamur, cur Apoſtolus eum factum dicat ex ſemine Dauid, alio loco factũ ex muliere, cum aliud ſit fieri, aliud naſci. Aliquid ergo ſignificauit hoc dicto. Quia enim non humano ſemine concreata eſt caro Domini in vtero virginis, & corpus effecta, ſed effectu & virtute ſpi-

Gloſſa ſuper cap.6. Roman.1 Galat.4.

ritus ſancti: ideo Apoſt. dicit factum, non natum. Aliud eſt enim ſemine admixto & ſanguine coagulato generare: aliud eſt non per mixtione, ſed virtute procreare, poſſunt enim homines generare filios, ſed non facere. Ecce quare dicit Apoſtolus factum, & non natum, ne eius ſcilicet natiuitas, quæ fuit ſine virili ſemine, noſtræ ſimilis putaretur, quæ conficitur ſeminum cõmixtione. Ideo autẽ cũ factũ diceret Apoſt., addidit ex ſemine Dauid, quia etſi nõ interceſſit ſemen hoĩs ĩ conceptione virginis, tamen quia ex ea carne Chriſtus formatus eſt, q̇ conſtat ex ſemine, recte dicitur, quia factus eſt.

Qualiter caro Chriſti fuerit per ſpiritum ſanctum concepta.

## DISTINCTIO IIII.

### Cum vero incarnatio verbi, &c.

Expoſitio. SVPRA determinauit Magiſter de ſanctificatione virginis, quæ fuit pambula ad conceptionẽ Chriſti. In hac parte determinat de ipſa conceptione dñi. Et qm̃ conceptio Chriſti habet comparationem ad ſpiritum ſanctum fœcũdantem, & ad virginem concipientẽ:

Diuiſio. ideo pars iſta diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat de conceptione Chriſti in cõparatione ad ſpiritum ſanctum. In ſecunda determinat de ea in comparatione ad virginem. ibi. Sed quæri põt cum nos ſaluatorem natum profiteamur. Prima pars in partes tres diuiditur. In quarum prima ponit, vel exponit, veritatem aſſignans, quare incarnationis myſteriũ ſit ſpiritui ſancto attribuendum. In ſecũda vero mouet dubitationem ex his, quę dicta ſunt habentem ortum. ibi. Sed non eſt diutius immorãdum. In tertia vero ſubiungit maiorem explanationẽ prædictorum. ibi. Profecto modus iſte, quo natus eſt Chriſtus de Maria, &c. Prima pars habet duas. In prima exprimit veritatem. In ſecunda confirmat eam per auctoritatem. ibi. vnde Aug. ſuper hoc mouens qõnem. Similiter ſecunda pars, in qua mouet dubitationem diuiditur in duas. In prima parte ponit quęſtionem. In ſecunda ſolutionem. ibi. Non eſt autem concedendum eodẽ modo. Tertia pars vbi ponit explanationẽ diuidiẽ in duas. In quarum prima ponit vnum explanandi modum ſm Aug. In ſecũda alium. ibi. Poteſt etiam dici Chriſtus ſecundum hominem, &c.

### Sed potius vno nominato tres intelliguntur.

Obiicitur. Nominata eſſentia nõ de neceſſitate intelligitur perſona: ergo nominata vna perſona multo minus intelligitur alia. Item. Si nominata vna perſona intelligitur alia: ergo dicto ꝙ pater generet, videtur ꝙ & filius generet. Dub. 1.

Reſpon. Dicendũ, ꝙ pater poteſt noĩari reſpectu actꝰ ſubſtantialis, vel perſonalis. Si reſpectu eſſentialis actus, quia vna eſſentia eſt in tribus, & quicquid eſſentiale conuenit vni, conuenit & alteri: vna perſona noĩata, noiatur & altera per neceſſitatem conſequentię, maxime cum actus ille eſt reſpectu effectus creati, in quo relucent appropriata tribus perſonis. Et ſic patet reſpõſio ad vtrãque obiectionem: vtraque.n. currit ſm prędicationem aliquam, ꝙ ita contingit vni, ꝙ alio modo eſt extranea alteri. Reſpon. 1

### Qui naſcuntur ex aqua, & ſpiritu ſancto, non aquæ filios, &c. ſed dei prĩs, & matris eccleſię.

Contra. Si non dr̃ mater niſi ſm aliquam translationem, & ſimilitudo tranſlatiua põt reperiri in aqua, ſicut & in eccleſia, videtur ꝙ poſſint dici filij aq̃, ſicut filij eccleſię. Iuxta hoc quęrit, cũ lumbricus naturaliter naſcat̃ ex hoĩe, quare non dr̃ filius eius. Dub. 2.

Reſpon. Dicendũ, ꝙ filius, & pater non ſolum dicuntur ab originis habitudine, Reſpon. 2

ſimilitudine, ſed debent habere expreſſam ſimilitudinem. Quoniã ergo aqua non habet expreſſam ſimilitudinem ad eum, qui renaſcit, ſed potius ad gratiam, p quã renaſcit, etiã quę expreſſam habet ſimilitudinem ad eum, qui in ea naſcitur, qui nihil aliud eſt q̃ cõgregatio fidelium: ideo renati ex aqua dicuntur filij eccleſię, non filij aquę. Per hanc eandem rationem lumbricus non debet dici filius hoïs, quamuis ex ipſo naſcatur, p hoc, ꝙ non habet ad eum ſimilitudinem. Et ideo recte Aug. infringit illud argumentum per illa exempla, Hoc naſcit ex illo: ergo eſt filius ei⁹: quia filiatio pl⁹ dicit, q̃ natiuitas. Nã filiatio dicit originẽ cũ aſſimilatiõe.

Dicuntur etiam filij gehennæ non ex illa nati, ſed in illam præparati.

Dub. 3. Contra. Ex hoc ꝙ aliquid pręparatur ad aliquid poſt ſuum eſſe, videtur potius rõnem patris, q̃ filii in ſe hre: ergo videtur, ꝙ potius deberẽt vocari patres gehennę, q̃ filij. Reſpon. Dicendum, ꝙ duplicem habet ꝓprietatem filius reſpectu patris. Vna attenditur quantum ad emanationem, & altera quantum ad poſſeſſionis hæreditatem: & prima antecedit, & ſecunda ſubſequitur. Et filij gehennę dñr non rõne primę proprietatis, ſed ratione ſecundę, ad quam pręparantur per aliquam aſſimilationem in peruerſis actibus, in quibus imitantur diabolũ, cuius habitatio eſt gehẽna.

Reſpon. 3

Diuina gratia corporaliter repletus.

Dub. 4. Contra. Si enim gratia non fuit in corpore, ſed ſpiritu, non videtur ꝙ fuerit repletus corporaliter, ſed ſpiritualiter. Reſp. Dicendum, ꝙ hoc verbum quo Chriſtus dr̃ repletus corporaliter gratia tripliciter exponit. Vno modo dr̃ repletio corporalis p oppoſitionem ad vmbrã figurę: veritas. n. ſe habet ad figurã ſicut corp⁹ ad vmbrã. Vnde repletus corporaliter dicit id eſt vere, non tantum figuratiue. Alio modo poteſt exponi, vt dicatur corporaliter repleri: quia ipſum corpus fuit in vnitatem perſonę aſſumptum. Vnde per corporalẽ repletionem intelligimus pfectam corporis & gratuitam animæ vnionem. Tertio modo põt exponi vt dicatur corporaliter repletus per ſimilitudinem ad triplicem dimenſionẽ. Quia deitas fuit in Chriſto perfectiſſimam, ſicut in oĩbus creaturis, & ita per modũ longitudinis. Et per gratiam ſicut in oĩbus ſanctis: & ſic per modum latitudinis. Et p vnionem, & ad modũ pfunditatis. Et iſtud tactũ fuit pleni⁹ in principio libri diſt. 37.

Reſpon. 4

Natus de ſpiritu ſancto, quia eum fecit.

Dub. 5. Contra. Hoc. n. non habetur in Symbolo, ſed conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine. Quæritur ergo quare magis attribuitur conceptio ſpiritui ſancto, q̃ natiuitas. Reſpon. Dicendum, ꝙ vtrũque põt attribui vtrique: in ſymbolo tñ magis attribuitur ipſa conceptio ſpiritui ſancto, & natiuitas pp ſanctificationem, quę fuit in ipſa conceptione. Et quia nomen natiuitatis plus appropinquat ad actum generationis, & ipſa conceptio ad fabricationem corporis: vnde magis proprie dicitur conceptus de ſpiritu ſancto. Hæc. n. prępoſitio De, tenetur ibi non materialiter, nec ſubſtantialiter, ſed poteſtatiue. Et ipſa conceptio potiſſime ſancto ſpiritui habet attribui, &c.

Reſpon. 5

Conceptus ergo & natus &c.

Dub. 6. Innuit Magiſter, ꝙ Chriſtus conceptus eſt de ſpiritu ſancto: quia p gratiam dei, & operationem, &c. Si enim hęc eſt ratio, videtur pari rõne quod ſpiritusſanctus eum genuit: & hoc probatur per gl. Matth. 3. Poteſt eſt deus de lapidibus, &c. In huius rei teſtimonium deus genuit de Sara filiũ: ergo videtur, ꝙ multo fortius poſſit dici, ꝙ generauit filiũ de virgine Maria ſi concepit de ſpũ ſancto. Reſp. Dicendũ eſt ad hoc, ꝙ ſicut in ſequenti c. hr̃. Differt gñare, & facere. Quia facere dicit operationẽ virtutis effectiuę, ſiue cauſę efficientis, maxime per voluntatem. Generare vero dici

Reſpon. 6

productionē alicuius per modum naturę, maxime cum attenditur quantum ad deductionē rei in eſſe, & ideo non conceditur aliquo modo, quòd ipſum genuit: quia ipſum formauit ex virgine per voluntatem, & gratiā, non per naturam. Quod vero obiicitur de glo. debet exponi cauſaliter, deus genuit filium de Sara. i. fecit vt Sara filium gigneret: locutiones autem improprię non ſunt extendēdæ.

Artic. 1. AD intelligentiam autem huius partis incidit hic quęſtio de conceptione Chriſti quātum ad tria. Primo. n. quæritur de ipſa conceptione in comparatione ad ſpiritum ſanctum efficientem. Secundo de ipſa quantū ad gratiam interuenientem. Tertio de ipſa quantum ad virginem concipientē. Hæc. n. tria tangit Magiſter in litera. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum filij dei incarnatio, vel conceptio appropriari debeat perſonæ ſpiritus ſancti. Secundo q̄ritur, vtrum ſpiritus ſancti filius debeat Chriſtus appellari. Tertio quæritur, vtrum Chriſtus poſſit dici filius trinitatis.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Incarnatio filij dei tum propter erroris euitationem, tum propter veritatis manifeſtationē, ſpūi ſancto debet appropriari.

Ad opp. VTRVM filij dei incarnatio debeat appropriari patri, an ſpiritui ſancto. Et quòd patri videtur. Chriſti incarnatio, vel conceptio nō eſt aliud q̄ filij miſſio. Sed filij miſſio magis competit patri, q̄ ſpiritui ſancto: ergo pari rōne & incarnatio, & conceptio. Item. Filij incarnatio non eſt aliud, q̄ eius donatio. Vnde in eius natiuitate cātamus, Filius dat⁹ eſt nobis. Sed donatio maxime cōpetit patri, iuxta illud Io. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium ſuū vnigenitū daret: ergo videtur ꝙ conceptio debet appropriari patri, non ſpirituiſancto. Itē. Annunciatę conceptionis filij dei facta eſt ꝑ angelum Gabrielē, q eſt fortitudo dei: ſed fortitudo, ſiue potētia appropriatē pri non ſpirituiſancto: ergo pari rōne & incarnatio. Item. Potētia diuina maxime manifeſtatur in operatione illa, cuius extrema diſtāt diſtantia maxima, ſiue infinita: ſed filij dei, & creaturæ eſt infinite diſtantium vnio: ergo in operatione illa eſt potiſſime diuinæ potentię manifeſtatio: ſed hmōi opus appropriatur patri, non ſpiritui ſancto: ergo non conceptio. Sed contra. Quod debeat appropriari filio videtur. Opus conceptionis pertinet ad opus reparationis: ſed opus reparationis pertinet ad verbum: ergo & ipſa conceptio. Item. Ei ꝓprie formatio carnis attribuiē, cui attribuitur aſſumptio: ſed carnis aſſumptio attribuiē ſoli verbo: ergo videē, ꝙ ſoli ei debeat appropriari ipſa cōceptio. Itē. Ei pſonæ potiſſime debet appropriari carnis conceptio ex tpe, cui potiſſime conuenit conceptio ex æternitate: ſed hęc eſt pſona filij, vñ dr̄ Prou. 8. Nondum erāt abyſſi, & ego iam concepta erā. Itē. Opus, qđ eſt maxime diuinæ ſapīæ manifeſtatiuū, pſonæ filij dei eſt appropriādū: ſed tale eſt incarnationis myſteriū: quia ſicut dr̄ in Iob. Prudentia eius ꝑcuſſit ſuperbū: videē ergo ꝙ conceptionis ſacramentū filio dei ſit appropriandū. Sed contra hoc eſt auctoritas in ſymbolo. Conceptus eſt de ſpiritu ſancto: non dr̄ de pr̄e, vel filio. Funda menta. Item. Lu. 1. Spūs ſc̄tūs ſuperueniet in te. Item. Matth. 1. Quod. n. in ea natū eſt, de ſpū ſc̄ō eſt. Itē rōne, eo ꝙ op⁹ incarnationis manifeſtatiuū eſt diuinę bonitatis, & charitatis: ſed hoc appropriatur ſpūi ſancto: ergo &c.

RESP. Dicendū, ꝙ opus incarnationis manifeſtatiuū eſt diuinę potentiæ, ſapīę, & bonitatis ſm̄ diuerſas conditiones in ipſo repertas. Cōtingit enim loqui de ipſo quantū ad ipſa vnibilia, & quantum ad vnionis modū, & quantū ad vnionis fructū. In cōparatione ad vnibilia, inter quę eſt infinita diſtātia, manifeſtatur diuina potentia. In comparatione vero

ad vnionis modum congruentiſſimũ pro vt competebat ad humanum remedium manifeſtatur dei ſapia: in cõparatione vero ad fructum, ſiue effectum cõſequentẽ, quo ſe obtulit deo, & patri in odorem ſuauitatis, manifeſtatẽ diuina bonitas, miſericordia, & charitas. Et hoc eſt, quod dicit Damaſc. in lib. 3. cap. 1. Monſtratur ſimul in incarnatione bonitas, iuſtitia, & ſapĩa dei. Bonitas quidem; quia nõ deſpexit proprii plaſmatis infirmitatem, ſed viſcera ei⁹ cõmota ſunt ipſo cadente, & manum porrexit. Iuſtitia: qm̃ hoĩe victo per illum, & non aliũ fecit vincere tyrannum. Sapia: qm̃ inuenit aporiã. i. vulneris difficilis curam, vel ſolutionẽ decentiſſimã. Qm̃ ergo in incarnationis opere ſ̃m conſiderationes diuerſas conuenit inuenire appropriata tribus perſonis valde excellenter, & pręcipue: hinc eſt
7 ꝙ conceptio cum ſit opus trium perſonarum, appropriari põt tribus perſonis ſ̃m diuerſas conſiderationes, ſicut oſtendunt rõnes, quæ prius inductæ ſunt. Scriptura tñ magis appropriat ſpũi ſancto, q̃ alicui trium perſonarum. Et hoc duplici rõne, videlicet pp erroris excluſionem, & propter veritatis manifeſtationem. Propter erroris excluſionem: quia in cõceptione humana conſueuit ſe immiſcere fœditatis concupiſcentia, ac per hoc originalis culpa. Ne illud ergo dicatur fuiſſe in cõceptione Chriſti, dr̃ conceptus fuiſſe de ſpiritu ſancto ad excludendum carnalem commixtionem. Dicitur etiam concept⁹ fuiſſe de ſpiritu ſancto, ad excludendum vero concupiſcentiæ fœditatem dr̃ non ſolum conceptus fuiſſe de ſpiritu, ſed de ſpiritu ſancto. Alia vero rõ pp veritatis manifeſtationẽ. Illud enim qd̃ maxime pręparauit virginẽ ad filij dei conceptionem, fuit amor diuinus. Vnde quemadmodũ mulier concipit p viri dilectionẽ, vel delectationem, & ipſius adhæſionẽ, quę eſt cũ deſiderio, & amore virtutis generatiuę: ſic beata virgo pp amoris ſingularitatẽ, ſingulariter concepit ſpũ ex deo: & ideo concepiſſe dr̃ de ſpũ ſancto. Et hanc rõnem aſſignat Hugo de ſancto Victo. in quodã ſuo lib. vbi ſic dicit. Cõcepit virgo Maria de ſpũ ſancto, nõ ꝙ de ſpũs ſancti ſubſtãtia ſemen partus acceperit, ſed qa per amorem, & operationẽ ſpũs ſãcti ex carne virginis diuino partui ſubſtãtiam miniſtrauit. Nã qa dei amor ſingulariter in corde virginis ardebat: iõ in carne ei⁹ mirabilia faciebat: cuius dilectio, qa in corde non ſuſcepit ſociũ, operatio in carne illius non habebat exemplũ. Et ſic patet ꝙ propter erroris excluſionem, & veritatis manifeſtationem incarnatio filij dei potiſſime appropriari debet ſpũi ſancto. Et propter has rationes duas frequenter in ſcriptura fit appropriatio, ſicut oſtenſum fuit in libr. 1.

EX his aũt manifeſta eſt rñſio ad obiecta, qa verum concludunt ſ̃m diuerſas vias, ꝙ incarnationis myſteriũ diuerſis de cauſis põt appropriari cuilibet trium perſonarũ. Si quis aũt ex his velit arguere, ꝙ incarnationis opus magis debet appropriari patri, vel filio, q̃ ſpiritui ſancto, ad oĩa eſt vna rñſio: qa ꝓcedunt ex inſufficiẽti, & peccant ſ̃m conſequens: qa vna ſola rõ nõ ſufficit appropriari vni ſoli pſonę, vbi reſpectu alterius pſonæ reperitur rõ maioris cõgruentiæ: & ſic eſt in propoſito. Illæ tñ duæ rõnes, 8
quę fundantur ſup hoc, ꝙ filij dei incarnatio non eſt aliud q̃ miſſio, & cõceptio non eſt aliud q̃ carnis aſſumptio, non valẽt: qa tam miſſio, quàm aſſumptio importãt relationem, quæ proprie põt reſpicere pſonam patris, & filij: ſed conceptio dicit affectum, & operationem, quæ cõmunis eſt tribus perſonis: & appropriatur ſpiritui ſancto ex cauſis prędictis, quãuis & aliæ rõnes congruentię poſſint aſſignari: ſiue quia nominato ſpiritu ſancto intelliguntur alię perſonę, qui eſt amborũ vnitas, & cõio, ſicut Aug. explanat in litera, ſiue quia in incarnatione fuit copioſiſſima diuinæ bonitatis effuſio, & ſic ſpiritui ſancto appropriatur conceptio Chriſti, tum ratione proprii, quia eſt amborum vnitas, tum ratione appropriati, quia eſt amborum bonitas. Ex his autem ſatis patere põt reſpõſio ad obiecta.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Licet Christus ſit conceptus de ſpiritu ſancto, non tamē eſt vnquam admittendū quod Chriſtus poſſit dici filius ſpiritus ſancti, quia Chriſtus non eſt alia perſona q̃ illa quam pr̄ genuit.

Ad opp. VTRum Chriſtus poſſit dici filius ſpiritus ſancti. Et ꝙ ſic videtur. q̄a Damaſc. dicit. Deſcendit in virginem verbū, ideſt tanquam ſcopon. i. ſemē: ſed qđ operatur ad alicuius generationē mediante ſemine habet rōnem pr̄is. Si ergo hoc modo operatus eſt ſpiritus ſanctus, vt dicit Damaſc. ergo eſt pater eius. Item. Pater eſt, vel dr̄ qui deducit rem ad eſſe: ergo ſi magis deducit rem ad eſſe, magis debet dici pater: ergo ſi ſpiritus ſanctus magis operatus eſt ad hoc, ꝙ caro Chriſti produceretur in eſſe, q̃ aliquis pater reſpectu prolis procreandæ, videtur ꝙ Chriſtus ſit filius ſpiritus ſancti, loquēdo proprie. Item. Spiritus ſanctꝰ cum virgine operatus eſt filij Chriſti conceptionem, nec minus operatus eſt ſpiritus ſanctus, q̃ virgo, ſed multo amplius: ſi ergo Chriſtus dr̄ filius virginis, & virgo dr̄ eiꝰ mater, videt̄ ꝙ multo fortius debeat ſpiritus ſanctus dici eiꝰ pater. Item. Omne quod eſt de aliquo per actum conceptionis habens ſimilitudinē ſubſtantiæ cum illo, dr̄ eius pater: ſed Chriſtus conceptus eſt de ſpiritu ſancto, & ſimilis eſt in ſubſtantia cum illo: ergo Chriſtus eſt filius ſpiritus ſancti. Itē. Quicumque habet gratiam ſpiritus ſancti, hoc ipſo eſt filius eius: ſed Chriſtꝰ ab inſtanti cōceptionis habuit gratiā excellentiſſimam ſpūs ſancti: ergo videtur, ꝙ filiatio conueniat Chriſto reſpectu ſpūs ſancti. Sed contra. Chriſtus nullius eſt filius niſi natura, ſed ſolius patris, vel matris eſt filius per naturā: nō ergo ſpūs ſancti. Itē. filiatio reſpicit hypoſtaſim, ſed hypoſtaſis filij dei nullo mō habet cōparari ad ſpm̄ ſctm̄ in habitudine filiatiōis, imo potius in habitudine principij: ergo ſimiliter falſum eſt dicere, ꝙ Chriſtus ſit filius ſpiritus ſancti. Itē. Si Xp̄s eſt filius ſpūs ſcti: ergo ſpūs ſctūs eſt pr̄ Xp̄i, & deus pr̄ eſt pr̄ Xp̄i: ergo duo pr̄es in trinitate. Itē. Si Xp̄s eſt filius ſpūs ſcti, quia operatus eſt eius cōceptionē, ergo pari rōne Xp̄s eſt filius ſuus: ſed hoc nec rō, nec fides admittit, ꝙ eadē res ſeipſam gignat, ꝙ idē ſit pr̄, & filius ſibi: ergo ſi Xp̄s non eſt filius ſuus, pari rōne nec ſpūs ſctūs pr̄ eius. Item. Ad hoc eſt auctoritas Aug. quam ponit Magr̄ in litera. Quis dicere audebit Xp̄m eſſe filium ſpūs ſcti. cum hoc ita ſit abſurdum, vt nullę fideliū aures hoc valeant ſuſtinere? Videt̄ ergo tanquā hęreticū dicere ſpm̄ ſctm̄ eſſe pr̄em Xp̄i.

RESP. Dicendū, ꝙ abſque dubio ista locutio non admittitur, nec eſt admittenda, tum pp vitandū errorē circa gn̄ationem tp̄alem, tū circa generationem æternam. Ad vitandum errorē circa gn̄ationem tp̄alem: quia cū ſm̄ illam dr̄ Xp̄s conceptus de virgine, & ſpū ſctō, ſi diceret̄ ſpūs ſctūs eius pr̄, ſicut virgo eius mater, iam videretur ex hoc Xp̄s natus eſſe de Maria, & ſpū ſctō, ſicut naſcitur proles de muliere, & viro: ꝙ ſi hoc falſum eſt, quia proles partem accipit a pr̄e, & partem a matre accipit, in qua aſſimilatur pr̄i, & mr̄i in eadem forma, & natura, & hoc non eſt reperire in Xp̄o quantum ad eius cōceptionem, imo ſoli matri aſſimilatur in natura aſſumpta: ideo nō debet admitti Xp̄m eſſe filiū ſpūs ſcti, ſed ſolius virginis matris ad manifeſtandā, & ſernandā veritatē, & ꝓprietatē tp̄alē gn̄ationis. Sumit̄ etiā rō ex parte gn̄ationis ęternę: quare catholici talem ſermonem non admittūt, ne. ſ. confuſio fiat ęternarū relationū, & ꝓprietatū. Vnde cū ꝓprium ſit perſonæ pr̄is generare reſpectu perſonę filij, nullatenꝰ admittit̄ Xp̄m eſſe filium ſpūs ſcti, in quo Xp̄o nō eſt alia pſona, vel hypoſtaſis, q̃ illa, quā pr̄ ab ęterno genuit: ideo pp vitandos errores tam circa generationē tēporalem, q̃ circa eter- 9

nam

nam,non recipiunt theologi prædi-
cta locutionem. Vñ concedendę ſunt
rationes ad prædictam partem.
10 AD illud quod obijcitur primo
de Dam. ꝙ verbum dei deſcendit in
virginem ad modum ſeminis. Dicen
dum,ꝙ ſemen in ſe habet duplicē pro
prietatē. Vnam in hoc ꝙ habet in ſe
vim actiuam. Alteram in hoc ꝙ agit
producendo ſimilem in forma, & na
tura. Dam.ergo aſſumit ſimilitu ſinē
ſeminis ad operationem ſ.ſ. ratione
primæ proprietatis,non ſecundæ.Cū
vero aſſumitur in rōne quòd opera-
tio ad modum ſeminis facit producti
uum principium habere habitudinē
vel ſimilitudinem patris, hoc intelli-
11 gitur ratione ſecundæ proprietatis.
AD illud quod obijcitur,quòd pater
eſt,qui producit rem ad eſſe. Dicen-
dum,quòd iſta non eſt tota ratio pa-
tris: quia neceſſe eſt quòd conueniat
in natura, & forma;ſed ſ.ſ. non con-
uenit cū Chriſto in natura, & forma
12 ſecundum quā producit ipſum ad eſ-
ſe. AD duo obiecta ſequentia patet re
reſpōſio per iam dicta. Quod enim
opponitur,quòd virgo dr̄ mater, er-
go & ſ.ſ.pater. Dicendum,ꝙ non eſt
ſimile:quia virgo conformatur Xp̄o
in natura,ſm quam conceptus eſt ex
ea: ſpiritus autē ſanctus quamuis
Xp̄o ſit ſimilis in natura,non tamen
eius eſt principium ſecundum illam.
13 & ideo non cogit rō tertia, nec quar
ta. AD illud autem quod opponitur
de gratia. Dicendum, quòd quam-
uis de alijs hominibus concedi poſ-
ſit, quòd ſint filij ſpiritus ſancti ꝑ
gratiam, quā ipſi ſuſcipiunt imme-
diate,qua i filiorum dei adoptionem
aſſumuntur: tamen circa Chriſtum
non habet locum propter vnionem,
quæ non tantum facit illum homi
nem eſſe filiū dei per gratiam,
ſed filium dei per naturam.
Et ideo non ſic conceditur
de ipſo,quòd ſit ſpiritus
ſancti filius, ſicut cō
ceditur de alijs
homini
bus.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Non eſt concedendū quòd Chriſtus ſit filius trinitatis per creationē quia talis locutio appropinquat errori Arrij: nec ꝑ gratiam,quia appropinquat errori Neſtorij.

VTRVM Chriſtus poſſit dici filiꝰ trinitatis. Et quòd ſic videtur ꝑ hoc ꝙ in 2. cant. Moyſi habet Deut. 33. cap. vbi dicitur. Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui po. & fe. &c. ſed hoc totum pōt dici de Chriſto ratione naturæ aſſumptæ: & ſm illa tria dicitur eſſe filius totius trinitatis,cuiꝰ eſt poſſidere,facere, & creare: ergo videtur,ꝙ hoc Chriſto ſatis catholice poſſit attribui. Item. Ro. 8. Vt ſit ipſe primogenitꝰ in multis fratribus: gloſa. ſm illud quod deus eſt non habet fratres; ſm illud quod primogenitus ē,fratres dignatus eſt vocare omnes; ſi ergo fratres ſunt eiuſdem patris,& ſunt filij totius trinitatis, videtur ꝙ & hoc Chriſto conuenienter poſſit attribui. Item. Qñdocunque aliqua ſe habent per indifferentiam ad aliquam operationem, ſecundum illam operationem cōmunem,& vniformem, recipiunt denominationem: ſed tota trinitas operata eſt incarnationis myſterium: ergo ſi perſona patris dr̄ eſſe pater Chriſti non ſolum quātum ad deitatē,vel diuinitatem,ſed etiam quantum ad humanitatem, videtur ſimiliter ꝙ tota trinitas poſſit dici pater. Item. Quāuis in trinitate vnus ſolus ſit pater propter ęternā generationem: tamen ex tempore propter effectus temporales tota trinitas dicitur eſſe pater, & perſona patris dr̄ non ſolum pater filij,ſed etiam aliarū rerum: ita quòd in nullo præiudicatur proprietati filij: ergo cum filius ex tempore naturam aſſumpſerit,& æqualem, & vniformē habet comparationem ad totam trinitatem: videtur igitur quòd ſicut quantum ad diuinam naturam Ad opp.

dicitur eſſe filius patris, ita ſm huma nitatem ſit fili⁹ totius trinitatis. Itē. In Xpo triplex eſt ſubſtantia ſ. ſupre ma, media, & infima. Suprema ſ. di uina, media ſcilicet anima, & infima ſcilicet corpus. Sed Chriſtus ratione naturæ ſupremæ eſt filius alicuius ſ. patris dei: ratione naturæ infimæ filius alicuius eſt ſ. matris, ex qua traxit carnem; ergo & ratione mediæ filius alicuius erit: ſed media, ſcilicet anima, eſt a tota trinitate æqualiter: ergo videtur, ꝙ filius totius trinitatis dici poſſit. Item. Non eſt maior confuſio in proprietatibus ex comparatione alicuius proprietatis ad plura, quàm ſi de eodem dicantur duo oppoſita, imo multo minor: ſed de Xpo vere, & catholice dicitur duo oppoſita ratione duplicis naturæ mortalis, & immortalis, paſſibilis, & impaſſibilis: ergo multo fortius rōne naturæ aſſumentis pōt dici filius patris, & ratione naturæ aſſumptæ filius totius trinitatis. Sed cōtra. Aug. de tri. ij. Ieſus neque ſuus, neque trinitatis filius dici poteſt: ergo non poteſt dici filius trinitatis. Item. Filiatio eſt proprietas perſonalis, vnde reſpicit hypoſtaſim: ſed in Xpo eſt vna ſola pſona, & hypoſtaſis, quæ nō poteſt diſtingui a tota trinitate ſecundū illius relationis habitudinē: ergo non videtur, ꝙ dici poſſit filius trinitatis. Itē. Xpus nō tantū eſt filius ſed filius vnigenitus, ſecundum ꝙ dicitur Ioh. j. Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti a patre: ſed trinitas nō habet aliquē filium vnigenitum, cū æqualiter comparetur ad omnes: ergo non videtur, ꝙ xps poſſit dici trinitatis filius. Itē. Filiatio præſupponit generationem: gñratio aūt dicit conuenientiā in natura, & diſtinctionē in ſuppoſito: ſed hoc impoſſibile ē reperire in Xpo nec ſm diuinam naturā, nec ſm humanā reſpectu totius trinitatis: ergo nullatenus eſt concedenda locutio pdicta.

Ad opp.

RESP. Dicendū, ꝙ apud theologos ſm communē vſum non admittitur iſta locutio: Chriſtus eſt trinitatis filius: ſed huius rationē aſſignant diuerſi diuerſimode. Quidam enim dicere voluerūt, ꝙ hoc eſt propter proprietatem filiationis, quæ reſpicit pſonā, & hypoſtaſim: & qm̄ hypoſtaſis filij dei, ſiue pſona æterna eſt, nec habet originem a tota trinitate, ſed ſolum a perſona patris: hinc eſt, ꝙ quamuis in Xpo ſit reperire humanā naturam a tota trinitate creatam: non eſt tamen concedendum Chriſtū eſſe filiū totius trinitatis propter repugnātiam, q̄ reperta eſt in hypoſtaſi, hoc eſt in perſona quę eſt ęterna. Sed ſi ratio iſta interius conſideretur, non videtur magnæ efficacię: quia quamuis hypoſtaſis Xpi ſit æterna: nihil tamē impedit ipſum dici filiū virginis ratiōe naturæ aſſumptæ. Si ergo illi hypoſtaſi innaſci poteſt filiationis habitudo in comparatione ad matrem ex qua natura illa facta, vel tracta ē, quare non poteſt innaſci reſpectu totius trinitatis, a qua facta eſt? & ideo ex parte proprietatis filiationis, & æternitatis hypoſtaſis, non videtur efficax rō poſſe ſumi ad repudiationem prædictæ locutionis. Et ideo eſt alius modus dicendi, quòd prædictus ſermo nō recipitur: quia appropinquat errori. Nam Xps cum ſit filius vnigenitus dei patris, nō recipitur quòd ſit fili⁹ trinitatis ſimpliciter, propter hoc, quòd talis locutio appropīquat errori Sabellij, qui poſuit proprietatem patris cuilibet trium perſonarū conuenienter poſſe attribui. Non recipitur etiam ꝙ ſit filius totius trinitatis per creationem: quia talis locutio appropinquat errori Arrij, q. poſuit Chriſtū eſſe puram creaturam. Nō recipitur etiam quòd ſit filius totius trinitatis per gratiam: quia talis locutio appropinquāt errori Neſtorij, qui poſuit in Xpo duas naturas, & duas pſonas, diuinam. ſ. & humanam. Et quantum ad humanam perſonam dixit Chriſtum filium dei per gratiam: ergo ſermo prædictus omnino errori impietatis appropinquat: & ideo reſpuitur ab his, qui periti ſunt in ſacra ſcriptura. Vnde rationes ad hanc partem concedendæ ſunt quamuis non multum cogant.

AD illud quod opponitur, quòd tota trinitas poſſedit, & fecit, & creauit ſecūdum humanam naturam. Dicendum,

cendum, ꝙ aliquos homines ſimpli-
citer fecit trinitas ſm cōmunem ſui
naturam: Chriſtum aūt non ſimplici
ter ſecūdū omnem naturā fecit, quia
ſm diuinam naturam eum ſolus pa-
ter genuit: & iō nō eſt ſimile de Xp̄o,
& alijs hominibus. Quamuis enim
alij hoies poſſint dici creaturæ dei:
hoc tamen de Chriſto non recipitur,
17 ſicut infra melius videbitur. AD il-
lud quod opponit̄, ꝙ nos ſumus fra-
tres Chriſti. Dicendum, quòd ex hoc
non ſequitur, ꝙ Chriſtus ſit filius to
tius trinitatis; ſed ꝙ nos dicamur fi-
lij dei patris per eum, quamuis nos p
gratiam, ipſe vero per naturam, ſicut
dicit Greg. ſuper illud, Aſcendo ad
patrem meum, & patrem veſtrum. Io
18 han. 20. AD illud quod opponitur,
quòd tres perſonę ſe habent ad natu
ram aſſumptam per indifferentiam.
Dicendum, quòd verum eſt: ſed non
ſic ſe habent per indifferentiam re-
ſpectu perſonæ aſſumentis, qa aliam
habitudinem habet ad perſonam pa
tris, aliam ad perſonam ſpirit⁹ ſācti.
Cum autem dicitur Chriſtus eſt filius
dei patris, hoc magis dr̄ reſpectu na-
turæ aſſumentis, quàm aſſumptæ: qđ
patet quia dicitur filius patris vnige
nitus, & naturalis: & ideo ratio illa
non cogit, quia ab inſufficienti pro-
19 cedit. AD illud quod opponitur, ꝙ
pater non dicitur pater tantū reſpe-
ctu filij, ſed etiā reſpectu aliorū, quo
rum eſt cauſa, & principium ex tēpo
re. Dicēdum, quòd ſicut pater ex hoc
quòd tēporaliter aliquos adoptat di-
citur eorum pater ex tempore, ſic etiā
Chriſtus per generationem tempora
lem poſt dici filius virginis: non ta-
men poſt concludi, quòd ſit filius to-
tius trinitatis. Non enim eſt ſimile.
Nulla enim cōfuſio proprietatum in
curritur, nec aliquod veritati ſit prę
iudicium, aut error in aliquo appro
pinquatur, ſi dicatur pater eſſe pa-
ter filij ſolum per generationem, &
aliorum per creationem: non ſic autē
Chriſtus dicitur filius eſſe totius tri-
nitatis. Nam ſi intelligatur per gene
rationem, incurrimus in errorem Sa-
bellij. Si per creationem, appropin-
quamus errori Arrij. Si ſolum p ado

ptionis gratificationem, errori Neſto
rij. AD illud quod opponitur de na 20
tura ſuprema, media, & infima, iam
patet reſponſio per prædicta: quia cū
illa ſit creata, non recipit̄ circa Chri
ſtum filiatio aliqua ratiōe illa. Poteſt
tamen dici, ꝙ non eſt ſimile de ſub-
ſtantijs extremis, & media: quia tum
ratione diuinæ ſubſtantię, tum ratio
ne carnis genitus eſt, & aſſimilat̄ ſuo
principio producenti. ſ. patri, & ma-
tri, patri in diuinitate, & matri ī hu-
manitate: non ſic autem eſt de ratio-
ne animæ: & ideo non eſt ſimile. AD 21
illud quod vltimo obijcitur de pro-
prietatibus abſolutis, ꝙ non faciunt
confuſionem. Dicendum, quòd non
eſt ſimile: quia illę proprietates prin
cipaliter reſpiciunt naturam, vtpote
eſſe paſſibilem, & immortalem: ſed fi
liatio reſpicit ipſam hypoſtaſim, cir-
ca quàm multi fuerunt errores, qui-
bus prædicta locutio videtur appro-
pinquare: & ideo quamuis illæ reci-
piantur a viris theologicis tanquam
catholicæ: hæc tamen reſpuitur tan-
quam aduerſaria fidei Chriſtianę.

Conſequenter quęritur de cō
ceptione Chriſti in compa
ratione ad gratiam interue
nientem: & circa hoc quæ-
runtur tria. Primo quęritur de gra-
tia illa in comparatione ad merita ec
cleſiæ. Secundo in comparatione ad
meritum virginis Mariæ. Tertio in
comparatione ad dignitatem naturę
aſſumptæ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Incarnatio Chriſti quantum ad
eſſentiam non cadit ſub mreito
ſed eſt e x mera gratia, licet quo
ad circūſtantiā temporis cadit
ſub merito, & quo ad efficaciā
mediam, quodā modo ſic, quo-
dam modo non.**

VTRVM Chriſti conce
ptio, vel īcarnatio fue-
rit ex mera gratia, an
hoc impetrauerūt plu
ra patrum ſanctorum
merita. Et quòd fuerit
ex me-

ex mera gratia videtur. Apoſtolus
ad Titum.iij. Apparuit benignitas,
& humanitas ſaluatoris noſtri non
ex operibus iuſtitię:ſed apparitio illa
benignitatis,& humanitatis eſt filij
dei humanatio,ſicut in gloſ. dicitur,
Cum benignus, & humanatus deus
noſter apparuerit:ergo videtur quòd
filij dei humanatio non fuerit mediā
tibus noſtris meritis. Item. Super il-
lud pſal. Reſpice in teſtamētū tu.gl.
Meminerunt promiſſionis,quia me-
rita defecerunt:& loquitur de ꝓmiſ-
ſione incarnationis : ergo &c. Item.
Pro eo quod per merita acquirit̄,nō
tantum tenemur ad gratiarum actio
nes,ſicut ꝓ eo quod gratis datur:ſed
de Chriſti donatione tenemur ad oī-
modas gratiarum actiones: ergo vi-
detur,quòd illam non impetrauerūt
merita eccleſiæ. Item. Quòd eſt fun-
damentum totius meriti eccleſiæ,me
ritis eiꝰ nō poteſt reddi:ſed Chriſti in
carnatio eſt fundamētum totius me-
riti eccleſiæ, quia p ipſum quotquot
ſunt recōciliati ſunt deo,& patri,nec
aliquis ſaluatur niſi p eū.: ergo non
videtur ꝙ incarnatio Xp̄i per merita
patrum, ſiue ipſius eccleſiæ potuerit
impetrari. Sed cōtra.ſuper illud pſal.
Ad opp. Propter miſeriā inopum & gemitum
pauperum. gloſ. ibi. Exurgam.j. mit
tam filium meum ꝓpter gemitū pau
perum,qui pro malis gemunt, & pec
catis conteruntur; nam aliter non eſ-
ſent digni auxilio: ergo ſi propter ge
mitum facti ſunt digni miſſione filij
dei, videtur quòd incarnatio,ſiue fi
lij dei conceptio eorum meritis impe
trata fuerit. Item. Quæ meretur prin
cipale, meretur & acceſſorium : ſed
īcarnatio filij dei fuit ordinata ad no
ſtram glorificationem:ſed noſtrā glo
rificationem potuerūt ſancti mereri,
ergo & conceptionem Chriſti. Item.
Qui meretur quod maius eſt, mereri
pōt etiam quod minus eſt: ſed maius
eſt noſtra beatificatio, quā ſit filij dei
incarnatio, quia illud eſt finis illius:
ergo cum meruerūt ſancti patres ſuā
beatitudinē,meruerunt ergo & filij
dei cōceptionē. Itē. Qui petit aliquid
in oratione ex charitate perſeueran-
ter, pie, & ad ſalutem,meretur illud
quod petit,maxime cum talis rei peti
tio deo placet: ſed antiqui patres ma
ximo deſiderio petebant filij dei incar
nationem,& hoc perſeueranter, pie,&
ad ſalutem,& deo placebat quòd tale,
quid peterēt:ergo videt̄, quòd merue
runt filij dei incarnationem.

RESP. Diendum,quòd de bene 22
ficio incarnationis, ſicut de alijs be-
neficijs diuinis loqui eſt tripliciter,vi
delicet quantum ad ſubſtantiam, vel
eſſentiam, & quātum ad efficaciam,
& quantum ad circunſtantiam tem-
poris. Si loquamur de ipſo quantum
ad eſſentiam. ſic Dicendum, quòd il
lud beneficiū erat ſupra ſanctorum
patrum merita : propterea,quia non
eſt iuſtæ retributionis,ſed dignatio-
nis eminentiſſimæ : & non ſequitur
merita hominis lapſi, ſed potius eſt
fundamētum oīs meriti:quia nullus
deo placere potuit poſt lapſum abq; fi
de iſtiꝰ beneficij,vel in generali,vel in
ſpeciali : & ſm hanc viam procedūt
rationes,& auctoritatès ad primā par
tē adductæ. Si vero loquamur de be-
neficio incarnationis quātum ad effi
caciam: ſic cum eius efficacia eſſet du
plex, videlicet quòd ordinabat̄ ad li
berationem a ſeruitute culpę,& a rea
tu carentię viſionis dei, quodammo
cadit ſub merito, quodammodo nō.
Nam quantum ad liberationem a rea
tu carentiæ diuinæ viſionis,& capti
uationis diaboli hoc meruerunt ſan
cti patres, & cadit ſub merito:quan-
tū vero ad ereptionem de ſtatu culpę
nō cadit ſub merito,niſi quis large ſu
mat meritū ad meritō cōgrui,& cōdi
gni. Si vero loquamur de beneficio
incarnationis quantum ad temporis
circunſtantiam:poteſt concedi abſq;
calumnia, ꝙ cadit ſub merito pręce-
dentis eccleſiæ: ſancti enim patres fla
grantiſſimis deſiderijs meruerunt in
carnationis accelerationem. In quo
rum perſona dicit Eſa.64. Vtinam di
rumperes cœlos,& deſcenderes &c.
Et ſic patet,quòd incarnationis be-
neficium quantum ad eſſentiam nō
cadit ſub merito. Quantum vero ad
temporis circūſtantiam cadit ſub me
rito ſanctorū patrū. Quātū vero ad
efficaciam mediam quodammodo ca
dit ſub

dit ſub merito, quodammodo non.
Et qm̃ ratiões inductę ad primã cur-
runt quantum ad illud, quod eſt, ſiue
quantum ad excellentiã ſui, in ſe oſtẽ
dunt ipſum nõ cadere ſub merito prę
cedentis eccleſię, ideo ſunt cõcedẽdę.
23 AD illud quòd primo obijcitur
in contrariũ de gloſ. pſal. Propter mi
ſeriã inopum, & gemitum pauperum.
Dicendum, quòd illa intelligitur de
beneficio incarnationis quantum ad
efficatiam noſtræ liberatiõis a pœna,
ſicut patet ex ipſa glo. vel quãtum ad
accelerationem temporis, ſicut colli-
gitur ex ipſa littera. Si tu obijcias, ꝙ
deus non citius incarnatus eſt, quam
diſpoſuerat ab ęterno propter merita
patrum. Dicendum, quòd propter me
rita patrum deus præuiderat ſe accele
raturum, & ſic fecit, ſicut præuiderat.
24 Ad illud quod opponitur, quòd qui
meretur principale, meretur & acceſ-
ſorium. Dicendum; quòd illud habet
inſtantiam quando illud acceſſorium
nõ ſolummodo preparat ad prẽmiũ,
ſed etiã prẽparat ad meritum. Et quo
niam ipſius incarnatio præbebat ſan
ctis patribus viam merendi per fidẽ
ipſius: hinc eſt, quòd illa propoſitio
non habet veritatẽ in propoſito. Po
teſt etiam alio modo prædictæ locu-
tioni inſtari. Non enim habet verita
tem, qñ illud acceſſoriũ non neceſſa-
rio adhæret principali, & tale ẽ incar
tio filij dei. Potuit. n. deus alio modo
genus humanũ glorificare, & ſaluare
q̃ per filij incarnationẽ: pp hoc non
ſequitur, ꝙ ſi ſancti patres meruerũt
ſui glorificationẽ, ꝙ meruerint Chri
ſti incarnationem. Poſſet tñ cõcedi,
ꝙ quãtum ad efficaciam liberationis
potuerũt ſancti pr̃es mereri beneficiũ
incarnationis: non tñ ſimpliciter, ſi-
25 cut prius oñſum eſt. AD illud ꝙ obij
citur, ꝙ qui meretur quod maius, me
retur & quod minus. Dicendum, qđ
prædicta propoſitio inſtantiã habet
in gloria, & gratia; quia gloria cadit
ſub merito, gratia vero non: ſic & in
ſtantiam poteſt habere in propoſito:
Poſſet etiam reſponderi per interem-
ptiõem aſſumptionis: cum enim aſſu-
mit ꝙ maior eſt glorificatio, quã in
carnatio. Dicendum, ꝙ eſt falſum niſi
niſi glorificatio intelligatur cum prę
ſuppoſitiõe incarnationis, vel niſi in-
telligatĩ reſpectu alicuius perſonę ſpe
cialis, vtpote reſpectu Petri vel Pauli:
melius. n. eſt Petro videre deũ in glo
ria. q̃ humanam naturã a verbo eſſe
aſſumptã; ſimpliciter tñ loquẽdo me
lius eſt filiũ dei incarnari, q̃ Petrum
glorificari: q2 filij dei incarnatio va
let toti gñri humano, Petri glorifica
tio aũt ſibi ſoli. Et iõ non ſequitur ꝙ
ſi aliquis põt ſibi mereri ſuam glorifi
cationẽ, quòd mereatur Chriſti con-
ceptionẽ. AD illud quod opponitẽ, 26
ꝙ qui petit perſeueranter, pie, & ad ſa
lutem, ꝙ meretur. Dicendũ, quòd ve
rum eſt ſi petat pro ſe: ſed nullus pe
tijt, ꝙ filius dei aſſumeret ſe: & ideo
nullus hoc meruit: petendo tñ alijs
merebantur vitã æternã ſibi: & ideo
non infructuoſe orabant. Poſſet etiã
dici ꝙ adhuc habet illud inſtãtiam,
qñ quis quęreret a deo excellentiam
gloriæ Petri, qui eſſet paruæ charita
tis, non hoc meretur, qa hoc ꝙ petit
merita ſua excedit: p hũc modum in
propoſito poteſt inſtantia inferri.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Maria merito cõdigni nõ potuit
mereri cõcipeř, Xp̃m licet merito
cógrui & ex dignitate meruerit.

VTRVM meruit beata
virgo Maria Xp̃m con Ad opp
cipere, an fuerit conce
tio illa ſolũ ex munere
gr̃æ diuinæ. Et ꝙ beata
virgo meruerit Xp̃m concipere oñdiẽ
per illud, qđ dr̃ Luc. 1. Beata quę cre
didiſti: qm̃ perficient in te, quę dicta
ſunt tibi a dño: ſed annunciata erat
cõceptio a dño: ergo iõ cõcepit, quia
credidit: ſed cõſtat ꝙ fides, ſiue cre-
dulitas nõ fuit cã efficiens conceptio
nis: ergo fuit cauſa meritoria. Item.
In collecta, q̃ dr̃ cõmuniter ab eccle
ſia. O mp̃s ſempiterne deus, q glorio-
ſæ virginis Mariæ corpus, & aĩam vt
dignũ filij tui habitaculũ effici me-
rerẽt ſpiritu ſancto cooperante &c.
Ex hoc colligitur quòd beata Maria
meruit, & quòd digna fuit ergo me-
ruit merito condigno c[illegible]

Item. Bern. de cõſideratione ad Euge.
tangens illud Mat. xiij. Simile eſt re-
gnum cælorum &c. dicit, quòd muli
er fuit ſapientia, quæ frumento fidei
beatæ virginis in incarnatione tria
ſata miſcuit, nonũ, antiquũ, ęternũ.
Nouũ in animæ creatione de nihilo.
Antiquum in aſſumptione corporis
de natura Adę. Aeternum in vnione
diuinitatis: ergo fides beatæ virginis
aliquo modo cooperata eſt in iſta cõ
mixtione, ſed nõ quãtum ad principi
um ſolum effectiuum: ergo p modũ
meriti. Item. Beata virgo aut habuit
gratiã ſufficientem pparantem ipſam
ad cõceptionẽ filij dei, aut nõ. Si ſic:
ſed gr̃a ſufficienter pparans facit me
reri illud, ad quod pparat merito con
digni: ergo videtur, quòd beata vir-
go ex illa gr̃a meruit conceptionem
filij dei, cum ea bene vſa fuerit. Si nõ:
aut ergo caruit illa gr̃a ſufficienter
pparante, quia etiã non potuit recipe
re; aut quia eam noluit deus, vel nõ
potuit dare: ſed non, quia non potuit
deus, vel noluit dare, cum ſit omnipo
tens, & vellet ſine dubio ſibi idoneũ
habitaculum pparare. Si aũt quia vir
go non potuit recipere: ergo multo
minus potuit filium dei cõcipere, ad
cuius conceptionem gr̃a illa præpara
bat: quòd ſi omnia iſta ſunt inconue
nientia, relinquitur primum, videli-
cet quòd beata virgo meruit concep
tionem per gratiã ſibi datã. Sed con-
tra. Aug. in enchi. & habetur in litera.
Modus quo natus eſt Chriſtus de Ma
ria ſicut filius, & de ſpũ ſan. nõ ſicut
filius. inſinuat nobis gratiã dei, qua
homo nullis pcedentibus meritis in
ipſo exordio naturę ſuę, quo cepit
eſſe verbo dei copularetur: ergo vide
tur, quòd nulla merita præceſſerunt
conceptionem Chriſti, vel incarna-
tionem. Itẽ. Maius eſt meritũ totius
eccleſiæ, quàm ſingularis perſonæ: er
go ſi incarnatio non cadit ſub meri-
to totius eccleſiæ: ergo nec ſub meri-
to virginis Mariæ. Item. Quod cadit
ſub merito non tenet plene rõnem
gratuiti. Nam ſi gratia eſt ex meritis,
iam non eſt gratia ſicut dicit Apſto-
lus ad Ro. ſed filij dei incarnatio ad
maximã pertinuit gratiam, ſm quòd
dicit Aug. ergo videtur, ꝙ eius con-
ceptionem nõ meruerit B. V. Maria.
Item. Hoc eſt inęſtimabilis dignatio-
nis, ꝙ filius dei ęterni efficiatur filius
vnius pauperis mulieris: ergo non fu
it ex æquitate, vel iuſtitia retributio-
nis: ergo nec ex merito virginis.

RESP. Dicẽdum, quòd eſt loqui 27
de merito ſecũdum triplicem gradũ,
& differentiã. Eſt enim meritum cõ-
grui, in quo peccator dicitur gratiam
ſibi mereri, cum ad gratiã ſe diſponit.
Et eſt meritum digni, quo. ſ. vir iuſtus
orat pro alio, & meretur exaudiri.
Et eſt meritum cõdigni, quo quis ex
tãtã charitate meretur tanta gloriã.
Dico ergo, quòd beata virgo Maria
concipere filium dei ante incarnatio
nem meruit merito congrui: quoniã
præ nimia ſua puritate, humilitate,
& benignitate idonea erat vt efficere
tur dei mater. Poſt annunciationem
vero poſtquã conſenſit, & ſpũs ſan.
in copioſitate gr̃æ in eam deſcendit,
non ſolum habuit congruitatem, ſed
& dignitatem: & extunc meruit non
ſolum merito congruitatis, ſed digni
tatis obumbrari, & impgnari virtute
altiſſimi. Sed merito condigni nõ po
tuit mereri concipere filium dei, pro
eo quòd hoc excedit omne meritum,
& etiã quia erat ipſius meriti glorio-
ſæ virginis fundamentũ. Siue .n. di-
camus deum fieri hominẽ, ſiue dica-
mus mulierẽ fieri matrẽ dei, vtrũque
eſt ſupra ſtatum, q debetur creaturæ:
& ideo tam hoc, q̃ illud fuit benigni-
tatis, & gr̃æ. Et propterea ſicut dixi,
quòd gratiã primã poteſt mereri iu-
ſtus peccatori merito dignatis, non
tantum merito congrui, licet iuſtus
non poſſit ipſam primã gratiã mere-
ri pctõri merito condigni, ne gratia
perdat rõnem gratię: ſic põt cõcedi
quòd beata virgo non tm̃ merito cõ-
grui, ſed merito dignitatis meruit cõ
ceptionem filij dei: quia per copioſã
gratiã ſpiritus ſancti ad conceptionẽ
illã nõ ſolũ cõgrua, ſed & digna fuit.
Quãuis eandem conceptionẽ verbi
diuini nunq̃ meruerit merito condi-
gni, ne tm̃ bñficium incarnationis fi
lij dei perderet rõem gr̃æ benignita
tis, & miſericordię. Ex his patere pñt

rõnes,& auctoritates, quæ ad vtrãq;
partem adducũtũr. Nã rõnes, quæ
ad primam partem adducuntur, cur
runt de merito ſm primã, vel ſecun-
dam acceptionem. Rationes quæ ad
ſecundam partem adducuntur, cur-
runt de merito tertio modo accepto.
28 AD illud tñ verbũ qđ adducitur
in lr̃a. Dicendum, quòd nõ priuãtur
ſimplr̃ merita. ſ. pcedentia merita: &
hoc non in quocunque, ſed in natu-
ra aſſumpta, quia non habuit merita
ad vnionem pręcedentia: quia ſimul
cõcepta, & aſſumpta fuit, & formata,
29 ſicut oſtenſum fuit ſupra. AD illud
quod obijcit̃, ꝙ maius eſt meritũ to-
tius eccleſiæ, q̃ virginis Mariæ. Dici
põt, ꝙ rõ illa non cogit: quia maius
eſt meritum patrum, q̃ virginis exten
ſiue, nec tñ oportet ꝙ intenſiue: quia
btã virgo poſtq̃ annunciatione audi
ta ab angelo ſanctificata fuit a ſpũ ſ.
tanto munere gr̃ę eſt impleta, vt ali-
quid digne poſſet mereri, quod non
poſſent oẽs alij ſancti ſi eſſent cõgre
gati ſimul. AD alia nõ oportet rñ-
dere: qm̃ procedunt ſm tertiã viã, ſi-
cut apparet. Nã dignitas nihil aufert
liberalitatis gratię, nec benignitatis
miſericordiæ: imo ſimul cum illis
manet, ſicut intuenti apparet.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Gratia illa quæ fuit in conceptione quodammodo fuit homini Chriſto naturalis, quodammodo nõ, quia ex parte naturę aſſumptę erat gratuita, ex parte vero diuinitatis connaturalis.**

Ad opp. TERTIO quæritur de
gr̃a illa, q̃ fuit in cõcep-
tione in comparatione
ad dignitatem naturæ
aſſumptę, & eſt quęſtio.
Vtrum illa gratia teneat rationem
proprietatis naturalis, vel gratuitæ.
Et quòd teneat rationem ꝓprietatis
naturalis, videtur. Primo per aucto-
ritatem Aug quæ ponitur in litera.
Id naturæ humanæ ſuſceptiõe fiebat
quodãmodõ in homine gr̃a natura-
lis, vt nullũ poſſet admittere peccatũ.
Item. Rõne videtur. Quod ineſt rei a
ſua prima origine, ineſt ei naturaliter
ſed anima Chriſti ab inſtãti concep
tionis habuit gr̃am, nec põt nec po-
tuit ab ea ſeparari gratia illa: ergo vr̃
ꝙ illa gratia naturalr̃ fuerit innata.
Itẽ. Quod ineſt rei principio intrin
ſeco, ineſt ei naturaliter: ſed gr̃a Chri
ſti ortum habebat a perſona verbi, q̃
non eſt alia a perſona Chriſti: ergo
inerat ei a ſuo principio intrinſeco.
Et ſi hoc, tunc inerat per modum pro
prietatis naturalis magis, q̃ gratuitę.
Item. Proprietas, per quã res ordina
tur ad actum naturalẽ eſt naturalis:
ſed p gr̃am ille homo erat filius dei
naturalis, & eſt: ergo videtur, ꝙ gr̃a
ſibi collata fuerit ei ad modum pro-
prietatis naturalis. Sed contra. Gr̃a,
& natura diuiduntur ex oppoſito: Fundamenta.
ſed qñdocunque duo aliqua opponũ
tur, vnum non denominat alterum:
ergo ſi naturale dicitur a natura, vr̃
ꝙ nulla gr̃a ſit naturalis, aut ſi eſt na
turalis, non eſt gratia. Item. Plus di-
ſtat naturale a gratuito inquantũ hu
iuſmodi, q̃ meritoriũ: ſed pfecta gr̃a
Chriſti non potuit eſſe ex meritis:
ergo multofortius videt̃, ꝙ nõ fuerit
naturalis. Item. Naturalibus nec lau
damur, nec vituperamur: ſed Chriſtꝰ
laudabilis erat p gratiã, q̃ habebat:
ergo non vr̃, ꝙ gr̃a illa fuerit ei natu
ralis. Item. Excellentior eſt vnio hu
manæ naturæ ad diuinã in vnitatem
pſonę, q̃ p cõformitatem gloriæ. Sed
natura non eleuatur ad gloriã quan
tumcunq; excellat niſi mediãte gr̃a,
q̃ excedit terminũ naturæ, & quanto
magis excedit, tãto magis tenet rõnẽ
gr̃æ: ſi ergo qđ collatũ eſt Xp̃o multo
magis excedit terminos naturę, q̃ qđ
collatũ eſt alijs hominibus, vr̃ quòd
gr̃a eius, plus habuit de ratione gra-
tuiti, & minus de ratione naturalis, q̃
gratia collata eius membris.
RESP. Dicendũ, ꝙ gr̃a vnionis 30
(ſicut in præcedentibus fuit tactum)
tripliciter põt dici. Vno mõ dicitur
gr̃a vnionis diſponens de congruo
ad vnionẽ. Alio mõ dicitur de gratia
vnionis ipſa vnio gratis facta. Tertio
modo

mó dicitᷣ gr̃a vnionis ipſa gr̃a faciẽs vnionem. Et quocunque horum modorum dicatur gr̃a vnionis, verũ eſt quòd tenet rõnem gratuiti: verum eſt etiã, ꝙ aliquo mõ habet ꝓprietatem rei naturalis. Et hoc inſinuat ipſa lr̃a Augu. cum dicit. Quod quodãmõ fieret illi homini gr̃a naturalis: non dicit ſimpliciter, fieret, ſed quodãmõ. Si enim dicatur gratia vnionis ideſt gratia diſponẽs ad vnionem, quodãmodo eſt naturalis, quodãmodo nõ. Nam proprietas naturalis comparatur ad aliquid ſicut ad ſubiectum, & ſicut ad cauſam. Secundum cõparationem quã habet ad ſubiectum naturaliter dicitur ineſſe, quod ineſt a primordio ipſius rei, & inſeparabiliter, & ab ea nõ recedit. Secundũ cõparationem quã habet ad cauſam dicitur naturaliter ineſſe proprietas, quæ cauſatur a principijs ſubiecti, & per quam ipſum ſubiectum efficit operationem naturalem. Primo modo dicitur gr̃a Chriſti fuiſſe naturalis, per quã ad vnionem diſponebatur, quia gratiam habuit a primordio ſuæ natiuitatis: & gratiam ꝑdere nõ potuit. Secundo vero mõ non fuit naturalis, ſed potius ornabatur ad operationẽ ſupra naturam: non habebat etiam ortum a principijs naturæ, ſed poti⁹ a diuina voluntate. Et propterea ſm iſtum modum accipiendi verũ dicit quòd gratia quodãmmõ fuit Chriſto naturalis, quodammodo non.

Et iſta pñt accipi ex his, q̃ dicunt in textu Similiter ſi gratia vnionis dicatur ipſa vnio gratis facta, quodam modo fuit naturalis, quodãmõ non. Naturalis inquã fuit propter inſeparabilitatem, quia natura humana ſic fuit vnita diuinæ a ſua prima formatione, ꝙ ab ipſa ſeparari nõ potuit. Quodãmodo non fuit naturalis, ſed gratuita, in hoc. ſ. quòd terminos naturæ excedit, & ex mera dei voluntatẽ proceſſit. Similiter ſi tertio modo dicatur gratia ipſa virtus gratis faciens vnionẽ ſicut ipſe ſpũs ſanct⁹, ſic quodammõ fuit illi homini naturalis, quodammodo non. Naturalis fuit per cõicationem idiomatũ ratione pſonæ verbi, cui ſpũs ſanctus connaturalis eſt. Non enim habuit filius ſpm̃ ſanctum ꝑ influentiã, ſed potius q̃a habet in ſe a patre vim ſpiratiuã. Et propterea dicitur in Ioh. ꝙ non eſt ei datus ſpũs ad menſurã. Per cõparationem aũt ad naturam aſſumptam gratia illa non erat illi homini connaturalis: quia ſpiritus ſanctus non erat in eo per principia naturæ creatæ, ſed per gratiam inhabitãtem. Et ſic patet quòd omni modo intelligendi gratia illa quodãmodo fuit illi homini connaturalis, quodammodo non.

ET ſecundum hoc currunt rationes ad vtramque partem, q̃ ſecundũ diuerſas vias verum concludunt. Verum eſt enim, quòd gratia illa ſicut dicit Aug. quodammodo naturalis fuit illi homini: non tamen ſimpliciter ſicut rationes oſtendunt. Illa tamen ratio qua oſtenditur, ꝙ gratia illa eſt naturalis, quia ordinat ad actum naturalem, non valet, quia aſſumptio eſt falſa: quoniam & ſi per gratiã illam diſponatur, vt ſit filius naturalis, nõ tamen propter hoc ordinatur ad operationem naturalem: hoc enim non dicitur propter hoc, quod illi naturæ aſſumptæ conueniat a patre per gratiã illã æternaliter, & naturaliter generari: ſed hoc eſt, quia per gratiã illam diſponitur ad vnionem, quæ facit idiomatum communicationem, & vnio illa ſupra naturam eſt. Et ideo non eſt mirum, ſi gratia, quę ad illam vnionem reddit naturam congruam, eſt ſupra naturam. Similiter alia ratio, quæ dicit, quòd gratia illa a principio intrinſeco eſt, non cogit: quoniam aliter accipitur intrinſecum in propoſito, & aliter cum dicitur, quòd naturale eſt quod eſt a principio intrinſeco. Nam intrinſecum prout cadit in notificationem proprietatis naturalis dicitur eſſe illud, quod eſt de conſtitutione naturæ: non ſic autem perſona verbi eſt illi intrinſeca. Alię vero duæ rationes ſunt concedendæ: quia non probant, quod gratia illa ſimpliciter fuerit naturalis, ſed quòd quodammodo conformitatem habuit ad proprietatem naturalem.

Et

Et hoc quidem veritatem habet,ſicut iam oſtenſum eſt.

Conſequenter quæritur de cõceptione Chriſti in comparatione ad virginẽ concipientem: & circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur verũ in illa cõceptione aliquid virgo Maria fuerit ſpirituiſancto in aliquo cooperata. Secundo quæritur, verũ illa operatio, vel cooperatio fuerit naturalis, vel miraculoſa. Tertio quæritur, verũ ex illa cooperatione ſit virgo Maria dei genetrix appellanda. Circa primum ſic quæritur.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Beata virgo habuit virtutem ſibi diuinitus datam per quam adminiſtraret conceptui,& efficientiã ad ꝑlis productionem.**

Funda-menta.

Vtrum in illa conceptione aliquid virgo Maria fuerit ſpiritui ſancto cooperata in aliquo mediante aliqua potentia. Et quòd ſic videtur. Primo auctoritate Dam.ꝙ ponit Magiſter in litera. Præuenit ſpiritus ſanctus in ipſam ſecundum verbum, quod dixerat angelus ei,purgans eam,& potentiã deitatis verbi receptiuam præparans ſimul & generatiuam:ergo ſi nõ ſolum habuit potentiã receptiuam, ſed etiã generatiuam,nõ ſolum ſe habuit virgo Maria per modum recipientis,ſed & per modum agentis, & cooperantis. Item. Vera mater cooperatur in filij generatione ; ſed beata Maria vere fuit mater Chriſti ; ergo vere fuit cooperata in eius conceptione virtuti ſpiritus ſancti. Item. Hoc conceditur,& cantatur ab eccleſia tanquam verus,& catholicus ſermo. Genuit puerpera regem: ſed generare agere eſt, et, actio virtutis generatiuæ:ergo videtur, quòd in illa conceptione generatiua vis virginis cooperata fuit diuinę virtuti. Itẽ. Aut virgo Maria cooperata fuit, aut non. Si ſic:habeo propoſitum. Si non; ergo habuit ſe ſolũ modo ſicut materia : ergo ſicut nulla eſt affinitas hominis ad limum, vnde formatus eſt: ſic nec Mariæ ad Chriſtum:ſed hoc eſt falſum:ergo &c. Itẽ. Vir præbuit mulieri materiale principium, quando de eius coſta formata eſt Eua : ſed propter hoc ipſius mulieris non dicitũ eſſe pater, aut mater, quia cooperatus non fuit in eius formatione : ſed beata virgo habitudinem matris habet ad Chriſtum :ergo non ſolum præparauit materiam,ſed cooperata fuit ad inducendũ formã. Itẽ. Veritas debet rñdere figuræ : ſed virgo Maria figurata eſt ꝑ virgã Aaron:& virga Aarõ fronduit,& floruit, & fructũ fecit, ſicut habetur Nume. xvij. De flore autẽ peruenitur ad fructum mediante virtute actiua reperta in plãta, quæ floruit fuit etiam in virga virtus actiua ad fructificandum : ergo videtur multofortius, quòd in virgine Maria. Sed cõtra. Ad Gal.4. Miſit deus filium ſuum factũ ex mu. & ad Rom.1. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid: ſuper quem locum dicit glo. Apoſtolus dicit factum, ſed non natum. Aliud eſt enim ex ſemine admixto ſanguinis coagulo generare, aliud non commixtione, ſed virtute procreare. Poſſunt enim homines filios generare, ſed non facere: ergo videtur, quod virgo Maria ſolum ſe habuit vt materiale principium, ex quo corpus Chriſti dicitur factũ. Item. Dam. Copulauit ſibi de puriſſimis & ſanctiſſimis virginis ſanguinibus,non ſeminans, ſed per ſpiritum ſanctum creans : ſi ergo creatio eſt actio ſolius dei,in qua nõ cooperatur creatura, videtur quod in nullo fuerit virgo cooperatrix. Itẽ. Chriſtus eodem modo fuit in parentibus quo fuit in virgine : ſed in parentibus fuit ſecundum corpulentam ſubſtantiam tantum : ergo nec in virgine fuit niſi ſecundum corpulentam ſubſtantiam. Si ergo generatio dicit vim actiuam, & cooperatiuam ad formam producendam, videtur qd. virgo Maria in nullo fuerit ſpiritui ſancto cooperata. Itẽ. Agens potentiæ finitę nõ poteſt continuari, nec cooperari in agendo cum agente

Ad opp

potentiæ infinitæ in ea operatione, in qua operatur virtus illa per modũ infiniti: ſed conceptio Chriſti fuit in inſtanti, ſicut oſtenſum fuit ſupra. Producere aũt rem in inſtanti, quæ nata eſt produci ſucceſſiue, hoc eſt potentiæ in infinitum excedentis potentiã naturę: ergo ſi virgo Maria nullã habuit potentiam, niſi finitã, videtur quòd ſpiritui ſancto non potuit cooperari in conceptione illa.

31 RESP. Dicendum, quòd abſq; dubio cũ virgo Maria ſit mater Chriſti, & vere ipſum concepiſſe dicatur, vere cooperata fuit ſpiritui ſancto in filij ſui conceptione. Et hoc cõiter, & gñraliter tenẽt doctores Theologiæ. De mõ aũt cooperãdi diuerſi ſentiũt diuerſa. Quidã.n.dicere voluerũt, quòd virgo Maria ſolum cooperata fuit miniſtrãdo principiũ materiale. Alij vero quòd cooperata fuit in vltimæ formæ inductiõe, & in materiæ pparatione, q̃uis nõ in tota opatiõe. Alij vero tenent mediũ, inter vtrũq;. Primi qui dicũt, quod cooperata fuit ſolum in materialis principij miniſtratione mouẽtur hac ratione: quia ſicut dicit Philoſophus, mater in generatione prolis ſe habet ſicut principium materiale, & ſemen viri ſicut effectiuum, & operatiuum. Vnde cooperatur ſemen viri ad ſemẽ mulieris, ſicut artifex ad materiã: mulier vero non facit niſi materiã miniſtrare, & vlterius fouere: & hoc totũ fecit virgo Maria. Et ideo vere mater eſt appellanda: quia nihil ei defuit, quod ſpectet ad veram matrem in generatione prolis. Spũs aũt ſanctus, quod defuit ex pte viri, ſuppleuit. Sed hæc poſitio minus parum dicit: primũ qa mater in gñratione nõ ſolum habet potentiã paſſiuã, ſed & actiuã. Vnde quandoq; proles aſſimilatur magis matri, quàm patri. Vnde quod dicũt philoſophi intelligendum eſt p appropriationem. Et iterũ dicit Dam. quod ſpiritus ſanctus non ſolũ dedit virgini potentiam receptiuam, ſed etiam generatiuã: & ſicut prius oſtenſum eſt, propter materiam ſolum nõ eſt appellãda mater, ſicut patet in formatione mulieris de coſta viri. Et qm̃ iſta poſitio nimis parum dicit: ideo ſunt alij, qui ſuperaddunt, & dicunt ꝙ non ſolum cooperata fuit ſpũi ſancto miniſtrando principium materiale, ſed ẽt in vltimę formę inductione. Nam in tota operatione cooperari non potuit, quoniam formatio corporis inſtãtanea: prout formatio cõprehendit totam tranſmutationem fieri nõ poteſt, niſi a virtute infinita. In vltimæ autem formæ inductione cooperari potuit, pro eo ꝙ vltima forma in inſtãti poteſt induci a natura, vel a virtute creata: & ideo in hoc in quo cooperata fuit ſpiritui ſancto potentia virginis generatiua, pro tãto dicitur mater, quia operata fuit conceptionem & quantum ad initiũ, & quantum ad conſummationem. Sed hæc poſitio nimis dicit. Primũ, quia eiuſdem eſt factum eſſe, cuius eſt fieri: quòd ſi cõceptionem efficere nõ eſt vritutis creatę, ſed increatæ, ſimiliter nec ipſum cõceptum eſſe. Rurſus. Inducens vltimam formam nobilius eſt, quàm præparans: non ergo videt decens quòd ſpũs ſanctus prępareret ꝑ ſe, & vltimã formã ĩducat cũ virgine. Difficile eſt nihilominus aſſignare, q̃ ſit illa forma vltima, in cuius inductione cooperatur virginis potentia generatiua. Illa.n. nõ poteſt anima: qm̃ a ſola creatione habet originem. Nõ organizatio corporea, vt videt: quia illa non inducitur ſubito, ſed ꝑ ſucceſſionem a natura. Inducitur.n. per motum non per mutationẽ. Motus.n. eſt trãſmutatio ſucceſſiua, nõ mutatio inſtantanea, vt dicit Phũs. Et qm̃ prima opinio parum dicit, & ſecunda multũ excedit, ſuis obliquitatibus dirigunt nos in veritatis viã. Et propterea melius ſentire videntur qui dicunt medium, videlicet quòd beata virgo habuit virtutem ſibi diuinitus datam, perquã adminiſtraret materiã illi cõceptui, materiã inquam, quæ non ſolum habuit rationem materię, ſiue potentiæ paſſiuæ, ſed etiam ſufficientiã, & virtutẽ ad prolis productionem. Illa tñ virtus per ſe non poterat prodire ad perfectum actum, niſi per ſucceſſionem in tempore: ſed quoniam non decebat

carnem

D.Thom. 3. par. q. 31. ar. 3. 3. ſent. q. 2. ar. 1. cui contra di. Sco. diſt. 4 3. q. 2.

16 de ani.

carnē Xp̄i formari ſucceſſiue,ſicut in
ꝓcedentibus oſtenſum eſt: ideo ſpūs
ſanctus ſua infinita virtute perduxit
illam materiam ad actum cōpletum:
& ꝑ hoc in nullo virgini derogatur,
ſi deus ſua virtute accelerauit, quod
in alijs mulieribus ſucceſsiue ꝓducit
ad eſſe. Non.n.fuit minor potētia in
virgine,ꝗ̄ in alia muliere,imo multo
maior, quia potentiā naturalē,& ſu
pernaturalem habuit,qua ſubmini-
ſtrare poterat materiam, & ipſa ſola
adeo ſicut mulier viro cōmixta:vnde
tota ſubſtantia Xp̄i fuit de matre ſua.
Et ideo ſi velimus ſentire recte,& loq̄
veriori modo fuit virgo mater Xp̄i,
ꝗ̄ ſit aliqua mater filij ſui: vnde & ꝑ
illam virtutem ipſum in ventre ꝑ no
uem menſes conſouit: & ſic patet, ꝙ
virgo Maria aliquo modo fuit in con
ceptione filij cooperata,videlicet ſub
miniſtrando ſufficientem materiam
virtuti actiuę,quę tū ſupra ſuum poſ
ſe accelerata fuit,& ad complementū
perducta per virtutem infinitā.Et in
hoc conſonat ſacra ſcriptura,quę mo
do dicit Xp̄m natum de virgine, mo-
do dicit factum.Conſonat etiam ver
bum Damaſc. qui dicit, ꝙ virtutem
habuit verbi ſuſceptiuam, & ḡnati-
uā.Generatiuam,quia potuit ſemina
rium corpori Xp̄i miniſtrare ꝑ virtu
tem ſibi collatam diuino munere. Su
ſceptiuam vero, quia ſolum dei ver-
bum potuit carne aſſumptam in in-
ſtanti formare, qđ quidem verbum
ſuſceptum eſt a virgine. Rōnes ergo
oſtendentes in filiij dei conceptione
virginē aliquo modo cooperatā fuiſ-
ſe,ſunt concedendę.
32 AD illud vero quod obr̄ de glo.ſu
per Galat.4.&c.iam patet reſponſio.
Hæc.n non excludit veram potentiā
generatiuam a virgine, ſed ponit ibi
aliquam vim eſſe ſupra naturam, ſeu
ſupra vim naturę.Vnde remouet vi-
ri ſeminis cōmixtionem, & ideo ſic
dr̄ factus, ꝙ nihilominus dr̄ natus.
Et eſt ſimile,ſi deus vni virgę aridę
daret vim germinādi, quā habet vna
viridis,& pręter hoc faceret ipſam in
inſtanti fructificare, virga illa dicere
tur fructum feciſſe,& attuliſſe: & ni-
hilominus fructus ille diceretur eſſe
factus ex illa virga,ita ꝙ ſimul dice-
retur factus,& ortus.ſic & in propo-
ſito eſt intelligendum, talis.n.pręceſ
ſit figura huius conceptionis in vir
ga Aaron. Ad illud qđ opponitur de 33
Damaſc. ꝙ carnē illam fecit creans,
non ſeminans. Dicendū,ꝙ ſicut per
actum creationis non intendit dice-
re,ꝙ caro illa facta fuerit ex nihilo,
ſed ꝙ ad perfectionem deducta eſt ꝑ
virtutem infinitam: ſic etiam ꝑ hoc
quod dicit non ſeminans,non priuat
potentiam actiuam a virgine, ſed re-
mouet conſuetum modum operādi
naturę,qui eſt ꝑ ſeminis cōmixtionē
maris, & fœminę. Vtrum aūt virgo
excitata a ſpū ſctō ſeminauerit hoc
eſt ad locum matricis ſemen emiſerit,
quāuis aliqui dixerint:non eſt tamē
verbum illud frequenter in ore ver
ſandum,tum quia turpitudinem ha
bet annexā, & homo hr̄e debet mun
da labia in tali materia:tū etiam quia
certitudinē non habet ex ſe, nec ver
bis ſanctorum videtur multum con
ſonare. Vnde ſtultū eſt in talibus vel
le ita curioſe ſingula pertractare.Hoc
tn̄ ſufficiat dixiſſe, videlicet ꝙ virgo
miniſtrauit materiam aptam genera 34
tioni filij dei ſm carnem. Ad illud
quod opponitur, ꝙ nō fuit in ea ſm
rōnem ſeminalē. Dicendū,ꝙ verum
eſt,ſi ratio ſeminalis dicatur illa, ſm
quā natura conſueuit operari: ſic.n.
accipit Aug.ibi.ex hoc tū non exclu-
ditur quin aliqua potentia pręter mo
rem ſolitum diuinitus virgini ſit col
lata. Pręterea rōne adhuc potentię
iſtius actiuę non debet dici fuiſſe ibi
ſm rōnem ſeminalem, pro eo ꝙ ad
actum perfectum perducta fuit per
virtutem ſupra naturam:& reſpectu
talis modi operandi fuit ibi ſolum po
tentia obedientię.Et eſt ſimile, ſi de⁹
per commixtionē maris, & fœminę
in inſtanti perduceret fœtum ad com
plementum organizationis perfectę,
talis formatio non diceretur eſſe fa
cta ſm rōnem ſeminalem, quamuis
eſſet ibi vis actiua reſpectu talis or
ganizationis educendę in eſſe ꝑ tp̄is
ſucceſſionem: ſic & in propoſito in
telligendum eſt. AD vltimam rōnem 35
Dicendum,ꝙ rō illa non cogit,quòd

virgo Maria nõ fuerit cooperata ſpiritui ſancto in filij ſui conceptione aliquo modo, ſed ſolum ꝙ non fuerit cooperata in perducendo illã materiam ad eſſe completum: & hoc eſt quod primum fuit conceſſum: & ex hoc patet reſponſio ad obiecta.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Cooperatio glorioſę virginis ad conceptionem non fuit ſimpliciter naturalis, ſed multum habuit ſupernaturalitatis.**

Ad opp.

VTRVM illa cooperatio beatę virginis fuerit naturalis, vel miraculoſa. Et ꝙ naturalis videtur. Oĩs illa operatio, vel generatio eſt naturalis, rõne cuius genitus dr̃ eſſe filius naturalis: ſed Chriſt⁹ eſt filius naturalis virginis beatæ: ergo videtur, quòd beata virgo in eius conceptu fuerit naturaliter cooperata. Itẽ. Q̃n vir excitat, & adiuuat potentiã mulieris, non priuatur actu ſuo naturali: ergo ſi virt⁹ ſpũs ſancti multo perfectius fœcundauit, q̃ virtus ſeminis virilis fœcundaſſet: ergo ipſius virtus generatiuæ actum non abſtulit, ſed perficit. Et ſi hoc verum eſt: tunc virgo naturaliter fuit cooperata. Itẽ. Si aliquis operatur ſm potentiã diuinitus ſibi collatam, operatio illa naturalis dr̃ non miraculoſa, pro eo ꝙ licet virtutes naturales oẽs collatæ ſint ei diuinit⁹: tñ operatio egrediens a potentia intrinſeca innaturalis eſt, & exercetur naturaliter, niſi egrediatur voluntarie: ſed potentia generatiua collata fuit ei, nec cooperabatur ipſi virtuti agenti voluntarie: ergo videtur quòd cooperaretur potentiæ naturali, & naturaliter agenti. Item. Maior eſt inhabilitas in mortuo ad opera quæ ſunt hominis viuentis, q̃ in virgine reſpectu mulieris prægnantis. Sed ſi deus de mortuo faciat viuum, operationes ſubſequẽtes ſunt ſibi naturales, ſicut in Lazaro, qui naturaliter comedebat, & alia faciebat: ergo pari rõne, imo multo fortiori videtur, ꝙ illa operatio virginis naturalis fuerit, poſtquam collata fuit ei potẽtia generandi. Sed contra. Nulla operatio naturalis eſt mirabilis: qm̃ ex oppoſito diuiduntur. Sed conceptio filii dei a virgine fuit mirabilis: ergo non videtur ꝙ fuerit naturalis. Item. Nihil quod naturaliter fit, eſt nouum, pro eo ꝙ omne tale præceſſit in ſuo ſimili. Sed conceptio Chriſti a virgine nouum quid fuit, vt dicitur Hiere. 31. Nouum faciet dñs ſuper terrã. Item. Naturale eſt illud, quod idẽ eſt apud omnes, ſed modus concipiendi beatæ virginis non ſolum nõ fuit apud omnes: ſed nuſquam reperitur niſi in ea ſola: ergo videtur ꝙ operatio illa non fuerit naturalis, ſed miraculoſa. Item. Si aliqua virtus operatur illo manente, quod eſt ei incompoſſibile [per naturam, illius operatio non eſt naturalis, ſed miraculoſa. Sed virginitas incompoſſibilis eſt generationi] prolis per naturam: ergo ſi virgo Maria concepit permanens virgo, videtur, ꝙ illa operatio non ſit attribuenda naturę, ſed magis miraculo.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, ꝙ generatiua potentia in virgine fuit excitata a ſpiritu ſancto, & fuit ſupra poſſe ſuum eleuata. Excitata fuit vt poſſet præparare materiã conceptui, ſm ꝙ competit ſexui muliebri: ſed ſupra naturam 36
fuit eleuata, dum data eſt ei potentia præparandi materiam, ſm ꝙ tam nobili, & tam perfectę conceptioni competebat. Et ideo virgo Maria potẽtiã habuit ſupra naturam, & potentiam ſm naturam. Et potentia ſupra naturam fuit ei in ſanctificatione collata, & vtraque erat in illa conceptionis tpe in complemento ſuæ operationis conſtituta. Et ideo operatio, ſiue cooperatio partim quodãmodo fuit naturalis, & quodammodo ſupra naturã. Et eſt ſimile: ſi deus daret mihi potẽntiã vnum intelligere, & multa ſimul intelligerem, partim eſſet naturale in hoc, ꝙ vnum intelligerẽ: partim ſupra naturam in hoc, ꝙ duarum illarum rerum intellectus nõ poſſunt

ſimul ꝑ naturã ſtare: ſic & in ꝓpoſito intelligendũ eſt,quia hoc erat naturę conſonum,vt virgo miniſtraret humorem ſufficientem ad conceptũ, quantum miniſtrat ſexus muliebris; ſed ꝙ ꝑ ſe ſola miniſtraret quantum miniſtrat mulier coniuncta viro,hoc erat ſupra naturam: & ideo admirabile,& inſolitum. Concedendũ eſt ergo ꝙ illa operatio non fuerit naturalis oĩno,imo aliquid habuit ſupra naturam: quia hoc inter oĩa mirabilia fuit mirabile ꝑcipuum,virginalem.ſ. vterum eſſe ſimul integrũ,& fœcundum. Vnde concedendæ ſunt rationes,quæ hoc oſtendunt.

37 A D illud ergo qđ opponitur primo,ꝙ Chriſtus fuit filius naturalis. Dicendum,ꝙ operatio ſupra naturã, operationem naturalem non excludit. Vnde quãuis ipſum mirabiliter conceperit:põt tñ ꝓꝑ naturalem operationem concurrentem dici filius naturalis ad oſtendendam veritatem
38 generationis. AD illud quod obr̃,ꝙ qñ vir excitat potentiam in fœmina, non aufert ei potentiam naturalem. Dicendum,ꝙ eſt verum: nec ſpiritus ſanctus abſtulit operationem naturalem a virgine ſm ꝙ decebat eam hr̃e in conceptione tam nobili. In hoc tñ non eſt ſimile: quia vir nõ dat nouam potentiam mulieri concipiendi, nec eleuat ſupra naturam,ſed excitat, & adiuuat ad exeundum in operationem ſibi debitam: non ſic eſt in propoſito, quia ipſi virgini collata fuit virtus ſupra naturam. Vnde aliquid potuit virgo beata, quod nunquam
39 potuit aliqua fœmina. A D illud qđ opponitur,quod qñ operatur per aliquam potentiam ſibi datam, naturaliter operatur. Dicendum,quod aliqñ datur potentia ad actum naturæ cõſonantem, aliqñ datur potentia ad actum excedentem terminos naturæ. Quando datur potentia ad actum naturę conſonantem,tunc & ſi collatio illius potentiæ ſit mirabilis,operatio tñ eſt naturalis, ſicut ſi detur potentia videndi cęco. Quando autem datur potentia ad actum excedentem terminos naturæ:tunc non ſolũ potentiæ collatio eſt mirabilis, ſed etiã exitus illius potentiæ in actum eſt mirabilis: vt ſi aſino detur potentia loquendi,& lapidi potẽtia videndi. Et qm̃ virginem manentem virginem concipere hoc eſt ſupra terminos naturę:hinc eſt ꝙ quantuncũq; conferatur ſibi potentia,adhuc tñ eſt operatio mirabilis. Vnde duplex fuit hoc 40
miraculum, videlicet in potentię collatione,& in ipſa operatione. In fœcundatione autem mulierum ſterilũ, ſicut Sare, & Heliſabeth ſolũ fuit miraculum in reſtitutione potentiæ, in hoc ꝙ eſt ibi ſterilis fœcundata: ſed non fuit ibi miraculum in executione,quia non ſimul manſit ſterilitas, & fœcunditas:imo fœcunditas abſtulit ſterilitatem: hoc autem fuit ſingulariter admirabile,ꝙ fœcunditas virginis Marię nõ abſtulit virginitatẽ: ſed nec virginitas excluſit fœcunditatem. A D illud quod opponitur vl 41
timo,iam patet reſponſio de mortuo viuificato. Licet enim mortuum viuificari ſit ſupra naturam: tñ ex quo viuificatus eſt,operationẽ naturę exercere non eſt admirabile: quia hoc in nullo repugnat naturę:nõ ſic autem eſt in virgine concipiente.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Glorioſa virgo, non debet dici Chriſtotocon,ſed Mater Dei; & genitrix Dei vere, iuſte, & deuote, contra impium Neſtorium.

VTRVM virgo Maria ſit genitrix dei appellãda,& ꝙ ſic vr̃. Damaſ. lib.3.c.12. Theotocon .i.dei genitricem principaliter,& vere ſanctã Mariam prędicamus virginem. Item. Iuſte,& vere theotocon.i. dei genitricem nominamus:hoc enim nomen vniuerſum myſterium incarnationis oſtendit. Item. Hoc ipſum videtur ratione: quia quicquid dr̃ de illo hoie dr̃ de

Fundamenta.

filio dei ꝑꝑ cõicationẽ idiomatum : ſed Ieſus fuit filius beatę Marię·ergo deus fuit filius beatæ Mariæ, ergo a relatiuis beata Maria eſt mr̃ dei. Itẽ. ſic ſe habet fili⁹ dei ad virginẽ mr̃em, ſicut ſe hẽt filius hoĩs ad deũ pr̃em: ſed Ieſus eſt filius dei pr̃is: ergo deus eſt Mariæ filius:ergo virgo Maria eſt
Ad opp. recte dei genitrix appellanda. Sed cõtra. Dam. in 3. li. c. 12. Chriſtotocõ: i. Xp̃i genitricẽ nõ dicimus virginẽ: ergo ſi Xp̃s deus eſt, vr̃ ꝙ nõ debemus eam dicere dei genitricẽ. Itẽ. Secũdũ hoc virgo Maria ẽ mr̃, ſm qđ ẽ cõſubſtãtialis ꝓli: ſed nõ eſt cõſubſtantialis ꝓli ſm diuinã naturã, ſed ſm humanã: ergo cum deus noĩet Xp̃m ſm diuinã naturã, nõ videt̃ ꝙ ſit dei genitrix appellãda, ſed Xp̃i genitrix. Itẽ. Propter aſſumptionẽ humanæ naturæ a filio deus pr̃ nõ dr̃ eſſe hoĩs genitor: ergo nec econuerſo, dei genitrix dicenda eſt virgo Maria. Item. Iuxta hoc quærit̃, quare magis Dam. vult ꝙ dicat̃ dei genitrix, q̃ Xp̃i genitrix. Si. n. in Xp̃o intelligitur diuinitas, & humanitas, imo intelligit̃ tota trinitas ſm Ambroſ. in noĩe Chriſti, non videtur ꝙ vlla fiat veritatis, aut virginalis dignitatis immutatio,

42 RESP. Dicendũ, ꝙ verba fidem Chriſtianam exprimentia debẽt eſſe ab errore longinqua, & deuotioni approximantia, maxime illa, in quibus eſt ſermo de virgine Maria: ipſa. n. cũctas hæreſes interemit ĩ vniuerſo mũdo, veritatẽ ex ſeipſa concipiendo, & pariendo. Ipſa etiã recõciliationem toti generi humano ꝓmeruit: & iõ erga eã debet oĩs ardere Xp̃ianorũ deuotio: & ꝓpterea quia beata virgo illum concepit, qui nõ tm̃ dicendus eſt Chriſtus propter vnionẽ, ſed etiam deus verus propter æternam generationem, dei genitrix debet dici, vt ex ipſo vocabulo honoretur, & impietatis error extinguatur, qui dixit Mariã concẽpiſſe purum hoĩem. AD cuius erroris fomentum Neſtorius (vt narrat Dama. verus doctor) voluit eam Chriſti genitricem, & nõ dei genitricẽ appellare, quaſi purũ hoiem genuiſſet. Et ideo Dam. verus doctor & virginis amator docet nos vocabulum hoc effugere: non quia falſum, ſed quia hęreticus ſub illo volebat occultare venenũ. Vnde Dam. 3. li. c. 12 Chriſtotocon. i. Chriſti genitricem nõ dicimus virginem: qm̃ in deſtructionẽ theotocos. i. dei genitricis vocis, nequam & inquinatus Neſtorius cum patre eius diabolo inuenit. Concedendæ ſunt ergo rõnes hoc oſtendẽtes, ꝙ btã virgo eſt dei genitrix appellãda iuſte, & veraciter, & deuote.

AD illud quod opponitur de Da- 43
maſc. iam patet reſponſio: non. n. negat eam eſſe Chriſti genitricem eo ꝙ ſit falſum, ſed quia hęreticus ſub illo verbo abſcondebat venenum. AD il- 44
lud quod opponitur, ꝙ non eſt ei cõſubſtantialis. Dicendum, ꝙ mater dei dicitur non propter hoc ꝙ ipſa genuerit eum ſm diuinam naturam, ſed propter idiomatum communicationem, & myſterii incarnationis expreſſionem, & ipſius virginis honorificationem. Vnde ratio illa non valet, Non eſt mater dei ſm diuinam naturam: ergo non eſt mater dei: ibi eſt enim conſequens, ſicut ſi ita argueretur, Hoc non prædicatur de illo per ſe: ergo non prædicatur de illo aliquo genere prędicandi. AD illud 45
quod opponitur, quòd deus non dicitur genitor hominis. Dicendum, ꝙ poteſt dici: non tamen conſueuimus ita vti illo vocabulo: quia illa appellatio non ſic facit ad expreſſionem piæ fidei, ſicut illa, qua appellamus virginem matrem dei. AD illud qđ 46
opponitur, quare non dicitur Chriſtotocon. Dicendum, quòd nomen Chriſti magis cõmunicatur creaturis, quàm nomen dei. Vnde & Dauid dicitur Chriſtus domini, & alii reges Iſrael: & ideo verbum illud magis erat propinquum errori. Nunc autem quia ille error extirpatus eſt, cõmuniter eam vocamus & matrem Chriſti, & matrẽ dei, cum imploramus oculos miſericordię ſuæ ad nos conuerti.

## SI PERSONA VEL NATVRA PERSONAM, vel naturam aſſumpſit, & ſi natura dei incarnata ſit.

### DISTINCTIO V.

De modo vniẽdi diuinam, & humanã naturam in Christo

PRAETEREA inquiri oportet, cũ ex præmiſſis conſtet verbum Dei carnem,& animam ſimul aſſumpſiſſe in vnitatem perſonæ, quid horum potius concedendũ ſit, ſcilicet ꝙ perſona perſonam, vel natura naturam, vel perſona naturam, vel natura perſonam aſſumpſerit. Et an ita conueniat dici diuinã naturã eſſe incarnatam, ſicut deus incarnatus,& verbum incarnatũ ſane dicitur. Hęc inquiſitio, ſiue querendi ratio iuxta ſacrarum authoritatũ teſtimonia partim implicita atque pplexa,partim vero explicita eſt,& aperta. Certũ eſt enim, & ſine ambiguitate verum, ꝙ non natura perſonam, nec perſona perſonam,ſed perſona naturam aſſumpſit:quod ſanctorum ſubditis cõprobatur teſtimonijs, & aſtruitur documentis, Ait enĩ Aug.in lib. de fide ad Petrum, Deus vnigenitus dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex virgine: & cum naſceretur,integritatem uirginitatis ſeruauit in matre. Et paulo poſt, Sic deus humanam naturã in vnitatem pſonæ ſuſcepit, ꝙ ſe humilians per miſericordiam incorruptæ virginis, vterũ ex ea naſciturus impleuit. Formam ergo ſerui, ideſt naturam ſerui in ſuã accepit ille deus perſonam. Itẽ.Deus verbũ nõ accepit perſonam hominis, ſed naturã. Item.Dei filius vnigenitus,vt carnem hominis animamque mundaret, ſuſceptione carnis animæque rationalis incarnatus eſt. His alijsq; pluribus authoritatibus euidenter oſtenditur, non naturã pſonam, nec perſonã perſonam, ſed perſonam naturam recepiſſe.

Ca.2. post medium. Ibidẽ paulo poſt. Philip. 2. Ibid. c.17 Eod.li.c.2

De quarto vero quæſtionis articulo vtrum .ſ. natura naturam aſſumpſerit, ſcrupuloſa etiam inter doctos quęſtio eſt. Quia & in hoc plurimum diſſentire videtur, qui authoritate præclari alijsq; doctiores in ſacra pagina extiterunt, nec tantũ alij ab illis, verum etiam ijdem a ſeipſis diſſonare videtur, ſicut ſubiecta capitula docent. Legitur.n.in cõcilio Toletano ſexto . traditum ſic. Solũ verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, Et cum tota trinitas operata ſit formationem ſuſcepti hominis,quoniam inſeparabilia ſunt opera trinitatis:ſolus tamen filius accepit hominẽ in ſingularitatẽ perſonę non in vnitatem diuinæ naturę,id eſt, quod eſt proprium filij, non quod commune eſt trinitati.Idem in concilio 11. Toletano. Vnius ſubſtantię credimus deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum , non tamen dicimus vt huius trinitatis vnitatẽ Maria virgo genuerit, ſed tantũ filium, qui ſolus naturam noſtrã in vnitatem perſonæ ſuæ aſſumpſit. Incarnationem quoque huius filij dei tota trinitas operata eſſe credenda eſt: ſolus tamen filius formam ſerui accepit in ſingularitatem perſonę.His inſinuari videtur qđ perſona tm̃ naturã,non natura naturã aſſumpſerit.Si.n.qđ cõe eſt tri-

De parte quæſt. perplexa. Cap.1. Iohan.1. De Toletano concilio hic ponit ea, quibus innuĩ videt natura non accepiſſe naturam.

eſt trinitati, non accepit hoīem, ergo nō natura diuina, quæ cōis eſt tribus pſonis. Cui vſ obuiare quod Aug. ait li. de fide ad Petrū, Nec diuinitas, inqt Chri aliena eſt a natura pr̄is, ſm illud, In principio erat verbū, nec humanitas eius aliena eſt a natura mr̄is, ſm id quod Verbū caro factum eſt. Illa enim natura, quæ ſemper genita manet ex patre, naturam noſtram ſine peccato ſuſcepit, vt naſceretur ex virgine. Hac authoritate videtur tradi, ꝙ diuina natura humanam ſuſcepit. Vbi vehementer moueri poſſumus, ꝙ eam genitam ęternaliter ex patre dicit, niſi forte natura pro perſona hic accipiat: alioquin ſi dixerimus naturam tribus perſonis cōem genitam eſſe, occurrunt nobis ex aduerſo quę in tractatu de trinitate diſſeruimus vbi diximus non naturā naturam, ſed perſonam pſonam genuiſſe. Quia ſi natura genuiſſet naturam, cum vna eadēque ſit natura trinitatis, eadem res ſeipſam genuiſſet. Quod Aug. fieri poſſe negat. Sed alibi certum reperimus documentum, quo natura naturam aſſumpſiſſe monſtratur. Ait enim Aug. in primo libr. de Tri. Etiam ſeipſo Chriſtus factus eſt minor formam ſerui accipiens. Neque enim ſic accepit formam ſerui, vt amitteret formam dei, in qua erat æqualis patri: vt in forma ſerui, & in forma dei idem ipſe ſit vnigenitus filius patris, quia forma dei accepit formam ſerui. Si autem forma dei formam ſerui accepit, ſine dubio natura naturam accepit. Formæ enim noīe natura ſignificatur, vt Aug. euidenter docet in libro de fide ad Petrum, Cum, inquit, de Chriſto audis, quia in forma dei erat, oportet agnoſcere firmiſſimeque tenere in illo formę nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma dei ergo erat, quia in natura dei patris ſemper erat, de qua natus erat. Hilarius quoque in 12. libro de Tri. ita ait, Eſſe in forma dei non alia intelligentia eſt, quam in dei manere natura. Didiciſti nomine formæ intelligentiam fieri naturæ, at audiſti quòd forma dei formam ſerui ſuſcepit. Vnde conſequens eſt, quòd natura diuina naturam humanam ſuſcepit. Quod etiam Hiero. in explanatione fidei euidenter inſinuat, inquiens, Paſſus eſt filius dei, non putatiue, ſed vere, ſecundum illud, Paſſus eſt quod pati poterat ideſt nō ſecundum illam ſubſtantiam quæ aſſumpſit, ſed ſecundum illā quæ aſſumpta eſt. Ex quo apparet diuinam ſubſtantiam aſſumpſiſſe humanam. Ex verbis autem Auguſtini ſuperius poſitis abhibita diligentia innui videtur ſolum verbum carnem factum, & naturam ſolum ſuſcepiſſe humanam, & diuinam naturā eandem accepiſſe. Ait enim, Trinitas nos ſibi reconciliauit per hoc quòd ſolum verbum carnem ipſa trinitas fecit. In quo ſic veritas incommutabilis manet diuinæ humanæque naturæ, vt ſicut vera ſemper eſt eius diuinitas, quam de patre habet, ita vere ſemper, & incommutabilis eius ſit humanitas, quam ſibi vnitam ſumma diuinitas gerit. Ecce, & ſolum verbum dixit carnem factum, & humanitatem diuinitati

Ad Phil. 2 Cap. 2. aň mediū ca.

Iohan. 1.

Ideſt li. ſ. Sententiarū diſt. 5.

Lib. 1. de trini. c. 1. aň mediū C. 7. & 11.

Quid formæ noīe intelligat.

Cap. poſt mediū ca.

Nō lōge a pricipio

Tom. 4. in explanatione ſymboli ad Damaſum diſtinct. 1.

Aug. de fide ad Petrum c. 2. in ſine.

vnitam, Idem quoque ſuperius dixit ſeruilem formam a ſolo filio ſuſceptam, quam tota trinitas fecit. Iam facile eſt agnoſcere, quam diuerſa, & multiplicia ſuper quæſtione propoſita authores tradiderunt. Ideoque poſteriores ea legentes, varias atque contrarias, ex prędictis occaſionem ſumentes, promunt ſententias. Diſt. 2 lib.

Quid de hoc tenendum ſit.

NOS autem omnis mendacij, & contradictionis notam a ſacris paginis ſecludere cupientes, orthodoxis patribus atque catholicis doctoribus nulla prauę intelligentiæ ſuſpicione notatis conſentimus: dicentes, & perſonam filij aſſumpſiſſe naturam humanam, & naturam diuinam humanæ in filio vnitam, eamque ſibi vniſſe vel aſſumpſiſſe: vnde & vere incarnata dicitur. Quòd vero dicitur, ſolus filius formam ſerui accepiſſe, per hoc nõ excluditur diuina natura ab aceptiõe ſeruilis formę, ſed aliæ duæ perſonæ, pater ſcilicet, & ſpiritus ſanctus. Itẽ & illud aliud, ſcilicet, Quod eſt proprium filij non ꝙ commune eſt trinitati, hominem accepit, ſic oportet intelligi, id eſt, proprie in hipoſtaſi filij, non in tribus communiter perſonis, diuina natura humanam naturam ſibi vniuit. Qui ſenſus ex verbis Ioann. Dama. confirmatur, qui totam diuinam naturam in vnam hypoſtaſim incarnatam eſſe euidenter aſſerit, dicens. In humanatione Dei verbi aimus omnem, & perfectam naturam deitatis in vnam hypoſtaſeon incarnatam eſſe, id eſt, vnitam humanę naturæ, & non partem parti. Omni enim humanæ naturę aimus eſſe vnitam omnem deitatis naturam vel ſubſtantiã. Item, Eadem eſt natura in ſingula hypoſtaſeon, id eſt, perſonarũ: & quando dicimus naturam verbi incarnatam eſſe, ſm beatos, ſcilicet ſecundum Athanaſium, & Cyrillum, deitatem dicimus eſſe vnitam carni; & vnam naturam dei verbi incarnatam confitemur. Verbũ autem, & quod commune eſt ſubſtantiæ poſſidet, & quod proprietatis eſt habens hipoſtaſeos, ideſt, perſonæ. Et ex his manifeſte oſtenditur quod natura diuina incarnata eſt. Vnde & eadem vere dicitur ſuſcepiſſe humanam naturam. Determinatio auctoritatũ. Lib. de orthodoſa fide. 3. ca. 6 Lib. & ca. eiſdẽ paulo inferius: & rurſus. cap. 7

An diuina natura debeat dici caro facta.

SED quęritur, vtrum eadem diuina natura debeat dici caro facta, ſicut verbũ dicitur caro factũ. Si. n. idem eſt incarnari quod eſt carnem fieri, videri poteſt ita debere dici ꝙ ſit caro facta, ſicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus, quia ſi illud dictum in ſacra ſcriptura reperiretur, ex eadẽ intelligentia acciperetur, qua cum dicitur incarnata. Sed quia illud auctoritas ſubticuit, atque locutionis modus nimiam videtur facere expreſſionem, ſi natura diuina diceretur caro facta, melius ſilere hoc puto vel negare, quam temere aſſerere, ne ſi illud dicatur, conuertibilitas naturæ in naturã ſignificari putetur. Ex præmiſſis indubitabiliter conſtat, quòd perſona verbi ſiue natura hominis naturam ſcilicet carnem, & animã Ioa. 1. a. Reſpõſio.

aſſumpſit, ſed non perſonam hominis. Si autem natura diuina naturam hominis accepit, quare non dicitur facta homo vel eſſe homo, ſicut verbum dei? Ad quod dici poteſt, quod dei filius dicitur factus homo vel eſſe homo, non ſolum quia hominem aſſumpſit, ſed

Reſpõſio.

quia ipſum in vnitatem & ſingularitatem ſui & pſonæ accepit. Natura autem diuina hominem quidẽ accepit, id eſt, hominis formã ſibi vniuit, ſed non in ſingularitatem & vnitatem ſui. Seruata enim proprietate ac diuerſitate duarum naturarum, perſonæ ſingularitas extitit. Ideoque non ſic dicitur diuina natura eſſe homo vel facta homo, ſicut dei filius. Quidam tamen indifferenter vtrunque concedunt.

### Quare non accepit perſonam hominis, cum hominem acceperit.

IDEO vero non perſonam hominis aſſumpſit, quia caro illa & anima illa non erat vnita in vnam perſonam, quàm aſſumpſerit, quia non ex illa conſtabat perſona, quando illis vnitum verbum eſt. Nam ſibi inuicem vnita ſunt ſimul cum verbo. Altera tamẽ vnione inuicem vnita ſunt illa duo ſcilicet anima & caro, alia vnione verbo vnita ſunt. Quia alia eſt vnio animæ illius ad carnẽ, & alia eſt vnio verbi ad animam illam & ad carnem. Non ergo accepit verbum dei perſonam hominis, ſed naturam, quia non erat ex carne illa & anima illa vna compoſita perſona quam verbum accepit, ſed accipiendo vniuit, & vniendo accepit.

### Contra hoc oppoſitio, qua probare quidam volunt perſonam accepiſſe perſonam.

Ex Boetio lib. contra Euthycen & Neſtorij de duabus naturis in vna perſona Chriſti.

HIC a quibuſam opponitur, quòd perſona aſſumpſit perſonã. Perſona enim eſt ſubſtantia rationalis indiuiduæ naturæ, hoc autẽ eſt anima. Ergo ſi animam aſſumpſit, & perſonam: quod ideo non ſequitur, quia anima non eſt perſona, quando alij rei vnita eſt perſonaliter, ſed quando per ſe eſt: abſoluta.n. a corpore perſona eſt, ſicuti angelus. Illa autem anima nunquam fuit, quin eſſet alij rei cõiuncta. Ideoque non ea aſſumpta, perſona eſt aſſumpta. Aliter quoque nituntur probare verbum dei aſſumpſiſſe perſonam, quia

Alia probatio.

aſſumpſit aliquem hominẽ. Aſſumpſit enim hominẽ Ieſum Chriſtum, ergo aliquem hominem. Quod autem hominẽ Ieſum Chriſtum aſſumpſerit, Aug. in expoſitione ſymboli ſub anathemate tradit, dicens, Si quis dixerit atque crediderit hominem Ieſum Chriſtum a filio dei aſſumptum nõ fuiſſe, anathema ſit. Qui etiã in pluribus ſcripturę locis huiuſmodi vtitur locutionib[9], Ille homo a verbo eſt aſſumptus. Ille homo factus eſt Chriſtus. Et propheta de homine Chriſto loquens deo ait, Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti, &c. Ex quibus conſequi, videtur ꝙ aliquis homo aſſumpt[9] ſit a verbo, & ita perſona a perſona ſit aſſumpta. Sed quia hoc nefas eſt dicere aut

De prædeſti. ſanctorum lib. 1 capit. 15

Pſalm. 64

Reſpõſio determi-

re aut ſentire, præmiſſæ locutiones eiſque ſimiles ſecũdum hanc intelligentiam ſane accipi debent, vt homo Chriſtus, ſiue homo ille ſiue quidam homo dicatur aſſumptus a verbo ſiue vnitus verbo, non quia hominis ꝑſona ſit aſſumpta vel vnita verbo, ſed quia illa anima & caro ita aſſumpta ſunt & vnita verbo, in quibus ſubſiſtit perſona dei & hominis, vt ad hominis naturam non ad perſonā reſpicias, cum aſſumptum vel vnitum, vel quendam aliquem in huiuſmodi locutionibus ſcriptura commemorat. Quocirca cum quęritur ſine propoſita authoritate, an aliquis vel quidam ſit aſſumptꝰ a verbo, vel vnitus verbo ſine diſtinctione intelligentiæ, non eſt hic reddenda reſponſio, quoniam multiplex præmiſſa eſt quæſtio, ſed inſtantiam quęrentis ita determinato. Si de hominis perſona quęris, reſpondeo, non: ſi de hominis natura, dico: eſt.

nans præmiſſas locutiones.

De modo vniendi diuinam, & humanam naturam in Christo ſecundum fidei aſſertionem oſtēdens, ꝙ illa vnio eſt in perſona.

## DISTINCTIO V.

### Præterea inquiri oportet.

Expoſitio.

SVpra egit Magiſter de myſterio incarnatiōis quantum ad verā vnionem naturarũ. In hac parte intendit inquirere vniendi modum. Et quoniam dupliciter contingit procedere inquirēdo, aut ſecundum fidei ſtabilitatē, aut ſm opinionis probabilitatem: ideo pars iſta habet duas partes. In prima enim determinat de modo vnionis illarum duarum naturarũ ſm fidei aſſertionem, oſtedensꝙ illa vnio eſt in perſona. In ſecunda vero determinat ſm diuerſorum doctorum opinionē ſequenti diſt, Ex pręmiſſis autē emergit quęſtio &c. Prima pars quæ continet præſentem diſt. diuidit̄ in duas partes. In prima mouet Magiſter multiplicem quæſtionem circa vnionem duarum naturarum in perſona, ſiue circa aſſumptionem humanæ naturæ a diuina. In ſecunda vero eam determinat, ibi. Hæc inquiſitio, ſiue inquirendi ratio &c. Prima pars remanet indiuiſa. Sed ſecunda diuiditur in tres partes. In quarum prima Magiſter determinat quæſtionem principalem. In ſecunda vero quæſtionē incidentem determinat. ibi. Sed quæritur, verũ diuina natura &c. In tertia vero regredit̄ ad principalis qōnis explanationē ibi. Iō vero nō ꝑſonā hominis &c. Prima pars diuidit̄ in partes duas. In quarũ prima rñdet ad quęſtionem propoſitā per triplicem eius articulum: & perplexitatem oñdit eſſe circa quartũ articulũ pp apparētem cōtrarietatem auctoritatũ. In ſecunda vero auctoritates, quæ videntur eſſe contrariæ reducit ad intellectum, concordiam, & veritatem, ibi. Nos aũt omnis mendacij &c. Secunda vero pars principalis, vbi determinat quæſtionem incidentem, duas habet partes. In prima determinat dubitationē. In ſecunda ſoluit quandam ſophiſticam rationem, ibi. Ex ꝓmiſſis cōſtat. Similiter & tertia pars principalis, in qua ſolutionē principalē explanat, habet duas partes. In quarum prima ꝓhabitā ſolutionem confirmat per rōnem. In ſecunda vero diſſoluit oppoſitiones, quæ ipſam videntur impugnare, ibi. Hic a quibuſdam opponitur, quòd perſona aſſumpſerit perſonam &c. Subdiuiſiones partiũ in litera manifeſtæ ſunt. Intellectus aũt generalis verſatur circa aſſumptionē humanæ naturæ a diuina in vnitatē perſonę tam ex parte aſſumentis, quàm ex parte naturæ aſſumptæ &c.

Diuiſio.

Nec diuinitas inquit Chr̄i &c. Dub.

Innuit Magiſter, ꝙ nec diuinitas aliena

aliena erat a natura pr̃is, nec humanitas a natura matris. Obijcitur. In patre, & filio eſt vna diuinitas: ergo in m̃re, & filio eſt vna humanitas: ergo ſicut pr̃, & filius ſunt vnus deus, ita mater, & filius ſunt vnus homo.

Reſpon. Reſp. Dicendũ, ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo notanda in verbo præmiſſo. Nam vnitas creatæ naturæ in creatura reſpectu creaturæ, & perſona reſpectu perſonæ, & ſi habeant aliquam conformitatẽ, propter hoc qđ aliqua creatura eſt ſimilis creaturæ in natura, & perſona eſt ſimilis pſonæ: magna tñ eſt differentia: quia natura diuina nõ multiplicatur in perſonis, ſed natura humana habet multiplicari in diuerſis perſonis. Vñ duo homines duas habent humanitates: & ſic non cogit illa ratio: quia in verbo propoſito non attenditur omnimoda ſimilitudo.

In forma dei ergo erat &c.

Dub. 2 Contra. Quia forma dicit reſpectum ad informatũ, informatũ autẽ dicit materiã, deus aũt nullam habet materiam: ergo nec habet formam.

Reſpon. Reſp. Dicendũ, ꝙ forma dupliciter dicitur. Vno modo ꝑ priuationẽ materiæ: & ſic deus eſt forma. Alio modo per comparationem ad materiam quam pficit: & hoc modo deus non ponitur eſſe forma. Primo modo intelligitur verbum propoſitum, ſecundo mõ fit obiectio. Vel aliter. Eſt.n. loqui de forma ſm quòd dicit relationem ad informatum ſm rem, vel ſecundum ꝙ dicit habitudinem ſecũdum modũ intelligẽdi. Et primo modo obijcitur, & ſecundo mõ accipitur in diuinis: qa ipſa deitas ſe habet in ratione formæ reſpectu dei: nulla tamen eſt differentia dei ad ſuam diuinitatem.

In humanatione dei verbi aimus omnem, & perfectam naturam deitatis in vna eius hypoſtaſeon incarnatam eſſe.

Dub. 3 Contra. Hoc ſignũ Omnem diſtribuit ꝓ ſuppoſitis; ergo ſi tres perſonę ſunt hypoſtaſes illius naturę, videtur ꝙ omnes ſint incarnatæ. Si tu dicas, ꝙ hoc ſignum (Omnem) nõ teneatur ſyncategorematice, vel vt ſignũ, ſed potius vt adiectiuum, & tantum valet (omnem) quantum & perfectam, videtur eſſe nugatio, omnem, & perfectum.

Reſpon. Reſp. Dicendum, quòd (Omnem) nõ tenetur ibi diſtributiue ſicut dictum eſt, ſed tantum valet dicere (oẽm naturam diuinitatis) quantum perfectam. Nec eſt ibi nugatio: quia, & non tenetur ibi copulatiue, ſed expoſitiue, & accipitur, &, pro id eſt. Aliter poteſt dici ꝙ (omnem) priuat, vel remouet diuiſionem partis a parte, & perfectam ponit completionem: ita ꝙ ſit ſenſus, Diuina natura eſt incarnata in ſua perfectione, ita ꝙ non ſm partem, & partem, & quòd hic intellectus ſit verus, poteſt haberi per literam ſequentem.

Non ſic dicitur diuina natura eſſe homo, vel facta homo, ſicut dei filius.

Dub. 4 Contra. Hoc videtur eſſe falſum, quia homo prædicatur de omni eo de quo prædicatͬ filius dei: & hæc eſt vera. Diuina natura eſt filius dei: ergo hęc eſt vera. Diuina natura eſt homo.

Reſpon. Reſp. Dicendũ, quòd eſt prædicatio ſm identitatem, & per denominationem. Et prædicatio per denominationem illa magis ſeruat proprietatem prædicationis, q̃ illa, quæ eſt ꝑ identitatem: vnde hæc eſt magis propria, Filius dei generat, quàm iſta, Diuinitas eſt generatio, ſicut oſtenſum fuit in primo lib. Et q̃m filius dei eſt ſuppoſitum humanæ naturæ non ſic diuina natura: hinc eſt quòd iſta eſt magis propria, Filius dei eſt homo, quàm iſta, Diuina natura eſt homo: ideo Magr̃ non ſimpliciter eã negat, ſed dicit non eſt ita ꝓpria, nec eſt ita paſſim in vſum adducenda, pro eo ꝙ ad nimiam expreſſionem appropinquat &c.

Artic. 1. Ad intelligentiam autẽ huius partis incidit hic q̃ſtio circa aſſumptionem humanæ naturę a diuina. Et verſatur

ſatur hæc quæſtio circa duo princi-
paliter. Primo quæritur de ipſa aſſũ
ptione ex parte aſſumentis. Secundo
vero quæritur ex parte aſſumpti. Cir
ca primum quæruntur quinque. Pri
mo quæritur, vtrum aſſumere ſit a-
ctus conueniens diuinæ naturæ. Se-
cundo quæritur, vtrum ſit actus cõ
ueniens diuinæ perſonæ. Tertio quę
ritur, vtrum conueniat perſonæ per
ſe, an ratione naturæ. Quarto quę-
ritur, vtrum conueniat naturæ ab-
ſtracta omni perſonæ. Quinto quæ
ritur, vtrum hæc ſit concedenda, Di
uina natura eſt caro facta. Circa pri
mum ſic proceditur, & quæritur.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Aſſummere nõ eſt actus diuinę
naturæ, ſi aſſumere dicat vnio-
nem ad naturam, ſi autem di-
cat vnionem ad perſonam, vti-
que conceditur quod natura di
uina vniuerit ſibi humanam.

Ad opp. VTRVM aſſumere ſit a
ctus conueniens diui-
næ naturæ. Et quòd ſic
videtur auctoritate Au
guſt. in libr. de fide ad
Petrum. Illa natura quæ ſemper ge
nita manet apud patrem, naturam ſi
ne peccato ſuſcepit: ſed ſuſcipere, &
aſſumere idem eſt: ergo natura dei na
turam nr̃am ſuſcepit. Item. Expreſ-
ſius in lib. de tri. 1. ca. 6. Forma dei
accepit formam ſerui. Sed forma dei
non eſt aliud, quàm natura dei: ergo
ſi forma formam accepit, natura na-
ram aſſumpſit. Item. Rõne vr̃: hæc
eſt vera, & propria. Natura diuina
vnita eſt humanæ: aut ergo in illa v-
niõe ſe habet natura diuina vt agẽs,
aut vt patiens. Conſtat, quòd non vt
patiẽs: ergo ſe habet vt agens. Sed in
ipſa vnione agere nihil aliud eſt, quã
ipſa naturam aſſumere: ergo videtur
ꝙ aſſumere conueniat diuinæ natu-
ræ. Item. Natura diuina, & humana
vniuntur in vnitate perſonæ. Sed ex
illa vnione vere, & proprie dicit hu-
mana natura eſſe aſſumpta: ergo pa-
ri ratione diuina natura. Vel debet
dici ex illa vnione aſſumens, vel aſſũ
pta, ſed non aſſumitur: ergo illius eſt
aſſumere. Sed contra eſt auctoritas cõ
cilij Toletani, quam Magr̃ ponit in Funda-
litera. Dum tota trinitas operata ſit menta.
formationem ſuſcepti hominis: ſolus
tñ filius ſuſcepit hominem in vnita-
te perſonæ, non in vnitate naturæ: er
go ſi hoc ſoli filio conuenit, non vi-
detur quòd conueniat diuinæ natu-
ræ. Item. Anſelm. Pater, & filius, &
ſpiritus ſanctus nullo modo differũt
in natura: ergo quod conuenit diui-
ne naturæ conuenit pr̃i, & filio, & ſpi
ritui ſancto: ſed aſſumptio humanæ
naturæ nullo modo conuenit patri,
vel ſpũiſctõ ergo nullo modo vr̃ diui
næ naturæ cõpetere. Item. Diuina na
tura eſt quoddam ſimpliciſſimũ: ſed
ſimpliciſſimum cum vnitur, totaliter
vnitur: ergo ſi diuina natura vnitur
humanæ, & eam aſſumit, videtur qđ
hoc conueniat cuilibet perſonę. Itẽ.
Si aliquod vnũ in quo plura vniun-
tur, vnitur alicui, neceſſe eſt ꝑ conſe-
quens & illa vniri, ſicut patet. Nam
ſi punctus cui vniuntur multæ lineę
alicui coniungitur, neceſſe eſt & illas
lineas illi vniri. Si etiam anima, cui
vniuntur potentiæ, vnitur alicui, ne-
ceſſe eſt, & eidem potentias vniri: er
go ſi diuinæ perſonæ magis vniun-
tur in natura, ꝙ̃ linea in puncto, vel
potentia in aĩa, ſi aſſumere conuenit
diuinæ naturæ, neceſſe eſt ꝙ conue-
niat cuilibet pſonæ: ſed conſtat quòd
non conuenit cuilibet perſonæ: ergo
nec naturæ. Item. Hęc ſimpliciter eſt
falſa, & nullo mõ conceditur. Diui-
na eſſentia generat, vel natura: quo-
niam ille actus eſt actus proprius cõ
ueniens vni ſoli perſonæ: ergo ſi aſſu
mere eſt actus conueniens vni ſoli ꝑ
ſonæ, vtpote perſonæ filij, videtur ꝙ
hæc ſit neganda tanquam falſa, Diui
na natura aſſumit humanam. Item.
Regula eſt, & habita fuit in primo li
bro, quòd eſſentia non ſupponit per-
ſonã, nec ęcõuerſo: ergo diuina eſſen
tia, vel natura non poteſt pro perſo

na locutionem reddere veram,nec ꝓ
alio cui hoc cõueniat : quia ſoli filio
conuenit aſſumere: ergo videtur ſim
pliciter eſſe neganda ꝑdicta locutio.
5 RESPON. Ad prædictorum
intelligentiam eſt notandum,ꝙ tam
per verbum vniendi, quàm per ver-
bum aſſumendi importatur vnio di-
uinæ naturæ ad humanam. Differũt
tñ quãtum ad modum ſignificandi;
quia verbum vniendi dr̄ ab vnione
quę magis importat relationem,quã
actionem . Verbum autem aſſumẽdi
dicitur ab aſſumptione,quę principa
lius importat actionem. Vnde quam
uis cõcedatur ꝙ diuina natura vniat
ſibi humanam,& eidem etiam vnia-
tur:nullo tñ modo conceditur,quòd
diuina natura aſſumatur. Alia etiam
eſt differentia: quia vnire quantũ eſt
de ſe non dicit terminum relationis
vel actionis determinatæ . Pôt enim
aliquis aliquid vnire ſibi, & alij. Aſ-
ſumere aũt importat terminũ intrin
ſecum tam actionis,quàm relationis.
aſſumere enim hic eſt ad ſe ſumere.
Cum ergo vocabulum aſſumendi im
portet ſimul relationẽ, & actionem ,
ille terminus interius intellectus pôt
referri ad vtrunque , vel ad alterum
tantum,videlicet ad relationem . Si
ad vtrumque referatur,cum actio il-
la terminetur ad vnitatem aliquam,
tunc aſſumere dictũ de aliquo ſignat
non ſolum vnionem, ſed etiam illam
vnionem terminari ad vnitatem aſ-
ſumentis. Et quoniam illa vnio non
terminatur ad vnitatem naturæ, ſed
potius ad vnitatem perſonæ; iõ ſecũ
dum iſtum intellectum aſſumere nõ
conuenit diuinæ naturę . Diuina eñ
natura non aſſumpſit humanam in
vnitate naturæ:& iſto modo nõ con
ceditur,quòd eam aſſumpſerit diui-
na natura, hoc eſt ad ſe,ſiue ad pro-
priam vnitatem ſumpſerit. Si autem
terminus ille habeat reſpectum ad re
lationem vnionis tantum, tunc con-
ceditur,quòd diuina natura huma-
nam aſſumpſerit, hoc eſt ſibi vnierit:
vniuit enim ſibi humanam naturam
quamuis nõ in ſeipſa,ſed in vna per
ſona. Et iſto modo procedunt ratio-
nes,& auctoritates,quę ad hoc indu
cuntur;& ideo ſunt concedendæ.
AD illud vero quod obijcitur,ꝙ 6
ſolus filius ſuſcepit humanam natu
rã. Dicendum,quòd ly ſolum , non
excludit ibi naturam,quæ eſt in per-
ſona,& prędicatur de perſona:ſed ex
cludit alias duas perſonas,ſcilicet pa
trem,& ſpiritum ſanctum. Præterea
auctoritas illa non dicit ſimpliciter,
quòd ſolus filius ſuſceperit,ſed quòd
ſolus filius ſuſcepit in vnitatem pro-
priam:& tunc non eſt inſtantia de na
tura:quia( vt dictũ eſt) natura diui-
na non ſuſcepit humanam in vnita-
tẽ naturæ,ſed in vnitatem perſonæ.
AD illud quod opponitur,quod pa 7
ter,& filius, & ſpiritus ſanctus nullo
modo differunt in natura. Dicendũ,
quòd illa ẽ duplex. Vno enim modo
poteſt intelligi ſic, Pater,& filius,&
ſpiritus ſanctus nullo modo in natu
ra differunt:ideſt pater,& filius,& ſpi
ritus ſanctus habentes vnam naturã
nullo modo differunt ; & hoc eſt fal-
ſum,quia pater,& filius perſonaliter
differunt,& habent proprietates di-
ſtinctas. Alio modo pôt intelligi, vt
ſit ſenſus, Pater, & filius nõ differũt
in natura.i. non differunt diuerſita
te naturæ. Nihilominus tamen diffe
runt ad ſeinuicem re: & ab ipſa eſſen
tia,vel natura differunt ratione , vel
attributione. Aliquid enim attribui
tur perſonæ,quod non naturæ,& ecõ
uerſo. Et ideo ſicut non ſequitur, Di
uina natura eſt in tribus perſonis:er
go perſona patris eſt in tribus perſo
nis vna; ſic nõ ſequitur, Diuina natu
ra vnit ſibi,vel aſſumit humanã na-
turam:ergo perſona patris aſſumit:
imo eſt ibi ſophiſma accidẽtis, vel lo
cus ſophiſticus accidentis. AD illud 8
quod obijcitur de diuina natura,qđ
eſt quid ſimpliciſſimum. Dicendum,
quòd quamuis ſit quid ſimpliciſſimũ
in forma, habet diſtinctionem tñ in
hypoſtaſibus,ſiue in perſonis . Cum
ergo intelligimus aliquid vniri ali-
cui,hoc poſſumꝰ intelligere aut quã
tum ad vnionem ſecũdũ formam,aut
quantum ad vnionem ſm̃ ſuppoſitũ
Dico ergo,quòd ſi diuina natura vni
retur alicui ſm̃ formam,quod neceſ-
ſario tota vniretur,hoc eſt in quali-
bet

bet perſona eſt ſimpliciſſima ſit. Sed quia vnio iſta, vel aſſumptio non eſt quantum ad vnionem in forma, ſed quantum ad vnionem in perſona, & ſuppoſito: ideo non ſequitur, quod quãuis ſit ſimpliciſſima, quod tota ſit vnita, ſm ꝙ totum diſtribuit pro perſonis: vnde non valet proceſſus ille, quia proceditur a ſimplicitate naturæ ad perſonarum pluritatem.

9 AD illud quod obijcitur, quòd natura eſt illud, in quo perſonæ vniuntur: ergo ipſa vnita tres perſonæ vniuntur, & ipſa aſſumente aſſumunt. Dicẽdum, quòd non ſequitur. Quando enim dicitur quòd ad vnionem eius, in quo plura vniuntur, ſequitur vnio illorum, hoc verum eſt, quando vniuntur ſecundum illud, & in eo, in quo alia vniuntur in eo: ſicut eſt in puncto, in quo lineæ vniũtur tanquam in termino, & ipſe punctus vt terminus poteſt alij vniri; Similiter & in anima & in ſuis potẽtijs: nõ ſic autem eſt in propoſito; quia illę pſonę vniuntur in natura quantum ad vnitatem naturalem, ſiue eſſentialem: ſed diuina natura non vnitur humanę in vnã eſſentiam, ſed vnitur in vnitatem hypoſtaſis, in qua quidem hypoſtaſis vnitate aliæ perſonę magis diſtinguuntur, quàm conueniãt. Et huius exẽplum haberi poteſt in ęternis rationibus, ſecundum quas deus producit, quę quidem omnes vnum ſunt in eſſentia dei, & ſubſtãtia: non tñ ſequitur, quòd ſi deus facit aliquid ſecũdum rationem vnam, quòd ſm illam, & eandem faciat oĩa alia. Vñ idẽ ſunt idea hoĩs, & idea aſini in diuina ſubſtantia: cum tamen diuina ſubſtantia facit aſinũ non facit illum ſecundum ideam hominis, ſed ſecundum ideam aſini. Aliud etiam exemplum ponit Anſel. in fonte, riuo, & lacu, qui ſunt vnius naturę, & vnus fluit ab alio. Vñ Nilus dicitur fons, & dicitur riuus, & dicitur lacus: & vnus eſt Nilus, & vna eſt aqua, & vnius naturę; quãuis non ſit vnus fons, & vnus riuus, & vnus lacus. Et contingit Nilum etiam infiſtulari vt riuus eſt, non vt fons, neque vt lacus: & hoc eſt, quia quamuis eadem aqua primo ſit in fonte, poſtea in riuo, poſtea in lacu: diuerſum tamen habet modum eſſendi. In ideis autem eſt multitudo reſpectu cõnotatorum: & hæc duo in diuinis pſonis ponuntur, videlicet pluralitas reſpectuum, & diſtinctio modorum eſſendi ab alio, & non ab alio. Et ſic patet, ꝙ nõ ſequitur, Diuina natura aſſumpſit: ergo quælibet pſona aſſumpſit, propter relationem intrinſecam.

10 AD illud quod opponitur, ꝙ hæc nullo modo conceditur, Eſſentia generat; quia illud eſt proprium perſonæ. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia generare importat diſtinctionem, quæ nullatenus cõuenit naturæ: aſſumere vero dicit actionem, & relationem, quæ conuenit diuinę naturæ ſecundũ vnũ intellectum, vt prius viſum eſt.

11 AD illud qđ opponitur, ꝙ natura non ſupponit pro perſona. Dicendum, ꝙ verum eſt: & ꝙ dicitur, natura diuina aſſumpſit humanã, iſte terminus natura, non reddit locutionem verã pro perſona, ſed magis ſtat in natura pro ſeipſa: ipſi enim naturę conuenit aſſumptionem facere, & conuenit vniri humanę naturę: & hęc duo importat verbum aſſumendi ſecundũ vnam ſui acceptionem.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Aſſumptio quæ fuit in incarnatione reſpicit perſonam diuinã, quia diuina perſona fecit vt plures naturæ vnirentur in ſe.

VTRVM aſſumere conueniat diuinę perſonæ. Et ꝙ ſic videtur. Augu. de fide ad Petrũ. ¶Deus vnigenitus dum conciperetur veritatẽ carnis accepit de virgine; ſed deus vnigenitus non eſt niſi perſona: ergo &c. Item. Rõne videt: qa aſſumptio nihil plꝰ dicit niſi actionem reſpectu creaturæ, & relationẽ: & vtrunque natum eſt conuenire diuinæ perſonæ: ergo &c. Item. Aſſumptio eſt ad aliquã vnionem: ſed vnio illa non terminatur ad naturam, ſed ad perſonam: quia diuinitas, & humanitas eiuſdem naturæ eſſe non poſſunt: ergo videtẽ, ꝙ ipſa aſſumptio ve-

Fundamenta.

re &

re,& proprie conueniat ipſi perſonę. Item. Aſſumptio eſt ad redemptionē, & ſatisfactionem ꝓ humano genere. Sed eandem perſonā cōpetit eſſe vnitam, quæ debet ſatisfacere, & debitū ſoluere, & quæ poteſt: ergo videtur ꝙ aſſumptio vere competat ipſi perſonæ. Item. Cui competit miſſio, & incarnatio, eidem competit aſſumptio: ſed miſſio, vel incarnatio cōpetit pſonæ filij: ergo & aſſumptio. Sed contra. Vbicūq; eſt aſſumptio, ibi eſt vnio
Ad opp. ad alterum, & cōicatio: ſed ꝑſona dicit quid diſtinctum, & incōicabile; ergo intellectus perſonę repugnat vnioni, & aſſumptioni: ergo non poteſt ei vere attribui. Item. Perſona eſt indiuidua ſubſtātia rationalis naturæ: ſed indiuiduum dicitur non ſolum quod eſt indiuiſum a ſe, ſed quod eſt diuiſū ab alijs: ergo ſi aſſumptio dicit vnionem, & coniunctionē, videtur ꝙ nullo modo perſonæ conueniat. Itē. Omnis vnio naturalis ordinat̄ ad illud, quod eſt ita vnum in ſe, ꝙ non eſt alteri vnibile, alioquin non eſſet ſtatus: illud autem vnum eſt indiuiduum rationalis naturæ, quod quidem eſt ꝑſona, & habet ſummam cōpletionē in genere creaturæ: ſi ergo ad dignitatē perſonę ſpectat, ꝙ nulli alij vniatur, & perſona diuina habet quicquid dignitatis eſt, videtur ꝙ nihil poſſit ſibi copulari: & ita nullam naturam aſſumere. Item. Nihil temporale pōt fieri æternum: ſed vnitas creaturæ debita eſt temporalis, vnitas diuinæ perſonæ eſt æterna: ergo diuina perſona non poteſt creaturam aliquam ad vnitatē perſonæ ſuæ accipere: ſed hoc eſt aſſumere: ergo aſſumptio diuinæ perſonæ non poteſt conuenire.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut dictū eſt, aſſumptio dicit actionem, & relationem, & terminum vtriuſque: & ratione horum omnium poteſt diuinæ perſonæ conuenire. Nam diuinæ pſonę competit eſſe principium actiuū, & rationalis naturæ ſuppoſitum. Et vtrunque ſpectat ad eius dignitatem, & nobilitatem: & ideo diuina perſona poteſt humanam naturā fabricare tanquam principium effectiuū, & ſtabilire tanquam proprium ſuppoſitū, ita ꝙ eiuſdē naturæ erit cauſale principium, & ſuppoſitum perſonale: & ita ꝑ hoc ſe habet in rōne principij, & in ratione medij, & in ratione termini. Ratione principij competit ei actio. Ratione medij relatio. Ratione tertij competit vtriuſque terminatio. Diuina enim pſona fecit vt plures naturæ vnirentur in ſe: & ideo concedēdum eſt, ꝙ ipſa aſſumptio cōpetit diuinę perſonæ. Vnde concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD illud ergo quod primo opponitur in contrarium ꝙ vbi eſt aſſumptio, ibi eſt cōicatio, & vnio. Dicendū, ꝙ communicabile poteſt dici tripliciter: aut per vnius conſtitutionem, aut per prædicationem, aut per proprietatum & idiomatum communicationē. 12
Ergo cū dicitur vbi eſt aſſumptio, ibi eſt communicatio. Dicendum, ꝙ verum eſt tertio modo, ſed non primo, vel ſecundo. Cum vero dicitur, ꝙ ꝑſona dicit quid incommunicabile, & diſtinctum. Dicendum, ꝙ hoc dicitur per oppoſitionem ad primum, vel ſecundum modum: quia nec venit ad tertij conſtitutionem, nec habet vniuerſalitatis prædicationem. Et ſic patet, ꝙ illa perſona cum aſſumptione
non habet oppoſitionem. AD illud quod opponitur, ꝙ perſona eſt indiuidua ſubſtantia. Idem reſpondendū eſt, ꝙ illud dicitur per priuationē compoſitionis, & prædicationis communis, non per priuationem vnius; niſi forte dicatur vnio reſpectu dignitatis, ſicut inferius melius apparebit: nullum autem horum eſt in ꝓpoſito reperire. AD illud quod obiicitur, ꝙ omnis vnio ordinatur ad vnū, quod careat vnibilitate. Dicendum, ꝙ verū eſt loquendo de vnione in eodem genere, videlicet de vnione, quæ eſt per compoſitionem: ſic autem non eſt in propoſito: & ideo in nullo cogunt rationes illæ. Ad illud quod opponitur quòd temporale non poteſt fieri æternale. Dicendum, quòd verum eſt per identitatem eſſentiæ: nihil tamen impedit hoc eſſe virtute vnionis gratuitę. Sicut enim temporale poteſt a principio æterno cauſari temporaliter, ſic etiam inniti poteſt ſuppoſito æterno: 13 14 15

vt ſicut deus eſt principium cuiuſlibet creaturæ, ſic dei filius ſit ſuppoſitũ rationalis naturæ: & pro tanto dicitur illa vnitas ad vnitatem perſonæ terminari: non quia perſonæ filij dei aduenniat noua vnitas, ſed qa ex aſſumptione humanę fit, ut duarum naturarũ ſit vna hypoſtaſis, atque perſona.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Aſſumere competit perſonæ diuinæ ratione naturę, prout aſſumere dicit actionem, ſi vero dicat vnionem hoc cõpetit naturæ ratione perſonę.**

Fũndamenta.

VTRVM aſſumere perſonę conueniat ratione naturæ, an econuerſo. Et quòd conueniat ratione naturæ videtẽ ratione. Ei perſonæ competit opus recreationis, cui competit opus creationis: ſed opus creationis competit perſonæ rõne naturæ: ergo & opus recreationis: ſed aſſumptio eſt opus recreationis: ergo &c. Item. Aſſumptio eſt operatio virtuoſa: ſed oĩs operatio virtuoſa competit ſuppoſito rõne naturæ, ſiue naturalis potentię: ergo &c. Item. Quod ſic cõpetit vni pſone, quòd competit alteri perſonę, hoc competit ratione naturę non ratione perſonæ: ergo cum aſſumptio ſic cõpetat perſonę filij, quòd poſſit competere alij pſonę, ſicut ſupra dictũ fuit, videtur quòd ſi conueniat filio, conueniat ratione naturæ. Item. Aſſumptio in extremis ponit diuerſitatẽ: ſed in aſſumptiõe carnis a deo eſt diuerſitas naturarum non perſonarum: ergo videtur, quòd aſſumptio primo conueniat naturę, & per naturam perſonæ.

Ad opp. Sed contra. Aſſumptio dicit relationem: ſed relatio non competit perſonæ ratione naturæ, ſed magis ratione ſui: ergo & aſſumere. Item. Aſſumptio dicit ordinationem ad vnitatẽ aliquã: ſed conſtat quòd non ad vnitatem naturæ, ſed perſonę: ergo &c. Itẽ. Si conuenit perſonæ ratione naturæ, & omne tale dicitur de tribus: ergo & aſſumere conueniret tribus perſonis: ſed hoc eſt falſum: ergo & primum. Itẽ. Si aſſumere conuenit perſonæ ratiõe naturæ: ergo conuenit naturæ per ſe: & quod conuenit per ſe, cõuenit vniuerſaliter; ergo pro quolibet ſuo ſuppoſito ſequeretur: ergo idem quod prius, ſcilicet ꝙ cuilibet perſonę conuenerit aſſumptio.

RESP. Dicendum, ꝙ ad hanc quæſtionem ſatis patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt, Cum enim tria ſint de intellectu illius vocabuli qđ eſt aſſumere, videlicet actio, & relatio, & terminatio: primum competit perſonæ ratione naturæ, vltimũ cõpetit naturæ ratione perſonæ, mediũ vero cõmuniter conuenit vtrique. Ipſa náque aſſumptionis actio perſonę conuenit rõne naturæ: quia perſona agit virtute naturæ. Vnde illa virtus, & operatio competũt cuilibet perſonę: terminus vero aſſumptionis reſpicit ipſam perſonam proprie, & per ſe. Vnde ad vnitatem perſonalem, & vnius ſolius pſonæ terminatur ipſa aſſumptionis actio, & vnionis relatio. Sed medium, videlicet relatio, cõmuniter conuenit vtrique. Nam diuina natura, & diuina perſona vnitur humanę, & humana natura vnita eſt diuinæ naturæ, & diuinę pſonæ: qa ad vtrãque habet ordinem, & diſtinctionem formalem, & gratuitam coniunctionem, quæ implicanẽ in illa relatiõe. 16

D. Tho 3. par. q. 3. arti. 2. vẽ conſentit S. Bonau. Scot. autẽ diſt. 5. 3. ſent. q. 2. ibi ad primã qõnẽ, oppoſitũ videtur tenere.

ET ſecundum hoc patet reſpõſio ad vtramque partem. Rationes enim verum concludunt ſm diuerſas vias, nec habent in ſe aliquam repugnantiã. Et hoc melius patet per tractanti ſingulas.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Omni perſonalitate diuina abſtracta, non cõtingit humanã naturam vniri diuinę, quod ſi illud poſſit intelligi aliquomodo, non tamen ita congrue.

Ad opp. VTRVM aſſumere poſſit cõuenire diuinæ naturæ abſtractæ omni perſona. Et quòd ſic videtur. Abſtractis oibus perſonis eſt intelligere omnipotentem: ſed omnipotẽti nullum verbum eſt impoſſibile: ergo videtur, quod omni perſonalitate abſtracta poſſibile ſit deum carnem aſſumere. Item. Omni perſonalitate abſtracta adhuc eſt intelligere deũ ſumme bonum: ſed quia ſumme bonus eſt, diligit creaturam: & propter nimiam charitatem ſuam aſſumpſit naturam humanam: ergo omni perſonalitate abſtracta adhuc eſt intelligere deum carnem humanã poſſe aſſumere. Itẽ. Omni perſonalitate abſtracta adhuc eſt intelligere deum potẽtem creare, & potentem genus humanum reparare: ſed reparat aſſumendo carnem: ergo videtur redire idem, quod pri⁹. Item. Omni perſonalitate abſtracta adhuc intelligitur deus vt ſapiens; ergo ſciens, & potens tyrannum ſuperare, & vincere: ſed aſſumptionis myſterium eſt ad tyrannum vincere, & ſuperare: ergo intelligitur vt potens carnem aſſumere.

Fundamenta. Sed contra. Aſſumere eſt ſibi vnire: ergo aut in ſuppoſito, aut in fõrma: ſed diuina natura non põt ſibi humanam vnire in forma: ergo ſi vnit aliquo modo, neceſſe eſt vnire in ſuppoſito, & perſona: ergo abſtractis ſuppoſitis, & perſonis impoſſibile eſt amplius aſſumptionẽ intelligere. Item. Aſſumptio dicit aliquã actionẽ. Sed nulla actio eſſe intelligiẽ alicuius niſi vt entis in actu: nihil.n. eſt in actu ens niſi put ẽ in ſuppoſito: ergo ſuppoſito abſtracto non eſt intelligere aſſumptionem aliquã. Item. Impoſſibile eſt intelligere vt natura humana aſſumatur, niſi aſſumatur in atomo, vel in ſingulari: quia ſicut vult Dam. Natura pręter ſingularia ſolum eſt in nuda conſideratione: ergo pari ratione impoſſibile eſt intelligere, quòd aſſumptio fiat in natura abſtracta ab omni perſona. Item. Impoſſibile eſt aſſumptionem alicuius cõpetere alicui niſi poſt completum ſuum eſſe: nemo enim aſſumit ſibi aliquid, niſi poſtquam eſt completum: ſed perfecta cõpletio naturę rationalis non eſt niſi in perſona: ergo omni perſonalitate circunſcripta impoſſibile eſt, quod natura humana aſſumatur a diuina.

RESP. Dicendum, quòd duplici ter contingit in diuinis circumſcribere perſonalitatẽ per intellectũ. Aut ſimpliciter, aut prout fides determinat. 17 Simpliciter enim circumſcribitur intellectus perſonalitatis, quando conſideratur diuina natura vt in ſe, non in aliquo ſuppoſito determinate: ſed in quantum communicabile eſt a multis non inquantum eſt in hoc vel in illo. Et hoc modo diuina natura conſideratur per modum cuiuſdam ordinabilis ad aliam: & hoc modo non intelligitur ſecundum rationem agendi, nec patiendi: quia actio non attribuitur formę niſi in ſuppoſito: & ſic aſſumptio non poteſt ei conuenire, tũ quia natura talis non intelligitur vt agens, quia actio eſt formę in ſuppoſito, tum etiam quia natura talis ſic conſiderata non habet in quo poſſit vniri cum humana natura: non enim poteſt vniri in forma: & iſta duo cadunt in intellectu huius vocabuli, quod eſt aſſumere: & ideo ratione vtriuſque impedimentum eſt, vt nequaquam naturæ conſideratæ in abſtractione ab omni perſonalitate poſſit aſſumptio intelligi conuenire. Alio modo põt circunſcribi in diuinis perſonalitas non ſimpliciter, ſed per eum modum, per quem fides determinat. ſ. patris, & filij, & ſpiritu ſancti: ita tamen quòd ibi intelligatur ſuppoſitum rõnalis naturæ, ſicut intelligunt Iudæi, & Pagani: & hoc modo poteſt intelligi aſſũptio conuenire deo: licet non ita congrue, ſicut intelligiẽ pręſuppoſita perſonali diſtin-

ſicut intelligitur præſuppoſita perſonali diſtinctione. Intellecto eñ quòd ſola illa perſona, quę eſt innaſcibilis eſſet in diuinis, poſſet vtique humanitatem aſſumere: & intelligi poſſet quòd deus fieret homo, ſed tñ nõ ita congrue, ſicut nunc: quia tunc non eſſet ibi ratio mediationis, nec ſatisfactionis, nec miſſionis, ſicut nunc eſt cum filius a patre mittitur, & patri pro homine ſatisfacit, & mediator eſt inter deũ patrem, & genus humanum. Vñ nullus intellexit vnqnam incarnationem, niſi pręintellexerit perſonarum diſtinctionẽ. Cõcedendũ eſt ergo ꝙ circunſcripta ꝑſonalitate a ſide determinata, & ſi poſſit intelligi aſſumptio, non tñ ita cõgrue. Omni vero perſonalitate circũſcripta nõ cõtingit a diuina natura aſſumi humanam. Vnde concedendæ ſunt rõnes ad iſtam partem quæ procedunt ſm iſtam viam.

18 AD illud vero quod opponitur in contrarium, ꝙ diuina natura abſtractis perſonis intelligitur vt ſumme potẽs, vt ſumme ſapiens, & vt ſumme bona, & vt creaturarum cauſa effectiua: ad oẽs illas rõnes reſponderi poteſt interimẽdo, ſi intelligatur ꝙ fiat abſtractio ab omni ſuppoſito. Neceſſario. n. qui cogitat deum, cogitat vt aliquem habentem deitatem, ſiue naturam intellectualẽ: alioquin nõ cogitat eum vt perfecte in ſe entem, & nec vt perfecte potentem, nec vt ſumme ſapientẽ. Alter etiã eſt ibi intellectus, quia ad aſſumptionẽ non tantũ requiritur cauſa efficiens, ſed etiam illud, in quo fiat vnio. Et ideo eſto ꝙ omni perſonalitate circunſcripta cõſideraretur diuina natura in rõne ꝑfecte potentis, & ſapientis, non tamẽ cogitari poſſet in ratione aſſumentis: quia non poſſet ibi eſſe intellectus vnibilitatis.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Hæc loquutio, diuina natura eſt caro facta, non eſt admittenda licet pij poſſint eam ad bonum ſenſum reducere.

VTRVM hæc ſit concedẽda, diuina natura eſt caro facta. Et ꝙ ſic videtur. Iohan. Dama. & habetẽ in litera. Aimus oẽm, & perfectam naturã deitatis in vnam hypoſtaſim incarnatã eſſe. Sed incarnari non eſt aliud niſi carnẽ fieri: ergo ſi hęc eſt vera, Diuina natura eſt incarnata, & hęc. ſ. diuina natura eſt caro facta. Item. Nihil aliud eſt dicere, verbũ eſt caro factũ, q̃, humana natura aſſumpta eſt a verbo: ſed humana natura eſt aſſumpta non ſolũ a verbo, ſed etiam a diuina natura, ſicut oſtenſum fuit ſupra: ergo videtur ꝙ diuina natura ſit caro facta. Item. Nihil aliud eſt verbũ carnem fieri, q̃ dei filium eſſe factum hoĩem: ſed dei filius eſt diuina natura, vel eſſentia, & ꝓp. vnionẽ eſt cõmunicatio idiomatum: ergo videtur ꝙ ſicut iſta conceditur, Verbum caro factum eſt: ita iſta concedi debet, Diuina natura eſt facta caro. Sed contra Magiſter in litera dicit: Melius hoc puto negare, q̃ temere aſſerere: ergo ſm ſententiam Magiſtri videtur prædicta locutio eſſe neganda. Item. Quia filius dei eſt caro factus, cõcedit ꝙ filius dei fuit paſſus, & mortuus: ſed non concedit, Diuina natura eſt paſſa, vel mortua: ergo nec iſta debet concedi, Diuina natura eſt caro facta. Item. Quandocũque aliqua duo ſic ſe habent ꝙ formaliter ſunt diſtincta, ſi dicatur vnũ fieri alterum, ſignificatur vnum cõuerti in alterũ, vt pote ſi dicatur aqua facta vinum: ſed ſic ſe habet caro, & diuina natura: cum ergo diuina natura non ſit in carnem conuerſa, videtur ꝙ hęc non ſit concedenda, Diuina natura eſt caro facta. Eſt ergo qõ quare magis iſta conceditur, Diuina natura eſt incarnata, quàm iſta, Di-

Ad opp.

Fundamenta.

uina natura eſt caro facta.
19 RESP. Dicendum, quòd iſta de
bet, & poteſt concedi, Diuina natu-
ra eſt incarnata, quia ſcripta legitur,
nec eſt ſimpliciter impropria. Dupli
cem enim facit intellectũ, quorũ vnꝰ
eſt verus, & catholicus, licet alius ſit
ambiguus. Vnus cum dr̃, Diuina na-
tura eſt incarnata, ideſt carni vnita,
& hoc abſque dubio verum eſt; cum
enim vnio dicat relationem, ſimul cũ
hoc notat naturarum diſtinctionem,
& excludit cõfuſionem: & ideo rõne
illius intellectus poteſt concedi, Di-
uina natura eſt incarnata. Poteſt etiã
alius eſſe ſenſus, Diuina natura eſt in
carnata. i. caro facta. Et rõne iſtius nõ
admittitur cõmuniter a doctoribus.
20 Hæc. n. non recipitur, Diuina natura
eſt caro facta: habet. n. duplicem in-
tellectum, & in vno intellectu eſt fal-
ſa, & in alio intellectu eſt adeo expreſ
ſiua, ꝙ poteſt deducere in errorem: &
ideo nullo modo recipitur. Duplicẽ
autem habet intellectum prędicta lo
cutio, ex eo quòd hoc, quòd eſt facta,
poteſt cadere inter ſubiectum, & prę-
dicatum, & poteſt etiam referri ad to
tum. Si cadat inter ſubiectum, & prę-
dicatum, tunc notat factionem circa
diuinam naturã reſpectu formæ car
nis. Et ideo ſenſus eſt, Diuina natura
eſt caro facta, ideſt conuerſa in car-
nem: & hæc ſimpliciter eſt falſa. Si
autem reſpiciat totum, ſic ſenſus eſt,
Diuina natura eſt caro facta. i. factũ
eſt, vt diuina natura ſit caro: hæc qui
dem proprie loquendo eſt falſa: quia
caro non prędicatur de diuina natu
ra. Si aũt intelligatur ſynecdochice,
vt ſit ſenſus, diuina natura eſt caro. i.
homo, & ſic illud aliquomodo poſſet
concedi propter conuenientiam in
hypoſtaſi, quę facit idiomatum com
municationem, propter hoc ꝙ hæc
eſt vera, Hõ eſt diuina natura. i. ille,
qui eſt homo: propter nimiam tamẽ
expreſſionem tacenda eſt, ne videat̃
natura prędicari de natura, vel natu
rarum fieri identitatem, aut confuſio
nem, q̃ę omnia releganda ſunt ab il
la excellentiſſima vnione, & aſſum-
ptione. Concedendæ ſunt ergo ratio-
nes oſtendentes locutionem prędictã
non eſſe admittendam, licet non mul
tum cogant.
A D illud quod obr̃, quòd diuina 22
natura eſt incarnata, &c. Dicendum,
ꝙ non eſt ſimile, ſicut iam viſum eſt.
AD illud quod obr̃, quòd propter hu
manę naturę aſſumptionem iſta con
ceditur, Verbum eſt factum caro. Di
cendum, quòd non eſt ſimile: quia
verbum dicit ipſam hypoſtaſim, cui
innitit̃ ipſa humana natura, & quã
habet denominare. Et ideo non ſigna
tur ex hoc aliqua naturarum muta-
tio, vel confuſio, ſed ſolum verbi ad
humanam naturam denominatio, vt
dicatur verbum eſſe homo: Nõ ſic au
tem eſt cum dicitur, Diuina natura
eſt facta caro: quia cũ iſtę naturę ſint
diſtinctę, nec vna habeat ab altera de
nominari, quãuis habeat alteri vniri,
magis a proprietate, & veritate prędi
cta locutio recedit. A D illud quod
obr̃, ꝙ verbum fieri carnem non eſt
aliud, q̃ verbum fieri hominem. Di-
cendum, ꝙ verum eſt. Et quoniã iſta
eſt vera, & propria, Verbum eſt factũ
homo: figuratiua locutio, quæ in eã
immediate reſoluitur, non eſt via du-
cendi in errorem: imo concedi põt
ſatis catholice: hęc autem, Diuina eſ-
ſentia facta eſt homo, quãuis non ſit
omnino falſa, quia hypoſtaſis prædi
catur de diuina natura per identita-
tem: nõ tñ eſt adeo propria, ſicut iſta,
Filius dei factus eſt homo: imo nimiũ
eſt expreſſiua: & propterea locutio fi
guratiua, in qua ſumitur per ſynec-
dochen caro pro toto homine ſim-
pliciter reſpuit, pro eo quòd magis re
cedit a ſermonis proprietate, & ab
expreſſione veritatis: & approximat
intellectui erroris: qua de cauſa mul
tę negantur locutiones a doctoribus
theologię, ne paralogizentur, & de-
cipiantur ſimplices, qui neſciunt vo
cabulorum virtutes.

CONſequenter quęritur de ſe-
cundo principali, videlicet
de aſſumptione ex parte aſ-
ſumpti. Et circa hoc quærun
tur quinque. Primo, vtrum perſo-
na dei aſſumpſit humanam naturã.
Secundo, vtrum aſſumpſerit huma-
nam perſonam. Tertio, vtrum ſit po-
nere

nere perfectam intentionem perſona
litatis circa animam ſeparatã. Quar
to, vtrum concedendum ſit, quòd
deus aſſumpſerit hominem. Quin-
to, & vltimo, vtrum concedendum
ſit, quòd aſſumpſerit humanitatem.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Poſſumus vere & proprie conce
dere quod humana natura eſt
a deo aſſumpta, & quod tota eſt
aſſumpta.**

Fundamenta.

VTRVM concedendum ſit, quòd huma
na natura ſit aſſum-
pta a deo. Et quòd ſic
videtur. Philipp. 2.
Semetipſum exinani
uit formam ſerui accipiens: ſed veri-
tas naturę attenditur quantum ad
propriam formam: ergo ſi aſſumpſit
formam hominis, aſſumpſit homi-
nis naturam. Item. Aug. de fide ad
Petrum. Deus humanam naturam in
veritatem perſonę accepit. Item. Nul-
lus eſt verus homo, niſi vere habeat
humanam naturam: ſed dei filius ve
rus homo eſt: ergo habet humanam
naturam in ſe: ſed non habet eam
per æternam generationem: ergo ha
bet per aſſumptionem: ergo aſſum-
pſit humanam naturam. Item. Qui-
cumque eſt alicuius filius naturalis,
communicat cum eo in natura: ſed
dei filius eſt virginis naturalis filius:
ergo communicat cum ea in natura.
Aut ergo illam naturam habuit ab
ęterno, vel ex tempore: cõſtat quòd
non ab æterno, ſed ex tempore. Si ex
tempore, aut ex propria virtute, aut
ex aliena: conſtat quòd ex virtute
propria: ſed quod accipit quis vir-
tute propria dicitur aſſumere, reſtat
ergo quòd humana natura ſit a deo

Ad opp. aſſumpta. Sed contra. Omne quod aſ
ſumitur eſt ante, quam ſit aſſumptũ:
ſed humana natura Chriſti non fuit
ante vnionem ipſius cum verbo: er-
go non videtur, ꝙ fuerit aſſumpta a
verbo. Item. Omne quod aſſumitur
ab aliquo, fit aliquo modo vnum cũ
eo, a quo aſſumitur: quia aſſumptio or-
dinatur ad vnionem: ergo ſi humana
natura aſſumitur a deo, fit vnum cũ
deo: ſed quę ſunt eadem, vnũ põt præ
dicari de altero: ergo humana natu-
ra eſt deus, & econuerſo: ſed hoc eſt
falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur,
ſcilicet ꝙ humana natura ſit a deo aſ
ſumpta. Item. Omne quod aſſumitur,
ab aliquo ad vnionem, acquirit pro-
prietatẽ aliquam eius, a quo aſſumit̃,
& cui vnitur: ſed humana natura nõ
acquirit aliquam proprietatem ipſius
verbi: nulla. n. proprietas verbi dr̃
de humana natura: ergo nõ videtur,
quòd ipſa a verbo dei fuerit aſſum-
pta. Item. Boetius in li. de duabus na
turis, & vna perſona Chriſti, ponit
quatuor diffinitiones naturæ, quarũ
nulla videt̃ cõpetere aſſumptioni di-
uinæ: ergo ſi recte, & ſufficienter diſ
finit naturam, non videtur eſſe conce
dendum, quòd humana natura ſit aſ
ſumpta a deo, quod patet diſcurren-
do per ſingulas notificationes. Qua-
rum prima eſt. Natura eſt earum re- 23
rum, quæ cũ ſint, quoquo modo in-
tellectu capi poſſunt. Hoc modo non
poteſt accipi cum dr̃ humana natura
eſſe aſſumpta: quia ſi vnã ꝓprietatẽ,
vel partẽ hoĩs aſſumpſiſſet, vr̃ aſſum
pſiſſe humanã naturã. Secunda diffi-
nitio naturæ eſt. Natura eſt vel quod
agere, vel quod pati põt. Et adhuc iſta
notificatio non cõpetit ſibi, quia ſm
illum modũ ſibi ſufficeret aſſumpſiſſe
ſolã aiam, ad hoc ꝙ diceretur aſſum-
pſiſſe humanam naturã. Tertia noti-
ficatio eſt. Natura eſt principiũ mo-
tus, & quietis per ſe, & non ſm acci-
dens. Adhuc nec iſta cõpetit: quia
ſufficeret, ſi ſolum corpus aſſumpſiſ-
ſet. Quarta notificatio hęc eſt. Natu
ra eſt vnamquãque rẽ informãs ſpe-
cifica differentia. Sed nec etiam iſto
modo videtur aſſumptum cõpetere,
quia ſicut dicit Damaſ. 3. li. c. 7. Ver-
bum incarnatum non eam quæ nu-
da contẽplatione cõſideratur, aſſum
pſit naturam: non. n. incarnatio hęc
eſſet, ſed fictio, & deceptio incarna-
tionis, neque eam ſpecie, quæ conſide
ratur, ſed eam quę eſt in atomo: ergo
nullo modo vr̃ eſſe concedendum, ꝙ
deus humanam naturam aſſumpſit.

24 RESP. Dicendum, ꝙ vere, & pro
prie loquendo concedi pōt, & debet
humanam naturā a deo aſſumptā eſ-
ſe, ꝑ eo quod ſicut dicit Philoſophꝰ,
Natura accipitur & ꝑ vera materia,
& ꝑ vera forma: & de his dr̄ ſm̄ ana
logiam quandam. Q̄ñ ergo deus aſ-
ſumpſit carnem, & animā humanā,
& caro eſt principium hoīs materia-
le, aīa vero formale: hinc eſt ꝙ nō ve
re ſolum humanam naturā, ſed etiā
totam humanam naturam dr̄ aſſum-
pſiſſe. Et ideo concedendæ ſunt rōnes
ad hoc inductę.
25 AD illud quod opponitur, ꝙ nihil
aſſumitur niſi ens. Dicendum, ꝙ hoc
dupliciter pōt intelligi. Vno modo
ſic. Nihil aſſumitur niſi ens in ipſa aſ
ſumptione: & hoc quidem verum eſt,
nec habet inſtantiam in propoſito:
quia humana natura ſimul habuit
eſſe, & eſſe aſſumptū. Alio modo pōt
intelligi, vt nihil aſſumat̄, niſi prius
ſit q̄ aſſumatur: & ſi hoc intelligatur
de eſſe in potentia veritatē habet: qa
aſſumpta natura prius eſt in materię
potentia, vel efficientis, q̄ vniat̄ ipſi
aſſumenti. Si aūt intelligatur quantū
ad eſſe in actu, ſic non habet veritatē
in ea potentia maxime quæ ſimul po
teſt rem fabricare, & ſibi vnire. Vnde
ſi quis poſſet veſtimentū in dorſo ſuo
facere, ſimul eſſet veſtimenti cōpoſi-
tio, & veſtimenti aſſumptio. Per hūc
modū intelligēdum eſt in propoſito.
26 AD illud quod opponitur, ꝙ aſſum-
ptio vnum facit, &c. Dicendum, ꝙ
verum eſt: non tñ oīmode facit vnū,
ſed ſm̄ ꝙ competit comparationi aſ
ſumentis ad aſſumptum. Si aūt in ali
qua aſſumptione reperitur vnio, po-
tiſſime reperit̄ in aſſumptione huma
næ naturę a verbo quia non tantum
eſt ibi vnitas ꝑ adiacentiam, ſed etiā
eſt ibi vnitas, quæ eſt ipſius naturę
ad hypoſtaſim ſuam: hæc autem vni-
tas aliquo modo admittit differentiā
in oī creata natura: vnde de nulla hy
poſtaſi cuius ſit natura creata, conce
ditur, ꝙ ſit ſua eſſentia, vel natura in
abſtractione, ſed ſolū ꝑ modū cōcre-
tionis: vnde non dr̄ ꝙ Petrus ſit hu
manitas, ſed quòd Petrus ſit homo:
per hunc modum intelligendum eſt
in propoſito; quia quāuis deus nō ſit
humana natura: eſt tamen homo. Et
propterea non cogit illa ratio, Vnū
non prędicatur de altero in abſtra-
ctione: ergo nō habent identitatem,
ſiue vnitatem aſſumptioni competen
tem. AD illud quod obiicitur, ꝙ om 27
ne quod aſſumitur ab aliquo acquirit
aliquam proprietatem. Dicendum,
ꝙ verum eſt, quòd aliquam proprie-
tatem acquirit. ſed hoc poteſt eſſe in
recto, vel in obliquo, vel rōne ſuppo-
ſiti, vel rōne formę: & quāuis non vi
deatur humanæ naturę acquiri pro-
prietas ex ratione formę, acquiritur
tamen ratione ſupoſiti: quāuis enim
non conueniat ei proprietas in recto,
conuenit tamen in obliquo ſm̄ quòd
natura abſtractiue ſumitur: AD illud 28
quod obiicitur ſm̄ quam illarum no
tificationum accipitur illa natura.
Dico, quòd ſm̄ omnem poteſt accipi:
maxime tamen ſm̄ vltimam: quia cō
pletiuam, & ſpecificam habuit hoīs
differentiā. Nec valent illæ inſtantię:
quia Chriſtus non ſolum dr̄ aſſum-
pſiſſe humanam naturam, ſed totam
humanam naturam: nec dicitur aſ-
ſumpſiſſe ſpecificam differentiā ſm̄
quòd ſpecifica differentia ſumitur ꝑ
abſtractionem a ſingularibus, ſed aſ-
ſumpſit ſpecificam differentiam in
particulari veraciter exiſtentem. Et
hoc modo datur intelligi nomine na
turæ. In hoc enim differt eſſentia a 29
natura: quia eſſentia nominat rei for
mam in quadam abſtractione, natu-
ra eam nominat entem in motu, &
materia vt naturalium operationum
principium: & ideo doctores catho-
lici magis iſto verbo vti voluerunt,
Deus aſſumpſit humanam naturam,
quam hoc, Deus aſſumpſit hu-
manam eſſentiam: quam-
uis vtraque ſit vera;
illa tamen eſt ma
gis pro-
pria,

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Perſona in incarnatione naturā aſſumpſit, non tamen eſt concedendum perſonam diuinam humanam aſſumpſiſſe perſonam.**

Ad opp.

VTRVM Deus aſſumpſerit humanam perſonam. Et ꝙ ſic videtur Boetius diffiniens perſonam dicit, ꝙ eſt indiuidua ſubſtantia rōnalis naturæ: ſed Chriſtus aſſumpſit indiuiduam ſubſtantiam rōnalis naturę, vt dicit Damaſc. Aſſumpſit.n. naturā in atomo: ergo aſſumpſit perſonam. Item. Ad dignitatem ſingularis ſpectat, quod illud ſingulare ſit perſona: perſona enim nomen eſt dignitatis: ſed natura aſſumpta in Chriſto ęque. vel magis nobilis eſt, quàm ſit ĩ aliquo alio homine: ſi ergo in alijs non amittit rationem perſonę, videtur quod in Chriſto habeat potiſſime: ergo &c. Item. Anima rōnalis vnita carni facit perſonam: ſed cum deus humanam carnem aſſumpſit, aīam rōnalem carni coniunxit: ergo ſi aſſumpſit animā carni coniunctam, videtur ꝙ aſſumpſerit perſonam. Item. Perſona non gignit niſi perſonā: ſed dei fili⁹ aſſumpſit quod virgo genuit: ergo ſi virgo perſona fuit, videtur ꝙ de⁹ ex ea perſonam aſſumpſerit.

Fundumenta.

Sed contra. Aug. de fide ad Petrum. Deus naturā hominis aſſumpſit, non perſonam. Itē. Hocipſum oſtēdit Boetius tali rōne. In Chriſto non eſt niſi vna perſona: ergo ſi dei filius aſſumpſit perſonam, idem aſſumpſiſſet ſeipſum: & hoc eſt falſum, & non intelligibile: ergo & illud ex quo ſequitur. ſ. ꝙ perſona fuit a verbo aſſumpta. Probat aūt primā propoſitionem ſic. ſ. ꝙ Chriſtus ſit vnus in pſona. Omne quod eſt, ideo eſt, quia vnū numero eſt: ſi ergo Chriſtus eſt, neceſſe eſt vnum eſſe: ſed non eſt vnum in natura: ergo neceſſe eſt vnum eſſe in perſona. Itē. Hocipſum oſtenditur per nominis rationē: perſona enim dicit quid completum, & diſtinctum vltima completione: ſed quòd aſſumitur, eoipſo quod aſſumitē ad completius ordinatur: ergo videtur, ꝙ in ſe non habeat rōnem perſonę. Item. Si aſſumpſit, aut conſumpſit, aut cōſeruauit. Conſtat ꝙ non conſumpſit: quia diuina natura humanę naturę nihil nobilitatis abſtulit. Si conſeruauit: ergo cum aſſumēs non ſit aſſumptū, reſtat quòd in Chriſto ſunt duę naturę, & duę perſonę, .ſ. humana, & diuina: ergo nec deus eſt homo; nec homo eſt deus: ergo nō eſt ibi aliqua vnio, ac per hoc nec aſſumptio: ſi ergo eſt ibi aſſumptio vera, manifeſtum eſt ꝙ perſona nō eſt aſſumpta.

RESP. Dicendū, ꝙ oīno falſum eſt, ꝙ perſona perſonam aſſumpſit. 30
Hoc.n. tripliciter poteſt intelligi. Aut quod ipſum aſſumptum fuerit perſona ante aſſumptionē, aut ꝙ fuerit perſona in aſſumptione, aut ꝙ fuerit perſona poſt aſſumptionē. Quolibet iſtorum trium modorū ſumpta ſententia prędicti ſermonis eſt falſa. Nam primus repugnat veritati conceptionis, ſecūdus veritati aſſumptionis, & tertius veritati vnionis. Primus nāque qui hoc ponit, quòd ante aſſumptionem fuerit perſona, veritati cōceptionis repugnat: ſi.n. fuit ante perſona, q̄ eſſet deus, virgo Maria non concepit deum, ſed hoīem purum, quod eſt contra euangelium, & conceptionis articulum. Secundus vero mod⁹ qui ponit hoīem illum tempore aſſumptionis fuiſſe perſonam, veritati aſſumptionis repugnat. Si enim in aſſumptione fuit pſona, & poſt aſſumptionem deſijt eſſe perſona: potius in aſſumptione ipſa perſona conſumebatur, quàm aſſumebatur: non ergo fuit illa vera aſſumptio, ſed magis conſumptio. Tertius vero modus intelligendi quòd fuerit perſona poſt aſſumptionem, illud quod aſſumptū eſt, veritati vnionis repugnat. Si.n. aſſumēs differt ab aſſumpto: & illud quod aſſumptum eſt, eſt perſona, & qui aſſumpſit ſimiliter eſt perſona: ergo in Chriſto ſunt duę perſonę, &

duæ ſunt in eodẽ naturæ: hoc cõſtat, ac ꝑ hoc nulla eſt ibi vnio: & ſi hoc, nulla eſt ibi incarnatio, nec humani generis reparatio, quod adeo eſt abſurdum, vt totius fidei Chriſtianę
31 perimat fundamentũ. In hunc autẽ errorẽ peſſimum incidit Eutyces, vt dicit Boe. ꝑ eo ꝙ neſciuit diſtinguere
32 inter perſonam, & naturã. Pro eo.n. quòd vidit in Chriſto duplicẽ eſſe naturam, intellexit duplicem eſſe perſonã. Neſtorius vero ex eadẽ cauſa errauit, ſed non eodem modo: quia.n. neſciuit diſcernere inter perſonam, & naturã, & vidit ꝙ in Chriſto non poterat eſſe niſi vna perſona, ex hoc compulſus eſt ponere, ꝙ in Chriſto non eſt niſi vna natura. Et ideo ſicut duo fuerũt errores ĩ diuinis.ſ. Arrij, & Sabellij, ꝑ eo ꝙ neſciuerunt diſtinguere inter naturam, & perſonã, ſic duo fuerunt errores circa incarnationem Chriſti, videlicet Eutycis, & Neſtorij. Catholica vero eccleſia per medium iſtorum errorum pertranſijt dicens, in deitate plures eſſe perſonas & vnam naturã: et in Chriſto plures naturas, & vnam perſonã. Et ideo ſimpliciter concedit perſonam aſſumpſiſſe naturam, & negat perſonam aſſumpſiſſe perſonam, ſicut Magiſter dicit in litera. Vnde rõnes ſunt concedendæ inductę pro iſta parte.

33 AD illud quod opponitur in contrarium, ꝙ perſona eſt rõnalis naturę, indiuidua ſubſtantia. Dicendum, ꝙ indiuiduum in notificatione perſonę triplicem importat diſtinctionem, videlicet ſingularitatis, incõicabilitatis, & ſupereminentis dignitatis. Indiuiduum.n. dicitur quod eſt in ſe indiuiſum, & ab alijs diſtinctum. Diſtinctionem ſingularitatis voco ꝙ aliquid non ſit cõmune ad plura, ſed dicatur de vno ſolo, ꝑꝑ quod Sortes dr̃ indiuiduum, homo vero non dr̃ indiuiduum. Diſtinctionẽ incõmunicabilitatis dico, quando aliquid non eſt alicuius pars, ſiue veniens in compoſitionem tertij: vnde pes vel man⁹ hoĩs ꝓprie loquendo non dr̃ indiuiduum. Diſtinctionem ſuperminentis dignitatis intelligo illã, quę accipit a digniori ꝓprietate. Hoc.n. nomen perſona) ſumptũ eſt a dignioribus: vnde nõ reperitur niſi in indiuiduo nobiliſſimæ creaturę vt pote rõnalis, & rõne ſuæ nobiliſſimę proprietatis. Quĩ ergo natura humana aſſumpta a Chriſto ordinata eſt ad nobiliorẽ proprietatem eiuſdem pſonę ſm̃ alteram naturam; hinc eſt ꝙ non tenet ibi proprietatẽ pſonalitatis: cadit.n. ab vna proprietate, quæ quidẽ eſt ſupereminentis dignitatis, a qua quidẽ non cadit perſona verbi ſm̃ diuinam naturã. Et ſic patet ꝙ diſtinctio perſonæ, & rõ illa non valet, quia notificatio perſonæ recte intellecta non conuenit humanitati aſſumptæ. AD
34 illud quod opponitur ſecundo, iam patet reſponſio ex hoc quod iam dictũ eſt, quia natura aſſumpta in Chriſto eo ipſo eſt nobilior, ꝙ in nobiliori perſona ſtabilitur, quia nõ in perſona creata, ſed in perſona increata; vnde ordinatio ad dignius quamuis auferat rõnem ſuppoſitionis, tñ non aufert dignitatis proprietatem. Melius.n. eſt ſubeſſe ſuperiori, q̃ præeſſe alicui inferiori. Sicut perfectior eſt aĩa cũ poſſidetur a deo, q̃ cũ poſſidet res creatas, & melius nubit virgo nobilis, cum contrahit matrimonium cum rege, cui ſubſit, q̃ cum contrahit cum ruſtico, cui pſit. Vnde eſto quod deus aliquem aſſumeret, qui iam eſt perſona, vel ens actu, ille cum deſineret eſſe perſona; nihil tñ dignitatis amitteret: eſſet.n. pſona ſm̃ naturam aſſumentem, quãuis non ſm̃ naturã aſſumptam. AD illud quod opponit̃,
35 ꝙ aĩa rõnalis cõiuncta, vel vnita carni facit pſonam. Dicendũ, ꝙ verũ eſt qñ aĩa, & caro nõ cõiungunt̃ digniori; tũc.n. nõ ſolũ ex aĩa, & carne cõſtituit̃ ipſa natura, ſed ex ipſa natura hypoſtaſis, & pſona; non ſic aũt eſt in ꝓpoſito, quia aĩa, & caro fuerũt ſibijnuicem vnita ipſi verbo: nec in aliquo inſtanti fuit aĩa illa, quin eſſet vnita verbo; & ipſa hypoſtaſis æterna erat, in qua coęquabant̃ corpus, & aĩa; & ideo non cõſtituebant pſonã, ſed ſolũ naturã. Et ideo nõ ſequit̃, ꝙ ſi dei fili⁹ aſſumpſit aĩam carni vnitã, ꝙ aſſumpſit pſonã: quia non pri⁹ tpe fuit ipſi carni vnita, q̃ eſſet aſſumpta, quicquid

quicquid ſit de ordine ſm naturam.
36 AD illud quod obiicitur, quòd bea
ta virgo genuit perſonam. Dicendũ,
quòd verum eſt, quia genuit filium
dei: ſed quoniã perſona generatur
ratione naturę, & duplex eſt natura
in illa perſona. ſ. creata, & increata,
ideo ratione duplicis naturę duplex
conuenit ei generatio. ſ. temporalis,
& ęterna. Temporalis in qua aſſimi
latur matri: æterna ſm naturam, in
qua aſſimilatur patri. Et ideo non
cogit ratio illa: quamuis enim gene
ratio conueniat perſonę, conuenit ta
men ei ratione naturę: hoc maxime
verum eſt in generatione creata, in
qua eſt non tantum perſonalis diſtin
ctio, ſed naturalis multiplicatio.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Anima ſeparata a corpore non
eſt plene perſona, quicquid ſen
ſerit hac in re Magiſter ſenten
tiarum.**

Ad opp. VTRVM ſit ponere
intentionem perſona
litatis in anima, ſepa-
rata omni vnione cir
cumſcripta. Et quòd
ſic videtur. Primo per Magiſtrum in
litera. Anima abſoluta a corpore ꝑ-
ſona eſt, ſicut angelus: ſed angelus ve
re, & proprie perſona eſt; ergo & ani
ma, ſeparata. Item. Sicut conſueuit
communiter diſtingui, Perſona eſt
res diſtincta proprietate ad dignita-
tem pertinente: ſed anima ſeparata
eſt diſtincta res, quod patet: aĩa etiã
circumſcripta aſſumptione, & vnio-
ne complete habet illam rõnẽ in ſe,
quam Boetius ponit, Perſona eſt in-
diuidua ſubſtantia rationalis natu-
rę: ergo videtur ꝙ ratio perſonalita
tis conueniat animę ſeparatę, & ꝓ-
prie, & vere: ergo ẽ pſona. Itẽ. Ratio
quare humana natura in Chriſto nõ
eſt perſona, eſt propter vnionem ad
dignius: ſed cum anima vnitur cor-
pori non vnitur digniori rei: ergo
vnibilitas, vel vnio ad corpus nõ au-
fert ipſi animę proprietatẽ perſonę.
Item. Contingit animam ſeparatam
comparari ad angelum, & conuenit
comparari ad alteram animã, & quę
eſt comparatio vnius angeli ad alte-
rum, eadem eſt cõparatio vnius ani-
mę ad alteram: ſed anima ſeparata
differt ſm ſpeciem ab angelo, ſicut &
angelus ab anima: ergo a ſimili ſicut
inter vnũ angelum, & alterum eſt diſ
cretio perſonalis, ſic inter vnam ani-
mam, & alteram: ſed quæ habent diſ
cretionem perſonalem, habent intẽ-
tionem perſonalitatis: ergo plenam
rationem perſonalitatis cõtingit repe
riri in anima ſeparata. Item. Cuicũq;
competit loqui de ſe, vt de ſe eſt per
ſona: ſed animæ ſeparatæ competit lo
qui de ſe, vt de ſe: conuenit enim ad
ipſam dirigere ſermonẽ ſicut ad ani-
mam Petri, & Pauli dirigimus: & cõ
ſtat ꝙ verſa vice poſſunt nobis volũ
tatem ſuam exprimere, ſicut aliqui-
bus expreſſerunt: ergo videtur ꝙ ani
ma ſeparata vere, & proprie ſit per-
ſona. Item. Anima glorioſa per ſepa
rationem ſui a corpore nõ habet cõ
ditionem deteriorem, ſed ſtatum di-
gniorem: ſed quandiu ſpiritus ratio-
nalis erat in corpore, & corpori vni
tus non carebat ratione perſonali: er
go nec quando eſt a corpore ſeparat⁹
Sed contra. Perſona eſt per ſe vna: ſed Funda-
ꝙ venit aliquando ad cõſtitutionem menta.
tertij non eſt per ſe vnum, & diſtin-
ctum: ergo ꝙ eſt natum vniri ad con-
ſtitutionem tertij non eſt perſona: ſed
anima rationalis eſt huiuſmodi: ergo
&c. Item. Perſona dicit quid comple
tiſſimũ in genere ſubſtantiæ, ita quòd
nõ eſt ordinatum ad vlteriorem per
fectionem in eodem genere: ſed ani-
ma rationalis eſt ordinata ad conſti-
tuendum hominem: ergo nõ habet
intentionem perſonæ. Item. Anima
rationalis cum eſt vnita carni, vt di
cit Magiſter, non eſt pſona: ergo ſi quã
eſt ſeparata habet rationem perſonę,
ergo digniorem modum habet exiſtẽ
di extra corpus: ſi ergo natura ſem-
per deſiderat ꝙ melius eſt, videtur ꝙ
anima nunquam deſideret vniri cor

pori: videtur etiam ex hoc quòd cũ anima vnit corpori, fit ei p̄iudiciũ: & cum ſeparatur, quòd non ſit ei pœna, ſed præmiũ: quę omnia falſa ſunt & abſurda: ergo & illud ex quo ſeq̄tur, videlicet φ anima ſeparata ſit p̄ſona. Item. Si anima ſeparata eſt perſona, cum aſſumere ſit actus perſonę conueniens, ſicut diuina perſoña dicitur corpus aſſumere cũ corp9ci vnitur, & ſimiliter angelus, per conſimilem modum anima diceretur aſſumere corpus proprium, cum eidẽ rurſus coniungitur: quòd ſi hoc non recipit, videtur quòd nec præmiſſa eſſet concedẽda.ſ.φ anima ſeparata ſit perſona, ſicut angelus.

37 RESP. Dicẽdũ, φ ſicut apparet ex tex. opinio Magiſtri fuit, φ anima ſeparata ſit p̄ſona. Et hęc opinio fuit Magiſtri Hug. de ſanc. vic. Ratio autem quæ mouit eos ad hoc ponẽdum fuit actualis diſtinctio, & completio reperta in anima ſeparata: qm̃ actus nobiles liberius exercet, & perfectius quàm exerceat in corpore. Hęc tamẽ opinio non ſuſtinetur communiter a doctoribus. Ratio huius eſt: qm̃ ad completam rationem perſonæ requiritur (vt dictum fuit ſupra) diſtinctio ſingularitatis, & incommunicabilitatis, & ſupereminentis dignitatis. Quamuis autem in anima ſeparata ſit reperire ſingularitatem, & dignitatem, non eſt tamen reperire incommunicabilitatem: quia appetitum, & aptitudinem habet vt vniatur corpori ad conſtitutionem tertij: & ideo neceſſe eſt ipſam carere diſtinctione perſonalitatis: qm̃ ſi completior eſt anima dum appetitus eius terminatur, quem habet reſpectu corporis reſumendi, ſicut vult Auguſt. 12. ſuper Gen. ad literam; & tunc non habet in ſe intentionem perſonæ: neceſſario ſequitur quòd perſonalitatẽ careat, cum eſt ſeparata a corpore: alioquin ſequerentur prædicta incõuenientia, videlicet quòd vnio eſſet p̄ternaturalis, & ſeparatio nõ eſſet pœnalis. Iterum quòd vnio eſſet in animæ præiudicium, & ſeparatio in prę-mium, quorum quodlibet falſum eſt: & ideo non immerito in hac opinione communiter non ſuſtinent Magiſtrum, quamuis aliqui velint dicere, quòd Magiſter intellexit de anima ſeparata circunſcripta vnibilitate ad corpus: & hoc eſt potius verbi palliatio, quàm expoſitio, ſicut aſpiciendo ad verba ipſius patet. Præterea vnibilitas, ſiue aptitudo vniendi cũ corpore non eſt animæ accidentalis, ſed eſt ipſi animæ eſſentialis: & ideo non poteſt ab ea ſeparari, vel circunſcribi ſalua ipſius natura, ſicut ſuperius in ſecundo lib. oñſum fuit. Poſſet tamẽ dici ob reuerentiam ipſius, quòd nõ voluit dicere quòd tota ratio perſonalitatis cõpeteret animæ ſeparatę, ſed quòd hoc ſuppoſito φ anima ſeparata eſſet perſona, adhuc non eſſet perſona in Chriſto, quia eſſet coniuncta cum diuina perſona. Quicquid autem ſit de intentione Magiſtri, hic concedendum eſt, quòd ratio p̄ſonalitatis nõ eſt plene circa animam ſeparata. Vñ concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD illud vero quod obijcitur de auctoritate Magiſtri patet reſponſio per iam dicta. 38

AD illud vero quod obijcitur, quòd aïa ſeparata eſt res diſtincta proprietate ad dignitatẽ pertinente, & quod circunſcripta aſſumptione, & vnione cõplete habet rõnẽ perſonæ, quam ponit Boet. Dicendũ, φ non eſt ibi ratio diſtinctionis ſm quòd conuenit perſonæ intentioni ſecundum illam triplicem conditionem, quæ ſuperius aſſignata eſt. 39

AD illud vero quod obijcitur, quòd cũ anima vnitur corpori, nõ vnitur digniori rei, & ita vnibilitas ad corpus non aufert animæ perſonę proprietatem. Dicendum, quòd hoc verum eſſet, ſi anima eſſet perſona per ſe: tunc enim rõne perſonæ non priuaretur ex hoc quòd corpori cõiungeretur: ſi ergo caret ratione perſonæ cũ corpori coniungitur, patet quòd nõ eſt perſona cum eſt a corpore ſeparata: hoc aũt non eſt propter defectum dignitatis, ſed propter defectum incõmunicabilitatis: quamuis nõ incongrue poſſet dici, quòd ad ipſam vnibilitatem per modum compoſitiõis ſequitur quædam indigentia, & defe- 40

ctus

41 ctus a completione digniſſima. AD
illud quod obijcit, quòd anima dif-
fert ſpecie ab angelo ſm quòd ei com
paratur. Dicendum, quod ratio perſona
litatis plus dicit completionem quàm
intentionem ſpeciei. Nam Chriſtus
ſm humanam naturam continetur
ſub ſpecie hominis: quamuis ſecūdū
illam naturam non habeat intentio
nem perſonalitatis. Et ideo nō ſequi
tur, quod ſi animæ ſeparatæ conueniat
ſpecifica differentia reſpectu angeli,
quòd propter hoc cōueniat ei diſcre
tio perſonalis reſpectu alterius animę.
Nec ſequitur, Differt numero ab alia
aīa: ergo differt perſonaliter: quia di-
ſtinctio ſm numerum in plus eſt, quā
42 diſtinctio perſonalis. AD illud quod
opponitur, quòd cui competit loqui
de ſe, vt de ſe &c. Dicendum, quod verū
eſt accipiēdo large perſonā, ſecundū
quòd perſona dicitur eſſe in nomine
vel pronomine, ſm quòd reddit ſup-
poſitum verbo: hoc autē modo non
loquimur hic de perſona: quia hæc ē
conſideratio grammatici, nō theolo-
gi: ſic enim magis reſpicit modum ſi
gnificandi, quàm proprietatem rei.
43 AD illud quod vltimo obijcitur, quod
anima glorioſa propter ſeparationē
a corpore non habet cōditionem de-
teriorem. Dicendum, quòd illa ratio
deficit dupliciter. Primo quidem, quia
quamuis non habeat conditionē de-
teriorem quantum ad bene eſſe, vt po
te quātum ad dei fruitionem; minus
tamen bonam habet conditionē quā
tum ad eſſe naturæ. Perſonalitas enim
non attenditur quātum ad bene eſſe,
vel eſſe gratię, ſed quantum ad eſſe na
turæ, ſiue ad eſſe primum. Alius etiā
defectus eſt, quoniam intentio perſo-
nalitatis conſequitur animam vnitā
corpori: ita tamen quòd nec anima,
nec corpus eſt perſona, ſed totum cō
iunctum: & ideo non ſequitur, quòd
talis dignitas remaneat in anima ſe-
parata, vel proprietas: ſicut nec viſibi
litas, quæ eſt proprietas reſpectu con
iuncti poſt ſeparationem, nec rema-
net in anima, nec circa corpus &c.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Improprius eſt ſermo dicens filius dei aſſumpſit hominem cum homo ſignet formam in concreto ad ſuppoſitum.

VTRVM concedendū ſit, quòd deus aſſumpſerit hominem. Et quòd ſic videtur per illud pſ. Beatus quē elegiſti, & aſſumpſiſti. Sed beatus ſtat ibi pro aliquo: nō eſt autē dare aliquem niſi hominem: ergo &c. Item. Auguſt. in expoſitione ſymboli. Si quis dixerit hominem a Chriſto aſſumptum depoſitum eſſe, anathema ſit. Item. Anſel. dicit in lib. de incarnatione, quòd nō aſſumpſit hominem in communi, ſed hunc hominē: ſed ad hūc hominem ſequitur homo: ergo ſi hunc hominē aſſumpſit, bene ſequitur quòd aſſumpſerit hominem. Item. Proprietas vnius partis denominat totum: vnde Petrus dicitur albus, ſi ſolum corpus ſit album: ergo multo fortius proprietas vtriuſque. Sed verum eſt dicere Chriſtum aſſumpſiſſe carnem, & animam: ergo verum eſt dicere, quod aſſumpſerit hominem. Item. Filius dei aſſumpſit animam, & corpus: & hæc aſſumpſit vnita; ergo ſi corpus, & anima vnita faciunt hominem: ergo videtur quòd aſſumpſerit hominem. Si tu dicas, quod non fuerunt prius vnita quam aſſumpta: per hoc non diſſoluitur, & effugitur ratio; quia ſi anima, & corpus non fuerunt ante vnita, quàm aſſumpta prioritate temporis, ſaltem ſimul fuerunt inuicem tempore vnita, & aſſumpta: ergo videtur quòd in ſua aſſumptione hominem faciebant: & ſi hoc verum eſt: ergo &c. Item. Filius eſt homo, aut homo quem aſſumpſit, aut homo quem non aſſumpſit. Si homo quē aſſumpſit: ergo aſſumpſit hominem. Si eſt homo, quem nō aſſumpſit; ergo aut Petrus, vel Paulus, vel de Ad opp.

cæteris. Si ergo nullum talium eſt da re: uidetur ergo ſimpliciter eſſe verũ quòd aſſumpſerit hoĩem. Sed cõtra. In lib. de regulis fidei dicitur, ꝙ aſſumens non eſt aſſumptũ: ergo ſi filius dei eſt homo, falſum ẽ filiũ dei aſſumpſiſſe hoĩem. Item. Si aſſumpſit hominem, & nũquam depoſuit quẽ aſſumpſit, ergo ſemper fuit homo: ergo qñ erat mortuus, erat homo: quod nõ videtur verum, cũ ſit oppoſitio in adiecto. Item. Si aſſumpſit hoĩem, aut hominem in cõmuni, aut hunc hoĩem. Non hominem in cõmuni aſſumpſit, ergo hunc hoĩem: ſed hic hõ nominat perſonã, vel ſaltem hypoſtaſim: ergo in Chriſto ſunt duę perſonę, vel duæ hypoſtaſes: ſed hoc eſt falſum, & fidei contrarium: ergo &c. Itẽ. Aſſumptio dicit vſum aliquẽ rei aſſumptæ. Sed vſus rei tempore, vel natura conſequitur ipſam rem: ergo prius eſt aſſumptum naturaliter quàm ſit ipſum aſſumi: ſi ergo non dicit humanã naturam in cõparatione ad hypoſtaſim ſiue perſonam, neceſſe eſt ꝙ in Chriſto ſit alia perſona, quàm perſona aſſumens, ad quàm comparetur humanitas ante aſſumptionem: quòd ſi hoc ſimpliciter eſt falſum, reſtat quod & illud eſt falſum, Filius dei aſſumpſit hominem.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, quod aliqui voluerunt ſuſtinere locutionem iſtã, ſicut illi qui fuerunt de prima opinione, dicentes ꝙ Chriſtus eſt duo, ſ. duę res naturæ, homo videlicet, & deus: ſed quia illud nõ põt rationabiliter ſuſtineri, ſicut infra videbitur, iõ alij diſtinguere voluerunt, quòd eſt loqui de aſſumptione vel quãtum ad fieri, vel quantum ad factum eſſe. Si loquamur de aſſumptione quantum ad fieri, ſic falſum eſt quòd aſſumpſerit hominem, imo aĩam, & carnem. Si autẽ loquamur de aſſumptione quantum ad terminum, vel aſſumptum eſſe, cõcedere voluerũt perſonam dei aſſumpſiſſe hominem: tunc enim non videtur, ꝙ homo ille non fuerit añ aſſumptionem, ſed quòd ex ipſa aſſumptione aliquis factus ẽ homo. Sed adhuc illud non videtur multum rationabiliter dictum: nam ſi ex aſſumptione veſtimenti vere poſſit aliquis dici veſtitus eſſe, hęc rationabiliter concedi tur, Hic aſſumit veſtimentum: & hęc non admittitur, Ille aſſumit ſe veſtitum, vel calciatum. Per hunc modũ nec iſta videtur eſſe admittenda, Filius dei aſſumpſit hoĩem: quamuis ex ipſa aſſumptione factus ſit homo. Et propterea eſt tertius modus dicendi communior, & verior, quòd hæc eſt impropria, Filius dei aſſumpſit hominem. Et ratio huius eſt: quia homo ſignat humanam formam, ſiue naturã in cõcretione ad ſuppoſitum, de quo vere prędicatur ſm quandam id ntitatem. Et ideo de ipſo ſuppoſito vere prędicatur, vt dicatur, Iſte eſt homo. Verbum aũt aſſumendi de ſua ratione plus importat, videlicet diſtinctionem aſſumẽtis ad aſſumptum, in hoc quòd importat relationem, & ordinẽ etiam quendã importat reſpectu eius quod naturaliter antecedit ipſam aſſumptionem, & reſpectu eius quod ſequitur: nam res aſſumpta naturaliter ipſam aſſumptionem antecedit: quãuis poſſit dici tempore ſimul. Concretio verò, & vnio aſſumentis ad aſſumptum conſequitur ipſam aſſumptionem. Et ideo dupliciter eſt hęc falſa, Filius dei aſſumpſit hominem: tũ propter defectum diſtinctionis: quia homo prædicatur de filio dei: tum propter defectum ordinis, quia comparatio humanitatis ad perſonam, vel hypoſtaſim cõſequitur ipſam aſſumptionem, & non antecedit: res aũt aſſumpta antecedit. Et ideo prædictus ſermo falſus eſt ex duplici cauſa, & rationes concedendę ſunt ex iſta parte.

AD illas vero auctoritates in cõtrarium adductas. Dicendum, quòd aliqd habent improprietatis, & ſunt exponendæ: ſancti enim loquuntur aliquando multum expreſſe. Vñ hoc nomen (homo) in pdictis auctoritatib⁹ magis accipitur abſtractiue, quã concretiue, magis pro humana natura, quàm pro re naturæ: & per hunc modum ad cõſimiles auctoritates poteſt reſponderi vnica reſpõſione: qa hominis nomine humana natura habet intelligi: quamuis ſm cõmunem vſum, & ſecundum virtutem vocabuli hoc 44

ſi hoc nomen hō nō ita conſuetū ſic
45 accipi. AD illud qđ obijcitur, quòd
proprietas partis denominat totum,
Dicendum ꝙ illud habet inſtantiā in
proprietatibus reſpectiuis: quamuis
veritatem habeat in proprietatibus
abſolutis. Quamuis enim verum ſit,
quòd manus Petri ſit minor Petro;
vel quælibet eius pars quodāmodo,
hæc tamen eſt falſa. Petrus eſt minor
Petro, vel differt a Petro. Per hunc
etiam modū intelligendum eſt in pro
poſito: quia aſſumēs (ſicut dictū eſt)
vel aſſumi dicit aliquem ordinē, vel
diſtinctionem, quæ reperiri poteſt in
ter perſonam Chriſti, & partes corpo
ris hominis, quæ ſunt corpus, & ani-
ma: quamuis ille reſpectus, vel ordo
inter perſonam Chriſti, & ipm Chri
ſtum hominem reperiri non valeat.
46 AD illud qđ obijcitur, quòd aſſum-
pſit animam, & corpus vnita. Dicen
dum, ꝙ eſt vnio corporis, & animæ,
reſpectu ſuppoſiti in quo ſunt, & re-
ſpectu humanæ naturæ, quam conſti-
tuunt: & vtraque vnio animę ad cor
pus fuit in ipſa aſſumptione, & vna q
dem antecedebat ſecūdum ordinem
naturæ. ſ. animæ ad corpus ad conſti
tutionem vnius naturæ. Altera vero
ſcilicet aīæ ad corpus in vnam perſo
nam, vel hypoſtaſim conſequebatur
ipſam aſſumptionē; quia perſona, &
hypoſtaſis verbi aſſumendo carnem,
carnē & aīam ſimul vniebat. Cū er-
go dicitur, ꝙ aīa, & corpus vnita fa-
ciunt hominem. Dicēdum, ꝙ verum
eſt ſm quòd vniūtur iſto duplici mo-
do. Et qm̄ alter iſtorum modorū con
ſequitur ad aſſumptionem: ideo non
cōceditur iſta, ꝙ aſſumpſerit hoīem,
quamuis concedatur, ꝙ aſſumpſerit
animā, & corpus cōniuncta. Poſſet
etiā dici, ꝙ nō tenet illa conſequen
tia, Aſſumpſit animam, & corpus cō
iuncta: ergo aſſumpſit hominem: qa
homo ſupponit aliquem hoiem: & iō
ſupponit aliquem: anima vero, &
corpus dicunt quid. Apud veros er-
go theologos reputatur fieri permu-
tatio prędicamenti, cum proceditur
ab eo qđ dicitur quis, ad illud quod
prædicatur in quid, vel econuerſo, ſi
47 cut in primo libro habitum fuit. AD

illud quod obijcitur, quod Chriſtus homo ē, aut quem aſſumpſit, aut quē non aſſumpſit, Dico quòd non recte diuidit, & ſufficienter: quia contradictio non accipitur per negationem, q̄ fertur ad implicationē, ſed per negationem, quæ fertur ad principale prędicatum: & iō non ſic eſt diuidendū, Aut eſt homo aſſumptus, aut non aſſumptus: imo ſic, Aut eſt homo aſſūptus, aut nō eſt homo aſſumptus ſm legē contradictionis. Sed ſi obijciatᷣ, quod homo ſufficiēter diuiditur per aſſumptū, & non aſſumptum tāquā per immediata, tunc reſpondendum eſt ad illā inductionem: ergo vel eſt Petrus, vel eſt Paulus &c. quia nec eſt Petrus, nec eſt Paulus, nec Virgilius &c. ſed Ieſus: & Ieſus nō eſt homo aſſumptus a filio dei, quāuis natura eius ſit aſſumpta. Ieſus enim nō eſt nomen impoſitum naturæ, ſed nomen impoſitum perſonæ.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

**Concedendum eſt quod filius dei aſſumpſit humanitatem, cum carnem, & animam, formamque humanam aſſumpſerit.**

VTRVM hæc concedē da ſit. Filius dei aſſumpſit humanitatem. Et quòd ſic videtᷣ. Dama. Omnia quæ in noſtra natura plātauit, aſſumpſit dei verbum: ſed vnicuique nr̄m dedit humanitatem: ergo videtur, ꝙ aſſumpſerit humanitatem. Item. Humanitas non eſt aliud, quam hominis natura, ſecundum ꝙ dicit Dam. Diuinitatis, & humanitatis nomina naturarum ſunt reprę ſentatiua: ſed hæc ſimpliciter eſt concedenda, Filius dei aſſumpſit humanam naturam: ergo & hæc, Filiꝰ dei aſſumpſit humanitatem. Item, Humanitas eſt forma hominis. Sed hæc ſimpliciter conceditur, Filius dei aſſumpſit formam hominis, ſicut dicitur Phil. ij. Fundamenta.

Humi-

Humiliauit ſemetipſum formam ſer
ui accipiens:ergo & iſta,Filius dei aſ
ſumpſit humanitatem. Item.Hæc eſt
ſimpliciter vera. Filius dei habet hu
manitatem,& eam non habuit ab ę-
terno, ſed temporaliter : ergo vide-
Ad opp. tur,ꝙ eam aſſumpſit.Sed contra. Hu
manitas conſequitur vnionē animæ
cum corpore : ſed anima, & corpus
non fuerunt prius vnita,quā aſſum-
pta : ergo ſi aſſumptum ſm ordinem
naturalem pręcedit ipſam aſſumptio
nem,videtur ꝙ hęc ſit falſa, Fili⁹ dei
aſſumpſit humanitatem . Itē. Magis
ſignificat in abſtractione hoc nomē
humanitas,quā hoc nomen homo:
ſed deus non aſſumpſit humanā na.
turam in vniuerſali,ſed in atomo: er
go hæc eſt magis impropria,Aſſum-
ſit humanitatē ,q̄, aſſumpſit hoīem :
ergo eſt falſa . Item. Si aſſumpſit hu-
manitatem.& nūquā depoſuit quod
aſſumpſit,ſemper habuit humanita-
tem : ſed quod habet humanitatem
ſemper,ſemper eſt homo: ergo in tri
duo fuit homo . Iuxta hoc quęritur,
quid nomine humanitatis intelligi-
tur, cum dicitur dei filiū aſſumpſiſ
ſe humanitatem .
48 RESP. Dicendum,ꝙ nomē hu-
manitatis cōſueuit tripliciter accipi.
Vno modo per humanitatē poſſunt
intelligi principia conſtituentia ho-
minem . Alio modo per humanitatē
poteſt intelligi forma conſequens to
tum compoſitum. Tertio modo no-
mine humanitatis pōt intelligi pro-
prietas conſequens ipſum hominem
inquantum eſt homo : & iſte triplex
intellectus habetur ex verbis Magi-
ſtri diſtin.ij.vbi confirmat Magiſter,
& oſtendit auctoritate,ſe noīe huma-
nitatis corpus,& animam intellige-
re . Omnibus autem his modis con-
cedendum eſt filium dei aſſumpſiſſe
humanitatē. Si enim nomine huma
nitatis intelligantur ipſa principia
conſtituentia hominē, videlicet ani
ma,& caro,abſq; dubio verū eſt, ꝙ fi
lius dei aſſumpſit humanitatē.i.ani-
mam, & carnem. Item. Si noīe hu-
manitatis intelligitur forma totius,
adhuc habet veritatem ,Filius dei aſ-
ſumpſit humanitatem.i. formam hu
manam:iuxta illud quod dicit Phil.
ij. Humiliauit ſemet ipſum formā ſer
ui accipiens.Poſtremo ſi nomine hu
manitatis ipſa proprietas conſequēs
intelligitur, adhuc veritatem habet,
Filius dei aſſumpſit humanam natu-
ram : quia non ſolum noſtram natu-
ram humanam aſſumpſit,ſed ꝓprie-
tates conſequētes,ſicut dicit Dam. Si
quis autem hoc vltimo modo ſolum
intelligat,quòd aſſumpſerit humani
tatem.i. hominis proprietatem ,er-
rat circa incarnatiōis veritatē. Opor
tet enī ponere,quòd hoc triplici mo-
do dicendi filius dei aſſumpſerit ve-
ram humanitatem . Et concedendæ
ſunt ratiōes ad hanc partem inductæ
AD illud quod obiijcitur, quòd 49
humanitas conſequitur vnionem. Di
cendum,quòd conſequitur vnionem
animæ ad corpus, ſecūdū quòd vniū
tur in cōſtitutionē naturę, nō ſm ꝙ
vniunt in vnitatē ꝑſonæ. Poſſet etiā
dici,quòd quędam ſunt prius aſſum-
pta, & quędam coaſſumpta:& quam
uis anima,& corpus primo aſſumpta
ſint a verbo:tñ omnia quę ad ea con
ſequuntur, dici poſſunt coaſſumpta.
Vnde quia anima & corpus habe-
bant proprietatem paſſibilitatis, fili⁹
dei aſſumpſit paſſibilitatem . Et per
hunc modum concedendū eſt, quòd
aſſumpſerit humanitatē, quemadmo
dum cōceditur,quòd aſſumpſerit paſ
ſibilitatē,quāuis nō cōcedatur,quòd
aſſumpſerit ſe paſſibilē,ſed ꝙ aſſumē
do paſſibilitatē fecerit ſe paſſibilē: ſic
cōcedit, quòd aſſumpſit humanita- 50
tem; licet non concedatur, quòd aſ-
ſumpſerit ſe hominē. Ad illud quòd
opponitur de abſtractiōe . Dicendū,
quòd potius facit ad oppoſitū,quam
ad propoſitum.Quia enim ſignat ab
ſtractiue, ideo ſignat in quadam di-
uerſitate a ſuppoſito : & ideo ſaluari
poteſt iſta conditio aſſumptionis quæ
quidem eſt diſtinctio aſſumentis ad
aſſumptum:non ſic autem eſt in hoc 51
quod dicitur homo. AD illud qđ
obijcitur, quòd nunquam depoſuit
quod aſſumpſit. Dicendum, quòd
hoc intelligitur quantum ad princi
pia naturę,quæ prius fuerunt aſſum
pta .ſ.anima,& caro: quantum vero
ad

ad coaſſumpta veritatẽ non habet: depoſuit enim paſſibilitatem. Sed ſi hoc modo accipitur humanitas ratione principiorum cõſtituentiũ hominem, ſic nunquam depoſuit humanitatem: ſed ex hoc non ſequitur, In triduo habuit humanitatẽ, ergo fuit homo: quia principia hominis non faciunt hominem, niſi inquantum coniunguntur adinuicem, & vniuntur in vnitatem pſonæ, & alter iſtorum modorum deficiebat in triduo. Quod ſi nomine humanitatis intelligatur ipſa forma cõſequens ſuppoſitum, vel ipſa proprietas, non oportet quòd in triduo Chriſtꝰ habuerit humanitatem: quia ſicut dictũ eſt, talia non fuerunt primo ſumpta, ſed magis coaſſumpta. AD illud quod vltimo quærebatur patet reſponſio ex his quæ iam dicta ſunt.

## DE INTELLIGENTIA HARVM LOcutionum, Deus factus eſt homo, Deus eſt homo: an his locutionibus dicatur Deus factus eſſe aliquid vel eſſe aliquid vel non eſſe aliquid.

## DISTINCTIO. VI.

EX præmiſſis autem emergit quæſtio plurimum continens vtilitatis, ſed nimiũ difficultatis atque perplexitatis. Cum enim conſtet ex prædictis & alijs pluribus teſtimonijs, omneſque catholici vnanimiter fateãt Deũ factum eſſe hominem, & Chriſtum verum Deum eſſe, & verum hominẽ: quęritur an his locutionibus, deus factus eſt homo filius Dei factus eſt filius hominis, deus eſt homo, & homo eſt deus, dicatur Deus factꝰ eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, vel aliquid dicatur eſſe Deꝰ, & an ita cõueniat dici, Homo factꝰ eſt deus, & filius hominis factus eſt filius Dei: ſicut econuerſo dicitur: & ſi ex his locutionibus non dicitur deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, quæ ſit intelligentia harum locutionum & ſimilium. In huius profunditatis reſeratione, & ſcrupuloſæ quæſtionis expoſitione plurimum differre inueniuntur ſapientes.

De modo vniẽdi diuinã & humanã naturam ſm varias doctorũ opiniones.

Quorundam ſententiam refert.

ALII enim dicunt in ipſa verbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali & humana carne conſtitutum, ex quibus duobus omnis verus homo conſtituitur, & ille homo cœpit eſſe deꝰ, non quidem natura dei, ſed perſona verbi, & deus cœpit eſſe homo ille. Concedunt etiam hominem illum aſſumptum a verbo & vnitum verbo, & tamen eſſe verbum: & ea ratione tradunt dictum eſſe Deum factum hominem, vel eſſe hominem: quia Deus factus eſt id eſt, cœpit eſſe quædam ſubſtantia ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens, & illa ſubſtantia facta eſt. i. cœpit eſſe deus, non tamen demigratione naturę in naturam, ſed vtriuſque naturę ſeruata proprietate factum eſt, vt Deus eſſet illa ſubſtantia, & illa ſubſtantia eſſet Deus. Vnde vere dicitur, Deus factus eſt homo, & Ho

mo factus eſt deus: & Deus eſt homo, & homo, Deus: & filius Dei filius hominis, & ecconuerſo. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtere, non tamen fatentur ex duabus naturis eſſe compoſitum, diuina .ſ. & humana, nec illius partes eſſe duas naturas, ſed animam tantum & carnem.

Authoritates ponit quibus muniunt ſuam ſententiam.

ET ne de ſuo ſenſu tantum loqui putentur, hãc ſententiam pluribus muniunt teſtimonnijs. Ait. n. Aug. in li. de Tr. Cum legit,
13.ca. 19. verbum caro factum eſt, in verbo intelligo verũ dei filium, in carne agnoſco verũ hominis filium & vtrunque ſimul vnam perſonã, deum, & hominem ineffabilis gratiæ largitate coniunctum. Idem in
Cap. 38. Ench. Chriſtus Ieſus deus de deo eſt, homo autem natus eſt de ſpiritus ſancto ex Maria virgine. Vtraque ſubſtantia diuina, & humana, filius eſt vnicus dei patris omnipotentis, de quo procedit ſpiritus ſanctus vtrum que vnus, ſed aliud propter verbum, & aliud
Ibidem. Cap. 35. propter hominem, non duo filij deus & homo, ſed vnus dei filius, deus ſine initio, homo a certo initio. Idem in eodem. Quid natu-
Ibidem. Cap. 36. tura huamna in Chriſto homine meruit, vt in vnitatẽ perſonæ vnici filij dei ſingulariter aſſumpta eſſet? Quæ bona voluntas, quæ bona opera præceſſerũt, quibus mereretur iſte homo vna fieri perſona cum deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei ſingulare beneficium pręſtitum eſt, vt ſingulariter promereretur deum? Nempe ex quo homo eſſe cœpit, nõ aliud cœpit eſſe homo quam dei filius, & hic vnicus, & ꝓpterea dei verbũ, quia eſt ab illo ſuſcepta caro, facta eſt vtique deus, vt quemadmodum vna eſt perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro, ita ſit Chriſtus vna perſona verbũ
To.6. tractatu. 78. circa illud Ioan. 15. Pater maior me eſt. & homo. Idem ſuper Ioan. Agnoſcamus geminã ſubſtantiã Chriſti, diuinam, ſcilicet, qua æqualis eſt patri: & humanã, qua minor eſt patre: vtrũque autẽ ſimul non duo, ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non trinitas deus. Ac per hoc Chriſtus eſt deus, anima rationalis & caro. Idem quoque in libro de prædeſtinatione ſanctorum. Ille homo, vt a verbo patri coæterno in vnitatem perſonę aſ-
Cap. 15. Tomo 7. ſumptus, filius dei vnigenitus eſſet, vnde hoc meruit? quod bonum eius preceſſit, vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Faciente ac ſuſcipiente deo verbo, ipſe homo ex quo eſſe cœpit, filius dei vnicus eſſe cœpit. Item. Homo quicunque ita gratia fit Chriſtianus, ſicut gratia homo ille ab initio factus eſt Chriſtus. Idẽ in
Lib. &c. eiſdem, Cap. 17. lib. 13. de Trinit. Gratia dei nobis in homine Chriſto commendatur. Quia nec ipſe vt tanta vnitate deo vero coniunctus, vna cum illo perſona filius dei fieret, vllis eſt præcedentibus meritis aſſecutus, ſed ex quo homo eſſe cœpit, ex illo eſt & deus. Vnde di-
Ioan. 1 b. ctum eſt, Verbum caro factum eſt. Hilarius quoque in 10. lib. de
Multo Tri. ait, Chriſtum non ambigimus eſſe deum verbum, neque rurſus

ſus filium hominis ex anima & corpore conſtitiſſe ignoramus. His alijſque authoritatibus vtuntur, qui hominem quẽdam ex anima rationali & carne compoſitum dicunt deum factum, ſed gratia, nõ natura. Sola enim gratia habuit ille homo, non meritis, vel natura, vt eſſet deus, ſiue dei filius vt haberet omnem ſcientiam & potẽtiam, quam habet verbum cum quo eſt vna perſona. Nec tamen in ſuperiorib⁹ legitur, quòd homo ille ſit una perſona cum verbo & ſit ipſum verbum, ſed etiam quod anima rationalis & caro eadem perſona ſit, & Chriſtus ſit & deus.

### Aliorum ſententia.

SVNT autem & alij qui iſtis in parte conſentiunt, ſed dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tantum ſed ex humana & diuina natura, id eſt, ex tribus ſubſtantijs, diuinitate, carne, & anima conſtare, & hunc Ieſum Chriſtum fatentur, & vnam perſonam tantum eſſe, ante incarnationem vero ſolummodo ſimplicem, ſed incarnatione factam compoſitam ex diuinitate & humanitate. Nec eſt ideo alia perſona quàm prius, ſed cum prius eſſet dei tantum perſona, in incarnatione facta eſt etiam hominis perſona, non vt duæ eſſent perſonæ, ſed vt vna & eadem eſſet perſona dei, & hominis. Perſona ergo quæ prius erat ſimplex, & in vna tantum natura exiſtens, in duabus & ex duabus ſubſiſtit naturis: & perſona quæ tantum deus erat, facta eſt etiam verus homo ſubſiſtẽs non tantum ex anima & carne, ſed etiam ex diuinitate: nec tamen perſona illa debet dici facta perſona, quamuis dicatur facta perſona hominis. Facta eſt igitur illa perſona (vt quibuſdam placet) quiddam ſubſiſtens ex anima, & carne, ſed non eſt facta perſona, vel ſubſtantia, vel natura, & inquantum eſt illa ſubſiſtens compoſita eſt, inquãtum autem verbum eſt, ſimplex eſt.

### Authoritates etiam ponit quæ hanc probant ſententiam.

DE hoc Aug. in li. ſentẽtiarũ Proſperi ait, Modis omnibus approbare contendimus ſacrificium eccleſiæ duobus conſtare, & duobus confici, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine, ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti, ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur ex deo, & homine, cum ipſe Chriſtus verus ſit deus & verus homo. Quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in ſe continet, ex q bus conficitur. De hoc eodẽ Ioan. Dama. In dño noſtro Ieſu Chriſto duas quidẽ naturas cognoſcimus, vnã autẽ hypoſtaſim ex vtriſque cõpoſita Incarnat⁹ eſt ergo Chriſtus ex virgine aſſumens primitias noſtræ maſſæ, vt ipſa extiterit in carne hypoſtaſis, q̃ dei verbi hypoſtaſis cõpoſita & facta fuerit, q̃ prius ſimplex erat verbi hypoſtaſis. Compoſita vero ex duabus perfectis naturis deitate & humanita-

Allegatur de cõſecr. diſt. 2. ca. hoc eſt. q̃d dicim⁹

Li. de Orthod. ſide cap. 5.

Ibid. c. 7.

nianitate, & fecerat ipſa diuinę verbi dei filiationis characteriſticũ & determinatiuum idioma ſecundum quę diuiſa a patre & ſpiritu ſancto, & carnis characteriſtica & determinatiua idiomata, ſm quæ

Li. eodem c. 3. in medio capitis.

differat a matre & reliquis hominibus. Item, Vnam hypoſtaſim filij dei confitemur in duabus naturis perfecte ſe habentibus, eãdem hypoſtaſim deitatis & humanitatis dicentes incarnatam eſſe, & has duas naturas cuſtodiri & manere in ipſo poſt vnionem nõ ſeorſum & ſecundum partes ponentes ſingulam, ſed vnitas in vicem in vnam compoſitam hypoſtaſim. ſubſtantialem. n. inquimꝰ vnionẽ. ſ. veram, & non ſecundum phãtaſiam, ſubſtantialem autẽ non duabus naturis perficientibus alteram. ſ. vnam compoſitam naturam, ſed vnitas inuicem in vnam hypoſtaſim compoſitam filii dei, & manere eãdẽ ſubſtantialẽ differentiã determinamus. Qđ creabile mã ſit creabile, & quod increabile increabile, & mortale mortale, & immortale immortale, & circunſcriptibile circunſcriptibile, & incircunſcriptibile incircunſcriptibile & hoc quidem refulget ꝑ miraculis.

Ca. 7. quo ad ſententiam ſed in forma ſerm. 194 de tempore qui eſt de Trin. cap. 17.

De hoc etiam Aug. in lib. 1. de Tri. ait, Quemadmodum ſecundum deitatẽ vna eſt patris filiiq; natura, ita etiam iuxta humanitatem eadem eſt matris & filii vna natura. Ex vtraque ergo ſubſtantia & diuinitatis & humanitatis vnus atque idem eſt deus, Dei & hominis filius Ieſus Chriſtus, vt verus deus, ita etiam homo verus. Idem etiam in lib. 13. de Trin. ſic deo coniũgi potuit humana natura, vt ex duabus ſubſtãtiis fieret vna perſona. Ac per hoc iam eſt ex tribus, deo, anima, & carne. His aliisque pluribus auctoritatibus ſe muniunt, qui dicunt perſonam Chriſti compoſitã eſſe, vel factam, ſiue conſtantẽ ex duabus naturis, ſiue ex tribus ſubſtãtiis.

Tertia aliorum ſententia.

SVNT etiam alij, qui in incarnatione verbi non ſolum perſonam ex naturis compoſitam negãt, verumetiam hominẽ aliquem ſiue etiam aliquam ſubſtantiam ibi ex anima & carne compoſitam vel factam diffitentur. Sed ſic illa duo, ſcilicet animam & carnem verbi perſonæ vel naturæ vnita eſſe aiunt, vt non illis duobus vel ex his tribus aliqua natura vel perſona fieret ſiue cõponeretur: ſed illis duobus velut indumento verbum dei veſtiretur, vt mortaliũ oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur verus factus homo quia veritatem carnis & animę accepit. Quę duo etiam in ſingularitatẽ vel vnitatẽ ſuæ perſonę accepiſſe legitur: non quia illa duo, vel aliqua res ex illis compoſita ſit vna perſona cum verbo, vel ſit verbum: ſed quia illis duobus accedentibus verbo, non eſt perſonarum numerus auctus, vt fieret quaternitas in Trinitate: & quia ipſa perſona verbi, quæ prius erat ſine indumento, aſſumptione indumẽti non eſt diuiſa vel mutata, ſed vna eademque immutata permãſit. Qui ſecundum habitum deum hominem factum dicunt. Accipiendo enim hominem dictus eſt deus factus eſſe homo: & propter

acceptum

acceptum hoīem dr̄ deus vere eſſe homo, & pp aſſumentem deum dr̄ homo eſſe deus. Nam ſi eſſent ialiter, inquiunt illi, deus eſſet homo, vel homo eſſe deus intelligeretur, tunc ſi deus aſſumpſiſſet hominem in ſexu muliebri, & mulier eſſentialiter deus eſſet, & econuerſo. At potuit deus aſſumpſiſſe hominem in ſexu muliebri: potuit ergo mulier eſſe deus, & econuerſo. Greg. ſup Ezechiel. Homil. 8. poſt med.

Anchoritates inducit quibus hæc ſententia roboratur.

NE autem & iſti de ſuo ſenſu influere videantur, teſtimonijs in medium productis quod dicunt, confirmant. Ait. n. Auguſtinus in libro de gratia noui teſtamenti, ſicut non augetur numerus perſonarū, cum caro accedit animæ vt ſit vnus homo, ſic non augetur numerus perſonarum, cum homo accedit verbo, vt ſit vnus homo Chriſtus. Legitur itaque de⁹ homo, vt intelligamus huius perſonæ ſingularitatem, non vt ſuſpicemur in carnē mutatam diuinitatem. Idem quoque tractans illud verbum Apoſtoli, Habitu inuentus eſt vt homo, manifeſte oſtendit deum dici factum eſſe hominem, vel eſſe hominem ſecundum habitum, in libro 83. quæſtionum, ita inquiens, Multis modis habitum dicimus: vel habitum animi ſicut diſciplinæ perceptionem vſu firmatam: vel habitum corporis ſicut dicim⁹ aliū alio validiorē: vel habitū eorū, quæ membris accommodantur extrinſecus, vt cum dicimus aliquem veſtitum vel calceatū, & huiuſmodi. In quibus omnibus generibus manifeſtum eſt in ea re dici habitum, quæ accidit vel accedit alicui, ita vt eā poſſit etiam non habere. Hoc autem nomen ductum eſt ab illo verbo quod eſt habere. Habitus ergo in ea re dicitur, quæ nobis vt habeatur vel accidit vel accedit. Veruntamen hoc intereſt, quia quędam eorum, quæ accidunt vel accedunt, vt habitum faciant, non mutantur, ſed ipſa nos mutant, in ſe integra & inconcuſſa manentia, ſicut ſapientia accedens homini, non ipſa mutatur, ſed hominem mutat, quē de ſtulto ſapientem facit. Quædam verò ſic accedunt vel accidunt, vt mutent & mutentur: vt cibus, qui amittens ſpeciem ſuam in corpus vertitur, & nos cibo refecti ab exilitate atque langore in robur atque valentiam mutamur. Tertium genus eſt, cùm ea quæ accidunt vel accedunt, nec mutant ea quibus accidunt, nec ab eis ipſa mutantur. Sicut annulus poſitus in digito, qđ genus rariſſime reperitur. Quartum genus eſt cum ea quę accidunt vel accedunt, mutantur non a ſua natura, ſed aliam ſpēm & formam accipiunt, vt eſt veſtis, quæ deiecta atque depoſita non habet eam formam q̄ ſumit induta. Induta. n. membris accipit formam, quā non habebat exuta, quod genus congruit huic comparationi. Deus. n. filius ſemetipſum exinaniuit, non formā ſuam mutans, ſed formam ſerui accipiens, neq; conuerſus, aut tranſmutatus in hoiem amiſſa incommutabili ſtabilitate, ſed in ſimilitudine hoium factus eſt ipſe ſuſceptor: verum hominem ſuſcipiendo habitu inuentus eſt vt homo,

Epiſtol. ad Honoratū nō longe a pricipio epiſtolę, q̄ eſt 120. c. 4 Tom. 2, Philip. 2. Quęſt. 73. Tomo 4.

Ibidem. Prima ſpecies habitus.

Secunda.

Tertia.

Quarta ſpecies cō gruit huic comparationi.

Philip. 2. Ibidē, ſed inferius.

mo.i.habendo hoiem inuentus eſt vt homo,non ſibi,ſed eis quibus in hoie apparuit.Quod autem dicit vt homo,veritatem exprimit. Nomine ergo habitus ſatis ſignificauit Apoſtolus,qualiter dixerit in ſimilitudinem hominum factus,quia non transfiguratione in hominem, ſed habitu factus eſt, cum indutus eſt hominem, quem ſibi vniens quodam modo atque conformans immortalitati ęterni tatique ſociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum eſſe verbum ſuſceptione hominis, ſicut nec mēbra veſte induta mutantur:quāuis illa ſuſceptio ineffabiliter ſuſceptum ſuſcipienti copularet. His verbis aperte innuere videtur Aug.Deum dici factum hominē ſm habitum. Qui etiam ipſius incarnationis modum volens exprimere, quęrentibus in.4.libr. de Trinit. ait, Si quęritur incarnatio quomodo facta ſit, ipſum verbum Dei dico carnem factum, id eſt, hominem factum, non tamen in hoc quod factum eſt, conuerſum atque mutatum: ſed carne, vt carnalibus congruenter appareret indutum.Ita ſane factum,vt ibi ſit non tantum verbum Dei & hominis caro,ſed etiam rationalis hominis anima.Atque hoc totum & deus dicatur propter deum,& homo propter hominem.Quod ſi difficile intelligitur,mens fide purgetur a peccatis abſtinendo, & bona operando:difficilia enim ſunt hęc.Idem in lib.de fide ad Pe. Dei filius cum ſit deus æternus & verus, pro nobis factus eſt homo verus & plenus. In eo verus,quia veram habet deus ille humanam naturam: in eo uere plenus,quia & carnem humanam ſuſcepit & animam rationalem. Item,non aliud fuit illa dei ſummi ſuſceptio vel exinanitio, niſi formæ ſeruilis,id eſt,naturę humanę ſuſceptio: vtraque ergo eſt in Chriſto forma,quia vtraque vera & plena eſt in Chriſto ſubſtantia, diuina ſcilicet & humana natura. Idem in lib.2.contra Maximinum,Cum eſſet per ſeipſum inuiſibilis, viſibilis in homine apparuit, quem de fœmina ſuſcipere dignatus eſt, Item in eodem. Nos Chriſtum dominum verum hominem ſuſcepiſſe credimus, & in ipſo viſibiliter inuiſibilem hominibus apparuiſſe: in ipſo inter homines conuerſatū fuiſſe, in ipſo ab hominibus humana pertuliſſe,in ipſo homines docuiſſe.Hilarius quoque in decimo lib.de Trin.ait, Quomodo dei filius natus eſt ex Maria, niſi quod verbum caro factum eſt, ſcilicet quod filius dei cum in forma dei eſſet, formam ſerui accepit? Vnum tamen eundemque non dei defectione, ſed hominis aſſumptione profitemur: & in forma dei propter naturam diuinā, & in forma ſerui ex conceptione ſpiritus ſancti ſm hominis habitum repertum fuiſſe.Non fuit habitus ille tantum hominis, ſed vt hominis: neque caro illa caro peccati,ſed in ſimilitudine carnis peccati. Audiſtis tres ſm diuerſos poſitas ſententias, & pro ſingulis inducta teſtimonia.

*Marginal notes:* De modo incarnationis. — Cap. 21. ſiue vlti. — Cap.2. nō longe a principio. ibi. pene ad finem. — Cap.2. — Cap.19. quoad ſententiæ ſenſ. in fi. lib.de fide cōtra Maximinum. — Cap.22. — Cap.26. — [illegible] 3. [illegible] mediū lib. 10. [illegible] interi[illegible] ad Ro. 8.

De modo vniendi diuinam, & humanam naturam ſm varias doctorum opiniones.

## DISTINCTIO VI.

Ex pmiſſis aūt emergit quæſtio.

Expoſitio SVPRA determinauit Magiſter de modo illi⁹ excellentiſſimæ vnionis ſm fidei aſſertionem: in hac pte determinat ſm varia doctorū opinionem. Et qm̄ ſm varietatē opinionum variatur intellectus locutionū circa illius vnionis myſterium: ideo pars iſta habet duas

Diuiſio. partes. In quarum prima circa vnionis myſteriū plures explicat opiniones. In ſcd'a vero oſtēdit qualiter ſm illas opiniones determinari habeant ambiguæ locutiones. ī. diſt. 7. Scd'm primā vero nō deus factus, &c. Prima pars diuidit in duas partes. In quarū prima Magiſter pponit ambiguas locutiones. In ſcd'a vero circa modum diuinę vnionis explicat diuerſas opiniones, ibi. In huius pfunditatis reſeratione, &c. Prima pars remanet in diuiſa. Sed ſcd'a ſubdiuiditur in tres partes ſm tres opiniones. In prima ponit primā opinionē. In ſcd'a ſecūdam. ibi. Sūt aūt & alij, qui iſtis &c. In tertia vero tertiā. ibi. Sunt aūt & alij qui incarnationē verbi, &c. Prima diuiditur in duas. In prima opinione narrat. In ſecunda confirmat. ibi. Et ne de ſuo ſenſu tm̄ loqui putētur, &c. Similiter ſcd'a duas partes habet. In prima ponit aliā opinionem. In ſecūda cōfirmat. ibi. De hoc Aug. in lib. ſent. Proſperi. Similiter & tertia pars habet duas. In prima ponit intellectum tertiæ oōnis. In ſcd'a cōfirmat ſctōrum teſtimonijs. ibi. Ne aūt & iſti de, &c. Notandum eſt aūt hoc in principio, ꝙ explicatio primę opinionis in quatuor conſiſtit articulis, ſm ꝙ colligi pōt ex verbis ipſius Magiſtri. Primo enim ponebant, quod in ipſa incarnatione cōſtitutus fuit vnus homo ex anima, & carne: ita tamen quòd nihil conſtituebatur tertium ex homine, & deo. Secundo vero dicebant hominem illū aſſumptum a verbo. Tertio vero quia de⁹ eſt homo, & econuerſo, dicebant aſſumentem prędicari de aſſumpto: & ex hoc conſequebatur quarta poſitio, quòd Chriſtus eſt duo. Cū enim alius ſit aſſumens, & alius ſit aſſumptus, & Chriſtus ſit deus aſſumens, & homo aſſumptus, ſuppoſitis præmiſſis neceſſario habent ponere, quòd Chriſtus ſit duo. Et hoc eſt vltimum, a quo confirmatur, & denominatur iſta poſitio. Similiter explicatio ſecūdæ opinionis, conſiſtit in quatuor articulis. Primo enim dicebant, ꝙ in incarnatione non tantum eſt ex anima, & corpore conſtituta vna natura, ſed etiam diuinitas, & humanitas ad vnam concurrerunt conſtituēdam perſonam: ita quòd perſona verbi ante incarnationem verbi erat ſimplex, in incarnatione vero facta eſt compoſita. Secundo vero ſimul cum hoc dicebant, quòd ſcilicet in incarnatione verbi aliquo modo perſona facta eſt compoſita: non tamen facta eſt alia, ſed eadem manens, quę prius erat. Tertio vero ſubiungebant, quod & ſi perſona verbi in incarnatione verbi poſſit dici compoſita, non tamen poteſt dici facta: nec eſt concedendum, quòd ſit facta perſona, quāuis concedi poſſit, quòd ſit facta perſona hominis. Et ideo quarto loco dicebant, quòd Chriſtus erat vnum nō plura, quia perſona verbi non aſſumpſerat hominis ſuppoſitum, ſed naturam. Tertia ſimiliter poſitio in quatuor conſiſtebat articulis. Nam primo negabat, quod dicit poſitio prima. Aiebat enim, quòd in incarnatione ex carne, & anima non eſt conſtituta tertia natura. Secundo vero negabat, quod dicit opinio ſecunda, pro eo, quòd non concedebat, quòd ex illis duabus naturis perſona eſſet compoſita. Tertio vero ſubiungebat, quòd perſona verbi carnē veram, & veram animam per modū indumenti aſſumpſerat, vt hominū oculis viſibilis appareret. Quarto modo ſubiungebat, quòd Chriſtus non eſt aliquid ſecundum quod homo: homo enim de Chriſto non prędicatur per modum ſubſtantiæ, ſed p modum habitus, per quem modum

ille,qui habet habitũ dr̃ eſſe veſtitus. Oĩa aũt quę dicta ſunt,trahi poſſunt ex his,quæ in litera dicuntur. Poſſent aũt & his multa adiungi, quia vno poſito ſequuntur multa. Verũ tamen iſta quæ dicta ſunt principales poſitiones ſunt prędictarum opinionũ,& ex verbis Magr̃i accipiunt.

Sacrificium eccleſiæ duobus conſtare,duobus confici,viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne,& ſanguine.

Dub.1. Contra. In hoc.n.verbo primo videtur eſſe inſufficientia: quia ad conſtitutionem ſacraméti altaris nõ ſolũ concurrunt duo,imo tria, videlicet, Elementũ exterius,corpus Xp̃i uerũ, & corp⁹ Xp̃i myſticũ. Itẽ. Vr̃ in verbo ſecũdo eſſe repugnãtia,cũ dicit inuiſibili carne, & ſanguine: caro.n.& ſanguis vere ſunt corpora:ergo,& vere viſibilia. Si ergo caro Chriſti vera fuit, reſtat etiam quòd fuit viſibilis. Item. Tertio videtur, ꝙ illa ſimilitudo ſit inepta:qm̃ ſacramẽtum, & res ſacramenti in vnitatem perſonæ non concurrunt ſ̃m ꝙ deus, & homo: ergo non videtur ibi fieri recta aſſimilatio.

Reſpon. Reſpon. Dicendum,ꝙ in ſacramento altaris duplex eſt res, videlicet ſignata & contenta,& ſignata tãtum. Et Aug. in parte iſta non loquit̃ de re ſignata, cuiuſmodi eſt corpus Chriſti myſticum, ſed de re ſignata, & cõtenta, cuiuſmodi eſt corp⁹ Chriſti verum:hæc.n.ſola eſt,quæ facit ad propoſitum, videlicet ad intelligendum vnionis,& incarnationis myſterium, & hoc propter ſimilitudinem vtrobique ibi repertam. Reperitur autem ſimilitudo triplex. videlicet quã tum ad extremorum vnitatem,quantum ad diſtinctionem ſiue diuerſitatem,& quantum ad finem ſiue vtilitatem. Sicut.n. in ſacramento altaris eſt ſpecies viſibilis, & caro Chriſti inuiſibilis,prout eſt ſub illo ſacramento:ſic in Chriſto eſt humana natura vera ſenſibilis,& diuina, quæ ſolum eſt intelligibilis. Similitudo etiam eſt quantum ad diſtinctionem; qm̃ exterior ſpecies viſibilis, & res interior non concurrunt ad conſtituendum vnum per naturam, ſed concurrunt ad vnum ſacramẽtum, quod eſt vnũ per ordinem,& reſpectum ſigni ad ſignatum:ſic & in Chriſto diuina natura,& humana non conſtituunt aliquid tertium, ſed vniuntur in vnam hypoſtaſim, quæ vtriuſq; eſt naturæ ſuppoſitum,& in vna vtraque natura ſuo modo ſubſtantificatur. Et quantum ad hoc non eſt oĩmoda ſimilitudo,ſed partim ſimilitudo, & partim diſſimilitudo. Tertia ſimilitudo eſt: quia ſicut res ſacramenti vnitur exteriori ſigno, vt mediante illo cognoſcatur,& ad vtilitatem verã conuertatur:ſic diuina natura vnitur humanæ,vt in ea cognoſceretur:& inde eſt etiam, ꝙ talis vnitas ſimilis eſt illi vnioni,qua copulatur verbum ipſi voci,vt ab alijs poſſit cognoſci. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Non enim valet quod opponit de inſufficientia:qm̃ ad propoſitum ſufficiunt illa duo membra. Nec valet qđ obijcit de repugnantia:quia nõ dicit hęc duo,videlicet carnem, & ſanguinem inuiſibilia ſimpliciter, ſed prout ſunt ſub ſacramento contenta. Nec illud de illarum vnionum diſconueniẽtia: quia non vult dicere, quod illa ſint omnino ſimilia,ſed quòd ſimilitudinem habent quantũ ad tria prędicta.

Sunt etiam alij, qui incarn.&c.

Notandum quòd tria inſinuantur in litera illius opinionis, quę valde ſunt improbabilia. Dub.2. Primũ cũ dicit, ex aïa, & carne aliquam ſubſtantiã compoſitam diffitentur, & illud communiter eſt improbabile: qm̃ ex forma,& materia reſultat vnum compoſitum. Si ergo aïa habet naturalem inclinationem ad corpus ſicut ad propriam materiã,quã perficit, neceſſariũ erat ex aïa,& carne in Chriſto aliquod tertium conſtitui. Illud autem aut eſt ſubſtantia, aut accidens. Accidens non: cõſtat,quia ſubſtantia nõ eſt pars accidentis: neceſſe eſt ergo ꝙ fiat inde ſubſtantia. Aliud improbabile eſt in hoc, ꝙ dicit ꝙ illis duobus velut indumento verbũ dei veſti

retur

retur, vt mortalium oculis congruenter appareret: ſi.n. hoc verum eſſet, cū aīa nō appareat oculis, nō aſſumpſiſſet aīam. Et iterū, ſi Chriſtus apparebat eſſe hō, & nō erat verus hō, alius apparebat, q̄ eſſet: ergo aliqua falſitas, & aliqua deceptio fuit in Chriſto, qđ oīno abſurdiſſimū eſt. Veritas.n. non falli pōt, nec fallere. Item. Tertium improbabile eſt in hoc, ꝙ dicit illa duo ī ſingularitatē ꝑſonę verbū dei aſſumpſiſſe: quia illis duobus accidentibus non eſt ꝑſonarum numerus auctus. Si.n. hoc verum eſſet, cū colūba in qua ſpūs ſctūs apparuit nō auxerit numerū ꝑſonarū in diuinis, aſſumpta eſſet in vnitatē ꝑſonę, qđ nefarium eſt dicere. Iterum, cum aliquæ aīa vnitur deo ꝑ voluntatis conformitatem, & nullo modo ex hoc creſcit in trinitate numerus ꝑſonarum, quęlibet aīa ſancta aſſumeretur a verbo in vnitatem perſonę: ergo quilibet ſanctus eſſet deus, qđ quidē dicere eſt peruerſum oīno. Et ꝓpterea iſte modus dicendi (ſicut ex litera colligitur) repudiatus eſt tanquā erroneus: nec credendū eſt Magiſtrū fuiſſe de opinione iſta, nec dicere hoc aſſerendo, vel approbando, ſed aliorum opinionem recitando. Hanc aūt opinionem, ſicut & alias, nec oīno reprobat. nec oīno approbat: nōdū.n. claruerat eius falſitas, maxime cū videatur ſuꝑ verba ſctōrū eſſe fundata

Multis modis habitū dicim⁹ &c.

Dub.3. Obijcitur. Primo.n. diſtinguit ha-
4 bitū in tria membra, ſcđo mō diſtinguit alia diſtinctione ꝑ quatuor mēbra: ergo vel vna eſt ſuperflua, vel altera diminuta. Item. Videntur aliqua membra ſecundę diuiſionis eſſe impoſſibilia: dicit.n. ꝙ quædā accedunt quę mutant, ſed non mutantur, ſicut ſapīa: hoc videtur eſſe impoſſibile, qa ſi ex aliquo accidente aduenienti mutatur ſubiectū, videtur ꝙ ipſum multomagis debeat dici mutatum, quia de ente in potētia fit ens in actu. Itē. Aliud mēbrū ſimiliter qđ dicit ꝙ q̄dā accidunt, q̄ nec mutāt, nec mutantur, videtur impoſſibile. Nihil.n. nouū acquiri pōt ſine aliqua mutatione acquirentis, vel acquiſiti: ergo impoſſibile eſt, ꝙ aliqua differentia habit⁹ introducatur in eſſe, ꝙ non fiat mutatio in habitu, vel habente. Reſp. Dicē- Reſpon.
dū, ꝙ Aug. diſtinguit habitū dupliciter. Vno mō in ſe ꝑ differentias proprias, quæ reſpiciunt habitum quantū ad eſſe. Et iſtæ ſunt tres. Omne.n. qđ habetur, aut habetur interi⁹, aut exterius, aut partim interius, partim exterius. Si oīno interius: ſic dicim⁹ habitum aīæ, vt ſciam, & diſciplinā. Si oīno exterius: ſic dicimus habitū eorū, quę exterius corpori accommodātur, ſicut eſſe veſtitum, & calciatū. Si quodāmodo interius, & quodāmodo exterius: ſic dicimus aliū alio validiorē, & fortiorem. Et hoc quaſi tenet medium inter differentias duas prius poſitas. Et ad iſtas tres differentias reduci poſſunt ſeptē illi modi habendi quos aſſignat Philoſophus in poſtprędicamentis. Sed quia iſte modus diſtinguendi parum valet ad propoſitum, ideo ſumit Ang. aliū modū diſtinguendi ꝑ quatuor mēbra: q reſpicit ipſum habitū quantū ad fieri. Et hęc diuiſio eſt quadrimēbris ſm quatuor cōbinationes ſufficientes, & immediatas. Hoc.n. qđ accedit alicui, aut mutat tm̄, & non mutatur ſicut ſapīa: aut mutat, & mutatur, vt cibus: aut nec mutat, nec mutatur, ut annulus: aut mutatur, ſed nō mutat, vt ueſtimentum. Et illud quartū membrum ualet ad ꝓpoſitum: & ꝑ hoc patet reſpōſio ad primū obiectū. Iſtę.n. quatuor differentiæ reducuntur ad illas tres: ideo nec iſtę ſunt ſuperfluę,
nec illę diminutę. Ad illud qđ oppo- 5
nitur, ꝙ ſapīa n utat, ſed non mutatur. Dicendū, ꝙ ad hoc ꝙ quis fiat ſapiens, cōcurrit ſapīa creata, & increata, ſicut ad hoc ꝙ fiat gratus concurrit charitas creata, & increata. Cum aūt Aug. dicit, ꝙ ſapīa non mutatur, non intelligit de ſapīa creata, quę eſt accidens aīæ, ſed de ſapīa increata. Et hoc frequēter aduertendū eſt in uerbis Auguſ. cum loquitur de ſapīa, & grā: qa mō loquitur de increata, mō de creata. Pōt etiā hoc uerbum intelligi de ſapīa creata. Sed tunc non loquitur Aug. de quocūque genere mu-

tationis, ſed de illa mutatione, quę eſt de vna diſpoſitione ad alterá, vtpote de mutatione, q̃ eſt ſm formam: & tunc non habet inſtantiã in ſapĩa: qa ſapĩa accidens non alteratur, quãuis ſapiens ſm illam alteret. Et p hoc patet tertiũ obiectũ: nõ. n. excludit oẽm motũ Aug. ſed illũ motum alterationis, qui eſt ſm qualitatem abſolutá. Hæc aũt non eſt cõiunctione annuli ad digitum, ſed ſolum quæ eſt mutatio ſecundum locum, vel ſitum.

Artic. 1. AD intelligentiam eorũ quæ circa partem iſtam dñr, incidit hic qõ principaliter circa duo. Primo quærit de varietate harum opinionũ, in qua videlicet ſit maior probàbilitas. Scđo de qualitate, & nobilitate illi⁹ vnionis, ex qua orit̃ harũ opinionũ diuerſitas. Circa primum quęrũtur tria. Primo q̃ritur, an Chriſtus ſit vnũ, aut duo, ſicut dicit prima opinio. Scđo quæritur, vtrum pſona Chriſti ſit ſimplex, an cõpoſita, ſicut dicit ſcđa opinio. Tertio quæritur, vtrum Chriſtus ſm ꝙ homo ſit aliqua ſubſtantia, an ſolũ dicatur homo de Chiſto ſecundum habitum, ſicut dicit tertia opinio.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtus nõ debet dici duo, quia humana natura ſubſtantificatur in diuina perſona, & vnum eſt ibi ſuppoſitum.

Ad opp. VTRVM Chriſt⁹ ſit duo. Et ꝙ ſic videtur. Aug. ad Felicianũ. Aliud eſt fili⁹ dei, aliud fili⁹ hoĩs: ſed qđ ẽ aliud, & aliud eſt duo: ergo &c. Item. Hyla. in 9. lib. de tri. Chriſtus homo Ieſus quãuis ſit aliud de pr̃e, aliud de mr̃e: nõ tñ ali⁹: ſed qđ eſt aliud & aliud, eſt duo: ergo &c. Itẽ. Chriſt⁹ ſm ꝙ deus, eſt vnũ increata vnitate: ſm ꝙ hõ, eſt vnum vnitate creata. Si ergo vnitas creata, & increata eſt alia, & alia: ergo Chr̃s eſt duo. Itẽ. Differentia eſſentialis dat eſſe. ergo diuerſę dr̃ię eſſentiales dãt diuerſa eſſe: ſed in Chr̃o eſt dr̃ia eſſentialis naturę humanę. t̃rõnale, q̃ eſſentialiter differt a natura diuina: ergo neceſſe eſt Chr̃m hr̃e diuerſa eſſe: ſed quæ habẽt diuerſa eſſe, ſunt duo: ergo videtur, quòd Chriſtus ſit duo. Itẽ. Vna natura in pluribus pſonis facit illas pſonas eſſe vnum, ſicut pr̃, & filius, & ſpũs ſcũs in trinitate vnum ſunt: ergo pari rõne plures naturę in vna pſona faciũt illã pſonã eſſe duo: ſed Chriſtus eſt vna perſona in duabus naturis: ergo Chr̃s eſt duo. Item. Propter vnionẽ eſt cõicatio idiomatum: ſed nõ eſt cõicatio eiuſdẽ ad ſe: ergo neceſſe eſt inter ea, quibus idiomata cõicantur eſſe dr̃iam: ſed nõ eſt cõicatio idiomatum quantũ ad naturas, ſed quantũ ad ſuppoſita naturarum, q̃ dñr de Chriſto, & quorũ vnũ dr̃ de altero. Si ergo illud, de quo prędicantur duo diuerſa, eſt duo, videtur ꝙ Chr̃s ſit duo, cũ in eo ſit idiomatũ cõicatio. Itẽ. Chriſtus ſm ꝙ deus, eſt aliquid qđ eſt pater: ſm ꝙ hõ, eſt aliquid qđ non eſt pr̃: ergo eſt aliquid, & aliquid, & per conſequẽs eſt aliud, & aliud: ergo videtur ꝙ neceſſe ſit ponere Chriſtum eſſe duo. Sed contra. Fundamenta. Dam. 3. lib. Diuina natura humanam ſibi vniuit in vnam ſuarum hypoſtaſum: ergo ſi hypoſtaſis noĩat ipſum ſuppoſitum, vnum eſt ſuppoſitum in Chr̃o: ſed illud in quo eſt ſuppoſitũ, vnũ eſt in Chr̃o, non duo: ergo &c. Itẽ. Hyla. de tri. 9. Cum non ſit alius filius dei, alius filius hoĩs, requiro qs ſit clarificatus: ſed Chr̃s nõ eſt aliud, & aliud, nec alius, & alius: & hoc cõſtat: ergo non eſt duo, ſed vnum. Itẽ. Omne quod eſt (vt dicit Boeti⁹) ideo eſt, quia vnum eſt: ſed Chriſtus eſt: ergo neceſſe eſt Chriſtum eſſe vnum, & vnum ſimpliciter, & in actu: ergo eſt indiuiſum, & quod eſt indiuiſum, non eſt duo: ergo Chr̃s non eſt duo. Itẽ. Sicut diuiſio dicit ordinẽ ad multitudinem, ſic vnio dicit ordinem ad vnitatem: ſi ergo in incarnatione nõ fuit diuiſio, ſed magis vnio, videtur quòd eſſe multa, ſiue duo nullatenus conueniat Chriſto. Item. Si Chriſtus eſt duo, quęro quę duo, aut duę naturę, aut duæ perſonæ: neutrum horũ eſt dare. Naturæ duæ non: quia natura humana non pdicatur de Chriſto.

Duæ perſonæ non: quia ſicut ſupra oſtenſum fuit, & inferius oſtendet, in Chriſto non eſt niſi vna perſona: ergo &c. Item. Si aliqua duo differunt eſſentialiter in ſuppoſitis, impoſſibile eſt vnum prædicari de altero: ſed deus, & homo eſſentialiter differunt: ergo ſi in Chriſto habent differentiam ſuppoſitorum: ergo non prædicitur de ſe mutuo: ergo nec deus eſt homo, nec hõ deus, ꝙ eſt cõiter contra oẽs ſanctos. Itẽ. Indiuiduum conſtat ex ꝓprietatibus, quarum collectionẽ impoſſibile eſt in altero reperiri: ſed qcquid dr̃ de filio dei, dr̃ de filio hoĩs, & ecõuerſo: ergo fili⁹ dei, & filius hominis in Chriſto nõ differũt numero, ſicut ĩdiuidua duo: ergo Chriſtus nõ põt dici duo indiuidua, ſiue ſuppoſita: nec põt dici duæ naturæ: ergo nullatenus videtur, ꝙ debeat dici duo.

6 RESP. Dicendum, quòd cũ quęritur, Vtrũ Chriſtus ſit duo: hoc tripliciter poteſt itelligi. Vno mõ, vt dicat Chriſtus eſſe duæ naturæ: & hoc mõ nullus poſuit, nec intellexit Chriſtum eſſe duo, pro eo quòd humana natura non prædicatur de Chriſto. Alio modo poteſt intelligi, ꝙ Chriſtus ſit duo, videlicet duæ perſonæ: & hoc modo fuit hęreticum, & contra ſymbolum. Dicit enim Athanaſius. Non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus. Tertio modo poteſt intelligi, ꝙ Chriſtus ſit duo medio modo: nõ q̃a Chriſtus ſit duę perſonæ, vel duæ naturæ, ſed quia ſit duo ſuppoſita, vel duę res naturæ, quę tenent quaſi medium inter dualitatem naturę, & dualitatem perſonæ. Et iſte modus dicẽdi ptinuit ad primam opinionẽ: nec eſt hęreticus, ſed multam habuit ꝓbabilitatem. Cum enim diuerſis naturis diuerſę reſpondeant res naturæ, & diuerſis ſubſtantijs diuerſa reſpõdeant ſuppoſita: ideo dicere voluerunt, Chriſtum qui eſt deus rõne diuinę naturę, & homo rõne humanę, eſſe duas res naturę, quarũ tñ vna ꝑdicatur de altera propter vnitatẽ ꝑſonę. Sed licet hęc poſitio habeat aliquid probabilitatis: aliquid tamẽ dicit adeo improbabile, ꝙ paucos, aut nullos habet defenſores. Planũ.n. eſt ꝙ illa, quorũ vnum de altero prędicatur, inuicem non numerantur, quamuis formaliter diſtinguantur, vtpote ſi dicatur, Petrus eſt muſicus: muſicus & Petrus nõ ſunt duo, quãuis inter Petrum, & muſicã ſuam ſit diſtinctio. Si ergo hęc opinio dicit, ꝙ deus eſt homo, & homo eſt deus, non poteſt ſuſtineri, ꝙ ſint duo in Chriſto, ſecundum quòd dicuntur concretiue ad ſuppoſitum: & ideo cõcedendum eſt iſtam opinionem eſſe falſam, & huius opinionis auctores deceptos fuiſſe. Ratio autem huius deceptionis venit ex hoc, ꝙ non diſtinxerunt inter ſuppoſitum ſecundũ quòd ſuppoſitum dicitur, quod ſubijcitur generi, & ſuppoſitum quod dicitur illud, in quo ſubſtãtificatur totum eſſe rei: cum tamẽ magna ſit differentia. Si enim dicatur ſuppoſitũ, quod ſubijcitur generi, corpus, & color diuerſa habent ſuppoſita, quia diuerſas habent differentias. Si autẽ dicatur ſuppoſitum, ſm ꝙ in eo ſubſtantificatur totum eſſe rei, ſic corp⁹, & color vnum poſſunt habere ſuppoſitum: q̃a vna eſt ſubſtantia, & vnũ indiuiduum, in quo ſaluatur natura perſonalitatis, ſiue ſuppoſiti, & corporalitatis, & natura coloris: res autem non numeratur ſecundum ſuppoſita in ſubijciendo, & prędicando, ſed ſm numerum ſuppoſitorum in eſſendo, & ſubſtantificando. Quoniam ergo natura humana in Chriſto ſubſtantificatur in diuina perſona: hinc eſt, ꝙ vnum eſt ibi ſuppoſitũ, ſm quod attenditur numeratio rei quantũ ad eſſe in actu: & ideo Chriſtus nõ debet dici duo, ſed vnum. Et concedendæ ſunt rationes, quę hoc oſtendunt.

AD illas ergo duas auctoritates, quę in cõtrarium obijciuntur, quòd Chriſtus eſt aliud, & aliud. Dicẽdũ, ꝙ illę prędicationes ſunt improprię: & debent ſic exponi. Chriſtus eſt aliud, & aliud. i. alterius, & alterius naturæ: & ex hoc non ſequitur, ꝙ Chriſtus ſit duo, ſed ſolum ꝙ in Chriſto ſint plura. Locutio enim impropria non eſt extendenda. AD illud q̃d obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt vnum ſecũdum ꝙ eſt deus vnitate increata, & 7 8

vnum ſm ꝙ homo vnitate creata. Dicendum, ꝙ magis proprie dicitur vnus, quam dicatur eſſe vnum. In Chriſto enim eſt vna ſola perſona: quamuis non ſit vna ſola natura. Nihilominus tamen poteſt dici vnũ ſm quòd deus,& vnum ſecundum ꝙ homo. Illud tamen vnũ,& illud ſm quòd dicuntur de Chriſto,nõ ponũt in numerum; quia Chriſtus non dicitur vnum, ſm ꝙ dicitur homo abſtractiue, ſed concretiue. Quamuis autẽ vnitas creata,& increata poſſint dici duo: quia tamen ſm ꝙ in Chriſto dicitur concretiue,dicitur vnitas creata,ad ſuppoſitum increatum cõparatur,& de eodẽ prædicatur: ideo non ponit in numerum, vt Chriſtus poſſit dici duo: ſicut nec Petrus, &
10 hoc album eodem demonſtrato. AD illud quod opponitur, ꝙ diuerſę differentiæ eſſentiales dant diuerſa eſſe. Dicendum, ꝙ illud verum eſt, quando ſuppoſitum illud, ad quod comparantur illæ differentiæ, non pręcedit naturaliter quãtum ad eſſe actuale aliquam illarum differentiarum; ſicut Petrus non eſt ante illam differentiam rationale,& Brunellus ante iſtam differentiam, quæ eſt irrationale; non ſic autem eſt in propoſito. Nam filius dei, qui eſt hypoſtaſis,eſt ſuppoſitum humanæ naturę ꝑ vnionem, & naturaliter pręcedit quantũ ad eſſe actuale eſſentialem differentiã hominis. Et ideo illa differentia nõ dat ei eſſe ſimpliciter,ſed tale eſſe aduenit hypoſtaſi iam complete in eſſe:
11 & ideo non poteſt in eam pluriſicari. AD illud quod obijcitur, ꝙ vna natura in pluribus perſonis facit eſſe vnum &c. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia natura diuina ſic eſt in pluribus perſonis, ꝙ de qualibet prædicatur, non ſolum in concretiõe, ſed & in abſtractione. Et ideo cum ipſa ſit vna, neceſſe eſt illas tres hypoſtaſes eſſe vnum quid. Duæ autem naturæ ita concurrunt in vnam perſonam Chriſti, vt tamen humanã naturã ꝑdicari non valeat in abſtractione, ſed magis in concretione ad idem ſuppoſitum: & quia hoc modo non numerantur, ſed vniuntur, ideo nõ poteſt vna ꝑſona dici plura, ſicut plures ꝑſonæ in diuinis dicuntur vna natura. AD illud quod opponitur, ꝙ 12
propter vnionem eſt communicatio idiomatum. Dicendum, ꝙ verũ eſt. Si autem quæratur, quid ibi cõmunicet idiomata. Reſpondendum, ꝙ non natura naturæ ſecundum ꝙ conſiderantur in abſtractione, ſed hypoſtaſis diuinæ naturæ cõmunicat ſibi idiomata ſua ſm quòd eſt hypoſtaſis in humana natura: non quia ipſa ſit diuerſa in ſe, ſed quia diuerſis naturis eſt ſuppoſita. Vel certe ipſæ naturæ ſecundum quòd dicuntur in concretione, poſſunt ſibijpſis idiomata communicare, vt dicatur deus eſt homo,& homo eſt deus: & quando intelliguntur ſic accipi, dicuntur vt res naturę: quia mediũ tenent inter naturam abſtractiue conſideratã,& ipſam hypoſtaſim. Et hoc modo eſt ibi recte cõmunicatio idiomatũ; quia ẽ ibi diuerſitas inter res naturæ habito reſpectu ad ipſas naturas. Et eſt ibi vnitas habito reſpectu ad ipſam ꝑſonam. Si tu obijcias, quòd Chriſtus tunc non debet dici nec vnum, nec duo, ſed medium tenere inter dualitatem,& vnitatem. Dicendum, quòd quamuis res naturæ habeant rationẽ medij: plus tamen quantum ad vnitatem ſe tenent cum ipſa hypoſtaſi. Et ratio huius eſt duplex. Prima, qa res naturæ prædicatur de ipſa hypoſtaſi: ſed non prædicatur de ipſa natura abſtractiue conſiderata, nec econuerſo. Alia ratio, quia denominatio fit a termino: vnio autem ordinatur ad ipſam hypoſtaſim, vel perſonam tanquam ad terminũ: & quia in Chriſto naturæ in vna hypoſtaſi vniuntur: ideo res naturæ in Chriſto non ponunt in numerum, vt ꝓpter ipſas Chriſtus dicatur eſſe duo. AD illud quod obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt 13
aliquid, quod eſt pater. Dicendum, quòd cum dicitur Chriſtus eſt aliqd ſecundum ꝙ homo, aliquid non dicit ipſam naturam abſtractã, ſed naturæ ſuppoſitum: vnde cum dicitur Chriſtus eſſe homo, relatio implicatur intrinſecus. Sicut ergo nõ valet, Chriſtus eſt eſſentia, quæ eſt pater, & eſt

eſt perſona, quę non eſt pater, ergo eſt duo. quia eſſentia non ponit numerum in perſona, nec dictum ſubſtantialiter cum eo, quòd dicitur ſecũdum relationem: ſic non habet vigorem illatio rationis prædictæ. Vnde peccatum illius illationis reduci poteſt ad locum ſophiſticum, qui eſt figura dictionis.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

In perſona Chriſti non eſt compoſitio proprie dicta, quia multa inde ſequerentur inconuenientia licet perſona illa habeat cum alio poſitionem.

Ad opp.

VTRVM pſona Chriſti ſit vnitate ſimplici, aut compoſita, ſicut dicebat ſecunda opinio. Et quòd habeat in ſe vnitatem compoſitam videtur. Primo per illud, quòd dicitur in ſymbolo. Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita deus, & homo vnus eſt Chriſtus. Sed homo eſt cõpoſitus ex anima, & carne: ergo Chriſti perſona eſt compoſita ex diuinitate, & humanitate, Itẽ. Dam. in iij. libro. In dño Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, vnã hypoſtaſim ex vtriſque compoſitam. Si ergo ſecũdum ipſum idem eſt hypoſtaſis, & perſona: ergo &c. Item. Intellectus perſonæ præſupponit intellectum naturæ: ſed ſi eſt compoſitio in eo quòd præſupponitur, neceſſaria eſt compoſitio in eo, quòd ſupponit. Cum ergo natura humana in Chriſto ſit cõpoſita, neceſſario ſequi videtur, quòd perſona compoſita dici debeat. Item. Si Chriſt⁹ eſſet ſolum ex anima rationali, & carne, haberet hypoſtaſim compoſitam; ergo cum habeat in ſe animam, & carnem, & diuinitatem per locũ a minori, multo magis videtur habere hypoſtaſim compoſitam. Item. Chriſtus eſt homo aut ſimplex, aut compoſitus. Cõſtat quòd non ſimplex: quia hæc eſt contra naturam humanitatis: eſt ergo homo compoſitus. Sed homo nõ prædicatur de Chriſto niſi ratiõe ſuppoſiti, & hypoſtaſis: ergo videtur qđ perſona in Chriſto debeat dici compoſita. Sed contra. Omne compoſitũ compoſitione temporali eſt temporale. Si ergo perſona Chriſti eſt cõpoſita, & non niſi compoſitione temporali: ergo perſona Chriſti eſt temporalis: non ergo æterna. Sed hoc eſt falſum. ergo &c. Item. Vbicunque eſt compoſitio de nouo, ibi eſt mutatio. Si ergo in incarnatiõe perſona Chriſti fuit compoſita, neceſſario ſequitur quòd fuerit mutata: ſed perſonã verbi mutari eſt impoſſibile: ergo &c. Item. Vbicunque eſt compoſitio, ibi ẽ imperfectio in vtroq; extremorũ; quoniam ex duobus entibus in actu non fit vnum, & componibilia poſſibilia ſunt reſpectu compoſiti: ſed nec in natura verbi, nec in perſona poteſt eſſe aliqua imperfectio: ergo nec compoſitio. Item. Vbi eſt compoſitio, compoſitum non prædicatur de aliquo extremorum, ſicut patet: quia homo nec eſt anima, nec eſt caro: ergo ſi perſona Chriſti cõpoſita eſt ex diuinitate, & humanitate, ergo Chriſtus nec eſt deus, nec homo, nec creator, nec creatura. Qđ ſi hoc eſt falsũ, reſtat ꝙ pſona Chriſti nõ eſt compoſita. Item. Vbi eſt compoſitio, vnum extremorum non prædicatur de altero: vnde cum homo componatur ex anima, & carne, nec anima eſt caro, nec econuerſo: ergo ſi perſona Chriſti eſſet compoſita, nec homo eſſet deus, nec deus homo; quòd ſi hoc eſt falſum, reſtat &c.

Fundamenta.

14 RESP. Dicendum, quòd compoſitio dupliciter poteſt dici. Vno modo ꝓprie dicitur cõpoſitio vnio aliquorum duorum habentium mutuam inclinationem ad conſtitutionem tertij. Et hoc modo (ſicut rationes oſtendunt) perſona Chriſti nõ poteſt dici compoſita, multa.n. ſequerẽtur incõueniẽtia, videlicet qđ perſona illa eſſet mutata, & quod eſſet imperfecta, & quòd eſſet temporaliter in eſſe producta, & quod etiã

non

Humiliauit ſemetipſum formam ſer
ui accipiens:ergo & iſta,Filius dei aſ
ſumpſit humanitatem. Item.Hæc eſt
ſimpliciter vera. Filius dei habet hu
manitatem,& eam non habuit ab ę-
terno , ſed temporaliter : ergo vide-
Ad opp. tur,ꝙ eam aſſumpſit.Sed contra. Hu
manitas conſequitur vnioně animæ
cum corpore : ſed anima , & corpus
non fuerunt prius vnita,quã aſſum-
pta : ergo ſi aſſumptum ſm ordinem
naturalem pręcedit ipſam aſſumptio
nem,videtur ꝙ hęc ſit falſa, Fili⁹ dei
aſſumpſit humanitatem . Itẽ. Magis
ſignificat in abſtractione hoc nomẽ
humanitas,quã hoc nomen homo :
ſed deus non aſſumpſit humanã na-
turam in vniuerſali,ſed in atomo: er
go hæc eſt magis impropria,Aſſum-
ſit humanitatẽ ,q̃, aſſumpſit hoĩem :
ergo eſt falſa . Item. Si aſſumpſit hu-
manitatem.& nũquã depoſuit quod
aſſumpſit,ſemper habuit humanita-
tem : ſed quod habet humanitatem
ſemper,ſemper eſt homo: ergo in tri
duo fuit homo . Iuxta hoc quęritur,
quid nomine humanitatis intelligi-
tur , cum dicitur dei filiũ aſſumpſiſ
ſe humanitatem .

48 RESP. Dicendum,ꝙ nomẽ hu-
manitatis cõſueuit tripliciter accipi.
Vno modo per humanitatẽ poſſunt
intelligi principia conſtituentia ho-
minem . Alio modo per humanitatẽ
poteſt intelligi forma conſequens to
tum compoſitum. Tertio modo no-
mine humanitatis põt intelligi pro-
prietas conſequens ipſum hominem
inquantum eſt homo : & iſte triplex
intellectus habetur ex verbis Magi-
ſtri diſtin.ij.vbi confirmat Magiſter,
& oſtendit auctoritate,ſe noĩe huma-
nitatis corpus,& animam intellige-
re . Omnibus autem his modis con-
cedendum eſt filium dei aſſumpſiſſe
humanitatẽ. Si enim nomine huma
nitatis intelligantur ipſa principia
conſtituentia hominẽ , videlicet ani
ma,& caro,abſq́, dubio verũ eſt, ꝙ fi
lius dei aſſumpſit humanitatẽ.i.ani-
mam, & carnem. Item. Si noĩe hu-
manitatis intelligitur forma totius ,
adhuc habet veritatem ,Filius dei aſ-
ſumpſit humanitatem.i. formam hu
manam:iuxta illud quod dicit Phil.
ij. Humiliauit ſemet ipſum formã ſer
ui accipiens. Poſtremo ſi nomine hu
manitatis ipſa proprietas conſequẽs
intelligitur, adhuc veritatem habet,
Filius dei aſſumpſit humanam natu-
ram : quia non ſolum noſtram natu-
ram humanam aſſumpſit,ſed ꝓprie-
tates conſequẽtes,ſicut dicit Dam. Si
quis autem hoc vltimo modo ſolum
intelligat,quòd aſſumpſerit humani
tatem.i. hominis proprietatem , er-
rat circa incarnatiõis veritatẽ. Opor
tet eni poııere,quòd hoc triplici mo-
do dicendi filius dei aſſumpſerit ve-
ram humanitatem . Et concedendæ
ſunt ratiões ad hanc partem inductæ

A D illud quod obiijcitur , quòd 49
humanitas conſequitur vnionem. Di
cendum,quòd conſequitur vnionem
animæ ad corpus, ſecũdũ quòd vniũ
tur in cõſtitutione naturę, nõ ſm ꝙ
vniunẽ in vnitatẽ pſonæ. Poſſet etiã
dici,quòd quędam ſunt prius aſſum-
pta, & quędam coaſſumpta:& quam
uis anima,& corpus primo aſſumpta
ſint a verbo:tñ omnia quę ad ea con
ſequuntur , dici poſſunt coaſſumpta.
Vnde quia anima & corpus habe-
bant proprietatem paſſibilitatis, fili⁹
dei aſſumpſit paſſibilitatem . Et per
hunc modum concedendũ eſt, quòd
aſſumpſerit humanitatẽ, quemadmo
dum cõceditur,quòd aſſumpſerit paſ
ſibilitatẽ,quãuis nõ cõcedatur,quòd
aſſumpſerit ſe paſſibilẽ,ſed ꝙ aſſumẽ
do paſſibilitatẽ fecerit ſe paſſibilẽ: ſic
cõcedit, quòd aſſumpſit humanita- 50
tem; licet non concedatur , quòd aſ-
ſumpſerit ſe hominẽ. Ad illud quòd
opponitur de abſtractiõe . Dicendũ,
quòd potius facit ad oppoſitũ,quam
ad propoſitum. Quia enim ſignat ab
ſtractiue , ideo ſignat in quadam di-
uerſitate a ſuppoſito : & ideo ſaluari
poteſt iſta conditio aſſumptionis quæ
quidem eſt diſtinctio aſſumentis ad 51
aſſumptum:non ſic autem eſt in hoc
quod dicitur homo . AD illud qđ
obijcitur , quòd nunquam depoſuit
quod aſſumpſit. Dicendum, quòd
hoc intelligitur quantum ad princi
pia naturę,quæ prius fuerunt aſſum
pta .ſ.anima,& caro : quantum vero
ad

ad coaſſumpta veritatē non habet: depoſuit enim paſſibilitatem. Sed ſi hoc modo accipitur humanitas ratione principiorum cōſtituentiū hominem, ſic nunquam depoſuit humanitatem: ſed ex hoc non ſequitur, In triduo habuit humanitatē, ergo fuit homo: quia principia hominis non faciunt hominem, niſi inquantum coniunguntur adinuicem, & vniuntur in vnitatem pſonæ, & alter iſtorum modorum deficiebat in triduo. Quod ſi nomine humanitatis intelligatur ipſa forma cōſequens ſuppoſitum, vel ipſa proprietas, non oportet quòd in triduo Chriſt⁹ habuerit humanitatem: quia ſicut dictū eſt, talia non fuerunt primo ſumpta, ſed magis coaſſumpta. AD illud quod vltimo quærebatur patet reſponſio ex his quæ iam dicta ſunt.

## DE INTELLIGENTIA HARVM LOcutionum, Deus factus eſt homo, Deus eſt homo: an his locutionibus dicatur Deus factus eſſe aliquid vel eſſe aliquid vel non eſſe aliquid.

## DISTINCTIO. VI.

De modo vniēdi diuinā & humanā naturam ſm varias doctorū opiniones.

EX præmiſſis autem emergit quæſtio plurimum continens vtilitatis, ſed nimiū difficultatis atque perplexitatis. Cum enim conſtet ex prædictis & alijs pluribus teſtimonijs, omnesque catholici vnanimiter fateāt Deū factum eſſe hominem, & Chriſtum verum Deum eſſe, & verum hominē: quęritur an his locutionibus, deus factus eſt homo filius Dei factus eſt filius hominis, deus eſt homo, & homo eſt deus, dicatur Deus fact⁹ eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, vel aliquid dicatur eſſe De⁹, & an ita cōueniat dici, Homo fact⁹ eſt deus, & filius hominis factus eſt filius Dei: ſicut econuerſo dicitur: & ſi ex his locutionibus non dicitur deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, quæ ſit intelligentia harum locutionum & ſimilium. In huius profunditatis reſeratione, & ſcrupuloſæ quæſtionis expoſitione plurimum differre inueniuntur ſapientes.

Quorundam ſententiam refert.

ALII enim dicunt in ipſa verbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali & humana carne conſtitutum, ex quibus duobus omnis verus homo conſtituitur, & ille homo cœpit eſſe de⁹, non quidem natura dei, ſed perſona verbi, & deus cœpit eſſe homo ille. Concedunt etiam hominem illum aſſumptum a verbo & vnitum verbo, & tamen eſſe verbum: & ea ratione tradunt dictum eſſe Deum factum hominem, vel eſſe hominem: quia Deus factus eſt id eſt, cœpit eſſe quædam ſubſtantia ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens, & illa ſubſtantia facta eſt. i. cœpit eſſe deus, non tamen demigratione naturę in naturam, ſed vtriuſque naturę ſeruata proprietate factum eſt, vt Deus eſſet illa ſubſtantia, & illa ſubſtantia eſſet Deus. Vnde vere dicitur, Deus factus eſt homo, & Ho

mo

mo factus eſt deus: & Deus eſt homo, & homo, Deus: & filius Dei filius hominis, & econuerſo. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtere, non tamen fatentur ex duabus naturis eſſe compoſitum, diuina. ſ. & humana, nec illius partes eſſe duas naturas, ſed animam tantum & carnem.

Authoritates ponit quibus muniunt ſuam ſententiam.

ET ne de ſuo ſenſu tantum loqui putentur, hãc ſententiam pluribus muniunt teſtimonnijs. Ait. n. Aug. in li. de Tr. Cum legit,
13.ca. 19. verbum caro factum eſt, in verbo intelligo verũ dei filium, in carne agnoſco verũ hominis filium & vtrunque ſimul vnam perſonã, deum, & hominem ineffabilis gratiæ largitate coniunctum. Idem in
Cap. 38. Ench. Chriſtus Ieſus deus de deo eſt, homo autem natus eſt de ſpiritus ſancto ex Maria virgine. Vtraque ſubſtantia diuina, & humana, filius eſt vnicus dei patris omnipotentis, de quo procedit ſpiritus ſanctus vtrum que vnus, ſed aliud propter verbum, & aliud
Ibidem. Cap. 35. propter hominem, non duo filij deus & homo, ſed vnus dei filius, deus ſine Initio, homo a certo initio. Idem in eodem. Quid natura huamna in Chriſto homine meruit, vt in vnitatẽ perſonæ vnici filij dei ſingulariter aſſumpta eſſet? Quæ bona voluntas, quæ bona opera præceſſerũt, quibus mereretur iſte homo vna fieri perſona cum deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei ſingulare beneficium prçſtitum eſt, vt ſingulariter promereretur deum? Nempe ex quo homo eſſe cœpit, nõ aliud cœpit eſſe homo quam dei filius, & hic vnicus, & ꝓpterea dei verbũ, quia eſt ab illo ſuſcepta caro, facta eſt vtique deus, vt quemadmodum vna eſt perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro, ita ſit Chriſtus vna perſona verbũ
Ibidem. Cap. 36.

To. 6. tractatu. 78. circa illud Ioan. 15. Pater maior me eſt. & homo. Idem ſuper Ioan. Agnoſcamus geminã ſubſtantiã Chriſti, diuinam, ſcilicet, qua æqualis eſt patri: & humanã, qua minor eſt patre: vtrũque autẽ ſimul non duo, ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non trinitas deus. Ac per hoc Chriſtus eſt deus, anima rationalis & caro. Idem quoque in libro de prædeſtinatione ſanctorum. Ille homo, vt a verbo patri coæterno in vnitatem perſonç aſ-
Cap. 15. Tomo 7. ſumptus, filius dei vnigenitus eſſet, vnde hoc meruit? quod bonum eius preceſſit, vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Faciente ac ſuſcipiente deo verbo, ipſe homo ex quo eſſe cœpit, filius dei vnicus eſſe cœpit. Item. Homo quicunque ita gratia fit Chriſtianus, ſicut gratia homo ille ab initio factus eſt Chriſtus. Idẽ in
Lib. &c. eiſdem. Cap. 17. lib. 13. de Trinit. Gratia dei nobis in homine Chriſto commendatur. Quia nec ipſe vt tanta vnitate deo vero coniunctus, vna cum illo perſona filius dei fieret, vllis eſt præcedentibus meritis aſſecutus, ſed ex quo homo eſſe cœpit, ex illo eſt & deus. Vnde di-
Ioan. 1 b. Multo ctum eſt, Verbum caro factum eſt. Hilarius quoque in 10. lib. de Tri. ait, Chriſtum non ambigimus eſſe deum verbum, neque rurſus

ſus filium hominis ex anima & corpore conſtitiſſe ignoramus. His alijſque authoritatibus vtuntur, qui hominem quẽdam ex anima rationali & carne compoſitum dicunt deum factum, ſed gratia, nõ natura. Sola enim gratia habuit ille homo, non meritis, vel natura, vt eſſet deus, ſiue dei filius vt haberet omnem ſcientiam & potẽtiam, quam habet verbum cum quo eſt vna perſona. Nec tamen in ſuperiorib⁹ legitur, quòd homo ille ſit una perſona cum verbo & ſit ipſum verbum, ſed etiam quod anima rationalis & caro eadem perſona ſit, & Chriſtus ſit & deus.

Aliorum ſententia.

SVNT autem & alij qui iſtis in parte conſentiunt, ſed dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tantum ſed ex humana & diuina natura, id eſt, ex tribus ſubſtantijs, diuinitate, carne, & anima conſtare, & hunc Ieſum Chriſtum fatentur, & vnam perſonam tantum eſſe, ante incarnationem vero ſolummodo ſimplicem, ſed incarnatione factam compoſitam ex diuinitate & humanitate. Nec eſt ideo alia perſona quàm prius, ſed cum prius eſſet dei tantum perſona, in incarnatione facta eſt etiam hominis perſona, non vt duæ eſſent perſonæ, ſed vt vna & eadem eſſet perſona dei, & hominis. Perſona ergo quæ prius erat ſimplex, & in vna tantum natura exiſtens, in duabus & ex duabus ſubſiſtit naturis: & perſona quæ tantum deus erat, facta eſt etiam verus homo ſubſiſtẽs non tantum ex anima & carne, ſed etiam ex diuinitate: nec tamen perſona illa debet dici facta perſona, quamuis dicatur facta perſona hominis. Facta eſt igitur illa perſona (vt quibuſdam placet) quiddam ſubſiſtens ex anima, & carne, ſed non eſt facta perſona, vel ſubſtantia, vel natura, & inquantum eſt illa ſubſiſtens compoſita eſt, inquãtum autem verbum eſt, ſimplex eſt.

Authoritates etiam ponit quæ hanc probant ſententiam.

DE hoc Aug. in li. ſentẽtiarũ Proſperi ait, Modis omnibus approbare contendimus ſacrificium eccleſiæ duobus conſtare, & duobus confici, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine, ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti, ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur ex deo, & homine, cum ipſe Chriſtus verus ſit deus & verus homo. Quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in ſe continet, ex q bus conficitur. De hoc eodẽ Ioan. Dama. In dño noſtro Ieſu Chriſto duas quidẽ naturas cognoſcimus, vnã autẽ hypoſtaſim ex vtriſque cõpoſita Incarnat⁹ eſt ergo Chriſtus ex virgine aſſumens primitias noſtræ maſſæ, vt ipſa extiterit in carne hypoſtaſis, q̃ dei verbi hypoſtaſis cõpoſita & facta fuerit, q̃ prius ſimplex erat verbi hypoſtaſis. Compoſita vero ex duabus perfectis naturis deitate & humanita-

[Margin: Allegatur de cõſecr. diſt. 2. ca. hoc eſt. q̃d dicim⁹ — Li. de Orthod. ſide cap. 5. — Ibid. c. 7.]

manitate, & fecerat ipſa diuinę verbi dei filiationis characteriſticū & determinatiuum idioma ſecundum ꝙ diuiſa a patre & ſpiritu ſancto, & carnis characteriſtica & determinatiua idiomata, ſm quæ differat a matre & reliquis hominibus. Item, Vnam hypoſtaſim filij dei confitemur in duabus naturis perfecte ſe habentibus, eãdem hypoſtaſim deitatis & humanitatis dicentes incarnatam eſſe, & has duas naturas cuſtodiri & manere in ipſo poſt vnionem nō ſeorſum & ſecundum partes ponentes ſingulam, ſed vnitas in vicem in vnam compoſitam hypoſtaſim. ſubſtantialem.n. inquimꝰ vnionē. ſ. veram, & non ſecundum phãtaſiam, ſubſtantialem autē non duabus naturis perficientibus alteram. ſ. vnam compoſitam naturam, ſed vnitas inuicem in vnam hypoſtaſim compoſitam filii dei, & manere eãdē ſubſtantialē differentiã determinamus. Qđ creabile mã ſit creabile, & quod increabile increabile, & mortale mortale, & immortale immortale, & circunſcriptibile circunſcriptibile, & incircunſcriptibile incircunſcriptibile & hoc quidem refulget miraculis. De hoc etiam Aug. in lib. 1. de Tri. ait, Quemadmodum ſecundum deitatē vna eſt patris filiiq; natura, ita etiam iuxta humanitatem eadem eſt matris & filii vna natura. Ex vtraque ergo ſubſtantia & diuinitatis & humanitatis vnus atque idem eſt deus, Dei & hominis filius Ieſus Chriſtus, vt verus deus, ita etiam homo verus. Idem etiam in lib. 13. de Trin. ſic deo coniūgi potuit humana natura, vt ex duabus ſubſtãtiis fieret vna perſona. Ac per hoc iam eſt ex tribus, deo, anima, & carne. His aliisque pluribus auctoritatibus ſe muniunt, qui dicunt perſonam Chriſti compoſitã eſſe, vel factam, ſiue conſtantē ex duabus naturis, ſiue ex tribus ſubſtãtiis.

L1. eodem c. 3. in medio capitis.

Ca. 7. quo ad ſententiam ſed in forma ſerm. 194 de tempore qui eſt ſ. de Trin. cap. 17.

Tertia aliorum ſententia.

SVNT etiam alij, qui in incarnatione verbi non ſolum perſonam ex naturis compoſitam negãt, verumetiam hominē aliquem ſiue etiam aliquam ſubſtantiam ibi ex anima & carne compoſitam vel factam d iffitentur. Sed ſic illa duo, ſcilicet animam & carnem verbi perſonæ vel naturæ vnita eſſe aiunt, vt non illis duobus vel ex his tribus aliqua natura vel perſona fieret ſiue cōponeretur: ſed illis duobus velut indumento verbum dei veſtiretur, vt mortaliū oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur verus factus homo quia veritatem carnis & animę accepit. Quę duo etiam in ſingularitatē vel vnitatē ſuæ perſonę accepiſſe legitur: non quia illa duo, vel aliqua res ex illis compoſita ſit vna perſona cum verbo, vel ſit verbum: ſed quia illis duobus accedentibus verbo, non eſt perſonarum numerus auctus, vt fieret quaternitas in Trinitate: & quia ipſa perſona verbi, quæ prius erat ſine indumento, aſſumptione indumēti non eſt diuiſa vel mutata, ſed vna eademque immutata permãſit. Qui ſecundum habitum deum hominem factum dicunt. Accipiendo enim hominem dictus eſt deus factus eſſe homo: & propter acceptum

acceptum hoīem dr̄ deus vere eſſe homo, & ꝓꝑ aſſumentem deum Greg.ſup
dr̄ homo eſſe deus. Nam ſi eſſent ialiter, inquiunt illi, deus eſſet ho- Ezechiel. Homil. 8.
mo, vel homo eſſe deus intelligeretur, tunc ſi deus aſſumpſiſſet ho- poſt med.
minem in ſexu muliebri, & mulier eſſentialiter deus eſſet, & econ-
uerſo. At potuit deus aſſumpſiſſe hominem in ſexu muliebri: potuit
ergo mulier eſſe deus, & econuerſo.

*Authoritates inducit quibus hæc ſententia roboratur.*

NE autem & iſti de ſuo ſenſu influere videantur, teſtimonijs Epiſtol.ad
in medium productis quod dicunt, confirmant. Ait.n. Auguſtinus Honoratū
in libro de gratia noui teſtamenti, ſicut non augetur numerus per- nō longe
ſonarū, cum caro accedit animæ vt ſit vnus homo, ſic non augetur a pricipio
numerus perſonarum, cum homo accedit verbo, vt ſit vnus homo epiſtolę, q̄
Chriſtus. Legitur itaque deꝰ homo, vt intelligamus huius perſonæ eſt 120. c. 4
ſingularitatem, non vt ſuſpicemur in carnē mutatam diuinitatem. Tom. 2.
Idem quoque tractans illud verbum Apoſtoli, Habitu inuentus Philip. 2.
eſt vt homo, manifeſte oſtendit deum dici factum eſſe hominem, Queſt. 73.
vel eſſe hominem ſecundum habitum, in libro 83. quæſtionum, ita Tomo 4.
inquiens, Multis modis habitum dicimus: vel habitum animi ſicut
diſciplinæ perceptionem vſu firmatam: vel habitum corporis ſicut
dicimꝰ aliū alio validiorē: vel habitū eorū, quæ membris accommo
dantur extrinſecus, vt cum dicimus aliquem veſtitum vel calceatū,
& huiuſmodi. In quibus omnibus generibus manifeſtum eſt in ea re
dici habitum, quæ accidit vel accedit alicui, ita vt eā poſſit etiam
non habere. Hoc autem nomen ductum eſt ab illo verbo quod eſt Ibidem.
habere. Habitus ergo in ea re dicitur, quæ nobis vt habeatur vel ac Prima ſpecies habi-
cidit vel accedit. Verumtamen hoc intereſt, quia quędam eorum, tus.
quæ accidunt vel accedunt, vt habitum faciant, non mutantur, ſed
ipſa nos mutant, in ſe integra & inconcuſſa manentia, ſicut ſapien-
tia accedens homini, non ipſa mutatur, ſed hominem mutat, quē Secunda.
de ſtulto ſapientem facit. Quædam verò ſic accedunt vel accidunt,
vt mutent & mutentur: vt cibus, qui amittens ſpeciem ſuam in cor
pus vertitur, & nos cibo refecti ab exilitate atque langore in robur
atque valentiam mutamur. Tertium genus eſt, cùm ea quæ acci- Tertia.
dunt vel accedunt, nec mutant ea quibus accidunt, nec ab eis ipſa
mutantur, ſicut annulus poſitus in digito, qđ genus rariſſime repe-
ritur. Quartum genus eſt cum ea quę accidunt vel accedunt, mu Quarta
tantur non a ſua natura, ſed aliam ſpēm & formam accipiunt, vt eſt ſpecies cō
veſtis, quæ deiecta atque depoſita non habet eam formam q̄ ſumit gruit huic
induta. Induta.n. membris accipit formam, quā non habebat exu comparationi.
ta, quod genus congruit huic comparationi. Deus.n. filius ſeme- Philip. 2.
tipſum exinaniuit, non formā ſuam mutans, ſed formam ſerui ac- Ibidē, ſed
cipiens, neq; conuerſus, aut tranſmutatus in hoiem amiſſa incom inferius.
mutabili ſtabilitate, ſed in ſimimilitudine hoīum factus eſt ipſe ſu
ſceptor: verum hominem ſuſcipiendo habitu inuentus eſt vt ho-

 mo,

mo.i.habendo hoiem inuentus eſt vt homo,non ſibi,ſed eis quibus in hoie apparuit.Quod autem dicit vt homo,veritatem exprimit. Nomine ergo habitus ſatis ſignificauit Apoſtolus,qualiter dixerit in ſimilitudinem hominum factus,quia non transfiguratione in hominem, ſed habitu factus eſt, cum indutus eſt hominem, quem ſibi vniens quodam modo atque conformans immortalitati ęternitatiq́ue ſociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum eſſe verbum ſuſceptione hominis, ſicut nec mēbra veſte induta mutantur:quāuis illa ſuſceptio ineffabiliter ſuſceptum ſuſcipienti copularet. His verbis aperte innuere videtur Aug.Deum dici factum hominē ſm habitum. Qui etiam ipſius incarnationis modum volens exprimere, quęrentibus in.4.libr. de Trinit. ait, Si quęritur incarnatio quomodo facta ſit, ipſum verbum Dei dico carnem factum, id eſt, hominem factum, non tamen in hoc quod factum eſt, conuerſum atque mutatum: ſed carne, vt carnalibus congruenter appareret indutum.Ita ſane factum,vt ibi ſit non tantum verbum Dei & hominis caro,ſed etiam rationalis hominis anima.Atque hoc totum & deus dicatur propter deum,& homo propter hominem.Quod ſi difficile intelligitur,mens fide purgetur a peccatis abſtinendo, & bona operando:difficilia enim ſunt hęc.Idem in lib.de fide ad Pe. Dei filius cum ſit deus æternus & verus, pro nobis factus eſt homo verus & plenus. In eo verus,quia veram habet deus ille humanam naturam : in eo uere plenus,quia & carnem humanam ſuſcepit & animam rationalem. Item,non aliud fuit illa dei ſummi ſuſceptio, vel exinanitio, niſi formæ ſeruilis,id eſt,naturę humanę ſuſceptio: vtraque ergo eſt in Chriſto forma,quia vtraque vera & plena eſt in Chriſto ſubſtantia, diuina ſcilicet & humana natura. Idem in lib.2.contra Maximinum,Cum eſſet per ſeipſum inuiſibilis, viſibilis in homine apparuit, quem de fœmina ſuſcipere dignatus eſt. Item in eodem.Nos Chriſtum dominum verum hominem ſuſcepiſſe credimus, & in ipſo viſibiliter inuiſibilem hominibus appatuiſſe : in ipſo inter homines conuerſatū fuiſſe, in ipſo ab hominibus humana pertuliſſe,in ipſo homines docuiſſe.Hilarius quoque in decimo lib.de Trin.ait, Quomodo dei filius natus eſt ex Maria, niſi quod verbum caro factum eſt, ſcilicet quod filius dei cum in forma dei eſſet, formam ſerui accepit? Vnum tamen eundemque non dei defectione, ſed hominis aſſumptione profitemur : & in forma dei propter natura m diuinā, & in forma ſerui ex conceptione ſpiritus ſancti ſm hominis habitum repertum fuiſſe. Non fuit habitus ille tantum hominis, ſed vt hominis: neque caro illa caro peccati,ſed in ſimilitudine carnis peccati. Audiſtis tres ſm diuerſos poſitas ſententias, & pro ſingulis inducta teſtimonia.

Marginalia: De modo incarnationis. Cap. 21. ſius vlti. — Cap.2. nō longe a principio. ibi. pene ad finem. Cap.2. — Cap.19. quoad ſententiæ ſenſ.in fi. lib.de fide cōtra Maximinum. Cap.22. Cap.26. In uc.3. ā medio li. 10. ... pau inferi Ad Ro. 8.

De modo vniendi diuinam, & humanam naturam ſm varias doctorum opiniones.

## DISTINCTIO VI.

Ex pmiſſis aūt emergit quæſtio.

Expoſitio SVPRA determinauit Magiſter de modo illi⁹ excellentiſſimæ vnionis ſm fidei aſſertionem: in hac pte determinat ſm variā doctorū opinionem. Et qm̄ ſm varietatē opinionum variatur intellectus locutionū circa illius vnionis myſterium: ideo pars iſta habet duas

Diuiſio. partes. In quarum prima circa vnionis myſteriū plures explicat opiniones. In ſcd̄a vero oſtēdit qualiter ſm illas opiniones determinari habeant ambiguæ locutiones .j. diſt. 7. Scd̄m primā vero qr̄ deus factus, &c. Prima pars diuidit̄ in duas partes. In quarū prima Magiſter ꝑponit ambiguas locutiones. In ſcd̄a vero circa modum diuinę vnionis explicat diuerſas opiniones. ibi. In huius ꝑfunditatis reſeratione, &c. Prima pars remanet in diuiſa. Sed ſcd̄a ſubdiuiditur in tres partes ſm tres opiniones. In prima ponit primā opinionē. In ſcd̄a ſecūdam. ibi. Sūt aūt & alij, qui iſtis &c. In tertia vero tertiā. ibi. Sunt aūt & alij qui incarnationē verbi, &c. Prima diuiditur in duas. In prima opinione narrat. In ſecunda confirmat. ibi. Et ne de ſuo ſenſu tm̄ loqui putētur, &c. Similiter ſcd̄a duas partes habet. In prima ponit aliā opinionem. In ſecūda cōfirmat. ibi. De hoc Aug. in lib. ſent. Proſperi. Similiter & tertia pars habet duas. In prima ponit intellectum tertiæ Oōnis. In ſcd̄a cōfirmat ſctōrum teſtimonijs. ibi. Ne aūt & iſti de, &c. Notandum eſt aūt hoc in principio, ꝙ explicatio primę opinionis in quatuor conſiſtit articulis, ſm ꝙ colligi pōt ex verbis ipſius Magiſtri. Primo enim ponebant, quod in ipſa incarnatione cōſtitutus fuit vnus homo ex anima, & carne: ita tamen quòd nihil conſtituebatur tertium ex homine, & deo. Secundo vero dicebant hominem illū aſſumptum a verbo. Tertio vero quia de⁹ eſt homo, & econuerſo, dicebant aſſumentem prędicari de aſſumpto: & ex hoc conſequebatur quarta poſitio, quòd Chriſtus eſt duo. Cū enim alius ſit aſſumens, & alius ſit aſſumptus, & Chriſtus ſit deus aſſumens, & homo aſſumptus, ſuppoſitis præmiſſis neceſſario habent ponere, quòd Chriſtus ſit duo. Et hoc eſt vltimum, a quo confirmatur, & denominatur iſta poſitio. Similiter explicatio ſecūdæ opinionis, conſiſtit in quatuor articulis. Primo enim dicebant, ꝙ in incarnatione non tantum eſt ex anima, & corpore conſtituta vna natura, ſed etiam diuinitas, & humanitas ad vnam concurrerunt conſtituēdam perſonam: ita quòd perſona verbi ante incarnationem verbi erat ſimplex, in incarnatione vero facta eſt compoſita. Secundo vero ſimul cum hoc dicebant, quòd ſcilicet in incarnatione verbi aliquo modo perſona facta eſt compoſita: non tamen facta eſt alia, ſed eadem manens, quę prius erat. Tertio vero ſubiungebant, quod & ſi perſona verbi in incarnatione verbi poſſit dici compoſita, non tamen poteſt dici facta: nec eſt concedendum, quòd ſit facta perſona, quāuis concedi poſſit, quòd ſit facta perſona hominis. Et ideo quarto loco dicebant, quòd Chriſtus erat vnum nō plura, quia perſona verbi non aſſumpſerat hominis ſuppoſitum, ſed naturam. Tertia ſimiliter poſitio in quatuor conſiſtebat articulis. Nam primo negabat, quod dicit poſitio prima. Aiebat enim, quòd in incarnatione ex carne, & anima non eſt conſtituta tertia natura. Secundo vero negabat, quod dicit opinio ſecunda, pro eo, quòd non concedebat, quòd ex illis duabus naturis perſona eſſet compoſita. Tertio vero ſubiungebat, quòd perſona verbi carnē veram, & veram animam per modū indumenti aſſumpſerat, vt hominū oculis viſibilis appareret. Quarto modo ſubiungebat, quòd Chriſtus non eſt aliquid ſecundum quod homo: homo enim de Chriſto non prędicatur per modum ſubſtantiæ, ſed ꝑ modum habitus, per quem modum

ille, qui habet habitũ dr̃ eſſe veſtitus. Oĩa aũt quę dicta ſunt, trahi poſſunt ex his, quæ in litera dicuntur. Poſſent aũt & his multa adiungi, quia vno poſito ſequuntur multa. Verũ tamen iſta quæ dicta ſunt principales poſitiones ſunt prędictarum opinionũ, & ex verbis Magr̃i accipiunt.

## Sacrificium eccleſiæ duobus conſtare, duobus confici, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne, & ſanguine.

Dub. 1. Contra. In hoc. n. verbo primo videtur eſſe inſufficientia: quia ad conſtitutionem ſacramẽti altaris nõ ſolũ concurrunt duo, imo tria, videlicet, Elementũ exterius, corpus Xp̃i uerũ, & corp⁹ Xp̃i myſticũ. Itẽ. Vr̃ in verbo ſecũdo eſſe repugnãtia, cũ dicit inuiſibili carne, & ſanguine: caro. n. & ſanguis vere ſunt corpora ergo & vere viſibilia. Si ergo caro Chriſti vera fuit, reſtat etiam quòd fuit viſibilis. Item. Tertio videtur, ꝙ illa ſimilitudo ſit inepta: qm̃ ſacramẽtum, & res ſacramenti in vnitatem perſonæ non concurrunt ſm̃ ꝙ deus, & homo: ergo non videtur ibi fieri recta aſſimi-

Reſpon. latio. Reſpon. Dicendum, ꝙ in ſacra-
1 mento altaris duplex eſt res, videlicet ſignata & contenta, & ſignata tãtum. Et Aug. in parte iſta non loquit̃ de re ſignata, cuiuſmodi eſt corpus Chriſti myſticum, ſed de re ſignata, & cõtentã, cuiuſmodi eſt corp⁹ Chriſti verum: hæc. n. ſola eſt, quæ facit ad propoſitum, videlicet ad intelligendum vnionis, & incarnationis myſterium, & hoc propter ſimilitudinem
2 vtrobique ibi repertam. Reperitur autem ſimilitudo triplex. videlicet quã tum ad extremorum vnitatem, quantum ad diſtinctionem ſiue diuerſitatem, & quantum ad finem ſiue vtilitatem. Sicut. n. in ſacramento altaris eſt ſpecies viſibilis, & caro Chriſti inuiſibilis, prout eſt ſub illo ſacramento: ſic in Chriſto eſt humana natura vera ſenſibilis, & diuina, quæ ſolum eſt intelligibilis. Similitudo etiam eſt quantum ad diſtinctionem: qm̃ exterior ſpecies viſibilis, & res interior non concurrunt ad conſtituendum vnum per naturam, ſed concurrunt ad vnum ſacramẽtum, quod eſt vnũ per ordinem, & reſpectum ſigni ad ſignatum: ſic & in Chriſto diuina natura, & humana non conſtituunt aliquid tertium, ſed vniuntur in vnam hypoſtaſim, quæ vtriuſq; eſt naturæ ſuppoſitum, & in vna vtraque natura ſuo modo ſubſtantificatur. Et quã tum ad hoc non eſt oĩmoda ſimilitudo, ſed partim ſimilitudo, & partim diſſimilitudo. Tertia ſimilitudo eſt: quia ſicut res ſacramenti vnitur exteriori ſigno, vt mediante illo cognoſcatur, & ad vtilitatem verã conuertatur: ſic diuina natura vnitur humanæ, vt in ea cognoſceretur: & inde eſt etiam, ꝙ talis vnitas ſimils eſt illi vnioni, qua copulatur verbum ipſi voci, vt ab alijs poſſit cognoſci. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Non enim valet quod opponit de inſufficientia: qm̃ ad propoſitum ſufficiunt illa duo membra. Nec valet qđ obijcit de repugnantia: quia nõ dicit hęc duo, videlicet carnem, & ſanguinem inuiſibilia ſimpliciter, ſed prout ſunt ſub ſacramento contenta. Nec illud de illarum vnionum diſconueniẽtia: quia non vult dicere, quod illa ſint omnino ſimilia, ſed quòd ſimilitudinem habent quantũ ad tria prędicta.

## Sunt etiam alij, qui incarn. &c.

Notandum quòd tria inſinuantur in litera illius opinionis, quę valde ſunt improbabilia. Primũ cũ dicit, ex aia, & carne aliquam ſubſtantiã compoſitam diffitentur, & illud communiter eſt improbabile: qm̃ ex forma, & materia reſultat vnum compoſitum. Si ergo aia habet naturalem inclinationem ad corpus ſicut ad propriam materiã, quã perficit, neceſſariũ erat ex aiã, & carne in Chriſto aliquod tertium conſtitui. Illud autem aut eſt ſubſtantia, aut accidens. Accidens non: cõſtat, quia ſubſtantia nõ eſt pars accidentis: neceſſe eſt ergo ꝙ fiat inde ſubſtantia. Aliud improbabile eſt in hoc, ꝙ dicit ꝙ illis duobus velut indumento verbũ dei veſti- Dub. 2.

retur

retur, vt mortalium oculis congruenter appareret: ſi.n. hoc verum eſſet, cũ aĩa nõ appareat oculis, nõ aſſumpſiſſet aĩam. Et iterũ, ſi Chriſtus apparebat eſſe hõ, & nõ erat verus hõ, alius apparebat, q̃ eſſet: ergo aliqua falſitas, & aliqua deceptio fuit in Chriſto, qđ oĩno abſurdiſſimũ eſt. Veritas.n. non falli põt, nec fallere. Item. Tertium improbabile eſt in hoc, ꝙ dicit illa duo ĩ ſingularitatẽ pſonę vel bũ dei aſſumpſiſſe: quia illis duobus accidentibus non eſt p ſonarum numerus auctus. Si.n. hoc verum eſſet, cũ colũba in qua ſpũs ſc̃tus apparuit nõ auxerit numerũ pſonatũ in diuinis, aſſumpta eſſet in vnitatẽ pſonę, qđ nefarium eſt dicere. Iterum, cum aliquæ aĩa vnitur deo p voluntatis conformitatem, & nullo modo ex hoc creſcit in trinitate numerus pſonarum, quęlibet aĩa ſancta aſſumeretur a verbo in vnitatem perſonę: ergo quilibet ſanctus eſſet deus, qđ quidẽ dicere eſt peruerſum oĩno. Et ꝓpterea iſte modus dicendi (ſicut ex litera colligitur) repudiatus eſt tanquã erroneus: nec credendũ eſt Magiſtrũ fuiſſe de opinione iſta, nec dicere hoc aſſerendo, vel approbando, ſed aliorum opinionem recitando. Hanc aũt opinionem, ſicut & alias, nec oĩno reprobat. nec oĩno approbat: nõdũ.n. claruerat eius falſitas, maxime cũ videatur ſup verba ſc̃õrũ eſſe fundata

Multis modis habitũ dicim⁹ &c.

Dub. 3. Obijcitur. Primo.n. diſtinguit habitũ in tria membra, ſcđo mõ diſtinguit alia diſtinctione p quatuor mẽbra: ergo vel vna eſt ſuperflua, vel altera diminuta. Item. Videntur aliqua membra ſecundę diuiſionis eſſe impoſſibilia; dicit.n. ꝙ quędã accedunt quę mutant, ſed non mutantur, ſicut ſapia: hoc videtur eſſe impoſſibile, qa ſi ex aliquo accidente adueniente mutatur ſubiectũ, videtur ꝙ ipſum multomagis debeat dici mutatum, quia de ente in potẽtia fit ens in actu. Itẽ. Aliud mẽbrũ ſimiliter qđ dicit ꝙ q̃dã accidunt, q̃ nec mutãt, nec mutantur, videtur impoſſibile. Nihil.n. nouũ acquiri põt ſine aliqua mutatione acquirentis, vel acquiſiti: ergo impoſſibile eſt, ꝙ aliqua differentia habit⁹ introducatur in eſſe, ꝙ non fiat mutatio in habitu, vel habente. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ Aug. diſtinguit habitũ dupliciter. Vno mõ in ſe p differentias proprias, quæ reſpiciunt habitum quantũ ad eſſe. Et iſtæ ſunt tres. Omne.n. qđ habetur, aut habetur interi⁹, aut exterius, aut partim interius, partim exterius. Si oĩno interius: ſic dicim⁹ habitum aĩæ, vt ſciam, & diſciplinã. Si oĩno exterius: ſic dicimus habitũ eorũ, quę exterius corpori accommodãtur, ſicut eſſe veſtitum, & calciatũ. Si quodãmodo interius, & quodãmodo exterius: ſic dicimus aliũ alio validiorẽ, & fortiorem. Et hoc quaſi tenet medium inter differentias duas prius poſitas. Et ad iſtas tres differentias reduci poſſunt ſeptẽ illi modi habendi quos aſſignat Philoſophus in poſtprædicamentis. Sed quia iſte modus diſtinguendi parum valet ad propoſitum, ideo ſumit Aug. aliũ modũ diſtinguendi p quatuor mẽbra: q̃ reſpicit ipſum habitũ quantũ ad fieri. Et hęc diuiſio eſt quadrimẽbris ſm quatuor cõbinationes ſufficientes, & immediatas. Hoc.n. qđ accedit alicui, aut mutat tm̃, & non mutatur ſicut ſapia: aut mutat, & mutatur, vt cibus: aut nec mutat, nec mutatur, ut annulus: aut mutatur, ſed nõ mutat, vt ueſtimentum. Et illud quartũ membrum ualet ad ꝓpoſitum: & p hoc patet reſpõſio ad primũ obiectũ. Iſtę.n. quatuor differentiæ reducuntur ad illas tres: ideo nec iſtę ſunt ſuperfluę, nec illę diminutę. Ad illud qđ opponitur, ꝙ ſapia n mutat, ſed non mutatur. Dicendũ, ꝙ ad hoc ꝙ quis fiat ſapiens, cõcurrit ſapia creata, & increata, ſicut ad hoc ꝙ fiat gratus concurrit charitas creata, & increata. Cum aũt Aug. dicit, ꝙ ſapia non mutatur, non intelligit de ſapia creata, quę eſt accidens aĩæ, ſed de ſapia increata. Et hoc frequẽter aduertendũ eſt in uerbis Auguſ. cum loquitur de ſapia, & gra; qa mõ loquitur de increata, mõ de creata. Põt etiã hoc uerbum intelligi de ſapia creata. Sed tunc non loquitur Aug. de quocũque genere mu-

Reſpon.

tationis,ſed de illa mutatione,quę eſt de vna diſpoſitione ad alterā, vtpote de mutatione,q̄ eſt ſm formam: & tunc non habet inſtantiā in ſapīa:qa ſapīa accidens non alteratur, quāuis ſapiens ſm illam altereť. Et p hoc patet tertiū obiectū:nō.n.excludit oēm motū Aug.ſed illū motum alterationis,qui eſt ſm qualitatem abſolutā. Hæc aūt non eſt cōiunctione annuli ad digitum,ſed ſolum quæ eſt mutatio ſecundum locum,vel ſitum.

Artic. 1. AD intelligentiam eorū quæ circa partem iſtam dn̄r,incidit hic qō principaliter circa duo. Primo quærit de varietate harum opinionū,in qua videlicet ſit maior probàbilitas. Scđo de qualitate,& nobilitate illi⁹ vnionis, ex qua oriť harū opinionū diuerſitas. Circa primum quęrūtur tria. Primo q̄ritur, an Chriſtus ſit vnū, aut duo, ſicut dicit prima opinio. Scđo quæritur,vtrum pſona Chriſti ſit ſimplex, an cōpoſita,ſicut dicit ſcđa opinio. Tertio quæritur,vtrum Chriſtus ſm q homo ſit aliqua ſubſtantia,an ſolū dicatur homo de Chiſto ſecundum habitum,ſicut dicit tertia opinio.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtus nō debet dici duo,quia humana natura ſubſtantificatur in diuina perſona,& vnum eſt ibi ſuppoſitum.

Ad opp. VTRVM Chriſt⁹ ſit duo. Et q ſic videtur. Aug. ad Felicianū. Aliud eſt fili⁹dei,aliud fili⁹hoīs: ſed qđ ē aliud, & aliud eſt duo:ergo &c. Item. Hyla. in 9. lib. de tri. Chriſtus homo Ieſus quāuis ſit aliud de p̄re,aliud de m̄re:nō tn̄ ali⁹: ſed qđ eſt aliud & aliud, eſt duo: ergo &c. Itē. Chriſt⁹ ſm q deus,eſt vnū increata vnitate: ſm q hō,eſt vnum vnitate creata. Si ergo vnitas creata, & increata eſt alia, & alia: ergo Chr̄s eſt duo. Itē. Differentia eſſentialis dat eſſe. ergo diuerſę dr̄ę eſſentiales dāt diuerſa eſſe:ſed in Chr̄o eſt dr̄ia eſſentialis naturę humanę.ſ.rōnale, q̄ eſſentialiter differt a natura diuina:ergo neceſſe eſt Chr̄m hr̄e diuerſa eſſe: ſed quæ habēt diuerſa eſſe,ſunt duo: ergo videtur, quòd Chriſtus ſit duo. Itē. Vna natura in pluribus pſonis facit illas pſonas eſſe vnum,ſicut p̄r, & filius,& ſpūs ſctūs in trinitate vnum ſunt:ergo pari rōne plures naturę in vna pſona faciūt illā pſonā eſſe duo: ſed Chriſtus eſt vna perſona in duabus naturis:ergo Chr̄s eſt duo. Item. Propter vnionē eſt cōicatio idiomatum:ſed nō eſt cōicatio eiuſdē ad ſe: ergo neceſſe eſt inter ea, quibus idiomata cōicantur eſſe dr̄iam:ſed nō eſt cōicatio idiomatum quantū ad naturas,ſed quantū ad ſuppoſita naturarum,q̄ dn̄r de Chriſto, & quorū vnū dr̄ de altero. Si ergo illud,de quo prędicantur duo diuerſa,eſt duo,videtur q Chr̄s ſit duo,cū in eo ſit idiomatū cōicatio. Itē. Chriſtus ſm q deus, eſt aliquid qđ eſt pater: ſm q hō,eſt aliquid qđ non eſt p̄r: ergo eſt aliquid, & aliquid,& per conſequēs eſt aliud, & aliud:ergo videtur q neceſſe ſit ponere Chriſtum eſſe duo. Sed contra. Fundamenta. Dam. 3. lib. Diuina natura humanam ſibi vniuit in vnam ſuarum hypoſtaſum: ergo ſi hypoſtaſis noīat ipſum ſuppoſitum,vnum eſt ſuppoſitum in Chr̄o:ſed illud in quo eſt ſuppoſitū, vnū eſt in Chr̄o, non duo: ergo &c. Itē. Hyla. de tri. 9. Cum non ſit alius filius dei,alius filius hoīs,requiro qs ſit clarificatus:ſed Chr̄s nō eſt aliud, & aliud,nec alius,& alius:& hoc cōſtat:ergo non eſt duo,ſed vnum. Itē. Omne quod eſt (vt dicit Boeti⁹) ideo eſt, quia vnum eſt: ſed Chriſtus eſt: ergo neceſſe eſt Chriſtum eſſe vnum, & vnum ſimpliciter, & in actu:ergo eſt indiuiſum,& quod eſt indiuiſum, non eſt duo:ergo Chr̄s non eſt duo. Itē. Sicut diuiſio dicit ordinē ad multitudinem,ſic vnio dicit ordinem ad vnitatem:ſi ergo in incarnatione nō fuit diuiſio,ſed magis vnio, videtur quòd eſſe multa,ſiue duo nullatenus conueniat Chriſto. Item. Si Chriſtus eſt duo,quęro quę duo,aut duę naturę,aut duæ perſonæ: neutrum hoīū eſt dare. Naturæ duæ non:quia natura humana non p̄dicatur de Chriſto.

Duę

Duæ perſonæ non : quia ſicut ſupra
oſtenſum fuit, & inferius oſtendet, in
Chriſto non eſt niſi vna perſona: er-
go &c. Item. Si aliqua duo differunt
eſſentialiter in ſuppoſitis, impoſſibile
eſt vnum prædicari de altero: ſed de-
us, & homo eſſentialiter differunt: er
go ſi in Chriſto habent differentiam
ſuppoſitorum: ergo non prædicitur
de ſe mutuo: ergo nec deus eſt homo,
nec hõ deus, ꝙ eſt cõiter contra oẽs
ſanctos. Itẽ. Indiuiduum conſtat ex
ꝓprietatibus, quarum collectionẽ im
poſſibile eſt in altero reperiri: ſed qc-
quid dr̃ de filio dei, dr̃ de filio hoīs,
& ecõuerſo: ergo fili⁹ dei, & filius ho
minis in Chriſto nõ differũt numero,
ſicut īdiuidua duo: ergo Chriſtus nõ
põt dici duo indiuidua, ſiue ſuppoſi-
ta: nec põt dici duæ naturæ: ergo nul
latenus videtur, ꝙ debeat dici duo.
6 RESP. Dicendum, quòd cũ quę
ritur, Vtrũ Chriſtus ſit duo: hoc tri
pliciter poteſt itelligi. Vno mõ, vt di
catẽ Chriſtus eſſe duæ naturæ: & hoc
mõ nullus poſuit, nec intellexit Chri
ſtum eſſe duo, pro eo quòd humana
natura non prædicatur de Chriſto.
Alio modo poteſt intelligi, ꝙ Chri-
ſtus ſit duo, videlicet duæ perſonæ: &
hoc modo fuit hęreticum, & contra
ſymbolum. Dicit enim Athanaſius.
Non duo tamen, ſed vnus eſt Chri-
ſtus. Tertio modo poteſt intelligi, ꝙ
Chriſtus ſit duo medio modo: nõ qa
Chriſtus ſit duę perſonæ, vel duæ na
turæ, ſed quia ſit duo ſuppoſita, vel
duę res naturæ, quę tenent quaſi me-
dium inter dualitatem naturę, & dua
litatem perſonæ. Et iſte modus dicẽ-
di ptinuit ad primam opinionẽ: nec
eſt hęreticus, ſed multam habuit ꝓ-
babilitatem. Cum enim diuerſis natu
ris diuerſę reſpondeant res naturæ,
& diuerſis ſubſtantijs diuerſa reſpõ-
deant ſuppoſita: ideo dicere volue-
runt, Chriſtum qui eſt deus rõne di-
uinę naturę, & homo rõne humanę,
eſſe duas res naturę, quarũ tñ vna ꝑ-
dicatur de altera propter vnitatẽ ꝑ-
ſonę. Sed licet hęc poſitio habeat ali
quid probabilitatis: aliquid tamẽ di
cit adeo improbabile, ꝙ paucos, aut
nullos habet defenſores. Planũ. n.
eſt ꝙ illa, quorũ vnum de altero prę-
dicatur, inuicem non numerantur,
quamuis formaliter diſtinguantur,
vtpote ſi dicatur, Petrus eſt muſicus:
muſicus & Petrus nõ ſunt duo, quã-
uis inter Petrum, & muſicã ſuam ſit
diſtinctio. Si ergo hęc opinio dicit,
ꝙ deus eſt homo, & homo eſt deus,
non poteſt ſuſtineri, ꝙ ſint duo in
Chriſto, ſecundum quòd dicuntur
concretiue ad ſuppoſitum: & ideo cõ
cedendum eſt iſtam opinionem eſſe
falſam, & huius opinionis auctores
deceptos fuiſſe. Ratio autem huius
deceptionis venit ex hoc, ꝙ non di-
ſtinxerunt inter ſuppoſitum ſecundũ
quòd ſuppoſitum dicitur, quod ſubij
citur generi, & ſuppoſitum quod di-
citur illud, in quo ſubſtãtificatur to-
tum eſſe rei: cum tamẽ magna ſit dif
ferentia. Si enim dicatur ſuppoſitũ,
quod ſubijcitur generi, corpus, &
color diuerſa habent ſuppoſita, quia
diuerſas habent differentias. Si autẽ
dicatur ſuppoſitum, ſm ꝙ in eo ſub-
ſtantificatur totum eſſe rei, ſic corp⁹,
& color vnum poſſunt habere ſuppo
ſitum: qa vna eſt ſubſtantia, & vnũ
indiuiduum, in quo ſaluatur natura
perſonalitatis, ſiue ſuppoſiti, & corpo
ralitatis, & natura coloris: res autem
non numeratur ſecundum ſuppoſita
in ſubijciendo, & prędicando, ſed ſm
numerum ſuppoſitorum in eſſendo,
& ſubſtantificando. Quoniam ergo
natura humana in Chriſto ſubſtanti
ficatur in diuina perſona: hinc eſt,
ꝙ vnum eſt ibi ſuppoſitũ, ſm quod
attenditur numeratio rei quantũ ad
eſſe in actu: & ideo Chriſtus nõ de-
bet dici duo, ſed vnum. Et conceden
dæ ſunt rationes, quę hoc oſtendunt.
AD illas ergo duas auctoritates, 7
quę in cõtrarium obijciuntur, quòd
Chriſtus eſt aliud, & aliud. Dicẽdũ,
ꝙ illę prędicationes ſunt improprię:
& debent ſic exponi. Chriſtus eſt ali-
ud, & aliud. i. alterius, & alterius na-
turæ: & ex hoc non ſequitur, ꝙ Chri
ſtus ſit duo, ſed ſolum ꝙ in Chriſto
ſint plura. Locutio enim impropria
non eſt extendenda. AD illud qđ 8
obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt vnum ſecũ-
dum ꝙ eſt deus vnitate increata, &

vnum ſm ꝙ homo vnitate creata .
Dicendum , ꝙ magis proprie dicitur
vnus, quam dicatur eſſe vnum . In
Chriſto enim eſt vna ſola perſona:
quamuis non ſit vna ſola natura .
Nihilominus tamen poteſt dici vnũ
ſm quòd deus,& vnum ſecundum ꝙ
homo. Illud tamen vnũ,& illud ſm
quòd dicuntur de Chriſto,nõ ponũt
in numerum: quia Chriſtus non di-
citur vnum, ſm ꝙ dicitur homo ab-
ſtractiue, ſed concretiue . Quamuis
autẽ vnitas creata,& increata poſſint
dici duo : quia tamen ſm ꝙ in Chri
ſto dicitur concretiue,dicitur vnitas
creata,ad ſuppoſitum increatum cõ-
paratur,& de eodẽ prædicatur : ideo
non ponit in numerum, vt Chriſtus
poſſit dici duo : ſicut nec Petrus , &
10 hoc album eodem demonſtrato. AD
illud quod opponitur, ꝙ diuerſę dif
ferentiæ eſſentiales dant diuerſa eſſe .
Dicendum, ꝙ illud verum eſt , quan-
do ſuppoſitum illud , ad quod com-
parantur illæ differentiæ, non pręce-
dit naturaliter quãtum ad eſſe actua-
le aliquam illarum differentiarum ;
ſicut Petrus non eſt ante illam diffe
rentiam rationale, & Brunellus ante
iſtam differentiam, quæ eſt irrationa
le ; non ſic autem eſt in propoſito .
Nam filius dei , qui eſt hypoſtaſis,eſt
ſuppoſitum humanæ naturę p̄ vnio
nem , & naturaliter pręcedit quantũ
ad eſſe actuale eſſentialem differentiã
hominis . Et ideo illa differentia nõ
dat ei eſſe ſimpliciter,ſed tale eſſe ad-
uenit hypoſtaſi iam completę in eſſe:
11 & ideo non poteſt in eam plurifica-
ri. AD illud quod obijcitur, ꝙ vna
natura in pluribus perſonis facit eſſe
vnum &c. Dicendum, ꝙ non eſt ſimi
le: quia natura diuina ſic eſt in pluri
bus perſonis, ꝙ de qualibet prædica-
tur, non ſolum in concretiõe, ſed &
in abſtractione . Et ideo cum ipſa ſit
vna, neceſſe eſt illas tres hypoſtaſes
eſſe vnum quid . Duæ autem naturæ
ita concurrunt in vnam perſonam
Chriſti, vt tamen humanã naturã p̄-
dicari non valeat in abſtractione, ſed
magis in concretione ad idem ſuppo
ſitum: & quia hoc modo non nume-
rantur , ſed vniuntur, ideo nõ poteſt

vna p̄ſona dici plura, ſicut plures p̄-
ſonæ in diuinis dicuntur vna natu-
ra . AD illud quod opponitur , ꝙ 12
propter vnionem eſt communicatio
idiomatum. Dicendum, ꝙ verũ eſt .
Si autem quæratur , quid ibi cõmu-
nicet idiomata . Reſpondendum , ꝙ
non natura naturæ ſecundum ꝙ con
ſiderantur in abſtractione, ſed hypo
ſtaſis diuinæ naturæ cõmunicat ſibi
idiomata ſua ſm quòd eſt hypoſtaſis
in humana natura: non quia ipſa ſit
diuerſa in ſe, ſed quia diuerſis natu-
ris eſt ſuppoſita. Vel certe ipſæ natu-
ræ ſecundum quòd dicuntur in con-
cretione, poſſunt ſibijpſis idiomata
communicare, vt dicatur deus eſt ho
mo, & homo eſt deus : & quando in-
telliguntur ſic accipi, dicuntur vt res
naturę : quia mediũ tenent inter na-
turam abſtractiue conſideratã, & ip-
ſam hypoſtaſim. Et hoc modo eſt ibi
recte cõmunicatio idiomatũ : quia ẽ
ibi diuerſitas inter res naturæ habito
reſpectu ad ipſas naturas . Et eſt ibi
vnitas habito reſpectu ad ipſam p̄ſo
nam . Si tu obijcias, quòd Chriſtus
tunc non debet dici nec vnum , nec
duo, ſed medium tenere inter dualita
tem, & vnitatem . Dicendum , quòd
quamuis res naturæ habeant rationẽ
medij : plus tamen quantum ad vni-
tatem ſe tenent cum ipſa hypoſtaſi .
Et ratio huius eſt duplex . Prima, q̄a
res naturæ prædicatur de ipſa hypo-
ſtaſi : ſed non prædicatur de ipſa na-
tura abſtractiue conſiderata, nec ecõ
uerſo . Alia ratio , quia denomina-
tio fit a termino : vnio autem ordina
tur ad ipſam hypoſtaſim , vel perſo-
nam tanquam ad terminũ: & quia in
Chriſto naturæ in vna hypoſtaſi v-
niuntur : ideo res naturæ in Chriſto
non ponunt in numerum, vt p̄pter
ipſas Chriſtus dicatur eſſe duo . AD
illud quod obijcitur , ꝙ Chriſtus eſt 13
aliquid, quod eſt pater . Dicendum ,
quòd cum dicitur Chriſtus eſt aliq̄d
ſecundum ꝙ homo, aliquid non di-
cit ipſam naturam abſtractã, ſed na-
turæ ſuppoſitum : vnde cum dicitur
Chriſtus eſſe homo , relatio implica-
tur intrinſecus . Sicut ergo nõ valet ,
Chriſtus eſt eſſentia, quæ eſt pater , &
eſt

eſt perſona, quę non eſt pater, ergo eſt duo. quia eſſentia non ponit numerum in perſona, nec dictum ſubſtantialiter cum eo, quòd dicitur ſecũdum relationem: ſic non habet vigorem illatio rationis prædictæ. Vnde peccatum illius illationis reduci poteſt ad locum ſophiſticum, qui eſt figura dictionis.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

In perſona Chriſti non eſt compoſitio proprie dicta, quia multa inde ſequerentur inconuenientia licet perſona illa habeat cum alio poſitionem.

Ad opp.

VTRVM pſona Chriſti ſit vnitate ſimplici, aut compoſita, ſicut dicebat ſecunda opinio. Et quòd habeat in ſe vnitatem compoſitam videtur. Primo per illud, quòd dicitur in ſymbolo. Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita deus, & homo vnus eſt Chriſtus. Sed homo eſt cõpoſitus ex anima, & carne; ergo Chriſti perſona eſt compoſita ex diuinitate, & humanitate, Itẽ. Dam. in iij. libro. In dño Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, vnã hypoſtaſim ex vtriſque compoſitam. Si ergo ſecũdum ipſum idem eſt hypoſtaſis, & perſona; ergo &c. Item. Intellectus perſonæ præſupponit intellectum naturæ: ſed ſi eſt compoſitio in eo quòd præſupponitur, neceſſaria eſt compoſitio in eo, quòd ſupponit. Cum ergo natura humana in Chriſto ſit cõpoſita, neceſſario ſequi videtur, quòd perſona compoſita dici debeat. Item. Si Chriſtꝰ eſſet ſolum ex anima rationali, & carne, haberet hypoſtaſim compoſitam; ergo cum habeat in ſe animam, & carnem, & diuinitatem per locũ a minori, multo magis videtur habere hypoſtaſim compoſitam. Item. Chriſtus eſt homo aut ſimplex, aut compoſitus. Cõſtat quòd non ſimplex: quia hæc eſt contra naturam humanitatis: eſt ergo homo compoſitus. Sed homo nõ prædicatur de Chriſto niſi ratiõe ſuppoſiti, & hypoſtaſis: ergo videtur qđ perſona in Chriſto debeat dici compoſita. Sed contra. Omne compoſitũ compoſitione temporali eſt temporale. Si ergo perſona Chriſti eſt cõpoſita, & non niſi compoſitione temporali: ergo perſona Chriſti eſt temporalis; non ergo æterna. Sed hoc eſt falſum. ergo &c. Item. Vbicunque eſt compoſitio de nouo, ibi eſt mutatio. Si ergo in incarnatiõe perſona Chriſti ſuit compoſita, neceſſario ſequitur quòd fuerit mutata: ſed perſonã verbi mutari eſt impoſſibile: ergo &c. Item. Vbicunque eſt compoſitio, ibi ẽ imperfectio in vtroq; extremorũ; quoniam ex duobus entibus in actu non fit vnum, & componibilia poſſibilia ſunt reſpectu compoſiti: ſed nec in natura verbi, nec in perſona poteſt eſſe aliqua imperfectio: ergo nec compoſitio. Item. Vbi eſt compoſitio, compoſitum non prædicatur de aliquo extremorum, ſicut patet: quia homo nec eſt anima, nec eſt caro: ergo ſi perſona Chriſti cõpoſita eſt ex diuinitate, & humanitate, ergo Chriſtus nec eſt deus, nec homo, nec creator, nec cretura. Qđ ſi hoc eſt falsũ, reſtat ꝙ pſona Chriſti nõ eſt compoſita. Item. Vbi eſt compoſitio, vnum extremorum non prædicatur de altero: vnde cum homo componatur ex anima, & carne, nec anima eſt caro, nec econuerſo: ergo ſi perſona Chriſti eſſet compoſita, nec homo eſſet deus, nec deus homo; quòd ſi hoc eſt falſum, reſtat &c.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd compoſitio dupliciter poteſt dici. Vno 14 modo ꝓprie dicitur cõpoſitio vnio aliquorum duorum habentium mutuam inclinationem ad conſtitutionem tertij. Et hoc modo (ſicut rationes oſtendunt) perſona Chriſti nõ poteſt dici compoſita, multa.n. ſequerẽtur incõuenientia, videlicet qđ perſona illa eſſet mutata, & quod eſſet imperfecta, & quòd eſſet temporaliter in eſſe producta, & quod etiã

non

Humiliauit ſemetipſum formam ſer
ui accipiens: ergo & iſta, Filius dei aſ
ſumpſit humanitatem. Item. Hæc eſt
ſimpliciter vera. Filius dei habet hu
manitatem, & eam non habuit ab æ-
terno, ſed temporaliter: ergo vide-
Ad opp. tur, ꝙ eam aſſumpſit. Sed contra. Hu
manitas conſequitur vnionẽ animæ
cum corpore: ſed anima, & corpus
non fuerunt prius vnita, quã aſſum-
pta: ergo ſi aſſumptum ſm ordinem
naturalem præcedit ipſam aſſumptio
nem, videtur ꝙ hęc ſit falſa, Fili⁹ dei
aſſumpſit humanitatem. Itẽ. Magis
ſignificat in abſtractione hoc nomẽ
humanitas, quã hoc nomen homo:
ſed deus non aſſumpſit humanã na-
turam in vniuerſali, ſed in atomo: er
go hæc eſt magis impropria, Aſſum-
ſit humanitatẽ, ꝗ, aſſumpſit hoĩem:
ergo eſt falſa. Item. Si aſſumpſit hu-
manitatem, & nũquã depoſuit quod
aſſumpſit, ſemper habuit humanita-
tem: ſed quod habet humanitatem
ſemper, ſemper eſt homo: ergo in tri
duo fuit homo. Iuxta hoc quęritur,
quid nomine humanitatis intelligi-
tur, cum dicitur dei filiũ aſſumpſiſ
ſe humanitatem.

48 RESP. Dicendum, ꝙ nomẽ hu-
manitatis cõſueuit tripliciter accipi.
Vno modo per humanitatẽ poſſunt
intelligi principia conſtituentia ho-
minem. Alio modo per humanitatẽ
poteſt intelligi forma conſequens to
tum compoſitum. Tertio modo no-
mine humanitatis põt intelligi pro-
prietas conſequens ipſum hominem
inquantum eſt homo: & iſte triplex
intellectus habetur ex verbis Magi-
ſtri diſtin. ij. vbi confirmat Magiſter,
& oſtendit auctoritate, ſe noĩe huma-
nitatis corpus, & animam intellige-
re. Omnibus autem his modis con-
cedendum eſt filium dei aſſumpſiſſe
humanitatẽ. Si enim nomine huma
nitatis intelligantur ipſa principia
conſtituentia hominẽ, videlicet ani
ma, & caro, abſq; dubio verũ eſt, ꝙ fi
lius dei aſſumpſit humanitatẽ .i. ani-
mam, & carnem. Item. Si noĩe hu-
manitatis intelligitur forma totius,
adhuc habet veritatem, Filius dei aſ-
ſumpſit humanitatem .i. formam hu
manam: iuxta illud quod dicit Phil.
ij. Humiliauit ſemet ipſum formã ſer
ui accipiens. Poſtremo ſi nomine hu
manitatis ipſa proprietas conſequẽs
intelligitur, adhuc veritatem habet,
Filius dei aſſumpſit humanam natu-
ram: quia non ſolum noſtram natu-
ram humanam aſſumpſit, ſed ꝓprie-
tates conſequẽtes, ſicut dicit Dam. Si
quis autem hoc vltimo modo ſolum
intelligat, quòd aſſumpſerit humani
tatem .i. hominis proprietatem, er-
rat circa incarnatiõis veritatẽ. Opor
tet enĩ ponere, quòd hoc triplici mo-
do dicendi filius dei aſſumpſerit ve-
ram humanitatem. Et concedendæ
ſunt rationes ad hanc partem inductæ

AD illud quod obiijcitur, quòd 49
humanitas conſequitur vnionem. Di
cendum, quòd conſequitur vnionem
animæ ad corpus, ſecũdũ quòd vniũ
tur in cõſtitutionẽ naturę, nõ ſm ꝙ
vniunt in vnitatẽ pſonæ. Poſſet etiã
dici, quòd quędam ſunt prius aſſum-
pta, & quędam coaſſumpta: & quam
uis anima, & corpus primo aſſumpta
ſint a verbo: tñ omnia quę ad ea con
ſequuntur, dici poſſunt coaſſumpta.
Vnde quia anima & corpus habe-
bant proprietatem paſſibilitatis, fili⁹
dei aſſumpſit paſſibilitatem. Et per
hunc modum concedendũ eſt, quòd
aſſumpſerit humanitatẽ, quemadmo
dum cõceditur, quòd aſſumpſerit paſ
ſibilitatẽ, quãuis nõ cõcedatur, quòd
aſſumpſerit ſe paſſibilẽ, ſed ꝙ aſſumẽ
do paſſibilitatẽ fecerit ſe paſſibilẽ: ſic
cõcedit, quòd aſſumpſit humanita- 50
tem; licet non concedatur, quòd aſ-
ſumpſerit ſe hominẽ. Ad illud quòd
opponitur de abſtractiõe. Dicendũ,
quòd potius facit ad oppoſitũ, quam
ad propoſitum. Quia enim ſignat ab
ſtractiue, ideo ſignat in quadam di-
uerſitate a ſuppoſito: & ideo ſaluari
poteſt iſta conditio aſſumptionis quæ
quidem eſt diſtinctio aſſumentis ad 51
aſſumptum: non ſic autem eſt in hoc
quod dicitur homo. AD illud qđ
obijcitur, quòd nunquam depoſuit
quod aſſumpſit. Dicendum, quòd
hoc intelligitur quantum ad princi
pia naturę, quæ prius fuerunt aſſum
pta .ſ. anima, & caro: quantum vero
ad

ad coaſſumpta veritatẽ non habet: depoſuit enim paſſibilitatem. Sed ſi hoc modo accipitur humanitas ratione principiorum cõſtituentiũ hominem, ſic nunquam depoſuit humanitatem: ſed ex hoc non ſequitur, In triduo habuit humanitatẽ, ergo fuit homo: quia principia hominis non faciunt hominem, niſi inquantum coniunguntur adinuicem, & vniuntur in vnitatem pſonæ, & alter iſtorum modorum deficiebat in triduo. Quod ſi nomine humanitatis intelligatur ipſa forma cõſequens ſuppoſitum, vel ipſa proprietas, non oportet quòd in triduo Chriſtus habuerit humanitatem: quia ſicut dictũ eſt, talia non fuerunt primo ſumpta, ſed magis coaſſumpta. AD illud quod vltimo quærebatur patet reſponſio ex his quæ iam dicta ſunt.

## DE INTELLIGENTIA HARVM LOcutionum, Deus factus eſt homo, Deus eſt homo: an his locutionibus dicatur Deus factus eſſe aliquid vel eſſe aliquid vel non eſſe aliquid.

## DISTINCTIO. VI.

De modo vniẽdi diuinã & humanã naturam ſm varias doctorũ opiniones.

EX præmiſſis autem emergit quæſtio plurimum continens vtilitatis, ſed nimiũ difficultatis atque perplexitatis. Cum enim conſtet ex prædictis & alijs pluribus teſtimonijs, omneſque catholici vnanimiter fateãt Deũ factum eſſe hominem, & Chriſtum verum Deum eſſe, & verum hominẽ: quęritur an his locutionibus, deus factus eſt homo filius Dei factus eſt filius hominis, deus eſt homo, & homo eſt deus, dicatur Deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, vel aliquid dicatur eſſe Deus, & an ita cõueniat dici, Homo factus eſt deus, & filius hominis factus eſt filius Dei: ſicut econuerſo dicitur: & ſi ex his locutionibus non dicitur deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, quæ ſit intelligentia harum locutionum & ſimilium. In huius profunditatis reſeratione, & ſcrupuloſæ quæſtionis expoſitione plurimum differre inueniuntur ſapientes.

Quorundam ſententiam refert.

ALII enim dicunt in ipſa verbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali & humana carne conſtitutum, ex quibus duobus omnis verus homo conſtituitur, & ille homo cœpit eſſe deus, non quidem natura dei, ſed perſona verbi, & deus cœpit eſſe homo ille. Concedunt etiam hominem illum aſſumptum a verbo & vnitum verbo, & tamen eſſe verbum: & ea ratione tradunt dictum eſſe Deum factum hominem, vel eſſe hominem: quia Deus factus eſt id eſt, cœpit eſſe quædam ſubſtantia ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens, & illa ſubſtantia facta eſt. i. cœpit eſſe deus, non tamen demigratione naturę in naturam, ſed vtriuſque naturę ſeruata proprietate factum eſt, vt Deus eſſet illa ſubſtantia, & illa ſubſtantia eſſet Deus. Vnde vere dicitur, Deus factus eſt homo, & Ho

mo factus eſt deus: & Deus eſt homo, & homo, Deus: & filius Dei filius hominis, & ecconuerſo. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtere, non tamen fatentur ex duabus naturis eſſe compoſitum, diuina. ſ. & humana, nec illius partes eſſe duas naturas, ſed animam tantum & carnem.

Authoritates ponit quibus muniunt ſuam ſententiam.

ET ne de ſuo ſenſu tantum loqui putentur, hãc ſententiam pluribus muniunt teſtimonnijs. Ait. n. Aug. in li. de Tr. Cum legit,
13. ca. 19. verbum caro factum eſt, in verbo intelligo verũ dei filium, in carne agnoſco verũ hominis filium & vtrunque ſimul vnam perſonã, deum, & hominem ineffabilis gratiæ largitate coniunctum. Idem in
Cap. 38. Ench. Chriſtus Ieſus deus de deo eſt, homo autem natus eſt de ſpiritus ſancto ex Maria virgine. Vtraque ſubſtantia diuina, & humana, filius eſt vnicus dei patris omnipotentis, de quo procedit ſpiritus ſanctus vtrum que vnus, ſed aliud propter verbum, & aliud
Ibidem. Cap. 35. propter hominem, non duo filij deus & homo, ſed vnus dei filius, deus ſine initio, homo a certo initio. Idem in eodem. Quid natu-
Ibidem. Cap. 36. tura huamna in Chriſto homine meruit, vt in vnitatẽ perſonæ vnici filij dei ſingulariter aſſumpta eſſet? Quæ bona voluntas, quæ bona opera præceſſerũt, quibus mereretur iſte homo vna fieri perſona cum deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei ſingulare beneficium pręſtitum eſt, vt ſingulariter promereretur deum? Nempe ex quo homo eſſe cœpit, nõ aliud cœpit eſſe homo quam dei filius, & hic vnicus, & ꝑpterea dei verbũ, quia eſt ab illo ſuſcepta caro, facta eſt vtique deus, vt quemadmodum vna eſt perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro, ita ſit Chriſtus vna perſona verbũ
To. 6. tractatu. 78. circa illud Ioan. 15. Pater maior me eſt. & homo. Idem ſuper Ioan. Agnoſcamus geminã ſubſtantiã Chriſti, diuinam, ſcilicet, qua æqualis eſt patri: & humanã, qua minor eſt patre: vtrũque autẽ ſimul non duo, ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non trinitas deus. Ac per hoc Chriſtus eſt deus, anima rationalis & caro. Idem quoque in libro de prædeſtinatione ſancto
Cap. 15. Tomo 7. rum. Ille homo, vt a verbo patri coæterno in vnitatem perſonę aſſumptus, filius dei vnigenitus eſſet, vnde hoc meruit? quod bonum eius preceſſit, vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Faciente ac ſuſcipiente deo verbo, ipſe homo ex quo eſſe cœpit, filius dei vnicus eſſe cœpit. Item. Homo quicunque ita gratia fit Chri
Lib. & c. eiſdem. Cap. 17. ſtianus, ſicut gratia homo ille ab initio factus eſt Chriſtus. Idẽ in lib. 13. de Trinit. Gratia dei nobis in homine Chriſto commendatur. Quia nec ipſe vt tanta vnitate deo vero coniunctus, vna cum illo perſona filius dei fieret, vllis eſt præcedentibus meritis aſſecutus, ſed ex quo homo eſſe cœpit, ex illo eſt & deus. Vnde di-
Ioan. 1 b. Multo ctum eſt, Verbum caro factum eſt. Hilarius quoque in 10. lib. de Tri. ait, Chriſtum non ambigimus eſſe deum verbum, neque rurſus

ſus filium hominis ex anima & corpore conſtitiſſe ignoramus. His alijſque authoritatibus vtuntur, qui hominem quẽdam ex anima rationali & carne compoſitum dicunt deum factum, ſed gratia, nõ natura. Sola enim gratia habuit ille homo, non meritis, vel natura, vt eſſet deus, ſiue dei filius vt haberet omnem ſcientiam & potẽtiam, quam habet verbum cum quo eſt vna perſona. Nec tamen in ſuperiorib⁹ legitur, quòd homo ille ſit una perſona cum verbo & ſit ipſum verbum, ſed etiam quod anima rationalis & caro eadem perſona ſit, & Chriſtus ſit & deus.

### Aliorum ſententia.

SVNT autem & alij qui iſtis in parte conſentiunt, ſed dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tantum ſed ex humana & diuina natura, id eſt, ex tribus ſubſtantijs, diuinitate, carne, &anima conſtare, & hunc Ieſum Chriſtum fatentur, & vnam perſonam tantum eſſe, ante incarnationem vero ſolummodo ſimplicem, ſed incarnatione factam compoſitam ex diuinitate & humanitate. Nec eſt ideo alia perſona quàm prius, ſed cum prius eſſet dei tantum perſona, in incarnatione facta eſt etiam hominis perſona, non vt duæ eſſent perſonæ, ſed vt vna & eadem eſſet perſona dei, & hominis. Perſona ergo quæ prius erat ſimplex, & in vna tantum natura exiſtens, in duabus & ex duabus ſubſiſtit naturis: & perſona quæ tantum deus erat, facta eſt etiam verus homo ſubſiſtẽs non tantum ex anima & carne, ſed etiam ex diuinitate: nec tamen perſona illa debet dici facta perſona, quamuis dicatur facta perſona hominis. Facta eſt igitur illa perſona (vt quibuſdam placet) quiddam ſubſiſtens ex anima, & carne, ſed non eſt facta perſona, vel ſubſtantia, vel natura, & inquantum eſt illa ſubſiſtens compoſita eſt, inquãtum autem verbum eſt, ſimplex eſt.

### Authoritates etiam ponit quæ hanc probant ſententiam.

DE hoc Aug. in li. ſentẽtiarũ Proſperi ait, Modis omnibus approbare contendimus ſacrificium eccleſiæ duobus conſtare, & duobus confici, viſibi li elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine, ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti, ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur ex deo, & homine, cum ipſe Chriſtus verus ſit deus & verus homo. Quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in ſe continet, ex q bus conficitur. De hoc eodẽ Ioan. Dama. In dño noſtro Ieſu Chriſto duas quidẽ naturas cognoſcimus, vnã autẽ hypoſtaſim ex vtriſque cõpoſitã Incarnat⁹ eſt ergo Chriſtus ex virgine aſſumens primitias noſtræ maſſæ, vt ipſa extiterit in carne hypoſtaſis, q̃ dei verbi hypoſtaſis cõpoſita & facta fuerit, q̃ prius ſimplex erat verbi hypoſtaſis. Compoſita vero ex duabus perfectis naturis deitate & humanita-

Allegatur de cõſecr. diſt. 2. ca. hoc eſt. q᷒ dicim⁹

Li. de Orthod. ſide cap. 5. Ibid. c. 7.

manitate, & fecerat ipſa diuinę verbi dei filiationis characteriſticũ & determinatiuum idioma ſecundum quod diuiſa a patre & ſpiritu ſancto, & carnis characteriſtica & determinatiua idiomata, ſm quæ differat a matre & reliquis hominibus. Item, Vnam hypoſtaſim filij dei confitemur in duabus naturis perfecte ſe habentibus, eãdem hypoſtaſim deitatis & humanitatis dicentes incarnatam eſſe, & has duas naturas cuſtodiri & manere in ipſo poſt vnionem nõ ſeorſum & ſecundum partes ponentes ſingulam, ſed vnitas in vicem in vnam compoſitam hypoſtaſim. ſubſtantialem.n. inquimꝰ vnionẽ. ſ. veram, & non ſecundum phãtaſiam, ſubſtantialem autẽ non duabus naturis perficientibus alteram. ſ. vnam compoſitam naturam, ſed vnitas inuicem in vnam hypoſtaſim compoſitam filii dei, & manere eãdẽ ſubſtantialẽ differentiã determinamus. Quod creabile mã ſit creabile, & quod increabile increabile, & mortale mortale, & immortale immortale, & circunſcriptibile circunſcriptibile, & incircunſcriptibile incircunſcriptibile & hoc quidem refulget miraculis. De hoc etiam Aug. in lib. 1. de Tri. ait, Quemadmodum ſecundum deitatẽ vna eſt patris filiiq; natura, ita etiam iuxta humanitatem eadem eſt matris & filii vna natura. Ex vtraque ergo ſubſtantia & diuinitatis & humanitatis vnus atque idem eſt deus, Dei & hominis filius Ieſus Chriſtus, vt verus deus, ita etiam homo verus. Idem etiam in lib. 13. de Trin. ſic deo coniũgi potuit humana natura, vt ex duabus ſubſtãtiis fieret vna perſona. Ac per hoc iam eſt ex tribus, deo, anima, & carne. His aliiſque pluribus auctoritatibus ſe muniunt, qui dicunt perſonam Chriſti compoſitã eſſe, vel factam, ſiue conſtantẽ ex duabus naturis, ſiue ex tribus ſubſtãtiis.

Li. eodem c. 3. in medio capitis.

Ca. 7. quo ad ſententiam ſed in forma ſerm. 194 de tempore qui eſt 5. de Trin. cap. 17.

Tertia aliorum ſententia.

SVNT etiam alij, qui in incarnatione verbi non ſolum perſonam ex naturis compoſitam negãt, verumetiam hominẽ aliquem ſiue etiam aliquam ſubſtantiam ibi ex anima & carne compoſitam vel factam diffitentur. Sed ſic illa duo, ſcilicet animam & carnem verbi perſonæ vel naturæ vnita eſſe aiunt, vt non illis duobus vel ex his tribus aliqua natura vel perſona fieret ſiue cõponeretur: ſed illis duobus velut indumento verbum dei veſtiretur, vt mortaliũ oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur verus factus homo quia veritatem carnis & animę accepit. Quę duo etiam in ſingularitatẽ vel vnitatẽ ſuæ perſonę accepiſſe legitur: non quia illa duo, vel aliqua res ex illis compoſita ſit vna perſona cum verbo, vel ſit verbum: ſed quia illis duobus accedentibus verbo, non eſt perſonarum numerus auctus, vt fieret quaternitas in Trinitate & quia ipſa perſona verbi, quæ prius erat ſine indumento, aſſumptione indumẽti non eſt diuiſa vel mutata, ſed vna eademque immutata permãſit. Qui ſecundum habitum deum hominem factum dicunt. Accipiendo enim hominem dictus eſt deus factus eſſe homo: & propter

acceptum

acceptum hoiem dr̄ deus vere eſſe homo, & pp aſſumentem deum dr̄ homo eſſe deus. Nam ſi eſſent ialiter, inquiunt illi, deus eſſet homo, vel homo eſſe deus intelligeretur, tunc ſi deus aſſumpſiſſet hominem in ſexu muliebri, & mulier eſſentialiter deus eſſet, & econuerſo. At potuit deus aſſumpſiſſe hominem in ſexu muliebri: potuit ergo mulier eſſe deus, & econuerſo. Greg. ſup Ezechiel. Homil. 8. poſt med.

Authoritates inducit quibus hac ſententia roboratur.

NE autem & iſti de ſuo ſenſu influere videantur, teſtimonijs in medium productis quod dicunt, confirmant. Ait.n. Auguſtinus in libro de gratia noui teſtamenti, ſicut non augetur numerus perſonarū, cum caro accedit animæ vt ſit vnus homo, ſic non augetur numerus perſonarum, cum homo accedit verbo, vt ſit vnus homo Chriſtus. Legitur itaque de⁹ homo, vt intelligamus huius perſonæ ſingularitatem, non vt ſuſpicemur in carnē mutatam diuinitatem. Idem quoque tractans illud verbum Apoſtoli, Habitu inuentus eſt vt homo, manifeſte oſtendit deum dici factum eſſe hominem, vel eſſe hominem ſecundum habitum, in libro 83. quæſtionum, ita inquiens, Multis modis habitum dicimus: vel habitum animi ſicut diſciplinæ perceptionem vſu firmatam: vel habitum corporis ſicut dicim⁹ aliū alio validiorē: vel habitū eorū, quæ membris accommodantur extrinſecus, vt cum dicimus aliquem veſtitum vel calceatū, & huiuſmodi. In quibus omnibus generibus manifeſtum eſt in ea re dici habitum, quæ accidit vel accedit alicui, ita vt eā poſſit etiam non habere. Hoc autem nomen ductum eſt ab illo verbo quod eſt habere. Habitus ergo in ea re dicitur, quæ nobis vt habeatur vel accidit vel accedit. Verumtamen hoc intereſt, quia quędam eorum, quæ accidunt vel accedunt, vt habitum faciant, non mutantur, ſed ipſa nos mutant, in ſe integra & inconcuſſa manentia, ſicut ſapientia accedens homini, non ipſa mutatur, ſed hominem mutat, quē de ſtulto ſapientem facit. Quædam verò ſic accedunt vel accidunt, vt mutent & mutentur: vt cibus, qui amittens ſpeciem ſuam in corpus vertitur, & nos cibo refecti ab exilitate atque langore in robur atque valentiam mutamur. Tertium genus eſt, cùm ea quæ accidunt vel accedunt, nec mutant ea quibus accidunt, nec ab eis ipſa mutantur, ſicut annulus poſitus in digito, qđ genus rariſſime reperitur. Quartum genus eſt cum ea quę accidunt vel accedunt, mutantur non a ſua natura, ſed aliam ſpēm & formam accipiunt, vt eſt veſtis, quæ deiecta atque depoſita non habet eam formam q̄ ſumit induta. Induta.n. membris accipit formam, quā non habebat exuta, quod genus congruit huic comparationi. Deus.n. filius ſemetipſum exinaniuit, non formā ſuam mutans, ſed formam ſerui accipiens, neq; conuerſus, aut tranſmutatus in hoiem amiſſa incommutabili ſtabilitate, ſed in ſimilitudine hoium factus eſt ipſe ſuſceptor: verum hominem ſuſcipiendo habitu inuentus eſt vt ho-

Epiſtol. ad Honoratū nō longe a pricipio epiſtolę, q̄ eſt 120. c. 4 Tom. 2, Philip. 2. Quęſt. 73. Tomo 4. Ibidem. Prima ſpecies habitus. Secunda. Tertia. Quarta ſpecies cō gruit huic comparationi. Philip. 2. Ibidē, ſed inferius.

mo.i.habendo hoīem inuentus eſt vt homo,non ſibi,ſed eis quibus
in hoīe apparuit. Quod autem dicit vt homo,veritatem exprimit.
Nomine ergo habitus ſatis ſignificauit Apoſtolus,qualiter dixerit
in ſimilitudinem hominum factus,quia non transfiguratione in
hominem, ſed habitu factus eſt, cum indutus eſt hominem , quem
ſibi vniens quodam modo atque conformans immortalitati ęterni
tatique ſociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum eſſe verbum
ſuſceptione hominis, ſicut nec mẽbra veſte induta mutantur:quã-
De modo incarnationis. uis illa ſuſceptio ineffabiliter ſuſceptum ſuſcipienti copularet. His
verbis aperte innuere videtur Aug. Deum dici factum hominẽ ẜm
habitum . Qui etiam ipſius incarnationis modum volens expri-
Cap. 21. mere, quęrentibus in.4.libr. de Trinit. ait, Si quęritur incarnatio
ſiue vlti. quomodo facta ſit, ipſum verbum Dei dico carnem factum, id eſt,
hominem factum, non tamen in hoc quod factum eſt, conuerſum
atque mutatum: ſed carne , vt carnalibus congruenter appareret,
indutum. Ita ſane factum,vt ibi ſit non tantum verbum Dei & ho
minis caro,ſed etiam rationalis hominis anima. Atque hoc totum
& deus dicatur propter deum,& homo propter hominem. Quod
ſi difficile intelligitur,mens fide purgetur a peccatis abſtinendo, &
Cap.2. nõ longe a principio. bona operando:difficilia enim ſunt hęc. Idem in lib.de fide ad Pe.
Dei filius cum ſit deus æternus & verus, pro nobis factus eſt homo
verus & plenus. In eo verus,quia veram habet deus ille humanam
ibi. pene ad finem. naturam : in eo uere plenus,quia & carnem humanam ſuſcepit &
animam rationalem. Item,non aliud fuit illa dei ſummi ſuſceptio,
Cap.2. vel exinanitio, niſi formæ ſeruilis,id eſt,naturę humanę ſuſceptio:
vtraque ergo eſt in Chriſto forma,quia vtraque vera & plena eſt
in Chriſto ſubſtantia , diuina ſcilicet & humana natura . Idem in
lib.2.contra Maximinum,Cum eſſet per ſeipſum inuiſibilis, viſibi
lis in homine apparuit, quem de fœmina ſuſcipere dignatus eſt.
Cap.19. Item in eodem. Nos Chriſtum dominum verum hominem ſuſce-
quoad ſen piſſe credimus , & in ipſo viſibiliter inuiſibilem hominibus appa-
tententiæ ruiſſe : in ipſo inter homines conuerſatũ fuiſſe , in ipſo ab homini
ſent.in fi. bus humana pertuliſſe,in ipſo homines docuiſſe. Hilarius quoque
lib.de fide in decimo lib.de Trin.ait, Quomodo dei filius natus eſt ex Maria,
cõtra Ma niſi quod ver bum caro factum eſt , ſcilicet quod filius dei cum in
nichæos. forma dei eſſet, formam ſerui accepit? Vnum tamen eundemque
Cap.22. non dei defectione, ſed hominis aſſumptione profitemur : & in for
Cap.26. ma dei propter natura m diuinã, & in forma ſerui ex conceptionę
Ioa. nc.3. ſpiritus ſancti ẜm hominis habitum repertum fuiſſe. Non fuit habi
Aug. in mediũ tus ille tantum hominis, ſed vt hominis: neque caro illa caro pec-
lib. 10. cati,ſed in ſimilitudine carnis peccati. Audiſtis tres ẜm diuerſos po
Idē pau lo inferi ad Ro. 8. ſitas ſententias, & pro ſingulis inducta teſtimonia.

De modo vniendi diuinam, & hu-
manam naturam ſm varias
doctorum opiniones.

## DISTINCTIO VI.

Ex ꝑmiſſis aũt emergit quæſtio.

Expoſitio

SVPRA determinauit
Magiſter de modo illi⁹
excellentiſſimæ vnionis
ſm fidei aſſertionem: in
hac ꝑte determinat ſm
variã doctorũ opinionem. Et qm̃ ſm
varietatẽ opinionum variatur intel-
lectus locutionũ circa illius vnionis
myſterium: ideo pars iſta habet duas
Diuiſio. partes. In quarum prima circa vnio-
nis myſteriũ plures explicat opinio-
nes. In ſcd̃a vero oſtẽdit qualiter ſm
illas opiniones determinari habeant
ambiguæ locutiones. j. diſt. 7. Scd̃m
primã vero nõ deus factus, &c. Prima
pars diuidit̃ in duas partes. In quarũ
prima Magiſter ꝓponit ambiguas lo
cutiones. In ſcd̃a vero circa modum
diuinę vnionis explicat diuerſas opi
niones. ibi. In huius ꝓfunditatis re-
ſeratione, &c. Prima pars remanet in
diuiſa. Sed ſcd̃a ſubdiuiditur in tres
partes ſm tres opiniones. In prima
ponit primã opinionẽ. In ſcd̃a ſecũ-
dam. ibi. Sũt aũt & alij, qui iſtis &c.
In tertia vero tertiã. ibi. Sunt aũt &
alij qui incarnationẽ verbi, &c. Pri-
ma diuiditur in duas. In prima opi-
nione narrat. In ſecunda confirmat.
ibi. Et ne de ſuo ſenſu tm̃ loqui putẽ-
tur, &c. Similiter ſcd̃a duas partes ha
bet. In prima ponit aliã opinionem.
In ſecũda cõfirmat. ibi. De hoc Aug.
in lib. ſent. Proſperi. Similiter & ter-
tia pars habet duas. In prima ponit
intellectum tertiæ õõnis. In ſcd̃a cõ-
firmat ſctõrum teſtimonijs. ibi. Ne
aũt & iſti de, &c. Notandum eſt aũt
hoc in principio, ꝙ explicatio primę
opinionis in quatuor conſiſtit articu
lis, ſm ꝙ colligi põt ex verbis ipſius
Magiſtri. Primo enim ponebant,
quòd in ipſa incarnatione cõſtitutus
fuit vnus homo ex anima, & carne:
ita tamen quòd nihil conſtituebatur
tertium ex homine, & deo. Secundo
vero dicebant hominem illũ aſſum-
ptum a verbo. Tertio vero quia de⁹
eſt homo, & econuerſo, dicebant aſſu
mentem prędicari de aſſumpto: & ex
hoc conſequebatur quarta poſitio,
quòd Chriſtus eſt duo. Cũ enim alius
ſit aſſumens, & alius ſit aſſumptus,
& Chriſtus ſit deus aſſumens, & ho-
mo aſſumptus, ſuppoſitis præmiſſis
neceſſario habent ponere, quòd Chri
ſtus ſit duo. Et hoc eſt vltimum, a
quo confirmatur, & denominatur
iſta poſitio. Similiter explicatio ſe-
cũdæ opinionis, conſiſtit in quatuor
articulis. Primo enim dicebant, ꝙ
in incarnatione non tantum eſt ex
anima, & corpore conſtituta vna na
tura, ſed etiam diuinitas, & humani
tas ad vnam concurrerunt conſtituẽ
dam perſonam: ita quòd perſona
verbi ante incarnationem verbi erat
ſimplex, in incarnatione vero facta
eſt compoſita. Secundo vero ſimul
cum hoc dicebant, quòd ſcilicet in
incarnatione verbi aliquo modo per
ſona facta eſt compoſita: non tamen
facta eſt alia, ſed eadem manens, quę
prius erat. Tertio vero ſubiungebant,
quod & ſi perſona verbi in incarna
tione verbi poſſit dici compoſita, non
tamen poteſt dici facta: nec eſt conce
dendum, quòd ſit facta perſona, quã-
uis concedi poſſit, quòd ſit facta per-
ſona hominis. Et ideo quarto loco di
cebant, quòd Chriſtus erat vnum nõ
plura, quia perſona verbi non aſſum
pſerat hominis ſuppoſitum, ſed na
turam. Tertia ſimiliter poſitio in
quatuor conſiſtebat articulis. Nam
primo negabat, quod dicit poſitio
prima. Aiebat enim, quòd in incar-
natione ex carne, & anima non eſt
conſtituta tertia natura. Secundo ve-
ro negabat, quod dicit opinio ſecun-
da, pro eo, quòd non concedebat,
quòd ex illis duabus naturis perſo-
na eſſet compoſita. Tertio vero ſub-
iungebat, quòd perſona verbi carnẽ
veram, & veram animam per modũ
indumenti aſſumpſerat, vt hominũ
oculis viſibilis appareret. Quarto
modo ſubiungebat, quòd Chriſtus
non eſt aliquid ſecundum quod ho-
mo: homo enim de Chriſto non prę
dicatur per modum ſubſtantiæ, ſed ꝑ
modum habitus, per quem modum

ille, qui habet habitū dr̄ eſſe veſtitus.
Oīa aūt quę dicta ſunt, trahi poſſunt
ex his, quæ in litera dicuntur. Poſ-
ſent aūt & his multa adiungi, quia
vno poſito ſequuntur multa. Verū-
tamen iſta quæ dicta ſunt principa-
les poſitiones ſunt prędictarum opi-
nionū, & ex verbis Magr̄i accipiunt.

Sacrificium eccleſiæ duobus con
ſtare, duobus confici, viſibili ele
mentorum ſpecie, & inuiſibili
domini noſtri Ieſu Chriſti car
ne, & ſanguine.

Dub. 1. Contra. In hoc. n. verbo primo vi
detur eſſe inſufficientia: quia ad con-
ſtitutionem ſacramēti altaris nō ſolū
concurrunt duo, imo tria, videlicet,
Elementū exterius, corpus Xp̄i uerū,
& corpꝰ Xp̄i myſticū. Itē. Vr̄ in ver-
bo ſecūdo eſſe repugnātia, cū dicit in
uiſibili carne, & ſanguine: caro. n. &
ſanguis vere ſunt corpora: ergo, & ve
re viſibilia. Si ergo caro Chriſti vera
fuit, reſtat etiam quòd fuit viſibilis.
Item. Tertio videtur, ꝙ illa ſimilitu-
do ſit inepta: qm̄ ſacramētum, & res
ſacramenti in vnitatem perſonæ non
concurrunt ſm ꝙ deus, & homo: er
go non videtur ibi fieri recta aſſimi-
Reſpon. latio. Reſpon. Dicendum, ꝙ in ſacra-
1 mento altaris duplex eſt res, videli-
cet ſignata & contenta, & ſignata tā-
tum. Et Aug. in parte iſta non loquit̄
de re ſignata, cuiuſmodi eſt corpus
Chriſti myſticum, ſed de re ſignata,
& cōtenta, cuiuſmodi eſt corpꝰ Chri
ſti verum: hæc. n. ſola eſt, quæ facit ad
propoſitum, videlicet ad intelligen-
dum vnionis, & incarnationis myſte
rium, & hoc propter ſimilitudinem
2 vtrobique ibi repertam. Reperitur au
tem ſimilitudo triplex. videlicet quā
tum ad extremorum vnitatem, quan
tum ad diſtinctionem ſiue diuerſita-
tem, & quantum ad finem ſiue vtili-
tatem. Sicut. n. in ſacramento altaris
eſt ſpecies viſibilis, & caro Chriſti in
uiſibilis, prout eſt ſub illo ſacramen-
to: ſic in Chriſto eſt humana natura
vera ſenſibilis, & diuina, quæ ſolum
eſt intelligibilis. Similitudo etiam eſt
quantum ad diſtinctionem; qm̄ exte
rior ſpecies viſibilis, & res interior
non concurrunt ad conſtituendum
vnum per naturam, ſed concurrunt
ad vnum ſacramētum, quod eſt vnū
per ordinem, & reſpectum ſigni ad ſi
gnatum: ſic & in Chriſto diuina na-
tura, & humana non conſtituunt ali
quid tertium, ſed vniuntur in vnam
hypoſtaſim, quæ vtriuſq; eſt naturæ
ſuppoſitum, & in vna vtraque natu-
ra ſuo modo ſubſtantificatur. Et quā
tum ad hoc non eſt oīmoda ſimilitu
do, ſed partim ſimilitudo, & partim
diſſimilitudo. Tertia ſimilitudo eſt:
quia ſicut res ſacramenti vnitur exte
riori ſigno, vt mediante illo cogno-
ſcatur, & ad vtilitatem verā conuer-
tatur: ſic diuina natura vnitur huma
næ, vt in ea cognoſceretur: & inde eſt
etiam, ꝙ talis vnitas ſimilis eſt illi v-
nioni, qua copulatur verbum ipſi vo
ci, vt ab alijs poſſit cognoſci. Et per
hoc patet reſponſio ad obiecta. Non
enim valet quod opponit de inſuffi-
cientia: qm̄ ad propoſitum ſufficiunt
illa duo membra. Nec valet qđ obij-
cit de repugnantia: quia nō dicit hęc
duo, videlicet carnem, & ſanguinem
inuiſibilia ſimpliciter, ſed prout ſunt
ſub ſacramento contenta. Nec illud
de illarum vnionum diſconueniētia:
quia non vult dicere, quod illa ſint
omnino ſimilia, ſed quòd ſimilitudi
nem habent quantū ad tria prędicta.

Sunt etiam alij, qui incarn. &c.

Notandum quòd tria inſinuantur Dub. 2.
in litera illius opinionis, quę valde
ſunt improbabilia. Primū cū dicit,
ex aīa, & carne aliquam ſubſtantiā
compoſitam diffitentur, & illud com
muniter eſt improbabile: qm̄ ex for-
ma, & materia reſultat vnum compo
ſitum. Si ergo aīa habet naturalem in
clinationem ad corpus ſicut ad pro-
priam materiā, quā perficit, neceſſa-
riū erat ex aīa, & carne in Chriſto ali
quod tertium conſtitui. Illud autem
aut eſt ſubſtantia, aut accidens. Acci-
dens non: cōſtat, quia ſubſtantia nō
eſt pars accidentis: neceſſe eſt ergo
ꝙ fiat inde ſubſtantia. Aliud impro-
babile eſt in hoc, ꝙ dicit ꝙ illis duo-
bus velut indumento verbū dei veſti
retur

retur, vt mortalium oculis congruenter appareret: ſi.n. hoc verum eſſet, cũ aĩa nõ appareat oculis, nõ aſſumpſiſſet aiam. Et iterũ, ſi Chriſtus apparebat eſſe hõ, & nõ erat verus hõ, alius apparebat, q̃ eſſet: ergo aliqua falſitas, & aliqua deceptio fuit in Chriſto, qđ oĩno abſurdiſſimũ eſt. Veritas.n. non falli põt, nec fallere. Item. Tertium improbabile eſt in hoc, ꝙ dicit illa duo ĩ ſingularitatẽ ꝑſonę verbũ dei aſſumpſiſſe: quia illis duobus accidentibus non eſt ꝑſonarum numerus auctus. Si.n. hoc verum eſſet, cũ colũba in qua ſpũs ſc̃tus apparuit nõ auxerit numerũ ꝑſonarũ in diuinis, aſſumpta eſſet in vnitatẽ ꝑſonę, qđ nefarium eſt dicere. Iterum, cum aliquæ aia vnitur deo ꝑ voluntatis conformitatem, & nullo modo ex hoc creſcit in trinitate numerus ꝑſonarum, quęlibet aĩa ſancta aſſumeretur a verbo in vnitatem perſonę: ergo quilibet ſanctus eſſet deus, qđ quidẽ dicere eſt peruerſum oĩno. Et ꝓpterea iſte modus dicendi (ſicut ex litera colligitur) repudiatus eſt tanquã erroneus: nec credendũ eſt Magiſtrũ fuiſſe de opinione iſta, nec dicere hoc aſſerendo, vel approbando, ſed aliorum opinionem recitando. Hanc aũt opinionem, ſicut & alias, nec oĩno reprobat, nec oĩno approbat: nõdũ.n. claruerat eius falſitas, maxime cũ videatur ſuꝑ verba ſc̃orũ eſſe fundata

Multis modis habitũ dicim⁹ &c.

Dub. 3. Obijcitur. Primo.n. diſtinguit habitũ in tria membra, ſcđo mõ diſtinguit alia diſtinctione ꝑ quatuor mẽbra: ergo vel vna eſt ſuperflua, vel altera diminuta. Item. Videntur aliqua membra ſecundę diuiſionis eſſe impoſſibilia: dicit.n. ꝙ quędã accedunt quę mutant, ſed non mutantur, ſicut ſapĩa: hoc videtur eſſe impoſſibile, qa ſi ex aliquo accidente adueniente mutatur ſubiectũ, videtur ꝙ ipſum multomagis debeat dici mutatum, quia de ente in potẽtia fit ens in actu. Itẽ. Aliud mẽbrũ ſimiliter qđ dicit ꝙ q̃dã accidunt, q̃ nec mutãt, nec mutantur, videtur impoſſibile. Nihil.n. nouũ acquiri põt ſine aliqua mutatione acquirentis, vel acquiſiti: ergo impoſſibile eſt, ꝙ aliqua differentia habit⁹ introducatur in eſſe, ꝙ non fiat mutatio in habitu, vel habente. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ Aug. diſtinguit habitũ dupliciter. Vno mõ in ſe ꝑ differentias proprias, quæ reſpiciunt habitum quantũ ad eſſe. Et iſtæ ſunt tres. Omne.n. qđ habetur, aut habetur interi⁹, aut exterius, aut partim interius, partim exterius. Si oĩno interius: ſic dicim⁹ habitum aiæ, vt ſciam, & diſciplinã. Si oĩno exterius: ſic dicimus habitũ eorũ, quę exterius corpori accommodãtur, ſicut eſſe veſtitum, & calciatũ. Si quodãmodo interius, & quodãmodo exterius: ſic dicimus aliũ alio validiorẽ, & fortiorem. Et hoc quaſi tenet medium inter differentias duas prius poſitas. Et ad iſtas tres differentias reduci poſſunt ſeptẽ illi modi habendi quos aſſignat Philoſophus in poſtprędicamentis. Sed quia iſte modus diſtinguendi parum valet ad propoſitum, ideo ſumit Aug. aliũ modũ diſtinguendi ꝑ quatuor mẽbra: q reſpicit ipſum habitũ quantũ ad fieri. Et hęc diuiſio eſt quadrimẽbris ſm quatuor cõbinationes ſufficientes, & immediatas. Hoc.n. qđ accedit alicui, aut mutat tñ, & non mutatur ſicut ſapĩa: aut mutat, & mutatur, vt cibus: aut nec mutat, nec mutatur, ut annulus: aut mutatur, ſed nõ mutat, vt ueſtimentum. Et illud quartũ membrum ualet ad ꝓpoſitum: & ꝑ hoc patet reſpõſio ad primũ obiectũ. Iſtę.n. quatuor differentiæ reducuntur ad illas tres: ideo nec iſtę ſunt ſuperflue, nec illę diminutę. Ad illud qđ opponitur, ꝙ ſapĩa n utat, ſed non mutatur. Dicendũ, ꝙ ad hoc ꝙ quis fiat ſapiens, cõcurrit ſapĩa creata, & increata, ſicut ad hoc ꝙ fiat gratus concurrit charitas creata, & increata. Cum aũt Aug. dicit, ꝙ ſapĩa non mutatur, non intelligit de ſapĩa creata, quę eſt accidens aiæ, ſed de ſapĩa increata. Et hoc frequẽter aduertendũ eſt in uerbis Auguſ. cum loquitur de ſapĩa, & grã: qa mõ loquitur de increata, mõ de creata. Põt etiã hoc uerbum intelligi de ſapĩa creata. Sed tunc non loquitur Aug. de quocũque genere mu

 tationis,

ꝫtationis,ſed de illa mutatione,quę eſt de vna diſpoſitione ad alterã, vtpote de mutatione,q̃ eſt ſm formam: & tunc non habet inſtantiã in ſapĩa:qa ſapĩa accidens non alteratur, quãuis ſapiens ſm illam alteret. Et p hoc patet tertiũ obiectũ:nõ.n.excludit oẽm motũ Aug.ſed illũ motum alterationis,qui eſt ſm qualitatem abſolutã. Hæc aũt non eſt cõiunctione annuli ad digitum,ſed ſolum quæ eſt mutatio ſecundum locum,vel ſitum.

Artic. 1. AD intelligentiam eorũ quæ circa partem iſtam dñr,incidit hic qõ principaliter circa duo. Primo quærit̃ de varietate harum opinionũ,in qua videlicet ſit maior probàbilitas. Scđo de qualitate,& nobilitate illi⁹ vnionis, ex qua orit̃ harũ opinionũ diuerſitas. Circa primum quęrũtur tria. Primo q̃ritur, an Chriſtus ſit vnũ, aut duo, ſicut dicit prima opinio. Scđo quæritur,vtrum pſona Chriſti ſit ſimplex, an cõpoſita,ſicut dicit ſcđa opinio. Tertio quæritur,vtrum Chriſtus ſm q homo ſit aliqua ſubſtantia,an ſolũ dicatur homo de Chiſto ſecundum habitum,ſicut dicit tertia opinio.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtus nõ debet dici duo,quia humana natura ſubſtantificatur in diuina perſona,& vnum eſt ibi ſuppoſitum.

Ad opp. VTRVM Chriſt⁹ ſit duo. Et q ſic videtur. Aug. ad Felicianũ. Aliud eſt fili⁹ dei,aliud fili⁹ hoĩs: ſed qđ ẽ aliud, & aliud eſt duo:ergo &c. Item. Hyla. in 9. lib. de tri. Chriſtus homo Ieſus quãuis ſit aliud de pr̃e,aliud de mr̃e:nõ t̃n ali⁹: ſed qđ eſt aliud & aliud, eſt duo: ergo &c. Itẽ. Chriſt⁹ ſm q deus,eſt vnũ increata vnitate: ſm q hõ,eſt vnum vnitate creata. Si ergo vnitas creata, & increata eſt alia, & alia: ergo Chr̃s eſt duo. Itẽ. Differentia eſſentialis dat eſſe ergo diuerſę drĩę eſſentiales dãt diuerſa eſſe:ſed in Chr̃o eſt drĩa eſſentialis naturę humanę.ſ.rõnale,q̃ eſſentialiter differt a natura diuina:ergo neceſſe eſt Chr̃m hr̃e diuerſa eſſe: ſed quæ habẽt diuerſa eſſe,ſunt duo: ergo videtur, quòd Chriſtus ſit duo. Itẽ. Vna natura in pluribus pſonis facit illas pſonas eſſe vnum,ſicut pr̃, & filius,& ſpũs ſc̃tũs in trinitate vnum ſunt:ergo pari rõne plures naturę in vna pſona faciũt illã pſonã eſſe duo: ſed Chriſtus eſt vna perſona in duabus naturis:ergo Chr̃s eſt duo. Item. Propter vnionẽ eſt cõicatio idiomatum:ſed nõ eſt cõicatio eiuſdẽ ad ſe: ergo neceſſe eſt inter ea, quibus idiomata cõicantur eſſe drĩam:ſed nõ eſt cõicatio idiomatum quantũ ad naturas,ſed quantũ ad ſuppoſita naturarum,q̃ dñr de Chriſto, & quorũ vnũ dr̃ de altero. Si ergo illud,de quo prędicantur duo diuerſa,eſt duo,videtur q Chr̃s ſit duo,cũ in eo ſit idiomatũ cõicatio. Itẽ. Chriſtus ſm q deus, eſt aliquid qđ eſt pater: ſm q hõ,eſt aliquid qđ non eſt pr̃: ergo eſt aliquid, & aliquid,& per conſequẽs eſt aliud, & aliud:ergo videtur q neceſſe ſit ponere Chriſtum eſſe duo. Sed contra. Dam. 3. lib. Diuina natura humanam ſibi vniuit in vnam ſuarum hypoſtaſum: ergo ſi hypoſtaſis nõiat ipſum ſuppoſitum,vnum eſt ſuppoſitum in Chr̃o:ſed illud in quo eſt ſuppoſitũ, vnũ eſt in Chr̃o, non duo: ergo &c. Fundamenta. Itẽ. Hyla. de tri. 9. Cum non ſit alius filius dei,alius filius hoĩs,requiro qs ſit clarificatus:ſed Chr̃s nõ eſt aliud, & aliud,nec alius,& alius:& hoc cõſtat:ergo non eſt duo,ſed vnum. Itẽ. Omne quod eſt (vt dicit Boeti⁹) ideo eſt, quia vnum eſt: ſed Chriſtus eſt: ergo neceſſe eſt Chriſtum eſſe vnum, & vnum ſimpliciter, & in actu:ergo eſt indiuiſum,& quod eſt indiuiſum, non eſt duo:ergo Chr̃s non eſt duo. Itẽ. Sicut diuiſio dicit ordinẽ ad multitudinem,ſic vnio dicit ordinem ad vnitatem:ſi ergo in incarnatione nõ fuit diuiſio,ſed magis vnio, videtur quòd eſſe multa,ſiue duo nullatenus conueniat Chriſto. Item. Si Chriſtus eſt duo,quęro quę duo,aut duę naturę,aut duæ perſonæ: neutrum horũ eſt dare. Naturæ duæ non:quia natura humana non ꝓdicatur de Chriſto.

Duę

Duæ perſonæ non: quia ſicut ſupra
oſtenſum fuit, & inferius oſtendet, in
Chriſto non eſt niſi vna perſona: er-
go &c. Item. Si aliqua duo differunt
eſſentialiter in ſuppoſitis, impoſſibile
eſt vnum prædicari de altero: ſed de-
us, & homo eſſentialiter differunt: er
go ſi in Chriſto habent differentiam
ſuppoſitorum: ergo non prædicitur
de ſe mutuo: ergo nec deus eſt homo,
nec hõ deus, ꝙ eſt cõiter contra oẽs
ſanctos. Itẽ. Indiuiduum conſtat ex
ꝓprietatibus, quarum collectionẽ im
poſſibile eſt in altero reperiri: ſed qc-
quid dr̃ de filio dei, dr̃ de filio hoĩs,
& ecõuerſo: ergo fili' dei, & filius ho
minis in Chriſto nõ differũt numero,
ſicut idiuidua duo: ergo Chriſtus nõ
põt dici duo indiuidua, ſiue ſuppoſi-
ta: nec põt dici duæ naturæ: ergo nul
latenus videtur, ꝙ debeat dici duo.
6 RESP. Dicendum, quòd cũ quę
ritur, Vtrũ Chriſtus ſit duo: hoc tri
pliciter poteſt itelligi. Vno mõ, vt di
catẽ Chriſtus eſſe duæ naturæ: & hoc
mõ nullus poſuit, nec intellexit Chri
ſtum eſſe duo, pro eo quòd humana
natura non prædicatur de Chriſto.
Alio modo poteſt intelligi, ꝙ Chri-
ſtus ſit duo, videlicet duæ perſonæ: &
hoc modo fuit hęreticum, & contra
ſymbolum. Dicit enim Athanaſius.
Non duo tamen, ſed vnus eſt Chri-
ſtus. Tertio modo poteſt intelligi, ꝙ
Chriſtus ſit duo medio modo: nõ qa
Chriſtus ſit duę perſonæ, vel duæ na
turæ, ſed quia ſit duo ſuppoſita, vel
duę res naturæ, quę tenent quaſi me-
dium inter dualitatem naturę, & dua
litatem perſonæ. Et iſte modus dicẽ-
di ptinuit ad primam opinionẽ: nec
eſt hęreticus, ſed multam habuit ꝓ-
babilitatem. Cum enim diuerſis natu
ris diuerſę reſpondeant res naturæ,
& diuerſis ſubſtantijs diuerſa reſpõ-
deant ſuppoſita: ideo dicere volue-
runt, Chriſtum qui eſt deus rõne di-
uinę naturę, & homo rõne humanę,
eſſe duas res naturę, quarũ vñ vna ꝑ-
dicatur de altera propter vnitatẽ ꝑ-
ſonę. Sed licet hęc poſitio habeat ali
quid probabilitatis: aliquid tamẽ di
cit adeo improbabile, ꝙ paucos, aut
nullos habet defenſores. Planũ.n.
eſt ꝙ illa, quorũ vnum de altero prę-
dicatur, inuicem non numerantur,
quamuis formaliter diſtinguantur,
vtpote ſi' dicatur, Petrus eſt muſicus:
muſicus & Petrus nõ ſunt duo, quã-
uis inter Petrum, & muſicã ſuam ſit
diſtinctio. Si ergo hęc opinio dicit,
ꝙ deus eſt homo, & homo eſt deus,
non poteſt ſuſtineri, ꝙ ſint duo in
Chriſto, ſecundum quòd dicuntur
concretiue ad ſuppoſitum: & ideo cõ
cedendum eſt iſtam opinionem eſſe
falſam, & huius opinionis auctores
deceptos fuiſſe. Ratio autem huius
deceptionis venit ex hoc, ꝙ non di-
ſtinxerunt inter ſuppoſitum ſecundũ
quòd ſuppoſitum dicitur, quod ſubij
citur generi, & ſuppoſitum quod di-
citur illud, in quo ſubſtãtificatur to-
tum eſſe rei: cum tamẽ magna ſit dif
ferentia. Si enim dicatur ſuppoſitũ,
quod ſubijcitur generi', corpus, &
color diuerſa habent ſuppoſita, quia
diuerſas habent differentias. Si autẽ
dicatur ſuppoſitum, ſm ꝙ in eo ſub-
ſtantificatur totum eſſe rei, ſic corp',
& color vnum poſſunt habere ſuppo
ſitum: qa vna eſt ſubſtantia, & vnũ
indiuiduum, in quo ſaluatur natura
perſonalitatis, ſiue ſuppoſiti, & corpo
ralitatis, & natura coloris: res autem
non numeratur ſecundum ſuppoſita
in ſubijciendo, & prędicando, ſed ſm
numerum ſuppoſitorum in eſſendo,
& ſubſtantificando. Quoniam ergo
natura humana in Chriſto ſubſtanti
ficatur in diuina perſona: hinc eſt,
ꝙ vnum eſt ibi ſuppoſitũ, ſm quod
attenditur numeratio rei quantũ ad
eſſe in actu: & ideo Chriſtus nõ de-
bet dici duo, ſed vnum. Et conceden
dæ ſunt rationes, quę hoc oſtendunt.
AD illas ergo duas auctoritates, 7
quę in cõtrarium obijciuntur, quòd
Chriſtus eſt aliud, & aliud. Dicẽdũ,
ꝙ illę prędicationes ſunt improprię:
& debent ſic exponi. Chriſtus eſt ali-
ud, & aliud. i. alterius, & alterius na-
turæ: & ex hoc non ſequitur, ꝙ Chri
ſtus ſit duo, ſed ſolum ꝙ in Chriſto
ſint plura. Locutio enim impropria
non eſt extendenda. AD illud qđ 8
obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt vnum ſecũ-
dum ꝙ eſt deus vnitate increata, &

vnum ſm ꝙ homo vnitate creata. Dicendum, ꝙ magis proprie dicitur vnus, quam dicatur eſſe vnum. In Chriſto enim eſt vna ſola perſona: quamuis non ſit vna ſola natura. Nihilominus tamen poteſt dici vnũ ſm quòd deus, & vnum ſecundum ꝙ homo. Illud tamen vnũ, & illud ſm quòd dicuntur de Chriſto, nõ ponũt in numerum: quia Chriſtus non dicitur vnum, ſm ꝙ dicitur homo abſtractiue, ſed concretiue. Quamuis autẽ vnitas creata, & increata poſſint dici duo: quia tamen ſm ꝙ in Chriſto dicitur concretiue, dicitur vnitas creata, ad ſuppoſitum increatum cõparatur, & de eodẽ prædicatur: ideo non ponit in numerum, vt Chriſtus poſſit dici duo: ſicut nec Petrus, &

10 hoc album eodem demonſtrato. AD illud quod opponitur, ꝙ diuerſę differentiæ eſſentiales dant diuerſa eſſe. Dicendum, ꝙ illud verum eſt, quando ſuppoſitum illud, ad quod comparantur illæ differentiæ, non pręcedit naturaliter quãtum ad eſſe actuale aliquam illarum differentiarum; ſicut Petrus non eſt ante illam differentiam rationale, & Brunellus ante iſtam differentiam, quæ eſt irrationale: non ſic autem eſt in propoſito. Nam filius dei, qui eſt hypoſtaſis, eſt ſuppoſitum humanæ naturę ꝑ vnionem, & naturaliter pręcedit quantũ ad eſſe actuale eſſentialem differentiã hominis. Et ideo illa differentia nõ dat ei eſſe ſimpliciter, ſed tale eſſe aduenit hypoſtaſi iam complete in eſſe:

11 & ideo non poteſt in eam pluriſicari. AD illud quod obijcitur, ꝙ vna natura in pluribus perſonis facit eſſe vnum &c. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia natura diuina ſic eſt in pluribus perſonis, ꝙ de qualibet prædicatur, non ſolum in concretiõe, ſed & in abſtractione. Et ideo cum ipſa ſit vna, neceſſe eſt illas tres hypoſtaſes eſſe vnum quid. Duæ autem naturæ ita concurrunt in vnam perſonam Chriſti, vt tamen humanã naturã ꝓdicari non valeat in abſtractione, ſed magis in concretione ad idem ſuppoſitum: & quia hoc modo non numerantur, ſed vniuntur, ideo nõ poteſt vna ꝑſona dici plura, ſicut plures ꝑſonæ in diuinis dicuntur vna natura. AD illud quod opponitur, ꝙ 12

propter vnionem eſt communicatio idiomatum. Dicendum, ꝙ verũ eſt. Si autem quæratur, quid ibi cõmunicet idiomata. Reſpondendum, ꝙ non natura naturæ ſecundum ꝙ conſiderantur in abſtractione, ſed hypoſtaſis diuinæ naturæ cõmunicat ſibi idiomata ſua ſm quòd eſt hypoſtaſis in humana natura: non quia ipſa ſit diuerſa in ſe, ſed quia diuerſis naturis eſt ſuppoſita. Vel certe ipſæ naturæ ſecundum quòd dicuntur in concretione, poſſunt ſibi ipſis idiomata communicare, vt dicatur deus eſt homo, & homo eſt deus: & quando intelliguntur ſic accipi, dicuntur vt res naturę: quia mediũ tenent inter naturam abſtractiue conſideratã, & ipſam hypoſtaſim. Et hoc modo eſt ibi recte cõmunicatio idiomatũ: quia ẽ ibi diuerſitas inter res naturæ habito reſpectu ad ipſas naturas. Et eſt ibi vnitas habito reſpectu ad ipſam ꝑſonam. Si tu obijcias, quòd Chriſtus tunc non debet dici nec vnum, nec duo, ſed medium tenere inter dualitatem, & vnitatem. Dicendum, quòd quamuis res naturæ habeant rationẽ medij: plus tamen quantum ad vnitatem ſe tenent cum ipſa hypoſtaſi. Et ratio huius eſt duplex. Prima, q̃a res naturæ prædicatur de ipſa hypoſtaſi: ſed non prædicatur de ipſa natura abſtractiue conſiderata, nec ecõuerſo. Alia ratio, quia denominatio fit a termino: vnio autem ordinatur ad ipſam hypoſtaſim, vel perſonam tanquam ad terminũ: & quia in Chriſto naturæ in vna hypoſtaſi vniuntur: ideo res naturæ in Chriſto non ponunt in numerum, vt ꝓpter ipſas Chriſtus dicatur eſſe duo. AD 13

illud quod obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt aliquid, quod eſt pater. Dicendum, quòd cum dicitur Chriſtus eſt aliquid ſecundum ꝙ homo, aliquid non dicit ipſam naturam abſtractã, ſed naturæ ſuppoſitum: vnde cum dicitur Chriſtus eſſe homo, relatio implicatur intrinſecus. Sicut ergo nõ valet, Chriſtus eſt eſſentia, quæ eſt pater, & eſt

eſt perſona, quę non eſt pater, ergo eſt duo. quia eſſentia non ponit numerum in perſona, nec dictum ſubſtantialiter cum eo, quòd dicitur ſecũdum retationem: ſic non habet vigorem illatio rationis prædictæ. Vnde peccatum illius illationis reduci poteſt ad locum ſophiſticum, qui eſt figura dictionis.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

In perſona Chriſti non eſt compoſitio proprie dicta, quia multa inde ſequerentur inconuenientia licet perſona illa habeat cum alio poſitionem.

Ad opp.

VTRVM pſona Chriſti ſit vnitate ſimplici, aut compoſita, ſicut dicebat ſecunda opinio. Et quòd habeat in ſe vnitatem compoſitam videtur. Primo per illud, quòd dicitur in ſymbolo. Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita deus, & homo vnus eſt Chriſtus. Sed homo eſt cõpoſitus ex anima, & carne; ergo Chriſti perſona eſt compoſita ex diuinitate, & humanitate, Itẽ. Dam. in iij. libro. In dño Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, vnã hypoſtaſim ex vtriſque compoſitam. Si ergo ſecũdum ipſum idem eſt hypoſtaſis, & perſona, ergo &c. Item. Intellectus perſonæ præſupponit intellectum naturæ: ſed ſi eſt compoſitio in eo quòd præſupponitur, neceſſaria eſt compoſitio in eo, quòd ſupponit. Cum ergo natura humana in Chriſto ſit cõpoſita, neceſſario ſequi videtur, quòd perſona compoſita dici debeat. Item. Si Chriſt[9] eſſet ſolum ex anima rationali, & carne, haberet hypoſtaſim compoſitam; ergo cum habeat in ſe animam, & carnem, & diuinitatem per locũ a minori, multo magis videtur habere hypoſtaſim compoſitam. Item. Chriſtus eſt homo aut ſimplex, aut compoſitus. Cõſtat quòd non ſimplex: quia hæc eſt contra naturam humanitatis: eſt ergo homo compoſitus. Sed homo nõ prædicatur de Chriſto niſi ratiõe ſuppoſiti, & hypoſtaſis: ergo videtur q͂d perſona in Chriſto debeat dici compoſita. Sed contra Omne compoſitũ compoſitione temporali eſt temporale. Si ergo perſona Chriſti eſt cõpoſita, & non niſi compoſitione temporali: ergo perſona Chriſti eſt temporalis; non ergo æterna. Sed hoc eſt falſum. ergo &c. Item. Vbicunque eſt compoſitio de nouo, ibi eſt mutatio. Si ergo in incarnatiõe perſona Chriſti fuit compoſita, neceſſario ſequitur quòd fuerit mutata: ſed perſonã verbi mutari eſt impoſſibile: ergo &c. Item. Vbicunque eſt compoſitio, ibi ẽ imperfectio in vtroq; extremorũ; quoniam ex duobus entibus in actu non fit vnum, & componibilia poſſibilia ſunt reſpectu compoſiti: ſed nec in natura verbi, nec in perſona poteſt eſſe aliqua imperfectio: ergo nec compoſitio. Item. Vbi eſt compoſitio, compoſitum non prædicatur de aliquo extremorum, ſicut patet: quia homo nec eſt anima, nec eſt caro: ergo ſi perſona Chriſti cõpoſita eſt ex diuinitatę, & humanitate, ergo Chriſtus nec eſt deus, nec homo, nec creator, nec cretura. Q͂d ſi hoc eſt falsũ, reſtat ꝙ pſona Chriſti nõ eſt compoſita. Item. Vbi eſt compoſitio, vnum extremorum non prædicatur de altero: vnde cum homo componatur ex anima, & carne, nec anima eſt caro, nec econuerſo: ergo ſi perſona Chriſti eſſet compoſita, nec homo eſſet deus, nec deus homo; quòd ſi hoc eſt falſum, reſtat &c.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd com- 14
poſitio dupliciter poteſt dici. Vno modo ꝓprie dicitur cõpoſitio vnio aliquorum duorum habentium mutuam inclinationem ad conſtitutionem tertij. Et hoc modo (ſicut rationes oſtendunt) perſona Chriſti nõ poteſt dici compoſita, multa.n. ſequerẽtur incõuenientia, videlicet q͂d perſona illa eſſet mutata, & quod eſſet imperfecta, & quòd eſſet temporaliter in eſſe producta, & quod etiã

non

non communicarentur idiomata. Et ideo hoc modo dicere perſonam Chriſti eſſe compoſitam nõ tantum eſſet falſum, verumetiam, eſſet hæreticum. Alio modo dicitur compoſitio large ſimul cum alio poſitio: & ſic perſonalis vnio poteſt dici cõpoſitio. Et per hũc modum dicebat ſecunda opinio perſonam Chriſti eſſe compoſitam: non ꝙ ipſa ſit ex pluribus naturis conſtituta, ſed ꝙ perſona illa ante incarnationem ſuppoſitum erat in vna natura ſimplici. Poſt incarnationẽ vero perſona ſuppoſitum fuit diuinæ naturę, & humanę: & hoc abſque vlla mutatiõe facta in ipſa, ſed ſolum ex parte humanæ naturæ, ſicut oſtenſum fuit in prima diſtinctione huius libri. Et ideo opinio iſta, quæ dicebat perſonam Chriſti fuiſſe compoſitam, vera fuit, & ſanum habuit intellectum.

Quia tamen verbum calumniabile eſt, pro eo quòd compoſitionis vocabulum conſueuit accipi primo modo: ideo doctores præſentis temporis ſenſum huius opinionis retinent declinantes compoſitionis vocabulum. In perſona enim Chriſti non eſt compoſitio proprie dicta. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ inductæ ſunt ad iſtam partem.

15 AD illud vero quod obijcitur in contrarium de auctoritate ſymboli. Dicendum, ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo inter animam, & carnem, & diuinitatem, & humanitatẽ. Non enim eſt ſimilitudo quantum ad extremorum compoſitionem, ſed quãtum ad hoc ꝙ anima, & caro cõcurrunt ad vnitatem perſonæ: ſic etiam diuinitas, & humanitas in Chriſto concurrunt in vnitatem perſonæ, quamuis hoc fiat alio, & alio modo.

61 AD illud quod opponitur de auctoritate Dama. Dicendum, quòd Dama. non accipit ibi proprie compoſitionem, ſed large. Vnde & verbum ſuum oportet exponere: quia forte non ita improprie ſonat in lingua græca, ſicut in latina. Vnde dicit hypoſtaſis compoſita ex duabus naturis: non quòd ex illis duabus ſit conſtituta, ſed ꝙ in ſacramento incarnationis factũ eſt, vt hypoſtaſis, quæ erat ſub vna tantum natura, in duabus eſſet, & ſub duabus fieret: vnde magis proprie dicitur hypoſtaſis eſſe in duabus naturis, quàm ex duabus naturis. AD illud quod obijcitur, 17
ꝙ intellectus perſonæ præſupponit intellectum naturæ. Dicendum, ꝙ verum eſt de natura, quæ dat primũ eſſe perſonæ, & talis eſt diuina natura reſpectu perſonæ Chriſti: & propterea quamuis natura humana ſit compoſita, non ſequitur, ꝙ propter hoc perſona Chriſti compoſitionem habeat. AD illud quod opponitur 18
quòd ſi Chriſtus eſſet ſolum ex anima, & carne, haberet hypoſtaſim cõpoſitam. Dicendum, quòd verũ eſt: quia tũc haberet primum eſſe hypoſtaſis eius ex humana natura, quæ quidem compoſita eſt: nunc autem non eſt ſimile: quia perſona Chriſti ſuum eſſe primũ habet ex diuina natura, quę qdẽ eſt oĩo ſimpliciſſima. Et iõ humana natura ſuperueniens ſicut nõ dat pſonæ eſſe pſonale, ſic nõ facit eam eſſe compoſitã. AD il- 19
lud quod obijcitur, quòd Chriſtus eſt homo compoſitus. Dicendum, ꝙ verum eſt: ſed quod ſubiungit, quòd homo prędicatur ratiõe hypoſtaſis. Dicendum, quòd ſi ita intelligatur quòd homo in prædicato ratione hypoſtaſis prædicetur, veritatẽ non habet: quia ſecundum regulam Philoſophi, quamuis terminus ſubijciatur ratione ſuppoſiti, prædicatur tamen ratione formæ: & ideo hoc adiectiuum (cõpoſitus) circa iſtum terminum (homo) non nominat compoſitionem quantum ad ſuppoſitum, ſed quantum ad formã: & propterea nõ poteſt ex hoc inferri, ꝙ perſona Chriſti ſit compoſita.

QVAE.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Christ⁹ ſm quod homo eſt ſubſtantia, licet modus prædicandi hoīs ſit quodam modo accidentalis, & per modum habitus.**

Fundamenta.

VTRVM Chriſtus ſecūdum quòd homo ſit ſubſtantia; an homo ꝑ dicetᷓ per modū habitus, & accidentis, ſicut dicebant opinio tertia. Et ꝙ Chriſt⁹ dicatur homo per modū habit⁹ oſtē oſtenditur. ij. ad Phil. Habitu inuētus vt homo. Super quòd verbum dicit Hilarius derri. Non fuit ille habitus hominis tantum, ſed vt hominis; ergo videtur tum ex hoc verbo, qđ dicit (habitu) tum ex hoc quòd dicit, (vt homo) quòd importat ſimilitudinem; quod Chriſtus alio modo dicatur homo quam alij homines, & ita vř, quòd dicatur per modum habitus non per modū ſubſtātiæ. Item. Aug. in lib. lxxxiij. q. dicit, & habetur in litera. Quod quartum genus habit⁹ competit huic comparationi. Et illud quartum genus ſpectat ad hoc, ꝙ dicitur prædicari ꝑ modum habit⁹, vt eſſe veſtitum, & calciatū, quòd eſt in quadā adiacentia: ergo &c. Itē. Hoc ipſum videtur ratiōe. Quod aduenit alicui iam in eſſe completo, eſt illi accidens, & prædicatur per modum accidentis de illo. Sed humana natura aduenit perſonæ Chriſti iam in eſſe complete: ergo videtur, ꝙ ei, adueniat vt accidens, & prædicetur per modum accidentis: non ergo per modum ſubſtantiæ. Item. Quòd prædicatur denominatiuæ, eſt accidēs, & prędicatur per modum accidentis: ſed humana natura prædicatur de Chriſto denominatiuæ. Vnde filius dei dicitur humanatus, ꝙ quidē nō pōt dici de alio homine: ergo videtur qđ non dicatur de ipſo per modum ſubſtantiæ, ſed ꝑ modum accidentis. Itē. impoſſibile eſt diuerſa genera prædicari de eodem eſſentialiter: ergo multominus erit poſſibile diuinam naturam, & humanam conuenire eidem eſſentialiter. Ergo ſi Chriſtus eſſentialiter loquēdo eſt deus, videtur qđ homo dicatur ſolummodo ꝑ modū accidentis, ſiue per modum habitus. Item. Quę habent diuerſas diffinitiones, non poſſunt prædicari de vno, & eodem eſſentialiter: ſed deus & homo diuerſas habent diffiniciones: ergo cum deus dicatur de Chriſto eſſentialiter, homo non dicetur de eo ſubſtantialiter, ſed ſolum accidentaliter. Sed contra. In decretali, Alexander papa. Cum Chriſtus perfectus ſit deus, & perfectus homo, qua temeritate audent aliqui dicere, quòd Chriſtus non eſt aliquid ſecundum ꝙ homo? ergo ſecundum ſententiam Alexan. papę homo prędicatur de Chriſto per modum ſubſtātiæ. Item. Subſtantia nulli eſt accidens, vt vult Philoſoph⁹. Sed humana natura in Chriſto eſt ſubſtantia: ergo nulli accidit: ergo non accidit perſonę verbi. Itē. Si humana natura accidit Chriſto: aut accidit Chriſto deo, aut Chriſto homini. Chriſto homini non: qa nulli homini eſt accidētale eſſe hominē. Xp̄o ſecundum quòd deus ſimiliter accidere non poteſt: quia nullum accidens poteſt Chriſto ineſſe ratione diuinę naturę: ergo nullo modo videtur, quod poſſit prædicari ꝑ modum accidentis. Item. Nihil eſt vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti: ergo ſi de Chriſto dicitur ſm accidens, & de alijs hominibus ſecundum ſubſtantiā: ergo nō dicitur vniuoce, ſed æquiuoce. Sed ſi hoc verum eſt, non videtᷓ quòd ſit de noſtro genere, nec mors eius noſtrę redemptioni proficere. Item. Subſtātia nobilior eſt accidente: ergo ſi homo de alijs dicitur per modū ſubſtantiæ, & de Chriſto per modū habitus: ergo eſſe hominē minus nobiliter cōdecuit Chriſto, quam alijs: quòd ſi hoc eſt impium dicere, reſtat ergo idem quod prius, quod homo nō dicatᷓ de Chriſto per modum habitus, ſed per modum ſubſtantiæ. Item. Quod prędicatur per modum habitus, & accidētis, non prędicatur per modum ſubſtantiæ. Vnde quamuis homo dicatur

Ad opp.

tur

tur veſtitus, nunquam tamen dicitur veſtimentum: ergo ſi filius dei diceretur humanatus per modum habitus, nunquã diceretur homo; quòd ſi hoc falſum eſt, reſtat idẽ qđ prius.

20 RESP. Dicendum, quòd cum dicitur, quòd homo dicitur de Chriſto per modum habitus, & accidentis, dupliciter poteſt intelligi. Aut ita quòd prędicatio illa ſit pure accidentalis, ita quòd nõ ſubſtantialis: aut ita quod aliquo modo habeat rationem prædicationis accidentalis, & tamen ſm veritatem ſit ſubſtãtialis. Si vltimo modo intelligatur, veritatẽ habet, pro eo ꝙ humanitas in Chriſto quodammodo proprietatẽ habet accidentis, in hoc vꝫ ꝙ ſubſtantificatur in ſuppoſito alterius naturæ, ita quòd non dat illi ſuppoſito primum eſſe, ſed aduenit iam completo. Vnde ſicut albedo non ſubſtantificatur in albo quòd ſit in genere qualitatis, ſed magis in ſubſtantia: nec illi dat eſſe, ſed iam completo aduenit: ſic per quandam conformitatẽ eſt reperire circa Chriſti humanitatẽ, quæ ſubſtãtificatur in diuina perſona habente perfectum eſſe ex alia natura, q̃ ex ipſa humanitate, videlicet ex diuina. Et ꝓpterea noſtri doctores dixerunt, ꝙ humana natura in Chriſto vergit in accidens ſecundum quandã conformitatem: & hoc ſi intelligatur ſane, eſt dictũ ſubtiliter, & catholice: maxime autem inter omnẽ modum accidentis modum habitus habet, ꝓ eo quòd habitus nominat adiacentiam, vnius ſubſtantię reſpectu alterius, quæ quidem poteſt eſſe vtriuſq;, ſeruata proprietate: & ideo Apoſtolus prudentiſſimus fidei prædicator. & Aug. ſubtiliſſimus fidei defenſor inſinuãt aliquo modo Chriſtum dici hominem ſecundum habitum, non excludentes per hoc, quin homo dicatur de Chriſto ſecundũ ſubſtantiam. Alio modo eſt intelligere, quòd Chriſtus dicatur homo ſecundum accidẽs, ita quòd modus ille prædicandi ſit omnino accidentalis, & non ſecundum ſubſtantiam. Et hic modus dicendi licet aliquando viſus fuerit habere opinionis probabilitatem; manifeſte tamen patet habere in ſe erroris temeritatem. Vnde & illa tertia opinio, quę poſuit hoc, ab Alexandro reprobata eſt, nec immerito: quia veritati illius vnionis repugnat. Hoc enim dicit fides recta, quòd diuina natura, & humana vnitæ ſunt in vnam perſonã: ergo deus dicitur de Chriſto tanquã de proprio ſuppoſito, & homo ſimiliter. Sed homo cum prædicatur de aliquo ſicut de ꝓprio ſuppoſito, ſubſtantialiter prædicatur, & ſignat ipſum de quo dicitur eſſe aliquam ſubſtantiam: & ideo ex fidei fundamento neceſſario ſequitur, quòd ſit aliquid ſecundum quod homo. Vnde rationes concedendæ ſunt, quæ ad hoc inducuntur.

21 AD illud quòd obijcitur in contrarium de authoritate Apoſtoli, & Aug. iam patet reſponſio ex his, quæ iam dicta ſunt. Nã etſi homo habeat aliquo modo modum habitus, non tamen habet omnino. Licet enim humanitas adueniat iam cõpleto, nihilominus ſubſtantificatur in illo tamquam in proprio ſuo ſuppoſito: quia dei filius qui eſt ſuppoſitum diuinæ naturæ per naturam fecit ſe ſuppoſitum humanæ naturæ per gratiã. 22 AD illud ꝙ obijcitur, quòd accidẽs eſt ꝙ aduenit iam completo. Dicendum, ꝙ etſi aſſimiletur in hoc, quod aduenit iam completo, non tamen omnino: quia accidens omnino adiacet etiam extrinſecus, & dicit modum adhęrẽdi; ſed humana natura ſic aduenit illi perſonæ, quòd non adiacet extrinſecus: nec dicit modũ inhærendi, ſed ipſius hypoſtaſis ſubſtantiam, & naturam. 23 AD illud quod opponitur, ꝙ prędicatur denominatiue. Dicẽdum, quòd prædicatio denominatiua poteſt eſſe quatuor modis. Per modum inhærentiæ, vt cum dicitur, iſte eſt albus. Per modum tranſmutationis, vt cũ dicitur, Petrus eſt dealbatus. Per modũ poſſeſſiõis, vt cum dicitur, aſinus Socratis. Et per modũ vnionis, vt cum dicitur ferrum ignitũ. i. igni vnitum, & corpus animatum. i. animæ vnitum. Cũ ergo dicitur prædicatio denominatiua eſt accidentis. Dicendum, ꝙ verum eſt, quando eſt per

modum

modum inhęrentis : non autē eſt ve
rum, ſi ſemper intelligatur de prędi-
catione denominatiua ſecūdū alios
modos. Cum autē dicitur, Chriſtus
eſt humanatus : non eſt ibi prędica-
tio ꝑ modū inhęrentis, ſed per mo
dum vnionis, & relationis : & iō nō
ſequitur, ꝙ humana natura ſit acci-
dens : nec ſequitur ex hoc, ꝙ perſo-
na diuina ſit mutata : quia quamuis
mutatio abſoluta in accidente abſo-
luto ponat mutationem in ſubiecto :
introductio tamen ipſius relationis
in eſſe pōt eſſe ex mutatione facta in
24 alteroextremo. AD illud qđ obijcit
ꝙ impoſſibile eſt diuerſa genera prę-
dicari de eodem ſubſtantialiter. Di-
cendum, ꝙ verum eſt de illis generi-
bus, quę habent oppoſitionem, & di
ſtinctionem, ſicut ſunt genera creata
rum rerum : non ſic autem eſt de di
uina natura, & humana : quia cū hu
mana ſit omnino paſſibilis, & in om
nimoda obediētia, nihil impedit ꝙ
humana natura, & diuina ſicut con-
currunt in vnam perſonam, ita ꝙ de
eadem perſona prædicetur deus eſſen
tialiter, & per naturam, & de illa ea-
dem prædicetur homo eſſentialiter
propter vnionem gratuitam, per
quam deus ſicut potuit, & voluit
ſe fecit ſuppoſitum naturę humanæ,
ꝙ quidem ſic fuit ſibi facile, ſicut faci
le eſt homini ſibi indumentum ſume
re, imo multo facilius, ſi cōſideretur
eius ſumma potentia, & creaturę obe
25 dientia. AD illud qđ obijcit, quòd
deus, & homo habent diuerſas diffi-
nitiones. Dicendum, ꝙ nō ſunt di
uerſę, ita quòd non poſſint cōcurre
re in ſuppoſitū vnū, ſi deus facere ve
lit illud: pro eo ꝙ multomagis pen-
det, & indiget humana natura reſpe
ctu diuinæ perſonæ, quàm aliquid ac
cidens reſpectu ſubſtantiæ. Non eſt
ergo deo impoſſibile, imo valde cre-
dibile, & ꝑoſſibile, imo verum qđ
dei fili⁹ fecit ſe in natura humana in
incarnatione perſonam, & hypoſta-
ſim, & ſuppoſitum : & qui hoc intel-
ligit, manifeſte videt, quæ iſtarū triū
opinionum magis accedit ad explicā
dum incarnationis ſacramentū. Nā
tertia opinio, quæ negat Chriſtū ali-
quid eſſe ſecundum quòd homo, ne-
gāt etiam perſonā filij hypoſtaſim eſ
ſe humanæ naturæ, ſimpliciter rece-
dit a veritate. Prima vero opinio, q̄
dicit in Chriſto duo eſſe ſuppoſita, a
veritate deuiat. Media vero opinio,
quæ dicit vnam perſonam, ſiue hy-
poſtaſim duabus naturis eſſe ſuppoſi
tam, veritatē dicit. Vnde omnes do-
ctores communiter tenent hodie opi
nionem mediam, vt loco eius, quod
dicebat illa opinio vnam perſonam
ex duabus naturis eſſe compoſitam,
nunc dicatur vna perſona: duabus
naturis eſſe ſuppoſita, non mutan-
tando ſenſum, ſed verba, quæ mul-
tum ſunt in tali materia obſeruāda.
Ex his ergo quę dicta ſunt, colligi po
teſt quę ſit prædictarum opinionum
diuerſitas, & in qua earum ſit maior
probabilitas veritatis &c.

COnſequenter quæritur de qualitate, & nobilitate illius vnionis, ex qua cōſurgit diuerſitas iſtarum triū opinionum, circa quam quæruntur tria. Primo quęritur de illa beatiſſima vnione quantum ad terminum. Secundo vero quæritur de ipſa quantum ad modum. Tertio vero quęritur de eadem quantum ad gradum. Artic. 2.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Duarū naturarum in Chriſto vnio terminata eſt ad perſonæ vnitatem, non autem ad naturæ vnitatem.**

DE illa vnione quātum ad terminū. Et quæritur vtrū terminata ſit ad vnitatem perſonæ, an non. Et ꝙ ſic videtur. Ioan. viij. Ego principium qui & loquor vobis: ſed (ego) eſt pronomen demonſtratiuum: ergo certam demonſtrat perſonā : & (qui) eſt nomen relatiuum : ergo & eandem refert perſonam : ergo vna erat perſona, quæ erat principium, & quæ loquebatur; ſed principium erat ſecūdum diuinam, & loquebatur ſecūdū humanam naturam : ergo vnio illa Fundamenta.

ad vnitatem perſonalem videtur eſſe terminata. Item. Filius dei eſt vnitus humanę naturę: ſed filius dei non diſtinguitur a patre niſi in perſona: ergo neceſſe eſt illam vnionem habere pro termino vnitatem perſonalem. Item. Vnio eſt via ad aliquam vnitatem: ergo ſi non ſit illa vnio fruſtra, ad aliquam vnitatem peruenit: ſed non perduxit ad vnitatem naturæ, quia nec diuina natura poteſt fieri humana, nec econuerſo: nec ex his poteſt fieri tertia: ergo neceſſe eſt, quòd vnio illa terminetur ad vnitatem pſonæ. Item. Quando aliqua duo vniuntur, quorum vnũ prædominatur alteri, prædominans trahit ad ſe illud, cui prædominatur. Sed dei filius vnitus eſt humanæ naturæ, cui per omnia prædominatur: ergo traxit eam ad ppriam vnitatē: ſed non traxit eam ad vnitatem naturalem, ſicut prius oſtenſum eſt: ergo traxit ad vnitatem perſonalem.

Ad opp. Sed contra. Aeternum non poteſt eſſe terminus rei temporalis: ſed vnitas perſonalis filij dei eſt æterna: vnio vero fuit temporalis: ergo illa vnio non poterat terminari ad vnitatem perſonalem. Item. Nihil vnum, & idem eſt medium, & extremum, & terminus in eadem actione: ſed perſonæ vnitas in illa vnione habet rationem extremi: ergo non videtur, quòd habeat rationem termini. Itē. Aequalis ſimplicitatis, & dignitatis eſt pſona diuina, ſicut & natura: ſed propter dignitatem, & ſimplicitatem illius naturæ vnionem illam impoſſibile eſt terminari ad vnitatē naturæ: ergo impoſſibile eſt terminari ad vnitatem perſonæ. Item. Sicut diuinæ naturæ reſpondet perſona increata, ſic humanæ naturæ reſpondet perſona creata, ergo cum terminus vnionis æqualiter ſe habeat ad extrema, & vnio illa nõ poſſit terminari ad vnitatē perſonæ creatæ, pari ratione videtur, quòd non valeat terminari ad vnitatem perſonæ increatæ: ergo ſimpliciter eſt verum, quòd vnio illa nõ terminatur ad vnitatem perſonæ.

25 RESP. Dicendum, quòd quædam eſt vnio, in qua eſt vnius vnibilis in naturam alterius conuerſio. Et hoc eſt: quia vnius eſt ad alterum repugnantia, & prædominantia: ſicut ſi gutta aquæ vniatũ amphoræ vini. Quędã vero eſt vnio, in qua eſt vtriuſque vnibilis alteratio, & tertię naturę productio: & hoc quia eſt ibi repugnantia, & non excellens prædeſtinatio, ſicut vniuntur elementa ad conſtituenda corpora miſta. Quædã vero eſt vnio, in qua non eſt vnitorum tranſmutatio, ſed tertiæ naturæ conſtitutio: & hoc eſt quia vnibilia non habēt repugnantiam, ſed habēt mutuam dependentiam, ſicut vniuntur corpus, & anima ad conſtitutionem hominis. Quædã vero eſt vnio, in qua nec eſt tranſmutatio, nec tertiæ naturæ conſtitutio, ſed vnum vnibilium fundatur, tãtum in altero. Et hoc eſt quia nec eſt ibi repugnantia, nec eſſentialis depēdentia: mutua eſt tamen excellens prędominatio: ſicut quando arbor vna inſeritur ſtipiti alterius arboris: tũc vtraque arbor ſeruat naturam propriam, & tamen vna arbor ſubſtantificatur in ſtipite alterius arboris, ita quòd vnus eſt ſtipes vtriuſque. Hoc tantum quarto vnionis genere habet vniri natura diuina humanæ. Quia enim nulla eſt repugnãtia inter naturã diuinã, & humanam, ideo nulla eſt ibi tranſmutatio, nec conuerſio: quia vero non eſt mutua dependentia, non eſt tertię naturę conſtitutio: ſed quia eſt ibi alterius, ſcilicet diuinę naturæ prædeſtinatio, neceſſe eſt quòd diuina natura humanam naturam trahat ad vnitatem. Sed ad vnitatem naturæ non poteſt trahere ſine tranſmutatione, & conuerſione: neceſſe eſt ergo ꝙ eã trahat ad vnitatem perſonæ, & vna & eadem hypoſtaſis ſit diuinæ naturæ, & humanæ, vt quaſi humana natura fundetur, & ſubſtantificetur in in diuino ſtipite: & ideo multum aſſimilatur iſta vnio ei vnioni, quæ eſt per inſertionē. Propter quòd etiam fortaſſis dicit beat⁹ Iacobus. 1. In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum. Concedendũ eſt ergo, quòd illa vnio terminatur ad vnitatem perſonę.

AD illud quòd obijcitur, quòd vnitas 26

vnitas illius perſonæ eſt æterna. Di-
cendum, quòd ſicut perſona nomi-
nat ipſum ſuppoſitum in compara-
tione ad naturam, cui ſubijcitur: ſic
& dignitas perſonæ attēdenda eſt re-
ſpectu naturæ: poteſt ergo perſona il-
la comparari ad illam naturam diui-
nam: & ſic eius dignitas, & vnitas
eſt ęterna. Poteſt etiam cōparari ad
naturam diuinam pariter, & huma-
nam: & ſic connotat aliquid tpale:
& rōne illius cōnotati dicitur eſſe ter
minus vnionis. Illa enim vnio non
fecit vt illa perſona eſſet, vel vna eſ-
ſet, ſed fecit quòd perſona, quæ erat
vna in natura ſimplici, eſſet vna in
27 natura duplici. . AD illud quod
opponitur, quòd vnitas pſonalis eſt
extremum: ergò non eſt termin⁹. Di
cendum, quòd ſecundum vnam com
parationem quā habet, videlicet ad di
uinam naturam eſt extremum. Secū
dum autem comparationem, quam
habet ad humanam naturā, eſt vnio
nis terminus: quia per illam vnio-
nem factū eſt, vt perſona verbi eſſet
homo. Secūdum autem comparatio-
nem, quam habet ad vtramque natu
ram, tenet rationem medij: nihil au
tem impedit vnū, & idem diuerſo re
ſpectu habere comparatiōem medij,
& extremi, & termini: & per hunc q
dem modū in propoſito intelligēdū
28 eſt. Ad illud quòd opponitur, quòd
propter ſummam ſimplicitatem diui
næ naturæ ipſa non poteſt vniri hu-
manę naturę in vnitatem naturę. Di
cēdum, ꝙ non eſt ſimile: quia plures
naturas in vnam naturam cedere re-
pugnat ſimplicitati naturæ: ſed plu-
res naturas vniri in vnitatem perſo-
nę non repugnat ſimplicitati perſo-
næ duplici ex cauſa. Vna quidem eſt:
quia ſicut plures perſonę poſſunt eſſe
in vna natura, ita quòd non impe-
diūt naturę ſimplicitatē: ſic plures na
turę in vna perſona. Alia vero ratio
eſt: quia perſona diuina pōt fieri ſup
poſitum humanę naturæ ſola relatio
ne humanæ naturę ad ipſam: quę q-
dem relatio, nihil ponit nouum circa
perſonam verbi, ſed ſolum in natura
aſſumpta: & ideo vnio naturarū vni
tati perſonę non repugnat: non ſic
autem eſt qñ vnio terminatur ad vni
tatem naturę, vbi non ſolum notatur
eſſe reſpectus, ſed etiam notatur con
uenientia fieri in forma: & hoc non
poteſt fieri ſine cōpoſitione, ſiue trāſ-
mutatione aliqua. AD illud qd op- 28
ponitur, ꝙ vnio illa nō poteſt termi-
nari ad vnitatem perſonæ creatæ. Di
cendum, ꝙ non eſt ſimile; quia diui-
na natura non pōt ſubſtantificari in
perſona creata. Quod.n.ſubſtantifi-
catur in aliquo, minus habet de ſta-
bilitate, quam illud in quo ſubſtanti
ficatur: & ideo quia veriori modo eſt
ens, & per ſe ſtans natura diuina, quā
humana: ideo humana natura poteſt
vniri diuinæ perſonę, quāuis diuina
natura non poſſit vniri naturæ crea-
tæ: & ideo poteſt fieri vnio in vnita-
tem perſonæ increatæ, quamuis non
poſſit fieri vnio in vnitatem perſo-
nę creatæ. Eſt & alia ratio: quia
perſona ſemper habet denominari a
digniori proprietate: & ideo diuina
natura, & hūmana in vnam concur-
runt hypoſtaſim. Et cum ſemper ne-
ceſſe ſit diuinam naturā excellere di-
gnitate, non poteſt fieri vnio in vni
tatem perſonæ creatæ: licet poſſit fie-
ri vnio in vnitatem perſonę increa-
tæ. Et ideo patet ꝙ non eſt ſimile, qd
aſſumit ꝓ ſimili, ſed valde diſſimile.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Vnio duarum naturarū in perſonæ vnitate ſuperexcellit omnem naturalem rationem, & ſupernaturalis dicitur.**

DE illa vnione quantum ad modum. Et quęritur verū modus illius vnionis ſit ſingularis, an reperiatur aliquis vniōis modus ei conſimilis. Et quòd ſit ſingularis videtur auctoritate ipſi⁹ Algazelis in ſua Met. vbi ponit modos vniōis. Ibi enim diuidit vnū in vnū ſimpliciter, & vnū ſm quid. Vnū ſimpliciter diuidit in tres differētias. Primo in vnū, in quo nō eſt multitudo nec actu, ne potentia, vt punctus, & vnitas. Secundo in vnum, in quo Fundamenta.

non eſt multitudo actu: quamuis ſit
poteñtia, ſicut eſt linea. Tertio in vnũ,
in quo eſt multitudo actu, & poteñtia,
vt lectus, & membrũ, in quibus ſunt
actu multa. Vnum autem ſecundum
quid in quinque differẽtias habet di
uidi, videlicet, In vnum genere, vt eſt
homo, & bos. In vnum ſpecie, vt Sor
tes, & Plato. In vnum accidente, vt
eſt nix, & cerufa. In vnũ proportiõe,
vt auriga, & nauta. In vnũ ſubiecto,
ſicut, dulce, & album in aliqua ſubſtã
tia vna. Sed nullo iſtorum modorum
(vt patet diſcurrenti per ſingula) eſt
illa vnio, quę eſt in Chriſto: ergo vi
detur ꝙ mod⁹ illius vnionis excedat
omnes vnionis modos. Item. Hocip
ſum videtur auctoritate Ariſt. qui di
uidit vnum in prima Philoſophia in
vnum per ſe, & in vnum per accidẽs.
Vnum per accidens dicitur ſicut acci
dens in ſuo ſubiecto, vel ſicut duo ac-
cidentia in vno ſubiecto. Vnum au-
tem per ſe dicitur nouem modis. ſ. cõ
tinuatione, quorum terminus vnus.
Vnum ſpecie, vel forma, vt Sortes, &
Plato in homine. Vnum genere, vt
homo, & bos in animali. Vnum dif-
finitione, vt illa quę habent eandem
diffinitionẽ, vel quorũ vnum eſt diffi
nitio alterius. Vnum indiuiſibilitate,
vt punctus. Vnum numero, vt ſingu
lare. Vnum ſimplicitate, vt eſſentia,
vel vniuerſale. Vnum totalitate, vel
perfectione, vt circulus. Vnũ propor
tione, vt auriga, & nauta. Vnum ma-
teria, vt omnia corporalia. Sed nullo
iſtorum modorum eſt vnio in perſo
na in Chriſto: ergo videtur, quod ſit
vnio modo ſingulari, & proprio.
Item. Hocipſum videtur auctoritate
Bern. ad Eugenium lib. v. vbi diſtin-
guit vnum nouem modis, vbi ait ſic.
Eſt vnitas collectiua, vt videlicet mul
ti lapides faciunt vnũ aceruũ. Eſt vni
tas conſtitutiua, vt cum multę partes
vnum totum conſtituunt. Eſt vnitas
coniugatiua, quo fit, vt duo iam nõ
duo, ſed vna caro ſunt. Eſt vnitas na
tiua, quia anima, & carne vn⁹ homo
naſcitur. Eſt vnitas poteſtatiua, qua
homo virtutis nõ inſtabilis, nõ diſſi-
milis, ſed vnus ſibimet nititur ꝑinue-
niri. Eſt vnitas conſentanea, vt cum
per charitatem multorum hominum
eſt cor vnum, & anima vna. Eſt vni-
tas votiua, cum anima omnibus vo-
tis deo adhærens vnus ſpiritus eſt cũ
eo. Eſt vnitas dignatiua, qua hm⁹ no
ſter a deo verbo in vnam aſſumptus
eſt perſonam. Eſt & poſtremo vnitas
trinitatis, de qua ipſe Bernar. ſubdit
verum, & quid ſum ad illud vnum?
ergo ſi vnitas iſta, qua verbũ dei vni-
rum eſt carni ſpeciali differentia dici
tur vnitas dignatiua: videtur ergo,
ꝙ vnio ꝑdicta ſingularem modũ ha-
beat. Item. Hocipſum videtur aucto
ritate prophetici verbi; dicitur enim
Hiere. xxxi. Nouum faciet dominus
ſuper terram, mulier circundabit vi-
rum: hoc inquã dicitur de illa vnio
ne creata: ſed non eſſet nouum ſi ſi-
mile haberet: videt ergo ꝙ inter om
nes vniones ſit vnio vna ſingularis.
Sed contra. Eph. v. Erunt duo in car- Ad opp.
ne vna; ſacramentum hoc magnum
eſt: ego autem dico in Chriſto, & in
eccleſia. Gl. Quia Chriſtus, qui deus
erat apud patrem, per quẽ, & facti ſu
mus, factus eſt per carnem particeps
noſter, vt illius capitis corpus eſſe-
mus: ergo videtur ꝙ vnitas illa, quæ
eſt verbi ad carnem, ſit cõſimilis illi,
quæ eſt viri ad vxorem: non ergo eſt
vnitas ſingularis. Item. Illa vnitas,
qua verbum eſt vnitum carni, eſt vni
tas perſonalis, ſicut ſupra oſtenſum
eſt: ſed vnitas illa, qua anima vnitur
carni, quę eſt vnitas natiua, eſt vnitas
ꝑſonalis: ergo videtur quòd illa vni
tas communicet cum alijs creaturis.
Item. Vnitas illa, qua deus vnitur car
ni, eſt ex ſumma poteſtate dei. Vnde
in quadam ſequentia, Poteſtate, non
natura fit creator creatura: ergo vi-
det ꝙ illa ſit vnitas poteſtatiua: ſed
ille modus competit, & reperitur in
creatura: ergo &c. Item. Aut illa
vnio, qua diuinitas vnitur humani-
tati, eſt naturalis, aut gratuita. Si
naturalis: ergo continetur ſub natu-
ralibus vnitatibus illis quæ a Philo-
ſopho aſſignantur. Si gratuita: ergo
cum vnitas gratuita ſit vnitas voti-
ua, ſicut dicit Bern. videtur quòd iſte
mod⁹ vnitatis diuinæ non faciat ſpe-
cialem vnitatis differentiam.

RESP.

31 RESP. Dicendum, ꝙ ſicut nulla
creatura perfecte deo aſſimilatur, ſed
quodāmodo eſt ſimilis, quodāmodo
diſſimilis. Et vbi vna creatura habet
ſimilitudinem, frequēter alia habet
diſſimilitudinem. Et per hunc modū
intelligendū eſt circa hanc ſacratiſſi-
mam vnionē. Si.n. loquamur de ipſa
quantum ad eius ſpeciales conditio-
nes ſigillatim acceptas, ſic poteſt hr̄e
conuenientiam cum modis vnitatū
in creaturis repertis. Si aūt loquamur
quantum ad collectionem ſuarū pro
prietatum, ſic dicit modum vnitatis
32 ſingularis: & hoc patet ſic. In hac.n.
vnione eſt conſiderare diſtantiā vni-
bilium, vnionis principium. vnionis
terminum, & vnitorū vinculū. Quā
tum ad diſtantiam vnibiliū. qua vnit
creator creaturæ, conuenit cū vnitate
uotiua. Quantum ad unionis prin
cipium conuenit cum unitate poteſta
tiua: quia talis vnitas eſt ex diuina
virtute, & mera gratia. Quantum
aūt ad vnionis terminū conuenit cū
vnitate votiua, quæ quidem termina-
tur ad vnitatem perſonæ. Quantum
aūt ad vnionis vinculum cōuenit cū
vnitate coniugatiua, in qua eſt vincu
lum perpetuū, & indiuidua copula.
Quantum aūt ad oēs conditiones ſi-
mul collectas nullū modū habet vni
tatis ſibi conſimilem: quia ſupertrāce
dit oēm naturā, & oēm aliam gr̄am
cōmunem, videlicet ꝙ diuina natura
& humana vniantur in vnam perſo-
nam indiſſolubiliter per dei poten-
tiam. Et ideo concedendum eſt, ꝙ ta-
lis vnio ſuperexcellit oēm conſidera
tionem philoſophicā: nec mirū, quia
ad ipſam vix pertingit ratio ꝑ fidem
eleuata. Et ideo Bern. ſm̄ iſtam vnio
nem aſſignauit ſpecialem vnitatis dif
ferentiam, vocans eā vnitatis digna-
tiuam. Concedendæ ſunt ergo rōnes,
quę ſunt ad iſtam partem.

33 AD illud ergo quod opponitur in
contrarium, quòd ſimilis eſt vnioni
coniugatiuę iam patet reſpōſio: quia
& ſi ſit ſimilitudo: quantum ad vin-
culum, non tamen eſt ſimilitudo quā
tum ad terminum, vel diſtantiā vni-
34 bilium. AD illud quod opponitur,
quòd ſimilis eſt vnitati votiuę, pro
eo, quòd eſt vnio in perſona. Dicen-
dum, quòd ſi ſit ſimilitudo quantum
ad terminum, non tamen quantum
ad vinculum, vel diſtantiam vnibi-
lium. AD illud quod opponitur, ꝙ 35
eſt ſimilis vnitati poteſtatiuæ. Dicen
dum, quòd ſi ſit ſimilitudo quantum
ad principium, quia vtraque eſt ex
virtute diuina; diſſimilitudo eſt ta-
men quantum ad terminum, & quā-
tum ad vinculum. AD illud quod 36
obiicitur, quòd eſt ſimilis vnitati vo-
tiuę, cum ſit per gratiam. Dicendum,
quòd eſt alia gratiæ differentia, qua
anima vnitur deo per charitatē per-
fectam, & qua natura humana vni-
tur verbo in vnitatem perſonę; nec
tantum quantum ad hoc eſt differen
tia, ſed etiam quantum ad vinculum,
& quantum ad terminum: et ideo
iſta vnio facit ſingularem modum. Si 37
autem quæratur ſufficientia vnitatū
modorum aſſignatorum. Dicendum,
quòd iſta quæſtio alibi habet ſuum
locum, & ſingula ſuis locis tractāda
ſunt. Illorum tamen nouem modorū
vnitatum, quos Bern. aſſignat, poteſt
ſic ſumi ſufficientia. Eſt enim vnitas
naturalis, & gratuita, & vnitas ſuper
vtranque conſtituta. Vnitas autem
naturalis eſt in quadruplici differen
tia. Quędam enim eſt per aggregatio
nem rerum differentium diſtinctarū,
ſicut vnitas collectiua. Quędam eſt
per colligationem rerum formaliter
differentium, ſiue partium ętheroge-
nearum: & ſic eſt vnitas cōſtitutiua.
Quædam per coniunctionem diffe-
rentium ſexu, operatione conuenien
tium: & ſic eſt vnitas coniugatiua.
Quædam per vnionem differentiū
naturarum in vnionem concurren-
tium: & ſic eſt vnitas votiua. Vnitas
autem gratuita ſimiliter quatuor ha
bet differentias. Aut enim eſt vnitas
eiuſdem animæ ad ſe ſecundum ſta-
tuum diuerſitatem: & ſic eſt poteſta-
tiua. Aut multorum hominum ad-
inuicem ſecundum charitatem: & ſic
eſt vnitas conſentanea. Aut animæ
ad deum per voluntatis conformita-
tem: & ſic eſt vnitas votiua. Aut hu-
manæ naturę ad diuinam ſecundum
perſonę vnitatem: & ſic eſt vnitas di
gnatiua.

gnatiua. Vnitas autem ſuper vtramque conſtituta, videlicet ſuper naturalem, & gratuitam eſt vna ſola, videlicet vnitas trinitatis, quam quidē vnam eſſe decet ſolam, vt in ea ſit ſtatus omnium vnitatum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Vnitas quæ eſt in Chriſto omnem creatam vnitatem ſuper excedere eſt fatendum, cum ſit omnium vnitatum ſumma.**

*Fundamenta.*

VTRVM illa vnitas quantum ad gradū excellat omnes vnitates creatas. Et ꝙ ſic videtur auctoritate Bernar. ad Eugenium. Inter omnia quæ vere dicūtur vnum, arcem tenet vnitas trinitatis. Secundo illa præcellit, qua tres ſubſtantiæ in Chriſto ſunt vna perſona: ergo vnitas, qua Chriſtus eſt vnus, omnes vnitates creatas excellit. Itē. Tanto magis aliqua vniuntur, quanto inſeparabilius ſunt vnita: ſed naturæ illæ in Chriſto vniuntur tanta inſeparabilitate, qua maior eſſe non poteſt: ergo videtur quòd vnitas illa, ad quam terminatur vnio illa, maxima ſit inter omnes vnitates creatas. Item. Tantomagis aliqua vniuntur, quanto magis communicant ſibi ſuas proprietates, & idiomata: ſed in Chriſto eſt perfecta idiomatum communicatio: ergo videtur ꝙ ad ſummā unionem terminetur illa unio. Item. Vnio illa terminatur ad unitatem in perſona: perſona aūt illa eſt perſona uerbi: ſed perſona uerbi in ſimplicitate, & nobilitate in infinitum excellit omnem unitatem creatam: ergo uidetur ſimiliter quòd illa unitas, ad quā terminatur unio dignatiua.

*Ad opp.* Sed contra. Quæ maxime diſtant ſunt minime unibilia, & quę minime ſunt unibilia, minime faciunt unum: ſed talia ſunt diuinitas, & humanitas: ergo uidetur quòd unio, quæ eſt in Chriſto, terminetur ad gradum unitatis infimum. Item. Quanto aliquid ex paucioribus cōſtat, tanto magis eſt unū, ſed in Chriſto reperitur maior naturarum pluralitas, q̄ ſit ſub cęlo: ergo uidetur ꝙ unitas illa infimum teneat unitatis locum. Item. Magis eſt unū, quod eſt unum ī natura, & perſona, q̄ qđ eſt in pſona tm̄: ſed quilibet hō unitatem habet in pſona, & natura ī Chriſtus aūt unitatem habet in perſona tm̄, non in natura: ergo maior unitatis pfectio reperitur ī quolibet hoīe, q̄ in Chriſto. Itē. Magis eſt unū quod non eſt multiplicabile, nec multiplicatum, q̄ quod eſt multiplicabile, & multiplicatum. Sed unitas, & punctus habent unitatē, quæ nec eſt multiplicabilis, nec multiplicata: in Chriſto aūt reperitur naturarum multitudo, & differentia: ergo uidetur quòd in Chriſto ſit unitas minima.

RESP. Dicendum, ꝙ eſt loqui de unitate, qua aliqua dñr unū per conuenientiam in natura, & eſt loqui de 38
unitate, qua aliqua dñr unum p conuenientiam in perſona. Si.n. loquamur de unitate, qua aliqua dñr unū per conuenientiam in natura, ſic eſt dicere ꝙ in Chriſto talis unitas quodammodo eſt nulla, quodammodo eſt magna, quodammodo eſt parua, quodāmodo eſt ſumma. Si.n. cōparemus diuinam naturam ad humanā, ſic in Chriſto nulla ē unitas naturę, pro eo ꝙ iſtę duæ naturę non pñt ſimul in unā cōcurrere naturā. Si aūt loquamur de natura Chriſti ex parte corporis, ſic parua eſt unitas pp partium multiplicitatem. Si autem loquamur de unitate quātum ad aīam, ſic eſt in eo unitas magna pp animæ ſimplicitatem Si aūt loquamur de eo quantum ad diuinā naturā, ſic ſumma eſt in eo unitas pp illius naturę ſimplicitatem excellentiſſimam. Quātum ergo ad unitatem naturę, ſm diuerſas conſiderationes eſt in Chriſto unitas ſumma, unitas nulla, unitas parua, unitas magna: ſic.n. decet reperiri in eo, qui eſt ſuper oīa exaltatus, & infra oēs humiliatus. Si uero fiat ſermo de unitate, qua aliqua dñr unū per conuenientiā in pſona, ſic ſimpliciter loquendo unitas illa, quę eſt in Chriſto, unitas eſt ſuper oēs unitates ſuprema.

ſuprema. Et hoc quadruplici ex cau-
ſa, uidelicet ꝓpter illius perſonæ ſim-
plicitatem, & unibilium dignitatem,
propter unitorum inſeparabilitatē,
& propter unionis ſingularitatē. Pro
pter perſonæ ſimplicitatę: quia unio
eſt in perſona uerbi, quę quidem eſt
ſimpliciſſima. Propter unibilium di-
gnitatem, quia tam natura aſſumēs,
q̃ aſſumpta inter cętera quę ſunt, ha-
bet excellentiam. Propter inſeparabi
litatem. quia tanto uinculo fortifica
ta eſt illarum naturarum unio, ut nū
quam fiat, nec poſſit fieri ſeparatio.
Natura.n. illa inter cæteras naturas
adhæſit æterno uerbo, quo portatur,
& ſuſtētatur omne quod eſt ſub deo.
Propter ſingularitatem: quia nunq̃
ulla unio fuit huic unioni ſimilis.
Hæc.n. fuit excellentiſſimę dignatio
nis: & ideo nomen dignitatis, & di-
gnationis ſibi appropriat, ut dicatur
unitas dignatiua. Et qm̃ cum de uni
tate Chriſti loquimur ad quam unio
terminatur, eſt ſermo de unitate per-
ſonę, non de unitate naturę: ideo ſim
pliciter concedendum eſt, unitatem q̃
eſt in Chriſto, oēm unitatem creatam
ſuperexcedere. Vnde etiā cōcedendę
ſunt rōnes ad hanc partem inductę.
39 AD illud uero quod obī, ꝙ q̃ ma
xime diſtant, minime ſunt unibilia.
Dicendum, ꝙ deus ab omni creatura
maximam habet differentiā in natu-
ra: quantum eſt ad influentiā, & crea-
turæ ſuſtentationem maximā habet
approximationem: & ideo maxima
poteſt eſſe unitas inter creatorem, &
creaturam; quāuis naturalis unitas
nulla intercidat. AD illud qđ obī, ꝙ 40
magis eſt unū illud qđ ex paucioribꝰ
conſtituitur. Dicendum, ꝙ uerum eſt
de illa unione, cuius unitas reſultat
ex partium conſtitutione. Vnitas aūt
quæ eſt in Chriſto ex partium conſti
tutione, non reſultat: & quāuis ſit in
eo naturarum pluralitas: non tamē
ſequitur, ꝙ ſit in eo unitas diminuta.
AD illud quod obī, ꝙ magis eſt unū, 41
ꝙ eſt unum in perſona, & natura. Di
cendum, ꝙ uerum eſt quando unitas
perſonæ ſequitur unitatem naturæ;
tunc.n. compoſitio in natura facit
compoſitionem in perſona: non ſic
autem eſt in propoſito: quia unitas
perſonæ in Chriſto antecedit unita-
tem naturæ aſſumptę: ita ꝙ nullam
inducit compoſitionē natura aſſum-
pta, ſicut oñſum fuit ſupra. AD illud 42
quod obī, ꝙ magis eſt vnum, qđ nō
eſt multiplicabile, &c. Dicendum, ꝙ
uerum eſt de illa unitate, & multipli
catione, quę habent aliquam oppoſi
tionem. Minuitur enim oppoſitum,
cum ſuo oppoſito permiſcetur: non
ſic autem eſt in propoſito, quia ut ſę
pe dictum eſt, multiplicitas in natu-
ra non repugnat vnitati in perſona.
Et ſic patet reſponſio ad omnia quę-
ſita.

## POSITIS SENTENTIIS, PROLATISQVE teſtimonijs, intelligentias propoſitarum locutionum exequitur ſecundum ſingulas ſententias, & prius ſecundum primam.

## DISTINCTIO VII.

SEcundum primā vero dicitur deus factus homo, & homo factus deus: quia deus cœpit eſſe quædā ſubſtantia rōnalis, quę ante nō fuerat: & illa ſubſtantia cœpit eſſe deus, & hoc gratia, non natura vel meritis habuit. Vnde recte dicitur Chriſtus, inquantum homo, prædeſtinatus eſſe filius dei. Huic aūt ſentētiæ opponitur. Si illa ſubſtātia cœpit eſſe deus, & deus illa: quædā ergo ſubſtātia eſt deus q̃ non ſemper fuit deus: & quædam ſubſtantia eſt deus, quæ non eſt diuina

Oſtēditqualiter ſcđm varias opiniones recitatas diſ. ꝑc. de mō vniēdi diuinam, & humanam naturam determi

nari habeant ambiguæ locutiones.

ſubſtãtia:& deus eſt aliquid,qđ nõ ſemꝑ fuit. Quod & illi cõcedũt, Origenis teſtimonio innitentes,qui ait, Factus eſt ſine dubio id qđ prius non erat:ſed addidit,ſm carnem: ſm deum vero erat prius,& non erat quando non erat. Alijs quoque pluribus modis illi ſententię poteſt opponi:quibus ſuperſedemus,exercitationis ſtudium lectori relinquentes,& ad alia properantes.

Quæ opponantur huic ſententiæ.

Origenes ſup epiſt. ad Roma. cõmentario ad 5.c. to.3.1.ca. 13.in pri.

Quod nõ eſt idẽ dicere naturã vel pſonam li. 3. de orth.fide c. 3. circa mediũ.

Hic explanat ſecundam ſententiam,& earundem locutionum ſenſus.

IN ſecunda vero ſententia huius diſtinctionis talis videtur ratio, vt cum dicitur deus factus eſt homo, intelligatur cœpiſſe eſſe ſubſiſtens ex duabus naturis, vel tribus ſubſtantijs:& econuerſo,hõ factus eſt deus:qa ſubſiſtẽs in duabus naturis cœpit eſſe deus,vel potius hõ factus eſt deus,& econuerſo dr̃, quia deus aſſumpſit hoiem, & homo aſſumptus eſt à deo. Vnde Aug. dicit in lib.de Trin. Talis fuit illa ſuſceptio,quæ hominem faceret deum,& deum hominem. Variatur autem intelligentia cum dicitur,deus eſt homo,& homo eſt deus. Dicitur.n. deus eſſe perſona ſubſiſtens in duabus,&ex duabus naturis:& perſona ſubſiſtens in duabus,& ex duabus naturis dicitur eſſe deus.i.verbum vel natura diuina. Poteſt.n.prædicari perſona ſimplex, vel natura de perſona compoſita. Non eſt autem, vt ait Ioan.Damaſc.idem dicere naturam vel perſonam.

Ex quo ſenſu dicunt Chriſtum prędeſtinatum.

ISTI dicunt Chriſtum prædeſtinatum inquantum eſt homo, ideſt,inquantum eſt ſubſiſtens ex duabus ſubſtantijs,ſcilicet anima & carne.Nam inquantum ad naturam diuinitatis non eſt ipſe prędeſtinatus:non inquantum ergo in ea,vel ea ſubſiſtit prædeſtinatus eſt:ſed inquantum ſubſiſtit in alijs duabus ſubſtantijs,ideſt,in anima & carne,hoc eſt,inquantum eſt homo.

Qualiter exponuntur auctoritates primæ, quæ iſti videntur obuiare ſententiæ.

DETERMINANT etiam auctoritates,quæ primæ conueniunt ſententiæ,& huic videntur contradicere : vt cum legitur, homo ille aſſumptus eſt a verbo in ſingularitate perſonæ, vel fact' vna perſona cum verbo:de natura humana intelligatur,quæ verbo vnita eſt in ſingularitate perſonæ, ideſt, ita quòd eadem perſona, quę prius erat,& ſimplex erat, ſine incremento numeri perſonarum etiam immutata permanſit,licet compoſita .. Compoſitionis vero huius aliam dicũt eſſe rationem,quam ſit in alijs hominibus : quia huius ex tribus,aliorum ex duabus ſubſtantijs eſt compoſitio. Negant quoque naturam humanam eſſe perſonam vel dei filium: & ſicut vnum eundemque dicunt eſſe hominem & deum,& filium hominis,& filium dei:ita vnum & idem, non aliud & aliud, ſicut nec alium,& alium.

Quædam

Quædam ponit quæ præmiſſis videntur aduerſari.

SED his videntur aduerſari, quæ ſubditis continentur capitulis. Ait enim Aug. ſuper Iohannē. Aliud eſt verbum dei, aliud homo: ſed verbum caro factum eſt, ideſt, homo: non itaque alia verbi, alia eſt hominis perſona, quoniam vtrumque Chriſtus, & vna perſona. Idem contra Felicianum, Aliud dei filius, aliud hominis filius: ſed non alius. Item. Dei filius aliud de patre, aliud de matre. Idem in lib. 1. de Trinitate, Cum filius ſit & deus, & homo: alia ſubſtantia deus, & alia homo.

Tract. 69. Tom. 9. Lib. cōtra Felicianū cap. 11. & 12. tom. 6. Ca. 10. ante mediū.

Qualiter his reſpondeant.

HAEC autem in hunc modum determinant: quia cū dicitur aliud verbum dei, aliud homo, ſiue alia ſubſtantia deus, alia homo: alterius naturæ ſignificatur Chriſtus eſſe, inquantū eſt hō: & alterius, inquantum eſt deus: & aliud natura, qua eſt homo: aliud natura, qua eſt deus. Vt enim ait Iohan. Damaſ. Inconuerſe & inalterabiliter vnitæ ſunt adinuicem naturæ, neque diuina diſtante a propria ſimplicitate, neque humana, aut conuerſa in deitatis naturam, aut in non exiſtentiam mutata, neque ex duabus vna facta cōpoſita natura. Compoſita enim natura neutri earum, ex quibus cōponitur naturis, homouſia, ideſt conſubſtantialis eſſe poteſt ex alteris perficiens alteram, vt corpus ex quatuor elementis compoſitū, nec ignis nominatur, nec aer, nec terra, nec aqua, nec horum alicui homouſion dicitur. Si ergo ſ̄m hæreticos Chriſtus vnius compoſitæ naturæ poſt vnionem extitit, ex ſimplici natura conuerſus eſt in compoſitā, & neque patris ſimplicis naturæ exiſtenti, neq; matri eſſet homouſios: & neq; deus, neq; homo denominabitur, ſed Chriſtus ſolū: & erit hoc nomen, ſcilicet Chriſtus, non perſonæ ipſius naturæ, ſed vnius ſ̄m ipſos compoſitæ naturæ: nos aūt Chriſtum non vnius compoſitę naturæ dogmatizamus, & hoc nomen, ſcilicet Chriſtus, perſonę dicimus non monotropos, ideſt, vno modo dictum: ſed duarum naturarum eſſe ſignificatiuum, ſcilicet deitatis, & humanitatis. Ex deitate autem & humanitate deum perfectum, & hominē perfectum eundem & eſſe & dici ex duabus & in duabus naturis cōfitemur. Sic ergo dicitur aliud eſſe filius dei, aliud filius hominis: quia alterius eſt ſubſtantię, vel naturę inquātum eſt filius dei, & alterius inquantum eſt filius hominis: non quod ipſe filius dei, & hominis ſit duo illa diuerſa, ideſt, duæ diuerſę naturæ.

Lib. de orth. fide. 3. c. 3. in initio capitis

Neſtoriū, & Euthycen.

Auctoritate confirmat determinationem.

APERTE enim Hilarius in nono libro de Tri. ait, cum non aliud ſit filius hominis, neque aliud filius dei, verbum enim caro factum eſt: & cum ille qui filius dei eſt, ipſe & hominis ſit filius, requiro quis in hoc filio hominis glorificatus ſit. Euidenter dicit non

In medio 9. libri.

aliud eſſe filium dei, & aliud filium hominis. Ex quo præmiſſa roboratur,& approbatur determinatio.

Alia etiam uerba auctoritatum annotat, ut determinet.

Cap.7. QVOD etiam dictum eſt,vtrunque Chriſtus eſt,& vna perſona,mouere poteſt lectorem: ſicut & illud quod Auguſtinus dicit in 1. lib. de Tri. Quia forma dei formam ſerui accepit, vtrunque deus, vtrunque homo. Sed vtrunque deus, propter accipientẽ deum, & vtrunque homo propter acceptum hominem. Et illud quod idem ait in libr. de bono perſeuerantię,Qui fidelis eſt,in eo veram naturam humanam credit ſuſcipiẽte deo verbo ita ſublimatam, vt qui ſuſcepit & quod ſuſcepit vna eſſet in trinitate perſona,aſſumptione illa ineffabiliter faciẽte perſonæ vnius in deo & in homine veritatem. Si autem qui ſuſcepit & quod ſuſcepit vna eſt perſona: ergo natura humana cum verbo eſt vna pſona. Sed hęc omnia ex tali ſenſu dicta fore tradunt, vt vtrunque dicatur eſſe Chriſtus & vna perſona: quia in vtroque vnus Chriſtus & vna perſona ſubſiſtit. Ita etiam ſuſceptum cum ſuſcipiente dicitur vna perſona quia ſuſceptũ ſuſcipienti eſt ſociatum in vnitate perſonę, id eſt ita quòd vnitas perſonæ permanſit, non ita vt caro & aīa ſint vnus deus: qa, vt ait Hieron. verbum eſt deus, non caro aſſumpta. Et Amb. in lib.3. de Spiritu ſancto ait, Aliud eſt qđ aſſumpſit,& aliud quod aſſumptum eſt.

Ca.24.ſiue vlt.tom.7

Et hic auctoritate vtitur, vt confirmet determinationem Ser.de aſſumptione Mariæ poſt med. Ca.6.in fi. Roma. 1.

Hic quandam ponit auctoritatem,quæ multum uidetur huic ſententiæ oppoſita.

Cap.10. EST autem & aliud quod huic ſententię plurimum videtur obuiare. Ait enim Aug. in lib.1.contra Maximinum, Chriſtus vna perſona eſt.geminæ ſubſtantiæ,quia & deus eſt & homo eſt:nec tamen deus, vel homo pars huius perſonę dici poteſt: alioquin filius dei deus,antequam ſuſciperet formam ſerui,non erat totus, & creuit cum homo diuinitati eius acceſſit. Ecce deum dicit non eſſe partem illius perſonæ: vnde videtur illa perſona non conſtare deo, & homine. Ad quod etiam illi dicunt,illam perſonam non ita conſtare ex deo & homine, quaſi totum ex partibus. Ita enim partes alicuius totius conueniunt,vt ex illis quod non erat conſtituatur. Nõ autem ſic humana & diuina natura in Chriſto vniuntur. Inexplicabilis enim eſt iſtius vnionis,quæ non eſt partium,ratio. Quidam tamen nomine dei ibi perſonam ſignificari putant, quia de tribus agebat perſonis,quarum nullam trinitatis partem eſſe dicebat, ſicut pars iſtius perſonę non eſt deus. Quod ſi de perſona intelligatur,manifeſtum eſt: quia perſona non eſt pars perſonę. Poſita eſt diligenter ſententia ſecunda, & eius explanatio,cui in nullo,vel in modico obuiant auctoritates in tertia ſententia inductæ, quæ iam conſideranda eſt.

Reſpõſio eorum cũ determinatione.

Tertia ſententia: quæ ſit præmiſſarum propoſitionum intelligentia.

IN hac ergo ſentētia ſic dicitur, deus factus eſt homo, quia hominem accepit: ſic dicitur eſſe homo, quia hominem habet, vel quia eſt habens hominem: & homo factus deus, quia aſſumptus eſt a deo: & homo eſſe deus quia habens hominem eſt deus. Cum ergo dicitur, deus eſt homo, vel habitus prędicatur, vel perſona, ſed humanata. Et quod pſona humanata prædicetur, Caſſiodorus oſtendere videtur, dicens, Factus eſt (vt ita dixerim) humanatus deus, qui etiam in aſſumptione carnis deus eſſe non deſtitit. Quod tamen varie accipi poteſt, vt dicatur deus factus humanatꝰ, vel Chriſtus factus deus humanatus, vtrumque enim ſane dici poteſt. Cum ergo dicitur factus eſt deꝰ homo, multiplex ſecundū iſtos ſit intelligentia: vt naturam humanam accepiſſe, vel humanatum verbum eſſe incœpiſſe intelligatur. Nec tamen ſi incœpit eſſe humanatum verbum, ideo ſequitur quòd incœperit eſſe verbum: nec ſi deus factus eſt humanatum verbum, ſequitur quòd factus ſit verbum: ſicut de aliquo dicitur, Hodie iſte cœpit eſſe bonus homo, vel factus eſt bonus homo: nec tamen hodie cœpit eſſe homo, vel factus eſt homo.

Quo ſenſu ſecundum iſtos dicatur prædeſtinatus Chriſtus.

SECVNDVM iſtos dicitur Chriſtus, ſecundum quòd homo, prædeſtinatus eſſe filius dei, quia eſt prædeſtinatum a deo ab æterno, & in tempore collatum eſt ei per gratiam, vt ipſe ens homo ſit filius dei: hoc enim nō ſemper habuit, ſed in tempore per gratiā accepit. Quod videtur Aug. notaſſe in lib. ad Proſperum & Hilar. dicens, Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat ſecundum carnē filius Dauid, eſſet in virtute filius dei. Hi etiam, cum dicitur, Chriſtus minor patre ſecundum quòd homo, ſecundum habitum hoc intelligūt dictum i. lib. de Tri. Deus filius deo patri natura eſt æqualis, habitu minor. In forma enim ſerui minor eſt patre: in forma dei æqualis eſt patri: & quia ſecundum habitum accipienda eſt incarnationis ratio, ideo deum humanatum, non hominem deificatum dici tradunt. Vnde Ioan. Dam. non hominem deificatum dicimus, ſed deum hominem factum.

In lib. qui alias dr̄ de pdeſtinatiōe ſanctorum. Cap. 15
Ca. 7. to. 3
Lib. de orthodoxa fide 3. c. 2. circa finē.

Quod non debet dici homo dominicus.

ET licet dicatur homo deus, non tamen congrue dicitur homo dominicus. Vnde Aug. in lib. retract. Non video vtrum recte dicatur homo dominicus, qui eſt mediator dei & hominum Chriſtꝰ Ieſus, cum ſit vtique dominus: & hoc quidem vt dicerem, apud quoſdam legi catholicos tractatores. Sed vbicunque hoc dixi, dixiſſe me nollem. Poſtea quippe vidi non eſſe dicendū, quāuis nonnulla a me poſſet idem ratione defendi. Secundum iſtos etiam dicitur perſona filij in duabus & ex duabus exiſtere naturis ſecundum adhærentiam vel inhærentiam. Altera enim inhęret ei, altera ineſt.

1. cap. 19. circa finē.
1. Tim. 2.

**Quod prædicta non ſufficiunt ad cognoſcendam hanc quæſtionem.**

SATIS diligenter iuxta diuerſorum ſententiam ſuprapoſitã abſque aſſertione, & præiudicio tractauimus quæſtionem. Verũ tamen nolo in tanta re tamquam ad cognoſcendum difficili putare lectorem iſtam ſibi noſtram debere ſufficere diſputationem: ſed legat & alia forte melius conſiderata atque tractata, & ea quæ hic moueri poſſunt, vigilantiore atque intelligẽtiore, ſi poteſt, mẽte diſcutiat: hoc firmiter tenens, quòd deus hominem aſſumpſit, homo in deum tranſiuit, non naturæ verſibilitate, ſed dei dignatione: vt nec deus mutaretur in humanam ſubſtantiam aſſumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in deum: quia mutatio vel uerſibilitas naturę diminutionem & abolitionẽ ſubſtãtię facit.

Oſtendit qualiter ſm varias opiniones recitatas diſt. præcedẽti de modo vniendi diuinam, & humanam naturã determinari habeant ambiguæ locutiones.

## DISTINCTIO VII.

Secundum primam vero dicitur deus factus &c.

Expoſitio. SVPRA narrauit Magiſter multorũ opiniones. In hac parte applicat ad principale propoſitũ, videlicet ad explicandas ambiguas locutiones.

Diuiſio. Diuiditur autem pars iſta in partes tres ſecundũ illas tres opiniones. In quarum prima explicat locutiones ambiguas ſecundum opinionem primam. In ſecunda vero ſecundum opinionem ſecundam ibi. In ſecunda vero ſententia huius traditionis. In tertia vero ſecundum tertiã. ibi. In hac ergo ſententia ſic dicitur deus factus homo &c. Prima pars diuiditur in duas. In quarũ prima iuxta primam ſententiam ambiguas locutiones exponit. In ſecũda vero ea, quę prędictæ opinioni videntur contraria diſſoluit. ibi. Huic autem ſententię opponitur. Secunda vero pars principalis diuiditur in partes tres. In quarum prima locutiones præmiſſas explanat. In ſcđa vero auctoritates prius poſitas explanat. ibi. Determinãt etiã auctoritates, quæ primæ, &c. In tertia vero alias auctoritates, q̃ his videntur aduerſari reducit ad cõcordiam. ibi. Sed hic videntur aduerſari &c. Et illa pars in multas poſſet diuidi partes, ſicut in litera patet. Similiter tertia pars principalis diuiditur in partes tres. In quarum prima explicat locutiones præmiſſas ſecundum tertiam ſententiam, In ſecunda vero elicit ex præmiſſis quãdam aliã locutionem nõ eſſe recipiẽdam. ibi. Et licet dicatur homo deꝰ &c. In tertia vero, & vltima oſtendit ſe in præcedentibus opinionibus ſuſpenſam tenuiſſe ſentẽtiam, ita quòd ad nullã prędictarũ opinionum declinauerit magis, quam ad alteram. ibi. Satis diligenter iuxta diuerſorũ ſenten. &c. Et ex hoc patet, quòd non eſt imponendum Magiſtro, quòd fuit ex opinione tertia. Nota ergo, quòd in tota parte iſta has duas locutiones explanat. Homo factꝰ eſt deus. Et, Chriſtus prædeſtinatus eſt eſſe filius dei. Prima enim opinio cõcedit, ꝙ deus factus eſt homo, & ecõuerſo: quia homo in Chriſto eſt quędam ſubſtantia per naturam, quæ cœpit eſſe deus per gratiam. Secunda vero opinio concedit, ꝙ deus factus eſt homo, & econuerſo: quia deus cœpit eſſe ſubſiſtens in duabus, naturis: & ex hoc factũ eſt, vt ſubſiſtens in duabus naturis

turis ſit deus. Secundum tertiã opinionem dicitur deus factꝰ eſt homo, & econuerſo: quia deus accepit hominem, & ex hoc factum eſt, ꝙ ſecundum hunc hominem eſt deus. Similiter prima opinio concedit, ꝙ Chriſtus prædeſtinatus eſt eſſe filius dei: quia ille homo eſt filius nõ per naturam, ſed per gratiam: & hoc quidẽ ab ęterno fuit preuiſum. Secũda vero opinio dicit, ꝙ Chriſtus eſt prædeſtinatus eſſe filius dei: quia perſona illa inquantum homo, ideſt inquantum ſubſiſtens in duabus naturis. ſ. anima & carne, prædeſtinatus eſt: & ita ratione humanitatis non diuinitatis. Tertia vero opinio dicit, quòd Chriſtus ſecundum quòd homo eſt prædeſtinatus: non quòd ille ſit prędeſtinatus, nec quòd perſona illa ſubſiſtens in duabus naturis ſit prædeſtinata, ſed quia quod prædeſtinatum eſt ei ab ęterno, collatũ eſt ei in tempore per gratiam: non enim humanitatẽ hominis ab ęterno, ſed per gratiam accepit ex tempore, ſecũdum ꝙ deus præuiderat æternaliter.

Inexplicabile enim eſt myſteriũ vnionis, quæ non eſt partiũ rõ.

Dub. 1 Contra. Videtur in nulla vnione eſſe partem, & partem: quia ſup Leui. v. Decimam partem &c. gl. Eſici), Decima pars Ephi eſt humanitas Chriſti. Ephi autem menſura trium modiorum ſignificat trinitatem. Et ſicut ſe habet ſignum ad ſignum, ita ſignatum ad ſignatum: ſed ſignum eſt pars ſigni: ergo & ſignatum eſt pars ſignati: ergo humanitas eſt pars Chriſti. Item. In ſymbolo dicitur. Sicut anima rõnalis, & caro vnus eſt homo, ita deus, & homo vnus eſt Chriſtus. Sed anima, & caro ſunt partes hominis: ergo humanitas, & diuinitas ſunt ptes Chriſti, cuius contrarium traditur ibidẽ.

Reſpon. 1 Reſpon. Dicendum, quòd pars multis modis dicitur. Vno modo pars dicitur cõmuniter omne, quod venit in compoſitionem alicuius, ſiue ſm realem compoſitionem, ſiue ſecundũ rationalem. Et hoc modo illa quæ cadunt in diffinitione, dicuntur eſſe partes rei notificatę. Alio modo dicitur pars illud quod venit in cõſtitutionem alicuius ſecundum rem, & naturam, ſiue habeat quantitatem, ſiue non: & hoc modo anima pars eſt rei animatę. Tertio modo dicitur pars magis proprie, illud qđ venit in conſtitutionem alicuius ſecundum rẽ, & naturam, & ſecundum quantitatem continuam, vel diſcretam., ſicut manus, & pes eſt pars corporis, & binarius eſt pars quaternarij. Quarto modo dicitur pars magis proprie, quod venit in cõſtitutionẽ alicuius realẽ, vel quantitatiuã ſecundum certam, & determinatam menſuram, ita ꝙ aliquotiens ſumpta reddit ſuum totum. Et iſta pars dicit aliquanta, cui proprijſſime cõuenit intẽtio partis. Cum ergo queritur, vtrum humana natura ſit pars Chriſti. Dicẽdum, ꝙ ſi pars accipiatur communiter primo modo, poteſt cõcedi ꝙ ſit pars. Si enim quis vellet notificare, quid ſit Chriſtus, diceret ipſum vnã hypoſtaſim in duabus naturis, diuinã, ſcilicet, & humanam. Si autem pars proprie accipiatur, ſic humana natura non dicitur pars Chriſti: & hoc modo intelligitur verbum Magiſtri in litera. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta: in talibus enim non eſt ſimilitudo omnimoda.

Non hominem deificatum dicimus &c.

Dub. 2 Videtur falſum dicere. Sicut enim diuina natura humanæ vnita eſt, ita & humana diuinæ: ergo ſicut dicimus deum humanatum, ita hominẽ deificatum. Item. In vnione diuinę naturæ ad humanam, diuina natura non eſt minuta, ſed humana eſt exaltata: ergo humana natura magis tracta eſt ad conformitatẽ diuinæ, quã diuina ad conformitatem humanæ: ergo potius debet dici in Chriſto humana natura deificata, quam diuina humanata. Si tu dicas ꝙ denominatio debet fieri a notiori, hoc nõ ſoluit: quia denominatio non ſolũ debet fieri a notiori, ſed etiam a digniori. Si etiam dicas ꝙ eſſe humanatum

prædicat

prędicat habitũ. ſicut dicit tertia opinio, hoc non ſoluit: quia non tantum dicitur humanatus, ſed dicitur factus homo: ergo ſi debemus dicere quòd homo eſt deus, & deꝰ eſt homo, videtur quòd nullum inconueniens ſit dicere hominem eſſe deificatum.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd hoc adiectiuum (humanatũ) non ſolum prædicat habitum, ſed etiã vnionem. Vnde nihil aliud eſt dicere deũ eſſe humanatum, quam carni vnitũ. Hoc autem quòd eſt (deificatũ) & ſi poſſit importare vnionem, importat tamen ſimul ordinem, & anteceſſionem. Deificatum enim cõponitur a deitate, & factum. Vnde deificatum hoc eſt factum eſſe deum. Et quoniã humanitas diuinitatem non antecedit, ideo Dam̃. hanc nõ concedit, hominem eſſe deificatum. Vel dicendũ, quòd Dam̃. non negat ſimpliciter, ſed quòd non eſt ita propria, homo eſt deificatus, ſicut hæc, deus eſt factꝰ homo. Nam ipſe dicit tertio libro. Oportet ſcire, quòd non ſecundũ æſtimationem naturæ, vel confuſionem caro deificata eſt. Tãtum enim valet dicere carnem eſſe deificatam, quantum deitati eſſe coniunctam: ideo nõ negat prædictam locutionem tãquã falſam ſimpliciter, ſed non eſt ita ꝓpria, ſicut & eius cõuerſa. Poſſet etiã vis fieri in hoc quòd dico hominẽ: quia ex parte ſubiecti ſtat pro hypoſtaſi, ex parte vero appoſiti pro forma: non ſic autem hypoſtaſis huius hominis eſt deificata, cũ ſemper fuerit deus, ſic eſt humanata, cum non ſemper fuerit homo: & ſic patet vtraque obiectio.

### Non tamen congruæ dicitur homo dominicus.

Dub. 3 Contra. Videtur, quòd ſit con-
3 cedenda per illud, quòd habetur in libro. lxxxiij. quæſtionum. Monendum eſt vt illa ęterna bona expectentur quæ fuerunt in homine dominico: hoc enim intelligitur de Chriſto. Si tu dicas hoc retractatũ eſſe, obijcitur contra hoc: quia ſuper. j. li. Regum. j. dicit gl. Bedæ. Quis eſt iſte homo niſi homo dominicus? ergo ſi hoc poteſt dici de alijs hominibus, multomagis de Chriſto.

Reſpon. Reſp. Dicendũ, quòd hoc nomẽ (dominicus) ſecundum communem vſum dicitũ dupliciter. ſ. poſſeſſorie, & ſimilitudinarie. Vnde dicitur homo dominicus, qui poſſidetur a domino, vel qui eſt ſimilis domino. Et quia ſecũdũ vtrãque comparationem, diuiſionem dicit, & diſparationem eius de quo dicitur, ad dominum reſpectũ cuius dicitur: cum Chriſtus ſit dominus, nõ eſt concedendum eſſe Chriſtum hominem dominicum: eſt enim ipſe vere dñs. Et ideo hoc retractat Augu. oſtendens, ꝙ poteſt malum generare intellectum. Poſſet tamen ſane intelligi ratione humanæ naturæ q̃ a domino poſſidetur, & domino aſſimilatur, & a domino cauſatur: & ideo ſic retractat Aug. ꝙ hoc modo poteſt habere ſanum intellectum. AD illud vero quod obijcitur de alijs hominibus. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: non enim eſt tanta diſparatio illius hominis ad deum, quanta eſt aliorum hominum.

Artic. 2. AD intelligẽtiam huius partis incidit hic quęſtio circa duo ſecundum duo genera locutionum, quæ in litera exponũtur. Primo quæritur de locutionibus exprimẽtibus ipſam vnionem. Secundo quæritur de locutionibus exprimentibus vnionis prædeſtinationem. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur de hac locutione. Deus eſt homo, & homo eſt deus. Secundo vero quærit̃ de hac Deus factus eſt hõ. Tertio quærit̃ de hac, Homo factus eſt deus.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

**Deus eſt homo, eſt prędicatio ſingularis, non quidem per eſſentiam, nec per cauſam, nec per inhærentiam, ſed per vnionẽ.**

Fundamenta. VTRVM illa propoſitio ſit vera. Deꝰ eſt homo: & ꝙ ſit vera videẽ per illud, quod dicitur in ſymbolo. Deus, & homo vnus eſt Chriſtus. Chriſtus ergo eſt deus, & etiam eſt homo, & eſt vnus: ſed quæcũque dicunẽ de vno, & eodem ſecundum numerum: dicũtur de ſe inuicem: ergo deus eſt homo, & homo eſt deus. Item. Bernar. in. v. lib. ad Eugenium. Tantam, & tã expreſſim vim vnionis in ſe præfert ea perſona, qua deus, & homo vnus eſt Chriſtus, vt ſi duo de ſe prædices, non erres. Item. Sicut ſuperius oſtẽſum fuit, illa vnio terminatur ad vnitatem pſonalem, ſiue hypoſtaſim: ſed quotienſcunque aliqua duo vniũtur in ſuppoſito, de ſeinuicem in concretione prædicanẽ: ergo ſicut deus nominat diuinam naturã in concretione, & homo ſimiliter, videtur quòd ibi ſit mutua prædicatio, vt dicatur homo deus, & deus homo. Item. Medium quod optime iungit extrema, & vtrumque extremorum cõparatur ſm habitudinem ſubijciendi, & prædicandi. Si ergo Chriſtꝰ perfectus mediator eſt inter deum, & hominẽ: ergo deus, & homo talem habent habitudinem reſpectu eiuſdem: ſed quæ talem habẽt habitudinẽ reſpectu eiuſdem dicuntur neceſſario de ſeinuicẽ: ergo homo prædicaẽ de deo, & deus de homine.

Ad opp. Sed cõtra. Maior eſt vnitas perſonarum diuinarum in diuina natura, quã ſit naturarũ in Chriſto in vna perſona: quia ſicut dicit Bernar. Illa vnitas arcem tenet ſuper omnes vnitates: ſed ratione vnitatis naturæ non conuenit dicere, ꝙ vna perſona ſit altera: ergo ratione vnitatis perſonæ non conuenit dicere, quòd deus ſit homo, & quòd homo ſit deus. Item. Magis conueniunt eã, quæ ſunt eiuſdem generis, & vniuntur in natura, & perſona, quàm quæ ſunt diuerſorum generũ, & vniuntur in perſona tantum: ſed anima, & corpus ſunt in genere ſubſtãtiæ, & vniũtur in vno homine, qui eſt eiuſdẽ naturæ, & vnius perſonæ: diuinitas autem, & humanitas non ſunt eiuſdem generis, nec vniuntur in vnitatẽ naturæ, ſed ſolum in vnitatẽ perſonæ: ergo cum hæc ſit falſa, Anima eſt corpus, & econuerſo: ergo & hæc, Homo eſt deus, & deus eſt homo. Item. Cum dicitur deus eſt homo, aut homo prædicatur de deo, & de Petro vniuoce, aut æquiuoce. Si vniuoce: ergo aliqd eſt vniuocum creatori, & creaturæ, quod eſt impoſſibile. Si æquiuoce: ergo non videtur Chriſtus homo ad genus hominum pertinere, ex quo homo de ipſo, & alijs nõ dicitur vniformiter. Item. Cum dicitur deus eſt homo, aut homo prædicatur per ſe, aut per accidens. Si per ſe: & quod prædicatur per ſe, dicitur de quolibet ſuppoſito: ergo quælibet perſona diuina eſt homo. Si per accidens: ergo videtur quòd aliquid accidat deo, qđ omnino falſum eſt, ſicut probatum eſt in primo lib. Item. Cum dicitur deus eſt homo, aut homo prædicatur de deo abſolute, aut relatiue. Si abſolute: ergo dicitur de tribus: quia noĩa abſoluta dicunẽ de tribus, ſicut vult Augu. & hæc dicunt ſubſtantiam. Si ſecundum relationem: ſed omne relatiuum dicitur reſpectu alicuius: ergo homo dicitur reſpectu alicuius: ſed hoc eſt plane falſum: ergo non videẽ, quòd homo aliquo modo prædiceẽ de deo. Item. Si homo prædicatur de deo, aut eſt in plus, aut in minus, aut in æque. Si in minus: ergo quilibet homo eſt deus, & non conuertitur. Si in plus: ergo quilibet qui deus eſt, homo eſt. Si in æque: ergo redit incõueniẽs. Itẽ. Hoc nomen (deus) aut ſupponit pro perſona filij, aut non. Si ꝑ perſona filij ſupponit, eadem ratione & pro perſona patris; ergo ſi hæc eſt vera pro ꝑſona filij, Deus eſt homo, & hæc pro perſona patris, Deus non

eſt

eſt homo. Si vero non ſupponit pro perſona filii: ergo cum in illa perſona facta ſit vnio, prædicta locutio erit ſimpliciter falſa. Item. Plus diſtant deus, & homo, quã homo, & non homo. Sed deus nũquam facit ꝙ homo ſit non homo: ergo non videtur ꝙ poſſit facere nec per naturã, nec per miraculum, quòd hęc ſit vera, Deus eſt homo. Item. Triplex eſt prædicandi modus. Quod enim prædicatur de altero, aut prædicatur per eſſentiam, aut per inhęrentiam, aut per cauſam. Cum ergo dicitur deus eſt homo, aut prædicatur per eſſentiam: & ſic deus, & homo erit eiuſdem eſſentię, qđ eſt impoſſibile. Aut per inhærentiam: & tunc accidit deo eſſe hominem. Aut per cauſam: & tunc pari rõne poterit dici, ꝙ deus eſt lapis; quia ita eſt cauſa lapidis, ſicut & hominis: nullo ergo modo videtur poſſe concedi, hominem de deo poſſe prædicari.

5 RESP. Dicendum, quòd ſecundum catholicam veritatem abſq; dubio neceſſe eſt concedere hominẽ eſſe deum, & deum hominẽ, ꝓ eo quòd duæ naturæ ibi vnitę ſunt in vnã perſonam: quæ autem in vno ſuppoſito vniuntur, neceſſario de ſeinuicẽ prædicantur, ſi accipiantur concrete, ꝓpter illam maximam, qua dicitur, Quęcunque vni, & eidem ſunt eadẽ, inter ſe ſunt eadem: per quam etiam fundari debet virtus ſyllogiſmi expoſitorij, quod probat Philoſophus in libro priorũ, ca. ſ. quę dicunt de vno, & eodem prædicari de ſeinuicem. Si ergo vnus eſt Chriſtus, qui eſt deus, & homo, neceſſario oportet concedere deum eſſe hominem, & hominem eſſe deum. Et hoc quidem atteſtãtur ſanctorum auctoritates, & cõiter fatentur doctores Theologici. De modo vero prædicãdi diuerſi diuerſimoda ſentiunt. Quidã. n. dicere voluerunt, ꝙ hæc prædicatio non ſit in recto, ſed in obliquo, vt ſit ſenſus. Deus eſt homo, idest, deus habet hominẽ. Et hic modus dicẽdi relabitur ad tertiam opinionem, quæ dixit hominẽ prædicari de deo ſecũdum habitum, quę etiam ſuperius improbata eſt. Manifeſtum etiam eſt ꝙ illud non eſt ſufficienter dictũ: quia ſi diceretur deus eſſe homo. i. habens hominẽ, eadem ratione diceret caro; quia habet carnem & pes, quia habet pedẽ. Ideo alij dicere voluerunt, ꝙ talis prędicatio eſt in recto; veruntamen nec eſt prædicatio formalis, nec cauſalis, nec accidentalis, ſed per identitatẽ; & ſenſus eſt. Deus eſt homo. i. deus eſt ille, qui eſt homo: ille autem qui eſt homo. i. filius dei de deo prædicatur ꝑ prędicationem identitatis. Sed nec adhuc illud plene ſoluit: quia quęlibet implicatio claudit in ſe prædicationem aliquam: & ideo cum dicitur deus eſt ille, qui eſt homo, adhuc contingit quærere de illa implicatione, q̃ eſt ex parte prædicati, ad quam prædicationẽ habet reduci: & tũc vel oportet ire in infinitum implicando, vel oportebit recurrere ad alium modũ prædicãdi. Et propterea ẽ tertius modus dicendi, vt cum dicitur deus eſt homo, hic eſt ſingularis modus prædicandi. Nõ enim eſt talis prædicatio per eſſentiam, nec per cauſam, nec ꝑ inhærentiam, ſicut oſtendebat rõ vltima, ſed eſt prædicatio per vnionẽ. Ideo enim homo prædicatur de deo, quia vnitur ei in vnitatem perſonę: & quoniam hæc vnio eſt ſingularis, non eſt mirum ſi ſingularem modũ exigit prædicandi: & ꝑ hoc patet illud quod vltimo quærebatur: quia talis prædicatio nõ reducitur ad alios modos prædicandi conſuetos, habet tamen in ſe veritatem, ſicut oſtendũt rationes ad hanc partem inductę.

Cõtra hic inſurgit Scotus diſt. ꝓ. q. 1. & ſen. ibi. Tertio videndũ.

AD illud vero quod opponitur, ꝙ propter vnionẽ in natura vna perſona non prædicatur de alia, quãuis illa vnio ſit excellentior: ergo ſic & in propoſito. Dicendum, ꝙ non ſequitur. Vnitas enim trinitatis maior eſt quantum ad rationem ſimilitudinis, & conformitatis, non autẽ quantum ad rationem mutuæ prędicationis, pro eo ꝙ illa quæ conueniunt in vna natura, nõ prædicantur de ſe ita mutuo, ſicut illa quæ concurrunt in vnam perſonam, pro eo quòd natura dicit quid cõmune, hypoſtaſis dicit ſuppoſitũ propriũ, conſequentia autem affirmatiua tenet ab inferiori 6

ad

ad ſuperius,non econuerſo . Vñ cui-
cunque ſubijcitur iſte terminus hõ,
poteſt ſubijci & ille termin⁹ animal:
ſed econuerſo non ſequitur,de quocũ
que prędicatur animal,prædicatur &
homo; ibi eſt enim cõſequens. Ideo
quando vna hypoſtaſis ſubiicit̃ duo-
bus,neceſſe eſt illa ſibiinuicem ſubij-
ci,& ſic per conſequens prædicarij.
Qñ autẽ vna natura dicitur de plu-
8 ribus ,non eſt neceſſe illa de ſeinuicẽ
prædicari. AD illud quod obiicit̃,
quòd anima, & caro concurrunt in
vnam perſonam,& naturam, non ta-
men prędicantur de ſeinuicẽ mutua
prædicatione.Dicendum , quòd non
eſt ſimile duplici ex cauſa. Primo q-
dem : quia concurrunt in vnitatem
naturę,atque perſonæ tanquam par
tes conſtitutiuę,quarũ non eſt prędi-
cari de toto,nec per cõſequens de ſe-
inuicem ; non ſic diuina natura , &
humana , ſicut in pręcedentibus vi-
ſum eſt. Alia eſt etiam ratio: quia ani
ma,& caro ſignificant partes conſti-
tutiuas in abſtractione : deus autem,
& homo non in abſtractione , ſed in
cõcretione ſignificant:& hac de cau
ſa poſſunt de ſeinuicem dici : quãuis
in abſtractione de ſeinuicẽ non præ-
dicentur . Hęc enim eſt falſa, Deitas
eſt humanitas, ſicut hæc, Caro eſt
anima , quamuis iſta ſit vera, Caro
eſt animata. Intelligatur tamen ſane
quod dictum eſt homo ſignificari in
concretione : concretio enim ꝓprie
dicta reperitur in terminis acciden-
talibus. AD illud,qđ opponit̃,ꝙ ſi
homo prædicatur de deo,aut prædi-
catur de dęo vniuoce, aut ęquiuoce.
Dicendum,quòd proprie nec vniuo-
ce,nec æquiuoce. Nõ æquiuoce: quia
non eſt diuerſa hominis ſignificatio
ſecundum quòd dicitur de deo, & de
Martino. Vniuoce non:quia & ſi ho
mo retineat eandem ſignificationem
cũ dicitur de deo,& de Petro: alio tñ
modo cõparatur ad Petrũ,& Paulũ,
alio modo ad deum. Ad Petrum cõ-
paratur prędicatione formali , & eſ-
ſentiali: ad deum vero in vnione per
ſonali : ideo ad neutrum prædictorũ
modorum poſſunt illę duę prædica-
tiones plenarie reduci : licet aliquid
poſſit ibi reperiri de vno prædictorũ
modorum, aliquid de alio . Ad illud 9
quod obijcitur, quòd cum dicit̃ deus
eſt homo, aut prædicatur per ſe , aut
per accidens. Dicendum, quòd neu-
tro modo accipiendo proprie per ac
cidens. Per ſe inquam non prædica-
tur , cum non ſit eſſentialis habitudo
vnius ad alterum. Per accidens non
prędicatur, quia vnum non eſt acci-
dens alterius. Nec illud eſt inconue-
niens ; quia talis modus prædicandi
ſub prędicta diuiſione non habet cõ
prehendi. Poſſet tamen dici ꝙ vniri
humanę naturę ex parte dei non di-
cit accidens , ſed ex parte naturæ aſ-
ſumptæ. Vnde quodammodo talis ꝓ
dicatio poſſet dici per ſe, quodammo
do per accidens. Per ſe,comparando
diuinam naturam ad perſonam , in
qua eſt vnio, de qua ꝑ ſe prędicatur.
Per accidens poſſet dici humanã na-
turam comparãdo ad perſonam, cui
habet vniri per gratiam. Ad illud ꝙ 10
quæritur , vtrum homo prædicetur
abſolute, vel relatiue . Dicendum, ꝙ
dici relatiue eſt dupliciter, vel relatio
ne implicita, vel explicita . Cum er-
go dicitur deus eſt homo, homo prę
dicatur de deo quodammodo abſolu
te, quodammodo relatiue . Abſolute
quantum ad priuationem relationis
intrinſecę : relatiue quantum ad po-
ſitionẽ relations extrinſecæ. Eſt enim
ſenſus, Deus eſt homo .i. deus eſt hu-
manę naturæ vnitus vnitate perſonę,
ratione cuius homo de deo,& de⁹ ha
bet dici de homine. AD illud quod 11
obijcitur , quòd ſi prædicatur homo
de deo , aut prædicatur in plus , aut
in minus , aut in æque. Dicendum ,
quòd quoddam eſt genus prędicatio
nis,in quo prędicatum,& ſubiectum
ſe habent vt excedentia, & exceſſa. Vt
cum dicitur homo eſt albus: & ſic eſt
in propoſito . Nam & ſi homo dicat̃
de aliquo ſuppoſito dei: non tamẽ di
citur de quolibet,nec ecõuerſo: ſicut
non omnis homo eſt albus, nec om-
ne album eſt homo. Ad illud qđ op-
ponitur, quòd ſicut hęc eſt vera pro 12
perſona filij, Deus eſt homo , ita hæc
pro perſona patris eſt vera, Deus nõ
eſt hõ. Dicendum, quòd non eſt ſimi
le: quia

Ad hæc alludit Sco. diſt. ꝓſen. q. 1. ibi. Quarto videndũ, & ibi. Quinto.

le: quia ſicut in primo libro dictum
fuit, iſte termin⁹ (deus) partim habet
naturam termini cõmunis propter
ſuppoſitorum pluralitatem, partim
naturã termini diſcreti propter for-
mam immultiplicabilem, ſcilicet di-
uinitatem. Et ideo quia naturam ha-
bet termini communis, locutionem
poteſt reddere veram pro vno ſuppo
ſito: quia vero naturam habet termi
ni diſcreti: ideo nõ refert ſi præpona
tur, vel poſtponatur ei negatio: vnde
in negatiua negatur ꝑ omnibus ſup
poſitis, quamuis in affirmatiua poſſit
reddere locutionem veram pro vno
ſolo: & ideo hæc eſt falſa, deus nõ eſt
homo: quia prędicatum remouetur
non tantum pro patre, ſed etiam pro
filio: ex hoc neceſſario ſequit̃, quòd
affirmatiua ſibi oppoſita ſit vera, hęc
ſcilicet, deus eſt homo. Vnde ſi quęra
tur, quãta eſt iſta propoſitio, deus eſt
33 homo. Reſpondendum eſt, quòd par
tem habet naturę indefinitę, partem
naturę ſingularis: & hoc propter na
turam termini ſubiecti. Si vero quę-
ratur, in qua materia ſit, vtrum in na
turali remota, vel in contingenti. Di
34 cendum, quòd in materia contingẽ-
ti; quia prædicatum, & ſubiectum, ſe
habent, vt excedentia, & exceſſa: &
ſic eſt in propoſito. Et licet prædicta
propoſitio reduci habeat ad mate
riam illam: ſapit tamen aliquid
de materia naturali propter
hoc: quia quamuis illæ na
turæ quantum eſt de ſe
ſint ad inuicem diſpa
ratæ: per gratiã ta-
mẽ vniõis ſunt
coniunctæ, &
quaſi natu
rales fa-
ctæ.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Deum eſſe factum hominem, cum ipſam incarnationẽ exprimamus, nõ aũt quod deus ſit homo qui (ꝓductus eſt) hũc di cẽdi modũ partim proprie, partim improprie admittimus.**

VTRVM hæc ſit admit
tenda. Deus factus eſt Fundamenta.
homo. Et quòd ſic vi-
det̃ Iohã. j. Verbum ca
ro factum eſt: ſed caro
(vt dicit Aug.) nõ ſtat
ibi pro parte, ſed pro toto homine:
ergo ſi hæc eſt vera, verbum dei factũ
eſt caro, multomagis hęc erit vera,
Deus factus eſt homo. Itẽ. In ſymbo
lo, Incarnatus, & hõ factus eſt. Item.
Aug. Tanta fuit illa vnio, quòd face
ret hominem deum, & deum homi-
nem: ergo ſi vnio illa fecit deũ eſſe
hoĩem, cũ oĩs actiua inferat ſuã paſſi
uã, ergo deus factus eſt hõ. Itẽ. Poſt
incarnationẽ de⁹ eſt hõ, & an incar
nationẽ nõ erat homo: ſed qcunque
modo eſt homo, & prius nõ erat ho-
mo, eſt factus homo: ergo ſi deus eſt
homo, deus eſt factus homo. Item.
Idem eſt humanari quòd hominem
fieri: & hæc ſimpliciter conceditur,
Deus eſt humanatus: ergo ſimpliciter
concedendum eſt, Deus eſt homo fa-
ctus. Sed contra. Mutatum eſſe eſt ſu Ad opp
perius ad factum eſſe. Sed hæc ſim-
pliciter eſt falſa, Deus eſt mutatus:
ergo & illa, deus factus eſt homo.
Item. Factum eſſe præſupponit fieri:
& fieri ponit imperfectionem: ergo
de quocunque eſt dicere factum eſſe,
eſt dice re imperfectionẽ. Sed hoc di
cere de deo eſt falſum: ergo & iſta eſt
falſa, Deus factus eſt homo. Itẽ. Quã
docunque dicitur, hoc fit illud: ter-
minus factionis habet rationem cõ
plementi reſpectu eius, circa quòd fit:
vt cum dicitur, homo fit albus, nota
tur albedo eſſe complemẽtum homi-
nis: ergo cum dicitur, deus fit homo,
notatur fieri complementum dei: ſed
falſum eſt quòd homo aliquod com-
plementum deo tribuat: ergo ꝓdicta

locutio ſimpliciter erit falſa. Itē. Ad
iectiuum ponit rem ſuam circa ſuum
ſubſtantiuum. Sed hoc adiectiuum,
(factus) cum cadit circa ſubiectum,
& p̄dicatum, potius adiacet ſubiecto,
quàm p̄dicato, quod patet: quia dici
tur, verbū eſt factum caro: ergo iſte
terminus (factus) ponit circa diuinū
ſuppoſitum rem ſuam: ergo p̄dicta lo
cutio nominat aliquam factionē cir-
ca deum. Sed hoc eſt falſum, cum nul
la circa deum poſſit eſſe factio, vel in-
nouatio: ergo falſa erit prædicta lo-
cutio. Item. Quandocunque p̄dica-
tur aliquid de aliquo cum determina
tione non diminuente, poteſt p̄dica-
ri ſimpliciter: ſed iſte terminus ho-
mo non diminuit de ratione eius, ꝙ
eſt factus: ergo ſi hæc eſt vera, deus
eſt factus homo: hæc erit vera, Deus
eſt factus. Sed hoc eſt contra ſymbo
lum, quod dicit ꝙ nec ſit factus, nec
15 creatus, ſed genitus.

RESP. Dicendum, quòd cum q̄
ritur de hac locutione, deus factus eſt
homo, iuxta illud quod conſuetum
eſt, p̄dicta locutio multipliciter eſt di
ſtinguenda, ex hoc quòd hoc partici
pium poteſt ponere rem ſup totum,
vel circa alterum extremum abſolu-
te, vel circa vnum extremum in cō-
paratione ad alterum. Si ponat rem
ſuam, ſcilicet ipſam factionem ſuper
totum, vera eſt locutio: & eſt ſenſus.
Deus factus eſt homo. i. factum eſt vt
deus eſſet homo: & hoc quidem factū
fuit in opere incarnationis. Si autem
ponat rem ſuam circa alterum extre
morum abſolute, vtpote circa p̄dica-
tum tunc eſt ſenſus. Deus factus eſt
homo. i. deus eſt homo, qui quidem
factus eſt, ſiue productus: & hoc
quidem verum eſt. Si autem ponat
rem ſuam circa vnum extremum in
comparatione ad alterum, ſic eſt ſen
ſus. Deus factus eſt homo. i. deus fe-
cit ſemetipſum hominem per huma-
nitatis aſſumptionem, ſicut homo fa
cit ſemetipſum doctum per doctri
næ acquiſitionem. Et primus quidē
ſenſus eſt verus, & conſuetus ſecun-
dum ſenſum communem: non tamē
eſt ſecundum locutionum virtutem:
quia hoc participiū quod eſt (fact⁹)

Sco. hunc q. 2. carpit hanc ſolutionē, nō approbās, ſed tamquā prolixam reijciens.

cum ſit maſculini generis, & adiecti-
uum adiectiue tentum non poteſt po
nere rem ſuam circa copulatum: ſed
neceſſario ponit, quantum eſt de vir-
tute ſermonis, circa ſubiectū, vel cir
ca p̄dicatum. Secundus autem ſenſus
eſt quidem verus, & haberi poteſt per
ſermonis virtutem, & proprietatem;
eſt tamen præter vſum communem.
Cum enim dicim⁹, quod deus factus
eſt homo, nō volumus dicere, quòd
deus ſit homo qui productus ſit, ſed
volumus exprimere ipſam incarna-
tionem, ſiue vnionem diuinæ natu-
ræ ad humanam. Tertius vero ſenſus
habetur & ſecundum vſum commu
nem, & ſecūdum locutionis proprie-
tatem: habet tamen in ſe aliquid pro
prietatis, & aliquid improprietatis.
Et hoc patet: quia cū dicitur, iſte fa- 16
ctus eſt bonus, vel hmōi, hoc partici-
piū (fact⁹) tria iportat, videlicet añ-
ceſſionem ex parte ſubiecti, & incep-
tionem ex parte p̄dicati, & tranſmu
tationē ex parte vtriuſque. Quantū
ex vi ſermonis, p eo ꝙ factū eſſe im-
plicat fieri: in pposito aūt eſt reperi-
re anteceſſionē ex parte ſubiecti, &
inceptionē ex parte p̄dicati, ſed nō ē
reperire trāſmutationē in ſuppoſito
dei: & iō (fact⁹) hic cadit a propria ſi
gnificatione q̄tū ad tertiā cōditionē;
nec iportat trāſmutationē, ſed vnio-
nē: nec ſignificat, ꝙ fili⁹ dei ſit ſup-
poſitum tranſmutationis, cum dicit
Deus factus eſt homo, ſed ꝙ eſt ſup-
poſitum naturæ factæ, & ſibi vnitæ.
Licet ergo p̄dictus ſermo quocunque
modo accipiatur aliquā hēat impro-
prietatem: quia tamen veritatem ha-
bet, nihilominus recipitur: quia in
expreſſione fidei noſtræ magis conſi-
deratur ſermonis veritas, q̄ ſermonis
cōgruitas: ea. n. quę ſunt fidei noſtrę
(vt dicit Aug.) melius intelligim⁹, q̄
proferamus. Vnde Gre. dicit quòd
excelſa dei balbutiendo reſonamus.
Concedendus eſt ergo ſermo prędi-
ctus, & rationes quæ hoc oſtendunt:
quia veritatem aſtruunt.

Hęc refellit Scotus hoc in loco. ibi. Et quod aliq dicunt.

17 AD illud quod obijcitur primo in
contrarium, ꝙ mutatum eſſe eſt ſu-
perius ad factum eſſe. Dicendū, ꝙ
verum eſt ſecundum quòd factū eſſe

&

& fieri accipitur proprie: hoc autem
eſt cum dicit tranſmutationem circa
ipſum ſuppoſitum : non ſic autẽ eſt
in propoſito, pro eo ꝙ in incarnatio
nis opere factũ eſt, vt deus ſit homo,
non ſecundum aliquam tranſmuta-
tionem factam in deo, ſed ſecundum
trãſmutationem factam in altero ex-
18 tremo, AD illud quod opponitur,
quòd factum eſſe præſupponit fieri,
& fieri dicit imperfectionem. Dicen-
dum, quòd fieri dicit imperfectionẽ
circa illud, quod dicit mutationẽ. in
præſenti autem non dicit circa deum
mutationem, nec imperfectionẽ, ſed
ſolum circa hominem : nec circa il-
lum ponit imperfectionem præceden
tem tempore, ſed natura: quia ibi ſi-
19 mul eſt fieri, & factũ eſſe. AD illud
quod obijcitur, quòd termin⁹ factio
nis eſt complementum. Dicendum,
ꝙ illud verum eſt quãdo illud quod
notatur fieri circa principiũ, vel ſup-
poſitum, facit aliquã innonationẽ ſe
cundum aliquam proprietatem abſo
lutam : non ſic autem eſt in propoſi-
to : quia ſicut iam dictum eſt, ex par-
te dei non dicit niſi habitudinẽ vnio
20 nis. AD illud quod opponitur, ꝙ
factus, cum ſit participium ponit rem
ſuam circa ſubiectum, vt cũ dicitur,
Verbum eſt factum caro. Dicendum,
quòd & ſi trahat nomen a ſuppoſito:
tamen quia non reſpicit ipſum abſo-
lute, ſed in relatione ad prædicatũ :
ideo non eſt neceſſe ꝙ ponat circa ip
ſum aliquod abſolutum. Ideo ad ve-
ritatem ſufficit, ꝙ circa ſubiectũ po-
natur anteceſſio, & vnio reſpectu p-
dicati. Et hoc quidem reperitur in ꝓ
21 poſito. AD illud quod obiicitur, ꝙ
ille terminus homo non diminuit de
ratione huius, quod eſt factus. Dicen
dum, quòd verum eſt: non tamen li-
cet inferre, Eſt fact⁹ homo: ergo eſt
factus : non propter diminutionem,
ſed ꝓpter denominationis mutatio-
nem. Non enim ſequitur, Ille eſt al-
bus monachus, ergo eſt albus : non
quia diminuat de ratione eius, quòd
eſt albus, ſed quia aliter denominat
album, cum dicitur cum adiuncto, ali
ter cum dicitur abſolute : ſic etiã in
propoſito intelligendum eſt, vt hoc
patet inſpicienti.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Homo factus eſt deus, talis propoſitio poteſt aliquõ admitti ſub hoc ſenſu, qđ qui prius erat homo factus eſt deus poſterius, non tamẽ quod homo ſit deus qui factus eſt.

VTRVM hæc ſit concedenda. Homo fact⁹ eſt de⁹. Et quòd ſic videt. Primo auctoritate Augu. Talis fuit illa vnio, vt faceret deũ hominẽ, & hoiem deũ: ergo ſi fecit hominem deum : homo ergo factus eſt deus. Item. Homo eſt deus, & ante incarnationem non fuit deus, & incarnatio eſt dei operatio : ergo per incarnationẽ homo factus eſt deus. Item. Sicut hæc eſt vera. Deus factus eſt homo : ita eius conuerſa, Homo factus eſt deus : ergo pari ratione ſicut hęc eſt vera, Deus fact⁹ eſt homo: hæc erit vera, Homo factus eſt deus. Item. Hominẽ eſſe deũ eſt verum, aut eſt verum veritate ęterna, aut veritate temporali. Si veritate ęterna: ergo ab æterno verum fuit dicere hominem eſſe deum : ſed hoc eſt falſum : ergo &c. Si veritate temporali : ergo hominem eſſe deum eſt temporale : & omne tale eſt factũ: ergo factum eſt deum hominem eſſe: ergo homo factus eſt deus. Sed contra. Subiectum fieri ſe habet per modum ſubſtantificantis etiam pcedentis ipſum terminum: ſed homo reſpectu dei neutro modo ſe habet ; ergo hæc eſt falſa ſimpliciter, Homo eſt factus deus. Item. Cum dicitur. Homo factus eſt deus, aut homo tenetur ratione ſuppoſiti, vel ratione formæ. Ratione formæ non : quia nõ pdicatẽ deus de homine ratione formæ: ſi ergo eſt verum intelligitur rõne ſuppoſiti, vel hypoſtaſis : ſed hypoſtaſis illa eſt hypoſtaſis filij dei, & illa eſt æterna : ergo de illa eſt falſum ſimpliciter dicere, quòd homo ratione illius ſit factus deus. Item. Quia deus factus eſt homo, deus eſt homo nouus : ergo a ſimili ſi homo factus

Ad opp.

Fundamenta.

eſt

eſt deus, homo eſt deus nouus, ſiue recẽs: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. Item. Cõicatio eſt idiomatum: ergo ſi homo factus eſt deus, deus eſt factus deus: ſed hęc eſt falſa: ergo & prima.

22 RESP. Dicendum, ꝙ prædicta locutio, qua dr̃ homo factus eſt deus, diſtingui habet ꝑ hunc modũ, quo diſtincta eſt ꝑdicta, Deus eſt factus homo: ex eo ꝙ res hui⁹ participij (fact⁹) poni poteſt circa totum, vel circa ꝑdicatum, vel circa vtrũque extremũ. In primo ſenſu locutio eſt vera, & eſt ſenſus. Homo factus eſt deus, id eſt factum eſt vt homo eſſet deus: & hoc quidem verum eſt. Si aũt determinat prędicatũ ſenſus eſt. Homo eſt deus, qui factus eſt: & hoc quidem falſum eſt. Si aũt cadat circa vtrunque extremum, & dicat ordinẽ ſubiecti ad prædicatum: tunc eſt ſenſus. Homo fact⁹ eſt deus. i. qui prius erat homo, fact⁹ eſt deus poſteri⁹: & hoc quidẽ adhuc falſum eſt: quia eſſe hominem nunq̃ anteceſſit in illo ſuppoſito eſſe deum, nec diuinum eſſe aliquatenus inchoatur. Et ſic patet, ꝙ ſi iſta locutio aliquomodo poſſet cõcedi in primo ſenſu, in duobus tamen alijs concedi nõ poteſt, nec debet, Homo fact⁹ eſt de⁹. Vnde hæc magis eſt impropria, Homo factus eſt deus, quàm hæc, Deus factus eſt homo, & rarius inuenitur ſcripta. Si tamen alicubi legatur, vel inueniatur, tunc ſm primum ſenſum eſt accipienda: & per hoc patẽt obiecta ad vtranque partem inducta. Vnde rationes, quæ ad primam partem inducuntur, procedunt ſm primam viam: aliter enim non concluderent, ſicut patet. Rationes vero ad aliam partem inductæ ſm alias duas vias procedunt, videlicet prout participium cadit inter extrema, vel prout determinat prædicatum, ſicut patet aſpicienti.

23 AD illud tamen quod vltimo obijcitur de communicatione idiomatũ. Dicendum, quòd cum dicitur quòd vnio illa facit communicari idiomata, dicendum, quòd ab hac generalitate excipiuntur illa nomina, quæ important vnionem. Vnde non ſequit̃, Diuina natura aſſumpſit humanam naturã: ergo hõ aſſumpſit humanam naturam: ſic nec & in propoſito ſequitur. Cum enim dico hominem eſſe factum deum, dico hominem eſſe deo vnitum: & tale idioma deo non communicatur per vnionem, pro eo quòd ipſa vnio inter vnibilia importat diuerſitatem, & diſtinctionem, & eam præſupponi opportet ad idiomatum cõmunicationem: & ideo talia idiomata vnionẽ importantia nõ ſunt communicabilia. Et per hoc reſponderi poteſt ad vltimum obiectũ, & conſimilia.

CONſequenter quantum ad ſecundum articulum eſt agendum de locutionibus exprimentibus vnionis prædeſtinationem. Et circa hoc quæruntur tria. Primo, vtrum hæc ſit concedenda, Filius dei eſt prædeſtinatus. Secundo quæritur de hac, Filius dei eſt prædeſtinatus eſſe homo. Tertio vero quæritur de hac, Homo prędeſtinatus eſt eſſe filius dei. Artic. 2.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Filium dei eſſe prædeſtinatum non admittunt Theologi propter repugnantiam contradictionis, contrarietatis, & relationis, & ſi hác concedant, Chriſtus eſt prędeſtinatus inquantum homo.

VTRVM filius dei ſit prędeſtinatus. Et ꝙ ſic videtur. Hæc concedit. Filius dei eſt homo ſed omnis homo aut eſt ꝑſcitus, aut prędeſtinatus: ſed filius dei non eſt homo præſcitus, ergo prædeſtinatus. Item. Exceptis vocabulis importantibus vnionem neceſſe eſt eſſe idiomatum communicationem: ſed vocabulum prædeſtinationis vnionem non importat quantum eſt de ſe: ergo cum ille homo ſit prædeſtinatus, & ille homo ſit filius dei, neceſſario ſequitur, quòd filius dei ſit prædeſtinatus. Item. Magis repugnat tem- Ad opp.

porale æterno, q̃ æternũ æterno: ſed
eſſe prædeſtinatũ dicit quid æternũ,
eſſe conceptum: & natum quid tem-
porale: ſed hæc conceditur, Filius dei
eſt natus de virgine: ergo & hæc fi-
lius dei eſt prędeſtinatus. Item. Mitti
non conuenit alicui niſi ex tp̃e, ꝓ eo
ꝙ effectum dicit tp̃alẽ. Sed iſta ſimpli
citer conceditur, Filius dei eſt in car-
nẽ miſſus: ergo multo magis iſta con
cedi debet. Filius dei eſt prædeſtina-
tus. Item. Prædeſtinatio nõ eſt aliud,
quam præparatio gratiæ in præſenti,
& gloriæ in futuro: ſed filio dei Chri
ſto collata fuit gratia, & gloria ĩ tp̃e,
& præuiſa ſibi cõferri ab æterno: ſed
cuicũque conuenit diffinitio, conue-
nit & diffinitum: ergo neceſſe eſt filiũ
dei concedere eſſe prædeſtinatũ. Itẽ.
Hæc eſt vera, Filius dei eſt ꝑdeſtinat⁹
ſm ꝙ hõ: ſed iſta determinatio (hõ)
non diminuit aliquid circa ſubiectũ:
ergo ipſa ſubtracta licet inferre filiũ
dei ſimpliciter eſſe ꝑdeſtinatũ: cũ ergo
ad verũ non ſequatẽ niſi verum, vr̃ ꝙ
locutio prædicta. ſ. Filius dei eſt præ
deſtinatus tanq̃ vera ſit cõcedenda.

Fundamenta.

Sed cõtra. Origenes, Prædeſtinatur,
qui nondum eſt, hæc verba dicuntur
propter illos, qui in vnigenitum dei
impietatem loquuntur. Putant. n. eũ
inter illos connumerandum eſſe, qui
antequam fierent prędeſtinati ſunt,
vt eſſent: ergo impium eſt dicere filiũ
dei eſſe prædeſtinatum. Item. Super il
lud. Roma. 8. Et quos prędeſtinauit,
hos & vocauit, glo. Prędeſtinauit nõ
exiſtentes, vocauit ante auerſos: ſi er-
go prædeſtinatio eſt non exiſtentis,
& filius dei ſemper exiſtit, nunquam
videtur prædeſtinatus eſſe. Item. Præ
deſtinatio de ratione nominis dicit
anteceſſionem prædeſtinantis ad prę
deſtinatum: ſed filium dei nihil ante-
cedit cum ſit æternus: ergo nullo mo
do conuenit ei inter prædeſtinatos
cõnumerari. Itẽ. Nullus ſemetipſum
prædeſtinauit. Sicut enim alius eſt,
qui creatur, alius eſt qui creat: ſic &
qui prędeſtinat, & qui prędeſtinatur.
Sed oẽs quotquot ꝑdeſtinãtur, a filio
dei ꝑdeſtinant: ergo iſta nullatenus eſt
cõcedenda, Filius dei eſt ꝑdeſtinatus.

24 RESP. Dicendũ, ꝙ quãuis hæc
ſit concedenda, Chriſtus eſt prædeſti
natus, pro eo ꝙ Chriſtus nominat
hypoſtaſim in duab⁹ naturis: & hęc,
Chriſtus eſt prædeſtinatus inquantũ
homo ratione determinationis ad-
iunctæ: hęc tamen non recipitur cõ-
muniter, Filius dei eſt prędeſtinatus.
Et ratio huius eſt propter repugnan 25
tiam intellectuum, quæ quidẽ inueni
tur inter ſubiectum, & prædicatũ. Re
peritur aũt ibi triplex repugnantia.
Nam vocabulum (prædeſtinatus) cir
ca prædeſtinatum tria importat, vi-
delicet habitudinem effectuum reſpe
ctu cauſæ, acceptationem per donum
gratiæ, & inchoationem quantum ad
eſſe naturæ. Et primum intellectũ ha
bet, quia deſcendit a verbo paſſiuo.
Secundum vero intellectum habet,
quia deſcendit ab actu dicente ordi-
nationem ad finẽ. Tertium intellectũ
habet, quia cõponitur a præpoſitio-
ne dicente anteceſſionẽ, ſicut ab hac
præpoſitione Præ. Econtra filius dei
dicit illam perſonã, vt cauſam, nõ vt
effectum. Dicit etiam illam perſonam
prout competit illi filiatio per natu-
ram, nõ per gratię donum. Dicit etiã
illam perſonam, vt æternam, non vt
habentem initium: & ſic expreſſe eſt
repugnantia intellectuũ inter ſubie-
ctum, & prędicatum. Et poteſt iſta re
pugnantia reduci ad triplex genus
oppoſitionis, videlicet contradictio
nis, contrarietatis, & relationis. Et ꝓ-
pter hanc triplicem repugnantiã nõ
admittunt Magiſtri prædictam locu
tionem. Vnde concedendæ ſunt ra-
tiones, quę ſunt ad partem iſtam. 26

AD illud quod obiicitur in con
trarium. Primo quòd hęc concedi-
tur, Filius dei eſt homo. Dicẽdum, ꝙ
non eſt ibi repugnãtia intellectuum,
imo potius conſonantia: homo. n. no
minat naturam habilem ad vnionẽ:
non ſic aũt hoc prædicatum, prędeſti
natum. Et ideo non ſequitur ex hoc,
ꝙ ſi filius dei eſt homo, ꝙ ꝓpter hoc
ſit pręſcitus, vel prędeſtinatus, niſi ad
datur ei, ſm quòd homo. AD illud 27
quod obiicitur, quod communicatio
idiomatum eſt in oĩbus, exceptis no-
minibus vnionem importãtibus. Di-
cendum, quòd non ſolum ſunt illa
excipienda

excipienda nomina,ſed etiam voca-
bula illa,ex quibus conſurgit intelle
ctuũ repugnantia: & tale eſt vocabu
lum prędeſtinationis,& conſimilia,
ſicut melius manifeſtabitur infra diſ.
11.vbi quęritur,vtrum hęc ſit con-
28 cedenda:Filius dei eſt creatura. AD
illud vero quod obijcitur,quòd ma-
gis repugnat tẽporale æterno, quàm
ęternum ęterno. Dicendũ,ꝙ verũ eſt
de eo ꝙ eſt pure ęternũ. De eo aũt qđ
eſt ſic æternũ,ꝙ de ſuo primario in-
tellectu dicit,& notat aliquid tpale,
non hẽt veritatẽ, maxime qñ ſic im-
portat illud tpale, qđ directe hẽt op-
poſitionẽ ad æternũ,ſicut eſt hoc par
29 ticipiũ ꝑdeſtinatus. AD illud qđ obr
de miſſione, ꝙ quamuis ſit tpale:ta-
men conceditur filius dei eſſe miſſus.
Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia &
ſi(mittu) dicat quid tẽporale: tamen
illud temporale nõ dicitur poni cir
ca diuinam perſonam, ſed circa ali-
quid creatum. Circa vero diuinam
perſonam ponit ſolam emanationẽ:
ſed prædeſtinatio circa ipſum pręde
ſtinatum triplicem ponit intellectũ,
qui repugnat pſonæ æternæ: & ideo
quãuis ſane poſſet concedi, Filius dei
eſt miſſus:non tamen ſane poteſt cõ-
30 cedi,Filius dei eſt prædeſtinatus.AD
illud quod opponitur,quòd filio dei
pręparata fuit gratia in pręſenti, &
gloria in futuro. Dicendum,quòd &
ſi Chriſto præparata fuit gratia ra-
tione humanæ naturæ, non tamen
ratione diuinæ. Et ideo ſicut prima
locutio negatur cum dicitur, Filius
dei eſt prædeſtinatus,niſi addatur de
terminatio ſm quam,& ratione cuiꝰ
attendatur ipſa pręeſtinatio:ſic ne-
ganda eſt alia locutio,in qua ponitur
prędeſtinationis diffinitio,niſi adda
tur hęc determinatio, ſm quòd ho-
31 mo. AD illud vero quod obiicitur,ꝙ
hæc determinatio (ſm quòd homo)
non diminuit. Dicendum, ꝙ quãuis
non diminuat de ratione prędeſtina
tionis:facit tamen quòd prędeſtina-
tio ponit rem ſuam circa hypoſtaſim
Chriſti ratione humanæ naturę,non
ratione diuinæ:& ſic tollit repugnã
tiam intellectuum. Cum autem ſim-
pliciter infertur,& dicitur,Filius dei
eſt prædeſtinatus, cum filius dei de-
nominet perſonam Chriſti ſm diui-
nam naturam tantum, eſt ibi repu-
gnantia intellectuum.Et ideo non tẽ
net ille proceſſus:non quia ibi eſt pa
ralogiſmus ſm quid,& ſimpliciter,
ſed quia ibi eſt paralogiſmus ſm ac-
cidens. Quod enim conuenit Chri-
ſto ratione humanæ naturę,eſt extra
neum ratione diuinę.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Filius dei prædeſtinatus eſt eſſe homo,poteſt habere bonũ ſenſum, & poteſt admitti.i.filius dei pręuiſus eſt eſſe homo, non antequam filius dei eſſet,ſed antequam eſſet homo.

VTRVM illa ſit vera, Fundamenta.
Filius dei prædeſtinatus eſt eſſe homo. Et ꝙ
ſit vera videtur.Primo
per Magiſtrum in lite-
ra,qui dicit eam ſm quamlibet triũ
opinionum eſſe concedendam.Item.
Hoc ipſum videtur ratione: Tantum
repugnat,vel amplius filio dei homi
nem fieri,quantum prædeſtinari:ſed
hęc conceditur, Filius dei eſt factus
homo:ergo & hæc,Filius dei eſt præ
deſtinatus eſſe homo.Item.Prophe-
tia illa,qua dicitur Eſa. 7. Ecce virgo
concipiet,dicitur eſſe prophetia prę-
deſtinationis:ergo quòd verbum ca-
ro fieret ſicut ex tempore fuit prophe
tatum,& impletum,ita & ab æterno
prædeſtinatum:ergo ſicut ex tẽpore
factus eſt homo,ita & ab æterno præ
deſtinatus eſt eſſe homo. Item, Fi-
lius dei eſt homo aut per gratiã, aut
per naturam.Nõ per naturam:ergo
per gratiam.Sed oĩs grã,quæ dat ali-
cui ex tpe pręordinata fuit,& ꝑpara
ta ab æterno.Sed hoc non eſt aliud,
quàm prędeſtinari: ergo videtur, ꝙ
hæc, Filius dei eſt prædeſtinatus eſſe
homo,ſit concidenda.Sed cõtra.Pręde- Ad opp.
deſtinatio eſt reſpectu grę,& gloriæ,
non reſpectu naturæ: ſed eſſe homi-
nem dicit prædicatum naturale, non
donum gratuitum:ergo reſpectu il-
lius nullus debet dici prędeſtinatus.

Item. Neceſſario ſequitur, Iſte prꝛde
ſtinatus eſt habere gratiam, & gloriā:
ergo eſt prędeſtinatus: ergo ſimiliter
ſequitur, Filius dei eſt prędeſtinatus
eſſe homo: ergo eſt prędeſtinatꝰ: ſed
hæc eſt neganda, Filius dei eſt prꝛde
ſtinatus, ſicut oſtenſum eſt ſupra: er-
go, &c. Item. Prædeſtinatio dicit an
teceſſionem non ſolum reſpectu ter-
mini, ſed etiam reſpectu predeſtinati.
Sed quãuis diuina præuiſio præceſſe-
rit humanam naturam: non tamen
pręceſſit diuinam perſonam: ergo ſi-
ue dicatur abſolute, ſiue reſpectu hu-
manæ naturę, negandum eſt filiũ dei
eſſe prędeſtinatum: ergo falſa eſt præ
dicta locutio, ſcilicet, Filius dei præ-
deſtinatus eſt eſſe homo. Item. Qui-
cumque prędeſtinatur, ad aliquod
donum gratuitum pręparatur: ſed fi-
lius dei cum factus eſt homo, nulla
fuit facta gratia illi perſonæ filij dei,
ſed ſolummodo generi humano: er-
go videt, quòd nullo modo filio dei
competat iſta prędeſtinatio.
32 RESP. Dicendum, quòd cũ hoc
participiũ (prædeſtinatus) dicat an
teceſſionem, tripliciter poteſt eã im-
portare, vel reſpectu ſubiecti, vel re-
ſpectu prędicati, vel reſpectu totius
copulati. Si enim importat anteceſſio
nem reſpectu ſubiecti, tunc eſt ſenſus,
Filius dei eſt prędeſtinatꝰ eſſe homo,
ideſt filius dei ante præuiſus eſt eſſe
homo, quàm eſſet filiꝰ dei: & hoc mo
do falſa eſt prędicta locutio. Si autem
importat anteceſſionem reſpectu pręę
dicati, tunc eſt ſenſus, Filius dei prę-
uiſus eſt eſſe homo, ideſt cognitus, vel
præuiſus fuit eſſe homo, nõ antequã
filius dei eſſet, ſed antequam eſſet ho
mo. Si aũt importat anteceſſionem re
ſpectu totius dicti, tunc eſt ſenſus. Fi-
lius dei eſt predeſtinatus eſſe homo,
ideſt prędeſtinatum eſt vt filius dei
ſit homo. Sic ergo poteſt eſſe triplex
ſenſus prędictę locutionis: & vnus
quidem falſus eſt, duo autem ſequen
tes ſunt veri: & quantũ ad iſtos duos
ſenſus ſubſequentes recipitur prędi-
cta locutio ab omnibus opinionibꝰ,
vt Mgr̄ dicit in lit. Et ideo ſm hũc ſen
ſum concedendũ eſt ipſam eſſe verã.
33 A D illud vero quod primo obii-
citur in contrarium, quòd prędeſti-
natio eſt reſpectu gloriæ, & gratiæ,
non reſpectu naturę. Dicendũ, quòd
cum vocabulum prędeſtinationis p̄
ſe profertur, claudit in ſe intellectum
gratiæ, & gloriæ, vtpute cum dicitur
aliquis eſſe ſimpliciter prędeſtinatus:
cum autem additur ei determinatio
exterior, ſolũ retinet intellectũ prin-
cipalis ſignificati, videlicet præordi-
nationis, ſiue præuiſionis. Vnde cũ
dicitur, Iſte eſt prædeſtinatus habere
gratiam, & gloriam, prædeſtinatus
tantum valet ibi, ſicut pręuiſus. Et eſt
ſimile cum dicitur, Cede: per ſe tantũ
valet quantum, locum da: ſed cum di
citur, Cede locum, cede habet ſolum
intellectum alterius: & ideo cũ dicit̃,
Filius dei prædeſtinatꝰ eſt eſſe homo,
prædeſtinatus ſolum importat præ-
uiſionem, vel ordinationem, & ideo
importat ſolum generalem ſignifica-
tionem. Poſſet tamen dici, quòd etſi
eſſe hominem de filio dei prædicet eſ
ſe naturale, concernit tamen gratiam
vnionis: & ideo tale prædicatum nõ
exit extra rationẽ prædeſtinationis.
A D illud quod opponitur. Si eſt p̄- 34
deſtinatus eſſe homo, quòd eſt præde
ſtinatus. Dicendum, quòd non ſequi
tur: quia cum prædeſtinatus ponitur
inter ſubiectum, & prædicatum, po-
teſt dicere anteceſſionem tam reſpe-
ctu vnius, quàm reſpectu alterius: ſed
cum per ſe prædicatur, dicit anteceſ-
ſionem reſpectu ſubiecti. Et ideo non
ſequitur, Filius dei eſt prædeſtinatus
eſſe homo: ergo eſt prędeſtinatus. Si-
cut non ſequitur, Filius dei eſt præde
ſtinatus ſm quòd homo: ergo eſt prę
deſtinatus. Nec eſt ſimile de aliis, qui
prædeſtinãtur ad gratiam, & gloriã:
quia in eis prędeſtinatio non tantũ-
modo dicit anteceſſionem reſpectu
eius, ad quod prędeſtinatur, ſed etiã
reſpectu eorum, qui prędeſtinantur:
non ſic autem eſt in propoſito. A D 35
illud quod tertio obiicitur, quòd p̄de
ſtinatio dicit anteceſſionem reſpectu
prædeſtinati. Dicendum, quòd verũ
eſt quando ſimpliciter, & per ſe de
aliquo dicitur. Sed quando in cõpa-
ratione dr̄ ad prædicatum aliquod,
tunc poteſt dicere anteceſſionem re-
ſpectu

ſpectu illius prædicati: & hoc modo dicit in propoſito: & ideo non cogit illa obiectio. AD illud quod obr vlti
36 mo, ꝙ quicũque prædeſtinatus eſt, fit aliqua gratia ei. Dicendum, ꝙ prædeſtinatio reſpectu eius importat grãæ collationem, reſpectu cuius importat anteceſſionem: cum aũt dr filius dei prędeſtinatus eſt eſſe homo, non conceditur ſm quòd prædeſtinatio importat anteceſſionem reſpectu ſubiecti, ſed ſolum ſecundum quòd importat anteceſſionem reſpectu prædicati. Et ideo non notatur, ꝙ aliqua gratia fiat ipſi filio dei, ſed filio hominis: & hoc quidem verũ eſt: & ideo illa obiectio, & cæteræ præcedentes non currunt niſi ſm illum ſenſum, ſm quẽ prædicta locutio nõ recipit.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Homo prędeſtinatus eſt eſſe filius dei, eſt ſermo rectus, quia ſenſus eſt, quòd prædeſtinatũ eſt hominem eſſe filium dei.

Fundamenta.

HOMO prædeſtinatus eſt eſſe filius dei. Vtrum ſit concedẽda. Et ꝙ ſic videtur Roman. j. Qui prædeſtinatus eſt filius dei in virtute. Sed hoc dicitur aut de filio hominis, aut de filio dei: ſed nõ de filio dei: ergo de filio hominis. Itẽ. in glo. Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat in carne filius Dauid, eſſet in virtute filius dei: ſed Ieſus nominat illum hoĩem: ergo homo ille eſt prædeſtinatus eſſe filius dei. Item. Quanto maior eſt gratia, tanto maior ſm illam debet attendi prædeſtinatio: ſed gratia vnionis, per quam homo ille factus eſt dei filiꝰ, maxima fuit, quæ ſimul in ſe continuit grãm, & gloriam. Si ergo homo præuiſus eſt filius dei eſſe per gratiam illam, videtur quòd prædeſtinatus eſt eſſe filiꝰ dei. Item. Prædeſtinatio nõ attribuitur filio dei propter anteceſſionem, quæ quidem non conuenit filio dei ſm ꝙ deus: ſed talis anteceſſio bene competit homini ſm ꝙ homo: ergo rectè videtur quòd competat ſibi prędeſtinatio: ergo ſi non tñ datur illi homini gratia, per quam ſit beatus, ſed etiam per quam ſit filius dei, videtur ꝙ hæc ſit concedenda. Homo eſt prædeſtinatus vt ſit filius dei. Sed contra. Si homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei: ergo filius dei eſt prædeſtinatus eſſe filiꝰ dei: ſed hæc eſt falſa: ergo & illa, ex qua ſequitur: ſequitur aũt ex hac, Homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei: ergo &c. Item. Prędeſtinatio non eſt niſi perſonæ: ergo ſi homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei, aliqua perſona eſt prædeſtinata eſſe filius dei. Aut ergo perſona creata, aut increata. Sed nõ perſona creata: quia talem nõ eſt reperire in Chriſto: ergo increata: ſed perſonę increatæ non conuenit prędeſtinari: ergo videtur quòd non debeat recipi prædictus ſermo iſte, ſcilicet, Homo eſt prędeſtinatus eſſe filius dei. Itẽ. Quicumque eſt prędeſtinatus antecedit illud, ad quod prædeſtinatur tempore, aut natura: ſed homo nec tempore, nec natura antecedit filium dei: ergo videtur quòd ſermo prędictus nõ debeat concedi. Item. Cũ dicitur homo eſt prędeſtinatus eſſe filius dei, aut hoc intelligitur ſm ꝙ homo, aut ſm ꝙ deus: non ſm ꝙ deus, hoc conſtat: ergo intelligitũ ſm ꝙ homo. Sed quicũque eſt nunc prędeſtinatus, ab æterno fuit prædeſtinatus: ergo ſm ꝙ homo fuit ab æterno prædeſtinatus eſſe filiꝰ dei: ſed iſte terminꝰ (homo) ſupponit verbo de pterito: ergo ſupponit pro præterito: ergo ſi aliquis ab æterno fuit prędeſtinatus eſſe filius dei, ab æterno aliquis fuit homo, ſed hoc eſt falſum: ergo & primum.

Ad opp.

RESP. Dicendum, ꝙ iſta locutio 37
diſtingui habet per eum modum, per quem diſtincta fuit prius poſita, ex eo videlicet ꝙ hoc participium (prędeſtinatus) poteſt dicere anteceſſionẽ reſpectu ſubiecti, vel reſpectu prędicati, vel reſpectu totius copulati. Si dicat anteceſſionẽ reſpectu ſubiecti, vera eſt locutio: & eſt ſenſus: Homo antequam eſſet homo, præuiſus eſt eſſe filius dei. Si autem notet anteceſſionem reſpectu prędicati, falſa eſt locutio. Eſt enim ſenſus: Homo pręuiſus

uiſus eſt eſſe filius dei, antequam fili⁹
dei eſſet. Si autem notet anteceſſionẽ
reſpectu totius copulati, eſt vera. Eſt
enim ſenſus. Homo prædeſtinatus
eſt eſſe filius dei. i. prędeſtinatum eſt
vt homo ſit filius dei. Et iſte ſenſus eſt
ab omnibus opnionibus receptus: &
ideo ſm communem locutionem cõ
cedi poteſt prædictus ſermo. Et con-
cedendæ ſunt rõnes, quæ hoc oñdũt.
38 AD illud vero quod primo obii
citur in contrarium, ꝙ ſi homo eſt
prædeſtinatus eſſe filius dei, ꝙ tunc
filius dei eſt prædeſtinatus eſſe filius
dei. Dicendum, ꝙ non ſequitur, quia
ſicut prædictum eſt, quantum ad vo
cabulum prædeſtinandi non eſt cõ-
municatio idiomatũ, imo eſt ſophiſ-
ma ſm accidens in prædicto proceſ
ſu: non enim ſequitur, Diuina ꝓuiſio
præcedit Chriſtũ ſm ꝙ eſt filius vir-
ginis: ergo etiam ſm ꝙ eſt filius dei.
39 AD illud quod obiicit, quòd præde-
ſtinatio eſt reſpectu perſonæ. Dicen-
dum, quòd & ſi ſit ratione perſonæ:
non tamẽ eſt ratione perſonalitatis,
ſed alicuius naturæ. Et ideo nõ opor
tet ad hoc ꝙ ſermo habeat veritatẽ,
prædeſtinationem antecedere perſo-
nam ſimpliciter: ſed ſufficit ſi antece
dat eam ratione alicuius naturæ.
Et ideo cum dicitur, Homo eſt præde
ſtinatus eſſe filius dei, non intelligit,
quòd illa perſona ſit ꝓdeſtinata niſi
ratione humanæ naturæ. Cum vero
dicitur, quòd perſona æterna nõ eſt
prædeſtinata. Dicendum, quòd verũ
eſt ſm ꝙ eſt æterna: poteſt tamen ei
conuenire ratione naturæ temporali
ter aſſumptæ. AD illud autem quod
40 obiicitur, ꝙ prędeſtinatus antecedit
illud, ad quod ꝓdeſtinat. Dicendũ, ꝙ
verum eſt, & illud non habet inſtan
tiam quando prædeſtinatio accipi-
tur proprie reſpectu gratię, & glorię.
In propoſito autem nomen prædeſti
nationis extenditur ad ſtandum ꝓ
pręuiſione ratione determinationis
adiunctæ, ſm quòd in præcedenti ꝓ
blemate viſum eſt. Poſſet tamen dici,
quòd prędictum verbum intelligen
dum eſt, quando vocabulum prędeſ-
ſtinationis dicit anteceſſionem non
ſolum reſpectu ſubiecti, ſed etiam re
ſpectu prædicati: ſic autem non eſt in
propoſito. Oportet etiam intelligere
re de re, ad quam quis prędeſtinatur:
ſed in comparatione ad ipſum quod
prædeſtinatur: Non enim oportet ꝙ
ille, qui prędeſtinatur ſit ante gra-
tiam, vel gloriam ſimpliciter, ſed ſo-
lum ſm ꝙ eſt in eo: & ſic non habet
inſtantiam in propoſito. Nam & ſi
filius dei præcedat hoiem; tamen nõ
prius ineſt homini, quàm homo ſit:
imo per naturam prius eſt humani-
tas, q̃ vniretur perſonæ verbi. AD il- 41
lud quod obiicitur, vtrum homo ſit
prædeſtinatus eſſe filius dei, aut ſm
quòd eſt deus, aut ſecundum quòd
eſt homo. Dico, quòd ſecundum ꝙ
homo: & ſic fuit ab æterno. Nec va-
let: ergo ſupponit pro ꝓterito. Hoc
enim intelligitur de verbo pręteriti
temporis, quod non habet vim am-
pliandi ad futurum. In his enim quę
habent vim ampliandi ad futura,
pro eo quòd claudũt in ſe actum de
futuro, prędicta regula non habet
locum. Et ſic eſt in propoſito, quia
prædeſtinatio connotat præſcientiã
alicuius futuri; & ideo non oportet
iſtum terminum (homo) reſpectu ta
lis prædicati ſupponere pro prętéri-
tis. Alia eſt etiam ratio, quare am-
pliat ad omne tempus: quia præ-
deſtinatio, non ponit rem ſuam in
prædeſtinato, ſed in prędeſtinan-
te; ſicut laus non in laudato, ſed in
laudante; & ideo ſicut laus non eſt
tantum de præſenti, ſed etiam de prę
terito, & futuro; ita & prædeſtinatio
præterita poteſt eſſe de eo, quod
eſt futurum; & iſta clare-
ſcunt melius per ea,
quæ in primo
lib. dicta
ſunt.

AN

## AN DIVINA NATVRA DEBEAT dici nata de virgine.

## DISTINCTIO VIII.

POſt prædicta inquiri debet vtrū de natura diuina cōcedēdū ſit, ꝙ de virgine ſit nata: ſicut dicit̃ in virgine incarnata, Et videtur vtique non debere dici nata de virgine, cum non ſit nata de patre. Quæ enim res nō eſt de patre genita, non videtur de matre nata: ne res aliqua filiationis nomen habeat in humanitate, quæ illud non teneat in diuinitate. Videtur tamen poſſe probari, quòd ſit nata de virgine: quia ſi hoc eſt naſci deum de virgine, ſ. hominem aſſumere in vtero virginis, cum natura diuina ſuperius dicta ſit hominem aſſumpſiſſe, videtur debere dici nata. De hoc Auguſt. in lib. de fide ad Petrum ſic ait: Natura æterna atque Diuina non poſſet temporaliter concipi & naſci ex natura humana: niſi ſecundum ſuſceptionem veritatis humanæ veram temporaliter cōceptionem & natiuitatem ineffabilis in ſe diuinitas accepiſſet. Sic eſt deus æternus veraciter ſecundum tempus & conceptus & natus ex virgine. Iſta authoritate videtur inſinuari quod natura diuina ſit nata, & concepta de virgine Sed ſi diligenter notentur verba, potius de perſona agi intelligitur: quæ ſine dubitatione & de patre & de matre nata eſſet dici debet.

Qualiter per vnionem diuerſarum naturarū in Xp̄o fiat cōmunicatio idiomatū & proprietatum reſpicientium naturam.

Ca. 2 ante medium.

### De gemina Chriſti natiuitate, qua bis natus eſt.

QVAERI autē ſolet, vtrum debeat dici Chriſtus bis genit' vt dicitur dei & hominis filius. Ad quòd dici poteſt, Chriſtum bis natum eſſe: duaſque natiuitates habuiſſe. Vnde Aug. in lib. de Fide ad Petrum, Pater deus de ſua natura genuit filium deum ſibi coæqualem & coæternnm. Idem quoque vnigenitus deus ſecundo natus eſt, ex patre ſemel, ex matre ſemel. Natus eſt enim de patre dei verbum: natus eſt de matre verbum caro factum. Vnus ergo atque idem dei filius natus eſt ante ſecula, & natus in ſeculo: & vtraque natiuitas vnius eſt filij dei, diuina ſcilicet & humana. De hoc etiam Ioan. Dam. ait: Duas ergo Chriſti natiuitates veneramur: vnam ex patre ante ſecula, quę eſt ſuper cauſam & rationem & tempus & naturam: & vnam, quæ in vltimis temporibus propter nos, & ſecūdum nos & ſuper nos: propter nos, quia propter noſtram ſalutem: ſecundum nos, quia natus eſt homo ex muliere, & tempore conceptionis ſcilicet nouem menſium: ſupernos, quia non ex ſemine ſed ex ſpiritu ſancto & ſancta virgine ſupra legem conceptionis. Ex his manifeſte apparet Chriſti duas eſſe natiuitates, eundemque bis natum fore.

Ca. 2 non longe ab initio capitis.

Lib. 3 c. 7 in medio capitis.

Qualiter per vnionem diuerſarum naturarum in Chriſto fiat communicatio idiomatum, & proprietatum reſpicientium naturam.

# DISTINCTIO VIII.

## Poſt prędicta inquiri debet &c.

Expoſitio. SVpra egit Magiſter de incarnatiōe verbi quā tum ad vnionem naturarum, & quantum ad vnionis modū. In hac parte intendit agere quantum ad cōmunicationem idiomatum, & ꝓprietatum. Et diuiditur hæc pars in duas

Diuiſio. partes, in quarum prima agit de communicatione idiomatum reſpicientium naturā. In ſecunda de cōmunicatione proprietatum, & idiomatum reſpicientium perſonā. infra diſt. x. Solet etiam a quibuſdā inquiri. Pars prima diuiditur in duas partes, in quarum prima inquirit, Vtrum diuinæ naturæ competat naſci de virgine, quod quidē eſt proprietas humanæ naturæ. Secundo vero inquirit, Vtrū caro Chriſti debeat adorari adoratione latriæ, quod quidem eſt ꝓprietas diuinæ naturæ. infra diſt. ix. Prętereà inueſtigari oportet &c. Prima pars quę continet pſentem diſt. diuiditur in partes duas, in quarum prima comparat natiuitatem Chriſti de virgine ad diuinam naturam. In ſecunda vero natiuitatē temporalem ad ęternā comparat. ibi, Q ueri etiā ſolet, vtrum Chriſtus debeat dici bis genitus &c. Prima pars diuiditur in partes duas, In quarum prima inquirit queſtionem, & determinat. In ſecunda vero adducit auctoritates cōtra determinationem ſuam. ibi. Videtur tamen poſſe probari. Secunda autem pars ſimiliter duas habet. In prima mouet queſtionem. In ſecūda determinat. ibi. Ad qđ dici pōt &c. Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera.

## Quę em̄ res nō eſt de patre genita, non dicitur de matre nata.

Contra. Humana natura nō eſt ex patre genita: ergo non eſt de matre nata. Item. Chriſtus ſecundū humanam naturam conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine, ita quòd ſpiritusſanctus non eſt eius pater, licet virgo ſit eius mater; ergo nō videtur pcedens ſermo veritatem habere. Reſpon. Dicendum, quòd Magiſter loquitur de illa natiuitate, qua res aliqua dicitur naſci, ita ꝙ vendicat ſibi proprietatem, ſiue denominationem filiationis: hoc autem nō habet humana natura in Chriſto: & iō non eſt recta inſtantia contra illud, quod dicit Magiſter in litera. Dub. 1 / Reſpon.

## Duas ergo Chriſti &c.

Innuit Magiſter, quòd vnam natiuitatem ex patre veneramur, quę eſt ſupra cauſam, rōnem, tempus. & naturam. Sed cōtra. Generatio filij dei ex patre eſt naturalis generatio: ſed generatio naturalis eſt ſecundum naturam, non ſupra naturam: ergo falſum dicit, quòd ſit ſupra naturam. Iuxta hoc querit penes quid diſtinguuntur illa quattuor, quę in auctoritate ponuntur. Videtur enim quòd non ſit niſi verborum inculcatio. Reſpon. Dicendum, quòd natura nō accipit ita cōiter, ſed pro natura creata. Vnde non vult dicere, quòd generatio filij ſit ſupra naturam ęternā, quę eſt natura naturans, ſed ſuper naturam creatam, quę conſueuit dici natura naturata. Et nota quòd iſta quatuor diſtinguuntur ſic, vt cauſa referatur ad naturam angelicam, ratio ad naturam humanā, tempus ad virtutem cęleſtem, & natura ad virtutē inferioris creaturæ: vt ſit ſenſus. Generatio illa eſt ſupra cauſam, ideſt virtutem angelicam. Et rationem. i. virtutem humanam. Et tempus. i. operationem cæleſtem, Et naturam, ideſt virtutem inferiorem. Vel aliter, vt cauſa referatur ad virtutem agentē, & ratio ad potentiam agnoſcentem, & tempus ad menſuram limitantem, Dub. 2 / Reſpon. 2

natura

natura ad modi operandi conſuetudinem.

**Natus eſt homo ex muliere in tempore conceptionis.**

Dub. 3 Contra. Videtur falſum dicere: q̃a conceptio illa non fuit in tempore, ſed in inſtanti. Item Si cóceptio ſua fuit ſimilis noſtræ quantum ad tempus ergo non videtur verum quod ſubiungit, quòd ſupra legem noſtræ

Reſpon. conceptionis. Reſpon. Dicendum, ꝙ conceptio dupliciter accipitur. Vno modo dicitur conceptio ipſa operatio naturæ in formatióe corporis vſque ad ſuſceptioné animo. Alio modo dicitur conceptio large in nutritione, & perfectione corporis vſq; ad partum, & egreſſum ipſius de vétre. Si ergo primo modo dicatur conceptio, ſic Chriſti conceptio non fuit ſecundum nos ſed ſupra nos, nec fuit in tempore, ſed in inſtanti. Si antem ſecundo modo dicatur conceptio large, ſic fuit ſecundum nos: quia nouem menſibus nutritus fuit, & creuit in vtero matris, vt alij homines, antequam naſceretur. Et hoc ſufficientius habitum eſt ſupra.

AD intelligẽtiam autem huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo q̃ritur de natiuitate temporali in comparatione ad diuinam naturam. Secundo quæritur de eadem in comparatione ad natiuitatem æternam. Circa primum q̃runtur tria. Primo q̃ritur, verum concedendum ſit diuinam naturam eſſe de virgine natam. Secundo quęritur, vtrum naſci de virgine proprie dicatur de natura aſſumpta. Tertio vero quęritur, vtrũ eſſe hominem conuenienter prædicetur de diuina natura.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Diuinam naturam eſſe natam de uirgine nõ debet admtti, tũ ne confuſionem proprietatum perſonalium ponamus, tũ q̃m deitas ſignificat in abſtracto, cui non conuenit proprietas.**

VTRVM hæc ſit concedenda, Diuina natura eſt de virgine nata. Et ꝙ ſic videtur. Primo auctoritate Hilarij in lib. de trin. ix. Nihil niſi natum habet filius, ſed habet diuinam naturam: ergo eſt nata. Sed qcquid natũ eſt æternaliter in Chriſto ex patre: natum eſt temporaliter de matre. Si ergo diuina natura eſt huiuſmodi, patet &c. Item. Expreſſius. Dam. iij. lib. c. xij. Theotocon, i. dei genitricem vere, & principaliter ſanctam Mariam virginem prędicamus. Sed deus eſt nomen naturæ: ergo Maria virgo erit genitrix diuinæ naturæ: ergo diuina natura eſt nata de virgine. Item. Expreſſiſſime Augu. de fide ad Petrum. Natura ęterna, atque diuina non poſſet temporaliter concipi, & naſci niſi ſecundũ ſuſceptionem veritatis humanę: ergo videtur ꝙ vere, & proprie debeat dici concepta & nata de virgine. Itẽ. Incarnatio ordinatur ad natiuitaté: vnde & perſona verbi nata eſt, ideo quia incarnata: ſed conceditur ꝙ diuina natura ſit incarnata, vt habitũ eſt ſupra di. v. ergo & concedi debet, ꝙ ſit de virgine nata. Item. Aſſumere carnem nihil aliud eſt, quã; naſci in vtero. Sed hęc conceditur, ꝙ diuina natura aſſumpſit carnem: ergo cõcedi debet, quòd nata fuerit in vtero virginis; ſed ad natiuitaté in vtero ſequitur natiuitas ex vtero: ergo ſi diuina natura nata fuit in virginis vtero, ſequitur ꝙ fuerit nata ex virginis vtero. Item. Magis conuenit diuinæ naturę naſci de virgine, quàm pati conueniat virtuti, & infirmari conueniat fortitudini. Sed Bern. dicit, Ad opp

cit,

cit, ꝙ in illa vnione fuit fortitudo di-
uina infirmata : ergo multo fortius cō
cedi debet diuinā naturā eſſe natā de
Funda-menta. virgine. Sed contra. Damaſc. lib. iij.
Cognoſcimus ꝙ naſci nō eſt naturę,
ſed hypoſtaſis : ergo naſci de virgi-
ne naturæ non competit, ſed ſolum
3 perſonæ. Item. Melior, & prior eſt
natiuitas æterna, quam temporalis.
Sed diuina natura non dicitur eſſe na
ta propter filij natiuitatem æternam,
vt in primo lib. oſtenſum eſt : ergo
multominus non debet dici nata ꝓ-
pter temporalem natiuitatem. Item.
Cuicunque competit naſci, competit
eſſe ab alio : ſed diuinæ naturæ non
competit eſſe ab alio: ergo diuina na
tura nec ęternaliter, nec temporaliter
debet dici nata. Item. Cuicunque cō
petit naſci, competit ratio filiationis:
ergo ſi diuina natura dicitur eſſe na
ta de virgine, diuina natura dicitur
filia virginis. Item. Sicut ſe habent
proprietates diuinę naturę ad huma
nam, ſic proprietates humanæ ad di
nam: ſed hęc eſt ſimpliciter falſa,
Humanitas in Chriſto eſt æterna: er-
go & iſta, Diuina natura in Chriſto
eſt de virgine nata. Item. Quod na-
ſcitur ex aliquo, eſt natura cōformis
cū eo, ex quo naſcitur : ſi ergo diuina
natura nata eſt de virgine, vtrꝙ diui-
na natura, & virgo Maria ſint eiuſdē
naturæ, ꝙ eſt falſum, & impoſſibile.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit
Magiſter in litera, hęc non recipitur
tanquam impropria, Diuina natura
eſt de virgine nata. Et hoc ꝓpter duo
ſcilicet propter vitandam confuſio-
nem proprietatum perſonalium, &
proprietatum naturalium, ſiue eſſen
tialium, quę duo pręcipue ſunt ob-
ſeruanda circa ſermonem catholicū,
& veritatis fidei expreſſiuum. Nō er-
go recipitur, ꝙ diuina natura ſit na-
ta de virgine: propter quod etiā non
conceditur, quod ſit nata de patre.
& hoc eſt quod dicit Magiſter in lite-
ra, quòd res quę nō eſt de patre geni-
ta, non videtur de matre nata : nec
res aliqua filiationis nomē habet in
humanitate, quæ illud non teneat in
diuinitate. Propter vitandam etiam
confuſionem proprietatum natura-
lium nō recipitur. Sicut enim in bea
tiſſima trinitate diſtinctę ſunt perſo-
nę adinuicem, & earum proprietates:
ſic in Chriſto naturę ſunt diſtinctæ
adinuicem, & earū proprietates, quā-
uis conueniant in ſuppoſito: & ideo
proprietas vnius naturę nō debet ꝓ-
dicari de altera natura in abſtractio-
ne conſiderata, ne ex hoc intelligat,
ꝙ diuina natura, & humana ſint vna
eſſentia. Quod enim prędicatur de
altero in abſtractione, non intelligi-
tur conuenire ei ſolum ratione ſup-
poſiti, verum etiam ratione formæ :
& iō ꝓdicta locutio recipi nō debet. Et
cōcedendæ ſunt rationes hoc oſtētes.

AD illud verbum Hilarij. Dicē- 4
dum, ꝙ aliqd habet improprietatis ;
& debet ſic exponi. Nihil habet fi-
lius niſi natum. i. nihil habet quod nō
naſcendo accepit. Et hoc melius in
primo lib. explanatum fuit. AD il- 5
lud quod obijcitur de auctoritate Da
ma', quòd virgo Maria eſt dei geni-
trix. Dicendum, ꝙ cōcedendum eſt,
quòd deus natus eſt de virgine : ex
hoc tamen non ſequitur, quòd diui-
na natura ſit de virgine nata : pro eo
quòd hoc nomen deus, quia ſignifi-
cat in cōcretione, ſuponit perſonam :
non ſic diuina natura, quæ ſignifi-
cat in abſtractione. Vnde & hęc con
ceditur, Deus generat : quāuis hæc
non concedatur, Diuina natura, vel
eſſentia generat. Vnde in omnibus
talibus proceſſibus eſt ſophiſma ſecū
dum accidens. Aliter enim, & aliter
ſignificatur diuina natura ꝑ hoc no
men deus, & aliter per hoc nomē na
tura : & ideo in nullo cogit auctori-
tas illa. AD illud quod obiicitur, 6
ꝙ diuina natura dicitur concipi, &
naſci. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Ma-
giſter in litera, Aug. ibi extendit no
men naturæ, vt ſtet loco perſonę. Et
hoc quidem multotiens facit : ſed cō-
munis vſus talem modum loquendi
non admittit : ideo ex tali auctorita
te non debet argui, imo potius debet
exponi. AD illud quod obiicitur, 7
ꝙ incarnatio eſt via ad natiuitatem.
Dicendum, ꝙ verum eſt ad natiuita-
tem perſonę, quę eſt ſuppoſitū natu-
ræ aſſumptæ : ſed non oportet, ꝙ ſit
via

via ad natiuitatem naturæ. Incarna
tio enim non facit communicationẽ
idiomatum rõne conuenientię in na
tura,ſed potius rõne cõuenientiæ in
8 perſona. AD illud quod obijcitur,
ꝙ aſſumere carnẽ eſt naſci in vtero.
Dicendum,ꝙ verum eſt,ſecundum ꝙ
aſſumere idem eſt,quod in vnitatem
ſui accipere; & hoc modo proprium
eſt perſonę. Secundum autem ꝙ aſſu
mere dicitur de diuina natura,accipi
tur largius; & hoc modo aſſumere
nõ eſt idem,quod in vtero naſci, ſed
9 potius carni vniri. AD illud quod
obiicitur, ꝙ fortitudo eſt infirmata,
& ſic de alijs.Dicendũ,quòd illa ver
ba non ſunt trahenda ad conſequen
tiam. Aliter enim cõcederetur aliquid
dicere ei, qui vult excitare deuotio-
nem,& eleuare in admirationẽ: qđ
tamen reprehenderetur in eo, q ſer-
monis catholici proprietatem. & ve-
ritatem inquirit. Poſſet etiam,& ali-
ter reſponderi, quòd non eſt ſimile.
Quamuis enim hoc nomen eſſentia,
vel natura nõ ſupponit pro perſona:
nomina tamen appropriata vt virtus,
& ſapientia pro perſona ſupponunt,
& locutionem veram reddunt.Vnde
ſenſus eſt, Fortitudo eſt infirmata.i.
perſona cui appropriatur fortitudo,
Chriſtus videlicet, qui eſt dei virtus,
& dei ſapientia,verbum.ſ.patris cui
competit eſſe dei virtutem, & dei ſa-
pientiam: & ideo quamuis talia prę
dicata conueniant,& attribuãtur no
minibus appropriatis: non tamen
ſequitur, quòd attribui poſſint eſſen
tiæ vel naturæ proprie, & vere.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Humanam naturam eſſe natã de virgine admittimus tum ratione partis conſtitutiuæ, tum ratione partis ſubiectiuæ.**

Fundamenta.

VTRVM naſci de virgine vere dicatẽ de natura aſſumpta. Et ꝙ ſic videtur. Eius eſt generari cuius eſt generare, licet non eiuſdem numero: ſed generare eſt actus ipſius naturæ: ergo & generari: ſed cuius eſt generari, eius eſt naſci: ergo ſi generari competit naturæ aſſumptę, videtur ꝙ competit ei naſci de virgine. Item. Bene ſequitur, Iſte generat hunc hominem: ergo hominem, ſed hunc hominem dicere eſt dicere perſonã, hominem vero naturam: ergo bene ſequitur, ſi perſona eſt nata, ꝙ ntaura ẽ nata. Itẽ. Oẽ quod incipit, eſſe aliquo genere mutationis incipit eſſe: ſed humana natura in Chriſto incipit eſſe: nec eſt dare aliud genus mutationis, quàm generationis: ergo fuit concepta, & nata. Item. Chriſtus natus eſt de virgine, aut ratione ſuppoſiti, aut ratione naturæ. Sed non rõne ſuppoſiti, quia illud eſt æternum: ergo ſ ra
tione naturę: ergo natura humana Ad opp.
proprie dicitur nata de virgine. Sed contra, Sicut ſe habet diuina natura ad natiuitatem æternã, ſic natura humana ad natiuitatem temporalem: ſed diuina natura non eſt nata natiuitate æterna: ergo nec humana natura in Chriſto natiuitate temporali. Item. Natiuitas ad nihil terminatur niſi ad ens completum: ſed ens completum dicit perſonam: ergo generatio non terminatur ad naturã, ſed ad perſonam. Item. Actus, & operatio non terminatur niſi ad hoc aliquid: ergo ſi hoc aliquid nõ dicit naturã, ſed potius hypoſtaſim, videtur quòd humana natura in Chriſto non debeat dici nata, nec concepta. Item. Humana natura dicit ſimul carnẽ, & animam: ſed ſicut caro eſt per propagationem, ita & anima per creationem: ergo ſicut hæc non recipitur, ꝙ humana natura in Chriſto exeat in eſſe per creationem, ita nõ debet concedi, ꝙ exeat per generationem: ergo non videtur hęc admittẽda, Humana natura eſt nata.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ humana natura dupliciter poteſt accipi. Vno modo ratione partium cõſtituentiũ, alio modo ratione formæ communis conſequentis totum compoſitum, & vtroque modo eſt verũ dicere, ꝙ humana natura eſt aſſumpta a verbo.

Verum

Verum eſt enim quòd aſſumpſit car-
nem, & animam: verum eſt etiã quòd
aſſumpſit formam conſequentem cõ-
poſitionem, videlicet humanitatem.
Vtroque etiam prædictorum modo-
rum contingit dicere humanam na-
turam natam de virgine. Nam ſi hu
mana natura dicatur compoſitum,
hoc modo poteſt cõcedi, quòd ſit na
ta de virgine, non ratione totius, ſed
partis. ſ. carnis, quę in vtero virginis
concepta fuit, & ex vtero virginis ꝓ
ducta. Si vero natura humana dica-
tur forma communis conſequens to
tum compoſitum, ſic concedi poteſt
quòd adhuc fuit nata in Chriſto, nõ
ratione ſui, ſed ratione ſuppoſiti, in
quo habet exiſtere, & etiam in quo ha
bet multiplicari. Propter quod etiam
dicit Philoſophus, quòd natura in
productione talis formę occulte ha-
bet operari: generando enim hunc
hominem, generat hominem. Sic er-
go concedendum eſt humanam natu
ram in Chriſto natam eſſe de virgine
vtrolibet prædictorum modorũ. Sed
vno modo dicitur eſſe nata rõne par
tis conſtitutiuæ per ſynecdochen.
Alio mõ ratione partis ſubiectiuę: &
ſic quodammodo per accidens. Con-
cedendæ ſunt ergo rationes ad hanc
partem inductæ, licet aliquæ earum
procedant ſophiſtice.

11 AD illud quod obijcitur, quòd
diuina natura in Chriſto non eſt na
ta: ergo nec humana. Dicendum, ꝙ
non eſt ſimile: quia diuina natura nõ
multiplicatᷓ in ſuppoſitis, ſed eſt vna
in generante, & genito: & ideo non
recipit vocabulum diſtinctiuum. Na-
tura vero humana multiplicari ha-
bet, & plurificari in parente, & pro-
le: hinc eſt quòd generatio in diui-
nis terminatur ad perſonam, in crea
turis non ſolum ad perſonam, verũ
12 etiam ad naturam. AD illud vero
quod obijcitur, quòd generatio ter-
minat ad ens cõpletũ, dicendũ ꝙ ve-
rũ eſt per ſe, & primum: ex hoc tñ nõ
ſequitur quòd ad naturam nõ poſſit
terminari, ſed quòd non terminatur
circũſcripta hypoſtaſi: & hoc omnẽ
verum eſt; & per hoc patet reſpõſio
13 ad ſequens. AD illud quod vltimo
obijcitur, ꝙ anima exit in eſſe ꝑ crea
tionem. Dicendum, quòd ſi ſola pars
hominis traducatur, videlicet caro i.
nihilominus tamen totus homo di-
citur naſci, & generari, pro eo quòd
intentio naturæ nõ terminatur ad al
teram partem per ſe, ſed prout habet
coniungi, & perfici ex altera. Et ideo
totus homo dicitur natus, quamuis
tantum ex altera parte traducatur:
non .n. intendit homo generare car
nem, ſed hominem. Si vero quæri-
tur, quare non dicitur exire in eſſe ꝑ
creationem, ſicut per generationem.
Dicendum, quòd generatio nõ exclu
dit creationem præambulã; creatio
vero cum ſit ex nihilo aliam exclu-
dit productionẽ, ſecundum ꝙ dicit
proximam, & immediatam eductio-
nem creaturæ.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Diuina natura eſt homo, poteſt cõcedi ratione ſuppoſiti & quoniam eſſentia eſt filius per identitatem, & filius eſt homo per vnionem.**

VTRVM homo vera- Funda-
citer dicatur de diuina menta.
natura. Et quòd ſic vi-
detur. Hæc eſt vera,
Diuina natura eſt per-
ſona filij dei propter ſummam ſim-
plicitatem, & identitatem, quę eſt in
deo: ſed de quocunque prædicatur fi-
lius dei, prędicatur homo: ergo hęc
eſt vera, Diuina natura eſt homo.
Item. Homo eſt diuina natura: hæc
eſt vera: quia aliquis homo, vtpote
Chriſtus, eſt diuina eſſentia, vel natu
rã: ergo a ſimplici conuerſa, Diuina
natura eſt homo. Item. Deus & diui-
na natura conuertunt: ergo de quo-
cunque prædicatur vnum, prędica-
tur & alterum: ſed hæc eſt vera, Deꝰ
eſt homo; ergo hæc eſt vera, Diui-
na natura eſt homo. Item. Aut diui
na natura eſt homo, aut non homo.
Si eſt homo: habeo propoſitum. Si
eſt non homo: ſed filius dei eſt diui-
na natura; ergo filius dei eſt non ho-
mo.

mo: quòd ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat
quòd hæc eſt vera, Diuina natura eſt
homo. Sed contra. Sicut ſe habet hu
mana natura ad eſſe deum, ſic ſe ha-
bet diuina natura ad eſſe hominem:
ſed hæc eſt ſimpliciter falſa, Huma-
na natura eſt deus: ergo & hæc eſt
ſimpliciter falſa, Diuina natura eſt
homo. Item. De quocunque ꝓdicatur
eſſe hominem, prædicatur eſt morta
le: ergo ſi diuina natura eſt homo,
diuina natura eſt mortalis. Item.
De quocunque prædicatur homo,
ineſt ei humanitas: ſed cuicum-
que ineſt humanitas, informatur hu
manitate: ergo de illo ſolo prædica-
tur hō, reſpectu cuiꝰ humanitas ē for
ma: ſed humanitas non eſt forma di
uinę naturæ: ergo hæc eſt ſimpliciter
falſa, Diuina natura eſt homo. Item.
Si diuina natura eſt homo, aut ratio
ne eſſentiæ, aut ratione perſonæ. Nō
ratione eſſentię: quia humanitatis,
& diuinitatis eſſentiæ ſimpliciter sūt
diſtinctæ. Non ratione perſonæ: qa
natura non ſupponit pro perſona, ſi
cut ſupra primo libro dictum eſt: er
go hæc eſt ſimpliciter falſa, Diuina
natura eſt homo.
14 RESP. Dicendum, quòd ſicut in
primo libro fuit habitum, in diuinis
eſt reperire prædicationem per iden-
titatem, & per denominationē: licet
non vſquequaque proprie omnino.
Differt autem ꝓdicatio per denomi-
nationem, a prædicatione per identi-
tatem: quia cum aliquid ꝓdicatur per
modum denominatiuū, prædicatur
ſub ratiōe formæ, vt cum dicitur, Pa
ter generat. Cum autem prædicatio
eſt per identitatem, poteſt prædicari
ratione ſuppoſiti, vt cum dicitur,
Diuina eſſentia eſt pater. Senſus eſt:
Diuina eſſentia eſt ille, qui eſt pater.
Et hoc modo non prædicatur ratio
ne ſuppoſiti, niſi illud nomen quòd
claudit intra ſe ſuum ſuppoſitum, ſi
cut eſt nomen ſubſtantiuum, vel ſub
ſtantiuatum. Hunc ergo duplicē mo
dum prædicandi reperimus in diui-
nis ſecūdum catholicum modum lo-
quendi, vt aliquid ꝓdicetur ratione
formæ aliquid ratione ſuppoſiti. Cū
ergo quæritur, vtrum diuina natura
ſit homo, diſtinguendum eſt: qa iſte
terminus (homo) dupliciter poteſt in
telligi prædicari. Quia ſi intelligatur
prędicari ratione ſuppoſiti, tunc eſt
vera: & eſt ſenſus, Diuina eſſentia eſt
homo, ideſt diuina eſſentia eſt ille, q
eſt homo: & reducitur illa prædica-
tio ad prædicationem quę eſt ꝑ iden
titatem quantum ad principalem cō
poſitionem: quantum vero ad impli
cationem clauditur ibi prędicatio ꝑ
vnionem. Diuina enim eſſentia eſt fi
lius dei per identitatem, ſed filius dei
eſt homo per vnionem. Si autem ſit ꝓ
dicatio ratione formæ, ſiue per mo-
dum cuiuſdam denominationis, fal-
ſa eſt: & eſt ſenſus, Diuina natura eſt
homo. i. diuina natura eſt humanita
te informata, & hoc modo locutio
eſt falſa: licet ſecundum ſenſum prio
rem habeat veritatem, ſicut oſtendūt
rationes ad primam partem inductę.
AD illud ergo quod primo obijcitur, 15
quòd ſicut ſe habet humana na
tura ad eſſe deum &c. Dicendum, ꝙ
falſum eſt, pro eo quod humana natu
ra non ꝓdicatur de ſua hypoſtaſi ꝑ
identitatem, ſicut diuina ꝓdicatur ꝓ
pter ſummā ſimplicitatē. Vnde hæc
eſt falſa, Chriſtus eſt humana natura:
quamuis hæc ſit vera, Chriſtus eſt di
uina natura. Et ideo non ſequitur, ſi
hæc eſt falſa, Humana natura eſt deꝰ
quòd hęc ſit falſa, Diuina natura eſt
homo. Ad illud quòd obijcitur, qđ 16
de quocunque ꝓdicatur eſſe hominē,
prædicatur eſſe mortale. Dicendum,
quòd hoc eſt verum quātum ad præ-
dicationem, qua homo ꝓdicatur per
modum denominandi. Quantum
vero ad prędicationem, qua ꝓdicatur
ratione ſuppoſiti, nō habet veritatē:
homo enim cum ſit nomen ſubſtan
tiuum, ratione ſuppoſiti poteſt ꝓdi-
cari. Mortale vero cū ſit nomen adie
ctiuum adiectiue tentum, ponit rem
ſuam circa illud, de quo prędicatur.
Et ſicut nō ſequitur, Diuina eſſentia
eſt pater, ergo diuina eſſentia gene-
rat: ſic non ſequitur, Diuina eſſentia
eſt homo, ergo moritur, vel naſcitur.
AD illud vero quòd obijcit, quòd de 17
quocunque ꝓdicatur homo ineſt ei
humanitas. Dicendum, quòd verum
eſt,

& fieri accipitur proprie: hoc autem
eſt cum dicit tranſmutationem circa
ipſum ſuppoſitum : non ſic autē eſt
in propoſito, pro eo ꝙ in incarnatio
nis opere factū eſt, vt deus ſit homo,
non ſecundum aliquam tranſmuta-
tionem factam in deo, ſed ſecundum
trāſmutationem factam in altero ex-
18 tremo, AD illud quod opponitur,
quòd factum eſſe præſupponit fieri,
& fieri dicit imperfectionem. Dicen-
dum, quòd fieri dicit imperfectionē
circa illud, quod dicit mutationē. in
præſenti autem non dicit circa deum
mutationem, nec imperfectionē, ſed
ſolum circa hominem : nec circa il-
lum ponit imperfectionem pręceden
tem tempore, ſed natura: quia ibi ſi-
19 mul eſt fieri, & factū eſſe. AD illud
quod obijcitur, quòd terminꝰ factio
nis eſt complementum. Dicendum,
ꝙ illud verum eſt quādo illud quod
notatur fieri circa principiū, vel ſup-
poſitum, facit aliquā innouationē ſe
cundum aliquam proprietatem abſo
lutam : non ſic autem eſt in propoſi-
to : quia ſicut iam dictum eſt, ex par-
te dei non dicit niſi habitudinē vnio
20 nis. AD illud quod opponitur, ꝙ
factus, cum ſit participium ponit rem
ſuam circa ſubiectum, vt cū dicitur,
Verbum eſt factum caro. Dicendum,
quòd & ſi trahat nomen a ſuppoſito:
tamen quia non reſpicit ipſum abſo-
lute, ſed in relatione ad prædicatū :
ideo non eſt neceſſe ꝙ ponat circa ip
ſum aliquod abſolutum. Ideo ad ve-
ritatem ſufficit, ꝙ circa ſubiectū po-
natur anteceſſio, & vnio reſpectu ꝑ-
dicati. Et hoc quidem reperitur in ꝓ
21 poſito. AD illud quod obiicitur, ꝙ
ille terminus homo non diminuit de
ratione huius, quod eſt factus. Dicen
dum, quòd verum eſt: non tamen li-
cet inferre, Eſt factꝰ homo: ergo eſt
factus : non propter diminutionem,
ſed ꝓpter denominationis mutatio-
nem. Non enim ſequitur, Ille eſt al-
bus monachus, ergo eſt albus ; non
quia diminuat de ratione eius, quòd
eſt albus, ſed quia aliter denominat
album, cum dicitur cum adiuncto, ali
ter cum dicitur abſolute : ſic etiā in
propoſito intelligendum eſt, vt hoc
patet inſpicienti.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Homo factus eſt deus, talis pro-
poſitio poteſt aliqūo admitti
ſub hoc ſenſu, qđ qui prius erat
homo factus eſt deus poſterius,
non tamē quod homo ſit deus
qui factus eſt.

VTRVM hæc ſit conce Ad opp.
denda. Homo factꝰ eſt
deꝰ. Et quòd ſic videt.
Primo auctoritate Au
gu. Talis fuit illa vnio,
vt faceret deū hominē, & hoīem deū:
ergo ſi fecit hominem deum : homo
ergo factus eſt deus. Item. Homo eſt
deus, & ante incarnationem non fuit
deus, & incarnatio eſt dei operatio :
ergo per incarnationē homo factus
eſt deus. Item. Sicut hæc eſt vera.
Deus factus eſt homo : ita eius cōuer
ſa, Homo factus eſt deus : ergo pari
ratione ſicut hęc eſt vera, Deus factꝰ
eſt homo : hæc erit vera, Homo fa-
ctus eſt deus. Item. Hominē eſſe deū
eſt verum, aut eſt verum veritate ęter
na, aut veritate temporali. Si veri-
tate ęterna : ergo ab æterno verum
fuit dicere hominem eſſe deum : ſed
hoc eſt falſum : ergo &c. Si veritate
temporali : ergo hominem eſſe deum
eſt temporale : & omne tale eſt factū:
ergo factum eſt deum hominem eſſe:
ergo homo factus eſt deus. Sed con- Funda-
tra. Subiectum fieri ſe habet per mo menta.
dum ſubſtantificantis etiam ꝑceden-
tis ipſum terminum: ſed homo reſpe
ctu dei neutro modo ſe habet ; ergo
hæc eſt falſa ſimpliciter, Homo eſt
factus deus. Item. Cum dicitur. Ho
mo factus eſt deus, aut homo tenetur
ratione ſuppoſiti, vel ratione formæ.
Ratione formæ non : quia nō ꝑdicat̄
deus de homine ratione formæ: ſi er
go eſt verum intelligitur rōne ſup-
poſiti, vel hypoſtaſis : ſed hypoſtaſis
illa eſt hypoſtaſis filij dei. & illa eſt
æterna : ergo de illa eſt falſum ſim-
pliciter dicere, quòd homo ratione
illius ſit factus deus. Item. Quia
deus factus eſt homo, deus eſt homo
nouus : ergo a ſimili ſi homo factus

eſt

eſt deus, homo eſt deus nouus, ſiue re
cẽs: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c.
Item. Cõicatio eſt idiomatum: ergo ſi
homo factus eſt deus, deus eſt factus
deus: ſed hęc eſt falſa: ergo & prima.

22 RESP. Dicendum, ꝙ prædicta lo
cutio, qua dr̃ homo factus eſt deus, di
ſtingui habet p hunc modũ, quo di-
ſtincta eſt p̃dicta, Deus eſt factus ho-
mo: ex eo ꝙ res hui⁹ participij (fact⁹)
poni poteſt circa totum, vel circa p̃-
dicatum, vel circa vtrũque extremũ.
In primo ſenſu locutio eſt vera, & eſt
ſenſus. Homo factus eſt deus, id eſt fa-
ctum eſt vt homo eſſet deus: & hoc
quidem verum eſt. Si aũt determinat
prędicatũ ſenſus eſt. Homo eſt deus,
qui factus eſt; & hoc quidem falſum
eſt. Si aũt cadat circa vtrunqũe extre-
mum, & dicat ordinẽ ſubiecti ad præ
dicatum: tunc eſt ſenſus. Homo fact⁹
eſt deus, i. qui prius erat homo, fact⁹
eſt deus poſteri⁹: & hoc quidẽ adhuc
falſum eſt: quia eſſe hominem nunq̃
anteceſſit in illo ſuppoſito eſſe deum,
nec diuinum eſſe aliquatenus inchoa
tur. Et ſic patet, ꝙ ſi iſta locutio ali-
quomodo poſſet cõcedi in primo ſen
ſu in duobus tamen alijs concedi nõ
poteſt, nec debet, Homo fact⁹ eſt de⁹.
Vnde hæc magis eſt impropria, Ho-
mo factus eſt deus, quàm hæc, Deus
factus eſt homo, & rarius inuenitur
ſcripta. Si tamen alicubi legatur, vel
inueniatur, tunc ſm primum ſenſum
eſt accipienda: & per hoc patet obie-
cta ad vtranque partem inducta. Vn
de rationes, quæ ad primam partem
inducuntur, procedunt ſm primam
viam: aliter enim non concluderent,
ſicut patet. Rationes vero ad aliam
partem inductæ ſm alias duas vias
procedunt, videlicet prout partici-
pium cadit inter extrema, vel prout
determinat prædicatum, ſicut patet
aſpicienti.

23 AD illud tamen quod vltimo obij
citur de communicatione idiomatũ.
Dicendum, quòd cum dicitur quòd
vnio illa facit communicari idioma-
ta, dicendum, quòd ab hac generali-
tate excipiuntur illa nomina, quæ im
portant vnionem. Vnde non ſequit,
Diuina natura aſſumpſit humanam
naturã: ergo hõ aſſumpſit humanam
naturam: ſic nec & in propoſito ſe-
quitur. Cum enim dico hominem eſ-
ſe factum deum, dico hominem eſſe
deo vnitum: & tale idioma deo non
communicatur per vnionem, pro eo
quòd ipſa vnio inter vnibilia impor
tat diuerſitatem, & diſtinctionem, &
eam præſupponi opportet ad idio-
matum cõmunicationem: & ideo ta-
lia idiomata vnionẽ importantia nõ
ſunt communicabilia. Et per hoc re
ſponderi poteſt ad vltimum obiectũ,
& conſimilia.

Artic. 2.

CONſequenter quantum ad ſe
cundum articulum eſt agen-
dum de locutionibus expri
mentibus vnionis prædeſti-
nationem. Et circa hoc quæruntur tria.
Primo, verum hæc ſit concedenda,
Filius dei eſt prædeſtinatus. Secundo
quæritur de hac, Filius dei eſt præde-
ſtinatus eſſe homo. Tertio vero quæ-
ritur de hac, Homo prędeſtinatus
eſt eſſe filius dei.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Filium dei eſſe prædeſtinatum
non admittunt Theologi pro-
pter repugnantiam contradi-
ctionis, contrarietatis, & rela
tionis, & ſi hác concedant, Chri
ſtus eſt prędeſtinatus inquan-
tum homo.

Ad opp.

VTRVM filius dei ſit
prędeſtinatus. Et ꝙ ſic
videtur. Hæc conceditur:
Filius dei eſt homo. ſed
omnis homo aut eſt p̃-
ſcitus, aut prędeſtinatus: ſed filius dei
non eſt homo præſcitus, ergo præde
ſtinatus. Item. Exceptis vocabulis im
portantibus vnionem neceſſe eſt eſſe
idiomatum communicationem: ſed
vocabulum prædeſtinationis vnio-
nem non importat quantum eſt de
ſe: ergo cum ille homo ſit prædeſtina
tus, & ille homo ſit filius dei, neceſſa-
rio ſequitur, quòd filius dei ſit præde
ſtinatus. Item. Magis repugnat tem-

porale æterno, q̃ æternũ æterno: ſed
eſſe prædeſtinatũ dicit quid æternũ,
eſſe conceptum: & natum quid tem-
porale: ſed hæc conceditur, Filius dei
eſt natus de virgine: ergo & hæc fi-
lius dei eſt prędeſtinatus. Item. Mitti
non conuenit alicui niſi ex tp̃e, ꝓ eo
ꝙ effectum dicit tp̃alẽ. Sed iſta ſimpli
citer conceditur, Filius dei eſt in car-
nẽ miſſus: ergo multo magis iſta con
cedi debet. Filius dei eſt prædeſtina-
tus. Item. Prædeſtinatio nõ eſt aliud,
quam præparatio gratiæ in præſenti,
& gloriæ in futuro: ſed filio dei Chri
ſto collata fuit gratia, & gloria ĩ tp̃e,
& præuiſa ſibi cõferri ab æterno: ſed
cuicũque conuenit diffinitio, conue-
nit & diffinitum: ergo neceſſe eſt filiũ
dei concedere eſſe prædeſtinatũ. Itẽ.
Hæc eſt vera, Filius dei eſt ꝑdeſtinatꝰ
ſm ꝙ hõ: ſed iſta determinatio (hõ)
non diminuit aliquid circa ſubiectũ:
ergo ipſa ſubtracta licet inferre filiũ
dei ſimpliciter eſſe ꝑdeſtinatũ: cũ ergo
ad verũ non ſequaẽ niſi verum, vr̃ ꝙ
locutio prædicta. ſ. Filius dei eſt præ
deſtinatus tanq̃ vera ſit cõcedenda.
Fundamenta. Sed cõtra. Origenes, Prædeſtinatur,
qui nondum eſt, hæc verba dicuntur
propter illos, qui in vnigenitum dei
impietatem loquuntur. Putant. n. eũ
inter illos connumerandum eſſe, qui
antequam fierent prędeſtinati ſunt,
vt eſſent: ergo impium eſt dicere filiũ
dei eſſe prædeſtinatum. Item. Super il
lud. Roma. 8. Et quos prędeſtinauit,
hos & vocauit, glo. Prędeſtinauit nõ
exiſtentes, vocauit ante auerſos: ſi er-
go prædeſtinatio eſt non exiſtentis,
& filius dei ſemper exiſtit, nunquam
videtur prædeſtinatus eſſe. Item. Præ
deſtinatio de ratione nominis dicit
anteceſſionem prædeſtinantis ad prę
deſtinatum: ſed filium dei nihil ante-
cedit cum ſit æternus: ergo nullo mo
do conuenit ei inter prædeſtinatus
cõnumerari. Itẽ. Nullus ſemetipſum
prædeſtinauit. Sicut enim alius eſt,
qui creatur, alius eſt qui creat: ſic &
qui prędeſtinat, & qui prędeſtinatur.
Sed oẽs quotquot ꝑdeſtinãtur, a filio
dei ꝑdeſtinanẽ ergo iſta nullatenus eſt
cõcedenda, Filius dei eſt ꝑdeſtinatus.
24 RESP. Dicendũ, ꝙ quãuis hæc
ſit concedenda, Chriſtus eſt prædeſti
natus, pro eo ꝙ Chriſtus nominat
hypoſtaſim in duabꝰ naturis: & hęc,
Chriſtus eſt prædeſtinatus inquantũ
homo ratione determinationis ad-
iunctæ: hęc tamen non recipitur cõ-
muniter, Filius dei eſt prędeſtinatus.
Et ratio huius eſt propter repugnan 25
tiam intellectuum, quæ quidẽ inueni
tur inter ſubiectum, & prædicatũ. Re
peritur aũt ibi triplex repugnantia.
Nam vocabulum (prædeſtinatus) cir
ca prædeſtinatum tria importat, vi-
delicet habitudinem effectuum reſpe
ctu cauſæ, acceptationem per donum
gratiæ, & inchoationem quantum ad
eſſe naturæ. Et primum intellectũ ha
bet, quia deſcendit a verbo paſſiuo.
Secundum vero intellectum habet,
quia deſcendit ab actu dicente ordi-
nationem ad finẽ. Tertium intellectũ
habet, quia cõponitur a præpoſitio-
ne dicente anteceſſionẽ, ſicut ab hac
præpoſitione Præ. Econtra filius dei
dicit illam perſonã, vt cauſam, nõ vt
effectum. Dicit etiam illam perſonam
prout competit illi filiatio per natu-
ram, nõ per gratię donum. Dicit etiã
illam perſonam, vt æternam, non vt
habentem initium: & ſic expreſſe eſt
repugnantia intellectuũ inter ſubie-
ctum, & prędicatum. Et poteſt iſta re
pugnantia reduci ad triplex genus
oppoſitionis, videlicet contradictio
nis, contrarietatis, & relationis. Et ꝓ-
pter hanc triplicem repugnantiã nõ
admittunt Magiſtri prædictam locu
tionem. Vnde concedendæ ſunt ra-
tiones, quę ſunt ad partem iſtam. 26
AD illud quod obiicitur in con
trarium. Primo quòd hęc concedi-
tur, Filius dei eſt homo. Dicẽdum, ꝙ
non eſt ibi repugnãtia intellectuum,
imo potius conſonantia: homo. n. no
minat naturam habilem ad vnionẽ:
non ſic aũt hoc prædicatum, prędeſti
natum. Et ideo non ſequitur ex hoc,
ꝙ ſi filius dei eſt homo, ꝙ ꝓpter hoc
ſit pręſcitus, vel prędeſtinatus, niſi ad
datur ei, ſm quod homo. AD illud 27
quod obiicitur, quod communicatio
idiomatum eſt in oĩbus, exceptis no-
minibus vnionem importãtibus. Di-
cendum, quòd non ſolum ſunt illa
excipienda

exci p ienda nomina,ſed etiam voca-
bula illa,ex quibus conſurgit intelle
ctuũ repugnantia: & tale eſt vocabu
lum prędeſtinationis,& conſimilia,
ſicut melius manifeſtabitur infra diſ.
11.vbi quęritur,verum hęc ſit con-
28 cedenda:Filius dei eſt creatura. AD
illud vero quod obijcitur,quòd ma-
gis repugnat tẽporale æterno , quàm
ęternum ęterno. Dicendũ,ꝙ verũ eſt
de eo ꝙ eſt pure ęternũ. De eo aũt qđ
eſt ſic æternũ,ꝙ de ſuo primario in-
tellectu dicit,& notat aliquid tpale ,
non hẽt veritatẽ, maxime qñ ſic im-
portat illud tpale, qđ directe hẽt op-
poſitionẽ ad æternũ,ſicut eſt hoc par
29 ticipiũ ꝑdeſtinatus. AD illud qđ obĩ
de miſſione, ꝙ quamuis ſit tpale:ta-
men conceditur filius dei eſſe miſſus.
Dicendum , ꝙ non eſt ſimile, quia &
ſi(miſſio) dicat quid tẽporale: tamen
illud temporale nõ dicitur poni cir
ca diuinam perſonam, ſed circa ali-
quid creatum . Circa vero diuinam
perſonam ponit ſolam emanationẽ :
ſed prædeſtinatio circà ipſum pręde
ſtinatum triplicem ponit intellectũ ,
qui repugnat pſonæ æternæ : & ideo
quãuis ſane poſſet concedi, Filius dei
eſt miſſus:non tamen ſane poteſt cõ-
30 cedi,Filius dei eſt prædeſtinatus. AD
illud quod opponitur,quòd filio dei
pręparata fuit gratia in pręſenti , &
gloria in futuro. Dicendum,quòd &
ſi Chriſto præparata fuit gratia ra-
tione humanæ naturæ , non tamen
ratione diuinæ. Et ideo ſicut prima
locutio negatur cum dicitur , Filius
dei eſt prædeſtinatus,niſi addatur de
terminatio ſm quam,& ratione cuiꝰ
attendatur ipſa prędeſtinatio:ſic ne-
ganda eſt alia locutio,in qua ponitur
prędeſtinationis diffinitio,niſi adda
tur hęc determinatio , ſm quòd ho-
31 mo. AD illud vero quod obiicitur,ꝙ
hæc determinatio (ſm quòd homo)
non diminuit. Dicendum, ꝙ quãuis
non diminuat de ratione prędeſtina
tionis:facit tamen quòd prędeſtina-
tio ponit rem ſuam circa hypoſtaſim
Chriſti ratione humanæ naturę,non
ratione diuinæ:& ſic tollit repugnã
tiam intellectuum. Cum autem ſim-
pliciter infertur,& dicitur,Filius dei
eſt prædeſtinatus, cum filius dei de-
nominet perſonam Chriſti ſm diui-
nam naturam tantum , eſt ibi repu-
gnantia intellectuum. Et ideo non te-
net ille proceſſus:non quia ibi eſt pa
ralogiſmus ſm quid,& ſimpliciter ,
ſed quia ibi eſt paralogiſmus ſm ac-
cidens. Quod enim conuenit Chri-
ſto ratione humanæ naturę,eſt extra
neum ratione diuinę.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Filius dei prædeſtinatus eſt eſſe
homo,poteſt habere bonũ ſen
ſum , & poteſt admitti.i.filius
dei pręuiſus eſt eſſe homo, non
antequam filius dei eſſet,ſed an
tequam eſſet homo.

VTRVM illa ſit vera,
Filius dei prædeſtina-
tus eſt eſſe homo. Et ꝙ Fundamenta.
ſit vera videtur. Primo
per Magiſtrum in lite-
ra,qui dicit eam ſm quamlibet triũ
opinionum eſſe concedendam. Item.
Hoc ipſum videtur ratione: Tantum
repugnat,vel amplius filio dei homi
nem fieri,quantum prædeſtinari:ſed
hęc conceditur, Filius dei eſt factus
homo:ergo & hæc,Filius dei eſt præ
deſtinatus eſſe homo. Item. Prophe-
tia illa,qua dicitur Eſa. 7. Ecce virgo
concipiet,dicitur eſſe prophetia prę-
deſtinationis:ergo quòd verbum ca-
ro fieret ſicut ex tempore fuit prophe
tatum,& impletum, ita & ab æterno
prædeſtinatum:ergo ſicut ex tẽpore
factus eſt homo, ita & ab æterno præ
deſtinatus eſt eſſe homo . Item, Fi-
lius dei eſt homo aut per gratiã , aut
per naturam. Nõ per naturam: ergo
per gratiam. Sed oĩs gr̃a,quæ datur ali-
cui ex tpe pręordinata fuit,& ꝑpara
ta ab æterno. Sed hoc non eſt aliud ,
quàm prędeſtinari: ergo videtur, ꝙ
hæc, Filius dei eſt prædeſtinatus eſſe
homo,ſit concedenda. Sed cõtra. Prę Ad opp.
deſtinatio eſt reſpectu grę,& gloriæ,
non reſpectu naturæ : ſed eſſe homi-
nem dicit prædicatum naturale, non
donum gratuitum:ergo reſpectu il-
lius nullus debet dici prędeſtinatus.

Item. Neceſſario ſequitur, Iſte præde
ſtinatus eſt habere gratiam, & gloriã:
ergo eſt prędeſtinatus: ergo ſimiliter
ſequitur, Filius dei eſt prędeſtinatus
eſſe homo: ergo eſt prędeſtinat⁹: ſed
hæc eſt neganda, Filius dei eſt præde
ſtinatus, ſicut oſtenſum eſt ſupra: er-
go, &c. Item. Prædeſtinatio dicit an
teceſſionem non ſolum reſpectu ter-
mini, ſed etiam reſpectu predeſtinati.
Sed quãuis diuina præuiſio præceſſe-
rit humanam naturam: non tamen
pręceſſit diuinam perſonam: ergo ſi-
ue dicatur abſolute, ſiue reſpectu hu-
manæ naturę, negandum eſt filiũ dei
eſſe prędeſtinatum: ergo falſa eſt præ
dicta locutio, ſcilicet, Filius dei præ-
deſtinatus eſt eſſe homo. Item. Qui-
cumque prędeſtinatur, ad aliquod
donum gratuitum prępáratur: ſed fi-
lius dei cum factus eſt homo, nulla
fuit facta gratia illi perſonæ filij dei,
ſed ſolummodo generi humano: er-
go videt, quòd nullo modo filio dei
competat iſta prędeſtinatio.
32 RESP. Dicendum, quòd cũ hoc
participiũ (prædeſtinatus) dicat an
teceſſionem, tripliciter poteſt eã im-
portare, vel reſpectu ſubiecti, vel re-
ſpectu prędicati, vel reſpectu totius
copulati. Si enim importat anteceſſio
nem reſpectu ſubiecti, tunc eſt ſenſus,
Filius dei eſt prędeſtinat⁹ eſſe homo,
ideſt filius dei ante præuiſus eſt eſſe
homo, quàm eſſet fili⁹ dei: & hoc mo
do falſa eſt prędicta locutio. Si autem
importat anteceſſionem reſpectu prę
dicati, tunc eſt ſenſus, Filius dei prę-
uiſus eſt eſſe homo, ideſt cognitus, vel
præuiſus fuit eſſe homo, nõ antequã
filius dei eſſet, ſed antequam eſſet ho
mo. Si aũt importat anteceſſionem re
ſpectu totius dicti, tunc eſt ſenſus. Fi-
lius dei eſt predeſtinatus eſſe homo,
ideſt prędeſtinatum eſt vt filius dei
ſit homo. Sic ergo poteſt eſſe triplex
ſenſus prędictę locutionis: & vnus
quidem falſus eſt, duo autem ſequen
tes ſunt veri: & quantũ ad iſtos duos
ſenſus ſubſequentes recipitur prędi-
cta locutio ab omnibus opinionib⁹,
vt Mgr̄ dicit in lit. Et ideo ſm hſic ſen
ſum concedendũ eſt ipſam eſſe verã.
33 AD illud vero quod primo obii-
citur in contrarium, quòd prędeſti-
natio eſt reſpectu gloriæ, & gratiæ,
non reſpectu naturę. Dicendũ, quòd
cum vocabulum prędeſtinationis ꝑ
ſe profertur, claudit in ſe intellectum
gratiæ, & gloriæ, vtpote cum dicitur
aliquis eſſe ſimpliciter prędeſtinatus:
cum autem additur ei determinatio
exterior, ſolũ retinet intellectũ prin-
cipalis ſignificati, videlicet præordi-
nationis, ſiue præuiſionis. Vnde cũ
dicitur, Iſte eſt prædeſtinatus habere
gratiam, & gloriam, prædeſtinatus
tantum valet ibi, ſicut pręuiſus. Et eſt
ſimile cum dicitur, Cede: per ſe tantũ
valet quantum, locum da: ſed cum di
citur, Cede locum, cede habet ſolum
intellectum alterius: & ideo cũ dicit,
Filius dei prædeſtinat⁹ eſt eſſe homo,
prædeſtinatus ſolum importat præ-
uiſionem, vel ordinationem, & ideo
importat ſolum generalem ſignifica-
tionem. Poſſet tamen dici, quòd etſi
eſſe hominem de filio dei prædicet eſ
ſe naturale, concernit tamen gratiam
vnionis: & ideo tale prædicatum nõ
exit extra rationẽ prædeſtinationis.
AD illud quod opponitur. Si eſt ꝓ- 34
deſtinatus eſſe homo, quòd eſt præde
ſtinatus. Dicendum, quòd non ſequi
tur: quia cum prædeſtinatus ponitur
inter ſubiectum, & prædicatum, po-
teſt dicere anteceſſionem tam reſpe-
ctu vnius, quàm reſpectu alterius: ſed
cum per ſe prædicatur, dicit anteceſ-
ſionem reſpectu ſubiecti. Et ideo non
ſequitur, Filius dei eſt prædeſtinatus
eſſe homo: ergo eſt prędeſtinatus. Si-
cut non ſequitur, Filius dei eſt præde
ſtinatus ſm quòd homo: ergo eſt prę
deſtinatus. Nec eſt ſimile de aliis, qui
prædeſtinãtur ad gratiam, & gloriã:
quia in eis prędeſtinatio non tantũ-
modo dicit anteceſſionem reſpectu
eius, ad quod prędeſtinatur, ſed etiã
reſpectu eorum, qui prędeſtinantur:
non ſic autem eſt in propoſito. AD 35
illud quod tertio obiicitur, quòd ꝓde
ſtinatio dicit anteceſſionem reſpectu
prædeſtinati. Dicendum, quòd verũ
eſt quando ſimpliciter, & per ſe de
aliquo dicitur. Sed quando in cõpa-
ratione dr̄ ad prædicatum aliquod,
tunc poteſt dicere anteceſſionem re-
ſpectu

ſpectu illius prædicati: & hoc modo dicit in propoſito: & ideò non cogit illa obiectio. AD illud quod obr vlti
36 mo. ꝙ quicũque prædeſtinatus eſt. fit aliqua gratia ei. Dicendum, ꝙ prædeſtinatio reſpectu eius importat gr̃æ collationem, reſpectu cuius importat anteceſſionem: cum aũt dr̃ filius dei prædeſtinatus eſt eſſe homo, non conceditur ſm quòd prædeſtinatio importat anteceſſionem reſpectu ſubiecti, ſed ſolum ſecundum quòd importat anteceſſionem reſpectu prædicati. Et ideo non notatur, ꝙ aliqua gratia fiat ipſi filio dei, ſed filio hominis: & hoc quidem verũ eſt: & ideo illa obiectio, & cæteræ præcedentes non currunt niſi ſm illum ſenſum, ſm quẽ prædicta locutio nõ recipit.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Homo prędeſtinatus eſt eſſe filius dei, eſt ſermo rectus, quia ſenſus eſt, quòd prædeſtinatũ eſt hominem eſſe filium dei.

Fundamenta. HOMO prædeſtinatus eſt eſſe filius dei. Verum ſit concedẽda, Et ꝙ ſic videtur Roman. j. Qui prædeſtinatus eſt filius dei in vitute. Sed hoc dicitur aut de filio hominis, aut de filio dei: ſed nõ de filio dei: ergo de filio hominis. Itẽ. in glo. Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat in carne filius Dauid, eſſet in virtute filius dei: ſed Ieſus nominat illum hoĩem: ergo homo ille eſt prædeſtinatus eſſe filius dei. Item. Quanto maior eſt gratia, tanto maior ſm illam debet attendi prædeſtinatio: ſed gratia vnionis, per quam homo ille factus eſt dei fili⁹, maxima fuit, quæ ſimul in ſe continuit gr̃am, & gloriam. Si ergo homo præuiſus eſt filius dei eſſe per gratiam illam, videtur quòd prædeſtinatus eſt eſſe fili⁹ dei. Item. Prædeſtinatio nõ attribuitur filio dei propter anteceſſionem, quæ quidem non conuenit filio dei ſm ꝙ deus: ſed talis anteceſſio bene competit homini ſm ꝙ homo: ergo rectè videtur quòd competat ſibi prędeſtinatio: ergo ſi non tm̃ datur illi homini gratia, per quam ſit beatus, ſed etiam per quam ſit filius dei, videtur ꝙ hæc ſit concedenda. Homo eſt prædeſtinatus vt ſit filius dei. Sed contra. Si homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei: ergo filius dei eſt prædeſtinatus eſſe filius dei: ſed hæc eſt falſa: ergo & illa, ex qua ſequitur: ſequitur aũt ex hac, Homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei: ergo &c. Item. Prędeſtinatio non eſt niſi perſonæ: ergo ſi homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei, aliqua perſona eſt prædeſtinata eſſe filius dei. Aut ergo perſona creata, aut increata. Sed nõ perſona creata: quia talem nõ eſt reperire in Chriſto: ergo increata: ſed perſonę increatæ non conuenit prędeſtinari: ergo videtur quòd non debeat recipi prædictus ſermo iſte, ſcilicet, Homo eſt prędeſtinatus eſſe filius dei. Itẽ. Quicumque eſt prędeſtinatus antecedit illud, ad quod prædeſtinatur tempore, aut natura: ſed homo nec tempore, nec natura antecedit filium dei: ergo videtur quòd ſermo prędictus nõ debeat concedi. Item. Cũ dicitur homo eſt prędeſtinatus eſſe filius dei, aut hoc intelligitur ſm ꝙ homo, aut ſm ꝙ deus: non ſm ꝙ deus, hoc conſtat: ergo intelligit̃ ſm ꝙ homo. Sed quicũque eſt nunc prędeſtinatus, ab æterno fuit prædeſtinatus: ergo ſm ꝙ homo fuit ab æterno prædeſtinatus eſſe fili⁹ dei: ſed iſte termin⁹ (homo) ſupponit verbo de pterito: ergo ſupponit pro præterito: ergo ſi aliquis ab æterno fuit prędeſtinatus eſſe filius dei, ab æterno aliquis fuit homo, ſed hoc eſt falſum: ergo & primum. Ad opp.

37 RESP. Dicendum, ꝙ iſta locutio diſtingui habet per eum modum, per quem diſtincta fuit prius poſita, ex eo videlicet ꝙ hoc participium (prędeſtinatus) poteſt dicere anteceſſionẽ reſpectu ſubiecti, vel reſpectu prædicati, vel reſpectu totius copulati. Si dicat anteceſſionẽ reſpectu ſubiecti, vera eſt locutio, & eſt ſenſus: Homo antequam eſſet homo, præuiſus eſt eſſe filius dei. Si autem notet anteceſſionem reſpectu prędicati, falſa eſt locutio. Eſt enim ſenſus: Homo pręuiſus

uiſus eſt eſſe filius dei, antequam fili⁹
dei eſſet. Si autem notet anteceſſionē
reſpectu totius copulati, eſt vera. Eſt
enim ſenſus. Homo prædeſtinatus
eſt eſſe filius dei. i. prędeſtinatum eſt
vt homo ſit filius dei. Et iſte ſenſus eſt
ab omnibus opnionibus receptus: &
ideo ſm communem locutionem cō
cedi poteſt prædictus ſermo. Et con-
cedendæ ſunt rōnes, quæ hoc oñdūt.
38 AD illud vero quod primo obii
citur in contrarium, ꝙ ſi homo eſt
prædeſtinatus eſſe filius dei, ꝙ tunc
filius dei eſt prædeſtinatus eſſe filius
dei. Dicendum, ꝙ non ſequitur, quia
ſicut prædictum eſt, quantum ad vo
cabulum prædeſtinandi non eſt cō-
municatio idiomatū, imo eſt ſophiſ-
ma ſm accidens in prædicto proceſ
ſu: non enim ſequitur, Diuina ꝓuiſio
præcedit Chriſtū ſm ꝙ eſt filius vir-
ginis: ergo etiam ſm ꝙ eſt filius dei.
39 AD illud quod obiicit, quòd præde-
ſtinatio eſt reſpectu perſonæ. Dicen-
dum, quòd & ſi ſit ratione perſonæ:
non tamē eſt ratione perſonalitatis,
ſed alicuius naturæ. Et ideo nō opor
tet ad hoc ꝙ ſermo habeat veritatē,
prædeſtinationem antecedere perſo-
nam ſimpliciter: ſed ſufficit ſi antece
dat eam ratione alicuius naturæ.
Et ideo cum dicitur, Homo eſt præde
ſtinatus eſſe filius dei, non intelligit,
quòd illa perſona ſit ꝓdeſtinata niſi
ratione humanæ naturæ. Cum vero
dicitur, quòd perſona æterna nō eſt
prædeſtinata. Dicendum, quòd verū
eſt ſm ꝙ eſt æterna: poteſt tamen ei
conuenire ratione naturæ temporali
ter aſſumptæ. AD illud autem quod
40 obiicitur, ꝙ prędeſtinatus antecedit
illud, ad quod ꝓdeſtinat. Dicendū, ꝙ
verum eſt, & illud non habet inſtan
tiam quando prædeſtinatio accipi-
tur proprie reſpectu gratię, & glorię.
In propoſito autem nomen prædeſti
nationis extenditur ad ſtandum ꝑ
pręuiſione ratione determinationis
adiunctæ, ſm quòd in præcedenti ꝑ
blemate viſum eſt. Poſſet tamen dici,
quòd prędictum verbum intelligen
dum eſt, quando vocabulum pręde-
ſtinationis dicit anteceſſionem non
ſolum reſpectu ſubiecti, ſed etiam re
ſpectu prædicati: ſic autem non eſt in
propoſito. Oportet etiam intelligere de re, ad quam quis prędeſtinatur:
ſed in comparatione ad ipſum quod
prædeſtinatur: Non enim oportet ꝙ
ille, qui prędeſtinatur ſit ante gra-
tiam, vel gloriam ſimpliciter, ſed ſo-
lum ſm ꝙ eſt in eo: & ſic non habet
inſtantiam in propoſito. Nam & ſi
filius dei præcedat hoīem; tamen nō
prius ineſt homini, quám homo ſit:
imo per naturam prius eſt humani-
tas, ꝙ vniretur perſonæ verbi. AD il- 41
lud quod obiicitur, verum homo ſit
prædeſtinatus eſſe filius dei, aut ſm
quòd eſt deus, aut ſecundum quòd
eſt homo. Dico, quòd ſecundum ꝙ
homo: & ſic fuit ab æterno. Nec va-
let: ergo ſupponit pro ꝓterito. Hoc
enim intelligitur de verbo prętériti
temporis, quod non habet vim am-
pliandi ad futurum. In his enim quę
habent vim ampliandi ad futura,
pro eo quòd claudūnt in ſe actum de
futuro, prędicta regula non habet
locum. Et ſic eſt in propoſito, quia
prædeſtinatio connotat præſcientiā
alicuius futuri; & ideo non oportet
iſtum terminum (homo) reſpectu ta
lis prædicati ſupponere pro pręteri-
tis. Alia eſt etiam ratio, quare am-
pliat ad omne tempus: quia præ-
deſtinatio, non ponit rem ſuam in
prædeſtinato, ſed in prędeſtinan-
te: ſicut laus non in laudato, ſed in
laudante; & ideo ſicut laus non eſt
tantum de præſenti, ſed etiam de prę
terito, & futuro; ita & prædeſtinatio
præterita poteſt eſſe de eo, quod
eſt futurum; & iſta clare-
ſcunt melius per ea,
quæ in primo
lib. dicta
ſunt.

# AN DIVINA NATVRA DEBEAT dici nata de virgine.

## DISTINCTIO VIII.

POſt prædicta inquiri debet vtrũ de natura diuina cõcedẽdũ ſit, ꝙ de virgine ſit nata: ſicut dicit in virgine incarnata, Et videtur vtique non debere dici nata de virgine, cum non ſit nata de patre. Quæ enim res nõ eſt de patre genita, non videtur de matre nata: ne res aliqua filiationis nomen habeat in humanitate, quæ illud non teneat in diuinitate. Videtur tamen poſſe probari, quòd ſit nata de virgine: quia ſi hoc eſt naſci deum de virgine, ſ. hominem aſſumere in vtero virginis, cum natura diuina ſuperius dicta ſit hominem aſſumpſiſſe, videtur debere dici nata. De hoc Auguſt. in lib. de fide ad Petrum ſic ait: Natura æterna atque Diuina non poſſet temporaliter concipi & naſci ex natura humana: niſi ſecundum ſuceptionem veritatis humanæ veram temporaliter cõceptionem & natiuitatem ineffabilis in ſe diuinitas accepiſſet. Sic eſt deus æternus veraciter ſecundum tempus & conceptus & natus ex virgine. Iſta authoritate videtur inſinuari quod natura diuina ſit nata, & concepta de virgine Sed ſi diligenter notentur verba, potius de perſona agi intelligitur: quæ ſine dubitatione & de patre & de matre nata eſſet dici debet.

Qualiter per vnionem diuerſarum naturarũ in Xpo ſia cõmunicatio idiomatũ & proprietatum reſpicietium naturam.

Ca. 2 ante medium.

De gemina Chriſti natiuitate, qua bis natus eſt.

QVAERI autẽ ſolet, vtrum debeat dici Chriſtus bis genitus vt dicitur dei & hominis filius. Ad quòd dici poteſt, Chriſtum bis natum eſſe: duaſque natiuitates habuiſſe. Vnde Aug. in lib. de Fide ad Petrum, Pater deus de ſua natura genuit filium deum ſibi coæqualem & coæternnm. Idem quoque vnigenitus deus ſecundo natus eſt, ex patre ſemel, ex matre ſemel. Natus eſt enim de patre dei verbum: natus eſt de matre verbum caro factum. Vnus ergo atque idem dei filius natus eſt ante ſecula, & natus in ſeculo: & vtraque natiuitas vnius eſt filij dei, diuina ſcilicet & humana. De hoc etiam Ioan. Dam. ait: Duas ergo Chriſti natiuitates veneramur: vnam ex patre ante ſecula, quę eſt ſuper cauſam & rationem & tempus & naturam: & vnam, quæ in vltimis temporibus propter nos, & ſecũdum nos & ſuper nos: propter nos, quia propter noſtram ſalutem: ſecundum nos, quia natus eſt homo ex muliere, & tempore conceptionis ſcilicet nouem menſium: ſuper nos, quia non ex ſemine ſed ex ſpiritu ſancto & ſancta virgine ſupra legem conceptionis. Ex his manifeſte apparet Chriſti duas eſſe natiuitates, eundemque bis natum fore.

Ca. 2 non longe ab initio capitis.

Lib. 3 c. 7 in medio capitis.

Qualiter per vnionem diuerſarum naturarum in Chriſto fiat communicatio idiomatum, & proprietatum reſpicientium naturam.

## DISTINCTIO VIII.

Poſt prędicta inquiri debet &c.

Expoſitio. SVpra egit Magiſter de incarnatiõe verbi quã tum ad vnionem naturarum, & quantum ad vnionis modũ. In hac parte intendit agere quantum ad cõmunicationẽm idiomatum, & ꝓprietatum. Et diuiditur hæc pars in duas partes, in quarum prima agit de communicatione idiomatum reſpicientium naturã. In ſecunda de cõmunicatione proprietatum, & idiomatum reſpicientium perſonã. infra diſt. x. Solet etiam a quibuſdã inquiri. Pars prima diuiditur in duas partes, in quarum prima inquirit, Vtrum diuinæ naturæ competat naſci de virgine, quod quidẽ eſt proprietas humanæ naturæ. Secundo vero inquirit, Vtrũ caro Chriſti debeat adorari adoratione latriæ, quod quidem eſt ꝓprietas diuinæ naturæ. infra diſt. ix. Prętere a inueſtigari oportet &c. Prima pars quę continet ꝓſentem diſt. diuiditur in partes duas, in quarum prima comparat natiuitatem Chriſti de virgine ad diuinam naturam. In ſecunda vero natiuitatẽ temporalem ad ęternã comparat. ibi. Quęri etiã ſolet, vtrum Chriſtus debeat dici bis genitus &c. Prima pars diuiditur in partes duas, In quarum prima inquirit queſtionem, & determinat. In ſecunda vero adducit auctoritates cõtra determinationem ſuam, ibi. Videtur tamen poſſe probari. Secunda autem pars ſimiliter duas habet. In prima mouet queſtionem. In ſecũda determinat. ibi. Ad qđ dici põt &c. Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera.

Quę em̃ res nõ eſt de patre genita, non dicitur de matre nata.

Contra. Humana natura nõ eſt ex patre genita: ergo non eſt de matre nata. Item. Chriſtus ſecundũ humanam naturam conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine, ita quòd ſpiritus ſanctus non eſt eius pater, licet virgo ſit eius mater: ergo nõ videtur ꝓcedens ſermo veritatem habere. Dub. 1 Reſpon. Dicendum, quòd Magiſter loquitur de illa natiuitate, qua res aliqua dicitur naſci, ita ꝙ vendicat ſibi proprietatem, ſiue denominationem filiationis: hoc autem nõ habet humana natura in Chriſto: & iõ non eſt recta inſtantia contra illud, quod dicit Magiſter in litera. Reſpon.

Duas ergo Chriſti &c.

Innuit Magiſter, quòd vnam natiuitatem ex patre veneramur, quę eſt ſupra cauſam, rõnem, tempus, & naturam. Sed cõtra. Generatio filij dei ex patre eſt naturalis generatio: ſed generatio naturalis eſt ſecundum naturam, non ſupra naturam: ergo falſum dicit, quòd ſit ſupra naturam. Dub. 2 Iuxta hoc quęrit̃ penes quid diſtinguuntur illa quattuor, quę in auctoritate ponuntur. Videtur enim quòd non ſit niſi verborum inculcatio. Reſpon. Dicendum, quòd natura nõ accipit̃ ita cõiter, ſed pro natura creata. Vnde non vult dicere, quòd generatio filij ſit ſupra naturam ęternã, quę eſt natura naturãs, ſed ſuper naturam creatam, quę conſueuit dici natura naturata. Et nota quòd iſta quatuor diſtinguuntur ſic, vt cauſa referatur ad naturam angelicam, ratio ad naturam humanã, tempus ad virtutem cęleſtem, & natura ad virtutẽ inferioris creaturæ: vt ſit ſenſus. Generatio illa eſt ſupra cauſam, ideſt virtutem angelicam. Et rationem. i. virtutem humanam. Et tempus. i. operationem cæleſtem, Et naturam, ideſt virtutem inferiorem. Vel aliter, vt cauſa referatur ad virtutem agentẽ, & ratio ad potentiam agnoſcentem, & tempus ad menſuram limitantem, Reſpon. 2

natura

natura ad modi operandi conſuetudinem.

Natus eſt homo ex muliere in tempore conceptionis.

Dub. 3 Contra. Videtur falſum dicere: quia conceptio illa non fuit in tempore, ſed in inſtanti. Item Si cõceptio ſua fuit ſimilis noſtræ quantum ad tempus ergo non videtur verum quod ſubiungit, quòd ſupra legem noſtræ conceptionis. Reſpon. Dicendum, quod conceptio dupliciter accipitur. Vno modo dicitur conceptio ipſa operatio naturæ in formatiõe corporis vſque ad ſuſceptionẽ animæ. Alio modo dicitur conceptio large in nutritione, & perfectione corporis vſq; ad partum, & egreſſum ipſius de vẽtre. Si ergo primo modo dicatur conceptio, ſic Chriſti conceptio non fuit ſecundum nos, ſed ſupra nos, nec fuit in tempore, ſed in inſtanti. Si autem ſecundo modo dicatur conceptio large, ſic fuit ſecundum nos: quia nouem menſibus nutritus fuit, & creuit in vtero matris, vt alij homines, antequam naſceretur. Et hoc ſufficientius habitum eſt ſupra.

Reſpon.

AD intelligẽtiam autem huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo quæritur de natiuitate temporali in comparatione ad diuinam naturam. Secundo quæritur de eadem in comparatione ad natiuitatem æternam. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum concedendum ſit diuinam naturam eſſe de virgine natam. Secundo quæritur, vtrum naſci de virgine proprie dicatur de natura aſſumpta. Tertio vero quęritur, vtrũ eſſe hominem conuenienter prædicetur de diuina natura.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Diuinam naturam eſſe natam de uirgine nõ debet admitti, tũ ne confuſionem proprietatum perſonalium ponamus, tũ quia deitas ſignificat in abſtracto, cui non conuenit proprietas.

VTRVM hæc ſit concedenda, Diuina natura eſt de virgine nata. Et quod ſic videtur. Primo auctoritate Hilarij in lib. de trin. ix. Nihil niſi natum habet filius, ſed habet diuinam naturam: ergo eſt nata. Sed quicquid natũ eſt æternaliter in Chriſto ex patre: natum eſt temporaliter de matre. Si ergo diuina natura eſt huiuſmodi, patet &c. Item. Expreſſius. Dam. iij. lib. c. xij. Theotocon, i. dei genitricem vere, & principaliter ſanctam Mariam virginem prędicamus. Sed deus eſt nomen naturæ: ergo Maria virgo erit genitrix diuinæ naturæ: ergo diuina natura eſt nata de virgine. Item. Expreſſiſſime Augu. de fide ad Petrum. Natura ęterna, atque diuina non poſſet temporaliter concipi, & naſci niſi ſecundũ ſuſceptionem veritatis humanę: ergo videtur quod vere, & proprie debeat dici concepta & nata de virgine. Itẽ. Incarnatio ordinatur ad natiuitatẽ: vnde & perſona verbi nata eſt, ideo quia incarnata: ſed conceditur quod diuina natura ſit incarnata, vt habitũ, eſt ſupra di. v. ergo & concedi debet, quod ſit de virgine nata. Item. Aſſumere carnem nihil aliud eſt, quã; naſci in vtero. Sed hęc conceditur, quod diuina natura aſſumpſit carnem: ergo cõcedi debet, quòd nata fuerit in vtero virginis; ſed ad natiuitatẽ in vtero ſequitur natiuitas ex vtero: ergo ſi diuina natura nata fuit in virginis vtero, ſequitur quod fuerit nata ex virginis vtero. Item. Magis conuenit diuinæ naturę naſci de virgine, quàm pati conueniat virtuti, & infirmari conueniat fortitudini. Sed Bern. dicit, &

Ad opp

cit, ꝙ in illa vnione fuit fortitudo diuina infirmata: ergo multoforti⁹ cōcedi debet diuinā naturā eſſe natā de virgine. Sed contra. Damaſc. lib. iij. Cognoſcimus ꝙ naſci nō eſt naturę, ſed hypoſtaſis: ergo naſci de virgine naturæ non competit, ſed ſolum perſonæ. Item. Melior, & prior eſt natiuitas æterna, quam temporalis. Sed diuina natura non dicitur eſſe nata propter filij natiuitatem æternam, vt in primo lib. oſtenſum eſt: ergo multominus non debet dici nata ꝓpter temporalem natiuitatem. Item. Cuicunque competit naſci, competit eſſe ab alio: ſed diuinæ naturæ non competit eſſe ab alio: ergo diuina natura nec ęternaliter, nec temporaliter debet dici nata. Item. Cuicunque cōpetit naſci, competit ratio filiationis: ergo ſi diuina natura dicitur eſſe nata de virgine, diuina natura dicitur filia virginis. Item. Sicut ſe habent proprietates diuinę naturę ad humanam, ſic proprietates humanæ ad diuinam: ſed hęc eſt ſimpliciter falſa, Humanitas in Chriſto eſt æterna: ergo & iſta, Diuina natura in Chriſto eſt de virgine nata. Item. Quod naſcitur ex aliquo, eſt natura cōformis cū eo, ex quo naſcitur: ſi ergo diuina natura nata eſt de virgine, vtꝗ diuina natura, & virgo Maria ſint eiuſdē naturæ, ꝙ eſt falſum, & impoſſibile.

Fundamenta.

3 RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter in litera, hęc non recipitur tanquam impropria, Diuina natura eſt de virgine nata. Et hoc ꝓpter duo ſcilicet propter vitandam confuſionem proprietatum perſonalium, & proprietatum naturalium, ſiue eſſentialium, quę duo præcipue ſunt obſeruanda circa ſermonem catholicū, & veritatis fidei expreſſiuum. Nō ergo recipitur, ꝙ diuina natura ſit nata de virgine: propter quod etiā non conceditur, quod ſit nata de patre. & hoc eſt quod dicit Magiſter in litera, quòd res quę nō eſt de patre genita, non videtur de matre nata: nec res aliqua filiationis nomē habet in humanitate, quæ illud non teneat in diuinitate. Propter vitandam etiam confuſionem proprietatum naturalium nō recipitur. Sicut enim in beatiſſima trinitate diſtinctę ſunt perſonę adinuicem, & earum proprietates: ſic in Chriſto naturę ſunt diſtinctæ adinuicem, & earū proprietates, quāuis conueniant in ſuppoſito: & ideo proprietas vnius naturę nō debet ꝑdicari de altera natura in abſtractione conſiderata, ne ex hoc intelligat, ꝙ diuina natura, & humana ſint vna eſſentia. Quod enim prędicatur de altero in abſtractione, non intelligitur conuenire ei ſolum ratione ſuppoſiti, verum etiam ratione formæ: & iō ꝑdicta locutio recipi nō debet. Et cōcedendæ ſunt rationes hoc oſtēs.

AD illud verbum Hilarij. Dicēdum, ꝙ aliqd habet improprietatis; & debet ſic exponi. Nihil habet filius niſi natum. i. nihil habet qđ nō naſcendo accepit. Et hoc melius in primo lib. explanatum fuit. 4

AD illud quod obijcitur de auctoritate Dama', quòd virgo Maria eſt dei genitrix. Dicendum, ꝙ cōcedendum eſt, quòd deus natus eſt de virgine: ex hoc tamen non ſequitur, quòd diuina natura ſit de virgine nata: pro eo quòd hoc nomen deus, quia ſignificat in cōcretione, ſuponit perſonam: non ſic diuina natura, quæ ſignificat in abſtractione. Vnde & hęc conceditur, Deus generat: quāuis hæc non concedatur, Diuina natura, vel eſſentia generat. Vnde in omnibus talibus proceſſibus eſt ſophiſma ſecūdum accidens. Aliter enim, & aliter ſignificatur diuina natura ꝑ hoc nomen deus, & aliter per hoc nomē natura: & ideo in nullo cogit auctoritas illa. 5

AD illud quod obiicitur, ꝙ diuina natura dicitur concipi, & naſci. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter in litera, Aug. ibi extendit nomen naturæ, vt ſtet loco perſonę. Et hoc quidem multotiens facit: ſed cōmunis vſus talem modum loquendi non admittit: ideo ex tali auctoritate non debet argui, imo potius debet exponi. 6

AD illud quod obiicitur, ꝙ incarnatio eſt via ad natiuitatem. Dicendum, ꝙ verum eſt ad natiuitatem perſonę, quę eſt ſuppoſitū naturæ aſſumptæ: ſed non oportet, ꝙ ſit 7

via

via ad natiuitatem naturæ. Incarnatio enim non facit communicationē idiomatum rōne conuenientię in natura, ſed potius rōne cōuenientiæ in
8 perſona. AD illud quod obijcitur, ꝙ aſſumere carnē eſt naſc: in vtero. Dicendum, ꝙ verum eſt ſecundum ꝙ aſſumere idem eſt, quod in vnitatem ſui accipere; & hoc modo proprium eſt perſonę. Secundum autem ꝙ aſſumere dicitur de diuina natura, accipitur largius; & hoc modo aſſumere nō eſt idem, quod in vtero naſci, ſed
9 potius carni vniri. AD illud quod obijcitur, ꝙ fortitudo eſt infirmata, & ſic de alijs. Dicendū, quòd illa verba non ſunt trahenda ad conſequentiam. Aliter enim cōceditur aliquid dicere ei, qui vult excitare deuotionem, & eleuare in admirationē: quod tamen reprehenderetur in eo, qui ſermonis catholici proprietatem, & veritatem inquirit. Poſſet etiam, & aliter reſponderi, quòd non eſt ſimile. Quamuis enim hoc nomen eſſentia, vel natura nō ſupponit pro perſona: nomina tamen appropriata vt virtꝰ, & ſapientia pro perſona ſupponunt, & locutionem veram reddunt. Vnde ſenſus eſt, Fortitudo eſt infirmata. i. perſona cui appropriatur fortitudo, Chriſtus videlicet, qui eſt dei virtꝰ, & dei ſapientia, verbum. ſ. patris cui competit eſſe dei virtutem, & dei ſapientiam: & ideo quamuis talia prędicata conueniant, & attribuātur nominibus appropriatis: non tamen ſequitur, quòd attribui poſſint eſſentiæ vel naturæ proprie, & vere.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Humanam naturam eſſe natā de virgine admittimus tum ratione partis conſtitutiuæ, tum ratione partis ſubiectiuæ.**

Fundamenta.

VTRVM naſci de virgine vere dicatur de natura aſſumpta. Et ꝙ ſic videtur. Eius eſt generari cuius eſt generare, licet non eiuſdem numero: ſed generare eſt actus ipſius naturæ: ergo & generari: ſed cuius eſt generari, eius eſt naſci: ergo ſi generari competit naturæ aſſumptę, videtur ꝙ competit ei naſci de virgine. Item. Bene ſequitur, Iſte generat hunc hominem: ergo hominem, ſed hunc hominem dicere eſt dicere perſonā, hominem vero naturam: ergo bene ſequitur, ſi perſona eſt nata, ꝙ ntaura ē nata. Itē. Oē quod incipit, eſſe aliquo genere mutationis incipit eſſe: ſed humana natura in Chriſto incipit eſſe: nec eſt dare aliud genus mutationis, quàm generationis: ergo fuit concepta, & nata. Item. Chriſtus natus eſt de virgine, aut ratione ſuppoſiti, aut ratione naturæ. Sed non rōne ſuppoſiti, quia illud eſt æternum: ergo rationе naturę: ergo natura humana proprie dicitur nata de virgine. Sed contra, Sicut ſe habet diuina natura ad natiuitatem æternā, ſic natura humana ad natiuitatem temporalem: ſed diuina natura non eſt nata natiuitate æterna: ergo nec humana natura in Chriſto natiuitate temporali. Item. Natiuitas ad nihil terminatur niſi ad ens completum: ſed ens completum dicit perſonam: ergo generatio non terminatur ad naturā, ſed ad perſonam. Item. Actus, & operatio non terminatur niſi ad hoc aliquid: ergo ſi hoc aliquid nō dicit naturā, ſed potius hypoſtaſim, videtur quòd humana natura in Chriſto non debeat dici nata, nec concepta. Item. Humana natura dicit ſimul carnē, & animam: ſed ſicut caro eſt per propagationem, ita & anima per creationem: ergo ſicut hæc non recipitur, ꝙ humana natura in Chriſto exeat in eſſe per creationem, ita nō debet concedi, ꝙ exeat per generationem: ergo non videtur hęc admittēda, Humana natura eſt nata. Ad opp.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ humana natura dupliciter poteſt accipi. Vno modo ratione partium cōſtituentiū, alio modo ratione formæ communis conſequentis totum compoſitum, & vtroque modo eſt verū dicere, ꝙ humana natura eſt aſſumpta a verbo.

Verum eſt enim quòd aſſumpſit car-
nem,& animam:verum eſt etiã quòd
aſſumpſit formam conſequentem cõ-
poſitionem, videlicet humanitatem.
Vtroque etiam prædictorum modo-
rum contingit dicere humanam na-
turam natam de virgine. Nam ſi hu
mana natura dicatur compoſitum,
hoc modo poteſt cõcedi, quòd ſit na
ta de virgine,non ratione totius, ſed
partis.ſ.carnis,quę in vtero virginis
concepta fuit, & ex vtero virginis ꝓ
ducta. Si vero natura humana dica-
tur forma communis conſequens to
tum compoſitum, ſic concedi poteſt
quòd adhuc fuit nata in Chriſto,nõ
ratione ſui, ſed ratione ſuppoſiti, in
quo habet exiſtere,&etiam in quo ha
bet multiplicari.Propter quod etiam
dicit Philoſophus, quòd natura in
productione talis formę occulte ha-
bet operari: generando enim hunc
hominem,generat hominem. Sic er-
go concedendum eſt humanam natu
ram in Chriſto natam eſſe de virgine
vtrolibet prædictorum modorũ. Sed
vno modo dicitur eſſe nata rõne par
tis conſtitutiuæ per ſynecdochen.
Alio mõ ratione partis ſubiectiuę: &
ſic quodammodo per accidens.Con-
cedendæ ſunt ergo rationes ad hanc
partem inductæ, licet aliquæ earum
procedant ſophiſtice.
11 AD illud quod obijcitur, quòd
diuina natura in Chriſto non eſt na
ta: ergo nec humana. Dicendum, ꝙ
non eſt ſimile: quia diuina natura nõ
multiplicat in ſuppoſitis, ſed eſt vna
in generante,& genito: & ideo non
recipit vocabulum diſtinctiuum. Na
tura vero humana multiplicari ha-
bet,& plurificari in parente, & pro-
le: hinc eſt quòd generatio in diui-
nis terminatur ad perſonam,in crea
turis non ſolum ad perſonam,verũ
12 etiam ad naturam. AD illud vero
quod obijcitur, quòd generatio ter-
minat ad ens cõpletũ,dicendũ ꝙ ve-
rũ eſt per ſe,& primum: ex hoc tñ nõ
ſequitur quòd ad naturam nõ poſſit
terminari,ſed quòd non terminatur
circũſcripta hypoſtaſi: & hoc quidẽ
verum eſt; & per hoc patet reſpõſio
13 ad ſequens. AD illud quod vltimo
obijcitur, ꝙ anima exit in eſſe ꝑ crea
tionem. Dicendum,quòd ſi ſola pars
hominis traducatur,videlicet caro i.
nihilominus tamen totus homo di-
citur naſci, & generari, pro eo quòd
intentio naturæ nõ terminatur ad al
teram partem per ſe,ſed prout habet
coniungi,& perfici ex altera. Et ideo
totus homo dicitur natus, quamuis
tantum ex altera parte traducatur:
non .n. intendit homo generare car
nem, ſed hominem. Si vero quæri-
tur, quare non dicitur exire in eſſe ꝑ
creationem,ſicut per generationem.
Dicendum,quòd generatio nõ exclu
dit creationem præambulã; creatio
vero cum fit ex nihilo aliam exclu-
dit productionẽ, ſecundum ꝙ dicit
proximam,& immediatam eductio-
nem creaturæ.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Diuina natura eſt homo,poteſt
cõcedi ratione ſuppoſiti & quo
niam eſſentia eſt filius per iden
titatem,& filius eſt homo per
vnionem.

VTRVM homo vera- Fundamenta.
citer dicatur de diuina
natura. Et quòd ſic vi-
detur. Hæc eſt vera,
Diuina natura eſt per-
ſona filij dei propter ſummam ſim-
plicitatem,& identitatem, quę eſt in
deo: ſed de quocunq; prædicatur fi-
lius dei, prędicatur homo: ergo hęc
eſt vera, Diuina natura eſt homo.
Item. Homo eſt diuina natura: hæc
eſt vera: quia aliquis homo, vtpote
Chriſtus,eſt diuina eſſentia, vel natu
ra: ergo a ſimplici conuerſa, Diuina
natura eſt homo. Item. Deus & diui-
na natura conuertunt: ergo de quo-
cunque prædicatur vnum, prędica-
tur & alterum: ſed hæc eſt vera, Deus
eſt homo; ergo hæc eſt vera, Diui-
na natura eſt homo. Item. Aut diui
na natura eſt homo, aut non homo.
Si eſt homo: habeo propoſitum: Si
eſt non homo: ſed filius dei eſt diui
na natura; ergo filius dei eſt non ho
mo.

mo: quòd ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat quòd hæc eſt vera, Diuina natura eſt homo. Sed contra. Sicut ſe habet humana natura ad eſſe deum, ſic ſe habet diuina natura ad eſſe hominem: ſed hæc eſt ſimpliciter falſa, Humana natura eſt deus: ergo & hæc eſt ſimpliciter falſa, Diuina natura eſt homo. Item. De quocunque ꝑdicatur eſſe hominem, prædicatur eſſe mortale: ergo ſi diuina natura eſt homo, diuina natura eſt mortalis. Item. De quocunque prædicatur homo, ineſt ei humanitas: ſed cuicumque ineſt humanitas, informatur humanitate: ergo de illo ſolo prædicatur hõ, reſpectu cui⁹ humanitas ē forma: ſed humanitas non eſt forma diuinę naturæ: ergo hæc eſt ſimpliciter falſa, Diuina natura eſt homo. Item. Si diuina natura eſt homo, aut ratione eſſentię, aut ratione perſonæ. Nõ ratione eſſentię: quia humanitatis, & diuinitatis eſſentiæ ſimpliciter ſũt diſtinctæ. Non ratione perſonæ: qa natura non ſupponit pro perſona, ſicut ſupra primo libro dictum eſt: ergo hæc eſt ſimpliciter falſa, Diuina natura eſt homo.

14 RESP. Dicendum, quòd ſicut in primo libro fuit habitum, in diuinis eſt reperire prædicationem per identitatem, & per denominationẽ: licet non vſquequaque proprie omnino. Differt autem ꝑdicatio per denominationem, a prædicatione per identitatem: quia cum aliquid ꝑdicatur per modum denominatiuũ, prædicatur ſub ratiõe formæ, vt cum dicitur, Pater generat. Cum autem prædicatio eſt per identitatem, poteſt prædicari ratione ſuppoſiti, vt cum dicitur, Diuina eſſentia eſt pater. Senſus eſt. Diuina eſſentia eſt ille, qui eſt pater. Et hoc modo non prædicatur ratione ſuppoſiti, niſi illud nomen quòd claudit intra ſe ſuum ſuppoſitum, ſicut eſt nomen ſubſtantiuum, vel ſubſtantiuatum. Hunc ergo duplicẽ modum prædicandi reperimus in diuinis ſecũdum catholicum modum loquendi, vt aliquid ꝑdicetur ratione formæ aliquid ratione ſuppoſiti. Cũ ergo quæritur, vtrum diuina natura ſit homo, diſtinguendum eſt: qa iſte terminus (homo) dupliciter poteſt intelligi prædicari. Quia ſi intelligatur prædicari ratione ſuppoſiti, tunc eſt vera: & eſt ſenſus, Diuina eſſentia eſt homo, ideſt diuina eſſentia eſt ille, ꝗ eſt homo: & reducitur illa prædicatio ad prædicationem quę eſt ꝑ identitatem quantum ad principalem cõpoſitionem: quantum vero ad implicationem clauditur ibi prędicatio ꝑ vnionem. Diuina enim eſſentia eſt filius dei per identitatem, ſed filius dei eſt homo per vnionem. Si autem ſit ꝑdicatio ratione formæ, ſiue per modum cuiuſdam denominationis, falſa eſt: & eſt ſenſus, Diuina natura eſt homo. i. diuina natura eſt humanitate informata, & hoc modo locutio eſt falſa: licet ſecundum ſenſum priorem habeat veritatem, ſicut oſtendũt rationes ad primam partem inductę.

15 AD illud ergo quod primo obijcitur, quòd ſicut ſe habet humana natura ad eſſe deum &c. Dicendum, ꝙ falſum eſt, pro eo quod humana natura non ꝑdicatur de ſua hypoſtaſi ꝑ identitatem, ſicut diuina ꝑdicatur ꝓpter ſummã ſimplicitatẽ. Vnde hæc eſt falſa, Chriſtus eſt humana natura: quamuis hæc ſit vera, Chriſtus eſt diuina natura. Et ideo non ſequitur, ſi hæc eſt falſa, Humana natura eſt de⁹ quòd hęc ſit falſa, Diuina natura eſt homo. 16 Ad illud quòd obijcitur, qđ de quocunque ꝑdicatur eſſe hominẽ, prædicatur eſſe mortale. Dicendum, quòd hoc eſt verum quãtum ad prædicationem, qua homo ꝑdicatur per modum denominandi. Quantum vero ad prędicationem, qua ꝑdicatur ratione ſuppoſiti, nõ habet veritatẽ: homo enim cum ſit nomen ſubſtantiuum, ratione ſuppoſiti poteſt ꝑdicari. Mortale vero cũ ſit nomen adiectiuum adiectiue tentum, ponit rem ſuam circa illud, de quo prędicatur. Et ſicut nõ ſequitur, Diuina eſſentia eſt pater, ergo diuina eſſentia generat: ſic non ſequitur, Diuina eſſentia eſt homo, ergo moritur, vel naſcitur.

17 AD illud vero quòd obijcit, quòd de quocunque ꝑdicatur homo ineſt ei humanitas. Dicendum, quòd verum eſt,

eſt de illo modo prædicationis, quo modo prędicatur ratione formæ: ſed nõ de illo, quo ꝑdicatur ratione ſuppoſiti: tunc enim non ſignificatur ꝙ humanitas inſit ei, de quo ꝑdicatur, ſed quòd ineſt alicui qđ habet identitem cũ eo de quo ꝑdicat̃.
18 AD illud qđ obiicitur, ꝙ hęc non eſt vera rõne ſubſtantiæ vel rõne perſonæ, Diuina natura eſt homo. Dicẽdum, quòd & ſi diuina non ſupponat pro perſona, homo tamen pro perſona poteſt ſupponere: diuina vero natura ſubijcitur ratione ſui; ita quòd veritatem habet rõne vtriuſq; ratione vni⁹ ex parte ſubiecti, ratione vero alteri⁹ ex parte ꝑdicati videlicet, rõne pſonæ.

Artic. 1. CONSEQVENTER quęritur de natiuitate temporali in comparatione ad æternam. Et circa hoc quæruntur tria. primo quęritur. Suppoſito quòd in Chriſto duplex ſit natiuitas, vtrum concedendum ſit, Chriſtum bis natũ eſſe. Secundo q̃ritur, vtrum in Chriſto ſint filiationes duę. Tertio q̃rit̃, vtrum ſit naturalis filius ratiõe vtriuſque natiuitatis .ſ. tp̃alis, & æternę.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

Catholicæ debet & poteſt admitti hic ſermo quod Epiſcopus eſt bis natus, æterna & temporali differentibus generationibus.

Fundamenta. VTRVM cõcedendũ ſit, Chriſtum bis natũ eſſe. Et quod ſic videtur. Aug. de fide ad Petrum. Vnigenitus dei primo, & ſecundo natus eſt, ſemel ex patre, ſemel ex matre: ſed primo, & ſecundo naſci non eſt niſi bis naſci: ergo videtur, quod filius dei bis natus eſt. Item. Dam. In Chriſto duas natiuitates veneramur: ſed vbicũque eſt duplex natiuitas, ibi eſt duplex naſci, & vbicunque eſt duplex naſci, ibi eſt bis naſci, ergo &c. Item. Chriſtus ſemel genitus eſt ex patre ſecundũ illud pſal. Semel locutus eſt deus &c. Glo. i. filium genuit, & ſemel natus eſt ex matre: & cõſtat illud ſemel, & illud non eſſe vnum, ſicut nec temporale, & ęternum: ergo ponunt in numerum; ſi ergo ſemel, & ſemel faciunt bis, Chriſtus eſt bis natus. Itẽ. Actio geminata geminat paſſionem: ergo ſi alia eſt generatio, qua pater, & alia, qua mater genuit: ergo alia, & alia vice genitus eſt Chriſtus a patre, & a matre: ergo eſt pluries natus, ſed non ter, vel quater, & ſic de alijs: ergo bis natus eſt Chriſtus. Sed contra. Ad opp.

Bis dicit conſimilis actus geminationem. Vnde non dicitur aliquis aliquid feciſſe bis, eo quòd legit, & diſputauit: ſed generatio æterna, & temporalis non eſt idem actus, nec conſimilis: ergo ratione illius duplicis natiuitatis non poteſt dici bis natus. Item. Semel, & bis dicũt viciſſitudinẽ: idem enim eſt aliquid bis fieri, quòd & duabus vicibus fieri: ſed apud filium non cadit tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio: ergo nõ debet dici bis natus. Item. Bis dicit actus interruptionem. Vnde conueniẽter dr̃ aliqs bis fuiſſe Pariſiis: ſed nõ cõuenienter dicitur bis fuiſſe homo. Sed generatio ęterna, quę eſt ex patre, nullatenus fuit interrupta: ergo videtur ſimpliciter eſſe falſum, Chriſtus bis nat⁹ eſt. Itẽ. Hoc aduerbiũ bis importat actus terminationem: quia de actu, qui non terminatur, nõ eſt dicere ipſum bis exerceri: ſed generatio æterna nõ habet terminum: quia filius ſemper generatur a patre: ergo &c. Item. Hoc aduerbiũ (bis) importat ſucceſſionis ordinẽ: ſed circa Chriſti generationem ęternam reſpectu temporalis nulla cadit ſucceſſio: ergo ſicut aliquis nõ dicitur bis natus qui ſimul generatur a patre, & a matre, ita nõ videtur, quòd Chriſtus bis natus dicatur, cũ ſimul ſit verum ipſum dicere generari a patre, & a matre: pater enim nunc generat filium, & in tẽpore natiuitatis ſuę ſicut virgo Maria genuit. Item. Nunc temporis, & nunc ęternitatis non ponũt in numerum, cum vnum claudatur in altero: ergo cum filius genitus ſit a patre

patre in nunc æternitatis, & a matre
in nunc temporis, non videtur quòd
debeat dici bis natus, vel genitus.
19 RESP. Dicendum, quòd (ſicut
vult Philoſophus) Actus tripliciter
habet numerari, videlicet ſubiecto,
& tẽpore, & ſpecie ſiue termino. Vn
de actus multiplicari dicitur: aut qa
eſt in alio, & alio ſubiecto, aut quia
in alio, & alio termino: aut qa in alio
& alio tempore, ſiue menſura: cum
ergo aduerbium numerãdi dicat nu
merum actus aliquorum iſtorũ triũ
modorum, neceſſe eſt vt importet ip
ſum numerari. Aduerbium enim cũ
ſit adiectiuum verbi, ſub ratione ver-
bi importat illum numerum, qui eſt
ipſius actus; ſecundum quòd actus
hic eſt ex parte temporis, ſiue dura-
tionis: & iſte eſt numerus, qui eſt ex
parte menſuræ. Et quòd hoc aduer-
bium bis importet numerũ actus ex
parte menſuræ, patet per ipſum mo-
dum loquendi. Non enim dicor bis
comedisſe propter duas res quas co
medi, vel propter plurificationem ex
parte ſubiecti: ſed propter multipli
cationem ex parte temporis, ſiue mẽ-
ſuræ, quia comedi in alio, & alio tẽ
pore: qm̃ ergo generatio ſiue Chriſti
natiuitas ęterna, mẽſuratur ipſa æter
nitatem, & natiuitas temporalis ip-
ſo tempore, ita quòd illa completio-
nem habet in nunc æternitatis, ita
in nunc temporis: hinc eſt quòd con
cedi poteſt, & debet Chriſtum bis eſ
ſe natum. Et concedendæ ſunt ratio
nes, & auctoritates ad hoc inductæ.
20 AD illud ergo quod obijcitur pri
mo in cõtrariũ, quòd (bis) dicit eiuſ
dem actus geminationem. Dicendũ,
quòd non oportet, quod dicat gemi-
nationem eiuſdem actus ſecundũ vni
tatẽ vniuocationis, ſed ſufficit quòd
dicat ſecundum cõuenientiam analo
gię. Vnde ſicut poteſt concedi,
quòd deus, & homo ſunt duo entia,
vel res non quòd dicantur duæ res,
vel duo entia ęquiuoce, ſed analo-
logice: ita concedi poteſt quòd ge-
neratio Chriſti, & æterna, & tempo-
ralis ſit duplex generatio. Et ſic po-
teſt concedi quod ſit bis generatus:
qa tñ ſe extendit numerus aduer-
biorũ numeraliũ reſpectu verbi, quã
tũ numerꝰ numeraliũ noim reſpectu
noim. AD illud qđ obicit̃, ꝙ ſemel, 21
& bis dicũt viciſſitudinẽ. Dicẽdũ, ꝙ
illud non eſt verum de ſignificatione
generali, ſed ſemel dicit actꝰ comple
tionem. Quia autem dicit viciſſitudi
nem, hoc ſolũ eſt, quia adiacet actui
tẽporali: & ideo qa generatio Chriſti
æterna nõ ſubiacet actui tpali, nõ eſt
neceſſe ꝙ etiã quãtum ad illam dicat 22
viciſſitudinem. AD illud qđ obijcit̃,
quòd (bis) dicit interruptionẽ. Dicẽ
dũ, quòd illud verũ eſt in illis actibꝰ,
qui nõ numerantur ſine interruptio
ne, ſicut legere, vel morari Pari-
ſijs, vel aliquid tale. In his autem
actibus, qui ſine interruptione, nu-
merari poſſunt, nõ habet veritatem,
ſicut cęlum dicitur bis eſſe reuolutũ:
& tamen motus eius non dicitur eſſe
diſcontinuatus vel interruptus. Nu
meratio enim reuolutionum non ve
nit ex motus diſcontinuatione, ſed ſe
cundum circulationis completiõem:
& ſecundũ illã cõpletionem circula-
tionis eſt numeratio dierum, & tem-
porum: & talis numeratio importa-
tur per aduerbium. Et quoniã gene-
ratio Chriſti ex patre, & matre modũ
habet vnum numerandi, vt prædictũ
eſt: ideo ſane poteſt concedi Chriſtũ
bis natũ eſſe. AD illud qđ obijcit̃, ꝙ 23
bis importat terminationẽ actꝰ. Dicẽ
dũ ꝙ terminatio actꝰ dupliciter dici
tur, Vno mõ ex cõpletiõe alio mõ ex
deſitiõe: ergo cũ dicit̃ ꝙ (bis) impor
tat terminationẽ, ſi itelligat̃ termina
tio cõiter ad vtrũq; modũ. Dicẽdum,
quod verũ eſt. Si autem dicat termi-
nationem per deſitionem tantum, nõ
habet veritatẽ: hoc eñ accidit nume
rationi alicuius actus, ꝙ nõ poſſit eſ
ſe ſine actꝰ deſitione, ſicut tactum eſt.
Ad illud quòd obijcitur, quod bis di 24
cit ſucceſſionis ordinem. Dicẽdum ſi
militer, quòd hoc non eſt de neceſſi-
tate: ſed quando importat actus ge-
minationem, & ſucceſſionẽ, & reſpe
ctu eiuſdem principij: ſic autem non
eſt reperiri hic, & ſic patet illud. AD 25
illud vero quòd vltimo obijcitur, ꝙ
nunc temporis, & nũc æternitatis nõ
ponũt ĩ numerũ. Dicẽdũ, ꝙ ſi l, qua

mur de numero proprie accepto, veritatem habet: ſi autem large, falſitatem habet. Aeternitas enim, & tẽpus ſunt diuerſę mẽſurę per eſſentiã, & productio, quę menſuratur tempore eſt alia a productione, quæ menſuratur æternitate, & poſterior illa, & ideo illę duę productiões poſſunt dici etiam duę menſurę: nec valet, ꝙ vna clauditur in alia: hoc enim non eſt per continentiam, quę tollat numerum ſicut continetur pars intra totum, ſed per quandam prȩſumptionem, quæ quidem relinquit ordinẽ, ſiue diſtinctionem.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Cum in Chriſto non ſint plures perſonæ nõ ſunt plures in eo filiationes licet dicatur bis natus quia filiatio proprie perſonam reſpicit & non naturam.

Fundamenta.

VTRVM in Chriſto ſint filiationes duę. Et ꝙ ſic videtur. Generatio eſt ratio, ſiue cauſa filiationis, ſicut actio cauſa relationis: ſed in Chriſto eſt duplex generatio: ergo eſt duplex filiatio. Multiplicata enim cauſa, multiplicari videtur & effectus. Item. Multiplicato vno relatiuorũ neceſſario multiplicatur & reliquum: eo ꝙ eſſe relatiuorum eſt ad aliud ſe habere, & quotiens dicitur vnum oppoſitorũ, totiens dicitur reliquũ, ſicut dicit Philoſophus: ſed Chriſtus ſecundũ generationẽ æternam eſt filius patris, ſecundum generationẽ temporalem eſt filius matris: ergo &c. Itẽ. Diuerſarum productionũ diuerſi ſunt termini, ſed generatio temporalis, & ęterna ſunt diuerſæ productiones: ergo ſi vtraque terminatur ad Chriſtũ ſecundũ ꝙ eſt filius, neceſſe eſt Chriſtum eſſe filium alium, & alium: ergo in eo ſunt filiationes plures. Itẽ. Idem eſt eſſe natum, & eſſe filium: ſed ſi aliqua ſunt eadem, numerato vno numeratur & reliquũ: ergo ſi Chriſtus eſt bis natus, habet duplicem filiationem. Item. Abſtracta filiatione ęterna, eſt intelligere filiationem tẽporalem, & econuerſo: ergo ſi illa ſunt diuerſa, quorũ vnũ eſt intelligere abſtracto alio: ergo filiatio ęterna, & tẽporalis ẽ alia, & alia in Chriſto.

Ad opp.

Sed contra. Filiatio eſt ꝓprietas perſonalis: ſed in Chriſto nõ eſt niſi vna perſona: ergo non eſt niſi vna ſola filiatio. Item. Sicut Chriſtus habet patrẽ, & matrẽ, ita quilibet alius eſt natus ex patre, & ex matre: ſed nullus dicitur habere duas filiatiões, quia genitꝰ eſt ex patre, & ex matre: ergo pari ratione in Chriſto nõ erũt duæ filiationes, quia natus eſt Chriſtus ex patre, & ex virgine matre. Item. Ex hoc ꝙ aliquis Magiſter habet plures diſcipulos, hodie vnum, & cras alium, nõ habet diuerſos Magiſtratus: ergo & pari rõne nec Chriſtus debet dici habere plures filiationes, ex hoc ꝙ genitus eſt a pr̃e priꝰ., & a matre poſterius. Itẽ. Si alia pſona nata eſſet de virgine, eſſet confuſio in proprietatibus perſonalibus propter pluralitatem filiationum, ſicut dicit Anſel. Si ergo in incarnatione verbi nullã facta eſt confuſio ꝓprietatum, videtur ꝙ nulla facta ſit filiationum plurificatio. Item. Numerata proprietate numeratur ſubiectum, vt ſi ſunt duæ albedines, ſunt duo alba: ergo ſi ſunt duę filiationes, ſunt duo filij. Ergo ſi in Chriſto ſunt duę filiationes, in Chriſto ſunt duo filij: & ſi Chriſtus eſt duo filij, Chriſtus eſt duo: ſed hæc eſt falſa, ſicut improbata eſt ſupra, & habetur in ſymbolo, nõn duo tñ, ſed vnus eſt Chriſtus: ergo falſum eſt duas filiationes eſſe in Chriſto.

RESP. Dicendum, quòd quãuis 26 concedatur duas natiuitates eſſe in Chriſto: non tamen concedi debet duas eſſe filiationes. Et rõ huius eſt 1 quia cum filiatio ſit relatio, comparationem habet ad tria. Ad ſubiectũ in quo eſt, & ad terminũ ad quẽ eſt, & ad principium a quo eſt. Numerus autem relationis ſecundum differentiam formalem, ſiue ſpecificam cauſatur a principio, a quo eſt, ſicut paternitas,

Impugnat hęc Scotus diſtinctio hac ibi, cõtra iſtã poſitionem. & D. Tho. in concluſione conſentiens. S. Bona. differt ĩ modo dicendi non admittens ꝙ rõ multiplicationis relationũ ſit ſuppoſiti multiplicatio, ſed quia diuinum ſuppoſitũ non ẽ capax nouę filiationis. & licet realiter ſit filius virginis, nõ tñ relatio filiatiõis reſpectu virginis eſt realis, ſed rõnis, btã mr̃ tñ reali relatione refert ad filium, & D. Tho. cõcedat in Chriſto plures relationes reales, non tñ plures filiationes. Vid S. Th. 3. par. q. 35 artic. 6.

paternitas, & dominium ſunt duæ re
lationes in aliquo hoïe, q̃ numerant
non ratione eius, in quo ſunt princi
paliter, ſed rõne eius a quo ſunt: qa
poſſunt eſſe duę relationes in hoïe re
ſpectu eiuſdem. Pluriſicatio aũt rela
tionis ſm numerum non venit prin
cipaliter rõne eius a quo eſt, nec rõ-
ne ad quem, ſed rõne ſubiecti eius in
quo. Et qm̃ proprietas ſubiecti nume
rari habet rõne ſuppoſiti, & ſubiectũ
filiationis eſt ipſa perſona non natu
ra niſi rõne perſonæ: hinc ẽſt quòd
cum in Chriſto non ſint plures perſo
næ, nõ poſſunt eſſe plures filiationes.
Ideo conceden dæ ſunt rationes ad
27 hoc inductæ.
A D illud ergo quod primo obr̃,
ꝙ generatio eſt cauſa filiationis, iam
patet ſolũ: quia relatio non multi-
plicatur ex parte cauſæ, ſed ex parte
ſubiecti. Si aũt quæratur, quare mul-
tiplicatur generatio in Chriſto, & nõ
filiatio, cũ vtraque reſpiciat perſonã.
Dicendum, ꝙ gñatio ſignificat per
modũ actionis: actio aũt, & paſſio nõ
ſolum recipit numerationem ex par-
te ſubiecti, ſed etiam ex parte menſu-
ræ, & ex parte principij. Et qm̃ aliud
eſt principiũ, & alia eſt menſura tpa
lis, & ęterna, ideo alia põt dici, & alia
gñatio; quãuis non filiatio. Alia etiã
eſt ratio: quia & ſi gñatio reſpiciat ꝑ
ſonam: tñ ꝑ conſequẽs reſpicere põt
& naturam. Vnde humana natura in
Chriſto põt dici nata, non tñ poteſt
dici filia, quia filiatio proprie reſpi-
cit perſonam. Et quia in Chriſto eſt
pluralitas naturarum, & vnitas per-
ſonæ: ideo poſſunt dici plures genera
tiones: quãuis nõ poſſint dici plures
28 filiationes. AD illud quod obr̃, ꝙ mul
tiplicato vno relatiuorum multipli-
catur & reliquum. Dicendũ ꝙ illud
verum eſt de multiplicatione forma-
li, & de eo correlatiuo a quo depen-
det correlatiuum dependentia eſſen-
tiali: ſed ſi vnum correlatiuũ multi-
plicatur multiplicatione materiali, nõ
habet veritatem, ſicut eſt qñ vnus ho
mo generat plures filios, & vnus ma
giſter docet plures diſcipulos: tũc. n.
relatio, q̃ eſt in ipſo, non dependet ab
vnoquoque eorum niſi dependentia
accidentali, & deſinente vno ſaluatᷣ
relatio in altero. Vñ qñ quis generat
poſt primum filium alium, nõ naſci-
tur in eo noua paternitas, ſed primæ
paternitati innaſcitur nouꝰ reſpectꝰ,
qa pr̃ eſt pluriũ, q̃ prius erat. ſic eſt in
telligendũ in propoſito. Vnde Chr̃s
generatione tp̃ali non acquirit nouã
filiationem, ſed incipit eſſe filius alte
rius. ſ. hoïs virginis. AD illud quod 29
obr̃, ꝙ diuerſarum ꝓductionum di-
uerſi ſunt termini. Dicendum, ꝙ ve-
rum eſt, qñ illę ꝓductiones ſunt diſpa-
ratæ, ita ꝙ vna non ſupponit aliam:
ſic aũt non eſt in propoſito: quia na
tiuitas tp̃alis pſuppõit æternam na
tiuitatem: & ideo non oportet filium
eſſe alium, & aliũ, quãuis alia & alia
gñatione generetur: ſufficit. n. (vt di
ctum fuit) ad pluralitatem generatio
num pluralitas naturarum: non ſic
autem ad pluralitatem filiationum.
A D illud quod obiicitur, quòd idẽ 30
eſt eſſe natum, & eſſe filium. Dicendũ,
quòd & ſi de eodem dicatur, tamen
filiatio proprie dicit relationem, &
natiuitas, ſiue generatio ipſam produ
ctionem: relatio autẽ, & actio ex alia
& alia cauſa habent numerari. Et
ideo non ſequitur, quòd ſi plurifice-
tur productio, quòd plurificetur filia
tio. AD illud quod obiicitur vltimo, 31
quòd eſt intelligere filiationem tem-
poralem abſtracta filiatione æterna.
Dicendum, quòd hoc nõ eſt propter
diuerſitatem relationis in ſe, ſed ꝓp
diuerſitatem reſpectuum: ſicut ſi ali-
quis ſit pater duorum, poteſt intelligi
patrem eſſe vnius, ita quòd non alterꝰ.
Et ſi aliquis videatur a duobus, po-
teſt intelligi videri ab vno, ita quòd
non ab alio. Ex hoc tamen nõ poteſt
concludi, quòd ſit diuerſitas ſecun-
dum rem, ſed ſecundum ratio-
nem. Diuerſitatem autem
ſecundum rationem vo
co illam, quæ ſolũ eſt
ſecundũ reſpectũ,
& compara-
tionem.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus eſt filius naturalis virginis ſicut temporali generatione ab ea eſt genitus, & eſt etiã filius naturalis dei.**

Funda-
menta.

VTRVM Chriſtus filius ſit naturalis rõne
vtriuſque natiuitatis,
videlicet temporalis,
& æternæ. Et quòd ſic
videtur. De generatione .n. æterna
non eſt dubiũ: de generatione vero
temporali oſtenditur ſic. Qui conformis ẽ in natura ei, a quo generatᷣ,
eſt eius filius naturalis: ſed filius dei
eſt conformis Mariæ ex qua eſt natꝰ:
ergo eſt naturalis filius ipſius. Item.
Qui trahit naturam ab eo, a quo generatur, eſt filius eius naturalis: ſed
Chriſtus a virgine naturã traxit humanam; ergo eſt filius naturalis ipſiꝰ
virginis. Item. Natura eſt principiũ
rei genitę, & filiationis eiuſdẽ ex parte mulieris, ex hoc ꝙ cõcipit, nutrit,
& parit: & hoc totum virgini cõpetit reſpectu Chriſti: ergo Chriſtus eſt
eius filius naturalis. Item. Si Chriſtꝰ
eſt filius virginis, aut ergo naturalis,
aut adoptiuus. Non adoptiuus: quia
tunc non eſſet vera mater, nec ad virginem ſpectat filiũ adoptare: nec deꝰ
adoptari põt à creatura in filium, ſed
magis econuerſo: ergo vr̃ ꝙ ſit natu-

Ad opp. ralis eius filius. Sed contra. Nullus,
qui eſt filius per gratiam, eſt filius per
naturam: quia natura, & gratia ex oppoſito diuiduntur. Sed ꝙ Chriſtus fecit ſe filium virginis hoc fuit dignationis, & gratiæ: ergo non eſt filius
naturalis. Item, Nullus, qui voluntarie generatur, eſt filius naturalis: qa
natura, & voluntas ſunt principia diſparata: ſed Chriſtus voluntarie natus eſt de virgine. ergo non eſt eius
filius naturalis. Item. Nullus eſt filius
naturalis, cuius generatio ſit ſupra
naturã: ſed generatio filii dei ex matre fuit per miraculum ſupra naturã,
& natiuitas ſimiliter: ergo non eſt filius naturalis, Item. Nullus filius naturalis eſt prior ſuo principio generante: qm̃ ſi prior eſt, accidit ei ꝙ ꝓducatur ab illo: ergo non eſt naturalis filius ipſius: ſed Chriſtꝰ prior fuit,
q̃ virgo, quæ ipſum concepit: ergo ex
parte tẽporalis natiuitatis Chriſtus
non poteſt eſſe filius naturalis.

RESP. Dicendum, ꝙ penes vtrã- 32
que natiuitatem Chriſtus eſt filiꝰ naturalis: & ratio huius eſt, quia vtraq;
natiuitas conſiſtit in productione ſimilis ex ſimili ſm ſimilitudinem &
conuenientiam in natura. Vnde ſm
natiuitatem ęternã generatur ſimilis
patri, ſm natiuitatem temporalẽ generatur ſimilis matri: ideo vtraque
natiuitas eſt naturalis: et ratione
vtriuſque natiuitatis Chriſtus naturalis filius debet dici. Si aũt tu q̃ras,
quã habitudinem dicit iſte terminus
Naturalis. Dicẽdum, ꝙ magis dicit
habitudinem principij q̃ habitudinẽ 33
formæ. Dicitur enim filius naturalis
qui eſt a natura, & qui trahit naturã
ab aliquo, non ꝙ ipſa filiatio ſit proprietas conſequẽs ipſam naturã, ſed
magis perſonam: eſt enim proprietas
perſonæ. Vnde hæc eſt magis ꝓpria,
Chr̃s eſt filius naturalis, vel natura, q̃
Chriſtus eſt filius eſſentialis, vel filiꝰ
eſſentia. Natura enim plus dicit in habitudinem principij, vel cauſæ, q̃ dicat in habitudinem formæ. Fatendũ
eſt ergo Chriſtum filium naturalem
virginis eſſe rõne temporalis natiuitatis, ſicut rationes ad primam partẽ
oſtendunt, & ideo concedendæ ſunt.

AD illud ergo quod primo obijci 34
tur in contrarium, quòd nullus, qui
eſt filius per gratiam, eſt filius per naturam. Dicendum, quòd ſi illud intelligatur de gratia adoptionis, verũ
eſt, ſi vero intelligatᷣ de gratia vnionis, non eſt verum: quia ſicut habitũ
eſt ſupra, iſta gratia fuit quodammodo iſti homini naturalis. Aliter etiã
poteſt dici, quòd verum eſt ſecundũ
eandem naturam. Chriſtus autem nominat hypoſtaſim in duabꝰ naturis,
& ſecundum illam duplicem naturã
naturalis eſt filius patris, & naturalis eſt filius matris, ita quòd ſecundũ
diuinam naturam comparetur ad patrem, & ſecundum humanam compa
retur

retur ad matrem. Si autem mutua fiat comparatio, vt hypoſtaſis illa ſecundum diuinam naturam comparetur ad matrem, & ſecundum humanam comparetur ad patrem, ſic non dicitũ proprie filius naturalis: poteſt tamen dici naturalis filius per gratiã vnionis, quæ facit naturales proprietates

35 inuicem cõmunicare. AD illud quod obijcitur quòd generatio Chriſti eſt ſupra naturam. Dicendum, quòd ita eſt ſupra naturam, ꝙ eſt etiam ſecundum naturam (vt dictum eſt ſupra) quia ibi diuina potentia in nullo ꝑiudicabat naturæ: & ideo modus ille operandi non excludit naturę operationem, nec aufert proli naturalem fi-

36 liationem. AD illud quod obiicitur, quòd nihil generatur naturaliter, quod generatur voluntarie. Dicendum, quòd falſum eſt ſecundũ quòd naturam voluntas concomitatur: vnde eſto quòd natura eſſet omnino obediens ipſi voluntati, ſicut & in Adam erat, idem generaretur patre volente, & natura operante. Et quoniã voluntas filij non tollit vim generatiuam matri: ideo nõ ſequitur, quòd ſi voluntarie ex ea naſcitur, quòd nõ naturaliter naſcatur. AD illud quod 37
obiicitur, quòd nullus fili⁹ eſt prior ſuo principio generante. Dicendum quòd verum eſt ſecundum eam naturam, ſecundum quam eſt filius eius: & ſic non habet inſtantiam in propoſito, quia Chriſtus ſecundum humanam naturam poſterior eſt virgine, quæ ipſum concepit. Si autem ſimpliciter intelligatur, habet inſtantiã in propoſito: quia Chriſtus habet in ſe duas naturas, ſecundum quarum vnam præcedit tam naturam creatã, quam maternale principium: vbi autem inſtantia eſt in propoſito, ita ꝙ non eſt in alio, ferenda eſt ſecundum philoſophicum documentum.

## DE ADORATIONE HVMANITATIS Chriſti: an eadem ſit adoratio humanitati, & deitati exhibenda.

## DISTINCTIO IX.

PRæterea inueſtigari oportet, verũ caro Chr̃i & aĩa vna eadẽque cum verbo debeat adoratione adorari, illa.ſ. quę latria dicit̃. Si.n. aĩæ vel carni exhibet̃ latria, quæ intelligitur ſeruitus ſiue cultus ſoli creatori debitus: cũ anima Chriſti vel caro creatura tm̃ ſit, creaturę exhibetur qđ ſoli creatori debetur: quod facienti in idololatriã deputatur. Ideo quibuſdã videtur nõ illa adoratione, quę latria eſt, carnẽ Chriſti, vel animã eſſe adorandã, ſed illa quę eſt dulia: cui⁹ duas ſpecies vel modos eſſe dicũt. Eſt.n. cuiuſdam modi dulia, quę creaturæ cuilibet exhiberi poteſt: & eſt quædam ſoli humanitati Chriſti exhibenda, non alij creaturæ: quia Chriſti humanitas ſuper omnem creaturã eſt veneranda, & diligenda. Nõ tñ adeo vt cultus diuinitati debitus ei exhibeat̃, qui cultus in dilectione & ſacrificij exhibitione atque reuerentia conſiſtit: qui latine dicitur pietas, grę ce aũt Theoſebia, id eſt dei cultus, vel Euſebia, ideſt bonus cultus.

Vtrũ caro Chriſti ſit adoranda adoratiõe latriæ, qđ eſt ꝓprietas diuinæ naturæ.

Quidã dicunt nõ illa adoratione adorandam eſſe.

De ſpeciebus duliæ.

Aliorum ſententia, qui vnam adorationem vtrique exhibendam tradunt.

ALIIS autem placet Chriſti humanitatem vna adoratione cum verbo eſſe adorandam non ꝓ ſe, ſed ꝓ illum cuius ſcabel-

lum eſt, cui eſt vnita. Neque ipſa humanitas ſola vel nuda ſed cum verbo cuius eſt vnita: nec propter ſe, ſed propter illum cui eſt vnita eſt adoranda. Nec qui hoc facit, idololatriæ reus iudicari poteſt: quia nec ſoli creaturæ, nec pp ipſam: ſed creatori cũ humanitate & in humanitate ſua ſeruit. De hoc Io. Dam. ita ait, Duę ſunt naturę Chri rõne & mõ differentes, vnitę vero ſm hypoſtaſim. Vnus ergo Chriſtus eſt De⁹ perfectus, & homo perfectus: quem adoramus cum patre & ſpiritu vna adoratione cum incontaminata carne eius. Nõ inadorabilem carnem dicentes: adoratur enim in vna verbi hypoſtaſi: quę ipoſtaſis generata eſt: non creaturę venerationem prebẽtes. Non ergo vt nudam carnem adoramus, ſed vt vnitam deitati in vnam hypoſtaſim dei verbi duab⁹ reductis naturis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem. Adoro Chriſti dei mei ſimul vtranque naturam propter carni vnitam deitatem. Nõ enim quartam appono perſonam in trinitate: ſed vnam perſonam confiteor verbi & carni eius. His verbis inſinuari videtur Chriſti humanitatẽ vna adoratione cum verbo eſſe adorandam. De hoc etiam Auguſtinus ait ex ſerm. domini, vbi dicit, Nõ turbetur cor veſtrum, ita dicit, Dicunt hæretici, filium non natura eſſe deum, ſed creatum. Quibus reſpondendum eſt, quia ſi filius non eſt deus natura, ſed creatura, nec colendus eſt omnino, nec vt deus adorandus dicente Apoſtolo, Coluerunt & ſeruierunt potius creaturæ quam creatori. Sed illi ad hoc replicabunt, & dicent, Quid eſt quod carnem eius, quam creaturam eſſe non negas, ſimul cum diuinitate adoras: & ei non minus quam diuinitati deſeruis? Ego dominicam carnem imo perfectam in Chriſto humanitatem ideo adoro, quod a diuinitate ſuſcepta & deitati vnita eſt: vt non alium & alium, ſed vnum eundemque deum & hominem filium dei eſſe confitear. Deniqué ſi hominẽ ſeparaueris a deo, illi nunquam credo nec ſeruio, velut ſi quis purpuram vel diadema regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? Cum vero eis rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, ſi ea cum rege adorare quis contempſerit. Ita & in Chriſto domino humanitatẽ non ſolam vel nudam, ſed diuinitati vnitam, ſcilicet vnum filium deum verum & hominem verum ſi quis adorare cõtempſerit, æternaliter morietur. Idem ſuper pſal. xcviij. vbi dicitur: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Sciendum quia in Chriſto terra eſt, ideſt caro, quæ ſine impietate adoratur. Suſcepit enim de terra terram: quia caro de terra eſt & de carne Marię carnem accepit: hæc ſine impietate a verbo dei aſſumpta adoratur a nobis quia nemo carnẽ eius manducat, niſi prius adoret: ſed quia adorat, non terrã intuetur: ſed illũ potius, cuius ſcabellum eſt propter quem adorat. His authoritatibus præmiſſę inueſtigationis abſolutio explicatur.

Li. de ort. fide. 3. ca. 8

Sermo. 58. de verbis dñi in fine

In tom. 8. I me. enarrationis.

**Vtrum caro Chriſti ſit adorãda adoratione latriæ, quod eſt proprietas diuinæ naturæ.**

## DISTINCTIO IX.

### Prҫterea ĩueſtigari oportet,&c.

Expoſitio. SVPRA egit Magr̃ de cõ
paratiõe diuinæ natu
rҫ ad ꝓprietatẽ huma
nҫ naturҫ: hic vero a-
git de cõparatione hu
manæ naturҫ ad ꝓprie
tatem diuinæ,inquirens,vtrũm natu
Diuiſio. ra humana in Chriſto ſit adoranda
adoratione latriæ. Diuidiť aũt pars
iſta in partes duas.In quarum prima
ꝓſequiť qõnẽ ſm opinionẽ cõem.In
ſcđa vero ꝓſequitur eã ſm opinionẽ
aliorũ,& ſcõrũ au&oritates.ibi.Alijs
aũt placet Chr̃i humanitatẽ,&c. Pri
ma pars diuidiť in duas ptes.In qua
rũ prima parte opponit. In ſcđa de-
terminat.Ibi.Ideo quibuſdã vř, &c.
Scđa pars in duas diuiditur.In qua-
rũ prima ſubiungit aliorũ opinionẽ.
In ſcđa vero inducit illius opinionis
confirmationẽ ꝑ multiplicẽ ſc̃torum
atteſtationẽ.ibi.De hoc Iohã.Dama.
ita ait.Illa ſcđa pars poſſet adhuc ſub
diuidi in duas. In prima confirmat
au&oritate Græci.ſ.Dam.In ſcđa au
&oritate Latini,videlicet Auguſ.ibi.
De hoc etiã Aug.ait in ſermone dñi.

### Cultus,&c.conſiſtit in dilectione,& ſacrificij exhibitione,&c.

Dub.1. Hic quæritur,qualiter diſtinguũtur
1 illa tria.Et vř ꝙ inſufficienter dicat;
qa magis vř cõſiſtere in adoratione.
Ait.n.Rab. Sic caro Chr̃i adorãda ẽ
latria, ſicut verbũ, ſed non oĩ ſpecie
latriҫ;qm̃ non adoramus eũ ꝓſtrati
in terra;ſic vt credamus ꝙ nos crea-
uit ex nihilo:ergo vř ꝙ potius ꝓſtra-
tio in terrã ptineat ad cultũ dei,q̃ ꝑ-
dicta.Item.Vř diminutio, qa nõ tm̃
colitur deus dilectione, ſed etiã fide.
Reſpon. Quæriť ergo qualiter diſtinguũtur
illa tria ꝑdicta.Reſ. Dicendũ,ꝙ ſicut
habitũ eſt ſupra, de⁹ colitur cultu in
teriori, & exteriori, vt añt Magr̃ ex-
primeret vtrũq; cultũ,dicit ꝙ cõſiſtit
in dilectione quãtum.ſ.ad cultũ inte
riorẽ,ita ꝙ in dilectione intelligim⁹
tres theologicas virtutes.ſ.charitatẽ,
& alias duas prҫambulas: ergo quan
tum ad cultum exteriorem dicit, ꝙ
colitur ſacrificio, ita ꝙ ſub ſacrificio
cõprehendat oẽm reuerentiã, q̃ exte
rius exhibetur ſoli deo. Per hoc aũt
quod ſubdit reuerentiam,cõprehen-
dit vtrũque, & ſic patet dr̃ia horum
trium,quia dilectio refertur ad cultũ
interiorem,ſacrificium ad exteriorẽ,
reuerentia ad vtrũque. Vel aliter. Di
lectio refertur ad principiũ motiuũ.
Sacrificium refertur ad actũ.Reuerẽ-
tia ad formã,& modũ.Ad illud quod
obř de adoratione, & proſtratione.
Dicendũ,ꝙ illa põt cõprehendi noĩe
ſacrificij.dici;ẽt põt ꝙ illã nõ noĩat,
qa nõ eſt cultus ſoli deo debitus:non
tm̃.n.ꝓſternimur corã deo,ſed ẽt co
rã hoĩe.Vñ nõ eſt intelligendũ,ꝙ Ra
banus velit dicere, ꝙ non deberem⁹
nos corã humanitate ꝓſternere, ſed
ꝙ ꝓſternendo nos corã humanitate
nõ debemus ꝓfiteri nos eſſe creatos
rõne humanitatis,ſed deitatis. Dici
etiam poſſet,ꝙ adoratio cõprehendi
tur ſub hoc quod dř reuerentia,ſicut
& fides intelligitur per dilectionem:
& ſic patet reſponſio ad ſequens.

### Quem adoramus cum patre, & ſpiritu ſancto vna adoratione.

Contra hoc verbum Damaſ. obř. Dub.2.
Pater & ſpũs ſcũs ſunt pſonҫ diſtin- 2
ctҫ,& cuilibet earum debeť vna ado
ratio ꝑ ſe:ergo ſi ad multiplicationẽ
obiecti ſequitur multiplicatio actus,
vř ꝙ illҫ perſonҫ ſunt multiplici nõ
vnica adoratione adorandҫ.Itẽ.Ado
ratio ſubſequitur directionem fidei:
ſed fides diſtinguit inter perſonas,er
go & adorans ſm ꝙ hmõi diſtinguit
inter perſonas,& ſi hoc, redit idẽ qđ
prius.Reſp.Dicendũ,ꝙ tres perſonҫ Reſpon.
vnica, & ſimplici adoratione ſunt
adorandæ.Et rõ huius eſt,quia illud,
ſm ꝙ cõpetit adorari ſumma maie-
ſtas,eſt vnicum nullo modo multipli
catum,& ita ſicut vnica dilectionҫ di
liguntur, quia in eis eſt vna ſumma
bonitas; ſic vnica adoratione adorã
tur. AD illud quod obř,ꝙ illҫ pſonҫ
diſtinguntur. Dicendum, ꝙ & ſi di-

ſtinguuntur rõne emanationis, & originis, non tñ rõne adorationis: iõ non ſequitur, quòd reſpectu harum habeant diuerſas adorationes, ſed ꝙ habeant diuerſas relationes: & hoc quidem dictat fides ſana, quam conſequitur adoratio. Et per hoc patet ſequens obiectio, ꝙ.ſ. adoratio ſequitur fidem, nõ inquantũ diſtinguit tres pſonas per relationũ pluralitatẽ, ſed inquantũ vnit ꝑ maieſtatis vnitatẽ.

## Ego dominicam carnem, &c.

Dub. 3. Contra. Si in Chriſto adoratur diuinitas, & humanitas, & in alijs perſonis diuinitas, videtur quòd magis ſit adorandus Chriſtus, quam aliæ perſonæ. Itẽ. Plus tenemur gratias Chriſto agere poſt incarnationẽ q̃ ante: ergo magis debemus ipſum honorare, adorare, & venerari: ergo ſi hoc, magis tenemur adorare filiũ incarnatum, q̃ non incarnatum: & ſi hoc, magis filium, quàm patrem, vel ſpũm ſctũm. Si tu dicas, ꝙ magis debemus adorare verbum non intenſiue, ſed extenſiue, Contra. Plura bona paucioribus bonis magis ſunt appetenda: ergo plura honorabilia magis ſunt veneranda, & honoranda.

Reſpon. Reſp. Dicendum, ꝙ non magis adorandus eſt Chriſtus, q̃ pater, vel ſpiritus ſanctus, nec verbum incarnatũ plus debet adorari poſt incarnationem, q̃ ante. Et huius ratio eſt, quia adoratio reſpicit maieſtatem, & dignitatem: & qm̃ verbo nulla accreuit dignitas ex humanæ naturæ aſſumptio ne: ideo non debet adorari maiori 4 adoratione. Nec valet quod obiicit, quòd plura bona paucioribus ſunt præeligenda: hoc.n. habet multiplicem inſtantiam. Vna eſt, qñ vnum eſt ꝑꝑ alterum: ibi aũt eſt vnum tñ. Vñ ſicut tenere equum, & frænum nõ eſt plus tenere, quàm equum: ſic adorare deum, & carnem non eſt plus, quàm adorare deum. Alia inſtantia, qñ vnũ illorum bonorũ eſt improportionabile ad aliud: tunc.n. non addit, vt faciat ipſum maius, ſicut nec punctus addit ad lineam, vt faciat eam maiorem: & hoc modo creatura habet ſe ad creatorem. AD illud quod opponitur, quòd tenemur ad maiorẽ gratiarum actionem. Dicendm, quòd non eſt ſimile, quia gratiarum actio non tñ reſpicit excellentiam dantis, ſed etiam excellentiam muneris; nõ ſic autem eſt de adoratione.

## Nemo carnẽ eius vere mãd. &c.

Contra. Iohan. 6. Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quicquã: ergo ſi non prodeſt, non eſt manducanda, nec adoranda. Itẽ. Caro Chriſti vere eſt ſub ſacramento: ergo vere manducatur cum ſub ſacramento ſuſcipitur: ſed abſque adoratione præambula, poteſt eſſe ſacramenti ſuſceptio: ergo & vera manducatio. Reſp. Dicendum, ꝙ verbum illud intelligitur de manducatione ſpirituali, quæ dr̃ manducatio vera: quia veram habet efficaciam. Vnde manducare veraciter, hoc eſt mãducare efficaciter; & hoc modo nemo bene manducat, niſi qui adorat: quia non manducat efficaciter, niſi manducet reuerenter: & per hoc patet reſpõſio ad vltimũ: obiicit.n. de manducatione ſacramẽtali, & illud intelligitur de manducatione ſpirituali. AD illud quod obiicitur, ꝙ caro non prodeſt quicquam. Dicendum, ꝙ caro dicitur ibi carnalis intelligentia, ſicut dicit Aug. Caro non prodeſt quicquam ſi a ſpiritu ſeparetur, ſed prodeſt inquantum eſt vnita verbo, & deificata: & hoc mõ eſt adorãda adoratione latrię, nõ duli ę. De hoc aũt plenꝰ hr̃ in li. 4. di. x. Dub. 4. 5 Reſpon.

Artic. 1. AD intelligentiã huius partis incidit hic qõ de adoratiõe Chr̃i, circa quã q̃runt̃ principaliter duo. Primo q̃rit̃ de ipſa adoratione ꝑ cõparationẽ ad eũ, cui eſt exhibẽda. Scd̃o vero q̃rit̃ in cõparatione ad virtutem, per quã exhibetur. Circa primũ quæruntur ſex. Primo q̃rit̃, vtrũ cultus, qui eſt latria debitus deitati, ſit exhibẽdꝰ Chriſti humanitati. Scd̃o q̃rit̃, vtrũ ſit exhibẽdus eiꝰ imagini. Tertio q̃rit̃, vtrũ ſit exhibẽdus eius m̃ri. Quarto, vtrũ ſit exhibendus eius cruci, Quinto, vtrum ſit exhibendus eius membris. Sexto & vltimo, vtrum ſine peccato exhiberi poſſit eius aduerſario.

QVAE-

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Humanitas Chriſti inquātū eſt verbo vnita eſt latria adoratione adoranda, licet ut per ſe cō ſiderata tantum dulia debeat adoratione adorari.**

Funda-menta. VTRVM cultus latriæ ſit exhibendus humanitati, ſiue carni Chriſti. Et quòd ſic videtur primo auctoritate Damaſc. Chriſtus eſt perfectus deus, & perfectꝰ homo, quem adoramus vna adoratione cum patre, & ſ.ſ. & incontaminata carne eius: ergo ſi perſona Chriſti adoranda eſt latria, videtur, quòd ſimiliter caro eius. Item. Super illud pſal. Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. gloſ. Auguſt. In Chriſto terra ideſt caro ſine impietate adoratur a nobis: quia nemo carnem eius ſpiritualiter manducat, niſi prius adoret. Item. Eodem timore timetur ignis, & ferrum ignitū igne: ergo ſi magis vnita eſt diuinitas carni quàm ignis ferro, videt̃ quòd eadem reuerentia ſit exhibenda eius humanitati, quæ exhibetur diuinitati. Itē. Eadē adoratione adorat̃ caro aīę vnita, qua adoratur ipſa anima: ergo ſi non minus intime vnitur verbum ipſi carni, quàm aīa, eadem rōne qua adoratur verbum, adoratur caro aſſumpta: ſed verbum adoratur latria: ergo &c.

Ad opp. Sed cōtra. Lucæ. iiij. Dominum deum tuum adorabis, & illi ſoli ſer. Glo. exponit de ſeruitute cultus latriæ: ergo ſoli deo eſt exhibenda: non ergo carni Chriſti. Itē. Aug. lx. lib. de ciuita. dei loquens de Chriſto, Cum in forma dei ſacrificiū cum patre ſumat, cum quo & vnus eſt deus: tamen in forma ſerui maluit ſacrificium eſſe, quam ſumere. Et ibidē Quis ſacrificandū cenſuit niſi ei, quē deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit? ergo humanitati illi non eſt ſacrificādum, ſiue carni Xpi: ergo nec ille cultus eſt ei offerendus, qui offertur deo. Item. glo. ſuper illud pſal. Adorate ſcabellum pedum eius. Caro Chriſti non eſt adoranda illa adoratione latriæ, q̃ ſoli deo debetur, ſed illa dulia, quę dignior eſt: ergo &c. Item. Humana natura ī Chriſto quātumcūque ſit ſublimata, non exit terminos creaturę: ergo nec reuerentia exhibenda ei debet exire terminos creaturæ: ſi ergo latria eſt cultus, qui excedit omnes fines creaturę, videtur quòd q̃ exhibet latriam carni Chriſti committat idololatriā. Item. Minori minor reuerentia eſt exhibenda, & maiori maior ſecūdum rectum ordinem: ſed Chriſtus ſecundū quòd homo minor eſt patre, & humanitas minor deitate quantumcūque vnita ſit: ergo minor reuerentia eſt ei exhibenda: ſi ergo latria eſt reuerētia ſumma, videtur quòd humanitati Chriſti non ſit exhibenda. Item. Nullius eſt adorari adoratione latriæ, cuius eſt adorare: ſed humanitatis eſt adorare ipſam ſummam trinitatem: ergo nō debet adorari adoratione latriæ. Maior probatur per hoc: quòd nulli debetur latria, cuiꝰ eſt ſeruire alteri. Minor probatur per hoc: quia eiꝰ eſt adorare, cuius eſt orare: Chriſtus autem orauit ſicut legit̃ in diuerſis euāgelijs: ergo &c.

6 RESP. Dicendū, q̃ caro Chriſti multipliciter conſideratur. Vno mō caro Chriſti dicitur totus ille homo, iuxta illud quòd dicitur Io. j. Verbū caro factum eſt: & hoc modo quia ille hō deus eſt ratione perſonę vnius, adorādus eſt adoratione latriæ. Alio modo caro Chriſti cōſideratur prout nominat ipſam partem humanitatis per ſe, non vt vnitam: & hoc modo carni conſideratæ non debetur adoratio latriæ, ſed duliæ. Tertio modo conſiderat̃ caro Chriſti quaſi medio modo, prout nominat ipſam naturā creatā diuinitati vnitam: & hoc modo dixerunt quidam, quòd eſt adoranda dulia digniori, quę quidē eſt hyperdulia. Et ratio huius eſt: quia ſolius dei eſt adorari latria, & natura non communicat alteri naturæ ſua idiomata. Vnde ſicut non eſt dicen-

In concluſione Sco. D.Thom. & Bon.cōcordāt ſed altercātur Scot. & S. Thom. 3 par. q. xxv art. 2 de ratione adoratiōis an

humanitas iuncta verbo ſit ratio talis adorationis Scot. tenet ꝙ ſic ratione beneficij redemptionis S. Thom. tenet ꝙ non cũ humanitas quo ad redemptionem fuerit tantum instrumentum.

dum humanam naturam eſſe in Chri
ſto æternam, quia eſt vnita æternę: ſic
hoc modo dixerũt, quòd natura hu-
mana non eſt adoranda latria, quam
uis ſit vnita maieſtati ſummę: Alij ve
ro dixerunt aliter, quòd ſi cõſideret
caro, & anima prout vnita illi perſo
nę, adoranda eſt adoratione latrię, ꝓ
eo quòd ſecus eſt de exhibitione ho-
noris, & proprietatibus alijs. Honor
enim non reſpicit hanc partem, vel
illam, ſed reſpicit ipſam perſonã. Vn
de quamuis purpura, & veſtimentũ
non participet proprietates regis ab
ſolute; communicat tamen in hono-
re, & reuerentia, ſicut dicit Aug. &
Magiſter recitat in litera, Et ideo qa
eſt vna perſona in Chriſto, cui debe-
tur reuerentia ſumma, vna adoratio
ne adoranda eſt. ſ. latria quantum ad
vtramque naturam. ſ. deitatem, & hu
manitatẽ, ſicut eadẽ adoratione ado
ratur in vno homine caput, & pes.
Concedendum eſt ergo quòd non ſo
lum Chriſtus homo adorandus eſt la
tria, ſed etiam humanitas eius inquã
tum eſt verbo vnita: quamuis per ſe
conſiderata numquam ei debeatur ni
ſi dulia. Et quoniam caro Chriſti nũ
quam eſt ſeparata a verbo: ideo ſem-
per conſideranda eſt vt coniuncta, &
ſemper adoranda eſt latria: licet hu
manitati vt per ſe conſideratę non de
beatur niſi dulia. Et ideo ſecunda opi
nio melior eſt, quàm prima; & au-
ctoritatibus ſanctorum magis eſt con
ſona. Et ideo concedendæ ſunt ratio
nes, quæ ſunt ad partem iſtam.
7 AD illud ergo quòd primo obij-
citur in contrarium, quòd latria eſt
cultus ſoli deo debitus. Dicendum,
quòd propter hoc nõ excluditur hu
manitas Chriſti. Sicut enim cum di-
citur ſolus Petrus eſt hic intus, non
excluditur manus, vel pes eius: ſic cũ
dicitur ſolus deus eſt adorandus la-
tria, nõ excluditur humanitas: quia
humana natura, & diuina in vnam
concurrunt perſonam. vnde & hæc
adoratio non ponit in numerum
8 cum illa. AD illud quod obijcitur,
quòd carni Chriſti nõ eſt ſacrifican
dum. Dicendum, ꝙ verũ eſt per ſe,
non autem eſt verum prout eſt di-
uinitati coniuncta; quia toti Chri
ſto ſacrificandum eſt. Et quod dicit
Auguſt. quia maluit Chriſtus ſacrifi
cium eſſe, q̃ ſumere. Dicendũ, quòd
hoc non dicit, ꝙ non deberet in car-
ne adorari, & ei ſacrificari: ſed qa vo
luit vitare occaſionem erroris, ne ali
cui creaturæ exhiberetur per ſe ho-
nor diuini numinis. AD illud qđ 9
obijcitur, de gloſ. quòd caro non eſt
adoranda latria. Dicendũ, quòd ver
bum illud intelligitur de carne ver-
bi prout in ſe nuda cõſideratione cõ
ſideratur. Et hoc eſt quod dicit Aug.
Si hominem ſeparaueris a deo, illi nũ
quam credo, nec ſeruio. hoc aũt non
obſtat, quin ſm quod vnita eſt, ado-
randa ſit latria. Vñ Damaſ. Non nu
dam carnem adoramus, ſed vt vnitã
deitati in vnam hypoſtaſim dei ver-
bi. AD illud quod obijcitur, quòd 10
creatura nõ exit terminos creaturæ.
Dicendum, quòd verum eſt ratione
ſui: & ideo honor ratione ſui termi-
nos creaturæ non exit. ſed quia vni-
tur in vna hypoſtaſi dei verbo, cui de
betur vnicus honor in quacũque ſit
natura: hinc eſt quòd debetur ei la-
tria. AD illud quod obijcitur, quòd 11
minori minor debetur reuerẽtia. Di
cendum ꝙ verum eſt quando minor
& maior ſic ſe habent, quòd ſunt di
uerſorum honorũ ſuſceptibiles: hoc
autem eſt quando ſunt diuerſæ per-
ſonæ gradu dignitatis diſtantes: hoc
aũt in propoſito non eſt reperire: qa
cum vna in Chriſto ſit perſonalitas,
& illa attendatur ſm naturam ſupre
mam, vnica, & ſumma debetur ei re-
uerentia, qualiſcunque ſit natura: ſi-
cut honor vnus debet regi in quocũ-
que ſit indumento. Honor enim natu
ram reſpicit digniorem, & per conſe
quens illud, quod eſt annexum ei: ſic
caro viri ſancti honorari debet ſecũ-
dum dignitatem animæ, nõ ſecundũ
ignobilitatem proprię naturæ. AD 12
illud vero quod obijcitur, quòd Xp̃i
eſt adorare. Dicendum, quòd ſm ꝙ
oratio eſt aſcenſus mẽtis in deum, ſic
proprie non pertinet ad Chriſtum,
pro eo ꝙ omnia quęcunque voluit fe
cit; et verbum ſemper pręſens ha-
bet per omnia faciẽs quæcũque vult

a ima

anima eius: exemplum tñ orandi, & adorandi dedit ſm inferiorem naturam in ſua oratione: & ideo nõ ſequitur, quod non debeat adorari. Sicut enim ipſe baptizat interius, & tamen baptizatus fuit, vt alios informaret: ſic orauit, & adorauit, vt alios erudiret. Quia ſicut vult Damaſc. in Chriſto humana natura non tenet naturam ancillæ: ait enim ſic. Serua eſt caro, ſi nõ eſt vnita dei verbo: ſemel tamen vnita ſm hypoſtaſim qualiter erit ancilla? vnum enim ens Chriſtus non poteſt eſſe ſeruus ſuiipſius, & dominus, cuius ergo erit ſeruus? Patris non: quia quæcunque habet pr̃ ſunt filij: & ita qui dicunt ipſum ſeruum eſſe diſtare faciunt vnum Chriſtum in duo per modum Neſtorij: & ita ad Chriſtum non pertinet adorare, ſed adorari: quia magis competit ei ratio dominij, quam ſeruitutis. Aliter etiã poſſet dici, quòd quãuis eſſet ipſius adorare: non tamen ſequitur, ꝙ non deberet adhuc adorari adoratione latriæ: quia nos qui debemus adorare non debemus aſpicere ad eius humanitatem, ſed ad perſonæ dignitatem: & in hoc vltimo conſiſtit ſumma quæſtionis prædictæ.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Imago Chriſti eſt latria adoratione adoranda, quia repræſentat eum qui pro nobis crucifixus eſt, & pro eo ſe ſe offert imago.**

Fundamenta.

VTRVM cultus latriæ exhiberi debeat imagini Chriſti. Et quòd ſic videtur. Primo ꝑ Damaſce. 3 li. Honor imaginis refertur ad prototypum: ergo idem eſt adorare imaginem, & eum cuius eſt imago: ergo ſi Chriſtus colendus eſt cultu latriæ, videtur quòd eius imago ſimiliter. Item. Abraam adorauit tres viros, & in his adorauit ſanctam trinitatem, ſm quòd gl. exponit: ſi ergo illi tres viri non erant trinitas ſumma, ſed eã ſignificabant: ergo latriæ cultus non ſolũ debetur rei ſignificatę: ſed etiã ſigno: cum ergo imago Chriſti ſit eius ſignum, videtur quòd latriæ cultus ſit ei exhibendus. Item. Homo loquitur ad imaginem in ſuis petitionibꝰ: ergo loquitur ad imaginem, ſicut ad perſonam rationalis creaturæ: ergo ſic loquitur ad imaginem Chriſti, ſicut ad Chriſtum: & ſicut loquitur, ſic colit, & adorat: ergo debet adorare imaginem Chriſti, ſicut Chriſtũ. Itẽ. Eandem reuerentiam exhibemus, & exhibere debemus imagini beatę virginis, quam ipſi virgini: & ſic de alijs ſanctis: ergo & eadem reuerẽtia exhibenda eſt imagini Chriſti, ſicut ipſi Chriſto: ſed Chriſto exhibet cultus, ſiue honor latriæ: ergo debet exhiberi imagini ſuæ. Sed contra. Exo. 20 in primo mandato. Non facies tibi imaginem, neque ſculptam ſimilitudinem: ſi ergo prohibitum eſt imaginem fieri, multomagis & adorari. Itẽ. Dam. lib. 4. cap. de imaginibus. Magnæ impietatis, & inſipientiæ eſt figurari, quod diuinitatis eſt: ergo maioris impietatis eſt iam figuratum adorare. Item. Melior eſt creatura viuẽs q̃ non viuẽs, quia ſimilior eſt ſummę vitæ: ſi ergo huiuſmodi imagines nõ ſunt viuentes, minus ſunt dignæ honore, quàm talpę, & veſpertiliones: ſi ergo impium eſt adorare veſpertiliones, & talpas, multomagis huiuſmodi imagines. Item. Nobilior, & melior eſt imago diuinitus impreſſa, q̃ ab hominibus ſculpta: ſed ſi q̃s adoraret diabolum, vel hominem peccatorem, in quo eſt imago domini impreſſa peccaret: ergo multomagis, q̃ adorat huiuſmodi imagines. Item. fortius fugiendꝰ eſt ritus idololatrię, quã legalis ceremonię: ſed eccleſia fugit ritũ cerimoniæ legalis, ne videatur iudaizare: pari ergo ratione debet fugere ritũ idololatriæ, ne videatur idolatrare: ergo ſi cultꝰ idololatrię cõſiſtit in veneratione imaginum, & picturarum, videtur quòd talia non ſint adoranda. Item. Cum huiuſmodi imagines nec per nouum nec per vetus teſtamentum approbentur, videtur ꝙ earum introductio fuerit nouitatis præ-

Ad opp.

præſumptio: ſi ergo talia ſunt extirpanda, videtur quòd talia non ſunt colenda.

13 RESP. Dicendum, quòd imaginum introductio in eccleſia nō fuit abſque rationabili cauſa. Introductę enim fuerunt propter triplicem cauſam, videlicet propter ſimplicium ruditatem, propter affectuum tarditatem, & propter memoriæ labilitatem. Propter ſimplicium ruditatē inuentæ ſunt, vt ſimplices, q nō pñt legere, in huiuſmodi ſculturis, & picturis tanquam in ſcripturis aperti⁹ poſſint ſacramenta noſtræ fidei legere. Propter affectus tarditatem ſimiliter introductę ſunt, videlicet vt homines, qui non excitantur ad deuotionem in his, quæ pro nobis Chriſtus geſſit, dum illa aure percipiunt, ſaltem excitentur dum eadem in ſcripturis, & picturis tanquam præſentia oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noſter per ea, quæ videt, quam per ea, quæ audit. Vnde Horatius de arte poetica. Segnius irritant aīos demiſſa per aures, Quā quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, et quæ Ipſe ſibi tradit ſpectator: &c. Propter memoriæ labilitatem: quia ea q̄ audiuntur ſolum, facilius traduntur obliuioni, quàm ea q̄ videntur. Frequenter enim verificatur in multis illud, quod conſueuit dici, verbum intrat per vnam aurem, & exit per aliā. Præterea non ſemper eſt pręſto, qui beneficia nobis præſtita ad memoriā reducat per verba: ideo diſpenſatione dei factum eſt, vt imagines fierent præcipue in eccleſijs, vt videntes eas recordemur de beneficijs nobis impēſis, & ſanctorum operibus virtuoſis. Quoniam ergo imago Chriſti introducta eſt ad repræſentandum eum, qui pro nobis crucifix⁹ eſt, nec offert ſe nobis pro ſe, ſed pro illo: ideo omnis reuerentia, quæ ei offertur, exhibetur Chriſto: & ꝓpterea imagini Chriſti debet cultus latriæ exhiberi. Et ho hoc eſt qđ dicit Aug. in lib. de doc. Chriſtiana. Quæ veneratꝰ tale ſignū diuinitus inſtitutum, eius vim ſignificationémque intelligit: non hoc veneratur quòd videtur, & tranſit, ſed illud potius, ad qđ talia cuncta ſunt referenda. Concedendæ ergo ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

14 AD illud ergo quòd opponitͬ in contrarium, quod eſt prohibitum ne quis faciat ſibi imaginem. Dicendū, quòd ꝑ eo tempore prohibitum eſt, in quo deus humanam naturam non dum aſſumpſerat: tunc enim cū deus omnino ſpirit⁹ eſſet, īfigurabilis erat; & ideo ipſum figurare erat error, & impietas: & pro illo tempore loquitur Dam. cum dicit, quòd inſipiētiæ & impietatis eſt figurare, quod diuinitatis eſt: verum eſt ſecūdum quòd diuinus eſt: quia eſt incircunſcriptibilis & infigurabilis, ſed non eſt ſic quantum ad humanā naturam. Vnde ſubiungit, quòd deus propter viſcera miſericordiæ ſuæ factus eſt homo, & cū hominibus conuerſatus eſt, miracula fecit, paſſus eſt, crucifixus eſt; hæc ad memoriam hominū ſcripta ſunt, & ad doctrinam noſtram. Quia uero non omnes noſcunt literas, neque lectioni vacant, patres decreuerunt velut quoſdam triumphos imaginibus deſcribere ad velocem memoriā.

15 AD illud qđ obꝛ, ꝙ creatura viuēs nobilior eſt non viuente. Dicendum, ꝙ verum eſt de nobilitate reali, ſed nō oportet quod hoc ſit verum de nobilitate ſignificationis: quia res parui valoris rem nobilem ſignificare pōt, cum ergo adoratur imago, non adoratur ratione nobilitatis, quam habet in ſe, ſed ratione nobilitatis ſignificatę per ſe. Et ſi obijciatur ꝙ lapides, & ligna ducunt in deum: dicendum, ꝙ non ducunt ſic, nec ſunt principaliter inſtituta ad hoc, ſicut & imagines, & picturæ. 16 Ad illud ꝙ obꝛ de imagine diuinitus impreſſa, iam patet reſponſio: quia cum talis homo ſit creatura nobilis, offert ſe magis ꝑ modum rei, q̄ per modum ſigni: & ideo honor qui ei defertur, non omnino refertur ad primum exemplar, ſicut honor qui defertur imagini pictæ, vel ſculptæ. Si autem aliquis coleret ipſam figuram tamquam rem, magis erraret, q̄ qui coleret creaturā rationalem. Vnde Aug. de doc. chriſtiana. Fateor altius eſſe demerſos, qui

opera

opera hominum pro deoſ colunt, q̄ qui opera dei, vt ſtatuam, q̄ ſtellam.
17 Ad illud quod obr̄, ꝙ illud vr̄ eſſe idololatrare. Dicendū, ꝙ verum eſt ſi adorantur rōne ſui, ita ꝙ crederẽt in eis aliquid diuinum eſſe: nunc autem non eſt ſic, imo omnino aliter mentes fidelium venerantur: & ideo non ſeruant idololatriæ ritū. Si autē tu obijcias, ꝙ ſunt occaſio erroris. Dicendum, ꝙ & ſi lr̄æ ſacræ fuerūt, & ſunt uſque in hodiernum diem, & etiam aliæ creaturæ quandoque occaſio erroris: non tñ propter hoc ſunt literæ delendæ, & creaturæ deſtruendæ: quia hoc diuini iudicij eſt, ut bonis ſint in bonum: malis autem in mala conuertantur: ſic & in imagini
18 bus eſt intelligendum. Ad illud uero quod opponitur, ꝙ illud non habet auctoritatem in ſcripturis. Dicēdum, ꝙ multa apoſtoli tradiderunt, quæ tñ nō ſunt ſcripta. Vnde Apoſtolus laudabat eos, qui tenebant ſuas traditiones, & eccleſia ſeruauit fideliter, quæ ab apoſtolis accepit. Narrat tñ Aug. duo quæ ſunt ad imaginis confirmationem. Vnum eſt, ꝙ quædam hiſtoria refert, ꝙ dñs Abagaro regi, qui pictorem miſerat imaginem Dñi pictur are, & figurare nequeunte pictore propter coruſcantes a facie claritatis, ipſo veſtimentum propriæ faciei diuinæ ſuperimponente, in veſtimento illo ſuijpſius imaginem aſcripſiſſe, & ita cupienti Abagaro miſiſſe. Et iterum accepimus Lucam euangeliſtam depinxiſſe dominum, & matrem dñi. Et ſic patet ꝙ non ſunt nouæ adinuentiones in huiuſmodi imaginibus, ſed diuinæ traditiones, & apoſtolicæ ſanctiones &c.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

Glorioſæ virgini latria adoratio non eſt exhibenda, cum pura ſit creatura, ſed tantum hyperdulia, cum creaturarū ſit excellentiſſima.

VTRVM cultus latriæ matri eius debeat exhiberi. Et ꝙ ſic videt̄ p illud, ꝙ dicit Dam. l. 3. lib. c. de imaginibus. Ad opp.
Honor qui eſt ad ipſam, ad eū qui ex ipſa eſt incarnatus, reducitur: ergo ſi honor latriæ exhibendus eſt imagini Chriſti, quia refertur ad prototypū, pari ratione beatæ virgini honor latriæ exhibendus eſt, cum honor ſibi exhibitus ad filium referatur. Item. Ex hoc quòd virgo Maria effecta eſt dei mater, eſt effecta mater omnium creaturarum: ergo filius cōmunicat matri dominium maieſtatis: ergo cū latria ſit cultus maieſtati debitus, pari ratione cōicat ei latriæ cultum. Itē. Caro Chriſti conſimilis fuit naturæ, & conſubſtātialis carni virginis: ſed Chriſtus ſecundum humanam naturam adorādus eſt adoratione latriæ: ergo pari ratione humana natura in virgine eius matre. Item. Filius dei exhibuit reuerentiam, & honorem ipſi virgini, ſicut ſuæ matri: ergo ſi ſubiecit ſe, vult p conſequēs quòd vnuſquiſque eidem ſubijciatur, & quòd honor qui ſibi impenditur, ei impendatur: ſi ergo huiuſmodi eſt latria, videtur &c. Sed cōtra. Virgo beata adorat filium ſuum adoratiōe latriæ: ſed Fundamenta.
vnius, & eiuſdem ſecundum eandem naturam nō eſt adorare, & adorari: ſi ergo in beata virgine eſt vna tantum natura, videtur quòd ipſa non ſit latria adoranda. Item. Beata virgo eſt pura creatura: ergo non debet ei honor, niſi qui eſt inter terminos creaturæ: ſed iſte eſt honor duliæ nō latriæ: ergo &c. Item. Honor latriæ redditur deo ratione ſummæ maieſtatis: ſed hanc non eſt reperiri in virgi

ne: ergo non videtur, quòd ſit cúltu latriæ adorāda. Itē. Qui adorat aliquē cultu latrię, cōfitetur ipſum eſſe deū: ergo qui adorat virginē cultu latriæ, confitetur ipſam eſſe deā: ergo ſi hoc eſt impietatis maximę, videtur quod etiam &c.

19 RESP. Dicendum, ꝙ beatiſſima virgo Maria pura creatura eſt; & ideo ad honorē, & cultum latriæ nō aſcendit: ſed quoniam excellētiſſimū nomen habet, ita ꝙ excellentius puræ craturę cōuenire non poteſt: ideo non tantum debetur ei honor duliæ, ſed hyperdulię. Hoc autē nomē eſt, ꝙ virgo exiſtens, dei mater eſt: ꝙ quidem ita tantę dignitatis eſt, ꝙ non ſolum viatores, ſed etiā cōprehēſores, nō ſolū homines, verūetiā angeli eā reuereantur quadā prędrogatiua ſpeciali. Ex hoc enim ꝙ mater dei eſt, prælata eſt, cæteris creaturis, & eā præ cæteris decens eſt honorari, & venerari: hic autem honor conſueuit a Magiſtris hyperdulia vocari. Et accipitur verbum illud de glo. ſuper. j. Reg. vij. vbi dicitur. Dulia maior, & dulia minor. Conedendæ ſunt ergo rationes, quòd virgini Mariæ nō ſit exhibendus cultus latriæ.

20 AD illud vero quòd primo obiicitur in cōtrarium, quòd honor matris refertur ad filiū. Dicēdum, quòd honorem referri ad aliquem eſt dupliciter. Aut ſicut ad ſubiectum, aut ſicut ad finem. Honor aūt qui exhibetur matri refertur ad filiū ſicut ad finem. Honor vero quo adoramus imaginē Xp̄i, refert ad ip̄um ſicut ad ſubiectū: vñ q adorat Xp̄i imaginē, Xp̄m adorat, non imaginē. Qui aūt adorat Xp̄i matrē, etiam adorat Xp̄m, & matrē ſuam. AD illud quod obijcitur, ꝙ

21 communicat matri dominium maieſtatis. Dicēdum, quod eſt dominiū pſidētiæ, & eſt dominium maieſtatis, & omniptentię. Cum ergo dicitur ꝙ fili⁹ communicat matri dominium, intelligitur de dominio præſidētiæ: cū vero ſubiungitur quod dominio redditur cultus latrię, intelligitur de dominio maieſtatis, & omnipotētiæ. Et hoc quidem deus nulli communi-

22 cat puræ creaturæ. AD illud quod obijcitur, quòd eiuſdem naturæ & cōſimilis eſt caro virginis cū carne verbi. Dicendum, quòd caro verbi non adoratur adoratione latrię inquantū eſt caro humana: ſed inquantū eſt caro aſſumpta. Licet autē caro virginis conformis ſit carni verbi quantū ad conformitatē naturæ, non tamen cōformis eſt quantum ad gratiam vnionis: & ideo in proceſſu illo eſt paralogiſmus accidentis, quia ſecūdum aliā & aliam comparationem communicat cum virgine, & ſecundum aliam debet ſibi adoratio latriæ. AD illud 23
quod obijcitur, quòd Chriſtus honorauit matrem ſuam. Dicendum, quòd verum eſt: ſed Chriſtus non adorauit eam adoratione latriæ: ſed hyperdulię: nō enim adorauit eam vt deam, ſed vt filius matrem ſuam: ideo bene ſequitur quòd Chriſtus vere matrem ſuam debet adorare & venerari ſicut decet matrem dei: ſed ex hoc nō ſequitur quòd velit illum honorem matri exhiberi quem vult exhiberi ſibi, pro eo ꝙ ita ē mater ꝙ ancilla: & perſona mr̄is in infinitū inferior eſt pſona filij: iō & ſi multū debeat adorari, & amari, in infinitū tn̄ minus debet adorari, & amari ſecundum legem iuſtitiæ, & rectū ordinem quā filius eius, qui eſt rex regum & dominus dominantium.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Crux in quo ſaluator noſter pependit, latria adoratione eſt adorāda, & ſimiliter de omnib⁹ inſtrumentis eius paſſionis eſt dicendum.**

VTRVM cultus latriæ ſit exhibēd⁹ cruci Xp̄i: & quòd ſic videtur. Sic exoramus crucem ſicut adoramus deū: ſed crucem exoramus illa exoratione quę facienda eſt illi ſoli qui adorandus eſt cultu latriæ: ergo adoranda eſt latriæ adoratione. Maior manifeſta eſt: minor probatur per illud quod cātat eccleſia. O crux aue ſpes

Fundamenta.

ſpes vnica, hoc paſſionis tempore, auge pijs iuſtitiam, reiſque dona veniã; ſed augere iuſtitiam, & dare veniã eſt ſolius dei: ergo &c. Item. Sic adoramus, ſic alloquimur crucem quaſi intelligentem: ſed hoc non eſt rõne ſui, cum ſit lignũ purum: ergo hoc eſt ratione crucifixi in ea: ſed crucifixũ adoramus adoratione latriæ: ergo & ipſam crucem. Item. Sic adoramur crucẽ ſicut reliquias Chriſti: ſed reliquię eodem honore honorandæ ſunt quo honoratur ille cuius ſunt reliquię: ſi ergo Chriſtus eſt adorãdus adoratione latriæ, videtur ſimiliter quòd crux Chriſti latria debeat adorari. Item. Efficacius ducit nos ipſa vera crux q̃ aliqua eius imago: ſed imago Chriſti eo quòd ducit in Chriſtum adoratur adorat one eadem cum ipſo, videlicet latria: ergo eadem ratione & nobiliſſima eius crux. Sed contra. Crux Xp̃i eſt pura creatura non vnita verbo: ergo ſi latria non debetur niſi ſoli deo per ſe, & naturæ aſſumptę ratione perſonę, videtur ꝙ exhibere cultum latriæ ipſi cruci ſit idololatrare. Itẽ. Mater Chriſti plus approximat Chriſto quàm crux eius, & melior & nobilior eſt creatura: ſed virgo mater non eſt adoranda latria: ergo nec ipſa crux. Item. Si crux Chriſti adoranda eſt latria, quia fuit lectulus eius: ergo cum cęlum ſit eius ſedes, & terra ſcabellũ pedum eius vt dicit propheta: ergo ſunt adorãda latria: & hoc eſt nefarium & impium, ergo videtur ꝙ cruci eius cultus latrię non ſit exhibendus. Item. Crux Xp̃i nihil meruit vel demeruit: & nõ magis ſentit laudem quàm vituperium cum ſit res inſenſibilis: ergo ſi honor debet exhiberi tãtummodo rei laude dignę & reuerentia rei etiam quæ diſcernit inter honorem & contumeliam, videtur quòd ei nulla reuerẽtia ſit exhibenda. Itẽ. Quæritur qualiter ſit veneranda, & adoranda.

24 RESP. Dicendum, ꝙ ad prædictorum intelligentiam hic eſt multiplex modus dicendi. Quidam enim dicere voluerunt, ꝙ ipſi cruci debetur honor qui dicitur hyperdulia. Et ratio huius eſt, quia ipſa crux fuit inſtrumentum totius redemptionis humanæ: in ipſa enim ſalus & redẽptio totius humani gñis eſt facta: & ideo omnes homines debent eſſe ei ſubiecti ſubiectione notabili & ſpeciali: & propterea dicunt eam adorari excellentiori adoratione quam ſit dulia, quę debetur rationali creaturæ. Quia cũ crux Chriſti nec ſit deus, nec ipſi diuinitati aliquid vnitum, ideo non eſt ei cultus latriæ exhibendus, propter hoc quòd tenet mediũ inter latriam & duliã, adoratio crucis dicitur hyperdulia. Sed quoniã adoratio ſicut allocutio videtur eſſe ſolummodo inter rõnis capaces, adoratio enim quędam oratio eſt ad aliquid ordinatum, vnde adorare eſt aliud orare, crux autem Chriſti omnino caret ratione: ideo alii dixerũt eam non eſſe adorandam, niſi inquãtum in ea adoratur Chriſtus: neque aliqua eſt ei honoris reuerentia exhibenda niſi ratione crucifixi, ſicut nec imagini niſi ratione imaginati. Et iõ dixerunt quòd cruci eſt cultus latriæ exhibendus & nullus alius, nec dulię nec hyperdulię, rem enim inſenſibilem ſtultum eſt honorare, cum pro indifferenti habeat honorem, & vituperium. Et hoc nituntur confirmare p Damaſc. cap. 3. de ſanctis imaginibus vbi dicit quòd nõ crucem adoramus, ſed typum, ideſt figurationem. Et ſic non videtur quòd crux adoretur inquantum eſt res aliqua, ſed inquantũ eſt ſignum. Verumtamen ſi conſideremus verba Damaſc. in ca. de cruce, videtur quòd non ſolummodo cruci Xp̃i prout eſt ſignum ſiue inquãtum typus eſt; ſed in ratione materię etiam exhibenda ſit reuerentia: quia non ſolum eſt veneranda figura. ſed etiam verum lignum crucis in quo dominus pependit. In alijs vero crucibus veneranda eſt ſolum figura, non materia. Ait enim ſic, ipſum quidẽ precioſum lignum crucis venerabile in quo ſeipſum pro nobis Xp̃s obtulit, vt ſanctificatum tactu corporis, & ſanguinis decenter eſt adorandum. Et poſt: Si autẽ ex alia materia facta eſt: ideo materiã adoramus? abſit: ſed typum. Vnde & ſi aurum & precioſi lapides fuerint:

poſt

poſt typi diſſolutionem non ſunt ado
randa. Ex quo colligitur quòd aliqua
ipſi cruci ſit reuerentia exhibēda, ex-
cepta adoratione latriæ. Et huius ſi-
gnum eſt, quia eccleſia ſolemnizat in
crucis inuentione & exaltatione ſicut
in feſtis ſanctorū: & ideo neuter prę-
dictorum modorum videtur omni-
25 no ſufficiens. Pręterea intelligēdum
eſt quòd duplici mō exhibetur alicui
honor. Aliquādo in obſequium reue
rentiæ, & iſte eſt honor venerationis.
Aliquando in teſtimonium virtutis,
& famulatum complacentiæ, & iſte eſt
honor odorationis. Vterque autem
honor iſtorum offert ipſi cruci. Nam
crucem adoramus, & crucem venera
mur: ſed in hoc eſt differētia, quia ho
nor venerationis exhibetur ipſi cru
ci tamquam inſtrumento noſtræ ſalu
tis. Vnde ſicut exhibemus reuerentiā
ſacramentis quia eſt in eis aliquo mo
do noſtrę ſalutis cauſalitas: ſic cruci
Chriſti & clauis eius aliqua reueren
tia eſt exhibenda: & reſpectu iſtius ho
noris habet crux in ſe aliquid ꝓpter
quod habet honorari. Honor autem
adorationis offertur ipſi cruci Chri-
ſti ratione crucifixi. Nemo enim intē
dit ei placere vel aliquid impetrare ab
ea: ſed ei qui in ea affixus fuit: & ſic nō
debetur ei adoratio latriæ. Sic enim
cruci duplex honor debetur, & vnus
quidem eſt latria: alius vero non de-
bet dici nec latria nec dulia, quia nō
eſt ſpecies adorationis, ſed vocari po
teſt honor venerationis. Conceden-
dum eſt ergo quòd Chriſti crux eſt
adoranda latria.
26 AD illud ergo quod obiicitur,
quòd Chriſti crux eſt pura creatura.
Dicendum, quòd crux nō adoratur
vt res, ſed vt ſignum rememoratiuū
ducens in crucifixum, ſicut & imago
27 ducens ad imaginatum. AD illud
quod obijcitur, quòd mater Chriſti
plus appropinquat &c. Dicendum,
q̄d matri Chriſti debet adoratio pro
pria cum ipſa ſit rationis capax; vn-
de virginem alloquimur cum adora
mus, & ei⁹ beneuolentiā captamus &
deſideramus: non ſic eſt de cruce.
Cum enim adoramus, placere inten
dimus crucifixo non eius ſigno. AD 28
illud quod obiícitur, cælum eſt ſedes
dei, & terra ſcabellum. Dicendum,
quod nō eſt ſimile, quia cęlum & ter
ra ducunt in deum ſecundum gene-
ralem modū quo creatura ducit in
creatorem, non ſic autem eſt de cru
ce, imo eſt quoddam ſpecialiſſimum
memoriale crucifixi. AD illud q̄d 29
obijcit vltimo, ꝙ crux nihil meruit
& nihil ſentit. Dicendum, quod ſi-
cut duplex eſt laus, ſic duplex eſt ho-
nor. Aliquid enim laudatur ꝓpter
excellētiam ſuæ naturę, ſicut res pul
chra & bona per propriam naturam
laudatur. Aliquid laudatur propter
virtutis ſtrenuitatem: & hæc quidem
laus reſpicit merita, prima vero nō.
Sic & duplex eſt honor. Quidam
exhibetur in teſtimonium virtutis:
& ideo iſte non eſt exhibendus cruci
niſi ratione crucifixi, cuius quidem
virtus & intelligentia & excellentia
eſt ſuper omnia. Alius eſt honor qui
exhibetur in ſignum alicuius nobi-
litatis & excellentiæ: & hoc modo
honor non exigit merita, nec requi-
rit virtutem in honorato vel cogni
tionem, ſed aliquam rationem di-
gnitatis ob quam debeat ſibi reue-
rentia exhiberi: & hoc modo qua-
dam nobilitatione deus lignum cru
cis nobilitauit dum in ea pependit.
& genus humanum liberauit: &
ideo crucem laudamus & vene-
ramur ex iſta nobilitate, & mul
tiplices eius laudes decantat
eccleſia, & per præſentiā
iſtius ſacratiſſimi ligni
multa impenſa ſunt
fidelibus beneficia
& miracula: &
ſic patent ob-
iecta.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

**Membris Christi latriam adorationem non debemus exhibere, quia latria ratione excellentiæ & maieſtatis exhibetur, quę membris non conueniunt.**

Ad opp.

VTRVM latria exhibẽda ſit mẽbris Xp̄i. Et quòd ſic videt̃ primo auctoritate vel exemplo ipſius Abraę, qui in Geneſ. 28. tres viros vidit, & vnum adorauit: & Auguſt. exponit quòd viri illi angeli fuerunt: ſed tamen in illis adorauit deũ, & obtulit eis adorationem latriæ: ergo ſi deus habitat in membris Chriſti, videtur quòd eis cultus latrię debeat exhiberi. Item. In Apoc. dicitur quòd Ioannes cecidit in faciem ſuam vt adoraret angelum, & ibi dicitur ꝙ angelus non permiſit. Aut ergo Iohannes adorare voluit adoratione latrię, aut dulię. Si latrię: ergo cum Iohannes recte fecerit, non reprehenditur tanquã idololatra, & ſic adoratio latrię poteſt exhiberi rationali creaturæ: ergo ſi paris dignitatis ſunt angeli, & membra Chriſti, non videtur ꝙ membris Xp̄i exhibẽdus ſit cultus latriæ. Si dicas quòd Ioannes voluit adorare adoratione dulię. Contra. Dulia debetur angelis bonis: ergo male faciebat angelus quòd eum prohibebat ab adoratione quã debebat: quòd ſi angeli nunquam male faciunt, reſtat quòd præcedẽs membrum eſt verum. Item. Deus adorandus eſt adoratione latriæ in templo ſancto ſuo, ſecundum quòd dicit pſal. Introibo in domum tuam, & adorabo &c. ſed quodlibet membrum Chriſti eſt templum ſpiritusſancti, ſecũdum quòd dicitur .j. Cor. vj. ergo quodlibet membrum Xp̄i adorandum eſt adoratione latriæ. Item. Corpus Xp̄i verum refertur ad corpus Xp̄i myſticum tanquam ſigni ad ſignatũ: ergo ſi ſignatum ſit nobilius ſigno, corpus Chriſti myſticũ eſt magis vel ęque nobile q̃ corpus Xp̄i verum: ſed verũ Xp̄i corpus adoratur latria: ergo & corpus Chriſti myſticum. Item. Eadem adoratione adoratur caput regis & alia membra: ſed Chriſtus eſt caput eccleſię, & adoratur adoratione quę eſt latria: ergo & alia eius membra. Item. Quodlibet membrũ Chriſti eſt imago Xp̄i, nec imago tm̃, ſed etiam imago aſſimilata p̄ grãm; ſed honor imaginis ſicut vult Dam̃. refertur ad prototypum, id eſt ad principale ſignificatum: ergo ſi prototypum adoratur adoratione latriæ, videtur quòd & membra Chriſti, in quibus eſt reperiri imaginem naturæ, & ſimilitudinẽ gratiæ.

Sed contra. Non ſumus membra Chriſti niſi quantum ad humanitatem: ergo ſi latria eſt cultus deo debitus, videtur quòd latria membris Chriſti non cõmunicetur. Item. Mẽbra Chriſti adinuicem habent ſocietatem: ſed adoratio latrię ponit habitudinem, & gradum dominij, & ſeruitutis inter adorantem, & adoratũ: ergo videtur quòd vnum membrum non debeat alteri cultum latriæ. Itẽ. Non eſt eadem adoratione, & honore venerãdus dominus, & ſeruus: ſed membra Chriſti ſunt ſubiecta ſeruituti Xp̄i. & dei: ergo adoratione latriæ non debent adorari. Item. Maior eſt auctoritas, & poteſtas in malo prælato, quàm ĩ bono ſubdito: ergo maior debetur reuerẽtia ei: ſed cõſtat, quòd malo prælato non debetur latrię adoratio, ergo multominus ſubdito, qui eſt membrum Chriſti. Fundamenta.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio cultus latriæ membris Chriſti nõ eſt exhibẽdus, pro eo, ꝙ mẽbra Xp̄i ſumus ſm̃ humanã naturam: & ſicut mus membra, vt tamen ratio mẽbri nõ tollat rationem ſeruitutis, nec ponat æqualitatem dignitatis. Et quoniam latria debetur creatori ratione ſuæ maieſtatis, & excellentiæ: hinc eſt quòd membris Chriſti non competit cultus latriæ. Multa enim diſtãtia diſtat caput a corpore ratione diuinitatis vnitæ. Vnde concedendæ ſunt rationes ad hanc partem inductæ. 30

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ Abraam adorauit tres angelos. Dicẽdum, 31

dũm, quòd iſti angeli creaturæ rationales erant: & tamen ad repræſentationem trinitatis ipſi Abrææ apparuerũt, & vtrunque horũ ipſi Abrææ notum erat. Et inquantum creaturæ rationales erãt, exhibuit eis Abraam non adorationem latriæ, ſed reuerẽtiam duliç. & myſterium honorificẽtiæ. Inquantum autem ſignum trinitatis erant, exhibuit Abraam cultum latriæ, non inquam ſigno, ſed ipſi ſignato: ad hoc enim ſpecialiter apparebant. Non ſic autem eſt de membris Xp̃i: quoniam & ſi ab eis poſſit cognoſci trinitas: tamen non ſic repræſentãt ex ſpeciali inſtitutione, vel miſſione diuina: & ideo non eſt eis exhibẽda latria, nec quantum ad illud quod ſunt, nec quantum ad illud, quod per eos intelligitur.
32 AD illud q̃d obijcitur, quod Iohannes voluit adorare angelum. Dicendum, quòd noluit adorare eũ adoratione latriç: ſed duliæ. Et quod obijcitur, quòd non debuit eum angelus prohibere. Dicendum, quòd imo triplici ratione. Prima quidam eſt propter dignitatem ipſius Iohannis, qui excellentior erat multis angelis. Secunda vero propter vitationem erroris, ne aliquis ex hoc crederet, quòd angeli adoratione latriæ deberent adorari. Tertia vero ratio eſt propter manifeſtationem exaltationis dignitatis generis humani. Genus enim humanum exaltatũ fuit per Chriſtum ſupra naturam angelicam: vnde quamuis angeli in veteri teſtamento paterentur ſe dulia adorari ab hominibus: in nouo tamen poſt glorificationem humanæ naturæ in Chriſto non patiuntur ſibi illam naturam ſubijci, quam vident conſedere ad dexteram patris: & hæc eſt ratio ſpecialis beati Gregorij.
33 Ad illud quod opponitur, quòd deus adorandus eſt in templo. Dicendum, quòd ſecus eſt de templo ab homine fabricato, et de templo a ſpiritu ſancto ſanctificato. Quia templum illud ſolum eſt inductiuum in aliud, & inſtitutum ꝓpter aliud, ita quòd in ſe non habeat aliquam rationem, quare debeat adorari, ſed ratione ſolum eius quod in eo colitur: non ſic autem eſt de templo animæ fidelis. Habet enim aliquid in ſe, ratione cuius poteſt eſſe capax, & particeps honoris. Ad illud, q̃d obijcitur de corpore myſtico, quod nobilius eſt &c. 34 Dicendum, quòd ſi loquamur de corpore Chriſti vero ꝑut deitati vnitum eſt, dicendum, quòd ſermo ille non habet veritatem, imo multo nobiliꝰ eſt corpore myſtico: nã corpus myſticum non eſt deitati vnitum in vnitatem perſonç, ſicut corpꝰ Chriſti verum: & ideo non tanta eſt ei exhibenda honoris reuerẽtia & excellentia. Et ſi obijcias, quòd ſignatum eſt nobilius ſigno, Dicendũ, q̃d illud verum eſt, quando ſignatum eſt cauſa ſigni. Non ſic autem eſt in propoſito. Præterea corpus Chriſti non dicitur eſſe ſignum, niſi inquantũ latet ſub ſacramento, & ratione ipſarũ ſpecierum continentium, & ſenſibus apparentium. Ad illud quod obijcitur, quòd eadem adoratione adorãt caput regis, & alia membra. 35 Dicendũ quòd non eſt ſimile: quia caput regis cum membris alijs ſimpliciter eſt eiuſdem naturæ: Chriſtus autem qui eſt caput noſtrum, pręter naturã humanam, in qua communicat nobiſcũ naturam, habet diuinam in qua ſuper excellit omnem creaturam: & ideo rõne illius talis honor ei competit, qualem nulli creaturæ eſt decens exhiberi. AD illud quod obijcitur, quòd in membro Chriſti eſt aſſimilatio per gratiam. 36 Dicẽdum, quòd verum eſt: ex hoc tamen non ſequitur, quòd debeat adorari adoratione latriæ, ſicut in imagine ſculpta: & hoc quia imago illa non ſe offert tantum, vt ducit nam in aliud: ſed vt rem rationalem, & excellentem, & dignam honore: & ideo honor ſibi exhibitus non totaliter refertur ad prototypon. i. ad principale figuratũ, ſicut in imagine ſculpta. Vnde propter duplex periculum iunctum & a parte adorantis & a parte adorati, non debet deus in imagine, quæ eſt homo latria adorari, videlicet ne adoratus ſuperbiat, & extollatur per inanem gloriam quaſi honor ille ſibi impendatur, & fiat: & ne adorans cadat in idololatriã aſpiciendo tantum ad formam humanam.

QVAE-

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

**Chriſti aduerſario latria adoratio ſimpliciter exhibita nõ poteſt eſſe ſine peccato, licet ſub actuali conditione, cũ ſe trãſformet in angelum lucis culpa poſſit carere.**

Ad opp. VTRVM cultus latriæ poſſit exhiberi Chriſti aduerſario ſine peccato. Et quòd ſic videtur. Eſto quòd angelus ſathanę trãsfiguraret ſe in angelum lucis, vt dicitur .ij. Cor. xj. quantamcũque adhibeat diligentiam poteſt videri, quòd ſi: Chriſtus: ſed ignorãtia facti adhibita diligẽtia excuſat: ergo videtur quòd talis excuſetur a peccato, ſi eum adoret. Item. Qui emit cuprum intendens emere aurum, non damnificatur: ergo qui adorat angelũ tenebrarum credens adorare Chriſtũ non incurrit peccatum: maior propoſitio manifeſtatur ſecũdum regulam iuris ciuilis. Item. Mulier, quę conſentit in Petrum credens conſentire in Paulum habetur pro non cõſentiente: error enim perſonæ impedit matrimonium, ſecundum quòd iura dicũt, & in quarto lib. habetur: ergo pari ratione adorãs luciferum putans Chriſtum adoraſſe, habetur quaſi non adoraſſet. Item. Opus ſequitur intentionem, & credulitatem; ergo ſi aliquis credens luciferum eſſe Chriſtum adorat luciferum, cum intentio eius ad Chriſtum feratur, ſi adorando Chriſtum meretur, nullum videtur ei eſſe peccatum.

Fundamenta. Sed contra. Idololatra cũ adorat idolum credit idolum eſſe deum: & tamen ex hoc non dicitur deũ adorare, ſed magis idolum, vnde committit idololatriæ peccatũ: ergo pari ratione cum quis adorat luciferũ credens illum eſſe Chriſtum, propter credulitatẽ nõ euadit ſcelus idololatrię. Item. Diabolus ideo transfigurat ſe in angelum lucis, vt adoretur ab homine: ſed hoc non faceret niſi videret hominem in illa adoratione peccare: ergo non videtur, quòd ſit poſſibile abſque peccato idololatriæ diabolũ adorare. Item. Latria eſt de his, quę ſunt neceſſaria ad ſalutẽ: ſed error, vel ignorantia in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, non excuſat ex toto: ergo videtur ꝙ ille, qui adorat diabolum cultu latrię, non excuſetur a peccato. Item. In quadam Decre. dicitur, quòd plus peccat malus ſacerdos, qui non conficit, & ſimulat ſe conficere, quàm ille, qui conficit, pro eo quòd facit populũ idololatrare: ergo ille, qui adorat hoſtiã non conſecratam, eſt idololatra, nec excuſatur propter ignorantiam: ergo pari ratione nec ille excuſatur, qui adorat luciferum credens eſſe Chriſtum. Iuxta hoc quæritur, quomodo illud vltimum habeat veritatem, ꝙ ſacerdos poſſit facere populũ idololatrare. Tunc enim eſſet in poteſtate ſacerdotis facere populum peccare, ſiue vellet, ſiue nollet, quod abſurdum eſt dicere.

RESP. Dicendũ, ꝙ honor latrię poteſt exhiberi aduerſario Chriſti dupliciter. Aut ſimpliciter, aut ſub conditione. Si ſimpliciter: dico ꝙ non poteſt eſſe ſine peccato. Offertur enim cultus latrię alteri, quàm deo: & ideo eſt ibi peccatum idololatrię: nec excuſatur ratione ignorãtiæ. Habet enim triplex adiutorium, per quod poteſt errorem euitare. Primum eſt remediũ pręmonitionis ſacrę ſcripturę, quę multotiens dicit, ꝙ multi in nomine Chriſti venturi ſunt mendaciter. Secundum eſt remedium orationis internæ, qua ad deum debet homo recurrere, vt cor eius illuminetur. Tertium eſt ſuſpẽſio credulitatis ſuæ: nõ enim debet homo omni ſpiritui credere, ſed probare, qui ex deo ſunt. Qui enim cito credit in talibus, leuis eſt corde, & fortaſſis etiam inflatus corde, dum ad tales viſiones, & reuelationes idoneum ſe eſſe exiſtimat: vnde tales viſiones, vel apparitiones potius ſunt formidandę, quàm deſiderandæ. Narratur enim de quodã ſancto patre, ꝙ cũ ei diabolus in ſpecie Chriſti apparreret, ille clauſis oculis dixit

ſe ĩ hac vita nolle Xp̄m videre: at dia
bol⁹ humilitate eius cõfuſus, ſtatĩ eua
nuit. Ecõtra q̄ plurib⁹ narrat̄, q̄ ſe ad
viſiones idoneos reputauerunt, & de
ſiderauerunt, ꝙ ad multas inſanias,
& errores præcipitati ſunt. Et ideo ſi
ſimpliciter adorat quis Chriſti ad-
uerſarium, non excuſatur a peccato,
etiam ſi credat ipſum eſſe Chriſtum.
Si autem adoret ſub conditione: hoc
poteſt eſſe dupliciter. Aut quia eſt illa
conditio habitudinaliter, aut actuali
ter cõſiderata, ſiue appoſita. Si actua
liter: ſic non adorat ipſum lucife-
rum, ſed magis Chriſtum: quia non
ſtat adoratio niſi ſtante conditione:
& ad eum refertur adoratio, ad quẽ
refertur adorationis iplicatio. Si autẽ
illa conditio ſit ſub conſideratione
habitudinali: hoc modo non ſufficit
ad vitandum peccatũ idololatrię re-
ſpectu huius apparitionis, ſiue tranſ
figurationis: ſufficit tamen reſpectu
ſacramenti altaris: nam talis tranſfi-
guratio eſt inſolita; & ideo non de
bet ad eã præcipitanter ſequi adora
tio, ſed cum maturitate, & prȩuia
oratione. Sed conſecratio hoſtię eſt
conſueta: ideo ſufficit quòd adorans
in habitu hanc habeat cõditionem,
videlicet ſi conſecratio debito modo
facta eſt: vnde pauci, vel nulli fideles
in hac adoratione peccant: omnes
enim accedunt cum conditione iſta.
37 Quod autem obiicitur, ꝙ ſacerdos
facit eos idololatrare, hoc intelligi-
tur quãtum in ſe eſt, quia per ipſum
non remanet, ſcienter enim exhibet
adorandum, quod ſcit adorandum
non eſſe: patet ergo quòd cultus la-
triæ non poteſt exhiberi Chriſti ad-
uerſario abſq; peccato idololatrię. Et
concedendæ ſunt rationes ad hoc
inductæ.
38 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ
ignorantia facti excuſat adhibita di
ligentia. Dicendum, quòd cum Lu-
cifer adoratur, nunquam debita dili-
gentia adhibetur. Nam ſicut dictum
eſt, triplex remedium poteſt contra
39 hoc inueniri. AD illud quod obiici
tur, quòd emens cuprum intendens
emere aurum non damnificatur. Di
cendum, quòd intentio emendi aurũ
aut poteſt eſſe ſolum in mente, aut in
ſermone. Si ſolum in mente vt nulla
præcedat mentio in ſermone, non ha
bet ius repetendi. Si autem in ſermo
ne fiat mentio de auro, fit circumuen
tio de alio: & quia contractus quan-
tum ad verba, & intentionem verſa-
tur circa aliam materiam, ideo non
damnificatur ſecundum iura: ex hoc
autem non ſequitur, quòd peccatum
idololatriæ non perpetretur adorã
do diabolum ſimpliciter, ſed quòd
non perpetretur cũ conditionis adie 40
ctione tacita, vel expreſſa. AD ſequẽs
quod obiicitur de matrimonij con-
ſenſu in errore perſonæ, poteſt reſpõ
deri ſimiliter. Poteſt etiã dici, quòd
non eſt ſimile: quia ſic non poteſt eui
tari error ille, ſicut iſte: habet enim
homo ad vitandum hunc errorem 41
adiutorium iuxta ſe. AD illud quod
obiicitur, quòd opus ſequitur cre-
dulitatem, & intentionem. Dicendũ
quòd verũ eſt in his, quæ non ſunt
mala ſecundum ſe. In alijs autem (ſi
cut oſtenſum eſt in ſecundo libro)
non habet veritatem. Præterea. Illa
credulitas, qua credit homo hunc eſ
ſe Chriſtum, temeraria eſt: & ideo ad
opus temerarium deducit, vt hunc
quem videat adoret: quia enim in
credulitate, & in intentione non ſo-
lum cadit Chriſtus, ſed etiam hic quẽ
videt: ideo honoris exhibitio aliquo
modo determinatur ad hunc: ideo
nec recta fuit intentio, vel credulitas,
nec recta eſt adoratio.

Artic. 2.

CONſequenter quæritur de ſe
cundo principali, videlicet
de ipſa latria ſecundum il-
lud, quod eſt. Et circa hoc
quæruntur quatuor. Primo quæri-
tur, vtrum latria ſit in genere virtu-
tis. Secundo, vtrum ſit virtus gene-
ralis, vel ſpecialis. Tertio, vtrũ
latria ſit virtus cardinalis,
vel theologicã. Quar
to, vtrum ſit vir
tus diuerſa a
dulia.

QVAE-

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Latria pro habitu, quia verſatur circa bonum difficile, meritorium, & ad ſalutẽ neceſſariũ, eſt in genere virtutis, non tamen pro actu.**

Fundamenta.

VTRVM latria ſit in
genere virtutis. Et q
ſic videtur. Reddere
homini quod ſuũ eſt:
eſt actus virtutis: ergo
ſi maioris, vel æqualis dignitatis eſt
deo reddere, qđ ſuũ eſt, erit ergo act⁹
virtutis: ſed per latriã reddimus deo
quod ſuum eſt. ſ. reuerentiam, & honorem:
ergo latria virtus eſt. Item.
Circa opera laudabilia, & difficilia
maxime conſiſtit virtus: ſed colere
deum eſt actus huiuſmodi, & hoc eſt
ipſi⁹ latriæ: ergo latria eſt virtus. Itẽ.
Virtus maxime neceſſaria eſt circa
opera meritoria vitæ æternæ: ſed deũ
colere, & adorare eſt meritorium vitæ
æternæ, & hoc eſt ipſius latriæ: ergo
&c. Item. Circa opera præcepti
maxime habet eſſe virtus: ſed deum
colere, & adorare eſt in pcepto: ergo
circa hoc maxime habet eſſe virt⁹: &
hoc eſt ipſius latriæ: ergo &c. Sed cõ-

Ad opp.

tra. Aug. 10. de ciuit. dei. Latria ſemper,
aut frequenter dicitur ſeruitus,
quæ pertinet ad colendum deum: ſed
omnis virtus (vt virtus eſt) conſiſtit
in libera voluntate: ergo nulla virt⁹
eſt ſeruitus: ſed latria eſt ſeruitus: ergo
latria non eſt virtus. Item. Latria
communiter diffinitur. Latria eſt cultus
ſoli deo debitus, & exhibitus, vt
accipitur ex verbis Aug. ibidem: ſed
cultus non eſt habitus, ſed vſus: ſi ergo
latria eſt cultus, non eſt virtus, ſi-
42 ne habitus, ſed motus. Item. Latria
eſt idem, quod pietas, vedicit Aug.
in 10. de ciui. dei. Pietas proprie dici
ſolet cultus dei, quam græci theoſebiam
vocant: ſed pietas continetur
inter habitus donorum: ergo videtur
quòd latria potius ſit donum, q̃
virtutis habitus. Itẽ. Latriæ eſt deum
reuereri: ſed donum timoris facit nos
reuereri deum: eſt enim timor reuerentiæ:
ergo videtur quòd latria ſuperfluat,
aut eſt idẽ quod timor; ergo
latria non eſt virtus.

RESP. Dicendũ, quòd latria (vt 43
vult Aug. nominat illud, quo colitur
deus. quo autem colitur deus, hoc poteſt
itelligi dupliciter, aut ſicut actu,
aut ſicut habitu. Ideo nomen latriæ
æquiuoce dicitur: & aliquando ſtat
pro habitu, aliquando pro actu. Secundum
autem q ſtat pro habitu ipſius
animæ habilitãte ipſam ad cultum
dei, ſic eſt habitus virtutis, inquantum
eſt circa bonum, & difficile,
& meritorium, & ad ſalutem neceſſarium:
& circa huiuſmodi opera
præcipue conſiſtit virtutis habitus,
Et ideo ſunt concedendę rationes,
quæ hoc oſtendunt. AD illud quod 44
opponitur, quòd latria eſt ſeruitus.
Dicendum, quòd eſt ſeruitus, qua ſeruitur
homini: & eſt ſeruitus, qua ſeruitur
deo. Et iterum eſt ſeruitus neceſſitatis,
& eſt ſeruitus, quæ eſt ex mera
voluntate. Dicendum ergo, quòd
ſeruitus illa, quæ fit homini ex neceſſitate
aliquo modo derogat hominis
libertati: & ideo non habet in ſe excellentiam
virtutis. Seruitus, quæ ex
mera voluntate fit deo, ponit hominem
in ſtatu altiori: & tanto magis
facit hominem liberum, quanto magis
elongat hominem à peccato: &
talis eſt ſeruitus latriæ. Et ideo nihil
impedit talis ſeruitus latriam habere
rationem virtutis completæ.

AD illud quod obijcitur, quòd 45
latria eſt cultus ſoli deo debitus. Dicendum,
quòd habitus ſæpe diffiniuntur
per actus, & notificantur:
ſed hoc non eſt prædicatione eſſentiali,
ſed cauſali; & ideo non ſequitur,
quòd latria ſi ſit cultus, quòd nõ
ſit habitus. Poſſet tamen dici, vt pri⁹,
quòd latria aliquando accipitur pro
actu, aliquando pro habitu, ſicut
hoc frequenter reperitur in habitibus,
& actibus animæ, quæ habent
vnum nomen commune. Vnde Philoſophus
aliquando accipit nomen

intellectus pro habitu, aliquando ꝑ potentia: ſimiliter Anſelmus, Voluntatem, eodem modo Auguſtinus, & alij Doctores vtūtur nomine latriæ.

46 AD illud quod obiicitur, quòd latria idem eſt, quòd pietas. Dicendū, quòd ſicut dicit Auguſtinus in decimo de ciuitate dei. Pietas dicitur tripliciter. Vno modo pietas idem eſt, quòd theoſebia: & ſic idem eſt quòd cultus dei. Alio modo dicitur pietas officium parentibus exhibitum. Tertio modo dicitur pietas miſericordia, quæ proximis in operibus exhibetur: De his autem dicitur ſecūdum prius, & poſterius, & ſecūdum quandam rationem analogię, ſecundum quòd dicitur ibidem: quia omnibus eſt cultus dei: principaliter tamen dicitur de cultu diuino, ideſt de illa virtute, qua colitur deus: & ſic patet quòd pietas ſecundum diuerſas acceptiones poteſt eſſe idem quod latria, & differre a latria. Cum autem dicitur quòd pietas eſt donum, æquiuocatur pietatis nomen. Ibi enim non accipitur pietas pro virtute illa,

47 qua colitur deus. AD illud qđ obiicitur, quòd revereri deum eſt ipſius timoris. Dicendum, quòd reuerentia repetitur tam in honore, ꝙ in timore quia in timore eſt reſilitio in propriā tatem: in honore vero eſt teſtificatio, vel exhibitio alicuius teſtificantis, & profitentis ipſam maieſtatem. Reuerentia autem, quæ eſt latriæ potius eſt honoris, quàm timoris. Et ſic patet quomodo differt a timore, & quare etiam latria non eſt donum, ſicut timor: magis enim habet rationem virtutis, cum latria conſiſtat in exhibitione, timor in reſilitione: & ſic latria plus conſiſtit in actione, timor in paſſione. Et hæc eſt vna differentia donorum ad virtutes, vt inferius patefiet.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Latria, vt reſpicit deum, non modo ſub ratione finis, & obiecti, ſed ſub ratione honorabilis eſt virtus ſpecialis.

VTRVM latria ſit virtus generalis, vel ſpecialis. Et quòd ſit ſpecialis videtur. Virtus q̃ habet obiectum ſpeciale, eſt ſpecialis: ſed latria eſt huiuſmodi: ergo eſt virtus ſpecialis. Item. Circa actum ſpecialem conſiſtit virtus ſpecialis: ſed adoratio eſt actus ſpecialis: ergo circa ipſum conſiſtit virtꝰ ſpecialis: hęc autē eſt latria: ergo &c. Item. Sicut difficile eſt credere in ſummam veritatem, ſic & honorare ſummam maieſtatem: ſi ergo habemus virtutem ſpecialem, quā credimus in primam veritatē. ſ. fidem: ſic & qua honoramus ſummā maieſtatem: hęc autem non eſt niſi latria: ergo latria eſt virtꝰ ſpecialis. Itē. Latria, & idololatria ſunt oppoſita: ſed idololatria ē vitium ſpeciale; ergo ab oppoſitis latria eſt virtus ſpecialis. Sed contra. Aug. in Enchi. Si quæritur, quo colitē deus. Reſpondeo: fide, ſpe, & charitate. Sed virtus, qua colitur deꝰ eſt ipſa latria: ergo latria comprehendit in ſe fidem, ſpem, & charitatem: ergo latria non eſt virtus ſpecialis, ſed generalis. Item. Aug. 10. de ci. dei 6. ca. Verum ſacrificiū eſt omne opus, quod agitur, vt ſancta ſocietate iungamur deo: ſed ſacrificiū eſt cultus ſoli deo debitus, ſicut ibidem dicit Aug. hoc autem eſt ipſius latriæ, offerre: ergo videtur ꝙ omne opus bonum ſit latriæ: ergo latria eſt virtus generalis. Item. Quicumque obedit deo, ſeruit deo: ſed ſeruitus ſoli deo debita, eſt latria: ergo omnis actus, quo deo obedimus, eſt actus latriæ: ergo latria ſe extendit ad actum omnis virtutis, & præcepti: ergo non eſt virtus ſpecialis, ſed generalis. Item. Quæcumque facit quis ad gloriam dei, facit ad cultum dei: ſed omnia quæcumque bene facimus, facimus ad gloriam dei, vt dicit

Fundamenta.

Ad opp.

dicit Apoſtolus. 1. Cor. 10. Omnia in
gloriam dei facite: ergo omne opus
laudabile eſt opus latriæ: ergo latria
videtur eſſe generalis habitus ad om
nes virtutes.
48 RESP. Dicendum, q latria nomi
minat habitum, nominat etiam cul-
tum dei, ad quem ille habitus ordina
tur. Cultus autē dei poteſt accipi tri-
pliciter, generaliter, proprie, & magis
proprie. Vno modo dicitur cultus
actus directus in deum ſub rōne fi-
nis: & ſic eſt oīs virtutis. Alio modo
dicitur cultus dei actus in deum di-
rectus non ſolum ratione finis, ſed
etiam obiecti: & ſic eſt virtutum theo
logicarum. Tertio modo cultus dei
dicitur magis proprie actus directus
in deum, non ſolum ſub rōne finis,
& obiecti, ſed etiam ſub rōne hono-
rabilis: & talis actus eſt actus adora-
tionis, & ſic eſt virtutis ſpecialis: &
hoc modo eſt ipſius latriæ. Sicut. n.
idololatria non dr̃ quodcũq; peccatũ
ſed illud quo creatura adoratur: ſic
latria nõ dicit̄ quicũque habitus, ſed
ille ſm quem cultus adorationis deo
exhibetur. Et ideo concedendum eſt,
q latria eſt ſpecialis virtus, pp̄ hoc, q
ad ipſam ſpectat cultus dei, ſm q dr̃
magis proprie, videlicet pro ipſa ado
ratione. Et concedendæ ſunt ratio-
nes ad hoc inductæ.
49 AD illud quod obr̃, q deus coli-
tur fide, ſpe, & charitate. Dicendũ,
quòd cultus dei non accipitur ibi ab
Auguſt. ita ſtricte, ſicut in diffinitio-
ne latriæ, vt prætactum eſt: & ideo nõ
ſequitur, quòd latria ſit generalis vir
50 tus ad tres virtutes theologicas. AD
illud quod obijcitur in contrarium,
q ſacrificium offertur deo in quoli-
bet bono opere. Dicendum, q ſicut
cultus dei multipliciter dicitur, ſic &
ſacrificium. Eſt enim ſacrificium bo-
næ operationis, & ſacrificium deuo-
tæ orationis, & ſacrificium immola-
tionis. Primum eſt virtutum omniũ.
Secundum eſt virtutum theologica-
rum. Tertiũ ſpectat ad ipſam latriã.
Ipſius enim latriæ eſt ſacrificium of-
ferre deo: & hoc ſacrificium ſoli deo
debetur, ſicut dicit Aug. & latria di-
51 cit cultum ſoli deo debitum. AD il-
lud qđ obr̃ q oīs qui obedit deo, ſer-
uit deo. Dicendum, quòd verum eſt:
ex hoc tamen non ſequitur, quòd om
nis obedientia ſit latria: quia obe-
dientia nõ ſolum dicit ſeruitutē ipſi
deo debitam, ſed etiam ſeruitutē his,
qui ſunt loco dei, vt prælatis. Latria
autem dicit ſeruitutem ſoli deo debi
tam: & ideo ratio illa non valet, ſed
peccat ſecundum conſequens. Ad il- 52
lud quod obiicitur, quòd quæcumq;
fiunt ad gloriam dei, fiunt ad cultũ
dei, patet reſponſio per iam dicta:
quoniam cultus accipitur ibi genera
liter pro actu ordinato in deum tan-
quam in finem: in diffinitione autem
latriæ accipitur magis proprie, ſecun
dum quòd dictum eſt.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Latria eſt virtus cardinalis, ad iuſtitiam pertinens, cum non modo interiorem, ſed exteriorem dei cultum dicat.**

VTRVM latria ſit vir- Ad opp.
tus cardinalis, an theo
logica. Et quòd theo-
logica videt̄. Aug. 10.
de ciui. dei ca. 4. Sacri
ficamus deo hoſtiam humilitatis, &
laudis, in ara cordis, igne feruidæ
charitatis. Et poſt. Hic eſt dei cultus,
hæc vera religio, hæc recta pietas, &
tantum deo debita ſeruitus: ergo vi-
detur, quòd ſi hæc omnia circumlo-
quuntur latriam, nihil aliud eſt la-
tria, quàm ipſa charitas: ergo latria
eſt virtus theologica. Item. Aug. 14.
de trini. Sapientia vera eſt verus, ac
præcipuus dei cultus, quæ vno noīe
græco theoſebia appellatur, quod
nomen noſtri pietatem dixerunt, cũ
pietas apud græcos vſitatius theoſe-
bia nuncupetur. Sed latria (vt dicit
Aug. 10. de ciui. dei) non eſt aliud, q̃
theoſebia. Theoſebia autem non eſt
aliud quàm ſapientia: ſapientia autē
ſe tenet ex parte virtutum theologi-
carum, non cardinalium: ergo & ipſa
latria. Itē. Latria eſt virtus, p quam

deùs colitur eo cultu, qui eſt adora-
tio; ſed virtus dictans nobis deum a-
dorandũ eſt ipſa fides, vel etiã chari
53 tas, quia ſicut dicit Rabanus ſup Ge
neſim. Adorare eſt deum qui adoran
dus eſt tota mentis intentione quæ-
rere: ergo videtur quòd latria ſit vir
tus theologica, ſicut fides, vel chari-
tas. Item. In latria eſt impletio primi
præcepti: ſed præcepta primæ tabulæ
implentur virtutibus theologicis, ſi-
cut patet de primo, quod impletur p
fidem, & de tertio quod impletur p
charitatem; ergo videtur quòd ſi pri
mum impletur per latriam, quòd ſit
virtus theologica. Item. Hæc eſt dif
ferentia inter virtutes cardinales, &
theologicas; quod cardinales conſi-
ſtunt in medio circa ſuperfluum, &
diminutum, in theologicis autem
non eſt reperire ſuperfluum: ſed
circa latriam, quæ eſt deum cole-
re, non eſt ſuperfluum inuenire:
ergo videtur, quòd latria non ſit
in genere virtutis virtutum cardi-
54 nalium, ſed theologicarum. Item.
Virtus theologica dicitur quia ha-
bet deum pro obiecto: ſed latria ha
bet deum pro obiecto: ſicut enim fi-
des credit primam veritatem, & cha-
ritas diligit ſummam bonitatem; ſic
latria reueretur, & colit ſummam ma
ieſtatem; videtur ergo ꝙ latria ſit vir
tus theologica. Sed contra. Religio
Fundamenta. eſt virtus qua colitur ille, qui eſt ſupe
rioris naturæ, ſicut vult Auguſti-
55 nus in decimo libro de ciuitate dei,
& Tullius in primo rhetori. ſed re
ligio eſt ſpecies iuſtitię, vt dicit Tul
lius ibidem, & iuſtitia eſt virtus car-
dinalis; ſi ergo latria continetur ſub
ſpecie religionis, latria eſt de genere
virtutis cardinalis. Item. Sicut obe-
dientia reſpicit debitum mandatum,
ſic latria reſpicit debitum honoris di
uini. Eſt enim latria cultus deo debi
tus ſed obedientia, quia reſpicit de-
bitum præcepti eſt virtus cardinalis
contentà ſub debita iuſtitia, nõ theo
logica, ergo pari ratione & ipſa la-
tria. Item. Nullius virtutis theologi
cæ actus cadit ſub coactione: credere
enim non poteſt quis non volens:

ſed actus latriæ cadit ſub coactione,
vt adorare, & thura ponere: ergo la-
tria non continetur ſub genere virtu
tis theologicæ, Item. Omnis virtus
theologica vel eſt fides, vel ſpes, vel
charitas: ſed latria non eſt fides, pro
eo, quòd non conſiderat ſummam
veritatem ſecundum ſe. Nec cha-
ritas: quia non conſiderat ſum-
mam bonitatem, ſed magis ſum-
mam maieſtatem: nec ſpes, hoc con-
ſtat, ergo &c.

RESP. AD prædictorum intelli 56
gentiam eſt notandum, quòd licet la
tria notificetur per cultum, ſiue per
ſeruitutem, vt dicatur latria eſſe ſerui
tus, ſiue cultus deo debit⁹, & iſta duo
quaſi pro eodem accipiuntur: diffe-
runt tamen ſecundum propriam ac
ceptionem. Cultus enim dei reſpicit
actum interiorem, & exteriorem, &
magis interiorem, quàm exteriorem:
ſeruitus autem proprie reſpicit actũ
exteriorem. Et ideo cum latria de ra
tione ſui vocabuli idem ſit quòd ſer-
uitus, ſecundum quòd exponit Au-
guſtinus in libro de trinitate, Latria
proprie reſpicit actum exteriorem,
theoſebia vero, vel euſebia idem eſt,
quòd cultus diuinus, ſiue bonus cul
tus: & ideo proprie reſpicit actum in
teriorem. Et quoniam virtus, quæ re-
ſpicit actum exteriorẽ, verſatur quo-
dammodo circa actionem, & eſt in
genere virtutis cardinalis: hinc eſt,
quòd latria eſt virtus cardinalis. Et
quia conſiderat actum exteriorem
ſub ratione debiti, & in comparatio-
ne ad alterum, & hoc eſt ipſius iuſti-
tiæ, ideo latria continetur ſub virtute
cardinali, quæ quidẽ eſt iuſtitia. Rur
ſus, quia ſpecies iuſtitiæ, ſecundum
quòd ordinatur ad venerandam na
turam ſuperiorem, eſt ipſa religio, ſi-
cut dicit Tullius: hinc eſt quòd latria
non ſolum eſt in genere virtutis tan
quam in genere remoto, ſed in gene-
re virtutis cardinalis tanquam in ge
nere ſubalternato: in genere vero iu
ſtitiæ, ſicut in genere propinquo: in
genere vero religionis, ſicut in gene-
re proximo. Et hoc eſt quod dicit 57
Auguſtinus de ciuitate dei libro de-
cimo

timo cap. primo, vbi dicit, quòd idem eſt apud græcos latria, quod apud nos religio, excepto quòd nomen religionis eſt in plus. Vnde ibidem dicit, quòd cultus deo debitus quatuor nominibus nuncupatur, duobus apud græcos, & duobus apud nos. Apud græcos nanque dicitur latria, & theoſebia, ſiue euſebia. Apud nos vero dicitur pietas, & religio, ita ꝙ iſta duo nomina reſpõdent iſtis duobus, licet quodammodo ſint in plus quantum ad modum conſuetum. Differunt autem latria, & theoſebia ſecundum propriam acceptionem, licet aliquando accipiantur pro eodem, quia theoſebia dicit cultum interiorem, qui proprie ſpectat ad virtutes theologicas, ſed latria ſeruiturẽ exteriorem, quæ ſpectat ad iuſtitiam, ſcilicet virtutem cardinalem. Concedendum eſt ergo latriam eſſe virtutem cardinalem. Concedenda etiam ſunt argumenta hoc probantia.

58 AD duas autem auctoritates Auguſtini patet reſponſio per iam dicta. Cum enim dicit Auguſtinus, quòd cultus deo debitus eſt ipſa dilectio, vel ſapientia, loquitur de cultu interiori: cum autem dicimus latriam eſſe cultum, intelligimus de cultu exteriori, nec vocabulo abutimur: & hoc patet per oppoſitum, quia non dicitur idololatra, quia credit idolũ eſſe deum, vel amat ipſum ſicut deum, ſed infidelis. Tunc autem dicitur idololatrare cum exterius colit: & ſic per oppoſitum intelligimus in propoſito.

59 AD illud quod obiicitur, quòd virtus per quam adoratur deus, eſt fides, & charitas. Dicendum, quòd ſicut eſt cultus exterior, & interior, ſic eſt adoratio exterior, & interior. Adorare interius, eſt tota mente in deum tẽdere, ſicut dicit Rabanus. Adorare exterius eſt aliquam reuerentiam corporaliter exhibere. Cum ergo dicitur, quòd per fidem, & charitatem adoratur deus. Dicendum, quòd verum eſt de adoratione interiori, quæ incipit in fide, & terminatur in charitate, ſed non habet veritatem de adoratione exteriori, quæ ortum habet a virtute cardinali. Et ſi tu obiicias ꝙ tam fides, quã charitas dicat tam interius, quàm exterius adorandum. Dicendum breuiter, quòd aliquis actus poteſt eſſe alicuius virtutis multipliciter, aut ſicut imperãtis, aut ſicut elicẽtis: licet autẽ exterior adoratio ſit ipſius fidei, & charitatis, ſicut imperantis, & maxime fidei, quę dictat deum adorandum, alterius tamen eſt vt elicientis, ſcilicet latriæ, quæ quoniam elicit actum ſub ratione debiti, ideo continetur ſub iuſtitia
quæ eſt virtus cardinalis. AD illud 60
quod obiicitur, quòd impletio primi præcepti ſpectat ad virtutem theologicam, ſicut impletio ſecundi. Dicẽdum, quòd impletio ſecũdi, videlicet, Non aſſumas tibi nomen dei tui in uanum, quãtum ad actum exteriorẽ, eſt virtus cardinalis, quantum ad actum interiorem impletur virtute theologica, quæ quidem eſt fides. Per hunc modum intelligendum eſt in ipſo præcepto: & quia latria implet per actum exteriorem, ideo non eſt neceſſe eam eſſe virtutem theologicã.
Ad illud quod obiicitur, quòd circa 61
actum latrię non conſiſtit ſuperfluũ, vel diminutum. Reſponderi poteſt, quòd falſum eſt, quia licet quantum ad actum interiorem non contingat excedere in colendo deum: tamen quãtum ad actum exteriorem, & modum contingit reperire exceſſum, vt pote ſicut ſi aliquis ſacerdos vellet decem miſſas in vno die cantare ad laudem dei, non ſeruaret modum.
AD illud quod obiicitur, quòd latria habet obiectum deum. Dicẽdũ, 62
quòd & ſi latria habeat obiectum deum, aliquo modo tamen cum hoc reſpicit aliquod creatum. Vnde ſicut obedientia, qua quis obedit deo, reſpicit ipſum deum, vt cui obediendũ eſt, ipſum autem mandatum, & eius obligationem reſpicit, ſicut illud quod implendum eſt: ſic & ipſa latria reſpicit deum, vt cui honor exhibendus eſt: reſpicit etiam cultum exteriorem exhibendum: reſpicit etiam rationem exhibendi, videlicet rationem debiti. Et hæc

eſt quaſi ratio formalis ipſius, & eſt quid creatum: hinc eſt quòd cum virtus ponatur in ſpecie, vel genere formali ex parte obiecti, quòd habet rõnẽ formalis, & motiui, & quòd latria eſt ĩ genere virtutis cardinalis, ſicut
63 obedientia. Quo ergo obijcitur, quòd virtus theologica eſt illa, quæ reſpicit obiectum increatum. Dicendũ, quòd obiectum principale virtutis theologicę non eſt aliquid creatum, ſed eſt bonum increatum ſub cõditionibus increatis, quæ quidẽ ſunt ſumma bonitas, & ſumma veritas. Hæc aũt non eſt reperire in propoſito: & ideo non
64 tenet ratio illa. Hęc igitur dicta ſunt de latria ſm quòd proprie accipitur pro habitu dirigente ad cultum exteriorem, qui proprie dicitur ſeruitus dei, & adoratio. Et hoc modo nõ eſt idem latria, & theoſebia: vt a principio dictum eſt. Si autẽ latria dicatur cultus interior, cum ille conſiſtat in credendo, & diligendo, & ſperãdo deum, ſicut dicit Aug. in Ench. ſic non ponitur eſſe virtus Cardinalis, ſed theologica: non inquam ab alijs diſtincta, ſed conſequens ad oẽs illas: & hoc modo non accipitur ita proprie ſicut modo prędicto, cũ latria proprie loquendo ſit ſpecies religionis, ſicut dulia: & nomen eius impoſitum fuit a ſeruitute, ſicut dictũ fuit a principio. Vtroque tamẽ modo conuenit reperiri eam dici, & ſecundum hoc doctorum poſitiones diuerſificari, vt quidam ponant eam ſpeciem virtutis cardinalis, ſcilicet iuſtitiæ, quidam vero tres theologicas circumplecti: & vtrumque vere poteſt dici ſine contrarietate propter diuerſum modum accipiendi &c.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Latria, & dulia virtutes diſtinctæ ſunt: quia vna creaturæ, altera creatori debetur.

VTRVM latria ſit virtus diſtincta a dulia. Et ꝙ non videtur per illud pſalm. Dñe deus meus in te ſperaui. Gl. Domine omnium per potentiã, cui debetur dulia: deus omnium ꝑ creationem, cui debetur latria: ergo ſi domino deo nõ debetur niſi vna ſpecies adorationis, videlicet latria, ergo latria, & dulia non ſunt diuerſæ ſpecies virtutis. Item. Eadẽ eſt ſpecies virtutis, qua creditur oẽ credendum, ſcilicet ipſa fides: ergo eadem eſt ſpecies virtutis, qua colitur omne colendũ: ſed huiuſmodi ſunt latria, & dulia; ergo &c. Itẽ. eadem eſt ſpecies virtutis, qua amatur oẽ amandum, videlicet ipſa charitas: ergo eadem rõne eadem eſt ſpecies virtutis, qua adoratur omne adorandum: ſed huiuſmodi eſt latria, & dulia: ergo &c. Si tu dicas ꝙ non eſt ſimile: qa ſic non eſt vna ratio adorabilium, ſicut amabilium, Obijcitur cõtra: qa ſicut proximus non eſt amãdus niſi inquantum imago dei: ſic etiã non eſt adorandus, niſi inquantũ eſt dei imago: ergo ſicut eſt vnus amor ſui, & ſuæ imaginis ſecundum ſpeciem: ſic & vnus honor. Item. Magis, & minus non diuerſificant ſpeciẽ: ſed latria, & dulia differunt ſicut maior honor, & minor honor: ergo videtur, ꝙ non ſint diuerſæ ſpecies virtutis. Sed contra. Super illud pſalm, Adorate ſcabellum pedum eius &c. Latria eſt adoratio, quę ſoli deo debetur. Dulia eſt adoratio, quę etiã creaturę exhibetur. Quæ duas habet ſpecies, Vnam, quę exhibetur omnibus indifferenter. Aliam, quę exhibetur ſoli humanitati Chriſti: ſi ergo dulia habet duas ſpecies adorationis, quæ creaturę debentur, multo fortius latria, & dulia, quæ creatori, & creaturæ debentur ſunt ſpecies virtutis

Ad opp.

Fundamenta.

virtutis diuerſę. Itē. Habitus diuerſi-
ficant per actus, & actus per obiecta:
ergo ſi latria eſt cultus, qui debetur
deo, & dulia cultus, qui debet̄ crea-
turæ, vt creatura eſt, videtur quòd
latria ſit ſpecies virtutis diſtincta a
duliæ. Itē. Sapientia, & ſcientia ſunt
diuerſa dona, ſecundum quę dirigi-
mur ad temporalia, & æterna: ſi er-
go latria eſt cult⁹ debitus æternę ma
ieſtati, & dulia honor, & reuerentia
debita creaturę temporali, videtur
quòd ſint diuerſi habitus in gn̄e vir
tutis. Item. Si per eum modum fiat
honor creaturæ, quo fit creatori, iam
non erit actus virtutis, ſed potius vi
tij. Si quis enim ſacrificaret homini,
crimen idololatriæ committeret, &
vituperaretur potius de idololatria,
quam commēdaretur de actu latrię,
vel dulię: ergo ſi diuerſitas modorū
in actibus virtutū introducit diuer-
ſitatem in habitibus, videtur ꝙ la-
tria, & dulia differant ſpecifica dif-
ferentia.

RESP. Dicendum, ad prædicto-
rum intelligentiam, ꝙ & ſi nomē la-
triæ ſecundum Aug. x. de ciui. dei im
portat cultum debitum maieſtati di-
uinæ, nomen tamē duliæ tripliciter
dicitur. Vno modo dicitur dulia ſe
cundum quandam analogiam. Alio
modo ſecūdum antonomaſiam, &
tertio modo ſecūdum ſignificationē
propriam. Cum autem dicitur ſecun
dum analogiam, tunc importat cul-
tum debitum naturæ ſuperiori, ſiue
creaturæ, ſiue creatori ſecundum ali
quam rationem, ſecundum quā crea
tor communicat creaturę, vtpote ſm
rationem dominij: & hoc mō acci
pitur in glo. ſuper illud pſal. In eccle
ſiis benedicite deo domino. Glo. deo
cui debetur latria, domino cui debe-
tur dulia. Cum autem accipitur ſm
antoonomaſiam, ſic dicit debitam
reuerentiam creaturę vnitę, vel aſ-
ſumptę, per quem modum accipitur
ſuper illud pſal. Adorate ſcabellum
pedum eius. Vbi dicitur, quòd du-
lia maior debetur ſolum humanitati
Chriſti. Cum autem accipitur dulia
ſm ſignificationem propriam, ſic di
citur dulia honor, vel reuerentia de-
bita rationali creaturæ, & exhibita:
& illo modo conſueuit dulia accipi
ſecundum communem vſum. Et hoc
modo eſt quęſtio, vtrum latria, vel
dulia ſint diuerſæ ſpecies virtutis: &
ad hoc conſequenter reſpondetur ꝙ
ſic. Et ratio huius eſt: quia latria, &
dulia conſiderant exteriores cultus,
qui formalem habent differētiam ſe
cundum quòd creaturæ, & creatori
exhibentur. Alius. n. eſt modus ado
randi creatorem, & alius adorandi
creaturā, & alia ratio motiua; & ideo
alia virtus directiua in hac, & in illa.
Et ideo concedēdum eſt, quòd latria,
& dulia ſunt diuerſæ virtutes. Conce
dendæ ſunt etiam rationes ad hoc in
ductæ.

AD illud vero quod obijcitur in 65
contrarium de glo. Dicendum, quòd
dulia accipitur ibi ſm generalem ſi-
gnificationem, & analogiam ſecun-
dum quam cōmunis eſt ad latriam, &
ad duliam proprie dictam. Et ſi tu q̄-
ras, quare magis dicit latria mdeberi
deo, & duliam domino cum, tn̄ idem
ſit deus, & dominus. Dicendū, quòd
dominus communicatur creaturę, &
de creatore, & de creatura dicitur ana
logicæ. Deus aūt non ita communica
tur: ſed ſi dicatur de creatura, & crea
tore dicitur æquiuoce, & propterea
dicit latriam deberi deo, & duliā do-
mino, vt non ſignificetur quòd alia
ſpecie adorationis adorandus ſit in-
quantum deus, alia inquantum dn̄s,
ſed vt innoteſcat differentia horum
vocabulorum, & ſimul cum differen 66
tia innuit conuenientiam. AD illud
quod obijcitur, quòd vna eſt virtus,
qua creduntur omnia credenda. Di-
cendum, quòd verum eſt de credēdis,
quæ habent vnam rationem mouen
tem ad credendū ſe, vtpote veritatem
ſummam, cuiuſmodi ſunt articuli fi-
dei. Sed ſi credenda haberent rōnes
diuerſas, vtpote cum credo homini,
quia verax eſt: & ideo quia verax eſt
hæc fides, & illa non ſunt neceſſario
eiuſdem rationis, nec ſpeciei. Vna. n.
eſt fides, quæ eſt virtus theologica:
alia quæ magis ſpectat ad genus vir-
tutis cardinalis, quę quidem magis
proprie appellanda eſt fidelitas, quā
fides.

fides. Et quia latria,& dulia diuerſas conſiderant rationes honorandi in creatore, & creatura:hinc eſt ꝙ potius,ſi bene attendatur, ſunt diuerſæ
67 virtutes,quàm vna. AD illud quod obijcitur,quòd eadem charitate diliguntur omnia diligibilia. Dicendũ quòd hoc eſt quia charitas habet vnum obiectum principale, videlicet ſummum bonum,quod quidẽ amat, ſiue diligendo deum in ſe,ſiue optando bonum illud proximo,qui eſt dei imago. Latria aũt,& dulia alium, & alium reſpiciunt cultum,& modum: & ideo non eſt ſimile de dilectione, & adoratione,nec de ratione imaginis hinc,& inde,& illud melius manifeſtabitur infra,cum agetur de charitate. AD illud quod obijcitur, quòd 68
magis.& minus non diuerſificãt ſpeciem. Dicendum, quòd illud habet inſtantiam, & non habet veritatem quantum ad ſpeciẽ in genere moris. Præterea non habet veritatem, niſi quando nõ eſt alia differentia quam per magis,& minus: ſic autem nõ eſt in propoſito:quia latria,& dulia nõ differunt ſolum quantum ad intenſionem,&remiſſionem,ſed etiã quantum ad aliũ & alium colendi modũ. De quo inquam modo plura poſſent adhuc quæri;ſed iſta ſufficiant ne,nimis elongemus nos ab intẽtione magiſtri:in omnibus enim prædictis ſatis poteſt ſumi ratio diſcutiendi ex his,quæ dicuntur in litera.

## AN CHRISTVS SECVNDVM quod homo ſit perſona, vel aliquid.

## DISTINCTIO. X.

De cõmunicatione idiomatũ, & proprietatum reſpiciẽtium perſonam prout ſonant ignobilitatem ſcilicet de perſonali conditione,& filiali adoptione. Argumẽtatio de vtraq; parte quæſt.

SOlet etiam a quibuſdam inquiri, Vtrũ Chriſtus ſecundum ꝙ homo, ſit perſona vel etiã ſit aliquid. Ex vtraq; parte huius quçſtionis argumẽta cõcurrũt. Quòd enim perſona ſit,his ediſſerunt rationibus. Si ſecundum quòd homo aliquid eſt, vel perſona, vel ſubſtãtia, vel aliud eſt. Sed aliud non, ergo perſona vel ſubſtantia: ſi ſubſtantia eſt,vel rationalis,vel irrationalis: ſed non eſt irrationalis ſubſtantia: ergo rationalis. Si vero ſecundum quòd homo eſt rationalis ſubſtantia, ergo perſona: quia hæc eſt definitio perſonæ,ſubſtantia rationalis indiuiduę naturæ. Si ergo ſecundum quòd homo eſt aliquid: & ſecundum quòd homo perſona eſt. Sed econuerſo,Si ſecundum quòd homo perſona eſt, vel tertia in trinitate, vel alia: ſed alia non, ergo tertia in trinitate perſona. At ſi ſecundum quòd homo perſona eſt tertia in trinitate, ergo deus. Propter hæc incõuenientia & alia quidã dicunt Chriſtum ſecundum hominem non eſſe perſonam, nec aliquid: niſi forte (ſecundum) ſit expreſſiuum vnitatis perſonæ. Secũdum enim habet multiplicem rationem. Aliquãdo enim exprimit conditionem vel proprietatem diuinæ naturæ vel humanæ: aliquã do vnitatem perſonæ: aliquando notat habitũ, aliquando cauſam. Cuius diſtinctionis rationem diligẽter lector animaduertat, atque in ſinu memoriæ recondat, ne eius confundantur ſenſus, cum de Chriſto ſermò occurrerit.

**Etſi Chriſtus ſecundum quòd homo dicatur ſubſtantia rationalis, non inde tamen ſequitur quòd perſona ſit ſecundum quòd homo.**

ILLVD tamen non ſequitur quod in argumentatione ſuperiori inductum eſt, quód ſi Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſubſtantia rationalis, ergo perſona. Nam & modo anima Chriſti eſt ſubſtantia rationalis, non tamen perſona: quia non eſt per ſe ſonās, imo alij rei coniuncta. Illa tamen perſonæ deſcriptio non eſt data pro illis tribus perſonis.

**Alia probatio quòd Chriſtus ſit perſona ſecundum quòd homo.**

SED adhuc aliter nituntur probare Chriſtum ſecundum hominem eſſe perſonam: quia Chriſtus ſecundum quòd homo, prædeſtinatus eſt vt ſit dei filius: ſed illud eſt quod vt ſit, prædeſtinatus eſt: ergo ſi prædeſtinatus eſt ſecundum quòd homo vt ſit filius dei, & ſecundum quòd homo eſt filius dei. Ad quod dici poteſt, Chriſtū eſſe id, quod vt ſit prædeſtinatus eſt. Eſt enim prædeſtinatus vt ſit filius dei, & ipſe vere eſt filius dei, ſed ſecundum hominem prædeſtinatus eſt, vt ſit filius dei, quia per gratiam habet hoc ſecundum hominem: nec tamen ſecundum hominem eſt filius dei, niſi forte ſecundum vnitatis perſonæ ſit expreſſiuum: vt ſit ſenſus, Ipſe qui eſt homo, eſt dei filius: vt autem ipſe ens homo, ſit dei filius, per gratiam habet: ſed ſi cauſa notetur, falſum eſt. Non enim quo homo eſt, eo dei filius eſt. Ad Ro. 1

**An Chriſtus ſit adoptiuus filius ſecundum quòd homo. vel alio modo.**

SI vero quæritur an Chriſtus ſit adoptiuus filius ſecundum quòd homo, ſiue alio modo: reſpondemus Chriſtum non eſſe adoptiuū filium aliquo modo, ſed tantum naturalem: quia natura filius dei eſt, non adoptionis gratia. Non autem ſic dicitur filius natura, vt dicitur deus natura. Non enim eo filius eſt quo deus eſt, quia proprietate natiuitatis filius, natura diuinitatis deus eſt: & tamen dicitur natura vel naturæ filius: quia naturaliter eſt filius: eandem ſcilicet habens naturam, quam ille qui genuit. Adoptiuus autem filius nō eſt, quia prius non fuit, & poſtmodum adoptatus eſt in filium, ſicut nos dicimur adoptiui filij: quia cum nati fuerimus iræ filij, per gratiam facti ſumus filij dei. Chriſtus vero numquam fuit non filius dei: & ideo non eſt adoptiuus filius. Quare nō ſit adoptiuus filius. Ephe. 2

**Oppoſitio quòd ſit adoptiuus filius.**

SED ad hoc opponit ſic. Chriſtus filius hominis eſt. i. virginis aut gratia, aut natura, vel vtroque modo. Si vero natura, aut diuina aut humana: ſed diuina non: ergo aut humana natura, aut non natura

natura eſt filius hominis . Si non natura, ergo gratia tantum:
& ſi etiam natura humana, non ideo minus per gratiam . Si
Tracta. 74 circa finē.
ergo gratia filius hominis eſt, adoptiuus fillius eſſe videtur : vt
idem ſit naturalis filius patris, & adoptiuus filius virginis.
Ad quod dici poteſt Chriſtum filium virginis eſſe & natura vel
naturaliter & gratia, nec tamen adoptiuus filius virginis eſt: quia
non per adoptionem, ſed per vnionem filius virginis eſſe dicitur. Fi
lius enim virginis dicitur, eo quòd in virgine hominem accepit in
Cap. 2 non lōgia medio cap.
vnitatem perſonæ, & hoc fuit gratiæ & non naturæ. Vnde Aug. ſu
per Ioannem ait, Quòd vnigenitus eſt ęqualis patri, non eſt gratiæ
ſed naturæ. Quòd autem in vnitate perſonæ vnigeniti aſſumpt⁹ eſt
homo, gratię eſt non naturæ. Chriſtus ergo nec dei nec hominis eſt
Cōmēt. li. 1 ad 1 ca. epiſtol. ad Epheſ. ſuper eo loco, in charitate prędeſtinans, &c tom. 9
adoptiuus filius: ſed dei naturaliter, & hominis naturaliter, & gra
tia eſt filius. Quod vero naturaliter ſit hominis filius, Auguſt. oſtē
dit in lib. de fide ad Petrū. Ille (ſcilicet deus) factus eſt naturaliter
filius vnigenitus dei patris. Quòd autem non ſit adoptiuus filius, &
tamen gratia ſit filius, ex ſubditis probatur teſtimonijs. Hiero. ſu
per epiſtolam ad Epheſios ait, De Chriſto Ieſu ſcriptū eſt, quia ſem
per cum patre fuit, & numquam eum vt eſſet voluntas paterna prę
Lōge poſt principium. 3
ceſſit: & ille quidem natura filius eſt, nos vero adoptione. Ille nun
quam non fuit filius: nos antequam eſſemus prædeſtinati ſumus, &
tunc ſpiritum adoptionis accepimus, qñ credididimus in filiū dei.
Ioann. 17
Hilari⁹ quoque in lib. 3. de Trinitate ait, Dominus dicens, Clarifi
Hom. 82 Capit. 9 & vlt.
ca filium tuū, non ſolo nomine conteſtatus eſt ſe eſſe filium dei, ſed
etiam proprietate. Nos ſumus filij dei, ſed non talis hic filius. Hic
enim verus & proprius eſt filius origine, non adoptione: veritate,
nō nuncupatione: natiuitate, non creatione. Auguſtinus etiam ſu
per Iohannem ait, Nos ſumus filij gratia, non natura: vnigenitus
autem natura, non gratia: an hoc etiam in ipſo filio ad hominem
referendum eſt? Ita ſane Ambroſius quoque in lib. de trinitate pri
mo aut Ambroſius quoque in primo lib. de fide ait, Chriſtus fi
lius eſt non per adoptionem, ſed per naturā: per adoptionem
nos filij dicimur, ille per veritatem naturę eſt. Ex his euiden
ad Rom. 1
ter oſtenditur, quòd Chriſtus nō ſit filius gratia adoptionis. Illa
enim gratia intelligitur, cum Auguſtin⁹ eum non eſſe gratia filium
aſſerit: gratia enim, ſed non adoptionis, imo vnionis filius dei eſt fi
lius hominis, & econuerſo.

De

De communicatione idiomatum, & proprietatum reſpicientium perſonam prout ſonant in nobilitatem. ſ. de perſonali conditione, & filiali adoptione.

## DISTINCTIO X.

### Solet etiam inquiri a quibuſdam &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de communicatione idiomatum per comparationẽ naturæ ad naturam: hic agit de communicatione idiomatum in comparatione ad perſonam. Et quoniã talium proprietatum idiomata quędam ſunt, quę ſonant in nobilitatem, & dignitatem, quædam vero in quãdam defectibilitatem: ideo pars iſta diuiditur in duas. In quarum prima determinat de primis. In
Diuiſio. ſecunda verò de ſecundis, ibi. Deinde ſi q̃ritur, vtrum &c. Prima pars habet duas. In prima inquirit Magiſter, vtrum conditio perſonalitatis conueniat Chriſto ſm quòd homo, ſiue ſm humanam naturam. In ſecũda vero, vtrum filiatio adoptionis ſecundum humanam naturam conueniat eidem, ibi. Si vero quæritur an Chriſtus &c. Vtrunque autem horũ dignitatem, & nobilitatem importare videtur. ſ. tam perſonalis conditio quàm adoptiõis filiatio. Prima pars habet partes duas. In prima mouet quæſtionem, & determinat. In ſecũda vero diſſoluit rationem ſophiſticam, quæ veritatem determinatã impugnat, ibi. Sed adhuc aliter nituntur probare. Similiter ſecunda pars principalis habet duas. In prima determinat quæſtionem, qua quæritur vtrum Chriſtus ſit filius adoptiuus ſecundum humanam naturam. In ſecunda contra hoc opponit, & determinat, ibi. Sed adhoc opponitur ſic &c. Subdiuiſiones autem partiu manifeſtæ ſunt in litera. Generalis aũt intellectus diſtin. circa duo verſatur, ſcilicet in oſtendendo, quòd nec perſonalitatis conditio, nec adoptionis filiatio cõuenit Chriſto ſm q̃ homo.

### Secundum enim habet multiplicem rationem &c.

Contra. videtur illa diſtinctio eſſe inartificialis, & ſuperflua, & diminuta. Inartificialis: quia mẽbra iſta nullam videntur habere conuenientiam. Superflua videtur: quia eadem vi, qua importat proprietatem naturæ, importat vnitatem, & proprietatem perſonæ. Diminuta etiam videtur: quia ſicut põt importare habitum, ita etiã poteſt importare nouẽ genera accidẽtium: ergo videtur quòd his membris octo membra debuerũt adiungi. Itẽ. Quęritur, vbi ſic diuerſimode accipiatur, cum non videatur habere tot intellectus. Dub. 1 2

Reſp. Dicendum, quòd hæc diſtinctio, & ſi videatur eſſe rudis, tamen eſt multum rationalis. Et hoc ſi attendatur ſuper quid fundatur. Nã prima diuiſione hęc prępoſitio (ſecundum) poteſt importare cõcomitãtiã, vel cauſam. Si cauſam importet, tunc eſt quartum membrum. Si concomitantiam, ſic tripliciter poteſt importare aut ſecundum inhęrentiam, aut ſecundum vnionem, aut ſecundũ adiacentiam, ſiue aſſiſtentiam. Si ſecundum inhærentiam, ſic importat proprietatẽ naturæ: nã proprietas inhęret ei, cuius eſt proprietas. Si ſecundũ vnionem, ſic importat proprietatem perſonæ. Si ſecundum aſſiſtentiam, ſiue adiacẽtiam, ſic dicit habitũ. Quartum aũt membrum, quod eſt ſecundum principalis diuiſionis, Magiſter non ſubdiuidit. Poteſt tamen diuidi ſecundum quattuor genera cauſarũ omnibus enim modis hęc dictio, ſecũdum conſueuit accipi, ſicut põt per exẽpla monſtrari. Si enim dicat Chriſtus ſecundum quòd homo fuit paſſibilis, ſic importat conditionem naturæ. Si dicatur, Chriſtus ſecundum q̃d hõ creauit ſtellas, ſic importat vnitatem perſonæ. Si dicatur, Chriſtus ſecundum quòd homo fuit veſtitus, & calciatus, & vt homo inuentus, ſic importat habitum. Si dicatur, Chriſt⁹ ſecundum quod deus creauit mũdum, & ſecundum quòd homo p̃dicauit diuinum verbum, ſic importat cauſam efficientem. Si dicatur, Chriſtus ſecundum Reſpon.

dum quò d deus, & ſuppoſitum diuinæ naturæ, & ſecundum quòd homo eſt animal rationale, ſic importat cauſam formalem. Si dicatur: Chriſtus ſecundum quòd deus, & homo eſt pręmium noſtrum, ſic importat cauſam finalē. Poſſunt autem multa huiuſmodi exempla congruentia inueniri. De cauſa autem materiali ſecūdum diuinam naturam non contingit: vt ſi dicatur, Chriſtus ſecūdum quòd homo conceptus fuit de puriſſimis ſanguinibus virginis.

Nos dicimur adoptiui filij: quia cum nati fuerimus iræ filij, ꝑ gratiam facti ſumus filij dei.

Dub. 2 Contra. Si hoc verum eſt, tunc angeli beati, & homo in ſtatu innocen-
2 tię nō fuiſſent filij adoptiui: ergo nec ius habuiſſent in hæreditate regni, quod abſurdum eſt. Reſpon. Dicendum, quòd Magiſter loquitur de adoptione ſm plenam rationem, & ſic ponit extraneitatem, quæ ſecundum actum eſt, quæ quidem extraneitas ē elongatio, & ab alienatio a deo ꝑ culpam: & hæc quodāmodo non conueniret angelis ratione filiationis. Largius tamē accipiendo extraneitatem ſiue quantum ad culpam, quæ ineſt ſiue quia potuit ineſſe, ſe extendit ad omnes filios adoptionis. Et hoc quidem modo angeli poſſunt dici filij.

Reſpon.

Chriſtum filium virginis eſſe, & natura, vel naturaliter, & gratia.

Dub. 3 Cōtra. Videtur quòd iſta duo nō ſint incompoſſibilia. Si enim hoc eſt naturale, iam nō eſt gratuitum, & ecōuerſo. Reſp. Dicendum, quòd gratia vnionis non repugnat, nec incompoſſibilis eſt cum proprietate naturali, imo facit eam cōmunicari. Et Magiſter loquitur hic de gratia vniōis. Vel poteſt dici, quòd gratia, & natura bene poſſunt de eadem re dici per comparationem ad diuerſa: & ſic eſt in propoſito. Nam Chriſtus inquantum homo eſt naturalis filius virginis. Inquantum autem deus eſt filius virginis nō per naturam, nec ꝑ adoptionem, ſed per gratiam vnionis.

Reſpon.

Eſt filius origine, non adoptione, veritate, non nuncupatione &c.

Contra iſta verba Hilarij obijcit. Dub. 4
Videtur enim quòd ſit ibi verborū inculcatio: idem enim eſt eſſe filium origine, & natiuitate. Item. Videtur quòd ſit ſuperfluitas. Nam oīs filiatio aut eſt naturalis, aut gratuita: ergo per originem, vel adoptionem: ergo ſuperfluunt alia membra. Item. Quid eſt quòd dicitur aliquis filius nuncupatione? Aut enim vera eſt nūcupatio, aut falſa. Si vera: ergo vel ꝑ adoptionem, vel per generationem. Si falſa: ergo non debet inter mēbra prædicta poni. Item. Si ob creationem dicitur filij: cum ergo aſini ſint a deo creati, erunt etiam filij dei, qđ abſurdum eſt. Reſp. Dicendū, quòd Reſpon.
in prædicto verbo Hilari⁹ innuit no 4
bis quatuor filiationis differentias; quarum ſufficiētia haberi poteſt ſic. Ille enim dicitur filius alicuius, qui ab ipſo eſt, & ei conformatur: hoc autem poteſt eſſe dupliciter, aut emanatione naturali, & in vnitatem eſſentiæ, & ſic eſt filius vnigenitus patris, quem dicit Hilarius, eſſe filium origine contra Fotinum. Veritate contra Sabellium. Natiuitate, contra Arrium: et hoc in primo libro fuit expoſitū. Aut poteſt eſſe ab alio in diuerſitate ſubſtantię: & hoc poteſt eſſe tripliciter, ſm triplicem modū conformitatis. Aut enim conformatur quātum ad rationem imaginis naturalis: & ſic eſt filius creatione. Aut quantum ad rōnem imaginis, & ſimilitudinis, quæ attenditur in gratia, & donis gratuitis, & ſic eſt filius ꝑ adoptionem. Aut conformatur in natura imaginis, ſed diſcordat per deordinationem volūtatis, ſicut homo peccator: & ſic eſt filius nuncupatione. Ex his patent differentiæ filiationis: patent nihilominus verba prædictæ diſtinctionis, quòd nō inculcantur, ſed valde rationabiliter dicunt. Patet etiam rñſio ad obiecta. Non enim ſine cauſa dicuntur illa tria vocabula.

cabula. Et quamuis pro eodem accipi poſſit origo, & natiuitas: non tamen fruſtra ponitur vnum cum altero, hoc enim eſt propter hęreſes elidendas.
5 AD illud quod obijcitur, quòd omnis filius aut eſt filius p naturam, aut per gratiam. Dicendum, quòd falſum eſt niſi extendatur nomen naturæ, & gratiæ ad illud, quod eſt ex mera dei beniuolentia, & ad illud quod habet quis ab origine. Et hoc quidem modo filiatio per creationem poteſt dici quodã modo eſſe per naturam, quodam modo per gratiam: ſed non ſequitur propter hoc, quòd talis ſit filius adoptiuus vel naturalis.
6 AD illud quod quęritur de filiatiõe per nũcupationem. Dicendũ, quòd ille ſic dicitur filius, qui habet per conformitatem naturam imaginis, ſed difformitatem per culpam: & hoc inquam modo nũcupatio iſta quodam modo habet veritatem, quodam modo non: quia quodam modo eſt filius, quodam modo eſt aduerſarius. Et ideo ſola nuncupatione dicitur filius, ſicut Abraam dixit ad diuitem damnatũ. Recordare fili &c.
7 AD illud quod vltimo obijcitur, q̄ ſi pater eſt per creationem, debet dici pater beſtiarum. Dicẽdum, quòd nõ ſequitur: quia nõ quæcũque creatio facit aliquem dici filium, ſed creatio illa, in qua confertur inſigne diuinæ imaginis, per quam configuratur homo deo, & idoneus efficit ad hoc quòd ſit filius adoptiuus.

Per adoptionẽ nos filii dicimur, ille per veritatem naturæ eſt.

Dub. 5 Contra. Cum factum per veritatẽ,
8 & dictum per ſimilitudinem nõ vniuocentur, ſed ęquiuocentur, ſicut homo pictus, & homo verus in homine: tunc filiatio nobis, & Chriſto cõpetit ęquiuoce. Et hoc ipſum videtur confirmari p illud, quod dicit Ioh. xx. Aſcendam ad patrem meum, & patrẽ veſtrum. Greg. ibi, Aliter meũ, & aliter veſtrum. Sed contra hoc eſt, quòd Chriſtus dicitur frater noſter: ſed non diceretur ex hoc frater, ſi ęquiuoce eſſemus filij: ergo &c. Item. Cum dicitur, Deus eſt pater Chriſti, vel pater noſter, aut eadem paternitate, aut alia. Si eadem: ergo ſi paternitas dicitur vniformiter, pari ratione & filiatio. Si alia: ergo in perſona patris ſunt duę paternitates, q̄d ſimpliciter abſurdum eſt. Reſp. Dicendum, Nos, & Chriſtus dicimur filij dei, nec omnino æquiuoce, nec omnino vniuoce. Non vniuoce: quia vna eſt filiatio tẽporalis, & gratuita, alia naturaliter, & ęterna. Non ęquiuoce: quia mediãte illa filiatione per cõformationem ad illam filij efficimur adoptiui. Sicut enim a patre omnis paternitas in cęlo, & in terra nominatur, ſic a filio omnis filiatio. Similiter ſi quæratur, vtrum vniformiter dicatur deus pater noſter, & filij. Dicendum, quod nec omnino vniformiter, nec omnino difformiter: quia pater dicitur filij paternitate ęternali, & perſonali: pater vero noſter ex tempore, & eſſentialiter. Et ſicut eſſentia non ponit in numerum cum perſona, vt ſint res duæ: ſic nec vna paternitas cum alia, vt ſint duæ paternitates: & ſic patent rationes, & obiectiones ad vtramque partem. Nõ. n. valet illa obiectio de homine picto, & vero: nam homo pictus nihil habet de veritate hominis: filius autem adoptiuus aliquid habet de veritate filij: quamuis non ſit filius naturalis &c. Reſpon.

AD intelligẽtiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo quæritur de comparatione Chriſti hominis ad conditionem perſonalitatis. Secundus vero de comparatione eiuſdem ad filiationem adoptionis. Circa primũ breuiter quęrenda ſunt tria. Primo vtrum hæc ſic concedenda, Chriſtus ſm quod homo eſt de9. Secundo de hac, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt perſona. Tertio quæritur, vtrum hęc ſit concedenda, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt indiuiduum. Artic. 1.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Chriſtum eſſe deum ſecundum quod homo, non eſt debet admitti, ſi reduplicatio formalē dicat rationem, licet ſecundum indiuiſionē concomitante poſſit admitti.**

Ad opp. VTRVM hæc ſit admittenda, Chriſtus ſecundum quòd hō, eſt de⁹. Et quòd ſic videt Philippen.ij. ſuper illud. Dedit illi nomen &c.
Glo. Inquantum homo aſſumpſit nomen dei non vſurpatiue, ſed vere: ſed quòd vere aſſumpſit, vere habet: ergo ſi ſecundum quòd homo aſſumpſit nomen dei, ſm quòd homo eſt vere deus. Item. Chriſtus fuit prędeſtinatus eſſe filius dei in virtute, ſicut dicitur ad Ro. j. Sed Chriſtus eſt illud ſm quòd homo, ad quod prædeſtinatus fuit ſecundum quòd hō.
Si ergo prædeſtinatus fuit eſſe filius dei ſecundum ꝙ homo, Chriſtus eſt deus, & dei fili⁹ ſecundum ꝙ homo.
Item. Chriſtus ſecundum grām vnionis eſt deus, & homo: ſed gratia vnionis, & quęlibet grā competit ipſi Xpo ſecundum humanam naturam: ergo ſi ſecundum gratiā vnionis eſt deus, & ſecundum quòd habet gratiā vnionis, eſt homo: ergo ſecundū quòd homo eſt deus. Item. Chriſtus ſecundū quòd peccata dimittebat eſt deus: ſed ſm quòd homo peccata dimittebat: ergo ſecundum ꝙ homo eſt deus. Maior manifeſta eſt. Minor probatur ꝑ illud, quod dicitur Matth. 9. Vt aūt ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata &c. Sed contra. Omne illud ꝙ con-
Fundamenta. uenit alicui ſecundum quòd ipſum, aut eſt per ſe accidens, aut diffinitio, ſiue pars diffinitionis: ſed deus nō ſe habet hoc modo ad hominem, ſiue aū humanā naturam: ergo &c. Prima eſt manifeſta per doctrinam demonſtratiuam. Secunda vero manifeſta eſt per ſeipſam. Item. Quæ ſunt diſparata non prædicantur de eodē, & ſecundum idem: ſed eſſe animal, & eſſe deum ſunt prædicata diſparata. Si ergo eſſe animal cōuenit ipſi Xpo ſecundum quòd homo: ergo eſſe deū non conuenit eidem ſecundū humanitatem. Item. Chriſtus ſecundū ꝙ deus caret principio: ſi ergo eſt deus ſecúdum quòd homo, ſequitur quòd deus ſecundum quòd hō, caret principio: ſed ſecundum quod homo, habet principium: ergo ſm ꝙ habet principium, caret principio: ergo oppoſitum eſt ratio ſui oppoſiti, quòd eſt abſurdum. Item. Si aliquod prædicatum conuenit alicui ſubiecto ſecundum aliquid, illo remoto non cōuenit ei: ergo ſi Chriſtus eſt deus ſm quòd homo, ſi Chriſtus non eſſet homo, non eſſet deus: ſed nō fuit homo niſi ex tempore: ergo Chriſtus eſt deus ſolum ex tēpore: ſed conſtat ꝙ eſt falſum: ergo falſum eſt, quòd Chriſtus ſecundum ꝙ homo, eſt deus.

RESP. Dicendum, ꝙ quemadmodum dicit Magiſter in litera hęc dictio (ſecundum) multiplicem facit intelligentiam. Poteſt enim importare habitudinem cauſæ, ſiue indiuiſionem, vel vnitatem concomitantię. Si dicat habitudinem cauſę, ſic abſque dubio falſa eſt locutio, ꝓ eo ꝙ conditio appoſita nullo modo eſt cauſa prędicati: nec ratio ſecundum quam, nec per quā tale prędicatū inſit illi ſubiecto. Si autem dicat indiuiſionem concomitantię, ſic poteſt habere veritatem. Tunc enim dicere ꝙ Chriſtus ſit deus ſecundum ꝙ homo, non eſt aliud quā dicere, ꝙ eſſe deum competit perſonæ Chriſti exiſtenti in humana natura, ita ꝙ diuinitas, & humanitas concomitantur ſe inſeparabiliter circa eandem perſonam. Iſte autem modus accipiendi hanc dictionem (ſecūdum) nō eſt ita communis, & proprius ſicut pręcedens, licet inueniatur quādoque. Et ſic patet ꝙ ſermo prædictus, ſcilicet, Chriſtus ſecundum ꝙ homo eſt deus, ſecundum diuerſam intelligētiam huius præpoſitionis (ſecundū) quodam modo poteſt concedi, quodam modo negari. Negari enim debet ſecundum ꝙ dicit cauſam ſiue

rationem

rationem formalem: & ſm iſtam viã procedunt rõnes ad ſecundam partem: & quia verum concludunt ſm illam viam, ideo concedendæ ſunt.

20 AD illud quod obiicitur primo in contrarium, ꝙ aſſumpſit nomen dei ſm ꝙ homo. Reſpõderi põt ꝙ (ſm) dicit ibi concomitantiam per indiuiſionem vnionis: quia. n. vnio illa fecit hoiem deum, ideo dicitur aſſumpſiſſe nomẽ ſupremum ſm ꝙ homo. Aliter põt dici, ꝙ cum dico aſſumere nomen dei, duo dico. ſ. nominis ipſi⁹ celſitudinem, & ipſius nominis acquiſitionem: cum ergo dicit ꝙ aſſumpſit nomen dei ſm ꝙ homo, illa reduplicatio non dicit rõnem nominis, ſed acquiſitionis. Nam Chriſtus ſm diuinam naturam habet nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen per generationẽ, non per acquiſitionem, vel aſſumptionem: & ideo ex hoc non licet inferre, ergo eſt deus ſm ꝙ homo, accipiendo ly. ſcdm ꝙ, ſcdm eandem acceptionem, imo eſt accidẽs in proceſſu illo.

21 AD illud quod obĩ, ꝙ prædeſtinatus fuit eſſe filius dei ſm ꝙ homo, iam patet reſponſio per illud, quod nunc dictum eſt, quia hæc dictio (ſm) potius dicit concõmitantiam ſm expreſſionem conditionis naturæ, q̃ dicat habitudinem cauſæ. Vel poteſt dici, ꝙ ille ſermo dicit rationem anteceſſionis, quæ importatur in vocabulo prædeſtinationis, quæ inquam non eſt reſpectu Chriſti ſm diuinam naturam, ſed ſolum ſm humanam. Non ſic autem eſt de eo quod eſt eſſe deum: & ideo conſimilis defectus eſt in hac ratione, ſicut in præcedenti.

22 AD illud quod obĩ de gratia vnionis. Dicendum. ꝙ Chriſtus ſignat perſonam in duabus naturis: & illa perſona deus eſt per naturam, non per gratiã vnionis: dicitur attamen ſimul ꝙ ſit deus & homo per gratiam vnionis. Eſto tñ ꝙ iſta ſit concedenda, Iſte homo eſt deus ſm gratiam vnionis: ex hoc tñ non habetur, ꝙ ſit deus ſm ꝙ homo: quia gratia vnionis non cõuenit illi homini ſm ꝙ hõ ſimpliciter, ſed ſm ꝙ hõ vnitus, ſiue ſm aſſumptionẽ ipſius a verbo.

23 AD illud quod vltimo obĩ, ꝙ dimittebat peccata ſm ꝙ homo. Si proprie loquamur de dimiſſione peccati, falſum eſt: niſi accipiatur hæc dictio (ſm) prout importat cõcomitantiam. Nec poteſt ex illa auctoritate inferri, Filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata: hanc enim poteſtatem & ſi in ſe haberet in forma hominis, non tñ habebat ſm hois formam, & inquantum homo, ſed inquantum habebat formam dei. Si vero dimiſſio peccatorum attribueretur alicui quantum ad meritum, tunc poſſet concedi, ꝙ conueniret Chriſto ſm ꝙ homo: ſed ex hoc non ſequitur. ꝙ ſit deus inquantum homo, quia hoc non eſt dei ꝓprium.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtum ſecundũ quod homo, eſſe perſonam non debemus concedere, quia perſona attenditur in eo ſecundum naturam aſſumentem.

VTRVM illa ſit vera, Chriſtus ſm ꝙ hõ eſt perſona, & ſic accipiatur illa determinatio ſm ꝙ hõ ꝓprie: nam in alijs acceptionibus non eſt dubiũ, quin habeat veritatẽ, ſm ꝙ dicit Magiſter in litera. Et ꝙ ſit vera videtur. Chriſtus non eſt hõ, niſi quia eſt iſte hõ. ſed Chriſtus ſm ꝙ eſt iſte hõ, eſt perſona: quia proprium eſt pronominis pro proprio noie poni, & certam deſignare perſonã: ergo hæc eſt vera, & concedenda, Chriſtus ſm ꝙ hõ eſt ꝑſona. Item. Chriſt⁹ ſm ꝙ homo eſt res completa oi cõpletione, quæ põt reperiri in rationali creatura. Sed ꝑſonalitas eſt dignitas, & proprietas nobilitatis reperta in creatura rationali completa: ergo reperitur in Chriſto ſm ꝙ Chriſtus eſt hõ. Item. Nobilior, & pfectior eſt vnio ſm quam verbum vnitur naturæ aſſumptæ, q̃ vnio ſm quam tota trinitas per gratiam vnitur cuilibet animæ iuſtæ. Sed vnio ꝑ gratiam inhabitantem nulli tollit perſonæ dignitatem, imo quilibet homo iuſtus ſm ꝙ homo eſt ꝑ- Ad op.

ſona:ergo multofortius Chriſt⁹. Itē. vnio diuinę naturę ad humanā nihil tollit diuinitati, quæ tñ dicitur humiliata, & multofortius nihil tollit humanitati, cum humanitas dicatur ꝑ illam vnionem exaltata. Sed hæc eſt vera, Xp̄s ſm ꝙ deus eſt pſona; ergo multoforti⁹ hęc erit vera, Xp̄s ſm ꝙ hō eſt pſona, cū hō nihil pdat dignitatis, ſed acquirat per vnionē illam. Item. Eſto per impoſſibile, ꝙ verbū dimitteret naturam humanam, tunc ille homo, qui dicit̄ Ieſus, ſm ꝙ hō eſſet perſona: ſed conſtat quòd nihil accreſceret propter illā ſeparationē: ergo verum eſt nunc ꝙ Ieſus ſm ꝙ homo eſt pſona. Sed contra. Nihil cōuenit Chriſto ſm ꝙ homo, quod nō ſit aſſumptum, vel coaſſumptum: ſed filium dei aſſumpſiſſe perſonā eſt falſum, & hæreticum, ſicut ſupra diſt. 5. dicit Magiſter, & Aug. & multipliciter fuit probatū: ergo falſum eſt Chriſtum eſſe perſonā ſm ꝙ hō. Item. Si Chriſtus ſm ꝙ homo eſt perſona, & humanitas cœpit in Chriſto: ergo & pſonalitas: ergo Chriſtus incœpit eſſe perſona: ergo non eſt perſona æterna: ergo non eſt vnigenitus filius patris, cum filius ſit coæternus patri: ſed hoc eſt impium: ergo reſtat ꝙ illud ex quo hoc ſequitur, eſt falſum. Item. Impoſſibile eſt idem prædicatū ineſſe eidem ſm naturas differentes: cum ergo Chriſtus ſit perſona ſecundū ꝙ deus, aut conueniret ei eſſe perſonam ſecundum ꝙ homo, aut alia perſona erit ſcđm ꝙ homo: & ſi alia perſona eſt ſcđm ꝙ homo, & alia ſecundum ꝙ deus: ergo Chriſt⁹ eſt duę perſonæ: ergo non eſt vnus, & ita nō eſt: ſed hoc eſt falſum: reſtat ergo ꝙ aliud membrum eſt verum. ſ. ꝙ Chro non cōuenit eſſe perſonā ſm ꝙ hō. Item. Perſonalitas cuilibet rei ineſt rōne ei⁹ quod eſt in ipſa digniſſimū, pertinet. n. nomen perſonæ ad notabilem dign itatem. Sed conſtat ꝙ digniſſimum in Chriſto non eſt humana natura, ſed diuina: ergo falſum eſt Chriſtum ſcđm hominem, ſiue ſecundum humanam naturam eſſe perſonam. Item. Hoc ipſum oſtenditur per nominis ethymologiam: ſic enim

Fundamenta.

arguit Magiſter in litera. Perſona dicitur quaſi per ſe ſonans, vel per ſe vnum: nihil aūt tale eſt alij coniunctum, ſaltem digniori: ergo ſi humana natura in Xp̄o vnita eſt digniori, ſcilicet diuinæ, videtur &c.

14 RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio ſi hæc dictio (ſecūdum) accipiat̄ prout importat rationem formæ, vel cauſæ, neganda eſt ſimpliciter, ꝓ eo, quòd perſonalitas Xp̄o ſcđm humanam naturam conuenire non poteſt. Ipſa enim coniuncta eſt rei digniori: & ideo non poteſt habere rationem perſonæ, quæ attenditur ſcđm excellentiam dignitatis in eo, de quo dicit̄ nec tamē coniuncta eſt rei digniori, quacūque coniunctione, ſed coniunctione, ſiue vnione perſonali: & ideo neceſſe eſt eſſe in Chro reſpectu duarum naturarū vnam perſonam. Sed illa non poteſt attendi penes naturā creatam, & penes naturā aſſumptā: neceſſe eſt ergo ipſam attendi ſm naturā aſſumentē, & increatā: & propterea hæc admittit, Xp̄s ſm ꝙ deus eſt pſona: hæc reſpuit, Xp̄s ſm ꝙ hō eſt pſona, ſicut ꝓbāt rōnes ad ſcđam ꝑtem inductæ: et ideo ſunt cōcedēdæ.

AD illud qđ obiicitur de hac, Chriſtus ſcđm ꝙ iſte homo eſt perſona: ergo &c. Dicendum, ꝙ hæc eſt diſtinguenda, quia (iſte) poteſt demōſtrare naturam humanam in at homo. ſ. cōpoſitum ex illa aia, & illo corpore, & hoc mō falſum eſt Xp̄m ſm ꝙ eſt iſte hō eſſe pſonā. Nec valet qđ obī, ꝙ ꝓ nomen demonſtet certā perſonā. Perſona enim ibi tantum valet quantum ſuppoſitum, vnde conuenienter dicitur iſta albedo. Si autē hoc quod eſt iſte demōſtrat pſonam, tunc eſt vera: & eſt ſenſus, Xp̄s ſcđm quòd eſt iſte, qui eſt homo, eſt perſona: ſed tūc nō ſequitur, ergo ſcđm quòd homo, imo eſt ſophiſma ſcđm accidens. Generaliter autem poſſet reſiſti illi modo arguendi. Non enim ſequitur: Petrus eſt indiuiduum ſcđm quòd hic homo: ergo eſt indiuiduum ſecundum quòd homo. 15

16 AD illud quod obiicit̄, quòd Xp̄s ſm ꝙ homo eſt res completa omni completione. Dicendū, ꝙ verum eſt de cōpletione abſoluta. De cōpletione

pletione aũt reſpectiua, quæ eſt digni
tas ſuperexcellentiæ veritatem non
habet, nam humana natura in Xp̃o
non eſt nobiliſſimum eius ſicut in
alijs hominibus. Nec ex hoc ſequitur
quod minor ſit dignitas in Xp̃o ſecũ
dum quòd homo, q̃ in alijs hoibus,
propter hoc, quia illa dignitas recõ-
penſatur per dignitatem impropor-
tionabiliter nobiliorem. Multo enim
nobilius eſt eſſe perſonam perſonali
tate æterna, q̃ perſonalitate creata.
17 A D illud quod obijcitur, quòd vnio
per gratiam non tollit dignitatem
perſonæ. Dicendum, quòd non eſt ſi
mile: quia quãuis anima per gratiam
vniatur rei digniori, ſcilicet deo: nõ
tñ vnitur vnione naturali, ſed magis
voluntaria: nec in vnitatem hypoſta
ſis vnitur, ſed in conformitatem vo-
luntatis: & ideo nõ eſt neceſſe ipſum
deum eſſe vnius perſonæ, cum anima
quam inhabitat, ſed conformis volũ
tatis: nõ ſic autem eſt in Xp̃o, in quo
18 perſonalis vnio eſt. A D illud quod
obiicitur, quòd quãuis natura diui-
na ſit vnita humanæ, tñ Xp̃s eſt per-
ſona ſecundum quòd deus. Dicendũ,
quod non eſt ſimile duplici ex cauſa:
perſona quidem duo dicit, ſcilicet hy
poſtaſim, in qua eſt ſubſtantia totius
eſſe rei, & proprietatem ſupereminen
tis dignitatis: & in illa vera vnione
vtrumque horum reperitur in Xp̃o
ſecundum quòd deus. Nam hypoſta
ſis diuina eſt illa, in qua ſubſtantifi-
catur in hypoſtaſi alterius naturæ
totum eſſe Xp̃i, non humana: proprie
tas etiam dignitatis ineſt illi ſecundũ
illam naturam, quæ non poteſt vniri
digniori: vtrũque autem horum de
ficit humanæ naturæ, qm̃ ipſa ſubſtã
tificatur in hypoſtaſi alteri⁹ naturę,
propter quod quodammodo dicitur
vergere in accidens. Vnitur etiam di
gniori naturæ: & iõ ex ipſa ſui vnio-
ne, & nobilitate caret, & proprieta-
te perſonæ: per ſe, quamuis non ca-
reat, imo habeat in aſſumente. A D
19 illud quod obiicitur, quòd ſi verbũ
dimitteret humanam naturã, quòd
Ieſus ſecundum quòd homo eſſet per
ſona. Dicendum, quòd verũ eſt: quia
tunc illa natura haberet alium mo-
dum exiſtendi: non enim eſſet vnita
alij digniori, nec haberet ſuppoſitum
alterius naturæ: nunc autem eſt ecõ
trario: & ideo in illo proceſſu nulla
eſt neceſſitas inferendi, quia non ſer- 20
uatur conuenientia ſimilitudinis. Et
ſi tu obijcias, quòd nulla dignitas ac
creſcat, Dicendum, quòd ille homo
ſit perſona ſecundum quòd homo,
hoc non eſt propter dignitatis cre-
mentum, ſed propter minorationem
ex illa ſeparatione: quia tunc natura
illa prius haberet pro ſuppoſito per
ſonam æternam: nunc autem poſt ſe
parationem haberet perſonam tẽpo
ralem. Multo autem dignius eſt ha-
bere perſonam æternam alterius na
turæ, quàm perſonam temporalem. ſi
ue omnino connaturalem. Nam pri-
mo modo perſona faciebat ipſum ve
re dici, & eſſe deum: ſecundo modo
hominem purum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Chriſtũ ſecundum quod eſt ho-
mo dicere eſſe indiuiduum, eſt
ſermo falſus, ſi reduplicatio ra
tionem formalem dicat, licet
ſm ꝙ homo ſit indiuiſus in ſe.**

VTrum iſta ſit vera. Xp̃s ſcd̃m ꝙ hõ eſt indiui Ad opp.
duũ. Et ꝙ vera ſit vr̃.
Xp̃s eſt aliquid ſcd̃m
ꝙ hõ, ſicut habitũ eſt
in ꝑcedentibus. Aut ergo qd vniuer
ſale, aut qd ſingulare. Sed nõ vniuer
ſale, qa Dam. dicit ꝙ fili⁹ dei aſſumpſit
humanã naturã in athomo, hoc eſt ĩ
ſingulari: & hoc eſt indiuiduum: er-
go &c. Itẽ. Xp̃s ſm quòd hõ habet ꝓ
prietates, quarũ collectionẽ impoſſibi
le eſt in alio reperiri: hoc aũt eſt eſſe
indiuiduũ, ſicut patet in notificatiõe
indiuidui, quam dat Porphyrius: In
diuiduum eſt quod cõſtat ex proprie
tatibus, quarum collectionem impoſ
ſibile eſt in alio reperire: ſed hoc con
uenit Xp̃o ſm quòd homo: ergo &c.
Item. Chriſtus ſecundum quòd ho-
mo prædicatur de vno ſolo: ſed ſin-
gulare, & indiuiduum eſt illud, quod

de vno ſolo prædicaẽ: ergo Chriſtus
ſm ꝙ homo eſt indiuiduum. Item.
Hæc eſt vera, Chriſtus eſt homo. Aut
ergo ibi prædicatur accidentale præ
dicatum, aut ſubſtantiale. Non acci-
dentale, hoc conſtat, cum homo vere
dicaẽ de Chriſto, ſicut & de aliis hoĩ
bus. Si eſſentiale: ergo vel eſt genus,
vel ſpecies, vel differentia. Non gen⁹
vel differenti a: ergo ſpecies: ſed ſpe-
cies ſpecialiſſima prædicatur de indi
uiduis ſolum ſub ipſa cõtentis: ergo
Chriſtus eſt indiuiduum hoĩs. Item.
Hæc eſt vera. Chriſtus ſm ꝙ homo
eſt ſubſtantia: ſed ſubſtãtia diuiditur
ſufficienti diuiſione a Philoſopho ꝑ
primam, & ſecundam. Aut ergo Chri
ſtus eſt ſubſtantia prima, aut ſecũda.
Non ſecunda, cum non ſit genus, vel
ſpecies: ergo prima. Sed prima ſubſtã
tia idẽ eſt quod indiuiduũ: ergo &c.
Item. Hæc eſt vera, Chriſtus ſm quòd
hõ eſt albus, & albedo ineſt Chriſto
ſecundum quòd homo: ſed acciden-
tia primo, & ꝑ ſe ſunt in indiuiduis:
ergo albedo ineſt Chriſto ſecundum
Ad opp. quòd eſt hoĩs indiuiduum. Sed con-
tra. Idem eſt eſſe indiuiduum ſubſtã
tiæ, & hypoſtaſim. Sed in Chriſto
vna ſola eſt hypoſtaſis; quoniam in
in hypoſtaſi ſit vnio, vt dicit Dama-
ſcen⁹, & iſta hypoſtaſis eſt diuina, nõ
humana niſi per vnionẽ: ergo ſi hæc
eſt falſa, Chriſtus ſm ꝙ homo eſt hy
poſtaſis: hæc ſimiliter eſt falſa, Chri-
ſtus ſm ꝙ homo eſt indiuiduũ. Itẽ.
Si Chriſtus ſm ꝙ homo eſt indiui-
duum, ſcd̃m ꝙ deus eſt ſubſtantia in
diuidua, hoc conſtat, & ſcd̃m rõnem
indiuiduationis eſt numeratio: ergo
Chriſtus eſt duo: ſed hoc eſt falſum,
ſicut oſtenſum eſt ſupra: ergo &c. Itẽ.
Omne indiuiduum eſt per ſe vnum,
& vnum numero: ſed nihil tale eſt
vnicum ſubſtantiæ alij antecedenti
ſecundum eſſe: ergo cum humana na
tura in Chriſto ſit vnita verbo æter-
no, videtur quòd rationẽ indiuidua-
tionis non teneat in ipſo. Itẽ. Quic-
quid dicitur vere de filio hominis, di
ciẽ de filio dei: ergo cum indiuiduũ
dicat collectionẽ proprietatum, quã
impoſſibile eſt in alio reperiri, & de
alio indiuiduo dici, impoſſibile eſt,
quòd Chriſtus ſit aliud, & aliud in-
diuiduum ſecundum quòd homo, &
ſecundum quòd deus: ergo ſicut in
Chriſto eſt vnitas perſonalitatis, ita
eſt vnitas indiuiduationis: ergo ſicut
hæc eſt falſa, Chriſtus eſt perſona ſe-
cũdum quòd homo: ita (vt videtur)
hæc erit falſa, Chriſtus eſt indiuiduũ
ſecundum quòd homo. Quæritur er
go de hac, & conſimilibus, videlicet
vtrum ſint concedendæ, Chriſtus eſt
indiuiduum ſcd̃m ꝙ homo, Chriſt⁹
eſt ſuppoſitum ſcd̃m ꝙ hõ, Chr̃s eſt
hypoſtaſis ſecundũ quòd homo. Et
de aliis conſimilibus quid veritatis
habeant, & quid proprietatis.

RESP. Dicendum, quòd accipiẽ
do proprie hanc dictionẽ (ſecundũ)
prout dicit habitudinem, cauſæ quæ-
dã ex huiuſmodi locutionibus ſim-
pliciter ſunt falſæ, & impropriæ, quę
dam ſunt diſtinguendæ, pro eo quòd
habent aliquid proprietatis, & ali-
quid improprietatis. Hęc enim eſt fal
ſa, & impropria, Chriſtus ſecundum
ꝙ hõ eſt ꝑſona: & hęc ſimiliter, Chr̃s
ſcd̃m ꝙ homo eſt hypoſtaſis. Sed pri
ma eſt falſa ex duplici cauſa. Tum qa
perſona importat proprietatem di-
gnitatis, tum etiã quia importat fun-
damentum totius exiſtentiæ natura-
lis. Neutrum autẽ horum ineſt Chri
ſto ratione naturæ aſſumptæ, ſed aſ-
ſumentis. Secunda vero eſt falſa al-
tera illarum cauſarum: quoniam &
ſi hypoſtaſis non dicat proprietatem
excellentiæ: dicit tamen fundamentũ
exiſtentiæ: hoc autem in Chriſto non
eſt anima, nec caro, nec ex vtroque
compoſitum, ſed verbum increatum;
& ideo prædictæ duæ locutiones im-
propriæ ſunt, & falſæ: & ſi legantur
alicubi ſunt exponendæ, & ſecundũ
aliam acceptionem illius determina-
tionis ſecũdum quòd eſt homo ſunt
intelligendæ. Hæc autem, de qua nũc
eſt ſermo, ſcilicet, Chriſtus eſt indiui-
duum ſecũdum quòd homo, & hæc,
Chriſtus eſt ſuppoſitum ſecundum
quòd homo, poſſunt habere proprie
tatem, & improprietatem ſecundum
diuerſam acceptionem iſtorum voca
bulorum. Dicitur enim aliquid indi- 23
uiduum dupliciter. Vno modo quod
dicitur

dicitur de vno ſolo:& hoc modo albedo Petri eſt indiuiduum: & hoc modo indiuiduum dicitur quod eſt indiuiſum in ſe: & ſic abſque dubio Chriſtus ſecundum quòd homo eſt indiuiduum. Alio modo dicitur indiuiduum, quod eſt ab alijs diuiſum, & ſubſiſtit in ſe, & per ſe: & hoc mō accipiendo indiuiduum humana natura in Chriſto non eſt indiuiduum: eſt enim vnita verbo increato, ſicut ſuo ſuppoſito. Per hunc etiam modum diſtinguēdum eſt cum dicitur, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſuppoſitum. Eſt enim ſuppoſitum in quo, & ſuppoſitum de quo. Si dicat̃ ſuppoſitum illud, de quo alterum prædicatur, & quod ſubijcitur ſuperiori, Chriſtus ſecundum quòd ho-
23 mo eſt ſuppoſitum. Si vero dicatur illud ſuppoſitum in quo totum eſſe rei ſtabilitur, & fundatur: ſic non eſt concedendum Chriſtum eſſe ſuppoſitum ſecundum quòd homo, niſi arcetur ratio ſuppoſiti, vt dicatur ſuppoſitum accidentium, & proprietatū accidentalium. Vnde quia in vnica ſui acceptione tam nomē indiuidui, quam nomē ſuppoſiti æquipollet hypoſtaſi, falſæ ſunt prædictæ locutiones ex eadem cauſa, ex qua & locutio prædicta, ſcilicet, Chriſtus eſt hypoſtaſis ſecundum quòd homo: ſequeretur enim quòd in Chriſto eſſent duo ſuppoſita, & duæ hypoſtaſes: & ita non eſſet vnum, nec eſſet in eo vera vnio. Secundum autem aliam acceptionem poſſunt concedi: & per hoc poſſunt diſſolui rationes, quæ inducuntur ad vtramque partem. Rationes enim quæ inducuntur ad primam partem procedunt de indiuiduo, ſecundum quòd indiuiduum dicitur quod de vno ſolo dicitur. Rationes vero ad partem ſequentem p̄cedunt de indiuiduo, ſecūdum quòd non ſolum diuiditur ab alio, ſed etiā inquantum diuiditur ab alio ſuppoſito, vel ſuppoſitaliter: & hoc quidem non habet in Chriſto: & hoc totum patet pertractanti ſingulas rationes. Ex his patet quòd vltimo quærebatur, quæ ſcilicet locutiones in hac materia ſint admittendæ, & quæ non.

Illæ enim concedendæ ſunt, quæ ſic veritatem, & proprietatem naturarū important, ꝙ illi ſummæ vnioni nō præiudicant, in qua quidem facta eſt vnio in perſona verbi, non ſolum inquantum dicit dignitatem proprietatis, ſed etiam inquantum dicit ſuppoſitum incommunicabile, ſcilicet ipſam hypoſtaſim, ratione cuius eſt mutua prædicatio. & idiomatum cōmunicatio. Et hoc tanq̃ productiuo, vel directiuo principio eſt habendū: quia in illa vnione beata pſona verbi fecit ſe ſuppoſitum humanæ naturæ, ſicut pluries in præcedentibus dictum eſt. Et pro tanto humana natura in Chriſto dicitur vergere in accidens: & ideo aliquod prædicatum, quod dicit modum exiſtendi, vere attribuitur nobis ſcđm humanam naturam: quod tamen non vere attribuitur Chriſto ſecūdum humanam, ſed ſcđm diuinam. ſ. eſſe perſonam, & eſſe ſuppoſitum, & eſſe hypoſtaſim, & eſſe indiuiduum, ſcđm ꝙ vocabulo hypoſtaſi æquipollent: licet ſcđm largiorem modum accipiendi duo vltima poſſunt attribui, vt prædictū eſt. Sed contra prædicta videt̃ poſſe obijci: qm̄ videt̃ ꝙ Chriſtus ſcđm ꝙ hō, vere & proprie ſit indiuiduum. Sicut enim in ſcđo libro oſtenſum fuit, Indiuiduatio eſt ex cōmunicatione materiæ cum forma, & innoteſcere habet per accidentium collectionem: Chriſtus autē ſcđm ꝙ homo ex aīa, & carne componitur, ſicut & alii homines: ergo ita vere, & proprie habet indiuiduationem, ſicut & alii hoīes: non videtur ergo quod prædictū eſt, ſufficere propter hoc eſt quæſtio quātum ſit de proprietate indiuiduationis in Chriſto ſecundum ꝙ homo. Si enim non eſt amplior niſi quia dicit̃ de vno ſolo, tunc non habet magis de ratione indiuiduationis, q̃ accidētia, quod abſurdum eſt penitus, cum Chriſtus ſcđm ꝙ homo ſit vna vera ſubſtantia. Et dicendum, ꝙ circumſcriptis accidentibus, & proprietatibus, quæ indiuiduationem non faciunt, ſed oſtēdunt, indiuiduatio eſt a principiis intrinſecis ſecundum ꝙ vnum conſtituunt ſuppoſitum, in

quo totum eſſe rei ſtabilitur. Et quia ex concurſu illorum principiorum conſtituitur indiuiduum, & reſultat forma totius, quę eſt forma ſpecifica: hinc (eſt quemadmodũ dicit Boeti⁹) quòd ſpecies eſt totum eſſe indiuidui: in Chriſto autem anima, & caro ſine materia, & forma vniunt̃, nõ ſolũ in eo qđ conſtituũt, ſed etiã in hypoſtaſi verbi æterni: & ideo forma ſpecifica non dicit totũ eſſe Xp̃i, ac ꝑ hoc Xp̃s ſm ꝙ hõ non hẽt oĩno plenã rõnem indiuidui: unde quaſi medium tenet inter indiuiduum ꝓprie dictum, & indiuiduũ ſm ꝙ accñs dr̃ aliquid indiuiduum. Nam in indiuiduo ꝓprie dicto eſt principiorũ ſubſtantialium vnio, & primi ſuppoſiti conſtitutio in ſeipſo, non in altero. Vtrũque tñ horũ deeſt in accidentibus, quæ nec in ſe, nec ꝑ ſe ſubſiſtunt. Medio mõ eſt in Xp̃o, vbi principia conueniunt ſm humanã naturã: tñ primũ ſuppoſitum eſt alterius naturę nõ ab eis cõſtitutũ. Et ſic patet, quòd veritatem habent, quæ prędicta ſunt. AD hæc autem valent prædeterminata libro ſecundo, diſt. 3.

Artic. 2. CONſequenter quæritur de ſecundo principali .ſ. de filiatione adoptionis. Et circa hoc incidũt tria inquirẽda. Primum, vtrum filiatio adoptionis ſit in Chriſto. Secundum, vtrũ ſit in aliis per Chriſtum. Tertium, vtrum ſit in nobis per comparationem ad Chriſtum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtum eſſe filium adoptiuũ dei nullo modo eſt admittendum, propter extraneitatem.

Ad opp. VTRVM filiatio adoptionis ſit in Chriſto: quod eſt q̃rere, vtrum Chriſtus ſit filius dei adoptiuus. Et ꝙ ſic videt̃. Hila. de tri. Poteſtatis dignitas nõ admouet̃, dũ carnis humanitas adoptat̃. Si ergo hoc dicit quantũ ad aſſumptionẽ humanæ naturæ a verbo, videt̃ ꝙ in Chr̃o humana natura ſit adoptata. Item. Spiritus charitatis eſt ille, qui facit filios adoptionis, ſicut patet Rom. 8. Non accepiſtis iterum ſpiritũ ſeruitutis in timore, ſed ſpiritũ adoptionis filiorum: ſed Chriſtus habuit ſpiritum dilectionis ſm ꝙ alij, quem & accepit ꝑ donum gratiæ inquantum homo: ergo eſt filius adoptiuus. Item. Aut Chriſtus eſt filius dei ſm quòd hõ, aut non. Si nõ: & alij hoĩes ſunt filij dei: ergo maioris dignitatis ſunt alij hoĩes, q̃ ille, qui eſt deus, quod abſurdum eſt dicere. Si ergo eſt fili⁹ dei ſcd̃m quòd hõ, aut naturalis, aut adoptiuus. Sed nõ naturalis, quia tunc eſſet eiuſdem naturę, ſcd̃m ꝙ homo: reſtat ergo quòd ſit filius adoptiuus. Item. Oẽs ſumus filij dei ꝑ creationem: ſed hoc nõ impedit, quin ꝑoſſim⁹ eſſe filij per adoptionem mediante dono gratiæ: ergo pari rõne quãuis Chr̃s ſit filius dei per æternam generationẽ, nihil impedit quin ſit filius dei adoptiuus per ſuſceptionem gratiæ diuinæ in tp̃e. Si tu dicas quòd hoc eſt ꝑꝑ culpam, per quam facti ſumus filij irę, q̃ nõ fuit in Chriſto, ſed cõtra. Angeli ſunt filij ꝑ adoptionẽ gratiæ, ſicut ſcribit̃ Iob 38 cap. Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent oẽs filii dei; ergo &c. Sed contra. Phil. 2. Dñs noſter Ieſus Chriſtus in gloria, &c. ibi. glo. inquantum homo aſſumpſit nomen dei non ꝑ gratiam adoptionis, ſed per gratiam vnionis. Si tu dicas, quòd non negat Chriſtum eſſe filium adoptionis, ſed negat Xp̃m eſſe deum adoptiuum, cum ſit verus deus: ſed contra. Sicut Xp̃s eſt verus deus, ita eſt filius dei verus: ergo ſicut veritas deitatis non patitur ipſum dici deum per adoptionem, ſic veritas filiationis non admittit gratiã adoptionis. Itẽ. Ambroſius tractans illud verbum Roman. 1. Prædeſtinatus eſt, &c. Legi, & relegi ſcripturas: Ieſum filium dei nunquam adoptione inueni. Sed non debemus Chriſto attribuere, quod non poſſumus per ſcripturas autenticas, aut rationes neceſſarias confirmare; ergo omnino eſt reijciendum. Fundamentã.

cendum, Chriſtum eſſe filium dei adoptiuum. Item. Auguſtinus de eccle. dogmat. Natus eſt ſecundum veritatem naturæ ex deo dei filius, ſecundum veritatem naturæ ex homine hominis filius, vt non adoptione, non appellatione, ſed vtraque natiuitate filij nomen naſcendo haberet Si ergo eſt tam filius dei, quam virginis non adoptione, non nuncupatione, ſed natura, ergo neutri⁹ eſt fili⁹ adoptiuus. Item. Quicumque adoptatur, de non filio fit filius: ſi enim eſſet filius, iam non adoptaretur in filium: ſed Chriſtus ab æterno fuit filius ſm diuinā naturā, ſtatim cū fuit homo filius fuit ſecundum humanā; ergo &c. Et quia multæ ad hoc inducunt
25 auctoritates in litera, iſta ſufficiant.

RESP. Dicendū, ꝙ abſq; dubio hæc non admittitur. ſ. Chriſtum eſſe filium dei per adoptionem, ſiue proferatur ſimpliciter, ſiue cum determinatione, vtpote ſi addatur, inquantū homo. Ratio antem huius eſt. quia filiatio reſpicit perſonam, ſicut dictū eſt ſupra: ſed adoptio in adoptato ꝓſupponit extraneitatem, & ponit gratificationem, & ordinat ad poſſidendum hereditatē, & iſta ſunt tria ſubſtantialia ipſi adoptioni. Ad hoc ergo quòd aliquis ſit filius per adoptionem, neceſſario requiritur quòd perſona illa habeat ante adoptionem aliquo modo extraneitatem: quia non adoptantur filij proprij, ſed alieni: neceſſe eſt etiam quòd recipiat donū gratiæ. per quod ordinatur ad poſſidendam hæreditatem. Quāuis autē in Chriſto competant duo vltima, ſ. gratię ſuſceptio, & hæreditatio ſecundum naturam aſſumptam: extraneitas tamen nō competit. Ille namque extraneus eſt a filiatione, quæ eſt nō filius. Nō filius autem dupliciter poteſt dici, vel negatiue, vel contrarie. Nō filius negatiue dicitur, qui nō habet filiationem dei, ſiue oppoſitā habeat filiationem ſiue non. Non filius contrarie, ſiue priuatiue dicitur ille, qui eſt filius irę. Ad hoc ergo quòd aliqua perſona ſit adoptabilis, neceſſe eſt quòd ſecūdum ſuam primā originem, vel ſit indifferens ad filiationem gratiæ & irę, vel habeat filiationem iræ. Et quia perſona Chriſti nullo iſtorum modorum etiam ſecundū naturam aſſumptam habuit extraneitatem, quia nec peccatū habuit, nec habere potuit, omnes autem aliæ perſonæ habentes gratiam, habuerunt aliquā extraneitatem; hinc eſt quòd de omnibus habentibus gratiam poteſt dici quòd ſunt filij adoptiui, excepta ſola perſona Chirſti ratione iā dicta. Concedēdæ ſunt ergo rationes ad partem iſtam.

AD illud ergo quod primo obij- 26
citur de Hila. quòd in Xpo humanitas adoptatur. Dicendum, quòd humanitas dicitur adoptari non rōne illius ſingularis naturæ, quæ aſſumpta fuit a verbo in vnitatem perſonę ſed ratione conſimilium: quia per illā vnionem adoptati ſunt alij homines.
AD illud quòd obijcitur, quòd 27
ſpiritus charitatis facit illos adoptiuos. Dicendum, quòd verum eſt in his, quæ habent extraneitatē aliquā: & quia hanc nō eſt reperire in Xpo, ideo non tenet ratio illa, quia procedit ab inſufficienti.
AD illud qđ 28
obijcitur, vtrum Xps ſit filius dei ſecundum quòd homo, poteſt concedi quòd ſic. Et ſi quæratur, vtrum ſit filius ꝑ gratiam, vel per naturam. Dicendum, quòd ſm quòd homo eſt filius per gratiam: ſed tunc, non ſequitur: ergo eſt filius adoptiu⁹, quia hoc non eſt per gratiam adoptionis, ſed per gratiam vnionis, quæ multo eſt excellentior: nec habet repugnanciā ad filiationem naturalem, imo facit illam cōmunicari: nec importat aliquam imperfectionem, nec amittitur, nec conſumitur ſicut gratia adoptionis, prout explicatum fuit.
AD illud 29
quod obijcitur, ꝙ filij per creationē fiunt filij per adoptionem. Dicendū, ꝙ non eſt ſimile: quia filij per creationem quamuis nō ſint omnino extranei a deo, tamē poſſunt eſſe extranei, ſi per culpam fiunt filij diaboli: nec per creationem ſunt perfecti filij, quia non ſunt ſimilitudine gratiæ inſigniti: non ſic autē eſt de eo, qui per generationem eſt filius: ille enim non eſt extraneus, nec poteſt fieri, nec poteſt

illa extraneitas, dicēs quod eſt capacitas peccati ex natura ſui, quā capacitatē non habuit Chriſtus ſecūdū quod hō & ſic ceſſant inſtātię Marię virginis, & Adam, quia eſto quod peccatum non haberent peccabiles tamen erāt ſua natura D. Th. conſentit S. Bon. 3. par. q. 23. art. 4 bD

Contra hoc inſurgit Scot. diſti. hac obijciens de virgine glorioſa quę peccatum originale nō habuit, & ſimiliter de Adam ī ſtatu innocentiæ qui tamē fuerunt adoptiui filij: ſed S. Bon. oſtēdit quę ſit

magis conſignari: & ideo non poteſt ꝑ adoptionem filius dei de nouo fieri: & ideo ratio illa non valet, quoniam non eſt ſimile hinc, & inde.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtus eſt cauſa noſtræ adoptionis deo meritorie, effectiue, & appropriate inchoatiue, & per ſ.ſ. conſummatiue.

Fundamenta. VTRVM filiatio adoptionis conueniat nobis per Chriſtum &c. Et quòd ſic videtur. Iohan. j. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri his qui credũt, in nomine eius: conſtat quòd euangeliſta loquitur de verbo incarnato, ergo videtur quòd per ipſum nos ſimus filij dei: ſed non alij, quàm adoptiui: ergo &c. Item Ad Gal. 3. Miſit deꝰ filium ſuum factũ ex muliere, vt adoptionẽ filiorũ reciperemus: ergo ſi filius ad hoc miſſus eſt in carnem, videtur quòd per Chriſtum ſimus filij adoptiui. Item. Omne per accidens reducitur ad per ſe: ſed filij per adoptionẽ ſunt filij per accidens reſpectu filij naturalis, qui per ſe, & proprie eſt filius: ergo ſi ſolus Chriſtus eſt filius naturalis, videtur quòd nullus adoptetur in filium niſi ꝑ ipſum. Item. Per ipſum ſumus filij dei effecti, per quem ſumus filio dei recõciliati: ſed deo reconciliati ſumus per Chriſtũ, ſicut dicitur. 2. Cor 5. Deus nos ſibi reconciliauit per Chriſtum: ergo videtur ꝙ adoptati ſumus per ipſum.

Ad opp. Sed contra. Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum: ergo videtur quòd noſtræ filiationis adoptio proprie attribuenda ſit ſpirituiſancto, non Chriſto. Item. Ioã. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto &c. Et iterum, Sic eſt omnis qui natꝰ eſt ex ſpiritu. Sed cui attribuitur natiuitas, eidem attribuenda eſt filiatio. Si ergo per ſpiritum ſanctũ renaſcimur ſpiritualiter, videtur quòd per ſpiritum proprie, non per Xp̃m adoptemur in filios. Quod ſi tu dicas hoc competere vtrique; arguitur ſaltem quòd ꝑ appropriationem nõ competat Chriſto, ſed ſpirituiſancto: prędictæ autẽ rõnes videbantur oſtendere oppoſitum. Item. Ante Chriſti incarnationem deus habuit homines filios, ſicut ipſe dicit de Salomone, Ero illi in patrem. Sed cõſtat, quòd nondum filius dei in carnem aduenerat: ergo ſi Chriſtus filiũ dei nominat incarnatum, videtur quòd nõ ſimus filij dei per Chriſtum. Item. Quantumcunque ſit filiꝰ dei incarnatus: nullus tamen eſt dei filius adoptiuus, niſi qui ſuſcepit donũ gratię gratumfaciẽtis, qua ſuſcepta etiam ante incarnationem eſt filius: ergo poſita, vel remota incarnatione filij dei, ſalua manet ratio adoptiõis: videtur ergo quòd noſtræ filiationis adoptio non fuerit facta per Xp̃m. Iuxta hoc quæritur, per quod donum gratiæ efficiamur filij adoptiui: videtur enim quòd per charitatem, ſicut dicit Auguſt. Sola charitas eſt quæ diſcernit inter filios regni, & perditionis. Videtur etiam ꝙ per fidem, ſicut Ioh. 1. dicitur. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Videtur nihilominus quòd per timorem. Super illud Rom. 8. Non accepiſtis iterum ſpiritum ſeruitutis &c. glo. Timor caſtus qui eſt bonus, & perficiens generat nos filios. Videtur etiam quòd per gratiam baptiſmalem per auctoritatẽ dñi Ioã. iij. Niſi quis renatus &c. ſed hoc eſt per baptiſmum. Quęritur ergo, cui iſtarum gratiarum, ſiue donorum attribuatur proprie filiatio adoptionis. Et ſi omnibus quodam modo, quęritur cui magis proprie.

RESP. Dicendum, quòd cum quæritur. vtrum ſimus filij adoptionis per Chriſtum, hoc poteſt intelligi dupliciter, quia præpoſitio illa (ꝑ) poteſt importare cauſam effectiuã vel meritoriam, ſiue diſpoſitiuam. Et ſi impor-

importat cauſam meritoriam, vel diſpoſitiuam, abſque dubio verũ eſt, quòd ſimus filij adoptionis per Chriſtum. Ipſe enim nobis meruit grãm, per quã ſumus filij adoptiui, inquantum eſt caput eccleſiæ. Et hoc nõ ſolum reſpicit diuinam naturam, ſed & naturam aſſumptam. Si vero importat cauſam effectiuam, ſic adhuc verum eſt: pater enim nos adoptauit per filium, & ſpiritum ſanctũ. Et ſi per appropriationem loquamur, per filium nos adoptauit quo ad inchoationẽ, per ſpiritum ſanctum quo ad cõſummationem. Ad noſtrã enim adoptionem duo concurrunt ſ. redemptio, quæ facta eſt per filij miſſionem, & gratificatio quæ facta eſt per miſſionem ſpiritus ſancti. Et hoc eſt quod dicitur in lib. de anima, & ſpiritu ca. 6. A patre per filium, & ſpiritum ſanctũ ad nos diuina deſcendunt. Pater ſiquidem tradidit filium, quo redimeret nos: miſit ſpiritum ſanctum qui ſeruos adoptaret in filios: filium dedit in pretium redemptionis: ſpiritũ ſanctum in priuilegium adoptionis. Et ſic patet quòd per omnem modum, ſiue (per) dicat rationem diſpoſitiuam, ſiue effectiuam: & hoc ſiue per proprietatem, ſiue per appropriationem, verum eſt quòd ſumus filij adoptiui per Chriſtum. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

31 AD illud ergo quod primo obijcitur in cõtrarium de ſpiritu ſancto. Dicendum quòd filiatio adoptionis conuenit ſpiritui ſancto, & appropriari poteſt ſibi ratione gratificationis: ſed per hoc non excluditur quin cõueniat filio. Si enim per proprietatẽ loquamur, indiuiſa ſunt opera trinitatis: ſi vero per appropriationem, nihil impedit quin aliquid diuerſis de cauſis poſſit pluribus perſonis appropriari, & per hoc patet ſequens
32 obiectum. AD illud quod obijcitur, quòd filij adoptiui fuerunt ante aduentum Chriſti. Dicendum, quòd & ſi fuerunt ante aduentũ Xpi ſecundum rem, non tamen ante fidem venturi fuerunt filij adoptiui: quia ſicut dicit Auguſt. nullus ſaluari potuit ſine fide mediatoris. Præterea ante Xpi aduentum non fuit plena ratio filiationis, quia nullus hæreditatem poterat aſſequi quantumcunque iuſtus eſſet. Et ſi tu obijcias de angelis, quòd ſunt filij, & non per merita Chriſti hominis. Dicendum, quòd & ſi non ſint filij mediantibus meritis Chriſti hominis, ſunt tamen per effectum, & conformitatem filii dei. Oportet enim ſicut dicit Aug. nos in filios adoptari per eum, qui eſt filius per naturam. 33

AD illud quod obijcitur, quod incarnatione poſita nõ ponitur filiatio, nec remota remouetur. Dicẽdum, quòd hoc non arguit nřę adoptionis Chriſtum non eſſe cauſam, ſed oſtendit incarnationem nõ eſſe totam cauſam,
quia completur filiatio in miſſione 34
ſpiritus ſancti. AD illud verò quod vltimo quæritur, per quod donum gratiæ fiamus filij adoptiui. Dicendum, quòd filij dei ſumus inquantum ſumus conformes imagini filij dei naturalis, ſecũdum illud Rom. 8. Quos prædeſtinauit conformes fieri imagini filij eius. Hoc autem eſt dupliciter. Aut per remotionem a malo: & hoc eſt per gratiam baptiſmalem, quæ inquantum eſt ſacramẽtalis, medela eſt contra malum. Aut per ordinem ad bonum. Et hoc poteſt eſſe dupliciter aut ex parte intellectus: & ſic eſt fides: aut ex parte affectus: & ſic eſt charitas. Si autem dicatur, timor, vel humilitas facere filios, hoc eſt diſpenſatiue idest diſpoſitiue, & præparatiue.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

Filiatio adoptiua competit nobis per comparationem ad Chriſtum, quia per ipſum ſumus creati, & recreati.

VTRVM filiatio adoptionis ſit in nobis per cõparationẽ ad Chriſtum. Et hoc eſt quærere, verũ ſim⁹ filij adoptiui ipſius Chriſti. Et quòd ſic videtur. Fundamenta.

tur. Frequẽter enim in euangelio vo
cat dominus diſcipulos ſuos, filios, &
illos quos curabat. Confide fili: fides
tua te ſaluum fecit. Si ergo vere dice
bat, illi vere erant filij Chriſti: ſed
non naturales, ergo adoptiui. Item.
Super illud Ephe. 4. Vnus deus, & pa
ter omnium, glo. Deus eſt pater om-
nium creatione, ſed fidelium regene-
ratione: ſed Chriſtus creauit, & re-
creauit: ergo Chriſtus eſt pater oĩum
& fidelium: ſed fidelium eſt per ado-
ptionem pater: ergo &c. Item. Filij
adoptiui efficimur per gratiam inha
bitantem: ſed cum habitat in nobis
vna perſona, neceſſe eſt quòd inhabi
tet & reliqua: ergo ſi ſumus filij vnꝰ
perſonæ, neceſſe eſt quòd totius trini
tatis: ergo Chriſti. Item. Vnus eſt a-
mor, quo amamus patrem, & filium,
& ſpiritum ſanctum. Sed amor eſt il
le, qui facit nos clamare, abba pater:
ergo pater & filius, & ſpiritus ſanctus
Ad opp. ſunt vnus pater noſter. Sed contra.
Illius ſolius eſt adoptare, qui potens
eſt generare: ſed in diuinis ſolus pa
ter generat, nõ Chriſtus, nec ſpiritus
ſanctus: ergo ſumus filij adoptiui ſo
lius patris, non ergo Chriſti. Item. Il
lius ſumus filij adoptiui, cuius Chri-
ſtus eſt filius per naturã, eo ꝙ ſumus
eius fratres, & cohæredes: ſed idem
Chriſtus eſt filius ſolius patris: ergo
nos ſumus filij adoptiui reſpectu v-
nius ſolius pſonę, ſcilicet patris: non
ergo Chriſti. Item. Solus filius eſt in
carnatus, ne ſi alius incarnaretur eſ-
ſet confuſio proprietatum, ſi nomen
filiationis trãſiret in aliam perſonã.
Si ergo filiatio non debet in diuinis
competere alij perſonæ, quàm perſo
næ filij: pari ratione nec paternitas.
Item. Reſpectu illius ſolius dicimur
filij, q refertur ad nos viceuerſa: ſed
filius dei non dicitur ad nos, nec dici
tur filius noſter, ſicut habitum eſt in
primo libro: ergo nec nos debemꝰ di
ci filij ipſius filij. Si tu dicas, quòd &
ſi nõ referatur ſub nomine filij, refer
tur tamen ſub nomine patris. Obij
citur contra hoc: quia eſſe patrem, &
fratrem ſunt relationes incompoſſibi-
les reſpectu eiuſdem: ſed Chriſtus eſt
frater noſter: ergo nõ eſt pater: ergo
non ſumus filij Chriſti.

RESP. Dicẽdum, quòd abſque 35
dubio filiatio per adoptionem com-
petit nobis reſpectu totius trinitatis,
a qua ſumus creati, & recreati: & ſic
competit nobis reſpectu Chriſti. Vn-
de Chriſtus poteſt dici pater noſter.
Sicut enim in diuinis nomen princi
pij accipitur eſſentialiter, vtpote cũ
dicitur reſpectu creaturæ, accipitur
etiam notionaliter, cũ dicitur reſpe-
ctu perſonæ. Sic nomen patris ſi dica
tur reſpectu perſonę, dicitur perſona
liter. Si vero dicatur reſpectu ratio-
nalis creaturæ eſſentialiter dicit̃. Vn-
de ſicut pater, & filius, & ſpiritus ſan
ctus ſunt vnum principium creaturę
ratione productionis naturę: ſic ſunt
vnus pater ratione collationis grãæ.
Concedendæ ſunt ergo rõnes ad hoc
inductæ.

AD illud quod primo obijcitur, 36
ꝙ illius eſt adoptare &c. Dicendum,
ꝙ illud habet locũ in eis, q nati ſunt
habere filios per viam generationis,
& non per creationem. Deus autem
non ſolum habet filium per ꝓductio
nem generationis, verum etiam mul
tos ſibi format filios per productio-
nem creationis. Et ſicut tota trinitas
illos creat dando vitam, ſic recreat
dando gratiam: & ſic adoptio ad to-
tam trinitatem ſpectat. AD illud qđ 37
obijcitur, ꝙ eiuſdem ſumus filij nos
& Chriſtus. Dicendum, ꝙ verum eſt
ꝙ eiuſdem ſumus filij, ſcilicet patris
æterni, ex quo omnis paternitas in cę
lo, & in terra nominatur: non tamen
illius ſolius, quia aliter ſumus nos fi-
lij, aliter Chriſtus. Xp̃s enim eſt filius
per generationem, quæ eſt actio per-
ſonalis: nos autem per creationem, &
gratificationem quę eſt actio eſſentia
lis. Et quoniam pater cõmunicat to-
ti trinitati: ideo nõ ſequitur, quòd ſi
eiuſdem ſumus filij, cuiꝰ eſt Chriſtꝰ,
quòd nullius alterius. Verum eſt ta-
men quòd paternitas ipſi perſonę pa
tris appropriatur, ſm quòd dicitur
reſpectu noſtri. AD illud qđ obij- 38
citur, quòd nomen proprietatis com
municatum alijs perſonis induceret cõ
fuſionem. Dicẽdum, quòd illud ve-
ritatem habet quando nomen ꝓprie
tatis

tatis ſic cõmunicatur, quòd numeratur, vtpote ſi dno filij eſſent in trinitate: hoc autem contingeret ſi alia perſona incarnata fuiſſet. Si enim ſpiritus ſanctus eſſet natus de vergine, filius eſſet, & alius filius, quàm ſit Xp̃s: nunc aũt non eſt ſic. Nam & ſi Chriſtus, & ſpiritus ſanctus dicantur eſſe pater noſter per adoptionem, non tamen ſunt alius, & alius pater, imo tota trinitas eſt vnus pater noſter, quãuis vna ſola perſona ſit pater Chri-
39 ſti. AD illud quod obijcitur, quòd non dicitur filius noſter, vel ſpiritus ſanctus noſter. Dicendum, quòd ad hoc quòd aliquis ſit pater noſter, nõ oportet quòd ad nos referatur ſub ꝓprio nomine, ſed ſub hoc nomine quod eſt pater: hoc autem modo dicere eſt, quòd filius dei ſit pater noſter: quamuis non ſit filius noſter. Nec valet quod obijcitur de cõfuſione relationum, quòd idem ſit pater, & frater. Dicẽdũ.n.ꝙ nihil impedit diuerſas, & omnino diſparatas relationes ineſſe eidem ſecundum diuerſas naturas: & ſic eſt in propoſito. Nam Chriſtus eſt pater noſter ſecundum diuinam naturam, & eſt frater noſter ſecundum humanam naturã: hoc autem non facit confuſionem ꝓprietatum, nec relationum: quia nec paternitas illa, nec fraternitas ꝓprietates perſonales important.

## VTRVM PERSONA VEL natura prędeſtinata ſit.

## DISTINCTIO XI.

DEINDE ſi quæritur, vtrum p̃deſtinatio illa, quam commemorat Apoſtolus, ſit de perſona an de natura. Sane dici poteſt & perſonam filij, quæ ſemper fuit, eſſe prędeſtinatam ſecundum hominem aſſumptum: vt ipſa, ſcilicet ens homo eſſet dei filius; & naturam humanam eſſe prædeſtinatam, vt verbo patris perſonaliter vniretur.

De cõmunicatione idiomatũ. & proprietatum reſpiciẽtiũ perſonam ꝓ- ut ſonat in defectibilitatem, vt prædeſtinatio, creatio, inceptio.

### Vtrum Chriſtus ſit creatnra, vel creatus, vel factus.

Solet etiam quæri, vtrũ debeat ſimpliciter dici atq; cõcedi Chriſtũ eſſe factũ vel creatũ vel creaturã. Ad qđ dici poteſt, hoc ſimpliciter & abſq; determnatione minus congruenter dici. Et ſi qñque breuitatis cauſa ſimpliciter denuncietur: nunquam tamen ſimpliciter debet intelligi. Quia, vt Aug. in 1. li. de Tri. ait, Cum de Chriſto loquimur, quid, ſecundum quid, & propter quid dicatur, prudens & diligẽs ac pius lector intelligere debet. Qui Chriſtum vel dei filiũ non eſſe factum vel creaturam, in 1. lib. de Trin. oſtẽdit, ita inquiẽs In principio erat verbum: & verbum caro factum eſt: & omnia per ipſum facta ſunt. Neque dicit omnia, niſi ea quæ facta ſunt, id eſt omnem creaturam. Vnde liquide apparet ipſum factum non eſſe, per quem omnia facta ſunt: & ſi factus non eſt, creatura non eſt. Si autem creatura non eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantię eſt. Omnis enim ſubſtantia quę deus non eſt, cratura eſt: & quæ creatura non eſt, deus eſt. Sed ſi filius non eſt eiuſdem ſubſtantię cuius pater, ergo facta ſubſtantia eſt: & ſi facta ſubſtantia eſt, non omnia per ipſum ia

Cap. 1 Cap. 6 circa finẽ

cta

ſta ſunt. At omnia per ipſum facta ſunt: facta ergo ſubſtantia non eſt, ſed vna cũ patre infecta ſubſtantia eſt. Itẽ in eodẽ. Si vel filium fecit pater, quem non fecit ipſe filius, non oĩa per filium facta ſunt. At omnia per filium facta ſunt: ipſe ergo factus nõ eſt, vt cũ patre faceret omnia quæ facta ſunt. Idem in lib. 83. q. Dicitur creatura quicquid fecit deus pater per filium: qui non poteſt appellari creatura; quoniam per ipſum facta ſunt omnia. Ambr. in 1. lib. de fide. Probemus, inquit, creaturam non eſſe dei filium. Audiuimus enim in euangelio dominum mandaſſe diſcipulis, Prædicate euangeliũ vniuerſę creaturæ. Qui vniuerſam creaturã dicit, nullam excipit. & vbi ſunt qui creaturam Chriſtum appellant? Nam ſi creatura eſſet, ſibi mandaret euangelium predicari: & ſubiectus eſſet vanitati: quia teſtante Apoſtolo, Omnis creatura vanitati ſubiecta eſt. Non ergo Chriſtus creatura eſt, ſed creator: qui docendæ creaturæ diſcipulis mandat officium.

Circa finẽ

Queſt.67. Tomo. 4

Capit.6 in principio In tomo 2

Mar. vltimo.

Rom. 6

### De perfidia & pœna Arrij.

ARRII hæc fuiſſe perfidia legitur, vt Chriſtum creaturam faceret. Ideo effuſa ſunt Arrij viſcera, atque crepuit medius, poſtratus in faciem, ea quibus Chriſtũ negauerat, fœda ora pollutus. His alijſque pluribus teſtimonijs inſtruimur non debere fateri ſimpliciter Chriſtum eſſe factum vel creaturam: ſed addita determinatione recte dici poteſt, vt ſi dicatur factus ſecũdũ carnem vel ſm homi nem, vt factura humanitati, non deo attribuatur. Vt enim ait Ambroſ. in 1. libr. de fide, Non deus factus eſt, ſed deus dei filius natus eſt: poſtea vero ſecundum carnem homo factus ex Maria eſt. Miſit enim deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege: filium inquit ſuum, ſcilicet non vnum de multis. Cum dicit ſuum, generationis æternæ proprietatem ſignauit. Poſtea factum ex muliere aſſeruit, vt factu ra non diuinitati ſed aſſumptioni corporis aſcriberetur. Factum ergo ex muliere dicit, propter carnis ſuſceptiõem: ſub lege, propter obſeruantiam legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim æternus incarnationis ſacramentum ſuſcepit, non diuiduus ſed vnus, & in vtroque vnus, ſcilicet diuinitate & corpore, Non enim alter ex patre, alter ex virgine: ſed idem aliter ex patre, aliter ex virgine: qui factus eſt ſecundum noſtrę ſuſceptionem naturæ, non ſecundum æternæ ſubſtantiam vel tę: quem legimus primogenitum. Primogenitum, quia nemo ante ipſum: Vnigenitum, quia nemo poſt ipſum. Ex his euidenter traditur, qua intelligentia accipiendum ſit, cum dicitur, Chriſtus factus, vel ſimpliciter, vel cũ additamento: vt factura .ſ. vel creatura non ad aſſumentẽ deum, ſed ad aſſumptum hominem referatur.

Ambr. li. de fide 1. cap.1. fine vltimo in principio.

Capit.6 in fine.

Gal.4

Idẽ de incarnatio ne ver. c.5 paulo poſt principiũ

Ex li. de fide. 1. c.6

In deo

In deo enim creatura eſſe non poteſt, vt Ambroſ. ait. 1. libr. de fide. Nunquid dicto factus eſt Chriſtus? Nunquid mandato creatus eſt Chriſtus? Quomodo autem creatura eſſe in deo poteſt? Etenim deus naturę ſimplicis eſt, non coniunctæ atque compoſitæ: cui nihil accidat, ſed ſolum quod diuinum eſt in natura habeat ſua. Et ſi ergo Chriſtus ſecundum hominem dicitur creatura, non tamē ſimpliciter prædicandus eſt creatura. Nec ex eo quòd Chriſtus ſecundum hominem dicitur eſſe creatura, poteſt quis progredi ſic argumentando: Si ſecundum quod homo Chriſtus eſt creatura: vel rationalis, vel non: vel quæ eſt deus, vel non: nitens per hoc probare Chriſtum eſſe aliquid non diuinum: quia quod ipſe eſt ſecundū hominem, ipſe eſt. Et ideo ſi ſecundum hominem eſt aliqua ſubſtantia non diuina, eſt vtique aliquid non diuinum. Sed ex tropicis locutionibus non eſt recta argumentationis proceſſio, illa autem locutio tropica eſt qua Chriſtus dicitur creatura, vel ſimpliciter, vel cum adiunctione. Capit. 7 in medio ca.

An homo ille ſemper fuerit vel cœperit eſſe.

POST prædicta quæritur, vtrum homo ille cœperit eſſe vel ſemper fuerit: ſicut ſimpliciter enūciamus Chriſtū vel dei filiū ſemper fuiſſe, nec cœpiſſe. De hoc Aug. ita inquit ſuper Ioan. Habuit aliquando dei filius, quod nōdum habuit idem ipſe homo dei filius: quia non dum erat homo. Item idem in eodem, Priuſquam mundus eſſet, nec nos eramus, nec ipſe mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Idem ſuper pſalm. Chriſtus noſter & ſi forte homo recens eſt, tamē eſt ęternus deus. Alibi vero legitur, quod puer ille creauit ſtellas. Et Chriſtus dicit ſe eſſe principium, & eſſe ante Abraham. His ergo aliiſque authoritatibus in nullo reſultantes, dicimus hominem illum inquantum homo eſt, cœpiſſe: inquantum verbum eſt, ſemper fuiſſe. Hic enim abſque diſtinctione non eſt ferenda reſponſio. Nam & ipſe Aug. huiuſmodi vtitur diſtinctione in pluribus locis, dicens per Chriſtum omnia eſſe facta in quantum verbum eſt. Secundum illud vero quod homo eſt, ipſum eſſe factum & glorificatum. Si ergo ad perſonam reſpicias, confidenter dic hominem illum ſemper fuiſſe: ſi vero ad naturam hominis, concede eum cœpiſſe.

Quomodo verbi ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redēptionem q̄tum ad genus naturæ aſſumptæ. Tract. 105 circa finē. 2. Timo. 2 80. in medio enarratiōis ad eūdem homi. 8 Matth. 2 Ioha. 8.

De communicatione idiomatum, & proprietatum reſpicientium perſonam, prout ſonant indefectibilitatem, vt prædeſtinatio, creatio, inceptio &c.

# DISTINCTIO XI.

Deinde ſi quæritur, utrum prædeſtinatio &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter qualiter Chriſto conueniunt iſta idiomata, quæ ſonare videntur in complementum, & dignitatem. In hac vero parte inquirit de his, quæ dicunt aliquam defectibilitatem: talia autem ſunt, quæ notant inceptionem, & ſignificãt habere eſſe poſt nõ eſſe. Talia autem ſunt in triplici differentia. Quia quædam important inchoationem in eſſe implicite, & ratione connotati, vt vocabulum prædeſtinandi. Quædam implicite, ſed ratione principalis ſignificati, vt verbum creandi.
Diuiſio Quædam explicite, & ratione ſui primi ſignificati, ſicut verbum incipiendi. Ideo pars iſta habet partes tres. In quarum prima inquirit, vtrum prædeſtinatio dicatur de natura, aut de perſona Chriſti. In ſecunda vero inquirit, vtrum Chriſt⁹ ſit creatura. In principio .xi. diſt. ibi, Solet etiam quæri, vtrum debeat ſimpliciter dici &c. In tertia vero quærit, vtrum ille homo aliquando incœperit, an ſemper fuerit ibi. Poſt prædicta quæritur &c. Prima autẽ & vltima parte manente indiuiſa, media pars diuiditur in tres. In quarũ prima proponit quæſtionem, & determinat. In ſecũda vero per auctoritates ſanctorum confirmat. ibi. Qui Chriſtum, vel dei filium &c. Tertio vero diſſoluit argumentationem ſophiſticam, quæ quidem videtur eſſe contraria veritati: & hoc ibi. Et ſi ergo Chriſtus ſecũdum hominem dicitur creatura &c.

Liquido apparet ipſum factum non eſſe, per quem omnia facta ſunt.

Dub. 1 Contra. Videtur iſta auctoritas eſſe falſa in ſe, & ad propoſitum non valere. Quoniam dicimus, quòd ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt oĩa: ergo ſi omnia ſunt per ipſum, ipſe nihil eſt: conſtat quòd hoc non ſequitur: ergo pari ratione non ſequitur, Omnia facta ſunt per ipſum: ergo ipſe non eſt factus. Item. Videtur quòd non valeat ad propoſitum: quia Auguſt. non loquitur de filio dei ſecũdum diuinam naturam. Cum autem quæritur, vtrũ Chriſtus ſit creatura, hoc eſt ſecũdum naturam aſſumptã, videtur quòd auctoritas illa, & aliæ ſequentes ſint inductæ valde improprie. Reſp. Dicendum, ꝙ auctoritas & vera eſt in ſe, & ad propoſitum valet. Reſpon. In ſe quidem vera eſt: quia cauſa prædicati clauditur in ſubiecto. Si enim ipſe eſt principium omniũ creatorum, impoſſibile eſt ipſum eſſe aliquid creatorum, tum ratione potentiæ creandi, quæ non poteſt competere creaturæ, tum ratione generalitatis principiandi, quæ non poteſt competere rei creatæ. Nec valet iſta inſtantia: Ex ipſo ſunt omnia &c. oĩa ſcilicet facta: quia omnia pro vniuerſitate rerum diſtribuit: & deus nõ eſt de vniuerſo, ſed ſupra vniuerſum. Et ideo nõ ſequitur, quòd ſit nihil. AD illud quod obijcitur, quòd non valet ad propoſitum. Dicendum, quòd Chriſtus nominat perſonam verbi vt in duabus naturis: & quia nomẽ impoſitum eſt perſonę filij dei, quia filio dei repugnat, repugnat & Chriſto: & ideo auctoritas inducta, & aliæ ſequentes ad propoſitum quidem faciunt: ſed hoc eſt per accidens. ¶ Alio etiam modo faciunt ad propoſitum, quia auctoritates inductæ ſunt in litera, quæ ſunt contra errorem Arrianorum: & quoniam prædict⁹ ſermo ſimpliciter, & ſine determinatione ꝓlatus ſermoni Arrij eſt propinquus, ideo quaſi ex conſequenti auctoritates inductæ obuiant prędicto ſermoni: & propterea valent tam in ſe, q̃ ad propoſitum.

Et ſi ergo Chriſtus ſecundũ hominem dicitur creatura non: tñ ſimpliciter ꝓdicandus eſt.

Dub. 2 Contra. Quod vere de altero prędicatur cum determinatione non diminuẽte, vere prædicatur de ipſo ſimpliciter: ſed homo nõ diminuit de ratione Chriſti: ergo ſi aliquid dicitur de Chriſto ſecundum hominem, videtur quòd ſimpliciter dicatur de ipſo. Item. Quando aliquid natum eſt ineſſe ſolum ſecundum corpus, vere dicitur de toto ſimplici, ſi quantũ ad corpus dicatur: ergo pari ratione ſi aliquid natum eſt ineſſe Chriſto ſecundum humanam naturã, videtur ꝙ neceſſaria ſit conſequentia, ꝙ ei ſimpliciter, & abſolute conueniat.

Reſpon. 2 Reſpon. Dicendum, quòd cum aliquid de aliquo dicitur ſimpliciter & ſine determinatione, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ita ꝙ ſimpliciter dictum non ponat latius rem ſuam, quam cum ponitur cum determinatione: & tunc licet inferre. Aut ita ꝙ latius ponat rem ſuam quantũ eſt de ſenſu, quem verba prætendunt: & tunc conſequentia poteſt negari. Sicut non ſequitur ſi inferatur, Ille eſt albus ſecundum pedem: ergo ille eſt albus: per hunc modum nõ ſequitur ꝙ eſſe creatura, ſecundũ hominem attribuitur Chriſto rõne naturæ aſſumpeę. Prolatum autẽ ſimpliciter videtur ei cõuenire omnino: conſuetum enim eſt nomine creaturæ ea intelligi, quæ omnino inducta ſunt de non eſſe in eſſe. Et ſic patet reſponſio ad vtrãque rationem. Vel dicatur ſicut ſupra dictũ fuit diſ. vij. de prædeſtinatione Xp̃i, quòd nõ ſequitur, Eſt prędeſtinatus ſecũdũ hominem, ergo eſt prædeſtinatus ſimpliciter: non quia homo diminuit, ſed quia variatur attributio prædicati, vt quod attribuitur prius humanæ naturæ, poſtmodum attribuitur diuinæ perſonæ: & ideo talis modus p̃dicandi inducit accidens in aliquib⁹ prædicatis, quæ per ſuam extraneitatem concomitantur, nec inferri poſſunt.

## Nitens per hoc probare Chriſtum eſſe aliquid nõ diuinum.

Dub. 3 Videtur quòd Magiſter habeat illud pro inconuenienti: ſed hoc nullũ videtur inconueniens: quia cum Xp̃s ſit dominus, hæc non recipitur, Chriſtus eſt homo dominicus: ergo pari rõne cum Chriſtus ſit deus, hæc non videtur admittenda, Chriſtus eſt aliquid diuinum: ergo eius oppoſita eſt vera, ſcilicet Xp̃s eſt aliquid non diuinum. Item. Videtur, quòd argumentatio illa ſit neceſſaria, Si Xp̃s eſt aliqua ſubſtantia nõ diuina, quòd Xp̃s ſit aliquid non diuinum. Ad eſſe eñ ſubſtantiam neceſſario ſequiť eſſe aliquid. Sicut ergo ſequitur, Eſt homo albus, ergo animal album: ita neceſſario ſequi videtur, Eſt ſubſtantia non diuina, ergo aliquid non diuinum.

Reſpon. 3 Reſp. Dicendum, ꝙ hæc eſt vera, Xp̃s eſt aliquid diuinum: & hæc eſt falſa, Chriſtus eſt aliquid non diuinũ. Nec eſt ſimile de hoc nomine diuinus, & de hoc nomine dominicus. Nam & ſi vtrũque ſit poſſeſſorium: tamen dominicus importat circa illud, de quo dicitur poſſeſſionẽ per modum paſſionis, dicitur enim dominicus a dño habitus, vel poſſeſſus. Sed diuinum non ſolum per modum paſſionis, ſed & per modum actionis: quia diuinũ dicitur quod habet diuinitatem, per quem modum cõſueuit dici perſona diuina. Et propter hoc cõceditur iſta tanquam vera, Chriſtus eſt aliquid diuinum, quia eſt perſona diuina. Et ideo Magiſter hanc negat, Chriſtus eſt aliquid non diuinũ. Et dicit quòd hæc conſequentia non tenet, Chriſtus ſecundum quòd creatura eſt aliquid nõ diuinum: ergo eſt aliquid nõ dominicum; quia in prima remouet negatio diuinitatẽ a creata natura, ſed in concluſione remouet a perſona æterna. Si autem quæritur, vtrum hæc ſit concedenda, Xp̃s eſt homo diuinus. Dicendum, ꝙ non. Nam cum ſic dicitur, diuinus non poteſt dicere diuinitatem per modum informantis, nec poſſeſſionem per modũ actionis, ſed ſolũ per modũ paſſionis, per quem modũ dr̃ diuiniſſimus Paulus, vel diuiniſſimus Ioannes. Vnde improprię ſunt tales locutiões de Chriſto. Propterea Magiſter concedit earum oppoſitas, cum dicit, Chriſtus ſecun-

ſecundum hominem eſt aliqua ſubſtantia non diuina.i.non informata diuinitate: quia eſt ſubſtātia creata: ideo ſane concedit præmiſſas, & negat concluſionem, dicens peccatū eſſe in tali locutione.

Ex tropicis locutionibus &c.

Dub. 4 Videtur quod verbum illud nihil faciat ad propoſitum; quia nulla iſtarum locutionum eſt tropica: nulla enim ibi eſt tranſſumptio, imo ſecundum proprietatem ſermonis dicuntur. Item. Videtur eſſe falſum, quod ex tropicis locutionibus nō eſt recta argumentationis proceſſio: quia aut ſunt veræ, aut falſæ. Si veræ: ex veris conuenit inferre verum: ergo recta poteſt ex talibus locutionibus argumentatio fieri. Si falſæ: ſed ex falſis poteſt recte inferri falſum, poteſt etiam & verum: ergo videtur, quod nihil ſit dictum hoc quod Magiſter dicit. Hic etiam modus ſoluendi videtur inauditus: quia nō eſt per interremptionem, nec per diffinitionem. Nullus enim locus ſophiſticus eſt nec in dictione, nec extra, cuius diſſolutio currat ſecūdum hanc viā.

Reſpon. 4 Reſpon. Dicendum, quod tropicus ſermo dupliciter poteſt dici. Vno namque modo tropicus dicitur ſermo, in quo eſt aliquod vitium aliquo tropo excuſatum. Eſt enim tropus figura: & figura eſt vitium ratione excuſatum. Alio modo dicitur ſermo tropicus quilibet ſermo, qui habet aliquam improprietatem: ſed tamē excuſatur per aliquā determinationē. Cum ergo dicit Magiſter, quòd iſte ſermo, Chriſtus eſt creatura, ſm hominē, eſt tropicus: hoc dicit quia aliquam habet improprietatē conſurgentem ex repugnantia intellectuū, quæ remouetur per determinationem adiunctam. Et pro tanto vocat Magiſter prædictas locutiones tropicas. Poteſt etiam dici quòd vocat eas tropicas accipiendo tropum pro figura. Poſſunt enim dici tales locutiones ſynecdochicę: quia quod eſt partis attribuitur toti, & accipitur largo modo pars, & totum, vt dicatur humana natura quodāmodo pars reſpectu Xpi, licet non proprie. Et ſic poteſt dici quòd tales locutiones tropicę ſunt, & quòd figuratiuæ ſunt per ſynecdochen ſecundū quod ſynecdoches eſt figura locutionis. Sicut enim dicūt periti in grāmatica, Synecdoches aliquando eſt figura locutionis, aliquando cōſtructionis. Verū ergo dicit Magiſter in dicēdo prædictas locutiōes eſſe tropicas; verū etiam quòd ex tropicis non eſt recta argumentationis proceſſio. Et ratio huius eſt, quia aliquando negatur aliqua locutio propter improprietatem; & cū aliquis ſermo excuſatur ſub vna forma, ſi fiat proceſſio ad ſermonem ſub alia forma, in qua non inuenit excuſationem, proceditur a locutione, quæ excuſat ad eam, quæ nō habet excuſationem: & ſic talis proceſſus impeditur, ſicut ſi procederetur a vero ad falſum. Vñ illud argumentum non valet, Iſte eſt albus ſecundum pedem; ergo eſt coloratus pedem: quamuis enim ad eſſe albū ſequitur coloratum, tamen proceſſus prædictus non valet: quia color nō eſt natus ineſſe corpori ſecundū partem, ſicut albedo: & hoc eſt quod vult dicere Magiſter in propoſito. Et hoc eſt quod alias conſueuit dici, quod locutiones improprię non ſunt concedendæ, nec ad conſequentiam trahendæ, ſed magis ſunt ſuſtinēdæ, & exponendæ, & arctandę, ne de minori improprietate veniat ad maiorē.

Artic. 2 AD intelligentiam autē huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo quātum ad Chriſti prædeſtinationem. Secundo vero quæritur de his, quæ videntur circa Chriſtū ponere inceptionem. Circa primū quęruntur tria per comparationem ad prædeſtinationem noſtram. Primo quæritur, vtrum prædeſtinatio Chriſti ſit noſtræ prædeſtinationi cōformis. Secundo vero, vtrum ſit noſtræ prædeſtinationis forma exemplaris. Tertio, vtrum reſpectu noſtræ prædeſtinationis ſit in ea ratio cauſalitatis.

QVAE

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Prædeſtinatio Chriſti ex parte prędeſtinantis eſt eiuſdem rationis cum noſtra, licet ex parte ſtatus differentiã habeat, qa per gratiam prædeſtinationis, liberamur a maſſa perditionis, noſtraque prædeſtinatio reſpicit perſonam, & naturã, magis autem perſonam: in Chriſto vero tantum naturam.

Ad opp. VTRVM prędeſtinatio Chriſti ſit noſtræ prædeſtinationi cõformis ita quòd noſtra, & ſua prædeſtinatio dicatur ſcd̃m rõnem vniuocã. Et ꝙ ſic videt̃. Primo per diffinitionẽ ꝑdeſtinationis. Prædeſtinatio eſt ꝑparatio gr̃æ, & gloriæ: ſed hęc conuenit Chriſto, & nobis: ergo &c. Item. Quod conuenit Chriſto ſecundum humanã naturam, conuenit nobis vniformiter, cum ſit eiuſdem naturæ, & ſpeciei nobiſcum: ſed prædeſtinatio conuenit Chriſto ſcd̃m naturã humanã: ergo nobis & ſibi competit ſcd̃m rõnem vniuocam. Item. Cõformamur Chriſto ĩ merito: & ſi cõformamur in merito, neceſſe eſt conformari in ꝑmio: ergo pari rõne & ĩ diuino ꝓpoſito: ſed hoc eſt prædeſtinatio: ergo &c. Item. Aug. de vocatione ſanctorum. Quicũque homo gr̃a fit Chriſtian⁹, ſicut ille homo ab initio factus eſt Chriſtus: ergo ſi eo modo deus alios hoĩes Chriſtianos fecit, ꝑ quem modum & illum hoĩem Chriſtum fecit, & oĩno eodem modo prædeſtinauit, quo fecit: ergo per eũdem modũ ꝑdeſtinauit nos, & Chriſtum. Sed cõtra.

Funda-menta. Aug. de prædeſtinatione ſanctorum. Prædeſtinatio eſt propoſitum miſerendi: ſed reſpectu eius non eſt miſerendi propoſitum, in quo nullum cõtigit reperiri peccatum. Si ergo talis eſt Chriſtus, videtur ꝙ non ſcd̃m eã dem rõnẽ dicat̃ prædeſtinatio de nobis, & de Chriſto. Item. Prædeſtinatio ſic notificatur cõiter. Prædeſtinatio eſt præparatio gr̃æ in præſenti, & gloriæ in futuro. Sed ĩ Chriſto ſimul fuerunt gratia, & gloria: ergo prædeſtinatio non conuenit nobis, & Chriſto ſcd̃m vnam rationẽ. Item. Prædeſtinatio eſt in nobis non tm̃ rõne naturæ, verumetiam rõne perſonæ, ſed in Chr̃o eſt ꝑdeſtinatio rõne naturæ aſſumptæ, non ratione ꝑſonæ, cum illa ſit æterna: ergo &c. Item. Ille homo Chriſtus prædeſtinatus fuit eſſe deus, ſiue dei filius ſcd̃m ꝙ dr̃ Ro. j. Qui ꝑdeſtinatus eſt filius dei in virtute &c. Vnde & datus eſt ei ſpũs nõ ad menſuram. Nos aũt prædeſtinati ſumus ad gratiam creatam, & finitã: ergo ſi creatum, & finitum non vniuocatur in aliquo cũ increato, & infinito, neceſſario ſequitur ꝙ prædeſtinatio ſecundum aliam, & aliam rationem dicatur de nobis & Chriſto.

RESP. Dicendum, ꝙ prædeſtina
tio Chriſti quodãmodo habet cõfor- 5
mitatem ad noſtram prædeſtinationem, quodãmodo difformitatem: qđ patet ſi attendantur ea, quæ circa ꝑdeſtinationẽ ſunt conſideranda. Conſideratur. n. prædeſtinatio in cõparatione ad prædeſtinantem, & ad prædeſtinatum, & ad terminũ, & ad initialem ſtatũ. Si ergo conſideretur prędeſtinatio ſcd̃m cõparationem ad ꝑdeſtinantem, vnius rationis, & conformis modi eſt prædeſtinatio Chriſti noſtrę prædeſtinationi: eodem enim modo, quo ipſe deus prædeſtinauit Chriſtũ, prędeſtinauit & nos. Si loquamur in comparatione ad ſtatum a quo, ſimpliciter eſt differentia. Nam nos per gratiam prædeſtinationis eripuit de ſtatu peccati, & de maſſa perditionis, ſicut dicit gloſ. Ro. 8. Quos ꝑdeſtinauit hos & vocauit: & ipſe textus indicat: hunc autem ſtatum non eſt reperire in Chriſto aliquo modo. Et ſic quantum ad primũ eſt ſimpliciter conuenientia, quantũ ad vltimum. ſ. ad ſtatum eſt ſimpliciter differentia, quantum vero ad duo intermedia partim eſt conuenientia, partim differentia. In nobis eſt præ

deſtinatio reſpectu naturæ, & etiam reſpectu perſonæ, & magis proprie reſpectu perſonæ, quàm reſpectu naturæ. In Chriſto autem eſt prædeſtinatio ratione naturæ aſſumptæ, quæ ſequitur diuinam diſpoſitionem, nõ ratione perſonæ: & ita eſt quodammodo conuenientia, & quodammodo differentia reſpectu prædeſtinati. Reſpectu etiam termini conſimiliter eſt quodammodo conuenientia, & quodammodo differentia. Nam nos ſumus prædeſtinati ad gratiam, & gloriam: ſimiliter & Chriſtus: ſed nos ſumus prædeſtinati ad participandam gloriam, & gratiam ſucceſſiue, Chriſtus autem ſimul. Item. Nos ſumus prædeſtinati ad gratiam perſonæ ſingularis: Chriſtus autem ad gratiam vnionis, & ſingularis perſonæ: & ita tantum habet quantũ nos, & abundat a nobis, ac per hoc quodammodo conuenit, quodammodo excedit. Verum eſt ergo quòd prędeſtinatio Chriſti quodammodo eſt conformis, & quodammodo difformis. Et ſi notificetur ſecũdum illud, in quo conformatur, eſt vniuocatio: ſecundum autem, quòd diſconuenit, non. Et per hoc patent rationes ad vtranque partem. Nam primæ, quæ oſtendunt quòd ſit noſtræ prædeſtinationi conformis, procedunt a parte prædeſtinantis, vel prædeſtinati quantum ad naturam, vel ex parte termini quantum ad gratiam, & gloriam: & ſic verum concludunt.

Cõcordat S. Th. ſen. diſ. 10. q. 3 art. 2.

Rationes vero ad oppoſitum procedunt de ipſa prædeſtinatione a parte ſtatus initialis, vel a parte prædeſtinati ratione perſonę, vel a parte termini ratione vnionis diuinæ, & ſuis vijs concedendæ ſunt ſingulæ.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Prędeſtinatio Chriſti non eſt cauſa exemplaris interior noſtrę iuſtificationis, licet ſit cauſa exterior exemplaris directiua reſpectu noſtri de credẽdis, expectandis, & operandis.

Fundamenta.

VTRVM prædeſtinatio Chriſti reſpectu noſtræ prædeſtinationis ſit forma exemplaris. Et ꝙ ſic videtur. Ro. 8. Quos prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui. Sed illud cui debet res conformari, & configurari, eſt exemplar eius: ergo ſi prædeſtinati ſumus vt conformemur Chriſto, videt ꝙ eius prædeſtinatio ſit noſtræ prędeſtinationis exemplaris ratio. Item. Aug. de prędeſtinatione ſanctorum. Pręclariſſimum lumen noſtrę prædeſtinationis eſt Ieſus Chriſtus: ſed lumen habet rõnem diſtinguendi, & notificandi. Si ergo hoc competit formæ exemplari, videtur ꝙ prædeſtinatio Chriſti ſit noſtræ prędeſtinationis exẽplar, & ratio agnoſcendi. Itẽ. Vita Chriſti, & modus viuendi fuit norma, & exemplar ſanctę viuendi ipſis membris Chriſti. Sed ſicut ſe habet conuerſatio ad conuerſationem, ita ſe habet prædeſtinatio ad prædeſtinationem: ergo ſi vita ſua fuit regula, & exemplar noſtræ vitæ, pari rõne prędeſtinatio ſua prædeſtinationis noſtræ. Item. Chriſti generatio fuit ratio exemplaris oĩs emanationis: quia in verbo quod deus genuit, oĩa diſpoſuit: ergo pari rõne eius prædeſtinatio fuit ratio exemplaris oĩs prędeſtinationis.

Ad opp.

Sed contra. Super illud Iob. 38. Nunquid noſti ordinẽ cæli? glo. Noſſe ordinem cæli eſt ſupernarum diſpoſitionum .i. prædeſtinationum occultas diſpoſitiones videre: ergo in ꝑdeſtinationibus, & diſpoſitionibus eſt ordo, & diſtinctio: ergo vnuſquiſque prędeſtinatus habet ſuã ꝓpriã prędeſtinationẽ diſtin

ctam

ctam a prędeſtinatione Chriſti, & ſi
alia ratione prędeſtinatus eſt Chr̃s,&
alia alii:ergo non eſt exẽplar ſuæ pręde
deſtinationis,& aliorũ.Item.Ipſa pꝛ-
deſtinatio nihil aliud eſt,q̃ præuiſio,
ſiue diſpoſitio pertinens ad exẽplar:
ſi ergo exemplaris non eſt exemplar:
ergo prædeſtinationis nihil eſt exẽ-
plar.ergo prędeſtinationis nr̃ę non
5 eſt exemplar predeſtinatio Chr̃i. Itẽ.
Quæ ſunt ſimul vnum,non eſt ratio
exemplandi reliquum,ſed oẽs prædeſtinationes ſimul,& ab æterno fuerũt
in mente diuina: ergo prędeſtinatio
Chr̃i nullatenus potuit eſſe exempla
ris forma prædeſtinationum aliarũ.
Item.Si prędeſtinatio Chr̃i eſt exem
plar nr̃æ prædeſtinationis : aut ergo
ratione principalis ſignificati, aut
rõne connotati. Si rõne principalis
ſignificati,& cum illud ſit deus, ſiue
diuina eſſentia, diuina eſſentia erit
exemplata;& ſic idem erit exemplatum,& exemplar ſuipſius.Si rõne cõ
notati.Contra.Exẽplar pręcedit exẽ-
platum,& non ſequitur illud:ſed mul
ti habuerunt gratiam finalẽ, quæ eſt
effectus prędeſtinationis,anteq̃ Chr̃s
ſuſciperet gratiam:ergo non videtur
ꝙ prædeſtinatio Chr̃i cuiuslibet alterius pꝛdeſtinationis fuerit exemplaris forma.
6 RESP. Dicẽdum,ꝙ eſt loqui de
pꝛdeſtinatione Chr̃i, & nr̃a dupliciter:Aut quãtum ad principale ſignificatum,aut quantum ad cõnotatum.
Si loquamur quantũ ad principale ſignificatum, quod quidem eſt diuina
eſſentia:ſic nulla prędeſtinatio exemplar habet ab alia,cum oẽs vnũ ſint,
ſcilicet diuina eſſentia. Si autem loquamur quantum ad connotatum,
quod quidem eſt gratia,& gloria:tũc
diſtinguendum eſt,quòd duplex eſt
7 exemplar,Quoddam interius in mẽ
te artificis,ſicut ratio ſm quã artifex
producit ſua opera.Quoddam exterius ad quod aſpiciens ille,qui ignórat artem aliquo modo regulatur.Sicut illi artifices mechanici aliquas
formas exterius habent,ſm quas dirigunt opera ſua, ſicut patet in his,
qui faciunt calceamenta.Si ergo primo modo loquamur de prędeſtinatione Chr̃i ratione connotati,adhuc
prędeſtinatio Chr̃i non eſt nr̃ę prędeſtinationis exemplar: deus enim
non prędeſtinauit nos aſpiciens ad
aliquod aliud a ſe,ſed vnumquodque
pręuidit in ſe,& diſpoſuit ſm rõnem
propriam.Si vero loquamur de exẽplari ſecundo modo, ſic prædeſtinatio Chr̃i eſt exemplar nr̃ę prędeſtinationis, exemplar inquam directiuũ
non reſpectu ſummi artificis, ſed reſpectu noſtri tam in credendis, q̃ in
expectandis, quàm etiam in operandis:Tunc enim eſt in nobis recte gratia dei,quando Chriſto efficimur cõformes:& talia etiam per gratiam futura ſunt corpora nr̃a, qualę Chriſtus ſua reſurrectione mõſtrauit, ſm
ꝙ dicunt ſancti:& noſipſi ſi volumꝰ
ad vltimum prædeſtinationis terminum peruenire, neceſſe habemus in
auctorem fidei, & conſummatorem,
qui eſt Chriſtus,aſpicere, qui exẽplũ
dedit nobis, vt quemadmodum ipſe
fecit,& nos faciamus. Quemadmodũ etiam Petrus dicit. 1.Pet.2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum. Et pro tanto dicit
Aug.quòd ipſe eſt præclariſſimum lumen noſtræ prædeſtinationis,quaſi
deus ad vnumquemque noſtrum dicat,Aſpice,& fac ſm exemplar,quod
tibi in monte monſtratum eſt, hoc
eſt in Chriſto,cuius oĩa illa veteris teſtamẽti apparamẽta fuerunt ſigna;&
in hoc ſenſu concedi poteſt, quòd
prędeſtinatio Chriſti exemplaris forma ſit noſtrę prædeſtinationis.

AD illud ergo quod obiicitur in 8
contrariũ,quòd ſint diſtinctæ,& ordinatæ.Dicendum,quòd ex illo verbo habetur, quòd inter prædeſtinationes a parte connotatorum eſt diſtinctio:ſic tamen quòd non deeſt ordo.Et ideo quàuis noſtræ prædeſtinationis effectus ab effectu prędeſtinationis Chriſti ſit diſtinctus: poteſt tamen habere ordinem ad ipſum, ſm
quem eſt directio,& regulatio,& per
hoc quædam ratio exemplandi. AD
illud quod biicitur, ꝙ prędeſtinatio 9
ipſa eſt exemplar.Dicendum,ꝙ verũ
eſt de ratione principalis ſignificati.
Et quantum ad hoc bene conceden-

dum eſt, quòd vna prædeſtinatio nõ
eſt exemplar alterius: ſed rõne con-
notati eſt exemplatũ, & nihil prohi-
bet aliquod eſſe quodammodo exem
platum, & quodãmodo exemplar. Si
cut liber primo factus ab artifice eſt
exemplar reſpectu librorum inde fiẽ
dorum, ſed exemplatus fuit ab arte
exiſtente in mente artificis; ſic & in
effectu prædeſtinationis intelligendũ
10 eſt. AD illud quod obr̃, quòd præde-
ſtinationes ſunt ſimul, iam patet re-
ſponſio: hoc.n. verum eſt quantum
ad principale ſignificatum, ſed quã-
tum ad connotatũ veritatem non ha
bet: & ideo nihil impedit, quin ex il-
la parte cõtingat reperire exempla-
ritatem. A D illud quod obr̃, quòd
11 exemplar præcedit exemplatum. Di-
cendum, quòd & ſi Chriſtus proprie
loquendo ſua vita non dedit formã,
& exemplum niſi his, qui ſecuti ſunt
eum: tamen ſub quibuſdam velami-
nibus figurarum dedit pręcedentibꝰ,
quod nobis dat aperte: & cum exerce
bantur ſpũaliter, & fideliter a viris
ſanctis, & ſpũalibus per hoc Chriſto
conformabantur in vita, quem & ſi
nondum viderent in carne, videbãt
tamen fide. Iuxta illud Iohã. 7. Exul-
tauit vt videret diem meum, vidit &
gauiſus eſt: & ita quãuis non præceſ-
ſerit re, vel tempore, præceſſit tamen
præfiguratione, & credulitate. Et il-
lud ſufficit ad rationem exemplari-
tatis qualẽcunque. Præterea & ſi quã
tum ad gratiam non præceſſit: tamẽ
quantum ad gloriam præceſſit: & ra-
tione iſtius rationem exemplari
tatis habet Chriſti p̄deſti-
natio reſpectu omniũ:
ipſe.n. eſt primogeni
tus in multis fratri
bus primatũ te-
nens in om
nibus.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Prædeſtinatio Chriſti ratione connotati non eſt cauſa efficiẽs noſtræ prædeſtinationis, ſed diſpoſitiua per meritũ, & excitatiua per exemplum.

VTRVM in prædeſti- Ad opp.
natione Chriſti reſpe-
ctu noſtræ ſit vera ra-
tio cauſalitatis. Et ꝙ
ſic videtur. Eph. j. Prę
deſtinauit nos in ado-
ptionẽ filiorum per Ieſum Chriſtũ:
ſed non niſi per Chriſtum prædeſti-
natum: ergo &c. Item. Greg. dicit, ꝙ
prædeſtinatio iuuatur orationibus
ſanctorum; ergo ſi improportionabi
liter plus efficaciæ habent circa nos
merita Chriſti, q̃ aliorum ſanctorũ,
reſtat ꝙ non ſolum per Chriſti præ-
deſtinationem noſtra prædeſtinatio
iuuatur, verumetiam cauſatur: nam
ipſum iuuare quodammodo cauſare
eſt. Item. Sicut ſe habet Chriſti reſur
rectio ad noſtram reſurrectionem, ſic
ſe habet prædeſtinatio ad noſtrã prę
deſtinationem. Sed reſurrectio Chri-
ſti eſt cauſa noſtræ, ſicut dr̃ in gloſſ.
1. Cor. 15. ergo & prędeſtinatio Chri
ſti cauſa eſt prædeſtinationis noſtræ.
Item. Per eum ſumus prædeſtinati,
per quem ſumus ſaluati: ſed ſaluati ſu
mus per Chriſtum: ad Titum. 3. Secũ
dum ſuã miſericordiã ſaluos nos fe-
cit ꝑ lauacrũ regenerationis, & reno
uationis ſpũs ſcĩ quẽ effudit in nos
ꝑ Ieſum Chr̃m. Et Eph. 4. dr̃ ꝙ aſcen-
dit, vt adimpleret omnia: reſtat ergo,
quòd ꝑ Chr̃m ſumus p̄deſtinati: ſed
Chr̃s non eſſet, niſi eius p̄deſtinatio
p̄ceſſiſſet: ergo prędeſtinatio Chr̃i eſt
cauſa nr̃æ. Cõtra. Nullũ æternum ha
bet cãm: p̄deſtinatio cuiuslibet hoĩs
eſt æterna: ergo a nullo eſt cauſata:
ergo p̄deſtinatio Chr̃i non eſt cauſa
nr̃æ p̄deſtinatiõis. Si tu dicas, ꝙ hoc
eſt rõne cõnotati tp̄alis. Sed contra.
Nihil poſterius eſt cauſa prioris, ſed
effectus p̄deſtinationis Chr̃i eſt poſte
rior effectu p̄deſtinationis patrum:
ergo

ergo &c. Item. Chr̄o non conuenit p̄ deſtinari niſi ſcd̄m humanam naturam, ſed ſecundum humanam naturam nō habet ſuper nos cauſalitatē: ergo prædeſtinatio Chr̄i non pōt eſſe cauſa noſtræ prædeſtinationis. Item. Si prædeſtinatio Chr̄i eſt cauſa nr̄æ, aut ratione principalis ſignificati, aut ratione connotati. Ratione principalis ſignificati non, hoc conſtat; ergo ratione connotati. Sed contra.

**Ad opp.** Gratia, & gloria a ſolo deo eſt tanquam a cauſa: non ergo a prædeſtinatione Chriſti. Item. Contingens non eſt cauſa neceſſarii. Sed ante aduentum Chriſti neceſſarium fuit aliquos prædeſtinatos fuiſſe, illos videlicet qui mortui fuerunt cum gratia: Chriſtum autem poſſibile fuit nō incarnari, vel naſci, & ita nec eſſe prędeſtinatum: ergo prædeſtinatio eius non potuit eſſe cauſa aliarum.

12 RESP. Dicendum, quòd ſi loquamur de prędeſtinatione Chr̄i, & noſtra ratione principalis ſignificati, neutra neutrius eſt cauſa, cū vtraque ſit æterna, omneſque ſint vnum in ſubſtantia. Si autem loquamur ratione connotati, tunc diſtinguendum eſt: quia eſt cauſa in genere efficientis quæ proprie dicitur cauſa, de qua nunc loquimur. Et hæc eſt in triplici differentia. ſ. effectiua, diſpoſitiua, & excitatiua: omne enim quod efficit, vel diſponit, vel excitat diſponentē, vel efficientem, aliquo modo poteſt dici efficere, vel cauſare. Si ergo loquamur de cauſa effectiua proprie, ſic prædeſtinatio Chr̄i ratione connotati non poteſt eſſe cauſæ nr̄æ, qm̄ effectus noſtræ prædeſtinationis a ſolo deo eſt, tanquam a principio effectiuo: gratiam enim, & gloriā dabit dn̄s. Si vero loquamur ſecundum alios duos modos. ſ. de cauſa diſpoſitiua per rationem meriti, & excitatiua ſcd̄m efficaciam exempli, prędeſtinatio Chr̄i quantum ad connotatum eſt cauſæ nr̄æ. Chriſtus enim per ſuā gratiam meruit nobis gratiā, & gloriam. Chriſtus etiam per ſuæ gratiæ, & gloriæ eminentiā manifeſtā excitauit nos ad currendū ad patriā ſupernam, ad quam præordinati ſumus ſecundum electionē æternam. Et hac via procedunt rōnes, quæ oſtendunt Chr̄i prædeſtinationem nr̄æ prædeſtinationis eſſe cauſam: & ideo concedendæ ſunt.

A D illud quod primo obr̄ in contrarium, quòd prędeſtinatio nr̄a eſt æterna: ergo &c. Dicendum, quòd verum eſt rōne principalis ſignificati, non tamen ratione connotati. Et ſi obiiciatur quòd effectus prędeſtinationis aliquorum præcedat prędeſtinationem Chr̄i: reſpondendum eſt, ſicut in præcedenti problemate, quòd & ſi pręcedat quantum ad effectum gratiæ: non tn̄ quantum ad effectum gloriæ. Rurſus quāuis pręcedat re: non tn̄ merito, & credulitate. Meritū enim Chriſti nō tn̄ ad pręſentes, vel futuros, ſed rōne fidei etiam ſe extendit ad pręteritos: quod melius infra manifeſtabitur ſuo loco. 13

A D illud quod obr̄, quòd Chr̄s ſcd̄m humanā naturam nō eſt cauſa gratiæ, vel gloriæ. Dicendum, quòd & ſi nō eſt cauſa effectiua, eſt tn̄ diſpoſitiua, & excitatiua: & hoc modo dictum eſt, quòd prędeſtinatio Chr̄i nr̄æ prędeſtinationis eſt cauſa. Et per hoc patet ſequens quod obiicitur, quòd gratia, & gloria a deo eſt tanquā a cauſa. Verū eſt ſi dicatur de effectiua: aliis autem modis non habet veritatē. 14

AD illud quod obr̄, quòd contingens non eſt cauſa neceſſarij. Dicendum, quòd verum eſt ſi intelligatur de cauſa efficiente, & conſeruante: non tn̄ oportet eſſe verum de cauſa excitante. 15 Poteſt tn̄ & aliter dici, quòd eſt neceſſarium dupliciter. Vno modo quòd eſt neceſſarium p ſe, & ſimpliciter. Alio modo quod eſt neceſſarium pp hoc, quòd tranſit in pręteritum, ſicut me ſcripſiſſe hodie: & illud de ſui natura eſt cōtingens: et propter hoc nihil impedit ipſum habere cauſam cōtingentē. 16 Pōt etiam diſtingui de contingente, quòd quoddā eſt contingens quod pendet a vertibilitate voluntatis humanæ, & cauſę createę: quoddā pp libertatem, & indifferentiam diuinæ volnntatis, quę pōt facere, & nō facere. Et quāuis primum contingēs nō poſſet eſſe cauſa neceſſarij: nihil 17

tñ impedit de ſecundo. Medius aũt modus dicẽdi videtur rationabilior. Et ſi tu obiicias, quòd illud non ſoluit, quia poſito quòd Chriſtus non eſſet incarnatus, adhuc alius mod⁹ erat deo poſſibilis, per quẽ genus humanum eſſet liberatũ: ergo remota prędeſtinatione Chri, adhuc ſalua eſſet prędeſtinatio nřa: ergo nõ eſt cauſa. Dicendum, quòd hoc non cogit, ꝙ non ſit cauſa, ſed quòd non ſit cauſa tota, & per oẽm modum cauſandi: eſt tñ per aliquẽ modũ: ſicut deus facit per aliquem hoĩem aliquod bonum, & ſi ille homo non eſſet, nihilomin⁹ faceret. Et tñ nõ ſequitur ꝓpter hoc, quòd ille non ſit cauſa; nõ enim valet hic modus arguẽdi in voluntariis. Et hæc ſufficiant de ꝑdeſtinatione Chriſti a parte rei. Supra enim diſt. 7. quęſitum fuit de ea a parte ſermonis.

Artic. 2. CIrca 11. diſtin. conſequenter quæritur de his vocabulis q̃ videntẽ importare inceptionem. Et circa hoc tria ſunt dubitabilia ꝑquirẽda. Primo quęriẽ, vtrũ ſimpliciter cõcedendũ ſit, ꝙ Xp̃s ſit creatura. Scđo, Vtrum concedẽdũ ſit ꝙ ille homo cœperit eſſe. Tertio quæriẽ, vtrũ homo cœperit eſſe deus.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtum eſſe creaturã non debet admittere catholic⁹ Theolog⁹, niſi cum determinatioue inquãtum homo, quia talis ſermo male intelligibilis eſt, & male intellectus fuit.

Ad opp. VTRVM hęc ſit cõcedẽda, Chřs eſt creatura. Et ꝙ ſic oñdiẽ multiplici auctoritate. Aug. ad Dard. Q̃ ad verbũ attinet creator ẽ Chřs, qđ ad hoiem attinet creatus eſt Xp̃s. Itẽ. Leo papa. Noua, & inaudita cõnẽtio. Deus qui eſt, & q̃ erat, fit creatura. Dam. etiam expreſſe. Nõ ſcãdalizatur ad nomẽ creaturę, qui ſe ſeruũ, aut vermẽ, aut granũ natũ de terra noĩauit. Idẽ etiã ipſe. Quid mirabili⁹, q̃ creatorẽ creari, & plaſmatorẽ plaſmari? Et Rich. de ſctõ Vict. in quadã ſequẽtia. Ptãte nõ natura fit creator creatura. Ex his oĩbus auctoritatibus, tanq̃ vna efficaci rõne cõcluditur, ꝙ Xp̃s ſit creatura. Itẽ. Auctoritate efficaciori ad Gal. 4. Miſit deus filiũ ſuũ factũ ex muliere. Similiter ad Rom. Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſꝫm carnẽ: ſed oẽ factũ eſt creatura: filius aũt dei eſt fact⁹: ergo &c. Itẽ. Rõne. In Chřo eſt veritas naturæ creatæ, & naturę increatę: & Xp̃s noĩat hypoſtaſim vtriuſq; naturę. Sed hæc eſt vera rõne diuinę naturæ, Xp̃s eſt creator, & ille hõ eſt creator: ergo pari ratione & hæc, Xp̃s eſt creatura. Itẽ. De quocũq; ꝑdicat inferius, & ſuperi⁹, eſt neceſſaria cõſequẽtia: ſed creatura eſt ſuperius reſpectu hoĩs, & aĩalis: ſed hæc eſt vera ſimpliciter, Xp̃s eſt hõ: & hæc, Xp̃s eſt aĩal: ergo & hæc neceſſario eſt vera, Xp̃s eſt creatura. Itẽ. Si Xp̃s ẽ hõ, aut creatus, aut increatus. Nõ increatus, hoc cõſtat: q̃a oppoſitio eſt ĩ adiecto: ergo eſt hõ creatus: ſed hõ creatus eſt creatura: ergo &c. Itẽ. Sicut caro Xp̃i fuit cõcepta, ſic aĩa Xp̃i fuit creata: ergo ſicut rõne carnis hæc fuit vera, Xp̃s ẽ ꝓles virginis, & cõcept⁹ de virgine: ita hęc erit vera, Xp̃s eſt creatura dei vel creatus a deo. Si dicis ꝙ nõ eſt ſimile ꝑꝑ repugnãtiã intellectuũ, quæ eſt in hac, Xp̃s eſt creatura. Cõtra. Maior eſt repugnãtia cũ oppoſitũ ꝑdicatur de oppoſito, q̃ qñ ꝑdicatẽ creatura de Xp̃o: ſed hęc eſt vera, Xp̃s eſt impaſſibilis, eſt imortalis, eſt mortuus: ergo &c. Sed cõtra. Rom. 8. Vanitati ſubiecta eſt oĩs creatura: ſed Xp̃s cum ſit deus, nõ eſt vanitati ſubiectus: ergo, &c. Item. Intellectus huius noĩs creatura eſt eſſe de nihilo: ſed hoc repugnat Chriſto, cum fuerit ab æterno: ergo non eſt concedẽdum Chriſtum eſſe creatum, Item. Oẽ creatũ incipit eſſe: ſed Chřs fuit ab æterno: q̃m ipſe eduxit filios Iſrael de Aegypto: ergo &c. Itẽ. Chriſtus ſi eſt creatura, aut hoc eſt rõne naturæ, aut rõne ꝑſonæ. Rõne naturæ non: quia natura nõ prędicatẽ de Chřo. Rõne ꝑſonæ non: quia ꝑſona Chři nõ eſt creata, ſed patri coæterna: ergo nullo modo verum eſt, ꝙ Chriſtus ſit creatura. — Fundamenta.

RESP.

RESP. Dicendum, ꝙ prædictus ſermo a doctoribus theologiæ communiter non recipitur, Chriſtus, ſiue filius dei eſt creatura. Adhærent enim verbis Magiſtri in litera. Ratio autem quare non recipitur eſt: q̃a talis ſermo eſt ꝓpinquus errori. Errori autem appropinquat, & q̃a male aliquãdo intellectus ẽ ab hæreticis Arrianis, & etiã quia de ſe male eſt intelligibilis. Arrius namque dixit filium dei eſſe creaturã: & q̃m Chriſtus nominat perſonam filij dei, qui dicit Chriſtum eſſe creaturam, non determinans ſecundum quã naturã intelligat, videtur idem dicere quod Arrius impie ſenſit. Eſt etiam male intelligibilis de ſe propter repugnantiam intellectuum. Creatura.n.quãtum eſt de ratione ſui nominis dicit reſpectum ad creatorem, dicit etiam aliquid, quod habet eſſe poſt nõ eſſe: dicit etiam quod habet eſſe aliunde per voluntatem procedens: ergo in tali locutione intellectus ꝓdicati repugnare videtur intellectui ipſius ſubiecti ſecundum triplicem diſſonantiam. Et propterea prędictus ſermo eſt male intelligibilis, & fuit male intellectus: & per hoc eſt errori ꝓpinquus. Et quoniam ſermo theologicus debet eſſe catholicus, & vſitatus, ab intellectu non diſſonus, & rei de qua loquimur conſonus: propterea prædictus ſermo non recipitur, niſi determinetur: vnde rõnes concedẽdæ ſunt, quę oſtendunt prædictum ſermonem non eſſe admittendum.

18 AD illud ergo quod primo obiicitur in contrarium de ſanctorũ auctoritatibus. Dicendũ, ꝙ ſancti aliquando multum expreſſe loquuntur amplius quam admittat cõis vſus ob aliquid exprimendum. Et tales ſermones non oportet extendi, ſed potius magis ſunt exponendi: & ſic eſt in prædicto ſermone, cum dicunt Chriſtum eſſe creaturam: hoc autem dicunt ſecũdum humanam naturã, & vere loquuntur; non tamen oportet ſermonem iſtum trahi ad cõmu-
19 nem vſum. AD illud quod obiicitur de verbis Apoſtoli, quo dicitur, Factum de muliere. Dicendum, ꝙ ipſa determinatio de muliere, & alia determinatio, qua dicit ad Roma. 1. qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, trahunt hoc vocabulũ (factus) ad ſtandũ, ſiue ponendum rem ſuam circa naturam aſſumptã. Et ideo non ſequitur propter hoc, ꝙ tales locutiones ſint ſine determinatione concedendæ. AD illud quod 20
obiicitur, ꝙ hęc conceditur ſine determinatione, Chriſtus eſt creator. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quoniã Chriſtus nominat perſonam verbi, quæ eſt increata, & increatæ naturæ per eſſentiam, & naturam propriã. Ideo non ita conuenienter attribuitur ei vocabulum creaturę, ſicut creatoris: quia non eſt talis intellectuum diſſonantia. Pręterea: ille ſermo nõ ita approximat veneno erroris, ſicut ſermo propoſitus: & ita patet quod non eſt reſpuendus. AD illud qđ 21
opponitur, ꝙ de quocunque prædicatur inferius, & ſuperius. Dicendũ, ꝙ verum eſt, quantum eſt de virtute illationis. Vnde ſi hæc eſt vera, Petrus eſt homo, abſq; dubio verũ eſt, Petrus eſt animal. Sic etiam cõcedi poteſt, ꝙ ſi vere eſt homo, ꝙ vere eſt creatura: non tamen oportet quod ſi aliqua locutione vtendum eſt cũ inferiori, ꝙ vtendum ſit ea cum ſuperiori propter diuerſos modos ſignificãdi, in quorum vno intellectus inuenit conſonantiam, in alio repugnantiam. Et quoniam prædictam locutionem magis reſpuunt doctores, ꝓpter hoc ꝙ poteſt eſſe via in falſitatẽ, vel errorem propter malum modũ intelligendi, quã ꝙ ipſa de ſe ſit falſa, vel erronea: ideo patet ratio. Et per hoc patet reſpõſio ad ſequentem obiectionem. Quãuis enim iſta ad- 22
mittatur, & concedatur, Chriſtus eſt homo creatus: non tamen ſimpliciter concedendum eſt ꝙ ſit creatus, ne intelligatur ei tale prædicatũ ſimpliciter attribui, & totaliter, hoc eſt ratione vtriuſque naturæ. AD illud 23
quod obiicitur, quod eſt conceptus ratione carnis, & ita ſimiliter creatus ratione animæ. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia & ſi conceptus dicat exitum rei in eſſe: non tamen

ita repugnat perſonę Chriſti intellectus illius vocabuli, ſicut intellect9 verbi creandi. Et ratio huius eſt: quia cōceptio aliquid præſupponit, & naturam determinatam cōcernit: nec dicitur reſpectu dei, ſed reſpectu mulieris, ſiue matris. dicit enim exitum naturalem: ſed non ſic creatio, vel creatura. Nam creatio dicit actū, qui poteſt in totam rei ſubſtantiam: vnde quod creatur, ſimpliciter incipit eſſe. Nullam etiam determinatam naturam concernit. Dicit etiā reſpectu ipſius creantis, & exitū voluntarium importat: hinc eſt quòd multomagis repugnat perſonę Chriſti vocabulum creandi, quam concipiendi. Quod ſi obiicias, ꝙ nō magis repugnat, quam ſi dicatur, immortalis eſt mortalis. Dicendum, quòd & ſi non magis repugnet quātum ad exteriorem rationem: tamen magis repugnat repugnantia ducente in errorem. Cū enim dr̄ immortalis, & mortalis: quia mortalis pręſupponit creaturam viuētem, & ratione illius pręvdicatur: ideo ita non repugnat. Et præterea iſte ſermo prolat9 oſtendit ſe non debere intelligi niſi per vnionem. Sed cum dicitur, Chriſtus eſt creatura, nec pręſupponit: nec ſermo videtur intelligi per vnionem: imo videtur pręvdicatum dicere totum eſſe ſubiecti: & propter naturam talis actus, qui conſueuit eſſe in totum. Et ſic patet ꝙ non eſt ſimile, & quòd valde rationabiliter Magiſter dicit prædictum ſermonē non eſſe trahendum ad vſum: quamuis non poſſit conuinci faciliter ipſum ſimpliciter, & abſolute eſſe falſum. Difficiliores enim, & efficaciores ſunt rationes ad oppoſitum.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Iſte homo (Chriſto demonſtrato) incipit eſſe, poteſt eſſe verus ſermo, ſi pronomē (iſte) dicat atque oſtendat ſingulare hominis, quod ſi verbum oſtendat, & perſonam verbi, falſus eſt.**

Fundamenta.

VTRVM hęc ſit concedenda, Iſte homo incepit eſſe, Chriſto demonſtrato. Et quòd ſic videtur. Auguſt. ſuper Ioan. Antequam mundus fieret, nec nos eramus, nec mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Si ergo non erat ante mūdi conſtitutionem: ergo incepit eſſe. Item. Naſci, & generari eſt mutari ſecundum ſubſtantiā, & produci de non eſſe in eſſe: ſed idem eſt omnino produci in eſſe poſt non eſſe, & incipere eſſe. Cum ergo hæc ſit vera, Iſte homo naſcitur: & hęc, Iſte homo in eſſe producitur: hæc etiam erit vera, Iſte homo incepit eſſe. Item. Ante mundi conſtitutionem hæc eſt vera, Nullus homo eſt: & hæc eſt falſa, Aliquis homo eſt. ergo & hæc falſa, Iſte homo eſt, demonſtrato Chriſto: & hæc modo eſt vera: ergo prædicatum modo cōuenit ſubiecto, & prius non conueniebat: ergo incipit conuenire: ergo hæc eſt vera, Iſte homo incepit eſſe. Item. Bene ſequitur, Iſte homo eſt: ergo iſte eſt hō, pro eo ꝙ in propoſitione, in qua clauditur implicatio, licet ipſam implicationem inferre. Sequitur enim, Homo albus currit: ergo homo eſt albus: ergo ſequitur, Iſte homo eſt, vel fuit ab ęterno: ergo iſte fuit ab ęterno homo: ſed hęc eſt falſa, Iſte (demōſtrato Chriſto) ab ęterno fuit homo: ergo & hęc, Iſte homo eſt, vel fuit ab ęterno: & modo eſt vera: reſtat ergo ꝙ incepit eſſe vera: ergo hæc eſt vera, Iſte homo incepit eſſe. Sed contra. Ioan. 8. Antequam Abraā fieret ego ſum, pari ratione & antequam cælum fieret: ergo ſi idē demonſtratur

Ad opp.

tur per hoc pronomen ego, & p̄ hoc pronomen iſte, videtur q̄ hæc ſit vera, Iſte homo fuit ante mundi cõſtitutionem: ergo hęc eſt falſa, Ille homo incepit eſſe. Item. Magiſter concedit hanc. Iſte puer creauit ſtellas: ſed cui vere attribuitur creare ſtellas, vere attribuitur ſemper eſſe: ergo iſte puer ſemper fuit: ergo hęc eſt falſa, Iſte puer incepit eſſe. Conſimiliter hęc negatur a Magiſtro. Iſte homo, ſiue Chriſtꝰ eſt creatura: ſed hoc nõ eſt ob aliud, niſi quia per nomẽ creaturæ importatur exitus de nõ eſſe in eſſe: ergo pari ratione vel multo fortiori hæc eſt falſa, Iſte homo incepit eſſe. Item. Proprium eſt pronominis pro proprio nomine poni, & certam deſignare perſonã: ergo cum dicitur. Iſte homo, hoc pronomẽ iſte demonſtrat perſonam. Sed perſona Chriſti ſemper fuit, & nunquã incepit eſſe: ergo hæc eſt falſa, Ille homo incepit eſſe. Si tu dicas quòd perſona ibi large accipitur. Adhuc obiicitur, quòd quicquid demõſtrat, demonſtrat ſiue ſuppoſitũ, ſiue perſonam proprie: ergo videtur, q̄ adhuc falſa eſt locutio: quia expoſitio huius verbi, incipit, eſt hæc. Hoc incipit eſſe: ergo hoc modo eſt; ſed prius nõ fuit. Si ergo hæc eſt vera, Iſte homo incepit eſſe; hæc eſt vera, Iſte homo modo eſt, prius non fuit. Sed quocunque modo accipiatur falſa eſt hęc locutio, Iſte homo prius nõ fuit. Si enim pro pſona eiꝰ oppoſita eſt vera, Iſte homo prius fuit: ſimiliter ſi pro ſuppoſito vera eſt, Iſte hõ prius fuit, ꝓpter cõicationẽ idiomatũ; ſed non licet negare de aliquo, quod vere affirmatur ſiue per proprietatem naturæ, ſiue per vnionem. Hæc enim ſimpliciter eſt falſa, Homo non eſt deꝰ: quia eius oppoſita eſt vera p̄ vnionẽ. Cum ergo omni modo iſta ſit vera, Iſte homo ſemper fuit: hæc oĩ modo eſt falſa, Iſte homo incepit eſſe. Itẽ. Sicut ſupra habitũ fuit ille terminus homo dictus de Chriſto quodã modo habet naturam termini accidentalis: quia in termino accidentali ſuppoſitum præexiſtere poteſt formæ: ſic & in propoſito eſt reperire: ſed regula datur, q̄ terminus accidentalis ſupponens verbo de præterito, poteſt ſupponere pro præſentibus, vel pro præteritis, ita quòd indifferenter poteſt reddere locutionem verã ꝓ his, vel illis. Nec propter hoc dicitur locutio multiplex: quia non comparatur ad illa tanquam ad ſignificata, ſed tanquam ad ſuppoſita: ſed talis locutio dicitᷣ habere plures cauſas veritatis tantummodo. Cum ergo dicitur, Iſte homo fuit, ſenſus eſt. Iſte qui eſt homo, fuit: vel iſte qui fuit, homo fuit: ſed hęc ſimpliciter eſt vera, Iſte qui eſt hõ, ab ęterno fuit: ergo & hęc, Iſte hõ ab ęterno fuit: ergo hęc eſt falſa ſimpliciter, Iſte homo incepit eſſe, & nullatenus diſtinguenda.

RESP. Ad intelligentiam hu- 14
ius locutionis cõſideranda eſt reſpõſio Magiſtri, Magiſter enim reſpondet dicens q̄ ad hanc locutionẽ non eſt ferẽda reſpõſio ſine diſtinctione: ipſe tamen nõ diſtinguit, ſed determinat quòd incepit eſſe quãtum ad naturam, licet non quantum ad perſonam. Incepit eſſe ſm naturam humanam: ſed non incepit eſſe inquantum verbum. Sed certe iſte modus diſtinguendi non ſufficit opponẽti importuno: quæret enim rationem multiplicitatis, & quẽ ſenſum faciat prædicta locutio quantum eſt de vi verborum: & hoc non poteſt haberi ex verbis Magiſtri ad liquidum. Et propterea tentandum eſt diſtinguere, ſi quo modo poſſumus aptare prędictę locutioni conuenientem diſtinguendi modum. Videtur autem prædicta locutio poſſe diſtingui ex eo q̄d verbũ incipiendi poteſt notare inceptionẽ reſpectu veritatis totius dicti; vel poteſt importare inceptionẽ rei prædicatę reſpectu ſubiecti. Si primo modo tunc eſt ſenſus. Iſte homo incepit eẽ, hoc eſt, locutio iſta ſcilicet iſte homo eſt, incepit eſſe vera: & hoc abſq; dubio verum eſt. Si autẽ dicat inceptionem eſſe reſpectu eius, q̄d demonſtrat per hoc pronomen iſte, cũ illud habeat eſſe æternum, vel per ꝓpriam naturam, vel idiomatum cõmunicationem, videtur tũc locutio falſa. Sed his

hic modus diſtinguendi calumniabilis eſt, tum quia non videtur qđ verbum incipiendi habeat ferri ſuper totum, cum nihil ſit quod reddat ſibi ſuppoſitum; tum etiam quia non eſt quæſtio, vtrum oratio illa incipiat eſſe vera: ſed eſt quæſtio, vtrum res importata per hoc quod dicitur, Ille homo incepit eſſe: & ſic modus iſte diſtinguendi non videtur in ſe valere, nec etiam quæſtionem terminare. Et propterea poteſt eſſe alius modus dicendi, & hoc ſemper ſuppoſito qđ (incipit) dicat inceptionē rei attributę, ſiue actus in prædicato reſpectu ſubiecti: ſed hoc poteſt eſſe dupliciter, vel quia poteſt notare inceptionē reſpectu rei importatæ per pronomen ſecundum ſe, vel ſub ratione implicationis. Implicatur enim forma humanitatis cum dicitur, iſte hō, id eſt iſte qui eſt homo. Et ſi dicat inceptionē reſpectu ſubiecti, ſiue perſonæ importatę per pronomen, falſus eſt ſermo: quia perſona illi non habet eſſe poſt non eſſe. Si vero reſpectu implicationis, vera eſt locutio: eſt enim ſenſus, quòd iſte incepit eſſe, non quia iſte, ſed quia homo, ſiue ſm naturam humanam. Et poteſt poni exemplum. Si ſcutū prius fuerit nigrum, & poſtmodum dealbetur, hæc eſt duplex, Scutum album incepit eſſe iuxta prædictū modum diſtinguēdi. Sed adhuc iſte modus diſtinguendi non minus eſt calumniabilis, quam præcedens, pro eo ꝙ hæc locutio, ſcutum album incepit eſſe, habet exponi per has duas, Scutū album eſt, & hæc non eſt duplex: & aliam quę eſt, ſcutum album prius nō fuit: & hæc eſt falſa: quia eius oppoſita eſt vera, Scutum album fuit. Albū enim cum ſit terminus accidentalis poteſt ſupponere pro præſentibus, & præteritis per indifferentiam, non ꝑ multiplicitatē. Præterea ſi dicat, Homo albus incipit currere, incipit nō ponit quantum eſt de vi vocabuli inceptionem circa albedinem, ſed circa curſum. Et ideo adhuc ille modus diſtinguendi eſt calumniabilis non modicum. Eſt adhuc tertius modꝰ diſtinguendi, ꝙ hoc pronomen (ille) poteſt demonſtrare perſonam verbi, vel ſingulare hominis. Et ſi demonſtret ſingulare hominis, ſic oportet concedere hanc, iſte homo incepit eſſe: & hanc, Iſte homo eſt ab æterno, ſicut conceditur, quòd iſte homo eſt mortuus, & immortalis: ſed vnum dicitur per cōmunicationem idiomatū, alterum vero per proprietatem naturæ. Si enim cū Chriſtus naſcitur, aliquis homo mutatur de non eſſe in eſſe neceſſe eſt, quòd aliquis homo incipiat eſſe: ſed non eſt verum pro alio homine, quàm pro iſto homine. Ille ergo homo incipit eſſe per proprietatem naturæ: ſed tamen ab æterno dicitur eſſe: quia eſt deus, qui eſt ab æterno. Si ergo iſte homo demonſtret ſingulare hominis, abſque dubio vera ē prędicta locutio. Si autem demōſtraret perſonā verbi falſa, ē falſa inquātum ad proprietatem naturæ: quia perſona verbi de ſui natura eſt æterna. Quantum etiam ad cōmunicationem idiomatum nō admittitur: quia tale idioma non cōmunicatur, propter hoc quòd claudit repugnātiam intellectuum. Et hic modus diſtinguendi rationabilis eſt, & minus calumniabilis quàm prædicti, & plus facit ad propoſitum, & magis conſonat verbis Magiſtri, qui dat ſenſum prædictæ diſtinctionis: quamuis verba non ponat, ne deſereret modum theologicū. Moderniores vero oportet magis explicare propter importunitatem quærentium. Determinat. n. Magiſter quòd iſte homo incepit eſſe ſm quòd homo: non autem ſecundum quòd verbum. Quid autem eſt aliud dicere, niſi quòd per illud pronomen poteſt demonſtrari ſingulare hominis, vel perſona filij dei? Secundum hanc ergo diſtinctionem nō oīno concedenda eſt prædicta locutio nec omnino neganda. Concedi enim poteſt ſecundum vnum ſenſum & negari ſecundum alium. Et ideo rationes, quæ probant prædictam locutionem in aliquo ſenſu eſſe veram, & alię quæ probant in aliquo ſenſu eſſe falſam, pertranſiri poſſunt, quia per iſtam diſtinctionem ſoluūtur: ſecundum enim diuerſa membra vera que verum cōcludunt, ſicut ſunt duę primæ

Hoc ſfringit Sco. diſtin. hac. q. i. ibi. Cōtra nō plꝰ conſentit. S. Tho. 3. par. q. 16. ar. 8. & 9. qui abſolute nō concedit eum, ſed cum reduplicatione.

primæ rationes ad primã partem, &
primę duæ ad partem ſecundam. AD
illas vero quæ oſtendunt locutionem
eſſe veram ſimpliciter, vel falſam ſim
pliciter, reſpondendum eſt.
25 AD illud quod obijcitur, quòd
ante mundi conſtitutionẽ hæc eſt ve
ra, Nullus homo eſt. Dicẽdum quòd
vera eſt: ſed tamen non oportet, ꝙ
iſta non ſit vera, Nullus homo fuit:
Et ratio huius eſt propter variationẽ
ſuppoſitionis termini. Nam ſicut ta
ctum eſt, iſte terminus, (hõ) in Xpo
habet modum ſupponendi termini
accidentalis: ſed illud argumentum
nõ valet: hęc fuit falſa, Album diſgre
gat: ergo hæc eſt falſa, Album diſgre
gauit: variatur enim modus ſupponẽ
di ipſius termini. In prima enim ha-
bebat vnicam ſuppoſitionem, in ſecũ
da duplicem. Vnde quamuis iſta ſit
falſa, Iſte homo eſt ante mundi con
ſtitutionem: hæc tamen eſt vera, Iſte
homo fuit ante mundi conſtitutio-
nem: quia ſenſus poteſt eſſe talis. Iſte
qui nunc eſt homo, ante mundi con
ſtitutionem fuit: ideo non valet ratio
26 illa. AD illud quod obijcitur, quòd
implicatio ſequitur ad propoſitionẽ
in qua implicatur. Dicendum, quòd
verum eſt ſecundum eam differentiã
temporis, ſecundũ quam implicatur.
Vnde bene ſequitur, Si homo albus
currit, homo eſt albus. Sed hæc, cũ
implicatio eſt reſpectu verbi de pręte
rito, tunc habet duplicem ſuppoſitio
nem: quia ſupponit pro præſentibus
& pro pręteritis. Et ideo non ſequi-
tur, Iſte homo ab ęterno fuit ergo ab
æterno fuit homo: ſicut nõ ſequitur,
Hoc album fuit: ergo hoc fuit album:
quia regula eſt quod terminus appo
nens verbo reſtringitur ſecundũ cõ-
ſignificatum verbi cuiuſcunque tem
poris verbo apponat: non autem ſic
eſt de termino ex parte ſubiecti. Et ꝓ
terea ratio illa peccat ex mutatione
ſuppoſitionis. Ad duas aũt rationes
in oppoſitum non oportet reſponde
re: quia procedunt ſecũdum aliũ ſen-
ſum .ſ. prout (ille) demõſtrat perſo-
nam. Præterea nõ concludunt quòd
prædicta locutio ſit falſa: quia poſ-
ſunt hæc ſimul ſtare, quòd ſemꝑ fue
rit, & quòd inceperit eſſe ſecundum
diuerſas naturas. AD illud qđ obij- 27
citur tertio, quod pronomen demon
ſtrat perſonã. Dicendum, quòd per
ſona accipitur large pro omni quod
reddit determinatum ſuppoſitũ ver-
bo: poteſt enim dici, Hæc albedo: &
ſic poteſt bene demonſtrare ſingula
re ſuppoſitum hominis id eſt athomũ
naturæ humanæ, quod aſſumptũ eſt
a verbo, vel ipſam hypoſtaſim facta
demonſtratione non ad ſenſum, ſed
ad intellectum. Et ſi obijciatur quòd
in vtroque ſenſu eſt falſa, quia hęc in
vtroque ſenſu eſt vera, Ille homo ſem
per fuit. Dicendum, quòd in talibus
plus tollit negatio, quàm ponat affir
matio oppoſita. Hæc enim ſimul ſtãt,
ſcilicet Xpm eſſe mortalem, & immor
talem. Sed illæ duæ locutiones non ſi
mul ſtant, Xp̃s eſt mortalis, Chriſtus
non eſt mortalis: quia negatio magis
negat, & remouet ſignificationem eius
quod eſt mortale, quàm immortale ſi
bi oppoſitum. Per hunc etiam mo-
dum intelligendũ, quòd amplius ne
gatur in hac, Iſte homo non fuit, q̃
in hac, Iſte homo incepit eſſe, quæ
eſt affirmatiua, licet claudat negatio-
nem. Hæ enim ſimul poſſunt eſſe ve-
ræ, Iſte homo eſt æternus, & iſte ho-
mo incepit eſſe: ſed iſtę duę nunquã
iſte homo eſt æternus, iſte homo non
eſt æternus, ea ratione qua dictum eſt:
& ideo non poteſt concludi quòd lo
cutio prædicta ſit falſa ſimpliciter.
AD illud quod obijcitur quòd hõ in
Chriſto habet modũ ſupponendi ter
mini accidentalis. Dicendum, quòd
hoc poteſt concedi in comparatione
ad perſonam Chriſti, quæ eſt ſuppoſi
tum humanitatis in infinitum pręce
dens formam humanitatis. Sed in cõ
paratione ad ſingulare hominis veri
tatem non habet. Vnde quando iſte
homo demõſtrat ſingulare hominis,
neceſſario ad idem tempus refertur
ſuppoſitum importatum per prono
men, & forma importata per nomẽ.
Et ideo hęc eſt falſa, Ille homo fuit
ab ęterno, niſi intelligatur ꝑ idioma
tum cõmunicationem. Nam per pro
prietatem naturæ verum eſt dicere, ꝙ
ille homo exiuit de nõ eſſe in eſſe per
genera-

generationem Et ſic patet reſponſio ad totum. Huius ergo reſponſionis tota ſumma in his tribus conſiſtit, vt intelligatur qualiter ꝓnomen demõſtrare poteſt dupliciter, ſcilicet vel ꝑſonam verbi, vel ſingulare hominis. Intelligatur nihilominus quomodo differentem ſupponendi modum habet terminus accidentalis, & ſubſtantialis reſpectu verbi de preterito: quãuis ex parte predicati nõ ſit differentia. Intelligatur etiam quòd poſſibile eſt duo oppoſita affirmari de eodẽ in Chriſto, ita ꝙ vnũ dicitur ꝑ vnionem, alterum per proprietatem naturę, ſiue de deo, ſiue de homine: neutrum tamen iſtorum vere poteſt negari: plus enim tollit negatio, quàm ponat affirmatio, ſicut dicitur alibi, & faciliter poſſet oſtendi.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Homo incepit eſſe deus, & deus incepit eſſe homo, ſunt locutiones verę, ſi bene intelligantur, & poſſunt admitti.**

Funda-menta.

VTRVM hęc ſit concedenda. Homo incepit eſſe deus. Et quòd ſic videtur. Iſta eſt vera. Petrus incepit eſſe homo: ergo a ſimplici conuerſa, Homo incepit eſſe deus. Item. Hęc eſt vera. Deus incepit eſſe hõ propter vniõẽ, ſed vnio eſt, & reciproca & mutua: q̃a ſicut hõ vnitur deo, & deus homini: ergo ſi vnio reciprocatur, & inceptio, quę ſuper vnionem fundatur: ergo ſicut hęc eſt vera. Deus incepit eſſe homo, ita & hęc, Homo incepit eſſe deus. Item. Simus in inſtanti, in quo filius dei incarnatus eſt, hęc eſt vera: Hõ ẽ de⁹, & añ hoc hõ nõ fuit deus: ergo hõ incepit eſſe deus: pręmiſſę ſunt verę: ergo concluſio, quoniam pręmiſſę exponunt concluſionem. Itẽ. Antequã homo eſſet, nec homo erat homo, nec aliud: ſed homo incepit eſſe homo, & homo non potuit ante eſſe deus quam eſſet homo: ergo ſi homo incepit eſſe homo, homo incepit eſſe deus. Sed contra. Ad opp.

Hęc eſt vera, Iſte homo fuit ab ęterno deus, & ad iſtum hominẽ ſequitur homo: ergo homo fuit deus ab ęterno: ergo hęc eſt falſa, Homo incepit eſſe deus. Item. Si homo incepit eſſe deus: aut ergo iſte, aut ille: & ſic de alijs: ſed non eſt dare niſi de iſto, & iſte homo ſemper fuit deus: ergo non cepit eſſe deus: ergo hęc eſt falſa, Homo incepit eſſe deus. Item. Communicatio eſt in idiomatibus: ergo ſi homo incepit eſſe deus, videtur ꝙ hęc ſit concedenda, Dei filius incepit eſſe deus: ſed hęc falſa ſimpliciter: ergo & prima. Item. Eſto ꝙ filius dei deponeret hominem, quem aſſumpſit per impoſſibile, tunc quęro de hac, Iſte homo deſinit eſſe de⁹: hæc eſt falſa: ergo pari rõne & hæc eſt falſa, Homo incepit eſſe deus cum aſſumpſit. Probatio minoris: nunc eſt vnio: ergo communicatio eſt in idiomatibus; ergo ſi filius dei ſemꝑ erit filius dei, & hõ ſemper erit de⁹, ſequitur neceſſario ꝙ hæc ſit vera, Iſte homo erit ſemper deus; & hæc ſimiliter, Filius dei ſemper erit homo: ergo & hęc eſt falſa, Homo deſinit eſſe deus; & hęc, Deus deſinit eſſe homo; pari ratione & hæ ſunt falſę, Iſte homo incepit eſſe deus, & deus incepit eſſe homo.

29 RESP. Dicendũ, ꝙ abſque dubio hęc conceditur. Deus incepit eſſe homo: ſed de hac, Homo incepit eſſe de⁹, dubiũ ẽ verũ ſimpliciter ſit cõcedenda. Quidã enim voluerunt eam diſtinguere, ex eo quòd hoc verbum, incepit, põt attribui huic termino, homo, ratione ſuppoſiti, vel ratione formę. Si attribuatur ratione formę, tunc iſte terminus (homo) habet ſuppoſitionem ſimplicem, & tunc eſt ſenſus, quòd deus incepit prędicari de homine: quia modo prędicatur, & prius non prędicabatur, & ſic locutio habet veritatem. Si vero reſpiciat ipſam ratione ſuppoſiti, ſic dixerunt quòd hęc eſt falſa locutio, quia ſuppoſito ſemper cõuenit eſſe deum. Huius autem ſimile aſſignant, ſicut ſi diceretur. Album incepit eſſe ſcutum, eo

quòd

quòd ſcutum primum fuit, & poſt de
albetur. Si enim inceptio attribuatur
huic termino album, ratione formæ,
vera eſt locutio. Si ratione ſuppoſiti,
falſa eſt. Quia quod eſt album prius,
fuit ſcutum. Si autem quæratur ratio
huius multiplicitatis, dicunt eam ex
hoc prouenire: quia verbum incipien
di claudit in ſe negationẽ, & illa pôt
intelligi præcedere terminum: & ſic
facit ipſum habere ſimplicem ſuppo
ſitionẽ, vel ſequi: & ſic reſpicit ipſum
gratia ſuppoſiti. Vnde quãuis reſpe-
ctu aliquorum actuum, vel verborũ
terminus ſubiectus determinare ha-
beat ſuppoſitionem ſimplicem, aut ꝑ
ſonalem: tamen reſpectu huius verbi
(incepit) vtroq; modo pôt ſuppone
re: & hoc non ponit multiplicitatem
in ſupponente, ſed in tota locutione
ex varia negationis comparatione.
Hæc autẽ diſtinctio ſatis ẽ rõnabilis,
ſi ſane intelligatur ſimplex ſuppoſi-
tio, vt dicatur terminus habere ſim-
plicem ſuppoſitionem, ſub quo non
licet deſcendere, ſicut cum dicitur, So
lus homo currit, vel ſimplicẽ ſuppo-
ſitionem habere quando prædicatũ,
vel aliquid in prædicato reſpicit ip-
ſum gratia formæ. Licet autem non
ſit prędicta diſtinctio reprobanda: at
tamen non diſſoluit plene ambigui-
tatem locutionis propoſitę; quoniã
ſi reſpicit ipſum ratione ſuppoſiti, ad
huc habet locutio veritatem. Si enim
hæc ẽ vera, Iſte homo incepit eſſe in
aliquo ſenſu, vt prius probatum eſt,
abſque dubio verum ẽ, quòd incepit
eſſe deus. Et propter hoc intelligen-
dũ, quod adhuc prædicta locutio ha
bet veritatem, ſecundum quòd ver-
bum incipiendi reſpicit tantum ſu-
30 biectum gratia ſuppoſiti. Vnde attẽ-
dendũ, quòd ille terminꝰ (homo) re
ſpectu Xp̃i partim habet naturã ter-
mini accidentalis, partim naturã ter
mini ſubſtantialis. Naturam inquã
termini accidẽtalis reſpectu perſonę
quę præexiſtit. Naturam termini ſub
ſtantialis reſpectu ſingularis homi-
nis, quòd ſimul cum ipſo incepit, per
quod ille terminꝰ (homo) habet ſup
ponere pro ſingulari hominis per
ſe, pro perſona verbi non: non niſi
igitur gratia vnionis. Et quoniam pro
ſuppoſito ſingularis hominis, qđ qui
dem ẽ Ieſus, habet veritatem locutio
quamuis non habeat pro ſuppoſito
quod eſt perſona Chriſti; & hinc eſt
quòd prædicta locutio recipi pôt tã-
quam ſimpliciter vera. Et conceden-
dę ſunt rationes ad hoc.

AD illud quod obijcitur, ꝙ hæc 31
eſt vera, Ille hõ ab æterno fuit deus.
Dicendũ, quòd ſi (iſte) demonſtret ꝑ
ſonã, vera eſt; & in illo ſenſu falſa eſt.
Iſte homo incepit eſſe deus. Si vero
ſuppoſitum hoĩs reſpiciat, adhuc po
teſt eſſe vera per vnionem, ſiue idio-
matum cõmunicationem: ſed tamen
ex hoc non ſequitur quòd iſta ſit fal-
ſa, Iſte homo incepit eſſe deus ꝑ pro
prietatẽ ſuę naturę. Cõuenit enim, ſi
cut prius dictum fuit, hunc hominẽ
dicere mortalem, & immortalem ſi-
ne contradictione. Et per hoc patet 32
ſequens obiectum: quia ſi homo ince
pit eſſe deus, aut iſte, aut ille. Dici po
teſt quòd iſte: ſed (iſte) ibi non demõ
ſtrat perſonam, ſed ſingulare homi-
nis, ſicut prius dictum fuit. Vnde nõ
eſt ſimile ſi dicatur. Albũ incipit eſſe
ſcutum: quia album nõ habet niſi na
turam termini accidẽtalis, nec habet
ſuppoſitum, ꝓ quo poſſet reddere lo-
cutionem veram niſi ipſum ſcutum:
non ſic autem eſt in homine reſpectu
Chriſti. AD illud quòd obijcitur 33
de communicatione idiomatum.
Dicendum, quòd in idiomatum com
municatione hæc regula eſt attenden
da: quia omnia communicantur his
dumtaxat exceptis, quæ exprimũt ip
ſam vnionem, vel quæ claudunt in-
tellectuum repugnãtiam, ratione cu-
ius errori appropinquant. Ratio aũt
huius eſt; quia communicatio idio-
matum fundatur ſuper ipſam vnio-
nem, & ordinatur ad fidei catholicã
expreſſionem: & ideo non commu-
nicantur illa, quę important vnio-
nem. Vnde quamuis hęc ſit vera,
Filius dei eſt incarnatus: hæc ta-
men eſt falſa, Homo eſt incarnatus.
Similiter intelligendum eſt de his,
quæ repugnantiam intellectuũ im-
portant, ſicut ſunt eſſe creaturam,
& eſſe prędeſtinatum, & ſimilia.

Et

Et quoniam cum dicitur, Homo incepit eſſe deus, importat vnio: ideo talis idiomatis non eſt cõmunicatio.

34 AD illud quod quęritur, ſi p impoſſibile dimitteretur homo a deo, verũ hæc eſſet vera, Homo deſinit eſſe de⁹. Dicẽdum, quòd ſic: nec valet, Homo ſemper erit deus: ergo non deſinit eſſe deus. Sicut enim prius tactum fuit, iſtę duæ ſimul ſunt verę, Homo deſinit eſſe deus, & homo ſemper erit deus, quia per idiomatum cõmunicationem hęc eſt vera, Hõ ſemper erit deus: & tandiu erit vera, quãdiu durabit vnio. Si vero cras ſoluať vnio, tunc nec per idiomatum cõmunicationem, nec alio modo eſt verum dicere, quòd homo ſit de⁹. Et ſi tu obijcias, quòd deſinere implicat nõ eſſe: & iſte non poſſunt concedi ſimul de Chriſto, erit, & non erit. Dicendum, quòd ſicut dictum fuit, plus negat negatio explicita, quàm implicita: propter hoc iſta cõceditur tamquam vera, Iſte homo eſt immortalis, demõſtrato Chriſto in ſtatu paſſibilitatis: quamuis non concedatur, Iſte homo non eſt mortalis. Et ſic patẽt ea, quæ in hac parte quæruntur, & qualiter idiomata communicantur.

## SI DEVS ALIVM HOMINEM ASSVmere potuit, vel aliunde quàm de genere Adæ.

## DISTINCTIO. XII.

SOlet etiam quęri, vtrum alium hominem vel aliunde quàm de genere illius Adam deus aſſumere potuerit. Ad quod ſane dici poteſt, ipſum & aliam animam & aliam carnem potuiſſe aſſumere: quia gratia tantum aſſumpta eſt anima illa & caro a verbo dei. Vt enim ait Auguſt. In rebus per tempus ortis illa ſumma gratia eſt, quod homo in vnitate perſonę coniunctus eſt deo: potuit ergo deus aliam animam & aliam carnem aſſumere: & carnem vtique aliunde quàm de genere Adam. Vnde Auguſtinus in libro decimotertio de Trinitate. Potuit itaque deus hominem aliunde ſuſcipere in quo eſſet mediator dei & hominum, non de genere illius Adam, qui peccato ſuo obligauit genus humanum, ſicut ipſum quem primo creauit, nõ de genere alicuius creauit. Poterat ergo vel ſic vel alio quo vellet modo creare vnũ aliũ, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicauit & de ipſo quod victum fuerat genere aſſumere hominem, per quem hominis vinceret inimicum. Et tamen ex virgine, cuius conceptũ ſpiritus non caro, fides non libido præuenit, nec interfuit carnis concupiſcentia, qua cæteri concipiuntur, qui originale trahunt peccatum: ſed credendo, non concumbendo facta eſt fœcundata virginitas. Ex his aperte oſtenditur & alium & aliunde hominem deum aſſumere potuiſſe.

Li. de Tri. 13. cap. 10 in medio.

Cap. 18 in principio

Math. 1 Lucæ 1

### Si homo ille potuit peccare, vel non eſſe deus.

IDEO non immerito quæritur, Vtrum homo ille potuerit peccare vel non eſſe deus. Si enim potuit peccare, & potuit dãnari

Si potuit damnari, potuit non eſſe deus, ergo ſi potuit peccare, potuit non eſſe deus: quia eſſe deum, & poſſe velle iniquitatem, ſimul eſſe nequeunt. Hic diſtinctione opus eſt, vtrum de perſona, an de natura agatur. Si enim de perſona agitur: manifeſtum eſt quia peccare non potuit, nec deus non eſſe potuit. Si vero de natura, diſcutiendum eſt vtrum agat de ea vt verbo vnita, an de ea tanquã non vnita verbo, & tamen enti, id eſt, an de ea ſecundum ꝙ fuit vnita verbo, an de ea ſecundum quod eſſe potuit, & non vnita verbo. Non eſt.n.ambiguum animam illam exiſtentem vnitã verbo peccare non poſſe: & eſt ſine ambiguitate verum eandem, ſi eſſet, non vnita verbo, poſſe peccare. Pſal.5

Quorundam oppoſitio, quod potuerit etiam vnita peccare.

QVIDAM tamen probare conantur etiam eam vnitã verbo poſſe peccare: quia liberum arbitrium habet, & ita poteſt flecti in vtramque partem, quod friuolum eſt: cum & angeli liberũ arbitrium habeant, & tamen gratia a deo ſunt confirmati vt peccare nequeant. Quanto magis ergo ille homo, cui ſpiritus eſt datus ſine menſura? nducunt quoque auctoritatem ad probandum idem. Scriptum eſt enim in libr. Sapien. Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus: facere malum, & non fecit. Sed hoc accipiendum eſt ſecundum membra, vel partim de capite, partim de membris. De capite, non eſt tranſgreſſus, & non fecit malum. De membris, potuit tranſgredi, & facere malum. De hoc ſ. 2. diſtin. 2 Ioan. 3 Eccl. 31

Si deus potuerit aſſumere hominem in ſexu muliebri.

SOLET etiam quæri, quamuis curioſe a nonnullis, Si deus humanam naturam potuit aſſumere ſecundum muliebrẽ ſexum. Quidam arbitrantur eum potuiſſe aſſumere hominem in fœmineo ſexu, vt aſſumpſit in virili. Sed opportunius atque conuenientius factum eſt, vt de fœmina naſceretur, & virum aſſumeret: vt ita vtriuſque ſexus liberatio oſtenderetur. Vnde Augu. in lib. 83. quæſt. Hominis liberatio in vtroque ſexu debuit apparere, ergo quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conſequens erat & fœminei ſexus liberatio. Hinc apparet quod ille vir de fœmina natus eſt. Sapientia ergo dei quę dicitur vnigenitus filius, homine ſuſcepto in vtero & de vtero virginis, liberationem hominis indicauit. Quæſt. 11 Tomo 4

Quomodo

Quomodo verbi ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantũ ad genus naturę aſſumptæ. Vtrum ſcilicet fuerit de genere Adæ.

## DISTINCTIO. XII.

### Solet etiam quæri vtrum aliũ hominem &c.

Expoſi. IN præcedentibus determinauit Magiſter de incarnatione verbi in ſe. In hac pte determinatiõe de ipſa incarnatiõe put ordinatur ad noſtrã redemptionem, & durat hæc pars a principio huius diſtinct.xij. vſq; ad.xxiij. diſtin. & continet.xi.diſt.ſicut & pars præcedens. Diuiditur autẽ hæc pars Diuiſio in duas. In quarũ prima agit de his, ſecũdum quæ Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionẽ. In ſecunda vero agit de ipſa redemptione, quæ facta eſt per paſſionem infra diſt.xix. Nunc quæramus qualiter per mortem ipſius &c. Et qm̃ ordinatio incarnationis ad noſtram redemptionẽ in quatuor conſiſtit.ſ. in conformitate naturę: in plenitudine gratię, & ſapientiæ; in defectu paſſibilitatis, & in vſu virtutis; ideo pars iſta habet quattuor partes. In quarum prima determinat Magiſter de genere naturæ aſſumptæ, vtrum fuerit de genere Adæ. In ſecunda vero agit de plenitudine gratiæ, & ſapientiæ. infra diſtin.xiij. Præterea ſciendum eſt Chriſtum ſecundũ hominem &c. In tertia vero agit de defectu paſſionis. infra diſtin.xv. Illud quoque prętermittendũ non eſt &c. In quarta vero agit de vſu virtutis. infra diſtin.xvij. Poſt prædicta conſiderari oportet, vtrũ Chriſtus &c. Prima pars continet præſentem diſtinctionẽ, & diuiditur in tres partes. In quarum prima Magiſter determinat de conditione naturæ aſſumptæ quantum ad genus. In ſecunda de conditione naturæ aſſumptæ quã tum ad lib.arb. ibi. Ideo non immerito quærit vtrũ hõ ille &c. In tertia vero agit de cõditione naturæ aſſumptę quantum ad ſexum ibi. Solet etiam quæri quamuis curioſe &c. Prima habet duas. In prima mouet quæſtionem, & determinat. In ſecunda vero auctoritate confirmat. ibi. vt enim ait Aug. &c. Similiter ſecunda pars habet duas. In prima determinat veritatem. In ſecunda diſſoluit ſophiſticas rationes. ibi. Quidã tamen probare conantur &c. Similiter tertia pars habet duas. In prima quærit quæſtionem, & determinat. In ſecunda confirmat, & hoc ibi. Vn de Aug. in lib.lxxxiij.q. &c.

### Hic diſtinctione opus eſt.

Videtur ꝙ diſtinctio illa nulla ſit: Dub. qa ex quo natura illa fuit vnita, peccare non potuit: ergo non videtur, ꝙ aliquo modo peccare potuerit. Item. Anima illa beata eſt, & nõ poteſt non eſſe beata: ergo ſi beata anima ſimpliciter, & abſolute non poteſt peccare, videtur ſimiliter quòd nec anima Chriſti: ergo nulla videtur eſſe opus diſtinctione. Reſpon. Dicendum, quod ſecũdum intellectũ Reſpon. queſtionis, quem attendit quæſtionẽ proponens nullam oportet facere diſtinctionem, propter hoc ꝙ quæſtio eſt de anima Chriſti vnita, vtrũ habuerit vertibilitatem arbitrij: verũ tamen Magiſter ex abundanti diſtinguit ad remouendum importunitatem ſophiſtice opponentium, & ſatis rationabiliter quæritur, vtrum ille homo peccare potuerit: quia cũ verbum poſſendi ſit præteriti temporis, indeterminate poteſt extendere ſe ad omne præteritum; ergo ad tempus ante vnionẽ, vel ad tẽpus poſt vnionem. Si ad tempus ante vnionẽ, cũ ante vnionem poſſibile fuerit illum hominem creari, & tamẽ verbo nõ vniri, poſſibile fuit ꝙ habuit li.arb. vertibilitatem: & ita ꝙ peccare potuerit. Si autem pro tempore poſt vnionem, peccare nõ potuit: qa non potuit non eſſe beatus, aut non eſſe deus, quorum neutrũ patitur in Chriſto aliquod eſſe peccatum. Et ſic patet totum.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis ſm tria, quæ Magiſter determinat incidit hic quęſtio circa tria. Primo quæritur de congruitate naturæ aſſumptæ quãtum ad genus. Secũdo quæritur quãtum ad liberi arbit. vſum. Tertio vero quęritur de ipſa natura aſſumpta quantum ad congruentiã ſexus. Circa primum quæruntur duo. Primo quęritur, vtrum debuerit aſſumere hominem, qui eſſet de genere Adam. Secundo vero vtrum congruum fuiſſet aſſumere ipſum Adam.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Congruum fuit filium dei aſſumere carnem de maſſa perditionis, & adeo congruum, quòd nullus alius modus fuit ad noſtram reparationẽ cõgruẽtior.

Ad opp. VTRVM decuerit filiũ dei aſſumere humanã naturam de maſſa perditionis, ſiue de genere Adam. Et quod nõ videtur. Alterius qualitatis, & naturę debet eſſe morbus, & medicina: ergo ſi Chriſtus ratione naturę aſſumptę fuit humani generis medicina, videtur ergo quòd eius caro nõ debuerit formari de maſſa corrupta. Item. Nobiliori formę nobilis debet aptari materia: ergo ſi anima Chriſti fuit puriſſima, & immunis ab omni peccato, videtur quòd caro Chriſti debuerit eſſe ab omni corruptione aliena. Nõ ergo de maſſa corrupta: ac ꝑ hoc nec de genere Adam. Item. Improperiũ parentum redundat in prolem, ſm quòd dicit Sapiens. Sed Chriſtus debuit eſſe omnino immunis ab omni peccati improperio, ergo non debuit eſſe de genere hominis primi. Item. Debitum parẽtum imputatur proli: ſed mediator debuit eſſe abſque omni debito, vt eius ſolutio oĩno acceptaretur adeo, ſicut dicit Anſel. ergo non debuit eſſe de genere Adę. Sed cõtra.

Fundamenta. Heb. 2. Qui ſanctificat, & qui ſanctificatur, ex vno omnes; ſed Chriſtus eſt qui ſanctificat, qui vero ſanctificatur ſunt filii Adam, videtur ergo quòd ſicut alii ſunt de genere Adę; ita etiam Chriſtus fuerit, & debuerit eſſe. Item. Pro culpa hominis non decet niſi hominem ſatisfacere, ergo pro culpa omnium filiorum Adę, & ipſius Adę nullus debet ſatisfacere, niſi qui ſit filius Adam: ſed Chriſtus ſatisfecit pro culpa noſtra: ergo debuit eſſe de noſtro genere, & de noſtra maſſa. Item. Si hõ ſtetiſſet, nulli alij generi creaturę eſſet obnoxius, tãquã per ipſum haberet ſtare: ergo ſi homo per Chriſtum reuocatur in priſtinam dignitatem, videtur quòd nulli alij generi creaturę debuit eſſe obnoxius tanquam per illud ſurgeret: ſed ſurrexit per Chriſtum; ergo videtur quòd Chriſtus ſm carnem debuit eſſe de genere carnis vitiatæ. Item. Tanto cõgruentior eſt mediator, quanto proximior vtriuſque generi. Si ergo cõgruentiſſimus mediator fuit Chriſt⁹ inter homines peccatores & deum, ergo debuit eſſe de genere hominum peccatorum.

RESP. Dicendum, quòd abſque a dubio dei filius potuiſſet carnem aſſumere aliunde, quam de maſſa corrupta, ſiue aliunde quam ex his, qui ꝓceſſerunt de genere Adam; magis tamen congruebat quòd de genere Adę carnem aſſumeret: & licet multę ſint congruentię, quę nos latẽt iuxta multiformitatem ſapientię dei, tamen ſecundum verba, & dicta ſanctorum quatuor poſſunt rationes congruentię aſſignari. Prima eſt propter conſeruandam rectitudinem iuſtitiæ, vt videlicet eiuſdem generis eſſet ſatisfactor, & præuaricator. Nam ſi alterius generis eſſet, non attribueretur eidem generi ſatisfactio, cui & offenſio, ac per hoc non recte ſeruaretur iuſtitiæ rectitudo, quæ ab illo genere requirit emendam, in quo reperit præcedentem offenſam. Secunda eſt propter manifeſtandam dulcedinẽ miſericordię, vt videlicet ipſe dominus, qui ab homine contemptus fuerat tanquam ab aduerſario, & inimico, ipſe idem generi humano vniret

Q in Chri-

in Chriſto in vnitatem perſonæ, in
quo manifeſtatur mira dei condeſcē-
ſio, in hoc quòd ipſe genus humanũ
ſibi inimicum coniungere voluit in
indiſſolubile vinculum : iuxta illud
quod dicitur Roman. 5. Commendat
autem charitatem ſuam, &c. Tertia
autem ratio eſt ad declarandã ordina
tionem diuinæ ſapientiæ, quæ quidē
ordinatio nullo poteſt infringi vi-
tio. Decreuerat enim deus, & ordina
uerat vt genus humanum totũ multi
plicaretur, & diſſeminaretur ex vno
propter repræſentationem illius vni
uerſalis principij, quod deus eſt: nec
per hoc peccatum infringi debuit: &
ideo Chriſtus mediator dei, & homi-
num homo verus, non aliunde, ſed
de maſſa totius generis humani de-
buit formari. Quarta vero ratio eſt
ad conſeruandam dignitatem, & alti
tudinem humanæ naturæ, quam deꝰ
in tanta dignitate conſiderat, vt nul
li alij generi creaturæ, ſed ſoli deo eſ
ſet obnoxia. Si ergo non modicum eſt
obnoxia redemptori, decēs eſt, vt re
demptor aut ſolum eſſet deus, aut ſi
haberet in ſe genus naturæ creatæ,
hoc eſſet de genere illius maſſæ, quæ
ortum habet a lumbis Adæ. Propter
has ergo rationes congruentiæ, quæ
apparent manifeſte, & a verbis ſan-
ctorum habent firmitatem, concedē
dum eſt quòd non ſolum fuit con-
gruum ꝙ Chriſtus aſſumeret carnem
de noſtro genere ad reparationē hu-
manæ naturæ, verum etiam hoc ma-
gis fuit congruum, q̃ ꝙ alio modo fa
ceret: licet alio modo facere poſſet.
Vnde rationes hoc probantes ſunt
concedendæ.

3 AD illud ergo quod primo obr̃, ꝙ
alterius naturæ debet eſſe morbus, q̃
medicina. Dicendum, quòd verum eſt
pro eo tempore, in quo res pōt dici
medicina alteriusgeneris, non quan
tũm ad naturã, ſed quantũ ad vim cu
ratiuam: & ſic fuit in Chriſto: quia
ipſe non erat infectus corruptione
concupiſcentiæ, ſed habebat in ſe ple
nitudinem gratiæ. Vnde & Apoſtolꝰ
dicit, ꝙ primus homo fuit de terra
terrenus, ſecundus de cælo cæleſtis,
non ꝓꝑ diuerſitatem naturæ, vel ma
teriæ, ſed ꝓꝑ differentiam quantum
ad qualitatē virtutis, & vitij, gratię,
& culpæ. Quod ſi velis inſtare quòd
morbus, & medicina ſunt diuerſarũ
naturarũ ſimpliciter. Dicendum, ꝙ
hoc habet locum in medicina, cuius
operatio eſt per vim naturæ, non per
actum voluntatis deliberatiuę. AD il 4
lud quod obr̃, ꝙ nobilis materia de-
bet reſpondere nobili formæ. Dicen-
dum, ꝙ verum eſt de materia diſpo-
ſita diſpoſitione vltima, quæ eſt neceſ
ſitas: ſed de materia remota nõ opor
tet: qm̃ omnis nobilitas conſurgit ex
forma ipſi naturæ ſuperaddita: &
qm̃ maſſa humani generis non eſt ꝓ
xima materia reſpectu animæ Chr̃i:
ideo non ſequitur ꝙ corpus Chriſti
non fuerit de illa maſſa: ſed caro or-
ganizata, & perfecta completione ap
tata fuit illius materia: & de hac bene
licet inferre, quod valde nobilis fuit,
cum ad nobiliſſimam animam aptata
eſſet, vnde optime fuit complexiona-
ta ab omni corruptione, & fœditate
concupiſcentiæ aliena. Ex hoc tñ nõ
licet inferre, ꝙ non fuerit ſumpta de
illa corruptionis maſſa: ita enim pura
fuit illa caro per virtutem ſpũs agen-
tem, ſicut ſi de cæleſti ſubſtantia ſum
pta fuiſſet. AD illud quod obr̃, ꝙ im- 5
properium parentum redundat in fi-
lium. Dicendum ꝙ verum eſt cum fi-
lius eſt imitator ſcelerum patris. Cũ
autem ei contrarius, & oppoſitus eſt
quantum ad mores, non debet in eũ
iuſte quantum ad pœnam redunda-
re, niſi ipſe filius mera ſua benignita
te improperium patris portare velit,
& ſuſtinere: & ſic in propoſito intel-
ligendum eſt fuiſſe. Vnde Chriſtus
non ex merito, vel neceſſitate ſuſti-
nuit improperium Adæ, ſed ex mera
ſua benignitate, vt dum ipſe ſuſtine
ret pro alio quod ex ſe non meruit,
aliꝰ liberaretur ab improperio, quod
ex ſua culpa promeruit. AD illud ꝙ 6
obr̃, ꝙ debitũ parentũ imputatũ proli.
Dicēdũ, ꝙ hoc verũ eſt cũ ꝓles ſucce
dit parentibus in hæreditate: & qm̃
Chr̃s a parētibus cõcupiſcētiã nõ hę
reditauit, ꝑ quã hõ obligatus eſt pœ-
nę; hinc ē ꝙ nulliꝰ pœnę fuit debitor,
ſeu liberalis, & volũtarius ꝓſolutor.

QVAE-

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Non fuit congruum creatori, neque primo homini, nec humano generi expediebat filiũ dei aſſumere primum hominem Adam.**

Ad opp.

VTRVM congruũ fuiſſet ipſum Adam aſſumi. Quod ſic videtur: quia Chriſtus debuit eſſe de genere Adæ, vt ſatisfaceret pro peccato totius generis, quod proceſſit de lumbis Adæ: ergo pari rõne debuit dei filius ipſum Adam aſſumere, vt pro peccato ipſi⁹ Adæ congruentiſſime ſatisfaceret. Item. Nullum magis decet ſuſtinere pœnã pro culpa, q̃ eũ qui culpã cõmiſit. Si ergo hõ aſſumptus puniri debuit pro peccato Adæ, ſicut & factum eſt, videtur ꝙ nullum alium hominẽ adeo decuit aſſumi, ſicut primum hominem. Item. Efficacius curat morbum, qui curat ipſum in ſua radice, quàm qui curat in ramo: ſed morbus corruptionis humani generis ortum habet in Adã, & curatus fuit in Chriſto: ergo perfectius curatus fuiſſet, ſi filius dei aſſumpſiſſet primum hominem, q̃ aſſumendo aliquem de eius genere: ſed decet ſummum medicum facere omne quod atteſtatur perfectioni medicinæ: ergo &c. Item. Ad hoc quod anima curetur per aduentum ſpiritus ſancti, neceſſe eſt quòd ſpiritus ſanctus in eadem animam deſcendat, in qua prius habitauit culpa: ergo pari ratione ſi per aduentum filij dei debuit peccatum primi parentis curari, videtur quòd ipſum debuerit aſſumere magis quàm alium. Quod ſi dicas quòd non decuit propter culpam præambulam. Sed contra. Spiritus ſanctus ſicut purificat animam, ꝙ nulla eſt indecentia, vt habitet in anima, in qua prius fuit culpa: ſic etiam purificauit carnem verbi, vt in nullo derogaretur Chriſto, qui fuit de noſtra maſſa: ergo videtur ꝙ ſic anima Adæ potuit purificari, & caro ꝙ in ipſius aſſumptione in nullo derogaretur excellentiæ ipſius filij dei. Sed contra. Non decuit deum facere vt aliquis de malitia ſua reportaret cõmodum. Sed ſi Adam propter reparationem faciendam de culpa commiſſa aſſumeretur a verbo, reportaret ineffabile cõmodum: ergo hoc eſſet contra diuinam iuſtitiam: ſed hoc non decet deũ: ergo &c. Item. Talis debuit ſatisfacere, qui nulli⁹ eſſet debitor pœnæ ſicut dicit Anſ. quia ſatisfactio eſt cum ſit opus aliàs indebitum, ſicut dr̃ in lib. de regulis fidei: ſed Adam fuit pœnæ debitor pp culpam, quam cõmiſit: ergo nullatenus decuit ipſum ad ſatisfaciendum aſſumi. Item. Quicquid ſit de alijs, tamẽ eſſe, vel dici peccatorem vere, nullo mõ decet deũ: ſed illa vnio facit idiomatum cõicationem: ergo ſi Adã aſſumptus fuiſſet a dei filio, filius dei eſſet, & diceretur vere peccator. Si ergo hoc nullo modo decet, videtur, &c. Item. Si deus Adam aſſumpſiſſet, cũ deus decreuiſſet genus humanum ex Adam propagare iuncta ſibi Eua: ergo aut decretum ſuum, ſiue diſpoſitio non manſiſſet, aut Chriſtus ex cõmixtione cum fœmina generaſſet: ſed vtrunque eſt oĩno indecens: ergo oĩno indecens fuit dei filium aſſumere hominem primum.

Funda-menta.

RESP. Dicendũ, ꝙ abſq; dubio 7 non ſic decuit dei filiũ aſſumere ipſũ Adam, ſicut aliquã aliã ſubſtantiam eiusdem generis, ſicut patet ex ipſo opere diuino. Et ratio huius eſt: quia non conueniebat oĩum creatori, nec cõueniebat primo hoi, nec expediebat humano generi. Creatori.n. non competebat vt perſona dei hominem aſſumeret peccatorẽ, cum ipſe in forma aſſumpta deberet peccatores, ceteros iudicare: & tamen nullatenus de peccato argui poſſe, ſiue ſecundũ naturam aſſumentẽ, ſiue ſm naturã aſſumptã, ſm quarũ vtranque cõpetebat ei poteſtas iudiciaria. Primo homini non conueniebat, vt ille qui tantũ ſe deiecerat per culpam, tantũ exaltaretur vt deus eſſet. Sufficiebat namque ſibi & excedebat, vt ſaltem ei deus reconciliaretur, nõ quòd ille

deus efficeretur. Etiam generi huma
no nõ expediebat: quia cum ille ho-
mo eſſet pœnæ debitor, vtpote ille,
qui reus erat omnium animarum no
ſtrarum, non eſſet eius paſſio adeo deo
grata, ſicut ſi omnino eſſet innocens,
& vix etiam ſufficeret ad ſatisfaciẽdũ
pro ſe, nec tunc poſſent alijs ſatisfa-
ctionem ſuam comunicare. Cõceden
dæ ergo ſunt rationes probantes, quod
non decuit filium aſſumere primum
hominem.

8 AD illud ergo quod primo obijci
tur in contrarium, quod de genere
humano debuit ſatisfacere. Dicẽdum
quòd non eſt ſimile: quia potuit ali-
quis eſſe de genere hominũ, q cõmu-
nicaret cum hominibus in natura, &
non communicaret in culpa: non ſic
autem de Adam: quia ex quo pecca-
uit neceſſarium fuit ipſum peccaſſe.
& ſi filius dei ipſum aſſumpſiſſet, eũ
qui pœnæ debitor erat aſſumpſiſ-
9 ſet: ideo non eſt ſimile. A D illud
quod obijcitur, quòd nullum magis
decet puniri, quam eum qui pecca-
uit. Dicẽdum, quòd verum eſt de pœ
na diuinę vltionis: ſed non eſt verũ
de pœna diuinę placationis. Magis
enim deus placari potuit per pœnam
innocentis, q̃ p pœnã rei, & iniuſti, &
taliter punitus eſt Chriſtus pro pec
catis noſtris. Nullius enim alterius
pœna poterat eſſe ſufficiens meritum
ſatisfactionis, quamuis eſſet æquum
10 inſtrumentum diuinę vltionis. AD
illud qđ obijcitur de curatione mor
bi in radice. Dicendum, quod verum
eſt quod perfectior eſt curatio, vbi ra
dix ita poteſt purificari, ſicut ramus.
Sic autem non eſt in propoſito. Nam
& ſi Adam adeo purificari poſſet, vt
nullam culpam haberet actu: nun-
quam tamen ſic purificari potuit, vt
nullam culpam habuiſſet. Et hoc qui
dem decebat habere dei, & hominũ
mediatorem, vt ſua oblatione ſufficiẽ
ter placaret ſeueritatem diuinæ iuſti
tiæ. Aliæ etiam rationes ſunt, quare
morbus in ſua origine curari nõ de
buit, ſed illæ aſſignatę ſunt in ſecun-
do libro in tractatu de peccato origi
nali, & aliquæ in quarto de ſacramen
11 to baptiſmi. A D illud quod obijci-
tur, quòd anima non purificatur per
ſpiritum ſanctum, niſi animæ vnia-
tur per amorem, Dicendum, quòd
non eſt ſimile, quia aliter purificatur
per Chriſtum, aliter per ſpiritum ſan
ctum. Per ſpiritum namque ſanctum
purificatur ſicut per cauſam effecti-
uam, ſed per Chriſtum tanquam per
cauſam meritoriam. Et quia aliquis
poteſt mereri alii diuerſo a ſe: hinc
eſt quòd non oportet mediatorẽ dei
& hominum ſic cuilibet vniri, ſicut
ſpiritus ſanctus. Eſt etiam differẽtia
in vnione: quia ſpiritus ſanctus illa-
bitur nobis; ita tamen quod nõ vni-
tur nobis vnione perſonali, quæ facit
idiomata communicari: vnde nõ eſt
peccator, quãuis illabatur peccatori.
Sed filius vnitur vnione perſonali,
in qua eſt idiomatum cõmunicatio:
& ideo non ſic decuit ipſum vniri
animæ peccatrici, ſicut decet ſpiritũ
ſanctũ mitti in eam animã, quę prius
fuit peccatrix: & ſic patet totum.

CONſequenter quæritur de cõ Artic. 2.
ditiõe naturæ aſſumptæ quã
tum ad liberum arbitrium.
Et circa hoc incidunt duo
dubitabilia. Primo quæritur, vtrum
ille homo peccare potuerit. Secundo
quæritur vtrum potentiam peccandi
habuerit.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Vnio naturę diuinę & humanę
facta in incarnatione non per-
mittebat Chriſtum poſſe pec-
care, licet Chriſtum habuerit
liberum arbitrium potentiam
qua peccatur.

VTRVM Chriſtus po Ad opp.
tuit peccare. Et quod
ſic. Eccl. 31. dicitur in
laude viri iuſti. Qui
potuit tranſgredi, &
non eſt tranſgreſſus. Sed oĩs laus cõ-
petit Chriſto, quæ cõpetit alicui mẽ-
bro: ergo videtur quod illud potuit
dici in laudem Chriſti, ergo &c. Itẽ.
Aug. Meliores iudicauit deus hoies li
beraliter, & vocat liberaliter deſer-
uire,

uire, ſed cum poſſent eum offendere, nollent: ergo ſi Chriſtum optimũ fecit, & optimum iudicauit, videtur quòd Chriſtus peccare potuit. Item. Bern. Tantum deſcendit deus quantum deſcēdere potuit: ſed inferioris gradus eſt, qui poteſt peccare, quam qui non potuit: ergo videtur ꝙ Chriſtus in illo ſtatu fuerit. Si dicas quòd hoc intelligitur ex parte carnis. Contra. Diſpoſitio carnis correſpondet diſpoſitioni liberi arbitrii, ſicut patet in Adam, & in nobis: ergo ſicut Chriſtus aſſumpſit carnis paſſibilitatem, ita videtur quòd liberi arbitrii vertibilitatem. Item. Chriſtus erat in ſtatu viatoris: ergo cum ad ſtatum viatoris pertineat poſſe peccare, ſicut ad ſtatum comprehenſoris peccare non poſſe, videtur quòd Chriſtꝰ peccare potuerit. Item. Nullus laudatur in his, quæ facit de neceſſitate: ſed Chriſtus erat laudabilis in operibus ſuis: ergo non faciebat ea neceſſario: ergo poterat a bonis, & debitis operibus neceſſario ceſſare: & hoc eſt omittere: ergo potuit peccare. Item. Chriſtus potuit dicere aliquam orationem negatiuam, & veram: ſed qui poteſt dicere locutionem negatiuam, poteſt dicere affirmatiuam ſibi oppoſitā: ſed illa eſt falſa: ergo Chriſtus potuit dicere locutionem falſam: ſed hoc eſt mentiri in eo, qui nouit locutionem eſſe falſam: ergo videtur quòd Chriſtus potuerit mentiri: ergo potuit peccare, cum mentiri nullo modo potuit bene fieri. Contra. Hebr. 2. Eum qui paulo minoratus eſt, &c. Gloſſ. Natura humanæ mentis, quā deus aſſumpſit, & quæ nullo peccato deprauari potuit, ſolus deus maior eſt: ergo nullo modo anima Chriſti potuit inſici aliqua macula peccati. Item. Chriſtus ab inſtanti conceptionis fuit cōprehenſor, & beatus: ſed de eſſentia beatitudinis eſt, quòd ſit bonum, & inamiſſibile: ergo Chriſtus nunquam illam beatitudinem potuit perdere: ergo nec anima ipſius peccare. Item. Chriſtus ab inſtanti conceptionis tātam gratiam ſuſcepit, quòd maiorem illa habere non potuit: ergo ab inſtanti conceptionis habuit gratiam confirmationis: ſed nullus poteſt peccare, qui illam gratiam habet: ergo &c. Item. Si Chriſtus potuit peccare, ponatur in eſſe: quia poſſibili poſito nullum accidit impoſſibile: ſed poſito quòd Chriſtus, ſiue homo ille peccauerit, ponitur ex hoc ꝙ dignus fuit æterna damnatione: ergo vel deꝰ damnaretur, vel homo a verbo ſepararetur: ſed vtrunque omnino impoſſibile: ergo impoſſibile fuit illum hominem peccare.

Funda-menta.

RESP. Dicendum, quòd abſque dubio anima Chriſti non potuit deprauari aliqua culpa. Et ratio huius eſt triplex, ſcilicet plenitudo gratiæ, conſummatio gloriæ, & vnio diuinę naturæ, & humanæ. Plenitudo gratiæ facit quòd ipſe Chriſtus ſm humanam naturam habuit gratiam cōfirmationis: ſed illa gratia adeo liberum arbitrium confirmat, vt nullo modo poſſit infirmari per culpam. Hocipſum facit conſummatio glorię, quæ quidem fuit in Chriſto a ſuæ cōceptionis primordio. Statim enim fuit beatus, & comprehēſor, & ſicut beatus non poteſt damnari, ſic etiam non poteſt præuaricari, ac per hoc in Chriſto nulla potuit eſſe ſm animā macula peccati. Poſtremo hoc efficaciſſime facit vnio diuinæ naturæ, & humanæ in vnitatem perſonæ, quæ vnio facit vt idiomata communicentur, & ipſa non poteſt frangi. Si ergo deus non poteſt eſſe peccator, & non poteſt non eſſe homo. planum eſt ꝙ illa vnio nullatenus ſuſtinet Chriſtū ſecundū humanā naturam peccare potuiſſe. Vnde rationes hoc oſtendentes ſunt concedendæ. 12

AD illud ergo quod primo obiicitur de laude viri iuſti. Dicendum, ꝙ laus illa vnius partis dicit perfectionem, in hoc ſcilicet ꝙ non eſt tranſgreſſus: ex alia parte quandam defectibilitatem. Cum ergo dicitur quòd omnis laus attribuenda eſt Chriſto. Dicendum, quòd & ſi illud aliquo modo habeat veritatem de laude perfecta ſiue ratione eius conditionis, penes quam attenditur perfectio: non tamen oportet quòd ratione eiꝰ 13

condiſionis ſecundum quam eſt imperfectio. Poſſet etiam aliter dici, quia (ſicut dicit Magiſter) iſta laus eſt capitis in membris, ita quòd perfectio competit ipſi capiti in ſe: ſed quod eſt ibi defectibilitatis competit ratione membrorum. AD illud
14 quod obiicitur, quòd meliores iudicauit deus homines, &c. Dicendum, quòd hoc verum eſt de toto genere humano ſecundum aliquam meliorationem, quæ attenditur in ordine vniuerſitatis. Sic enim decebat hominem in vniuerſitate conſtitui, vt in prima ſui conſtitutione haberet vertibilitatem arbitrij ſecundum legem communem. Sed Chriſtus habuit aliquid ſupra hominem: ideo decuit, quòd ſibi fieret aliquod ſpeciale priuilegiũ vt eſſet in eo liberalitas obſequij ſine vertibilitate arbitrij, ſicut & in diuina voluntate videmus, quòd liberaliter nobis bona impendit, & facit: nullam tamen in eo eſt ponere vertibilitatem: & propter hoc verbum illud Auguſt. ſecundum quòd liberaliter notat vertibilitatem ad contrarium: non ſe extendit ad melioritatem, quæ attenditur ſecundum priuilegium ſpeciale, ſed ſecundum legem communem. Si quis autem velit dicere, quòd ibi intelligitur liberaliter, id eſt voluntarie, obuiat ei litera ſequens, & ratio proponendi verbum: quia Auguſtinus hoc verbum dicit vt reddat rationem, quare deus talé fecit hominem, vt poſſet male facere.
15 AD illud quod obiicitur de Bern. quòd deſcendit quantum deſcendere potuit. Dicendum, quòd intelligitur de potentia ordinata, quæ ſupponit cõdecentiam. Decuit enim deum deſcẽdere ad miſeriam, ſed nullo modo decuit deſcendere ad culpam. Nam & ſi miſeria filio dei non competat in ſe: tamen competit vt eſt ordinata ad finem noſtræ redemptionis. Culpa autem, vel ordinatio ad culpam in actu, vel habitu nullo iſtorũ modorum competit ſibi: ideo decenter nõ potuit ſe humiliare adeo vt ad ſtatũ peccati ſecundum actum, vel habitũ ſe deus inclinaret. Nec valet quod obiicitur de paſſibilitate, quòd reſpondet vertibilitati animæ. Dicendum eſt enim quòd hoc verum eſt ſecundum iuſtitiam communem: ſed Chriſtus paſſibilitates carnis aſſumpſit diſpenſatiue, ſicut inferius apparebit. AD illud quod obiicitur, quòd 16
Chriſtus erat in ſtatu viatoris. Dicendum, quòd & ſi erat in ſtatu viatoris, non tamen omnino: habuit enim aliquid de ſtatu comprehenſoris. Vnde 17
Boetius dicit, quòd Chriſtus de omni ſtatu aliquid aſſumpſit: de ſtatu autem ante peccatum aſſumpſit innocentiam, de ſtatu poſt peccatũ aſſumpſit pœnam, de ſtatu comprehenſoris impoſſibilitatem peccandi. Quia ergo Chriſtus purus viator nõ erat: ideo non ſequitur quòd peccare potuerit, ſicut poſſunt & alii viatores. Ad illud quod obiicitur, quòd nullus 18
laudatur in his, quæ neceſſario facit. Dicendum, quòd eſt neceſſitas, quæ repugnat voluntati, ſicut neceſſitas coactionis, quæ venit ab intrinſeco. Et eſt neceſſitas quæ ſubeſt voluntati: & iſta eſt neceſſitas, quæ venit ex voluntatis immutabilitate. Cum ergo dicit quòd laus non eſt in operibus neceſſitatis: dicendum, quòd verum eſt de neceſſitate primo modo dicta, 19
ſed non de ſecundo. AD illud quod obiicitur, quòd potuit ſcienter dicere locutionem falſam. Dicendum, quòd dicere eſt duplex. Vno modo idem eſt quod ore proferre: & hoc modo abſque dubio potuit proferre locutionem falſam: quia talis prolatio eſt perfectionis. Alio modo dicere idem eſt quod aſſerere, ſiue affirmare: & hoc modo non potuit: quia veritas ad falſitatem declinare non potuit: & hoc quidem non fuit impotentiæ, imo magis potentiæ.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtus aſſumpſit potentiam peccandi.i.potentiã qua peccatur, non tamen potentiam peccandi ordinatam ad actum peccandi.

Fundamenta. VTRVM Chriſtus potentiam peccandi habuit, vel aſſumpſit. Et ꝙ ſic videtur. Damaſce. Omnia, quæ in natura noſtra plantauit deus, aſſumpſit dei verbum. Si ergo potentiam, qua peccamus, & benefacimꝰ deus ab initio in nobis plantauit, videtur ꝙ eã ex tempore dei verbum aſſumpſit. Item. Damaſ. Totum me aſſumpſit, vt me totum redimeret: ergo omnẽ noſtram ſubſtantiam, & omnis noſtræ ſubſtantię potentiam. Sed potentia peccandi eſt potentia rationalis animę, quę nõ poteſt reperiri niſi in creatura valde notabili: ergo videtur ꝙ Chriſtus eam habuerit. Itẽ. Potentia peccandi eſt potentia rationalis, & illa eſt ad oppoſita: ergo eadem eſt potentia benefaciendi. Si ergo non eſt aliud quam liberum arbitrium, & Chriſtus libe. arbit. aſſumſit: ergo & potentiam peccandi. Itẽ. Solum illud curatũ eſt in nobis, qđ punitũ, & afflictum fuit in Chriſto. Sed in nobis curari maxime indigebat potentia peccandi: quoniã illa eſt, quę ægrotat ꝑ culpam; ergo videtur ꝙ in Chriſto paſſa fuerit & afflicta: & ſi hoc: ergo a Chriſto fuit habita, & aſſumpta.

Ad opp. Sed contra. Chriſtus ſecundum humanam naturã habuit plenam libertatem, ſicut & plenam gratiam: ſed potentia peccãdi addita libertati eam diminuit, ſicut dicit Anſel. in lib. de lib. arb. ergo potentia peccandi non fuit in Chriſto. Item. Si omnipotentia aliquis eſt potens: ergo ſi in aliquo eſt potentia peccandi, ille põt peccare: ſed Chriſtus non potuit peccare, ſicut prius oſtenſum eſt; ergo nec peccandi potentiam habere &c. Item. Potentia peccandi eſt principium culpæ. Sed in quocunque cõtingit reperiri principium, poſſibile eſt inueniri illud, quod ex illo principio cauſatur: ergo ſi Chriſtus habuit potentiam peccandi, habere potuit peccatum: ergo potuit eſſe damnatus, & dei inimicus: & ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat quod & primum. Item. Chriſtus ſecundum animam fuit deo ſimillimꝰ inter creaturas ceteras: quoniam maxime fuit eius anima deiformis. Sed deus non habuit potentiam peccandi: ergo vr̃ ꝙ eam nõ habuerit, nec aſſumpſit Chriſtus. 20

RESP. Dicendum, ꝙ potentia peccandi dicitur dupliciter. Vno modo dicitur potentia peccãdi, ideſt potẽtia, qua peccatur: & ſic potẽtia peccandi nominat ipſum liberum arb. creatum, quod quidem poteſt in bonum adiutum gratia: & quia per ſuã naturam eſt defectiuum bene faciendi, hinc eſt quòd illa potentia ſiue facultas dici poteſt potẽtia benefaciendi, & potentia peccandi: nullus enim peccat niſi per illam. Alio modo dicitur potentia peccandi potentia ordinata ad peccandum, vt potẽtia nominet aliquid medium inter ſubſtantiam, & peccati actum, per quòd ſubſtãtia illa potuit exire in peccati perpetrationem. Si ergo primo modo dicatur potentiã peccãdi, ſic abſque dubio fuit in Chriſto. Et ſic procedunt rationes ad primam partem, q̃ oſtendunt Chriſtum habuiſſe potentiã peccandi: quia aſſumpſit integre naturã noſtram, & eius quamlibet potentiã. Et ideo rationes illę concedi poſſunt quia recta via procedunt, & verum concludunt. Si vero potentia peccandi dicatr̃ potentia vt ordinata ad peccatum perpetrandum, ſic non eſt cõcedendum, ꝙ Chriſtus habuit potentiam peccandi, pro eo quòd peccare non potuit: & talis ordinatio, immo ordinatio diminuit de plenitudine libertatis. & per hoc patet reſpõſio ad primum obiectum in contrarium ad

AD illud quod obijcitur, [illegible] omni potentia eſt aliquis poten[illegible] cendum, ꝙ verum eſt, ſi pote[illegible]s. Di-

cat ordinationem ad actum. Sed ſi
dicat ſolum naturalem aptitudinem,
non habet veritatem: quia poteſt im
pediri per oppoſitum eius, ſicut greſ
ſibilis habet naturalem aptitudinem
ad gradiendum, & cęcus ad videndū:
nec tamen greſſibilis truncatus pōt
gradi. Et ſic damnati habent poten-
tiam merendi: ſed tamen mereri non
poſſunt, quia impeditur in eis ordi-
natio illius potentię, ſiue exitus in ta
lem actum. Sic & in propoſito intel-
ligendum eſt: quia animā Chriſti exi
re in actum peccati eſt impoſſibile, q̃-
uis illam eandem potentiam habeat,
quàm habet peccator: & hoc propter
perfectionem gratiæ non ſuſtinentis
a2 talem egreſſum, ſiue defectum. AD il
lud quod obijcit̃, quòd potentia pec
candi eſt principium culpæ. Dicen-
dum, quòd verum eſt. Sed hoc eſt in
quantum deficiens, ſiue inquantum
ſibi relinquitur. In Chriſto aūt non
pōt ſibi relinqui propter inſeparabi-
lem vnionem cum diuinitate: & ideo
non pōt culpam perpetrare: quoniā
nō eſt in Chriſto ſub ea ratione, qua
habet principiare: & ideo non ſequi
tur, quòd culpa aliqua poſſit eſſe in
a3 Chriſto. AD illud quod obijcitur,
quòd Chriſtus ſm animam fuit deo
ſimillimus. Dicendum, quòd & ſi ſi-
milior fuit anima Chriſti deo cæteris
creaturis: tamen improportionabili-
ter diſtat a deo: quoniam deus cū ſit
ſumme potens in ſe, per ſe, & ex ſe, nō
poteſt deficere, nec habere potētiam
deficiendi, nec quantum ad ordina-
tionem, nec quātum ad radicem. Sed
anima Chriſti eſt creata ſicut animæ
alię, & ex hoc ipſo per naturam ſuā
eſt vertibilis, & defectibilis, & poten
tiam habet deficiendi: ſed quòd non
deficiat, hoc habet beneficio eius, qui
longe diſtabat ab omni defectu. Et iō
nō ſequitur, quòd anima Chr̄i carue
rit omnipotentia peccandi, ſed quòd
caruerit ordinatione ad talem actū,
ſiue defectum per illud donum, quod
faciebat Chriſtū eſſe deo ſimillimū.

Artic. 3 CONſequenter quęritur de cō
ditiōe naturę aſſumptę quā
tum ad ſexum. Et circa hoc
duo quęrūtur. Primo quę
ritur, vtrum deum decuerit aſſumere
ſexum muliebrem. Secundo, vtrum
decuerit carnem aſſumere de ſola mu
liere.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Cum maſculus habeat dignitatem in principiando, virtutem pręſtantiorem in operando, & dominiū in p̄ſidendo Ideo decuit naturā in ſexu maſculino, & nō fœminino deū aſſumere.**

VTRVM decuerit deū Ad opp.
aſſumere muliebrem ſe
xum ad reparandū ge-
nus humanū. Et quòd
ſic videtur: quia ordo
reparationis per oppoſitum debet re
ſpondere lapſui: ſed nr̄a ruina fuit p
mulierem: ergo & releuatio &c. Itē.
Ideo aſſumpſit deus naturam fragi-
lem, vt dū ſua fragilitate vinceret for-
tem, mirabilis in hoc dei potentia re
luceret. Si ergo fragilior eſt ſexus mu
liebris, videtur quòd eius fuiſſet potē
tia magis manifeſtata, ſi in ſexu mu-
liebri diabolum ſuperaſſet: ergo ma-
gis congruum fuit mulierem, quàm
virum aſſumi a verbo dei. Item. Spi
ritus rationalis ita vnibilis eſt indiffe
renter ſexui muliebri, vt virili: ergo
pari ratione & ſpiritus increatus: er
go indifferenter ſe habet ſexus vter-
que ad vnionem, quantum eſt ex par
te naturæ. Si ergo ſexus muliebris
magis depreſſus erat in miſeriam, q̃
virilis, cum dei filius incarnatus fue-
rit ad noſtram miſeriam releuandā,
videtur quòd magis debuerit aſſume
re ſexum fœmineum, quàm virilem.
Itē. Proles aſſimilari debet ſuo prin
cipio: ſed Chriſtus natus fuit ex ſola
virgine matre: ergo ſi ex fœmina tra
xit carnē, magis debuit aſſimilari ma
tri, quàm alij: ergo ſi nō degenerauit,
potius debuit ex ea trahere ſexum,
quem habebat virgo, quàm aliū. Sed
contra. Philoſophus in lib. de ani-
malibus dicit ꝙ fœmina eſt vir occa Funda-
ſionatus, hoc eſt imperfectus: ergo ſi menta.
homo

homo aſſumptus debuit eſſe pfectiſſi
mus:non ergo debuit mulier eſſe,ſed
tantum maſculus. Item. Quod
magis eſt, Apoſtolus.j.Cor. xj.dicit
quòd caput mulieris eſt vir,non ecō-
uerſo, ſed homo aſſumptus eſt caput
totius eccleſiæ:ergo nō debuit eſſe ſe-
xus fœminei:alioquin fieret peruer-
ſio ordinis, quod quidem nō debuit
deus in ſua incarnatione facere,quin
potius deſtructū ordinem debuit re-
parare. Item. Principium totius ge-
nerationis eſt ſexus virilis. Nam ex
vno viro omnes:ſed homo aſſumpt⁹
debuit eſſe principium totius regene-
rationis ſpiritualis: non ergo ſexus
muliebris,ſed virilis. Item. Si aſſum-
pſiſſet ſexum muliebrem: ergo cum
fiat communicatio idiomatum, debe
ret dici dea,& deberet dici filia. Si er-
go non decet eſſe niſi deum,& filium
in illa ſumma trinitate,nō deam, aut
filiam, nullo modo decuit deum aſſu
mere fœminam.
24 RESP. Dicendum,quòd abſque
dubio non ita decuit deum aſſumere
ſexum fœmineum,ſicut virilē in vni
tate perſonę. Et ratio huius eſt: quia
muliebris ſexus non eſt tantæ digni-
tatis,ſicut virilis. Excellit enim ſex⁹
virilis muliebrem & quantum ad di
gnitatem in principiando,&quantū
ad virtutem in agendo,&quantū ad
auctoritatem in præſidendo. Quan
tum ad dignitatem in principiando:
quia omnes tam viri quàm mulieres
ex vno viro fuerūt,in quo eſt exprę́ſ
ſa repręſentatio egreſſus rerum ab il-
lo vnico principio primo,& ſummo.
Quantum ad virtutem in agendo ſi
militer præcellit: quoniam viri eſt a-
gere,& mulieris eſt pati. Vnde plus
habet ſexus virilis de virtute actiua,
propter quod & robuſtior eſt & re,&
nominatione. Quantum ad auctori
tatem in præſidendo etiam præex-
cellit. Nam ſm rectum ordinem non
mulieri viro, ſed vir præficit mulier
tanq̃ caput corpori,ſicut dicit Apo-
ſtolus. Quoniam ergo in verbo aſſu
mente naturam humanam eſt præci-
pua dignitas in principiando,& vir-
tus in agendo, & dominium in præſi
dendo: hinc eſt quòd magis decuit ſe
xum virilem, quā muliebrem aſſu-
mi a verbo increato: quia illi naturæ
aſſumptæ debuerunt hæc tria cōmu-
nicari excellenter. Et ideo conceden
dæ ſunt rationes ad hanc partem.
AD illud quod primo obijcitur 25
in cōtrarium,quòd ruina fuit ꝑ mu
lierē. Dicendum,quòd quamuis in ſe
xu muliebri ruina nr̄a fuit incoha-
ta:in ſexu tamen virili eſt conſumma
ta. Et quoniā noſtra reparatio in na
tura aſſumpta habuit conſummari:
hinc eſt quòd ſm rectam correſpon-
dētium magis decuit virū, quàm mu
lierem aſſumi. AD illud quod obij- 26
citur de fragilitate. Dicendum,quòd
ſic congruum fuit Chriſtum vincere
per fragilitatem in patiendo,vt poſt-
modum vinceret per virtutem in re-
ſurgēdo: & ideo ſexum talem debuit
aſſumere,qui etiam fragilis eſſet ad tē
pus ꝓpter paſſibilitatis qualitatem,
& nihilominus ad virtutem ordina-
bilis ſecundum qualitatem naturę:&
talis fuit virilis ſexus magis, quā mu
liebris. AD illud quod obijcitur de 27
vnione ſpiritus rationalis ad vtrū-
que ſexum. Dicendum,quòd non eſt
ſimile. Primum quia ſpiritus vnitur
corpori,ita quòd ex his fit vnum: &
non eſt cōmunicatio idiomatum: nō
ſic autem de verbo æterno, quod ma
net in ſua proprietate,communicans
homini aſſumpto ſuas proprietates,
ad quas cōmunicandas magis ſexus
virilis,quàm muliebris cōpetēs erat.
Pręterea nō eſt ſimile: quia ſpiritus
increatus ē nobiliſſimus.& vnio qua
vnit ſibi noſtram naturam in perſo-
na eſt nobiliſſima: & ideo nobiliorē
ſexum debuit aſſumere. Non ſic autē
eſt de ſpiritu rationali. AD. illud qđ 28
obijcitur,quòd proles debet aſſimila
ri ſuo principio. Dicendum, quòd il
lud eſt verum,quando producit pro-
lem omnino ſecundum propriā vir
tutem naturæ ſuę. Non ſic autem eſt
in propoſito. Nam virgo cōcepit mo
ta,& adiuta ſpiritu ſancto:& ideo ma
gis proles habuit ſexum, quem ſpiri
tus ſ. elegit,quā ſexum quem in ma-
matre inuenit. Nec in tali generatio
ne eſt degeneratio, ſed magis nobili-
tatio: quia non eſt contra naturam
mulieris

mulieris concipere ſexũ virilem, imo magis cupit naturaliter mulier habere maſculum, quàm fœminam.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Pluribus rationibus fuit congruum accipere filium carnem de muliere tantum ad ſeruandam matris dignitatem, patris honorificentiam, & ad cõplendam perfectionem vniuerſitatis.**

Ad opp. VTRVM magis debuerit carnẽ aſſumere de viro ſimul, & muliere, quàm de muliere tantum. Et quòd ſic videtur. Heb. 2. Debuit per omnia fratribus aſſimilari: ſed ſimilitudo ſuperna permaxime conſiſtit in generatione: ergo videtur quòd ſicut alij generatur ex patre, & matre, quòd & ſimiliter Chriſtus. Itẽ. Chriſtus humanã aſſumpſit naturam, vt nos curaret a morbo originalis peccati. Si ergo originale peccatum traducitur per viam generationis de maſculo, & fœmina, vr̃ quòd ſic debuit naſci, vt ſicut ſua morte nos a morte damnationis liberauit, ſic ſua origine noſtrę originis vitioſitatem ſanaret. Itẽ. Chriſtus æqualiter venit ad ſanandum vtrunque ſexum, ergo videtur quòd debuit vtrumque ſexum aſſumere, vel ex vtroque naſci. Sed non vtrumque: quia vel in vna perſona: & tunc eſſet hermaphroditus, quod eſt abominabile. Vel in duab⁹: & tunc eſt ſuperfluitas: ergo debuit humanam naturam ex vtroque ſexu ſuſcipere. Item. Nobilius principiũ generationis eſt vir, quàm mulier: ſi ergo alij generantur ex viro, & muliere, & Chriſtus ex ſola muliere, nobiliori modo ſunt alij homines generati, quam Chriſtus. Si ergo non decet, vt aliquis ipſum in nobilitate generationis excedat, videtur &c. Contra. Fundamenta. Geniti ſecundum naturalem ꝓpagationem ex viro & muliere, contrahunt morbum originalẽ: ſed Chriſtus ab illo morbo debuit eſſe omnino immunis: ergo non decuit ipſum aſſumere carnem ex vtroque ſexu. Item. Dignitas præcipua eſt in virgine Maria, vt ſit mater, & virgo. Si ergo Chriſtus non debuit dignitatem matri adimere, ſed augere, videtur ꝙ non debuit ex ipſa naſci per commiſtionem. Item. Chriſtus venit nos regenerare noua regeneratione, & ſpirituali: ergo nouo modo & ſpirituali naſci debuit. Sed modus naſcendi de viro, & muliere eſt carnalis, & cõſuetus: ergo &c. Item. Si Chriſtus ſic eſſet genitus: ergo haberet patrem in terris, & patrem in cælis. Si ergo non decet vnum filiũ habere duos patres, reſtat quòd nõ decuit Chriſtum hoc modo aſſumere carnem.

RESP. Dicendum, quòd Chriſtus abſque dubio potuit carnẽ aſſumere ſi voluiſſet de viro, & muliere ſimul, vel etiam de viro tantum, ſicut aſſumpſit de muliere tãtum, ſicut .n. purificauit operatione ſpirit⁹ ſancti vterum virginalem, ſic & purificare, & ſanctificare potuiſſet ſi voluiſſet vim generatiuam in viro pariter, & muliere, vt ex eis ſanctus, & immaculatus naſceretur abſque aliqua fœditate. Potuit itaque ſine incongruentia ſi voluiſſet carnem aſſumerę ſecũdum legem naturæ inſtitutæ de viro, & muliere: ſed tamen non fuiſſet congruum, ſicut nunc. Et hoc multiplici ratione congruentiæ, ob quã magis decebat, vt carnem aſſumeret de ſola muliere. 29

Prima eſt ad ſeruandã dignitatem matris, quæ ob cõceptionem filij dei non amiſit priuilegium virginitatis. 30

Secunda eſt propter ſeruandam honorificentiã patris: Chriſtus enim ſecundum generationem ęternam habebat patrem: & cum ille plene ſibi ſufficeret in cælis, non venit in terris patrem quærere, ſed ſolum matrem, ne duobus patribus filius exiſtens neutrius eſſet filius plene, & ſic iniuria primo patri quodãmodo fieret.

Tertia eſt propter complendam perfectionem vniuerſitatis in modis educẽdi hominem in eſſe. 31 Quia cum eſſet quadruplex modus educendi

educendi hominem in eſſe.ſ. de viro
& muliere,nec de viro nec de mulie-
re,de viro ſine muliere:de muliere ſi
ne viro, tres primi modi pręceſſerāt:
& ideo nō reſtabat,niſi vt deus quar
tum modum adderet,quod nō feciſ-
ſet,ſi alio modo cōceptus eſſet. Quar
ta ratio propter correſpondentiam
congruitatis lapſus, & reparationis:
vt ſicut lapſus eſt fact⁹ in vtroque ſe
xu,ſed primo in muliere eſt inchoa-
tus,& in viro conſummatus: ſic eſſet
in reparātione, vt mulier credendo,
& concipiendo inciperet diabolum
ſuperare in abſcondito, & poſtea fi-
lius in manifeſto eū vinceret in duel
lo.ſ.in crucis patibulo. Et conceden
dæ ſunt rationes, quæ adducūtur ad
32 partem iſtam.

AD illud ergo quod primo obij
citur in contrarium,ꝙ decuit ipſum
per omnia fratribus aſſimilari. Dicē-
dum,quòd verum eſt de his, quæ ad
noſtram ſalutem, & eruditionē ſunt
ordinata: ſed talis modus naſcendi
nec noſtræ ſaluti,nec noſtræ eruditio
ni adeo competit,ſicut ille, quē Chri
ſtus elegit:& ideo quantum ad naſcē
di modum non debuit ſimilari. Præ
terea alia ratio eſt qa nos per talem
modum naſcendi contrahimus mor
bum: ſed Chriſtus bonus medicus im
munis a morbo debuit eſſe: hinc eſt
quòd in tali modo naſcendi non de-
buit nobis aſſimilari, nec nobiſcum
33 conuenire. AD illud quod obijcitur,
quòd debuit ſic naſci,vt nos curaret.
Dicendum.quòd deus venit ſic cura
re,& ſic diſpoſuit vt curaret perſonā
nō vt curaret ipſam naturam. Vnde
medicina Chriſti non habet in no-
bis efficaciam in actu generatio-
nis, ſed in actu regenerationis.
Quæ inquam regeneratio non eſt ex
carne,& ſanguine,ſed ex aqua,& ſpi
ritu ſancto:& ideo non oportuit,nec
decuit eum ſic naſci, ſicut nos naſci-
mur,cum illum modum naſcendi nō
diſpoſuerit immutare per ſuū aduen
tum,vt fides haberet meritum: alio-
quin deprehēderetur fides per huma
num experimentum,ſicut aliàs & in
quarto, & in ſecundo fuit oſtenſum.
AD illud quod obijcitur,quòd ęqua 34
liter venerat ſaluare vtrūque ſexum.
Dicendum,quòd verum eſt;attamen
virilem ſexum tamquam digniorem
quodāmodo magis debuit penſare;
& ſexum virilem aſſumpſit, quia ma
gis cōpetens fuit: ſed quia mulier ab
eius redemptionis ſufficientia nequa
quam erat excludenda: ideo aſſum-
pſit carnem de muliere. Ideo dicen-
dum,quòd illa diuiſio non eſt ſuffi-
cens,quæ dicit: aut debuit aſſumere
vtrumque ſexum,aut de vtroque ſe-
xu. Eſt enim medium. Aut vnum de
altero ſicut virilem de muliebri: &
tunc tantum valet quantum ſi de v-
troque,& amplius concordant ratio
ni recte. AD illud quod obijcitur, 35
quòd pater eſt nobilius principium.
Dicendum, quòd Chriſtus dominus
non eſt abſque patre,imo patrem ha
bet deum æternum,cuius excellentia
& dignitas ineſtimabiliter excedit
omnem patrē creatum:& ideo quòd
alij habent patrem creatum,Chriſt⁹
vero minime,hoc nō eſt propter ma
iorem dignitatem aliorum reſpectu
Chriſti. Habet enim Chriſtus aliquē
loco patris creati, qui adeo eſt nobi-
lis,vt ex ipſo nominetur oīs paterni-
tas in cælis,& in terris.

## SI CHRISTVS SECVNDVM NATVRAM hominis in ſapientia & gratia proficere potuit & profecit.

## DISTINCTIO XIII.

PRęterea ſciendum eſt,Chriſtum ſecundum hominem
ab ipſa conceptione gratię plenitudinem recepiſſe: cui
ſpiritus datus eſt non ad menſurā,& in quo plenitudo
diuinitatis corporaliter habitat. Ita vero habitat, vt
ait Auguſtinus ad Dardanum, quod omni gratia plenus eſt. Non

Quomodo verbi ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad

noſtrã redemptionem quantũ ad plenitudinẽ gratię & ſapientiæ ſimul. AdColo.2 In epi. ad Dardã. in fine. 57 Tomo 2 Ioan. 1 Hier.31

ita habitat in ſanctis. Vt in noſtro corpore ineſt ſenſus ſingulis membris, ſed non quantum in capite (ibi enim & viſus eſt, & auditus, & olfactus, & guſtus, & tactus: in cæteris autem ſolus eſt tactus.) Ita in Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis: quia ille eſt caput, in quo ſunt omnes ſenſus. In ſanctis vero quaſi ſolus eſt tactus: quibus datus eſt ſpiritus ad menſuram, cum de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt autem de illius plenitudine non ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum ſimilitudinem: quia nunquam illam eandem aſſentialiter, ſed ſimilem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus ſapientia & gratia fuit ab ipſa conceptione. Vnde Hier. recte dicit, Nouum faciet dominus ſuper terram: mulier circundabit virum: quia in vtero virginis perfectus vir extitit non ſolum propter animam & carnem, ſed etiam propter ſapientiam & gratiam, qua plenus erat.

34

**Auctoritatem ponit quæ videtur obuiare.**

HVIC autem ſententiæ videtur obuiare quod in Lucæ euangelio legitur, Ieſus proficiebat ſapiẽtia & ætate & gratia apud deũ & homines. Si enim proficiebat ſapientia & gratia: non videtur a conceptione habuiſſe plenitudinem gratiæ ſine menſura. Ad qđ ſane dici poteſt, ipſum ſecundum hominem tantam a cõceptione accepiſſe ſapientiæ & gratiæ plenitudinem, vt deus ei plenius conferre non potuerit: & tamen vere dicitur profeciſſe ſapientia & gratia, non quidem in ſe, ſed in alijs qui de eius ſapientia & gratia proficiebant, dum eis ſapientiæ & gratiæ munera ſecũdum proceſſum ætatis magis ac magis patefaciebat. Vnde Greg. in quadam homi. ait, Iuxta hominis naturam proficiebat ſapientia: non quod ipſe ſapientior eſſet ex tempore, qui a prima conceptionis hora ſpiritu ſapientiæ plenus permanebat: ſed eandem, qua plenus erat, ſapiẽtiam cæteris ex tempore paulatim demonſtrabat. Iuxta hominis naturam proficiebat ætate ab infantia ad iuuentutem. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipſe quod non habebat per acceſſum temporis accipiendo, ſed pandendo donum gratię quod habebat. Apud deum & homines proficiebat: quia quantũ proficiente ætate patefaciebat hominibus dona gratiæ, quæ ſibi inerãt, & ſapientiæ, tantum eos ad laudẽ dei excitabat: & ſic deo patri ad laudem dei, & hominibus ad ſalutem proficiebat. In alijs ergo nõ in ſe proficiebat ſapiẽtia & gratia. Vnde in eodem euangelio puer ille ſapientia plenus & gratia perhibetur. Sic ergo dicitur profeciſſe ſapientia & gratia, vt aliquis rector eccleſiaſticus dicitur proficere in cura ſibi tradita, cum per eius induſtriam alij proficiunt.

Luc. 2 Determinatio auctoritate. In glo. citatur noie Greg. ſed eſt Beda. Homil. 11 ſuper Lucam circa illud. Luc. 2 Ieſus proficiebat ætate & ſapientia. Ioan. 1

**Prædictis videtur aduerſari quod Ambroſius ait.**

ALIBI tamen ſcriptum reperitur, quod ſecundum ſenſum Capit.7
hominis profecerit, ſicut ætate hominis profecit. Ait enim Ambro medio ca. Tomo 2
25 ſius in libro de incarnationis Dominicæ ſacramento ſic: Deus per- Coloſ.2
fectionem naturæ ſuſcepit humanę. Suſcepit ſenſum hominis: ſed Ioã. 12. &
non ſenſu carnis fuit inflatus. Senſu hominis aīam dixit cõturbatã: 13.
ſenſu hominis eſuriuit & rogauit: ſenſu hoīs profecit, ſicut ſcriptũ Luc.2
eſt, Ieſus proficiebat ętate, & ſapientia & gratia. Quõ proficiebat
ſapientia dei? Profectus ætatis & profectus ſapientiæ non diuinæ,
ſed humanę naturę eſt. Ideo ætatem commemorauit, vt ſecũdum
hominem crederes dictum. Aetas enim non diuinitatis, ſed corpo
ris eſt. Ergo ſi proficiebat ætate hominis, proficiebat ſapientia ho-
minis. Senſus autem hominis profecit: & quia ſenſus, ideo ſapien De duob⁹ ſenſibus
tia. Quis ſenſus proficiebat? Si humanus, ergo ipſe per incremen Chri, ſeu
tum ſuſceptus eſt. Si diuinus, ergo mutabilis per profectũ. Quod gemina ſa
enim proficit, mutatur in melius: ſed quod diuinum eſt non mu- pientia.
tatur. Quod ergo mutatur, non eſt diuinum. Senſus ergo profi-
ciebat humanus. Senſum ergo ſuſcepit humanũ. Nec poterat con
fortari virtus dei, nec creſcere deus, nec altitudo ſapientiæ dei im
pleri. Quæ ergo implebatur, erat non dei, ſed noſtra ſapientia.
Nam quo modo implebatur, qui vt omnia impleret deſcendit?
Per quem autem ſenſum dixit Eſaias, quòd patrem neſciebat puer Eſa.8
26 aut matrem? Scriptum eſt enim, Priuſquam ſciat puer vocare pa
trem aut matrem, accipiet ſpolia Samariæ. Sapientiam enim dei
futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia ꝑ
humanam vtique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat.
Sed verendum eſt, inquam, ne ſi duos principales ſenſus, aut gemi
nam ſapientiam Chriſto tribuamus, Chriſtum diuidamus. Nun-
quid cum & diuinitatem eius & carnem adoramus, Chriſtum di-
uidimus? Nunquid cum in eo imaginem dei crucemque venera-
mur, diuidimus eum? Apoſtolus certe qui de eo dixit, quoniã etſi
crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, viuit tamen ex virtute dei: ipſe 2.Cor.13
dixit quia non diuiſus eſt Chriſtus. Nunquid etiam cum dicimus
quia animam rationalem & intellectus noſtri ſuſceperit capacem,
diuidimus eum? Non enim ipſe deus verbum pro anima rationa-
li & intellectus capaci in carne ſua fuit: ſed animam rationalem & 1.Cor.1
intellectus noſtri capacem, & ipſam humanam & eiuſdem ſubſtan
tiæ, cuius noſtrę ſunt animę: & carnem noſtræ ſimilem eiuſdem-
que, cuius caro eſt noſtra, ſubſtantiæ ſuſcipiens, perfectus etiam
homo fuit.

**De intelligentia præmiſſorum verborum.**

HAEC verba Ambroſii pia diligentia inſpicienda ſunt: quæ
ex parte hominis ignorantiam inſtruunt & illuminant, ex parte er-
randi

randi fomitem male intellecta miniſtrant. His etenim euidenter traditur, duos in Chriſto eſſe principales ſenſus, ſiue geminam ſapientiam. Neque ideo vnitas & ſingularitas perſonæ diuiditur: ſed iuxta duas naturas duas habet ſapientias: vnam non creatã, ſed genitam, quæ ipſe eſt: alteram non genitam, ſed creatã, & per gratiã ei collatam. Nam Eſaias de eo proteſtatur, Requieſcit ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus. Spiritus ergo ſapientiæ & intellectus, ideſt, ſapientia & intelligentia per ſpiritum ſanctum gratis data, Chriſtus erat ſapiens ſecundum animam. Secundum Deum vero ſapiens erat ſapientia æterna, quæ deus eſt. Et ſicut inquantũ eſt deus, bonus eſt bonitate naturali, quæ ipſe eſt, & iuſtus iuſtitia naturali, quæ ipſe eſt: ita ſapiens ſapientia naturali, quæ ipſe eſt. Anima vero eius ſicut bona eſt & iuſta bonitate vel iuſtitia gratis data, quę ipſe vel ipſa non eſt: ita eſt ſapiens ſapientia gratis data, quæ ipſa non eſt. Et licet gemina in Chriſto ſit ſapientia, vna tamen eademque perſona eſt: quæ inquantum deus eſt, & inquantum natura diuina eſt, ſapiens eſt ſapientia ingenita, ſcilicet ſapientia æterna, quę eſt pater: & ſapientia, quę non eſt ingenita, quæ communis eſt tribus perſonis, non tamen gemina ſapientia: qa nõ eſt alia & alia ſapientia ſapientiæ ingenita, quæ tantum pater eſt: & ſapientia, q̃ cõiter pater eſt & filius & ſpiritus ſanctus. Inquantum vero eadem perſona eſt homo, ideſt, ſecundum hominem acceptum, vel inquantum eſt ſubſiſtens ex anima & carne, ſapiens eſt ſapientia gratuita. Sapiens ergo eſt humano ſenſu & diuino.

De gemina Chriſti ſapientia genita. ſ. & creata.

Eſa. 11

**Quomodo intelligendum ſit illud, Senſus proficiebat humanus.**

SED ex qua cauſa illius dicti intelligentia, ſcilicet, Senſus proficiebat humanus, aſſumenda eſt? Aperte enim videtur Ambr. innuere, quõd ſecundum humanum ſenſum Chriſtus profecerit, & quõd infantia eius expers cognitionis fuerit, & patrem & matrem ignorauerit: quod nec eccleſia recipit, nec præmiſſæ auctoritates patiuntur ſic intelligi. Sed ita ſane poteſt accipi, vt quãtum ad viſum hominum, & ſui ſenſus oſtenſionem Chriſtus profeciſſe dicatur. Proficiebat ergo humanus ſenſus in eo ſecundum oſtenſionẽ, & aliorum hominum opinionem. Ita etiam patrem & matrẽ dicitur ignoraſſe in infantia: quia ita ſe habebat & gerebat, acſi agnitionis expers eſſet.

Quomodo

Quomodo verbi ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad plenitudinem grãæ, & ſapientiæ ſimul.

# DISTINCTIO XIII.

## Præterea ſciendum eſt Chriſtũ ſecundum hominem.

Expoſi. SVPRA egit Magr̃ de humana natura aſſũpta a Chriſto quantũ ad conditionem naturæ. In hac vero parte agit de eadẽ quantum ad plenitudinem gratiæ, & ſapientiæ.

Diuiſio Diuiditur autem pars iſta in duas. In quarũ prima agit de plenitudine gratiæ, & ſapientiæ ſimul. In ſecunda vero ſpiritualiter de plenitudine ſcientiæ. j. diſt. 14. Hic quæri opus eſt, cum anima Chriſti &c. Prima pars in duas diuidit̃. In quarum prima determinat veritatem. In ſecunda remouet dubitationem ſiue diſſoluit obiectionem, quæ videtur veritati determinatæ contraria, ibi. Huic autẽ ſentẽtiæ videtur obuiare &c. Prima pars indiuiſa poteſt remanere ob breuitatem. Sed ſecũda pars poteſt diuidi in tres partes. In quarum prima Magiſter diſſoluit, & explanat auctoritatem euãgelij, quæ contraria videtur ꝓdeterminatę veritati. In ſecunda vero opponit cõtra ſuam ſuam ſolutionem, & expoſitionem per auctoritatem Ambroſ. ibi. Alibi tamen ſcriptum reperitur &c. In tertia vero, & vltima determinat qualiter prædicta Ambr̃. verba ſane, & pie poſſunt intelligi, ibi. Hæc aũt verba Ambr. &c. Subdiuiſiones autem partium ſatis poſſunt trahi ex litera &c.

## Ille eſt caput in quo ſunt omnes ſenſus, in ſanctis vero quaſi ſolus tactus.

Dub. 1 Cõtra Orig. ſuper Leuiticum diſtinguit quinq; ſenſus ſpũales correſpõdentes quinque corporalibus. Et ibidẽ dicit, quòd omnes illi ſenſus ſunt in viris ſanctis, & ſpũalibus ergo male dicit, ꝙ in ſanctis eſt ſolꝰ tactꝰ. Itẽ. In ſpiritualibus tactus eſt ſenſus nobilior, & perfectior, pro eo quòd magis iungit de proximo ei, in quo eſt ſumma nobilitas, vtpote deo: ergo videtur quòd multo magis quàm tactꝰ deberent alij ſenſus in viris ſanctis reperiri: eſt ergo queſtio quid Auguſt. hic vocet quinque ſenſus ſpirituales. Et iuxta hoc q̃d ſint ſenſus ſpũales, & qualiter diſtinguantur. Reſp. Dicendum, quòd ſenſus nominat vſum Reſpon. 1 alicuius potentię exiſtentis in re viuente, & a re viuente ſecundum naturam. Per hunc etiam modũ in ſpiritualibus ſenſus dicit vſum donorũ gratuitorum, quę quidem dona ſunt in eo vitalia, quo ſunt gratuita. Põt ergo ſenſus accipi large ꝓ quocũque vſu grãæ perfecto, & euidenti. Et ſic accipit Aug. in litera cum dicit, quòd in Chriſto fuerunt omnes ſenſus, in alijs vero ſolus tactus. Quia Chriſtus habuit dona gratiarum quantũ ad habitus, & eorũ vſus in omnimoda plenitudine numeroſitatis, & perfectionis. Alij vero habent quantũ ſufficit ad vſum vitæ ſpiritualis. Et quia tactus eſt ſenſus maxime neceſſarius vitę: ideo dicit, quòd in alijs ſanctis eſt ſolus tactus. Vnde ſicut animal perfectũ excedit animalia imperfecta in nobilitate vitę, & integritate ſenſuum, ſic Chriſtus in gratię plenitudine excellẽtiam habet reſpectu omnium ſanctorum. Alio modo ſenſus poteſt dici ſtricte: & ſic ſenſus ſpiritualis dicit̃ vſus gratiæ interior reſpectu ipſius dei ſecundum proportionem ad quinque ſenſus. Et ſic accipit Orige. & Bern. qui diſtinguunt quinque ſenſus interiores, quorũ numerum facile eſt aſſignare. Quilibet enim illorũ ſenſuũ (ſicut vult Ber.) radicem habet in intellectu, & affectu, pro eo quòd cognitionẽ experimentalem dicunt. Sed quidam ſe magis tenent ex parte intellectus, vt viſus, & auditus: quidam ex parte affectus, vt odoratus, guſtꝰ, & tactꝰ. Et ſufficientia patet ſic: quia ex parte intellectus cõtingit dupliciter circa cognitionem alicuius exerceri. Aut ꝓprio intuitu: & ſic eſt viſus. Aut aliena excitatione, ſiue inſtructiõe; & ſic

eſt c

eſt auditus. Circa affectionem vero triplicem contingit reperire ſtatum. Aut in remotione: & ſic odoratus. Aut in approximatione: & ſic guſtus. Aut in vnione: & ſic tactus, qui eſt ꝑfectior inter oẽs ſenſus & ſpiritualior propter hoc, quòd maxime vnitur ei, qui eſt ſummus ſpiritus: propter quòd dicitur .j. Cor. vj. qui adhæret deo, vnus ſpiritus eſt. Ex his patet litera, & reſponſio ad quæſita. Aliter enim Auguſt. accipit ſenſus, quàm Orige. & Bern. Patet etiam illud, ꝙ vltimo quęrebatur.

## Quibus datus eſt ſpiritus ad menſuram.

Innuit Magiſter quòd ſanctis datᵉ deus ſpiritum ad menſuram. Cõtra:
Dub. 2 Iac. j. Qui dat omnibus affluenter &c. glo. Omnia dat omnibus non in menſura: ergo &c. Item. Eadem largitate, & liberalitate dat gratiam mẽbris, qua dat grãm capiti: ſed primũ fecit largitate immenſa: ergo & ſm.
Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd cum dicitur deus dare ſpiritum non ad menſurã, ſiue non in menſura, hoc dupliciter põt intelligi, vel quia ſit priuatio menſuræ reſpectu donĩ dati: & ſic accipit Auguſt. cum dicit, quòd ſanctis non conuenit illud quod dicitur de Chriſto, quod datᵘ ſit ei ſpiritus non ad menſuram. Alio modo poteſt intelligi priuatio menſuræ reſpectu largitatis ipſius impartientis: & ſic intelligit illa glo. prędicta. q̃n intendit dicere, quòd gratia collata vnicuique ſit ſine menſura, cum dicit Apoſtolus. Vnicuique ſicut menſus eſt deus ſecundum menſuram fidei: ſed hic vult dicere, quòd illa gratia confertur ex liberalitate immenſa, cuius ſignum eſt quòd omnibus dat affluenter, & non improperat. Et ſic patet reſpoſio ad obiecta. Poſſet etiam dici, quòd Auguſt intelligit reſpectu ſingularis perſonæ: ſed prædicta glo. reſpectu totius eccleſię: & ideo non eſt controuerſia; quoniã in eccleſia eſt plenitudo numeroſitatis, quę excedit menſuram cuiuslibet ſancti, ſicut dictum eſt ſupra.

## Acceperunt autem de illius plenitudine non ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum ſimilitudinem.

Contra. Videt̃ falſum dicere: quoniam ſecũdum hoc poſſet dici, quòd Dub. 3
accipimus de plenitudine gratiæ Petri ſecundum ſimilitudinem: habuimus. n. gratiam ſimilem ei. Itẽ. Huic expoſitioni videtur litera ſequens cõtradicere, cum additur: Lex ꝑ Moyſen data eſt: gratia, & veritas ꝑ Ieſum Chriſtum facta eſt: ſed Moyſes illam eandem legem cõmunicauit aliis, quã ſuſcepit ergo Chriſtus eãdem grãm. Item. Nos participamᵘ carni, & ſanguini eius per veritatem, & ſubſtantiam: ergo pari ratione, & grãæ. Aut ſi non quæritur, quare non: Reſp. Reſpon. 3
Dicendum, quòd cum dicitur aliqs accipere de aliquo (de) põt importare habitudinem partis ad totum, ſicut cum aliquis dicitur accipere de vino, quod eſt in dolio. Vel poteſt importare habitũ principiati ad principium, ſicut ſi aliquis accendat candelã ad ignẽ alterius candelæ, dicitur accepiſſe de lumine alterius cãdelæ. In vtraque autem harũ comparationum, hæc ꝓpoſitio (de) importat aliquam vnitatem, & conuenientiam: ſed in prima notat cõuenientiam in ſubſtantia, & natura. In ſecunda vero notat conuenientiam in cõformitate quadam, quæ attenditur ſecundum aliquid cõmune. Quoniam ergo gratia Chriſti non fuit transfuſa in nos per deciſionẽ partis a parte, ſed efficaciam habuit, vt deus nobis conſimilem gratiã daret merito gratiæ Chriſti: hinc eſt quòd Magiſter dicit nos accepiſſe de Chriſti gratia, non quantum ad eſſentiam, ſed quantum ad ſimilitudinis cõuenientiam, nolens per hoc excludere redũdantiam, & influentiam gratiæ capitis, ſed volens auferre diuiſionem, & transmutationem gratiæ ab vno ſubiecto in aliud, ne falſe intelligatur illud verbum euangelicum. Nec eſt ſimile de lege, & corpore Chriſti, reſpectu gratię: quia tã lex, quàm Chriſti corpus

ſti corpus poteſt transferri de manu in manum, non ſic gratia de ſubiecto in ſubiectum. Ex hoc patet totum.

Sane dici poteſt ipſum ſecundũ hominem, &c.

Dub. 4. Obiicitur: quia ſuper illud Luc. 4.
4 Hodie impleta eſt ſcriptura, dicit gl. Præ omnibus ſanctis vnctus eſt vnctione ſpũali, qñ deſcendit ſuper eũ ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ: ſed hoc fuit qñ iam erat triginta annis: ergo non ab ipſa conceptione. Item. Si ab ipſa conceptione habuit plenitudinem: fruſtra ergo deſcẽdit ſuper eum ſpiritus ſanctus dum baptizatur a Iohanne, ſicut dr̃ Luc. 3.
Reſpon. & Matth. 3. Reſp. Dicendum, ꝙ eſt loqui de plenitudine ſm excellentiam, & ſm apparentiam, & ſm redundãtiam. Dico ergo, ꝙ in Chriſto ab inſtanti conceptionis fuit plenitudo ſm excellẽtiam: quia omnem habuit gratiæ perfectionem. Secundum aũt apparentiam fuit in deſcenſu columbæ, vbi teſtimonium habuit de ſupernis, quòd ipſe eſſet vnigenitus filius dei: & tunc apparuit, ꝙ omni gratia plenus fuit, cum ſpũs ſctũs in colũbæ ſpecie ſuper eũ requieuit. Vnde in tẽporibus retroactis p opera exteriora apparebat proficere: ſed tunc apparuit omni bono repletus eſſe. Secundum redundantiam fuit ex tunc, & deinceps: quia ex tunc aliquos ſancti ficauit, & verba vitæ diſſeminauit, & noſtræ poſtmodũ reparationis miniſteriũ cõſummauit; & ſic patet quòd non eſt controuerſia, qm̃ illa gloſa intelligitur quantũ ad redundantiã, vel apparentiã, non ſic litera pñs.

Proficiebat ergo humanus ſenſus in eo ſecundum oſtenſioné, & aliorum hominũ opinioné.

7 Contra. Videtur inſufficienter dicere, quia ita poſſit dici de ſenſu dei, ꝙ ꝓficiebat ſm oñſionem. Item. Nõ videtur iſta expoſitio ſufficere ad intellectum Ambro. quia vult ꝓbare duas naturas, & duos ſenſus in Chriſto, p hoc ꝙ Chriſtus ꝓficiebat. Si ergo veritas naturæ non ꝓbatur niſi per veritaté ꝓfectionis, vno videt velle intelligere Amb. ꝙ Chr̃s ꝓfecerit veraci ꝓfectu. Reſp. Dicendũ, ꝙ abſq; dubio Magr̃ veritatem dicit, ſed aliquid plus voluit dicere Ambr. non tñ tm̃ voluit dicere quantũ verba ſonare videnẽ. Videt. n. in his verbis ſenſiſſe, ꝙ Chr̃s ſm humanã naturã habuit ignorantiã, q̃ expulſa fuit p ſciam acquiſitam: pp qd ſciendũ, ꝙ nõ vult illud dicere, ſed hoc vult dicere, ꝙ ſẽſus exterior ꝓfecerit veraciter quantum ad cognitionem experientiæ, vñ ſi dicat illũ puerum ignoraſſe, nõ eſt aliud dicere, q̃ non expertũ eſſe, & p hoc ſatis ꝓbat veritas humanæ naturæ, quia talis experientia competit ei ſm naturã aſſumptam. Sed hæc melius erunt manifeſtanda, cum agetur de Chr̃i ſciã, quod fiet in diſ. ꝓxima. Reſpon.

Artic. 1. AD intelligentiã huius partis incidit hic quæſ. de gr̃a Chr̃i: qm̃ in ſra q̃ reĩ de ſciã: & cum in præcedentibus habitum ſit de gr̃a vnionis, reſtant hic duo quærenda. Primum eſt de gratia Chriſti, vt ſingularis perſonæ. Scd̃m eſt de gr̃a, ſm quã eſt caput eccleſiæ. Circa primũ tria principaliter ſunt quęrenda. Primum eſt, vtrum gratia ſingularis pſonæ in Chriſto ſit creata. Scd̃o, dato, ꝙ ſit creata, vtrum ſit finita, & menſurata. Tertio, dato, ꝙ ſit finita, quæritur, vtrũ ſit gratia plena.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Gratia quæ fuit in Chriſto fuit gratia creata, animam ipſius deo aſſimilans, & ipſam reddẽs ad vnionem idoneã atque ad meritum perfectam.

Fundamenta. VTRVM in Chriſto gratia ſingularis perſonæ ſit gratia creata, vel increata. Et ꝙ ſit creata videtur. In nullo incipit habitare ſpũs ſanctus niſi per aliquem effectum gratiæ, qui de nouo datur animæ: ſed in anima Chriſti habitauit ſpiritus ſanctus, & hoc nõ ſemper, ſed ex tempore; ergo anima Chriſti habuit in ſe effectum gratiæ,

per quem:ſiue ſm quem dr̃ ſpũs ſctũs inhabitare:ſed illud donum dr̃ gratia ſingularis perſonæ, & eſt donum creatum:ergo &c. Item. Nulla anima placet deo, niſi deo conformetur, & aſſimiletur per gratiam informantē ipſam, & efficientem deiformem: ſed gratia animam informans, & deo cõformans non poteſt eſſe niſi gratia creata; ergo nulla anima deo placet, niſi gratiam creatã in ſe habeat. Sed anima Chriſti deo placuit per gratiã illam, quam dicimus gratiam ſingularis perſonæ: ergo &c. Item. Meritum dicit ordinationem ad aliquod maiꝰ ꝑ aliquod, quod reddit deo acceptũ: ſed quod reddit acceptum, non poteſt eſſe ſine gratia: quod vero ordinatur ad maius, nõ poteſt eſſe niſi creatum: ergo meritum non eſt niſi per donum gr̃æ creatæ. Sed meritum fuit in Chriſto: ergo habuit gratiam creatam per quam meruit, & illa eſt gratia ſingularis perſonę: ergo &c. Item. Chriſtus habuit duas voluntates (ſicut inferius patebit) .ſ. creatam, & increatam: & conſtat ꝙ vtraque fuit ꝑfecta. Sed perfectio voluntatis creatæ eſt per gratiam creatam, quæ inquã dr̃ gratia ſingularis perſonæ: ergo in Chriſto non tm̃ gratiam increatam, ſed etiam creatam, neceſſe eſt ponere.

Ad opp. Sed contra. Gratia creata non eſt niſi in ſubſtantia creata: ergo cum gratia ſingularis perſonę ſit creata, non eſt, vel poteſt eſſe niſi in perſona creata: ſed perſona Chriſti nõ eſt creata, ſed increata: ergo in Chriſto non eſt reperire gratiam creatam, quæ inquam ſit gratia ſingularis perſonæ. Item. Quia Chriſtus eſt filius naturalis, nõ poteſt eſſe filius per gratiã adoptionis ex parte naturæ aſſumptæ: ergo cum Chriſtus ſit a patre dilectus, vt perſona coæterna, videtur quòd nulla ſit ponenda in eo gratia creata, ꝑ quam fiat acceptus vt ſingularis perſona. Item. AD hoc datur nobis gratia ſingularis perſonæ, vt per illam efficiamur deo ſimiles: ſed ille non tantũ eſt deo ſimilis, imo etiam deus: ergo videtur, quòd non egeat dono creatæ gratiæ. Item. Verbum increatum vnitum animæ Chriſti, & eius potentijs, poteſt eas efficaciſſime regere, & ad bona perficienda eleuare: ſed non oportet fieri per plura, quod ſufficienter, & perfecte poteſt fieri ꝑ pauciora: videtur ergo quòd in Chriſto non ſit ponenda gratia creata.

8 RESP. Dicendum, quòd abſque dubio in Chriſto eſt ponere donum gratiæ, quæ quidem gratia dicitur gratia ſingularis perſonæ: & hæc quidem donum eſt creatum. Et ratio huius eſt: quia tale donum gratiæ animam deo aſſimilat, & ad bonas operationes, & meritorias exercendas habilitat. Quoniã ergo anima Chriſti fuit deiformis, & ad bene operandum habilis, alioquin nõ fuiſſet idonea ad vnionem, nec ad meriti perfectionem: ideo neceſſe fuit in Chriſti anima reperiri donum talis gratiæ, & ex eadem cauſa neceſſe fuit ipſum eſſe creatum, vt animam poſſet informare, tanquam perfectiſſimum ſuum perfectibile, quod informare habet, & vt potentias poſſet habilitare, ſicut qualitas ſuum ſubiectum habet qualificare. Et ideo ſunt concedendę rationes hoc oſtendentes. Cõcordat S. Thom. 3 par. quę. 7. art. 1.

9 AD illud autẽ quod primo obiicitur, quòd gratia ſingularis perſonę creata eſt in perſona creata. Dicendũ quòd gratia ſingularis perſonæ non dicitur quòd ſit in vna perſona ſm rationem perſonalitatis inquantum perſona, ſed quia ineſt ei ratione alicuius partis: ita tamen quòd gratia ſic dicta reſpicit illius perſonæ merita propria. Quamuis autem in Chriſto ſit perſonalitas increata: tamen illa perſona habet naturam creatam, animam videlicet, & carnẽ: & nihil impedit, quin gratia creata poſſit eſſe in Chriſto ſecundum eius animam, quæ creata eſt, & quæ eſt eius pars ratione humanæ naturæ. Ipſe autem obiicit, ac ſi talis gratia eſſet in perſona non ratione alicuius partis, ſed ratione perſonalitatis.

10 AD illud quod obiicitur, quod filiatio adoptionis non poteſt ſtare cum filiatione per naturam, &c. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia filiatio eſt proprietas, quæ reſpicit ipſam perſonam: & it rũ adoptio importat aliquã extraneitatem,

tem,& imperfectionem:& ſic non eſt
de gratia ſingularis perſonæ, quæ re
ſpicit ipſam animam : & non imper-
fectionem,& extraneitatem, ſed ma-
gis completionem, & deiformitatem
importat:& propterea nullam omni
no habet oppoſitionem ad illam æ-
ternam acceptationem,ſicut adoptio
reſpectu filiationis nauturalis: & ideo
11 non eſt ſimile. AD illud quod obiici
tur,quòd cum Chriſtus ſit deus,non
indiget deo aſſimilari. Dicendum,ꝙ
ille non eſſet deus,niſi corpus eius,&
anima aſſumeretur a verbo: nec ani-
ma eſſet idonea,vt aſſumeretur a ver
bo,niſi eſſet deiformis,& deo aſſimi-
lata perfectè per gratiam:& ideo hoc
quòd ille homo ē deus,deiformitatē
gratiæ,& gloriæ non excludit , quin
potius præſupponit. Et ſi tu obiicias
de carne,ad quam nō requiritur gra
tuita diſpoſitio ad hoc quòd vniatur
verbo,ad hoc fuit ſupra reſponſum :
quoniam caro habuit congruentiam
ad vnionem ex ordine ſui ad animā.
Ideo non oportet,quòd diſpoſitionis
congruentia reperiatur primo in car
ne,ſed ſufficit quòd ſit ex parte ani-
12 mæ. AD illud quod obiicitur de ver
bo vnito,quòd poteſt regere. Dicen-
dum,quòd verum eſt quantum eſt ex
parte ipſius verbi vniti , ſed defectus
eſt ex parte liberi arbitrij,quod indi
get debita diſpoſitione,ad hoc,quòd
regimini ipſius verbi ſe valeat con-
formare : indiget etiam diſpoſitione
debita , vt poſſit ipſi verbo vniri in
vna perſona . Vnde abſque dubio dei
formior eſt illa anima per abundan-
tiam gratiæ ſibi datam,quàm ſit alia
creatura,ad hoc quòd ad vnionem
ſit idonea. Ad hæc autem intelligen
da valent illa, quæ determinata ſunt
in primo libro de charitate , &
in ſecundo , de gratia , vbi
oſtenſum eſt quæ neceſ-
ſitas,vel vtilitas eſt
ponere gratiam
creatam.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Gratia quæ fuit in Chriſto, in
ſeipſa conſiderata abſolute,fuit
finita:quod ſi in comparatione
ad gratias aliorum conſidera-
tur,propter coniunctionem cū
verbo poteſt dici infinita.

VTRVM in Chriſto
ſit gratia finita,velim Ad opp.
menſa. Et ꝙ in Chri-
ſto fuerit gratia ſine
menſura , videtur ſic.
Iohan.3.Non ad menſuram dat deꝰ
ſpiritum.Et Aug.dicit, quòd illi ho-
mini datus eſt ſpiritus non ad menſu
ram:ſed quod caret menſura eſt im-
menſum,& infinitum: ergo &c. Itē.
Magiſter in litera . Sane dici poteſt
ipſum tantam gratiæ accepiſſe pleni-
tudinem,vt ei conferre deus plenius
nō potuerit,ſed cū finito poteſt deus
aliquid maius facere:ergo videtur,ꝙ
ille acceperit gratiam infinitam . Itē.
Tanta eſt gratia, quantum eſt meritū
procedens ex ipſa:ſed meritum Chri
ſti fuit infinitum,quia nullatenus po
teſt exhauriri , & ſuffeciſſet infinitis
millibus hominum, ſicut dicit Anſe.
ergo gratia,per quam meruit,videtur
habere immenſitatem. Item. Finitum
non excedet aliud finitum in infini-
tum in eodem genere . Si ergo gratia
Chriſti eſt finita: ergo proportionali
ter excedit gratias aliorū hominum:
ergo ſi alij homines poſſent continue
proficere,videtur quòd Chriſto poſ-
ſent adæquari per gratiam, & ipſum
excedere. Quod ſi nullus vnquam ad
eius perfectionem poteſt attingere
quantūcumque proficiat , videtur ꝙ
eius gratia ſit immenſa. Item. Tan-
ta eſt gratia diſponens , quantum eſt
illud ad quod diſponit ſecundum re
ctam habitudinem, & proportionē :
ſed gratia illius hominis diſpoſuit
ipſum ad hoc quòd eſſet deus,gratiæ
aliorum hominum diſponūt ad hoc
quòd fruantur deo. Si ergo eſſe deum
eſt bonum infinitum,& maius in infi
nitum eſſe deum,quàm habere deum,

videtur ꝙ gratia illius hominis ſit infinita in ſe, & ꝙ omnes gratias in infinitum excedat. Item. Anima Chriſti aut poteſt ampliorem gratiam deſiderare, aut non. Si poteſt deſiderare ampliorem gratiam: ergo videtur ꝙ non ſit perfecta, cum ei poſſit fieri additio. Si non poteſt: cum ergo omni finito poteſt aliquid maius deſiderari, videtur quòd eius gratia ſit immenſa. Sed contra. Omne creatum habet certum pondus, numerum, & menſuram, ſm illud quod dicit Sap. 11. ſed gratia illius hominis .ſ. Chriſti eſt creata: ergo &c. Item. Quãuis gratia non ſemper reſpondeat naturalibus per æqualitatem, reſpondet tamen ſm debitam proportionẽ, vbi non eſt defectus a parte ſuſcipientis: ſed naturalia Chriſti non ſunt infinita, nec excedunt in infinitum naturalia cuiuslibet hominis, ergo nec gratuita. Item. Infinitas in creatura tollit bonum, & perfectionem, quia qđ eſt infinitum caret fine & termino: ergo bonitate, & complemento. Sed gr̃a Chriſti hæc duo ꝑcipue habuit: ergo vr̃ ꝙ cõditio finitatis ꝑcipue cõpetat. Item. Infinito nihil maius: ergo ſi gratia Chriſti ſm ꝙ homo eſſet infinita: ergo gratia increata non eſſet maior illa: ergo creator, & creatura æquarentur in nobilitate, & excellentia: quòd ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat, &c.

Fundamenta.

13 RESP. Dicendum, ꝙ aliquid mẽſura carere, ſiue immenſum eſſe, dupliciter eſt, vel abſolute in ſe, vel in cõparatione. Si ergo loquamur đ gr̃a Chriſto collata, ſm ꝙ eſt ſingularis perſona in ſe, ſic cũ dicat donũ creatum, neceſſario finitum eſt, & menſuratum. Finitas .n. & menſuratio circa creaturam potius dicunt complementum, q̃ imperfectionem. Si autem loquamur de comparatione ad gratias aliorum hominum, ſic improportionabiliter excedit ratione vnionis ad perſonam verbi, ad quã vnionem gratia illa diſpoſuit animã Chriſti. Gratia enim illa propter coniunctionem ſummam cum verbo æterno habet excedere in infinitum, & incommenſurabiliter gratias aliorũ hominum tripliciter, ſcilicet quantũ ad virtutum habitus, & quantum ad vſus, & quantum ad effectus. Quantum ad habitus: nunquam enim aliqua creatura poteſt tantum proficere quòd tam nobilis, & perfecti habitus ſit capax, ſicut anima coniuncta deo in vnitate perſonæ. Quantum ad vſus virtutum, quia omnes virtutes in Chriſto habuerunt vſus ſuos; qui ſpectant ad perfectionem: & propterea dicuntur fuiſſe in eo omnes ſenſus, quia vſum habuit completũ omnium donorum excellentiori modo, q̃ vnquam adhuc pertingi poſſit ab aliquo. Quantum ad effectum ſimiliter improportionabiliter excedit gratia Chriſti: quia propter hoc quòd ille homo erat dei filius, meritum illius penſatur ſecundum dignitatem illius perſonæ, a qua exit opus: & propterea meritum paſſionis ſuæ in infinitum excedit merita paſſionum noſtrarum: & ob hoc quòd deus erat, mors eius pẽſata fuit a deo quãtus erat ille, qui moriebatur. Et ideo quantum ad ſufficientiam ſi infinita milia hominum eſſent reatu originalis aſtricta, per illius paſſionis effectũ potuiſſent eſſe liberata. Concedendũ eſt ergo, quòd gratia Chriſti ſecundum quòd homo eſt finita, & menſurata: quia creata eſt in numero, pondere, & mẽſura. Et concedendæ ſunt rationes ad partem iſtam.

Hęc cõfirmat S. Th. 3. par. q. 7. art. 2. & q. de men. q. 29. ar. 3.

AD illud autem quod obiicitur primo, quòd datus eſt Chriſto ſpiritus non ad menſuram. 14 Dicendum, ꝙ ſi intelligatur de datione æterna, vel de datione per idiomatum communicationem, tunc priuatur ibi menſura ſimpliciter. Si autem per ſpiritum datum intelligamus ipſam donationem donorum ſpiritus ſancti, ſic nõ priuatur ibi menſura ſimpliciter, ſed commenſuratio reſpectu noſtri, quibus datur ſpiritus ſanctus ad vſus aliquorum donorum determinate ſecũdum ſpiritus diſtributionem, quemadmodum dicitur 1. Corint. 12. Alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, &c. Sed Chriſto data ſunt omnia illa dona ſine arctatione aliqua. Et pro tanto dicitur ei

datus

15 datus ſpiritus ſine menſura. AD illud quod obiicitur, quòd deus non potuit dare plenius. Dicendum, quòd deum non poſſe aliquid plenius, vel maius dare, vel facere, hoc poteſt intelligi triplici ex cauſa. Quoniã aut eſt ratio ex parte dei operantis: aut ex parte producti: aut certe propter limitationem ſuſcipientis. Cum ergo dicitur, ꝙ non potuit plenius conferre, hoc non eſt intelligendum propter immenſitatem rei collatæ, vel finitatem diuinæ potentiæ, ſed propter limitationem potentiæ ſuſceptiuæ, quia cum ſit creata, eſt capacitatis finitæ, & non poteſt niſi finitum ſuſcipere. Et ſi tu obiicias, quòd potuit dare capacitatem maiorem. Dicendum, quòd neceſſe eſt, quòd creatura eo ipſo quòd creatura eſt, habeat capacitatem finitam: & rurſusqu, ia creatura eſt in tali ſpecie, vel genere, limitationem habet vltra quam genus illud, vel ſpecies ſe non poteſt extendere: & ſic in propoſito intelligendum

16 eſt. AD illud quod obiicitur, quòd meritum Chriſti eſt infinitum. Dicendum, quòd infinitas meriti conſurgit ex vnione illius animæ ad perſonam diuinam, ob quam vnionem non tantum homo, ſed etiam deus mereri dicitur, propter quod meritum illud eſt in infinitum non ratione gratiæ creatæ in ſe, ſed ratione infinitæ dignitatis perſonæ. Vnde & hoc vult Anſelmus dicere cum dicit, quòd oportuerit illum qui ſatisfacere poſſet eſſe deum, & hominem. AD

17 illud quod obiicitur, quòd finitum non excedit aliud finitum niſi finite. Dicendum, quòd illud habet veritatem, quando omnino ſunt eiuſdem generis proximi: nam ſi non ſunt eiuſdem generis proximi, falſitatem habet, ſicut patet quòd linea in infinitum excedit punctum, & ſuperficies lineam. Gratia autem Chriſti non tantum diſponit ad fruitionem ſecundum quòd aliæ gratiæ, verumetiam ad vnionem. Et hinc eſt quòd cum vniri cum deitate ſit nouus, & ſingularis modus diuinæ exiſtentiæ, & habitationis in creatura, quantũ ad hoc poteſt attendi exceſſus, ſiue menſura. AD illud quod obiicitur, 18 quòd tanta eſt gratia, quantum eſt illud, ad quod diſponit. Dicendum, quòd illud habere poteſt veritatem ſi diſponat per modum neceſſitatis, ſiue condignationis, ſicut meritum ad præmium; ſed gratia ſingularis per ſonæ diſponit ad vnionem diſpoſitione congruitatis. Illa enim vnio non tantum gratuita fuit, ſed inter omnes gratias (vt dicit Auguſtin⁹) potiſſime tenuit rationem gratiæ, ſicut habitum eſt ſupra diſtinctione quarta, quia nulla merita ſufficientia potuerunt eum præuenire: propter hoc non oportet, quòd ſi eſſe deum ſit bonum infinitũ ſimpliciter, quòd gratia ad hoc præparans ſit infinita.

Poſſet etiam & aliter dici, quòd eſſe 19 deum dupliciter dicitur de aliquo, aut prædicatione per eſſentiam, aut per vnionem. Si prædicatione per eſſentiam, tunc infinitum prædicat bonum in rectitudine. Si per vnionem, tunc prædicat infinitum bonum nõ circa illud de quo prædicatur, ſed circa illud quod prædicatur. Vnde cum dicitur, Iſte homo eſt deus: vel, Iſte homo eſt bonum infinitum, idem eſt ac ſi diceretur, iſte homo eſt vnitus deo immenſo in vnitatem perſonæ, & tamen homo remanet in ſua finitate, & deus in ſua immenſitate: quamuis enim humana natura exaltetur, non tamen deſinit eſſe creatura. AD 20 illud quod quæritur, vtrum anima Chriſti poſſit ampliorem gratiam appetere. Dicendum, quod non, quia adeo deo per illam gratiam vnitus eſt, vt omnis eius appetitus ſit in ipſo bono immenſo quietatus, & terminatus quietatione perfecta. Quod ergo obijcit quòd omni finito poteſt aliquid maius appeti. Dicendũ, quòd verum eſt de finito in ſe, ſed de illo finito quod ordinat, & vnit bono infinito iunctura, & ordinatione perfecta nõ habet veritatem: quia quietare poteſt, & ſtabilire ratione eius a quo, & ad quod. Vnde gratia quamuis ſit vanitas inquantum creatura, habet tamen animam ſtabilire ratione eius boni, a quo procedit, & a quo non ſeparatur, nec recedit: ſic etiam

quietare poteſt ratione eius, cui immediate,& inſeparabiliter coniũgit.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Gratia Chriſti ab inſtanti ſuę conceptionis fuit perfecta, & conſummata, quæ fuit in eo ſecundum plenitudinem ſuperabundantię.**

Fundamenta.

VTRVM gratia ſingularis perſonæ in Chriſto fuerit gratia plena, atque perfecta. Et ꝙ ſic videtur. Eſa. 11. Repleuit eum ſpiritu timoris domini. Dicitur de Chriſto: conſtat, ꝙ ſm humanam naturã, ſed cætera dona gratiæ ſunt æqualia: ergo pari ratione repleuit ipſum ſpiritu amoris, gratiæ: & ſic de alijs. Sed dona talia ſpectãt ad gratiam ſingularis perſonæ; ergo &c. Item. Iohan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre plenum gratiæ,& veritatis. Sed Chriſtus ſecundum diuinam naturã non eſt ſuſceptibilis gratiæ, imo eius principium effectiuum: ergo hoc dicitur ſecundum humanam naturam quód habuerit in ſe gratiam plenã. Item. Capacitas carens plenitudine, caret & perfectione: ergo vbi eſt ponere perfectionem, eſt ponere plenitudinem. Sed in Chriſto ſecundum quòd eſt ſingularis perſona, eſt ponere omnimodam perfectionem virtutis, & gratiæ: ergo & gratiæ plenitudinem. Item. Nullus poteſt alijs gratiam perfecte communicare, & influere ſine defectu, & diminutione, niſi prius in ſe perfectam habeat gratiæ plenitudinem: ſed de Chriſti plenitudine omnes accepimus, & omnes ſi plures eſſent poſſent accipere, nec aliquis defectus interuenit: ergo videtur, quòd Chriſtus in ſe plenitudinem gratiæ habuerit.

Ad opp

Sed contra. Plenitudo gratiæ conſiſtit in omnibus habitibus virtutum: ſed Chriſtus nõ habuit fidem, & ſpẽ ergo Chriſtus non habuit oĩs gratiæ plenitudinem. Item. Status viatoris eſt ordinatus ad proficiendum: ſed Chriſtus fuit in ſtatu viatoris: ergo potuit proficere: ſed qui poteſt proficere in gratia, nondum eſt gratia plenus: ergo videtur, ꝙ Chriſtus in hac vita non habuit plenitudinem gratiæ. Item filius dei ideo naturam humanam aſſumpſit, vt daret nobis exẽplum perueniendi ad patriã: ſed via deueniendi ad gloriam eſt per aſcenſum de virtute in virtutem. Sed qui de virtute in virtutem aſcendit, proficit paulatiue, & non habet gratiæ plenitudinem: ergo &c. Si dicas, quòd Chriſtus videbatur proficere exteriꝰ, ſicut dicit gloſ. & Magiſter; & ideo exemplum dabat. Contra. Aut ergo ſm veritatem proficiebat interius, aut non. Si ſic: ergo non erat plenus gratia. Si nõ: ergo aliter oſtendebat, q̃ res ſe habebat: ergo mendax erat: ſed eſt inconueniens circa ipſam veritatem mẽdacium ponere: ergo &c. Item. Chriſtus multa bona opera faciebat, aut ergo veraciter creſcebat in eo donum gratiæ, aut non. Si non: ergo cum bonitas operum ordinetur ad profectum ſpiritus, fruſtra operabatur. Si proficiebat: ergo a plenitudine deficiebat. Item. Sicut anima Chriſti vnita fuit diuinitati, ita & corpus. Et ſicut ad perfectionẽ vnionis requiritur perfectio gratiæ, ita ad perfectionem naturę perfectio ętatis: ſed Chriſtus ſecundum corpus creſcebat veraciter, & implebatur quotidie, nec habuit a principio plenitudinem naturæ, ſiue ætatis: ergo nec plenitudinem gratiæ. Item. De nulla re poteſt capacitas aliqua impleri, ex cuius aduentu capacitas non minuitur, ſed augetur: ſed gratia adueniens non minuit, ſed auget capacitatem animæ: ergo videtur, quòd nũquam poſſet ipſam implere: ergo nec in Chriſto, nec in alio eſt reperire gratiæ plenitudinem.

RESP. Dicendum, quòd abſq; dubio in Chriſto ſecundum huma- 21
nam naturam ab ipſius conceptionis primordio fuit gratia perfecta, & ordinata

dinata

dinata, & conſummata plenitudo.
Non enim decebat verbum increatū
vniri animæ pfectiſſima vnione, qua
lis eſt vnio in vnitatem perſonæ, q̄n
anima eſſet deiformis, ſecundū quod
erat impoſſibile & ideo non tantum
deiformitatem habuit gratiæ, & glo
riæ, ſed etiam ſuper omem gratiam,
& gloriam. Nec tantum fuit in eo
plenitudo ſufficientię, ſicut in ſan-
ctis, de qua plenitudine dicitur. A-
ctus. 6. Stephanus plenus gratia, &
fortitudine. Nec tantum plenitudo
prærogatiuę ſicut in virgine Maria,
de qua plenitudine dicit' Lu. primo:
Aue gratia plena. Nec tantum pleni
tudo numeroſitatis, & copiæ, ſicut
in tota eccleſia. De qua plenitudine
Eph. 4. Aſcēdit ſuper cælos, vt adim
pleret omnia &c. Sed etiam plenitu-
do ſuperabundantiæ, de qua Ioha. 1
Vidimus gloriam eius &c. Plenum
inquam plenitudine ſuperabundan-
tiæ, propter quod ſubdit ad hoc pro
bandum, Et de plenitudine eius nos
omnes accepimus. Cōcedendæ ſunt
ergo rationes oſtendentes Chriſtum
ab inſtanti conceptionis fuiſſe gratia
plenum, & habuiſſe in ſe plenitudi-
nem gratiæ.
22 AD illud ergo quod primo obij
citur, quòd non habuit fidem, & ſpē.
Dicendum, quòd fides, & ſpes habēt
ſecum iunctam imperfectionem: ha-
bent & nihilominus aliquid pfectio
nis: & ratione eius quòd habent de
imperfectione, plenitudini plus ob-
uiant, quàm ad plenitudinem faciāt,
vnde euacuantur in gloria: ſed ratio
ne eius quod perfectionis eſt in eis (ſi
quid eſt reperiri) habēt eſſe in Chri-
ſto. Et ideo illarum virtutum abſen
tia plus atteſtatur plenitudini, quàm
23 diminutioni. AD illud quod obij-
citur, quòd Chriſtus fuit in ſtatu via
toris. Dicendum, quòd Chriſtus fuit
ſimul in ſtatu viatoris, & comprehē
ſoris ſecundum partem ſuperiorem.
In ſtatu viatoris ſecundum partem
inferiorem, & ſecundum carnem. Et
quoniam gratia ſecundū ſuam eſſen
tiam, & complementum reſpicit par-
tem ſuperiorem, & mentem: hinc eſt
quòd Chriſtus magis habuit gratiā
perfectam, quàm diminutam: q̄a gra
tia magis reſpiciebat ſtatū perfectū.
AD illud quod obijcitur de exem- 24
plo Chriſti. Dicendum, quòd Chri-
ſtus dedit nobis exemplum in operi
bus exterioribus, & in operibus vir-
tutis perfectæ: ſed illa opera in Chri
ſto erāt perfectionem indicantia, in
nobis vero ſunt ad perfectionem per
ducentia. Et quamuis opera ex-
teriora prętenderent eius profe-
ctum; non tamen erat mendax, quia
nullam perfectionem indicabant,
quæ non eſſet in eo. Si vero per ope
ra nō indicabat perfectionem ſuam
ſummam, hoc non erat falſitatem
prætendere: ſed veritatem occulta-
re, quòd quidem licet, & expe- 25
dit propter noſtram vtilitatem. AD
illud quod obijcitur, quòd multa bo
na opera faciebat. Dicendum, quòd
propter illa in gratia non creſcebat:
nec tamen operabatur fruſtra: quia
non propter ſuum incremētum, ſed
propter noſtrum illa faciebat. Vnde
& nos maximum cōmodum repor-
tamus. AD illud quod obijcitur, ꝙ 26
corpus ſuum habuit defectum pleni
tudinis in ætate. Dicendū, quòd non
eſt ſimile: quia defectus ætatis in cor-
pore faciebat ad humiliationem, &
veræ naturæ oſtenſionem, & ſic ad fi
dei confirmationem: ſed defectus gra
tiæ in anima in nullo nobis prodeſ-
ſet, nec deum deceret: & ideo non
eſt ſimile. Præterea alia ratio eſt:
quia diſpoſitio ad vnionem ſe tenet
ex parte animæ; non ex parte car-
nis, ſicut prius oſtenſum eſt: ideo
magis perfectam oportuit eſſe ani-
mam, quàm carnem. AD illud quod 27
obijcitur, quòd gratia ampliat ca-
pacitatem. Dicendum, quòd capa-
citatem ampliari contingit duplici-
ter. Aut ratione poſſibilitatis maio-
ris in ſuſcipiendo, aut ratione virtu-
tis in cooperando. Eadem enim ē po
tentia, quæ gratiam ſuſcipit, & quæ
gratiæ ſuſceptæ cooperatur. Si loqua
mur de ampliatione capacitatis quā
tum ad virtutem cooperandi, ſic ve-
rum eſt quòd gratia adueniēs auget
lib. arb. ſiue voluntatis bonā habili-
tatem & capacitatem. Si vero loqua

mur de poſſibilitate in ſuſcipiẽdo, ſic habet falſitatem: quoniam gratia eſt ſicut actus, & complementum: & quãto plus datur alicui de actualitate, tãto plus recedit a paſſibilitate: vnde & nos dicimus, quòd quæ multum habent de ſpecie cui competit agere, parum habent de materia cui competit pati, & ſuſcipere. Et quoniam in Chriſto ipſo habilitas ad bonum eſt per gratiam pfectam ad complementum producta, hinc eſt quòd eius capacitas eſt impleta, ſicut dicimus, de forma cæli, ꝙ complet appetitum materiæ: quia materia eius non appetit eſſe ſub vlteriori forma: adeo formam ipſam ſtatuit in actualitate cõpleta. Sic in gratia Chriſti ſuo modo intelligendũ eſt: vnde hic ſeducit mala imaginatio: quia non impletur anima dono gratiæ, ſicut locus vacuus impletur corpore, ſed poti⁹ ſicut paſſibilitas materiæ completur actualitate formæ.

Artic. 2 CONſequẽter quæritur de gratia capitis, de qua quæruntur tria. Primo quæritur de ipſa quãtum ad eſſentiam, quid ſit. Secundo quantum ad differentiam, vtrum differat ab alia gratia. Tertio quantum ad influentiam, vtrum redundet in totam eccleſiam.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Gratia capitis quę fuit in Chriſto, dicit aliquam gratiam increatã, & aliquo modo creatã: quia reſpiciendo influxum meriti, dicit quid creatum, quod ſi influxũ efficientiæ reſpiciat quid increatum ſignificat.

Fundamenta. QVID ſit gratia capitis ſecũdũ eſſentiã, vtrum videlicet ſit quid creatum vel increatum. Et quòd ſit quid creatum videtur. Omnis gratia, quæ cepit eſſe in Chriſto, eſt quid creatum. Sed grã capitis cepit eſſe in Chriſto: quia Chriſtus cepit eſſe caput ſecũdum ꝙ dicitur Ephe. 1. Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam: ergo &c. Item. Omnis gratia, quæ eſt in Chriſto ſm quòd homo, eſt gratia creata: ſed gratia capitis ẽ huiuſmodi, ergo &c. Maior patet: minor probatur per hoc ꝙ gratia capitis ineſt Chriſto ſecundũ quòd caput: ſed vnius naturæ ſunt caput, & membra: & Chriſtus eſt caput ſecũdum humanam naturam: ergo &c. Item. Illa eſt gratia capitis, de cuius plenitudine omnes accepimus. Sed de gratia Chriſti creata accepim⁹ gratiam pro gratia: ipſe enim oĩbus meruit, & pro omnibus ſatisfecit: ergo &c. Item. Illa eſt gratia capitis, ſecundum quam attẽditur vniuerſitas ſenſuum: in Chriſto enim ſicut in capite omnes ſenſus reperiuntur. Sed gratia ſecundum quam attẽditur diuerſitas ſenſuum, & ſecundum quam colliguntur in Chriſto, eſt grã creata: ergo &c. Contra. Nihil creatum influit motum, & ſenſum grẽ in mẽbra. Sed gratia capitis eſt, ſm quam eſt influentia motus, & ſenſus in mẽbra Chriſti: ergo gratia capitis non poteſt eſſe quid creatum. Item. Nihil vnum creatum vno numero eſt oĩno incircunſcriptũ: ſed Chriſtus inquãtum eſt caput eſt a quolibet membrorum ſuorum indiuiſus: ergo non poteſt eſſe caput ſecundum aliquid creatum. Si ergo caput eſt ſecundum aliquam gratiam, videtur quod illa gratia ſit increata. Item. Caput eſt mẽbrorum principiũ, & origo: ſed Chriſtus non poteſt eſſe animarum principium niſi ſecũdum diuinam naturam: ergo eſt caput ſecundum illam: ergo ſi caput dicit quid increatum, videtur ſimiliter, quòd gratia capitis quid increatum ſit ſecũdum ſuam eſſentiam. Item. Caput eſt ſimul cum membris, vel antecedit membra: ergo gratia capitis gratiam membrorum vel præcedit, vel concomitatur: ſed gratia Chriſti creata nõ anteceſſit gratiam membrorũ: natura enim humana in Chriſto non prius fuit, ꝙ eſſet in multis ſanctis, ſed longe poſt ergo gratia capitis nõ poteſt eſſe gratia creata. Ad opp.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd caput in 28

In ſpiritualibus trāſumptiue dicitur a capite in corporalibus: omnes autē transferentes ſecūdum aliquam ſimilitudinem transferunt: & ideo caput in ſpiritualibus dicitur ſecundū concomitantiam ad aliquam proprietatem capitis materialis. In capite autē materiali hęc tria reperiuntur: ſcilicet quòd eſt membris conforme, eſt membrorum principiū, eſt etiam influxiuum ſenſus, & motus: & propterea in Chriſto reperiuntur oēs ſenſus perfectiori modo, quàm in alijs membris. Omnes aūt has proprietates ē in Chriſto reperire reſpectu bonorum: & ideo valde rationabiliter ſancta ſcriptura dicit, Chriſtum eſſe caput eccleſiæ. Sed prima proprietas, ſcilicet conformitas competit ei rōne humanæ naturæ. Vnde Aguſt. ſuper Ioha. Vnius naturæ ſunt vitis, & palmes: propter quod cum deus eſſet, cuius naturæ non ſumus, factus eſt hō, vt in illo eſſet vitis humana natura, cuius & nos homines eſſe palmites poſſemus: oīno enim idem eſt de capite, quod de vite intelligendum. Secūda autem proprietas, ſcilicet principiandi competit ratione diuinę naturæ, ſecundum quòd eſt oīum principium. Vnde Colo. 1. Ipſe caput corporis eccleſiæ, qui ē principium &c. Glo. Qui eſt principium ſecundum diuinitatem, id eſt fundator eccleſiæ: quia omnes iuſti, qui ab Abel vſque ad vltimum iuſtum generantur virtute diuinitatis illuminātur. Tertia vero proprietas, ſcilicet influēdi motum, & ſenſum cōpetit ei ratione diuinitatis, & humanitatis. Dupliciter
29 enim conuenit ſenſum, & motū gratiæ influere, aut per modum præparantis, aut per modum impartientis. Si per modum præparantis: ſic eſt ipſius Chriſti ratione humanæ naturę, in qua paſſus eſt propter nos, & patiendo ſatisfecit, & remouit inimicitias, & diſpoſuit ad ſuſcipiēdā gratiam perfectam. Si per modum impartientis, & conferentis, ſic eſt ipſi⁹ Chriſti ratione diuinæ naturæ, quia ſolus deus eſt, qui illuminat pias mētes, ſolus eſt qui baptizat interius, ꝓ eo quòd mens noſtra immediate ab ipſa veritate formatur, ſicut ſæpe dicit Auguſt. & ita influere per modū præparantis eſt Chriſti hominis, per modum impartientis eſt Chriſti dei. Vel per alia verba, & in idem redit, influere per modum merentis: Chriſti hominis, per modum efficientis Chriſti dei. Vel influere quantum ad remiſſionem pœnæ Chriſti hominis, quātum ad remiſſionem culpæ, Chriſti dei: & ſic influentia vno modo reſpicit Chriſtum ſecundum humanam naturam creatam: alio modo ſecundum naturam diuinam increatam. Si ergo gratia capitis dicitur illa gratia, ſecundum quam Chriſtus habet influere motum, & ſenſum in membra: reſtat hoc eſſe ponendum, quòd gratia capitis vno modo nominat gratiam increatam: alio etiā modo nominat non tantum increatam ſed etiam creatam, ſicut oſtendunt rationes ad primam partem: & iō ſunt concedendæ.

AD illud vero quod obijcitur, ꝙ 30
non poteſt eſſe gratia creata, q̄a non poſſet influere, iam patet reſpōſio: q̄a quamuis nō poſſet influere effectiue, & cauſatiuę: poteſt tamē influere meritorie, & diſpoſitiue ſecundum natu-
ram humanam. AD illud quod oppo 31
nitur, quod Chriſtus ſecūdum quòd caput eſt indiuiſus. Dicendum, quòd eſt vnio per vnitatem naturæ, & eſt vnio per fidem, & dilectionem. Dicēdum eſt ergo, quod vnio Chriſti ad corpus eccleſiæ eſt per fidem, & dilectionem. Cum ergo dicitur ꝙ caput eſt indiuiſum a membris. Dicēdum, quòd indiuiſio non priuat diſtantiā localem, ſiue ſeparationem corporū, ſed ſeparationem, & diſconuenientiā mentium, & affectionum. Et ideo ex hoc non ponitur, quòd Chriſtus ſm quòd caput ſit incircunſcriptus: q̄a idem poteſt eſſe in vno loco tantum, & tamen per cognitionem, & amorē in cordibus diuerſorum. Vñ Eph. 4. Habitat Chriſtus per fidem in cor-
dibus noſtris. AD illud quod obij 32
citur, quòd caput ē membrorū principium. Dicendum, quòd caput eſſe principium quantum ad eſſe naturę, hoc eſt de veritate capitis, & expreſ-

ſa pro-

ſa proprietate : nec eſt hanc reperire
in Chriſto ſecundum humanam na-
turam,ſed ſecundũ diuinam, vt præ
dictum eſt ſupra. Poſſet tamen dici
alio modo,Chriſtus eſt caput mẽbro
rum ſuorum quantum ad eſſe gratię
etiam ſecundum humanam naturã:
quia nunquam aliquis fuit gratiam
aſſecutus, niſi haberet Chriſtum in
corde,vt fundamentum quod collo
catur per fidem. Fundamentũ enim
aliud nemo poteſt in membris Chri
ſti ponere præter illud, quod poſitũ
eſt,qđ eſt Chriſtus Ieſus, & ſine hoc
fundamẽto nemo poteſt habere gra
tiam,quia numquam fuit alicui ſal⁹
ſine fide mediatoris. Et hoc eſt quod
dicitur. Colo.1. Qui eſt principium,
glo. Secundum humanitatẽ dici po-
teſt principium eccleſiæ: quia ſuper
fidem humanitatis eius eccleſia fun-
33 data eſt. AD illud quod obijcitur,
quod gratia capitis (vel concomita-
tur,vel præcedit. Dicendum,quòd ſi
cut dictum ẽ de vnione, quòd caput
ſpirituale non oportet vniri materia
liter,& naturaliter, ſed ſpiritualiter
per cognitionem,& amorẽ: ſic etiam
intelligẽdum eſt de antecesſione. Vn
de ad hoc quod Chriſtus ſit caput iu
ſtorum præcedentium, non oportuit
quòd comitaretur re, ſed fide: & ſic
vtique fuit: quia fides Chriſti pręceſ-
ſit in cordibus ſaluãdorum. Et ſic pa
tet,quòd capitis gratia,& ratio ſimi-
liter quantum ad perfectam ſimilitu
dinem reſpicit in Chriſto aliquid in
creatum. Reſpicit etiam aliquid crea
tum,ita quòd ad perfectam rationem
capitis intelligendam neceſſe eſt vtrã
que concurrere.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Gratia ſingularis perſonę,& grã
capitis non dicit diuerſos habi
tus, ſed vnã & eandem gratiã,
in comparatione ad diuerſa.

Ad opp. DE gratia capitis quãtũ
ad differentiam,vtrũ
videlicet ſit alia quàm
gratia ſingularis per-
ſonæ,& grã vnionis.
Et quod ſit alia videtur communiter
ſecundum doctores. In Chriſto cõ-
ſueuit differentia gratię poni,ſcilicet
gratia ſingularis perſonæ, & gratia
vnionis,& gratia capitis. Si ergo di
uiſio eſſe debet per oppoſita vel ſaltẽ
diſparata, videtur quòd iſta differen
tia gratiæ ab alijs ſit diuerſa. Item.
Gratia capitis alijs communicatur,
gratiam vero ſingularis perſonæ,vel
vnionis Chriſtus alijs non cõmuni-
cat:quia reſpicit ipſum ſolum: ergo
ſunt differentes gratiæ. Item. Quod
ſit alia quàm gratia ſingularis perſo
næ videtur:quia eſto quòd humani-
tas ſeparetur a diuinitate: adhuc ta-
men remanet gratia ſingularis perſo
næ:ſed non remanet gratia capitis,
nec gratia vnionis:ergo gratia capi-
tis differt a gratia ſingularis pſonæ.
Itẽ. Quòd ſit alia quàm gratia vnio
nis videtur:quia gratia vnionis non
habuit eſſe,nec efficaciam niſi pleni-
tudine temporũ,gratia capitis a pri-
mordio habuit effectum in ſanctis:
ergo neceſſe eſt eas ab inuicem differ
re. Sed contra. In vnica anima vna Fundamenta.
eſt gratia gratumfaciens,ſicut vna eſt
vita:ergo ſi anima Chriſti eſt vna,aut
gratia capitis non eſt gratumfaciẽs,
aut nõ differt a gratia vnionis,& ſin
gularis perſonę, ſed eſt gratũfaciẽs,
ergo &c. Item. Idem eſt habitus ſciẽ
tiæ, quo quis nouit in ſe, & quo po-
tẽs eſt docere alios vt Magiſter: ergo
pari ratione idem eſt habitus gratię,
quo in ſe perficitur,& deo vnitur, &
quo influit in membra,& eis vnitur:
ſed primus habit⁹ gratiæ dicitur gra
tia ſingularis perſonæ,& vnionis, ſe
cũdus vero dicitur gratia capitis: er
go gratia capitis,& vnionis ſunt vna
gratia cũ gratia ſingularis perſonæ.
Item. Eo ipſo eſt ille homo caput ec-
cleſiæ, quo aſſumptus eſt a verbo in
vnitatem perſonæ:ſed hoc eſt p gra
tiam vnionis.ergo gratia vnionis,&
capitis ſunt vna gratia. Minor mani
feſta eſt. Maior probatur per illud. ꝙ
dicitur Ephe.1. Ipſm dedit caput &c.
glo. Nullum maius donum præſtare
poſſet deus hominibus,quã vt verbũ
ſuum,per qđ condidit oĩa,faceret il-
lis caput eſſet filius dei, & filius ho-
minis,vnus deus cum patre,vn⁹ ho-
mo

mo cum hominibus:ex hoc expreſſe
habetur,quod eo ē ille homo caput,
quo a verbo dei aſſumptus in vnita-
tem perſonę. Item. Quod per ſuper
abunduntiam dicitur,vni ſoli con-
uenit:ſed grã vnionis eſt ſumma gra
tia,vt dicit Auguſt. 13. de trin. & ha
betur in principio præcedẽtis diſtin
ctionis. In rebus per tẽpus ortis &c.
Gratia capitis eſt ſumma, ſicut habe
tur in auctoritate pręmiſſa:ergo gra
tia capitis non differt a gratia vnio-
nis. Item. Quòd hæc ſit a gratia ſin
gularis perſonę videtur:qm̃ Chriſtus
eſt caput ſecundum illam gratiam, ſe
cũdum quam eſt in ipſo ſenſuum in
tegritas,& perfectio;& hoc eſt ſecun
dum gratiam ſingularis perſonæ:er
go &c. Item. Secundum illam grãm
Chriſtus eſt caput, ſecundum quam
pro nobis ſatisfecit,nobiſque promę
ruit gratiam quantum ad motum,&
ſenſum ad nos deriuari. Sed hoc fuit
ſecundum gratiam perſonæ ſingula-
ris:quia quantum ad illam attendi-
tur meritum:ergo idem quod prius.
34 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, quòd gratia
ſingularis perſonę propriè nominat
habitum,ſecundum quem anima eſt
deo ſimilis,& accepta. Sed grã vnio-
nis dicitur tripliciter ſicut prædictũ
fuit ſupra. Vno namque modo dici-
tur gratia vnionis gratia faciẽs vnio
nem,& ſic nominat diuinam eſſentiã
quæ ſoli eſt illius vnionis cã. Alio
modo gratia vnionis dicitur gratia
diſponens ad vnionem de congruo;
& ſic nominat qualitatem creatam
ſcilicet habitum animæ. Tertio mo-
do dicitur gratia vnionis, idest ipſa
vnio gratis facta:& ſic noĩat ipſam re
lationẽ. Secundum hoc etiam intel-
ligendum,quòd gratia capitis poteſt
his tribus modis accipi. Vno modo
poteſt nominare principium effecti-
uum ſenſus, & motus ſpiritualis in
mẽbris Chriſti:& ſic nominat ipſum
deum,& per appropriationem ſpiri-
35 tum ſanctum. Alio modo nominat ip
ſum,quod diſponit per modum meri
ti,& præparationis ad influentiã mo
tus,& ſenſus reſpectu cuiuslibet mẽ-
bri: & ſic nominat habitum animæ
Chriſti,per quem Chriſtus nobis me
ruit. Tertio modo gratia capitis po-
teſt dici ipſa gratuita pſidẽtia, quam
deus gratis fecit, dum verbum ſuum
nobis prępoſuit,ſicut caput mẽbris.
Omnibus his modis in diuerſis ſan-
ctorum auctoritatibus,& gloſis inue
nitur gratia capitis accipi. Si ergo gra
tia capitis, & vnionis nominat prin
cipium effectiuum illius coniunctio
nis,& noſtrę ſanctificationis ſpiritua
lis, ſic& idem noĩat, idem ſunt quã-
tum ad principale ſignificatum, ſcili
cet ipſe deus,& ſpiritus ſanctus;& eſt
differentia ſolum quantum ad cõno
tatũ;quia gratia vnionis cõnotat effe
ctum circa Chriſtum, gratia capitis
effectum circa membra Chriſti: &
differunt a gratia ſingularis perſo-
næ, ſicut increatum a creato, ſicut
diuina eſſentia ab habitu gratiæ,quẽ
infundit. Si vero dicatẽ gratia vnio-
nis,& capitis ipſa vnio gratuita,& p-
ſidentia; ſic ſunt diuerſæ relationes,
& comparationes, quæ tñ non ſunt
fundatæ ſuper aliud, & aliud, ſed ſu
per idem. Homo enim ille eo ipſo eſt
caput aliorum hominũ, quo eſt ver-
bo dei vnitus. Et hoc modo differt
gratia vnionis,& capitis a gratia ſin
gularis perſonæ, ſicut illud ad quod
ordinatur diſpoſitio, differt ab ipſo
diſponente. Gratia enim ſingularis
perſonę ſua perfectione reddit illam
naturam idoneam vt deo vniatur,ac
per hoc cæteris ſanctis pręficiatur,
ſicut caput membris. Si vero gratia
vnionis,& capitis dicatur habitus di
ſponens ad vnionem, & aliorũ ſan-
ctificationem: ſic gratia ſingularis
perſonæ dicitur habitus faciens ani-
mæ,& dei aſſimilationẽ: hoc modo
iſta triplex gratia non eſt triplex ra-
tione diuerſitatis habituum, ſed rõ-
ne diuerſæ comparationis eiuſdẽ ha
bitus. Nam ille habitus dicitur gra
tia ſingularis perſonæ, inquantũ di
ſponit ad dei aſſimilationẽ,& ĩquãtũ
facit animã deiformem: & per hoc
conſequenter diſponit ad vnionem
pſonalem,& dicitur gratia vnionis:
& cõſequenter per hoc ipſum diſpo
nit ad redundantiam, ſiue influentiã
mot⁹,& ſenſus in cętera mẽbra Chri
ſti: &

ſti: & ſic dicitur gratia capitis. Et ſic
patet q̃d gratia capitis inquãtũ habi
tus nõ differt a gr̃a ſingularis pſo-
nę, vel vnionis ſecũdũ habituũ diuer
ſitatem, ſed ſecũdum cõparationem
multiplicem. Vnde concedendę ſunt
rationes ad hanc partem.
36 . AD illud ergo quod primo obij
citur in contrarium, quòd in Chriſto
ponitur gratia ſecundum triplicẽ dif
ferentiam. Dicendum, quòd illa diui
ſio non eſt data penes differentiã gra
tię quãtum ad diuerſitatem habituũ,
ſed quantum ad diuerſitatem compa
rationum, atque reſpectuum, ſiue ef-
fectuum cõſequenter ſe habentium,
qui non diuerſificant eſſentialiter
37 habitus. AD illud quod obijcitur,
quòd gratia capitis communicatur.
Dicendum, quòd gratia capitis non
ſic communicatur alijs, vt eis ſit gra
tia capitis, ſed ſic vt efficaciã habeat
circa alios: & hoc quidem abſque du
bio competit gratiæ ſingularis perſo
næ, & vnionis: quia ratione eius no-
bis meruit, & pro nobis ſatisfecit.
Quamuis autem gratia Chriſti quo
cunque modo dicta habeat efficaciã
in nos: non tamen quocunque nomi
ne datur intelligi eius efficacia ĩ nos,
ſed ſolum per hoc nomen, quod eſt
gratia capitis. Sic enim nominatur
propter virtutem, & efficaciam in-
38 fluendi. AD illud quod obijcitur,
quòd remaneret gratia ſingularis p
ſonæ, ſi deponeretur natura aſſumpta
ſed non gratia capitis. Dicendum, ꝙ
verum eſt: ſed ex hoc non ſequitur,
quòd gratia capitis ab illa differat p
eſſentiam, ſed verum eſt quòd aliquã
comparationem, & efficaciam dicit,
quàm non eſſet repetire poſt ſepa-
rationem. Gratia enim capitis, quæ
attenditur in influentia, & præſiden-
tia Chriſti reſpectu aliorum, natura-
li ordine præſupponit vnionem, ra-
tione cuius ille homo ceteros ineffa
39 biliter antecellit. AD illud ꝙ obij-
citur, quòd gratia vnionis habet effi
caciam ſolum in fine temporum. Di
cẽdum, quòd ſi efficacia gratiæ vnio
nis attendatur in hoc, quòd animã
Chriſti reddat idoneam ad vnionem,
verum eſt quòd ſolum in plenitudi-
ne temporum efficaciam habuit. Si
autem efficacia gratiæ vnionis atten
datur quãtum ab alijs creditur, qui
mediante illa fide iuſtificãtur, ſic effi
caciam habuit a principio: & hocip
ſo gratia capitis poteſt appellari. Et
ſic patet quòd gratia capitis ſecundũ
vnam ſuam acceptionem, quæ cõmu
nior eſt ſecundum ſuam eſſentiam,
habitu non differt ab alijs, ſed ſolum
per comparationem, vt viſum eſt.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

Gratia Xp̃i influit in oẽs tam in Angelos, quàm in cæteros q̃ p ip̃m ſunt ſalui et ſaluabunt, licet ſecundum magis & minus.

VTRVM mediante illa gratia deus influat ſen ſum in omnem aliam creaturã habentẽ gratiam, ſiue angelicam, ſiue humanam. Et quòd ſic videtur. Fundamenta.
Ephe. 1. Propoſuit omnia inſtaurare
in Chriſto, quæ in cælis, & quæ in ter
ris ſunt. glo. Quæ in cælis ſunt, ideſt
numerum angelorum diminutũ im-
plere. Et quæ in tertis, ideſt homines
qui per peccatum deprauati erant, re
nouare. Sed illi mediãte Chriſto ſen
ſum, & motum ſuſcipiunt, qui per ip-
ſum inſtaurantur in eſſe perfecto: er-
go ſi hæc ſunt cæleſtia, & terreſtria,
homines, & angeli mediante ipſo ſu
ſcipiunt gratiam, & gratia capitis in
hos, & illos redundat. Item. Paulo-
poſt ibidem. Ipſum dedit caput ſup
omnem eccleſiam: ſed caput influit
in omnia membra: ergo Chriſtus ho
mo per ſuam gratiam in totam eccle
ſiam habet influẽtiam: ſed eccleſia cõ
municat ſuas influentias angelis, ſi-
cut dr̃ Ephe. 3. Vt innoteſcat princi-
patibus, & poteſtatibus p eccleſiam
multiformis ſapientia dei: ergo vi-
detur, quòd influentia gratię Chri-
ſti ad homines electos habeat exten
di. Item. Malitia principis tenebra
rum non tantum ſe extendit ad dæ-
mones, imo magnã efficaciã habet
ad homines: vnde illorum p ſuper-
biam

biam efficitur princeps. Si ergo bo
nitas gratiæ Chriſti eſt multo excel
lentior,& efficacior, & communior,
videtur quod ad omnes electos ſe ex
tendat per efficaciam,ſiue ſint homi
nes, ſiue angeli, ſiue, viatores, ſiue
beati. Item.Iſte eſt ordo diuinæ ſa-
pientię,& legis,vt dictat ratio,& vult
Dionyſius, ſcilicet infima reduci per
media,& media per ſuprema: vnde
& angeli ordinum inferiorum ſuſci-
piunt purgationes, & pfectiones ab
angelis ſuperiorum ordinum. Sed
Chriſtus eſt ſuper omnes tam ange-
los quam archangelos: ſedet enim
a dextris dei tanto melior angelis fa
ctus,quanto præ illis differentius no
men hæreditauit. Si ergo Chriſtus
omnibus electis præeminet excellen
tia perfecta, videtur quòd in omnes
Ad opp. gratia eius habeat efficaciam, & in-
fluentiam. Sed contra. Caput nō in-
fluit in cor, ſed magis econuerſo. Si
ergo ſecundum rectam tranſſumptio
nem gratia illa, quæ in alios redun-
dat, dicitur gratia capitis,non vide-
tur ꝙ influat in totum corpus eccle-
ſiæ:aut ſi in totū influit,potius debe
ret gratia cordis, quam capitis appel
lari. Item. Gratia capitis nō influit
niſi in eos, qui iam ſunt membra; &
nulli ſunt membra,niſi coniungan-
tur ei per fidem,& charitatem: ergo
in nullos influit niſi in habentes fi-
dem,& charitatem; ſed habentes fi-
dem, & charitatem habent motum,
& ſenſum: ergo videtur quòd gratia
capitis in nullos influat nec motum,
nec ſenſum,nec eſt aliud dare quod
influat: ergo &c. Item. Gratia capi-
tis in eos ſolos influit, reſpectu quo-
rum habens gratiam eſt caput. Sed
Chriſtus ſecundum humanam natu
ram non eſt caput angelorum: quia
vnius naturę ſunt caput,& membra:
ergo nullam habet in angelos influē
tiam. Item.Eſto quòd filius dei non
eſſet incarnatus,angeli eſſent beati.
nec propter Chriſti incarnationem
ſunt aliqui ex eis redempti,& libera-
ti: ergo videtur quòd nihil eis confe
rat gratia Chriſti. Item. Nihil agit
niſi dum eſt; ſed Chriſti gratia non
fuit ante aduentum Chriſti: ergo vi
detur ꝙ in illos, qui aduentum Chri-
ſti præceſſerunt,gratia illa nullū ha-
buit effectum. Item. Si ita influebat
ante aduentum Chriſti in ſanctos,q
præceſſerunt, ſicut nunc in nos, ſi
habuit effectum in illis,ſicut nunc in
nobis habet effectum: ergo ſicut il-
lud dicitur tēpus gratiæ propter re-
dundantiam a plenitudine Chriſti,
ita videtur quòd tempus illud debe-
ret tempus gratiæ dici: quòd ſi non
dicitur,videtur quòd influentia gra-
tiæ Chriſti non ſe extendat ad illos,
qui præceſſerunt.

RESP. Ad prædictorum intelli 40
gentiam eſt notandum.quòd ſenſus
in ſpiritualibus attenditur quantum
ad cognitionem,motus vero quantū
ad affectionem,& dilectionem, quæ
eſt pondus inclinans vnumquemque
ſpiritum,& trahens ad locū ſibi debi
tum. Influere ergo motum, & ſen-
ſum eſt cauſare in nobis fidem, &
dilectionem,ſiue fidem operantem ꝑ
dilectionem, ſiue cognitionē,& amo
rem. Attendendum autem quòd co-
gnitio,& dilectio eſt in triplici diffe
rentia. Quædam quæ reſpicit ſtatum
meriti;& hæc dicitur gratuita. Quæ 41
dam vero in qua conſiſtit ſubſtantia
præmii,& hæc dicitur glorioſa.Quæ
dam quæ eſt vtrique annexa,quæ nec
eſt de eſſentia meriti,nec præmii,ſed
de bene eſſe. Secundum hanc,tripli
cem differentiam cognitionis, & di
lectionis eſt dicere, ꝙ gratia capitis
influat in membra gratia increata ef
fectiue,ſed gratia creata meritorie,&
diſpoſitiue. Nam propter meritum
paſſionis Chriſti ꝓmiſſum patribus
præcedentibus dedit deus gratiam re
conciliationis: & propter exhibitū
dat nobis gratiam reconciliationis
abundantius, in qua quidem gratia
eſt ſenſus cognitionis,& motus affe
ctionis: & rurſus propter illam paſ-
ſionē aperta ē ianua, vt oībus mem
bris Chriſti detur dilectio,& cogni
tio glorioſa,in quibus conſiſtit perfe
ctio motus, & ſenſus. Ex hoc eodē
angelis myſteria multa reuelantur,
& gaudia multa referuntur de reſtau
ratione ſua,quæ inuenitur facta per
Chriſtum.Et ideo etiam ipſi accipiūt
motum

motum, & ſenſum: non in quã illum,
qui eſt de eſſentia gratiæ, & gloriæ, ſed
qui eſt de bene eſſe, & perfectione.
Concedendum eſt ergo, quòd gratia
capitis redundat in omnes ciues ſu-
pernæ Hieruſalem, licet ſm plus, &
minus: nam magis in homines, qui
redimuntur, quam in angelos qui
reintegrantur: magiſque in eos, qui
ſequuntur eius aduentum, quam in
eos qui præceſſerunt, quia clarius vi
dent, & credunt, & chariſmatum
donis amplius perfunduntur. Pro-
pter hoc ſi paſſio promiſſa tantum il
lis valuit, vt illos per viam ſalutis ꝑ
duceret, amplius paſſio exhibita, &
ſoluta hoc debuit facere ꝓpter hoc
concedendę ſunt rationes ad primã
partem inductæ.
42 AD illud vero quod obiicitur, ꝙ
generalior eſt influẽtia cordis, quam
capitis. Dicendum, ꝙ generalior eſt
ſecundum veritatem: ſed tamen in-
fluentia capitis generalior eſt ſm ma
nifeſtationẽ, pro eo ꝙ in capite om-
nes ſenſus apparent, & eminentio-
rem ſitum habent, & in eo ſunt cellu
læ aptæ ad cognoſcẽdũ, & nerui apti
ad ſentiendum, & mouendum: ita ꝙ
nerui apti ad ſentiendum a parte an-
teriori videntur egredi, & nerui apti
ad mouendum a parte poſteriori. Et
quoniam tranſſumptio ad manife-
ſtandas proprietates ſpirituales latẽ-
tes ſumi debẽt a re manifeſtata: hinc
eſt quòd propter generalem influen-
tiam magis dicitur Chriſtus caput,
quam dicatur cor: propter quã etiã
euidentiam medici diſcordant a na-
turalibus. Dicunt enim phyſici, ꝙ
principium motus, & ſenſus eſt in ca
pite: licet naturales, qui conſiderant
principia rerũ intimius, dicãt quod
horum principium eſt cor: & ſic pa-
43 tet illud. AD illud quod obiicitur,
quòd caput non influit niſi in vnita
membra. Dicendum, quòd ſolũ ha-
bet veritatem in eo capite, quod ha-
bet determinatam potentiam, & non
poteſt ſibi membra vnire, & de non
membro membrũ facere. Et iõ hoc
non habet locum in capite Chriſto,
qui poteſt ſecundum diuinam natu-
ram de non membro membrum face
re: & ſecundum humanam naturam
poteſt hęc mereri, & impetrare, & ita
primo ſenſum, & motum influere, &
cõtinere. AD illud quod obiicitur, 44
quod angeli non ſunt membra, quia
non ſunt conformes in natura. Di-
cendum, quòd & ſi angeli non de-
beant dici membra: tamẽ nihilomi
nus influentia poteſt eſſe a Chriſto in
angelos non ſolum ſecundũ diuinã
naturam, ſecundum quam eſt caput
omnium, ſed etiam ſecundum natu-
ram humanam, per accidens tamẽ:
quia influendo, & redimendo mem-
bra ſua reparat Chriſtus ruinam an-
gelicam. Quãdo ergo dr̄, ꝙ gratia
capitis non influit niſi in membra: ſi
intelligantur membra ꝓprie, ſic nõ
habet veritatem niſi arctetur influen
tia ad influentiam proprie dictã, cu-
iuſmodi eſt influentia gratiæ, & glo-
riæ. AD illud quod obijcitur, ꝙ an 45
geli eſſent beati, etiam ſi Chriſtus nõ
eſſet incarnatus. Dicendum, ꝙ hoc
non cogit, quòd Chriſtus nullo mo-
do influat, ſed quòd non influat pri
mũ motum, & ſenſum, qui ſunt eſſen
tiales gratiæ, & gloriæ. Aliquo tamẽ
modo poteſt influere qđ facit ad be- 46
ne eſſe, ſicut prius oſtenſum eſt. AD
illud quod obiicitur, quòd illud non
poteſt influere in illud, quod non ha
bet eſſe. Dicendum, quod verum eſt
de influentia per modũ principij ef-
fectiui. De influentia autem per mo-
dum meriti non habet veritatẽ: ſuffi
cit enim quòd ſit in fide, & dilectione
credentis: ac per hoc dum creditur,
& amatur, ab ipſo credens, & amans
viuificetur: & dum etiam promitti-
tur, ex ipſa promiſſione diuina ſeue-
ritatis rigor aliquatenus placetur, vt
beniuolentiam ſuam reddat. AD il 47
lud qđ obiicitur, quòd tempus præ-
cedens deberet dici tempus gratiæ.
Dicendum, quòd in tempore præce-
denti gratia Chriſti non defuit: atta
men non debet dici tempus gratiæ,
ſed vmbra diei: quia non erat tanta
redundantia gratiæ, quæ velamẽ fi-
gurarum effugaret, & onus legis al-
leuiaret. Nunc autem cum manifeſta
eſt veritas, & ꝑ amorẽ alleuiata ſunt
mandata, vere dicendum eſt tempus
gratiæ

gratiæ aduenisſe. Vnde Chriſtus efficaciam habuit in his, qui præibant, & ſequebātur, vt botrus in palmite, vel palo portabatur ab antecedentibus, & ſequentibus; ſed prçeuntes ſerebant, & nō videbant, ſequentes vero & ferebant, & aperte videbant: ſic ſimilitudinarie in propoſito intelligendum eſt.

## SI ANIMA CHRISTI HABVERIT ſapientiam parem cū deo: & ſi omnia ſcit, quę deus.

## DSTINCTIO XIIII.

HIC quæri opus eſt, Cum anima Chriſti eſſet ſapiens ſapientia gratuita, vtrum habuerit ſapientiam æqualem deo, ſiue omnium rerum ſcientiam habuerit vel habeat, id eſt, vtrum omnia ſciat, quæ deus ſcit. Quibuſdam placet, quòd nec parem, cum deus habeat ſcientiam: nec omnia ſciat quæ deus: quia in nullo creatura æquatur creatori. Cum ergo anima illa creatura ſit, in nullo æquatur creatori: ergo nec in ſapientia. Non ergo habet æqualem cum deo ſapiētiam, nec ſcit omnia quæ deus. Item, Si anima illa æqualem habet cum deo ſapientiam, non ergo deus in omni bono maiorem habet ſufficientiam, quam eius creatura. Inducunt etiā authoritates ad idē probandum. Ait enim Propheta ex perſona hominis aſſumpti, Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, & non potero ad eā. Quod exponens Caſſiodo. ait, Veritas humanæ conditionis oſtenditur: quia aſſumptus homo diuinæ ſubſtantię non poteſt æquari vel in ſcientia, vel in alio. Apoſtolus etiam ait, Nemo nouit quæ ſunt dei, niſi ſpiritus dei, qui ſolus ſcrutatur omnia, etiam profunda dei. His aliiſq; pluribus rationibus & authoritatibus nituntur qui animam Chriſti aſſerunt nec parem cum deo habere ſcientiam, nec omnia ſcire quæ deus ſcit. Quia ſi omnia ſcit quę deus, ſcit ergo creare mundum: ſcit etiam creare ſeipſam.

Q ūo verbi ſeu Χρi icarnatio ordinatur ad noſtrā redemptionem quantum ad plenitudinem ſciētię ſpiritualiter.

Opinio quorūdā.

Pſal. 138

Cōmē. ſup illum verſiculū pſa.

1. Cor. 2

Reſponſio quæſtionis, definitiuam continens ſententiam.

QVIBVS reſpondentes, dicimus animam Chriſti per ſapientiam ſibi gratis datam in verbo dei, cui vnita eſt, vnde etiam perfecte intelligit, omnia ſcire quæ deus ſcit, ſed non omnia poſſe quæ poteſt deus, nec ita clare & perſpicue omnia capit vt deus: & ideo non æquatur creatori ſuo in ſcientia, etſi omnia ſciat quę & ipſe: nec eſt eius ſapientia ęqualis ſapientiæ dei, quia illa multo eſt dignior, digniuſque & perfectius omnia capit, quam illius animę ſapientia, ergo & in ſcientia maiorem habet ſufficientiam deus, quam illa anima quæ dignior eſt omni creatura. Illud vero Apoſtoli quod inducunt, Nemo nouit quæ dei ſunt, niſi ſpiritus dei, qui ſolus ſcrutatur omnia, pro nobis facit. Mox enim addit Apoſtolus,

Nos autem ſpiritum dei habemus: vt per ſpiritum quem habebat, dei profunda ſe ſcire oſtenderet. Sed anima illa præ omnibus ſpiritum dei habuit, cui ſpiritus non eſt datus ad menſuram, vt ait
Ioan.3 Ioannes Euangeliſta. Dona ergo ſpiritus ſancti ſine menſura habuit, ergo & ſapientiam. Omnia ergo ſciuit anima illa. Si enim quædam ſciuit, quædam non: tunc non ſine menſura ſcientiã habuit. Sed ſine menſura ſcientiam habuit, ſcit ergo omnia. Fulgentius etiam in ſermone quodam multa inducit, quibus aſſerit aĩam illam rerum omnium ſcientiam habere: vtens authoritate Apoſtoli dicentis, In quo ſunt omnes theſauri ſapientię & ſcientiæ abſconditi. Quod etiam ratione poteſt probari ſic. Nihil ſcit aliquis,
Coloſſ. 2 quod eius anima ignorat. Sed Chriſtus ſecundũ omnium cõceſſionem omnia ſcit: ergo anima eius omnia ſcit. Ad id vero quod dicunt, Si omnia ſcit: ergo ſcit creare mundum vel ſeipſam: reſpondemus, quod ſcientiam habet mundum creandi, ſed nõ potentiam & creandi animam: & ſcit quomodo deus ſeipſum creauerit: habet ergo ſcientiam ſui creatæ, ſed non ſui creandę: quia non eſt creanda, ſed creata.

### Quare deus non dedit ei potentiam omnium, vt ſcientiam.

SI vero quæritur, Quare deus non dederit ei potentiam faciendi omnia, vt ſcientiam. Reſponderi poteſt, quia naturaliter capax eſt ſcientiæ: & ideo id congrue ei datum eſt ſine menſura, cuius ipſa naturaliter capax eſt. Non eſt autem ei datum poſſe omnia facere quę deus facit, ne omnipotens, & per hoc deus putaretur. Veruntamen forte nec potentiam faciendi omnia ei deus præſtare potuit, & ſi potentiam faciendi aliqua quæ non facere poteſt. Scit ergo anima Chriſti omnia quæ deus ſcit in verbo dei: quod liquidius & præſentius omni creatura contemplatur vt ei vnita, in quo etiam angeli, & quę dei ſunt, & quæ futura ſunt, cognoſcunt.

### Quomodo intelligenda ſint quædam verba Ambroſij ſuper Lucam.

SED ſi illa anima nõ habet tantam potentiam, quantam & deus: nec homo aſſumptus tantam potẽtiam, quantam & deus: quomodo ergo intelligitur illud Ambroſij ſuper Lucam, vbi angelus de naſcituro filio virginis ait: Hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur? Non ideo, inquit, erit magnus, quod ante partum virginis magnus non fuerit: ſed quia potentiam, quam dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, vt vna ſit perſona homo & deus. Ecce aperte dicit, quòd homo erat accepturus ex tempore potentiam, quam dei filius habuit naturaliter. Sed ſi homo accepturus erat illam potentiam: ergo vel perſona, vel natura hominis. Sed perſona non, quia ſemper habuit, & habet: ergo natura. Si natura: ergo anima. Nam de carne conſtat quod accipere non

Alias Beda circa illud Luc. 1 Hic erit magnus & eſt homil. 23. ſuper Lucam, in gloſſa tamen citatur ſub nomine Ambr. & Bed.

non poſſet. Ad quod dicimus, illud eſſe accipiendum de perſona, ſed non inquantum eſt Dei, imo Inquantum eſt perſona hominis. Vna eſt enim perſona dei & hominis filij Dei & filij hominis, quæ inquantum Dei perſona eſt, ſemper & naturaliter omnipotentiam habuit, ſed inquãtum eſt hominis, non ſemper fuit. Illa ergo perſona, quæ ſemper fuerat Dei, futura erat hois perſona: & ſm hoc ꝙ futura erat hois, acceptura erat ex tẽpore potentiam, quam naturaliter & ſemper habuerat inquantum Dei perſona. Secundum hanc diſtinctionem illud & ſimilia ſane poſſunt accipi. Quæ diſtinctio in pluribus quæſtionum articulis eſt neceſſaria aduerſus quorundam perplexam verboſitatem. Sed cum de rebus conſtat, in verbis fruſtra habetur controuerſia.

Quomodo verbi, ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad plenitudinem ſcientiæ ſpecialiter.

## DISTINCTIO XIIII.

Hic quęri opus eſt cum anima Chriſti, &c.

Expoſitio. SVPRA egit Magiſter de plenitudine gratiæ, & ſcientiæ cõmuniter in hac vero parte agit de plenitudine ſcientiæ ſpecialiter. Diuiſio. Diuiditur autem pars iſta in partes duas. In quarum prima oſtendit in Chriſto fuiſſe omnẽ ſcientiam ſm humanam naturam. In ſecunda vero inquirit, vtrum anima Chriſti habuit omnipotentiam ſicut oĩum ſcientiam. ibi. Si vero quæritur, quare deus non dederit ei potentiam, &c. Pars prima habet tres. In quarum prima proponit quæſtionem de omniſcientia aiæ Chriſti. In ſecunda vero ponit determinationem ſm aliorum æſtimationem. ibi. Quibuſdam placet ꝙ nec parem cum deo. In tertia vero determinat ſm ſuam opinionem, oſtendẽs animam Chriſti habuiſſe omniſcientiam. ibi. Quibus reſpondentes dicimus, &c. Similiter ſecunda pars principalis habet tres particulas. In quarum prima determinat Magiſter, quare anima Chriſti non habet omnipotentiam, ſicut omniſcientiam. In ſecunda vero opponit contra ſuam determinationem. ibi. Sed ſi illa anima non habet &c. In tertia uero diſſoluit oppoſitionem, & determinationem ſuã multis rationibus adaptat. ibi. Ad quod dicimus illud eſſe accipiendum &c.

Quia in nullo creatori creatura ęquatur.

Dub. 1. Contra. Videtur falſum in duratione a parte poſt: ſicut enim deus durat in infinitum, ita & creatura: infinitum autem infinito non eſt maius.

Item. Infertur inſtantia in numero perſonarum: quoniam ternarius æquatur ternario, & in multis creaturis contingit ternarium inueniri: videtur ergo ꝙ in aliquo cõueniat creaturam creatori, æquari. Reſpon. Reſp. Dicendum, ꝙ penſatis conditionibus in nullo põt creatura creatori coæquari ꝑfecte, nec eſt in aliquo inferre inſtãtiam. Et qd obiicit de perpetuitate creaturæ non valet: quia ꝑpetuitas etiam creaturæ pendet ex perpetuitate creatoris, & perpetuitas etiam creaturæ non eſt tota ſimul, ſicut perpetuitas creatoris, vt dicit Anſel. tractãs illud verbum, quod habetur in cant. Exod. Dñs regnauit in æternum, & vltra. Similiter qđ obĩ de numero ꝑſonarum, non valet: quia in diuinis perſonis eſt vera diſtinctio cum perfectiſſima vnitate, & huic nihil in creatura reperiri poteſt perfecte ſimile, vel æquale: licet aliquid reperiatur ibi de ſimilitudine, &c.

Nemo nouit quę ſunt dei, niſi ſolus ſpiritus dei, &c.

Dub. 2. Contra. Hoc videtur eſſe falſum:
2 quia filius ſcrutatur oīa, quæ ſunt patris: non ergo ſolus ſpiritus. Itē. Perſcrutatio eſt actus pertinēs ad cognitiuam: ergo ſi ſapientia appropriatur filio, potius deberet dici ſolus filius perſcrutator, quàm ſpiritus ſanctus.
Reſpon. Reſp. Dicendum, ꝙ verbum illud intelligitur cauſaliter. Dicitur. n. ſolus ſpiritus ſcrutari profunda: quia facit nos ipſa ſcrutari, & quia pater, & filiꝰ operantur in nobis ꝑ ſpm̄ ſc̄m̄, quē ad nos mittere dicuntur: hinc eſt ꝙ quāuis dicatur de ſolo ſpū ſc̄ō, intelligit̄ tn̄ de patre, & filio: & ideo cū dr̄ ſolus ſpūs ſc̄ūs, non excluditur filiꝰ. AD illud qđ quærit̄, quare magis appropriatur ſpūi ſc̄ō. Dicendū, ꝙ hoc eſt ꝑꝑ dona gratiarum, quę ſpūi ſc̄ō attribuuntur, in quorum collectione ſpiritus ſanctus dicitur ad nos mitti.

Nec ita clare, ac perſpicue omnia capit vt deus.

Dub. 3. Cōtra. Hoc videtur eſſe falſum, quia
3 anima Chriſti eſt ſpeculum clariſſimum, & mſidiſſimum: ergo omne illud, qđ in ea reſultat, adeo clare videt, vt deus. Item. Si non ita limpide videt, hoc non prouenit niſi ꝑꝑ commiſtionem obſcurationis: ſed obſcurationis cauſa eſt peccatum: ergo videtur, ꝙ anima Chriſti habuit obſcurationem peccati: ꝙ ſi hoc eſt falſum: ergo &c.
Reſpon. Reſp. Dicendum, ꝙ reſpectu ſummæ lucis oīs creatura tenebra eſt, ſicut dicit Aug. eo ipſo ꝙ ex nihilo eſt. Vnde ſicut nō pōt ꝑuenire ad ſummā ſtabilitatem, ita nō poteſt ve
4 nire ad ſummam luminoſitatem. AD illud ergo quod obiicitur, quòd eſt ſpeculum clariſſimum. Dicendum, ꝙ non dicitur ſpeculum clariſſimum ſimpliciter, ſed reſpectu aliarū creaturarum, inter quas retinet principa
5 tum. AD illud quod obiicitur, ꝙ cauſa minoris claritatis eſt obſcuratio, quæ quidem eſt per peccatum. Dicendum, quod minor claritas dupliciter dicitur in creatura, vel reſpectu dei, vel reſpectu illius claritatis, quam creatura nata eſt habere. Si reſpectu illius quam nata eſt habere: ſic talis obſcuratio eſt ex peccato, & hæc quidem non fuit in Chriſto. Si reſpectu dei: ſic talis obſcuratio venit ex defectu creaturæ, eo ꝙ creatura nunquā poteſt creatori coæquari. Præterea, ratio illa non valet: Non videt ita limpide: ergo habet aliquam obſcuritatem: quia luminare vnum dicitur eſſe minus altero propter minorem acceſſum ad ſummum ſui generis: quia oppoſitum eius non eſt aliqua natura, ſed priuatio: cum antem dicitur, quòd maius eſt, & minus eſt ꝑ impermiſtionem contrarij, hoc intelligitur in oppoſitis, quorum vtrumque per ſe eſt aliqua natura.

Non eſt autem ei datum poſſe omnia facere.

Hoc videtur eſſe falſum. Quia dicitur Matth. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. Item. Marc. 9. Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti: ergo ſi poſſibilia ſunt credenti: multo magis poſſibilia ſunt animæ Chr̄i comprehendenti. Reſp. Dicendum, quòd eſt potentia impetrandi, & eſt potentia prę ſidendi, & potentia faciendi. Cum ergo dicit Magiſter, ꝙ non eſt datum ei, &c. intelligitur de potentia faciendi. Cum autem dicitur. Matth. vltim. Data eſt mihi, &c. intelligitur de potent, a præſidendi: omnibus enim q̄ ſub deo ſunt, præeſt etiam Chriſtus ſm̄ humanam naturam, quæ eſt ſuꝑ angelos exaltata. Cum autem dicitur Matth. 6. Omnia poſſibilia ſunt credenti, intelligitur de potentia impetrandi: fides enim ſumma impetrare poteſt omnia miracula, iuxta illud 1. Cor. 13. Si habuero fidem, &c. Et per hoc patet, quòd in prædictis nulla eſt contrarietas, &c. Dub. 4. Reſpon. 6

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa tria. Primo enim quæritur de ſcientia, quā anima Chriſti habuit de verbo. Secundo vero de ſcientia, quam anima Chriſti habuit in verbo. Tertio de ſcientia, quam anima Chriſti habuit a verbo. Circa primum

primum quæruntur tria. Primũ eſt, vtrum anima Chriſti aliam cognitionem habeat de verbo, quàm ſit ipſum verbum. Secundum eſt, vtrum anima Chriſti in cognoſcendo comprehendat verbum ſibi vnitum. Tertium eſt, vtrum anima Chriſti defigat aſpectum in ipſum lumẽ ęternũ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Cognitio qua Chriſti anima cõgnoſcit verbum, non eſt formaliter ipſum verbũ, ſed eſt quid creatum, & effectus gratiæ.**

Ad opp. VTRVM anima Chriſti cognoſcat verbum cognitione alia, quàm illa quæ eſt ipſum verbum. Et quòd cognoſcatur verbum ab illa anima ſine alia ſapientia media, videtur: quia verbũ increatum non tantum eſt ſapientia, ſed etiã fons ſapientiæ, ſicut dr̃ Eccl. 1. Sed ſapientia, vnita animæ nõ cognoſcitur mediante alia, quia ſic eſſet abire in infinitum. Cum ergo verbũ qđ eſt ſapientia ſit animæ Chriſti vnitũ, videtur ꝙ ſeipſo cognoſcat, & non ꝑ aliquem habitum medium. Item. Ad cognitionem naturæ nihil plus requiritur niſi cognoſcens, & cognoſcibile, & vnio vnius ad alterum: ſed verbũ increatum vnitur ipſi animæ Chriſti omnino immediate: ergo videtur ꝙ ſicut ſeipſo vnitur, ita ſeipſo abſque medio ab anima Chriſti cognoſcatur. Item. Aeque intimum, vel magis eſt verbũ vnitum ipſi animæ, ſicut anima ſibi, vel ſicut aliquis habitus, qui ſit in anima: ſed anima Chriſti cognoſcit ſeipſam per ſui eſſentiam, cognoſcit etiam habitus, q ſunt in ipſa ſeipſis non per medium: ergo pari ratione & verbũ ſibi vnitum. Item. Natura humana in Chriſto vnita eſt verbo in vnitatem perſonæ, & hypoſtaſis: ergo cũ talis vnio faciat communicationem idiomatũ, eodẽm modo cognoſcit Chriſtus homo ipſum verbũ increatum, quo verbum cognoſcit ſeipſum; ſed verbum cognoſcit ſeipſum non ꝑ aliquem habitũ mediũ: ergo & Chr̃s homo: ſed nihil ſcit Chr̃s niſi quãtum ad aĩam ſm humanã naturã: ergo aĩa Chriſti cognoſcit ipſum verbũ ꝑ ſapiam quę eſt verbum. Fundamenta. Sed contra. Sapia, ſiue cognitio eſt perfectio intellectus, & illud quo intellectus cognoſcit formaliter: ſed verbum increatum non põt vniri animæ, ſicut perfectio perfectibili: ergo neceſſe eſt ꝙ ꝑter ſapiam, quæ eſt ipſum verbum, aĩa Chr̃i habeat habitum creatũ ſiue ad cognoſcendum verbum, ſiue aliud. Itẽ. Deꝰ eſt intimus omni animæ, & ꝑſentiſſimus, non tñ ab oĩbus videtur, ſed ſolum a beatis: hoc aũt non eſt ꝓpter diuerſitatem a parte cogniti: ergo ꝑ diuerſitatem a parte cognoſcentis: ergo ſi hoc eſt ꝑ aliquid eis datum, videt̃ ergo ꝙ ad hoc ꝙ aĩa cognoſcat deum, neceſſe ſit aliquod lumen creatum ei infundi, qđ ſit in vna, & non in alia: ergo videtur ꝙ aĩa Chriſti verbum ſibi vnitum cognoſcat per alicuius creati luminis adminiculum. Item. Quamuis verbum increatum ſit vnitum oculo Chriſti, & omnibus partibus corporis Chriſti, non tamen cognoſcitur ab oculo: & hoc quia nõ eſt in eo diſpoſitio ad cognoſcẽdum rem ſpiritualem: ergo pari rõne quãtumcumque verbum increatum vniatur animæ Chriſti, niſi anima ſit diſpoſita ad videndum deum ꝑ lumẽ, quod ipſam faciat deiformem, nunq̃. ipſum intuebitur: ergo videt̃ quòd verbum increatum cognoſcat per habitum medium. Item. Quanto deus clarius videtur, tanto neceſſe eſt oculũ eſſe magis diſpoſitum. Sed anima Chriſti clariſſime ſuper omnes creaturas videt verbũ ſibi vnitum: ergo neceſſe eſt intellectum eius eſſe maxime diſpoſitum ad hoc: ſed non poteſt ad hoc diſponi niſi per aliquẽ habitum medium; ergo &c.

RESP. Ad ꝑdictorũ intelligentiã, eſt notandum, ꝙ cum quæritur, vtrũ cognitio, qua aĩa Chr̃i cognoſcit verbum ſibi vnitum, ſit ipſum verbum, an aliquid creatũ. Si intelligatur de cognitiõe actu, abſq; dubio certũ eſt, ꝙ eſt alia; qa hoc cœpit eſſe, & eſt actꝰ

animæ, & ab aīa. Verbum aūt eſt æternum, & non eſt ab anima, ſed a deo. Si aūt cognitio dicatur quo mediāte cognoſcimus, ſic fuit diuerſitas opinantium. Quidam. n. voluerunt dicere, ꝙ non ſolum in Chriſto, verum etiam in oībus alijs beatis, ſapientia, qua cognoſcunt deum, eſt ſapientia æterna: & illi etiā ponunt ꝙ dilectio illa, qua deum diligunt ſancti, & beati, ſit ipſe ſpiritus ſanctus, Pro incōuenienti enim habent, ꝙ illa ſapientia, vel dilectio ſit accidēs, & non ſubſtantia, cum ſit nobilior anima. Item. Pro inconuenienci habent, ꝙ illa ſapientia, & dilectio faciat animā cognoſcere, & amare, & ipſa non cognoſcat, & amet, cum nobilior ſit res cognoſcens non cognoſcēte. Pro inconuenienti etiam habent, ꝙ beatitudo noſtra, quæ eſt bonum ſupremū conſiſtat in accidentibus. Sed ad hęc omnia ſupra reſponſum eſt libro. j. diſ. 17. & 2. diſt. 26. hęc etiam poſitio improbata eſt. Vnde & cōmunis opinio tenet contrarium. Ponimus. n. ſapientiam creatam, quæ eſt habitus, & dilectionem creatam, & gr̄am creatam, & etiam ceteras virtutes. Valde enim abſurdum eſſet dicere, ꝙ fides eſſet deus, & ſpes: & ſic de aliis virtutibus, niſi hoc cauſaliter diceretur: ideo hæc poſitio inter poſitiones extraneas numeranda eſt, pro eo ꝙ nimium recedit a via communi. Et ideo aliqui voluerūt dicere, ꝙ quāuis alij homines cognoſcant verbum increatū mediante habitu cognitionis creatę, & Chriſtus quantum ad ſcientiam comprehenſionis communicat cum aliis hominibus: tn̄ quantum ad ſciētiam vnionis cum habeat ipſum verbum ſibi intime vnitum, cognoſcit abſque omni alio habitu medio. Cū enim habeat ſapientiam increatam ſibi vnitam, non per medium, ſed ꝑ ſeipſam cognoſcere poteſt ſeipſa: & hoc eſt ſolius illius animæ propriū, quæ a verbo eſt aſſumpta. Sola enim hunc modum cognitionis habet, ſicut in ea ſola reperitur excellentia talis vnionis. Sed licet illud videatur magis probabile, quàm prædictum: tamen hoc a veritate deuiat, ſi quis

Hanc opi. ſequūt Sco. hic. di. 14. q. ibi ad calū.

intueatur. Verbum enim non vnitur animæ Chriſti in illa beata vnione, ſicut cognoſcibile cognoſcēti, vel ſicut habitus potentiæ, vel perfectio perfectibili: ſed eſt vnio vnitate perſonæ, quę poteſt eſſe abſq; cognitione: ſicut patet in carne Chriſti, quæ vnita eſt verbo, & tamen ipſum non cognoſcit. Alium ergo modum vnionis neceſſe eſt eſſe ad hoc, quòd anima cognoſcat verbum ſibi vnitum in vnitate perſonæ, hoc autem eſt ꝑ aſſimilationem cognoſcentis ad cognitum, & ita per aliquam influentiam, quæ ipſam animam cognoſcentem faciat deo ſimilem, ac deiformē: & ita per aliquē habitum ipſam animam informantem, qui quidem habitus nō poteſt eſſe niſi aliquid creatum. Nam quid increatum non poteſt eſſe, vt forma ipſius animæ. Et propterea dicere oportet tertio modo, quòd anima Chriſti, ſicut & animæ aliorum ſanctorum verbum increatum, cognoſcit per ſapientiam creatā, quæ diſponit ipſarum aīarum potentias cognitiuas, & cōformes reddit, vt illud lumen ęternum cognoſcant: nec aliter poteſt intelligi. Quo modo enim poteſt anima lumen ęternum cognoſcere, & claritatē ſummā intueri quin ipſa efficiatur clara, & luminoſa? Anima autem Chriſti quia eſt a verbo aſſumpta, maiorem habet deiformitatem, ac per hæc perfectiorem, & eminentiorem cognitionem, quàm aliqua anima beata per gloriam. Vnde nō eſt intelligendum, quòd ſcientia vnionis diſtinguatur a ſcientia comprehenſionis quaſi non ſit per aliquem habitū medium, ſed quia excellentior & amplior deiformitas, & claritas collata 7 eſt animæ Chriſti ex hoc, quòd verbo vnita eſt, quam ex hoc quòd ſimpliciter eſt beata. Ergo concedenda ſunt rationes probantes, quòd anima Chriſti cognoſcat verbum cognitione aliqua formaliter: quæ inquam non eſt ipſum verbum, ſed gratia effectus verbi, quam verbum facit in anima Chriſti beatiſſima.

Cōcordat Sco. S. Th. 3. par. q. 9. art. 2.

AD illud ergo quod primo obijci- 8
citur in contrarium, quòd ipſum

verbum

verbum eſt ſapientia, & ſapientia co-
gnoſcitur ſeipſa. Dicendum, quòd
ipſum verbum eſt ſapientia, qua
cætera cognoſcuntur, tam ipſum
verbum, quàm ea quæ ſunt ab ipſo.
Sed attendendum eſt, quòd ille abla
tiuus poteſt conſtrui formaliter, vel
cauſaliter. Si formaliter: ſic ſapien
tia æterna eſt ſibiipſi ratio cognoſcē-
di. Si cauſaliter: ſic omnia cogno-
ſcuntur ipſa: quia facit cætera co-
gnoſci. Formaliter autem non po-
teſt intelligi: quia non poteſt eſſe for
ma cognoſcentis creati, niſi dicatur
forma exemplaris. Et quoniam om-
nis actus cognoſcendi perfectus eſt
a ſapientia, non tantum effectiue; ſed
ſicut a forma perficiente ipſam ſub-
ſtantiam cognoſcentem: hinc eſt,
quod ad cognoſcendum fontem ſa-
pientiæ requiritur ſapientia, quæ de
illo fonte deriuatur. Nec eſt proce-
dere in infinitum: quia ibi eſt ſtatus,
ſcilicet in ſapientia, vel ſcientia, quæ
9 eſt forma, & habitus animæ. AD il-
lud quod obiicitur, quòd ibi eſt co-
gnoſcens, & cognoſcibile, & vnio.
Dicendum, quòd non quæcunque
vnio cognoſcentis ad cognoſcibile
ſufficit ad cognitionem, imo requi-
ritur, quòd vniantur per modum co
gnoſcentis. Sicut enim in opponen-
do monſtratum eſt, deus eſt in omni
bus eſſentialiter, & intimus omnibus;
& tamē a paucis cognoſcitur: & ideo
quamuis verbum increatum ſit ani-
mæ vnitum; non tamen cognoſcitur
per hoc quòd vnitur in vnitatem
perſonæ, ſed per hoc quòd intelle-
ctus animæ ſibi vnitæ efficitur ei cō-
formis per influentiam luminis. Ne-
ceſſe eſt enim intellectum aliquo mo
do formari, & informari ab ipſo, ad
10 hoc quòd ipſum cognoſcat. AD il-
lud quod obiicitur de anima, & ſcien
tia, quòd ſeipſis cognoſcuntur, & il-
la quæ eſſentialiter ſunt in anima.
Dicendum, quòd anima non dicitur
cognoſci ſeipſa, quia ipſa ſit ſcientia,
qua cognoſcit ſe, ſed ſeipſa cognoſci-
tur: quoniam ipſa eſt vnita potentiæ
cognoſcenti inquantum eſt cogno-
ſcens. De ſapientia autem increata
ſecus eſt: tum quia ipſa eſt ſupra ani-
mam cognoſcentem, & ideo oportet
eleuari per gratiam; tum etiam, quia
talis vnio non ſufficit, niſi alius mo-
dus vnionis concurrat. AD illud 11
quod obiicitur de communicatione
idiomatum. Dicendum, quòd verū
eſt quod ille homo cognoſcit verbū
ſapientia increata: ſed quamuis idio
mata communicentur illi homini, nō
tamen communicantur animæ Chri-
ſti. Nos autem non quærimus de co
gnitione, quæ datur illi homini per
idiomatum communicationem, ſed
quæ competit ſecundum naturā ani-
mæ a verbo aſſumptæ.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Anima Chriſti non comprehē-
dit immenſitatem verbi, quan
quam totum ipſum verbum co
gnoſcat, quia non cognoſcit to
taliter ipſum.**

VTRVM anima Chri- Ad opp.
ſti in cognoſcendo cō-
prehēdat ipſum verbū
ſibi vnitum. Et quod ſic
videtur. Primo per au-
ctoritatē Apoſtoli. Col. 2. In quo ple
nitudo diuinitatis corporaliter inha
bitat: loquitur de Chriſto: ſed ita
cognoſcit anima Chriſti verbum ſibi
vnitū, ſicut habitat in ea: cognoſcit
ergo omnem plenitudinem eius: &
hoc non eſt aliud, quam comprehen
dere: ergo. Itē &c. Hoc ipſum dicit Da.
de incarnatione verbi dei. Animus
omnem naturam diuinitatis in vna
ſuarum hypoſtaſeon incarnatam eſ-
ſe: ergo totū dei verbum vnitū eſt hu
manæ naturæ in Chriſto: ſed eo mo
do natū eſt ab aīa Chriſti cognoſci, per
quem modum potuit vniri: ergo ſi
totum potuit vniri, videtur quod etiam
in totū habeat cognoſci: ſed hoc eſt
cōprehendi: ergo &c. Item. Iſido. de
trin. Trinitas ſibi ſoli nota eſt, & hoī
aſſumpto: aut ergo loquitur de noti-
tia qualiſcunq; viſionis, aut perfectæ
comprehenſionis. Si primo modo lo
quatur, falſum eſt; quia multis ange-
lis, & hominibus eſt nota; loquitur

ergo de cognitione comprehẽſionis: ergo &c. Item, Simplex cum attingit̃, totum attingitur, pro eo ꝙ nõ habet partem, & partem. Si ergo verbum increatum eſt ſimpliciſſimum, videtur ꝙ totum, & totaliter ab aĩa Chriſti attingatur, ſi aliquo modo attingit̃: ſed attingitur aliquo modo: ergo cõprehendit̃. Si tu dicas, ꝙ non valet: quia finitum eſt, & ideo incomprehẽſibile. Contra. Sicut vere eſt infinitũ, ita vere eſt ſimplex illud verbũ æternum: ergo ſicut ponit̃ incomprehenſibile ratione immenſitatis, ita debe ret comprehendi rõne ſimplicitatis. Itẽ. Aĩa Chriſti cognoſcit ipſum verbum: aut ergo aliquid eſt de claritate, & veritate, & pulchritudine, quod non cognoſcat, aut nihil. Si aliquid: ergo in deo eſt aliquid a Chriſto cognitum, & aliquid incognitum: ergo aliquid, & aliqd: & ita pars, & pars: quod non eſt intelligibile. Si nihil eſt oĩno quod non cognoſcat: quia totũ eſt idem ibi, videtur ꝙ totaliter intra ſuam cognitionem deum claudat: & hoc eſt deum cõprehẽdere: ergo &c. Item. Si aĩa Chriſti non cognoſcit ipſum verbum in tota ſua plenitudine, adhuc deficit a cognoſcendo de verbo aliquid cognoſcibile: ergo potens eſt in cognitione illa proficere: ergo cũ deſideret deum perfecte noſcere, videtur ꝙ deſiderium aĩæ Chriſti non ſit impletum, & ꝙ ipſa non peruenerit ad beatitudinis ſtatũ perfectum. Item. Ille ſolus eſt beatus qui comprehendit quod nos credimus & ſperamus: ſed nos credimus ipſam verbi immenſitatem: ſi ergo Criſtus eſt, & fuit beatus, videtur, quòd ipſam immenſitatem verbi cõmprehendat. Sed contra. Damaſcenus. Hoc ſolum intelligitur de deo quòd incomprehenſibilis eſt. Sed ſi aĩa Chriſti ipſum comprehenderet, intelligeret ipſum non incomprehenſibilem, ſed cõprehenſibilem. Si ergo hoc a nemine poteſt intelligi, nõ poteſt verbum increatum ab aĩa Chriſti comprehendi. Item. Aug. de vidẽdo deo. Illud cõprehenditur, cuius fines circunſcribi poſſunt: ſed fines diuinę immenſitatis a nullo circunſcribi poſſunt: ergo deus a nulla anima poteſt comprehendi. Item. Omne quod comprehenditur eſt finitum comprehendenti; ergo quod cõprehenditur a finito, eſt ei finitum: & nĩhil eſt finitum finito, niſi quod eſt finitum ſimpliciter: ſed deus eſt infinitus ſimpliciter: anima Chriſti cum ſit creatura eſt finita; ergo non poteſt comprehendere immenſitatem verbi ſibi vniti. Item. Quod comprehẽdit alterum, eſt maius illo, vel ſaltem ei æquatur, alioquin ipſum claudere intra ſe non poſſet; ſed impoſſibile eſt creaturam nec per vnionem, nec per alium modum æquari creatori; ergo impoſſibile eſt ꝙ comprehendat creatorem; ergo anima Chriſti verbum ſibi vnitum non comprehẽdit. His eiſdem rationibus oſtẽdi poteſt ꝙ nulla anima. Item. Verbum increatum ſic eſt vnitum animę Chriſti, quòd poſſet vniri alteri: ſic habitat in ipſa, ꝙ in multis aliis; ergo ſic eſt in anima ſibi vnita, ꝙ etiam eſt extra, cum ſit vbique; ergo ſemper excedit ipſam animam aſſumptam: ergo ſi tantum, vel plus eſt extra, quàm intra, videtur ꝙ anima Chriſti non iucludat ipſum, ac per hoc non comprehendat. Item. Si anima Chriſti poſſet verbum increatum cõprehendere, poſſet per conſequẽs aliquid maius cogitar̃, omniũ enim cuius terminos cognoſcimus, poſſumus intelligere aliquid addi: ſed deus eſt, quo maius cogitari non poteſt, vt dicit Anſel. Ergo verbum vnitum animæ Chriſti ſi comprehenderetur ab ipſa, non eſſet deus: ſed eſt deus; ergo non comprehenditur.

12 R E S P. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd aliqui dicere voluerunt, quòd verbum increatum, & ipſe deus, non ſolum ab anima Chriſti, ſed etiam ab alijs animabus beatis habet comprehendi, & aliquo modo eſt comprehenſibilis. Comprehendi enim habet quantum ad eſſentiam, vt dixerunt, quæ eſt finita: & ideo finita, quia in ſeipſa ſimplex, & perfecta. Dicitur autem, & eſt incomprehenſibile quantũ ad potentiam, ꝗ reſpicit infini-

infinita. Nunquam enim poteſt in
tot, quin in plura. Et per hoc diſſol-
uere voluerunt auctoritates ſancto-
rum, & ſcripturę, quæ videntur repu
gnare inuicem. Aliquando enim di
citur, quòd deus eſt incomprehenſi-
bilis. Aliquando dicitur, ꝙ beati ha
bent cognitionem comprehẽſionis,
& reſpectu comprehẽſionis. Sed iſte
modus dicẽdi in primo libro impro
batus fuit: quia impoſſibile eſt, quòd
potentia excedat eſſentiam. Vnde im
poſſibile eſt potentiam eſſe ſimplici-
ter infinitam, ſubſtantia, & eſſentia
exiſtente finita. Et ibidem Magiſter
oſtendit, quòd diuinum eſſe non ſo-
lum in relatione ad beatos, ſed etiam
in ſeipſo habet immenſitatem: & iõ
iſte modus dicendi ſtare non poteſt:
& qui hoc primo dixit, poſtmodum
retractauit. Alij vero dicere volue-
runt, quòd anima Chriſti & ſi ſit fi-
nita, tamen ob gratiam vnionis ſu-
blimatur ad aliquid infinitum: ha-
bet enim aliquid, quod eſt ſupra oẽm
creaturæ gradum, & quo nihil poteſt
cogitari excellentius. & ex illa parte
poteſt comprehendere verbum ſibi
vnitum. Et hoc eſt etiam ipſius ſoliꝰ
proprium, & pro tanto dicunt dixiſ
ſe Iſidorum, quòd trinitas nota eſt ſi
bi ſoli, & homini aſſumpto. Sed nec
illud ſtare poteſt: quia quamuis gra-
tia vnionis dicat aliquid infinitum
ratione alterius extremi: tamẽ ratio
ne animæ vnitæ ſemper dicit quid fi
nitum, & rem virtutis finitę: quoniã
anima Chriſti manet intra terminos
creaturæ. Et ſi eſt virtutis finitę, quo
modo poteſt immenſitatem compre
hendere rei omnino infinitæ, & ex-
cedentis eam in infinitum? Et ꝑpter
ea eſt tertius modus cõmunior, pro
babilior, & certior, ꝙ nec aĩa Chriſti,
nec aliqua creatura comprehendere
poteſt immenſitatem verbi increati,
ſiue ipſius dei: & tamen ipſum totum
cognoſcit. Et poſſunt iſta duo ſimul
ſtare, imo neceſſe eſt ponere: quãuis
difficile ſit intellectui noſtro capere.
Si enim vere ponimus deum ſimpli-
cem, imo quia neceſſarium eſt ſic cre
dere, & ponere: ſi cognoſcitur, iã non
ſecundum partem, & partem, ſed to-
tus cognoſcitur. Rurſus: ſi deum po
nimus immenſum, qa hoc credimus,
& fatemur, neceſſe eſt ponere, quòd
numquam ab intellectu finito com-
prehendiẽ totaliter: & ſic deus a qua
cumque creatura ipſum cognoſcente
totus cognoſcitur: ſed tamen non to
taliter. Si autem quæratur quomo-
do illud poſſet intelligi. Dicendum,
quòd difficillimum eſt intelligere: qa
plus reperitur in creaturis de diſſimi
litudine, quàm de ſimilitudine. In-
telligamus tamen gratia exempli ali-
quem oculum, cuius aſpectus non ſit
omnino clarus, & intelligamus ali-
quod paruum album, tamen inten-
ſum in luminoſitate, & claritate colo
ris, oculus ille videbit illud album to
tum: tamen eminentiam illius albedi
nis non comprehendit: ſic ſuo modo
in propoſito intelligendum eſt. Sed
non modica eſt hic diſſimilitudo: qa
in illo albo qualitas differt a clarita-
te: in deo autem eſt omnino idem. Et
ideo aliud exemplum conſueuit po-
ni in puncto, qui ratione ſuæ ſimpli-
citatis totus attingitur ab vna lineæ:
nõ tñ cõprehenditur, quia poteſt in
finitas lineas terminare. Sed nec ad-
huc ẽ illud ſimile: qa in pũcto aliud
eſt virtus, aliud eſſentia: nõ ſic in deo
in quo eſt oĩno idem. Et iõ tertium
exemplum ponendum eſt in ſubſtan
tia ſpirituali, quæ eſt imago dei: quia
ipſa tota eſt in vna parte corporis: &
tamen in illa non diffinitur: quia ra
tione ſuæ ſimplicitatis ſic eſt tota in
illa, quòd tota extra illam in parte al
tera. Sic & deus in vna creatura to-
tus, & totus extra. Per hunc etiam
modum oportet intelligere circa po
tentiam intellectiuam: ſed hoc meliꝰ
intelligitur ratiocinatione, q̃ exem-
plorum ſuppoſitione. Si quis enim
videt, quòd in deo ſimplicitas non
opponitur infinitati, videre põt quo
modo deus poteſt cognoſci totus: &
tamen non comprehendi. Propter
quod nota, quòd infinitum accipitur
ſecundum quantitatem, vt dicit Phi-
loſophus. Auguſt. autem dicit, quòd
eſt quantitas molis, & quantitas vir
tutis: & ita ſecundum vtrumque põt
accipi infinitũ, ſed differenter. Quo-

niam enim quantitas eſt partibilis,&
ſuper partibile fundata: ideo infinitū
ſecundum hanc quantitatem oppoſi
tionem habet ad ſimplex:& impoſſi-
bile eſt quod aliquid idem, & ſecun-
dum idem ſit ſimplex, & infinitum.
Quoniam verò quantitas virtutis re
peritur in ſimplicibus, imo quanto
aliquid ſimplicius, tanto potentius:
hinc eſt ꝙ infinitum ſecundum hanc
non repugnat ſimplici, imo neceſſa-
rio ſequitur, quòd ſi aliquid eſt ſim-
pliciſſimum, quòd aliquid ſit infini-
tiſſimum. Clare ergo poteſt videri, ꝙ
in deo ſecundum idē poteſt eſſe ſum-
ma ſimplicitas,& ſumma infinitas: &
ideo vera eſt prædicta poſitio, quòd
deus totus videtur: ſed tñ non com-
prehenditur ab aliqua creatura, nec
vnita, nec ſeparata. Et concedendæ
ſunt rationes ad partem iſtam.
14 AD illud quod obijcitur, ꝙ ple-
nitudo diuinitatis habitat in Chri-
ſto, & de Dam. quòd tota eſt incar-
nata. Dicendum, quòd Apoſtolus in
illo verbo vult oſtedere perſonalem
vnionem, quæ ē in Chriſto, & in nul
lo alio: quia perſona diuina plena,&
perfecta nō ſolum animæ, ſed etiam
corpori Chriſti fuit vnita. Et Dama.
hoc ipſum vult dicere. Per hoc quòd
dicit omnem intelligit diuinam natu
ram vt perfectam: ex hoc tamen non
poteſt inferri cognitio comprehēſio-
nis: quia ſicut tactum eſt in illa pleni
tudine eſt ſimplicitas, ratione cuius
poteſt habitare,& vniri rei finitæ: eſt
nihilominus,& infinitas, ratione cu
ius neceſſario habet excedere, & im-
poſſibile eſt comprehendi. Et ſic pa-
tet quòd illud procedit ex ſufficienti
plus enim dicit comprehēſio, quàm
cognitio plenitudinis, vel perfectio-
nis. Supra enim cognitionem addit
incluſionem, ſiue cōterminationem,
vel cōmēſurationem quodam modo
15 dicendi. AD illud quod obijcitur
de Iſido. ꝙ trinitas nota eſt ſibi ſoli,
& homini aſſumpto. Dicendum, ꝙ
nō vult excludere omnem cognitio
nem, ſed perfectam cognitionem dei
attribuere ſibi ipſi, & naturæ aſſum-
ptæ, Ipſi namque trinitati attribuit
perfectam cognitionem ſimpliciter:
ſed homini aſſumpto in genere crea
turæ. Illa enim anima creata inter cæ
teras creaturas cognoſcit limpidiſſi-
me,& ita perfecte, ſicut vnquàm po-
tuit capere. Vnde propter familiariſſi
mam cognitionem, quàm habet illa
anima inter creaturas, dicit Iſido. ꝙ
ei ſoli nota eſt trinitas, magis per au
ctoritatem loquens, quàm per præci-
ſionem. AD illud quod obijcitur, 16
quòd ſimplex totum attingitur. Di-
cēdum, quòd verum eſt totum, ideſt
non ſecundum partem,& partem: in
ſimplici enim non eſt dicere totum
niſi per priuationem compoſitionis
partium. Sed ex hoc non ſequitur,
quòd comprehendatur: quia ſicut di
ctum eſt ſimul cum ſimplicitate ſtat
infinitas, quę non patitur aliquid dei
omnino videri perfecte a creatura.
Nec valet quod obijcitur, quòd ita
deberet dici comprehēſibile propter
ſimplicitatē, ſicut incōprehenſibile
ꝑꝑ immenſitatē: nā ad immenſitatē
de neceſſitate ſequitur incomprehen
ſibilitas de ipſa nominis ratione pri
maria, ad ſimplicitatem non. Tanta
enim poteſt eſſe ſimplicitas, quòd ne
dum ipſa faciat comprehendi, imo
propter ſuam excellentiam reddat in
comprehenſibilem. AD illud quod 17
obijcitur, quòd aliquid latet de deo
&c. Dicendum, quòd non eſt intelli-
gendum in deo, ſicut intelligitur in
aliqua re compoſita, cuius vna pars
nō apparet,& alia manifeſtatur: quo
niam in diuina eſſentia non eſt ali-
quid,& aliquid, ſed eſt aliquod vnū,
quod æquiualet infinitis. Vnde quic
quid illud ſit, quod anima de deo vi-
det, ſic illud videt, quod tñ compre-
hendere nō poteſt: vnde idem ipſum
latet,& patet: patet quidē ad intuen-
dum, ſed latet ad comprehendendū.
Sicut ſi quæratur: cum deus eſt in la-
pide, ē ne aliquid dei extra lapidem,
& aliquid intra? Dicendum, ꝙ non
eſt ſecundum aliquid ſui extra,& ſe-
cundum aliquid ſui intra, ſed totus
intra, & totus extra: ſic & in pro-
poſito intelligere oportet. AD illud 18
quod obijcitur, quòd ſi non compre
hendat adhuc poteſt proficere in co
gnitione dei. Dicendum, quòd illud
non

non ſequitur, pro eo quòd ſtatus eſt
in profectu cognitionis. Aliquando
ex parte rei comprehenſæ, quæ non
poteſt melius cognoſci: aliquando ex
parte comprehendentis, qui non ē na
tus melius cognoſcere: & ſic eſt ſtatus
in Chriſto, & in alijs beatis. Sed ali-
ter in Chriſto, quàm in alijs, qa Chri
ſtus ita perfecte cognoſcit, ſicut vmq̃
capere potuit: ſed alij ſancti ita perfe
cte ſicut diſpoſiti fuerunt per merita
gr̃æ: nec poſſunt vltra proficere, quia
non ſunt in ſtatu merendi, nec vltra
deſiderare amplius habere quàm ha-
beant, propter illius ſummi boni ſuf
ficientiam, & affectionem ordinatam
ſecundum ſummę iuſtitiæ regulam,
& libram: ſed quieſcunt quiete perfe
cta, quia tenent eum, quem deſidera
19 bant. AD illud quod obijcitur vlti
mo de comprehenſione. Dicendum,
quòd comprehendere dicitur tripli-
citer. Vno modo idem quòd charita
te adhęrere. Et ſic accipit Bernar. ad
Euge. Si ſanctus es, comprehendiſti.
Alio modo eſt idem quod clare vide-
re, & perfecte amare, ſicut ad Phi. 3.
Si quo modo comprehēdam, in quo
cōprehenſus ſum. Tertio modo com
prehendere eſt idem quòd terminos
rei claudere: ſic de⁹ eſt incomprehen
ſibilis. Cum ergo dicitur, quòd ſan
cti ſunt comprehenſores in patria,
& quòd Chriſtus fuit comprehēſor.
Dicendum, quòd medio modo acci-
pitur: & ſic habet veritatem: nã Chri
ſtus videt dei immenſitatem, nec te-
net hoc fide, ſed certiſſima cognitio-
ne: hic enim nouit deum immēſum.
Et ſi tu quæras, vtrum poſitiue, vel
priuatiue. Dicendum, quòd quodã-
modo poſitiue, quodãmodo priuati-
ue. Poſitiue, quantum ſe extendit ca
pacitas ſuæ intelligentiæ. Priuati-
ue deinceps. Admiratur enim il-
lã ſummam profunditatem im-
menſitatis diuinæ, ſicut di-
cit Propheta. Mirabilis fa
cta eſt ſciẽtia tua ex me,
cōfortata eſt, & nō
potero ad eam:
& ſic patet
totũ.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Anima Chriſti videt verbum ſine theophaniis, & in luminis fonte æterno aſpectum defigit.

VTRVM anima Chriſti in cognoſcendo deũ defigat aſpectum in ipſum lumen æternum, an in aliquid citra ipſum. Et quòd non videat ipſum fontem luminis videtur. 1. Thim. 6. Lucem habitat inacceſſibilem, quã nullus huminum vidit, ſed nec videre poteſt: ergo Chriſtus ſecũdum quòd homo numquam deum i ſua luce vidit, nec videre potuit. Item. 1. Ioa. 4 Deum nemo vidit vnquam. Super illum locum dicit Chryſo. Solus filius eum vidit, & ſpiritus ſanctus: qui autem creabilis eſt naturæ, qualiter videre poteſt increabilem? Si ergo anima Chriſti nec eſt filius, nec ſpũs ſanctus, ſed magis creatura, non videtur quod illam lucem videat in ſeipſa. Item. Quantum diſtat finitum ab infinito, tm̃ diſtat creatura a creatore: ſed pp infinitam diſtãtiam nulla virtus finita poteſt cognoſcere deùm vt immenſum: ergo pari ratione propter infinitam diſtantiam nulla virtus creata poterit cognoſcere, & videre lumen increatum per ſeipſum. Itẽ. Sicut ad cognitionem comprehenſionis requiritur cômenſuratio quædã, ita ad cognitionem a parte viſionis requiritur aſſimilatio congrua: ſed q̃ in nullo conueniunt, nō poſſunt aſſimilari: ergo creator nō poteſt a creatura in ſeipſo videri, cum nihil habeant cômune. Item. Multo plus excedit claritas diuinæ lucis oculũ animæ Chriſti, quàm ſol excedat claritatem oculi materialis; ſed oculus noſter materialis non poteſt intueri lumen corporale in fonte propter excellentiam: ergo nec intellect⁹ Chri. Item. Fons æterni luminis in ſe ipſo eſt Ad opp.

eſt infinitus,& immenſus:ſed finitũ
nõ poteſt ſuper infinitum: ergo cum
virtus animæ Chriſti ſit finita,nõ po
terit actus eius ſe protendere vſque
ad ipſum:ergo non poterit ipſum co
gnoſcere ĩ ſeipſo:ergo videtur quòd
nec anima Chriſti,nec alia anima co
gnoſcat deum in claritate ſua. Sed
contra. Super illud.2.Corint.3. Nos
releuata facie.gloſ. Chriſtus eſt ima-
go patris eadem cum illo, in quẽ ten
dimus,ſcilicet vt eum in eſſentia vi-
deamus.Si ergo Chriſti anima habet
ad quod nitimur peruenire;ergo deũ
videt in ſubſtantia,& natura. Item.
Plus eſt vniri alicui in vnitatem per
ſonæ,quàm in vnionem facientẽ co-
gnitionem.Sed anima Chriſti verbo
æterno immediate vnita eſt in vnita
tem perſonæ: ergo multo fortius ipſi
veritati,& luci verbi vnitur per co-
gnitionem ipſius in ſe:ergo ſine ali-
quo medio deum videt. Item. In co
gnitione concluſionum nõ eſt quies,
ſed ſolum in cognitionem principio
rum:& ratio hu9 eſt, quia anima co
gnoſcit cõcluſiones per mediũ, prin
cipia vera cognoſcit ſine medio. Si
ergo anima Chriſti cognoſcit deum
mediante aliquo: ergo non quieſcit
in cognitione dei; & ſi non quieſcit
in deo,cum deus ſit finis vltimus,nõ
eſt beata. Si ergo beata eſt, neceſſario
ſequitur,quòd cognoſcat diuinam lu
cem in ſeipſa: pari ratione & omnis
anima beata. Item. Intellectus com
prehenſoris tantum eleuatur, quan-
tum affect9,quamuis cęcus ſit in via
propter cęcitatem ignorantiæ. Sed
Chriſtus fuit perfectiſſimus compre-
henſor. Cum ergo ipſe diligeret ſum
mam dei bonitatem in ſeipſa omni
affectu circunſcripto,pari ratione lu
cem,& veritatẽ in ſeipſa videbat abſ-
que medio. Item. Aut immediate vi
det, aut per medium. Si immediate;
habeo propoſitum. Si per medium;
aut p̱ medium proportionabile, aut
improportionabile. Si per medium
improportionabile, ergo potius im
peditur,quàm iuuetur. Si per mediũ
proportionabile: cõtra. Aut eſt crea
tum,aut increatum. Increatum non:
quia illud eſt vnum ſolum. Si creatũ:
ergo creatura poteſt eſſe proportio-
nabilis creatori:& ſi hoc, cum nihil
aliud impediat, quin creatura poſſit
videre deum in ſua ſubſtantia,reſtat
quòd anima Chriſti ſic eũ videre po-
terat,& videbat. Item. Si per mediũ:
aut illud eſt ſuperius anima Chriſti
beata: aut inferius. Si inferi9,ergo im
mediatior eſt anima Chriſti deo,quã
ſit illud,quod tu dicis medium:ergo
illo circumſcripto melius videbit de
um. Si ſuperius:ergo aliquid eſt ex-
cellentius natura humanę mentis in
Chriſto. Sed hoc eſt impoſſibile;quia
omnia ſunt ſubiecta pedibus eius. Re
ſtat ergo quòd anima eius immedia-
te,& in ipſo fonte videbat,& videt lu
men æternum. His etiam rationibus
idem oſtendi poteſt de qualibet ani-
ma beata.

RESP. Ad prædictorum intelli 20
gentiam eſt notandum, quòd aliqui
voluerunt dicere, ꝙ deus nulla crea-
tura videbitur,nec videtur in ſua eſ-
ſentia,vel natura,ſed videbitur in cla
ritate ſua, cũ tantus ſit fulgor ipſius
immenſitatis luminis,quòd ad con-
tuitum illius ſubſtantiæ nullus ocu-
lus creaturæ poſſit pertingere. Hunc
errorem euacuat Greg. in moralibus
tractans illud Iob.18. Non adæqua
bitur ei aurum,vel vitrũ: vbi ait ſic.
Fuerunt qui dicerent in illa regenera
tione beatitudinis in claritate ſua de
um conſpici,& in natura non vide-
ri:ſed non eſt aliud claritas,aliud na
tura:ſed ipſa natura eſt claritas, & ip
ſa claritas eſt natura. Et iõ iſte error
non multum eſt rationabilis,q̃a ma-
le intelligit lumen æternum, in quo
non differt eſſentia luminis, & ipſe
actus lucendi. Et ideo fuerunt alij mo
derniores,qui dixerunt a nulla crea
tura poſſe aſpici lumen æternum in
fonte ſuæ claritatis, ſed in quibuſdã
condeſcenſionibus, & theophanijs:
& hoc propter improportionabili-
tatem oculi ad illam ſummam lucẽ,
quæ potius ſua immenſitate opprime
ret,quàm delectaret oculum creatu-
ræ,quæ ſe habet ad ipſam ſicut ocul9
noctuæ:& oportuit quòd deus ſe con
temperaret ipſi animæ, ſicut ſol con
temperatur oculo mediante nube.

Sed

Sed hic modus dicendi non minus
a veritate deuiat, quàm præcedens.
Vnde etiam ipſum improbat Magi-
ſter Hugo ſuper angelicam hierar-
chiam. Quid eſt inquã theophaniis
deum videre, & extra illas non vide-
re, niſi nunquam vere videre? Si enim
ſola imago ſemp videtur, veritas nũ-
quam videtur. Tollant ergo phanta
ſias ſuas, quibus lumen mentium no
ſtrarum obtenebrare nitũtur, neque
nobis deum noſtrum ſimulacris æſti
mationum ſuarum interſepiãt: quia
nos ſicut nec ſatiare poteſt aliquid ꝓ
ter ipſum, ſic nec ſiſtere poteſt aliquid
vſque ad ipſum. Et ideo his duobus
modis tamquam erroneis abiectis,
dicendum eſt tertio modo vere, & ca
tholice, quòd anima Chriſti beatiſſi
ma, & aliæ beatæ animæ vidẽt ipſum
luminis fontem, in quo reficiuntur,
quieſcunt, delectantur, & quodãmo-
do a claritate illius luminis abſorben
tur, vt deus ab eis vndique cõſpiciatur,
& videatur etiam in ipſis: & hoc po-
tiſſime verum eſt in anima Chriſti.
Et ideo concedendæ ſunt rationes, &
auctoritates ad hãc partem inductæ.
AD intelligẽtiam autem auctoritatũ
adductarum in contrarium, & conſi
milium notãdum eſt, quòd quinque
modis habẽt exponi auctoritates ſan
ctorum, quæ vidẽtur dicere deum in
ſua ſubſtantia non poſſe videri. Pri
mo modo ſic. Non poteſt videri, ſci-
licet viribus noſtris: poteſt tamẽ mu
nere dei. Vnde ſuper illud. 1. Thi. 6.
Lucem habitat inacceſſibilem. Gloſ.
Inacceſſibilis eſt viribus nr̃is, acceſſi-
bilis muneribus ſuis Secũdo ſic. Nõ
poteſt videri ſubſtãtia, ſcilicet in via:
vnde ſuper illud. 1. Tim. 6. Quem
nullus hominum videre poteſt. Glo.
Poterit autem aliquando. Et ſic il-
lud. Exo. 33. Nõ videbit me homo,
& viuet. Tertio modo ſic. Nõ poteſt
ſubſtantia videri, ideſt plene compre
hendi. Vnde ſuper illud Iob. 11. For
ſitan veſtigia dei cõprehendes. glo.
Eius eſſentia a nullo plene videbitur,
ſcilicet circunſcribẽdo. Quarto mo
do ſic. Non poteſt videri ſubſtantia,
ideſt ratio ſubſtantiæ. Vnde Rom. 1.
Quod notum eſt dei. Gloſa. Ratio
ſubſtantiæ eius latet omnem creatu-
ram: & hoc modo poteſt dici trini-
tas ſibi ſoli nota eſſe. Quinto modo
ſic: Nemo dei ſubſtãtiam nouit, vel
aliquid tale: quia nõ facit noſſe. Mat
thęus. 24. De die autem illa, & hora
nemo nouit, neque angelus &c. ſicut
fouea cæca dicitur, quia non manife
ſtat qđ habet in ſe. Et ſic dicit Chry
ſoſt. quòd angeli non vident, quid ſit
deus. Et ſic patent duæ auctoritates:
quia prima currit ſecũdum primum
modum, & ſecunda ſecundum quar-
tum modum, vel quintum.

AD illud quod obijcitur, ꝙ tan- 22
tum diſtat finitum ab infinito &c.
Dicendum, quòd diſtantia dicitur cõ
tra conuenientiam: conuenientia au
tem inuenitur in triplici differentia
quãtum ad pręſens ſufficit. Eſt enim
conuenientia cõmenſurationis, ſiue
adæquationis, & conuenientia parti
cipationis alicuius cõmunis, & con-
uenientia ordinis. Dico ergo, quòd
ſi diſtantia dicatur per priuationem
conuenientiæ adæquationis, & parti
cipationis, infinita eſt diſtantia crea
ti ad increatum, ſicut infiniti ad fini-
tum. Si vero dicatur diſtantia ꝑ pri
uationem conuenientiæ ordinis, di
cendum, quod falſum eſt: quia creatu
ræ immediate ordinantur ad deum ſi
cut ad principium, & ſicut ad finem
maxime creatura rationalis: ad ſim-
plicem autem cõtuitum ſufficit, quòd
ſit conueniẽtia ordinis, ſed ad cogni
tionem comprehenſionis requiritur
conuenientia ſecundum quandam ę
qualitatem, ſiue adæquationem. Et iđ
non ſequitur, quòd ſi anima creata
non poſſit comprehendere infinita-
tem, quòd non poſſit intueri luminis
fontẽ. Et per hoc patet ſequens. Quđ
enim dicit, quòd ad cognitionem re
quiritur aſſimilatio. Dicẽdum, quòd
nõ oportet quòd ſit aſſimilatio in na
tura tertia, ſed ſufficit quòd vnum ſit
ſimilitudo alterius, ſicut primo libro
fuit detterminatum diſt. 1. & 3. & 35
AD illud quod obijcitur, quòd exce 23
dit oculum lumen illud. Dicen-
dum, quòd eſt excellentia conſer-
uans, & eſt excellentia corrumpens.
Excellentia conſeruans eſt in ſpũali-
bus

buſ,ſed corrumpens in obiectis corporalibus:& ratio huius in primo libro eſt reddita & a parte obiecti,& a parte modi comprehendẽdi : & ideo
24 non eſt ſimile. AD illud quod obijcitur, quòd finitum non poteſt ſupra infinitum. Dicendum,quòd anima in cognoſcendo deum plus eſt in ſuſcipiẽdo,quàm in agendo:imo oīs potentia animæ reſpectu dei ſe habet in ratione paſſiui:nec dicitur potẽtia cognitiua actiue,quæ de ſua ratione dicit quodãmodo paſſionem,ſicut dicit Philoſophus,& Priſtianus. Ideo cum intelligit deum,non agit anima in deum,ſed deus influit in animam, in qua influentia deus condeſcendit per gratiam,& anima eleuatur,& efficitur deiformis. Et ipſa deiformitas eſt diſpoſitio reddẽs oculum animæ aptum ad videndum deum,nõ quia facit proportionabilem quãtitatem, quia ſemper illud lumen excedit in infinitum,ſed quia facit proportionabilem qualitatem:quia datur ipſi animæ aliquid vtpote ſimilitudo, quod cum ipſam animam, & intellectum animæ cum deo facit ſimilem,reddit & intelligentem. Et ſi tu obijcias, ꝙ licet viſio,& cognitio incipiat a paſſione, completur tamen in actione, cum ad viſionem duo concurrant receptio,& iudicium:in illum autẽ fontẽ luminis nulla poteſt creatura agere,quoniam ipſe a nullo poteſt pati: ſimiliter de illo fonte luminis,& veritate ſumma nullus poteſt iudicare ſicut dicit Auguſt.de vera religione, & ipſa ratio dictat, cum iudicans aliquo modo præſideat iudicato : nullo modo videtur ſuſtineri poſſe, ꝙ anima Chriſti,vel alia anima beata intueatẽ ipſum ſuperni luminis fontẽ. AD hoc reſpondendum eſt,quòd & ſi ad pfectionem cognitionis aliquo modo concurrat non ſolum paſſio, ſed etiam actio : nõ tamen concurrit actio,quæ quidem fit per aliquam influẽtiam;vel impreſſionem ipſius cognoſcentis in cognoſcibile , ſed ſolũ per quandam protenſionem: ſicut & patet i dilectione cum amo aliquem, anima amando aliquo modo agit:nihil tamen influit in amatum,nec dilectum aliquid patitur, vel reſpicit ab amante. Sic intelligendum eſt in cognitione. Similiter cum dicimus viſionem,ſiue cognitionem perfici a iudicio. Dicẽdum,quòd verum eſt: ſed ad hoc quòd videamus deum , non oportet ꝙ de ipſo iudicemus in ſe, ſed ſufficit ad clarã viſionẽ ab ipſo fonte luminis illuminari , & illuminatum oculum etiam in ipſum ꝓtendere intuendo , & iudicare de ipſo intuitu, cum non poſſit attingere ad hoc , vt de ipſa ſumma veritate iudicet , ſed ſecũdũ ipſam iudicet anima de ſeipſa,& de ſua cognitione : nihil tamẽ impedit aliquo modo accipiendo iudicium, ſm ꝙ requiritur ad viſionẽ, quin poſſit concedi , ꝙ anima beata certiſſime iudicet illud eſſe ſummum lumen,quod intuetur,ſicut in primo libro fuit habitum . Et huic non repugnat verbum Aug. Quantuncũque enim ſiue intuitus,ſiue iudicium videatur in ſe habere naturam actionis : tamen reſpectu diuini luminis, a quo cauſatur,eſt paſſio, & effectus. Vnde quòd anima videat deũ in ſe, hoc non eſt,quia anima poſſit ſupra deum,ſed magis ꝙ deus poſſit ſupra ipſam : a deo vt anima per diuinã potentiam,& influentiã eleuetur ſupra ipſam. Hæc autem quæ dicta ſunt de anima Chriſti, generaliter valent ad quæſtionem de viſione dei : ſimiliter quæ ſequuntur .

COnſequẽter queritur de cognitione, quã anima Chriſti habuit in verbo. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, vtrum in eodem habitu cognoſcat verbũ, & alia in verbo. Secundo quæritur vtrũ anima Chriſti cognoſcat actu in verbo, quæ cognoſcit habitu . Tertio queritur, vtrum in verbo noſcat omnia quę cũque nouit verbum . Artic. 2.

QVAE-

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Anima Chriſti eodem habitu quo cognoſcit verbum, cognoſcit alia quæ ſunt in verbo relucentia, ſola exiſtente differētia rationis.**

Fundamenta.

VTRVM anima Chriſti eadem cognitione, qua cognoſcit verbū, cognoſcat alias res in verbo. Et ꝙ eadem videtur. Augu. ſuper Gene. ad literam dicit, ꝙ angeli tripliciter cognouerūt res, videlicet in verbo, in ſeipſis, in proprio genere: ergo cognitio, quam angelus habet in verbo de re, diſtincta eſt a cognitione, quam angelus habet de re in ſeipſo: ſed angelus in ſeipſo cognoſcit res per ſpeciem aliquam ſibi datam: ergo videtur ꝙ ea cognitione, quæ eſt in verbo, cognoſcat res non mediante aliqua ſimilitudine ipſius rei, pręter illam, quæ eſt in verbo: ergo eadem cognitione, qua cognoſcit verbum, cognoſcit rem aliam in verbo, Item. Verbum eſt ſufficiens ratio cognoſcendi omnia alia a verbo, & tāquam exemplar eſt ratio cognoſcendi exemplatum: ſed cognoſcere ſufficientem rationem alterius hoc non eſt aliud quàm cognoſcere ipſam rem: eadem enim eſt cognitio rationis cognoſcēdi, & ipſius rei cognitę: ergo eadem cognitione, qua anima cognoſcit verbū, cognoſcit res alias a verbo. Itē. Melius cognoſcitur res in diuino exemplari, quam cognoſcatur in ſe: melius etiam cognoſcitē ꝑ diuinum exemplar, quā cognoſcatē ꝑ propriā ſimilitudinē: ſed eadem cognitione, qua quis cognoſcit ſimilitudinem rei, cognoſcit ipſam rē: ergo, &c. Item. Si ſimilitudo rei in ſpeculo nullo modo differret ab ipſo ſpeculo, eadem cognitione qua cognoſceretur ipſum ſpeculum, cognoſceretur ipſa ſimilitudo rei, & ipſa res: ergo cum in verbo æterno non differat ſimilitudo rei & ab ipſo, nā ipſum eſt exēplar, & rō cognoſcēdi, videtur ꝙ eadem cognitione, qua quis nouit verbum, cognoſcat & res in verbo: ergo anima Chriſti ꝑ eūdem habitum cognitionis cognoſcit verbum, & alia in ipſo. Item. Si anima Chriſti cognoſceret rē in verbo per alium habitum, & aliam ſimilitudinem, quā cognoſcat ipſum verbum, aut illa ſimilitudo eſſet vna, aut multæ. Vna nō poteſt eſſe: quia vnaquæque res creata habet ſimilitudinem ſibi propriam in genere creaturæ. Si multæ, ergo cum non ſit ſtatus in multis, ſed in vno, cognitio aliarū rerum a verbo in ipſo verbo non ſpectaret ad cognitionē gloriæ, in qua eſt ſtatus, & quies: ergo ſi hoc eſt inconueniens, reſtat ꝙ eodem habitu cognitionis, quo cognoſcitur ipſum verbum, cognoſcuntur & alia in verbo tam ab anima Chriſti, quā ab alia anima beata. Sed contra. Sicut materia ſe habet ad formā, ita intellectus poſſibilis ſe habet ad res, quas cognoſcit: ſed impoſſibile eſt, ꝙ ſummum ens det eſſe ipſi materiæ niſi imprimendo aliquam formam creatam ipſi materiæ diuerſam a ſe: ergo impoſſibile eſt ꝙ ſummum lumē faciat intellectū poſſibilem aliquid actu intelligere, niſi imprimat ei ſpeciem, & ſimilitudinem ipſius rei cognitę: ergo cognitio aliarum rerū a verbo in ipſo verbo aliquid plus exigit, quam cognitionē ipſius verbi, & eſt per aliā rationem cognoſcendi, quam ſit cognitio ipſius. Item. Ad hoc ꝙ intellectus aliquid intelligat, neceſſe eſt ipſum aſſimilari rei cognitę: ergo cū cognoſcit alia a verbo, neceſſe eſt ipſum aſſimilari non ſolum ipſi verbo, ſed etiā alijs a verbo. Sed alijs a verbo nō poteſt aſſimilari niſi per ſuſceptionem ſimilitudinum aliarum: ergo ad hoc quód intellectus aliquis creatus ſiue Chriſti, ſiue alius cognoſcat alias res in verbo, nō ſufficit cognoſcere ipſum verbum. Itē. Si aſpicerem ad aliquam rem, aggeneraretur in me ſimilitudo illius rei. Similiter ſi aſpicerem ad ſpeculum, non ſolum aggeneraretur in me ſimilitudo ſpeculi

Ad opp.

ſpeculi,ſed etiam ſimilitudo rei; ergo ſi verbum æternum cõtinet in ſe ideas rerum omnium,ita generabuntur ſimilitudines rerũ in anima aſpiciente ipſum,ſicut ſi anima cõtueretur ipſas res: ergo videtur quod res in verbo non tantum cognoſcitur ab intellectu creato per ipſum verbum, ſed etiã per ſimilitudines impreſſas: ergo per cognitionem aliam,& aliã. Itẽ. Contingit cognoſcere ipſum verbum vt lucem,& contingit cognoſcere ipſum vt exemplar. Tunc autẽ cognoſcitur verbum vt lux, quãdo cognoſcitur in ſe. Tunc autem cognoſcitur vt exemplar, quãdo in ipſo cognoſcuntur alia. Sed impoſſibile eſt cognoſcere ipſum verbum lucẽ,quin infundatur nobis lumen, quod facit nos conformes ipſi luci: ergo impoſſibile eſt ipſum cognoſcere vt exemplar,quin infundatur nobis cognitio,quæ facit nos cõformes ipſis æternis ideis,& rationibus: ergo nec anima Chriſti alio modo,quam iſto cognouit. Si dicas,ꝙ idem eſt & quod aſſimilatur ipſi verbo & luci, & verbo vt exemplari. Cõtra. Poſſibile eſt cognoſcere ipſum verbum, & ſi non cognoſceretur res cuius verbum eſt exemplar: ergo videtur quòd alia ſit ratio, per quam quis conformatẽ ipſi verbo vt luci,& ipſi verbo vt exemplari. Item. Intelligamus ꝙ aliquis in verbo cognoſcat rem aliquam videndo ipſum verbum,& poſt deſinat videre,ſicut fuit in raptu Pauli: poſſibile eſt talem poſtquam deſiit videre ipſam verbi eſſentiam,habere memoriã eius quod vidit in verbo: hoc autem nõ eſſet,niſi res in verbo cognoſceretur alia cognitione, quã ipſum verbum: ergo anima Chriſti, & omnis alia anima ſi cognoſcat res in verbo, hoc non eſt per eãdem cognitionem, ſed per cognitionem aliam, & aliam.

25 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandũ, ꝙ habitus cognitionis numerari habet penes rationem cognoſcendi. Quoniam ergo verbum æternum eſt ſufficientiſſima ratio cognoſcẽdi omnia alia a ſe, qđ patet, quia ſeipſo cognoſcit omnia; ideo ad hoc quòd aliquis cognoſcat res in verbo,nõ oportet in ipſo eſſe geminam cognitionẽ ipſius verbi,& ipſius rei cognitæ. Geminã dico quantum ad habitum cognoſcendi, propter hoc ꝙ habens deiformitatem gloriæ, per quam cognoſcit ipſum verbum, habet vnde aſſimiletur ipſi verbo, quod eſt perfecta ratio cognoſcendi omnia alia: & ita cognoſcendo verbum habet habitum, quo poſſit cognoſcere alia: ita quòd habitus illæ prout dicitur eſſe verbi, & aliorum a verbo,non differt niſi ſola comparatione. Per idem enim quod ipſum verbum æternũ eſt lux,& veritas in ſe,eſt exemplar aliarũ rerũ: & ideo qui habet vnde conformetur ipſi ſummæ veritati, habet vñ conformetur rõne cognoſcendi omnia. Quoniã ergo verbũ æternũ ꝑ idem eſt ratio cognoſcẽdi ſe, & alia: ideo dico,quòd anima Chriſti eodem habitu, quo cognoſcit ipſum verbum, cognoſcit res in verbo exiſtente ſola differentia quantum ad comparationem,ſiue reſpectum. Concedendæ ergo ſunt rationes,quæ hoc oſtendunt.

AD illud quod primo obiicitẽ in contrarium, quòd neceſſe eſt intellectum poſſibilem formari ad ſimilitudinem rei intellectæ &c. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia quamuis deus nullius,poſſit eſſe forma perfectiua: poteſt tamen eſſe forma exemplaris, & ratio cognoſcendi: ideo quamuis non perficiat materiam per ſeipſum dando ei eſſe,& complementum: poteſt tamen per ſeipſum intellectũ facere cognoſcere aliqđ quodcunque creatum. Et ſi tu obiicias,ꝙ neceſſe eſt intellectũ poſſibilẽ aliquo modo formari, ad hoc ꝙ aliquid intelligat in actu. Dicendum,quòd ſic eſt in propoſito. Formatur. n. ab aliquo: ſed hoc non eſt aliud, quã ipſa influentia luminis æterni,ꝑ quam efficitur deiformis,& conformis ipſi verbo; quod eſt rõ cognoſcendi alia; & ideo per conſequens efficitẽ in actu reſpectu aliorum cognoſcibilium a verbo, & per ſimilitudinem verbi, quod quidem verbum, quia eſt ſimilitudo omnium, efficitur quodam modo

dammodo ſimilis omnibus ; ideo
non oportet ei dari nouum habi-
27 tum ad cognoſcendum. Et per
hoc patet reſponſio ad ſequens quod
obiicit, quòd neceſſe eſt cognoſcẽs
aſſimilari cognoſcibili: quoniam aſ
ſimilatio, quæ ſufficit ad cognitio-
nem, non tantum eſt per ſpeciem
acceptam a re, vel etiam per ſpeciem
appropriatam ipſi rei, verumetiam
per aſſimilationem ad illud, quod
28 eſt ratio cognoſcendi cetera. AD
illud quod obiicitur, quòd ſi aſpice
rem ad rem, aggeneraretur in me ſi-
militudo rei, & ſimiliter ſi ad ſpecu
lum, aggeneraretur in me ſimilitu-
do ſpeculi, & ipſius rei. Dicen-
dum, quòd ſi in ſpeculo non differ-
ret ſimilitudo rei ab ipſa forma ſpe
culi, non oporteret quòd in me agge
neraretur alia ſimilitudo cognoſcen
di reſpectu ipſius ſpeculi, & reſpectu
ipſius rei relucentis in ſpeculo: &
ſic intelligendum eſt in propoſito.
quoniam idea in deo nihil aliud eſt,
29 quàm ipſa veritas æterna, ſicut oſten
ſum fuit in primo libro. AD illud
quod obiicitur, quòd impoſſibile eſt
me cognoſcere lucem æternam, quin
fiam ei conformis per influentiam
luminis. Dicendum, quòd hoc ve-
rum eſt: ſed quia deus per idem ipſum
quod eſt lux in ſe, eſt exemplar alia-
rum rerum: ideo non oportet quòd,
per aliud, & aliud fiam conformis
ipſi, vt eſt lux, & vt eſt exemplar,
ſed per idem alio modo ſe habens.
Idem enim lumen gloriæ habilitat
ipſam animam ad cognoſcendum ip
ſum verbum æternum, inquantum
lumen comparatur ad ipſum verbũ
ſub ratione lucis: idem etiam habi-
litat ipſam animam ad cognoſcen-
dum alia a verbo in ipſo verbo, in-
quantum comparatur ad ipſum ver-
bum, vt eſt exemplar aliorum: &
quia verbum eſt exemplar volunta-
rie repræſentans: ideo lumen illud
non comparatur niſi ad illa, quæ
ipſum diuinum exemplar repræſen-
tat voluntarie: hinc eſt quòd per

illud lumen & ſi cognoſcat verbum,
non oportet quòd cognoſcat omnia
alia a verbo, quorum ipſum verbum
eſt exemplar. Et ſi tu obiicias quòd
quamuis in deo idem ſit ſapientia, &
bonitas: tamen aliud, & aliud eſt
in me, per quod ego conformor di-
uinæ ſapientiæ, & bonitati: ergo pa
ri ratione aliud erit, per quod con-
formatur intellectus ipſi verbo ſecũ
dum quòd lux, & ſecundum quòd
exemplar: Dicendum, quòd non
eſt ſimile: quoniam ratio veritatis,
& exemplaritatis in eodem eſt differ
rens ſola comparatione. Ipſum.n.
exemplar non eſt aliud, quàm veri-
tas æterna, vt eſt ratio cognoſcendi
alia. AD illud quod vltimo obiici 30
tur de memoria, quæ remanet.
Dicendum, quòd ſi aliquis intelle-
ctus videt aliqua in verbo cognitio-
ne gloriæ, & deſinat videre, verbum
non memoratur de cognitione illa-
rum rerum, niſi eatenus, quatenus
memoratur de cognitiõe verbi, niſi
alias habuit cognitionem illarum re
rum impreſſam, vel niſi deus ei di-
ſpenſatiue imprimeret, tunc hoc
non eſſet opportunum. Sed (ſicut di-
ctum eſt) ad hoc, quòd aliquis intel-
lectus creatus cognoſcat res in ver-
bo, ſiue Chriſtus, ſiue alius, ſufficit
quòd habeat deiformitatem gloriæ,
per quam ſit ſimilis ipſi verbo: nec
oportet ei dari rerum ſimilitudines,
aut habitus particulares: quia ma-
gis ſibi ſufficit ipſa ſumma veritas
ad cognoſcendum omnia, quàm
omnes rerum ſimilitudines ſpe
ciales. Vnde limpidius co-
gnoſcit angelus, & etiam
anima Chriſti res in ver
bo, quàm cognoſcat
in ſe, vel in pro
prio gene-
re.

QVAE.

# QVAESTIO II.

## CONCLVSIO.

**Anima Chriſti non conſiderat actu omnia ea q̄ habitu cognoſcit in verbo, cum non omnia ſint de glorię ſubſtantia.**

Ad opp.

VTRVM anima Chriſti cognoſcat in verbo actu oīa, quæ cognoſcit in habitu. Et ꝙ ſic videtur: quia ſecundū ꝙ vult Aug. in xv. de trin. In beatis non erunt volibiles cognitiones. Si ergo anima Chriſti inter ceteras animas beatas beatiſſima eſt: non ergo habet cogitationes volibiles: ergo ſi aliquid ſemel in actu cogitat, vel cognoſcit, ſemꝑ illud cogitat, vel cognoſcit: ergo qcquid cogitat in habitu, cognoſcit in actu. Item. Gloria eſt habitus in actu impoſſibile enim eſt hominem eſſe beatum, & aliquando ceſſare ab actu viſionis diuinæ. Si ergo cognitio, qua cognoſcit anima Chriſti res in verbo, eſt cognitio glorioſa, videtur ꝙ cognitio illa ſemꝑ habeat habitum coniunctum actui: ergo quicquid cognoſcit in habitu, cognoſcit in actu. Item. Perfectior eſt habitus coniunctus actui, quam ſeparatus, pro eo ꝙ actus eſt complementū habitus. Sed anima Chriſti cognoſcit res in verbo cognitiōe perfectiſſima: ergo quicquid cognoſcit ibi in habitu, cognoſcit in actu. Item. Vna, & eadē cognitione, qua cognoſcit anima Chriſti ipſum verbum, cognoſcit alia a verbo: ſed nihil de ipſo verbo cognoſcit in habitu, quod non cognoſcat in actu: ergo nihil de aliis rebus cognoſcit in habitu, quod nō cognoſcat in actu.

Fundamenta.

Sed cōtra. Sicut Philoſophus vult, Scimus plura, ſed intelligimus vnum ſolum. Hoc autem ob aliud non eſt, niſi quia ſcire nominat cognitionem in habitu, ſed intelligere in actu: ergo ad plura ſe extendit habitus, quam actus per naturā: ſed non eſt neceſſe qđ in Chriſto habitus perficiatur ab actu: ergo non eſt neceſſe, quod quicquid aīa Chriſti habitu cognoſcit in verbo, cognoſcat in actu. Item. Sicut perfecta eſt cognitio animæ Chriſti, ita perfectū eſt eius gaudium: ſed anima Chriſti non gaudet de omni eo in actu, de quo gaudet in habitu; gaudet enim ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, licet non actualiter in eo lætaretur, quando peccabat: ergo pari ratione nō eſt opportunum, quod omne quod cognoſcit in habitu, cognoſcat in actu. Item. Actualis cōſideratio rerum cognitarum in verbo in Chriſto ſubiacet voluntati: ergo poteſt modo cōſiderare aliquid creatum, quod non ſit de eſſentia glorię, modo etiam non conſiderare: ergo ſi habet illius rei habitum, non neceſſe eſt ꝙ habitus ſemper ſit coniunctus actui reſpectu cuiuſcunque cognoſcibilis. Item. Aut anima Chriſti actu conſiderat omne, quod verbū æternum natum eſt ei repręſentare, aut non. Si actu conſiderat oē quod verbum æternum natum eſt ei repræſentare, cum illa ſint infinita, videtur quod anima Chriſti in conſiderando actu pertranſit infinita, quod eſt impoſſibile virtuti finitæ. Si non actu conſiderat omne, quod verbū ſibi vnitum natum eſt ei repræſentare: ergo aliquam habet aptitudinē anima Chriſti ad aliquid, reſpectu cuius non ſemper eſt in actu: ſed omnis eius aptitudo eſt conpleta per habitum glorioſum: ergo aliquid cognoſcit in habitu, quod non cognoſcit in actu. Item. Quando aliquid ſe extendit ad infinita, impoſſibile eſt ꝙ ipſum totaliter ſit in actu, ſi differat in eo actus a potentia: ſed habitus cognitionis in Chriſto ſe extendit ad infinita: ergo impoſſibile eſt vt omne quod cognoſcit in habitu, cognoſcat in actu. Maior manifeſta eſt, quia cum continuum ſit diuiſibile in infinitum, impoſſibile eſt ipſum totaliter diuiſum eſſe in actu. Minor probatur per hoc ꝙ Chriſtus in verbo æterno ſcit omnes ſpecies numeri paris diuiſibiles eſſe in duo æqualia: & hoc nouit in habitu de

qua-

qualibet eius ſpecie. Si ergo ſpecies nu-
meri ſunt infinitæ: ergo nouit habi-
tu infinita. Item. Nihil nouit anima
Chriſti in actu, ſuper quod non con-
uertat ſe actualiter: ſed intellectꝰ eiꝰ,
& aſpectus ſimplex eſt, & finitus: ſed
ſimplex, & finitum ad quod ſe con-
uertit totaliter ſe conuertit: ergo ſi
actu conuertit ſe ad vnum, impoſſi-
bile eſt ꝙ ſimul, & ſemel actu ſe con
uertat ad illud, quod eſt ab illo diſpa-
ratū: ergo aīa Chriſti non cognoſcit
oīa in actu quę cognoſcit in habitu.

RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notādum, ꝙ anima Chri
ſti beata habet cognitionem aliquo-
rum, quæ ſunt eſſentialia gloriæ, &
aliquorum, quæ non ſunt de eſſentia
gloriæ. Si ergo loquamur de cogni-
tione eorum, quæ ſunt eſſentialia glo
riæ, dico ꝙ anima Chriſti omnia, quæ
cognoſcit in habitu, cognoſcit ī actu
quia gloria eſt habitus in actu. Vnde
ſicut non poteſt anima eius non eſſe
glorioſa, ſic impoſſibile eſt actualem
conſiderationem eorum, quæ ſunt de
eſſentia gloriæ, in ipſo interrumpi. Si
autem loquamur de cognitione eorū
quæ non ſunt eſſentialia gloriæ, ſic
non eſt neceſſe, ꝙ omnia, quæ cogno
ſcit in habitu, cognoſcat in actu. Et
huius ſignum eſt, ꝙ deus beatis exi-
ſtentibus in gloria, hoc eſt ſanctis an
gelis, aliqd de nouo reuelat, & oſten
dit in ſe, quod prius tñ non oſtende
bat: & ideo ſtatui gloriæ nō repugnat
conſiderare aliquid nunc, quod priꝰ
non conſiderabatur: nec repugnat
etiam perfectioni creaturæ, qñ crea
turam perfici, hoc eſt eius capacitatē
impleri. Creatura autem plurium eſt
capax ſm cognitionem habitualem
q̃ ſm conſiderationem actualem, ſi
cut in opponendo monſtratum eſt.
Et ideo non ſolum in angelis, verum
etiam in anima Chriſti hoc verū eſt,
ꝙ plura cognoſcit in habitu, quàm
conſideret in actu. Et ideo conceden-
dum eſt, ꝙ non omnia conſiderat in
actu, quæ habet in habitu, quantum
ad ea, quæ non ſunt de ſubſtantia glo
riæ. Et concedendæ ſunt rationes, q̃
ſunt ad partem iſtam.

32 AD vltimam tamen rationem pōt
reſponderi, ne det occaſionem deniā
di. Quod enim dicitur, quòd intelle-
ctus ſimplex, & finitus ad quod ſe cō
uertit, totaliter ſe conuertit, nō cogit:
quia intellectus animæ beatæ, & ma-
xime animæ Chriſti dilatatur ꝑ gra
tiam: & quod plus eſt in verbo per
vnum, & idem cognoſcit diſtinctæ
multa, & idem intellectus glorifica-
tus cognoſcendo multa in verbo nō
diuiditur, ſed vnitur: quia non appli
catur ad hoc, vel ad illud primo, &
immediate, ſed mediante verbo æter
no: quod cum ſit vnum, ducit in mul
ta cognoſcibilia. Aliæ vero rationes,
quæ ad hanc partem inductæ ſunt,
cōcedi poſſunt. AD illud quod obii
citur in contrarium, quòd in beatis
non ſunt cogitationes volubiles, nec
conſiderationes. Dicendum, ꝙ ver- 33
bū illud intelligitur de his, quæ ſunt
de eſſentia gloriæ: quia illa ſemper e-
ſunt in actuali cognitione, atque cō-
ſideratione. De his autem, quorum
cognitio non eſt de eſſentia gloriæ,
non oportet habere veritatem. Po-
teſt tamen aliter dici, quod volubili-
tas cogitationis duplex eſt, quædam
per intimationem, & inquiſitionem,
ſiue ratiocinationem, & diſcurſum,
quo quis venit in cognitionem rei
incognitæ: & talis volubilitas nō eſt
in beatis. Eſt etiam alia volubilitas ꝑ
tranſitum conſiderationis vnius rei
in conſiderationem alterius, & talis
volubilitas non aufertur a beatis. Au
guſt. ergo auctoritas intelligitur de
prima volubilitate, non de ſecunda,
& ideo tali auctoritate non poteſt cō
cludi, ꝙ anima beata quicquid co-
gnoſcit in habitu, cognoſcit in actu.
AD illud quod obiicitur, ꝙ gloria eſt 34
habitus in actu. Dicendum, quòd ve
rum eſt: ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ
omnis cognitio, quæ eſt in gloria, ſit
in actu continuo, ſed de illa ſolum, q̃
eſt de eſſentia gloriæ: & quoniā mul-
ta cognoſcit anima Chriſti in verbo,
& aliæ animæ, quæ non ſunt de eſſen
tia gloriæ: hinc eſt quòd non oportet
ipſam omnia conſiderare in actu,
quæ nouit in habitu. AD illud quod 35
obiicitur, quod habitus in actu eſt
perfectior, quàm habitus pręter actū.

T Dicendum,

Dicendum, quòd verum eſt quando eſt in actu nobiliſſimo, qui debetur ipſi habitui: actus autem nobiliſſim⁹ qui debetur ipſi gloriæ, eſt actualis conſideratio ſummi veri: non autem actualis conſideratio cuiuſcunque veri cauſabilis, vel cauſati: ideo ad hoc quòd anima Chriſti habeat habitũ cognitionis perfectum, non oportet quòd actualiter conſideret omne verum, ſed ſufficit quòd actu conſideret verum ſummum.
36 AD illud quod obiicitur, quòd eadẽ cognitione qua cognoſcit verbum, cognoſcit alia a verbo, &c. Dicendum, quòd illud verum eſt de cognitione quantum ad habitum, ſed non eſt opportunũ de cognitione quantum ad actũ. Actualis enim cognitio, & conſideratio verbi æterni eſt ipſi gloriæ eſſentialis: non ſic autem actualis cognitio aliorum a verbo: & ideo non ſic oportet, quòd ſic alia conſideret actualiter, ſecundum quòd actualiter conſiderat ipſum verbum, ſed ſolum habitualiter: habitus enim ille eſſentialiorem habet comparationem reſpectu verbi, quod eſt cognitum principale, quàm reſpectu aliorum cognitorum in verbo, quæ ſunt cognita quaſi ex conſequenti, & ſecundario.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Anima Chriſti quamquam cognitione, quę eſt ſicut ſcientia, & habitus, cognoſcat omnia quæ cognoſcit verbum, cognitione tamen quę eſt ſicut conſideratio, & actus, nequaquam.**

Fundamenta.

VTRVM aĩa Chriſti cognoſcat oĩa in verbo, quæ cognoſcit verbũ. Quod ſic videtur. Anima Chriſti beata habuit ſpiritum non ad menſuram, ſecundum quòd dicitur Iob. 3. Sed ſpiritus eſt ad cognoſcendum, & diligendũ: ergo habuit ſpiritum ad cognoſcendum ſine menſura. Et ſi hoc: ergo deus animæ illi nihil celat: cognoſcit ergo oĩa illa aĩa in verbo, q̃ cognoſcit ipſe deus. Itẽ. Illi aĩæ cognoſcenti res in verbo ipſum verbũ eſt ratio cognoſcendi: ſed verbum eſt ratio cognoſcendi voluntarie ſe offerens pro hac re, vel pro illa, vel pro quacũque alia. Si ergo verbum æternũ aĩæ vnitæ ſibi offert ſe plena oblatione, cum ipſum ſit ratio cognoſcendi omnia, videtur ꝙ anima Chriſti omnia cognoſcebat in verbo ſibi vnito. Item. Verbum æternum perfectiſſime vnitum erat ipſi animæ Chriſti ſm̃ ꝙ verbum: ergo pari rõne perfectiſſimum erat ei vnitum ſm̃ quòd exemplar: ſed ſecundum quòd exemplar faciebat animam Chriſti cognoſcere alia a ſe: ergo ſi perfectiſſima vnione vniebatur ſibi qua nulla poteſt eſſe perfectior, videtur ꝙ ei cõmunicabat cognitionem omnium, quã habebat. Item. Anima Chriſti cognoſcebat aliqua in verbo, & cognoſcit: aut ergo poteſt cognoſcere plura, aut non. Si poteſt cognoſcere plura: ergo poſſibilitas eius non eſt omnino cõpleta, quia poteſt addiſcere de die in diem. Si nõ poteſt cognoſcere plura, quam cognoſcit. ſed omnis ſciens res in numero determinato poteſt ſcire plura, quia ſcibilia ſe non coangustant in anima cognoſcente. Vnde ſi ſcit aliqua, poteſt adhuc ſcire aliqua. Si ergo anima Chriſti non poteſt ſcire plura, videt ꝙ cognoſcat infinita, & omnia, quæ cognoſcit ipſa ſumma dei ſapientia. Item. Anima Chriſti multo familiarior eſt ipſi verbo æterno, & maiori amicitia iuncta, q̃ eſſent apoſtoli ipſi Chriſto: imo adeo familiaris eſt, quòd non poteſt eſſe familiarior: ergo omnium rerum dat ei notitiam, quam ipſe poteſt acipere. Sed anima nunquã ſcit tot, quin adhuc poſſit ſcire plura: ergo videtur quòd verbum increatum animam ſibi vnitam faceret noſce infinita. Itẽ. Aut anima Chriſti nouit illa ſolum, quæ ſunt, fuerunt, & erunt, aut plura his. Si ſolum illa nouit: ergo ſi deus aliquid faceret præter ea quæ facere diſpoſuit, anima Chriſti illud ignoraret. Si nouit plura his; ſed qua ratione

tione

tione nouit aliqua ex his, quæ deus facturus non eſt, eadem ratione nouit omnia: ergo videtur, quòd omnia cognoſcat, quæ cognoſcit æterna ſapientia. Itē. Multo potentior eſt aīa Chriſti ad cognoſcendum res per ipſum verbum ſibi vnitum; quàm ſit aliqua anima ad cognoſcendum res per habitū creatū: ſed aīa habens habitum creatum cognoſcit omnia, ad quæ ſe extendit ille habitus: ergo anima Chriſti habens verbum increatū ſibi vnitum cognoſcit omnia, quæ cognoſcit ipſum verbum. Sed contra. Auguſt. in 11. de ciui. dei. Quicquid ſcitur, ſcientis comprehenſione finitur: ſed anima Chriſti cum ſit finita, non poteſt comprehendere infinita: ita quòd illa infinita ſint ſibi finita: quia impoſſibile eſt infinitum eſſe finitum finito: ſed verbum æternum cognoſcit infinita: ergo impoſſibile eſt, quòd anima Chriſti omnia cognoſcat in verbo, quæ cognoſcit ipſum verbum. Item. Cognitio debet adæquari rei cognitæ ſecundum quòd cognita eſt, ſiue ſit cognitio in habitu, ſiue ſit cognitio in actu. Similiter neceſſe eſt, ꝙ adæquetur potentiæ, & potentiam neceſſe eſt adæquari ſubſtantiæ, ita ꝙ eam non excedat improportionabiliter: infinitū autem improportionabiliter excedit finitū: ſi ergo ſubſtantia animæ Chriſti finita eſt, neceſſe eſt & potentiam cognoſcendi in ipſa eſſe finitam, & cognitionem ſimiliter: ergo neceſſe eſt cognoſcibilia eſſe finita. Si ergo æterna dei ſapientia cognoſcit infinita, videtur &c. Item. Cognitio animæ Chriſti, quam habet in verbo, eſt creata. Si ergo ſubſtantia animæ Chriſti eſt creata, pari ratione & cognitio: ſed omnia creata ſunt in certo pondere numero, & menſura: & omnia talia ſunt finita: ergo neceſſe eſt cognitionem, quam habet anima Chriſti, eſſe finitam. Sed cognitio finita non eſt niſi finitorum: ergo anima Chriſti non cognoſcit niſi finita, & verbum cognoſcit infinita: ergo &c. Itē. Nihil creatum excedit infinitum aliud creatum eiuſdem generis: ſed anima Christi, & eius ſcientia eſt creata, & eiuſdē generis cum qualibet alia anima beata, & eius ſcientia, ergo anima Chriſti nōn excedit in infinitū ſcientiam cuiuslibet alterius animę creatæ: ſed ſcientia verbi ī infinitum excedit ſcientiam cuiuslibet animæ beatæ: ergo videtur quòd anima Chriſti nunquā tot cognoſcat, quot cognoſcit ipſū verbum. Item. Sicut cognitio verbi eſt immenſa intenſiue, ita eſt etiam extenſiue: quia ſicut habet limpiditatem infinitam, ita etiam cognoſcit infinita: ſed impoſſibile eſt quòd anima Chriſti comprehendat infinitatem ipſius verbi intenſiue, & quòd ita limpide cognoſcat, ſicut ipſum verbum; ergo impoſſibile eſt pari ratione, quòd cognoſcat omnia, quæ cognoſcit ipſum verbum, cum verbum cognoſcat infinita. Item. Sicut intellectus animæ Chriſti ex vnione ſui ad lucem æternam habet cognoſcere multa, ſic & ipſa ſubſtantia animæ ex vnione ipſius ad verbum eſt nata eſſe in multis locis. Sed impoſſibile eſt quòd anima Chriſti vnquam ſit, vbicumque eſt verbum, quamuis ei vniatur: ergo impoſſibile eſt quòd intellectus eius cognoſcat omnia, quę cognoſcit verbum, quamuis ei vniatur. Item. Quanto ſubſtantia eſt ſimplicior, tanto eſt plurium cognoſcitiua: ſed ſubſtantia verbi increata in infinitum excedit quantum ad ſimplicitatem animam Chriſti: ergo impoſſibile eſt quòd anima Chriſti vnquam tantum ſublimetur, quòd cognoſcat tot, quot cognoſcit ipſum verbum. Item. Si anima Chriſti cognoſcit omnia, quæ verbum cognoſcit, aut hoc eſt per ipſum verbum immediate aut ꝑ aliqd aliud creatū ſibi ſuperadditū. Per ipſum, verbum immediate non poteſt, ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum: quia neceſſe eſt ipſum intellectum informari a ratione cognoſcendi. Si per aliquid creatum ſibi ſuperadditum, aut hoc eſt lumen procedens a verbo, aut ſpecies aliqua rei cognitæ. Si eſt lumen procedens a verbo, cum illud non excedat in infinitum lumen, quod confertur alijs animabus, ſi aliæ animæ non cognoſcunt niſi

Ad opp.

niſi finita, neceſſe eſt ꝙ anima Chriſti non cognoſcat niſi finita: ergo nō cognoſcit oīa, quæ verbū cognoſcit. Si per ſpecies ſibi datas: ergo tot ſpecies habebit, quot ſunt cognoſcibilia: & ſi hoc, cum cognoſcibilia ſint infinita, erunt in anima Chriſti infinitæ ſpecies in actu: ergo ſi impoſſibile eſt infinita eſſe in actu in creatura, impoſſibile eſt quòd anima Chriſti cognoſcat infinita, ſiue omnia, quæ verbum cognoſcit. Item. AD cognitionē rei duo requirūtur, ſcilicet receptio, & iudicium: ergo ad hoc ꝙ aliquis cognoſcat aliqua, neceſſe eſt ꝙ habeat poſſe iudicandi ſuper illa: ſed iudiciū animæ Chriſti eſt finitum: ergo nec per ſe, nec per coniunctionem ſuam cum verbo iudicat de infinitis: quia nulla virtus finita exit in operationē infinitam nec per ſe, nec cum alia: nō enim poteſt in aliqua infinita operatione ei continuari: ergo impoſſibile eſt animam Chriſti iudicare de tot, de quot iudicat verbum æternum: & ſi hoc, nō poteſt omnia cognoſcere, quæ verbum cognoſcit.

37 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ad iſtam quæſtionem propter ſui difficultatē a diuerſis diuerſimode reſpondetur: & quidam reſpondent ſimpliciter concedendo, quidam autē diſtinguendo. Primi variantur ſm triplicem modū dicendi. Quidam enim dicunt, ꝙ aīa Chriſti cognoſcit oīa, quæ verbum cognoſcit. pro eò ꝙ verbum æternū non cognoſcit niſi finita: non enim eſt exemplar niſi eorum, quæ ſunt, vel fuerunt, vel erunt: & hæc omnia finita ſunt. Sed iſte modus dicēdi ſtare non poteſt: quia ſicut ipſe Aug. dicit, & in primo libro oſtenſum eſt, æterna dei ſapientia cognoſcit infinita, ſicut planum eſt: quia cognoſcit omnes numeri ſpecies, cognoſcit etiā omnia, quæ poteſt facere. Alius modus dicendi eſt, quòd anima Chriſti cognoſcat omnia, quæ cognoſcit verbum, & cognoſcit infinita, quia vno & eodem cognoſcit omnia, id eſt verbo. Et hinc eſt, ꝙ non ſolum anima Chriſti actu cognoſcit infinita, ſed etiam quælibet anima beata, quæ intuetur in ipſam lucem æternam, ſm quòd aſſerunt. Sed illud nec rationi conſonat, nec auctoritatibus ſanctorum: quia omni ſcientia non attribuitur alij animæ, quàm animę Chriſti: & propterea virtus finita non videtur poſſe continuari virtuti infinitæ in comprehenſione infinitorum, quæ quidem eſt operatio infinita. Tertius modus dicendi eſt, quòd anima Chriſti cognoſcit infinita in verbo, quia per verbum cognoſcit alia, non, inquā, participando ſapientiā, ſicut aliæ aīæ, ſed poſſidendo ipſam ſapientiam. Et illud videtur ſenſiſſe Magiſter Hugo de ſancto Victore in libello de ſapientia Chriſti. Ait enim ſic. Plenam, ac perfectam, ac totam dei ſapientiam in anima Chriſti fuiſſe credimus: & ipſa ſapientia eandem animam plene, ac perfecte ſapientem, non ex ipſa participando, ſed totam poſſidendo, quam ſingulariter poſſidet, & comprehendit ineffabiliter. Et paulo poſt. Hoc ipſum indubitanter affirmo, quòd aut alia ſapientia in Chriſto non fuit: aut ſi fuit, æqualis illi non fuit. Et ita dicit, quòd anima Chriſti omnia cognoſcit: quia ſapientia Chriſti non fuit alia, quàm illa ſapientia, qua deus eſt ſapiens. In hoc tamen eſt differentia: quia deus eſt illa ſapientia: anima aūt Chriſti nō eſt illa ſapientia: ſed illi ſapientiæ perſonaliter vnita. Item. Deus eſt ſapiens illa ſapientia per naturam: anima aūt Chriſti per gratiam vnionis. Sed qualiter verbum illud Hugonis quærenti ſatiſfaciat, difficile eſt aperire. Quoniam (ſicut in præcedētibus fuit oſtēſum) ad hoc ꝙ aīa Chriſti cognoſcat verbum, neceſſe eſt interuenire ſapiētiam creatam, quæ quidem eſt diſponens, & habilitans ipſam animā ad vnionem verbi: nec eſt ipſa ſumma ſapientia, ſed influētia ab ea procedēs: & ideo tentandum eſt ſi quo modo poteſt alius modus rationabilior inueniri, q̄ aliquis trium prædictorum. Attendendum eſt ergo quòd alij tentauerunt prædictam quæſtionem determinare diſtinguendo: & hi diuerſificantur ſecundum triplicem modum diſtinguendi. Quidam enim dicere

cere voluerunt, quòd in Chriſto eſt duplex modus cognoſcendi, quem habet in verbo: vnus per gratiam vnionis, alter qui eſt per gratiam comprehenſionis: & illo quidem modo qui eſt per gratiam comprehenſionis, non cognoſcit omnia, quę cognoſcit verbum, ſed illa, quæ ſpectant ad gloriam ſuam. Alio vero modo qui eſt per gratiam vnionis, cognoſcit omnia, quæ cognoſcit ipſum verbum: quoniam gratia vnionis ratione extremi cui vnitur, eſt gratia ſine menſura, & gratia infinita: & ideo non eſt mirum ſi cognoſcit ſecundũ illam infinita, & omnia quæ verbum cognoſcit. Sed iſte modus dicendi nõ videtur eſſe intelligibilis de facili. Primum quidẽ: quia ſi anima Chriſti cognoſcit quicquid cognoſcit per habitum creatum: nec eſt habit⁹ ali⁹ creatus in anima Chriſti, quo omnia cognoſcit, ſcilicet ipſum verbum, vel in ipſo verbo, niſi habitus gloriæ cõprehenſoris: quia illo circunſcripto iam nihil cognoſceret in verbo: vnio enim non facit diuinam naturam cognoſci ab humana, inquãtum vnio: ſed gloria comprehenſoris: nam caro eſt vnita verbo, quãuis nõ cognoſcat ipſum verbum. Si ergo aliquo habitu cognoſcit omnia, quæ cognoſcit verbum, neceſſe eſt quòd cognoſcat per illam cognitionem, quæ quidem eſt habitus comprehenſoris, vel comprehẽſionis. Præterea quicquid ſit gratia vnionis ſiue creata, ſiue increata, anima Chriſti ſemper eſt inter terminos creaturæ: ergo eius virtus cognoſcitiua ſemper finita eſt: ergo nunquam cognoſcit infinita: & ſic redit quæſtio prius propoſita. Alius vero modus dicendi eſt, quòd in deo ponitur duplex modus cognoſcendi, non propter diuerſitatẽ a parte virtutis cognoſcentis, ſed a parte connotati. Dicitur enim in eo eſſe ſcientia viſionis, & ſcientia intelligentiæ. Scientia viſionis eſt reſpectu omnium eorum, quæ facere diſpoſuit. Scientia intelligentiæ reſpectu omnium eorum, quæ facere poteſt, & vtraque dicitur omnis ſcientia: quamuis ſcientia viſionis ſit finitorum, ſcientia intelligentiæ infinitorum. Diſpoſuit enim facere finita, ſed poteſt facere infinita. Quando ergo quęritur, verũ Chriſtus ſciat omnia, quæ nouit verbum: ſi intelligatur de ſcientia viſionis, concedũt vtique, quòd anima Chriſti omnium illorum capax fuit, & eidem communicauit deus ſcientiam omnium illorum, quæ facere diſpoſuit propter magnam ſui liberalitatem, & ipſius animæ capacitatem. Si autem intelligatur de ſcientia intelligentiæ, ſic dicunt, quòd omnia cognoſcit, quæ cognoſcit ipſum verbum: quia illa ſe extendit ad infinita, & anima Chriſti in cognoſcendo non poteſt niſi ſuper finita: deus autem non communicauit illi animæ niſi quantum potuit capere, & ſecundum iſtam viam diſſolui poſſunt rationes ad vtrãque partem. Et hic quidem modus ſatis facilis eſt; & rationabilis. Verumtamen adhuc non quieſcit mens dubitantis: quoniam eſto quòd de⁹ modo aliquod nouum faceret, quod tamen facere non diſpoſuit, ſicut nouũ mũdum, iam lateret Chriſtum. Sequeretur etiam quòd Chriſtus aliquid de nouo poſſet addiſcere, & ita non haberet plenitudinem ſciẽtiæ. Et iterũ: cũ ſcibilia non ſe coanguſtẽt adhuc in anima ſciente, nunquam videtur quòd tot ſciat anima, quin poſſit adhuc plura ſcire: quomodo ergo erit ſtatus ex parte capacitatis creaturæ? Et propterea eſt tertius modus diſtinguẽdi: quòd conuenit aliquid cognoſcit cognitione habituali, & cognitione actuali, ſiue cognitione, quæ eſt ſicut ſcientia, & cognitione, quæ eſt ſicut conſideratio. Si ergo loquamur de cognitione quantum ad actum cõſiderationis, ſic dicendum eſt, quòd anima Chriſti nunquam tot cognoſcit, quot cognoſcit ipſum verbum, per nullam enim gloriã poteſt adeo ſubleuari creatura, vt ſimul, & in actu iudicet de infinitis, cum hoc ſit infinitæ virtutis. Si vero loquamur de cognitione habituali, ſic concedi poteſt, quòd ſcit omnia, quæ cognoſcit ipſum verbum ſibi vnitum: & hoc patet ſic: quia cum anima Chri

ſti cognoſcat ipſum verbum habitu
glorioſo ita perfecte, quòd non po-
teſt ipſum perfectius cognoſcere: &
ipſum verbum æternum promptam
habet voluntatem ad aperiendum
ipſi animæ omnia, quæ in ipſo relu-
cent, nec aliquid in ipſo reluceat,
quod non ſit natum cognoſci ab
anima Chriſti, anima Chriſti habet
aliquid, quo facilis eſt ad cognoſcen
dum omnia, quę verbum cognoſcit.
Et huius ſignum eſt: quia ad hoc
quòd cognoſcat aliquid, quod ver-
bum cognoſcit, quicquid illud ſit,
non oportet quòd detur ei nouus ha
bitus cognoſcendi, ſed omne quod
vult in eo, poteſt legere. Si ergo tu
quæras de illo habitu, vtrum ſit ha-
bitus finitus, vel infinitus. Reſpon-
dendum eſt, quòd eſt finitus: habet
tamen reſpectum ad infinita, nec eſt
hoc impoſſibile ponere in creatura.
Infinitas enim reſpectuum non po-
nit infinitatem actualem, ſicut non
ponit comparationem realem. Si
iterum quæras, vnde veniat illa infi
nitas reſpectuum circa habitum co-
gnitionis animæ Chriſti. Dico, quòd
venit ex voluntate ſpeculi ſibi vni-
ti, quod voluntatem promptam ha-
bet omnia propalandi ipſi animæ
Chriſti, quæ relucent in ſe: hoc autē
non facit alicui alij animæ: & ideo
de ſola anima Chriſti concedi poteſt,
& debet, quòd ſit omniſciens quan-
tum ad cognitionem habitualem. Et
concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt
ad iſtam partem.

38 AD illud quod obijcitur in con
trarium, quòd quicquid ſcitur, ſciē
tis comprehenſione finitur. Dicen-
dum, quòd illud intelligitur de no-
titia actuali, quæ quidem conſiſtit
in actuali comprehenſione, quod
innuitur in ipſa auctoritate. De ha-
bituali autem non oportet, quòd ha
beat veritatem: nec oportet adhuc,
quòd habeat veritatem de omni a-
ctuali, ſed de ea, quæ eſt per compre
henſionem: quamuis enim deus co
gnoſcatur ab anima, non tamen o-
portet quòd ſit finitus ipſi animæ co
gnoſcenti, imo ſimpliciter eſt infini
39 tus. AD illud quod obiicitur, quòd
cognitio debet adæquari cognoſci-
bili, patet reſponſio per illud, quod
dictum eſt: quòd hoc verum eſt de
cognitione comprehenſionis, & de
ea cognitione, quæ actu iudicat de
toto cognoſcibili: tali autem modo
cognoſcendi non cognoſcit anima
Chriſti omnia, quæ verbum cogno
ſcit. AD illud quod obiicitur, quòd 40
cognitio, quam habet anima Chriſti
eſt finita: ergo non poteſt eſſe infi-
nitorum. Dicendum, quod in cogni
tione animæ Chriſti eſt tria conſide
rare, videlicet ipſam rationem co-
gnoſcendi, quę eſt ipſum verbum, &
ipſum habitum ſecūdum ipſam ſub-
ſtantiam habitus, & reſpectum il-
lius habitus ad cognoſcibile. Dico
ergo quod quamuis habitus ille ſit fi
nitus, tamen ratio cognoſcendi in
ſe infinita eſt, & per illam habet ille
habitus reſpectum ad infinita non
in actu, ſed in aptitudine. Et hoc mo
do nihil prohibet cognitionē finitā
eſſe reſpectu infinitorum. Ex hoc e
nim non ponitur aliqua infinitas eſ
ſe in creatura in actu, ſed ponitur
actualis infinitas ſolum in ratione
cognoſcendi. Ad illud quod obij- 41
citur, quòd creatum non excedit
aliud creatum eiuſdē generis in infi
nitum. Dicendum, quòd illud ve-
rum eſt de illo exceſſu, qui eſt in ip-
ſo creato ſecundum ſe, & abſolute:
de illo vero exceſſu, qui eſt ratione
creatricis eſſentiæ, non habet verita-
tem. Et iſto modo dicitur ſciētia Chri
ſti in infinitum excedere ſcientias
aliarum animarum: non quia lumen
Chriſti in infinitum ſit maius in actu,
quàm lumen aliarum animarum, ſed
quia ipſum verbum æternum in infi
nitum promptius ſe exhibet ad mani
feſtandum ea, quæ in ſe habet ipſi ani
mæ Chriſti, quàm alicui aliæ animæ.
AD illud quod obicitur, quòd ani 42
ma Chriſti nō pōt cognoſcere immē
ſitatē limpitudinis cognitionis diui
næ; ergo nec immenſitatem reſpectu
cognoſcibilium. Dicendum, ꝙ non
eſt ſimile duplici ex cauſa. Vna quidē
quia aīa Chriſti quicquid cognoſcit in
habitu de ipſo verbo æterno, cogno
ſcit in actu, cum cognitio ipſius ver-
bi in

bi in ſe ſit de eſſentia glorię: non ſic
autem eſt de cognitione aliarum re-
rum, quæ relucent in verbo. Præte-
rea ipſum verbum eſt infinitũ, & quic-
quid intelligitur de verbo, totum eſt
infinitum, Non ſic autem eſt de co-
gnoſcibilibus infinitis: quia quodli-
bet ipſorum in ſe finitũ eſt. & cogno
ſci poteſt a ſubſtantia, & virtute fini-
ta, & mediante habitu finito. Vnde
quamuis anima Chriſti cognoſcat o-
mnia, quæ verbum cognoſcit: num-
quam tamen ęquatur ei in cognitio-
ne, quia numquam omnia illa com-
prehendit actualiter, ſecundũ ꝙ ip-
ſum verbum æternum pro vno aſpe
ctu de omnibus iudicat, & oĩa intue
43 tur. AD illud quod obijcitur, ꝙ
anima Chriſti quamuis ſit vnita ver
bo, nõ tamen eſt vbicunque eſt ver-
bum: ergo nec cognoſcit omnia, quę
cognoſcit verbum. Dicendum, ꝙ nõ
eſt ſimile: quoniam eſſe hic, vel ibi di
cit actum exiſtendi: & ideo ſi anima
Chriſti eſſet, vbicunque eſt verbum,
iam eſſet immenſa, & exiſtentia eius
adæquaretur exiſtentię verbi. Nõ ſic
autẽ eſt de cognitione: quoniã mul-
ta cognoſcit aĩa Chriſti in habitu,
quę nunquam cõſiderabit in actu.
Ideo nec per hoc ponitur adæqua-
tio, nec ponitur immenſitas circa po
44 tentiam eius cognoſcitiuam. AD il-
lud quod obijcitur, quòd ſimplicitas
animæ numquam eleuat ad ſimplici
tatem verbi. Dicendum, quòd illud
verbum intelligitur non tantum de
cognitione habituali, verũ etiam de
conſideratione actuali. Et quantum
ad hoc verũ eſt, quòd numquam ani
ma aſcendit ad tot conſideranda, ad
quot ipſum verbum conſiderat. Et ſi
obijcias, quòd nec habitu, nec actu vi
detur poſſe pertingere ad omnia, quę
verbum cognoſcit, cum in omnibus
creator excedat creaturã. Dicendũ, ꝙ
ſicut dictum fuit, habitualis cognitio
infinitorum non ponit infinitatẽ in
habitu cognoſcendi, & ideo non po-
nit adęquationem ipſius cognitionis
animæ Chriſti reſpectu cognitionis
45 ipſius verbi. AD illud quod quæri
tur, ꝑ quid anima Chriſti cognoſcat
omnia, quæ cognoſcit verbum. Dicẽ
dum, quòd per lumẽ aliquod ſibi da
tum: hoc autem non eſt, quia lu
mẽ illud ſit infinitum, ſed quia ẽ ad
infinita ſcibilia comparatum ꝓpter
promptitudinẽ exemplaris ſibi vni
ti. AD illud vero quod vltimo obij 46
citur, quòd ĩ cognitione eſt receptio:
& iudicium. Dicendum, quòd illud
intelligitur de actuali cõſideratione,
de habituali autem non eſt verum, ꝙ
qs iudicet in actu de omnibus, quæ
nouit in habitu: ſed quòd poteſt, &
habet facultatem iudicandi per ali-
quas rationes, quæ ſibi inſitæ ſunt
ad hoc quòd poſſit iudicare de illis
cognitionibus. Vt ergo ſumma præ-
dictorum, quæ prolixius dicta ſunt
breuius perſtringatur, concedendum
eſt, quòd anima Chriſti habitualẽ co
gnitionem habet infinitorum, & om
nium eorum, quæ cognoſcit ipm ver
bum ſibi vnitum, licet non habeat a-
ctualem: & illa quidem habitualis co
gnitio non ponit infinitatem actualẽ
in ipſo habitu, vel in potentia cogno
ſcente, ſed ſolum in ratione cogno-
ſcendi, vel in comparatione habitus
cognoſcendi ad ipſa cognoſcibilia.
Hunc autem ſextum modum dicẽdi
magis ſum conatus tenere, quã quin
tum, licet quintus ſit facilior ad ſuſti
nendum, tũ propter auctoritates ſan
ctorum, quibus eſt in arduis quæſtio
nib9 p̄cipue innitendum, tum etiam
pro reuerentia Ieſu Chriſti, cuius
animæ quantũcumque ſapientiæ, &
gloriæ poſſumus, debemus attribue
re, & ſupra etiam quàm intelligimus
ad ipſius reuerentiam, & honorem.

COnſequenter q̃ritur de ſcien Artic. 3
tia, quam anima Chriſti ha
buit a verbo: & circa hoc
quæruntur tria. Primo quę
ritur, vtrum aliquam ſciẽtiam habue
rit anima Chriſti a verbo pręter illã
quam habuit in verbo. Secundo quę
ritur, vtrum ſecundum illam profe-
cerit, an ab initio habuerit eam per-
fectam. Tertio quęritur, vtrum deus
debuerit cõmunicare animæ Chriſti
omnipotẽtiam ſicut communicauit
omni ſcientiam.

# QVAESTIO I.

## CONCLVSIO

Anima Chriſti prçter cognitionem quam habuit a verbo, habuit etiam cognitionẽ rerum in proprio genere.

Ad opp.

VTRVM Chriſtus habuerit aliam ſcientiã a verbo præter illam, quam habuit ĩ verbo. Et quòd non fuerit aliqua neceſſitas habẽdi aliam videtur: Primo per illud quod dicit Damaſ. Quemadmodum caro hominis ſecũdum propriam naturam non eſt viuificatiua: domini autem caro vnita ſecũdum hypoſtaſim ipſi deo verbo viuificatiua facta eſt propter eã, quæ eſt ſecundum hypoſtaſis vnionem: ita & humana natura quidem ſubſtantialiter non poſſidet futurorum cognitionem: domini autem anima ꝓpter eam, quç eſt ad diuini verbi vnionem, ditata eſt futurorum cognitione: ergo ſicut caro Chriſti non poſſet viuificare niſi propter vnionẽ ſui ad verbum, ita anima eius nõ cognoſceret aliquid niſi in ipſo verbo. Item. Vnius ſecundum vnam naturam eſt vna perfectio: ſed intellectus animæ Chriſti perfectus fuit ſcientia cognoſcendo omnia in ipſo verbo: ergo cũ ſcientia ſit perfectio ipſius intellectꝰ, non habuit aliam ſcientiam præter illam. Item. Superfluum eſt facere per plura, quod poteſt ſufficienter fieri ꝑ pauciora: ſed anima Chriſti ſufficientiſſime cognoſcit omne cognoſcibile cognitione, quæ eſt in ipſo verbo: ergo videtur quòd ſuperfluum ſit ei attribuere aliã cognitionem. Item. Maioris luminis eſt abſorbere minus. Si ergo cognitio, quam Chriſti anima habet in ipſo verbo fuit perfectæ luminoſitatis, quia fuit in ipſo fonte luminis, videtur quòd non potuerit ſimul cum ea ſtare aliud genus cognitionis in anima Chriſti. Item. Quando aduenerit quod ꝑfectũ eſt, euacuatur quòd ex parte eſt: ſed cognitio ipſius aĩę Chriſti in verbo eſt cognitio perfectiſſima, cognitio vero rerum in proprio genere eſt cognitio minus ꝑfecta: ergo ſi Chriſtꝰ ab initio habuit cognitionem perfectiſſimam, quç eſt in verbo, videt̃ quòd alia non habuit locum in ipſo. Sed contra. Sicut dicit Auguſt. ſuper Gene. ad literam tractans illa tria verba. Gene. 1. Fiat, fecit, & factum eſt. Angelus tripliciter cognouit res, in ipſo verbo, in ſe, & in ꝓprio genere: ſed intellectus animæ Chriſti nõ fuit minus ꝑfectus, quàm intellectus angelicus: ergo non tantũ habuit cognitionem rerũ in verbo, verumetiam in ſeipſo. Item. Chriſtus aſſumpſit quod dignitatis erat de oĩ ſtatu, ſcilicet de ſtatu gloriæ, & de ſtatu innocentiæ, & de ſtatu naturæ lapſæ: ergo non tantum habuit cognitionem conuenientem ſtatui gloriæ, verumetiam conuenientem ſtatui innocentiæ. Si ergo Adã habuit cognitionem omnium rerum creatarum diuinitus ſibi datam in ſeipſo, videtur quòd prçter cognitionem glorioſam Chriſtus habuit illam ſcientiam. Itẽ. Anima Chriſti in omni dono gratiarum debuit excedere omnes alias animas: & non tantum in dono gratiæ gratumfacientis, verumetiam in dono gratiæ gratiſdatæ. Si ergo habere notitiam ipſarum rerum ĩ ſeipſo hoc eſt donum gratiæ gratiſdatæ, videtur quod Chriſtus habuit hanc cognitionem prçter eam cognitionem, quç eſt in verbo. Item. Sicut ratio ſuperior debet habere ſuam perfectionem, ita etiam ratio inferior in Chriſto: ſed ratio ſuperior nata eſt noſſe res in ipſo verbo æterno, inferior vero n ita eſt eas conſiderare in proprio genere: ergo ſicut habuit cognitionem ſuperioris, ita etiam inferioris: & ſic &c. Itẽ. Chriſtus erat ſimul perfectus viator, & comprehenſor: ſed vtrique ſtatui neceſſaria eſt cognitio: ergo ſicut habuit ſcientiam debitam ſtatui cõprehenſoris cognoſcẽdo res in ipſo verbo, ita videtur quòd habuit ſciẽtiam conuenientem ſtatui viatoris cognoſcendo res in ſeipſis.

Fundamenta.

RESP. Abſq; dubio cõcedendũ
eſt, quòd prçter cognitionẽ q̃ habuit 47
aĩa Chriſti in ipſo verbo, quæ eſt cognitio glorioſa, habuit cognitionẽ a
verbo

verbo, q̃ eſt cognitio grãe gratiſdatę,
qua etiã cognitione cognoſcit Chr̃s
res in ſeipſis, per ſpecies ei inditas ab
ipſo cõditionis primordio, ſicut fuit
in intellectu Adæ, vel etiam in intelle
ctu angelico. Ratio autem huius eſt
perfectio ipſius animæ Chriſti, q̃ non
tantum debuit eſſe perfecta ſecũdum
ſuperiorem portionem, verumetiam
ſecundum inferiorem, & ſecundum
partem ſenſibilem, non tantum quan
tum ad ſtatũ patriæ, verumetiam quã
tum ad ſtatum viæ, qui duplex eſt, vi
delicet innocentiæ, & naturæ lapſæ.
Et ſecũdum hoc Chriſtus habuit tri-
plicem cognitionem iſti triplici ſtatui
conuenientem, videlicet cognitionẽ
gloriæ, cognitionem naturæ integrę,
& cognitionem pœnalis experiẽtię,
vt de quolibet ſtatu aliquid in ſe ha
beret. Rurſus: quia perfecta fuit ani-
ma Chriſti quãtum ad cognitionem
non ſolum reſpectu cognoſcibilium,
ſed etiam reſpectu modorum cogno-
ſcendi; ideo cum res tripliciter ſint
cognoſcibiles, ſecundum quòd tripli
48 citer habent eſſe habent enim eſſe in
verbo, habent eſſe in intellectu creato
habent nihilominus eſſe in proprio
genere: ideo ad hoc quòd intellectꝰ
animæ Chriſti plenã de rebus cogni
tionem haberet, res cognouit iſta tri
plici cognitione. Et ſic patet, ꝙ anima
Chriſti non tantum habuit cognitio
nem rerum in verbo, ſed etiam rerum
a verbo. Cognitionem, inquam, non
tantum ſimplicis notitię, verumetiã
experientiæ. Patet etiam harum triũ
cognitionum ſufficientia, neceſſitas,
& diſtinctio, quæ poteſt ſumi vel ex
parte virium, ſcilicet ſuperioris ratio
nis, inferioris, & ſenſualitatis. Vel ex
parte ſtatuum, videlicet gloriæ inno-
centiæ, & naturæ lapſæ. Vel ex parte
modorum cognoſcẽdi, ſcilicet in ver-
bo in ſe, & in genere proprio. Et ſic
patet, quòd anima Chriſti præter co-
gnitionem quam habuit in verbo, ha
buit cognitionem rerum in ſe, & in
genere proprio: & ſic vlterius patet,
quòd anima Chriſti præter cognitio-
nem, quam habuit in verbo, habuit
aliam cognitionem a verbo. Et con-
cedendæ ſunt rationes ad hoc.

*Conſentit S. Thom. 3. par. q. 9 art. 2. Cõtra quos inſurgit Sco. hic. q. 3. ibi contra concluſionem arguitur.*

AD illud quod primo opponitur 49
de auctoritate Dam. Dicẽdum, quòd
Damaſcenus non vult aſſignare ſimi
litudinem quantum ad oĩa, ſed quan
tum ad hoc, quòd ſicut caro Chriſti
non eſſet viuificatiua, niſi fuiſſet ipſi
verbo vnita: ſic anima Chriſti igno-
rãs eſſet, & imperfecta, niſi fuiſſet vni
ta cum ſapientia perfecta: ſed propter
illam vnionem habet omnis cognitio
nis perfectionem. AD illud qđ obij 50
citur ſecundo, quòd vnius rei vna eſt
perfectio. Dicendum, ꝙ verum eſt ſe-
cundum vnum modum, & ſtatum, &
potẽtiã: ſed quia in anima Chriſti eſt
conſiderare diuerſitatem potentiarũ,
& ſtatuũ, & modorum cognoſcendi:
ideo nihil impedit, quin ſm̃ diuerſita
tem horum diuerſas habeat cognitio
nes perficientes. AD illud qđ obijci 51
tur, ꝙ ſuperfluum eſt facere per plura
quod poteſt &c. Dicendum, ꝙ verum
eſt, ſi fiat æque bene, & æque ſufficien
ter: ſic autem non eſſet in propoſito:
quia non ita haberet aĩa Chriſti com
pletione ſcientię ſecundum omnem
modum, & omnem ſtatum, ſed ſolum
alteram iſtarum cognitionum habe-
ret. AD illud quod obijcitur, ꝙ ma 52
ioris luminis eſt &c. Dicendum, ꝙ il
lud alicubi habet veritatem, hoc eſt
de luminibus, quæ ſunt eiuſdem ra-
tionis, & eodem modo irradiant, &
ſecundum eandem partem. Non ſic
autem eſt in propoſito reperire, ſicut
in diſtinctione harum cognitionum
oſtenſum eſt. Præterea quod dicitur,
quòd maius lumen abſorbet minus,
hoc non dicitur quantum ad exiſten
tiam, ſed quantum ad apparentiam:
& licet hoc ſit verum in lumine corpo
rali, non tamen eſt verum in lumine
ſpirituali, propter maiorem impermi
ſtionem, quæ reperitur in lumine ſpi-
rituali, quam in corporali. AD illud 53
quod obijcitur, quòd cognitio ex par
te non manet cum cognitione perfe-
cta. Dicendum, ꝙ verum eſt quando
cognitio ex parte habet imperfectio-
nem annexam, ſicut eſt cognitio ęnig
matica, & de hac verum eſt ꝙ nõ fuit
in anima Chriſti. Si autem dicatur co
gnitio ex parte, quia minus perfecta
eſt, quàm cognitio gloriæ, non opor-
tet

tet eam euacuari in eo potiſſimum, in quo eſt ſimul ſtatus viæ cum ſtatu patrię.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Anima Chriſti ſecundum cognitionem ſimplicis notitiæ non potuit proficere, licet ſecūdum experimentalem cognitionem profecerit.

Ad opp.

VTRVM Chriſtus profecerit ſecundum illud genus cognitionis. Et q̃d ſic videtur. Hebr. 5. Didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiā: ſed diſcere eſt proficere in ſcientia: ergo &c. Item. Super illud Lucæ. 2. Proficiebat Ieſus ætate, & ſapientia. Glo. Sicut carnis eſt ętate proficere, ſic animę gratia, & ſapiētia: ergo ſicut Chriſtus profecit ſecundum carnē creſcendo in ætate, ita videtur ꝙ ſecundum animam profecerit creſcendo in cognitione. Item. Chriſtus aſſumpſit q̃ plantauit in noſtra natura: ſed Chriſtus plātauit i nr̃a natura vt ex multis ſenſibilibus fiat vna memoria, ex multis memorijs vna experientia, ex perientia, ex multis experimentis vnū vniuerſale, quod eſt principiū artis, & ſcientiæ: ergo ſi iſte modus ꝓcedendi facit animam proficere in cognitione, videtur ꝙ anima Chriſti in cognitione profecerit. Item. Aut intellectus agēs in Chriſto potuit abſtrahere formas vniuerſales a conditionibus materialibus, aut non. Si non potuit: ergo fuit impotens. Si potuit, cum talis modus abſtrahēdi ſit via in cognitionē, videtur ꝙ Chriſtus in cognitione profecerit. Item. Qui aliquid apprehendit, & retinet quod prius non apprehēderat, aliquid addiſcit, & in cognitione proficit: ſed ſenſus cōmunis in Chriſto aliquid apprehendit, & aliqua ſenſibilia retinebat, quæ prius nō apprehenderat, nec compoſuerat, & imaginatiua potentia in Chriſto totū illud retinebat: ergo videtur quòd aīa Chriſti proficiebat, & addiſcebat. Sed contra. Beda ſuper illud Luca. Proficiebat Ieſus &c. Proficiebat nō quòd ipſe ſapientior fieret ex tempore, ſed eandem qua plenus erat ſapientiam, cęteris ex tempore paulatim demonſtrabat. Item. Damaſc. Qui dicunt eū proficere ſapientia, non eā quæ eſt ſecundum hypoſtaſim vnionem venerantur: ergo ſi quis dicat Chriſtum ꝓfeciſſe in ſcientia, videtur facere iniuriam ſapientiæ increatæ ſibi vnitæ. Item. Chriſtus habuit plenitudinem, non ſolum gratię gratum facientis, ſed etiā gratiæ grati datæ. Si ergo cognitio quam habuit a verbo i ſeipſo, fuit cognitio gratiæ gratiſdatæ: ergo plena fuit in Chriſto a ſuæ conditionis primordio: ergo non creſcebat in eo. Item. Anima Chriſti habuit ſpecies rerum cognoſcibilium: ſed qua ratione habuit ſpecies vnius cognoſcibilis, eadem ratione & omnium: ſed impoſſibile eſt duas formas eiuſdem ſpeciei eſſe & in eodem, & ſecundum idem: ergo impoſſibile fuit ꝙ anima Chriſti nouas formas, ſiue nouas ſpecies recipere: ergo non potuit in cognitione ꝓficere. Item. Materia non eſt poſſibilis ad formam, quam habet in actu, ꝓ eo quòd omne recipiens debet eſſe denudatum a forma recepti: ergo ſi anima Chriſti a principio habuit in ſe om̄ium rerum creatarum ſpeciem, & notitiam, videtur ꝙ amplius non potuerit cognitionem nouā recipere: ergo nec in cognitione proficere.

Fundamenta.

54 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ præter ſciētiam, quam anima Chriſti habuit in verbo, duplicem habuit cognoſcendi modum, ſicut prædictum fuit: habuit enim cognitionē ſimplicis notitiæ in intellectu, & cognitionem experiētiæ in ſenſu. Cognitio ſimplicis notitiæ conſiſtebat in habitibus, & ſpeciebus ipſi animæ Chriſti inditis a primordio ſuæ conditionis ex beneficio conditoris. Cognitio vero experientiæ cōſiſtebat in vſibus ſenſuum exteriorū. Quoniam ergo habitus, & ſpecies impreſſæ fuerunt ipſi animæ Chriſti in omni-

omni-

omnimoda plenitudine, hinc ẽ quòd Chriſtus proficere non potuit cognitione ſimplicis notitiæ. Quia vero ſenſus exterior ad aliquid conuertebatur de nouo, ad quod prius conuerſus nõ fuerat, hinc eſt quòd cognitione experientiæ proficiebat. Iuxta qđ dicit Amb. ꝙ in eo ſenſus proficiebat humanus. Et Apoſtolus dicit, quòd didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiam. Et gloſ. ſuper illud pſal. Qui tribuit mihi intellectũ, vſque ad mortem erudiuit me. Inferior pars mei, ſcilicet carnis aſſumptio, vt experiretur tenebras mortalitatis. Et ſic anima Chriſti quãmuis non profecerit ſecũdum cognitionem ſimplicis notitiæ, proficiebat tamen ſecũdum cognitionem experimentalem. Ille autem profectus ſcientiæ experimẽtalis in Chriſto in duobus differebat a profectu cognitionis noſtræ. In vno videlicet ꝙ Chriſtus non proficiebat veniendo in notitiam rei prius incognitę: ſed ꝙ prius cognoſcebat vno modo, ſcilicet per ſimplicem notitiam, cognoſcebat alio modo, ſcilicet ꝑ experientiam. In alio etiam differebat: q̃ profectus noſter eſt ſecundum exiſtẽtiam, profectus vero Chriſti erat ſolum ſm apparentiam: Et ſm hoc patet reſponſio ad q̃onẽ propoſitã: patet etiam r̃ñſio ad rõnes ad vtranque partem pro magna parte. Nã rõnes, quę oſtendunt, ꝙ Chriſtus nõ proficiebat in cognitione, ſiue ſcientia, procedunt de profectu non ſolum ſecundum apparentiam, ſed etiam ſm exiſtentiam: non ſolum ſm cognitionem experientiæ, verumetiam ſecundum cognitionem ſimplicis notitiæ. Et ideo rationes illæ ſunt concedendæ, quia verum concludunt.

56 AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium de auctoritate Apoſtoli, & de auctoritate Bedæ. in gloſa. Dicendum quòd vtraque auctoritas intelligitur de cognitione experientiæ. AD illud quod obij-
57 citur, ꝙ hoc eſt naturale. videlicet ꝙ ex multis ſenſibilibus fiat vna memoria. Dicendum, ꝙ duplex eſt modus cognoſcendi per experientiam. Vnus qui eſt via in acquiſitionẽ ſcientiæ. Alius vero qui eſt via in exercitium ſcientiæ, vt quod prius ſciebatur theorice, poſtmodum ſciatur practice. Et primus modus experientię, reperitur in ſcientiæ inuentione. Secundus vero conſiſtit in vſu ſcientiæ iam adeptę. Et in primo eſt motus ab incognito ad cognitum. In ſecundo vero eſt via, ſiue ꝓceſſus a cognito vno modo, vt cognoſcatur alio modo. Et primus modus reſpicit imperfectionem naturæ lapſæ propter ignorantiam annexam. Secũdus vero reſpicit ſtatum innocentiæ, in quo habitus ſcientiæ præceſſiſſet vſum, & cognitio ſimplicis notitiæ præceſſiſſet cognitionem experientiæ: & iſte modus fuit in Chriſto, & non alius: quia ſicut infra patebit, de ſtatu naturæ lapſæ Chriſtus non debuit aſſumere defectum ignorantiæ. Philoſophus autem in prędicto progreſſu cognitionis procedit ſm ſtatũ naturæ lapſæ, quod in Chriſto nõ oportet reperiri. AD illud qđ obijcitur, ꝙ in- 58
tellectus agẽs in Chriſto potuit abſtrahere. Dicendum, quòd abſtractio ſpeciei a conditionibus materialibus quędam ordinatur ad generandum habitum, quædam vero cõſiſtit in iudicio eius, quod apprehẽſum eſt per ſenſum, iudicio inquam facto ab intellectu: & prima non fuit in Chriſto, cum intellectus eius haberet habitus, & ſpecies rerum: illa autẽ abſtractio ordinaretur ad acquiſitionẽ habitus, & ſcientiæ nondum adeptæ: & ita haberet annexum defectũ ignorantiæ. Secũda vero in Chriſto fuit: ſed ex hoc non ſequitur, quòd aliqđ didicerit de nouo, vel quòd in ſcientia profecerit, ſed ſolum quòd aliqđ conſiderauit intellectu excitato a potentia inferiori. AD illud qđ obij- 59
citur, quòd ſenſus eius poterat cõponere, & tenere. Dicendũ ꝙ illud nõ facit profectum in cognitione ſpeculationis, ſed in cognitione experimẽtali: qm̃ illa quæ ſenſus componebat, aut diuidebat apud intellectũ, erant magis cognita non ſolum quantũ ad eſſentias, ſed etiã quantum ad cõpoſitiones, ſm quas cõpoſitiones, & diuiſiones poſſunt formaliter variari. Vnde

Vnde ſecus eſt de cognitione rerũ in Chriſto,& in quocunque angelo. Angeli enim potuerunt proficere in cognitione rerum,cõponendo,diuidendo,& cõferendo,etiam cognitione ſimplicis notitiæ: quamuis nõ reciperent nouas ſpecies, Chriſtus vero minime propter cognitionis plenitudinem,& perfectionem, quã decuit animam eius habere a principio ſuæ conditionis.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Animę Chriſti non fuit communicata omnipotentia, qm̃ nulli creaturæ ipſa communicari poteſt, anima autẽ Chriſti ſit creatura.

VTRVM deus cõmunicauerit animę Chriſti omnipotentiã, ſicut communicauit ei omniſcientiam. Et φ ſic videtur. Ad Philippen.ij. Dedit illi nomen,quod eſt ſuper oẽ nomẽ: ergo ſi nõ dedit ei nomẽ ſine re, dedit ergo illi virtutẽ ſup oẽm virtutẽ, & potentia ſup oẽm potentiã: ergo dedit ei omnipotentia. Item. Cũ tria ſint in anima,potentia,ſcientia,& voluntas,vt vult Richar.voluntas pręſupponit ſcientiam,& ſcientia præſupponit potentiam: ergo natura, quæ eſt capax ſcientię,eſt capax potẽtię: ergo quæ eſt capax omniſcientię, eſt capax omnipotentię:ſed anima Chriſti fuit capax oĩſcientiæ, ſicut ſupra oſtenſum fuit: ergo fuit capax omnipotentię. Item.Amplioris extenſionis eſt ſcientia: quàm potẽtia. Omne enim quod deus poteſt, ſcit ſed non conuertitur:ſed quod capax eſt rei maioris,eſt capax rei minoris: ergo ſi anima Chriſti fuit capax omniſcientiæ, fuit etiam capax omnipotentiæ: ergo debuit deus ei cõmunicare omnipotentiam. Item. Poſſe ſcire vnum ſcibile eſt potentiæ; ergo poſſe ſcire duo ſcibilia ẽ maioris potentiæ;& ſic procedendo: ergo poſſe ſcire infinita ſcibilia eſt ſummæ,& infinitæ potentię, ſed anima Chriſti potuit ſcire infinita ſcibilia: ergo deus cõmunicauit ei omnipotentiã. Item. Artifex materialis non ſolum communicat filio ſuo ſcientiam ſimplicis notitiæ, ſed etiam ſcientiã practicã: ergo multofortius hanc deus communicauit animę Chriſti. Sed ſcientia practica habet operationem coniunctam,& operatio habet potentiam præuiam: ergo ſi deus communicauit animæ Chriſti ſcientiam practicam omnium rerum, communicauit ergo ei omnipotentiam. Item. Sicut intellectus animę Chriſti coniunctus eſt diuinę ſapientiæ,ita etiã & virtus illius animæ iuncta eſt diuinæ potentię. Dicimus enim Chriſtũ dei virtutem, & dei ſapientiam; ergo ſicut intellectus animæ Chriſti ꝓpter coniunctionem eius ad ſummã ſapientiam eſt factus omniſciens, ita & virtus propter coniunctionẽ cum ſumma potẽtia debuit fieri oĩpotẽs. Sed cõtra.Oĩpotentia creaturæ ſequtur ipſam ſubſtãtiã creaturæ: ſed oĩpotentia pręcedit ſubſtãtiã oĩs creaturæ,quia põt ꝓducere oẽ ens: ergo nulli creaturæ cõicari potuit oĩpotẽtia. Itẽ. Nihil habens oĩpotentiã poteſt ab aliquo excedi, vel ſuperari, quia nihil eſt maius oĩpotentia; ſed neceſſe eſt oẽm creaturam a deo excedi,& ſuperari:ergo impoſſibile eſt alicui creaturæ oĩpotentiã cõicari. Item. Nullius ſubſtantię finitæ põt eſſe virtus infinita, ſicut dicit Philoſophus,& ratio manifeſtat. Sed omnipotentia eſt virtus infinita; ergo nulli ſubſtãtiæ finitę põt cõicari omnipotentia: ſed oĩs creatura eſt ſub ſtãtię finitæ,cum ſit creata in numero,pondere,& mẽſura; ergo &c. Itẽ. Nulla virtus entis creati tranſcẽdit ens: ſed oĩpotentia tranſcẽdit ens, quia poteſt de non ente facere ens: ergo impoſſibile eſt alicui virtuti creatæ dari omnipotentiam. Fundamenta.

RESP. Dicendũ, φ nec animę, Chriſti,nec alicui creaturæ põt omnipotentia cõicari, niſi eatenus qua cõicatur ei nomen,& excellentia diuinitatis,hoc eſt per cõicationẽ idiomatum, quæ ortum habet ex perſonali vnione. Sicut.n.poſſumus dicere φ

re ꝙ homo eſt deus, ita poſſumus di cere ꝙ homo ẽ oĩpotens. Et ſicut ex cellentia diuinitatis nulli cõicari po teſt ſicut forma, & ꝓprietas eidem inhærens ſubſtantialiter, vel accidẽ taliter: ſic etiã nec oĩpotentia. Ratio autẽ quare oĩpotentia cõicari nõ po teſt alicui creaturę eſt: quia oĩs crea tura eoipſo ꝙ ex nihilo eſt, deficit a ſumma ſtabilitate: vnde non exiſtit per ſeipſam. Deficit a ſumma ſim plicitate: vnde non agit per ſe totã. Deficit a ſumma immenſitate: vnde diſtare poteſt in ipſa virtus a ſubſtã tia: & qm̃ in ſe non ſubſiſtit, nec a ſe, niſi ſuſtentetur a diuina potentia: ideo impoſſibile eſt ipſam eſſe oĩpo tentem: non.n. poteſt ſeipſam ſuſtine re. Rurſus: qm̃ ex ſe tota non agit, nõ poteſt in totã rei ſubſtantiã: & ideo non poteſt eſſe omnipotens, cũ non poſſit totum producere. Poſtremo: quia virtus eius diſtat a ſubſtantia, tm̃ poteſt elongari ꝙ oĩno deficiet, vnde non põt in oĩa. Sicut ergo ſo li deo cõuenit ſumma ſtabilitas, ſum ma ſimplicitas, ſumma etiã immẽſi tas: ſic etiã oĩpotentia, quæ neceſſa rio requirit iſta tria. Et ideo oĩpotẽ tia cõicari nõ poteſt alicui creaturæ, nec animę Chriſti, nec alij. Et rõnes, quę hoc oſtendunt, ſunt cõcedendę.

61 AD illud vero quod obijcitur, ꝙ dedit illi nomẽ quod eſt ſuper oẽ nomen. Dicendum, ꝙ datio illius no minis fuit per cõicationẽ idiomatũ, vt homo ille diceretur eſſe deus, & dei filius. De hac autẽ cõicatione nõ intelligitur ad pręſens: ideo auctori

62 tas illa nihil facit ad propoſitũ. AD illud vero quod obijcitur, quòd po tentia antecedit ſcientiã. Dicendum, ꝙ potentia dicitur dupliciter, reſpe ctu actus interioris, & reſpectu actus exterioris. Dicimus aliquẽ poſſe ſci re, & velle: dicimus etiam poſſe ope rari. Cum ergo dicimus, ꝙ in creatu ra potentia antecedit ſcientiam, hoc verum eſt reſpectu actus interioris, ſed non exterioris: qa potentia ope rat ua conſequitur ſcie itiam. Cum autem dicitur omnipotentia eſſe in aliquo, hoc non intelligitur reſpe ctu actus interioris tantum, ſed etiã reſpectu exterioris: ideo non ſequi tur, quòd ſi in aliquo ſit omniſcien tia, quòd in eo ſit oĩpotentia. AD 63 illud quod obijcitur, quòd amplio ris extenſionis eſt ſcientia, quam po tentia. Dicendum, quod eſſe maioris extenſionis eſt dupliciter: uel reſpe ctu obiecti, vel reſpectu ſubiecti. Si loquamur de extẽſiõe reſpectu obie cti maioris extenſionis: eſt oĩſciẽtia, quã oĩpotentia: qa reſpectu plurĩũ eſt. Si autẽ loquamur de extenſione reſpectu ſubiecti: maioris amplitudi nis eſt oĩpotentia, quã oĩſcientia quã tum eſt de propria rõne vtriuſque. Nam oĩpotentia ponit ſubiectũ ſuũ oĩno immenſum, & infinitũ: oĩſcien tia vero nõ, ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum. Et ideo non ſequitur, quod ſi alicui ſubiecto naturę creatę poſſit cõicari oĩſcientia, ꝙ ꝓpter hoc poſſit ei cõicari omnipotentia. Cõica tio.n. omnipotentiæ plus reſpicit am plitudinem ſubiecti, quam obiecti.

AD illud quod obijcitur, ꝙ poſſe 64 ſcire oẽ ſcibile, eſt poſſe &c. Dicẽdũ, ꝙ cum anima cognoſcat in verbo, cognoſcere ipſius aiæ plus eſt in reci piendo ab ipſo verbo, quã in agen do in ipſum verbum: & ideo poſſe ſcire aliquid ſcibile in ipſo verbo, eſt potentiæ vtiq: actiuæ, & paſſiuæ, ſed actiuę ex parte verbi illuminantis, paſſiuæ vero ex parte animę ſuſcipiẽ tis. Cum ergo infertur ꝙ poſſe ſcire infinita ſit potentię infinitę. Dicen dum ꝙ ex hoc nõ ſequitur ꝙ in crea tura ſit infinitas potentiæ actiuæ, ſed in ipſa eſt infinitas potentię paſſiuę: & hoc quidem non repugnat creatu ræ, licet ei repugnaret infinitas potẽ tię actiuę. Qm̃ ergo poſſe facere infi nita dicit in finitatẽ potentiæ actiuę, poſſe vero ſcire omnia dicit infinita tem potentiæ paſſiuæ: hinc eſt quòd quãuis alicui creaturæ conueniat, vt poſſit omnia ſcire: non tamen conue nit, vt poſſit oĩa facere. Et ſi tu obij cias, ꝙ ſcire non tm̃ eſt pati, verum etiam agere. Dicendũ, ꝙ hoc eſt verũ de ſcientia actuali, quę quidẽ cõſiſtit in actu iudicandi: & illa quidẽ pro priũ eſt ſolius dei, nec potuit alicui creaturæ cõicari. Sed non eſt verum de

de cognitione habituali, ſicut in pce
65 dentibus fuit oſtenſum. AD illud
qđ obiicitur, ꝙ deus cõicare debuit
Chriſto non tantũ ſcientiã ſpeculati
uã, verũetiã practicam. Dicendum,
ꝙ ſcientia practica dicitur duob⁹ mo
dis. Vno modo dicitur ſcientia pra-
ctica, quæ eſt de operibus: ſicut mo
ralis philoſophia dicitur de opere,
quę eſt de operibus procedentibus a
libera voluntate. Alio modo dicitur
ſcientia practica, quę eſt de opere, &
in opere: ſicut faber qñ fabricat, di-
citur habere cognitionem practicã
fabricandi. Primo mõ cõicauit deus
ſcientiam practicam aīæ Chriſti, qa
Chriſtus cognitionem habuit oĩum
operum diuinorum. Secundo modo
non cõicauit ei, pro eo ꝙ aĩa Chriſti
in cunctis ſuis operibus nõ potuit ei
cooperari; ideo non eſt ſimile de ar
tifice, & eius filio; quia filius artifi-
cis poteſt ęquari in ſcientia, & virtu
te: non ſic autem anima Chriſti ver
bo. Simile autem erit ſi loquamur de
Chriſto ſm diuinam naturã. Pater
enim omnia demonſtrat filio & quę
cunque pater facit, hæc omnia & fi-
lius facit, ſicut dicitur Ioan. v. AD 66
illud qđ vltimo obiicitur, ꝙ ita vni-
tur virtus virtuti, ſicut intellectus ſa
pientiæ. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, ſi
cut iam prędictum eſt, eo ꝙ operatio
intellectus eſt in ſuſcipiendo, opera-
tio vero potentiæ actiuę magis conſi
ſtit in agendo. Et huius ſignũ eſt: qa
multo excellentior virtutis eſt aliqd
poſſe facere, quàm poſſe noſſe: multo
enim difficilius eſt facere vnam for-
micam, quàm cognoſcere cælũ, & ter
ram. Cognoſcens.n. eoipſo quòd co
gnoſcens nõ influit in ipſum cogni-
tum; potens vero in eoipſo quòd po
tens eſt comparatur ad ipſum poſſibi
le, ſicut ad effectum. Et hinc eſt quòd
virtus operatiua in Chriſto nõ eſt fa
cta omnipotẽs, ſicut intellectus eius
factus eſt omniſciens.

## DE HOMINIS DEFECTIBVS QVOS aſſumpſit Chriſtus in humana natura.

## DISTINCTIO XV.

Quomodo verbi incarnatio ordinatur ad noſtrã redemptionem quantum ad defectũ paſſibilitatis in generali.

ILLVD quoque prætermittendum non eſt, quòd dei filius naturam hominis accepit paſſibilem, animam paſſibilem, & carnem paſſibilem & mortalem. Vt.n. probaretur verũ corpus habere, ſuſcepit defectus corporis, famen, ſitim, & huiuſmodi. Et vt veram animam probaretur habere, ſuſcepit defectus animæ. ſ. triſtitiam. timorem, dolorem, & huiuſmodi. Omnis autem ſenſus animæ eſt. Non enim caro ſentit, ſed anima vtens corpore velut inſtrumento. Vnde Auguſt. ſuper Geneſ. in lib. 12. Non corpus ſentit, ſed anima per corpus, quo velut nuntio vtitur ad confirmandum in ſeipſa, qđ extrinſecus nunciatur. Sicut ergo anima quod foris eſt, per corpus tamquam per inſtrumentum videt, vel audit, ita etiam per corpus quædam ſentit mala, quæ ſine corpore non ſentiret, vt famen, & ſitim, & huiuſmodi. Vnde non immerito defectus corporis dicuntur. Quędam autem non per corpus, imo etiam ſine corpore ſentit, vt eſt timor, & huiuſmodi. Sentit ergo anima dolores, ſed quoſdam per inſtrumentum corporis, quoſdam vero non. Suſcipit autem Chriſtus ſicut veram naturam hominis, ita & veros defectus hominis: ſed nõ omnes.

Cap. 24 Tomo 3

Aſſum-

Aſſumpſit enim defectus pœnę, ſed non culpę, nec tamē omnes defectus pœnæ, ſed eos omnes, quos homini eum aſſumere expediebat, & ſuæ dignitati non derogabat. Sicut enim propter hoīē ho mo factus eſt, ita propter eum hominis defectus ſuſcepit. Suſcepit enim de noſtro, vt de ſuo nobis tribueret, vt noſtrum tolleret defectum. Suſcepit enim noſtram vetuſtatem, vt ſuam nobis infunderet nouitatem. Simplam ille accepit vetuſtatem, id eſt, pœnæ, vt noſtram duplam conſumeret, id eſt, pœnæ & culpę.

### Qualiter accipiendum ſit illud quod ait Leo Papa.

TRADIT auctoritas, quòd dominus noſter in ſe ſuſcepit oīa infirmitatis noſtrę pręter peccatum, qđ niſi accipiatur de illis tantum, quæ eum ſumere pro nobis oportuit nec dedecuit, falſum eſſe probatur. Non enim aſſumpſit ignorantiam aliquam, cum ſit ignorantia quędam, quę defectus eſt, nec peccatum eſt, ſ. ignorantia inuincibilis, nam vincibilis peccatum eſt, ſi tamen de his eſt, quæ nobis expedit ſcire: ſunt enim quædam quorum ſcientia nō affert, vel ignorantia non impedit ſalutem, & forte talium rerum ignorātia defectus non eſt. Conſtat autem in nobis eſſe ignorantiam atque difficultatem volendi vel faciendi bonum, quę ad miſeriam noſtrā pertinent. Vnde Auguſt. in lib. 3. de lib. arb. Approbare, inquit, falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtente atque torquēte dolore carnalis vinculi non poſſe a libidinoſis operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati. Ex qua miſeria peccantibus iuſtiſſime inflicta liberat dei gratia, quia ſponte homo libero arbitrio cadere potuit, non etiam ſurgere, ad quam miſeriam pertinet ignorantia & difficultas quam patitur omnis homo ab exordio natiuitatis ſuę: nec ab iſto malo quiſquam, niſi gratia dei liberatur. Ecce euidenter dicit hic Auguſt. ignorantiam, qua quis inuitus falſa pro veris approbat, & difficultatem, qua non poteſt ſe temperare a malo, ad miſeriam noſtram pertinere, & pœnam eſſe hominis. Hæc autem Chriſtus non habuit. Non ergo accepit omnes defectꝰ noſtræ infirmitatis præter peccatum.

Heb. 2. & 4
Leo Papa in epiſt. ad Flauiā. epiſcopū quæ eſt numero 10 & in ſermone de natiuitate domini, q incipit: exultemꝰ in domino & Damaſcenus libr. 4 ortod. fid. cap. 14. & ad verbū gloſ. interlinearis circa illud Ioan. 4 Ieſus autē fatigatus, &c.
Cap. 18. & li. retract. 1. ca. 9. in fine to. 1. & li. de bono perſeuerātię ca. 11. to 7 & de natura & gratia contra Pe la. cap 67 Primo . a. 9. in fi e, & li. de libe. ar. 3 c. 20. & 21

### Quod ignorantia talis & difficultas non ſit peccatum.

SED forte aliquis dicet illa eſſe peccatum. Cui obuiat illud qđ Auguſt. tradere videtur, hoc ſcilicet deum inculpabiliter añ peccatum in exordio conditionis hominis potuiſſe induere, vt eſſent ei naturalia, ita in li. retra. inquiens, ignorantia, & difficultas ét & ſi eſſent hoīs primordia naturalia, nec ſic eſſet culpādus deꝰ, ſed laudandus. Sed ſi hæc homo in primordio naturaliter habuiſſet, nunquid eſſent in eo defectus, & pœnæ? Si defectus vel pœna ei indita fuiſſet ante peccatum, iniuſte cum eo agi videretur, ſi ante culpam ſentiret.

& libr. de bono perſeuerantiæ ca.11.12 ciret pœnam. Ob hoc ſane dicimus illa non fuiſſe defectus vel pœna, ſi naturaliter homini infuiſſent, ſicut non fuit homini ante peccatum nondum gratiam adepto defectus ſiue pœna, non poſſe proficere. Sed poſtquam gratiam recepit, per quam proficere potuit,& ad tempus profecit, eamque culpa ſua poſt amiſit, ſimulq; proficiendi facultatem perdidit, defectus fuit ei & pœna non poſſe proficere.ſ. malum declinare, & bonum facere. Omnes ergo defectus noſtros ſuſcepit Chriſtus præter peccatum, quos ei conueniebat ſuſcipere, & nobis expediebat,ſunt enim plura ægritudinũ genera, & corporis vitia,a quibus omnino immunis extitit. Quos enim defectus habuit, vel ad oſtenſionem vere humanitatis, vt timorem & triſtitiam: vel ad impletionem operis ad quod venerat, vt paſſibilitatem & mortalitatem, vel ab immortalitatis deſperatione ſpem noſtram erigendam, vt mortem, ſuſcepit. Hos autem defectus non conditionis ſuę neceſſitate, ſed miſerationis voluntate ſuſcepit. Veros quidem habuit defectus, ſicut & nos, ſed non ex eadem cauſa. Nos enim ex peccato originali hos defectus contrahimus, ſicut Apoſtolus inſinuat dicens, Corpus quidem propter peccatum mortuum eſt, ideſt neceſſitatẽ moriendi habet in ſe. Chriſtus autem non ex peccato huiuſmodi habuit defectus,q\a ſine peccato eſt conceptus & natus, & in terris conuerſatus. Sed ex ſola miſerationis voluntate de noſtro in ſe tranſtulit veram infirmitatem, ſicut accepit veram carnem, quam ſine omni infirmitate aſſumere potuit, ſicut abſque culpa eandem ſuſcepit.

Tomo 7.

Quod ſola voluntate hos defectus ſuſcepit non neceſſitate cõditionis.

Rom. 8

Bar. 3

Auctoritatibus probat Chriſtum ſecundum hominem vere dolores ſenſiſſe & timuiſſe, contra quoſdam hoc negantes.

Cerdoniani de qb⁹ Aug. li. de hęreſ. par. 21. & Manich. de q bus ibi. SED quia nõnulli de ſenſu in paſſiõe humanitatis Chriſti maleſenſiſſe inueniuntur, aſſerentes ſimilitudinẽ atque imaginẽ paſſionis & doloris Chriſtum hominem pertuliſſe, ſed nullum omnino dolorem vel paſſionem ſenſiſſe, auctoritatum teſtimonijs eos conuincentes, indubitabile faciamus,quod ſupra diximus. Propheta Eſaias dicit, Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores nr̃os ipſe portauit. Et veritas ipſa in euangelio ait, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: vbi etiam legitur, Cœpit Ieſus pauere & tædere. Propheta etiam ex perſona Chriſti ait, Repleta eſt malis anima mea. Quod exponens Auguſt. inquit: Non vitijs & peccatis, ſed humanis malis, id eſt,doloribus repleta fuit anima Chriſti,quibus ipſa compatitur carni. Non enim dolor corporis poteſt eſſe ſine anima. Dolere autem anima, etiam non dolente corpore poteſt. Hos autem humanæ infirmitatis affectus, ſicut ipſam carnem ac mortem,non humanæ conditionis neceſſitate, ſed miſerationis voluntate ſuſcepit. Amb. etiam in lib. 2. de fide ait,Scr ptũ eſt, pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Timet ergo Chriſtus, & dum Petrus non timet, Chriſtus timet. Petrus dixit, Animam

Para. 46. Eſa. 53. Matth. 26 Marc 14 Pſalm. 87. Tomo 8 enarratiõe ad eũdem verſus. Ca. 3. to. Matth. 26 Ioan. 13 Ioan. 12

mam meam pono pro te: Chriſtus dicit, Anima mea turbatur. Vtrunque verum eſt & rationis plenum, quod & ille qui eſt inferior non timet: & ille qui ſuperior eſt gerit timentis affectum. Idem in eodem. Vt homo turbatur, vt homo flet, vt homo crucifigitur, per naturam hominis & tædiauit & reſurrexit. Non turbatur eius virtus, non turbatur eius diuinitas, ſed turbatur anima ſecundum humanæ fragilitatis aſſumptionem. Nam qui ſuſcepit animam, ſuſcepit et animæ paſſionem. Non enim eo quod deus erat, aut turbari, aut mori poſſet. Idem in eodem. Suſcepit triſtitiam meam: & confidenter triſtitiam nomino, qui crucem prædico. Vt homo habuit triſticiam, quam meo ſuſcepit affectu, mihi compatitur, mihi triſtis eſt, mihi dolet. Ergo pro me & in me doluit, qui pro ſe nihil habuit quod doleret. Doles igitur domine Ieſu vulnera mea, non tua, quia tu non pro te, ſed pro me doles. Hierony. quoque in explanatione fidei ait, Nos ita dicimus hominem paſſibilem a dei filio ſuſceptum, vt deitas impaſſibilis permaneret. Paſſus eſt enim filius dei non putatiue, ſed vere omnia quæ de illo ſcriptura teſtatur, ſed ſecundum illud quod pati poterat, ſcilicet ſecundum ſubſtantiam aſumptam. Licet ergo perſona filij ſuſceperit paſſibilem hominem, ita tamen eius habitatione ſecundum ſubſtantiam ſuam nil paſſa eſt, vt tota trinitas, quam impaſſibilem neceſſe eſt confiteri. His alijſque authoritatibus perſpicuum ſit Chriſtum vere paſſibilem aſſumpſiſſe hominem, atque in eo defectus & affectus noſtræ infirmitatis ſuſcepiſſe, ſed voluntate, non neceſſitatis conditione.

Ca. 3. in fi.
Ca. 3. paulo ſuperi⁹, & ſuper illud Lu. 22 pr ſi poſſibile eſt.
Ad Dam. in medio, tom. 4.

Hic ponit quæ prædictis aduerſari videntur.

QVAEDAM tamen reperiuntur in ſanctorum tractatibus, quæ præmiſſis aduerſari videntur. Nam ſuper illum locum pſal. Clamabo, & non exaudies: Auguſtinus tradere videtur Chriſtum nec vere timuiſſe, nec vere triſtatum eſſe dicens ſic, Quomodo hoc dicit, qui peccatum non fecit nec inuentus eſt dolus in ore eius? ſed nobis de corpore ſuo hoc dicit: corporis.n.ſui.i. eccleſiæ gerebat perſonam, ſicut & alibi cum dicit, Tranſeat a me calix iſte: pro nobis loquitur: niſi forte putetur timuiſſe mori: ſed non vere timebat dominus pati, tertio die reſurrecturus, cum arderet Paulus diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Non enim fortior eſt miles, quam imperator. Miles enim coronandus gaudet mori, & dominus coronatur⁹ timet mortem? Sed infirmitatem noſtram repræſentans, pro ſuis infirmis qui timent mori, hæc dixit. Vox illorum erat, non capitis. Hiero. etiam ait: Erubeſcant qui putant ſaluatorem timuiſſe mortem, & paſſionis pauore dixiſſe, Tranſeat a me calix iſte.

Expoſitione 2. ad pſal. 21. tom. 8.
1. Pet. 2.
Eſa. 35.
Matth. 26
Philip. 1.
Sup euangel. Matt. i initio commentarii. 26.

Determinatio authoritatum.

NE autem in ſanctis literis aliqua aduerſa diuerſitas eſſe putetur,

Tom. 8.
Matth. 26

V

tur, harum authoritatum verba in hunc modum accipienda dicimus, vt non veritatem timoris & triſtitiæ, vel propaſsionē, ſed timoris & triſtitiæ neceſſitatem, & paſſionem a Chriſto remouiſſe intelligantur.

De paſſione & propaſſione timoris triſti:iæ.

Habuit enim Chriſtus verum timorem & triſtitiā in natura hominis, ſed non ſicut nos, qui ſumus membra eius. Non enim cauſa peccati noſtri his defectibus neceſſario ſubiacemus, & in nobis ſunt iſti defectus ſecundum propaſſionem & paſſionem, ſed in Chriſto non niſi ſecundum propaſsionem ſicut enim in peccatis gradus quidam notāntur propaſſio & paſſio, ita & in pœnalibus effectibus.

Sup.lib.2. diſt.33.

Afficitur enim quis interdum timore vel triſtitia, ita vt mentis intellectus non inde moueatur a rectitudine vel dei contemplatione, & tunc propaſsio eſt. Aliquando vero mouetur, & turbatur: & tunc paſsio eſt. Chriſtus vero non fuit ita turbatus in anima timore vel triſtitia, vt a rectitudine vel a dei cōtemplatione aliquatenus declinaret, ſecundum quem modum intelligitur, cum dicitur, vel timuiſſe vel triſtis fuiſſe. Vnde Hiero. ſuper Matth. vbi legitur, Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Vt ueritatem, inquit, probaret aſſumpti hominis, vere contriſtatus eſt,

Matth. 26

Cōmē. ad 20.c.pene in medio cōmētarij circa illud cœpit contriſtari.

ſed non paſsio eius dominatur animo, verum propaſsio eſt. Vnde ait. Cœpit contriſtari. Aliud eſt enim contriſtari, aliud incipere cōtriſtari: quod eſt, aliter contriſtatur quis per propaſsionem, aliter ꝑ paſſionem. Ideoque ſecundū hāc diſtinctionem aliquādo dicitur Chriſtus non vere timuiſſe, aliquādo vere timuiſſe, quia verum timorem habuit & triſtitiam, ſed non ſecundum paſsionem, neque ex neceſsitate conditionis,

Enarratione in Pſal. 93. poſt medium to.8

vnde Auguſtinus ex his cauſis volens aſſumi dictorum intelligentiam, dicit Chriſtum non vere timuiſſe vel triſtatum eſſe, & incontinenti veram triſtitiam habuiſſe. His verbis infirmus in ſe præſignans dominus ait: Pater, ſi fieri poteſt,

Matth. 26

Phil.1.

tranſeat a me calix iſte. Non enim vere timebat dominus pati, tertia die reſurrecturus, cum arderet Paulus diſſolui & eſſe cum Chriſto. Iſte gaudet coronandus, & triſtis eſt dominns coronaturus? Ecce hic videtur triſtitiam & timorem a Chriſto remouere.

Mar.14.

Continuo autem ſubiunxit. Sed triſtitiam ſic aſſumpſit quomodo carnem. Fuit enim triſtis, ſicut euangelium dicit. Si enim triſtis non fuit, cum euangeliſta dicat, Triſtis eſt anima mea, &c. ergo & quando dicit, Dormiuit Ieſus, non dormiuit: vel quando dicit manducaſſe, non manducauit: & ita nihil ſanum relinquitur, vt dicatur etiā ꝗ corpus non erat verum. Quicquid ergo de illo ſcriptum eſt, verū eſt, & factum eſt. Ergo triſtis fuit, ſed voluntate triſtitiam ſuſcepit veram, quomodo voluntate carnem veram. Aperte noſcis eundem ſibi in his verbis contradicere, niſi varias dictorum diſcerneret cauſas, ex quibus intelligentia verborum aſſumenda eſt. Si enim diſcernatur intelligentię cauſa prędictorum verborum, nihil occurrit contradictionis

Quomodo

### Quomodo verbi ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad defectum paſſibilitatis in generali.

## Illud quoque prætermittendum non eſt, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter
de plenitudine gratiæ,
& cognitionis in Chri
ſto ex parte humanita
tis. In hac vero parte
intendit agere de defe
Diuiſio. ctu paſſibilitatis. Diuiditur aūt pars
iſta in duas. In quarum prima agit
de defectibus a Chriſto aſſumptis in
generali. In ſecunda vero agit de paſ
ſione doloris in ſpeciali. infra di. 16.
Verumtamen magis mouent, ac diffi
ciliorem afferunt quæſtionem, &c.
Prima pars habet duas. In quarum
prima veritatem explanat. In ſecun-
da vero veritatem explanatam mul-
tiplici auctoritate confirmat. ibi. Sed
quia nōnulli. Prima pars habet tres
partes. In quarum prima agit de de
fectibus repertis in Chriſto quantū
ad congruitatem: oſtendens, ꝙ con-
gruum fuit Chriſtum tales defectus
in ſe habere. In ſecunda vero agit
quantum ad generalitatē, inquirēs,
Vtrum oēs defectus noſtros contin-
gat in Chriſto reperiri. ibi. Tradit au
tem auctoritas, ꝙ dñs noſter. In ter-
tia vero determinat quantum ad cau
ſalitatem, oſtendens tales defectus in
Chriſto non fuiſſe a natura, ſed a vo
luntate: ibi. Hos autem defectus non
conditionis ſuæ, &c. Similiter ſecun-
da pars, in qua confirmat prædeter-
minata, habet tres partes. In quarū
prima adducit auctoritates, quæ fa-
ciunt ad veritatem. In ſecunda vero
adiungit auctoritates, quæ videntur
eſſe contra veritatem. ibi. Quædam
tñ reperiuntur in ſanctorum aucto-
ritatibus, &c. In tertia vero explanā
do oſtendit in prædictis non eſſe cō
trarietatem. ibi. Ne autem in ſacris li
teris aliqua aduerſa diuerſitas, &c.
Subdiuiſiones autem partium mani-
feſtæ ſunt in litera.

## Simplam ille accepit, &c.

Videtur hoc inconuenienter eſſe Dub. 1.
dictum, quia ſimile non conſumitur
per ſuum ſimile, imo augetur: ergo
vetuſtas noſtra non conſumitur per
vetuſtatem Chriſti aſſumptam. Præ-
terea. Quod conſumit aliud, eſt illo
potentius: ergo ſi vetuſtas Chriſti
conſumpſit noſtram, potius debuit
eſſe dupla reſpectu noſtræ, quam no-
ſtra dupla reſpectu ſuę. Pręterea. Ve
tuſtas Chriſti non conſumpſit no-
ſtram niſi per modum meriti; ſed me
ritum debet conformari præmio: er-
go nec ſimpla, nec dupla debuit eſſe Reſpon.
reſpectu noſtræ, ſed æqualis. Reſpō.
Dicendum, ꝙ tam pœna, q̃ culpa ad
veterem hominem pertinet: quia in
primaria conditione homo fuit crea
tus abſque culpa, & pœna: & ſm hęc
duo in nobis eſt duplex vetuſtas. In
Chriſto autem fuit pœna ſine culpa,
& ideo vetuſtas ſimpla. Fuit enim pœ
na cūm gratia. Et propterea per pœ-
nam Chriſti cum gratia nos mereba
mur liberari a culpa, & pœna; ita ꝙ
vetuſtas pœnæ iuncta nouitati gra-
tiæ, conſumit duplicem vetuſtatem
ſalua oppoſitione, ſaluata nihilomi-
nus debita proportione: ideo verbū
Aug. in litera verum eſt, & rationabi
le. AD illud quod obiicitur, ꝙ vetu-
ſtas non opponitur vetuſtati. Dicen
dum, ꝙ verum eſt ratione ſui: oppo-
nitur tñ ratione nouitatis gratiæ cō
iunctę. Et per hoc patet ſequens: quia
ratione gratiæ coniunctæ illa vetu-
ſtas ſimplex excedit noſtram dupli-
cem. Propter hoc enim ꝙ Chriſtus
habuit gratiā non ad menſurā, per
fecte nobis meruit liberationem a pœ
na, & culpa.

## Quos enim defect⁹ habuit, &c.

Contra. Si iſti defectus nō ſunt de Dub. 2.
veritate humanæ naturæ, non faciūt
ad verę humanitatis oſtenſionem.
Quia autem non ſint de veritate hu
manę naturę oſtēdit Anſel. tali rōne.
Humana natura vno modo eſt vera
ſm ſtatum corruptionis, & incorru
ptionis: ſed iſti defectus non compe
tunt ei ſm ſtatum incorruptionis:

ergo non ſunt de veritate humanæ naturę. Item. Chriſtus poſt reſurrectionem veram humanitatem oſtendit:& tñ ipſis apoſtolis defectus, & pœnalitates non oſtendit: ergo non videtur ꝙ huiuſmodi defectus facerent ad veritatis humanæ naturæ oſtenſionem. Reſpon. Dicendum eſt, ꝙ eſt oſtẽdere veritatẽ humanæ naturę, vel ſimpliciter, vel ſm ſtatum: dico ergo ꝙ huiuſmodi defectus aſſumpti fuerunt ad oſtenſionem verę humanitatis ſm ſtatũ corruptionis, & ſic Chriſtus volebat oñdere: voluit enim ſe nobis conformare: in ſimilitudinem enim hoĩum factus eſt (vt dicit Apoſtolus) & habitu inuẽtus eſt, vt homo. Ad illud qđ obī, ꝙ nõ facit ad oñſionẽ veræ humanitatis, quod non eſt de veritate humanæ naturæ. Dicendum, quod falſum eſt. Aliquod enim annexum alicui ſtatui humanæ naturæ poteſt eſſe oſtenſiuum veritatis. Accidentia enim magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt, quãuis non ſint de eſſentia rei. Ad vltimũ patet reſponſio p ea, quæ dicta ſunt.

Reſpon.

Quædam tamen reperiuntur in ſanctorum tractatibus, quę præmiſsis, &c.

Dub. 3. Videtur ꝙ illæ authoritates verũ dicant, quæ dicunt Chriſtum non timuiſſe. Scribitur enim. 1. Iohan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem: ſed Chriſtus perfectiſſimam habuit charitatem: ergo nullus in eo videtur timor fuiſſe. Item. Aug. li. 83. quæſtionum. Signum perfectionis eſt nullus timor: ſed in Chriſto fuit ſumma perfectio: ergo nullus omnino fuit in eo timor. Item. Nullus timet quod poteſt effugere: ſed Chriſtus certus erat omnem pœnam ſe poſſe effugere: ergo videtur ꝙ nihil timebat.

Reſpon. 3 Reſp. Dicendum, ꝙ timor eſt in triplici differentia. Quidã. n. eſt gratuitus, quidã libidinoſus, quidã naturalis, ꝙ inter vtrũque medius. Timor aũt gratuitus eſt in triplici dfia. Quidam eſt timor pœnæ, quidã eſt timor offenſæ, quidã reuerentiæ. Prima, & ſecunda dña non fuit in Chriſto, pro eo quòd perfecta charitas foras mittit timorem vtrunque: ſed ſecundum tertiam differentiam fuit in Chriſto: quia ſic a perfecta charitate non expellitur, ſed potius conſummatur, ſecundum illud Eſa. 11. Replebit eum ſpiritus timoris domini. Et ſecundum illud Pſal. Timor dñi ſanctus permanet in ſæculum ſęculi. Et per hoc patet reſponſio ad primum obiectum. Eſt etiam alius timor libidinoſus, & ille ſimiliter in multiplici differentia eſt. Quia eſt timor mũdanus, & eſt timor humanus: & nullus iſtorum fuit in Chriſto, nec etiã in viro perfecto: & ſic intelligitur verbum Auguſtini, quòd ſignum perfectionis eſt nullus timor. Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum. Eſt iterum timor in tertia differentia. Timor ſcilicet naturalis: & iſte eſt in triplici differentia. Quidam eſt ſenſualitatis præuenientis rationem. Quidam ſenſualitatis ſubiacentis rationi. Quidam vero ipſius partis rationalis. Primus timor eſt naturæ corruptæ, & quodammodo inordinatæ: ſimiliter & tertius. Secundus vero eſt naturę corruptæ; ſed tamen ordinatæ. Quoniam ergo in Chriſto quamuis eſſet defectus paſſibilitatis, non tamen fuit defectus inordinationis, & vitioſitatis. Et hinc eſt ꝙ fuit in eo timor medio modo, non primo, vel tertio. Et per hoc patet tertio obiectũ. Patent etiã auctoritates, quæ in litera dicuntur. Nam omnes illæ auctoritates, quę dicunt Chriſtum non timuiſſe, hoc dicunt, non quia velint a Chriſto omnem timorem remouere, cum auctoritas Eſa. dicat cõtrarium: ſed quia non fuit in eo timor, qui rationem eius pręueniret, vel rationem eius perturbaret: ſecuriſſima enim fuit, & bene nouerat quòd nihil poterat ſibi euenire, vel inferri, quod ipſa prius non deſideraret, & vellet.

Vere contriſtatus eſt, &c.

Videtur quod ex hoc velit dicere quòd in Chriſto fuerit propaſſio. Dub. 4. Sed contra. Super Matthæum vigeſimo ſexto dicit gloſ. quòd propaſſio eſt ſubditus motus, cui ex ratione

ratione non conſentitur:ſed talis motus eſt veniale peccatum ſecundū qđ ibi innuitur,& ille non fuit in Chriſto : ergo propaſſio non fuit in eo. Item. Subitum eſt illud quod præuenit iuditium rationis,& quod eſt ex ſurreptione:ſed Chriſtus nihil ꝑ ſureptionem egit:ergo non habuit in ſe motum ſubitum:ergo nec propaſſionem. Item. Chriſtus timuit mortem,non ob aliud niſi quia præuidit eam;ſed non præuidit eam niſi ſecundum rationem:ergo timuit eo timore,qui eſt ſecundum rationem:& ille timor eſt paſſio,non propaſſio ; ergo nulla eſt reſponſio Magiſtri. Reſp. Dicendum,quòd propaſſio ſecundum generalem nominis ſui acceptionem dicitur eſſe paſſio diminuta:hæc autē eſt illa,quę ſiſtitur infra rationem vt ratio eſt:& ita propaſſio dicit paſſionem partis ſenſualis, vel virtutis naturalis;& hoc modo vult dicere Magiſter,& Hieronym⁹ huiuſmodi paſſiones fuiſſe in Chriſto . Erant enim ex horrore ſenſualitatis;non ratione partis rationalis . AD illud vero ꝙ obijcitur, quod diffinitur propaſſio, quòd eſt motus ſubitus. Dicendum, quòd ibi diffinitur ꝓpaſſio ſm quòd eſt in nobis,in quibus ſenſualitas mouetur præter iudicium rõnis:in Chriſto autem non fuit hoc.Et ideo patet reſpõſio ad illa duo,quæ primo obijciuntur. AD illud vero quod obijcitũ quòd timor mortis nõ potuit eſſe niſi in ratione. Dicendum,quòd ratio præuidens mortem inſtantem fecit imaginationem mortis in ipſa parte ſenſuali:qua quidem facta ſenſualitas mota fuit,&horrore mortis cõcuſſa. Et ſi tu dicas quòd hic non eſt ordo cognitionis,vt deueniatur a ratione ad ſenſualitatem. Dicendum, ꝙ hoc verum eſt in nobis,in quibus eſt ſciẽtia per acquiſitionem ab inferiori.In Chriſto autem aliter eſſe potuit , qui fuit plenus ſciẽtia,& in quo fuit obedientia perfecta virium inferiorum reſpectu ſuperiorum . Præterea nos ipſi imaginari poſſumus, quod volumus , quamuis non poſſimus quod volumus ſentire exteri⁹. Et ita timor in Chriſto de morte futura potuit eſſe in parte ſenſuali,vt merito ſecundum Hieronymum,& Magiſtrū poſſit,& debeat dici propaſſio .

Reſpon.

5

Artic. 1

AD intelligẽtiam huius partis incidit q̃ſtio circa duo. Primo quæritur de huiuſmodi defectibus aſſumptis a Chriſto in generali . Secundo quæritur de aliquibus defectibus in ſpeciali. Circa primum quærũntur tria. Primo quæritur de defectibus aſſumptis a Chriſto quantum ad condecentiam,& congruitatem. Secundo quātum ad generalitatem . Tertio quæritur de huiuſmodi defectibus quātum ad cauſalitatem.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Congruum fuit Chriſtum aſſumere defectus & paſſiones noſtras propter pretium noſtræ ſalutis, exemplum virtutis, & fulcimentum noſtræ fragilitatis.**

Fundamenta.

VTRVM congruũ fuerit tales defect⁹ in Chriſto reperiri . Et qđ ſic videtur.Heb.2.Debuit per omnia fratribus aſſimilari,vt miſericors fieret,& fidelis pontifex ad deum . Si ergo decebat Chriſtum in ſe habere illa quæ faciũt ad fidelitatem,& miſericordiam , & hæc ſunt illa,in quibus nobis aſſimilatur ſecundum ſtatum miſeriæ cuiuſmodi ſunt defect⁹,& pœnalitates, ergo in Chriſto huiuſmodi reperiri debent. Item. Hebr.4.Non habem⁹ pontificem,qui nõ poſſit compati infirmitatibus noſtris, tẽtatum per oĩa pro ſimilitudine abſque peccato . Ex iſto verbo arguitur ita. Bonus pontifex debet compati his, qui ignorant, & errant:ſed Chriſtus aſſumpſit humanā naturam,vt fieret noſter põtifex:ergo debuit ea in ſe aſſumere,quę faciunt ad compaſſionem: huiuſmodi autem ſunt defectus,& pœnalitates noſtræ naturæ:ergo &c. Itẽ.Chriſtus ad hoc ſumpſit naturam humanam,vt nobis in illa mereretur vitā æter-

æternam, quam primus parẽs nobis
abſtulerat: ſed meritum præcipuum
conſiſtit in tolerantia paſſionum, &
defectuũ humanorum. Si ergo de-
cuit Chriſtum præcipuo merito me-
reri, decuit per conſequens huiuſmo
di defectus, & paſſiones in ipſo repe-
riri. Item. Ad hoc aſſumpſit Chriſt⁹
humanam naturam, vt eam curaret
ſatisfaciendo, & curãdo ſatisfaceret:
ſed pretium quod facit ad culpæ cu-
rationem, & ſatisfactionem eſt pœna
lis humiliatio: ergo videtur quòd de
cuit huiuſmodi reperiri in Chriſto.
Ad opp. Sed contra. Sicut ſummæ iuſtitiæ re
pugnat defectus culpæ: ſic ſummę po
tentiæ repugnat defectus fragilitatis
& impotentiæ: ſed deum ſumme iu-
ſtum non decuit habere defectũ cul-
pæ nec in ſe, nec in natura aſſumpta:
ergo pari ratione nec defectum pęna
litatis, & impotentiæ. Item. Sicut cul
pa ſine pœna ſubſequente eſt inordi-
nata, ſic pœna ſine culpa præcedẽte:
ſed non decet deũ aliqđ facere inor-
dinatum circa ſe, nec circa naturã ſi-
bi vnitam: ergo ſi nullam habuit cul
pam nec in ſe, nec in natura ſibi vni-
ta, videtur quòd nullos debuit defe-
ctus aſſumere, neque paſſibilitates ad
culpam conſequentes ſecundum re-
ctum ordinem. Item. Chriſtus aſſum
pſit humanam naturam ad curãdum
eam non ſolum a culpa, ſed etiam a
defectibus, & paſſionibus culpam cõ
ſequentibus: ſed contraria contrarijs
curãtur tam in corporalibus, quàm
in ſpiritualibus: ergo magis debuit
aſſumere fortitudinem, & impaſſibili
tatem ad curandam noſtram debili-
tatem, & infirmitatem, quàm defect⁹
noſtros naturales. Et hoc eſt quod vi
detur propheta petere Eſa. 51. Con-
ſurge, conſurge: induere fortitudinẽ
brachium domini. Item. Chriſtus ve
nit ad pugnandum, & deuincendum
aduerſarium: ſed defectus huiuſmo-
di plus ſunt ordinati ad deficiẽdum,
quàm ad vincendum, maxime cũ pu
gnatur contra fortem aduerſarium:
ergo videtur quòd potius tales defe-
ctus debuit Chriſtus reijcere, quàm
in ſe aſſumere.

6 RESP. Dicendum, quòd abſque
dubio congruum fuit Chriſtum aſſu
mere naturam noſtram cum defecti
bus, & paſſibilitatibus. Et hoc tripli
ci ex cauſa principaliter, videlicet pro
pter pretium noſtrę ſalutis, propter
exemplum virtutis, & propter fulci-
mentum noſtræ fragilitatis. Propter
pretium noſtræ ſalutis: quia propo-
ſuerat nos redimere non corruptibi
libus, auro, & argento, ſed pretioſiſſi
mo ſanguine ſuo, & animam ſuã po
nere pro animabus noſtris. Ad hoc
autem non eſſet idoneus: niſi naturã
deficientem, & paſſibilem aſſumpſiſ-
ſet: & propterea defectus noſtros, &
pœnalitates debuit in ſeipſo habere.
Alia etiam ex cauſa congruum fuit
hoc ipſum, videlicet propter exemplũ
virtutis: ſpecialiter autem humilita-
tis, patientiæ, & pietatis, quibus me-
diantibus peruenitur ad cęlum, & in
quibus Chriſtus voluit nos imitari
ipſum, ſecundum illud Matth. xj. Di
ſcite a me, quia mitis ſum, & humilis
corde &c. Tertia ratio eſt ꝓpter ful
cimentum noſtræ fragilitatis, ob quã
natura rationalis habet in ſe difficul
tatem ad credendum vera, & iraſci-
bilis ad ſperandum ardua, & concú-
piſcibilis ad amãdum bona. Et ideo
voluit Chriſtus non tantum nobis ſi
milari in natura, ſed etiam in defecti
bus, & pœnalitatibus, vt manifeſtan-
do in ſe veritatem humanæ naturæ,
prębere fulcimentum noſtræ ratio-
nali ad credendum. Oſtendendo ni
hilominus immenſitatem ſuæ miſeri
cordiæ per ſuſceptionem noſtræ mi
ſerię, præberet iraſcibili fulcimẽtum
ad ſperandum. Oſtendendo magni-
tudinem ſuæ beneuolentiæ, præberet
concupiſcibili incitamentum ad ſe
amandum & ideo licet in cõgruũ vi-
deatur huiuſmodi defectus reperiri
in Chriſto ſi per conſiderentur: tamẽ
ſi ad finem referantur, magna reperi
tur congruitatis condecentia. Et iõ
concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt
ad partem iſtam.

AD illud ergo quod primo obij 7
citur in contrarium, ꝙ ſicut ſummã
iuſtitiam dedecet iniquitatem, ſic ſũ
mam potentiam dedecet infirmitatẽ.
Dicendum, quòd huiuſmodi ſimili-
tudo

tudo tenet, ſi comparetur infirmitas, & culpa ad naturam diuinam. In natura enim diuina ſicut nulla poteſt eſſe iniuſtitia, ſic nulla pōt eſſe impotentia. Si autem comparentur ad naturam aſſumptam, ſic non habet veritatem, pro eo quod ipſa infirmitas poteſt eſſe materia exercendę virtutis. Virtus enim fortitudinis exercetur potiſſime in perpeſſione terribilium, eorum maxime, quę mortem inducunt. Culpa vero, & iniquitas oīno aduerſatur iuſtitiæ, & vituperabile reddit ſubiectum, in quo eſt: infirmitas vero reddit magis laudabile, quando coniuncta eſt inferiori virtu-
8 ti animi ſecundum ſtatum meriti: & ideo non eſt ſimile hinc, & inde. AD illud quod obijcitur, quòd pœna ſine culpa eſt inordinata. Dicendum, quòd eſt pœna neceſſitate inflicta, & eſt pœna voluntate aſſumpta. Prima ergo pœna inordinata eſt, niſi culpa præceſſerit in eo, qui punitur. Secunda vero ordinem habet, ſiue culpa ꝓceſſerit in eo, qui punitur, ſiue in eo, pro quo ipſe velit puniri: & ſic eſt in propoſito. Nam Chriſtus voluit huiuſmodi defectus, & pœnalitates in ſe
9 habere pro reparanda humana natura. AD illud quod obijcitur, quòd Chriſtus ſumpſit humanam naturam, vt eā curaret. Dicendū, qđ verū eſt. Qđ obijcit, ꝙ contraria cōtrarijs curātur. Dicendum ꝙ illud veritatem habet ſi fiat comparatio medici ad cauſam, & principium ęgritudinis: & ſic non habet inſtantiam in ꝓpoſito, quia principium corruptionis totius humanę naturę fuit delectatio inordinata in eſu ligni vetiti. Et ideo defectus, & pœnalitates noſtræ ægritudini contrariantur, & aduerſantur penſata eius cauſa, & origine. Aliter poteſt dici: quòd cum dicitur, Contraria cōtrarijs curantur, hoc intelligitur quantum ad præuia curantia, ſicut eſt gratia quæ curat culpam. Quantum vero ad proxima, veritatem non habet: quia dolor eſt medicina doloris: ſic & in propoſito eſt intelligen-
10 dum. AD illud quod obiicitur, ꝙ defectus plus valent ad deficiendū, quàm ad vincendum. Dicendum, quòd eſt virtus naturalis, & eſt virtus moralis: & ſecūdum hoc duplex eſt pugna, & duplex ē victoria. Vna, quæ virtutem naturalem reſpicit. Altera, quæ virtutem moralem. Pugna ergo, & victoria contra peccatū ſpectat ad virtutem moralem. Chriſtus autem cum venit ad vincendum aduerſarium, venit ad expugnandum, & deuincendum peccatum: & ideo competebat ei virtus moralis, vt poſſet ſuperare. Virtus autem naturalis in nullo conferebat ad hāc victoriā, quin potius eius oppoſitum: magis enim vincitur & diabolus, & peccatum in humilitate, & patientia. Propter quod dicitur. 2. Corint. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Cū ergo dicitur ꝙ defectus plus valent ad ſuccumbendum, quā ad vincendū. Dicendum, quòd illud nō habet veritatem, niſi intelligatur de pugna, & victoria in eodem genere, in quo ſunt illi defectus: & ideo non habet locum in propoſito, vbi eſt victoria per fortitudinem iuſtitiæ, non per fortitudinē potentiæ. Et de hac fortitudine dicit propheta. Induere fortitudinem brachium domini. Poſſet tamen intelligi de fortitudine potentiæ. Ad fortitudinem enim iuſtitiæ in præſenti in merito ſubſequit fortitudo potentiæ in præmio, ſicut patet in Chriſto: quia & ſi paſſus ſit ex infirmitate, ſurrexit tamen ex virtute.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtus aſſumpſit defectus illos qui ſecuti ſunt tranſgreſſionem & pœnalitates, non autē q ſunt ex culpa & ad culpā, vt pronitas ad malum, & difficultas ad bonum.

VTRVM Chriſtus aſſumpſerit omnes defectus noſtros ꝑter peccatum. Et quòd ſic videtur per Dam. qui in Fundamenta.

lib.iij.ſic ait. Totus totum aſſumpſit me, vt totum me curaret, aut toti mihi ſalutem gratificaret. ergo ſi omnes defectus noſtros venit curare, videtur quòd debuit aſſumere. Item. Quod fuit inaſſumptibile, fuit incurabile: ergo ſi aliqui defectus noſtri fuerũt à Chriſto inaſſumptibiles, fuerunt incurabiles. Si ergo omnes fuerũt curabiles, oẽs fuerũt aſſumptibiles: ergo videtur quòd aſſumpſerit omnes. Item. In aſſumptione noſtrorum defectuum manifeſtatur diuina miſericordia; ergo in aſſumptione plurium defectuum, oſtenditur maior miſericordia, & in aſſumptione omnium oſtenditur maxima. Sed maxima miſericordia dei oſtenſa fuit in aſſumptione noſtrarũ infirmitatum, & defectuum: ergo vr quòd Chriſtus oẽs defectus noſtros debuit aſſumere. Item. In noſtrorũ defectuũ aſſumptione fuit humiliatio: ſed tantum ſe humiliauit, quantum potuit, ſecundum quòd dicit Bern. Deſcendit quantum deſcẽdere potuit. Si ergo maior eſt humiliatio in aſſumptione plurium defectuum, quã paucorum: & in aſſumptione omnium, quam quorũdam, videtur quòd Chriſtus aſſumere debuerit vniuerſitatem defectuum noſtrorum. Sed contra. In nobis vide-

Ad opp.

mus defectus membrorum, & aliquorum ſenſuum exteriorũ, ſicut viſus, & auditus: ſed tales Chriſtus non aſſumpſit, nec decuit eum aſſumere: ergo non decuit ipſum aſſumere omnes defectus noſtros pœnales. Itẽ. In nobis reperiũtur ęgritudines cõtrarię, ſicut patet in febribus, & in alijs infirmitatibus: reperiuntur etiã ęgritudines incurabiles: ergo ſi cõtraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem, videtur quòd omnes defectus noſtros pœnales nec potuerit, nec debuerit ſimul aſſumere. Item. Fomes, & pronitas ad malum nõ eſt culpa, quia poteſt eſſe in nobis omni culpa deleta: ſed Chriſtus talem defectum nec habuit, nec habere potuit, quia non potuit peccare: ergo nec ad peccatum pronitatẽ habere: & ideo redit idem, quod prius. Item. Obijcitur de difficultate ad bonum, quæ eſt defectus in nobis pœnalis: in Chriſto autem talis defectus non fuit, nec eſſe potuit: quæritur ergo in generali, quales defectus aſſumpſit, ſi nõ aſſumpſit omnes.

RESP. Dicendum, quòd abſq; dubio Chriſtus non omnes defectus noſtros aſſumpſit, ſicut dicit Magiſter in litera, ſed illos tantum, quos ipſum aſſumere decuit, & nobis expediens fuit. Sed qui ſint iſti defect⁹ adhuc quæſtione indiget, ſicut & primũ: & innuit Magiſter illos defectus decuiſſe, & expediuiſſe illum aſſumere, qui faciunt vel ad veritatis naturę aſſumptæ oſtenſionem, vel ad operis, propter quod venerat, cõſummationem. Sed adhuc qui ſunt iſti defectus, difficile eſt diſcernere. Voluerũt autẽ aliq; dicere, quod iſti ſunt defectus, quos deus plantauit in noſtra natura. Quidam. n. defectus ſunt, q̃ ortum habent ex abſentia gratię, ſicut ignorantia, & rebellio carnis ad ſpiritum, & ſimilia: quidã autẽ ſunt qui non ſolum ex hoc ortum habẽt, ſed etiam ex compoſitione partium conſtituentiũ, ſicut fames, ſitis, mors, dolor, & conſimilia, quæ ortum habent non tantũ ex culpa, ſed ex hoc quòd humana natura eſt ex contrarijs conſtituta: & tales defectus ſunt, qui faciũt ad veritatis naturę aſſumptæ manifeſtationẽ, & ad operis ſuſcepti conſummationem: alij vero minime. Sed illud habet adhuc calumniam, propter hoc quòd ægritudines multæ ortum habent ex complexione hominis, quas conſtat Chriſtum non aſſumpſiſſe. Prętereà. Oẽs defectus noſtri pœnales magis videntur ſecuti eſſe ex noſtra trãſgreſſione, & diuina punitione, quàm ex primaria plantatione. Et propterea poteſt alio modo dici, quòd quidam ſunt defectus, qui ſunt ex culpa, quidam ſ vero qui ſunt ex culpa, & ad culpam, ſicut pronitas ad malum, & difficultas ad bonum. Illos autem defectus, qui non tantum ſunt ex culpa, ſed etiam via ad culpam, non decuit Chriſtum aſſumere: quia Chriſtus fuit miniſter iuſtitiæ omnino ſegregatus a peccato

to. Alios autẽ defectus decuit ipſum aſſumere, ſed non omnes: quia quidam ſunt defectus naturales, quidã perſonales. Defectus autem naturàles voco illos, qui reſpiciunt totã naturam humanam vniuerſaliter, ſicut fames, & ſitis, & defectus conſimiles. Perſonales autem defectus ſunt, qui reſpiciunt aliquas perſonas ſpecialiter, ſicut diuerſę ęgritudinũ ſpecies. Quoniam ergo Chriſtus venerat naturam humanam redimere cõmuniter ſine perſonarũ diſtinctione: hinc eſt quòd defectus naturales, non perſonales defectus, pœnales tantũ non vitioſos debuit in ſe habere, ſicut oſtendunt rationes ad hanc partem inductæ.

12 AD illud ergo quod obiicitur in contrarium de Damaſc. quod totum aſſumpſit, vt totum curaret. Dicendum, quod hoc intelligitur de his, quæ ſunt de conſtitutione naturę, nõ de his quæ pertinẽt ad defectum naturæ: & hoc ipſum verbum inſinuat: nam proprie quod curatur, dicitur natura: morbus vero eſt illud a quo curatur: quia morbus expellitur, ſed natura ſeruatur. Et per hoc patet reſponſio ad ſequens, quo dicitur, inaſſumptibile eſt incurabile: hoc enim intelligitur de natura, & eius partibus, quæ proprie dicũtur curari, nõ de defectibus, qui poti⁹ dicuntur coaſſumi, quàm aſſumi: magis etiam dicuntur expelli quàm ſanari. AD il-

13 lud quod obijcitur de oſtenſione miſericordiæ. Dicendum, quòd miſericordia ſemper ſe oſtendit ſalua rectitudine iuſtitiæ, & ordine ſapientiæ: ideo nullos defectus debuit aſſumere qui non eſſent ordinati ad noſtrum profectum, & expeditionem noſtræ ſalutis: multi autem ſunt qui potius impediuiſſent, quàm iuuiſſent, ſicut defectus membrorum, vel ſenſuum, & aliorum conſimilium: & ideo nõ

14 ſequitur illud. AD illud vero quod poſtremo obijcitur de humiliatione. Dicendum ſimiliter, quòd omnis humiliatio virtuoſa, & laudabilis ortũ habet ex diſcretione rationis; non enim procedere debet ex impetu, ſed ex cauſa rationabili: & quia de aliquibus defectibus rationabile non erat, vt Chriſtus ſe per illorum aſſumptionem humiliaret, quia ſe potius ex illa humiliatione inutilẽ, quàm vtilem reddidiſſet, ſicut ſi fuiſſet cęcus, gibboſus, & huiuſmodi, ideo tales nullo modo debuit aſſumere: ſed illos ſolum, de quibus ſupra dictum eſt: videlicet illos, qui reſpiciunt ipſam naturam, & præbent viam ad iuſtitiam, non ad culpam.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Defectus q̃ fuerũt in Xp̃o, non fuerũt in eo neceſſitate gñationis, ſed volũtate diſpẽſationis, voluntate diuina præueniẽte, & volũtate creata concomitãte.

DE defectibus aſſumptis a Chriſto quantum ad cauſalitatem. ſ. Vtrum in Chriſto fuerint a natura, an a volũtate. Et quòd non a voluntate, ſed a natura vr. Sapi. i. Deus mortẽ non fecit: ſi nõ fecit mortẽ: ergo pari rõne nec defectum ordinatum ad mortem: ergo ſi in Chriſto fuit talis defectus, videtur quòd non fuerit ex voluntate aſſumentis, ſed ex defectu naturæ aſſumptæ. Item. Defectus non habet cauſam efficientem, ſed deficientẽ: ſed voluntas aſſumentis nõ ponitur cauſa deficientis alicuius: ergo tales defectus non potuerunt eſſe a voluntate aſſumentis: & tamen fuerũt ex voluntate aſſumentis, vel ex conditione naturæ aſſumptę: ergo &c. Item. Quod ineſt alicui a ſua naturali origine, ineſt ei per naturam: ſed huiuſmodi defectus inſunt Chriſto a ſua prima origine: ergo videtur quòd inſint ei a natura. Item. Illud in quo proles aſſimilatur parenti, eſt naturale proli, pro eo quòd natura eſt vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreans: ſed Chriſtus ex defectu paſſibilitatis aſſimilatur matri ſuę, a qua traxit originem: ergo videtur quod huiuſmodi defectus, & pœnalitates ſint ei naturales. Itẽ. Ad opp.

Per

Per naturam prius fuit illud corpus
formatum, quàm eſſet vnitum: ſed
corpus illud ſtatim vt fuit formatũ,
fuit paſſibile, vel impaſſibile: & con
ſtat quòd non impaſſibile: ergo paſ-
ſibilitatem prius per naturã habuit,
quàm vniretur animę Chriſti, vel ip
ſi diuinitati. Videtur ergo quòd ta
lis paſſibilitas non fuit, a voluntate
aſſumentis. Si tu dicas, quòd fuit
a voluntate ſpiritus ſancti, qui fuit fa
bricator, & ſanctificator illius cor-
poris: obijcitur, quòd gratia ſpiritus
ſancti ſimul ſtat cum paſſibilitate, &
pœna. Si ergo ſpiritus ſanctus ſuper
ueniens compatiebatur ſe cum paſſi-
bilitate, videtur quòd potius defe-
ctum paſſibilitatis ſuſtinuerit, quàm
curauerit: ergo defectus huiuſmodi
in Chriſto non ex voluntate, ſed ex
natura fuerunt. Sed contra. Magi-
ſter in litera. Ex ſola voluntate miſe
rationis in ſe tranſtulit veram infir-
mitatem, ſicut accepit veram carnẽ:
ergo &c. Item. Omnes defectus, &
pœnalitates, qui in Chriſto fuerunt,
per aſſumptionem, fuiſſe dicuntur:
ſed aſſumere eſt actus voluntatis, nõ
naturæ: ergo pœnalitates illę in
Chriſto fuerunt non naturaliter, ſed
voluntarie. Item. Qualitas corpo-
ris principaliter attribuẽda eſt prin-
cipio effectiuo: ſed ſpiritus ſanctus
fuit principale principium effectiuũ
corporis Chriſti: ergo qualitas paſ-
ſibilitatis magis debet attribui ſpiri
tui ſancto, quàm naturæ: ſed ſpiri-
tus ſanctus eſt operans per volunta-
tẽ: ergo tales defectus fuerũt in Chri
ſto a voluntate. Item. Pœnalitas nõ
ſequitur ſecundum legem cõmunẽ,
niſi naturam vitiatã, & corruptã per
culpã: ſed caro Chriſti immunis fuit
ab oĩ fœditate culpę, ergo fuit im-
munis ab omni defectu paſſibilita-
tis: ergo ſi defectus paſſibilitatis ha
buit, hoc non fuit a natura, ſed a vo
luntate. Item. Quod eſt in nobis a
natura generantium, dicitur eſſe cõ
tractum: ergo ſi huiuſmodi defect9
eſſent in Chriſto a natura generãtis,
eſſent quoque in ipſo contracti. Si
ergo hoc non conceditur. ſ. Chriſtũ
defectus tales a natura contraxiſſe,
videtur quòd illos non habuit a na-
tura, ſed a voluntate.

**Fundamenta.**

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit 15
Magiſter in litera, ex alia, & alia cau
ſa ſunt iſti defectus in nobis, & in
Chriſto. In nobis enim ſunt ex ne-
ceſſitate contracti: ſed in Chriſto
ſunt ex voluntate aſſumpti. Et hoc
patet ſic: nos enim iſtos defectus tra
himus a parentibus propter legem
propagationis, & legem concupiſcẽ
tiæ, quæ militat in illis membris: nã
paſſibilis generat paſſibilem, & habẽs
legem cõcupiſcentię in membris ge-
nerat filium ſubiectum concupiſcen
tiæ, ex cuius concupiſcentiæ reatu
inſunt proli omnes pœnalitates. Et
propterea dicuntur iſtę pœnalitates
in nobis contractæ, quaſi ex concur
ſu duorum tractę, videlicet propa-
gationis naturæ, & corruptionis cõ
cupiſcentię. In Chriſto autem ſecus
eſt: ipſe enim neutro modo fuit pro
pagatus, nec ſecundum propagatio-
nem legis naturalis, nec ſecundũ cor
ruptionem libidinis. Sed ſpiritus
ſanctus adueniẽs in ipſam virginẽ,
& ipſam fœcundans, carnem eius ab
omni fœditate corruptionis purifica
uit: paſſibilitatem tamen reliquit.
Ex illa autem carne ſapientia patris,
ſcilicet ipſe filius dei ædificauit ſibi
corpus immaculatum, & illud corp9
vniuit ſibi cum anima rationali, quę
quidem immunitatem habuit a cul-
pa, & in ſe, & in carne coniuncta.
Et ſicut immunitatem habuit a rea-
tu culpæ, ſic ſecundum ordinem di-
uinæ iuſtitiæ immunitatem habere
debuiſſet a paſſibilitate miſeriæ. Qꝺ
ergo in carne illa remãſit pœnalitas,
hoc fuit ex diſpenſatione ipſius aſſu
mentis concurrente ſimul acceptio-
ne illius animę rationalis, quę in pri
mo inſtanti ſuæ creationis habuit v-
ſum cognitionis, & placuit ſibi tali
corpori vniri propter ſalutem gene-
ris humani. Et ſic patet, ꝙ tales de-
fectus fuerunt in Chriſto non neceſ
ſitate generationis, ſed voluntate di
ſpenſationis, voluntate inquam di-
uina præueniẽte, ſed voluntate crea
ta concomitante. Dico autem ipſos
fuiſſe a voluntate diuina non tanquã

affligente de nouo, ſed tanquã a relinquente, & acceptante, cum in eius poteſtate, & arbitrio eſſet defectus illos excludere. Vñ concedende ſunt rationes quę ſunt ad partem iſtam.

16 AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ deus mortem non fecit, patet reſponſio: quia deus iſtum defectũ mortalitatis carni Chriſti non infixit de nouo. ſ. non abſtulit, cum caro haberet illum a ſuo originali principio: ideo talis defectus non dicitur eſſe a voluntate aſſumẽtis, ſicut ab efficiente, ſed ſicut a ſuſci-

17 piente, cum poſſet excludere. AD illud quod ſecundo obijcitur, quòd defectus non habet cauſam efficientem, ſed deficientem, ſimiliter patet reſponſio: quia tales defectus nõ habent ortum ab actione dei agentis, ſed potius ex defectu naturæ ipſius virginis concipientis. Magis tamen attribuitur voluntati, quam attribuitur naturæ, propter hoc ꝙ in iſtius corporis conſtitutione plus fuit per virtutem ſupernaturalem, quam per

18 naturalem. AD illud quod obijcitur, quòd illud eſt a natura, quod eſt a naturali origine. Dicendum, quòd illud non habet veritatem, niſi intelligatur aliquid eſſe a naturali origine: ita ꝙ præpoſitio non ſolum dicat concomitantiam, ſed etiam cauſam. Huiuſmodi autem defectus fuerant in Chriſto in principio ſuæ originis, non tamen fuerunt ſecundum propagationem naturalem: ſecundũ enim talem propagationem tales defectus ortum habent a natura vitiata, inquantum natura illa agit quodam modo naturaliter, & quodam modo vitioſe: hoc autem non habet veritatẽ in generatione Chriſti, quæ

19 fuit præter vitium, & ſupra naturã. AD illud quod obiicitur, ꝙ Chriſtꝰ in paſſibilitate aſſimilatur matri. Dicendum, ꝙ & ſi aliquo modo aſſimiletur matri, nihilominus tñ in modo, & cauſa reperitur differentia. Nã virgo paſſibilitatem habet pro reatu peccati originalis ex neceſſitate contracto, Chriſtus vero paſſibilitatem habuit abſq; aliquo reatu in ipſo reperto, ſed ex ſola diſpenſatione diuina. Et ideo non dicuntur omnino fuiſſe in Chriſto a natura: nec tamen omnino fuerunt præter naturã: de natura enim matris erat talem filiũ generare. AD illud quod obiicitur, 20
ꝙ illud corpus prius fuit formatũ, quàm vnitum. Dicẽdũ, ꝙ & ſi prius fuerit ſecundum naturam, vel ſecundum ordinem intelligendi: tempore tamen ſimul fuit formatio, & vnio: vtrumque autem ſecundum formationem, & vnionem præceſſit voluntas verbi tale corpus formantis, & aſſumentis, & voluntas animæ vtrumque comitata eſt; & ideo ex hoc nõ poteſt concludi, ꝙ defectus paſſibilitatis in carne præceſſerit actum, ſiue imperium voluntatis. Operatio. n. ipſius ſpiritus ſancti in virgine, quæ quidem fuit ſecundum voluntatem verbi, fecit ipſam carnis conceptionem, & purgationem ab omni fœditate immunẽ prius naturaliter, quã vniretur animæ: & cum tali purgatione non debet ſtare pœnalitas ſecũdum legem communem, ſecundum quã immunis a culpa debet eſſe immunis a pœna. Vnde quod ipſe ſubiũgit, quòd purgatio ſimul ſtat cum paſſibilitate. Dicẽdum, quòd & ſi aliqua purgatio ſimul poſſit ſtare cum paſſibilitate, ſicut purgatio, quæ eſt a peccatis prius perpetratis: illa tamẽ puritas, quę fuit in Chriſto, ſtare nõ potuiſſet cum pœnalitate, niſi interueniſſet dei diſpenſatio, & voluntatis Chriſti acceptio. Et ſic patet rũſio ad quæſita.

CONſequenter quęritur de defectibꝰ a Chriſto aſſumptis ĩ ſpeciali. Et circa hoc tria quæruntur. Primo quæritur, vtrum habuit ignorantiam in rationali. Secundo, vtrum habuit triſtitiam in concupiſcibili. Tertio, vtrum habuit iram in potentia iraſcibili.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

**Chriſtus defectum ignorantiæ non habuit, quia anima ei⁹ debuit eſſe deiformis, & ipſe nos docturus erat.**

Ad opp. VTRVM Chiſtus habuit ignorãtiam in rationali. Et quò ſiç videtur. Primo auctoritate Dam͂ Oportet ſcire quòd ſeruilem, & ignorantem naturam aſſumpſit: loquitur de verbo incarnato: ergo natura aſſumpta in Chriſto fuit ignorans: habuit ergo defectum ignorantię. Item. Ambro. in 1. lib. de ſpiritu ſancto. Per humanam imprudentiam, quod adhuc nõ didicit, ignorat ergo habuit ignorãtiam. Item. Leo Papa in Homil. de Ephiphania. Adorauerunt infantem in nullo ab aliorum generalitate diſcretum: ſed generaliter alij infantes ſunt ignorantes: ergo & Chriſtus in ſua infantia habuit ignorãtiam. Itẽ. Scientia inflat: ſed Chriſtus ſumme ſe humiliauit, & defectus illos aſſumpſit, qui faciunt ad humilitatem: ergo habuit in ſe defectum, & inopiam ſcientię: ſed iſte defectus eſt ignorantia; ergo &c. Item. Chriſtus in ſua infantia habuit defectum eloquentiæ, quamuis eſſet verbum patris, vt veritatem humanę naturę in ſe oſtenderet: ergo pari ratiõe quamuis eſſet ſapientia patris, ſecundum humanam naturam tamẽ debuit habere defectum ſapientiæ: ſed hic eſt ignorantia: ergo &c. Item. Quamuis Chriſtus eſſet virtus patris, iuxta illud ꝙ dicit Apoſtolus. 1. Corin. 1. Dicimus Chriſtum dei virtutem, & dei ſapientiã, habuit tamen defectum virium iuxta exigentiam humanæ naturæ: ergo videtur pari ratione, quòd habuerit defectum ſapientiæ.

Fundamenta. Sed contra Aſſumptio carnis fuit opus diuinæ ſapientiæ: ſed ſapientia ſecũdum quòd huiuſmodi nõ eſt principium ignorantiæ: ergo Chriſtus non aſſũpſit defectum illum, qui eſt ignorantia. Item. Chriſtus venerat nos docere: ſed ignorantis non eſt docere: ergo non debuit ignorantiam aſſumere. Item. Nulli niſi ſcienti credẽdum eſt: ſed Chriſtus ad hoc venit in carnem, vt crederemus in eum: ergo videtur quòd cum ſapiẽtia debuerit venire, non cum ignorantia. Itẽ. Illa anima non potuit vniri verbo, quin eſſet deiformis: ſed deiformitas tollit obſcuritatem ignorantiæ: ergo videtur ꝙ impoſſibile fuerit Chriſtum ſecundum humanam naturam defectũ ignorantię in ſe aſſumere.

28 RESP. Dicendum, quod ſicut dicit Magiſter in litera, Chriſtus nõ habuit defectum ignorantiæ. Et ratio huius eſt: quia nec ipſum decebat, nec nos expediebat. Ipſum non decebat: quia anima eius debuit eſſe deiformis, ac per hoc repleta luce ſapientiæ, & rectitudine iuſtitiæ: ignorantia autem priuatio eſt ſcientię. & poteſt eſſe via in errorem, & obliquationẽ a rectitudine iuſtitiæ, ac per hoc Chriſto non competebat: nobis etiam non expediebat, quos venerat redimere, & dirigere: ſi enim defectũ ignorantiæ habuiſſet, nos redimere neſciuiſſet. Dirigere etiam neſciuiſſet: quia ſi cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt: & ideo nec ipſum decebat, nec nobis expediebat, quòd talem defectum aſſumeret. Concedendum eſt ergo Chriſtũ defectum ignorãtiæ nequaquam in ſe habuiſſe. Et rationes ad hoc inductæ ſunt concedendæ.

28 AD illud vero quod obijcitur de Dam͂. quòd aſſumpſit naturam ſeruilem, & ignorantem. Dicendũ, quòd ignorantia, & ſeruilitas non attribuitur naturæ aſſumptę ratione illius ſingularis naturæ, quæ fuit verbo copulata in vnitatem perſonæ, ſed quãtum ad aliãs naturas conſimiles in ſpecie, quaſi dicat: Aſſumpſit naturã noſtram, quæ eſt ignorãs, nõ in Chriſto, ſed in nobis. AD illud Ambro. quòd dicitur Chriſtũ ignoraſſe quæ non didicit. Dicendum, quòd quædam eſt ſcientia ſimplicis notitię, quædam experientiæ. Ambro. autem nõ loquitur ibi de ignorantia, prout dicit

cit priuationem cuiuſcunque ſcietię, ſed prout dicit priuationē experientię, ſecundum quòd in præcedentib⁹ declaratum eſt.

24 AD illud quod obijcitur de Leone Papa, quòd infans ille in nullo erat ab aliorum generalitate diſcretus. Dicendū, quòd Leo Papa loquitur quantum ad ea, quæ exterius apparebant, non quantum ad ea, quæ intrinſecus latebant, per quæ in multis ab alijs differebat.

25 AD illud quod obijcitur, quod ſcientia inflat. Dicendū, quòd eſt loqui de ſcientia prout ē abſque charitate, & a charitate diuiſa, vel prout eſt charitati coniuncta. Prout eſt a charitate diuiſa, ſic dicit Apoſtolus quòd inflat. Prout eſt charitati coniuncta, ſic nō eſt via ad inflationem, ſed potius ad rectitudinem, & ædificationem, & humilitatem. Ex cognitione enim ſui, & dei conſurgit perfectio humilitatis: & hoc ſecūdo modo fuit in Chriſto.

26 AD illud quod obijcitur, quòd in Chriſto fuit defectus eloquentiæ: ergo ſimiliter, & ſapientiæ. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia in defectu eloquentię ſicut in alijs neceſſitatibus infantilibus manifeſtabatur veritas naturę aſſumptæ: defectus autem ſapientiæ interius latet: ideo ad nihil valuiſſet ſi in Chriſto fuiſſet: & ideo non eſt ſimile.

27 AD illud quod obijcitur, quòd Chriſtus dei virtus habuit defectum virium. Dicendū, quòd non eſt ſimile, tum q̄a defectus virium apparebat exterius, & in carne erat: defectus vero ſapientiæ interius erat in anima, quę ad vnionem ſui cū verbo a primordio debuit eſſe perfecte diſpoſita. Tum etiā quia defectus virium eſt materia exercendæ virtutis: non ſic autem defectus cognitionis, quin potius impedit: ideo non eſt ſimile hinc, & inde.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtus habuit triſtitiam rationis iudicio ſubiectam, non peruertētem iudicium, neque pręter rationis iudicium.

Fundamenta.

VTRVM in Chriſto fuerit paſſio triſtitiæ. Et quòd ſic videtur. Matthę.26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Si ergo veritas falſitatem dicere non poterat, videtur quòd veraciter triſtis erat. Item. Chriſtus fleuit ſuper Hieruſalē, ſm quòd dicit Luc.19. ſed fletus eſt ſignū interioris mœroris: ergo ſi Chriſtus nihil fecit p duplicitatem, veraciter habuit in ſe affectum triſtitiæ. Item. Chriſtus amabat, & deſiderabat noſtram ſalutem: ſed qui amat aliquid, triſtatur de ei⁹ amiſſione: ergo cum Chriſt⁹ videret multos ſalutem ſuam negligere, videtur quòd pro eis verum ſenſerit in ſe affectum triſtitiæ. Item. Quanto ſunt in aliquo maiora viſcera pietatis, tanto magis compatitur afflictis: & quātomagis compatitur interius, tāto magis mœrore afficiē: ſed Chriſtus habuit in ſe abundantiſſima viſcera pietatis: ergo videtur quòd in aliorū neceſſitatibus, & infirmitatibus veraciter, & intenſe habuit paſſionem triſtitiæ.

Ad opp.

Sed contra. Eſa.42. Non erit triſtis, neque turbulentus, dicitur de Chriſto: ergo Chriſtus neque turbationē, neque triſtitiam habuit in ſe. Item. Prouerb.7. Non cōtriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit: ſed Chriſtus fuit iuſtiſſimus: ergo videtur quòd Chriſtus de nullo ſibi accidente fuerit contriſtatus. Item. Seneca probat multiplici ratione, q̄ triſtitia non cadit in ſapientem; & fundamentum ſuę rationis eſt; quia virtutem nihil poteſt lędere, ſicut nihil poteſt eam auferre: ergo ſi Chriſtus vere ſapiens fuit, & virtutem inconcuſſam habuit, videtur q̄ paſſionem triſtitiæ in ſe non habuit. Item. Nullus triſtatur niſi de eo, quod ſit contra voluntatem ſuam: ſed contra volun-

voluntatẽ Chriſti nihil fieri potuit, quia in omnibus impleta fuit: ergo non videtur ꝙ in ſe veraciter triſtitiam habuerit.

28 RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio (ſicut dicit Magiſter in litera, & textus etiam euangelicus cõfirmat) in Chriſto fuit vera triſtitia: non tamen omni modo, quo in nobis eſt. Eſt enim quędam triſtitia, quæ eſt præter rõnis imperium: & eſt triſtitia q̃ eſt contra rõnis iudiciũ rectũ: & eſt triſtitia, quę eſt ſubiecta rationis imperio, & iudicio. Et iſta triſtitia ꝓter rationis imperium, eſt quæ cõſurgit ex quadã neceſſitate, & ſurreptione, ſicut motus primi: & hęc quidem communis eſt ſapientibus, & inſipiẽtibus bonis, & malis. Illa vero triſtitia eſt contra rationis iudiciũ rectũ, in qua ratio ſubijcitur ſenſualitati, nec tantum turbatur, ſed etiam perturbatur. Illa autem eſt ſecundũ rationis imperium, & iudicium, quãdo quis triſtatur ratione dictãte, & ſuadente ipſum tantum, & taliter ſuper aliquo debere triſtari. Dico ergo ꝙ in Chriſto fuit triſtitia tantũ iſto tertio modo: quia de nullo triſtat⁹ fuit, niſi ſecundum ꝙ dictabat ei ratio: & hoc idem innuitur Ioan. xi. vbi dicitur: Ieſus autem infremuit ſpiritu, & turbauit ſemetipſum: in quo oſtenditur quòd turbatio, & triſtitia rõni non pręſidebat, ſed ſubiacebat. Primis autem duobus modis nõ fuit in Chriſto triſtitia. Et per hoc patet reſponſio ad rationes ad vtrãque partem adductas. Nam rationes ad primam partem procedunt de triſtitia ſecundum tertium modum: rationes vero ad oppoſitum procedunt ſecundum primum modũ, & ſecundũ, & hoc patet diſcurrenti per ſingulas. Quod enim dicitur Eſa. Nõ erit triſtis &c. hoc non excludit quãcunq; triſtitiam, ſed triſtitiam perturbantẽ. Similiter illud quod dicitur in Prouerb. Non contriſtabit iuſtum &c. intelligit̃ de illa triſtitia, q̃ ſtatũ mentis euertit: nõ de illa triſtitia, qua quis contriſtatur compatiendo alijs, vel etiam refugiendo aliquod malũ illatum ſibi. Similiter illud quod dicit Seneca intelligendum eſt. Seneca enim nõ vult probare quòd triſtitia turbans non ſit in ſapiente, ſed ꝙ nõ eſt in ſapiente triſtitia perturbans. Perturbatio autẽ dicit deflexionem rationis ab æquitate: & hoc modo ſapiẽs nec triſtatur, nec perturbatur. Non vult autem oſtẽdere Sen. quòd ſapiens nullo modo turbetur, hoc enim eſt quaſi impoſſibile in aliquo reperiri: & præterea nec turbari, vel non triſtari de quibus homo debet, id non eſt ſapientiæ, ſed potius duritiæ: cum dicat Apoſtolus ad Rom. 12 Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus.

Scot. & S. Tho. hic altercãtur de cauſis doloris q̃ ſint loquẽdo de dolore ſenſibili. vides. Thom. 3. par. q. 15. art. 5

Quod etiã diſputat S. Bo. diſt. in. ſequen. q. 1.

AD illud vero quod obijcitur ꝙ nihil contra voluntatem Chriſti euenit. 29 Dicendum, quòd hoc verum eſt de voluntate rõnis abſoluta: nõ aũt verum eſt de voluntate ſenſualitatis, vel de voluntate conditionata. Triſtitia autem non tantum inſurgit ex voluntate rationis abſoluta, ſed etiã ſecundum alias differentias, ſicut meli⁹ manifeſtabitur infra, cum agetur de voluntate Chriſti.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Chriſtus tantum habuit affectum irę deteſtantem, & commotionem partis ſenſualis ſecundum rationis iudicium, nõ autem vt dicit perturbationẽ oculi mentalis.

VTRVM in Chr̃o fuerit paſſio, vel affectio irę. Et quòd ſic videt̃. In quocunque eſt ponere zelum vindictæ, eſt ponere motum iræ: ſed in Chriſto fuit zelus vindictæ, ſicut patet quando eiecit ementes, & vendentes de tẽplo: ergo videtur quòd habuit in ſe affectionem iræ. Item, Deteſtari malum non eſt aliud, quàm iraſci malo. Sed in Chriſto fuit mali deteſtatio ꝑfecta: ergo in Chriſto fuit paſſio, quę eſt ira. Item. Sicut rationalis ordinatur ad diſcutiendũ, ſic iraſcibilis ordinatur ad iraſcendum: ergo ſicut in Chr̃o ex parte rationalis fuit vſus pruden-

Fundamenta.

prudentię,ſic ex patre iraſcibilis fuit affectio irę. Item. Plus competit ira ſtatui vię,quam ſtatui patrię:ſed do minus in die iudicij iraſcetur malis, vt ſæpe in ſcriptura dicitꝰ: ergo multo fortius affectum irę habuit i ſtatu viatoris. Sed contra. Sup illud Iob. V Virum ſtultum interficit iracundia, Gregorius. Ira per vitium oculum mentis excæcat, ira per zelum turbat:ſed oculus mẽtis in Chriſto nec excæcari potuit, nec turbari, cum in ipſo eſſet in continuo vſu contempla

Ad opp.

30 tionis: ergo non videtur, quod in eo aliqua affectio irę fuerit. Item. Damaſcenus diffiniens iram dicit,quod ira eſt vindex læſæ concupiſcentiæ. Et iterum, quòd ira eſt deſiderium repunitionis. Sed in Chriſto nec fuit læſio concupiſcentiæ, nec amor vindictę: ergo nec in eo fuit paſſio irę. Itẽ. Chriſtus fuit ita pfecte mitis, ſicut & humilis. Sed in Chrõ fuit ita pfecta humilitas,ꝙ nulla fuit ſupbia:ergo ita pfecta fuit manſuetudo, quod nulla ira. Itẽ. Ira ſm naturam eſt accenſio ſanguinis circa cor ſecundum quòd vult Philoſofus, & Damaſce. ex euaporatione fellis:ergo ſi hoc dicit paſſionem fœdam, quæ habet ſecum inquietationem, & perturbationem coniũctam, videtur quòd talis paſſio in Chriſto non ſit ponenda.

31 RESPON. dicendũ, quòd ira vno modo dicit pure affectionem:& ſic dr ira affectus deteſtationis alicuius mali, vel apparẽtis mali. Alio modo ira dicit affectum cum pœna: & ſic ira habet perturbationem: & inquietationem annexam. Hoc autem poteſt eſſe in triplici differentia,quia aut perturbatio illa ſolum tangit potentias inferiores,& nullo modo tangit oculum mentis. Aut tangit oculũ mentis ad tempus turbando,ſed nõ excedendo. Aut oculum mentis attingit ipſum perturbando, & obnubilando. Et ſm hoc motus iræ in quadruplici differentia reperitur, ſm ꝙ colligitur ex dictis ſanctorum. Vno modo pure dicit affectum deteſtationis, & hoc modo potuiſſet eſſe in Adam in ſtatu innocentiæ. Alio modo dicit motum deteſtationis cum inquietatione,& perturbatione partis ſenſualis ſine aliqua perturbatione mentis:& hoc modo fuit in Chriſto affectio iræ. Sicut en im dicit euangelium. Infremendo conturbauit ſeipſum. Tertio modo dicit affectum deteſtationis cum commotione, & perturbatione non ſolum partis ſenſualis,ſed etiam rationis ad tempus: & hoc modo reperitur ira in viris iuſtis,qui iraſcuntur ira per zelum, de quibus dicit Grego. ꝙ inde mens perturbata proficit, vt clareſcat: ſicut oculus per collyriũ immiſſum ad tẽpus turbatur, vt poſtmodum clarior efficiatur. Quarto modo ira dicit affectum deteſtationis cum cõmotione ſenſualitatis, & etiam mentis, ita ꝙ cõmotio illa habet ſecum perturbationem mentis annexam, vel ad illam eſt ordinata: & ſic eſt ira ꝑ vitium,& reperitur in peccatoribus, & prohibetur a dño. Et per hanc diſtinctionem patet reſponſio ad quæſtionem,& ad rationes ad vtranque partem. Quodam enim modo fuit in Chriſto paſſio irę,ſiue affectio irę, videlicet prout dicit affectum deteſtationis,& commotionem partis ſenſualis,quæ tamẽ,ſubiecta eſt rationi. Et ſic procedunt rationes ad primã partem inductæ probantes affectionem iræ in Chriſto fuiſſe,vt aſpicienti patet: & ideo ſunt cõcedẽdæ. Quodam etiam modo non fuit, videlicet prout dicit perturbationẽ oculi mentalis,& prout dicit affectum repunitionis,inquantum ille affectus eſt ex libidine vindictæ,non ex zelo iuſtitiæ;ſic enim eſt paſſio perturbans: & hoc modo procedunt primæ duæ rationes ad ſecundam partem: & propterea ſecundum illam viam verum concludunt,& concedi poſſunt.

AD illud vero quod obiicitur,ꝙ in Chriſto nulla fuit ſuperbia: ergo nulla debuit eſſe ira, quia fuit perfectus in manſuetudine ſicut in humilitate. Dicendum,quod non eſt ſimile:quia ſuperbia nominat directe vicium,& ideo ſemper oppoſitum habet cum humilitate, & propterea non poteſt ſtare cum perfecta humilitate. Ira autem non ſemper nomi- 32

nat

nat vitium, imo etiam nominat virtutem: ideo non ſic oppoſitionem habet cum manſuetudine. Et propter hoc non ſequitur, quòd ſi fuit perfectæ manſuetudinis, quòd propter hoc non habuit affectionem irę. AD
33 illud quod obiicitur, ꝙ ira eſt ex accenſione ſanguinis circa cor. Dicendum, quòd verũ eſt in nobis, in quibus caro repugnat ſpiritui, & ſenſualitas rationi, qui non tantum habemus corruptionem pœnalitatis, imo etiam fœditatis. Hoc autem nõ oportet eſſe in Chriſto. Si quis tamen diceret in Chriſto fuiſſe accenſionem ſanguinis, ſed moderate, nõ videtur eſſe inconueniens.

## PONIT DVBITATIONEM CIRCA PASſionem doloris in Chriſto, quę ex verbis Hilarii habet ortum.

## DISTINCTIO XVI.

VEruntamen magis mouent ac difficiliorem afferũt quæſtionem verba Hilarij, quibus videtur tradere ictus & vulnera huiuſmodi ſic in Chriſtum incidiſſe, vt paſsionis dolorem non incurrerent, ſicut telũ tractum per aquam, vel ignem, vel aera, ea facit q̃ & cum trahitur per corpora animata, quia perforat & compungit, nõ tñ dolorem ingerit, quia non ſunt illę res doloris capaces. Ita & corpus Chriſti ſine ſenſu pœnę, vim pœnę excepiſſe dicit, quia ſicut corpus noſtrum non habet talem naturam, vt valeat calcare vndas, ita corpus Chriſti dicit non habuiſſe, naturam noſtri doloris, quia non habuit naturam ad dolendum. Ait.n. ſic in 10. lib. de Tri. Vnigenitus deus hominem verum ſecundum ſimilitudinem noſtri hoïs, non deficiens a ſe deo aſſumpſit. In quo quãuis aut ictus incideret, aut vulnus deſcenderet, aut nodi cõcurrerent, aut ſuſpenſio eleuaret, afferrent quidem hęc impetum paſsionis, non tamen paſsionis dolorem inferrent: vt telum aliquod aquã perforans, vel ignem compungens, vel aera vulnerans, oẽs quidem has paſsiones naturę ſuæ infert, vt perforet, vt compungat, vt vulneret, ſed naturam ſuam in hac paſsio illata non retinet, dum in natura non eſt vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari, quãuis natura teli ſit, & vulnerare, & compungere, & forare. Paſſus quidem Chriſtus eſt dum cęditur, dum ſuſpenditur, dum moritur, ſed in corpus irruens paſsio, nec non fuit paſsio, non tñ naturam paſſionis exercuit, dum & pœnali miniſterio pœna deſæuit, & virtus corporis ſine ſenſu pœnæ vim pœnæ in ſe deſæuientis excepit. Habuit ſane illud dominicum corpus doloris noſtri naturam, ſi corpus noſtrum id naturę habet, vt calcet vndas, & fluctꝰ deſuper eat, nec clauſæ domus obſtaculis arceatur. At vero ſi dominici corporis ſolum iſta natura ſit, vt feratur in humidis, & ſiſtat in liquidis, & ſtructa tranſcurrat, quid per naturam humani corporis carnem ex ſpiritu ſancto conceptam iudicamus? Caro illa de cœlis eſt, & homo ille de deo eſt, habens ad patiendum corpus, & paſſus eſt, ſed naturã non ha-

Longe ſatis ab initio lib. ſed ante med. Hilarius.

non habens ad dolendum. Idem in eodem, Videamus an ille paſſionis ordo infirmitatem in domino doloris permittat intelligi. Dilatis.n.cauſis, ex quibus metum domino hæreſis aſcribit, res ipſas, vt geſtæ ſunt conferamus. Nec enim fieri poteſt, vt timor eius ſignificetur in verbis, cuius fiducia continuatur in factis. Timuiſſe ergo hęretico paſsionem videtur. Sed ob ignorantię huius errorem Petrus & Satanas & ſcandalū eſt. An ne timuit mori, qui armatis obuius ꝓdiit? & in corpore eius infirmitas fuit, ad cuius occurſum cōſternata perſequentium agmina ſupinatis corporibus cōciderunt? Quam ergo infirmitatem dominatam huius corporis credis, cuius tantam habuit natura virtutem? Sed forte dolorem vulnerum timuit. Quem, rogo, o tu dominicæ infirmitatis aſſertor, penetrantis carnem claui habuit terrorem, qui exciſam aurem ſolo reſtituit attactu? Procedens hęc autem manus clauum dolet, & ſentit vulnus qui alteri dolorem vulneris non reliquit? pūgendæ carnis metu triſtis eſt, cuius in attactu caro poſt cædem ſanatur? Idē: Collatis ergo dictorum geſtorumque virtutibus demonſtrari non eſt ambiguum, in natura corporis eius infirmitatem corporeę naturæ non fuiſſe, & paſſionem illam licet corpori illata ſit, non tamen naturam dolendi corpori intuliſſe: quia licet formā corporis noſtri eſſet in domino, non tamen vitioſæ infirmitatis noſtræ forma erat in corpore, quod ex conceptu ſpiritus ſancti virgo progenuit. Audiſti lector verba Hilarij, quibus dolorem excludere videt. Sed ſi excuſſa ſenſus & impietatis hebetudine, pręmiſſis diligenter intendas, atque ipſius ſcripturæ circunſtantiam inſpicias, dictorū rationē, atque virtutem percipere vtcunque poteris, & intelligentiā arguere non attentabis. Intelligitur enim ea ratione dixiſſe dolorē paſſionis in Chriſtum non incidiſſe, & virtutem corporis Chriſti ſibi excepiſſe vim pœnę ſine ſenſu pœnæ, quia doloris cauſam & meritum in ſe non habuit. Quod videtur notaſſe vbi ait, Non habens naturam ad dolendū. Et ideo non iudicanda eſt caro illius ſm naturā nři corporis, nec in eo etiā dñiū habuit paſſio: ita etiā nō habuit naturā ad timendum, vel triſtandum, quia non habuit talem naturam, in qua eſſet cauſa timoris, vel triſtitiæ. Itaque neceſſitas timēdi non fuit in eo, ſicut eſt in nobis. Nec natura doloris fuit in eo, ſicut eſt in nobis. Triſtitiam tamen in eo fuiſſe conſequenter aſſerit, ſed cauſam eius extitiſſe, non ſuam mortem, ſed defectum Petri & aliorum Apoſtolorum. Dicit enim Chriſtum non propter mortē, ſed vſque ad mortem triſtem fuiſſe, his verbis, Interrogo quid ſit Chriſtum triſtem eſſe vſque ad mortem, & triſtē eſſe propter mortem? non enim eiuſdem ſignificationis eſt, triſtem eſſe propter mortem: & vſque ad mortem: Quia vbi propter mortem triſtitia eſt, illic mors cauſa triſtitię eſt: vbi vero triſtitia vſque ad mortem eſt, mors non triſtitię eſt cauſa, ſed finis. Adeo autem non propter mor-

Ibidē paulo inferi⁹.

Matth.16 Iohan.18

Eodem li. 10. paulo inferius.

De triſtitia Chriſti & eius cauſa ſecūdum eundē. lib. 10. paulo inferi⁹ ad præcedentia.

Ibid.pau-lo inferius tē ſuſcepta eſt triſtitia.vt ſit deſtituta p̄ morté.Nō ergo ſibi triſtis ē ſed illis q̄ ī ſcādalop infirmitatē carnis erāt futuri quos monet orare,ne inducanť in tentationē,q̄ ante polliciti erāt ſe nō ſcādalizari.

An in Chr̄o fuerit neceſſitas patiendi, & moriendi, q̄ eſtdefectus generalis.

Q̄ ūo verbi,ſeu Xp̄i incarnatió ordinatur ad noſtramredē ptionē quā tū ad paſſionem doloris ī ſpeciali.

HIC oritur quæſtio ex prędictis ducens originem. Dictum eſt enim ſupra,quòd Chriſtus in ſe noſtros defectus ſuſcepit præter peccatum. Eſt autem hominis quidam generalis defectus, qui peccatū non eſt,ſcilicet neceſſitas patiendi,vel moriendi. Vnde corpus noſtrum non tantum mortale,ſed etiam mortuum dicitur, quia non tantum aptitudinem moriendi,ſed etiam neceſſitatem habet. Ideó quæritur,vtrum neceſſitas talis in Chriſti carne fuerit. De aptitudine enim moriendi,quòd in eo fuerit,ambiguum non eſt,quæ étiā ante peccatum in homine fuit,quando aliquis in eo non fuit defectus,nec ergo mortalitas illa tunc in eo fuit defectus, quia natura ei erat. Vnde etiam quidam talem mortalitatem in nobis non eſſe defectum non improbe tradunt,ſed neceſſitatem moriendi,vel patiendi,quæ etiam mortalitas dicitur,vel paſſibilitas. Dicitur enim homo nunc paſſibilis,vel mortalis,nō modo propter aptitudinem, ſed etiam propter neceſſitatē. Sed nūquid hic defectus fuit in Chriſti carne? Anima quoque eius cum paſsibilis extiterit ante mortē, nunquid neceſsitatem patiendi habuit? Si enim neceſsitas patiendi,vel moriendi fuit in Chriſto,non videtur ſola voluntate miſerationis defectus noſtros accepiſſe. Ad quod dici poteſt. Chriſtum voluntate non neceſsitate ſuæ naturæ hos defectus ſicut alios ſuſcepiſſe .ſ.neceſsitatem patiendi in anima,ſimul autem patiendi, & moriendi in carne. Verum hanc neceſsitatem non habuit ex neceſsitate ſuæ conditionis,quia a peccato immunis,ſed ex ſola voluntate accepit,de noſtra infirmitate ponens tabernaculum ſuum in ſole,ſcilicet ſub temporali mutabilitate & labore. Vnde ſuper epiſtolam ad Hebræos authoritas dicit,quòd ſicut hominibus alijs & iure & lege naturæ ſtatutum eſt ſemel mori,ita & Chriſtus eadem neceſsitate & iure naturę ſemel oblatus eſt,& non ſæpe. Nec ideo dici iure naturæ,quod ex natura ſuę conditionis hunc defectum traxerit,qui etiā non prouenit nobis ex natura ſ̄m quòd prius eſt inſtituta,ſed ex ea peccato vitiata.& ideo dicitur hic defectus naturalis,quia quaſi pro natura inoleuit in omnibus diffuſus.

Ro.8.

Q̄ ꝙ mortalitas ante peccatū non fuit ī hoīe defect⁹. An aīa Chriſti habuit neceſſitatem patiendi.

Pſal.18.

Gl. ſup illud c.9.ad Heb. ſtatutum oībus mori.

De triſtitia Chriſti & eius cauſa ſecundum eundem.

Notula.

Hilarius in lib.de ſynodis. Cū hoc paſsionū gn̄a infirmitate carnis afficiāt.deus tn̄ verbum caro factū non potuit ad ſe demutabiliſ eſſe patiendo. verbum.n.quia caro factū eſt.licet ſe paſſioni ſubdiderit: nō tn̄ demutatū eſt poſsibilitate patiēdi. Pati potuit & paſsibilis eſſe non potuit quia paſsibilitas naturæ infirmę ſignificatio eſt:paſsio autem eorum eſt,quę ſunt illata perpeſsio.

De ſta-

De ſtatibus hominis,& quid de ſingulis Chriſtus accepit.

ET eſt hic notandum, Chriſtum de omni ſtatu hominis aliquid accepiſſe,qui omnes venit ſaluare. Sunt enim quatuor ſtatus hominis, Primus ante peccatum, Secundus poſt peccatum , & ante gratiam, Tertius ſub gratia, Quartus in gloria. De primo ſtatu accepit immunitaté peccati. Vnde Aug. illud Ioannis euangeliſtæ exponens, Qui de ſurſum venit ſup oẽs eſt, dicit Chriſtũ veniſſe deſurſum, id eſt, de altitudine humanæ naturę ante peccatũ, quia de illa altitudine ſumpſit verbũ dei humanã naturã, dũ nõ aſſumpſit ipſam culpam, cuius aſſumpſit pœnã. Sed pœnã aſſumpſit de ſtatu ſecũdo, & alios defectus. De tertio vero gratię plenitudinem. De quarto nõ poſſe peccare, & dei perfectã cõtemplationem. Habuit enim ſimul bona viæ quædam, & bona patrię, ſicut & quædam mala viæ.

Quomodo verbi, ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad paſſionem doloris in ſpeciali.

## DISTINCTIO XVI.

Veruntamẽ magis mouent, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de paſſibilibus in Chriſto repertis in quadam generalitate. In hac aũt parte ſpecialiter oſtendit ad determinandum de doloris

Diuiſio. paſſione, & paſſibilitate. Diuiditur autem pars iſta in duas. In quarum prima inquirit, vtrũ paſſio doloris fuerit in Chriſto ſm virtutem. In ſecunda vero, vtrum fuerit in eo ſm patiendi neceſſitatem. ibi. Hic oritur quæſtio ex prædictis, &c. Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima ponit Magiſter dubitationem circa paſsionem doloris in Chriſto, quæ ex verbis Hilarii habet ortum. In ſecunda vero ſubiungit verba Hilarii, quæ videntur eſſe dubia. ibi. Ait enim ſic in 10. lib. de trinita. In tertia vero illa verba expianat. ibi. Audiſti lector verba Hilarii. Similiter ſecunda pars, in qua agit de patiendi neceſſitate, tres habet particulas. In prima mouet quæſtionem. In ſecunda vero ponit determinationem illius quæſtionis. ibi. Ad quod dici poteſt Chriſtum voluntate, &c. In tertia vero ſubiungit quoddam dictum notabile ad maiorem præcedentium explanationem, ibi. Et eſt hic notandũ Chriſtũ in omni ſtatu hominis, &c. In parte iſta ſunt quæſtiones circa literam, & incidit quæſtio circa verbã Hilarii, quæ videntur eſſe falſa, & dubia, & erronea: quæ ſi dicamus eſſe retractata iuxta quod prius tactum fuit, ſemota erit omnis calumnia: qã tamen ſcriptura huius retractationis non eſt propalata: ideo ſunt verba Hilarii ſecundum ꝙ poſſumus verificanda. Primo enim eſt dubiũ de illo verbo quod dicit.

Paſſus quidem Chriſtus eſt, &c.

Videtur. n. dicere duo cõtraria, ꝙ in corpore Chri fuerit vera paſsio, & tñ non fuerit verus dolor, qa nõ vr̃ eſſe intelligibile, ꝙ corpus aĩatũ vere patiebat̃, & tñ vere nõ doleat. Et ſi tu velis dicere, ꝙ hoc intelligat quantũ ad pſonã verbi, hoc nihil eſt: quia ſicut dolor eſt alienus a pſona verbi, ita & paſsio, & Hilarius dicit, ꝙ paſſus fuerit, licet non doluerit. Similiter ſi tu dicere velis, ꝙ non doluit. i. non habuit cauſam, & meritum doloris, ſimiliter potes dicere ꝙ non habuit meritum paſsionis. Reſpon. Dicẽdum, quòd iſta verba Hilarii, & ſi videantur eſſe contra fidem, tamen pro fide ſunt, & hoc patet ſi attendat̃ cauſa dicendi. Contra. n. illos loquit̃ Hilarius, q dicebant Chr̃m oĩno ſuccubuiſſe paſsioni, & a paſsione eſſe ſuperatũ. Cõtra quos dicit Hila. Q d & ſi Xp̃s vere paſſus fuerit: nõ tñ doluit, hoc eſt paſsionibus non ſuccubuit. Dub. 1. Reſpon.

Non enim vult negare ſenſum, & experimentum paſſionis, ſed vim, & dominium paſſionis. Et quòd iſte ſit intellectus patet ex modo loquendi, & ex ſerie verborum, & ex proprietate verborum. Quia dolor dicit comparationem ad voluntatem, ſm ꝙ dicit Auguſtinus 14. de ciui. dei, quòd dolor eſt diſſenſus ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Quoniam ergo nec voluntas Chriſti diuina, nec voluntas creata paſſionibus ſuccubuit: ideo non concedit Hilarius Chriſtũ doluiſſe, hoc eſt ipſum nolentem paſſionibus ſubiacuiſſe. Vnde cum dicit, virtus corporis ſine ſenſu pœnæ vim pœnæ in ſe deſæuientis excepit, &c. virtus corporis dicitur voluntas rationalis regitiua illius corporis: hæc excepit vim pœnæ ſine ſenſu pœnæ, hoc eſt ſine diſſenſu a pœna, quia voluit pati. Et hoc oſtẽdit ſeries literæ ſequentis. Probat. n. quòd corpus illud non potuit dolere, quia potuit vndis ſuperferri. Conſtat enim ꝙ corpus Chriſti non ſuperferebatur vndis per naturã ipſius corporis, quod ponderoſum erat, ſed per imperium voluntatis. Hoc ipſum patet per aliam rationẽ, quã ſubdit: quia caro Chriſti concepta fuit de ſpiritu ſancto: ideo ille homo fuit habens corpus ad patiendum, ſed naturam non habens ad dolendum. Ex cuius rationis, & literæ intellectu manifeſtatur eſſe verum, quod prius dictum eſt: quia enim caro illa concepta fuit de ſpiritu ſancto: ideo paſſibilitatem habuit, non contra voluntatem, ſed ex voluntate: & hoc eſt qđ dicit habens, corpus ad patiendum, paſſus eſt, ſcilicet ex voluntate: ſed naturam non habens ad dolendum, ideſt ad patiendum contra diſſenſum voluntatis.

## Nec enim fieri poteſt, &c.

Dub. 2. Videtur contradicere ei, quod dicitur Marc. 14. Cœpit Ieſus pauere & tedere. Videtur & contradicere aliis ſanctis, qui dicunt eum vere timuiſſe. Videtur etiam contradicere ſibiipſi: quia dicit quòd Chriſtus pro apoſtolis triſtatus fuit vſque ad mortem. Si triſtis fuit, quare non similiter timuit? Reſp. Dicendum, ꝙ Hila. non intendit remouere timorem a Chriſto, ſm ꝙ timorem ei attribuit ſcriptura, & ſancti, ſed ſm ꝙ attribuebant hæretici, qui dicebant eum timuiſſe ex defectu ſecuritatis: & talis eſt timor puſillanimitatis, de quo indubitanter verum eſt, quòd non fuit in Chriſto. Vnde valde attendendũ eſt, ꝙ Hila. a Chriſto nõ remouet triſtitiam, remouet tñ timorem: quia timor conſueuit conſurgere ex defectu virtutis, & puſillanimitate: triſtitia vero ſurgit frequenter ex virtute, & pietate. Et ꝙ iſte ſit intellectus, patet ex probatione ſequenti. Probat. n. ꝙ in Chriſto non fuit infirmitas, nec fuit puſillanimitas. Puſillanimitas non fuit: quia armatis obuius prodiit. Infirmitas non fuit: quia ad eius occurſum conſternata perſequentiũ agmina ſupinatis corporibus conciderunt. Vnde non excludit a Chriſto omnem timorem, ſed timorem obuiantem voluntati: ſic etiam dolorẽ, ſicut patet aſpicienti ſeriem literæ. Respon. 2

## Pati potuit, & paſſibilis eſſe nõ potuit.

Dub. 3. Illa verba in notula, & de ſynodis tracta, videntur implicare contradictionem in ſemetipſo: quia cuius eſt potentia, eius eſt & actus: ergo ſi fuit paſſibilis, potuit pati. Et ſi potuit pati, fuit paſſibilis. Præterea. Paſſibile nihil aliud eſt, quám potens pati: ergo videtur ꝙ in prædicta locutione idem remouetur a ſeipſo. Reſp. Dicendum, quòd prædicta litera exponi poteſt triplici modo ſm triplicẽ modũ exponentiũ præcedentiũ, vno modo vt illud referatur ad verbum increatum, de quo concedit Hilarius, ꝙ potuit pati, ſed non eſſe paſſibile: quia licet paſſionibus ſe ſubdiderit, non tñ eſt demutatum patiẽdo. Alio modo põt exponi ſicut exponit Magiſter, vt ꝑ hoc ꝙ eſt paſſibile notetur diſpõ cõſurgẽs ex culpæ merito, quã remouet Hilarius a Chriſto, quãuis in eo vere fuerit paſſio. Tertio modo põt exponi, vt ꝑ hoc qđ eſt paſſibile, notetur plena ſubiectio paſſibilitatis reſpectu Respon. 3

ſpectu

ſpectu paſsionis, & huiuſmodi in Chriſto non fuit, cuius mẽs, ratio, & voluntas paſsionibus ſuperferebatur. Et ꝙ iſte ſit intellectus, patet ꝑ literã 4 ſequentem. Au. n. ſic. Pati potuit, paſſibilis eſſe non potuit: quia paſsibilitas naturę infimæ eſt ſignificatio: paſsio aũt eorum, quæ ſunt illata ꝑpeſsio: & ſic vult Chriſto attribuere paſsionis ſufferentiam, & remouere ſubiacentiam.

Chriſtum de omni ſtatu hominis, &c.

Dub. 4. Contra. Quia ſm hoc videtur, ꝙ Chrs fuit in quadruplici ſtatu. Nos aũt non ponimus Chrm fuiſſe niſi in ſtatu viatoris, & cõprehenſoris. Item. Falſum videtur dicere cum dicit, ꝙ Chriſtus de tertio ſtatu aſſumpſit plenitudinem grã: quia grã non perficitur niſi ꝑ gloriam, iuxta illud quod dicit Apoſtolus. 1. Cor. 13. Cũ venerit qđ perfectũ eſt, euacuabitur quod ex parte eſt; ergo plenitudo grã non fuit aſſumpta ſm ſtatũ viæ, Reſpon. ſed ſm ſtatum patriæ. Reſpõ. Dicen- 5 dum, ꝙ ille quadruplex ſtatus reduci habet ad duplicẽ. Sub ſtatu. n. viæ comprehenduntur tres ſtatus. ſ. innocentiæ, naturæ lapſæ, & ſtatus ſub lege gratiæ. Illos aũt quatuor ſtatus enumerat Magiſter ad maiorem declarationem conditionum ipſius naturæ aſſumptæ. AD illud quod obiicitur, ꝙ plenitudo gratiæ non habetur niſi ſm ſtatum gloriæ. Dicendũ, ꝙ eſt plenitudo grã, vel ſimpliciter, vel reſpectu operis meritorii: plenitudo grã ſimpliciter ſpectat ad ſtatum gloriæ, ſicut obiicit. Plenitudo vero reſpectu operis meritorii ſpectat ad ſtatum viæ. Et de hac intelligit Magiſter in litera, ſicut patet aperte, &c.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de paſsione doloris in Chriſto circa quam principaliter quæruntur duo. Primo enim inquirendum eſt de paſsione doloris, ꝓut reſpicit aĩam, & carnem cõiter. Scđo vero, prout reſpicit aĩam ſpãliter. Circa primũ quærunt̃ tria. Primo quæritur de doloris veritate. Scđo de doloris acerbitate. Tertio de dolendi, ſiue patiendi neceſsitate.

## QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Chriſtus vere paſsionem doloris in ſe habuit, vt ſacræ teſtantur literę, & Catholici tenent.

Fundamenta. VTRVM in Chriſto fuerit vera paſsio doloris. Et ꝙ ſic videtur. Eſa. 53. Vidimus eum nouiſsimum virorũ, virum dolorum, & ſcientẽ infirmitatem. Sed cõſtat ꝙ non intelligit Propheta de ſciã ſimplicis notitiæ: ergo intelligit de ſciã experientiæ: ergo vere expertus eſt paſsiones doloris. Itẽ. In perſona eius dr̃ in pſal. Ego ſum pauper, & dolens: ſed Chrs vere fuit pauper, & mendicus tpaliter: ergo vero dolore fuit afflictus. Item. Aĩa coniuncta corpori paſsibili vere dolet corpore patiẽte: ſed aĩa Chriſti iuncta fuit carni, quæ non tm̃ fuit paſsibilis imo etiam paſſa: ergo verũ dolorem fuit perpeſſa. Item. Satisfactio facta eſt per pœnam doloris: ſed Chriſtus veraciter ſatisfecit, quia vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: ergo veraciter doluit. Item. Non eſt magnũ quid habere patientiam in illa paſſione, quæ nullum infert dolorẽ: ſed patientia Chriſti multum cõmendat̃ in tolerantia paſsionum: ergo videt̃ ꝙ Chrs verum dolorem in ſemetipſo perſenſerit. Item. Aut vere patiebat̃, & dolebat, aut nõ. Si vere: ſic habeo propoſitum. Si non vere patiebatur, & videbat̃ pati: ergo ſeducebat oculos ſpectantium in ſua paſsione, pari ratione & in qualibet alia ſua operatione: & ſi hoc, totum euangeliũ eſt mendacium, & eius miracula falſa, & fides Chriſtiana inanis per oĩa: ſi ergo hmõi ſunt falſa, & erronea, reſtat &c. Sed contra. Hilarius 10. de Ad opp. tri. Virtus corporis ſine ſenſu pœnę vim pœnæ in ſe deſæuientis excepit: ſed verus dolor non eſt ſine ſenſu pœnæ: ergo in Chriſto non fuit verus dolor,

dolor. Item. Diony. de Iohanne euã geliſta. Abſit vt ego ita inſaniam, vt credam ſanctos dei aliquid pati ſm corporis paſsiones: ſed ſolum iudicare ipſos ſentire credo: ſi ergo hoc verum eſt, ſancti non ſentiunt paſsiones niſi ſm iudicium, non ergo ſm experientiam; ergo patiendo non habent dolorem verũ, ergo multo minus nec ſanctus ſanctorum. ſ. Chrs. Item. Moyſes ieiunauit. xl. diebus, & xl. noctibus ſine aliqua corporis læſione propter continuã contemplationem: ſi ergo perfectio contemplationis aufert paſſionem, & ſenſum famis, pari ratione videtur ꝙ aufert ſenſum doloris in carne paſſibili, & in Chriſto fuit cõtinua cõtẽplatio, & perfectiſsima: ergo videtur ꝙ nulla fuerit in eo doloris experientia. Item. Ratione videtur: quia natura agens præſtantior eſt patiente, & natura aſſumpta præſtãtior eſt oĩ alia, ergo non videtur ꝙ ab aliqua alia natura poſsit affligi, vel lædi. Item. Res quæ eſt ablatiua læſionis, & doloris, paſsioni doloris non eſt ſubiecta: ſed manꝰ Chriſti curauit alienos dolores ſolo tactu: ergo videtur ꝙ nullum dolorem potuerit perpeti. Item. Si aĩa. Petri poneretur in infernum, ab ignibus non cruciaretᷣ: quia non habet in ſe cãm, ꝑ quam debeat dolere: ergo ſi aĩa Chriſti nullã cãm paſsionis in ſe habebat, videtᷣ ꝙ nullum dolorem ſentiebat in carne quãtumcumque paſsibili: ſi ergo dolor eſt paſſio ipſius aiæ potius q̃ carnis, ſicut dicit Aug. videtur ꝙ in Chriſto non fuerit dolor verus.

6 RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio ſicut euangelium dicit, & fides catholica ſentit, vera doloris paſsio fuit in Chriſto. In ipſo. n. fuit caro paſsibilis, & perforabilis, ſicut etiam virtus ſentiendi, ſm quam aĩa cõpatitur corpori læſo: qñ ergo hæc duo verũ dolorem faciunt. ſ. vera læſio, & verꝰ læſionis ſenſus, & hæc duo vere fuerunt in Chriſto, indubitanter tenendum eſt, ꝙ in Chriſto fuit vera doloris paſsio. Nam ſi aliquis aliter dicat ſm ꝙ quidam hæretici dicunt, eſt error antiquus Saracenorũ, ꝙ Chriſtꝰ & ſi videretur pati, & dolere, non tñ veraciter habuit dolorem, & paſsionis ſenſum, is non ſolum euacuat fidem Chriſti, & Chriſti euangeliũ, ſed etiam euacuat redẽptionem noſtrã, & dicit Chriſtum non eſſe Chriſtum. Dum. n. dicit ipſum non fuiſſe veraciter paſſum, dicit ipſum non ſatisfeciſſe, ac per hoc genus humanum non eſſe redẽptum. Dũ vero dicit ipſum ſimulaſſe ſe pati, dicit ipſum eſſe mendacem, & ita nec vere fuiſſe dei filiũ, nec dei nuncium, & ita nec mediatorem, ſed potius deceptorem. Et propterea qui dicunt Chriſtum non veraciter doluiſſe, vel paſſum fuiſſe, & ſi videtur ipſum exterius honorare: ſm veritatem tñ blaſphemant ipſum impiiſsime. Rationes ergo probantes ipſum ueraciter doluiſſe ſunt concedendæ.

Hęc impugnat Scot. diſt. 15. q. vnica ibi cõtra iſta. S. Thom. hoc idem ſentit. 3. par. q. 15. ar. 5.

AD illud ergo quod primo obſ 7 de auctoritate Hilarij tripliciter reſpondendum eſt. Quidam enim dicunt Hilarium uerba illa retractaſſe. Vnde audiui Pariſienſem epiſcopũ Guielmum referre ſe librum illius retractationis vidiſſe, & perlegiſſe. Aliter poteſt dici, ꝙ Hilarius in verbo prædicto, & in alijs ibidem poſitis non excludit ſenſum doloris a Chriſto ſm humanam naturam, ſed ſm diuinam: vnde verba illa referenda ſunt ad Chriſti perſonam. Et hoc quidem confirmatur: quia ſicut dicit idem Hilar. Intelligentia dictorũ ex cauſis eſt aſſumenda dicendi. Hilar. enim in verbis præmiſſis excludere voluit errorẽ Arij, qui dicebat Chriſtum ſm ſe totum paſſum fuiſſe. Tertio modo reſpondetur, quòd Hila. non vult oſtendere Chriſtum non habuiſſe verum dolorem, ſed non habuiſſe cauſam doloris: & hunc quidem modum ſoluendi innuit Magiſter in litera, & ſatis eſt rationabilis, ſicut in expoſitione literæ melius apparebit. 8 AD illud vero quod obiicitur de auctoritate Dionyſij. Dicendum, quòd Dionyſius non voluit dicere, nec ſenſit quòd beatus Iohannes, & alii ſancti non experirentur dolorem in tormentis, ſed vult commendare conſtantiam men tis,

tis,qua non magis cõmouebatur ex experientia ſenſus, quã commoueretur ex ſola conſideratione,& iudicio
9 rationis. AD illud quod obijcitur de Moyſe. Dicendum,quòd & ſi dulcedo cõtemplationis quodammodo ipſum reficeret,& a ſenſibus exterioribus abſtraheret,adeo vt naturales virtutes quodãmodo conſopiret , vt non ita conſumerent,& cibum requirerent : tamen quòd tanto tempore ieiunauit ſine aliqua ſui læſione hoc fuit per ſpeciale beneficium, & diuinum miraculum: & ideo hoc nõ habet locum in ꝓpoſito: quia Chriſtus in paſſione ſua non exercuit miracula potẽtiæ: ſed potius eſt vſus armis
10 patientiæ. AD illud quod obijcitur quòd natura agens præſtantior ẽ patiente. Dicendum,ꝙ illud nõ oportet intelligi quòd ſit verum ſimpliciter,ſed ſolum ſecundum aliquam cõditionem. Quia enim lapis lędit pedem,nõ oportet quòd lapis ſit nobilior pede,ſed ſufficit quòd excedat in aliqua conditione,vtpote in duritia & ſoliditate : & ſic eſt in propoſito. Quamuis enim clauus non eſſet nobilior carne Chriſti:erat tamen durior,& ſolidior . Et ſi tu obijcias mihi de aia ꝙ nõ poſſit pati . Dicendũ, quòd anima patiebatur per accidens ſ.compatiendo carni.Vel ſecundum Auguſt.in vj.muſicæ. Anima ſumit occaſionem patiendi ex carne ; verũ tamẽ patitur ex ſe occaſione accepta aliũde . Poteſt etiam dici quòd illud verbum habet intelligi ſecundum inſtitutionem naturę,non ſecũdum diſpenſationem miſericordię, & punitionem iuſtitiæ , quorum primum reſpicit animam Chriſti , ſecundum animam peccatricem,ſicut in 44.diſ.
11 libr.4. habetur expreſſe. AD illud quod obijcitur,quòd manus Chriſti fuit curatiua dolorum.Dicendum,ꝙ hoc fuit virtute latentis diuinitatis: & ſecundum illam virtutem concedo bene quòd pati non poterat, nec dolere : ex hoc tamen non ſequitur, quòd fuerit doloris expers . Erat eñ ibi alia virtus creata,ſecũdum quam dolere poterat.ſ.potentia animę ſenſitiua.
12 AD illud quod obijcitur; ꝙ aĩa Petri non pateretur in inferno. Dicendum,quòd non eſt ſimile:quia anima Petri poſt purificationem perfectam non eſt paſſibilis ex cauſa ꝓpria,nec ex diſpenſatione diuina ꝓpter ſalutem alienam:non autem ſic eſt de anima Chriſti, quæ diſpenſatiue,& voluntarie paſſibilitatem habuit,cum carni paſſibili coniuncta fuit,ſicut ex locutione pręcedẽti habitum fuit .

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſti dolor acerbiſſimus fuit tum ex modo patiendi,tum ex cauſa paſſionis, tum ex conditione patientis.

VTRVM in Chr̃o fuerit dolor acerbiſſimus. Et quòd ſic videtur. Fundamenta. Treñ.1.O vos omnes qui tranſitis per viam attendite , & videte ſi eſt dolor , ſicut dolor meus:hoc dicitur in perſona Chriſti;ergo videtur ꝙ nullus alius dolor habeat ei ęquari. Item.In pſalm. Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me:dicitur in perſona Chriſti: ſed non omnes induxit quantum ad varietatem, ſeu multitudinem : ergo omnes induxit quantum ad ęquiualentiam,& acerbitatem. Item. Ratione videtur. Quanto complexio nobilior eſt, tanto paſſio doloris in ea eſt acerbior : ſed Chriſtus nobiliſſimam habuit complexionem:nobilitas enim complexionis reſpondet nobilitati animę:ergo cum Chriſtus nobiliſſimã animam habuit,habuit ergo in patiendo maximã doloris afflictionem. Item . Quanto ſenſus tactus eſt viuacior, tanto dolor qui eſt ſecundum ſenſum,eſt acutior. Vnde in illis membris , in quibus viget ſenſus tactus , eſt dolor acutiſſimus: ſed in Chriſto fuit ſenſus tactus viuaciſſimus: temperatiſſimum enim animalium eſt homo,vt dicit Philoſophus,& inter oẽs hoĩes temperatiſſimus fuit Chriſt⁹,cũ fuerit optime diſpoſitus:ergo dolor quem ſenſit, ſu-

per omnes dolores fuit acutiſſimus. Item. Quanto maius eſt bonum, qđ amittitur, tanto maiorem infert dolorem ei, qui cognoſcit, & habet vſum rationis: ſed vita Chriſti erat nobiliſſima: & paſſio illa vitam perimebat: ergo dolorem illi animæ acutiſſimũ inferebat. Item. Tanto pœna eſt acerbior, quanto velocius virtutem naturæ deijcit, maxime vbi aliquod membrorum principalium non corrumpit: ſed Chriſtus in cruce ſuſpenſus adeo cito fuit mortuus, vt etiam miraretur Pilatus: ergo dicitur ꝙ dolor eius grauiſſimus fuiſſet. Sed contra hoc primo obijcitur a parte generis pœnę, quia pœna ignis acutius affligit, quàm pœna ferri: ſed Laurētius, & Vicentius exuſti fuerunt in igne: ergo videtur quòd maiorem dolorē ſenſerūt, quàm Chriſtus. Item. Hoc ipſum oſtenditur a parte voluntatis patiendi: quia quanto aliquis magis deſiderat pati, tanto minus dolet in patiendo: ſed Chriſtus vehementer deſiderabat pati ꝓ genere humano ſicut dicitur Luca. 12. Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor vſque dum perficiatur &c. ergo videtur quòd dolor eius valde parum de acerbitate habuit. Item. Hoc ipſum oſtēditur a parte adiutorij: qa quanto homo maiorem habet charitatē, tanto facilius ſuſtinet cruciatum pœnę: ſed Chriſtus maximę charitatis fuit: ergo facillime tormenta portauit: ergo valde parum doluit. Item. Hoc ipſum videtur a parte boni amiſſi: quia quanto maius eſt bonum qđ perditur, tanto maior dolor eſt ei q amittit: ſed peccator perdidit deum, qui eſt maius bonum, quàm ſit vita iſta corporalis: ergo videtur ꝙ acerbior dolor ſit in viro contrito, & pœnitente, quàm fuerit in Chriſto patiēte. Item. Hoc ipſum oſtenditur a parte recompenſationis, quia quanto alicui ſit maior, & melior recompenſatio de bono amiſſo, tanto mitior eſt dolor: ſed Chriſto pro dolore paſſionis, & expoſitione vitæ ſuæ reſtituebatur ſtola gloriæ in ſe, & in ceteris membris ſuis: ergo &c. Item. Hoc ipſum oſtenditur ex parte ſpei: quia quanto aliquis certius expectat liberationem, tanto minus affligitur in paſſione: ſed Chriſtus certiſſimꝰ erat de liberatione ꝓxima: ergo videtur quòd afflictio erat valde modica.

Ad opp.

RESP. Dicendum, quòd dolor paſſionis Chriſti inter ceteros dolores, & paſſiones fuit acerbiſſimus, & acutiſſimus: & hoc patet ſi illa conſiderentur, quæ doloris paſſionē acerbiorem reddūt: hæc autem ſunt tria, videlicet cauſa paſſionis, & modus patiendi, & conditio patientis. Si cōſideretur cauſa, ob quā Chriſtus paſſus eſt, fuit in eo doloris afflictio magna: non enim patiebatur pro culpa propria, imo pro aliena: non ꝓ amicis tantum, ſed etiam pro inimicis: & etiam pro his, quos videbat ingratos. Si autem cōſideretur modus patiendi, fuit in eo paſſio doloris acerbior, tum ꝓpter generalitatem, quia in omnibus membris affligebatur, tū etiam propter cōtinuitatem, quia ſuſpendium eius continuabatur, & claui adeo affligebant pendentem, ſicut afflixerunt quando manus eius, & pedes confodiebantur, in quibus maxima erat afflictio propter neruos, & muſculos ibidem concurrentes, in q bus præcipue viget ſenſus. Si autem conſideretur qualitas, ſiue conditio patientis, maxima erat afflictio ꝓpter maximam complexionis æqualitatē, & ꝓpter ſenſus viuacitatem: vnde qa nullus potuit ei æquari, nec æqualitate complexionis, nec viuacitate ſenſus, dolor illius omnium dolorū fuit acutiſſimus. Et iō rationes qu hoc oſtendunt, concedamus, & ei gratias quantas poſſumus, & ſupra quā poſſumus referamus, ſi quo modo donetur nobis, vt tam grauiter patiēti cōpatiamur. Rationes vero quæ obijciuntur ad contrarium, quę oſtendūt mitigationem doloris Chriſti, nō obuiant veritati ſi recte intelligantur. Conuenit. n. eſſe acerbitatem in dolore quantum ad duo, videlicet quantum ad experientiam ſenſus, & quantum ad repugnationem rationis. Licet autem in Chriſto fuerit maxima doloris afflictio quantum ad experiētiam ſenſus, ratio tamen Chriſti modicos

dicos reputabat omnes illos crucia-
tus: nec tamen auferebat acerbitatẽ,
ſed rationis ſubuerſionem. Et p hoc
patet reſponſio ad illas quattuor ra
tiones, quæ ſumuntur ex parte vo-
luntatis deſiderantis, & ex parte cha
ritatis adiuuantis, & ex parte recom-
penſationis, & ex parte expectatiõis.
14 AD illud quod obijcitur, quòd
ex parte generis pœnæ. Dicendum,
quòd illa ratio procedit ex inſufficiẽ
ti. Acerbitas enim pœnæ non tantũ
penſatur ex parte agentis, quantum
ex parte patiẽtis. Actus enim actiuo
rum eſt in patiente diſpoſito; & quia
qualitas in Chriſto reddebat ipſum
ad maiorem dolorem diſpoſitum: iõ
bene concedo quòd clauus ferreus
multo plus afflixit Chriſtum, quàm
15 ignis Laurentium. AD illud quod
obijcitur, quòd dolor in contrito
excedit dolorem in Chriſto propter
quantitatem boni amiſſi. Dicen-
dum, quòd damnificatio per ſe non
infert dolorem, ſed ſenſus dãnifica-
tionis: quamuis autem peccator ma
ius bono amittat: quia tamen nõ ma
gis ſentit, ſed minus, non ſequitur ꝙ
magis doleat., vt plurimũ Valde.n.
parum affligitur, quamuis magnam
dolendi habeat rationem, & cauſam.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**In Chriſto fuit neceſſitas patiẽ di non quidem contracta, ſed tantum aſſumpta.**

Fundamenta.

VTRVM Chriſtus ne-
ceſſitatem aſſumpſerit
patiendi. Et ꝙ ſic vide
tur. Ad Heb. 9. Quem
admodum ſtatutum eſt
hoib⁹ ſemel mori, poſt
hoc autem iudicium, ſic & Chriſtus
ſemel oblatus eſt. Gl. Eadem neceſſi
tate, & iure naturæ: ergo ſecundum
hoc mortuus eſt Chriſtus ſecundum
ſtatum naturæ: ſed qui ſic moritur,
moriendi habet neceſſitatẽ: ergo &c.
Item. Auguſt. ad Iulianum. Si talẽ
carnem, qualem habuit Adam in pri
mo ſtatu aſſumpſit Chriſtus, non ſo
lum caro Chriſti non eſſet caro pecca
ti, ſed nec ſimilis carni peccati, ſi ergo
Chriſtus fuit ſimilis carni peccati, cõ
ſtat quòd non aſſumpſit carnem ſm
ſtatum naturæ inſtitutæ, ſed ſecundũ
ſtatũ naturæ lapſæ: ſed hæc caro ha-
bet neceſſitatẽ moriẽdi: ergo &c. Itẽ.
Boetius in lib. de duabus naturis, &
vna perſona Chriſti dicit, ꝙ Chriſt⁹
de ſtatu innocentiæ aſſumpſit pecca-
ti immunitatem, de ſtatu vero natu-
ræ lapſæ aſſumpſit paſſibilitatem: ſed
paſſibilitas, quæ eſt ſecũdum ſtatum
naturæ lapſæ eſt patiendi neceſſitas:
ergo & Chriſtus &c. Item. Spiritus
ſanct⁹, cuius virtute illud corpus fa-
bricatum fuit de vtero virginis, & ſi
purificauerit a fœditate corruptio-
nis, non tamen purificauit a defectu
paſſibilitatis: ergo paſſibilitatem ha-
buit per eum modum, per quem vir-
go, quæ eũ genuit, excepto reatu pec
cati: ſed virgo habuit neceſſitatẽ mo
riendi, & patiendi: ergo & caro Chri
ſti: ergo &c. Item. Chriſti corpus ita
fuit paſſibile, ſicut fuit animale, & ter
reſtre: ſed Chriſti corpus ꝓpter ani-
malitatem, & terreſtreitatem neceſſi-
tatem habuit naturalem ſumendi ci
bum, & tendendi deorſum: aliter .n.
ſtare nõ potuiſſet niſi per miraculũ:
ergo pari ratione propter paſſibilita
tem habuit neceſſitatem ad patien-
dum, & moriendum. Item. Chriſtus
aſſumpſit omnes defectus naturales,
& generales exceptis his, qui ordinãt
ad peccatum: ſed neceſſitas patiendi
eſt defectus in nobis naturalis, & ge-
neralis: nec tamen ordinat ad pecca
tum: ergo Chriſtus eam aſſumpſit.
Sed cõtra. Ioh. x. Poteſtatem habeo Ad opp.
ponendi animam meam, & iterũ ſu-
mendi eam. Et paulo ante: Nemo tol
let eam a me, ſed ego pono eam a me
ipſo: ergo pati, & mori erat in liber
tate voluntatis Chriſti: ergo non vi-
detur quòd Chriſt⁹ aliquam ad hoc
neceſſitatem habuerit. Item. Aug. ſt.
ſuper illud Ioh. 3. Qui deſurſum ve
nit ſuper omnes eſt. Deſurſum venit.
q. a de altitudine humanæ naturæ aſſ
pſũ ã accepit verbũ dei humanã na-
turã: ſed in ſtatu illo nõ habebat hu
mana natura neceſſitatem ad moriẽ-
dum: ergo nec prout fuit aſſumpta a
Chriſto. Item. Anſel. in lib. Cur de⁹

homo. Quoniam voluntas dei nulla neceſſitate facit aliquid, ſed ſola poteſtate, & voluntas Chriſti fuit voluntas dei: nulla ergo neceſſitate mortuus eſt, ſed ſola poteſtate. Item. Hoc ipſum oſtenditur alia ratione tali. Omnis neceſſitas aut eſt coactio, aut prohibitio, quæ duæ neceſſitates conuertuntur adinuicem contrariæ, ſicut neceſſe eſt, & impoſſibile; ſed in Chriſto nõ fuit coactio ad mori, vel prohibitio ad non mori: ergo in Chriſto nulla fuit neceſſitas ad moriendum, & ita nec ad patiendum. Item. Quandocunque aliqua proprietas neceſſario ineſt alicui ſubiecto, comparatur ad illud ſicut ad cauſam, & ſubiectum: ſed paſſio non habuit cãm in Chriſto: ergo non fuit neceſſarium Chriſtum pati: ergo Chriſtus non aſſumpſit neceſſitatem patiendi. Item. Quod neceſſario ineſt alicui, ſi eſt ei, velit, nolit: ergo ſi in Chriſto fuit neceſſitas ad patiendum, paſſus fuiſſet, vellet, nollet: ſed nihil tale eſt plene voluntarium, & meritorium: ergo Chriſtus in patiendo non habuiſſet plenũ meritum: quòd ſi hoc eſt falſum, reſtat quòd & primum, videlicet quod Chriſtus habuit neceſſitatẽ ad patiendũ.

16 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd ad hoc voluerunt aliqui reſpondere diſtinguendo neceſſitatem ſecundũ quatuor genera cauſarum. Eſt enim neceſſitas ſecũdum cauſam formalem, ſecundum quam dicitur neceſſarium eſt calidum calere. Eſt etiam neceſſitas ſecundum cauſam materialem, ſecundum quam dicitur, quòd neceſ-
18 ſe eſt calidum in ſummo conuerti in ignem. Eſt etiam neceſſitas ſecundũ cauſam efficientem, quæ dicitur neceſſitas ſm violentiam, & coactionẽ: & ſecundum hanc dicimus, quòd lapidem fortiter impulſum neceſſe eſt moueri. Eſt etiam neceſſitas ſecundũ cauſam finalem, ſecundum quam dicimus, quòd ſerram neceſſe eſt eſſe dẽtatam: quia eſt ad diuidendũ ſolida, & dura. Secũdum hoc cum quadrupliciter dicatur neceſſitas, ſolo quarto modo neceſſitas patiendi fuit in Chriſto, videlicet propter noſtrã redemptionem. Quantum enim in ſe fuit, neceſſitatem non habuit ad patiẽdum: quia nec fuit in eo humanæ conditionis corruptio, nec potuit eſſe coactio: & ideo non poteſt ei conuenire neceſſitas ſecundum alia tria genera cauſarum. Hic autẽ modus diſtinguendi ſatis rationabilis eſt in ſe, & ad quæſtionem propoſitã rationabiliter applicatur. Si autem quæratur de neceſſitate patiendi in Chriſto, prout neceſſitas patiendi in Chriſto non tantum includit tẽpus poſt aſſumptionem, ſed etiam ante aſſumptionem, hoc eſt, ſi quæratur, vtrum neceſſarium fuit Chriſtũ noſtras pœnalitates aſſumere: tunc. n. verum eſt dicere, quòd non fuit neceſſarium niſi neceſſitate finis. Et hoc modo iſtam quęſtionem tractat beatus Anſelm. ſed Magiſter aliter tractat iſtam quæſtionem in litera. Quęrit enim, vtrum iſte defectus, qui eſt neceſſitas patiendi, cum ſit in nobis per contractionẽ, fuerit in Chriſto per voluntariam aſſumptionem: et ideo ad hanc quęſtionem reſponderi nõ poteſt per prædictam diſtinctionem. Et ideo aliter oportet dicere, non quia prædictus modus dicendi ſit malus, ſed quia non valet ad noſtrum propoſitum. Sequentes igitur ſententiã Magiſtri in litera dicere poſſumus, quòd Chriſtus aſſumpſit iſtum defectum qui eſt neceſſitas patiendi. Quãtum enim erat de lege naturæ, corpus illud erat reſolubile, & mortale: & niſi fuiſſet conſeruatum miraculoſe, aliquando ſenio defeciſſet. Attenden 17
dum eſt tamen, quòd non omnimodo fuit neceſſitas patiẽdi in Chriſto, per quem modum eſt in nobis, ſed quodãmodo ſic, quodãmodo aliter. Habet enim neceſſitas patiendi comparari ad tria, videlicet ad cauſam, ad ſubiectum, ad virtutem corporis regitiuam. Si conſideretur per comparationem ad cauſam, ſic eſt in nobis ex duplici cauſa, videlicet propter fœditatem corruptionis culpabilis, & propter qualitatem naturalis compoſitionis. Ideo enim habemus neceſſitatem ad patiendum, quia reatũ originalis peccati contrahimus, &

quia

quia ex contrarijs agentibus, & patientibus conſtituti ſumus, ita quòd continua in corpore noſtro ſit reſolutio. Chriſtus autē neceſſitatem habuit ſolum ex altera cauſa: paſſibilis enim fuit non propter reatum peccati originalis, ſed propter modum talis compoſitionis. Similiter per comparationem ad ſubiectum, alio modo eſt neceſſitas patiendi in Chriſto, & in nobis. In nobis enim eſt neceſſitas patiēdi ſiue per comparationem ad naturam, ſiue ꝑ comparationem ad perſonam. In Chriſto autem neceſſitas erat ad patiendum non per comparationem ad perſonam, quia nulla poterat aſtringi neceſſitate, q̃a omnia erant ei ſubiecta, ſed per comparationem ad naturam aſſumptam. Similiter per comparationem ad virtutem regitiuam aliter ē in nobis neceſſitas patiēdi, quàm in Chriſto. Eſt enim in nobis virtus regitiua ex parte naturæ, & a parte voluntatis regitiuæ: & reſpectu vtriuſque eſt neceſſitas patiendi in nobis. Et enim nec natura, nec voluntas poteſt in nobis paſſionem prohibere. Patimur enim nolimus, velimus. In Chriſto autem neceſſitas fuit reſpectu virtutis naturalis, ſed non reſpectu voluntatis: nihil enim inuitus ſuſtinuit, nec ſuſtinere potuit, quia non meruit. Et ſic patet, quòd neceſſitas patiēdi aſſumpta fuit a Chriſto, & in Chriſto fuit per aſſumptionem: tamen non eo modo quo in nobis eſt per contractionem: ideo Chriſtus quaſi medium tenet inter nos & ſtatum naturæ inſtitutæ.

Scot. hæc impugnat diſt. 16. q. 1. ibi. Rōnes illę nō cōcludūt.

Nam in nobis natura, & voluntas paſſioni ſubeſt. In Adam vero tam natura, quàm voluntas paſſioni præerat in Chriſto vero paſſioni ſuberat natura, ſed prçerat voluntas. Et hoc eſt quod dicit Dam. quòd in Chriſto & ſi paſſiones fiebant ſm legem naturæ, non tamen coacte, ſed voluntarie. Concedendum eſt ergo quòd in Chriſto fuit neceſſitas patiendi, & moriendi non contracta, ſed aſſumpta. Concedendæ ergo ſunt rationes, & auctoritates quę ſunt ad partem iſtā.

18 AD illud vero quod obijcitur in contrarium de. x. Ioh. Ego pono animā meā &c. Dicendū, ꝙ illud eſt verbū perſonæ filij dei, cuius non fuit neceſſitas patiēdi, vel moriendi: nullus enim ipſm poterat lędere, niſi ipſe voluntarie permiſiſſet: vnde verbum non intelligit effectiue, ſed permiſſiue: nec excludit neceſſitatem reſpectu naturæ, ſed reſpectu perſonæ.

AD illud Augu. quod dicitur, quòd aſſumpſit carnem de altitudine humanæ naturæ. Dicendum, ꝙ hoc intelligit Aug. ſicut exponit Boe. quãtum ad peccandi immunitatem, nõ quantum ad paſſibilitatem. Dicit. n. idem Boe. quòd de omni ſtatu aliq̃d aſſumpſit. De ſtatu innocentiæ peccandi immunitatem, de ſtatu glorię peccandi impoſſibilitatem, de ſtatu naturę lapſæ paſſibilitatem: vñ ſm paſſibilitatem plus aſſimilatur ſtatu rę lapſæ, quàm naturæ inſtitutæ. 19

AD illud Anſel. de voluntate Chriſti, ita patet reſponſio: non. n. excludit neceſſitatem ſimpliciter, ſed neceſſitatem reſpectu volũtatis diuinę. Et per hoc patet reſponſio ad ſequēs quod obiicit, ꝙ omnis neceſſitas aut eſt prohibitionis, aut coactionis. Dicendum enim ꝙ hoc intelligitur de neceſſitate, quæ repugnat voluntati, ſicut dicit idem Anſel. De ea autem neceſſitate, quæ, voluntati ſubeſt, non habet veritatem: ideo ratio illa non probat, ꝙ nulla fuit in Chriſto neceſſitas patiendi, ſed ꝙ non fuit aliqua eius voluntati cõtraria. 20

21

AD illud quod obiicitur, ꝙ proprietas neceſſario inhęrens alicui, cõparatur ad illud ſicut ad ſubiectum, & cauſam. Reſponderi poteſt, ꝙ verũ eſt. Quod autē aſſumit, ꝙ paſſio nõ habet cauſam in Chriſto. Dicēdum, ꝙ cauſa paſſiõis dupliciter poteſt determinari, vel in genere moris, vel in genere naturæ. In genere moris cauſa paſſionis eſt meritũ peccati in nobis; & ſic verum eſt, ꝙ non fuit in Chriſto. Cauſa vero in genere naturæ eſt compoſitio ex contrariis ſm ſtatum pugnæ, & actionis mutuæ, & huiuſmodi in Chriſto fuit mera voluntate. Et pro hac cauſa dicimus in Chriſto fuiſſe patiendi neceſſitatem. Et hinc eſt ꝙ patiendi neceſſitas in 22

Chri-

Chriſto voluntatem non excludit,
23 ſed potius includit. AD illud quod
obiicitur, ꝙ illud neceſſario ineſt ali
cui, quod ineſt ei, velit, nolit. Dicen-
dum, quòd illud non habet veritatẽ
niſi de ea neceſſitate, quæ eſt contra
voluntatem, nõ de ea, quæ eſt ex vo-
luntate, & ſubeſt voluntati: & talis
neceſſitas non diminuit de rõne me
riti, ſicut ponit Anſel. exemplum de
eo, qui volũtarie ſe obligauit ad ope
24 ra ſupererogationis. Et ſi obiiciatᷓ,
ꝙ iſta duo non poſſunt ſimul ſtare,
ꝙ aliquid ſit neceſſarium, & volun-
tarium, cum voluntarium poſſit ſic,
& aliter ſe habere, neceſſarium vero
minime. Dicendum, ꝙ illud verum
eſt de voluntate, quæ habet ſecũ an-
nexam vertibilitatem, ſed de volun-
tate inuertibili non eſt verum: Chri
ſtus enim voluntarie bene fecit: &
tamen neceſſarium fuit ipſum bene-
facere: ſic & voluntarie paſſibilitatẽ
noſtram aſſumpſit, ita quòd impoſſi-
bile fuit eum pœnitere de hoc, quòd
aſſumpſerat defectum talem.

Artic. 2 CONſequenter quęrũt de paſ-
ſibilitate, & dolore ipſius
animæ Chriſti ſpecialiter.
Et circa hoc quærunt tria.
Primo quæritur, vtrum Chriſtus paſ
ſus fuerit ſecundum rationem, an ſo
lum ſecundum ſenſualitatem. Secun
do, dato quòd paſſus fuerit ſecundũ
rationem, quæritur, vtrũ paſſus fue-
rit ſecundum partem inferiorem, &
ſuperiorem. Tertio, dato quòd ſecũ-
dum vtramque, quæritur, vtrum pœ
nalius paſſus fuit ſecundum rõnem,
quàm ſecundum ſenſualitatem.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtus paſſus eſt etiam ſecun
dum rationem, ſub ea ratione,
qua ratio conſideratur vt na-
tura.

Fundamenta. VTRVM Chriſtus paſ
ſus fuerit ſm rationẽ,
an tantum ſecundum
ſenſualitatem. Et quòd
ſecundum rõnem paſ-
ſus fuerit videtur. Anima paſſa eſt
patiente corpore: quia vnitur cor-
pori, ſicut perfectio: ſed anima rõna
lis eſt perfectio corporis, non tãtum
ſecundum ſenſualitatem, ſed etiã ſm
rationem: ergo vtroque modo paſſa
fuit corpore patiente. Item. Maior
eſt coniunctio virium animæ adinui
cem, quàm ſit animæ ad corpus: ſed
patiente corpore patitur anima: er-
go patiente vna potentia patiᷓ alia:
ergo dolore exiſtente in ſenſualitate,
neceſſe eſt eſſe in ratione. Item. Ma-
ior eſt vnio potentiarum animæ in
ipſa anima, quã ſit membrorum cor
poris in ipſo corpore: ſed patiente
vno membro compationtur cetera:
ergo ſi patitur potentia ſenſualis, ne
ceſſe eſt quòd cõpatiatur & rationa
lis. Item. Quod ineſt animæ ſecun
dum ſubſtantiam ſuam, & eſſentiã,
per conſequens redundat in omnes
potentias: ſed anima Chriſti patie-
batur patiente corpore propter eſſen
tialem vnionem ipſius ad corpus:
ergo neceſſe fuit eam pati ſecundum
ſe totam: ergo ſecundum partẽ ſen-
ſualem, & rationalem. Item. Chri-
ſtus ſua paſſione non tantum nos li
berauit a paſſione, qua patitur con-
iunctum, ſed etiam a paſſione, qua
patitur anima ſeparata: ſed anima ſe
parata non tantum patitur ſm ſen-
ſualitatem, ſed etiã patitur ſm ſe to-
tam, præcipue ſm partem intellectua
lem, cuius habet vſum, & operatio-
nem. Si ergo Chriſtus pro noſtra li-
beratione in ſe ſuſcepit hmõi paſſio
nes, videtur quòd non tm̃ paſſus fue-
rit ſm ſenſualitatem, verũ etiam ſm
rationem. Sed contra. Quod nul- Ad opp.
lius partis corporis eſt actus, non
patitur corpore patiente: anima ſe
cũdum partem rõnis nullius partis
corpis eſt actus, vt dicit Philoſophus:
ergo nunquã patitur corpore patien
te: ergo anima in Chriſto ſi paſſa fuit
non fuit paſſa niſi ſolum ſm ſenſua
litatem. Item. Quod non corrumpi
tur ad corruptionem alterius, nõ pa
titur ad paſſionem alterius, quia paſ
ſio eſt via ad corruptionem: ſed ani
ma Chriſti ſecundum rationem non
potuit corrumpi ad corruptionẽ cor-
poris: ergo nec pati corpore patiẽte.
Item.

Item. Quod nullo modo habet contrarium aliquid, nec habet aliquid ſuperius, nō poteſt pati ab aliquo agēte, vel lædi: ſed anima Chriſti ſecundum rationem nec habet aliquid cōtrarium, nec habet aliquid creatum ſeipſa ſuperius: ergo nullo modo ſecundum rationem pati potuit, vel affligi. Item. Nihil idem, & ſecundū idem de eodem gaudet, & triſtatur de eodem: ſed anima Chriſti ſecūdum rationē gaudebat de doloribus, & paſſionibus, quos corpus perferebat, alioquin non mereretur: ergo patiente corpore non patiebatur, nec affligebatur. Item. Cum paſſio attingat vſque ad rōnem, non tantum eſt propaſſio, imò etiam cōpleta, & perfecta paſſio, quæ non poteſt cadere in ſapiētem, ſm ꝙ probat Seneca, & Hieron. dicit. Aut ergo Chriſtus ſapiens non fuit, aut ſi fuit, anima eius ſm rōnem carni compaſſa non fuit.

RESP. Ad prædictorum intelli-
25 gentiam eſt notandum, ꝙ ſicut dicit Aug. de ciui. dei lib. 14. c. 15. duplex eſt dolor in anima. Vnus qui ineſt animæ ſm ſe, alius qui ineſt animæ ex carne: vtrumque dolorem conſtans eſt in anima Chriſti fuiſſe. Et de illo quidem dolore, qui ineſt animæ ſecūdum ſe, non eſt dubium, quin Chriſtus fuerit paſſus ſecundum rōnem: compaſſus. n. fuit, & doluit pro peccatis noſtris: & iſte dolor in voluntate rationali erat procedens ex conſideratione rōnis, videlicet ex recognitione peccatorum noſtrorū. De alio autem dolore qui ineſt animæ ex carne non eſt vſquequaque euidens. Diſtinguūt enim magiſtri noſtri cōmuniter, ꝙ ratio dupliciter habet cōſiderari, videlicet vt ratio, & vt natura. Si conſideretur vt ratio, ſic paſſiones, quæ ei attribuuntur, ſunt conſequētes ipſam deliberationē: & hoc modo anima Chriſti corpori patienti non compatiebatur, imò multum gaudebat, & gratulabatur: vehementer enim placebat ei pati pro ſalute generis humani. Si autem conſiderētur ratio vt natura, ſic cū habeat naturalem appetitum, & inclinationē ad corpus, vtpote perfectio ad perfectibile, patiebatur corpore patiente. Anima enim rationalis non tantum eſt perfectio corporis humani ſecundum potentias ſenſibiles (cū corpus humanum ſit ordinatum ad nobiliorem perfectionē, quā ſit corpus brutale) ſed ſecundum ſe totū, hoc eſt ſecundum complementum ſuæ eſſentiæ, & ſuarum potentiarum vniuerſitatē eſt corporis perfectio, & habet ad ipſum naturalem appetitū, & inclinationem, & coniunctionē, ac per hoc delectationem, & compaſſionem. Concedendū eſt ergo ꝙ anima Chriſti compaſſa fuerit ſecundum rōnē, ſm ꝙ conſideratur ratio vt natura, cum paſſio corporis fuerit acerbiſſima, ſicut oſtenſum eſt ſupra. Vnde concedendæ ſunt rationes, quę ſunt ad partem iſtam.

AD illud vero quod obiicitē primo in contrariū, ꝙ anima ſecundum rationem nullius partis corporis eſt actus. Dicendum, ꝙ Philoſophus in illo verbo non vult negare coniunctionem ipſius intellectus ad corp⁹, ſed hoc vult dicere, ꝙ intellectus nō determinat ſibi organum, inquantū egreditur in actum proprium: & ex hoc non poteſt inferri, ꝙ corpori nō compatiatur: compaſſio enim illa nō habet ortum ex determinatione organi, ſed potius ex coniunctione, vel vnione naturali. AD illud quod 27
obijcitur, ꝙ nihil cōpatitur alij patienti, quod non corrumpatur cum illo. Dicendum, ꝙ Augu. negat illud 19. de ciui. dei tanquam falſum. Inſtātiam enim habet in ſpiritu rationali; vnde illud verbum non habet veritatem niſi de illa paſſione, quæ magis facta abijcit a ſubſtantia patiēte, vel compatiente. AD illud quod 28
obiicitur, quod anima Chriſti ſecundum rationem non habet cōtrariū, nec habet ſuperius. Dicendū, ꝙ habere contrarium, vel ſuperius, eſt dupliciter, videlicet per ſe, vel per accidens. Quamuis autem nihil aduerſetur, & contrarietur animæ Chriſti ſecundum ſe, aduerſatur tamen, & contrariatur ratione vniti corporis: quod enim lædit perfectibile, lædit & per conſequēs ipſam perfectionē.

AD

30 AD illud quod obiicitur, quòd anima Chriſti ſecundum rationem gaudebat de paſſionibus corporis. Dicẽdum, quòd nihil impedit, quòd ratio de aliquo gaudeat vt ratio, & contriſtetur vt natura, pro eo quòd aliquid poteſt repugnare volũtati ſecundũ appetitum naturalem, & cõſonare voluntati ſm appetitum deliberatiuum. Frequenter enim voluntati lib. ar. refugimus, quæ natura appetit, & appetimus, quę natura refugit: ſic & in propoſito habet intelligi.
31 AD illud quod obiicitur, quòd obiicitur, quòd cum paſſio attingit rationem non cadit in ſapientẽ. Dicendum, quòd rationem attingi per modum rationis repugnat perfectioni ſapientiæ: non autem attingi per modum naturæ: hoc enim eſt quod facit hominem cadere a ſtatu, & perfectione ſapiẽtiæ, videlicet ꝙ eius ratio cedat, & ſuccumbat paſſionibus, non autem ꝙ ſentiat paſſiones; & ita pati per modum naturæ non aufert rationem propaſſionis. Aliud enim eſt paſſionem experiri, aliud a paſſionibus perturbari. Perturbari.n. eſt ſubijci. Experiri autem poteſt aliquis paſſiones, & eis ſuperferri: & ſic fuit in anima Chriſti, quæ ſecundum rationem non tantum paſſiones corporis experiebatur dolore acutiſſimo, ſed ſecundum rationem deliberatiuã paſſionibus corporis ſuperferebatur gaudio virtuoſo.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtus paſſus eſt etiam ſecundum portionem ſuperiorem rationis, inquantum portio illa vt natura conſideratur.

Fundamenta.

VTRVM aĩa Chriſti paſſa fuerit ſm ſuperiorem portionem rationis. Et quòd ſic videtur. Chriſtus aſſumpſit totum hominem, vt totum curaret: ſed totũ nos curauit & quãtum ad ſuperiorẽ portionẽ rõnis, & quantum ad inferiorem: & hoc quidẽ per paſſionem: ergo paſſus eſt quantum ad omnem partem rationis. Item. Vbi eſt culpa, ibi debet eſſe pœna: ſed culpa Adæ fuit in ſuperiori parte rationis propter completam auerſionem. Si ergo Chriſtus pœnam ſuſtinuit pro culpa Adę: ergo pœnã ſenſit in ſuperiori parte rõnis. Item. Plus iungitur ratio ſuperior inferiori, quàm iungatur inferior ſenſualitati: ſed ratio inferior patitur patiente ſenſualitate: ergo rõ ſuperior patitur patiente inferiori. Item. Ratio ſuperior vnionem habet ad deitatẽ, & vnionem habet ad carnem: ſed ꝓpter vnionem ſui ad deitatem, in qua eſt promptuarium delectationis, neceſſe eſt eam delectari: ergo pari ratione propter vnionem ſui ad carnẽ patientem neceſſe fuit eam pati. Sed contra. Paulus in raptu propter plenam cõuerſionem rationis ad deum abſtractus fuit oĩno a paſſionibus, & delectationibus carnis, ſicut ipſe dicit. Neſcio vtrum in corpore, an extra corpus: ſed ſuperior portio rationis in Chriſto omnino fuit ad deum conuerſa: ergo videtur ꝙ nihil de afflictione carnis ſentiebat. Item. Cõtraria nõ poſſunt ſimul eſſe in eodẽ, & ſecundum idem: ſed gaudium, & dolor ſunt affectiones contrariæ: ergo ſi Chriſtus ſecundum portionem rationis ſuperiorem continue gaudebat: ergo videtur ꝙ ſecũdum illam dolorem non experiebatur, nec ſentiebat. Itẽ. Albius eſt quod eſt nigro impermiſtius: ergo vbi eſt ſummum gaudium, ibi nullus eſt dolor: ſed in ſuperiori parte rõnis Chriſti ſummum gaudium erat, quia perfectiſſime deum comprehendebat: ergo videtur ꝙ nihil de dolore ſm illã partem ſentiebat. Item. Sicut culpa opponitur gratię, ita beatitudo opponitur miſerię, ſed culpa non poteſt ſtare in eodem, & ſecundũ idem ſimul cũ gratia; ergo nec beatitudo, & miſeria ſm eandem animæ portionem: ſed beatitudo erat in Chriſto ſecundum portionem animæ ſuperiorem: ergo impoſſibile fuit ſm illam partem ineſſe Chriſto aliquem dolorem. Itẽ. Potentia illa ſimplex erat: ergo ad quod

Ad opp.

quod ſe conuertebat ſm eandem partem totaliter ferebatur. Si ergo quantum ad ſuperiorem partem rationis ſemper erat conuerſus ad deũ, a quo hauriebat gaudium, videtur quòd ſecundum illam portionẽ nullum ſentiebat cruciatum. Itẽ. Superior portio rationis diſtinguitur ab inferiori, in hoc ꝙ ipſa aſpicit ad ſuperiora, hæc ad inferiora. Si ergo Chriſtus nullam materiã doloris habuit a ſuperiori, ſed ſolum ab infimo, videtur quòd ſuperior portio rationis nullo modo pateretur in ipſo.

32 RESP. Dicendum, ꝙ ſm cõem ſententiam magiſtrorum paſſio Chriſti non ſolũ ſtetit in ſenſualitate: nec tantum peruenit ad rõnem inferiorem, ſed extendit ſe vſque ad ſuperiorem portionẽ. Sicut enim aĩa noſtra ex coniunctione ſui ad corpus infectum tota corrumpitur, & tota inficitur ſm omnem ſui vim, & ſm omnẽ partem, ſ. tam ſuperiorẽ, quã inferiorem; ſic anima Chriſti ex cõiunctione ſui ad corpus patiens, & afflictum tota patiebatur, & affligebatur, vt ꝑ illam paſſionem, & dolorem illum tota peccatrix anima curaretur; & ſic dolor, & paſſio fuit in Chriſto ſecundum ſupremam rationis partẽ, quãuis in ea fuerit gaudium fruitionis. Licet autem hoc teneatur tanquam verum; difficile tñ eſt ad intelligẽdũ, qualiter in anima Chriſti ſm eandẽ potentiam, & ſecundum eundem ſtatum potẽtiæ fuerit dolor, & gaudiũ: nec dolor ſuperueniens diſcontinuauerit gaudium, imo fuerit ſimul. Nec iterũ (quod maius eſt) dolor intenſus valde, fecerat gaudium eſſe min⁹ perfectum. Ad hęc autem intelligenda tria oportet ſupponere, quæ ſunt vera, & probabilia, videlicet ꝙ gaudium fruitionis, & dolor paſſionis non ſunt affectiones contrariæ, quia non ſunt reſpectu eiuſdem, nec oĩno eodem modo inſunt eidem: ſed vnũ ineſt per ſe, alterum per accidens, qa gaudium ineſt propter coniunctionem gratuitã ipſius cum deitate, ſed dolor propter naturalem coniũctionem ipſius cum carne: & quia non ſunt affectiones contrariæ, poſſunt in anima eſſe ſecundum eandem partem. Secunda ſuppoſitio eſt, ꝙ non tantum huiuſmodi dolor, & gaudiũ non ſunt contraria, ſed vnum eſt materiale reſpectu alterius: & ideo ſimul eidem ineſſe potuerunt, ſicut in vero pœnitẽte videmus, quòd ſimul dolet, & de dolore gaudet: ſic & anima Chriſti ſecundum naturam corpori patienti compatiebatur: tamen de illa paſſione, & compaſſione lætabatur. Tertia ſuppoſitio eſt, quòd Chriſtus ſimul erat viator & cõprehenſor, ita ꝙ viatoris cognitio non impediebat comprehenſoris cognitionem, nec affectio affectionem: & illud fuit in Chriſto ſingulare propter officium mediatoris, quo debebat experiri & diuina, & humana. Vnde ſicut ſimul, & ſemel poterat ꝑfecte conuerti ad deum, & cõuerti ad nos: ita ꝙ vna illarum cõuerſionũ alteram non impediebat, nec retardabat: ſic potuit ſecundum eãdem partem animæ ſimul, & ſemel gaudere in deo, & compati corpori ſuo; ita ꝙ nec dolor a gaudio, nec gaudium a dolore pateretur aliquam diminutionem, ſiue remiſſionem. Concedendum eſt ergo Chriſtum ſecundũ ſuperiorem portionem rationis doluiſſe in paſſione: inquãtum tamen ratio illa conſideratur per modum naturę. Et concedendæ ſunt rationes ad hanc partem inductæ. Ad rõnes vero ad oppoſitum facile eſt per ea, quæ dicta ſunt reſpondere.

Conſentit S. Thom. cõſiderando portionem ſuperiorem vt natura. 3. part. q. 46 art. 7. quo etiã ſubſtinet S. Bo. vt patet hic ad penultimũ. Sco. tñ di. 15. q. vnica ibi. Cõtra iſtã diſtin. inſurgit.

AD illud quod primo obiicitur, 33
de raptu Pauli. Dicendum quòd nõ eſt ſimile; quia Paulus nõ potuit ſic habere vſum viatoris, & comprehenſoris ſm ꝙ Chriſtus, qui erat homo,
& deus. AD illud quod obiicitur, 34
quod cõtraria non poſſunt ineſſe eidem. Dicendum, quòd (ſicut dictum eſt,) dolor, & gaudium in Chriſto non habebant contrarietatem, imo vnũ erat materiale reſpectu alterius: quia ex hoc ipſo Chriſtus gaudebat in domino, quo ſentiebat ſe pati, &
dolere pro domino. AD illud quod 35
obiicitur, ꝙ gaudium dolori impermiſtum eſt magis intenſum. Dicendum, quòd verum eſt de dolore oppoſito

poſito gaudio : ſed de dolore , q dat
occaſionem gaudendi , non oportet
illud habere veritatem : & ideo in ꝓ
36 poſito non concludit illa ratio. AD
illud quod obiicit̃, ꝙ beatitudo op-
ponitur miſeriç ſecundum quòd gra
tia culpæ. Dicendum, quòd verũ eſt,
quòd beatitudo miſeriæ opponitur
ſecundum legem communem, & nõ
reperitur in aliquo ſimul gloria cum
miſeria. Et ratio huius eſt, quia vnuſ
quiſque eſt in vno ſtatu nõ in dupli-
ci: ſed quoniam Chriſtus in duplici
ſtatu erat, vel quaſi, rationem tene-
bat duplicis perſonę : ſicut in Chri-
ſto ſtatus eſt compoſſibilis ſtatui ſi-
ne repugnantia, ſic beatitudo cũ mi
ſeria. Nec eſt ſimile omnino de gra
tia, & culpa: quia non reſpiciunt di
uerſos ſtatus, ſed directè habent op-
poſitionem, & incompoſſibilitatem:
niſi forte quis intelligat de culpa ve
niali, quæ in eodem poteſt ſimul re-
periri cum gratia, quæ non habet
oppoſitionẽ directam . Expelleretur
autem omnino venialis culpa , cum
perficitur gratia : ſic & a Chriſto
ablata fuit paſſionis miſeria , cũ con
ſummata fuit eius gloria. AD illud
37 quod obiicitur, quòd potẽtia illa ſim
plex eſt. Dicendum , quòd quamuis
per naturam potentia ſimplex non
poſſit ad diuerſa conuerti : tamen ꝑ
deiformitatẽ gloriæ poſſibile eſt adeo
ampliari, vt ſimul poſſit ad diuerſa
conuerti, & circa diuerſa affici : &
ſic in patria erit aliquando , & intel
ligendum etiam eſt fuiſſe in Chriſto.
AD illud quod obiicitur , qđ ratio
38 ſuperior non dicitur niſi inquãtum
conuertitur ad ſuperiora. Dicendũ,
quòd hoc non eſt verum, ꝓ eo quòd
ad ſuperiorem portionem rõnis ſpe
ctat regere inferiorem, & penes ipſam
reſidet regimen, & imperiũ reſpectu
omnium potentiarum animæ , quæ
ſunt aliquo modo rationi obaudibi-
les, & ita per modum naturæ colliga-
tur potentijs alijs, & ipſi corpori hu
mano tanquam perfectibili : & ideo
pati habet corpore patiente. Quod
autẽ dicitur, quòd ratio ſuperior at-
tenditur ſecundum aſpectum ad ſu-
periora, hoc dicitur quantũ ad eius
principalem actum, non ꝙ excluda-
tur conuerſio, & colligantia ipſius
ad inferiora.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus acerbiorem dolorem in parte ſenſitiua ſentiebat, cõ ſiderando paſſionem , ſed intuendo compaſſionem de peccatis noſtris plus affligebatur in parte rationali.**

IN qua parte animæ Chriſti fuerit dolor intenſior, verum in parte ratiõali, aut in parte ſenſibili. Et quòd in parte ſenſibili videtur. Illud magis patitur ad potentiam affligentis, qđ magis eſt paſſibile: ſed ſenſualitas in Chriſto erat magis paſſibilis, quàm ipſa ratio: ergo erat fragilior. ergo videtur quòd magis affligebatur anima Chriſti ſm ſenſualitatem, q̃ affligeretur ſm rationem. Item. Omne illud quod magis in patiendo a conſolatione elongatur, magis patitur, & affligitur: ſed ſenſualitas plus recedebat a gaudio in paſſione, quàm ipſa ratio, ſicut manifeſtum eſt: ergo &c. Itẽ. Vbi magis viget paſſio timoris, ibidem magis intenditur paſſio doloris: ſed Chriſtus magis timebat ſecũdum ſenſualitatem, quàm ſecundum rationem. Secundum enim rationẽ ſecurus erat, licet ſenſualitas formidaret: ergo pari ratione pl9 dolebat ex parte ſenſualitatis, quàm rationis. Item. Sicut gaudium eſt in cõiunctione conuenientis cum conuenienti, ita dolor eſt in ſeparatione: ergo ibi eſt maior dolor, vbi eſt ſeparatio magis conuenientis: ſed anima plus cõ uenit cum carne ſm ſenſualitatem, quàm ſecundum rationem , ſicut dicit Auguſt. in li. de ſpiritu, & anima: ergo &c. Item. Quod magis alligatur alicui, & plus indiget illo, magis patitur, & affligitur ex illius corruptione, & amiſſione: ſed ſenſualitas magis alligatur carni, & plus indiget carne ad ſuam operationem exercendam, Fundamenta.

dam,quàm ratio:ergo carne patiente
plus affligitur aīa in ſenſualitate, q̄
ĩ ratione.Sed cõtra.Sicut dicit Aug.
de ciui.dei.Dolor eſt teſtimoniũ bo-
næ naturæ : ergo in meliori natura
intenſior eſt dolor:ſed melior eſt na-
tura aiæ ſm rõnem,q̄ ſm ſenſualita-
tem;ergo intenſior eſt dolor ex parte
rationis,quàm ex parte ſenſualitatis.
Item.Quod ex pluribus cauſis dolet,
intenſius dolet, quàm quod ex vna
tantum: ſed dolor eſt in ſenſualitate
tantũ ex carne, ratio vero non tantũ
condolebat carni,ſed etiam ſenſualı-
tati,& nobis:ergo videtur ꝙ inten-
ſior erat dolor in rõne, q̄ in ſenſuali
tate.Item.Vbi eſt intenſior amor,ibi
eſt intenſior dolor:ſed Chriſtus ma-
gis diligebat in nobis vitam gratiæ,
quàm in ſe diligeret vitam naturæ:
ergo magis dolebat de hoc ꝙ nos a-
miſeramus vitâm gratiæ, quàm de
hoc quòd ipſe amittebat vitam natu
ræ:ſed primus dolor erat in ratione,
ſecundus in ſenſualitate:ergo magis
doluit ſecundum rationem , quàm
ſecundum ſenſualitatem . Item. In
ea parte intenſior eſt dolor , qui
habet maiorem rationem dolen-
di: ſed ſenſualitas non habebat ra
tionem dolendi niſi propter afflictio
nem carnis ſuæ, ratio vero habebat
rationem dolendi propter dehonora
tionem maieſtatis diuinæ: ſed magis
dolendum eſt de dei inhonoratione,
quàm de carnis afflictione , & Chri-
ſtus dolebat ſm ꝙ debebat: ergo in-
tenſior dolor erat in Chriſto quantũ
ad partem rationalem,quàm quantũ
ad partem ſenſualem.Item.Chriſtus
diligebat alios ſicut ſeipſum,quia ꝑ-
fectam habebat charitatem.ergo tan
tum dolebat de ſeparatione aliorum
a deo,quantum ſi ipſe ſepararetur ab
ipſo:ſed conſtans eſt ꝙ omnis anima
recta plus doleret de ſeparatione a
deo,quàm ſepar tione a corpore pro
prio:ergo anima Chriſti plus compa
tiebatur aliis,quàm propriæ carni:ſi
ergo compaſsio reſpectu aliorũ erat
in rõne , compaſsio reſpectu carnis
erat in ſenſualitate : ergo intenſior
dolor erat ſecundum partem ratio-
nalem, quàm ſecundum ſenſualem.

RESP. Ad prædictorum intelli 39
gentiam eſt notandum,ꝙ in Chriſto
duplex dolor fuit ſecundum quòd di
cunt ſancti,videlicet dolor paſsionis
& dolor cõpaſsionis,& vterq; dolor
intenſus fuit,& acerbus.Multũ enim
in ſe doluit,& multũ nobis cõdoluit:
& vterq; iſtorũ dolorũ in ſenſualita
te fuit,& in ratione, ſed ordine per-
mutato.Nam dolor paſsionis,& car
nis primo attingebat animã ſecundũ
ſenſualitatem , & deinde ſecundum
alias vires.Dolor vero compaſsionis
primo erat in ratione , & ex ratione
redũdabat in ſenſualitatem. Sicut.n.
ratione noſtra dolente pro peccatis
nr̃is gemit ſenſualitas,& lacrymatur:
ſic & Chriſtus quia multum pro pec
catis noſtris doluit , de peccatis no-
ſtris fleuit . Cum ergo comparamus
dolorem ſenſualitatis ad dolorem
rationis, hoc poteſt eſſe in duplici ge
nere.Et ſi quidem intelligatur de do
lore paſsionis,cum ille primo ſenſua
litatem attingeret, concedendum eſt
animam Chriſti ſecundum partem
ſenſualem magis doluiſſe,ſicut oſtẽ-
dunt rationes ad primam partem ad
ductæ. Si vero intelligatur de dolore
compaſsionis,quo interius affligeba-
tur propter peccata noſtra , cum ille
ortum,& originem haberet in ratio
ne,concedendum eſt ipſum magis ſe
cundum rationem doluiſſe , ſicut o-
ſtendunt rationes ad partem ſequen-
tem inductæ.Et ſic patet reſpõſio ad
quæſtionem propoſitam:patet etiam
reſponſio ad obiecta. Membra enim
huius quæſtionis habẽt ſe ſicut exce
dentia,& exceſſa : & obiecta verum
concludunt ſecundum diuerſas vias.
Si quis autem vlterius quærat , cum
ratio , & ſenſualitas ſm duo genera
doloris mutuo ſe excedant,quis eorũ
fuerit intenſior in Chriſto,vtrũ vide
licet dolor paſsionis,vel cõpaſsionis:
reſponderi poteſt , ꝙ dolor com- 40
paſsionis fuit intenſior.Et ratio huiꝰ
eſt:quia quamuis magna cauſa eſſet
dolendi in ſenſualitate propter ſe-
parationem ipſius a carne , magna
etiam eſſet diſpoſitio ad dolendum
propter optimam complexionem:in
dolore tamẽ compaſsionis amplior

erat ratio dolendi propter inhonorationem dei, & ſeparationem noſtram a deo, maior etiam erat diſpoſitio ad dolendum propter dilectionis nimietatem. Secundum enim qđ dilectio maior eſt, ſecundum hoc ſunt plagæ compaſsionis maiores. Vnde multo plus compaſsio Chriſti exceſsit aliorum cõpaſsiones, quàm paſsiones: ſicut fuit in eo maior excellentia dilectionis, quam paſsionis reſpectu aliorum: licet in vtroque multum excederet. Et quod iſte dolor intenſior fuerit, colligitur ex duplici ſigno. Vnum eſt quod maluit animam ſuam a corpore ſeparari, quam quòd nos eſſemus a deo ſeparati. Aliud vero ſignum eſt, quod fleuit pro peccatis noſtris, ſed non fleuit pro pœnis corporis ſui, ſicut Bernardus dicit. Planctus autem ſignũ eſt amaritudinis, & doloris. Et hoc eleganter exprimit cancellarius Philippus in quadam proſula valde notabili, & deuota. Ait enim ſic. Homo vide quid pro te patior: ad te clamo, qui pro te morior. Vide pœnas quibus afficior, vide clauos quibus cõfodior. Cum ſit tantus dolor exterior: interior tamen planctus eſt grauior, tam ingratum dum te experior.

## SI OMNIS CHRISTI ORATIO, vel voluntas expleta ſit.

## DISTINCTIO XVII.

Q̃no Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtrã redẽptionẽquã tũ ad vſũ virtutis, ꝑ ſertim de voluntate & orõne. Matth. 26.

POST prędicta cõſiderari oportet, vtrum Chriſtus aliquid voluerit, vel orauerit quod factum non ſit. Hoc enim exiſtimari poteſt per hoc quod ipſe ait: Pater, ſi poſsibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu vis. Hic nanque voluntatem ſuam a patris voluntate diſcernere videtur.

De voluntatibus Chriſti ſecundum duas naturas.

QVO circa ambigendum non eſt diuerſas in Chriſto fuiſſe voluntates iuxta duas naturas, diuinam ſcilicet voluntatem & humanam. Humana voluntas eſt affectus rationis, vel affectus ſenſualitatis, & alius eſt affectus animæ ſecundum rationem, alius ſecundum ſenſualitatem, vterque tamen dicitur humana voluntas. Affectu autem rationis id volebat, quod voluntate diuina, ſcilicet pati & mori, ſed affectu ſenſualitatis non volebat, imo refugiebat, nec tamen in eo caro contra ſpiritum, vel deum concupiſcebat, quia (vt ait Auguſtinus) nonnullũ eſt vitium cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Caro autem dicta eſt concupiſcere, quia hoc ſecundum ipſam agit animam, ſicut anima per aurem audit, & per oculum videt. Caro enim nihil niſi per animam concupiſcit. Sed concupiſcere dicitur, cum anima carnali cõcupiſcentia ſpiritui reluctatur, habens carnalem delectationem de carne & a carne aduerſus delectationem, quam ſpiritus habet. Ipſius autem carnalis concupiſcentię cauſa non eſt in anima ſola, nec in carne ſola, ex vtroque enim fit, quia ſine vtroque delectatio talis non ſentitur.

Lib. 19. de ci. dei c. 4. lib. de Ge. ad lit. 10. cap. 12. ad Gal. 5.

Talis

Talis ergo rixa, taliſque concertatio in anima Chriſti nullatenus eſſe potuit,quia carnalis concupiſcentia ibi eſſe nequiuit. Dei etiã voluntas erat,& rationi placebat,vt illud ſecundum carnem vellet, quatenus veritas humanitatis in eo probaretur.Nam qui hominis naturam ſuſcepit,quę ipſius ſunt ſubire debuit.Ideoque ſicut in nobis duplex eſt affectus,mentis ſcilicet & ſenſualitatis, ita & in eo debuit eſſe geminus affectus,vt mentis affectu vellet mori,& ſenſualitatis affectu nollet,ſicut in viris ſanctis fit.Petro enim ipſa veritas dicit, Cum ſenueris, extendes manus tuas, & alius præcinget
te,& ducet te quo nõ vis, ſcilicet ad mortem. Quod exponẽs Aug. Iohan.vl.
dicit,quòd Petrus ad illam moleſtiam nolens eſt ductus, nolens ad Tomo.9.
eam venit, ſed volens eam vicit,& reliquit affectum infirmitatis, tract.123.
quo nemo vult mori,qui adeo eſt naturalis,vt eum petro nec ſene- in fine.
ctus abſtulerit. Vnde etiam dominus ait, Tranſeat a me calix iſte,
ſed vicit eum vis amoris.Ergo & in Chriſto ſecundum humanita- Matth.26.
tem,& in membris eius geminus eſt affectus,vnus rationis charita Aug.epiſt.
te informatus, quo propter deum quis mori vult, alter ſenſualita- 120. q eſt
tis,carnis infirmitati propinquus & ei coniunctus, quo mori refu- de gr͞a no.
gitur. Vt enim Auguſt.ait,Paulus mentis ratione cupit diſſolui & teſt.ad Ho
eſſe cum Chriſto:ſenſu autem carnis refugit & recuſat. Hoc habet noratũ c.
humanus affectus,quoniam qui diligit vitam,odit mortem.Secun- ad.Phi.1.
dum iſtum affectum Chriſtus mori noluit, nec obtinuit quod ſecũdum iſtum affectum petiit.

### Auctoritatibus probat diuerſas in Chriſto voluntates.

EX affectu ergo humano quẽ de virgine traxit,volebat nõ mori,
& calicẽ tranſire orabat. Vnde Beda. Orat trãſire calicẽ,q̃a hõ erat, Matth.26
dicẽs,Pater,tranſeat a me calix iſte. Ecce habet voluntatẽ humanã Iohan.6.
expreſſam. Vide iã rectũ cor, Sed non q̃d ego volo,ſed q̃ tu vis: Vn Gloſſa al-
de alibi,Nõ veni facere voluntatẽ meã,quã.ſ.temporaliter ſumpſi legat ſub
ex virgine,ſed voluntatem eius,qui miſit me,quam.ſ.æternus ha- nomine.
bui cum patre. Hic aperte dicit duas in Chriſto fuiſſe voluntates,ſe Hiero.ſup
cundum quas diuerſa voluit. Hieronymus quoque ſuper illum lo- Marc. 14.
cum,Spiritus promptus eſt,caro autem infirma,dans intelligi hic ſed re ve-
duas volũtates exprimi,ita ait. Hoc contra Eutycianos, qui dicunt ra ſunt Be
in Chriſto vnam tantũ voluntatem. Hic aũt oſtendit humanã,quæ dæ cõmẽ.
pp infirmitatẽ carnis recuſat paſſionẽ:& diuinã,quæ prõpta eſt per ſuorũ li.4.
ficere diſpenſationẽ. Aug.etiã duas in Chriſto aſſerit voluntates di circa hũc
cẽs,Quantũ diſtat deus ab hoĩe,tantũ volũtas dei a voluntate hoĩs. locum.
Vnũ hoĩem Chriſtus gerens oſtendit priuatam voluntatẽ quandã Mar. 14.
hominis, in qua & ſuam & noſtram figurauit, qui caput noſtrum Concione
eſt,& ad eum ſicut membra pertinemus. Pater, inquit, ſi fieri po- prima e-
teſt, tranſeat a me calix iſte. Hęc humana voluntas erat, pro- narratiõis
prium aliquid, & tanquam priuatum volens. Sed quia re- ĩ pſ.32.ſu-
p eo loco. Rector decet collaudatio.to.8

Matth.26. Sup. pſal. 93 poſt medium enarrationis circa illud quouſque juſt. côue. in iudic. Ca.3. confuſe per totũ c. 10.2. Mar.14. Iohan.16. & 17.

ctum vult eſſe hominem,& ad Deum dirigi, ſubdit, Non quod ego volo, ſed quod tu vis. Acſi diceret, Vide te in me, quia potes aliquid proprium velle, vt Deus aliud velit. Conceditur hoc humanę fragilitati. Idem alibi, Chriſtus in paſsione duas expreſsit voluntates in ſe ſecundum duas naturas. Ait enim pater ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte. Ecce habes hominis voluntatem, quam ad diuinã continuo dirigens ait, Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Ambro. etiam in lıbr. 12. de fide, Scriptum eſt, Pater ſi fieri poteſt, transfer a me calicem hunc. Verba Chriſti ſunt, ſed quomodo & in qua forma dicantur, aduerte. Hominis ſubſtantiam gerit, hominis aſſumpſit affectum. Non ergo quaſi deus, ſed quaſi homo loquitur. Suſcepit quidem voluntatem meam. Mea eſt voluntas, quam ſuam dixit, cum ait, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Cum autem dixit, Omnia quę habet Pater, mea ſunt, quia nihil excipitur, ſine dubio quam pater habet, eandem & filius habet voluntatẽ. Eadem eſt Chriſti voluntas, quę paterna. Vna ergo voluntas eſt patris & filii. Sed alia eſt voluntas hominis, alia dei, vt ſcias vitam in voluntate eſſe hominis, paſſionem autem Chriſti in voluntate diuina, vt pateretur pro nobis. His teſtimoniis euidenter docetur in Chriſto duas fuiſſe voluntates, quod quia negauit Macharius archiepiſcopus, in Conſtantinopolitana ſynodo cõdẽnatus eſt. Et ex affectu humano ſenſualitatis quidem, non rationis, illud voluit, & petiit, quod nõ impetrauit. Nec ideo petiit vt impetraret, quia ſciebat deum non eſſe facturum illud, nec illud fieri volebat affectu rationis, vel voluntate diuinitatis. Ad quid ergo petiit? Vt membris formam præberet imminente turbatione clamandi ad dominum, & ſubiiciendi voluntatem ſuam diuinæ voluntati, vt ſi pulſante moleſtia triſtentur, pro eiuſdem amotione orent. Sed ſi nequeunt vitare, dicant quod ipſe Chriſtus. Non ergo ad inſipientiam fuit, quòd Chriſtus clamans non exauditur ad ſalutem corporalem. Bonum quidem petiit, ſcilicet vt non moreretur, ſed melius erat vt moreretur, quod & factum eſt.

### De eo quod Ambroſius dicit Chriſtum dubitaſſe affectu humano.

Cap.3. Mar.14. Pſal. 134.

CAETERVM non parũ nos mouent verba Ambroſij, quibus ſignificare videtur Chriſtum ſecundum humanum affectum de patris potentia dubitaſſe, ſic dicens in libro ſecundo de fide, De quo dubitat, de ſe, an de patre? De eo vtique cui dicit, Transfer, dubitat hominis affectu. Nam deus non de patre dubitat, nec de morte formidat. Propheta etiam non dubitat, qui nihil deo eſſe impoſsibile aſſerit. Omnia quęcumque voluit fecit. Num infra homines conſtitues deum? Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt homo ergo dubitat, vt homo locutus eſt. His verbis innui videtur, quòd Chriſtus, non inquantum deus eſt, vel dei filius,

ſed

ſed inquantum homo,dubitauerit affectu humano. Quod ea ratio ne dictum accipi poteſt,non quia ipſe dubitauerit,ſed quia modum geſsit dubitantis,& hominibus dubitare videbatur.

Verba Hilarii longe diuerſam exprimentia ſententiam a præmiſſa.

ILLVD etiam ignorandum non eſt, quod Hilarius aſſerere videtur,Chriſtum non ſibi,ſed ſuis oraſſe,cum dixit,Transfer a me calicem hunc,ſicut nec ſibi,ſed ſuis timuit. Nec eum voluiſſe, vt ſibi non eſſet paſsio,ſed vt a ſuis tranſiret calix paſsionis,ita inquiens, Si paſsio honorificatura eum erat,ſicut Iuda exeunte ait,Nunc honorificatus eſt filius hominis,quomodo triſtem eum metus paſsionis effecerat,niſi forte tam irrationabilis fuerit,vt pati mortem timuerit,quæ patientem ſe glorificatura eſſet?Sed forte timuiſſe vſq; eo exiſtimabitur, vt transferri a ſe calicem deprecatus ſit, dicens, Pater, transfer calicem hunc a me. Quomodo enim per patiendi metum transferri deprecaretur a ſe,quod per diſpenſationis ſtudiũ feſtinaret implere? Non enim conuenit vt pati nolit,qui pati venit:& cum pati eum velle cognoſceres religioſius fuerat hoc confiteri,quàm ad id impiæ ſtultitię prorumpere,vt eum aſſereres ne pateretur oraſſe,quem pati velle cognoſceres,Nõ ergo ſibi triſtis fuit, neque ſibi orat tranſire calicem, ſed diſcipulis, ne in eis calix paſſionis incumbat, quem a ſe tranſire orat,ne in his ſcilidet maneat. Non enim rogat ne ſecum ſit,ſed vt a ſe tranſeat. Deinde ait,Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Humanæ in ſe ſolicitudinis ſignificans conſortium, ſed non diſcernens ſententiam ſibi communis cũ patre voluntatis. Pro hominibus ergo vult tranſire calicem, per quem omnes diſcipuli erant tentandi, & ideo pro Petro rogat, ne deficiat fides eius. Sciẽs ergo hæc omnia pòſt mortem ſuam deſitura, vſque ad mortem triſtis eſt, & ſcit hunc calicem non poſſe tranſire,niſi biberit: ideo ait,Pater mi,ſi non poteſt tranſire calix iſte niſi bibam illum, fiat voluntas tua, ſciens in ſe conſummata paſsione metum calicis tranſiturum, qui niſi eum bibiſſet, tranſire non poſſet,nec finis terroris niſi conſummata paſsione,terrori ſuccederet, quia poſt mortem eius per virtutum gloriam apoſtolicę infirmitatis ſcandalum pelleretur. Intende lector his verbis pia diligẽtia, ne ſint tibi vaſa mortis.

Lib. 10. de trin. longe ſatis ab initio lib. ſed añ medium.
Iohan. 13
Mar. 14.
Ibidem. multis interpoſitis.
Paulo inferius.
Luc. 22.
Matth. 26.

Quomodo Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad vſum virtutis, præſertim de voluntate, & oratione.

## DISTINCTIO XVII.

Poſt prædicta, conſiderari oportet, &c.

Expoſitio SUPRA egit Magiſter de natura aſſumpta quantum ad conditiones naturæ, & quantũ ad plenitudinem grẽ, & quantum ad defectum paſſibilitatis. Hic incipit quarta pars, in qua agit quantum ad vſũ virtutis. Et quoniam vſus virtutis comparationem habet ad voluntatem, a qua egreditur, & ad præmium quod meretur: ideo pars iſta habet duas partes. In prima determinat đ voluntate Chri. In ſcda determinat de merito. j. diſt. 18. De merito etiam Chri, &c. Et qm̃ affectus voluntatis dignoſcitur ꝑ petitionẽ orõnis: ideo Magiſter determinat de voluntate

Diuiſio. Chriſti, & de orõne Chriſti. Diuidit aũt pars iſta ĩ ptes tres. In quarũ prima mouet dubitationẽ. In ſcda eã determinat iuxta viã ſctõrũ cõem. ibi. Quo circa ambigendum, &c. In tertia vero adhuc diligentius dubitationem motam explanat iuxta expoſitionem Hilarii ſpecialem. ibi. Illud etiam ignorandum non eſt quod Hila. &c. Prima & vltima partibus remanentibus indiuiſis, media diuidit in partes tres, In quarum prima dubitationem ꝓpoſitã determinat. In ſcda vero determinationẽ ſuam auctoritatibus ſctõrum confirmat. ibi. Ex affectu ergo humano, quẽ de virgine traxit. In tertia vero quãdã auctoritatẽ dubiã Amb. manifeſtat. ibi. Cæterũ non parum nos mouet verba Ambroſij, &c. Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera.

Reliquit effectum infirmitatis, quo nemo vult mori, &c.

Dub. 1. Contra. Hoc vr̃ falſum: quia multi occidunt ſemetipſos, ſicut patet in deſperatis, & cupiunt mori: nõ ergo verum eſt qđ dicit. Itẽ. Aug. notat de quodã. 3. li. de ciui. dei, ꝙ lecto Platonis libro, vbi đe immortalitate aĩæ diſputauit, ſe ꝑcipitem dedit de muro, vt de hac vita migraret ad eã, quã credidit meliorẽ: ex hoc ipſo vr̃ ꝙ aliqui ſunt qui mori deſiderant. Reſp. Dicendũ, ꝙ eſt affectus naturalis, & affectus deliberatiuus. Affectu naturali nemo vult mori, imo oĩs hõ refugit mortẽ. Affectu deliberatiuo põt qs appetere mortẽ, & effugere vitã: nõ qa illa ſit mors, & illa ſit vita, ſed rõne alicuius quod eſt annexum, vel exiſtimatur eſſe annexũ, ſicut deſperati, & vehemẽter confuſi in vita ꝑ confuſionẽ annexã refugiunt vitã: ſic etiam eſt de aliis incõmodis. Per hunc modũ etiã alii appetunt mortẽ qui poſt mortẽ credunt quieſcere, & gaudere, ſicut eſt in illis de qbus oppoſitum eſt, in quibus non fertur inſtantia contra verbum Auguſtini. Auguſtinus enim loquitur per ſe, loquitur etiam de appetitu naturali, non deliberatiuo. 1 Reſpon. 2

Pius mentis affectus cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Contrarium videtur. 2. Cor. 5. Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri. Si tu dicas ꝙ ex voluntate naturali, ſeu ſenſualitatis nolebat expoliari, ſed voluntate rationis, ſiue deliberatiua cupiebat diſſolui: Obiicitur contra hoc quod dicitur Philipp. 1. Permanere autem in carne neceſſarium eſt propter vos: ſed Apoſtolus voluntate deliberatiua id magis appetebat, & volebat quod erat fratribus magis neceſſarium, ergo illa voluntate videt quod non appeteret diſſolui, aut ſimul appetebat duo contraria. Reſp. Dicendum, ꝙ in carne noſtra eſt duo reperire, videlicet ipſam naturam, & infirmitatem aggrauãtem animam, ſecundum quòd dicit Auguſtinus decimo tertio de ciuitate dei, quòd corpus aggrauat animam, non quia corpus, ſed quia corruptibile. Cum ergo dicitur, nolumus expoliari, &c. hoc dicitur quantum ad ipſam carnis Dub. 2. Reſpon. 3

nis naturam, de qua dicit ad Eph. v.
Nemo vmquam carnem ſuam odio
habuit. Quantum ad infirmitatem
aggrauantẽ, dicitur, cupio diſſolui
&c. & ſic nulla eſt ibi contrarietas.
AD illud vero quod quæritur, quo
modo petebat ſimul diſſolui, & per
manere in carne. Dicẽdum, quòd eſt
voluntas abſoluta, & voluntas condi
tionalis: & nihil impedit duo oppo-
ſita velle, ita quòd vnum velit volun
tate conditionali, alterum volunta-
te abſoluta. Volebat ergo Apoſtolus
in carne permanere propter vtilita-
tem fratrum voluntate abſoluta, vo
lebat nihilominus diſſolui, & eſſe cũ
Chriſto, ſed hoc nõ abſolute, ſed quã
tum in ſe, & ſic nulla erat repugnan
tia: erat tamen quædam mentis angu
ſtia ex hoc duplici deſiderio. Pro-
pter quod dicit, coarctor ex duobus.
Deſiderium habeo diſſolui, & eſſe
cum Chriſto.

Videtur Chriſtum ſecundũ hu
manum affectum de patris po
tentia dubitaſſe.

Dub. 3 Contra. Hoc videtur eſſe falſum:
quia Chriſtus habuit ſcientiã oium
futurorum, & ſub certitudine: ergo
videtur quòd Chriſtus de nullo po-
tuerit dubitare. Item. In quẽcũque
cadit dubitatio, cadere põt ignoran
tia, & error: ſed nullum iſtorum po-
tuit in Chriſto cadere: ergo videtur
Reſpon. quòd non potuerit dubitare. Reſp.
6 Dicendum, quòd dubitatio proprie
dicit indifferentiam iudicij rationis
reſpectu vtriuſque partis cõtradictio
nis, ita ꝙ neutrum præligat alteri.
Et hoc modo accipiendo dubitatio-
nem in Chriſto, non fuit dubitatio.
Alio modo dicitur dubitatio indiffe
rentia quædam partis ſenſibilis ad ſe
quendum affectum naturæ inclinan
tem, vel rationem imperantem: & ta
lis dubitatio potuit eſſe in Chriſto, &
de hac intelligit Ambr. de alia vero
currit obiectio.

Nõ ergo ſibi triſtis fuit, nec ſibi
ora. tranſire calicem, ſed di-
ſcipulis.

Videtur hoc eſſe falſum per ipſam Dub. 4
orationis ſeriem. Ait enim, tranſeat a
me calix iſte: ſi petit calicem tranſire
a ſe; ergo videtur quòd ꝓ ſe orauit.
Item. Sic petebat ſicut volebat: ſed
Chriſtus ſentiebat ſe aliquid velle, ꝙ
non vellet pater, ſicut ipſe dicebat.
Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Si er
go aliqua voluntate ſua calicem paſ-
ſiõis fugiebat, videtur quòd cum pe-
tijt calicem tranſire a ſe, pro ſe ora-
uerit. Reſp. Dicendum, quòd orare Reſpon.
pro aliquo contingit dupliciter. Aut 7
ſecundum formam orationis, aut ſe-
cundum intentionem orantis. Secun
dum formam orationis Chriſtus ora
bat pro ſe, ideſt pro volũtate ſua ſen
ſuali. Secundum autem intentionem
orãtis nulla petitione Chriſtus pro
ſe orauit: ſed magis pro nobis, non
enim credidit ſe in petitione illa ali
quid obtenturum ꝓ ſe, nec ratio vo
luiſſet obtinere ſibi liberationem a
paſſione, ſed potius orauit ob tripli-
cem orauit vtilitatem, ſicut in præce
dentibus tactum eſt. Hilarius ergo
loquitur iſto modo, vnde ſermones
ſui, qui ponuntur in litera referendi
ſunt ad principalem intẽtionẽ Chri
ſti: omnes autem obiectiones currũt
ſecundum viam priorem.

AD intelligẽtiam huius par Artic. 1
tis incidit hic quæſtio cir-
ca duo. Primo quærĩt de
voluntate Chriſti. Secun-
do quæritur de oratione Chriſti. Cir
ca primum quæruntur tria. Primo
quæritur, verum in Chriſto fuerunt
plures voluntates. Secundo ve-
ro quæritur de earum numero,
& ſufficientia. Tertio quæ-
ritur de illarum volun
tatum concordia,
& controuer
ſia.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

In Chriſto cum plures naturæ ſpirituales fuerint, etiam plures in eo reperiuntur voluntates & intellectus.

Fundamenta. VTRVM in Chriſto fuerit voluntatũ pluralitas Et quòd ſic videtur. Ioh.6. Non veni facere voluntatem meã, ſed voluntatem eius qui miſit me: ergo alia eſt volũtas ipſius Chriſti, alia voluntas mittentis: ſed volũtas Chriſti ſecũdum diuinitatem eadem eſt cum voluntate mittentis: ergo neceſſe eſt quòd Chriſtus habuit voluntatem ſm humanitatem, & ſecundum diuinitatẽ: ergo habuit plures voluntates. Item. Dam.3.lib. Habere eum dicimus in duabus naturis duplicia, quæ ſunt duarum naturarum naturalia, duas voluntates naturales, & diuinam, & humanam. Item. Cuilibet naturæ intellectuali reſpondet voluntas; ſed in Chriſto fuerũt plures naturæ intellectuales, ſicut in præcedentibus monſtratum eſt: ergo plures voluntates. Itẽ. Chriſtus meruit: ſed meritum non eſt niſi ſm voluntatem creatam: Chriſtus ẽt omnia creauit: ſed creatio non eſt niſi a volũtate increata: ergo Chriſtus habuit voluntatẽ increatam, & creatam: ergo habuit plures voluntates.

Ad opp. Contra. Dam. in lib.3. Quorum ſubſtantia eſt eadem, horum & voluntas eſt eadem, & quorum diuerſa voluntas, horum diuerſa ſubſtãtia: ſed diuina natura, & humana vniuntur in Chriſto ĩ vnitate hypoſtaſis, quæ eſt ſubſtantia indiuidua, ita quòd in Chriſto nõ ſunt plures hypoſtaſes: ſed vna. ergo ſi in Chriſto non eſt reperire plures hypoſtaſes, nec plures voluntates. Item. Voluntas facit volentẽ: ergo plures voluntates faciũt plures volentes: ſed Chriſtus eſt vnicus volens: ergo vnicam tantum habuit voluntatem. Item. Voluntas eſt illud in homine penes quod reſidet regimen, & dominium omnium eorum, quæ aguntur in ipſo, & per ipſum: hoc autem in Chriſto non põt eſſe niſi vnum ſolum, quia non poſſunt eſſe plura dominantia in vno, & eodem abſque controuerſia. ergo neceſſe eſt in Chriſto eſſe volũtatem vnam ſolam. Itẽ. In Chriſto eſt tantum vna perſonalitas, quia perſonalitas dicit nobiliſſimam conditionẽ, quæ reperitur in ſubſtantia rationali. Sed voluntas eſt nobiliſſimum, & ſupremum ſubſtantiæ rationalis: ergo ſicut in Chriſto eſt vna tantum ꝑſonalitas, ita videtur ꝙ ſit vna tantum voluntas.

RESP. Dicendum, quòd cũ in Chriſto ſint plures naturę intellectuales, videlicet diuina, & humana, neceſſe eſt in Chriſto plures eſſe voluntates. Sicut enim in vna natura corporali nobili iſta duo ſe cõcomitantur, videlicet lux, & calor: ſic & in natura ſpirituali perfecta neceſſe eſt duo reperiri his duobus correſpondentia, videlicet cognitionem, & affectionem: ſed cognitio eſt actus rationis, & affectio actus voluntatis. Cum ergo ĩ Chriſto ſint plures naturę ſpirituales. neceſſarium ẽ in Chriſto ponere plures intellectus, & plures voluntates: & hoc manifeſtat Magiſter in litera per multimodas ſanctorum auctoritates. Vñ & concedendę ſunt rationes ad hanc partem inductæ.

AD illud vero quod obijcitur, ꝙ quorum ſubſtantia eſt eadem, & voluntas eſt eadem. Dicendum, ꝙ ſubſtantia dicitur multipliciter. Vno modo dicitur ſubſtantia idem ꝙ eſſentia, vel natura. Alio mõ dicitur ſubſtantia idem quod ſuppoſitũ. Dam. autem in prædicta auctoritate accipit ſubſtantiam pro eſſentia, vel natura. Argumentum vero in contrariũ adductum procedit de ſubſtãtia ſuppoſito, ſiue ſubſtantia quæ eſt indiuidua natura, & hoc patet ꝑ ipſũ Dam. Ipſe enim dicit ſic, Naturales, & non hypoſtaticas, id eſt perſonales aimus voluntates: & hoc probat ipſe, quia in tribus perſonis vna eſt voluntas, non propter vnitatem in perſonis, 1

ſed

ſed propter veritatem in natura.
11 AD illud quod obiicitur, quòd
voluntas facit volẽtem. Dicendum,
quòd hęc per ſe loquẽdo intelligitur
de natura: per conſequens autem in-
telligitur de perſona: & quoniam plu
res naturæ poſſunt eſſe in vna perſo-
na: hinc eſt quòd ad pluralitatem vo
luntatum & ſi conſequatur plurali-
tas naturarum, non tamen conſequi
tur perſonarum pluralitas: ideo non
ſequitur, ſunt plures volũtates, ergo
plures qui volunt; ſed bene ſequitur,
ſunt plures naturæ ſm quas inſunt.
Et hoc eſt quod dicit Damaſce. quia
duas naturas Chriſti duas eius natu-
rales voluntates, & naturales actũs
aimus. Quoniam autem vna duarũ
naturarũ eſt hypoſtaſis, vnũ aimus
& volentem, & agentem naturaliter
ſm ambas. AD illud quod obijci-
12 tur quòd voluntas dicit illud penes
quod reſidet regnum, & imperium
eorum quæ ſunt in ipſo volente. Di-
cendum, quòd eſt imperans, & domi
nans per priuationem coactionis, &
eſt imperans, & dominans per priua
tionem ſubiectionis. Primo modo ac
cipiendo imperans, conuenit ipſi vo
luntati generaliter: & hoc mõ poſſi-
bile eſt plura imperantia reperiri in
eodem, in quo reperiũtur plura a co
actione libera, ſicut in Chriſto eſt re
perire liberum arbit. ſecundum di-
uinam naturam, & humanam. Si au
tem dicatur imperans, & dominans
per priuationẽ omnis ſubiectionis:
ſic bene concedendum eſt, quòd ne-
ceſſe eſt eſſe vnum ſolum: ſed tale im
perium non competit omni volun-
tati: non enim competit volũtati hu
manæ, quæ debet eſſe ſubiecta diuinę
ſed illi voluntati competit, quę nihil
habet ſuperius ſe: ideo ex hoc nõ po
teſt argui, quòd in Chriſto non ſint
plures voluntates, ſed quòd non ſint
plures voluntates diuinæ. AD illud
13 quod obijcitur, quòd voluntas eſt ꝓ
prietas ſpectans ad dignitatem, ſicut
& perſonalitas, Dicendum, quòd ali
ter, & aliter dicitur hæc proprietas,
& illa ad dignitatem ſpectare, ſecun-
dum quòd aliquid per ſuperabũdan
tiam dicitur dupliciter. Vel abſolu-
te, ſicut dicitur albiſſimus, id eſt val-
de albus. Vel in comparatione, ſicut
dicitur albiſſimus omnium. Et quod
dicitur per ſuperabundantiam abſo
lute, poteſt pluribus conuenire. Quod
autem dicitur per ſuperabundantiã
in comparatione conuenit vni ſoli.
Dico ergo quod perſonalitas accipi
tur penes dignitatem excellentię re
ſpectu omnium, quę ſunt in ipſa per
ſona: & ideo in vno non poteſt eſſe
niſi vna perſonalitas. Voluntas aũt
non ſic, quia dicit potentiam ſubſtan
tię rationalis nobilem, & perfectam:
& ideo ſicut plures naturæ nobiles
poſſunt ſe compati in vna perſona, in
Chriſto, ſic & plures voluntates.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſti voluntates reſpiciendo
naturas, duę fuerunt: ſi vero po
tentias reſpicias fuit triplex vo
luntas, quod ſi modum intuearis
volẽdi, fuit quadruplex.

DE voluntatum numero,
& ſufficientia diuidit. n. Ad opp.
Magiſter voluntates in
tria membra, quorum
vnum eſt voluntas diui
nitatis, aliud volũtas rationis, & ter
tium voluntas carnis, ſeu ſenſualita
tis. Sed quòd iſta diuiſio ſit ſuperflua
videtur. Primo authoritate Dam. in
tertio lib. duas (inquit) naturas Chri
ſti duas eius voluntates naturales, &
naturales actus aimus: ergo ſi diuiſio
Dama. eſt completa, quæ eſt per duo
membra, videtur quòd prædicta di-
uiſio ſit ſuperflua. Item. Philoſoph.
dicit in. 4. de anima, & etiam topicis,
quòd voluntas eſt in ſola rationali:
ergo nulla voluntas videtur eſſe ſen
ſualitatis: & ſi hoc, tertium membrũ
prædictæ diuiſionis ſuperfluit. Item.
penes volũtatem attenditur liberum
arbitrium: ſed in Chriſto non ſunt
niſi duo libera arbitria: ergo non
niſi duæ voluntates: ergo &c. Item.
voluntas conſequitur naturam: ſed
in Chriſto ſunt tantum duæ naturę:
ergo tantum duæ voluntates. Sed cõ Fundamenta.
tra. Quod ſint non tantum duę: ſed
etiam

etiam plures,quàm tres,videtur auto
ritate Hugo in libello, quem fecit de
voluntatibus Chriſti vbi ait ſic.Fuit
in Chriſto voluntas deitatis,& volū
tas rationis,& voluntas pietatis , &
voluntas carnis: ergo quatuor diffe-
rentiæ voluntatis. Item. Sicut Chri
ſtus habuit ſenſualitatem,ita habuit
ſynteresim : & ſicut ſenſualitatis eſt
appetere bonū carnis , ita ſynteresis
eſt appetere bonū honeſtatis: ergo ſi
cut ponitur aliqua voluntas in Chri
ſto ſecundum ſenſualitatem,ita vide
tur quòd deberet poni ſecundū syn-
tereſim:& ita quatuor voluntatis dif
14 ferentiæ. Item. Voluntas ſm Damaſ.
diuiditur prima diuiſione ī thelisim
& bulisim,hoc eſt in naturalem , &
deliberatiuam . Iſtæ duæ differentiæ
conſtat quòd fuerunt in Chriſto, ſi-
cut & prædictæ: ergo videtꝰ ꝙ Chri-
ſtus habuit voluntates plures, quàm
tres. Item. voluntas ſequitur cogni-
tionē:ſed in Chriſto eſt reperire qua
tuor genera virtutum cognitiuarū,
quia in ipſo cognoſcebat ſenſus exte
rior,cognoſcebat ſenſus interior,co-
gnoſcebat intellectus humanus , co-
gnoſcebat intellectꝰ diuinus : ſi ergo
cuilibet cognitioni reſpōdet affectio,
& cuilibet affectioni voluntas, vide-
tur quòd in Chriſto fuerit quadru-
plex voluntatis differentia . Eſt ergo
quæſtio de prædictæ diuiſionis ſuf-
ficientia .
15 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandùm, quòd volun
tas Chriſti tripliciter habet conſide
rari. Aut ſecundum naturalem volū
tatem,aut ſecundum potentiam, per
quam quis vult,aut ſm modum vo-
lendi:& ſecundum iſtam triplicē con
ſiderationem tripliciter habet diui-
di volūtas in Chriſto . Secundum.n.
comparationem ad naturam diuidi
habet diuiſione bimembri . Duplex
enim in Chriſto eſt voluntas, diuina
videlicet,& humana ſecundum duas
naturas:& ſic conſiderat Damaſ. vo
luntatem Chriſti.cum eam diuidit in
duo membra. Si autem conſideretur
voluntas ſecundū potentias,per quas
quis vult,ſic diuidi habet diuiſione
trimembri. Nam in Chriſto fuit po-
tentia diuina, & potentia rationalis
creata,& potentia ſenſitiua ,per qua
rum quamlibet in actu volendi exi-
bat:& ſic diuidit Magiſter in litera ꝑ
tria membra, ita quòd illa tria habēt
reduci ad diuiſiones duas bimēbres,
quæ ſunt per differentias immedia-
tas : quia voluntas in Chriſto fuit
aut diuina , aut humana . Et ſi hu-
mana, aut ſequens cognitionem ſen-
ſitiuā, aut ſequens cognitionē intelle
ctiuā:& ſic patet ſufficiētia ꝓdictæ di-
uiſionis in tria mēbra. Per compara
tionem autem volūtatis ad modum
volendi habet multiplicari volun-
tas in Chriſto diuiſione quadri-
membri : & ſic conſiderauit Magi-
ſter Hugo voluntatem Chriſti, cum
cauſam per quatuor membra diui-
ſit. Ait enim ſic. In Chriſto fuit vo
luntas diuinitatis,& voluntas ratio-
nis,& voluntas pietatis, & voluntas
carnis. Voluntas diuinitatis per iu-
ſtitiam ſententiam dictabat. Volun
tas rationalis per obedientiam veri-
tatem approbabat. Voluntas pieta-
tis per compaſſionem in malo alie-
no ſuſpirabat. Voluntas carnis per
paſſionem in malo proprio mur-
murabat . Et ſic patet per diuerſos
modos diuidendi voluntatem Chri-
ſti numerus,& ſufficientia : quia ſe-
cundū diuerſas cōſiderationes mul-
tiplicari habet mō diuiſione bimem
bri,modo diuiſione trimembri,mo-
do diuiſione quadrimembri ſine ali
qua repugnantia :& per hæc mani-
feſta eſt reſponſio ad obiecta, præci-
pue ad auctoritatem Hug.& Dama.
AD illud quod obiicitur de ver- 16
bo Philoſophi, ꝙ voluntas eſt in ſo
la rationali . Dicendum, ꝙ Philoſo
phus accipit voluntatem ſtricte, vide
licet pro appetitu ratiocinatiuo: Ma
giſter autem , & ſancti accipiunt vo-
luntatem large ad omnem humanū
affectum,ſiue procedat ex ratione, ſi
ue procedat ex ſenſu. AD illud qd 17
obiicitur,ꝙ penes voluntatem atten
ditur lib.arb. conſimili modo reſpō
dendum eſt,ꝙ hoc intelligitur de vo
luntate proprie dicta : & ſic verū eſt
ꝙ in Chriſto nō habet niſi duas dif
ferentias : Magiſter autē accipit no-
men

18 men voluntatis pro appetitu. AD
illud quod obijcitur, quòd volũtas
conſequitur naturam. Dicendũ, ꝙ
voluntas conſequitur naturam, ſicut
potentia conſequitur ſubſtantiã: &
quia in vna ſubſtãtia poſſunt eſſe plu
res potentiæ, nihil impedit in Chri
ſto reperiri plures voluntates, duas
ex parte vnius naturæ, ſcilicet natu-
ræ humanæ, & vnam ex parte diui-
næ naturæ: & ita in vniuerſo tres.
19 AD illud quod obijcitur, ꝙ multo
plures deberent eſſe per auctoritatẽ
Hugo. & propter ſynteresim, & theli
ſim, & bulisim. Dicendum, quòd ex
illis auctoritatibus non poteſt argui,
ꝙ in Chriſto ſint plures voluntates,
quàm tres, niſi accipiatur diuiſio vo
luntatis ſm modos volendi, per quẽ
modum rationalis volũtas multipli
cari habet in volũtatem rationis, &
pietatis, hoc eſt ſecundum conditio
nalem, & abſolutam. Diuidi etiã ha
bet in naturalem, & deliberatiuam:
ſed per hoc non poteſt argui, quod
prędicta diuiſio ſit inſufficiens, quia
accepta eſt ſecundum potentias: vni
enim potentiæ poſſunt reſpondere
20 plures modi volendi. AD illud qđ
obijcitur, ꝙ quadruplex eſt in Chri
ſto cognitio, & ita quadruplex de-
bet eſſe affectio. Dicendum, quòd co
gnitio ſenſitiua exterior non habet
perfectiobem abſque interiori. Sicut
enim vult Aug. non eſt perfecta viſio
ex concurſu organi, & obiecti, niſi
adſit interior attentio, ſeu intẽtio co
pulans vnum cum altero, ſicut dici-
tur in lib. de tri. xi. Illam autẽ atten
tionem vocat Aug. ſenſualitatem: di
cens ꝙ ſenſualitas eſt illã, per quã at-
tenditur in corporis ſenſus: & penes
hanc attenditur, ſiue intenditur ap-
petitus carnis: & ideo Magiſter ex
parte cognitionis ſenſitiuæ vnã tan
tum ponit voluntatem. ſ. voluntatẽ
ſenſualitatis: ſi enim acciperet ſecun
dum ſenſus exteriores, iam nõ vna,
ſed quinque eſſent voluntates ſecun
dum quinque differentias ſenſuum
exteriorum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Voluntates in Chriſto non fuerunt repugnantes, ſed conformes fuerunt, licet non in volito, tamen in volendi ratione.**

De illarum voluntatum conformitate, & cõcordia. Et quæritur, vtrũ iſtæ voluntates fuerint in Chriſto conformes, vel repugnantes. Et quòd ſint repugnantes videtur ex ipſa dñica oratione, qua dicebat: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis: ergo aliud volebat Chriſtus ſecundum ꝙ homo, & oppoſitum ſecundum quòd deus: ergo voluntas humana non erat cõformis diuinæ. Item. Auguſt. ſuper Pſal. 35. Quantum diſtat deus ab homine, tantum diſtat volũtas dei a voluntate hominis. Vnde gerens hominem homo Chriſtus oſtendit priuatam quandam hominis voluntatẽ: ergo ſi priuata voluntas eſt voluntas repugnans voluntati diuinæ: ergo &c. Item. Chriſtus flebat de deſtructione Hieruſalem: ergo volebat Hieruſalem non deſtrui, & ſecundum diuinam iuſtitiã volebat ipſam deſtrui: ergo voluntas humana aduerſabatur diuinæ. Item. Videtur ꝙ voluntas rationis, & ſenſualitatis aduerſentur ſibiinuicem: quia ſecundũ ꝙ dicit Aug. de trin. voluntates ſunt cõtrariæ, quæ ſunt contrariorum volitorum: ſed voluntas rationis volebat mori, voluntas ſenſualitatis volebat viuere: ergo ſenſualitatis, & rationis erant voluntates contrariæ. Item. Pauor, & ſecuritas ſunt affectiones contrarię: ſed in voluntate rationis erat ſecuritas, in voluntate ſenſualitatis erat timiditas; ergo contrario modo afficiebatur voluntas rationalis, & voluntas ſenſualis: ſed tales ſunt voluntates ſibiinuicẽ aduerſantes: ergo &c. Item. Aut ratio aſſentiebat ſenſualitati refutanti mortem, aut repugnabat. Si aſſentiebat: ergo aſſentiebat in contrarium volũtati diuinæ: ergo peccabat mortaliter. Ad opp.

taliter. Si repugnabat: ergo voluntas rationis, & ſenſualitatis fuerunt
Funda- menta. in Chriſto repugnantes. Sed cõtra. Voluntas humana ſecũdum rectum ordinem debet eſſe ſubiecta diuinæ: ergo ſi in Chriſto repugnabat, videtur ꝙ in Chriſto erat inordinatio, & culpa. Item. Omnis motus, qui aduerſatur voluntati diuinæ eſt motus ad illicitum: & omnis talis motus eſt peccatum: ergo ſi Chriſtus ſecundũ humanam voluntatem aliquid volebat aduerſum voluntati diuinæ: ergo in Chriſto erat peccatum: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. Item. Aut volũtas ſenſualitatis in Chriſto ſubiacebat omnino rationi, aut aduerſabatur. Si omnino ſubiacebat: ergo nulla erat ibi repugnantia. Si aduerſabatur in aliquo: ergo caro in Chriſto concupiſcebat aduerſus ſpiritũ: ſed non nullum vitium eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ergo in Chriſto fuiſſet vitium, & peccatũ. Item. Aeque ordinatus, vel ordinatior fuit Chriſtus in ſeipſo, ſicut Adã in ſtatu innocentiæ: ſed in ſtatu innocentiæ nulla fuit in Adã repugnãtia voluntatum: ergo nec in Chriſto fuit aliqua repugnãtia volũtatis ſenſualitatis ad rationalem, nec rationalis ad diuinam: ergo nulla.

21 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ conformitas voluntatis ad voluntatẽ in duobus conſiſtit, videlicet in volito, & ratione volendi. Conformitatem in volito dico, quando diuerſæ voluntates vnum, & idem volunt. Cõformitatem in ratione volendi dico, qñ idem eodem modo volunt, vel altera earum velit illud eodem modo, quo ſuperior vult eam velle. Cum ergo ad perfectam conformitatẽ iſta duo concurrant, alterum eorũ eſt de neceſſitate conformitatis, videlicet: cõformitas in modo, alterum vero aliquando de neceſſitate, aliquando de congruitate, aliquando prẹter neceſſitatem, & congruitatem, videlicet conformitas in volito. Poſſibile eſt enim ꝙ voluntates ſint conformes, ita quòd vna ſubſit alteri: & tamen non volunt idem, quia voluntas ſuperior non vult inferiorem velle, qđ ipſa vult, ſed magis velle cõtrarium. Quoniam ergo cõformitas in rõne volendi fuit in omnibus voluntatibus Chriſti, quia ſic volebat ſenſualitas, ſicut volebat ratio eam velle, ſic volebat etiam ratio Chriſti, ſicut diuina voluntas volebat ipſam velle. Ideo concedendum, quòd in Chriſto fuit voluntatum concordia, & conſonantia, quamuis ex parte voliti non eſſet identitas, quia vnaquęque volũtas quod ſuum erat, volebat. Et hoc eſt quod dicit Magiſter Hug. Secundum diuinam voluntatem, quod iuſtum erat voluit, ſecundum voluntatem rationis iuſtitię conſenſit, & iuſtitiam approbauit: ſm aũt voluntatem pietatis, ſine odio intime condoluit miſerię, quemadmodũ ſm voluntatem carnis iuſtitiam non accuſabat, ſed pœnã recuſabat. Vnaquæque voluntas quod ſuum erat, operabatur, & quod ad ſe pertinebat, ſequebatur: voluntas diuina iuſtitiã, voluntas rationalis obedientiam, voluntas humanitatis miſericordiam, voluntas carnis naturam: neque altera alteri contraria erat. Sicut enim deitatis intererat iuſtitiam non deſerere, ſic carnis intererat naturam ſeruare, & pietatis alienam miſeriam nõ amare. Iuſtũ itaque carni erat ꝙ paſſionem ſuam noluit, quia hoc erat ſecundum naturam: & iuſtũ deo erat ꝙ paſſionem illius voluit, quia hoc erat ſecundũ iuſtitiam. Et ſic patet quòd licet diuerſa eſſent volita, voluntates tñ in Chriſto habuerunt conſonantiam. Concedendæ ſunt ergo rõnes oſtendentes, quòd voluntates in Xpo non fuerunt repugnantes, nec humana voluntas diuinæ, nec ſenſualis rationali: alioquin ſequeretur in Chriſto fuiſſe peccatum tranſgreſſionis, & vitium corruptionis, ſicut obiectũ fuit, quorum vtrumque eſt alienum a Chriſto, in quo fuerunt omnes motus rationales recti, & omnes motus ſenſualitatis pacati, iuxta illud quod dicit Auguſt. ſignatum fuiſſe p animalia, quæ fuerũt in archa Noe quieta, & pacata.

AD illud vero quod opponitur 28 primo

primo in cõtrarium de oratione do
mini, Non ſicut ego volo, ſed ſicut
tu vis. Reſpondent aliqui, quòd ex
hoc nõ concluditur contrarietatem
voluntatum fuiſſe in Chriſto, pro eo
quòd alius, & alius modus volendi
non inducũt cõtrarietatem, niſi pro
ut conſiderantur ſecundum idem.
Vnde quia alius, & alius modus con
ſideratur circa aliam, & aliam volun
tatem, non inducunt cõtrarietatem
nec repugnantiam. Sed ille modus
reſpondendi nõ ſufficit: quoniam ſi
aliqui duo homines, qui habent di-
uerſas voluntates, contrario modo ſe
habeant circa aliquod volitum, dicũ
tur habere voluntates contrarias. Et
23 propterea poteſt aliter dici, ꝙ cõfor-
mitas voluntatis ad voluntatem du-
pliciter attenditur, aut ſm aſſimila-
tionem, aut ſm ſubiectionem: domi
nis autem a ſenſualitatis voluntate
non requirebat conformitatem aſſi-
milationis, vt idem vellet, quod ip-
ſe vellet: ſed conformitatẽ ſubiectio
nis, vt id vellet, quod de⁹ ordinauit
eam velle: & dominus in prædicta
locutione tollit conformitatem aſſi-
milationis, cũ dicit, Non ſicut ego
volo: & ponit conformitatem ſubie-
ctionis in hoc, ꝙ oſtendit ſe velle di
uinę voluntati ſubeſſe. Vnde in præ
dicto verbo inſinuatur duplex volũ
tas in Chriſto. Vna videlicet rõnis,
quæ erat ſimilis, & ſubiecta diuinæ
voluntati. Altera vero ſenſualitatis,
quam ratio ſubiiciebat voluntati di-
uinæ, licet ipſa ſenſualitas contrariũ
appeteret: & ita quamuis non erat ſi
milis, erat tamen ſubiecta, ac per hoc
24 non erat contraria. AD illud Augu.
quo dicitur, quod voluntas humana
in Chriſto diſtabat a voluntate diui-
uina. Dicendum, ꝙ Auguſt. intendit
ibi ponere diſtantiam quãtum ad di
uerſitatem voluntatum, & quantum
ad diſtantiam volitorum, nõ autem
quantum ad ſubiectionis ordinẽ in
25 volendo: & ideo illa diſtantia nõ po
nit controuerſiã. AD illud quod obii
citur, ꝙ Chriſtus nolebat Hieruſalẽ
deſtrui voluntate humana. Dicẽdũ,
ꝙ (ſicut Hug. dicit, ꝙ) illa erat vo-
luntas pietatis, quę ideo flebat, quòd
miſericordiam diligebat: & q̃a de⁹
ſic volebat eam velle, ideo diuinæ vo
luntati non repugnabat: erat enim
ibi conformitas in ratione volendi,
quamuis non eſſet in volito. Quod
enim ſic vellet, hoc habebat a deo,
& deus volebat eum ſic velle. AD il- 26
lud quod obiicitur, ꝙ voluntas ſen-
ſualitatis repugnat rationi, quia vo
lebat contrarium. Dicendum, quòd
contrarietas ex parte voliti nõ dicit
contrarietatem in voluntate, niſi ſint
tales voluntates, quæ non tantũ ſunt
natæ conformari per ſubiectionem,
ſed etiam per identitatẽ ex parte vo
liti. AD illud quod obiicitur, ꝙ 27
contrariis affectionibus diſponeban
tur, vtpote ſecuritate, timore, gaudio,
& triſtitia. Dicendum, ꝙ vna illa-
rum affectionum ſubiecta erat alteri,
& quodammodo materialis fuit ad
alteram, ſicut dictum fuit ſupra, ꝙ
gaudium in Chriſto non contrarie-
batur dolori, quia gaudebat de ipſo
dolore: ſic & in propoſito intelligẽ
dum eſt. AD illud quod obiicitur, 28
ꝙ ratio conſentiebat ſenſualitati, aut
diſſentiebat. Dicendum, ꝙ quodam
modo conſentiebat, quodã modo diſ
ſentiebat, ſm ꝙ aliquis poteſt alicui
dupliciter conſentire, aut volendo
idem, quod ipſe vult, aut volendo ip
ſum ſic velle. Ratio autem ſenſuali-
tati conſentiebat volendo eam moue
ri, & hoc idem erat licitum ſenſuali-
tati: vnde non volebat niſi licitum,
non autem conſentiebat volito, i. in
ipſum, in quod ſenſualitas: hoc. n.
eſſet illicitum voluntati rationis: &
hoc nõ ponebat carnem concupiſce
re aduerſus ſpiritum, ſiue rebellionẽ
ſenſualitatis ad rationem: illa enim
rebellio ponit vtrumque diſſenſum.
Vnde notandum, ꝙ diſſenſus poteſt 29
eſſe ſenſualitatis ad rationem & quã-
tum ad volitum, & quantum ad a-
ctum volendi: & hoc idem pertinet
ad naturam lapſam per pœnam, &
culpã. Et eſt ponere conſenſum quã-
tum ad vtrumque, ita quòd ſenſuali-
tas ſubiaceat rationi: & hoc pertinet
ad naturam inſtitutam. Et eſt pone
re medium, ita quòd conſentiat ratio
ſenſualitati reſpectu actus volendi,

ſed non reſpectu voliti : & hoc pertinet ad naturam habentem pœnã abſque culpa, qualis fuit natura a Chriſto aſſumpta, quę aliquid habuit de natura inſtituta, aliquid de natura lapſa.

Artic. 2 CONſequenter quæritur de oratione Chriſti. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum decuerit Chriſtum orare. Secundo quęritur, vtrum in omni oratione ſua fuerit exauditus. Tertio quæritur, vtrum illa oratio, qua orauit in paſſione, fuerit ſenſualitatis, aut rationis.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Chriſtum decuit orare propter meritum, propter exemplum, propter veritatis argumẽtum, & propter officium.**

Fundamenta. VTRVM decuerit Chriſtum orare. Et quod ſic videtur. Luc. vj. Exiuit in montem orare, & erat pernoctans in oratiõne dei : ſed Chriſtus nihil fecit, niſi quod ipſum decuit : ergo conueniens fuit ipſum orare. Item. Cui competit ſacrificium offerre, eidem competit orare : ſed Chriſto maxime competebat oblatio ſacrificii ꝓ ſalute generis humani : ergo ei maxime competebat orare. Item. Nulli magis competit orare, quã ei, qui eſt pontifex, & ſacerdos : ſed Chriſtus fuit pontifex, & ſacerdos ſecundum quòd dicitur ad Heb. v. ergo ei maxime compet. bat oratio. Item. Oratio maxime ſpectat ad perfectionem vitæ contemplatiuæ : ſed decuit Chriſtum habere perfectionem in vtraq; vita : ergo &c. Item. Nullum decet magis orare quàm eũ, qui eſt dignus exaudiri, & facilius poteſt impetrare: ſed nullus eſt dignior exauditione, quam Chriſtus : ergo videtur quòd ſibi maxime cõuenit orationis vſus.

Ad opp. Sed contra. Aug. de correptione & gratia. Nemo petit ab alio, quod per ſe poteſt implere : ſed Chriſtus omnia poterat per ſe : ergo nihil debebat ab alio petere : ergo nec orare. Item. Oratio eſt actus perſonę inferioris, reſpectu eius quem orat. Sed perſona Chriſti eſt æqualis patri : ergo non decuit Chriſtum orationem fundere ad deum. Item. Oratio eſt aſcenſus intellectus in deum : ſed intellectus Chriſti ſemper erat ſurſum ſicut deo vnitus, & in continuo fruitionis actu : ergo non videtur quòd competeret ei vſus orationis. Item. Indiuiſa ſunt opera trinitatis, ergo impletio petitionum ſpectat ad totã trinitatem : ergo qui petit aliquid ab vna perſona, petit & ab omnibus : ſed non decet Chriſtum petere aliqd a ſe: nullus enim ſeipſum orat, vel petit aliqd a ſeipſo : ergo non videtur quod decuerit aliquid Chriſtũ a patre per orationem impetrare. Item. Voluntas Chriſti hominis erat ꝑ oĩa cõformis volũtati pr̃is: ergo nihil petebat, niſi quod ſciebat patrẽ velle : ergo etiã ſi nõ peteret, nihilominus qđ petebat impleretur: ergo fruſtra petebat aliquid: ſed nihil decuit Chriſtum fruſtra facere: ergo non decuit Chriſtum orare.

RESP. Dicendum, quòd abſq; dubio decens fuit Chriſtũ orare maxime in diebus carnis ſuæ. Ratio autem huius condecẽtiæ poteſt aſſignari quadruplex, videlicet propter meritum, propter virtutis exemplum, propter veritatis argumentum, & ꝓpter officium explendum. Propter meritum: quia ſua petitione, & poſtulatiõe merebat nobis, qui minus idonei eramus ad ſuſceptionem beneficiorum dei. Propter exemplum, vt ſcilicet diſcipulos ſuos, & per conſequens alios inuitaret ad orationis ſtudium, in cuius exercitio maxime ſuperatur aduerſarius: propter quod dominus dicebat diſcipulis Mat. 26. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Propter veritatis argumentum, vt oſtenderet ſe verum hominem, & vere a deo miſſum: ꝓpter quod dicitur Ioh. 11. Gratias ago tibi domine, quoniam audiſti me : ego autem ſciebam quoniam me ſemper audis; ſed propter populum iſtum, q circun-

circunſtat,dixi, vt credant quia tu
me miſiſti. Propter officiũ: qa Chri
ſtus habebat dignitatem ſacerdotij,
& pontificis: vnde ſicut ad ipſius offi
cium pertinebat ſacrificium offerre
pro peccatis,ita & pro peccatoribus
exorare. Vnde ad He.v. Omnis pon
tifex ab hominibus aſſumptus. pro
hoĩbus cõſtituitur in his, quæ ſunt
ad deũ. Et Hebr.7. Talis decebat vt
eſſet nobis põtifex ſanctus, & inno
cẽs,impollut⁹, ſegregatus a pctõris,
& excelſior cælis factus: his ergo de
cauſis congruum fuit,& decens vsũ
orõnis in Chriſto reperiri: vñ & rõ
nes id hoc inductæ ſunt cõcedẽdæ.
31 AD illud quod obijcitur, quòd
nemo petit ab alio,ſi poſſit id imple
re quod petit. Dicẽdum, quod illud
verum eſt ſecundum quod petitio,&
impletio attribuuntur eidem ratio-
ne eiuſdem naturæ. Sic autem nõ eſt
in propoſito: nam petere,& orare cõ
petit Chriſto ſecundum naturam aſ
ſumptam. Sed poſſe implere debetur
ei ſecundum naturam aſſumentem.
Vel aliter poteſt dici: quòd ſicut mo
tus aliquando eſt propter ſupplendã
indigentiam propriam, aliquando
propter ſupplendam indigentiam
alienam: ſic & petitio,& oratio. Cum
enim aliquis orat propter propriam
indigentiam ſupplendam, verum eſt
quod dicit Auguſt. Nemo petit ab
alio quod ipſe poteſt per ſe implere.
Cum autem petit propter ſupplendã
indigentiam alienam, nõ requiritur
defectus poteſtatis in petente: ſed de
fectus poteſtatis, aut idoneitatis in
eo pro quo petitur, qui quidem defe
ctus ſuppletur ex merito ipſius ora-
tionis. Cum enim aliquis dignus
orat pro indigno, quodãmodo acq
rit idoneitatem ex ſuæ orationis me
32 rito. AD illud quod obijcitur, quòd
oratio eſt actus perſonæ inferioris.
Dicẽdum quòd hoc verum eſt, attri
buendo inferioritatem perſonę ſm
naturã,ſed ñ ſm q̃ iñ copteñ er ora-
tio. Oratio enim eſt actus conuenies
perſonæ ratione naturæ: & ſic non
habet inſtantiam in propoſito: quia
quamuis perſona Chriſti ratione dẽ
itatis ſit æqualis patri, ſecundum
tamen humanitatẽ minor eſt patre.
Iuxta illud Ioh.14. Pater maior me
eſt. AD illud quod opponitur, quòd
oratio eſt aſcenſus intellectus in deũ 33
ſecundum Dam. Dicendum, quòd
aſcenſus poteſt dici large, vel ſtricte.
Secundum quod large dicitur, ſic
poteſt dici intellectus aſcendere in
deum, quando fertur in eum, qui ſu-
pra ſe eſt, aut implorando miſericor
diam, quæ eſt ſupra ſe, aut reuelãdo
miſeriam, quæ eſt infra ſe: & hoc mo
ſto accipiendo non tantum compe-
tit nobis, verumetiam Chriſto, & ſic
cadit in diffinitione orationis. Alio
modo aſcẽſus in deum dicit nouam
dei conſiderationem, prout dicit ele
uationem intellect⁹ noſtri ad deum
procedentem gradatim a conſidera-
tione creaturæ ad conſiderationem
creatoris. Et hoc modo non cadit in
notificationem orationis: niſi ſecun-
dum ſtatum viatoris. Primo modo
accipiẽdo aſcenſum, fuit in Chriſto:
ſecundo vero modo accipiendo, quo
dãmodo fuit, & quodammodo non
fuit. Fuit quidem quantum ad hoc,
quòd Chriſtus in actu orationis ſe
reuocabat ab occupatione vitæ acti
uæ, vt totus eſſet intentus operatio-
ni vitæ contemplatiuæ. Quantum
autẽ ad hoc, quòd Chriſtus erat con
tinue comprehenſor, ſiue vacaret
actionis, ſiue ceſſaret ab actione, ſic
non dicitur fuiſſe in eo innouatio
aſcenſionis per eum modum, per
quem eſt in nobis. AD illud quod 34
obijcitur, quòd poſtulatio orationis
reſpicit totam trinitatem. Dicẽdum,
quod verum eſt ex conſequenti, licet
quædam orationes dirigantur ad pa
trem, quædam ad filium. Quod autẽ
ſubiungitur, quòd nemo petit aliqd
a ſe. Dicẽdum, quòd verum eſt in eo
qui eſt vnius tantum naturæ: ſed qui
eſt diuerſarum naturarum, bene po
teſt petere aliquid a ſe, ita quòd ſm
vnam naturam ſit petens, & ſecun-
dum aliam ſit exaudiens: & ſic eſt in
Chriſto, qui erat pontifex petens ſe-
cundum humanam naturam, & erat
rex, & princeps exaudiens ſecũdum
diuinam. AD illud quod obijcitur, 35
quòd Chriſtus nihil petebat, niſi qd
ſciebat

ſciebat deum velle. Dicendum, quòd verum eſt, ſed Chriſtus bene ſciebat quòd deꝰ quædam volebat, quæ ſciebat Chriſtum nobis impetraturum per ſuam orationem: & ideo orando & petendo quod deus volebat, non fruſtra orabat: quia hoc ipſum quod deus diſpoſuerat, nobis ſua oratione impetrabat. Cum enim deus diſponit, vel vult aliquid facere, nō diſponit in omnem euentum, ſed præſuppoſitis congruentibus antecedentibus: ſicut diſponit nos ſaluare, ſi tamen velimus per bona merita ſalutem acquirere: ſic & in propoſito intelligendum eſt.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus orando vt exaudiretur & oratione abſoluta ſemper fuit exauditus.**

**Funda-menta.**

VTRVM Chriſtus in omni oratione ſua fuerit exauditus. Et quòd ſic videtur per illud ꝙ dicitur Iohan. 11. Ego autem ſciebam, quoniam ſemper audis me: ſed illud audire non eſt aliud, quàm exaudire: ergo &c. Item. Super illud pſal. Deſiderium animæ eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum, Glo. Voluntate labiorum eius, id eſt verborum eius, hoc eſt per verba prolata non fraudaſti eum: quicquid enim dixit factum eſt &c. Ite. Chriſtus magis dignus eſt exaudiri, quàm membra eius petētia in nomine eius. Sed dicitur Ioh. 14. Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis: ergo multo fortius quicquid ipſe petijt, obtinuit. Item. Voluntas Chriſti fuit diuinę voluntati conformis: ergo nihil petijt, & deſiderauit, niſi quod deus voluit; ſed omne qđ deus voluit, fecit, & facit: ergo omne quod Chriſtus petijt, impetrauit. Item. Quod Chriſtus petijt, pie, perſeueranter, & ad ſalutem petijt, nec habuit in aliquo remorſum conſciētiæ: ſed quicumque ſic petit, impetrat quod petit: ergo omne quod Chriſtus petijt, obtinuit. Sed contra. In pſal. dicitur de Chriſto. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: ergo non exaudiuit ipſum in eo, quod clamauit: non ergo exaudiuit ipſum in omni eo, quod petiit. Item. In litera dicit. Chriſtus clamans nō exauditur ad ſalutem corporalem: bonum quidem petiit, ſcilicet vt nō moreretur; ſed meliꝰ erat vt moreretur: ergo Chriſtus non fuit in omni eo quod petijt, exauditus. Item. Chriſtus petijt, & orauit vt calix tranſiret ab eo: ſed calix non tranſiuit ab eo: ergo nō in omni eo quod petijt, fuit exauditus. Item. Chriſtus orauit ꝓ ſuis crucifixoribus, nec tamē omnes ſaluati fuerunt: ergo non fuit exauditus in omnibus. Item. Chriſtus orauit pro diſcipulis, vt ſeruarētur a malo, ſecundum quod dicitur Ioha. 17. Non tantum pro eis rogo, ſed pro eis, qui credituri ſunt &c. ſed nō omnes fuerunt ſeruati a malo: ergo nō in oībus quę petiit, exauditus fuit.

**Ad opp.**

RESP. Dicendum, quòd cum 36
oratio ſit petitio procedens ex volūtate, & deſiderio, ſecundum quòd voluntas humana fuit in Chriſto ſecūdum triplicem differentiā, ſic & oratio. Nam quędam oratio fuit exprimens ſiue procedens a voluntate rationis, quædam a volūtate pietatis, quędam a voluntate carnis. Oratio procedens a voluntate rationis, procedebat a voluntate, quæ quidē requirebat exaudiri: & talis oratio in omnibus eſt exaudita, tum propter hoc quòd iſta voluntas erat per omnia conformis voluntati diuinæ, tū etiā, quia adeo petebat digne & ſancte, quòd in omnibus erat exaudita pro ſua reuerentia, & dignitate. Oratio autem procedens a voluntate pietatis, & voluntate carnis non fuit in Chriſto exaudita per omnia, tum quia hac voluntate non cōformabatur deo in omni volito, ſicut habitum eſt prius, tum etiam quia illa petitio plus ordinatur ad noſtram inſtructionem, quàm ad diuinā exauditionē. Magis enim petebat hac voluntate, vt nos erudiret, quàm vt deum

dẽum ad ſuam petitionẽ inclinaret. Ex his patet reſponſio ad quæſtionẽ propoſitam, & ad rationes ad vtrãq; partem. Concedendum eſt enim, ꝙ Chriſtus exanditus fuit in omni petitione qua petiit, vt exaudiretur, hoc eſt in omni eo, quod petiit volũtate rationis, ſiue voluntate abſoluta. Vnde rationes quæ ad primam partem inducuntur, verum concludunt. Concedendum eſt nihilominus, ꝙ non in omni eo quod petijt voluntate carnis vel pietatis, fuit exaudit⁹, ſicut rationes ad ſecundam partem inductæ oſtendunt. Non enim petebat vt exaudiretur, ſed vt nos erudiremur: ſicut petijt calicem a ſe transferri, & ſuis crucifixoribus condonari, vnum ex voluntate carnis ad oſtẽſionem naturæ aſſumptæ, alterum ex voluntate pietatis ad oſtenſionem benignitatis, & miſericordiæ.

37 AD illud tamen quod obiicitur, de auctoritate pſal. Dicendum, quòd hoc dicitur de capite rõne membrorum, ſicut glo. ibidẽ exponit, & multa conſimilia reperiri conſueuerunt
38 in ſcriptura. AD tres rationes ſequẽtes patet reſponſio per iam dicta, q non ferunt inſtantiam pro quacũque oratione Chriſti, ſed pro ea ſolũ quæ procedebat ex voluntate carnis vel pietatis, ſicut patet aſpicienti.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Chriſti oratio in horto ad patrẽ quãtum ad materiam fuit ſenſualitatis, ſed quãtũ ad formã & diſcretionem fuit voluntatis rationalis.

Fundamenta.

VTRVM illa oratio, qua orauit in paſſione vt calix transferretur a ſe, fuit a ratione an a ſenſualitate. Et quòd a ſenſualitate videtur auctoritate Magiſtri in litera. Scd̃m affectum ſenſualitatis Chriſtus mori noluit, nec obtinuit quod ſm illum affectum petijt: ergo videtur ꝙ petitio illa ex voluntate ſenſualitatis proceſſerit. Item. Hoc ipſum oſtenditur ex ordine verborum, cũ dicit. Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis; aut hoc dicit rõne voluntatis ſenſualitatis, aut rõnis. Quantum ad voluntatem rationis non dicit, quia illa erat per oĩa diuinæ voluntati conformis: ergo hoc dicit quantum ad voluntatem ſenſualitatis. Ex illa ergo voluntate procedebat poſtulatio orationis propoſitæ. Item. Nullus ſapiens orat vel petit contrarium eius, quod vult: ſed ratio volebat mori: ergo petitio de euaſione mortis non erat petitio rationis, & erat ſenſualitatis, vel rationis: ergo ſenſualitatis. Item. Peccatum eſt alicui appetere, quod eſt peccatum appetere: ſed appetere non mori peccatum eſſet ipſi voluntati rationali: ergo ſi illud petiuiſſet, peccaſſet: ſed non peccauit: ergo nõ petiit a ergo petitio illa fuit a voluntate ſenſuali. Sed contra. Oratio ſic diffinitur. Ad opp. Oratio eſt aſcenſus mentis in deum: ſed ſenſualitatis non eſt aſcendere in deum: ergo ſenſualitatis non eſt orare: ergo prædicta oratio non potuit eſſe ſenſualitatis. Item. Alio modo diffinitur oratio. Oratio eſt pius mẽtis affectus in deum directus: ſed ſenſualitas non habet ferri in deũ: ergo quantum ad actum ſenſualitatis nõ conſiſtit vſus orationis. Item. Sol⁹ rationis eſt conferre. Sed prædicta oratio fuit cũ collatione quadam, ſicut patet cũ dr̃, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu: ergo non proceſſit a ſenſualitate, ſed a rõne. Item. Solius rationis eſt futura præcognoſcere: ſed orõ illa, quã petebat calix futurus transferri, erat ex futurorum præcognitione: ergo nõ erat ſenſualitatis, ſed rationis.

RESP. Dicẽdum, ꝙ de prædicta 39
orõne eſt loqui dupliciter, aut quantum ad materiã, aut quantum ad formam. Si loquamur de ipſa quantum ad materiam, cum materia orationis reſpiciat deſideriũ petentis, talis petitio fuit petitio ſenſualitatis tãtum, cuius deſiderium erat ad non moriẽdum. Si aũt loquamur de prædicta orõne quantum ad formam, ſic cum

forma petitionis reſpiciat diſcretionem proponentis, & talis modus ꝓponendi ſit a diſcretione rõnis, concedendum eſt ꝙ talis oratio fuerit voluntatis rationalis. Et per hoc patet reſpõſio ad quæſtionẽ propoſitã, & etiam ad obiecta. Ad quæſtionem propoſitam, quia non eſt ſimpliciter concedendum, ꝙ talis oratio fuerit ſimpliciter rõnis, vel ſimpliciter ſenſualitatis, ſed quodammodo huius, quodammodo illius. Senſualitatis, quantum ad materiã, ſed rõnis quantum ad formã. Item ſenſualitatis vt mouẽntis, ſed rõnis vt proponentis. Item. Senſualitatis vt pro quo, ſed rõnis vt a quo. Vnde bene & recte conſueuit dici, ꝙ ratio fuerit aduocatrix ſenſualitatis: & per hoc diſſolui poſſunt rões ad vtrãque partem, qm̃ procedunt his duabus viis, ſicut patet aſpicienti. Sed tunc reſtat quæſtio, cum ratio ſciret ſenſualitatem in hac petitione nec exaudiendam, nec dignam exaudiri, vtpote quia petebat cõtrarium diuini propoſiti, quo hanc petitionẽ propoſuit, & ꝓ ea allegauit. Et dicendũ eſt ad hoc ꝙ huius fuit ratio triplex. Prima ad manifeſtaitonem veritatis naturæ aſſumptæ, quæ naturaliter refutabat paſſionem, & in hoc erudiuit noſtrã fidem. Secunda vero ad confirmandam noſtram imbecillitatem, vt non diffidamus, ſi paſſionum pericula exhorremus: & in hoc erexit noſtram ſpem. Tertio, vt oſtenderet voluntatem noſtram diuinæ voluntati eſſe per omnia ſubiiciendam, quod oſtẽdit in conditione appoſita, nõ ſicut ego volo, ſed ſicut tu: & in hoc ordinauit charitatem in nobis, quæ affectum noſtrum diuinæ voluntati per oĩa conatur ſubiicere: vnde magis orauit in illa oratione pro nobis, q̃ oraret pro ſe. Et attendendum eſt, ꝙ oratio illa in petitione illa ſeruauit formam prudentis, & fidelis aduocati, qui deſiderium ſenſualitatis ꝓponit, ſeruata tñ forma iuris. Dictat.n. ius diuinum, ꝙ omnis appetitus debet eſſe deo ſubiectus; & per hoc patet determinatio obiectorum: patet & ꝓdictæ orationis finis, & vtilitas.

## SI CHRISTVS MERVIT SIBI ET NOBIS, & quid ſibi, & quid nobis.

## DISTINCTIO XVIII.

Quomodo verbi, ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redẽptionẽ quantum ad vſum volũtatis prout reſpicit exercitium merendi.

Ad Phil. 2

Tra. 14. circa illud Ioann. 17. clarifica filium tuũ.

DE merito etiam Chriſti prætermittendum non eſt, de quo quidã dicere ſolent, ꝙ non ſibi, ſed membris tantũ meruerit. Meruit quidẽ membris redemptionem a diabolo, a peccato, a pœna, & regni reſerationem, vt mota ignea romphea, libere pateret introitus: ſed & ſibi meruit impaſſibilitatis, & immortalitatis gloriam, ſicut ait Apoſtolus, Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & deus exaltauit illũ, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Aperte dicit Apoſtolus Chriſtum propterea exaltatum per impaſſibilitatis gloriam, quia eſt humiliatus per paſſionis obedientiam. Humilitatis ergo paſſionis, meritum fuit exaltationis, & exaltatio præmium humilitatis. Vnde Aug. exponens præmiſſum cap. ait, Vt Chriſtus reſurrectione glorificaretur, prius humiliatus eſt paſſione. Humilitas claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium. Sed hoc totum factum eſt in forma ſerui: In forma.n. dei ſemper fuit, & erit claritas. Item Amb. idem cap. tractans ait, Quid & quantum humilitas mereatur hic oſtẽditur. His teſtimonijs euidens fit, quòd Chriſtus per humilitatem & obedientiã

dientiam paſsionis meruit clarificationem corporis, nec id ſolum; ſed etiam impaſsibilitatem animæ. Anima enim ipſius ante mortẽ erat paſsibilis, ſicut caro mortalis, ſed poſt mortem merito humilitatis & anima impaſsibilis facta eſt, & caro immortalis. Vtrum autem anima ſit facta impaſſibilis, quando caro facta eſt immortalis; ſcilicet ipſo reſurrectionis momento, de auctoritate nobis certum non eſt. Sed vel mox poſt carnis ſeparationem anima impaſsibilitate donata eſt, aut in reſuerectione, quando caro refloruit.

Expoſitiõe ad illud 2. ad Phil. Propter quod & deus illum ſuper exaltauit, Tomo 4.

Quòd aĩa Chriſti ſit facta impaſsibilis.

Quòd a conceptu meruit ſibi Chriſtus hoc quod per paſſionem.

NEC ſolum hoc meruit Chriſtus quando patri obediens crucem ſubijt, ſed etiam ab ipſa conceptione ex quo homo factus eſt, per charitatem, & iuſtitiam, & alias virtutes, in quarum plenitudine fuit ſecundum hominem conditus, ſibi tantum meruit, quantum poſt per martyrii tolerantiam. Tanta enim plenitudo ſpiritualium chariſmatum in eo fuit, ꝙ in eis proficere non potuit, & ideo melior ipſius anima fieri non potuit, quàm ab initio ſuæ conditionis extitit, quia proficere in meritis non valuit. Vnde Gregorius ait, Non habuit omnino Chriſt⁹ iuxta animę meritum, quo potuiſſet proficere, in membris autem quę nos ſumus quotidie proficit. Non ergo plus meruit ſibi per crucis patibulum, quam a conceptione meruit per gratiam virtutum. Non ergo profecit ſecundũ animæ meritum, quantum ad virtutem meriti: profecit tamen quantum ad numerũ meritorum. Plura enim habuit merita in paſsione, quàm in conceptione: ſed maioris virtutis non extiterunt in merendo plura, quàm ante fuerant pauciora. Meruit ergo a conceptione nõ modo gloriam impaſſibilitatis, & immortalitatis corporis, ſed etiã impaſſibilitatem animæ. Per quid? Per obedientiam & voluntatem perfectam, quam non tunc primo habuit, nec maiorem cum pati cœpit & mori. Obediens enim, perfectus & bonus extitit ſecundũ hominem, ex quo fuit homo. Habuit ergo anima illa aliquod bonũ in ſe poſt mortem, quòd non habuit ante. Nũ ergo beatior vel melior fuit quàm ante? Abſit quòd melior fuerit: quia nec ſanctior, nec gratia cumulatior. Nec etiam beatior fuit in dei contemplatione, in quo præcipue beatitudo conſiſtit. Poteſt tamen dici in hoc beatior fuiſſe, quia ab omni miſeria immunis. Ex quo nequit inferri ſimpliciter, quòd beatior fuerit.

Super Eze. li. 1. ho. 6. paulopoſt principiũ vbi exponit myſtice illud. Exod. 25. factus, & candelas ductiles.

De eo quod ſcriptum eſt, Donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen

NEC tantum gloriam impaſsibilitatis, & immortalitatis meruit, ſed etiam meruit donari ſibi nomẽ quod eſt ſuper omne nomẽ ſcilicet honorificentiam, quòd vocatur deus: hoc tamen nomen ante mortem habuit. Habuit enim hoc nomen dei filius, inquantum deus eſt, ab æterno per naturam; inquantum vero homo factus eſt, habuit ex tempore per gratiam. Veruntamen Auguſtin⁹

Ad Phi. 2

In li. 2. cõtra Maxi. cap. 5. & lib. 3. Cap. 2.

Vide ĩ gl. ordinaria ad illud ad Philip. 2. & donauit illi nomẽ. Quod nomẽ illi datum eſt homini, & nõ deo di. 6.lib. B

dicit homini donatum eſſe illud nomen, non Deo, quia illud nomen habuit, cum in forma Dei tantum erat. Sed cum dicitur, Propter quod illũ exaltauit, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, ſatis apparet propter quid exaltauerit, id eſt, propter obedientiam, & in qua forma exaltatus ſit. In qua enim forma crucifixus eſt, in ea exaltatus eſt, & in ea donatum eſt ei nomen, vt cum ipſa forma ſerui nominetur vnigenitus filius Dei, hoc illi donatum eſt vt homini, quod iam habebat idem ipſe Deus. hoc ergo per gratiam accepit, vt ipſe ens homo vel ſubſiſtens in forma ſerui, id eſt, in anima & carne, nominetur & ſit Deus. Sed nunquid hoc tunc meruit? ſupra enim dictum eſt, quia hoc tantum bonum homo ille non meruit. Quomodo ergo hic dicitur, Propter obedientiam donatum eſt ei hoc nomen? Secundum tropum illum in ſcriptura creberrimum hoc capiendo eſt, quod dicitur res fieri quando innoteſcit. Poſt reſurrectionẽ vero quod ante erat in euidenti poſitum eſt, vt ſcirent homines & dæmones. Manifeſtationem ergo illius nominis donauit ei deus poſt reſurrectionem, ſed illam meruit per obedientiam paſſionis, qui eo quod obediuit patiendo, exaltatus eſt reſurgendo, & per hoc manifeſtatum eſt nomen. Hoc eodem tropo vſus eſt etiam dominus poſt reſurrectionem dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, non quòd tunc primo

Matth. 28.

acceperit, ſed quam ante habebat, tunc manifeſtata eſt poteſtas. Cæterum Ambroſius dicit nomen illud donatum eſſe deo, non homini, & videtur ſecundum verborum ſuperficiem, oppoſitus Aug. ſed intelligentia non obuiat, licet diuerſum ſapiat. Nam Ambro. de naturali donatione id dictum intelligit, qua ęternaliter pater generando dedit filio nomen quod eſt ſuper omne nomen, ſcilicet eſſe deum per naturam, quia genuit ab ęterno filium plenum & ſibi æqualem deum. Quod tamen nomen Apoſtolus propter paſſionis obedientiam Chriſto donatum dicit. Sed pręmiſſo locutionis modo accipiendum eſt.

Ambroſi⁹ quod datũ fuit deo & non hoĩ. In cõmentario ad caput 2. ad Phil. ĩ medio cõmẽ. in to. 4. & citatur in gloſſa ordinaria ad eundẽ locũ Pauli.

Si Chriſtus ſine omni merito illa habere potuit.

SI vero quæritur, Vtrum Chriſtus illam immortalitatis & impaſsibilitatis gloriam, & nominis dei manifeſtationem, ſine omni merito habere potuerit, ſane dici poteſt, quia humanam naturam ita glorioſam ſuſcipere potuit, ſicut in reſurrectione extitit. Nomenque ſuum etiam aliter hominibus manifeſtare potuit, ſed homo paſsibilis eſſe non potuit ſicut fuit, & ad illam gloriam ſine merito peruenire. Potuit quidem peruenire ad illam ſine merito paſſionis, quia potuit conſumpta mortalitate immortalitatis gloria veſtiri, ſed non ſine merito iuſtitiæ & charitatis, aliarumq; virtutũ. Non enim Chriſtus homo eſſe potuit, in quo plenitudo virtutum & gratię non fuerit. Nec virtutes ei ineſſe potuerunt ſine motu mor-

talitatis

talitatis induto, quin per eas mereretur. Habens ergo has virtutes ſecundum hominem paſsibilem, ac mortalem, non potuit non mereri gloriam immortalitatis. Non ergo potuit factus mortalis ſine merito gloriam impaſsibilitatis, & immortalitatis, ac manifeſtationem dei nominis conſequi. Potuit tamen hoc aſſequi ſine merito paſsionis, quia per paſsionem nil ſibi meruit, quod non ante per virtutes meruerit.

### De cauſa mortis & paſsionis Chriſti.

AD quid ergo voluit pati & mori, ſi ei virtutes ad merendum illa ſufficiebant? Pro te, non pro ſe. Quomodo pro me? Vt ipſius paſſio & mors tibi eſſet forma & cauſa. Forma virtutis & humilitatis: cauſa gloriæ & libertatis. Forma deo vſque ad mortem obediendi, & cauſa tuę liberationis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis, ac paſſionis tolerantiam, quod per præcedentia nō meruerat, ſcilicet aditum paradiſi & redemptionem a peccato, a pœna, a diabolo, & per mortem eius hæc nos adepti ſumus, ſcilicet redemptionem, & filiorum gloriæ adoptionem. Ipſe enim moriendo factus eſt hoſtia noſtræ liberationis. Sed quomodo per mortem nos a diabolo, & a peccato redemit, & ad itum gloriæ aperuit? Decreuerat deus in myſterio, vt ait Ambroſius, propter primum peccatum non intromitti hominem in paradiſum, id eſt, ad dei contemplationē non admitti, niſi in vno homine tanta exiſteret humilitas, quæ omnibus ſuis proficere poſſet, ſicut in primo homine tanta fuit ſuperbia, quæ omnibus ſuis nocuit. Non eſt autem inuentus inter homines aliquis quo id poſſet impleri, niſi leo de tribu Iuda, qui aperuit librum, & ſoluit ſignacula eius, implendo in ſe omnem iuſtitiam. i. conſummatiſſimam humilitatem, qua maior eſſe non poteſt. Nam omnes alii homines debitores erant, & vix vnicuique ſua virtus ſufficiebat, & humilitas. Nullus ergo eorum hoſtiam poterat offerre ſufficientem reconciliationi noſtrę. Sed Chriſtus homo ſufficiens, & perfecta fuit hoſtia, qui multo amplius eſt humiliatus, amaritudinem mortis guſtando, quàm ille Adam ſuperbiit per eſum ligni vetiti noxia delectatione perfruendo. Si ergo illius ſuperbia omniū extitit ruina, ipſum de paradiſo mittens foras, aliiſq; occludens ianuam: multo magis Chriſti humilitas, qua mortem guſtauit, ingreſſum regni cæleſtis omnibus ſuis impleto dei decreto aperire valuit, atque decreti delere chirographum. Vt enim ait Amb. Tantū fuit peccatū noſtrū, vt ſaluari non poſſemus, niſi vnigenitus dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis, ſed ſic dignos nos fecit teſtamenti & promiſſæ hereditatis. Quód nō ita eſt intelligendū, quaſi non alio modo ſaluare nos potuerit, quàm per mortem ſuam, ſed quia per aliam hoſtiam nō potuit nobis aperiri

Matth. 11 Iohan. 8. Philip. 2. ad He. 5.

Qualiter p mortē redemit nos & aditū regni aperuit.

In cōmen. ſup 5. ca. ad Ro. circa illud, q eſt forma futuri.

Apoſt. 5. Roma. 5. Matth. 3. Gene. 3.

ād Col. 2.

In glоſſa ordinaria ſuper 9. c. epiſtol. ad Heb. circa illud

Ideo noui teſtamẽti. Nu.35. & Ioſ.20.

regni aditus,& fieri ſalus niſi per mortem vnigeniti,cuius tanta fuit (vt dictum eſt)humilitas & patientia,vt eius merito pateret credẽtibus in eum aditus regni. Magna ergo in morte vnigeniti pręſtita ſunt nobis,vt liceat nobis redire in patriã,ſicut olim in morte ſummi pontificis, his qui ad ciuitatem refugij confugerant, ſecure ad propria remeare. Ecce aliquatenus oſtenſum eſt,qualiter per Chriſti mortem aditus regni ſit nobis paratus.

Quomodo verbi ſeu, Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad vſum voluntatis,prout reſpicit exercitium merendi.

## DISTINCTIO XVIII.

De merito etiam Chriſti prætermittendum non eſt,&c.

Expoſitio

SVPRA egit Magiſter de voluntate Chriſti. In hac parte agit de vſu voluntatis, qui cõſiſtit in exercitio merẽdi.

Diuiſio.

Diuiditur aũt pars iſta in duas partes. In quarum prima agit de merito Chriſti in ſe. In ſecũda vero agit de ipſo ad noſtram vtilitatem ordinato. ibi. Ad quid ergo voluit pati, & mori, &c. Prima pars diuiditur in quatuor partes ſm quatuor quæſtiones, quas determinat. In prima determinat Magiſter, cui meruit prĩcipaliter,oſtẽdens ꝙ aliquid meruit ſibi. In ſecunda determinat qñ mereri incepit,oſtẽdẽs ꝙ ab inſtãti cõceptionis. ibi. Nec hoc ſolũ meruit,&c. In tertia vero determinat quid meruit, oſtendens ꝙ non tñ gloriam impaſſibilitatis,ſed etiã exaltationẽ nominis. ibi. Nec tñ gloriam impaſſibilitatis, &c. In quarta vero determinat,qua neceſſitate iſta meruit. ibi. Si vero quæritur, verum,&c. Secunda vero pars principalis diuiditur in duas partes. In quarum prima proponit efficaciam meriti Chriſti reſpectu noſtri. In ſecunda vero multiplici auctoritate confirmat ibi. Sed quomodo per mortem nos a diabolo redemit, &c. Subdiuiſiones partium manifeſtę ſunt in litera.

Meruit ergo a conceptione non modo gloriam, &c.

Contra Quia vbi vnum ꝓꝑ alterum,ibi vnum tantũ: ſed immortalitas non eſt in corpore niſi per animam,ſicut nec vita. Paſſibilitas etiã non eſt in aĩa niſi ꝑ corpus, cũ aĩa ſit ſubſtantia incorporalis]: reſtat ergo ꝙ idẽ eſt oĩno mereri impaſſibilitatem corporis, & impaſſibilitatem aĩæ. Præterea corpore exiſtente impaſſibili neceſſe eſt aĩam eſſe impaſſibilem: ergo non videtur ꝙ impaſſibilitas corporis debeat connumerari impaſſibilitati aĩæ. Iuxta hoc quæritur, cui prius ineſt impaſſibilitas: & ꝙ carni videtur: quia impaſſibilitas eſt dos corporis. Quod autem aię videtur,quia gloria eſt per influẽtiam aĩæ in carnem. Reſpon. Dicendum,ꝙ in aĩa paſſibili duplex eſt genus paſſionum. Vnum quod patitur in ſe per affectiones. Aliud quo compatiť corpori ꝓꝑ corporis læſiones. AD hoc aũt ꝙ aĩa efficiať ꝑfecte impaſſibilis,neceſſariũ eſt ꝙ ab vtraqꝫ paſſione efficiatur perfecte immunis: & ita duplex impaſſibilitas reperitur in aĩa. Vna.quæ eſt proprie ipſius animæ. Altera, quam cõicat cum corpore: & iſtas duas, intendit Magr̃ in lr̃a cõnumerare. Et ſic patet reſponſio ad primo quæſitum. AD illud vero quod quæritur ſcdo, cui ꝑ prius inſit paſſibilitas. Dicendum,ꝙ per prius ineſt aĩæ,ſicut & paſſibilitas quantũ ad cãm primã, vtpote in hoĩe primo,in quo per corruptionẽ aĩæ facta eſt corruptio corporis, quãuis in aĩa efficiatur paſſibilis propter coniunctionem ſui cum carne corrupta. Econtrario vero eſt gloria impaſſibilitatis, quæ quidem

Dub. 1.

1

Reſpon.

a

eſt

eſt a ſuperiori, & magis ineſt corpo-
ri ratione animæ, quàm econuerſo.
Quod ergo obijcitur, quòd impaſſi
bilitas eſt dos corporis. Dicendum,
quòd dos corporis eſt, ſed nõ ſic prę
ciſę eſt corporis, quòd nõ ſit animę:
dicitur tamen magis dos corporis,
quia anima habet dotes ſm ſe multo
excellentiores.

**Meruit ſibi donari nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen.**

Dub. 2 Hoc videtur eſſe falſum: quia no-
3 men illud quod eſt ſuper omne no-
men, habuit ab æterno. Si tu dicas,
quòd meruit iſtius nominis manife-
ſtationem in humana natura: hoc vi
detur eſſe falſum, qa dęmones in euã
gelio frequenter dicebant ipſum eſſe
filium dei, ſicut colligitur ex multis
locis: ergo iam nomen eius ãñ paſſio
nem erat manifeſtatum. Item. In le
ge promiſſus erat filius dei, ſicut dici
tur Eſa. 9. Vocabitur admirabilis, cõ-
ſiliarius, deus fortis. Item. 1. Cor. 2.
Si cognouiſſent: dicit gl. quòd maio
res Iudæi ſciuerunt, quòd eſſet Chri
ſtus: ergo videtur quòd nomen eius
ante paſſionem fuerit manifeſtatum.
Sed contra hoc eſt quod dicitur. j. Co
rint. 3. Si cognouiſſent, numquam fi
lium dei crucifixiſſent. Et Anſel. in
libr. Cur deus homo, dicit, quòd tan
tum ſcelus ſicut eſt filij dei occiſio,
numquam per pœnitẽtiã expiaſſent,
Respon. niſi ignorantia excuſaſſet. Reſp. Di
cendum, quòd abſque dubio Chriſtꝰ
per paſſionem ſuam meruit ſui noĩs
clarificationem. Clarificatio aũt no
minis ipſius Chriſti in hoc conſiſtit
quòd cõmuniter homines nouerint
illum, qui in humana natura appare
bat eſſe filium dei, & redemptorem
mundi. AD illud vero quod obijci
tur, quòd illud iam notum erat. Di
cendum, quòd eſt notitia certa, & eſt
notitia per quandam coniecturam;
& Chriſtus ãñ paſſionẽ cognitus fuit
habere nomen, quòd eſt ſuper omne
nomẽ notitia coniecturali: ſed noti
tia certitudinali non eſt cognitus, niſi
ſi poſt paſſionem: & per hoc diſſolui
ſunt rationes, & auctoritates ad vtrã-
que partem. Vel aliter. Eſt notitia vni
uerſalis, & eſt notitia particularis;
quamuis autem Chriſtus eſſet notus
aliquibus, quòd eſſet vere Chriſtus;
tamen non fuit vniuerſaliter cogni-
tus vſque poſt paſſionem. Vel aliter.
Eſt notitia nominis duplex, quãtum
ad vocem, & quantum ad imponen-
di rationem. Quantum ad vocem
cũ cognoſcitur, quòd aliquis ſic vo-
cetur: & ſic multi cognouerunt Chri
ſtum vocari Ieſum ante paſſionem:
ſed rationem quare ſic vocaretur, vide
licet quia venerat ſaluare populum a
peccatis eorum, non cognouerũt vſ-
que poſt paſſionem. Et ſic clarifica-
tio nominis Chriſti eſt manifeſtatio
cognitionis habitę de Chriſto, qua
cognoſcitur eſſe dei filiꝰ, & Chriſtus
& Ieſus, & quodlibet iſtorum eſt no-
men, quod eſt ſuper omne nomen.
Nam filiꝰ dei nominat perſonam in
vna natura; Chriſtus autem, & Ieſus
nominant perſonam in duabus na-
turis: ſed Chriſtus nominat pſonã in
humana natura relatam ad diuinã,
quia Chriſtus dicitur vnctus. Ieſus
autem nominat perſonam in diuina
natura relatam ad humanam, quia
Ieſus dicitur ſaluator eſſe: & ideo in
nomine Ieſu Chriſti debet omne ge
nu curuari, ſicut in nomine filij dei.
Et per hoc patet reſpõſio ad quęſtio
nem propoſitam: quia nomẽ filij dei
tripliciter dicitur clarificari ſecundũ
eiꝰ triplex nomen, ſiue quantum ad
certificationem, ſiue quãtum ad dif-
fuſionem, ſiue quantum ad rationis
nominandi expreſſionem: ita ꝙ cer
tificatio reſpicit notitiam nominis fi
lij dei, diffuſio notitiã nominis Xp̃i,
expreſſio rationis nomiuandi noti-
tiam nominis Ieſu. Patet etiam re-
ſponſio ad obiecta, quia Chriſtus ſe
cundum hæc tria nomina fuit cogni
tus quodãmodo, fuit etiam quodam
modo ignoratus. Secundum eum
modum, ſecundum quem ignoratus
fuit, meruit nomen ſuum per paſſio
nem clarificandum eſſe.

**In qua. n. forma crucifixus eſt, in ea exaltatus eſt.**

Contra, quia exaltatio Chriſti eſt Dub. 5

ad æqualitatem patris, ſicut dicitur in pſal. Dixit dominus domino meo ſede a dextris meis: ſed non eſt ęqualis patri ſecũdum formam ſerui, ſed ſecundum formam diuinitatis: ergo ſecundum eam exaltatus fuit. Item. Ei competit exaltatio, cui omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum: ſed hoc eſt diuina natura: ergo &c. Sed contra. Eius eſt exaltari, cuius eſt humiliari: ſed diuina natura non poteſt humiliari, ſicut dicit Anſelm. in lib. de incarnatione verbi: ergo nec exaltari. Præterea. Quod eſt altiſſimum quomodo poteſt exaltari? ſi ergo diuina natura eſt huiuſmodi, videtur &c. Reſp. Dicendum,

Reſpon. quòd ſicut nominatio debetur perſonæ ratione alicui⁹ naturæ, ſic & exaltatio. Sed attendendum eſt ꝙ exaltatio dupliciter habet intelligi circa Chriſtum aut ſecundum rem, aut ſecundum noſtram cognitionem. Exaltatio Chriſti ſm rem eſt ſublimatio Chriſti de ſtatu pñtis vitæ ad dexteram patris; & hoc quidem fuit in aſcenſione: & hæc quidẽ exaltatio conuenit ei ſecundum humanam naturam, quæ fuit eleuata in cœlum, & ſic exaltari ad dexteram patris, eſt ſublimari ad potiora bona patris. Alio modo eſt exaltatio ſecundum noſtrã cognitionem: & ſic dicitur Chriſtus exaltari in cordibus noſtris, quando credimus eum ęqualem patri: & ſic exaltari ad dexteram patris, eſt exaltari ad ęqualitatem patris: & hoc modo exaltatio conuenit Chriſto ſecundum eam naturam, ſecundum quam habet æquari ipſi patri. Et ſecundũ hanc diſtinctionem patet determinatio controuerſię apparentis inter Auguſt. & Ambr. patet etiam reſponſio ad obiecta. Auguſt. enim loquitur de exaltatione reali: & ſic currunt rationes ad ſecundam partem Ambr. de exaltatione ſecundum cognitionem noſtram: & ſic currunt rationes ad primam partem.

Nam alij hoĩes debitores erãt, & vix vnicuique ſua virtus ſufficiebat.

Dub. 4 Obijcič contra hoc per hoc quod dicit Anſel. in lib. Cur deus homo. 5 Nullatenus poteſt homo magis honorem dare deo, quàm cum ſe tradit morti ad illius honorem. Si ergo ſeruitia quanto magis debita, tãto ſunt minus grata, videtur quòd homines nõ ſunt debitores mortis. Item. Quilibet eſt debitor omnis ei⁹ quod eſt, & quod poteſt, quia totum a deo accepit: ergo videtur quòd nullus poſſit aliquid apud deũ mereri nec moriendo, nec aliquid faciendo. Item. Chriſtus debebat obedire patri: ſed pater præcipiebat, quòd debebat mori pro ſalute humani generis: ergo videtur quòd Chriſtus eſſet debitor mortis. Reſp. Dicendum, quòd eſt de Reſpon. bitum ex charitate, & eſt debitum ex neceſſitate. Debitũ ex charitate non tollit perfectionem meriti, debitũ vero ex neceſſitate quodammodo diminuit. Quoniam ergo omnes alij debitores erant mortis debito neceſſitatis, quæ quidem prouenit ex reatu, & obligatione culpæ: ideo dicit Magiſter, quòd nullus poterat deũ placare, quamuis volũtarie perferendo mortem poſſet deo placere. Chriſtus autem quia ſine debito mortis pertulit mortem, & placere potuit, & placare. Placere, quia ex bona voluntate: placare vero, quia pręter neceſſitatem. AD illud vero quod primo obijcitur de Anſel. Dicendum, quòd ſicut patet ex ipſa ſerie textus, Anſel. loquitur ibi de Chriſto. Attamẽ eſto quòd illud de alijs intelligatur, non ſequitur ꝓpter hoc, quòd homo nõ ſit debitor mortis: quia poteſt homo facere per bonam voluntatem de neceſſitate virtutem. Præterea aliquis eſt moriendi modus, ad quem nõ ſumus neceſſario obligati. Et per hoc patet ſequens, qui a debitum nõ tollit' meritum ſimpliciter, ſed meritum illius perfectæ placationis, qua deus reconciliatus eſt toti humano generi. AD illud quod obiicitur de obedientia, iam patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

Saluari non poſſemus, niſi vnigenitus dei filius moreretur ꝓ nobis debitoribus mortis.

Dub. 5 Contra. Nullus debitor mortis eſt dignus vita: ergo ſi Abraham fuit debitor mortis, non ergo fuit dignus vita. Item. Quæritur de qua morte te intelligitur, aut de morte corporali, aut de morte ſpirituali. Si de morte ſpirituali falſum eſt: quia viri iuſti non ſunt digni morte ſpirituali. Si de morte corporali, aut naturali, aut violenta. De violenta nõ eſt verum: quia non omnes debitores ſumus talis mortis. Si de naturali, tunc videtur quòd nihil facit ad propoſitum, quia mors illa naturalis non impedit meritum, nec aliquis ab illa liberatur ꝑ Chriſtum: omnes enim moriuntur.

Reſpon. 6 Reſp. Dicendum, ꝙ mors dicitur multipliciter. Eſt enim mors ſeparatio aiæ a corpore, & eſt mors ſeparatio a deo per peccatum, & eſt mors ſeparatio animæ a viſione dei in perpetuum, & eſt mors ſeparatio animæ a viſione dei ad tempus. Cum ergo dicit Amb. quòd Chriſtus mortuus eſt pro debitoribus mortis, accipitur mors primo modo, & quarto modo. Omnes enim ſumus debitores mortis primo modo, & omnes debitores erant mortis quarto modo, & nos ipſi debitores eſſemus, niſi pretium ſolutum eſſet. Et per hoc patet reſponſio ad ea, quæ objciunlur: qa debitum talis mortis nõ opponitur dignitati vitæ æternæ. Patet etiam cuius mortis ſumus debitores. Et ſi obiicitur, quòd mors naturalis non

7 tollit perfectionem meriti. Dicendũ, ſicut prius dictum fuit, quòd nõ tollit perfectionem cuiuſcunque meriti ſed meriti perfectę ſatisfactionis pro ſalute generis humani.

Artic. 1 AD intelligentiã huius partis in qua agitur de merito Chriſti, incidit hic quæſtio circa duo. Primo q̃ritur de ipſius merito quantum ad vſum, ſiue exercitium. Secundò vero quantum ad præmium, ſiue fructum. Circa primum quærũtur tria. Primo, vtrum Chriſtus meruerit ab inſtanti conceptionis. Secundo quæritur, vtrum aliquid meruerit poſt conceptionem. Tertio quæritur, vtrum aliquid meruerit in paſſione.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtus meruit ab inſtanti ſuę conceptionis, quia omni bono & præmio dignus fuit propter plenitudinem gratiæ quam infundit.

VTRVM Chriſt' meruerit ab inſtanti conceptionis. Et ꝙ ſic videtur Hiere. 31. Nouũ faciet dominus ſuper terram, mulier circundabit virum: videtur ergo ꝙ Chriſt' fuerit vir ab inſtanti conceptionis. Sed conſtat ꝙ non fuit vir quantum ad ętatẽ: ergo fuit vir quantum ad animi vigorem: habuit ergo quantum ad animã virtutem, & operationem viri perfecti: ſed hæc conſiſtit in merendo: ergo Chriſtus meruit a ſuæ Conceptionis primordio. Item. Hocipſum videt̃ auctoritate Greg. & Magiſtri in litera. Non ſolum meruit Chriſtus qũ patri obediẽs crucem ſubijcit, ſed ab ipſa cõceptione, ex quo homo factus eſt. Et hoc ipſum poteſt elici ab auctoritate Grego. conſequente. Item. Chriſtus ab inſtanti cõceptionis ſuæ fuit beatus: ſed beatitudo eſt habitus in actu; ergo a primo inſtanti conceptiõis ſuæ habuit actum glorioſum: ſed qua ratione per gloriam habuit actum glorioſum, eadem ratiõe per gratiam habuit actũ virtuoſum: ergo videtur quòd a primordio ſuę cõceptionis Chriſtus meruit. Item. Lux propter ſuam nobilitatem, & actualitatem, ſiue actiuitatem in eodem inſtãti incipit eſſe, & lucere: ergo ſi anima Chriſti multo nobilior, & potentior, & deiformior eſt, videtur quòd inſtanti eodem, in quo cępit eſſe, cępit habere operationem ſibi debitã: ſed talis eſt operatio meritoria: ergo &c. Item. Sicut animæ noſtræ ſe habẽt ad demeritum, ita anima Chriſti ſe ha- Fundamenta.

ſe habet ad meritum: ſed animæ noſtræ in ipſo inſtanti infuſionis habēt reatum culpę originalis: ergo anima Chriſti a primo inſtanti conceptionis, & infuſionis habuit meritum virtutis. Sed contra. Prius eſt eſſe, quā agere: ſi ergo mereri eſt agere, anima Chriſti prius habuit eſſe completum, quàm habuit meriti vſum: ergo non meruit a primordio conceptionis.

Ad opp.

Item, Omne quod exit ab otio in actum, prius quieſcit, quàm agat, & omne tale prius eſt, quàm operetur: ſed anima Chriſti incepit mereri: ergo de non operante facta eſt operās: ergo in merendo exiuit ab otio in actum: ergo prius quieuit: ergo nō meruit ab inſtanti conceptionis. Item. Meritum eſt a voluntate deliberatiua inquantum deliberatiua eſt: ſed vbi eſt deliberatio ibi ē collatio: vbi autem hæc eſt, ibi eſt temporis ſucceſſio: ergo non videtur quòd meritum Chriſti potuerit eſſe a ſuæ conceptionis principio. Item. Angelus nō peccauit a primo inſtāti ſuæ creationis, & tamen ita cito vſum lib. arbit. habuit, ſicut aliqua anima rōnalis, cū creatus eſſet in cognitionis perfectione: ergo pari ratione videtur, quòd nec anima Chriſti ab inſtanti conceptionis mereri potuerit. Item. Omne illud quod anima Chriſti habuit a primordio conceptionis ſuę, habuit ab alio: ſed meritum ortum habuit a lib. arb. gratia informato: ergo non videtur quòd vſum meriti habuit ab ipſo conceptionis primordio.

8 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd ad perfectionem meriti duo concurrunt, videlicet ipſe habitus gratuitus, & ipſius habitus actus, vel vſus. Si ergo loquamur de meritó quātum ad habitum, qui reddit habētem dignum præmio, ſic abſque dubio concedendum eſt, quòd a principio ſuæ conceptionis Chriſtus meruit: quia omni bono, & præmio dignus fuit propter plenitudinem gratiæ, quam deus animæ ſuæ cōtulit, & infudit: & ab hoc non diſcordat aliquis doctor catholicus. Si autem fiat ſermo de merito quantum ad virtutis actū, ſiue vſum in quo proprie attenditur completa ratio merendi, ſic eſt duplex modus dicēdi. Vnus, quòd Chriſtus meruit ſtatim poſt principium cōceptionis, non autem in ipſo primo inſtanti: & ratio huius eſt, quia operatio debet ſequi eſſe ſubſtantiæ: ideo neceſſe fuit animam Chriſti prius eſſe, quàm agere, pręcipue eo actionis genere, quod ſpectat ad vſum voluntatis deliberatiuę: talis autem eſt actus meritori⁹: & ideo ſi dicatur alicubi Chriſtum a primordio ſuæ cōceptionis meruiſſe dicunt verum eſſe, ſecūdum quod dicit ordinē ad principium extra ſumptum, non intra. Eſt & alius modus dicendi, quòd Chriſtus quantum ad virtutis vſum, & actum meruit in ipſo cōceptionis primordio: hoc. n. datum eſt ei per gratiam perfectiſſimam, vt in primo inſtanti, in quo incepit eſſe, non tātum haberet habitū virtutum, ſed etiam actum: vnde ſimul cepit eſſe, & vſum comprehēſionis habere: & anima Chriſti in eodē inſtanti habuit creari, & infundi, & gratia informari, & exire in actū meriti, quę quidem cōſiſtit in motu bonæ voluntatis. Vterque tamen iſtorū modorum ſatis eſt rationabilis, ſed primus facilior eſt, & cōmunior, & ſecundū iſtam viam plana ē ad obiecta reſponſio. Nam quòd dicitur Chriſtus ab inſtanti cōceptionis ſuę fuiſſe vir, & quòd dicitur ab inſtanti ſuæ conceptionis meruiſſe, hoc dicitur quantum ad habitum: & hoc innuit ipſum verbum Greg. cum dicit. Non ſibi Chriſtus plus meruit per crucis patibulum, quam ab ipſa conceptione per gratiam virtutum. Notabile eſt, quòd dicit per virtutū gratiam, non per virtutum vſum. Habuit enim gratiam a principio, ita quòd in ipſo principio: vſum vero habuit a principio, ita q poſt principium. Et ſi tu obijcias de beatitudine, & de luce. Qui hoc tenent, generaliter reſpondēt, quòd in omni creatura eſſe præcedit operari tam in corporali, quam in ſpirituali: tam in actu naturæ, quā in actu gratiæ: tam etiam in actu gratiæ, quàm in actu gloriæ. Nec obſtat illud qđ

obijcitur

obijcitur de merito animæ. Anima enim habet originale peccatū in ſua infuſione per modum habitus: non autem quantum ad actum. Et ſic ſm iſtam viam patet reſpōſio ad omnia obiecta. Si quis autem aliam viam te neret, videlicet quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuę conceptionis habuit vſum liberi arbitrij, propter excellentiſſimum gratiæ donum, & quātum ad actum viatoris, & quantum ad actum comprehenſoris, ſatis faciliter poterit ad obiecta in contrarium reſpondere.

9 AD illud ergo quod primo obijcitur, quòd prius ē eſſe quàm agere. Dicendum, quòd illud habet veritatem ſi intelligatur de prioritate quātum ad ordinem naturæ. Si autem intelligatur de prioritate quantum ad durationem, non habet veritatem, ſecundum quòd expreſſe dicit Aug. v. ſuper Geneſ. ad literam, vbi dicit, ꝙ in luce corporali eſſe non præcedit agere. Et in angelis de quibus, dicit, quòd in primo inſtāti creationis ſuę eas res cognouerunt, quę ſimul tamē cum eis in eſſe prodierunt. Et in 6. de tri. ait. ꝙ ſi ignis eſſet ęternus, ſplendor ab igne egrediens eſſet æternus. Et ideo ſatis rationabiliter poteſt dici, ꝙ illud non habet veritatem de ordine durationis, ſed de ordine naturæ.

10 AD illud vero quod obijcitur, ꝙ ſubſtantia, quæ incipit agere, exit ab otio in actum. Dicendum, quòd illud generaliter non habet veritatē niſi intelligatur de operatione, ſine qua ſubſtantia operans poteſt eſſe, de alia autem non habet veritatem, pro eo quòd creatura ſimul incepit eſſe, & operari: nec incipit operari, quia exit ab otio in actum, ſed quia exit a non eſſe in eſſe: hoc modo poteſt intelligi in Chriſto quantum ad actum gratiæ, & virtutis.

11 AD illud quod obijcitur, quòd meritum eſt a voluntate deliberatiua. Dicendum, ꝙ quāuis ſecundum proceſſum naturæ deliberatio indigeat ſucceſſione, & tempore; tamen ſecūdum plenitudinem diuinæ gratiæ, & gloriæ, poſſibile eſt ipſi animæ in inſtanti diſcernere, qđ alias non poſſit facere ſine continuo & tempore. Et ſic per deiformitatē glorię intellectus poteſt ſimul plura intelligere: quamuis per naturā non intelligat niſi vnum ſolum ſimul, & ſemel. Et quia anima Chriſti erat in plenitudine gratiæ, & gloriæ: hinc eſt quòd non indigebat mora tēporis ad diſcernēdum, quid eligendū, quid vitandum, quid amandū, quid odiendum.

AD illud quod obijcitur de angelo. Dicendum, qđ non eſt ſimile. Non enim ſic poterat ſimul, & ſemel cognoſcere plura, ſecūdum quòd anima Chriſti cum plenitudine gratiæ. Præterea, Peccatum dicit motum deordinatum, & cōtrarium naturali rectitudini: ſed meritum dicit naturalis rectitudinis cōplementum: & licet non deceret aliquam ſubſtantiam creari cum actu cōtrario rectitudini naturali, decuit tamen creari in actu, & cum actu cōſonanti ipſi naturæ, & eam cōplēte, maxime illam, in qua deus a primordio ſuæ conditionis pleniſſime habitauit, ſicut fuit anima Chriſti. 12

13 AD illud quod obijcitur, ꝙ illud ꝙ ineſt a primordio conditionis, ineſt aliunde. Dicendum, quòd ſi intelligatur illud præciſe, ita quòd anima Chriſti ſe habeat ſolummodo ꝑ modum ſuſcipientis, & nullo modo cooperantis, non habet veritatem. Potuit enim ipſi animæ dari, vt cooperaretur deo ſtatim cum fuit, & ita ꝙ aliquid haberet in ſe, quod non tantum eſſet aliunde; verum etiam a ſe: & ſic potuit eſſe in actu virtutis, & exercitio meriti. Si quis ergo velit ſuſtinere hunc modum dicendi, non videtur multum deuiare a probabilitate rationis, nec etiam a pietate fidei, quæ quanto plus poteſt ipſi Chriſto gratiæ, & honoris attribuit.

QVAE-

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtus poſt conceptionem ha
buit vſum & meriti exercitiũ,
& meruit nobis gratiæ infuſio
nem, gratiæ promotionem, &
bonorum operum multiplica
tionem.

Funda-menta.

VTRVM Chriſtus ali
quid meruit poſt con
ceptionem. Et quòd
ſic videtur. Philip. 2.
Humiliauit ſemet ipſm
vſque ad mortem Et
poſt. Propter quod & deus exalta-
uit illum &c. Sed humilitas non eſt
cauſa exaltationis niſi per modum
meriti: ſi ergo hæc fuit poſt cõceptio
nem: ergo Chriſtus poſt conceptio-
nem aliquid meruit. Item. Auguſt.
tractans illud verbum præmiſſum.
Humilitas claritatis eſt meritum, cla
ritas humilitatis eſt præmium. Si er-
go humiliatio in Chriſto ſubſecuta
fuit ipſam conceptionem, neceſſario
etiam ſequitur, ꝙ meruerit poſtquã
conceptus fuerit. Item. In lib. de re
gulis fidei mereri ita diffinitur. Me-
reri apud deum dicitur, qui nulla ne
ceſſitate compulſus hoc facit, qđ fa
cere debet: ſed hoc fecit Chriſtꝰ poſt
ſuam conceptionem: ergo apud deũ
meruit. Item. Opera Chriſti fuerũt
multo nobiliora, quàm ſunt merita
aliorum ſanctorum: ſi ergo opera a-
liorum ſanctorum ſunt digna retri
butione, videtur quòd multofortius
opera Chriſti: ergo videtur ꝙ Chri-
ſtus apud deum meruerit. Item. Si
non meruit apud deum, poſtquam
conceptus fuit: ergo videt̃ quòd fru
ſtra deo ſeruiuit, & quòd fruſtra fe-
cit quicquid fecit poſt conceptionẽ.
Si ergo hoc ẽ impiũ dicere, neceſſe eſt
deum poſt cõceptionem aliquid me-
ruiſſe.

Ad opp.

Sed contra. Mereri eſt facere
opus de genere laudabilium; ſed po
tentia determinata ad vnum tantum
nõ habet laudem in actu illius, ſicut
patet in omnibus potentijs naturali
bus: ſed lib. arb. Chriſti ab ipſa con
ceptione determinatum fuit ad opus
bonũ: ergo non potuit exire in opus
de genere laudabilium; ergo nec in
opus meritorium. Item. Mereri eſt
opus remuneratione dignum: ſed li
be. arb. iam exiſtens in ſtatu remune
rationis, iam non facit opus vlterio-
ri remuneratione dignum, ſicut pa-
tet in beatis: ſed tale fuit libe. arbit.
Chriſti cum eſſet in ſtatu comprehen
ſoris: ergo videtur ꝙ poſt conceptio
nem ſuam nihil omnino mereri po-
tuerit. Item. Quicquid meretur,
ꝓficit in bonis animæ, ſcilicet in gra
tia, & gloria: ſed Chriſtus nõ potuit
proficere ſupra illud, quod accepit in
conceptione: ergo nõ videtur quòd
poſt conceptionem mereri potuerit.
Item. Quicunque meretur aliquid,
de non ſuo facit ſuũ per opus, & ob-
ſequium: & de eo quod eſt ſibi inde-
bitum, facit debitum; ſed Chriſtus
nihil potuit facere de indebito debi-
tum, & non de ſuo ſuum: omnia. n.
ſua erant per gratiam conceptionis,
ſicut ipſe teſtatur. Omnia tua mea
ſunt: ergo non videtur ꝙ poſt con-
ceptionem aliquid meruerit. Item.
Quòd eodem modo ſe habet nunc,
& prius, natum eſt conſimiles opera-
tiones efficere; ſed lib. arb. in Chri-
ſto eodem modo ſe habet poſt cõce-
ptionem, & poſt reſurrectionem, &
gratia ſimiliter: & hæc duo ſunt prin 3
cipia merendi. Si ergo poſt reſurre-
ctionem non meruit: ergo nec poſt
conceptionẽ. Si tu dicas ꝙ aliter, &
aliter ſe habet q̃tum eſt ex parte car
nis, hoc non ſoluit: q̃a meritum nõ
reſpicit ſtatũ carnis, ſed ſtatũ charita
tis: ergo ſi Chr̃us poſt cõceptionẽ ha
buit charitatem patriæ æque nobilẽ,
& perfectam, ſicut modo habet, nec
eſt eius charitas variata, ſi modo nõ
habet vſum merendi, videtur quòd
nec tunc habuerit. 11

RESP. Ad prædictorum intelli 14
gentiam eſt notandum, quòd mere-
ri dicitur tripliciter. Vno modo ſim
pliciter abuſiue. Alio modo partim
proprie, & partim improprie. Ter-
tio modo ſimpliciter proprie. Simpli
citer abuſiue dr̃ mereri, q facit ali-
quod opus de genere bonorum: ta-
men

men facit illud malo modo, ideſt mala intentione, ſicut ille, qui dat eleemoſynam cum murmure: talia enim opera aliquando remunerãtur a deo ex immenſa largitate, ſicut innuitur de Nabuchodonoſor. Ille vero meretur partim proprie, partim abuſiue, qui facit opus de genere bonorũ, & bona intentione, veruntamen nõ ex charitate: ſicut aliquis peccator facit opera de genere bonorum, & propter deum, in quibus de congruo ſe diſponit ad gratiam. Ille vero meretur ſimpliciter proprie, qui facit bonum opus, & bona intentione, & ex charitate. Et primum quidem meritum dicitur meritũ interpretatiuũ. Secundum dicitur meritum cõgrui. Tertium dicitur meritum condigni. Cum ergo quæritur, an Chriſtus meruit, non quæritur de primo, & ſecũdo modo, ſed quæritur de tertio.

15 Ad illud ergo reſpondendum, quòd mereri ex cõdigno tribus modis cõtingit. Vno modo mereri eſt ex indebito facere debitũ, ſicut meretur quis in gratiæ infuſione, & motu lib. arb. Alio modo mereri eſt de debito facere magis debitum, ſicut contingit de profectu in profectum, de virtute in virtutem. Tertio mõ mereri eſt de debito vno mõ facere debitum alio mõ, & de debito per habitum facere debitũ per vſum, & de debito per vnum actum facere debitũ per alium æque bonum. Omnibus his modis Chriſtus meruit nobis. Meruit enim nobis gratię infuſionẽ, meruit & gratię promotionem, meruit & bonorum operum multiplicationem: ſibi autem non meruit niſi tertio modo tantum poſt conceptionem. Ipſe enim non potuit facere ſibi de indebito debitum, cum omni bono eſſet dignus. Non potuit facere de debito magis debitum, cũ omni gratia ab ipſa cõceptione eſſet plenus. Sed quod erat debitũ vno modo, fecit debitum pluribus modis: & ita meruit ſecundum tertium modum dicendi meritũ ſolum non propter imperfectionem a parte meriti, ſed propter perfectionem a parte merentis. Et hoc eſt quod dicitur in litera. Non profecit Chriſtus ſecundum meritum quantum ad virtutẽ meriti, profecit tamen quantum ad numerum meritorum. Plura enim habuit merita in paſſione, quàm in conceptione. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes Chriſtum poſt conceptionem vſum, & exercitium meriti habuiſſe.

AD illud quod opponitur, quod po 16
tentia determinata ad vnum non facit opus de genere laudabilium. Dicendum, quòd determinatio potentiæ ad vnum poteſt eſſe dupliciter, videlicet per neceſſitatẽ naturę, & per confirmationem gratiæ. Si ſic per neceſſitatem naturæ, tunc tollit arbitrij libertatem, ac per hoc tollit dignitatem meriti. Si autem ſit determinatio meriti per confirmationem gratiæ, cum talis confirmatio ſimul ſtet cum libera voluntate, ſic nõ tollit ab ipſo opere bonitatem moris, cum ſit voluntarium, ac per hoc nec qualitatem meriti. In Chriſto autem fuit liberum arb. determinatum ad
vnum non per neceſſitatem naturę,
ſed per confirmationem gratiæ. AD 17
illud quod obijcitur, quòd habens munus glorię non facit opus remunerabile. Dicendum, quod illud verum eſt quando aliquis eſt ſimpliciter in ſtatu patriæ: cum autem non tantũ eſt in ſtatu comprehenſoris, verum etiam in ſtatu viatoris, tũc opus eius eſſe poteſt remunerabile propter ſtatum viæ: & ſic eſt reperire in Chriſto ſecundum diuinam diſpenſationem. Nam ſicut anima Chriſti propter coniunctionem ſui cum diuinitate habet ſtatum patriæ, ſic propter coniunctionem ſui cum carne habet ſtatum vię, & miſeriæ pro illo tempore. Et ideo ſicut potuit eſſe in ſtatu viatoris ſimul, & comprehenſoris, ſic habuit gloriam ad cõprehendendum, & gratiam ad merendum. Et eſt ſimile de angelis, in quibus ponimus vim adminiſtratiuã, & contemplatiuam, ſecundum quarum vnam merentur, & ſecundum alteram fruũ
tur, & præmiantur. AD illud quod 18
obijcitur, quòd quicunque meretur, merendo proficit. Dicendum, quòd pro

proficere eſt duobus modis, vel in me
rito habitus, vel in multitudine a-
ctuũ. Vel per alia verba: eſt profice
re quantum ad virtutem merendi, &
quantum ad numerum meritorum.
Primo modo accipiendo profectum,
non cõpetit tertio modo dicendi me
ritum, ſecundum quem tertium mo
dum tantummodo, dicitur meruiſſe
Chriſtus. Alio modo accipiendo ꝓ-
fectum competit ſibi, ſicut patet per
19 ſupra habitam diſtinctionem. AD
illud quod obiicitur, quòd mereri eſt
facere de indebito debitum. Dicen-
dum, quòd illud eſt verum quantũ
ad aliquem modum merendi, ſed nõ
quantum ad omnes, ſicut prius dictũ
eſt: & ideo non habet locum in pro
20 poſito. AD illud quod obiicitur, ꝙ
lib.arb. eodem modo ſe habet nũc,
& prius. Dicendum, ꝙ verum eſt ꝑ
comparationem ad ſuperius, ſcilicet
ad deum: non tamen eſt verum per
comparationẽ ad inferius, ſcilicet ad
carnem paſſibilem, ex cuius coniun-
ctione tam lib.arb. quam gratia ip-
ſum perficiens habet pertinere ad ſta
tum viæ. Vnde non valet illud quod
obiicit de carne, quod non eſt prin-
cipium merendi: hoc enim verũ eſt
per ſe loquendo, facit tamen ad me-
ritum, dum facit ad ſtatum meriti, ſi-
cut patet in coniunctione animæ ad
carnem, & eius ſeparationem. Ani-
ma enim noſtra ſtatim dum a carne
ſeparatur, amplius non habet merẽ
di, vel demerendi ſtatum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Chriſtus non tantum meruit in actione, ſed etiam in paſſione, & inter omnia merita paſſio tenuit principatum.

Funda-menta.

VTRVM Chriſtus aliquid meruit in paſſione. Et ꝙ ſic videtur. Primo per textũ Apoſtoli. Humiliauit ſemetipſum uſque ad mortẽ, propter quod & deus exaltauit illum &c. qđ verbum tractãs Magiſter dicit aperte. Dicit Apoſtolus, propter ea ipſum exaltatũ per impaſſibilitatis gloriam, quia eſt humiliatus per paſſionis obedientiam: ergo meruit in paſſione. Item. Augu. exponens verbũ prędictum: Vt Chriſtus clarificetur in reſurrectione, prius humiliatus eſt in paſſione: videtur ergo qđ per meritũ paſſionis peruenerit ad gloriam reſurrectionis. Item. Nihil eſt magis meritorium, quã opus patientię, propter quod dicitur Iac. 1. Patientia opus perfectum habet. Sed patientia conſiſtit in tolerantia paſſionum: ergo videtur ꝙ Chriſtus in paſſione multum meruerit. Itẽ. Nihil eſt ſatisfactoriũ niſi quod eſt meritorium: ſed paſſio Chriſti fuit ſatisfactoria, ſicut dicunt ſancti. ergo fuit meritoria: ergo Chriſtus meruit patiendo. Item. Omnis qui patitur, aut paſſionem promeruit, aut ꝑ paſſionem meretur: alioquin pateretur ſine iuſtitia, pateretur etiam fruſtra. Sed Chriſtus non meruit paſſionem, quia immunis fuit a culpa omni: meruit ergo per paſſionem, alioquin paſſus eſſet iniuſte, & fruſtra, quod eſſet magnę impietatis, & inſaniæ. Sed contra. Paſſionibus (ſicut dicit Philoſophus) nec laudamur, nec vituperamur: ſed per omne per qđ meremur, laudamur: ergo paſſionibus non meremur: ergo Chriſtus patiendo non meruit. Item. Paſſio eſt effectus, & illatio actionis: ſed qualis eſt cauſa, talis eſt effectus; ſi ergo actio paſſionem inferens nõ fuit meritoria, videtur ꝙ nec ipſa paſſio fuerit meritoria: ergo Chriſtus in paſſione non meruit. Item. Nihil eſt meritorium, niſi quod eſt voluntariũ; nihil autem eſt voluntarium niſi qđ a principio intrinſeco eſt, ſicut patet per diffinitionem voluntarii, quam ponit Philoſophus in ethicis. Voluntarium eſt cuius principium eſt in ipſo. Sed paſſio Chriſti fuit ab extra ſicut patet: ergo non fuit meritoria. Item. Nihil eſt meritorium, niſi qđ eſt ſecundum naturã: ſed paſſio eſt motus contra naturam, ſicut dicit Damaſce. ergo impoſſibile eſt paſſione mereri; ergo &c. Item. Om-

Ad op.

ne meritum ortum habet ab aliqua virtute: omnis autem virtus conſiſtit in ratione, vt ratio eſt: ergo omne meritum conſiſtit circa rationem, vt ratio eſt: ſed paſſio Chriſti ſolũmodo fuit circa ſenſualitatem, & circa rationem per modum naturę: ergo non videtur ꝙ Chriſtus in paſſione aliquid meruiſſet.

21 RESP. Dicendum, ꝙ Chriſtus non tantum meruit in actione, ſed etiam in paſſione: non enim paſſus fuit fruſtra, ſed ex rationabili cauſa: nec paſſus fuit propter demeritum culpę, ſed propter amorem veritatis, & iuſtitiæ. Et propterea notandum, quod in paſſione eſt duo cõſiderare, videlicet paſſionis cauſam, & paſſionis ſuſtinentiam. Paſſionis cauſa eſt a violentia agentis, ſed paſſionis ſuſtinentia eſt a voluntate patientis. Quantum ad primum, paſſio nõ eſt meritoria, nec demeritoria, quia eſt ab extra. Quantum ad ſecundum poteſt eſſe meritoria, & demeritoria. Meritoria autẽ ſi quis eam perferat ex voluntate bona. Demeritoria autem ſi quis eam ſuſtineat impatiẽter, & ex voluntate iniqua. Quoniã ergo Chriſtus paſſionem pertulit non tantum ex voluntate bona, imo etiã ex voluntate optima: hinc eſt quòd paſſio eius fuit meritoria, non ſolũ ſicut paſſiões ſanctorũ, ſed inter oĩa merita tenuit principatũ. Et concedendæ ſunt rõnes, quæ hoc oñdũt.

22 AD illud vero quod obiicitur, ꝙ paſſionibus nec laudamur, nec vituperamur. Dicendum, ꝙ verum eſt ſecundum quòd ſunt puræ paſſiões: prout autem coniuncta eſt eis voluntas bona, vel mala, ſic habent ſortiri rationem meriti, & demeriti, laudis, vel vituperij. Et ſic fuit in paſſione Chriſti, qui oblatus eſt, quoniam ipſe voluit, & libenter, & patienter paſſionem ſuſtinuit, quoniam pro tráſ-
23 greſſoribus orauit. AD illud quod obiicitur, ꝙ paſſio eſt effectus actionibus. Dicendum, ꝙ verum eſt quantum ad efficaciam in genere naturæ: poteſt tamen nihilominus eſſe effectus volũtatis in genere moris quãtum ad voluntatis complacentiã, & per hoc poteſt poni in genere moris: & quoniam voluntas paſſionem acceptans fuit bona, quamuis voluntas paſſionem inferens fuerit mala: hinc eſt ꝙ quãuis actio diſpliceret, paſſio tamen grata fuit: ideo non ſequitur, quòd ſi actio fuit demeritoria, quòd propter hoc paſſio. Actio enim non erat cauſa paſſionis in genere moris.
AD illud quod obiicitur, ꝙ paſſio 24
fuit inuoluntaria. Dicẽdum, quòd quamuis hoc ſit verum quantum ad violentiam, quæ eſt ab extra: nõ tamen eſt verum quantum ad ſuſtinentiam, quæ eſt ab intra: & ideo ratio illa non concludit, ꝙ nullo modo paſſio Chriſti eſſet meritoria: nõ enim tantum erat ab extra, ſed etiã quodammodo erat ab intra per complacentiam, & ſufferentiam. AD illud 25
quod obiicitur, ꝙ paſſio eſt cõtra naturam. Dicendum, ꝙ eſſe contra naturam eſt dupliciter, aut quia eſt cõtra naturale dictamen rationis, aut quia eſt contra naturalem appetitũ ſalutis. Primo modo accipiendo naturale, ſic illud quod eſt contra naturam, eſt vitium, niſi forte ſit ſupra naturam, ſicut eſt in aſſenſu fidei. Secundo modo accipiendo naturale, ſic illud quod eſt contra naturã poteſt eſſe meritorium, quamuis ſit penale: & hoc modo accepit Damaſcenus cum dicit, quòd paſſio eſt contra naturam. AD illud quod obijcitur, ꝙ 26
omne meritum conſiſtit circa actum rationis. Dicẽdum, quòd verum eſt. Sed aliquid eſſe circa actum rationis contingit tripliciter. Vel per modum elicientis, vel per modum imperãtis, vel per modum acceptantis. Quãuis autem paſſio Chriſti non eſſet in ratione per modum elicientis, vel per modum imperantis, erat tamen per modum acceptantis: & hoc dabat ipſi paſſioni meriti rationem, dat ẽt paſſionibus noſtris ratione conſimili: & per hæc quæ dicta ſunt poteſt ſolui illa qõ, qua quærĩ, vtrũ paſſionibus cõtingat mereri, vel demereri.

Conſequẽter quæritur de merito Chriſti quantũ ad fructum, ſiue quantum ad prçmium. Et circa hoc quęrũtur Artic. 2

tur tria. Primo quæritur vtrũ Chriſtus meruerit ſibi dei fruitionem. Secundo quæritur, vtrum meruerit ſui corporis glorificationem. Tertio, vtrũ meruerit nobis ianuæ apertionẽ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Chriſtus (proprie loquendo) nõ meruit ſibi præmium ſubſtantiale quia anima Chriſti non fuiſſet ad vnionem idonea, niſi fuiſſet beatiſſima.

Ad opp. VTRVM Chriſtus ſibi meruerit dei fruitionem, ſiue prēmiũ ſubſtantiale. Et ꝙ ſic videtur. Quia ſicut ſe habet gratia ad gloriã, ſic ſe habet meritum ad præmium: ſed Chriſtus habuit gratiam ordinatã ad gloriam: ergo habuit meritum ordinatũ ad præmium. Sed gloria cõſiſtit in dei fruitione, quæ eſt prēmium ſubſtantiale; ergo &c. Item. Qui meretur ex charitate, tanto maius meretur, quanto maiorem habet charitatem; ſed charitas Chriſti fuit maxima: ergo ei debebatur maximum prēmiũ; ſed maximum præmium nõ eſt niſi præmiũ ſubſtantiale, quod deus eſt: ergo &c. Item. Glorioſius eſt habere præmium per merita, quã ſine meritis. Sed Chriſtus in gloria excellit omnes ſanctos: ergo ſi alii ſancti habuerunt præmium ſubſtantiale per merita, mõltoſortius videt̃ de Chriſto. Itẽ. Angeli ſancti habuerũt præmium ſubſtãtiale ꝑ merita ſm cõem opinionem omnium; ſed angeli ſimul habuerunt gratiam, & gloriam, ſicut in ſecũdo libro oſtenſum fuit: ergo ſi non fuit minoris efficaciæ gratia in Chriſto, quàm in angelis, videtur quòd Chriſtus ſubſtantiale præmium meruerit, quamuis meritum ſecundum tempus prēmiũ non præceſſerit. Item. Cum deus inducit aliquam formam ſubito quã creatura acquirit per ſucceſſionem, nihil omittit deus de illis diſpoſitionibus, quas natura introduceret ſucceſſiuè, quod patet: ſi deus ſubito de aqua faceret ignem, introduceret in materiam aquæ raritatem, & ſiccitatem, & caliditatem: ergo ſi creatura nata eſt peruenire ad præmium gloriæ per merita gratiæ, videtur ꝙ merita fuerunt in Chriſto, quamuis gloria ſibi collata fuerit a ſuę conceptionis primordio. Sed contra. Aug. 13. lib. de tri. In rebus per tempus ortis illa ſumma gratia eſt, qua homo in vnitate perſonæ coniunctus eſt deo. Et in Ench. dicit, quòd nullis præcedentibus meritis ille homo copulatus eſt deo; ſed illa copulatio non potuit eſſe ſine dei fruitione, quæ ẽ præmium ſubſtantiale: ergo nõ videtur quòd præmium ſubſtantiale habuit Chriſtus per aliquod meritum. Item Auguſt. in Ench. Facta eſt quodam modo gratia ipſa illi homini naturalis, qua nullum poſſet admittere peccatum: ſed talis eſt gratia conſummata, quæ non eſt aliud quàm gloria, ſiue præmium ſubſtantiale: ergo præmium ſubſtantiale fuit Chriſto quodãmodo naturale: ſed nihil tale acquiritur per merita: ergo &c. Item. Meritum naturaliter antecedit prēmiũ: vſus, vel actus virtutis naturaliter ſequitur habitum: cum ergo habitus gratię, & glorię ſimul fuerit in Chriſto, videtur quòd merita ſubſecuta ſint ſubſtantiale præmium: ergo nõ ordinantur in Chriſto ad ſubſtãtiale præmium promerendum. Item. Diſpoſitio naturalis antecedit illud ad quod diſponit. Sed deiformitas gloriæ diſponebat animam Chriſti ad vnionem diuinitatis, diſpoſitione inquam congruitatis: ergo deiformitas gloriæ in Chriſto naturaliter prę cedebat vnionem perſonalem, quamuis ſimul eſſet tempore: ſed vnio perſonalis naturaliter in Chriſto antecedebat meritum, & libe. arb. vſum: ergo in Chriſto merita ſequebantur ſubſtantiale præmium ſecundum ordinem naturę: redit ergo idem quod prius. Item. Meritum præmij ſubſtãtialis potiſſime conſiſtit in actu, & affectu charitatis, ſecundum quę anima habet in deum moueri: ſed ſecũdum illum affectum Chriſtus non Fundamenta.

erat in ſtatu viatoris, ſed in ſtatu
comprehenſoris. Si ergo non mere-
batur inquantum comprehẽſor, ſed
inquantum viator, non merebatur
ſm illum affectũ charitatis, in quo
conſiſtit meritum præmij ſubſtan-
tialis: ergo videtur quòd ſubſtan-
tiale præmium non meruerit.

27 RESP. Dicendum, ꝙ commu-
niter non conceditur, ꝙ Chriſtus ſi-
bi meruit ſubſtantiale præmium: &
hoc innuit Magiſter in litera ſatis
expreſſe. Ratio aũt huius eſt. Nã me
ritum dicit ordinationem ad ꝓmiũ,
ſicut diſpoſitio ad complementum,
ſicut via ad terminum: & ideo neceſ
ſe eſt meritum præcedere præmium
vel tempore, vel ſm ordinem natu-
ræ. Neutro aũt modo debuit in Chri
ſto præcedere, nec præceſsit, propter
hoc ꝙ anima Chriſti non eſſet ad
vnionẽ idonea, niſi eſſet beatiſsima,
& deiformiſsima, quod quidẽ fit ꝑ
gloriæ influentiam. Si ergo neceſſe
fuit vnionem illam antecedere oĩa
merita ſm ordinem naturæ, neceſſe
etiam fuit deiformitatem gloriæ in
Chriſto præcedere omnẽ vſum gra-
tiæ: ideo gloria in Chriſto præceſsit
omnia merita ꝑꝑ ſummam dignita
tem, quæ fuit in anima Chriſti a ſua
creatione, videlicet propter vnionẽ
ipſius ad verbum. Et ideo conceden
dum eſt, ꝙ Chriſtus proprie loquen
do non meruit ſibi ſubſtãtiale præ-
mium. Et concedendæ ſunt rationes
quæ ad hoc inductæ ſunt.

Idem ſentit Sco. hic qõ. Vnica. ibi. Hoc viſo.

28 AD illud quod obiicitur, ꝙ ſicut
gratia ordinatur ad gloriam, ita me
ritum ad præmium. Dicendum, ꝙ
quo ad quid eſt ſimile, quo ad quid
non. Simile enim eſt quo ad condi-
tionem diſponendi, ſed non eſt ſimi-
le quantum ad originem, pro eo ꝙ
tam gratia, q̃ gloria eſt habitus in-
fuſus diuinitus non a nobis: ſed me
ritũ eſt vſus procedens a libero arb.
gr̃a informato: ideo in Chriſto po
tuit eſſe ordo gr̃æ ad gloriã, ſaluo or
dine vtriuſque ad vnionem: ſic aũt
non eſt de ordine meriti ad ꝓmium,
29 ſicut oſtẽſum eſt prius. AD illud qđ
obiicitur, ꝙ maxima charitas mereť
maximũ præmiũ. Dicendũ, ꝙ illud
eſt verum, ſi charitas teneat rõnem
merendi ſm ꝙ maxima, ſed charitas
Chriſti ſm motũ ipſius in deum, qui
erat maximus, & intenſiſſimus, plus
tenebat rõnem præmii q̃ meriti, imo
erat ipſum ꝓmiũ: ideo cũ eſſet ipſum
ꝓmiũ, nõ merebať ſubſtãtiale ꝓmiũ.
AD illud qđ obr̃, ꝙ glorioſiꝰ eſt hr̃e 30
ꝓmiũ ꝑ merita. Dicendum, ꝙ illud
veritatẽ habet in eis, qui ſolum hñt
vniri deo ꝑ cõformitatẽ affectionis:
in iſtis. n. eſt gr̃a, & gloria quaſi ac-
cidentalis ꝑ modum acquiſitionis: &
a natura ſua nati ſunt indifferenter
eſſe boni, & mali. Secus aũt eſt de ho
mine aſſumpto a verbo, qui non tm̃
vnitus eſt deo ꝑ conformitatem affe
ctionis, ſed etiam vnione ꝑſonali, vt
nõ dicať diuinus, ſed deus: & pro tã
to illi hoi gr̃a eſt quodãmodo natu-
ralis: & multo glorioſius eſt ei hr̃e
gloriam a ſua prima creatione, q̃ hr̃e
eã ꝑ acquiſitionẽ: ſicut multo glorio
ſius eſt eſſe deum, q̃ dei ſeruũ: & ideo
auctoritas illa nõ habet locum circa
Chriſtum. AD illud qđ obr̃, ꝙ angeli 31
habuerunt ſimul gr̃am, & gloriam,
meritum, & præmium. Dicendum, ꝙ
non eſt ſimile: quia in angelis vſus
liberi arb. ꝓceſsit infuſionem gr̃æ, &
ideo in ipſa infuſione gr̃æ motus li-
beri arb. gratia informatus (in quo
cõſiſtit meritũ) potuit ꝓcedere ipſũ
ꝓmiũ ordine naturæ, quãuis eſſet ſi-
mul tempore. Secus aũt eſt in Chr̃o
qui prius ordine naturæ habuit dei-
formitatem gloriæ, q̃ vſum volunta-
tis deliberatiuæ, ſicut prius oſtẽſum
eſt. AD illud quod obr̃ ꝙ deus ſubi- 32
to faciendo nihil omittit de his, quæ
ſucceſsiue concurrunt in operatio-
ne creaturę. Dicendum, ꝙ cum crea
tura inducit aliquã ꝑfectionem, vel
formã, duo eſt ibi conſiderare, vide-
licet & qualitates, & diſpoſitiones a
parte ſuſcipiẽtis, & operationes a par
te agentis, & ꝓparantis. Cum ergo dr̃
ꝙ deus nihil omittit operando ſubi
to de his, quę natura introducit, hoc
eſt verum de æqualitatibus, & diſpo
ſitionibus informantibus ſuſcepti-
bile, ſed non eſt verum de operibus
præambulis ad illas diſpoſitiones: &
ideo ex ratione hac non poteſt con-

cludi quòd merita in Chriſto præ-
ceſſerunt præmium, cum meritum
conſiſtat in opere procedente a vo-
luntate:ſed ex hoc poteſt concludi,
quòd in Chriſto fuit perfectio virtu
tum,& habituum, quę animam ha-
bilitant ad gloriam,ſiue ad ſubſtan-
tiale præmium.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus meruit glorificationē ſui corporis, non ſolum in agē do, ſed etiam in patiendo.**

Fundamenta. VTRVM Chriſtus me
ruit ſui corporis glo-
rificationem. Et quòd
ſic videtur auctorita-
te Magiſtri in litera.
Merito humilitatis & anima impaſſi
bilis facta eſt,& caro immortalis:er-
go Chriſtus meruit immortalitatem
carnis;ergo glorificationem corpo-
ris.Item. Sicut per humilitatem per
uenitur ad exaltationem, ſic paſſio
via eſt pueniendi ad impaſſibilitatē:
ſed Chrs hoc mō puenit ad impaſſi-
bilitatē corporis: ergo illā prius pro
meruit.Item.Efficacius meretur quis
ſibi,quàm alii:hoc non habet inſtan
tiā de his, quæ ſunt nata cadere ſub
merito: ſed Chriſtus meruit aliis re-
ſurrectionem,& corporis glorifica-
tionem: ergo multofortius meruit
ſui corporis glorificationem. Item.
Nihil plus requiritur ad rationem
meriti,niſi merendi principium, &
ſtatus, & ordo meriti ad præmium.
Sed hæc omnia reperiuntur in Chri
ſto ex parte glorificationis corporis:
habebat enim charitatem, quæ erat
principium boni operis,habebat etiā
ſtatum merendi ex parte inferiori,
expectabat etiam glorificatinnem ſui
corporis de futuro. Si ergo omnia il
la concurrunt in Chriſto,quæ requi
runtur ad meritum,videtur ꝙ Chri-
ſtus glorificationem corporis ſui me
Ad opp. rebatur.ſed contra.Præmium eſt ex
cellentius merito, quia deus remune
rat ſupra condignum: ſed charitas
Chriſti ſuperexcedebat glorificatio-
nem corporis:ergo opus ex charita-
te illa procedens dignum erat maio-
ri remuneratione:non ergo ordina-
batur ad glorificationem corporis,ſi
cut ad præmium.Item. Anima Chri
ſti beatificata fuit abſque meritis,p-
pter vnionem ipſius ad deitatem:er-
go pari ratione videtur quòd corp⁹
Chriſti abſque meritis debuerit effici
glorioſum. Item.Chriſtus nunquā
habuit debitum mortalitatis: ergo
videtur quòd ipſi corpori Chriſti de
ſe deberetur gloria immortalitatis:
non ergo videtur quòd eam per me
rita acquiſierit.Item.Aut glorióſius
erat Chriſto habere gloriam corpo-
ris ſine meritis,aut per merita. Si ſi-
ne meritis,& qđ glorioſius eſt, Chri
ſto eſt attribuendum: ergo Chriſtus
gloriam illam ſibi non meruit.Si per
merita: pari ratione erit & de gloria
animæ.Si ergo illam non meruit, vi-
detur quòd nec iſtam.Item. Aut ne-
ceſſarium erat Chriſtum mereri glo
riam corporis,aut non. Si non erat
neceſſarium,cum Chriſtus nulla fe-
cerit præter neceſſaria, non videtur
ꝙ Chriſtus gloriam illam acquiſie-
rit per merita. Si neceſſarium erat:
ergo Chriſtus meritis indigebat ad
ſui glorificationem.Sed contra. De⁹
paruulos glorificat per ſolam gra-
tiam abſque meritis ſuis:ergo ſi mul
to maior gratia fuerat ī Chriſto,nō
videtur quòd ad ſui glorificationem
meritis indiguerit.Item. Si Chriſtus
meruit ſibi gloriam corporis, ſiue
ſtolam ſecundam, ergo patiebatur
ad vtilitatem ſuam:non ergo ſolum
patiebatur pp indigentiam nſam:&
ſi hoc verum eſt,tunc nō tenemur ei
ad tantas gratias agendas, ad quan
tas tenemur ei,ſi nihil ſibi meruiſſet,
ſed ſolū pro nobis crucifixus fuiſſet.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque du 33
bio Chriſtus ſibi meruit glorificatio
nem corporis non ſolum in agendo,
verumetiam in patiendo, ſicut Magi
ſter expreſſe dicit in litera.Ratio au-
tem huius eſt:quia Chriſtus dei, &
hominum mediator ſimul debuit eſ
ſe comprehenſor,& viator. Compre
henſor propter ſuam dignitatem, &
viator propter noſtram neceſſitatem.
Et ideo partim debuit eſſe ī ſtatu glo
riæ,

riæ, partim in ſtatu miſeriæ. In ſtatu
autem miſeriæ non debuit eſſe ſecun
dum ſuperiorem partem, ſed ſecun-
dum inferiorem, id eſt ſm carnem, &
ideo ſm diuinam diſpoſitionem ne-
ceſſarium fuit differri corporis Chri
ſti glorificationem, vt Chriſtus eſſet
in ſtatu, in quo pro nobis poſſet me-
reri, & ſatiſfacere. Dum autem Chri-
ſtus nobis merebatur, & pro nobis
ſatisfaciebat, faciebat opus deo pla-
centiſsimum, & ita remunerabile ſe-
cundum aliquam partem gloriæ. Cū
ergo remunerari non poſſet quantū
ad ſtolam primam, ſed quantum ad
ſtolam ſecundam, merebatur vtique
tunc Chriſtus proprij corporis glo-
riam. Vnde concedendæ ſunt ratio-
nes, quæ ſunt ad iſtam partem.

34 AD illud vero quod obiicitur, ꝙ
præmium eſt excellentius merito. Di
cendum, quòd illud non habet ſem-
per veritatem: & ſi hoc verum ſit de
præmio ſubſtantiali, quo deus remu
nerat hominem ſupra condignum,
non tamen oportet quòd vbique ha-
beat locum. Maiori enim bono pōt
mereri homo minus bonum: & ideo
non valet iſta ratio in merito, quod
reſpicit ſecundam ſtolam. Poſſet ta-
men aliter dici, ꝙ præmium eſt ex-
cellētius merito ſm ꝙ fit cōparatio
ad ſtatum, & ad opus, per quod quis
meretur: & ſic non habet inſtantiam
in propoſito. Nam ſtatus corporis
fuit nobilior poſt glorificationem, q̃
ante: gloria etiam corporis excede-
bat in bono labores corporis, quos
Chriſtus ſuſtinuit. Poſſet etiā tertiò
modo dici, ꝙ illud habet veritatem
de merito, quod ordinatur ad pmiū
finaliter, & cum præciſione: ſic autē
non eſt in propoſito. Nam Chriſtus
principaliter nō merebatur propter
corporis ſui glorificationem, ſed pro
pter humani generis reparationem.

35 AD illud quod obī, ꝙ aīa ſine meri-
tis habuit ſtolam primam. Dicendū
ꝙ non eſt ſimile: quia vnio diuinæ
naturæ ad humanam potius patitur
imperfectionem ex parte carnis, q̃ ex
parte aīæ, pp hoc ꝙ eſt ibi carentia
minoris boni, vt melius poteſt habe
ri ex his, quę habita fuerunt in præ-
cedentibus: ideo quāuis gloria ani-
mæ præceſſerit omnia merita, gloria
tamen corporis potuit ſequi, ac per
hoc mediantibus meritis acquiri.
AD illud quod obiicitur, ꝙ corpus 36
illud non habebat debitum mortali
tatis. Dicendum, ꝙ ex hoc non pōt
concludi, ꝙ Chriſtus gloriam cor-
poris non meruerit niſi eo modo di-
cendi meritum, quo quis dicitur de
indebito facere debitum: hoc autem
modo Chriſtus ſibi nō meruit, ſicut
prius dictum fuit, ſed alio modo di
cendi, videlicet quo quis de debito
vno modo, facit debitum alio modo.
Ideo licet immortalitas deberetur
Chriſto, nihilominus immortalitas
potuit cadere ſub eius merito iſto
modo accepto. AD illud quod quæ 37
ritur, ſi erat magis glorioſum habe
re per merita, quam ſine meritis glo
rificationem corporis, &c. Dicēdū,
ꝙ hoc erat maxime glorioſum: quia
conueniebat Chriſto inquantum re
demptor, & mediator, quod quidem
eſt officium magnæ gloriæ, & excel-
lentiæ, videlicet vt per humilitatem
paſſionis perueniret ipſe cum mem
bris ſuis ad ſublimitatē reſurrectio
nis: & ideo non eſt ſimile ex parte
animæ: quia non ſic decet mediato
rem dei, & hominum habuiſſe ſtatū
viatoris ſm partem ſuperiorem ani
mæ, ſicut ex parte carnis. AD illud 38
quod obiicitur, ſi erat neceſſarium
mereri gloriam corporis, &c. Dicen
dum, ꝙ neceſſariū ad pñs dici pōt du
pliciter, videlicet ex indigentia, & ex
ſufficientia. Ex indigentia ſicut dr̄ ne
ceſſariū eſt alicui comedere ad hoc vt
poſſit viuere: & iſto modo nō fuerūt
neceſſaria merita Chriſto, quaſi eis
indigeret, ſed ſunt neceſſaria nobis.
Alio modo dr̄ neceſſarium ex ſuffi
cientia, ſicut neceſſarium eſt lucē co
pioſam diffundi per partes diuerſas:
& hoc mō neceſſariū fuit Chr̄m me-
reri: qa cū eſſet cōfirmatus in bono,
& eſſet ī ſtatu, ī quo poterat mereri,
neceſſariū erat Chr̄m tunc facere, q̃
eſſent deo placita, & remuneratione
digna: ideo patet ꝙ nō eſt ſimile de
paruulis, qui pp imperfectionem, &
impotentiam aſſequunt̄ gloriā p me

rita aliena, vt p merita Chriſti, ſicut contrahunt culpam propter peccatū
39 primi parentis. AD illud quod obijcitur, ꝙ ſi meruit ſui corporis glorificationem, ꝙ paſſus eſt pro ſe. Dicendum, ꝙ pati pro ſe poteſt aliquis dupliciter, aut ita ꝙ vtilitas propria dicat finem principaliter mouentem: & hoc modo ſi Chriſtus paſſus fuiſſet pro ſe, minus liberaliter paſſus eſſet, minuſque eſſemus ei obligati ad gratiarum actiones. Alio modo pati pro ſe poteſt dicere vtilitatem propriam, non principaliter mouētem, ſed quodammodo concomitantem, & conſequentem, & hoc modo non diminuit de liberalitate beneficij: & ſic Chriſtus paſſus fuit pro ſe: quia patiendo aliquid meruit ſibi, licet non pateretur propter commodum ſuum, ſed propter meritum noſtrū: ſine paſſione enim Chriſtus nihilominus fuiſſet glorioſus, non ſolum in anima, ſed etiam in corpore: nos vero ſine paſſione defectum habuiſſemus non ſolum ex parte animæ, verumetiam ex parte corporis, niſi de alio modo ſubueniſſet.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus per ſuum meritū meruit nobis paradiſi cæleſtis apertionē, q a peccato ſatisfecit.**

Funda-menta.

VTRVM Chriſtus meruerit nobis ianuæ paradiſi apertionem. Et quòd ſic videtur auctoritate Auguſ. ſuper epiſtolam ad Heb. Per aliam hoſtiā non potuit nobis aperiri aditus, & fieri ſalus niſi per mortem vnigeniti, cui tanta fuit humilitas, & patientia, vt eius merito pateret credētibus in eum aditus regni. Item. Hoc videtur auctoritate Magiſtri in litera: Chriſti humilitas qua mortem guſtauit, ingreſſum regni cæleſtis omnibus ſuis impleto dei decreto aperire voluit: quod ſi verum eſt redit idem quod prius. Item. Nullus introibat cælū, antequā Chriſtus pateretur, & moreretur, ſed deſcendebat ad limbum, ſicut patet per vetus teſtamentum, ſed modo aſcendunt: ergo videtur quòd modo aperta ſit ianua per Chriſti meritum. Item. Si aliter q̄ per Chriſti merita potuiſſemus introire ad gloriā paradiſi: ergo ſine morte, & paſſione Chriſti poſſemus ſaluari: & ſi hoc, ergo Chriſtus mortuus eſſet gratis: ꝙ ſi hoc eſt inconueniens, reſtat ꝙ non fuit aperta ianua paradiſi niſi per merita Chriſti. Sed contra. Si Chriſtus meruit nobis apertionem ianuæ paradiſi, aut ergo paradiſi terreſtris, aut cæleſtis. Ad opp. Paradiſi terreſtris non: quia morientes non ingrediuntur illuc. Et præterea, Enoch, & Helias ingreſſi fuerunt ante Chriſti aduentum. Paradiſi cæleſtis non: quoniam in cælo nulla fuit poſita cuſtodia, vel clauſura: homo enim non fuit de eo eiectus: ergo non videtur quòd per merita Chriſti ſit aperta ianua alicuius paradiſi. Item. Si Chriſtus aperuit nobis ianuam meritis ſuis, aut ergo merito actionū, aut merito paſſionum. Si merito actionum: ergo videtur ꝙ fruſtra fuerit paſſus, ex quo actiones ſuę ſufficiebant quātum ad meritum. Si paſſionibus: ergo videtur ꝙ Chriſtus ꝓfecerit quantum ad meritum. Item. Omne meritū conſiſtit in radice charitatis, & charitas in Chriſto non creuit: ergo omne quod Chriſtus meruit, ab initio meruit, ſed aditū regni ab initio nobis non meruit, alioquin non oportuiſſet eū pati, ergo nunq̄ vr ꝙ aditū illū potuiſſet nobis deinceps mereri. Item. Aut iuſtum erat nobis ianuam aperiri, aut iniuſtum. Si iuſtum: ergo circunſcriptis meritis Chriſti debebat nobis patere aditus regni. Si iniuſtum: ſed Chriſtus nihil meruit niſi iuſtū: ergo non meruit nobis apertionem. Item. Charitas meret gloriā ex condigno: ſed Abrahā habuit charitatem, ſicut nos habemus: ergo aut deus cū eo iniuſte egit, aut eū in gloriam introduxit: & ſi hoc, aditus regni patuit ante aduentum Chriſti: non ergo aperta fuit ianua per merita eius. Item. Fides Chriſti ante aduentum Chriſti ita introducebat homines a ſtatu culpæ in ſtatum gratiæ,

tiæ, ſicut & poſt aduentum : ergo &
pari rône ſic debuit ītroducere a ſta
tu viæ in ſtatū gloriæ tunc ſicut nūc:
ergo ſi nunc fidelibus morientibus
patet ingreſſus in cælum , videtur ꝙ
ante aduentum Chriſti : ergo ianua
cæli non fuit aperta per eius merita.
40 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ eſt paradi
ſus terreſtris, & eſt paradiſus cęleſtis,
& Adam peccante vtriuſque ianua
clauſa fuit. Clauſio aūt ianuę paradi
ſi terreſtris ſignum fuit clauſionis ia
nuæ paradiſi cæleſtis. Eſt aūt paradi-
ſus cæleſtis aperta viſio dei : clauſio
aūt huius ianuæ fuit impoſsibilitas
videndi deum facie ad faciem , quæ
impoſsibilitas conſurgebat ex meri-
to peccati Adæ, & ex decreto diuinæ
ſententiæ , quo. ſ. deus determinaue-
rat neminem ad ſui aſpectum admit
tere, niſi facta eſſet ſibi emenda, & ſa-
tisfactio pro illo peccato : & quoniā
emenda, & ſatisfactio facta eſt ei per
Chriſtum, ſicut melius infra manife
ſtabitur: hinc eſt ꝙ per meritū Chri-
ſti patuit nobis ingreſſus in cælum.
Vnde concedendæ ſunt rationes , &
auctoritates quæ hoc oſtendunt.
41 A D illud vero quod opponitur
de paradiſo cæleſti, & terreſtri. Dicē
dum, ꝙ per meritum Chriſti patuit
nobis aditus in paradiſum cæleſtem,
cuius ianuæ clauſio facta fuit nobis
per diuinam ſententiam, ſicut prædi
ctum eſt, & Magiſter recitat in litera;
propter hoc ratio inducta procedit
42 per ſuppoſitionem falſi. AD illud qđ
quæritur, vtrū meruerit nobis aper-
tionem ianuę, actione, vel paſsione.
Dicēdum, ꝙ per paſsionem. Per paſ
ſionem. n. ſatisfecit, & precium per-
ſoluit: nec ſequitur ꝙ ꝓp hoc in me
rito profecerit: quia non ſibi, ſed no
bis meruit: & ideo non poteſt con-
cludi ex hoc ꝙ ipſe profecerit, ſed ꝙ
43 nos ꝓfecerimus . AD illud qđ oppo
nit̄, ꝙ meritū conſiſtit totū in radice
charitatis . Dicendum, ꝙ eſt meritū
adeptonis vitæ ęternę, & eſt meritū
dimiſsiōis pœnę. Meritū vitę ęternę
conſiſtit in radice charitatis, meritū
aūt remiſsionis pœnæ non tantum
conſiſtit in charitate, ſed etiam in paſ
ſionis acerbitate. Apertio aūt ianuæ
principaliter conſiſtebat quantū ad
meritum dimiſsionis pœnæ: pro eo
ꝙ illa apertio fieri habebat per opus
ſatisfactionis : ſatisfactio autem fit
maxime ꝑ opera pœnalia. AD illud 44
quod opponitur, ꝙ aut erat iuſtum,
aut iniuſtum nobis ianuam aperiri.
Dicendum, ꝙ ante ſatisfactionē rea-
tu manente, iuſtum erat ianuam no
bis claudi : ſed ſatisfactione iam fa-
cta, iuſtum erat nobis ianuam ape
riri . Vnde Chriſtus ſatisfaciendo
fecit nobis de indebito debitum, ac
per hoc vere, & proprie nobis me-
ruit aperiri cælum. Vnde cum dicit̄,
ꝙ Chriſtus nihil meruit niſi iuſtum.
Dicendum, quòd illud habet verita-
tem, ſi intelligatur , ꝙ illud retineat
rationē iniuſtitię poſt meritorum in
teruentionem: ſic aūt non eſt hic, ſi-
cut viſum eſt. A D illud quod obii- 45
citur, ꝙ charitas meretur gloriā æter
nam ex condigno. Dicēdum, ꝙ poſt
lapſum hominis charitas non meret̄
niſi præambulo motu fidei: fides aūt
abſoluta nō ſufficit, niſi ſit fides crea
toris , & mediatoris , ſine qua nemo
poteſt iuſtificari: ideo efficacia omnis
meriti fundata ęſt ſuper merita Chri
ſti. Et propterea non ſequitur, ꝙ cha
ritas mereatur gloriā circunſcriptis
meritis Chriſti , vel introducat in
ipſam, pro eo ꝙ meritum charitatis
noſtrę non excludit Chriſti meritū,
ſed potius includit. A D illud quod 46
obijcitur, quòd fides Chriſti ante paſ
ſionem introducebat in gratiam, er-
go pari ratione, & in gloriam. Dicen
dum, quòd non eſt ſimile, quia ſtat⁹
gratiæ bene compatitur ſecum obli
gationem ad pœnam: non ſic autem
ſtatus gloriæ , qui excludit omnem
imperfectionē pœnæ, & culpæ. Ideo
quamuis dominus daret gratiam ꝓ
pter ſatisfactionem nobis promiſ-
ſam, non tamen debuit dare gloriam
niſi ſatisfactione ſoluta: & ideo non
patebat ingreſſus in regnū , niſi pri⁹
interueniret paſsio Chriſti , per quā
ſolueretur pręcium ſatisfactorium, &
nos non tantum liberaremur a cul-
pa, ſed etiam abſolueremur a reatu.
Hæc aūt infra melius manifeſtabunt̄.

## HIC QVAERITVR QVALITER a diabolo, & à peccato nos redemit per mortem

## DISTINCTIO XIX.

De redemptione noſtra facta per paſſionem Chriſti quantũ ad efficaciã, & vtilitatem.

NVNC ergo quæramus, quomodo per mortem ipſius a diabolo, & a peccato, & a pœna redempti ſumus. A diabolo ergò & a peccato per Chriſti mortem liberati ſumus: quia vt ait Apoſtolus, In ſanguine ipſius iuſtificati ſumus, & in eo quòd ſumus iuſtificati, id eſt, a peccatis ſoluti, a diabolo ſumus liberati, qui nos vinculis peccatorum tenebat. Sed quomodo a peccatis per eius mortem ſoluti ſumus? Quia per eius mortem, vt ait Apoſtolus commendatur nobis charitas dei, id eſt, apparet eximia & commendabilis charitas Dei erga nos in hoc, quod filium ſuum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem tantæ erga nos dilectionis arrha & nos mouemur, ac cendimurque ad diligendum Deum, qui pro nobis tanta fecit & per hoc iuſtificamur ideſt ſoluti a peccatis, iuſti efficimur. Mors ergo Chriſti nos iuſtificat, dum per eam charitas excitatur in cordibus noſtris. Dicitur quoque & aliter per mortem Chriſti iuſtificari, quia per fidem mortis eius a peccatis mundamur, Vnde Apoſtolus, Iuſtitia dei eſt per fidem Ieſu Chriſti. Et iterũ, Quem deus propoſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ideſt per fidem paſſionis, vt olim aſpicientes in ſerpentem æneum in ligno erectum, a morſibus ſerpentum ſanabantur. Si ergo recte fidei intuitu in illum reſpicimus, qui pro nobis pependit in ligno, a vinculis diaboli ſoluimur ideſt a peccatis, & ita a diabolo liberamur, vt nec poſt hanc vitam in nobis inueniat quod puniat. Morte quippe ſuà vno veriſsimo ſacrificio, quicquid culparum erat, vnde nos diabolus ad luenda ſupplicia detinebat, Chriſtus extinxit, vt in hac uita tentando nobis non præualeat. Licet enim nos tentet poſt Chriſti mortem quibus modis ante tentabat, non tamen vincere poteſt, ſicut ante vincebat. Nam Petrus, qui ante Chriſti mortem voce ancillæ territus negauit, poſt mortem ante reges & prçſides ductus non ceſsit. Quare? quia fortior ideſt Chriſtus veniens in domum fortis ideſt in corda noſtra, vbi diabolus habitabat, alligauit fortẽ, id eſt a ſeductione compeſcuit fidelium, vt tentationem quç ei adhuc permittitur, non ſequatur ſeductio. Itaque in Chriſti ſanguine, qui ſoluit quæ non rapuit, redempti ſumus a peccato, & per hoc a diabolo. Nã vt ait Aug. in ipſo vincunt inimicę nobis inuiſibiles poteſtates, vbi vincuntur inuiſibiles cupiditates. Fuſo.n ſanguine ſine culpa oĩum culparũ chirographa deleta ſunt, quibus debitores qui in eũ credũt, a diabolo ante tenebãt. Vnde, Qui pro multis effundet. Per illũ ergo redẽpti ſum⁹, in quo prĩceps mũdi nihil inuenit.

Rom. 3. & Rom. 5. ad Rom. 8. Act. 15. Rom. 3. Ibidem. Nume. 2. Aug. li. 4. de Trinit. Luc. 11. Pſal 68. In lib. de agõe Chriſtiano. c. 2 in tom. 3. Aug. li. de baptiſmo paruulorum. 2. qui alias dicit de peccatorum meritis, & remiſsione c. 30. to. 7 Ibi. ca. 31. & lib. 13. de trinita. cap. 15.

ait. Vnde Auguſt. cauſam & modum noſtræ redemptionis inſinuans, ait, Nihil inuenit diabolus in Chriſto vt moreretur, ſed pro voluntate patris mori Chriſtus voluit, non habens mortis cauſam de peccato, ſed de obedientia & iuſtitia mortem guſtauit, per quam nos redemit a ſeruitute diaboli. Incideramus enim in principem huius ſeculi, qui ſeduxit Adam, & ſeruum fecit, cœpitque nos quaſi vernaculos poſſidere, ſed venit redemptor, & victus eſt deceptor. Et quid fecit redemptor captiuatori noſtro? Tetendit ei muſcipulam crucem ſuam, poſuit ibi, quaſi eſcam, ſanguinem ſuum. Ille autem ſanguinem ſuum fudit, non debitoris, per quod receſſit a debitoribus. Ille quippe ad hoc ſanguinem ſuum fudit, vt peccata noſtra deleret. Vnde ergo nos diabolus tenebat, deletum eſt ſanguine redẽptoris. Non enim tenebat nos niſi vinculis peccatorum noſtrorũ: iſtæ erant catenę captiuorum. Venit ille, alligauit fortem uinculis paſſionis ſuæ, intrauit in domum eius, id eſt in corda eorum vbi ipſe habitabat, & vaſa eius ſ. nos, eripuit, quæ ille impleuerat amaritudine ſua. Deus autem noſter vaſa eius eripiens & ſua faciens, fudit amaritudinem, & impleuit dulcedine per mortem ſuam a peccatis redimens, & adoptionẽm gloriæ filiorum largiens.

Beda quoque ſup ij ad Hebr ę. 2. vt p mortem deſtrueret. & gloſſa ibidem. Matth. 12 Marc. 3 Ad Rom. 8. & ad Ephe. 1

### Cur deus homo, & mortuus.

FACTVS eſt ergo homo mortalis, vt moriendo diabolũ vinceret. Niſi enim homo eſſet qui diabolum vinceret, non iuſte ſed violenter homo ei tolli videretur, qui ſe illi ſponte ſubiecit. Sed ſi eum homo vicit iure manifeſto hominem perdidit, & vt homo vincat, neceſſe eſt vt Deus in eo ſit, qui eum a peccatis immunem faciat. Si enim per ſe homo eſſet, vel angelus in homine, facile peccaret, cum vtraque naturam per ſe conſtet cecidiſſe. Ideo dei filius hominem paſſibilem ſumpſit, in quo & mortem guſtauit, quo cælum nobis aperuit, & a ſeruitute diaboli id eſt, a peccato (ſeruitus enim diaboli peccatum eſt) & a pœna redemit.

Ad Col. 1

### Quomodo & a qua pœna Chriſtus nos redemit per mortem.

A qua pœna? temporali, & ęterna. Ab æterna quidem, relaxando debitum, A temporali vero penitus nos liberabit in futuro, quando nouiſſima mors inimica deſtruetur. Adhuc enim expectamus redemptionem corporis, ſecundum animas vero iam redempti ſumus ex parte, non ex toto, a culpa non a pœna, nec omnino culpa. Non enim ab ea ſic redempti ſumus, vt non ſit, ſed vt non dominetur.

1. Cor. 15 Ad Rom. 6

## Quomodo pœnam noſtram portauit.

PECCATA quoque noſtra.i.pœnam peccatorum noſtro-
rum dicitur in corpore ſuo ſuper lignum portaſſe, quia per ipſius
1. Petr.2 pœnã quàm in cruce tulit, omnis pœna temporalis, quæ pro pec
Eſa.53 cato conuerſis debetur, in baptiſmo penitus relaxatur, vt nulla a
baptizato exigatur, & in pœnitentia minoratur. Non enim ſuffi
ceret illa pœna, qua pœnitentes ligat eccleſia, niſi pœna Chriſti
cooperaretur, qui pro nobis ſoluit. Vnde peccata iuſtorum, qui
fuerunt ante aduentum, in ſuſtentatione Dei fuiſſe vſque ad Chri
Rom.3 ſti mortem dicit Apoſtolus, ad oſtenſioné iuſtitiæ eius in hoc tem
pore. Ecce aperte expoſitum eſt, qũo & quid Chriſtus per mortem
nobis meruit & impetrauit.

## Si ſolus Chriſtus debet dici redemptor, vt ſolus dicitur mediator.

VNDE ipſe vere dicitur mundi redemptor, & Dei hominũ-
1. Timo.2 que mediator. Sed mediator in ſcriptura dicitur ſolus filius: re-
Gala.3 demptor vero aliquando etiam pater vel ſpiritus ſanctus: ſed hoc
Eſa.41 propter vſum poteſtatis, non propter exhibitioné humilitatis &
obedientiæ, Nam ſecundum poteſtatis ſimul & obedientię vſum,
filius proprie dicitur redemptor, quia in ſe expleuit per quę iuſti-
ficati ſumus, & ipſam iuſtificationem eſt operatus potẽtia deitatis
cum patre & ſpiritu ſancto, Eſt ergo redemptor, inquantum eſt
deus poteſtatis vſu, inquantum homo humilitatis effectu. Et ſę-
pius dicitur redemptor ſecundum humanitatem, quia ſecundum
eam & in ea ſuſcepit & impleuit illã ſacramenta, quę ſunt cauſa
noſtrę redemptionis. Proprie ergo filius dicitur redemptor.

## De mediatore.

Augu. ſup Pſal. 103. QVI ſolus dicitur mediator, non pater, vel ſpiritus ſanctus.
concione, De quo Apoſt. Vnus mediator dei & hominum homo Chriſtus
4. circa il- Ieſus.i.per hominem quaſi in medio arbiter eſt ad componendam
lud draco pacem, ideſt ad reconciliandum homines deo. Hic arbiter quem
iſte. Iob deſiderat, vtinam eſſet nobis arbiter. Recõciliati enim ſumus
1. Timo.2 deo (vt ait Apoſt.) per mortem Chriſti. Quod non ſic intelligen
Iob. 31 dum eſt, quaſi nos ei ſic reconciliauerit Chriſtus, vt inciperet ama
Rom. 5 re quos oderat, ſicut reconciliatur inimicus inimico, vt deinde ſint
Aug. trac. amici qui ante ſe oderant, ſed iam nos diligenti deo reconciliati ſu
1 ſu. circa mus. Non enim ex quo ei reconciliati ſumus per ſanguinem filii,
illud. nos cœpit diligere, ſed anté mundum, priuſquam nos aliquid eſ-
Ioã. 17. & ſemus. Quomodo ergo nos diligenti deo ſumus reconciliati? Pro-
dilexiſti pter peccatum cũ eo habeamus inimicitias, qui habebat erga nos
eos. charitatem, etiam cũ inimicitias exercebamus aduerſus eum, ope
Sap. 11 rando iniquitatem. Ita ergo inimici eramus deo, ſicut iuſtitię ſunt
Aug. li. de tri. c. 13. & 16.
inimica

inimica peccata: & ideo dimiſſis peccatis tales inimicitiæ finiuntur,& reconciliantur iuſto quos ipſe iuſtificat. Chriſtus ergo dicitur mediator, eo quod medius inter deum & homines ipſos reconciliat deo. Reconciliat autem,dum offendicula hominũ tollit ab oculis dei, ideſt, dum peccata delet, quibus deus offendebatur ,& nos inimici eius eramus. Sed cum peccata deleat non ſolus filius, ſed & pater & ſpiritus ſanctus, quorum deletio eſt noſtra ad deum reconciliatio, quare ſolus filius dicitur mediator? Nam de patre legitur, quòd reconciliauerit ſibi mundum. Ait enim Apoſt. Deus erat in Chriſto, mundum ſibi reconcilians. Cum ergo recõciliet, quare non dicitur mediator? Quia nec medius eſt inter deum & homines, nec in ſe habuit illa ſacramenta, quorum fide & imitatione iuſtificamur, id eſt, reconciliamur deo. Reconciliauit ergo nos tota Trinitas virtutis vſu, ſcilicet dum peccata delet: ſed filius ſolus impletione obedientię, in quo patrata ſunt, ſecundũ humanã naturam ea, per quæ credentes & imitantes iuſtificantur.

Queſtio. 2.Cor.5 Reſpõſio.

Secundum quam naturam ſit mediator.

VNDE & mediator dicitur ſecundum humanitatem, non ſecundum diuinitatem,non enim eſt mediator inter deum & deum, quia tantum vnus eſt deus, ſed inter deum & hominem quaſi inter duo extrema, quia medius eſſe non poteſt niſi inter al qua. Mediator eſt ergo, inquantum homo: nam inquantum deus, non mediator, ſed æqualis patri eſt, hoc idem quod pater, cum patre vnus deus. Mediat ergo inter homines & deum trinitatem, ſecundum hominis naturam,in qua ſuſcepit illa per quę reconciliamur deo trinitati: & ſecundum eandem habet aliquid ſimile deo,& aliquid ſimile hominibus, quod mediatori congruebat, ne per omnia ſimilis hominibus longe eſſet a deo, aut per omnia deo ſimilis longe eſſet ab hominibus,& ita mediator non eſſet. Verus ergo mediator Chriſtus inter mortales peccatores & im mortalem iuſtum apparuit mortalis cum hominibus,iuſtus cum deo, per infirmitatem propinquans nobis, per iuſtitiam deo. Recte ergo mediator dictus eſt, quia inter deum immortalem & hominẽ mortalem eſt deus & homo reconcilians hominem deo. In tãtum mediator, inquantum eſt homo: inquantum autem verbum non eſt medius, quia vnus cum patre deus. Si ergo Chriſtus ſecundum vos, o hæretici, vnam tantum habet naturam, vnde medius erit? & niſi ita ſit medius, vt deus ſit propter diuinitatis naturam, & homo propter humanitatis naturam, quomodo humana in eo reconcilianiantur diuinis? Nam ipſe veniens prius in ſe humana ſociauit diuinis per vtriuſque naturæ coniunctionem in vna perſona. Deinde omnes fideles per mortem reconciliauit deo, dum ſanati ſunt ab impietate, quicumque humilitatem Chriſti credendo dilexerunt, & diligendo

Auguſt. in expoſitiõe 3.c. ad Gala. poſt medium & in gloſſa circa illud I. ti.2. mediator dei & homi. Augu. in lib. confeſſionũ. 10. ca. 24. tom. I. Ibi. c.43. & lib. 1. de conſenſu euangel. Cap. 35

Summam intelligentię præmiſſæ gſtringit.

diligẽdo imitati ſunt: Ecce hic aliquatenus iuſinuatur,quare Chriſtus ſolus mediator dei dicitur & hominum, & ſecundum quã naturam mediet, ſcilicet humanam,& cui mediet ſcilicet deo Trinitati. Trinitati enim nos reconciliauit per mortem, per quam etiã nos redemit a ſeruitute diaboli. Nam vt Petrus ait,non corruptibilibus auro & argento redempti ſumus, ſed pretioſo ſanguine agni immaculati.

De redemptione noſtra facta per paſſionem Chriſti quantum ad efficaciam, vt vtilitatem.

## DISTINCTIO XIX

Nunc quæramus quomodo per mortem ipſius &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de Chriſti incarnatione,& de his ſecundum quæ incarnatio habebat ordinari ad noſtrã reparationẽ. In hac vero parte agit de redemptione noſtra,quæ facta eſt per paſſionem. Diuiditur autem iſta

Diuiſio. pars in duas partes. In quarum prima agit de Chriſti paſſione. In ſecũda de morte,quę conſecuta eſt paſſionem,infra.diſt.21. Poſt prædicta cõſiderandum eſt,vtrum in morte. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarũ prima agitur de efficacia eius & vtilitate. In ſecunda vero agitur de congruentia, & neceſſitate,infra diſt.20.Si vero quęritur, vtrum alio modo poſſit &c. Prima pars quæ cõtinet pñtem diſtinctionem diuiditur in duas partes. In quarũ prima agitur de efficacia paſſionis. In ſecunda vero agitur de perſona redemptoris ibi. Vnde ipſe vere dicitur mundi redemptor. Prima pars diuiditur in quatuor partes. In prima oſtendit efficaciam paſſionis in remiſſione peccatorum. In ſecunda vero in deletione chirographorum,ibi. Itaque in Chriſti ſanguine,qui ſoluit quę non rapuit &c. In tertia vero in liberatione a poteſtate diaboli,ibi. Factus eſt ergo homo mortalis. In quarta in ſolutione pretij, ibi. A qua pœna tẽporali,& æterna. Similiter ſecũda pars principalis quatuor habet partes. In quarum prima determinat Magiſter quare Chriſtus dicitur redemptor. In ſecũda vero, quare dicitur mediator, ibi. Qui ſolus dicitur mediator &c. In tertia,quare ſolus Chriſtus dicitur mediator,ibi. Sed cum peccata deleat non ſolum filius &c. In quarta ſecundum quam naturam dicitur mediator,ibi. Vnde & mediator dicitur ſecundum humanitatem. Sub diuiſiones autem in litera ſatis apparent.

A peccatis per eius mortem ſoluti ſumus,quia per eius mortem(vt ait Apoſtolus) cõmendatur nobis charitas dei.

Videtur iſta ratio nulla eſſe, quia cum per beneficia dei commendetur nobis charitas dei, ſicut per paſſionẽ Chriſti. videtur quòd per beneficia dei iuſtificemur a peccatis, ſicut per paſſionem Chriſti. Item. Martyres patiendo excitant nos ad credendum, & amandum: ergo ſi paſſio Chriſti dicitur nos iuſtificare,quia nos accendit ad charitatem,pari ratione & paſſio aliorum martyrum. Item. Si hoc verum eſt,tunc videtur quòd iuſtificatio non conueniat paſſioni Chriſti niſi ſolummodo per accidens,videlicet ratione charitatis noſtræ. Reſp. Dicendum, quòd Magiſter ſecũdum prædictam rationem non tangit cauſam iuſtificationis totam,ſed partem cauſæ. Prę ſupponit enim in ipſa paſſione rationem meriti, per quod paſſio Chriſti eſt fons noſtræ ſalutis. Per illã enim plenitudo gratiæ Chriſti in nos redundat. Et illa ſuppoſita adiungit aliam rationem videlicet rationem exempli prouocantis,& excitantis;

Dub. 1.

Reſpon. 1

ſtantis:& hæc quidem bona ratio eſt & ſufficiens priori præſuppoſita, per ſe autem non ſufficit. Et ideo omnes illæ rationes procedunt ex inſufficienti. Et per hoc patet reſponſio ad illas tres obiectiones.

Dicimur quoque & aliter p mortem Chriſti iuſtificari, quia p fidem mortis eius a peccatis mundamur.

Dub. 2 Hoc videtur falſum:qa multi ſunt articuli poſt articulum paſſionis, ſine quorum fide non poſſumus iuſtificari:ergo ſicut paſſio Chriſti dicitur nos iuſtificare inquantum eſt credita, pari rationi & aſcenſio, & aduentus ad iudicium. Item. Sicut fides, & charitas requiruntur ad iuſtificationem, ita etiam & aliæ virtutes:ergo ſicut dicimur iuſtificari per fidem, & charitatem paſſionis, ita & per humilitatem & alias virtutes, quibus aſſimilamur Chriſto patienti. Iuxta hoc quęritur, cum Magiſter adhuc ſignet tertiam rationem, videlicet quare dicimur iuſtificari per paſſionem, videlicet ꝙ paſſio iuſtificet, ſecundum modum ſacrificii oblati, penes quid ſumitur ſufficiens diſtinctio iſtarum trium rationum. Reſpon. Dicendum, quòd nec iſtam rationem aſſignat Magiſter tamquàm principalē, ſed ad iſtam præſupponit illam, quæ paſſio dicitur iuſtificare per modum meriti, & illam aſſignat cum dicit, ꝙ Chriſtus morte ſua tamquam vno veriſſimo ſacrificio quicquid erat culparum in nobis deſtruxit, & ita tres rationes innuit ſecundum quas paſſio Chriſti dicitur iuſtificare. Iuſtificat.n. vt hoſtia oblata, vt credita, vt amata. Et iſtæ tres rationes reducuntur ad illas tres quæ ſuperius dictę ſunt, videlicet quòd paſſio Chriſti iuſtificat per modum meriti diſponentis, & per modū exempli excitantis, & per modum exemplaris dirigentis vt ſit in ea meritum inquantum hoſtia oblata, excitatio inquantum credita, & directio inquantum amata, ſecundum triplex genus cauſæ: & ſic paſſio dicitur iuſtificare nos per fidē & charitatem, quia mediantibus his duabus virtutibus vnimur ipſi paſſioni tanquam fonti ſalutis. Et ſic patet reſponſio ad illa tria obiecta. Primum enim obiectum procedit ab inſufficienti. Secundum vero diſſoluitur per defectum ſimilitudinis, non enim eſt ſimile de fide, & charitate, & alijs virtutibus: illud vero qd tertio quærebatur manifeſtum eſt.

Reſpon. 2

Incideramus enim in principe huius ſeculi, qui ſeduxit Adam & ſeruum fecit, cœpitque nos quaſi vernaculos poſſidere.

Hoc videtur falſum:quia fraus, & & dolus nemini debet patrocinari:ergo ſi diabolus hominem decepit, videtur quòd ei non debuerit dominari. Item. Diabolus nullum ius habebat in nobis:ergo non videtur quòd aliquo iure nos poſſedit. Item. Nos eramus ſerui dei:ergo non erat in poteſtate noſtra facere nos ſeruos diaboli. Si ergo nec deꝰ facit nos ſeruos diaboli, nec nos potuimus nos facere, nec diabolus potuit nos ſubiugare, non videtur verbum auctoritatis prædictæ verum eſſe. Reſp. Dicendum, quòd abſque dubio homo iuſte detinebatur:ſed diabolus nullo eum iuſto titulo detinebat, nec poſſidebat, quoniam male fidei poſſeſſor fuit:ſed deus qui ē iuſtus iudex, iuſto iudicio ſuo hoc permiſerat. Iuſtū enim erat vt ille, qui ſe voluntarie ſubiecerat ſuggeſtioni per culpam, eidem in voluntate ſubderetur per pœnam. Q d ergo obijcit, quòd diabolus non potuit poſſidere, quia nullum ius habebat. Dicendum, quòd nō valet: quia multi poſſident iniuſto titulo, quorū diabolus princeps, & dux eſt, qui eſt caput fraudis, & malitiæ. Nec fraus & dolus ei patrocinabatur, qa ad malum ſuum eum detinebat: ſicut fures & latrones ad tempus ea poſſident, quæ furantur. AD illud quod obijcitur, quòd homo non potuit ſe facere ſeruum, cum eſſet in alterius iuriſdictione cōſtitutus. Dicēdum quòd deus reliquerat hominē in manu cō- Dub. 3 Reſpon. 3

filij ſui,& ſic ei permittebat, vt poſſet ſe inducere in ſeruitutem diaboli.

Vnde ipſe vere dicitur redẽptor mundi.

Dub.4 4 Videtur hoc eſſe falſum. Nemo.n. emit, quod ſuum eſt. Si ergo deus dominium ſuper homines non amiſerat, videtur quòd ad eum redemptio hominis non ſpectabat. Item. Quæro a quo,& per quem redemit. Si tu dicas, quòd redemit a diabolo. Sed cõtra. Ei ſoluit prætiũ, a quo redemit: ſed redemit nos pretio ſanguinis ſui: ergo videtur quòd pretium ſui ſanguinis ſoluerit diabolo. Si tu dicas, quòd redemit a deo. Contra. Nullus redemit, vel emit aliquid a ſeipſo. Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd homo venũdatus erat, vt faceret malum in conſpectu domini,& fecerat ſeipſum ſeruum peccati,& ſupplicij. In his autẽ omnibus detinebatur auctoritate diuinæ ſententiæ,& iuſtitiæ. Et ideo pretium redẽptionis ei oportebat offerri, qui damnum, & iniuriam paſſus erat:& quoniã hoc ẽ deus, ideo Chriſtus in offerendo ſanguinẽ ſuũ deo, redemit nos a ſeruitute peccati diaboli,& ſupplicij: ita quòd manus miſericordiæ redemit hominem de manu ſeueritatis,& iuſtitiæ. Transferat enim homo per culpam ſuam de vna manu ad aliam. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Redẽptor vero aliquãdo etiam pater, vel ſpiritus ſanctus dicitur: ſed hoc propter vſum poteſtatis.

Dub.5 5 Obijcitur. Si enim deus ab æterno habuit poteſtatem, videtur quòd ab ęterno fuit noſter redemptor. Item. Auguſt. dicit, quòd in noſtra redemptione non erat vtendum poteſtate, ſed potius iuſtitia: ergo non videtur ratio illa recte aſſignata. Reſpon. Reſp. Dicẽdũ quòd ĩ redemptione fuit vſus poteſtatis, & vſus humilitatis: ſed vſus humilitatis apparuit in primordio, vſus poteſtatis apparuit in fine: vicit enim mortem & auctorem mortis patiendo,& reſurgendo: licet paſſio in firmitatis attribuatur ſolum Chriſto tamen operatio virtutis toti trinitati. Et ideo dicit Magiſter quòd tota trinitas eſt redemptor vſu potentis.

6 AD illud quod obijcitur, quòd poteſtas fuit in deo ab ęternõ. Dicendũ, quòd Magiſter nõ dicit quòd fuerit redemptor ex poteſtate, ſed ex vſu poteſtatis: & hunc quidem non habuit ab æterno, ſed ex tempore.

Dicitur redemptor ſecundũ humanitatem, quia ſecundum eam,& in ea ſuſcepit, & impleuit illa ſacramenta, quæ ſunt cauſa noſtrę redemptionis.

Sed cõtra. Pœnitentia,& confirmatio,& extrema vnctio faciunt ad noſtram redemptionem:& tamẽ Chriſtus ea in ſe non recepit. Reſp. Dicẽdum, quòd ſacramenta non vocãtur illa, quæ ſunt ſigna, & vaſa, in quibus confertur gratia, ſicut ſunt ſeptem ſacramenta eccleſiæ: ſed ſacramẽta hic dicuntur ſacra myſteria, ſiue facta ſecreta, quæ ordinata ſunt ad noſtram redemptionẽ, ſicut Chri incarnatio, natiuitas, paſſio, & reſurrectio &c. Dub.6 Reſpon. 7

Artic.1 AD intelligẽtiam autem huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo enim quęritur de efficacia paſſionis. Secundo vero quæritur de perſona redemptoris,& mediatoris. Circa primum quæruntur quatuor iuxta ea quæ prius tacta ſunt. Primo ergo quæritur, vtrum per paſſionem Chriſti fiat peccatorum remiſſio. Secundo quæritur, vtrum fiat chirographorũ deletio. Tertio quæritur, vtrum per ipſam fiat liberatio a poteſtate diaboli. Quarto quæritur, vtrum per ſeipſam fiat abſolutio a pœna peccati.

QVAE.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

**Iuſtificatio noſtra attribuitur paſſioni Chriſti ꝑ modum meriti, ꝑ modũ cãæ exemplaris, & ſigni, licet per modum quietantis attribuatur reſurrectioni.**

Fundamenta.

VTRVM per paſſionem Chriſti fiat remiſſio peccatorum. Et ꝙ ſic videtur. Apoca. 1. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo: ſed peccata abluere non eſt aliud, quàm peccata remittere, ſiue iuſtificare. ergo a paſſione eſt peccatorum remiſſio, & iuſtificatio. Item. Ad Hebr. ix. Omnia pene mundantur in ſanguinę, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio peccatorum. Et ibidem. Sanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum deo emundabat conſcientias noſtras ab operibus mortuis. Sed opera mortua ſunt peccata: ergo ꝑ paſſionem Chriſti fit emundatio a peccatis. Item. In canone miſſæ dicitur, & trahitur de euangelio: Hic eſt calix noui, & æterni teſtamenti, qui pro vobis & ꝑ multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Item. Sacramenta iuſtificant. Sed omnia ſacramenta iuſtificationẽ habent a paſſione Chriſti, ergo multo fortius Chriſti paſſio eſt efficax in iuſtificando. Sed contra. Rom. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: ergo videtur quòd iuſtificatio fit a reſurrectione non a paſſione. Item. Eſa. 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me: ergo deletio peccatorum noſtrorum eſt a ſolo deo: nõ ergo a paſſione Chriſti. Item Iuſtificatio a culpa eſt per gratiæ infuſionem. Sed ſolus deus eſt, qui pót gratiam infundere, ſicut in primo libro, & in quarto oſtenditur: ergo ſolus deus poteſt culpam delere, & hominẽ iuſtificare: ergo culpæ deletio & iuſtificatio non eſt a paſſione. Itẽ.

Ad opp.

Nihil corporale influit iuſtitiam in rem ſpiritualẽ: ſed paſſio Chriſti fuit corporalis: ergo non potuit animam iuſtificare, ſiue a peccato mundare. Item. Neceſſe eſt iuſtificans eſſe coniũctum iuſtificato: ſed paſſio Chriſti eſt extra animam: ergo non poteſt iuſtificare animã. Item. Si paſſio Chriſti eſt cauſa iuſtificationis animę, aut ergo per modum cauſæ materialis, aut per modum formalis, aut efficiẽtis, aut finalis. Non materialis, hoc conſtat, quia paſſio non eſt materia iuſtificationis. Non formalis, quia illud eſt gratia. Non efficientis. quia illud eſt deus. Non finalis: quia illud eſt gloria ęterna: ergo &c. Si tu dicas quòd paſſio dicitur iuſtificare, ideſt Chriſtus patiens, eadem ratione & ambulatio, & prædicatio diceretur nos iuſtificare, & peccata noſtra delere: quia Chriſtus ambulans, & prędicans nos iuſtificauit, & peccata noſtra deleuit: quod tamen nõn conceditur. Eſt ergo quæſtio qualiter Chriſti paſſio eſt cauſa noſtræ iuſtificationis. Et ſi tu dicas quòd per modum meriti, tunc eſt quęſtio, qualiter reſurrectio poteſt eſſe cauſa ñoſtræ iuſtificationis, cum Chriſtus non meruerit reſurgẽdo. Et ſi vtraque eſt cauſa, ſcilicet tã paſſio, quàm reſurrectio, quæritur, cui per prius conueniat, & principalius.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, quòd noſtra iuſtificatio attribuitur tam paſſioni, quàm reſurrectioni, ſicut habetur in textu, & glo. in pluribus locis. Vnde ad Rom. 4. dicitur ſuper illud. Mortuus eſt propter noſtra delicta &c. Vtraque, ſcilicet mors, & reſurrectio Chriſti delicta noſtra tollunt, & vtraque iuſtificant. Attamen neutri, ideſt nec reſurrectioni, nec paſſioni attribui poteſt proprie cauſalitas iuſtificationis, ſiue deletio culpæ: quia nõ inuenitur ibi ꝓprie aliquod genus cauſæ, ſicut in opponendo oſtenſum eſt. Habent tamẽ nihilominus aliquam cauſalitatem in hoc, quòd habent aliquam cauſæ proprietatem. Attribuitur enim his iuſtificatio noſtra ꝑ modum meriti interuenientis, quod qui

dem

dem habet diſpoſitionis rationem,& reduci habet ad cauſam materialem. Per modum exempli prouocantis, & excitantis, quod quidem habet reduci ad cauſam mouentem, & efficiẽtem. Per modum exemplaris regulãtis, quod quidẽ habet reduci ad cauſam formalem. Per modum termini quietantis, quod quidem habet reduci ad cauſam finalem. Et ita his duobus attribuitur iuſtificatio ſecũdum proprietatem cuiuslibet generis cauſæ. Attamen ratio merendi iuſtificationem attribuitur ſoli paſſioni, non reſurrectioni. Ratio vero terminandi,& quietãdi attribuitur reſurrectioni, ad quam ordinatur iuſtificatio, nõ paſſioni. Duo vero intermedia, ſcilicet excitatio,& regulatio attribuũtur vtrique. Nã paſſio excitat nos ad dei dilectionem,& vlterius inſinuat nobis qualiter mori debeamus peccatis; & ita eſt exemplum prouocans,& exemplar regulans. Et quòd ſit exemplum, habetur ex prima Pet.2 Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum. Quòd ſit exẽplar, habetur ad Rom.6. Si complantati ſumus ſimilitudini mortis ipſius &c. Similiter & reſurrectio habet rõnem exempli prouocantis, & exemplaris dirigentis. Prouocat enim nos ad iuſtitiam, per quam acquirimus illã gloriam, quam credimus Chriſtum habuiſſe in ſua reſurrectione, vt talia ſint corpora noſtra, qualis Chriſtus in ſua reſurrectione mõſtrauit, ſicut dicitur in quadam gloſ. Dirigit etiã nos, dum ad eius exemplar conamur ambulare in nouitate vitę. Iuxta illud quod dicitur ad Rom.6. Quomodo Chriſtus reſurrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & ſic tam paſſio, quã reſurrectio habet rationem excitantis, & regulantis reſpectu noſtræ iuſtificationis, ſecundum duo quæ in noſtra iuſtificatione habent conſiderari. ſ. ablatio mali, & collatio boni. Ablatio mali appropriatur ipſi paſſioni. Collatio vero boni ipſi reſurrectioni. Et hoc eſt quod dicitur in gl. Traditus eſt propter delicta noſtra, &c. Mors Chriſti ſola interitum vitę veteris ſignificat, & in reſurrectione ſola noua vita ſignificatur. Ex his ergo quæ dicta ſunt patet reſponſio ad quæſtionem ſupra propoſitam, videlicet qualiter noſtra iuſtificatio, ſiue deletio culpę ſit a paſſione Chriſti. Eſt enim ab ea per modum meriti,& per modum exemplaris,& ſigni. Patet etiam qualiter ſit a reſurrectione; & per hoc manifeſta eſt reſponſio ad primum obiectum de auctoritate Apoſtoli, qua dicebatur quòd noſtra iuſtificatio eſt a reſurrectione. Eſt.n. a reſurrectione, & paſſione ſine aliqua contradictione, vt prius oſtenſum eſt.

AD illud quod obijcitur, quod ſo 9
lus deus eſt qui delet iniquitates &c.
Dicendum, quòd verum eſt per mo
dum efficientis: per hoc tamen nõ ex
cluditur, quòd alij non poſſint cõueni
re per modum merentis, & excitan
tis, ſicut dictum eſt conuenire paſſio
ni Chriſti. AD illud quod obijcitur, 10
quod iuſtificatio eſt per gratiam, quæ
infunditur a ſolo deo. Dicendum, quòd
& ſi gratia a ſolo deo habeat infun
di, nihilominus tamen Chriſtus per
ſuam paſſionem potuit eam nobis pro
mereri: & ſic dicimur a paſſione iuſti
ficari. AD illud quod obijcitur, quòd 11
nullum corporale influit iuſtitiã in
ſpirituale. Dicendum, quòd quem
admodum caro Chriſti per ſe nõ eſt
cibus animæ, in ſe tamen eſt cibus
ex vnione ſui ad diuinam naturam:
ſic & paſſio Chriſti, & ſi non habeat
potentiam iuſtificandi inquãtum eſt
paſſio corporalis: habet tamen in
quantum a voluntate optima proce
debat eius tolerantia, & habebat fie
ri circa perſonam digniſſimam, quæ
eſt omnis iuſtitiæ, & ſanctitatis prin
cipium,& cauſa. AD illud qđ obij 12
citur, quod iuſtificans debet eſſe con
iunctum iuſtificato. Dicendum, quòd
aliquid coniungi alij poteſt duplici
ter. Videlicet per ſubſtantiam,& per
effectum. Quamuis autẽ paſſio Chri
ſti nobis non coniungatur per ſub
ſtantiam, coniungi tamen poteſt per
efficaciam. Et ſi tu obijcias quòd nõ
videtur, quòd poſſit cõiungi per effi
caciam, niſi aliquo modo coniunga
tur

tur per ſubſtantiam. Dicendum, ꝙ non eſt neceſſe eam cõiungi per ſubſtantiam, ſed ſufficit quòd coniungatur mediante fide per dilectionem. Et hoc eſt quod dicitur ad Ro. 3. Quē præpoſuit deus propitiatorem per fidem in ſanguine eius. Glo. Fidem, & paſſionem ſimul iungit: quia neutrū
3 ſine altero valet. AD illud qđ quærit, in quo genere cauſæ paſſio Chriſti ſit principium noſtræ iuſtificationis, iam patet reſponſio ex his, quæ dicta ſunt. Non enim eſt cauſa proprie, licet aliquo modo habeat ꝓprietatem cauſæ, ſicut prius explanatum eſt in principio reſponſionis, vbi & determinatum eſt, qualiter differenti modo iuſtificatio noſtra paſſioni, & reſurrectioni Xpi habeat attribui.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus per paſſionem ſuam deleuit chirographa culparū, quia per paſſionem ſuā, impetrauit remiſſioné culparū quo ad maculā, & quo ad reatum.**

Fundamenta. VTRVM per paſſionē Chriſti facta fuerit chirographorū deletio. Et quod ſic videtur. Primo auctoritate apoſtoli ad Col. 2. Donans nobis delicta, & delens quod aduerſum nos erat chirographum decreti, quod erat cōtrarium nobis. Item. Hoc ipſum videtur auctoritate Auguſt. quam Magiſter ponit in litera. Fuſo ſanguine ſine culpa, omnium culparum chirographa deleta ſunt. Item. Omnia merita, & demerita ſcribuntur a iuſto iudice. Iuxta illud quod ſcribitur Hiere. 17. Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngne ad amantino: ſed paſſio Chriſti nos liberauit: ab ira ventura: ergo deleuit noſtrarum culparum chirographa. Item. Ante aduentum Chriſti etiam ſancti patres, & iuſti detinebātur in limbo: hoc autem non erat niſi propter peccatum Adæ, quod præceſſerat: ergo peccatum illud adhuc remanebat in memoria tamquam in ſcriptura: ſed poſt paſſionē Chriſti non detinebantur: ergo videtur quod ſcriptura illa, per quā obligati fuerunt, deleta fuit. Reſtat ergo quod Chriſtus in paſſione ſua deleuit culparum noſtrarum chirographa. Sed contra. Adhuc ſunt aliqua peccata, per quæ diabolus detinet homines hic, & in futuro ad luenda ſupplicia: ergo ſi tenētur propter alicuius culpæ memoriam, videtur quod per paſſionem Chriſti non ſunt deleta omnium culparum chirographa. Itē. Deleta ſunt culparū noſtrarū chirographa per paſſionem Chriſti, videtur ergo quòd ſuperfluunt omnia alia remedia, ꝙ ſi hoc eſt falſum, reſtat &c. Item. Crucifigētes Chriſtum, & paſſionē eius procurantes in ipſa paſſione grauiter peccauerunt: ergo non videtur quòd per paſſionem eius deleta ſunt culparum noſtrarum chirographa, ſed potius inſcripta, & roborata. Si tu dicas, ꝙ deleta fuerunt quātum ad meritum per paſſionem. Contra. Tantum malum fuit occiſio Chriſti, quātum bonū fuit vita Chriſti: ergo malitia occidentium ęquabatur ſolutioni pretij: ergo non videtur, quòd per paſſionem Chriſti poſſit ſcriptura culpæ ipſorum dèleri. Itēm. Chirographū decreti aut eſt culpa, aut pœna. Si culpa. ergo idem ē delere chirographū, & culpam: ergo male diſtinguit Apoſtolus ad Col. 2. inter hæc duo dicēs. Donans nobis delicta, & delēs quod aduerſum nos erat chirographum. Si pœna. Contra. Chirographum obligat, ſed pœna non obligat: ergo videtur quòd chirographum nō poſſit ſtare pro pœna, vel pro culpa. Si ergo paſſio Chriſti non eſt niſi cōtra culpam, vel contra pœnam, per paſſionem Chriſti nō habent deleri culparum noſtrarum chirographa. Itē. Chirographum illud aut habebatur a deo, aut a nobis, aut a diabolo. Si a deo, videtur quod deleri nō poterat: quia a nullo poteſt ſuperari diuina iuſtitia, nec infringi diuina ſententia. Si a nobis habebatur: ergo videtur quòd

Ad opp.

quòd non eſſet aduerſum nos. Si a
diabòlo. Contra. Diabolus nullum
jus acquiſierat i nobis; ergo nullum
aduerſum nos habebat chirogra-
phum. Item. Quæritur iuxta hoc
quæ ſit differẽtia inter chirographũ
decreti,& chirographum culpæ, cũ
vno nomine nominet Augu. & alio
nomine nominet Apoſtolus. Et quæ
ſit illa ſcriptura, & qualiter per paſ-
ſionem Chriſti affixa ſit cruci.

RESP. Ad prædictorum intelli
14 gentiam eſt notandum, quòd ſermo
iſte,eſt metaphoricus quo dicitur per
paſſionem Chriſti deleri chirogra-
pha culparum. Dicitur enim chiro-
graphum a chiros,quod eſt manus,
& graphia,quod eſt ſcriptura, quaſi
ſcriptura manu facta. Quę autem ſit
iſta ſcriptura,quæ dicitur chirogra-
phum decreti,& chirographum cul
pæ,diuerſimode poteſt aſſignari ſecũ
dum diuerſas expoſitiones, quæ in-
15 nuuntur ſuper. 2. ad Col. Secundum
tamen expoſitionem,quæ magis con
ſonat verbo Apoſtoli,& dicto Augu.
ſciendum, quòd chirographum cul
pę dicitur eſſe memoriale,quò anima
tenetur aſtricta,& obligata alicui pę
næ,ſicut aliquis quando obligat ſe al
teri,facit ei chirographum: & hoc in
nuit Auguſt. in litera cum dicit, cul-
parum chirographa deleta ſunt, qui
bus debitores ante diabolo teneban
tur. Et dicitur illud chirographum
culpæ,& chirographũ decreti: quia
talis obligatio conſurgit ex noſtra
culpa tamquam ex merito,& ex diui
na ſententia tamquam ex decreto: &
ſic chirographum dicitur eſſe memo
riale illud, quo quidẽ peccatum ma-
net quantum ad reatum, ratione cu-
jus diuina iuſtitia hàbet nos punire
diabolica malitia poteſt accuſare, &
detinere,& conſcientia noſtra poteſt
cõtra nos remurmurare: & illud chi
rographum aduerſum nos habet in
ſcribi non ſolum pro peccatis no-
ſtris actualibus, ſed etiam pro pec-
cato primi parentis: & ratione hu-
jus diabolus habet in nos aliquã po
teſtatem vel ſimpliciter, vel ad tem-
pus. Quoniã ergo Chriſtus per paſ-
ſionem ſuam non ſolum impetrauit
nobis remiſſionem culpę quantum
ad maculam, ſed etiam quantum ad
reatum: hinc eſt ꝙ dicit Apoſtolus,
& Aug. ꝙ Chriſtus per paſſionẽ ſuã
deleuit chirographa culparum. Sed
Apoſtolus dicit ſingulariter delens
chirographum decreti: quia loqui-
tur de memoriali trãſgreſſionis pri
mi parentis. Auguſt. vero pluraliter,
quia loquitur de remiſſione omniũ
peccatorum quantum ad reatum, vt
perfectum exprimat ipſius paſſionis
effectum. Concedendum eſt ergo, ꝙ
per paſſionem Chriſti delentur chi-
rographa culparum. Concedendę
ſunt etiam rationes, quæ hoc oſten-
dunt.

AD illud vero quod primo obii 16
citur in contrariũ, ꝙ diabolus mul-
tos detinet ad luenda ſupplicia. Di-
cendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de
efficientia, vel effectu paſſionis Chri
ſti, aut quantum ad ſufficientiam,
aut quantum ad efficaciam. Quan-
tum ad ſufficientiam, ſic ſe extendit
ad omnes homines,& ad oẽs culpas.
Si vero quantum ad efficaciam, ſic
ſe extendit ad eos ſolummodo, qui
baptizantur in nomine eius, qui ab-
ſoluũtur a reatu originalis,& actua-
lis, ita ꝙ a diabolo non poſſunt am-
plius teneri, niſi forte ſe ei volunta
rie ſubiiciant,& noua cõtra eos ſcri
bantur chirographa. AD illud qđ 17
obiicitur, ꝙ ſi deleta ſunt culparum
chirographa per paſſionem, ꝙ ſu-
perfluant alia remedia. Dicendum,
ꝙ illud non ſequitur, quia alia re-
media a paſsione habent efficaciam,
nec paſsio delet efficienter huiuſmo
di chirographa,niſi interueniant il-
la remedia. AD illud quod obijci 18
tur, ꝙ non ſunt deleta crucifixorũ
chirographa,ſed potius ſcripta.
Dicendum, ꝙ deleta fuerant in ip-
ſis crucifixoribus quantum ad ſuffi-
cientiam, & quantum ad meritum:
licet in pluribus eorum non ſint de-
leta quantum ad efficaciam, & quan
tum ad actum propter eorum negli
gentiam. Et ſi tu obiicias, ꝙ quan-
titas tranſgreſsionis eorum æquaba
tur quantitati ſatisfactionis. Dicen-
dum quod excuſabantur per igno-

rantiam

rantiam, ſicut dicit Anſelm. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Aliter poteſt dici, quòd nūquam illi crucifixores ex tam mala voluntate Chriſtum occidebant, ex qua bona voluntate Chriſtus paſſionem ſuſtinebat: & ideo lōge potentior erat paſſio Chriſti ad ſatisfaciendum, quam eſſet illorum
19 culpa ad obligandū. Ad illud quod quæritur, vtrum chirographum decreti ſit culpa, vel pœna. Dicendum, quòd proprie loquendo nec eſt culpa, nec eſt pœna: ſed eſt reatus conſequens culpam, qui eſt obligatio ad pœnam, quæ quidem dicitur chirographum inquantum tenet obligagationem reſpectu pœnæ & rationē memorialis reſpectu culpæ præteritæ. Culpa enim frequenter tranſit actu, & remanet reatu ſicut patet in ſanctis patribus, qui detenebantur in limbo, quibus deletum erat originale quantum ad culpam, ſed adhuc remanebat in eis reatus propter
20 quem ianua erat eis clauſa. Ad illud quod quæritur, quis habebat illud chirographum. Dicēdum, ſicut tactū fuit, quòd & deus & homo, & diabolus habebat, ſed deus, vt iudex, homo vt reus, diabolus vt accuſator. Et ſicut latro fert inſigne contra ſe, ſic homo contra ſeipſum ferebat chirographum, nec per illud chirographum acquirebatur aliquod ius diabolo. Quamuis enim homo iuſte detineretur, ipſe tamen iniuſte detinebat. Nec in illius deletione factum eſt aliquod præiudicium diuinæ iuſtitiæ, ſed potius ſatisfactum eſt ei per beneficium miſericordis redemptoris. AD illa vero quæ quærebantur vltimo, patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt in huiuſmodi reſponſionis principio, ſicut planum eſt per tractanti.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Per paſſionē Chriſti oēs ſumus liberati a poteſtate diaboli quo ad ſufficientiā, licet quo ad efficaciam ſoli ij qui ſunt de corpore eius ſint liberati.**

VTRVM per paſſionē Chriſti liberati ſimus a poteſtate diaboli. Et quòd ſic videtur. Apocal. 20. Vidi angelum deſcendentem de cælo, & apprehendit draconem, qui eſt diabolus: ſed per iſtum angelum, ſicut ſancti exponunt, intelligitur Chriſtus: ſi ergo ab iſto angelo diabolus eſt religatus in eius paſſione, videtur ꝙ amiſerit ſuper nos poſſe. Item. Iohā. 12. Nūc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Si ergo diabolus foras per Chriſtum eſt eiectus, videtur quòd a poteſtate eius liberati ſimus. Item. Chriſtus dux noſter vicit diabolū per illud Apoc. 5 Vicit leo de tribu Iuda. Sed victoria ducis eſt victoria totius exercitus: ergo videtur ꝙ diabolus a toto genere humano ſit ſuperatus, & ita videtur quòd per paſſionem Chriſti amiſerit ſuum poſſe reſpectu generis humani. Item. Quando diabolus ſuperauit primum hominem, per conſequens ſuperauit totum genus humanum: ergo pari rōne videtur, quòd cum ſuperatus ſit a Chriſto, ſuperatus ſit a toto genere humano: ergo per paſſionem Chriſti totum genus humanum liberatum fuit a poteſtate diaboli. Sed contra. Eph. 6. Nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum: ergo dæmones adhuc nos impugnant, & huic mundo principantur: ergo a poteſtate diaboli liberati nō ſumus. Item. 2. Thim. 3. dicitur, ꝙ nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & hocipſum dicitur. 2. Theſ. 2. & in Daniele, & Apoc. quòd in tēpore Antichriſti habebit diabolus

Fundamenta.

Ad opp.

magnam poteſtatem ad tentandum, & vexandum: ergo non videtur, quòd per paſſionem amiſerit poſſe ſuper genus humanum. Item. Poteſtas diaboli maxime in duobus conſiſtit, videlicet in obſeſſione corporũ, & in excæcatione mentium; ſed poſt paſſionem Chriſti adhuc multi a diabolo fuerunt obſeſſi, multi etiã fuerunt grauiſſime excæcati: ergo videtur ꝙ poteſtas diaboli non ſit in aliquo diminuta per paſſionẽ Chriſti. Quod autem diabolus multorũ corpora obſideat, docet experientia, ꝙ iterum multorum mentes excæcet probatur per illud, quod dicitur. 2. Cor. 4. Deus huius ſæculi excæcauit mentes infideliũ. Item. Poteſtas diaboli vel eſt ad nocendum, vel ad tentandum. Sed nunquàm potuit nocere niſi permiſſus. Nunquam etiã potuit in peccatum præcipitare, niſi præberetur ei voluntas, & cõſenſus: & hoc ipſum poteſt modo: ſi ergo ab initio nihil potuit amplius, videtur idem quod prius.

21 RESP. Dicendum, quòd ſicut dicit Magiſter in litera. Per paſſionẽ Chr̃i ſumus a poteſtate diaboli liberati, omnes quidem quantum ad ſufficientiam, ſed illi ſoli, qui ſunt de eius corpore (hoc eſt eccleſia) quantum
22 ad efficaciam. Et hoc patet ſic. Diabolus enim ante paſſionem Chriſti habebat duplicem manum, videlicet attrahentem, & impellentem. Manus attrahens erat poteſtas trahendi ad limbum etiam iuſtos, & ſanctos. Manus impellens erat poteſtas præcipitandi in malum vel per fallaciam, vel per violentiam: quia tentabat vt draco, tentabat vt leo. Et prima manus, ſcilicet attractiua erat tantæ potentiæ, vt nullus poſſet ei reſiſtere, & hæc fuit ei omnino amputata ꝑ paſſionem. Iam enim nullum iuſtũ poteſt ad limbum trahere, quia per paſſionem Chriſti deletum eſt chirographum peccati Adæ. Manum autem impellentem habebat ita fortem, vt cum magna difficultate poſſet quis ei reſiſtere. Et ideo in multis regnabat, imo fere in omnibus. Omnes.n. vel ſuperabat per fraudulentiam, vel per violentiam: & hæc poteſtas debilitata eſt per paſſionem, per quã lumen veritatis aperitur contra diabolicam fraudulentiam: & adiutorium virtutis attribuitur contra diabolicam violentiam. Apparuit autẽ lumen veritatis, & interius per diuinam inſpirationem, & exterius per humanam inſtructionem. Iam enim 23
fere omnibus eſt veritas propalata: & ideo eſt deſtructa idololatria, quæ prius regnabat. Adiutorium etiam virtutis tribuitur per gratiæ infuſionem, quæ reprimit concupiſcentiam, & per angelicam protectionem, quę comprimit, & reprimit poteſtates aduerſas: & hoc idẽ virtute paſſionis: merito cuius mittitur nobis ſpiritus ſanctus, mittuntur etiam & ipſi angelici ſpiritus, vt ſuperetur aduerſarius. Vnde diabolus ſuper omnia abhorret memoriam paſſionis, & figuram crucis, per quam ſumus poteſtate eius liberati. Rationes ergo hoc oſtendentes concedendæ ſunt.

AD illud ergo quod primo obiici 24
tur, ꝙ adhuc reſtat nobis aduerſus mundi rectores colluctatio. Dicendũ quòd quãuis nobis incũbat pugna, non tamen elongamur a victoria, niſi interueniat noſtra negligentia, ſm quòd dicitur. 1. ad Corint. 10. Fidelis deus, qui non patietur vos tentari, &c. ſed faciet cum tentatione ꝓuentum: & ideo ex illa auctoritate non poteſt haberi, ꝙ nobis non præſideat poteſtas diabolica, quãuis nos exercere non deſiſtat. AD illud quod 25
obiicitur, quòd in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Dicẽdum, quòd quamuis per paſſionem ſit poteſtas diabolica ſuperata: tamẽ in nobis eſt vires dare hoſti, & nos ſubiugare poteſtati diaboli. Et quia in nouiſsimis diebus abundabit multorum peruerſitas, & refrigeſcet charitas, vires ſumet diaboli a poteſtas, & iuſto dei iudicio permittetur amplius ad malum impellere, q̃ permiſſus fuerat in tempore pręcedenti. AD 26
illud quod obiicitur, ꝙ adhuc poteſt in vexationem corporum, & excæcationem mentium. Dicendum, quòd hoc non poteſt modo, niſi quis ei ex

culpa

culpa ſua vires tribuat,ſicut ſunt illi qui ſacramenta Chriſti contemnũt: qui vero humiliter, & deuote ſacramentis,& ſacramentalibus ſe ſubiiciunt,quæ a paſſione Chriſti habent virtutem,non formidant diabolicã poteſtatem. Tanta eſt enim virtus ſacramentorum eccleſiæ,vt etiam extendat ſe vſque ad infideles.Vnde nõ tot hodie diabolus obſidet,quot diabolus conſueuerat obſidere. Scribit enim Grego.in dialogo de quodam Iudæo,qui cum vellet dormire in loco deſerto,muniuit ſe ſigno crucis, & dæmones ſuperuenientes cum vellent ipſum offendere, a ſigno crucis repulſi ſunt, & dixerunt ipſum eſſe
27 vas vacuum,ſed ſignatum. AD illud quod obiicitur, quòd nihil poterat niſi per dei permiſsionem,ſicut tunc ita & nunc. Dicendum, quòd deus ipſum amplius permittebat ex ſuo iuſto iudicio,& conſenſus noſter amplius ei ſubiacebat ex vitio noſtro, per hoc quòd regnabat ignorantia, regnabat etiam concupiſcentia. Deficiebat etiam & veritas, deficiebat etiam & gratia. Sicut enim dicitur Iohan.1.Lex per Moyſem data eſt, gratia,& veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Et ſic patet qualiter per paſſionem Chriſti liberamur a poteſtate diaboli.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Paſsio Chriſti liberat nos a pœna peccati temporali, æterna, & media inter vtramque.**

Fundamenta.

AN per paſsionem Chriſti abſoluamur a pœna peccati. Et quòd ſic videtur. 1.Pet.2. Peccata nr̃a pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, quod exponens Magiſter in litera dicit,ꝙ portare peccata noſtra eſt portare pœnã peccatorum noſtrorũ.Et hoc confirmatur per illud Eſaiæ 53. Vere languores noſtros ipſe tulit,& infirmitates nr̃as ipſe portauit.Item.Zac.9. Tu aũt in ſanguine teſtamẽti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo nõ erat aqua. Si ergo educi de lacu ſine aqua eſt liberari a pœna, videtur ꝙ p ſanguinẽ Chriſti liberemur a pœna peccati.Itẽ. Paſsio Chriſti maxime fuit pœnalis,& deo placita,& pro nobis etiam fuit ſoluta: ſed quod talis conditionis eſt,maxime habet liberari a pœna:ergo &c.Item. Tolerantia pœnæ plus ordinatur ad relaxationem pœnæ,q̃ ad deletionem culpæ: ſi ergo per paſsionem Chriſti fit iuſtificatio ( ſicut ſupra oſtẽſum eſt ) multo fortius fit pœnarum relaxatio.

Ad opp.

Sed contra. Reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectiõis, ſicut dr̃ in glo. 1.Cor.15. Sed per reſurrectionem nõſtram habemus liberari a pœna,& a miſeria:ergo videtur, ꝙ Chriſti reſurrectio nõ paſsio liberet nos a pœna.Item.Chriſtus patiendo dedit nobis exemplum,& materiam compatiendi.Si ergo pœna conſiſtit in paſſione,& compaſsione, videtur quòd paſsio Chriſti potius ſit cauſatiua pœnæ,q̃ liberatiua a pœna.Item.Pœnitentia omnis pœnalis eſt: nam pœnitere eſt pœnam tenere:ſi ergo per paſsionem Chriſti liberati ſumus a pœna, videtur ꝙ iam non ſit opus pœnitentia.Sed hoc eſt falſum: ergo & primum.Item. Si paſsio Chriſti liberat a pœna,aut ergo a temporali, aut æterna. A temporali non: quia eiſdem pœnis temporalibus ſubiacemus nunc, quibus ſubiacebant illi, qui erant ante paſsionem. Ab æterna non: quia nullus qui eſt in inferno damnatus,fuit per paſsionem Chriſti liberatus:videtur ergo ꝙ mediante Chriſti paſsione non ſumus ab aliqua pœna liberati.

RESP. Dicendũ, ꝙ paſsio Chriſti 28
nos liberauit a pœna tẽporali, & ab æterna, & ab ea quæ eſt inter vtranq; media. A pœna inquam tẽporali nos liberat,dum virtute illius condonantur nobis peccata, non ſolum quantum ad culpam, & reatum pœnæ æternæ, ſed etiam quantum ad dimiſsionem pœnæ ſatisfactoriæ,ſicut habet fieri in ſacramento baptiſmatis. A pœna æterna nos liberat liberando a culpa. Dum enim per

paſſionem Chriſti nobis gratia impe
tratur,per quã culpa dimittitur,no-
bis debitum pœnæ æternæ mortis re
laxatur. Liberat etiam a pœna, quæ
quodammodo eſt inter vtrãque pœ-
narum iſtarum media, quæ quidem
eſt carentia viſionis diuinæ ex meri-
to peccati Adæ: & illa quidem, & ſi
fuerit ad tempus propter gratiam ce
pertam in eis, qui detinebantur in
limbo,deberet tamen habere æterni
tatem habito reſpectu ad culpã Adę.
Vnde quantumcũque paſſio dilata
eſſet,diuina præſentia fuiſſet eis ſub-
tracta, niſi deus adinueniſſet aliquã
viam,& ab hac pœna liberati ſumus
per paſſionem Chriſti:& ſic patet, ꝙ
per omnem modum verum eſt paſ-
ſionem Chriſti efficacem eſſe ad libe
randum nos a pœna peccati. Et ra
tiones quæ hoc oſtendunt, conce-
dendæ ſunt.

29 AD illud vero quod primo obij
citur in contrarium, quòd reſurre-
ctio Chriſti nos liberat a pœna ma-
gis,quàm paſſio. Dicendum, ꝙ ſicut
ſupra dictum fuit de iuſtificatione,
quòd iuſtificatio poteſt attribui paſ-
ſioni ratione termini a quo.ſ.ratio-
ne amotionis mali, & reſurrectioni
ratione termini ad quem,ſcilicet ra-
tione collationis boni: ſic etiam glo
rificatio,quæ eſt liberatio a pœna,&
miſeria,vtrique poteſt attribui. Ra-
tione tamen liberationis a pœna po
30 tius attribuitur paſſioni. AD illud
vero quod obiicitur,ꝙ paſſio Chriſti ꝓ
bet nobis exẽplum patiendi,& cõpa
tiendi. Dicendũ,ꝙ & ſi paſſio Chri
ſti liberet a pœna,non tamen ab om
ni pœna. Liberat enim a pœna op-
preſſiua;ſed non liberat a pœna pro
motiua. Et quoniam pœna, in qua
exercetur patientia,& miſericordia,
ſiue pietas eſt promotiua:ideo paſſio
Chriſti ab illa non liberat, ſed ad il-
lam animat, & animando facit, vt
pœna illa non poſſit opprimere,nec
præualere: & iſto modo poſſet dici
quodammodo liberare ab illo gene-
re pœnæ,non vt non affligat, ſed vt
non præualeat. AD illud quod obii- 31
citur,quòd paſſio Chriſti non libe-
rat a pœna pœnitentiæ. Dicendum,
quòd imo nos liberat quantum eſt
de ſe: quia ſecundum quòd dicitur
in litera,in baptiſmo omnis pœna,q̃
pro peccato debetur,penitus relaxa-
tur:ſed cũ homo peccata iterat, red-
dit ſe indignum tanto beneficio: &
ideo per paſſionem non remittitur
ei tota pœna:ſed minoratur, ſecun-
dum quòd dicit Magiſter in litera,
quantum decet,& expedit ſalua di-
uina iuſtitia. AD illud vero quod o- 32
biicitur, quòd non liberat neque a
pœna temporali, neque a pœna
æterna. Dicendum, quòd ratio illa
peccat ſecundum conſequens. Non
enim ſequitur,quòd ſi hoc modo nõ
liberat a pœna temporali, & æterna,
quòd propter hoc nullo modo libe-
ret a pœna tẽporali,& æterna. Quã
uis enim non liberet a pœna æterna
eos,qui ſunt in malo obſtinati: libe-
rat tamen eos,qui volunt & poſſunt
ad Chriſtum conuerti. Rurſus, quã-
uis non liberet a pœna temporali in
præſenti vita,ſcilicet a fame,& a ſiti:
liberabit tamen a pœna in futuro,
quando nouiſſima omnium deſtruet
inimica mors. Liberat etiam ab ali-
quibus pœnis temporalibus,ad quos
eſſemus obligati merito peccatorum
noſtrorum, niſi interueniret paſſio
Chriſti.

COnſequẽter quæritur de per- Artic. 2.
ſona redemptoris,& media-
toris, per quam facta eſt re-
conciliatio. Et circa hoc quæ
runtur duo. Primum eſt, vtrum ſo
lus filius ſit redemptor, aut etiam
pater,& ſpiritus ſanctus. Secun
dum eſt, ſecundum quam
naturam Chriſtus eſt
mediator.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus eſt noſter redemptor ſolus quo ad executionem, & auctoritatem, licet quo ad auctoritatem, pater & ſpiritus ſanctus etiã nos redemerint.**

VTRVM ſolus filius ſit redemptor, aut etiã pater, & ſpiritus ſanctus. Et oſtenditur, ꝙ ſolus filius ſit redemptor. Apoc. 5. Redemiſti nos domine deus in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua: ergo ſi ſolus filius pro nobis ſanguinẽ fudit, ſolꝰ filius nos redemit. Item. Ille ſolus nos redemit, qui pro nobis ſatisfecit: ſed ſolus filius pro nobis ſatisfecit: ergo &c. Item. Redemptio noſtra facta eſt per paſſionem: ergo ad illam ſolam perſonam ſpectat redemptio, ad quam ſpectat paſſio: ſed ſolus filius eſt paſſus: ergo &c. Item. Chriſtꝰ redemit nos: aut ergo ſm diuinam naturam, aut humanam naturam. Si ſecundum diuinam: ergo fruſtra ad hoc aſſumpſit humanam naturam. Si ſecundum humanam: ſed ſolus filius humanam naturam aſſumpſit: ergo ſolus nos redemit. Cõtra. Opera trinitatis ſunt indiuiſa: ergo ſi redimere eſt opus conueniens filio, neceſſe eſt quòd conueniat patri, & ſpiritui ſancto. Item. Illius eſt redimere, cuius eſt pro reempta pretium dare: ſed pater dedit vnigenitum ſuum pro ſalute generis humani, ſm quòd dicitur Iohan. 3. Sic deus dilexit mũdum, vt filium ſuum vnigenitum daret: pater ergo nos redemit: non ergo filius ſolus eſt redemptor. Item. Illius eſt redimere, cuius eſt redemptos poſſidere: ſed tota trinitas nos poſsidet: ergo tota trinitas nos redemit. Item. Hoc ipſum videtur auctoritate Magiſtri in litera. Redemptor aliquando etiam pater, & ſpiritus ſanctus dicitur in ſcriptura: ergo ſi in ſcriptura non dicitur niſi verum, & catholicum, redimere non ſpectat ad ſolum filium.

RESP. Dicendum, quòd redem 33
ptionis opus dupliciter poteſt alicui attribui, aut ſicut principali auctori, aut ſicut exequenti. Et vtroque modo competit Chriſto, Chriſto inquã deo cõpetit ſicut auctori, Chriſto vero homini competit ſicut exequenti.
Cum ergo dicitur aliquis redẽptor, 34
hoc dupliciter poteſt dici. Aut ab auctoritate redemptionis, aut ab auctoritate ſimul, & executione. Si ab auctoritate, ſic non tantum competit filio, imo etiã patri, & ſpiritui ſancto, pro eo quòd indiuiſa ſunt opera trinitatis. Si autem ab executione, ſic reſpicit humanitatem, quæ aſſumpta eſt a ſolo verbo & hoc modo competit ſoli filio: & hoc eſt quod Magiſter dicit. Redemptor aliquando pater, & ſpiritus ſanctus dicitur: ſed hoc propter vſum poteſtatis, nõ propter exhibitionem humilitatis. Nam ſecundum vſum poteſtatis ſimul, & obedientiæ filius proprie redemptor dicitur: & poſt concludit. Eſt ergo redemptor inquantum deus poteſtatis vſu: inquantum homo humilitatis effectu. Ex his patet qualiter eſſe redẽptorem conuenit filio, & ſecundum quam naturam: quodam enim modo conuenit ei ſecundum humanam naturam, quodam modo ſecundum diuinam. Et primo modo competit ſoli filio, ſecundo modo competit filio vna cum patre, & ſpiritu ſancto: & per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Patet etiã reſponſio ad rationes ad vtranque partem, procedunt enim ſecundum has duas vias, ſicut aſpiciẽti apparet.

# QVAESTIO II.

## CONCLVSIO.

**Chriſtus eſt noſter mediator quo ad naturam humaná, non quo ad diuinam, quia humanitate nos reconciliauit.**

Fundamenta.

Secundum quam naturam ſit Chriſtus mediator. Et ꝙ ſm humanam oſtenditur auctoritate Aug. in lib. 9. de ciui. dei. Mediatorem inter nos, & deum, & mortalitatem oportuit habere tranſeuntem, & beatitudinem permanentem: ſed vtrûque horum competit Chriſto ſm humanam naturam: ergo &c. Item. Hocipſum oſtenditur auctoritate Magiſtri in litera. Mediator dr̃ ſm humanitatem, non ſm diuinitatem. Item. Medium debet eſſe inter extrema: ergo mediator dei, & hoĩum debet eſſe infra deũ & ſupra hoĩes: ſed Chriſtus ſm diuinam naturam non eſt inferior deo: ergo ſm diuinam naturam non poteſt eſſe mediator. Eſt ergo ſolum mediator ſm naturam aſſumptam. Itẽ. Medium debet habere differentiam ab extremis: ſed Chriſtus ſm diuinitatem eſt omnino vnum cum patre: ergo non videtur, ꝙ ſm diuinitatẽ habeat rationem mediatoris. Item. Vna eſt offenſa totius trinitatis, ſicut eſt vna maieſtas: ſed ei fit ſatisfactio, cui facta eſt offenſa: ergo neceſſe eſt ꝙ ſatisfactio fiat toti trinitati. Et ſi hoc, ita fit ſatisfactio filio, ſicut patri: ſed conſtat ꝙ alterius, & alterius naturæ eſt ſatisfactionem offerre, & ſatisfactionem ſuſcipere: ergo ſi Chriſtus ſatisfacit ſm ꝙ homo, & eoipſo eſt mediator, quo ſatisfacit, videtur ꝙ ſit mediator ſolum ſm humanam naturam.

Ad opp. Sed contra hoc eſt auctoritas illa, quam Magiſter adducit in litera. Si Chriſtus ſm vos o hæretici vnam tantum habet naturam, vnde medius erit, niſi ita ſit medius, vt deus ſit propter naturam diuinitatis, & homo propter naturam humanitatis? ergo eſſe mediatorem competit Chriſto ſm vtrâque naturam.
Item. Chriſtus eſt mediator non per
priuationem, ſed per poſitionem. Sed
medium per poſitionem eſt medium
per participationem vtriuſque extremi:
ergo. Chriſtus non potuit eſſe
mediator dei, & noſtri niſi per hoc,
ꝙ eſt deus, & homo: ergo mediator
ſm vtramque naturam. Item. Nunquam
medium iungit extrema, niſi
per hoc ꝙ habet communicationem
cum vtroque, ergo Chriſtus nunquã
nos reconciliaret deo, niſi eſſet deus,
& homo: redit ergo idem quod pri⁹.
Item. Nihil tenet rationem medii ſe 36
cundum illud, ſm quod tenet ratio-
nem extremi: ſed Chriſtus tenet rationem
extremi ſm humanam naturam,
quia humana natura reconciliata
eſt deo: ergo non eſt mediator
præciſe ſm illam. Item. Si Chriſtus
eſt mediator ſm humanam naturã,
hoc non põt eſſe niſi in quadam proprietate
cõicet nobiſcum, in quadam
cum deo: ſed angeli boni, & angeli
mali in aliqua proprietate nobiſcum
conueniunt, in aliqua cum deo: ergo
poſſunt dici mediatores inter nos, &
deum: ſi ergo mediatores non dr̃, 
videtur ꝙ mediatio non conueniat
Chriſto ſm conuenientiam proprietatum,
ſed ſm participationem duarum
naturarum: ergo ita conuenit
in Chriſto eſſe mediatorem ſecundũ
diuinam naturam, ſicut ſecundum
humanam naturam.

RESP. Ad prædictorum intel-
ligentiam eſt notandum, quòd dif- 37
fert dicere eſſe mediũ, & eſſe mediatorem.
Medium namque dicit conuenientiam
cum extremis. Mediator
autem dicit non tantum conuenientiam,
ſed etiam dicit officium reconciliationis.
Aliter ergo reſpondendũ
eſt cum quæritur, qualiter Chriſtus
ſit medius inter humanam naturã,
& diuinam. Aliter cum quæritur,
qualiter ſit mediator. Si enim quæratur,
qualiter ſit medius, reſponderi
poteſt, quòd medium inter duas naturas
poteſt aliquid dici tripliciter.
Aut ita quòd in eo concurrant duæ
naturæ, ſicut in vna natura tertia.
Aut ita ꝙ in eo concurrant duæ naturæ,

turæ,ſicut in vna perſona. Aut ita ꝙ
in eo cōcurrant proprietates duabus
naturis conformes. Primo modo ac
cipiēdo medium nihil poteſt eſſe me
dium inter humanam naturam,& di
uinam,nec Chriſtus,nec aliud: quia
non poteſt ex humana natura,& di-
uina conſtitui aliquod tertium. Se-
cundo modo accipiēdo medium, ſic
Chiſtus eſt medium inter humanam
naturam.& diuinam,inquantum eſt
vna perſona in duabus naturis, non
ratione humanę naturę tantum,nec
ratione diuinę tantum, ſed ratione
vtriuſque. Tertio modo accipiendo
medium, Chriſtus eſt medium inter
deum,& homines ſecundum huma
nitatem,inquantum habet mortalita
tem ſimul,& beatitudinem. Morta-
litatem inquam,in qua communicat
cum hominibus, Beatitudinem, in
qua maxime communicat cum deo.
Si vero quæratur, qualiter, & ſe-
cundum quam naturam Chriſtus ſit
mediator, cum mediator dicat offi-
cium reconciliationis, & mediator
debeat differre ab illis, quos reconci
liat, & Chriſtus ſecundum diuinam
naturam ſit ille,cui ſit reconciliatio.
Dicendum,quòd non poteſt eſſe me
diator ſecūdum diuinam naturam,
ſed ſecundum humanam naturam,
in qua poteſt reconciliare ſecundum
diuerſas proprietates, in quibus cō-
municat cum deo,& cum homine.
Habebat enim iuſtitiam, & innocen
tiam,in qua cōmunicat cum deo,& 
mortalitatem,in qua cōmunicat cum
homine: & dum mors coniungitur
iuſtitiæ,in eodem confœderatur ho-
mo peccator, & mortalis deo iuſto,
& immortali. Reconciliati enim ſu-
mus deo per mortem hominis inno
centis. Concedendæ ſunt ergo rōnes
oſtēdentes, quòd Chriſtus eſt media
tor ſecundum humanam naturam.

AD illud vero quod obijcitur,ꝙ
38 Chriſtus eſt medius propter naturā
diuinitatis,& humanitatis,iam patet
reſponſio per ea,quæ dicta ſunt. Nō
enim eſt idem dicere eſſe mediatorē,
& eſſe medium. Verumtamen media
tor eſſe non poſſet, niſi eſſet medius.
Quod enim ſimul, & ſemel ſit beat⁹
& mortalis,hoc habet,quia homo &
deus: vtraque tamē iſtarum duarum
proprietatum conuenit ei ſecundum
humanam naturam,ita quòd mor-
talitas conuenit humanæ naturæ in
ſe,& beatitudo competit ei inquan-
tum eſt vnita diuinæ. AD illud qđ 39
obijcitur,ꝙ mediator debet partici-
pare naturam vtriuſque extremi. Di
cendum,quòd & medium,& media-
tor non dicitur ſolum per participa-
tionem vtriuſque naturæ, ſicut pri⁹
dictum eſt,ſed etiam per conuenien
tiam in proprietate. Et Chriſtus ſm
humanam naturam habet proprieta
tes conuenientes diuinæ naturæ pa-
riter, & humanæ. AD illud quod 40
obijcitur,quòd medium non iungit
extrema niſi per conuenientiam,quā
habet cum eis. Dicendum,quòd iam
patet rñſio: quia cōuenientia ſm pro
prietatē eſt illa,quę pōt extrema recō
ciliare,maxime qñ extrema cōiungi
habēt per illud mediū, & perduci ad
conformitatē volūtatis,nō ad cōfor-
mitatē naturæ. Per Chriſtū.n. hō re
conciliatur deo,vt ſit beatus: & ita
vt fiat de mortali immortalis, de pec
catore iuſtus,de miſero beatus,nō vt
reconciliatus fiat deus,quamuis ipſe
Chriſtus ſit deus. AD illud qđ obij 41
citur,quòd Chriſtus eſt extremū ſe-
cundum humanam naturam. Dicen
dum,quòd falſum eſt: nam humana
natura in Chriſto nūquam indiguit
reconciliatione: vnde nō erat recon-
ciliata,ſed reconcilians,ſecundum ꝙ
dicitur .ij. ad Cor. v. De⁹ erat in Chri
ſto ſibi reconcilians mundum. Alte
rius enim cōditionis erat natura hu
mana in alijs hominibus,alterius in
Chriſto. In alijs enim erat peccatrix,
ī Chriſto erat immunis ab omni cul
pa. AD illud quod obijcitur,quòd 42
ſi mediator dicitur ꝓpter conuenien
tiam in proprietatibus,quòd dęmon
debet dici mediator. Dicēdum,quòd
non eſt ſimile: quia non habet ꝓprie
tates bono mediatori conuenientes,
ſecundum quòd exponit Auguſt. in
lib. de ciui. dei. ix. aliquantulum pro
lixe,ſed tamen vtiliter. Ait enim
ſic. Mediatorem inter deum, & ho-
minem mortalitatē oportuit habere

tranſeuntem, & beatitudinem perma nentem, vt per illud quod tranſit cō grueret morituris, & ad illud qđ per manet transferret ex mortuis. Boni ergo angeli inter miſeros, & mortā- les, & beatos, & immortales medij eſ ſe non poſſunt: quia illi quoque bea- ti, & immortales ſunt cum ipſis, & mi ſeri cum iſtis. His contrarius eſt me- diator bonus: qui aduerſus horum immortalitatem, & miſeriam, & mor talis ad tempus exiſtere voluit, & bea tos in æternitate perſiſtere potuit. Et quòd ſint contrarij hoc ipſe ampliꝰ conſequēter oſtendit dicens. Ad hoc interponit ſe medius mortalis, & miſer, vt ad immortalitatem beatam tranſire non ſinat. Ad hoc autem ſe interponit mortalis, & beatꝰ, vt mor te trāſacta ex mortuis faceret immor tales, quod in ſe reſurgēdo monſtra uit & ex miſeris beatos: vnde numq̄ ipſe diſceſſit. Alius eſt ergo, medius malus, qui ſeparat amicos, alius bo- nus, qui reconciliauit inimicos. Et ſic patet, quomodo conuenientia ꝓprie tatum in Chriſto faciat ad officium boni mediatoris, in dęmone vero fa ciat ad contrarium. Et ſic patet rñſio ad quęſita.

## QVOD ALIO MODO POTVIT LIBERA- re hominem, & quare potius iſto.

## DISTINCTIO XX.

De redemptiōe noſtra facta per paſſionem Chriſti quantū ad cōgruētiā & neceſſitatē.

SI vero quæritur, Vtrum alio modo poſſet deus hominem liberare quam per mortem Chriſti. Dicimus & alium modū fuiſſe poſſibilem deo, cuius poteſtati cunꝙta ſubiacent, ſed noſtræ miſeriæ ſanandæ conuenientiorem modum alium non fuiſſe, nec eſſe oportuiſſe. Quid enim mentes noſtras tantum erigit & ab immortalitatis deſperatione liberat, quàm quod tanti nos fecit deus, vt dei filius immutabiliter bonus, in ſe manens quod erat, & a nobis accipiens quod non erat, dignatus noſtrum inire conſortiū, vt mala noſtra moriendo perferret? Eſt & alia ratio quare iſto potius modo quàm alio liberare voluit, quia ſic & iuſtitia ſuperatur diabolus, nō potentia. Et quomodo id factum ſit explicabo vt potero. Quadam iuſtitia dei in poteſtatem diaboli traditum eſt genus humanū peccato primi hominis in omnes originaliter tranſeunte, & illius debito omnes obligante: vnde omnes homines ab origine ſunt ſub principe diabolo. Vnde Apoſtolus, Eramus natura filii iræ: natura, ſcilicet, vt eſt deprauata peccato, non vt eſt recta creata ab initio. Modus autem ille, quo traditus eſt homo in diaboli poteſtatem, non ita debet intelligi, tanquam deus hoc fecerit aut fieri iuſſerit, ſed ꝙ tantum permiſerit, iuſte tamen. Illo enim deſerente peccantem, peccati author illico inuaſit, nec tamen deus cōtinuit in ira ſua miſerationes ſuas, nec hominē a lege ſuę poteſtatis emiſit, cum in diaboli poteſtate eſſe permiſit, quia nec diabolus a poteſtate dei eſt alienus, ſicut nec a bonitate. Nam qualicunque vita diabolus vel homo non ſubſiſteret, niſi per eum qui viuificat omnia. Non ergo deus hominem deſeruit, vt non ſe illi exhiberet deum, ſed inter mala pœnalia etiam malis multa præſtitit bona: & tan-

Aug. libr. 13. de tri. cap. 10

Reſponſio quare iſto modo. Augu. lib. ꝓdicto cap. 11. in fin. & 12. in initio.

Ephe. 2

Ibid. c. 12

Pſal. 76.

Qđ diabolus nō eſt alienus a ptāte dei.

& tandem hominem, quem cōmiſſio peccatorum diabolo ſubdidit, remiſſio peccatorū per ſanguinē Chriſti data a diabolo eruit, vt ſic iuſtitia vinceretur diabolus, non potentia. Sed qua iuſtitia? Ieſu Chriſti. Et quomodo victus eſt ea? Quia in eo nihil dignū morte inueniens, occidit eum tamen. Et vtique iuſtum eſt, vt debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem ſine vllo debito occidit. Ideo autem potentia vincere noluit, quia diabolus vitio peruerſitatis ſuæ amator eſt potentiæ, & deſertor oppugnatorque iuſtitię, in quo homines magis eum imitantur, qui neglecta vel etiam peroſa iuſtitia, potentiæ magis ſtudent, eiuſque vel adeptione lætantur, vel cupiditate inflammantur. Ideoque placuit deo, vt non potentia, ſed iuſtitia vincens, hominem erueret, in quo homo eum imitari diſceret. Poſt vero in reſurrectione ſecuta eſt potentia, quia reuixit mortuus, numquam poſtea moriturus. Sed nonne iure æquiſſimo vinceretur diabolus, ſi potentia tantum Chriſtus cum illo agere voluiſſet? vtique, ſed poſtpoſuit Chriſtus quod potuit, vt prius ageret quod oportuit. Iuſtitia ergo humilitatis hominem liberauit, quem ſola potentia ęquiſſime liberare potuit.

Heb. 2. Ibid. c. 13 Ibid. c. 14 Qua iuſtitia ſit dictus diabolus. Ibid. c. 13 Ibid. c. 14 Rom. 6.

De cauſa inter deum & hominem & diabolum.

SI enim tres illi in cauſam venirent. ſ. deus, diabolus, & homo, diabolus & homo quid aduerſus deum dicerent, non haberent. Diabolus enim de iniuria dei conuinceretur, quia ſeruum eius. ſ. hominem, & fraudulenter abduxit, & violenter tenuit. Homo etiam iniurius deo conuinceretur, quia præcepta eius contēpſit, & ſe alieno dominio mancipauit. De hominis etiam iniuria conuinceretur diabolus, quia & illum prius fallaci promiſſione decepit, & poſt mala inferendo læſit. Iniuſte ergo diabolus, quantum ad ſe, tenebat hominem, ſed homo iuſte tenebatur, quia diabolus numquam meruit poteſtatem habere ſuper hominem, ſed homo meruit p culpam pati diaboli tyrannidē. Si ergo deus qui vtrique præerat, potentia hominem liberare vellet, ſola iuſſionis virtute hominem potuit rectiſſime liberare, ſed ob cauſam præmiſſam iuſtitia humilitatis vti voluit. Qui dum in carne mortali crucifixus eſt, iuſtificati ſumus, ideſt, per remiſſionem peccatorum eruti de poteſtate diaboli, & ita a Chriſto iuſtitia diabolus victus eſt, non potentia. Quomodo autem in eius ſanguine nobis peccata ſint dimiſſa, ſupra expoſitum eſt.

Gene. 3 Aug. in li. de tri. li. 13. c. 14. in fi. Diſt. praeced.

De traditione Chriſti, quę facta dicitur a patre & a filio, a Iuda & Iudęis.

CHRISTUS ergo eſt ſacerdos, idemque hoſtia & pretium noſtræ reconciliationis, qui ſe in ara crucis non diabolo, ſed deo trinitati obtulit pro omnibus, quantum ad pretii ſufficientiā, ſed

Pſal. 109. Ad Heb. 9 Eſa. 53. Rom. 8

pro

Ephe. 5 Matth. 26 Luc. 24 De hoc Auguſt. in Pſalm. 93. enarratione nõ longe a fine tom. 8

pro electis tantum, quãtum ad efficaciam, quia prædeſtinatis tantum ſalutem effecit. De quo & legitur, ꝙ ſit traditus a patre, & ꝙ ſeipſum tradidit, & quòd Iudas eum tradidit, & Iudæi. Ipſe ſe tradidit, quia ſponte ad paſſionem acceſſit. Et pater eum tradidit, quia voluntate patris, imo totius trinitatis paſſus eſt. Iudas tradidit prodendo, & Iudęi inſtigando: & fuit actus Iudæ & Iudęorũ malus, & actus Chriſti vel patris bonus: opus Chriſti & patris bonũ, quia bona patris & filii voluntas: malum fuit opus Iudæ & Iudęorum, quia mala fuit intentio. Diuerſa fuerunt ibi facta ſiue opera idest diuerſi actus, & vna res, ſiue factum. ſ. paſſio ipſa. Ideoque doctores aliquando vniunt in facto illo patrẽ, filium, Iudam, Iudęos, aliquando diſiungunt. Reſpicientes enim ad paſſionem, vnũ opus illorum dicunt: attẽdentes intentiones & actus, facta diuerſa diſcernunt. Vnde Aug. Facta eſt, inquit, traditio a patre, facta eſt traditio a filio, facta eſt traditio a Iuda, vna res facta eſt. Quid ergo diſcernit inter eos? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, Iudas vero in proditione. Videtis quia non quid faciat homo, ſed qua voluntate conſiderandum eſt. In eodem facto inuenimus deum, quo Iudam. Deum benedicimus, Iudã deteſtamur: quia deus cogitauit ſalutem noſtram. Iudas cogitauit pretium quo vendidit dominum, filius pretium quod dedit pro nobis. Diuerſa ergo intẽtio diuerſa facta facit, cum tamen ſit vna res diuerſis intentionibus. Ecce vnã rem dicit ibi fuiſſe, & diuerſa facta, quia vna ibi fuit paſſio, ſed diuerſi actus. Et actus quidem Iudę ac Iudęorum mali, quibus operati ſunt Chriſti paſſionem, quæ bonum eſt, & opus dei eſt.

Super epiſtol. 1 Ioã. ho. 7. circa illud ca. 4. quia filium ſuũ vnigenitũ.

### Quod Chriſti paſſio dicitur opus dei & Iudæorum, & quomodo.

In libr. de vnitate trinitatis ad Optatum. contra Felicianum. ca. 14. to. 6 Ioan. 10.

PASSIO ergo Chriſti & opus dicitur Iudęorum, quia ex actibus eorum prouenit, opus dei, quia eo authore, ideſt, eo volente fuit. Vnde Aug. Nemo aufert animam Chriſti ab eo, quia poteſtatem habet ponendi & ſumendi eam. Ecce habes authorem operis. Ponet animam. Ecce habes opus authoris. Et vt generaliter cõcludam, quotiens in carne Chriſtus aliquid patitur, opus authoris eſt, quia enim ſua voluntate, non alio cogente perpetitur, ipſe author eſt operis. Cum autem paſſio Chriſti opus dei ſit, & ideo bonum, eamque operati ſunt Iudas & Iudæi, quęritur an concedendũ ſit eos operatos ibi eſſe bonum. Hic diſtinguendum eſt. Poteſt. n. dici, quod operati ſint bonum, quia ex actibus eorum bonum prouenit, ideſt, paſſio Chriſti: & item quod operati non ſunt bonum, ſed malum, quia actio eorum non fuit bona, ſed mala.

Si Iudæi unt opera ſi bonum.

De redemptione noſtra facta per paſſionem Chriſti quantum ad congruentiam, & neceſſitatē.

## DISTINCTIO. XX.

### Si vero quæritur, vtrum alio modo &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de paſſionis efficacia. In hac vero parte agit de paſſionis congruentia. Diuiditur aūt iſta
Diuiſio. pars in duas partes. In quarum prima comparat paſſionem Chriſti ad cauſam, propter quam paſſus eſt. In ſecūda vero comparat ipſam ad cauſam, a qua fuit paſſio ī ipſo, ibi. Chriſtus ergo eſt ſacerdos, idemque hoſtia &c. Prima pars diuiditur ī duas partes, in quarum prima oſtendit, ꝙ modus iſte redimendi .ſ. per paſſionē valde fuit congruus, & rationabilis: oſtendens, quare iſto modo ſ. per paſſionem genus humanum redimere voluit. In ſecunda parte oſtendit, ꝙ alio modo ſi voluiſſet redimere potuit, ibi. Si enim tres illi in cauſam &c. Similiter ſecūda pars diuiditur in duas partes. In quarum prima inquirit, a quo ſit paſſio Chriſti: oſtendens, quòd traditus fuit a patre, a ſe ipſo, a Iuda, & a Iudæis. In ſecūda vero agit de differentia cauſarum paſſionis Chriſti, vtrum bona fuerit, vel mala, ibi. Et fuit actus Iudæ, & Iudęorum malus, actus vero Chriſti, & patris bonus. Siue (vt aliter dicatū) inquirit illarum cauſarum differentiā penes bonitatem, & malitiam Subdiuiſiones autem partium manifeſtę ſunt in litera.

### Illo enim deſerente &c.

Dub.1. Contra. Hoc videtur incōuenienter dictum: q̄a ſicut Adam peccauit in conſentiendo, ita diabolus peccauit in ſeducendo: ergo ſicut iuſtum fuit hominem tradi in poteſtatē diaboli, ita fuit iuſtum diabolum tradi in poteſtatem hominis. Item. Grauius peccauit peccati auctor, quàm conſentiens in peccatum: ergo multo fortius debuit tradi diabolus in poteſtatem hominis, quàm homo in poteſtatem diaboli. Reſp. Dicendū, Reſpon. 1
quòd tam diabolum, quàm Adam inuaſit ſententia iudicis condemnātis, vterque enim punitus fuit, ſicut ſcribitur in Geñ. ſed tamen magis decebat ſecundum ordinem diuinæ iuſtitiæ hominem ſubiugari, quàm econuerſo propter hoc, quòd ſpōte ſubiecit ſe illi conſentiendo.

### Remiſſio peccatorum per ſanguinem Chriſti &c.

Cōtra. Videtur ſecundum hoc, ꝙ Dub.2
deus poſſet facere per iuſtitiam aliqd & non per potentiam, & econuerſo. Sed contra hoc eſt, quod eſt ſumme iuſtus, & ſumme potens: ergo nihil pōt facere, niſi iuſte, & potenter. Itē. Eſto quod deus fuiſſet vſus potētia in liberatione hominis, cum diabolus nullum ius haberet in eo, nullam Reſpon. 2
iniuriam feciſſet diabolo. Reſp. Dicendum, quòd in auctoritate pręmiſſa non ſeparatur iuſtitia a potentia, ita quòd vna ſit ſine altera in operatione diuina. Sed hic innuitur, quòd aliquod eſt opus, in quo per excellentiam, manifeſtatur iuſtitia, aliquod in quo per excellentiam manifeſtatur potentia: & deus illum modum elegit ī quo manifeſtatur iuſtitia, vt nobis daret imitandi formam. AD illud quod quæritur, vtrum ſi liberaſſet ꝑ potentiam, fuiſſet ibi iuſtitia. Dicendum, quòd ſic: ſed tamen non fuiſſet ita manifeſtata.

### De quo & legitur, quòd ſit traditus a patre, & quòd ſeipſum tradidit.

Dub 3 Hoc videtur eſſe falſum. Si enim deus tradidit eum in mortem, videtur quòd Iudæi eum occiderent auctoritate dei: ergo deus particeps fuit in illo homicidio. Si tu dicas quòd tradidit eum, quia permiſit eum occidi: ſimiliter poſſet dici de quolibet, qui occiditur: quia quēlibet qui occiditur, permittit deus occidi. Item. Qui poteſt alium liberare,

rare ab occiſione, & non liberat, dicitur eum occidere interpretatiue: ergo cum deus pater potuerit liberare filium, vt non occideretur, videtur quòd ſaltem interpretatiue videtur eum occidiſſe. Reſp. Dicẽdum, quòd
Reſpon. 4 mors eſt priuatio vitæ: & hæc habet comparationem ad inferentem, & ad eum qui ſuſtinet. Et ſecundum hoc aliquis poteſt dupliciter tradere aliũ in mortem; aut quia facit vt alij inferant ei mortem, aut qui facit vt ipſe ſuſtineat mortem. Quoniam ergo ſuſtinẽtia mortis fuit a deo patre, & fuit a Chriſto: quia deus pater voluit quòd ipſe ſuſtineret mortem, & ipſe voluntarie ſuſtinuit: hinc eſt ꝙ traditus dicitur a patre, traditus etiam dicitur a ſe. Rurſus: quia Iudas, & Iudæi procurauerunt vt alij inferrent ei mortem: hinc eſt quòd traditus dicitur a Iuda, & a Iudęis. Et quoniã fuit laudabilis mortis ſufferentia, illatio autẽ fuit vituperabilis: hinc eſt quòd traditio dei, & Chriſti laudatur traditio Iudæ, & Iudęorum vituperatur. Et ſic patet quòd mors a parte ſufferentis fuit deo placita, & acceptà: ſed a parte infligentium fuit tantum permiſſa. Et per hoc patet reſpõſio ad primum obiectum. AD illud quod obijcitur, ꝙ permittens alium occidi cum poſſet prohibere, particeps homicidij eſt. Dicendum, quòd illud fallit in deo: quia poteſt peccata omnia prohibere, & non prohibet, hoc enim ſpectat ad regimẽ ſuæ prouidentiæ, ſicut in j. & iiij. libr. fuit oſtenſum.

**Actus quidem Iudæ, & Iudæorum ſunt mali quibus operati ſunt &c.**

Contra. Videtur implicare duo
Dub. 4 oppoſita. Si enim actus recipit deno
5 minationẽ a termino, & paſſio Chriſti fuit bona, videtur quòd actus eorum fuerunt boni. Itẽ. Mors & vita opponuntur: ſed Chriſti vita, & generatio fuit bona: ergo mors, & corruptio fuit mala. Item. Iuxta hoc q̃ritur, vtrum ſimpliciter dicendum ſit, quòd Chriſti paſſio fuit bona, vel mala. Cum enim habeat actus bonum, & malum (ſicut ſupra dictũ eſt) nõ eſt ratio, quare magis debeat ab hoc, quàm ab illo denominari. Quęritur etiã, dato quòd paſſio ſit bona: Vtrum cõcedendum ſit, quòd Iudęi operati ſint bonum. Reſp. Dicendũ, Reſpon. quòd cum quærimus de bonitate paſſionis, nõ quærimus de bonitate, vel malitia in genere naturę, ſed in genere moris. De hac ergo bonitate abſq; dubio eſt concedendum, quòd paſſio Chriſti fuit bona ſimpliciter. Eſt enĩ pretioſa in conſpectu domini mors ſanctorũ eiꝰ; multomagis mors Chriſti fuit pretioſiſſima. Triplici autem ex cauſa debet dici mors Chriſti ſimpliciter bona. Vna eſt ſtrenuitas virtutis ex parte ſuſtinentis. Suſtinebat enim illam paſſionem virtuoſiſſime: quia patientiſſime, & conſtantiſſime. Secunda eſt vtilitas redemptionis ex parte humani generis, quia per illam totum genus humanum eſt liberatũ. Tertia eſt honeſtas cauſæ moriendi. Mortuus enim fuit pro veritate dicenda; vnde Pilatus ſcripſit ſuper eum cauſam. Ieſus Nazarenus. Quãuis autem paſſio Chriſti ſit bona ſimpliciter: tamen actio Iudęorum fuit mala ſimpliciter, quia ex mala voluntate, & radice proceſſit: nec propter bonitatem paſſionis, quæ inde ſecutus eſt bona dicenda eſt: hoc enĩ fuit præter intẽtionem ipſorum per operationem diuinam, ꝑ quam deus de multis malis elicit multa bona. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad obiecta. Primum enim patet quòd non eſt multiplicatio incõpoſſibilium, ſicut iam oſtenſum eſt. Secũdum etiam patet, quia mors & vita non opponuntur in genere moris, ſed in genere naturæ. Tertium patet, quare paſſio Chriſti dicitur ſimpliciter bona. Paſſio enim dicitur vt eſt in patiente: & iõ dicitur magis paſſio eſſe bona, vt eſt a bona voluntate patientis, quã mala, vt eſt a mala voluntate inferentis. AD illud quod quęritur vltimo, vtrũ ſit concedendum ſit, quòd Iudæi operati ſint bonum. Dicendum, ꝙ eſt opus operans, & opus operatum. Cum ergo quæriturꝰ, vtrũ Iudęi operati ſint

bonum,

bonum, bonum poteſt dicere bonitatem circa opus operans, vel circa op⁹ operatū. Si circa opus operās, eſt ſimpliciter negādum: q̄a tale opus in Iudęis ſimpliciter fuit malū. Circa vero opus operatum, ꝙ quidem fuit mors & paſſio Chriſti, hoc dupliciter pōt intelligi. Aut primo, & per ſe: & ſic falſum eſt, quòd Iudæi ſunt operati bonum. Illud enim opus operatum bonitatem non habuit ex intentione Iudęorum. Si autem intelligatur per accidens, & ex cōſequenti, ſic habet veritatē. Iudęi enim operati ſunt paſſionem Chriſti, quæ quidem fuit maximum bonum, & ſaluberrimum toti mundo.

Artic. I

AD intelligētiam huius partis incidit hic quæſtio de congruentia noſtræ redemptionis factæ per paſſionem Chriſti. Et circa hoc ſex dubitabilia poſſunt quæri. Primo enim quæritur, vtrum magis congruū fuerit reparari humanam naturam. Secundo quæritur, vtrum magis congruum fuerit reparari humanā naturam per ſatisfactionem, quàm per aliam viam. Tertio quæritur, vtrum aliqua creatura ſatisfacere potuerit deo pro humano genere. Quarto q̄ritur, vtrum purus homo poſſit ſatisfacere pro ſe. Quinto, vtrum deus ſatisfactionem per mortem Chriſti debuerit acceptare. Sexto, & vltimo quæritur, vtrū alio modo genus humanum potuerit liberare.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Congruum fuit humanam naturā a deo reparari, quin imo iſtud fuit neceſſarium ex parte dei, neceſſitate immutabilitatis, non coactionis.

Fundamenta.

VTRVM congruum fuerit humanam naturam a deo reparari. Et quòd ſic videt̄ p quatuor ſuppoſitiones manifeſtas, quæ elici poſſunt ex dictis Anſelm. in libr. I. Cur deus homo. Prima eſt hęc. Nullatenus decet ſummam ſtabilitatem permittere ſuū propoſitum infirmari. Secunda eſt hęc. Nullatenus decet ſummam benignitatem pro peccato vnius hominis totam poſteritatem ei⁹ permittere ſempiternaliter damnari. Tertia eſt hęc. Nullatenus decet ſummam ſapientiam nobiliſſimam creaturam ꝑmittere vniuerſaliter fine ſuo fraudari. Quarto eſt hæc. Nullatenus decet ſummam virtutem permittere ſeruū ſuum ab alio in ſempiternum iniuſte detineri. Ex prima arguitur ita. Si non decet dei propoſitum infirmari, & deus propoſuerat hominem ꝑducere ad beatitudinem, & perduci non habet quamdiu manet in ſtatu ruinæ: ergo indecens eſt hominē in tali ſtatu relinqui; ergo ab oppoſitis decens eſt ipſum reparari, & releuari. Ex ſecunda arguitur ſic. Non decet poſteritatem totam ſempiternaliter damnari pro peccato vnius hominis, ſed tota ſempiternaliter damnaretur, niſi reparatio interueniret: ergo congruum fuit & decens, vt deus hominem repararet. Ex tertia arguitur ſic. Non decet ſummam ſapientiam permittere vniuerſaliter nobiliſſimam creaturam fine ſuo fraudari: ſed niſi reparatio interueniret, omnes homines fine ſuo eſſent fraudati, & ita vane omnes filij hominum eſſent conſtituti, quod diuinæ ſapientiæ non cōgruit, quæ nihil incongruum facit: ergo reſtat ꝙ valde congruum fuit genus humanum reparari. Ex quarta arguitur ſic. Non decet ſummam virtutem ꝑmittere ſeruos ſuos iniuſte, & violenter ab aduerſario detineri: ſed niſi reparatio interueniſſet, multi ſerui dei, & ſancti detinerentur in limbo: ergo congruum fuit, & decens per reparationis beneficium ſubueniri generi humano. Sed contra hoc obijcitur ſic. Si indecens fuiſſet genus humanum non reparari, & incōueniens, & quodlibet minimum inconueniēs (ſicut dicit Anſel. in lib. Cur de⁹ homo) eſt impoſſibile erga deū: impoſſibile ergo fuit deum genus humanū nō reparare. Ex hoc elicitur duplex incon- Ad opp

inconueniens. Vnum, quòd deus nõ reparauit genus humanum propter miſericordiam, ſed potius propter vi tandam indecentiam. Aliud, ꝙ non reparauit ex liberalitate, ſed ex neceſſitate: quòd ſi verum eſt, nõ tenemur ei ad tãtas gratiarum actiones, quod impium, & crudeliſſimum eſt dicere. Item. Nobilior creatura eſt angelus, quàm homo, & propter beatitudinẽ eſt facta, ſicut homo: ſed non decuit deum releuare angelum a ſuo lapſu: ergo nec decuit reparare gen⁹ humanum. Item. Sicut decet diuinam ſapientiam, & bonitatẽ releuare cadentẽ, ſic etiã decet ſuſtentare ſtantẽ: ſed non decuit deũ tenere gen⁹ humanũ ne laberetur ante lapſum: ergo videtur quòd non decuit ipſum releuare poſt ipſum lapſum. Item. Non decet deum facere cõtra ſuam iuſtitiã: ſed homo cum peccauit meruit a deo in æternum ſeparari: ſi ergo per reparationem deo habet coniungi, videtur quòd numquam decuit genus humanum reparari. Item. Sicut homo per peccatũ meruit mortem carnis, ita etiam meruit mortem ſempiternę damnationis; ſed non decuit deũ ſic reparare genus humanũ, vt non moreretur morte carnis: ergo non decuit ſic reparare, vt non moreretur morte ſempiternæ damnationis. Item. Non decet deum facere cõtra diſpoſitionem ſuæ ſapientiæ: ſed de⁹ talem fecerat hoĩem, vt ſi vellet ſtare, ſtaret & ſi vellet cadere, caderet. ergo ſicut nõ decet deũ facere de ſtãte vt cadat, ita nõ decet ipſum facere de cadente vt reſurgat: ergo non decet eum reparare humanã naturã.

8 RESP. Dicendum, quòd abſque dubio congruum eſt, & decens reparari genus humanum. Congruum inquam eſt, & decens non ſolum ex parte dei, ſed etiã ex parte hominis. Ex parte dei: quia decet dei potentiã, ſapientiam, & miſericordiam, ſicut in opponendo mõſtratum eſt ſupra. Ex parte vero hominis congruentia eſt ſimiliter, ſi conſideretur dignitas hominis conditi, & modus labendi, & ſtatus lapſi. Dignitas namque hominis conditi tanta erat, vt propter ipſum facta ſint vniuerſa. Si ergo homo careret ſuo fine iam omnia eſſent ſuo fine defraudata. Modus vero labendi fuit, quòd humana natura totaliter cecidit alio peccante, & alio ſuggerente: & ideo decẽs fuit ipſam per alium releuari, vt ſicut filij peccauerunt in parente, & parens peccauit diabolo ſuggerente, ſic etiam homo repararetur domino releuãte. Status etiam hominis lapſi reparationi congruit: quia in illo ſtatu ſimul fuit pœnitentia cum miſeria: & pœnitentia quodãmodo placabat diuinam iuſtitiam, miſeria vero prouocabat miſericordiam. Et ſic patet, quòd per oẽm modum congruum fuit reparari genus humanum. Congruum inquã ex parte opificis, & congruum ex parte opis. Sed congruitas ex parte operis pura cõgruẽtia eſt, ita ꝙ nõ ponit neceſſitatẽ. Cõgruitas vero ex parte opificis ponit neceſſitatẽ: neceſſitatẽ inquam nõ ineuitabilitatis, quæ diuiditur in coactionem, & prohibitionem, ſed neceſſitatem immutabilitatis, quæ conſurgit ex ſtabilitate, & immutabilitate diuinę diſpoſitionis: hęc autem nõ arctat diuinam potentiam ad oppoſitum, ſed eã determinat ad tale propoſitum. Vnde Anſelm. in lib. Cur deus homo. Cum dicimus deum aliquid facere neceſſitate, intelligẽdum eſt ꝙ hoc facit neceſſitate ſeruandi honeſtatẽ, quæ neceſſitas non eſt aliud quã immutabilitas honeſtatis. Ex his quæ dicta ſunt, patet reſponſio ad propoſitam quæſtionem. Si enim quæratur, verũ congruum ſit reparari genus humanum, concedendum eſt ſimpliciter, ꝙ verum eſt. Si vero quæratur, verũ ſit neceſſarium, nõ eſt ſimpliciter reſpondendum, ſed diſtinguendũ. Eſt enim neceſſarium ex parte dei, ſed ex parte noſtri non. Ex parte dei neceſſarium quidem non quacumque neceſſitate, ſed neceſſitate immutabilitatis, quæ non opponitur libertati voluntatis, ac per hoc nec gratiæ, nec libertati. Et per hoc patet reſponſio ad primum obiectum: non enim ſequitur, ſi deus reparat neceſſitate ſuæ immutabilitatis, ꝙ ꝓpter hoc

Hęc v... pugnare Sco. di. 20 q. vnica ibi. Cõtra factum eſt prȩlium.

hoc non reparet liberalitate ſuę benignitatis;hæc enim ſimul pñt ſtare .

10 AD illud quod opponitur,quòd creatura angelica nobilior eſt &c. Dicendum, ꝙ quamuis angelus nobilior ſit creatura , quàm homo:non tamen eſt adeo ad reparationem idoneus ſicut homo,propter modum labendi,& ſtatum hominis lapſi . Hõ eńi pœnituit,angelus obſtinat⁹ fuit . Homo totaliter,angelus particulariter cecidit.Homo per alium,angelus per ſeipſum : & hæc ſunt quę faciunt angelum ad reparationẽ minus idoneum .

11 AD illud quod obiicitur,ꝙ non decuit deum tenere hominem, ne caderet . Dicendũ,ꝙ ſi homo voluiſſet ſtare, numquam deus dereliquiſſet eum , vt caderet:ſed quia ſtare noluit ,nõ debuit ipſum conſeruare inuitum : ſed quia homo poſt lapſum voluit reſurgere, ideo decuit deum ſibi manum porrigere : ita ꝙ manus iſta ad illos ſe extendit, q volunt reſurgere,nõ ad eos, qui nolunt

12 reſurgere . AD illud quod obiicitur, ꝙ non decet deum facere contra ſuã iuſtitiam. Dicendum , ꝙ verum eſt. Decet tamen ipſum aliquid facere ꝓpter rigorem iuſtitiæ:quia reparatio humani generis non repugnat diuinæ iuſtitiæ.concurrunt enim in illa ſimul miſericordia & veritas, ſicut videbitur infra. Vnde quod dicitur, quòd homo meruit per peccatum in æternum ſeparari a deo , hoc verum eſt quantum eſt de ſe: poſſunt tamen alia merita interuenire, quæ infringent illam obligationem,& in quib⁹

13 ſeruabitur ordo iuſtitiæ diuinæ. AD illud quod obijcitur,quòd per peccatum meruit homo ita puniri pœna ſempiternæ damnationis,ſicut pœna mortis . Dicendum , quòd non eſt ſimile; quia de pœna mortis ſtatim fuit ſententia lata , de pœna vero æternæ damnationis adhuc differtur ſententia. Et quia diuina ſententia eſt irreuocabilis,poſt quàm lata eſt,licet mutari poſſit ſententia per prophetiam prędicata(ſicut patet in Iona) antequam feratur poteſt remedium inueniri: ideo reparari potuit genus humanum, vt non incurreret pœnã damnationis ſempiternę in aliqua eius parte: quamuis nõ fuerit liberatum,vt non incurreret pœnam mortis . Et ſi tu quæras , quare ſententia iſta fuit lata , & illa dilata, cum homo meruiſſet vtranque de ſe. Dicendum,quòd prima eſt via pœnitentię . Secunda vero aufert locum pœnitentiæ.ideo non debebat ſecunda ſententia ferri contra hominem, 14
quamdiu erat in ſtatu viæ. AD illud quod obijcitur, quòd nõ decebat deũ facere contra ordinem ſuę ſapientię. Dicendum,quòd genus humanũ reparando contra ſuam ſapientiam nõ fecit:quia ex ſapientia ſua fecerat ipſum reparabilem præuidens eius lapſum. Nec valet illud quod obijcit, Nec decuit facere de ſtãte vt caderet; ergo nec decuit de labẽte vt reſurgeret:quia quamuis nullo ſapiente fiat homo deterior: aliquo tamen ſapiente poteſt fieri melior. Et licet non deceat deum de bono facere malum, decet tamen de malo facere bonum .

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Modus reparandi naturam humanam per ſatisfactionẽ fuit congruentiſſimus propter noſtram glorificationem , & noſtram iuſtificationem.**

Fundamenta.

VTRVM magis congruat genus humanũ reparari ꝑ ſatisfactionem , quàm per aliam viam . Et ꝙ ſic oſtenditur ꝑ quatuor ſuppoſitiones. Quarum prima eſt hæc . Illa via magis conueniens fuit ad reparationem humani generis, in qua magis ſeruatur ordo diuinæ iuſtitiæ . Secunda eſt hæc . Illa via magis congruit reparatiõi humani gñris, ĩ qua magis ſeruať ordo diuinæ ſapiẽtiæ . Tertia ẽ hęc. Illa via magis cõuenit reparationi humani gñris , in qua magis ſerua-

ſeruatur præſidentia diuinæ poteſtatis. Quarta eſt hæc. Illa via magis conuenit reparationi humani generis, in qua magis ſeruatur honorificentia diuinę maieſtatis. His pręſuppoſitis arguitur ſic. Magis ſeruatur ordo diuinæ iuſtitiæ, cum malum punitur quàm cum relinquitur impunitum; ſed cum peccata reparantur per per ſatisfactionem, malum punitur, ſine ſatisfactione relinquitur impunitum: ergo magis ſeruatur ordo iuſtitiæ in reparatiōe p ſatisfactionem quam ſine ſatisfactione: ergo per primam ſuppoſitionem via iſta magis conuenit reparādo generi humano. Item. Secundo arguitur ſic. Ordinatio peccantium in ſupplicijs, ſiue peccati in pœna, manifeſtat decorem diuinæ ſapientiæ, quę non patitur vniuerſum ex aliqua ſui parte turbari: ſed cum peccator releuatur per ſatisfactionem, ad culpā ſequitur pœna. Cū vero ſine ſatisfactione, culpa nō ordinatur per pœnam: ergo reparatio generis humani per ſatisfactionē plus conuenit diuinæ ſapientiæ, quā ſine: ergo per ſecundam ſuppoſitionem via iſta reparandi eſt magis congrua, & idonea in ſe. Item. Tertio arguitur ſic. Si malum non puniretur & relinquerēt ſine aliqua ſatisfactione, iniuſtitia nulli legi ſubiaceret. Et ſi hoc, diuina poteſtas omnib⁹ nō pręſideret: ſed cum pro peccato ſatisfactio exigitur, peccator ſubdit̄ pœnæ auctoritate diuinæ iuſtitiæ: ergo ī modo reparandi genus humanum p ſatisfactionem magis prælucet præſidētia diuinę poteſtatis, quàm per aliam viā: ergo per tertiā ſuppoſitionē via iſta eſt magis congrua. Item. Quarto arguitur ſic. Peccator cum peccat per præuaricationem, deum inhonorat: ſi ergo peccatum dimitteretur ſine ſatisfactione, peccatum relinqueretur abſque honoris ablati recompenſatione: cū autem ſatisfactio redditur, honor recompenſatur: ergo in modo reparandi hominem per ſatisfactionem magis ſeruatur honorificentia diuinæ maieſtatis, quàm per alium modum: ergo per quartam ſuppoſitionem hac via reparationis magis congruit genus humanum releuari. Ex his eiſdemq; rōnibus nō ſolū pōt concludi, quòd hæc via ſit magis cōgrua, ſed etiam quòd alia non poteſt eſſe congrua: verumtamē non ſunt ita efficaces ad probandū ſecundum, ſicut ad probandum primū. Præter has etiam congruentias poſſunt & aliæ reperiri, licet illę ſint magis excellentes. Sed contra. Magis decet deum facere quod magis facit ad oſtenſionem ſuę benignitatis, & miſericordiæ; ſed dimittere peccata omnia abſque aliqua ſatisfactione pœnę, hoc eſt maioris miſericordię, quam exigere pro illis pœnam. Si ergo deus eſt miſericordiſſimus, & benigniſſimus adeo vt benignior cogitari nō poſſit: videtur ergo ꝙ modus ille reparandi, qui eſt pręter ſatisfactionem, magis conueniat diuinę excellentię. Item. Modus ille magis conuenit reparationi generis humani, qui magis eſt oſtenſiuus diuinę ſufficientiæ: ſed ſi ſic deus genus humanum repararet, quod nullā requireret ſatisfactionem, magis appareret diuina ſufficientia. Oſtenderetur enim tunc, ꝙ emendarum noſtrarum, & bonorum noſtrorum nō indigeret: ergo modus reparādi abſque oī ſatisfactione magis eſſet congruus humano generi. Item. Ille modus magis conuenit reparationi humanę, qui magis eſt oſtenſiuus diuinę potentię, pro eo ꝙ reparatio eſt quędam recreatio: ſed ſi deus abſq; omni ſatisfactione ſolo verbo reparaſſet genus humanum, ſicut fabricauit mundum, maior eſſet ibi diuinę virtutis oſtenſio: ergo magis conuenit iſte modus humano generi reparando. Itē. Iſte modus magis cōuenit reparationi generis humani, in quo homo magis aſtringitur ad amandum, & laudandum deū: ſed ſi deus culpā homini reliquiſſet abſque omni ſatisfactione, & pœna eſſet magis laudandus, & amandus ab homine, homo enim plura a deo percepiſſet: ergo talis modus reparationi humanę magis congrueret. Itē. Modus ille magis congruit reparationi generis humani, in quo magis Ad opp.

eruditur

eruditur homo ad executionem di
uini mandati, & imitationem dei: ſed
homo debet remittere, & condonarę
alij culpam, & pœnam : ergo ſi deus
hoī debuit dare exemplum perfectio
nis, videtur ꝙ magis deum decuit re
parare genus humanum totum rela
xando, q̃ ſatisfactionē aliquam exi-
gendo. Item. Ille modus reparandi
magis decet deum, qui eſt a deo im-
mediate, q̃ qui eſt a deo mediante ad
iutorio creaturæ. Quoniam ſicut
decuit deum magis per ſeipſum crea
re, ſic magis videtur eſſe decēs per ſe
ipſum recreare: ſed reparatio per ſa-
tisfactionem eſt mediante creatura
ſatisfaciēte: ergo videtur ꝙ magis de
cuerit deum reparare genus huma-
num abſque omni ſatisfactione per
ſeipſum, quàm mediante ſatisfactio-
15 ne per creaturæ adiutorium.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque du
bio magis congruum fuit genus hu
manum reparari per ſatisfactionem,
q̃ per aliam viam ſm ꝙ dicit Anſel.
& Aug. Et ratio huius eſt ex parte
dei, & ex parte noſtra. Ex parte in-
quam dei; quia vniuerſæ viæ dñi mi
ſericordia, & veritas, cū ipſe ſit ſum-
me iuſtus, & miſericors. Et ideo in re
paratione generis humani, quæ eſt
excellētiſſima viarum dei, congruū
eſt vt ſimul curcat miſericordia cum
iuſtitia. Et ideo decens fuit, vt deus
ab homine ſatisfactionem exigeret
pro iniuria ſibi facta. Et ſi homo nō
poſſet, tunc miſericordia diuina ſub
ueniret dando ſibi mediatorem, qui
pro eo ſatisfaceret; & iſte modus ma
gis fuit congruus, q̃ alius. Nā ſi deꝰ
culpam non dimiſiſſet, ſed vindictā
exegiſſet, non manifeſtaretur eius mi
ſericordia. Si vero omnino dimiſiſ-
ſet, nec ſatisfactionem exegiſſet, non
manifeſtaretur eius iuſtitia. Si ergo
iſte duæ conditiones ſunt in dei ope
re ſeruandę præcipuæ, magis con-
gruebat humanam naturam repara
ri per ſatisfactionem, q̃ per aliam viā
ex parte dei reparantis. Magis etiam
congruebat ex parte noſtri, pro eo,
ꝙ reparatio noſtra ad hoc erat, vt
nos reduceret a culpa ad iuſtitiam, a
miſeria ad gloriam. Sicut ergo cum
genus humanum cecidit per culpā,
deum inhonorauit per præuaricatio
nem, & inordinatam dilectionem:
ſic cum redit a culpa ad iuſtitiam,
decens eſt vt deum honoret ſuſtinen
do pœnam, & in hoc magis reparatē
ad normam iuſtitiæ. Rurſus. Sicut
glorioſius eſt acquirere vitam æter-
nam per merita, quàm ſine meri-
tis eam acquirere, ſic glorioſius eſt
reconciliari deo per ſatisfactionem,
quàm ſine. Modus ergo reparandi ꝑ
ſatisfactionem plus conuenit no-
ſtræ iuſtificationi, & noſtræ glorifi
cationi. Si ergo hæc duo principali
ter conſiderantur in reparatione ge-
neris humani, planum eſt ꝙ hic mo
dus reparandi magis conueniēs eſt
tam ex parte dei reparantis, q̃ ex par
te humani generis reparati. Vnde ra
tiones quæ hoc oſtendunt, concedē-
dæ ſunt.

AD illud vero quod obiicitur de 16
manifeſtatione benignitatis, & miſe
ricordiæ. Dicendum, ꝙ ſumma beni
gnitas, & miſericordia in deo non
excludunt iuſtitiam: & ideo non ſic
debuit manifeſtari in opere repara-
tionis, ꝙ iuſtitia non haberet locū:
ſed ita debuit manifeſtari diuina mi
ſericordia, ꝙ ſimul cum hoc oſtende
retur diuina iuſtitia. Et hoc idem fa-
ctum eſt, cum deus reparauit genus
humanum per mortē filij ſui, vbi fuit
maxima æquitas in exigendo tantę
ſatisfactionis pretium, & maxima be
nignitas in tradendo vnigenitum fi-
lium ſuum. Ad illud quod obijcitur, 17
quòd magis manifeſtaretur diuina
ſufficientia, ſi nō exigeret ſatisfactio-
nem. Dicendum, quòd ſicut deus
exigit a nobis mandatorum ſuorum
obſeruantiam non propter ſuam in
digentiam, ſed propter ordinationē
noſtram, qua debemus ei tanquam
domino obedire: ſic & peccatorum
exigit emendam, non propter hoc
quòd īdigeat, ſed vt nos reducat ad
ordinationem debitam: & ideo obie
ctio illa procedebat ex ſuppoſitione
falſi, cum dicebatur magis ſine ſatisfa
ctione diuinam ſufficientiam ma-
nifeſtari. Ad illud quod obijcitur, ꝙ 18
modus alius magis manifeſtaret di

uinam potentiam. Dicendum, quòd & ſi in omni opere dei oſtendatur diuina potentia: in opere tamen reparationis magis manifeſtatur benignitas & miſericordia, & per conſequẽs ipſa iuſtitia eis annexa. Et ideo cum poſſet vno verbo genus humanum reparare, maluit tamen reparare cũ difficultate, & pœnalitate: quia magis oportunum erat ibi oſtendere miſericordiam, quàm potentiam. Potentia enim ſatis claruerat in rerum eductione: ſed adhuc latebat mi-
19 ſericordia, quam oſtendebat deus in hominis reparatione. AD illud q̃d obiicitur, ꝙ reparatio prætermiſſa ſatisfactione magis aſtringeret nos ad laudandum, & amandum deum. Dicendum, quòd falſum eſt: plus enim nos aſtringit ad amorem, & laudem dei hoc quòd dedit vnigenitum ſuũ pro nobis, quàm ſi abſque hoc condonaſſet nobis & pœnam, & culpã. Multo enim maius fuit quòd deus pro nobis mortem ſubiret, quàm peccata noſtra condonaret: multo etiam maius fuit dando nobis filiũ peccata condonare, quàm ſi ſimpliciter peccata condonaſſet. Qui enim proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non omnia nobis cum illo donauit, ſicut dicitur ad Rom. 8?
20 Et ſic patet quòd ratio procedit ex ſuppoſitione falſi. AD illud quod obiicitur, quòd ſi ſatisfactionem non exegiſſet, magis præbuiſſet formam imitandi ſe. Dicendum, quòd & ſi debeamus deum imitari in aliquibus, non tamen noſtrum eſt imitari in omnibus. AD deum enim ſpectat quærere gloriam, & vindictã ſecundum quòd dicitur ad Ro. 12. Mihi vindictam, & ego retribuam. Ad nos autem non pertinet: quia noſtrum non eſt iudicare: ſed iudicari: et ideo in hoc non debuit dare formam imitandi ſe. Aliter poſſet dici, quòd deus exigendo ſatisfactionem magis præbuit nobis formã, quàm ſi non exegiſſet. Præbuit enim exẽplum & ſubditis & prælatis: ſubditis in hoc quòd remiſit, & pepercit: prælatis vero in hoc quòd emendam requiſiuit, vt decor iuſtitiæ ſeruaretur, quod ſpectat ad eos, qui iudicant terram, ſecũdum illud Sap. 1. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis ter-
ram. AD illud quod vltimo obiici- 21
tur, quòd decentius fuiſſet reparare genus humanum ſine adiutorio humano, & ita ſine ſatisfactore. Dicendum, quòd hoc falſum eſt: ſummę.n. bonitatis eſt communicare creaturæ operationes nobiles, ſecundum ꝙ ipſa nata eſt ſuſcipere: & creatura aliquid poteſt facere in reparatione, quàmuis ſolius dei ſit operari in prĩmaria rerum productione, vbi non eſt operatio in aliquam materiam præiacentem.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Nulla pura creatura potuit ſatiſfacere pro toto genere humano, cum tã grauis fuerit iniuria per peccatum deo illata.

VTRVM Aliqua creatura pura potuerit ſatiſfacere pro toto genere humano, & quòd ſic videtur. Vna creatura pura potuit totum genus humanum inficere per culpam ſuam: ergo ſi gratia eſt principium ſatiſfaciẽdi, ſicut culpa principium inficiendi, videtur quòd aliqua pura creatura ꝑ ſuam gratiam potuerit ſatiſfacere ꝓ toto genere humano. Item. Nõ plus exigitur in iuſta pœna, quàm commiſſum eſt in culpa: ſi ergo genus humanum lapſum fuit per tranſgreſſionem puræ creaturæ, videtur quòd pura creatura potuerit ſatiſfacere pro genere humano. Item. Diabolus iuſte perdidit genus humanũ, quia extendit manum ſuam in innocentem; ergo ſi potuit eſſe aliqua pura creatura omnino innocens, quæ ſe pro ſalute generis humani exponeret, & diabolus manum in eam extenderet, videtur quòd aliqua pura crea

Ad opp.

ra creatura redimere potuiſſet genus humanum de diabolica poteſtate, & ita ſatisfacere pro eodem. Item. Plus penſat deus vitam, & animam vnius iuſti, quàm vitam, & animam innumerabilium peccatorum: ſi ergo aliqua pura creatura innocens, & ſancta ſe deo, & patri obtuliſſet pro peccatoribus hoſtiam, facta eſſet recompenſatio iuſta, ergo & ſatisfactio debita. Item. Eſto quòd Chriſto fuiſſet pura creatura, & mortuus fuiſſet in cruce, ſicut mortuus fuit, quæro tunc an fuiſſet detentus in limbo, an non. Conſtat quòd in limbo detentus non fuiſſet, quia non habuit reatum peccati originalis: ergo apertũ fuiſſet ei cœlum: meruiſſet ergo Chriſtus apertionem ianuæ. Si ergo ianua non habuit aperiri niſi per ſufficientem ſatisfactionem, videtur ꝙ pura creatura ſatisfacere potuiſſet pro toto genere humano. Sed contra. Si pura creatura eſſet, aut eſſet homo, aut non homo. Si eſſet purus homo: ergo eſſet peccator, & debitor: ergo non potuiſſet eſſe mediator & reconciliator, cum ipſe indigeret reconciliatione. Si eſſet non homo: ſed pro homine non debet ſatisfacere niſi homo, quia ad eum pertinet ſatisfactio, in quo fuit tranſgreſſiõ: ergo ſi nec purus homo, nec non homo potuit ſatisfacere pro toto genere humano, videtur quòd nulla pura creatura potuerit. Item. Satisfactio debet proportionari offenſæ, & iniuriæ: ſed tanta eſt offenſa, & iniuria, quantus eſt ille, cui infertur: cum ergo deus ſit infinitus, offenſa, & iniuria dei eſt infinita: ſed nulla creatura, nec eius operatio eſt infinita: ergo nulla pura creatura poteſt ſatisfacere pro offenſa, & iniuria deo illata: ſed talis fuit iniuria Adæ, & poſteritatis ſuæ, quia deũ contempſit: ergo &c. Item. Nullus ſatisfacit, niſi reſtituat tantum, & amplius quantum abſtulit: ſed nulla pura creatura valet totum genus humanum, quod per peccatum Adæ fuit a deo ſubtractum, reſtituere: ergo nulla pura creatura poteſt ſatisfacere pro ipſo. Item. Nullus poteſt ſatisfacere pro omni homine, niſi poſſet influere in omnem hominem iuſtitiam, ſicut primus parens tranſmittit culpam: ſed nulla pura creatura poteſt aliis influere iuſtitiam, vel dare gratiam, ſicut in primo libro fuit oſtenſum: ergo nulla pura creatura poteſt ſatisfacere pro toto genere humano. Item. Non minus obligamur deo pro beneficio recreationis, quàm pro beneficio creationis. Si ergo pura creatura genus humanum redemiſſet, tantum eſſemus ei obligati, quantum noſtro creatori: ergo tantum teneremur diligere creaturam, quantum creatorem. Si ergo impoſſibile eſt nos ad hoc obligari, impoſſibile fuit puram creaturam ſatisfacere pro toto genere humano.

Fundamenta.

Hanc rationem infrigit Scot. diſ. 19. ibi. Cõtra hũc modum. S. Tho. cõſenſit 3. par. q. 1. artic. 2.

RESP. Dicendum quòd de duobus conſueuit fieri ſatisfactio, & requiri, videlicet de iniuria, & damno. Si ergo deus requirit ſatisfactionem ab humano genere, aut requirit pro vtroque, aut pro altero horum. Si pro vtroque, planum eſt quòd impoſſibile eſt aliquam puram creaturam deo ſatisfacere pro humano genere, pro eo quòd tam grauis eſt iniuria, quæ infertur deo ob excellentiſſimam eius dignitatem, quòd nulla pura creatura poteſt recompenſare aliquid ei æquale. Si vero exigit ſibi ſatisfactionem de ſolo damno cõdonando iniuriam, nec ſic poteſt pro toto genere humano ſatisfacere aliqua pura creatura. Aut enim illa pura creatura eſſet homo, aut nõ eſſet homo. Si homo, cùm nullus purus homo poſſit æquiualere toti generi humano, talis homo offerens ſeipſum deo nunquam recompenſaret damnum, quod Adam intulit corrumpendo totum genus humanum. Si eſſet non homo, nec ſic adhuc poſſet damnum recompenſare, ſi pura creatura eſſet: aut ſi poſſet, non tamen ſatisfaceret: quia ad illud genus ſpectat ſatisfactio ad quod ſpectauit tranſgreſſio. At ſi hoc poſſet, non tamen deceret ꝙ naturam humanam 22

humanam in ſtatum priſtinum non reuocaret: eſſet enim ex hoc ſubiecta alii generi creaturæ. Et ex hoc habetur, quòd non ſolum pura creatura non poſſet deo ſatisfacere, ſi eſſet alterius generis: ſed etiam nec ſi eſſet a deo aſſumpta conueniret, vt pro humano genere ſatisfaceret: & ideo cū pura creatura non poſſet pro toto genere humano ſatisfacere, nec alteriꝰ generis creaturam deceret ad hoc aſſumi, oportuit vt perſona ſatisfacientis eſſet deus, & homo. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes, quòd nulla pura creatura poſſet ſatisfacere pro toto genere humano.

23 A D illud quod obiicitur in contrarium, ꝙ pura creatura potuit totū genus humanum inficere, Dicendū, ꝙ non eſt ſimile: quia aliqua pura creatura potuit eſſe principium totius generis humani ſm propagationem carnalem, per quā genus humanum corrumpitur, & inficitur: ſed nulla pura creatura potuit eſſe principium totius generis humani
24 ſm regenerationem ſpiritualem. AD illud quod obiicitur, ꝙ non plus exigitur in iuſta pœna, q̃ commiſſum eſt in culpa. Dicendum, ꝙ culpa nō ſolum aggrauatur ex parte conditionis peccatis, ſed etiam ex parte eius, in quē peccatur: & licet peccans fuerit pura creatura, ille tamen in quem peccauit fuit creator: ideo cum exigitur, ꝙ ſatisfaciēs non ſit pura creatura, hoc non eſt ſupra illud quod commiſſum eſt in culpa: oportet. n. ꝙ perſona ſatisfaciens pro peccati grauitate, ſatisfaciat ſm omnes conditiones, ſm quas habet aggrauari.

25 A D illud quod obiicitur, ꝙ diabolꝰ iuſte amiſit genus humanum, quia extendit manum in eum, in quem non habebat ius. Dicendum, ꝙ in hoc non exprimitur ſufficiens ratio ſatisfactionis, ſed modus vincendi diabolum. Et bene verum eſt ꝙ aliqua pura creatura innocens potuiſſet diabolum vincere: ſed tamen ex hoc nō ſequitur, quòd potuiſſet deo ſatisfacere. Longe enim plus eſt recompenſare deo illatam iniuriam, quàm vincere diabolicam fraudem.

A D illud quod obiicitur, quòd plus 26
deus penſat animam iuſti, quàm animas innumerabilium peccatorum. Dicendum, quòd deus recompenſationem in ſatisfactione non quærit de genere humano ſecundum quòd eſt in ſtatu peccati, ſed ſecundum ꝙ fuiſſet ſi non peccaſſet: & hoc modo nullius puri hominis vitam deus tātum appreciatur, ſicut totam generationem humanam. A D illud quod 27
quæritur, ſi Chriſtus fuiſſet ſola pura creatura, vtrum moriens introiſſet in cælum. Dicendum, quòd ſic: ex hoc tamen non ſequitur, quòd ſic meruiſſet ianuæ apertionem, quia cœlum nunquam fuerat ſibi clauſum, hoc ſuppoſito quòd non habuiſſet peccati originalis reatum. Alii vero qui reatum peccati originalis habebant, propter hoc non fuiſſent in cælum introducti: & ita adhuc remanſiſſet ianua clauſa, pro eo quòd non fuiſſet ſufficiēs ſatisfactio perſoluta.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Nullus quantum uis gratia fulcitus potuit pro ſe ipſo ſatisfacere ſatisfatione plena, damnū & iniuriam complectente.**

V T R V M aliquis adiutus gratia potuiſſet ſatisfacere pro ſeipſo. Et quòd ſic videtur, quia tres ſunt partes pœnitentiæ, contritio, confeſſio, & ſatisfactio: ſed homo adiutus gratia poteſt de peccato ſuo conteri, & ipſum confiteri: ergo poteſt ſatisfacere pro ſeipſo. Si tu dicas quod poteſt de actuali, ſed non de originali. Contra. Maius eſt actuale, quàm originale, quia maior eſt ibi improbitas voluntatis, & grauius etiam quis punitur pro actuali, quàm pro originali: ſi ergo per adiutorium gratiæ poteſt ſatisfacere pro ſuo actuali, multo fortius videtur quòd pro ſuo originali. Item. Satiſfacere (ſecundum quòd dicit Anſelmus) eſt honorem debitū deo

Ad opp.

deo impendere: ſed quilibet homo adiutus gratia poteſt honorem debitum deo impendere: ergo quilibet poteſt pro peccato ſuo deo ſatisfacere. Si tu dicas, quòd non poteſt impẽdere honorem, quem debet pro iniuria prius facta. Contra. Nulla iuſta poteſtas exigit ab homine pluſquã poteſt: anathema enim ſit, qui dicit deum præcepiſſe impoſſibile: ergo nullum honorem debet homo deo reddere, quem non poſſit. Item. Homo exiſtens in gratia poteſt mereri ſummum bonum, quod deus eſt: ergo ſi multo maius eſt mereri ſummum bonum, quàm reconciliari, & cõfœderari, videtur quòd multo magis pro quolibet peccato ſuo poſſit ſatisfacere, non ſolũ actuali, ſed etiam originali. Item. Exiſtẽs in gratia, aut non erat dignus aliqua pœna, aut temporali ſola: Si ergo debitor pœnæ temporalis poteſt illam pœnam ſoluere, videtur quòd homo pro quolibet peccato quod habet poſſit ſatisfacere: ergo pro originali. Item. Gratia adueniens in animam æque bene delet culpam actualem, ſicut originalẽ: ſed ſicut ſe habet gratia ſecundum eſſentiam ad culpæ deletionem, ita ſe habet ſecundum opera ad ſatisfactionem. Sed gratia adueniens in animam liberat eam ab omni culpa tam originali, quàm actuali: ergo mouens animam poteſt ſatisfacere pro omni culpa prius deleta: ergo quilibet homo poteſt ſatisfacere pro ſeipſo. Sed contra. Si quilibet homo poteſt ſatisfacere pro ſeipſo: ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi ergo hoc eſt inconueniens, & abſurdum, reſtat quòd illud ex quo ſequitur. Item. Sicut iniuria peccati totius generis humani eſt infinita ratione eius, contra quem eſt: ſic & illa quæ eſt in quolibet peccato ſingulari: ergo ſi aliquis purus homo non potuit ſatisfacere pro toto genere humano, pari etiam ratione videtur, quod non poſsit ſatisfacere pro ſeipſo. Item. Impoſſibile eſt quòd aliquis ſatisfaciat pro culpa, quamdiu manet in eo radix, & cauſa culpæ: ſatiſfacere enim (ſicut dicit Auguſtinus) eſt cauſas peccatorum ie xcidere: ſed vitium humanæ originis nunquam ſeparatur a carne peccati: ergo videtur quòd nullus homo, qui originale peccatum habuit, poſſit ſatisfacere pro originali. Maior manifeſta eſt per Auguſtinum, ſed minor manifeſtatur per hoc, quod quilibet generat filium habentem originale peccatum. Item. Ad hoc quòd fiat ſatisfactio, neceſſarium eſt quòd fiat damni recompenſatio. Sed propter peccatum originale quilibet habet neceſsitatem moriendi, & corpus mortuum eſt propter peccatum originale, ſicut dicit Apoſtolus: ergo ſi quis debet ſatisfacere pro originali peccato, tenetur reddere animam pro anima: ſed quilibet eſt mortis debitor pro originali peccato: ergo non videtur quòd aliquis, qui peccatum originale contraxit, poſſit vnquã ſatisfacere pro illo. Item. Quòd originale peccatum ſit culpa, hoc habet, quia proceſſit a voluntate Adæ. Si ergo requiritur ſatisfactio de ipſo ſecundum quòd culpa, nullus poteſt ſatisfacere, niſi ſatisfaciat pro culpa Adæ. Sed pro culpa Adæ nullus poteſt ſatisfacere ſecundum quòd originalis eſt, niſi ſatisfaciat pro toto genere humano: ergo a primo nullus poteſt ſatisfacere pro peccato originali alicuius hominis, niſi ſatisfaciat pro toto genere humano. Sed hoc non poteſt aliquis purus homo: ergo nullus poteſt ſatisfacere pro originali peccato.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd eſt ſatisfactio plena, & eſt ſatisfactio ſemiplena. Satisfactio plena eſt, quando ſimul fit ſatisfactio de iniuria, & dãno. Satisfactio vero ſemiplena eſt, quando remiſſa offenſa, ſatisfactio fit pro damno. Intelligendum eſt ergo quòd pro nullo peccato, in quo fit auerſio a deo, poteſt ſatisfacere aliquis purus homo ſatisfactione plenaria nec pro ſeipſo, nec pro aliis, propter hoc quòd offenſa, & iniuria illa omnino excedit puram creaturam. Si vero loquamur de ſatisfactione ſemiplena, illa videlicet in qua remiſſa offenſa requiritur emen

da de damno: ſic dicendum quòd homo poteſt ſatisfacere pro ſuo actuali peccato, ſed non pro originali peccato. Ratio autem huius eſt, quia peccatum actuale dicit deprauationem voluntatis, ſed originale dicit deprauationem naturæ. In hoc autem differt deprauatio naturæ a deprauatione voluntatis, quia corruptio voluntatis reſpicit ipſam perſonam, vt eſt indiuiduum, ſed corruptio naturã vt eſt alterius principium. Item. Quia voluntas eſt vertibilis, & corruptio in ea exiſtens eſt facile mobilis: quia vero natura vno modo mouetur, corruptio in ea exiſtens, eſt difficile mobilis.

Quoniam ergo deordinatio voluntatis introducta pro actuali eſt perſonæ ſingularis, & facile mobilis, recompenſari poteſt per vſum gratiæ gratumfacientis, quæ reſpicit perſonam ſingularem. Quia vero deprauatio naturæ eſt reſpiciens propagationem, & ita naturam communem, & vlterius eradicari non poteſt omnino: ideo pro damno illato nemo poteſt ſatisfacere per gratiam ſingularis perſonæ. Illa enim non tollit omnino peccati originalis radicem ab eo, in quo eſt, nec per ſe, nec per vſum ſuum; & ideo non poteſt omnino tollere reatum, & obligationẽ. Impoſſibile ergo fuit quòd aliquis pro peccato originali alicuius hominis ſatisfaceret, niſi omnino a peccato originali mundus eſſet, niſi etiam haberet gratiam communem, hoc eſt gratiam capitis, cuius plenitudo nata eſt in alios redundare: talis autem non potuit eſſe niſi homo, & deus, qui eſſet aliorum caput, ſicut in precedentibus fuit oſtenſum, quia nullus niſi deus poteſt influere aliis motum, & ſenſum. Et ſic patet, quòd pro minimo peccato originali, nec quantum ad ſatisfactionem plenariam nec quantum ad ſatisfactionẽ ſemiplenam potuit ſatisfacere, niſi Chriſtus, id eſt homo, & deus. De actuali vero poteſt quidem purus homo adiutus gratia ſatisfacere, ſed ſatiſfactione ſemiplena, quæ ſuppletionem, & complementum recipit a paſſione Chriſti. Chriſtus enim ſatiſfaciens pro omni offenſa omnib⁹ impetrauit gratiam quantum ad ſufficientiam, & merito illius ſatisfactionis homo ſuſcipiens gratiam ſatisfacit poſtea deo pro læſione, quam intulit ſibi actualis culpa. Ex hoc patet quomodo paſſio Chriſti influit in ſacramenta, & quare amplius influit in ſacramentum babtiſmi, quod eſt remedium contra originale, quàm in ſacramentum pœnitentię: & hoc eſt fundamentum multorum, quæ in quarto libro determinantur, & ſupponuntur ab hoc libro. Concedendum eſt ergo quòd nullus adiutus gratia ſatisfacere potuit pro ſeipſo. Concedendæ ſunt etiam rationes, quæ hoc oſtendunt.

A D. illud vero quod obiicitur, quòd 29
ſatisfactio eſt pars pęnitentiæ. Dicendum, quòd ipſa pęnitentia (ſicut oſtẽſum eſt) efficaciam habet a paſſione Chriſti non ſolum poſt paſſionem, ſed etiam ante, quia Chriſtus per paſſionem ſuam omnibus impetrauit gratiam pęnitentialem, & deus præcedentibus patribus dedit gratiam propter ſatisfactionem paſſionis promiſſam, ſequentibus vero propter ſolutam. Et ſicut nos iuſtificamur in fide paſsionis præteritæ, ita ipſi iuſtificabantur in fide paſsionis futurę. Vnde & qui præeribant, & qui ſequebantur clamabant: Oſanna fili Dauid. Vnde ex hoc non habetur, quòd aliquis ſufficienter poſsit ſatisfacere pro ſe. Præterea ratio illa non concludit de originali, ſed ſolum de actuali. Pęnitentia enim non eſt contra originale, ſed contra actuale. Nec valet quod obiicitur, quòd grauius eſt actuale, quàm originale. Dicendum enim, quod & ſi originale in poſteris ſit minus quam actuale, tamen quantum ad ſuam originem peccatum originale valde fuit graue, cum totam humanam naturam infecerit. Satisfactio autem peccati originalis reſpicit ipſam originẽ: & ideo dico quòd difficilius fuit ſatisfacere pro originali, quàm pro actuali, quia non poteſt fieri ſatisfactio pro vno originali, quia

li,quia

lis, quin fiat pro omnibus: non ſic eſt
30 in peccatis actualibus. AD illud quod
obijcitur, quòd ſatisfacere eſt hono
rem debitum deo reddere. Dicendũ,
quòd eſt debitum quo tenemur deo
iure conditionis, & eſt debitum quo
obligamur deo reatu præuaricatio-
nis. Dico ergo quod debitum, quod
cadit in notificatione ſatisfactionis,
eſt debitum ſecundo modo dictum,
& hoc quidem non poteſt ſoluere per
ſeipſum: ipſe enim reddidit ſe impo-
tentem: & ideo niſi ſuccurreret ei di
uina miſericordia, ſaluari nõ poſſet:
& ideo non obligatur ad impoſſibi-
le: quamuis enim ſit ei impoſſibile p
ſe, eſt tamen ei poſſibile per diuinum
31 adiutorium. AD illud quod obijci
tur, quòd homo exiſtẽs in gratia po
teſt mereri ſummum bonum. Dicen
dum, quòd nõ eſt ſimile: quia gratia
ſingularis perſonæ bene habet ordi-
nationem ad hoc quòd facit homi-
nem mereri ſummam beatitudinem,
ſed non ad hoc quòd faciat hominẽ
ſatisfacere pro culpa originali, ſicut
32 prius oſtenſum fuit. AD illud quod
obijcitur, quòd exiſtens in gratia nõ
meretur niſi pœnam temporalem.
Dicendum, quòd verũ eſt: ſed tamen
nulli peccatori datur gratia niſi me
rito ſatisfactionis, & paſſionis Chri
ſti. Vnde gratiæ collatio ſatisfactio-
nem originalis non facit, ſed præſup
ponit: ideo non ſequitur, quòd aliqs
per gratiam poſſit ſatisfacere pro ori
ginali culpa. AD illud quod obijci
33 tur, quòd gratia æqualiter delet oẽm
culpam: ergo æqualiter ſatisfacit pro
omni culpa deleta. Dicendum, quòd
non eſt ſimile, propter hoc quòd de
letio culpæ attenditur in imaginis re
formatione, & conuerſione ad deum
deletur omnis auerſio: vna ergo gra-
tia delet omnem culpam, ſatisfactio
vero reſpicit obligationẽ ad pœnã: 
poſſibile ẽ ergo quòd vna obligatio
ad pœnam ſoluatur altera remanen-
te. Ideo non ſic indifferenter opera-
tur gr̃a ad ſatisfaciendum pro omni
culpa, ſicut ad delendum oẽ culpam.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Modus noſtræ ſatisfactionis fa-
ctæ per Chriſtum fuit conue-
niens & maxime a deo acce-
ptandus.

VTRVM deus debuerit modum ſatisfaciẽdi p paſſionem Chriſti acceptare. Et quòd ſic videtur. Debitum mortis nullo modo melius ſoluitur quàm per mortẽ gratuitam: ſed oẽs eramus debitores mortis: ergo optime eſt ſatisfactũ deo per mortẽ illius qui non erat debitor mortis. Itẽ. Nullo modo melius emendatur peccatũ quod cõmiſſum eſt per ſuauitatem, quàm per ſupplicij acerbitatem. Si ergo peccatum humani generis fuit cõmiſſum per guſtum, & ſuauitatem ligni vetiti, videtur quòd decẽtiſſimus modus ſatisfaciendi fuit per ſupplicium crucis. Item. Cõuenientiſſimus modus ſatisfaciendi eſt per difficultatem pro peccato, quod quis cõmiſit multa facilitate. Sed facillimum fuit primo homini abſtinere a peccato: ergo difficillimus modus ſatisfaciendi fuit illi peccato cõuenientiſſimus. Sed hoc eſt ſuſtinẽdo mala vſque ad mortem: ergo & hoc modo ſatisfecit Chriſtus: ergo &c. Item. Decentiſſimus modus ſatisfaciendi de elatione eſt per abiectionem, & vilificationẽ: ſed nulla maior vilificatio fuit quàm quæ fuit in ſuſtinẽtia opprobrij crucis: ergo talis modus ſatisfaciẽdi maxime congruebat noſtræ infirmitati: ergo decuit ipſum a ſummo medico acceptari. Sed contra. Maxime crudelitatis eſt hominem iuſtiſſimum morti tradere: ſed Chriſtus fuit iuſtiſſimus: ergo crudeliſſimũ fuit ex quacumque cauſa tradere ipſum morti: ergo talis modus ſatiſfaciendi nullatenus debuit a deo acceptari. Si tu dicas, quòd non tradidit eum morti.

Fundamenta.

Ad opp.

tedit illi muſcipulam crucem ſuam,
poſuit ei quaſi eſcam sãguinem ſuũ.
Ex his quatuor rationibus ſatis ap-
paret, quòd modus iſte ſatisfaciendi
pro nobis fuit congruentiſſimus, &
deo maxime acceptandus. Et conce-
denda ſunt rationes, quæ hoc oſten-
dunt.

35 AD illud ergo quod primo obij-
citur in cõtrarium, quòd magnę cru
delitatis fuit hominem iuſtiſſimum
tradere morti. Dicendum, quod de⁹
eum non tradidit infligendo mortẽ,
vel præcipiendo alijs, quòd ipſi eum
traderent, ſed permittendo, & volun
tatem ipſius acceptando: & ideo nul
la fuit in deo crudelitas, quia nõ ſan
guinem Chriſti ſitijt, ſed voluntatem
eius optimam acceptauit: hęc eſt ſum
ma reſponſionis Anſelm. in lib. Cur
deus homo. Vnde ſi dicatur pater ali
quando eum tradidiſſe morti, vel vo
luntate patris paſſus eſſe, & aliquod
conſimile, modo prę miſſo intelligen
dum eſt: nõ quia pater coegerit eum
inuitum, ſed quia ſuſcepit volunta-
36 rium, & deuotum. AD illud quod
obijcitur ſecundo, quòd impium eſt
damnare innocentem, & nocentem
abſoluere. Dicendum, quòd illud ve
rum eſt ſi innocens damnatur inui-
tus: ſed ſi innocens velit ſe offerre, &
exponere pro ſalute nocentis, nihil
ꝓhibet, quin oblatio eius debeat ac-
ceptari. Et iſto modo in propoſito
intelligendũ eſt fuiſſe: quia Chriſtus
non coacte, ſed voluntarie pro ſalute
noſtra paſſionem ſuſtinuit. AD illud
37 quod obijcitur, ꝙ deus nõ delectatur
in perditione alicuius. Dicendum, ꝙ
verũ eſt, ꝙ deus nõ delectatur in pœ-
na, ſecundum quòd eſt afflictiua, &
& naturæ corruptiua: delectatur ta-
men, & placet ſibi optima voluntas
per quam pœna ſuſtinetur, & ad ho-
norem dei ordinatur, & ad abſolutio
38 nem hominis rei. AD illud quod
obijcitur, quòd melior fuit vita Chri
ſti, quàm mors. Dicendum, quòd ab
ſque dubio verum eſt: tamen non ſe
quitur, quòd non magis debuit ſatiſ-
facere per mortem, quàm per vitam
duplici ex cauſa. Primũ quidẽ, quia
ſatisfactio debet eſſe pœnalis, & ma-
xima ſatiſfactio maximę pœnalis. Se
cundo vero, quòd maioris perfectio
nis eſt velle mori ad honorem dei, q̃
velle viuere, & ex maiori charitate ꝓ
cedit, & terminos naturæ magis exce 39
dit: & ideo ratio illa non cogit. AD
illud quod obijcitur, quòd non eſt
ordinatus modus ſatisfaciendi, vbi
peccatum additur ſuper peccatum.
Dicendum, quòd verum eſt, quando
peccatum additur ſuper peccatum ex
parte eius, qui debet ſatisfacere. Sic
autem non eſt in propoſito. Nã Chri
ſtus moriendo nõ peccauit, ſed quan
tum in ſe fuit omnia peccata deleuit.
Et ſi tu dicas, quòd talem modum eli
gere debuit, in quo nec ipſe, nec alius
peccaret. Dicendum, quòd illud non
oportet: in hoc enim manifeſtatur
ſumma dei ſapientia, quòd ſcit de ma
lis non tantum eligere bona, verum
etiam optima, quod maxime fecit in
morte Chriſti pretioſiſſima. AD il 40
lud quod vltimo obijcitur, quòd gra
uius fuit peccatum occidẽtium Chri
ſtum &c. Dicendum, quòd quicquid
ſit de grauitate, quia de hoc ad ꝑſens
nõ eſt quæſtio: tamen eſto quod gra
uius fuiſſet, non oportebat propter
hoc ſecundo Chriſtum pati. Nam
vnica Chriſti paſſio non ſolum ſuffi-
ciebat ad ſatisfaciendum pro pecca-
to Adæ, ſed etiam pro omni pecca-
torum multitudine. Vnde mors
Chriſti ipſis occidentibus valebat, ſi
vellent ad Chriſtum conuerti: in in-
finitum enim fuit maius meritum
Chriſti patientis, quàm eſſet deli-
ctum Iudæ tradentis, Iudęi inſtigan
tis, & gentilis crucifigentis, ſecũdum
quòd Chriſtus plus habebat de boni
tate, quàm illi haberent de malitia.
Præterea, ſicut dicit Anſel. excuſabat
eos ignorantia aliquo modo, ſicut di
ctum eſt ſupra: & ideo non opor-
tebat pro peccatis eorum Chri
ſtum iterum pati, ſed ſicut di
cit Apoſtolus ad Heb. 10.
Vna oblatione conſum
mauit in ſempi-
ternum ſan-
ctifica-
tos.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

**Genus humanum potuit alia via quam per mortem Chriſti reparari quãtum ex parte dei, licet ex parte reparati aliter non potuerit.**

Fundamenta.

VTRVM alio modo potuerit deus gen⁹ humanum ſaluare. Et ꝙ ſic videtur. Primo per illud, quod dicit leo Papa in quodam ſermone in ramis palmarum. Omnipotentia filij dei, quæ propter eandem eſſentiam eſt ęqualis patri, potuiſſet liberare genus humanum ſolo imperio voluntatis ſuę, niſi diuinis operibus maxime cõgruiſſet, vt nequitiæ hoſtilis aduerſitas eo quem vicerat, vinceretur. Item. Hocipſum dicit Auguſt. de tri. & habetur in litera. Dicimus alium modum poſſibilem deo fuiſſe, cuius poteſtati cũcta ſubiacent: ſed noſtræ miſeriæ ſanandæ conuenientiorem alium non fuiſſe. Item. Hocipſum oſtẽditur expreſſius auctoritate Gregor. in moralis. Qui nos fecit exiſtere ex nihilo, reuocare etiã ſine morte, & paſſione ſua potuit. Item. Hoc ipſum oſtenditur per deductionẽ ad inconueniens: quia ſi non potuiſſet nos alio modo liberare, ergo tunc fuiſſet diuina potentia limitata, & perſona Chriſti paſſioni ſubiecta, quod omnino eſt abſurdum ergo illud ex quo ſequitur. Contra. Super illud ad

Ad opp.

Heb. 2. Decebat auctorem ſalutis eorum per paſſionem cõſummari. Glo. niſi Chriſtus moreretur, homo non redimeretur: & non redemptus periret, & fruſtra eſſ[e]nt omnia facta. Si ergo hoc ẽ impoſſibile, reſtat quod & primum eſt impoſſibile .ſ. Chriſtum non mori pro ſalute generis humani. Et ſi hoc eſt impoſſibile, impoſſibile fuit alio modo genus humanum liberari, quam per mortem Chriſti. Item. Anſel. in libr. cur deus homo. Non voluit trãſire calicem niſi biberet, non quia non poſſet vitare mortem, ſi vellet, ſed (ſicut dictum eſt) impoſſibile fuit aliter ſaluare mundum: redit ergo idem quod prius. Item. Sicut dicit Augu. Nullus alius modus fuit iſto congruentior. Si ergo optimi ẽ optima adducere, ſicut boni eſt bona facere, videtur quòd neceſſariũ fuit ſummam bonitatem iſtum modum eligere. Si ergo neceſſarium fuit eligere iſtum modũ, impoſſibile fuit alio modo ſaluari. Item. Deus cũ ſit ſumme iuſtus, negare ſeipſum nõ poteſt. ergo ſi debet reparare genus humanum, neceſſe eſt quòd reparet per viam iuſtitiæ: ſed reparatio per viam iuſtitiæ non poteſt eſſe niſi per ſatisfactionem, ſicut primo oſtenſum eſt. Satisfacere autem ꝓ toto genere humano non poteſt eſſe niſi deus, & homo. Modus ſatisfaciendi ſufficiens eſſe nõ poteſt, niſi vt ſoluatur anima pro anima, & detur vita pro vita: ergo a primo impoſſibile fuit, ꝙ deus humanum genus repararet alia via.

RESP. Quod cum quæritur, 48
verum alio modo genus humanum potuit reparari, quàm per mortem Chriſti, poteſt quæri vel de potentia dei reparãtis, vel ex parte generis humani reparati. Si ex parte dei reparãtis ſic abſque dubio aliter potuit genus humanum liberari, & reparari, ſicut ſancti dicunt. Et Magiſter Hugo de ſancto victore alium modum aſſignat in lib. de ſacramentis, & Magiſter recitat in litera. Non eſt enim limitanda diuina potẽtia, imo etiam ſicut ſolo nutu mentis, & imperio voluntatis potuit creare, ita potuit etiam reparare. Si autem quęritur de potentia ex parte generis humani reparati, & liberati, ſic dicẽdum quòd determinatum fuit ſibi poſſe ad hãc viam: & iſto modo ſubintelligendo poteſt concedi, quòd genus humanum non potuit aliter reparari: ſicut conceditur, quòd nullus homo poteſt ſaluari, niſi credat in Chriſtum. Non enim patet nobis alia via ſalutis, nec aliud nomen ſub cęlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Potuiſſet tamen deus ſi voluiſſet aliud nomen dare, in quo ſalus noſtra cõſiſteret. Concedendę ergo ſunt rationes

tiones ad primam partem, quoniam oſtendunt alium modum noſtræ ſalutis deo fuiſſe poſſibilem quantum eſt ex parte diuinæ potentiæ.

42 AD illud vero quod obiicitur in contrarium de glo. & de Anſelm. Dicendum, quòd illæ auctoritates intelliguntur quantum eſt ex parte noſtra præſuppoſita diſpoſitiõe diuina, qua nos ſic, & non alio modo liberare decreuit. Per hunc etiam modum intellecta eſt auctoritas Ambro. quæ poſita eſt ſupra diſt. 18. cap. vlt. Tantum enim fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari non poſſemus, niſi vnigenitus dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis: hoc, inquam, intelligendum eſt, quia deus nos aliter nõ decreuit ſaluare. Per hunc etiam modum intelligendæ ſunt auctoritates conſimiles.

43 AD illud quod obijcit, quòd optimi eſt optima adducere. Dicendum, quòd eſt optimum ſimpliciter, & optimum in genere. Et optimum in genere poteſt eſſe magis, & minus bonum: & deus adducit optima in genere: & ideo ſic facit optima vt etiam poſſit facere meliora, & minus bona. Ideo quamuis iſte modus eſſet noſtræ miſeriæ conuenientior: non tamen oportuit, quòd ita eligeret iſtum modum, quòd non poſſit eligere alium modum.

44 AD illud quod obijcitur, quod deus non põt facere cõtra ſuã iuſtitiã, & iuſtitia nõ põt præter ſatisfactionem culpam dimittere. Reſponderi poteſt per interemptionem duarum propoſitionum, quas proponit. Quarum prima eſt hæc, quod nõ potuit liberari genus humanum niſi per viam iuſtitiæ: potuit enim liberari per viam miſericordiæ: nec in hoc fuiſſet factum præiudicium iuſtitiæ, ſi hoc facere voluiſſet. Potuiſſet enim omnia demerita delere, & hominem in priori ſtatu cõſtituere: nec remanſiſſet aliquod inordinatum in vniuerſo, nec etiam impunitum. Peccatum enim fert pœnam ſuam ſecũ, per quam ordinatur: & ita ſi ſine ſatiſfactione genus humanum liberaſſet, non propter hoc contra iuſtitiam feciſſet. Poteſt etiam reſponderi per interemptionẽ illius, quod nullo alio modo poteſt ſatisfacere, niſi per mortem: quamuis enim hoc eſſet magis congruum, fortaſſis modicum ſupplicium in tam nobili perſona ſuffeciſſet ad humani generis reparationẽ: ſed dominus in liberando ſupererogauit, propter quod dicitur copioſa apud eum redemptio. Ego tamen quod non alio modo potuiſſet ſatisfieri pro genere humano, nec genus humanum aliter redimi, ſicut multi concedunt; tamen ex hoc non ſequitur, quòd alio modo non potuerit liberari. Deliberatiõe enim firmiter credo, quòd alio modo potuit liberari: de redemptione vero nec nego, nec audeo affirmare, quia temerarium eſt cum de diuina potentia agitur, terminum præfigere ei: amplius enim põt, quàm nos poſſumus cogitare.

## SI IN CHRISTO DIVISIO IN MORTE fuit animæ vel carnis a verbo.

## DISTINCTIO XXI.

POST prædicta conſiderandum eſt, Vtrum in morte Chriſti a verbo ſit ſeparata anima vel caro. Quidam putauerunt tunc carnem ſicut ab anima, ita a diuinitate in morte fuiſſe diuiſam. Si enim, inquiunt, anima media diuinitas ſibi carnem vniuit, ſicut ſuperius prætaxatum eſt, ergo quando diuiſa eſt caro ab anima, diuiſa eſt etiam a diuinitate, quia non potuit ab anima ſeiungi, per quam verbo erat vnita, quin a verbo diuideretur, Fuit autem diuiſa ab anima in morte, alioquin vero mors ibi non fuiſſet: quia vt ait Aug. Mors quam timent

De morte quę conſecuta ẽ paſſionẽ Chriſti.

Diſtin. a litera.

ment homines, ſeparatio eſt animæ a carne. Mors autem quam non timent, ſeparatio eſt animæ a deo. Vtraque vero diaboli ſuaſu homini propinata eſt. Si ergo in Chriſto homine vera mors fuit, diuiſa eſt ibi anima a carne, ac per hoc diuinitas a carne. Huic ſuæ probabilitatis addunt authoritatis teſtimonium. Amb. n. tractans de Chriſti derelictione, qui in cruce voce magna clamans, dixit, Deus deus meus, vt quid me dereliquiſti? ait, Clamat homo ſeparatione diuinitatis moriturus. Nam cum diuinitas mortis libera ſit, vtique mors ibi eſſe non poterat, niſi vita diſcederet, quia vita diuinitas eſt. Hic videtur tradi, quod diuinitas ſeparata ſit in morte ab homine, quæ niſi diſceſſiſſet, homo ille mori non poſſet. Quod illi ad carnem referunt, quam dicunt a deo ſeparatam. Quibus reſpondemus, illam ſeparationem ſic eſſe accipiendam, ſicut intelligitur derelictio quæ illis verbis ſignificatur, Vt quid me dereliquiſti? Quo modo ergo Chriſtus derelictus erat a patre, cũ in cruce derelictum ſe clamabat? Non receſſerat deus ab homine, ita quòd eſſet ſoluta vnio dei & hominis. Alioquin fuit quoddam tempus quando Chriſtus adhuc viuus homo erat, & nõ deus, quia adhuc viuus ſe derelictum clamabat, non derelinquendum. Si ergo illa derelictio vnionis intelligatur ſolutio, ante facta fuit ſolutio dei & hominis, quam Chriſtus mortuus eſſet. Sed quis hoc dicat? Fateamur ergo deum quodammodo illum hominem in morte deſeruiſſe, quia poteſtati perſequentium cum expoſuit ad tempus, non ſuam potentiam exercendo illum defendit vt non moreretur. Separauit ſe diuinitas, quia ſubtraxit protectionem, ſed non ſoluit vnionem. Separauit ſe foris, vt non adeſſet ad defenſionem, ſed non intus defuit ad vnionem. Si non ibi cohibuiſſet potẽtiam, ſed exercuiſſet, non moreretur Chriſtus. Mortuus eſt Chriſtus diuinitate recedente, ideſt effectum potentiæ defendendo, non exhibente. Hic eſt hircus apopompaius, qui altero hirco immolato in ſolitudinem mittebatur, vt legitur in Leuitico. Duo enim hirci, humanitas & diuinitas Chriſti intelliguntur. Humanitate ergo immolata diuinitas Chriſti in ſolitudinem abiit, ideſt, in cęlum. Vnde Eſichius, In ſolitudinem. i. in cęlum tempore paſſionis diuinitas abiiſſe dicitur, non locum mutans, ſed quodam modo virtutẽ cohibens, vt poſſent impii conſumma re paſſionem. Abiit ergo. i. virtutem cohibuit, & portauit iniquitates noſtras, nõ vt haberet, ſed vt conſumeret, deus. n. ignis conſumens eſt. Ex his ſatis oſtẽditur, pręmiſſa verba Ambroſii ſic eſſe accipienda vt prædiximus.

Opi. quorundã aſſerentiũ carnem a deitate diuiſam.

Super pſa. 48. concione. 2. ſuper eo verſu, Sicut oues inferno poſiti in tom. 8.

Cõmentario ad ca. Luc. 23. ſuper eo loco, Pater in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum. Tomo 4.

Matth. 27

Reſpõſio.

Leu. 16

Super Leui. cap 16. & glo. ibi.

Eſaias 53.

1. Pet. 2.

Deuter. 4.

Hebr. 12.

Aliam ad idem inducunt authoritatem.

ALII quoque authoritati innituntur, qui aſſerunt diuinitatem in morte receſſiſſe ab homine ſecundum carnem. Ait enim Athanaſius, Maledictus qui totum hominẽ quem aſſumpſit dei filius,

Lib. 6. qui de beatitudine filij

lius, denuo aſſumptum, tertia die a mortuis reſurrexiſſe non con- dei dicitur
fitetur. Fiat, fiat. Si, inquiunt, denuo aſſumptus eſt homo in re- ad Theo-
ſurrectione, quem aſſumpſerat in incarnatione, depoſuit ergo eũ philum.
in morte: ſeparata ergo fuit diuinitas in morte ab humanitate. Reſpõſio.
Quibus reſpondemus, quòd ſi in his verbis aſſumptio talis intelli-
gatur quæ fit ſecundum vnionem, non carnem tantum, ſed totũ
hominem, id eſt, animam & carnem, denuo ſibi vniuit in reſurre-
ctione: quia non ſimpliciter hominem, ſed totum hominem aſſum-
ptum dicit. Totum ergo hominem in morte depoſuit, id eſt, ani- Determi-
mam & carnem. Sed quis, niſi hoſtis veritatis, dicat animã a ver- natio au-
bo depoſitam? Et tamẽ niſi hoc fateantur, ꝙ totus homo ſit aſſum- ctoritatũ.
ptus, non pro eis facit illa authoritas, quæ totum dicit aſſumptũ.
Sciendum eſt ergo Athanaſium id dixiſſe contra illorum perfidiã,
qui reſurrectionem Chriſti negabãt, putantes morte detineri eũ,
qui ſolus inter mortuos liber eſt. Ideo illum maledicit, qui nõ con- Pſalm. 87.
fitetur totum hominem denuo aſſumptum reſurrexiſſe, id eſt, Chri-
ſtum animã denuo corpori cõiunxiſſe, & in illis duobus denuo con-
iunctis in reſurrectione, vere ſecundum hominẽ vixiſſe ſicut ante
mortem. Nam in morte ſeparata eſt anima a carne, vnde vere di-
citur Chriſtus mortuus, ſed neutrum ſeparatum eſt a verbo dei.

Authoritatibus aſtruit, a verbo carnem in morte non eſſe diuiſam.

SICVT Aug. ſuper Ioannem docet, tractans illud domini Ad capit.
verbum, Ego pono animam meam, vt iterum ſumam eam. Iohan. 10
Nemo tollit eam a me, ſed ergo pono eam, a me ipſo poteſtatẽ ha- Tract. 47
beo ponendi eam, & iterum ſumendi eam: hic animam dicit emiſ- poſt me-
ſam. A quo emiſſa eſt? A ſeipſa non eſt emiſſa, quia ſeipſam nõ po- dium.
ſuit, nec verbum animam poſuit, nec carnem. Caro ergo animã Tom. 9
poſuit, ſed poteſtate in ſe manentis deitatis. Potentia ergo deita- ibidẽ pau
tis anima diuiſa eſt a carne, ſed neutrum a verbo dei. Vnde Aug. lo inferius
Verbum ex quo ſuſcepit hominem, id eſt, carnem & animã, nũ- & in gloſſa
quam depoſuit animam, vt eſſet anima a verbo ſeparata, ſed caro circa eun-
poſuit animam quando expirauit, qua redeunte reſurrexit. Mors dẽ paſſũ.
ergo ad tempus carnem & animam ſeparauit, ſed neutrum a ver-
bo dei. Caro ergo ponit & ſumit animam, non ptãte ſua, ſed pote-
ſtatẽ inhabitantis carnem deitatis. Hic euidenter traditur, nec In libr. de
animam nec carnem a verbo dei in morte eſſe diuiſam, vt aliquo vnitate tri
modo ſoluta fuerit vnio. Vnde Aug. contra Felicianum, Abſit vt nitatis ad
Chriſtus ſic ſenſerit mortem, vt quantum in ſe eſt, vita vitã per- Optatũ. c.
diderit: ſi enim hoc ita eſſet, vitę fons aruiſſet. Senſit ergo mortem
participatione humani affectus, quem ſponte ſuſceperat, non na- 14. Tom. 6
turæ ſuę perdidit potentiam, per quam cuncta viuificat. Sic in ſe- In libr. de
pulchro Chriſtus carnem ſuam commoriendo non deſeruit, ſicut incarna-
in vtero virginis connaſcendo formauit. Mortuus eſt ergo nõ di- tionis do-
minicæ ſa-

ſcedente

iſta eſt fides, quia Chriſtus eſt dei filius, & natus ex virgine, quem quaſi gigantem Propheta deſcribit, eo quod biformis geminæque naturę vnus ſit, conſors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur & non patiebatur, moriebatur & non moriebatur, ſepeliebatur & non ſepeliebatur, reſurgebat & non reſurgebat. Reſurgebat ſecundum carnem quæ mortua fuerat, non ſecundum verbum, quod apud deum ſemper manebat.

De morte, quæ conſecuta eſt paſſionem Chriſti.

## DISTINCTIO XXI.

### Poſt prędicta conſiderandum eſt &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de ſacratiſſima Chriſti paſſione. In hac vero parte agit de pretioſiſſima eius morte, quæ cóſiſtit in ſeparatione animæ a carne. Diuiditur autem iſta pars in duas. Diuiſio. In quarum prima determinat de ipſa ſeparatione. In ſecunda agit de conſequétibus ipſam ſeparationem. infra diſtin. 22. Hic quęritur. Verū in illo triduo &c. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima agit de ſeparatione animæ a carne in comparatione ad deitatem. In ſecunda agit de ſeparatione animæ a carne ſecundum comparationem hanc quam habent adinuicem. ibi. Decedéte vero anima mortua eſt Chriſti caro. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarū prima inquirit, vtrum in morte anima, vel caro ſit ſeparata a verbo determinás veritatem. In ſecunda parte hoc cófirmat per auctoritaté. ibi. Sicut Augu. docet ſuper Ioanné. Prima pars diuiditur in quatuor partes. In quarum prima proponit Magiſter qōnem, & opponit ad partem oppoſitam. In ſecunda veró ſubiungit determinationem. ibi. Quibus reſpondemus, illam &c. In tertia reſumit obiectionem partis aduerſę. ibi. Alij quoque auctoritati innituntur &c. In quarta vero, & vltima ponit determinationem, & expoſitionem auctoritatis inductæ. ibi. Quibus reſpondemus, quòd in his verbis &c. Subdiuiſiones autem partium aliarum ſatis manifeſtantur in litera.

### Nemo tollit eam &c.

Contra. Si nemo potuit animam ſuam tollere, nemo potuit eum per violentiam occidere: ergo ipſe non fuit mortuus per alienam violentiā, ſed per propriam potentiam: ergo fuit homicida ſuiipſius. Reſpon. Dicēdum, ꝙ dominus in iſto verbo nō vult excludere violentiam crucifigētium reſpectu naturæ, ſed reſpectu voluntatis diuinæ. Et in hoc vult oſtendere, quòd nemo poſſet ipſum occidere, niſi ipſe vellet mortem ſuſtinere ſecundum diſpoſitionem voluntatis ſuæ. Vnde ponere animam ibi non eſt per executionem ſed per voluntariam permiſſionem, & ſic patet illud. Dub. 1. Reſpon. 1

### Sed caro animam poſuit quando expirauit.

Dub. 2 Videtur. Quod potius deberet dicere econuerſo, ꝙ anima poſuit carnem: quia plus habet virtutem anima ſuper carnem, quā caro ſuꝑ animam. Item. In reſurrectione potius dicitur anima reſumpſiſſe carnem quam caro animam: ergo in morte potiꝰ deberet dici anima ipſa poſuiſſe carnem quam econuerſo. Reſpon. Dicendum, ꝙ magis dicitur de carne quòd poſuit animam, quam ecōuerſo: non quia caro virtutem habuit ſuper animam: ſed quia carne remanenté, anima a carne deceſſit. Sed quia per animam intelligitur vita quę magis habet rationem pretii, & quoniā etiam anima præſideat carni, ideo magis dicitur de carne deponi quā econ- Reſpon. 2

econuerſo. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Non enim dicitur caro poſuiſſe animam propter hoc ꝙ caro propria virtute fecerit: ſed q̃a virtus diuina erat vnita carni, ſine cuius permiſſione anima non poterat deponi a carne.

## Idem ergo patiebatur, & non patiebatur, moriebatur, & non moriebatur.

Hoc videtur falſum: quia principium primum eſt in prima philoſo-
Dub. 3 phia, ꝙ impoſſibile eſt ſimul & ſemel de vno, & eodem dici duo contradictoria oppoſita: ergo ſi hæc eſt vera, Chriſtus moriebatur: hęc ſimpliciter erit falſa, Chriſtus non moriebatur. Si tu dicas ꝙ ibi non eſt contradictio, quia hoc attribuitur ei ſecundum diuerſas naturas: & ad hoc ꝙ ſit contradictio, oportet ꝙ oppoſita non ſolum attribuantur eidē, ſed etiam ſecundum idem: hoc non ſoluit, quia ſi aliquis diceret Petrū eſſe album, quia eſt albus ſecundum corpus, & non eſſe album, quia non eſt albus ſecundum animam, nil diceret: prima enim eſſet ſimpliciter vera, ſecunda ſimpliciter falſa: ergo ſi hęc eſt vera ſecundum humanitatē, Chriſtus eſt mortuus, iſta erit ſimpliciter falſa, Chriſtus nō eſt mortuus. Item. hęc abſq; dubio eſt vera. Chriſtus eſt homo paſſus, & mortuus: ſi ergo eſt communicatio idiomatum, hęc erit vera, Deus eſt mortuus: ergo Chriſtus homo, & deus eſt mortuus. Si ergo hæc eſt vera. Omnimodo Chriſtus eſt mortuus, erit oppoſita eius ſimpliciter falſa. Reſpon. Di-
Reſpon. cendum, ꝙ abſque dubio illud quod conuenit Chriſto ſecundum humanam naturam, etiam ſecundum diuinam ſimpliciter, & vere poteſt ei attribui. Vnde vere dicitur, Chriſtus eſt creator omniū, Chriſtus natus eſt de virgine. Vere etiam dicitur, Chriſtus eſt mortalis, Chriſtus eſt immortalis. Quamuis autē aliquid conueniat Chriſto ſecundū naturam aſſumptam, quod non conuenit ei ſecundum naturam diuinam, non poteſt tñ ab ea ſimpliciter remoueri: quia plus tollit negatio, ꝙ ponat affirmatio. Et ideo affirmatiuæ concedendæ ſunt tanquam verę: negatiuæ vero negandæ ſunt tanquam falſę, niſi ꝓponantur, vel intelligantur cum addita determinatione. Vnde hęc eſt vera, Chriſtus non eſt mortuus ſecundum deitatem: hęc autem ſimpliciter prolata, Chriſtus nō eſt mortuus, falſa eſt. Ambro. autem, & Magiſter prędictas locutiones intelligunt cum determinatione adiuncta, quod patet per finem auctoritatis, primo ex hoc ipſo quòd proponit iſtas ſimul, moriebatur, & non moriebatur, arctatur pars affirmatiua ad humanam naturam, & negatiua ad diuinam. Ideo non eſt ibi cōtradictio, quia non eſt ſecundū idē. Et per hoc patet reſpōſio ad obiecta.

AD intelligentiā huius partis incidit hic quęſtio circa duo. Primo enim quęritur de ipſa ſeparatione, q̃ facta eſt in morte per comparationē ad vnionis vinculum. Secundo ꝑ cōparationem ad effectum ipſius ſeparationis. Circa primum quęruntur tria. Primo quęritur, vtrū in morte fuerit anima ſeparata a deitate. Secundo vero, vtrum diuinitas fuerit ſeparata a carne. Tertio quęritur, vtrum verbum fuerit vnitum carni, & animę duplici vnione. Artic. 1

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**In morte Chriſti anima a verbo non fuit ſeparata, quia illud deum non decebat, nec nobis expediens erat, nec illi animæ congruebat.**

VTRVM in morte anima Chriſti ſeparata fuerit a deitate. Et ꝙ ſic videtur. Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatē habeo iterum ſumēdi eam: ſed ponere ibi animam nō eſt aliud quam depone- Fundamenta.

depónere:ergo ſi iſte ſermo eſt perſonæ filij dei,videtur quòd filius dei animam in morte depoſuit : ergo in morte anima fuit a verbo ſeparata. Item.Vnio facit communicationem idiomatum : ſed in morte idiomata dei non communicantur animæ ad deitatem: ergo in morte non manſit vnio animæ ad deitatem . Item . In morte diuiduntur quæ in natiuitate coniunguntur: ſed diuinitas iuncta eſt ipſi animæ Chriſti in ipſius conceptione,& natiuitate in vtero.ergo ſeparata fuit ab ea in morte. Item. Diuinitas non potuit animæ eſſe vnita,quin anima ipſa frueretur,& delectaretur in ipſa:ſed in morte remota fuit delectatio ab anima,quam habebat in ipſa diuinitate: ergo ſeparata fuit diuinitas ab anima. Maior ꝓpoſitio per ſe manifeſta eſt. Minor probatur per illud quod dicitur Matth.26.Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem .Gloſſ. remota delectatione æternæ deitatis tædio humanæ calamitatis afficitur:ergo ſecundum iſtam gloſſ.delectatio remouebatur:ergo vnio ſoluebatur.Contra. Aug.& Damaſc.Anathema ſit, qui dicit verbum depoſuiſſe,quod ſemel aſſumpſit. Si ergo animā aſſumpſit, nunquam depoſuit animam . Item. Filius dei dicitur deſcendiſſe ad inferos poſt mortem:ſed conſtat quòd ſm diuinitatem non poteſt dici, nec ſm carnem : quare oportet ꝙ dicatur ſecundum animam: ergo anima poſt mortem fuit ſibi vnita: non ergo in morte fuit ſeparata. Item. Si anima fuit ſeparata in morte a verbo, cum non haberet gloriam fruitionis niſi per vnionem ſuī ad diuinitatem : ergo anima Chriſti deſijt eſſe beata:& ſi deſijt eſſe beata,nunquam fuit beata, quia beatitudo eſt bonum qđ nunquam poteſt amitti : ſi ergo hoc eſt inconueniens, anima non fuit ſeparata a diuinitate. Item. Si ſeparata fuit, aut nolens aut volens.Si nolens,cum hoc non meruiſſet, facta fuit ſibi iniuria.;Si volens: ſed velle ſeparari a deo non poteſt homo , niſi iniuſte : ergo anima illa fuit iniuſta : cum igitur hoc ſit falſū & impium , reſtat &c.

RESPON. Dicendum, quòd 4
in morte non fuit anima ſeparata a verbo . Et ratio huius eſt : quia nec deum decebat,nec nobis expediebat, nec illi animæ congruebat.Deū non decebat,quia indiſſolubili matrimonio eam ſibi coniunxerat . Vnde ſicut non decet virum relinquere vxorem, ſic non decuit verbum dei ab aīa ſeparari . Nobis non expediebat: quia ſi facta fuiſſet ſeparatio,anima illa non habuiſſet potentiam ad redimendum genus humanum captiuū, nec mediatoris officium ad reconciliandum: & neutrum erat nobis expediens , ſed potius eius oppoſitum. Animę etiam illi non congruebat,tū quia innocentiſſima, tum etiā quia beatiſſima. Quia innocentiſſima erat, non poterat contra voluntatem ſuā ſeparari ab eo. Quia beatiſſima erat, non poterat velle ſeparari a verbo . Et ideo concedendū eſt,quòd in morte anima ſeparata a verbo non fuit : Nam ſi quis contrarium diceret,iniuriam faceret deitati,& nobis,& animæ Chriſti:& ideo dignus eſſet anathematizari.Et ideo dicit Dam.quòd quicumque hoc dixerit, anathema ſit. Concedendæ ſunt ergo rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

AD illud vero quod primo obii- 5
citur in contrarium.Dicendum,ꝙ ſicut dicit Aug.verbum illud eſt perſonæ filij de ratione carnis aſſumptæ.Et ſi tu obijcias ꝙ carni non cōpetit animam ponere,cum non habeat poſſe ſuper ipſam . Dicendum, ꝙ hoc attribuitur ipſi carni ratione manentis in ſe deitatis.Vnde attendendum eſt , ꝙ eſt ibi deponens , & vnde deponit. Deponens,eſt virtus diuina.Vnde vero deponit, eſt caro aſſumpta. Voluit enim Chriſtus animam ſuam ſeparari non a ſe, ſed a carne ſua:& ſicut dictum eſt de depoſitione,ita intelligendum eſt de re 6
ſumptione. AD illud quod obiicitur de idiomatum communicatione. Dicendum , quòd vnio facit idiomata communicari non partibus rei vnibilis,ſed magis ipſi rei naturæ, quæ nominat totam naturam,vt in ſup-

poſito: vnde idiomata filij dei non communicantur ipſi animæ: ſed cõmunicantur ipſi homini: & quoniã anima vnitur ipſi verbo vt pars humanæ naturæ, ideo non oportet ipſi idiomata communicari. AD illud q̃d obiicitur, quòd illa diuiduntur in morte, quæ coniuncta ſunt in natiuitate, Dicendum, quòd eſt coniunctio naturalis, & eſt coniunctio ſupernaturalis. Quando ergo dicitur quòd illa in morte diuiduntur, quæ in natiuitate coniuncta ſunt, hoc intelligitur de naturali vnione. Vnio autẽ diuinitatis ad animam non erat naturalis, ſed ſupernaturalis: & ideo de vnione illa verbum illud non habet intelligi. AD illud quod obiicitur, ꝙ remota eſt delectatio in morte ab anima. Dicendum, quòd ſicut lux poteſt dupliciter offuſcari. Vel in ſe, vel in ſua irradiatione. ſic & delectatio poteſt dupliciter remoueri ab anima rationali: aut quia ipſa deſinit in ſe delectari: aut deſinit redundare in partem inferiorem. Cum ergo dicitur, quòd delectatio diuinitatis remota fuit in morte ab anima Chriſti, hoc non intelligitur ea ratione, ꝙ mens eius deſineret frui diuinitate, ſed quòd diſpenſatiue ſubtracta fuit redundantia in partem ſenſibilem, & expoſita fuit paſſioni acerbiſſime. Propter quod clamat in paſſione. Deus meus deus meus vt quid dereliquiſti me: quod non intelligitur, ꝙ dereliquit ſoluendo vinculum vnionis, ſed exponendo ad ſupplicium paſſionis.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

In morte Chriſti diuinitas a carne non fuit ſeparata ex aſſumẽtis liberalitate, & aſſũptibilis dignitate, & aſſumptionis vtilitate.

Ad opp.

VTRVM in morte Chriſti diuinitas ſit ſeparata a carne. Et ꝙ ſic videtur. Soluto medio ſoluũtur extrema: ſed verbum vnitur carni mediante intellectu, ſicut dicit Damaſ. & habitum eſt ſupra. diſt. 2. Si ergo in morte ſeparata fuit anima a carne, reſtat ꝙ etiã diuinitas ſeparata fuit ab eadẽ. Item. Deſtructo priori deſtruitur & poſterius: ſed vnio carnis ad animã prior eſt naturaliter, quàm ſit vnio carnis ad diuinitatem: quia prima eſt naturalis, ſecunda gratuita, & natura prior eſt, quàm gratia: ergo ſoluta vnione animæ ad carnem, neceſſe eſt ſolui vnitatem carnis ad deitatẽ. Item. Diuinitas non eſt vnibilis naturæ inſenſibili, & irrationali: ſed caro poſt ſeparationem animæ eſt facta inſenſibilis: ergo non videtur fuiſſe idonea tunc, vt vniretur diuinitati: videtur ergo quòd in morte vnio illa fuerit ſoluta, quæ erat diuinitatis ad carnem aſſumptio. Item. Omnis vnio terminatur ad aliquod vnum. Si ergo caro erat vnita deitati: aut ergo iſta vnio faciebat vnum in natura, aut vnum in perſona. In natura non; hoc conſtat. In perſona non, vt videtur: quia nõ eſt dicere, quod filius eſt perſona carnis: ergo non videtur quòd aliquo genere vnionis in morte diuinitas fuerit vnita carni. Sed contra. Leo papa. Tanta eſt vnio dei, & hominis, vt nec ſupplicio poſſet dirimi, nec morte diſtingui: ſed de integritate humanæ naturæ eſt non tantum anima, verumetiam caro: ergo in morte non fuit ſeparata caro a verbo. Hoc ipſum dicit Au. contra Felicianum, cuius auctoritas habetur in litera. Item. Rõne videt.

Fundamenta.

Chriſtus

Chriſtus in triduo dr̄ iacuiſſe in ſepulchro: ſed hoc non dicitur niſi ratione carnis coniunctæ: ergo in triduo caro fuit coniuncta diuinitati. Item. Quandocunque aliqua duo vnita ſeparantur, aut elongatur ſm diſſimilitudinem, aut ſm poſitionem: ſed caro Chriſti non fuit elongata a verbo ſm ſimilitudinem (talis enim elongatio eſt peccati) nec fuit elongatio ſm poſitionem, quia verbum dei eſt vbique: ergo nō fuit ſoluta vnio diuinitatis ad carnem. Item. Nihil vnitum carni per paſſionem ſeparabatur a carne, quod non pateretur carne patiente: ſed diuinitas patiente carne non patiebatur: ergo per paſſionem, & mortem ab ea non ſeparabatur.

9 RESP. Dicendum, ꝙ in morte Chriſti non fuit diuinitas ſeparata a carne. Et huius ratio triplex eſt, videlicet liberalitas a parte aſſumentis, dignitas a parte aſſumptibilis, vtilitas ex parte aſſumptionis. Liberalitas inquam ex parte aſſumentis: quia cū deus dat aliquod donum, non ſubtrahit illud ſine culpa: ſi ergo nulla culpa interuenit, non decuit diuinā liberalitatem carnem, quam ſibi liberaliter vnierat, ſeparari a ſe. Dignitas etiam ex parte aſſumptibilis fuit in cauſa, quare iſta vnio non debuit ſeparari. Caro enim illa non debuit videre corruptionem, ſm illud quod dicitur in Pſal. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem: ſicut ergo nunquam decuit ipſam incinerari, ſic nunquam decuit ipſam a verbo ſeparari. Vtilitas autem ex parte aſſumptionis ad hoc ipſum faciebat. Ad hoc enim fiebat illa vnio diuinitatis ad humanam naturam, & carnis ad animam, vt procuraretur noſtra ſalus. Et quoniam ſeparatio carnis a diuinitate in nullo faceret ad noſtram ſalutem, pro eo quòd non poteſt per eam fieri ſatisfactio, cum diuinitas non poſſit ſentire dolorē, & pœnam in ſeparatione ipſius a carne: hinc eſt quòd non erat conueniens carnem ſeparari a diuinitate. Vnde ad hoc paſſio non habebat aliquem ordinem. Concedendæ ſunt ergo rationes inductę ad iſtam partē.

10 AD illud quod obiicitur, quòd ſoluto medio ſoluuntur extrema. Dicendum, quòd illud habet veritatem de medio neceſſitatis, non autem de medio congruitatis. Anima autem non erat medium neceſſitatis, ſed cōgruitatis. Præterea non erat mediū ratione coniunctionis ſm actū, ſed ſm habitum. Et ideo licet anima nō eſſet vnita carni in morte, erat tamen ei vnibilis, & per hoc caro etiam vnibilis diuinitati.

11 AD illud quod obiicitur, quòd deſtructo priori, deſtruitur & poſterius. Dicendum, ꝙ illud verum eſt, vbi poſterius dependet eſſentialiter a priori. Vbi vero aliquid præcedit alterum, ſicut diſpoſitio congrua, non oportet quòd habeat veritatem: & ſic eſt in propoſito. Nam vnio diuinitatis ad carnē, ſiue carnis ad diuinitatem non dependet eſſentialiter, ſiue dependentia neceſſitatis ab vnione illorum duorum ad inuicem: ſed ſi illa ſupponit, hoc eſt quadam congruitatis cōuenientia.

12 AD illud quod obiicitur, quòd diuinitas non eſt vnibilis naturæ irrationali, & inſenſibili. Dicendum, quòd & ſi caro Chriſti careret ratione, & ſenſu: habebat tñ ordinē ad animam, quæ rationem, & ſenſum in ſe habet. Et ſi tu obiicias, ꝙ illud non ſufficiat, quòd aliquid ſit poſſibile ad vnionem animæ rationalis, ad hoc quòd congruum ſit vniri cū diuinitate. Dicendum, ꝙ abſque dubio hoc non ſuffeciſſet in primordio incarnationis, imo ſimul decuit diuinitatem vniri carni, & animæ, vt cōiunctis: ſecus aūt eſt in miniſterio noſtræ redemptionis, quod quidem debuit conſummari per mortē, & ratione cuius congruum fuit vt illa, quæ prius valde coniuncta erant non minus congrue eſſent ad tempus diuiſa, caro videlicet, & anima: & pro illo tempore bene ſufficiebat ipſi carni vnibilitas ad animam loco congruitatis, reddentis eam idoneam ad vnionem cum diuinitatis natura.

13 AD illud quod obiicitur, quòd vnio terminatur ad aliquod vnum. Dicendū, ꝙ eſt verū:

talis enim vnio terminatur ad vnum
in perſona, nam caro vnitur diuinæ
naturæ in vnitatem hypoſtaſis, &
perſonæ filij dei. Sed attendendum,
ꝙ aliter dicitur illa hypoſtaſis car-
nis, & hypoſtaſis hominis. Hypoſta-
ſis enim hominis dicitur non ſolum
in obliquo, ſed etiam in recto: eſt. n.
hypoſtaſis quæ eſt homo. Sed hypo-
ſtaſis carnis intelligitur in obliquo:
non quia eſſet caro, ſed quia habe-
bat carnem: vnde illa poterat dici
caro verbi. Et hoc eſt quod dicit Da
maſcenus: Si mortuus eſt vt homo,
& ſancta illa anima ab eius corpore
diuiſa eſt: diuinitas tamen inſepara-
bilis ab vtroque permanſit, neque
iſta vna hypoſtaſis in duas diuiſa
eſt: etenim corpus, & anima a princi
pio in verbi hypoſtaſi habuerunt ſu
ſtinentiam, & in morte a ſeinuicem
diuiſa manſerunt: ſingulum autem
eorum vnam hypoſtaſim verbi ha-
bet: neq; enim corpus, neque anima
propriam habuit hypoſtaſim præter
hypoſtaſim verbi: & ſic patet illud.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Verbum vnica vnione fuit vni-
tum animæ, & carni, vnica ve-
ro actu, ſed pluribus in poten-
tia propter ſeparationem ani-
mæ a corpore.**

Ad opp.

VTRVM verbum vni
tum fuerit carni, & a-
nimæ duplici vnione.
Et quòd ſic videtur.
Vnio numeratur per
extrema vnibilia: ſed caro, & anima
ſunt diuerſa vnibilia: hoc enim eſt
corporale, & illud ſpirituale: ergo ſi
vniuntur verbo, pluribus vnionibus
vniuntur. Item. Si aliquod vnum v-
nitur aliquibus alterutrum diuiſis,
vnitur eis diuerſis vnionibus: ſed
hypoſtaſis verbi vnita fuit in morte
carni, & animæ alterutrum diuiſis:
ergo vniebatur eis vnionibus diuer
ſis. Sed eodem modo vnita fuit diui
nitas carni, & animæ in incarnatio
ne, & in morte, & poſt mortem, quia
illa vnio nõ fuit variata: ergo ſi poſt
mortem vniebatur diuerſis vnioni-
bus, neceſſario ſequebatur, ꝙ & in ipſa
incarnatione. Item. Vbicũque eſt or
do prioris ad poſterius, ibi eſt nume
ratio, & diſtinctio: ſed ꝓ prius vnitur
aĩa ipſi verbo, q̃ caro: caro. n. vnitur
mediante aĩa: ergo ſi in hmõi vnio-
nibus eſt ordo, ibi eſt diſtinctio: er-
go pluribus vnionibus vniuntur. Itẽ.
Aĩa vnitur diuinitati, & vnitur carni:
nec vnitur vnione vnica, ſed dupli-
ci: ergo pari rõne videtur, ꝙ hypoſtaſis
verbi cum vnitur carni, & aĩæ, dupli
ci vnione vnitur. Si tu dicas, ꝙ non
eſt ſimile, quia ex deitate, & carne nõ
fit vnũ, ſicut fit ex carne, & aĩa. Tũc
obiicitur. Eſto ꝙ ex carne, & aĩa nõ
fiat vnũ, ſicut fuit in morte, videtur
tunc ꝙ illa iam nõ ſit vna vnio, ſed
duę. Sed contra. Vnio terminatur ad
vnũ: ſed caro, & aĩa vniũtur ipſi ver
bo in vnã perſonã: ergo videtur ꝙ
vniatur ei vnione vnica. Item. Vnio,
facta eſt per aſſumptionem: ergo vbi
eſt vna aſſumptio, ibi eſt vna vnio:
ſed verbum aſſumpſit totã naturam
humanã vnica aſſũptione: ergo vni
uit ſibi carnem, & aĩam vnica vnio-
ne. Itẽ. Sicut totus homo cõponitur
ex carne & aĩa, ita totũ corpus com-
ponitur ex partibus organicis; ergo
ſi eſſent diuerſæ vniones carnis, & a
nimæ ad naturam diuinã, pari rõne
eſſent diuerſæ vniones manus, &
pedis ad eandẽ, & aliorũ membrorũ:
ꝙ ſi hoc eſt inconueniens, reſtat ꝙ
carnis & aĩæ vna eſt vnio ad deitatẽ.
Item. Cũ caro, & aĩa vniuntur vnio-
ne naturali, vna vnione vniuntur:
ergo pari ratione quando vniuntur
vnione perſonali: cũ ita bene ſit vnũ
illud quod eſt vnũ in perſona, ſicut
illud quod eſt vnũ in natura. Sed ca
ro, & anima vniuntur verbo vnione
perſonali: ergo vniuntur vnione vni
ca, non vnione multiplici.

Fundamenta.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiã
eſt notandum, quod vnio dicitur tri
bus modis. Vno modo dicitur actio
vnientis. Alio modo dicitur paſsio
vnibilis. Tertio modo dicitur relatio
vnitorum. Cum ergo quæritur, vtrũ
anima, & corpus vniantur ipſi hy-
poſtaſi

poſtaſi verbi vnione duplici:Reſpondendum eſt. Si loquamur de vnione actione, non eſt ibi niſi vnica vnio. Vnica enim vnione vniuit ſibi verbum carnem,& animam: ſicut vnica aſſumptione aſſumpſit corpus,& animam. Similiter ſi loquamur de vnione paſſione, non fuit ibi niſi vnica vnio: caro enim, & anima non fuerunt vnita ipſi verbo in vnionis primordio vt diuiſa, ſed vt coniuncta in vnam ſubſtantiam, & naturam; ideo aſſumpta,& vnita fuerũt aſſumptione,& vnione vnica. Si autem loquamur de vnione ſecundum ꝙ eſt relatio vnibilium,ſic dicendum eſt, ꝙ cum relatio non numeratur niſi per extrema, eo modo habet multiplicari, quo habet plurificari ipſum vnibile. Quoniam ergo vnibile ex parte humanæ naturæ fuit vnum in actu,& plura in potentia: quia extremũ illud erat humana natura cõſtãs ex corpore & aĩa, quæ concurrebãt in vnum ſecundum actum, & poterant eſſe diuiſa, & diſtincta: hinc eſt ꝙ quamdiu corpus & anima fuerũt coniuncta, vnica vnione vniebãtur verbo: vnica inquam in actu,ſed pluribus in potentia: quando vero ad inuicem in morte fuerunt ſeparata, in morte vniebantur vnionibus pluribus. Caro enim dicebatur vnita verbo,& anima vnita: & hæc relatio ex parte carnis,& animæ erat alia,& alia. Intellecto enim quòd caro non eſſet vnita, adhoc poſſet in-
15 telligi vnita eſſe anima. Et ſecundũ hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Vno modo enim concedi poteſt,quòd caro & anima vniãtur diuinitati multiplici vnione, ſecundum illud quod conſueuit dici, quòd triplex fuit ibi vnio. Vna diuinitatis ad carnem, alia diuinitatis ad animam,alia animæ ad carnem. Et ſecundum iſtam viam procedunt rationes, quæ oſtendunt ibi fuiſſe vniones plures. Aliis autem modis dicendum eſt,quòd ibi fuit vna tantum vnio; & ſecundum hanc viam procedunt rationes ad oppoſitum: & ſic patet totum. Sed quoniam aliquæ de rationibus ad primam partem adductis ſophiſticæ ſunt,& concludunt etiam vnionem plurificari ſimpliciter: ideo ad eas oportet reſpondere.

AD illud ergo quod primo obii- 16
citur, quòd ca[ro] & anima ſunt diuerſa vnibilia,quia vnum corporale, aliud ſpirituale. Dicendum, quòd licet corpus & anima diuerſitatem habeant inter ſe,ſunt tamen partes conſtituentes vnum in eſſentia, & natura:& quia in vnam naturam concurrunt, hinc eſt quòd in illa vnione, qua dei filius humanam naturam aſ-
ſumpſit,rationem tenet vnius extre- 17
mi. AD illud quod obiicitur, quòd in morte verbum vnitum erat duobus diuerſis,& diuiſis. Dicendum,ꝙ etſi illa eſſent localiter diuiſa, erant tamen ſecundum naturalem inclinationem adinuicem ordinata,& ratione illius ordinis caro erat idonea,vt eſſet vnita deitati. Præterea. Eſto ꝙ plures eſſent vniones poſt mortem, ſecundum quòd vnio nominat relationem,non tamen ſequitur, ꝙ ſimiliter eſſent in vita:quia quãuis vnio manſerit vniformiter, & immutabiliter quantum ad vinculum:facta eſt tamen quædam immutatio in altero extremorum.ſ.in humana natura; cuius principia conſtituentia fuerũt in morte ſeiuncta,cum tamen eſſent
vnita in vita. AD illud quod obiici 18
tur,ꝙ eſt ibi ordo, ergo diſtinctio. Dicendum, ꝙ quidam eſt ordo, qui ponit ſimpliciter diſtinctionem: quidã eſt ordo, qui attendit̃ ſm poſitionẽ,& gradũ inter res conſimilis generis.Sed aliqua ſic ordinant̃,ꝙ vnũ eſt vnum propter alterum,nõ oportet ibi eſſe numerationem; ſicut ſi teneam equum per frænum, per prius teneo frænum, q̃ equum: quia equũ teneo mediante fræno: non tamen duplici tentione teneo vtrũque, ſed vnica. Et ſic patet, ꝙ non cogit illa ratio.Non tamen eſt oĩno ſimile de huiuſmodi tentione, & de vnione: ſed hoc inductum eſt ad illius rationis diſſolutionem. AD illud quod obiicitur, ꝙ anima vnitur diuinitati,& carni duplici vnione,&c. Dicendum,quòd non eſt ſimile, quia diuinitas,

nitas,& caro non cedunt in vnam naturam,imo naturaliter,& eſſentia liter ſunt diſtincta : nõ ſic autem eſt de carne,& anima,quia vnam naturam conſtituunt:& ideo non oportet quòd deitas eis diuerſis vnionibus uniatur.

Artic. 2. Onſequenter quæritur de eſſectu illius ſeparationis . Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur,vtrum poſt inſtans ſeparationis anima Chriſti impaſsibilis fuerit effecta. Secundo, utrum ex ipſa ſeparatione caro fuerit mortua . Tertio, vtrum propter mortem carnis mors ſit ipſi perſonæ attribuenda.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Valde probabile eſt quod anima Chriſti ſtatim poſt ſeparationem a corpore fuerit facta impaſſibilis, licet oppoſitum non ſit omnino improbabile.**

Fundamenta. VTRVM poſt inſtans ſeparationis anima Chriſti impaſſibilis eſt effecta. Et quòd ſic uidetur. Anima Chriſti nõ fuit paſſibilis niſi propter unionem ſui ad corpus: ergo ſtatim dum fuit ſeparata,amiſit paſſibilitatem : ergo facta fuit impaſſibilis . Item . Nihil patitur niſi ſm ordinem naturæ. ſicut contrarium patitur a contrario. Vel ſm ordinẽ diuinæ iuſtitiæ , ſicut peccator patitur ab aliquo afflictionem. Vel ſm diſpenſationem diuinæ miſericordiæ, ſicut redẽptor paſſus eſt pro ſanando noſtro morbo . Sed nullo iſtorum modorum poſt ſeparationem paſſio potuit ineſſe ipſi animæ Chriſti : non enim habuit contrarium,nec habuit peccatum,& cõſummatum erat noſtræ redemptionis myſterium,ſicut dicitur Iohã.19 Conſummatũ eſt . Ergo nullo modo pati poterat:reſtat ergo ꝙ ſtatim impaſſibilis eſt effecta. Item. Aĩæ ſctõrũ quæ nõ habent aliquem reatũ , ſtatim efficiuntur impaſſibiles : ergo ſi aĩa Chr̃i multo velocius digna erat oĩ glorificatione,q̃ oĩs alia aĩa,uidetur ꝙ ſtatim impaſſibilis eſt effecta . Itẽ. Nulla paſſio potuit eſſe in Chriſto,q̃ uacaret a merito:ſed anima Chriſti ſtatim poſt ſeparationẽm amiſit potentiam,ſiue ſtatum merendi : ergo ſtatim amiſit potentiam patiendi: ergo ſtatim facta eſt impaſſibilis . Sed contra. Sicut paſſibilitas inerat aĩæ Chriſti præter peccati debitum , ita & carni: ergo ſicut uelociter collata eſt impaſſibilitas animæ , ita uelociter debuit conferri ipſi corpori. Sed impaſſibilitas non eſt collata ipſi corpori uſque ad triduum , quo reſurrexit : ergo ſimiliter uidetur , ꝙ nec aĩæ ante tempus illud. Item. Ponatur, ꝙ aĩa iterũ uniretur corpori illi ſm ſtatum,in quo ipſum deſeruit, tunc arguitur ſic. Si aĩa paſſibili corpori uniretur,eſſet paſſibilis:ſed aĩa Chr̃i poterat vniri illi corpori ante glorificationem,quia nihil eam impediebat : ergo adhuc poterat pati : ergo non erat impaſſibilis. Item. Nihil nouum collatum eſt aĩæ in ipſo inſtanti ſeparationis a corpore: ergo ſi prius non habebat impaſſibilitatem, uidetur ꝙ nec tunc habuit ante diem reſurrectionis. Item. Anima,quæ impaſſibilitatẽ habet, ſtatim cum a corpore recedit,euolat:ſed anima Chriſti nõ ſtatim euolauit , nec aſcendit ſtatim ad cælos, ſed deſcendit ad inferos: ergo non ſtatim poſt inſtans reſurrectionis facta eſt impaſſibilis.

Ad opp.

RESP. Dicendum,ꝙ ex certitudine auctoritatis non eſt nobis oĩno determinatum , utrum aĩa Chriſti ſtatim poſt ſeparationem impaſſibilis fuerit effecta, ſicut Magiſter tãgit ſupra diſt. 18. Vnde ſine periculo fidei põt quis utrũq; horũ ſentire, uel ꝙ impaſſibilis effecta eſt ſtatim poſt ſeparationẽ, uel in ipſa corporis glorificatione. Veruntamen probabilitati rõnis magis cõſonare uidetꝰ, ꝙ ſtatim poſt ſeparationẽ habuit impaſſibilitatẽ. Si.n.non patiebatꝰ aĩa Chr̃i niſi diſpenſatiue,& pp nr̃am ſalutẽ, ſi iam non erat tempus,& locus merendi,iam aĩa Chriſti non debebat, 20

nec

nec poterat pati. Vnde non ſolum
de anima Chriſti probabile eſt, quòd
ſtatim poſt ſeparationem a corpore
facta ſint impaſſibilis, ſed etiam de
qualibet anima viri ſancti, in qua nõ
reperitur reatus alicuius peccati. Iõ
rationes quę ad partem iſtam ſunt, ſa
tis rationabiliter poſſunt concedi.

81 AD illud ergo quod obijcitur in
contrarium, quòd corpus nõ ſtatim
fuit impaſſibilitate dotatum. Dicen-
dum, quòd non eſt ſimile duplici ex
cauſa. Primum quidem quia anima
ꝓpinquior erat gloriæ, quàm caro:
erat enim beata ſecundum aliquam
ſui partem. Secundo vero: quia dila-
tio impaſſibilitatis in carne faciebat
ad fidei noſtræ confirmationem, vi-
licet vt oſtenderetur Chriſtus veraci
ter paſſus, & mortuus fuiſſe; non ſic
dilatio impaſſibilitatis in anima: iõ
magis dilata fuit impaſſibilitas cor-
82 poris, quàm impaſſibilitas animæ ex
diſpenſatione diuina. AD illud qđ
obijcitur, quòd anima illa iterũ vni-
ri poterat corpori paſſibili. Dicen-
dum, quòd quædam animæ ſeparan-
tur a corpore ſeparatione diffinitiua
ſiue finali, quædam vero ſeparantur
a corpore ad tempus ꝑꝑ gloriæ deii
manifeſtationem, ſicut eſt in illis qui
reſuſcitantur ad ſtatum vitæ præter
tæ, ſicut fuit in Lazaro, & in alijs mi
rabiliter ſuſcitatis. Quę primo modo
ſeparantur ingrediuntur nouum ſta
tum. Quæ vero ſecundo modo ſepa
rantur ſecũdum diuinam diſpoſitio-
nem, adhuc a ſtatu ſuo retardantur.
Vnde primæ, niſi obſtet reatus pecca
ti, ſtatim efficiuntur impaſſibiles, nec
vnibiles ſunt corpori paſſibili; quam
uis ſecundæ per diuinum miraculum
aliquando habeant coniungi. Et pri
mo modo aĩa Chriſti ſeparata fuit:
quoniam deus non determinauerat
eam vlterius vniri carni paſſibili. Et
ideo poſitio illa nulla eſt. Non enim
potuerat carni paſſibili vniri, nõ qa
aliquid creatum illud impediret, ſed
quia diuina iuſtitia illud nõ permit-
83 teret AD illud quod obijcitur, qđ
nihil collatum eſt animæ. Dicendũ,
quòd illud non conſtat, quamuis nõ
negatur, nec etiã cogit. Anima enim
Chriſti per illud quod habebat ex ſo
la ſeparatione a carne paſſibili, iam
caruit aptitudine patiendi, & ita red
dita eſt impaſſibilis: nec oportet pro
pter hoc aliquid noui ſibi conferri:
ſatis enim ſufficiebat paſſionis, & paſ
ſibilitatis rationem ſibi auferri. AD 84
illud quod obijcitur, quòd animæ q̃
ſtatim per ſeparationem efficiuntur
impaſſibiles, ſtatim euolant. Dicẽdũ,
quòd illud veritatem habet ſic poſt
Chriſti aſcenſionem, ſed ante non ha
bebat veritatem: differebatur enim
aliquarum animarum euolatio ſ. ſan
ctorum patrum propter primi pecca
ti obligationem. Aĩæ vero Chriſti
differebatur propter hominum eru-
ditionem, & noſtrę fidei confirmatio
nem, & rectificationem, & carnis pro
pinquam glorificationem.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

85

Caro Chriſti poſt ſeparationẽ
ab anima vere mortua fuit, ca
ruitque vſu, & complemento
vitę.

VTRVM ex illa ſepa- Ad opp.
ratione caro Chr̃i fue
rit mortua, an poſt eã
habuerit vitam. Et ꝙ
vitam habuerit vide-
tur. Omne quod eſt vnitum vitæ vi
uit per participationẽ: ſed caro Chri
ſti poſt ſeparationem erat vnita ipſi
vitæ ſcilicet verbo dei: ergo ab ipſo
viuificabatur. Si tu dicas quòd hoc
eſt verum de vita creata, non de in-
creata. Obijcitur contra. Potentior
eſt vita increata in viuificãdo, quàm
vita creata; quoniam ipſa eſt fons vi
tę. Si ergo anima nulli corpori poteſt
vniri, quin det ei vitam, multo fortius
videtur quod nec pſona diuina poſ
ſit vniri carni, niſi tribuat ei vitam.
Item. Impoſſibile fuit animam Chri
ſti vniri verbo, quin reciperet vitam
ab ipſo: ergo ſi ſuo modo caro erat
viuificabilis, impoſſibile fuit vniri
verbo, quin reciperet vitam ab eo.

Item. Nobilior eſt ſubſtantia viuens ſubſtantia non viuente:ſed nulla caro erat nobilior carne Crhiſti etiã poſt ſeparationẽ aĩæ: ergo ſi vita reperitur in alia carne, neceſſe eſt quòd caro Chriſti viueret etiam anima ſeparata. Item. Caro illa non poterat videre corruptionẽ, ergo neceſſe erat eam ab aliquo vegetari, ſed non niſi a deitate: ergo eam ita vegetabat ſicut anima: ſed anima eam vegetando dabat ei vitam: ergo pari ratione caro illa viuebat per diuinitatem influentem in ipſam.

Funda-menta. Sed contra. In ſymbolo dicitur, quòd Chriſtus mortuus ẽ, & ſepultus: ſed hoc non dicitur niſi ratione carnis: ergo caro Chriſti fuit mortua aĩa ſeparata. Itẽ. Omnis viuificata eſt ab aliquo informante viuificante; ſed caro poſt ſeparationem animæ non vniebatur alicui viuificanti per modum formæ: ergo poſt ſeparationem animæ caro non habebat vitã. Item. Omne quod viuit, habet aliquem vſum vitæ, vtpote vti alimẽto vel ſenſu, vel motu, vel intellectu: ſed nullum iſtorũ caro Chriſti habebat poſt ſeparationem animę: ergo nõ viuebat. Item. Nihil viuum ſuſcitatur vel reſurgit: quia ſuſcitatio, & reſurrectio nõ ẽ niſi mortui: ſed caro Chriſti reſurrexit, & ſuſcitata fuit: ergo poſt ſeparationem animæ vitam non habuit.

25 RESP. Dicendum, quòd abſque dubio caro Chriſti poſt ſeparationẽ animæ mortua fuit: caruit enim vſu, & complemento vitæ. Res enim corporalis nõ eſt nata viuificari niſi ab aliqua forma ſpirituali ipſam cõplente, & ſibi proportionabili: quoniam ergo in ipſa ſeparatione animæ caro Chriſti caruit huiuſmodi forma, iõ vere fuit mortua. Et quamuis haberet diuinitatem vnitam, non tamen ab ea viuificabatur, non propter defectum a parte viuificãtis, ſed propter improportionẽ viuificabilis. Rationes ergo quæ ad hanc partem inducuntur concedendæ ſunt.

26 AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium, quòd vnitum viuæ viuit, jam patet reſponſio. Hoc enim veritatem habet, quando vnitur ei ſicut perfectibile ſuæ perfectioni. Sic autem non vnitur caro perſonæ verbi: & ideo non eſt ſimile de ipſa anima, & de perſona diuina. AD il- 27
lud quod obijcitur, quòd anima non potuit vniri ipſi verbo, quin viuificaretur ab ipſo: ergo nec caro. Dicẽdũ, quòd non eſt ſimile, pro eo quòd ipſa anima cum ſit imago dei, & immediata nata ferri in deum, capax eius eſt, & particeps eſſe poteſt: & ita immediate habet ab illo, & in illo viuere per cognitionem, & amorem: ſic autem non eſt de carne: non enim eſt nata deum cognoſcere, vel amare.

AD illud quod obijcitur, quòd nobi- 28
lior eſt ſubſtantia viuens ſubſtantia non viuente. Dicendum, quòd verũ eſt cęteris alijs paribus: ſed caro Xp̄i licet careat vita, erat tamen diuinitati vnita: & hoc quidem pręponderat multis alijs dignitatibus. Præterea. cum dicitur, quòd nobilior eſt ſubſtãtia viuens ſubſtãtia nõ viuente, hoc intelligitur de ſubſtantia, quæ caret vita ſimpliciter: caro, autem Chriſti non carebat vita ſimpliciter, ſed ad tempus. Vnde ſicut nobilior eſt filius regis captus, & incarceratus filio ruſtici in libertate ſua conſtituto: ſic ẽt intelligendum eſt de carne Chriſti, q̃ modico tempore caruit complemento vitæ, vt poſtea nobiliſſimam vitã reſumeret. AD illud quod obijcĩt, 29
quòd caro illa non potuit incinerari. Dicendum, quòd diuina virtus illam conſeruabat: ſed tamen illa conſeruatio non erat viuificatio, nec operatio vitæ. Conſeruatio enim, & vegetatio quæ eſt operatio vitæ procedit a forma completiua, operate per modum naturæ: ſed illa conſeruatio, quæ erat in carne Chriſti ne corrumperetur, erat a virtute diuina operante ſuper naturam: & ideo non cogit illa ratio.

QVAE-

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

Concedendum eſt vere filiū dei fuiſſe mortuum, nō ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum humanam, & per idiomatum communicationem.

Fundamenta.

VTRVM propter mortē carnis ſit mors perſonæ verbi attribuenda. Et quòd ſic oſtenditur. Dicitur enim in ſymbolo. Paſſus ſub pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: hoc autem dicitur de filio dei vnigenito. Et hocipſm dicit Amb. expreſſe, & habetnr ſupra diſt. xviij. Tantum fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari non poſſemus, niſi vnigenit⁹ dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis. Item. Hoc ipſum videtur ratione. Carne naſcente, & cōcepta filius dei natus dicitur, & conceptus: ergo pari ratione carne mortua filius dei debet dici mortuus. Itē Satisfactio pro peccato noſtro fuit per paſſionem, & mortem: ſed nullus potuit pro peccato nrō ſatisfacere, niſi eſſet deus: ergo ſi ꝓ peccatis noſtris per mortem illam ſatisfactū eſt, vere fili⁹ dei fuit mortuus. Itē, Vnio illa facit cōmunicationē idiomatū: ſed propter ſeparationem animæ a carne verum, & neceſſarium fuit illū hominem mori: ergo vere, & conuenienter poteſt mors attribui dei verbo, vt dicatur filius dei mortuus, & ſepultus pro nobis. Sed cōtra. Aug.

Ad opp.

dicit, & hr̄ in litera vlti. cap. Si quis dixerit, atque crediderit deū paſſum, anathema ſit, ſed cui non poteſt attribui paſſio, non poteſt attribui mors: ſi ergo non eſt credendum filium dei paſſum, ſicut dicit, non eſt credendum, neque dicendum filium dei fuiſſe mortuum. Item. Idiomata partis non cōmunicantur perſonæ verbi: quamuis enim caro fuerit ſeparata ab anima, non tamen propter hoc filius ſeparatus fuit ab illa anima, quam aſſumpſit: ergo ſi ꝑ paſſionem Chriſti non eſt mortua niſi ſola caro, quia anima ſemper vixit, nō videtur quòd filio dei vere poſſit attribui mors: aut ſi attribuitur ei mors, tunc eſt quæſtio, quare non ſimiliter attribuitur & ei ſeparatio. Item. Propter repugnantiam idiomatum hæc non recipitur cōmuniter: Filius dei eſt creatura: ſed multo magis repugnat vitæ mors, quā intentio creaturæ intentioni creatoris: ergo ſi filius dei eſt ipſa vita, videtur ꝙ nullo modo ſit mors ei attribuenda. Item. Quicūque diceret, ſumme ſapiētem eſſe ſtultum, blaſphemaret. Similiter qui diceret ſumme bonū eſſe iniquū: ergo pari ratione q dicit ſumme potentē eſſe infirmum: ſed hoc dicit q dicit filium dei eſſe mortuum: ergo qui hoc dicit blaſphemat deum.

RESP. Dicendum, quòd abſque dubio concedendum eſt filium dei pro nobis fuiſſe mortuū, & hoc quidem ſibi vere attribuitur non ſecundum naturam diuinam, ſed ſecundū humanam, non per eſſentiam, aut ꝑ inhærentiam, ſed per idiomatum cōmunicantiam: & hoc in nullo derogat diuinæ maieſtati, & multum conſonat pietati. Nullum enim verbum maioris dignationis reſonare poteſt in auribus cordis hominis, quàm ꝙ vnigenitus dei filius mortuus fuerit pro nobis debitoribus mortis. Et ideo non tantum eſt hoc credendum, & aſſerendum tamquam verum, ſed & frequentiſſime recolendum. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt. 30

AD illud vero quod obijcitur de auctoritate Augu. ſatis couenienter reſpondet Magiſter in littera. Non enim intendit remouere paſſionem a perſona verbi ſimpliciter, ſed ſecundum diuinam naturam. AD illud quod obijcitur, quòd idiomata partis non cōmunicantur perſonæ verbi. Dicendum, quòd mori non tantum conuenit carni, ſed etiam toti homini aſſumpto. In ſeparatione enim animæ a carne non ſolum moritur caro, ſed etiam totus homo ... ideo ratio illa procedit ex ſu... poſitione falſi. AD illud q... obijcitur, quod non

non communicantur idiomata, vbi eſt repugnantia. Dicendum, quòd verum eſt, vbi eſt talis repugnantia, quę non tollitur mediante côuenientia: ſic autem non eſt in propoſito. Mores enim dat præintelligere humanitatem. quæ ſine repugnantia poteſt dici de pſona Chriſti: vnde filius dei dicitur fuiſſe mortuus, quia fuit
14 homo, in quo fuit paſſio mortis. AD illud quod obijcitur, quòd blaſphemia eſt dicere filium dei eſſe mortuũ. Dicendum, quòd hoc videtur aurib⁹ infidelium, ſecundum quòd dicitur. 1. Cor. 1. Prædicamus Ieſum Chriſtũ crucifixũ, Iudæis quidem ſcandalũ, gentibus autem ſtultitiam. Et ratio huius eſt, quia nõ credunt ipſius humanationis dei filij benigniſſimã dignationem, nec intelligunt illius humiliationis altiſſimam rationem. Si enim hoc intelligerent, viderent qđ illud, quod infirmum eſt dei, fortius eſt hominibus. Et illud quod ſtultũ eſt dei, ſapientius eſt omnibus hominibus. His ergo duobus penſatis, videlicet ipſa verbi incarnatione, & ratione ob quam cauſam incarnatus ẽ, non eſt blaſphemia, imo laus, dicere quòd filius dei pro nobis fuit mortuus ſecũdum naturam aſſumptam: per hoc enim decentiſſime (ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum) reparatum eſt genus humanum. Nec eſt ſimile de ſtultitia, & malitia non enim valebant ad noſtram redemptionem ſicut paſſionis, & mortis tolerantia. Et per hoc patent quęſita.

## SI CHRISTVS IN MORTE fuit homo.

## DISTINCTIO XXII.

De conſequentibus mortẽ Xpi opinio quorũdã.

HIC quæritur, Verum in illo triduo mortis Chriſtus fuerit homo. Quod non videtur quibuſdam, qa mortuus erat, & homo mortuus non eſt homo. Addunt etiam quod ſi tunc erat homo, vel mortalis vel immortalis. Sed mortalis non, quia mortuus: nec immortalis, quia tantum poſt reſurrectionem. Quibus reſpondemus, quia licet homo mortuus fuerit, erat tamen in morte deus homo: nec mortalis quidem, nec immortalis, & tamen vere erat homo. Illæ enim & huiuſmodi argutiæ in creaturis locum habent, ſed fidei ſacramentum a philoſophicis argumentis eſt liberum. Vnde Ambr. Auſer argumenta, vbi fides quæritur. In ipſis gymnaſiis ſuis iam dialectica taceat, piſcatoribus creditur, non dialecticis. Dicimus ergo in morte Chriſti deum vere fuiſſe hominem, & tamen mortuum. Et hominem quidem nec mortalem nec immortalem, quia vnitus erat animæ & carni ſeiunctis. Alia enim ratione dicitur deus homo vel homo deus, quam Martinus vel Ioannes. Homo enim dicitur deus, & econuerſo, propter ſuſceptionẽ hominis, id eſt, animæ & carnis. Vnde Aug. Talis erat ſuſceptio illa, quæ deum hominem faceret, & hominem deum. Cum ergo illa ſuſceptio p mortem non defecerit, ſed deus homini, & homo deo ſicut ante vnitus erat vere, & tunc deus erat homo, & econuerſo, quia vnitus animæ & carni, & homo mortuus erat quia anima a carne diuiſa erat. Propter ſeparationem animæ a carne mortuus, ſed propter vtriuſque ſemper

Reſpõſio. qua cõfirmatur qđ hõ & qualiter. Lib. 1. de fide c. 5. in fin.

Tom. 2 Lib. 1. de tri. c. 13.

ſemper ſecum vnionem homo. Non autem ſic erat homo, vt ex anima & carne ſimul iunctus ſubſiſteret: ex qua ratione dicitur aliquis alius homo. Et ipſe forte ante mortem, hoc etiam modo erat homo, & poſt reſurrectionem fuit, in morte vero homo erat tantum propter animę & carnis ſecum vnionem, & mortuus propter inter illa duo diuiſionem.

### Si Chriſtus in morte erat homo alicubi, & ſi vbicunque ſit, homo ſit.

HIC quæritur: ſi Chriſtus in morte alicubi erat homo: & ſi vbicunque eſt, homo ſit. Ad qđ dicimus, quia non vbicunque erat, homo erat: nec modo vbicunque eſt, homo eſt: quia vbique eſt ſecundum deitatem, nec vbique homo, quia nõ vbique homini vnitus: ſed vbicunque eſt ſecundum hominem, ibi homo eſt. Tempore autem mortis & vbique erat ſecundum deum, & in ſepulchro ſecundum hominem, & in inferno ſecundum hominem: ſed in inferno ſecundum animam tantum, & in ſepulchro ſecundum carnem tantum. In ſepulchro ergo erat homo, quia humanitati vnitus erat: etſi non toti, quia carni tantum & in inferno erat homo, quia humanitati vnitus: ſed non toti, quia animæ tantum. Sed ſi in inferno animę tantum, & in ſepulchro carni tantũ vnitus erat: ergo nec in inferno vnitus erat animæ, & carni, nec in ſepulchro Quomodo ergo ibi vel hic homo eſſe dicitur? Quę eſt ratio dicti? Quia vna eademque vnione vnitus erat animæ in inferno, & carni in ſepulchro. Et ſic erat illis duobus tunc ſeparatis vnitus, ſicut ante ſeparationem, id eſt, ante mortem. Ad hoc autem opponitur: Si Chriſtus animam tantum vel carnem tantum aſſumpſiſſet, nõ fuiſſet verus homo: ſed propter vtriuſque aſſumptionem verus homo fuit. Sic ergo vbi carnem & animam ſibi vnitam non habebat, verus homo ibi non erat. Sed tempore mortis nuſquam illa duo vere vnita habebat: quia nec in ſepulchro, nec in inferno, nec alibi: nuſquam ergo erat homo. Ad quod dicimus, quia Chriſtus vtique verus homo non fuiſſet, ſi carnem & animam non aſſumpſiſſet. Sed tamen quia ex quo aſſumpſit, neutrũ depoſuit, ſed cum vtroque eandem vnionem indeſinenter tenuit, quam aſſumendo cõtraxit: ideo non incõgrue vbicumque animæ vel carni vel vtrique vnitus eſt, ibi homo eſſe dicitur, quia ibi humanatus eſt. Ergo & in ſepulchro erat homo, & in inferno erat homo: quia vtrobiq; humanatus erat Chriſtus, & vnam eandemque cum anima & carne, licet ſeparatis, habebat vnionem: & vno eodemque tempore in ſepulchro iacuit Chriſtus, & ad infernum deſcendit: ſed in ſepulchro iacuit ſecundum ſolam carnem, & in infernum deſcendit ſecundũ ſolam animam. Vnde Aug. Quis non eſt derelictus in inferno? Chriſtus: ſed in anima ſola Quis iacuit in ſepulchro? Chriſtus: ſed in

Aug. de præſcientia dei ad Dardanum & eſt epi. 57. nõ lõge a principio.

Oppoſitio

Oppoſitio

Reſpõſio.

Aug. li. de fi. ad Pet. c. 2. nõ lõge a principio.

Sup Ioan. tract. 78. in fine.

Tom. 9

Pſal.15. & Act. 13 carne ſola, quia in his ſingulis Chriſtus eſt. Chriſtum in his omnibus confitemur, & in ſingulis. Ex his euidenter oſtenditur, ꝙ carni iacenti in ſepulchro vnitus erat Chriſtus, ſicut animæ in inferno. Alioquin ſi carni mortuæ non eſſet vnitus, non in ea diceretur iacuiſſe in ſepulchro. Anima ergo ad infernum deſcendit, caro in ſepulchro iacuit, ſapientia cum vtroque permanſit, quæ in inferno poſitis (vt ait Ambr.) lumen vitæ fundebat æternę. Radiabat illic lux vera ſapientiæ, illuminabat infernum, ſed in inferno non claudebatur. Quis enim locus eſt ſapientiæ? de qua ſcriptũ eſt, Neſcit homo vias eius, nec inuēta eſt inter homines. De qua abyſſus dicit, Non eſt in me: mare dicit, Non eſt mecum: ergo nec in tempore, nec in loco ſapientia eſt: cui nec mors tribuenda eſt. In ligno enim caro, non illa operatrix omnium ſubſtantia diuina pendebat. Confitemur tamen Chriſtum pependiſſe in ligno, & iacuiſſe in ſepulchro, ſed in carne ſola: & fuiſſe in inferno, ſed in anima ſola.

In libr. de īcarnatio nis dñicæ ſacramento ca. 5. in medio.

Iob 28

Quod Chriſtus vbique totus eſt, ſed non totum: vt totus eſt homo vel deus, ſed non totum.

ET vtique totus eodem tempore erat in inferno, in cælo totus, vbique totus. Perſona enim illa æterna non maior erat vbi carnē & animam ſimul vnitā ſibi habebat, quā vbi alterũ tantũ: nec maior erat vbi vtrunque ſimul vel alterum tantũ habebat, quam vbi erat neutrum habens vnitũ. Totus ergo Chriſtus & perfectus vbique erat. Vnde Aug. Non dimiſit patrem Chriſtus cum venit in virginem, vbique totus, vbique perfectus. Vno ergo eodemq; tempore totus erat in inferno, totus in cælo. Erat apud inferos reſurrectio mortuorum, erat ſuper cęlos vita viuentium: vere mortuus, vere viuus: in quo & mortem ſuſceptio mortalitatis excepit, & vitam diuinitas non perdidit. Mortem ergo dei filius & in anima nõ pertulit, & in maieſtate non ſenſit: ſed tamen participatione infirmitatis rex gloriæ crucifixus eſt. Ex his apparet quod Chriſtus eodem tempore totus erat in ſepulchro, totus in inferno, totus vbiq; ſicut & modo totus eſt vbicumque eſt, ſed non totum. Nec in ſepulchro, nec in inferno totum erat, etſi totus: ſicut Chriſtus totus eſt deus totus homo, ſed non totum: quia non ſolum eſt deus vel homo, ſed & deus & homo. Totum enim ad naturam refertur, totus autem ad hypoſtaſim: ſicut aliud & aliquid ad naturam, alius vero & aliquis ad perſonam referuntur. Vnde Ioannes Damaſcenus. Totus Chriſtus eſt deus perfectus, non autē totum deus eſt. Non enim ſolum deus eſt, ſed & homo: & totus homo perfectus. Non autem totum homo: non ſolum enim homo, ſed & deus. Totum enim naturæ eſt repręſentatiuum. Totus autem hypoſtaſeos: ſicut aliud quidem eſt naturæ, alius hypoſtaſeos: ſic & huiuſmodi.

Aug. contra Fœlicianũ, de vnitate trinitatis ad Optatũ. c. 14 Tom. 6

Ibid. c. 16

Li. de fide 3.7. in fi.

Si ea quę dicuntur de deo vel de filio dei poſſunt dici de homine illo vel de filio hominis.

SOLET etiam quęri, ſi congruenter dici poſſit filius hominis, vel ille homo deſcendiſſe de cęlo, vel vbique eſſe: ſicut dicitur filius dei vel deus de cælo veniſſe, & vbique eſſe. Ad quod dicimus, ſi ad vnitatem perſonæ referantur dicti intelligentia, ſane dici poteſt: ſi vero ad diſtinctionem naturarum, nullatenus concedendum eſt. Vnde Auguſtinus, Vna perſona eſt Chriſtus deus & homo. Ideo dicitur, Nemo aſcendit in cęlum, niſi qui de cælo deſcédit, & cętera. Si ergo attendas diſtinctionem ſubſtantiarum, filius dei deſcendit, & filius hominis crucifixus eſt: Si vero vnitaté perſonę, & filius hominis deſcendit, & filius dei eſt crucifixus. Propter hanc vnitatem perſonæ, non ſolum filium hominis deſcendiſſe de cęlo, ſed etiam dixit eſſe in cęlo, cum loqueretur in terra. Propter hanc eandem dicitur deus glorię crucifixus, qui tamen ex forma ſerui tantum crucifixus eſt. Non tamen ſecundum hoc quòd deus glorię eſt, & ſecundum quòd glorificat ſuos: & tamen dicitur deus glorię crucifixus. Recte quidem non ex virtute diuinitatis, ſed ex infirmitate carnis. Quid ergo propter quid, & quid ſecundum quid dicatur, prudens & diligens & pius lector intelligat. Hęc de corigia calceamenti dominici dicta ſufficiant, ne oſſa regis Idumeæ conſumantur vſque in cinerem.

Ioan. 3 — Li. de præſentia dei ad Dardanum & li. 3. contra Maximinũ ca. 20. — Ioan. 3 — Lib. 1. de tri. ca. 13. in initio capitis. — 1. Cor. 2 — Ioan. 8

De conſequentibus mortem Chriſti.

## DISTINCTIO. XXII.

Hic quæritur, vtrum in illo triduo &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de ſeparatione facta in morte Chriſti. In hac vero parte agit de conſequentibus ad ſeparationem. Diuiditur

Diuiſio autẽ pars iſta in tres partes. In quarum prima inquirit Magiſter, verũ Chriſtus fuerit homo in triduo. In ſecũda vero, vbi fuit in illo triduo, ibi. Hic quæritur, ſi Chriſtus in morte. In tertia vero ad maiorem explanationem inquirit, vtrum concedendũ ſit illum hominem deſcendiſſe de cęlo, ibi. Solet etiam quæri, ſi congruenter dici poteſt &c. Prima pars in qua inquirit, vtrum Chriſtus in triduo fuerit homo, diuiditur ĩ duas partes. In quarum prima opponitur. In ſecunda diſſoluit, ibi. Quibus reſpondemus, qa licet hõ &c. Secunda vero pars principalis, in qua inquirit, vbi fuerit illo triduo, ſimiliter habet duas. In quarũ prima inquirit, vbi fuit ſm humanitatem. In ſecunda vero inquirit, vbi fuit ſecundum ſui totalitatem, ibi. Et vtique totus eodẽ tẽpore erat &c. Similiter tertia pars in qua inquirit, vtrum fili⁹ hominis deſcenderit de cęlo, habet duas partes. In quarum prima quæſtioné prędictã ſdeterminat. In ſecũda ſprædeterminata ĩ totali parte iſta epilogat ibi. Hæc de corigia calciamẽti dñici &c. Quæ quidem pars diuidi potuit contra totam partem præcedentem, ſed ſub alijs partibus comprehenſa fuit ad vitandam diuiſionis confuſionem.

Lux verę ſapientiæ illuminabat infernum.

Videtur hoc eſſe falſum: quĩa ſicut obſcuri- Dub. 1

obſcuritas repugnat cælo empyreo, ſic luminoſitas repugnat inferno: ergo ſicut cælum empyreum numquã habet obſcurari,ſic videtur quòd infernus numquam habeat illuminari. Itẽ. Damnati debuerunt carere oĩ conſolatione,& maxime conſolatione,q̃ eſt in aſpectu lucis æternę:ergo ſi lux illa corporalis nõ erat,q̃ ſine corpore ad inferna deſcendit,ſed magis ſpiritualis,videtur quòd in inferno irradiare non debeat. Reſp. Dicendum,quòd ſecus eſt de irradiatione lucis materialis, & lucis ſpiritualis: nam irradiatio lucis materialis immutat viſum naturaliter: irradiatio vero lucis ſpiritualis immutat voluntarie. Vnde nullus eam videt, niſi cui ſe oſtendit voluntarie. Et ideo lux illa ſplendere dicitur in inferno & infernum illuminaſſe,quia aliquos de inferno irradiabat: nõ tñ omnes, quia nec omnes volebat illuminare, nec omnes habebant oculos proportionales. AD illud vero quod obijcitur de cælo empyreo. Dicendum,  non eſt ſimile: quamuis enim ſit bonum oĩno impermiſtum malo, non tamen oportet quòd ſit malum omnino impermiſtum bono. Et propterea decebat deum eos, qui erant in tenebris, illuminare non tamen eos,qui erant in lumine obſcurare.

Reſpon.

Dub. 2 Vtique totus eodem tẽpore &c.

2 Hoc videtur falſum: quia aut hoc quod eſt totum refertur ad naturã, aut ad perſonam. Ad naturam nõ: quia Chriſtus ſecundum totam naturam non erat ſimul in cælo,& in inferno. Si ad perſonam, adhuc videtur falſum, quia ſupra diſt. 5. dictum eſt,quòd perſona Chriſti cõponitẽ ex tribus ſubſtantiis, & duabus naturis: & eſt illa compoſitio inexplicabilis: ergo ſi tot⁹ Chriſtus erat in cælo,& in inferno, videtur  ille duæ naturæ ſimul eſſent in cælo,& in inferno: quod falſum eſt,& abſurdum. Item. Differentiam cõuenit aſſignari inter hoc ſignum Omne,& hoc ſignum Totũ, quia omne diſtribuit ꝓ partibus ſubiectiuis, & totum pro partibus integralibus: ergo ſi Chriſtus non habebat partes integrales niſi ſecundum humanam naturam, cum dicitur  totus Chriſtus fuit in cælo,& in inferno, implicatur hoc de Chriſto ſecũdum naturam humanam: quod ſimpliciter eſt falſum ꝓ tempore illo. Reſpon. Dicendum,  hoc nomẽ Totus aliquando tenetur vt ſignum, aliquando vt adiectiuum. Secundum  tenetur vt ſignũ, ſic diſtribuit in aliquas partes, vt cũ dicitur: Totus Petrus eſt albus. Secundum  accipitur vt nomen adiectiuum, ſic totum vno modo dicitur idem, quod perfectum. Alio modo idem  hñs partẽ,& partẽ. Cum ergo dicit Magiſter, Chriſtus erat totus in cælo, ibi dicitur perfectus,quia perſona Chriſti perfectiſſima ſimul erat in cęlo, & in terra, & in inferno. Ad illud quod obijcitur,  perſona illa erat compoſita. Dicendum, nec proprie erat compoſita: nec hoc nomen Totus accipitur ibi collectiue, vel diſtributiue: quia nõ ſignat collectionem,aut diuiſionem, ſed potius perfectionẽ. Et per hoc patet reſponſio ad ſequens. Reſpon.

3

## Totus eſt ubicunque eſt,ſed non totum.

Videtur illa duo eſſe incompoſſibilia: quia totus,& totum idem ſignificant: ergo ſi totus erat in cælo, & in inferno, neceſſari o ſequitur  totum. Item. Vbicumque ego ſum, neceſſe eſt me eſſe totum: ergo pari ratione videtur de Chriſto,quia vbicũque eſt aliquid, neceſſe eſt eſſe omne illud, quod naturaliter eſt in eo. Dub. 3

Reſp. Dicẽdum,quod ſicut Magiſter ſubiungit,totus refertur ad perſonã, ſed totum ad naturam. Et ratio huius eſt diſcretio ſexus importata per genus maſculinum, & confuſio per neutrum:& quoniam perſona Chriſti ſecundum ſe totam vbicumq; erat tota erat,cum ſit vnica, & ſimpliciſſima,natura vero cum non ſolum ſit in Chriſto ſimplex vtpote diuina,ſed etiam cõpoſita,vtpote humana, nec iſta poſſit eſſe vbique: iõ cõcedit Magiſter,quòd totus erat vbique,ſed nõ totum:quia totus refertur ad diuinitatem, totum autem ad diuinitatem, Reſpon.

tem, & humanitatem. AD illud ergo quod obijcitur, quòd totus, & totum idem ſignificant. Dicendũ, ꝙ verum eſt quãtũ eſt de impoſitione prima, ſed ratione dſcretiõis impor tate per generis cõſignificationem in ratione vſus, vnum conſueuit referri ad perſonam, & alterum ad naturã. AD illud quod obijcitur, quòd vbicumque ego ſum, neceſſe eſt me eſſe totum. Dicendum, quòd non eſt ſimile; quia in me perſona non ſe extendit vltra naturam. Sic autem nõ eſt in Chriſto, ſicut in precedentibus dictum fuit.

Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de celo deſcendit.

Dub. 4 VI hoc eſſe falſum: quia ſi ſolus Chriſtus deſcendit de cęlo: ergo ſolus Chriſtus aſcendit in cælũ, & nullus alius: quod eſt hæreticum dicere. Item. Hoc videtur falſum alia rõne, cum dicitur deſcendiſſe de cælo. Aut enim hoc dicitur ſecũdum naturam diuinam, aut ſecundum humanam. Secundum diuinam non, quia ſecũdum illam non mutat locum. Secundum humanam non: quia ſecundum

Reſpon. illam non fuit in cælo. Reſpon. Dicendum, ꝙ aſcendere vno mõ idem eſt ꝙ ꝑpria virtute ſcandere ſine adminiculo virtutis alienę: & hoc modo ſoli Chriſto conuenit. Alio modo aſcendere idem eſt ꝙ ſurſum ſcandere: & hoc modo conuenit alijs ſanctis. In præmiſſa autem auctoritate accipitur primo modo. Vel aliter. Eſt aſcendere in cælum empyreum, & eſt aſcendere in cælum trinitatis. Cũ ergo dicitur: Nemo aſcendit &c. hoc non dicitur quantum ad aſcenſum in empyreum, ſed quantum ad aſcenſum in cælum trinitatis: & iſte aſcenſus non eſt aſcenſus ad locum, ſed potius ad dignitatem, & æqualitatem patris. Nec eſt ſecundũ acquiſitionem nouæ dignitatis in Chriſto, ſed propter manifeſtationem eius, quod habuit ab æterno. Vnde ſicut dicitur deſcendiſſe non propter hoc quòd in eo fuerit diuinitas minorata, ſed propter hoc ꝙ in aſſumptione humanitatis apparuit minorata: ſic etiam dicitur aſcendiſſe, quia in aſcenſione eius ſublimitas eſt manifeſtata. Vnde iſte deſcenſus, & aſcenſus conueniebat diuinæ perſonę, ſecundum diuinam naturam, relatam tamen ad humanam. Et per hoc patet reſponſio ad vtramque obiectionem prius factam: vtraque enim currit de aſcenſu, & deſcenſu locali.

Corigia calciamenti domini ci dicta ſufficiant, ne oſſa &c.

Queritur hic, quid intelligitur ꝑ corigiam, & quid per calciamẽtum, & quid per regem Idumeæ, & quid ꝑ oſſa eius. Reſpon. Dicendum, quòd calciamentum eſt humanitas Chriſti tegens pedem diuinitatis. Corigia vero calceamenti eſt vnio diuinitatis, & humanitatis. Rex Idumeæ eſt Chriſtus ratione naturæ mortalis aſſumptæ, iuxta illud quod dicitur in Pſalm. In Idumæam extendam calciamentum meum. Oſſa regis idumææ ſunt ſacramenta Chriſti occulta, & difficiliora ad perſcrutandum. Hęc vſque ad cinerem conſumuntur, quando per ignem curioſitatis adeo vult quis ea penetrare vſque ad minima, vt deuotio extinguatur. Et hoc dicit Magiſter nõ eſſe faciendum: quia cũ loquimur de Chriſto quantum ad eius incarnationem & paſſionem, vel etiam cogitamus, repleri debemus deuotione, ne dum tam magna & immẽſa beneficia corde arido cogitamus, per elationẽ inflemur, & per ingratitudinem areſcamus: ſed ſanum cõſilium reputet dicere cum Ioanne: Non ſum dignus vt ſoluam corigiam calciamenti eius. Credo enim ꝙ huius calciamẽti, & alligatura quanto curioſius, & audacius eam quis ſoluere voluerit, tanto arctius alligatur: ideo ſequendo mediũ, finis imponatur circa ſermonem de Chriſto quantum ad incarnationis, & paſſionis myſterium, quod exuperat omnem ſenſum.

Dub. 5

Reſpon.

AD intelligentiã huius partis incidunt hic ſex dubitabilia. Primo quæritur, vtrum Chriſtus in triduo fuerit homo. Secundo quæritur, vtrum

vtrum ſecundum ꝙ homo fuerit in loco determinato. Tertio quæritur de requietione corporis in ſepulcro. Quarto quæritˀ de deſcenſu animæ ad inferos. Quinto quæritur de liberatione animarum de inferno. Sexto, & vltimo quæritur de traductione naturarum ad cælos.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus in triduo ſecundum eſſe actuale non fuit homo, licet ſecus dicat Magiſter, & Hugo.**

Ad opp. VTRVM Chriſtus fuerit homo in triduo. Et qđ ſic videtur. Augu. Talis fuit illa ſuſceptio quæ facere deū hominem, & hominem deum: ſed illa ſuſceptio non mutata manſit in triduo, ſicut priˀ oſtſum eſt: ergo Chriſtus in triduo fuit homo. Item. Magiſter Hugo de ſancto victore. Quid ſtultius, quam ꝙ homo tunc eſſe deſinat, quādo vere eſſe incipit? Ex hoc arguit ita. Cum ergo homo ſanctus incipiat eſſe beatus, quod eſt eſſe veriſſimum, ſtultiſſimum eſt dicere, ꝙ tunc deſinat eſſe; ergo multofortius hoc debet cōcedi, & dici de Chriſto. Item. Oē hñs humanā naturam eſt homo: ſed Chriſtus in triduo erat hñs humanā naturā: ergo Chriſtus in triduo erat homo. Maior, & minor ꝑ ſe manifeſtæ ſunt. Itē. Quotieſcūque aïa, & corpus vniuntur in vnam hypoſtaſim, faciunt hominem: ſed in triduo anima, & corpus vniebantur in vnam hypoſtaſim: ergo Chriſtus in triduo fuit homo. Item. Hęc eſt vera, Chriſtus ī triduo iacebat in ſepulchro: aut ergo ſecūdum quòd deus, aut ſecundum quòd homo. Sed non ſecūndum quod deus: ergo ſecundū quod homo: ergo Chriſtus in triduo erat homo. Item. Chriſtus in triduo non deſijt eſſe ſacerdos, ergo Chriſtˀ in triduo non deſiit eſſe homo. Prima patet per hoc, quod dicitur in pſ. Tu es ſacerdos in ęternum. Et ad Hebrę. 7. Chriſtus eo quod maneat in ęternum, habet ſempiternum ſacerdotium. Veritas illationis in hoc oſtenditur, quòd ſacerdos erat ſecundum quòd homo. Item. Chriſtus ꝑ pterſaſſumptionē aïæ rōnalis, rōnalis erat rationalitate creata: ſed Chriſtus in triduo habuit animam rationalē ſibi vnitam; ergo Chriſtus erat in triduo rationalis rationalitate creata, ergo erat angelus, vel anima, vel homo. Sed non erat angelus, vel anima, ergo erat homo. Sed contra. Mortuū diminuit de ratione hominis: ergo q cumque eſt homo mortuus, eſt diminutus a completa ratione hominis: ſed completum non prędicatur de diminuto: ergo ſi Chriſtˀ in triduo erat homo mortuus, hæc eſt falſa, Chriſtus in triduo erat homo. Item. Secundum naturalem Philoſophum hō eſt quid cōpoſitū ex aïa rōnali, & carne: Sed Chrs in triduo non erat huiuſmodi: ergo Chriſtus in triduo non erat homo vere. Item. Nulla forma prædicatur de toto vt forma eſt: ſed quia eſt forma conſequens totum compoſitum. Si ergo homo prędicatur de Chriſto, neceſſe eſt quòd nominet formam conſequentem totum compoſitum ſed in Chriſto ſoluta erat compoſitio in triduo, ergo in triduo non poterat dici homo. Maior ꝓpoſitio manifeſta eſt per inductionem, & per auctoritatem Auicennę, qui eam ponit. Et per auctoritatem Boetij, qui dicit, quòd ſpecies eſt totum eſſe indiuiduι. Item. Corrupto ſuperiori eſſentiali neceſſe eſt corrumpi inferius: ſed eſſe viuum ſuperius eſt ad eſſe hominem, & eſt ei eſſentiale, quia viuere eſt eſſe viuentis: ergo ſi Chriſtus in triduo deſijt eſſe viuens: ergo in triduo deſiit eſſe homo: non ergo Chriſtus in triduo erat homo. Item. Chriſtus in triduo nec videre poterat, nec audire, nec loqui: ergo ſi erat homo, erat homo cæcus, ſurdus, & mutus: ſed hoc eſt abſurdum dicere de Chriſto: ergo falsū eſt dicere, quòd Chriſtˀ in triduo fuerit homo. Item. Sicut vnio diuinæ naturæ, & humanæ facit deū eſſe hominem, ita vnio animæ ad carnem facit eſſe animatū: ergo ceſſāte vnione animæ ad carnem, ceſſat eſſe animatum: & ſi ceſſat eſſe animatum, ceſſat

Fundamenta.

eſſe animal: & ſi ceſſat eſſe animal, neceſſario ceſſat eſſe homo: ergo a primo cum in Chriſto fuerit ſeparatio animæ a carne in triduo, Chriſtus deſiit eſſe homo in triduo: ergo non fuit homo in triduo. Item. Ad hoc ipſum ſunt rationes Magiſtri in litera, quæ ſuper hoc fundantur. Omnis homo aut eſt mortalis, aut immortalis: oĩs etiã homo eſt alicubi homo; ſed Chr̃s ĩ triduo nec erat mortalis, nec erat immortalis, nec erat alicubi homo. Quia non in ſepulchro, cum non eſſet ibi niſi corpus. Non in inferno, cum non eſſet ibi niſi anima: ergo Chriſtus non fuit hõ in triduo.

6 RESPON. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandũ, quòd circa hoc fuit triplex modus dicendi. Primus eſt, quòd non ſolum uere Chriſtus in triduo poſſit dici hõ, ſed etiã hoc poteſt dici de quolibet homine mortuo. Secundus vero modus dicẽdi eſt, ꝙ hoc non debet concedi de alijs: poteſt tamen concedi de Chriſto. Tertius vero modus dicendi eſt, ꝙ illud non debet concedi de Chriſto, nec de alijs hominibus. Et primum modum dicendi tenuit Magiſter Hugo de ſancto Victore. Secundum modum tenuit Magiſter ſententiarum. Tertium uero tenet communis opinio doctorum Pariſienſium. Si quis autẽ uelit diligenter conſiderare, quilibet modus prædictorum

7 habet aliquid de ueritate. Cum enĩ dicitur hoc, de hoc tripliciter poteſt dici. Aut ſecundum eſſe actuale, aut ſecundum eſſe aptitudinale, aut partim ſecundum eſſe actuale, partim ſecundum aptitudinale. Prædicatum enim aut dicit eſſentiam ſubiecti, aut actum ſubiecti. Tunc eſt prædicatio ſecundum eſſe actuale, quando ſubiectum eſt ens in actu, & forma prędicati actu inhęret ſubiecto, & eſt ei⁹ actus: ſicut homine exiſtente, dr̃ homo eſt animal. Tunc autem eſt prędicatio ſm eſſe aptitudinale, quando nec ſubiectum eſt actu, nec forma prędicati actu inhæret ſubiecto: ſed neceſſaria eſt ordinatio unius ad alterum, fundata ſuper principia naturæ: ſicut nulla roſa exiſtentę, conceditur quòd roſa ſit flos. Tunc aũt eſt prędicatio partim ſm eſſe aptitudinale, partim ſm actuale, quando ſuppoſitum eſt in actu: forma uero prædicati non ineſt ei ſm actum, ſed ſm neceſſariam ordinationem fundata ſuper principia naturæ. Cum ergo quæritur, utrum Chriſtus ſit homo in triduo, ſi loquamur de prędicatione ſecundum eſſe aptitudinale, non tantũ eſt uerum de ipſo, ſed etiã de omni homine mortuo: quia ſm ueritatem fidei noſtræ, & ſciam theologiæ, quando homo moritur remanent principia eius, in quibus ſalua eſt ordinatio non ſolum reſpectu formę hominis, ſed etiam huius hominis: alioquin non eſſet uera reſurrectio. Si autem loquamur de prædicatione partim actuali, partim aptitudinali, ſic poteſt concedi de Chriſto, ꝙ fuerit homo in triduo: quia erat perſona in actu quamuis forma humanitatis ſeruaretur in aptitudine coniũctionis animæ & carnis: ſed hoc nõ poteſt dici de aliquo alio homine. Si autem loquamur de prædicatione ſimpliciter actuali, nec de Chriſto, nec de alio homine eſt uerum dicere, quòd ſit homo quãdiu anima eſt ſeparata a carne. Nihil.n. facit hominem eſſe actu, niſi actualis coniunctio animæ cum carne. Si ergo iſti tres modi dicendi intelligunt ſecundum tres prædictos modos prędicandi, ſic in omnibus reperitur ueritas, & nulla eſt inter eos contrarietas. Et uerum ſenſit Hugo de ſancto Victore, & uerum dixit Magiſter, ſi intelligunt iuxta modos præaſſignatos, & uerum tenet communis opinio. Et per hoc ad omnes rationes ad utramque partem adductas ſatis poteſt patere reſponſio. Verũtamen ſi uerba Hugonis uelimus amplius conſiderare, inuenimus eum ſenſiſſe Chriſtum fuiſſe hominem in triduo, & quemcumque alium hominẽ mortuum, non ſolum quantum ad eſſe aptitudinale, ſed etiam quantum ad eſſe actuale. Poſuit enim quòd poſt mortem ſaluaretur eſſe hominis, & quòd anima ſeparata eſſet perſona, & quod iterum multofortius debe-

ret homo dici anima, quòd corpus
ſi hoc admitteret uſus. Vnde arguit
in hunc modum. Cũ homo ex aĩa, &
corpore cõſtet: tñ pp vnam partem,
quæ eſt corp⁹, dr̃ homo corpus: mul
to ergo magis ſm partem illam, quæ
eſt aĩa debet dici aĩa. Et in hoc dicto
Magiſter Hugo cõiter non ſuſtinet.
Nec. n. anima ſeparata eſt perſona (ſi
cut oſtenſum fuit ſupra) nec homo
eſt anima ſua, nec verius eſt homo cũ
moritur, q̃ cum viuit quantum ad eſ
ſe naturæ, licet fortaſſis poſſit augeri
in eo eſſe gratiæ, nec corpus ſm ꝙ eſt
pars integralis hominis, prædicatur
de homine: & ideo non ſine cauſa
opinionem magiſtri Hugonis cõis
opinio non approbat in parte iſta:
Magiſter autem ſententiarum nõ ſo
lum voluit dicere, ꝙ Chriſt us in tri
duo fuiſſet homo prædicatione par-
tim actuali, partim aptitudinali: imo
ꝙ hoc dixerit vere, & actualiter vo
lunt aliqui hoc imponere ei, qa fuit
de tertia opinione, quæ dixit Chriſtũ
hoĩem ſm habitum. Vnde volebat
dicere, ꝙ actu eſſet homo, quia actu
habebat naturam humanã. Sed hoc
non eſt imponendum Magiſtro, qa
error eſt, ſicut in præcedentibus oſtẽ
ſum fuit. Nec ex verbis Magiſtri po
teſt expreſſe haberi, ſed alia de cauſa
hoc dixit. Intellexit enim in Chriſto
duas fuiſſe vniones, videlicet vnio-
nem animæ ad carnem, & vnionem
diuinæ naturæ, & humanæ. Vnio di
uinæ naturæ, & humanæ faciebat
Chriſtum eſſe hominem, iuxta illud
quod dicit Aug. Talis fuit illa ſuſce
ptio, vt faceret deum hominem, &
hominem deum. Vnio vero animæ
ad carnẽ faciebat hoĩem illũ viuere.
Quia ergo in triduo mãſit vnio diui
nitatis ad humanitatẽ, & ſoluta fuit
vnio aĩæ ad carnẽ: hinc eſt ꝙ poſuit
Magr̃, ꝙ Chr̃s in triduo non deſijt
eſſe homo, ſed deſijt viuere: ideo ve-
rum eſt dicere ſm ipſum de Chriſto,
quòd fuit homo in triduo, & ꝙ fuit
homo mortuus: quamuis non poſſit
dici de aliquo alio. Et in hoc etiam
Magiſter deficit: quia ad hoc, quòd
aliquis ſit homo, neceſſario præexi-
gitur, & coexigitur vnio animæ ad
carnem, cum homo dicat formam to
tius, ſiue conſequentem totum com
poſitum. Vnde nequaquam illa ſu-
ſceptio feciſſet deum hominẽ, & ho
minem deum, niſi deus aſſumpſiſſet
corpus, & animam, vt coniuncta ad
inuicem. Et propter hoc poſitio Ma
giſtri communiter non ſuſtinetur ĩ
parte iſta: Poſitio etiam magiſtri Hu
gonis non ſuſtinetur, non quia om-
ni modo ſit falſa locutio prædicta,
Chriſtus in triduo fuit homo: ſed
quia falſitatem habet inteligendo de
prædicatione ſm eſſe actuale, ſecun-
dum quam prædicationem verſatur
inquiſitio circa prædictam locutio-
nem: & iſto modo videtur eam tra-
ctaſſe magiſter Hugo, & Magiſter
ſententiarum, & communis opinio
magiſtrorum. Et ſm iſtum modum
currit præſens inquiſitio. Ideo ratio
nes oſtendentes locutionem prædi-
ctam eſſe falſam concedendæ ſunt:
procedunt enim ſm hanc viam. 8
AD illud ergo quod obiicitur in
contrarium, quòd talis fuit illa ſuſce
ptio, &c. Dicendum, ꝙ hoc fuit, non
quia aſſumpſit corpus, & animam
tantum, ſed etiã quia aſſumpſit cor-
pus, & animam vnita: & ideo deſijt
eſſe homo: non quia ſit mutata vnio
deuinitatis ad carnem, ſed quia ſolu
ta fuit vnio animæ, & carnis adinui
cem. Ad illam auctoritatem Hugo- 9
nis qua dicitur, quòd nemo deſinit
eſſe, quando verius eſſe incipit. Dicẽ
dum, ꝙ nihil prohibet, quòd veritas
eſſe moralis augeatur cum diminu-
tione veritatis eſſe naturalis, ſicut vi
demus quòd in debilitatione virtu-
tis naturalis frequenter fortificatur
virtus moralis. Et ideo non oportet
quòd ſi homo incipit eſſe beatus ſe-
cundum animam, ꝙ propter hoc nõ
deſinat eſſe homo. AD illud quod 10
obiicitur, quòd habens humanam
naturam eſt homo. Dicendum, quòd
nomine humanæ naturæ aliquan-
do intelliguntur principia conſtituẽ
tia hominem. Aliquando intelligit̃
forma hominis completiua, quæ dat
ipſi ſuppoſito complementũ, & ope-
rationem debitam illi ſpeciei, ſm il
lud quod dicit Boetius. Natura eſt
vnam-

vnamquãque rem informans ſpecifi
cã differentia. Si ergo accipiatur na-
tura primo modo, locutio eſt falſa.
Si ſecundo modo, locutio eſt vera:
ſed iſto modo non habuit Chriſtus
humanam naturã in triduo: & ideo
a 1 non ſequitur, ꝙ fuerit homo. AD il-
lud quod obiicitur, ꝙ quando ani-
ma, & corpus vniuntur in eandem
hypoſtaſim, faciunt hominem. Dicẽ
dum, quòd vniri animam, & corpus
in eandem hypoſtaſim hoc poteſt eſ
ſe dupliciter, aut ita ꝙ illa hypoſtaſis
ſit ex eis cõſtituta: & ſic talis hypo
ſtaſis, quæ ſit hic, & nunc: & iſto mo
do non poſſunt vniri in eandem hy
poſtaſim, quin vniantur adinuicem,
ac per hoc quin faciant hominem.
Alio modo poſſunt vniri in eandẽ
hypoſtaſim: ita tamen quòd illa hy-
poſtaſis ex eis vnitis non conſtituatẽ,
imo eis vnitur etiam localiter ſepara
tis: & hoc modo vniri in eandem hy
poſtaſim non neceſſario facit homi-
nem, quia non eſt ibi vnio per con-
ſtitutionem naturæ tertiæ, qualis eſt
vnio materiæ, & formæ, qualis etiã
requiritur ad hominis eſſe. Et quia
iſto modo vnita erant anima, & cor
pus in Chriſto in triduo, non modo
præmiſſo: ideo non ſequitẽ, ꝙ Chr̃s
a 2 in triduo fuerit homo. AD illud qđ
obiicitur, quòd Chriſtus in triduo
iacebat in ſepulchro. Dicendum, ꝙ
talis locutio eſt vera ꝑ ſynecdochẽ.
Dicitur enim Chriſtus iacuiſſe in ſe
pulchro, quia pars humanitatis eius
iacuit in ſepulchro. Vnde nec iacuit
ibi ſecundum ꝙ homo, nec ſm ꝙ
deus, ſed ſm aliquid hominis. Sicut
ergo non ſequitur, Petrus eſt in tu-
mulo: ergo Petrus eſt homo: ſic etiã
a 3 intelligendum eſt in propoſito. AD
illud quod obiicitur quòd Chriſtus
in ſempiternum fuit ſacerdos. Dicen
dum, quòd ſacerdotium Chriſti dici
tur fuiſſe ſempiternũ, non quia ſem-
per fuerit ſacerdos in actu, ſed quia
illi ſacerdotio nullũ aliud ſucceſſit,
a 4 AD illud quod obiicitur, ꝙ Chriſtus
in triduo habebat animam rationa-
lem ſibi vnitam: ergo erat rationa-
lis. Dicendum, quòd hoc non ſequitẽ.
niſi intelligatur per ſynecdochen, ꝑ
eo quòd idiomata partium hominis
non hic communicantur hypoſtaſi
verbi, niſi mediante toto coniuncto
communicatione propria. Et quoniã
Chriſtus tunc non erat homo; ideo
non poterat dici albus ratione cor-
poris, nec rationalis ratione animæ,
nec per ſynecdochen, videlicet quòd
habebat corpus albũ, & aĩam rõcinã
tem, Quod ergo dr̃ qđ habet animã
rationalem ſibi vnitã, eſt rationale.
Dicendum, quòd hoc habet veritatẽ
ſi intelligatur de vnione, quæ eſt for
mæ ad materiam: hoc autem modo
non vniebatur anima Chriſti Chri-
ſto in triduo. vnde non ſequitur, ꝙ
fuiſſet homo in triduo.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Chriſtus ſecundum quod homo
non fuit vbique, ſed in loco de
terminato, quemadmodũ ſem
per non fuit homo.

VTRVM Chriſtus ſe- Funda-
cundum quòd homo menta.
fuerit in loco determi
nato, an vbique. Et
quòd fuerit in loco de
terminato videtur: quia Chriſtus ſe-
cundum quòd homo non fuit, niſi
vbi fuit anima eius, & caro: ſed aĩa
eius nõ fuit niſi in loco determinato:
ergo nec Chriſt9. ſm ꝙ hõ. Itẽ. Chr̃s
ſm ꝙ homo aſſumpſit humanã na
turam in atomo: ſed humana natu
ra in atomo eſt humana natura in
ĩdiuiduo, & indiuiduũ eſt neceſſario
hic, & nunc, & ita in loco determi-
nato: ergo Chriſtus ſm ꝙ homo eſt
in loco determinato. Item. Cuicunq;
conuenit moueri ſm locum, conue-
nit ei eſſe in loco determinato: ſed
Chriſtus ſm ꝙ homo deſcendit ad
inferos, & aſcẽdit ad cælos: ergo &c.
Item. Quòd Chriſtus ſit in pluribus
locis ſecundum quòd homo, hoc nõ
habet niſi quia ſub ſacramento: ſi er
go tunc ſub ſacramento non erat: er
go ĩ aliquo loco ipſum exiſtere opor
tebat. Sed contra. Quæcumque ſunt Ad opp.
vnita inſeparabiliter, vbicumque
vnum eſt, eſt & reliquũ: ſed humana

natura unita eſt inſeparabiliter, & erat tūc uerbo dei vnita qđ eſt ubiq: ergo ſi uerbum eſt ubique, & humana natura in uerbo. Item. Quæcūq; ſunt idem in ſuppoſito, ubicumque eſt unum, & reliquum. Si enim aliqua duo accidentia uniantur in uno ſubiecto, impoſſibile eſt unum eſſe alicubi, ubi non ſit reliquum. Sed humana natura, & diuina uniuntur in una hypoſtaſi. Si ergo diuina natura eſt ubique, & non in loco determinato, neceſſario ſequitur quòd humana natura in Chriſto, &c. Item. Hæc eſt uera. Iſte homo eſt filius dei ubique; ergo a ſimplici conuerſa: Filius dei, eſt ubique homo: ſed ubicumque eſt hō, ibi eſt eius humanitas: ergo &c. Item. Demonſtretur quicumque locus, Chriſtus eſt ibi: aut ergo ibi eſt homo, aut nō homo: homo.n. & nō homo opponuntur immediate: ſed non eſt ibi nō homo: ergo eſt ibi hō: ergo Chriſtus eſt ubique homo: ergo ſm humanam naturam non eſt in loco determinato, nec fuit in triduo. Item. Bene ſequitur, Hoc eſt, & non eſt homo; ergo eſt non homo: ergo ſimiliter bene ſequitur, Chriſtus fuit ubique, & non fuit ubique homo: ergo fuit ubique non homo: ſed hæc eſt falſa: ergo aliqua præmiſſarum: ſed non niſi iſta, Chriſtus non fuit vbique homo: ergo eius oppoſita uera, Chriſtus fuit ubique homo: ergo idem quod prius. Item. Quicquid conuenit filio dei per naturā, conuenit illi homini per gratiam: cum ergo hæc ſit uera, Filius dei eſt ubique: hæc ſimiliter erit uera, iſte homo eſt ubique: ſed bene ſequitur. Homo albus eſt ubique: ergo eſt ubique homo, & eſt ubique albus: ergo ſimiliter bene ſequitur, iſte homo eſt ubique, ergo eſt ubique homo: redit ergo idem quod prius, ſcilicet quòd Chriſtus ſecundum humanitatem nec nunc, nec in triduo fuit in loco determinato.

15 RESP. Dicendum, ꝙ quæſtio iſta poteſt eſſe de re, & poteſt eſſe de ſermone. Tunc eſt quæſtio de re, quādo quæritur, utrum humanitas Chriſti fuerit ubicumque fuit diuinitas. Ad iſtam quæſtionem de plano reſpondendum eſt, ꝙ non: quia diuina natura eſt immenſa, & infinita, unde nullum locum ſibi determinat: ſed humana natura cum ſit creata, & finita, locum ſibi determinat. Vnde non erat ubicunque diuinitas erat, ſed in ſepulchro ratione corporis, uel in inferno ratione animæ, ſicut dicit Magiſter in litera. Similiter ratione humanitatis quantum de ſe in uno tantū loco eſt: quòd enim ſit in pluribus, hoc eſt ſub ſacramēto, ſm quòd dicit Innocentius. ſ. ꝙ Chriſtꝰ dicitur eſſe alicubi ſacramentaliter, alicubi perſonaliter, alicubi localiter. Localiter eſt in cælo. Sacramentaliter eſt in altari. Perſonaliter ubique. Et ſic humana natura in Chriſto habet ut ſit in loco determinato: & ſi de re fiat quæſtio, ſatis plana eſt reſponſio. Si autem fiat quæſtio de ſermone, hoc eſt ſi quærat de ueritate illius, Iſte homo eſt ubique, & iſte eſt ubique homo. Hic reſpondendū, eſt, ꝙ iſte terminus Homo poteſt ſubiici, uel prædicari. Quando ſubiicitur, tunc eſt locutio uera. Et ratio huius eſt: quia cum dicitur, Iſte homo eſt ubique, hoc pronomē Iſte poteſt demonſtrare perſonam Chriſti, uel ſingulare hominis. Si perſonā Chriſti, ſic abſque dubio iſta uera eſt, Iſte homo eſt ubique. Si uero ſingulare hominis, adhuc uera eſt, ſed non per propriam naturam, ſed per cōmunicationem idiomatum: quia quod cōuenit filio dei per naturam, conuenit iſti homini per gratiam. Si autem ponatur a parte prædicati, tunc eſt locutio falſa: quia iſte terminꝰ Homo prædicatur ratione formæ, & hoc aduerbium Vbique determinat prædicatum. Et ita ſignificatur per hoc, quòd forma humanitatis ſe extēdat ad omnem locum in Chriſto: & hoc quidem falſum eſt, eo quòd habet locum determinatum. Vnde ſicut hęc eſt falſa, Chriſtus ſemper fuit homo, quia ſignificatur ex hoc ꝙ humanitas Chriſti non habuit principium in tēpore: ita ſimiliter hæc eſt falſa, Chriſtus eſt ubique homo, quia ex hoc ſignificatur, ꝙ humana natura Chriſti

Chriſti ſit ubique. Concedendæ ſunt
ergo rationes oſtendentes, ꝙ huma
na natura Chriſti ſit in loco determi
nato, & fuerit iu triduo.
17 AD illud quod obiicitur, ꝙ quæ
cumque ſunt unita inſeparabiliter,
extendunt ſe ad omnem locum æqua
liter. Dicendum ꝙ illud habet verita
tem, quando aliqua duo vnibilia ſic
vniuntur, ꝙ vnum non excedit reli
quum. Si autem vnum eſt maioris
ambitus, q̄ reliquum, non habet veri
tatem: & ſic eſt in propoſito. Natura
enim diuina eſt immenſa, ſed natura
humana eſt limitata. Et eſt ſimile: qa
animal inſeparabiliter prædicatur
18 de homine, & tamen alicubi eſt ani-
mal, vbi non eſt homo. AD illud qđ
obiicitur, ꝙ illa quæ ſunt vnum in
ſuppoſito, concomitantur ſe in omni
loco inſeparabiliter. Dicendum, ꝙ
quoddam eſt ſuppoſitum, quod non
excedit formam ſuam: & de tali ſup-
poſitio habet veritatem ſermo præ-
miſſus. Quoddā vero eſt ſuppoſitū,
quod excedit aliqnam formam, cuius
eſt ſuppoſitū, ſicut hypoſtaſia Chri-
ſti ſe habet reſpectu humanæ naturę,
quia primum eſſe non habet a natu
ra humana, ſed a natura diuina: &
de tali ſuppoſito nō habet veritatē.
19 AD illud quod obiicitur, ꝙ hæc eſt
vera, Iſte homo eſt filius dei vbique:
ergo eius conuerſa eſt vera, vbique
dei filius eſt homo. Dicendum, quòd
hæc (ſi quis attendat) non eſt eius cō
uerſa: & hoc patet, quia in conuer-
ſione alicuius propoſitionis quod de
terminabat prædicatum, debet fieri
determinatio ex parte ſubiecti: alio-
quin non fit recta conuerſio, ſicut pa
tet aſpicienti. Et ideo cum in hac lo-
cutione, Homo eſt filius dei ubique,
illud aduerbium determinat prædi-
catum ratione illius attributi, quod
eſt eſſe filium dei: eius conuerſa non
eſt hæc, Filius dei eſt homo vbique,
ſm ꝙ vbique determinat hoc attri-
butum quod eſt eſſe hominem, ſed
hæc, Filius dei exiſtens vbique eſt
homo: & hæc quidem eſt vera: unde
quāuis in rōne prædicta videatur ar
guere a ſimplici conuerſa, non tamē
20 arguit. AD illud quod obiicitur, ꝙ
ſi Chriſtus eſt hic, & non eſt hic ho-
mo: ergo eſt hic non homo. Dicendū
ꝙ illud tenet in his, quæ ſunt illius
naturæ tantum, ratione cuius ſunt
vbicunque ſunt. In Chriſto vero nō
tenet, quia non ſolum habet naturā
humanam, ſed etiam diuinam, per
quam poteſt eſſe alicubi, vbi non eſt
per humanam naturam, Vnde in ꝓ-
ceſſu illo eſt peccatū ſm conſequēs,
Non eſt hic homo: ergo eſt hic non
homo. Iſta enim habet tres cauſas ve
ritatis, Non eſt hic homo, aut quia
non eſt hic, aut quia non eſt homo,
aut quia non hic, & eſt homo; ſed ta
men humanitas eius non eſt in iſto
loco: & in iſto ſenſu habet locutio
veritatem. Et ſi obiiciatur ꝙ homo,
& non homo opponūtur immedia-
te. Dicendum ꝙ verum eſt quantum
eſt de re, ſed non eſt verum addita
determinatione. Hæc enim duo non
opponuntur immediate, Albus ho-
mo. & albus non homo, quia neu-
trum horum vere prædicatur de ho 21
mine nigro. AD illud quod obiicit,
quòd bene ſequitur. Eſt, & non eſt
homo: ergo eſt non homo: ergo ſimi
liter bene ſequitur. Eſt hic, & non eſt
hic homo: ergo eſt hic non homo.
Dicendum, quòd non eſt ſimile, qa
pluribus de cauſis poteſt iſta verifica
ri de aliquo, Iſte non eſt hic homo,
quàm iſta, iſte nō eſt homo, propter
determinationem adiunctā. Et ideo
in prædicto proceſſu eſt deceptio ſm
conſequens a pluribus cauſis verita 22
tis ad vnam. AD illud quod obiicit
quòd hæc eſt vera, iſte homo eſt vbi
que: ergo iſte eſt vbique homo. Dicē
dum, quod non ſequitur, quia in pri
ma attribuitur ei eſſe vbique ratione
diuinæ naturæ, in ſecunda ratione
humanæ naturæ. Nec eſt ſimile de
hoc quod obiicit de homine albo,
quia ſuppoſitum illius termini Albū
cum ſit hic, & nunc, non ſe extendit
ad aliquem locum, ad quem non ex-
tendit ſe eius proprietas; non ſic au
tem eſt de perſona verbi, & de natu
ra humana.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus requieuit per triduum in ſepulchro, quod per ſynecdochen eſt intelligendum.**

Fundamenta.

DE quiete corporis in ſepulchro, verum corpus Chriſti per triduũ fuerit in ſepulchro. Et ꝙ ſic uidetur. Matth. 12. Sicut Ionas fuit tribus diebus, & tribus noctibus in ventre ceti: ſic filius hominis erit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ: ergo corpus eius fuit tribus diebus, & tribus noctibus in ſepulchro. Item. Iohan. 2. Soluite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Et ſubiungit euangeliſta, quòd hoc dicebat de templo corporis ſui: ergo redit idem quod prius. Item. In ſymbolo. Tertia die reſurrexit a mortuis: ergo corpus eius iacuit ꝑ triduum in ſepulchro. Item. Hoc ipſum probatur per communem eccleſiæ obſeruantiam, quæ mortem eius in die veneris celebrat, & reſurrectionem in die tertia ſequenti, ſcilicet in die dominico. Si ergo iacuit in ſepulchro a morte vſque ad reſurrectionem, patet &c.

Ad opp. Sed contra. Figura debet reſpondere veritati: ſed reſurrectio Chriſti prefigurata fuit in Sanſone, de quo legitur Iudic. 16. ꝙ dormiuit vſque ad medietatem noctis, & tulit portas ciuitatis, &c. ergo videtur ꝙ Chriſtus vſque ad tertiũ diem in ſepulchro non requieuerit. Item. Act. 2. Quem deus ſuſcitauit a mortuis, iuxta quod impoſſibile erat detineri eum: ſed ſi non potuit detineri: ergo videtur quòd ſtatim reſurrexerit, alioquin detentus fuit. Item. Opus noſtrę redẽptionis ſtatim poſt mortem conſummatum fuit: ergo glorificatio corporis Chriſti iam nõ debuit amplius differri, & ita corpus Chriſti non debuit in ſepulchro ꝑ triduum relinqui. Itẽ. Anima Chriſti in illo triduo aut appetebat vniri ſuo corpori, aut non. Si non appetebat: ergo non habebat naturam aliarum animarum. Si appetebat: ergo retardabatur a contemplatione perfecta, ſi corpus eius non reddebatur ei: ſed hoc eſt inconueniens: ergo videtur quòd ſtatim corpus eius debuerit ſuſcitari. Eſt ergo quæſtio de tempore, & hora reſurrectionis. Nam aliquæ gloſæ videntur dicere, quòd Chriſtus ſurrexit in media nocte, aliqua vero quòd in mane. Rurſus quęſtio eſt, quare Chriſtus præuenit reſurrectionem aliorum mortuorum, & corpus eius non fuit niſi per triduum in ſepulchro, cum corpora aliorum hominum expectent vſque ad diem extremum. 23

RESP. Ad predictorum intelligentiam eſt notandum, quòd non cõueniebat corpus Chriſti ſtatim poſt mortem ſuſcitari, nec tamen conueniebat ſuſcitationem eius vſque ad generalem reſurrectionem differri. Et ratio huius eſt, quia noſtrę fidei certitudo, qua credimus nos reſurrecturos fundata eſt ſupra veram reſurrectionem Chriſti. Ad hoc autem ꝙ conſtet nobis de veritate reſurrectionis duo concurrunt. Primum eſt quòd oportunum eſt, quòd conſtet de veritate mortis. Secundum eſt ꝙ oportet, quòd conſtet de veritate coniunctionis iteratę animæ, & carnis. Veritas mortis non conſtitiſſet nobis, ſi Chriſtus ſtatim reſurrexiſſet, ſed potuiſſet aliquis ſuſpicari ipſum finxiſſe ſe mortuum. Veritas iteratę coniunctionis nõ conſtitiſſet ſi Chriſtus adhuc non reſurrexiſſet, ergo potius poſſet quis deſperare, q̃ expectare: imo certe ſi non reſurrexiſſet, fides in apoſtolis omnino defeciſſet, nec aliquis fuiſſe Chriſtum deum crederet, ſed hoĩem purũ: neceſſe ergo fuit ꝓp noſtræ fidei veritatem, & firmitatem reſurrectionem Chriſti accelerari, nec tñ adeo accelerari, quin manifeſtaretur veritas mortis: ideo vſque ad tertium diem diſtulit, & non amplius, quia per tempus illud vere poterat manifeſtari fuiſſe mortuus. Requieuit ergo ſicut dicit fides nr̃a

per

per triduum in ſepulcro: non tamen per tres dies integros, & completos, ſed per vltimam partem diei veneris & ꝑ primam partem dominicę diei, & per totam diem ſabbati, ita quòd requietio illa per triduum intelligenda eſt per ſynecdochen, & in hoc oẽs ſancti concordant, licet de hora temporis videatur eſſe controuerſia. Nã quidam videntur dicere, ꝙ ſurrexit in media nocte, quidam vero ꝙ ſurrexit in aurora Ratio aũt huius diuerſitatis eſt, pro eo quòd conſiderant diuerſimode in illa dilatione cõgruẽtiam quãtum ad numerum horarũ. Nam aliqui incipiunt tempus cõputare ab hora ſexta, qua crucifixus eſt: et tenebræ factæ ſunt ſuper terram vniuerſam; & iſti protendunt tẽpus vſque ad mediam noctem inter diẽ ſabbati, & diem dominicum, & ſic cõputant. 36. horas, quia tunc erat ęquinoctium vernale, quando Chriſtus dominus paſſus eſt. Aliqui inceperũt computare a ſero, in quo poſitus fuit in ſepulcrum, & protendunt tempus vſque ad diluculum dominicæ diei: & tam iſti, quàm illi conſiderant eandem congruentiam tantæ dilationis. Ideo enim dominus reſurgere diſtulit per 36. horas, vt in hoc ſignificetur, quia liberatio, & victoria eſt perfecta. Ille enim numerus eſt ex ſenario numero in ſe ducto, qui quidem numerus eſt primus numerus perfectus ſecundum arithmeticum. Eſt et alia congruentia, quia in 36. horis ſunt duæ noctes, & vnus dies, ita qđ ſalua eſt ibi proportio ſimpli ad duplum, vt dicit Auguſt. in quo ſignificatur, ꝙ Chriſtus vna ſimpla ſua vetuſtate abſtulit duas nr̃as vetuſtates, quæ quidem intelliguntur per duas noctes. Et hanc rõnem aſſignat Aug. in libro de trinitate. Hæc eadem ratio aſſignatur ſuper illud Lucæ. 24. Oportuit Chriſtum pati. Gloſa. Merito vno die, & duabus noctibus in ſepulcro iacuit, quia lucem, ideſt gr̃am ſuæ mortis, quæ tãtum in carne erat, tenebris noſtrę duplæ mortis, quę in carne, & anima erant: opponit, & hoc ipſum dicit ſuper illud Roma. 6. Hoc ſcientes, quia vetus homo &c. Gloſa. Quieuit in ſepulcro vno die, & duabus noctibus, quia noſtram duplam vetuſtatem ſua ſimpla conſumpſit. Et ideo licet videantur differre in tẽporis hora, conueniunt tamen in aſſignando temporis cõgruentiam. Nec tamen in hora ſibi cõtradicunt, quia dupliciter dicitur res fieri, aut quando fit ſecũdum veritatem, aut quãdo innoteſcit. Et illi qui horam mediam noctis aſſignant reſurrectioni, tẽpus determinãt quãdo primo fuit facta. Qui vero mane aſſignant, tempus determinant quando innotuit. Vel certe reſurrectio fuit inter horam mediæ noctis, & mane diei dominicę, & quia medium denominatur ab extremis, ideo aliqui dicunt fuiſſe in media nocte, aliqui in mane ſine aliqua contradictione. Concedendum eſt ergo quòd Chriſtus requieuit ꝑ triduũ in ſepulchro, ita quòd per ſynecdochen hoc intelligat̃. Cõcedendæ ſunt nihilominus rõnes, quæ hoc oñdũt.

AD illud quod primo obijcitur 25
de Sanſone, iam patet reſponſio: quia eſto ꝙ media nocte reſurrexit, nõ tamen ex hoc ſequitur, quod Chriſtus nõ quieuit per triduum in ſepulcro, quia media illa nox fuit pars diei dominicæ, & per ſynecdochen per mediam illam noctem tota dies ſequens intelligit̃; computatur enim nox cum die ſequenti poſt Chriſti reſurrectionem. Præterea nõ oportet, quòd veritas in omnibus reſpondeat figuræ, quia nulla figura eſt ita ſimilis veritati, quin ſit ex aliqua ſui parte diſſimilis. AD illud quod obijcitur, ꝙ 26
impoſſibile fuit eum detineri. Dicendum, quòd detentio dicit violentiã, Chriſtus autem diſtulit reſurgere vſque ad tertium diem nõ propter violentiam, ſed propter meram voluntatem: & ideo nõ erat detẽtio, ſed rõnalis expectatio. AD illud quod obij 27
citur, quòd iam opus nr̃ę redemptionis cõſummatum erat. Dicendum, ꝙ licet conſummatũ eſſet ſm veritatẽ, nõ tñ nobis innotuerat. Ad hoc aũt ꝙ nobis valeret, neceſſe erat, ꝙ nobis ĩnoteſceret. Ad hoc aũt ꝙ nobis certitudinaliter innoteſceret, neceſſe erat differri: ideo non abſque cauſa, ſed

propter ſalutem noſtram reſurrectio
39 nem diſtulit in diem tertium. AD illud quod obijcit, quòd anima Chriſti ſi appetebat vniri corpori, retardabatur a perfectione contemplationis. Dicendum, quòd hoc non oportebat propter vnionem ipſius ad verbum, & tantam plenitudinem gratię quæ in ipſo erat, vt non ſolum ſeparata a corpore, verumetiam exiſtens in corpore paſſibili, nō retardaretur a contemplatione diuina: non ſic autem eſt in alijs animab⁹ reperiri: nec eſt mirandū, ſi illa anima inter alias animas habuit priuilegiū ſingulare.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Chriſti anima deſcendit ad inferos propter vinctorum conſolationē, & propter aduerſariorum confuſionem.**

Fundamenta.

VTRVM anima Chriſti deſcenderit ad inferos. Et quòd ſic oſtenditur. Primo per illud quod dicitur Actū. 2. Quem deus ſuſcitauit, vt ſolutis doloribus inferni &c. ergo videtur qđ in inferno fuerit anima eius. Item. In ſymbolo apoſtolorum. Deſcendit ad inferos, tertia die &c. Nihil hoc expreſſius dici poteſt. Item. Dam. Deſcendit ad inferna anima deificata, vt quemadmodum his, quæ in terra ſunt, ita & his quę in inferno ſunt & in tenebris, & in vmbra mortis ſedent, ſuperluceſcat: ergo deſcendit ad inferna. Item. Sicut Chriſtus nos docuit per aduētu ſuum in carnem: ita etiam detentos in inferno liberauit per egreſſum ſuum a carne: ſed adueniendo in terris nobiſcum conuerſatus eſt, & vixit: ergo moriendo ad inferna deſcendit. Sed contra. Auguſt.

Ad opp. ad Dardan. & etiam ſuper Gene. ad literam. Non facile in ſcripturis nomen inferni in bono inuenitur. Si ergo Chriſto nihil mali attribuēdum eſt, videtur quòd Chriſtus ad inferna non deſcenderit. Item. Optimo debetur optimus locus: ſed anima Chriſti erat optima, & infernus erat loc⁹ viliſſimus: ergo numquam videtur fuiſſe conueniens, quòd anima Chriſti deſcēderet ad inferna. Item. Maioris poteſtatis eſt liberare ſubditos de manu aduerſarij ſola volūtate, & virtute, quā potentia corporali: ergo ſi Chriſtus iam triumphauerat in cruce de diabolo, videtur quòd non oportebat ipſum ad infernum deſcēdere ad liberandum ſuos. Item. Per mortem Chriſti illi, qui deſcenderāt prius ad infernum, merebantur aſcēdere ad cęlum: ergo ſi idem non eſt cauſa oppoſitorum, videtur ꝙ Chriſtus moriendo non deſcenderit ad inferos.

RESP. Dicendum, quòd nomi 30
ne inferni aliquando intelligitur pœna, aliquando locus pœnæ. Et ſecundum hoc dupliciter poteſt aliquis dici deſcendere ad inferos. Aut quia deſcendit ad pœnam, aut quia deſcēdit ad locum pœnæ. Primo mō non conuenit Chriſto: in eo enim nec fuit pęna damni, nec fuit pœna ſenſus. Secūdo vero modo competit Chriſto, deſcendit enim quantum ad illam partem, in qua erant iuſti, qui detinebantur merito peccati primi parentis, quidem pars conſueuit limbus appellari. Ad illam inquam partem deſcendit nō compulſus neceſſitate, ſed ſua voluntate, & poteſtate. Ratio autem quare voluit deſcendere ad eripiendos illos, qui tenebantur ibi compediti, cum etiam poſſet facere hoc non deſcendendo, fuit duplex, videlicet ꝓpter conſolationem vinctorum & ꝓpter confuſionem aduerſariorum. Propter conſolationem vinctorum: quia magna fuit eis cōſolatio de præſentia ipſius animæ Ieſu Chriſti, & maxime fuit dignationis oſtenſio in hoc, quòd ipſe perſonaliter voluit deſcendere ad eos. Propter hoc dicit Damaſ. quòd deſcendit, vt his qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent, ſuperluceſcat, ſicut in ſua natiuitate deſcendit, vt luceret his, qui in terris erant. Propter confuſionem aduerſariorū, vt ipſi dæmones cōfunderen-

tur

tur ex ſua præſentia : & ſicut vicerat
eos in terra in natura aſſumpta, ſic
anima eius de eiſdē triūpharet apud
inferos, ipſos inuitos expoliando. Cō
cedendæ ſunt ergo rationes, & aucto
ritates, quæ inducuntur ad hoc.

AD illud vero qđ obijcitur pri-
31 mo in contrarium, quòd inferni no
men nō de facili inuenitur in bono.
Dicendum, quòd verum eſt: quia ad
infernum nullus deſcendit pręter ſo
lum Chriſtum niſi ad pœnam dāni,
vel ad pœnam ſenſus: ideo dicit ipm̄
de facili non inueniri in bono, quia
hoc conueuit ſolum Chriſto. AD il
lud quod obijcitur, quòd optimo de
betur optimus locus. Dicendū, quòd
verum eſt de loco, qui debetur alicui
pro remuneratione: Chriſtus autem
non deſcendit ad infernum tāquam
ad locum remunerationis ſibi debi-
tum, ſed potius deſcendit ad ipſum
frangendum, & expoliandum.

AD illud quod obijcitur, quòd ma-
32 jus eſt triumphare ſola voluntate, &
virtute in abſentia, quam in præſen-
tia. Dicendum, quòd licet hoc nō ſit
oſtenſiuum tantę virtutis, tamen eſt
oſtenſiuū maioris dignationis: Chri
ſtus autem in liberatione noſtra po-
tius intendebat nobis oſtēdere digna
tionis affectum, quam virtutis impe-
rium: malebat enim quòd haberem⁹
ſpiritum dilectionis & amoris, quàm
33 ſpiritum ſeruitutis, & timoris. AD il
lud quod obijcitur, quòd mors Chri
ſti merebatur aſcenſum ab inferis. Di
cendum, quòd eſt deſcenſus ordina-
tus ad aſcenſum, & hoc modo deſcē
dit Chriſtus, quia deſcendit vt face-
ret alios aſcendere : & iſte deſcenſus
non eſt contrarius aſcenſui, nec eſt
ex cauſa contraria. Eſt etiam alius de
ſcenſus, qui venit ex impotentia a
ſcęndendi, & hic deſcenſus re-
pugnat aſcenſui, & de hoc de
ſcenſu opponit, & hoc con
cedi pōt, ꝙ iſto modo
Chr̄us ad inferos nō
deſcendit, ſed mo-
do alio ſicut
prædictū
eſt.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Chriſtus in ſuo deſcenſu ad infe
ros omnes animas ibi detentas
liberauit, cum ei⁹ paſſio omni
bus ſuffecerit.

VTRVM omnes ani- Funda-
mas, quæ in inferno
erant, liberauerit. Et ꝙ menta.
ſic videtur. Iob. xvij.
In ꝓfundiſſimum in-
fernum deſcendet anima mea. Sed cō
ſtat, quòd Chriſtus eripuit Iob de in
ferno: ergo eripuit aliquos de infer-
no ꝓfundiſſimo, multo forti⁹ de par
te ſuperiori inferni: ergo videtur, ꝙ
totum infernum expoliauerit. Item.
In pſalm. Eruiſti animam meam ex
inferno inferiori : aut hoc dicitur in
perſona Chriſti, aut in perſona alte-
rius: ſed quocunque modo intelliga-
tur, aliqui eruti ſunt de loco inferio
ri, quia Chriſtus non deſcendit niſi
ad locum illum, vnde animas eruit:
ergo multo fortius erutæ ſunt de in-
ferno ſuperiori : ergo de toto infer-
no. Item. Zacharię. 9. ſuper illud. In
ſanguine teſtamenti eruiſti vinctos
de lacu &c. Glo. Eos, qui tenebantur
vincti carceribus, vbi nulla miſeri-
cordia eos refrigerabat, quam diues
iſte petebat, tu liberaſti: ſed tales erāt
damnati in inferno: ergo videtur qđ
illos liberauit: ergo omnes eduxit.
Item. Si ſolos bonos de inferno libe
rauit, & malos reliquit, cum plures eſ
ſent mali, quàm boni, videtur quòd
Chriſtus non plenam, ſed ſemiplenā
victoriam de diabolo obtinuit. Itē.
Chriſtus pro omnibus paſſus eſt in
cruce: ſed ad illos liberandos ad infer
na deſcendit, pro quibus paſſus fuit:
ergo videtur quòd omnes eduxerit
de inferno. Si tu dicas, quòd non eſt
paſſus quantum ad efficaciam niſi ꝓ
bonis, licet quātum ad ſufficientiam
pro omnibus. Contra hoc eſt, quod Ad opp.
dicitur ad Rom. 5. Chriſtus pro im-
pijs paſſus eſt: & conſtans eſt, quòd
multi peccatores merito paſſionis
Chriſti liberantur de poteſtate, & la
queis

queis diaboli:ergo videtur ꝙ multo-
fortius illi fuerũt liberati, qui fuerũt
Fundamenta. ibi a Chriſto inuenti. Sed contra. Eſa.
vltimo dicitur de damnatis. Vermis
eorum non morietur,& ignis eorum
non extinguetur:ergo videtur quòd
reprobos,& malos Chriſtus ab igne
inferni non liberauit. Item. Luc. 16
Chaos magnum firmatum eſt inter
nos,& vos &c.ergo multo fortius in
ter Chriſtum,& damnatos:ergo non
videtur,quòd Chriſtus deſcẽderit ad
illos liberandos. Si eñ alij ſancti non
cõpatiebantur damnatis propter ſe-
ueritatem iuſtitiæ, multofortius nec
ipſe Chriſtus, q eſt iuſtus iudex. Trã
ſitus enim ille ſicut dicit Greg. intel-
ligitur de compaſſione. Item. Iudas,
& alij in peccato mortali decedentes
dãnati erãt per ſententiã diffinitiuã.
Sed deus numquam ſentẽtiam ſuam
diffinitiuam retractat:ergo &c. Item
Paſſio Chriſti non tollit liberum ar-
bitrium,ergo nec merita liberi arbi-
trij: ergo ſi aliqui erant ibi damnati
per demerita ſui liberi arbitrij, vide
tur quòd nũquam merito paſſionis
Chriſti deberent inde erui,& libera-
ri. Item. Aut iſti peccatores,qui mo
do moriuntur in peccato,liberantur
de inferno,aut non. Si liberantur:er
go nihil eſt de rigore diuinę iuſtitię.
Si non liberantur, & illi fuerunt libe
rati:ergo peioris conditionis ſunt il-
li qui ſecuti ſunt paſſionem Chriſti,
quàm illi qui præceſſerunt: ſed hoc
eſt falſum:ergo nulli reprobi libera
ti ſunt. Eſt ergo quęſtio, quos libera
uit,& in quem infernum deſcende-
rit,& ſpecialiter dubium eſt de par-
uulis,qui deceſſerunt in peccato ori-
ginali. Si enim illi non habent aliud
peccatum niſi peccatum Adæ,& pro
illo ſatisfecit Chriſtus,& merita Chri
ſti valent illis,qui non vtuntur libe
ro arb. videtur quòd eos eripuerit de
inferno. Aut ſi non eripuerit, quæri
tur quare non eripuerit.
34 RESP. Dicendum quòd domi-
nus in inferno nõ liberauit niſi ani
mas electorum ſuorum, & eorum q
erant membra ipſius. Quamuis eñ
paſſio Chriſti omnibus ſuffecerit, nõ
tamen influit niſi in eius membra: &
ideo ſoli per paſſionem Chriſti ſalua
uati ſunt,qui vel erant eius membra,
quando paſſus eſt,vel futuri erãt per
conuerſionem ad ipſum. Quoniam
ergo multi erant in inferno, qui nec
membra Chriſti erant,nec membra
Chriſti futuri erant, quia non erant
in ſtatu merendi:ideo non omnes do
minus eripuit de inferno, ſed tãtum
electos. Et hoc eſt quod dicit Greg.
in quadam Homil. infra octauas pa-
ſchę. Ait enim ſic. Quod añ paſſio
nem ſuam dixit,in reſurrectione ſua 35
dominus impleuit. Si exaltatus fuero
a terra,omnia traham ad me. Omnia
enim traxit, qui de electis ſuis apud
inferos nullum reliquit. Omnia ab
ſtulit,vtique electa. Vnde etiam re-
cte per Oſee dixit. Ero mors tua o
mors,morſus tu⁹ ero infernę. Quia
enim in electis ſuis funditus occidit
mortem,mors mortis extitit. Quia
vero in inferno partẽ abſtulit,& par
tem reliquit, non occidit funditus,
ſed momordit infernum. Conceden
dum eſt ergo,quòd Chriſt⁹ in ſuo de
ſcenſu ad inferos non omnes libera
uit de inferno. Concedendę ſunt etiã
rationes,quæ inducuntur ad hoc. 36
AD illud vero quod primo obij-
citur in contrarium de verbo Iob,ꝙ
dicebat ſe deſcenſurum in ꝓfundiſſi
mum infernum. Dicendum,quòd ꝓ
fundiſſimus infernus poteſt dici vel
ſecundum ſtatum inferni inferioris,
qui eſt ſub terra, vel reſpectu ad in-
fernum,qui eſt ſupra terram. Si pri-
mo modo dicatur,tunc in profundiſ
ſimum infernum deſcendunt impij,
& damnati,quoniam in loco illo in
feriori eſt quidã locus deputatus his
qui puniẽdi ſunt pœna damni,& pœ
na ſenſus. Quidam vero deputatus
his,qui puniendi ſunt ſolum ad tem
pus,ſiue ſit pœna damni,ſiue ſit pœ-
na ſenſus,ſicut ille in quo erant ſan-
cti patres & alij,qui deceſſerunt cum
gratia,& vocatur limbus, ſiue ſinus
Abrahę. Dico ergo quòd Chriſtus ſo
lum ad limbum deſcendit,vnde ſan-
ctos patres eripuit:& ita ad ſuperio-
rem partem,non autem ad mediam,
vel vltimam. Alio modo accipitur ꝓ
funditas inferni reſpectu inferni, q
eſt

eſt ſupra terram, ſicut reſpectu aeris
caliginoſi, qui ē infernus dęmonū,
qui dicitur profundus reſpectu cęli
empyrei: locus vero terræ dicitur ꝓ
fundior, locus vero infra terram re-
ſpectu horū dicitur profundiſſimus.
Et hoc modo dicebat Iob ſe in pro
fundiſſimum infernum deſcenſu-
rum. Et per hoc patet reſponſio ad
ſequens. Quod enim dicitur, Eruiſti
animam meam ex inferno inferio-
ri, hoc dicitur reſpectu ipſius terrę,
reſpectu cui⁹ infernus ille dicitur in
ferior, non autem reſpectu ſtatus in
ferni: quia in parte inferiori nulla
37 eſt redemptio. AD illud quod obij
citur de glo. Zacharię. 9. Dicendū,
quòd glo. illa ſatis eſt impropria: po
teſt tñ exponi vel per hoc quod dici
tur nullas eos miſericordia refrigere
bat, non intelligatur locus inferni
quantum ad partem illam, vbi erāt
liberandi, ſed quantum ad partem il
lam, vbi erant non liberādi quaſi di
cat. Emiſit vinctos de inferno, vbi
erant compediti cum malis, quos ſci
licet malos nulla refrigerabat miſe
ricordia. Poteſt etiam vis fieri in
hoc quòd dicitur miſericordia: quia
in limbo non erat miſericordia libe
rans, quāuis eſſet miſericordia rela-
rans, & de illa miſericordia intelligi
38 tur, non de alia. AD illud qđ obij
citur, quòd ſi eripuit nō niſi bonos,
quòd ſemiplenam habuit victoriā.
Dicēdum, quòd falſum eſt. Mali eñ
per peccatum quaſi nihil facti ſunt,
& ad non eſſe tendunt: & ideo ipſo
rum defectus in nihilum computa-
tur, & propterea in nullo minuitur
plenitudo victoriæ, ſi ipſi non libe-
rantur, ſicut in nullo diminuta eſt
plenitudo ciuitatis ſupernæ per ab-
39 ſentiam malorum. AD illud quod
obijcitur, quòd illos liberauit, pro q
bus paſſus eſt. Dicēdum, quòd ſicut
dicebatur, hoc verum eſt de illis, ꝓ
quibus patiebatur q̃tum ad efficaciā
& iſti ſoli erant electi, qui erant in
inferno. Et ſi tu obijcias. Chriſtus
non ſolum pro electis, ſed etiam pro
impijs mortuus eſt. Dicēdum, quòd
hoc intelligitur de impijs, qui erant
in ſtatu viæ, non autem de illis, qui
erant dānati per diffinitiuam ſenten
tiā, quales erāt illi q erāt in ꝓfundiſ-
ſimū infernum detruſi. AD illud 40
quod vltimo quærebatur de paruu-
lis, quòd debuerunt liberari. Dicen-
dum, quòd nec ipſi potuerunt libera
ri, quia non erant in ſtatu, in quo eſ
ſent capaces gratiæ Chriſti, nec meri
ta Chriſti poterant eis ſuffragari, nec
ſatisfactio eius pro peccato Adæ ad
eos habebat extendi. Ad illos enim
ſe extendit, qui membra eius efficiun
tur per fidem, vel per aliquod ſacra
mentum fidei. Vnde ſicut par-
uuli decedentes in originali peccato
carēt in perpetuum vita beata, ſic &
illi, qui iam in infernum erant detru
ſi. Alia vero quæ quærebantur per
ea quæ dicta ſunt, ſatis poſſunt ma-
nifeſtari.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

Animę de inferno per Chriſtū
liberatæ nō ſtatim cælū aſcen-
derunt quamuis ſtatim vide-
rint lumē et beatę factæ ſint.

VTRVM ſtatim poſt
mortem introduxerit Ad opp.
eas in cęlum. Et quòd
ſic videtur per illud,
quod dicitur Luc. 23.
Dixit dominus ad latronem. Hodie
mecum eris in paradiſo. Et conſtat q
illud non intelligitur de paradiſo ter
reſtri, quia non magnū eſſet illi ani-
mæ eſſe in illo paradiſo: ergo intelli-
gitur de cęleſti. Itē. Statim poſt mor
tem aperta fuit ianua, & nihil fuit oī
no retardans: ergo videtur, quòd ani
ma Chriſti cum alijs animabus ſta-
tim in cælum euolauerit. Item. Loc⁹
ſuperior competit ſtatui gloriæ, ſicut
locus inferior competit ſtatui culpę,
ergo ſicut animæ damnatę ſtatim de
ſcendunt in infernum, ita animæ li-
beratæ ſtatim debent euolare in cęlū:
ſed ſtatim poſt mortem Chriſti ani-
mæ illæ, quæ fuerunt in inferno fue-
runt luce ſupnę veritatis irradiatę:
ergo ſtatim debuerunt in cęlum tra-
duci. Item Nulla anima purior fuit,

quam anima Chriſti: ſed animæ ſanctorum martyrũ, qui modo moriuntur, ſtatim euolant: ergo anima Chriſti ſtatim euolauit in cælum. Sed non aſcendit caput ſine membris: ergo aliæ aiæ poſt mortem Xpi ſtatim ad cælũ fuerunt perductę. Sed cõtra. Micheę. 2. Aſcendit pandens iter ante eos: dicitur de Chriſto. Sed Chriſtus non aſcendit ad cælum vſque ad 40. diem poſt reſurrectionem: ergo nec animæ aliorum ſanctorum quæ erãt in limbo. Item. Reſurrectio debuit præcedere aſcenſionem: ſed non reſurrexit ſtatim poſt mortẽ: ergo videtur, ꝙ nec anima ipſius, nec aliæ animæ aſcenderunt in cælũ ante diẽ tertium. Item. In quadam collecta in die reſurrectionis dicitur: Deus, q æternitatis nobis aditũ deuicta morte reſeraſti: ergo videtur ꝙ ante diẽ reſurrectionis non fuerunt aĩæ eductę de limbo inferni. Item. Chriſtus cum reſurrexit, dicitur ab inferis redire ad ſuperos: ſed ſi anima eius ſtatim poſt mortem alias animas duxiſſet ad cælos, nõ ab inferis rediſſet ad ſuperos, ſed potius de ſupernis deſcẽdiſſet ad inferiora: ergo nõ videtur quod animæ ſanctorum ſtatim poſt mortem Chriſti perductę fuerint in cælum.

Ad opp.

41 RESP. Dicendum, ꝙ animę ſanctorum non ſtatim poſt mortẽ Chriſti perductę ſunt in cęlum quantum ad locum: ſtatim tamen poſt reſolutionem animę a corpore in Chriſti deſcenſu ad inferos viderunt lumen æternum, & beatæ factę ſunt, & patefactum eſt cælum eis quantũ ad præmium. Vnde in loco etiam infernali exiſtentes habuerunt paradiſum, & apertam dei viſionem, quę nõ eſt aliud quam vita ęterna. Licet autẽ beatitudinẽ ſtatim poſt mortẽ Chriſti haberent: non tamen locum beatitudinis ſtatim adeptæ ſunt. Qm̃ ipſe Chriſtus debuit in omnibus primatum tenere, & primogenitus eſſe in multis fratribus tamquam caput omnium. Reſurrectio autem Chriſti, & eius aſcenſio differri debuit ꝓpter noſtræ fidei confirmationem. Ideo enim dilata fuit reſurrectio, vt oſtenderetur ꝙ vere Chriſtus mortu9 fuerit. Et ideo etiam dilata fuit aſcẽſio, vt per multa argumenta oſtenderetur, ꝙ vere reſurrexerit, ſm̃ ꝙ dicitẽ Act. 1. Præbuit ſemetipſum in multis argumentis, apparens eis &c. Quoniam ergo nulla anima in cęlũ debuit aſcendere ante Chriſtum, & Chriſti aſcenſio propter noſtrã ſalutem debuit differri: hinc eſt ꝙ animę ſanctorum nec ſtatim fuerunt de limbo eductæ, nec ſtatim in cęleſti paradiſo fuerunt locatæ, diuina diſpenſatione hoc faciente ad noſtram ſalutem.

A D illud quod obiicitur auctoritate domini in Lucã. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Augu. hoc verbum exponens, Paradiſus ibi dicitur nõ locus empyrij, nec loc9 paradiſi terreſtris, ſed ipſa dei viſio. Vbicumque enim homo ſit, dum tamẽ deum aperte videat, poteſt dici eſſe in paradiſo. 42

A D illud quod obijcitur, ꝙ ſtatim fuit ianua aperta, & nihil erat retardans. Dicendũ, quòd ſtatim in mortẽ ianua fuit aperta quantũ ad meritum, ſed in reſurrectione quantũ ad egreſſum de limbo, in aſcenſione vero quantum ad aſcenſum in cælum. Vnde in omnibus his tribus dicitur ianua fuiſſe apertã, ratione tamen aliqua. Præterea: quod dicitur, quòd nihil erat retardans, intelligẽ quantum ad violentiam: erat tamen aliquid retardans ex rationabili cauſa, videlicet dilatio aſcenſionis Chriſti, quæ differri habebat ex cauſa ſupra dicta. 43

A D illud quod obiicitur, ꝙ locus ſuperior cõpetit ſtatui glorię. Dicendum, ꝙ verum eſt: attamen ſicut angeli beati ex cauſa mittuntur deorſum ad noſtræ ſalutis procurationem, quamuis inquantum beati ſunt, eis competat locus ſurſum: ſic etiam locus glorię differri poterat ex cauſa illis animabus ad tempus. 44

AD illud quod obiicitur, ꝙ animæ aliorum ſanctorum nũc ſtatim euolant, iam patet reſponſio: quia caput eorum eſt ſupra, nec eſt aliquid ex parte ipſarum, nec ex parte noſtra, quod eas debeat retardare: & ideo non eſt ſimile &c. 45

# SI CHRISTVS HABVERIT FIDEM ſpem & charitatem.

## DISTINCTIO XXIII.

CVM vero ſupra perhibitum ſit, Chriſtum plenũ gratia fuiſſe, non eſt ſuperuacuum inquirere, vtrum fidem & ſpem ſicut charitatem habuerit. Si enim his caruit, non videtur plenitudinem gratiarum habuiſſe. Vt autem hæc quęſtio valeat apertius explicari, de his ſingulis aliqua in medium proferenda ſunt: & primum de fide, ſecundũ menſuram cuius præcepit Apoſtolus vnicuique ſapere.

Diſtin. 13 & 18 De virtutibus theologicis, & primo de fide quantũ ad eius eſſentiam. Rom. 12

### Quid ſit fides.

FIDES eſt virtus qua creduntur quę non videntur. Quod tamen non de omnibus quæ non videntur, accipiendum eſt: ſed de his tantum quæ credere (vt ait Aug.) ad religionem pertinent. Multa enim ſunt que ſi Chriſtianus ignoret, nihil metuendũ eſt, quia non ideo a religione deuiat.

Augu. lib. 2. quæſt. euan. c. 39 In Enchi. Cap. 9

### Quod modis dicitur fides.

ACCIPITVR autem fides tribus modis, ſcilicet pró eo quo creditur, & eſt virtus: & pro eo quod creditur, & non eſt virtus: & pro eo in quod creditur, quod aliud eſt ab eo quo creditur. Vnde Auguſt. inquit, Aliud ſunt ea quę creduntur, aliud fides qua creditur. Illa enim in rebus ſunt quæ vel eſſe, vel fuiſſe, vel futura eſſe creduntur: hęc autem in animo credentis eſt, ei tantum conſpicua cuius eſt: & tamen nomine fidei cenſetur vtrumque, & illud ſcilicet quod creditur, & id quo creditur. Id quod creditur, dicitur fides: ſicut ibi, Hęc eſt fides catholica, quam niſi quiſque firmiter fideliterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit. Fides autem qua creditur, ſi cum charitate ſit, virtus eſt: quia charitas (vt ait Ambr.) mater eſt omnium virtutum, quæ omnes informat, ſine qua nulla vera virtus eſt. Fides ergo operans per dilectionem virtus eſt, qua non viſa creduntur. Hæc eſt fundamentum quod mutari non poteſt, vt ait Apoſtolus, quæ poſita in fundamento neminem perire ſinit. Vnde Aug. Fundamentum eſt Chriſtus Ieſus, id eſt, Chriſti fides, ſcilicet, quæ per dilectionẽ operatur, per quã Chriſtus habitat in cordibus, quæ neminem perire ſinit. Alia vero non eſt fundamentum, Fides enim ſine dilectione inanis eſt. Fides cum dilectionẽ Chriſtiani eſt: alia dęmonis eſt. Nã & dæmones credunt, & contremiſcunt. Sed multum intereſt vtrum quis credat Chriſtum, vel Chriſto, vel in Chriſtum. Nam Ieſum eſſe Chriſtum dæmones crediderunt, nec tamen in Chriſtum crediderunt.

Lib. de trinit. 13. capit. 2 In ſymbolo Athanaſij. Super epiſtol. ad Rom. Galat. 5 1. Corin. 3 De fide, & operibus c. 14. & 16 Ephe. 3 Serm. 1. de vigilia pẽte. cap. 1. Iaco. 2 Auguſ. de verbis domini ſermone 61

Quid

Quid ſit credere in deum, vel deo, vel deum.

ro.10.tractat.29 ſup Iohan. circa illud ſi quis voluerit voluntatem. Aug. enaratione. Pſal.77 Tom.8.ad Gala.5 Tracta.10 ſuper epiſ. Ioan.8 1.Cor.13

ALIVD eſt enim credere in deum, aliud credere deo, aliud credere deum. Credere deo, eſt credere vera eſſe quæ loquitur, qđ & mali faciunt, & nos credimus homini, ſed non in hominē. Credere deum, eſt credere quòd ipſe ſit deus: quod etiam mali faciūt. Credere in deum, eſt credendo amare, credendo in eum ire, credēdo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iuſtificatur impius, vt deinde ipſa fides incipiat per dilectionē operari. Ea enim ſola bona opera dicenda ſunt, quæ fiunt per dilectionem dei. Ipſa enim dilectio opus fidei dicitur. Fides ergo, quā dæmones & falſi Chriſtiani habent qualitas mentis eſt, ſed informis, quia ſine charitate eſt. Nam & malos fidem habere, cum tamen charitate careant, Apoſtolus oſtendit dicens, Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, &c. Quæ fides etiam donum dei dici poteſt, quia & in malis quædam dei dona ſunt.

An illa informis qualitas mentis quæ in malo Chriſtiano eſt, fiat virtus cum ſit bonus.

SI vero quæritur, verū illa informis qualitas qua malus Chriſtianus vniuerſa credit quæ bonus Chriſtianus, accedente charitate remaneat & fiat virtus, an ipſa elimінetur, & alia qualitas ſuccedat, quæ virtus ſit. Vtrumlibet ſine periculo dici poteſt. Mihi tamen videtur, quod illa qualitas quæ prius erat, remaneat, & acceſſu charitatis virtus fiat.

Ex quo ſenſu dicatur vna fides.

Ephe.4

CVMQVE diuerſis modis dicatur fides, fatendum eſt tamen vnam eſſe fidem, vt ait Apoſtolus, vnus dominus, vna fides. Siue enim fides accipiatur pro eo quod creditur ſiue pro eo quo creditur, recte dicitur fides vna. Si enim pro eo quod creditur accipiatur, ex hac intelligentia dicitur vna fides, quia idem iubemus credere, & vnum idemque eſt quod creditur a cunctis fidelibus. Vnde fides catholica dicitur, ideſt, vniuerſalis. Si vero accipiatur fides pro eo quo creditur, ea ratione vna dicitur eſſe fides, non quia ſit vna numero in omnibus, ſed genere, ideſt, ſimilitudine. Vnde Aug.lib.13.de Trin. Fides (quam qui habent, fideles vocantur: & qui non habent, infideles) communis eſt omnibus fidelibus: ſicut pluribus hominibus vna facies communis eſſe dicitur, cum tamen ſinguli ſuas habeant: Non enim fides numero eſt vna, ſed genere: quę cum ſit in vno, & in aliis, non ipſa, ſed ſimilis, & propter ſimilitudinem magis vnam dicimus eſſe, quam multas. Sicut idem volentium dicitur vna voluntas, cum tamen cuique ſit ſua voluntas: & duorum ſimillimorum dicitur facies vna.

Capit.2.in principio. Ibid.paulo inferi⁹.

Quod

Quod fides eſt de his quæ non videntur proprie, quæ tamen videntur ab eo in quo eſt.

NOTANDVM quoque eſt, quod fides proprie de non apparentibus tantum eſt. Vnde Grego. Apparentia non habent fidem, ſed agnitionem. Idem. Cum Paulus dicat, Fides eſt ſubſtantiam rerum ſperandarum, argumentum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Nam credi iam non poteſt, quod videri poteſt. Thomas aliud vidit, & aliud credidit: hominem vidit, & deū confeſſus eſt dicens. Dominus meus & deus meus. De hoc etiam Augu. ait, Fidem ipſam videt quiſq; in corde ſuo eſſe, ſi credit: vel non eſſe, ſi non credit. Non ſicut corpora, quæ videmus oculis corporeis, & per ipſorum imagines quas memoria tenemus, etiā abſentia cogitamus: nec ſicut ea quę non vidimus, & ex his quę vidimus, cogitationem vtcumque formamus, & memorię commendamus. Nec ſicut hominem, cuius animā etſi non videmus, ex noſtra conijcimus, & ex motibus corporis hominem, ſicut videndo didicimus, intuemus etiam cogitando. Non ſic videtur fides in corde in quo eſt, ab eo cuius eſt, ſed eam tenet certiſſima ſcientia. Cum ergo ideo credere iubemur, quia id quod credere iubemur videre non poſſumus: ipſam tamen fidem quando eſt in nobis, videmus in nobis, quia & rerum abſentium pręſens eſt fides, & rerum quæ foris ſunt, intus eſt fides, & rerum quę non videntur, videtur fides, & ipſa temporaliter fit in cordibus hominum: & ſi ex fidelibus infideles fiant, perit ab eis. His verbis euidenter traditur, fidem ipſam in corde hominis ab ipſo homine videri non corporaliter, non imaginarie, ſed intellectualiter: & ipſam tamen abſentium & eorum quæ nō videntur eſſe. Vt enim Auguſt. alibi ait, Credimus vt cognoſcamus, non cognoſcimus vt credamus. Quid enim eſt fides, niſi credere quod non vides? Fides ergo eſt quod non vides credere, veritas quod credidiſti videre. Vnde recte fides dicitur argumentum vel conuictio rerum non apparentiū: quia ſi fides eſt, ex eo conuincitur & probatur aliqua eſſe non apparentia, cum fides non ſit niſi de non apparētibus.

In Homil. ſuper euā. 26. circa mediū, & lib. 4. dial. Capite 5

Iohan. 20

In li. 3. de trinit c. 1.

Ibidem.

Super Ioannē. 27. trac. 10. 9. circa illud cap. 6. & nos credimus & cogno. & expreſſius tract. 40.

Heb. 11. a

Deſcriptio fidei.

AIT enim Apoſtolus, Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarū, argumentum vel conuictio non apparentium, quia per fidem ſubſiſtunt in nobis etiam modo ſperanda, & ſubſiſtunt in futuro per experientiam. Et ipſa eſt probatio & conuictio non apparentiū, quia ſi quis de his dubitet, per fidem probantur: vt adhuc probatur futura reſurrectio, quia ita crediderunt patriarchę & alij ſancti. Vel probatio eſt & certitudo quòd ſint aliqua non apparentia, vt ſupra dictum eſt. Proprie tamen fides dicitur ſubſtantia rerum ſperandarum, quia ſperandis ſubſtat: & quia fundamentū eſt bonorū, quod nemo mutare poteſt.

De virtutibus theologicis, & primo de fide quantum ad eius eſſentiam.

## DISTINCTIO XXIII.

### Cum vero ſupra habitum ſit Chriſtum,&c.

Expoſitio. SICVT ſupra in huius tertij principio dictum fuit, in hoc libello intendit Magiſter determinare qualiter deus, qui eſt diues in miſericordia,&c. cõuiuificauit nos Chriſto:& quoniam hocipſum fecit per Chriſtum aſſumentem vitam naturæ noſtræ, & dãtem nobis vitam gratiæ: ideo totus liber iſte a principio diuidebatur in Diuiſio. duas partes generali diuiſione. In quarum prima agit Magiſter de vita,quam pro nobis aſſumpſit, quam etiam pro ſalute noſtra morti expoſuit.In ſecũda vero agit de vita gratiæ,quam nobis contulit. Prima parte determinata,quæ durat a principio libri vſque huc: hic incipit,ſecũda,quæ durat ab hoc loco uſque ad finem. Et quoniam perfectio vitæ gratię in duobus conſiſtit, videlicet in multitudine habituum gratuitorum,& in impletione diuinorũ mãdatorum: ideo pars iſta in duas partes diuiditur.In quarum prima agit Magiſter de habitibus gratuitis. Inſecunda vero agit de præceptis decalogi.ĩ.diſ.37.Sed iã diſtributio decalogi.&c. Et quoniam habitus gratuiti diſt nctionem habent,& connexionem:ideo prima pars diuiditur in duas.In quarum prima agit de habitibus gratuitis inquantum abinuicẽ diſtinguuntur.In ſecunda de eiſdem inquantum ad inuicem connectunt. Infra diſt.36.Solet etiam quæri,vtrũ virtutes ſint ſibi coniunctæ.Et quoniam habitus gratuiti ſunt in tripli cidifferentia,Quidam namque ſunt qui ordinant in finem,vt ſunt virtutes theologicæ. Quidam vero in ea, quæ ſunt ad finem, vt ſunt virtutes cardinales.Quidam vero expediunt in vtriſque, ſicut dona grę ſeptiformis.Iõ iſta pars diuidit in tres. In quarũ prima agit de virtutibus theologicis.In ſecunda agit de cardinalibus infra diſt.33.Poſt prædicta de quatuor virtutibus.In tertia vero de donis ſpiritus ſancti. infra diſt. 34. Nunc de ſeptem donis ſpiritus ſancti.Et quia virtutes theologicæ ſunt tres, ſcilicet fides, ſpes, & charitas: ideo pars prima diuiditur in tres In quarum prima agit de fide.In ſecunda de ſpe,infra diſt. 26. Eſt aũt ſpes virtus,&c.In tertia vero de charitate.infra diſt.27.Cum autem Chriſtus fidem, & ſpem non habuerit,&c. Et quoniam fidem eſt tripliciter conſiderare, ſcilicet quantum ad ſuam eſſentiam,& quantum ad obiectum, ſiue materiam, & quantum ad ſufficiẽtiam: ideo prima pars diuiditur in tres ſm tres diſtinctiones. In quarũ prima agit Magiſter de fide quantũ ad eius eſſentiam.In ſecũda quantũ ad eius obiectum,ſiue materiam: infra diſt.proxima.Hic quæritur,ſi fides tantum de non viſis eſt, &c. In tertia de eius ſufficiẽtia. infra di.25. Prædictis adiiciendum eſt de ſufficientia fidei,&c. Pars prima quæ cõtinet præſentem diſtinctionem diuiditur in partes tres.In quarum prima dicta dicendis continuat.In ſecũda vero fidem diffinit,ſiue notificat. ibi.Fides eſt virtus,qua creduntũ,&c. In tertia vero diffinitionẽ explanat, ibi.Accipitur autem fides tribus modis.Primis duabus partibus indiuiſis remanentibus, Tertia pars ſubdiuiditur in duas,ſm duas partes illiꝰ diffinitionis quas explanat. Primo enim intendit explanare,qualiter fides ſit virtus.Secundo vero qualiter per fidem creduntur,quæ non videntur,quod eſt in illa diffinitione loco differentiæ,ibi. Notandum quoque eſt ꝙ fides,&c.Prima pars diuidit in tres partes.In quarum prima explanat qualiter veritatem habeat,quod dictũ eſt. Fides eſt virtus.Cum enim fides dicatur multipliciter, proprie ibi accipitur pro habitu:& hoc non pro qualicumque habito,ſed pro habitu gratia informato. In ſecunda vero cum fidem contingat eſſe informem, & formatam,comparat vnam

iſtarum ad alteram. ibi. Si vero quæritur, vtrũ illa informis qualitas, &c. In tertia vero cum fides dicatur multipliciter, oſtendit eſſe vnicam. ibi. Cumque diuerſis modis dicatur fides, &c. Similiter illa ſecunda pars in qua explanat, qualiter fide credũtur, quæ non videntur, habet tres partes. In quarum prima ponit illius membri explanationem. In ſecunda uero explanationem confirmat per diffinitionem Apoſtoli, qua fidē notificat, ibi. Ait enim Apoſtolus. Fides eſt ſubſtantia rerum &c. In tertia vero inquirit de illa deſcriptione, vtrum ſit conuenienter aſſignata. ibi. Si vero quæritur, an hæc deſcriptio ſpei conueniat &c. Subdiuiſiones autem partium manifeſtę ſunt in litera.

Fides eſt virtus qua creduntur, quæ non videntur.

Dub. 1. Videtur iſta diffinitio minus recte aſſignari, quia Iohan. 20. dictum eſt Thomę. Quia vidiſti me, credidiſti: conſtat quòd Thomas credidit uera fide: ergo iſta diffinitio non conuenit omni fidei vniuerſaliter. Item. Quæritur iuxta hoc de diuerſitate notificationum ipſius fidei, quæ a diuerſis doctoribus aſſignantur. Videtur enim quòd minus recte. quia cũ vnius rei vnum ſit eſſe, & diffinitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe rei, videtur quòd fidei vnica tantum debet aſſignari diffinitio: quæritur ergo penes quid, & quomodo differenter aſſignantur.

Reſpon. 1 Reſp. Dicendum, quòd virtus fidei ſecundum quòd multipliciter habet conſiderari, habet diuerſimode notificari. Cõſideratur enim fides quantum ad genus proprium. Et ſic diffinitur ab Auguſtino. Fides eſt virtus qua creduntur, quæ non videntur. Conſideratur ſecundo quantum ad finem vltimum: & ſic diffinitur ab Apoſtolo. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium: & hæc diffinitio explanatur a Damaſceno in libro ſuo. Fides eſt eorum, quæ ſperantur hypoſtaſis, cerum redargutio, quæ non videntur. Conſideratur tertio quantum ad obiectum, & principiũ motiuum. Et ſic diffinitur ab Auguſtino ad Conſtantium. Fides eſt illuminatio mentis ad ſummam veritatem. Conſideratur etiã quãtũ ad actum propriũ; & ſic diffinitur a Damaſc. Fides nõ eſt inquiſitus conſenſus circa primã ueritatẽ. Vel ſm alios affirmatiue, inquiſitus cõſenſus: quia in diuerſis trãslationibus vtrũq; reperitur, & vtrumque poteſt intelligi vere. Et quamuis videatur dicere oppoſitum, vna tamen explanat alteram. Cum enim dicitur fides conſenſus inquiſitus, hoc eſt dicere: idest conſenſus non quęſitus: & tunc In tenetur priuatiue, & tantum valet quantum aſſenſus non quæſitus, hoc eſt aſſenſus quo quis libere aſſentit veritati non innitens alicui rationi. Conſideratur etiam in ordine ad ſubiectum: & ſic diffinitur a Dionyſio in libro de diuinis nominibus cap. 7. Fides eſt vnicum credentium fundamentum eos collocans veritati. Conſideratur etiam ad habitus alios in comparatione quantum ad aſſentiendi modum: & ſic diffinitur ab Hugone in libro de ſacramentis. Fides eſt certitudo quædam de rebus abſentibus, ſupra opinionem, & infra ſcientiam conſtituta. Ex his patet, quòd fides habet diuerſimode notificari. ſecundum quòd habet diuerſimode conſiderari, videlicet in comparatione ad genus proprium, ad finem vltimum, ad obiectum, ad actum proprium, ad ſubiectum, ad habitum diſparatum. AD illud quod primo obijcitur de Thoma, quòd & vidit, & credidit. Dicendum, quòd aliud credidit, ſcilicet diuinitatem, & aliud vidit, videlicet humanitatem: ſed hoc melius infra determinabitur, cum agetur de obiecto fidei.

Accipitur autem fides tribus modis.

Dub. 2 Videtur quòd inſufficienter diſtinguat ipſam fidem: videmus enim fidem aliquando accipi pro ipſa conſcientia, ſecundum quòd dicitur Roma. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum

peccatum

peccatum eſt, quod non continetur ſub aliquo prædictorum. Iuxta hoc quęritur, quot modis fides dicatur,

Reſpon. 2 Reſpon. Dicendum, quod fides inuenitur accipi decem modis: aliquando enim accipitur pro ſponſione. 1. Thimo. 5. Primam fidem irritam fecerunt. Aliquando pro fidelitate. Hierem. 7. Perijt fides, & ſanctus de terra. Aliquando pro conſcientia. Roman. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Aliquando pro ſacramento fidei, ſecundum quòd dicit Auguſtinus ad Bonifacium, quòd nõ eſt aliud paruulos habere fidem, quàm habere fidei ſacramentũ. Aliquando pro aſſenſione concluſionis per rationem probatæ, ſecundum ꝙ dicit Boetius, Argumentum eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. Aliquando pro cognitione comprehenſionis, ſecundum quòd dicitur Roma. 1. Iuſtitia dei reuelatur ex fide in fidem. gloſſ. in fidem ſpei; quę dicitur fides, quia fidentiſſima, & certiſſima eſt. Aliquando pro habitu fidei informis Iacobi 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Aliquando pro habitu fidei formatæ. Roman. 1. Iuſtus ex fide viuit. Aliquando pro actu fidei, ſecundum quòd dicit Auguſtinus. Fides eſt credere, quod non vides. Aliquando pro objecto ipſius fidei, ſecundum quòd dicitur in ſymbolo Athana. Hęc eſt fides catholica, &c. De omnibus autem his modis contingit dicere fidem ſecundum quandam analogiam, pro eo quòd in omnibus reperitur quædam ratio, & aſſenſus credulitatis cuiuſdam, licet non vniformiter. De his autem decem modis Magiſter ſolum tres aſſumit. Et illi ſunt, qui faciũt ad ſuum propoſitum principale, videlicet ad premiſſæ diffinitionis explanationẽ.

## Aliud eſt. n. credere in deũ, &c.

Dub. 3 Contra. Si habitus diſtinguuntur 3 per actus, videtur ꝙ non ſit vnius fidei omnia iſta facere, ſed diuerſarũ, quod falſum eſt: quia vna fide omnia hæc tria facimus. Itẽ. Videtur quòd male diffiniat credere in deum, cum dicit quòd credere in deum eſt credẽdo amare, &c. Si enim credere, & amare ſunt actus diſparati, videtur ꝙ vnus per alterum non habeat diffiniri. Item Videtur eſſe inculcatio verborum, cum dicit credendo amare, credendo in eum ire, credendo incorporari: idẽ enim videtur per verba illa dici. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut dicit Magiſter, aliud, & aliud eſt, ſiue alius, & alius modus credendi: credere deo, & deum, & in deum. Et iſti quidẽ actus poſſunt ad diuerſos habitus pertinere: poſſunt etiam pertinere ad eundem, quoniam non ſunt ſic diuerſi, quin habeant ad inuicem ordinem. Nam credere deum reſpicit diuinam veritatem, ut obiectum: credere deo, ut motiuum: credere in deum, vt finem vltimum. Et iſtæ tres comparationes circa eũdem habitum reperiri habent. Et quoniã fides non perfecte tendit in deum tã quam in finem vltimum, niſi prout eſt iuncta charitati: ideo actus credẽdi in deum diffinitur per actum amãdi, non tãquam per actum propriũ, ſed tanq̃ p actũ annexũ. Et iterũ: qa quadruplex genus actus annexũ eſt ipſi fidei, ſm ꝙ iungit charitati, ſm quadruplicem comparationem: ideo quatuor ponit in eius notificatione. Fides enim prout iuncta eſt charitati, ordinat ad amandum deum, ad faciendum bonum, ad fugiendum malum, ad diligendum proximum: & iuxta hæc quatuor, quatuor ponit actus in illa notificatione, videlicet credẽdo amare quantum ad effectũ, credendo ire quantũ ad bonũ opus, credendo ei adhærere quantũ ad tolerantiam mali, credendo incorporari membris quantum ad dilectionem proximi. Et ſic patet reſponſio ad illa, quæ quærebantur.

Reſpon.

## Fidem ipſam videt quiſque in corde ſuo eſſe.

Cõtra. Si. n. virtutes ad inuicẽ connexæ ſunt, & ſcit ſe aliquis hr̃e fidẽ, 4 vr̃ p conſequens, ꝙ ſciat ſe hr̃e charitatem, cuius contrarium in primo libro oſtenſum fuit diſtinc. 17. Item. Si fides videtur, & certiſſime cognoſcitur eo quòd eſſentialiter ſit in ani Dub. 4.

ma,cum charitas,& gratia ſint in anima eſſentialiter,eſt quæſtio, quare non cognoſcatur certiſſime ab his,a quibus habentur. Iuxta hoc etiam quæritur de modis viſionis,quos aſſignat Auguſtinus in litera:videtur enim illa diuiſio eſſe ſuperflua, cum ſuper Gen.ad literam in lib.12.& in gloſſ.2.Corinth. 12. non diſtinguãtur niſi tria genera viſionum. Reſp. Dicendum,quòd ſecundum verbum Auguſtini. Fides eſſentialiter exiſtẽs in anima cognoſcitur per ſuam eſſentiam. Et hoc communiter omnes tenent. De charitate autem quidam dicunt, quòd videtur eſſentialiter, & ſcit homo ſe habere charitatem quã habet,ſed neſcit vtrum in ea perſeueret:dicunt enim hoc eſſe generaliter verum, quòd de omnibus quæ ſunt eſſentialiter in anima, habet anima certam ſcientiam, quia cognoſcit ea per eorum eſſentiam,ſiue ſit habitus gratiæ, ſiue charitatis, ſiue alterius virtutis. Sed hæc reſponſio contrariatur ipſi cognitioni experimentali. Multa enim ſunt in nobis, quæ nos latent, & multæ, animæ ſunt deiformes, quæ ſuas deiformitates nullo modo nouerunt,& multa ſunt in nobis,quæ non patent.Et propterea nõ eſt dicẽdum,quod oĩa quæ ſunt in anima eſſentialiter,teneantur viſione, & cognitione certa. Et de charitate, & gratia ſatis eſt planum, quia pauci,vel nulli ſunt qui ſciant certitudinaliter ſe eſſe in gratia:& hoc melius ſcitur,ſi inquiratur a uiris ſanctis,& bonis. Ideo aliter dicunt alij,quòd dupliciter ſcitur aliquid, videlicet ſcientia notitiæ, & ſcientia diſcretionis,ſecundum quòd traditur ab Auguſtino in libro de trinitate. Quod aliud eſt rem noſcere,aliud cogitare, & diſcernere. Dicũt ergo quod omnia,quæ eſſentialiter ſunt in anima, certiſſime ſciuntur ſcientia notitiæ. Qua quidem ſcientia dicit Auguſtinus,quòd anima non poteſt ſeipſam ignorare: & ſic cognoſcitur tam fides,quam charitas,quàm etiam alia. Sed ſi de ſcientia diſcretionis loquamur, ſic non habet veritatem, pro eo quòd ea quæ eſſentialiter ſunt in

Reſpon,

anima,& ſi ſcientia notitiæ cognoſcantur,tamen ab alijs non ſemper diſcernuntur,ſicut dicit Auguſtinus de ipſa anima,quòd & ſi non poſſit ſeipſam non noſſe, neſcit tamen aliquando ſe ab alijs diſcernere, ſicut patet de illis,qui poſuerunt animam eſſe corpus,vel aquam,vel ignem: & hoc modo non habet quis notitiam de charitate,quæ eſt in ſe, nec de gratia gratumfaciente, quia neſcit eam diſcernere a dono gratiæ gratiſdatæ propter ipſius mentis obnubilationem ex phantaſmatum inuolutione. Sed nec adhuc iſtud ſufficit,quia nõ ſolum cognoſcit quis habens fidem ipſum habitum ſcientia notitiæ, ſed etiam diſcretionis, & cognitionis: diſcernit enim ipſum ab alijs habitibus virtutum. Et propterea aliter dicendum,quòd cognitio qua anima cognoſcit illud,quod habet in ſe, eſt cognitio cuiuſdam experientiæ: per hoc enim cognoſcit aliquis ſe habere fidem, dum ad ſeipſum introrſus ingrediens experitur,vtrum ſit prõptus ad credendum:ſic de alijs habitibus virtutum,& alijs omnibus,quę latent introrſus. Quoniam ergo anima non poteſt habere experientiam niſi de eo, quod eſt in poteſtate ſua, & ideo de eo quod reſpicit actũ animæ,cum experientia dicat vſum alicuius potentiæ:hinc eſt quòd quando aliqua ſunt in anima, ita ꝙ reddunt eius potentiam habilem ad aliquod opus,vel circumſtat alicui operi interiori,talia poſſunt cognoſci ab ipſa anima certitudinaliter. Vnde ſi aliquis eſt habilis ad aliquod opus, certiſſime ſe nouit habere illum habitum, ſicut fidelis habitum credendi,& amans habitum amandi. Et ſic de ceteris. Quando vero aliqua ſic ſunt in anima, quòd ipſa principaliter non reſpiciunt vſum alicuius potentiæ,ſicut character,vel ſicut deformitas culpæ præteritæ, vel quæ ſunt ſupra poteſtatem ipſius animæ, ſicut gratia inquantum reddit acceptum deo,& charitas ſimiliter,quia a talibus non poteſt anima habere experientiam, nec poteſt habere certam notitiam, ideo cum dicitur,quòd illa quę

la quę ſunt eſſentialiter in anima, certitudinaliter cognoſcantur, hoc intelligitur de illis, de quibus poteſt ſumere anima certum experimentum: de his aũt de quibus nõ poteſt ſumere certum experimentum niſi per cõiecturam, non cognoſcit niſi coniecturando. Et quoniam de fide ſecundum quòd reddit habilem ad credẽdum, certiſſima poteſt haberi experientia: ſecundum autem quòd ſuum excedere eſt deo acceptum, certa experientia haberi non poteſt, ſed ſolum coniectura: hinc eſt quòd fides quantum ad habitum ſubſtratũ certiſſime videtur ab anima; inquantũ autem eſt formata, non cognoſcitur per coniecturam; & ſic eſt alijs connexa. Et per hoc patet reſponſio ad illud quod obiicitur de charitate, & grã. AD illud quod quæritur de ſufficientia illorum modorũ. Dicendũ, quòd modi videndi poſſunt dupliciter diſtingui, vel a parte virtutis cognoſcentis, cum illa ſit triplex, ſcilicet ſenſitiua exterior, imaginatiua, & intellectiua: ſic triplex diſtinguitur viſio, ſcilicet corporalis, imaginatiua, & intellectualis. Si autem a parte medii, tunc ſex ſunt differentiæ, quarum ſufficientia patet ſic. Omne enim quod videtur ab anima, aut videtur per ſui eſſentiam, aut videtur per ſui ſpeciem, aut videtur per rem aliam ab ipſa ſimpliciter differente. Si per ſui eſſentiam videtur, ſic eſt vnus modus qui ponitur ſexto loco. Si per ſui ſpeciem, hoc poteſt eſſe tripliciter. Nam illa ſpecies aut eſt omnino cõcreta materiæ, aut abſtracta, aut partim concreta, partim abſtracta. Concreta eſt prout apprehenditur a ſenſu exteriori, licet ſit ibi aliqua abſtractio. Simpliciter abſtracta prout apprehenditur ab intellectu. Medio modo prout apprehenditur ab imagine; & ſic ſunt tres primi modi. Si autem res habet cognoſci per rem ab ipſa differentem, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut quia comparatur ad ipſam ſub ratione ſimilis, aut in ratione effectus. Et ſic duo ſunt modi, videlicet quartus, & quintus. Et ſi tu obiicias quòd aliquid poteſt comparari ad alterum in ratione diſparati, vel in ratione contrarii. Dicendũ, quòd nec diſparatum, nec contrariũ facit cognoſcere aliquid niſi inquantum innuit aliquem modum in ratione ſimilis. Vnde qui cognoſcit quòd album diſgregat, per conſequens cognoſcit, quòd nigrum congregat, quia ſimiliter ſe habet oppoſitum ad oppoſitum, ſicut propoſitum ad propoſitum.

## Probatᷓ futura reſurrectio, &c.

Contra. Hoc videtur potius ad oppoſitum, quàm ad propoſitum. Si enim probatur iſtud quod creditur ꝑ auctoritatem patrum, tunc videtur, quòd fides non ſit argumẽtum, imo potius concluſio: ergo ſi fides eſt argumentum, videtur quòd non recte dicat, quòd reſurrectio probatur per fidem patrum. Item. Si locus ab auctoritate eſt incertiſſimus, & fides trahit fundamentum a loco ab auctoritate: ergo videtur quòd fides eſt incertiſſima. Reſpon. Dicendum quòd ſecundum aliquos verbum Magiſtri intelligi poteſt de fide acquiſita ex inſpectione ſcripturarum, non autem de illa quæ eſt inſpirata, & quæ numeratur inter ſpiritualia chariſmata. Sed illud non ſatisfacit, quia Magiſter hoc dicit ad exponendum illam diffinitionem, quam Apoſtolus aſſignat, & conſtat quòd Apoſtolus loquitur de fide formata. Et propterea dicendum eſt aliter ſecundum quòd Magiſter dicit, illud quod creditur ꝑ fidem, per ipſam fidem probatur. Ipſum enim quòd creditur, probatᷓ per auctoritatem; auctoritas autem nullius eſt efficaciæ in probãdo, niſi per fidem, & ita tota firmitas argumenti ad fidem redit. Vnde ſi aliqs quærat, vtrum reſurrectio ſit futura, probatur quòd ſic per auctoritates ſacræ ſcripturæ, & per verba prophetarum, qui ita dixerunt. Sed ſi quærat vlterius, vt probẽ ei ꝙ ipſi verum dixerunt, reſpondebitur ei. ꝙ ſcimus ipſos verum dixiſſe, quia a ſpiritu ſancto illuminati fuerunt, & ita certificati fuerunt ꝑ fidem, quã a deo acceperũt, & nos certificamur

Dub. 5. 7

Reſpon.

de eorum certificatione per fidem, quam ab ipſo deo accipimus. Et ſic patet ꝙ expoſitio Magiſtri bona eſt: quia per hoc non vult dicere ꝙ fides probetur, ſed magis ꝙ fides probet: ita ꝙ vere, & proprie dicatur ab Apoſtolo, argumentum.

## Fides charitatem præcedit.

Hoc videtur eſſe falſum, quia ſicut
Dub. 6 dicit Ambr. Charitas eſt mater virtu
8 tũ, & caput: & mater pręcedit illud,
cuius eſt mater. Item. Glo. ſup illud
pſal. Noli ęmulari; dicit ꝙ ſpes eſt in
troitus ad fidem: ergo videtur ꝙ fi-
des non ſit prima inter virtutes theo
logicas, ſm ꝙ dicitur in litera. Item.
Omnes virtutes ſimul infunduntur:
ergo non vr̃ ꝙ reperiatur in illis ali
quis ordo. Reſp. Dicendum, ꝙ eſt lo
Reſpon. qui de fide, & aliis virtutibus duplici
ter. ſ. quantũ ad habitũ, & quantum
ad actum. Si quantum ad habitum,
ſic eſt ibi ſimultàs. Si quantũ ad actũ,
ſic eſt ibi naturalis ordo, pro eo ꝙ
actus fidei præambulus eſt ad actum
ſpei, & charitatis. Nemo. n. aliquid
ſperat, vel amat niſi illud cognoſcat,
9 & aliquo modo credat. AD illud qđ
obr̃, ꝙ charitas eſt mater. Dicendũ,
ꝙ illud intelligitur quantum ad ra-
tionem merendi. Præterea. Charitas
dr̃ eſſe mater virtutum, non quia il-
las generet, ſed quia illas fouet, & nu
trit, vt perueniant ad ſtatum perfe-
ctionis. AD illud quod obiicitur de
glo. Dicendum, ꝙ fides ibi non acci
pitur pro fide virtute, uel eius actu,
ſed pro illo quod fidei ſuccedit, ſcili-
cet pro ipſa beatiſſima uiſione.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo enim quæritur de ipſa fide ſimpliciter dicta, ſiue formata. Secundo uero quæritur de fide quodammodo diminuta, ſiue informi. Circa primum quæruntur quinque. Primo quærit̃, utrũ fides ſit uirtus proprie dicta. Scđo quæritur, utrũ ſit in parte aĩr affectiua, uel cognitiua. Tertio quærit̃, utrũ ſit uirtus una. Quarto quærit̃, utrũ ſit tantæ certitudinis, quantæ certitudinis eſt ſcĩa. Quinto q̃rit̃ de notificatione ipſius ab Apoſtolo aſſignata.

# QVAESTIO I.

## CONCLVSIO.

Fides non tantum eſt uirtus gratuita, ſed gratuitarum uirtutum regula & auriga.

VTRVM fides ſit uirt⁹: & loquimur hic de fide, qua quis credit in deum. Et ꝙ ſic oñdit̃. Qđ eſt principiũ nr̃æ ſalutis, habet rõnẽ uirtutis: ſed fides eſt hmõi, ſm ꝙ ſæpe dr̃ in euãgelio. Fides tua te ſaluum fecit: ergo fides eſt uirtus. Item. Quod eſt principiũ purificationis cordis, habet rõnẽ uirtutis: ſicut. n. cor non coinquinatur niſi ꝑ uitium, ſic non purificatur niſi per uirtutem: ſed fides eſt principiũ purificationis cordis, ſm ꝙ dr̃ Act. 15. Fide purificans corda eorum, &c. Item. Oĩs habitus, qui eſt principiũ diuinæ acceptionis hẽt rõnẽ uirtutis maxime cũ reſpicit determinatũ genus opis: ſed fides eſt hmõi, ſm ꝙ dr̃ ad Hebr. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere deo: ergo fides plenã, & ꝑfectã in ſe continet rõnẽ uirtutis. Itẽ. Qđ directã hẽt cõtrarietatẽ ad uitiũ & pctm̃, uirtus eſt: ſed fides eſt hmõi, qm̃ directe opponit̃ hæreſi, & infidelitati. q̃ ſunt uitia, & pctm̃: ergo fides eſt uirtus ꝓprie dicta: & hoc ipſum põt ꝓbari expreſſe ꝑ auctoritatẽ Augu. in lr̃a. Sed contra. In eodẽ genere ſunt extrema, & mediũ, ꝓ eo ꝙ mediũ participat naturã extremorum. Sed fides eſt medium inter opinionẽ, & ſcientiã, ſicut dicit Magiſter Hugo in lib. de ſacramentis, ubi dicit, ꝙ fides eſt certitudo de rebus abſentib⁹ ſupra opinionem, & infra ſciam conſtituta. Si ergo nec opinio, nec ſcĩa eſt in genere uirtutis, neceſſario ſequi uidet̃, ꝙ nec fides in genere uirtutis contineatur. Item. Habitus diſtinguun-

Fundamenta.

Ad opp.

ſtinguuntur per actus, & actus per obiecta: In hoc aũt diſtinguit uirtus, & ſcientia ſm Philoſophũ, ꝙ uirtus eſt in bonum, & ſciẽtia eſt in verum: ſed fides eſt in verũ ſub ratione veri: ergo fides non eſt in genere virtutis, ſed magis in genere ſcientiæ. Quod autem fides ſit in verũ ſub rõne veri, patet, quoniam fidei eſt aſſentire primæ veritati propter ſe, & ſup omnia. Item. Vituperabile eſt omni habenti vſum rationis velle aliquid ſine ratione: ſed fides qua credimus in deum non requirit rationem: ergo talis fides vituperabilis eſt: ſed nihil quòd eſt vituperabile, habet rationem virtutis: ergo vbi eſt fides, non poteſt eſſe virtus in nobis. Item. Quanto aliquis actus eſt rationabilior, tanto eſt virtuti proximior ergo credere per rationem cogẽtem plus ſpectat ad virtutem, quã credere abſque ratione. Si ergo credulitas, quã quis habet per violentiam rationis, nec eſt virtus, nec actus virtutis multofortius videtur, ꝙ ipſa fides, quæ rationem non ſequitur, nec rationi innititur, careat perfectione virtutis.

10 RESP. Dicendum, quòd abſq; dubio ipſa fides, qua in deum credimus, non tantum eſt virtus, verum etiam auriga virtutum, ſicut de prudentia dicit Bernar. ad Eugenium. Virtus quidem eſt, quoniam in ea cõſiſtit rectitudo vitæ ſecundum regulam iuſtitiæ. Iuſtum enim eſt, vt intellectus noſter ita captiuetur, & ſubiaceat ſummæ veritati, ſicut affectꝰ noſter debet ſubiacere ſummę bonitati: nec poteſt eſſe anima recta niſi intellectus ſummę veritati propter ſe, & ſuper omnia aſſentiat, & affectus ſummæ bonitati adhereat. Hanc aũt rectitudinem non habet quis nolẽs ſed volẽs: nemo enim plus credit deo quàm ſibi, niſi per hoc quòd vult intellectum ſuũ captiuare in obſequiũ Chriſti. Si ergo captiuatio intellectꝰ in obſequium ſummæ veritatis ſpectat ad rectitudinem vitæ, voluntas qua quis vult ſe captiuare, eſt voluntas recta: & habitus, quo mediãte ad hoc expeditur, & adiuuatur, facit ad rectitudinem volũtatis. Ergo ſi iuſtitia non eſt aliud, quam voluntatis rectitudo, & fides non eſt aliud niſi habitus, quo intellectus noſter voluntarie captiuatur in obſequium Chriſti, reſtat quòd habitus fidei ſpectat ad rectitudinem vitæ ſecundum regulã iuſtitiæ: & ideo habet in ſe rationem virtutis vere, & proprie. Nec ſolum habet in ſe rationem virtutis vere, ſed magis aurigæ virtutum quarumlibet tam theologicarum videlicet, q̃ cardinalium. Sine fide enim non eſt cognitio ſummi, & vere boni: ſine cognitione autem ſummi, & vere boni non poteſt eſſe ſummi, & veri boni expectatio, & dilectio. Cognitio eñ præambula eſt & dirigit affectum ad expectandum, & ad deſiderandum: & ideo neceſſario fides ſpem, & charitatem præcedit tamquam regula, & auriga ipſarum. Rurſus. Sine cognitione ſummi boni non poteſt eſſe recta intentio. Hoc enim ſolum fit recta intentione, quod fit ad honorem, & gloriam dei: ſine vero recta intentione nullus actus virtutis recte incedit. Quoniam ergo habitus fidei eſt quo mediante ſummũ bonum a mentibus noſtris agnoſcitur; hinc eſt, ꝙ fides dirigit noſtram intentionem & per hoc regula eſt omnis operatiõis bonæ, & omnis virtutis meritoriæ. Et ideo non tantum debet dici virtꝰ gratuita, ſed etiam virtutum gratuitarum regula, & auriga. Et concedendæ ſunt auctoritates, & rationes, quę ſunt ad iſtam partem.

AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium, quòd fides tenet medium inter ſciẽtiam, & opinionẽ. 11 Dicendum eſt, quòd fides aſſignatur quaſi medium inter ſcientiam, & opinionem ab Hugo. non quia conficiatur illis duobus, ſicut medium cõficitur ab extremis: ſed quia medium locum tenet quantum ad gradum certitudinis: eſt enim magis certa, quàm opinio, & minus quàm ſcientia, ſicut videbitur infra de hoc autem medio non eſt neceſſe quòd ſit in eodem genere proximo cum extremis. Poteſt etiam dici, quòd hoc non habet neceſſitatem in moribus, pro eo ꝙ me-

12 dium reperitur in genere virtutis,& extrema ſunt in genere vitiorum.

AD illud quod objicitur,quòd ſcientia diſtinguitur in hoc a virtute, ꝙ ipſa eſt in verum,& virtus in bonũ: Dici poteſt quòd Philoſophus loqtur ibi de virtute cõſuetudinali, quæ conſiſtit circa actiones, & paſſiones: de qua dicit quòd virtus eſt in paſſionibus,& operationibus ſuppoſitorũ operatiua:& huiuſmodi virtus ordinat in his, quæ ſunt ad finem. De virtutem autem intellectuali cuiuſmodi eſt ſapientia,& intelligentia,q̃ ordinat in ipſum finem,nõ habet veritatem:& hoc modo fides eſt virt⁹, non modo præmiſſo. Sed hic mod⁹ dicendi videtur eſſe calumnioſus in hoc,quòd non tantum de virtute cõſuetudinali, verũetiam de omni alia virtute ſub ratione virtutis videtur poſſe hæc differentia aſſignari reſpectu ſcientiæ. Et propterea dicendum eſt,quòd aliter verum eſt obiectum fidei,aliter obiectum ſcientiæ. Scientiæ inquam obiectum eſt,quia eſt verum viſum. Fidei autem eſt obiectũ, quia eſt verum, verum inquam non viſum,ſed ſalutiferum. Quia enim eſt non viſum, requiritur ad ipſum cognoſcẽdum alius habitus,quàm ſit habitus ſcientiæ. Quia ſalutiferum, ideo habitus ille ad ſalutem ordinat & ad vitã beatam:& ideo habet rõnem virtutis completam. Et ſic patet quòd nihil impedit,quin fides poſſit eſſe in verum,& tamen nihilominus eſſe virtus, ꝓ eo quòd alio modo eſt in verum,quàm ſcientia ſecũdum duplicem cõditionem præaſſignatam. Eſt enim in veritatem nõ viſam, ſed veritatem ſalutiferam. Quia enim non viſa eſt, creditur voluntarie. Quia autem non ſolum non viſa,ſed etiam ſalutifera, creditur voluntarie, & meritorie, quæ duo aliena ſunt a ſpeculatione ſcientiæ. Vnde & veritas,in qua eſt fides,eſt veritas ſe-
13 cundum pietatem,quę quidem nota eſt catholicis,ſed ignota fuit Philoſophis. AD illud quod objicitur, quòd credere ſine ratione eſt vituperabile. Dicẽdum,quòd illud verum eſt,vbi auctoritas nõ ſupplet locum rationis. Vbi vero auctoritas locum ſupplet rationis,nõ eſt vituperabile, ſed valde cõmendabile. Sic autem eſt in fide. Quoniam & ſi non adſit intellectui ipſius credentis ratio, ꝓpter quam debeat veritati aſſentire: adeſt tamen ſummę veritatis auctoritas, q̃ cordi ſuo ſuadet, quam & ſummam veritatem ſcimus mentiri non poſſe: & ideo impium eſt ei non credere,& propterea hoc nõ tollit, imo potius confert fidei eſſe virtutem. AD il-
lud quod objicitur,quòd quanto ali 14
quid eſt magis rationabile,tanto magis conſonat virtuti perfectæ. Dicendum,quòd rationabile dicitur aliqd dupliciter,aut quia conſonum eſt rationi eleuatæ, & illuſtratæ a lumine veritatis ſupernę,aut quia conſonum eſt rationi conuerſæ ad cognitionem ſenſibilem. Si primo modo dicatur rationabile, non habet inſtantiam. Si ſecundo mõ dicatur rationabile, falſitatem habet: quoniam frequẽter ratio ad ſenſibilia conuerſa iudicat eſſe vera quæ ſunt falſa, & eſſe bona q̃ ſunt mala,& econuerſo. Vnde non nulla videntur ſibi irrationabilia, q̃ ſunt valde rationabilia, ſicut patet; quia non nulla vidẽtur irrationabilia Philoſophis, quæ tamen vidẽtur valde rationabilia Chriſtianis, vt oĩno continere,& omnino mendicare, & ſimilia. Et quantum præcellit iudicium viri iudicium pueri, tantum pręcellit iudicium viri Chriſtiani iudicium vnius Philoſophi,& iudiciũ rationis ſurſum conuerſæ iudicium rationis ad inferiora depreſſæ: & iõ hoc non impedit fidẽ eſſe virtutem, quia credit aliqua, quæ videntur eſſe irrationabilia homini animali, ſunt autem rationabilia homini ſpirituali:& hoc facit ad rationem virtutis, vt credat ſine ratione. Si enim crederet per rationem cogentem, illa credulitas non eſſet voluntaria,ſed neceſaria;& ſic non eſſet virtuoſa,nec meritoria, ſicut melius manifeſtabitur infra.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Fides inquantum virtus merito
ria, poteſt dici quod ſit in libe-
ro arbitrio: ſed inquantum eſt
habitus reddens potentiā faci
lem, pertinet ad intellectum.

Fundamenta. VTRVM fides ſit ī parte animæ cognitiua, an affectiua. Et quòd ſit in parte cognitiua videtur. Primo per Auguſt. qui ſic diffinit credere in libro
de prædeſtinatione ſanctorum. Cre-
dere eſt cogitare cum aſſenſione. Ad
illam ergo vim pertinet credere, ad
quam per cogitare: ſed cogitare ē po
tentiæ cognitiuæ: ergo & credere. Si
ergo in illa potentia eſt fides, cuius
actus eſt credere, videtur, ꝙ fides ſit
in parte animæ cognitiua. Item. Ad
Rom. x. Fides eſt ex auditu, ibi. glo.
Greg. i. dat intellectum, dum de audi
tis mentem illuſtrat. Si ergo fides eſt
per auditum, & fides illuminat men
tem: & tam audire, quàm illuminari
ſpectat ad partem animæ cognitiuā:
videtur quòd fides ſit in parte animę
cognitiua. Item. Reformatio imagi-
nis fit per tres virtutes theologicas:
ſed imago non tantū conſiſtit in po-
tentia affectiua, verum etiam in potē
tia cognitiua: ergo neceſſe eſt quòd
aliqua virt⁹ theologica reformat po
tentiam cognitiuam; non eſt aūt aliā
dare, niſi fidem. Si ergo virtus eſt in
ea potentia, qua reformat, videtur ꝙ
fides ſit in potentia cognitiua. Item.
In eadem vi eſt virt⁹ gratuita, & dos
illi ſuccedens in gloria. ſed viſio, quę
ſuccedit fidei eſt in potentia cogniti
ua, ſicut manifeſtum eſt: ergo &c. Itē.
In illa potentia animę eſt virtus tam
quam in ſubiectò, circa cuius actum
explicat difficultatem: habitus enim
in ea potentia collocatur, ad cuius
opus habilitat. Si ergo per fidem ca-
ptiuatur. intellectus in obſequium
Chriſti: ergo fides expedit actum ip-
ſius potentię intellectiuæ: eſt ergo
Ad opp. go in ipſa tāquam in ſubiecto. Sed
Contra. Tullius diffiniens virtutem,
dicit, ꝙ virtus eſt habitus volunta-
rius: ergo ſi fides eſt virtus, eſt habi
tus voluntarius: ſed habitus volun
tarius eſt in voluntate tamquā in ſu
biecto: ergo & fides. Item. Augu.
de moribus eccleſiæ virtutem diffi-
niens, dicit, ꝙ virtus non eſt aliud,
quā amor, ordinatus: ergo ſi omnis
virtus eſt amor eſſentialiter loquen-
do, omnis virtus eſt in ea potentia,
cuius eſt amare: ſed hoc eſt potentię
affectiuæ, non cognitiuæ. ergo om
nis virtus eſt in potentia affectiua.
Item. Magiſter Hug. in lib. de ſacra
mentis dicit, ꝙ in affectu fidei ſub-
ſtantia reperit: ſed in ea potentia eſt
virtus tamquam in ſubiecto ꝓprio,
in quo reperitur eius ſubſtantia: ſi
ergo hæc eſt potētia affectiua, vř &c.
Item. In nulla potentia eſt virtus fi-
dei, quæ poſſit cogi: quia ſicut dicit
Aug. cum cetera poſſit homo nolēs,
credere non poteſt niſi volens: ſed
potentia cognitiua poteſt cogi: ergo
fides non poteſt eſſe in potentia co-
gnitiua, & eſt in potentia cognitiua
vel affectiua: ergo &c. Item. In illa
potentia eſt virtus ſicut in ſubiecto,
quę eſt principium actus, & operatio
nis illi virtuti debitæ: ſed nullus aſ-
ſentit veritati non viſę, niſi quia
vult: ergo ſi principium actus cre-
dendi habet ortum a voluntate, ne-
ceſſe eſt fidem eſſe in ea tanquam in
ſubiecto proprio. Si tu dicas ꝙ ſi-
mul eſt in intellectu, & affectu. Cō-
tra hoc eſt, quia vnus habitus ſim-
plex non poteſt eſſe in duabus poten
tijs: ſed cognitiua, & affectiua ſunt
diuerſæ potentiæ, ſicut oſtenſum eſt
ſupra in ſecundo libro; ergo ſi fides
eſt habitus vnus, non pōt eſſe ſimul
& ſemel in illis potentijs duabus. Et
iterū per hoc non ſoluit, quia adhuc
reſtat queſtio, in qua illarum poten
tiarum ſit primo, & principaliter, qa
quodcunque horū dicē, videntur ob-
uiare rōnes q̄ ſūt ad oppoſitā partē.

RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc
diuerſi diuerſa ſenſerunt. Quidam
enim dicere voluerunt, ꝙ fides eſt in
potētia cognitiua, & in ītellectu ſpe
culatio

culatiuo ſm ꝙ eſt ſpeculatiuus. Et
ratio eorũ eſt iſta, qa intellectus ſpe
culatiuus dr̃ eſſe ille, qui tẽdit in ve
rum ſub ratione veri: fides aũt facit
intellectũ credere articulos non quia
bonos, ſed quia veros: ita em̃ quis cre
dit damnationem malorũ, ſicut glo
rificationẽ beatorum. Et iterũ. Cha-
ritas, & fides diſtinguunt̃ in obiecto
quantum ad ratiõem motiui: & quo
niam charitas tendit in deum ſub ra
tione boni, neceſſe eſt ꝙ fides tendat
in deum ſub rõne veri: vnde aſſentit
ſummæ veritati, non qa bonitas, ſed
quia veritas. Quoniam ergo intelle
ctus ſpeculatiuꝰ recipit verum ſub ra
tione veri: hinc eſt quod dixerunt fi
dem eſſe in intellectu ſpeculatiuo in
quantum eſt ſpeculatiuus. Nec ob-
ſtant his verba philoſophorum,
quia ipſi, de veritate fidei nihil in-
tellexerunt. Alijs autem aliter vi-
detur eſſe dicendum, videlicet quòd
fides eſt in intellectu practico.
Intellectus enim practicus dicitur eſſe
intellectus extẽſus ſecundum ꝙ vult
philoſophus, quod intellectus ſpecu
16 latiuus extenſione fit practicus. Con-
tingit autem intellectum extẽdi tri-
pliciter. Vel per coniunctionem
ſui cũ affectione, a qua inclinatur.
Vel per coniunctionem ſui cum affe-
ctione, ad quam inclinat. Vel per
coniunctionem ſui cum operatione
quam dirigit, & regulat. Omnibus,
aũt his modis contingit fidẽ poni in
intellectu extẽſo, ſiue practico ſecun
dum varios ipſius fidei ſtatus. Nã fi
des ſimpliciter dicta ſiue ſit ĩformis
ſiue formata, quæ facit hominem cre
dere deo in his, quæ non videt, eſt
in ipſo intellectu, inquantũ inclina-
tur ab ipſa volũtate, non enim crede
ret, niſi vellet. Fides autem formata,
qua quis credit in deum, eſt in ipſo
intellectu, inquantum inclinat affe-
ctum. Ad hoc enim quòd aliquis cre
dat in deum ꝑ fidẽ formatam, opor-
tet vt in ipſum amando tendat, ſecũ
dum quòd habetur in litera. Fides au
tem perfecta, de qua dicit Apoſtolus
quòd eſt operans per dilectionem, il-
la quidẽ eſt in ipſo intellectu, inquã
tum mediante affectu dirigit opus.

Et ſic patet quod ſecundũ iſtos fides
eſt in intellectu practico, ſiue exten-
ſo ſecundum diuerſos ipſius fidei ſta
tus, ſiue intellectus practicus dicatur
proprie, ſiue cõmuniter, ſiue magis
proprie, ſecundum quòd magis, &
magis habet extendi. Ratio aũt quæ
mouet iſtos hoc ponere, non ſolum
eſt verbũ philoſophi, qui dicit, quòd
virtutes ſunt in intelligẽtia practica
ſed etiam ipſa ratio recta, quæ dicit,
qđ virtus nõ põt eſſe niſi habitꝰ vo-
luntarius, cum circa ipſam conſiſtat
laus, & meritum: & ideo impoſſibi-
le eſt quòd virtus fidei ſit in intelle-
ctu, niſi inquantum intellectus iun
gitur affectui. Intellectus autem iun
ctus affectui, & ipſi permixtus dici
tur eſſe intellectus extenſus, vel intel
lectus practicus: & ideo dixerunt iſti
fidem eſſe in practico intellectu. Re
ſtat adhuc tertius modus dicẽdi, vi-
delicet quòd fides nec eſt omnino in
potentia cognitiua, nec omnino in
potẽtia affectiua, ſed quodammodo
in hac, quodammodo in illa. Et hoc
eſt quod dicit magiſter Hugo. de ſan
cto victore in libro de ſacramentis,
Duo (inqt) ſunt, in quibus fides con
ſiſtit, cognitio videlicet, & affectio.
In affectu quidem ſubſtantia fidei re
peritur, in cognitione vero materia.
Ratio autem quæ mouet ad hoc po-
nendum, eſt quòd actus voluntatis
eſt eſſentialis ipſi fidei: numquã.n.
eſſet virtuoſum credere, niſi eſſet vo-
luntarium. Vnde etiam Aug. dicit,
quòd virtus non eſt aliud, quã amor
ordinatus. Si ergo fides eſt virtus,
reſpicit actum voluntatis, vt ſibi eſ-
ſentialem; ergo & circa illam habet
eſſentialiter conſiſtere. Rurſus qa ip
ſi fidei cognitio eſſentialis eſt, & illu
minatio per quam, intellectus dirigi
tur in ſummam veritatem, & ei ſubij
cit: ideo ipſa fides eſſentialiter reſpi
cit actũ rationis: & propterea dicunt
illi, qui ſunt huius poſitionis, fidem
eſſe non tantum in ratione, ſed etiã
in voluntate, cum vtrunque actũ re-
piciat eſſentialiter. Quia vero actus
rõnis reſpectu actus volũtatis eſt ma
terialis, cum ratio inclinetur a volũ
tate: ideo etiam dixerunt, quòd in ra

tione materia fidei reperitur, in affectione vero ſubſtantia. Omnes autē hi modi dicēdi a magnis clericis ſūpſerūt initium, & quilibet eorum habet ſatis rationabile fundamentum. Et ſi quis recte ītelligat, inueniet quēlibet eorum habere aliquid veritatis. Vt autem hoc planius fiat, aſcēdendum eſt altius ad vidēdum ſubiectū virtutis in generali, quod quidem intueri poſſumus ſatis plane quibuſdā præſuppoſitis. Virtus enim eſt ſecundum quam cōſiſtit laus, & meritum: ſicut culpa, ſ'm q̄ attenditur vituperiū, & demeritū. Virtus ēt eſt habitus reddens potentiam facilem reſpectu alicuius actus. Si ergo virtus principium eſt laudis, & meriti, neceſſariū eſt eam poni in illa potentia, quæ eſt principium primum operis laudabilis, & meritorij. Nam ſi poneretur in potentia inferiori, tūc virtus potētiæ naturalis imperaret virtuti gratuitę. Si ergo lib. arb. principium eſt meriti, & demeriti, neceſſe eſt oēm virtutem in lib. arb. poni. Rurſus: cum habitus ſit in ea potentia, circa cuius actum explicat difficultatem, & virtus ſit habitus, neceſſe eſt eam reperiri in ea potentia ſicut in ſubiecto, quā ad opus habilitat. Quoniam ergo quædam virtutes explicant actus rationalis, quædam actus concupiſcibilis, q̄dam actus iraſcibilis: ideo quaſdam neceſſe eſt poni in rationali, quaſdā in concupiſcibili, quaſdam in iraſcibili. His præſuppoſitis facile eſt videre, quid eſt ſubiectum fidei. Si enim fides virt⁹ eſt, circa quā cōſiſtit laus, & meritum, neceſſe eſt quòd ipſa in libero arbitrio ponatur. Rurſus. Si fides habitus eſt, per quē intellectus captiuatur in obſequium Chriſti, & innititur veritati primæ propter ſe, & hoc modo dicitur intellectus quodammodo ſpeculatiuus, neceſſe eſt ꝙ habitus fidei quodāmodo ſit in intellectu, ſecundum ꝙ habet rationē ſpeculatiui. Et quoniam intellectus non habilitatur ad aſſentiendū ipſi veritati primę ſecundum ſuum iudicium, ſed ſecundum voluntatis imperium: ideo fides non reſpicit intellectum tanquam pure ſpeculatiuum: ſed neceſſarium eſt, ꝙ ipſa ſit in ipſo intellectu, ſecundum quòd eſt quodammodo extenſus, & ab affectu inclinatur. Rurſus. Quoniam ipſum velle credere, eſt eſſentiale ipſi fidei: hinc eſt quòd habitus ille non tantum reſpicit intellectum, vt ſpeculatur ſummam veritatem: nec etiā vt inclinatur ab affectu, ſed etiā ipſum affectum. Ex his patet, quòd nō eſt repugnantia inter prædictas poſitiones, ſi quis recte intelligat: imo ex omnibus quaſi colligitur vna veritas integra, quoniam fides, vt eſt virtus, & principium meriti, reſpicit liberum arbitrium vt ſubiectum. Inquantum vero habitus eſt, quodammodo reſpicit intellectum ſpeculatiuum, & eius actum, qui eſt credere verum. Quia vero eſt habitus operans per dilectionē, & dirigens opus mediante affectu, reſpicit quodāmodo intellectū extenſum, & eius actū, qui eſt credere voluntarie, ſiue credē do in deū tendere, quodāmodo ēt ipſum affectum, & eius actum, qui eſt velle aſſentire ei, ad quod ratio ex ſe non poteſt attingere. Si tu obijceres, quòd iſta non poſſunt ſimul ſtare: quia cum fides ſit habitus ſimplex, & vnus habitus ſimplex ſit in vna potentia tamquam in ſubiecto, non videtur quòd poſſet omnes illas potentias tamquam vnum ſubiectum reſpicere.

> Obſerua q. Scot. libr. 1. di. 17 ibi quantū ad iſtū artic. Dicit pōt, vult ꝙ virt⁹ includat reſpectum, & ꝑ conſequēs non vult ꝙ virtutes ſint ſimpliciter abſoluta entia S. D. cōſentit D. Ber. hic.

> D. Tho. 1. 2. q. 56. ar. 3. tenet ꝙ primo ſit ī intellectu ſpeculatiuo & ſecūdario ī intellectu practico.

17 AD hoc dicendum, quòd nihil impedit vnam & eandem virtutē dicere eſſe ſimul in libero arbitrio, & ratione, & voluntate. Quia ſicut in libro oſtenſum fuit, liberum arbitr. non dicit potentiam diſtinctam a ratione, & voluntate ſecundum rem, & eſſentiam, imo ſecundum ꝙ vult beatus Augu. liberum arbitrium cōplectitur illas tres potentias, ſcilicet iraſcibilem, & concupiſcibilem, & rationalem. Et ideo nullum inconueniens eſt, quòd vnaqueq; virtus, quę reponitur in vna iſtarum potentiarum, ſecundum quòd habitus, in libero arbitrio reponatur ſecundū ꝙ virtus, & meriti principium. Similiter. Nullum eſt inconueniens ponere vnum habitum eſſe in ratione, & 18

voluntate

voluntate: ita ꝙ vnam illarum potentiarum reſpiciat quātū ad actū materialem, alterum quantum ad actum formalem. Sicut patet, ꝙ habitus ſcientiæ, quo ad quid reſpicit memoriam, ſcilicet quo ad retentionem ſpeciei, & quo ad quid intelligẽtiam, ſcilicet quo ad facilitatem conuerſionis: & tamen dicitur vnus habitus ſimplex. Quamuis enim potentię diſtinctæ ſint, nihilominus tamen cõtinuari habent in vno ſubiecto, rõne cuius poteſt eſſe in eis vnitas proprietatis, ſicut vna ſanitas ponitur eſſe in multis membris corporis interius, & vna honeſtas in multis exterius. Ex his poteſt elici, & haberi generaliter, quid ſit ſubiectum cuiuslibet virtutis, & quid ſit etiam ſubiectum cuiuslibet vitii, ſiue peccati. Poteſt etiam haberi determinatio propoſitę quæſtionis, videlicet qd ſit ſubiectum fidei. Nam licet inquantū virtus meritoria dicenda ſit eſſe in libero arbitrio, inquantum tamen eſt habitus reddens potentiam facilẽ, ponenda eſt quodammodo in potentia cognitiua, ſicut oſtẽdunt rationes ad primam partem: quoniam ad fidem pertinet cogitare, ad fidei proprietates pertinet illuminare, & rationem reformare, & intellectum captiuare: ipſi etiam fidei ſuccedit videre, quę omnia reſpiciunt cognitionẽ. Ideo rõnes ad partẽ illam inductę ſunt cõcedendæ, nec eis obuiant rõnes ad oppoſitum. Quoniam licet fides reſpiciat actum potentiæ cognitiuæ, nõ tamen ipſum reſpicit omnino pure, ſed inquantum habet affectionẽ cõcomitantem, & quodãmodo poſtſequentem: & ideo etiã neceſſe eſt ponere, ꝙ fides quodãmodo ſit in affectione ſicut dicit Magiſter Hugo de ſancto victore. Et hoc, quia eſt habitus voluntarius, & amor ordinatus: & talis naturę eſt actus eius, ꝙ ad ipſum nemo poteſt cogi inuitus. Et iõ concedi poſſunt rationes, quæ ſunt ad partem ſequentem. Quod autem rationes ſibiinuicem non obuient, ſed vtręque verum concludant, ſatis clare poteſt videre, ſi quis poteſt capere, ꝙ ad eſſe fidei virtutis cõcurrit actus rationis ſimul, & voluntatis, quod bene innuit Apoſtolus in ipſa notificatione fidei, cum dicit fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum, argumentum non apparentiū, tangens quod eſt in ea cognitionis, & quod eſt affectionis. Nũquam enim fides eſſet virtus, quãtũcunque intellectum illuminaret, niſi etiã volũtatem quodam modo rectificaret, ſicut patet in dono prophetię, quia illuminat intellectum ad eadem, ad quæ illuminat fides: & tamen nõ ponitur eſſe virtus, quoniam in illa illuminatione non cooperatur voluntas, ſecundum ꝙ cooperatur in fidei aſſenſu, & actu. Ex his patere põt ea, quę obiecta ſunt, & conſimilia, quę circa hoc obiici poſſunt.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

Fides eſt vna virtus licet in credendis differentia reperiatur, quia vna eſt ratio credendi in omnibus, videlicet ipſa ſumma veritas.

VTRVM fides ſit virtus vna. Et ꝙ ſic videtur. Ephe. 4. Dicitur vnus deus, vna fides, & vnum baptiſma: ſed baptiſma vnitatẽ habet ſecundũ ſpeciẽ, quod quidem eſt ſacramentum fidei: ergo videtur multofortius, ꝙ & ipſa fides &c. Itẽ. 1. ad Corin. 13. Nunc manent fides, ſpes, & charitas, tria hæc: ſed ſpes, & charitas habent vnitatem ſm ſpeciem: ergo & fides. Itẽ. Fides nulli aſſentit niſi propter ſummam veritatem: ſed ſumma veritas tantum vna eſt: ergo ratio credendi eſt vna: ſed habitus diuerſificatur ſecundum formam, & ſpeciem a parte rationis motiuę, & intellectiuæ. Si ergo rõ credendi eſt vna, neceſſe eſt virtutem fidei, qua creditur, vnam eſſe ſpecie. Itẽ. Qui credit deo, non iudicatur eſſe fidelis, niſi credat in omnibus articulis: ſed fides virtus facit vnum-

Fundamenta.

Hãc rõnẽ quærit deſtruere Scotus di. 26. arguẽs cõtra S. Thomã tenentem ꝙ fides habet tñ vnum primum obiectum formalem.

quem-

nale quod quemque eſſe fidelem: ergo non eſt

eſt prima veritas. vera virtus, niſi ꝑ ipſam omnia credibilia credantur, & in vnum colligant: ſed non colligerentur in vnũ perfecte, niſi fides eſſet virtus vna: ergo neceſſe eſt, ꝙ fides vna ſit reſpectu omnium credibilium. Item. Nõ eſt alia obedientia ſm ſpeciem, qua obeditur deo in mandatis primæ tabulæ, & in mandantis ſecundæ, licet mandata primę tabulę ordinent ad deum, mandata vero ſecundæ ordinent ad proximum: ergo pari rõne, non erit alia fides, qua aſſentitur primę veritati in articulis reſpiciẽtibus diuinitatem, & in articulis reſpicientibus humanitatẽ. Et nõ eſt dare aliqd aliud ſecundum ꝙ fides plurificetur, & diuerſificetur: ergo neceſſe eſt fidei virtutem eſſe vnam ſecundũ ſpeciem.

Ad opp. Sed contra. Habitus diuerſificãtur, per actus, & actus per obiecta: ſed obiectum fidei non ſolum eſt verum increatum, vtpote ꝙ deus ſit trinus, & vnus, ſed etiam verum creatũ, vtpote ꝙ Chriſtus ſit nat⁹, & paſſus. Si ergo creatum, & increatum nihil habent commune, imo differũt eſſentialiter, & formaliter, neceſſe eſt ponere, ꝙ fides qua credimus diuinitatem, & fides qua credimus humanitatem, ſit alia, & alia ſecundum ſpeciem. Item. Sicut voluntas ſe habet ad volita, & ſcientia ad ſcibilia, ſic ſe habet fides ad credibilia: ſed voluntates diuerſificantur, & numerantur ſecundum diuerſitatem ſcibilium: videtur ergo ratione conſimili quòd fides diuerſificari habeat ſecundum diuerſitatem credibilium: & ſic redit idem quod prius. Item. Donũ ſapientiæ, & ſcientiæ ſunt diuerſa dona: & hoc non ob aliud, niſi quia vnum eſt de æternis, & aliud de tẽporalibus. Si ergo fides eſt de iſtis, & de illis, videtur quòd & ipſa formaliter habeat diuerſificari. Itẽ. Timor & ſpes ſunt affectiões formaliter differentes, & hoc quia timor eſt de futuris malis, ſpes autem de futuris bonis. ſed fides non tantum eſt de futuris bonis, vtpote de gloria æterna, ſed etiam de futuris malis, vtpote de ſupplicio æterno: ergo videtur quod fides de his, & de iſtis habeat formaliter diuerſificari. Item. Nulla virtus habet plenam rationem virtutis, niſi eam concomitetur recta intentio reſpectu finis: ſed fides eſt quæ dirigit intentionem: ergo neceſſe eſt quòd fides omnes virtutes circumeat quantum ad earum fines: ergo ſi virtus ꝗ omnes virtutes circuit, non eſt virtus ſpecialis: ſed virtus generalis ad omnes, videtur ex hoc poſſe colligi fidem non eſſe virtutem vnam ſecundum ſpeciem.

RESP. Dicendum, quòd fides ſiue ĩ eodem, ſiue in diuerſis vna eſt 19 ſecundum ſpeciem, pro eo quòd non diuiditur in ſpecies, quamuis in diuerſis diuerſificetur ſecũdum numerum. Et huius ratio eſt, quoniam vnitas virtutis attenditur ſecundũ vnitatem actus principalis. Vnitas aũt actus principalis attenditur ſecundum vnitatem obiecti primi. Et quoniam obiectum primum fidei vnum eſt: hinc eſt quòd neceſſe eſt virtutem fidei eſſe vnam. Hoc autem planius patet per exemplum in conſimili. Si 20 cut enim videmus in habitu videndi quòd virtus viſiua habet obiectum ꝑ accidẽs. ſicut dicimur videre album, & nigrum: habet etiam obiectũ non ſolum per ſe. ſed etiam primo, ſicut dicimur videre lucidum: & quamuis obiectum per accidens, ſiue obiectũ materiale ipſius viſus diuerſificetur in ſpecie, ſicut equ⁹ differt ſpecie ab homine, & etiam obiectũ per ſe ſpecie differat, ſicut album ſpecie differt a nigro: non tamen habitus videndi ſecundum ſpeciem diuerſificatur, ꝗa ratio obiecti primi, videlicet ipſa luminoſitatis vna eſt in omni viſibili. Sic & in propoſito intelligendũ eſt, ꝙ 21 licet fides habeat multa obiecta per accidens, ſicut oia, quæ conſequũtur ad articulos, multa etiam obiecta per ſe, ſicut etiam ipſos articulos plures, & diſtinctos quia tamẽ vna eſt ratio credendi in omnibus, videlicet ipſa ſumma veritas, cui ipſa fides innitiẽ propter ſe, & ſuper omnia: ideo ipſa fides eſt ſpecie vna, quãtacumque reperiatur in credendis differentia. Et eſt ſimile. Si ergo credere alicui homini vera-

ni veraci,quia verax ẽ,eadem credu-
litate,qua crederem ipſum eſſe vera-
cem,crederem omnia eſſe vera , quæ
dicit,quantũcumque de diuerſis ma
terijs loqueretur. Per hunc modum
in propoſito intelligendum eſt . Et
idcirco cõcedendæ ſunt rationes o-
ſtendentes fidem habere vnitatem ſe
cundum ſpeciem.

22 AD illud vero quod primo obij
citur,quòd actus diuerſificantur per
obiecta,iam patet reſponſio, quoniã
hoc non intelligitur de quocumque
obiecto,ſed de obiecto quod eſt obie
ctum per ſe,& primo : quod quidem
nõ tantum habet rationem materia
lis,ſed etiam rationem actiui,& mo-
tiui : hoc autem modo non eſt obie-
ctum fidei,niſi ipſa ſumma veritas,ſi
cut infra melius patebit,cum de obie
23 cto fidei inquiretur. AD illud quod
obijcitur,quòd ſic ſe habet fides ad
credibilia,ſicut voluntas ad volita,&
ſcientia ad ſcibilia. Dicendum,quòd
nõ eſt ſimile:quoniam ſcientia in di
uerſis ſpeciebus ſcibilibus diuerſas in
tuetur rationes,& diuerſa media,per
quę illa cognoſcit. Similiter volũtas
in diuerſis volitis diuerſa ĩtuetur ap-
petibilia,per quę illa appetit. Ideo tã
voluntas,quàm ſcientia diuerſifican
tur penes illa quæ appetit,& cogno
ſcit. Fides autem vnicam intuetur ra
tionem,ſecundum quam omnia cre-
dibilia credit. Et ideo propter diuer
ſitatem credibilium nõ habet diuer-
24 ſificari. AD illud quod obijcitur,ꝙ
donum ſcientiæ & ſapientiæ diuerſi
ficantur. Dicendum,quòd non eſt ſi
mile:quia ſapientia negociatur circa
ęterna ſecundum rationes æternas,
& ſcientia circa temporalia ſecundũ
rationes temporales:& ideo diuerſi-
ficatur,quia negociatur ſecũdum ra
tiones alias,& alias. Fides autem nõ
ſic:imo tam circa creata, quòd circa
increata verſatur ſecundum dictamẽ
veritatis ęternę,& ideo non ſic ha-
bet diuerſificari. AD illud qđ obij- 25
citur,quòd timor,& ſpes diuerſificã
tur,quia ſunt de bonis, & malis. Di
cendum,quòd non eſt ſimile: quia ti
mor reſpicit malum ſecundum quòd
malum, & ſpes bonum ſecundum ꝙ
bonum,& ita ſecundum rationes di-
uerſas. Fides autẽ bona,& mala non
conſiderat,niſi inquantũ cadunt ſub
dictamine veritatis,& ita ſub ratione
vna. Ita enim credit malos puniri,ſi
cut beatos pręmiari . Ita etiam verũ
eſt vnum,ſicut & reliquum:& ita di-
ctat veritas vnum , ſicut & alterum. 26
AD illud quod obijcitur,quòd fides
dirigit omnes virtutes . Dicendum,
quòd ex hoc non ſequitur , quòd fi-
des ſit virtus generalis,pro eo quòd
contingit virtutes ſeipſas circumin-
cedere,& obiectum vnius virtutis be
ne poteſt eſſe materiale alterius vir-
tutis , & tamen abinuicem diſtin-
ſtinctæ ſunt,quia diſtinguuntur pe-
nes obiecta propria , quæ nõ tantũ
habent rationem materialis,verum
etiam rationem motiui . Obiectum
enim materiale nec fecit conuenien
tiam in ſpecie,nec differentiam,& ꝓ
pterea non ſequitur,quòd fides ſit cõ
munis alijs virtutibus,quia fides re-
ſpicit earum obiecta,& fines. Reſpi-
cit enim illa ſolummodo per modum
materię,circa quam verſatur: obie
ctum tamen proprium , & pri-
mum habet diſtinctum ab a
lijs virtutibus, ſecundum,
cuius obiecti vnitatem,
eſt ponere fidem eſſe
vnam ſecundum
ſpeciem,ſicut in
præcedẽtibus
oſtenſum
eſt .

## QVAESTIO IIII

### CONCLVSIO.

**Fides ſecundum adhęſionis certitudinem certior eſt ipſa ſcientia, licet non ſecundum eam, quę eſt ſpeculationis.**

Fundamenta. VTRVM fides ſit certior, quàm ſcientia. Et quòd ſic videtur. Aug. Nihil eſt homini certius ſua fide: ergo videtur, quòd fides maiorem, vel ſaltem ęqualem certitudinem habeat quàm ſcientia. Item. Philoſophus. Virtus certior eſt omni arte: ſed fides ponitur in genere virtutis, ſcientia autē, & ars ſunt eiuſdem generis: ergo maior eſt certitudo in fide, quàm ſit in habitu ſcientiæ. Item. Certius cognoſcitur, quod cognoſcitur in lumine veritatis primæ: quàm quod cognoſcitur in lumine veritatis creatæ. Sed quod cognoſcitur fide, cognoſcitur in lumine veritatis primæ: quod autem ſcientia cognoſcitur, in lumine veritatis creatę cognoſcitur: ergo maior eſt certitudo fidei, quàm ſcientiæ. Item. Certius eſt illud, in quo nō cadit error, quàm circa quod contingit errare: ſed fidei non permiſcetur error, cognitioni autem Philoſophorum multi errores permiſcentur: ergo maior eſt certitudo fidei, quàm ſit certitudo alicuius ſcientiæ Philoſophicæ. Item. Certior ſcientia certius habet fundamentum: ſed quanto aliqua ſcientia nobilior, & pręctior eſt: tanto certior eſt: ſed ſcientia theologiæ eſt omnino ſcientia altiſſima, & d opp. & nobiliſſima: ergo certiſſima. Si ergo fides eſt fundamentū totius ſcientię theologicę, Neceſſe eſt ipſam eſſe certiſſimā. Eſt ergo in ea maior certitudo, quàm in aliqua alia ſcientia.

Sed contra. Hugo de ſancto victore. Fides ē certitudo quædam animi de rebus abſentibus ſupra opinionem, & infra ſciētiam conſtituta: ergo minor ē certitudo in ipſa fide, quàm in habitu ſcientiæ. Item. Certius cognoſcitur illud, de quo non poteſt dubitari, quàm illud, de quo poteſt dubitari: ſed quod quis cognoſcit ſcientia ſi cognitione, ſic nouit, quòd de eo dubitare non poteſt. Qui autem nouit aliquid cognitiōe fidei, poteſt de eo dubitare, ſicut patet: ergo maior eſt certitudo ſcientiæ, quam fidei. Itē. Certius cognoſcitur, quod cognoſcitur aperta viſiōe, quàm quod cognoſcitur ſola credulitate. Sed per ſcientiam cognoſcitur aliquid aperta viſione, per fidem ſola credulitate: ergo certior eſt ſcientia, quàm fides. Item. Quanto aliquid cognoſcitur clarius tanto cognoſcitur certius. Sed fides cognoſcit per ſpeculum in ęnigmate, ſcientia autem reuelata facie: ergo maior eſt certitudo quam habet ſciētia, quàm illa quam habet fides. Itē. Certius cognoſcitur quod poteſt probari, quàm quod nō poteſt probari: ſed quod quis cognoſcit habitu ſcientiæ, poteſt probare alij quantumcumque aduerſanti, & eum conuincere neceſſario, ita quòd non poteſt contradicere. Non ſic autem eſt de fide: ergo fides non habet tantam certitudinem, quantam habet habitus ſcientiæ.

RESP. Dicendum, quod cum comparamus certitudinem fidei ad certitudinem ſcientiæ, poteſt intelligi dupliciter. Nam vno modo ſcientia poteſt dici aperta, & certa viſio dei in patria. Et hoc mō nō eſt quęſtio nec dubium quin ſciētia iſto modo præcellat in certitudine ipſam fidem, ſicut gloria præcellit gratiam, & ſtatus patriæ ſtatum viæ. Alio modo dicitur ſcientia, cognitio, quam quis habet in via. Et iſta poteſt eſſe dupliciter. Aut reſpectu illorum, quorum eſt fides. Aut reſpectu aliorum cognoſcibilium. Si reſpectu illorum, quorum eſt fides, ſic ſimpliciter loquendo certior eſt fides, quam ſciētia. Vnde ſi aliquis Philoſophorum cognoſcit aliquem articulorum ratiocinando, vt pote deum eſſe creatorem, vel deum eſſe remuneratorem: nūquam tamen ita certitudinaliter cognoſcit per ſuā ſcientiam, ſicut verus fidelis per ſuā fidem. Si autem loquamur de ſcientia ſecundum quòd eſt cognitio alio

rum cognoſcibilium , ſic quodãmodo certior eſt fides,quàm ſcientia,&
29 quodãmodo ecõtrario . Eſt enim certitudo ſpeculationis,& eſt certitudo adhęſionis. Et prima quidem reſpicit intellectum. Secunda vero reſpicit ipſum affectum . Si loquamur de certitudine adhęſionis, ſic maior eſt certitudo in ipſa fide,quàm ſit in habitu ſcientiæ,pro eo quòd vera fides magis facit adhærere ipſum credentem veritati creditæ,quã aliqua ſcientia alicui rei ſcitæ. Videmus enim veros fideles nec per argumenta,nec ꝑ tormenta,nec per blandimenta inclinari poſſe,vt veritatem quam credũt ſaltem oretenus negent: quod nemo ſciens ſanę mẽtis faceret pro aliquo, quod cognoſcit , niſi inquantum doctrina fidei dictat non eſſe mentiendum . Stultus etiam eſſet geometra, qui pro quacumque certa concluſione geometriæ auderet ſubire mortẽ. Vnde verus fidelis etiam ſi ſciret totã ſcientiã phyſicã, mallet tota illam ſcientiam perdere , quàm vnum ſolũ articulum ignorare,vel negare adeo adhærens veritati creditæ . De certitudine ergo adhæſionis verum eſt fidem eſſe certiorem ſcientia philoſophica:& hæc certitudo reſpicit veritatem,& doctrinam ſecundum pietatem : & de hac certitudine concludunt rationes ad primam partẽ inductæ. Si autem loquamur de certitudine ſpeculationis , quæ quidem reſpicit ipſum intellectum, & nudã veritatem ; ſic concedi poteſt,ꝙ maior eſt certitudo in aliqua ſcientia,quam in fide:pro eo ꝙ aliquis poteſt aliqd per ſcientiã ita certitudinaliter noſſe,quòd nullo modo poteſt de eo dubitare,nec aliquo modo diſcredere, nec in corde ſuo vllo modo contradicere,ſicut patet in cognitione dignitatum , & primorum principiorum. Et hoc modo procedunt rationes ad partem ſequentem, ſicut pertractanti patet . Et per hoc patet reſponſio ad quęſtionem propoſitam. Patet etiam reſponſio ad obiecta . Procedunt enim ſecundum diuerſas vias . Nam rationes ad primã partẽ inductę cõcludunt de certitudine adhęſionis.Rõnes vero ad oppoſitũ de certitudine ſpeculationis. Verũtñ rõnes ad primam partẽ inductę videntur concludere de certitudine ſpeculationis, quòd illa certitudine ſit fides certior ſcientia,quod falſum eſt. Ideo temptandum eſt eas diſſoluere.

A D illud verbum Aug.quo dicitur . 30 Nihil eſt homini certius ſua fide,Dici poteſt quòd nihil facit ad ꝓpoſitum , quia non loquitur de certitudine,quã quis habet per fidem , ſed qua quis habet de fide, quam habet in mente,& illa eſt certitudo ſciẽtiæ:ſcit enim homo fidelis ſe habere fidem. AD illud Philoſophi,quòd 31 virtus eſt certior omni arte . Dicendum,quòd loquitur de virtute,& arte ſecundum quòd comparantur ad idem. Multo enim melius ſcit aliquis inuenire medium, & obiectum ꝑ habitum virtutis,quàm ꝑ habitum purę cognitionis. Non eſt autem generaliter intelligendum,quòd virtus ſit certior circa proprium obiectum , q̃ aliqua ſcientia circa ſuum. AD illud 32 quod objicitur, quòd certiꝰ videtur quod videtur in lumine veritatis increatæ,quã quod videtur in lumine veritatis creatæ. Dicendum,quòd illud verum eſt,quando lumen veritatis increatę irradiat plene ſicut erit in patria. Quando autem ſemiplene irradiat,non eſt neceſſe quod habeat veritatem,ſicut patet:quia certius poteſt homo videre ad lumen candelæ, quàm ad lumen ſolis , vbi ſol nõ plene irradiat:ſic & in propoſito intelligendum eſt. Licet enim fiat irradiatio mediante fide ab ipſa veritate æterna:non tamen eſt irradiato plena quoniam manet ſpeculum, & ænigma. AD illud quod objicitur,quod certior eſt cognitio,cui non permiſcetur error. Dicendum,quòd verum eſt:ſicut fidei non permiſcetur error, ita etiam nec ſcientię inquãtum ſciẽtia:ſed hoc ẽ ſolum ex defectu a parte cognoſcentis. Sic etiam contingit in ipſa fide a parte credentis,ſicut patet in infideli,qui propter diſcurſionem intellectus a cognitione fidei labitur in hæreſim,dum ſe credulitati vere intermiſcet credulitas falſa .

Vnde

Vnde ex hoc non poteſt concludi, ꝙ fides ſit certior, quòd ſcientia. Illud tamen verum eſt quam doctrina fidei magis veraciter eſt tradita, quam aliqua ſciētia philoſophica: quia ſpūs ſctūs, & ipſe Chriſtus qui docuerunt fidei veritatem, & ſacræ ſcripturæ, in nullo falſum dixerunt: nec in aliquo poſſunt reprehēdi, quod de nullo philoſopho arbitror vere poſſe dici ī traditione alicuius doctrinæ: imo inueniuntur veris multa falſa permiſcuiſſe.
54 AD illud quòd obiicitur, quòd quanto ſcientia nobilior eſt, tanto certior. Dicendum quòd illud non habet veritatem. Nā ſicut dicit Philoſophus, Maior eſt certitudo mathematicæ ſcientiæ quam diuinæ, & tamen nobilior eſt diuina, quam mathematica: hoc autem eſt propter defectum a parte intelligentis. Quia ſicut dicit Philoſoph⁹, ſicut ſe habet oculus noctuæ ad lucem, ita intellectus noſter ad manifeſtiſſima naturę. Vnde illa quæ ſunt certiſſima in ſe, cognoſcit aliquando dubie: & tamen illa cognitio minus certa magis eſt nobilis, & pfecta, quoniam eſt de re nobiliori. Melius eſt enim vel modicum quid de deo ſcire, quam cæleſtium, vel terreſtrium notitiam habere. Rationes vero ad oppoſitā partem concedendæ ſunt: concludunt enim de certitudine ſpeculationis, ſicut ſatis clarum eſt & perſcrutanti apparet.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

**Fidei definitio data ab apoſtolo eſt vera, conuertibilis, euidens, & ſufficiens.**

A d opp. DE deſcriptione fidei ab Apoſtolo aſſignata, quoniam ipſa inter cæteras eſt magis autentica: diffinit autem Apoſtolus fidē ſic Hebræo. 11. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumētum non apparētium. Oſtenditur autem iſta deſcriptio inconuenienter aſſignata propter quadruplicem defectum, qui videtur eſſe in ea, videlicet propter defectum veritatis, propter defectum conuertibilitatis, ꝓpter defectum euidentiæ, & propter defectū ſufficientię. Quod autem ſit in ea defectus veritatis, oſtenditur primo in hoc, quòd dicit fidem eſſe ſubſtantiā: aut enim ibi accipitur ſubſtantia proprie, aut communiter. Si accipitū ibi proprie, cum ſubſtātia diuidatur contra accidens, & fides ſit accidens, falſum eſt fidem eſſe ſubſtantiam. Si autem ſubſtantia ibi accipitur communiter pro eſſentia, & eſſentia vniuſcuiuſque non differt ab eo, cuius eſt eſſentia, fides autem differt a rebus ſperandis, impoſſibile eſt fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum. Item. Videtur falſa eſſe in hoc, quod dicit fidem non tantum eſſe ſubſtantiam, ſed etiam argumentum: quoniam nulla virtus eſt argumentum, nec econuerſo. Si ergo fides eſt virtus, non ergo poteſt eſſe argumentum. Si tu dicas quòd argumentum ſumitur ibi tranſumptiue. Videtur quòd nec tranſumptiue, nec proprie debeat dici fides argumentum non apparentium. Si enim proprietas argumenti eſt quòd arguit ipſam mentem, & conuincit eam de eo, ad quod eſt faciens illud eſſe clarum, & apertum, videtur quòd ibi ſit implicatio duplicis contradictionis, cum dicit fidem eſſe argumentū nō apparentium. Quæ enim habent argumentum, hoc ipſo quòd habent argumentum apparēt eſſe vera. Quæ etiā habent argumentum, hoc ipſo quòd habent argumentum, conuincuntur eſſe vera: ergo ratio argumenti repugnat tam rei non apparenti, quàm ipſi habitui fidei: ergo eſt implicatio oppoſitorum in prædicta deſcriptione: videtur ergo quòd prædicta diffinitio redargui poſſit ob defectum veritatis. Item. Videtur, quòd poſſit reprehendi ob defectum conuertibilitatis. Nam hæc deſcriptio poteſt conuenire ipſi ſpei: Spes enim eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & etiam argumentum non apparentiū

quia per ſpem certificamur nos eſſe habituros res, quas non videmus:er go videtur quòd ſi tota illa deſcriptio conuenit ſpei, quòd non conuertatur cum ipſa fide. Item. Credere pœnam æternam eſſe futuram, hoc pertinet ad ipſam fidem : ergo credulitas pœnæ æternæ fides eſt:ſed credulitas pœnæ æternæ non eſt ſubſtentia rerũ ſperandarum, ſed potius timendarũ: ergo videtur quòd iſta deſcriptio generaliter non conueniat ipſi fidei:er go nec omni, nec ſoli : videtur ergo poſſe reprehendi ꝑ ꝑ defectũ conuertibilitatis. Item. Videtur poſſe reprehendi ob defectum euidentiæ, quia non debet prius diffiniri per poſterius, nec ignotum per ignotius : ſed fides prior eſt, quàm ſpes: fides etiam quæ eſt in corde notior eſt quàm ea, quæ non apparet: ergo male diffinitur fides per res ſperandas, & per res non apparentes. Item. Ad euidentiã diffinitionis ſpectat, quòd priora pręmittantur poſterioribus. Si ergo cognitio præcedit affectionem, & fides inquantum argumentum reſpicit cognitionem, inquantum vero ſubſtantia rerum ſperandarum reſpicit affectionem, videtur quòd prædicta diffinitio aſſignata ſit ſicut per poſteri⁹ & confuſe: & ita redargui poſſe videtur propter defectum euidentiæ. Itẽ. Reprehenſibilis videtur propter defectum ſufficientiæ. Quia fides non tantũmodo eſt de futuris, verumetiã de præſentibus, & præteritis, vt dicit Auguſtinus. Si ergo ſperanda non ſolummodo ſunt futura, videtur quòd inſufficienter diffiniatur, cum diffinitur ſolummodo per res ſperandas. Item. Fides non tantummodo eſt fundamẽtum ſpei, imo etiam charitatis, & totius ædificii ſpiritualis: ergo ita eſt ſubſtantia, vel fundamentum charitatis, & rerum diligendarum, ſicut ſpei, & ſperandarum: videtur ergo inſufficienter dixiſſe, cum dixit eam eſſe fundamentum rerum ſperandarũ. Cum .n. nobilior ſit charitas, ꝙ ſpes, magis deberet diffiniri fides per res diligendas, quàm per res ſperandas. Et ideo propter quatuor ſuperius dictos defectus prædicta deſcriptio videtur eſſe penitus abiicienda, & repudianda.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd tunc 35 diffinitio, ſiue notificatio eſt rectè aſſignata, quando nihil cõtinet ſuperfluum, nihil etiam diminutum. Et hoc eſt quando per ipſam notificationem ipſius diffiniti eſſentia plene indicatur, & aperte manifeſtatur, & ab omnibus alijs ſeparatur : hoc autem eſt reperire in propoſito, ſi quis attendat. Nam ipſa fides ſecundum eſſentiam ſuam aliquid reſpicit ex parte intellectus, & aliquid ex parte affect⁹. Habet enim affectum ſtabilire, & intellectum illuminare. Et inquantum affectum ſtabilitat, dicitur ſubſtãtia, ſiue fundamentum: inquantum autẽ intellectum illuminat, dicitur argumentum. Vt ergo plene fidei eſſentia explicaretur, oportuit eam diffiniri, ſiue notificari, vt diceretur ſubſtãtia ſimul, & argumentum : debet enim diffinitio totam eſſentiam diffiniti in ſe claudere, debet etiam nihilominus aperte notificare. Quoniam ergo habitus virtutis dupliciter notificari habet, videlicet per finem vltimum, & per ſuum obiectum : finis autem ipſius fidei conſiſtit in æterna beatitudine, quam ſperamus, & ita in rebus ſperandis: obiectum autem conſiſtit in veritate non viſa, & ita in rebus non apparentibus : ideo opportunũ fuit fidem diffiniri per res ſperãdas, & non apparentes, vt ſic notificatio fidei non ſolum eſſentiam diffiniti explicaret plene per intellectum, & affectum, ſed etiam manifeſtaret aperte per finem, & obiectum. Debet etiam diffinitio diffinitũ ab omnibus alijs ſeparare. Et quoniam fides formata diſtingui habet a fide informi, diſtingui etiam habet ab habitu cuiuslibet alterius virtutis. A fide inquam informi diſtinguitur inquantum ſuſtẽtat totam fabricam ſpiritualem : ab alijs autem virtutibus inquantum veritati non viſæ facit adhærere. Ideo quãtum ad hæc duo dicitur ſubſtantia rerum ſperandarum, vt diſtinguatur a fide informi. Et argumentum non apparentium, vt diſtinguatur ab ha

bitibus aliarum virtutum. Et ſic pa-
tet, quòd prædicta notificatio nihil
continet ſuperfluum, nihil diminu-
tum, nec eſt in ea clauſula, nec dictio,
imo nec etiam ſyllaba otioſa. Fatẽn-
dum eſt ergo ipſam eſſe conuenien-
ter, & ſecundum artem aſſignatam,
ita quòd in ſe habet veritatem, con-
uertibilitatem, euidentiam, & ſufficiẽ-
tiam adeo perfecte, & complete, vt
nec peritiſſimi Philoſophorum poſ-
ſent eam artificialius, & completius
36 aſſignare.
AD illud ergo quod primo obiici
tur in contrarium, quòd falſe dici-
tur fides eſſe ſubſtantia. Dicendum,
quòd ſubſtantia dicitur dupliciter,
ſcilicet proprie, & tranſſumptiue.
Proprie quidem dicitur quatuor mo
dis, ſcilicet ſubſtantia materia, ſubſtã
tia forma, ſubſtantia compoſitum,
ſubſtantia quæ eſt eſſentia vniuſcu-
iuſque. Tranſſumptiue dicitur ſubſtã
tia illud, quod habet aliquam pro-
prietatem ſubſtãtiæ dictæ aliquo iſto-
rum modorum. Cum autem dicitur
fides eſt ſubſtantia, hoc non dicitur
ſecundum quòd hoc nomen ſubſtan
tia ſumitur in propria ſignificatio-
ne, ſed ſecundum quòd ſumitur in ſi
gnificatione tranſumptiua. Dicitur
enim ſubſtantia, quia eſt fundamen-
tum fabricæ ſpiritualis ad ſimilitudi
nem materiæ, quæ præbet fulcimentũ
formis, & accidentibus. Et quòd ita
accipiatur, patet per notificationem
Damaſceni, qui loco eius, quod dicit
Apoſtolus, Fides eſt ſubſtantia, dicit
hypoſtaſis. Ait enim ſic: Fides eſt eo
rum, quæ ſperantur hypoſtaſis, & re
dargutio earum rerum, quæ non vi-
37 dentur. AD illud quod obiicitur, ꝙ
falſe etiam dicitur eſſe argumentum.
Dicendum ſimiliter, quòd argumen
tum dicitur dupliciter, videlicet pro
prie, & tranſumptiue. Proprie quidẽ
argumentum accipitur ſecundũ qua-
druplicem acceptionem. Nam vno
modo dicitur argumentum ratioci-
natio, ſecundum quòd diuiditur in
quatuor ſpecies, videlicet in ſyllogiſ-
mum, inductionem, enthymema, &
exemplum. Alio modo dicitur argu-
mentum prolixæ ſentẽtiæ breuis col
lectio. Tertio modo dr̃ argumentum
ipſum medium, in quo conſiſtit tota
vis argumentationis. Quarto modo
dicitur argumentũ ipſa maxima pro
poſitio, in qua conſiſtit firmitas toti*
illationis. In oĩbus aũt his acceptio-
nibus argumentum dr̃, quia mentem
arguit, & illuminat ad aliquid intuẽ
dum, & ei firmiter adhærendum. Et
ſecundum hanc proprietatem poteſt
tranſſumptiue dici argumentũ quic-
quid illud ſit, quod mentem arguit,
& illuminat ad videndum aliquid oc
cultum. Et hoc modo fides dicitur
argumentum rerum non apparen-
tiũ, qm̃ ita facit intellectum eis aſſen
tire, ſicut argumentum verum facit
aſſentire concluſioni ꝓbatæ. Et per
hoc patet reſponſio ad illa, quæ ar-
guebant prædictã diffinitionem ob 38
defectum veritatis. AD illud quod
obiicitur, ꝙ in præaſſignata diffini-
tione eſt defectus conuertibilitatis.
Dicendum, quòd prædicta notifica-
tio non conuenit ſpei; qm̃ & ſi ipſa
ſpes aliquo modo poſſit dici ſubſtan
tia rerum ſperandarum, non tñ põt
dici fundamentum ſicut fides, quia
non eſt prima virtutum. Licet autẽ
hoc aliquo modo poſſit ei attribui; tñ
ſequens pars diffinitionis, quæ eſt ar
gumentum non apparentium, conue
nit ſoli fidei, quæ intellectum facit aſ
ſentire ipſi veritati: hoc aũt nec ſpei
competit, nec charitati, licet eis com
petat quoddam genus certitudinis
experimentalis, maxime ipſi ſpei. AD 39
illud qđ obiicitur, ꝙ credulitas ſup-
pliciorum non eſt ſubſtantia rerum
ſperandarum, ſed magis timendarũ.
Dicendum, quòd verum eſt ꝙ nõ eſt
ſubſtantia rerum ſperandarum tanq̃
ſubiecti, ſed tanq̃ finis, ſicut prædi-
ctum eſt. Quamuis autem credulitas
ſuppliciorum ſit rerum timendarum
per modum obiecti: eſt tamen rerũ
ſperandarum per modum finis. Ideo
enim quis credit æterna ſupplicia, vt
aſſequatur bona ſperanda. AD illud 40
quod obiicitur, ꝙ eſt ibi defectus e-
uidentiæ, quia fides diffinitur per po
ſteriora, & ignota. Dicendum, quòd
falſum eſt. Diffinitur enim per fi-
nem, & obiectũ ſicut prius viſum eſt.

Licet autem finis ipſius fidei, qui cõſiſtit in rebus ſperandis, ſit poſterior ipſa fide quantum ad aſſecutionẽ: eſt tamen prior quantũ ad intentionem. Licet etiam obiectũm ipſius fidei quod conſiſtit: in veritate non apparente ſit homini infideli icognitum: tamen cognitum eſt homini fidem habenti. Quamuis etiam ſit incognitum quale ſit: notum tamen eſt, ipſum non apparere: & ſic patens eſt quòd prædicta notificatio non eſt ꝑ poſterius, & incognitum, imo per
41 prius, & notius. AD illud quòd obiicitur, quòd in ea eſt præpoſteratio, quia prius deberet dici argumẽtum, quam fundamentum ob hoc, quòd intellectus præcedit effectum. Dicendum, quòd & ſi actus intellectus præcedat actũ affectus, nihil tamen impedit quòd intellectus aliquã do ſequatur effectum, vtpote quando inclinatur ad aſſentiendum alicui rei ſecundum imperium voluntatis. Et hoc modo dictum eſt ſuperius ſe habere in actu fidei, quæ ideo habet rationem virtutis, quia aſſenſus ille eſt a principio voluntatis: & ideo Apoſtolus rectiſſime ordinauit quando illud fidei quod reſpicit affectiuam, præmiſit ei quòd reſpicit co
42 gnitiuam. AD illud quòd obiicitur de defectu ſufficientiæ, quia deberet diffiniri per diligenda, ſicut per ſperanda; ita per præterita, ſicut per futura, iam patet reſponſio. Quia quã uis fides ſit de præteritis, & futuris, ſiue etiam de ſperandis, & amandis. de ſolis ſperandis eſt, tamquam de fine, ad quem tendit: & per hoc, quòd diffinitur hic fides per comparationem ad finem, & complementum totius ædificij ſpiritualis, datur per conſequens intelligi eiuſdem ædificii tota fabrica: & per hoc patent illa duo obiecta. Patet etiam quare magis dicitur fundamẽtum eſſe rerum ſperandarum, quàm credendarum, vel timendarum. Per hoc.n. ꝙ dr̄ ſperandatum, magis datur intelligi finis virtutis, qui eſt ipſa beatitudo expectata, quàm per hoc quod dicitur credendum, vel amandum, vel timendum. Nam iſti actus non tantum modo ſunt in finem, ſed etiam in ea, quæ ſunt ad finem.

Conſequenter quæritur de fide informi, circa quam quæruntur quinque. Primo quæritur de eius genere. Secundo quæritur de eius origine. Tertio quæritur de eius ſubiecto. Quarto quæritur de eius duratione. Quinto & vltimo q̃rit̃ de eius informatione. Artic. 1.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Fides informis eſt in genere virtutis ſecundum quòd virtus dicit habitum rectificantem & vigorantem potentiam.**

VTRVM fides informis ſit in genere virtutis, an non. Et quòd in genere virtutis videtur. Primo per illud quod dicit Aug. in libro qui intitulatur ab aliquibus, de vera innocentia. Cum cæteræ virtutes poſſint bonis, & malis eſſe communes, ſola dilectio eſt ꝓpria, & ſpecialis virtus piorum, atq; ſanctorum: ergo fides virtus eſt communis bonis, & malis: ſed in malis non reperitur niſi fides informis: ergo fides informis eſt virtus. Item. Secundum ꝙ vult Philoſophus, circa difficilia, & ardua neceſſaria eſt ipſi menti rationali ars, & virtus: ergo cũ articuli fidei difficiles ſint ad credendum, ad hoc ꝙ facile credantur, neceſſaria eſt ars, vel virtus: ſed fides informis facit articulos facile credi, ſicut patet in multis peccatoribus: ergo fides informis vel eſt ars, vel virt⁹: ſed non eſt ars, nec ſcientia: ergo videtur quòd ſit virtus. Item. Maioris difficultatis eſt credere articulos fidei, quàm cõtineri ab actu libidinis: quoniam illud poteſt ratio non eleuata: hoc autem ſcilicet credere non poteſt, niſi ſuper ſe eleuetur: ſed contĩnere charitate circunſcripta eſt actus virtutis: ergo & credere: ſed illud credere eſt virtutis fidei informis: ergo &c. Item. Quod directe opponit vitio, & peccato virtus eſt: ſed habit⁹ fidei Fundamenta.

fidei informis directe opponitur ipſi hæreſi, & infidelitati, quæ ſunt vitia, & peccata, nec poteſt cum eis ſtare: ergo neceſſe eſt fidem informē eſſe virtutem. Item. Humilitas, qua quis humiliat ſe, uel effectum ſuum ſub mandatis diuinæ maieſtatis, habet rationem virtutis: ergo pari ratione & illa humilitas, qua qs ſe humiliat ſub regulis diuinæ veritatis, etiā præter charitatem habet rationem uirtutis: ſed fides informis eſt hmōi, p quem captiuatur intellectus in obſequium Chriſti ad aſſentiendum ei in oībus articulis: ergo fides informis eſt in genere virtutis. Sed contra. Iac. 2. Fides ſine operibus mortua eſt: ſed nihil qđ eſt mortuum, habet in ſe rationem virtutis. Si ergo fides ſine gratia, & charitate caret operibus fructuoſis, & ſic mortua eſt iam: ergo non habet rōnem virtutis. Item. Sicut dicit Auguſt. & habitum eſt ſupra in 2. li. diſ. 27. Virtus eſt bona qualitas mentis, qua recte viuitur, qua nemo male vtitur: ſed fide informi non recte viuitur, & multi male vtuntur: ergo fides informis ſub genere virtutis non cōtinetur. Item. Omnis virtus aut eſt cardinalis, aut theologica. Si ergo fides informis eſt virtus, aut eſt cardinalis, aut theologica. Sed non eſt theologica, cum non tendat in deū. Non eſt cardinalis, cum non ſit circa bonum creatum: ergo non eſt in genere virtutis. Item. Quando vnus hæreticus credit decem articulos fidei, & alios diſcredit, quamuis illi articuli ſint ſupra rationem, tñ fides, qua credit illos, non dicitur virtus eſſe: ergo ſi eadem fide, qua creduntur. 10. articuli, poſſunt & omnes credi, videtur quòd fides informis in malis Chriſtianis nullo modo teneat rōnem virtutis. Item. Cum diſcipulus credit, & aſſentit Magiſtro in his, quæ ſibi non videntur, & ſunt ſupra ſuum intellectum, quā uis aſſentiat in his, quæ ſūt ſupra ſe, non tñ illa credulitas dicitē eſſe virtus: ergo pari ratione videtur, ꝙ homo non indigeat aliqua virtute ad hoc, ꝙ ipſe primæ veritati aſſentiat: ſed fides informis nihil aliud facit, niſi quod facit aſſentire primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia: ergo videtur quòd fides informis non ſit virtus.

Ad opp.

43 RESP. Dicendum, quòd virtus dupliciter conſueuit accipi, cum dicimus aliquem habitum eſſe virtutē, proprie uidelicet, & cōmuniter. Proprie namque dicitur uirtus recta ratio perducens in finem: & hoc modo uirtus eſt principium operis meritorii: & dicitur ſolummodo de habitu gratia informato, ſine quo non contingit peruenire ad finē gloriæ. Alio modo dicitur uirtus communiter habitus rectificans potentiam aliqua rectitudine iuſtitiæ, & uigorans eā circa opus difficile, quamuis non perducat eam in finem. Et hoc modo accipiendo uirtutem, habitus politici informes dicūtur eſſe uirtutes: hoc etiā modo fides informis, quæ quidem eſt in malis Chriſtianis, habet eſſe in genere uirtutis. Per illum enim habitū quodammodo rectificatur intellect⁹ hominis, dum captiuatur in obſequiū Chriſti ad aſſentiendum primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia. Vigoratur etiam ut credat uera non apparentia, ut uitet erronea, & phantaſtica: ſicut apparet in multis Chriſtianis carentibus charitate, qui libēter, & humiliter audiunt uerba ſpectantia ad doctrinam fidei, & conſtanter, & uiriliter abhorrent hęreticam prauitatem. Et ſic concedi poteſt, quòd fides informis ſit in genere uirtutis, ſecundum ꝙ nomen uirtutis accipitē large, & extenditur ad habitum rectificantem, & uigorantem potentiā in his actibus, circa quos cōſiſtit uia iuſtitiæ. Et quia hoc modo procedūt rationes ad partem primam, ideo cōcedendæ ſunt.

44 AD illud quod obiicitur, quòd fides ſine operibus mortua eſt. Dicendum, quòd non dicitur mortua, quia careat omni utilitate, & efficacia, ſed quia caret uita gratuita, quæ eſt uita perfecta: & ideo ex hoc nō poteſt cōcludi, quòd non ſit ſimpliciter uirt⁹, ſed quòd nō ſit uirtus proprie dicta.

AD illud quod obiicitur, quòd uirtus eſt qualitas bona mentis, &c. Dicendum, quòd Auguſtinus ibi diffinit

12 dium reperitur in genere virtutis,&
extrema ſunt in genere vitiorum.
AD illud quod obijcitur,quòd ſcien
tia diſtinguitur in hoc a virtute, ꝙ
ipſa eſt in verum,& virtus in bonũ:
Dici poteſt quòd Philoſophus loq-
tur ibi de virtute cõſuetudinali, quæ
conſiſtit circa actiones, & paſſiones:
de qua dicit quòd virtus eſt in paſſio
nibus,& operationibus ſuppoſitorũ
operatiua:& huiuſmodi virtus ordi
nat in his , quæ ſunt ad finem. De
virtutem autem intellectuali cuiuſ-
modi eſt ſapientia,& intelligentia,q̃
ordinat in ipſum finem,nõ habet ve
ritatem:& hoc modo fides eſt virt⁹,
non modo præmiſſo. Sed hic mod⁹
dicendi videtur eſſe calumnioſus in
hoc,quòd non tantum de virtute cõ
ſuetudinali, verũetiam de omni alia
virtute ſub ratione virtutis videtur
poſſe hæc differentia aſſignari reſpe-
ctu ſcientiæ. Et propterea dicendum
eſt,quòd aliter verum eſt obiectum
fidei,aliter obiectum ſcientiæ. Scien
tiæ inquam obiectum eſt,quia eſt ve-
rum viſum. Fidei autem eſt obiectũ,
quia eſt verum, verum inquam non
viſum,ſed ſaluiferum. Quia enim
eſt non viſum , requiritur ad ipſum
cognoſcẽdum alius habitus,quàm ſit
habitus ſcientiæ. Quia ſalutiferum,
ideo habitus ille ad ſalutem ordinat
& ad vitã beatam:& ideo habet rõ-
nem virtutis completam. Et ſic patet
quòd nihil impedit,quin fides poſſit
eſſe in verum,& tamen nihilominus
eſſe virtus, ꝓ eo quòd alio modo eſt
in verum,quàm ſcientia ſecũdum du
plicem cõditionem præaſſignatam.
Eſt enim in veritatem nõ viſam, ſed
veritatem ſalutiferam. Quia enim
non viſa eſt , creditur voluntarie.
Quia autem non ſolum non viſa,ſed
etiam ſalutifera, creditur volunta-
rie , & meritorie, quæ duo aliena
ſunt a ſpeculatione ſcientiæ. Vnde &
veritas,in qua eſt fides,eſt veritas ſe-
13 cundum pietatem,quę quidem nota
eſt catholicis,ſed ignota fuit Philo-
ſophis. AD illud quod obijcitur,
quòd credere ſine ratione eſt vitupe
rabile. Dicẽdum,quòd illud verum
eſt,vbi auctoritas nõ ſupplet locum
rationis. Vbi vero auctoritas locum
ſupplet rationis,nõ eſt vituperabile,
ſed valde cõmendabile.Sic autem eſt
in fide. Quoniam & ſi non adſit in
tellectui ipſius credentis ratio, ꝓpter
quam debeat veritati aſſentire: adeſt
tamen ſummę veritatis auctoritas, q̃
cordi ſuo ſuadet, quam ẽt ſummam
veritatem ſcimus mentiri non poſſe:
& ideo impium eſt ei non credere,&
propterea hoc nõ tollit, imo potius
confert fidei eſſe virtutem. AD il-
lud quod obijcitur,quòd quanto ali 14
quid eſt magis rationabile,tanto ma
gis conſonat virtuti perfectæ. Dicen
dum ,quòd rationabile dicitur aliqd
dupliciter,aut quia conſonum eſt ra
tioni eleuatæ , & illuſtratæ a lumine
veritatis ſupernę,aut quia conſonum
eſt rationi conuerſæ ad cognitionem
ſenſibilem. Si primo modo dicatur
rationabile, non habet inſtantiam.
Si ſecundo mõ dicatur rationabile,
falſitatem habet: quoniam frequẽter
ratio ad ſenſibilia conuerſa iudicat eſ
ſe vera quæ ſunt falſa , & eſſe bona q̃
ſunt mala,& econuerſo. Vnde non
nulla videntur ſibi irrationabilia, q̃
ſunt valde rationabilia, ſicut patet:
quia non nulla vidẽtur irrationabi-
lia Philoſophis, quæ tamen vidẽtur
valde rationabilia Chriſtianis, vt oĩ
no continere,& omnino mendicare,
& ſimilia. Et quantum præcellit iu-
dicium viri iudicium pueri, tantum
pręcellit iudicium viri Chriſtiani iu-
dicium vnius Philoſophi,& iudiciũ
rationis ſurſum conuerſæ iudicium
rationis ad inferiora depreſſæ : & iõ
hoc non impedit fidẽ eſſe virtutem,
quia credit aliqua, quæ videntur eſſe
irrationabilia homini animali , ſunt
autem rationabilia homini ſpiritua
li:& hoc facit ad rationem virtutis,
vt credat ſine ratione. Si enim crede
ret per rationem cogentem , illa cre-
dulitas non eſſet volũtaria,ſed nece
ſaria;& ſic non eſſet virtuoſa,nec me
ritoria , ſicut melius manifeſtabitur
infra.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Fides inquantum virtus meritoria, poteſt dici quod ſit in libero arbitrio: ſed inquantum eſt habitus reddens potentiã facilem, pertinet ad intellectum.

Fundamenta. VTRVM fides ſit ĩ parte animæ cognitiua, an affectiua. Et quòd ſit in parte cognitiua videtur. Primo per Auguſt. qui ſic diffinit credere in libro de prædeſtinatione ſanctorum. Credere eſt cogitare cum aſſenſione. Ad illam ergo vim pertinet credere, ad quam per cogitare: ſed cogitare ẽ potentiæ cognitiuæ: ergo & credere. Si ergo in illa potentia eſt fides, cuius actus eſt credere, videtur, ꝙ fides ſit in parte animæ cognitiua. Item. Ad Rom. x. Fides eſt ex auditu, ibi glo. Greg. i. dat intellectum, dum de auditis mentem illuſtrat. Si ergo fides eſt per auditum, & fides illuminat mentem: & tam audire, quàm illuminari ſpectat ad partem animæ cognitiuã: videtur quòd fides ſit in parte animę cognitiua. Item. Reformatio imaginis fit per tres virtutes theologicas: ſed imago non tantũ conſiſtit in potentia affectiua, verum etiam in potẽtia cognitiua: ergo neceſſe eſt quòd aliqua virt⁹ theologica reformat potentiam cognitiuam; non eſt aũt aliã dare, niſi fidem. Si ergo virtus eſt in ea potentia, qua reformat, videtur ꝙ fides ſit in potentia cognitiua. Item. In eadem vi eſt virt⁹ gratuita, & dos illi ſuccedens in gloria: ſed viſio, quę ſuccedit fidei eſt in potentia cognitiua, ſicut manifeſtum eſt: ergo &c. Itẽ. In illa potentia animę eſt virtus tam quam in ſubiectò, circa cuius actum explicat difficultatem: habitus enim in ea potentia collocatur, ad cuius opus habilitat. Si ergo per fidem captiuatur intellectus in obſequium Chriſti: ergo fides expedit actum ipſius potentiæ intellectiuæ: eſt ergo in ipſa tãquam in ſubiecto. Sed

Ad opp. Contra. Tullius diffiniens virtutem, dicit, ꝙ virtus eſt habitus voluntarius: ergo ſi fides eſt virtus, eſt habitus voluntarius: ſed habitus voluntarius eſt in voluntate tamquã in ſubiecto: ergo & fides. Item. Augu. de moribus eccleſiæ virtutem diffiniens, dicit, ꝙ virtus non eſt aliud, quã amor ordinatus: ergo ſi omnis virtus eſt amor eſſentialiter loquendo, omnis virtus eſt in ea potentia, cuius eſt amare: ſed hoc eſt potentię affectiuæ, non cognitiuæ. ergo omnis virtus eſt in potentia affectiua. Item. Magiſter Hug. in lib. de ſacramentis dicit, ꝙ in affectu fidei ſubſtantia reperit: ſed in ea potentia eſt virtus tamquam in ſubiecto ꝓprio, in quo reperitur eius ſubſtantia: ſi ergo hæc eſt potẽtia affectiua, vr̃ &c. Item. In nulla potentia eſt virtus fidei, quæ poſſit cogi: quia ſicut dicit Aug. cum cetera poſſit homo nolẽs, credere non poteſt niſi volens: ſed potentia cognitiua poteſt cogi: ergo fides non poteſt eſſe in potentia cognitiua, & eſt in potentia cognitiua vel affectiua: ergo &c. Item. In illa potentia eſt virtus ſicut in ſubiecto, quę eſt principium actus, & operationis illi virtuti debitæ: ſed nullus aſſentit veritati non viſę, niſi quia vult: ergo ſi principium actus credendi habet ortum a voluntate, neceſſe eſt fidem eſſe in ea tanquam in ſubiecto proprio. Si tu dicas ꝙ ſimul eſt in intellectu, & affectu. Cõtra hoc eſt, quia vnus habitus ſimplex non poteſt eſſe in duabus potentijs: ſed cognitiua, & affectiua ſunt diuerſæ potentiæ, ſicut oſtenſum eſt ſupra in ſecundo libro: ergo ſi fides eſt habitus vnus, non põt eſſe ſimul & ſemel in illis potentijs duabus. Et iterũ per hoc non ſoluit, quia adhuc reſtat queſtio, in qua illarum potentiarum ſit primo, & principaliter, quia quęcunque horũ dẽr, videntur obuiare rõnes q̃ ſũt ad oppoſitã partẽ.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc diuerſi diuerſa ſenſerunt. Quidam enim dicere voluerunt, ꝙ fides eſt in potẽtia cognitiua, & in ĩtellectu ſpeculatio

culatiuo ſm ꝙ eſt ſpeculatiuus. Et ratio eorũ eſt iſta, qa intellectus ſpeculatiuus dr̃ eſſe ille, qui tẽdit in verum ſub ratione veri: fides aũt facit intellectũ credere articulos non quia bonos, ſed quia veros: ita eñ quis credit damnationem malorũ, ſicut glorificationẽ beatorum. Et iterũ. Charitas, & fides diſtinguunt̃ in obiecto quantum ad ratiõem motiui: & quoniam charitas tendit in deum ſub ratione boni, neceſſe eſt ꝙ fides tendat in deum ſub rõne veri: vnde aſſentit ſummæ veritati, non qa bonitas, ſed quia veritas. Quoniam ergo intellectus ſpeculatiu⁹ recipit verum ſub ratione veri: hinc eſt quod dixerunt fidem eſſe in intellectu ſpeculatiuo inquantum eſt ſpeculatiuus. Nec obſtant his verba philoſophorum, quia ipſi, de veritate fidei nihil intellexerunt. Alijs autem aliter videtur eſſe dicendum, videlicet quòd fides eſt in intellectu practico.

Intellectus enim practicus dicitur eſſe intellectus extẽſus ſecundum ꝙ vult philoſophus, quod intellectus ſpecu-
16 latiuus extenſione fit practicus. Contingit autem intellectum extẽdi tripliciter. Vel per coniunctionem ſui cũ affectione, a qua inclinatur. Vel per coniunctionem ſui cum affectione, ad quam inclinat. Vel per coniunctionem ſui cum operatione quam dirigit, & regulat. Omnibus, aũt his modis contingit fidẽ poni in intellectu extẽſo, ſiue practico ſecundum varios ipſius fidei ſtatus. Nã fides ſimpliciter dicta ſiue ſit ĩformis ſiue formata, quæ facit hominem credere deo in his, quæ non videt, eſt in ipſo intellectu, inquantũ inclinatur ab ipſa volũtate, non enim crederet, niſi vellet. Fides autem formata, qua quis credit in deum, eſt in ipſo intellectu, inquantum inclinat affectum. Ad hoc enim quòd aliquis credat in deum p fidẽ formatam, oportet vt in ipſum amando tendat, ſecũdum quòd habetur in litera. Fides autem perfecta, de qua dicit Apoſtolus quòd eſt operans per dilectionem, illa quidẽ eſt in ipſo intellectu, inquãtum mediante affectu dirigit opus. Et ſic patet quod ſecundũ iſtos fides eſt in intellectu practico, ſiue extenſo ſecundum diuerſos ipſius fidei ſtatus, ſiue intellectus practicus dicatur proprie, ſiue cõmuniter, ſiue magis proprie, ſecundum quòd magis, & magis habet extendi. Ratio aũt quæ mouet iſtos hoc ponere, non ſolum eſt verbũ philoſophi, qui dicit, quòd virtutes ſunt in intelligẽtia practica ſed etiam ipſa ratio recta, quæ dicit, qđ virtus nõ põt eſſe niſi habit⁹ voluntarius, cum circa ipſum conſiſtat laus, & meritum: & ideo impoſſibile eſt quòd virtus fidei ſit in intellectu, niſi inquantum intellectus iungitur affectui. Intellectus autem iunctus affectui, & ipſi permixtus dicitur eſſe intellectus extenſus, vel intellectus practicus: & ideo dixerunt iſti fidem eſſe in practico intellectu. Reſtat adhuc tertius modus dicẽdi, videlicet quòd fides nec eſt omnino in potentia cognitiua, nec omnino in potẽtia affectiua, ſed quodammodo in hac, quodammodo in illa. Et hoc eſt quod dicit magiſter Hugo. de ſancto victore in libro de ſacramentis, Duo (inqt) ſunt, in quibus fides conſiſtit, cognitio videlicet, & affectio. In affectu quidem ſubſtantia fidei reperitur, in cognitione vero materia. Ratio autem quæ mouet ad hoc ponendum, eſt quòd actus voluntatis eſt eſſentialis ipſi fidei: numquã.n. eſſet virtuoſum credere, niſi eſſet voluntarium. Vnde etiam Aug. dicit, quòd virtus non eſt aliud, quã amor ordinatus. Si ergo fides eſt virtus, reſpicit actum voluntatis, vt ſibi eſſentialem; ergo & circa illam habet eſſentialiter conſiſtere. Rurſus qa ipſi fidei cognitio eſſentialis eſt, & illuminatio per quam, intellectus dirigitur in ſummam veritatem, & ei ſubijcit: ideo ipſa fides eſſentialiter reſpicit actũ rationis: & propterea dicunt illi, qui ſunt huius poſitionis, fidem eſſe non tantum in ratione, ſed etiã in voluntate, cum vtrunque actũ reſpiciat eſſentialiter. Quia vero actus rõnis reſpectu actus volũtatis eſt materialis, cum ratio inclinetur a volũtate: ideo etiam dixerunt, quòd in ratione

tione materia fidei reperitur, in affectione vero ſubſtantia. Omnes autẽ hi modi dicẽdi a magnis clericis ſũpſerũt initium, & quilibet eorum habet ſatis rationabile fundamentum. Et ſi quis recte ĩtelligat, inueniet quẽlibet eorum habere aliquid veritatis. Vt autem hoc planius fiat, aſcẽdendum eſt altius ad vidẽdum ſubiectũ virtutis in generali, quòd quidem intueri poſſimus ſatis plane quibuſdã præſuppoſitis. Virtus enim eſt ſecundum quam cõſiſtit laus, & meritum: ſicut culpa, ſ͠m q̃ attenditur vituperiũ, & demeritũ. Virtus ẽt eſt habitus reddens potentiam facilem reſpectu alicuius actus. Si ergo virtus principium eſt laudis, & meriti, neceſſariũ eſt eam poni in illa potentia, quæ eſt principium primum operis laudabilis, & meritorij. Nam ſi poneretur in potentia inferiori, tũc virtus potẽtiæ naturalis imperaret virtuti gratuitę. Si ergo lib. arb. principium eſt meriti, & demeriti, neceſſe eſt oẽm virtutem in lib. arb. poni. Rurſus: cum habitus ſit in ea potentia, circa cuius actum explicat difficultatem, & virtus ſit habitus, neceſſe eſt eam reperiri in ea potentia ſicut in ſubiecto, quã ad opus habilitat. Quoniam ergo quædam virtutes explicant actus rationalis, quædam actus concupiſcibilis, q̃dam actus iraſcibilis: ideo quaſdam neceſſe eſt poni in rationali, quaſdã in concupiſcibili, quaſdam in iraſcibili. His præſuppoſitis facile eſt videre, quid eſt ſubiectum fidei. Si enim fides virt⁹ eſt, circa quã cõſiſtit laus, & meritum, neceſſe eſt quòd ipſa in libero arbitrio ponatur. Rurſus. Si fides habitus eſt, per quẽ intellectus captiuatur in obſequium Chriſti, & innititur veritati primæ propter ſe, & hoc modo dicitur intellectus quodammodo ſpeculatiuus, neceſſe eſt ꝙ habitus fidei quodãmodo ſit in intellectu, ſecundum ꝙ habet rationẽ ſpeculatiui. Et quoniam intellectus non habilitatur ad aſſentiendũ ipſi veritati primę ſecundum ſuum iudicium, ſed ſecundum voluntatis imperium: ideo fides non reſpicit intellectum tanquam pure ſpeculatiuum: ſed neceſſarium eſt, ꝙ ipſa ſit in ipſo intellectu, ſecundum quòd eſt quodammodo extenſus, & ab affectu inclinatur. Rurſus. Quoniam ipſum velle credere, eſt eſſentiale ipſi fidei: hinc eſt quòd habitus ille non tantum reſpicit intellectum, vt ſpeculatur ſummam veritatem: nec etiã vt inclinatur ab affectu, ſed etiã ipſum affectum. Ex his patet, quòd nõ eſt repugnantia inter prædictas poſitiones, ſi quis recte intelligat: imo ex omnibus quaſi colligitur vna veritas integra, quoniam fides, vt eſt virtus, & principium meriti, reſpicit liberum arbitrium vt ſubiectum. Inquantum vero habitus eſt, quodammodo reſpicit intellectum ſpeculatiuum, & eius actum, qui eſt credere verum. Quia vero eſt habitus operans per dilectionẽ, & dirigens opus mediante affectu, reſpicit quodãmodo intellectũ extenſum, & eius actũ, qui eſt credere voluntarie, ſiue credẽdo in deũ tendere, quodãmodo ẽt ipſum affectum, & eius actum, qui eſt velle aſſentire ei, ad quod ratio ex ſe non poteſt attingere. Si tu obijceres, quòd iſta non poſſunt ſimul ſtare: quia cum fides ſit habitus ſimplex, & vnus habitus ſimplex ſit in vna potentia tamquam in ſubiecto, non videtur quòd poſſet omnes illas potentias tamquam vnum ſubiectum reſpicere.

Obſerua q Scot. libr. 1. di. 17 ibi quantũ ad iſtũ artic. Dicĩ põc, vult ꝙ virt⁹ includat reſpectum, & ꝑ conſequẽs non vult ꝙ virtutes ſint ſimpliciter abſoluta entia S. D. cõſentit D. Ber. hic.

D. Tho. 1. 2. q. 56. ar. 3. tenet ꝙ primo ſit ĩ intellectu ſpeculatiuo & ſecũdario ĩ in intellectu practico.

AD hoc dicendum, quòd nihil 17
impedit vnam & eandem virtutẽ dicere eſſe ſimul in libero arbitrio, & ratione, & voluntate. Quia ſicut in libro oſtenſum fuit, liberum arbitr. non dicit potentiam diſtinctam a ratione, & voluntate ſecundum rem, & eſſentiam, imo ſecundum ꝙ vult beatus Augu. liberum arbitrium cõplectitur illas tres potentias, ſcilicet iraſcibilem, & concupiſcibilem, & ra-
tionalem. Et ideo nullum inconue- 18
niens eſt, quòd vnaquęq; virtus, quę reponitur in vna iſtarum potentiarum, ſecundum quòd habitus, in libero arbitrio reponatur ſecundũ ꝙ virtus, & meriti principium. Similiter. Nullum eſt inconueniens ponere vnum habitum eſſe in ratione, &

voluntate: ita ꝙ vnam illarum potentiarum reſpiciat quantũ ad actũ materialem, alterum quantum ad actum formalem. Sicut patet, ꝙ habitus ſcientiæ, quo ad quid reſpicit memoriam, ſcilicet quo ad retentionem ſpeciei, & quo ad quid intelligẽtiam, ſcilicet quo ad facilitatem conuerſionis: & tamen dicitur vnus habitus ſimplex. Quamuis enim potentię diſtinctæ ſint, nihilominus tamen cõtinuari habent in vno ſubiecto, rõne cuius poteſt eſſe in eis vnitas proprietatis, ſicut vna ſanitas ponitur eſſe in multis membris corporis interius, & vna honeſtas in multis exterius. Ex his poteſt elici, & haberi generaliter, quid ſit ſubiectum cuiuslibet virtutis, & quid ſit etiam ſubiectum cuiuslibet vitii, ſiue peccati. Poteſt etiam haberi determinatio propoſitę quæſtionis, videlicet qd ſit ſubiectum fidei. Nam licet inquantũ virtus meritoria dicenda ſit eſſe in libero arbitrio, inquantum tamen eſt habitus reddens potentiam facilẽ, ponenda eſt quodammodo in potentia cognitiua, ſicut oſtẽdunt rationes ad primam partem: quoniam ad fidem pertinet cogitare, ad fidei proprietates pertinet illuminare, & rationem reformare, & intellectum captiuare: ipſi etiam fidei ſuccedit videre, quę omnia reſpiciunt cognitionẽ. Ideo rõnes ad partẽ illam inductę ſunt cõcedendæ, nec eis obuiant rõnes ad oppoſitum. Quoniam licet fides reſpiciat actum potentiæ cognitiuæ, nõ tamen ipſum reſpicit omnino pure, ſed inquantum habet affectionẽ cõcomitantem, & quodãmodo poſtſequentem: & ideo etiã neceſſe eſt ponere, ꝙ fides quodãmodo ſit in affectione ſicut dicit Magiſter Hugo de ſancto victore. Et hoc, quia eſt habitus voluntarius, & amor ordinatus: & talis naturę eſt actus eius, ꝙ ad ipſum nemo poteſt cogi inuitus. Et iõ concedi poſſunt rationes, quæ ſunt ad partem ſequentem. Quod autem rationes ſibiinuicem non obuient, ſed vtreque verum concludant, ſatis clare poteſt videre, ſi quis poteſt capere, ꝙ ad eſſe fidei virtutis cõcurrit actus rationis ſimul, & voluntatis, quod bene innuit Apoſtolus in ipſa notificatione fidei, cum dicit fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum, argumentum non apparentiũ, tangens quod eſt in ea cognitionis, & quod eſt affectionis. Nũquam enim fides eſſet virtus, quãtũcunque intellectum illuminaret, niſi etiã voluntatem quodam modo rectificaret, ſicut patet in dono prophetię, quia illuminat intellectum ad eadem, ad quæ illuminat fides: & tamen nõ ponitur eſſe virtus, quoniam in illa illuminatione non cooperatur voluntas, ſecundum ꝙ cooperatur in fidei aſſenſu, & actu. Ex his patere pñt ea, quę obiecta ſunt, & conſimilia, quę circa hoc obiici poſſunt.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

**Fides eſt vna virtus licet in credendis differentia reperiatur, quia vna eſt ratio credendi in omnibus, videlicet ipſa ſumma veritas.**

*Fundamenta.*

VTRVM fides ſit virtus vna. Et ꝙ ſic videtur. Ephe. 4. Dicitur vnus deus, vna fides, & vnum baptiſma: ſed baptiſma vnitatẽ habet ſecundũ ſpeciẽ, quod quidem eſt ſacramentum fidei: ergo videtur multofortius, ꝙ & ipſa fides &c. Itẽ. 1. ad Corin. 13. Nunc manent fides, ſpes, & charitas, tria hæc: ſed ſpes, & charitas habent vnitatem ſm ſpeciem: ergo & fides. Itẽ. Fides nulli aſſentit niſi propter ſummam veritatem: ſed ſumma veritas tantum vna eſt: ergo ratio credendi eſt vna: ſed habitus diuerſificatur ſecundum formam, & ſpeciem a parte rationis motiuę, & intellectiuæ. Si ergo rõ credendi eſt vna, neceſſe eſt virtutem fidei, qua creditur, vnam eſſe ſpecie. Itẽ. Qui credit deo, non iudicatur eſſe fidelis, niſi credat in omnibus articulis: ſed fides virtus facit vnumquem-

*Hãc rõnẽ quærit determere ſcotus di. 26. contra arguẽs cõtra S. Thomã tenẽtem ꝙ fides habet tm̃ vnum primum obiectum formale*

male quod eſt prima veritas.

quemque eſſe fidelem : ergo non eſt
vera virtus, niſi ꝑ ipſam omnia cre-
dibilia credantur, & in vnum colli-
gant : ſed non colligerentur in vnũ
perfecte, niſi fides eſſet virtus vna : er
go neceſſe eſt, ꝙ fides vna ſit reſpectu
omnium credibilium. Item. Nõ eſt
alia obedientia ſm ſpeciem, qua
obeditur deo in mandatis primæ ta
bulæ, & in mandantis ſecundæ, licet
mandata primę tabulę ordinent ad
deum, mandata vero ſecundæ ordi-
nent ad proximum : ergo pari rõne,
non erit alia fides, qua aſſentitur pri
mę veritati in articulis reſpiciẽtibus
diuinitatem, & in articulis reſpiciẽti
bus humanitatẽ. Et nõ eſt dare aliqd
aliud ſecundum ꝙ fides plurificetur,
& diuerſificetur : ergo neceſſe eſt fi-
dei virtutem eſſe vnam ſecundũ ſpe
Ad opp. ciem. Sed contra. Habitus diuerſificã
tur, per actus, & actus per obiecta :
ſed obiectum fidei non ſolum eſt ve
rum increatum, vtpote ꝙ deus ſit tri
nus, & vnus, ſed etiam verum creatũ,
vtpote ꝙ Chriſtus ſit natꝰ, & paſſus.
Si ergo creatum, & increatum nihil
habent commune, imo differũt eſſen
tialiter, & formaliter, neceſſe eſt po-
nere, ꝙ fides qua credimus diuini-
tatem, & fides qua credimus huma-
nitatem, ſit alia, & alia ſecundum ſpe
ciem. Item. Sicut voluntas ſe habet
ad volita, & ſcientia ad ſcibilia, ſic ſe
habet fides ad credibilia : ſed volun-
tates diuerſificantur, & numerantur
ſecundum diuerſitatem ſcibilium : vi
detur ergo ratione conſimili quòd
fides diuerſificari habeat ſecundum
diuerſitatem credibilium : & ſic
redit idem quod prius. Item. Donũ
ſapientiæ, & ſcientiæ ſunt diuerſa do
na : & hoc non ob aliud, niſi quia v-
num eſt de æternis, & aliud de tẽpo-
ralibus. Si ergo fides eſt de iſtis, &
de illis, videtur quòd & ipſa forma-
liter habeat diuerſificari. Itẽ. Timor
& ſpes ſunt affectiões formaliter dif
ferentes, & hoc quia timor eſt de fu
turis malis, ſpes autem de futuris bo
nis : ſed fides non tantum eſt de futu
ris bonis, vtpote de gloria ęterna, ſed
etiam de futuris malis, vtpote de ſup
plicio æterno : ergo videtur quod fi-
des de his, & de iſtis habeat formali-
ter diuerſificari. Item. Nulla virtus
habet plenam rationem virtutis, niſi
eam concomitetur recta intentio re
ſpectu finis : ſed fides eſt quæ dirigit
intentionem : ergo neceſſe eſt quòd fi
des omnes virtutes circumeat quan-
tum ad earum fines : ergo ſi virtus q̃
omnes virtutes circuit, non eſt vir-
tus ſpecialis : ſed virtus generalis ad
omnes, videtur ex hoc poſſe colligi fi
dem non eſſe virtutem vnam ſecun-
dum ſpeciem.

RESP. Dicendum, quòd fides
ſiue ĩ eodem, ſiue in diuerſis vna eſt 19
ſecundum ſpeciem, pro eo quòd non
diuiditur in ſpecies, quamuis in di-
uerſis diuerſificetur ſecũdum nume
rum. Et huius ratio eſt, quoniam vni
tas virtutis attenditur ſecundũ vni-
tatem actus principalis. Vnitas aũt
actus principalis attenditur ſecun-
dum vnitatem obiecti primi. Et quo
niam obiectum primum fidei vnum
eſt : hinc eſt quòd neceſſe eſt virtutem
fidei eſſe vnam. Hoc autem planius
patet per exemplum in conſimili. Si 20
cut enim videmus in habitu videndi
quòd virtus viſiua habet obiectum ꝑ
accidẽs. ſicut dicimur videre album,
& nigrum : habet etiam obiectũ non
ſolum per ſe, ſed etiam primo, ſicut
dicimur videre lucidum : & quamuis
obiectum per accidens, ſiue obiectũ
materiale ipſius viſus diuerſificetur
in ſpecie, ſicut equꝰ differt ſpecie ab
homine, & etiam obiectũ per ſe ſpe-
cie differat, ſicut album ſpecie differt
a nigro : non tamen habitus videndi
ſecundum ſpeciem diuerſificatur, qa
ratio obiecti primi, videlicet ipſa lu-
minoſitatis vna eſt in omni viſibili.
Sic & in propoſito intelligendũ eſt, ꝙ 21
licet fides habeat multa obiecta per
accidens, ſicut oia, quæ conſequũtur
ad articulos, multa etiam obiecta per
ſe, ſicut etiam ipſos articulos plures,
& diſtinctos quia tamẽ vna eſt ratio
credendi in omnibus, videlicet ipſa
ſumma veritas, cui ipſa fides innitiẽ
propter ſe, & ſuper omnia : ideo ipſa
fides eſt ſpecie vna, quãtacumque re
periatur in credendis differentia. Et
eſt ſimile. Si ego credere alicui homi
ni vera-

ni veraci,quia verax ē,eadem credu-
litate,qua crederem ipſum eſſe vera-
cem,crederem omnia eſſe vera , quæ
dicit,quantũcumque de diuerſis ma
terijs loqueretur. Per hunc modum
in propoſito intelligendum eſt . Et
idcirco cõcedendæ ſunt rationes o-
ſtendentes fidem habere vnitatem ſe
cundum ſpeciem.

22 AD illud vero quod primo obij
citur,quòd actus diuerſificantur per
obiecta,iam patet reſponſio, quoniã
hoc non intelligitur de quocumque
obiecto,ſed de obiecto quod eſt obie
ctum per ſe,& primo : quod quidem
nõ tantum habet rationem materia
lis,ſed etiam rationem actiui,& mo-
tiui : hoc autem modo non eſt obie-
ctum fidei,niſi ipſa ſumma veritas,ſi
cut infra melius patebit,cum de obie
23 cto fidei inquiretur. AD illud quod
obijcitur,quòd ſic ſe habet fides ad
credibilia,ſicut voluntas ad volita,&
ſcientia ad ſcibilia. Dicendum,quòd
nõ eſt ſimile:quoniam ſcientia in di
uerſis ſpeciebus ſcibilib9 diuerſas in
tuetur rationes,& diuerſa media,per
quę illa cognoſcit. Similiter volũtas
in diuerſis volitis diuerſa ĩtuetur ap-
petibilia,per quę illa appetit.Ideo tã
voluntas,quàm ſcientia diuerſifican
tur penes illa quæ appetit,& cogno
ſcit.Fides autem vnicam intuetur ra
tionem,ſecundum quam omnia cre-
dibilia credit. Et ideo propter diuer
ſitatem credibilium nõ habet diuer-
24 ſificari. AD illud quod obijcitur,ꝙ
donum ſcientiæ & ſapientiæ diuerſi
ficantur. Dicendum,quòd non eſt ſi
mile:quia ſapientia negociatur circa
ęterna ſecundum rationes æternas,
& ſcientia circa temporalia ſecundũ
rationes temporales:& ideo diuerſi-
ficatur,quia negociatur ſecũdum ra
tiones alias,& alias. Fides autem nõ
ſic:imo tam circa creata, quòd circa
increata verſatur ſecundum dictamẽ
veritatis ęternę,& ideo non ſic ha-
bet diuerſificari. AD illud qđ obij- 25
citur,quòd timor,& ſpes diuerſificã
tur,quia ſunt de bonis, & malis. Di
cendum,quòd non eſt ſimile: quia ti
mor reſpicit malum ſecundum quòd
malum, & ſpes bonum ſecundum ꝙ
bonum,& ita ſecundum rationes di-
uerſas. Fides autẽ bona,& mala non
conſiderat,niſi inquantũ cadunt ſub
dictamine veritatis,& ita ſub ratione
vna. Ita enim credit malos puniri,ſi
cut beatos pręmiari . Ita etiam verũ
eſt vnum,ſicut & reliquum:& ita di-
ctat veritas vnum , ſicut & alterum. 26
AD illud quod obijcitur,quòd fides
dirigit omnes virtutes . Dicendum,
quòd ex hoc non ſequitur , quòd fi-
des ſit virtus generalis,pro eo quòd
contingit virtutes ſeipſas circumin-
cedere,& obiectum vnius virtutis be
ne poteſt eſſe materiale alterius vir-
tutis , & tamen abinuicem diſtin-
ſtinctæ ſunt,quia diſtinguuntur pe-
nes obiecta propria , quæ nõ tantũ
habent rationem materialis,verum
etiam rationem motiui . Obiectum
enim materiale nec fecit conuenien
tiam in ſpecie,nec differentiam,& ꝓ
pterea non ſequitur,quòd fides ſit cõ
munis alijs virtutibus,quia fides re-
ſpicit earum obiecta,& fines. Reſpi-
cit enim illa ſolummodo per modum
materię,circa quam verſatur:obie
ctum tamen proprium , & pri-
mum habet diſtinctum ab a
lijs virtutibus, ſecundum,
cuius obiecti vnitatem,
eſt ponere fidem eſſe
vnam ſecundum
ſpeciem,ſicut in
præcedẽtibus
oſtenſum
eſt .

## QVAESTIO IIII

CONCLVSIO.

**Fides ſecundum adhęſionis certitudinem certior eſt ipſa ſcientia, licet non ſecundum eam, quę eſt ſpeculationis.**

Fundamenta. VTRVM fides ſit certior, quàm ſcientia. Et quòd ſic videtur. Aug. Nihil eſt homini certius ſua fide: ergo videtur, quòd fides maiorem, vel ſaltem ęqualem certitudinem habeat quàm ſcientia. Item. Philoſophus. Virtus certior eſt omni arte: ſed fides ponitur in genere virtutis, ſcientia autē, & ars ſunt eiuſdem generis: ergo maior eſt certitudo in fide, quàm ſit in habitu ſcientiæ. Item. Certius cognoſcitur, quod cognoſcitur in lumine veritatis primæ: quàm quod cognoſcitur in lumine veritatis creatæ. Sed quod cognoſcitur fide, cognoſcitur in lumine veritatis primæ: quod autem ſcientia cognoſcitur, in lumine veritatis creatę cognoſcitur: ergo maior eſt certitudo fidei, quàm ſcientiæ. Item. Certius eſt illud, in quo nō cadit error, quàm circa quod contingit errare: ſed fidei non permiſcetur error, cognitioni autem Philoſophorum multi errores permiſcentur: ergo maior eſt certitudo fidei, quàm ſit certitudo alicuius ſcientiæ Philoſophicæ. Item. Certior ſcientia certius habet fundamentum: ſed quanto aliqua ſcientia nobilior, & perfectior eſt; tanto certior eſt: ſed ſcientia theologiæ eſt omnino ſcientia altiſſima, & & nobiliſſima: ergo certiſſima. Si ergo fides eſt fundamentū totius ſcientię theologicę, Neceſſe eſt ipſam eſſe certiſſimā. Eſt ergo in ea maior certitudo, quàm in aliqua alia ſcientia.

Ad opp. Sed contra. Hugo de ſancto victore. Fides ē certitudo quædam animi de rebus abſentibus ſupra opinionem, & infra ſcientiam conſtituta: ergo minor ē certitudo in ipſa fide, quàm in habitu ſcientiæ. Item. Certius cognoſcitur illud, de quo non poteſt dubitari, quàm illud, de quo poteſt dubitari: ſed quod quis cognoſcit ſcientiali cognitione, ſic nouit, quòd de eo dubitare non poteſt. Qui autem nouit aliquid cognitiōe fidei, poteſt de eo dubitare, ſicut patet: ergo maior eſt certitudo ſcientiæ, quam fidei. Itē. Certius cognoſcitur, quod cognoſcitur aperta viſiōe, quàm quod cognoſcitur ſola credulitate. Sed per ſcientiam cognoſcitur aliquid aperta viſione, per fidem ſola credulitate: ergo certior eſt ſcientia, quàm fides. Item. Quanto aliquid cognoſcitur clarius tanto cognoſcitur certius. Sed fides cognoſcit per ſpeculum in ęnigmate, ſcientia autem reuelata facie: ergo maior eſt certitudo quam habet ſciētia, quàm illa quam habet fides. Itē. Certius cognoſcitur quod poteſt probari, quàm quod nō poteſt probari: ſed quod quis cognoſcit habitu ſcientiæ, poteſt probare alij quantumcumq; aduerſanti, & eum conuincere neceſſario, ita quòd non poteſt contradicere. Non ſic autem eſt de fide: ergo fides non habet tantam certitudinem, quantam habet habitus ſcientiæ.

RESP. Dicendum, quod cum comparamus certitudinem fidei ad certitudinem ſcientiæ, poteſt intelligi dupliciter. Nam vno modo ſcientia poteſt dici aperta, & certa viſio dei ī patria. Et hoc mō nō eſt quęſtio nec dubium quin ſciētia iſto modo præcellat in certitudine ipſam fidem, ſicut gloria præcellit gratiam, & ſtatus patriæ ſtatum viæ. Alio modo dicitur ſcientia, cognitio, quam quis habet in via. Et iſta poteſt eſſe dupliciter. Aut reſpectu illorum, quorum eſt fides. Aut reſpectu aliorum cognoſcibilium. Si reſpectu illorum, quorum eſt fides, ſic ſimpliciter loquendo certior eſt fides, quam ſciētia. Vnde ſi aliquis Philoſophorum cognoſcit aliquem articulorum ratiocinando, vt pote deum eſſe creatorem, vel deum eſſe remuneratorem: nūquam tamen ita certitudinaliter cognoſcit per ſuā ſcientiam, ſicut verus fidelis per ſuā fidem. Si autem loquamur de ſcientia ſecundum quòd eſt cognitio alio

rum cognoſcibilium , ſic quodãmo-
do certior eſt fides,quàm ſcientia,&
29 quodãmodo ecõtrario . Eſt enim cer
titudo ſpeculationis,& eſt certitudo
adhęſionis. Et prima quidem reſpi-
cit intellectum. Secunda vero reſpi-
cit ipſum affectum . Si loquamur de
certitudine adhęſionis, ſic maior eſt
certitudo in ipſa fide,quàm ſit in ha
bitu ſcientiæ,pro eo quòd vera fides
magis facit adhærere ipſum creden
tem veritati creditæ,quã aliqua ſcien
tia alicui rei ſcitæ. Videmus enim ve
ros fideles nec per argumenta,nec ꝑ
tormenta,nec per blandimenta incli
nari poſſe,vt veritatem quam credũt
ſaltem oretenus negent: quod nemo
ſciens ſanę mẽtis faceret pro aliquo,
quod cognoſcit , niſi inquantum do
ctrina fidei dictat non eſſe mentien-
dum . Stultus etiam eſſet geometra,
qui pro quacumque certa concluſio
ne geometriæ auderet ſubire mortẽ.
Vnde verus fidelis etiam ſi ſciret to-
tã ſcientiã phyſicã, mallet tota illam
ſcientiam perdere , quàm vnum ſolũ
articulum ignorare,vel negare adeo
adhærens veritati creditæ . De cer-
titudine ergo adhæſionis verum eſt
fidem eſſe certiorem ſcientia philo-
ſophica:& hæc certitudo reſpicit ve-
ri tatem,& doctrinam ſecundum pie
tatem : & de hac certitudine conclu-
dunt rationes ad primam partẽ in-
ductæ. Si autem loquamur de certitu
dine ſpeculationis, quæ quidem re-
ſpicit ipſum intellectum, & nudã ve-
ritatem ; ſic concedi poteſt,ꝙ maior
eſt certitudo in aliqua ſcientia,quam
in fide:pro eo ꝙ aliquis poteſt aliqd
per ſcientiã ita certitudinaliter noſ-
ſe,quòd nullo modo poteſt de eo du
bitare,nec aliquo modo diſcredere,
nec in corde ſuo vllo modo contra-
dicere,ſicut patet in cognitione di-
gnitatum , & primorum principio-
rum. Et hoc modo procedunt ratio
nes ad partem ſequentem, ſicut per-
tractanti patet . Et per hoc patet re-
ſponſio ad quęſtionem propoſitam.
Patet etiam reſponſio ad obiecta .
Procedunt enim ſecundum diuerſas
vias . Nam rationes ad primã par-
tẽ inductę cõcludunt de certitudine
adhęſionis.Rõnes vero ad oppoſitũ
de certitudine ſpeculationis. Verũtñ
rõnes ad primam partẽ inductę vidẽ
tur concludere de certitudine ſpecu
lationis, quòd illa certitudine ſit fi-
des certior ſcientia,quod falſum eſt.
Ideo temptandum eſt eas diſſoluere.
AD illud verbum Aug.quo dici- 30
tur . Nihil eſt homini certius ſua fi-
de,Dici poteſt quòd nihil facit ad ꝓ
poſitum , quia non loquitur de cer-
titudine,quã quis habet per fidem ,
ſed qua quis habet de fide, quam ha
bet in mente,& illa eſt certitudo ſciẽ
tiæ:ſcit enim homo fidelis ſe habere
fidem. AD illud Philoſophi,quòd 31
virtus eſt certior omni arte . Dicen-
dum,quòd loquitur de virtute,& ar
te ſecundum quòd comparantur ad
idem. Multo enim melius ſcit aliquis
inuenire medium, & obiectum ꝑ ha
bitum virtutis,quàm ꝑ habitum pu
rę cognitionis. Non eſt autem gene-
raliter intelligendum,quòd virtus ſit
certior circa proprium obiectum , ꝙ̃
aliqua ſcientia circa ſuum. AD illud 32
quod obijcitur, quòd certiꝰ videtur
quod videtur in lumine veritatis in
creatæ,quã quod videtur in lumine
veritatis creatæ. Dicendum,quòd il
lud verum eſt,quando lumen verita
tis increatę irradiat plene ſicut erit
in patria. Quando autem ſemiplene
irradiat,non eſt neceſſe quod habeat
veritatem,ſicut patet:quia certius po
teſt homo videre ad lumen candelæ,
quàm ad lumen ſolis , vbi ſol nõ ple
ne irradiat:ſic & in propoſito intelli
gendum eſt. Licet enim fiat irradia
tio mediante fide ab ipſa veritate æ-
terna:non tamen eſt irradiato plena
quoniam manet ſpeculum, & ænig-
ma. AD illud quod obijcitur,quod
certior eſt cognitio, cui non permi-
ſcetur error. Dicendum,quòd verum
eſt:ſicut fidei non permiſcetur error,
ita etiam nec ſcientię inquãtum ſciẽ
tia:ſed hoc ẽ ſolum ex defectu a par
te cognoſcentis. Sic etiam contingit
in ipſa fide a parte credentis,ſicut pa
tet in infideli,qui propter diſcurſio-
nem intellectus a cognitione fidei la
bitur in hæreſim,dum ſe credulitati
vere intermiſcet credulitas falſa .
Vnde

Vnde ex hoc non poteſt concludi, ꝙ fides ſit certior, quòd ſcientia . Illud tamen verum eſt quam doctrina fidei magis veraciter eſt tradita, quam aliqua ſciẽtia philoſophica: quia ſpũs ſctũs, & ipſe Chriſtus qui docuerunt fidei veritatem, & ſacræ ſcripturæ, in nullo falſum dixerunt: nec in aliquo poſſunt reprehẽdi, quod de nullo philoſopho arbitror vere poſſe dici in traditione alicuius doctrinæ: imo inueniuntur veris multa falſa permiſcuiſſe. AD illud quòd obiicitur, quòd
54 quanto ſcientia nobilior eſt, tanto certior. Dicendum, quòd illud non habet veritatem. Nã ſicut dicit Philoſophus, Maior eſt certitudo mathematicæ ſcientiæ quam diuinæ, & tamen nobilior eſt diuina, quam mathematica: hoc autem eſt propter defectum a parte intelligentis. Quia ſicut dicit Philoſoph⁹, ſicut ſe habet oculus noctuæ ad lucem, ita intellectus noſter ad manifeſtiſſima naturę. Vnde illa quæ ſunt certiſſima in ſe, cognoſcit aliquando dubie: & tamen illa cognitio minus certa magis eſt nobilis, & pfecta, quoniam eſt de re nobiliori . Melius eſt enim vel modicum quid de deo ſcire, quam cæleſtium, vel terreſtrium notitiam habere. Rationes vero ad oppoſitã partem concedendæ ſunt: concludunt enim de certitudine ſpeculationis, ſicut ſatis clarum eſt & perſcrutanti apparet.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Fidei definitio data ab apoſtolo eſt vera, conuertibilis, euidens, & ſufficiens.

A d opp. DE deſcriptione fidei ab Apoſtolo aſſignata, quoniam ipſa inter cæteras eſt magis autentica: diffinit autem Apoſtolus fidẽ ſic Hebræo. 11. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumẽtum non apparẽtium. Oſtenditur autem iſta deſcriptio inconuenienter aſſignata propter quadruplicem defectum, qui videtur eſſe in ea, videlicet propter defectum veritatis, propter defectum conuertibilitatis, ꝑpdefectum euidentiæ, & propter defectũ ſufficientię. Quod autem ſit in ea defectus veritatis, oſtenditur primo in hoc, quòd dicit fidem eſſe ſubſtantiã: aut enim ibi accipitur ſubſtantia proprie, aut communiter . Si accipiẽ ibi proprie, cum ſubſtãtia diuidatur contra accidens , & fides ſit accidens, falſum eſt fidem eſſe ſubſtantiam . Si autem ſubſtantia ibi accipitur communiter pro eſſentia , & eſſentia vniuſcuiuſque non differt ab eo, cuius eſt eſſentia, fides autem differt a rebus ſperandis, impoſſibile eſt fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum . Item . Videtur falſa eſſe in hoc, quod dicit fidem non tantum eſſe ſubſtantiam, ſed etiam argumentum: quoniam nulla virtus eſt argumentum, nec econuerſo. Si ergo fides eſt virtus, non ergo poteſt eſſe argumentum. Si tu dicas quòd argumentum ſumitur ibi tranſumptiue. Videtur quòd nec tranſumptiue, nec proprie debeat dici fides argumentum non apparentium. Si enim proprietas argumenti eſt quòd arguit ipſam mentem, & conuincit eam de eo, ad quod eſt faciens illud eſſe clarum, & apertum, videtur quòd ibi ſit implicatio duplicis contradictionis, cum dicit fidem eſſe argumentũ nõ apparentium . Quæ enim habent argumentum, hoc ipſo quòd habent argumentum apparẽt eſſe vera. Quæ etiã habent argumentum, hoc ipſo quòd habent argumentum, conuincuntur eſſe vita: ergo ratio argumenti repugnat tam rei non apparenti, quàm ipſi habitui fidei: ergo eſt implicatio oppoſitorum in prædicta deſcriptione: videtur ergo quòd prædicta diffinitio redargui poſſit ob defectum veritatis. Item. Videtur, quòd poſſit reprehendi ob defectum conuertibilitatis . Nam hæc deſcriptio poteſt conuenire ipſi ſpei: Spes enim eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & etiam argumentum non apparentiũ

quia per ſpem certificamur nos eſſe habituros res, quas non videmus: ergo videtur quòd ſi tota illa deſcriptio conuenit ſpei, quòd non conuertatur cum ipſa fide. Item. Credere pœnam æternam eſſe futuram, hoc pertinet ad ipſam fidem: ergo credulitas pœnæ æternæ fides eſt: ſed credulitas pœnæ æternæ non eſt ſubſtentia rerũ ſperandarum, ſed potius timendarũ: ergo videtur quòd iſta deſcriptio generaliter non conueniat ipſi fidei: ergo nec omni, nec ſoli: videtur ergo poſſe reprehendi pp defectũ conuertibilitatis. Item. Videtur poſſe reprehendi ob defectum euidentiæ, quia non debet prius diffiniri per poſterius, nec ignotum per ignotius: ſed fides prior eſt, quàm ſpes: fides etiam quæ eſt in corde notior eſt quàm ea, quæ non apparet: ergo male diffinitur fides per res ſperandas, & per res non apparentes. Item. Ad euidentiã diffinitionis ſpectat, quòd priora pręmittantur poſterioribus. Si ergo cognitio præcedit affectionem, & fides inquantum argumentum reſpicit cognitionem, inquantum vero ſubſtantia rerum ſperandarum reſpicit affectionem, videtur quòd prædicta diffinitio aſſignata ſit ſicut per poſteri⁹ & confuſe: & ita redargui poſſe videtur propter defectum euidentiæ. Itẽ. Reprehenſibilis videtur propter defectum ſufficientiæ. Quia fides non tantũmodo eſt de futuris, verumetiã de præſentibus, & præteritis, vt dicit Auguſtinus. Si ergo ſperanda non ſolummodo ſunt futura, videtur quòd inſufficienter diffiniatur, cum diffinitur ſolummodo per res ſperandas. Item. Fides non tantummodo eſt fundamẽtum ſpei, imo etiam charitatis, & totius ædificii ſpiritualis: ergo ita eſt ſubſtantia, vel fundamentum charitatis, & rerum diligendarum, ſicut ſpei, & ſperandarum: videtur ergo inſufficienter dixiſſe, cum dixit eam eſſe fundamentum rerum ſperandarũ. Cum .n. nobilior ſit charitas, ꝗ ſpes, magis deberet diffiniri fides per res diligendas, quàm per res ſperandas. Et ideo propter quatuor ſuperius dictos defectus prædicta deſcriptio videtur eſſe penitus abiicienda, & repudianda.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd tunc 35 diffinitio, ſiue notificatio eſt recte aſſignata, quando nihil cõtinet ſuperfluum, nihil etiam diminutum. Et hoc eſt quando per ipſam notificationem ipſius diffiniti eſſentia plene indicatur, & aperte manifeſtatur, & ab omnibus alijs ſepararur: hoc autem eſt reperire in propoſito, ſi quis attendat. Nam ipſa fides ſecundum eſſentiam ſuam aliquid reſpicit ex parte intellectus, & aliquid ex parte affect⁹. Habet enim affectum ſtabilire, & intellectum illuminare. Et inquantum affectum ſtabilitat, dicitur ſubſtãtia, ſiue fundamentum: inquantum autẽ intellectum illuminat, dicitur argumentum. Vt ergo plene fidei eſſentia explicaretur, oportuit eam diffiniri, ſiue notificari, vt diceretur ſubſtãtia ſimul, & argumentum: debet enim diffinitio totam eſſentiam diffiniti in ſe claudere, debet etiam nihilominus aperte notificare. Quoniam ergo habitus virtutis dupliciter notificari habet, videlicet per finem vltimum, & per ſuum obiectum: finis autem ipſius fidei conſiſtit in æterna beatitudine, quam ſperamus, & ita in rebus ſperandis: obiectum autem conſiſtit in veritate non viſa, & ita in rebus non apparentibus: ideo opportunũ fuit fidem diffiniri per res ſperãdas, & non apparentes, vt ſic notificatio fidei non ſolum eſſentiam diffiniti explicaret plene per intellectum, & affectum, ſed etiam manifeſtaret aperte per finem, & obiectum. Debet etiam diffinitio diffinitũ ab omnibus alijs ſeparare. Et quoniam fides formata diſtingui habet a fide informi, diſtingui etiam habet ab habitu cuiuslibet alterius virtutis. A fide inquam informi diſtinguitur inquantum fulcẽtat totam fabricam ſpiritualem: ab alijs autem virtutibus inquantum veritati non viſæ facit adhærere. Ideo quãtum ad hæc duo dicitur ſubſtantia rerum ſperandarum, vt diſtinguatur a fide informi. Et argumentum non apparentium, vt diſtinguatur ab habitibus

bitibus aliarum virtutum. Et ſic patet, quòd prædicta notificatio nihil continet ſuperfluum, nihil diminutum, nec eſt in ea clauſula, nec dictio, imo nec etiam ſyllaba otioſa. Fatendum eſt ergo ipſam eſſe conuenienter, & ſecundum artem aſſignatam, ita quòd in ſe habet veritatem, conuertibilitatem, euidentiam, & ſufficiẽtiam adeo perfecte, & complete, vt nec peritiſſimi Philoſophorum poſſent eam artificialius, & completius aſſignare.

36 AD illud ergo quod primo obiicitur in contrarium, quòd falſe dicitur fides eſſe ſubſtantia. Dicendum, quòd ſubſtantia dicitur dupliciter, ſcilicet proprie, & tranſſumptiue. Proprie quidem dicitur quatuor modis, ſcilicet ſubſtantia materia, ſubſtãtia forma, ſubſtantia compoſitum, ſubſtantia quæ eſt eſſentia vniuſcuiuſque. Tranſſumptiue dicitur ſubſtãtia illud, quod habet aliquam proprietatem ſubſtãtiæ dictæ aliquo iſtorum modorum. Cum autem dicitur fides eſt ſubſtantia, hoc non dicitur ſecundum quòd hoc nomen ſubſtantia ſumitur in propria ſignificatione, ſed ſecundum quòd ſumitur in ſignificatione tranſumptiua. Dicitur enim ſubſtantia, quia eſt fundamentum fabricæ ſpiritualis ad ſimilitudinem materiæ, quæ præbet fulcimentũ formis, & accidentibus. Et quòd ita accipiatur, patet per notificationem Damaſceni, qui loco eius, quod dicit Apoſtolus, Fides eſt ſubſtantia, dicit hypoſtaſis. Ait enim ſic. Fides eſt eorum, quæ ſperantur hypoſtaſis, & redargutio earum rerum, quæ non vi-

37 dentur. AD illud quod obiicitur, ꝙ falſe etiam dicitur eſſe argumentum. Dicendum ſimiliter, quòd argumentum dicitur dupliciter, videlicet proprie, & tranſumptiue. Proprie quidẽ argumentum accipitur ſecundũ quadruplicem acceptionem. Nam vno modo dicitur argumentum ratiocinatio, ſecundum quòd diuiditur in quatuor ſpecies, videlicet in ſyllogiſmum, inductionem, enthymema, & exemplum. Alio modo dicitur argumentum prolixæ ſententiæ breuis collectio. Tertio modo dr̃ argumentum ipſum medium, in quo conſiſtit tota vis argumentationis. Quarto modo dicitur argumentũ ipſa maxima propoſitio, in qua conſiſtit firmitas totius illationis. In oibus aũt his acceptionibus argumentum dr̃, quia mentem arguit, & illuminat ad aliquid intuẽdum, & ei firmiter adhærendum. Et ſecundum hanc proprietatem poteſt tranſſumptiue dici argumentũ quicquid illud ſit, quod mentem arguit, & illuminat ad videndum aliquid occultum. Et hoc modo fides dicitur argumentum rerum non apparentiũ, q̃m ita facit intellectum eis aſſentire, ſicut argumentum verum facit aſſentire concluſioni ꝓbatæ. Et per hoc patet reſponſio ad illa, quæ arguebant prædictã diffinitionem ob

38 defectum veritatis. AD illud quod obiicitur, ꝙ in præaſſignata diffinitione eſt defectus conuertibilitatis. Dicendum, quòd prædicta notificatio non conuenit ſpei; q̃m & ſi ipſa ſpes aliquo modo poſſit dici ſubſtantia rerum ſperandarum, non tñ pôt dici fundamentum ſicut fides, quia non eſt prima virtutum. Licet autẽ hoc aliquo modo poſſit ei attribui; tñ ſequens pars diffinitionis, quæ eſt argumentum non apparentium, conuenit ſoli fidei, quæ intellectum facit aſſentire ipſi veritati: hoc aũt nec ſpei competit, nec charitati, licet eis competat quoddam genus certitudinis experimentalis, maxime ipſi ſpei. AD 39 illud qđ obiicitur, ꝙ credulitas ſuppliciorum non eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, ſed magis timendarũ. Dicendum, quòd verum eſt ꝙ nõ eſt ſubſtantia rerum ſperandarum tanꝗ ſubiecti, ſed tanꝗ finis, ſicut prædictum eſt. Quamuis autem credulitas ſuppliciorum ſit rerum timendarum per modum obiecti: eſt tamen rerũ ſperandarum per modum finis. Ideo enim quis credit æterna ſupplicia, vt aſſequatur bona ſperanda. AD illud 40 quod obiicitur, ꝙ eſt ibi defectus euidentiæ, quia fides diffinitur per poſteriora, & ignota. Dicendum, quòd falſum eſt. Diffinitur enim per finem, & obiectũ ſicut prius viſum eſt.

Licet autem finis ipſius fidei, qui cõ
ſiſtit in rebus ſperandis, ſit poſteri-
or ipſa fide quantum ad aſſecutionẽ:
eſt tamen prior quantùm ad intentio
nem. Licet etiam obiectũm ipſius
fidei quod conſiſtit: in veritate non
apparente ſit homini infideli ĩcogni
tum: tamen cognitum eſt homini fi-
dem habenti. Quamuis etiam ſit in-
cognitum quale ſit: notum tamen eſt,
ipſum non apparere: & ſic patens eſt
quòd prædicta notificatio non eſt ꝑ
poſterius, & incognitum, imo per
41 prius, & notius. AD illud quòd o-
biicitur, quòd in ea eſt præpoſtera-
tio, quia prius deberet dici argumẽ
tum, quam fundamentum ob hoc,
quòd intellectus præcedit effectum.
Dicendum, quòd & ſi actus intelle-
ctus præcedat actũ affectus, nihil ta-
men impedit quòd intellectus aliquã
do ſequatur effectum, vtpote quan-
do inclinatur ad aſſentiendum ali-
cui rei ſecundum imperium volun-
tatis. Et hoc modo dictum eſt ſupe-
rius ſe habere in actu fidei, quæ ideo
habet rationem virtutis, quia aſſen-
ſus ille eſt a principio voluntatis: &
ideo Apoſtolus rectiſſime ordinauit
quando illud fidei quod reſpicit affe
ctiuam, præmiſit ei quòd reſpicit co
42 gnitiuam. AD illud quòd obiicitur
de defectu ſufficientiæ, quia deberet
diffiniri per diligenda, ſicut per ſpe-
randa; ita per præterita, ſicut per fu
tura, iam patet reſponſio. Quia quã
uis fides ſit de præteritis, & fu-
turis, ſiue etiam de ſperandis, & a-
mandis. de ſolis ſperandis eſt, tam-
quam de fine, ad quem tendit: &
per hoc, quòd diffinitur hic fides
per comparationem ad finem, &
complementum totius ædificij ſpiri-
tualis, datur per conſequens intelligi
eiuſdem ædificii tota fabrica: & per
hoc patent illa duo obiecta. Patet
etiam quare magis dicitur fundamẽ
tum eſſe rerum ſperandarum, quàm
credendarum, vel timendarum. Per
hoc.n. ꝙ dr̃ ſperandarum, magis da
tur intelligi finis virtutis, qui eſt ipſa
beatitudo expectata, quàm per hoc
quod dicitur credendum, vel aman-
dum, vel timendum. Nam iſti actus
non tantum modo ſunt in finem, ſed
etiam in ea, quæ ſunt ad finem.

Conſequenter quæritur de fi- Artic.2.
de informi, circa quam quæ-
runtur quinque. Primo quæ
ritur de eius genere. Secun
do quæritur de eius origine. Tertio
quæritur de eius ſubiecto. Quarto
quæritur de eius duratione. Quinto
& vltimo q̃rit̃ de eius informatione.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Fides informis eſt in genere vir
tutis ſecundum quòd virtus di
cit habitum rectificantem &
vigorantem potentiam.

VTRVM fides informis Funda-
ſit in genere virtutis, menta.
an non. Et quòd in ge
nere virtutis videtur.
Primo per illud quod
dicit Aug. in libro qui intitulatur ab
aliquibus, de vera innocentia. Cum
cæteræ virtutes poſſint bonis, & ma
lis eſſe communes, ſola dilectio eſt ꝓ
pria, & ſpecialis virtus piorum, atq;
ſanctorum: ergo fides virtus eſt com
munis bonis, & malis: ſed in malis
non reperitur niſi fides informis: er
go fides informis eſt virtus. Item. Se-
cundum ꝙ vult Philoſophus, circa
difficilia, & ardua neceſſaria eſt ipſi
menti rationali ars, & virtus: ergo
cũ articuli fidei difficiles ſint ad cre
dendum, ad hoc ꝙ facile credantur,
neceſſaria eſt ars, vel virtus: ſed fides
informis facit articulos facile credi,
ſicut patet in multis peccatoribus: er
go fides informis vel eſt ars, vel virtꝰ:
ſed non eſt ars, nec ſcientia: ergo vide
tur quòd ſit virtus. Item. Maioris
difficultatis eſt credere articulos fi
dei, quàm cõtineri ab actu libidinis:
quoniam illud poteſt ratio non eleua
ta: hoc autem ſcilicet credere non po
teſt, niſi ſuper ſe eleuetur: ſed conti
nere charitate circunſcripta eſt actus
virtutis: ergo & credere: ſed illud cre
dere eſt virtutis fidei informis: er-
go &c. Item. Quod directe opponit̃
vitio, & peccato virtus eſt: ſed habitꝰ
fidei

ſidei informis directe opponitur ipſi
hæreſi,& infidelitati,quæ ſunt vitia,
& peccata,nec poteſt cum eis ſtare:er
go neceſſe eſt fidem informẽ eſſe vir
tutem.Item.Humilitas , qua quis hu
miliat ſe,uel effectum ſuum ſub man-
datis diuinæ maieſtatis , habet ratio
nem virtutis: ergo pari ratione & il-
la humilitas, qua qs ſe humiliat ſub
regulis diuinæ veritatis, etiã præter
charitatem habet rationem uirtutis:
ſed fides informis eſt hmõi, p quem
captiuatur intellectus in obſequium
Chriſti ad aſſentiendum ei in oĩbus
Ad opp. articulis:ergo fides informis eſt in ge
nere virtutis.Sed contra.Iac.2.Fides
ſine operibus mortua eſt:ſed nihil qđ
eſt mortuum , habet in ſe rationem
virtutis. Si ergo fides ſine gratia , &
charitate caret operibus fructuoſis,&
ſic mortua eſt iam : ergo non habet
rõnem virtutis.Item. Sicut dicit Au
guſt.& habitum eſt ſupra in 2.li.diſ.
27.Virtus eſt bona qualitas mentis,
qua recte viuitur,qua nemo male vti
tur:ſed fide informi non recte viui
tur,& multi male vtuntur:ergo fides
informis ſub genere virtutis non cõ
tinetur . Item . Omnis virtus aut eſt
cardinalis,aut theologica . Si ergo fi
des informis eſt virtus,aut eſt cardi-
nalis, aut theologica . Sed non eſt
theologica, cum non tendat in deũ.
Non eſt cardinalis,cum non ſit circa
bonum creatum:ergo non eſt in gene
re virtutis.Item.Quando vnus hære
ticus credit decem articulos fidei, &
alios diſcredit, quamuis illi articuli
ſint ſupra rationem,tñ fides , qua cre
dit illos,non dicitur virtus eſſe:ergo
ſi eadem fide,qua creduntur.10. arti
culi,poſſunt & omnes credi, videtur
quòd fides informis in malis Chri
ſtianis nullo modo teneat rõnem vir
tutis.Item.Cum diſcipulus credit,&
aſſentit Magiſtro in his,quæ ſibi non
videntur,& ſunt ſupra ſuum intelle
ctum,quãuis aſſentiat in his,quæ sũt
ſupra ſe, non tñ illa credulitas dicĩ
eſſe virtus:ergo pari ratione videtur,
ꝙ homo non indigeat aliqua virtu
te ad hoc,ꝙ ipſe primæ veritati aſſen
tiat:ſed fides informis nihil aliud fa
cit, niſi quod facit aſſentire primæ
veritati propter ſe,& ſuper omnia:er
go videtur quòd fides informis non
ſit virtus.

RESP. Dicendum , quòd virtus 43.
dupliciter conſueuit accipi,cum di-
cimus aliquem habitum eſſe virtutẽ,
proprie uidelicet, & cõmuniter. Pro
prie namque dicitur uirtus recta ra
tio perducens in finem: & hoc modo
uirtus eſt principium operis merito
rii: & dicitur ſolummodo de habitu
gratia informato , ſine quo non con
tingit peruenire ad finẽ gloriæ.Alio
modo dicitur uirtus communiter ha
bitus rectificans potentiam aliqua re
ctitudine iuſtitiæ , & uigorans eã cir
ca opus difficile,quamuis non perdu
cat eam in finem . Et hoc modo acci
piendo uirtutem, habitus politici in
formes dicũtur eſſe uirtutes:hoc etiã
modo fides informis,quæ quidem eſt
in malis Chriſtianis, habet eſſe in ge
nere uirtutis.Per illum enim habitũ
quodammodo rectificatur intellect⁹
hominis,dum captiuatur in obſequiũ
Chriſti ad aſſentiendum primæ ueri
tati propter ſe,& ſuper omnia. Vigo
ratur etiam ut credat uera non ap
parentia,ut uitet erronea , & phanta
ſtica:ſicut apparet in multis Chriſtia
nis carentibus charitate, qui libẽter,
& humiliter audiunt uerba ſpectan
tia ad doctrinam fidei,& conſtanter,
& uiriliter abhorrent hęreticam pra
uitatem. Et ſic concedi poteſt , quòd
fides informis ſit in genere uirtutis,
ſecundum ꝙ nomen uirtutis accipĩ
large, & extenditur ad habitum re
ctificantem,& uigorantem potentiã
in his actibus,circa quos cõſiſtit uia
iuſtitiæ.Et quia hoc modo procedũt
rationes ad partem primam,ideo cõ
cedendæ ſunt.

AD illud quod obiicitur,quòd fi 44
des ſine operibus mortua eſt. Dicen
dum,quòd non dicitur mortua,quia
careat omni utilitate,& efficacia,ſed
quia caret uita gratuita, quæ eſt uita
perfecta;& ideo ex hoc nõ poteſt cõ-
cludi,quòd non ſit ſimpliciter uirt⁹,
ſed quòd nõ ſit uirtus proprie dicta.
AD illud quod obiicitur , quòd uir
tus eſt qualitas bona mentis, &c. Di
cendum,quòd Auguſtinus ibi diffinit

virtutem proprie dictam,ſcilicet vir-
tutem gratuitam. Et hoc modo cón-
cedendum eſt fidem informem non
cõtineri ſub virtutis genere. Ex hoc
tamen non ſequitur nullo modo eam
contineri ſub virtutis genere, ſecun-
dũ quòd virtus large accipitur ; imo
eſt ibi locus ſophiſticus conſequen-
46 tis. AD illud quod obiicitur, quòd
omnis virtus aut eſt cardinalis, aut
theologica. Dicendum, quòd illa di-
uiſio eſt virtutis formatæ, ſecundum
quòd proprie accipitur virtus cardi-
nalis, & theologica: & ſic fides infor
mis non continetur ſub genere virtu
tis. Poſſet tamen dici, quòd fides in-
formis ſicut habet rationem virtutis
incompletæ, ſic habet rationem vir-
47 tutis theologicæ, quia quodammodo
in deum dirigit, licet ſemiplene. AD
illud quod obiicitur de hęretico, qui
credit decem articulos. Dicendum, ꝙ
& ſi hæreticus habeat aliquam illu-
minationem reſpectu illorum articu
lorum verorum, quos credit, & ali-
quam habilitatem ad illos credẽdos
illa tamen habilitas, & credulitas nõ
debet dici virtus, quia nec potentiã
rectificat, nec vigorat. Non rectificat
potentiam, quia non captiuatur in-
tellectus eius plene in obſequium ve-
ritatis ſummæ. Non vigorat, quia ꝑ
illam non reſpuit falſitatem oppoſi-
tam veritati. Et hæc duo requirũtur
ad hoc, quòd habitus ſortiretur no-
men, & rationem virtutis. Non ſic
autem eſt de fide informi, quæ eſt in
malis Chriſtianis: quia ipſi aſſentiũt,
& adhærent primæ veritati propter
ſe, & ſuper omnia, ita quòd in illo ha
bitu eſt rectificatio, & vigor, & ex
hoc quædam perfectio. Vnde ſola il
la fides informis eſt in genere virtu-
tis, qua creduntur omnes articuli, vel
explicite, vel implicite, qua etiam re
ſpuuntur omnes errores: hæc enim
ſola eſt, quæ habet in ſe quandam ꝑ
fectionem rectitudinis, & vigoris.
48 AD illud quod obiicitur de diſcipu-
lo aſſentiente Magiſtro, quòd non in
diget habitu virtutis. Dicendum, ꝙ
non eſt ſimile, quia credulitas illa,
qua diſcipulus aſſentit Magiſtro, ita
poteſt eſſe via in falſitatem, ſicut in
veritatem, pro eo quòd Magiſter eius
poteſt vera, & falſa aſſerere: non ſic
autem eſt de credulitate, qua quis aſ-
ſentit primæ veritati, quæ nullo mo-
do poteſt eſſe via niſi in veritatem, &
rectitudinem: & propter hoc, quia
credulitas illa, qua diſcipulus aſſentit
Magiſtro, de ſe non eſt rectificatiua
mentis: & credulitas qua Chriſtianꝰ
aſſentit deo eſt via ſalutis, ita quòd
nullo modo de ſe ordinatur ad oppo
ſitum: ideo magis ſortitur rationem
virtutis, quàm illa credulitas, qua di
ſcipulus aſſentit Magiſtro, quæ qui-
dem poteſt eſſe erroris occaſio.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Fides informis ſecundum quod virtus eſt, donum diuinitus collatum eſt cenſendum.**

DE fide informi quantũ
ad originem. Et quæri
tur, vtrum fides infor Fundamenta.
mis ſit infuſa, an acqui
ſita. Et quòd infuſa vi
detur. 1. Cor. 12. Alii datur fides in
eodem ſpiritu, &c. Et conſtat quòd
Apoſtolus ibi loquitur de donis gra
tiæ gratiſdatæ: ergo loquitur de fide
circumſcripta charitate, & hæc eſt fi-
des informis: ergo fides informis eſt
a ſpiritu ſancto. Item. 1. Corr. 13. Si
habuero fidem, ita vt montes transfe
ram. ibi glo. Quæ fides dei donum di
ci poteſt: quia in malis quædam do-
na dei ſunt. Si ergo illa eſt fides in-
formis: ergo fides informis eſt a do-
no dei, vel donum dei. Item. Rom. 8.
Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis ite
rum in timore. Glo. Eſt timor ſerui-
lis, & filialis, & vterque eſt a ſpiritu
ſancto. Si ergo timor ſeruilis ẽ donũ
ſpiritus ſancti, & timor ſeruilis oriẽ
ex fide informi: ergo fides informis
eſt donum ſpiritus ſancti. Item. Se-
cundum nullum habitum natura-
lem, vel acquiſitum eleuatur intelle-
ctus ſupra ſe, vt aſſentiat primæ ve-
ritati propter ſe, & ſuper omnia:
ergo

ergo habitus fidei informis non eſt acquiſitus, vel innatus: & eſt acquiſiſitus, vel innatus vel infuſus: ergo eſt habitus infuſus. Item. Quod poteſt in ea quæ ſunt contra naturam, nec eſt a natura, nec eſt ab acquiſitione: ſed habitus fidei informis poteſt in miracula facienda, ſicut patet p euangelia ꝙ mali faciunt miracula, & expreſſe dicitur Mat. 7. & 1. Corint. 13. ergo fides informis nec ē innata, nec acquiſita: ſequitur ergo ꝙ ſit infuſa.

Ad opp. Sed contra. Rom. 10. Fides eſt ex auditu: ſed quæ nouimus audiendo ab alijs, nouimus per acquiſitionem: ergo ſi fidem habemus per auditum, ſidem habemus per acquiſitionem. Item. Auguſt. Quod credimus, debemus auctoritati, quod intelligim⁹ rationi: ſed doctrina quæ auctoritati alienæ innititur, ab alia acquiritur: ſi ergo cognitio fidei innititur auctoritati, videtur ꝙ per acquiſitionem habeat in nobis oriri. Item. Alias virtutes informes poſſumus habere per acquiſitionem, ſicut continentiam, & iuſtitiam: ergo pari ratione videtur, ꝙ & fidem informem per acquiſitionem ſimiliter poſſimus habere. Itē. Aliquis tranſiens de fidelitate ad hæreſim, credit aliquos articulos fidei: & hoc quidem ſine aliqua infuſione habitus, cum deus non infundat hæreſim, ſed p ſolam acquiſitionem doctrinæ: ſed qua ratione poteſt cognoſcere vnum articulum, eadem rōne poteſt cognoſcere alterum: ergo ſi per acquiſitionem poteſt cognoſcere aliquos, eadem ratiōe videtur, quòd poſſit cognoſcere omnes: ergo videt̄, quod fides informis de omnibus articulis per acquiſitionem poſſit haberi. Item. Si fides informis eſt habit⁹ infuſus, cum habitus infuſi ita infundantur paruulis, ſicut adultis, ita erit habitus fidei informis in paruulo baptizato, ſicut eſt in chriſtiano iam ꝓprouecto: ſed in chriſtiano iam prouecto ſi peccet mortaliter, nihilominus tamen remanet in eo fides informis, eſto ꝙ nihil vltra addiſcat: ergo pari ratione paruulus ſi peccet, cum ad adultam ætatem peruenerit, fidē informem habebit, etiam ſi nihil ab alijs doceatur: & hoc ē manifeſte falſum, quia ſi talis poneret inter Saracenos antequam aliqd didiciſſet. nihil plus haberet de fide, quàm ſi nūquam baptizatus fuiſſet. 49

RES Ad ꝑdictorū intelligētiā eſt notandum, ꝙ cū credere ſicut dicit Aug. ſit cogitare cum aſſenſione, ad hoc ꝙ habitus fidei plene, & integre habeatur, neceſſe eſt ꝙ intellect⁹ inſtruatur de credibilibus, vt poſſit illa cogitare, & inclinetur vt poſſit illis aſſentire: & primum quidem eſt materiale in fide, ſecūdum vero eſt formale. & vtrumque reperitur tam in fide informi: quā in fide formata. Nō. n. dicitur informis, quia careat omni forma, ſed quia careat forma gratiæ gratumfacientis. Cum ergo quæritur vtrum fides ſit habitus 50 acquiſitus vel infuſus. Reſpondendum eſt. Si loquamur de fide quantum ad illud, quod eſt materiale in ea: videlicet quantum ad cognitionē illā, qua cognoſcimus, qui ſint articuli fidei, & ſcimus quid eſt quod per nomen dicitur, ſic cōcedendum eſt, quòd fides: eſt per auditum, & per acquiſitionem ſecundum legem cōmunem. Nemo enim ſcit qui, & quot ſint articuli fidei, niſi didicerit legēdo, vel audiendo: niſi forte hoc habeat per priuilegium ſpeciale. Si autem loquamur de fide quātum ad formale, videlicet quantum ad illud quod facit aſſentire, ſic dicendum eſt quod quædam fides informis eſt per acquiſitionem, quædam per infuſionem. Nam quidam aſſentiunt veritati auditæ moti humana perſuaſione, vtpote propter amorem, & reuerentiam dicentis, vel propter miracula, vel propter rationes, & argumenta: & talis fides eſt ſimpliciter acquiſita: nec dicenda eſt habere rationem virtutis, quia nullius eſt vigoris, nec roboris ſublata de medio ipſa humana ratione. Quidam autem aſſentiunt veritati fidei propter diuinā illuſtrationem, ſicut illi qui innituntur primæ veritati ſuper omnia, & propter ſe, ſicut multi Chriſtiani, q charitatem non habent, & in talibus fides eſt per infuſionem; volūtarie. n.

Conſentit iis S. Tho. q. de veri. q. 18. ar. 3.

aſſentiunt concomitante diuina illu
minatione, illuminatione inquam, q̃
rationem eleuat in his, quæ ſunt ſu-
pra ipſam. Vnde ſicut illuminationẽ
ad futura prę cognoſcenda dicimus
eſſe infuſam propter hoc, quòd in ip
ſa eleuatur anima ſupra ea, quæ ſunt
ei naturalia, ſic intelligendum eſt &
in parte iſta. Concedendum eſt ergo
fidem informem ſecundum ꝙ virt⁹
eſt, eſſe donum diuinitus collatum,
& habitum infuſum. Vnde concedẽ
dę ſunt etiam rationes, quę hoc o-
ſtendunt.

Nota tñ ꝙ Sco. in hac diſtĩ. tenet qđ fides infuſa nõ eſt neceſſaria

51 AD illud ergo quod primo obij-
citur in cõtrarium, quòd fides eſt ex
auditu. Dicẽdum, quòd illud dicitur
de fide non ratione ei⁹ quod eſt for
male, & completiuum, ſed rõne eius
quod eſt materiale, vtpote rõne illius
cognitionis, qua cognoſcit quid eſt
quod per nomen dicitur, quę cõmu-
niter non habetur nec in fide forma
ta, nec in informi niſi per acquiſitio-
nem. Aliter etiam videtur aliquibus
eſſe dicendum, ꝙ illud verbum Apo
ſtoli intelligitur de fide informi, quę
innititur humanę rationi, quę quidẽ
non habet in ſe rationem virtutis.
Sed primus modus dicendi rationa-
bilior eſſe videtur conſiderato intel-
52 lectu Apoſtoli. AD illud quod obij
citur, quòd credere debetur auctori-
tati. Dicendum, quòd credere ſecun
dum quòd eſt actus fidei virtutis, de
betur auctoritati, nõ cuilibet, ſed au
ctoritati diuinę, cui quidem actorita
ti nemo aſſentit propter ſe, & ſuper
omnia, niſi per diuinam illuminatio
nem, & ſic talis credulitas nõ eſt ac-
quiſita, ſed infuſa. Illa vero creduli-
tas, qui innititur rationi creatę prin
cipaliter, nõ ſpectat ad ipſam fidem
ſecundum quod fides eſt virtus: & de
hac verum eſt, quòd poteſt eſſe per
53 acquiſitionem. Vnde attendendum
eſt, quòd dupliciter poteſt aliquis p
fidem ſuã inniti sacrę ſcripturę, aut
quia credit ſacram ſcripturam a ſpi-
ritu ſancto fuiſſe inſpiratam, & edi-
tam; iuxta quod dicitur. 2. Petr. ij.
Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt
ſancti dei homines: & ſic talis credu
litas ſpectat ad fidei virtutem. Aut

Sco. iis nõ conſentit ſed S. Tho. conuenit 22. arti. 6

ideo credit ſacrę ſcripturæ, quia pa-
tres ſui crediderunt, a quorum ſemi-
tis non vult recedere: & hoc modo
humanam reſpicit rationem: nec eſt
talis credulitas fidei virtutis, ſed po-
tius cuiuſdam aſſuetudinis. AD il- 54
lud quod obijcitur, quòd alię virtu-
tes informes habentur per acquiſitio
nem. Dicendum, quòd non eſt ſimi-
le, pro eo quòd actus aliarum virtu-
tum concordant ipſi rationi ſecun-
dum naturale dictamen. Vnde iuſti-
tia naturalis dirigit ad opera virtu-
tum politicarum: non ſic autẽ eſt de
fide, quę dirigit ad aliqua credenda,
quę ſunt pręter naturam, & ſupra
iudicium rationis, ideo nõ ſic ſubia
cet noſtræ acquiſitioni, ſecundum ꝙ
alię virtutes morales. AD illud qđ
obijcitur, quòd aliquis de infidelita-
te tranſiens ad hęreſim acquirit co 55
gnitionem aliquorum articulorum.
Dicendum, quòd non eſt ſimile; quia
ſicut idem ipſum poteſt amari amore
diuinitus infuſo, & amore etiam in-
nato, & libidinoſo, & multum refert
vtrum aliquid ſic, vel ſic ametur: ſic
etiam intelligendum in cognitione,
quod idem ipſum aliter, & aliter põt
credi, vel ex perſuaſione veritatis hu
manæ, vel ex illuſtratione veritatis ę
ternæ: & hæretici quidem ſi cogno-
ſcũt aliquos articulos, hoc eſt ex qua
dam perſuaſione humanæ rationis,
imo fictionis ſuæ; & ſi ſecundum illã
omnibus articulis fidei aſſentirent,
adhuc tamen virtutem fidei non ha
berent, cuius eſt intellectum in Chri
ſti obſequium captiuare. Ideo nõ eſt
ſimile de cognitione articulorum in
viro fideli, & viro infideli: & ꝓ tan-
to nõ ſequitur, quòd ſi illa cognitio
in hæreticis eſt acquiſita, quòd hæc
in fidelibus non ſit infuſa. Si quis ta
men de fideli, & catholico fiat hære-
ticus, & remaneat ſibi cognitio alicu
ius articuli, non habet eam omnino
per acquiſitionem: nec tamen dicen-
dus eſt habere virtutem, quia ibi illu
minatio prior permiſta eſt quodam
modo falſitati erroris: & ideo nõ ha
bet perfectionem competentem vir-
tuti. AD illud quod obijcitur de par
uulo, qui cadit de gratia, antequam
aliquid

aliquid de fide acquirat. Dicendum, quòd ſi paruulus habet habitum fidei quantum ad illud quod eſt in ea formale. habet enim aliquid quo promptus erit, & facilis ad aſſentiẽdum oĩbus articulis fidei, ſi ei præponatur cum ad adultam ætatem peruenerit. Caret tamẽ ea cognitione, quę eſt materialis reſpectu fidei, ſine qua & ſi illud formale poſſit in animam paruuli infundi, non tamen poteſt radicari, & ſtabiliri: & propterea ſi cum ad adultam ætatem peruenerit, pręponatur ei error ſub ratione credibili, facile expellitur habitus fidei: & ita defacili aſſentit, ac ſi habitum fidei numquam habuiſſet, propter hoc quod liber. arbi. propter inaſſuetudinem neſcit illo uti: & ille habitus nõ fuit in potentia radicatus, quamuis eſſet in ea infuſus. De hoc autem in. 4. li. habetur diffuſius.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Fides informis, prout eſt habitus virtuoſus infuſus, & volũtarius, nõ eſt in dęmonibus: cũ nõ ſint apti ad ſuſcipiendos habitus infuſos, & magis ſint p̃ni ad impugnãdũ veritatẽ, q̃ ei aſſentiẽdũ.

Ad opp.

DE ſubiecto fidei informis, & eſt quæſtio. Vtrũ fides informis ſit in dęmonibus. Et quòd ſic videtur. Iac. 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt: ſi ergo fides quæ eſt principium timoris, hæc eſt fides, quę eſt virtus informis, videtur quòd fides ſecundũ quòd eſt virtus ſit in dęmonibus. Item. Super illud Rom. j. Iuſtitia dei reuelatur ex fide in fidẽ, glo. Fides dęmonum eſt, & nomine tenus Chriſtianorum: ſed in chriſtianis, qui ſunt nomine tenus chriſtiani, eſt fides informis tãquam in ſubiecto: ergo & in dæmonibus. Item. Mar. 1. Quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene? & ſępe in euãgelio dęmones clamabant Chriſtum eſſe filium dei; ſed conſtat ꝙ eius diuinitatem non poterant intueri: & hoc ẽ ſuper rationem, quòd deus fieret homo: ergo videtur quòd hoc nõ nouerant niſi cognitione fidei: ergo videtur ꝙ habuerunt fidem. Item. Cognitio trinitatis, & vnitatis ſupra rationem eſt, ſicut in primo li. oſtenſum fuit: ſed dęmones cognoſcũt deũ eſſe trinum, & vnum: & talis cognitio, qua cognoſcitur deus eſſe trinus, & vnus, vel eſt cognitio fidei, vel eſt cognitio comprehenſionis. Cum ergo dęmones non habeant cognitionem comprehenſionis de ipſa trinitate, habent ergo cognitionem fidei.

Fundamenta.

Sed contra. Super illud ij. Corint. vj Quæ conuentio Chriſti ad Belial? dicit gloſa. Sicut Chriſtus omnia bene facit, ſic diabol⁹ omnia male: ſed credere fidei informis eſt actus virtutis, & actus bonus: ergo ſi dęmonis eſt omnia male facere, videtur quòd ad ipſum non ſpectat ipſum credere: ergo nec habere fidem informem. Itẽ. Fides informis eſt habitus infuſus, & donũ dei: ſi ergo dęmones habent ſidẽ, aut infuſa eſt eis ante lapſum, aut poſt. Ante lapſum non: quia tunc nõ erant in ſtatu, in quo eſſet eis fides opportuna. Poſt lapſum non: qa obſtinati ſunt, vt dona dei non poſſint ſuſcipere: ergo ſi numquam habuerunt habitum fidei infuſum, & fides informis eſt per infuſionem: ergo nõ habent fidem informem. Item. Credere quòd eſt actus fidei informis, eſt voluntarium, quia cum cætera poſſit homo nolens, credere non poteſt niſi uolens. ſed dæmones quantũ eſt ex parte volũtatis ſuæ, repugnant oĩ veritati, & omni bono: ſi ergo ipſa fides informis facit credere volũtarie, videtur ꝙ dæmones non habeant ipſam. Item. Fides informis eſt principium timoris ſeruilis, & timor ſeruilis facit peccatum fugere: ſi ergo fides informis eſſet in dæmonibus, eſſet in eis fuga alicuius peccati: ſi ergo nullum peccatum fugiũt, videtur quòd habitus informis in eis non reperiatur.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ex p̃cedentibus patet, fides informis dicitẽ duobus modis. Quadã, quæ innititẽ

primæ

primæ veritati propter ſe, quãuis in
ipſam non tendat amando. Alia eſt fi-
des informis, quæ innititur ipſi veri
tati articulorum propter aliquam ra-
tionem creatam. Prima quidẽ dici-
tur fides informis, non quòd careat
forma fidei ſecundum quòd eſt vir-
tus, ſed ſolum ſecundum ꝙ eſt vir-
tus gratuita. Et de hac dictũ eſt pri⁹,
quòd eſt habitus virtuoſus, & habi-
tus infuſus. Secũdo vero modo dicit̃
fides informis, qa caret forma fidei,
& ſm ꝙ virtus eſt, & ſm ꝙ gratuita
eſt. Nã illa credulitas, qua quis aſſen-
tit articulis propter rõnem creatam
principaliter, non ſolum caret inten
tione habitus gratuiti, ſed etiam intẽ
tẽtione habitus virtuoſi. Nullius eñ
virtutis videtur eſſe credere, cũ quis
redit innitendo perſuaſioni, quã vi-
det. Si ergo hoc ſecundo modo acci-
piatur informis fides, ſic concedi po
teſt eam reperiri in dęmonibus. Ha-
bẽt enim aliquã notitiam, & creduli
tatem de articulis, & credibilibus, q̃
quidem poteſt dici fides, ſiue creduli
tas propter hoc quòd nõ eſt in eis vi
ſio aperta. Et illa qdem cognitio par
tim fuit eis indita a prima conditio-
ne, partim ex acquiſitione. A prima
enim conditione ſua habuerunt co
gnitionem aliquam de articulis per-
tinẽtibus ad trinitatem, quæ & ſi tũc
non meretur dici fides, immo potius
cognitio cõtemplationis propter ab-
ſentiam ęnigmatis: peccato tamen ſu
perueniente, & ęnigmate ſubſequen
te, illa cognitio meruit dici fides, cũ
ſit cognitio ęnigmatica de his, q̃ ſpe
ctant ad diuina. Quantũ autem ad
articulos ſpectantes ad humanitatẽ
eſt in eis cognitio acquiſita per mul
ta miracula, & experimenta, & quaſi
extorta neceſſitate quadam. Dum eñ
dæmones vident aperte eos, qui Chri
ſtum credunt, & ei conformãtur nõ
poſſe damnari, manifeſta ratione co-
guntur credere fidem credentium in
Chriſtum veram eſſe: ac per hoc per
conſequens credunt omnia eſſe vera,
quæ Chriſtiani credũt: & ex hoc etiã
perterrentur: propter quòd dicit bea
tus Iacobus, quòd credunt, & con-
tremiſcunt. Si vero loquamur de fide
informi, ſecundum quòd accipitur 57
primo modo, videlicet prout eſt ha-
bitus virtuoſus, & habitus infuſus,
& etiam voluntarius, hoc modo & 
ſi reperiatur in Chriſtanis viatorib⁹,
non tñ poteſt reperiri in dęmonib⁹,
tum quia ipſi non ſunt apti ad ſu-
ſcipiendos habitus infuſos, tum qa
voluntas eorum magis prona eſt ad
impugnandũ veritatẽ, & pietatem,
quam ad aſſentiendum ei. Vnde con
cedẽdæ ſunt rationes, q̃ hoc oſtẽdũt.

AD illud vero qđ obijcitur in cõ 58
trarium de auctoritate Iacobi, & de
glo. qđ informis qualitas eſt in dæ-
monibus. Dicendum, quòd in vtriſ
que reperitur fides, ſed tamen aliter,
& aliter, ſicut prius dictum eſt. Chri
ſtiani enim nominetenus voluntarie
aſſentiunt: & illa fides poteſt eis eſſe
via ad virtutem, & quodammodo re
ctificat eorum mentem, & ſi non ple
ne: non ſic autem eſt in dęmonibus,
quia ipſi credunt coacti, & quaſi cũ 59
quodam murmure. Ad illud qđ obij
citur quòd confitebantur Chriſtum
eſſe filium dei. Dicendum, quod ſicut
dicit Augu. in li. de ciuitate dei, ip-
ſe Chriſtus innotuit dæmonibus nõ
p id qđ eſt veritas, & lux, ſed p quoſ
dam ſuæ virtutis effectus. Vnde quia
ipſi videbant miram Chriſti virtutẽ
in ſuis effectibus, cui nullatenus po-
terant reſiſtere, cognoſcebant ipſum
non purũ hominem, ſed etiam deũ
eſſe. Illa tamen credulitas non erat fi
des informis, ſecundum quòd fides
informis eſt virtus, quia non adhęre
bãt ipſi primæ veritati ꝓpter ſe. Ad 60
lud qđ obijcit̃, quòd cognoſcebant
deum eſſe trinum & vnum. Dicẽdũ,
ꝙ illa cognitio in dæmonibus erat
derelicta ex cognitiõe, quam habue
runt ex prima ſui conditione. Secun
dum enim quòd dicit Diony. in lib.
de diui. nominib. c. iiij. [Data dæ-
monibus dona neqnaquam ipſa mu-
tata eſſe dicimus, ſed ſunt integra,
& ſplendidiſſima, quamuis ipſi non
videant claudentes in ſeipſis ſpecula
tiuas veritates: & ſic non oportet po
nere in dæmonibus habitũ fidei in-
fuſæ, cum talem notitiam habuerunt
a prima naturali ſua conditione, li-

cet

cet eam habeant quodammodo minus perfecte propter ſuarum mentium obcæcationem.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Fides per gratiæ aduentum, non expellatur, ſed remanet licet excludatur quo ad defectum.**

Ad opp. DE ipſius fidei informis duratione. Et eſt quæſtio. Vtrum fides informis omnino expellatur per aduentum gratiæ. Et φ ſic videtur. Maior eſt conuenientia fidei formatæ ad gloriam, quam fidei formatæ ad fidem informem, pro eo φ gloria non eſt aliud, quam gratia conſummata: ſed gloria ſuperueniens euacuat habitum fidei formatæ, ſicut vult Apoſtolus: ergo ſuperueniente fide formata tollitur fides informis, & euacuatur. Item. Maius lumē arſorbet minus lumen: ergo ſi lumen gratiæ gratumfacientis ſuperexcellit incomparabiliter lumē gratiæ gratiſdatę: videtur ergo quod fides informis per gratiā ſuperuenientem habeat expelli. Itē. Fides informis nunquam eſt niſi in peccatore, nam in omni iuſto eſt fides formata; ſed gratia gratūfaciēs numquam poteſt eſſe cum peccato: ergo numquam poteſt eſſe cum fide informi: ergo neceſſario eam in aduentu ſuo expellit. Item. Omnes virtutes ſimul infunduntur: ergo cum infundit charitas, infunditur fides formata: ſed impoſſibile eſt duo accidentia eiuſdem ſpeciei eſſe in eodē ſubiecto: ergo impoſſibile eſt duas fides eſſe in eadem anima: ergo neceſſe eſt fidem informē expelli ad aduentum gratiæ. Itē. Aut lumen gratiæ gratumfacientis ſufficit ad credēdum, aut non. Si non: ergo gratia gratumfaciens nō ſufficit ad promerendam ſalutem. Si ſufficit: ſuperfluum eſt facere per plura, quod poteſt fieri per pauciora: ergo videtur quod ſuperueniente gratia gratumfaciente, ſuperfluat habere ſidē informem. Sed contra. Gratia nō expellit niſi culpam, vel conſequens ad culpam: ſed fides informis nec eſt culpa, nec conſequens ad culpam: ergo fides informis non expellitur a gratia ſuperueniente. Item. Sicut ſe habet actus ad actum, ita ſe habet habitus ad habitum: ſed gratia gratumfaciens facit credere in deum, & gratia gratiſdata facit deo credere. Si ergo credere in deum non expellit credere deo, ſed potius præſupponit, videtur quod gratia gratumfaciens non expellit fidem informem. Item. Magis conueniunt dona infuſa cum infuſis, quam infuſa cum acquiſitis: ſed gratia gratumfaciens cum infunditur, non expellit habitus acquiſitos: ergo multofortius non expellit habitum fidei informis, qui eſt infuſus. Item. Sicut ſe habet culpa ad fidem formatam, ita ſe habet gratia ad fidem informem: ſed culpa cum ſuperinducitur, & ſi expellat formā fidei, non tamen expellit ipſam fidem: quia iam faceret hominem infidelē: ergo pari ratione gratia gratumfaciens cum ſuperinducitur, & ſi tollit informitatem fidei, non tamen tollit ſubſtantiam habitus. Itē. Si habitus fidei informis tollitur in iuſtificatione impii: ergo cū aliquis recidiuat in peccatum, aut efficitur infidelis, aut datur ei nouus habitus fidei: ſed infidelis non efficitur, ſicut patet, nec nouus habitus datur: quia non decet vt peccanti in ipſo actu peccati infundatur donum gratiſdatum: ergo non videtur φ habitus fidei informis per gratiam ſuperuenientem habeat expelli. Fundamenta.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd cum dico fidem informē, dico tria, videlicet habitum, & ipſius habitus vſum, & defectum annexum. Et quantum ad hæc tria poteſt tripliciter intelligi, quod fides informis expellatur, ſiue euacuetur per gratiam ſuperuenientem. Et ſecundum hunc triplicem modum intelligendi, tres fuerunt circa hoc opiniones. Quidam namque dicere voluerunt,

ꝙ a gratia ſuperueniente fides informis expellitur non ſolum quantum ad informitatis defectum, ſed etiam quantum ad vſum, & quantũ ad habitum. Et hoc quidem dixerunt ꝓpterea, quia gratia ſuperueniens ſecum fert omnes virtutes: & quia nõ eſt oportunum, nec eſt poſſibile in vno, & in eodem eſſe fides duas, cum fides formata ſuperinducatur cum gratia, & quantum ad formę complementum, & quantũ ad vſum, & quantum ad habitũ; ideo ad eius ingreſſum fides informis omnino expellitur: & ſic ponunt eam expelli propter incompoſſibilitatem, & vnitatẽ. Et ſi tu obiicias eis, ꝙ tunc per culpã fit homo infidelis. Reſpondent breuiter, ꝙ deus ſua gratuita bonitate, qua non permittit hominem totaliter cadere, infundit ei habitũ fidei informis, ne omnino pereat in eo fundamentũ ſpiritualis ædificii. Vnde ſicut ex malis eliciuntur bona, ſic cõtingit in culpæ tranſgreſſione alicui infundi habitum informẽ. Sed quia illud non videtur multũ rationabile, ꝙ deus dona gratię ipſi peccanti, & ſe a ſe auertenti infundat in ipſa auerſione: ideo alius modus eſt dicendi, ꝙ ſicut per peccatum non introducitur habitus fidei informis, ſed introducitur defectus, & alius credendi modus: ſic etiam per gratiam non excluditur ipſius fidei informis habitus, ſed ſolum vſus, & defectus. Et ſi tu obiicias, ꝙ fruſtra erit habitus ſine vſu. Reſpondent, ꝙ nõ fruſtra eſt, pro eo ꝙ cedit in diſpoſitionem reſpectu fidei formatæ. Præterea remanet vt homo vtilitatem habeat de eo in tempore oportuno: ſed quoniam actus, & vſus fidei informis eſt credere, & aſſentire primæ veritati in oĩbus articulis; & iſtę vſus potiſſime competit vſui gratiæ, cum aliquid non tollatur niſi per ſuũ oppoſitũ, non videtur rationabile vſquequaque dicere, ꝙ per aduentum gratię tollatur fidei vſus informis, cum potius videatur in ea perfici, & compleri. Et propterea eſt tertius modus dicendi, qui videtur probabilior eſſe prædictis, quòd fides informis per aduentum gratiæ excluditur quantum ad ſolum defectum ſaluo habitu, & vſu: & hoc quidem videtur ſatis rationabile, cum gratia opponatur habitui illi infuſo ſolum ratione informitatis, ſicut habitus opponitur priuationi. Cõcedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes habitum fidei informis per ſuperuenientẽ gratiam non expelli.

AD illud quod obiicitur, primo 62
in contrarium, ꝙ maior eſt cõuenientia fidei formatę ad gloriã, quã informis ad gratiam. Dicendum, ꝙ maior cõuenientia dupliciter poteſt attendi. Aut ſecundum comparationem aliquorum in genere gratuiti. Aut ſecundum ordinationem habitus ad actum. Si primo mõ: ſic maior eſt cõuenientia fidei formatæ ad gloriam, quam ad fidem informem, quia vtrumque eſt gratiæ gratumfacientis. Si ſecundo modo: ſic maior eſt conuenientia fidei formatæ ad informem, quam fidei formatæ ad gloriam, pro eo ꝙ actus fidei informis non habet oppoſitionem cum actu fidei formatæ: ſed actus fidei formatæ, qui quidem eſt credere non apparentia, & videre per ſpeculum, & in ænigmate, magnam repugnantiã habet cum ſtatu gloriæ: ideo nõ ſic euacuat, ſicut euacuatur: hoc autẽ infra melius manifeſtabitur, cũ de euacuatione fidei agetur. AD illud qđ 63
obiicitur, quòd maius lumen abſorbent minus lumẽ. Dicendum, quòd illud non intelligitur de luminibus, quæ ſunt adinuicem ornata, ſed de his, quę habent quandã oppoſitionem, & repugnantiam: niſi intelligatur abſorbere quantum ad apparentiam. Et quoniam lumẽ fidei informis ordinem habet ad lumẽ gratię, non oppoſitionem: hinc eſt quòd ab ipſo non abſorbetur, ſed magis in eſſe ſaluatur. AD illud qđ obii 64
citur, quòd fides informis nõ eſt niſi in peccatoribus, & cum peccato. Dicendum, quòd hoc verum eſt ea ratione, qua fides informis nominat defectum formæ, non ſecundum ꝙ nominat habitum. Et ideo ex hoc nõ poteſt concludi, quòd per gratiam adue-

aduenientem tollatur fidei informis
65 habitus, ſed ſolum quod tollatur in formitatis defectus. AD illud quod obiicitur, quòd omnes virtutes infunduntur ſimul. Dicendum, quòd verum eſt quātum ad illud, quod eſt in eis formale: quantum autē ad materiale, ſiue ad habitum ſubſtratum non habet veritatē, niſi quādo non inuenit habitum in ſubiecto, quem informat: & ideo cum gratia adueniens inuenit habitū fidei informis, non oportet quòd ſuperinducat noua fides. Preterea, ratio illa in alio deficit, quia gratia gratūfaciens cū gratia gratiſdata non eſt eiuſdē ſpe-
66 ciei: & ita procedit ex falſa ſuppoſitione. AD illud quod obiicitur, ꝙ lumen gratiæ gratumfacientis debet ſufficere ad credendum. Dicendum, quòd ſufficit gratia gratumfaciens, cū præſuppoſitione tamen gratiæ gratiſdatæ. Dona enim gratiæ gratum facientis, non excludunt dona gratiæ gratiſdatæ, imo magis illa in ſuo aduentu complent, & perficiunt, & quodāmodo ab eis vigorantur, & perficiuntur: ideo non ſequitur, quòd adueniente gratia gratūfaciente, ſuperfluat habitus fidei informis: nec ramanente habitu informi, propter hoc lumen gr̄æ gratumfacientis ſit inſufficiens. Vnumquodque enim donum dei ſufficiens eſt ſecundum illud, ad quod habet ordinem.

## QAESTIO V.

### CONCLVSIO

**Fides informis per gratiæ aduentum formata redditur: cū gratia omniū uirtutum ſit forma.**

Fundamenta. DE ipſius fidei informis forma ione, & eſt queſtio. Vtrum adueniente gratia fides informis fiat formata. & quòd ſic videtur. Antequam aliquis peccet non habet niſi fidem formatam, cum autē peccat, incipit habere fidem informem: ſi ergo in peccando non infunditur ei noua fides, neceſſe eſt quòd per peccatū fides formata fiat informis: ſi ergo fides informis ante fuit formata, videtur ꝙ ſi aliquis reſtituatur in gradum priſtinum per adueutum gratiæ, quòd fides informis fiat formata. Item. Gratia adueniens informat naturam: ſi ergo fides informis plus approximat gratiæ, quam ipſa natura, videtur quòd per locum a minori fides informis habeat per gratiam informari. Item. Plus conuenit habitus infuſus cum gratia, quã eſt infuſa, quam habitus acquiſiti: ſed habitus acquiſiti per aduentum gratiæ informantur: quod patet, quia in eorum exercitio, & vſu hō meretur: ergo multofortius habitus fidei informis formatur per ipſam gratiā ſuperuenientem. Item. Opera mortificata per aduentum gratiæ viuificantur ſecundum quod communiter dicitur: ergo pari ratione, & habitus mortuꝰ: ſi ergo fides informis eſt huiuſmodi, videtur quòd per aduētum gratiæ habeat informari. Item. Nihil aliud eſt dicere habitum viuum eſſe, quàm per illum vitam æternā mereri poſſe: ſed credere fidei informis quod eſt aſſentire primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia, ſuperueniente charitate habet omne quod neceſſarium eſt ad meritum: ergo videtur, quòd ſi actꝰ eius eſt meritorius, quòd habitus ſit viuificatus. Quòd autem habeat omne, quod neceſſarium ē ad meritum, planū eſt, cum ipſum opus de ſe ſit bonū, & rectum, & ſic a charitate imperatum. Item. Omne illud quod dicitur eſſe mortuū ex ſolo defectu alicuius, illo ſuperueniente viuificatur: ſed fides informis dicitur eſſe mortua ob defectum gratiæ, & operationis fructuoſę: ergo ipſis ſuperuenientibus reuiuiſcit. ſed cum reuiuiſcit formatur, ergo fides iformis poteſt fieri formata. Et hoc eſt quod habet in glo. ſuper illud Iac c. ij. Fides ſine operibus mortua eſt. glo. Reuiuicit ex operibus fides: ſed ſi fides ex operibus reuiuiſcit: ergo ex aduētu

tu operum habet vitam, & formam.

Ad opp. Sed cõtra. Nullũ peccatum põt fieri formatum: ergo nulla virtus poteſt fieri informis: ergo fides formata nõ poteſt fieri informis; pari ratiõe nec informis poteſt fieri formata. Item. Nullum opus mortuum poteſt fieri viuum: opera enim quę in peccato facta ſunt, numquam reuiuificantur per gratiam, vt ſint digna remuneratione ęternę vitę: ergo ſi fides informis mortua eſt, videtur quòd per gratiã nõ habeat viuificari: ergo nec informari. Item. Nullum accidens poteſt alterari, ſecundum quòd vult Boet. Sed fides informis eſt accidens: ergo alterari nõ poteſt: ſed omne quod de ĩformi fit formatum, alteratur: ergo impoſſibile eſt fidem informem fieri formatam. Item. Ex his quæ ſunt diuerſa genere non poteſt fieri vnum per eſſentiam: ſed fides formata dicit habitum vnum per eſſentiam: ergo impoſſibile eſt ipſam conſtare ex gratia gratumfaciente, & gratia gratiſdata. Si ergo fides informis eſt donũ gratię gratiſdatæ, videtur quòd impoſſibile ſit ipſam fieri formatam ſuperueniẽte gratia. Item. Fides informis per aduentum gratiæ non tranſmutatur niſi accidentaliter: ergo ſi per aduentum gratiæ efficitur virtus formata, accidit fidei quòd ſit formata: ſi ergo nullum genus accidit ſpeciei, fides non eſt ſpecies virtutis proprie dictæ: quòd ſi hoc eſt falſum, ergo & illud ex quo ſequitur, videlicet ꝙ habitus fidei informis per aduentũ gratiæ formetur. Item. Sicut ſe habet anima ad potẽtias, ſic ſe habet gratia ad virtutes ſuas: ſed quotieſcumque anima infunditur, fert ſecum potentias ſuas: ergo quotieſcũque infunditur gratia, fert ſecum virtutes: ergo cũ infunditur gratia, infunditur ſimul fides formata: ergo fides formata non eſt eadem cum illa, quæ prius erat in anima: & ſi hoc, reſtat quòd fides informis per aduentum gratiæ non formatur.

67 RESP. Ad prædictorum intelligentia eſt notandum, quòd præter illas poſitiones, quæ dicebãt fidem informem ad aduentum gratię excludi ſecundum illos qui dicunt ipſum habitum fidei informis remanere cũ gratia ſuperueniente, triplex eſt adhuc modus dicendi. Quidam enim dixerũt, ꝙ habitus fidei informis nõ formatur a gratia ſuperueniente, nec ab aliquo ꝙ ſit a gratia, vel cum gratia. Alij vero dixerunt, ꝙ quamuis non formetur a gratia, formatur tamen ab aliquo qđ infunditur ſimul cum gratia. Tertij vero dixerunt, ꝙ ipſe habitus fidei informis formatur ab ipſa gratia. Ratio autem huius diuerſæ poſitionis eſt propter diuerſũ modum intelligẽdi infuſionem gratiæ, & virtutum. Quidam enim voluerunt dicere, quòd ſicut anima eſt totum potentiale reſpectu ſuarum virium, & cũ infunditur anima ſimul portat ſecum ſuas potentias, & cum egreditur ſimul trahit; ſic & de gratia dicere voluerunt, ꝙ gratia ſimul ſecum fert virtutes ipſas, quibus informantur potentiæ, ſimul etiam ſecum trahit. Vnde nulla virtus formata efficitur informis, nec aliqua ĩformis efficitur formata: infunditur enim quælibet virtus plene, & integre cum ipſa gratia, ita ꝙ nihil extrinſecus intrat eius eſſentiã nec quãtum ad materiale, nec quantum ad formale. Sed quoniam experimento videmus aliquam virtutem quãtum ad id, quod eſt in ea materiale, minime infundi, vt contingit videre in paruulo baptizato, qui poſt gratiæ infuſionem indiget adhuc articulis fidei erudiri, ad hoc ꝙ in actũ fidei exeat: non vr̃ iſte modus intelligendi infuſionem gratiæ, & virtutum omnino eſſe conueniens, videlicet quòd cum ipſa gratia virtutes infundantur quantum ad ipſarum totalitatem, & integritatem, hoc eſt quãtum ad id, quod eſt in eis materiale, & formale. Et propterea alius modus eſt intelligendi infuſionem grãæ: quòd cum ipſa gratia infunditur formale omniũ virtutum in genere gratuiti, quod quidem eſſentialiter differt ab ipſa gratia, ſicut potentia animę eſſentialiter differt ab eius ſubſtantia. Et illud quidem formale virtutis cuiuslibet infuſum cum gratia

potens

potens eſt ſuũ materiale educere de potentia in actum, ſi non ſit adhuc eductum in actum. Si vero iam eſt in actum eductum, poteſt ipſum facere gratuitum, & viuum. Et iſti dicunt & ſentiunt ꝙ habitus fidei informis formetur per ipſam virtutem fidei, quæ ſimul cum gratia infunditur: & ſimiliter efficitur informe, quando il lud quod formale fuit in fide, ſimul cum gratia recedit, & expellitur: & ſecundum hanc poſitionem, gratia qua virtus dicitur gratuita, differt ab ea, qua anima dicitur deo grata. Sed quoniam in vna anima vna ſola eſt gratia gratum faciens, ſecundum ꝙ in ſecundo libro oſtenſum fuit, per quam accepta eſt deo anima, & eius potentia: ideo eſt adhuc terti⁹ mod⁹ dicendi, & intelligendi infuſionem gratiæ, & virtutum, qui videtur eſſe probabilior, & facilior, quam prædicti: videlicet ꝙ ipſa gratia gratum faciens comparatur ad habitus virtutum ſubſtratos, ſicut comparatur lux ad colores. In hoc tamen eſt differentia, quod lux iſta corporalis non ita efficaciter põt educere colores de potentia in actũ q̃tum ad eſſe, qd habet color in genere coloris, ſed ipſa gratia exiſtens in ipſa anima poteſt facere germinare habitus virtutum. Ipſa enim gratia adueniens in animam carentem habitibus virtutum, ſe habet quaſi originale principium illorum quantum ad eſſe primum: vnde ſicut pluuia infuſa terræ habenti in ſe ſeminarium, facit eã germinare, donec veniat ad fructum completum: ſic intelligendum eſt de gratia reſpectuũ habituum ipſarũ virtutũ quantum ad ipſorum eſſe primum. Nõ ſic autem poteſt facere lux ſuperinfuſa exterius reſpectu colorum. Sed ſi cõparemus colores ad lucem, & habit⁹ virtutum ad gratiã gratumfaciẽtem quantum ad eſſe ſecũdũ, vtpote quantum ad eſſe colorum in genere lucidi, & habituũ in genere gratuiti: tũc eſt ſimilitudo expreſſa, vt ſicut multi colores ĩ vna domo tenebroſa exiſtentes efficiuntur luminoſi per vnã luminoſitatem ſuperueniẽtem, & ab illa informantur, & decorantur, & venuſtantur: ſic habitus virtutum informes exiſtentes in anima venuſtantur, & decorantur ab vna gratia ſuperueniente: & ſecundum hũc modum intelligendi infuſionem gratiæ, & virtutum, facile eſt intelligere qualiter habitus fidei informis formetur per ipſius grẽ aduentum. Dicitur enim formari, ſicut color tenebroſus formatur ad luminis ingreſſum: & ſicut ex colore, & lumine ſuperinfuſo, nõ fit vnum per eſſentiã, ſed vnum per ordinationem quãdã: ſic nec ex gratia gratum faciente, & informi fide intelligitur fieri vnum niſi per quandam ordinationem, & relationem: quia fides informis per aduẽtum gratię incipit completa ordinari in finem, & in deum tendere, & eidem complacere. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes fidem informem fieri formatam per aduentum gratiæ. Ad illud vero quod obijcitur primo in contrarium, nullum peccatum efficitur formatũ: ergo &c. 68 Dicendum, quòd non eſt ſimile. Facilius enim eſt aliquid deformari, quã informari, quia plura exiguntur ad bonum, quam ad malum. Ideo non ſequitur, quod ſi habitus ſubſtratus virtutis poſſit obliquari, ꝙ peccatum & vitium poſſit rectificari. Et ex eadem cauſa non ſequitur, ꝙ ſi peccatum non poſſit fieri formatum, quòd virtus non poſſit fieri informis. Aliter etiam poteſt dici: quòd peccatum dupliciter poteſt accipi, videlicet abſtracte, & concrete. Si abſtracte accipiatur, impoſſibile eſt peccatum poſſe informari, cum ſit malitia pura. Si autem accipiatur concrete, vt dicatur peccatum aliqua habilitas animę in qua eſt deformatio malitię, vtpote cum aliquis abſtinet propter vanam gloriam, ipſa abſtinentia efficitur ei culpa: hoc modo ratione talis habitus ſubſtrati, quod deformatur a culpa, poteſt informari a gratia: & per hunc modum dicimus virtutem formatam effici informem, ratione videlicet habitus ſubſtrati: quoniam indifferens eſt ad ſtatum culpę, & grẽ. AD illud quod obijcitur, quòd opus mortuum non poteſt fieri viuum. Dicendum

S. Tho. q. de verit. q. 14. ar. 5. tenet qđ format a grã mediante charitate.

cendum, ꝙ non eſt ſimile. Opus em̃
tranſit, nec manet in ſua radice: ideo
impoſſibile eſt aliquod opus uiuifica
ri, quod a radice viuente ortum non
ſumpſerit. Et pro tanto dicimus ope
ra facta ĩ charitate poſſe reuiuiſcere;
quę autem extra charitatẽ facta ſunt
uiuificari non poſſe. Gratia enim il-
la non poſſet attingere, cum ſimplici
ter ceſſerit in præteritum: non ſic au
tem eſt de habitibus virtutum infor
mium, qui manent in anima poſt ip
ſius gratiæ aduentum, & per ipſam
gratiam poſſunt venuſtari: & deco-
70 rari, & in finem ordinari. AD illud
quod obijcitur, quod nullum acci-
dens poteſt alterari. Dicendum, ꝙ
hòc verum eſt ſecundum propriam
mutationem, ſed nihil prohibet in-
telligere alterationem fieri in accidẽ
te ratione alterationis factæ in ſubie
cto, ſicut albedo modo eſt clara,
modo obſcuratur ratione alteratio-
nis factæ in ſubiecto proprio: & co-
lor modo eſt tenebroſus, modo ẽ lu
minoſus ratione tranſmutationis fa
ctæ in perſpicuo ſibi coniuncto: ſic fi
des mõ, eſt informis, mõ formata rõ-
ne alterationis factæ in aĩa, q̃ mõ ha
bet gratiam, modo priuatur ipſa per
71 culpam. AD illud quod obijcitur,
quòd ex his, quæ ſunt diuerſorũ ge-
nerum, non fit vnum per eſſentiam,
iam patet reſponſio. Quoniam ſicut
prædictum fuit, informatio habitus
informis virtutis a gratia nõ eſt per
eſſentialem vnionem, ſed magis ſecũ-
dum quandam ordinationem, & di-
rectionem in finem. Nam proprie
loquendo accidentia nõ habent ma-
teriam, & formam. Sed ꝙ dicitur ha
bitus informis eſſe materia fidei, & il
lud quod ſuperinducitur eſſe forma,
huc eſt ſecundum quandam compa-
rationem, ſicut pri⁹ dictum eſt de lu
mine, & colore. Vnde ſicut quando
dico colorem illuminatũ, dico duo:
tamen per modum vni⁹, propter hoc
quòd ordinantur ad vnum actum, vi
delicet ad mouendum viſum: ſic quã
do dico fidem formatam, duo dico,
videlicet fidem, & gratiam: tamen ꝑ
modum vnius, propter hoc ꝙ ordi-
nantur ad vnum opus meritorium
ſ. ad credendum in deum. AD illud 72
quod obijcitur, ꝙ fides informis nõ
tranſmutatur niſi accidentaliter.
Dicendum, ꝙ tranſmutatio accidẽta
lis in genere naturæ poteſt eſſe eſſen
tialis in genere morum. Sicut patet
de aliquo actu, qui per priuationem
alicuius circũſtantiæ accidentalis eſt
in genere vitii, & per poſitionẽ eſt
in genere virtutis. Per hunc modũ
eſt intelligendum in propoſito.
Quamuis enim illi habitui accidat
eſſe cum gratia, vel ſine gratia, eſſen
tiale tamen eſt ei eſſe cum gratia, ꝓ-
ut eſt principium meriti. Præterea,
ipſe habitus fidei informis etiã gra-
tia circunſcripta tenet rationem vir-
tutis: ideo ex hoc non poteſt con-
cludi, quin fides ſit ſub genere vir-
tutis tanquã ſub proprio genere. AD 73
illud quod obiicitur, quòd ſicut ſe ha
bet anima ad ſuas potentias, ſic ſe ha
bet gratia ad virtutes. Dicendum, ꝙ
non eſt omnimoda ſimilitudo, pro
eo quòd non eſt tanta diuerſitas ip-
ſius gratiæ ad virtutes, quantum ad
earum principium formale, ſicut ani
mæ ad ſuas vires, quemadmodum in
ſecundo libro oſtenſum fuit, vbi fuit
hęc quęſtio pertractata. Virtutes. n.
non dicũtur eſſe virtutes ipſius gra
tiæ, per quas ipſa gratia operetur:
ſicut anima operatur per ſuas poten
tias. Nec eſt intelligendum, ꝙ gra-
tia ſit in diuerſis ſubiectis. Hoc. n.
ducit in imaginationem falſam, in
hanc videlicet, quòd gratia omnino
ita veniat in animam, & eius poten-
tias, ſicut anima venit in corpus, &
eius organa. Tunc enim neceſſario
oporteret, quòd gratia abeunte per
peccatum expellerentur omnes habi
tus virtutum, quos ſecum defert, qđ
ex ipſa experientia planũ eſt eſſe fal-
ſum. Et ideo ratio illa non conclu-
dit, quia accipit pro ſimili, qđ val-
de eſt diſſimile. Poteſt autem accipi 74
ſimile de infuſione gratiæ, & virtu-
tum in pluuia, & terra ſeminata, ſicut
de informatione virtutũ a gratia ac-
cipitur in lumine, & colore. Si. n.
vna pluuia adueniat in terram, in
qua ſunt plantata diuerſa ſemina,
quæ non germinauerũt, facit illa ger
minare

minare,& ſecundum diuerſitatem ſeminum diuerſas plantas producere. Si vero iam alias germinauit,ſed propter defectum aquæ iam areſactæ ſũt plantæ,tunc pluuia denuo veniẽs facit illas plantas vireſcere. Sic gratia adueniens in animam,in qua ſunt ſeminaria habituum virtutum, facit ipſam germinare,ita quòd ipſa habita,habentur per conſequens & virtutesq́ cõtinue facit illa creſcere, quouſque perducat vſque ad perfectionem. Et ſi contingat merito peccati humorem gratiæ auferri,habitus illi virtutum efficiuntur quaſi aridi: & poſtmodum ſi reſtituatur pluuia, & humor gratiæ, non oportet, quòd anima iterum de nouo germinet, ſed illa quæ germinauit, per humorem gratiæ aduenientem iterum reuiuiſcat. Sic ſatis aperte intelligi poteſt, qualiter gratia cum virtutibus ſimul infundatur in animam, & qualiter aliquando ſimul dicitur infundi cum habitibus ſubſtratis, aliquando vero minime: cum tamen gratia, quantum eſt de ſe, infundatur ſemper vniformiter. Quod autẽ ſeminaria virtutum quantum ad habitus ſubſtratos ſint plantata in natura mentis rationalis,expreſſe poteſt haberi ab Auguſtino in multis locis, & a Bernardo in 10.cap. de amore dei, & in libro de collationibus ſanctorum patrum,& in alijs locis pluribus. Quicquid tamen ſit de hoc, quia quæſtio iſta alibi habet locum,ad præſens tãtum ſufficiat dixiſſe de quæſtione propoſita,quòd iuxta ſententiam,& opinionem Magiſtri illa poſitio videtur eſſe verior,quæ dicit, quòd fides informis per aduenientem gratiam fiat formata, ſiue formetur ab ipſa gratia mediate,ſiue immediate.

## QVOMODO INTELLIGITVR QVOD ſcriptum eſt,vt cum factum fuerit credatis.

## DISTINCTIO XXIIII.

HIC quæritur,ſi fides tantum de non viſis eſt,quomodo veritas apoſtolis ait, Nunc dico vobis priuſquam fiat, vt cum factum fuerit credatis: vbi innui videtur,quod fides illis fuerit de factis & viſis. ſuper quo Auguſtinus mouet quæſtionem & abſoluit,ita inquiens,Quid ſibi vult,Vt cum factum fuerit credatis? Hæc eſt laus fidei, ſi quod creditur nõ videtur. Nam & Thomas, cui dictum eſt, Quia vidiſti me, credidiſti: non hoc credidit,quod vidit. Cernebat enim & tangebat carnem viuentem,quam viderat morientem,& credebat deum in carne ipſa latentem. credebat ergo mente quod non videbat, per hoc quod ſenſibus corporis apparebat. Si vero dicuntur credi quæ vidẽtur, ſicut dicit vnuſquiſque oculis ſuis credidiſſe: non ipſa eſt quæ in nobis ædificatur fides: ſed ex rebus quæ videntur,agitur in nobis vt ea credant, quæ non videntur. Ex his aperte intelligitur, quod proprie fides non apparentium eſt. Nec illa eſt fides qua in Chriſto ædificamur,qua dicimus vſitata locutione, nos ea credere quæ videmus. Alibi tamen dicit Auguſtinus fidem eſſe de rebus præſentibus,quod erit in futuro, cum per ſpeciem deum præſentem contemplabimur:quæ tamen uon proprie dicitur fides ſed veritas. Eſt, inquit, fides qua creduntur ea quæ non videntur. Sed tamen eſt etiam fides rerum,quando non verbis ſed reb⁹ ipſis pręſentibus creditur,

De fide quantum ad eius obiectum ſiue materiam.

Iohan. 14

Augu.ſup Iohan. in tract.79. in initio. Tom.9

Iohan.20

Quòd ẽt de rebus p̃ſentib⁹ dr̃ fides ſ ſed ĩproprie.

Aug.lib.2 quęſt.euã. c.39.to.4.

ditur, quod erit cum per ſpeciem manifeſtam ſe contemplandam ſanctis præbebit dei ſapiẽtia. Sed nõ proprie hæc dicitur fides, imo fidei merces ad quam credendo peruenitur: vt ex fide verborum tranſeat iuſtus in fidem rerum.

Si Petrus habuit fidem paſſionis, quando vidit hominem illum pati.

SI vero quæritur, Vtrum Petrus fidem paſſionis habuerit, cum hominem Chriſtum oculis pati cernebat. Dicimus eum fidem paſſionis habuiſſe, non in eo quod credebat hominem pati, quia hoc videbat: ſed in eo quod credebat deum eſſe, qui patiebat. Non enĩ virtus fidei erat, quod credebatur homo pati & mori, quod Iudęus cernens credebat: ſed quod credebatur deus eſſe, qui patiebatur. Vnde Auguſtinus ſuper illum pſalmi locum. Reſpondit ei in via virtutis ſuæ: Laus fidei eſt, nõ quia credit hominem illũ mortuum, quod & paganus credit: ſed quia credit eum glorificatum & verũ deum. Credit ergo fides deum mortuũ, & hominem glorificatum. Non ergo fuit Petro fides credere hominem illum mori, quod oculis cernebat: ſed credere deum eſſe, qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur, quod credimus hominem illum mortuum, quod & Iudæus credit: ſed quia credimus hominem deum mortuum eſſe.

Enarratione I pſal. 101. cõcio ne. 2. to. 8

Si aliqua ſciuntur quæ non creduntur.

Quòd fides nullo capitẽ ſenſu.

POST hęc quęri ſolet, Cũ fides ſit de non apparentibus & nõ viſis, vtrum etiam ſit de incognitis tantum. Si enim de incognitis tantum eſt, de his videtur eſſe tantum quæ ignorantur. Sed ſciendum eſt; quod cum viſio alia ſit interior, alia exterior, non eſt fides de ſubiectis exteriori viſioni, eſt tamẽ de his quæ viſu interiori vtcumque capiuntur. Et quædam ſic capiuntur, vt intelligantur, & ſi non vt in futuro: quædam autem non: quia cum fides ſit ex auditu non modo exteriori ſed etiam interiori, non poteſt eſſe de eo quod omnino ignoratur, quæ ipſa ad ſenſum corporis nõ pertinet, vt ait Auguſtinus dicens, Quamuis ex auditu fides in nobis ſit, nõ tamen ad eum ſenſum corporis pertinet, qui dicitur auditus, quia non eſt ſonus: nec ad vllum ſenſum corporis, quoniã cordis eſt res iſta, non corporis. Quędam ergo fide creduntur, quæ intelliguntur naturali ratione: quædã vero, quæ non intelliguntur. Vnde Propheta, niſi credideritis, non intelligetis, Quod Auguſtinus aperte diſtinguit. Alia ſunt, inquit, quæ niſi intelligamus, non credimꝰ: alia, quæ niſi credamus, non intelligemus. Nemo tamen poteſt credere in deum, niſi aliquid intelligat, cum fides ſit ex auditu prædicationis. Idem in lib. de trinitate. Certa fides vtcumque inchoat cognitionem: cognitio vero certa nõ perficitur niſi poſt hanc vitam Ambr. quoque ait, Vbi fides non ſtatim cognitio: vbi cognitio eſt fides præcedit. Ex his apparet aliqua credi, quæ non intelliguntur vel ſciuntur, niſi prius credantur: quædam vero intelligi aliquãdo etiam

Ad Ro. x. In. 13. de tri. cap. 2. Eſai. 7. iuxta 70. Interpretes. Aug. ſup Pſal. 118. ſermo. 18. 9. cap. 1. Sup Pſal. 118. ſerm. 10. circa illũ uerſũ, agnouido mine q2. Act. 15. In 8. de tri. cap. 4.

etiam antequam credantur. Nec tamen ſic intelliguntur modo, vt in futuro ſcientur: & nunc etiam per fidem qua mundantur corda, amplius intelliguntur: quia niſi per fidem diligatur deus, non mũdatur cor ad ſciendum eum. Vnde Aug. Quid eſt deum ſcire, niſi eũ mente conſpicere, firmeque percipere? Sed & prius quàm valeam⁹ perſpicere, & percipere deum, ſicut percipitur a mundis cordibus, niſi per fidem diligatur, non poterit cor mundari, quod ad eum videndum ſit aptum. Ecce hic aperte habes, quia non poteſt ſciri deus, niſi prius credendo diligatur. Supra autem dictum eſt, quòd nemo poteſt credere in deum, niſi aliquid intelligatur. Vnde colligitur non poſſe ſciri, & intelligi credenda quædam, niſi prius credãtur, & quædam non credi, niſi prius intelligantur, & ipſa per fidem amplius intelligi: nec ea quæ prius creduntur quàm intelligantur penitus ignorantur, cum fides ſit ex auditu. Ignorantur tamen ex parte, quia non ſciuntur. Creditur ergo quod ignoratur, ſed nõ penitus, ſicut etiam amatur quod ignoratur. Vnde Aug. Sciri aliquid, & non diligi poteſt. Diligi vero quod neſcitur, quæro vtrum poſſit. Si non poteſt, nemo diligit deum antequam ſciat. Vbi autem ſunt illa tria, fides, ſpes, charitas, niſi in animo credente quod nondum ſcit, & ſperante, & amante quod credit? Amatur ergo & quod ignoratur, ſed tamen creditur.

*Quòd creduntur, & amantur, quæ ignorantur.*

*Ibid. eod. 4. cap.*

De fide quantum ad eius obiectum, ſiue materiam.

## DISTINCTIO XXIIII.

### Hic quæritur, ſi fides tantum de non viſis eſt, &c.

*Expoſitio*

SVPRA egit Magiſter de fide quantum ad ei⁹ eſſentiam. In hac parte agit de ea quantum ad eius obiectum, & materiam: vnde inquirit, vtrum fides ſit de his, quæ ſolum ſunt ſupra noſtrã cognitionẽ, an de his, quæ ſunt nr̃æ cognitioni ſubiecta. Et qm̃ duplex eſt cognitio, videlicet ſenſitiua, & intellectiua: ideo pars iſta diuiditur in duas partes. In quarũ prima inquirit Magr, vtrum fides ſit de his, quæ ſenſu percipiunt. In ſcda, vtrum ſit de his, quæ intellectu cognoſcunt. ibi. Poſt hæc quæri ſolet cum fides, &c. Prima pars diuidit in tres partes. In quarum prima mouet principalem quæſtionem ſubiungens determinationem. In ſecunda vero epilogat ad remouendum incidentem dubitationem. ibi. Ex his aperte intelligit, &c. In tertia vero exemplificat in ſpeciali ad maiorem explanationẽ. ibi. Si vero quæritur, vtrũ Petrus &c. Secũda vero pars principalis poteſt diuidi in tres partes, in quarum prima mouet quæſtionem, & determinat. In ſecunda auctoritate Augu. confirmat. ibi. vt ait Aug. In tertia vero elicit quandam diuiſionẽ circa ipſa credibilia. ibi. Ex his apparet aliqua credi, quæ non videntur.

*Diuiſio.*

### Hæc eſt laus fidei, ſi quod creditur, non videtur.

Contra. Carere lumine potius eſt ad vituperium, q̃ ad laudem, ſm illud Pſal. Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt, &c. ergo videtur ꝙ priuatio viſionis poti⁹ reddit fidem vituperabilem, q̃ commendabilem. Item. Si in hoc conſiſtit laus fidei, quia credit, qđ non uidet, cũ ĩ gloria nihil credat, niſi illud qđ vĩ, vĩ ꝙ laudabilior ſit fides in via, q̃ gloria in patria, quod abſurdum eſt dicere. Item. Si in hoc conſiſtit

*Dub. 1.*

laus fidei, quia credit, quod non videt: ſed omnis, qui ſtulto, & falſo credit, credit quod non videt: ergo qui ſtulte credit, laudandus eſt. Reſp. Dicendum, quòd priuatio viſionis facit ad laudem credulitatis, præſuppoſita tamen rectitudine in ipſa credulitate: & hoc ex duplici cauſa. Primo, ꝓpter humiliationem, & captiuationẽ intellectus, quæ admodum eſt laudãda, ſicut ſuperbia intellectus eſt vituperanda. Secundo, quia talis credulitas eſt a mera voluntate, non ab aliqua neceſſitate. Nullus enim cogitur credere, quod non videt: quia laus, & vituperium cõſiſtunt circa opera voluntaria: hinc eſt quod Aug. dicit, ꝙ laus fidei eſt credere, quod nõ vides: non propter priuationem viſionis tantum, ſed propter poſitionem humilitatis, & libertatis. Humilitatis ex parte intellectus, & libertatis ex ꝑte voluntatis. Et ꝑ hoc patet reſpõſio ad illud quod obiicitur primo. AD illud quod obiicitur ſecundo de gloria, patet ſimiliter reſponſio: quia Aug. non loquitur de laude quacumque, ſed de laude meriti; & hæc laus eſt in ſtatu viæ, nõ patriæ: & circa act⁹ uiæ, non circa actus patriæ. Similiter patet vltimũ: quia hic non dr̃ de quacumq; credulitate, ſed de credulitate recta, & vera, & non ſtulta, & falſa.

Reſpon.

## Cum fides ſit ex auditu non modo exteriori, &c.

Dub. 2 Videtur hoc inconuenienter dici: quia cum ſenſus viſus plurimas rerũ differentias nobis oſtendat, & nobilior ſit, videtur quòd magis fides debeat eſſe ex viſu, quàm ex auditu. Itẽ. Fides Apoſtolorum fuit ex viſu ita ſicut ex auditu: ergo ſi omnis fides ſubſequentium deriuata fuit a fide Apoſtolorum, videtur quòd magis debeat dici ex viſu, quàm ex auditu. Item. Cum fides ſit habitus infuſus, videtur quòd nullo modo habeat ex auditu eſſe. Reſpon. Dicendũ, quòd ſicut dicit Philoſophus, dupliciter contingit aliquid ſcire, videlicet per inuentionem, & per doctrinam. Et ſenſus viſus maxime deſeruit illi modo ſciendi, qui eſt per inuentionem: ſenſus vero auditus illi modo, qui eſt per doctrinam. Quoniã ergo ea quę fide nouimus, non cognoſcimus per inuentionem, ſed magis per doctrinam (per doctrinam inquam) non ſolum prædicatoris loquentis per aurẽ corporis, ſed etiam ſpiritus ſancti loquentis per aurem cordis: hinc eſt ꝙ in litera dicitur, quòd fides non tantum eſt ex auditu exteriori, ſed etiam interiori. Et quamuis Apoſtoli multa didicerint videndo Chriſtum, multo tamen plura didicerunt audiendo ipſum, qui loqueretur exterius, & qui loquetur eis interius per ſpiritum ſanctum: & per hoc patet reſponſio ad primum, & ſecundum obiectum. AD illud vero quod obiicitur, quòd fides eſt per infuſionem, & non per auditum. Dicendum, quòd fides quãtum ad ſuum formale per infuſionẽ eſt, non per auditum: ſed quantum ad materiale, videlicet quo ad notitiam illam, qua cognoſcitur, quid eſt quod per nomen dicitur, eſt per auditũ, ita ꝙ vnũ eſt ꝑ auditũ cordis, & aliud ꝑauditũ corporis: ideo gñaliter dicit Apoſt. fidem ex auditu eſſe, magis principaliter ratione auditus interioris, quàm exterioris. Et ſic dicit Gregorius, quòd inuanum laborat ſermo prædicatoris, niſi adſit illuſtratio doctoris interioris.

Reſpon.

## Alia ſunt (inquit) quę niſi intelligamus, non credimus, &c.

Primo videtur, quòd iſta diuiſio ſit inſufficiens: quoniam ipſe Auguſtinus in originali addit tertium mẽbrum, videlicet quòd quædam ſunt, quæ creduntur, & nunquam intelliguntur: ergo videtur Magiſter inſufficienter ponere diuiſionem credibilium. Item. Videtur implicare falſum: quoniam quædam ſunt, quæ prius creduntur, quàm intelligantur. Si enim credere eſt cogitare cũ aſſertione, & cogitare eſt intelligere, videtur quòd omne credere præcedat intelligere. Si tu dicas quòd Auguſtinus intelligit de intellectu, qui innititur rationi, tunc videtur quòd falſum Dub. 3

falſum dicat, quòd quædam ſunt, quę prius intelliguntur, quàm credantur: quia dicitur Eſa. 7. ſecundum aliam tranſlationem, Niſi credideritis, non intelligetis: ergo illud intelligere ſemper ſequitur ipſum credere. Iuxta hoc etiam quæritur, quæ ſunt illa credibilia, de quibus dicit Auguſtinus, quòd creduntur, & nunquã intelliguntur, cum videamus, quòd omnia credibilia per rationes ſatis probabiles affirmentur. Reſpon. Dicendum, quòd intelligere dicitur dupliciter ſecundum quod Magiſter innuit in litera. Vno modo intelligere dicitur large noſſe quid eſt, quod dicitur per nomen: & illud intelligere ſemper præcedit aſſenſum fidei: nec aliquid creditur, quin iſto modo prius intelligatur. Alio modo intelligere, hoc eſt ratione ꝓuia cogitare. Iuxta quod dicit Auguſtinus, quod intelligimus debemus rationi, quod credimus auctoritati. Et de iſto intelligit Auguſtinus, cum dicit, quòd quædam ſunt quæ prius creduntur, & poſtea intelliguntur, ſicut ſunt articuli fidei, qui ſunt ſupra rationem. Quædam ſunt quæ non prius creduntur, quàm intelligantur, ſicut ſunt antecedentia ad fidem, & ea quæ ſunt de dictamine iuris naturalis, ſicut deum eſſe, deum eſſe bonum. Quędam ſunt quæ creduntur, & nunquam intelliguntur, quia non poſſunt ratione ꝓbari, ſicut eſt hiſtoria humana geſta percurrens. Nemo enim poteſt probare per rationem, quòd Abraham genuit Iſaac, ſed ſolum per auctoritatem: & ſic patet quòd intelligere aliquando præcedit fidem, aliquando ſequitur ſecundum iſtum modum accipiendi, quamuis ſecundum primũ ſemper præcedat. Et per hoc patet reſponſio ad omnia quæſita. Nã quod primo obiicitur de inſufficientia diuiſionis; Dicendum, quòd Magiſter non intendit hic diuidere credibilia, ſed oſtendere quomodo fides, & intellectus circa idem poſſunt ſe compati, & qualiter circa idem habeant ordinari. Ad aliud ſimiliter patet reſponſio: quia procedit de intelligere ſecundum quòd primo modo accipitur. Vltimum ſimiliter patet.

## Quid eſt deum ſcire niſi eum mente conſpicere, &c.

Dub. 4. Hoc videtur falſum, quia aut loquitur de conſpectu mentis, qui eſt per ſpeciem, aut de eo qui eſt per ſpeculum, & in ænigmate. Si de eo qui eſt per ſpeculum, videtur falſum: quia hoc non eſt ſcire, ſed potius credere. Si de eo qui eſt per ſpeciem, hoc videtur ſimiliter falſum: quia tunc non ſciretur deus niſi in patria. Dama. aũt dicit ꝙ cognitio exiſtẽdi deum oĩbus eſt inſerta. Item. Dicit Aug. 11. de ciui. dei, ꝙ quicquid ſcitur, ſcientis cõprehenſione finitur: ergo ſi deus nullo modo ſcientis comprehenſione finitur, videtur ꝙ nullo modo poſſit ſciri. Item. Diony. dicit ſm illud pſal. ꝙ Deus poſuit tenebras latibulum ſuũ; ergo videtur impoſſibile deum mẽte conſpicere. Reſp. Dicendum, ꝙ Aug. hic loquitur de cognitione experimẽtali, quã quis habet de deo ſiue in patria, ſiue in via. In patria quidem ꝑfecte, ſed in via imperfecte: neutra tñ habetur niſi a mundis corde. Vnde hæc ſcĩa ſapientia eſt: quia ſecum habet iunctum ſaporem, & per hanc illuminatur intellectus, & ſtabilitur affectus. Et ideo dicit, ꝙ deum ſcire nõ eſt aliud ꝙ̃ mente conſpicere, firmiterq; percipere. AD illud quod obĩ, ꝙ non põt intelligi nec cognitione viæ, nec patriæ. Dicendum ꝙ imo cognitione viæ intelligi põt. Sed cognitio uiæ multos habet gradus. Cognoſcitur. n. deus in veſtigio, cognoſcitur in imagine, cognoſcitur & in effectu grãæ, cognoſcitur etiã ꝑ intimã vnionem dei, & aĩæ. Iuxta quod dicit Apoſtolus; Qui adhæret deo vnus ſpiritus eſt cum eo. Et hęc eſt cognitio excellẽtiſſima, quã docet Dionyſ. q̃ quidem eſt in extracto amore, & eleuat ſupra cognitionem fidei ſm ſtatum cõem: & de hac intelligit hic Auguſtinus & Magiſter. AD illud quod obiicitur, quòd ſcire eſt cõprehendere. Dicendum, quòd Auguſtinus diffinit ibi ſcire ſecundum quòd cõpetit deo: & deꝰ, quicquid ſcit, ſcit ſcientia comprehenſionis, quia totam rẽ

plene cognoſcit: hoc autē modo nō ſcitur deus a nobis. A D illud ſimiliter Dionyſius patet reſponſio: quia non vult dicere, quòd deus conſpiciatur in uia in claritate ſuæ eſſentię, ſed quòd conſpicitur in effectu gratiæ, & experientia ſuauitatis ſuæ ꝑ ipſam vnionem.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de obiecto fidei. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quęritur de obiecto fidei ſm rem. Secundo quæritur de ipſo in comparatione ad noſtram cognitionem. Tertio quæritur de ipſo obiecto ſm nominis rationem. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrū fides ſit circa verum tantum, an fidei poſſit ſubeſſe falſum. Secundo quæritur vtrum fides ſit circa verum creatum, an circa increatum tantum. Tertio quæritur, vtrum ſit circa complexū, an circa incomplexum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Fidei non poteſt ſubeſſe falſum, quia non poſſunt ſimul ſtare falſitas in credito, & veritas in credente, ſiue in fide.

A d opp. VTRVM fidei obiectū ſit ita verum, quòd ei non poſſit ſubeſſe falſum. Et quòd fidei poſſit ſubeſſe falſum vr̄. Cuicumque ſubeſt contingens, poteſt ſubeſſe falſum, quia omne contingēs poteſt eſſe falſum: ſed fidei ſubeſt verum contingēs: ergo fidei poteſt ſubeſſe falſum. Maior propoſitio per ſe manifeſta eſt. Minor probatur: quia fides fuit de paſſione Chr̄i, & incarnatione, & vtrūque fuit contingens. Nō .n. erat neceſſariū Chr̄m interfici, nec dei filium incarnari, cum alio modo poſſet genus humanum liberari: reſtat ergo ꝙ concluſio eſt vera. Item. Habitus conformatur ſubiecto ſuo circa quod verſatur: ſi ergo habitus fidei verſatur circa credibile, habet illi conformari: ſed aliquod credibile, vtpote Chriſtum eſſe paſſurum, potuit falſificari, cum eſſet contingens: ergo habitꝰ fidei quo illud credebat, falſificari potuit: poteſt ergo fidei ſubeſſe falſum. Item. Simus in medio tēpore poſt mortem Abrahæ, & ante incarnationem Chriſti: in illo tempore neceſſarium eſt Abraham credidiſſe Chriſtum eſſe paſſurum, poſſibile etiā erat Chriſtum non pati, ſed poſſibile compatitur ſe cum omni neceſſario: ergo iſta duo poterant ſimul ſtare, videlicet quod Abrahā credidiſſet Chriſtum eſſe paſſurum, & ꝙ Chriſtus nō eſſet paſſurus: & ſi hoc, tunc fidei ſubeſſet falſum: ergo cum poſſibile erat tūc fidei ſubeſſe falſum, vr̄ pari ratione, ꝙ & nunc. Quod autem pro illo tempore poſſibile eſſet Chriſtum nō pati, manifeſtum eſt: quia contingēs erat eum pati, cum penderet ex voluntate interficientium: & regula eſt, ꝙ oppoſitum contingentis eſt contingens. Quod iterum neceſſariū eſſet ꝙ Abraam credidiſſet, manifeſtum eſt: quia omne dictum affirmatiuum de præterito, eſt neceſſarium. Si tu dicas ꝙ hoc verum eſt, qñ non pendet ex futuro, oſtenditur ſic eſſe in propoſito: quia credere non eſt aliud, q̄ cogitare cum aſſenſione: & poſtq̄ Abraā cogitauit de hoc dicto, Chriſtum eſſe incarnandum, neceſſarium fuit de eo cogitaſſe: & poſtq̄ aſſenſit, neceſſariū fuit ipſum aſſenſiſſe: & poſtq̄ exiuit ī actum fidei, neceſſarium fuit ipſum exiſſe: ergo videtur ꝙ ſimpliciter neceſſarium fuit ipſum credidiſſe: neceſſarium ergo videt, ꝙ fidei Abraæ potuerit ſubeſſe falſum. Item. Oē quod ſubeſt ſpei, ſubeſt etiam fidei: ſed ſpei poteſt ſubeſſe falſum, vt patet cū aliqs præſcitus in gratia exiſtēs ſperat ſe habiturū vitam æternā: ergo neceſſario ſequit, ꝙ fidei aliqñ ſubeſt falsū. Item. Actus charitatis præſupponit actum fidei: ſed actui charitatis poteſt ſubeſſe falſum: ergo & actui fidei. Maior manifeſta eſt: minor probatur per hoc, quòd Apoſtolus ex charitate uoluit ire ad Hiſpanos, quo tamen non iuit. [illegible] ego ex charita

te no

te volo proximum meum eſſe bonũ, qui tamen non eſt bonus: & ſic actui charitatis poteſt ſubeſſe falſum. Item. Actus adorationis eſt actus fidei: ergo quod ſubſternitur adorationi, ſubſternitur ipſi fidei: ſed cõtingit aliquãdo adorationi alicuius fidelis ſubeſſe falſum, ſicut quando adorat hoſtiam non conſecratam ꝓ conſecrata adhibita vera, & debita diligentia: & talis adoratio meritoria eſt, & ita ortum habet a fide, & charitate: ergo ſi ei ſubeſt falſum, videtur quod & fidei. Contra. Illius

Fundamenta.

ſolius eſt fides in via, cuius erit viſio in patria: ſed viſioni in patria non poteſt ſubeſſe falſum: ergo nec fidei in via. Item. Sicut ſe habet charitas ad bonum, ita ſe habet fides ad verum: ſed charitas numquam appetit niſi bonum: ergo fides numquã facit credere niſi verum: ergo fidei nõ ſubeſt falſum. Item. Fides aſſentit primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia in credendo: ſed prima veritas non poteſt ei dictare niſi verum: ergo ipſa non poteſt aſſentire niſi vero: ergo ipſi non poteſt ſubeſſe niſi verum. Item. Cuicumque cognitioni ſubeſt falſum, illa cognitio potius eſt principium deceptionis, quam illuminationis: ſed fides eſt illuminatio mentis, (ſicut dicit Aug.) ergo fidei falſum non poteſt ſubeſſe. Item. Virtus eſt certior omni arte, atque, ſcientia: ſed ſcientiæ non poteſt ſubeſſe falſum: ſi ergo fides virtus eſt, videtur &c. Item. Fides quæ innititur principiis ſcientiarum, non poteſt falſificari: ergo multomagis illa, quæ innititur principio principiorum; & hæc eſt fides catholica: ergo nullo modo poteſt ei ſubeſſe falſum.

RESPON. Dicendum, quòd cum habitus fidei ipſam mentem illuminet ad aſſentiendũ veritati credite ſecundum illuſtrationem diuinæ præſciẽtiæ, & diuinæ præſcientię nõ poſſit ſubeſſe falſum, quia ipſa non poteſt falſificari, neceſſe eſt ponere, quòd ipſi habitui fidei nec falſum ſubſit, nec ſubeſſe poſſit. Quemadmodum enim diuina præſcientia, quę ex rebus non pendet, certiſſime cognoſcit non ſolum ea, quæ ventura ſunt neceſſario, ſed etiam contingentia, ita quòd circa ea decipi non poteſt, ſicut in primo libr. oſtenſum fuit: ſic & fides, quæ cognitioni diuinæ præſcientię innititur, a qua etiam illuminatur, & dirigitur, certam credulitatem, & illuminationẽ habet de futuris etiam contingentibus, ita quòd illa quantum eſt de ſe poſſunt non euenire: fides tamẽ nec poteſt decipi, nec poteſt errare. Sicut enim de eo quod præſcitum eſt euenire, a deo concedi poteſt quòd ipſum poſſibile ſit non euenire in ſe, & abſolute: non eſt tamen compoſſibile cum præuiſione ſui oppoſiti: quia hęc duo non poſſunt ſimul ſtare, quòd deus præuiderit vnum, & quòd eueniat oppoſitum: tũc enim falleretur diuina pręſcientia. Per hunc modum intelligendum eſt in aſſenſu fidei, quòd innititur diuinæ præuiſioni. Vnde quamuis creditũ contingens in ſe poſſit non euenire, hæc tamen duo nõ pñt ſimul ſtare, ꝙ non eueniat, & quòd ſit creditum. Et propterea cõcedendum eſt, quod fidei non poteſt ſubeſſe falſum: quia non poſſunt ſimul ſtare falſitas in credito, & veritas in credente, ſiue in fide. Et concedendæ ſunt rationes quæ ſunt ad iſtam partem.

AD illud ergo quod obijcitur in contrarium, quòd cuiſcunque ſubeſt cõtingens poteſt ſubeſſe falſum, quia omne contingens poteſt eſſe falſum. Reſpondendum eſt per interẽptionem: qa diuinæ præuiſioni ſub eſſe poteſt verum contingens, falſum tamen ſubeſſe non poteſt: præuidet enim deus vera contingentia. Sed tamen illa quæ præuidet nũquam ſunt falſa: & ſicut hoc habet inſtantiã in diuina præcognitione: ſic & in illuminatione, quæ ab ea procedit, qualis eſt habitus fidei, ſicut prædictum eſt. AD illud, quod obijcitur, quòd habitus cognoſcendi debet conformari ipſi cognoſcibili. Dicendum, ꝙ iſtud habet veritatem, quando habitus cognoſcẽdi pẽdet ab ipſo cognoſcibili ſecundum exigentiam in pro

prio genere, ſicut eſt ſcientia acquiſi-
ta ſecundum cauſas, & rationes infe
riores: ſed de eo genere cognitionis
quod non pendet ab ipſa re cognita
nō eſt neceſſe quòd conformetur ip-
ſi cogniſcibili ſecundum exigentiam
ſui in ſe, ſed ſecundum exigentiā ſui
in cauſa: & talis eſt cognitio fidei, &
prophetiæ, & cuiuſlibet reuelationis
diuinæ, quæ non pendet ab eo, quod
creditur, vel quod reuelatur. Sed ab
illo lumine, per quod ad hoc cogno
ſcendum illuminatur: & quia illud lu
men certum eſt etiam de re contingē
te: hinc eſt ꝙ cum habitus fidei con-
formetur ei, a quo dependet, ꝙ non
poteſt falſificari, nec vacillare ꝓpter
9 contingentiam crediti. AD illud ꝙ
obijcitur, quòd poſſibile poteſt ſtare
cum quolibet neceſſario. Dicendum
ꝙ verum eſt. Attñ ad illud qđ ſubiun
git, quòd oppoſitum alicuius articuli
eſt contingens, ſicut ante incarnatio
nem contingens erat Chriſtum non
incarnari, & non pati, reſpondent
aliqui per interemptionem, pro eo
quòd de incarnatione, & paſſione
non eſt articulus quantum ad euen-
tum quòd ita eueniat, ſed quãtū ad
10 ordinem, quòd ita congruat. Vnde
Abraam non credidit Chriſtum in-
carnari, ſed Chriſtum eſſe incarnan-
dum, vt fiat vis in verbo: quia in-
carnari dicit euentū, ſed eſſe incarnā
dum dicit ordinem congruum. Et
quamuis Chriſtum incarnari ſit con
tingens quantum ad euentum, tamē
quantum ad congruentia neceſſariū
eſt: impoſſibile eſt. n. hoc non eſſe de
cens, & congruum. Sed hic modus
dicendi ſtare nō poteſt: quia ſic fide-
les crediderunt ſicut prophetæ prędi
xerunt: & prophetæ prędixerunt nō
ſolum eſſe congruum incarnari, ſed
etiam euentum futurum. Et rurſus.
Sicut nos credimus Chriſtum incar-
natum de præterito, ita ipſi credide-
runt Chriſtum incarnandum de fu-
turo. Et ideo aliter dicunt alij, quòd
licet ipſum creditum poſſit eſſe con-
tingens in ſe, tamen habito reſpectu
ad diuinam præſcientiam, quæ immu
tabiliter præuidit, neceſſe eſt ipſum
euenire: & ideo oppoſitum eius non
poteſt ſtare nec cum actu diuinæ prę
ſcientiæ, nec cum actu fidei noſtræ.
Sed nec illud ſoluit: quia non eſt ali-
quod contingens, quod deus nō prę
uiderit, ſi euenturum eſt, nec per prę
uiſionem ſuam aufertur ſibi aliquid
de contingentia ſua: ergo quantun-
cumque deus præuiderit aliquid, ne
ceſſe eſt ponere quòd contingens cū
quolibet neceſſario poſſit ſtare: ſi. n.
non poſſet ſtare cum neceſſario, im-
poſſibile eſſet ipſum euenire. Et pro-
pterea eſt adhuc tertius modus dicē
di, qui concedit quòd contingens po
teſt ſtare cum neceſſario, & quod op-
poſitum alicuius articuli eſt vel fuit
contingens. Sed illud quod oppo-
nitur tertio loco, negat, videlicet qđ
neceſſarium fuit Abraam credidiſſe
Chriſtum eſſe paſſurum. Et ſi tu obij
cias, ꝙ omne dictū de pręterito eſt ne
ceſſarium, reſpōdendū ad hoc quòd 11
verum eſt de eo dicto, quod tranſit
omnino in præteritum: ſed illud di-
ctum connotat futurum contingens:
& quia omne dictum quod claudit
in ſe contingens, contingens eſt: iō
illud totale dictum, Abraā credidiſſe
Chriſtum paſſurum, contingens eſt.
Licet enim principalior compoſitio
ſit de præterito, connotatum tamen
eſt de futuro. Et hoc patet ſic: quia
credere dicit actum liberi arb. ſecun
dum directionē luminis conforman
tis intellectum noſtrum diuinæ præ
ſcientiæ. Vnde ſenſus eſt. Abraam
credidit Chriſtum eſſe paſſurum, hoc
eſt, Abraam illuminatus fuit vt aſſen
tiret, & videret hoc, quòd deus præ-
uiderat euenire. Et quia in pręuiſio-
ne euentus contingentis clauditur,
ſiue cōnotatur futurum contingens:
hinc eſt quòd illo dicto de præterito
clauditur euentus futuri contingen-
tis: & ideo totum dictum iudicãdum
eſt eſſe contingens. Et ſi tu obijcias
quòd neceſſariū eſt ſimpliciter Abra
ham cognouiſſe de hoc, & aſſenſiſ-
ſe huic: ergo neceſſarium eſt ſim-
pliciter Abraam credidiſſe. Dicen-
dum, quòd verum eſt, quòd neceſſa
rium eſt Abraam cognouiſſe de hoc:
ſed non eſt neceſſarium ipſum aſſen
ſiſſe huic credito contingenti, & hoc
aſſenſu

aſſenſu fidei. Fides enim ſic in eo aſſentiebat, ſicut deus præuidebat: ſed diuina præuiſio ſic præuidet, ꝙ quamuis actus diuinæ præcognitionis ſit in ſe neceſſarius, tamen comparatio ipſius ad futurum contingẽs non eſt neceſſaria, ſed contingens. Per hunc etiam modum intelligendum eſt, ꝙ licet neceſſarium ſit poſtquam Abraam credidit, lib. ar. fuiſſe motum ſecundum regulam, & dictamen fidei, & neceſſarium ſit illũ motum fuiſſe meritorium: ordinatio tamen ipſius ad futurum contingens, contingẽs fuit, ſicut eſt ordinatio diuinæ præſcientiæ, cui eſt conformis. Et quia vocabulum credẽdi, & aſſentiendi claudit in ſe illam ordinationem ſecundum conformitatem ad diuinam præuiſionem: hinc eſt quòd ſicut contingens eſt deum præuidiſſe aliquod futurum contingens, ſic contingens eſt Abraam credidiſſe futurũ contingens: contingens eſt etiam ipſum aſſenſiſſe, contingens eſt etiã aliquem prophetam prophetaſſe. In omnibus enim his vna eſt reſponſio quæ fundatur ſuper hoc, quòd licet actus tranſeant in præteritum, dicũt tamen ordinationem ad contingẽs futurum, & ſic cõnotant euentum futuri contingentis: & ex illa connotatione neceſſe eſt totum dictum iudicare contingens, ſicut in .1. lib. oſtẽſum fuit per tres regulas infallibi-
12 les in quæſtione de præſcientia. AD illud quod objicitur, quòd ſpei ſubeſt falſum. Dicendum, quòd ſpei ſm quòd virtus, & virtuoſe mouetur, falſum non ſubeſt. Cũ enim ſpes ſit certitudo proueniens ex gratia, & meritis, nullꝰ ſperat ſe habiturum vitam æternam niſi cum præſuppoſitione meritorum: & quia efficacia meriti includit finalem perſeuerãtiam: hinc eſt ꝙ in actu ſpei implicatur cõditio perſeuerantiæ finalis. Omnis enim qui recte ſperat, ſic vitam ęternam expectat, ſi vſque in finem perſeuerauerit in gratia: & hoc quidem verum eſt, & fides noſtra dictat. Et ita reſpondendum eſt ad illam rationem per interemptionem minoris: quia præſcitus non expectat vitam æternam ſimpliciter, ſed ſub conditione, quòd ſi aliquis præter diuinam reuelationem abſque omni cõditione ſperat ſe habere vitam æternam, hic nõ eſt motus pertinens ad fidẽ, & ſpem, ſed ad falſam æſtimationem. AD il- 13
lud quod objicitur, ꝙ actus charitatis præſupponit actum fidei. Dicendũ quòd verum eſt ꝙ pręſupponit actũ fidei vt regulantis, & dirigentis eius actum, ſed non oportet ꝙ præſupponat actum fidei vt concurrentis ſup illud obiectum. Omne enim quod charitas appetit, fides dictat appetendum eſſe, & ita dirigit eius actum. Non tamen omne quod charitas appetit, fides credit: q̃a de pluribꝰ contingit dicere, quòd ſũt bona: falſum tamen eſt dicere, ꝙ ſunt vera. Bonũ enim dicit aptitudinem, & ordinationem habitualem: ſed verum dicit inhęrentiam, & exigentiam actualem. Vnde bonum erat Apoſtolum ire ad hiſpanos, quamuis non eſſet verum: & ideo erat appetibile, quamuis nõn eſſet credibile: Quamuis enim falſitas poſſit ſtare cum obiecto charitatis, ꝙ aliquid poteſt eſſe falſum, & bonum: non tamen poteſt ſtare cũ obiecto fidei, quia nõ poteſt idem ſimul eſſe falſum, & verum. AD illud qđ 14
objicitur, ꝙ adorationi poteſt ſubeſſe falſum. Dicendum, quòd adorationi factæ ſecũdum directionem, & regulam fidei numquam ſubeſt falſum, proeo ꝙ fides dicit nihil adorandum eſſe ꝓ certo, niſi de quo habetur certa cognitio: de eo autem de quo non habetur certitudo, dicit adorandum eſſe præſuppoſita conditione. Vnde omnis fidelis recte adorans hoſtiam conſecratam, adorat ſub ea conditione, ſi perfecta ſunt circa ipſam ea, quæ ad cõſecrationem ſunt neceſſaria ſecundum inſtitutionem diuinam: & ſic numquã deci pitur, nec errat.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Fidei obiectum proprium ſecundũ quod habet rõnẽ motiui, eſt verum increatũ: obiectũ vero circa quod verſatur, tanquã id quod credit eſſe verum, poteſt eſſe verum creatum.

Ad opp.

VTRVM fides ſit circa verum creatum, & increatum, an circa increatum tantũ tanquã circa obiectũ propriũ. Et quod ſolum ſit circa verũ increatum, videtur. Primo per hoc, ꝙ fides eſt virtus theologica. Omnis enim virtus theologica habet fidem pro obiecto, & fine: ſi ergo finis virtutũ non eſt quid creatum, ſed increatum, videtur &c. Itẽ. Hoc ipſum videtur p hoc ꝙ eſt virtus vna: quia vnica virtus vnicũ debet habere obiectũ: ſi ergo fides virtus vna eſt, & creatũ, & increatũ ſunt diuerſa omnino; ergo ſi fides habet eſſe circa verum increatum, non habet eſſe circa verũ creatum, ſicut circa obiectum. Item. Hoc ipſum videtur per hoc, ꝙ fides eſt virtus euacuãda per obiecti ſui præſentiã, & apertam notitiam: ſed ſola viſio veri increati eſt illa, quæ veritatẽ fidei euacuat: fides enim nõ euacuatẽ in via: ergo videtur ꝙ fides ſolum ſit in verum increatum tamquã in obiectũ. Item. Fides eſt virtus, qua aſſentitur ipſi credito propter ſe, & ſup omnia: ſed nulli vero eſt propter ſe, & ſuper omnia aſſentiẽdum, niſi quod eſt ſummum verum, & verũ increatum: ergo ſolũmodo circa illud cõſiſtit fidei obiectum. Item. Hoc ipſum videtur per diffinitionem articuli a Richardo datam, qua dicit ꝙ articulus eſt indiuiſibilis veritas de deo arctans nos ad credendum: ergo ſi articulus eſt fidei obiectum, videtur quòd fides ſit ſolum circa verum increatum, & circa deum. Sed contra. Circa veritatem in ſymbolo conſiſtit fides tamquam circa obiectum proprium: ſed in ſymbolo nõ ſolum ſunt articuli ſpectãtes ad deitatem; imo etiam ſpectantes ad humanitatẽ: ergo ſi humanitas eſt quid creatũ, fides non ſolum conſiſtit circa veritatem increatã, verũ etiam circa creatam. Item. Tantæ amplitudinis eſt fides, ſicut & charitas, vel maioris: ſed charitas non tantummodo diligit bonũ increatum, ſed etiã creatum: quia non tantummodo diligit deum, ſed etiam proximũ: ergo fides non tm̃ eſt in verũ increatũ ſicut in obiectum, verum etiam in verum creatum. Item. Nullum verũ futurum eſt verum increatum, quia verum increatum eſt verum æternũ; ſed fides noſtra eſt circa verum futurum, quia credimus carnis reſurrectionem, quæ nec eſt, nec fuit, ſed futura eſt. ergo videtur ꝙ fides nõ tantum ſit circa verum increatum, ſed etiam circa verum creatum. Item. Si quis ptinaciter aſſereret eſſe falſum, quod ſacra ſcriptura dicit eſſe verũ, eſſet hæreticus: ergo vr̃ ꝙ obiectũ fidei extẽdatur ad oĩa, quę ĩ ſacra ſcriptura ſcribuntẽ: ſed in ſacra ſcriptura multo plura ſcribũtur de tp̃alib' q̃ æternis, de creatis q̃ increatis, ſicut ꝙ Abraã genuit Iſaac, & cõſimilia: ergo vr̃ ꝙ obiectũ fidei magis conſiſtat in vero creato, q̃ in vero increato. Itẽ. Illuminatio fidei ſequitẽ, vel concomitatur illuminationem prophetiæ: ſed ꝓphetia maxime, & præcipue conſiſtit circa verum creatũ, cum ſit pręnunciatio futurorũ: ergo pari ratione vr̃, ꝙ & ipſa fides.

Fundamenta.

R E S P. Dicendum, ꝙ obiectum 16
alicuius habitus cognitiui dupliciter habet determinari. Aut cõiter, aut proprie, ſiue p ſe, & per accidẽs. Illud autem vocatur obiectũ cõe, ſm cõem acceptionem, & obiectũ p accidens, quod quidẽ habet rõnem materialis. Illud autẽ dicitur obiectũ ꝓprie, & p ſe, qđ quidẽ habet rõnẽ motiui. Secũdum hãc duplicem acceptionẽ dupliciter cõtingit loq̃ de o-
biecto fidei. Nã vno mõ põt dici obie 17
ctũ fidei, circa qđ ipſa fides verſatur, tãquã circa illud qđ credit eſſe verũ, ſiue illi aſſentiat ꝓpter ſe, ſiue ꝓpter aliud. Et hoc modo non tantum modo eſt

do eſt circa verum increatum, verũ-
etiam circa verum creatũ , quia fides
non tantum credit ipſi diuinę verita
ti in ſe, ſed etiam his , quæ ſibi ab ea
dictantur, quæ ſunt multa vera crea-
ta. Si autem loquamur de obiecto fi
dei ſecundum propriam acceptionẽ
prout dicitur obiectum, quod habet
rationem motiui , ſic obiectum fidei
eſt verum increatum. Et ſicut contin
git intelligere in viſu, quòd lucidum
dupliciter mouet viſum, vel prout eſt
abſtractum, vel prout eſt terrenæ ma
terię incorporatũ : ſic ipſa diuina ve
ritas dupliciter mouet ipſum intelle-
ctum per fidem illuminatum, vel per
ſe, ſicut in articulis ſpectantibus ad
ipſum deum ſecundum diuinitatem:
vel vt eſt vnita creaturæ, ſicut in illis
articulis reſpicientibus ipſum deum
in ſua humanitate aſſumpta : vel in
operatiõe ab ipſo creata, ſicut in crea
tione, reparatione, & glorificatione.
Concedendum ergo eſt ꝙ obiectum
fidei proprium ſm quòd habet rõ-
nem motiui, eſt verum increatum: &
quia hoc ꝓbant rõnes ad primã par
tem inductę ideo concedendæ ſunt.

AD illud quod primo obijcitur
in contrarium, quòd quidam articu-
17 li reſpiciunt humanitatẽ, ſicut quidã
diuinitatẽ, iã patet reſpõſio ; quia illi
articuli qui ſunt de humanitate , &
circa humanitatem, enunciantur de
diuina perſona, circa quam conſiſtit
veritas increata , & ex illa parte ha-
bet rationem motiui . Nam ex illa
parte, qua conſiſtunt circa veritatem
creatam, habent ſolum rationem ma
terialis. Vnde ſicut vna eſt perſona
in duabus naturis , creata videlicet,
& increata: ſic vna eſt veritas mouẽs,
quę tenet rationem obiecti, ſiue in ar
ticulis, quæ reſpiciunt diuinitatem, ſi
ue in his quæ reſpiciunt humanita-
tem, quæ quidem eſt veritas increata.
AD illud qđ obijcitur, ꝙ ad tot ſe ex
tẽdit, ad quot ſe extẽdit charitas. Di-
18 cendũ, ꝙ & ſi charitas videaƭ eſſe cir
ca bonum increatum , & circa bonũ
creatum tamquam circa obiectum ꝓ
prium, tamen obiectum eius propriũ
(ſicut infra manifeſtatur) non eſt ni
ſi circa bonum increatum . AD il-
lud quod obijcitur, quod fides eſt de
vero futuro &c. Dicendum , quod 19
reſurrectio carnis futura nõ eſt obie
ctũ fidei propriũ , niſi inquãtum cõ
paratur ad diuinã virtutẽ, & iuſtitiã,
quæ corpora reſuſcitabit, vt retribu-
tio fiat ſecundum merita, & ſic ratio
ne veri increati implicari habet rõne
obiecti: quod quidem verum increa-
tum quantum eſt de ſe, abſtrahit a ra
tione præteriti, & futuri, licet præte-
ritio, & futuritio notetur circa eiꝰ effe
ctum, qui quantum eſt de ſe, habet ſo
lum rationem materialis in compara
tione ad fidei aſſenſum, ſecundum ꝙ
in præcedentibus fuit tactum. AD
illud quod obiicitur, quòd hęreticus 20
iudicaretur, qui pertinaciter negaret
quę in ſacra ſcriptura ſcribuntur.
Dicendum, quod non eſt quia om-
nia quæ in ſacra ſcriptura continen
tur, teneant rõnem obiecti ꝓprij, &
motiui reſpectu ipſius fidei : ſed hoc
eſt, quia conſequuntur ad eius obie-
ctum proprium . Quia enim ſacra
ſcriptura eſt edita ab ipſa veritate in-
creata, & a ſpiritu ſancto, qui contra
diceret ſacræ ſcripturæ , contradice-
ret ei cui fides aſſentit propter ſe, vide
licet ipſi ſummę veritati . Et ideo ex
hoc non poteſt concludi, quod fides
circa verum creatum habeat verſari
ſicut circa obiectum proprium. AD
illud quod obijcitur de illuminatio-
ne prophetica Dicendum, quòd ꝓ 21
phetia non habet pro principali o-
biecto, & motiuo ea quæ propheta ꝑ
nũciat, ſed ſolum habet pro obiecto
materiali, circa quod ipſa prophetia
verſatur. Vñ propheta non aſſentit
ei, qđ prænunciat ꝓpter ſe, ſed ꝓpter
veritatẽ ipm illuminãtem, & erudien
tẽ: & ex hoc nõ põt concludi, ꝙ fides
ſit circa vera creata, niſi tãquã circa
obiecta materialia. Poſſet tñ dici, ꝙ
nõ eſt ſimile de fide, & ꝓphetia: qa fi
des in ſuo obiecto cui aſſentit, req-
rit aliquid quod habeat rationẽ mo
tiui : ſed prophetia nihil tale requi-
rit in ꝓphetato, ſed totã rõnem ſuæ
cognitionis ſumit ab inſpirãte, ideo
non ſequitur, quòd ſi prophetia eſt
de aliquo, quòd de illo debeat eſſe fi-
des, ſicut de obiecto.

QVAE-

## QVAESTIO III

### CONCLVSIO.

Fidei obiectum quo ad ſubſtantiam fidei eſt complexum proprie loquendo, & ſi eſt implicita fides, non concernendo tempus, ſi vero explicita: ſecundum determinatam temporis differentiam.

Funda menta.

VTRVM fides ſit circa complexum, an circa incomplexũ. Et ꝙ ſit circa complexum videtur. Credere enim ſicut dicit Augu. eſt cogitare cum aſſenſione: ſed aſſenſus rationis non eſt ſupra incomplexum, ſed ſupra complexum: videtur ergo ꝙ fides ſit circa complexum, ſicut circa proprium obiectum. Item. Fides credit aliquid quia verũ, & reſpuit quia falſum: ſed verum, & falſum ſunt circa complexum: ergo videdetur ꝙ & habitus fidei, ipſum cõplexum, ſiue enunciabile reſpiciat vt obiectum. Item. Fides eſt media inter opinionem, & ſcientiam ſecũdum ꝙ vult Hug. ſed tam opinio, quam ſcientia eſt circa complexum: ergo cum mediũ ſuſcipiat naturã extremorũ, vr̃ ſimiliter ꝙ & fides. Itẽ. Fides eſt oppoſita errori: ſed nullus errãt, niſi ex hoc ꝙ attribuit aliquid alicui, quod ei non eſt attribuendũ, vel remouet quod non eſt remouendum: hoc autem non fit niſi in cõplexione: ergo omnis error circa cõplexionẽ conſiſtit. Si ergo oppoſita nata ſunt conſiſtere circa idem, videtur ſimiliter ꝙ & fides verum cõplexum habeat pro obiecto. Item. Si ipſum verum incomplexũ eſt obiectum fidei: cum ergo Iudęi credulitatem habeant de incarnatione, Iudæi fidem haberent incarnationis, quod eſt manifeſte falſum, imo errãt circa articulum illum: ſimiliter illi qui crederent reſurrectionem iam factam, haberent fidem de reſurrectione, quos tñ circa reſurrectionẽ conſtat errare: reſtat ergo ꝙ aliquid incomplexum non habet eſſe ipſius fidei obiectũ: & eſt cõplexum, vel incõplexum: ergo cõplexum. Sed contra. Super illud. 1. Cor. 10. Oẽs eundẽ potũ ſpiritualem biberunt. Glo. Augu. Tẽpora ſunt mutata, ſed tñ non eſt fides variata: ſi ergo non eſt fides variata, nec obiectum fidei: cum ergo enunciabilia quę credũtur, variata ſunt, quia illi credebãt Chriſtũ eſſe paſſurũ, nos paſſum eſſe, illi incarnandum, nos incarnatũ eſſe: reſtat ergo ꝙ fides non eſt circa enunciabile, ſiue circa cõplexum tanquã circa obiectum. Item. Obiectũ fidei eſt verũ increatũ, ſicut prius fuit oſtenſum. Vñ Richar. de ſancto Vict. dicit, ꝙ articulus eſt veritas de deo: ſi ergo deus eſt ſimpliciſſimus, & in ſimplici nulla cadit complexio, vel cõpoſitio, videtur ꝙ obiectũ fidei nõ ſit verum complexum, ſed incomplexum. Item. De eodem, & circa idẽ eſt fides, circa qđ eſt viſio futura: ſed viſio eſt eſt circa verum incomplexum, & per modũ incomplexionis: erit enim viſio ſimplex intuitus ſummæ lucis: ergo videtur quòd fides ſimiliter conſiſtat circa verũ incomplexum per modũ incomplexi. Item. Spes, & charitas ſunt circa res incomplexas, & per modũ incomplexionis, quia ſpes expectat beatitudinem, & charitas amat deum: ergo cũ virtutes theologicę idem habeant ꝓ obiecto ſm rem, videtur quòd & ipſa fides circa verum incomplexũ cõſiſtat. Item. Si fides conſiſtit circa verum complexum, cum tempore paſſionis pauciſſimi ſcirent Chriſtũ pati, & in tempore incarnationis pauciſſimi ſcirent Chriſtum incarnari, pauciſſimi habuiſſent fidem. Cornelius etiam fidem non habuiſſet, qui neſciebat Chriſtum eſſe incarnatum nec paſſum: & tamen de illo legitur Act. x. quòd eleemoſynę eius placuerunt deo. Sine fide autem (vt dicitur Heb. xi.) impoſſibile eſt placere deo: ſi ergo iſta inconuenientia eſſent, inconuenieus eſt ponere, quòd fides conſiſtat circa complexionem.

Ad opp.

RESP. Ad prædictorum intel- 22

ligentiam

ligentiam eſt notandum, quòd circa hanc quæſtionem diuerſi diuerſimo de ſenſerunt. Quidam enim dicere voluerunt, quòd fides conſiſtit circa incomplexum, ſicut circa proprium obiectum: & iſti dixerunt, quòd articuli fidei non ſunt enunciabilia ſed res, vtpote incarnatio, paſſio, & reſurrectio: & iſta quidē omni tempore ſunt eadem, & ipſa fides. Quod autem actus fidei tranſit ſuper ipſum credibile ſicut ſuper complexū, hoc eſt propter defectum intellectus, qui non poteſt totū ſimplici aſpectu intueri; ſed primo hoc intuetur, & poſtea illud, componens vnum alteri. Sed quoniam ipſe aſſenſus fidei eſt ꝓprie ſuper complexionem, & ad perfectionem fidei, non tantum oportet cogitare de incarnatione, ſed etiam oportet credere incarnationem iam fuiſſe. Ideo dixerunt alii, quòd articuli ſunt enunciabilia, & quòd fides conſiſtit circa complexum, maxime cum fides quantum ad aliquos articulos ſimul reſpiciat creatum & increatum, & de nullo creato poſſit eſſe niſi ſecundum quòd cōponitur ipſi increato, ſecundum quòd prius habitum eſt: ſi ergo intellectus illud nō capit niſi per modum complexionis, rationabilius videtur illud ponere, & dicere, quòd fides ſit circa verum complexum, ſiue ſub ratione cōplexi. Et quoniam errans circa verum complexum quantum ad differentiā temporis ſimpliciter iudicatur hæreticus: ſicut ſi aliquis crederet reſurrectionem iam factam, vel incarnationem futuram: ideo non ſolum dixerunt fidem eſſe circa verum incōplexum, ſed etiam circa verum complexum ſub determinata differentia temporis. Et ſi tu obiicias eis de mutatione fidei propter mutationē iſtorum enunciabilium. Reſpondent ſecundum nominales, quòd enunciabilia non ſunt mutata, quia te eſſe curſurum, te currere, te cucurriſſe in diuerſis temporibus prolata idem ſignificant, & vnum eſt enunciabile quia vna eſt res quam ſignificant, & vnum eſt tempus pro quo proferuntur: & ideo vnum ſunt ſecundum rem, & veritatem, quamuis videantur vocaliter eſſe diuerſa. Aliter etiā reſpondent. Eſto quòd iſta enunciabilia ſint diuerſa: quia tamen vna eſt veritas, cui fides aſſentit principaliter, & ratione cuius iſta enunciabilia credit, quæ quidem non mutatur ſecundum diuerſitatem temporis, licet ipſa enunciabilia diuerſificentur, non propter hoc fides mutatur, & diuerſificatur, imo in diuerſis temporibus fides non mutata conſiſtit. Sed quia illa poſitio nominaliū quæ dicebat enunciabilia diuerſorū temporum eſſe vnum, communiter non approbatur, imo falſa eſt, ſicut in primo libro fuit oſtenſum: ſimiliter nec alius modus dicēdi ſufficit ꝙ ad immutabilitatem fidei ſufficiat immutabilitas rationis credendi. Si.n. articuli ſunt enunciabilia, & dicuntur immutabiles propter rationē credendi immutabilem, pari ratione dicerentur omnes vnus articulus propter vnicam rationē credendi, quæ eſt in eis. Ideo eſt tertius modus dicendi, quòd cū fidei habitus faciat mentē aſſentire credibili, ſiue credito: & aſſenſus cū non feratur ſupra incomplexum, ſed ſupra complexū: ponere oportet quòd ipſum obiectū fidei ſecundum quòd ſupra illud fertur, fides habet rationem complexi. Et quia dupliciter contingit fidē ferri in obiectū ſuum. ſ. aut implicite, aut explicite: ideo ſecundum duplicem modum dicitur complexum eſſe obiectum fidei, ſiue fides conſiſtere circa complexum. Nam fides quantum ad ſuam ſubſtantiā reſpicit complexum, ſiue enunciabile, non concernendo determinatā temporis differentiam, imo aliquod dictū quod eſt commune, & indifferens ad omne tempus, ſicut Chriſtum fuiſſe paſſurum. Fides autem explicita reſpicit complexum ſub differentia temporis determinata, ſicut nunc oportet credere incarnationem fuiſſe, & reſurrectionem futuram eſſe. Sicut ergo explicatio accidit fidei, nec mutat eſſentiam fidei: ſic & variatio temporis determinati non variat fidem, vt ſit alia, & alia ſecundum ſpeciē.

S. Tho. 2. 2. q. 1. art. 2. tenet ꝙ obiectū fidei eſt cōplexū, & incōplexū, a parte nāque rei creditæ, eſt incomplexū a parte vero credentis eſt complexum.

Et

Et hic quidem modus dicendi ſatis eſt probabilis. Hunc ergo ſuſtinendo dicere poſſumus, quòd fides proprie conſiſtat circa verum complexum. Et concedendę ſunt rationes,
23 quæ hoc oſtendunt.

AD illud quod primo obijcitur de enunciabilium mutatione, iam patet reſponſio: quia enunciabile quod non concernit determinatam temporis differentiam in diuerſis temporibus, non mutatur: & hoc eſt circa ꝙ fides habet conſiſtere ſecundum ꝙ fides: ſed illa enunciabilia ſolũ variantur, quæ concernunt determinatam temporis differentiam, & circa hoc conſiſtit fides ſecũdum quòd explicita: & ex hoc non poteſt concludi, quòd fides ſit alia, & alia, ſed quòd fidei explicatio ſit variata in diuerſis
24 temporibus. AD illud quod obijcitur, ꝙ eſt fides circa verũ increatum circa quod nulla eſt complexio. Dicẽdum, quòd (ſicut in primo libro dictum fuit) quamuis deus ſit ſimpliciſſimus, tamen circa ipſum vere cõtingit enunciare hoc de hoc per modum complexionis, pro eo quòd illam complexionem nõ ponit intellectus circa rem, ſed circa ſeipſum intelligentem: nec tamen errat, quia nõ poteſt ſimplicitatem diuini eſſe niſi ſub tali compoſitione, & collatione capere: & per hunc modum intelligẽdum eſt in fide. Præterea. Fides non tantum eſt de vero increato in ſe, ſed etiam prout comparatur ad veritatẽ creatam, ſicut dictum eſt ſuperius: & iſta comparatio ſub quadam cõplexione eſt, & propterea illa ratio non
25 cogit. AD illud quod obijcitur, ꝙ de eodem eſt fides in via, & viſio in patria. Dicendum, quòd vnum, & idem poteſt apprehendi, & per modum incomplexi, & per modum complexi, ſicut patet in apprehenſione ſenſus, & intellectus. Senſus enim dum apprehendit rem albam, apprehendit per modum cuiuſdam incomplexionis, quia non nouit ſenſus exterior componere, nec diuidere: ſed intellectus dum illud idem apprehendit, quod ſenſus apprehendebat, ſub modo complexionis accipit, prædicans hoc de hoc, cõponens hoc illi, & dicẽs hoc eſſe albũ: & ita complexum, & incomplexum nõ faciunt diuerſitatem a parte rei cõprehenſæ, ſed a parte modi comprehendendi: quia vnum, & idem poteſt apprehendi ſub modo complexionis, & incomplexionis. Et propterea nõ ſequitur, quòd ſi viſio eſt de eodem, de quo eſt fides, & viſio non eſt ſub ratione complexionis: ergo & fides: imo eſt ibi fallacia figuræ dictionis, vel eſt accidẽs, quia proceditur ab vnitate rei ad vnitatem modi. Et ſi tu quæras, quare fides non aſſentit obiecto ſuo p modum incomplexi ſicut viſio, ſatis plana eſt reſponſio: quia viſio patriæ vno, & ſimplici aſpectu faciet videri, & cognoſci multa propter perfectionem gloriæ: non ſic autem eſt de cognitione ſecundum ſtatum viæ, quem quidem ſtatum reſpicit ipſa fides. AD illud quod obijci 26 tur de ſpe, & charitate. Dicendum, quòd non eſt ſimile quia proprie intellectus eſt negotiari circa complexum, ſed affectus eſt negotiari circa ipſam rem: & quia res in ſeipſa habet rationem incomplexionis, ſed prout eſt in intellectu habet rationem complexionis: hinc ẽ quòd quamuis virtutes reſpicientes affectum ſint circa obiectum ſuum præter rationem cõplexionis, non tamen propter hoc fides, quia eſt regula intellectus. Nec valet, quòd ſi idem eſt obiectum virtutum theologicarum, quòd propter hoc inquantum eſt fidei careat complexione, ſicut inquãtum eſt aliarũ: complexum enim, & incomplexum non dicũt variationem a parte rei, ſed ſolum a parte modi, ſicut prius viſum eſt: & quamuis virtutes theologicæ habeant idem obiectum ſecundum rem, & ſubſtantiam, habent tamen differens ſecundum rationem, & modũ. AD illud ꝙ obijcit̃ de Cor 27 nelio iã patet rñſio: quia Cornelius habebat fidem implicitam: & iõ non credebat incarnationem, vel reſurrectionem ſub differentia temporis determinata: & propterea non errabat,

bat,ſed explicatio fidei ſibi deerat,ad quam faciendam miſit dominus eccleſiæ architectum.

Artic. 1 CONſequenter quæritur de obiecto fidei in comparatione ad noſtram cognitionē: & circa hoc quæritur tria. Primo quæritur, vtrum fides ſit de his, de quibus habetur viſio ſenſibilis. Secundo, vtrum ſit de his, de quibus habetur probabilis opinio. Tertio, vtrum ſit de his, de quibus habetur cognitio ſcientialis.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

**Circa vnum poſſunt eſſe fides, atque viſio quamuis idem non ſint, quia in omnibus articulis implicatur aliquid diuinū qđ quidem latet.**

Fundamenta. VTRVM fides ſit de his, de quibus habetur viſio ſenſibilis. Et videtur quòd ſic. Iohan. 20. Quia vidiſti me Thoma credidiſti: ſed conſtat quòd Thomas veram habuit fidem de domino Ieſu, quia credidit Ieſum, quem vidit, & tetigit: ergo ſimul de eodem erat fides interior, & viſio exterior. Item. 1. Ioh. 1. Quod vidimus, & audiuimus, & perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerūt de verbo vitæ: ſi ergo de verbo vitæ habebāt Apoſtoli fidem hoc eſt de Chriſto, & de eodem habebāt ſenſibilem cognitionem, redit idem quod prius. Item. Apoſtoli viderunt Chriſtum paſſum & Chriſtum aſcendentem: & cōſtat quòd Chriſtum eſſe paſſum, & Chriſtum aſcendiſſe ſunt duo articuli: ſi ergo Apoſtoli fidem, & meritum quā tum ad hos articulos non amiſerūt, videtur quòd circa idem poſſit eſſe fides, & viſio exterior. Item. Beata virgo ſenſibili experimēto nouit ſe cōcepiſſe de ſpiritu ſancto abſque virili ſemine: ſed conſtās eſt quòd propter conceptionem filij dei nihil demptū eſt fidei ſuæ: ergo ſimul ſtabant in ea cognitio fidei, & cognitio ſenſibilis experimenti. Sed contra. Super illud Ioh. 14. Vado parare vobis locum Ad opp. gloſ. Auguſt. Eat d̄ns vt paret locū. eat ne videatur, lateat vt credatur. Si ergo ad credere neceſſarium eſt latere, videtur quòd impoſſibile ſit viſionem corporalem circa idem ſtare ſimul cum fide. Item. Auguſt. diffiniēs fidem dicit. Fides eſt credere quod non vides: & in præcedenti diſtin. habitum eſt, quòd fides eſt virtus qua creduntur, quæ non videntur. Et Grego. in quadam homilia paſchali: Quæ videntur fidem non habent, ſed agnitionem: ergo non videtur, quòd de eiſdem poſſit eſſe fides interior, & ſenſus exterior. Item. Viſio patriæ euacuat fidem, & ei⁹ meritum propter manifeſtationē veritatis credite: ſed viſio corporalis Chriſti ita manifeſtat eius humanitatem, ſicut viſio patriæ eius diuinitatem: ergo ſicut fides diuinitatis non poteſt eſſe circa viſum viſione glorioſa, ſic videtur quòd fides humanitatis nō poteſt eſſe circa viſum viſione ſenſitiua. Item. Actus credēdi ſecundum quòd ad virtutem ſpectat, eſt quid difficile, & voluntarium: ſed credere quod videt homo oculis exterioribus, hoc ē facile, & neceſſarium: ergo non videtur quòd aliquid poſſit eſſe ſimul, & ſemel exterius viſum, & interius creditum.

RESP. Dicendum, quòd quædā ſunt quæ ſubijciunt ſenſui exteriori ſimpliciter, & totaliter: & illa videre eſt clare, & perfecte cognoſcere, & circa talia non poteſt ſimul, & ſemel eſſe habitus, ſiue cognitio fidei cum viſione exteriori: pro eo quòd viſio ſiue cognitio illa excludit omne ęnigma, & cognitionem ænigmaticam. Quædam autem ſunt quæ ſic ſubiacent ſenſui ſecundum aliquid ſui, vt ſecundum aliquid ſui lateant ipſum ſenſum: & circa talia bene poteſt ſimul, & ſemel eſſe viſio ſecundum vnum, & credulitas fidei ſm̄ aliud. Viſio ſecūdū illud quod patent, credulitas

litas fidei ſecundum illud, ſm quod latent. Et hoc modo eſt in Chriſto intelligere:nam Chriſtus ſecundum naturam aſſumptam, & corpoream apoſtolorum ſenſibus apparebat. Secundum aũt diuinam naturam oẽm ſenſum latebat, & eadem perſona, & hypoſtaſis ſm diuerſas naturas ſimul erat viſui cognita, & incognita: ideo ſimul poterat eſſe viſa, & credita. Et id eſt ſatis facile intelligere ſi quis attendat: quoniam circa idẽ poteſt eſſe certitudo, & dubitatio ſecundum diuerſas naturas, & diuerſos reſpectus, & diuerſas conditiones. Eſto enim ꝙ hic ſit Chriſtus coram oculis meis, & ſi viſu cognoſcam ipſum eſſe hominem, numquam tamen per viſum cognoſcam ipſum eſſe filium dei: ideo alius habitus neceſſarius eſt ad hoc quod congoſcam ipſum eſſe deum: & hoc eſt quod dominus dixit Petro, quãdo dixerat, Tu es Chriſtus filius dei viui, Caro, & ſanguis non reuelabit tibi &c. Coucedendũ eſt ergo ꝙ fides, & viſio poſſnnt eſſe circa vnum, & eundem, quamuis nõ ſecundum idem. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. & Greg. de Thoma, quòd aliud vidit, & aliud credidit. hominem vidit, & deum confeſſus eſt dicens, Dominus meus, & deus meus. Et ſicut de Thoma dicitur, ita etiam de alijs apoſtolis, & de beata virgine, quæ quamuis certitudinali experientia ſciuerit ſe concepiſſe ſine virili ſemine: tamen ſe concepiſſe perſonam verbi nouit mediante fide. Et breuiter, quia in omnibus articulis implicatur aliquid diuinum, quia ar articulus eſt veritas de deo, & illud quidem latet: ideo concedendæ ſunt rationes oſtendentes, ꝙ viſio corporalis fidem non excludit.

S. Thoma. 1,2.q. 67. art. 3. & 22 q. 1. art. 4. tenetquod viſum, & apparens nõ poteſt eſſe obiectum filij.

39 AD illud ergo quod primo obijcitur in contrarium, quòd fidei neceſſaria eſt latentia. Dicendum, quòd latentia diuinitatis hæc eſt, quæ neceſſaria eſt fidei: ſed latentia humanitatis non eſt de fidei neceſſitate, facit tamen ad maiorem actus fidei puritatem. Purius enim apoſtoli moti ſunt motu fidei, & motu dilectionis in Chriſtum poſt eius aſcenſum, vel ab ſceſſum, quàm in eius pręſentia. Et dominus Iohan. 20. Magis laudat fidem eorum, qui non viderunt, & crediderunt, quàm fidem Thomæ. Et beatus Petrus in. 1. Cano. 1. commendat eos, qui Chriſtum non vide runt, & tamen in eum crediderunt. Et hoc eſt quod vult illa glo. dicere, ꝙ domini abſentia corpalis faceret ad fidei promotionem: & ex hoc nõ ſequitur, quòd corporalis viſio tollat ipſam fidem. AD illud qđ obijcitur de auctoritate Auguſt. & Greg. Dicendum, quòd verba Auguſt. & Greg. ſunt intelligenda per ſe: quòd enim dicitur fides eſſe de non apparentibus, & non viſis, hoc dicitur, quia fides de illis eſt ſecundum eam naturam, ſecundum quam non apparent: & eoipſo eſt de ipſis, quæ nõ apparent: quia ſecũdum aliquid ſui latent: ſed ex hoc nõ excluditur, quin quaſi per accidens, & per concomitãtiam poſſet dici, quòd fides ſit de aliquibus, quæ apparent, proeo quòd vnum, & idem (ſicut prius oſtenſum eſt) po eſt ſimul apparere, & latere. AD illud quod obijcitur, quòd viſio patrię tollit fidem diuinitatis. Dicen 38
dum, quòd non eſt ſimile, p eo quòd viſio patrię excludit omne ęnigma, & aufert omnem latentiam, non ſic viſio viæ: quamuis enim Chriſtus appareret quãtum ad naturam, latebat tamen quantum ad perſonam. Vnde Chriſto demonſtrato iſtum pati erat viſum, & creditum: viſum quantum demonſtat ſuppoſitum humanæ naturæ, ſed creditum inquantum demõſtrat perſonã, ſiue hypoſtaſim diuinæ naturæ. AD illud quod obijcitur 38
vltimo, quòd credere eſt difficile, & voluntarium. Dicendum, quòd viſio corporalis (ſicut dictũ eſt) quia non tollit latentiam, ideo non tollit difficultatẽ: nec tollit arbit. libe. ex ea parte ex qua latet. Cum .n. dicit quòd non eſt difficile, nec voluntarium credere, quod quis videt: dicendum, quòd verum eſt ſecundum id ſecundum quod videt: ſed tamen totus Chriſtus ſecũdum omnem ſui naturam viſioni non ſubiacebat: & ideo ratione illius naturæ, & perſonę volun-

voluntarium, & difficile erat credere. Facile enim erat credere, quòd ille homo pateretur, ab his qui videbāt Chriſtum pati: ſed difficillimū erat credere, quòd deus eſſet, qui pateretur: nec hoc credebat aliquis, niſi qui volebat, & quem illuminatio fidei adiuuabat.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**De eodem poteſt eſſe fides, & ꝓbabilis opinio, non quidem formidinem annexam habēs, ſed aſſenſionem ex ꝓbabilibus rationibus derelictam.**

Fundamenta.

VTRVM fides ſit de his, de quibus habetur opinio probabilis. Et ꝙ ſic videtur. 1. Pet. 3. Parati omni poſcenti reddere rationē, de ea quæ eſt in nobis, fide, & ſpe: ſed ratio probabilis eſt generatiua opinionis: ſi ergo fides cōpatitur ſecum, probabilem rationem compatitur: ergo & probabilem opinionem. Item. Petrus Archiepiſcopus Rauennen. Non eſt tutum credere ſine ratione: ergo ratio probabilis facit ad fidei vtilitatem, & ſecuritatem. Si ergo opinio generari habet ex ꝓbabili ratione, videtē, &c. Item. Donum ſcientiæ, & intellectus, & ſapientiæ ſimul poteſt ſtare cum fide. Sed quod credimus debemus authoritati, quod intelligimus debemus rationi: ergo ratiocinatio poteſt ſimul ſtare cum fide: ſed cum quocumque ſtat probabilis ratiocinatio, ſtat etiam & opinio ergo &c. Item. Doctrina theologię, ſtat ſimul cum fide, cum ſit fidei explicatiua, & circa ea eſt, circa quæ fides conſiſtit. Si ergo in doctrina theologiæ multæ fiunt probabiles rationes, videtur quòd rationis probabilitas ſimul cum fide maneat: ergo pari ratione probabilitas opinionis ex rationibus generare poterit eſſe in eodem, & reſpectu eiuſdem in quo, & reſpectu cuius eſt ipſa fides.

Ad opp.

Sed contra. Heb. 11. Fides eſt argumentum non apparentium rerū: ſed ea de quibus habetē opinio ꝓbabilis, ſunt apparētia: probabile.n. eſt qđ videtē oībus, vel pluribus: ergo vr̄ ꝙ opinio ꝓbabilis, & fides circa idē ſimul eſſe nō poſſint. Item. Aſſenſio opinionis ꝓbabilis colligitur ex humana rōcinatione: ſed ſicut dicit Greg. fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentū: ergo videtur ꝙ ꝓbabilis aſſenſio auferat meritū ipſi fidei, ergo nō poteſt ſe compati cum habitu ipſius fidei. Item. Opinio eſt aſſenſio vnius partis cum formidine alterius: ſed ubi eſt opinio, ibi eſt uacillatio: ſed fides excludit omnem uacillationem, dum facit firmiter adhærere: ergo fides nō poteſt ſimul ſtare cum opinione. Itē. Opinio adhæret rationi ꝑ ſe, unde deficiente probabilitate rationis deficit probabilitas opinionis, ſed fides adhæret ipſi ueritati propter ſe, & ſuper oīa; ergo fides, & opinio habent repugnantiam; ergo non uidetē quòd ſimul poſſint eſſe in anima circa eandem materiam.

RES. Dicendum, quòd opinio ꝓbabilis dupliciter conſueuit accipi. 33
Vno modo dicitē opinio aſſenſio vnius partis cū formidine alterius. Alio modo dr̄ opinio aſſenſio animæ gn̄ata ex rationibus probabilibus, ſecundum quòd conſueuit dici, quòd ſyllogiſmus dialecticus gn̄at opinionem, & ſyllogiſmus demonſtratiuus generat ſcientiam. Si ergo opinio dicatur primo modo, prout habet ſecum annexam formidinem, & vacillationē, ſic non poteſt ſimul ſtare cum habitu fidei circa eandem materiam, pro eo quòd fides facit plene conſentire ī alteram partem, ita quòd omnino reputat eius oppoſitum falſum, & erroneum, nec propter aliquam rationē ſuperuenientem poteſt ad oppoſitum inclinari: & iō quia tollit fluctuationem opinionis, iſto modo dicēdi opinio ſimul cum fide non poteſt ſe cōpati. Si autem opinio dicatur ſecundo modo .ſ. aſſenſio derelicta ex rationibus probabilibus, ſic dicendum eſt, quod circa idem ſimul & ſemel poteſt eſſe opinio, & fides: qm̄ multi fideles habent ad ea, quæ credūt multas uerisimiles rationes, & multas ꝓ-

babiles, quæ habent generare opinionem quantum ad ſecundum modum dicendi opinionem: & illa quidem aſſenſio generata fidei non repugnat, imo ſubſeruit, & famulatur. Eſt enim in fidei fomentum quantum ad infirmos, & oblectamentum quantum ad perfectos. Ex his patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam, patet etiam reſponſio ad obiecta. Opinio enim ꝓbabilis ſm vnum modum dicendi poteſt ſtare ſimul cum fide, ſicut rationes ad primam partem oſtendũt: imo multum confert fidei probabilitas rationum, ſicut fuit dictũ in principio primi libri. Secundũ alium modum dicendi inquantũ ſonat in imperfectionẽ, videlicet prout dicit vacillationem, & innitentiã ipſius aſſenſus ſuper probabilitatẽ rationis principaliter, ſic habet repugnantiam cũ fide: & ſic procedunt rationes ad ſecundam partẽ, maxime duæ ultimæ, quarũ vna ſumpta eſt ex ipſius opinionis incertitudine, altera vero ex ipſius opinionis fulcimẽto, quia principaliter innitiẽ rationi probanti.

84 AD illud quod primo obiicitur de verbo Apoſtoli, ꝙ fides eſt argumentum non apparentium rerum. Dicendum quòd Apoſtolus remouet ibi a credibili apparentiã non quãcũque. Non enim remouet apparentiam probabilis opinionis, ſed certitudinalis apprehenſionis, ſicut appa-

85 ret deus beatis. AD illud qđ obiiciẽ de verbo Greg. Fides non habet meritum, &c. Dicendum: ꝙ hoc intelligit Greg. qñ credulitas fidei oĩno innititur experimento rõnis probabilis: & hoc modo fides vera non ſtat cum opinione, ita ꝙ innitatur opinioni tanquã fundamẽto, imo multo magis aſſenſio illa probabilis ex rationibus acquiſita, de qua dictũ eſt, ꝙ poteſt opinio dici, innititur ipſi fidei tanquam firmiori. Et huius ſignum eſt, quia multæ rationes videntur nobis probabiles, & valde rationabiles circa fidem, quæ videntur eſſe abuſiones quædam hominibus infidelibus. Ideo magis illa aſſenſio innititur fidei, quàm econuerſo, licet aliquo modo illa fides foueat, & delectet, ſicut dictum eſt. Ad duas vltimas rationes non oportet reſpondere: quia procedunt de ipſa opinione ſecundum alterum modum dicendi, ſecundum quem non poteſt ſimul ſtare cũ fide, ſicut prius tactum eſt.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Fides, & ſcientia quæ non ſit cõꝑhẽſionis, poſſunt ſimul ſtare ꝑ manuductionem ratiocinij, licet non ſit ſecundum idem fides, & ſcientia.

VTRVM fides ſit de his, de quibus habetur cognitio ſcientialis. Et quòd ſic videtur tali ratione. Philoſophus aliquis ſciens rationibus cogentibus deum eſſe vnum creatorem omniũ, poteſt venire ad fidem, ita ꝙ nõ obliuiſcatur illarum rationum, ſed ſciẽs illas rationes, habet ſcientiam: ergo videtur quòd poſſit de eodem ſimul habere fidem, & ſcientiam. Item. Aliquis cognoſcens aliquid per demonſtrationem, ſiue per effectum, ſi incipiat noſſe per cauſam, ſiue per demonſtrationem propter quid, non propter hoc amittit priorem cognitionem, quamuis hæc ſecunda ſit notior, uel nobilior illa: ergo duæ cognitiones poſſunt haberi de eodem, quarum vna nobilior eſt quàm alia, & vna non expellit aliam, nec euacuat. Et ſi hoc verum eſt, tunc videẽ, quòd ſimul poſſit aliquid cognoſci ratiocinatione acquiſita, & illuminatione infuſa: ergo de eodem ſimul poteſt haberi fides, & ſcientia. Item. Cognitio intellectiua ſuperaduenienſ non tollit cognitionem ſenſitiuam, licet vna illarum ſit dignior, & perfectior, & nobilior altera: ergo pari ratione videtur de fide, & ſcientia, ꝙ ſimul poſſunt haberi de eodem, & circa idem. Item. Experiẽtia eſt principium ſcientiæ: ſed de vno, & eo tẽ poteſt haberi fides, & experientia: ergo de vno, & eodem poteſt haberi Fundamenta.

des, & ſcientia. Maior probatur per Philoſophum. Minor probatur in beata virgine Maria, quæ fide, & experientia cognouit ſe concepiſſe de ſpiritu ſancto. Sed contra. Sicut charitas diligit deum propter ſe, & ſuper omnia, ſic fides aſſentit primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia: ſed quia charitas diligit deum ſuper oīa, & propter ſe, impoſſibile eſt ꝙ ipſa cōpatiatur ſecum dilectionem, qua quis diligit deum propter terrena principaliter: ergo pari ratione impoſſibile erit, ꝙ fides ſecum compatiatur cognitionem, quæ principaliter adhæret ratiocinationi acquiſitæ: ſed talis eſt cognitio ſcientiæ: ergo impoſſibile eſt fidem eſſe circa idem cum ſcientia ſimul & ſemel. Item. Viſio patriæ tollit fidem propter certitudinem, & euidentiam in cognoſcendo. Si ergo quod cognoſcitur per ſcientiam, eſt certum, & apertum, videtur ꝙ impoſſibile ſit aliquid eſſe ſimul ſcitum, & creditum. Itē. Animus noſter nullo modo poteſt diſſentire ab eo, qđ nouit habitu ſcientiæ, non enim poteſt non credere, quòd triangulus nō habeat tres angulos æquales duobus rectis, ſi ſcit illud demonſtrare: ſed quæ fide creduntur, voluntarie creduntur, & ſicut poſſunt credi, ita & poſſunt diſcredi: ergo videtur quòd ſcientia notitiæ non poſſit ſimul ſtare circa idem cum ipſa fide. Itē. Quæ ſcientia cognoſcuntur, ſubiacent rationi; ſed quæ fide creduntur, ſunt ſupra rationem, quoniam fides eſt illuminatio rationem eleuans ſupra ſe: ergo ſi idem non poteſt eſſe in rōne, & ſupra rationē, non videtur, ꝙ poſſit ſimul cognoſci per ſciētiā, & fidē.

Ad opp.

36 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notādū, quòd duplex eſt cognitio ſcientialis de deo, ſcilicet a parte comprehenſionis, & manuductione ratiocinationis. Si loquamur de ſcientia a parte comprehēſionis, quo cognoſcitur deus in patria, ſic non compatitur ſecum fidem, ut ſimul idem ſit ſcitum, & creditū, pro eo ꝙ talis cognitio ſimpliciter excludit ænigma: & hoc melius apparebit infra, cum agetur de euacuatione uirtutum, quare videlicet, & qualiter ſi dei actus per uiſionem excludatur, & euacuetur. Et de hac ſcientia ſanctorum auctoritates dicunt, & communis opinio magiſtrorū tenet hoc eſſe verum, quòd idem ſimul non poteſt eſſe ſcitum, & creditum. Si autem loquamur de ſcientia quæ eſt a manuductione ratiocinationis, ſic volunt quidam dicere adhuc eſſe verum, ꝙ non poteſt ſimul ſtare cum fide: quia per talem ſcientiam aſſentit intellect⁹ ipſi rei cognitæ propter ipſam rōnē principaliter, aſſentit etiam neceſſario: aſſentit etiam ſicut rei, quæ eſt infra ſe, cuius contrarium reperitur in fide, quæ aſſentit primæ veritati propter ſe, & voluntarie, eleuando rationem ſuper ſe: & ideo dixerunt habitum fidei, & ſcientiæ mutuo ſeſe excludere, ſm quòd charitas illum amorem excludit, quo quis amat deum propter temporalia principaliter. Aliorum uero poſitio eſt, quòd de vno, & eodem ſimul poteſt haberi ſcientia manuductione ratiocinationis cum habitu fidei, iuxta quod dicit Augu. 14. de trinita. exponens illud Apoſtoli: Alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſciētiæ. Huic ſcientiæ tribuo illud, quo fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinē ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur; qua ſciā non pollent plurimi fideles, licet habeant fidē. Et Richar. de ſancto Victore dicit, ꝙ ad ea quæ fidei ſunt, non tm̄ ῥht hr̄i rōnes ꝓbabiles, ſed etiā neceſſariæ, licet eas interdū contingat nos latere. Vnde aliquis credens deum eſſe unū creatorem oium, ſi ex rōnib⁹ neceſſariis incipiat ipſum idē noſſe, non pp hoc deſinit fidem habere. Vel ſi etiam prius noſcet, fides ſuperueniens talē cognitionem non expellit ſicut per experientiam patet. Ratio aūt quare talis ſcientia ſimul poteſt eſſe de eodē cum ipſa fide, & quòd vna cognitio alteram non expellit, eſt; quia ſcientia manuductione ratiocinationis licet aliquam certitudinem faciat & euidentiam circa diuina; illa tamen certitudo, & euidentia non eſt omnino clara, quādiu ſumus in via.

Quamuis enim aliquis poſſit rationibus neceſſarijs probare deum eſſe, & eſſe deum vnum: tñ cernere ipſum diuinum eſſe, & ipſam dei vnitatẽ, & qualiter illa vnitas non excludat perſonarum pluralitatem, non poteſt niſi per iuſtitiam fidei emendetur. Vnde illuminatio, & certitudo talis ſcientiæ non eſt tanta, quòd habita illa ſuperfluat illuminatio fidei, imo valde eſt cum illa perneceſſaria. Et hui⁹ ſignũ eſt: quia licet aliqui philoſophi de deo ſciuerunt multa vera, tamen quia fide caruerũt, i multis errauerũt, vel etiam defecerunt. Vnde ſicut in præcedentibus dictum eſt, quòd fides poteſt ſtare cũ viſione exteriori, quia illa habet coniunctam latentiam circa perſonam Chriſti; ſic intelligendum eſt, circa habitum fidei, & talẽ modum ſciendi, quòd poſſunt ſe ſimul in eodem, & reſpectu eiuſdem compati, quamuis non ſecundũ idẽ. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

S. Th. 2. 2 q. 1. art. 5. tenet oppoſitum.

37 AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium, quòd charitas non compatitur ſe cũ dilectione, quæ principaliter adhæret alij rei. Reſpõderi poteſt, quòd non eſt ſimile: quia amare deum propter creaturam finaliter pertinet ad amorem iniquum, & libidinoſum, qui habet repugnantiã ad amorẽ rectum. Sed aſſentire alicui vero probato propter rationem probantem, dum illatio ſit vera, & neceſſaria, nec hoc dicit peccatũ, nec errorem: & ideo non ſic habet repugnantiam ad fidem, propterea non eſt ſimile. Sed adhuc illud non ſoluit plene: quia quicquid ſit de charitate, duo iſta non videntur ſimul ſe poſſe compati, ꝙ aliquis aſſentiat veritati credditę ꝑꝑ ſe, & ꝙ aſſentiat ei ꝑꝑ aliud. Propter quod notandũ, ꝙ hæc præpoſitio (ꝑꝑ) dupliciter poteſt accipi. Vno modo prout notat cauſam finalem, Alio modo prout dicit rationem mouentem. Si prout dicit cauſam finalem, ſic non põt vnũ, & idem credi ꝑꝑ ſe, & ꝑꝑ aliud: ſicut amari nõ poteſt ꝑꝑ ſe, & ꝑꝑ aliud. Si dicat rationem mouentem, cum plures poſſunt eſſe rationes mouentes ad aſſentiendum vni, & eidem, ſicut poteſt vna concluſio probari per cauſam, & per effectum, poteſt etiam probari ꝑ aliquid extrinſecus, & per aliquid intrinſecus: ſic non eſt inconueniens, ꝙ aliquis aſſentiat alicui veritati propter ſe, & propter aliud, diuerſis tamen habitib⁹, & conſiderationibus. Sed nec illud adhuc plene ſoluit: qa dicitur Iohan. 4. quòd dixerunt Samaritani credentes, Iam nõ propter verbum tuum credimus: quod eſt verbum fidei: & ita videtur, quòd aſſenſus fidei non compatiatur ſecum aſſenſum ſcientiæ, qui principaliter innititur rationi. Et propterea volunt aliqui dicere, ꝙ & ſi non tollatur cognitio quantum ad habitum, tollitur tamen quantum ad actum: quia non habet iam illius vſum, nec motum. Iſtud tamen non oportet dicere, nec videtur eſſe conueniens, ꝙ aliquis habeat habitum, & non poſſit habere vſum, maxime cum non habeat potentiam ligatam per aliquod impedimentum. Et propterea poteſt dici, ꝙ quando aliquis eſt ſimul ſciens, & credens, ꝙ habitus fidei tenet in eo principatum: & ideo tali aſſenſu fidei aſſentit ipſi veritati propter ſe, ita ꝙ (ꝑpter) dicit rationem principaliter ipſum mouentem. Aſſenſu etiam ſciẽtiæ aſſentit eidem propter rationem, ita ꝙ (propter) nõ dicit rationẽ principaliter ipſum mouentem. Quãuis autem non poſſit vnum, & idem credere propter ſe, & propter aliud, ita ꝙ ſic, & ſic credat principaliter: tamẽ propter ſe principaliter, & propter aliud minus principaliter bene poſſunt ſe compati adinuicẽ, ita ꝙ vnũ ſit principale, & aliud ſit ſubſeruiẽs. Vnde illud quod dixerunt fideles. Iã non propter loquelam tuã credim⁹: intelligendum eſt principaliter. Et per hoc patet reſponſio ad primum argumentum. AD illud quod obijcitur de viſione patriæ, quòd tollit fidem. Dicendum, quòd nõ eſt ſimile: 38
quia cum omnem excludat latentiã, iam credulitas fidei non eſt neceſſaria: non ſic autem eſt de ſcientia, quæ habetur per rationem manuductione ratiocinationis. AD illud 39
quod

quod obiicitur, quòd ſciens non poteſt diſſentire ab eo quod ſcit. Dicendum, quòd verum eſt quãtum ad id, quod de eo cognoſcit: quantum tamen ad id quod latet, ex illo diſſentire poteſt, & ratione illius eſt neceſſaria ſibi credulitas fidei: ſicut aliquis Philoſophus ſciens probare deum eſſe vnum ratione neceſſaria, ab hac non poteſt diſſentire: diſſentiret tamen ab hac, ſi quis diceret, quòd illa vnitas poteſt compati ſecum pluralitatem: quod quidem eum latet, & excedit vires cognitionis ſuæ, & ſcientiæ. AD illud quod obiicitur, ꝙ fides eſt de his, quæ ſunt ſupra rationem, & ſcientia eſt de his, quæ ſunt infra. Dicẽdum, ꝙ ſicut nihil impedit vnũ, & idem eſſe latens, & patens: ſic nihil impedit vnum, & idem ſecundum alium, & alium cognoſcendi modum eſſe infra, & ſupra: & ita ſcitum, & creditum. Licet enim ſempiterna virtus, & diuinitas noſci poſſit per ſciẽtiam acquiſitam, vel etiam innatam in ſe: tamen prout comparatur ad pluralitatem perſonarum, vel humilitatem humanitatis noſtræ, quam deus aſſumpſit, omnino ſupra rationem eſt, & ſupra ſcientiam. Si quis. n. iudicio rationis, & ſciẽtiæ innitatur, nequaquam crederet poſſibile, quòd ſumma vnitas ſecum compatiatur pluralitatem perſonarum: nec quòd ſumma maieſtas vniri poſſit cum noſtra humilitate, nec quod ſumma virtus de non operante fiat operans ſine ſui mutabilitate, & conſimilia, quę videntur repugnare communibus animi conceptionibus ſecundum philoſophiam. Vnde valde parum attingit ſcientia cognitionem diuinorũ, niſi fidei innitatur: quia in vna, & eadẽ re apertiſſimum eſt fidei, quod occultiſſimum eſt ſcientiæ: ſicut patet de altiſſimis, & nobiliſſimis quæſtionibus, quarum veritas latuit Philoſophos, ſcilicet de creatione mundi, & de potentia, & ſapientia dei, quæ latuit Philoſophos, & nunc manifeſtę ſunt Chriſtianis ſimplicibus. Propter quod dicit Apoſtolus ſtultam feciſſe deum ſapientiam huius mundi: quia omnis ſapientia de deo in via abſque fide magis eſt ſtultitia, quàm vera ſcientia: deprimit enim perſcrutantem in errorem, niſi dirigatur, & iuuetur per fidei illuminationem: vnde per ipſam non expellitur, ſed magis perficitur.

CONſequenter quæritur de obiecto fidei quantum ad nominis rationem. Conſueuit enim nomine articuli cenſeri. Et circa hoc duo quæruntur ſecundum duplicem rationẽ articuli. Primo quæritur de ratione articuli, quę aſſignatur a Ricardo. Secundo de illa, quæ aſſignatur ab Iſidoro. Artic. 1.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Articuli definitio a Ricardo aſſignata cõueniens eſt quia oſtẽdit ipſum eſſe terminum reſolutionis, & principium diſcretionis, & directionis.

DE illa ratione Ricardi, quam ponit de articulo diffiniens ſic articulum. Articulus eſt indiuiſibilis veritas dẽ deo arctãs nos ad credendum. Contra iſtam diffinitionem obiicitur. Primo ratione primæ partis, ſcilicet ratione huius, quòd dicitur, indiuiſibilis veritas de deo. Nullum enim mẽtis complexum eſt verum indiuiſibile: ſed articulus eſt verum complexũ vt enunciabile, ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum: ergo non eſt veritas indiuiſibilis. Item. Vna tantum eſt veritas indiuiſibilis circa deum: ergo ſi articulus eſt veritas indiuiſibilis de deo, vnus tantum eſt articulus: ſed hoc eſt falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur. Item. Nihil quod eſt ipſe deus, eſt veritas de deo: ſed obiectum fidei eſt ipſe deus: ergo obiectũ fidei non eſt veritas de deo: ſed articulus eſt obiectũ fidei: ergo inconuenienter dicitur articulus veritas de deo. Ité. Reſurrectionem eſſe futurã Ad opp.

eſt articulus: & hoc non æſt verum de
deo, ſed eſt verum de carne: ergo arti-
culus non eſt generaliter indiuiſibi-
lis veritas de deo; ergo non videtur,
ꝙ primum membrum prædictæ diffi
nitionis conueniat ipſi articulo gene
raliter, nec vere. Contra ſecundam
partem notificationis, qua dicitur ar
ctans nos ad credendum, opponitur
ſic. Nihil quod eſt ſupra rationem, &
occultum rationi, arctat eam ad cre-
dendum: ſed articulus latet ratioñe,
& eſt ſupra rationem: ergo non vide
tur ꝙ arctet eam. Item. AD nihil ad
quod mera voluntate inclinamur, ꝑ
aliquid arctamur: ſed ad credendum
mera voluntate inclinamur: ergo per
nihil arctamur ad credendum: er-
go articulus non arctat nos. Item. Si
cut ſe habet obiectum fidei ad actum
credendi, ſic ſe habet obiectum cha
ritatis ad actum amandi: ſed obie-
ctum charitatis non arctat nos ad
amandum: ergo nec obiectum fidei
ad credendum. Item. Sicut arti-
culi ordinantur ad actum creden-
di, ita præcepta ordinantur ad
actum obediendi: & ſicut arctamur
ad credendum credibilia, ita arcta
mur ad exequendum mandata: er
go ſicut credibile dicitur articulus,
ita præceptum debet dici articu-
lus: ſi ergo præceptum non ſorti-
tur nomen articuli, videtur ſimili
41 ter quòd nec ipſum obiectum fidei
debeat dici articulus.

RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ articulus
quantum eſt de ratione ſui nominis
dicitur ab arctando: hoc autem du-
pliciter habet intelligi, actiue, videli
cet, & paſſiue. Dicitur enim articulꝰ,
quia eſt quid in ſe arctatum: & dicitᷣ
articulus, q̄a alios arctat. Prout paſ-
ſiue dicitur articulus, quod in ſe ar-
ctatum eſt, eſt terminus reſolutionis.
Prout autem actiue dicitur, eſt prin
cipium diſtinctionis, & diſcretionis.
Et primo quidem modo accipitur in
ſcientia naturali, in qua dicuntur ar-
ticuli membra, ſiue partes quæ non
reſoluuntur in alias, ſed in eis ſtat re
ſolutio, ſicut dicuntur articuli digi-
torum. Inquantum vero articulus di
citur principium diſtinctionis con-
ſueuit accipi in ſcientia ſermocinali,
vt in grammatica, & rhetorica. Arti-
culus. n. in grammatica eſt aliquid di
ſtinctum faciens diſtinctionem quã-
tum ad genera, & quantum ad caſus,
& quantum ad ſuppoſita. Et in rhe-
torica appellaẽ articulus diſtinctio,
quæ fit in ſcientia, & in prolatione.
Quoniã ergo aliæ ſcientiæ deſeruiũt
theologiæ, ſumit & ipſa proprietatẽ
ſuorum vocabulorum, iuxta illud qđ
inuenit in alijs ſcientiis recte dictũ.
Quoniam ergo fides noſtra dicit plu
rium cognitionem, & illa quidem co
gnitio terminata eſt, & diſtincta, ne-
ceſſe eſt circa obiectum fidei, quod eſt
creditum reperiri aliqua, ad quæ re-
ducantur omnia credenda tanquam
ad illa, in quibus ſtet reſolutio om-
nium credendorum, & tanquam ad
illa quæ ſunt principia directiua in
omnibus, quæ creduntur, & illa quæ
principaliter fides credit, & quæ pro
priæ ſunt obiectum fidei. Et pro iſta
duplici ratione dicuntur cenſeri no
mine articuli, videlicet quia ſunt ter
mini reſolutionis, & quia principiũ
diſtinctionis. Et propterea Richar.
ipſum articulum diffiniẽs, vel deſcri
bẽs notificat ab hac duplici proprie
tate. Nam in hoc quòd dicit primo,
articulus eſt veritas mentis indiuiſi-
bilis de deo, inſinuatur quòd articu-
lus eſt terminus reſolutionis: reſolu-
tio enim ſtat ad indiuiſibile. In hoc
vero quod ſubiungitur (arctans nos
ad credendum) inſinuatur ꝙ eſt prin
cipium diſcretionis, & directionis: ar
ctat enim ſicut regula directiua re-
ſpectu omnium eorum, quæ commu
niter ſunt credenda: & ſic iſta notifi
catio recte eſt aſſignata, quia non
tantum eſt realis deſcriptio, ſed & 42
nominis interpretatio.

AD illud ergo quod primo obij-
citur in contrarium, quòd nulla ve
ritas complexa eſt indiuiſibilis. Di-
cendum, quòd indiuiſibile dictum
de articulo non priuat omnem diui-
ſionem, ſed priuat eam diuiſionem,
quæ quidem conſiſtit in credibi-
lium diſtinctione: quoniam arti-
culus non diſtinguitur in alios arti-
culos

culos: ibi enim ſtatus eſt. Poteſt
etiam aliter dici, quòd ipſi cõplexio-
ni ſubiacet veritas indiuiſſibilis. Si-
cut enim dictum fuit prius, intellect⁹
circa ea, quæ dei ſunt, & in deo, quæ
ſunt omnino ſimplicia, negociatur,
& intelligit ſub complexiõe quadã:
& quamuis totum quod eſt deus ſit
ipſe deus, tamen intellectus dum in-
telligit aliquid de deo, intelligit il-
lud in ratione ſubiecti, & attribuit
ei aliquid in ratione prædicati. Et qa
diuerſas ei attributiones facit: hinc
eſt quòd ipſam veritatem primam, q̃
43 vna eſt, multis modis ĩtelligit, & mul
tis modis enunciat. Et per hoc patet
rñſio ad duo ſequentia: licet. n. indi
uiſibilis veritas ſit vna, tamen arti-
culi ſunt plures: quia articulus nõ ſo
lum eſt ipſa veritas in ſe, ſed prout cõ
paratur ad aliquam attribuitionem,
reſpectu cuius deus eſt in ratione ſu-
biecti: ſicut deum eſſe creatorem, deũ
eſſe trinum, deum eſſe vnum: & ratio
ne huius dicitur eſſe veritas indiuiſi
bilis de deo, & plures articuli: quia
plura enũciabilia sũt de deo, & circa
44 deum, quę neceſſarium ẽ credere ip-
ſi fidei. AD illud quod obijcitur, ꝙ
carnis reſurrectio non eſt de deo. Di
cendum, ꝙ imo inquantum tenet ra-
tionem articuli: ſic em̃ comparatur
reſurrectio noſtra, & carnis reſuſcita
tio ad virtutem diuinam. Vnde cre-
dere carnis reſurrectionem non eſt
aliud quàm credere, ꝙ deus corpora
45 noſtra reſuſcitabit, exigente hoc ſua
iuſtitia, & faciente ſua potentia. AD
illud quod obijcitur contra ſecundã
partem, quòd articulus non arctat ra
tionem cum ſit ſupra eam. Dicendũ,
quòd articulus diffinitur hic compa
ratione ad intellectum non quẽcum
que, ſed intellectum informatum fi-
de: & hoc notatur cũ dicitur, arctans
nos. ſ. fideles. Quamuis autem articu
lus ſit occultus intellectui, qui quidẽ
non habet fidem, & etiam ſupra i-
pſum: nõ tamẽ eſt ſupra intellectum
46 inquantum fide illuminatur, & ele-
uatur. AD illud quod obijcitur, ꝙ
credere eſt per meram voluntatem,
& ita non per arctationem. Dicen-
dum, quòd eſt arctatio quę repugnat
libertati, & eſt arctatio, quę repugnat
ambiguitati: & cum dicitur articul⁹
quia arctat ad credendum, hoc non
dicitur per coactionem volũtatis, ſed
hoc dicitur ꝑ remotionem ambigui
tatis: quia in ipſa veritate articuli de
terminate figitur mens credentis, vt
nullatenus ad partem aliam incline-
tur. Vnde ſicut dicitur vox articula-
ta, quæ ad ſignificandum aliquid eſt
determinata, cum prius in ſe indiffe
rens eſſet ad ſignificandum diuerſa:
ſic articulus dicitur, quia ipſum opor
tet determinate credere, & ei aſſenti 47
re omni remota ambiguitate, & va-
cillatione. AD illud quod opponi-
tur de obiecto aliarum virtutum, &
etiam de præcepto, quòd arctat ad
obediendum. Dicendum, quòd non
eſt ſimile: quia ſicut prius dictũ eſt,
articulus non tantum dicitur, quia ar
ctat obligando, ſed quia arctat diſtin
guendo, & diſcernendo, & quia ad ip
ſum ſtat reſolutio: & quoniam hoc ꝓ
prie conuenit ipſi fidei, quæ eſt virt⁹
perficiens ipſum intellectum, ad quẽ
ſpectat principium, & regula diſcre-
tionis: hinc ẽ quòd ſolum obiectum
fidei vendicat ſibi nomen articuli.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO

**Articuli diffinitio Iſidori ſecundum quod ad formatam fidem pertinet atque eius eſt obiectũ, conueniens eſt cenſenda.**

DE notificatione Iſidori quæ talis eſt. Articulus eſt perceptio diuinæ veritatis tẽdens in ipſam. Contra partem primam huius diffinitionis opponitur ſic. Nulla veritas eſt ſua perceptio: ſed articulus eſt diuina veritas: ergo hæc eſt falſa, articulus eſt perceptio diuinæ veri- Ad opp.

 tatis.

tatis. Item. Fides eſt perceptio diui-
næ veritatis: ergo ſi articulus eſt per
ceptio diuinæ veritatis: fides eſt arti-
culus. Item. Viſio gloriæ eſt per-
ceptio diuinæ veritatis: ergo vi-
detur quòd viſio gloriæ ſit articulus
fidei, quod ſimpliciter eſt abſurdum.
Item. In articulis non tantum expri
mitur diuina veritas, ſed etiam diui-
na bonitas, & Chriſti humanitas:
ergo non videtur quod primum mē
brum diffinitionis omni articulo ge
neraliter conueniat. Contra ſecundā
partem diffinitionis opponitur ſic.
Nihil quod eſt ipſa diuina veritas, tē
dit in diuinam veritatem, ſed articu-
lus eſt ipſa veritas diuina: ergo non
eſt tendens in ipſam veritatem. Itē.
Articulus cōmunis eſt reſpectu fidei
bonorum, & malorum: ſed mali quā
uis percipiant primā veritatem, non
tamen tendunt in ipſam, ergo tende-
re in diuinam veritatem non eſt cō-
mune omni articulo. Item. Aliqui
philoſophi habuerunt de deo aliquā
cognitionem cum quadam dilectio-
ne: ergo ſi habuerunt ſimul diuinæ
veritatis perceptionem cum quadam
tendentia in ipſam, & tamen nec fidē
nec fidei articulos habuerunt: ergo
non videtur quòd prædicta notifica
tio de articulo recte aſſignetur. Itē.
Cum vnius rei vna ſit diffinitio, vide
tur quod ad notificationem articuli
ſufficiat notificatio, ſiue diffinitio Ri
chard. ſuperfluit ergo iſta Iſid. quę-
ritur ergo quæ ſit diuerſitas inter
vtramque.

RESP. Ad prædictorum intelli
48 gentiam eſt notandum quòd iſta de-
ſcriptio in tribus differt a deſcriptio
ne ipſius Ricardi. Nam illa deſcri-
ptio ipſius Richar. eſt quaſi quędam
nominis interpretatio, hęc autem eſt
realis notificatio. Secundo vero dif-
fert in hoc quòd cum articulus du-
pliciter habeat conſiderari, & prout
eſt in ſe, & in re, & prout eſt apud ani
mam, notificatio ipſius Richar. re-
ſpicit ipſum articulum prout eſt in
ſe, & in re. Notificatio autem Iſid. re
ſpicit ipſum articulum prout eſt ens
apud animam: ideo dicit ipſum eſſe
perceptionē diuinæ veritatis. Tertia
differentia eſt: quia cum dupliciter
contingat loqui de fide, videlicet de
fide in ſua generalitate, & de fide for
mata. Dupliciter etiam contingit ar-
ticulum conſiderari, aut prout eſt o-
biectum fidei gn̄aliter, aut prout eſt
obiectū fidei formatæ. Richar. diffi
nit articulum prout eſt obiectum fi-
dei generaliter: & ideo dicit quòd eſt
arctans nos ad credendum. Iſidorus
autem diffinit ipſum prout eſt obie-
ctum fidei formatæ: & ideo dicit ꝙ
eſt perceptio veritatis tēdens in deū:
& quoniam fides formata reſpicit in
tellectum pariter & affectum, & in-
tellectum illuminat ad credendum,
& affectum excitat ad tendendum in
deum: hinc eſt quòd Iſid. diffinit ar
ticulum primo per comparationem
ad actum intellectus, cum dicit: Arti
culus eſt perceptio diuinæ veritatis.
Secūdo per comparationem ad actū
affectus cum ſubiungit, tendens in ip
ſam. Et quia ad vtrumque actum cō
paratur in ratione motiui, hinc eſt ꝙ
prædicta diffinitio intelligēda eſt da
ri ſecundum prædicationem cauſa-
lem, vt ſit ſenſus. Articulus eſt per
ceptio &c. i. articulus eſt illud quod
illuminat nos ad diuinam veritatē
percipiēdam, & quod excitat nos ad
tendendum in ipſam. Vnde dicitur
perceptio tendens, quia facit nos per
cipere, & tendere, & mouet nos ad ꝑ
cipiendum, & ad tendendum. Et per
hoc patet reſponſio fere ad omnia
obiecta, quæ obijciuntur.

AD illud enim quod primo obij 49
citur, quod nulla veritas eſt ſua per-
ceptio, patet reſponſio: quia verum
eſt prędicatione eſſentiali: ſed nō eſt
verum prædicatione cauſali. AD il
lud quod obijcitur, quòd fides eſt per
ceptio, & etiam viſio gloriæ. Dicen-
dum, quòd non eſt ſimile, quia illud
dicitur prædicatione formali, ſed il-
lud dicitur prædicatione cauſali: fi-
des enim, & viſio eſt perceptio ſicut
habitus perceptiuus: ſed articulus eſt
perceptio ſicut obiectum motiuū vir
tutis percipientis. Poſſet etiam dici,
quòd ſicut intellectus aliquando no
minat potentiam, aliquando habitū,
aliquando actum, aliquādo obiectū,
ſicut

ſicut manifeſtum eſt in diuerſis auctoritatibus ; ſic & perceptionis nomen poteſt extẽdi ad habitum, actũ, & obiectum . Ideo aliter dicitur de
52 fide,aliter de articulo. AD illud ꝙ obiicitur,quòd articuli non tantum ſpectant ad veritatem , ſed etiam ad bonitatem:nec tantum ad veritatem diuinam,ſed etiam ad humanam. Dicendum,quod & ſi articulus concernat aliquo modo bonum concernat etiam aliquid creatum, ſecũdum illud tamen non habet rationem motiui:ſed eo ipſo quòd habet in ſe rationem veri,& veri ſummi, cui fides ꝓpter ſe,& ſuper omnia aſſentit: et q̃a diffinitur hic articulus inquantum eſt motiuus fidei, ideo ſufficit tangere hic in eius notificatione veritatẽ diuinam,a qua eſt tota & principalis
53 ratio fidei,& credendi. AD illud q̃d obijcitur de tendentia,patet reſponſio:quia prędicatio illa cauſaliter eſt intelligenda. Articulus enim terminando facit tendere , terminat enim inquantum finis,& mouet inquantũ obiectum : et ideo facit tendere. AD 54
illud quod obijcitur de fide malorũ. Dicendum, quod hic diffinitur articulus in comparatione ad fidem formatam,licet etiam fides malorum in deum actu non tendat,tamen reddit quodãmodo habilem ad tendẽdum 55
licet ſemiplene. AD illud q̃d obijcitur , quod cognitio Philoſophorũ erat perceptio cum tendentia. Dicendum,ꝙ non erat illa tendentia quæ eſt ex fide:nunquam enim per illam cognitionem poterant peruenire ad ſalutem:ideo vt verius loquamur.potius iacebant,quàm tendebant. AD illud quod obijcitur,quod vnius rei
vnica eſt diffinitio. 56 Dicendum,quod verum eſt ſecundum vnicam comparationem,& conſiderationem: ſed ſecundum ꝙ aliquid multipliciter habet cõſiderari,multipliciter habet notificari:ideo Richardus, & Iſidorus diuerſimode notificauerunt, quia diuerſimode conſiderauerunt:diuerſitas autem eorum fuit quantũ ad tria, ſicut oſtenſum eſt ſupra .

## DE FIDE ANTIQVORVM
## DISTINCTIO XXV.

PRAEDICTIS adiiciendum eſt de ſufficientia fidei ad ſalutem . Illis enim qui pręceſſerunt aduentum Chriſti, & qui ſequuntur , videtur profeciſſe fides ſecundum temporis proceſſum , ſicut profecit cognitio . Fides quippe magna dicitur cognitione , & articulorum quantitate , vel conſtantia , & deuotione. Eſt autem quædam fidei menſura , ſine qua numquam potuit eſſe ſalus. Vnde Apoſt. Oportet accedentem credere , quia deus eſt , & quod remunerator eſt ſperantium in ſe . Sed quæritur, Vtrum hoc credere ante aduentũ & ante legem ad ſalutem ſufficerit. Nam tempore gratiæ conſtat certiſſime hoc non ſufficere, oportet enim vniuerſa credi , quæ in ſymbolis continentur . Sed nec ante aduentum nec ante legem videtur hoc ſuffeciſſe, quia ſine fide mediatoris nullum hominem vel ante, vel poſt fuiſſe ſaluum,ſanctorum authoritates cõteſtantur. Vnde Augu.ad Optatum . Illa fides ſana eſt , qua credimus nullum hominem ſiue maioris, ſiue minoris ætatis liberari a contagione mortis & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, niſi per vnum mediatorem dei & hominum Ieſum Chriſtum , cuius hominis eiuſdemque dei ſaluberrima fide etiam illi iuſti ſalui

De ſufficiẽtia fidei. Q̃d ſine fide mediatoris nũq̃ fuerit ſal⁹. Heb. 11. Epiſt. 5 Tomo. 1. ad Ta 2 Ibidẽ paulo inferi⁹.

facti

facti ſunt, qui priuſquam veniret in carne, crediderunt in carnē venturum. Eadem enim fides eſt & illorum & noſtra. Proinde cum omnes iuſti ſiue ante incarnationem ſiue poſt, nec vixerint, nec viuant niſi ex fide incarnationis Chriſti, profecto quod ſcriptum eſt, Non eſſe aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat ſaluari nos, ex illo tempore valet ad ſaluandum genus humanum, ex

Actuũ. 4 quo in Adam vitiatum eſt. Idem, Nemo liberatur a damnatione
Li. de cor quæ per Adam facta eſt, niſi per fidem Ieſu Chriſti. Idem, Ea-
reptiõe & dē fides Mediatoris quæ nos ſaluat, ſaluos iuſtos faciebat antiquos
grã ca. 7. puſillos cũ magnis, qa ſicut credim⁹ Chriſtũ in carne veniſſe, ita
in princi. illi venturum, & ſicut nos mortuum, ita illi moriturum, & ſicut
to. 7. nos reſurrexiſſe, ita illi reſurrecturum, & nos & illi ad iudiciũ vi-
Aug. lib. uorum & mortuorum venturum. Greg. ſuper Ezech. Et qui præ-
eo. d̄ nup. ibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes, Oſanna filio Da-
& cõcup. uid, quia omnes electi, qui in Iudæa eſſe potuerunt, ſiue qui nunc
cap. 12 in eccleſia ſunt, in mediatorem dei & hominũ crediderunt & cre-
Homil. 17 dunt. His aliiſque pluribus teſtimonijs perſpicue docetur, nulli
parũ poſt vmquam ſalutem eſſe factam, niſi per fidem Mediatoris. Oportet
principiũ ergo accedentem credere quæ ſupra dixit Apoſt. ſed non ſufficit.
Marc. 11
Hebr. 11.

### De fide ſimplicium.

QVID ergo dicitur de illis ſimplicibus, quibus non erat reuelatum myſterium incarnationis, qui pie credebant quod eis traditum fuit? Dici poteſt, nullum fuiſſe iuſtum, vel ſaluum, cui non eſſet facta reuelatio vel diſtincta, vel relata, vel in aperto, vel in myſterio. Diſtincta, vt Abrahæ & Moyſi, alijſque maioribus, qui diſtinctionem articulorum fidei habebant: Velata, vt ſimplicibus, quibus reuelatum erat ea eſſe credenda, quæ credebant illi maiores & docebant: ſed eorum diſtinctionem apertam non habebāt, ſicut & in Eccleſia aliqui minus capaces ſunt, qui articulos ſymboli diſtinguere & aſſignare non valent, omnia tamen credunt quæ in ſymbolo continentur: credunt. n. quæ ignorant, habentes fidem velatam in myſterio: ita & tunc minus capaces reuelatione ſibi facta maioribus credendo inhærebant, quibus fidem ſuam quaſi cõ-

Iob 1. mittebant. Vnde Iob, Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos. Simplices & minores ſunt aſinæ paſcentes iuxta boues, quia

3. Reg. 17 humilitate maioribus adhærendo, in myſterio credebant, quæ illi in myſterio docebant, qualis forte fuit vidua Sareptana.

### Quæ ante aduentum Chriſti de mediatore credere ſufficiebat.

SED quæritur, Cum ſine fide mediatoris antiquis non fuerit ſalus, ſicut nec modernis, vtrum oportuerit illos credere omnia illa de Mediatore, quæ nunc credimus. Quibuſdam videtur, ꝙ ſuffece-

ſuffecerit illis quatuor tantum credere, ſcilicet natiuitatem, mortem, reſurrectionem, & aduentum ad iudicium, quod ex præmiſſis verbis Auguſtini colligunt, vbi iſta quatuor poſuit. Aliis autem videtur habita fide trinitatis, id de myſterio incarnationis fidei ſuffeciſſe, vt dei filius crederetur naſciturus de homine, & iudicaturus: qui de Ioanne Baptiſta documentum huius rei aſſumunt, qui de morte Chriſti & deſcenſu ad inferos in Euangelio dubitaſſe videtur ſecundum expoſitionem Gregorii, quando interrogauit per diſcipulos, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Quaſi diceret, Es tu per teipſum deſcenſurus ad infernum, an alium ad hæc ſacramenta miſſurus es? Quidam tamen dicunt eum nõ dubitaſſe de ignorantia, ſed de pietate, ideſt, dubitare ſe oſtendiſſe: non quia ignorauerit, ſed pietatis affectu compaſſum eſſe Chriſto, & eius humilitatem admirando inſinuaſſe. Homil. 1. ſup Ezec. & homil. 6. ſuper euang. Matth. 11 Luc. 7

De fide Cornelij.

SOLET etiam quæri de Cornelio, Vtrum fidem incarnationis habuerit, cum dictum eſt ei per angelum, Acceptæ ſunt eleemoſynæ tuæ, & exauditę ſunt orationes tuæ. Si. n. fidem incarnationis non habebat, tunc ergo ſine fide incarnationis erat ei iuſtitia: quia de illo ſcriptum eſt, quod iuſtus erat & timens deum. Si vero fidem incarnationis habebat, ad quid ergo miſſus eſt ad eum Petrus? Sane dici poteſt, eum ſicut fidem vnitatis, ita & incarnationis habuiſſe dei reuelatione, ſed incarnatum iam eſſe dei filium ignoraſſe: & ideo miſſus eſt ad eum Petrus, vt iam natum dei filium ei annunciaret, & ſacramentum regenerationis ei conferret. Habebat ergo fidem incarnationis, ſed an facta, vel futura eſſet, non nouerat: & ita per fidem venit ad opera, & per opera amplius ſolidatus eſt in fide. Per fidem enim, vt ait Gregorius, venitur ad opera. Cornelius etiam per fidem venit ad opera. Deum enim vnum credebat, ſed filium eius neſciebat incarnatum. Per fidem placuerunt deo opera eius. Sine fide enim impoſſibile eſt aliquem placere deo. Auguſtinus vero dicit Cornelio dictum eſſe per angelum, Acceptæ ſunt eleemoſynæ tuæ & orationes tuæ, antequam in Chriſtnm crederet: nec tamen ſine aliqua fide donabat & orabat. Nam quomodo inuocabat in quẽ non credebat? ſed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalus, non ad eũ mitteretur architectus eccleſiæ Petrus. Attende quid ait, ſine fide Chriſti non poſſe eſſe ſalutem: & tamen Cornelium exauditum antequam crederet in Chriſtum. Quod ita poteſt intelligi, ſcilicet antequam ſciret Chriſtum incarnatum, in quem credebat in myſterio. Act. 10 Ibidem. Homil. 19 ſup Ezec. añ mediũ. Ad Hebr. 11. Libr. 1. de prædeſt. ſanctorũ. cap. 7 Ad Rom. 10

De

De æqualitate fidei, ſpei, charitatis, & operis, quæ ſecundum aliquid ſunt æqualia.

Sup Ezec. homi. vlt. circa illud & mēſus ē. ar. lōg. ILLVD etiam non eſt prætermittendum, quod fides, ſpes, charitas & operatio ſecundum aliquid æqualia ſunt in præſenti. Vnde Gregorius, Fidem, ſpem, charitatem atque operationem dum in hac vita viuimus, æquales ſibi eſſe apud nos inuenimus: quia quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum de ſpe præſumimus. Quiſque enim fidelis tantum credit, quantum ſperat & amat, & tantum operatur, quantum credit & amat, & ſperat. Sed tamen maior ſpe & fide charitas dicitur, quia cum ad dei ſpeciem peruenitur, ſpes & fides tranſit, ſed charitas permanet: & quia charitas mater eſt omnium virtutum, quæ non ideo poſt fidem & ſpem ponitur, quòd ex eis oriatur, ſed quia poſt 1. Cor. 13 illa remanebit aucta. Charitas enim numquam excidit. Præmiſſa autem æqualitas proprie ſecundum interiorum actuū intētionē Diſtin. 23. conſideranda eſt. Huic vero quòd hic & ſuperius dictum eſt ſcilicet parag. vl. quod charitas non eſt ex fide, ſpe, ſed ecōuerſo, videtur obuiare 1. Tim. 1. quod ait Apoſtolus. Finis præcepti eſt charitas de corde puro & Li. de doctri. Chri. 3. c. vlti. conſcientia bona, & fide non ficta. Quod exponens Auguſtinus, cor accipit pro intellectu, & conſcientiam pro ſpe, Qualis inquit, charitas eſt finis præcepti procedens de corde puro, ideſt, de puro intellectu, vt nihil niſi deus diligatur: & conſcientia, id eſt, de ſpe bona, & fide non ficta, ideſt, non ſimulata. Non ergo charitas fidem & ſpem, ſed fides & ſpes charitatem præcedere videntur. Hoc ergo ea ratione traditum intellige, nō quod fides & ſpes cauſa vel tempore charitatem omnium bonorum matrem præcedant: ſed quia charitas ſine illis in aliquo eſſe non poteſt, ſed illa ſine charitate poſſunt eſſe quāuis non ſit pia, fides vel ſpes ſine charitate. Ideo ergo ex fide & ſpe pcedere dicitur chatitas, quia nulli prouenit ſine iſtis.

De fidei ſufficientia.

## DISTINCTIO XXV.

Prædictis adijciendum eſt de ſufficientia fidei &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de fidei eſſentia, & de eius obiecto & materia. Diuiſio. In hac tertia parte agit de eius ſufficiētia. Diuidit autem pars iſta in duas ptes. In quarū prima dicit de fidei ſufficiētia. In ſecunda vero ipſam fidem comparat ad virtutes alias, ibi. Illud etiam non eſt prætermittēdum, quod fides ſpes, charitas &c. Prima pars in qua determinat de ſufficientia fidei, diuiditur in partes duas. In quarum prima inquirit de ſufficiētia fidei in quadam generalitate. In ſecunda inquirit deſcēdendo ad ſpeciales differentias perſonarum, ibi. Quid ergo dicetur de illis ſimplicibus? &c. Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima determinat Magiſter qd eſt illud de fide, ſine qua numquam potuit eſſe ſalus. In ſecunda determinat quantum ſufficit credere, ibi. Sed quæritur vtrum hoc credere ante aduentum &c. In tertia vero pluribus auctoritatibus confirmat determinata, ibi. Vnde Auguſt. ad optatum illa fides

fides &c. Similiter ſecunda pars, in qua deſcendit ad ſpeciales differẽtias perſonarum credentium, habet tres. In prima inquirit quid, vel quãtum ſufficiat credere ſimplicibus, qui præceſſerunt Chriſti aduentum. In ſecũda vero inquirit de prouectioribus, vtrum neceſſe fuerit credere eos oĩa quæ modo creduntur, ibi. Sed quæritur cum ſine fide mediatoris &c. In tertia vero inquirit de fide Cornelij, quæ fuit ante euãgelium promulgata, ibi. Solet etiam quæri de Cornelio &c. Subdiuiſiones autẽ partium manifeſtę ſunt in litera.

Fides quippe magna dicitur cognitione, & articulorum quantitate, vel conſtantia, & deuotione.

Dub. 1. Contra. Videtur primo hic eſſe ſuperfluitas, quia Magiſter Hugo non ponit niſi duo, ſecundum quæ attenditur profectus fidei, videlicet cognitionem, & affectionem. Magiſter vero ponit hic quatuor, ergo videtur, quòd ille ſit diminutus, vel ipſe ſuperfluus. Item. Eadem fide qua creditur vnus articulus, creduntur & cæteri: ergo non videtur quòd dicatur magna ab articulorum quantitate. Rñ.

Reſpon. Dicendum eſt ad hoc, quòd fides duplicem habet magnitudinem: vnam per comparationem ad obiectum, & hæc attenditur in articulorum quãtitate, & vocatur hæc articulorũ quãtitas ipſorũ articulorũ dignitas: articuli.n. nõ ſunt de quacũq; veritatẽ, ſed de veritate ſumma. Et penes hoc quantitas fidei ęqualis eſt ſm diuerſitatem temporum, æqualis eſt etiam ſecũdum pluralitatem articulorum, quantum ad id quod eſt in eis principale.ſ. quantum ad ipſam primam veritatem: quantum vero ad connotatum bene poſſet concedi, ꝙ vnus articulus eſt dignior alio: vel illi qui ſunt de diuinitate ſunt digniores ꝙ̃ illi, qui ſunt de humanitate. Habet etiã magnitudinẽ per cõparationẽ ad ſubiectum, quia fides reſpicit ſubiectum ſecundum triplicem vim, videlicet ſecundum potentiam intellectiuam, & ſm potentiam affectiuam, & ſecundum potentiam interpretatiuam. Secundum hęc attenditur in fide magnitudo ſecundum triplicem modum, videlicet: per comparationẽ ad intellectiuam dicitur magna cognitione, per comparationem ad effectiuam dicitur magna deuotione, per comparationem ad interpretatiuam dicitur magna conſtantia. Tũc enim fides conſtans eſt, quando aliquis libere confitetur, quod credit: & ſic patet prædictorum quatuor numerus, & ſufficientia. Aliter põt dici, & magis ſecundum intẽtionem Magiſtri, quòd cum fides reſpiciat intellectum, & affectum: ſecundum quòd ſupra habitum eſt, magnitudo eius ſumitur tam ex parte huius, quàm ex parte illius. Ex parte autem intellectus dupliciter poteſt attendi maior magnitudo in fide, aut quia clari⁹ cognoſcit ipſum creditum, aut quia cognoſcit ipſum in plurib⁹, ſiue diſtinctius. Primo modo dicitur fides magna cognitione. Secundo articulorũ quantitate, quia articulos nouit melius diſtinguere. Similiter ex parte affectus dupliciter attenditur magnitudo, aut quia firmius adhæret, aut quia intenſius. Primo modo dicitur eſſe magna conſtantia. Secundo modo dicitur magna deuotione: & ſic iſta quatuor reducuntur ad illa duo quæ ponit Magiſter Hug. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Patet etiã quòd non eſt aliqua cõtrarietas, nec eſt ſuperfluitas.

Quibuſdam videtur quod ſuffecerit illis quatuor tantum credere ſ. natiuitatem, mortem, reſurrectionem, & aduentum ad iudicium.

Contra. Cum iſti articuli ita bene eſſent ignoti, ſicut alij, videtur quòd non magis tenerentur cognoſcere illos, quàm alios. Quæritur ergo quare magis iſta debebãt credere de mediatore, quàm alia. Reſp. Dicendũ, quòd iſta principaliter debebat habere fides illorum, quibus innitebatur tãquam magis opportuna. Nam Dub. 2 Reſpon.

primum

primum quidem credebant tāquam ipſius fidei mediatoris fundamentū, videlicet ipſam natiuitatem. Secundum, vero videlicet ipſam paſſionē, vt prouocaret ad amorem. Tertium vero, videlicet ipſam reſurrectionē, vt ſubleuaret ad ſpem. Quartum vero, ſcilicet aduentum ad iudicium, vt gubernaret per timorem. Et quia oībus erat necessariū ad ſalutem recte credere, amare, ſperare, & timere: iō oportuit quatuor iſtos articulos credere explicite, vt alij qui innitebanē credendo implicite poſſent ſaluari. Vel aliter. Quia nullus poterat merito ſuo liberari a cognitione, vel obligatione peccati originalis, oportuit ꝙ crederent ſe per meritum Chriſti poſſe ſaluari, & per ſatisfactionē eius. In merito autem iſto eſt quatuor cōſiderare, videlicet perſonam ſatisfacientis, modum ſatisfaciendi, & eius præmium, & præmiandi modum. Quantum ad perſonam, oportebat credere natiuitatem. Quantū ad modum ſatisfaciendi, oportebat credere paſſionem. Quantum ad præmium, oportebat credere reſurrectionem. Quantum ad modum oportebat credere aduentum ad iudicium.

## Qui de Ioanne Bapt. &c.

Dub. Innuit quòd Iohan. Bapt. de morte Chriſti, & deſcenſu ad inferos dubitauit. Contra. Si mori, & ad inferos deſcendere eſt articulus, & Ioannes de hoc dubitauit: ergo fuit infidelis: ſed conſtat Ioannem non fuiſſe infidelem, cū dominus laudet eum, ibi. Matth. 11. ergo non dubitauit. Item. Ioannes ei perhibuerat teſtimonium, & alijs notum fecerat Chriſtum: ergo nō videtur quòd ipſe dubitauerit, cū miſit diſcipulos ſuos ad Chriſtum. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. ſuper 15. Ioan. Ioannes qui a ſpiritu ſancto didicerat quicquid audierat, q cæteris pdicauerat, qui teſtimoniū perhibuerat, qui columbā viderat, quare ſic quærit? Si ignorauit quo teſtis fuit? Ioannes: tu ante ſigna diuulgaras: modo poſt mortuos ſuſcitatos cū iā oībus quaſi notus eſt, numqd eſt tibi non notus? abſit. Si tu dicas quòd non dubitauit, ſed ad modū dubitantis ſe habuit. Obijcitur contra hoc auctoritate Ambr. ſuper Lucam, vbi ſic ait. Ioānes nouit dei filium: ſed non ipſum ad inferos deſcenſurū. Item. Luc. 7. in gloſ. Poterat prius vates quē venturum prædixit, non moriturum credidiſſe. Hoc ipſum dicit Gregorius in quadā Homilia, & tangitur in litera. Reſp. Dicēdum, ꝙ ſancti doctores in hac quæſtione diſſentire videtur: nā quidam videntur velle ipſum non dubitaſſe. Alij vero videntur velle dicere ipm dubitaſſe. Ex hac ipſa contrarietate quidam hæretici ſumpſerūt occaſionem errandi, vt dicerent Iohannem damnatū eſſe, quia in fide dubitauit. Sed certe ab hoc diſcordat textus euangelicus, i quo præcipue laudatur Ioannes. Diſcordant etiam omnes doctores catholici, & etiam vniuerſalis eccleſia, quæ Ioannem non tātum ſanctum, ſed etiam ſanctiſſimum prædicat, & in eius natiuitate, & decollatione ſolēnizat. Ideo licet ſancti doctores catholici videātur ſibi diſſentire, idem tamen ſentiunt ſecundum rem. Propter quod intelligendum eſt, ꝙ duplex eſt modus dubitādi. Eſt enim quædam dubitatio proueniens ex infidelitate, ſicut dubitauerūt Iudæi. Et eſt dubitatio proueniens ex tarditate, ſicut dubitauerūt diſcipuli, quibus dicitur Luc. vltimo O ſtulti, & tardi corde ad credendū. Et eſt dubitatio proueniens ex pietate, ſicut cum aliquis ex compaſſione magna, & admiratione ad modū dubitantis ſe habet. Dicendum ergo eſt ꝙ primo, & ſecundo genere dubitationis Ioannes nullo modo dubitauit, dubitauerūt tamen diſcipuli ei⁹: & ſic dicunt ſancti, qui dicunt eū nō dubitaſſe, ſed dubitationi diſcipulorum cōſuluiſſe. Ideo enim eos miſit ad Chriſtum, vt videntes mirabilia, quæ faciebat, cōuerterentur ad ipſū. Si autem loquamur de tertio genere dubitationis, ſic dixerunt alij ſancti Ioannem dubitaſſe non dubitatione vacillatiōis, ſed cuiuſdam potius admirationis, & compaſſionis, quæ facit

Reſpon.

homines

hominem ſe habere ſper modum du bitantis. Et hoc eſt quod dicit gloſ. Luc.7.& Mart. 11. Non fide,ſed pie tate dubitauit:& ſic patet quòd nulla eſt contrarietas inter auctoritates præmiſſas.

## Fides,ſpes,charitas, & operatio ſecundũ aliquid æqualia ſunt.

Dub.4 Contra. Contingit aliquem habe re habitus virtutum,& non operatio num : ergo non videtur ꝙ operatio æquetur ipſis habitib⁹. Itẽ.1.Cor.13 Si habuero fidem, ita vt montes trãſ feram,charitatem autem non habeã &c.ergo videtur ꝙ aliquis poſſit habere magnam fidem, ita quòd nullã habeat charitatem. Reſp. Dicendũ breuiter,quòd illa quatuor æqualia ſunt ſecundum ꝙ dicitur ſuper illud Apoc.21.quòd latera ciuitatis erant æqualia. Dicitur enim ibi,quòd latera ciuitatis ſunt fides,& ſpes,&charitas,&operatio.De modo autem æqualitatis ipſarum virtutum dicetur infra planius,vbi eſt quæſtio, & ſermo ſpecialis. Ad preſens autem tantum dixiſſe ſufficit,qđ hæc quatuor ſunt æqualia ſecundum rationem merendi, quando ſunt informata gratia. Tantum enim ipſa charitas eſt meritoria in ſuo actu,quantum & fides in vno,& eodem homine. Similiter tãtum meretur operatio procedens ab habitu , quãtum placet ipſe habitus. Quia enim vna eſt,gratia gratum faciens , quę facit animam deo placere per habitus,& operationes : hinceſt ꝙ neceſſe eſt iſta quatuor eſſe æqualia ſecundum dictam acceptionem, ac per hoc ſecundum afficaciam merendi. AD illud quod obijcitur, ꝙ habitus poſſunt eſſe ſine operib⁹. Dicendum, quòd non aſſimilatur hic æqualitas habituum ad operatiões in omnibus, ſed in his,quæ habent habitus ſimul cum ipſis operationibus ab ipſis egredientibus. Præterea nõ intelligit de operationibus exterioribus,imo de operationibus interioribus,quę conſiſtunt in motu, & vſu lib.arb. Et ille quidem vſus bonitatẽ habet iuſta menſuram habitus virtutis gratuitæ:illa enim pręcipuę eſt q̃ habentem perficit,& opus eius bonum reddit. AD illud quod obijcitur,quòd magna fides poteſt haberi ſine charitate.Dicendum,quòd Apoſtolus ibi loquitur de fide informi: ſed litera iſta intelligi habet de fide formata. Et iſta ſufficiant circa literam,nam illa quę præmittuntur de fide Cornelij ſatis ſunt plana &c.

AD intelligẽtiam huius partis ſecundum ea quę Magiſter tangit incidit hic quęſtio circa duo. Primo quęritur de fidei ſufficientia. Secũdo q̃ritur de fidei profectu. Circa primũ quęruntur tria. Primo quæritur de fidei ſufficientia quantum ad continentiam ſymboli Apoſtolici. Secundo quæritur de ſufficientia eiuſdem quantum ad notitiam eorũ,qui pręceſſerunt aduentum Chriſti. Tertio quęritur de ſufficientia eiuſdẽ quantum ad illos, qui eius aduentũ fuerunt ſecuti. Artic.1

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

**In ſymbolo Apoſtolico ſufficiẽter omnia ea quæ oportunum eſt credere continentur,quo ad ea quæ principaliter credenda ſunt.**

DE ſufficientia fidei quantum ad continentiam ſymboli Apoſtolici. Vtrum ſufficienter contineantur ibi omnia, quæ oportunũ eſt credere,ad ſalutẽ. Et quod ſic videtur. Primo per verba Caſſiani ad Leonem papam libr. vi. Symbolum latine idem collectio nominatur, quia collecta in vnum ab Apoſtolis domini totius catholicæ legis fide, quicquid per vniuerſum diuinorum voluminum corpus immenſa diffunditur copia, totum in ſymbolo colligitur breuitate perfecta. Item. Hocipſum oſtenditur ratione, qm̃ tota fides verſatur circa deum ſicut circa obiectum: ſed nõ Fundamenta.

conue-

doctrina fidei antecedentia ſunt illa quæ ſunt de dictamine iuris naturalis. Principia vero ſunt illa, ad quæ ſi dei illuminatio directe dirigit: & iſta dicuntur articuli. Conſequentię ſunt illa quæ ex illis articulis poſſunt elici, & ad illos articulos habent ſequi. Cum ergo quæritur vtrum ſufficienter doctrina fidei contineatur in ſymbolo apoſtolico. Dicendum eſt quòd ſi loquamur de doctrina fidei quãtũ ad ea, quæ ſunt in ea principia, & ꝓpria, ſicut ſunt illi articuli: ſufficienter in illo ſymbolo continentur. Poteſt autem ipſius ſufficientia ex dupli ci parte monſtrari, videlicet ex parte ipſorum auctorum componentium, & ex parte articulorum conſtituentium. Ex parte auctorum componentium, quia vniuerſitas ibi apoſtolorũ conuenit, quam non eſt dubium aliquid non potuiſſe latere de his, quæ pertinent ad fidei complementum, & vt maiorem haberent firmitatem ſin guli poſuerunt ibi ſuas partes: & omnes inſimul ſingulas approbauerũt: vt vna eccleſia, quæ ſuper Apoſtolos fundari debebat, vnam fidei credulitatem, & confeſſionem haberet, quæ quidẽ diceretur fides catholica, hoc eſt fides vniuerſalis. Vniuerſalis inquam quia vniuerſis data, & ab vniuerſis Apoſtolis, qui erant fundamẽtum vniuerſalis eccleſiæ conſtituti. Vnde Petrus primo poſuit particulã
7 ſuam dicens. Credo in deum patrem omnipotentem creatorem cæli, & terræ. Secundo Andreas audiens ſubiũxit. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum dominum noſtrum. Tertio Iohannes addidit. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine. Quarto intulit Iacobus maior. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Quinto ſubiunxit Thomas. Deſcẽdit ad inferna, tertia die reſurrexit a mortuis. Sexto addidit Iacobus minor. Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Septimo adiecit Philippus, Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Octauo intulit Bartholomeus. Credo in ſpiritum ſanctum. Nono ſubiunxit Matthæus. Sanctam eccleſiam catholicam. Decimo addidit Symon Chananeus. Sanctorum communionem. Quia in ſanctorum communione eſt peccatorum remiſſio. Vndecimo ſuperaddit Iudas Thateus. Carnis reſurrectionem. Et eſt ſenſus quòd deus reſuſcitabit ipſam carnem. Duodecimo Mathias conſummauit. Vitam æternam. Amen. Et ſic Apoſtoli in numero duodenario pleno & integro compoſuerunt illud ſymbolum quando erant inſimul congregati, in quo quidem numero ſignificatur ſuperabũdans perfectio. Et illud præfiguratum fuit Ioſuæ 4. vbi dicitur quòd duodecim viri tulerunt de medio Iordanis alueo duodecim lapides, & poſuerunt in loco, in quo caſtrametati ſunt. Per duodecim namque viros de ſingulis tribubus præfigurantur duodecim Apoſtoli. Per duodecim lapides præfigurãt duodecim partes ſymboli, quæ ſunt firme, & immutabiles, ex quibus vnicum ſymbolum conſtituitur, quod ideo ſymbolum appellatur, quia ex pluribus Apoſtolorũ ſententiis fuit conſtitutum. Dicitur enim ſymbolũ a ſyn, quod eſt ſimul, & bole, quod eſt ſententia: vnde ſymbolum eſt pluriũ ſententia conſtituta, & ſic ſumitur ſufficientia contentorum in ſymbolo a parte auctorum componentium, Poteſt etiam nihilominus ſumi a parte articulorum conſtituentium: cum enim omnes articuli ſint de deo, aut ſecundum quòd eſt in natura ꝓpria, aut ſm quòd eſt vnitus humanæ naturæ: neceſſe eſt quoſdam articulos eſſe ſpectantes ad diuinitatem, quoſdam ad humanitatẽ. Illi autem, qui ſpectant ed diuinitatem, aut reſpiciũt diuinam eſſentiam in ſe, aut reſpiciũt diuinæ eſſentiæ parſonas, & hypoſtaſes, aut reſpiciunt eius operationes. Si reſpiciunt ipſam diuiuam eſſentiã in ſe, ſic eſt vnus articulus, ſm quòd vnica & ſimplex eſt diuina eſſentia. Et hoc inſinuatur cum dicitur. Credo in deum. Si autem reſpiciunt diuinæ eſſentiæ perſonas, ſiue hypoſtaſes, ſm quòd tres ſunt perſonæ, tres ſunt articuli. Quorum vnus eſt. Credo in deum patrem omnipotentem.

Alius vero notatur cum dicitur. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum dominum noſtrum. Alius cum dicitur. Credo in ſpiritum ſanctum. Si autem reſpiciant diuinæ eſſentiæ operationes: hoc poteſt eſſe tripliciter ſm quòd triplex eſt ei⁹ operatio, quarum vna eſt in collatione naturæ, & hæc eſt creatio. Altera in collatione gratiæ, & hęc eſt ſanctificatio. Tertia eſt in collatione gloriæ, & hæc eſt glorioſa reſuſcitatio. Et ſecundum hoc tunc ſunt tres articuli. Quorum vnus notatur cum dicitur. Credo in creatorem cæli, & terræ. Alter cum dicitur. Sãctam eccleſiam catholicã, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Alius cum dicitur. Carnis reſurrectionem. Alter cũ dr̃. Et vitam æternam. Amen. Et ſic ſeptem ſunt articuli circa diuinitatem reſpicientes ipſam diuinam eſſentiã in ſe, & in perſonis, & in operibus eius: & patet eorum ſufficientia, quia non habet ipſa pluribus modis conſiderari. Similiter circa humanitatẽ non eſt raperiri niſi ſeptem articulos principales ſecundum ſeptem actus Chriſti redemptoris, qui ordinantur ad noſtram redemptionem. Quorũ primus eſt incarnari. Et de hoc eſt vnus articulus. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Secundus eſt naſci. Et de hoc eſt alius articulus, natus ex Maria virgine. Tertius eſt pro nobis precium ſoluere: & de hoc eſt alius articulus. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus mortu⁹, & ſepultus. Quartus eſt infernum ſpoliare, & de hoc eſt alius articulus. Deſcendit ad inferna. Quintus eſt de morte triumphare, & de hoc eſt alius articulus. Tertia die reſurrexit a mortuis. Sext⁹ eſt cæleſtia tranſcendere: & de hoc eſt alius articulus. Aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Septimus ad iudicium venire: & de hoc eſt alius articulus. Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Et ſic patet ꝙ ſeptem ſunt articuli ſpectãtes ad deitatem, & ſeptem ſpectãtes ad humanitatem, in quibus vniuerſitas fidei continetur ſm ꝙ ſignificatur in primo Apocal. vbi dicit Iohannes ſe vidiſſe ſeptem candelabra, & in medio ſeptem candelabrorum ſimilem filio hominis, & ille habebat ad dexteram ſeptem ſtellas. Per ſeptem namque ſtellas luminoſas, quæ ſunt de natura cæleſti intelliguntur ſeptem articuli ſpectãtes ad diuinitatem. Per ſeptem autem cãdelabra aurea, quæ ſunt de terrena materia verumtamen optima, & depurata intelliguntur ſeptem articuli reſpicientes humanitatem: & ideo dicit ꝙ in medio horum vidit ſimilem filio hominis. Quoniam ergo iſti duodecim articuli continentur in ſymbolo Apoſtolico: hinc eſt ꝙ ipſa fides continetur in illo ſymbolo ſufficienter, & plene quantum ad illa, q̃ principaliter ſunt credenda. Et ideo concedendæ ſunt rõnes ad iſtã p̃tẽ. 8

AD illud ergo quod primo obiicitur, quòd Paulus, & Barnabas nihil ibi poſuerunt. Dicendum quòd Paulus & Barnabas electi fuerunt poſt diuiſionem Apoſtolorũ ad prædicandum, ſicut patet in actibus Apoſtolorum, Et quoniam ſymbolum debuit conſtitui ab omnibus, & ſimul congregatis, vt ſic ſingula eſſent a ſingulis per expreſſionem, & totum a quolibet per approbationem, hinc eſt ꝙ nihil ibi apponitur quod Paulo, & Barnabæ approprietur, nec tñ ex hoc arguitur inſufficientia, quia alii fuerunt in numero completo, & perfecto, in quanto numero deus elegerat ſuos Apoſtolos. Præterea multitudo condentium non facit ad maiorem perfectionem ſymboli cõditi, quãuis faciat ad maiorem anctoritatem: ita enim potuiſſet vnus apoſtolus in aliqua verborum ſerie enarrare fidem ſufficienter, ſicut omnes fecerunt in illo ſymbolo per concordiã edito: magis tamen ſic facere voluerunt ſicut prædictum eſt propter maiorem fidei vnitatem ſeruandam, & propter maiorem eiuſdem fidei firmitatem. 9 AD illud quod opponitur ꝙ multa ſunt credenda, quæ in ſymbolo non continẽtur. Dicendum ꝙ verum eſt de antecedentibus, ſicut hoc

hoc quòd eſt deum eſſe. Et de conſe-
quentibus ſicut ſunt multa alia, quæ
de ipſis articulis elicit ſacra ſcriptu-
ra, & doctrina theologica, ſicut Chri
ſtum a ſua conceptione habuiſſe ple
nitudinem gratiæ, & conſimilia: nul
lum tamen eſt credibile a fide quod
non poſſit reduci ad articulos in ſym
bolo contentos, ſicut ad principia di
10 rigentia, & ſtabilia fundamenta. AD
illud quod opponitur de inſufficien-
tia ipſorum articulorum, quòd crede
re corpus Chriſti in altari, hoc videt̃
pertinere ad articulum fidei. Dicen-
dum quòd iſte non eſt articulus prin
cipalis, ſed ſub aliquo articulo conti
netur, ſicut & alia ſacramenta. Vo-
lunt autem quidam dicere, quòd re-
ducitur ad articulum de omnipoten
tia. Alii autem reducunt ad articulũ
de paſſione, quia iſtud eſt memoriale
paſſionis. Sed melius eſt ipſum redu-
cere ad articulũ de vnitate eccleſię,
& peccatorum remiſſione, ſicut & fi-
des reſpectu aliorum ſacramentorũ.
In ipſis.n. ſacramẽtis fit pcõrũ remiſ
ſio. In ipſis etiã attendit̃ totius eccle
ſiæ ſanctorum vnio. Vnde in ſymbo-
lo Niceno, additur. Confiteor vnum
baptiſma in remiſſionem peccatorũ:
vnde ſicut dicitur de hoc ſacramẽto
quòd reducitur ad aliquem articulũ
11 principalem, ſic intelligendum eſt
de aliis ſacramentis. AD illud vero
quod obiicitur ex parte diuinarum
conditionum, & operationum. Di-
cendum quòd conditiones reſpicien
tes diuinam eſſentiam non faciunt
nouos articulos diſtinctos ab articu
lo, qui eſt de vnitate eſſentiæ diuinę.
In hoc enim quòd credo ipſum deũ
eſſe vnum, credo ipſum eſſe immen-
ſum, & ſimplicem, æternum, omnipo
tentem, & ſimilia: alioquin ſi vnum
de iſtis deeſt, non eſſet deus. Similiter
non de omnibus operationibus de-
bent eſſe articuli, ſed de operationi-
bus principalibus, maxime de his,
quæ ad noſtram reparationem, & ſa-
lutem ordinantur, ad quam dirigit fi
des noſtra. Poſſunt tamẽ omnes ope
rationes dei reduci ad illas tres. Om
nis enim operatio aut reſpicit eſſe na
turæ, aut eſſe gratiæ, aut eſſe gloriæ.
Vnde conſeruatio poteſt reduci ad
creationem. Similiter diſtinctio or-
natus: punitio vero poteſt reduci ad
iudicium. Vel poteſt dici, ꝙ non eſt
ſecundum principalem intentionẽ,
quia non eſt ſecundum voluntatem
antecedentem, ſed ſecundum volun
tatem conſequentem. Similiter ope
rationes Chriſti, vt conuerſationis
& apparitionis, ad illas poſſunt redu
ci, quia apparitio ordinatur ad ma-
nifeſtationem veritatis reſurrectio-
nis, & conuerſatio ad manifeſtan-
dam veritatem incarnationis. AD 12
illud quod obiicitur de additione a-
liorum ſymbolorum. Dicendum,
quòd alia ſymbola duo, videlicet A-
thanaſij, & Niceni concilij addita
ſunt ad fidei maiorem explanatio
nem, & ad hæreſum confutationẽ.
Quia ſymbolum Athanaſij docto
ris præcipui maxime ordinatũ fuit
contra errorem Arii: & ideo ibi ma
xime exprimit vnitatem eſſentiæ, &
diſtinctionem perſonarum quomo-
do Chriſtus eſt æqualis patri ſecun-
dum diuinitatem, minor patre ſecũ
dum humanitatem. Symbolum ve
ro Niceni concilij conditum fuit ad
confutationem multimodarum hæ
reſum pullulantium. Vnde addun
tur aliqua ad maiorem expreſſionẽ,
per quæ poſſint hæreſes confutari:
& propterea ad elidendam hæreſim
Manichæi non tantum dicitur: Cre
do in deum, ſed Credo in unum
deum. Nec tantum creatorem cæli,
& terræ, ſed etiam viſibilium, & in
uiſibilium. Ad confutationem vero
hæreſis Arianæ non tantum dicitur.
Credo in Ieſum Chriſtum dominum
noſtrum, ſed etiam additur. Et in
vnum dominum Ieſum Chriſtum fi
lium dei vnigenitum, vſque ibi. Per
quem omnia facta ſunt. Ad confu
tationem vero hæreſis Euticis, & Ne
ſtorij, qui dixerunt ſpiritum ſan
ctum ſeruum eſſe patris, & filij, non
dicitur tantum, Credo in ſpiritum
ſanctum, ſed additur, dominum, & ui
uificantem, qui ex patre procedit, &
Latini addiderunt, filioque, pp erro

rem Græcorum. Qui cum patre, & fi
lio ſimul adoratur, &c. Et additur,
Qui locut⁹ eſt per prophetas, ad de
ſtructionem erroris quorundam, qui
dixerũt, quòd prophetæ locuti ſint,
ſicut phanatici. Et ſic patet quòd iſta
ſymbola non ſuperfluunt, nec tamen
ſymbolum Apoſtolorum fuit dimi-
nutum: quia quãuis in illo fides ſuf-
ficienter continetur quantum ad ꝓ-
priam, & ſimplicem fidei confeſſio-
nem, tamen oportunum fuit aliquid
addi ad explanationem propter con
13 futandam hæreſum prauitatem. AD
illud quod quæritur vltimo de ſym-
bolorum diuerſitate quantum ad cõ
tinentiam, & frequentationem, iam
patet reſponſio pro magna parte ex
his, quæ dicta ſunt. Nam ſymbolum
Apoſtolorum pauciora continet, q̄
aliud, q̄a eſt ad ꝑciſam articulorum
expreſſionem. Alia vero duo ſymbo
la ſunt ad hæreticorum confutatio-
nem. Vnde & ſi in alijs addatur quã
tum ad expreſſionem quorundam ar
ticulorum, non tamen articuli expri
muntur magis plene, imo & in ſym-
bolo Niceni concilij omittitur ar-
ticulus de deſcenſu ad inferos, ſiue
quia circa hunc pauci, vel nulli erra
uerunt, ſiue quia in ipſa confeſſione
deſcenſus Chriſti ad inferos poſſit o-
riri error: ideo maluerunt illum ſub
ticere, & implicite illum intelligere
14 in reſurrectione. Et inde eſt quòd
ſymbolum Apoſtolorum dicitur eſſe
maius, non quantum ad continentiã
verborum, ſed quantũ ad continẽtiã
articulorum, & quantum ad auctori
tatem componentium. Maioris enim
auctoritatis eſt illud ſymbolũ, quàm
alia duo: hinc eſt quòd etiam ſymbo
lum Apoſtolorum, ꝙ continet ipſum
fidei fundamentum, quotidie recita
tur in eccleſia, & frequentatur: alia
vero duo: q̄ ſunt ad hæreſum confu
tationem non recitantur niſi in die-
bus ſolẽnibus, quando ad eccleſias
conuenit populus. Hinc eſt etiam ꝙ
ſymbolum Apoſtolorum dicitur ſub
miſſe, quia eſt ad proprię conſcientię
ſecuritatem: alia vero dicuntur alte,
quia ſunt ad compeſcendam hæreti-
15 corum garrulitatem. Hinc eſt etiam
quòd ſymbolum Apoſtolorum dici-
tur bis in die, mane videlicet, & ſero:
quia fides eſt bonarum operationũ
principium, & ſcutum ad victoriam
tentationum, & operationes bonæ
potiſſime fiunt in die, & tentationes
de nocte inſurgunt. Alia vero duo
ſymbola dicuntur de die ſolum, &
præmittitur ſymbolum Athanaſij, &
dicitur hora prima. Symbolum ſan-
ctorum patrum dicitur in miſſa, pro
eo quòd plures ibi hæreſes eliduntur,
& maioris fuit auctoritatis. Compo- 16
ſitum enim fuit a tercentũ, & decem
& octo patribus, qui pręfigurati ſunt
per trecentũ & decẽ & octo vernacu
los Abrahæ, quos numerauit quando
proſtrauit quinq; reges, qui Loth cũ
ſubſtantia ſua captiuauerant. Ideo 17
autem magis dicitur in miſſa, quàm
in alia hora, quia tunc populus ma-
gis conuenit: & dicitur poſt euange
lium, vt oſtendatur eſſe tractum de
euangelij veritate: dicitur etiam an-
te communionem, vt per ipſam fidẽ
præparentur corda fidelium, qui vo
lunt corpus Chriſti ſuſcipere, vt poſ
ſint digne manducare ſacramentali-
ter, vel ſaltem manducare ſpirituali-
ter. Et ſic patet qualiter ſymbola di-
uerſificantur in frequentia, & conti-
nentia, quæ tamen concordant in ſuf
ficientia.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Nullus poſt lapſum abſque me-
diatoris fide ſaluari potuit ſal-
tem implicite, licet explicite
non tenerentur credere niſi ij,
quibus erat reuelatus.

DE fidei ſufficientia quan
tum a eos qui præceſſe- Ad opp.
runt aduentum Chri-
ſti. Et quæritur, vtrum
eis ſuffecerit ad ſalutẽ
credere ea tantum, quæ ſpectant ad di
uinitatem. Et ꝙ ſic videtur. Heb. 11.
Oportet accedẽtem credere, quia eſt,
& quia

& quia remunerator eſt. Si ergo Apoſtolus determinat ſufficienter illud quod erat fidei oportunum, videtur, ꝙ illud ſufficiebat eis credere. Sed totum illud credi poterat nihil credendo de humanitate Chriſti: ergo videtur ꝙ tunc temporis ad ſalutem ſuffi ciebat ſola fides diuinitatis. Item. Fides, quæ ſufficienter dirigit ad ſperãdum, & amandum deum, ſufficit ad ſalutẽ. Sed fides, qua quis credit deũ creatorem, & remuneratorem ſuum, ſufficienter dirigit ipſum ad ſperandum, & amandum: ergo videtur, ꝙ omni fide humanitatis excluſa, fides ſolius diuinitatis ad ſalutem ſufficiebat. Item. Multi ſaluati ſunt ſine fide paſſionis Chriſti: pauciſſimi enim ꝑceſſerunt in veteri teſtamẽto, qui crediderunt filium dei crucifigendum pro ſalute generis humani: ſi ergo ſaluari potuerunt ſine fide paſſionis, eadem ratione ſine fide incarnationis: ergo & ſine fide mediatoris. Itẽ. Nullus homo tenẽ noſſe quod ignorant angeli: ſed ante Chriſti aduentũ ignorabant angeli Chriſti incarnationem: ergo & homines non tenebantur illam credere. Maior propoſitio in ſe manifeſta eſt, minor probatur per illud quod dicitur Eſa. 74. Quis eſt iſte qui venit de Edom? ibi glo. aperte declarat, quòd quidã angeli donec impleretur myſterium incarnationis, non cognouerunt. Et Ephe. 3. dicitur. Vt innoteſcant principibus, & poteſtatibus in cæleſtibus. & ex alijs pluribus locis poteſt haberi: vnde Chryſoſtomus ſuper Ioã. in tertia Homil. Multum honorati ſumus, ꝙ nobiſcum angeli per vocẽ Iohannis didicerunt. Et idem habeẽ in glo. ſuper illud Epheſ. 3. Quæ ſit diſpenſatio miniſterij abſconditi a ſęculis in deo. Item. Qui implet de lege euangelica quod eſt de dictamine eius, peruenit ad ſalutem, ſimiliter de lege Moſayca: ergo pari ratione qui implebat, quæ erant de dictamine legis naturæ, ad ſalutem perueniebat, ſecundũ quòd innuit Apoſtolus Ro. 3. ergo tempore legis naturæ non oportebat credere ad ſalutem, niſi qđ erat de dictamine legis naturæ. Sed deum incarnari, & eſſe mediatorem futurum non erat de dictamine legis naturæ: ergo non videtur, quòd oportebat hoc illo tempore credere. Item. Nullus tenetur operari illud, ad quod non poteſt ſe erigere virtus ſua operatiua: ergo nullus tenebatur credere illud, cuius notitiam non poterat acquirere nec per inuentionem, nec per doctrinam. Si ergo tempore legis naturæ cognitionem de mediatore non poterant per ſe inuenire, nec erat qui exterius doceret, nec adhuc erant reuelationes propheticæ, videtur quòd tunc temporis de mediatore nihil credere tenebantur: ergo ſine fide mediatoris poterant peruenire ad ſalutem. Contra hoc ſunt auctoritates multæ, quas Magiſter adducit in litera: & hoc ipſum oſtendiẽ ratione: Chriſtus eſt caput totius eccleſiæ: ergo nullus poteſt ſaluari niſi fiat membrum Chriſti. Sed membrũ Chriſti non poteſt quis fieri, niſi credat in Chriſtum: ergo ſine fide mediatoris nullus vnquam ſaluari potuit. Item. Nullus potuit ingredi cælum niſi aperta ianua: ſed ianua non potuit aperiri niſi per paſſionẽ Chriſti: ergo nullus potuit ſaluari niſi merito paſſionis Chriſti: ſed meritum paſſionis Chriſti non valet niſi eis, in quibus habitat Chriſtus: ſi ergo Chriſtus inhabitat per fidem, & charitatem, quæ habetur ad ipſum, impoſſibile fuit aliquem ſaluari ſine fide mediatoris. Item. Nullus poteſt ſaluari ſine remiſſione peccati originalis: ſed originale peccatum non poteſt remitti niſi per fidem, vel per aliquod fidei ſacramentum, quod ſit ipſius mediatoris ſignum: ergo nullus potuit peruenire ad ſalutem ante aduentum Chriſti, qui non crederet mediatorem. Item. Nullus poteſt peruenire ad ſalutem, niſi qui ſperat: ſed nullus recte ſperat, niſi qui credit ad ſalutem ſe peruenturum per merita, quia ſpes procedit ex gratia, & meritis. Si ergo illi qui præceſſerunt Chriſti aduentum, ſaluabantur, credebant ſe per merita ſaluari: aut ergo credebant merita propria ſibi ſufficere, aut meritis alienis indigere. Si crede

Fundamenta.

bant propria merita ſibi ſufficere:ergo efferebantur,& decipiebantur,ergo non ſaluabantur. Si credebant ſe alienis meritis indigere; ergo habebant fidem de mediatore: ergo nullus ſaluari potuit poſt lapſum abſq; fide redemptionis.

18 RESP. Dicendũ, quòd ſicut multis autoritatibus probat Magiſter in litera, poſt lapſum Adæ nullus ſaluari potuit abſque fide mediatoris. Nullus.n. ab illo peccato originali poterat liberari niſi in illum mediatorem crederet, vel ipſe pro ſe ſi eſſet adultus, vel alius pro ipſo ſi eſſet paruulus. Et ratio huius eſt: quia cum gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta ſit, & liberatio ab illo peccato originali ſit per merita Chriſti: & merita Chriſti non ſe extendant niſi ad illos, qui efficiũtur eius membra, & ei copulantur per fidem: ſicut impoſſibile eſt nunc aliquem ſaluari, niſi eidem copuletur per fidem, vel fidei ſacramentum: ſic & ĩpoſſibile fuit tunc aliquem poſt lapſum peruenire ad ſalutem, qui aliquo modo in Chriſtũ mediatorem non crederet. Ideo au-
19 tem dico aliquo modo, quia fides mediatoris poteſt haberi dupliciter, videlicet implicite, & explicite. Explicite, Vt ſi quis crederet filium dei aſſumpturum noſtram humanitatem, naſciturum de virgine, paſſurum in cruce, reſurrecturum tertia die. Et hoc modo explicite credere non erat omnibus oportunum, ſed his ſolum quibus erat a deo reuelatum, ſicut ſanctiſſimis patribus. Implicite vero credere, eſt credere redemptorem venturum taliter, & eo modo, qualiter, & quomodo illi credebant, quibus a domino eſt reuelatum: & hoc quidem erat omnibus oportunum. Et hoc eſt quod dicit magiſter Hugo de ſancto Victore in libro de ſacramentis. Hæc ſunt, inquit, quibus ab initio nihil minus recta fides vnquam habere potuit, credere videlicet vnũ eſſe deum, creatorem omnium, & rectorem vniuerſorum, ipſum quidem non eſſe mali auctorem: eorum tamen qui in malis ſuis miſericordiam eius quærerent, & expectarent futurum redemptorem. Hoc ſimpliciũ fidei in initio ſuffeciſſe credimus: & tamen fidem natiuitatis eius, paſſionis, & reſurrectionis, & aſcenſionis ſuæ, in hoc eos veriſſime habuiſſe dicimus, quia credentibus, & ſciẽtibus hoc, fide, & deuotione adhæſerunt. Sic ergo concedendum eſt, quòd nullus poſt lapſum ſaluari potuit abſque fide mediatoris, qua quia Philoſophi caruerunt, ſuis meritis, & virtutibus inhærentes: ideo tanquam ſuperbi, & a Chriſti membris, & meritis ſeparati, excluſi ſunt gaudiis paradiſi. Concedendæ ſunt ergo rationes ad iſtam partem adductæ. 20

AD illud ergo quod primo obiicitur de auctoritate Apoſtoli. Dicendum, quòd Apoſtolus præciſe non intendit determinare totum quod eſt ad ſalutem neceſſarium, ſed illud, ſine quo non poteſt eſſe ſalus. Dicit enim, quòd hoc eſt oportunum, ſed non dicit quòd hoc ſit ſufficiens. Tãgit autem illa duo potiſſime: quia neceſſaria erant omni ſtatui naturæ, non ſolum ſtatui naturæ lapſę, ſed 21
etiam ſtatui innocentiæ. AD illud quod obiicitur, quòd fides creatoris, & remuneratoris ſufficienter dirigit ad ſperandum, & amandum. Dicendum, quòd falſum eſt ſecundum ſtatum naturæ lapſæ; quia cum ſpes procedat ex meritis, ſicut in opponendo tactum eſt, ſi quis ſperaret ſaluari ex meritis proprijs, ſine meritis mediatoris, non recte ſperaret, ſed potius præſumeret: ideo ſpes non ſufficienter dirigitur per fidem creatoris, & remuneratoris. Similiter nec charitas: quia non tantum debemus amare, quia creator, & remunerator, 22
ſed magis quia redemptor. AD illud quod opponitur, quòd multi ſaluati ſunt ſine fide paſſionis. Dicendum, quòd ſi loquamur de fide explicita, verum eſt. Si de fide implicita, non eſt verum: omnes enim ſaluandi expectauerunt redemptorem futurum: & etiam in ſuis ſacrificijs, & oblationibus hoc præfigurabant, in quibus oibus Chriſtus figuratur offerendus. Vnde quodãmodo

proſ

profitebantur facto occulte, quamuis verbo non proferrent manifeſte. Similiter non oportebat incarnationem explicite credere, ſed ſufficiebat credere, quòd aliquis veniret,
qui genus humanum redimere poſ-
23 ſet, ſciret, & vellet. AD illud q̃d
obiicitur, quod homines non tenentur noſſe quod ignorant angeli. Dicendum, quòd & ſi angeli myſteriũ incarnationis non cognouerunt ad plenum, tamen nullus fuit beatorũ, quin ſciret genus humanum eſſe redimendum: & ideo ex hoc non concluditur, quòd non oportuit fidem habere de mediatore, ſed quia non oportuit credere explicite, ſed ſuffi-
24 ciebat credere implicite. AD illud
quod opponitur, quod omni tempore ſuffecit implere, quod fuit de dictamine legis illius, quæ erat in illo ſtatu. Dicendum, quòd hoc eſt verũ, ſecundum ꝙ hoc intelligitur de lege naturæ, vel de lege ſcripturæ, ſm ꝙ eſt adiuta dono gratiæ. Sine enim dono gratiæ in nulla lege contingit ad ſalutem peruenire. Quamuis autem lex naturæ deſtituta auxilio gratiæ non poſſit aliquid dictare de ipſo mediatore: prout tamen eſt adiuta per gratiam, dum ſentiebat infirmitatem ſuam, & miſeriam, & aduertebat dei iuſtitiam, & miſericordiam, ſatis dictare poterat, ꝙ homo reparatore indigebat, & ꝙ diuina bonitas dare diſponebat. Vnde ſemper fuerũt aliqui famoſi dei cultores ab initiò mundi, qui hoc profitebantur ſuis oblationibus, ad quorum aſpectum, & exemplum alii poterant eru-
25 diri. AD illud quod vltimo op-
ponitur, ꝙ non poterant illud ſcire per inuentionem, & doctrinã, iam patet reſponſio: quia diuina gratia omnibus præſto erat, & natura ad hoc manuducere poterat ex conſideratione ſuę miſeriæ, & curuitatis, & ex eruditione quadam generali, quã accipere poterant a viris, qui erant in cultu dei famoſi. Vnde cum non eſſet tunc prophetia, nec reuelatio aperta, non tenebantur omnino ad fidem explicitam. Indubitanter tamen verum eſt, ꝙ eis pręſto erat notitia mediatoris, quanta oportuna erat ſecundum exigentiam temporis, tũ ex dictamine naturæ, tum ex aliena inſtructione, tum etiam ex dei inſpiratione, qui ſe offert omnibus, qui eum requirunt humiliter.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Omnes articulos fidei credere poſt Chriſti aduentum eſt valde oportunum: licet explicite eos credere nõ ſit omnib⁹ (maxime) ſimplicibus neceſſariũ.

DE ſufficientia fidei quã tum ad eos qui aduẽtum Chriſti ſunt ſubſecuti. Et eſt quęſtio, Vtrum omnes teneantur credere omnes articulos explicite poſt aduentũ Chriſti. Et ꝙ ſic videtur. Deut. 27. præcipitur, ꝙ lex lucide, & aperte ſcribatur ſuper lapides, Et ibi dicit glo. ꝙ laici, & ſimplices ſunt lapides: ergo ſi ſcriptura illa eſt per cognitionem, videtur quòd laici tenentur legẽ cognoſcere lucide, & aperte; ergo multo fortius videtur quòd in nouo teſtamento tenentur cognoſcere doctrinam fidei catholicæ. Item. Leuit. 13. dicitur de leproſo vt offerat ſextarium pro emundatione. ibi glo. Sextarius eſt veriſſima fidei confeſſio. vbi ſi plus eſt, effundit, ſi minus eſt, deficit: ergo videtur ad hoc quòd aliquis poſſit a peccatis purificari, quòd neceſſe eſt habere plenam menſuram fidei: ergo videtur, quòd omnibus ſit neceſſarium noſſe omnes articulos explicite, & diſtincte. Item. Sicut ſe habet obedientia reſpectu præceptorum, ita fides reſpectu articulorum: ſed non eſt vera obedientia, niſi obediat omnibus præceptis: ergo nec vera fides niſi explicite, & diſtincte aſſentiat omnibus articulis. Minor probatur per illud, quod dicitur Galat. v. Teſtificor omni homini circũcidenti ſe, quòd ſit

Fundamenta.

debitor omnis legis faciendæ. Et Ia
co.2. Si totam legem ſeruauerit, of-
fendit autem in vno, ſfactus eſt reus
omnium. Item. Sicut ſe habet chari
tas ad diligenda, ſic ſe habet fides ad
credibilia. Sed charitas quantuncum
que ſit parua, & in quocumque ſit, fa
cit amare omne quod eſt amabile: ne
ceſſarium eſt enim cuilibet ad ſalutẽ,
quòd diligat deum, proximum, & ſe
ipſum: ergo pari ratione neceſſarium
eſt fidei quantuncumque paruæ oẽs
articulos credere diſtincte. Item.
Non vitatur malum, niſi cognitum:
ſed quilibet quantũcumque ſimplex
tenetur vitare errorem contra quem
libet articulum: ergo tenetur credere
& ſcire quemlibet articulum. Quod
autem teneatur quilibet vitare erro-
rem contra quemlibet articulum, ma
nifeſtum eſt: quoniam ſi ignorantia
non excuſat in agendis, pari ratione
videtur, quòd nec excuſare debeat in
credendis. Eſto etiam quòd aliqua
ſimplex vetula audiat ſacerdotem ꝑ-
dicantem errorem, & contra aliquẽ
articulum fidei, & credat ei, conſtat
quòd iſta non excuſatur: quia ſi ad ꝑ
dicationem ſui ſacerdotis committe
ret adulterium, vel homicidium, ne-
quaquam excuſaretur: ſed conſtat ꝙ
illum errorem, quem prædicat ſacer-
dos vitare non poteſt, niſi cognoſcat
oppoſitum illius erroris eſſe verum;
redit ergo illud quod prius infereba
tur. ſ. quòd oẽs articulos fidei diſtin
cte credere cuilibet ſit neceſſarium.
Item. Oẽs articuli æqualiter arctant
ad aſſentiendum: omnes etiam indif-
ferenter ſe habent ad hoc, vt per au-
ditum manifeſtentur. Si ergo ęquali-
ter obligant quantum ad aſſenſum,
& æqualiter obligant quantum ad
auditum, videtur quòd eodem modo
omnes articuli ſe habent ad fidẽ cre
dentis: ergo vel omnes tenentur cre-
dere, vel nullum: ſed non nullum cre
dere tenentur, quia tenentur credere
aliquem: ergo tenentur credere oẽs,
& ſingulos. Contra. Super illud Io-
Fundamenta.
han. 6. Colligite quæ ſuperauerunt
fragmenta, ne pereant: Gloſa dicit,
Fragmẽta ſunt ſecreta myſteria, quę
populus communis capere non põt:
ergo ſi iſta ſecreta myſteria ſunt ma
xime ea quæ ſpectant ad articulos fi-
dei Chriſtianę, videtur quòd populꝰ
non teneatur ad ea cognoſcenda.
Item. Ad hoc quòd aliquid ſciatur
ſcientia demonſtratiua, ſufficit quòd
ſciatur in vniuerſali, & non oportet
quòd ſciatur in particulari. Si ergo
cognitio fidei cõtenta eſt minori cer-
titudine, quàm ſit certitudo ſcientiæ
demonſtratiuæ, videtur quòd non te
neatur quis ꝑ fidem credere omnes
articulos explicite. Item. Pauci ſunt
niſi ſint bene periti in theologia, qui
ſciant articulos ſymboli bene diſtin
guere, & munerare. Si ergo omnes te
nerentur nunc omnes articulos fi-
dei ſcire diſtincte & explicite, pauci
ſaluarentur, quod eſt valde crudele
dicere. Item. Si omnes tenerentur
nunc ſcire omnes articulos fidei ex-
plicite, cum in veteri teſta. non tene-
rentur ſicut ſupra probatum eſt, vide
tur quòd multo grauior eſt lex euan
gelica, quàm moſaica. Si ergo incon
ueniens eſt hoc dicere, reſtat ꝙ non
tenentur omnes ad credẽdum ſingu
los articulos explicite, & diſtincte.
RESP. Dicẽdum, quòd omnes 26
Chriſtiani poſt aduentum Chriſtia-
ni tenẽtur credere omnes articulos.
Hoc autem tripliciter poteſt eſſe. Aut
omnes credere implicite, aut omnes
credere explicite, aut quoſdam impli
cite, quoſdam explicite. Credere oẽs
implicite eſt fidei diminutę, non eñ
ſufficit modo alicui, qui habet vſum
rationis in generali credere redẽpto
rem, & remuneratorem: adeò eñ no-
titia quorundam articulorum mani
feſta eſt, ꝙ nullus habens vſum ra-
tionis, ignoret, niſi omnino negligat
& contẽnat dei cultũ, & ſalutem ſuã.
Credere autẽ quoſdã implicite, quoſ-
dã explicite, hoc eſt ad fidei ſalutem
neceſſarium: poteſt enim fidei ſimpli
cium ſufficere. Ad illos autem tenen
tur explicite credendos: quos mani-
feſtat eis non ſolum prædicatio, ſed
etiam eccleſiaſticus vſus, & conſuetu
do: ſicut eſt de vnitate, & trinita-
te, quam poſſunt noſſe ex ipſo actu
conſignationis: conſignant enim ſe
in nomine patris, & filij, & ſpiritu

ſancti

ſancti : et ſicut eſt de natiuitate, paſ
ſione, reſurrectione, & peccatorum re
miſſione quos cognoſcere poſſunt, ex
ipſis ſolemnitatibus, quas eccleſia ce
lebrat, & actibus ſacerdotum : ideo
ab horum cognitione, & notitia nul
lus ratione vtēs excipitur, nec igno-
rantia excuſatur, quia non poteſt eſſe
talis ignorantia ſine negligentia, &
contemptu . Alios etiam articulos
non ita manifeſtos tenentur vtique
credere implicite . Implicite autem
27 voco credere, vt in generali credant
vniuerſaliter omne, qđ credit ſacro
ſancta mater eccleſiā, ita quòd ī par
ticulari a nullo illorum diſſentiant,
nec aliquem articulorum diſcredāt.
Credere autem omnes articulos di-
ſtincte, & explicite, eſt fidei iam pro-
uectę, hoc enim non eſt de generali fi
dei neceſſitate : ſed ſi neceſſarium eſt
alicui, illis eſt neceſſarium, qui in co
gnitione fidei profecerunt, & illis po
tiſſime, qui fidē aliis explicare, & ma
nifeſtare tenentur, vel etiā qui officiū
docendi, & prædicandi aſſumunt, ſi
cut ſunt habētes curam animarum,
& prædicatores verbi dei, & doctores
ſacræ ſcripturæ, & alij quorum con-
uerſatio verſatur circa fidei veritatē.
Hoc tamen non credo eſſe oportunū
omnibus, qui ſaluantur. Multi enim
ſunt boni ſimplices, q quamuis ſint
paruæ cognitionis, ſunt tamen ma-
gnæ deuotiōis: & tales pium eſt cre
dere ad ſalutem peruenire. Et ꝓpte-
rea cōcedendum eſt, quòd licet opor
tunum ſit omnibus non ſolum cre-
dere omnes articulos implicite, ſed ēt
quoſdā explicite poſt aduentū Chri-
ſti: non tamen eſt neceſſarium omni
bus maxime ſimplicibus credere oēs
explicite. Vnde concedendæ ſunt ra
tiones, quæ ſunt ad partem iſtam.

28 AD illud vero quod primo obij
citur in contrarium, quod ſuper lapi
des debebat ſcribi lex lucide. Dicen-
dum, quòd illud mandatum nō erat
datum laicis, ſed illis, qui debebant
eos legem docere. Vnde ex hoc non
poteſt concludi, quòd ſimplices te-
neantur credere omnes articulos fi-
dei, ſed quòd illi, qui habent curam
animarum ipſorum, tenentur crede-
re, & ſcire fidem, & ipſam manife-
ſtare lucide, & aperte. AD illud qđ 29
obijcitur, quòd ſextarius fidei conſi
ſtit in plena confeſſione ipſius. Di-
cendum, quòd ſextarius ille, qui ſi-
gnat confeſſionem fidei, impleri ha
bet plenitudine ſufficientiæ, & ple-
nitudine copiæ . Tunc impletur
plenitudine ſufficiētiæ, quando quis
omnes articulos credit, ita quòd nul
lum diſcredit : aliquos tamen credit
implicite, & aliquos explicite, ita ꝙ
in credulitate ſua, ſiue in illis quos
credit implicite, ſiue in his quos cre
dit explicite, nihil addit, nec minuit
de his, quę credit ſancta eccleſia, &
dicit ſancta ſcriptura : & hunc ſex-
tarium ſic impletum debent omnes
offerre. Tunc autem eſt plenitudo
copiæ, quando quis diſtincte, & ex
plicite nouit, & credit ea, ꝗ ſpectant
ad articulos fidei, & ea quæ ad ipſos
conſequuntur ; & hæc menſura non
eſt omnium, ſed magis capacium. 30
AD illud quod obijcitur tertio, &
quarto, quòd ſicut ſe habet obedien
tia reſpectu præceptorum, & chari
tas reſpectu diligendorum : ſic & fi
des reſpectu credendorum . Reſpon
deri poteſt dupliciter . Primo dicen
dum, quòd non eſt ſimilē: quia cum
fides conſiſtat in cognitione, & cogni
tio poteſt ſcire aliquid in vniuerſali,
ita tamen quòd non ſciat in particu
lari : & ita ſcire vno modo, & igno-
rare alio modo . Poteſt & ipſa fides
aliquid credere implicite, quamuis
non credat explicite ; non ſic au-
tem eſt de obedientia , quæ conſi-
ſtit in mandatorum excuſatione: nō
enim poteſt mandatum impleri in
vniuerſali, quin impleatur in parti-
culari. Similiter ea quæ charitas dili
git, ita ſunt manifeſta ꝙ non poſſunt
latere. Aliter poteſt etiam reſponde
ri, quod quodammodo ſit ſimile;
quia obedientia non tenetur omnia
mandata exequi in opere , niſi pro
loco , & tempore : ſed ſufficit ꝙ
promptum reddat, & voluntarium
ad exequendum omnia, cum fue-
rit locus, & tempus. Similiter nec
charitas ſpecialiter diligit vnum-
quemque , ſed omnes communiter,
ample-

amplectitur;illum autem ſpecialiter diligit,quem ſpecialiter cognoſcit. Ideo ex hoc non põt concludi, ꝙ aliquis per fidem teneaẽ oẽs articulos explicite credere,ſed implicite. Explicite autem cum ſe offert oportunitas, vtpote quando aliquis articulus illi prædicatur, & explicaẽ ab eo,cui debet credere.

31 AD illud quod opponitur, quòd non vitatur malum niſi cognitum. Dicendum, quòd verum eſt. Sed cognitum poteſt eſſe aliquid dupliciter, vel in ſe, vel in alio:& ſecundum hunc duplicem modum poteſt aliquis vitare malum, vel per notitiam propriam, vel per notitiã alienam. Ille autem qui habet fidem implicitam de aliquo articulo,quamuis errorem contra iſtum articulum nõ poſſit omnino vitare per notitiã alienam:innititur enim his,qui credunt articulos explicite. Vnde aliquis ſimplex homo,vel vetula cum audit aliquid nouum prædicari, nõ debet ſtatim aſſentire,quouſque nouerit illud vniuerſaliter ab eccleſia teneri. Vnde præter remedium diuinæ inſpirationis,& orationis ad quod ſemper recurrendnm eſt,habent ſimplices remedium humanæ inſtructionis, ad quod poſſunt confugere, vt errores valeant declinare. Semper enim deus habuit,& habebit aliquos iuſtos, & famoſos,qui veritatem fidei non ſolum in ſe,ſed etiam in ſimplicibus cõſeruarent,dum ſimplices innituntur eis,& credunt.

32 AD illud quod opponitur vltimo,quod omnes articuli habent ſe æqualiter ad aſſenſum,& auditum. Dicendum, quòd & ſi indifferenter ſe habent omnes articuli ad fidem quantũ ad aſſentiendi prõptitudinem, non tamen æqualiter ſe habent quantum ad inſtructionem. Quod enim frequentius verſatur ante oculos,& in aurib⁹ rudium,& ſimplicium,melius ab illis capitur,& retinetur: & aliqui articuli ſunt huiuſmodi,qui ita frequentantur,ſicut eſt de natiuitate Chriſti, & paſſione, & ſimilibus,quòd non poſſunt ignorari ſine culpa negligentiæ:non ſic autem eſt de omnibus alijs: & ideo nõ oportet oẽs æqualiter explicite credi. Quamuis enim habitus fidei ſit per infuſionem,explicatio tamen eſt per doctrinam, & inſtructionem, ad q̃ non omnes articuli ſe habent vniformiter.

Conſequenter quæritur de ꝓfectu fidei ſecundum diuerſitatem temporum. Et circa hoc quærũtur tria. Primo, vtrum fides creuerit quantum ad credendorum multitudinem. Secundo vtrum creuerit quantum ad luminis plenitudinem. Tertio,vtrum profecerit quantum ad cognitionis certitudinem. Artic. 2

## QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Fides quãtum ad credendorum multiplicationem additam, non potuit proficere,licet quoad implicitorum explanationem profecerit.

Fundamenta.

VTRVM fides creuerit,vel profecerit quantum ad credendorum multitudinẽ. Et quòd ſic videtur. Exo.6. Nomen meum adonai nõ indicaui eis: ergo ex hoc textu patet, quòd aliq̃d cognouerunt patres ſequentes,quod non cognouerunt præcedentes, quia reuelauit dominus Moyſi,quod non reuelauit patribus: ergo videtur ꝙ fides noſtra aliquid cognoſcat nũc, quod fides patrum nõ cognoſcebat: creuit ergo fides quo ad credibilia. Item. Sicut lex euangelica ſe habet ad legem moſaicam quantum ad moralia,ſic fides legis nouæ ad fidem veteris legis quantum ad credibilia:ſed euangelium ſuper legem veterem addit multa cõſilia:ergo videtur quòd fides legis nouæ ſe extendat ad plura credibilia, quàm fides legis veteris. Item. Incarnatio Chriſti, paſſio,reſurrectio, & aſcenſio,& huiuſmodi proponuntur omnibus credẽda, qui ſunt in noua lege: ſed hæc nõ ꝓponebantur illis,q̃ erant in lege moſaica: ergo &c. Item. Aliquid co

gnouit eccleſia poſt aduentum Chri-
ſti,quod latebat angelos: ergo multo
fortius cognoſcit aliquid, & credit,
quod latebat homines puros: videt
ergo quòd fides creuerit quãtum ad
ea quæ p ipſam creduntur,&cogno-
ſcuntur. Prima manifeſtatur p hoc
quod dicitur Ephe.3. Vt innoteſcat
poteſtatibus,& principibus per eccle
ſiam multoformis ſapientia dei. Sed
Ad opp. contra. Tota fides Chriſtiana conti
netur in lege noua, & tota lex noua
continetur in veteri,quia rota eſt in
rota,ſecundum quòd dicitur Ezec.1.
Si ergo fides patrum præcedentium
aduentũ Chriſti claudebat in ſe qd-
qd erat legis veteris,claudebat &per
conſequẽs quicquid erat legis nouæ:
videtur ergo quòd fides ſecundum
tempora diuerſa non creuerit quan-
tum ad credibilia. Item. Mutato obie
cto mutatur habitus: ergo ſi fides ſe-
cundum diuerſa tempora haberet ali
quod obiectum nouum, videlicet ſi
crederet aliquid quod prius non cre
didiſſet, ſecundum diuerſa tempora
mutata eſſet. Sed fides ſecundum di-
uerſa tempora non eſt mutata,ſecun
dum quod dicit Auguſt. & habetur
in litera:ergo videtur quòd non pro
fecit quantum ad credibilia. Item.
Omne quod eſt verum modo de prę
terito,aliquando fuit verum de futu
ro:ergo ſicut modo verum eſt Chri-
ſtum eſſe incarnatum,natum, & paſ-
ſum: ita verum erat ĩ præterito Chri
ſto eſſe incarnandum,naſciturum &
paſſurum, & qua ratione nũc eſt cre
dibile de præterito eadem rõne erat
tunc credibile de futuro; ergo nõ vř
quòd creuerit fides quantum ad nu-
merum credibilium. Item. Quãuis
Charitas profecerit aliquo modo ſe-
cundum intenſionem, & feruorem:
non tamen profecit quantum ad di-
ligendorum multitudinem:tot enim
fuerunt diligibilia in vet.lege,quot
& in noua:ergo ſimili ratione vide
tur & circa fidem,& credibilia,quòd
etiam proficiente fide,credibilia pro
pter hoc non ſint multiplicata.
33 RESP. Dicendum, quòd credi
bilia multiplicari dupliciter poteſt
intelligi,vel quantum ad nouorum
articulorum additionem, vel quan-
tum ad implicitorum explenatio-
nem. Si primo modo intelligatur,
ſic non eſt concedendum fidem pro
feciſſe quantum ad credendorũ mul
tiplicationem. Si ſecundo modo, ſic
profecit ſecundum proceſſum tem-
poris,quia quod vno tempore crede
batur implicite,& quaſi vno articu-
lo, proceſſu temporis explicatũ eſt,
& quaſi diſtinctum in multa credibi
lia,ſicut ſupra dicebatur, quòd ſuffi-
ciebat aliquo tempore redemptorem
credere eſſe futurum. Nunc autẽ cir-
ca ipſum redemptorem ſeptem arti-
culi explicantur,& multa ex illis con 47
ſequentia,&eis annexa manifeſtant.
Et hoc eſt quod dicit Magiſter Hug.
de ſancto vict.in in lib. de ſacramen
tis. Ante legem,inquit,deus creator
credebatur, & ab eo ſalus,& redem
ptio expectabatur: per quem autem,
& quo eadem ſalus implenda, & per
ficienda foret, exceptis paucis qui-
bus hoc ſcire ſingulariter in mune-
re datum erat,a ceteris fidelibus non
cognoſcebatur. Sub lege autem per
ſona redemptoris prædicabatur mit
tenda: quę autem ipſa perſona foret
hoc eſt vel homo,vel angelꝰ, vel deꝰ,
nondum manifeſtabatur: ſoli enim
hoc cognouerunt, qui per ſpiritum
illuminati fuerunt. Sub gratia autẽ
manifeſte iam ab omnibus prædica
tur,& creditur & modus redemptio
nis,& qualitas pſonæ redemptoris:
& ſic patet quòd fides profecit quan
tum ad credibilium multitudinem,
non noua addendo, ſed quodãmo-
do implicita explicando. Qualitas
enim perſonæ redemptoris, & mo-
dus redemptionis ſciri non potuit
aperte,niſi ſub quadam articulorum
multitudine, & diſtinctione. Con-
cedendæ ſunt ergo rationes ad pri-
mam partem inductæ, quæ oſten-
dunt fidem aliquo modo profeciſſe ſe
cundum credibilium multitudinẽ.
AD illud vero quod primo obij
citur in contrarium, quòd lex noua
eſt in veteri ſicut rota in rota. Dicen
dum,ꝙ rota non habet eſſe in rota ni
ſi ſecundum implicationem quandã:
quia quod in lege noua eſt explicite,
in

in veteri lege erat implicite. Vnde ex
hoc non ſequitur ꝙ fides in lege no-
ua non profecerit ſecundum articu-
lorum multitudinem, explicando ꝑ
multos, quod in vno continebatur
implicite: ſed quod non creuit adden
do aliquid extraneum, quod quidem
in lege veteri nec explicite, nec im-
plicite fuiſſet contentum. AD il-
35 lud quod obiicitur, ꝙ mutato obie-
cto mutatur habitus, iam patet reſpō
ſio: quia iſta multiplicatio articulo-
rum, ſecundum quam dicimus fidem
profeciſſe, non mutat obiectum ſe-
cundum ſubſtantiam, ſed ſolum ſe-
cundum accidens, quia implicitum
explicat: & ideo ex hoc non poteſt in
ferri, ꝙ fides eſſentialiter ſit mutata.
36 AD illud quod opponitur, ꝙ om-
nia quæ credimus de pręterito, fue-
runt credibilia de futuro. Dicēdum,
ꝙ verum eſt: ſed licet omnia illa quę
nunc credimus ab aliquibus perſo-
nis ex ſpeciali munere dei cognoſce-
rentur, & crederentur explicite: vni-
uerſitati tñ populi non proponeban
tur credenda niſi implicite: vnde &
populus cōmuniter expectabat meſ-
ſiam, ſiue redēptorem, nihil cogitans
de filij dei incarnatione, vel paſſio-
ne, vel reſurrectione. Nūc autem oīa
ſunt explicita, nec tm̄ ſunt credibilia,
imo actu credita, & ad credendū ꝓ-
poſita: & quātum ad hoc dicimus ea
eſſe multiplicata, licet quantum ad
veritatem rei non ſint augmentata.
37 AD illud quod obiicitur, ꝙ chari-
tas non profecit quantum ad nume-
rū. Dicendum, ꝙ ſi loquamur de iſto
mō proficiendi concedi pōt eodem
modo de charitate, ſicut cōceſſum eſt
de fide: qm̄ in lege veteri, nō ꝓcipieba
tur diligi inimicus, niſi implicite. ſed
hoc in lege euāgelica explicatur: ſic
& in fide ſuo modo intelligendum,
ſicut prius tactum eſt. Loquimur
enim hic de profectu fidei, & cha-
ritatis per comparationem ad
communem populi ſta-
tum non quantum
ad priuilegium
ſpeciale qua-
rūdam per
ſonarū.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Fides ſecundum temporum di-
uerſitatem creuit quo ad lumi
nis plenitudinem, ſecundū ſta
tum communem propter veri
tatis exhibitionē, propter ma
iorem gratiæ diffuſionem, at-
que planiorem inſtructionē.

VTRVM fides profece Funda-
rit quantum ad lumi- menta.
nis plenitudinem. Et
ꝙ ſic videtur. Primo
autoritate Greg. ī qua
dā homilia ſuper illud
Luc. Beati oculi qui vident, quæ vos
videtis. ibi. Greg. Secundum incre-
menta temporum creuit ſcientia ſan
ctorum & ſpiritualiū patrū. Et quan-
to aduentui ſaluatoris viciniores exti
terunt, tanto myſterium ſalutis ple-
nius perceperunt: ergo pleniori lu-
mine cognouerunt: ſed non cogno-
uerunt niſi fide: ergo fides creuit quā
tum ad luminis plenitudinē. Item.
Secūdum profectum temporum cre
uit prophetia quantum ad illumina-
tionis plenitudinem: ergo conſimili
rōne videtur hoc debere reperiri in
ipſa fide. Prima probatur per hoc qđ
dicit Dauid propheta. Super ſenes
intellexi. Et iterum. Super docentes
me intellexi. & Act. ij. dixit Petrus.
Non ſicut ęſtimatis hi ebrij ſunt: ſed
hoc eſt quod dr̄ per prophetam Io-
hel. Et erit in nouiſſimis diebus ef-
fundam &c. Si ergo ſecundum maio-
rem ſpūs effuſionem creſcit mentis i
luminatio, vr̄ ꝙ ipſa fidei cognitio
ſecundum tp̄is diuerſitatem creuerit
quātum ad lumininis plenitudinē.
Itē. Clarius vr̄ vnumquodq; ad præ-
ſentiā lucis, q̄ ad ꝓſentiā vmbræ: ſed
in noua lege fuit ipſi⁹ veritatis exhi
bitio, in vet. vero fuit ipſius veritatis
obumbrans pręfiguratio: ergo ſm
tp̄s no. le. maior fit in cognitiōe fidei
luminis plenitudo. Item. Maior illu
minatio fidei habet ortum a duplici
principio, videlicet & a gratia inte-
rius inſpirāte, & ab inſtructione ex-
terius

terius manuducente: ſed tp̃e legis no
uæ abundantior eſt gratiæ effuſio in
ſacr̃is, & clarior inſtructio in euange
licis, & apoſtolicis documentis: ergo
videtur ꝙ in ipſa fide ſecundum tp̃s
gratiæ maior ſit plenitudo luminis.
Ad opp. Sed contra. Quod eſt ſupra tp̃s, non
mutatur, nec proficit, nec deficit in
tp̃e; ſed illuminatio fidei innitur pri
mæ veritati ꝓpter ſe, & ſuper oĩa, q̃
eſt oĩno ſupra tp̃s: ergo vr̃ ꝙ fidei co
gnitio ſecundum tp̃is diuerſitatem
nec ꝓficiat, nec deficiat quantũ ad lu
minis plenitudinẽ. Item. Vr̃ ꝙ fides
non ſolũ non ꝓfecerit ſecundum lu
minis plenitudinem, imo potius de-
creuerit: q̃a maior eſt illuminatio, q̃
reuelat magis occultũ, q̃ quę reuelat
magis manifeſtũ: ſed fides ante aduẽ
tum Chriſti faciebat cognoſcere re-
dẽptorem, & mediatorẽ: & hoc qui-
dem multo magis erat occultum, q̃
poſt aduentũ ipſius: ergo vr̃ ꝙ ipſa
fides ampliori, & perfectiori lumine
tunc tp̃is perfunderet mentem. Itẽ.
Maior eſt illuminatio, quæ facit ꝑco
gnoſcere futura, q̃ quę facit rememo
rari ꝑterita: ſed fides in antiquis pa-
trib⁹ faciebat futura præcognoſcere,
in nobis facit ꝑterita rememorari:
ergo amplioris, & perfectioris lumi-
nis erat tunc, q̃ nunc. Item tanto
amplior eſt illuminatio & maior, q̃-
to lumen ſuũ magis cõicat: ſed fides
ſequentiũ magis confirmat̃ ꝑ fidem
patrũ ꝑcedentiũ: ergo cũ priores cõi-
cent illuminationẽ ſuam poſteriori-
bus, non econuerſo, vr̃ ꝙ maior fue-
rit eis luminis plenitudo.

18 RESP. Dicendũ, ꝙ ſm̃ diuerſitatẽ
temporũ creuit fides quantum ad lu
minis plenitudinem, intelligendo de
fide ſecundum ſtatum cõem: hoc aũt
non eſt ꝑꝑ ipſorum tẽporum tranſ-
mutationem primo & principaliter,
ſed propter veritatis exhibitionem,
propter maioremq́ gratię diffuſionẽ,
ꝓpter planiorem inſtructionẽ: ideo
enim credentes clarius nunc ea quæ
credunt, cognoſcunt, q̃ antiquitus co
gnoſcebant: quia iam eſt veritas exhi
bita per Chriſtum, iam etiam gratia
ſpiritusſancti amplius diffunditur in
ſacramẽtis nouę leg. propter Chriſti
meritum, & ꝑtium iam ſolutum eſt.
Iam etiam nunc fides apertius præ-
dicatur, & docetur, probatur, & de-
fenditur per euidens diſcipulorum
Chriſti, & eius ſequacium documen
tum. Vnde concedendæ ſunt ratio-
nes quæ hoc oſtendunt.

AD illud vero ꝙ obĩ, ꝙ illumina- 39
tio fidei, & ipſa fides eſt ſupra tp̃s.
Dicendum, ꝙ licet ſit ſupra tempus
quantum ad rationem mouentem,
quia innititur primæ veritati propter
ſe: tamen quantum ad ipſum in-
tellectum credentem, & aſſentientem
voluntarie reſpicit ſtatum viæ: & ita
quodam modo temporis varietatẽ,
quia ſtatus viæ ſecundum diuerſa tẽ-
pora variari habet: & ideo ſicut vi-
demus, ꝙ in vno homine fides cre-
ſcit, & proficit paulatine, ſecundum
ꝙ homo magis, ac magis ſe diſponit
ad fidei ſuſceptionem: ſic etiam in di
uerſis temporibus proficit fides ſe-
cundum ſtatum communem, quia ſe
cundum profectum temporum efficie
bantur homines magis idonei ad per
cipienda, & intelligenda ſacramenta
fidei. AD illud quod obijcitur, q̃d 40
maior eſt illuminatio quæ manifeſtat
magis. Dicendum, quòd illud ha-
bet veritatem cæteris paribus: ſed
aliqua illuminatio adeo poteſt illumi
nare ad vidẽdum rem manifeſtam,
quòd excedit illam quæ illuminat ad
cognoſcendam rem occultam, ſicut
viſio patriæ excedit fidem. Poteſt
etiam aliter dici: quòd occultum ali
quid dicitur dupliciter, vel a par-
te cognoſcentis, vel a parte rei co-
gnitæ. Cum ergo dicitur quòd ma-
ior eſt illuminatio, quæ facit cogno
ſcere magis occultum. Dicendum,
quòd ſi intelligatur a parte rei co
gnitę, tunc habet veritatem, vt-
pote; ſi illud, quod erat occultum,
faciat ſe magis manifeſtum. Si ve
ro a parte cognoſcentis, hoc mo-
do non habet veritatem: & ſic
eſt in propoſito, quia fides præce
dentium aduentum Chriſti non fa-
ciebat de magis occulto magis mani-
feſtum, imo quod erat occultũ in ſe,
remanebat occultum ipſi cognoſcen
ti. AD illud quod obijcitur, quòd 41
maior

maior eſt illuminatio quæ facit prę-
cognoſcere futura, quam quę facit
rememorari præterita. Dicendum,
quòd verum eſt de illis pręteritis,
quæ ſubiacent humanæ conſideratio
ni. De his autem quæ ſunt ſupra ra-
tionem, veritatem nō habet. De tali
bus enim conſueuit dici, quòd non
eſt ſolum prophetia futurorum, ſed
etiam præteritorum, ſicut propheta
uit Moyſes, cum dixit. In princi-
pio creauit deus cęlum, & terram.
Et Heliſabeth Luc. 1. Beata quæ cre
didiſti &c. & reſpectu talium eſt fi-
des: per fidem enim creditur, quòd
deus fuerit homo paſſus, & mortuus,
& quod reſurrexit tertia die: & hoc
hoc excedit naturale iudicium, nec
ad huius cognitionem peruenire po
teſt homo per ea, quæ ſenſu cogno-
uit, ſed per ea quæ dominus inſpira
uit. Vnde quamuis fides noſtra ſit
præteritorum, potius tamen dici de-
bet diuina illuminatio, quam dicatur
præteritorum rememoratio. AD il-
42 lud quod obijcitur, quòd illumina
tio præcedentium magis communi-
catur, quam illuminatio ſequentiū.
Dicendum, quòd hoc accidit, ſicut
lucerna poſita ſuper candelabrū ma
gis illuminat, quam ſi multæ pone-
rentur ſub modio: per hunc modū
patientia Iob, & Thobiæ plures mo-
uet, & dirigit ad veritatem, quam
patientia multorum aliorum, quo-
rum virtus plus claruit apud deum.
Et ſecundum iſtum modum illumi-
natio patrum præcedentium magis
communicatur, quam illuminatio
ſequentium: quia ſequentes a priori
bus accipiunt exemplum bene viuen
di, & credendi, non econuerſo:
ſicut diſcipulus doctrinam acci
pit a magiſtro. Qui ſi bo-
nus eſt, poteſt dicere cum
Dauid: Super omnes
docentes me in
tellexi.
&c.

# QVAESTIO III.

## CONCLVSIO.

**Fidei certitudo in cōparatione ad veritatem dictantem non creuit, licet in comparatione ad ipſum credentem creſcat.**

VTRVM fides creue-
rit quantum ad aſſen
ſus certitudinem. Et Fundamenta.
quòd ſic videtur. Cer
tius aſſentitur ei quod
clarius cognoſcitur:
ſed fides ſm diuerſitatem temporum
profecit in claritate cognoſcendi: er
go in certitudine aſſentiendi. Item.
Tanto certius aſſentitur ei, quanto
certior eſt in ſe: ſed neceſſarium cer
tius eſt quam contingens: ergo fides
quæ eſt de neceſſario, certior eſt quā
fides, quæ eſt de contingenti: ſed fi
des qua credimus Chriſtum eſſe paſ
ſum, eſt de neceſſario, fides qua cre
diderunt Chriſtum eſſe paſſurū, fuit
de contingenti: ergo certior eſt fi-
des poſt aduentum Chriſti, quā an-
te. Item. Tanto certius eſt aliquid,
quanto pluribus teſtibus confirma
tur: ſed fides Eccleſiæ pluribus teſti
bus confirmata eſt, quam fuerit ſy-
nagogæ, ſiue quantum admirabilia,
ſiue quantum ad martyria, ſiue quā
tum ad prophetarum oracula. Item.
Quanto fides firmius adhæret, tan
to certior eſt: ſed quanto fides eſt de
uotior, tanto firmius adhęret: ſed
ſecundum diuerſitatem temporū cre
uit fidei deuotio: ergo creuit ipſius
fidei certitudo. Quod autem ſecun
dum diuerſitatem temporū fidei de
uotio creuit, manifeſtum eſt: quia
deuotionem ipſius Eccleſiæ admira
tur ſynagoga, vt patet in canticis
quaſi per totum, ſecundum quòd glo
ſæ exponunt: & hoc ipſum expreſſe
videri poteſt in choris martyrum,
virginum, & confeſſorū, qui amplius
abundant poſt Chriſti aduentū, quā
ante. Sed contra. Tota certitudo ip
ſius fidei pendet ex diuina veritate
dictantē: ſed ipſi diuinę veritati di
ctanti

ctanti nulla omnino poteſt accreſce-
re certitudo : ergo pari rationc nec
ipſi fidei aſſentienti. Item. Co-
gnitio fidei eſt conformis diuinę prę
ſcientiæ, a qua recepit illuminatio-
nem : ſed diuina præſcientia æque
certa eſt de futuro antequam veniat,
ſicut & de præterito poſtquã euenit:
ergo videtur ꝙ fides patrum ꝓceden
tium aduentum Chr̄i habebat tantã
certitudinem, quantã habet fides eo
rum, qui ſunt ſubſecuti. Item. Aeque
certa eſt ipſa fides de eo quod cogno
ſcit, ſicut & philoſophia. Sed philo-
ſophia eſt diuina inſpiratio rerum
euentũ immobili veritate denũciãs,
quæ adeo eſt certa de futuro, ſicut &
de præterito : vnde & futura fre-
quenter annunciat per modum præ-
teriti: ergo pari ratione videtur, ꝙ &
fides in pluribus patribus ꝓcedenti
bus aduẽtum Chr̄i æque certa fuerit,
ſicut & in conſequentibus. Item. Si
cut in fide noſtra nullus cadit error,
nulla dubitatio, ſic nec in fide præ-
cedentium patrum : ſi ergo albius
dicitur quod nigro ẽ impermixtius,
& certius quod magis remotum eſt
ab omni dubitatione, & æque erat re
mota fides antiquorum patrum ab
errore, & dubitatione, ſicut & noſtra
ergo æqualiter erat certa : ergo fides
nõ creuit quantum ad certitudinẽ.
43 RESP. Dicendum, ꝙ de certitu
ne fidei eſt loq dupliciter ſm duplicẽ
comparationẽ. Habet enim fides cõ
parari ad ipſam veritatẽ dictantem,
habet etiam comparari ad ipſum in
tellectum aſſentientem. Si loquamur
de certitudine fidei per comparatio-
nem ad veritatem dictantem, ſic cer-
titudo nec habet minui, nec augeri :
quia cum ipſa veritas diuina certiſſi-
ma ſit, & falli nõ poſſit, quantum eſt
ex parte rationis dictãtis in fide qua-
cumque, qua aſſentit diuinæ veritati
propter ſe, & ſuper oĩa, ſtatus eſt cer-
titudinis, nec habet ex illa parte fides
proficere in certitudine, ſicut oſten-
dunt rationes ad ſecundam partem
inductę. Si autem loquamur de cer-
titudine fidei per comparationẽ ad
ipſum credentem, ſic concedi poteſt
quod fides creſcit quantũ ad certitu
dinem, tũ propter clariorẽ cognitio-
nem, tum ꝓp maiorem deuotionẽ. Il
la enim fides certior eſt, quę apertius
cognoſcit, & deuotius acquieſcit. Et
quantum ad hęc duo fides ſm diuer
ſitatem temporum creſcit, ſecundũ ꝙ
dicit Magr̄ Hug. de ſancto vict. in li.
de ſacris. Duo, inquit, ſunt ſecundũ
quæ fides creſcere dr̄, cognitio, & affe
ctus. Secundum cognitionem fides
creſcit, qñ eruditur ad ſcientiam, ſm
affectum vero, qñ ad deuotionẽ exci
tatur, & roboratur ad conſtantiã : &
vtroq; mõ creuit fides ſecundũ diuer
ſitatem tp̄m. Quod eñ creuerit quã
tum ad deuotionẽ, ſatis oñdunt mar
tyrũ paſſiones, & quantum ad ſcien-
tiã ſatis oñdunt doctorũ eruditiões.
vñ Hug. dicit, ꝙ illud ſignatũ fuit.
Numero. 13. de botro, qui portaba-
tur in vecte, de quo ait ſic. Botrus ſi
quidem in vecte, Chriſtus in cruce
eſt, cuiꝰ myſteriũ in ſacro duo popu
li portant: qui præceſſerunt, portaue
runt, ſed non viderũt: quia pręceden
tes aduentũ eius ſacra paſſionis ipſiꝰ
portauerunt: ſed nõ oẽs per cognitio
nẽ intelligere valuerũt. Secundi autẽ
portant, & vident: quia fideles poſt
aduentum Chriſti ſacramentum paſ
ſionis eius per fidem ſuſcipiunt, &
ꝑ reuelatam cognitionem iam aper
te cognoſcunt : ſic ergo patet, quòd
& ſi certitudo fidei a parte veritatis
dictantis non habet incrementum,
habet tamẽ proficere ex parte ipſius
credentis. Et ſecundum hoc patet re
ſponſio ad quæſtionem propoſitam.
Patet etiam reſponſio ad obiecta : 44
quia rationes ad primam partẽ pro-
cedunt ſecũdum vnam viã, & rõnes
ad ſecũdam partem procedũt ꝑ aliã,
ſicut manifeſtũ eſt pertractãti. Patet
etiam gñraliter ex prædictis, quis ſit
modus ꝓficiendi ipa fide. Proficit e-
nim fides quodammodo extenſiue
quãtum ad articulorũ explicationẽ:
proficit etiã intenſiue quantũ ad cla
riorem illuminationem; ꝓficit ẽt ra
dicatiue quantum ad certitudinis,
& deuotionis adhæſionẽ: & hoc di-
co reſpiciendo ad ſtatum cõem. Et ꝑ
conſimilem modum proficere habet
in eodẽ homine, & etiam in diuerſis
homini-

hominibus, qui ſunt ſub eadem lege ſeſe gradatim excedentibus ſecundum fidei profectum. Et hoc eſt quod dicit Hugo de ſancto vict. ſecundum incrementa fidei diuerſa gentra hominum inueniuntur. Quidam enim fideles ſunt, qui ſola pietate credere eligunt, ſed vtrum credendum ſit, vel non, ratione non comprehendunt. Alii vero ratione approbant, quod fide iam credunt. Alii vero quod fide credunt, & ratione approbant, purificatæ mentis intelligentia experiuntur. In primis ſola fides facit electionem. In ſecundis ratio adiungit approbationem. In tertiis puritas intelligētiæ apprehendit certitudinem. Et ſic patet reſponſio ad propoſitam quęſtionem.

## DE SPE QVID SIT.

## DISTINCTIO XXVI.

De ſpe. SPES autem eſt virtus, qua ſpiritualia & æterna bona ſperantur, ideſt, cum fiducia expectantur. Eſt enim ſpes certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex dei gratia & meritis præcedentibus, vel ipſam ſpem, quam natura præit charitas, vel rem ſperatam, ideſt, beatitudinē æternam. Sine meritis enim aliquid ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt.

### De quibus ſit ſpes.

In enchi. Cap. 8. Rom. 8. Quomodo diffe-runt fides & ſpes. ET ſicut fides, ita & ſpes eſt de inuiſibilibus. Vnde Auguſtinus, Fidem appellamus earum rerum quæ non videntur. De ſpe quoque dicitur, Spes quæ videtur, non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Quod attinet ad non videre vel quæ creduntur, vel quæ ſperantur, fidei ſpeique commune eſt. Diſtinguitur tamen fides a ſpe, ſicut vocabulo, ita etiam rationabili differentia. Eſt enim fides malarum rerum & bonarum: quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bona, non mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum, & præſentium, & futurarum. Credimus enim mortem Chriſti, quæ iam præteriit: credimus ſeſſionem, quæ nunc eſt. Credimus venturum ac iudicandum, quod futurū eſt. Item fides & ſurarum rerum eſt, & alienarum. Nam & ſe Ibid. diſt. præalleg. quiſque credit eſſe cœpiſſe, nec fuiſſe vtique ſempiternum: & alia atque alia non modo de alijs hominibus multa, quę ad religionē pertinent, verum etiam de angelis credimus. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad id pertinentium, q earum ſpem gerere perhibentur.

### Redit ad præmiſſam quæſtionem, ſcilicet an fides & ſpes in Chriſto fuerint.

POST hoc ſupereſt inueſtigare, vtrum fides & ſpes in Chriſto fuerint: vnde tractatus iſte ſumpſit exordium. Quibuſdam 4. diſt. 23. non indocte videtur fidem, virtutem, & ſpem in eo non fuiſſe, ſicut in ſan-

ſanctis iam beatificat s, vel in angelis non ſunt, tamen ſancti credunt & ſperant reſurrection m futuram, & angeli eand m credũt: nec tamen in eis fides, vel ſpes virtus eſt: quia & Deo per ſpeciem contemplando fruuntur: & in Dei verbo reſurrectionem futuram ſiue iudicium, non per ſpeculum in ænigmate, ſed præclariſſime iſpiciunt. Si enim quia credunt reſurrectionem futuram, ideo verũ eſt eos fidem habere: ergo ea conſummata poſt iudicium ſimiliter & fidem habere dicentur, qui credunt eam præteritã. Sed ſicut tũc credent, nec tamen fidem quę fideles facit habebunt: quia non credent abſque ſcientia, quę non erit ænigmatica, ſed per ſpeciem: ita & modo credunt & ſperant reſurrectionem: nec tamen fidem habent, quia credendo cognoſcunt. Venit enim eis quod perfectum eſt, & euacuatum eſt quod ex parte eſt. Venit enim cognitio, & euacuata eſt fides. Venit ſpecies, & deſiit ſpes. Ita & Christus, in quo fuerunt bona patriæ, credidit quidem & ſperauit reſurrectionem tertia die futuram, pro qua & patrem orauit: nec tamen fidẽ virtutẽ vel ſpem habuit, quia nõ ęnigmaticam & ſpecularem, ſed clariſſimam de ea cognitionem habuit: quia non perfectius eam cognouit pręteritam, quam intellexit futurã. Sperauit tamẽ Christus, ſicut in pſal. ait, In te Domine ſperaui: nec tamen fidem, vel ſpem virtutem habuit, quia per ſpeciem videbat ea quæ credebat. De antiquis vero patribus, qui apud inferos vſque ad paſſionem tenebantur, non incongrue dici poteſt, quod fidem & ſpem virtutẽ habuerunt: quia credebant & ſperabant ſe viſuros Deum per ſpeciem, qualiter eum tunc non videbant: quia non patuit eis cognitio Dei per ſpeciem ante paſſionem Christi: qua conſummata, a fidẽ tranſierunt ad ſpeciem.

1.Cor.13.
Ibidem.
Ioan.17.
Pſal.30.
Si iuſti apud inferos detẽti fidem, & ſpem habuerunt.

De Spe.

## DISTINCTIO XXVI.

### Eſt autem Spes virtus, &c.

Expoſitio. IN pręcedentib⁹ determinauit Magiſter de prima virtutum theologicarum, videlicet de fide. In hac parte intẽdit agere de ſecũda, videlicet de ſpe.

Diuiſio. Diuiditur autem pars iſta in partes duas, in quarum prima Magiſter determinat de ipſa ſpe, ſecundum conſiderationem abſolutam, oſtendens, quid ipſa ſit. In ſecunda vero determinat de ipſa ſm conſideratione relatã. ibi. Et ſicut fides, ita & ſpes, &c. Prima pars poſſet diuidi in duas, ſm duas notificationes, quas ponit. Prima ponit. ibi. Eſt autem ſpes virtus. Secunda. ibi. Eſt etiam ſpes certa expectatio, &c. Secunda vero pars principalis diuidit in partes duas. In quarum prima determinat de ipſa ſpe ꝑ cõporationẽ ad alterius virtutis habitum. In ſecunda determinat de ipſa in comparatione ad proprium ſubiectum. ibi. Poſt hoc ſupereſt inueſtigare In prima parte duo facit. Primo cõparat ſpem ad ipſam fidem ſm conuenientiam, ſecundo vero ſm differentiam. ibi. Diſtinguitur tũ fides a ſpe. Similiter & ĩ parte reliqua duo facit, primo inquirit, vtrum ſpes, & fides fuerit in Chriſto. Secundo inquirit, vtrum fuerit in illis patribus, qui fuerunt in limbo. ibi. De antiquis vero patribus, qui ad inferos, &c.

### Eſt autem ſpes uirtus, &c.

Obiicitur. Si bonum æternum eſt Dub.1.

vnum ſolū uidetur, ꝙ male dicat plu
raliter, qu i æterna bona ſperantur.
Item. Nullū æternum eſt tꝑale: ergo
cum per ſpem expectantur futura bo
na, ſicut dr̄ in alia diffinitione, videt̄
ꝙ per ipſam non expectantur æterna
bona. Propter hoc quæritur, quæ ſit
differentia inter illa duo membra, vi
delicet inter ſpiritualia bona, & æter
Reſpon. na. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſpes diffi
1 nitur hic per comparationē ad obie-
ctum ꝓprium. Obiectum aūt ipſius
ſpei eſt ipſum bonum æternū, & glo-
rioſum. Hoc aūt eſt duplex. ſ. creatū,
& increatum, & reſpectu vtriuſque
eſt ſpes, principaliter tñ reſpectu bo
ni increati. Et ſm hoc dupliciter po-
teſt intelligi prędicta diffinitio. Et ſi
intelligatur de bono increato, tunc
ſpes dr̄ expectare æterna bona, quæ
quidem quantum eſt in ſe, currunt ſi
ne principio, & fine. Si aūt intelligat̄
de bono creato, tūc dr̄ expectare bo
na æterna. i. perpetua. Vtroque tamē
modo pluraliter dr̄ expectare bona
æterna, non qa plura ſunt bona ſum
ma, ſed quia bonum æternum, quod
eſt ipſa immenſa bonitas, oia bona ex
cellit per ſui eminentiam: & bonum
perpetuum, quod eſt beatitudo crea-
ta oīa bona comprehendit per æqui
pollentiam. Ideo pluraliter dicit æter
na non propter æternitatis multitu-
dinem, ſed ꝑꝑ boni expectati omni-
modam plenitudinem. A D iliud qđ
obiicitur, ꝙ eſt expectatio boni futu-
ri. Dicendum, ꝙ nihil impedit aliqđ
bonum eſſe æternum in ſe, & tempo
raliter ab aliquo haberi in præmio:
& ſic eſt in mercede, quæ expectatur
per ſpem, ꝙ æterna eſt in ſe: & tñ fu-
tura eſt expectanti, qui ad eam non-
dum peruenit. Ad illud qđ quęritur,
quæ differentia ſit inter illa duo mē-
bra. Dicendum, ꝙ primum mēbrum
explicat̄ ꝑ ſcđm, quod ibi ponitur:
vt ſit ſenſus, ſpiritualia. i. æterna. Vel
poteſt dici, ꝙ per hanc differentiam,
ſpiritualia, diſtinguitur ſpes ab affe-
ctione naturali: per hoc aūt quod dr̄
æterna, diſtinguitur a virtute cardina
li, & tangit̄ ꝓpria rō ſpei, q̄ eſt in bo
nū ſub rōne æterni. Vel pōt dici, ꝙ ꝑ
hoc quod dr̄, ſpūalia, tangit̄ obiectū
gn̄ale, quod habet rōnem materialis,
ſm ꝙ conſueuit dici, ꝙ ſpes quædā
eſt veniæ, quædam gratiæ, quædā glo-
riæ. Per hoc aūt qđ dr̄, æternum, tan
gitur obiectum proprium, & forma-
le, ſiue motiuum, &c.

Eſt etiam ſpes certa expectatio
futuræ beatitudinis, veniens ex
dei gratia. Dub. 2

Cōtra. Quia ſm ꝙ dicit Philoſo. a
Peccat qui diffinit, qđ eſt in motu, ꝑ
id qđ eſt in quiete, & econuerſo: ſed
expectare eſt quieſcere, ſperare quo-
dāmodo eſt tendere in rem ſperatā:
ergo male diffinit̄ ꝑ expectationem.
Item. Oīs notificatio debet dari per
ꝓpria: ſed beatitudo, & gr̄a, & meri-
ta ſunt cæteris virtutibus cōia: ergo
inconuenienter ſpes diffinit̄ ꝑ illa.
Iuxta hoc quæritur. Cum vnius rei
ſit vnū eſſe, & ita vna diffinitio, quō
differt prædicta notificatio ab aliis
notificationibus, quæ conſueuerunt Reſpon.
aſſignari de ſpe. Reſp. Dicendum, ꝙ
ſpes eſt nomen affectionis, & eſt no-
men virtutis. Scđm ꝙ eſt nomen affe
ctiōis, ſic diffinit̄ a Philoſopho: Spes
eſt ſuſpicio futuri boni. Scđm autem
quòd eſt nomen virtutis, & noīat ha
bitū, ſic habet diffiniri, & notificari ꝑ
ſuum actū: Actus aūt ille dupliciter
pōt cōparari. Vel ad obiectum tantū:
et ſic eſt illa diffinitio Mgr̄i. Spes eſt
virtus qua ſpiritualia, & æterna bona
ſperant̄. Vel ad obiectū, vel ad prin-
cipiū: et ſic ē illa Haymonis. Spes eſt
certa expectatio futuræ beatitudinis
veniens ex gr̄a, & meritis. Vel ad o-
biectum, & habitum præambulum:
et ſic eſt illa. Aug. de ciu. dei. Spes eſt
virtus, qua quis ſe ad illud qđ credit,
ꝑuenturum ꝓſumit. Aliter aūt pōt aſ
ſignari diſtinctio inter iſtas tres no-
tificationes, quòd prima ſit formalis
data ꝑ genus, & differentias. Secūda
cauſalis data ꝑ actū, & cām. Tertia ve
ro partim cālis, partim formalis: quia
dat̄ ꝑ obiectū ſpei, & aliā ꝓambulam
virtutē. ſ. fidē, q̄ tangitur ī verbo cre
dendi. A D illud ergo qđ obr̄, quòd
expectatio eſt quies. Dicendū, quòd
quāuis ſit quies corporis, tñ eſt quæ-
dam

dã ſollicitatio mentis. Qui.n.expectat,aduentum deſiderat expectati: expectatio vero ſm quòd ponitur in diffinitione ſpei, non eſt expectatio corporalis,ſed magis mentalis, quæ eſt quædã imaginatio,& ꝓtenſio reſpectu finis aſſequendi. A D illud qđ obr̃,quòd hæc notificatio data eſt p cõia.Dicẽdũ,quòd illa cõia ſm ꝙ hic ponunť,ſunt appropriata. Nam btitudo appropriatur ſpei rõne vltimæ dotis,q̃ quidem eſt pfecta tentio correſpondens ipſi ſpei,& ea rõne, qua noĩe btitudinis intelligimus bonum excellens,& indeficiens.Similiter merita,& grã eidem appropriãtur, ꝓut iunguntur inſimul. Grã .n. reſpicit dei benignitatem,& miſericordiam: merita vero dei æquitatẽ,& iuſtitiã: qm̃ vero virtutis ſpei ꝓprie eſt vtrũque reſpicere, vt liberet a deſperatione,& præſumptione, quæ ſolũmodo alterum inτnetur: ideo ꝓprie conuenit ipſi ſpei,quod dr̃,veniẽs ex grã, & meritis: meritis,inquam,præcedẽtibus.vel in propoſito.ſ.in radice,vel uſu,ſicut in pcedentibus oñſum fuit.

Et ſicut fides,ita & ſpes eſt de inuiſibili.

Dub.3. Videtur falſum dicere: qa ſi fides, & ſpes cõicãt in obiecto: ergo ſunt eadẽ virtus. Itẽ. In tpalibus ita bñ põt quis ſperare pecuniã, quã videt, q̃ pecuniã, quã non videt: ergo pari rõne in ſpũalibus:ergo ſpes nõ debet dici eſſe de inuiſibilibus. Itẽ. Spes reſpicit ipſum affectũm,viſibile aũt, & inuiſibile reſpicit intellectum:ergo ſi obiectum habitus reſpiciunť eandẽ potentiã,male dr̃ ſpes eſſe iuiſibilis.

Reſpon. Reſp.Dicendum,quòd in ęternis bonis pfecte uidere eſt uiuere, ſicut dicit Aug.pp qđ dr̃ Iohã.17.Hæc eſt vita æterna,vt cognoſcant te verum deũ,&c.Ideo reſpectu eorundem ſpiritualiũ bonorũ non videre, & non hr̃e ſe mutuo cõcomitanť. Qm̃ ergo ſpes eſt de non habitis, qa nemo ſperat illud qđ hẽt:ſed illud qđ habẽdũ eſt.in reſpectu æternorũ bonorũ nõ habitũ eſt non viſum:hinc eſt quòd Magr̃ dicit,quòd ſicut fides eſt de inuiſibilibꝰ,ita & ſpes.Et hæc eſt dr̃ia, quòd fides eſt de inuiſibilibus,ſm ꝙ ſunt inuiſibilia:ſpes aũt de inuiſibilibus,ſm ꝙ ſunt non habita,ſed habenda. Et p hoc patet rñſio ad obiecta. Ad illud.n.qđ primo obr̃, quòd cõicant in obiecto. Dicendũ ꝙ non ſub eadem rõne reſpiciunt illud obiectum,ſed ſub alia,& alia. AD illud quod obr̃, quòd in tpalibus bñ põt quis ſperare,qđ videt: ergo & in ſpiritualibꝰ. Dicendũ,quòd nõ eſt ſimile,quia videre corporalia nõ eſt illa hr̃e:ſed bona æterna videre, eſt illa poſſidere. AD illud,quod obr̃, quòd inuiſibile reſpicit intellectum. Dicendum,quòd verum eſt ſub rõne inuiſibilis:nihilominꝰ poteſt reſpicere affectum ſub ratione non habiti.

Spes aũt non niſi bonarum rerũ eſt,nec niſi futurarum,& c.

Contra hoc obiicitur. Primo rõnẽ primi mẽbri:quia dicit Poeta. Hunc ego ſi potui tm̃ ſperare dolorẽ: ergo ſpes eſt malarũ rerũ.Item.Sicut quis expectat propriam exaltationem, ita expectat aduerſarii ſui cõfuſionem: ergo ſicut expectat bonum ſuum,ita expectare poteſt malũ alienum. Itẽ. obiicitur contra ſcdm membrũ, qđ dicit nõ niſi futurarũ,quia beatitudo nõ eſt futura,nec habẽda a præſcito: ergo ſi ſpes non eſt niſi rerum futurarũ,nullus præſcitus habet ſpem.Itẽ. Obr̃ contra tertium mẽbrũ,quo dr̃, ad eum ptinentiũ; quia Luc.vlti.dr̃. Nos aũt ſperabamus, quòd ipſe eſſet redẽpturus Iſrael:ergo cõtingit ſperare bonũ cõe,nõ ergo tm̃ ſpes eſt reſpectu boni ꝓprij. Itẽ. Au. dicit quòd de nemine deſperandũ eſt, dũ eſt in uia:ſed de quo cõtingit deſperare, & ſperare,ergo uidet quòd de alio contingit ſperare. Itẽ.Cum fides,& charitas pñt non tm̃ eſſe de bonis ꝓprijs, ſed & de bonis cõibus,quare nõ ſimiliter eſt hoc reperire de ſpe? Reſp. Dicendũ,quòd ſpes eſt reſpectu futuri, reſpectu futuri boni,& reſpectu futuri boni proprij,ſecundum quòd accipitur proprie pro ipſa uirtute. Reſpectu futuri eſt inquantum diſtinguitur a gaudio, & dolore, & conuenit cũ amore:quia illæ duæ affectio- Dub.4. 4 Reſpon.

nes ſunt reſpectu præſentiũ, ſed iſtę
duæ reſpectu futurorum. Reſpectu
boni eſt inquantum diſtinguitur a ti
more, quia timor eſt reſpectu diſcon
uenientis: ſpes autem reſpectu conue
nientis. Reſpectu boni proprij eſt in
quantum nõ ſolum diſtinguitur ab
alijs affectionibus, ſed etiam inquan
tum diſtinguitur ab aliis virtutibus,
vtpote a credulitate fidei; ipſa enim
ſpes procedit ex gratia, & meritis. Et
quoniam meritum non aſſecurat de
beatitudine, niſi eum, qui meretur, q̃a
vnicuique retribuet ſẽm merita ſua:
hinc eſt ꝙ per virtutẽ ſpei nemo ſpe
rat niſi ſibi; & ſẽm hoc patet, ꝙ illa
differentia, quam aſſignat Auguſtin⁹
inter fidem, & ſpem, recte & conue
nienter aſſignatur. Sumitẽ enim ſpes
proprie pro ipſa virtute. Si autem ac
cipiatẽ ſpes cõiter pro ipſa ſuſpiciõe,
ſic poteſt eſſe non tm̃ boni, ſed etiam
mali, & ſic accepit Poeta. Et per hoc
patet reſponſio ad primum obiectũ.
Ille enim eſt extenſus, & improprius
modus accipiendi ipſam ſpem. Si ve-
ro ſpes dicatur minus communiter
de quacumque expectatione boni, ſic
poteſt eſſe expectatio non ſolum pro
prii boni, ſed etiam communis. Et ſic
accipitur Luc. vlt. & etiam ab Augu.
Et per hoc patet reſponſio ad illas
duas auctoritates. Prout autem acci-
pitur proprie pro ipſa ſpe, quæ eſt ex
pectatio veniens ex gratia, & meritis:
ſic non eſt niſi reſpectu proprii bo-
ni, quia nemo redditur ſecurus de ſa-
lute niſi per merita propria: ideo nõ
eſt ſimile de fide, & charitate. Et per
hoc patet reſponſio ad vltimo obie-
5 ctum. AD illud vero quod obiicitur,
quòd ſi ſpes eſt tantum futurarum re
rum, ſic præſcitus non habet ſpem.
Dicendum, quòd futurum dicitur du
pliciter, vel quantum ad euentũ, vel
quantum ad ordinem. Quantum ad
euentum dicitur futurum, quod eue-
nit. Quantum ad ordinem dicitur
futurum, quod eſt ordinatum ad ve-
niendum: vel futurum dicit euentum
ſimpliciter, non reſpectu expectatio-
nis. Et hoc vltimo modo dr̃ ſpes eſſe
futurarũ; ipſe aũt obiicit, prout accipi
tur primo modo: & ideo non valet.

Quibuſdam nõ indocte videtur
fidem, virtutem, & ſpem in eo
non fuiſſe, &c.

Obĩ contra. Primũ, quia in Pſal. Dub. 5.
In te dñe ſperaui, &c. dr̃ in glo. Hoc
dr̃ in ꝑſona Chri: ergo Chr̃s habuit
ſpem. Itẽ. Hoc vr̃ rõne: q̃a Chr̃s fuit
ſimul viator, & cõprehẽſor: & inquã
tum viator deficit ſibi ſtola corporis;
ſi ergo Chriſtus fuit ꝑfecte viator, ſi-
cut & perfectus cõprehẽſor, videtẽ ꝙ
debuit hr̃e oĩa dona grãrũ, & oẽs vir
tutes, quæ reſpiciunt ſtatum viæ. Itẽ.
Obĩ cõtra ſcd̃m de ſanctis iam beati
ficatis, q̃a dr̃ Apoca. 6. ꝙ dictũ eſt eis,
ꝙ expectarent adhuc modicũ ip̃s er
go ſi ſpes eſt expectatio, vr̃, &c. Item.
Aĩæ ſanctę in patria expectãt glorifi
cationem ſuorum corporum, quæ eſt
quædam pars beatitudinis: reſumẽdo
enim corpora perfectius contẽplabũ
tur. Quia (ſicut dicit Augu.) aiæ ꝑꝑ
deſideriũ corporũ retardantẽ, ne oi-
no ferantẽ in ſummũ cælum. Itẽ. Obĩ
contra tertium, quia vr̃ ꝙ angeli ha-
beant ſpem: dr̃. n. 1. Pet. 1. in quẽ de-
ſiderant angeli ꝓſpicere. Deſideriũ
autem eſt reſpectu non habiti: ergo ſi
de eodem põt eſſe ſpes, de quo & deſi
deriũ: vr̃ ergo ꝙ angeli ſperent. Itẽ.
Angelis accreſcet gloria quædam, &
decor de glorificatione nr̃a, & beati-
tudine: ſi ergo hanc expectant, & nõ- Reſpon.
dũ hñt, vr̃ ꝙ habeant ſpem. Reſpõ.
Dicẽdũ, ꝙ ſicut dicit Magr̃, nec Chri
ſtus, nec aĩæ btẽ, nec angeli ꝓprie lo 6
quẽdo, hñt ſpem. Ratio huius eſt, q̃a
ſpes eſt expectatio p̃mij ſubſtantialis:
oẽs aũt hi p̃dicti ſubſtantiale pręmiũ
hñt: & ideo carentẽ ſpe ꝓprie dicta.
Alia aũt rõ eſt, q̃a ſpes hẽt annexã fi-
dẽ: fides aũt eſt cognitio ænigmatica.
Et quia claritas viſionis diuinæ tol-
lit oẽ ænigma, ꝑ conſequens euacuat
fidẽ: & euacuando fidẽ, euacuat ipſam
ſpẽ, & ob hanc duplicẽ rõnem, ſicut
multipliciter dr̃ in litera, conuenien
ter vr̃, ꝙ nec Chr̃s, nec ſancti, nec
angeli beati habeant ſpem. Ad rõnes
aũt ad oppoſitũ rñdetẽ faciliter, ꝓ eo
ꝙ licet in eis non ponatẽ ſpes ꝓprie
dicta, ſẽm ꝙ eſt expectatio p̃mij ſub-
ſtantialis: põt tñ largo accipiẽdo ſpẽ

pro

pro quacumque expectatione, videlicet ſtolæ ſecundæ, & alicuius gaudij accidẽtalis poni in Chr̃o, & angelis, & aĩabus beatis. Sed quare ſpes virtus non eſt reſpectu præmij accidentalis, ſed ſubſtantialis, & quare etiã in ſanctis euacuat̃, hoc melius infra manifeſtabitur, cũ agetur de euacuatione virtutum.
7 AD illud etiã qđ obr̃ de deſiderio. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile de deſiderio, & ſpe, quia ſpes eſt reſpectu non habiti, ſed deſiderium põt eſſe reſpectu habiti, vt continuet̃, & tollat̃ faſtidiũ: & ſic eſt in angelis. Similiter ad illud quod obr̃ de auctoritate Pſal. cõſueuit dici, ꝙ hoc dr̃ de Chr̃o rõne mẽbrorũ. Alia ſatis patẽt.

De antiquis vero patribus, qui apud inferos vſque ad paſſioné tenebantur, non incongrue dici põt, ꝙ fidẽ, & ſpẽ habuerũt.

Dub. 6. Contra. Spes ſe commetitur ſtatui viæ: ſed illi non erant in ſtatu viæ: ergo nõ habebant ſpem. Item. Spes dat̃ hoĩ ad hoc ꝙ mereat̃: ergo ſi illi erant extra ſtatũ meriti, non videtur ꝙ habuerint ſpem. Iuxta hoc quæritur de aĩabus, q̃ ſunt in purgatorio: Vtrum habeant ſpem. Et ꝙ ſic videt̃, quia adhuc non habent apertam viſionem per ſpẽ: ergo ſpes non eſt euacuata in eis. Sed contra hoc eſt, quia ipſi certi ſunt, ꝙ non poſſunt dãnari: ergo vr̃, ꝙ ipſi non indigeant fulcimento ſpei. Iuxta hoc quæritur, vtrũ dæmones aliquo modo habeant ſpẽ. Et ꝙ ſic vr̃. Quia dr̃ Iob. 40. de Behemoth. Ecce ſpes eius fruſtrabit̃: ergo habet ſpem. Sed cõtra. Sciunt peccatum ſuum eſſe irremediabile: ergo deſperant: ergo nõ habent ſpẽ. Et Aug. dicit de diabolo. Et ad cumulũ damnationis ſuæ deſperauit.

Reſpon. Reſp. Dicen
8 dum, ꝙ ſpes non tollit̃ niſi ꝑ ſubſequens præmium, & ꝑ contrariũ habitum. Et ſancti in limbo, & animæ in purgatorio nec erant aſſecuti præmium, nec inciderant in contrarium habitum, ſiue in defectum: hinc eſt ꝙ ſpem habebãt ſicut dicit Beda, & habet̃ in 4. diſ. 1. ꝙ pr̃es in limbo felici ſpe ingreſſum ianuæ cæleſtis expectabant. Dæmones vero, & alij damnati, qui habent contrarium habitum ſpei. ſ. deſperationẽ, ſpẽ hr̃e nõ pñt. Similiter ſancti, & beati aſſecuti ſunt præmium, ꝑ qđ ſpes euacuatur, ſicut infra manifeſtabitur. AD illud vero quod obr̃, ꝙ ſpes cõmetitur ſe ſtatui viæ, & datur ad merendũ. Dicendũ, ꝙ ſancti pr̃es quodammodo erant in via, & nondũ peruenerant ad patriã: præterea meritum nõ reſpicit ipſam ſpem vniuerſaliter, ſed ſm ſtatũ. AD illud quod obiicitur, ꝙ aĩæ in Purgatorio certæ ſunt, ꝙ non poſſunt damnari. Dicendum, ꝙ hoc non eſt propter aſſecutionem gloriæ, ſed ꝓpter cõfirmationem liberi arbitrij, quod eſt extra ſtatũ merendi, & demerẽdi: & illa confirmatio non euacuat ſpẽ, quãuis ponat extra ſtatum vertibilitatis ipſius liberi arb. ergo, &c. AD illud qđ obr̃ de Behemoth. Dicendũ, ꝙ ſpes ibi accipit̃ improprie, & pro expectatione dilationis iudicij, in quo acrius, q̃ modo puniẽdus eſt, & ꝓ expectatione dilatione iudicij diutius conſtituendi ſuꝑ peccatores, quorum vtroq; fruſtrabit̃ diabolꝰ in die iudicij, & citius q̃ vellet iudicabitur. Et ex his patent illa dubia, quæ ſupra de ſubiecto ſpei quærebantur.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de virtute ſpei. Et circa ipſius inquiſitionem dupliciter ꝓcedendum eſt ſecundum proceſſum ipſius Magiſtri. Primo enim quærit̃ de ipſa ſpe ſm conſiderationem abſolutam. Secundo quæritur de eadem ſm conſiderationem relatam. Circa primum quæruntur quinque. Primo quæritur, vtrum ſpes ſit virtus gratuita. Secundo, vtrum ſpes ſit virtutis genus, an ſpecies ſpecialiſſima. Tertio quæritur, vtrum ſpes ſit virtꝰ cardinalis, an theologica. Quarto, vtrum aliquando ſit virtus informis, an ſemper formata. Quinto quæritur, vtrum in actu ſuo ſit certitudinalis, an dubia.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Spes non modo inter gratuitas virtutes eſt ponenda, ſed omnium gratuitarum virtutum ancora, & ſuſtentamentum eſt cenſenda.**

Fundamenta.

VTRVM ſpes ſit virt⁹ gratuita. Et ꝙ ſic videtur. Rom.8. Spe ſalui facti ſumus. Quod autem nos facit peruenire ad ſalutem, illud præcipue tenet rationem virtutis gratuitę: ſi ergo ſpes eſt hmôi, ergo eſt virtus gratuita. Itē. In Pſal. Beneplacitum eſt dño ſuper timentes eum, & in eis, qui ſperāt ſup miſericordia eius: ſed qđ reddit acceptum deo vel eſt virtus gratuita, vel habitus excellentior ipſa, ſicut habitus doni, vel beatitudinis. Si ergo ſpes non computatur inter habitus donorum, & beatitudinum, neceſſe eſt eam computari inter habitus virtutum gratuitarum. Item. habitus directe repugnans culpæ habet in ſe rônem virtutis gratuitæ: ſed ſpes vndique repugnat culpæ, quia repugnat præſumptioni, & deſperationi: ergo &c. Item. Sicut difficile eſt credere quod eſt ſupra rônem, ſic difficile eſt expectare quod eſt ſupra omnem æſtimationem. Sed per ſpem expectatur illud bonum, quod nec oculus vidit, nec auris andiuit, nec I cor hbis aſcendit: ergo ſicut fides eſt virtus, qua creduntur inuiſibilia: ſic videtur ꝙ ſpes eſt virtus, qua expectantur inæſtimabilia, hoc eſt bona ſpiritualia, & æterna. Item. Quod maxime firmat aîam, & rectificat, & delectat, illud potiſſime habet rônem virtutis gratuitæ. Virtus enim eſt habitus potentiæ regulatiuus, & confirmatiu⁹, qui facit ipſam aîam gaudere circa ea, q̃ recta ſunt, ſm ꝙ vult Philoſophus. Sed ſpes eſt hmôi: ipſa. n. cõfirmat, & delectat, ſm ꝙ dr̄ Heb. 6 Fortiſſimum habemus ſolatium, per quod confugimus ad propoſitam nobis ſpem, quam ſicut ancoram, &c. Et ad Ro. 12. Spe gaudentes: videtur ergo manifeſte, ꝙ ſpes ſit in genere virtutis gratuitæ. Sed contra. Nulla paſſio eſt virtus: ſed ſpes eſt vna de quatuor paſſionibus, ſm ꝙ dicit Boetius de conſo. ergo ſpes nō eſt virt⁹.

Ad opp.

Prima probatur per illud quod dicit Philoſophus, ꝙ cum tria ſint in aîa, potētiæ, paſſiones, & habitus, virtus non eſt in genere paſſionis, ſed in genere habitus. Si ergo ſpes non eſt virtus, conſtat ꝙ nec virtus gratuita. Item. Sicut contingit expectare futura, ſic contingit rememorari præterita: ſed rememoratio de præteritis nō eſt virtus, nec circa eam conſiſtit aliqua virtus ſpecialis: ergo nec circa expectationem futurorum aliqua virt⁹ conſiſtit: ſed expectatio futurorum vel eſt ipſa ſpes, vel procedit ab ipſa; ergo videtur ꝙ ipſa ſpes non habeat eſſe virtus. Item. Sicut contingit ſperare recte, & non recte: ſic contingit etiam timere recte, & non recte: ſed habitus, qui dirigit aîam in timēdo, non reponitur in genere virtutis, vt pote timor: ergo nec habitus, qui dirigit in ſperando: ergo ſpes etiam ſm ꝙ nominat habitum, nō eſt in genere virtutis. Item. Oîs virtus moralis conſiſtit circa bonum, & difficile, vt vult Philoſophus: ergo multofortius gratuita: ſed in expectatione bonorū promiſſorum nulla eſt difficultas: ergo cum ſpes non cõſiſtat circa difficile, non videt̄ eſſe in genere virtutis gratuitæ. Item. Nulla virtus gratuita in ſuo actu repugnat perfectioni meriti: ſed ſpes in ſuo actu perfectioni meriti repugnat: ex imperfectione. n. ꝓcedit ꝙ quis ſeruit deo ꝑp retributionē futurā, quia ſm ꝙ dicit Bern. Charitas pręmium non intuetur: ſi ergo ſpes facit expectare retributionem futuram, videtur perfectioni meriti repugnare: ergo non eſt in genere virtutis gratuitæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ noîe ſpei poteſt intelligi affectio animi, iuxta illud qđ Philoſophi, & ſancti dicunt quatuor eſſe animi affectiones, videlicet gaudium & dolorem, ſpem & timorem. Poteſt etiā nomine ſpei intelligi ipſa res expectata, iuxta illud

Iud Timoth. 2. Expectantes beatam ſpem. Poteſt nihilominus ſumi pro habitu, qui dirigit animæ motum, & affectum in illud, quod expectandum eſt: & iſto tertio modo dicendi ſpes non tantum eſt virtus gratuita, imo etiam virtutum gratuitarum ſuſtentamentum, & ancora. Virtus quidem gratuita eſt, quoniam in hoc quòd facit animam expectare ea, quę ſunt ſuper omnem ęſtimationem humanam, & ea quæ promiſit largitas diuina, facit omnino confidere, & inniti ſummæ, & immenſæ largitati, ſicut fides facit aſſentire primæ veritati, & charitas facit adhærere ſummæ bonitati. Et dum anima ipſi immenſę largitati innititur propter ſe, & ſuper omnia, rectificatur. & ſuper ſe eleuatur. & deo accepta efficitur: neceſſe eſt ergo quòd habitꝰ, quo mediante fit illud, rationem habeat gratuitę virtutiſ. Et quia cũ anima innititur ei, qui non poteſt deficere, quamuis ipſa in ſe ſit deficiens, & vacillãs fundatur tamẽ per ſpem, quaſi ſuper firmam petram. Et ꝓpterea dixi, quòd ſpes non tantummodo eſt in genere virtutum gratuitarum, ſed etiam earum ancora, & ſuſtentamentum. Vnde concedendæ ſunt rationes quę hoc oſtendunt.

Conſentit S.Thom. 2.2.q.17. artic.1

10 AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium, quòd ſpes eſt paſſio, iam patet reſponſio: quia nomen ſpei æquiuoce accipitur, videlicet pro ipſa affectione, & pro habitu regulante ipſius affectionis motum. Vnde ſpes ſecundum quòd eſt virtus eſt habitus gratuitus, qui eſt principium motus, qui eſt ab anima: paſſio autem magis eſt ad animam: & ſecundum quòd motus explicationis, ſiue ſpei ab anima ẽ, ſic poteſt fieri recte, & non recte ſecundum imperium liberi arb. Et quantum ad hoc habet circa ipſum attẽdi perfectio virtutis, vel deformatio vitij.

11 AD illud quod obijcitur, quòd ſicut ſe habet expectatio futura, ſic rememoratio ad prę terita. Dicendum, quòd non ẽ vſquequaque ſimile de rememoratiõe prę teritorum; & de expectatione futurorum. Non eñi ſic cõſiſtit rectificatio, vel obliquatio aĩæ principaliter circa ea, q̃ ſunt ꝑterita, ſicut circa ea, q̃ ſunt futura niſi ex conſequẽti. Virtus enim ꝓprie magis ordinat ad illud qđ agendum eſt, quàm ad illud quod actum eſt. Alia diſſimilitudo eſt, quia rememoratio reſpicit actum cognitiuæ, expectatio aũt motum affectiuæ: rectitudo aũt virtutis non ſic attenditur penes ea, quæ ſunt cognitionis, ſicut penes ea, q̃ ſunt affectionis. Vñ etiam rememorationi ſm quòd iungitur affectioni annectitur actus virtutis, vt prudẽtiæ, vel pænitentię, vel charitatis, ſiue beniuolentiæ, ſm ꝙ recordatur ꝑteritorum factorum, vt futura meliꝰ agat, vel pręteritorũ malorũ vt doleat, vel ꝑteritorũ bñficiorũ vt grãs agat.

12 AD illud qđ obijcĩt, ꝙ timor non eſt in gñe virtutis ẽt inquantum habitus: ergo nec ſpes. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, q. affectio ipſius timoris conſiſtit in quadam reſilitione, ſed affectio ſpei conſiſtit in quadam protenſione & ideo affectio timoris plus habet de paſſione, affectio vero ſpei plus habet de actione. Et quòniam habitus virtutum dirigunt animam in actibus, in quibus conſiſtit rectitudo vitæ, iuxta illud quod dicitur, quòd virtus eſt bona qualitás mentis, qua recte viuitur: hinc eſt quod ſpes magis eſt in genere virtutis, quàm timor. Et ex hac eadem cauſa, patet quare magis circa affectionem ſpei conſiſtit habitus virtutis, quàm circa aliquam aliarum trium affectionẽ. Gaudium enim, & dolor, quia habẽt obiecta ſibi coniuncta, magis ſunt in ſuſtinendo. Affectio vero ſpei inter cæteras eſt, quæ plus habet de ratione agendi, & quæ magis dicit motũ ab anima: quamuis & ipſa ſm aliqđ ſui dicat paſſionẽ circa aĩam, & ſm illud non habet circa eam conſiſtere habitus virtutis, ſed magis ſecundum quòd dicit rationem motus, & protenſionis ipſius animæ in ipſam rem ſperatam.

13 AD illud quod opponitur, quòd expectare bonũ non eſt difficile. Dicendum ꝙ ſicut credere qđ videtur, non habet difficultatẽ credere tamen firmiſſime qđ non

vī,non habet magnā difficultatem.
Sic intelligendum eſt,quòd quamuis
ſperarē bona pŭtia, quæ aliquo mo
do videntur in ſe, vel in ſuo ſimili
non eſt multum difficile: bona tamē
inuiſibilia,& æterna, quæ oculus nō
vidit expectare certa fiducia, & pro
illis temporalia bona contemnere,&
his omnibus, quæ non ſic videntur
ſuperferri,hic magnam habet diffi-
cultatem,& magnam dignitatem. Et
ideo indubitanter verum eſt ſpem eſ
14 ſe in genere virtutis gratuitæ. AD il-
lud qđ obijcitur vltimo, quòd ſpes
in ſuo actu impedit meriti perfectio
nem. Dicendū,quòd falſum eſt: imo
ſicut dicit Apoſtolus.conſurgit ex p
fectione meriti: quanto enim aliquis
maiora,& meliora habet merita,tāto
firmius,& certius ſperat. Et ſi obij-
ciatur quòd charitas præmium non
intuetur. Dicendum, quòd illud in-
telligitur de præmio creato: de præ-
mio autem increato non habet ve-
ritatem,quia maxima charitas maxi
me deſiderat vniri deo,& habere de
um. Spes autem perfecta magis aſpi
cit mercedem increatam, de qua di-
xit dominus Abrae Geneſ. 15. Ego
merces tua &c. Eum enim expectat
quis per ſpei habitum tenere in pa-
tria,cui per charitatem in via vniri
15 deſiderabat. Alius eſt etiam modus
reſpondēdi diſtinguēdo de ſpe mer-
cenaria,qua quis ſeruit deo propter
prēmium, quod ſpectat: quia quędā
eſt mercenaria, quæ conſtituit finē
in proprio cōmodo,& iſta eſt mercē
naria mala,& non procedit a ſpe re-
cta,& formata. Quædam etiam eſt
quæ non conſtituit finē in proprio
bono,ſed totum confert, & ordinat
ad bonum ſummum: & hanc merce-
nariam facit ſpes,quæ eſt virtus gra-
tuita: & hæc merito non repugnat.
Primus tamen modus dicendi vide-
tur eſſe rationabilior: quia ſpes ſtare
poteſt excluſa omni intentione dile-
ctionis mercenariæ. Quantuncum
que enim amor ſit perfectus in via,
eſt ſibi virtus ſpei coniuncta. Vnde
ſimpliciter dicendum eſt,quòd expe-
ctatio boni æterni non eſt mercena-
ria,nec minuit meritum,nec facit ad
imperfectionem charitatis,vel meri
ti,niſi inquantum mēs hominis mul
tum affectuoſe, & intenſe aſpicit ad
commodum proprij boni. Multi au
tem ſunt qui beatitudinem expectāt:
& tamen parum de ſe, & multum de
deo curant.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO

Spes eſt virtus quę ſpecies ſpecia
liſſima dicitur & vna virtus,cū
habeat vnitatem mouentis, ra
tionis,obiecti, & finis proprij.

ATRVM ſpes ſit gen⁹ Fundamenta.
virtutis: vel ſpēs ſpe-
cialiſſima. Et qđ ſpe-
cies ſpecialiſſima vide
tur. Vna eſt virtus ab
vnitate obiecti,ſed in vno ſolo ſperā
dum eſt,videlicet in deo iuxta illud
quod ſæpe dicitur in ſcriptura. Q. d.
in domino ſperandum eſt non in ali
qua creatura: ergo videtur ꝙ ſpes ſit
virt⁹ vnica nullo modo plurificata.
Item. Merces vna omnium eſt,& om
nes vnum ſummum bonū expectāt,
in quo non cadit diuerſitas ſiue ſm
ſpeciem,ſiue ſm formam: ergo ſi ſpes
eſt expectatio æternæ mercedis,vide
tur ꝙ expectatio illa nullo modo ha
beat formaliter diuerſificari: ergo
ſpes nō habet ſub ſe alias ſpecies dif
ferentes: ergo habet in ſe vnitatē ſpe
ciei ſpecialiſſimæ. Itē. Pauciora ſunt
ſperanda,quàm ſint credenda: credi
mus enim præmia,& ſupplicia, ſed
non ſperamus niſi tantum præmia:
ergo videtur ꝙ maior vnitas eſt in
ſpe,quàm in fide,vel etiam tāta: ſed
fides eſt vna vnitate ſpeciei ſpecialiſ
ſimæ: ergo & ſpes. Item. Spei ſucce-
dit perfecta tentio,ſicut fidei ſuccedit
viſio. Sed perfecta viſio ſummi veri
eſt vna ſecundum ſpeciē in omnibus
beatis,nec habet diuerſitatem per a-
lias dotes ſpecie differentes: ergo nec
ſpes habet ſubdiuidi in alias virtu-
tes: ergo ſpes eſt virtus ſpecialis,&
habet in ſe vnitatem ſpēi ſpecialiſſi-
mę.

Ad opp. mæ. Sed contra. Diuerſorum actuũ diuerſi ſunt habitus: ſed confidere, & expectare ſunt act⁹ formaliter differentes. Si ergo ad ſpem pertinet cõfidere ſm quòd dicimur ſperare in domino; ad ſpem etiam pertinet expectare, ſecundum quòd dicimur ſperare futuram gloriam: videtur ergo ꝙ ſpes habeat diuerſificari formaliter, & ita ſubdiuidi in alias ſpecies. Itẽ. Spes eſt expectatio futuræ beatitudinis, ſm quòd dicit Magiſter in litera, & habetur in gloſ. Rom. 5. ſed beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: ergo ſpes expectat omne bonum: ſed expectatio diuerſificari habet ſm diuerſitatem boni expectati, & ſpes non tantum expectat vnum bonum, imo congregationem omnium bonorum: ergo videtur quod ipſa includat in ſe vniuerſitatem omnium bonarum virtutum. Item. Omnis virtus meritoria facit hominem tendere ad finem ſuũ aſſequendum, quem tamen nondum videt: ſed ſpes eſt virtus illa, qua qs expectat præmium omnium meritorum: ergo videtur ꝙ virtus ſpei cõmunis ſit ad omnes virtutes ergo nõ habet vnitatem ſpeciei ſpecialiſſimę. Item. Sicut ſe habet gaudium reſpectu boni pñtis, ſic ſe habet ſpes reſpectu boni futuri: ſed gaudium quo qs gaudet de actu virtutis pñtis, non habet diſtingui ab ipſa virtute imo eſt omnibus virtutibus generale, caſtus enim eſt, qui continet, & hoc ipſo gaudet: ergo pari ratione videtur, quòd ſpes de futuro bono ſit cõmunis ad omnes virtutes: ergo virtus ſpei non habet vnitatem ſpeciei ſpecialiſſimę.

16 RESP. Dicendum eſt, ꝙ quemadmodum fides licet ſit circa multa credibilia, vna tamen virtus eſt, quia vna eſt principaliter ratio mouendi in omnibus credibilibus: ſic & virt⁹ ſpei quotcumque, & quãtacumque, & quęcunque bona expectet, vna virtus eſt, & vnitatem habet ſpeciei ſpecialiſſimæ, quia vna eſt ratio, cui innitur in expectando. Sicut enim fidei virtus aſſentiendo primę veritati propter ſe, & ſuper omnia, illa crędit, quæ ſibi ſumma veritas dictat eſſe credenda: ſic ipſa ſpes confidẽdo, & innitendo immenſæ, & indeficientiſſimæ largitati diuinę, omnia illa expectat, quæ ſibi deus promittit eſſe in futuro retribuenda. Et quemadmodum fidei virtus oĩa quæcumque credit principaliter, non ſolum credit deo, ſed etiam de deo, & circa deum: ſic & ipſa ſpes oĩa quæ expectat, non ſolum expectat a deo, ſed etiã expectat illa obtineri in ipſo deo, vt habendo deum habeat omne bonum. Rurſus. Quemadmodum fides creditur deo tamquam rationi mouenti, & circa ipſum verſatur tamquam circa obiectũ, & in ipſum tendit tãquã in finem proprium; ſic & ipſa ſpes. Et quoniam vnitas virtutis attenditur penes veritatẽ rationis mouentis, & obiecti principalis, & finis proprij, & hæc omnia reperire eſt in virtute ſpei ſicut & in virtute fidei concedendum ẽ ipſam ſpem eſſe vnam vnitate ſpeciei ſpecialiſſimæ, & rationes quæ inducuntur ad hanc partẽ ſunt concedendæ. Scot. diſt. 26. q. vni. S. Bon. cõ ſentit etiã S. T. 22. q. 17. arti. 6.

AD illud quod obijcitur, quòd diuerſorum actuum diuerſi ſunt habitus. Dicendum ꝙ verum eſt quando illi act⁹ ſunt principales reſpectu habituum: ſed quando ſic eſt, quòd vnus principaliter reſpicit habitum virtutis, & alius habet ad illum ordinem, & connexionem, & conſequentiam naturalem, nõ oportet habitũ diuerſificari ꝓpter illorum actuum diuerſitatem: & ſic eſt in propoſito reperire. Iõ enim ſpes expectat magna bona promiſſa, quia confidit de immenſa largitate promittentis. Vñ quia vnus iſtorum actuum ẽ ratio alterius: hinc eſt ꝙ non pertinent ad diuerſos habitus, ſed ad vnũ. Vnde vnus ẽ habitus, quo ſperamus in domino, & quo ſperamus habere dñm, ſicut vnus quo credimus deo, & quo credimus deum. 17

AD illud qđ obijcitur, ꝙ ſpes eſt reſpectu oĩs boni cũ ſit reſpectu beatitudinis. Dicendum, qđ ſicut fides credit iuſtos aſſecuturos beatitudinem, & charitas illam beatitudinem cum bonorum vniuerſitate deſiderat, & tñ ẽ fides vna virtus eſt, quia non fert ſuper beatitudinem, 18

nem,& ea quæ ad beatitudinem ſpe-
ctant niſi ſub ratione vna:ſic etiã &
ſpes in expectando ſummam beati-
tudinem,& quicquid boni in ipſa eſt,
ideo,non recedit ab vnitate habitus,&
virtutis,quia vna eſt in ipſa ſpe ratio
expectãdi,in hoc videlicet ꝙ immen
ſæ,& indeficienti innititur largitati.
Prçterea.Q đ dicitur ꝙ beatitudo eſt
ſtatus oium bonorum aggregatione
perfectus, hoc non dr̄ propter bono
rum multitudinem & varietatem,ſed
hoc dr̄ per æquiualentiã:quia tãtum
erit illud vnicũ bonũ quod expecta-
tur,ꝙ æquiualebit oĩ bono: per quẽ
modũ dixit dominus Moyſi Exo.33.
cũ peteret vt oſtẽderet ei faciem ſuã.
Ego inqt oſtẽdam tibi omne bonum:
& ideo ex hoc nõ ſequitur virtutem
ſpei diuerſificari,quia expectat perfe
19 ctam beatitudinẽ. AD illud qđ obij
citur,ꝙ omnis virtus tendit, & ordi-
natur ad finẽ ſuum aſſequendum.Di
cendum,ꝙ tendere in finẽ poteſt eſſe
dupliciter,aut promerendo,& habi-
litando,aut expectando . Primus mo
dus tendendi eſt cõmunis omnibus
virtutibus,ſed alius modus proprius
eſt ipſi ſpei. Nulla enim virtute expe
ctamus beatitudinẽ niſi mediante ip
ſa ſpe,quamuis oĩ virtute ipſam bea
titudinẽ mereamur. Põt quippem alia
virtus actum expectandi imperare,
ſed nulla virtus niſi ſpes põt elicere,
quia illius virtutis eſt ille actus,loquen
20 do formaliter. AD illud quod obij
citur vltimo,ꝙ ſicut ſe habet gaude
re de bono pñti ad ipſas virtutes,ſic
expectare ad bonum futurum. Dicẽ
dum,ꝙ non ẽ ſimile , quia gaudium
ſurgit ex cõplacentia boni pñtis:om
nis aũt virtus inquantum huiuſmo
di,cũ conſiſtat in plena voluntate, q̃
quidẽ voluntas cõplacet ſibi in obie
cto,vel actu ſuo,habet quoddã gau-
dium ſibi adiunctum,ſicut ſibi eſſen
tiale . Et hoc eſt quod vult Philoſo-
phus,ꝙ nullus eſt vere caſtus,niſi cõ
placeat ſibi illius virtutis actus , &
vſus:& ſi cõplacet ſibi,hoc ipſo gau-
det.cũ illũ actum exercet : ſecus autẽ
eſt de expectatione boni futuri:ꝓ poſ-
ſunt eñ virtutes in ſuos actus exire
nihil cogitando de remuneratione.

Præterea . Expectatio futuri boni a-
ctus eſt differens ab actibus ipſarum
virtutum:ſed complacentia ipſius a-
ctus virtutis eſt ipſius actus virtuoſi
complementum:ideo non ſic diſtingui
tur gaudium ab alijs ſpeciebus virtu
tum,ſecundum ꝙ ipſa ſpes: nec ſpes
eſt omnibus communis,& generalis
ſecundum quòd gaudium .

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Spes inter Theologicas virtutes eſt collocanda , & hoc tam ex parte obiecti, quam ſubiecti ꝓbari poteſt.

VTRVM ſpes ſit virtus cardinalis, in Theologica . Et ꝙ theologica videtur.1 Cor.13 Nunc manent fides, ſpes , charitas , tria hęc: ergo ab Apoſtolo ſpes numeratẽ inter virtutes theologicas . Si ergo vere , & proprie, neceſſẽ eſt ſpem reperiri in genere virtutis theologicæ. Item . Illa virtus eſt theologica,quæ habet finem cardinalium virtutum ꝓ obiecto:ſed ſpes habet finẽ oium virtutum pro obiecto,expectat eñ ſummam beatitudinem,& perfectam remunerationem:ergo eſt virtus theologica. Itẽ. Virtus quę maxime ſubſeruit contemplationi,& facit ſurſum tẽdere,eſt virtus theologica: ſed ſpes eſt huiuſmodi:qm̃ ſicut dicit Apoſtolus Heb.6. Spes incedit vſque ad interiora velaminis: ergo ſpes eſt virtus theologica . Item . Spirituale ædificium per virtutem theologicam inchoatur , vtpote per fidem : & per virtutem theologicam conſummatur , vt per charitatem : ergo per virtutem theologicam habet erigi,quia eiuſdem naturę debet eſſe medium cum extremis. Si ergo erigit ꝑ ſpem,reſtat ꝙ ſpes eſt virtus theologica. Item. Imago creationis reformatur per imaginẽ recreationis . Si ergo imago creationis neceſſario requirit tres potẽtias naturales,vr̄ ſimiliter ꝙ imago recreationis neceſſario requ

Fundamenta.

rat

rat tres virtutes; ergo ſi imago habet reformari p virtutes theologicas, neceſſe ẽ virtutes theologicas eſt tres: ſed non eſt aliam dare præter fidẽ, & charitatẽ niſi ipſam ſpem: ergo ſpes eſt virtus theologica. Sed cõtra. Nulla virtus, circa cuiꝰ actum contingit reperiri exceſſum, eſt virtus theologica, imo potius cardinalis, qđ patet qa impoſſibile eſt nimis credere, impoſſibile eſt nimis amare: ſed circa actum ſpei cõtingit reperiri exceſſũ, ſicut patet in eo, q præſumit, & plus ſperat q̃ merita ſua exigant: ergo videtur ꝙ ſpes ſit virtus cardinalis, nõ

Ad opp.

21 theologica. Item. Virtus, q̃ eſt mediũ duarum malitiarũ, eſt virtus cardinalis, nõ theologica: ſed ſpes eſt media inter duas malitias, videlicet inter deſperationem, & præſumptionem ergo ſpẽ non eſt reducere ad virtutem theologicam, ſed magis ad cardinalem. Item. Conſueuit multiplex ſpes diſtingui, videlicet ſpes veniæ, ſpes grãæ, & ſpes gloriæ: ſed venia, & gratia ſunt bona ordinata ad finem, virtus autem cardinalis conſiſtit circa ea, quæ ſunt ad finẽ: ſi ergo ſpes conſiſtit circa talia, ſpes eſt virtus cardinalis, nõ theologica. Item. Suſtinere, & expectare ſunt actus longanimitatis, & patientiæ: ſed habitus diſtinguuntur per actus: ergo cum expectare ſit proprius actus ipſius ſpei, longanimitas, & ſpes ſunt habitus ijdẽ, & in eodem genere virtutis habẽt reponi: ſed longanimitas reponĩ ſub genere virtutis cardinalis, & aſſignatur eſſe pars fortitudinis: ergo videẽ quòd ipſa ſpes ſit virtus cardinalis. Item. Ad fortitudinem cardinalem ſpectat recte ordinare, & fortificare contra affligentia, & contra deterrẽtia ſed ſpes eſt huiuſmodi, quia facit hoĩem in tribulatiõe gaudere, & ſtabilẽ eſſe: ergo videtur ꝙ ſpes ſit pars fortitudinis cardinalis: ergo non eſt in genere virtutis theologicæ.

22 RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio ſpes eſt in genere virtutis theologicæ. Ratio huius ſumitur ex parte obiecti, & ex parte ſubiecti. Ex parte quidem obiecti, quoniam ſicut fides in credendo aſſentit ipſi deo vt dictã ti vera, ſic ſpes ei innititur vt promittendi magna. Vnde ſicut obiectum ipſiꝰ fidei, quod habet rationem motiui, eſt quid increatum, quod deus eſt, ratione cuius etiam fides ponitur eſſe in genere virtutis theologicæ: ſic etiam dicendum eſt, & intelligẽdum de ipſa ſpe. Sumi etiam poteſt ratio ex parte ſubiecti: quia cum ipſa anima ſm ſuperiorem faciem reformari habeat per virtutes theologicas, & ſpes ſit vna de virtutibus faciens ad reformationem imaginis, & pfectionem animæ ſecundum partem ſuperiorem, neceſſe eſt eſſe ſpem virtutem theologicam. Vnde quemadmodum in patria tres erunt dotes ſecundum tres animæ vires, quarum vna reformabit, & conſummabit rõnalẽ, videlicet ipſa viſio, alia concupiſcibilem, videlicet dilectio, tertia iraſcibilem, videlicet ipſa perfecta tentio: ſic & in via neceſſe eſt ponere circa virtutes theologicas, quibus dotes habẽt correſpondere: & ſic tam ex parte ſubiecti, quàm ex parte obiecti colligitur, quòd ſpes ſub genere virtutis theologicæ debet reponi. Theologicæ enim 23 virtutes deum habẽt pro obiecto, & ſuperiorem partem animæ pro ſubiecto. Concedendæ ſunt ergo rationes quæ ſunt ad iſtam partem.

AD illud vero quod obijcitur, ꝙ 24 circa actum ſpei contingit reperiri exceſſum. Dicendum, quòd circa actum ſpei numquam contingit reperiri exceſſum propter nimietatem, & intenſionẽ ipſius actus: nemo enim poteſt nimis cõfidere in domino: ſed ſi habet exceſſum, hoc eſt propter defectum alicuius conditionis, quæ requiritur in actu ſperandi, vtpote ſi neglectis meritis omnino præſumit de miſericordia dei: ſed hoc non facit ipſam ſpem eſſe in genere virtutis cardinalis. Quia quòd dicitur virtus theologica differre a cardinali, in hoc quòd non eſt in theologica reperiri exceſſum, ſicut in cardinali, intelligitur de illo exceſſu, qui quidem conſiſtit in actus intenſione, non de eo, qui eſt in debitæ conditionis omiſſione. Nam huiuſmodi exceſſus ſecundo modo dictus, repu-

repugnantiam habet cum omni vir
tute. Primus vero non habet repu-
gnantiam cum virtute theologica,
quæ habet obiectum infinitum: ita
ꝙ nec poteſt nimis amari, nec nimis
deſiderari: ſed repugnãtiam habet
cum virtute Cardinali, cuius obie-
ctum eſt bonum creatum, & finitũ,
& limitatum: ac per hoc exigitur,
ꝙ in actu ſit modus determinatus,
vltra quem ſi procedat, egreditur li
25 mitem ſibi ſecundum determinatio-
nem virtutis ſtatutũ. AD illud q̃d
obiicitur, ꝙ ſpes eſt media duarum
malitiarum. Dicendum, ꝙ aliqua
virtus poteſt dici medium duarum
malitiarũ dupliciter, aut ſicut vtriuſ
que eliminatiua, & deſtructiua, aut
ſicut ex vtriſque cõſtituta quantum
ad ea, quæ ſunt in eis bona. Si ſit
media ſicut conſtitutiua, quemadmo
dum largitas habet aliquid de auari
tia in hoc ꝙ tenet tenenda, & aliqd
de liberalitate in hoc ꝙ dat danda:
ſic eſt in genere virtutis Cardinalis.
Si autem ſit media ſolum ſicut elimi
natiua, ſic non oportet eam eſſe vir-
tutem cardinalem: & hoc modo me
dia eſt ſpes inter deſperationem, &
præſumptionem. Liberat enim ab
illo duplici malo, ſicut fides de tri-
nitate, & vnitate liberat & ab erro-
re Arrij, & ab errore Sabellij: & ideo
non cogit illa ratio, quòd ſpes non
26 ſit virtus theologica. AD illud q̃d
obiicitur, quod ſpe non tantũ ſpe-
ratur gloria, ſed etiam gratia, &
venia. Dicendum ꝙ non determina
tur genus, vel ſpecies ipſius virtutis
penes obiectum quodcunque, ſed pe
nes illud obiectum, quod habet ra-
tionem motiui. Quamuis autẽ ſpes
verſetur circa bona creata, quæ expe
ctat: ratio tamen mouens nõ eſt ali-
quod creatum, ſed aliqua immenſi-
tas ipſius ſummi boni increati, cui
innititur. Et ideo quamuis per ſpem
expectet quis gratiam plenam, & ve-
niam perfectam, quia ad ipſam cõ-
paratur ſpes tanquam circa materiã,
propter illa non oportet eam reponi
in genere virtutis cardinalis, ſicut in
præcedentibus habitum eſt de fide.
Si tu obiicias, ꝙ obedientia poteſt
eſſe virtus cardinalis, & etiã latria,
quia non tantummodo conſiderat
obiectum increatum, ſed etiam ali-
quid creatum concernunt, videlicet
obedientia præceptum, & latria cul
tum debitum, ac per hoc quòd ita
debeat eſſe in ſpe. Dicendum, quòd
non eſt ſimile: quia tam latria, quã
obedientia concernit aliquod crea-
tum tali modo, quòd ratione illius
reſpiciunt actum exteriorem. Non
ſic autem eſt de ſpe: ſpes enim ſolu-
modo conſiſtit in affectu interiori,
quæ præcipuam modificandi rõnem
ſumit ex parte ſuperiori, videlicet ex
parte obiecti increati. AD illud 27
quod obiicitur, quòd longanimita-
tis eſt expectare ſecundũ ꝙ ſpei. Dicẽ
dum, quòd alia eſt expectatio longa
nimitatis, quæ eſt pars fortitudinis,
quàm ſit expectatio ſpei. Nam ex-
pectatio ſpei cõſiſtit in quadam pro-
tenſione ad bona æterna, quę qui-
dem conſurgit ex confidentia, qua
anima innititur ipſi deo ex tota vir
tute ſua. Sed expectatio longanimita
tis eſt, qua anima conſtantia mẽtis,
& robore animi expectat de omni-
bus affligentibus, & deterrentibus
triumphare, & ſic actus longanimi-
tatis ſecũdum quòd eſt fortitudinis,
differt ab actu ſpei & quantum ad
obiectum circa quod, & quantũ ad
motiuum: & ideo non ſequitur, ꝙ
ſi longanimitas eſt in genere virtu-
tis cardinalis, quod propter hoc vir
tus ſpei debeat ſub eodem genere re 28
poni. AD illud quod obiicitur, ꝙ
ſpes fortificat contra affligentiam.
Dicedum, quod aliquis actus poteſt
eſſe alicuius virtutis tripliciter, vel
ſicut elicientis, vel ſicut imperãtis,
vel ſicut adminiculantis. Fortiter au
tem perferre terribilia eſt ipſius vir
tutis fortitudinis ſicut elicientis: ſed
fidei eſt ſicut imperantis, & dictan-
tis, iuxta illud quod dicitur Hebr.
11. de viris ſanctis, quòd per fidem
vicerunt regna, & fortes facti ſunt in
bello. Sed ipſius ſpei, & charitatis
eſt ſicut adminiculantis. Amor e-
nim dei, & certa expectatio futu-
ræ beatitudinis multum adiuuant
virtutem fortitudinis, vt poſſit om-

nia mala perferre, iuxta illud beati
28 Grego. Spes præmij minuit vim flagelli.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO

**Spei virtus aliquando informis poteſt eſſe, cum a charitate ſe iungi valeat.**

Ad opp. VTRVM virtus ſpei aliquãdo ſit informis, an ſemper ſit formata. Et quòd ſit ſemper for mata videtur. Primo per diffinitionẽ ſpei. Spes eſt certa expectatio futurę beatitudinis proueniens ex gratia, & meritis: ſed impoſſibile eſt diffinitũ ſeparari a diffinientibus: ergo impoſſibile eſt ſpem ſeparari a meritis, & gratia: ſed quando cum his eſt, ſemper eſt formata: ergo impoſſibile eſt ſpẽ virtutẽ eſſe informem. Item. Hoc ipſum oſtenditur per illud, quod dicit Magiſter in litera. Sine meritis aliquid ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt: ſed præſumptio eſt vitium oppoſitum ſpei: ergo meritis abſentibus immediatè ſubintrat vitium ipſi ſpei oppoſitum: ſed vitiũ oppoſitum virtuti non tantũ excludit eam quantum ad eius formam, ſed etiam quantum ad habitum ſubſtratum: ergo videtur ꝙ abſentibus meritis nihil remaneat de virtute ſpei: ergo non poteſt fieri informis. Item. Fides conſiſtit partim in affectu, partim in intellectu: charitas autem cõſiſtit ſimpliciter in affectu: ſed facta deordinatione in affectu ꝑ peccatum ſimpliciter tollitur charitas, quamuis non ſimpliciter tollatur fides, cum aliquid habeat ex parte intellectus. Vnde charitas non poteſt eſſe informis, quemadmodũ fides põt eſſe informis: ergo ſi ſpes ſe totaliter tenet ex parte affectus, ſicut & charitas, videtur &c. Item. Virtus fidei tunc eſt formata, quãdo non tantum credit deo, ſed etiam in deum. Quoniã enim credulitas iuncta eſt cum tendentia, tunc fides eſt virtus formata: ſed impoſſibile eſt ꝙ aliquis ſperet, quin tendat in rẽ ſperatam: nam ipſum ſperare tendere eſt: ergo videtur quòd ſpes ſemp ſit virtus formata. Sed contra. Augu. in lib. de vera innocentia. Cum ceteræ virtutes ſint bonis, & malis communes, dilectio dei, & proximi proprie bonorum eſt, atque piorum: ergo virtus ſpei poteſt eſſe communis bonis, & malis. Sed mali nõ habent virtutem cum gratia, ſed ſine: & tales ſunt virtutes informes: ergo &c. Item. Sicut ſe habet fides formata ad ſpem formatam, ita ſe habet fides informis ad ſpem informem: ſed fides formata generat ſpem formatã: ergo fides informis generat ſpem informem. Item. Sicut ſpes conſurgit ex fide præmiorum, ſic timor cõſurgit ex fide ſuppliciorum: ſed timor poteſt eſſe informis, & formatus: ergo & ſpes. Item. Multi ſunt peccatores qui ſperant ſe adhuc acturos pœnitentiam, & aſſecuturos veniam, & peruenturos ad gloriam: conſtat ꝙ illud non eſt malum, imo potius ordinat ad bonum, & excludit malum, videlicet deſperationem. Sed ſi hoc eſſet, cum gratia eſſet actus virtutis formatæ: ergo cum ſine gratia poſſit illud remanere, vt aliquis per merita ſperet ſe peruenturum ad gloriã, videtur quòd ipſa virtus ſpei poſſit eſſe informis. Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd abſque 29 dubio virtus ſpei poteſt eſſe informis. Poteſt enim aliquis ſperare vitam æternam ſine gratia gratũfaciente, ſicut manifeſte apparet. Et iterum. Iſte actus ſperandi ab aliquo habitu procedit, qui quidẽ habitus bonus eſt, & tenet etiam quodãmodo rationem virtutis, pro eo quòd potentiã, quam perficit quodammodo rectificat, & vigorat. Rectificat inquam dum aliquam ordinationem, & inclinationem tribuit ad gloriam tanquã ad finem vltimum, vbi ſtandum, & in quo eſt quieſcendum. Vigorat etiam in hoc, quòd eleuat potentiã ad æternã bona expectanda: & quãdam ſtabilitatem ei tribuit ne per deſpe-

deſperationem ſuccumbat. Et ideo
ſicut fides abſq; charitate virtus in-
formis eſt, quia tribuit animæ quan
dam rectitudinem, & vigorem, quæ
compleri habet, & perfici per gratię
infuſionem: ſic intelligendum eſt &
circa ipſam ſpem. Vnde & cetera,
quę dicta ſunt de fide informi, poſ-
ſunt ſpei informi applicari. Conce-
dendæ ſunt ergo rationes oſtenden-
tes ſpei virtutem poſſe fieri informē.
AD illud vero quod obiicitur in
31 contrarium, ꝙ ſpes procedit ex me-
ritis. Dicendū, ꝙ quadrupliciter po-
teſt aliquis exire in actum ſperandi.
Aut enim ſperat habendo merita in
propoſito, & in radice, & in effectu:
ſicut homo iuſtus, qui deo diu ſerui
uit. Aut ſperat habendo merita in
propoſito, & in radice, ſed non in ef
fectu: ſicut ille qui ante bonū vſum
virtutum poſtquam ſuſcepit gratiā,
expectat beatitudinem. Aut ſperat
habendo merita in propoſito tantū,
non in radice, nec in effectu: ſicut
ille qui peccator eſt, qui ꝓponit mul
ta bona facere, & per illa ſaluari.
Aut ſperat non habendo merita nec
in effectu, nec in radice, nec in pro-
poſito: ſicut ille qui faciendo mala,
& in malis proponens perſeuerare, ꝑ
ſolam dei miſericordiā credit ſe aſſe-
cuturum gloriam neglecta diuina iu
ſtitia. Primus actus eſt ſpei forma-
tæ, & iam exercitatæ. Secundus a-
ctus eſt ſpei formatæ, & poſt infuſæ.
Tertius actus eſt ſpei informis. Et
quartus eſt ipſius præſumptionis.
Cum ergo dicitur ꝙ ſpes procedit ex
gratia, & meritis. Dicendum, quòd
aut diffinitur ibi ſpes prout eſt vir-
tus formata; & ſic nulla eſt obiectio
de ſpe informi. Aut ſi diffinitur ibi
ſpes generaliter ſecundum ꝙ eſt vir
tus. dicitur procedere ex gratia, &
meritis, quæ quidem vel habentur,
in re, vel habentur in propoſito: &
ſic non eſt inſtantia de ſpe informi.
31 AD illud quod ſecundo obiicitur,
iam patet reſponſio per illud, quod
nunc dictum eſt hic. Quod enim di
cit Magiſter ꝙ ſperare ſine meritis
eſt præſumere, hoc intelligit, quan-
do aliquis ſperat ſine meritis nō ſo-
lum in re, ſed etiam in propoſito: &
hoc modo ſperare non pertinet ad
ſpem informem, ſed ad præſumptio
nem. AD illud quod obiicitur, ꝙ 32
fides ideo poteſt fieri informis, quia
habet aliquid ex parte intellectus, &
aliquid ex parte affectus. Dicendum,
quod iſta non eſt tota ratio, ſed hæc.
Quoniam habitus fidei habet ali-
quam rectitudinem, & vigorem in
hoc quòd facit credere omnia credi-
bilia, & excludit errorem, & infide-
litatem, qui quidem vigor poteſt eſ-
ſe abſque gratia gratum faciente: &
hunc eſt reperire in ſpe, quæ facit vi
tare præſumptionem, & deſperatio-
nem, & expectare omnia expectāda.
Et quia iſta ratio reperitur commu-
nis vtrobique: ideo poteſt ſpes eſſe
informis, ſicut & ipſa fides. Secus au
tem eſt de charitate, ſicut infra vide-
bitur ſuo loco: ideo ratio non con-
cludebat, quia non cauſam accipie-
bat pro cauſa. AD illud quod obij 33
citur, quòd ſpes ſemper habet ſecum
adiunctam tendentiam. Reſpon. Di
cendum, ꝙ tendentia duplex eſt.
Quædam enim eſt tendentia plena:
& iſta eſt a gratia operante, & coope
rante: & hæc facit virtutem eſſe for
matam. Quædam autem eſt tenden
tia exilis, & ſemiplena: ſicut dicitē de
pigro, qui vult, & non vult. Et iſta
quidem tendentia poteſt dare aliquā
rectitudinem, & vigorem ipſi volun
tati, & ſortitur nomen virtutis gene
raliter acceptę, non virtutis gratui-
tæ: & ideo tenet rationem virtutis
informis, non rationem virtutis for
matę. Cum autem dicitur, quòd
tendentia in deum facit credu-
litatem eſſe formatam, hoc
intelligitur de tendentia,
quæ eſt a voluntate ple-
naria. Hæc autem
non poteſt eſſe nec
in ſpe, nec in fi-
de ſine gratia
&c.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

**Spes in ſuo actu certitudinē habet aliam a fidei certitudine, cum eius certitudo verſetur circa attributionem, & nō circa complexionem.**

Fundamenta. VTRVM ſpes in actu ſuo ſit certitudinalis, an dubia. Et quòd ſit certitudinalis videt. Primo per illud quod dicitur Rom.8. Certus ſum quòd neque mors, neque vita, neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate dei. Sed Apoſtolus non erat de hoc certus certitudine comprehēſionis: ergo erat certitudine expectationis certus, ſiue cōfidentię ipſius ſpei: ergo ſpes in actu ſuo reddit hominem certum. Item. Hocipſum oſten ditur per diffinitionem ſpei, quam Magiſter ponit in litera. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis. Si ergo certitudo eſt circa actum ipſius ſpei, ſpes in ſuo actu eſt certitudinalis. Item. Quod remouet hæſitationem, ſiue vacillationem, tribuit certitudinem. Sed hæſitatio, quæ facit hominem vacillare, remouetur per confidentiam ſpei. Si ergo ſpes dat certitudinem ipſi ſperanti, ergo in actu ſuo eſt certitudinalis. Item. Sicut impoſſibile eſt ſummam veritatē fallere, & decipere ſibi credētē, ſic impoſſibile eſt ipſam deſerere quēquam in ſe confidentem: ergo ſicut credens in deum certus eſt de veritate credita, ſic ſperans in ipſum certus eſt de ſalute expectata: ergo videtur quòd circa actum ipſius ſpei certitudo conſiſtat. Item. Si virtus eſt certior omni arte, anchora omnium virtutum debet eſſe certiſſima, cum ergo ſpes ipſa ad ipſas virtutes ſe habeat, vt quędā anchora: videt ergo quòd ipſa ſpes

Ad opp. in actu ſuo ſit valde certa. Sed contra. Spes ſecundum ſuum actum procedit ex habitu, vel ex cōſideratione gratię, & meritorium: ſed nullus certus eſt, vtrum habeat gratiam an nō: ergo videtur quòd ſpes in ſuo actu nullam habeat certitudinem. Item. Nihil pendens a vertibilitate voluntatis habet certitudinem: ſed ſpes eſt in lib. arbit. & actus eius, & meritum pendet a vertibilitate voluntatis: ſimiliter & præmium quod expectat: ergo videtur quòd nullā habeat certitudinem. Item. Nullus eſt certus de aſſecutione illius rei, ad quam numquam perueniet: ſed multi ſunt qui habent fidem, ſpem, & charitatem, & finaliter reprobi efficiuntur: ergo in talibus virtus ſpei non habet certitudinem: ſed qua ratione in talibus nō habet nec in alijs, cū in omnibus ſit cōformiter, & vniformiter: ergo ī nullo certitudinem habet. Item. Quia fides certa eſt, impoſſibile ē quòd aliquis in actu, vel motu fidei fallatur, vel decipiatur: ergo ſi ſpes habet certitudinem in actu ſuo, impoſſibile eſt quòd aliquis fallatur, & fruſtretur ab eo, quod ſperat: ſed hoc eſt manifeſte falſum: ergo ſpes non habet certitudinem circa ſuum actum. Si tu dicas, quòd nullus ſperans fallitur, pro eo quòd ſpes non facit ſimpliciter expectare, ſed ſub conditione, videlicet ſi perſeuerauerit vſque in finem. Cōtra. Spes pertinet ad actum potentiæ iraſcibilis, cuius non eſt cōditionem apponere. Et iterum. Eſto quòd conditio illa apponatur, cum illa conditio ſit valde dubia, totum reddit dubium: ergo ſiue abſolute, ſiue ſub cōditione ſperet quis, videtur quòd circa actum ſpei nulla ſit certitudo. Itē. Certitudo opponitur dubitationi: ergo cū dubitatio pertineat ad ipſam cognitiuam, & oppoſita nata ſint fieri circa idem, certitudo ſolum ſpectat ad potentiam cognitiuam: ſed ſpes nō eſt in cognitiua, ſed in affectiua: ergo videtur quòd in actu ſuo non habeat certitudinem aliquam.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod abſque dubio ſm quod auctoritates, & rōnes oſtendunt, virtus ſpei in ſuo actu habet certitudinem: cuiuſmodi autem ſit illa cer-

la certitudo, difficile eſt diffinire. Quidam nanque dicere voluerunt, ꝙ certitudo ſpei non eſt ſibiipſi propria, neque diuerſa a certitudine fidei, imo ſpes omnem certitudinem ſuam trahit a fide, ſicut ſcientia in particulari trahit certitudinẽ a ſciẽtia in vniuerſali. Ideo enim, quis nouit, quòd hæc mula eſt ſterilis, quia nouit de omni mula in vniuerſali: & ſic dicunt ſe habere ſpem ad fidẽ, ſicut ſe habet ſcientia in particulari ad ſcientiam in vniuerſali. Sicut.n. dicit Augu. & Magiſter recitat in litera, per fidem credit homo omnes finaliter bonos eſſe ſaluandos, & de hoc habet quandam certitudinem: per ſpem autem confidit ſe eſſe ſaluandum. Vnde quod credens generaliter credebat, ſperans ſibi per ſpẽ appropriat: & quoniam non eſt certitudo circa ſingularia, niſi inquantum referuntur ad vniuerſale: ideo ſpes non appropriat certitudinem fidei ſibi abſolute, ſed ſub conditiõe. Vnde recte ſperans non ſperat ſe omnino eſſe ſaluandũ, ſed ſub hac conditione, videlicet ſi perſeuerauerit vſque in finem. Dicunt ergo ꝙ certitudo fidei non differt a certitudine ſpei, niſi quia illa eſt in vniuerſali, iſta in particulari. Illa autem abſoluta, & iſta conditionata. Vnde certitudo fidei dicitur eſſe certitudo fidelitatis: certitudo autem ſpei eſt certitudo confidentię.

35 Confidentia autem non eſt aliud (vt dicunt) quam quędam fidelitas ad ſe conuerſa. Ille enim confidit de aliquo, qui credit aliquid ab eo obtinere. Sed iſte modus dicendi licet videatur eſſe probabilis, non tamen ſufficit, pro eo ꝙ ſicut dicitur in glo. Rom. v. ſuper illud. Probatio operatã ſpẽ i. certitudinẽ ſpei; ſpes (vt ibi innuit glo.) habet propriã certitudinẽ: & aliter certificat hõ de ſalute obtinenda ꝑ ipſam hũc, aliter certificat ꝑ ipsã ſpẽi alioquin ſi ſolum differret ſicut ſciẽtia in particulari a ſciẽtia in vniuerſali certitudo ſpei a certitudine fidei, iam ſpes non eſſet habitus diſtinctus contra ipſam fidem, imo eidem deberet ſubalternari tanquam particulare ſub vniuerſali, vel ſpeciale ſub generali. Et propterea eſt alius modus dicendi, ꝙ ipſa ſpes certitudinẽ habet, non ſolum eam, quam accepit a fide, ſed etiam propriam quæ diſtinguitur a certitudine fidei: & illa diſtinctio cognoſci poteſt per duplicem differentiam, videlicet ratione obiecti circa quod habet illa certitudo verſari, & ratione oppoſiti cui habet contrariari. Ratione obiecti: quia fides, & eius certitudo fertur ſupra ipſam complexionem ratione totalis compoſitionis. Eſt enim circa verum: & verum eſt circa compoſitionẽ, vt dicit Philoſophus. Vñ etiã in pręcedentibus oſtẽſum fuit, quòd enunciabile cõplexum eſt articulus. Spes autem, & eius certitudo nõ eſt circa complexionem ratione totius, ſed ratione rei attributæ. Vnde cum dicitur: Spero me habiturum vitam æternam, non ſperatur ibi hoc dictum totale, ſed ſperatur vita æterna: & ita certitudo ſpei reſpicit ipſam attributionem, vel rem attributam: ſed certitudo fidei ipſam complexionem. Ratione etiam oppoſiti cui habet contrariari cadit ibi diſtinctio. Nam certitudo fidei repugnat errori, & dubitationi: certitudo autem ſpei repugnat diffidentiæ, & hæſitationi. Licet autem iſtæ duæ certitudines ſint diuerſæ: tamen cõmunicãt in hoc, ꝙ vtraque eſt firmitas quædam. Fides enim firmat intellectum ne diſcredat, ſpes autem firmat affectum ne diffidat. Et ex hoc colligitur tertia diuerſitas, qua differt certitudo ſpei a certitudine fidei: quia non ſolum differt ratione obiecti, & ratione oppoſiti, ſed etiam ratione ſubiecti: quoniam vna eſt circa intellectũ, altera vero circa affectum.

36 Sed attendendum eſt, ꝙ certitudo circa intellectum habet eſſe duobus modis. Quędam enim eſt quæ facit intellectum potentem ad vincendum errorem, & ad excludendum dubitationem: & talis certitudo eſt certitudo viæ. Quędam autem eſt certitudo quæ reddit intellectum impoſſibilem ad errorem: & hæc eſt certitudo patriæ. Per hunc etiam modum intelligendum

dum eſt & in certitudine affectionis. Nam quædam ſic firmat affectum, vt poſſit diffidentiam ſuperare. Quædã ſic firmat, vt nõ poſſit vllatenus amoueri, vel hæſitari. Prima eſt ſpei ĩ via, ſcda eſt tentionis in patria. Sic ergo patet ꝙ virtus ſpei hẽt certitudinem in actu ſuo, patet etiã quę, & qualis eſt illa certitudo, qm̃ eſt differens a certitudine fidei. Et minor eſt q̃ certitudo gloriæ: non.n. eſt certitudo perpetuę conſummationis, ſed cuiuſdã virilis adhæſionis. Concedendæ ſunt ergo rõnes oſtendentes, quòd ſpes in ſuo actu habet certitudinem.

37 AD illud vero qđ primo obĩ in cõtrariũ, ꝙ nulla certitudo hr̃ de meritis ex grã, ex qua ꝓcedit ſpes. Dicendu, ꝙ quãuis de meritis non habeat certitudo p ſciam neceſſariam: hři tñ põt certitudo p ꝓbabilẽ coniecturã, & p quandã ipſius bonæ voluntatis confidentia, quæ conſurgit ex cõſciẽtia bona. Puritas.n. conſciæ, quæ introducit p expulſionẽ culpæ, dat ipſi aię quandã ſecuritatẽ, & certitudinẽ de merito iam inchoato, & p conſequens certitudinem de p̃mio conſequendo.

38 AD illud qđ obĩ. Nihil pendens ex vertibilitate volũtatis habet certitudinẽ. Dicẽdũ, ꝙ verũ eſt, ſi cõſiſtat in ipſa volũtate inquantũ volũtas innitiť ſibi: ſed ſi conſiſtat in ipſa voluntate ſm ꝙ voluntas innitiť deo, qui eſt firmitas noſtra, ſm quod dicit Aug. in lib. cõfeſ. hoc mõ põt hr̃e robur, & certitudinẽ: & tali modo hẽt ſpes cõſiſtere in nr̃a volũtate: facit.n. nos ſummæ firmitati innitẽdẽdo in ipſa, & de ipſa confidere, ac per hoc nobis quãdam certitudinem tribuit de aſſequenda ſalute.

39 AD illud quod obiicitur, quòd nullus eſt certus de aſſecutione illius rei, ad quam nunquã peruenit. Dicendum, quòd eſt certitudo ordinis, & certitudo euentus: cum ergo dicitur, quòd ſpes habet certitudinem in ſuo actu: dicendũ, quòd hoc eſt verum de certitudine ordinis, quia efficaciter, & infallibiliter vera ſpes ordinat ad ſalutem. Sed cum ipſe obiicit, quòd nullus eſt certus de eo, quod non aſſequitur, obiectio currit de certitudine ſm aliã differentiam, quæ quidem eſt certitudo euentus: & ideo non cogit illa ratio.

AD illud quod obiicitur, quòd ſi ſpes certa eſſet, nõ poſſet falli, ſicut nec fides. 40 Dicendum, quòd ſicut duplex eſt neceſſitas, ſcilicet abſoluta, & cõditionata: ſic duplex eſt certitudo. Si loquamur de certitudine conditionata, ſic eſt in ſpe certitudo neceſſitatis, & infallibilitatis, cert⁹ eſt.n. vnuſquiſque infallibiliter, quòd ſi perſeuerauerit vſque in finem in gratia, & in bonis meritis, quòd ad ſalutem perueniet. Si autem loquamur de certitudine abſoluta, ſic eſt in ipſa ſpe certitudo probabilitatis: qui enim bonam habet cõſcientiam, atque propoſitũ, probabiliter poteſt eſſe certus, quòd opera ex tali voluntate procedentia ſint apud deum meritoria, & p hoc confidere ſe aſſecuturum vitam æternam. Vnde quod ipſe obiicit de illa conditione, quòd eſt dubia, & quòd eam non apponit ſpes? Dicendum, quòd & ſi ſpes non apponat eam per ſe, apponit eam tamen per regulam fidei dirigentis. Et licet etiam non ſit omnino certa illa conditio certitudine manifeſtæ ſcientiæ, eſt tamẽ certa certitudine cuiuſdam confidentię, ſicut prædictum eſt. AD illud quod vltimo obiicitur, quòd certitudo ſpectat ad cognitiuam, iam patet reſponſio per ea, quæ ſunt prædicta: nam certitudo non ſolum reſpicit intellectum, verumetiam affectum

Artic. 2

CONſequiter quæritur de ſpe ſecundum conſiderationem relatam. Et circa hoc quærũtur quinque. Primo quæritur de ipſa per comparationem ad timoris donum, Secundo per comparationem ad meritũ vſum. Tertio quęritur de ipſa per comparationem ad charitatis habitum. Quarto quæritur de eadem per comparationem ad proprium obiectum. Quinto, & vltimo quæritur de ea per comparationem ad ſuum ſubiectum.

# QVAESTIO I.

## CONCLVSIO.

**Spes atque timor, ſiue animi affectiones, ſiue habitum dicant, diuerſitatem habent adinuicē.**

Ad opp. DE ſpe per comparatio-
nē ad donum timoris.
Verū ſcilicet timor, &
ſpes ſint unus uel idem
habitꝰ, uel diuerſi. Et
quòd ſint unus, & idem habitus, ui-
detur poſſe oñdi. Primo per ſimile i
naturalibus: quoniam unum, & idē
pondus eſt per quod corpus recedit
ab una dſia poſitionis, & accedit ad
alteram ſed hoc eſt affectio in ſpiriti-
bus, quod eſt pondus in corporibus,
ut uult Auguſtinus: ergo unus & idē
habitus affectiuus eſt, quo quis re-
cedit a malo, & qui tendit in bonum:
ſed per timorem omnis recedit a ma-
lo, per ſpem tendit in bonum: ergo
timor & ſpes ſunt unus, & idem ha
bitus. Item. Hoc ipſum uidet̄ per ſimi
le in diſciplinalibus, quia oppoſito-
rum eadem eſt diſciplina, ut recti &
curui, ſani, & ægri: ergo ſi habitus
virtutis eſt quædam ars, uidet̄ quòd
unus & idem habitus poſſit ordinare
habentē, & dirigere ad oppoſita: er-
go ſi ſpes dirigit animam in compa-
ratione ad bonum, & timor in rela-
tione ad malum, videtur, quòd ſpes,
& timor ſint vnus habitus directiuꝰ.
Item. Hoc ipſum videtur per ſimile
in moralibus, qm̄ duarum extremita
tū eſt vna medietas: ſed inter deſpera
tionem, & præſumptionem eſt medie-
tas, quæ eſt ſpes: & inter hæc eadē eſt
medietas, quæ eſt timor: ergo ſpes, &
timor ſunt vnus habitus. Item. Hoc
ipſum videtur per ſimile in theologi
cis virtutibus, qm̄ fides quæ eſt virtꝰ
theologica, vna & eadem eſt, ſiue per
ipſam credantur bona, ſiue per ip-
ſam credantur mala: ergo ſi ſpes, &
timor generant̄ ab ipſa fide, & geni-
tū debet aſſimilari generanti; videtur
ergo quòd ſicut fides eſt vnus habitꝰ
theologicæ virtutis ſic & ſpes, & ti
mor ſint unus habitus directiuus
affectionis. Item. Hoc ipſum vide-
tur per ſimile in peccatis actuali-
bus. Sicut enim per virtutem decli-
nat homo a malo, & tendit in bonū:
ſic per peccatum actuale diuertitur a
bono incommutabili, & conuertitur
ad commutabile. Sed in peccato vnꝰ,
& idem actus eſt vna eadē culpa, qua
quis conuertitur a deo, & conuertit̄
ad commutabile bonum: ergo ſimili-
ter erit ex parte virtutis. Si ergo per
ſpem tendit quis in bonum, & per ti
morē declinat a malo, videtur quòd
ſpes, & timor ſint vnus habitus. Sed
contra. Secūdum ſanctos, & Philoſo Funda-
phos quatuor conſueuerunt affectio menta.
nes animi annumerari, videlicet gau 4
dium, & dolor, ſpes, & timor. Si ergo
vere quatuor ſunt, neceſſe eſſe ſpem,
& timorem abinuicem differre, ſm ꝙ
ſunt affectiones: ſed habitus ſpei di-
rigit illam affectionem, quæ dicitur
ſpes: & habitus timoris aliam, quæ di
citur timor: ergo videtur ꝙ ſint ha-
bitus diuerſi. Item. Sicut ſe habent af
fectiones de præſenti malo, & bono
adinuicem: ſic ſe habent affectiones
de futuro bono, & malo: ſed affectio-
nes de præſenti bono, & de præſenti
malo non ſolum diſtinguuntur, ſed
etiam formaliter opponuntur, vt gau
dium, & dolor: ergo cum ſpes ſit de
futuro bono, timor de futuro malo:
videtur ꝙ ſpes, & timor non ſolum
diſtinguantur, ſed etiam opponant̄
adinuicem. Item. Plus differt habitꝰ
virtutis ab habitibus donorum, q̄ ha
bitus virtutis adinuicem. Sed habitꝰ
timoris computatur inter dona, habi
tus ſpei inter virtutes, ſm quòd dicit
Gre. in moralib. ergo ſi ſpes differt
ab alijs virtutibus, videtur multofor
tius ꝙ differt a timore. Item. Quan-
documque duo habitus ſic ſe habēt,
ꝙ vnus euacuat̄, alter non, illi forma
liter diſtinguūtur: ſed timor dñi ſan-
ctus permanet in ſæculū ſæculi: ſpes
aūt euacuat̄, ſm ꝙ dicit Magr̄ in lite-
ra, & infra hr̄: ergo ſpes, & timor eſ-
ſentialiter differunt. Item. Quorum
effectus ſunt adinuicem diſparati, &
ipſa ſunt diſparata: ſed eſſe ſecurū, &
eē pauidū opponūtur: ſpes reddit ſecu
rū, &

rũ,& timor reddit pauidũ:ergo ſpes, & timor formaliter diſtinguuntur.

42 RESP. Dicendũ, ꝙ timor, & ſpes ſiue nominẽt habitus, ſiue noient affectiones aĩæ, diuerſitatẽ habẽt adinuicem: diuerſitas.n.habituũ attendit penes diuerſitatẽ actuũ principalium: qm̃ ergo ſpes conſiſtit in quadã cõfidẽtia,& electione, timor vero in quadã fuga,& reſilitione: hĩc eſt ꝙ timor & ſpes hñt adinuicem diuerſitatem rõne ſuorũ actuũ. Diuerſitas aũt ipſorum actuum venit ex parte obiecti, inquantũ habet rõnem motiui. Cum enim aĩa apprehendit aliquid nõdũ pſens,ſed futurum in rõne conueniẽtis,afficit affectione ſpei, ſi adſit poteſtas aſſequendi: cũ aũt apprehendit in rõne diſcõuenientis,afficitur affectione timoris,ſi poſſit ab illo ſuperari. Et ſiç patet ꝙ ſpes differt a timore rõne differentiæ repertæ in actu proprio,& etiam in obiecto. Et concedendæ ſunt rões, q̃ hoc oñdunt.

43 AD illud vero quod primo obr̃ p ſimile in naturalibus,ꝙ idem eſt põdus quod facit recedere ab vno oppoſitorum,& accedere ad alterum. Dicendum,ꝙ non eſt oino ſimile in voluntario amore,& naturali pondere: qm̃ motus naturalis maxime localis neceſſario duos habet terminos, videlicet terminum ad quem, & terminum a quo: nec poteſt aliquod corpus recedere a termino a quo, niſi tẽdendo ad terminum ad quem: vnde ad vnum, & eundem actum requirũtur illa duo extrema, ita ꝙ vnum eſt in ratione principij,& alterum in ratione termini. Et propterea in naturalibus vnum eſt pondus, per quod mobile recedit ab vno ſitu,& appropinquat ad alium: in voluntariis autem ſecus eſt. Quãdo enim ſunt duo oppoſita, anima poteſt affici circa vnum nihil conſiderans de altero: poteſt enim affici circa bonum nihil conſiderans de malo: & ecõtra,circa malũ nihil cõſiderãs d̃ bono:& ideo diuerſis affectib⁹, & motibus hẽt moueri circa oppoſita:& ꝓpterea non ſequitur,quod vnicus ſit affectus, ſiue habitus affectiuus, qui dirigit reſpectu oppoſitorum, ſicut in naturalib⁹ vnũ eſt pondus. AD illud q̃d obr̃,ꝙ in diſciplinalibus vna eſt ſcia oppoſitorũ. Dicendũ,ꝙ nõ eſt ſimile dupli ci rõne. Prima quidẽ rõ eſt, quia volũtas ſeparat ea, q̃ naturaliter ſunt cõiuncta. vnde aliquis vult antecedens, & tñ non vult conſequens: cognitio aũt nõ ſeparat ea, q̃ naturaliter ſunt coniuncta: vnde qui nouit antecedens, quodã modo nouit conſequẽs. 44

Quoniam ergo per conſequentia in ipſo ad oppoſita ſequuntur oppoſitæ proprietates,per quas habent cognoſci: vt ſi album diſgregat, nigrum cõgregat; hinc eſt, quòd vnus poteſt eſſe habitus cognitiuus oppoſitorum, quãuis nõ ſit habitus vnus affectiu⁹. Alia etiam diſſimilitudo eſt, quia potentia cognitiua conſimili actu, & conſimili ratione negociari poteſt ſuper oppoſitorum vtrumque: iudicat enim de recto,& obliquo per rationem ipſius recti; ſed affectiua nõ ſic, imo ſi appetit vnum oppoſitorum, reliquum reſpuit: ſi amat vnum, reliquum odit, per ſe loquẽdo. Et ratio huius eſt, quia affectiua magis vnit ipſi affectibili, quàm cognitiua cognoſcibili: vnde amor transformat amantem in amatum: & propterea non ſequitur, quòd ſic vna poſſit eſſe cognitio oppoſitorum, ſecundum ꝙ oppoſita, quòd propter hoc oppoſitorum habeat eſſe affectio vna, uel etiam vna uirtus affectionis directiua. AD illud quod obiicitur per ſimile in moralibus, quòd duarum extremitatum vna eſt medietas. Dicendum, quòd verũ eſt, quòd vna eſt medietas punctalis; ſed large accepta medietate non habet veritatẽ, quoniam inter duo extrema multum diſtantia plures poſſunt eſſe medietates, ita ꝙ vna appropinquat uni extremo, & altera alij, & ſic poteſt eſſe in timore, & ſpe reſpectu præſumptionis,& deſperationis, quia timor magis approximat ad extremitatem deſperationis, ſpes autem ad extremitatem præſumptionis. Aliter etiã poteſt dici, quòd iſtud intelligitur de medietate, quæ conficitur ex vtroque extremo: ſicut largitas inter prodigalitatem, & auaritiam dicitur eſſe me- 45

dietas. Spes aũt, & timor non ſunt hmõi medietates, ſicut ex præcedentibus patet. Poſſet etiam reſponderi per interemptionem: quia timor, & ſpes non ſunt medietates extremitatum earundem, ſed diuerſarum. Spes enim mediũ tenet inter deſperationem, & præſumptionem: ſed timor inter temeritatẽ, & timiditatem, ſiue puſillanimitatem: & ſic non oportet quòd timor, & ſpes cõueniant in medietate virtutis vnitate affectionis.

46 AD illud qđ obĳ per ſimile in fide. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, pro eo quòd licet fides ſit malorũ, & bonorũ: tñ ẽ ſub vnica rõne, videlicet ſub rõne veri. Præterea. Fides eſt habit⁹ ſpectans ad cognitionẽ, quia non diuerſificatur ꝑ obiectorum contrarietatem. Spes aũt, & timor ſunt habitus affectiui, qui nõ reſpiciunt bonũ & malum ſub vna rõne: ſed ſpes reſpicit ſub rõne conuenientis, timor ſub rõne diſconuenientis: ideo nõ eſt ſimile hinc, & inde. Si tu obiicias, ꝙ principiatũ debet aſſimulari ſuo principio. Dicendũ quòd illud eſt verum in gñatione vniuoca. Quod aũt dr̃ fides gñare ſpẽ, & timorẽ, hoc non eſt ſm̃ vniuocationẽ, ſed hoc eſt ꝑ quandã diſpoſitionẽ, ꝑ quã dicimus, quod habitus cognitiuus gñat affectum, q2 ad ipſum præparat, & diſponit.

47 AD illud qđ obĳ ꝑ ſimile in cõuerſione, & auerſione. Dicẽdũ, quòd auerſio, & conuerſio vno modo noĩant act⁹, alio modo noĩant circũſtãtias circa actum. Scđm quòd noĩant actum, ſic ſunt diuerſi motus. Alia.n. eſt affectio contẽptus, qua aĩa auertiẽ ab vno, & affectio appetitus, qua conuertiẽ ad reliquum. Scđm aũt quòd noĩant circunſtãtias, ſiue relationes circa actũ, ſic pñt eſſe circa vnum, & eundem actum, & circa idem peccatum; quia vnum, & idem poteſt ſimul, & ſemel ad diuerſa comparari, & diuerſis rationibus ad iſta referri: & ſic nõ eſt ſimile de affectione timoris, & ſpei, quia non pót ſimul, & ſemel vna potentia, nec vno actu circa diuerſa, & contraria affici: propterea nõ ſequit, quòd ſi auerſio, & conuerſio poſſunt eſſe circa vnam actionem, & formã, quòd ſimiliter timor, & ſpes habeãt eſſe circa vnam, & eãdem affectionẽ.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Spes quodam modo ex meritis eſt accipienda, quodam modo principium merendi dicitur, videlicet vt ipſa nominat habitũ.

Fundamenta.

DE ſpe ꝑ comparationẽ ad meriti vſum, vtrũ, ſ. ſpes ex bonis meritis habeat ortum. Et quòd ſic videẽ. Ro. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia aũt ꝓbationem, ꝓbatio vero ſpem: ergo ſi in ipſa ꝓbatione conſiſtit meritum, videẽ quòd ſpes ex meritis habeat ortum. Item. Hocipſum oſtendiẽ per diffinitionem Magiſtri, quæ ponitur in litera. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, proueniens ex gratia & meritis. Itẽ. Nullus habet virtutem ſpei niſi qui in ſperando ſequitur dictamen fidei. Sed fides dicit nullum adultum ſaluari poſſe abſq; meritis: ergo nullus ſperat recte beatitudinem niſi cui ſuppetunt merita: videẽ ergo, quòd ſpes ex meritis procedat. Item. Sicut ſe habet deſperatio ad demerita, ſic ſe habet ſpes ad bona merita: ſed ſic ſe habet deſperatio ad demerita, quòd nullus deſperat niſi propter aliquã culpam cõmiſſam. Mala enim cõſcientia eſt illa, quę inducit in deſperationem: ergo ſimiliter videtur, quòd ſpes ex bonis meritis habeat ortum. Sed contra. Auguſ. Virtus eſt bona qualitas mentis quã deus in nobis ſine nobis operatur: ergo ſi ſpes virtus eſt, ſicut oſtẽſum eſt in præcedentibus, deus eam in nobis operatur ſine nobis: ergo non habet ortum ex meritis noſtris. Item. Nihil quod eſt principium meritorum ortũ habet ex meritis: ſed ſpes eſt principium meritorum: nullus enim poteſt mereri apud deũ, niſi qui ſperat: ergo ſpes ex meritis non habet ortũ. Item. Omnes virtutes ſimul infundũtur: ergo ſi aliqua virtus ꝓcedit merita, neceſſe eſt, quòd omnes præcedãt: & ſi

Ad opp.

& ſi aliqua ſubſequitur, neceſſe eſt,
quòd omnes ſubſequantur: ergo aut
ſpes non procedit ex meritis, aut cæ-
terę virtutes etiam procedunt ex me
ritis: ſed impoſſibile eſt cæteras virtu
tes ex meritis oriri, ergo &c. Item.
Quanto quis perfectior eſt, tanto eſt
humilior: & quanto humilior, tanto
minus præſumit, ſiue confidit de me
ritis proprijs: ergo ſi ſpes perfecta iū
cta eſt cum humilitate perfecta: vide
tur, quod nec ſpes, nec eius vſus oria
tur ex intuitu meritorum.

48 Reſp. Dicendũ, quòd ſpes aliqñ no
minat habitum virtutis; aliquando
nominat actum: aliquando nominat
ſtatum: aliquando terminum, ſiue o-
biectum. Secundum autem quòd ſpes
nominat habitum virtutis, ſic non
habet ortum ex meritis: ſed potius
merita habent ortum ex ea. Secundũ
autem quòd nominat actum, ſic oriri
habet ex meritorum intuitu. Nullus
enim ſperat rectè æternam beatitudi
nem, niſi qui deo ſeruiuit, vel propo
nit deo ſeruire. Secundum autẽ, quòd
nominat ſtatum, ſic ortum habet ex
meritis præcedentibus, & concomitã
tibus. & hoc modo accipitur Rom. 5
Tribulatio operatur patientiam, pa-
tientia probationem, probatio ſpem
glo. i. certitudinem ſpei, ad quam. ſ.
certitudinem peruenitur per bona
merita, & maxime per tolerantiam,
& ſuſtinentiam tribulationum. Secũ
dum autem quod ſpes nominat ip-
ſam rem ſperatam, ſic ortum habet
ex meritis præcedentibus: & ſic pa-
tet, quòd ſpes ſecundum primam ac
ceptionem ſimpliciter præcedit meri
ta tanquam meritorum principium,
ſecundum vltimam acceptionem ſim
pliciter ſequitur tanquam meritorũ
pręmium: ſecũdum duas medias me
dio modo ſe habet, quia quodammo
do præcedit, quodammodo ſequitur.
Nam ſpes prout nominat motũ ſpei
procedit ex meritorum intuitu, & ſe-
cundum ueritatem eſt principium
meritorum ſequentium: prout autem
ſpes dicitur quædam certitudo, &
ſtatus, ſic ſecundũ ueritatem ex meri
tis habet ortum, & eſt nihilominus
adminiculum ad perfectius meren-
dũ. Illa. n. certitudo ſpei cõſurgit ex
ꝑpeſſione tribulationũ, & uehemẽter
cõfirmat, & cõfortat aīam ut a tribu
lationũ ſuſtinentia nõ recedat. Et ex
his patet rñſio ad qõnem ꝓpoſitam:
patet etiã rñſio ad obiecta, quia ſpes
quodã mõ accipiẽda eſt ex meritis,
& quodã modo eſt principiũ merito
rũ, & ſm hoc currunt rõnes ad oppo
ſitas ꝑtes, & utręq; ſm diuerſas uias
probant, & concludunt ueritatem,
exceptis duabus ultimis rõnibus ad
ductis ad utramque partem.

A D illud enim quod obiicitur de 49
deſperatione, poteſt reſponderi quòd
nõ eſt ſimil, eo ꝗ eo quòd cũ deſperatio
dicat ꝓfunditatẽ peccati, nullus illic
demergit̃, niſi p aliquã culpã ꝑceden
tẽ diſponat̃: non ſic aũt ſpes dicit me
riti ꝑfectionem ſm generalẽ ſui acce
ptionẽ: ideo non oportet quòd ꝓce-
dat ex meritis ꝓut noīat ipſam uirtu
tem, uel eius actum, ſicut deſperatio
(quæ eſt uicium demergens in ꝓfun
dum) ꝑexigit aliud peccatum. Præte
rea alia de cauſa non eſt ſimile, quia
nos, & ea quæ ſunt in nobis, & a no
bis, ſunt principia uitiorũ noſtrorũ:
non ſic aũt eſt de bonis, quia oẽ datũ
optimũ, & oẽ donũ ꝑfectũ deſurſum
eſt: ideo nõ ſic oportet ſpẽ ex noſtro
oriri merito, ſicut deſperatio orit̃ ex
uitio. A D illud ſimiliter qđ ultimo 50
obiicit̃ ex alia parte, quòd uir humi-
lis merita non intuetur. Dicendum,
quòd merita intueri contingit dupli
citer, uel attribuendo ſibi, uel attri-
buendo gratiæ diuinæ. Intueri autẽ
merita attribuendo ſibi hoc eſt ſu-
perbiæ, & uanitatis, & ſic intuentur
ſuperbi, qui dicunt manus noſtra ex
celſa, & non dñs fecit hæc oīa. Cõtra
quos dr̃ Deu. 9. Ne dicas ĩ corde tuo:
pp iuſtitiã meã introduxit me dñs,
ut terrã hanc poſſiderem. Intueri aũt
merita referẽdo ad diuinã gratiam,
hoc eſt humilitatis, & ueritatis, &
hoc modo motus ſpei ex intuitu me
ritorum habet oriri: per quem modũ
intuebat̃ Paulus merita ſua. 1. Cor.
15. Abundãtius omnibus laboraui:
non autem ego, ſed gratia dei mecũ.
Alia uero quæ obiiciuntur, ſatis ſunt
manifeſta.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

**Spes, & charitas ea rõne qua ha bit⁹ ſunt, nõ ſe p̃cedunt: ꝙ ſi ad act⁹ ſuos eas cõpares, act⁹ ſpei p̃ parat ad actũ charitatis: & rõne hui⁹ ſpes charitatẽ p̃cedit.**

*Fundamenta.* DE ſpe per comparationẽ ad habitum charitatis, vtrum. ſ. ſpes præcedat charitatem ordine naturæ, an econuerſo. Et loquitur hic de habitibus in compa ratione ad act⁹. Et ꝙ ſpes p̃cedat vr̃. Sup illud Mat. 1. Abraã genuit Iſaac, glo. i. fides generat ſpem, ſpes generat charitatem: ergo ſi generans ſm ordinem naturæ, prius eſt generato, neceſſe eſt quòd ſpes præcedat chari tatem. Item. Conſtructio ædificij ſpi ritualis ſimilis eſt ædificio materiali: ſed in ędificio materiali non ſolũ fundamentum præcedit ædificij cõplementum, ſed etiam paries ſm rectum ordinẽ antecedit ipſum rectũ. Si ergo fides aſſimilatur ipſi fundamento ſuſtentanti, & ſpes parieti erigenti, & charitas tecto conſummã ti, uidetur ꝙ ſpes p̃cedat ipſam chari tatem. Item. Secundum naturalem or dinem imperfectum antecedit perfectum, non econuerſo: ſed charitas ma ior eſt, & perfectior q̃ fides, & ſpes, ſm quòd dr̃. j. Cor. 13. Maior aũt ho rum eſt charitas: ergo &c. Itẽ. Null⁹ poteſt amare propter ſe, & ſuper oĩa bonum, ad quod non ſperat ſe poſſe unquam peruenire. Si ergo charitas diligit propter ſe, & ſuper omnia, actus charitatis conſequitur actum ſpei: ergo charitas ipſam ſpem. Sed

*Ad opp.* contra hæc obiicitur. Primo auctori tate Magiſtri in litera. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ueniens ex meritis præcedẽtibus ipſam ſpem: ſed merita natura præit charitas, ergo ſm naturalem ordinem charitas eſt ante ſpem. Itẽ. Aug. in li. 13. de ciui. dei dicit, ꝙ oĩs affectio oritur ex amore: ergo oĩs affectio recta ex amore recto: cum ergo charitas dirigat ipſum amorem uoluntatis, virtus aũt ſpei dirigat unam de quatuor affectionibus, uidetur ꝙ ſpes ſit poſterior charitate. Item. Nullus ſperat niſi quod amat: quod. n. non cupit aliquis, nullo modo ſperat; ergo rectitudo amoris præcedit rectitudinem expectationis: ſed charitas dirigit in amando, ſpes aũt dirigit in expectãdo: ergo charitas eſt ante ſpem. Item. Timor, & ſpes ſunt duæ affectiões quaſi ſimul currẽtes. Vnde in glo. Deut. 24 dicũtur eſſe duæ molæ: ſed oĩs timor procedit ex amore, ergo & oĩs ſpes: ergo ſpes gratuita p̃cedit ex amore gratuito: ergo ſm naturalem ordinẽ charitas antecedit ſpem. Item. Quanto aliquid eſt communius, tãto pri⁹: ſed omne ſperandum eſt amandum, & non conuertitur: ergo cõior eſt actus dilectionis, quàm actus ſpei; & ſi cõior, ergo prior. Item. Is eſt ordo uirtutis ad uirtutem, qui eſt ordo do tis ad dotem: ſed perfecta tentio, quæ eſt dos correſpondens ſpei, ſequit̃ perfectam dilectionem, quæ eſt dos correſpondens charitati; ergo uidetur, quòd in uia charitas præcedat ſpem ſecundum naturalem ordinem.

RESP. Dicendum ꝙ dupliciter 58
eſt comparare habitum ſpei ad habi tum charitatis, aut rõne habituũ, ſm ſe conſideratorum, aut rõne habi tuum cõparatorum ad actus. Si loquamur de ipſis habitibus, ſm ſe conſideratis, ſic non habent ordinem, ſed ſimultatem: oẽs. n. uirtutes gratuitæ ſimul infunduntur, ſm ꝙ infra manifeſtabitur. Si aũt loquamur de ipſis habitibus in comparatione ad actus, ſic unus habet ordinem ad alte rum, quia actus unius præparat, & diſponit ad actum alterius, & pręparando, & diſponendo eſt eius quodã modo principium, & origo; & rõne talis præparationis, & originis eſt ibi ordo: quoniam ergo actus ſpei præparat, & diſponit ad actũ charitatis tanq̃ ad perfectionem, & ſpiritualis ædificij complementum (nemo enim diligit aliquid bonum propter ſe, & ſuper omnia, niſi ſperet ſe ad illud bonum peruenturum) hinc eſt quòd ſm ordinem naturæ actus ſpei antecedit actum charitatis; & hinc eſt

ꝙ ha-

ꝙ habitus ſpei in cōparatione ad ta-
lem actū charitate prior eſt. Vnde cō
cedendæ ſunt rōnes ad iſtam partē.
52 AD illud vero qđ objicit in con
trariū ex auctoritate Magri, ꝙ ſpem
natura ꝓcedit charitas. Dicendū, ꝙ
ſpes ibi accipit vel ꝓ re ſperata, vel
ꝓ ipſo ſtatu ſpei: non aūt ꝓ proprio
eius actu, vel habitu. Poſſet etiā dici,
ꝙ illud dicit Magiſter ſm ſuam opi
nionē, qua credit charitatē non eſſe
habitū creatū, ſed ſpiritum ſanctum
q eſt principium oīum aliorū bono-
rum. Vñ quia in hac opinione cōiter
Magr non ſuſtinet. & illud eſt verbū
ſuū, auctoritas illa nullū hēt robur.
53 AD illud qđ objicit, ꝙ amor eſt
principiū oīum affectionū. Dicendū,
ꝙ verum eſt de amore ſm ſtatum im
perfectum: ſed ſicut amor ſm imper
fectionē ſtatus eſt omniū affectionū
principium, ſicut ſm ſuam perfectio
nem, eſt omnium affectionū terminꝰ
finalis. & complementū. Vñ oēs affe
ctiones aīæ ad id, ordinātur: vt deus
ametur pfecte: charitas aūt nō nomi
nat qualēcūque amorē, ſed amorem
ꝓcipuum: & iō ex hoc non pōt con-
cludi, ꝙ charitas ſm naturalem or-
54 dinem ꝓcedat ipſam ſpē. AD illud
quod obijcit, ꝙ nullus ſperat niſi qđ
amat. Dicendū, ꝙ verum eſt: ſed tamē
ex hoc non ſequitur, ꝙ ſpes charita-
tē ſequatur, ꝓ eo ꝙ charitas talem ad
dit circunſtantiā ſup amorē, quæ ne
ceſſario ſubſequitur actū ſperādi, &
eius rectitudinem, ſicut prius tactum
eſt. Cum enim duplex ſit motus amo
ris charitatis, videlicet amor amici-
tiæ, & amor cōcupiſcentiæ. Charitas
amore cōcupiſcētiæ deſiderat deū ſu
per oīa, amore vero amicitiæ ſimili-
ter dirigit deū pp ſe, & ſuper oīa. Vñ
deū cōcupiſcit plus q̄ aliud bonum:
Deo ēt bonū optat plus quàm habēs
charitatē optet ſibi ipſi. Amor autē
concupiſcentię adeo intenſus eſſe nō
poteſt niſi præambula expectatione.
Similiter nec amor amicitiæ poteſt
adeo eſſe eleuatus, niſi præcedat con
fidentia· nullus enim vult plus bonū
alij, quàm ſibi, niſi in illum totaliter
confidat. Nullus etiam aliquod bo-
nū ſuper oīa concupiſcit, niſi qui ſe
ad illud aliquādo peruenturū præſu
mit. AD illud qđ obijcit, ꝙ timor cō 55
ſequitur amorem: ergo & ſpes ſimili
ter. Reſpondendum eſt, ſicut dictum
eſt, quòd licet hæc affectio præcedat
illā, tñ habitus iſte in comparatione
ad actum non præcedit iſtū propter
præcipuam perfectionem, q̄ charitas
ponit circa actum diligendi. Præte-
rea, cum dicitur ꝙ timor ſequitur ad
amorem, hoc nō intelligitur de quo
libet amore, ſed de amore ſui. Ideo e
nim quis timet pœnam, quia ſeipſum
amat: charitas aūt non dicit princi-
paliter amorem ſui, ſed amorem dei.
Et propterea non ſequitur, quòd a-
ctus charitatis ꝓcedat actū timoris:
nec ex hoc poteſt concludi, quòd ſi-
militer præcedat actū ſpei. AD illud 56
qđ obr, ꝙ prius eſt, a quo nō cōuer
titur cōſequētia. Dicēdū, ꝙ illud ha
bet veritatē in his quæ eſſentialiter
cōſequunt ad ſeinuicē. In his autem
q̄ ſeinuicē cōcomitant, nō habet ve-
ritatem. Et hoc patet, qa ſequit, ſi eſt
nix, ꝙ ſit albū: ſed nō cōuertitur: &
tñ albedo niuis nō ꝓcedit ipſam ni
uis ſubſtantiā. Q m ergo ſperare, &
amare ſunt actus ſeinuicē cōcomitā
tātes: iō quāuis actus amādi ſe ex-
tendat ad plura diligibilia, nō opor
tet ꝙ ſit prius ſm ordinem naturæ.
Præterea, quāuis charitas gñalior ſit
a parte obiecti: tñ ſpes gñalior, &
in plus eſt a parte ſubiecti. Omnis
enim viator, q habet charitatē, ha-
bet ſpē, ſed nō cōuertitur, qa ſpes po
teſt eſſe in peccatore: & iō actus ſpei
origine ꝓcedit actū charitatis reſpe
ctu ſubiecti, a quo vterque actus ſu-
mit originem: & ſic rō non valet.
AD illud qđ obiicitur de dotibus, 57
ꝙ perfecta tentio ſequitur pfectā di
lectionē. Dicendū, ꝙ illud nō eſt vſ-
quequaque ſimile, pp hoc ꝙ dotes
in pria erunt æqualis pfectionis: in
via autē charitas maioris perfectio-
nis, & dignitatis eſt quantum eſt de
ratione virtutis, quam ſit ipſa ſpes:
& ideo non oportet ꝙ ſi in via expe
ctatio præcedit dilectionē ꝓcipuā,
ꝙ propter hoc in pria tentio ꝓcedat
dilectionem perfectā. Q uāuis enim
virtutes æquales ſint quātum ad ra-

tionem merendi, perfectior tñ eſt actus dilectionis, q̃ expectationis: ſed in gloria perfecte diligere nõ eſt maioris dignitatis, q̃ perfecte habere, & & perfecte tenere. Vnde quamuis in via actus iraſcibilis præcedat actum concupiſcibilis, non tñ ſic oportet eſſe in p̃ria, vbi eſt reformatio pfecta, imo poteſt eſſe econtrario. Sunt autem & hic alij modi reſpondendi, q cauſa breuitatis omittuntur ad præſens, propter hoc quòd trahũt extra materiam iſtam ad ordinem, & diſtinctionem ipſarum dotum.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Spei obiectum eſt bonum ſub ratione magni & ardui, & quodã modo ſub ratione glorioſi.

Fundamenta.

DE ipſa ſpe per comparationem ad obiectũ, vtrum.ſ. ſpes ſit in bonum ſub ratione boni. Et ꝙ ſic videt̃. Primo per rationem virtutis in communi: quia ſicut ſcientia eſt reſpectu veri, ſic virtus reſpectu boni; ſed omnis ſcientia eſt in verum ſub ratione ũeri: ergo omnis virtus eſt in bonum ſub ratione boni. Si ergo ſpes eſt virtus: ergo eſt in bonum ſub rõne boni. Item. Hoc ipſum videtur ratione magis propria, q̃ ſumitur ex proprietate virtutis theologicæ: virtus enim theologica idem habet pro obiecto, & ꝓ fine: ſed bonũ, & finis idẽ ſunt: ergo cũ ſpes ſit virtus theologica, & bonum ſub ratione boni ſit eiꝰ finis: ergo bonũ ſub ratione boni erit eiꝰ obiectum. Item. Hoc ipſum oſtenditur adhuc ratione magis ſpeciali per comparationem ad alia gr̃a affectionũ: quia ſicut ſe habet gaudiũ reſpectu p̃ntis, ſic ſe habet ſpes reſpectu futuri: ſed gaudium ẽ de bono p̃nti ſub ratione boni ergo ſpes eſt de futuro bono ſub ratione boni. Item. Hoc ipſum oſtenditur adhuc ſpecialiori ratione per comparationem ad aliam ſpeciem virtutis: quia ſicut dicit Aug. in hoc differt fides a ſpe, q̃a fides eſt reſpectu boni, & mali, & ſpes eſt reſpectu boni tantum. Si eñ fides ſimul poterat eſſe boni, & mali, pro eo quòd non reſpiciebat bonum ſub ratione boni, ſed magis ſub ratione veri: ſpes autem determinat ſibi bonum, ita quòd nullo modo eſt in eius oppoſitum: vr̃ ergo ꝙ ipſa ſpes ſit in bonum ſub rõne boni. Item. Hoc ipſum oñditur magis propria ratiõe per diffinitionem ipſius ſpei. Spes enim eſt expectatio futuræ beatitudinis. Si ergo beatitudo nominat bonum ſub ratione boni: vr̃ ergo ꝙ bonũ ſub rõne boni ſit obiectum ipſius ſpei. Sed contra. Virtutes theologicæ diſtinguunt̃ per obiecta, ſm̃ quòd habent propriam rõnẽ: ſed charitas eſt in bonum ſub rõne boni: ergo ſi ſpes diſtinguitur a charitate, bonũ ſub ratione boni nõ erit obiectum ſpei. Item. Circunſcripta rõne boni, & mali adhuc contingit timere, ſicut in p̃ria deum timebimus, nõ quidem ſub ratione mali, nec ſub rõne boni, quia ſub illa rõne amabimus: bonum enim ſub ratione boni magis gñat amorem, quã timorem. Si ergo contingit timere circunſcripta rõne boni, & mali: ergo & cõtingit ſperare: ergo obiectum ſpei nõ eſt bonum ſub rõne boni, neque malum ſub ratione mali. Item. Nullus timet malum qđ eſt ſubiectum ſuę poteſtati: ſed quicumque timet malũ, timet ſub ratione excellentis: ſi ergo ſpes ſic eſt in bonum, ſicut timor in malum, vr̃ quòd ſpes nõ ſit in bonũ ſub ratione boni, ſed magis ſub rõne magni, & excellentis. Item. Sicut homo naturaliter appetit illuminari, & delectari, ita etiam naturaliter appetit gloriari: & hoc dico ſecundũ ipſius aĩæ ſupremũ: ergo ſicut in nobis eſt reperire aliquas virtutes perficiẽtes, & dirigentes ipſam animam reſpectu veri illuminantis, & reſpectu boni delectantis, vtpote fidem, & charitatem: ita erit reſpectu ardui, & excellentis: hanc autem non eſt dare niſi ſpem: ergo &c. Itẽ. Licet omnes virtutes gratuitæ quodammodo eleuent mentem, & hoc maxime faciãt virtutes theologicæ, eleuatio tamen, & ere-

Ad opp.

& erectio ipſius animi propriiſſime competit ipſi ſpei: ergo ſi virtus ſpei maxime conſiſtit in erigendo, & eleuando ipſam animam, cum animus noſter magnus ſit, nec ſit natus erigere ſe niſi ad magna, & ardua: videtur ergo quòd obiectum ſpei quantum ad efficaciam mouendi teneat rationem ardui: non ergo obiectum ſpei eſt bonum ſub ratione boni.

58 RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum, ꝙ quidam dicere voluerunt obiectum ſpei eſſe bonum ſub ratione futuri; dixerunt .n. ꝙ omnes affectiones animæ vel ſunt reſpectu boni, vel ſunt reſpectu mali: & ſicut gaudiũ eſt reſpectu boni pñtis, dolor verò qui eſt affectio ſibi oppoſita, eſt reſpectu pñtis mali: ſic ſpes ẽ reſpectu futuri boni, timor vero reſpectu futuri mali. Q d̃ autẽ mouit eos hoc ponere fuit, quia poſuerunt ꝙ duplex ſit tantum obiectum in qd̃ tendit aĩa: vnum ſ. verum in ꝙ tendit intellectus, alterum ſ. bonum in qd̃ tendit affectus: & iõ cum ſpes nõ ſit in verum ſub ratione veri, voluerunt dicere, ꝙ ſit in bonum ſub rõne boni. In hoc tamẽ differt a charitate: quia charitas eſt in bonũ ſub rõne boni ſimpliciter, non conſiderando præſens, nec futurum: & quia bonum ſub ratione boni eſt amandum: ideo actus ipſius charitatis eſt amare. Spes autem eſt in bonum nõ tantum ſub ratione boni, ſed etiam ſub ratione futuri, & quia bonum ſuturum in quantum futurum eſt expectãdũ, ideo actus ipſius ſpei eſt expectare: & quia expectare, & amare ſunt diuerſi actus: hinc eſt ꝙ ſpes, & charitas diuerſæ ſunt virtutes, non principaliter ratiõe diuerſitatis obiectorum, ſed ratiõe diuerſitatis actuũ propriorum. Licet autem his modꝰ dicendi videatur aliquid probabilitatis habere, interius tamen conſideranti non ſati facit dubitationi, nec conſonat veritati. Nam quod dicit, quòd non eſt aliud obiectum motiuum potẽtiarum animæ niſi verum ſub ratione veri, & bonum ſub ratione boni, ſimpliciter non habet veritatem. pro eo ꝙ ſicut in opponendo tactum eſt, quemadmodum rõnalis tendit in verum, & concupiſcibilis tendit in bonum, ſic etiam iraſcibilis tendit in arduũ, & magnum. Rurſus, quòd dicit bonum ſub ratione boni futuri eſſe motiuum alterius affectionis, q̃ bonum ſub ratione boni, non habet veritatem, pro eo quod bonum ſub ratione futuri deſideratur, & deſiderium non eſt ſpes, ſed magis quædam differentia amoris, & ad ipſam charitatem pertinet deſiderare. Amplius, quòd dicit timorem eſſe reſpectu mali ſub ratione mali, nõ habet veritatem: contingit enim timere (ſicut in opponendo oſtenſum eſt) abſtracta ratione mali, ſicut timebitur deus in pñia. Præterea. Si quãdo malum timetur, non timetur niſi quia excellens: ſi ergo affectio quę eſt timor in ſuo obiecto magis concernit excellentiam, q̃ malitiam ſub rõtione motiui, reſtat ſimiliter ꝙ & affectio ſibi coreſpõdens, videlicet ſpes. Eſt ergo obiectũ ſpei bonũ quidem ſed non ſub ratione boni, ſed magis ſub rõne ardui, ſiue magni. Et hoc q̃ dẽ ſic habet manifeſtari. Spei enim duplex eſt actus, quorum vnus eſt principium, & origo alterius: ſpes enim facit confidere, & ficiendo ꝗ confidere, facit expectare. Nullus autem recte confidens confidit, & innititur niſi in eo, qui nec poſſit, nec velit ſibi deficere: talis autem non eſt niſi ille, qui eſt potentiſſimus in virtute, & munificentiſſimus in liberalitate, & hoc non habet niſi habeat excellentiam virtutis, & largitatis. Cum autem quis totam fiduciam ſuam in eũ poſuit, qui excellentiſſimæ virtutis & & liberalitatis, magna ab eo expectat ſe aſſecuturum. Quoniam ergo ſpes habet obiectum magnum, & arduũ in confidendo: hinc eſt quòd habet pro obiecto magnum, & arduum in expectãdo. Et hinc eſt, quòd ipſe dñs in quo ſperamus, magna promittit nobis in conſolationẽ ſpei noſtræ, iuxta quod dicit Abraæ Gene. 15. Noli timere Abraam, quia ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis: quaſi dicat: Ego protector in quo debes confidere, & merces tua magna

magna, quam debes expectare. Con
cedendum eſt ergo quòd obiectum
ſpei eſt bonum ſub ratione magni, &
ardui. Et quia glorioſum nominat
magnum ſublimitate, æternũ nomi-
nat magnũ diuturnitate, illud inten
ſiue, iſtud extenſiue: ideo concedi po
teſt etiam quòd obiectum ſpei ſit bo
num ſub ratione glorioſi, & ſub rõ-
ne excellentis, & indeficientis, quæ
duo concurrunt ad perfectam ratio
nem magnitudinis ipſius boni. Con
cedendę ſunt ergo rationes, quę ſunt
ad partem iſtam.
59 AD illud quod obijcitur, quòd
ſicut ſe habet ſcientia ad verum, ita
virtus ad bonum. Dicendum, quòd
hoc non eſt omnino ſimile, quia co
gnitiua non habet obiectum niſi v-
nius rationis .ſ. verum: ſed affectiua
cum duplicetur in duas vires, videli
cet in concupiſcibilem, & iraſcibilẽ,
obiectum habet duplicis rationis, vi
delicet bonum quod concupiſcit, &
60 arduum ad quod ſe erigit. AD illud
quod obijcitur, quòd virtus theolo-
gica idem habet pro obiecto, & pro
fine. Dicẽdum, ꝙ ſi hoc intelligatur
de identitate quantum ad ſubſtãtiã,
ſic verum eſt: quia ipſe deus eſt finis,
& obiectum earum. Si aũt loquamur
quantum ad rationem mouendi: ſic
non habet veritatem niſi in ſola vir
tute, quę eſt charitas: ipſa enim ha-
bet bonum ſub ratione boni & pro
obiecto, & fine: ideo principatum te
net inter ceteras virtutes, ſicut infra
manifeſtabitur: in fide autem, & ſpe
non habet veritatem: & quoniam in
illa ratione procedit ab identitate ſe
cundum ſubſtantiam ad identitatem
ſm rationem: ideo in proceſſu illo
eſt peccatum ſecundum accidens.
61 AD illud quod obijcitur, ꝙ ſic ſe ha
bet ſpes reſpectu futuri, ſicut gaudiũ
reſpectu pñtis. Dicendum, ꝙ ſimili-
tudo bona eſt quantũ ad drĩam futu
ritionis, & pñtialitatis: ſed quantum
ad rõnem boni motiui non eſt ſimi-
litudo. Bonum enim ſub rõne boni,
qñ præſens ẽ, delectat, & reficit ipſam
concupiſcibilem: ſed ſub hac ratione
non habet eleuare, & erigere, imo po
tius ſub rõne excellentis. Delectatio
enim q̃ eſt in gaudio, reſpicit conue-
nientiam: ſed erectio, q̃ eſt in ſpe, re-
ſpicit excellẽtiam. AD illud qđ obij- 62
citur, ꝙ ſpes eſt reſpectu boni tantũ,
ergo habet obiectum bonum ſub rõ
ne boni. Dicendũ, ꝙ illud non ſequi
tur, pro eo ꝙ iſta non eſt ſola rõ pro
pter quam aliqđ tendit in bonum,
quia motiuum eius eſt bonum ſub ra
tione boni, ſed etiam propter hoc ꝙ
illud quod eſt motiuum eius, habet
ſemper bonũ ſibi ſubſtratũ. Et hoc
modo intelligẽdum eſt ſe habere in
ſpe. Illud enim arduum, & excellẽs,
ad quod aſſequendum exigitur ani-
ma, non poteſt eſſe niſi bonum. AD 63
illud quod obijcitur, quòd ſpes eſt
expectatio futuræ beatitudinis. Di-
cendum, ꝙ ſpes non expectat beati-
tudinem, niſi inquantum tenet ratio
nem magni, & ardui, hoc eſt rationẽ
excellentis, & indeficientis. Et quia
iſta duo importat beatitudo de ſua
prima rõne: hinc eſt ꝙ ſpes magis ha
bet diffiniri per beatitudinem, quàm
alia virtus: vnde in ratione illa eſt
peccatum ſm accidens. Quamuis e-
nim beatitudo habeat rationem bo
ni: tamen nõ cadit principaliter ſub
expectatione ſpei ſub illa ratiõe, ſed
inquantum habet rationem ardui.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO

Spes eſt in potentia animæ iraſcibili, atque in parte animæ affectiua.

DE ſpe per comparatio- Ad opp.
nem ad ſubiectum: v-
trum ſcilicet ſpes ſit ĩ
parte animæ cogni-
tiua, vel affectiua. Et
quòd ſit in cognitiua videtur pri-
mo ꝑ illud quod dicitur. j. Tim. j.
ſuper illud. Finis præcepti eſt chari
tas de corde puro, & conſcientia bo-
na. glo. de cõſcientia bona .i. de ſpe.
Si ergo ſpes eſt cõſcientia, & conſciẽ
tia ſe tenet ex parte cognitionis, vel
cogni-

cognitiuę, videtur quòd & ipſa ſpes. Item. Bernar. in quadam homil. ſuper cant. De[9] futurus eſt rationi plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, & memoriæ & continuatio æternitatis. Sed continuatio æternitatis eſt dos correſpondens expectationi ipſius ſpei: ergo ſi illa reſpicit memoriã ipſam, videtur quòd ipſa expectatio ſpei in via eſſe in memoria habeat: ſed hæc eſt in potentia cognitiua: ergo &c. Item. Auguſt. diffiniẽs ſpem in li. de ciui. dei dicit, quòd ſpes eſt virtus, qua quis ſe ad illud quod credit, peruenturum præſumit. Ex hac diffinitione videtur, quòd nihil aliud ſit ſperare, quàm firmiter credere ſe peruenturum ad aliquod arduum, & excellens: ſed tam credere, quàm firmiter credere eſt potẽtiæ cognitiuæ: ergo ſperare ſpectat ad potẽtiam cognitiuam: ſed cuius eſt actus, eius eſt & habitus: ergo idem redit qđ prius. Itẽ. Imago creatiõis reformatur per imaginẽ recreatiõis, q̃ quidem conſiſtit in gratia, & trib[9] virtutibus theologicis: ergo ſi virtutes reformantes ſunt in potentijs quas reformant, neceſſe eſt eſſe virtutes theologicas in illis potẽtijs, in quibus attenditur integritas imaginis. Si ergo illæ potentiæ ſunt intelligentia, memoria, & voluntas, & charitas reſpicit voluntatem, fides intelligentiam, videtur ergo quòd ſpes reſpiciat memoriam: ergo eſt in potentia cognitiua. Item. Certitudo reſpicit potentiam cognitiuã: ergo cũ ſpes ſit certa expectatio futuræ beatitudinis, ſpes eſt in potẽtia cognitiua tamquam in ſubiecto. Sed contra. Quatuor genera affectionum diſtinguuntur a ſanctis, & a Philoſophis, videlicet gaudium, dolor, ſpes, & timor: ergo ſi omnis affectio, & habitus regulatiuus affectionis eſt in potentia affectiua, cum ſpes vel nominet affectionem, vel habitum directiuum affectionis, vr ergo generaliter quòd ſpes ſit in potentia affectiua. Item. Eiuſdem potentiæ eſt ſperare, cuius eſt timere: ſed timere non eſt niſi potentiæ affectiuę: ergo nec ſperare: ſed cuius eſt actus, eius eſt & habitus: videtur ergo quod ſpes ſit in potentia affectiua. Item. Oppoſita nata ſunt fieri circa eandem vim: ſed ſpes, & deſperatio ſunt oppoſita: ſi ergo deſperatio eſt in potentia affectiua, videtur ſimiliter quòd & ipſa ſpes. Item. Sicut contingit potentiã rationalem, & concupiſcilem obliquari, & dirigi, ita etiam iraſcibilem: ergo ſicut eſt aliqua virtus theologica in rõnali, & aliqua in cõcupiſcibili, ita aliqua debet eſſe ĩ iraſcibili: ſed hæc nõ eſt niſi ſpes: ergo ſpes eſt in iraſcibili: ergo ſpes eſt in potẽtia affectiua. Item. Obiectũ ſpei eſt magnum, & arduum, ſicut ſupra oſtenſum fuit: ſed arduum eſt obiectum potentiæ iraſcibilis; ergo ſi idem eſt obiectum habitus, & potentiæ ſubſtratæ, in qua eſt habitus; ſpes eſt in potentia iraſcibili: & hęc eſt affectiua: ergo ſpes eſt in potentia affectiua.

Funda-menta.

RESP. Dicendum, quòd abſq; 64
dubio ſpes eſt in potentia affectiua: eſt enim in ipſa iraſcibili, quæ ẽ pars potentię affectiuę: potentię enim iraſcibilis non tantum eſt deteſtari mala culpæ, & perpeti mala pœnę, ſed ẽt aggredi terribilia, & erigi ad magna & ardua. Et præterea non tantum ponimus in ipſa iram, & patiẽtiam, ſed etiam fortitudinem, & ſpem. Fortitudinem inquam inquantum negociatur circa, ea, quæ tunt ad finem: ſpem autem ſecundum quòd ſe erigit ad excellentiam ipſius finis. Hoc autem ſatis poteſt aperte colligi tum ex parte affectionis ſubſtratæ, tum ex parte conditionis adiunctæ, tum ex parte dotis ſubſecuturæ. Ex parte affectionis ſubſtratæ: quia cũ quatuor ſint affectiones, videlicet gaudium, & dolor, ſpes, & timor, ſicut gaudium, & dolor ſunt circa eandem potentiam, ita etiam ſpes, & timor: cum ergo planum ſit timorem eſſe ipſius potentiæ iraſcibilis, non eſt dubium quin affectio ſpei ad potentiam iraſcibilem pertineat, ac per hoc habitus virtutis ſpei dirigens affectionem illam. Ex parte ſimiliter conditionis, & proprietatis annexæ hoc ipſum poteſt ſatis aperte videri; ſpei

ri. ſpei enim eſt ſtabilire, & quodã
modo aſſecurare de aſſequendo fu-
tura beatitudine: ſtabilitio autẽ, &
confirmatio pertinet ad potentiam
iraſcibilem. Sicut enim rõnalis ſe ha
bet ad claritatem, & cõcupiſcibilis ad
voluptatem. i. delectationem, hone
ſtam tamen: ſic etiam iraſcibilis ad
ſecuritatem. Quia ergo aſſecuratio
eſt conditio concomitans ipſam ſpẽ
indubitanter, verum eſt virtutẽ ſpei
ad iraſcibilem pertinere. Ex parte
dotis futuræ hoc ipſum poteſt habe
ri: ſicut enim ad fidem ſubſequitur
viſio, ita ad ſpem ſubſequitur perfe
cta tentio. Firmiter autem tenere
eſt ipſius potentiæ, cuius eſt habitum
defendere: hanc autem non eſt du-
bium eſſe potentiam iraſcibilem: &
ideo concedendum eſt habitum ſpei
eſſe in iraſcibili potentia, ac per hoc
in virtute animi affectiua, ſicut ra-
tiones concludunt, quæ ſunt ad par
tem iſtam.

65 AD illud vero quod primo obij
citur, quòd ſpecies dicitur conſcien
tia. Dicendum, quòd in proceſſu illo
eſt peccatum ſecundum æquiuocatio
nem: quia conſcientia poteſt nomi-
nare ipſam ſpem, & poteſt nomina
re lumen directiuum ad bene agen-
dum: & hoc vltimo modo ſpectat ad
potentiam cognitiuam, alio modo
non; ideo non ſequitur, quòd virtus
ſpei ſit in potentia animę cognitiua.
Præterea alius defectus eſt ibi: quia
nomine cõſcientiæ intelligitur ſpes,
non quia ſpes ſit conſcientia, ſed quia
ſpes eſt certa expectatio cõſurgens ex
gratia, & meritis: merita autem eſſe
non poſſunt, niſi vbi eſt conſciẽtia
66 bona. AD illud quod obijcitur, quod
deus futurus eſt memoriæ continua-
tio æternitatis. Dicendum, quòd il-
lud verbum Bern. intelligitur media
te, & non primo. Nam continua-
tio æternitatis reſpicit illam virtutẽ,
cuius eſt perpetuo tenere: & hoc eſt
potentiæ iraſcibilis, cuius eſt in prę
ſenti expectare: & ideo ex hoc non
ſequitur, quòd ſpes ſit primo in po
tentia memoratiua, ſed quòd aliquo
modo ipſam reſpiciat, vel principa-
67 liter, vel ex conſequenti. AD illud
quod obijcitur, quòd ſperare nõ eſt
aliud, quam firmiter credere ſe habi
turum aliquid. Dicendum, quod ſpes di
citur & large, & proprie. Large ac-
cipiendo ſpem, ſic dicit credulitatẽ
quodãmõ firmatam reſpectu alicuius
boni aſſequẽdi ſiue a ſe, ſiue ab alio:
quemadmodum cum quis videt aliũ
bonę indolis, dicit, quod ſperat ipſum
eſſe futurum bonum hominem, ibi
ſperare idem eſt quod probabiliter cre
dere: & ſic ſumitur large, & impro-
prie: & bene poteſt pertinere ad vir-
tutem cognitiuam. Alio modo ſpera
re ſecundum quòd dicitur proprie,
idem eſt quòd cõfidere: & ex illa cõ
fidentia cum quadam ſecuritate ten-
dere ad habendum illud, quod ſpera
tur. Et hoc modo pertinet ad virtu-
tem affectiuam: & hæc duo, videlicet
confidentiam illam, & etiam ſecurã
tendentiam comprehẽdit Aug. ſub
verbo præſumẽdi, quòd quamuis ſe
quatur credulitatem cognitionis, te-
net tamen ſe ex parte affectionis: &
ideo ex illa ratione non poteſt con-
cludi, quòd potẽtia cognitiua ſit ſub
iectum ſpei. AD illud quòd obijci 68
tur, quòd imago recreationis reſpon
det imagini creationis. Dicendum,
quòd verum eſt quòd reſpondet: ni-
hilominus tamen imago creationis
plus ſe tenet ex parte cognitiuę, ima
go vero recreationis plus ex parte af
fectiuę, ſecundum quòd dicit Aug.
quòd imago eſt in potentia cognoſcẽ
di, & ſimilitudo in potentia diligen
di. Et quia imago recreationis plus
ſe tenet ex parte affectiuæ: ideo duæ
virtutes ſunt in parte affectiua to-
taliter, & principaliter, videlicet
ſpes, & charitas. Et virtus ſpei reſor
mando potentiam iraſcibilem, quæ
eſt potentia affectiua, per conſequẽs
reformat ipſam memoriam, quæ in
actu communicat cum ea, videlicet
in actu tenendi: & ideo non oportet
quòd ſpes reponatur in memoria ſi-
cut in proprio ſubiecto: ſed hæc pla
nius determinata ſunt in 2. lib. diſt.
xvi. AD illud quod vltimo obijcit de 69
certitudine, patet reſponſio ex his,
quæ dicta ſunt ſupra, pro eo quòd
certitudo ſpei nõ eſt pertinens ad po
tentiam

tētiam cognitiuā, ſed magis ad potentiam affectiuam: quæ quidem certitudo eſt quædam aſſecuratio tenēs ſe ex parte potentiæ iraſcibilis: patet ergo quid ſit ſubiectum ſpei quantū ad animæ potentiam. Vlterius etiam poſſet eſſe hic inquiſitio de ſubiecto ſpei quantum ad ſubſtantiam: & circa hoc poſſent quęri plura dubitabilia. Primo quęritur, vtrum ſpes ſit in angelis bonis. Secundo, vtrum ſit in animabus beatis. Tertio, vtrū aliquo modo ſit in angelis malis. Quarto, vtrum fuerit in his, q fuerunt in limbo. Quinto, vtrū ſit in his, qui ſunt in purgatorio. Sexto, & vltimo quæritur, vtrum fuerit in Chriſto. Sed quoniam omnes hæ quæſtiões ꝑ magna parte pendent ab illa quæſtione, qua dicitur de euacuatione ſpei, & illa viſa cætera ſunt facilia; ideo quæſtiones iſtæ ad præſens omittuntur, quia quędam ex eis determinabūtur infra, quędam ex eis tanguntur in litera, vt ſic vitetur ſuperfluitas, quæ eſt memoriæ inimica &c.

## DE CHARITATE QVA DILIGITVR deus & proximus, quę in Chriſto, & in nobis.

## DISTINCTIO XXVII.

De charitate quantum ad eiꝰ eſſentiā, & definitionem.

CVM autem Chriſtus fidem & ſpem non habuerit, dilectionem tamen habuit in quantum homo tantam, quæ maior eſſe non valet: qui ex charitate eximiā poſuit pro amicis & inimicis. Habuit enim in corde charitatem quam opere nobis exhibuit, vt exhibitionis forma nos ad diligendum inſtrueret. Hic aliquid dicendum eſt de charitate, & modo, & ordine diligendi deum & proximum.

De charitate qua diligitur deus & proximꝰ, quæ in Chriſto & in nobis ē. De duobus mandatis charitatis.

### Quid ſit charitas.

CHARITAS eſt dilectio, qua diligitur deus propter ſe, & proximus propter deum vel in deo. Hæc habet duo mandata: vnū pertinens ad dilectionem dei, quod eſt maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum proximum, illi ſimile. Primum eſt, Diliges deum ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima: quod ſcriptum eſt in Deute. Secundum eſt, Diliges ꝓximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ. Finis pręcepti eſt dilectio: & ea eſt gemina, id eſt, dei & proximi.

Deut. 6. Matth. 22 1. Timo. 1 Diſtin. 17 primi ſententia, c. 2 Lib. 8. de trin. cap. 8 1 Iohan. 4 In ſermone de aſcēſione q in cipit, de ſolemnitate huius diei in nonnu antiquis

### Si eadem charitate diligitur deus & proximus.

HIC quæritur, Si ex ea ipſa dilectione diligitur deus, qua diligitur proximus: an alia ſit dilectio dei, & alia proximi: Eadē ſane dilectio eſt qua diligitur deus & proximus: quæ ſpiritus ſanctus eſt, vt ſupra dictum eſt: quia deus charitas eſt. Vnde Augu. Ioannes ait, Non poteſt deum diligere quem non videt, qui fratrem quem videt, non diligit. Sed ſi eum quem videt humano viſu, ſpirituali charitate diligeret, videret deum (qui eſt ipſa charitas)

exēplaribus reperitur. Eſt eadē ſnīa hom. ſup Ioan. 74. poſt medium, & apud Bedā ad Ro. 5. li. 1. de doct. Chriſtia. c. 22. tom. 3. de tri. 6. in fi.

tas ) viſu interiori, quo videri poteſt. Qui ergo fratrem quem videt, non diligit, deum qui eſt dilectio, qua caret qui fratrem non diligit, quo modo poteſt diligere? Ex vna enim eademque charitate deum proximumque diligimus: ſed deum propter deum, nos vero & proximum propter deum. Si vero vna eademque charitas eſt dei & proximi, quare dicitur gemina? Propter duo dilecta, id eſt, deum & proximum. Etſi enim vna ſit charitas, duo tamen diuerſa ea diliguntur, ſcilicet deus & homo vel angelus. Pro quo etiam duo ſunt mandata: quia cum eadem charitas vtroque commendetur, diuerſa tamen diligi præcipiuntur. Vnde Auguſt. Arbitror ideo ſpiritum ſanctum bis datum, ſemel in terra, & iterum de cælo, vt commendarentur nobis duo præcepta charitatis, ſcilicet dei & proximi. Vna eſt charitas, & duo pręcepta, vnus ſpiritus, & duo data, quia alia charitas non diligit proximum, niſi illa quæ diligit deum. Qua ergo charitatem proximum diligimus, eadem deum diligimus. Sed quia aliud eſt deus, aliud proximus, & ſi vna charitate diliguntur: ideo forte duo præcepta dicuntur, & alterum maius, & alterum minus; vel ꝑpter duos motus qui in mente geruntur, dum deus diligitur & proximus. Mouetur enim mēs ad diligendum deum, mouetur & ad diligēdum proximum, & multo magis erga deum, quàm erga proximum.

De modo diligendi.

Aug. lib. de doctri. Chri. 1. Cap. 25. Cap. 14.

CONSEQVENTER modum vtriuſque dilectionis aduertamus. Hæc regula, vt ait Auguſt. dilectionis diuinitus conſtituta eſt, vt deum propter ſe ex toto corde, & proximum diligas ſicut te ipſum, ideſt, ad quod, & propter quod teipſum diligere debes. In bono enim & propter deum teipſum diligere debes. In bono ergo diligendus eſt proximus nō in malo, & ꝑꝑ deū. Proximus vero omnem hominem oportet intelligi, quia nemo eſt cum quo ſit operandum male. Qui ergo amat homines, vel quia iuſti ſunt, vel vt iuſti ſint amare debet, hoc eſt, in deo, vel propter deū. Sic enim & ſeipſum amare debet, ſcilicet in deo vel propter deum, id eſt, q̄a iuſtus eſt, vel iuſtus ſit. Qui.n. aliter ſe diligit, iniuſte ſe diligit, q̄a ad hoc ſe diligit, vt ſit iniuſtus: ad hoc ergo vt ſit malus, non ergo iam ſe diligit. Qui enim diligit iniquitatem, odit animā ſuam. Modus ergo diligendi præcipiendus eſt homini, id eſt, quomodo ſe diligat, vt proſit ſibi. Quin autem ſe diligat, & prodeſſe ſibi velit, dubitare dementis eſt. Modus autem pręcipitur cum ait, ſicut teipſum, vt proximum diligas ad quod teipſum. Si ergo te nō propter te diligere debes, ſed propter illum vbi dilectionis tuæ rectiſſimus finis eſt: non ſuccenſeat alius aliquis homo, ſi & ipſum ꝑpter deum diligis. Huius dilectionis modum veritas inſinuat, dicens. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dilexi

Aug. li. de doc. Chri. 1. cap. 22. Ioan. 13.

Augu. homi. 65. ſuper Ioan.

dilexi vos, ideſt, ad quod dilexi vos, ſcilicet vt filij ſitis, et vitam habeatis. ante medium.

De modo diligendi deum.

DILECTIONIS autem dei modus inſinuatur cum dicitur. Ex toto corde, ideſt, ex toto intellectu: ex tota anima, ideſt, ex tota voluntate: ex tota mente, ideſt, memoria: vt omnes cogitationes, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea quæ confers illi. Hęc dicens, nullam partē vitæ noſtræ reliquit, quæ vacare debeat: ſed quicquid venerit in animum, illuc rapiatur quo dilectionis impetus currit. Et diligere deum propter ſe modus eſt diligendi deum: & ſunt iſti duo modi diligendi deum, vt quibuſdam placet. Aug.li. de doc.Chri. cap. 22

De impletione illius mandati.

ILLVD autem præceptum non penitus impletur ab homine in hac mortali vita, ſed ex parte, non ex toto, quia ex parte diligimus, ſicut ex parte cognoſcimus: in futuro autem implebitur ex toto. Vnde Aug. Cum adhuc eſt aliquid carnalis concupiſcentiæ, non omni modo ex tota anima diligitur deus. Caro aūt non dicitur concupiſcere, niſi quia anima carnaliter cōcupiſcit. Cū aūt venerit quod perfectum eſt, vt deſtruatur quod ex parte eſt, ideſt, vt iam non ex parte ſit, ſed ex toto, charitas non auferetur, ſed augebitur & implebitur. In qua plenitudine illud præceptum charitatis implebitur, Diliges dominum deum tuum ex toto corde, &c. Tunc erit iuſtus ſine peccato: quia nulla erit lex repugnans menti. Tunc prorſus toto corde, tota anima, tota mente diliges deum: quod eſt ſummum præceptum. 1.Cor.13. Aug.li. de perfectiōe humanæ iuſtitiæ cōtra Cæleſtium poſt rñſionem ad 16.rōcinationem Cæleſtij termo 7.

Quęſtio de pręcepti ratione.

SED cur præcipitur homini iſta perfectio, cum in hac vita eā nemo habeat? Quia non recte curritur, ſi quo currendum eſt, neſciatur. Quomodo autem ſciretur, ſi nullis præceptis oſtenderetur? Ecce habes cur illud præceptum eſt, quod hic penitus impleri non poteſt. Impletur tamen ex parte, ſcilicet ſecundum perfectionem viæ. Alia eſt enim perfectio currentis, alia præuenientis. Facit hoc mandatum vt curſor, qui deum ante omnia & præ omnibus diligit, nec tamen omnino perficit. Ibidē paulo ſuperius. Ibidem loco priore. Auguſt.in eodem paulo inferius.

Quod alterum mandatum in altero eſt.

CVM autem duo ſint præcepta charitatis, pro vtroque ſæpe vnū ponitur, nec immerito: quia nec deus ſine proximo, nec proximus ſine deo diligi poteſt. Vnde Apoſtolus omne mandatum legis dicit inſtaurari, ideſt, contineri & impleri in hoc verbo, Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Et Chriſtus dilectionē proximi Aug. li.8. de tri.c.7. Rom. 13. & Galat. 5. Augu.

tract. ſup illud. Ioan. 13 Mādatum nouū &c. Tomo 9.

ximi ſpecialius commemorat, dicens, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos. Vbi illud maius mandatum dilectionis dei videtur prætermiſſum: ſed bene intelligētibus vtrumque inuenitur in ſingulis, quia qui diligit deum, non poteſt eum contemnere, quem deus præcepit diligi: & qui diligit proximum, quid in eo diligit niſi deum? Ipſa eſt dilectio ab omni mundana dilectione diſcreta: quam diſtinguens dominus ait, Sicut dilexi vos. Quid enim niſi deum dilexit in nobis, non quem habebamus, ſed ut haberemus? ſicut medicus ægrotos: & quid in eis diligit niſi ſalutem quam cupit reuocare, non morbum quem venit expellere? Sic & nos inuicem diligamus, ut quantū poſſumus, inuicem ad habendum in nobis deum ex dilectione attrahamus.

### Quæ charitate diligenda ſint.

In li. 1. de doct. Chriſti. c. 23. in princ.

SED quæ hac dilectione diligenda ſint, iam inquiramus. Nō enim omnia, vt ait Aug. quibus utendum, diligenda ſunt: ſed ea ſola, quę uel nobiſcum ſocietate quadam referuntur in deum, ſicut eſt homo uel angelus: uel ad nos relata, beneficio dei per nos indigent, ut corpus quod ita præcipiendum eſt diligi, ut ei inordinate prudenterque conſulatur.

De charitate quantum ad eius eſſentiam, & diffinitionem.

## DISTINCTIO XXVII.

Cum autem Chriſtus fidem, & ſpem non habuerit &c.

Expoſitio

IN precedentibus egit Magiſter de duob⁹ virtutibus theologicis, videlicet de fide, & ſpe: Hic ſequit̄ tertia pars, in qua intendit agere de charitate.

Diuiſio t.

Diuiditur autem iſta pars in ſex partes ſecundum ſex diſt. quas cōtinet. In quarum prima agit de charitate quantum ad eius eſſentiam, & diffinitionem. In ſecunda vero quantum ad diligibilium numerum, & diſtinctionem. infra 28. Hic quæri poteſt, vtrum illo mandato &c. In tertia vero quantum ad diligendi ordinem. [illegible] n. 29. Poſt prædicta de or[illegible] &c. In quarta vero, [illegible] perfectionē. in[illegible] 30. [illegible] ſolet quid [illegible] meriti. In quinta [illegible] ſus charitatis du[illegible] diſtin. 31. Illud quoque permittendum non eſt &c. In ſexta vero in comparatione ad ęternam dilectionem. infra diſt. 32. Prædictis adijciendum eſt de dilectione dei &c. Prima pars quæ continet præſentem diſtin. diuiditur in duas partes, in quarum prima determinat Magiſter de ipſa charitate quantum ad eius eſſentiam, & vnitatem. In ſecunda vero quantum ad eius actū, & modum, ibi. Conſequenter modum vtriuſque dilectionis aduertamus. Prima pars diuiditur in quatuor partes. In quarum prima continuat partem iſtam ad præcedentis partis inquiſitionē. In ſecunda vero parte ponit charitatis diffinitionē. ibi. Charitas eſt dilectio &c. In tertia vero cōparat eam ad diuini mandati duplicationem ibi. Hæc autem habet duo mandata. In quarta vero remouet dubitationem. ibi. Hic quæritur ſi ex ei ipſa dilectione &c. Similiter ſecunda pars principalis, in qua determinat de ipſa charitate quantū ad actum, & modū diuiditur in partes quatuor, in quarum prima determinat quis modus circa actum charitatis reperiatur. In ſecunda vero oſtendit,

oſtendit, vbi ille modus inſinuatur. ibi. Dilectionis aũt dei modus inſinuatur, &c. In tertia vero inquirit, vtrum ille modus in via impleatur. ibi. Iſtud aũt præceptum penitus nõ impletur, &c. In quarta vero, & vlti. oſtendit qualiter vnum præceptum charitatis in altero implicatur. ibi. Cum aũt duo ſint præcepta charitatis. Subdiuiſiones aũt partium in litera ſatis ſunt manifeſtæ.

Charitas eſt dilectio, qua diligitur deus propter ſe, & ꝓximus propter deum.

Dub. 1. Quæritur iuxta hoc. Cum multæ inueniantur diffinitiones de charitate, & cũ vnius rei vna ſit diffinitio, quõ adinuicem diſtinguantur. Præter. n. dictam diffinitionem inuenit̃ diffiniri ab Aug. in li. de moribus eccleſiæ ſic. Charitas eſt animi affectio iuſtiſſima, coniũgens nos cum deo. Item. Aug. in lib. ſoliloqui. Charitas eſt virtus, qua deũ videre, eoque perfrui deſideramus. Item in lib. de ſpiritu, & anima. Charitas eſt vita copulans amantem cum amato. Poſtremo diffinitur ab Apoſtolo. 1. Thi. 1. Finis præcepti eſt charitas de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Cõtra primam diffinitionem ſic obr̃. Idem eſt dilectio, & charitas: cum ergo Magiſter diffinit charitatem per dilectionem, diffinit idẽ per ſeipſum. Item. Amori naturali in ſtatu innocẽtiæ conueniebat iſta diffinitio: ergo non videtur conuertibilis cum charitate. Contra ſecundam diffinitionẽ obiicit̃ ſic. Affectio animi eſt ab ipſa anima. Charitas aũt non eſt ab ipſa, ſed a deo: ergo male dr̃ charitas eſt affectio animi. Item. Hæc diffinitio poteſt competere ſpei; ergo nõ recte aſſignatur de charitate. Cõtra tertiã obr̃ ſic. Quia viſio reſpondet ipſi fidei, & fruitio eſt ad oẽm virtutem: ergo male diffinit̃ charitas ꝑ videre, & frui. Itẽ. Deſiderium eſt in abſens, & quodã modo imperfectum; cũ ergo charitas ſit perfectiſſima, male diffinit̃ ꝑ actũ deſiderandi. Contra quartam obr̃ ſic. Dion. in li. de diui. nom. diffiniens amorẽ generaliter, dicit ꝙ eſt virtus vnitiua: ergo copulare amãtem cum amato non eſt ꝓpriũ charitatis, cum ſit cõe amori naturali, & aĩali. Itẽ. Vita eſt ꝑfectio abſoluta, copulatio amãtis cũ amato eſt qualitas reſpectiua: ergo male dr̃ charitas eſſe vita copulans. Contra vltimam obr̃ ſic. Charitas eſt radix virtutum, & principium merendi, & pondus quo quis inclinatur, & tẽdit ad finẽ: ergo non vr̃, ꝙ charitas debeat dici finis. Item. Quærit̃ de illis tribus modis, g adduntur, ꝑ quibus ſtent, & quõ diſtinguantur. Itẽ. Quare cordi attribuit̃ puritas, & cõſciẽ bonitas, & fidei ſtabilitas, cũ puritas cordis ſit ex fide. Act. 15. Fide purificans corda eorũ: & quare fides ponat̃ vltima, cũ ipſa ſit prima.

Reſpon. Reſpõ. Quòd charitas ſm multiplicẽ ſui cõparationẽ habet multipliciter diffiniri. Habet. n. charitas cõparari ad obiectũ: & ſic aſſignatur diffinitio primo poſita a Mgr̃o. Põt iterum conſiderari ꝑ cõparationem ad finem vltimum: & ſic diffinit̃ ab Aug. in ſolilo. Põt etiã cõparari ad actum ꝓpriũ, qui eſt vnire, & adhærere. Et ſic diffinitur ab Aug. in li. de moribus eccleſiæ, & in lib. de ſpũ, & aĩa, per actum vniendi, & copulandi amantẽ cũ amato, videlicet affectum noſtrum cum deo. Põt iterum comparari ad habitum ſibi adiunctum, qui quodã modo eſt ipſius charitatis principiũ. Et ſic diffinitur ab Apoſt. cum dr̃. Charitas eſt finis præcepti, &c. Et hoc patet ex ipſius notificationis explanatione. Nam charitas cõparata ad habitus aliarum virtutũ theologicarũ (quia vnit eas fini) principatum tenet inter eas: & ideo mouet, & informat, & terminat, ſiue cõſummat: & ꝓpterea dr̃ eſſe finis præcepti: & quia finis eſt aliarum, actus aliarum, diſponunt ad actum charitatis, & ipſa charitas immediate elicit. Et iõ tres ponuntur ibi conditiones: & ꝑ primam, qua dr̃ ibi charitas de corde puro, tangit̃ conditio ipſius charitatis, cuius eſt depurare affectum cordis ab omni terrenitate. Per ſecũdam. ſ. de conſcientia bona, tangitur conditio ſpei. Per tertiã conditio fi-

dei,& ſm hoc ordinãtur ſm ꝙ principalius ad actum charitatis diſponunt. Et ſic patet diffinitio,& intellectus prædictarum diffinitionum. AD illud ergo quod primo obĩ contra diffinitionem Magiſtri,ꝙ idem eſt dilectio,& charitas. Dicendum,ꝙ & ſi ſint idem re: tñ aliqua dña ronis eſt. Dilectio enim in plus eſt,q̃ charitas. vnde conſueuit aſſignari dña, quòd amor eſt naturæ,dilectio eſt uoluntatis deliberatiuæ, & charitas gratiæ. Alia etiã eſt dña,quia charitas nominat habitum, ſed dilectio nominat actum: & ita diffinitur charitas per dilectionem,tãquam minus cõmune per magis cõmune, & habitus ꝑ ſuũ actum. AD illud quod obĩ,ꝙ illa notificatio conuenit dilectioni in ſtatu innocentiæ. Dicẽdum,quòd dña eſt in modo diligendi deum ꝑ ꝑ ſe, ſm ꝙ dicitur dilectione naturali, & ipſa charitate,ſicut in 2.lib.oſtẽſum fuit. Et ideo ex hoc nõ oſtendiĩ illa ratio nõ eſſe bñ aſſignata. A D illud quod obijcitur de notificatione Auguſt.de moribus eccleſiæ,ꝙ charitas eſt animi affectio. Dicendum,ꝙ ibi eſt prædicatio naturalis:ideo in ratione illa eſt ſophiſma ſm accidens. A D hoc vero quod ſubiungitur, ꝙ illa notificatio conuenit ſpei. Dicendum,quòd ſpei proprie loquendo non conuenit vnire,ſed magis erigere; fidei enim eſt dirigere,& ſpei erigere, & charitatis adhærere. AD illud qđ obĩ de diffinitione Auguſt.de ſoliloq. quòd charitas non debet diffiniri per videre,& frui. Dicẽdum,quòd ſicut fides cognoſcit ſibi,& alijs virtutibus, ſic charitas deſiderat ſibi,& alijs. Et qm̃ perfectio mercedis conſiſtit in viſione,& fruitione dei:hinc eſt ꝙ charitas diffinitur ꝑ deſideriũ vtriuſque, non quia videre ſit eius propriũ,ſed quia deſiderium habendi deum eſt proprium charitatis. AD illud quod obĩ,quòd deſideriũ eſt rei abſentis, & imperfectus motus. Dicendum,ꝙ diffinitur ibi charitas viæ, quæ habet ſecum annexam imperfectionẽ. Poſſet etiam nihilominus dici,ꝙ deſiderium prout excludit faſtidium,nõ ſolummodo eſt rei abſentis,imo præſentis:& hoc modo large accipitur in propoſito. AD illud quod obĩ cõtra diffinitionem Aug.in lib. de a ia, & ſpiritu, quòd charitas eſt vita copulans. Dicendum,quòd & ſi copulare conueniat omni amori quodammodo:tñ hoc totum quod eſt vita copulans,eſt proprium ipſius charitatis:quia nullus eſt amor, qui animã proprie habeat uiuificare, niſi amor gratuitus,qui copulat cũ deo ipſam animam. A D illud quod obĩ, quòd non poſſunt illa duo ſtare uita,& copula. Dicendum,quòd quamuis uita prout eſt actus primus, ſit perfectio abſoluta:tñ prout eſt actus ſecundus habet reſpectum ad obiectum, ſicut patet:quia ſm Philoſophum alimento uti, & intelligere ſunt dñæ eius, quod eſt uiuere: & charitas eſt uita, & ſm quòd eſt uita,dicitur actus ſecundus, vt in præcedentibus oſtenſum fuit. AD illud quod obĩ de notificatione Apoſtoli quòd non debet dici finis,cum ſit principium. Dicendum,ꝙ cum nihil prohibeat tres cauſas coincidere in unum, ſicut patet in deo reſpectu creaturæ, nullum eſt inconueniens charitatem ſimul eſſe radicem,formam, & finem ſm comparationem triplicis cauſæ,cum nos perfecte faciat deo conformes, ſm ꝙ ſuperius habitum eſt. AD illud quod obijcitur de ſufficientia,& numero, & ordine,& appropriatione illarum conditionum,quæ ſuperadduntur,ſatis patet reſponſio ex explanatione ipſius diffinitionis, & ex his quæ in 2.lib.determinata ſunt diſt.38. quæ non oportet ad præſens repetere. Et ideo de illa notificatione Apoſ.& de alijs ſufficiat ad præſens tñ dixiſſe.

## Pro quo etiã duo ſunt mãdata.

Contra. Videĩ ꝙ unũ ſolũ debeat eſſe mandatum, q̃ unius operis ſm unã rõnẽ,unũ debet eſſe mandatum: ſed una eſt rõ diligendi deum,& ꝓxi mũ:ergo unum debet eſſe mandatum in utroque. Itẽ. ſi mãdata numerantĩ ſm numerũ diligibiliũ, cũ quatuor ſint diligenda ex charitate, quatuor deberent eſſe mandata. Item. Qui diligit ꝓximũ,legem impleuit. Sicut dĩ Rom. 13. Dub. 2. 3

Ro. 13. Et ibidē dř, ꝙ oē aliud mandatum in illo verbo inſtauratꝰ: ergo vř ꝙ vnum ſolum debeat eſſe mādatū. Reſpon. Reſp. Dicendum, ꝙ cum mandata diuerſificari habeant ſm ordinē ad deum, & ad proximū, ſicut patet per diſtinctionem primæ tabulæ a ſecunda: ideo cum charitas habeat ordinate reſpectu vtriuſque, oportuit præcepta diſtingui: verūtamen quia vna eſt ratio diligendi, vnum potuit in altero implicari. AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ mandata diſtinguuntur penes rationē ipſius habitus. Dicendū ꝙ falſum eſt: imo penes modum ordinandi ad alterum. AD illud qđ obř, quòd quatuor debent eſſe mandata. Dicendum, ꝙ in mandato ꝓximi ſatis includitur dilectio ſui: & quia ad hoc eſt homo ordinatus per naturam, non oportuit ad hoc hic induci per præceptionem diuinam. AD illud quod obř, qui diligit proximum legem impleuit. Dicendum, ꝙ Apoſtolus loquitur de impletione ſecundæ tabulæ. Præterea. In mādato de dilectione proximi includitur mādatum de dilectione dei: quamuis enim vnum in altero includatur, non tamen poteſt inferri ꝙ vnum ab altero non diſtinguatur: hoc enim eſt propter connexionem, & ordinem, quæ non excludit diſtinctionem.

Dilectionis autem dei modus inſinuatur, cum dicitur, ex toto corde. i. ex toto intellectu. Ex tota aīa. i. ex tota volūtate. Ex tota mēte. i. ex tota memoria.

Dub. 3. 4 Contra. Diligere pertinet ad affectum, non ad intellectum, ergo male dicitur diligere ex intellectu, & memoria. Item. Ber. de amore dei. Quid eſt amor niſi vehemens, & bene ordinata voluntas? ergo videt ꝙ ex quo dixit ex tota anima, ſuperfluit addere alias conditiones. Item. Beatus Iohan. non ponit niſi duas conditiones. 1. Iohan. 3. diligamus opere, & veritate: ergo videtur, quòd in iſtis tribus cōditionibus ſit ſuperfluitas. Item. Videtur quòd ſit diminutio: quia Deut. 6. ponitur iſta conditio. Ex tota fortitudine: quæ non ponitur hic. Item. Mat. 12. additur iſta conditio præter conditiones prædictas: ex tota virtute: ergo videtur quòd ibi ſit diminutio, vel hic ſuperfluitas. Similiter Lucæ 10. additur iſta conditio. Ex omnibus viribus tuis: quæritur ergo de illorum trium diſtinctione, ordine, numero, & ſufficiētia. Reſpon. Dicendū, ꝙ quāuis charitas immediate reſpiciat actum concupiſcibilis, circa quem primo conſiſtit: tamen actus illarum virium reſpicit, vt diſponentes. Vnde omnes vires animæ quodam modo ordinantur ad ipſam dilectionem, ſicut ad id quod habet rationem completam reſpectu omnium virium. Et qm̄ ſuperiores vires animæ tres ſunt: ideo tres apponuntur cōditiones. Et rurſus. Quia ternarius virium animæ dupliciter habet diſtingui, ita quòd vnus illorum modorum non diſcordat ab alio: ideo conditiones circa actum diligendi reſpicientes vires aīæ, duplici modo apponi, & diſtingui habent. Vno enim modo diſtinguuntur vires animæ ſm ꝙ in eis cōſiſtit imago: & dicunt in mente eſſe tres pſonæ, videlicet memoria, intelligentia, & voluntas: & ſic ſm iſtas tres vires apponuntur tres conditiones, quarum vna reſpicit intelligentiam. ſ. ex toto corde. Altera voluntatem, i. ex tota anima. Tertia memoriam. ſ. ex tota mente. Et ſic aſſignantur iſtæ tres conditiones in Matt. 22. Et exponuntur ab Auguſ. ſic. Ex toto corde, ideſt ex toto intellectu ſine errore. Ex tota anima, ideſt ex tota voluntate ſine contradictione. Ex tota mente, ideſt ex tota memoria ſine obliuione. Alio modo diſtinguūtur vires animæ in rationalem, iraſcibilem, & concupiſcibilē: & ſecundum hoc tres apponuntur conditiones, quarum vna reſpicit rationalem, videlicet ex toto corde. Alia concupiſcibilem, videlicet ex tota anima. Et tertia iraſcibilem, videlicet ex tota fortitudine. Et ſic aſſignātur ī Deutero. 6. Et exponuntur a Bern. ſic. Ex toto corde, ideſt ſapienter: ex tota anima, ideſt dulciter: ex tota fortitudine,

titudine id eſt fortiter, vt non ſeducamur fallaciis, non abducamur blandicijs, non frangamur iniurijs. Et ad hæc tria reduci poſſunt illa tria, quæ tanguntur .1. Thimo. 1. Ex corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Nec eſt in iſtis aliqua repugnantia, pro eo quòd potẽtia irascibilis, & ipſa memoria conformant in actu: & ideo vna virt⁹ eſt vtriuſq; reformatiua, & vna dos vtriuſque pfectiua, & vnũ reſpicit principaliter, & aliam ex conſequenti: & ideo vbi dicit in Deut. ex tota fortitudine, in Matth. dr ex tota mente. Et hæc eſt rõ, quare hæc cõditio (ex tota mẽte) vltimo loco ponitur: & ſic patet ſufficientia, numerus, & diſtinctio illorum, quæ aſſignant circa modum dilectionis: & ꝙ nihil eſt ſuperfluum, nihil diminutum: patet etiam ſolutio obiectorum.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis ſm duo, quæ tangit Magiſter, incidit hic qõ circa duo principaliter. Primo. n. quæritur de ipſa charitate quantũ ad habitum. Scdo vero quærit de eadẽ quantũ ad eius actũ, & modũ. Circa primum ſex poſſunt quæri. Primum eſt, vtrum charitas ſit habitus creat⁹. Scdm, vtrum ſit habitus virtuoſus. Tertium, vtrum ſit habitus ab alijs virtutibus diſtinctus. Quartum eſt, vtrũ ſit habitus in ſeipſo indiuiſus. Quintum eſt, vtrũ ſit habitus mere gratuitus. Sextum & vltimum, vtrum ſit habitus aliqñ informis, an ſemper formatus. Et qm duorũ primorũ veritas ſatis haberi poteſt ex his, quæ in primo libro ſunt determinata, vbi oſtenſum eſt, quòd charitas eſt virtus creata: ideo nunc reſtat determinare alia quatuor ſequentia.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Charitas eſt habitus virtutis ab alijs virtutibus diſtinctus, vt patet ex cõparatione ad actum, ad obiectum, ad ſubiectum, ad prẽmium, ad principium, & ad oppoſitum.

DE quatuor. Vtrum charitas ſit habitus ab alijs virtutibus diſtinctus, aut oĩbus virtutibus cõis, & generalis. Et ꝙ ſit habitus oĩbus communis videtur. Primo auctoritate Apoſt. 1. Cor. 13. vbi Apoſt. dicit. Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c. Et enumerat ibi quidecim opera virtutũ: ſed quicquid hẽt in ſe act⁹oĩum virtutũ eſt cõmune, & vniuerſale ad omnes virtutes: habitus autem charitatis eſt huiuſmodi, ſm ꝙ in præcedenti auctoritate habetur: ergo oĩb⁹ virtutibus eſt cõmunis. Item. Hiero. Vt breuiter complectar oẽm diffinitionem virtutis, Virtus eſt charitas, qua diligitur omne diligendũ: ergo cum diffinitio, & diffinitũ ſint æqualis ambitus, & virtus ſit generalis ad omnes virtutes, videtur ſimiliter ꝙ & charitas. Item. Aug. de ciui. dei, & Ber. de dili. deo, dicunt, ꝙ virtus nõ eſt aliud, q̃ ordo amoris, vel amor ordinatus: cum ergo amor ordinatus nihil aliud ſit, q̃ charitas, & oĩs virt⁹ nihil aliud ſit, q̃ amor ordinatus, oĩs virtus eſt charitas: ergo charitas nõ eſt ab aliis virtutibus diſtincta. Itẽ. Sicut ſe habet pceptũ charitatis ad alia pcepta, ſic ſe hẽt habit⁹charitatis ad alios habitus virtutum: ſed præceptum charitatis oĩa alia præcepta comprehendit, ſicut dicitur Ro. 13. Qui diligit proximum, legem impleuit: ergo videtur ꝙ habitus charitatis contineat in ſe habitus oĩum virtutum, & non ſit ab alijs diſtinctus. Itẽ. Sicut ſe hẽt obiectũ charitatis ad obiecta aliarũ virtutum, ita ſe habet habitus charitatis ad alios habitus: ſed obiectum charitatis eſt bonũ ſub rõne Ad opp.

rōne boni ſimpliciter: ſi ergo hoc eſt cōmune oībus obiectis oīum aliarū virtutum: videtur ꝙ habitus charitatis ſit communis oībus aliis habitibus. Item. Qui habet dilectionem charitatis in via, habet omne quod neceſſarium eſt ad meritum: quia dicit Aug. Tene charitatem, & fac quicquid vis. Similiter qui habet dotem fruitionis correſpondentem charitati in patria, habet ſufficientiſſimum præmium: frui enim ſm quòd dicit Aug. eſt amore inhærere: ergo ſi charitas inchoata ſufficit ad meritum, & charitas conſummata ſufficit ad præmium, videtur quòd habita charitate, aut ceterę virtutes ſuperfluant, aut ipſa nō differt ab habitibus aliarum virtutum. Sed conſtās eſt, ꝙ aliæ virtutes non ſuperfluunt: reſtat ergo quòd ipſa ab alijs virtutibus non diſtinguit. Sed contra. 1. Cor. 13. Nūc manent fides, ſpes, charitas tria hęc, &c. Quod recte connumeratur, & ſupponitur alijs virtutibus, diſtinguitur ab alijs virtutibus: ſed charitas connumeratur, & ſupponitur aliis virtutibus: ergo ab illis diſtinguitur. Item. Hocipſum oſtenditur ab obiecto: quia ſicut fides reſpicit deum ſub ratione veri, & ſpes ſub rōne ardui, ſic charitas ſub ratione boni. Si ergo bonum ſub ratione boni, & verum ſub ratione veri, dicunt diuerſas rationes mouendi, quia ſm diuerſitates rationis mouendi eſt diſtinctio in actibus, & habitibus: videtur ergo ꝙ charitas differat ab alijs theologicis virtutib⁹: ergo multo forti⁹ ab alijs, ſcilicet cardinalib⁹. Item. Hocipſum oſtenditur ab actu proprio, quia cōſtans eſt quòd diligere, credere, & ſperare, actus ſunt diuerſi loquendo formaliter. Si ergo penes diuerſitatē actuum principalium neceſſe eſt eſſe diuerſitatē habituum: videtur, quòd neceſſe ſit ponere habitum charitatis ab habitibus aliarum virtutum differre. Item. Penes diuerſitatem ſubiectorum eſt diuerſitas proprietatum: ſed ſicut fides eſt in rationali, & ſpes in iraſcibili, ſic charitas, & amor in concupiſcibili: ſi ergo vis concupiſcibilis diſtincta eſt ab alijs viribus,

Fundamenta.

neceſſe eſt ꝙ habitus charitatis diſtinctus ſit ab alijs habitibus. Item. Hoc ipſum oſtenditur per comparationē ad ſuum oppoſitum, quia vitium directe oppoſitum charitati diſtinguit ab alijs vicijs, vtpote odium ab infidelitate, & deſperatione. Si ergo diſtinctio malorum, & vitiorum eſt ratione bonorum quibus opponuntur, cū ſint priuationes: videtur quòd ſi vitium charitati ſit oppoſitum, quòd ab aliis vitijs diſtinguatur. Conſimiliter etiā habitus charitatis ab alijs habitibus. Item. Hocipſum oſtenditur per cōparationem ad præmiū: quoniā quandocumque aliqui ſic ſe habent, quòd quando vnus perficit, alij euacuantur, neceſſe eſt illos habitus per eſſentiam differre: ſed habitus charitatis in patria perficitur, & conſummatur: habitus vero fidei, & ſpei euacuantur, ſicut dicit Magiſter, & habitum eſt in diſtinctione præcedenti: ergo neceſſe eſt charitatis habitum ab habitibus aliarum virtutum diſtingui.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc reperitur triplex modus dicēdi. Quidam enim dicere voluerunt, ꝙ charitatis habitus eſt ab aliis habitibus indiſtinctus, propter ipſorum habituum eſſentialem vnitatem. Dixerūt enim ipſos habitus virtutum abinuicem non differre per eſſentiam, ſed ſola relatione ad actus. Et hocipſum dixerunt de potentijs animæ. Et quòd ſint unum per eſſentiam inter ſe inuicem, probare nituntur per mutuam ipſorum habituum denominationē. Cū enim formæ diſperatę nullo modo poſſint ſeipſas denominare, & vna virtus aliam denominet, vt iuſtitia eſt prudens, prudentia eſt iuſta, fides amat, & charitas credit: impoſſibile eſt habitus virtutum eſſentialiter inter ſe differre. Ex hac eadem ratione concludere voluerunt, quòd non differant a charitate, cum charitati attribuantur quaſi omnium virtutum actus, ſicut dicit Apoſtolus. 1. Cor. 13. Et hocipſum dicunt ſenſiſſe Auguſtinū in libro de moribus eccleſię vbi ſic diffiniens virtutem: nihil

omnino eſſe virtutem affirmauerunt niſi ſummum amorem dei. Nam illud quod quadripartita dicitur virtus, ex ipſius amoris quaternario affectu (quãtum intelligo) dicitur. Sed quantumcũque hoc innuerent auctoritates: ponere tamen omnes habitus virtutum a ſeinuicem non differre niſi ſola relatione, non videtur conſonum rationi, nec etiam doctrinæ communi. Quod enim diuerſitas ſit in potentijs animæ, & ipſarum habitib⁹, manifeſtat ipſa diuerſitas actuũ, & obiectorum. Et propterea cũ vna virtus denominet aliã, vel actus vni⁹ attribuitur alteri, hoc non eſt intelligendum fieri propter omnimodam ipſorum habituum indifferentiam; ſed pp mutuã circumincesſionem, & concomitantiã, ſicut dicimus de potentiis animæ, ꝙ ſeinuicem circumincedant, & ſupra ſe mutuo reflectãtur, non quia oino idem ſint, ſed quia cum ſint in eodem, & poſſunt reflecti ſuper illud, in quo ſunt, quia aĩa intelligit ſe, & amat ſe, per conſequens & ſupra ſe inuicem reflectunt. Et propterea, quia reflexio non tantummodo fit pp oĩmodam indiuiſionem conuenientiæ, verumetiã pp circumincesſionem concomitantiæ: ideo non cogimur ponere nec potentias animæ, nec habitus ſm id quod ſunt abinuicem, non differre. Nec Aug. in lib. de moribus eccleſiæ vult dicere illud: ſed omnes virtutes alias vult ad charitatem tamquam ad fundamentum reducere, ſine qua aliæ virtutes non ſunt vere virtutes, quia ad veram beatitudinem non perducunt. Eſt & hic alius modus dicẽdi, videlicet ꝙ charitas ab alijs virtutibus non diſtinguitur pp ipſius charitatis generalitatem. Voluerunt, n. quidam dicere, ꝙ ipſa vis concupiſcibilis diffundit̃ p omnes alias vires, pro eo ꝙ omnes aliæ vires animæ appetunt obiecta ſua. Vnde amor reperitur in oĩbus viribus (ut dicunt) & amor ordinatus in oĩbus virtutib⁹, quia charitas non eſt aliud q̃ ordo amoris: hinc eſt ꝙ dicere uoluerunt charitatem ob ſuam generalitatem non diſtingui ab alijs uirtutibus. Sed nec illud uĩ rõnale uſquequaque, nec conuenienter dici, cum Apoſtolus eã diſtinguat ab alijs: nec rõ quam aſſignãt multũ eſt efficax, ꝓeo ꝙ concupiſcibilis ita eſt uis ĩ ſe diſtincta ſm quòd rõnalis, & iraſcibilis: unde ꝙ actus concupiſcibilis ad actũ aliarũ uirium cõcurrit, hoc non eſt pp idẽtitatem, & indiuiſionem in eſſendo, ſed pp ſimultatem, & ordinẽ in mouendo. Vnde generale, ſiue vniuerſale cõſueuit aliquid dici dupliciter, 6
uel pp cõitatem in prædicando, uel pp cõitatem in cauſando, ſicut ſol dr̃ cauſa uniuerſalis, non quia de alijs cauſis inferioribus prædicatur, ſed quia alias adiuuat, & mouet. Et ideo ſicut poſſibile eſt, quòd aliquid habeat rõnem generalis motoris reſpectu aliorum, & tñ in ſe ſit unum, & ab alijs diſtinctum in cauſis naturalibus: ſic reperiri contingit in aiæ potentijs, & uiribus: ideo quãuis uoluntas imperet alijs uiribus aiæ, & charitas alijs uirtutibus, non oportet pp hoc ponere, quòd ab eis non diſtinguatur. Tertius uero modus dicendi cõis, & uſitatus, rationi, & auctoritatibus ſatis conſonus eſt, quòd charitatis habitus eſt ab habitibus aliarum uirtutũ diſtinctus, ſicut innuit Apoſ. Et eius diſtinctio ab habitibus alijs põt colligi ex multiplici ipſius comparatione, ſicut in opponẽdo fuit demonſtratũ. Primo uidelicet ex cõparatione ad obiectum, qđ ſub rõe mouendi ab alijs diſtinguit̃. Scđo p cõparationem ad actum, quia differt ab actibus aliarũ. Tertio p cõparationẽ ad ſubiectum ꝓprium. Quarto p cõparationẽ ad oppoſitũ qđ ei determinate opponitur, ita quòd non habitibus aliarum uirtutũ. Quinto p comparationem ad premiũ, in quo pficit̃ cũ habit⁹ ſpei, & fidei euacuat̃. Sexto uero, & ultimo p cõparationẽ ad ſuũ principiũ, qđ repræſentat. Cõſiſtit. n. imago recreationis in tribus virtutibus theologicis, & unitate gr̃æ: ſicut imago creationis in tribus potentijs, & unitate ſubſtantiæ. Si ergo ipſæ potentiæ ad hoc ꝙ ſint recte imago a ſe inuicẽ diſcernuntur, & una de altera nõ pdicat̃, ſed in trib⁹ uirtutib⁹ theo-

logicis

logicis reperitur ſimiliter ratio cuiuſ
dam imaginis; oportunum ergo eſt
ponere ipſas adinuicem diſtinctas eſ
ſe. Concedendum eſt igitur habitum
charitatis diſtinctũ eſſe ab habitib⁹
aliarum virtutum: concedendæ ſunt
etiam rationes, quæ hoc oſtendunt.
7. AD illud vero quod primo obij-
citur in contrarium de auctoritate
Apoſtoli patet reſponſio ex iam di-
ctis: quoniam actus aliarum virtu-
tum attribuuntur ipſi charitati, nõ
ſicut elicienti, ſed ſicut imperanti, &
ſicut motori primo, non ſicut moto-
ri immediato. Et ideo ex hoc non
poteſt concludi, quòd charitas ab a-
lijs virtutibus nõ diſtinguatur: quia
non habet generalitatem ad illas in
prædicando, ſed ſolum in mouendo.
8 AD illud quod obijcitur de auctori
tate Hiero. quòd virtus non eſt aliud
quàm charitas. Dicendum, quòd præ
dicatio illa eſt prædicatio cauſalis.
Ideo enim omnes virtutes diffiniri
poſſunt per charitatem: quia amor
charitatis dat ei rationem merendi
qua ablata non eſt proprie loquendo
9 dicenda virtus eſſe in anima. AD il-
lud quod obijcitur per auctoritatem
Auguſt. Dicendum ſimiliter, quòd
notificationes illæ, & conſimiles per
cauſam datæ ſunt. Et ſi tu quæras, p
quod genus cauſæ? Reſpõderi poteſt
quòd charitas reſpectu aliarũ in mo
uendo quodammodo habet rationẽ
efficiẽtis, quodã modo formalis, quo
dammodo finalis. Amor autem cha
ritatis alijs virtutib⁹, vt in act⁹ ſuos
exeant, imperat, & imperando infor
mat, & facit eos meritorios, & infor-
mando iungit fini, & in ipſo quietat,
dum facit nos adhærere deo, & ipſo
frui; & ideo merito virtus gratuita
per charitatis amorem eſt diffinien-
da. Poſſet etiam aliter dici, ꝙ amor il
le, q cadit in diffinitione virtutis, ge
neraliter non eſt amor charitatis, q
ẽ vna de virtutib⁹ theologicis, ſed eſt
amor oĩbus, & cæteris virtutibus
cõis, & generalis. Et ideo in proceſ-
ſu illo eſt ſophiſma cõſequentis a ſu
10 ſuperiori ad inferius affirmãdo. AD
illud qđ obijcit. quòd præceptũ cha
ritatis comprehendit omnia præce-
pta. Dicendum, ꝙ non comprehen-
dit ea per omnimodam identitatem,
ſed per quandam reductionẽ: oĩa. n.
præcepta reducuntur ad illã, & in il
la conſummantur: & ideo ex hoc nõ
poteſt concludi, ꝙ habitus charitatis
ſit alijs cõis niſi ſolum per radicatio
nẽ, ſm quòd dicit Greg. quòd præce
pta ſunt multa ꝑ diuerſitatẽ operis,
& vnum in radice dilectionis: qa qc
quid præcipitur, in ſola charitate ra
dicatur: hoc autem non eſt, quia ſo-
lius charitatis ſit exequi præcepta in-
iuncta, ſed quia aliæ virtutes ſine cha
ritatẽ non exequuntur diuina præce
pta ſm acceptationem diuinam.
AD illud quod obijcitur quod obie 11
ctum charitatis cõmune eſt objectis
aliarum virtutum. Reſpondendum
eſt per interemptionem, quia obiectũ
charitatis non eſt quodcumque bo-
num, ſed bonum ſummum, & bonũ
ſub ratione boni: & ita obiectum cha
ritatis diſtinguitur ſecundum ſub-
ſtantiam ab obiectis virtutum cardi
nalium, quæ habent obiectum crea
tum: ab obiecto vero aliarum virtu-
tum theologicarum ſecundum ſub-
ſtantiam non diſtinguitur, ſed ſecun
dum rationem mouendi: quæ quidẽ
ratio mouendi facit diuerſitatem in
actu, & habitu, & potentia ſubſtãtiæ
motæ, ſicut patet: quia quamuis vnũ
& idem ſit verum, & bonum: tamen
cognitio, & affectio, & potẽtia cogni
tiua, & affectiua, & habitus ſciẽntiæ,
& virtutis habent adinuicem differẽ
tiam. AD illud quod obijcitur, qđ 12
charitas ſufficit ad præmium, & ad
meritum. Dicendum, quòd charitas
dicitur ſufficere ad meritum, & ad p̄
mium propter connexionem aliarũ
virtutum, & dotum. Qui enim ha-
bet charitatem, habet alias virtutes:
& qui habet dotem ſibi correſpon-
dentem, habet alias dotes, & ita ſuffi
cientiam in merito, & præmio nõ ra
tione charitatis tantum, ſed ratione
aliarum virtutum annexarum. Et iõ
ex hoc non poteſt concludi, quòd a-
liæ virtutes ſuperfluant, vel ꝙ chari
tas ſola ſit virtus ab alijs non diſtin
cta, pro eo quòd non habet ſufficien
tiam per ſe ſola, ſed prout eſt cũ alijs

coniuncta. Et per hoc patet, ꝙ non poteſt aliquis ſufficienter mereri, niſi ſperet, & credat, numquam autem poteſt aliquis eſſe expeditus, & habilitatus ad credendum, & ſperandum niſi mediante fide, & ſpe: ſimiliter circa dotes præmij intelligendum eſt.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO

Charitatis habitus eſt vnus, atq; indiuiſus ſm ſpecié, licet ſm in diuiduũ mult iplicetur: habet enim vnum obiectum, & vnũ actum principalem.

Ad opp.

VTRVM habitus charitatis ſit vnus indiuiſus, an per ſpecies multiplicatus. Et quòd habeat per ſpecies multiplicari videtur. Primo per obiecta; quoniam circa diuerſa volita, & obiecta diuerſæ ſunt voluntates, vel virtutes. Sicut enim vult Augu. Voluntates, vel virtutes diuerſificantur ſecũdum volita: ſed charitas eſt amor dei, & proximi. Si ergo deus, & proximus diſtant diſtantia infinita, neceſſe eſt habitum regulantem animũ ad amandum deum, & ad amandum proximum eſſe alium, & alium. Itẽ. Hoc ipſum oſtenditur per præcepta, quia vbi ſunt diuerſa præcepta, ibi diuerſi ſunt habitus habilitantes animam ad illa præcepta implenda, maxime cũ ipſis præceptis præcipiunẽ opera virtutum: ſi ergo circa actum charitatis duo conſiſtunt mandata, videtur quod virtus charitatis nõ ſit vna. Item. Hocipſum oſtenditur per modos diligendi. Alius enim eſt modus diligendi deum, quàm diligendi proximum. Deum enim debet vnuſquiſque diligere plus quàm ſe ex toto corde, ſed proximum ſicut ſeipſum, & ex parte. Si ergo habitus virtutis datur ad modificãdum actum, cum alius, & alius ſit hinc & inde modus, alius & alius erit hinc, & inde habitus. Item. Hocipſum oſtenditur per ſimile: quia ſapientia, quæ eſt de æternis, alius eſt habitus, & aliud donum, quàm ſcientia quæ eſt de temporalibus. Et ſimiliter latria, quę eſt cultus dei, eſt alia virtus, quàm dulia quæ eſt honor proximi: ergo pari ratione alia, & alia virtus erit qua diligitur proximus, & qua diligitur de⁹. Item. Plus differt vita actiua a contemplatiua, quàm operationes eiuſdẽ vitę ad ſeinuicem: ergo ſimiliter plus differt virtus, quæ dirigit hominẽ ad vitam contemplatiuam, ab ea quę dirigit ad vitã actiuam, quàm duæ virtutes, quæ dirigunt ad vitam cõtemplatiuam: ſed charitas ſecundum qđ eſt amor dei dirigit ad vitam contẽplatiuã, prout eſt amor proximi ad vitam actiuam. Cum ergo charitas ſecundum ꝙ eſt amor dei differat a fide, licet vtraque earum ſit virtus dirigens ad vitam contemplatiuam, videtur multofortius quòd amor dei, & proximi abinuicem diſtinguãtur. Item. Amor amicitię & amor concupiſcentiæ ſunt diuerſæ ſpecies amoris: ſed charitas amat deum amore concupiſcentiæ, quia facit deum deſiderare, & appetere, proximum vero amore amicitiæ. Si ergo illæ ſunt diuerſæ affectiones, & diuerſæ dilectiones, videtur quòd virtus charitatis habeat multiplicari per ſpẽs. Sed cõtra. Sicut vna eſt ſumma veritas, ſic vna eſt ſumma bonitas: quia ſicut fides omnino aſſentit ſummæ veritati, & propter illam credit quicquid credit: ſic charitas oĩno adhæret ſummæ bonitati, & propter illam amat quicquid amat: ergo ſicut fides eſt vna virtus, & vnus habitus reſpectu credendorum, ita & charitas reſpectu amandorum. Item. Sicut ſe habet rationalis ad verum, & iraſcibilis ad ardunm, ſic ſe habet concupiſcibilis ad bonum: & ſicut aliæ duæ vires habent vnitatem in ſe, ſic & ipſa concupiſcibilis: ſed rationalis in credendo verum, non habet perficĩ niſi vna virtute, ſimi liter & iraſcibilis in expectando arduum: ergo ſimiliter videtur ꝙ concupiſcibilis in amando bonum non habeat niſi vnã ſolam virtutem: ſed hæc eſt charitas

Fundamenta.

ergo

ergo &c. Item. Quanto aliquid eſt magis vnitiuum, tanto magis habet in ſe vnitatem: ſed virtus charitatis inter ceteras virtutes eſt præcipue vnitiua, cum ipſa ſit vinculum perfectiōis, ſicut dicitur ad Col. 3. ergo videtur ꝙ charitas inter ceteras virtutes teneat vnitatem: ergo non habet ſubdiuidi per alias ſpecies. Item. In omni genere in quo contingit reperire ordinē motorum, neceſſe eſt eſſe ſtatum in vno: ſed charitas omnibus virtutibus animæ imperat, & omnes mouet tam theologicas quàm cardinales: ergo neceſſe eſt ipſam habere vnitatem: non ergo multiplicatur per ſpecies.

13 RESP. Dicendum, quod habitꝰ charitatis eſt vnus, & indiuiſus ſm ſpeciem, licet ſecundum numerū plurificetur: in diuerſis enim animabus plures ſunt charitates: cum habitus, & accidentia numerētur penes ſubiecta: in omnibus autem in quibus eſt, eſt vna charitas ſpecie, propter hoc quòd vnitas habitus venit ab vnitate obiecti, & actus principalis: & hoc quidem eſt reperire in charitate, ſi quis diligenter velit attēdere. Actus enim charitatis eſt diligere: diligere autem idem: eſt quod velle bonum: cum ergo charitas diligit aliquem, bonum optat ei quem diligit: illud autem bonū quod charitas optat, vnum ſolum eſt, videlicet bonum æternum, & bonum ſummum. Iſtud autem ſummum bonum aliquando homo per charitatem optat deo, aliquando ſibi, aliquando proximo. Secundum quòd optat ipſum ipſi deo, dicitur diligere deum, quia vult q̃d ipſe deus ſit ſummum bonum, & ꝙ habeat omne bonum per eſſentiam. Secundum quòd optat illud proximo, ſic dicitur diligere proximum, quia vult quòd habeat illud bonum per gratiam, & gloriam. Secundum quòd optat illud ſibi, ſic dicitur diligere ſeipſum. Generaliter ergo in actu dilectionis ipſius charitatis vnū eſt bonum optatum, licet multa ſint, quibus illud bonum optatur: & illud eſt obiectum principale ipſius habitus diligendi, quoniam ipſum ꝓpter ſe optatur a charitate, ita quòd habet rationem obiecti principaliter mouentis, & finis quietantis. Et quia illud eſt vnum ſolum, ſiue comparetur ad ſe, ſiue comparetur ad eum, q̃ habet charitatem, ſiue comparetur ad eius proximum: hinc eſt q̃d charitatis habitus habet eſſe vnus. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD illud vero quod primo obij 14
citur in contrarium, quòd obiecta ſunt diuerſa, iam patet reſponſio. Quia licet charitas diligat proximū, tamen proximus non eſt principale obiectum, ſed eſt illud ad quod principale obiectum charitatis comparatur. Quia enim proximus imago eſt dei, & capax ipſius dei: iō virtus charitatis, quæ deſiderat ſummū bonum haberi ab omni eo, qui poteſt ipſum habere, & ipſo frui, appetit ſummū bonum a proximo haberi, ſicut & ab eo in quo eſt & hoc non eſt aliud, quàm amare proximum ꝑ charitatis affectum. Et ſi obijcias, ꝙ charitas non tantum facit quòd homo velit proximo bonum, quod deꝰ eſt, ſed etiam omne aliud bonum. Dicendum, quòd hoc non eſt principaliter, & elicitiue, ſed quaſi cōſequenter, & imperatiue: & hoc manifeſtabitur infra magis aperte, cum agetur de his, quæ ſunt diligenda ex charitate. AD illud quòd obijcitur, quòd 15
duo ſunt præcepta charitatis. Dicendū, quòd illa duo præcepta non ſunt diuerſa formaliter, ſed ſolū materialiter: quia vnum illorum clauditur in altero, ſecundum quòd Magiſter dicit in litera. Et propter hoc non ſequitur, quòd habitus charitatis diuerſificetur ſecundum formam. AD 16
illud quod obijcitur de diuerſitate modorum. Dicendum, quòd diuerſitas illorum modorum eſt ex diuerſitate comparationum illiꝰ ſummi boni, quod poteſt diligi, vel optari ſibi ipſi, & poteſt optari creaturæ, quę nata eſt ipſo beatificari: vnde diuerſitas illorum modorum non venit ex diuerſitate principalis obiecti, ſed ex varia comparatione ipſius: & propterea non ſequitur, quòd ſit diuerſitas in virtu-

in virtute modificante, quia diuerſi-
tas comparationis obiecti non ſuffi-
cit ad faciendum habitum diuerſifi-
17 cari. AD illud quod objicitur de ſa-
pientia,& ſcientia,latria,& dulia. Di
cendum,quòd non eſt ſimile:quia ſa
pientia negociatur de æternis ſecun
dum rationes æternas,& ſcientia de
temporalibus ſecundum rationes tẽ
porales:& ideo diuerſas rationes ha
bent,ſecundum quas diriguntur, &
in actibus ſuis regulantur. Sed cha-
ritas vnam ſolam habet rationẽ mo
uentem,videlicet ipſam ſummam bo
nitatem,quæ cum ſit ſumme amabi
lis,& prout eſt in ſe,& prout partici-
patur ĩ creatura,vtroque modo cha-
ritas eam amat,& ſic habet vnam ra
tionem motiuam,& propterea nõ de
bet ſic diuerſificari ſicut ſapientia,&
ſcientia. Eodem modo dicendum eſt
18 de latria,& de dulia, ſicut in præce-
dentibus eſt oſtenſum diſt.9. AD il
lud quod objicitur de differentia cõ
templatiuæ, & actiuæ . Dicendum,
quòd contemplatiua, & actiua vita,
nominat ſtatum, ſiue virtutis exerci
tium. Diuerſitas autẽ ſtatus,vel exer
citij non inducit diuerſitatem in ha
bitu , ſed diuerſitas principalis obie
cti. Vnde eædem virtutes ſecundum
diuerſos ſtatus , & diuerſum exerci-
tium dirigunt hominem in vtraque
vita:ſicut fides dirigit hominem in
contemplationem , & operationem ;
propter hoc non ſequitur quòd cha
ritas eo quòd ad actiuam vitam,& cõ
templatiuam dirigat,& habilitet, ſit
virtus duplex . AD illud quod vlti
19 mo objicitur de amore amicitiæ, &
concupiſcentiæ. Dicendum, quòd ſi
cut dictum eſt in præcedentibus de
actu confidentiæ,& expectationis,ꝙ
vnus habet ex altero oriri , & vnus
alium quodammodo includit,ſic a-
mor amicitiæ quodammodo amorẽ
concupiſcentiæ. Qui enim eſt ami
cus alij,optat ei aliquod bonum , &
dum optat ei illud bonũ,& ipſum bo
num optatum facit concupiſcere, &
eidem facit adhærere . Vnde ſicut
ſpes innititur ſummę immenſitati,ſi
ue poteſtati, ſic charitas adhæret, &
adhærere facit ſummæ bonitati: &
ille eſt eius actus primus, & vnicus,
ex quo oritur,& in quo clauditur a-
mor concupiſcentiæ,& amor amici-
tiæ . Et propterea ſicut ſpes non di-
uerſificantur propter actum confi-
dentiæ,& expectationis; ſic nec cha-
ritas propter actum amicitiæ, & con
cupiſcentiæ . Quod autem adhære
re deo ſit actus charitatis principa-
lis. Auguſt.ſatis expreſſe dicit in lib.
de moribus eccleſiæ,& Apoſtolus.1.
Corint.6. Qui adhæret deo , vnus
ſpiritus eſt. Et Dionyſius de diui.no
mi. Amorem ſiue diuinum,ſiue natu
ralem, ſiue intellectualem vnitiuam
quandam dicimus virtutem: & quia
vnum eſt illud bonum,cui principa
liter charitas vnit:hinc eſt quòd cha
ritatis habitus vnitatem habet,ſicut
prius oſtenſum eſt .

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Et ſi nonnulli ſatis probabiliter dicant gratiam & charitatem ſolo reſpectu differre,probabilior tamen uidetur ſentẽtia eorum qui dicũt eſſentialẽ habere differentiam.**

VTRVM habitus charitatis ſit mere gratuitus , an aliquid addat vltra gratiam,ſicut habitus aliarum virtutũ. Ad opp.
Et quod ſit idem charitas omnino, quod gratia nihil addens vltra,videtur per illud quod dicit Ambr. Charitas eſt mater omnium virtutum, quia omnes informat,ſine qua nulla eſt vera virtus : ſed eſſe formam virtutum gratuitarum ſecundum quòd gratuitæ ſunt,eſt propriũ ipſius gratiæ gratumfacientis:ergo ſi hoc cõpetit ipſi charitati, videtur ꝙ in nullo differat a gratia. Item Aug. 15. de trinit. dicit quòd excellentiſſimũ inter dona dei eſt charitas : ſed gratia gratumfaciens eſt excellẽtior , quam gra gratis data;ergo videtur quòd ſi charitas eſt excellentiſſima inter ce-

tera

tera dona, quòd ipſa ſit mere, & pure gr̃a gratumfaciens, nihil habens vltra. Item. Hugo de ſancto victo. in lib. de arrha ſpõſæ. Scio anima mea quòd amor eſt vita tua: ſed animam viuificare quantum ad eſſe moris, eſt proprium ipſius gratiæ gratumfacientis: ergo videtur quòd charitas ſit ipſa gratia mere, & pure. Item. facere gratum, & acceptum deo eſt proprie proprium ipſius gratiæ: ſed charitas eoipſo ꝙ charitas eſt, reddit deo hominem carũ, & acceptũ, & opus facit meritorium: ergo videtur quòd nihil aliud in ſe habeat, ꝙ ſuper gratiam gratumfacientem aliquam additionem faciat, vel per qđ a gratia differat. Item. Omnis habitus virtutum qui aliquid addit ſuper gratiam gratumfacientem, aliquo modo manet cum culpa, nec tollitur totaliter per peccatum: ſed charitas omnino tollitur per culpam: ergo nihil omnino addit ſuper gr̃am. Contra. Berñ. de amore dei cap. xj. Voluntas creſcit in amorem, amor in charitatem, charitas in ſapientiã. Et paulopoſt. Nihil enim aliud eſt amor, quàm vehemens in bono voluntas. Per ſe enim bona voluntas ſimplex eſt affectus: ſi ergo affectus vehemens eſt de eſſentia charitatis, & affectus huiuſmodi aliud ẽ, quàm gratia: ergo habitus charitatis addit aliquid vltra. Item. Nihil generale fit ſpeciale niſi per aliquam additionem: ſed gratia generalis, & communis eſt ad omnem virtutem, charitas autem eſt ſpecialis virtus: ergo neceſſe eſt charitatem aliquid addere vltra gratiam. Item. Habitus qui continue eſt in actu ſuo, differens eſt ab eo, qui non eſt continue in ſuo actu: ſed gratia eſt continue in actu gratificandi, charitas autem non eſt continue in actu ſuo, qui eſt diligere: ergo charitas, & gratia aliquo modo differunt: aliquid igitur habet in ſe charitas, quod eſt a gratia diuerſum: cum ergo ſit habitus gratuitus, videtur quod aliquid addat ſuper ipſam gratiam. Item. Habitus aliarum virtutum datur ipſis potentijs ad ipſarum expeditionem vltra gratiam gratumfacientem; ſed vis concupiſcibilis adeo indiget expediri, ſicut rationalis, cum ſit corrupta, & infecta: ſi ergo virtus perficiens rationalem vt fides continet aliquid gratiæ gratis datæ, videtur pari ratione, imo multo fortiori charitatem aliquid addere ſupra gratiam gratumfacientem. Item. Omnis habitus qui per aſſuefactionem, & frequentiam reddit potentiam faciliorem ad actum ſine augmento gratiæ gratumfacientis, aliquid continet in ſe præter gratiam gratumfacientem: ſed charitas eſt huiuſmodi, ſicut patet: ergo charitas aliquid addit ſupra gratiam. Prima ꝓbitur per hoc, quòd tanto habitus eſt perfectior, quanto potentiam reddit faciliorem, & expeditiorem ad actum. Si ergo habitus charitatis aliquo modo poteſt proficere nõ proficiente gratia gratumfaciente, neceſſario oportet ponere, quòd differat ab ea.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc 20
eſt duplex modus dicendi. Quidam enim dicere voluerunt, quòd charitas eſt omnino idem cum gr̃a ꝑ eſſentiam ſola relatione differens: dicitur enim gratia inquãtum reſpicit totã aĩam, charitas vero inquantum regit, & dirigit voluntatem: & hoc videtur ſignificare ipſum charitatis nomẽ, & Apoſtolus vr̃ innuere, & rõ approbare. Nomẽ ipſum ſignificare videtur: quia charitas dr̃ a charis græce, qđ idem eſt, quod gratia. Vnde cum hæc virtus nõ habeat aliã nominationem niſi a gr̃a, non videt̃ ꝙ aliquid ſuperaddat ſecundũ rem. Apoſtolus enim hoc inſinuare videt̃ cum eam cęteris virtutibus antepon it, & ſupponit: hoc enim non faceret niſi magis pure haberet rationem boni: & hoc ipſum ipſemet innuit, quòd aliç virtutes poſſunt eſſe infructuoſæ, & recipere admixtionẽ mali, charitas vero minime: & propterea videtur charitas ſecundum teſtimonium apoſtolicum eſſe mera, & pura gratia gratumfaciens, cũ ſit donum puriſſimum, & excellentiſſimũ.

Ratio

Ratio etiam approbare videtur: q̄a cum ipſa voluntas ſit ſupremum in anima, a qua pendet tota rectitudo virium inferiorum, & quæ immediate vnitur ipſi deo: ideo vendicat ſibi totum principium rectitudinis: & hinc eſt ꝙ gratia quæ perficit alias potentias animæ, ſpecialiori modo perficit voluntatem. Et propterea licet alias potentias perficiat cum habitu gratiæ gratis datæ: ipſam tamē potentiam diligendi perficit per ſe: & ſecundum ꝙ illam perficit, ſic charitas appellatur. Et ſic videtur ſatis rationabile dicere, ꝙ gratia, & charitas idem ſunt per eſſentiā, & differentes ſola relatione: & ratione illius relationis cōnumeratur cū aliis virtutibus, & ab eis diſtinguitur, & quodam modo ſpecificatur. Et per hoc declinari ſatis faciliter videntur rationes ad oppoſitū, quæ oſtendunt ꝙ charitas aliquid addat ſupra gratiam: non enim concludere videntur neceſſario, ꝙ charitas aliquid addat abſolutum. Vnde ad omnia illa inconuenientia declinanda ſufficiēs videtur eſſe hoc dicendum. ſ. ꝙ addat ſolum reſpectum ad opus determinatum. Eſt & alius modus dicendi, ꝙ charitas vltra gratiam gratū facientem dicit aliquem habitū, quo mediante aſſueſcit ipſa potentia diligendi ad actum proprium: & hoc quidem dicunt eſſe neceſſarium, tū propter eſſentialem differentiā, quæ eſt inter alias virtutes, & charitatē, quæ quidē non poteſt eſſe per diuerſitatem, quæ ſit in gratia gratumfaciente, cum ipſa ſit vna ſicut in ſecūdo lib. oſtenſum eſt, tum etiam propter actus ipſius ſpecialitatem, & difficultatem reſpectu cuius requiritur habitus ſpecificans, & determinans gratiam ad talē vſum, & habilitans potentiam, vt exeat in actum ſuum. Et huic modo dicendi ſatis concordat auctoritas Bern. quę dicit in xj. c. de amore dei, ꝙ libera voluntas data eſt homini, quæ cum adiuuanti concordat gratiæ, virtutis accipit ꝓfectum, & nomē: & amor efficitur: cū vero ſibi dimiſſa ſeipſa frui vult, in ſeipſa ſui patitur defectū & quot vitia, tot vitiorum ſortitur nomina, vt cupiditatis, auaritiæ, luxuriæ. Ex quo innuitur, ꝙ aliquid eſt ex parte voluntatis noſtræ quod adueniente gratia ſit virtus, & non eſt niſi virtus charitatis, de qua loquitur ibi: ergo charitatis habitus vltra gratiā ſecundum ipſum aliquid dicit. Satis etiam videtur hæc poſitio conſona rationi: quia ſicut fides cōcernit aſſenſum, ſic charitas concernit affectum: & ſicut cognitio aliqd eſt differens a gratia gratūfaciente, ſic etiā & dilectio: & ſicut fides concernit cognitionem, ita charitas affectionem, ſecundum illud quod dicit Augu. in ſol. Charitas eſt rectiſſima animi affectio, qua diligitur deus propter ſe, & proximus propter deum. Et ipſum idem dicitur in lib. de ſpiritu, & anima circa principium. Ordinandi ſunt animi affectus ad id quod debent, vt in virtutes proficere poſſint. Et paulopoſt. Amor per odiū ſui proficit in amorem dei, & proximi. Satis ergo videtur rationi conſonum dicere, ꝙ ſicut virtus fidei aliquem habitum concernit præter gratiam gratumfacientem, ſic & habitus charitatis: & hoc ſatis videntur rōnabiliter oſtendere rōnes ad iſtam partem adductæ. Si quis ergo velit hanc partem ſuſtinere, ſatis poteſt faciliter ad rationes, quæ adducuntur in contrarium reſpondere.

AD illud quod primo obiici- 81
tur, quòd charitas informat ceteras virtutes, quod eſt proprium ipſius gratiæ. Dicendum, quòd eſt loqui de virtutibus quantum ad eſſe, & quantum ad bene eſſe, & quantum ad bene operari. Si quantum ad eſſe, ſic quælibet virtus habet in ſeipſa propriam formam, per quam diſtinguitur ab alia, vt fides a ſpe. Si autē loquamur de ipſis quantum ad bene eſſe, ſic informantur a gratia, quæ facit ipſas gratuitas, & deo acceptas. Si loquamur de virtutibus quantum ad bene operari, ſic informantur a charitate, quæ eſt pondus inclinans, & faciens tēdere operationes omnium virtutū ad bonū finem: & ſic alio mō informat grā, alio

alio modo charitas: & ꝓpterea nõ ſequitur, ꝙ inter charitatem, & gra-
22 tiam nulla ſit eſſentialis differentia. AD illud quod obiicitur, ꝙ charitas eſt donum excellentiſſimum. Dicendum, quòd charitas non ſeparatur a gratia, quamuis aliquid addat ſupra ipſam: ideo excellentia gratiæ gratum facientis attribuitur charitati: & hinc eſt quòd etiam nomen ſortitur gratiæ, & præponitur omnibus virtutibus ab Apoſtolo quantum ad eius excellentiam, & dignitatem: & propterea non ſequitur, ꝙ ipſa nihil addat vltra gratiam: quia in illa comparatione non comparatur ad dona gratuita, ſecundũ quòd gratuita ſunt, ſed ſecundum quòd ſunt gratiæ gratis datæ: & in hoc illis præponitur, quia numquam charitas ſeparatur a gratia, quamuis ab ea poſſint ſeparari alia dona gratuita: & ideo dicitur donum excellen-
23 tiſſimum eſſe inter cetera. AD illud quod obiicitur, ꝙ amor eſt vita animæ. Dicendum, quòd ſicut in vita naturę viuere dicitˀ dupliciter, vno modo prout eſt actus primus, alio modo prout actus ſecundus: & primo modo eſt ab animæ eſſentia, & ſecundo ab animæ potentia: ſic intelligendum eſt in eſſe moris, quòd viuere prout eſt actus primus, eſt ab ipſa gratia viuificante ipſam animã totam: ſed prout eſt actus ſecũdus, eſt ab ipſa virtute: & quamuis poſſit attribui omni virtuti gratuitæ, vt potè ipſi fidei ſecundum illud qđ dicitur Rom. j. Iuſtus ex fide viuit: potiſſime tamen attribuitur ipſi charitati propter magnam affinitatẽ, quã
24 habet ad gratiam. AD illud quod obiicitur, quòd charitas reddit deo acceptum, & gratum. Dicendum, quòd hoc facit ratione gratiæ: ſed ex hoc non ſequitur, quòd præciſe ſit gratia: quia charitas non tãtummodo habet deo acceptum reddere, ſed etiam aliquam potentiam expedire, & ad aliquem actum ſpecialem, & determinatum habilitare, ratione cuius aliquid addit ipſi gratię, qđ eſt ipſi gratię ſubſtratum, & materiale, ſicut in præcedentibus oſtenſum
fuit de fide. AD illud quod obijcitur, ꝙ charitas omnino deſtruitur ꝑ 25
peccatum. Dicendum, ꝙ hoc non eſt, quia charitas nihil addat ſuper gratiam gratumfacientem, ſed quia omne peccatum repugnat ipſi habitui ſubſtrato charitati. Et ideo ſicut fides totaliter tollitur per infidelitatem: quia non ſolum repugnat ei quantum ad id, quod eſt in ea gratiæ gratumfacientis, ſed etiam quãtum ad habitum ſubſtratum, per hunc modum intelligendũ eſt quòd charitas tollatur per omne peccatũ: illud autem in ſequenti problemate clarius manifeſtabitur.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Conſentiunt omnes Theologi charitatis habitum non poſſe vnquam eſſe informem, licet hanc veritatem non eadem ratione probent.

Fundamenta.

VTRVM habitus charitatis poſſit eſſe informis, an ſemper ſit formatus. Et ꝙ ſemꝑ ſit formatus videtur. Primo per Aug. in lib. de vera innocentia. Dilectio dei, & proximi eſt ꝓpria, & ſpecialis virtus piorum, atque ſanctorum, cum ceteræ virtutes bonis poſſint eſſe communes, & malis: ſed aliæ virtutes non ſunt communes bonis, & malis, niſi quia poſſunt eſſe informes: ſi ergo charitas non poteſt iſto modo eſſe cõmunis, videtur ꝙ nullo modo poſſit eſſe informis. Item. Hug. Charitatẽ nullus poteſt habere malus: ſed ſi poſſet eſſe informis, aliquis malus poſſet eam habere: impoſſibile eſt igitur habitum charitatis informem eſſe. Item. Impoſſibile eſt formam fieri informem: ſed charitas eſt forma virtutum, ſecundum ꝙ dicitur ſuper illud Rom. 1. Iuſtitia dei &c. Glo. Hæc eſt informis qualitas mentis, quia ſociam non habet charita-

te,

tem, quę eſt forma omnium virtutum: ergo &c. Item. Virtutis charitatis eſt diligere deum propter ſe, & ſuper omnia: & iſtum actum nullus habere poteſt, qui habet in ſe mortale peccatum, cum in omni mortali peccato aliquid diligat cõtra deũ. Si ergo ſola illa virtus poteſt eſſe informis, cuius actus poteſt reperiri in peccatore, ſicut patet de fide, videt quòd charitas nullo modo poteſt informis eſſe. Item. Sicut infidelitas repugnat fidei, ſic libido, & amor libidinoſus repugnat charitati: ſed impoſſibile eſt habitum fidei nec informem, nec formatum ſimul ſtare cũ errore, & infidelitate: ergo impoſſibile eſt habitum charitatis nec informem, nec formatum ſimul ſtare cũ libidine: ſed oẽ peccatum eſt libido, vel ex libidine ſecundum quòd dicit Aug. ergo impoſſibile eſt habitum charitatis nec informẽ, nec formatum reperiri in peccatore: ergo non reperitur niſi in viro iuſto: ſed in illo non habet eſſe informis, ſed ſemper formatus: ergo &c. Sed contra.

Ad opp. Cum aliquis peccat, qui in deum credidit, & amauit, ſicut in eo remanet credulitas, ſic remanet in eo quædam dilectio: ſed non eſt minus nobilis illa dilectio, vel amor, quã ſit illa credulitas: ergo ſi credulitas illa ſortitur nomen virtutis, pari rõne videtur quòd & illa dilectio: ſed nõ ſortitur rationem, & nomen alteriꝰ virtutis quã charitatis: ergo charitas poteſt eſſe informis. Item. Aut poteſt aliquis diligere deũ informiter, aut non. Si non ergo homo cũ ſciat ſe deum diligere, homo ſciet ſe habere charitatem, & eſſe in gratia, quod apud multos eſt inconueniens. Si poteſt: ſed qua'es ſunt actus, tales ſunt habitus: ergo ſi actus diligendi poteſt eſſe informis, videtur quòd & habitus. Item. Ex fide formata oritur amor, & timor vterq; formatus: ergo cum ex fide informi poſſit timor oriri ſeruilis, qui eſt timor informis, qui etiam habet rationẽ doni, videtur quòd ex ipſa poſſit oriri amor, qui etiam habet rationem virtutis: redit ergo idem, quod prius, videlicet quòd amor charitatis informis poſſit eſſe. Item. Charitas eſt virtus gratuita: conſtans eſt, ꝙ hæc differentia gratuita addit ſupra virtutem: ſi ergo remanere poteſt prius ſine poſteriori, videtur, quòd charitate deſinente eſſe gratuita, adhuc poſſit remanere virtus: ergo poteſt eſſe informis. Item. Homini cadenti in peccatum aliquid relinquitur in potentia rationali, & iraſcibili, quo fit habilis ad reſurgendum, vt fides, & ſpes: ergo pari ratione relinquitur aliquid in potẽtia concupiſcibili, imo multo fortiori, cum ipſa magis indigeat: ſed conſtat quòd illud non eſt minus nobile, quam illud quod eſt in aliis potentiis, cum ipſa habeat nobiliori virtute informari: ſi ergo aliæ poſt lapſum in peccatum poſſident fidem, & ſpem informem, videtur quòd & ipſa poſt peccatum habeat charitatem informem.

RESP. Dicendum, quod ſecundum communem opinionẽ habitus charitatis ſemper eſt formatus, & numquam habet eſſe informis: & hoc indicat ipſum nomen ipſius, nominatur enim nomine gratiæ. Si ergo virtus informis dicitur eſſe illa virtus, quę eſt priuata gratia, dicere charitatem informẽ nihil aliud eſt dicere, quam gratuitum eſſe gratia priuatum, quod eſt falſum, & non intelligibile: quia eſt ibi implicatio oppoſitorum. Et ideo communiter dicitur, quòd charitas nõ poteſt eſſe informis. Licet autem doctores communiter in hoc conſentiant: in ratione tamen quare hoc dicunt, differentia eſt inter eos. Nam quidam voluerunt dicere, quòd ideo charitas non poteſt eſſe informis, quia eſt ipſum donum increatum, ſcilicet ipſe ſpiritus ſanctus. Et huius opinionis fuit Magiſter ſenten. Hęc autem opinio communiter non tenetur, nec eſt tenenda ſicut in primo libro fuit oſtenſum. Alii vero dicere voluerunt, quòd charitas nõ poteſt eſſe informis, quia eſt habitus mere gratuitus, nihil habens vltra gratiam gratum facientem niſi ſolã relationẽ, C

relationem, & ordinem ad actum,
& finem. Aliæ vero virtutes, quæ
habitus ſubſtratos habent, infor-
mes eſſe poſſunt: ſola vero charitas,
eſt q́ nihil abſolutum addit: & ideo
ipſa ſola eſt, quę non poteſt eſſe in-
formis: ſed licet iſtud videatur ſatis
probabile, eſt tamen non modicum
calumniabile. Difficile enim eſt ſu-
ſtinere penſatis auctoritatibus, &
rationibus, quòd charitas non ad-
dat vltra gratiam aliquem habitum,
qui concupiſcibilem potentiam ha-
bilitet ad amandum, ſicut in pręce-
denti problemate fuit oſtenſum. Et
ideo eſt adhuc tertius modus redden
di rationem, quare charitas non po
teſt eſſe informis, ſicut aliæ virtutes:
hoc enim eſt, quia charitas non ſo-
lum inquantum gratuita, ſed etiam
inquantum affectio recta, ſiue quan-
tum ad habitum ſubſtratum repu-
gnat omni peccato; ſicut fides ſpecia
liter repugnat peccato ſibi oppoſi-
to. Vnde ſicut fides ſimpliciter tol
litur per errorem, & infidelitatem,
& ſpes per deſperationem, ita quòd
non remanet qualitas, nec virtus in-
formis: ſic habitus charitatis per
omnem culpam habet tolli: & ideo
numquam remanet informis. Quod
autem omne peccatũ oppoſitionẽ ha
beat cum charitate rõne habitus ſub
ſtrati, manifeſtum eſt. Sicut enim ha
bitus ipſius fidei habilitat animã ad
credendum omnia credenda, & ad
aſſentiendũ primæ veritati propter
ſe, & ſuper omnia: ſic etiam habili
tatio charitatis ad amandum omnia
amanda, & adhærendum primæ bo-
nitati propter ſe, & ſuper omnia: &
ideo ſicut error circa quemcunq; ar
ticulum oppoſitionem habet cum fi
dei habitu, ſic amor libidinoſus cir
ca ea, quæ amanda ſunt, oppoſitio-
nem habet cum ipſa charitate ratio-
ne habitus ſubſtrati boni. Quo-
niam ergo omne peccatum conſiſtit
in deordinata dilectione alicuius bo
ni creati, & in quadam libidine, quę
oppoſitionem habet cum recto
amore, ſicut error cum vera credu-
litate. hinc eſt quod omne peccatũ
ſimpliciter excludit charitatem. Et
ideo ſicut fides informis non poteſt
reperiri in infidelibus, & hæreticis:
ſic charitas informis non poteſt re-
periri in aliquibus viris peccatori-
bus, & iniquis, & in ſolis illis habet
reperiri virtus informis: hinc eſt ꝙ
charitas nullo modo poteſt eſſe in-
formis, quia ſm ſe totam opponitur
culpę generaliter, quod non eſt re-
periri in aliqua alia virtute. Et ſi tu
quæras rationem huius, Augu. docet
in xiiij. de ciui. dei, vbi dicit, quòd
omnis affectio oritur ex amore: ideo
nihil poteſt obliquare aliquas affe-
ctiones animæ, quin aliquo mõ vel
principaliter, vel ex conſequenti op
poſitum ſit ipſi amori, & habitui af
fectum illum rectificanti. Conceden
dę ſunt ergo rationes quæ hoc oſten
dunt, quòd charitas non poteſt eſſe
informis.

AD illud vero qđ obiicitur pri- 27
mo, ꝙ in peccatore remanet creduli
tas, & dilectio erga deum. Dicẽdũ, ꝙ
quãuis vtraque remaneat, nõ tñ vni
formiter: quia credulitas habet rõ-
nem virtutis, dilectio vero non. Et rõ
huius eſt: quia ad hoc ꝙ aliquis ha-
bitus ſortiatur nomen, & rõnẽ virtu
tis, neceſſe eſt ꝙ habeat aliquã perfe-
ctionem, & vigorem quendam reſpe
ctu actus, & obiecti: hoc autẽ habet
credulitas in vero peccatore. Nã ip-
ſe peccator aſſentit primę veritati
propter ſe, & ſuper omnia: & credit
oia credenda. ſm ꝙ credenda ſunt.
Nullus aũt peccator eſt, qui diligit
deũ propter ſe, & ſuper oĩa, & q dili
git oia diligẽda ſm ꝙ diligẽda ſũt:
& ideo dilectio illa quę eſt in peccato
re, nõ ita habet rõnem virtutis, nec
ſortitur nomẽ charitatis, ſm ꝙ cre-
dulitas habet rõnẽ virtutis, & nomẽ
fidei ſortitur: AD illud qđ obiicĩ, 28
ꝙ contingit diligere informiter. Di
cẽdũ, ꝙ verum eſt: ſed ſicut crede-
re aliquẽ articulum informiter, qñ
alii articuli diſcreduntur, ſecundũ ꝙ
faciunt aliqui hæretici, non eſt actus
virtutis informis, quia fides non eſt
in eis virtus: ſic diligere deum in
peccatore non eſt actus virtutis:
deeſt enim ibi perfectio virtutis, quia
talis non diligit omnia diligenda.

Deeſt

Deeſt etiam & vigor, quia per illum actū non ſuperat, nec excludit amorem libidinoſum ſibi oppoſitum: ſicut eſt de illo, qui credit vnum articulum ſine alio, qui per illam credulitatem nec perfecte credit, quia non omnia credit, nec vigoroſe credit, quia errorem non conuincit.

29 AD illud quod obiicitur, quòd ex fide informi debeat generari amor informis, ſicut & timor. Dicendū, quòd non eſt ſimile, pro eo ꝙ maioris perfectionis eſt amor quā timor, & magis rectificatur anima in recte amando, quam in recte timendo: & hoc, quia amor eſt principium omnium affectionum, ſicut dictum eſt ſuperius. Et ideo ex hoc non ſequitur, ꝙ quamuis fides generet timorem informē, ꝙ poſſit generare cha-
30 ritatis amorem. AD illud qđ obijcitur, quòd charitas eſt virtus gratuita, & eſſe gratuitum coarctat hoc quod eſt eſſe virtutem. Dicendum, quòd quamuis ſit minus eſſe gratuitum, quam eſſe virtutem: nihil tamen prohibet aliquam differentiam ita adhærere generi reſpectu ſpeciei, quòd eadem ſublata auſertur ꝑ conſequens quod ad eſſentiam generis ſpectat. Sicut patet, quod homo eſt animal rationale mortale: & ſi deſinat eſſe rationalis, deſinit eſſe aīal. Per hunc modum poteſt intelligi & in charitate, ꝙ ita adhęret hoc qđ eſt gratuitum virtuti, quòd cū deſinit eſſe gratuita, deſinit eſſe virtus. Ratio autē quare magis adhæret in charitate quam in alia virtute, ta-
31 cta eſt ſupra. AD illud quod obijcitur. ꝙ homine cadente in peccatum ita debet potētiæ concupiſcibili adiutorium remanere, ſicut in aliis viribus animæ. Dicendum, ꝙ remanet ſibi adiutorium aliquod ſecundum curſum communem. Multi.n. peccant, qui habent affectionem dilectionis, & pietatis erga deum, & homines bonos: verūtamen illud qđ remanet eis, non ſortitur nomē virtutis theologicæ ſecundum illud qđ remanet in aliis viribus. Et ratio huius eſt, quia ipſa facilius corrūpitur, & deordinatur, quam aliæ vires. Vnde quādiu peccatū eſt in anima, virtus rectificās eius affectiones nō poteſt eſſe in ea. Quamuis enim peccator manens peccator poſſit eſſe rectus in credendo, non tñ poteſt eſſe rectus in diligendo.

COnſequenter quæritur de ipſa charitate quantū ad actū, & modum. Et circa hoc q̄rũtur ſex. Artic. 8 Primo quæritur, vtrum actus charitatis ꝑ prius ſit meritorius, quam actus aliarū virtutum. Secundo, vtrum poſſibile ſit motum charitatis eſſe mercenarium. Tertio quæritur, vtrum idem poſſit eſſe motus dilectionis in deum, & ꝓximum. Quarto, quis eorum præcedat alterum. Quinto, vtrum motꝰ charitatis in deum habeat modum. Sexto & vltimo, vtrū teneamur ad illum modum implendum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Charitatis motus quo ad completionis ordinem, eſt prius meritorius, quàm motus aliarum virtutum, quamquam motus aliarum poſſint habere prioritatem originis.**

VTRVM motus charitatis per prius ſit meritorius, quā actus aliarum virtutum. Et ꝙ ſic videtur. Fundamenta. Primo per illud quod dicit Apoſtolus ad Rom. 13. Plenitudo legis eſt dilectio: ſed nullus plene adimplet ea quę ſunt legis, niſi qui meritorie eam obſeruat. Si ergo plenitudo legis per Apoſtolum attribuitur ipſi charitati, videtᷣ quòd efficacia merēdi primo, & principaliter circa actum eius conſiſtat. Item. Super illud Gala. 5. Fructus autem ſpiritus charitas &c. Glo. Attende quòd in enunciatione fructuū caput virtutum præmittit charitatē; quæ enim alia inter fructus ſpiritus primatū tenere meruit niſi charitas,

ſine qua ceteræ virtutes non reputantur eſſe uirtutes, & ex qua oĩa bona naſcunt: ſi ergo ex charitate oĩa bona naſcunt, & hoc non põt intelligi niſi de bonis meritorijs, actus qui primo naſcitur ex charitate, primo tenet rõnem meritorij: ergo ꝑ prius eſt meritori⁹ actus charitatis, q̃ actus alicui⁹ uirtutis. Item. Greg. Non habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, niſi maneat in radice charitatis: ergo radix charitatis oĩbus operibus tribuit uiriditatem: ſed hæc uiriditas non eſt aliud, q̃ efficacia in merendo: ſi ergo hanc tribuit charitas alijs uirtutibus per ſuum actum, & motum, uidetur quòd actus charitatis primo & principaliter ſit meritorius inter omnes actus uirtutum. Item. Meritũ ineſt omni uirtuti ex recta ordinatione in finem: ſed charitas eſt uirtus, q̃ immediate ordinat in finem, & mediante qua ceteræ aliæ ordinari hñt: uidetur ergo, quòd circa actum eius primo, & principaliter contingat actum meriti reperiri. Item. Nullum obſequium eſt meritorium apud deũ, niſi qđ fit liberaliter: ſed nihil fit liberaliter, niſi qđ fit ex amore, qm̃ amor eſt donũ, in quo oĩa alia dona donantur. Si ergo efficacia merendi cõſiſtit in liberalitate, & liberalitas primo, & principaliter reperit in motu charitatis, & amoris, uidetur idem qđ prius, uidelicet quòd motus charitatis primo, & principaliter ſit meritorius. Item. Actus fidei non eſt meritorius, niſi ſm quòd fides credit in deum: nam credere deum, & credere deo cõmune eſt fidei informi, & fidei formatæ: ſed quod fides credat in deũ, hoc habet ratione charitatis adiunctæ. Credere enim in deum (ſicut dicit Auguſtinus) eſt credendo amare: ergo uidetur quòd actus fidei non ſit meritorius, niſi mediante actu charitatis. Si ergo actus fidei eſt primus inter actus omnium uirtutum, uidetur quod circa actum charitatis primo, & principaliter conſiſtat meritum.

**Ad opp.** Sed contra. Omnis actus procedens a uirtute formata eſt deo placitus, & meritorius, quia quales ſunt habit⁹, tales ſunt actus: ſed uirtutibus exiſtẽtibus formatis per prius exit in actũ fides, quàm aliqua alia uirtus: ergo uidetur quòd actus eius primo ſit meritorius. Item. In omni eo, in quo primo conſiſtit ratio dirigendi, primo conſiſtit ratio merendi: ſed circa actũ fidei primo conſiſtit ratio dirigendi, cum ipſa ſit directiua omnium uirtutum: ergo & circa ipſum primo conſiſtit ratio merendi: non ergo circa actum charitatis. Item. Gratia in merendo mouet conformiter liberum arbitrium, & econuerſo: ſed liberum arb. per prius iudicat, quàm eligat: ergo gratia per prius uidetur reſpicere actum cognitionis, quàm affectionis: ſed quod per prius reſpicit gratia, primo habet rationem meritorij: ergo uidetur ꝙ ratio merẽdi prius inueniatur in actu cognitionis, quàm affectionis: & ita prius in actu fidei, quàm charitatis. Item. Fides informis meretur operationem miraculorum de congruo in ſtatu peccati: ſed multo maioris efficaciæ eſt fides formata reſpectu præmij aſſequendi, q̃ fides informis reſpectu miraculi impetrãdi. Si ergo impetratio miraculi primo, & principaliter attribuitur actui fidei informis, videt quòd actui fidei formatæ primo, & principaliter meritum vitę ęternę debeat attribui. Item. Quod magis eſt difficile, & magis cõtra naturam, illud tenet magis rationem meriti in via ſed motus fidei magis eſt naturæ diſſonus, quàm motus charitatis, quia deum diligere non eſt contra dictamen naturæ, ſicut credere multos articulos: ergo videtur, quòd i actu ipſius fidei primo & principaliter cõſiſtat efficacia merendi. Item. Sicut ſe habet prudentia reſpectu cardinalium, ita ſe habet fides reſpectu theologicarum: ſed recta ordinatio per prius reperitur in actu prudentiæ, quàm in actu virtutum cardinalium: ergo recta ordinatio per prius inuenitur in actu fidei, quam in actu aliarum theologicarũ: ſed illud per prius eſt meritorium, in quo per prius reperitur ordinatio: ergo videtur, quòd actus, ſiue motus fidei per prius ſit meritorius, quàm motus charitatis.

32 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ aliqui voluerunt dicere, quòd meritum primo & principaliter conſiſtit circa actũ, ſiue motum fidei, cum ipſa ſit prima virtutum, & eius actus principium aliorum. Alij vero econtra dicere voluerunt, ꝙ actus charitatis primo, & principaliter ſit meritorius. Cũ ipſa ſm Greg. & Amb. ſit caput, & radix oium bonorum: & vtraque harum poſitionum magni clerici ſuſtinuerunt: & ſi volumus ſane intelligere ſibi adinuicem non contradicunt, imo vtrique uerum ſentire potuerũt.
33 Propter quod notandum, ꝙ ſm ꝙ vult Philoſophus, dupliciter dicitur aliquid altero prius. Eſt enim prius altero origine, & eſt prius complemento, & diffinitione. Si loquamur de prioritate originis, ratio merendi per prius conſiſtit in actu fidei, qm̃ ipſe eſt origo motuũ aliarum virtutum: & cum procedit a uirtute formata, dicere eſt ipſum eſſe meritoriũ. Si ergo motus fidei formatæ eſt meritorius, & prior origine, q̃ motus aliarum virtutum loquendo de prioritate originis, efficacia merendi ſm prius attribuenda eſt actui, ſiue motui ipſius fidei. Si vero loquamur de prioritate completionis, ſic efficacia merendi per prius attribuenda eſt actui charitatis, cum ipſa charitas cõpletiſſima ſit oium virtutum, & in ipſius actu conſummetur ipſum me-
34 ritum. Ratio autem quare charitas excellentior ſit alijs eſt, quia maxime nos efficit deiformes tum ratione liberalis exhibitionis, tum ratione conformis vnionis, tum ratione finalis quietationis. Ratione liberalis exhibitionis; quia ſicut deus ex amore tribuit omnia dona, ſic charitas liberaliter exequitur omnia obſequia, & mandata. Ratione conformis vnionis: qm̃ ſicut pater, & filius nectunẽ nexu amoris, & vniuntur: ſic homo per charitatem adhærendo deo efficitur vnus ſpiritus. Propter quod dicitur Iohan. 17. Vt ſint conſummati in vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Ratione finalis quietationis: quia cũ amor ſit pondus, facit in deum tendere: & in deum tendere eſt in deo quieſcere: ſicut corporalia per ſua pondera in proprijs locis ſituari habẽt, & ſtabiliri: His ergo de cauſis ꝑ charitatem efficitur homo maxime deo conformis ſecundum triplex genus cauſæ, ſecundum quòd creatura habet ad creatorem referri, videlicet ſecundum rationem principij mouẽtis, formæ exemplantis, & finis quietantis: & ratione huius primatum tenet inter ceteras virtutes ſecundum quòd dicit Apoſtolus. Et propterea ſi loquamur de prioritate completionis, motus eius primo & principaliter eſt meritorius, ſicut oſtendunt auctoritates, quæ ad primam partẽ inducũtur: & ideo concedendæ ſunt.

AD illud vero quod obiicitur in 35 contrarium primo, & ſecundo, & tertio, patet reſponſio: quia omnes illæ tres rationes primæ (ſicut intuenti apparet) procedunt de originis prioritate: & ita non obuiãt veritati, nec rationibus, quæ ad oppoſitum habẽt adduci. Verum enim eſt, quòd motus fidei prius exit a libero arbitrio gratia informato, quàm motus aliarum virtutum: ſed tamen non habet plenam, & perfectam tendentiam, & ordinem ad finem, quouſque adiungatur ei motus charitatis, qui dat ei põdus, & inclinationem. Vnde ex adminiculo charitatis ineſt ipſi fidei perfectio meriti: & proptérea magis mẽſurari dicitur quantitas meriti ſecundum quantitatem charitatis, quàm ſecundum quantitatem alterius virtutis. AD illud quod obiicitur, quòd 36 fides meretur operationem miraculorum. Dicendum, ꝙ hoc eſt, quia in fide eſt prima eleuatio hominis ſupra ſe: ideo videtur impetrare a diuina virtute, vt operetur aliquid ſupra vim naturæ: ſed meritum præmij cõſummati non reſpicit principaliter primam eleuationem, ſed eleuationẽ ſummam, & completam: & hæc quidem non reperitur in actu fidei ſecũdum ſe, ſed magis in actu charitatis. AD illud quod obijcitur, quòd actus 37 fidei eſt maioris difficultatis, & magis contra naturam, quàm actus charitatis. Dicẽdũ, quòd & ſi actus fidei

ſit

ſit magis cõtra naturã iudicãtem: nõ
tñ magis eſt contra, vel ſupra na-
turã exequentem: imo multo minus.
Multo enim facilius eſt credere ſum-
mæ veritati propter ſe, & ſuper om-
nia, quàm ipſam propter ſe, & ſuper
omnia diligere, & ei ſoli adhærere,
& omnia propter eam contemnere.
Et quia hoc eſt maximum, quod ho
mo poſſit deo impendere, & hoc fa-
cit ipſa charitas: ideo primo & ꝑin
cipaliter vindicat ſibi merendi effica
38 ciam. AD illud quod vltimo obiici-
tur, quòd ſicut ſe habet prudentia re
ſpectu virtutum cardinalium, ſic fi-
des reſpectu theologicarum. Dicen-
dum, quòd non eſt omnino ſimile, ꝓ
eo ꝙ virtutes theologicæ, cũ habeat
obiectum increatum, tanto perfectio
res ſunt, quanto magis intime illi
vniunt, & coniungunt. Et propterea
ſpirituale ædificium dicitur fundari
in fide, & erigi in ſpe, & conſumma-
ri in charitate, q̃a charitas inter vir
tutes theologicas eſt maxime vniti-
ua, & ideo actus eius maxime facit
hoies deiformes. Et hinc eſt ꝙ re-
ſpectu obiecti increati nobilior eſt
modus apprehendendi per modum
tactus, & amplexus, quàm per modũ
viſus, & intuitus: econtra eſt circa cor
poralia, & circa materialia; & ideo
non cogit illa ratio.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Charitatis motus ad tempora-
lem mercedem non poteſt re-
ſpicere, ſed ad ęternam illam
tẽdere, non eſt aliquibus omni
no repugnans, vt ſic dicatur
mercenarius.

Fundamenta. VTRVM poſſibile ſit
motum charitatis eſſe
mercenarium. Et ꝙ ſic
vr̃. Luc. 15. ſup illud.
Quãti mercenarij in
domo pr̃is mei abundãt panibus. di
cit Amb. ꝙ multi ſunt boni merce-
narij, qui ſpe æternorũ deo ſeruiunt:
ſed nemo deo bene ſeruit, niſi qui ſer
uit ei ex charitate: ergo poſſibile eſt
motum mercenarij ex charitate ha
bere ortum. Item. Auguſt. ſuper illud
Pſal. Scrutans corda, & renes deus:
finis curæ, & cogitationis eſt delecta
tio, ad quã quiſque nitit̃ ꝑuenire: er-
go habens charitatẽ finaliter quærit
delectari: ſed qui quærit delectationẽ
ſuam, quærit propriũ cõmodũ, & ois
talis eſt mercenarius: ergo videt̃ ꝙ af
fectus charitatis mercenarius poſſit
eſſe. Itẽ. Qui vult implere mandata
dei ꝑꝑ retributionẽ mercenarius eſt.
Sed de viro ſancto dr̃ in Pſal. Incli-
naui cor meũ ad faciendas iuſtifica-
tiones tuas ꝑꝑ retributionem. Et ad
Heb. 11. dr̃ de Moyſe, ꝙ aſpiciebat in
remunerationẽ: ſi ergo tã iſte, q̃ ille
vir iuſtus erat, & ex charitate moue-
batur, vr̃ ꝙ motus charitatis poſſit
eſſe mercenarius. Itẽ. Homo ſanctus
deſiderat diſſolui, & eſſe cũ Chriſto,
vt fruatur eo, ſcḋm ꝙ Apoſt. deſidera-
bat ad Phil. 1. ſed deſideriũ illud nõ
poteſt eſſe niſi charitatis, cum nullus
naturali affectu deſideret mori: ergo
ſi tale deſiderium intuetur ꝓprium
cõmodũ, & delectationẽ, vr̃ ꝙ poſſi-
bile ſit affectum charitatis eſſe merce
narium. Sed contra. 1. Cor. 13. Chari Ad opp.
tas non quærit quæ ſua ſunt: ſed ois
mercenari⁹ q̃rit qḋ ſuũ eſt: ergo mo
tus charitatis nõ põt eſſe mercenari⁹.
Item. Ber. de diligendo deo. Et ſi ſine
præmio non poſſit ſeruiri, tñ ſine in
tuitu ꝓmij ſeruiri debet. Et paulo
poſt. Seruiamus deo in charitate, quę
timorem expellit, laborẽ non ſentit,
præmium non requirit, meritum nõ
intuetur: ſi ergo oĩs mercenarius re-
quirit ꝓmium, & charitas non requi
rit ꝓmiũ ergo motus charitatis non
poteſt eſſe mercenarius. Item. Amor
charitatis eſt amor gratuitus: ſed gra
tuitum, & mercenarium ex oppoſito
diuiduntur, quia quod fit gratis, nõ
fit ex mercenario. Si ergo charitati
eſſentiale eſt eſſe gratuitum, videtur
quòd motus eius, & actus nullo mo-
do poſſit eſſe mercenarius. Item. Ti-
mor qui principaliter oculum habet
ad pœnam, eſt timor ſeruilis, qui
non eſt deo acceptus: ergo & pari ra
tione amor qui habet oculũ ad præ-

mium non põt eſſe meritorius:ſed ta
lis eſt mercenarius;omnis autem affe
ctus charitatis eſt meritorius: ergo
nullus poteſt eſſe mercenarius.
39 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum,quòd merce-
narius dicitur ille, qui principaliter
habet oculum ad mercedem. Nam ſi
eam aſpiceret non principaliter,non
ꝑꝑ hoc mercenarius eſſet.Secundum
hoc intelligendum eſt, quòd duplex
eſt merces,videlicet creata,& increa
ta,temporalis, & æterna: & ſm hoc
eſt duplex mercenarius, videlicet bo
nꝰ,& malus:& duplex mercimonia,
vna laudabilis,alia vituperabilis. Nã
qui principaliter reſpicit ad mercedẽ
creatam,& temporalem,malus mer-
cenarius eſt: & hunc uituperat Ioh.
10.dñs dicens. Mercenarius aũt fu-
git, quia mercenarius eſt. Ille vero,
qui reſpicit principaliter ad merce-
dem æternã,de qua dicitur Gene.15.
Merces tua magna nimis:bonus mer
cenarius eſt: & hic mercenarius pa-
nibus abundat fidei,ſpei,& charita-
tis,ſicut dicit Amb. ſuper illud Luc.
15. Quãti mercenarij,&c. De prima
mercimonia intelligendo, non eſt
dubium,quòd motus charitatis non
poteſt eſſe mercenarius:quia illa nec
eſt a charitate,nec cum charitate, cũ
charitati repugnet. De ſecunda mer-
cimonia dubium eſt,pro eo quòd il-
la poteſt eſſe cum charitate: non ta
men eſt omnino certum,vtrum ſit a
charitate. Nam quidam voluerunt di
cere,quòd non eſt a charitate,ſed po
tius ab effectu naturæ charitate con-
comitante. Amor enim charitatis
(vt dicunt) cum ſit amor gratuitus,
non intuetur præmium:imo libera-
liter omnino facit hominem ſeruire
deo,ſicut filius patri ſuo. Alijs autẽ
videt,quòd talis affectus mercenariꝰ
poſſit eſſe a charitate: deſiderium enĩ
habendi æternam mercedẽ,& fruen-
di æterno bono, eſt deſiderium gr̃æ:
nec eſt amoris naturalis, nec acquiſi
ti, ſed potius amoris gratuiti:præci-
pue illud deſiderium, quo dicebat
Apoſtolus.Cupio diſſolui,& eſſe cum
Chriſto. AD affectum enim charita-
tis non tantum ſpectat amare deum
amore amicitiæ,imo etiam amore cõ
cupiſcentiæ. Frui enim eſt amore in-
hærere: & conſtat quòd frui deo eſt
per charitatem: & ideo voluerunt iſti
dicere, & ſatis probabiliter,(vt vr̃)
quòd motus charitatis ſecundum a-
liquod genus mercimoniæ poſſit eſſe
mercenarius, ſcilicet ſecũdum quòd
cõſtituit mercedem ſuam circa bonũ
increatum, ad quod tendit ſicut ad
finale præmium,& deſiderat tanquã
omne bonum. Si enim hanc poſi-
tionem ſuſtiuere velimus tanquam ꝓ
babilem,ſatis faciliter diſſoluuntur
rationes, q̃ ſunt ad oppoſitã partem.
AD illud enim quod primo obr̃, 40
quòd charitas non quærit quæ ſua
ſunt. Dicendũ, quòd (ſuum) notat
ibi proprium bonum,ita quòd exclu
datur bonum commune. Quod aũt
appetit deum ſicut mercedem ſuam,
non quærit hoc modo quod ſuũ eſt,
quia illud bonum eſt oĩbus commu
ne:quærere enim,& videre,& amare
deum ſicut ſuam mercedem, & præ-
mium,non eſt quærere bonum pro-
prium,illo modo dicendi proprium,
qui ſonat in vitium. AD illud quod 41
obr̃,ꝙ deo ſine intuitu præmij eſt ſer
uiendum. Dicendũ,ꝙ duplex eſt mo-
tus in charitate,videlicet motus ami
citiæ,& motus cõcupiſcentiæ. Motus
amicitiæ eſt ille quo quis deſiderat
deo placere,& ſeruire. Motus concu
piſcẽtiæ eſt quo deſiderat deũ hr̃e,&
videre. Cũ ergo dicit Ber. ꝙ deo ſine
intuitu præmii eſt ſeruiendum,intel
ligit de amore amicitiæ:ſi enim ꝑ af-
fectũ amicitiæ homo ſeruit amico, &
eum diligit ſine intuitu ꝓmij (ſicut
dicit Philoſophus) multo fortius a-
more charitatis homo vult bonum
deo ſine intuitu alicuius retributio-
nis:ſed ꝑ hoc non excluditur, quin
charitas amore concupiſcentiæ ex-
optet,& deſideret illam ſummã mer
cedem apprehendere,ad quã finaliter
intendit peruenire. AD illud qđ obr̃, 42
ꝙ amor charitatis eſt ſimpliciter gra
tuitus.ergo nõ põt eſſe mercenarius.
Dicẽdum,ꝙ illud argumentũ eſt bo
nũ de ea mercimonia,quæ repugnat
gratiæ:ſed mercimonia vitæ æternæ
gr̃æ nõ repugnat;imo illi conſonat,
quia

quia ad eam ſpecialiter ordinat. Vñ ſicut amor concupiſcentiæ non repugnat amori amicitiæ in charitate: imo quanto magis quis deum deſiderat recte, tanto magis ad honorẽ eius anhelat: ſic affectus hmõi mercimoniæ non repugnat grẽ. AD illud
43 quod obĩ de timore, ꝙ ille qui principaliter habet oculum ad pœnam, non põt deo eſſe acceptus. &c. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile. Nam cum pœna nec ſit deus, nec aliquid dei, qui principaliter aſpicit pœnam tanquam finem vltimum, non eſt recte ordinatus, cum principaliorem habeat intuitum ad aliud, q̃ ad deum; ſed merces, & beatitudo ſumma eſt ipſe deus: & ideo ipſam principaliter poteſt qs aſpicere, & tñ in finem recte ordinatus eſſe. Et ſic patet ꝙ nullum eſt inconueniens dicere, ꝙ motus charitatis poſſit eſſe mercenarius, ſi dicatur mercenarius ex intuitu mercedis æternæ, & increatæ. Et hoc modo currũt rõnes ad primã partẽ. Si aũt alio modo mercenarius dicaẽ, rõnes illæ non cogunt nos fateri motum charitatis poſſe mercenarium eſſe.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

**Charitatis motus vnus atque idem poteſt eſſe in deum, & in proximũ, nõ tñ vniformiter: alterũ.n. reſpicit vt obiectũ, alterũ vero vt obiectũ, & terminũ.**

Fundamenta.

VTRVM idem motus dilectionis poſſit eſſe in deum, & in proximum. Et ꝙ ſic videtur. Idem eſt motus in finẽ, & in id quod eſt ad finem, quia mot⁹ non numeratur ꝑꝑ drĩam medij, ſed extremi: ſed motus charitatis eſt in deũ tanquã in finem, in proximũ ſolũmodo tanquam in viam: ergo vn⁹, & idem motus põt eſſe in vtrumque obiectum. Item. Vbicũque eſt vnum dilectũ, ibi eſt vnus mot⁹ dilectionis; ſed cum diligiẽ deus, & ꝓximus, vnũ eſt dilectum. Nã ſicut dicit Augu. In ꝓximo non diligitur niſi deus; ergo reſpectu vtriuſque vnus eſt charitatis actus, & motus. Item. Vnus, & idẽ eſt honor quo honoraẽ imago beati Petri, & ipſe beatus Petrus: quia honor imaginis refertur ad prototypũ, ſicut dicit Dam. ſed dilectio proximi refertur ad deum: ergo vnus eſt motus dilectionis, quo amatur deus, & proximus. Item. Vbi vnum ꝑꝑ alterum, vtrobique tm̃ vnum, ſicut dicit Philoſophus. Vnde qui tenet equum ꝑ frænum, vna tentione tenet vtrũq; ergo pari rõne cum homo diligat ꝓximum ꝑꝑ deum, vna dilectione poteſt diligere vtrumque. Item. Quãuis plures ſint diuinæ perſonæ, tamen vna dilectione diliguntur a nobis, quia in eis eſt vna ratio diligendi. ſ. bonitas ſumma. Similiter vna eſt ratio diligendi deum, & proximum, videlicet illa ſumma bonitas: ergo videtur ꝙ vno dilectionis motu ſimul amari poſſit deus, & proximus. Sed contra. Sicut vult Philoſophus, motus numeratur tripliciter. ſ. ſubiecto, tempore, & termino, ſiue obiecto: ſed alius eſt terminus, ſiue obiectum dilectionis cum amatur deus, & cum amatur proximus: ergo motus dilectionis eſt hinc inde alius, & alius. Item. Nullus aliquid diligit deliberatiue niſi præcogitans: ſed nullus ſimul, & ſemel poteſt deum, & proximũ intelligere, quia ſicut dicit Philoſophus, intelligimus vnum ſolum: ergo pari ratione ſimul, & ſemel nõ poteſt vtrunque diligere: ergo alio motu dilectionis amatur de⁹, & alio proximus. Item. Vnus & idẽ motus non poteſt eſſe intẽſior, & remiſſior: ſed motus dilectionis in deum eſt intenſior q̃ motus dilectionis in proximum: ergo motus ille, & ille eſt alius & alius. Item. Magis conformatur in ratione diligendi Petrus, & Paulus, quàm deus & proximus: ſed non poteſt vnus motus dilectionis eſſe in Petrum, & Paulum: imo ſm proprias rationes diuerſis motibus diliguntur: ergo alius & alius motus dilectionis eſt in deum, & proximum. Item. Præceptũ reſpicit virtutis actũ, & vſum: ſed duo ſunt præcepta charitatis, ſm ꝙ dicitur Matth. 22. Vnum reſpectu

Ad opp.

dei,& aliud reſpectu proximi; ergo uidetur quòd motus, & actus dilectionis reſpectu illorum duorũ habeant diſtingui,& numerari.

44 RESP. Dicendum, quòd motus dilectionis in deum, & in ꝓximum pôt eſſe dupliciter. Aut ita ꝙ in vtrũque ſit tanquam in obiectum, & terminum. Aut ita ꝙ in vnum ſit tanq̃ in obiectum, in alium tanq̃ in finem vltimum. Si eſt in vnũ tanq̃ in obiectum, & in alterum tanq̃ in finem vltimum, ſic poteſt eſſe vnus, & idẽ motus in proximum, & in deum, vt patet quia vno actu dilectionis diligitur proximus pp deum, & ille eſt motus quaſi collatiuus. Si aũt ſit in vtrũque, ſicut in obiectum, hoc pôt eſſe dupliciter: quia cum actus charitatis ſit diligere, & diligere ſit velle bonũ alicui, dupliciter ſm hoc habet obiectum charitatis aſſignari, videlicet vt illud bonũ dicatur obiectum quod optatur, & ille etiam cui optatur. Pôt ergo motus charitatis ad deum, & proximum comparari in ratione obiecti dupliciter. Vel ſub eadem rõne & vniformi, ita ꝙ vtrũque diligat ſicut illud, cui optat bonũ. Vel difformiter, ita ꝙ vnũ reſpiciat ſicut illud bonum, quod optat, & aliud ſicut illud, cui optat. Si reſpiciat difformiter, ſic adhuc idẽ poteſt eſſe actus dilectionis in deum, & in proximũ: charitas enim in illo motu, quo diligit ꝓximum, optat proximo deũ. Si aũt reſpiciat vniformiter, ſic neceſſe eſt motum dilectionis eſſe alium, & aliũ in deum, & in proximum. Alius.n. motus dilectionis eſt, quo volo bonũ deo, & aliꝰ quo volo bonum ꝓximo: quia alius & alius eſt dilectionis terminus, & vnus eſt intenſior, & alius remiſſior: & ſm hoc circa actum dilectionis conſiſtunt duo præcepta. Et ſm hanc viam rationes ad iſtam partem adductæ procedunt: & ideo concedi poſſunt.

45 AD illud vero ꝙ primo obꝛ in cõtrariũ, patet rñſio: qa ꝓcedit ſm ꝙ actus dilectionis eſt in ꝓximũ ſicut in obiectũ, & in deũ ſicut in finem: & ſic non reſpicit numerationẽ, ſed quãdam relationem, & rectam ordinationem. AD illud quod ſcdo obꝛ, 46 ꝙ eſt idem vtrobique dilectum, ſimiliter patet rñſio: quia procedit ſm alteram viam, videlicet ſm ꝙ deus dr̃ diligi cũ optatꝛ proximo: ſed ſi intelligamus de dilecto, vt illud dicatur dilectum, cui bonum optatꝛ, non eſt idem dilectum cũ diligitur deus, & cum diligitur proximus. AD illud 47 quod obꝛ, ꝙ eadẽ eſt adoratio, qua adoratꝛ imago Petri, & Petrus. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile hinc, & inde, quia aliter refertur dilectio proximi ad deum, aliter honor imaginis refertur ad prototypum. Honor.n. imaginis refertur ad prototypum, non ſolum ſicut ad finem, ſed etiam ſicut ad obiectũ. Vnde totaliter refertur honor in illũ, qui p imaginem ſignatꝛ: non.n. adoratur ſignũ ſm ꝙ res, ſed ſolum ipſum ſignatum. Non ſic aũt eſt in dilectione: quia cum diligitur ꝓximus pp deum, vere afficitur hõ erga ꝓximum, & aliter quàm circa deum. AD illud quod obꝛ, quòd vbi 48 vnum pp alterum, ibi tm̃ vnum. Dicẽdum, quòd illud verum eſt in his, quæ non pñt abinuicem ſeparari: ſic aũt non eſt in propoſito. Nam ſic poteſt hõ affici circa deum, quòd nihil cogitet de proximo: ſic etiam poteſt affici circa proximum, quòd tunc nõ afficiatur circa deum: & ideo conſideratio illa non habet hic locũ. AD 49 illud quod obijcitur vltimo, quòd eadem eſt ratio diligendi vtrobique, ſicut in diuinis perſonis. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia in diuinis perſonis eſt vna ratio diligendi, & eodem modo cõparatur ad illas tres perſonas dilectas: non ſic autem eſt in dilectione dei, & proximi: quia quamuis vtrobique ſit vna ratio diligendi, differenti tamen modo habet ad deum, & ad proximum comparari. Et quia ex diuerſitate comparationum cõſurgit pluralitas actuũ, ex vnitate autem rationis principaliter mouentis conſurgit vnitas habitus: hinc eſt quod habitus, quo amatꝛ deus, & proximus, eſt vnus, licet motus eius in deum, & in proximum ſit alius, & alius.

## QVAESTIO IIII.
### CONCLVSIO.

Charitatis motus quo ad inclinationem prius tẽdit in deum quàm in proximum, ſed quo ad exercitium pri⁹ in proximũ quam in deum.

**Ad opp.** QVIS iſtorum motuum præcedat reliquum. Et videtur quòd prius ſit motus dilectoinis in ꝓximum, quàm in deũ. Primo per illud quod dicitur .1. Iohan.4. Qui non diligit fratrem ſuũ quem videt, deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? ſecundum hoc ergo ad deſtructionem dilectionis proximi ſequitur deſtructio dilectionis dei: ſi ergo ad deſtructionem poſterioris non ſequitur deſtructio prioris, ſed econuerſo: ergo prior eſt motus dilectionis in proximum, quã in deum. Item. j. Corinth. xv. Prius quod animale eſt, deinde quod ſpirituale eſt: ſed dilectio proximi ſenſibilior eſt, dilectio dei ſpiritualior: ergo prius oportet affectum inclinari ad diligendum proximum, quam ad diligendum deum. Item. Proceſſus eſt ab inferioribus ad ſuperiora, & ab imperfecto ad perfectum ſecundum rectum ordinem, non econuerſo. Si ergo dilectio dei perfectior eſt, & ſuperior, quàm dilectio proximi: & dilectio proximi eſt via ad illam, ſed prior eſt quam terminus: ergo ꝑ pri⁹ eſt motus dilectionis in proximum, quàm in deum. Item. Prior eſt actio, quàm contemplatio ſecundum rectũ ordinem: ſed dilectio proximi facit hominem verſari circa vitã actiuã, dilectio dei circa vitam contemplatiuam: ergo ſecundum rectum ordinẽ prior eſt motus charitatis in proximum, quàm in deum.

**Fundamenta.** Sed contra. Secundum eum modum charitas mouet hominem ad diligendum deum, ſecundum quem deus præcipit: ſed deus præcipit primo amari ſe, & deinde amare proximum, quia primũ & ſummum mandatũ eſt. Diliges dominum deum tuum &c. Secundum autem ſimile eſt huic. Diliges proximum tuum, ſecundum quòd dicitur Matthę. 22. ergo prius mouet charitas ad amandũ deum, q̃ ad amandũ proximũ. Item. Cauſa prior eſt ſuo effectu, ſed dilectio dei cauſa eſt dilectionis proximi: quia ideo diligit homo proximum: quia diligit deum, cuius eſt proximus imago: ergo &c. Item. Diligibile quod prius eſt in intentione, prius eſt in affectione: ſed intentio per prius eſt reſpectu finis, quàm reſpectu eius, quod ad finem eſt: ergo & dilectio: ſi ergo deus diligitur in ratione finis, & proximus in ratione eius, quod eſt ad finem, neceſſario videtur quòd dilectio dei præambula ſit ad dilectionem proximi. Item. Amor inclinat ad illud prius, ad quod inclinat ardentius, quia affectus ſequitur inclinationem maiorem: ſed charitatis amor ardẽtius inclinat ad amandum deum, quàm proximum: ergo facit prius exire in illum motum, quàm in iſtum.

RESP. Dicendum, quòd du- 50
pliciter contingit comparare illos motus dilectionis ad habitum charitatis. Aut ſecundum primam ipſius habitus inclinationem, aut ſecundũ exercitij perfectionem. Si ſecundum primam inclinationem eius, ſic concedendum eſt, quòd motus dilectionis in deum prior eſt, quàm motus dilectionis in proximum: quoniam charitas prius inclinat ad deum, quã ad proximum, cum deus ſit obiectum principalius: & inclinatio reſpectu ipſius dei ſit cauſa inclinationis reſpectu proximi. Charitas enim deum facit diligere propter ſe, & proximũ propter deum: ita quòd (propter) dicit habitudinem cauſæ finalis, & cauſæ mouentis, & inducentis: ſm ergo primam charitatis inclinationem prior eſt non ſolum dignitate, ſed etiam origine motus dilectionis in deum, quàm motus dilectionis in proximum. Si vero loquamur ſecundum exercitationis perfectionem, cum exercitium dilectionis in proximum reſpiciat vitam actiuã,

exercitium vero motus dilectionis in deum reſpiciat vitam contemplatiuam: & hic ſtatus ſit illo inferior, & imperfectior, prior eſt dilectio proximi, quàm dilectio dei. Qui enim vult eſſe perfectus amator dei, prius debet ſe exercere in amore proximi, ſicut qui vult eſſe contemplatiuus bonus, prius debet eſſe bonus actiuus, ſicut docet Grego. Et in huius rei ſignum bis datus eſt ſpiritus ſanctus. Primo in terra. Iohan. 20 Secundo de cælo. Act. 2. Quia prius oportet amorem charitatis exerceri in his, quæ videmus: vt per amorem viſibilium in amorem inuiſibilium rapiamur. Et ſecundum hanc viam procedunt rationes, quæ ad oppoſitam partem inducuntur, ſicut patet aſpicienti. Ex his igitur patet reſpóſio ad rationes ad vtramque partem adductas: procedunt enim ſecundum diuerſas vias, ſecundum quas vtreque verum concludunt, ſicut patet ex his quæ dicta ſunt.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO

Actus dilectionis erga deum cũ ſit limitatus: & cum debitis debeat fieri circunſtantijs modũ habet: caret tamen modo medietatis inter ſuperfluum, & diminutum.

Funda-menta.

VTRVM act9 dilectionis in deũ habeat modum. Et quòd ſic videtur. Sapient. 9. Omnia in numero, & menſura, & pondere diſpoſuiſti dñe: ergo motus charitatis in deum menſuram habet, & oẽ quod habet menſurã, habet modũ: ergo neceſſe eſt motum dilectionis in deũ eſſe modificatũ. Item. Omne finitum eſt terminatum, & omne terminatũ eſt menſuratum, & oẽ tale eſt modificatum: ergo a primo oẽ finitum habet modũ: ſed motus charitatis in deum eſt finitus, cum ſit creatus, & a virtute finita: ergo neceſſe eſt ipſum habere modum. Item. Sapientia eſt ſupra charitatem, ſicut dicit Bernard. in lib. de amore dei, quòd amor proficit in charitatem, & charitas in ſapientiam: ſed ſapientiam oportet habere modum, ſecundum quòd dicit Apoſtolus Rom. 12. Non plus ſapere, quàm oportet ſapere &c. Si ergo ſapientia debet habere modum, pari ratione videtur, imo multo fortiori, quòd ipſa charitas habeat modũ. Item. Modus, ſpecies, & ordo ad ſe inuicem comparántur, ſicut vnum verum, & bonum: ſed bonum præſupponit verum, & verum præſupponit bonum: ergo pari ratione ordo præſupponit ſpeciem, & ſpecies præſupponit modum: ſed motus charitatis in deum eſt ordinatus: ergo & modificatus. 25

Ad opp.

Sed contra. Bernard. de diligendo deo. Cauſa diligendi deum deus eſt: modus eſt ſine modo diligere. Et iterum. Mihi fides tanto plus dicit deum amandum, quanto me pluris ipſum æſtimandum intelligo; ſed intelligo ꝙ ipſe pluris æſtimãdus eſt, quàm ego in infinitũ; ergo in infinitũ eſt diligendus; ſed nihil tale habet modũ: ergo motus charitatis in deũ nõ habet modum. Itẽ. Rõ diligendi deũ eſt ipſa ſumma bonitas: Sed ſumma bonitas eſt infinita nõ hñs modum, neque, menſuram: ergo & habitus qui mouere, & inclinare habet ſecũdum rationem illam, videtur ergo ꝙ motus dilectionis in deũ non habet terminũ, neque modum. Item. Charitas eſt æqua ponderatrix cum ſit affectio ordinata: ſed qui æqualiter & ordinate ponderat, appreciatur, & & amat vnum quodq; quantum eſt appreciandũ, & amandum. Si ergo ſummũ bonũ in infinitũ excedit oẽ bonum creatũ, videtur ꝙ motus charitatis in deũ in infinitũ excedat motum charitatis in proximũ: ergo nõ vr quòd habeat modũ. Item. Oẽ qđ habet modum per ſui exceſſum vitiari poteſt: ergo ſi motus charitatis in deum haberet modum, per ſuum exceſſum

ceſſum vitiari poſſet: ſed nemo vituperabilis eſt quãtumcumque diligat affectuoſe, & intenſe. Si ergo motus charitatis in deum non poteſt vitiari per exceſſum, videtur quòd in ſe nõ habeat modum.

51 RESP. Dicendum, quòd tripliciter dici poteſt aliquis actus habere modum. Vno modo per limitationem quantum ad ſeipſum. Alio modo per aggregationem circunſtãtiarum. Tertio mõ ex medietate inter ſuperfluũ, & diminutum. Primo mõ eſt dicere, ꝙ habet modũ omnis act⁹ virtutis creatæ: omnis enim virtus creata finita eſt, & limitata: & ideo omnis actus eius finitatem habet, & modũ, loquendo de limitatione, & finitatione non ſm poſſibilitatem ſed ſm actum. Secundo vero mõ eſt dicere modum eſſe circa actum virtutis moralis, & meritoriꝫ: quia nullus actus fit laudabilis, niſi ad eum concurrant debitꝫ circunſtantiꝫ. Tertio modo ẽ dicere quòd modum habet actus omnis virtutis cardinalis, ſiue politicæ: omnes enim in medietate conſiſtunt inter ſuperfluũ, & diminutum, ex hoc ipſo ꝙ habent obiectum creatum, & finitum. Quoniam ergo charitas eſt virtus creata, & virtus gratuita, & virtus theologica, hinc eſt quòd actus eius modum habet ex virtutis limitatione. Modum etiam habet ex debitarum circunſtantiarum additione, vt patet: quia modus, qui eſt circa actum charitatis, eſt vt quis diligat deum ſuper omnia, & propter ſe ex toto corde, ex tota aĩa, & ex tota mente: ſed modum illum, qui eſt ex medietate inter ſuperfluũ, & diminutum non habet, quia obiectũ eius eſt immenſum, & infinitum. Ex his patet rñſio ad quęſtionẽ propoſitã, quia motus dilectionis in deũ quodãmodo accipiẽdĩ modũ, modificari habet, quodã modo vero minime. Et ſm hoc currũt rationes ad oppoſitas partes. Nam rationes quæ ad primã partẽ inducuntur, quæ oſtendũt motum charitatis habere modũ, concludunt de mõ, qui conſiſtit in limitatione actus quantũ ad ſeipſum. Illa tñ ratio de ſapientia non cogit: 52 quia ſapientia vno mõ dicta eſt a ſapere, alio modo dicta eſt a ſapore: ita ꝙ vno modo conſiſtit in cognitione, alio modo in affectione. Et ſecundum ꝙ conſiſtit in affectione, ſic dicit Bern. ꝙ charitas creſcit in ſapientia: & hoc modo non habet vitiari ꝑ exceſſum. Secundũ aũt quòd cõſiſtit in cognitione, ſic poteſt vitiari ꝑ exceſſum, & curioſitatẽ ꝑſcrutationis; ſed hoc mõ non eſt ſuperior ad charitatem, nec illa dignior: & ideo non ſequitur quòd motus charitatis in deum habeat modũ, ſm quòd mod⁹ dicit medium inter ſuperfluum, & diminutum. Alię verò tres rationes verum concludunt: & ideo concedendę ſunt.

AD rationes vero quę ad oppoſitum adducuntur, ſimiliter plana eſt reſponſio. Nam illud Bern. de diligendo deo, quòd deus diligendus eſt ſine mõ, non tollit modum debitæ circunſtantiæ, vel finitatem virtutis creatæ, ſed hoc tollit, quòd nemo debet ſibi terminum iuxta virtutem ſuam præfigere, quia nemo põt ſuperflue deum diligere, & ita aufert modum tertio modo dictum. 53 AD illud quod obijcitur, quòd ratio diligendi deum eſt bonitas infinita. Dicendum, quòd licet charitas moueat conformiter illã rationẽ ſecundum ꝙ poteſt, nũquam tamen poteſt facere ęqualẽ affectionem ipſi: & iõ quam uis ipſa ſumma bonitas ſit infinita, non tamen propter hoc oportet qđ affectio charitatis, quæ mouetur ſm illam, habeat infinitatem, & careat oĩ menſura: pro eo quòd ſicut lux claritatis diuinæ, quam ſumus viſuri in patria, eſt in ſe infinita, tamen finite cognoſcetur a nobis: & claritas cognoſcibilis in infinitum excedet claritatem noſtræ cognitionis: ſic etiã intelligẽdum eſt ex parte affectionis, quòd multo maior erit bonitas illi⁹ ſummi boni amabilis, quàm ſit affectio amantis. 54 AD illud quod obijcitur, quòd charitas eſt æqua ponderatrix. Dicendum, quòd verum eſt: hoc ẽt verũ eſt ꝙ in infinitũ plus dili- 55

gic

git deſi, q̃ creaturam: ſed tñ non pro
pter hoc ſequitur, ꝙ diligat deum oĩ
no infinite ſine menſura. quia linea
in infinitum excedit punctum: & tñ
26 ipſa in ſe finita eſt. AD vltimum
quod obijcitur de exceſſu, patet re-
ſponſio: quia obijcit de mō, qui non
ſolum eſt ex parte virtutis mouẽtis,
ſed etiam ex parte obiecti, qui etiam
medium locum tenet reſpectu ſuper
flui, & diminuti; & tunc non eſt re-
perire circa actum dilectionis dei, ſi-
cut prius tactum eſt, propter immen
ſitatem ipſius obiecti.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

**Præceptum de diligendo deo datum Mat. 22. ſic tenemur implere, quod nullus ſit in corde noſtro affectus deo contrarius, non tamen, quod talis dilectio penitus quemcumque affectũ extraneum abijciat.**

Ad opp.

VTRVM teneamur ad illum modum implendum, quem dominus in præcepto implicat Matth. 22. Diliges dominum deum tuũ ex toto corde tuo & ex tota anima, & ex tota mente. Et quòd non videtur. Primo auctoritate Aug. quæ habetur in litera. Cum ineſt aliquid carnalis concupiſcẽtiæ, nõ oĩmode ex tota anima diligitur deus, ſed neceſſe eſt in hac vita eſſe aliquid carnalis concupiſcentiæ: ergo impoſſibile eſt implere illud præceptum in hac vita: ſed nullus tenetur ad impoſſibile: ergo non tenemur ad eius impletionem. Item. Impoſſibile ẽ aliquid moueri ſimul, & ſemel oppoſitis motibus; ſed anima dum eſt in carne habet motum reflexum ad corpus, quia corpus quod corrũpitur aggrauat animam: ergo non poteſt totaliter ferri in deum, & ſi homo quamdiu eſt in vitam, nõ poteſt deũ diligere ex toto corde: ergo non tenemur modo illo deum diligere. Item. In hac vita diu eſſe non poſſumus ſine veniali peccato: ſed cũ peccat quis, venialiter peccat motu, qui nec eſt in deum, nec ad illum ordinatus: ergo impoſſibile eſt ꝙ homo in hac vita omnes motus ſuos ad deum referat. Si ergo nemo tenetur ad impoſſibile, nemo tenetur ad illius modi impletionem.

Fundamenta.

Sed contra Mat. 22. Diliges dñm deum tuum &c. Et eiuſdẽ. 19. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata: ergo ſi hoc eſt præcipuum oĩum mandatorum, homo tenetur ꝓcipue ad illud ſeruandum: ergo tenetur ad illi⁹ modi impletionem. Si tu dicas, ꝙ hoc nõ cadit ſub præcepto. Contra hoc eſt, quia ſi ſub præcepto non cadit: ergo potius modus ille debet poni inter conſilia, quàm inter præcepta. Item. Cum deus præcipit alteri aliquid vt faciat tali tempore, non ſolum tenetur ad id opus, ſed etiam ad tempus, ſimiliter etiam & cũ vouet: ergo pari ratione cum deus ꝓcipit aliquid fieri determinans modum, non ſolũ tenetur quis ad actus executionem, ſed etiam ad modi impletionem. Si tu dicas, ꝙ homo excuſatur a tentione ꝑ ꝑ impoſſibilitatem præcepti implendi. Contra hoc eſt, qđ dicit Hierony. Anathema ſit qui dicit deum præcepiſſe impoſſibile. Et Aug. Seruum pigrum nõ damnaret, ſi ea quæ nullo modo fieri poterant imperaret. Item. Diligere deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente ſm Bern. eſt diligere dulciter, ſapienter, & fortiter. Secundum Aug. eſt diligere ſine errore, ſine cõtradictiõe, & ſine obliuione, ſed hoc totum põt homo, & tenetur facere in ſtatu viæ: ergo tenemur ad huiuſmodi mandati impletionẽ. Si tu dicas, ꝙ Aug. intelligit nõ tantum priuatiue, ſed poſitiue, vt oĩs motus intellectus, & affectus feratur in deum, adhuc videtur poſſe impleri· qa præceptum affirmatiuum nõ obligat pro ſemper: & illud ſimpliciter dicitur poſſe impleri, qđ poteſt impleri ꝓ loco, & tempore: ſed aliquando poteſt homo cogitare ſolum de eo, & circa ipſum affici: ergo videtur ꝙ modus

illis

ille dilectionis in via ſimpliciter debeat, & poſſit impleri. Iuxta hoc quæritur, quòd ſi modus ille non poſſit impleri in via, nec quis tenetur illũ implere, ad quid apponitur inter præcepta diuina? ſi dicas (ſicut dicit Auguſtinus) quòd hoc ẽ vt ſciamus quo tendere debeamus: pari ratione ergo videtur quòd de⁹ debuerit præcepiſſe vt videamus eum facie ad faciem, quod ſi non debuit facere, non videtur illa ratio ſufficiens, quã Auguſtinus aſſignat.

57 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd cum aliquando dicant ſacri doctores modum prædictum poſſe impleri, aliqñ vero dicant nõ poſſe impleri, ex hoc admonemur (ſi vtrũque videre poſſumus) ꝙ vno modo ad prædictum modũ obligamur ad implendũ, alio modo excitamur ad ipſum deſiderãdum. Vnde modus prędictus vno modo eſt diſpoſitio meriti. Alio mo
58 do eſt diſpoſitio præmij. Hoc autem eſt ſecundum duplicem modum totalitatis cordis animæ, & mentis. Dupliciter enim poteſt intelligi quòd amor dei poſſideat totum cor, aut ita quòd excludat omnem affectum extraneum: & tunc dominatur plene, & perfecte cordi: hoc autẽ eſt quando omnes motus cordis ꝑ amorem referuntur in deum: & hæc totalitas ponit dominium plenum. Alio modo dicitur amor dei totum cor poſſidere, quando excludit omnem affectum cõtrarium, hoc eſt quòd nihil diligatur ſupra deum, vel æqualiter ipſi deo: & ſic diligit deum ex toto corde, qui diligit eum propter ſe, & ſuper omnia. Prima totalitas quæ excludit omnem extraneum motum eſt perfecti dominij. Nec poteſt haberi ante adeptionem gloriæ, vbi ad ipſum deum aſpiciemus, & in ipſum feremur continue. Secunda vero totalitas poteſt haberi per infuſionem gratiæ, quæ eſt expulſiua omnis mortalis culpæ. Si ergo in illo pręcepto intelligatur deus diligi ex tota aĩa, & ex toto corde, & ex tota mente quãtum ad primam acceptionem totalitatis: ſic modus ille nõ obligat ad ſui impletionem, ſed exprimitur in præcepto, vt ſciamus quo per amorem debeamus tendere: et vt nemo ſe perfectum arbitretur, quouſq; illam perfectionem fuerit aſſecutus. Si vero dicatur diligere ex toto corde ſecundum ſecundam acceptionẽ; ſic tenemur ad illum modum implẽdum. Et quia ſecundum vtramque acceptionem voluit ſpiritus ſanctus intelligi prædictum mãdatum, hinc eſt quod quidam dicunt ipſum poſſe impleri in via, quidam vero dicunt, quòd non poteſt impleri quouſque perueniatur ad patriam. Et ſecundum hoc procedunt rationes ad partes oppoſitas.

SI autem quæratur, quare in iſto præcepto magis exprimitur quo tendere debeamus, quàm in alijs præceptis. Reſponderi poteſt, quia plenitudo legis eſt dilectio, & finis præcepti eſt charitas, & mandatum dilectionis eſt primum, & ſummum ſecundum diuinum teſtimonium: ideo diſponit ſpiritus ſanctus circa ipſum exprimere perfectionem, & complementum ad qđ ſingula bona, & mandata ordinantur, magis quàm in aliquo præceptorum, & per hoc patent omnia, quæ circa hoc quæruntur. Si quis autem opponat, ſiue attentet modum illum ſimpliciter poſſe impleri in via quantum ad aliquod tẽpus, in quo poteſt homo totaliter ferri in deum, ita vt nec ſint in eo mot⁹ charitati oppoſiti, nec etiã extranei. Reſponderi poteſt, quòd licet hoc poſſit eſſe, & aliquando ſit in aliquibus perſonis excellentibus; non tamen cõmuniter reperitur in hominibus iuſtis. Præterea. Licet ſit ibi totalitas motuum vt nunc, non tamen eſt ſimpliciter. Et ideo defectus eſt a perfecta totalitate, quæ eſt totalitas motuum, & temporum: & hæc eſt ꝙ ſimpliciter excludit motum extraneũ: & ideo quauis aliquo mõ ipleri poſſet modus ille, nõ tñ oĩno ſicut inſinuatur in illo pręcepto. Et hoc innuit Aug. cũ dicit. Cum aliqđ adhuc eſt carnalis concupiſcentiæ, non omnimode

ninomode ex tota anima diligitur deus. Et hoc ipſum vult dicere Magiſter cum dicit, quòd impleri poteſt hic modus prædictus ſecundum perfectionem viæ, quæ eſt perfectio currentis, non ſecundum perfectionem patriæ, quę eſt perfectio peruenientis. & ita vult quod impleri poſſit ex parte: non tamen omnino perfecte, & integre.

## SI ILLO PRAECEPTO IVBEMVR DILIgere totum proximum, & nos totos.

## DISTINCTIO XXVIII.

De charitate quãtum ad diligibiliũ numerũ & diſt.

HIC poteſt quæri, vtrum in illo mandato dilectionis proximi totum proximum, ideſt, animam & corpus, noſque ipſos totos diligere præcipiamur. Ad quod dicimus, omne genus diligendarum rerum in illis duobus mandatis contineri. Quatuor enim diligenda ſunt, vt ait Augu. Vnum quod ſupra nos eſt, ſcilicet deus: alterum, quod nos ſumus: tertium quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximus, quartum, quod infra nos eſt, ſcilicet corpus. De ſecundo & quarto nulla præcepta danda erant, ſed licet vt diligeremus nos, vel corpus noſtrum: præcipitur autem deus diligi & proximus. Vt autem quiſque ſe diligat, præcepto non eſt opus. Quantumlibet enim homo excidat a veritate, remanet illi dilectio ſui, & dilectio corporis ſui, quia nemo vmquam carnem ſuam odio habuit. Nam viri iuſti, qui corpus ſuum cruciant, non corpus, ſed corruptiones eius, & pondus, oderunt. Hic videtur Augu. tradere, quod ex præcepto non teneamur diligere noſmetipſos vel corpus noſtrũ: quod ſi eſt, non omne genus diligendarum rerum illis duobus præceptis continetur, quia cum & noſipſos & corpus noſtrũ diligere debeamus, ad quid neceſſarium eſt præceptum, cum ſcriptum ſit, Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam? Sed ſpeciale de hoc præceptum non erat dandum, nec ſpeciali præcepto opus erat id tradi, vt quiſque ſe vel corpus ſuum diligeret, quia hoc in illo præcepto continetur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ibi enim proximum totum, & te totum intelligere debes. Vnde Augu. in eodem, Si te totum diligas, ideſt, animam & corpus, & proximum tuum, ideſt, animam & corpus (homo enim ex anima conſtat & corpore) nullum rerum diligendarum genus in his duobus præceptis prætermiſſum eſt. Cum enim pręcurrat dilectio dei eiuſque dilectionis modus præſcriptus appareat, & ſequatur dilectio proximi, de tua dilectione nihil dictum videtur. Sed cum dictum eſt, diliges proximum tuum ſicut teipſum, ſimul & tui abs te dilectio prætermiſſa non eſt. Ecce hic aperte dicit, in illo præcepto nõ tantummodo proximi, ſed tui dilectionem contineri, & totius proximi totiuſque tui. Ex quo apparet quod dictum eſt de ſecundo & quarto,

In lib. de doct. Chriſtia. 1. c. 23 24. & 26.

Ephe. 5

Pſal. 10

De doctri. Chriſt. li. 1 cap. 26.

Lib. & c. eiuſdem.

quarto, ideſt de dilectione noſtri, & corporis noſtri, nulla præce
pta danda, ita eſſe intelligendum, ſcilicet ſpecialia & diuiſa, quia
in illo vno tantum continetur, & quia id quod ſumus, & quod in
fra nos eſt, ad nos tamen pertinens, naturæ lege diligimus, quæ in
beſtiis etiam eſt. Ideoque & de illo quod ſupra nos eſt, & de illo
quod iuxta nos eſt diuiſa præcepta ſumpſimus. In quorum altero,
eius quod ſumus, & illius quod infra nos eſt dilectio continetur.
Si condita eſt mens humana, vt numquam ſui non meminerit, nũ
quam ſe non intelligat, numquam ſe non diligat, ſed quoniã qui
odit aliquem, nocere illi ſtudet, non immerito & mens hominis
quando ſibi nocet, ſe odiſſe dicitur. Neſciens enim ſibi vult male,
dum non putat ſibi obeſſe quod vult, ſed tamen male ſibi vult,
quando illud vult quod ob ſit ſibi, ſecundum illud, Qui diligit ini Pſal.10
quitatem, odit animam ſuam. Qui ergo diligere ſe nouit, deum 41
diligit. Qui vero non diligit deum, etiam ſe non diligit, quod ei
naturaliter inditum eſt, tamen non incongrue ſe odiſſe dicitur cũ
id agit quod ſibi aduerſatur, & ſeipſum tamquam ſuus inimicus
inſequitur.

Si in illo præcepto contineatur dilectio angelorum.

ORITVR autem hic de angelis quæſtio. Vtrum ad illud
præceptum dilectionis proximi etiam dilectio pertineat angelorũ. Aug.lib.1
Nam quod nullum hominem exceperit qui præcepit proximũ di- de doctri.
ligere, dominus in parabola ſemiuiui relicti oſtendit, eum dicens Chri.c.30
proximum, qui erga illum extitit miſericors Deinde ſubdit. Va Luc.17
de, & tu fac ſimiliter. Vt eum proximum intelligamus, cui vel ex- Quis ſit
hibendum eſt officium miſericordiæ, ſi indiget, vel exhibendum pximus.
eſſet, ſi indigeret. Nullum vero exceptum eſſe, cui miſericordiæ
negandum ſit officium, quis non videat, cum vſque ad inimicos
etiam porrectum ſi domino dicente, diligite inimicos veſtros, & be
nefacite his qui oderunt vos. Manifeſtum eſt ergo omnem homi
nem proximum eſſe reputandum. Proximi vero nomen ad ali- Luc.6
quid eſt, nec quiſquam eſſe proximus, niſi proximo poteſt. Vnde Auguſt.de
conſequens eſt & cui prębendum, & a quo præbendum eſt officiũ doctri.lib.
miſericordiæ, recte proximum dici. Manifeſtũ eſt ergo præcepto & c.eiuſdẽ
dilectionis & proximi etiam ſanctos angelos contineri, a quibus tã Q ꝺ ange
ta nobis miſericordiæ impenduntur officia. Ex quo & dominus li in illo p̄-
proximum ſe noſtrum dici voluit, vt in parabola ſaucii oſtendit, cepto con
& in propheta. Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum ſic cõ- tinentur.
placebam. Sed quia excellentior ac ſupra noſtram naturam eſt di- Pſal.34
uina ſubſtantiá, pręceptum dilectionis dei a proximi dilectione di- Q ꝺ etiam
ſtinctum eſt. Ideoque licet nobis deus omnia impendat beneficia, Chriſtꝰ p-
non tamen nomine proximi includitur in illo præcepto, quem nõ ximus nr̄ ẽ
ſicut nos diligere debemus, ſed pluſquam nos toto corde & anima ſm ꝙ hõ.

Chriſtum

Chriſtum vero, inquātum homo eſt, ſicut nos diligere debemus: eiuſque ſecundum hominem dilectio illo continetur mandato: quē etiam ſecundum hominem, magis quam nos, ſed non quantum deū, debemus diligere, quia inquantum eſt homo, minor eſt deo.

Gloſ. ſup illud. Pſal. 11 vana locuti ſunt & Augu. ſermone 3.3 poſt pēte.

Quibus modis dicitur proximus.

HIC notandum eſt, proximum dici diuerſis modis, ſcilicet cō ditione primæ natiuitatis, ſpe conuerſionis, propinquitate cognationis, ratione beneficii exhibitionis.

De charitate quantum ad diligibilium numerum, & diſtinctionem.

## DISTINCTIO XXVIII

Hic quæri poteſt, vtrum illo mandato dilectionis proximi &c.

Expoſitio. SVPRA egit Magiſter de charitate quantum ad eſſentiam, & diffinitionem. In hac parte intendit agere de ea quantum ad dilectorum numerum, & diſtinctionem. Diuiditur autem

Diuiſio. iſta pars in tres partes. In quarum prima inquirit, quæ & quot ſunt diligenda, & qualiter exprimanē per duo mandata. In ſecunda vero parte remouet quædam dubia. ibi. Oritur autē hic quæſtio de angelis &c. In tertia vero parte ſubiungit quandam diſtinctionē, quæ facit ad præmiſſorum maiorem euidentiam. ibi. Hic notandum eſt proximum &c. Prima pars diuiditur in duas. In earum prima mouet quæſtionē, & determinat. In ſecunda auctoritate Auguſt confirmat. ibi. Quatuor autem diligenda &c. Item. Secunda pars diuiditur in duas. In quarum prima remouet dubium de angelis. In ſecunda vero de Chriſto. ibi. Chriſtum vero inquantum homo &c. Vltima vero pars remanet indiuiſa.

Nec ſpeciali præcepto opus erat id tradi, vt quiſque ſe vel corpus ſuum diligeret: quia hoc in illo præcepto continetur &c.

Dub. 1 Cōtra. Hoc non videtur verum, quia ſi præcepta data ſunt ad dirigendum affectiones noſtras, cum maxime contingat vnumquodque errare circa dilectionem ſui, videtur quòd de hoc debuit maxime præceptum dari. Item. In præceptis charitatis nō præcipitur amor carnalis, ſed ſpiritualis: ſed difficillimum eſt ſeipſum, & ſpiritum diligere: ſed ſi hoc neceſſarium eſt ad ſalutem, videtur ꝙ hoc debuit ſpecialiter præcipi. Si dicas quòd non oportet præcipere quod in aliis duobus præceptis includitur, tunc quæritur, quare dilectio proximi non includitur, ſed exprimitur. Reſpon. Dicendum, quod triplex eſt ratio, quare Reſpon. non oportet ſpeciale mandatum dari de dilectione ſui, vel corporis. Vna eſt quam reddit Auguſt. & habetur in litera: quia ſatis intelligitur per hoc quod dr̄, Sicut teipſum. Alia ratio eſt, quia ad hoc ipſum inclinat natura. Tertia ratio eſt, quia diligere ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, hoc eſt ſeipſum ſpiritualiter amare. Ille.n. ſpiritualiter ſe amat, qui cor, & corpus ad honorem dei totaliter exponit; & ſic dilectio ipſius implicatur in illis duobus mandatis: & qui bene exequitur primum mandatum, faci-

facilitatem habet, & rectitudinem habet ad dirigendũ ſeipſum: & propter hoc non oportet tertium mandatum addi, ſecundum quòd dicit beatus Auguſtinus: & per hoc patet determinatio obiectorum. Nam illud quod obiicit, quòd circa dilectionem ſui eſt obligatio, & difficultas, iam patet reſpõſio: quia ſatis inſtruitur homo per illa duo mandata ad obliquit iis, & difficultatis illius re-
2 motionem. AD illud quod vltimo quæritur, quare non ſic datur implicite mandatum de dilectione proximi, ſicut de dilectione ſui. Dicendum, quòd ratio huius eſt, quia non eſt ita de inclinatione naturæ, & appetitu naturæ conuerti ad alterum, ſicut conuerti ad ſe: & ꝓpter hoc difficillimum eſt proximũ diligere, maxime quando eſt ei aduerſarius: ideo congruũ fuit de hoc ſpeciale mandatum dari.

## Sic condita eſt mens humana vt numquam ſui non meminerit &c

Contra primum obiicitur ſic.
Dub. 2 Memoria eſt rei abſentis, & præteri-
3 tæ: ſed anima nunquam eſt ſibi abſens, & præterita: ergo nunquam meminit ſibi. Item. Contra illud quod ſequitur. Quia numquam ſe non intelligit. Obijcitur, quòd anima intelligit alia a ſe: & impoſſibile eſt ꝙ anima plura intelligat ſimul: ergo tunc non intelligit ſe. Præterea. Multi credunt ſe non habere animam, quæ ſit ſubſtantia ſpiritualis: ergo videtur quòd in talibus anima non intelligat ſeipſam. Item. Contra tertium quod dicit, Vt numquã ſe non diligat: obijcitur ſic, quòd multi ſeipſos interficiunt, & vitam ſuam oderunt: ergo videtur totũ illud eſſe falſum. Præterea, in auctoritate ſequẽti ſtatim ſubditur cõtrarium: Qui diligit iniquitatem,
Reſpon. odit animam ſuam. Reſpon. Dicendum, quòd illa tria quæ tanguntur in litera, dupliciter poſſunt attribui animæ, videlicet actu, vel habitu. Si habitu, ſic vere, & ſemper attribuuntur ei, quoniam anima per ſeipſam nata eſt ſui meminiſſe, ſe intelligere, & ſe diligere. Si autem intelligatur in actu: ſic non ſemper ſibi attribuuntur: quia non ſemper ſe cogitat, nec ſemper ſuper ſe conuertitur. Auguſt. ergo loquitur quantũ ad habitum, non quantum ad actũ. AD illud quod obiicitur, ꝙ memoria eſt reſpectu præteritorum. Dicendum, quod Augu. largius accipit memoriam, quàm Philoſophi, ſicut in primo libro oſtenſum fuit. AD illud quod obiicitur, ꝙ nõ ſemper ſe cogitat, imo de aliis, iam patet reſponſio: quia non loquitur de intelligere ſecundum ꝙ dicit actualem cognitionem, & conuerſionem
ſuper ſe. AD illud quod obiicitur 4
de dilectione. Dicendum, quòd diligere eſt dupliciter, affectu ſcilicet, & effectu. Affectu nullus eſt qui ſeipſum odiat, imo ſi ſeipſum interimit, hoc eſt vt quietem maiorẽ inueniat: ſi peccat, hoc eſt quia appetit dilectionem ſuam. Si autem loquamur de dilectione quantum ad effectum, ſic multi ſeipſos odiunt, quia inordinate ſe diligendo faciunt ſibi malum, & inimicãtur, ſicut multi qui volentes fugere confuſionem, vel tribulationem, ſeipſos interficiũt corporaliter: & qui volunt ſatisfacere deſiderijs carnis, interficiũt ſeipſos ſpiritualiter, & inimicantur ſibi valde crudeliter.

## Manifeſtum eſt ergo omnem hominem &c.

Obiicitur de beata virgine: ſicut Du. 3
enim eſt ille proximus, qui eſt iuxta 5
nos, & beata virgo non tantum ſupra nos, ſed ſupra angelos exaltata eſt; ergo non videtur quòd tantum diligenda ſit vt proxima, ſed magis vt domina. Item. Honoranda eſt beata virgo ſpeciali honore, qui dicitur hyperdulia: ergo ſpeciali amore amanda: non ergo vr̃ ꝙ ſub rõne ꝓximi intelligatur, ꝑ quẽ intelligim⁹
illud, qđ eſt iuxta nos. Rñ. Quòd Reſpon.
nomine proximi intelligitur omnis homo cuiuſcũque ſexus, cuiuſcũque dignitatis,

dignitatis, cuiuſcumque virtutis. Vnde & dilectio glorioſæ virginis includitur ſub dilectione proximi. Ad illud vero quod obiicitur, quòd non eſt iuxta nos, ſed ſupra. Dicendum, quòd licet ſit ſupra nos ratione dignitatis gratiæ, & conceptionis nobiliſſimæ: eſt tamen iuxta nos ſecundum conformitatem naturæ. & quoniam dilectio reſpicit ſimilitudinem, honor autem reſpicit humiliationem: hinc eſt q̃ dilectio eius generaliter ſub dilectione proximi continetur, quamuis veneratio ipſi⁹ alijs ſuper ponatur. Verum eſt tamē quòd ipſa ſpeciali affectu ab omnib⁹ debet diligi: ſed ex hoc nō ſequitur, quod dilectio eius nō debeat ſub dilectione proximi contineri: qa quantumcumque aliqua creatura magno affectu ſit amanda: tamen per prius ipſa charitas ordinat animam ad diligēdum ſalutem propriam, ſicut melius infra manifeſtabitur. Per hoc patet reſpōſio ad obiectum, quoniā arguit de dignitatis ſublimitate: qa beata virgo eſt ſupra nos, ſecundum quam eſt veneranda: ſub nomine vero proximi continetur quantum ad naturæ conformitatem, ſecundum quam eſt diligenda.

## Manifeſtum eſt ergo &c.

Dub. 4 Contra. Angeli quantum ad dignitatem naturæ, & quantum ad eminentiam gratiæ, & quantum ad excellentiam gloriæ ſupra nos ſunt: ergo videtur quod non debeant proximi noſtri, ſed domini reputari. Itē Chriſtus domin⁹ noſter eſt, qui fuit paulomin⁹ ab angelis minoratus, ſecundum quod dicitur in pſal. ergo videtur q̃ ipſi angeli ſint ſicut domini noſtri, non ſicut proximi reputandi.

Reſpon. Reſp. Dicendum, quod quamuis angeli ſupra nos ſint ſiue quantū ad dignitatem naturæ, ſiue quātum ad ſublimitatem gratiæ: tamen quantū ad actum dilectionis non ſunt ſupra nos diligendi, pro eo quòd charitas noſtra principaliter reſpicit ſummū bonum in quod facit tendere, & ad quod inclinat, & hoc modo reſpicit ſubiectum, ad quod informat. Secundo modo reſpicit aliquod ſubiectum conſimile quod ligat: vnde quantuncūque creatura ſit in ſeipſa excellēs, tamen ſecundum legem charitatis iuxta nos eſt: & ideo ſub nomine ꝓximi debet contineri. AD illud ergo quod obijcitur, quòd ſupra nos ſunt ſub ratione naturæ, & gloriæ, iā patet reſponſio: quia quamuis ſint ſupra nos ſecundum ordinem vniuerſi, non tamen ſunt ſupra nos ſm ordinem ſub ratione charitatis. Poteſt etiam aliter dici, quòd quamuis ſint ſupra nos ratione ſimplicitatis, ſpiritualitatis, & incorruptibilitatis, ſunt tamen iuxta nos ratione imaginis, ſecundum quam nos, & ipſi habemus immediate in deū ordinari: & ratione huius poſſunt noſtri proximi appellari. Et per hoc patet reſponſio ad illud quod obijcitur de Chriſto, quòd illud dicitur ratione paſſibilitatis aſſumptæ.

## Chriſtum vero inquantum homo eſt &c.

Contra. Chriſtus eſt caput noſtrū ſecundum conformitatem naturę aſſumptæ: ſed caput magis eſt diligēdum, quam aliud membrū: ergo plus debemus diligere Chriſtum ſecundū quod homo, quam nos. Item. Tantum debemus diligere redemptorē, quantum & creatorem; ſed creator eſt diligendus plus, quàm nos: ergo & redemptor: ſed Chriſtus inquantum homo eſt redemptor: ergo Chriſtum inquantum eſt homo debemus diligere plus, quàm nos. Dub. 5 7

Reſp. Dicēdum, quòd cum dicitur Chriſtus inquantum homo diligendus eſt plus, quā nos, hæc determinatio (inquātum) poteſt importare vnitatē perſonæ, vel conditionem naturæ, iuxta illud quod dictum fuit ſupra diſt. xj. Et ſi importat vnitatem perſonæ, ſic diligendus eſt ſupra nos: quia ſic ſupra nos ē noſter creator, redemptor, & ſaluator. Si vero importet conditionem naturæ aſſumptæ: ſic diligēdus eſt iuxta nos: & ſic eſt proximus noſter. Vnde ſi conſideremus Chriſtum Reſpon.

ſtum ſolum rõne humanitatis, hoc eſt pure ratione naturæ creatæ, non debetur ei principalitas dilectionis, ſicut nec adoratio latriæ: nec hoc modo dicitur redemptor noſter, vel caput, qui etiam redemptoris, quàm capitis nomen reſpicit perſonam ſm vtraque naturam. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa ſex. Primo quæritur, vtrum ex charitate diligendæ ſint creaturæ irrationales. Secundo quæritur, vtrum ex charitate diligendi ſint dæmones. Tertio quæritur, vtrũ ex charitate diligendi ſint mali homines. Quarto quæritur, vtrum ex charitate ſint diligenda corpora noſtra. Quinto, vtrum ex charitate diligenda ſint dona gratuita. Sexto, & vltimo quæritur de diligendorum numero, & ſufficientia.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Irrationales creaturæ non ſunt diligẽdę proprie ex charitate, cum talis dilectio ſolum rationales reſpiciat creaturas.

Ad opp. VTRVM ex charitate diligendæ ſint creaturæ irrationales. Et ꝙ ſic videtur. Sap. 11. Diligis omnia domine, & nihil odiſti eorũ q̃ feciſti: ſed charitas facit nos conformiter diligere deo ergo ſi deus qui eſt charitas, diligit creaturas irrationales, videtur, ꝙ & huiες charitatem habentes eas ex charitate debeant diligere. Item. Creaturæ rõnales ex charitate diligẽdæ ſunt, ꝓp hoc ꝙ habent aliquam dei ſimilitudinem: ſed in creaturis irrationalibus relucet dei ſimilitudo, licet minus perfecte, quam in creaturis rationalibus: relucet enim deus in eis ſicut in veſtigio ergo ſi ſimilitudo dei eſt ratio diligendi ex charitate, videtur quòd ceterę creaturę irrationales ex charitate diligendæ ſint. Item. Quemadmodum ad fidem pertinet credere deũ eſſe creatorem creaturarum rõnalium, ita ad ipſam ſpectat credere ipſum eſſe creatorem irrationalium. Et ſicut intellectus noſter cognoſcit deum in creaturis per creaturas rõnales, ita & per irrõnales, licet minus plene. Si ergo fides, & cognitio, & contemplatio ipſius dei indifferenter reſpicit ipſas creaturas rationales, & irrationales, pari ratione videtur ꝙ & ipſa gratuita dilectio: ergo vr̃ ꝙ irrationales creaturæ ex charitate diligi poſſint, cum charitas ita amet deũ, ſicut fides credit. Item. Virtus, & vitium habent eſſe circa idẽ: ergo circa quod habet eſſe amor vitioſus libidinis, & cupiditatis, circa idem habet eſſe amor gratuitus. & charitatis: ſed hõ poteſt libidinoſe, & cupide amare creaturas irrationales: ergo pari rõne vr̃, ꝙ vir iuſtus ex charitate habeat eas diligere. Item. Aliquis diligit bona tp̃alia, vt per illa deſeruiat deo: ſicut vir iuſtus diligit poſſeſſiones, vt faciat eleemoſynas: ſed conſtat quòd talis amor eſt amor meritorius: ſed amor meritorius procedit ex charitate: ergo videt̃ ꝙ talia irrationalia ſint ex charitate diligenda. Sed contra. Augu. dicit in lib. de doct. chri. & habetur in litera præcedentis diſt. Ea ſola ex charitate ſunt diligenda, quæ nobiſcum ſocietate quadam referuntur in deum, ſicut eſt homo, & angelus, vel corpus noſtrum: ſed talia non ſunt irrationalia: ergo &c. Item. Principale obiectum charitatis eſt bonum increatũ, cum charitas ſit virtus theologica: ergo cum charitas faciat illi bono adhærere, & ipſo frui, nihil in mundo diligit, niſi quod illo bono natũ eſt frui, & in illo beatificari: ſed creaturæ irrationales non poſſunt in deo beatificari: ergo non poſſunt ex charitate diligi. Item. Charitas eſt vinculum connexionis: ergo illa ſola ſunt nata ex charitate diligi, quæ per charitatem poſſunt necti: talia autem nõ ſunt niſi illa quæ ſunt nata eſſe de vnitate corporis Chriſti: ſed talia non ſunt niſi rõnalia: ergo &c. Item. Nobilior eſt amor charitatis, q̃ ſit amor ſocialis: ſed amor ſocialis non poteſt

Fundamenta.

eſſe,nec debet niſi reſpectu rationalium creaturarum : ergo nec amor charitatis . Item . Illa ſola ſunt ex charitate diligēda, quorum dilectio clauditur, & exprimitur in duobus mandatis charitatis : ſed dilectio irrationalium nec includitur , nec exprimitur in illis,duobus mandatis : ergo vr̃ qd amor charitatis ad creaturas irrationales nō habeat extēdi.

8 RESP. Ad prædictorum intelligētiam eſt notandū,quòd cū aliquis act⁹ dr̃ eſſe ex aliqua virtute,hoc pōt intelligi dupliciter. Vno modo ſicut a mouente,& imperante. Alio modo ſicut ab eliciente, & informante. Primo modo pōt dici,ꝙ oīa opa meritoria ſunt ex charitate , quia charitas imperat oē opus bonū. Sicut ex charitate poſſum ire ad ſanctū Iacobū, & ex charitate leuare feſtucam de terra. Secundo mō actus ille dr̃ eſſe ex charitate , quem habitus charitatis inſpicit formaliter,& directe . ſicut diligere deum,& ꝓximū, quem non habet aīa elicere mediante alio habitu,quàm habitu charitatis. Secundū hoc intelligendum,quòd aliquid diligi ex charitate,pōt dupliciter intelligi. Vno modo ex charitate imperante,& ſic concedi pōt,quòd irrationales creaturæ ſunt diligendæ ex charitate.

9 Sicut.n. charitas imperat,& mouet ad faciendum,& dicendum,& cognoſcendum oīa quæ ſpectant ad ſalutem noſtram,& laudem diuinā: ſic etiam imperat ad amandum . Vnde quia multæ irrationales creaturæ datæ ſunt nobis in adiutorium ad exercendum opera meritoria , ordinatæ ſunt etiam ad laudandum deū. Hinc eſt quod charitas , quæ eſt amatrix dei,& proximi,imperat, tales creaturas diligi. Alio modo dicitur aliquid diligi ex charitate eliciente , & informante:& ſic diligitur ex charitate illud,in quod eſt formalis,& proprius actus ipſius charitatis:tale autem nō eſt niſi illud , quod eſt ſummum bonum,uel cui ſummum bonum natū eſt aliquo modo uniri per cognitionem,& amorem . Ideo cum creaturæ irrationales non ſint hoc modo dei capaces, quia non ſunt ad dei imaginem per charitatem, nō poteſt eis exoptari ſummū bonum : & ideo charitas non deſcendit ad illa diligēda ſm ſuum actum proprium,& formalem:& per hoc talia non diligunt ex charitate eliciēte. Et ſi tu quæras,quæ virtus elicit illum actum dilectionis, quo quis diligit creaturas inquantum ſunt a deo,& ad deum. Dicendum , ꝙ hæc eſt cuiuſdam pietatis, & affectionis naturalis . Sicut enim homo diligit canem quadam pietate naturali,quia videt eum ſibi obedientē,ſic & ceteras alias beſtias, & irrationales creaturas naturaliter ex quadam pietate innata diligit , & fouet,ſicut nata erat fouere,& diligere quantū erat ex prima conditione. Vnde ſecundum quòd homo plus reformatur, & reducitur ad ſtatum innocentiæ;ſm hoc magis ſibi manſueſcunt hmōi creaturæ , & ipſe circa eas maiori pietate mouetur. Sicut de beato Franciſco legitur,ꝙ erga hmōi creaturas mira pietatis teneritudine affluebat, quia iam quodā modo innocentiam recuperauerat . In cuius rei ſignum creaturæ irrationales eidem obtemperabant. Et ſm hanc diſtinctionem patet reſponſio ad quæſtionem,quia vno modo creaturæ irrationales ſunt ex charitate diligendæ,videlicet ex charitate imperāte. Alio vero modo non,videlicet ex charitate eliciente. Secundum hoc etiam patet reſponſio ad obiecta ad vtrãq;
partem,quia procedunt ſm diuerſas 10
vias,ſicut intuēti apparet. Eſt & alius hic modus dicendi prædicto modo non contrarius:ſed potius cōſonus, quòd aliquid diligi ex charitate pōt eſſe tripliciter. Vel ita ꝙ charitas faciat circa ipſum dilectum ponere affectionem,& finem:& ſic ſolum deus diligitur ex charitate. Alio modo ita ꝙ charitas circa dilectum ipſum faciat ponere affectioneml, nō tñ finē: & ſic diligitur ꝓximus ex charitate, quia circa ꝓximū affectu charitatis afficitur optando ei ſummum bonū, non pp ipſum,ſed pp deum. Tertio modo dr̃ aliquid ex charitate diligi, ita ꝙ charitas circa illud non ponit finem,nec etiam affectionem intuitu ſui,

ſui,ſed ſolum rõne illius pp quod di
ligit. Et hoc modo creaturæ irratio-
nales,in quibus deus relucet,diligun
tur ex charitate; quia deus diligitur
in illis,per quem modum quis dicitꝰ
diligere canem amici ſui,non quia af
ficiatur circa canem ſpeciali affectio
ne, ſed quia afficitur circa amicum.
Et huius ſignum eſt,ꝙ affectus chari
tatis non alligat hominem creaturæ
irrationali ſm quòd alligat, & con-
nectit hoiem ipſi proximo,vel etiam
ipſi deo. Vnde ſicut amor amicitiæ q
eſt in amicum,ſe extendit ad amici fi
lium,ita ꝙ filius amici amicus ſit, &
dilectus: non aũt ſic ſe extendit ad a-
mici catulum, vt canis diligatur con
ſimili affectu: ſic intelligẽdum,quòd
charitas quæ eſt amor dei ſe exten-
dit ad illos, qui ſunt nati eſſe eius fi-
lij per gratiam adoptionis: & quia
creaturæ irrationales nõ ſunt hmõi:
ideo proprie loquendo non ſunt na-
tæ ex charitate diligi,ita quòd chari-
tas circa illas ponat affectũ: vnde qa
poteſt charitas in illis diligere deum,
ita quodãmodo poteſt concedi,quòd
creaturæ irrationales diligantur ex
charitate, licet improprie: ideo non
ſunt numerandæ inter illas, quæ ex
charitate proprie diliguntur,ſicut ra
tiones ad hanc partem inductæ oſtẽ
dunt,& concedunt.

11 AD illud ergo quòd primo obr̃ in
contrarium,quòd deus diligit crea-
turas irrationales. Dicendum,ꝙ deũ
creaturas irrationales diligere eſt eas
cõſeruare in eſſe naturæ. Sed aliquid
diligere ex charitate hoc eſt ſummũ
bonum ei optare: & ideo plus conno
tatur,cum dr̃ aliquid eſſe ex charita
te diligendum,& aliquid eſſe deo di-
lectum. Et ideo non ſequitꝰ, quòd ſi
deus eas diligat,quòd ex charitate a-
mandæ ſint. Et ſi tu obijcias,ꝙ chari
tas conformat voluntatem noſtram
voluntati diuinæ. Dicendum,ꝙ hoc
non eſt verũ primo & p ſe reſpectu
omnium operum, & quorumcũque
obiectorũ,ſed reſpectu eorũ, quæ ha
bent expreſſam ſimilitudinem,& qui
bus vult deus dare ſeipſum. Nã cha
ritas oibus quæ ex charitate diligit,
optat deũ. Et hoc eſt quòd dicit bea-
tus Aug. & habetur diſt. præcedenti,
Sic nos inuicem diligamus,vt quan-
tum poſſumus ad habendum in no-
bis deum, ex dilectione attrahamus.
AD illud quod obr̃, quòd creaturæ 12
rationales diliguntur ex charitate ꝓ
pter aſſimilationem ad deum. Dicen
dum,quòd non quæcũque aſſimila-
tio ad deum facit aliquid ex charita
te diligibile,ſed illa quæ facit dei ca-
pacem: & hæc eſt ſimilitudo imagi-
nis. Anima enim ideo eſt imago dei,
quia eius capax,& particeps eſſe po-
teſt. Charitas enim optat illud ſum
mum bonum haberi ab eo,quem di-
ligit,ad illud enim inclinat tanquam
ad ſuum principale obiectum. Et
quoniam ſimilitudo veſtigij non fa-
cit creaturam ipſius dei eſſe capacem
per cognitionem, & amorem: hinc
eſt quod non ſequitur,ꝙ ſi in creatu
ris irrationalibus reperiatur aliqua
veſtigij ſimilitudo, quòd propter
hoc extendatur ad ipſas charitatis
dilectio. AD illud quod obiicitur,ꝙ 13
fides ita credit deum creatorem ir-
rationalium,&c. Dicendum,ꝙ nõ eſt
ſimile de fide, & charitate. Nam fi-
des non tantum eſt circa ipſum deũ
inquantum eſt finis: ſed etiam inquã
tum eſt principium rerum. Et quia
deus eſt principium immediatum tã
reſpectu irrationalium, quàm ratio-
nalium: ideo vtroque reſpectu fides
in deum credit,& ipſum contempla-
tur. Charitas autem reſpicit deum
ſub ratione finis, & ſub ratione bo-
ni. Et quia creaturæ rationales, & ir-
rationales non eodem modo habẽt
tendere in ipſum ſummum finem,
quia rationales immediate, irratio-
les vero mediate: hinc eſt ꝙ nõ ſequi
tur,ꝙ dilectio charitatis ad has, &
ad illas ſe habeat vniformiter. AD 14
illud quod obijcitur, quòd virtus,&
vitium habent eſſe circa idem. Dicen
dum,ꝙ illud argumentũ dupliciter
peccat. Primo,quia quãuis virtus,&
vitium habeant eſſe circa idem ſubie
ctum,non tamen oportet ꝙ generali
ter habeant eſſe circa idem obiectũ;
plura enim exiguntur ad virtutem,
quàm ad vitium. Ideo ſi circa ali-
quid poteſt conſiſtere vitium, non

propter hoc ſequitur, ꝙ & virtus. Alius etiã defectus eſt, quia licet charitas ſit motus, & amor ſpecialis: non tñ oportet ꝙ circa idem cõſiſtat charitas, circa quod conſiſtit quodlibet ſpeciale vitium. Unde quãuis cupiditas conſiſtat circa bona tẽpalia, non oportet ꝙ circa illa ſit virtus charitatis: ſed ſufficit ꝙ ſit virtus largitatis. Et ideo non oportet huiuſmodi tẽporalia ex charitate amari, ſed ex largitate retineri, & diſpenſari ab eo, qui iuxta eorum valorem nouit eadẽ
85 appretiari. AD illud quod obiicitur de eo, qui diligit tẽpalia, vt ꝑ illa deo ſeruiat, iam patet reſponſio per ea, q̃ dicta ſunt: quia ille motus tũc eſt meritorius, non quia ſit a charitate eliciente, ſed quia eſt a charitate imperãte, ſicut ire ad ſanctum Iacobum, vel facere quodcũque aliud opus in dei obſequium. Præterea. Cum quis diligit temporalia ad ſeruiendũ deo, affectio ſua verſatur circa eum, cui vult ſeruire, ſicut prius tactum eſt. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, ꝙ talia diliguntur ex charitate, niſi valde extenſo nomine. Nam ꝓprie nihil ex charitate diligitur, circa q̃d charitas nõ ponit affectum ſpecialẽ.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Dæmones ex charitate non ſunt diligendi, cum eorum culpa inſeparabiliter eis adhæreat.

Ad opp. VTRVM ex charitate diligendi ſint dæmones. Et quòd ſic videt. Leui. 19. Dilige proximum tuum, ſicut teipſum. Glo. Proximus non proprietate ſanguinis intelligendus eſt, ſed ſocietate rõnis: ſed dæmones ſunt rationales: ergo dæmones ſunt proximi noſtri: ſi ergo proximi ex charitate diligendi ſunt, videt ꝙ & dæmones. Item. Ratio diligendi proximum eſt, quia eſt ad dei imaginem: ſed hanc eſt in dæmonibus reperire: ergo cum in eis reperiatur ratio diligendi, videtur ꝙ eos debeamus ex charitate diligere. Itẽ. Angeli antequam peccarent, ex charitate diligendi erant, ꝑꝑ ea quæ habebant in ſe: ſed Diony. dicit. ꝙ dæmones habent ſibi data integra. & ſplendidiſſima: ergo ſi tunc ex charitate diligẽdi erant ꝑꝑ ea quæ tunc habebant, pari ratione videtur ꝙ nunc debeamus eos ex charitate diligere. Item. Ex charitate debemus diligere quæcumque faciunt ad cumulum noſtri meriti: ſed dæmones nos tentantes, & vexantes faciunt ad noſtri meriti cumulum. ergo videtur ꝙ ex charitate diligendi ſint. Item. Ex charitate diligendum eſt oẽ quod facit ad dei honorem, & decorẽ diuinæ iuſtitiæ: ſed dæmones de cælo eiecti, & pœnis ſubiecti faciunt ad manifeſtationem diuinę iuſtitię: ergo videtur quòd ex charitate ſint diligendi. Prima ſic probatur: quia charitas diligit beatitudinem, & appetit beatificari in deo: ideo diligit omne illud quod eſt ad beatitudinem ordinatũ: ergo pari ratione cum charitas diligat dei honorem, & laudem, diligit omne illud quod facit ad amplificationem laudis diuinę. Minor eſt manifeſta ꝑ ſe.

Fundamenta. Sed contra. In mandato dilectionis proximi præcipitur, vt homo diligat proximum ſicut ſeipſum, quod exponens Auguſt. dicit, ſicut teipſum. i. ad quod teipſum. Nos aũt ipſos debem⁹ diligere ad ſummi boni participationem. Si ergo dæmones ad hanc non poſſunt peruenire, videt ꝙ non ſint diligendi ex charitate. Item. Super illud Lu. 10. Quis tibi videtur proximus eſſe. Glo. proximus eſt is, cui impenditur, vel qui impendit miſericordiam: ſed dæmones non ſunt tales: ergo non ſunt diligendi ex charitate. Item Aug. 8. de trini. Qui diligit homines, vel quia iuſti ſunt, vel quia vt iuſti ſint amare debet: ſed dæmones non ſunt iuſti, nec poſſunt eſſe iuſti: ergo non ſunt ex charitate amandi. Item. Curia cæleſtis dæmones nõ diligit, quin potius odit, & deteſtat: ergo ſi in eis eſt charitas maxime ꝑfecta, & tanto perfectior eſt in via, quanto

quanto conformior eſt illis, qui ſunt
in patria, videtur quod nulla chari-
tas ſe ad dæmonum dilectionem ex-
tendere debeat. Item Nihil eſt chari
tatis vinculo amplectendum, quod
eſt perpetualiter ſeparatũ ab his, q
charitate ligantur: ſed dæmones a
membris Chriſti ſunt ſempiternali-
ter ſeparati: ergo nullo modo ſunt
ex charitate diligendi.

R E S P. Dicendum, ꝙ ſicut irra-
16 tionalia ex charitate non ſunt diligẽ
da elicitiue, quia non ſunt ordinata
ad illius ſummi boni aſſecutionem,
quod ſuis dilectis charitas optat: ſic
dæmones quia ſunt obſtinati in ma
litia, & etiam ſunt impoſſibiles effe-
cti ad perueniendum ad beatitudinẽ
æternam, diligendi non ſunt ex cha
ritate elicitiue. Charitas aũt nullos
facit diligere elicitiue, niſi eos quos
optat ad ſummam beatitudinem per
uenire. Nullos autem optat peruení
re ad illam ſempiternam beatitudi-
nem (cum moueatur diſcrete, & ra-
tionabiliter) niſi eos, qui ſunt habi-
les ad perueniendum, & ſm ordinẽ
naturæ, & ſm ordinem diuinæ iuſti-
tiæ. Quoniã ergo dæmones, & ſi ſint
apti nati per naturam felicitari, & in
deo beatificari, quia tñ diuina iuſti-
tia repugnat, per quam ſunt damna-
ti ad perpetuam miſeriam: hinc eſt,
quòd charitas ſummum bonum eiſ-
dem non optat. Ideo concedendum
eſt, ꝙ dæmones non ſunt ex charita
te diligendi. Eodem etiam modo di
cendum eſt de damnatis, ſm quòd
ex charitate diligere accipitur pro-
prie. Si vero ex charitate diligere ac-
cipiatur large, prout actus diligendi
eſt ex charitate imperante: ſic dæmo
nes quodammodo ſunt diligendi, &
quodammodo odiendi. Ratione cul-
pæ ſunt odiendi. in qua ſunt deo diſ
ſimiles, diligendi ratione naturæ.
Imago enim ſummi regis ſecundũ
naturam conſiderata quantum de ſe
pulchra eſt, & formoſa, & naturali
affectu amabilis a conſimili natura.
Verũtamen quia habens charitatem
multum deteſtatur eorum culpam, &
culpa eorum totaliter, & inſeparabi-
liter poſſidet eorum naturam: hinc
eſt ꝙ charitas naturalis magis mo-
uet affectum naturalem ad diligen-
dum creaturas irrationales, quàm
ad diligendum dæmones. Conce-
dendæ ſunt ergo rationes oſtenden-
tes, quòd dæmones non ſunt ex cha-
ritate diligendi. AD illud quod obſ 17
in contrarium, ꝙ proximus eſt qui
communicat in ratione. Dicendum,
quòd cõmunicare in ratione eſt du-
pliciter. Vel ſm ipſius naturam pu-
ram rationis, vel ſm ordinem, vel ha
bilitatem ipſius ad gratiam. Dico er
go, ꝙ proximitas ſm rõnis naturam
non eſt ſufficiẽs ad hoc, quòd aliquis
dicatur eſſe proximus reſpectu act⁹
diligendi: dilectio enim gratuita re-
ſpicit ordinationem ad gratiam. Et
quoniam dęmones hac proximitate
carent, quia redditi ſunt ad gratiam
impoſſibiles, ideo ſub rõne proximo
rum non continentur. Et ideo ex illa
ratione non ſequitur, ꝙ diligẽdi ſint
ex charitate AD illud quod obſ, ꝙ 18
imago eſt ratio diligendi in creatu-
ra. Dicendum, quòd imago non eſt
ſufficiens ratio diligendi, niſi inquã-
tum eſt ordinata ad gratiam, & glo-
riam, ad quam ordinat charitas. Et
quia hoc modo non eſt in dæmoni-
bus, imo omnino inordinata: ideo
non cogit illa ratio.

AD illud quod obſ, ꝙ angeli an- 19
tequam peccarent, erant ex charita
te diligendi. Dicendum, quòd hoc
erat: quia tunc habilitatem, & idonei
tatem habebant ad aſſequendũ glo
riam, ſed non hanc habuerunt poſt
lapſum: & ideo non ſunt nunc, ſicut
tunc ex charitate diligendi. Et ſi tu
obijcias, quòd habent ſibi data inte
gra, & ſplendidiſſima. Dicendum, ꝙ
illud dicitur quantum ad potentias
reſpectu naturalium operationum,
non autem quantum ad habilitates
earundẽ reſpectu gratuitarũ. Inhabi
les.n. effecti ſunt ad benefaciendũ: ta
les.n. habilitates corrumpuntur per
peccatum, ſm ꝙ vult Aug. & in 2. li.
fuit oſtẽſum. AD illud qđ obſ, quòd 20
quicquid facit ad cumulũ noſtri me-
riti, eſt ex charitate diligendum. Di
cendum, quòd hoc poteſt eſſe duplici
ter. Vel ſecundum principalem in-

tentionem, vel per occaſionem. Quã
uis ergo prædicta propoſitio verita-
tem poſſit habere de eo, quod facit
ad cumulum noſtri meriti ſecundũ
principalem intentionem, & prima-
riam ordinationem: de eo tamen
quod facit ad cumulum noſtri meri-
ti per occaſionem, non oportet habe
re veritatem: quia ex multis malis, &
peccatis deus viris iuſtis elicit bona:
& hoc modo dæmones faciunt ad
noſtri meriti promotionem, quia dũ
intendunt nos peruertere ad peccatũ
virtute diuina, eorum exercitium cõ
21 uertitur viris iuſtis, & ſanctis ad me
riti additamentum. AD illud quod
vltimo obiicitur, quòd omne quod
facit ad dei honorem, & decorem iu-
ſtitiæ, eſt diligendum ex charitate.
Dicendum, quòd ſicut ex præceden
tibus patet, ſi proprie accipiatur dili
gere ex charitate, propoſitio non ha
bet veritatẽ. Et ſi tu obiicias, Quod
ordinatum eſt ad beatitudinem eſt
diligendum ex charitate: ergo ſimili
ter ad laudem ordinatum. Dicendũ,
quòd dupliciter eſt aliquid ordinatũ
ad beatitudinem. Aut quia ipſum de
ſeipſo eſt ordinatum, vt perueniat
ad beatitudinem. Aut quia per ip-
ſum aliud ordinatum eſt peruenire.
Et quod primo modo ordinatum eſt
ad beatitudinem, eſt ex charitate di
ligendum. Quod ſecundo modo or
dinatum eſt, non oportet diligi ex
charitate, accipiendo proprie ordi-
22 natum. Similiter aliquid ordinatũ
ad laudem dei poteſt eſſe dupliciter.
Aut quia ipſum laudat, & magnifi-
cat deum, aut gloriatur in laude dei.
Aut quia eſt materia laudis diuinæ.
Et quod primo modo ordinatum eſt
ad dei laudem, ex charitate diligen-
dum eſt: quod vero ſecundo modo
ordinatum eſt, non oportet quòd di
ligatur ex charitate, niſi dicatur dili
gi ex charitate imperante. Charitas
enim imperat homini, vt velit eſſe
omne illud in vniuerſo, quod excitat
virum iuſtum ad laudandum, & ma
gnificandum deum ſuum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Mali homines ſecundum quod imaginem dei gerunt diligendi ſunt ex charitate, non tamen ſecundum quod mali ſunt, imo hi deteſtandi ſunt.

VTRVM ex charitate ſint diligendi mali homines. Et quòd ſic videtur Matth. 5. Diligite inimicos vr̃os, &c. ſed qui odit iuſtos ſine dubio eſt iniquus, & malus: ergo ſi talis eſt diligendus ex charitate iuxta mandatum dominicum, mali homines ex charitate diligendi ſunt. Itẽ. Omnes prædeſtinati diligendi ſunt ex charitate: ſed multi, qui ſunt mali, ſunt prædeſtinati: ergo aliqui mali ex charitate diligendi ſunt: ſed neſcim⁹ q ſunt pdeſtinati, q pſciti, dũ in via ſunt: ergo oẽs mali ſunt ex charitate diligendi. Itẽ. Oẽs p quibus eſt orandũ, ſunt ex charitate diligẽdi: ſed orãdum eſt pro peccatoribus: ergo tales ſunt ex charitate diligendi. Item. Perfectiſſima charitas fuit in Chriſto: ſed Chriſtus cum eſſemus iniuſti, & peccatores dilexit nos: ſi ergo omnis amor rect⁹ debet charitatẽ Chriſti imitari, tunc videtur quòd peccatores, & impij ex charitate ſint diligendi. Sed contra. In Pſal. Nonne qui oderunt te dñe, oderã, & ſup inimicos tuos tabe. ſed oẽs viri iniuſti deum offendũt, & ipſi deo iniuriant: ergo oẽs peccatores odiendi ſunt: nõ ergo ex charitate diligendi. Itẽ. Charitas facit voluntatem noſtram conformem voluntati diuinæ: ſed peccatores, & iniuſti ſunt odibiles deo, ſm illud Eccl. 12. Altiſſimus odio habet pctõres. Et Sap. 14. Abhominabiles ſunt deo impius, & impietas eius: ergo vr̃ q ſm legẽ charitatis mali ſint odiendi: nõ ergo ex charitate diligẽdi. Itẽ. In cõtrarijs ſequit̃ cõſequẽtia in ipſo: ſicut ſe habet bonitas ad dilectionem, ſic malitia ad odium: ſed hæc eſt per ſe vera: Boni ſunt diligendi

Fundamenta.

Ad opp.

gendi: ergo & hæc: mali odiendi: ſed
odiendum nõ eſt diligendũ: ergo ma
li non ſunt ex charitate diligendi.
Item. Charitas non eſt vinculũ vni-
tatis: ergo illi ſoli ſunt ex charitate
diligendi, qui ſunt de vnitate corpo-
ris myſtici: ſed mali nõ ſunt de vni-
tate corporis myſtici: ergo non ſunt
ex charitate diligendi.
23 RESP. Dicendum, quòd de ma
lis hominibus dupliciter cõtingit lo
qui, & dupliciter etiam conuenit eos
conſiderare, vel inquantum ſunt ho
mines, vel etiam inquantum ſunt ma
li. Siue inquantum habent in ſe ra-
tionem diuinæ imaginis, ſecundum
quam ſunt capaces beatitudinis, vel
inquantum carent perfectione diui-
næ ſimilitudinis. Si primo modo cõ
ſideremus homines malos, inquantũ
videlicet ſunt homines ad dei imagi-
nem, ſm quam ſunt capaces beatitu-
dinis: ſic ex charitate diligẽdi ſunt;
pro eo quòd liberalitas charitatis, &
eius amplitudo omnes recolligit, qui
ad illam ſummam beatitudinem ha
bent idoneitatem. Si vero conſidere
mus homines malos, ſm quòd mali
ſunt, & priuati perfectione diuinæ ſi
militudinis; ſic potius ſunt deteſtãdi,
quàm diligẽdi: & ſic ijdem homines
odiendi ſunt, & diligendi; odiendi q
dem ratione inordinationis culpæ,
diligendi vero ratione ordinabilita-
tis naturæ, quæ poſſibilis eſt ad per-
fectionem gratiæ. Et hoc eſt quod di
cit Greg. in quadam homilia. Quia
& ſi indignationem debemus vitijs,
compaſſionẽ tamẽ debemus naturę.
& Iſid. in lib. de virtutibus. Totum
Chriſtum non diligit qui hominem
odit: bonum eſt non odire naturam,
ſed culpam: licet ergo culpam malo-
rum odiamus, ipſos tamen diligere
debemus. Et ſic cõcedendum eſt, qđ
licet malorum hominum malitia ſit
deteſtanda, ipſi tamen mali homines
inquãtum ſunt ad beatitudinem or-
dinati, ſunt ex charitate diligendi.
Vnde & ratiões quæ ad hoc inducun
24 tur concedi poſſunt.
AD illud ergo qđ primo obiicit,
q propheta odio habebat odientes.
Dicendũ, q propheta nõ odiebat na
turã, ſed eorum culpã, pp quod ſub-
iunxit. Perfecto odio oderã illos. glo.
ideſt iniquitates eorũ odiui, nõ natu
rã: hoc. n. eſt perfecto odio odiſſe, vt
nec pp vitia homines oderis, nec pp 25
hoies vitia diligas. AD illud qđ obij
cit, q deus odit peccatores, iã patet
rñſio: quia deus nõ odit eos rõne na-
turæ, ſed rõne culpæ, vel vitij. Licet
enim rõne vitij puniant a diuina iu
ſtitia, rõne tñ naturæ ad bonum ordi
natę fouent & attrahunt a diuina mi
ſericordia, ſm illud qđ dr Rom. 5.
Cõmendat aũt deus charitatem ſuã
in nobis, qa cũ adhuc peccatores eſſe
mus, χρs pro nobis mortuus eſt: ſic
enim deus mundũ dilexit (vt dicitur
Ioh. 3) vt filiũ ſuũ vnigenitũ &c. AD 26
illud qđ obiicitur, q ſi oppoſitum in
oppoſito, & propoſitũ in propoſito.
Dicendũ, q illud habet veritatem in
telligendo per ſe: & iõ in rõne illa eſt
duplex defectus. Primum quia boni
hoies ſunt diligendi, non ſolũ qa bo
ni, ſed etiã quia ad bonum ordinati;
ſiue non ſolũ quia boni in actu, ſed
ẽt qa boni in aptitudine, & habilita
te: & ideo non ſequitur, quod mali
ſunt odiendi: quia & ſi non ſunt bo-
ni in actu, ſunt tamen boni in apti-
tudine, & habilitate. Præterea. Eſto
quòd hoc ſit verum, quòd boni in-
quantum boni ſint diligendi, ex hoc
tamen non ſequitur, niſi quòd mali
inquantum mali, ſint odiẽdi. Et hoc
quidem verum eſt: ſed ex hoc vlteriꝰ
non eſt inferendum, quòd mali ho-
mines non ſint diligendi: quia quam
uis in eis ſit malitia culpæ, quæ eſt ra
tio odiendi, eſt tamen in eis boni-
tas naturæ, quæ eſt ratio diligen-
di. AD illud quod obijcitur, quòd 27
charitas eſt vinculum vnitatis.
Dicendum, quòd vinculum dile-
ctionis licet reſpiciat duo extrema,
vnum tamen illorum reſpicit ſicut ſu
biectum, alterum autem ſicut termi
num: nec oportet quòd vtrumque
reſpiciat ſicut ſubiectũ, niſi vbi repe
ritur pfecta ratio vnionis. Quoniam
ergo habens charitatem eſt de vnita
te corporis, alius vero actu non hñs
charitatem, poteſt eſſe de vnitate cor
poris illius, quamuis non ſit in

actu: hinc eſt quod charitas poteſt eſſe in vno reſpectu alterius, pro eo quòd vinculum amicitiæ ad ſui eſſe non neceſſario exigit extremorum mutuam coniunctionem: multi em̄ diligunt, qui non diliguntur. Vnde ad hoc quod charitas ſit vinculum vnionis, non oportet quòd ponat vtrumque extremorum in actu vnieri, ſed ſufficit quòd ponat vnum in actu.ſ.ſubiectum, in quo eſt: reliquū vero in habitu.ſ.obiectū, ſicut ſcientia ponit ſcientem in actu, ſcibile vero ponit in habitu.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Corpora nr̄a ex charitate ſunt diligenda, cum ipſa etiam per quandam redundantiam beatitudinis ſint capacia.**

Ad opp.

VTRVM ex charitate diligēda ſint corpora noſtra. Et quòd non videtur. Iohan. 12. Qui amat animam ſuā perdet eam: ſed conſtat quòd anima nō ſtat ibi niſi pro vita carnali: ergo ſi ſi vita carnalis in hoc mundo eſt odienda, videtur quod odienda ſint corpora noſtra: non ergo ex charitate diligenda. Item. Nihil eſt ex charitate diligendum, quod impedit hominem ab aſſecutione beatitudinis: ſed caro noſtra eſt huiuſmodi, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſecundum qđ dicitur Gal. 5. Et ad Rom. 7 Inuenio in mēbris meis legem repugnantem legi &c. Si ergo corpora noſtra impediunt nos a beatitudine aſſequenda, videtur ꝙ non ſint ex charitate diligenda. Itē. Charitas numquam excidit: ergo videtur quòd illa ex charitate ſunt diligenda, quæ numquam excidunt: ſed corpora noſtra corrumpentur: ergo ex charitate non ſunt diligenda. Itē. Ratio imaginis, ſiue expreſſa aſſimilatio ad deum eſt, id quod facit creaturam rationalem ex charitate diligi, ſicut in præcedentibus patet: ſed in corpore communicamus cum brutis, nec perfectio imaginis reperitur in nobis ex parte corporis noſtri: ergo videtur quòd corpora noſtra nō ſint ex charitate diligenda, ſicut nec bruta animalia. Sed contra. Eph. 5. Viri debēt diligere vxores ſuas, ſicut corpora ſua: ſi ergo hortatur Apoſtolus ad diligendas vxores ex charitate, cum ſimiliter diligendæ ſint vt corpora noſtra, videtur quod corpora ſint ex charitate diligenda. Item. Aguſt. dicit in lib. de doctrina chriſtiana. Quatuor ſunt diligenda, & tribus præmiſſis ſubditur quartum, quod infra nos eſt, ſcilicet corpus noſtrum. Si ergo Aguſt. enumerat ibi diligenda ex charitate præciſe, & ꝓprie, videtꝰ quòd corpora noſtra ſint diligenda ex charitate. Item. Omne beatificabile ex charitate eſt diligibile: ſed corpus noſtrum cum anima communicat in participatione felicitatis: ergo ſimiliter cōmunicare debet in dilectione charitatis. Item, In ordine charitatis conſanguinei præmittendi ſunt extraneis ſecundum Ambroſium: ſed conſanguinitas nō eſt niſi ex parte corporū: ſi ergo hęc cōditio reddit homines magis amabiles, videtur quod corpora noſtra inter ea connumerentur, quæ ſunt ex charitate diligenda.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd cum 28
charitas ſi pondus inclinans ad ſummum bonum, & perfectam beatitudinem, omne illud facit diligere, qđ eſt beatum, vel beatificabile. Quoniam ergo contingit aliquid eſſe beatum tripliciter, ſcilicet per eſſentiā & per primam influentiam, & per quandam redundantiam: hinc eſt quòd omnia iſta ex charitate ſunt diligenda, ſecundum prius, & poſterius, ſecundum maius, & minus. Beatum autem per eſſentiam eſt ſolus deus. Beatum per primā influentiam eſt rationalis ſpiritus. Beatum denique per quandam redundātiam eſt corpus humanum, in quod gaudium gloriæ redundat per cōiunctionem ſui ad animam beatam. Hinc eſt quòd charitas nō ſolum facit nos diligere deum, & rōnalem ſpiritum,

ſed

ſed etiam corpus noſtrum. Concedendum eſt igitur (ſicut probatum eſt) quòd corpora noſtra diligenda ſunt ex charitate, concedendæ ſunt etiã rationes ad hanc partẽ inductæ.

29 AD id quod obijcitur, quòd deus hortatur nos in euangelio ad vitam carnalem odiendam. Dicendum, ꝙ in corpore noſtro eſt vitioſitas concupiſcẽtię, & bonitas naturæ. Et q̃a vitioſitas cõcupiſcẽtiæ inclinat ad malũ, iõ eſt odiẽda: & ſi quis eã diligit, odit animam ſuam: quia vero bonitas naturæ ordinata eſt ad ſummum bonum quodammodo cõparticipandum, ideo eſt diligenda. Cum ergo dominus hortatur ad odiendam animam noſtram, ſiue vitam carnalem. Dicendum, quòd hoc non concludit quòd corpora noſtra non ſint diligẽda quantum ad bonitatem naturæ,
30 ſed quantum ad vitioſitatẽ concupiſcentiæ. Et per hoc patet reſponſio ad rationem ſequentem: quia caro non repugnat ſpiritui, nec impedit ab aſſequenda beatitudine propter conditionem naturæ, ſed propter vitioſitatem concupiſcentię contractę.

31 AD illud quod obijcitur, quòd non debẽt diligi ex charitate ea quæ corrumpuntur, cum charitas nũquam excidat. Dicendum, quòd quamuis corpus noſtrum ſit corruptibile ad tempus, & ſecundum præſentem ſtatum: eſt tamen ad perpetuam incorruptionem ordinatum. Vnde quamuis nunc ſeminetur in corruptione, reſurget tamen in incorruptione: & ideo quamuis corpus ſit corruptibile quantum ad lapſæ naturæ infirmitatem, non ſequitur quòd non ſit diligibile ex charitate quantum ad neceſſitatem naturæ, ſecundum quã ordinatum eſt ad perpetuam incor-
32 ruptionem. AD illud quod obijcitur, quòd ratio imaginis, & expreſſa aſſimilatio, quæ facit creaturam rationalem diligi ex charitate non inuenitur in corpore. Dicẽdum, quòd verum eſt per ſe loquendo. quòd ratio imaginis ſic facit: licet autẽ corpus humanum non ſit ad dei imaginem per ſe, eſt tamen vnitum animę, quæ eſt ad imaginem dei, vnita inquam vnitate naturæ: & ratione illius eſt beatitudinis comparticipabile: & ſicut eſt beatitudinis comparticipabile, ita & diligendum ex charitate, ea videlicet ratione, qua eſt animæ rationali vnitum: & hoc eſt proprium corporis humani reſpectu cuiuslibet alterius corporis, propterea non eſt ſimile de alijs corporib⁹ irrationabilibus.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Bona gratuita ex charitate ſunt diligenda, non quidem amore amicitiæ, ſed concupiſcentiæ.

VTRVM ex charitate ſint diligenda dona gratuita. Et quòd ſic videtur. Primo per Auguſt. in lib. de trini. Qui diligit proximum, ipſam præcipue dilectionem diligat: ergo ſi proximum diligit ex charitate, dilectionem diligit ex charitate: ſed dilectio qua diligit proximum, eſt donum gratuitum: ergo dona gratuita ſunt ex charitate diligenda. Item. Omne quod ordinat ad beatitudinem, & ad eam perducit, eſt diligendum ex charitate: ſed dona gratuita ſunt huiuſmodi: ergo videtur quòd ex charitate diligenda ſint. Item. Conſtans eſt, quòd dona ſpiritualia ſunt amanda & a deo petenda & qui illa diligit, diligendo meretur: ſi ergo dilectio meritoria eſt dilectio charitatis: ergo videtur quòd talia dona ſint ex charitate diligenda. Item. Sicut ſe habet dilectio gratuita ad dona gratuita, ſic ſe habet dilectio naturalis ad bona naturalia: ſed bona naturalia diliguntur naturali dilectione: ergo pari ratione dona gratuita diliguntur dilectione gratuita: ſed dilectio gratuita eſt dilectio charitatis: ergo videtur quòd dona gratuita ſint ex charitate diligenda. Contra. Nulla creatura carens ratione eſt diligenda ex charitate: ſed huiuſmodi dona gratuita rationem non habent:

Fundamenta.

Ad opp.

habent

bent: ergo non debent diligi ex charitate. Item. Diligere eſt velle alicui bonũ: ſed ſtultus eſt qui vult alicui virtuti, vel charitati bonum: ergo videtur quòd huiuſmodi dona gratuita ex charitate non ſint diligẽda. Item. Illud ſolum eſt ex charitate diligibile, quod eſt aliquo modo beatificabile: ſed huiuſmodi dona gratuita non ſunt beatificabilia: ergo non ſunt ex charitate diligibilia. Itẽ. Auguſtin. ſufficienter enumerat ea, quæ ſunt ex charitate diligenda: ſed dona gratuita non ſunt de illis, quæ Auguſtin. enumerat: ergo videtur quòd ex charitate diligenda non ſint.

33 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd aliqui dicere voluerunt dona gratuita nõ eſſe ex charitate diligenda, ſecundũ quòd diligere ex charitate eſt motus charitatis elicientis: ſed ſi ex charitate diliguntur, hoc eſt ſecundum ꝙ diligere eſt ipſius charitatis imperantis. Nam in hoc differt charitas ab affectu naturali, quoniam naturalis affectus quærit proprium commodum, charitas vero (ſecundum ꝙ dicit Grego.) protenditur in alterũ: & quia commodum noſtrum recte, & proprie conſiſtit in ſpiritualibus donis, quæ ordinant nos ad beatitudinem: ideo amor talium donorum eſt a dilectione naturali elicitiue, ſed a charitate imperatiue, cuius eſt imperare affectibus noſtris, vt recte moueantur in ſuum finem. Sed illud nõ ſufficit dicere. Primũ quidem, quia charitas non ſemper in alterum tendit: habens enim charitatem per ipſa frui deo deſiderat. Secundo vero, quia quamuis ſit naturæ quærere, & amare commoda naturalia: ſpiritualia tamen dona perfecte amare, hoc non poteſt eſſe niſi dilectionis gratuitæ. Et propterea eſt alius modus dicendi, quòd cum bonum ſit obiectum charitatis, & actus recipiat ſpeciem ab obiecto, intentio actus diligendi variari habet ſecundum rationem boni. Bonum autem dicitur

34 aliquid dupliciter. Vno modo concretiue, quia eſt ordinatum ad habitudinem, & in finem. Alio modo abſtractiue, quia eſt illud quo quis ordinatur in finem: Dona igitur gratuita non dicũtur eſſe bona primo modo, ſed ſecundo, quia mediantibus illis ſubſtantiæ rõnales habent in finem ordinari: ideo proprie loquendo magis ſunt bonitates, quã bona, & magis rationes diligendi, quàm diligibilia: & ideo dicunt iſti quòd ſuſceptiua horum donorum ſpiritualium ſunt ex charitate diligenda, ipſa vero dona gratuita non ſunt proprie ex charitate diligenda, ſed magis ratione diligẽdi ex charitate ſua ſubiecta. Et quia accidens cum ſubiecto eſt vnum: ideo dilectionem iſtorum donorum cum dilectione creaturarum rationalium non eſt ponere in numerum. Sed illud adhuc calumniabile eſt, pro eo quòd deus, qui eſt ipſa ſumma bonitas ꝑ eſſentiam connumeratur inter ea, quæ ſunt ex charitate diligenda. Et iterum. Propter quod vnumquodque tale, & ipſum magis: ſed talia dona ſpiritualia ſunt bona, propter quæ homines diligũtur: ergo multo fortius ex charitate diligenda ipſa videntur. Et ideo eſt adhuc tertius modus dicendi: quia ſicut in præcedentibus tactũ eſt, duplex eſt charitatis motus, & affectus. Eſt enim dilectio amicitiæ, & dilectio concupiſcentiæ. Dilectione amicitiæ illa diliguntur, quibus optatur bonum. Dilectione vero concupiſcentiæ dicuntur diligi, quę deſiderantur. Quoniam ergo deſiderium bonorum ſpiritualiũ eſt ipſius charitatis, ſecundum quòd ſancti dicunt, quòd bona ſpiritualia retinent rationem honeſti, concedendum eſt quòd bona gratuita ex charitate diligenda ſunt. Et hoc expreſſe dicit Auguſt. in 8 de tri. cum dicit, quòd ipſa charitas ex charitate diligẽda eſt: expreſſe etiam docet ipſa experientia in viros ſpirituales, q nihil tam deſiderant poſt deum, quàm habere perfectam dei dilectionem; vnde concedendæ ſunt ratiões, quæ ſunt ad partem iſtam.

35 AD illud vero quod obijcitur primo in contrarium, quòd nulla creatura carẽs ratione diligenda eſt

ex

ex charitate. Dicendum, quòd ſi
intelligatur de dilectione amicitiæ,
verum eſt. Si vero de dilectione con
cupiſcentiæ, non eſt verum. Et ſi tu
obijcias, quòd tunc bona tempora-
lia erunt diligenda ex charitate, cum
charitas faciat illa bona concupiſci
propter obſequium dei. Dicendum,
quòd non eſt ſimile: quia illa bona tē
poralia habent tantum rationem cō
modi, ſed bona ſpiritualia habent ra
tionem honeſti: & ideo concupiſcen
tia ſapientiæ in ſcriptura laudatur,
quamuis concupiſcentia pecuniæ vi
tuperetur. Præterea. Bona tempora
lia ſunt minima bona, ſicut dicit Au
gu. ſed dona gratuita inter bona ma
xima connumerantur: ideo de his,
36 & iſtis non eſt ſimile. AD illud quđ
obijcitur, quòd diligere eſt velle ali-
cui bonum, iam patet reſpōſio: quia
loquitur de diligere, ſecundum quòd
eſt actus amicitiæ: ſecundum enim
quod eſt actus concupiſcentię, dilige
re non eſt velle alicui bonum, ſed ma
gis ē aliquod bonum deſiderare, vel
aliquod bonum acceptare. Et quam
uis non ſit concedendum, quòd cha
ritas faciat ſibi velle bonum: facit ta
men ſe deſiderari, & acceptari tam-
37 quam verum bonum. AD illud quđ
obijcitur, quòd nihil eſt amandum
ex charitate, niſi beatificabile. Di-
cendum, quòd illud prima fronte ha
bet inſtantiam in deo. Præterea: et
ſi in creaturis aliquo modo habeat
veritatem, hoc verum eſt in his, quæ
diligenda ſunt dilectione amicitiæ.
38 AD illud quod vltimo obijcitur. Di
cendum, quòd Auguſt. non enume-
rat quæcumque diligenda, ſed dili-
genda dilectione amicitiæ. Et ſi tu
quæras rationem quare. Dicendum,
quòd hoc eſt quia motus amicitię ma
ioris liberalitatis eſt, quàm motus cō
cupiſcentiæ, & ſecundum illū pro-
cenditur charitas in alterum: &
ideo ſecundum illum modum
magis diligibilia diſtin-
guūtur, & quę diligenda
ſunt diligi præcipiūtur.
Nec eſt diminutio, qa
in illis iſta inclu-
duntur.

# QVAESTIO VI.

## CONCLVSIO

Ex charitate quatuor ſunt diligenda: vnū ſupra nos, qui deus eſt: alterū quod nos ſumus: tertium quod iuxta nos, & eſt proximus, & quartum infra nos, ſcilicet corpus.

DE diligendorum nume Ad opp.
ro, & ſufficiētia. Dicit enim Aug. ꝙ quatuor ſunt ex charitate diligenda, videlicet deus, & noſipſi, proximus, & corpus nrm. Et vr̄ primo, ꝙ ibi ſit ſuperfluitas: qa quæ ſunt eiuſdem ſpeciei nō diſtinguuntur niſi ſm numerū, & non debent facere diuerſa mēbra diſtinctionis: ſed nos, & ꝓximus noſter ſumus eiuſdem ſpeciei: ergo nō debet hō habens charitatē cū proximo ſuo ꝓ diuerſis diligibilibus numerari. Item. Sacra ſcriptura ſufficienter enumerat diligibilia in præceptis quæ dat, ſed non enumerat niſi duo, ſcilicet deū, & proximum, de quibus dat duo prę cepta: ergo videtur quòd alia membra ſint ſuperflua. Item. Nihil contingit eſſe beatum niſi tribus modis, videlicet per eſſentiam, per primam influentiam, & per redundantiam, ergo ſi charitas non ſe extendit ad diligendum, niſi ad id quod eſt beatū in actu, vel in potentia, videtur quòd non ſint niſi tria diligenda, videlicet deus, animus, & corpus. Sed quòd ſit diminutio videtur primo per Ambroſiū, qui ſecundum quđ in ſequenti diſtinc. habetur, aſſignat ſex membra in numero diligendorum: ergo ſi Ambroſius non fuit in enumerando ſuperfluus, videtur quòd Auguſt. fuit diminutus. Item. Sicut ex charitate diligēdum eſt corpus noſtrum, ita & corpus proximi: ſi ergo animus noſter, & animus proximi cōſtituunt duo membra diligendorū, itaq; videtur quòd etiam corpus noſtrum, & corpus proximi: ergo vr̄ quod quinque ex charitate ſint diligen-

ligenda. Item. Sicut ex charitatè di
ligimus quod eſt ſupra nos, & infra
nos,& iuxta nos · ſic etiam ex chari
tate diligendum eſt, quod eſt contra
nos, videlicet inimicus, ſicut ſupra
oſtenſum eſt: videtur ergo quòd prę
dictis membris deficiat vnum mem
brum. Quæritur ergo quare tot ex
charitate ſunt diligenda,& non plu
ra,neque pauciora.

39 RESP. Dicendum, quòd nume
rus diligibiliũ,& ſufficientia duplici
ter poteſt accipi. Vno modo per com
parationem ad ipſam dilectionem.
Alio mõ per comparationem ad ip-
ſum diligentẽ. Secundum ipſam dile
ctionẽ poteſt accipi numerus & ſuffi
cientia ſic. Cũ enim dilectio ſit appe
titus boni: in appetitu autem boni eſt
conſiderare ipſum bonum deſidera-
tum,& ipſum qui deſiderat,& ipſum
cui deſideratur bonum. Bonum aũt
deſideratum hoc eſt ſummum bonũ
ille qui deſiderat eſt habens charita
tẽ: cui aũt deſideratur poteſt eſſe in
quadruplici differentia. Aut qa op-
tat ſummum bonum ipſi deo, aut ſi
bi ipſi, aut ſibi adhęrenti: ideo qua-
tuor ſunt ex charitate diligenda, qa
numerus diligendorum non accipiẽ
ex parte optantis, vel ex parte boni
optati, cum ſit vnum, ſed ex parte ei⁹
cui optatur, quod cum ſit in quadru-
plici differentia, quatuor ſunt diligẽ
dorum membra: & hoc eſt quod ſu-
pra dictum eſt, quòd in prædicta di-
uiſione ſumitur numerus diligendo
rum ſecundũ dilectionem amicitiæ,
qua dr̃ quis diligere aliũ, q̃ñ vult illi
bonũ. Alio modo põt ſumi numerus
& ſufficiẽtia diligendorũ ex compa-
ratione ad ipſum diligentẽ. Nã dili
gens aut habet reſpectũ ad ſe, aut ad
id quod eſt ſupra ſe, aut ad id quod
eſt iuxta ſe, aut ad id quod eſt infra
ſe,& ſm hoc quatuor tantummodo
diligenda ſunt ex charitate. Et ſecun
dum hunc modum aſſumit Augu. di
ligibilium numerum,& ſufficiẽtiam
in lib. de doctr. chriſt. nec tantũ aſſi
gnat numerum, ſed ẽt ordinem debi
tum. Ait enim ſic. Quatuor ſunt di
ligenda. Vnum qđ eſt ſupra nos .ſ.
deus. Alterum quod nos ſumus. Ter
tium quod iuxta nos eſt .ſ. proximus.
Quartum quod infra nos eſt .ſ. cor-
pus. Et quia omnia poſſunt reduci ad
iſta quatuor membra: ideo patet dili
gendorum numerus,& ſufficientia.

AD illud quod obijcitur, qđ eſt 40
ibi ſuperfluitas, quia non differimus
ſpecie a proximo. Dicendũ, ꝙ quam
uis ſpecie nõ differamus, tñ ad nos,
& ꝓximos noſtros charitas nr̃a di-
uerſimode cõparatur ſm rationẽ di
ligendi,& gradũ. Primo enim chari
tas facit habentem ſe tendere ad bea-
titudinẽ,& deinde proximũ optat tẽ
dere ad idem, quaſi a latere. AD illud 41
qđ obijcitur, quòd ſacra ſcriptura
non exprimit niſi duo diligenda. Di
cendum, quòd in ſequenti mandato
implicat tria diligibilia. Nam in hoc
quod dicit: dilige proximum tuum ſi
cut teipſum &c. mandat hoĩ, quòd
diligat ſeipſum, & cũ ipſe ſit cõſtitu
tus ex aĩa,& corpore, includiẽ ibi di
lectio vtriuſque. AD illud qđ obij 42
citẽ, ꝙ tantũmodo trib⁹ modis eſt qđ
beatum. Dicendũ ꝙ verum eſt. ſed tñ
charitas quæ diſponit ad beatitudi-
nem, alio mõ reſpicit ſuum ſuſcepti-
bile, alio modo reſpicit illud quod ẽ
ei ſimile: primum vt participans: ſm
vt comparticipans: ideo ſm iſtam di
uerſam cõparationem diſtingui pñt
diuerſa diligibilia. AD illud qđ obii 43
citur, ꝙ eſt ibi diminutio, qa Ambr.
aſſignat ſex mẽbra. Dicendũ, ꝙ illa
ſex mẽbra reducunẽ ad iſta quatuor
Amb. enim diſtinguit vnũ membro
rũ iſtorum in quatuor, videlicet dile
ctionẽ ei⁹ qđ iuxta nos eſt, ſcilicet di
lectionẽ ꝓximi. Nec eſt ibi cõtrarie-
tas, qa Ambr. cõſiderat differentias
diligibiliũ accidẽtales; Augu. cõſide
rat gradus hominis, & differentias
magis eſſentiales: quod melius ap-
parebit inferius. AD illud qđ obijci 44
tur de corpore ꝓximi. Dicendũ, ꝙ tã
corpus ꝓximi, q̃ corpus nr̃um eſt in
fra nos,& continetur ſub quarto mẽ
bro. Nec eſt ſimile de animo noſtro
& de animo proximi; quia diuerſi-
mode habet charitas comparari ad
vtrumque, quia ad vnum ſicut ad in
trinſecum, ad aliud ſicut ad propin-
quum. Ad corpora autem compara-
ri ha-

ri habet vniformiter, ad vtrumque enim comparatur ſicut ad inferius. Aliter volunt alij dicere, ꝙ dilectio corporis proximi continetur ſub dilectione proximi, quia vniformiter comparatur charitas ad vtrumque: ad animum autē noſtrum, & ad corpus comparatur difformiter: quia ad animum comparatur ſicut ipſum informans, & eidem inhærens, ad corpus vero ſicut eidem dominans, & ipſum regens. AD illud quod obijcitur, quòd ex charitate diligendum eſt quod eſt contra nos. Dicendum, quòd illud continetur ſub illo membro quod eſt infra nos, pro eo ꝙ & ſi inimici ſint diligendi, qui ſunt contra nos, non tamen ſunt diligendi in eo ꝙ ſunt contra nos, hoc eſt ratione culpæ, ſed in eo ꝙ ſunt iuxta nos, hoc eſt ſm̃ conformitatem naturæ.

## DE ORDINE DILIGENDI QVID prius, quid poſterius.

## DISTINCTIO XXIX.

POST prædicta de ordine charitatis agendum eſt, quia dicit ſponſa, Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem. Videamus ergo ordinē, quid prius, quid poſterius eſſe debeat, peccat enim qui præpoſtere agit. Nam ſcire quid facias, & neſcire ordinem faciendi, non eſt perfectæ cognitionis. Ordinis namque ignorantia conturbat meritorum formam. Ordinem autem diligendi Aug. inſinuat dicens, Ipſe eſt qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non eſt diligendum, aut non diligat quod diligendum eſt, aut æque diligat quod minus vel amplius diligendū eſt, aut minus vel amplius quod æque diligendum eſt. Omnis peccator, inquantum peccator eſt, non eſt diligendus, & omnis homo, inquantum eſt homo, diligendus eſt propter deum, deus vero propter ſeipſum, & deus propter ſe omni homine amplius diligendus eſt, & amplius quiſque debet deum diligere quam ſeipſum, Item, amplius alius homo diligendus eſt quam corpus noſtrū, quia propter deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum deo homo perfrui, quod non poteſt corpus noſtrum, quia corpus per animā viuit, qua fruimur deo. Audiſti aliqua de ordine charitatis, vbi expreſſum eſt nos amplius debere diligere deum, quam omnes homines, vel noſipſos, & amplius animam alicuius hominis quam corpus noſtrum. In enumeratione etiam quatuor diligendorum ſuperius poſita, prius ponitur quod ſuprà nos eſt: ſecundo, quod nos ſumus: tertio, quod iuxta nos eſt: quarto, quod infra nos eſt, vbi ordo diligendi inſinuari videtur ex ratione enumerationis. Non eſt autem apertum vtrum omnes homines pariter diligere debeamus, & tantum quantum nos, vel minus.

De charitate quantum ad diligendi ordinem.

Cant. 2

Li. de doctri. Chri. cap. 27.

Ibidem.

Diſt. præcedente.

Nota ordinē charitatis.

An omnes homines pariter diligendi ſunt. (A

VNDE etiam ſuper hoc ſæpe mouetur quæſtio, quā perplexam faciunt ſanctorum verba varie prolata. Quidam enim tradere

dere videntur, ꝙ pari affectu omnes diligendi ſint, ſed in effectu, ideſt, in exhibitione obſequi diſtinctio obſeruanda ſit. Vnde Augu, Omnes homines ęque diligendi ſunt, ſed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorũ, & temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte iunguntur. Pro ſorte enim habendũ eſt quo quiſque tibi temporaliter colligatius adhæret, ex quo eligis potius illis dandum eſſe. Item ſuper epiſtolam ad Gala. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei, ideſt, ad Chriſtianos. Omnibus enim pari dilectione vita æterna optanda eſt, etſi non omnibus eadem poſſunt exhiberi dilectionis officia, quæ fratribus maxime ſunt exhibenda: quia ſunt ſibi inuicem membra, qui habent eundem patrem ſcilicet deum. His aliiſque teſtimoniis innituntur, qui dicunt omnes homines pariter diligendos eſſe charitatis affectu, ſed in operis exhibitione differentiam.

Lib. de doctri. Chri. 1. cap. 28.
Auctoritates ponit q̃ videtur dicere oẽs pariter diligẽdos eſſe, in effectu differẽtiã eſſe.
Galat. 6
In expo. 6 c. circa fi. tomo 4.
Matth. 23
Deut. 5
Li. 13. circa illud c. 44. & ſabb. mea ſanctifi.

Quæ his repugnare videntur.

QVIBVS obuiat illud præceptum legis de diligendis parentibus, Honora patrem tuum & matrem, vt ſis longæuus ſuper terram. Vt quid enim ſpecialiter illud præciperetur de parentibus, niſi maiori dilectione forent diligendi? Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorem exhibitionem, in qua præponendi ſunt. Vnde honora dixit, non dilige. Obuiat etiam illud quod Hieronymus ſuper Ezech. ait: ſcilicet vt ordine charitatis, ſicut ſcriptum eſt, Ordinauit in me charitatem, poſt omnium patrem deum, carnis quoque pater diligatur, & mater, & filius, & filia, frater & ſoror. Ambr. quoque diligendi exprimens ordinem ſuper illud Canticorum, capitulo ſecundo .i. Ordinauit in me charitatem, ait, Multorum charitas inordinata eſt, quod in primo eſt ponunt tertium vel quartum. Primo deus diligendus eſt, ſecundo parentes, inde filii, poſt domeſtici, qui ſi boni ſunt, malis filiis præponendi ſunt. Secundum hoc in euangelio ad cuiuſque dilectionem proprium ponit, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum ſicut teipſum, & inimicos non ex tota virtute, nec ſicut teipſum, ſed ſimpliciter. ſufficit enim quòd eos diligimus, & non odio habemus. Ecce ex præmiſſis aperte inſinuatur quæ in effectu charitatis diſtinctio ſit habenda, vt differenti affectu, non pari homines diligamus, & ante omnia deum, ſecundo noſipſos, tertio parentes, inde filios & fratres, poſt domeſticos, demũ inimicos diligamus. Sed inquiũt illi, quæ de ordine dilectionis ſupra dicuntur, eſſe referenda ad operum exhibitionem, quæ differenter proximis exhibenda ſunt. Primo

Verba habentur in glo. Cant. 2. & apud Origi. ibidẽ homi. 2. in Cãti. quę ponitur in vlt. tom epiſt. Hieron.
Matth. 22
Ordo diligendi hic oſtẽditur.

me parentibus, inde filiis, poſt domeſticis, demum inimicis. Deum vero tam affectu, quam obſequii exhibitione ante omnia diligendum.

Quod aliqui eorundem tantum proximos quantum nos debere diligere tradunt.

QVORVM etiam nonnulli tradunt affectu charitatis tantum proximos eſſe diligendos, quantum noſipſos diligimus, quod confirmant auctoritate Auguſt. qui ait, Nec illa iam quæſtio moueat, quantum charitatis fratri debeamus impendere, quantum deo. Incomparabiliter plus deo quam nobis, fratri vero quantũ nobis. Nos autem tanto magis diligimus, quanto magis diligimus deum. Ex hoc & præmiſſis teſtimoniis Auguſt. aſſerunt omnes homines pariter eſſe diligendos a nobis, & tantum quantum nos, deum autem pluſquam nos, corpus vero noſtrum minus quã nos vel proximos. Nec in enumeratione præmiſſa quatuor diligendorum ordinem diligendi aſſignari dicunt, ſed tantum quæ ſunt diligenda. In 8. li. de trin. ca. 8. in fine.

Secundum alios non pari affectu omnes diligendi ſunt.

VERVM quia præmiſſa verba Ambroſii ordinem diligendi ſecundum affectum magis quam ſecundum effectum diligenter intuentibus explicare videntur, non indocte alii dicunt non modo in exhibitione operis, ſed etiam in affectu charitatis ordinem differentem eſſe ſtatutum, vt ante omnia diligamus deum, ſecundo nos, tertio parentes, quarto filios, vel fratres & huiuſmodi, poſtea domeſticos, demum inimicos. Quod vero Auguſt. dicit pariter omnes eſſe diligendos, & pari dilectione omnibus vitam optandũ, ita accipi poteſt, vt paritas non ad effectum referantur, ſed ad bonum quod eis optatur, quia charitatẽ omnibus optare debemus, vt paria bona mereantur. Sicut Apoſtolus dicit, Volo omnes homines eſſe ſicut me. Optanda eſt enim minoribus perfectio maiorum, vt ipſi fiant perfecti, & ſic parem mereantur beatitudinem. Vel pari dilectione, ideſt, eadem dilectione omnes diligendi ſunt. Item quod ait, Vt tantum diligamus fratres quantum nos, ita intelligi poteſt, ideſt, ad tantum bonũ diligamus fratres, ad quantum nos, vt tantum bonum eis optemus in æternitate, quantũ nobis, & ſi non tanto affectu. Vel ibi (quantum) ſimilitudinis eſt, non quantitatis. Determinatio auctoritatũ q videtur aduerſari. 2. Cor. 7

Quæſtio de parentibus bonis & malis, quo modo diligendi ſunt.

SOLET etiam quæri, Si parentes noſtri mali ſunt, vel filii, vel fratres, an magis vel minus diligendi ſint aliis bonis, hac rõne nobis non copulatis. Videtur quòd magis ſint diligendi boni, qui Matth. 12 Luc. 8 Matth. 3 Ioan. 19

nobis

nobis carne non ſunt coniuncti: quam mali carne coniuncti, qui a nobis ſunt coniuncti corde g lutino charitatis. Sanctior eſt enim copula cordium quam corporum. Vnde Beda de illis verbis domini, Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui verbum dei faciunt, ait, Non iniurioſe negligit matrem, nec mater negatur, quę etiã de cruce agnoſcitur, ſed religioſiores monſtrantur copulæ mentium quam corporum. Verumtamen latebroſa quæſtio eſt hæc; nec a nobis plene abſoluenda, properantibus ad alia. Monemur enim ex verbis illis, quibus inimicos non ex tota virtute, non ſicut teipſum iubet diligere, ſed ſimpliciter. Sufficit enim quòd diligimus, & non odio habemus. Quod non ita accipiendum eſt, quaſi ſufficiat tibi diligere inimicum & non ſicut teipſum, quia omnes &

Matth. 22 amicos & inimicos, ſicus teipſum diligere debes. Sed ad oſtendendum gradus diligendi deum & proximum & inimicum, qui tamẽ

Luc. 9 proximus eſt, propria dominus ponit cum ait, Diliges deum ex tota virtute tua, & proximum ſicut teipſum, non ait, ex tota virtute, vt oſtendat proximum diligendum minus quam deum. Dicit etiam. Diligite inimicos, nec addit ex tota virtute, nec ſicut teipſum, ſed ſimpliciter. Sufficit enim quòd diligamus, & non odio habeamus, ideſt ſufficit dicere vt diligamus & odio nõ habeamus, nõ quia eos diligere debeamus ſicut nos, quia proximi ſunt, ſed ſufficit ſi eos minus diligimus quam alios proximos, quod locutionis genus innuit.

### Quæſtio Auguſtini in libro retractationum.

QVERI etiam ſolet, Cur dominus præceperit diligere inimicos, cum alibi præcipiat odio habere parentes & filios. Ad qđ

Luc. 14 dicendum eſt duo eſſe diligenda in homine, naturam & virtutem,

Augu. lib. retract. 1. cap. 10. in medio. vitium vero & peccatum odiendum. Et parentes ergo inquantum mali ſunt, odiendi ſunt, & inimici diligendi, inquantum homines Diligamus ergo inimicus lucrãdos regno dei, & odiamus propinquos ſi impediunt nos a regno dei, & in omnibus communiter naturam diligamus, quam deus fecit.

### De gradibus charitatis.

SCIENDVM quoque eſt diuerſos eſſe gradus charitatis. Eſt enim charitas incipiens, proficiens, perfecta, perfectior, perfectiſſima. Vnde Aug. Perfecta charitas hęc eſt, vt quis paratus ſit pro fratribus etiam mori. Sed nũquid mox vt naſcitur, iam prorſus perfecta eſt? imo vt perficiatur, naſcitur, cum fuerit nata nutritur, cum fuerit nutrita roboratur, cum fuerit roborata perficitur, cum ad perfectionem venerit, d cit, Cupio diſſolui, &c. Hic

Augu. ſup Ioan. epi. canonicã retract. aperte progreſſus & perfectio charitatis inſinuatur, quam perfectionem etiam veritas commendat, dicens, Maiorem hac dilectionem

ctionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Quod vtique dictum eſt de opere dilectionis, quia maior dilectionis effectus non eſt, quam ponere animam pro alijs. Nec te moueat quod ait, pro amicis, qui enim ponit animam pro amicis, ponit & pro inimicis, ad hoc vt ipſi fiant amici

**De charitate quantum ad diligendi ordinem.**

## DISTINCTIO XXIX

### Poſt prædicta de ordine charitatis agendum eſt &c.

Expoſitio. SVPRA determinauit Magiſter de charitate quãtum ad eſſentiam, & diffinitionem, quantum ad diligibiliũ numerum, & diſtinctionem. Hic ſequitur tertia pars, in qua determinat de ipſa quantum ad diligendi ordinem.

Diuiſio. Diuiditur aũt pars iſta in tres partes. In quarum prima determinat de ordine charitatis per comparationem ad ea quæ per charitatem diliguntur. In ſecunda p comparationem ad ea beneficia, quæ per charitatem impenduntur. ibi. Vnde etiam ſuper hoc ſæpe mouetur quæſtio. In tertia per comparationẽ ad gradus, qui in charitate reperiunt: ibi. Sciendum quoque eſt diuerſos gradus charitatis eſſe. Prima, & vltima partibus remanentibus indiuiſis, media pars diuiditur in duas. In quarum prima ponit Magiſter circa hanc materiam diuerſorum opiniones. In ſecunda diſſoluit incidentes dubitationes. ibi. Solet etiam quæri ſi parentes noſtri, &c. Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima opponit ad partem vna auctoritate Auguſtini. In ſecunda vero opponit ad alteram partem auctoritate legis. ibi Quibus obuiat illud præceptum legis. In tertia vero ſubiungit opinionem ſuam. ibi. Verum quia præmiſſa verba Ambroſij, &c. Similiter ſecunda pars, in qua remonet dubitationes incidentes, tres habet partes ſecundum tres dubitationes, quas diſſoluit, quarum vna oritur ex alia. Primam diſſoluit. ibi. Solet quæri ſi parentes. Secundam ibi. Veruntamen latebroſa quæſtio hæc eſt. Tertiam ibi. Solet quæri cum deus præcepit inimicos diligi, &c.

### Peccat enim qui ꝑpoſtere agit.

Dub. 1. Videtur hoc eſſe falſum. Ponatur enim quòd aliquis exponat ſe morti pro ſalute alterius melioris ſe, & ſuſtineat penuriam, vt alij meliori ſe prouideat ad ſufficientiam, præmittit ſibi alium, & tamen non videtur contra charitatem facere, imo valde charitatiue procedere. Item. Eſto, quòd faciam patri quicquid debeo, non obligor ei ad faciendũ amplius: ergo ſi plus facio alij quàm ſibi, non præiudico ei, nec ordini charitatis.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd quædam eſt præpoſteratio ordinis ex debita cauſa, quædam præter cauſam, quædam contra debitam cauſam. Tunc eſt præpoſteratio ex debita cauſa, quãdo quis bonum commune præponit bono proprio in tẽporalibus: & hæc quidem præpoſteratio facit ad meriti cumulum. Et licet videatur prępoſteratio, tamen multo maior eſt perfectior ordinatio. Alia eſt præpoſteratio præter cauſam debitam, vt ſi ex ſola liberalitate voluntatis meæ magis me exhibeam alicui extraneo, quàm domeſtico, & conſanguineo, & etiam patri meo, conſiderando in ipſo aliquam ſtrenuitatem magis, q̃ dei voluntatem, aut meriti dignitatem: & hæc præpoſteratio aufert meritum, quia in hoc non mereor. Tertia vero eſt præpoſteratio contra debitam cauſam, vtpote ſi pater meus magis indigeat, & ego poſſum ei magis ſubuenire, & ipſo neglecto ſubueniam extraneo: & illa inducit peccatum, & de hac intelligitur auctoritas Magiſtri in litera. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Multorũ charitas inordinata ẽ.

Dub.2 2 Contra iſta Ambroſij verba obijcitur ſic. Charitas non poteſt eſſe informis,ſed ſemper formata, & charitas formata ſemper eſt ordinata: ergo implicantur oppoſita cum dicit, Charitas inordinata. Item. Videtur male dicere in hoc quòd ſubdit, qđ in primo eſt ponunt tertium, vel quartum: ſi enim primo diligendus eſt deus, & qui præponunt aliquid deo non habent charitatem,videtur quòd male dicat,quòd aliqui habẽt charitatem inordinatã,eo quòd ponunt deum tertio, vel quarto loco.

Reſpon. Reſpon. Dicendum,quòd nomẽ charitatis accipitur large, & proprie. Large ad quamcũque dilectionem, quæ multum habet amatum carum: & iſta poteſt eſſe inordinata,vel ordinata: ipſe autem obiicit de charitate proprie ſumpta.

Ante omnia deum,&c.

Dub.3. 3 Videtur in hac diſtinctione Magiſter,imo Ambr. eſſe ſuperfluus. Primo,quia Auguſtinus non enumerat niſi quatuor gradus,hic aũt enumerat ſex: ergo videtur ſi Auguſtinus non eſt diminutus, quòd iſte ſit ſuperfluus. Si tu dicas, quòd ſub vno iſtorum membrorum, videlicet ſub dilectione proximi,continentur quatuor de illis membris,oſtenditur tũc quòd ſit diminut⁹, quia dilectio corporis noſtri ibi non tangitur. Item. Sicut gradus ſunt in dilectione proximorum,ſic videtur eſſe in dilectione dei: quia multum debemus diligere deum creatorem, & amplius recreatorem, & maxime glorificatorẽ: ergo inſufficienter aſſignat gradus dilectionis. Item. Multæ aliæ ſunt cõditiones,in quibus membra Chriſti inuicem coniungunt præter prædictas,videlicet relatio vxoris ad virũ, diſcipuli ad Magiſtrũ, dñi ad ſeruũ, ſubditi ad prælatũ, quas oẽs omittit Amb. vř ergo inſufficienter diligendorũ ordinem aſſignare. Quæritur ergo de numero,& ſufficientia ipſorum graduũ.

Reſpon. Reſp. Dicendũ,quòd ſicut dictum fuit,ordo ab Aug. aſſignatus reſpicit ipſam charitatẽ ſm ſe: ideo attendit ſm principales differentias boni, quæ ſunt bonũ ſupra nos,& bonũ intra nos, & iuxta nos, & infra nos. Ordo aũt Amb. reſpicit ipſam charitatem, put eſt in natura, quam dirigit,& regit: & hæc nõ tñ attenditur penes differentias boni, ſed etiam penes rõnem proprij, & alieni, ꝓpinqui,& remoti: & hic ordo multiplicatur in ſex differentias. Nam charitas aut reſpicit bonũ ſimpliciter, qđ eſt ſummum bonũ: & ſic eſt primus gradus. Aut reſpicit bonũ ꝓpriũ: & ſic ſum⁹ nos. Aut reſpicit bonũ alienũ,vt ſibi coniunctũ: & ſic quadruplex eſt gradus, ſm quòd quadruplex eſt dña modi coniungẽdi. Aut.n. eſt coniunctio in naturæ conformitate: & ſic eſt vltimus gradus,qui attendit in dilectione inimicorum. Aut in naturæ conformitate, & conuerſationis familiaritate: & ſic eſt penultimus modus, qui attendit in dilectione domeſticorum. Aut in his,& pp hæc in ſanguinis propinquitate,& hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut in aſcendendo: & ſic eſt filij ad patrem. Aut in deſcendendo: & ſic eſt patris ad filium: & penes hæc accipiuntur duo gradus intermedij. Et ſic patet numerus,& ſufficientia illorum ſex graduum, patet etiam diſſolutio obiectorum. AD illud.n. quod obijcitur de Aug. iam patet reſponſio,quia aliter aſſignatur ordo diligendorum ab Aug. aliter ab Amb. Ad illud quod obř de dilectione corporis noſtri. Dicendum,ꝙ hoc reducitur ad dilectionem ſui. AD illud vero quod obř,quòd gradus ſunt in dilectione dei. Dicendum, quòd falſum eſt: quia vnus eſt deus dilectus: & illæ non ſunt niſi rões mouẽtes ad diligendum deum,& inducentes nos ſm plus & minus, quæ tñ nõ cõſtituunt ex parte dilecti diuerſitatẽ graduũ. AD illud quod obř de alijs conditionibus ſm quas attendit vinculũ,& cõiunctio. Dicẽdũ,ꝙ ad iſtas põt reduci oẽs. Nã vxor cũ ſit caro viri,& econuerſo, reducitur ad dilectionẽ ſui: pr̃ vero ſpũalis ad dilectionem pr̃is naturalis. Ceteri cõſangui

nei ad dilectionem filij: dñs, mgr, & diſcipulus ad domeſticos referitur: & ſic patet ꝙ nihil ſuperfluum, nihil etiam diminutū in prædictis gradibus continetur.

Solet etiā quæri ſi parentes, &c.

Dub.4. Contra. Rationes illæ videntur eſſe
5 ſe ad vtranque partē. Ratione.n. propinquitatis videtur ꝙ mali parentes præferendi ſint bonis extraneis, cū parentes ponantur in tertio gradu. Rōne vero bonitatis vr̄ cōtrarium. Et ſi tu reſpondeas ꝙ non eſt contrarietas, quia diuerſis reſpectibus pñt inuicem ſibi præponi, & habent ſe ſicut excedentia, & exceſſa, hoc nō ſoluit: quia adhuc reſtat quæſtio quod illorum magis excellit, vtrum bonitas, vel propinquitas. Et quòd bonitas videtur, cū charitas per ſe, & primo reſpiciat bonitatem. Quod iterū ꝓpinquitas videtur, quia penes illā attenditur, & aſſignatur ordo charitatis.

Reſpon. Reſp. Dicendum, quòd eſt amor complacentiæ, & amor beneficētiæ. Amore complacentiæ amat quis aliquem, quando quis eius facta acceptat, & ipſum approbat, & etiam in bonitate eius complacet ſibi. Amore vero beneficentię amat quis aliquem quando vult ei benefacere, & diligit eum, non tantum quia ſit bonus, ſed vt ſit bonus. Quantum ad primum amorem ponderat bonitas, quantū ad ſecundum pōderat propinquitas. Vnde eſto quòd pater meus ſit mal⁹, & alius extraneus ſit bonus, magis debeo velle, & deſiderare, & procurare quòd pater meus ſit bonus, & in charitate permaneat q̄ alius extraneꝰ, licet ipſum, & facta eius quādiu eſt in ſtatu peccati, non debeam approbare. Et per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam, patet etiam reſponſio ad obiecta.

Perfecta charitas hæc eſt, &c.

Dub.5. Obr̄ contra hoc: quia ſi hæc eſt ꝑ-
6 fecta charitas vt ſit paratus pro fratribus mori, cū hō in ꝑfecta charitate conſiſtens non ſit paratus mori ꝓ deo, vr̄ ꝙ ꝑfectus amplius diligit ꝓximū, q̄ imperfectus deū. Sed in contrariū huius eſt: quia charitas quantūcūque parua diligit deū ꝑ ſe, & ſuper oīa hoc aūt nunq̄ facit ꝑfect⁹ proximo. Iuxta hoc quærit, cū charitas ſit nobiliſſimum opus dei, & dei perfecta ſint opera, vr̄ ꝙ oīs charitas ſit perfecta: male ergo hic diſtinguit ꝑ perfectū, & imperfectū. Iuxta hoc etiam poſſet quæri, quō charitas imperfecta habeat ꝑfici, & augeri: ſed hoc fuit determinatū in 1. lib. di. 17. & in 2. di. 26.

Reſpon. Reſ. Dicendū, ꝙ ſignū ꝑfectæ charitatis, & effectus eſt prōptitudo moriendi ꝓ fratre: iſta tamē prōptitudo non ineſt charitati ſolū modo ex dilectione fratris, ſed ex dilectione fratris relata ad dilectionē dei, quem perfectus ſuper ſe, & ſuper oīa diligit, & ob cuius amorem etiā ꝓ ipſo fratre vult mori: ideo quāuis hoc non reperiatur in viro imperfecto reſpectu dei, non tñ ſequit̄ ꝙ minus diligat deū, q̄ ꝑfectus ꝓximum: ſed quia minor eſt dilectio vnius reſpectu dei, q̄ alterius. AD illud quod obr̄, ꝙ ſemꝑ charitas eſt perfecta. Dicendū, ꝙ perfectum dupliciter dr̄, vel in ſe, vel in ordine. Loquēdo de ꝑfectione in ſe, charitas in ſui principio eſt imperfecta in ſe, ſed ꝑ cremētum ꝑficitur. Loquendo aūt de perfectione ordinis, qua quidē ꝑfectione oīa opera dei dñr eſſe ꝑfecta: ſic charitas in quocūque ſtatu ſit perfectionem habet, quia ordinata eſt in ſuum finem, & pōt elicere debitā operationē. Aliter diſtinguitur ꝑfectio ſufficientiæ, & excellentiæ, ſiue ꝑfectio ſm naturā, & ſm tempus, ſicut in 2. libro diſt. 3. habetur.

Cum ad perfectionem venerit, dicit: Cupio, &c.

Dub.6. Cōtra hoc eſt, quia btūs Martin⁹, qui valde ꝑfectā habebat charitatē in morte dicebat. Dñe ſi adhuc ꝑpopulo tuo ſum neceſſarius, nō recuſo laborē. Itē. Hoc ipſum vr̄ ꝑ rōnē, q̄a maioris ꝑfectionis ſignū eſt appetere laborare, & affligi ꝓ aliquo, q̄ appetere quieſcere cū eo: ergo vr̄ ꝙ ad ꝑfectā charitatem non pertineat dicere, cupio diſſolui, & eſſe, &c. ſed magis, cupio laborare pro Chriſto.

Reſpon. Reſpon. Dicendum.quòd deſiderium quieſcendi cum Chriſto poteſt 7 venire ex cauſa duplici. Vel propter tędium malorum præſentium,vel ꝓpter contemptum terrenorum , & abundantem prægustationem cæleſtium. Primo modo eſt ſignum imperfectionis non perfectionis , quia ſic recuſat laborare. Secundo modo ſignum eſt perfectionis,quia non recuſat laborare: ſed ſpiritus tanto amoris Chriſti deſiderio ſtringitur,ꝙ vix poteſt inter ſe,& deum interpoſitionem corporalis parietis ſuſtinere. Vnde hoc ſignum eſt quòd amat deum perfecte. Alia vero quæ dicuntur in litera,ſatis ſunt plana,& quædam ex eis ſatis declarabuntur in diſtinctione proxima.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis quæritur hic de ordine charitatis. Circa hoc autem ſex incidunt dubitabilia. Primum eſt de ordine charitatis cómuniter reſpectu diligendorum. Secundum eſt de ordine ipſius per cóparationem noſtri ad deum. Tertium eſt de ordine eiuſdem per comparationem noſtri ad proximum. Quartum eſt de ordine ipſius per comparationem patris ad filium. Quintú eſt de ordine charitatis per comparationé domeſtici ad extraneú. Sextú, & vltimum eſt,vtrum ordo charitatis attendatur quantum ad affectum tantum ,an ſimul quantum ad affectum,& effectum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Charitas ordinata eſt reſpectu eorú,quæ ex charitate ſunt diligenda

Fundamenta. VTRVM ordo ſit in charitate reſpectu diligibiliú. Et ꝙ ſic videt. Cant. 2. Ordinauit in me charitatem: ſed ordo charitatis non attenditur niſi in diligendo ; ergo &c. Item. Auguſtinus in libro de doctrina chriſtiana dicit,ꝙ primo diligendus eſt deus q eſt ſupra nos,ſcđo qđ nos ſumus,tertio qđ iuxta nos,quarto quod extra nos:ergo ſm hoc patet ꝙ ordo eſt in charitate reſpectu diligendorú. Conſtat.n.ꝙ illa non ordinant adinuicē ſm ordinem tpis, ſed ſm ordinē excellentiæ,& dignitatis. Item. Hoc ipſum oñdit auctoritate Amb. qui aſſignat in litera ordinem charitatis in diligendo:ſi ergo recte aſſignat,vr̃ ꝙ ordo ponendus ſit in charitate reſpectu eorum, quæ ex charitate diligunt. Item. Hoc vr̃ rõne. Charitatis eſt rectificare affectum : ſed affectus non eſt rectus,niſi præponat maius bonum minori bono,& hoc dicit ordinem:ergo in charitate ponendus eſt ordo. Item. Charitas diligit plura diligibilia,aut ergo æque primo,aut non. Non æque primo conſtat,cum charitas habitus ſit vnus,& vn⁹ habitus vnum principale habet obiectum. Si non æque primo: ergo vnú per prius,reliquum per poſterius :ergo ibi eſt neceſſarius ordo. Item. Magis competit ordo amori deliberatiuo,q̃ naturali:ſed videmus amorem naturalem ordinatum eſſe reſpectu diligibilium:ergo multo fortius vr̃ eſſe circa amorē deliberatiuum : ſed talis eſt amor charitatis : ergo &c. Ad opp.

Contra Ordo præſupponit diſtinctionem:ergo vbi non eſt diſtinctio, ibi non eſt ordo:ſed charitas reſpectu diuerſorum diligibilium nõ eſt diſtincta,nec multiplicata : ergo nec reſpectu eorundem erit ordinata. Item. Vbicumque eſt ordo , ibi eſt proportio ; ſed diligibilium ex charitate nulla eſt proportio. Creati.n. ad increatum modica , vel nulla eſt proportio,nec corporis ad ſpiritum: ergo ſi non eſt ordo, vel ꝓportio inter diligibilia,vr̃ ꝙ charitas reſpectu eorú non ſit ordinata. Itē. Ordo maxime ſpectat ad cognitionem,quia ſapientis eſt ordinare: ergo ſi non ponitur ordo in cognitione reſpectu cognoſcendorum,multo minus non debet ordo poni in charitate reſpectu diligendorum. Si tu dicas ꝙ ordo eſt in ſcietijs:obr̃ de fide,quæ eſt habitus cognitiuus,qua etiam creduntē articuli diuerſi ſe inuicem excedentes

tes ſm gradū & dignitatē: ſicut illi, qui ſunt de diuinitate, excellentiores ſunt, q̄ illi qui ſunt de humanitate: ſi ergo non ponitur ordo in fide reſpectu credibilium, non debet poni ordo in charitate reſpectu diligibiliū. Item. Sicut in fide vna eſt ratio credendi. ſ. ſumma veritas: ſic in charitate vna eſt rō diligēdi, videlicet ſumma bonitas: ſed pp vnicam rōnem credendi fides oībus articulis aſſentit æqualiter: ergo pari rōne videtur de charitate, ꝙ & ipſa oīa diligenda debeat diligere æqualiter. Item. Charitas quadam naturali inclinatione inclinat ad diligendum bonum: ſi ergo ipſa eſt habitus vnus, & idem mouens, idē ſemper eſt natū facere idē in his quæ naturaliter inclinat ad aliquid: vr̄ ergo ꝙ charitas oīno vniformiter, & æqualiter moueat ad amandum omne diligibile. Item. Si ordo attenditur in charitate, aut attendit̄ quantum ad habitum, aut quantum ad actum. Quantum ad habitū non conſtat, cum ille ſit vnus & idem. Si quantum ad actū, ergo vr̄ ꝙ in dormiente non ſit charitas ordinata, cū in eo non exerceat actum ſuum. Eſt igitur qō penes quid attendatur ordo in charitate. & quare magis attēdat̄ ordo in ipſa, q̄ in alia virtute, cū oīs virtus (ſicut dicit Augu. in lib. de moribus eccleſiæ) ſit amor ordinat⁹. Et rurſus. Cum circa omne bonum ſit modus, ſpecies, & ordo, cur poti⁹ charitas dr̄ ordinata, q̄ modificata.

RESP: Ad prædictorum intelligentiam eſt notandū, quòd charitas eſt vinculū ligans iuxta illud qđ dicit Apoſt. Col. 3. vbi vocat eā vinculū pfectionis. Et Dio. in 4. de diui. no. dicit, ꝙ amor eſt virtus vnitiua. Vnde cum amor charitatis ſit amor maxime liberalis, multa complectit̄, & in vnum colligit: vnde charitas nō tantum vnit fini eum in quo eſt, ſed etiam quodāmodo ligat ei, quod natum eſt ad eundem finem peruenire. Nec tantum eſt charitas vinculum ligans, ſed etiam pondus inclinans. Quod enim eſt pondus in corporibus, hoc eſt amor in ſpiritibus. Qm̄ igitur vnumquodque per ſuum pondus habet ordinari, & charitas pondus eſt, & æqua ponderatrix: hinc eſt ꝙ ipſi charitati maxime cōpetit ratio ordinis. Et qm̄ ipſa eſt vinculū ligans, & circumplectens multa: ideo non tm̄ ordinat ipſum diligendum in finem, ſed etiam ipſa dilecta ſm ꝙ ratio diligendi, & ipſe habitus charitatis diuerſimode comparatur ad illa. Concedendæ igitur ſunt rōnes oſtendentes charitatem eſſe ordinatā reſpectu eorum, quæ ſunt ex charitate diligenda.

AD illud quod primo obr̄, quòd ordo præſupponit diſtinctionem. Dicendum, quòd ordo attēditur in charitate ratione habitus relati ad actum, & obiectum: quamuis autem in charitate non ſit diſtinctio ex parte habitus, eſt tn̄ diſtinctio ex parte ipſorum diligendorū, & ex parte ipſorum actuum, rōne cuius diuerſitatis mandata charitatis habent multiplicari, & ipſa charitas habet ordinari. 9

AD illud qđ obr̄, quòd vbi eſt ordo ibi eſt proportio. Dicendum, quòd proportio dupliciter capitur, ſtricte, & large. Si ſtricte dicatur ꝓportio, ſic dicit quandā cōmenſurationem, & eſt rerum eiuſdē generis: & hoc modo non habet veritatem prædicta ꝓpoſitio, quòd vbicūque eſt ordo ibi ſit ꝓportio. Si vero accipiatur large, vt dicatur proportio quæcūque habitudo, quæ attendit̄ ſm conuenientiam analogiæ, hoc modo proportio eſt boni creati ad increatum, & etiā ordo ſm rationem cauſalitatis, & primitatis. Finis enim dignior eſt, & excellentior, & præponitur his, quæ ſunt ad finem, & quantum ad hoc attenditur ordo in charitate. 10

AD illud quod obiicitur, quòd ordo maxime videtur ſpectare ad actū cognitiuæ, cum ſapientis ſit ordinare. Reſponderi poteſt primo diſtinguendo, quòd duplex eſt ordo. Quidam partium in toto. & rerum in vniuerſo. Quidam vero eorum, quæ ſunt in finem ad ipſum finem. Et quamuis primus ordo principaliter ſit circa cognitionem, ſecundus tamen principalius conſiſtit circa affectionem, & dilectionem cuius eſt 11

in finem inclinare. Ordo autem cha
ritatis attenditur per comparationē
ad finem : & ideo non eſt ſimile de
ipſa,& de habitu cognitiuæ. Aliter
poteſt dici, quòd ordo in habitu at
tenditur per comparationem ad a-
ctum, & obiectum,ſicut prius dictū
eſt. Quoniam igitur ſumma boni-
tas aliter, & aliter habet comparari
diuerſis diligibilibus,& ab eis habet
participari ſecundum plus, & mi-
nus,vt patet in corpore, & ſpiritu :
hinc eſt quòd amor charitatis dici-
tur ordinatus. Per hunc etiam mo
dum ſi quis habitus cognitiuus con
ſideret aliqua,in quibus ſit maior,&
minor veritatis euidentia, vtique in
tali habet reperiri ordo, ſicut prior
eſt ſcientia principiorum,quàm con
cluſionum: & ſic poteſt ad illud re-
ſponderi per interemptionem. Et ſi
obijciatur de fide. Dicendum,quòd
non eſt ſimile: omnes enim articuli
ad ſummam veritatem vniformiter
comparantur, ſecundum quòd a fi-
de creduntur: fides enim in creden
do omnes articulos aſſentit primæ
veritati, tanquam dictanti,& aſſeren
12 ti: ideo vniformiter, & æqualiter
omnes illos credit. AD illud quod
obiicitur, quòd vna eſt ratio diligen
di in charitate, ſicut vna ratio cre-
dendi in fide. Dicendum, quòd & ſi
vna ſit, non tamen ſic vniformiter
habet comparari ipſa charitas ad di
ligibilia,ſicut ipſa veritas ad credibi
lia: plus enim eſt optabilis ipſa ſum
ma bonitas deo quàm nobis,& ſpiri
tui noſtro quam corpori: ideo non
13 eſt ſimile hinc, & inde. AD illud
quod obijcitur, quòd idem manens
idem natum eſt facere idem. Dicen-
dum, quòd illud habet veritatem de
eo,quod naturaliter inclinat tam ra
tione ſui, quam ratione ſibi adiun-
cti: & hoc reſpectu eiuſdem obiecti.
Nam ſecundum diuerſitatem obie-
ctorum fit diuerſificatio operatio-
num: vnde ſol amplius illuminat cry
ſtallum, quàm illuminet lapidem,
vel lignum: vtrumque autem horum
deficit in charitate. Nam ipſa cha-
ritas regitiua eſt ipſius voluntatis,&
ſimul cum illa habet moueri, quæ
quidem voluntas voluntarie inclina
tur ad ipſa volita. Præterea. Vnum
obiectorum eſt magis amabile,quàm
reliquum: ſicut vnum corpus eſt ma
gis illuminabile, quàm aliud, & ab
eodem lumine magis illuſtratur. AD 14
illud quod ultimo quæritur, vtrum
ordo in charitate attendatur quantū
ad habitum,aut quantum ad actum,
& obiectum. Dicendum,quòd quan
tum ad habitum. Vnde quamuis ha
bitus charitatis ſit vnus: tamen dici
tur ordinatus etiam ſi non ſit in a-
ctu, quia habilitat animam ad hoc,
vt ordinate moueatur: vnde iuſtus
dormiens dicitur habere charitatem
ordinatam. Ex his autem quæ dicta
ſunt patet, quare charitas magis di-
citur ordinata,quàm virtus alia. Ma
gis etiam dicitur ordinata,quàm mo
dificata: hoc enim proprium eſt ipſi
ſimul habere rationem vinculi ligan
tis,& ponderis inclinantis: pondus
autem ordini correſpondet.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Charitas in diligendo proponit ordinate procedendo deum nobis,cum plus deum quam nos ipſos debeamus diligere.

DE ordine charitatis per comparationem no Funda-
ſtri ad deum. Vtrum, menta.
ſcilicet charitas in di
ligendo proponat deū
nobis. Et quòd ſic vi-
detur. Primo per illud mandatum
Deut.6. Diliges dominum deum tuū
ex toto corde tuo, & ex tota aīa tua:
hoc dr̄ eſſe primū, & ſummū manda
tū: ſi ergo nulli alij pcipit̄, vt impen
dam⁹ totū affectū niſi ſoli deo: vr̄ ꝙ
in dilectione charitatis deus teneat
primū,& ſummū locū. Item. Hoc idē
oſdit̄ p Aug. & Amb ꝙ vterque (ſi-
cut in litera ponit̄) in ordine diligē
di deū nobis pponit. Itē. Hoc ipſum
vr̄ p rationē,qm̄ pp qd vnūquodque
tale,& ipſum magis: ſed charitas qc-
quid diligit, diligit propter deum :
ergo

ergo primo & principaliter, & maxi
me diligit ipſum deum : ergo ſm or
dinem charitatis deus prępo nitē no-
bis. Item. Secundum q vult philoſo
phicum documentū, finis magis eſt
eligendus, quam ea quæ ſunt ad fi-
nem : ſed ad ordinem charitatis ſpe
ctat, vt magis diligat ea, q̄ ſunt ma-
gis eligenda : ſi ergo bonum increa
tum eſt finis, & bonum creatum eſt
quod eſt ad finē, videtur q in ordine
charitatis ſemper bonū increatum,
quod eſt deus præponat bono crea-
Ad opp. to, quod nos ſumus. Sed cōtra. Gra
tia eſt perfectio naturæ, natura autē
carens gratia magis diligit ſeipſum,
quā deum : ſi ergo perfectio nō per-
uertit ordinē ſui perfectibilis, videē
quòd idem ordo in charitate habeat
ſaluari : ergo charitate magis debe-
mus diligere noſmetipſos, quā deū.
Item. Si aliquod vnum addatur ali-
quib⁹ æqualibus, neceſſe eſt illa poſt
additionem eſſe æqualia : ergo pari
ratione ſi addatur inæqualibus, poſt
additionem erunt inæqualia : ſed a-
mor noſtri ante aduentum charita-
tis pręponderat amori dei : ergo &
poſt ipſius aduentum : igitur ſm or
dinem ipſius charitatis magis debe-
mus nos diligere, quam deū. Item.
Affectus amoris ſequitur notitiā co-
gnitionis, incognita enim non poſ-
ſumus diligere : ſed magis cognoſci
mus noſmetipſos, quam cognoſca-
mus deum, quandiu ſumus in ſtatu
viæ : vr̄ ergo quòd ad ordinem cha
ritatis ſpectet plus nos, quam deum
diligere ſm ſtatum præſentem. Itē.
Videtur quòd ſaltem ęqualiter : quia
quantum aliquis diligit deū, tantum
appetit frui deo, & beatificari in ip-
ſo : & quantum appetit frui deo, tm̄
appetit ſuam beatitudinem : & quan
tum ſuā beatitudinem appetit, tm̄
ſe diligit : ergo videtur q quantum
quis diligit deum, tm̄ diligat ſemet-
ipſum. Item. Motus charitatis in
deum finitus eſt, cum ſit a virtute fi
nita. Similiter motus charitatis in
ſeipſum : & poſſibile eſt motum cha
ritatis in deum remitti, & motum
charitatis in ſeipſum intendi : ſed
quādo aliqua duo ſunt finita, quorū
vnum intenditur, & aliud remitti-
tur, poſſibile eſt illa peruenire ad
æqualitatem : ergo videtur quòd ex
charitate poſſumus nos, & deū æqua
liter diligere : & ſic redit idē quod
prius. Item. Amor eſt vis vnitiua :
ſed impoſſibile eſt quòd aliquis vnia
tur alij, magis quam ſibi : ergo im-
poſſibile eſt magis alium amare, quā
ſe : igitur non videtur q in charita-
tis ordine deus nobiſipſis ſit præpo-
nendus.

RESP. Dicendum, quòd ſecun 15
dum ordinem charitatis deus præpo
nendus eſt nobis in tantum, vt amor
reſpectu noſtri nec æquari poſſit, nec
præponi amori dei ſalua ſubſtantia
habitus charitatis. Ratio autem hu
ius eſt iſta : quoniam charitas facit
deum diligi tāquam finem vltimum,
& tanquam ſummum bonum : &
quia finis vltimus eſt vnus ſolus,
& ſummum bonum ſimiliter non
habens aliquid ſuperius ſe, vel ſi-
bi æquale : hinc eſt quod ſecun-
dum charitatis legem impoſſibile eſt
aliquid plus deo, vel æqualiter ipſi
deo amare. Charitas enim quia dili
git deum ſicut ſummum bonum, dili
git eum ſuper omnia. Quia diligit
ipſum ſicut finem vltimum, diligit
eum propter ſe. Quod autem diligi
tur propter ſe, & ſuper omnia, dili
gitur dilectione fruitionis : quod ve
ro propter aliud diligitur, diligitur
dilectione vſus. Cum ergo charitatis
ſit omnia ad deum tanquam ad finē
vltimū referre, ſicut ponderis eſt cor
pus ad locum proprium inclinare :
hinc eſt q charitas facit nos deum
plus quam noſmetipſos diligere. Vn
de concedendæ ſunt rationes, quæ
ſunt ad partem illam.

AD illud quod obiicitur, quòd 16
gratia eſt perfectio naturæ. Dicēdū,
q in natura eſt conſiderare aliquid
per modum poſitionis, & aliquid
per modum priuationis, & defectus,
& corruptionis. Illud autem quod
eſt in natura per modum poſitionis
a gratia habet perfici, & ſaluari : qđ
autem eſt ibi per modū corruptiōis,
& priuationis, a gratia habet corri
gi, & ſuppleri. Cum ergo dr̄ q na-

turæ eſt plus ſeipſam, quàm deum di
ligere. Dicendum, quòd hæc non
eſt conditio reperta in natura ſpectãs
ad ipſius perfectionem ſiue poſitio-
nem, ſed potius ad ipſius corruptio-
nem: ideo non ſequitur quod ꝑ gra
tiam habeat ſaluari, imo potius ſe-
quitur ꝙ per gratiam habeat amo-
17 ueri. AD illud quod obijcitur, ꝙ ſi
vnum addatur in æqualibus adhuc
erunt inæqualia eadem inæqualitate
qua prius. Dicendum, quòd illud ha
bet veritatem, quando illud additum
æqualiter reſpicit vtrumque illorum
inæqualium: ſic autem non eſt in ꝓ-
poſito: nam charitas principalius
reſpicit illum affectum hominis qui
eſt in deum, quàm illum qui eſt
in ſeipſum: vnde in aduentu chari
tatis minuitur amor ſui, & intendi-
18 tur amor dei. AD illud quod obij-
citur quod affectio ſequitur cogni-
tionem. Dicendum, quòd affectio di
citur ſequi cognitionem non ſolum
a parte claritatis in cognoſcendo,
ſed etiam à parte bonitatis conſide-
ratę in ipſo cognito. Licet autem cla
rius cognoſcat ſeipſum homo quàm
deum, tamen nullus habens chari-
tatem æſtimat ſe tam bonum, & tam
amabilem, quantum æſtimat deum.
Et ideo dilectio ſequens cognitionẽ
præponit ipſum deum nobis in dili-
19 gendo, magis quàm econuerſo. AD
illud quod obijcitur, quòd quantum
quis diligit deum, tantum deſiderat
frui deo. Dicendũ, quod duplici mo
tu dilectionis contingit deum dilige
re; videlicet affectu amicitiæ, & affe-
ctu concupiſcentiæ, ſiue deſiderii. Cũ
ergo dicitur: Quantum quis diligit
deum, tantum deſiderat frui deo (di
ligere) poteſt dicere motum amicitiæ,
vel motum concupiſcentiæ. Si dicat
motum cõcupiſcentiæ, abſq; dubio ve
ritatem habet: ſed hic motus non po
nit in numerum cum dilectione no-
ſtri: & ideo non ſequitur ex hoc q̃d
æqualiter deum, & nos diligamus.
Diligere enim nos ex charitate non
eſt aliud, quam ſummum bonum no-
bis optare. Si vero diligere deum di-
cit motum amicitiæ, tunc hoc quòd
eſt tantũ, & quantũ, poſſunt impor-
tare proportionabilitatẽ, vt ſit ſen-
ſus, ſi multum vis deo bonum, mul-
tum deſideras deo frui. Vel poteſt im
portare proportionis commenſura-
tionem, ſiue æqualitatem. Primo mo
do habet veritatem, ſecundo modo
non habet veritatem. Per charitatem
enim ſummum bonum diligo, opto-
que ſummum bonum mihi, ita quod
volo quòd deus ſummum bonum ha
beat, & ſit ſummũ bonũ per eſſentiã,
mihi vero per participationem: et
multo magis opto ſibi, quàm mihi.
Equideo non ſequitur ex hoc, ꝙ amor
dei poſſit æquari amori noſtro ſalua
charitate, vel etiam amori alicuius
creaturæ, vtpote amori gloriæ, & frui
tionis dei, ſiue beatitudinis creatæ.
Poſſet etiam reſponderi aliter per in
teremptionem ad propoſitionem il-
lam, Quantum deſideras frui deo,
tantum diligis temetipſum, ſecundũ
quòd tantum & quantum dicunt cõ
menſurationem, quia poteſt quis de
ſiderare frui deo propter ſe, & ſuper
omnia, quamuis nullo modo conce-
dẽdum ſit, quòd ex charitate diligat
ſe propter ſe, & ſuper omnia. Ad il 20
lud quod obijcitur, quòd motus cha
ritatis in deum eſt finit⁹, & nos ipſos
ſimiliter, & ita per intenſionem, &
remiſſionem poſſunt æquari. Dicen-
dum, quòd licet vterque ſit finitus, q͂a
a virtute finita procedit: tamen ratio
ne ipſius obiecti vnum excedit reli-
quum in infinitum. Nec eſt hoc in-
cõueniens, quia finitum poteſt aliud
finitum excedere in infinitum, ſicut
linea punctum, & ſuperficies lineã.
Vnde ſicut infinita pũcta nõ poſſunt
lineæ æquari, ſic amor ipſarum crea
turarum ſecundum legem charitatis
nõ poteſt æquari amori creatoris. Si
cut enim ex punctis numquam po-
teſt conſtitui linea, ſic ex infinitis bo
nis creatis non poteſt conſtitui ſum-
mum bonũ animæ rationalis. Amor
enim dei ſalua charitate numquã po-
teſt ſic remitti, quin deus diligatur
vt finis, & vt ſummum bonum. Nec
amor creaturæ poteſt ita intendi,
quin creatura diligatur vt bonum ad
ſummum bonum ordinatum: & ideo
nõ ſequitur quòd motus illi ad æqua
litatem

21 litatem venire poſſint. AD illud quod obijcitur, quod nihil poteſt alij magis vniri, quàm ſibi. Reſponderi poteſt dupliciter. Primum quòd hoc poteſt intelligi de vnione quantum ad naturalem conuenientiam, vel quãtum ad amoris inhærentiam Primo modo verum eſt, ſecundo modo falſum: & hoc ſecundo modo amor dicitur virtus vnitiua. Aliter poteſt dici, quòd deus magis eſt intimus vnicuique rei, quàm ipſa ſibi: & plus pendet eſſe rei a deo cõſeruante, quã ab ipſis principijs intrinſecis. & complementum beatitudinis ſpiritus rationalis habet a deo non a ſeipſo: & ideo cum dicitur, quòd nihil poteſt alteri magis vniri quàm ſibiipſi, ſi hoc intelligatur de ipſis creaturis, veritatem habere poteſt. Si vero intelligatur de ipſo deo, veritatem non habet. Deus enim intime illabitur ipſi animæ: & ideo anima ex intimis medullis affectionis habet deo adhærere: & cum habet charitatem, amplius tendit in ipſum, quam in ſe: & in eó requieſcit amplius quam in ſe, quiá melior eſt deus ei, quam ipſa ſibi.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Amor ſalutis propriæ præferendus eſt amori ſalutis proximi, quemadmodum etiam naturalis ratio dictat.

Fundamenta.

DE ordine charitatis per comparationem noſtri ad proximum. Vtrum ſcilicet ſecundum ordinem charitatis præponendum ſit bonum proprium bono ipſius proximi. Et quòd ſic videtur. Primo per autoritatem Auguſt. & Ambro. in litera, qui immediate poſt dilectionem dei ordinant dilectionẽ ſui. Item. Eccleſi. xiiij. Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit? per hoc videtur quòd non poteſt aliquis alium ordinate diligere, niſi prius ordinate diligat ſe. Itẽ. Aug. in Enchi. tractans illud verbũ. Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Qui vult ordinate eleemoſynam dare, a ſe debet incipere, & eam ſibi primo dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſſimeq; dictũ eſt: Miſerere animę tuæ placẽs deo: ſi ergo prius debet homo ſibi miſereri quam alij, videtur quòd ſecundum ordinẽ charitatis amor ſui ſit amori proximi præponendus. Item. Sicut natura appetit ſuam conſeruationem, ſic charitas ſuam perfectionem: ſed natura magis appetit conſeruationem ſui in ſe, quã in ſuo ſimili: ergo & charitas plus appetit perfici in ſeipſa, & in anima in qua eſt, quam charitatem aliam appetat perfici in anima aliena: ergo ſecundum rectum ordinem charitatis amor ſui præmitti debet amori ipſius proximi. Sed cõtra. 1. Corint. 13. Charitas nõ quærit quę ſua ſunt. Et iterum alibi. Nullus quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius: ergo videtur quòd charitas ſecundum ſuã perfectionem inclinet magis ad amãdum alterum, quam ad amandũ ſeipſum. Item. Matth. 22. Diliges ꝓximum tuum ſicut teipſum: hoc qđ eſt, ſicut, aut eſt nota ſimilitudinis, aut æqualitatis. Si ſimilitudinis tantum, eadem ratione poſſet dicere: Diliges proximum tuum ſicut deum. Si æqualitatis: ergo non videtur ꝙ ſit ordo dilectionis reſpectu noſtri ad dilectionem reſpectu proximi. Item. Grego. in quadam homilia. Nemo ad ſeipſum habere charitatẽ dicitur. Ad hoc enim ꝙ charitas ſit, neceſſe eſt vt dilectio in alterum tendat: ergo charitas per prius ordinat hominem ad alterum, quam ad ſeipſum: ergo in ordine charitatis videtur, quòd nobis præmitti debeat proximus. Item. Charitas eſt amor liberalis; ſed liberalitas magis attenditur reſpectu alterius, quam reſpectu ſui: ergo amor charitatis magis conſiſtit in amando alterum, quam in amando ſeipſum. Item. Amor charitatis

Ad opp.

ritatis ſuperueniens tollit curuitatē ipſius naturæ, ſicut patet: quia cum homo plus diligat ſe, quam deum ante charitatem, poſt aduentum charitatis vertitur ordo, vt plus diligat deum quàm ſeipſum: ſi ergo mutat ordinem quantum ad dilectionem dei, pari ratione quantum ad dilectionem proximi: videtur ergo quòd dilectio proximi præmittenda ſit ſecundum ordinem charitatis dilectioni reſpectu noſtri. Item. Charitas facit nos conformare volūtatem noſtram voluntati diuinæ: ſed deus non magis diligit nos, quàm proximos noſtros, imo magis diligit noſtros proximos, ſi ſint meliores nobis: ergo videtur quòd ſecundum ordinem charitatis plus debeo diligere proximum, quàm meipſum. Si tu dicas, quòd deus non vult, quòd conformemus volūtatem noſtram ſibi in hoc. Obijcitur cōtra hoc, quòd deus vult quòd nos magis deſideremus honorem ſuum, quàm commodum proprium: vult etiam quòd magis amemus, & appretiemur illud, quod magis eſt amandum, & appretiandum: ſed ſalus centum animarum magis facit ad honorem dei, & magis appretianda eſt, quam ſalus vnius animæ: ſi ergo nomine proximi intelligitur omnis homo, videtur quòd amor proximi præponendus ſit amori ſui. Ex hoc confirmatur per illud quod dicit Apoſtolus ad Rom. ix. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis, q ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt &c.

R E S P. Dicendum, quòd ſecundum ordinem charitatis amor ſalutis propriæ præponendus eſt amori ſalutis alienæ, ſecundum quòd auctoritates ſanctorum innuunt manifeſte, & ſecundum etiam quòd conſonat, & dictat iudicium rationis rectę, & inſtinctus naturæ. Ratio autem huius eſt: quoniam vnumquodque plus appetit perfectionem in ſeipſo, quam in ſuo ſimili: & quodlibet pondus plus trahit corpus, in quo eſt ad ſitum ſibi debitum, quàm trahat aliud corpus ſibi annexum: hinc eſt quòd charitas per plus deſiderat deum nobis vniri, & in nobis habitare, & nos in ipſum deum tendere, & in ipſo quieſcere, quam appetat in aliquo alio qui nobiſcum habeat aliquam ſimilitudinem. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, quòd in ordine charitatis præfertur dilectio ſui dilectioni ipſius proximi. Et huius ſignum eſt: quia illi reprehenduntur, & ſtulti reputantur, qui ſalutem propriam negligunt, vt procurent alienam. Huius etiam ſignum eſt: quia & ſi homo ex charitate debeat diligere proximum quantum ſeipſum, ita quod eſſet ibi omnimoda ęqualitas, iam duos proximos deberet diligere in duplo, quam ſeipſum, & tres in triplo, & ſic vlterius aſcendēdo: quod in nullo habente charitatem reperiri contingit quantumcumque perfecto.

A D illud quod primo obijcitur quòd charitas non quærit quæ ſua ſunt, Dicēdum, quòd ſuum idem eſt quod proprium. Proprium autem quærere hoc eſt dupliciter. Vno modo prout proprium dr̄ cum præciſione: & ſic excludit bonum commune, & illo modo ſonat in vitium, & ſecūdum iſtam acceptionem conſueuit dici, quòd libido eſt amor boni proprij: & quantum ad hunc modum dicit Apoſtolus quòd charitas non quærit quę ſua ſunt. Alio modo dicitur bonum proprium, bonū quod pertinet ad ſe, ita quod in appetitu illius boni voluntas nec repugnat diuinę voluntati, nec præiudicat communi vtilitati, ſicut eſt appetitus ſalutis propriæ: & iſto modo diligit quis ſe ex charitate: & ſic accipiendo non negat Apoſtolus quin homo per charitatem debeat quod ſuum eſt quærere, cum ipſemet cuperet diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ſicut dicit Phi. j. 22

A D illud quod obijcitur, quòd ſecundum diuinum mandatum debet homo diligere proximum, ſicut ſeipſum. Dicendum, quòd ſicut non eſt nota perfectæ æqualitatis, ſiue commenſurationis, ſed expreſſæ ſimilitudinis, quæ in hoc attenditur, quòd homo debet diligere proximum ad 23

illud

illud bonũ,ad ꝗ diligit ſeipſum : &
poſt ſalutem propriam nihil tantum
debet deſiderare, ſicut ſalutẽ alienã:
& ideo non valet illud quòd obijci-
tur, quod ſimiliter debet dici in man
dato illo quod diligat proximum, ſi-
24 cut deum. AD illud quod obijcitur
de auctoritate Grego. quod charitas
magis proprie ordinat ad proximũ
quam ad ſeipſum. Dicendum, quod
hic non dicitur, quod charitas per
prius reſpiciat ordinem hominis ad
proximum, quam ad ſeipſum, ſed qa
nõ ſufficit quod aliquis amor ſit cha
ritas, vt homo amet ſeipſum: licet
enim amor charitatis a ſeipſo inci-
piat, debet tamen in alterum proten
25 di. AD illud quod obijcitur, quod
charitas eſt amor liberalis. Dicendũ,
quod quamuis liberalitas quantum
ad ſuam completionem reſpiciat al-
terum, tamen quantum ad ſuum ini
tiũ prius reſpicit ipſum, qui liberali
tatem impedit, ſicut & miſericordia
de qua dictum eſt, quod primo debet
26 homo ſui ipſius miſereri. AD il-
lud quod obijcitur, quòd amor cha-
ritatis ſuperueniens tollit curuitatẽ
naturæ. Dicendum, quod quædam
eſt curuitas naturę, quæ ſonat in vi-
tium, & corruptionem, quædam quæ
reſpicit ipſius naturę intrinſecam in
clinationẽ. Prima eſt, qua quis dili
git ſe plus quàm deum. Secunda eſt,
qua quis diligit ſe plus quam proxi-
mum. Gratia autem ſuperueniens
primam corrigit, & tollit: ſecundam
vero diligit, & cum ea currit: & ſic
ratio illa non valet, quoniam non eſt
27 ſimile hinc & inde. AD illud quod
obijcitur, quod debemus voluntatẽ
noſtram voluntati diuinæ conforma
re. Dicendum, quod deus cum dici-
tur alterũ altero magis diligere, hoc
non eſt quia intenſius diligat vnum
quam reliquum, cum circa ipſius a-
morem nec cadat intenſio, nec remiſ
ſio: ſed hoc dicitur quia vnum ordi-
nat ad maius bonum, quam reliquũ:
& hoc bene poteſt cócedi, quod quis
magis debet diligere proximum,
quàm ſe, cum proximus ipſum exce-
dat in merito: ſed ex hoc non ſequi-
tur, quod amor proximi melioris
præponderet amori ſui. Ordo enim charitatis non attenditur penes magnitudinem boni optabilis, ſed penes pręponderationem affectionis diligentis. Et ſi tu obijcias quod deus vult, quod magis amemus honorem ſuum, quàm commodum noſtrum, & magis appretiemur, quod magis eſt appretiandum. Dicendum, quod uerum eſt quod dei honor plus debet in corde noſtro præponderare, quàm noſtrum commodum: tamen charitas numquam ſeparat honorem dei a commodo noſtro ſpirituali: nec eſt voluntatis diuinę, vt nos appetamus aliquid qđ ſit in detrimẽtũ ſalutis noſtræ propter honorem ſuum: ſicut enim eſſentiale eſt naturæ appetere eſſe, ſic eſſentiale eſt gratiæ appetere deo placere, & deo adhęrere: ideo deus nunquam illud a nobis exigit, vt magis ſalutem alienam, quàm propriam diligamus. Et quod dicit Apoſtolus, qđ optabat anathema a Chriſto eſſe pro fratribus, illud intelligitẽ ad tempus, vel ſub conditione, videlicet ſi optabile eſſet.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Secundum charitatis ordinem parentes plus diligendi ſunt quam filii, licet naturalis ratio oppoſitum uideatur dictare.**

DE ordine charitatis per comparationem patris ad filium. Et quæritur vtrum magis ſint diligendi parentes, quam filij, an ecõuerſo: Et quod primo ſint diligendi parentes videtur. Primo per mãdatum domini: præcipit enim honorare parentes Exodi. xx. Honora patrem tuum &c. ſi ergo mandata dei tradita ſunt ſecundum ordinem charitatis, videtur quod amor charitatis, principalius ad parentes, quam ad filios habet ordinari. Item. Auctoritate Ambro. quæ habetur in litera: dicit enim Fundamenta.

quòd

quòd primo diligendus eſt deus, ſecundo parentes, tertio filij. Item. Hoc ipſum videtur ratione: quoniam ſecundum legem charitatis grati debemus eſſe de beneficijs acceptis, ſed plura beneficia accepimus a parentibus, quam a filijs: ergo magis debemus eis eſſe grati: ſed qui magis eſt gratus alii, magis ipſum diligit: ergo parentes in ordine charitatis ſunt filijs praeponendi. Item. Principiatum plus pendet a principio, quam econuerſo: ſed vbi eſt maior dependentia, ibi eſt maior inclinatio: & vbi maior inclinatio, ibi maior amoris conuerſio: cum ergo habens patrem & filium, ad patrem comparatur ſicut principiatum ad principium, ad filium vero ſicut principium ad principiatum, videtur quod ſecundum regulam amoris magis debet conuerti ad

Ad opp. patrem, quam ad filium. Sed contra. 2. Corint. 12. Non debent filij theſaurizare parentibus, ſed parentes filijs: ſed nemo debet theſaurizare niſi ei quem diligere debet: ſi ergo magis debent theſaurizare parentes filijs, quam econuerſo, magis debent ſecundum charitatis ordinem parentes filios diligere, quam filij parentes. Item. Secundum ordinem naturæ humor procedit a radice ad ramos, & non econuerſo: ſi ergo conuerſio amoris in rationalibus ſimilis eſt deriuationi humoris in vegetabilibus, & pater comparatur ad filios, ſicut radix ad ramos, videtur quòd ſecundum rectum ordinem amplius ſint diligendi filij, quam parentes. Item. Charitas reſpicit boni communicationem ſecundum conuenientiam, & conformitatem: ſed plus boni communicant parentes filijs, quam econuerſo: ergo videtur quod amor charitatis ſecundum rectum ordinem prius, & abundantius reddat habilem ad diligendum filios, quam parentes. Item. Gratia eſt perfectio naturæ: ſed videmus, quod naturaliter homines plus diligunt filios, quam parentes: ergo videtur quòd conſimilis ordo debeat eſſe in amore gratuito.

28 RESP. Dicendum, quod ſicut dicit Amb. ſecundum ordinem charitatis parentes præponendi ſunt filijs, & hoc intelligendum eſt ceteris paribus, ſicut infra manifeſtabitur. Ratio enim huius eſt: quia amor gratuitus facit memorem eſſe perceptorum beneficiorum, propter quod & ſacra ſcriptura præcipiendo, & admonendo inducit nos ad paterna beneficia recolenda: & quia plura beneficia recipimus a parentibus, quam a filiis: ideo ſecundum ius diuinum plus eis tenemur, & magis eorum ſalutem diligere, & procurare debemus. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

29 AD rationes autem quæ in oppoſitum adducuntur reſpondendum eſt, quod illæ rationes currunt de dilectione naturali ſecundum quam magis inclinatur affectus hominis ad filios, quam ad patrem. Et ratio huius eſt, quia natura appetit conſeruari in ſuo ſimili, & magis diligit illud in quo habet principalius ſaluari: & quoniam pater habet ſaluari in filio ſecundum ordinem naturæ, & non econuerſo: hinc eſt quòd ſecundum naturæ ordinem, maiorem habet ad filium inclinationem, quia magis vult ipſum, quam patrem habere ſuperſtitem. Dilectio autem gratuita magis reſpicit beneficiorum collationem, & ſupernorum ciuium completionem, ad quam indifferenter parentes, & filij comparantur: & per hoc patet reſponſio
ad illa tria, quæ primo obijciebantur. 30
AD illud vero quod vltimo obijcitur, quòd gratia debet eſſe conformis naturæ. Dicendum, quod natura in quibuſdam currit via conſona cum gratia, in quibuſdam currit via oppoſita, in quibuſdam via diſparata. In hoc enim quod homo plus diligit ſe quam proximum, natura gratiæ concordat, ſicut ſupra oſtenſum eſt. In hoc autem quod diligit ſe plus, quam deum, ipſi gratiæ repugnat. In hoc autem quod diligit filium, plus quam patrem, quia intendit ſaluari in illo, procedit quaſi via diuerſa. Et ideo gratia ſuperueniens ordinem in primo affectu ſaluat, & perficit, in ſecundo ſimpliciter immutat, in tertio verò nouum ordinem dat: ita tamen

quòd

quod affectũ illum non exterminat. Vnde æſtimo ꝙ homo habens charitatem, & habens parẽtes, & filios, dum mouetur affectu gratuitæ dilectionis, magis deſiderat parentum ſalutem. Dum mouetur affectu naturæ, magis deſiderat filii ſanitatẽ. Nec eſt hic oppoſitio dilectionis naturalis ad gratuitam propter conſiderationem diuerſam.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO

**Charitatis ordine domeſtici in dilectione ipſis extraneis ſunt præferendi.**

Funda-menta. DE ordine charitatis per comparationem domeſtici ad extraneum. Et quæritur, vtrum domeſticus ſit extraneo præponendus. Et ꝙ ſic videtur per illud quod dicitur Gal.vlt. Operemur bonum ad omnes, & maxime ad domeſticos fidei. Et 1. Timoth.v. Si quis ſuorum & maxime domeſticorũ curam non habet, fidẽ negauit, & eſt infideli deterior. Per vtranque auctoritatum iſtarum oſtẽdi poteſt, ꝙ domeſticus extraneo debet præferri, per vnam oſtenditur poſitiue, per aliam deſtructiue. Item. Hocipſum oſtenditur auctoritate Amb. quæ ponitur in litera, qui dicit domeſticos collocandos eſſe quinto loco in ordine charitatis, extraneos vero in ſexto. Item. Hocipſum videtur p rõnẽ. Diffuſio caloris corporalis pri⁹ eſt ad loca propinquiora, quã ad remotiora: ergo a ſimili communicatio amoris ſpiritualis prius reſpicit naturaliter quod eſt propinquum, quam quod eſt remotum: ſi ergo domeſtici ſunt propinquiores nobis, ꝗ extranei, vel inimici, videtur quod in ordine charitatis primo ſint collocandi. Item. Ad illos prius, & principalius charitas ordinat, quibus magis aſtringimur, & ligamur: ordo enim charitatis cõſonat legi iuſtitiæ: ſed ſecundum legem iuſtitiæ magis obligamur domeſticis, quam extraneis: ergo domeſtici præferri debẽt extraneis in ordine charitatis.

Ad opp. Sed contra. Col.iij. Renouamini ſecundum nouum hominem, vbi non eſt maſculus, neque femina, gentilis, & Iudæus, ſed oia in omnibus Chriſtus: ergo ſecundum hoc homini habenti charitatem nemo eſt extrane⁹: ergo ſecundum legem charitatis nulla eſt diſtinctio, nullus ordo inter domeſticum, & extraneum. Itẽ. Augu. in lib. de vera religio. Nõ ſic homo ab homine diligendus eſt, vt diliguntur carnales fratres, vel filii, vel coniuges, vel cognati, vel affines, aut ciues: nam iſta dilectio eſt corporalis. Non enim tales neceſſitates haberemus quæ naſcẽdo, & 4 moriendo contingunt, ſi noſtra natura in præceptis, & imagine dei manens, in iſtam corruptionem nõ relegaretur: ergo videtur quòd ordo charitatis penes extraneum, & domeſticum, & propinquum nullatenus attenditur. Item. Ratio diligendi proximum ex charitate eſt ipſa imago dei: ſi ergo domeſticus, & extraneus, æqualiter ſunt dei imago, videtur ꝙ ex charitate æqualiter ſunt diligendi. Item. Charitas diligit bonum quia bonum: ergo ille, qui eſt magis bonus, magis eſt ex charitate diligendus, ſiue ſit domeſticus, ſiue extraneus: ergo propinquitas, & familiaritas, vel extraneitas nihil videntur facere ad ordinem charitatis.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd prædictus ordo, qui aſſignatur ſecundum has differentias, quæ ſunt ꝓpinquũ, & remotum, domeſticum, & extraneum, a quibuſdam dicitur eſſe ipſi⁹ dilectionis naturalis, charitatis autem non eſt niſi tolerantis: ſuſtinet enim charitas in via, cum ſit imꝑfecta, imperfectionem ipſius naturæ. Vnde hi voluerunt dicere, quòd ordo charitatis qui competit ei ſecundum ſe, attenditur penes maius bonum, & minus bonum, non autẽ ſecundum propinquum, & remotũ. Sed hic modus dicendi non videtur concur-

concordare verbis Ambr. nec etiam verbis Magiſtri. Nam Amb. ordinē hunc aſſignat in ipſa dilectione gratuita, de qua dicit ſponſa in canticis. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatē. Et Magiſter in principio diſt. dicit, quòd peccat qui præpoſtere agit, & hunc ordinem peruertit: quod non eſſet ſi talis ordo ſolùmodo eſſet charitatis, ſicut tolerantis. Et ideo eſt alius modus dicendi, quòd ordo qui attenditur penes prædictas differentias, non tantum eſt ipſius charitatis ſicut tolerantis, ſed etiam eſt ipſius ſicut regulantis naturam, & ei conſonantis. Quod enim primo diligantur propinqui, quam extranei, hoc non eſt naturæ inordinatæ, ſed potius de ordine naturæ. Sicut enim prius tactum eſt, rectus ordo diffuſionis eſt, vt prius communicetur propinquiori, & deinde remotiori. Quoniam ergo charitas rectum ordinem a natura non aufert: hinc eſt quòd charitas ſuperueniēs illum ordinem naturæ perficit, & perficiendo dicitur eodem ordine ordinari, non quia ordo ille competat ſibi ſecundum ſe, ſed quia competit ei ra-
32 tione naturæ, in qua eſt. Propter quod attendendum, quòd duplex ordo attenditur in charitate. Vnus q ei competit ſecundū ſeipſam: & iſte ordo attenditur penes bonum, & magis bonum, & maxime bonum. Vnde charitas de ſe magis mouet ad amandum ſpiritum, quam corpus, & deum ſummum, quam ſpiritum creatum. Alius vero eſt ordo, qui cōpetit ei rōne naturæ ſubſtratæ: & hic attenditur ſecundū differentias has, quæ ſunt proprium & alienum, propinquum & extraneum. Affectus enim charitatis ſubſternit ſibi affectum naturæ, & illum perficit, & regit ſecundum illud, quod habet in ſe rectitudinis. Concedendū eſt ergo quòd ſecundum ordinem charitatis domeſtici præponendi ſunt extraneis. Rationes autem quæ hoc oſtendunt concedendæ ſunt.

33 AD illud quod obiicitur, quòd obijcitur, ꝙ in Chriſto Ieſu non eſt diſtinctio maſculi, & feminę, imo omnes vnū in Chriſto. Dicendū, ꝙ Apoſtolus per hoc nō vult excludere diſtinctionē, & gradum, & ordinē in mēbris Chriſti, ſed ꝑ hoc vult oſtendere ꝙ in omni ſexu, & ætate, & de omni conditione quiſque poteſt per Chriſtum peruenire ad ſalutem, ita ꝙ nullus excludendus eſt a fide: & ꝓpterea ex hoc non habetur, ꝙ charitas in diligendo mēbra Chriſti non
ſeruet ordinem. AD illud quod obī 34
de auctoritate Aug. de vera reli. Rn̄deri poteſt, ꝙ illam auctoritatē ipſe retractat in lib. retractationum. Aliter etiam poteſt dici ꝙ Aug. nō vult remouere a charitate conſiderationē illarum conditionū ſimpliciter, ſed hoc vult dicere, ꝙ charitas illas cōditiones non conſiderat primo, & principaliter ſm ꝙ amor naturalis, & carnalis: & hoc patet per illud quod ſubiungit, Amare.n. in homine quod filius eſt, hoc non eſt in eo amare qd ad deū pertinet, ſed qđ ꝑtinet ad ſe: conſtat quòd de eo intelligit, qui diligit principaliter filiū, quia eſt ab eo genitus, nō quia eſt ad dei imaginem factus. Et propterea ex auctoritate illa nō habetur, ꝙ penes illas conditiones nō attendatur ordo charitatis, ſed quòd non ſunt principales rōnes diligendi ex charitate. Quamuis autem ſint principales, poſſunt tamen eſſe annexæ, & concomitantes, & ex hoc ad cha-
ritatis ordinem facientes. AD illud 35
quod obiicitur, ꝙ ratio diligendi ꝓximum eſt imago. Dicendum, quòd iſta eſt ratio cōis, & generalis: ſed ꝑter hanc poſſunt eſſe alię ſpeciales. Ordo autem & diſtinctio quāuis nō attendatur penes generales, attendi tamen poteſt penes ſpeciales. Et ꝓpterea quamuis domeſticus, & extraneus ſint vniformiter ad imaginem dei, non tamen ſequitur quòd ſint
vniformiter diligendi. AD illud 36
quod vltimo obiicitur, ꝙ charitas diligit bonum, quia bonū. Dicendū, ꝙ verum eſt de ipſa charitate ſm ſe: ſicut enim prætactum eſt, ordo eius in ſe attenditur penes bonitatē maiorem, vel minorem: ſed in charitate non

non tantum attenditur ordo ſecun-
dum ſe, ſed etiã ratione naturæ ſub-
ſtratæ: & ratione illius aſſignatur or
do inter domeſticum,& extraneum :
& ſic patet quòd ratio illa non repu-
gnat ordini charitatis :

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

**Charitatis ordo reſpectu dili-
gibilium diuerſorum, non ſo-
lum quantum ad effectum ex-
teriorem,ſed interiorem quo-
que affectum attenditur, cete-
ris paribus exiſtentibus.**

Funda-menta. VTRVM ordo chari-
tatis attẽdatur penes
affectum tantum , an
ſimul penes affectum,
& effectũ. Et ꝙ penes
vtrumque.videtur.1.Ioan.3. Diliga
mus nõ verbo neque lingua, ſed ope
re & veritate non eſt ergo vera dile-
ctio niſi ſit in corde & opere,in affe-
ctu & effectu· ergo pari ratione non
eſt verus dilectionis ordo,niſi penes
illorum vtrũque attendatur . Item.
Greg.in quadã homil. Probatio di-
lectionis eſt exhibitio operis : ergo
vbi eſt maior operis exhibitio,ibi ꝓ
batur maior eſſe dilectio,& econuer
ſo: ſi ergo charitas ordinata eſt in di
ligendo , videtur ꝙ ordinari debeat
in corde,& in facto . Item. Ordina-
tio in effectu ortum habet ab ordina
tione in affectu : ſi ergo charitas or-
dinari debet in effectu , neceſſe eſt ꝙ
prius ordinetur in affectũ : ſed chari
tas ordinata eſt quantum ad effectũ,
ſicut patet per illud, quod dicit Apo
ſtolus. Operemur bonum ad oẽs,ma
xime autem ad domeſticos: ergo ne-
ceſſe eſt charitatẽ ordinatã eſſe quan
tum ad effectum . Item. Magis pen-
ſat deus ex quanto homo facit, quã
quantum facit : ergo ſi ordo charita
tis eſt deo acceptus, videtur quòd nõ
ſolum cõſiſtat in opere exteriori, ſed
etiam in affectu interiori . Sed con-
Ad opp. tra . Quod non conſiſtat in affectu
videtur per illud, quod dicitur .Pro
uerb.18.Vir amicabilis ad ſocietatẽ
magis erit amicus,quã frater : ſed cõ
ſtat ꝙ illa amicitia , de qua ſapiẽs lo
quitur,nõ aduerſatur ipſi charitati,
imo potius eſt ei conſona:ſed ſm iſtã
dicit,ꝙ magis diligitur homo bonę
ſocietatis , quã frater ſm carnem:vi
detur ergo ꝙ ſm præaſſignatas diffe-
rentias non attẽdatur ordo dilectio
nis quantum ad affectũ.Itẽ. Dilectio
in familiaritate conſequitur ad dile-
ctionem,& affectum diligendi : ſed
multi ſunt , qui plus delectantur loq
cum amico ſuo , quam per orationẽ
loqui cum deo : ergo videtur ꝙ nul
lus talis charitatem habeat ordina-
tam,qđ valde durũ videtur dicere.
Item. Quod non attendatur penes
effectũ videtur , quia multi ſunt im-
potentes ad impẽdenda opera dile-
ctionis : ergo tales non poſſunt ha-
bere ordinẽ charitatis, qđ ſi hoc eſt
falſum,reſtat &c. Itẽ. Si ordo chari
ritatis attendatur penes effectũ:ergo
recte,& ſm ordinem charitatis agit,
qui præbendale beneficiũ potius dat
ſuo conſanguineo , quam extraneo,
quod reprehẽdit propheta Abacuc .
Ve qui ędificat Syon in ſanguinib⁹.
Et Ezechiel.44.Sufficiat vobis dom⁹
Iſrael, qui introductis incircũciſos
in ſanctuarium dei : vbi reprehen-
duntur illi qui beneficia eccleſiaſtica
magis cõferũt domeſticis, quã alijs.
RESP. Ad prædictorũ intelli- 37
gentiã eſt notandum , ꝙ ſm ꝙ dicit
Magiſter in litera , aliqui dicere vo-
luerunt, ꝙ hmõi ordo charitatis at-
tendatur ſolum quantũ ad effectum
exteriorem,non quantũ ad affectũ
interiorem , niſi per comparationẽ
noſtri ad deum : per comparationẽ
autem proximi ad proximum ſolum
conſiſtit ordo quãtum ad exteriorẽ
effectum. Et innituntur his auctori-
tatibus Aug.quæ in litera ponũtur:
in quibus videtur expreſſe ſentire,
quòd ordo charitatis reſpectu pro-
ximi attendatur ſolum in exterio-
ris operis exhibitione . Et hoc ipſum
videtur dicere in libro de vera reli-
gione, vbi dicit, quòd hæc eſt perfe-
cta iuſtitia , vt plus potiora bona,
& minus minora diligamus . Ex

quo

quo videtur poſſe elici, ꝙ iſte differentiæ propinquitatis nihil faciunt ad affectum dilectionis. Verumtamen ſicut dicit Magiſter in litera, & verba Ambr. ſonant, & rationes primo inductæ comprobant, ordo charitatis per comparationem noſtri ad proximum, & vnius proximi ad alterum, non ſolum attenditur ſecundum effectum, verumetiam ſecundū affectum. Et hoc idem intelligendū eſt, cęteris alijs paribus. Si enim in duobus dilectis eſt par dignitas, & neceſſitas, quantum eſt de iſtis proprietatibus, & conditionibus æqualiter ſunt amandi effectu, & affectu; ſed ſi in altero illorum ſuperadditur ſanguinis propinquitas, facit ipſum magis amabilem vtroque modo. Et iſto modo intendit Ambr. charitatis ordinem aſſignare reſpectu ꝓximorum. Quod notat, cum dicit, quòd

38 domeſtici ſi boni ſint malis filijs ſint præponendi. Et ſi tu quæras cum ad ordinē charitatis concurrant meriti dignitas, & indigentiæ oportunitas, ſicut & propinquitas, quare magis Amb. aſſignat ordinem charitatis penes propinquitatem, quā penes bonitatem, vel indigentiæ neceſſitatem. Dicendum, ꝙ conditio bonitatis nec eſt nobis ita nota, nec eſt in ſerta ſtabilis, & firma, ſicut propinquitatis conditio. Aliquis enim qui hodie eſt malus, cras erit bonꝰ: & qui hodie eſt minus bonus, cras fortaſſis erit melior. Similiter eſt de neceſſitate, & oportunitate: & ideo penes gradus neceſſitatis bonitatis, & opportunitatis, nō potuit ita certitudinaliter ordo charitatis aſſignari, ſicut penes conditiones propinquitatis. Cōcedendum eſt ergo ꝙ ordo charitatis ſecundū differentias præaſſignatas non ſolū attenditur quātum ad effectum exteriorem, ſed etiā quantum ad affectum interiorem: & hoc intelligendum eſt alijs paribus. Vnde & rationes quæ hoc oſtēdunt concedendæ ſunt.

39 AD euidentiam autem rationum quæ adducuntur in contrarium, notandum eſt quòd multipliciter contingit affectum noſtrum accipi, & effectum multiplicē reperiri, ita quòd ordo charitatis nec omnem affectum reſpicit vniformiter, nec omnē effectum. Accipitur enim aliquando affectus pro paſſione, aliquando pro motu: ita quòd affectus paſſio dicitur quædam mulcebris complacētia. Affectus vero motus dicitur quædā rationalis eligentia. Affectus autē motus dupliciter adhuc accipitur. Nam quidam eſt a charitate elicitus, quidā imperatus. Affectus a charitate elicitus eſt ille, quo quis optat alteri ſummum bonum. Affectus vero imperatus eſt ille, quo quis optat alij aliquod bonum temporale, quod eſt ordinatum ad cōſeruationem naturæ. Sic ergo triplex eſt affectus, vnꝰ a charitate elicitus, quo quidem opto alicui bonum ſummum. Alius imperatus, quo opto alicui aliquid terrenum bonum. Tertius vero annexus, quo delector in alterius bono, qui magis tenet rationem paſſionis, quam motus. Et cum ſit triplex affectus, ordo charitatis præaſſignatus reſpicit affectum a charitate elicitum principaliter, quia magis mihi debeo optare beatam vitam, quam alij: & poſt me magis patri meo, quam alij: & ſic vlterius procedendo: affectū vero imperatum reſpicit minꝰ principaliter. Vnde pro diuerſis oportunitatibus, & conditionibus ordo quantum ad illum affectū poteſt variari, & ꝑpoſterari. Affectum vero annexū, qui eſt paſſio mulcebris, minime reſpicit ordo charitatis, quia ille potius reſpicit ſenſibilem experiētiam, quam rōnis eligentiam: ſicut patet quia plus delectatur aliquis, & gaudet in reſpiciendo ſocium, quem videt præſentem, quam in recolendo patrem, qui
abſens eſt, quamuis ipſum magis diligat, cuius ſignum eſt quòd pro 40
patre faceret multa maiora. Similiter ex parte effectus diſtinguendum eſt. Nam quidam eſt effectus, ſiue beneficium qui reſpicit perſonam ſingularem, & ille duplex eſt. Vnus.ſ. eſt q reſpicit animæ ſalutem. Alius vero reſpicit ſuſtentationem vitæ præſentis. Quidam eſt effectus, qui reſpicit perſonam ſpiritualem communē, vel

vtilitatem

vtilitatem cõem, ſicut collatio benefi
cij eccleſiaſtici: & ſic triplex eſt effe-
ctus exterior. Vnus qui eſt procura-
tio æternæ ſalutis. Alius qui eſt rele-
uatio temporalis neceſſitatis. Tertius
vero qui eſt commiſſio beneficij ec-
cleſiaſtici, qui eſt quodammodo ſpiri
tualis. Primum aũt iſtorum effectuũ
reſpicit ordo charitatis pricipaliter:
primo enim debeo procurare ſalutẽ
meam, q̃ ſalutem proximi: & primo
ſalutem patris, quã alicuius alteri⁹,
& ſic deinceps procedendo. Secundũ
vero effectum reſpicit minus princi
paliter, quia ſm diuerſas oportunita
tes põt, & debet homo magis, & mi
nus eſſe beneficus in collatione alicu-
ius cõmodi temporalis Tertiũ vero
effectum, qui eſt collatio alicuius be
neficij eccleſiaſtici, minime reſpicit
ordo charitatis: in collatione enim
talium beneficiorum multum atten-
denda eſt meriti dignitas, & parum,
aut nihil ſanguinis proximitas. Ve-
rendum enim valde eſt, ne ſub pallio
charitatis, affectus lateat carnalita-
tis. Ex his patent omnia, quæ dicta
41 ſunt. AD illud enim quod primo o-
biicitur de affectu amicabili, quæ eſt
ad ſocium magis, quàm ad fratrem,
iam patet reſponſio, quia illud intel
ligitur de affectu, qui eſt cuiuſdam
mulcebris complacentiæ, ratione cu
ius plus delectat homo habitare cũ
bono ſocio, quàm cum fratre, vel cũ
conſanguineo. AD illud qđ obr̃ de 42
hoc, ꝙ plus delectatur homo loqui
cum amico, quàm loqui cum deo, ſi-
militer iam patet reſponſio: quia ta-
lis delectatio ſequitur ſenſibilem ex-
perientiam. Et quia proximum ſuum
videt, deum autem non videt: hinc
eſt ꝙ plus delectatur aliquando al-
loqui proximum, quàm orare deum,
licet multo plus deum diligat, quàm
amicum ſuum. Licet aũt iſte affectus
in viris carnalibus, qui huic mundo
dediti ſunt, aliquo modo ſit tolerabi
lis: in viris tamen ſpũalibus quorũ
eſt experiri quàm ſuauis, & dulcis
eſt dñs, valde eſt reprehenſibilis, &
cum magna diligentia debet extirpa 43
ri. Ad illud quod obr̃, ꝙ effectus nõ
eſt in poteſtate noſtra. Dicendum, ꝙ
& ſi non ſit in poteſtate noſtra effe-
ctum exterius impendere: eſt tñ in po
teſtate noſtra ipſum effectum velle:
& qñ voluntas ꝑfecta eſt, pro facto
reputat̃: & ideo defectus potentiæ in
exequendo non tollit ordinem cha-
ritatis, qui quantum ad effectum ex-
teriorẽ habet attendi. AD illud quod
obr̃ de beneficio præbendali, iam pa
tet reſponſio: quia quantum ad illũ
affectum minime (vt dictum eſt) at-
tenditur ordo charitatis.

## SI MELIVS EST DILIGERE AMICOS quam inimicos, vel econuerſo.

## DISTINCTIO XXX.

HIC ſolet quæri, quid potius ſit pluriſque meriti, diligere amicos, an diligere inimicos. Sed hæc cõparatio implicita eſt. Si enim conferatur dilectio amicorũ tantum dilectioni amicorum, & etiam inimicorum, perſpicua eſt abſolutio. Sed ſi in aliquo vno hoie, qui diligit ſimul amicum, & inimicum, quid horum potius ſit quæratur, obſcura eſt reſponſio, quia de motu mentis agitur, de quo non eſt nobis facile iudicium, an vnus & idem motus ſit erga amicum & inimicum, ſed erga amicũ intenſior: an duo, vnus erga inimicũ, qui dr̃ difficilior, alter erga amicum, qui vr̃ feruentior, nec incõgrue putatur melior, q eſt feruentior. Vel ſi vnus idemque eſt, idem potior vbi eſt ardentior, non improbe exiſtimatur Aug. tamen ſentire videtur maius

De charitate quantũ ad meriti ꝑfectionem.

Matth. 6. eſſe diligere inimicum quam amicum, quia perfectorum eſſe dicit diligere inimicos, & benefacere eis, neque hoc a tanta multitudine impleri, quanta exauditur in oratione dominica, cum dicitur, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Illam enim ſponſionem dicit a multis impleri, qui nondũ

In Enchi. ca. 73. diligunt inimicos. Ait enim ſic, Magnum eſt erga eum qui tibi nihil mali fecerit eſſe beneuolum & beneficum: illud multo grandi⁹

Matth. 5. Luc. 6. & magnificentiſſimę bonitatis eſt, vt tuum quoque inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult, & ſi poteſt facit, tu ſemper bonũ velis, faciasque quod poſſis audiens dicentem Ieſum. Diligite inimicos veſtros, & benefacite his qui odiunt vos, & orate pro perſequẽtibus & calumniantibus vos. Sed quoniam perfectorum filiorum Dei eſt illud, quo quidem ſe debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc affectum orando Deum, ſecumque agẽdo luctandoque perducere, tamen quia hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non eſt, quantam credimus exaudiri cum dr̃ in

Matth 6. orone: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittemus debitoribus noſtris, proculdubio verba ſponſionis huius implentur, ſi homo qui nondum ita profecit, vt etiam diligat inimicum, tamen qñ rogatur ab homine qui peccauit in eum vt ei dimittat, dimittit ex corde, qui etiam ſibi rogãti vult dimitti, cum orat & dicit, Sicut

Ibi. ca. 74. & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quicumque vero rogat hominem in quem peccauit, ſi peccato ſuo mouetur vt roget, non eſt adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere ſit difficile, ſicut erat qñ inimicitias exercebat. Quiſquis vero roganti & pœnitenti non dimittit, non exiſtimet a Domino ſua peccata dimitti, quia mentiri veritas non poteſt, quę cum docuiſſet orationem, hanc in ea po

Matth. 6. ſitam ſententiam commendauit dicens. Si dimiſeritis hominib⁹ peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter. Si vero non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Ecce hic haberi videtur, quod & prętaxauimus, ſcilicet maioris virtutis eſſe diligere inimicum, & benefacere ei, quam illum qui nihil mali fecit nobis, vel amicum, Quod ſi quis concedere ſimpliciter noluerit, dicens, intenſius diligitur amicus quam inimicus, & ideo illud potius iſto, determinat iſta ſecundum præmiſſam intelligentiam, dicens ibi comparationem factam inter dilectionem qua diligitur tantum amicus, & illam qua amicus, & inimicus diligitur. Illud vero quod ſequitur, magis nos mouet, quod ſcilicet dicit

Matth. 6. non eſſe tantę multitudinis diligere inimicos, quanta exauditur cum dicitur, Dimitte nobis debita noſtra, &c. vbi dat̃ intelligi, quòd alicui a deo dimittuntur peccata non diligenti inimicum, ſi tamen fratri roganti qui in ſe peccauit, dimittit. Sed cum peccata nõ dimittantur alicui adulto, niſi charitatem habeat, ſequitur vt charitatem habeat qui non diligit inimicum. Quomodo ergo nomi-

ne

ne proximi omnis homo intelligitur in illo mandato, Diliges pro Matth.2. ximum tuum ſicut teipſum? Si enim omnis homo proximus eſt, Deut.6. tunc & inimicus: præcipimur ergo & inimicos diligere. Et quia illud præceptum generale eſt, omnibus præcipitur omnes homines diligere, etiam inimicos. Quidam quod hic dicitur ſimpliciter tenere volentes, illud præceptum determinant dicentes, illic perfectis dari in præceptum diligere omnē hominem, etiam inimicum, minoribus vero in conſilium. In præceptum vero eos diligere, qui nihil mali fecerunt eis, & inimicos non odire. Sed melius eſt vt intelligatur omnibus illo mandato præcipi cunctos diligere, etiam inimicos, cui ſenſui atteſtantur ſuperius poſitæ authoritates, & alię multę. Illud vero Auguſtini nouiſſime poſitum de perfecta charitate dictum intelligitur, quę tantum eſt perfectorum, qui non ſolum amicos, ſed etiam inimicos perfecte diligunt, eiſque benefaciunt. Diſt.28. & 29. Quæ perfectio dilectionis non eſt tantæ multitudinis quanta exauditur in oratione Dominica: hoc re vera grande eſt, & eximię bonitatis, ſcilicet perfecte diligere inimicum. Ita & cum dicit, impleri verba illius ſponſionis ab homine, qui non ita profecit, vt diligat inimicum, de dilectione perfecta accipiendum eſt.

De charitate quantum ad meriti perfectionem.

## DISTINCTIO XXX.

### Hic ſolet quæri quid potius ſit, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de charitate quantum ad eſſentiam, & diffinitionem, & quantum ad diligibiliū diſtinctionē, & quantū ad ordinē. Hic ſequitur quarta pars, in qua agit de eadem quantū ad meriti perfectionem. Diuiſio. Diuiditur autem pars iſti in duas partes. In quarum prima determinat de perfectione charitatis in merito quantū ad eius motus comparatos adinuicē, vtpote de dilectione amicorum, & inimicorum. In ſecunda vero agit de eadem in comparatione ad diligentem. ibi. Illud vero quod ſequitur magis nos mouet, &c. Prima pars diuiditur in tres partes. In prima mouet quæſtionem, & determinat ſm ſuam opinionem. In ſecunda vero introducit auctoritatem Auguſtini, quæ ſuæ reſponſioni videtur obuiare. ibi. Auguſtinus tamen ſentire videtur. In tertia vero prædictā auctoritatem explanat. ibi. Ecce hic haberi videtur, quod & prætaxauimus. Similiter ſecunda pars tres habet partes. In quarum prima introducit quæſtionem quæ ex auctoritatibus Auguſtini habet originem, qua quæritur de dilectione inimicorum in comparatione ad diligentē. In ſecunda vero ponit determinationem quorundam. ibi. Quidam quod hic dicitur ſimpliciter tenere volentes. In tertia ſubiungit determinationem ſuam. ibi. Sed melius eſt vt intelligatur, &c.

### Obſcura eſt reſponſio, &c.

Hoc videt̄ eſſe ſimpliciter falſum. Dub.1. quia cum actus diuerſificentur per obiecta, & amicus & inimicus ſint diuerſa obiecta, & diuerſa diligibilia, impoſſibile eſt quòd amicum, & inimicum quis diligat vno motu. Item. Virtus ſimplex, & finita ad quæcumque ſe conuertit, totaliter ſe cōuertit: ſed homo diligendo amicum conuertit ſe ad ipſum: ergo non videtur quòd vno, & eodem motu ſimul, & ſemel poſſit diligere amicum, & inimicum. Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ quamuis illud qđ dicit Mgr

hic non ſit vſquequaque bene intelligibile, poſſumus tamen vtrúque exponere, & ipſum ſaluare dupliciter. Primo ſic: conuenit.n. erga aliquem affici dupliciter, vel proprie, & diſtincte, & ſua propria rõne, vel in quadã generalitate cũ alijs. Sicut verbi gr͠a dupliciter poteſt quis affici in amando Petrum. Aut quia ſpecialiter afficitur circa ipſum, aut generaliter cogitat omnem hoïem eſſe diligendũ: & generaliter circa oẽm hoïem afficitur, ſm quòd exigit ordo charitatis. Si primo modo accipiatur motus dilectionis in amicũ, ſic non põt vnus, & idem motus, qui eſt in amicũ eſſe inimicum, ſicut rõnes inductæ oſtẽdunt. Si vero ſecundo modo, ſic põt eſſe idem: & hoc modo accipit Mag͠r cum dicit, ꝙ põt eſſe vnus reſpectu vtriuſque. Aliter autẽ põt ſuſtineri: vt diſtinguamus, quòd dupliciter cõtingit viam aliquam moueri in obiectum. Aut motu ſimplici, & abſoluto, aũt motu collatiuo, & quodãmodo compoſito. Si loquamur de motu ſimplici, & abſoluto: ſic non poteſt vnus, & idem eſſe in amicum, & inimicum: imo diuerſi ſunt, quorũ vnꝰ eſt intenſior, & alter remiſſior. Si vero de motu collatiuo, quo quis afficitͥ circa aliqua duo vnum alteri præponendo ſic poteſt eſſe motus vnus ſm ꝙ dicit Mag͠r ſm aliquid ſui intenſior, ſm vero aliquid remiſſior: ſm hoc patet reſponſio ad ea, quæ obijciuntur, nam illa duo procedunt de actu ſimplici, & abſoluto, qui eſt reſpectu vnius obiecti tm̃, actus vero collatiuus poteſt eſſe reſpectu duorũ ſub ratione vnius. A D illud quod ob͠r, quòd virtus affectionis non poteſt ſimul conuerti, patet reſponſio. Ex hoc.n. non concluditur, quòd nõ poſſit eſſe vnus motus collatiuus, q͠a in eo eſt reperire prius, & poſterius.

Proculdubio verba ſponſionis huius implentur, &c.

Dub.2. Cõtra. Si non dimittit antequã rogetur, ſeruat iram proximo: & ſi ſeruat iram; charitatem non habet: ergo in oratione ſua non eſt dignus exauditione, nec videtͥ ꝙ oret recte. Item. Sicut in præcedentibus probatum eſt, oẽs tenentͥ inimicos ſuos diligere etiam inimicitias exercentes: ergo oẽs tenentur eis etiam non rogati offenſas dimittere. Reſp. Dicendum, ꝙ eſt dimittere rancorem, & dimittere ſigna rancoris. Dimittere rãcorem neceſſitatis eſt, & ad hoc oẽs obligantur, & ad hoc tenetur homo ſiue inimicus repugnet, ſiue veniam petat. Dimittere aũt non ſolum rancorem, ſed & ſigna rancoris, hoc perfectionis eſt, nec ad hoc tenetur hõ, niſi in caſu videlicet, q̃n deuote, & humiliter venia poſtulatur. Et de hac dimiſſione loquitur Aug. Obiectiones aũt currunt de alia: & per hoc patent tam litera, quàm obiecta. Reſpon.

Quiſquis vero roganti, & pœnitenti non dimittit, non eſtimet a domino ſua peccata dimitti.

Dub.3. Contra. Videtur ſm hoc, quòd oïs qui ſeruat rancorem erga ꝓximum, quòd contra ſeipſum oret: q͠a cum nolit alij dimittere, iam petit ex conſequenti, quòd nec deus dimittat ſibi. Et qui petit, ꝙ deus nõ dimitat, peccat mortaliter: ergo oïs qui eſt in rancore, & dicit orõnem dñicam, vr͠ mortaliter peccare. Reſp. Dicendũ, ꝙ oïs qui orõnẽ dñicam ex corde dicit, intendit ꝑ eam impetrare collationẽ bonorũ, & remiſſionẽ malorũ. & qui hoc intendit a dño exequi, conſtans eſt ꝙ aut pœniter, aut ꝓponit aliq̃n pœnitere: licet ergo aliquis odiũ habeat, tñ dicendo orõnem dñicam nõ incurrit offenſam mortalẽ, quia non intendit petere ꝙ fiat ſibi ſm malam voluntatẽ, quam nunc habet, ſed ſm voluntatẽ bonã, quã & ſi tunc nõ habeat, intendit tñ dei auxilio aliquando obtinere. Si quis aũt illam orõnẽ diceret, nunquam ꝓponens ab odio fratris recedere, quãuis non intenderet iram petere, culpã tñ ſuã abſque dubio aggrauaret. Aliter tñ poſſet dici, ꝙ iſtã orõnẽ q̃n aliquis dicit, nõ dicit in pſona ſua, ſed in pſona eccleſiæ, cuius vult eſſe membrũ. Et quantũ ad hoc non petit contra ſeipſum, Reſpon.

nec

nec intentione principali, nec ex conſequenti.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de charitate quantum ad perfectionem meriti. Et circa hoc ſex breuiter poſſunt quæri. Primum eſt, vtrum quis ex quantulacũque charitate poſſit quantæcũque tẽtationi reſiſtere, an hoc ſit ſolius charitatis perfectæ. Secundum eſt, vtrũ homo in quantulacumque charitate conſtitutus teneatur mortem pro Chriſto ſubire. Tertium eſt, vtrum habens charitatem perfectam teneatur ea, quæ ſunt perfectionis implere. Quartum eſt, vtrum oẽs tam perfecti, quàm imperfecti teneantur inimicos diligere quantum ad affectũ. Quintum eſt, vtrum oẽs teneantur Inimicos diligere quantum ad effectum. Sextum eſt, quod ſit melius, & maioris meriti, vtrum diligere amicum, an diligere inimicum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Quantulacumque charitas poteſt reſiſtere quantęcumque tẽtationi: tum propter dei auxilium, tum propter voluntatis libertatem.

Fundamenta. VTRVM cum quantulacũque charitate poſſit quis reſiſtere quantęcũque tentationi. Et ꝙ ſic vr̃. Super illud Pſal. Bonum mihi lex oris tui, &c. Aug. Plus diligit charitas deum, q̃ cupiditas millia auri, & argẽti. Hoc eſt verum de quantulacũque charitate: & ſi hoc, charitas quantulacũq; excedit oẽm cupiditatem ſua virtute: ſi ergo magnitudo tentationis attenditur ſm magnitudinem cupiditatis, vr̃ ꝙ per quantulãcũque charitatem poſſumus maxime tentationi reſiſtere. Item. Greg. Debilis eſt hoſtis qui non vincit niſi volentem: ſed quantulãcũque habet homo charitatem, habet quo poteſt velle nõ vinci: ergo ſi per nolle vinci reſiſtit oĩ tentationi, & tentatori, vr̃ ꝑ quantulãcũque charitatem poſſit homo ſuperare oẽm tentationẽ. Itẽ. Potẽtior eſt charitas in bonum, q̃ ſit culpa in malũ: ſed peccatum mortale quantũcũque paruũ ſufficit ad expellendum magnam grãm: ergo charitas quãtãcũque parua, eſt ſufficiens eſt reſiſtere tentationi maxię. Itẽ. Charitas quãtãcũque parua ſit, hoiem facit diligere deũ ꝑꝑ ſe, & ſuꝑ oĩa, & facit hoiem in deum confidere plus, quàm in ſe: ſed qui deum ꝑꝑ ſe, & ſuꝑ oĩa amat, & in deum confidit habet deũ adiutorem, & qui habet deũ adiutorem, oĩ tentationi poteſt reſiſtere: ergo homo ex quantulacũque charitate ſuperare põt oẽm tentationẽ. Item. Grã quantumcũque ſit modica, potentior eſt, & excellentior q̃ natura: ſed hõ in ſtatu innocentiæ in puris naturalibus conſtitutus poterat quantæcũque tentationi reſiſtere: ergo exiſtẽs in grã põt quantęcumque tentationi reſiſtere, quantulãcũque habeat charitatẽ. Itẽ. Eſto ꝙ aliquis habeat modicam charitatem, & tẽtetur magna tentatione, aut poteſt illi reſiſtere, aut non. Si poteſt, habeo propoſitum. Si non põt, & nullus peccat in eo quod vitare nõ põt, ergo conſentiendo tali tentationi non peccat: ſed hoc eſt falſum: ergo & illud, ex quo hoc ſequitur: redit ergo idem quod prius.

Ad opp. Sed contra. j. Chor. 10. Fidelis deus, q non permittit vos tentari ſupra id, quod poteſtis: conſtat ꝙ loquitẽ habentibus charitatem: ergo ſi deus ꝑmitteret, diabolus tẽtaret hoiem habentem charitatem ſupra poſſe: ergo non vr̃ ꝙ cum quantulacũque charitate poſſit homo reſiſtere tentationi maximæ. Item. Super illud pſal. Proba me dñe, & tenta me: dicit auctoritas. Prius vires noſtras inſpice, & poſtea tentari permitte: ſed hoc non poteret niſi poſſet tentari ſuper vires: ergo videtur quòd aliqua tentatio ſit, cui non ſufficit reſiſtere virtus charitatis modicæ, & imperfectæ. Item. Ambroſius in quodam ſermone de confeſſoribus. Diuerſa ſunt genera inimicorum, qui ſecundum virium noſtrarum quantitatem com-

penſato nobiſcum agone luctantur: ſed maiores vires habet charitas perfecta, quàm imperfecta: ergo ſi illa habet luctam ſuis viribus proportionabilem, videtur, quòd aliqua lucta ſit ſupra vires charitatis imperfectę. Item. Virtus charitatis maxime relucet in pugna, & tentationis victoria. Si ergo quantulacũque charitas poteſt reſiſtere maximæ tentationi, videtur quòd modica charitas ſit maximę virtutis, & perfectionis. Qđ ſi eſt manifeſte falſum, reſtat quòd & illud ex quo ſequitur. Item. Magnitudo coronæ attenditur ſm magnitudinem pugnæ: ergo ſi modica charitas reſiſtere poſſet tentationi maximæ, videtur quòd maxima corona debeatur charitati minimæ: ſed hoc eſt falſum manifeſte: ergo &c. Item. Quædam eſt pugna, ex cuius victoria purificatur anima ab omnibus venialibus, & ſtatim euolat in cælũ: ſicut eſt quando pro iuſtitia mors homini inteniatur: ergo ſi modica charitas poſſet reſiſtere quantæcumque tentationi, modica charitas poſſet omnia venialia delere, & ſtatim in cælum facere euolare, quod ſi hoc abſurdum eſt, reſtat idẽ quod prius.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum, quòd cum quæritur, vtrum quantulacumque charitas poteſt reſiſtere quantęcumque tẽtationi, hoc dupliciter poteſt intelligi, aut loquendo de poteſtate charitatis per cõparationem ad adiutoriũ diuinæ prouidentiæ gubernantis, aut per comparationem ad vires liberi arbitrij cooperantis: ſecundum vtrumque iſtorum modorum fuit hic duplex modus dicendi. Si enim loquamur per comparationem ad diſpoſitionem diuini regiminis, ſic dixerunt aliqui, quòd ex quantulacumque charitate poteſt quis reſiſtere quantæcumque tentationi. Alij vero quòd non. Et vtrique verum dicere potuerunt: nec ſibi contradicunt, ſi recte intelligantur. Si enim loquamur quantum ad tentationis exordium, quantulacumque charitas poteſt reſiſtere quantæcumque tẽtationi, quia deus hominem habentem charitatem nunquam deſerit, niſi ille voluntarie ab eo recedat: quin potius ſecundum quòd augetur tentationis bellũ, operatur deus charitatis augmentum. Vnde quantumcumque ſit modica charitas in homine, nunquam poteſt inuitus ab aduerſario deijci: quia ſecũdum quòd creſcit bellum, creſcit adiutorium, ſi tñ homo faciat, quod in ſe eſt. Si autẽ loquamur de tentatione quãtum ad conſummationem victoriæ, ſic non poteſt eſſe, quòd homo ex modica charitate reſiſtat tentationi maximę: quia non patitur ordo diuinæ iuſtitiæ, quin ex victoria magni belli fiat amplificatio meriti. Vnde ſicut iſta duo non contradicunt, ſed ſimul vera ſunt, poſſibile eſt quòd ex parua charitate in principio tentationis, & magna in fine, reſiſtatur magnæ tentationi. Et iterum poſſibile eſt, quòd ex parua charitate in principio tentationis, & in fine, non reſiſtatur magnæ tentationi. Sic non obuiant ſibi illæ duæ opiniones. Similiter ſi loquamur de potentia charitatis per comparationem ad vires liberi arbitrij cooperantis, duplex fuit opinio. Nam quidam dixerunt, quòd ex quãtulacumque charitate poteſt quis reſiſtere quantæcumque tentationi, quidam quòd non. Et ratio huius eſt: quia de viribus liberi arbitrij, & adiuti gratia eſt loqui dupliciter, vel quantum ad libertatem voluntatis, vel quantum ad vitium difficultãtis ad bonum, & pronitatis ad malum. Si ergo loquamur de gratia per comparationem ad libertatem voluntatis, ſic cum ipſa voluntas de ſe ſit libera ad conſentiendum, & per gratiam ſit liberata a ſeruitute peccati, & cogi non poſſit, poteſt quantæcumque tentationi reſiſtere. Si autem loquamur per comparationem ad vitium difficultatis, & pronitatis, ſic non poteſt reſiſtere impulſui tentationis fortis, niſi charitas adeo fortis ſit, quòd ſuo vigore contra pronitatem refrænet a malo, & contra difficultatem accendat ad bonum. Liberum enim arb. ex vna parte adiutum adiutorio

gratiæ

gratiæ, ex alia parte corruptũ vitio
concupiſcentiæ, quando excitatur in
ipſo per tentationem impetus concu
piſcentiæ, ſecundum ꝙ magis, & ma
gis fortiter excitaẽ, per hoc indiget
maiori repreſſione. Et ſic diuerſis
cõſiderationibus cõcedi põt de cha-
ritate per cõparationẽ ad liberũ. ar.
ꝙ quantulacũque charitas põt reſi-
ſtere quantæcunque tentationi: & ꝙ
poteſt quidem ſi cmoparetur ad do
miniũ libertatis, non poteſt ſi com-
paretur ad vitium pronitatis, & dif-
ficultatis. Et hoc melius patet, ſi qs
conſideret, & attendat, & experimẽ
to cognoſcat ſtatum, & conflictũ ho
minum tentatorum. Ex his patet
reſponſio ad quæſtionem propoſitã.
Pa et etiam nihilominus reſponſio
ad obiecta. Nam rationes quæ pro-
bant, quod quantulacũque charitas
poteſt reſiſtere quantæcumque tenta
tioni, procedunt de ipſa charitate ꝑ
comparationem ad deum ipſam ad-
iuuantem, & promouentem, & per
comparationem ad voluntatis liber
tatem, ſicut intuenti appatet. Verũ-
tamen illa ratio quam obijcit de pec
5 cato non valet. Quod enim dicitur
ꝙ quantumcumque peccatum paruũ
ſufficit ad expellendam quantãcum-
que gratiam, hoc non eſt quia pec-
catum agat in ipſam gratiam, ſed qa
facit liberum arbi. deficere a gratiæ
complemento. Ex hoc autem nõ po
teſt inferri ꝙ propter hoc quantula
cumque gratia ſufficiat ad vincendũ
omnem impulſum tentationis, quia
facilius eſt deficere, quã benefacere.
Inferri tñ põt, ꝙ quantulacunq; gra
tia expellere poteſt omne peccatum.
6 AD rationes vero quæ ad oppoſi
tum adducuntur manifeſtæ ſunt, ſi-
militer reſponſiones: procedunt. n.
de ipſa charitate per comparationẽ
ad defectum pronitatis, & difficulta
tis, ſicut patet de primis tribus rõni-
bus, vel per comparationem ad ter-
minum, & conſummationẽ victo-
riæ: cui reſpondet perfectio meriti,
& magnitudo præmij quantum ad
excellentiam victoriæ, & coronæ: &
hoc modo conceſſum eſt, ꝙ non po-
teſt eſſe ꝙ modica charitas reſiſtat tẽ
tationi magnæ, quia non patitur hoc
ordo diuinæ iuſtitiæ ſicut prædictũ
eſt. Et ſecundum hanc viam proce-
dunt tres rationes Vltimæ: nec opor-
tet amplius hic morari, quia rõnes
illæ per ſe ſatis manifeſtę ſunt per-
tractanti.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Vnuſquisque pro loco & tempore, vbi talis optio detur, quã tumuis imperfectus tenetur pro Chriſto mori.

VTRVM hõ in quantulacunque charitate cõſtitutus teneaẽ mortem pro Chriſto ſubire. Et ꝙ ſic vr̃. Luc. 9. Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cũ venerit in maieſtate ſua: ſed Chriſtus neminem erubeſcet, cum venerit in maieſtate, niſi pro mortali peccato: ſi igitur ſententia iſta generalis eſt, videtur quòd omnes mortaliter peccẽt, qui in periculo mortis erubeſcunt ipſum dñm confiteri: ergo oẽs tenentur mortem ꝓ Chriſto ſubire. Itẽ. 1. Ioã. 3. Quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus animas pro fratribus ponere. Si ergo Chriſtus pro omnibus animam poſuit, videtur quòd oẽs tenentur, & debent mortẽ pro ipſo, & mẽbris eius ſubire, cum ſe obtulerit oportunitas loci, & tpis. Itẽ. Quilibet tenetur plus diligere deũ, quam omne creatum quantũcunque ſit imperfectus: ergo quilibet tenetur pro honore dei, & gloria paruipendere ſe, & ſua. Cum igitur opportunitas tpis ſe offert, vr̃ ꝙ qlibet teneatur mortẽ pro Chriſto ſubire. Item. Incõparabiliter plus diligenda ſunt bona æterna, quã temporalia, ſicut incomparabiliter ſunt meliora: ſed vnuſquiſque libenter dat illud quod minus diligit, pro eo quod magis diligit: ſi ergo omnes tenentur ad di- Fundamenta.

ligendum plus vitam æternam, quã temporalem, videtur quòd omnes teneantur velle libenter morti expo nere præſentem vitam, vt lucrentur æternam: ſed quòd homo tenetur vel le, pro loco & tempore tenetur facere: ergo oportunitate ſe offerente videtur, quòd omnes tenentur mortẽ pro Chriſto ſubire. Sed contra Ioh. xv. Maiorem charitatem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis; ergo mortẽ pro Chriſto ſubire videtur perfectionis maximæ: ſed homines imperfecti non tenẽtur ad opera perfectionis: ergo non omnes tenentur mortem pro Chriſto ſubire. Item. Roma. vj. ſup illud, Humanum dico propter infirmitatem carnis noſtræ. glo. Inueniuntur aliqui, qui præponunt iuſtitiæ dilectionem voluptatibus carnis, pro iuſtitia tamen pœnas, mortemque formidãt; ſed conſtat quòd ſecũdum auctoritatem Apoſtoli (vt dicit gloſa.) tales ſunt ſerui iuſtitiæ: ergo cũ tales mortem refugiant, videtur quòd non teneãtur mortem pro Chriſto velle ſubire. Item. Auguſti. dicit & habetur in fine præcedentis diſt. perfecta charitas hæc eſt, ut quis paratus ſit pro fratribus mori: & hoc apparet per hoc quòd prælati tenentur ad maiorem perfectionem, quàm ſubditi: & ſumma perfectio, quæ a prælato exigitur, eſt vt ponat animam pro ſubditis, ſecundum illud Ioan. x. Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Si ergo imperfecti non tenẽtur ad opera charitatis perfectę, videtur quòd non omnes teneantur pro Chriſto, & eius membris mortem ſubire. Item. Maius eſt mortem ſubire pro Chriſto, quam omnibus tẽporalibus abrenunciare: ſed non omnes tenentur temporalia omnia relinquere, ergo non omnes tenentur mortem pro Chriſto ſubire. Quod autem maioris perfectionis ſit, patet ꝑ illud, quod dicit Greg. Non magnũ eſt abnegare quod habes, ſed valde magnum eſt abnegare quod es. Et cõſtans eſt ꝙ multomagis eſt abnegare ſeipſum, quam ſua: dare corporis vitam, quam terrenam ſubſtantiam.

Ad opp.

RESP. ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd ſubire mortem intentione placendi deo hoc poteſt eſſe tripliciter. Vno modo quando adeſt neceſſitas vel deferendi iuſtitiam, vel amittendi vitam. Alio modo qñ ſe offert oportunitas diuinam gloriã manifeſtandi, & ædificandi eccleſiam. Tertio modo ſolũ ex hoc ꝙ vitam ſuã habet exoſam. Primum eſt iuſtitię & neceſſitatis. Secundũ eſt perfectionis, & ſupererogationis. Tertium ſeueritatis, & credulitatis. Vnde Augu. illos qui ſemet ipſos præfocant & pręcipitio collidunt, ꝑpter vitę ꝑſentis odiũ dicit eſſe ſceleratiſſimos homicidas, tractãs illud Ioh. xii. Qui odit animam ſuã in hoc mundo, in vitã æternã cuſtodit eam. Cum ergo quæritur, vtrum omnes teneantur mortem pro Chriſto ſubire. Dicendum, quòd pro loco & tempore, vbi talis optio detur, vel quòd iuſtitia deferatur, vel quod vita perdatur, ibi omnes quantumcunque ſint imperfecti tenentur mortem ſubire & ꝑeligere magis deo dilecto mori, quam ipſo offenſo viuere. Vbi vero talis neceſſitas nõ imminet, nec datur optio, tamen offert ſe oportunitas manifeſtandi diuinam gloriam, & ædificandi eccleſiam, ſi homo ſe morti exponat, mortem ſubire eſt perfectionis, & ſupererogationis, ad quã non omnes tenentur pro Chriſto: & ſecundum iſtam viam procedunt rationes oſtendentes, quòd non omnes tenentur mortem pro Chriſto ſubire: & ideo ſunt concedendæ.

8 AD illud qđ vltimo obĳ de abrenũciatione ſubſtantiæ tꝑalis, & ꝑpeſſione mortis. R̃ñderi poteſt, quòd ita in caſu neceſſitatis præceptum eſt omnia temporalia deſerere cuilibet homini, ſicut & mortem ſubire, imo multo fortius. Vnde hoc datur intelligi per locum a minori: & ideo ratio illa, ſicut & aliæ nõ cogit, niſi ꝓut ſimpliciter intelligiẽ, ita quòd homo mera voluntate promptus eſt tẽporalia abnegare: & mortem ſubire. AD illud vero quòd primo obĳcitur in contrarium, quòd debemus in periculo mortis nomen Chriſti cõfiterĩ 9

fiteri. Dicendum, quòd verum eſt ſi ſumus in ea neceſſitate poſiti, quòd cõfiteri oporteat, vel negare. Sed poteſt eſſe mediũ inter hoc, q̃a imperfectus pôt ſubterfugere, & ſeipſum occultare: nec ex hoc dicitur nomen Chriſti erubeſcere, ſed tunc erubeſcere dicitur, quando timore mortis negat ipſum Chriſtum. Ideo quamuis omnes teneantur ad hoc quòd nullus neget: nõ tamen ex hoc poteſt concludi, quòd omnes ſimpliciter teneantur ad perferendam mortem, niſi interueniente prędicta neceſſitate.

10 AD illud quòd obijcitur, ꝙ quia poſuit animã ſuam pro nobis, nos debemus animam pro fratribus ponere. Dicendum, quòd eſt debitũ neceſſitatis, & eſt debitum congruitatis, ſiue debitum ad quòd obligamur, & debitum ad ꝙ admonemur. Beatus autem Iohannes non intelligit de debito primo modo, ſed debito ſecundo modo, quod magis ſpectat ad ſupererogationem, quam ad neceſſariam, & generalem obligationem.

11 AD illud quòd obijcitur ꝙ quilibet tenetur plus diligere deũ quàm omne creatum. Dicendum, ꝙ verum eſt: verumtamen ex hoc non ſequitur, ꝙ modo teneatur pro Chriſto deſerere omne creatum, quia poteſt habere ſimul Chriſtum, & creaturam quam diligit. Poteſt enim homo ſimul ſeruare corporis vitam & dei amicitiam: quia non oportet nec exigit hoc lex charitatis, quòd propter dilectionem dei ſuſtineat q̃s mortem, niſi incidat in ſupradictam neceſſitatem, qua ſcilicet oporteat eũ vel Chriſtum negare, vel mortem ſuſtinere.

12 AD illud quòd obijcitur vltimo, quòd homo libẽter dat illud ꝙ minus diligit pro eo quod magis diligit. Dicendum, quòd verum eſt, ſi illud aliter adipiſci nõ poſſit, & quoniam poteſt homo adipiſci vitã etiam præter martyrij tolerantiam: ideo nõ ſequitur quòd omnes teneãtur velle pro Chriſto mori ſimpliciter ſed ſub conditione: videlicet ſi aliter ei placere non poſſit, & hoc ſolum eſt in articulo prædictæ neceſſitatis.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Charitatis ſtatus quãtũ eſt de ſe nõ obligat ad ea quæ pfectionis ſunt, niſi adueniat mãdatũ, votũ, officiũ, ſcandali euitatio, vel conſcientiæ iudicium.

Ad opp.

VTrum perfectam charitatem habentes teneantur ea, quæ ſunt perfectionis implere. Et ꝙ ſic videtur. Matth. v. Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt: hoc dicit Apoſtolis, & apoſtolicis viris: ergo videtur quòd omnes viri perfecti teneantur ad ea, quæ ſunt perfectionis. Itẽ. Greg. in quadam homilia. Cum augentur dona, rationes creſcunt donorum. Vnde & auctoritas dicit, ꝙ cui plus committitur, plus ab eo exigitur: ergo cui cõmittit̃ pfecta charitas, cum deus exigat actum conuenientem habitui, vr̃ quòd ille teneatur ad opera perfectionis. Item. Sicut ſe habet charitas imperfecta ad opera ſimplicis iuſtitiæ, ſic ſe habet charitas perfecta ad opera iuſtitiæ conſummatæ. Sed habens charitatem imperfectam tenetur ad ea, quę ſunt ſimplicis iuſtitiæ: ergo videtur quòd habens charitatem perfectam obligẽt ad opera perfectionis. Item. Charitas aut proficit, aut deficit: ſed habẽs charitatem tenetur non deficere: ergo tenetur proficere, cum non ſit medium inter hæc: qui autem habet perfectam charitatem non poteſt proficere niſi in operibus perfectis: ergo videtur, quod omnis in quo eſt charitatis perfectio, obligetur ad opera perfectionis. Sed contra. Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi ſerua mãdata. Igitur ex ſola obſeruantia mandatorum videtur, quòd homo poſſit peruenire ad ſalutem: ergo non videtur, quòd ad ea obligetur quę ſũt charitatis pfectæ. Item. Iac. iij. Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir: ſed nullus tenetur ad hoc, ꝙ non offendat in verbo quantumcũque ſit perfectus: ergo propter perfe

Fundamenta.

ctione a

ctionem charitatis nõ obligatur qs
ad ea, quæ ſunt perfectionis. Item.
Quanto aliquis eſt in maiori chari
tate conſtitutus, tanto plus habet de
libertate, ſpiritus tanto paucioribus
libertate ſpiritus: & q̃to plus habet
vinculis obligatur: ergo perfecti nõ
tenentur ad plura, quàm teneantur
imperfecti, quantum eſt de perfectio
ne charitatis. Si ergo imperfecti nõ
aſtringuntur ad opera perfectionis,
videtur a maiori ꝙ nec illi debeant
aſtringi, quæ ſunt in charitate perfe-
cta conſtituti. Item. Status charità-
tis perfectæ non excedit charitatem
imperfectam in infinitum: cum ergo
mortale excedit veniale in infinitũ.
quod eſt veniale imperfecto, non eſt
mortale perfecto, qantum eſt de ipſo
genere ſtatus: ergo non videtur ꝙ p
ectio charitatis obliget hominẽ ad
opera perfectiõis. Si enim obligaret,
iam videretur, quòd perfectus vir eſ
ſet peioris conditionis.

3 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, ꝙ multiplex
eſt genus perfectionis, & multiplex
eſt ratio obligandi. Quinque enim
perfectionis genera, conſueuerunt di
ſtingui. Prima eſt perfectio ſufficien
tiæ, quę conſiſtit in adimpletione mã
datorum. Et de hac dicitur Matth. v.
Eſtote perfecti ſicut pater veſter cœle
ſtis perfect⁹ eſt. Secunda eſt perfectio
religionis, quæ conſiſtit in obſeruan
tia conſiliorum. Et de hac dicitur
Matth. xix. Si vis perfectus eſſe, va-
de & vende omnia, quæ ha. &c. Ter
tia eſt perfectio prælationis, quæ con
ſiſtit in regimine ſubditorum. Et de
hac dicitur Lucæ. vj. perfectus om-
nis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius.
Quarta eſt perfectio operationis, quę
conſiſtit in oſtenſione exemplorum.
Et de hac dicitur Geñ. vj. Noe vir
iuſtus, atque perfectus in generatio-
nibus ſuis. Quinta eſt perfectio trã
quillitatis, quæ conſiſtit in conſum-
matione difficillimorum, & optimo-
rum. Et de hac dicitur Ioh. iiij. per
fecta charitas foras mittit timorem.
Et philoſophus dicit, quod perfecta
virtus optimorum eſt operatiua. Si-
militer intelligendum eſt, quòd quin
que modis obligatur aliqs ad aliud.
Primum genus obligationis eſt pro
pter mandatum diuinum. Secũdum
eſt propter votum emiſſum. Tertium
eſt propter officium ſuſceptũ. Quar
tum eſt propter vitãdum ſcãdalum.
Quintum eſt propter conſcientiæ iu
dicium. Cum ergo quæritur, verum
homo in perfecta charitate exiſtens
teneatur ad opera perfectionis. Dicẽ
dum, quòd ſi perfectio accipiatur pri
mo modo, videlicet pro perfectione
iuſtitiæ, quæ conſiſtit in impletione
mandatorum, ſic obligatur ad illam
perfectionem, ſicut & alij: & eo ma-
gis de bono & æquo, quo magis per
cepit donum, per quod poſſit imple
re diuinum mandatum. Si autem lo
quamur de aliis generib⁹ perfectio-
nis. Dicendum, quòd non obligatur
homo exiſtens in perfecta charitate
ad illa, quantum eſt ex obligatione
diuini mandati: nec aliter obligatur
niſi interueniat aliqđ vinculũ ſequẽ
tiũ, videlicet votũ per qđ obligat ad
perfectiõem religionis. Vel officium
ſuſceptum, per quòd obligatur ad ꝑ
fectionem prælationis. Vel ſcandalũ,
ratione cuius obligatur ad perfectio
nem operationis. Vel conſcientiæ di
ctamen, per quòd obligatur ad perſe
ctionem tranquillitatis. His enim in
teruenientibus ſuperinducitur noua
obligatio ad huiuſmodi genera per-
fectionum prædictarum. Sed ſtatus
charitatis quantum eſt de ſe, neceſſa-
riam obligationem non inducit, ſi-
cut rationes, quæ ad hanc partẽ ſunt
inductæ, oſtendunt: Et ideo conce-
di poſſunt.

AD illud vero quòd obijcitur in 14
cõtrarium de auctoritate domini in
Mar. iam patet reſponſio: quia illud
intelligitur de perfectione iuſtitiæ,
& ſufficientiæ, ad quam obligantur
omnes tam perfecti, quàm imperfe-
cti. AD illud quòd obijcitur de au 15
ctoritate Grego. quòd ſicut creſcunt
dona, ſic creſcũt rationes donorum.
Dicendum, quòd hoc verum eſt quã
tum ad ea quæ ſunt neceſſitatis. Præ
terea, quod dicitur quòd rationes do
norum creſcunt, hoc non dicitur
quòd deus ſemper exigat neceſſario

ab

ab homine totum, quod poteſt, ſed
quia exigit de bono & æquo, ita
quòd illa exigentia non inducit
rationem neceſſitatis; ſed congrui
tatis: & eius omiſſio non indu-
cit culpam mortalem, ſed venialem:
dominus autem non ſolum exigit ra
tionem de mortalibus, ſed etiam de
venialibus, ſecundum illud quòd di
citur Matth. xii. Quia homines red
dēt rationem de omni verbo otioſo.
16 AD illud quòd obiicitur, quòd ſicut
ſe habet charitas imperfecta ad ope-
ra ſimplicis iuſtitiæ &c. Dicendum,
quòd non eſt ſimile, quia charitas im
perfecta ordinatur ad opera ſimpli-
cis iuſtitiæ non propter ipſius chari
tatis ſtatum, ſed propter diuinum mā
datum: ſed non ſic eſt de operibus p
fectionis, quia non cadunt ſic ſub p
cepto, ſed magis ſub ammonitione,
17 & conſilio. AD illud quòd obijci
tur, quòd habens charitatem ſemper
tenetur proficere. Dicendum, quòd
charitas dicitur dupliciter proficere.
Vno modo propter multiplicationē
bonorum operum. Alio modo pro-
pter ipſius charitatis augmentum, &
progreſſum ad vltimum ſtatum. Cū
ergo dicitur, quòd homo tenetur pro
ficere in charitate, & quòd charitas
aut proficit, aut deficit: ſi intelligatū
de profectu, qui conſiſtit in ipſius
charitatis augmento, & incremento,
ſic non habet veritatem, quia chari-
tas non augetur in homine cōtinue.
Si vero intelligatur de profectu, qui
conſiſtit in bonorum operum multi-
tudine, & iuſtitiæ exercitatione, ſic
veritatem habet: ſed iſte pfectus cha
ritatis non tantum attenditur in
impletione conſiliorum, & ope
rū perfectorū, ſed etiā in ob-
ſeruantia mādatorum. Et
ideo ex hoc non poteſt
cōcludi, quòd homo
in perfecta charita
te conſiſtens ad
opera ꝑfectio
nis neceſſe
hēat o-
bliga
ri.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

Charitatis affectu elicito tene-
mur ēt inimicos diligere, optā
do ſibi bona ęterna, nō tñ om-
nes tenemur affectu imperato,
deſiderando bona temporalia.

Vtrum omnes teneātur
diligere inimicos q̄tū
ad affectū. Et ꝙ ſic vr̄.
Leuit. 19. Diliges ami
cū tuū, ſicut teipſū. Su
per quo dicit Augu. ꝙ
nomine proximi, & amici intelligi-
tur oīs homo, ſm etiā ꝙ ipſe dñs in-
nuit. Luc. x. Ergo ſi illud præceptū
datum eſt oībus, cum oēs teneantur
affectu diligere ſe, videtur ꝙ omnes
teneantur affectu diligere inimicos.
Item. Matth. v. Si diligitis eos qui
vos diligunt, quam mercedem habe
bitis? gl. Nullam in cęlo: qui ergo
tantum habet dilectionem reſpectu
diligentiū ſe, non habet charitatem,
cum charitas non poſſit eſſe ſine mer
cede, igitur ad hoc quòd aliquis ha-
beat charitatem, neceſſe eſt quòd ipſi
us charitas ad eos, qui ipſum odiſſe,
ſe extendat. Item. Super illud Lucæ
vj. Diligite inimicos veſtros Glo. in
terli. Non ſufficit non odiſſe. ſed om
nes tenentur ad illud, quòd ſufficit
ad ſalutem: ergo omnes tenentur nō
ſolum ad non odiendū inimicos, ſed
etiam ad amandum. Item. Nulli de
dimittit peccatum, niſi ipſe dimittat
proximo, ſecūdum quòd dicit Math.
vj. & xviij. Sed nemo dimittit proxi-
mo ex corde, niſi ipſum diligat affe-
ctu: ergo nemo poteſt apud deum ve
niam mereri, niſi offendentes ſe dili
gat ex corde. Item. Plus diligendus
eſt proximus, quam corpus propriū:
nec aliquid aduerſatur magis, & ini
micatur ſpiritui, quàm ipſa caro: cū
ergo quilibet teneatur naturam car-
nis ſuæ diligere, videtur quòd tenea
tur inimicum ſuum affectu diligere.
Item. Sicut culpa eſt deteſtabilis, ſic
imago dei eſt diligibilis: ſed quantū
cunque homo diligatur, ſemper tene
tur homo deteſtari eius culpam. &

Funda-
menta.

ergo quantumcunque per culpã ad-
uerſetur, ſemper tenetur diligere ei'
Fundamenta. naturam. Sed contra. Matth. v. Au-
diſtis qui dictum eſt antiquis, Dili-
ges amicum tuum, & odio habebis
inimicum tuum: ſed ad nihil obliga
mur morale nunc, ad quod nõ obli
garentur antiqui in lege: ergo ſi tũc
non tenebantur ad diligendum ini-
micum, ſed potius ad odiendum, vi
detur ꝙ non omnes tenẽtur nũc ini
micos diligere. Minor probatur,
quia ſuper illud Matth. 14. de quin-
que panibus &c. Gloſa. Non aliæ
quam quæ ſcripta erant, prophetat:
ſed legem, & ꝓphetas myſteriis gra-
uida eſſe demonſtrat. Et iterum. 3.
Reg. 7. fecit Hirã mare fuſile decẽ cu
bitorum. ibi glo. Decem pręceptis in
lege omnia, quæ facere debemus, do
minus expreſſit. Si ergo in nullo de-
cẽ ꝑceptorũ cõtinetur dilectio inimi
ci, nec ad aliud obligantur moder-
ni, ad quod non obligarentur anti-
qui, videtur &c. Item. Luc. 6. dili-
gite inimicos veſtros. ibi. glo. Hoc
perfectorum eſt. Et iterum alia glo.
ibi. Eccleſia hic non lacte nutritur,
quod eſt ſimplicium, & imperfecto-
rum, ſed validiori cibo charitatis ro
boratur: ſed ad ea quæ perfectionis
ſunt, nõ oẽs tenentur: ergo nõ oẽs
tenentur diligere inimicos. Itẽ. Sup
illud pſalm. Reuela oculos meos,
& conſiderabo mirabilia. glo. Nihil
mirabilius eſt in mandatis, quã dili
gere inimicos: ſed non omnes tenen
tur ad faciendum mirabilia, quia ſi
cut dicit Aug. virtutes, & mirabilia
facere non omnibus datum eſt: er-
go &c. Item. Ambr. dicit, & habe-
tur in diſt. præcedenti, vbi actum eſt
de ordine charitatis, Sufficit ꝙ ini-
micos odio non habemus: ergo vi-
detur quòd non omnes tenentur di-
ligere inimicos ex corde.
18 RESP. Ad prædictorum intel-
ligentiam eſt notandũ, ꝙ circa hoc
eſt duplex reſpõdendi modus. Qui
dam enim dicere voluerunt, ꝙ du-
pliciter eſt loqui de inimicis. Aut ſe-
cundum ſtatum, in quo exercent ini
micitias. Aut ſecundum ſtatum in
quo pœnitent, & petunt veniam. Si
ſecundum ſtatum in quo veniam pe-
tunt, ſic omnes tenentur ad diligen
dum inimicos propter illam condi-
tionem, quã dominus ponit in ora
tione dominica. Dimitte nobis debi
ta noſtra, ſicut & nos &c. Si enim
homo homini ſeruat iram, fruſtra a
deo quærit medelam, ſecũdum ꝙ di
citur Eccle. 27. Si autem loquamur
de inimicis prout ſunt in ſtatu. & in
actu lædendi, & inimicitias exercẽdi;
ſic dicere voluerunt, ꝙ affectu dili-
gere inimicos non eſt neceſſitatis, ſed
magis perfectionis: nec domin' hoc
præcipit, ſed magis conſulit. Et iſtã
opinionem quorundam Magiſter po
nit in litera. Sed ſi interius conſide
retur hæc poſitio, minus ſufficienter
dicit, pro eo quòd ſecundum quòd
auctoritates ſanctorum ſonant ex-
preſſe, & ipſa ratio aperte cõuincit,
non eſt charitas vera, niſi diligat oẽ
diligibile. Diligibile autem a chari
tate eſt omne illud quod eſt poſſibi- 19
le ad beatitudinem peruenire. Ideo
non habet aliquis charitatem, niſi
diligat omnes illos, qui ſunt in ſta-
tu viæ, ſiue ſint amici, ſiue inimici.
Vnde in pſal. dicitur. Latum manda
tum tuum nimis, quia mandatum
charitatis ad omnes ſe extendit. Et
ſicut longitudo mandati ſe extendit
ad omnem differentiã temporis, ſic
latitudo ad omnem perſonam homi
nis viatoris. Vnde ſicut aliquis nõ
haberet charitatẽ, ſi proponeret etiã
in vno ſolo die peccare, & in aliis be
nefacere, quia deficit ſibi longitu-
do mãdati; ſic eſto quòd aliquis om
nes homines diligat præter vnum ſo
lum, quẽ a dilectione excludit, cha-
ritatem non habet: quia deficit ſibi
latitudo illius mandati. Propterea
eſt alius modus dicendi, ꝙ diligere 20
affectu eſt duplex, ſecundũ ꝙ duplex
eſt affectus amoris, quidam a chari-
tate elicitus, quidam a charitate im
peratus. Ille eſt affect' amoris a cha
ritate elicitus, quo qs optat alij ſum
mum bonum, ſiue beatitudinẽ æter
nam. Ille vero eſt affectus imperat',
quo quis optat alij bonum tempora
le, & proſperitatem tranſitoriam.
Amor enim charitatis facit quod ho
mo

21 mo velit alij omne bonum, nedum
ſummum bonum, ſed etiam temporale,
niſi illud ſit impediens ad ſalutem.
Si ergo loquamur de affectu primo
a charitate elicito, dico ꝙ omnes
tenentur inimicos etiã actu inimicantes
diligere, & eis vitam æternam
optare. Si autem loquamur de
affectu imperato, quo quis optat alij
proſperitatem temporalem, ſic non
omnes tenentur diligere, ſed ſufficit
non odiſſe. Et hoc eſt quod dicit Ambro.
Sufficit ꝙ inimicos diligamus,
& non odio habeamus, in quo innuit,
ꝙ cum duplex ſit charitatis affectus,
vno tenemur diligere, altero
vero ſufficit non odiſſe. Vnde ad nõ
odiendum inimicos, & non gaudendum
de malis eorum omnes tenẽtur,
ſicut dicitur Prouerb. 25. Cum ceciderit
inimicus tuus, ne gaudeas. Et
Eccle. ix. Noli de mortuo inimico
tuo gaudere. Diligere vero omnino
quantum ad effectum elicitum, & imperatum
optando ei bona æterna, &
temporalia, hoc perfectionis eſt, &
ſupererogationis. Diligere vero ad
bona æterna hoc neceſſitatis eſt, &
præceptionis: & ad hoc omnes generaliter
ſunt obligati tam pfecti, quã
imperfecti, ſicut rationes quæ ad primam
partem inducuntur, oſtendũt:
& ideo concedendæ ſunt.

21 AD illud quòd obiicitur primo
in contrarium de Matth. 5. Diliges
amicum tuũ, & odio habebis inimicum
tuum. Reſponderi poteſt dupliciter.
Primo per hoc ꝙ lex nunquã
præcipit odio habere inimicum, ſed
ipſi Iudæi hoc arguebant a cõtrario
ſenſu: quia tantũ præcipiebatur eis
diligere amicos, arguebant ex hoc
ꝙ debebant odire inimicos. Aliter
poteſt reſponderi quod eſt odiũ affectus,
& odium effectus. Et iterum eſt
inimicus eccleſię, ſiue fidei, & inimicus
perſonalis: cum ergo lex innuebat
inimicum odio eſſe habendum,
hoc intelligitur de odio effectus, &
de inimico eccleſiæ, & cultus diuini.
Odio vero affectus neminem præcipiebat
odire nec inimicum perſonalem,
nec inimicum eccleſiæ. Inimicum
autem perſonalem nõ præcipiebat
odiri nec odio affectus, nec odio
effectus, imo potius obligabat ad ipſum
diligendum, licet non eſſet ita
tunc expreſſum. Vnde & dominus
explicuit in Matth. v. Et propterea
nõ poteſt ex hoc argui, quòd non
omnes tenentur diligere inimicos.
AD illud vero quod obiicitur, quòd
diligere inimicos perfectorum eſt.
Reſpondent aliqui, ꝙ illud intelligitur
de dilectione affectus, & effectus,
non de dilectione effectus tantum.
Sed vtrum hoc ſit verum, in ſequenti
problemate declarabitur.
Nunc autem dicamus: ꝙ ſi intelligatur
de affectu elicito, & imperato, pfectionis
eſt. Si vero de affectu elicito
tantum, eſt generalis neceſſitatis.
Glo. vero loquitur ibi de dilectione
quantum ad vtrũque modum. AD 22
illud quod obiicitur, quòd diligere
inimicos eſt mirabile. Dicendum,
quòd mirabile dicitur illud, quod
eſt ſupra facultatem naturæ: hoc autem
poteſt eſſe dupliciter, ſecundum
quòd eſt operatio naturæ ſimpliciter,
& naturæ rationalis. Facere autẽ
mirabilia ſupra poſſe naturę, hoc
eſt per gratiam gratiſdatam, quam
vocat Apoſtolus operationem virtutum:
& hæc non omnibus eſt data.
Facere vero mirabilia ſupra poſſe
naturæ rationalis, hoc eſt per gratiã
gratumfacientem, vtpote per fidem,
& charitatem. Per fidem enim credimus
multa, quæ nõ poſſemus credere
ſine ea, & quæ videntur infidelibus
nimis incredibilia. Et per charitatẽ
amamus ea, quæ videntur charitatem
non habentibus odibilia: &
hæc mirabilia cõtinentur in lege diuina,
& datum eſt illa omnibus facere,
qui volunt in ſe ſuſcipere gratiã
gratumfacientem: & pro tanto non
poteſt argui, quòd nõ teneamur ad
dilectionem inimici, hoc enim eſt
aliud genus mirabilis, quam illud
de quo loquitur Augu. AD illud 23
vero quod obiicitur de auctoritate
Ambr. quòd ſufficit ſi odio non habemus.
Dicendum. quòd auctoritas
illa truncate inducitur: dicit. n.
hæc duo ſimul, Sufficit ſi ſimpliciter
diligimus, & nõ odio habemus: quæ
duo

duo valde rationabiliter dicit,& duplicem affectum dilectionis innuit, & ad confirmationem facit præhabitæ responſionis, per quam auctoritas illas ſatis poteſt intelligi &c.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO

Omnes tenemur diligere inimicos non modo quo ad affectum verum etiam quo ad effectum.

Fundamenta.

VTRVM omnes teneātur diligere inimicos, quantum ad effectum. Et ꝙ ſic videtur. Primo, auctoritate veteris teſtamenti, Exod. 23. Si videris aſinum odientis te iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cū eo. Et hocipſum dicit Prouerb. 25. Si eſurierit inimicus tuus ciba illū, ſi ſitierit potum da illi. Si ergo man data iſta omnibus proponebantur, videtur ꝙ omnes tenētur diligere inimicos quantum ad effectum. Item. Hoc videtur ex auctoritate noui teſtamenti. Matth. 5. Diligite inimicos veſtros, benefacite his,qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus vos.&c. Ibi dicit quædam glo. Tribus modis peccatur contra eccleſiam, odio, verbis, cruciatu corporis. Econtra vero eccleſia tria facit, diligit,benefacit, & orat: ergo non eſt membrum eccleſiæ, qui non diligit inimicos ex effectu pariter, & affectu: ergo oēs tenentur iſto modo diligere. Item. Hoc videtur per rationem; quia dilectio affectus ſine dilectione effectus nō eſt dilectio vera: probatio enim dilectionis exhibitio eſt operis: ſi ergo vera dilectio ne omnes tenentur inimicos diligere, videtur ꝙ oēs teneantur nō ſolū affectu, ſed etiam effectu inimicos amare. Item. Perniciosior inimicus eſt caro noſtra, quā aliquis proximus noſter: ſed carnē noſtram repugnantem tenemur nutrire, & fouere q̄tū ad eius naturā: ergo ſi magis tenemur proximos diligere, vt̄ multoſortius ꝙ debeamus eos non ſolū affectu amare, ſed & effectu eos nutrire, & fouere, & beneficia eis cōicare. Item. Non ſolū ſumit homo vindictam de alio infligendo malum, ſed etiam ſubtrahendo bonū: ſed omnes tenentur non quærere vltionē, ſm ꝙ dicitur Leui. xix. Et ad Rom. xij. Non vos vindicātes: ergo oēs tenemur non ſubtrahere aliquod bonum propter acceptā iniuriā. Si ergo oēs tenentur diligere eos,qui non sūt inimici affectu pariter,& effectu, videtur ꝙ ſimiliter oēs vtroque modo teneantur inimicos diligere. Sed contra. Frequenter præcipitur in lege, ꝙ ipſi interficiāt inimicos ſuos, ſicut præcipitur Exod. 23. Non inibis cum eis fœdus &c. ergo videtur ꝙ in veteri lege non tenebantur inimicos diligere quantum ad effectū: ergo pari rōne nec imperfecti tenentur in noua. Item. Super illud Matt. v. Diligite inimicos veſtros: dicit q̄dam glo. Cumulus perfectionis eſt diligere inimicos,& orare pro ipſis: Si ergo non omnes tenentur ad cumulum perfectionis,non oēs tenentur inimicos diligere effectu. Item. Aug. dicit in Ench.& habetur in litera,ꝙ diligere inimicos, & benefacere eis non eſt tantorū, quāti exaudiuntur in oratione dñica: Si ergo in oratione dominica non exaudiuntur niſi boni, videtur quòd non omnes boni teneantur inimicos diligere affectu pariter, & effectu. Item. Hocipſum videtur per regulam Philoſophi. Si oppoſitum in oppoſito, & propoſitum in propoſito: cum ergo amicis ſit benefaciendum per ſe loquendo, videtur quòd inimicis ſit malefaciendum. Item. Videmus in omni creatura tam animata quam inanimata, quòd inimicitia ſit cauſa pugnæ ſicut amicitia eſt cauſa cōcordiæ: ſi ergo nemo debet facere cōtra naturalem rectitudinē, videtur ꝙ magis ſit rectum ſm rationis ordinem inimicos expugnare, quam eos adiuuare: ergo nō videtur quòd omnes

Ad opp.

omnes teneantur ipſos effectu diligere.

26 RESP. Ad prædictorũ intelligentiã eſt notãdum, ꝙ circa hoc eſt duplex modus dicendi. Quidã.n. dicere voluerunt, ꝙ & ſi diligere inimicos affectu ſit neceſſitatis, ita ꝙ ad illud obligantur tam perfecti, quam imperfecti: diligere tñ affectu ſimul, & effectu ſupererogationis, & perfectionis eſt: nec ad illud obligantur imperfecti, ſed tñ ꝑfecti. Sed ille modus dicendi in ſeipſo includit repugnantiã. Primũ quidẽ, quia eodem mandato præcipimur diligere inimicos, & eis bñfacere. Si ergo mandatum illud gñale eſt, videtur ꝙ gñaliter oẽs obligentur ad vtrũque. Et iterũ. Perfecti quantũ ad obligationẽ, quæ eſt per mandatum, ad nihil obligantur, ad quòd nõ obligantur imperfecti, qa mãdata de oĩbus gñaliter proponuntur. Si ergo per illud mandatum obligãtur perfecti ad diligendum inimicũ tam affectu, quã effectu, videtur ſimiliter de imperfectis idem eſſe dicendum. Et amplius. Si dilectio vera non tñ conſiſtit in corde, ſed etiã manifeſtatur in opere, dicere ꝙ ceteri tñ obligantur ad diligendũ corde, nõ autẽ ad diligendũ ope, cũ ſe offert tp̃is, & loci oportunitas, idem videtur dicere, ac ſi teneamur inimicos diligere ficte. Præter hoc. Dilectio inimicorum clauditur in mandato de dilectione proximi. Et conſtat, ꝙ mandatũ illud intelligitur quantũ ad affectum, & effectum: & ad illud mandatũ oẽs obligantur. Et propterea prædicta rñ-
27 ſio non poteſt habere locũ. Et ideo eſt alius modus dicendi, ꝙ diligere in effectu exteriori hoc põt eſſe dupliciter, aut quandocũque ſe offert tẽporis oportunitas, aut qñ incumbit neceſſitas. Si loquamur de exhibitione operis exterioris generaliter qñ ſe offert temporis oportunitas, ſic diligere inimicos effectu, & affectu cumulus eſt perfectionis. Si autem loquamur de exhibitione operis, quando incũbit neceſſitas, ſic diligere inimicos effectu eſt generalis, & neceſſariæ obligationis: quia ſi quis videt proximum ſuũ, ſiue amicum, ſiue inimicum neceſſitatem habere, & claudit viſcera ſua ab eo, iuxta ſentẽtiam beati Ioan. iam amplius non eſt charitas dei in eo. Sic ergo patet, quòd ſicut diligere affectu vno modo neceſſitatis eſt, alio modo ꝑfectionis: ſic diligere effectu vno modo neceſſitatis eſt, alio modo perfectionis, & ſupererogationis: quod ſecundum hũc modũ poſſunt ſolui diuerſæ auctoritates ſanctorum, quæ ſibi videntur obuiare de dilectione inimicorum. Ex his patet rñſio ad quæſtionem propoſitam, patet etiã pro magna parte rñſio ad obiecta. Nã rõnes quæ oſtendunt, quòd oẽs teneantur inimicos diligere effectu, intelliguntur in caſu neceſſitatis. Auctoritates vero quæ in oppoſitũ adducuntur, intelliguntur de exhibitione operis magis generali, videlicet cum ſe offert opportunitas congruitatis.

AD illud vero quod obiicitur, ꝙ 28
ſi benefaciendum eſt amicis, malefaciendum eſt inimicis. Dicendum, ꝙ non ſequitur pp hoc, ꝙ amicis non ſolũ benefaciendũ eſt propter illud, in quo repugnãt inimicis, verũetiã ꝓpter illud, in quo cõueniunt, videlicet quia ſunt ad imaginẽ dei. Vnde ſicut illud argumentũ non valet: Album eſt viſibile: ergo nigrũ eſt inuiſibile, quia album eſt viſibile per illud, in quo cõicat cũ nigro: ſic nec
ratio præmiſſa. AD illud qđ obiici 29
tur, ꝙ ſm ordinem naturæ inimicitia inducit pugnam. Dicendũ, quòd illud verum eſt, vbi inimicitia ordinata eſt ſm ordinẽ naturæ, ſicut calidũ inimicatur frigido, & ſicco humidum: ſed vbi eſt inimicitia præter naturæ ordinẽ, ibi non eſt pugna ſecundum naturã, ſed magis contra naturam: taliter autẽ eſt in hominibus, quia cum homo ſit animal mãſuetum natura, ſecundum naturalem ordinem cum omnibus debet habere pacem, & concordiam. Vnde in inimico ſuo non debet homo odire naturam, ſed ſolum culpam: quia non perſequitur ipſum natura, quam fecit deus, ſed malitia quam fecit homo, vt dicit

Augu.

Anguſt. Cætera autem, quæ opponũtur, ſatis manifeſtantur per ea, quæ dicta ſunt.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO

**Motus dilectionis amicorum, ceteris paribus exiſtentibus, perfectior eſt motu dilectiõis inimicorum: quia licet iſte ſit difficilior, ille tamẽ feruentior eſt, & frequentior.**

Ad opp.

QVID ſit maioris perfectiõis, & meriti, vtrũ diligere amicum, an diligere inimicum. Et ꝙ diligere inimicum, videtur. Matth. v. Si diligitis illos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Glo. ibi. Nullam in cælo: ſed cõſtat quod de dilectione inimicorum maior merces habetur: ergo maioris perfectionis eſt, & meriti diligere inimicos, quam amicos. Item. Diligere inimicos eſt de ſuperadditis a domino in euangelio: ſed dominus non ſuperaddit niſi ea, quę maioris perfectionis erant: videtur ergo ꝙ maioris perfectionis ſit diligere inimicos, quam amicos. Item. Vbi eſt maior pugna, ibi eſt glorioſior victoria: & vbi eſt maior difficultas, ibi eſt maior ratio virtutis, & meriti: pro eo quia ars, & virtus eſt circa difficilia: ſed maior eſt pugna, & difficultas in diligẽdo inimicos, quam in diligendo amicos: ergo maior perfectio reſidet, & meritũ circa dilectionem inimicorum, quã circa dilectionem amicorum. Item. Quanto homo magis ſupra ſe eleuatur in aliquo motu virtutis, tãto motus ille, & actio eſt perfectior, & excellentior: ſed in dilectione inimicorum plus eleuatur homo ſupra ſe, & ſupra ea, quæ ſunt naturæ, quam in dilectione amicorum: ergo motus dilectionis circa inimicos eſt magis meritorius, & perfect⁹, quam motus dilectionis erga amicos. Itẽ. Quanto motus dilectionis eſt perfectior, tanto eſt liberalior, & purior: amor enim ſpiritualis purus eſt, & liberalis: ſed mot⁹ dilectionis erga inimicum purior eſt, & liberalior, quã erga amicum. Purior quidem, quia nihil habet admiſtum de carnalitate. Liberalior, quia minus habet de obligatiõis neceſſitate: ergo videtur quòd multo ſit perfectior, & deo acceptior, & ad merendum efficacior.

Fundamenta.

Sed contra. Dilectio inimicorũ ponitur ab Ambr. in vltimo gradu: ergo dilectio illa maxime recedit a primo gradu dilectionis, qui eſt maximus, & nobiliſſimus: ſed quanto aliquid recedit a primo, & ſummo in illo genere, tanto min⁹ habet de perfectione, & complemento. Si ergo dilectio inimicorũ magis recedit, & dilectio amicorum magis accedit: ergo videtur quòd multo perfectior, & excellẽtior ſit motus dilectionis erga amicum, quam inimicum. Item. Quãto dilectio eſt excellentior, tanto eſt dilectioni dei ſimilior: ſed deus magis diligit diligentes ſe, iuxta illud qđ dicitur. Prouer 8. Ego diligentes me diligo: igitur dilectio amicorum magis aſſimilatur dilectioni dei, quam dilectio inimicorum: ergo eſt multo perfectior. Item. Motus dilectionis tanto melior eſt, & perfectior, quanto feruentior, & frequentior: ſed motus charitatis erga amicum feruentior, & frequentior eſt, quã erga inimicum: ergo &c. Item. Quãto motus dilectionis rectior eſt, & plus habet de rectitudine, & æquitate, tanto melior, & excellentior eſt in ſe: ſed magis iuſtum, & æquum eſt diligere amicum, quam inimicum: ergo motus iſte dilectionis eſt melior illo. Item. In eo quod melius, & perfecti⁹ eſt, magis debet homo ſe exercere: ergo ſi motus dilectionis erga inimicũ eſſet melior, & perfectior, frequẽtius deberet homo circa ipſum affici, & pro ipſo orare: quòd ſi hoc eſt incõueniens dicere, quòd magis debeat homo orare pro inimicis, quam pro amicis, quia hoc eſſet ordinem charitatis peruertere: ergo reſtat quòd non eſt maius bonum inimicos, quã amicos diligere.

RESP.

30 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ cum quæritur de cõparatione iſtorum duorũ motuum dilectionis, quorũ vnus eſt erga amicum, alter erga inimicũ, dupliciter poteſt quæri, aut prout comparantur ad diuerſos habitus, & radices, aut prout cõparantur ad eundem. Si prout ad diuerſas radices, & habitus comparantur, ita ꝙ vnus habitus habilitat tñ ad amicos, alter vero ſe extendit ad inimicos: ſic ſine dubio multo maius, & excellentius eſt diligere inimicum, quàm amicũ: & multo perfectiori habitu indigemus ad hoc, quòd poſſimus exire in iſtum actum, q̃ ad hoc vt exeamus in alterum. Et hoc eſt quod dicit Augu. in Enchi. & habetur in litera. Magnum eſt erga eum, qui tibi nihil mali fecit eſſe beneficũ, & beneuolum: Illud vero multo grandius, & magnificentiſſimæ bonitatis eſt, vt tuũ quoque inimicum diligas. Si vero loquamur de iſtis actibus prout ad eandẽ radicem comparantur, & ab eadem charitate procedũt: ſic quodammodo ſunt æquales, & quodammodo ſe mutuo excedunt. Quantum enim ad rationem merẽdi reſpectu præmij ſubſtantialis æqualitatem habent, quia quantitas illius præmij reſpondet quantitati radicis. Quantum vero ad rõnem merendi reſpectu præmij accidentalis, & quantum ad vigorem ipſius actus, & motus mutuo ſe excedunt. Nam motus dilectionis erga amicos excedit quantum ad feruorẽ, & frequentationem. Motus vero dilectionis erga inimicos eſt purior, & difficilior, & ita quodammodo vnus iſtorum motuum eſt alio melior, & econuerſo ſm varium modum accipiendi magnitudinem. Nam in dilectione amicorum virtus charitatis magis exercetur intenſiue, ſed in dilectione inimicorum magis exercetur extenſiue: ſicut virtus caloris ignis amplius calefacit ꝓpinquiora, q̃ remotiora: & quodammodo plus apparet efficacia illi⁹ virtutis in his, quæ ſunt ꝓpinqua quodammodo in his, quæ ſunt longinqua. Rõne intenſionis plus in calefactione propinquorum, & ratione extenſionis plus in calefactione longinquorum. Sic & in propoſito intelligendum eſt, quòd dilectio amicorum, & dilectio inimicorum prout ab eadem radice procedunt, ſecundum diuerſas conditiones, & reſpectus mutuo ſe excedunt: & ſm hoc diſſolui poſſunt rationes, quæ ad diuerſas partes adducuntur. Diuerſis enim vijs procedũt, ſm quas vtræque verum ſine repugnantia concludere poſſunt. Sed ſi vlterius quæratur, Quis iſtorũ duorum motuum omnibus penſatis excedat reliquum, hic ſunt diuerſæ opiniones. Nam quidam volunt dicere, quòd motus ille, qui eſt in amicum melior eſt, quia intenſior eſt, & plus habet de ratione boni. Et iſtum modum dicendi videtur Magiſter approbare in litera. Et ſi hunc modum qui ſatis videtur probabilis ſuſtinere velimus, reſpõderi poteſt ad rõnes, quæ primo inducuntur, quòd ab inſufficienti procedunt. Cum enim dicitur quòd motus quanto difficilior & purior, & magis ſupra vires naturæ, tanto eſt perfectior, & excellentior. Dicendum, quòd hoc verum eſt cæteris paribus. Sed cum aſſumit de motu dilectionis inimicorum, qui eſt hmõi, reſponderi poteſt ꝙ non ſunt cætera paria: quia multò maior, & feruentior eſt motus dilectionis erga amicos, quam ſit ille. Alius vero eſt hic modus dicendi, ꝙ dilectio inimicorum eſt excellentior ſimpliciter loquendo, & magis in ea exercitatur perfectio charitatis. Et ſi hunc modũ dicendi ſuſtinere velimus, qm̃ videtur auctoritas Aug. ipſum ſatis probabilem facere, põt reſponderi ad ea, quæ in contrarium adducuntur.

Hunc ſequitur S.Th. 22.q.27. art.7.

31 AD primum quod objicitur de ordine diligẽdorum, Dici põt, ꝙ Amb. in gradibus illis non intendit ponere, vel aſſignare gradus perfectionis in dilectione, ſed gradus exhibitionis ſm maiorem, & minorem obligationem.

32 AD illud quod objicitur, quod dilectio amicorum eſt dilectioni dei ſimilior. Reſponderi poteſt per interemptionem, quia perfectio dilectionis diuinæ magis manifeſta

eſt in hoc,quod dilexit nos cum eſ-
ſemus inimici , quàm ſi eſſemus ami
ci.Iuxta illud Apoſt.Ro.5.Commen
dat autem deus charitatem ſuam in
nobis,quia cum adhuc peccatores eſ
ſemus ſm tempus Chriſtus pro no-
bis mortuus eſt.Vnde & ſi in dilectio
ne amicorum charitas dei oſtendat
eſſe magna,in dilectione inimicorũ
oſtenditur eſſe nimia. Iuxta illud
Ephe.2. Propter nimiam charitatẽ
ſuam,qua dilexit nos, &c. AD illud
33 quod obijcitur,ꝙ tanto motus dile
ctionis eſt melior, quanto feruẽtior.
Dicendum,ꝙ illud verum eſt,vbi eſt
par difficultas,& reſiſtentia. Vbi aũt
non eſt par difficultas ſicut in propo
ſito,non habet veritatem:ꝙ patet qa
modicus ignis citius adurit fœnum,
q̃ magnus ignis adurat forte lignũ,
AD illud qd obĩ , ꝙ quanto motus
34 dilectionis eſt rectior,tanto pfectior.
Dicendũ,ꝙ eſt verum. Sed cum aſſu
mit,ꝙ motus dilectionis erga amicũ
magis eſt æquus,& rectus.Reſpondẽ
dũ eſt p diſtinctionẽ,ꝙ maior æqui-
tas poteſt eſſe dupliciter.Aut pp exi-
gentiam meritorum , & dignitatis a
parte dilecti:& ſic magis eſt æquum
diligere amicum, q̃ inimicũ. Aut pp
abundantiorem rectitudinem a par
te diligentis ; & ſic non eſt magis
æquum diligere amicum,q̃ inimicũ,
imo magis econuerſo , quia hoc eſt
maioris,& abundantioris iuſtitiæ,q̃
illud.AD illud quod obĩ,ꝙ magis de 35
bet homo ſe exercere in eo,qđ eſt ma
ioris perfectionis.Reſponderi poteſt
ꝙ in exhibitione alicuius beneficij,
& executione alicuius actus duplici
intentione poteſt homo ſe exercere,
aut propter profectum alterius , aut
pp meritum ſuum:nec debet homo
in operibus ſuis tantum meritũ ſuũ
intueri,ſed etiam profectum proxi-
mi.Licet ergo in exercitatiõe circa
dilectionem inimici maior ſit via p-
ficiendi,& lucrandi,& ad perfectio-
nem perueniendi,quia tamen magis
obligatur homo amico, quàm inimi
co,frequentius debet in amore amici
ſe exercere. Vnde quod dicit,ꝙ ma-
gis debemus nos exercere in his,quę
ſunt maioris perfectionis. Dicendũ,
ꝙ illud nõ eſt vſquequaque verum,
imo magis debemus nos exercere in
his,quæ ſunt maioris obligationis:
& ſic patet quomodo poteſt ſatis ra
tionabilior vtralibet pars ſuſtineri.

## SI CHARITAS SEMEL HABITA amittatur.

## DISTINCTIO XXXI.

De charitate quantũ ad durationem,& habeẽ tota hęc diſt.& pœniten. diſ.2. Au. ad Iulianũ comitẽ , q̃ erat in antiquis exẽplaribus ĩ exẽplari. III. parũ poſt prin

ILLVD quoque non eſt prætereundum , quod quidã aſſerunt charitatem ſemel habitam ab aliquo non poſ ſe excidere, nullumque damnandum hanc aliquando habere:qui hanc traditionem ſubditis muniunt teſti-monijs. Apoſtolus ait,Charitas nunquam excidit, Auguſtinus etiã inquit,Charitas quæ deſeri poteſt,nunquam vera fuit.Item. Charitas eſt fons proprius,& ſingularis bonorum,cui non communicat alienus. Alieni ſunt omnes qui audituri ſunt, Nõ noui vos. De hoc fonte ſcriptura ait,Fons aquæ viuæ ſit tibi proprius , & nemo alienus communicet tibi . Si aũt alieni ſunt,qui audituri ſunt illam vocem,non ergo huic fonti communicant damnandi. Item. Auguſtinus ſuper epiſtolã Ioãnis . Radicata eſt charitas,ſecurus eſto,nihil mali procedere poteſt. Itẽ.Gregorius in Moralibus, Valida eſt, vt mors dilectio,virtuti enim mortis dilectio computatur, quia nimi

rum

rum mentem quam ſemel cœperit, a dilectione mundi funditus occidit. Item. Auguſtinus ſuper epiſtolam Ioannis, Vnctio inuiſibilis charitas eſt, quæ in quocumque fuerit, radix illi erit, quæ ardente ſole areſcere non poteſt, nutritur calore ſolis, non areſcit. Item. Beda ſuper Ioannem, Quærendum eſt quomodo ſpeciale filij dei agnoſcendi ſignum fuerit, quod ſuper eum deſcenderit, & manſerit ſpiritus. Quid magni eſt filio Dei, quòd in ipſo manere ſpiritus aſtruatur? Notandum quòd ſemper in domino manſerit ſpiritus, in ſanctis vero quandiu mortale corpus geſtauerint, partim ſemper maneat, partim rediturus ſecedat. Manet autem apud eos, vt bonis inſiſtant actibus: recedit vero ad tempus, ne ſemper infirmos curandi, mortuos ſuſcitandi, dæmones eiiciendi, vel etiam prophetizandi habeant facultatem. Manet ergo ſemper, vt poſſint habere virtutes, vt mirabiliter ipſi viuant: venit ad tempus, vt etiam alijs per miraculorum ſigna quales ſint intus effulgeant. Item Grego. In ſanctorum cordibus ſecundum quaſdam virtutes ſemper manet ſpiritus, ſecundum quaſdam receſſurus venit, & venturus recedit. In his virtutibus, ſine quibus ad vitam non perducitur, in electorum ſuorũ cordibus permanet. In eis vero per quas ſanctitatis virtus oſtenditur, vt in exhibitione miraculorũ, aliquando adeſt, aliquando ſe ſubtrahit. Item Ambroſius, Ficta charitas eſt, quæ in aduerſitate deſerit. Hæc innuere videtur, quod charitas ſemel habita non amittatur. Ideo quidam in prætexatam proſilierunt audaciam, dicentes charitatẽ a damnandis non haberi, nec a quoquam habitam poſſe amitti: quos ratio vincit & authoritas. Quidam enĩ ad tempus ſunt boni, qui poſtea fiunt mali, & econuerſo. Vnde quorundam nomina Chriſtus dicit ſcripta in libro vitę, qui tamen poſtea abierunt retro. Sed ſcripta dicit non ſecundum præſcientiam, ſed ſecundum pręſentẽ iuſtitiam cui deſeruiebant, quia digni erãt tunc illo bono, quod habituri ſunt præſcripti ſecundum præſcientiam. Vnde Ambroſius, Quibuſdam gratia data eſt in vſum, vt Sauli, & Iudæ, & illis diſcipulis quibus Dominus dixit, Ecce nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis, & poſt abierunt retro. Sed hoc dixit propter iuſtitiam cui deſeruiebant, quia boni erant. Frequẽter enim ante ſunt mali, qui futuri ſunt boni, & aliquoties prius ſunt boni, qui futuri ſunt, & permanſuri mali, propter quod dicuntur ſcribi in libro vitæ, & deleri.

cipiũ. Au. ſup illud Pſal. 103. qui. tegis aquas in 1. cõcione, Matth. 7. Prouer. 5. Ioan. 4. Tom. 6. Tract. 8. poſt med. Beda ca. 1. circa illud ſuper quẽ videris li. 1. homi. 5. ſuper Eze. circa med. Idẽ mora. lib. 2. c. 41 & 42.

Super c. 6. epiſt. 2. ad Corin. 1.

Luc. 10 Ioan. 6 1. Reg. 18 Luc. 10 Amb. ſup 9. c. ad Roma. ad eũ locum. Quia maior ſeruiet minori. to. 4. 1. Cor. 13.

### Determinatio auctoritatum prædictarum.

QVOD vero Apoſtolus ait, Charitas nunquam excidit, nullatenus pro illis facit. Dignitatem enim charitatis oſtendens, dicit eam non excidere, quia hic & in futuro erit, ſed fides & ſpes euacuabuntur, & ſcientia. Item quod dicitur charitas nunquam fuiſſe

vera quæ deſeri poteſt, non ad eſſentiam charitatis refertur, ſed ad efficientiam, quia non efficit charitas quæ deſeritur, hominem ve
De pœnit. dī.2.ca.4. hæc quę d charitate. re beatum, nec perducit ad verum bonum. Huic etiam fonti alieni id eſt, damnandi non communicāt, ſcilicet in fine; quia non perſe-uerāt. Poteſt tamē hoc & cętera quæ de charitate dicta ſunt, de per
Marc.4. fecta intelligi quam ſoli perfecti habent, quæ ſemel habita amitti
Greg. Homi.15.ſup Eze. Li.50 homi.8.in principio. tur. Exordia vero charitatis aliquando creſcunt, aliquando defici-unt. Sunt enim virtutis exordia, & profectus, & prouectio, quos gradus ille deſcernit, qui parabolam illam intelligit. Sic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi iactat homo ſemen in terra, & dormiat, & exurgat ſemen & germinet, & creſcat, &c. Si ergo perfecta charitas ſic radicata eſt, vt amitti nequeat, incidens tamē & prouecta amitti poteſt, & ſæpe amittitur, ſed dum habetur, non ſinit habentē
1.Tim.6. criminaliter peccare. Quod Auguſtinus oſtendit inquiens, Quia radix omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorū eſt charitas, ſimul ambæ eſſe non poſſunt: niſi vna radicitus euulſa fuerit, alia plantari non poteſt. Sine cauſa conatur aliquis ramos incidere, ſi radicem non contendit euellere.

Quare fides, & ſpes, & ſcientia dicuntur euacuari, & non charitas, cum & ea ex parte ſit.

1.Cor.13. Lu.1.ca.2. ADVERTENDVM etiam eſt quomodo fides, ſpes, & ſciētia dicantur euacuari quia ex partē ſunt, & nō charitas cum & ipſa ex parte ſit. Ex parte enim, ideſt imperfecte, diligimus, ſicut ex parte ſcimus, vt ait Eſichius ſuper Leuiticum. Cum ergo omne quod ex parte eſt euacuetur, cur charitas excipitur, quæ dicitur nunquā excidere? Charitas quidem etiam ex parte eſt, vt ſępe ſancti docēt, quia ex parte diligimus nunc: & ideo ipſa euacuabitur inquantum ex parte eſt, quia tolletur imperfectio, & addetur perfectio. Remanebitque ipſa aucta, & actus eius, & modus diligendi, vt diligas deū propter ſe ex toto corde, & proximum tuum ſicut teipſum, ſed imperfectionis modus eliminabitur. Fides vero, & ſpes penitus euacuabuntur. Scientia vero ſecundum actum & modum ſuum, qui nunc eſt, non ſecundum ſui eſſentiam tolletur. Ipſa.n. virtus ſcientiæ remanebit, ſed alium tenebit vſum & modum.

Si Chriſtus ordinem charitatis præſcriptum habuerit.

NVNC iam ſupereſt inueſtigare, ſi Chriſtus ſecundum quod
1.Tim.2. homo, ordinem diligendi præſcriptum ſeruauerit. Quod ſi eſt, omnem hominem ſicut ſeipſum dilexit. Omnibus ergo vitam optauit, omnesque ſaluos fieri voluit, ſed non omnes ſalui fiunt, & ita non eſt factum quod optauit. Sed non eſt ignorandum in eo fuiſſe charitatem iuxta modum patriæ, non viæ, eumque ordinem diligēdi impleſſe, qui ſeruatur in patria, non in via. Qui enim in patria ſunt,

ſunt,ideſt,iã beatificati ſunt, adeo iuſtitię dei addicti ſunt, vt nihil eis placeat, niſi quod deo placet, ac per hoc illorũ tm̃ ſalutẽ diligũt, & volũt, quos deus ſaluari vult,eoſque ſolos ſicut ſe diligunt:ita & Chriſtus electos tantum ſicut ſe dilexit, eorumque ſalutẽ optauit.

De charitate quantum ad durationem.

# DISTINCTIO XXXI.

Illud quoque non eſt prætereundum,&c.

Expoſitio. SVPRA egit Magiſter de charitate quantum ad diffinitionem,diligibilium diſtinctionem, diligendi ordinem, & meriti perfectionẽ. In hac vero quinta parte agit de charitatis duratione. Et quoniam conuenit tripliciter loqui de duratione charitatis, videlicet per comparationem ad peccatũ ſibi oppoſitum,& per comparationẽ ad habitus aliarum virtutum,& per comparationem ad ſtatum gloriæ futurum,in quo ſtatu habuit eam Chriſtus: ideo diuiditur pars iſta in tres partes. Diuiſio. In quarũ prima inquirit Magiſter vtrum charitas poſſit per peccatum amitti. In ſecũda determinat qualiter ſpes,& fides,& ſcientia habeant euacuari.ibi.Aduertendum eſt etiam quo modo fides,& ſpes,&c. In tertia parte inquirit vtrum ordo,qui ineſt charitati in via,in Chriſto,& in alijs beatis habeat inueniri.ibi.Nũc iam ſupereſt inueſtigare, &c. Prima pars diuiditur in tres partes.In quarum prima adducit auctoritates ad oſtendendum,ꝙ charitas non poſſit tolli per peccatum.In ſecunda vero inducit auctoritates ad oppoſitum. ibi.Hæc innuere videntur, ꝙ charitas,&c.In tertia vero ſubiungit explanationes illarum auctoritatum, ex quibus concludebatur falſum ꝓpter intellectum peruerſum.ibi.Quod uero Apoſtolus ait,&c.Aliarum vero partium ſubdiuiſio ſatis manifeſta eſt in litera.

## Charitas quæ deſeri poteſt,nunquam vera fuit.

Dub. 1. Contra.Secundum hoc videtur,ꝙ immutabilitas ſit de veritate charitatis:ergo ſi homo in via ſemper mutabilis eſt a malo in bonum,videtur ꝙ nunquam habeat veram charitatem. Si dicas quod Magiſter dicit inferiꝰ, quòd veritas illa nõ refertur ad charitatis eſſentiã, ſed ad eius efficaciã, hoc non ſoluit.Primum,quia multi viatores habent charitatem,quæ perducit eos ad veram beatitudinem, & tamen quãdiu viatores ſunt,poſſunt charitatem deſerere: ergo iſta duo poſſunt ſimul ſtare, quòd charitas poſſit deſeri,& quòd fuerit vera.Itẽ. Charitas viæ, & patriæ ſunt vnius rationis: ergo ſi de veritate charitatis patriæ eſt vt ſit immutabilis,videtur ſimiliter quòd ſit de veritate charitatis viæ. Et ſic videtur ſimpliciter ſentire Aug.ꝙ charitas vera nunquã amittatur.Sed hoc eſt ſimpliciter falſum,ſicut manifeſte ſcitur per experimentum:ergo &c.Reſp. Dicendũ, ꝙ verbum illud ſane poteſt intelligi, vt fiat vis in duplici verbo. Primo, Reſpon. vt fiat uis in uerbo ex parte ſubiecti in hoc quod dicit Charitas,quæ deſeri poteſt. Aliqua enim proprietas, ſiue qualitas deſeritur propter hoc, ꝙ non poteſt reſiſtere impellenti. Aliqua deſeritur ex mera voluntate habentis.Cum ergo dicit Auguſtinꝰ ꝙ charitas non eſt uera, quæ poteſt deſeri, hoc intelligit de illo amore, qui non habet efficaciam reſiſtendi: talis enim amor, qui poteſt a ſuperueniente tentatione uiolentia quadã expelli,non meretur dici amor charitatis, cuius eſt deum chariſſimum habere,& pp ſe.& ſup oĩa diligere, & pp amatũ oĩa faciliter tolerare. Aliter põt intelligi ut fiat uis in hoc quod dicit. Nunquam uera fuit, ꝙ uirtus uera dr̃ dupliciter. Aut quia habet

habet operationem ſibi debitã. Aut quia perducit ad finem, propter quẽ eſt: & in propoſito verbo dr̃ charitas non eſſe vera, quæ deſeri poteſt, quia ſi deſerit, finis debitus non acquirit: ideo potius vana, quàm vera eſt reputanda: nec loquitur hic Aug. de qua cumque potentia deſerendi charitatẽ, ſed de potentia, quæ eſt actui coniuncta. AD illud quod obijcitur, ꝙ immutabilitas ſit de veritate charitatis, &c. Dicendum, ꝙ illud intelligiẽ de eo, quod eſt immutabile per naturam, non de illo quod eſt immutabile per diuinæ largitatis beneficientiã, & continuę bonitatis influentiã, ſicut eſt charitas perfecta in patria.

## Quorundam nomina Chriſtus dicit ſcripta in libro vitæ, qui tamen poſtea abierunt retro.

Dub. 2 Contra. Quod ſcriptum eſt in libro vitæ, cum ille liber ſit immutabilis, deleri non poteſt: ergo nõ videẽ, ꝙ ſit poſſibile, vt aliqui qui ſcripti ſunt, poſtea vadant retro, & deleanẽ de illo libro. Eſt ergo quæſtio, vtrum aliquis de illo libro poſſit deleri. Q᷑ ſic videtur per illud, quod dicitur in Pſal. Deleãtur de libro viuentiũ, &c. Et Exo. 32. Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro vitæ. Sed in contrarium eſt quod dicitur ſuper illud Apoc. 3. Non delebo eum. Gloſ. Liber vitæ eſt præſcientia dei, in qua oĩa ſunt conſtantia. Iuxta hoc quæritur de libro vitæ quid ſit, & quis eius vſus.

Reſpon. Reſpon. Ad hoc breuiter dicendum eſt quantum ſpectat ad ꝓpoſitum, quia quæſtio iſta determinatur in quarto libro in tractatu de reſurrectione, ꝙ cum liber vitæ ſit diuina diſpoſitio, ſm quam aliquis ordinatur ad vitam, & reputatur eſſe dignus vita, aliquis poteſt dici dupliciter ſcribi in illo libro, vel ſecundum præſentis iuſtitiæ reputationem, vel ſm finalis gr̃æ præuiſionem. Et primo modo dr̃ ſcribi in libro vitæ, qa ſcribuntur eius merita. Secundo aũt modo non ſolum quia ſcribunẽ eius merita, ſed etiã quia ipſe ordinaẽ ad vitam ſm prædeſtinationem diuinã. Qui primo modo ſcribitur, deletur quantum ad præſentem iuſtiẽiam, qa iam non reputatur dignus vita. Qui ſecundo modo ſcribitur, nunquam deletur: deletio autem illa non dicit aliquam immutationem factam circa ipſum deum, ſed ſolum circa meritũ immutatum. Et ſic patet reſponſio ad obiecta.

## Chriſtus electos tantum ſicut ſe dilexit, eorumque ſalutem optauit.

Dub. 3 Contra. Latior fuit charitas in Chriſto, q̃ in nobis: ſed nos non diligimus ſolummodo electos, verum etiam præſcitos: ergo & Chriſtus. Item. Illos dilexit Chriſtus, quos voluit ſaluos fieri: ſed ſecundum quòd dicitur 1. Thimo. 1. Ipſe vult omnes homines ſaluos fieri: ergo videtur, quòd tã electos, quàm reprobos dilexerit. Item. Angeli non tantum ſeruiunt electis, imo etiam malis, & eos quibus ſeruiunt, volunt perducere ad vitam: ergo diligunt eos ex charitate: ergo multofortius videtur, ꝙ Chriſtus ex charitate omnes dilexerit: & ſi hoc verum eſt, tunc non eſt verum, quod Magiſter dicit. Reſpõ.

Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut in 1. lib. dictum fuit, voluntas in deo diſtinguitur ſecundum duplicem modum. Eſt enim voluntas in deo antecedens, & voluntas conſequens. Voluntas antecedens, eſt ſolummodo ex ipſo. Voluntas vero conſequens pendet ex cauſa noſtra. Per hunc modũ duplex eſt diſtinguenda dilectio in Chriſto, videlicet dilectio quæ eſt ſecundum voluntatem antecedentem, & hac quidem omnes diligebat, quia omnes ad ſalutem peruenire cupiebat quantum eſt ex ſe. Et dilectio ſecundum voluntatem conſequentem, & hac quia reſpicit merita finalia non omnes diligebat, nec omnes ad ſalutem peruenire cupiebat. Et de hac vltima intelligit Magiſter. Ipſe autem opponit de prima, & per hoc patet reſponſio ad obiecta.

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa tria ſecundum tria quæ determinat Magiſter. Primo enim quæritur de duratione charitatis per comparationem ad peccatum ſibi oppoſitum. Secundo quæritur de eadem per comparationem ad habitus aliarum virtutum. Tertio quæritur de ipſa per comparationem ad ſtatum gloriæ futurum. Circa primũ quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti. Secundo quæritur, vtrum amittens charitatẽ poſſit reſurgere in charitate æquali. Tertio quæritur, vtrũ poſſit reſurgere in minori.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Nihil prohibet quod ſemel habita charitas amitti valeat in ſtatu viæ.

Ad opp. VTRVM charitas ſemel habita poſſit amitti. Et quòd nõ, adducit Magiſter multas auctoritates in litera. Et hoc ipſum oſtenditur ratione. Hæc enim eſt ꝑ ſe vera, Amor vnit: ergo maior amor magis vnit: ſed amor charitatis eſt excellẽtior multũ, quã ſit amor naturalis: ergo excellẽtius vnit: ſed naturalis amor vnit indiſſolubiliter, qa nullus vmquã odit, ꝙ naturaliter amat: ergo multoforti⁹ amor charitatis ĩdiſſolubiliter vnit: ergo qui charitatẽ habet, non poteſt vinculo charitatis priuari. Itẽ. Fortior ẽ charitas in bono, quã ſit aliqđ peccatũ in malo: ſed magis forte nõ põt deſtrui ꝑ minus forte: ergo charitas nõ põt expelli per peccatũ, nec per aliud habet expelli: ergo ſemel habita non poteſt amitti. Item. Oẽ peccatũ ortum habet vel ex timore male humiliante, vel ex amore male incẽdente: ſed in eo in quo eſt charitas, nõ eſt timor male humilians, nec amor male incendens. Quia dicit Bern. Numquã eſt charitas ſine timore, ſed caſto: numquã ſine cupiditate, ſed ordinata: ergo vr̃ ꝙ in eo, in quo eſt charitas, nulla poſſit eſſe culpa: vr̃ ergo ꝙ charitas ex quo ſemel habetur, nũquam amittatur. Itẽ. Liberũ arb. in eligendo ſemꝑ ſequitẽ affectionẽ prędominantẽ: ſed in oĩ hoĩe habente charitatẽ affectio charitatis prædominatur, cũ faciat eũ diligere deũ propter ſe, & ſuꝑ oĩa: ergo liberum arbi. ex quo ſemel habet charitatẽ, nũquam habet moueri cõtra charitatem: ſed numquã amittit charitatem, niſi moueatur cõtra ipſam: ergo ex quo charitas ſemel ineſt homini, vr̃ ꝙ non poſſit ab eo ꝑdi, nec ſeparari. Itẽ. Oĩs qui habet charitatẽ, habet Chriſtum ꝓ fundamento, & ſpiritũ ſanctum ꝓ adiutorio: ſed nihil põt firmitatẽ talis fundamenti infringere, nec virtutẽ diuini adiutorij ſuperare: ergo videtẽ, ꝙ nihil poſſit charitatẽ ab homine expellere. Sed contra hoc oñditur, Primo per exẽpla veteris teſt. Cõſtat.n. Fundamenta. ꝙ Saul charitatem habuit, cum de eo ſcribatur, ꝙ nõ erat vir in Iſrael melior eo. Similiter & Dauid charitatem habuit, cũ de eo dicat dominus. Inueni virum ſ̃m cor meũ: & conſtans eſt, ꝙ vterque charitatẽ perdidit, quia vterq; mortaliter peccauit: Saul in perſequendo Dauid: Dauid in cõmittendo adulteriũ, & homicidium: ergo &c. Itẽ. Hocipſum oñditur per exempla noui teſt. quia diſcipuli dñi charitatẽ habuerũt tã Apoſtoli, quã alij diſcipuli electi: ſed multi de diſcipulis abierunt retro ſ̃m ꝙ dicitur Io. 6. Multi etiã de Apoſtolis dubitauerunt in fide, ſ̃m ꝙ habetur Matth. vlti. Et ſimiliter vltimo Marci: & ſimiliter vltimo Luc. ergo charitatem habitam perdiderunt: ergo charitas ſemel habita põt perdi. Itẽ. Hocipſum oſtenditur per auctoritates 1. Cor. 10. Qui ſtat, videat ne cadat. Et Apoc. 2. Habeo aduerſum te pauca, ꝙ charitatem primã reliquiſti: ergo charitas ſemel habita poteſt perdi, & deleri. Item. Hocipſum ꝓbatur manifeſto experimento, quia paruuli, qui baptizantur, hñt gra-

tiam: & ita charitatem, & cæteras vir
tutes: & tamen quando veniunt ad
adultam ætatem, perdunt peccando
ſicut planum eſt: ergo charitas poſt-
quam habetur, amittitur. Item. Hoc
ipſum oſtēditur rationabili argumen
to. Facilius eſt deficere, quàm profice
re: & cadere, quàm ſurgere: facilius
eſt etiam perdere charitatem, quàm
fidem, quia perdita fide, perditur cha
ritas, ſed non conuertitur: ſed poſſi-
bile eſt hominem, qui non habet cha
ritatem, acquirere: poſſibile eſt etiam
hominem habentem fidem a fide re-
cedere: ergo multoſortius poſſibile
eſt hominem habentem charitatem
a charitate cadere.

4 RESP. Dicēdum, quòd ſicut di
cit Magiſter in litera, quorumdam
opinio, & ſententia fuit, quòd chari
tas ſemel habita numquam amittatur:
& hoc poſuerunt propter perfectio-
nem illius vinculi, & ardorem, ſiue
feruorem illius amoris. Crediderunt
enim illud vinculum eſſe tantæ perfe
ctionis, quòd nullo agente poſſet diſ
ſolui: & illū amorem eſſe tanti feruo-
ris, qđ nullo modo poſſet extingui
propter dignitatem, & excellentiam
ipſius charitatis: & hoc affirmare
nixi ſunt auctoritate multiplici, ſicut
in ipſo textu, Magiſter ſatis aperte
dicit. Sed hæc poſitio non eſt opi-
nio, nec rationalis ſententia: imo er
ror, & inſania potius eſt dicenda, qa
repugnat ſacræ ſcripturæ, repugnat
experimēto noſtræ fidei, repugnat ni
hilominus rationi rectæ. Sacræ ſcri-
pturæ, & etiam experientiæ repugnat
ſicut in opponendo monſtratum eſt.
A ratione autē recta diſſonat, ſi quis
attendat, pro eo quòd recta ratio di-
ctat, quòd charitas viæ non tollit a
libero arbitrio vertibilitatem ad ma
lum, ſicut nec cupiditas tollit habili
tatem ad bonum: ſimul ergo ſtat ver
tibilitas, & charitas. Sed vbi eſt ver-
tibilitas, ibi poteſt eſſe culpa: & vbi
poteſt eſſe culpa, ibi tam charitas,
quàm gratia poteſt abeſſe. Reſtat igi
tur, quòd ſecundum dictamen ratio
nis rectæ charitas perdi poteſt in ſta
tu viæ. Vnde concedendæ ſunt ratio
nes ad hanc partem inductæ.

AD illud ergo quòd primo obij- 5
citur, quòd excellentius vnit amor
charitatis, quàm amor naturalis. Di
cendum, quòd verum eſt: ſed tamen
ex hoc non ſequitur, quòd indiſſolu
bilius vniat: quia excellentia vnionis
non tantum attenditur ſecundum v-
nionis inſeparabilitatem, quantū at-
tenditur ſecūdum habitus vnitatem
ſiue obiecti, ſiue termini dignitatem.
Vnde ratio iſta non valet. Sed ſi tu q̄
ras, vnde hoc eſt, quòd amor natu-
ralis vnit inſeparabiliter, & amor cha
ritatis non. Dicendum, quòd hoc eſt
quia charitas eſt habitus regulatiuꝰ,
& directiuus voluntatis deliberati-
uæ, quæ eſt ad oppoſita ſecundum ſta
tum viæ. Amor vero naturalis reſpi
cit ipſum inclinationem naturæ, quæ
eſt ad vnum determinata. Ideo dile-
ctū ex charitate poteſt eſſe odioſum
propter voluntatis vertibilitatē, quā
uis quod naturaliter diligitur ſem-
per ſit amabile propter ipſius naturę
determinationem. Vnde nō eſt ſimi
le hinc, & inde. AD illud quod obij 6
citur, quòd charitas eſt fortior pec-
cato. Dicendum, quòd amiſſio cha-
ritatis nō eſt propter hoc, quòd pec
catum agat in ipſam eam expellendo
ſicut vna forma naturalis expellit
aliam: ſed hoc eſt, quia cum eſſe cha
ritatis dependeat a duobus, videlicet
a deo influente, & a libero arbitrio
ſuſcipiente: cum liberum arbitrium
ſe a deo auertit, charitas in ſemetipſa
deficit. Et qa liberum arbitriū ſe nō a
auertit niſi peccando, hinc eſt quòd
charitas dicitur per peccatum expel
li, non propter fortitudinē ipſius pec
cati agentis, ſed propter defectū ipſiꝰ
liberi arbitrij ſuſcipientis. AD il- 7
lud quod obijcitur, quòd omne pec
catum eſt ex amore male inflammam
te, vel timore male humiliante. Di-
cendum, quòd illud dupliciter po-
teſt intelligi, aut quòd illę duæ radi
ces pręcedant omne peccatum perpe
tratum exterius tempore: aut quia ꝑ-
cedat originē. Si præcedant tempore,
ſic non oportet eſſe generaliter verū,
quia ante primum peccatum nullum
iſtorum fuit in primo homine. Si
quia pręcedāt origine ipsā perpetra
tionem

tionem peccati, ſic habet veritatem, quia nemo peccatum perpetrat niſi malo affectu timoris. Quamuis autē huiuſmodi affectus nō ſint in homine habente charitatē in actu, poſſunt tamen ineſſe, quia liberum arbitriū quod eſt rectum per charitatem, in-
8 curuari poteſt per cupiditatem. AD illud quod obiicitur, quòd liberum arbitrium in eligendo ſequitur affectionem prædominantem. Dicendū, quòd eſt affectio prædominans in habitu, & eſt affectio prædominans in actu. Cum ergo dicitur quòd liberū arbitrium ſequitur affectionem prædominantem, hoc non intelligitur de affectione prædominante in habitu, ſed de prædominante in actu. Quamuis autem in homine habente charitatem affectio charitatis prædominetur in habitu: contingit tamen in affectionem carnalem prædominari actu, quia frequenter homo, qui eſt in gratia, eorum quæ dei ſunt oblitus, omnino cogitat q̃ ſunt mundi: & ſic afficitur, quaſi nō eſſet ciuis illius ſupernæ hieruſalem: & dum iſtam affectionem ſequitur, cadit in præcipitium, perditque gratię donum, & charitatis habitum.
9 AD illud quòd vltimo obiicitur, ꝙ habenti charitatem Chriſtus eſt fundamentum, & ſpiritusſan. eſt in adiutorium. Dicendum, quòd verum eſt: ſed ſic Chriſtus eſt fundamentū, quòd non ſuſtentat niſi ſibi inniti volentem, & ſpiritusſan. non gubernat in eſſe gratuito, niſi volentem ſibi cooperari. Et ideo quamuis illud fundamentū ſit immobile, & adiutorium illud ſit inuincibile: tamē qa liberum arbitrium ex ſua defectibilitate recuſat inniti iſti fundamento, & cooperari illi adiutorio, peccando deficit in ſeipſo: ac per hoc priuatur a charitatis dono propter defectum a parte ſui, non propter defectum a parte fundamenti, vel adiutorii.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO

**Charitatem ammittens, atque iterum reſurgens a peccato, æqualem priori poteſt acquirere.**

VTRVM a charitate cadens poſſit reſurgere in æquali. Et ꝙ ſic videtur primo per vetus teſt. Malac. iii. Placebit deo ſacrificium Iuda, & hieruſalem ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui Glo. Quomodo in principio placuerunt, ita poſt peccatum per pænitentiam placere cœperunt. Et hoc ipſum habetur expreſſe. in glo. ſuper illud Leui. vii. Hæc eſt oſtia pro delicto. Glo. Aeque placet deo virtus iuſtorum, & digna pænitentia peccatorum, quæ reſtituit in gradum priſtinum: ergo poteſt homo reſurgere in ęquali charitate. Item. Hoc ipſum probatur per nouum teſtamentum. Scribitur enim Roma. v. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. & Lu. xv. Cito proferte ei ſtolā primam. ibi gloſa. Priſtinæ dignitati filium reſtituitur: ſed non reſtituitur in priſtinam dignitatem, niſi habeat æqualem charitatem: ergo, &c. Item. Hoc ipſum oſtenditur per exēplum, quia Dauid poſt peccatum homicidij reſurrexit deuotior. Et Petrꝰ poſt negationem reſurrexit fortior, ſecundum quod dicunt auctoritates ſanctorum, & ſcriptura innuit: videtur ergo quòd ſimiliter in alijs eſſe poſſit. Item. Hoc ipſum oſtenditur ratione, quia cum gratia infunditur homini peccatori, peccatum deletur ſecundum veritatem, & ſecundum dei reputationem: ergo nullum præſtat infuſioni ipſius gratiæ impedimentum, nec eſt aliud quod impediat, quare non poſſit dari tanta gratia homini, quanta prius: ergo videtur quòd homo poſſit in æquali charitate reſurgere. Sed cōtra Amos. v. Nō adijciet, vt reſurgat virgo Iſrael. Glo. Fundamenta.

Glo. Nō negat qn poſſit reſurgere, ſed ne poſſit reſurgere virgo; quia ſemel aberrans, & ſi reportetur humeris pii paſtoris, nō tamē habet tātam gloriam cum eo, qui numquam errauit. Item. Ezeh. xliiij. Leuitæ qui lōge receſſerunt a me, non approximabunt ad me, vt ſacerdotio fungantur mihi. Si ergo deus peccatores, & pœnitentes non recipit ad dignitatē ſacerdotalem, videtur quòd reſurgentes nō poſſunt habere charitatem æqualem. Item. Gratia gratis data nūquam tātum poteſt diſponere ad ſuſceptionem diuinæ influentiæ, & capacitatem diuinæ bonitatis, ſicut gratia gratumfaciens: ſed iuſtus antequā cadat, habet gratiā gratūfacientem: peccator antequam reſurgat, non habet niſi gratiā gratis datam: ergo amplius diſpoſit⁹ eſt homo ad ſuſceptionem diuinæ gratiæ antequā cadat, q̄ poſtquam cecidit. Si ergo deus communicat homini gratiam, & charitatem ſecundū ꝙ homo eſt diſpoſitus, videtur ꝙ maiorē habeat homo charitatem quando ſtat, quam quando reſurgit: ergo videtur quod non poſſit reſurgere in charitate æquali. Itē. Cum ſit triplex ſtatus continentiæ. ſ. virginalis, vidualis, & & coniugalis, cadens a primo ſtatu numquam poteſt ad ipſum primum ſtatum reſurgere: ergo ſi innocētia baptiſmalis eſt ſicut continentia virginalis, videtur quod cadens ab illo ſtatu numquam poterit in æquali reſurgere: ergo non poteſt homo reſurgere in æquali charitate.

10 RESP. *Dicendum*, ꝙ poſſibile eſt hominem in æquali charitate reſurgere, ſicut monſtrari poteſt auctoritatibus, & exemplis, & rationibus congruis, ſecundum ꝙ in ante opponendo tactum fuit. Siue enim dicam⁹ quantitatem gratiæ menſurari ſecundū diuinā largitatem, ſiue ſecundū ſuſcipientis idoneitatem, recte conuenit intelligere, ꝙ charitas in qua quis reſurgit, poteſt eſſe æqualis illi charitati a qua quis pri⁹ cecidit: nā ex parte diuinæ largitatis planum eſt. Ad eius enim cōmendationē ſpectat, vt nō minus larga dona tribuat homini, quam ante tribuebat, ſecundū ꝙ dicit Aug. niſi ineptitudo ſuſcipientis impediat. Ex parte vero hominis ſe diſponentis ſatis planū eſt; poſſibile eſt enim vt homo poſt peccatum amplius deteſtetur malum, & abhorreat peccatum, quam pri⁹: ſicut multi corrupti amplius deteſtātur peccatum carnis quam multi qui numquam fuerunt lapſi: et ſic ratio nabiliter poni poteſt & debet, quòd contingat hominē reſurgere in æquali charitate: & rationes quæ hoc oſtēdunt, ſunt concedendæ.

AD illud ꝙ primo obijcitur, ꝙ numquam reſurgit virgo, nec habet tantam gloriam cum eo, qui numq̄ peccauit. Dicendum, quòd eſt gloria quędam accidentalis, & gloria pręmii ſubſtantialis. Si loquamur de gloria accidentali, ſic glo. illa habet veritatem. Quædam enim gloria eſt, qua quis gloriatur ſe numquam peccaſſe, in qua non poterit reſurgere, qui aliquādo peccauit. Si loquamur de gloria præmii ſubſtantialis, quæ conſiſtit in videndo, & amando deū, non habet veritatem: & penes hanc attenditur quantitas charitatis, non penes aliam: & ideo ratio illa non cogit. 11

AD illud quòd obiicitur, quòd Leuitæ recedentes a domino inepti erant ad dignitatem ſacerdotalem. Dicendum, ꝙ ſacerdotalis dignitas non tantum reſpicit rectitudinem voluntatis, ſed etiam dignitatē exterioris decoris, propter quam contingit hominem etiam nō peccantem fieri irregularem: charitas vero rectitudinem voluntatis reſpicit proprie, & præciſe; & propterea ratio illa non valet, quia non eſt ſimile hinc & inde. 12

Ad illud quod obiicitur, quòd nūquam diſponitur homo per gratiam gratis datam ſicut per gratiam gratū facientem. Dicendum, quòd ad hoc quòd quis ſe diſponat, duo concurrunt, ſcilicet adiutorium gratiæ, & cooperatio liberi arbitrii. Loquēdo de diſpoſitione quantum eſt ex parte ipſius gratiæ, magis eſt diſpoſitus ad ſuſceptionem omnis boni, qui eſt in gratia gratum faciente, quàm qui illa caret. Sed loquendo de cooperatione 13

tione liberi arbltrii non ſemper habet veritatem, quia in cadente à charitate lib. arbi. charitati, & gratiæ, non cooperatur: imo potius aduerſatur, & aduerſando potius diſponit ad charitatis defectionem, quàm ad eius ſuſceptionem: ſed in reſurgente eſt econtrario, ſicut patet: & ideo
14 ratio illa nõ valet. AD illud ꝙ obijcitur de continentia virginali. Dicẽdum, quòd meritum illius continentiæ reſpicit præmium accidẽtale per ſe: & ſimul cum hoc reſpicit quandã diſpoſitionem in carne, quæ cũ amiſſa eſt, nõ poteſt recuperari: charitas vero præmium ſubſtantiale reſpicit, & rectitudinem voluntatis, quæ cum obliquata eſt, ità bene vt prius, cum adiutorio gratiæ dei poteſt rectifica ri. Et ſic patet, quòd non eſt ſimile.
15 AD illud, quòd obiicitur vlterius, quòd innocentia baptiſmalis ſimilis eſt ſtatui continentiæ virginalis. Dicendum, quòd quantum ad quandã gloriam accidentalem quodammodo ſimilis eſt: & de illa poteſt concedi, quod homo in tanta gloria nõ reſurgit: ex hoc tamen non oportet, q̃d charitas non ſit æqualis. De hoc autem eodem ꝓblemate habetur li. iiii. diſt. xiiij. vbi quæritur, vtrum perfecta pænitentia in ſtatum priſtinũ hominem reſtituat.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

Homo deficiens a charitate nõ modo inæquali, ſed in minori & maiori poteſt reſurgere charitate

Funda-menta.

VTRVM homo poſſit reſurgere in charitate minori. Et quòd ſic videtur; quia quantitas charitatis in ipſo homine attenditur ſecũdum liberalitatem dei: ſed liberalitas dei non eſt arctata ipſi peccatori ad dandum tantum, nec plus, nec minus: ergo ſicut poteſt reſurgere in maiori, ita & in minori. Item. Deus dat homini gratiam ſecundum ꝙ ſe præparat, & diſponit; ſed poſſibile eſt ꝙ peccator cũ reſurgit, minꝰ ſe ꝑparet ad gratiã, q̃ añ ſe ꝑparauerat: ergo poſſibile eſt quòd in minori charitate, & gratia reſurgat. Item. Culpa quantum eſt de ſe expelli poteſt per quantulamcunque gratiam. Iterum. Charitas præcedẽs nihil meretur reſpectu charitatis ſubſequentis: ergo nec culpa ſubſequens, nec charitas præcedens exigit, quod homo in æquali charitate, vel gratia reſurgat: ergo poſſibile eſt ipſum reſurgere in minori. Itẽ. Si hõ nõ poſſet reſurgere in minori charitate, tũc cadẽs a charitate perfecta nõ poſſet reſurgere niſi in charitate perfecta: ſed charitas cum reſurgit, eſt incipiens: ergo ſimul eſt incipiens, & perfecta: quod manifeſte falſum eſt, cum nemo repente fiat ſummus, & ante ſtatum perfectionis neceſſario præcurrat ſtatus perfectus, & inceptionis. Sed contra. Ezech. xviij. Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor. Conſtat quòd non intelligit de obliuione quantum ad actum cogitandi, ſed quãtũ ad actũ puniendi. Sed homo nõ punitur ſolum per inflictionem mali, ſed etiã ꝑ ſubtractionem boni. Si ergo dominꝰ non recordatur illorũ peccatorũ ad pœnã æternam, cũ diminutio charitatis faciat ad diminutionem præmij ſubſtantialis, & ita ad damnum ęternum, videtur quòd neceſſarium ſit hominem in æquali charitate, vel in maiori reſurgere. Item. Rom. viii. Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Glo. ipſe etiam caſus in mortale: ſed caſus in mortale peccatum non cooperaretur in bonum, niſi homo reſurgeret in æquali, vel in maiori charitate: videtur ergo ꝙ neceſſarium ſit hominem in æquali charitate, vel maiori reſurgere. Item. Super illud Geneſis primo. Factum eſt veſpere, & mane dies vnus. Glo. Veſpertina lux eſt in qua quis cecidit, matutina in qua reſurgit. Si ergo lux matutina ſemper maior eſt

Ad opp.

veſper-

veſpertina, videtur ꝙ maior ſit cha
ritas in qua quis reſurgit, quã chari
tas a qua quis cecidit. Item. Maioris
virtutis eſt quod pellit, quam quod
pellitur. Sed charitas in qua quis re-
ſurgit, pellit illud quod expulit cha
ritatem, a qua quis cecidit: ergo ne-
ceſſe eſt charitatem ſubſequentẽ ma-
iorem, & fortiorem eſſe illo, quod
charitatem expulit, & per conſequẽs
ipſa charitate, a qua quis cecidit.

16 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandũ, quòd aliquo-
rum aliquando fuit opinio, ꝙ neceſ-
ſe erat hominem reſurgere in æqua
li, vel maiori charitate: & ad hoc
ponendum moti ſunt tum ex conſi-
deratione diuinæ diſpoſitionis, ſiue
prædeſtinationis, tum ex confidera-
ne retributionis, tum ex conſideratio
ne noſtræ reparationis. Ex conſide
ratione namque diuinę prædeſtina-
tionis moti ſunt, quia dixerunt, ꝙ
diligentibus deum omnia coope-
rantur in bonum his, qui ſecun-
dum propoſitum vocati ſunt ſancti.
Ideo diuinæ prędeſtinationis immu
tabilitas nequaquam fineret homi-
nem labi a charitate, niſi ex lapſu il
lo videret ſubſequentem vtilitatem.
Nec regimen diuinæ prouidentiæ fi-
lium regni permitteret cadere, niſi
ex hoc ſimul pręuideret maius bonũ
ex ipſo caſu elicere. Ex parte vero re
tributionis rationem ſumpſerunt,
quia deus opera remunerat ſecundũ
quantitatem charitatis, ex qua ſunt
facta. Si ergo charitas in qua quis
reſurgit, viuificat opera prius mor
tua, & facit ea remuneratione digna,
cum remuneratio adæquetur quanti
tati charitatis, ex qua opera facta
ſunt, nec poſſit excedere quantitatẽ
charitatis, in qua quis reſurgit, ra-
tiocinantur ex hoc, ꝙ impoſſibile ſit
minorem charitatem eſſe in reſurgẽ
te, quam prius fuerit in cadente. Ex
parte noſtræ reparationis ratiocinã
tur ſic: quia quanto homo magis fit
ineptus ad gratiam, tanto maiori
indiget præparatione ad hoc, vt ip-
ſam ſuſcipiat: ſed quanto a maiori
gratia cecidit, tanto magis peccauit,
& magis ad gratiam ineptus fuit.
Reſtat ergo (vt aſſerunt) ꝙ quanti
tas prępararionis debeat proportio-
nari quantitati charitatis, a qua qs
cecidit. Et quantitas charitatis ſe-
quens menſuratur ſecundum quan-
titatem præparationis: ꝓpter quod
conſequi videtur, ꝙ charitas ſubſe
quens adæquetur præcedenti, vel eã
excedat: & hoc confirmant ꝑ illud
Baruch. 4. Sicut fuit ſenſus veſter
vt erraretis a domino, decies tantũ
iterum reuertentes inuenietis eum,
& Eſa. 31. Conuertimini filij Iſrael,
ſicut in profundum receſſeratis. Sed
hic modus dicendi eſt contra ratio-
nem, & ſenſibile experimentũ, nec
habet ſtabile fundamentum. Contra
rationem enim dicere eſt, ꝙ perfe-
ctus ſi cadat a charitate, non poſſit
reſurgere niſi in ſtatu, & complemẽ
to perfectionis ſuæ: & de multis ap-
paret, ꝙ cadentes non reſurgunt ad
illam perfectionem, a qua ceciderũt.
Stabile etiam fundamentum nõ ha-
bet, quia diuinæ prædeſtinatiõis di
ſpoſitio non exigit, ꝙ homo ſemper
procedat in bono, ſed ꝙ ſit finaliter
bonus. Dei etiam retributio nõ pẽ-
ſat quantum ad meriti efficaciã cha-
ritatem initialem, ſed charitatẽ fina
lem. Noſtra etiã præparatio ad gra-
tiam poteſt eſſe maior in eo, qui mi-
nus peccauit, & minor in eo, q ma-
gis peccauit. Et verba illa propheti
ca non intelliguntur de quacũque ꝓ
paratione, ſed de præparatione ꝑ-
fecta, & pænitentia cõſummata, quæ
reſtituit omnia ablata, ſicut in quar
to lib. explanatur diſtinct. 14. Non
autem habet veritatem de qualicum
que pænitentia, & conuerſione ſine
præparatione: Vnde cum homo ſe
præparare poſſit ad maiorem, & ad
minorem, & ad æqualem charitatẽ,
communis tenet opinio, quòd homo
poteſt & in maiori, & in minori, &
in æquali charitate reſurgere. Et cõ-
cedendę ſunt rationes, quæ ſunt ad
iſtam partem.

AD illud ergo quod primo obii- 17
citur in contrarium, quòd dominus
non recordatur peccatorum poſt pæ
nitentiam peccatoris. Dicendũ, ꝙ
hoc intelligitur quantũ ad punitio-
nem

nem æternam. Et ꝙ gratia minor
detur homini, quam fuerat præce-
dens: hoc non eſt propter peccatorũ
præcedentium punitionem, ſed hoc
eſt propter ipſius negligentem, & te-
18 pidam præparationem. AD illud
quod obiicitur, ꝙ diligentibus deũ
omnia cooperantur in bonum. Di-
cendum, ꝙ illud nõ intelligitur, qa
ſemper cooperentur in bonũ quan-
tum ad augmentum præmij ſubſtan
tialis, ſed hoc poteſt eſſe quantũ ad
quandam humiliationem, & diligẽ
tiorem boni conſeruationem, & cau
tiorem mali vitationẽ, quæ adiuuãt
hominem ad hoc ꝙ perſeueret vſq;
ad finem. Et melius, & vtilius eſt ho
mini habere paruam charitatem vſ-
que in finem perſeuerantem, quã ma
gnam, & in media via deficientem.
19 AD illud quòd obiicitur, ꝙ maior
eſt lux matutina, quã veſpertina.
Dicendum, ꝙ charitas reſurgens nõ
comparatur luci matutinæ propter
magnitudinem, ſed propter nouita
tem, & ordinem ad proficiendũ: &
ideo ratione illa peccatur ſecundum
conſequens, quia non eſt omnino ſi
20 mile hinc & inde. AD illud quod
obiicitur, quòd fortius eſt quod pel
lit, quam quod pellitur. Dicendũ,
quòd verum eſt in his, quę pellũtur
per mutuam actionem, & paſſionẽ:
ſic autem non eſt de peccato, & gra-
tia, ſicut explanatum fuit ſupra: &
ideo in nullo cogit ratio illa.

Artic. 2 CONſequenter q̃ritur de charitatis duratione per comparationem ad habitus aliarũ virtutum, quæ euacuari dicuntur. Et circa hoc tria quæruntur ſecundum triplicem habitum, quem dicit Magiſter euacuandum. Primo quæritur de euacuatione fidei. Secundo de euacuatione ipſius ſpei. Tertio de euacuatione ipſius ſcientiæ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Fidei habitus, per claram gloriæ dei viſionem omnino non tantum quo ad actum, ſed quo ad habitum tollitur in patria.**

VTRVM fides in gloria euacuetur. Et ꝙ ſic videtur, quia ſecundũ ꝙ dicit Apoſtolus. Fides eſt argumentũ rerum non apparentium, ſuper quo dicit Greg. ꝙ quæ apparent, non fidẽ habent, ſed agnitionem: ſi ergo in patria cætera, quę nunc credimus, erunt manifeſta, videtur quòd fides ſimpliciter erit euacuanda. Item. Augu. 14. de trin. Mens quippe humana cum fidem ſuã videt, qua credit quod nõ videt, non aliquid ſempiternum videt. Quando enim ad ſpem per fidẽ nos perductos eſſe gaudebimus, non iam fides erit qua creduntur, quæ non videntur, ſed ſpecies, qua videantur, quæ credebantur: ergo &c. Item. Ratio euacuationis quam aſſignat Apoſtolus, eſt imperfectio. Ait enim, Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur qđ ex parte eſt. Sed cõſtans eſt quòd cognitio fidei eſt ex parte, cum ſit per ſpeculum, & in ænigmate; ergo neceſſe eſt ipſam euacuari ſuperueniente viſione ſpeciei. Item. Credere manifeſtum non ſpectat ad habitũ alicuius virtutis, cũ ſimpliciter ſit neceſſitatis: ſed in patria cætera, quæ credimus, manifeſtabuntur: ergo credere ibi non erit ab aliquo virtutis habitu: ſed habitus ipſius fidei eſſentialiter loquendo virtus eſt: ſi ergo ibi auferetur ratio virtutis, neceſſe eſt ipſum quantum ad eſſentiam ſuam euacuari, & tolli. Sed in contrarium arguitur. Primo a parte ipſius fidei euacuandæ, deinde a parte eius, per quod fides habet euacuari. Ex parte ipſius fidei arguitur primo ſic ratione ipſius generis. Fides eſt in genere virtutis ſimpliciter: & quod eſt amplius, eſt in gñe virtutis theolo-

Fundamenta.

Ad opp.

theologicæ: ſed virtus eſt pfectio potentiæ: ſed theologica virtus eſt maior perfectio, quã cardinalis: ſed pfectio gloriæ non tollit pfectionem potentiæ, nec euacuat eas, quæ ſunt in genere virtutis cardinalis: quia virtutes illæ (ſicut dicit Auguſt.) manebunt in patria. ergo cum fides non ſolum ſit virtus, ſed etiã virtus theologica, videtur ꝙ nullo modo ſit ꝑ gloriam euacuanda. Item. Hocipſum oſtenditur a parte diffinitionis, & eſſentiæ ipſius fidei: quia fides ſm Apoſtolum eſt fundamẽtum rerum ſperandarum: ſecundum Augu. eſt illuminatio mentis ad videndũ deũ. Sed gloria adueniente fundamẽtum ſpiritualis ædificii non deſtruitur, ſed potius ſtabilitur, & illuminatio non excluditur, ſed potius perficitur, & completur: ergo videtur ꝙ habitus fidei per gloriam non euacuetur. Item Hocipſum oſtenditur a parte actus principalis. Actus.n. ipſius fidei principalis eſt aſſentire primæ veritati propter ſe & ſup omnia, & velle ei credere, ſiue credidiſſe: quia eiuſdẽ habitus eſt velle credere, & velle credidiſſe: ſed in patria aſſentiemus primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia: vellem⁹ etiã credidiſſe deo: habebimus ergo actũ fidei principalem: ergo & ipſam fidem. Item. Hoc oſtenditur a parte eius, per quod dicitur fides euacuari. Plus enim repugnat ipſe habitus fidei deformitati peccati, quã perfectioni gloriæ: ſed habitus fidei nõ tollitur, nec euacuatur per tenebrã peccati: ergo nec per completionem gloriæ. Item. Cognitio matutina in angelis nõ excludit cognitionẽ veſpertinam, imo ſimul cognoſcũt res in verbo, & in ꝓprio gñe: ergo viſio dei in ꝓpria eſſentia, & natura non excludit viſionem ipſius in ſpeculo, & in creatura: ſed viſio fidei eſt viſio ſpecularis: ergo per viſionẽ gloriæ non habet euacuari. Item. Lumẽ cum lumine non habet opponi nec in corporalibus, nec in ſpiritualib⁹, ſicut patet: quia in eodẽ medio plura poſſunt eſſe lumina impermiſta, ſicut dicit Dionyſius in libro de diuinis nominibus. Similiter & in ſpiritualibus lumen cognitionis ꝑ cauſam, non excludit lumen cognitionis per effectum: ergo nõ videtur ꝙ lumen fidei euacuetur per lumen glorioſum, nec per aliud habet euacuari: reſtat igitur quòd habitus fidei non euacuatur.

21 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ hic eſt duplex modus dicendi. Aliquibus enim videtur eſſe dicendum, ꝙ cum quæritur, vtrum fides euacuetur, quód non eſt ſimpliciter reſpondendum affirmando, vel negando. Quantum enim ad aliquid euacuatur, & quantum ad aliquid non. In ipſa enim fide duo eſt reperire, vidę licet illuminationis habilitatem, & ænigmatis obſcuritatem. Quantum ad luminis habitum fides non euacuatur, ſed perficitur, & conſummatur. Quantum vero ad ænigmatis obſcuritatem, cum ſit ex parte, ſimpliciter tollitur. Et iſte modus dicẽdi cõfirmari poſſe videtur per illud, quod dicitur in Gloſa ſuper illud 1. Corint. 13. Cum veneritq́ ꝗ perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt &c. Glo. deſtruetur imperfectio, non id quod verum eſt, euacuabitur. Defectio imperfectionis eſt, quando illud quod imperfectionis eſt impletur: & ſecundum iſtum modum dicendi, facile eſt declinare rationes ad vtramque partem. Nam primæ quę probant, quod habitus fidei euacuatur, concludunt ratione ænigmatis, & imperfectionis. Rationes vero ad oppoſitum concludunt de ipſa ſ3 de quãtum ad perfectionis habitus, & complementum luminis. Licet autem hic modus dicẽdi ſatis videatur probabilis, non tamen cõſonat verbis Augu. Auguſtinus enim dicit in xiiij. de trinitate. Fides; quæ nunc in animo noſtro eſt, velut corpus in loco, dum tenetur, aſpicitur, amatur, quandam efficit trinitatem. Sed ipſa non erit quando fides hic in animo non erit: quæ vero tunc erit, quando iam recordabimur in nobis fuiſſe, & non eſſe, alia perfectio erit. In quibus verbis vult dicere, ſicut

per

per exẽplum quod præmittitur pau lo ante, quòd ſicut corrumpitur ali quod corp⁹ quod homo ſenſibiliter intuetur, & ipſo corrupto memoratur ipſius corporis nõ per ipſius cor poris veritatem, ſed per ſimilitudinem in anima remanentem: ſic & in ipſa fide. Vnde vult quod habitum fidei noſtræ, quẽ interius intuemur, inter temporalia computemus: & quia aliquando deficit, non poteſt quantum ad ipſius intuitum rõ imaginis, quæ perpetua eſt in anima attendi. Conſtat autem quòd de ipſo habitu fidei loquitur, ſecundum illud quod habet poſitionis, & perfectionis: quia ſecundum illud intrà ſeipſa anima illum habitum intuetur: aliter non valet tota ratiocinatio illa, quam ibidem ſatis facit pro lixe. Non etiam videtur conſonare verbis gloſę, & Apoſtoli. Quia, ſi fides euacuaretur ſolummodo ſecundum illud quod habet imperfectionis, & maneret ſecundum illud quod eſt in ea complementi, & perfectionis, ſicut nõ dicuntur euacuari virtutes cardinales, nec habitus charitatis, ſic nec diceretur euacuari habitus fidei, quin potius perfici, & cõpleri. Et propterea eſt alius modus dicendi magis communis, & vſitat⁹: quòd ſi loquamur de habitu fidei ſecundum quòd fides eſt virtus ſpecialis, ſic per gloriam habet ſimpliciter euacuari, pro eo ꝙ fides eſt habitus virtutis inquantũ intellectus inclinatur ab affectu, ſicut in pręcedentibus oſtenſum fuit: hoc autem nõ poteſt eſſe niſi quandiu intellect⁹ de ſe incertus eſt de his, quæ credere debet. Et quoniam in patria illuminatio, & claritas viſionis præcedet motum affectionis, nec ab ipſa inclinabitur intellectus propter ipſius ſummi luminis claritatem, a qua intellectus nullo modo poterit diſſentire: hinc eſt quòd habitus fidei ſimpliciter per viſionem glorię habet tolli, ſecundum quòd auctoritates ſancto rum, & glo. dicunt ſatis expreſſe. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad iſtam partem.

Conſentit S. Thom. 1.2. q. 63. artic. 3

22 AD illud vero quod obiicitur, primo in contrarium ex parte generis, quia eſt virtus theologica, quæ perficit potentiam animæ ſecũdum digniorem eius partem. Dicendũ, quòd fides eſt perfectio potentiæ nõ qualiſcumque, ſed ſecundum ſtatum imperfectionis, & viæ, in quo intellectus poteſt aberrare a veritate, & in via captiuari. Vnde non euacuatũ quia perfectio ſimpliciter, ſed quia perfectio ſecundum talem ſtatum. Nec eſt ſimile de virtutib⁹ cardinalibus, quia actus earum principaliores non ſolum perficiunt ipſas potentias ſecundum ſtatum viæ, ſed etiam ſm̃ ſtatum patriæ.

23 AD illud quod obiicitur ex parte diffinitiõis. Dicendum, quod fides non eſt ſubſtãtia, ſiue fundamentũ ſimpliciter rerum ſperandarũ, ſed ſolum ſm̃ illũ ſtatum, in quo æterna bona expectãtur. Similiter non eſt illuminatio ad videndum deum ſimpliciter, ſed ad videndum deum per ſpeculum. Et quoniam huic ſtatui ſuccedet alius ſtatus, in quo erit ſtabilius fundamentum, & perfectior illuminatio: hinc eſt quòd fides euacuatur nõ ꝓpter fundamenti deſtructionem, ſed propter ſtabilioris conſtructionem: non propter luminis priuationem, ſed propter luminis perfectionem, quæ excludit ſpecularem, & imperfectam cognitionem.

24 AD illud quod obiicitur de actu fidei, qui eſt aſſentire primæ veritati, & velle credere, ſiue crediſſe. Dicendum, quòd neutrum eſt actus fidei, niſi inquantum homo aſſentit veritati non viſæ, in quo quidem aſſenſu, & credulitate intellectus inclinatur a voluntate: quod quia non eſt in patria reperire, non ſunt illi act⁹ in patria ab habitu fidei, ſed a virtute excellentiori.

25 AD illud quod obiicitur, quòd magis repugnat ipſi fidei tenebra peccati, quam excellentia præmii. Dicendum, quòd de habitu fidei eſt dupliciter loqui. Aut inquãtũ eſt habitus ab alijs virtutibus diſtinctus. Aut inquantũ eſt gratia informatus. Si inquantum eſt gratia informatus, ſic veritatem habet verbũ propoſitum: gratia.n. ipſius

ipſius habit⁹ informati tollitur per
culpam, non autem per gloriam. Si
autem loquamur de ipſa fide ſecun-
dum quòd eſt habitus diſtinctus ha
bilitans ad credendum non viſum:
ſic propter ſuam imperfectionē ma-
iorem oppoſitionem habet ad ſtatū
gloriæ, quā ad ſtatum peccati: & ideo
per gloriam habet euacuari, quāuis
26 non habeat per peccatum tolli. AD
illud quod obijcitur, quòd cognitio
matutina non excludit veſpertinam,
nec viſio in ſpecie excludit viſionē
in ſpeculo. Dicendum, quòd differt
dicere, videre rem in ſpeculo, & p
ſpeculum. Per ſpeculum enim dici-
tur videre deum, qui aſcendit a co-
gnitione creaturæ ad cognitionem
creatoris. In ſpeculo autem videt,
qui deum in ipſa creatura clare in-
tuetur. Prima viſio non erit in glo
ria, quia non erit ibi neceſſaria ſcala.
Secunda vero erit, quia deus videbi
tur aperte in omnibus creaturis, vt
dicit Augu. in lib. vlt. de ciui. dei. Et
illa viſio quæ eſt per ſpeculū, ſpectat
ad ipſam fidem. Illa vero quæ eſt in
ſpeculo creaturæ ſpectat ad cogni-
gnitionem veſpertinā, quæ bene po
terit ſeruari in patria. & ideo nō eſt
ſimile de fide, & cognitione illa. Et
attendendum eſt hic, quòd plus dif
fert viſio per ſpeciem a viſione p ſpe
culum quantum ad cognitionem ip
ſius dei, quam quantū ad cognitio-
nem alicui⁹ creaturę ſenſibilis. Si.n.
aliqua creatura ſenſibilis videatur
propria natura, & videatur per ali-
quod ſpeculum, in quo reſultat, nō
eſt differentia inter viſionem iſtam,
& illam, niſi in hoc quòd vna eſt per
ſpeciem ſecundum directionem ſim-
plicem, alia eſt per ſpeciem ſecundū
directionem reflexā: & ideo ab vno,
& eodem oculo, & ſecundum omnē
ſtatum de eadē re viſa haberi poteſt
viſio. In viſione autem ipſius dei,
quæ eſt per ſpeciem, & per ſpeculum,
maior eſt differentia: tum a parte vi
dentis: quia in vna illarū eſt cogni-
tiua potentia obumbrata, in altera il
luminata: tum a parte medij: quia
in vna videtur deus per ſui eſſentiā,
in altera vero per effectum creatū.

Et ideo vna iſtarum cognitionū eſt
in quiete, & in ſtatu, altera vero in p
greſſu ſecundum quòd dicit Apoſto
lus. Per fidem ambulamus: & ideo
vna per alteram tollitur. AD illud 27
quod obijcitur, quòd lumen lumi-
ni non repugnat. Dicendum, quòd
verum eſt quātum eſt de luminis na-
tura. Verumtamen bene contingit
vnum lumē per alterum euacuari ra
tione alicuius annexi inſeparabilis,
vel diſpoſitionis præcedentis, vel ef-
fectus conſequentis. Et ſic eſt in lu-
mine fidei, quod habet ænigma an-
nexum: & ex hoc oritur quòd intel
lectus inclinatur ab affectu, & diri-
git hominem ad cognoſcendum nō
viſum. Et qm̄ tollitur illius ænigma
tis interpoſitio, tollitur etiam & illa
inclinatio, tollitur nihilominus ha
bilitatio ad cognoſcendum nō viſa:
quoniam impoſſibile erit ab illa ſu-
perna luce abſentari: hinc eſt quòd
lumen fidei quod eſt proprium illius
habitus, licet non ratione ſui, rō-
ne tamen annexorum ſuperuenien-
te gratia habet euacuari: hoc autem
dico de lumine, quod eſt propriū fi-
dei: nam de lumine gratiæ gratūfa-
cientis, tenendum eſt quòd nō ha-
bet per gloriam euacuari, ſed potius
conſummari.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Spes quam virtutem theologi-
cam nominamus, per gloriam
omnino euacuatur.**

VTRVM ſpes euacue-
tur per aduentum glo Funda.
riæ. Et quòd ſic vide- menta.
tur: Rom. 8. Spes quę
videtur non eſt ſpes.
glo. Res ſperata quæ videtur, nō eſt
ſpes, id eſt non eſt ſubiecta ſpei virtu
ti, quæ non eſt niſi de non apparen
tibus. Si ergo per aduentum gloriæ
quod erat latens efficitur patens, ne-
ceſſe eſt habitū ſpei euacuari ad præ
ſentiam præmij. Item. Spes eſt expe
ctatio futuræ beatitudinis, ſecundū
quod

quod dr in gloſa ad Roma.5.Sed qñ de futuro fit præſens, futurum deſinit eſſe futurum:cum ergo in gloria ſemp habeat beatitudo præſens,videtur ꝙ nullo modo contingat ibi eſſe ſpem.Item.j.Cor.13. Nunc manent fides,ſpes,charitas:tria hæc &c.Glo. charitas,fide, & ſpe diſcedentibus ꝑmanebit aucta,cui fides, & ſpes hic non poſſunt deeſſe. Si ergo deerunt ſibi in patria,videtur ꝙ euacuentur ꝑ gloriam.Item. Sicut ſe habet fides reſpectu non viſi,ſic ſe habet ſpes reſpectu nõ habiti:ſed fides neceſſario euacuatur ſuperueniente clara viſione:ergo & ſpes ſuperueniente cõprehenſione,ſiue certiſſima tẽtione.Sed

Ad opp. contra.Sapien.3.Spes illorũ immortalitate ꝑlena eſt.Glo.i.indefectiua: ergo ſi ſpes beatorum non deficit, videtur ꝙ ſpes non habeat euacuari in beatis. Si tu dicas ꝙ ibi accipiatur ſpes pro ipſa re ſperata, obiicit tunc de ipſo actu ſperadi,qui fuit in Chriſto ẽm ꝙ dicit glo.ſuper illud Pſal. In te domine ſperaui. Si ergo Chriſtus ſimul fuit cõprehẽſor,& viator, vr ꝙ ſimul poſſint ſtare actus,& habitus ſpei cum complemẽto pręmij. Item.Vbicumque põt eſſe deſideriũ, ibi poteſt eſſe ſpes: ſed in æterna beatitudine eſt ſummum deſiderium,ſecundum quòd ſcribitur.j. Pet.j.In quem deſiderant angeli proſpicere:ergo videtur quòd in ipſa ſuperna beatitudine contingat reperiri ſpẽ quãtum ad habitum,& motũ: ergo &c. Item. Animæ beatæ in patria expectant ipſam ſtolam ſecundam, & ꝑ conſequens ſuam gloriam augendã, & perficiendam:ſed certa expectatio gloriæ procedens ab inſtinctu gratiæ eſt ipſius ſpei virtutis: ergo ſpes virtus eſt in animabus beatis.Item. Sicut ſe habet deſperatio ad damnatos,ſic ſe habet ſpes ad beatos ꝑ commutatam proportionem, quia ſicut ſtatus damnatorum repugnat ſtatui beatorum,ſic ſpes repugnat deſperationi:ergo ſicut neceſſe eſt ponere deſperationem in damnatis,ita neceſſe videtur,quòd ſit ponere ſpẽ in beatis Item. Actus ipſius ſpei eſt confidere in domino:ſed beati maxime habent iſtum actum,quia maxime confidunt in domino,& ei innituntur:ergo videtur quòd in eis potiſſime ſit reperiri ipſius ſpei habitũ, & vſum. Item.Ad ſpem pertinet certitudo, & expectatio.Sed conſtat quòd certitudo in gloria non tollitur,imo perficitur: ergo videtur quòd habitus ſpei ſecundum aliquid ſui habeat in gloria ſaluari,videlicet quantum ad certitudinem: ſimiliter vr quòd quãtum ad expectationem, quia (ſicut vult Anſelmus) ponere eſt durationem in participatione beatitudinis: ergo qui modo participant beatitudinem in A nondum participant eã in B. & certitudinaliter eam expectant. Si ergo ſpes quantum ad expectationem manet,& quãtum ad certitudinem conſummatur,videtur ꝙ nullo modo in gloria euacuetur. 28

RESP. AD prædictorum intelligentiam eſt notandũ, quòd ſicut eſt duplex modus dicendi circa euacuationẽ fidei,ſimiliter & circa euacuationem ſpei. Nam & in ipſo habitu ſpei eſt reperiri aliquid imperfectionis,& aliquid perfectionis, & cõplementi. AD imperfectionem enim ſpei ſpectat illud quod eſt expectatio quędam,& protẽſio ad ea, quæ realiter non habentur. AD complementum autem eius ſpectat confidentia,& certitudo,quæ facit confidere, & inniti ipſi ſummæ largitati. Et quantum ad primum tollitur ipſa ſpes,& euacuatur. Quãtum vero ad ſecundum perficitur,& ſaluatur.Sed quoniam ſicut in præcedentibus dictum eſt,ſpes non diceretur euacuari, ſi ſolum quod eſt imperfectionis tolleretur ab ipſa,illo ſaluo quod eſt in ea perfectionis, & complementi: ſicut patet:quia liberum arbitrium in patria nõ dicitur euacuari in gloria,quãuis tollatur ſibi vertibilitas: & hoc quia vertibilitas potius ſpectat ad liberi arbitrij defectũ, quàm ad complementum: ſi ſic igitur eſſet in propoſito reperiri, nunquam deberet dici euacuari propter aduentũ gloriæ. Et propterea communis modus dicendi eſt,& hunc innuit ipſa gloſa,quòd habitus ipſius ſpei ſim-

pliciter euacuatur in gloria, & ei ſuccedit habitus nouus. Et ratio huius eſt: quia habitus ſpei habilitat ad cõfidendum, & innitendum deo cum quadam protenſione, & erectione, & expectatione. Et quoniam ſtatui gloriæ repugnat expectatio ſubſtantialis præmii, & protẽſio, & illa erectio, & inhiatio, cum ibi affectus omnino quietetur: hinc eſt quòd habitus ipſi⁹ ſpei ſimpliciter euacuari dicitur, ſm ꝙ ſpes nominat habitum virtutis theologicæ, qui habilitat ipſam animam ad expectandum ſubſtantiale præmium. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

29 AD illud vero quod primo obr̃ in contrarium, quòd ſpes beatorum eſt immortalitate plena. Dicendũ, quòd ſpes ibi ſumitur pro re ſperata. Et ſi obijciatur, quòd Chriſtus actu ſperauit ſecundum illud Pſalm. In te domine ſperaui. Dicendum, quòd illud intelligitur de Chriſto vel ratione membrorum, vel extenditur ibi nomen ſpei ad expectationem cuiuſcunque beneficij ſpiritualis. AD illud
30 quod obiicitur, quòd vbi eſt ſpes, ibi eſt deſiderium. Dicendum, quòd eſt deſiderium de acquirendo: & eſt deſiderium de continendo. Vbi eſt deſiderium de acquirendo, ibi bene poteſt eſſe ſpes. Sed vbi eſt deſideriũ de continendo bonum iam habitum ſpes non eſt, quia non eſt ibi expectatio non habiti: & ſic eſt in patria ponere deſiderium, non per aliquam anhelationem ad obtinendum non habitum, ſed propter infatigabilitatem, & indeficientiam delectationis, quæ nullo modo parit ibi faſtidium.
31 AD illud quod obiicitur, quòd animæ beatæ expectant ſtolam ſecundã. Dicendum, quòd in ratione illa eſt duplex defectus. Primus defect⁹ eſt: quia non quæcunque expectatio ponit virtutem ſpei, ſed expectatio ſummæ beatitudinis, ſiue ſummi boni, & ſummi ardui aſſequendi. Præterea non expectant certitudinem ſpei, ſed certitudinem comprehenſionis, quæ non ponit protenſionem, nec inhiationem ad aſſequendum illud, quod expectatur: alioquin ex ſua dilatione affligeret expectantem, iuxta illud quod dicitur in Prouerb. Spes quæ differtur, affligit animam: hoc autem nullo modo eſt ponere circa beatam animam. AD illud quod o- 32
biicitur, quòd ſicut ſe habet ſpes ad beatos, ſic deſperatio ad damnatos. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia deſperatio facit ad cumulum mali: ſed ſpes de ſua ratione oppoſitionem habet cum ſumma completione boni, quia dicit abſentiam boni expectati. Et ideo non ſic ſe compatitur cũ ſumma beatitudine habitus ſpei, ſicut deſperatio cum extrema calamitate. AD illud quod obiicitur, quòd 33
actus ſpei eſt confidere in domino, & eidem inniti. Dicendum, quòd nõ quæcumque confidentia eſt actus ſpei, ſed ea quæ eſt cum quadam protenſione, & inhiatione, & erectione, quæ omnia incompoſſibilia ſunt ſtatui gloriæ: & ideo quamuis in gloria ſit quædam confidentia, non tamen ſequitur quòd ibi ſit virtus ſpei, ꝗa eſt alterius habitus, & excellentioris videlicet dotis ſuccedentis ipſi virtutis ſpei. AD illud quod obiicitur, 34
quòd ibi ſaluatur expectatio, & conſummatur certitudo. Dicendum, ꝙ non eſt ibi expectatio proprie, quia nihil nouum augetur beatis, reſpectu cuius ſit expectatio in eis. Præterea. Certitudo iſta non completur, ſed ibi eſt aliud genus certitudinis: iſta enim eſt ex permiſſione, illa vero eſt ex rei exhibitione, & perfectiſſima tentione. Ideo nõ ſequitur, quòd habitus ſpei habeat ſaluari in gloria, quin potius ipſa ſpes ex hoc magis oſtenditur euacuanda.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Scientia in patria quo ad habitum non perditur,ſed completur, quo vero ad vſum mutatur, & quo ad modũ omnino tollitur.

Ad opp. VTRVM habitus ſcientiæ euacuetur in patria Et quòd ſic videtur p auctoritatem Apoſtoli 1.Cor.14.Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt,ſiue ſcientia deſtruetur.Sed quod deſtruitur ſimpliciter euacuatur: ergo &c.Item.Secundum ꝙ vult Magiſter Hugo de ſancto Victore in didaſco. Sciẽtiæ inuentæ ſunt propter indigentias, & neceſſitates ſupplendas ex parte animæ, vel ex parte corporis.Si ergo in patria tolletur omnis indigentia, videtur quòd euacuatur omnis ſcientia. Item. Anima beata omnia cognoſcit in verbo & aperte, & continue,ita quòd ab illo aſpectu non poteſt ſeparari : ergo videtur ꝙ nullus alius habitus cognitionis, vel aſpectus beatæ animæ conueniat: videtur ergo quòd habitus cognitionis,qui eſt in via,ſimpliciter tollatur in patria , alioquin erit ibi fruſtra. Item. Quod plus habet de lumine, & veritate,minus eſt euacuabile : ſed in habitu fidei plus eſt de ratione veritatis,& luminis,q̃ in habitu ſcientiæ acquiſitæ. Ipſa enim fides innititur primæ veritati propter ſe , & in ipſa etiam eſt lumen gratiæ diuinitus ei datæ,& infuſæ: ergo multo minus eſt euacuabilis habitus fidei ,quàm habitus ſcientiæ. Si ergo habitus fidei euacuabitur in ſtatu patriæ,videtur ſimiliter quòd & habitus ſciẽtię. Item.Habitus ſcientiæ eſt per collationem cauſę ad effectum,& per quandam ratiocinationem,& diſcurſum: ſed impoſſibile eſt in patria huiuſmodi diſcurſum reperire , ergo neceſſe eſt habitum ſcientiæ ſimpliciter tolli,& euacuari.

Fundamenta. Sed contra. Anſelmus in libro de ſimilitudinibus.Tunc iuſti cetera ſcient,quæ deus fecit ſcienda:ibi a ſingulis omnes,ibi ab oĩbus ſinguli cognoſcentur , nec vnquam omnino latebit,qua patria, qua gente,qua ſtirpe quis editus ſit . Si ergo notitia talium manebit , multo fortius manebit ſcientia , quæ eſt habitus cognitiuus vniuerſalium : ergo non videtur quòd ſcientia philoſophica habeat euacuari in patria. Item. Dicit philoſophus. Scientia nõ deſtruitur niſi aut propter corruptionem a parte ſcibilis, aut ex parte medij,aut propter obliuionem a parte ſcientis: ſed nullum horum erit in patria:ergo nullo modo videtur, ꝙ ibi deſtruatur,& euacuetur ſcientia. Item.Chriſtus erat comprehenſor,& tamen habuit ſcientiam competentẽ ſtatui viæ . Angeli etiam ſunt comprehenſores,& nihilominus habent habitum ſcientiæ ,quo cognoſcunt res in proprio genere : ergo gloria ſecum compatitur ſcientiam : igitur nec deſtruit,nec euacuat ipſam. Item. Maioris dignitatis eſt ſcire ſyllogizare,& aliquid demonſtrare , quàm poſſe localiter moueri , atque diſcurrere:ſed ab ipſis beatis non tolletur agilitas ad motum:igitur nec habilitas diſponens ad ſyllogizandum, & demonſtratiue aliquid cognoſcendum: ergo non videtur euacuandus: & ſic non videtur , quòd ſcientia euacuetur . Item . Si ſcientia euacuaretur,& tolleretur in tranſitu de hac vita,igitur eſſet cõputanda inter bona tranſitoria:igitur ſicut reprehenſibiles ſunt,& ſtulti qui laborant eſſe diuites : ſic videntur omnes eſſe ſtulti,qui laborant eſſe ſcientes, cum æqualis conditionis ſit vetula , & vnus ruſticellus , ſicut eſt vnus magnus clericus : quòd ſi hoc minus conuenienter dicitur , videtur quòd ſcientia non euacuetur.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum , ꝙ hic eſt tri- 35
plex modus dicendi. Quibuſdã.n.videtur, ꝙ habitus harum ſcientiarũ acquiſitarum liberalium , ſiue aliarum omnino euacuẽtur,& ſimpliciter deſtruantur.Hic.n.habitus habet

imperfectionem ſibi iunctam inſepa
rabiliter: & ideo ei alius habitus lon
ge perfectior ſuccedet, non ſolum il-
le, quo quis cognoſcet omnia in ver
bo limpide, & aperte, ſed etiam habi
tus, qui erit per ſpecies, & ſimilitudi
nes vniuerſi ordinis cauſarũ mũdi,
qui datus fuit ipſis ſpiritibus angeli
cis, & dabitur omnibus glorificãdis,
per quem cetera cognoſcent, etiam
eadem ipſa quæ modo cognoſcunt,
multo excellentius, atque nobilius
cognoſcent. Alioquin ſi non daretᷓ
eis alius habitus nouus ab iſto, non
eſſet in beatis rerum creatarum ſm
proprium genus perfecta cognitio,
quod contra veritatem eſt, & contra
Anſelmum. Et ſic concedunt in pa-
tria tolli iſtum habitum ſcientiæ pp
nobiliorem habitum ſuperuenientẽ.
Et licet hæc ſcientia deſtruetur, non
tamen fruſtra laborat, qui eam acqui
rit: quoniam per ipſam manuducitᷓ
homo ad cognitionem dei, & promo
tionem fidei, & ita ad augmentum
meriti: & per conſequens ad comple
mentum præmij. Et propterea ſicut
non fruſtra credit aliquis, licet fides
euacuetur in patria: ſic etiam nõ fru
ſtra addiſcit, licet ibi (vt dicunt) ſim
pliciter euacuetur iſta ſcientia. Alijs
autem videtur aliter dicendum eſſe,
videlicet ꝙ ſcientia non omnino eua
cuetur. Eſt enim ibi conſiderare ha-
bitum, & vſum. In patria autem tolli
tur quantum ad vſum, qui imperfe-
ctionis eſt, & manet quantum ad ha-
bitum, qui facit ad ipſius animæ de-
corem, & pulchritudinem. Si enim
manebunt ibi cicatrices vulnerum, &
notæ operationum ad cõmendatio-
nem meriti, & decorationem meren-
tium, magis rationabile videtur, ꝙ
maneant ibi habitus ſcientiarum, q
faciunt ad ipſius animæ decorem, &
ornatum. Tertijs aũt aliter videtur eſ
ſe dicendum, quòd cum tria ſit con
ſiderare in ipſa ſcientia, videlicet ha-
bitum, & vſum, & modum. Scientia
quantum ad habitum manet, & com
pletur, quantum vero ad vſum muta
tur, ſed non tollitur; quantum autẽ
ad modum ſimpliciter euacuatur, &
deſtruitur. Habitus enim non tolli-
tur, quia perfectioni non repugnat:
non enim repugnant iſta duo, deum
videre, & ſcire propoſitiones, & con
cluſiones, & principia geometriæ, &
alicuius alterius ſcientiæ. Vſus vero
non tollitur omnino: quia ſi eſſet ha
bitus abſque vſu, & actu, eſſet incom
pletus, ſiue minus completus, quod
nequaquam competit ſecundum ſta
tum illum perfectiſſimum, & comple
tiſſimum: mutatur tamen propter an
nexã imperfectionem. Modus vero
qui attenditur in diſcurſu, & inquiſi
tione, & quadam ſucceſſiua ratiocina
tione, & collatione, ſimpliciter de-
ſtruitur, pro eo quòd in patria modꝰ
cognoſcendi erit per ſimplicem aſpe
ctum, cum ibi habeatur deiformis in
tellectus per gloriæ complementum:
& ſic ſecundum iſtam opinionem
ſcientia quodammodo ſaluatur, &
quodammodo mutatur, & quodam-
modo deſtruitur, & euacuatur. Hic
autem tertius modus dicendi magis
conſonat ipſi gloſæ. j. Corinth. 13. &
auctoritati Magiſtri. Magis etiam
conſonat rectæ rationi: ideo magis
debet, & poteſt rationabilius ſuſtine-
ri. Igitur iuxta hunc modum conce
di poſſunt rationes, quæ oſtendunt,
quod ſcientia non omnino euacuatᷓ.
manet enim (ſicut oſtẽdunt) quantũ
ad habitum ſecundum ſtatum magis
perfectum, manet etiam quantum ad
actum, videlicet quantum ad ſimpli-
cem aſpectum.

AD illud vero quod primo obii- 37
citur in contrarium de auctoritate
Apoſtoli, iam patet reſponſio: quia
dicitur ſcientia deſtrui, non quia ha-
bitus deſtruatur, & euacuetur: ſed qa
tollitur ille ſciendi modus, qui vt di
ctum eſt, habet fieri per diſcurſum.
AD illud quod obiicitur de Hugo- 38
ne, quòd ſcientiæ inuentæ ſunt pro-
propter indigentiam. Dicendum, ꝙ
Hugo non aſſignat totam cauſam,
ſed aſſignat cauſam, quæ mouet ho-
mines ſecundum ſtatum præſentis
vitæ ad inuentionem ſcientiæ. Quã-
uis enim homines moti fuerunt pro
pter indigentias amouendas, huiuſ-
modi tamen habitus magis ordina-
ri habent ad intelligentias noſtras

perfi-

perficiendas,quod quidem non tan-
tum competit ſtatui viæ,ſed etiam pa
39 triæ. AD illud quod obiicitur,quòd
anima omnia cognoſcit in verbo a-
ctu,&c. Dicendum, quòd ſicut di-
ctum fuit de Chriſto, quòd anima
Chriſti non ſolummodo habuit co-
gnitionem rerum in verbo, ſed etiã
ſecundum ſe per habitum ſibi in-
natum: & angelis beatis conuenit
idem propter perſectionem cogni-
tionis,non ſolum reſpectu diuerſita-
tis cognoſcibilium, ſed etiam quan-
tum ad varium cognoſcendi modũ:
ita etiam in beatis intelligendum eſt
eſſe,quia cognitio rerum in verbo,&
in proprio genere ſimul ſe compati
poſſunt quantum ad habitũ,& quan
tum ad actum, quia vna ad alteram
40 ordinatur.AD illud quod obiicitur,
quòd fides plus habet de veritate, &
lumine quam habitus ſcientiæ. Dicẽ
dum,quòd & ſi illud poſſit concedi,
tamen ex hoc non ſequitur, quòd ha
beat euacuari, quia lumen fidei in-
quantum huiuſmodi eſt habet inſe-
parabiliter ſibi adiunctum aliquid,
quod non eſt compoſſibile cum ſtatu
gloriæ,ſicut in præcedentibus oſten-
ſum fuit. Non ſic autem eſt de habi-
tu ſcientiæ,qui quantum eſt de ſua ra
tione tanto perfectior eſt,quanto cer
tior, & clarior eſt: ideo non ſic ha-
bet tolli quantum ad habitum,ſicut
41 fides ad pręſentiam gloriæ.AD illud
quod obiicitur,quòd ſcientia eſt per
collationem cauſæ ad effectum, & p
quendam diſcurſum collatiuum. Di
cendum,quòd ipſe arguit de ſcientia
quantum ad modum, quem in præ-
ſenti habet,de quo dictum eſt. Ra-
tione cuius conceſſum eſt ſcientiam
euacuari:& ratione cuius Apoſtolus
eam in futuro aſſerit deſtruendam.

Artic. 3. CONſequenter quæritur de du
ratione charitatis per cõpa-
rationem ad ipſum præmiũ.
Et circa hoc quæruntur tria.
Primum eſt, vtrum per gloriam con
tingat charitatis habitum euacuari.
Secundum eſt,vtrum contingat cha
ritatis habitum in patria dilatari.
Tertium eſt,vtrum contingat chari-
tatis ordinem in patria immutari.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Charitatis habitus in patria nõ
euacuatur, ſed potiꝰ cõſumma
tur per gloriam,cum coniun-
gatur firmiſſime primo bono,
& guſtent beati dulcedinem
perfectionis æternæ.

VTRVM contingat cha
ritatis habitum in pa-
tria euacuari. Et quòd Fundamenta.
non videtur.j.Cor.13.
Charitas nunquam ex
cidit.glo. ibi, Nec in hoc ſęculo,nec
in futuro,& ſi opera eius ceſſent.Itẽ.
Actus charitatis eſt diligere deum
propter ſe,& ſuper omnia, & ex to-
ta anima, & ex tota mente: ſed iſte
actus magis competit ſtatui gloriæ,
quàm viæ: ergo habitus charitatis
maxime competit ſtatui glorioſo: &
ſi hoc, tunc non euacuatur in illo.
item. Ipſius charitatis, ſiue amoris
eſt vnire,iuxta illud quod dicit bea-
tus Dionyſius. Amorẽ dicimus vni-
tiuam vim: ſed magis vnimur in pa
tria,quàm in via:ergo &c. Itẽ. Amo-
ris eſt aſſimilare,iuxta illud quod di
cit Hugo de ſancto Victore, ꝙ anima
in eius quod diligit imaginem tranſ
formatur: ſed magis erimus ſimiles
in patria,quàm nũc,ſm illud.1.Ioã.
3.Cum apparuerit,ſimiles ei erimus.
Si ergo ſtatui gloriæ maxime com-
petit perfectio aſſimilationis, videt̃
ꝙ & maxime competat illi ſtatui ha
bere habitum charitatis.Sed contra. Ad opp.
j.Cor.13. Cum venerit quod perfe-
ctum eſt,euacuabit quod ex parte eſt:
illud autem eſt ex parte, quod eſt im
perfectum: ſed charitas eſt imperfe-
cta, quia ignis eſt in Syon,& caminꝰ
in Hieruſalem,ſecundum quod dici
tur in Eſa. ergo videtur quod habi
tus charitatis euacuetur in patria.
Item. Ceſſante cauſa, ceſſat effectus:
ergo euacuata cauſa,euacuatur effe-
ctus: ſed fides generat ſpem,ſpes ge-

nerat charitatem: cum igitur in patria euacuetur habitus fidei, & ſpei, vt ſupra oſtenſum fuit, videtur ſimiliter quòd euacuetur habitus charitatis. Itē. Quod ordinat ad aliquem finem, & terminum ceſſat cum peruentum eſt ad illum. Sed charitas eſt pondus inclinans animam, & eleuās eam, vt tendat ſurſum: cum ergo anima ſurſum per gloriam fuerit collocata, videtur quòd iam amplius non habeat charitatis habitum. Item. Quanto maior eſt vnio animæ ad deum, tanto anima perfectius beatificatur: ſed magis vnitur quod vnit immediate, quàm quod vnitur per medium: ergo ſi anima perfecte beatificatur in gloria, videtur quòd inter animam, & deum non ſit ponere charitatem mediā: videt ergo q̄ ceſſet habitus charitatis ſuperueniente complemento beatitudinis.

43 RESP. Dicendum, quòd abſque dubio charitas in patria non euacuatur, ſed conſummatur, ſm quòd expreſſe dicit Apoſtolus. Ad cuius intelligentiam eſt notandū, quòd quædam eſt diſpoſitio, quæ reſpectu eius ad quod diſponit, habet oppoſitionem: quædam vero eſt, quæ ſimpliciter diſponit. Et prima quidem per aduentum eius ad quod diſponit euacuatur. Secunda vero perficit, & conſummatur: & huiuſmodi eſt euidens exemplum. Nam primo modo diſponit medius color ad extremos, & tepiditas ad frigiditatem: & ſuperueniente extremo, medius color tollitur propter hoc, quod medium non tantum ad extremum diſponebat, ſed etiam repugnabat. Secundo modo diſponit tranſparentia ad lumen: nam ſuperueniente lumine tranſparentia, & peruietas non tollitur, ſed magis perficitur, & decoratur. Per hunc etiam modum intelligendum eſt in ipſarum uirtutum habitibus, quæ diſponunt ad gloriæ complementum. Nam quædam diſponunt ſic, quòd habent aliquo modo oppoſitionem ei ad quod diſponunt, ſicut fides, & ſpes, quæ dicunt ipſius crediti, & ſperati abſentiam, & carentiam, quorum oppoſita ſunt in gloria, ſcilicet vnio aperta, & tentio firma: ideo neceſſe eſt hos habitus tolli, & euacuari p aduentum gloriæ. Et eſt alia diſpoſitio, quæ non habet rationem oppoſitionis, ſed tantum diſpoſitionis: & talis diſpoſitio eſt charitas, quæ ad gloriam diſponit, ſicut imperfectū ad perfectum: non tamen habet repugnantiam ad ipſam, imo conformitatem expreſſam: & ideo quantū ad habitum non euacuatur, ſed dum tollitur imperfectio, ipſe habitus perficitur, & conſummatur. Si autem 43 quæratur ratio huius, quare charitas magis conſummatur complemēto gloriæ, quàm alius habitus virtutis theologicæ, huius poteſt triplex ratio aſſignari. Prima attenditur penes qualitatem ipſorum habituum. Altera vero penes dignitatem potentiarum. Tertia vero penes largitatē diuinorum munerum. Quantum ad differentem qualitatem habituum ratio ſumitur talis, quia dilectio eſt reſpectu abſentis, & præſentis: viſio vero, & tentio non eſt niſi reſpectu habiti, & præſentis: expectatio vero, & credulitas eſt tantummodo reſpectu non habiti, & abſentis: & ideo tam actus, quàm habitus ipſius charitatis ſtatui patriæ, & viæ eſt communis: & per hoc magis conformis eſt charitas viæ charitati patriæ, quā habitus credendi habitui videndi, vel quam expectatio tentioni. Penes dignitatem ipſarum potentiarum attenditur ratio ſic: quia ſicut vult Bernardus de amore dei: Vbi deficit intellectus, ibi proficit affectus. Et Dionyſius de diuinis nominibus capite ſeptimo de ſapientia dicit, quòd multo altius aſcendit affectus noſter, & vis affectiua, quàm vis cognitiua. Ait enim ſic. Oportet cognoſcere intellectum noſtrum quandam habere potentiam ad intelligēdum, per quam videt intelligibilia, vnitionem vero excedentem intellectus naturam per quam coniungitur ad ea, quæ ſunt vltra ſe: & quoniam altius eleuatur ipſa vis unitiua in homine, ideo habet quandam præcipuam excellentiā dignitatis:

tis: & habitus ipſam perficiens eſt aliis habitibus maior & excellentior, ac per hoc ſtatui gloriæ conformior. Penes largitatem etiam diuinorum munerum ratio ſumitur, quia viris ſanctis dominus largitatem ſuæ benignitatis quodammodo communicat, & prægustare facit dulcedinem æternæ refectionis, vt in tribulationibus non ſuccumbāt, & in vaſtitate eremi præ ariditate, & inopia refectionis non deficiant. Cum ergo ſapere cæleſtia non poſſit niſi guſtus diſpoſitus ſecundum diſpoſitionem illi ſtatui conuenientem: diuinæ largitatis munus hoc requiſiuit, vt guſtui noſtro daretur habitus, & diſpoſitio ſecundum quā ſtatui gloriæ eſſet conformis. Hæc autem diſpoſitio eſt habitus charitatis, per quā diſpoſiti ſumus ad ſpiritualia deguſtanda, ſecundū ꝙ vult Magiſter Hug. Ideo charitatis habitus non euacuatur, ſed magis conſummatur in patria. Et cōcedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

AD illud vero quod primo obij
44 citur in contrarium, ꝙ perfectū euacuat illud, qd̄ eſt ex parte. Dicendū, ꝙ ex parte dicitur eſſe aliquid dupliciter, ſecundum quòd dupliciter dicitur eſſe aliquid ſecundum quid. Vno modo dicitur aliquid ſecūdum quid, quod tantum deficit ab eo, qd̄ eſt ſimpliciter, ſicut albus ſecūdum pedem eſt albus ſecundū quid. Alio modo dicitur aliquid ſecundum qd, quod non tantum deficit, ſed etiā repugnat, ſicut homo mortuus reſpectu hominis. Sic & aliquid dicitur eſſe ex parte dupliciter. Vno modo ſecundum ꝙ ſonat in imperfectionē. Alio modo ſecūdum ꝙ ſonat in imperfectionem, & oppoſitionem. Et primo modo poteſt dici charitas ex parte: & quod ſic eſt ex parte, non euacuatur, ſed conſummatur, & quodam modo integratur, vt quaſi totum ex partibus conficiatur. Secundo autem modo habitus fidei, & ſpei eſt ex parte: & hoc modo dicit Apoſtolus id quod eſt ex parte fore euacuandum, cum venerit id
45 quod perfectum eſt. AD illud quod obiicitur, ꝙ ceſſante cauſa ceſſat effectus. Dicēdum, quod fides, & ſpes non dicuntur eſſe cauſa charitatis, niſi quia diſponunt ad actum eius: & hoc non ſimpliciter, ſed ſecundū ſtatum viæ. Nam in ſtatu patriæ ipſa viſio diſponit ad diligendū perfecte: & ideo ratio illa non valet, qa nec propriè eſt cauſa, nec ſecundum omnem ſtatum. AD illud qd̄ obii 46
citur, quòd ordinans ad aliquid ceſſat obtento eo quod diſponebat, & inclinabat. Dicendum, ꝙ illud eſt verum de eo quod ſolum habet rōnem viæ: charitas autem non tantū modo eſt diſpoſitio ad tendendum, & eundum in cælum, ſed etiam ad quieſcendum. Sicut enim lapis eodem pondere, quo mouetur ad terram, quieſcit ibi cum ad terrā peruenerit: ſic & ſuo modo intelligendū eſt in pondere amoris, ſiue in habitu charitatis: & de eo quod iſto modo ordinat, & inclinat aliquid in finem: nec oportet ipſum ceſſare in finis, & termini aſſecutione. AD il- 47
lud quod obiicitur, quod maior eſt beatificatio, vbi perfectior eſt vnio. Dicendū, ꝙ verū eſt: ſed ꝙ obiicit ꝙ perfectius vniret deus animæ, ſi vniretur abſque charitate. Dicendum, quòd falſum eſt: quia anima non eſt diſpoſita ad hoc, ꝙ vniatur deo per gloriam, niſi interueniat habitus, quo ipſi cōformetur, & quo eleuetur, & quodammodo fortiter alligetur. Vnio enim beatitudinis eſt per cognitionem, & amorem: vnde ſicut habitus diligendi non facit ad dilectionis diminutionem, imo potius ad perfectionem: ſic etiam non facit ad illius vnionis imperfectionē, ſed potius ad perfectionem, & complementum. Vnde quod dicit, quòd magis vnitur quod vnitur ſine medio, quam cum medio. Dicendum, quod illud habet veritatem de medio, quod facit diſtare, non autem de medio, quod facit proximare, & ad vnionem magis reddit habilem, cuiuſmodi, eſt vinculū charitatis.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Charitas in patria dilatabitur quo ad liberalitatis magnitudinem, cũ ampliori affectu diligetur deus in ſe, & in ſuis creaturis.**

Funda-menta.

VTRVM charitas debeat in patria dilatari.
Et quòd ſic videtur, q̃a
de perfectione charita
tis eſt latitudo: ſi ergo
charitas in patria efficitur ꝑfectior,
neceſſario ſequitur quòd efficitur latior.
Item. Quanto deus magis habitat
in corde, tanto magis cor homi
nis dilatatur ad bona: ſed excellentio
ri modo habitabit deus in homine
in ſtatu patrię, quam in ſtatu viæ: er
go habitus charitatis in patria plus
habet de latitudine. Item. Quanto
virtus, & bonitas eſt maior, tanto eiꝰ
diffuſio eſt amplior, & liberalior. Sed
in patria creſcet charitas ſecundum
virtutem, & bonitatem: ergo & per
conſequens creſcet ſecundum com-
municationis amplitudinem. Item.
affectio ſequitur cognitionem: ſed in
patria cognitio dilatabitur, & am-
pliabitur: ergo neceſſe eſt charitatis
affectionem ſimiliter dilatari.

Ad opp.

Sed cõ
tra. Quanto virtus magis eſt vnita,
tanto magis eſt infinita: ſed in patria
virtus charitatis erit potentiſſima: er
go erit vnitiſſima: ſed quod maxime
accedit ad vnitatem, maxime recedit
a latitudine. Si ergo charitas in pa-
tria habet magis vniri, videtur quod
potius ibi habeat arctari, quam dila
tari. Item. In via diligimus præſci-
tos, & prædeſtinatos ex charitate, in
patria vero tantum prędeſtinatos: er
go ad plures ſe extendit dilectio vię,
quam dilectio patriæ. Sed dilectio, q̃
ad plures ſe extendit, eſt latior: ergo
&c. Item. Latitudo charitatis maxi
me attenditur in dilectione inimico
rum: ſed in via non ſolũ diligimus
amicos, ſed etiam inimicos: in glo-
ria autem non diligentur inimici: er
go videtur quòd charitas in patria
potius habeat arctari, quam dilatari.
Item. Charitas viæ diligit omne dili
gibile, et ꝙ ſupra eſt, & qđ infra eſt,
& quod iuxta eſt, & ꝙ intra eſt, ſm
quòd dicit Augu. in libro de doctri-
na Chriſtiana: ſed non poſſunt eſſe
plura diligibilia, nec magis abinui-
cem diſtantia. Si ergo latitudo chari
tatis attenditur penes diligendorum
multitudinem et diſtantiam, videtur
quòd charitas non poſſit eſſe magis
ampla in patria, quam ſit in via.

RESP. Dicendum, quòd latitu- 48
do charitatis dupliciter habet atten-
di. videlicet in liberalitatis magnitu
dine, & diligendorum multitudine.
Prima latitudo eſt charitati eſſentia-
lis, ſed ſecunda eſt eidem accidenta
lis. Quantum ad primam latitudi
nem cõcedendum eſt charitatem in
patria dilatari, quia creſcit eius boni
tas, & communicationis liberalitas,
& virtuoſitatis laudabilitas. Quan
tum autem ad ſecundam latitudinẽ
charitas in patria nõ dilatabitur, q̃n
potius reſtringetur, non rõne ipſius
charitatis ſecundum ſe, ſed ex parte
diligibilium: pauciora enim erunt
diligibilia: nunc autem ex charitate
diligẽdi ſunt, qui ſũt in ſtatu patrię,
ſiuę qui ſunt in ſtatu viæ qui ordina
ti ſunt, vt poſſint ad illum ſtatum ꝑ-
uenire. Sed poſt conſummationem
numeri electorum ſolum illi ex cha-
ritate diligendi erunt, qui erunt in
ſtatu patrię, quia alii non erunt po
tentes peruenire ad illius ſummi boni
participationem. Concedendum eſt
ergo quòd charitas in patria dilata-
bitur quãtum ad liberalitatis magni
tudinem. Ampliori enim affectu dili
getur deus in ſe, & in creaturis ſuis:
adeo vt ille qui modo videtur eſſe re
motus in patria, ſit amantiſſimus, &
amplius inuiſcerabit ſibi tunc cha-
ritas omnes beatos, quam modo poſ
ſit homo etiam vnum amiciſſimum
ſibi affectuoſe diligere. Et quia hoc
oſtendunt rationes ad primã partẽ,
ideo ſunt concedendę.

AD illud ergo quòd primo obii- 49
citur in contrarium, quòd virtus ma
gis vnita plus eſt infinita. Dicendũ,
quod

qđ diligere multa eſt dupliciter. Aut
multa vt multa, aut multa relata ad
vnum. Quoniã igitur in patria deus
erit omnia in omnibus, & in omni-
bus diligetur deus: hinc eſt quod cha
ritas ex conuerſione ſui ad multa, di
latatione non diſpergetur, ſed potius
colligetur. Vnde talis dilatatio & vir
tutis vnio non habent repugnãtiam,
imo potius vna iſtarum conditionũ
50 ſequitur reliquam. AD illud quod
obijcitur, quòd nũc diligimus præſci
tos, & prædeſtinatos, in patria tan-
tum prædeſtinatos, iam patet reſpon
ſio, quia loquit̃ de latitudine ex par
te numeroſitatis diligibilium. Præte
rea. Cum erit complet⁹ numerus ele-
ctorum, & collectus in vnum, ita ꝙ
quilibet eorum notus erit cuilibet,
plures habebit tũc charitas, erga quos
poſſit, & habeat affici ſpecialiter, &
diſtincte, quam habeat in ſtatu vię.
51 AD illud quod obiicitur de inimi-
cis, ſimiliter reſpondendum eſt. Hoc
enim accidit, quia illi qui ſunt in pa
tria inimicos non habent, qui ſint
beatificabiles, vel nõ habebunt poſt
diem iudicii alios inimicos, quã dam
natos: ſi tamen haberent, amplius
eos diligerent, quam faciebant cum
eſſent in ſtatu viæ. AD illud quod
52 vltimo obiicitur de numero diligen-
dorum iam reſponſum eſt, quia non
dicimus charitatem dilatari propter
diligendorum numeroſitatem, ſed
propter maiorem affectus liberalita-
tem. Præterea ratio illa non cogit,
quia quamuis non ſint plura dili
genda in generalitate, quam
quattuor, in ſpeciali tamen,
& in particulari nihil im
pedit diligẽdorũ nume
rum augmentari, ad'q̃
oĩa cũ charitas fa-
miliariter, & in-
tenſe cõuertit
nõ ĩmerito
dr̃ dila-
tari.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Charitatis ordo eſſentialis qui attenditur ſecundum gradus & differentias boni, & mali, remanebit in patria: licet ille qui attẽditur ratione ſubſtrate naturæ, non remaneat.

VTRUM ordo charitatis in patria habeat immutari, an is ſit ordo patriæ, qui eſt ordo viç, vt primo noſipſos, & deinde proximos diligamus. Et ꝙ maneat videtur poſſe oſtendi ſic. Si- *Fundamenta.*
cut gratia eſt perfectio naturæ, ſic & gloria: ergo ſicut ordo cõueniẽs ipſi naturę inſtitutæ ſaluatur habitu gratiæ ſuperueniente: ſic videtur quòd ſaluetur habitu glorię ſuperueniẽte: Si ergo hic eſt ordo naturæ cõueniẽs vt magis nos, quàm proximos diligamus, videtur quòd ſicut hic manet quamdiu ſumus in gratia, ſimiliter manebit in gloria. Item. Sicut ad virtutem fidei ſpectat videre per ſpeculum, & in ænigmate: ſic etiam ad virtutem charitatis ſpectat diligere ordinate: ergo ſicut ſublato medio cognoſcendi, ſiue videndi ab ipſa fide virtus fidei euacuatur, ſic ſublato a charitate ordine diligendi neceſſario habet charitas euacuari. Si ergo charitas non euacuatur in patria, videtur quòd non auferatur ei ordo diligẽdi, quem habebat in via. Itẽ. Si tantum diligit ſe quis in patria, quantum diligit proximum, & econuerſo, ita quòd non eſt ibi ordo: ergo tantum gaudet de bono proximi, quantum de ſuo bono: ergo ille qui nõ eſt martyr tantum gaudet de gloria martyris, quantum ſi ipſemet haberet illam gloriam. Si ergo tantum gaudet non martyr, quãtum martyr, fruſtra ergo laborat homo aggredi opera perfectionis, cum tantum gaudeat ille, qui non fecit, quantum ille qui fecit. Itẽ. Si tantũdem diligit aliquis

veſpertina, videtur ꝙ maior ſit charitas in qua quis reſurgit, quã charitas a qua quis cecidit. Item. Maioris virtutis eſt quod pellit, quam quod pellitur. Sed charitas in qua quis reſurgit, pellit illud quod expulit charitatem, a qua quis cecidit: ergo neceſſe eſt charitatem ſubſequentẽ maiorem, & fortiorem eſſe illo, quod charitatem expulit, & per conſequẽs ipſa charitate, a qua quis cecidit.

16 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandũ, quòd aliquorum aliquando fuit opinio, ꝙ neceſſe erat hominem reſurgere in æquali, vel maiori charitate: & ad hoc ponendum moti ſunt tum ex conſideratione diuinæ diſpoſitionis, ſiue prædeſtinationis, tum ex conſideratione retributionis, tum ex conſideratione noſtræ reparationis. Ex conſideratione namque diuinę prædeſtinationis moti ſunt, quia dixerunt, ꝙ diligentibus deum omnia cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti. Ideo diuinæ prędeſtinationis immutabilitas nequaquam fineret hominem labi a charitate, niſi ex lapſu illo videret ſubſequentem vtilitatem. Nec regimen diuinæ prouidentiæ filium regni permitteret cadere, niſi ex hoc ſimul pręuideret maius bonũ ex ipſo caſu elicere. Ex parte vero retributionis rationem ſumpſerunt, quia deus opera remunerat ſecundũ quantitatem charitatis, ex qua ſunt facta. Si ergo charitas in qua quis reſurgit, viuificat opera prius mortua, & facit ea remuneratione digna, cum remuneratio adæquetur quantitati charitatis, ex qua opera facta ſunt, nec poſſit excedere quantitatẽ charitatis, in qua quis reſurgit, ratiocinantur ex hoc, ꝙ impoſſibile ſit minorem charitatem eſſe in reſurgẽte, quam prius fuerit in cadente. Ex parte noſtræ reparationis ratiocinãtur ſic: quia quanto homo magis fit ineptus ad gratiam, tanto maiori indiget præparatione ad hoc, vt ipſam ſuſcipiat: ſed quanto a maiori gratia cecidit, tanto magis peccauit, & magis ad gratiam ineptus fuit. Reſtat ergo (vt aſſerunt) ꝙ quantitas pręparationis debeat proportionari quantitati charitatis, a qua quis cecidit. Et quantitas charitatis ſequens menſuratur ſecundum quantitatem præparationis: ꝓpter quod conſequi videtur, ꝙ charitas ſubſequens adæquetur præcedenti, vel eã excedat: & hoc confirmant ꝑ illud Baruch. 4. Sicut fuit ſenſus veſter vt erraretis a domino, decies tantũ iterum reuertentes inuenietis eum, & Eſa. 31. Conuertimini filij Iſrael, ſicut in profundum receſſeratis. Sed hic modus dicendi eſt contra rationem, & ſenſibile experimentũ, nec habet ſtabile fundamentum. Contra rationem enim dicere eſt, ꝙ perfectus ſi cadat a charitate, non poſſit reſurgere niſi in ſtatu, & complemẽto perfectionis ſuæ: & de multis apparet, ꝙ cadentes non reſurgunt ad illam perfectionem, a qua ceciderũt. Stabile etiam fundamentum nõ habet, quia diuinæ prædeſtinatiõis diſpoſitio non exigit, ꝙ homo ſemper procedat in bono, ſed ꝙ ſit finaliter bonus. Dei etiam retributio nõ penſat quantum ad meriti efficaciã charitatem initialem, ſed charitatẽ finalem. Noſtra etiã præparatio ad gratiam poteſt eſſe maior in eo, qui minus peccauit, & minor in eo, q̃ magis peccauit. Et verba illa prophetica non intelliguntur de quacũque ꝑparatione, ſed de præparatione ꝑfecta, & pænitentia cõſummata, quæ reſtituit omnia ablata, ſicut in quarto lib. explanatur diſtinct. 14. Non autem habet veritatem de qualicumque pænitentia, & conuerſione ſine præparatione: Vnde cum homo ſe præparare poſſit ad maiorem, & ad minorem, & ad æqualem charitatẽ, communis tenet opinio, quòd homo poteſt & in maiori, & in minori, & in æquali charitate reſurgere. Et cõcedendę ſunt rationes, quæ ſunt ad iſtam partem,

AD illud ergo quod primo obiicitur in contrarium, quòd dominus non recordatur peccatorum poſt pænitentiam peccatoris. Dicendũ, ꝙ hoc intelligitur quantũ ad punitionem 17

nem

nem æternam. Et ꝙ gratia minor
detur homini, quam fuerat præce-
dens: hoc non eſt propter peccatorũ
præcedentium punitionem, ſed hoc
eſt propter ipſius negligentem, & te-
18 pidam præparationem. AD illud
quod obiicitur, ꝙ diligentibus deũ
omnia cooperantur in bonum. Di-
cendum, ꝙ illud nõ intelligitur, quia
ſemper cooperentur in bonũ quan-
tum ad augmentum præmij ſubſtan
tialis, ſed hoc poteſt eſſe quantũ ad
quandam humiliationem, & diligẽ
tiorem boni conſeruationem, & cau
tiorem mali vitationẽ, quæ adiuuãt
hominem ad hoc ꝙ perſeueret vſq;
ad finem. Et melius, & vtilius eſt ho
mini habere paruam charitatem vſ-
que in finem perſeuerantem, quã ma
gnam, & in media via deficientem.
19 AD illud quod obiicitur, ꝙ maior
eſt lux matutina, quã veſpertina.
Dicendum, ꝙ charitas reſurgens nõ
comparatur luci matutinæ propter
magnitudinem, ſed propter nouita
tem, & ordinem ad proficiendũ: &
ideo ratione illa peccatur ſecundum
conſequens, quia non eſt omnino ſi
20 mile hinc & inde. AD illud quod
obiicitur, quòd fortius eſt quod pel
lit, quam quod pellitur. Dicendũ,
quòd verum eſt in his, quę pelluntur
per mutuam actionem, & paſſionẽ:
ſic autem non eſt de peccato, & gra-
tia, ſicut explanatum fuit ſupra: &
ideo in nullo cogit ratio illa.

Artic. 2 CONſequenter quæritur de cha-
ritatis duratione per compa
rationem ad habitus aliarũ
virtutum, quæ euacuari di
cuntur. Et circa hoc tria quærun-
tur ſecundum triplicem habi-
tum, quem dicit Magiſter eua-
cuandum. Primo quæritur
de euacuatione fidei. Se-
cundo de euacuatione
ipſius ſpei. Tertio de
euacuatione ip-
ſius ſcientiæ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Fidei habitus, per claram glo
riæ dei viſionem omnino non
tantum quo ad actum, ſed quo
ad habitum tollitur in patria.

VTRVM fides in glo-
ria euacuetur. Et ꝙ ſic
videtur, quia ſecundũ Funda-menta.
ꝙ dicit Apoſtolus. Fi-
des eſt argumentũ re-
rum non apparentium, ſuper quo di
cit Greg. ꝙ quæ apparent, non fidẽ
habent, ſed agnitionem: ſi ergo in
patria cætera, quę nunc credimus,
erunt manifeſta, videtur quòd fides
ſimpliciter erit euacuanda. Item.
Augu. 14. de trin. Mens quippe hu-
mana cum fidem ſuã videt, qua cre-
dit quod nõ videt, non aliquid ſem
piternum videt. Quando enim ad
ſpem per fidẽ nos perductos eſſe gau
debimus, non iam fides erit qua cre
duntur, quæ non videntur, ſed ſpe-
cies, qua videantur, quæ credeban-
tur: ergo &c. Item. Ratio euacua-
tionis quam aſſignat Apoſtolus, eſt
imperfectio. Ait enim, Cum venerit
quod perfectum eſt, euacuabitur quod
ex parte eſt. Sed cõſtans eſt quòd co
gnitio fidei eſt ex parte, cum ſit per
ſpeculum, & in ænigmate; ergo ne-
ceſſe eſt ipſam euacuari, ſuperuenien-
te viſione ſpeciei. Item. Credere ma-
nifeſtum non ſpectat ad habitũ ali-
cuius virtutis, cũ ſimpliciter ſit ne-
ceſſitatis: ſed in patria cætera, quæ
credimus, manifeſtabuntur: ergo
credere ibi non erit ab aliquo virtu
tis habitu: ſed habitus ipſius fidei
eſſentialiter loquendo virtus eſt: ſi
ergo ibi auferetur ratio virtutis, ne-
ceſſe eſt ipſum quantum ad eſſentiam
ſuam euacuari, & tolli. Sed in con- Ad opp.
trarium arguitur. Primo a parte ip
ſius fidei euacuandæ, deinde a par-
te eius, per quod fides habet euacua
ri. Ex parte ipſius fidei arguitur pri-
mo ſic ratione ipſius generis. Fides
eſt in genere virtutis ſimpliciter: &
quod eſt amplius, eſt in gñe virtutis
theolo-

theologicæ: ſed virtus eſt ꝑfectio po
tentiæ: ſed theologica virtus eſt ma-
ior perfectio, quã cardinalis: ſed ꝑfe
ctio gloriæ non tollit ꝑfectionem po
tentiæ, nec euacuat eas, quæ ſunt in
genere virtutis cardinalis: quia vir-
tutes illæ (ſicut dicit Auguſt.) mane
bunt in patria: ergo cum fides non
ſolum ſit virtus, ſed etiã virtus theo
logica, videtur ꝙ nullo modo ſit ꝑ
gloriam euacuanda. Item. Hocip-
ſum oſtenditur a parte diffinitionis,
& eſſentiæ ipſius fidei: quia fides ſm
Apoſtolum eſt fundamẽtum rerum
ſperandarum: ſecundum Augu. eſt
illuminatio mentis ad videndũ deũ.
Sed gloria adueniente fundamẽtum
ſpiritualis ædificii non deſtruitur,
ſed potius ſtabilitur, & illuminatio
non excluditur, ſed potius perfici-
tur, & completur: ergo videtur ꝙ
habitus fidei per gloriam non eua-
cuetur. Item Hocipſum oſtenditur
a parte actus principalis. Actus.n.
3 ipſius fidei principalis eſt aſſentire
primæ veritati propter ſe & ſuꝑ om
nia, & velle ei credere, ſiue credidiſ
ſe: quia eiuſdẽ habitus eſt velle cre-
dere, & velle credidiſſe: ſed in pa-
tria aſſentiemus primæ veritati pro-
pter ſe, & ſuper omnia: vellem⁹ etiã
credidiſſe deo: habebimus ergo actũ
fidei principalem: ergo & ipſam fi-
dem. Item. Hoc oſtenditur a parte
eius, per quod dicitur fides euacua-
ri. Plus enim repugnat ipſe habitus
fidei deformitati peccati, quã per-
fectioni gloriæ: ſed habitus fidei nõ
tollitur, nec euacuatur per tenebrã
peccati: ergo nec per completionem
gloriæ. Item. Cognitio matutina in
angelis nõ excludit cognitionẽ ve-
ſpertinam, imo ſimul cognoſcũt res
in verbo, & in ꝓprio gñe: ergo viſio
dei in ꝓpria eſſentia, & natura non
excludit viſionem ipſius in ſpeculo,
& in creatura: ſed viſio fidei eſt vi-
ſio ſpecularis: ergo per viſionẽ glo-
riæ non habet euacuari. Item. Lumẽ
cum lumine non habet opponi nec
in corporalibus, nec in ſpiritualib⁹,
ſicut patet, quia in eodẽ medio plu
ra poſſunt eſſe lumina impermiſta,
ſicut dicit Dionyſius in libro de
diuinis nominibus. Similiter & in
ſpiritualibus lumen cognitionis ꝑ
cauſam, non excludit lumen cogni
tionis per effectum: ergo nõ videtur
ꝙ lumen fidei euacuetur per lumen
glorioſum, nec per aliud habet eua
cuari: reſtat igitur quòd habitus fi-
dei non euacuatur.

RESP. Ad prædictorum intel- 21
ligentiam eſt notandum, ꝙ hic eſt
duplex modus dicendi. Aliquibus
enim videtur eſſe dicendum, ꝙ cum
quæritur, vtrum fides euacuetur,
quód non eſt ſimpliciter reſponden
dum affirmando, vel negando.
Quantum enim ad aliquid euacua-
tur, & quantum ad aliquid non. In
ipſa enim fide duo eſt reperire, vide
licet illuminationis habilitatem, &
ænigmatis obſcuritatem. Quantum
ad luminis habitum fides non eua-
cuatur, ſed perficitur, & conſumma-
tur. Quantum vero ad ænigmatis
obſcuritatem, cum ſit ex parte, ſim
pliciter tollitur. Et iſte modus dicẽ-
di cõfirmari poſſe videtur per illud,
quod dicitur in Gloſa ſuper illud
1. Corint. 13. Cum venerit ꝙ perfe
ctum eſt, euacuabitur quod ex parte
eſt &c. Glo. deſtruetur imperfectio,
non id quod verum eſt, euacuabitur.
Deſitio imperfectionis eſt, quando il
lud quod imperfectionis eſt imple-
tur: & ſecundum iſtum modum di-
cendi, facile eſt declinare rationes ad
vtramque partem. Nam primæ quę
probant, quod habitus fidei euacua
tur, concludunt ratione ænigmatis,
& imperfectionis. Rationes vero
ad oppoſitum concludunt de ipſa fi
de quãtum ad perfectionis habitus,
& complementum luminis. Licet au
tem hic modus dicẽdi ſatis videatur
probabilis, non tamen cõſonat ver
bis Augu. Auguſtinus enim dicit in
xiiij. de trinitate. Fides, quæ nunc
in animo noſtro eſt, velut corpus
in loco, dum tenetur, aſpicitur, ama
tur, quandam efficit trinitatem. Sed
ipſa non erit quando fides hic in ani
mo non erit: quæ vero tunc erit,
quando iam recordabimur in nobis
fuiſſe, & non eſſe, alia perfectio erit.
In quibus verbis vult dicere, ſicut
per

per exẽplum quod præmittitur pau
lo ante, quòd ſicut corrumpitur ali
quod corpꝰ quod homo ſenſibiliter
intuetur, & ipſo corrupto memora-
tur ipſius corporis nõ per ipſius cor
poris veritatem, ſed per ſimilitudi-
nem in anima remanentem: ſic & in
ipſa fide. Vnde vult quod habitum
fidei noſtræ, quę interius intuemur,
inter temporalia computemus: &
quia aliquando deficit, non poteſt
quantum ad ipſius intuitum rõ ima
ginis, quæ perpetua eſt in anima at-
tendi. Conſtat autem quòd de ipſo
habitu fidei loquitur, ſecundum il-
lud quod habet poſitionis, & perfe-
ctionis: quia ſecundum illud intrà
ſeipſa anima illum habitum intue-
tur: aliter non valet tota ratiocina-
tio illa, quam ibidem ſatis facit pro
lixe. Non etiam videtur conſonare
verbis gloſę, & Apoſtoli. Quia, ſi
fides euacuaretur ſolummodo ſecun
dum illud quod habet imperfectio-
nis, & maneret ſecundum illud quod
eſt in ea complementi, & perfectio-
nis, ſicut nõ dicuntur euacuari vir
tutes cardinales, nec habitus chari
tatis, ſic nec diceretur euacuari ha-
bitus fidei, quin potius perfici, & cõ
pleri. Et propterea eſt alius modus
dicendi magis communis, & vſitatꝰ:
quòd ſi loquamur de habitu fidei ſe
cundum quòd fides eſt virtus ſpecia
lis, ſic per gloriam habet ſimplici-
ter euacuari, pro eo ꝙ fides eſt habi
tus virtutis inquantũ intellectus in-
clinatur ab affectu, ſicut in pręceden
tibus oſtenſum fuit: hoc autem nõ
poteſt eſſe niſi quandiu intellectꝰ de
ſe incertus eſt, de his, quæ credere de
bet. Et quoniam in patria illumina
tio, & claritas viſionis præcedet mo
tum affectionis, nec ab ipſa inclina

Conſentit S. Thom. 1.2. q. 63. artic.3

bitur intellectus propter ipſius ſum
mi luminis claritatem, a qua intel-
lectus nullo modo poterit diſſentire:
hinc eſt quòd habitus fidei ſimplici-
ter per viſionem glorię habet tolli,
ſecundum quòd auctoritates ſancto
rum, & glo. dicunt ſatis expreſſe. Vn
de concedendæ ſunt rationes, quæ
ſunt ad iſtam partem.

22 AD illud vero quod obiicitur,
primo in contrarium ex parte gene-
ris, quia eſt virtus theologica, quæ
perficit potentiam animæ ſecũdum
digniorem eius partem. Dicendũ,
quòd fides eſt perfectio potentiæ nõ
qualiſcumque, ſed ſecundum ſtatum
imperfectionis, & viæ, in quo in-
tellectus poteſt aberrare a veritate,
& in via captiuari. Vnde non eua-
cuat̃ quia perfectio ſimpliciter, ſed
quia perfectio ſecundum talem ſta-
tum. Nec eſt ſimile de virtutibꝰ car
dinalibus, quia actus earum princi
paliores non ſolum perficiunt ipſas
potentias ſecundum ſtatum viæ, ſed
etiam ſm ſtatum patriæ. AD illud 23
quod obiicitur ex parte diffinitiõis.
Dicendum, quod fides non eſt ſubſtã
tia, ſiue fundamentũ ſimpliciter re-
rum ſperandarũ, ſed ſolum ſm illũ
ſtatum, in quo æterna bona expectã
tur. Similiter non eſt illuminatio ad
videndum deum ſimpliciter, ſed ad
videndum deum per ſpeculum. Et
quoniam huic ſtatui ſuccedet alius
ſtatus, in quo erit ſtabilius funda-
mentum, & perfectior illuminatio:
hinc eſt quòd fides euacuatur nõ ꝓ-
pter fundamenti deſtructionem, ſed
propter ſtabilioris conſtructionem:
non propter luminis priuationem,
ſed propter luminis perfectionem,
quæ excludit ſpecularem, & imper
fectam cognitionem. AD illud 24
quod obiicitur de actu fidei, qui
eſt aſſentire primæ veritati, & velle
credere, ſiue crediſſe. Dicen-
dum, quòd neutrum eſt actus fidei,
niſi inquantum homo aſſentit veri-
tati non viſæ, in quo quidem aſſen-
ſu, & credulitate intellectus inclina
tur a voluntate: quod quia non eſt
in patria reperire, non ſunt illi actꝰ
in patria ab habitu fidei, ſed a virtu
te excellentiori. AD illud quod 25
obiicitur, quòd magis repugnat ip-
ſi fidei tenebra peccati, quam excel-
lentia præmii. Dicendum, quòd
de habitu fidei eſt dupliciter loqui.
Aut inquãtũ eſt habitus ab aliis vir-
tutibus diſtinctus. Aut inquantũ eſt
gratia informatus. Si inquantum
eſt gratia informatus, ſic veritatem
habet verbũ propoſitum: gra tia.n.

ipſius

ipſius habit⁹ informati tollitur per
culpam, non autem per gloriam. Si
autem loquamur de ipſa fide ſecun-
dum quòd eſt habitus diſtinctus ha
bilitans ad credendum non viſum:
ſic propter ſuam imperfectionẽ ma-
iorem oppoſitionem habet ad ſtatũ
gloriæ, quã ad ſtatum peccati: & ideo
per gloriam habet euacuari, quãuis
26 non habeat per peccatum tolli. AD
illud quod obijcitur, quòd cognitio
matutina non excludit veſpertinam,
nec viſio in ſpecie excludit viſionẽ
in ſpeculo. Dicendum, quòd differt
dicere, videre rem in ſpeculo, & ꝑ
ſpeculum. Per ſpeculum enim dici-
tur videre deum, qui aſcendit a co-
gnitione creaturæ ad cognitionem
creatoris. In ſpeculo autem videt,
qui deum in ipſa creatura clare in-
tuetur. Prima viſio non erit in glo
ria, quia non erit ibi neceſſaria ſcala.
Secunda vero erit, quia deus videbi
tur aperte in omnibus creaturis, vt
dicit Augu. in lib. vlt. de ciui. dei. Et
illa viſio quæ eſt per ſpeculũ, ſpectat
ad ipſam fidem. Illa vero quæ eſt in
ſpeculo creaturæ ſpectat ad cogni-
gnitionem veſpertinã, quæ bene po
terit ſeruari in patria. & ideo nõ eſt
ſimile de fide, & cognitione illa. Et
attendendum eſt hic, quòd plus dif
fert viſio per ſpeciem a viſione ꝑ ſpe
culum quantum ad cognitionem ip
ſius dei, quam quantũ ad cognitio-
nem alicui⁹ creaturę ſenſibilis. Si.n.
aliqua creatura ſenſibilis videatur
propria natura, & videatur per ali-
quod ſpeculum, in quo reſultat, nõ
eſt differentia inter viſionem iſtam,
& illam niſi in hoc quòd vna eſt per
ſpeciem ſecundum directionem ſim-
plicem, alia eſt per ſpeciem ſecundũ
directionem reflexã: & ideo ab vno,
& eodem oculo, & ſecundum omnẽ
ſtatum de eadẽ re vtra haberi poteſt
viſio. In viſione autem ipſius dei,
quæ eſt per ſpeciem, & per ſpeculum,
maior eſt differentia tum a parte vi
dentis: quia in vna illarũ eſt cogni-
tiua potentia obumbrata, in altera il
luminata: tum a parte medij: quia
in vna videtur deus per ſui eſſentiã,
in altera vero per effectum creatũ.

Et ideo vna iſtarum cognitionũ eſt
in quiete, & in ſtatu, altera vero in ꝓ
greſſu ſecundum quòd dicit Apoſto
lus. Per fidem ambulamus: & ideo
vna per alteram tollitur. AD illud 27
quod obijcitur, quòd lumen lumi-
ni non repugnat. Dicendum, quòd
verum eſt quãtum eſt de luminis na-
tura. Verumtamen bene contingit
vnum lumẽ per alterum euacuari ra
tione alicuius annexi inſeparabilis,
vel diſpoſitionis præcedentis, vel ef-
fectus conſequentis. Et ſic eſt in lu-
mine fidei, quod habet ænigma an-
nexum: & ex hoc oritur quòd intel
lectus inclinatur ab affectu, & diri-
git hominem ad cognoſcendum nõ
viſum. Et quĩ tollitur illius ænigma
tis interpoſitio, tollitur etiam & illa
inclinatio, tollitur nihilominus ha
bilitatio ad cognoſcendum nõ viſa:
quoniam impoſſibile erit ab illa ſu-
perna luce abſentari: hinc eſt quòd
lumen fidei quod eſt proprium illius
habitus, licet non ratione ſui, rõ-
ne tamen annexorum ſuperuenien-
te gratia habet euacuari: hoc autem
dico de lumine, quod eſt propriũ fi-
dei: nam de lumine gratiæ gratũfa-
cientis, tenendum eſt quòd nõ ha-
bet per gloriam euacuari, ſed potius
conſummari.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Spes quam virtutem theologi-
cam nominamus, per gloriam
omnino euacuatur.

VTRVM ſpes euacue-
tur per aduentum glo
riæ. Et quòd ſic vide- Fundamenta.
tur: Rom. 8. Spes quę
videtur non eſt ſpes.
glo. Res ſperata quæ videtur, nõ eſt
ſpes. id eſt non eſt ſubiecta ſpei virtu
ti, quæ non eſt niſi de non apparen
tibus. Si ergo per aduentum gloriæ
quod erat latens efficitur patens, ne-
ceſſe eſt habitũ ſpei euacuari ad præ
ſentiam præmij. Item. Spes eſt expe
ctatio futuræ beatitudinis, ſecundũ
quod

quod dr̃ in gloſa ad Roma.5.Sed qñ de futuro fit præſens, futurum deſinit eſſe futurum:cum ergo in gloria ſemꝑ habeat beatitudo præſens,videtur ꝙ nullo modo contingat ibi eſſe ſpem.Item.j.Cor.13. Nunc manent fides,ſpes,charitas:tria hæc &c.Glo. charitas,fide, & ſpe diſcedentibus ꝑ manebit aucta,cui fides, & ſpes hic non poſſunt deeſſe. Si ergo deerunt ſibi in patria,videtur ꝙ euacuentur ꝑ gloriam.Item. Sicut ſe habet fides reſpectu non viſi,ſic ſe habet ſpes reſpectu nõ habiti:ſed fides neceſſario euacuatur ſuperueniente clara viſione:ergo & ſpes ſuperueniente cõprehenſione,ſiue certiſſima tẽtione.Sed

Ad opp. contra.Sapien.3.Spes illorũ immortalitate ꝑ lena eſt.Glo.i.indefectiua: ergo ſi ſpes beatorum non deficit, videtur ꝙ ſpes non habeat euacuari in beatis. Si tu dicas ꝙ ibi accipiatur ſpes pro ipſa re ſperata, obiicit tunc de ipſo actu ſperãdi,qui fuit in Chriſto ſ̃m ꝙ dicit glo.ſuper illud Pſal. In te domine ſperaui. Si ergo Chriſtus ſimul fuit cõprehẽſor,& viator, vr̃ ꝙ ſimul poſſint ſtare actus,& habitus ſpei cum complemẽto pręmij. Item.Vbicumque põt eſſe deſideriũ, ibi poteſt eſſe ſpes: ſed in æterna beatitudine eſt ſummum deſiderium,ſecundum quòd ſcribitur.j. Pet.j.In quem deſiderant angeli proſpicere:ergo videtur quòd in ipſa ſuperna beatitudine contingat reperiri ſpẽ quãtum ad habitum,& motũ: ergo &c. Item. Animæ beatæ in patria expectant ipſam ſtolam ſecundam, & ꝑ conſequens ſuam gloriam augendã, & perficiendam:ſed certa expectatio gloriæ procedens ab inſtinctu gratiæ eſt ipſius ſpei virtutis: ergo ſpes virtus eſt in animabus beatis.Item. Sicut ſe habet deſperatio ad damnatos,ſic ſe habet ſpes ad beatos ꝑ commutatam proportionem; quia ſicut ſtatus damnatorum repugnat ſtatui beatorum,ſic ſpes repugnat deſperationi:ergo ſicut neceſſe eſt ponere deſperationem in damnatis,ita neceſſe videtur,quòd ſit ponere ſpẽ in beatis Item. Actus ipſius ſpei eſt confidere in domino:ſed beati maxime habent iſtum actum,quia maxime confidunt in domino,& ei innituntur:ergo videtur quòd in eis potiſſime ſit reperiri ipſius ſpei habitũ, & vſum. Item.Ad ſpem pertinet certitudo, & expectatio.Sed conſtat quòd certitudo in gloria non tolletur,imo perficietur: ergo videtur quòd habitus ſpei ſecundum aliquid ſui habeat in gloria ſaluari,videlicet quantum ad certitudinem: ſimiliter vr̃ quòd quãtum ad expectationem, quia (ſicut vult Anſelmus) ponere eſt durationem in participatione beatitudinis: ergo qui modo participant beatitudinem in A nondum participant eã in B. & certitudinaliter eam expectant. Si ergo ſpes quantum ad expectationem manet,& quãtum ad certitudinem conſummatur,videtur ꝙ nullo modo in gloria euacuetur. 28

RESP. AD prædictorum intelligentiam eſt notandũ, quòd ſicut eſt duplex modus dicendi circa euacuationẽ fidei,ſimiliter & circa euacuationem ſpei. Nam & in ipſo habitu ſpei eſt reperiri aliquid imperfectionis,& aliquid perfectionis, & cõplementi. AD imperfectionem enim ſpei ſpectat illud quod eſt expectatio quędam,& protenſio ad ea, quæ realiter non habentur. AD complementum autem eius ſpectat confidentia,& certitudo,quæ facit confidere, & inniti ipſi ſummæ largitati. Et quantum ad primum tollitur ipſa ſpes,& euacuatur. Quãtum vero ad ſecundum perficitur,& ſaluatur.Sed quoniam ſicut in præcedentibus dictum eſt,ſpes non diceretur euacuari, ſi ſolum quod eſt imperfectionis tolleretur ab ipſa,illo ſaluo quod eſt in ea perfectionis, & complementi: ſicut patet:quia liberum arbitrium in patria nõ dicitur euacuari in gloria,quãuis tollatur ſibi vertibilitas: & hoc quia vertibilitas potius ſpectat ad liberi arbitrij defectũ, quàm ad complementum: ſi ſic igitur eſſet in propoſito reperiri, nunquam deberet dici euacuari propter aduentũ gloriæ. Et propterea communis modus dicendi eſt,& hunc innuit ipſa gloſa,quòd habitus ipſius ſpei ſim-

pliciter euacuatur in gloria,& ei ſuc
cedit habitus nouus. Et ratio huius
eſt: quia habitus ſpei habilitat ad cō
fidendum, & innitendum deo cum
quadam protenſione,& erectione,&
expectatione. Et quoniam ſtatui glo-
riæ repugnat expectatio ſubſtantia-
lis præmii,& protēſio,& illa erectio,
& inhiatio, cum ibi affectus omnino
quietetur: hinc eſt quòd habitus ipſiꝰ
ſpei ſimpliciter euacuari dicitur, ſm
ꝙ ſpes nominat habitum virtutis
theologicæ, qui habilitat ipſam ani
mam ad expectandum ſubſtantiale
præmium. Et concedendæ ſunt ratio
nes, quæ hoc oſtendunt.

29 AD illud vero quod primo obī in
contrarium, quòd ſpes beatorum eſt
immortalitate plena. Dicendū, quòd
ſpes ibi ſumitur pro re ſperata. Et ſi
obijciatur, quòd Chriſtus actu ſpera
uit ſecundum illud Pſalm. In te do
mine ſperaui. Dicendum, quòd illud
intelligitur de Chriſto vel ratione
membrorum, vel extenditur ibi no
men ſpei ad expectationem cuiuſcun
que beneficij ſpiritualis. AD illud
30 quod obiicitur, quòd vbi eſt ſpes, ibi
eſt deſiderium. Dicendum, quòd eſt
deſiderium de acquirendo: & eſt
deſiderium de continendo. Vbi eſt
deſiderium de acquirendo, ibi bene
poteſt eſſe ſpes. Sed vbi eſt deſideriū
de continendo bonum iam habitum
ſpes non eſt, quia non eſt ibi expecta
tio non habiti: & ſic eſt in patria po
nere deſiderium, non per aliquam
anhelationem ad obtinendum non
habitum, ſed propter inſatigabilita
tem, & indeficientiam delectationis,
quæ nullo modo parit ibi faſtidium.
31 AD illud quod obiicitur, quòd ani
mæ beatæ expectant ſtolam ſecundā.
Dicendum, quòd in ratione illa eſt
duplex defectus. Primus defectꝰ eſt:
quia non quæcunque expectatio po
nit virtutem ſpei, ſed expectatio ſum
mæ beatitudinis, ſiue ſummi boni,
& ſummi ardui aſſequendi. Præterea
non expectant certitudinem ſpei,
ſed certitudinem comprehenſionis,
quæ non ponit protenſionem, nec in
hiationem ad aſſequendum illud,
quod expectatur: alioquin ex ſua di
latione affligeret expectantem, iuxta
illud quod dicitur in Prouerb. Spes
quæ differtur, affligit animam: hoc
autem nullo modo eſt ponere circa
beatam animam. AD illud quod o- 32
biicitur, quòd ſicut ſe habet ſpes ad
beatos, ſic deſperatio ad damnatos.
Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia
deſperatio facit ad cumulum mali:
ſed ſpes de ſua ratione oppoſitionem
habet cum ſumma completione bo-
ni, quia dicit abſentiam boni expe-
ctati. Et ideo non ſic ſe compatitur
cū ſumma beatitudine habitus ſpei,
ſicut deſperatio cum extrema calami
tate. AD illud quod obiicitur, quòd 33
actus ſpei eſt confidere in domino,
& eidem inniti. Dicendum, quòd nō
quæcumque confidentia eſt actus
ſpei, ſed ea quæ eſt cum quadam pro
tenſione, & inhiatione, & erectione,
quæ omnia incompoſſibilia ſunt ſta
tui gloriæ: & ideo quamuis in gloria
ſit quædam confidentia, non tamen
ſequitur quòd ibi ſit virtus ſpei, qa
eſt alterius habitus, & excellentioris
videlicet dotis ſuccedentis ipſi vir-
tutis ſpei. AD illud quod obiicitur, 34
quòd ibi ſaluatur expectatio, & con
ſummatur certitudo. Dicendum, ꝙ
non eſt ibi expectatio proprie, quia
nihil nouum augetur beatis, reſpe-
ctu cuius ſit expectatio in eis. Præte
rea. Certitudo iſta non completur,
ſed ibi eſt aliud genus certitudinis:
iſta enim eſt ex permiſſione, illa vero
eſt ex rei exhibitione, & perfectiſſi-
ma tentione. Ideo nō ſequitur,
quòd habitus ſpei habeat ſal
uari in gloria, quin potius
ipſa ſpes ex hoc ma-
gis oſtenditur
euacuan-
da.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Scientia in patria quo ad habi-
tum non perditur, ſed comple-
tur, quo vero ad vſum muta-
tur, & quo ad modũ omnino
tollitur.**

Ad oppo.

VTRVM habitus ſcien
tiæ euacuetur in patria
Et quòd ſic videtur p
auctoritatem Apoſtoli
1.Cor.14.Siue prophe
tiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſa-
bunt, ſiue ſcientia deſtruetur. Sed qđ
deſtruitur ſimpliciter euacuatur: er-
go &c. Item. Secundum ꝙ vult Magi
ſter Hugo de ſancto Victore in dida-
ſco. Sciẽtiæ inuentæ ſunt propter in
digentias, & neceſſitates ſupplendas
ex parte animæ, vel ex parte corpo-
ris. Si ergo in patria tolletur omnis
indigentia, videtur quòd euacuatur
omnis ſcientia. Item. Anima beata
omnia cognoſcit in verbo & aperte,
& continue, ita quòd ab illo aſpectu
non poteſt ſeparari: ergo videtur ꝙ
nullus alius habitus cognitionis,
vel aſpectus beatæ animæ conueniat:
videtur ergo quòd habitus cognitio
nis, qui eſt in via, ſimpliciter tollatur
in patria, alioquin erit ibi fruſtra.
Item. Quod plus habet de lumine,
& veritate, minus eſt euacuabile: ſed
in habitu fidei plus eſt de ratione ve
ritatis, & luminis, q̃ in habitu ſcien-
tiæ acquiſitæ. Ipſa enim fides inniti
tur primæ veritati propter ſe, & in
ipſa etiam eſt lumen gratiæ diuinitꝰ
ei datæ, & infuſæ: ergo multo minus
eſt euacuabilis habitus fidei, quàm
habitus ſcientiæ. Si ergo habitus fi
dei euacuabitur in ſtatu patriæ, vide-
tur ſimiliter quòd & habitus ſciẽtię.
Item. Habitus ſcientiæ eſt per colla-
tionem cauſę ad effectum, & per quã
dam ratiocinationem, & diſcurſum:
ſed impoſſibile eſt in patria huiuſmo
di diſcurſum reperire, ergo neceſſe
eſt habitum ſcientiæ ſimpliciter tol-
li, & euacuari. Sed contra. Anſelmus

Fundamenta.

in libro de ſimilitudinibus. Tunc iu
ſti cetera ſcient, quæ deus fecit ſcien-
da: ibi a ſingulis omnes, ibi ab oĩbus
ſinguli cognoſcentur, nec vnquam
omnino latebit, qua patria, qua gen-
te, qua ſtirpe quis editus ſit. Si ergo
noticia talium manebit, multo for
tius manebit ſcientia, quæ eſt habi
tus cognitiuus vniuerſalium: er-
go non videtur quòd ſcientia phi-
loſophica habeat euacuari in patria.
Item. Dicit philoſophus. Scientia nõ
deſtruitur niſi aut propter corruptio
nem a parte ſcibilis, aut ex parte me
dij, aut propter obliuionem a parte
ſcientis: ſed nullum horum erit in
patria: ergo nullo modo videtur, ꝙ
ibi deſtruatur, & euacuetur ſcientia.
Item. Chriſtus erat comprehenſor, &
tamen habuit ſcientiam competentẽ
ſtatui viæ. Angeli etiam ſunt com-
prehenſores, & nihilominus habent
habitum ſcientiæ, quo cognoſcunt
res in proprio genere: ergo gloria
ſecum compatitur ſcientiam: igitur
nec deſtruit, nec euacuat ipſam. Item.
Maioris dignitatis eſt ſcire ſyllogi-
zare, & aliquid demonſtrare, quàm
poſſe localiter moueri, atque diſcur
rere: ſed ab ipſis beatis non tolletur
agilitas ad motum: igitur nec habi-
tus diſponens ad ſyllogizandum, &
demonſtratiue aliquid cognoſcen-
dum: ergo non videtur euacuandus:
& ſic non videtur, quòd ſcientia
euacuetur. Item. Si ſcientia euacua
retur, & tolleretur in tranſitu de hac
vita, igitur eſſet cõputanda inter bo-
na tranſitoria: igitur ſicut reprehen-
ſibiles ſunt, & ſtulti qui laborant eſ-
ſe diuites: ſic videntur omnes eſſe
ſtulti, qui laborant eſſe ſcientes, cum
æqualis conditionis ſit vetula, &
vnus ruſticellus, ſicut eſt vnus ma-
gnus clericus: quòd ſi hoc minus
conuenienter dicitur, videtur quòd
ſcientia non euacuetur.

RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ hic eſt tri 15
plex modus dicendi. Quibuſdã.n. vi
detur, ꝙ habitus harum ſcientiarũ
acquiſitarum liberalium, ſiue alia-
rum omnino euacuetur, & ſimplici-
ter deſtruantur. Hic.n. habitus habet

imperfectionem ſibi iunctam inſepa
rabiliter: & ideo ei alius habitus lon
ge perfectior ſuccedet, non ſolum il
le, quo quis cognoſcet omnia in ver
bo limpide, & aperte, ſed etiam habi
tus, qui erit per ſpecies, & ſimilitudi
nes vniuerſi ordinis cauſarũ mũdi,
qui datus fuit ipſis ſpiritibus angeli
cis, & dabitur omnibus glorificãdis,
per quem cetera cognoſcent, etiam
eadem ipſa quæ modo cognoſcunt,
multo excellentius, atque nobilius
cognoſcent. Alioquin ſi non daret̃
eis alius habitus nouus ab iſto, non
eſſet in beatis rerum creatarum ſm
proprium genus perfecta cognitio,
quod contra veritatem eſt, & contra
Anſelmum. Et ſic concedunt in pa
tria tolli iſtum habitum ſcientiæ pp
nobiliorem habitum ſuperuenientẽ.
Et licet hæc ſcientia deſtruetur, non
tamen fruſtra laborat, qui eam acqui
rit: quoniam per ipſam manuducit̃
homo ad cognitionem dei, & promo
tionem fidei, & ita ad augmentum
meriti: & per conſequens ad comple
mentum præmij. Et propterea ſicut
non fruſtra credit aliquis, licet fides
euacuetur in patria: ſic etiam nõ fru
ſtra addiſcit, licet ibi (vt dicunt) ſim
pliciter euacuetur iſta ſcientia. Alijs
autem videtur aliter dicendum eſſe,
videlicet ꝙ ſcientia non omnino eua
cuetur. Eſt enim ibi conſiderare ha
bitum, & vſum. In patria autem tolli
tur quantum ad vſum, qui imperfe
ctionis eſt, & manet quantum ad ha
bitum, qui facit ad ipſius animæ de
corem, & pulchritudinem. Si enim
manebunt ibi cicatrices vulnerum, &
notæ operationum ad cõmendatio
nem meriti, & decorationem meren
tium, magis rationabile videtur, ꝙ
maneant ibi habitus ſcientiarum, q
faciunt ad ipſius animæ decorem, &
ornatum. Tertijs aũt aliter videtur eſ
ſe dicendum, quòd cum tria ſit con
ſiderare in ipſa ſcientia, videlicet ha
bitum, & vſum, & modum. Scientia
quantum ad habitum manet, & com
pletur, quantum vero ad vſum muta
tur, ſed non tollitur; quantum autẽ
ad modum ſimpliciter euacuatur, &
deſtruitur. Habitus enim non tolli
tur, quia perfectioni non repugnat:
non enim repugnant iſta duo, deum
videre, & ſcire propoſitiones, & con
cluſiones, & principia geometriæ, &
alicuius alterius ſcientiæ. Vſus vero
non tollitur omnino: quia ſi eſſet ha
bitus abſque vſu, & actu, eſſet incom
pletus, ſiue minus completus, quod
nequaquam competit ſecundum ſta
tum illum perfectiſſimum, & comple
tiſſimum: mutatur tamen propter an
nexã imperfectionem. Modus vero
qui attenditur in diſcurſu, & inquiſi
tione, & quadam ſucceſſiua ratiocina
tione, & collatione, ſimpliciter de
ſtruitur, pro eo quòd in patria modꝰ
cognoſcendi erit per ſimplicem aſpe
ctum, cum ibi habeatur deiformis in
tellectus per glorię complementum:
& ſic ſecundum iſtam opinionem
ſcientia quodammodo ſaluatur, &
quodammodo mutatur, & quodam-
modo deſtruitur, & euacuatur. Hic
autem tertius modus dicendi magis
conſonat ipſi gloſæ. j. Corinth. 13. &
auctoritati Magiſtri. Magis etiam
conſonat rectę rationi: ideo magis
debet, & poteſt rationabilius ſuſtine-
ri. Igitur iuxta hunc modum conce
di poſſunt rationes, quæ oſtendunt,
quod ſcientia non omnino euacuat̃.
manet enim (ſicut oſtẽdunt) quantũ
ad habitum ſecundum ſtatum magis
perfectum, manet etiam quantum ad
actum, videlicet quantum ad ſimpli-
cem aſpectum.

AD illud vero quod primo obii- 37
citur in contrarium de auctoritate
Apoſtoli, iam patet reſponſio: quia
dicitur ſcientia deſtrui, non quia ha
bitus deſtruatur, & euacuetur: ſed qa
tollitur ille ſciendi modus, qui vt di
ctum eſt, habet fieri per diſcurſum.

AD illud quod obiicitur de Hugo- 38
ne, quòd ſcientiæ inuentæ ſunt pro-
propter indigentiam. Dicendum, ꝙ
Hugo non aſſignat totam cauſam,
ſed aſſignat cauſam, quæ mouet ho-
mines ſecundum ſtatum præſentis
vitæ ad inuentionem ſcientiæ. Quã-
tus enim homines moti fuerunt pro
pter indigentias amouendas, huiuſ-
modi tamen habitus magis ordina-
ri habent ad intelligentias noſtras
perfi-

perficiendas,quod quidem non tantum competit ſtatui viæ,ſed etiam pa-
39 triæ. AD illud quod obiicitur,quòd anima omnia cognoſcit in verbo actu,&c. Dicendum, quòd ſicut dictum fuit de Chriſto, quòd anima Chriſti non ſolummodo habuit cognitionem rerum in verbo, ſed etiã ſecundum ſe per habitum ſibi innatum: & angelis beatis conuenit idem propter perfectionem cognitionis,non ſolum reſpectu diuerſitatis cognoſcibilium, ſed etiam quantum ad varium cognoſcendi modũ: ita etiam in beatis intelligendum eſt eſſe,quia cognitio rerum in verbo,& in proprio genere ſimul ſe compati poſſunt quantum ad habitũ,& quantum ad actum, quia vna ad alteram
40 ordinatur. AD illud quod obiicitur, quòd fides plus habet de veritate, & lumine quam habitus ſcientiæ. Dicẽdum,quòd & ſi illud poſſit concedi, tamen ex hoc non ſequitur,quòd habeat euacuari, quia lumen fidei inquantum huiuſmodi eſt habet inſeparabiliter ſibi adiunctum aliquid, quod non eſt compoſſibile cum ſtatu gloriæ,ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit. Non ſic autem eſt de habitu ſcientiæ,qui quantum eſt de ſua ratione tanto perfectior eſt,quanto certior, & clarior eſt: ideo non ſic habet tolli quantum ad habitum,ſicut
41 fides ad præſentiam gloriæ. AD illud quod obiicitur,quòd ſcientia eſt per collationem cauſæ ad effectum, & ꝑ quendam diſcurſum collatiuum. Dicendum,quòd ipſe arguit de ſcientia quantum ad modum, quem in præſenti habet,de quo dictum eſt. Ratione cuius conceſſum eſt ſcientiam euacuari:& ratione cuius Apoſtolus eam in futuro aſſerit deſtruendam.

Artic.3. CONſequenter quæritur de duratione charitatis per cõparationem ad ipſum præmiũ. Et circa hoc quæruntur tria. Primum eſt, vtrum per gloriam contingat charitatis habitum euacuari. Secundum eſt,vtrum contingat charitatis habitum in patria dilatari. Tertium eſt,vtrum contingat charitatis ordinem in patria immutari.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Charitatis habitus in patria nõ euacuatur, ſed poti⁹ cõſummatur per gloriam,cum coniungatur firmiſſime primo bono, & guſtent beati dulcedinem perfectionis æternæ.

VTRVM contingat charitatis habitum in patria euacuari. Et quòd non videtur.1.Cor.13. Charitas nunquam excidit.glo. ibi, Nec in hoc ſeculo,nec in futuro,& ſi opera eius ceſſent. Itẽ. Actus charitatis eſt diligere deum propter ſe,& ſuper omnia, & ex tota anima, & ex tota mente: ſed iſte actus magis competit ſtatui gloriæ, quàm viæ: ergo habitus charitatis maxime competit ſtatui glorioſo. & ſi hoc, tunc non euacuatur in illo. Item. Ipſius charitatis, ſiue amoris eſt vnire,iuxta illud quod dicit beatus Dionyſius. Amorẽ dicimus vnitiuam vim: ſed magis vnimur in patria,quàm in via:ergo &c. Itẽ. Amoris eſt aſſimilare,iuxta illud quod dicit Hugo de ſancto Victore,ꝙ anima in eius quod diligit imaginem tranſformatur: ſed magis erimus ſimiles in patria,quàm nũc,ſm illud.1.Ioã.3.Cum apparuerit,ſimiles ei erimus. Si ergo ſtatui gloriæ maxime competit perfectio aſſimilationis, videtur ꝙ & maxime competat illi ſtatui habere habitum charitatis. Sed contra. 1.Cor.13. Cum venerit quod perfectum eſt,euacuabitur quod ex parte eſt: illud autem eſt ex parte, quod eſt imperfectum: ſed charitas eſt imperfecta, quia ignis eſt in Syon,& caminus in Hieruſalem, ſecundum quod dicitur in Eſa. ergo videtur quod habitus charitatis euacuetur in patria. Item. Ceſſante cauſa, ceſſat effectus: ergo euacuata cauſa,euacuatur effectus: ſed fides generat ſpem,ſpes generat

Fundamenta.

Ad opp.

nerat charitatem: cum igitur in patria euacuetur habitus fidei, & ſpei, vt ſupra oſtenſum fuit, videtur ſimiliter quòd euacuetur habitus charitatis. Itē. Quod ordinat ad aliquem finem, & terminum ceſſat cum peruentum eſt ad illum. Sed charitas eſt pondus inclinans animam, & eleuās eam, vt tendat ſurſum: cum ergo anima ſurſum per gloriam fuerit collocata, videtur quòd iam amplius non habeat charitatis habitum. Item. Quanto maior eſt vnio animæ ad deum, tanto anima perfectius beatificatur: ſed magis vnitur quod vnit immediate, quàm quod vnitur per medium: ergo ſi anima perfecte beatificatur in gloria, videtur quòd inter animam, & deum non ſit ponere charitatem mediā: videtᷓ ergo ꝙ ceſſet habitus charitatis ſuperueniente complemento beatitudinis.

41 RESP. Dicendum, quòd abſque dubio charitas in patria non euacuatur, ſed conſummatur, ſm quòd expreſſe dicit Apoſtolus. Ad cuius intelligentiam eſt notandū, quòd quædam eſt diſpoſitio, quæ reſpectu eius ad quod diſponit, habet oppoſitionem: quædam vero eſt, quæ ſimpliciter diſponit. Et prima quidem per aduentum eius ad quod diſponit euacuatur. Secunda vero perficit, & conſummatur: & huiuſmodi eſt eui dens exemplum. Nam primo modo diſponit medius color ad extremos, & tepiditas ad frigiditatem: & ſuperueniente extremo, medius color tollitur propter hoc, quod medium non tantum ad extremum diſponebat, ſed etiam repugnabat. Secundo modo diſponit tranſparentia ad lumen: nam ſuperueniente lumine tranſparentia, & peruietas non tollitur, ſed magis perficitur, & decoratur. Per hunc etiam modum intelligendum eſt in ipſarum uirtutum habitibus, quæ diſponunt ad gloriæ complementum. Nam quædam diſponunt ſic, quòd habent aliquo modo oppoſitionem ei ad quod diſponunt, ſicut fides, & ſpes, quæ dicunt ipſius crediti, & ſperati abſentiam, & carentiam, quorum oppoſita ſunt in gloria, ſcilicet vnio aperta, & tentio firma: ideo neceſſe eſt hos habitus tolli, & euacuari ꝑ aduentum gloriæ. Et eſt alia diſpoſitio, quæ non habet rationem oppoſitionis, ſed tantum diſpoſitionis: & talis diſpoſitio eſt charitas, quæ ad gloriam diſponit, ſicut imperfectū ad perfectum; non tamen habet repugnantiam ad ipſam, imo conformitatem expreſſam: & ideo quantū ad habitum non euacuatur, ſed dum tollitur imperfectio, ipſe habitus perficitur, & conſummatur. Si autem quæratur ratio huius, quare charitas magis conſummatur complemēto gloriæ, quàm alius habitus virtutis theologicæ, huius poteſt triplex ratio aſſignari. Prima attenditur penes qualitatem ipſorum habituum. Altera vero penes dignitatem potentiarum. Tertia vero penes largitatē diuinorum munerum. 41 Quantum ad differentem qualitatem habituum ratio ſumitur talis, quia dilectio eſt reſpectu abſentis, & præſentis: viſio vero, & tentio non eſt niſi reſpectu habiti, & præſentis: expectatio vero, & credulitas eſt tantummodo reſpectu non habiti, & abſentis: & ideo tam actus, quàm habitus ipſius charitatis ſtatui patriæ, & viæ eſt communis; & per hoc magis conformis eſt charitas viæ charitati patriæ, quā habitus credendi habitui videndi, vel quam expectatio tentioni. Penes dignitatem ipſarum potentiarum attenditur ratio ſic: quia ſicut vult Bernardus de amore dei: Vbi deficit intellectus, ibi proficit affectus. Et Dionyſius de diuinis nominibus capite ſeptimo de ſapientia dicit, quòd multo altius aſcendit affectus noſter, & vis affectiua, quàm vis cognitiua. Ait enim ſic. Oportet cognoſcere intellectum noſtrum quandam habere potentiam ad intelligēdum, per quam videt intelligibilia, vnitionem vero excedentem intellectus naturam per quam coniungitur ad ea, quæ ſunt vltra ſe: & quoniam altius eleuatur ipſa vis unitiua in homine, ideo habet quandam præcipuam excellentiā dignitatis

tis: & habitus ipſam perficiens eſt
aliis habitibus maior & excellen-
tior, ac per hoc ſtatui gloriæ confor
mior. Penes largitatem etiam diui-
norum munerum ratio ſumitur,
quia viris ſanctis dominus largita-
tem ſuæ benignitatis quodammodo
communicat, & prægustare facit dul
cedinem æternæ refectionis, vt in tri
bulationibus non ſuccumbãt, & in
vaſtitate eremi præ ariditate, & ino
pia refectionis non deficiant. Cum
ergo ſapere cœleſtia non poſſit niſi
guſtus diſpoſitus ſecundum diſpoſi
tionem illi ſtatui conuenientem: di-
uinæ largitatis munus hoc requiſi-
uit, vt guſtui noſtro daretur habi-
tus, & diſpoſitio ſecundum quã ſta-
tui gloriæ eſſet conformis. Hæc au-
tem diſpoſitio eſt habitus charitatis,
per quã diſpoſiti ſumus ad ſpiritua-
lia deguſtanda, ſecundũ ꝙ vult Ma
giſter Hug. Ideo charitatis habitus
non euacuatur, ſed magis conſum-
matur in patria. Et cõcedendæ ſunt
rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.
AD illud vero quod primo obij
44 citur in contrarium, ꝙ perfectũ eua
cuat illud, qđ eſt ex parte. Dicendũ,
ꝙ ex parte dicitur eſſe aliquid dupli
citer, ſecundum quòd dupliciter di
citur eſſe aliquid ſecundum quid.
Vno modo dicitur aliquid ſecũdum
quid, quod tantum deficit ab eo, qđ
eſt ſimpliciter, ſicut albus ſecũdum
pedem eſt albus ſecundũ quid. Alio
modo dicitur aliquid ſecundum qd,
quod non tantum deficit, ſed etiã re-
pugnat, ſicut homo mortuus reſpe
ctu hominis. Sic & aliquid dicitur
eſſe ex parte dupliciter. Vno modo
ſecundum ꝙ ſonat in imperfectionẽ.
Alio modo ſecũdum ꝙ ſonat in im-
perfectionem, & oppoſitionem. Et
primo modo poteſt dici charitas ex
parte: & quod ſic eſt ex parte, non
euacuatur, ſed conſummatur, &
quodam modo integratur, vt qua-
ſi totum ex partibus conficiatur.
Secundo autem modo habitus fidei,
& ſpei eſt ex parte: & hoc modo
dicit Apoſtolus id quod eſt ex par-
te fore euacuandum, cum venerit id
45 quod perfectum eſt. AD illud quod
obiicitur, ꝙ ceſſante cauſa ceſſat effe
ctus. Dicẽdum, quod fides, & ſpes
non dicuntur eſſe cauſa charitatis,
niſi quia diſponunt ad actum eius:
& hoc non ſimpliciter, ſed ſecundũ
ſtatum viæ. Nam in ſtatu patriæ ip-
ſa viſio diſponit ad diligendũ perfe
cte: & ideo ratio illa non valet, qa
nec propriè eſt cauſa, nec ſecundum
omnem ſtatum. AD illud qđ obii 46
citur, quòd ordinans ad aliquid ceſ
ſat obtento eo quod diſponebat, &
inclinabat. Dicendum, ꝙ illud eſt
verum de eo quod ſolum habet rõ-
nem viæ: charitas autem non tantũ
modo eſt diſpoſitio ad tendendum,
& eundum in cælum, ſed etiam ad
quieſcendum. Sicut enim lapis eo-
dem pondere, quo mouetur ad ter-
ram, quieſcit ibi cum ad terrã perue
nerit: ſic & ſuo modo intelligendũ
eſt in pondere amoris, ſiue in habi-
tu charitatis: & de eo quod iſto mo
do ordinat, & inclinat aliquid in fi-
nem: nec oportet ipſum ceſſare in fi
nis, & termini aſſecutione. AD il- 47
lud quod obiicitur, quod maior eſt
beatificatio, vbi perfectior eſt vnio.
Dicendũ, ꝙ verũ eſt: ſed ꝙ obiicit ꝙ
perfectius vniretẽ deus animæ, ſi vni
retur abſque charitate. Dicendum,
quòd falſum eſt: quia anima non eſt
diſpoſita ad hoc, ꝙ vniatur deo per
gloriam, niſi interueniat habitus,
quo ipſi cõformetur, & quo eleuetur,
& quodammodo fortiter alligetur.
Vnio enim beatitudinis eſt per co-
gnitionem, & amorem: vnde ſicut
habitus diligendi non facit ad dile-
ctionis diminutionem, imo potius
ad perfectionem: ſic etiam non fa-
cit ad illius vnionis imperfectionẽ,
ſed potius ad perfectionem, & com-
plementum. Vnde quod dicit, quòd
magis vnitur quod vnitur ſine me-
dio, quam cum medio. Dicendum,
quod illud habet veritatem de me-
dio, quod facit diſtare, non au-
tem de medio, quod facit
proximare, & ad vnio-
nem magis reddit ha
bilem, cuiuſmodi,
eſt vinculũ cha-
ritatis.

qđ diligere multa eſt dupliciter. Aut multa vt multa, aut multa relata ad vnum. Quoniã igitur in patria deus erit omnia in omnibus, & in omnibus diligetur deus: hinc eſt quod charitas ex conuerſione ſui ad multa, dilatatione non diſpergetur, ſed potius colligetur. Vnde talis dilatatio & virtutis vnio non habent repugnãtiam, imo potius vna iſtarum conditionũ

50 ſequitur reliquam. AD illud quod obijcitur, quòd nũc diligimus præſcitos, & prædeſtinatos, in patria tantum prædeſtinatos, iam patet reſponſio, quia loquit̃ de latitudine ex parte numeroſitatis diligibilium. Præterea. Cum erit complet⁹ numerus electorum, & collectus in vnum, ita ꝙ quilibet eorum notus erit cuilibet, plures habebit tũc charitas, erga quos poſſit, & habeat affici ſpecialiter, & diſtinctè, quam habeat in ſtatu viç.

51 AD illud quod obiicitur de inimicis, ſimiliter reſpondendum eſt. Hoc enim accidit, quia illi qui ſunt in patria inimicos non habent, qui ſint beatificabiles, vel nõ habebunt poſt diem iudicii alios inimicos, quã dam natos: ſi tamen haberent, amplius eos diligerent, quam faciebant cum eſſent in ſtatu viæ.

52 AD illud quod vltimo obiicitur de numero diligendorum iam reſponſum eſt, quia non dicimus charitatem dilatari propter diligendorum numeroſitatem, ſed propter maiorem affectus liberalitatem. Præterea ratio illa non cogit, quia quamuis non ſint plura diligenda in generalitate, quam quattuor, in ſpeciali tamen, & in particulari nihil impedit diligẽdorũ numerum augmentari, adꝗ oĩa cũ charitas familiariter, & intenſe cõuertit̃ nõ ĩmerito dr̃ dilatari.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Charitatis ordo eſſentialis qui attenditur ſecundum gradus & differentias boni, & mali, remanebit in patria: licet ille qui attẽditur ratione ſubſtratę naturæ, non remaneat.

Fundamenta.

VTRVM ordo charitatis in patria habeat immutari, an is ſit ordo patriæ, qui eſt ordo viç, vt primo noſipſos, & deinde proximos diligamus. Et ꝙ maneat videtur poſſe oſtendi ſic. Sicut gratia eſt perfectio naturæ, ſic & gloria: ergo ſicut ordo cõueniẽs ipſi naturę inſtitutæ ſaluatur habitu gratiæ ſuperueniente: ſic videtur quòd ſaluetur habitu glorię ſuperueniẽte: Si ergo hic eſt ordo naturæ cõueniẽs vt magis nos, quàm proximos diligamus, videtur quòd ſicut hic manet quamdiu ſumus in gratia, ſimiliter manebit in gloria. Item. Sicut ad virtutem fidei ſpectat videre per ſpeculum, & in ænigmate: ſic etiam ad virtutem charitatis ſpectat diligere ordinate: ergo ſicut ſublato medio cognoſcendi, ſiue videndi ab ipſa fide virtus fidei euacuatur, ſic ſublato a charitate ordine diligendi neceſſario habet charitas euacuari. Si ergo charitas non euacuatur in patria, videtur quòd non auferatur ei ordo diligẽdi, quem habebat in via. Itẽ. Si tantum diligit ſe quis in patria, quantum diligit proximum, & econuerſo, ita quòd non eſt ibi ordo: ergo tantum gaudet de bono proximi, quantum de ſuo bono: ergo ille qui nõ eſt martyr tantum gaudet de gloria martyris, quantum ſi ipſemet haberet illam gloriam. Si ergo tantum gaudet non martyr, quãtum martyr, fruſtra ergo laborat homo aggredi opera perfectionis, cum tantum gaudeat ille, qui non fecit, quantum ille qui fecit. Itẽ. Si tantũdem diligit aliquis

quis alium quantum ſemetipſum in gloria: ergo tantūdē diligit ſibi ꝓpinquos, quantum remotos: & econuerſo tantūdem etiam diligit illos, quos conuertit ad fidem, quantum illos, quos non cōuertit. Sed de illis, quos conuertit, habet quis gaudium accidentale, quod eſt aureola, ergo ſimiliter de his, quos non conuertit: ꝙ ſi hoc eſt inconueniens dicere, inconueniens eſt ponere ordinem charitatis in gloria commutari.

Fundamenta. Sed contra. Auguſtinus de vera religione. Perfecta iuſtitia hæc eſt, vt plus potiora bona, & minus minora diligamus. Si ergo in patria voluntas noſtra ad perfectam iuſtitiam erit deducta, videtur quòd ibi magis diliget maius bonum: ſi ergo proximus noſter in patria melior eſt nobis, vr̄ quod magis diligemus proximos noſtros, quā noſmetipſos. Itē. voluntas noſtra per omnia erit in patria conformis voluntati diuinæ: ſed magis diligit deus meliorem: ergo videtur quòd charitas in beatis magis eos faciat diligi, qui ſunt magis boni: ergo in patria non attenditur ordo ſecundum rationem proprii, & alieni, propinqui, & remoti Item. In patria deus erit omnia in omnibus; & affectus beatorum ſic erit dilectione inebriatus, ſecundum quòd dicit Bernar. in libro de diligendo deo, vt ſui obliuiſcatur. Si ergo beati in patria in diligendo non attendūt quod ſuum eſt, ſed quòd dei eſt, videtur, quòd ordo charitatis non maneat in patria ſecundum rationem proprij, & alieni nec dilectio ſui præpōderabit dilectioni proximi. Item. Si homo amaret ſe plus, quam proximum: ergo magis ſibi optaret bonum, quā proximo: & magis delectaretur in bono proprio, quam in alieno: ſed vbi hoc eſt, aliquo modo manet proprietas, nec omnino eſt perfecta gaudij communitas: ſi ergo in gloria erit perfecta communicatio gaudiorum, videtur quòd non maneat ibi ordo, qui eſt reſpectu diligendorum.

53 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd circa hanc quæſtionem eſt duplex modus dicendi. Vnus eſt, quòd in patria ſaluatur ordo charitatis, qui eſt in via, non tantum per comparationem noſtri a d deū, ſed etiā ꝑ cōparationē noſtri ad proximum. Vnde in omni ſtatu ſiue gloriæ, ſiue viæ plus homo diligit ſeipſum, quàm proximum ſuū, & plus circa ſeipſum afficitur: deinde plus circa illos, qui ei coniuncti ſunt, quam circa eos qui ſunt minus coniuncti. Ratio autem quæ mouet 54
hoc ponere eſt, quia huiuſmodi ordo conſonare videtur dictamini naturæ, perfectioni gloriç, rectitudini diuinæ iuſtitiæ. Natura enim dictat, quòd homo plus ſe quam alterum diligat. Gloria etiam eſſentialis magis reſpicit illum in quo eſt, quam alium ei conſimilem, & propinquum. Diuina etiam iuſtitia ordinat, quòd plus de ſuis meritis gaudeat homo, quæ fecit, quàm de alienis. Et ſic per omnem modum videtur conueniens, vt ordo charitatis, quæ eſt in via ſaluetur in patria. Alius autem modus eſt hic dicendi, quod cum duplex ſit ordo charitatis, Vnus q̄ reſpicit charitatem ſecundum ſe, quæ quidem attēditur ſecundum gradum, & differentias boni, Alter qui attenditur ratione naturæ ſubſtratæ, vtpote ille qui eſt ſecundū differētias proprii, & alieni, propinqui, & remoti. Vnus iſtorum ordinum, ſcilicet ille, qui eſt charitatis ſecundum ſe, manet in patria: ille enim eſt charitati eſſentialis. Vnde magis diligit homo in patria deū, quam ſpiritum creatum, ſpiritum magis, quam corpus. Alius vero ordo, qui attenditur ratione naturæ ſubſtratæ non manebit, pro eo quod nō competit illi ſtatui. In ſtatu namque beatitudinis perfecta erit obedientia naturç reſpectu gloriæ, perfecta conformitas voluntatis noſtræ reſpectu diuinæ, perfecta etiam redundantia lætitiæ communis. Quia perfecta erit obedientia naturç reſpectu gloriç, cōformabitur tunc omnino natura gloriæ, vt ſicut corpus efficietur ſpirituale, & ꝑ omnia ſpiritui obtēperabit, quamuis ſecundum ſtatum viç oporteat ſpiritum corpori cōdeſcendere: ſic

ſic natura per omnia conformabitur ordini gloriæ, & gratiæ, quę attenditur ſecundum differentias boni, q̃uis nunc gratia condeſcendat ipſi affectui naturali. Rurſus. Quia perfecta erit conformitas voluntatis noſtræ reſpectu diuinæ, non magis diligemus illud quòd magis erit nobis propinquum, ſed illud; quòd plus erit deo placitum, & acceptum. Præterea. Quia erit ibi perfecta affluentia communis lętitię, multiplicabitur gaudium hominis multiplicatione perfecta, vt tantum gaudeat de bono vniuſcuiuſq; proximi, quãtũ de ſuo, quòd non poſſet eſſe niſi diligeret proximum quantum ſemetipſum. Et hoc eſt quòd dicit Anſelmus in proſol. cap. vlti. In illa perfecta charitate innumerabilium angelorũ, & hominum beatorum, vbi nullus minus alium, quàm ſeipſum diligit, nõ aliter gaudebit quiſque pro ſingulis aliis, quam pro ſeipſo. Quis autem iſtorum duorum modorum ſit rationabilior, difficibile eſt diffinire, quãdiu ſumus in ſtatu pręſentis miſerię. Si enim velimus iudicare ſecũdum ea quę in nobis ſentimus, vix videbitur alicui credibile, nec rationabile, q͂d aliquis omnino diligat alterum, quã tum ſeipſum: vnde iudicabit primũ modum dicendi eſſe magis verum. Si quis vero velit mentem ſuam altius eleuare ad illud bonũ incõprehẽſibile, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, & ad illam maximam ciuiũ vnionem, magis rationabilem iudicabit ſequentem modum dicendi, ſecundũ quod manifeſte dicit auctoritas Anſelmi, & Augu. in libro de vera religiõe & idipſum videtur ſentire Dionyſius in libris de diuinis nominibus. Vnde ſi velimus loqui, vt plures ſuſtinebimus primum modum. Si vero velimus loqui, & ſentire vt ſapientiores, ſuſtinebimus ſequentem. Suſtinentes ergo hunc ſecundum modum dicendi, poſſumus ad obiecta per ordinem reſpondere.

55 AD illud quod primo obiicitur, quod gloria ſaluat ordinem naturæ inſtitutę. Dicendum, quòd verum eſt quod naturam ſaluat, ſed imperfectionem tollit, & eliminat: ordo autem qui attenditur reſpectu ſui, & proximi deficit a perfecta communicatione, & vnitate, & concordia affectiõis, & ideo in ablatione talis ordinis fit naturæ præiudicium: ſed potius de imperfectione ducitur ad cõplementũ. AD illud quod obiici- 56 tur, quód ordo ille ita competit charitati ſicut ænigma fidei. Dicendũ, ꝙ falſum eſt: ægnima. n. cõpetit ipſi habitui fidei ſecundum ſe, in quantũ eſt habitus virtutis dirigens ad voluntarie credendum ea, quæ non videntur: ſed ordo ille qui eſt reſpectu proximi, attribuitur ipſi charitati ratione naturæ ſubſtratæ. AD illud 57 quod obijcitur, quòd tunc tantum gaudet homo de alio, quantum de ſeipſo. Dicendum, quòd illud eſt verum cæteris paribus. Sed ad quantitatem gaudii attendendum eſt, quòd duo concurrunt, videlicet virtus dilectionis, quæ facit gaudere, & materia, de qua gaudet. Quantum eſt ex parte materię ęqualiter gaudebit quis in patria de bono proximi, & de bono ſuo, ſi eſt æqualis, & magis ſi eſt maius, & minus ſi eſt minus: ſed quã tum eſt ex parte virtutis per quam gaudet, magis gaudebit, qui maiorẽ charitatem habebit. Vnde magis gaudebit Petrus de bono Lini, quàm Linus de bono proprio. Vnde non ſequitur, quòd non martyr tantum gaudeat de bono martyris, quantum ipſe martyr, quia merito martyrij aucta eſt ei virtus gaudendi: & ſic patet, quòd licet ex hoc ponatur communitas gaudij, non tñ tollitur, ꝙ vnus plꝰ gaudeat de alio quã alter. Et per hoc patet vltimum, quod obii- 58 citur de præmio aureolæ, quia quòd aliquis habeat gaudium ſpeciale de alio, hoc non erit ratione ordinis in diligendo, quòd magis diligat illum, quam alterum, ſed hoc erit ratione cuiuſdam decoris, & gloriæ, quam adeptus eſt merito operis excellentis. Si autem aliam poſitionem ſuſtinere velimus, ad omnia obiecta reſpon-

ne dici omnia diligi a deo quæ fecit,quia omnia placent ei,& omnia approbat inquantum opera eius ſunt,nec tunc,vel prius , vel amplius placuerunt ei cum facta ſunt, ſcilicet antequam fierent, imo ab æterno omnia placuerunt ei, non minus quam poſtquam eſſe cœperunt. Quod vero rationales creaturas,ideſt homines vel angelos, alios magis, alios minus diligere dicitur, non mutabilitatē charitatis eius ſignificat, ſed quod alios ad maiora bona,alios ad minora dilexit, alios ad meliores vſus, alios ad minus bonos. Omnia enim bona noſtra ex eius dilectione nobis proueniūt.Electorum ergo alios magis, alios minus dilexit ab æterno, & diligit etiam nunc, quia aliis maiora, aliis minora ex dilectione ſua pręparauit bona, alijſque maiora,& aliis minora bona confert ex tempore. Vnde magis vel minus dicitur hos vel illos diligere.

Qūo alios magis, alios min' diligere dicatur. Iacobi 1

Quod duobus modis inſpicienda eſt dilectio dei.

Conſideratur enim duobus modis dilectio dei, ſecundum eſſentiam, & ſecundum efficientiam. Non recipit magis vel minus ſecundum eſſentiam, ſed tantum ſecundum efficientiam, vt magis dilecti dicantur, quibus ex dilectione ab æterno maius bonū præparauit,& in tempore tribuit,& minus dilecti, quibus non tātum. Inde etiam eſt, quod aliqui quando conuertuntur & iuſtificantur, dicuntur tunc incipere diligi a deo, non quod deus noua dilectione quenquā poſſit diligere, imo ſempiterna dilectione dilexit ante mundi conſtitutionem quoſcumque diligit. Sed tunc dicuntur incipere diligi ab eo, cum ęternæ dei dilectionis ſortiuntur effectum, ſcilicet gratiam vel gloriam. Vnde Auguſt. Abſit vt deus temporaliter aliquē diligat quaſi noua dilectione, quæ in ipſo ante non erat, apud quem nec præterita tranſierunt, & futura iam facta ſunt, itaque omnes ſanctos ſuos ante mundi conſtitutionem dilexit, ſicut prędeſtinauit. Sed cum conuertuntur & inueniunt illum, tunc incipere ab eo diligi dicuntur, vt eo modo dicatur, quo poteſt humano affectu capi quod dicitur. Sic etiam cum iratus malis dicitur & placidus bonis, illi mutantur & non ipſe, vt lux infirmis oculis aſpera, firmis lenis eſt, ipſorum ſcilicet mutatione,non ſua. ita cum aliquis per iuſtificationem incipit eſſe amicus dei, ipſe mutatur, non deus.

Ad Eph. 1 Libr. 5. de tri. c. 16. & vlt. in fine Ibidē immediate an̄ præallegata.

Si quis magis vel minus diligatur a deo, vno tempore quam alio.

SI vero quęritur de aliquo, vtrum magis diligatur a deo vno tempore quam alio, diſtinguenda eſt dilectionis intelligentia. Si enim referatur ad dilectionis effectum, conceſſibile eſt, ſi vero ad dilectionis eſſentiam, inficiabile eſt.

Si deus ab æterno dilexit reprobos.

DE reprobis vero, qui præparati non ſunt ad vitam, ſed ad mortem,

mortem, ſi quæritur vtrum debeat concedi quod Deus ab ęterno dilexit eos. Dicimus de electis ſolis ſimpliciter hoc eſſe concedendum, quod Deus ab æterno eos dilexit, quos ad iuſtitiam & coronam præparauit, De non electis vero ſimpliciter eſt concedendum quod odio habuit, ideſt, reprobauit, ſicut legitur, Iacob dilexi, Eſau odio habui. Sed non eſt ſimpliciter dicendũ quod dilexit, ne prædeſtinati intelligantur, ſed cum adiectione concedatur, dilexit eos, inquantum opus eius futuri erant, ideſt, quos & quales factu rus eos erat.

De charitate quantum ad diuinam dilectionem.

## DISTINCTIO XXXII

Præmiſſis adiiciendum eſt de dilectione dei &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de charitate quantum ad diffinitionẽ, & quãtum ad diligibiliũ diſtinctionem, & quantum ad diligendi ordinem, & quantum ad meriti perfectionem, & etiam quantum ad durationẽ. In hac parte agit de eadem per cõparationẽ ad diuinam dilectionem. Diuiſio Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarum prima determinat de ipſa dei dilectione, quid ſit ipſa dei dilectio. In ſecunda vero determinat quos diligit. ibi. Cum autẽ dilectio dei ſit immutabilis, & æterna. In tertia vero determinat, quos non diligit. ibi. De reprobis vero qui præparati nõ ſunt ad vitam æternam. Prima & vltima parte remanentibus indiuiſis, media pars diuiditur in tres partes. In quarũ prima ꝓponit Magiſter, ꝙ deꝰ nõ oĩa æqualiter diligit. In ſecũda vero oſtẽdit ꝓ quãto dicatur vnum diligere magis, quàm aterum. ibi. Cũ autẽ dilectio dei ſit immutabilis ſit &c. In tertia vro determinat quare vnũ, & eundem hoĩem ſecundum diuerſa tempora dicitur diligere plꝰ, & minꝰ ibi. Si vero quæratur de aliquo vno &c. Subdiuiſiones autem partium ſatis manifeſtæ sũt in litera. Dubitatur hic de ſitu huius partis. Cum enim agere de dilectione dei ſpectet ad primum librum, videtur ꝙ tractatꝰ iſte male in hoc tertio ſituetur. Quod ſi tu dicas ꝙ hoc magis facit, qa eadem eſt dilectio qua nos diligimus deum, & qua diligit nos, tunc obiicitur ꝙ tota iſta pars, quæ eſt de charitate male hic ſituetur. Si.n.charitas non eſt habitus virtutis, ſed potius donum creatum, ꝙ eſt ſ.ſ. videtur quòd de ipſa non debet determinari inter alias virtutes. Reſpon. Dicendum, ꝙ ordo ſituationis iſtius capituli attenditur ſecundum opin. Magiſtri, qua poſuit, ſicut in litera tangit, ꝙ eadem eſt dilectio qua deꝰ diligit nos, & qua nos diligimꝰ deũ. Et ſi tu obiicias ꝙ tunc non determinare debuit de charitate inter alias virtutes. Reſpondeo pro ipſo, ꝙ hoc non fecit, quia charitas ſit ſpecies virtutis, ſed quia charitas eſt radix omnium virtutum. In duno.n.amoris quod eſt ſpiritus ſanctus, cæteri virtutum habitus donantur. Poteſt & aliter dici, quòd hic per accidens introducitur illud capitulum. Quia enim dilectio dei eſt exemplar noſtræ dilectionis: ideo ad maiorẽ euidentiã introducitur hic tractatus de ipſa, vel certe vt aſſignetur hic differentia dilectionis diuinæ ad dilectionem noſtram, ſiue præcellentia: quia cum dilectio noſtra ſit affectio ordinata, dilectio dei non eſt niſi diuina ſubſtantia, vel vſia.

Dilectio autem dei diuina vſia eſt &c.

Contra. Si dilectio dei eſt diuina ſubſtan- Dub. 1

2 . ſubſtantia, vel eſſentia; ergo videtur quòd deum diligere eſt deum eſſe: cum ergo deus non ſit aliud a ſe, videtur quòd nec aliud a ſe diligat. Item. Deus incipit aliquem diligere: ergo ſi dilectio eius eſt eius eſſentia, videtur quòd deus incipiat eſſe. Item. Nullum æternum eſt temporale, & nullũ temporale eſt æternum: ſed dilectio dei qua diligit viros iuſtos, eſt temporalis, dei dilectio eſt æterna: ergo dei dilectio nõ eſt diuina ſubſtantia. Reſpon. Ad hoc & conſimilia breuiter eſt dicendum, quòd dupliciter eſt loqui de dilectione dei, aut a parte principalis ſignificati, aut a parte connotati. Si loquamur de ipſa quantũ ad principale ſignificatum, ſic eſt dei eſſentia, & quid ęternum, nec eſt aliud quam deus. Si vero loquamur quantum ad connotatum, ſic connotat quid temporale, & habet reſpectum ad extrinſecus, quod eſt a deo diuerſum, & quòd non eſt dei ſubſtantia, ſed cuius dei ſubſtantia eſt cauſa: & quantum ad hoc currunt tria obiecta: & ſic patet reſponſio ad omnia.

Reſpon.

## Abſit ut deus temporaliter aliquem diligat quaſi noua dilectione quæ in ipſo ante non erat &c.

Dub. 2. Videtur hoc falſum. Aliquis enim
2 qui modo eſt malus incipit eſſe bonus: ſed deus malos odit, & bonos diligit: ergo cum iſte definat eſſe malus in tempore, & incipiat eſſe bonus, videtur quòd deus iſtum temporaliter definat odire, & incipiat ipſum diligere. Item. In deo idem eſt velle, quod facere, ſicue dicit Auguſtinus, & in lib. primo, habitum fuit: ergo idem eſt velle alicui bonum, & facere ei bonum: ſed deus temporaliter alicui bonum facit: ergo videtur quod temporaliter ei bonum velit, ergo temporaliter diligit. Reſpon. Dicendum, quod eſt dilectio electionis, & dilectio approbationis, Prima eſt æterna, ſicut & voluntas dei. Secunda vero ratione connotati poteſt eſſe ex tempore. Et de prima intelligit Auguſtinus: ipſe autem opponit de ſecunda. Vel aliter. Hoc quod eſt temporaliter poteſt referri ad verbum diligendi ratione actus principalis, vel ratione connotati. Si ratione actus principalis, ſic eſt falſum. Hoc enim eſt actus diuinæ voluntatis, quo eſt æternus. Et hoc modo intelligit Augu. ſicut patet per literam ſequentem. Ait enim ſic. Vt deus temporaliter aliquem diligat quaſi noua dilectione, quæ in ipſe ante non erat. Si autem intelligatur quantum ad connotatum, ſic concedi poteſt quod deus temporaliter aliquem diligit; & in hoc ſenſu opponit.

Reſpon.

## De non electis uero eſt ſimpliciter concedendum, quod eos odio habuit, ideſt reprobauit. Sicut legitur &c.

Contra. Quia omnem hominem quem deus dilexit in tempore, ab æterno dilexit, cum dilectio dei ſit cauſa omnis boni: ſed multi præſciti ſunt qui habent pręſentem iuſtitiam, & gratiam, quam eis deus ab æterno præparauit, & dare diſpoſuit: ergo videtur quòd ab ęterno eos dilexerit. Iuxta hoc quæritur, vtrum deus magis diligat peccatorem prædeſtinatum, quam iuſtum præſcitum. Et quod magis peccatorem prædeſtinatum videtur, quoniam ſapientis eſt magis conſiderare finem, & exitum rei, quã initium, vel progreſſum: ſed deus iſtũ peccatorem qui tamen eſt prædeſtinatus ſcit ipſum futurum amicum ſuũ finaliter, alium vero minime: ergo magis diligit eum. Præterea. Iſti vult dare æternam beatitudinem, & proponit quod eſt ſummum bonũ, alij vero nõ: ergo magis diligit peccatorem ꝓdeſtinatum, quã iuſtũ præſcitum. Sed contra hoc, eſt, quia iſte peccatore eſt magis deo diſſimilis, ꝙ iuſtus: ergo minus eſt amabilis. Dub. 3. 3

Item.

ſentur non fuerunt: videtur, quòd antequam producerentur a deo non diligerentur. Item. Amor eſt copula amantis, & amati: ſed ſi copula eſt, neceſſe eſt eſſe extrema: ergo impoſſibile eſt, quòd deus creaturam diligat quouſque creatura habeat actualem exiſtentiam: ſed hoc eſt ſolum ex tempore: ergo videtur, quòd deus non dilexerit creaturam aliquam æternaliter. Item. Deus non dicitur aliquē diligere affectu: ergo ſi diligit, hoc eſt quia diligit affectu: ſed effectus diuinæ bonitatis eſt ſolum ex tempore: ergo deus neminem diligit niſi temporaliter. Item. Dilectio dei eſt cauſa ſufficiens, & proxima, & immediata boni creati: ſed poſita cauſa efficiente proxima, & immediata, & ſufficiente, ponitur effectus: ergo ſi res creatæ ſolummodo ſunt ex parte, videtur quòd deus ſolummodo diligat eas temporaliter. Item. Si deus diligit creaturas, aut diligit fruens, aut vtens. Sed conſtat, quòd non diligit fruens, quoniā non eſt creatura fruēdum, ſicut in primo libro oſtenſum fuit, cum illud quo fruendum eſt, ſit ſummum bonum. Reſtat ergo, quòd ſi creaturam diligat, quòd diligat, vt vtens: ſed conſtat quod non conuenit vti, niſi eo quod eſt actu: ergo nūquam deus diligit creaturam, niſi actu entem: non ergo diligit aliquam creaturam æternaliter.

4 RESP. Dicendum, ꝙ quędā verba dicuntur de deo reſpectu creaturę, quæ connotant effectum in actu, ſicut verbum creandi. Quædam quæ connotant effectum in habitu, ſicut vocabulum prædeſtinandi. Quędam quæ indifferenter vtroque modo, ſicut vocabulum diligendi. Dicitur enim deus aliquem diligere, vel quia actu cōicat ei bonum, vel quia proponit communicare. Et quoniam cōmunicatio eſt effectus in tempore, ꝓpoſitum vero communicandi eſt ab æterno: hinc eſt quòd diligere de deo aliquando dicitur æternaliter, aliquādo dicitur temporaliter. Vnde bene concedi poteſt quòd creaturæ nō ſolum tēporaliter, ſed & æternaliter a deo diligantur, ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtendunt.

5 Veruntamen illa ratio, quam adducit quaſi per ſimile de potentia, & ſapientia, non valet, quoniam non eſt ſimile. Poſſe enim & ſcire quantum eſt de vi vocabuli, non ita connotat effectum in actu, ſecundum quòd diligere. Nam verbum diligendi impoſitum eſt ab ipſa liberalitate affectionis ſeipſam alteri communicantis.

6 AD illud vero quod obiicitur primo in contrarium, quòd bonum, & ens conuertuntur. Dicendum, quòd verum eſt de bono in actu, & ente in actu. Sed cum dicitur, quòd dilectio ſolummodo eſt boni. Dicendum, ꝙ non eſt verum ſolummodo de bono, quod eſt in actu, ſed etiam de bono, quod eſt in cauſa. Sicut enim ad cognitionem ſufficit veritas rei in ſua cauſa, ſic ad diligendum ſufficit bonitas, ſm quòd res habet eſſe in ſuo prīcipio producente, etiam antequam exterius producatur. Vnde artifex non ſolummodo diligit bonum quod fecit, ſed etiam bonum quod proponit, & diſponit facere.

7 AD illud quod obiicitur, quòd amor eſt copula amātis, & amati. Dicendum, quòd illud eſt verum ſm quòd amor eſt quædā affectio, & vinculum amicitiæ quo aliqui adinuicem colligātur: ſed hoc modo non accipitur in propoſito, cū dicitur, ꝙ deus diligit creaturam: dilectio enim dei eſt eius vſia, non affectio aliqua vnitiua, ſicut dicit Magiſter in litera: & ideo non cogit illa ratio.

8 AD illud quod obiicitur, quòd deus non dicitur diligere affectu, ſed effectu. Dicendum, ꝙ diligere effectu poteſt eſſe dupliciter, ſm ꝙ effectus poteſt dupliciter connotari actu, vel habitu: & quia res eſt habitu, & in potentia antequam ſit in actu: hinc eſt quòd dilectio dei, quæ connotat effectum in habitu, poteſt eſſe ante productionem ipſarum rerum, & ꝓpterea ex hoc non habetur, ſi deus dicitur diligere effectu, ꝙ tunc ſolum incipiat diligere, quando effectus in eſſe producitur.

9 AD illud quod obi., ꝙ dilectio dei eſt cauſa ſufficiens ꝓxima, & immediata boni creati. Dicēdum, ꝙ verum eſt: ſed quemadmodū

diuina voluntas dicitur cauſa imme
diata, quia non interuenit alia cau-
ſa, non tamen ꝙ ſemper ponat effe-
ctum, ſed ſolum pro tempore, pro
quo vult ſicut ab æterno voluit, ſed
ſtatim fecit, cum venit tempus, pro
quo voluit: ſic etiam in ipſa dilectio
ne dei intelligi oportet. AD illud
quod obiicitur, quòd ſi diligit aut
vt fruens, aut vt vtens. Dicendum, ꝙ
dilectio dei vna eſt, qua diligit ſe, &
qua diligit creaturam: & hæc quidē
relata ad ipſum deum eſt fruitio, cō
parata vero ad ipſam creaturam eſt
vſus. Cum ergo dicit, quòd non con
uenit vti niſi eo, quod eſt. Dicendū,
quòd ſi vſus accipiatur pro exterio-
ri actione verum eſt, ſed ſi accipiatˉ
pro interiori, & habituali ordina-
tione in finem alicuius effectus pro-
ducendi, ſic non habet veritatem, qa
efficiens longe ante refert ad finem
illud, quod intendit facere, quàm
etiam producat in re.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Deus omnes generali quadam
dilectione diligit, cum natu-
ralia dona vnicuique commu
municet, licetꝗ non omnibus
det, dona gratuita.**

Funda-
menta.

VTRVM deus omnes
diligat generaliter. Et
quòd ſic videtur. Sap.
11. Diligis omnia dn̄e,
& nihil odiſti eorum,
quæ feciſti. Nihil hoc expreſſius dici
poteſt. Item. Gene. j. Vidit deus cun
cta quæ fecerat, & erant valde bona:
ſed ſummum bonum non poteſt nō
diligere bona: ergo deus diligit om
nem creaturam. Item. Omne quod
factum eſt, a deo factum eſt, deus au-
tem nihil facit niſi volens: ſed velle
bonum, hoc eſt amare: ergo nihil ꝓ
cedit a deo, quod nō ametur ab ipſo:
ſi ergo omnia a deo exeunt, videtur
ꝙ omnia a deo diligātur. Itē. Amor
eſt donū, in quo oīa alia donantˉ: ſed
nullum creatum eſt, quod non ſuſci
piat influentiā diuinæ liberalitatis.
Si ergo huiuſmodi influentiæ com-
municatio non eſt niſi mediante di-
lectione, videtur ꝙ dilectio dei ſit re
ſpectu omnis creaturæ. Itē. Omnia
expotant ſummum bonū, ſm ꝙ dicit
Boe. & Dion. ſed tunc dr̄ deus dili-
gere creaturam aliquam, qn̄ ad ſe cō
uertit illam per dilectionē: magis. n.
dr̄ diligere effectu, q̄ affectu: ergo vr̄
ꝙ dilectio dei ſe extendat ad omne
creatum. Sed contra. Cum deus ſit
ſumma charitas, omne quod diligit, Ad opp.
ex charitate diligit: ſed ex charitate
non ſunt diligenda niſi tria diligibi
lium genera, videlicet deus, ſpiritus
rationalis, & corpus humanum, ſm
ꝙ dicit Augu. ergo non videtur, ꝙ
deus diligat oēm creaturam. Item.
Amor (ſicut dicit Hugo de ſcō Vic.)
transformat amantem in amatum: &
quāto perfectior eſt amor, tanto ma
gis conformat vnum alteri: cū ergo
amor dei ſit perfectiſſimus, nihil di-
ligit niſi quod eſt ei conformabile ꝑ
ſe: hoc autem non eſt niſi creatura ra
tionalis, quæ facta eſt ad imaginem
ſuam: ergo videtur ꝙ deus non dili
gat omnem creaturam, ſed ſolum ra
tionalem. Item. Videtur, ꝙ non om
nem rationalem diligat: quia quidā
ſunt reprobi, & qdā electi, qdā boni,
& qdā mali: ſed impios, & reprobos
nō diligit, ſm quòd ſcribitur Mal. 1.
Iacob dilexi, Eſau autē odio habui.
Et Sap. 14. Similiter abominabilis eſt
deo impius, & impietas eius: ſi ergo
deus non diligit impietatem, videtˉ
ꝙ non diligat impios: non ergo di-
ligit omnes, & ſingulos. Item. Dile-
ctio eſt ratio electionis: ergo illos ſo-
lum diligit deus, quos ab æterno ele
git: ſed non elegit omnes indifferen
ter: ergo non dilexit omnes genera
liter. Item. Diligere eſt velle bo-
num: ergo illos tantum diligit, qui-
bus vult bonum: ſed cuicumq; vult
bonum, facit bonum: ergo illos tan
tum diligit deus, quibus bona facit:
ſed damnatis facit multa mala, ergo
videtur quòd potius eos odiat, quam
diligat: non ergo diligit generaliter
omnem creaturam.

RESPON. Ad huius intelligē rr
tiam quæſtionis eſt notandum, quòd
deus

deus non dicitur creaturam diligere
ratione affectionis, ſed ratione com
municationis alicuius boni, ita quòd
dilectio dei potius dicitur eſſe dile-
ctio effectus, quàm affectus. Commu
nicatio autem diuinæ bonitatis at-
tenditur in duplici genere effectus,
videlicet in effectibus naturæ, & ef-
fectibus gratiæ. Effectus naturæ om
nibus eſt communis, effectus vero
gratiæ non: hinc eſt, quòd dilectio
dei quantum ad effectum naturæ eſt
omnibus communis, & generalis: &
ſecundum hanc dicitur diligere om
nem creaturam. Quantum ad effe-
ctum gratiæ eſt ſpecialis: & quantũ
ad iſtum quoſdam diligit, quoſdam
odit, quia quidam habent in ſe effe-
ctum gratiæ, quidam defectum cul
pæ, & pœnæ. Rationes ergo omnes,
quæ inducuntur ad primam partem,
& probant deum omnem creaturã
diligere, quia probant de dilectione
communi, quæ attenditur quantum
ad communicationem boni genera-
lis, vtpote naturalis bonitatis, verum
cõcludunt: & ideo cõcedendæ ſunt.
12 AD illud quod primo obiicitur
in contrarium quòd deus omnia quę
diligit, ex charitate diligit, Dicendũ,
quòd hoc dupliciter poteſt intelligi.
Aut ita quòd hæc præpoſitio (ex) di-
cit habitudinem principij motiui, &
productiui reſpectu effectus creati:
& ſic omnia quæ diligit, ex charitate
diligit: charitas enim dei principiũ
eſt omnium effectu, quos producit.
Aut ita, quòd non ſolum dicat habi
tudinem principij producentis, ve
rumetiam exẽplaris repræſentantis:
& ſic ſolum illos ex charitate diligit,
quibus communicat charitatẽ crea-
tam, cuius illa ſuprema charitas eſt
exemplar. Nam charitas increata
eſt exemplar charitatis creatæ ſub
ratione charitatis, aliorum vero nõ
eſt exemplar ſub hac ratione. Cum
ergo dicitur quòd ſolum tria ſunt di
ligenda ex charitate, hoc non dicitur
ſm ꝙ (ex) ſolum dicit habitudinẽ
principii mouentis, & imperantis,
ſed prout dicit habitudinem forma-
lis, & elicientis: & ſic non poteſt con
cludi, quòd deus non diligat omnẽ
creaturam ſeipſo, qui eſt charitas
ſumma, ex qua omnia bona creata
procedunt. AD illud quod obiici- 13
tur: quòd amor transformat aman-
tem in amatum. Dicendum, quòd il
lud verum eſt de amore affectionis, A
qui facit in alterum tẽdere: ſed amor
diuinus non eſt amor affectionis in
clinans ad alterum, ſed potius alia
inclinans, & trahens ad ſeipſum. Vn
de amor diuinus potius trãsformat,
& conformat amata ipſi amanti, q̃
econuerſo. Secundum autem ꝙ du-
plex eſt conformatio ipſarum rerum
ad deum, videlicet ſm ſimilitudinẽ
veſtigij, & ſm ſimilitudinem expreſ
ſam, quæ eſt ratio imaginis: ſic dile
ctio dei poteſt dupliciter accipi, vt
prędictum fuit: videlicet generaliter:
& ſic non connotat ibi niſi quandã
generalem aſſimilationem: & ſpecia
liter: & ſic connotat quandã expreſ
ſam vnionẽ. Et ideo prima dilectio
eſt reſpectu omnis creaturæ. Secũda
vero non eſt niſi eius creaturæ, cui
deus communicat charitatem: ita ꝙ
per charitatem illam adhæret deo
vnione permaxima, vt ſic per chari
tatem in deo maneat, & deus in eo.
AD tria vero ſequentia: quæ opponũ 14
tur, quibus oſtenditur, ꝙ deus non
diligit malos, vnica eſt reſpõſio, quia
procedunt de dilectione ſpeciali, nõ
de generali. Et quantum ad illam di
lectionem ſpecialem verum eſt quòd
deus non diligit malos, & reprobos:
imo potius odit, quia non habent in
ſe gratiam, ſed culpam: quantum ve
ro ad naturam non odit, ſed di
ligit: quia ſolem ſuum ſuper
bonos, & malos oriri fa
cit: & per hoc patet
ad tria vltima re
ſponſio.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Deus diligit omnes æquali dilectione, ſi dilectionem quantum ad actum eſſentialem reſpiciamus, licet non quantum ad efficaciam.**

Ad opp. VTRVM deus diligat omnes creaturás æqualiter. Et ꝙ ſic videtur. Sap.6. Puſillum, & magnũ ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus; ſed eo modo diligit, quo modo eſt ei cura: ergo videtur ꝙ omnes æqualiter diligat. Item. Secundum ꝙ dicit Philoſophus, primum vno modo ſe habet ad omnia: ſed deũ diligere creaturã, hoc eſt deum aliquo modo ad creaturam ſe habere ergo ſi vniformiter ſe habet ad omnia, vniformiter & æqualiter ſe habet ad ea· non ergo diligit vnam magis, quàm aliam. Item. Eadem dilectione qua pater diligit filium, diligit creaturam: ſed dilectio qua pater diligit filium, eſt dilectio permaxima: ergo omnem creaturam diligit dilectione ſumma. Si ergo in ſummo non eſt pooere magis, & minus, ſed ſolum ęquale, videtur quòd omnem creaturam diligat æqualiter. Item. Sicut deꝰ cognoſcit creaturas, ita diligit: ſed omnes creaturas cognoſcit æqualiter non magis vnam, quàm alteram: ergo omnes diligit æqualiter. Item. Sicut limpiditas cognitionis facit ad eius nobilitatem, ſic magnitudo dilectionis facit ad eius commendationem: ſed quia cognitio dei eſt nobiliſſima, omnem creaturã limpidiſſime cognoſcit ergo ſimiliter cum dilectio dei ſit excellẽtiſſima omnem creaturam maxime diligit: ergo ſi in maximo non eſt ponere magis, & minus, videtur quòd æqualiter amet cuncta, quæ diligit.

Fundamenta. Sed contra. Aug. dicit, & habetur in litera. Quis digne exprimat quantum deus diligat membra vnigeniti filij ſui, & quãto amplius ipſum vnigenitum? ſi ergo amplius diligit vnigenitũ, quàm ipſius membra, videtur, quòd non omnia æqualiter diligat. Item. Deus diligit bonum, quia bonum: ergo magis bonum magis diligit: ſed non omnia ſunt æqualiter bona: ergo nõ omnia ſunt a deo æqualiter dilecta. Item. Charitas noſtra eſt ordinata; ſi ergo ordo eſt de eius cõplemento, videtur multo fortius, quòd charitatis ſummæ, & increatæ ſit res diligere ordinate, cum illa ſit exemplar charitatis creatæ: ſi ergo deus diligit res ordinate, videtur, quòd non æqualiter. Item. Secundum ꝙ deus diligit, ſm hoc dona ſua diſtribuit: ſed non omnibus æqualiter dona ſua diſtribuit: ergo non omnes æqualiter diligit. Item. Si æqualiter omnes diligeret, æqualiter omnibus propitius eſſet: ſed non æqualiter omnibus propiciatur, imo cui vult miſeretur, & quẽ vult indurat: ergo non æqualiter diligit omnes creaturas.

RESP. Dicendum, quòd de di- 19
lectione dei eſt loqui dupliciter, videlicet ſm eſſentiam, & ſm efficaciam: ſiue ſm actum eſſentialem, & ſm effectum conſequentem. Si loquamur de dilectione quãtum ad eſſentiam, ſiue quantum ad actum eſſentialem: ſic non tm̃ æquali dilectione diligit omnia, imo tm̃ vno, & eodẽ actu ſimplici, & indiuiſibili, nullo variato, nullo multiplicato, quæ quidem eſt diuina vſia, diligit ſe, & omnia alia. Si vero loquamur de dilectione quãtum ad efficaciam, ſiue quantum ad effectum conſequentem: ſic cum effectus ab ipſa dilectione dei procedentes ſint ordinati, & ſeſe excedentes: dicendum eſt, quòd deus nõ omnes creaturas diligat æqualiter. Al ter poteſt dici, & quaſi in idem redit, ꝙ cũ diligere idẽ ſit qđ velle bonũ, æqualitas dilectionis põt attẽdi dupliciter. Aut ex parte actꝰ volẽdi, aut ex parte voliti boni. S: ex parte actus volendi, ſic omnia diligit æqualiter, quia nõ magis intenſe vult deus bonum alicui rei, quàm alteri, imo ipſu ſummo amore ſuo vult bonum cuicumque vult. Si autem ex parte boni voliti, ſic cũ maius bonum velit vni, quàm alteri, non eſt dicere, quòd omnia di-

ligat

ſigat æqualiter, ſed quædam maxi-
me, quædam vero minime, ſecundũ
quòd vult communicare alicui par
uum bonum, vel magnum, vel maxi
mum. Et quoniam ſecundum iſtam
viam procedunt rationes oſtenden
tes, quòd deus non diligat omnia
æqualiter, ſicut aſpicienti patet: ideo
ſunt concedendæ. Veruntamen illa
ratio, quæ ſumpta eſt ex ordine cha
ritatis noſtræ non valet, quia dilectio
noſtra diuerſis motibus mouetur cir
ca diuerſa diligibilia, qui poſſunt eſ
ſe intenſi, & remiſſi: non ſic autem
eſt ex parte dei.
16 A D illud vero quod obiicitur de
Sapien. 6. quòd æqualiter eſt ei cura
de omnibus dicendum, quòd æquali
tas illa non excludit ordinatam bo
ni communicationem, ſed excludit
perſonarum acceptionem, quæ qui-
dem eſt inæqualitas non ſolum defi-
ciens ab vnitate æqualitatis, verum-
etiam a pulchritudine ordinis: &
ideo reprehenſibilis eſt, nec habet in
17 deo reperiri. AD illud quod obijci
tur, quòd prima cauſa vno modo ſe
habet ad omnia. Dicendum, quòd il
lud verum eſt quantum ad id quod
eſt ex parte dei: ſed tamen creaturæ
(ſicut ipſe dicit) non vniformiter ſe
habent ad ipſum, & quoniam dilige
re dei non tantum dicit quòd eſt ex
parte ipſius, ſed etiam effectum crea
tum: hinc eſt quòd ratione illius po
18 teſt attendi inæqualitas. A D illud
quod obiicitur, quòd eadem dilectio
ne diligit deus filium ſuum, & creatu
ram. Dicendum, quòd quamuis dile
ctio ſit eadem quantum ad rationẽ
principalis ſignificati, tamen conno
tatum eſt aliud, & aliud. Nam cum
dicit, quòd diligit filium, non conno
tatur ibi aliquod bonum creatum:
imo connotatur communicatio boni
ſummi, & infiniti. Cum vero dicitur,
quòd diligit creaturam, connotatur
communicatio boni creati, & finiti:
& ex hac parte dictum eſt, quòd in-
19 æqualitas poteſt attendi. A D illud
quod obijcitur, ꝙ ſicut cognoſcit, ſic
diligit. Dicendum, quòd ſi diligere
accipiatur pro ipſo actu diligendi,
ſic habet veritatem, quia idem eſt deo
diligere, & cognoſcere. Si vero pro
connotato effectu, ſic non habet ue
ritatem, quia cognoſcere non conno
tat effectum, ſicut diligere: & ideo nõ
poteſt attendi gradus, & ordo in co
gnitione dei ratione connotati, ſecũ
dum ꝙ in dilectione. A D illud quod 20
obiicitur, quod de perfectione, & no
bilitate dilectionis eſt magnitudo, ſi
ue immẽſitas, ſicut de perfectione co
gnitionis eſt ipſa limpiditas. Dicen
dum, quòd verum eſt quantum eſt
ex parte ipſius actus diligendi. Vnde
vnumquemque diligit deus dilectio
ne permaxima, nec magis delectatur
deus in dilectione vnius, quàm in di
lectione alterius. Deus enim in diligẽ
do ſeipſum, & ſeipſo fruendo, diligit
cetera, ita ꝙ omnia diligendo ſeipſo
fruitur, & ſumme in ſeipſo delectatur
attamen dilectione maxima, & ſum-
ma quibuſdam communicat magis
bona, quibuſdã minora. Vnde ſicut
dilectio dei in ſe eſt fruitio, ipſa tamẽ
relata ad creaturam poteſt dici vſus
ratione connotati: ſic quamuis in ſe
ſit ſumma ratione, tamen effectus con
notati conuenit dici aliquid plus, ali
quid minus ab eo diligi.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Deus quantum ad effectum reparationis, magis hominem, quàm angelum dilexit, licet quo ad conditionis effectũ plus angelum amauerit.**

VTRVM deus magis diligat hominem, quã angelum, an econuerſo. Et quòd magis angelum videtur: quia tanto aliquis eſt deo amabilior, quã to eſt ipſi ſimilior. Si ergo natura angelica eſt deo ſimilior, quàm humana, videtur ꝙ ab eo ſit magis dilecta. Item. Maior dilectio, & minor attenditur ſm maiorem, & minorem cõmunicationem diuinæ liberalitatis: ſed deus pro vno ſolo motu angelũ glorificauit, quod non facit homini- Ad opp.

diligat genus humanum, procedunt ſecundum effectum reparationis habito reſpectu ad finalem ſtatum: & iõ verum concludunt, & concedendæ ſunt. Rationes vero quæ in oppoſitũ adducuntur, alia via procedũt, ſicut
a2 patet aſpicienti. Nam quod primo obijcitur, quòd angelus eſt deo ſimilior, hoc verum eſt quantum ad ea q̃ ſunt naturę, ſed non oportet quantũ ad dona gratiæ. Dilectio autem dei magis penſat dona naturæ ſuperaddita, quàm ea quę ſunt naturaliter inſita. Et ſi tu obijcias quòd gratia correſpondet naturæ, ad hoc ſatis in ſecundo libro reſponſum eſt.
a3 AD illud quod obijcitur, ꝙ deus liberalior ẽ in angelis, quia vno motu beatificauit. Dicendum, ꝙ illud non concludit de dilectione ſimplipliciter, ſed de dilectione vt nũc, quę ſtatum pręſentem reſpicit. Præterea. Majus fuit vnigenitum ſuũ pro impijs dare, quàm angelis merentibus æternam mercedem retribuere: hoc enim fuit iuſtitiæ, illud vero miſericordiæ, & pietatis abundantiſſimæ.
a4 AD illud quod obijcitur, quòd angeli magis diligunt, quia nullum habent retardatiuũ. Dicendum, quòd illa ratio concludit ſolum ſecundum ſtatum præſentem, in quo corpus cũ corrumpitur aggrauat ſpiritum, ſm ſtatum vero futurum cum corpꝰ erit ſpirituale effectum, homo non habebit aliquod impedimentum, ſed habebit precipuum gratię adiutorium.
a5 AD illud vero quod obijcitur, quòd ſunt mediatores, ſimiliter patet reſponſio. Mediatores enim noſtri ſunt ſecundum ſtatum præſentis miſeriæ, in quo propter multiplicem defectum neceſſarium ẽ nobis multiplex adiutoriũ, & ꝓpter magnã elongationẽ noſtri a deo indigemus mediatorum auxilio.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Deꝰ plus dilexit Chriſtũ q̃ genꝰ humanũ & vniuerſum cũ fuerit perſona, diuina infinita.

VTRVM deus magis dilexit genus humanum, quã Chriſtum. Et quòd ſic videtur. Ad opp.
Ioh. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Sed qui dat aliquid pro aliquo, magis diligit illud ꝓ quo dat q̃ illud qđ cõmutat: ſi ergo deus filiũ ſuũ dedit pro ſalute gñis humani, vr̃ ꝙ magis genus humanũ, q̃ Chriſtũ dilexerit. Item. Chriſtus hõ eſt bonitatis finitę: ſed genus humanũ cũ ſit multiplicabile de ſe in pſonas innumerabiles, habet quodãmõ bonitatem infinitam: ſed quod plus habet de ratione boni, plus habet a deo diligi: ergo videtur quòd deus magis diligat totum humanum genus, quã illum hominem ſolum. Item. Propter qđ vnumquodque, & illud magis: ſed filius dei incarnatus fuit propter genus humanum ſaluandum, & humana illa natura fuit aſſumpta ꝓ redimenda tota humana natura: ergo magis diligebat deꝰ ipſam humanã naturã, pp quã carnẽ aſſumpſit, q̃ illã quã aſſumpſit: ergo idẽ qđ prius. Itẽ. Stultus eſt q cõmutat rẽ maioris valoris ꝓ re minoris valoris. Si ergo deꝰ in redimẽdo genꝰ humanũ nõ vſus eſt ſtultitia, imo potius ſapiã nõ pdidít, ſed lucratus eſt: ergo maior bonum fuit illud quod redemit, quam illud per qđ redemit: & quod magis eſt bonum, magis dilgit. Si ergo deus humanũ genus per Chriſtum redemit, vr̃ ꝙ magis ipſũ genꝰ totũ, q̃ Xp̃m dilexerit. Sed cõtra. Phili. 2. Dedit illi nomẽ, qđ ẽ ſup oẽ nomẽ: ſed ſm dignitatẽ cõicati noĩs attẽdiẽ ꝓrogatiua amoris: ergo ſi Xp̃o etiã ſm humanam naturam nomen ſuper oẽ nomen deus cõmunicauit, videtur qđ ipſum ſuper oĩa dilexerit. Item. Iohan. iij. Datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram: ſi ergo alijs omnibus datur ſpiritus ad menſuram, Fundamenta.

& ſecundum quòd deus excellentius
ſpiritum tribuit, ſecunddm hoc emi
nentius diligit: videtur ergo quòd
magis dilexerit Chriſtum quam totũ
genus humanum. Item. Aut deus
appretiabatur illum hominem tãtſi
quantum genus humanum totum,
aut non. Si ſic: habeo propoſitũ. Si
non: ergo non reputauit ſufficiens ꝓ
tium: ergo per mortem Chriſti non
fuit ei ſatisfactũ: quod ſi hoc eſt ma-
nifeſte falſum, quia abundantiſſime
ſatisfactum fuit deo per mortem filii
ſui, videtur quòd maioris prætii fuit
Chriſtus, quam totum genus huma-
num. Item. In infinitum maius eſt
eſſe deum, quam habere deũ: ſed de⁹
ſic dilexit Chriſtum, ꝙ fecit ipſum eſ
ſe deum, alios vero ſic diligit, quòd
facit eos ſuum habitaculum: ergo in
infinitum plus dilexit Chriſtum, quã
totum genus humanum.

26 RESP. Dicendum, quòd Chri-
ſtus nominat perſonã in duabus na-
turis, quarum vna eſt nobilitatis, &
dignitatis infinitæ. Et ipſa perſona
in ſe, & natura vnita ratione perſo-
nę habet quandam nobilitatem, &
dignitatem ſingularem, & inæſtima
bilem: ergo abſque omni calumnia
poteſt concedi, & dici, quòd deus ma
gis dilexerit, & diligat Chriſtum, quã
totum genus humanũ. Et hoc ſatis
expreſſe colligitur ex verbis Anſel.
vbi oſtendit, quòd vita illius homi-
nis præponderabat toti mundo, im-
mo etiam mille mundis: propterea ra
tiones, quę ad hanc partem inducun
tur, concedendæ ſunt.

27 AD illud quòd obiicitur, quòd
charius habetur illud quòd emitur.
quam pretium, quo emitur. Dicẽdũ,
quod illud eſt verum, quando pretiũ
ab emente omnino alienatur, & tran
ſfertur in dominium alienũ: ſic autẽ
non eſt in propoſito, quia pater nõ
tradebat Chriſtum ſine ſpe rehaben
di ipſum, imo ſic tradidit eum ad
mortem temporalem, vt ſine morę di
ſpendio ſuſcitaret eum ad vitam im-
mortalem. Vnde quamuis Chriſtus
vitam ſuam pro nobis poſuerit, non
tamen illam amiſit, quia eadem virtu
te, qua animam poſuit volendo pati,
ipſam reſumpſit volendo reſurgere.
AD illud quòd obiicitur, quòd ge- 28
nus humanum eſt bonitatis infinitę,
cum ſit in infinitum multiplicabile.
Reſpondendum eſt per interemptio
nem. vtriuſque. Quamuis enim ge-
nus humanum ſit in infinitum mul
tiplicabile quantum eſt de ſe per ge-
generationis ſucceſſionem, ſi tem-
pus, & motus in infinitum duraret:
tamen quantumcumque multiplice-
tur ſemper eſt actu finitum, & bonita
tis finitæ. Humana vero natura in
Chriſto ratione gratiæ vnionis, per
quam datur ſpiritus non ad menſu-
ram, quodammodo habet immenſi
tatis dignitatem, ob quam totum ge
nus humanum excedit, quaſi impro
portionabiliter. Et ideo ad illam ra-
tionem reſpondẽdum eſt per interẽ-
ptionem. AD illud q̃d obiicitur, 29
Propter quod vnumquodque, & il
lud magis. Solutio, ꝙ illud verum eſt
ſecundum quod (propter) dicit habi
tudinẽ cauſæ finalis principalis, nõ
prout dicit habitudinem rationis in
ducentis. humanum vero genus re-
ſpectu incarnationis, & natiuitatis
Chriſti nõ fuit ratio finaliter mouẽs,
ſed quodammodo inducẽs; nõ enim
Chriſtus finaliter ad nos ordinatur,
ſed nos finaliter ordinamur ad ipſũ,
quia non caput propter mẽbra, ſed
membra propter caput. Ratio tamen
inducens ad tantum bonum fuit no
ſtræ reparationis remedium, ſicut in
principio huius tertii libri fuit oſtẽ-
ſum. Sed ex hoc non ſequitur, ꝙ ge
nus humanum ſit melius, quia min⁹
bonum poteſt inducere ad facien-
dum maius bonum. AD illud vero 30
quòd obiicitur vltimo, quòd ſtultus
eſt mercator, qui emit rem charius,
quam valeat. Dicendum, quòd illud
non habet veritatem niſi in eo mer-
catore, qui habet indigẽtiam pretii,
& poti⁹ intẽdit in mercãdo ſeipſum
ditare, quam alienam inopiam rele-
uare: non ſic autem eſt in deo, qui
eſt diues in miſericordia, & bonorũ
noſtrorũ non indiget, qui non mer-
catur propter ſuam vtilitatem augen
dã, ſed propter noſtram inopiam re-
leuandam: qui etiam non mercatur
ad ſuæ

ad ſuæ vtilitatis promotionem, ſed potius ad liberalitatis oſtenſionem. Et propterea maiori prætio voluit nos redimere quam nos valeremus, vt ei⁹ liberalitatem circa nos cognoſcẽtes, ex totis præcordiis eidem adhæreremus, vt eum diligeremus, & etiam pretioſitatem noſtrã ex tanti pretii immenſitate melius cognoſceremus. Præterea deus nõ redimebat ab alio, ſed a ſeipſo. Manus.n.miſericordiæ redimebat a manu iuſtitię, in qua redemptione non tantum conſiderabatur p̃ciofitas rei emptę, ſed etiam dignitas ipſius iuſtitiæ, cui illatum fuerat damnũ, & offenſa. Et quia offenſio diuinę iuſtitię immẽſę quandã habebat immenſitatẽ, ideo quamuis hõ redemptus nõ eſſet valoris infiniti; neceſſarium tamẽ fuit ipſum redimi prætio multo maioris, & immenſioris valoris, q̃ ſit valor gñis humani.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

**Chriſtus dilexit Ioannem dulcius & familiarius, ſed Petrum dilexit feruentius, & fortius.**

Ad opp.

VTRVM magis dilexerit Iohannem, q̃ Petrũ. Et ꝙ ſic videtur. Primo per tex. euangelii Io. xix. Hic eſt diſcipulus ille quem diligebat Ieſus: ſed hoc non dicitur per diſcretionem, quaſi alios non diligeret Ieſus: ergo dicitur per excellentiam, quia ipſum præ cæteris diligebat. Item. Hoc videtur per illud verbum eccleſię quòd trahitẽ de verbis Bedæ. cantat enim eccleſia. Hic eſt Iohannes, qui priuilegio amoris pręcipui cæteris altius a domino meruit honorari. Item. Hoc ipſum videtur ꝑ teſtimonium gloſæ. ſuper vlti. Ioh. vbi dicit glo. Aug. quòd Petrus magis amabat: ſed Iohãnes magis amabatur. Item. Hoc videtur ꝑ ſignum familiaritatis diuinę: ſi enim Chriſtus Iohanni ſe familiariorem exhibebat, & maiora ſigna dilectionis oſtendebat, cum nihil per fictionẽ faceret, videtur quod ipſum Iohannẽ non ſolum magis, quàm Petrum, ſed etiam præter cæteris diligebat. Sed contra. Ioh. vlt. Dixit dominus Petro, Simon Iohannis diligis me pl⁹ his? ſed cõſtat quòd non ſic quæreret dominus, niſi ſciret quòd eum Petrus plus amaret. Vñ & glo. dicit ꝙ tacite hoc innuit Ieſus dum interrogans de amore dicit hic ꝙ nõ alibi, ſed de⁹ magis diligit eos, qui magis ſe diligunt: ergo &c. Item. Deus dicitur diligere quantum ad effectum & magis diligere quantum ad excellentiorem effectum. Si ergo charitas eſt excellẽtiſſimus effectus diuinæ bonitatis, & maiorem charitatem dederat Petro, quia Petrus magis ipſum amabat, ſicut aperte innuit glo. ergo videtur ꝙ magis dilexerit Petrum, quàm Iohannem. Itẽ. Chriſtus ſpecialiſſime dilexit eccleſiam, & eam cõmiſit Petro gubernandam: ergo videtur quod non ſolum quantum ad effectum, ſed etiam quantum ad ſignum magis dilexerit Petrũ. Iuxta hoc quæritur quis erat melior, vtrũ Petrus, an Iohannes. Si enim Petrus magis diligebat, & qui magis diligit melior eſt: ergo melior erat Petrus, quàm Iohannes. Rurſus. Si Chriſtus magis diligebat Iohannem, quàm Petrum, & qui magis diligitur, ille eſt melior: ergo melior eſt Iohannes, quam Petrus, quæ duo ſimul ſtare non poſſunt.

Fundamenta.

RESP. Ad huius intelligẽtiam quæſtionis eſt notandum, quod hic eſt triplex modus dicendi, quorum vnus facit ad explicationem alteri⁹. Primus eſt ſm Augu. alter ſm Ber. & tertius ſm cõmunem modum dicendi. Auguſt. enim ad iſtam queſtionem ſuper Iohan. dicit, reſpondens quod eſt dilectio in ſigno exteriori, & dilectio in effectu interiori. Si loquamur de dilectione in ſigno exteriori, magis diligebat Chriſtus Iohannẽ quàm Petrũ, quia maiorẽ familiaritatẽ ei exhibebat, ſicut patet, quia ſuper pectus eius in cæna recubuit. Si vero loquamur de dilectione quantum ad effectum interiorem, qui eſt effectus gratiæ. ſic magis diligebat Petrũ, quia maius munus gra ſa

tiæ

tiæ: ſibi dederat. Et ſi tu obijcias, ꝙ deus illi debebat maiora ſigna dilectionis oſtendere, quem magis diligebat ſecundum veritatem. Reſpondet Auguſt. ꝙ per Iohannem, & Petrum ſignificatur duplex vita: ꝑ Petrum actiua, quæ tranſit: per Ioannē contemplatiua, quæ manet. Vnde Petro dictum eſt. Sequere me. De Ioanne vero. Sic eum volo manere. Et qm̄ actiua laborioſior ē, & fructuoſior, contemplatiua vero purior, & iocundior: ideo ad ſignificandam differentiam huius duplicis vitæ familiarius exhibebat ſe dominus Iohanni, quā Petro. In cuius rei ſignum commiſit dominus matrem Iohāni cuſtodiendam. Petro vero curam paſtoralem. Et ex hoc dicit Auguſt. quòd Petrus erat melior, ſed Iohannes felicior. Et ſm iſtum modum dicendi ſatis patet reſponſio ad obiecta, quia procedunt ſm diuerſas vias. Alius modus rñdendi ſm Bern. eſt, ꝙ Petrus dilexit feruentius, & diligebatur fortius. Iohannes vero dilexit dulcius, & diligebatur familiarius: & ſic ſm diuerſas vias de vtroque poteſt concedi, ꝙ magis diligebat, & etiam ꝙ magis diligebatur, ſm ꝙ rationes ad vtrâque partem inductæ oñdunt. Tertius eſt modus dicendi, ꝙ Petrus magis dilexerit deum in ꝓximo, Iohannes magis dilexerit deum in ſe: vnde Petrus accepit curā regiminis, ſed Iohannes gratiam contemplationis. Vnde Petrus efficaciorem habuit gratiam ad laborem actionis, Ioannes vero efficaciorem ad quietem contemplationis. Omnes autem hi modi dicendi ſunt ſatis congrui, & vnus magis explicat alterum. Iō enim Ioannes dilexit dulcius, & Petrus feruentius, qa Iohānes accepit ſpecialiter gratiam ad amandū deū in ſe ꝑ cōtemplationis ſaporē: Petrus vero ꝑcipue ad diligendū deū in ꝓximo per actionis laborē. Et hinc eſt ꝙ Petrus diligebatur a Chriſto fortius quantū ad effectum grę interioris: Ioannes vero familiarius quantū ad ſigna exterioris cōuerſationis. Hęc aūt ſigna familiaritatis dñs exhibebat Ioāni nō ſolum ꝑꝑ ſignificationē, ſed etiā ꝓpter qualitatem perſonæ. Diligebat enim dominus Ioannē, ſicut dicit Chryſ. magis familiariter ꝑꝑ ingenitā manſuetudinē, & ꝑꝑ virginalē puritatē, & etiā ꝓpter iuuentutē, q etiā cæteris paribus facit hoīem diligi magis tenere. His viſis patet rñſio ad q̄onem, & ad obiecta, qm̄ iſti duo in dilectione dei ſm diuerſas cōſiderationes ſe mutuo excedebāt: & hinc ē ꝙ ſm ꝙ aliq diuerſimode afficiunt, prępōnūt Ioannē Petro, quidā vero ſentiunt e conuerſo. Sed qs eorū apud deū finaliter fuerit carior, hoc melius ſciemus in gloria, & melius eſt expectare, q̄ hic temere diffinire. Hoc tm̄ dixiſſe ſufficiat, qa ille altiorē in cęlis, q finaliter maiorē charitatē habuit in terris. Et hoc quātū ad magnitudinē ꝓmij ſubſtātialis. Nā quātū ad decorē aureolę, q̄ rñdet cōtinētię virginali, nō eſt incōueniēs Ioannē Petro ꝓponi.

## DE QVATVOR VIRTVTIBVS principalibus.

## DISTINCTIO XXXIII.

De virtutibus cardinalib⁹. Li. de tri. 14. c. 9. Sap. 8 Lib. 12. de tri. ca. 14. Quod hę virtutes in

POſt prædicta de quatuor virtutibus, q principales vel cardinales vocantur, differendum eſt, quæ ſunt iuſtitia, Fortitudo, Prudētia, Tēperantia, De qbus Aug. ait, Iuſtitia eſt in ſubueniendo miſeris: Prudentia in præcauendis inſidijs, Fortitudo in perferendis moleſtijs, Temperantia in coercēdis delectationibus prauis. de his dicitur in libr. Sapientiæ: Sobrietatē & prudentiā docet, iuſtitiā, & veritatatē. Sobrietatē vocat temperantiā, & virtutē vocat fortitudinem. Hæ vir-

tutes cardinales dicũtur, vt ait Hier. quib⁹ in hac mortalitate bene Chr̃o fue-
viuitur, & poſt ad æternã vitã puenitur, quæ in Christo pleniſſime runt. Io. 1
fuerũt & ſunt, de cui⁹ plenitudine nos accepimus. In quo habuerũt De vſibus
vſus eoſdẽ, quos in patria hñt, & quoſdam etiã viæ. Veruntñ an hæ earũ in fu-
virtutes, cũ & ipſę in aĩo eſſe incipiant, qui cum ſine illis prius eſ- turo.
ſet, tamen animus erat, deſinant eſſe, cum ad æterna perduxerint Augu. 14.
non nulla quæſtio eſt. Quibuſdam viſum eſt eas eſſe deſituras, & de tri. c. 9.
de tribus quidem prudentia. ſ. fortitudine, & temperantia, cũ hoc in princ.
dicitur, nonnihil dici videtur, iuſtitia enim immortalis eſt, & ma Ibid. pau-
gis tunc perficietur in nobis quam eſſe ceſſabit, cum beãte viuem⁹ lo inferi⁹.
contemplatione naturæ diuinæ, quæ creauit omnes cæteraſque in-
ſtituit naturas, qua nihil melius & amabilius eſt. Cui regẽri ſubdi
tum eſſe iuſtitiæ eſt. Et ideo immortalis eſt oĩno iuſtitia, nec in il
la beãtitudine eſſe deſinet: ſed talis ac tanta erit, vt perfectior & ma
ior eſſe non poſſit. Fortaſſis & aliæ tres virtutes, prudentia ſine vl
lo iam periculo erroris, fortitudo ſine moleſtia tolerandorum ma-
lorum, temperantia ſine repugnatione libidinum erunt in illa feli
citate: vt prudentiæ ibi ſit nullum bonum Deo præponere vel æ-
quare: fortitudinis, ei firmiſſime cohærere: temperantiæ nullo defe
ctu noxio delectari. Quod vero nunc agit iuſtitia in ſubueniendo
miſeris, qđ prudentia in præcauendis inſidijs, quod fortitudo in p
ferendis moleſtijs, quod temperantia in coercendis delectationib⁹
prauis, non erit ibi omnino vbi nihil mali erit. Iſta ergo virtutum
opera huic mortali vitæ neceſſaria, ſicut fides ad quam referenda
ſunt, in præteritis habebuntur. Ecce aperte hic dicit Aug. quod p̃
dictæ virtutes in futuro erunt, ſed alios vſus tunc habebunt quam
modo. Cui Beda aſſentit ſuper Exo. dicens, Columnæ ante quas ex Exo. 26
panſum eſt velum, poteſtates cæli ſunt quatuor eximijs virtutibus
pręclare. i. fortitudine, prudentia, temperantia, iuſtitia, quæ aliter
in cælis ſeruantur ab angelis & animabus ſanctis, quam hic a fideli
bus. Et conſequenter aſſignat Beda vſus illlarum virtutum ſm præ
ſentem ſtatũ & futurum, imitans Aug. in pmiſſis aſſignationibus.

De virtutibus cardinalibus.

## DISTINCTIO XXXIII

Poſt prędicta de quatuor virtutibus &c.

Expoſitio. PARS iſta, in qua Magr̃ determinat de habitib⁹ gratuitis, put ab inuicẽ diſtinguunt̃, diuiſa fuit in tres partes. In quarũ prima determinat de habitibus vir- Diuiſio tutũ theologicarũ. In ſecũda de habitibus virtutũ cardinaliũ. In tertia de habitib⁹ donorũ. Prima parte determinata, hic incipit ſecũda pars, q̃ cõtinet diſt. pñtem. Diuidit̃ aũt pars iſta in partes quatuor ſm quatuor q̃ determinat de ipſis virtutib⁹ cardinalib⁹. In prima determinat de ipſis q̃tũ ad numerũ, & diſt. In ſecũda vero quantũ ad nominis rõnem, ibi. Hæ virtutes cardinales dicũtur &c. In tertia vero mouet quæſtionem de ipſarum virtutũ euacuatione, ibi. Veruntamen an hæ virtutes &c. In quarta vero ſubiũgit quæſtionis determinationẽ. ibi. Quibuſdã viſum eſt eas

ta ve-

eſſe deſituras &c. Et illa vlt' ..a pars ſubdiuidi pōt in quatuor. In quarũ prima r̃ndet ad q̃onem propoſitam quantum ad iuſtitię habitũ. In ſecũda vero quãtũ ad habitus virtutum aliarum, oñdens ſm quos act'in patria remanebunt. ibi. Fortaſſe & alię tres virtutes. In tertia vero prædeterminata epilogat. ibi. Ecce apte Aug. In quarta vero auctoritatẽ cõfirmat. ibi. Beda cõſentit ſuper Exod. &c.

## Iuſtitia ẽ in ſubueniẽdo miſeris.

Dub. 1 Cõtra. Videtur ꝙ male diffiniat iuſtitiam hoc mõ, quia iuſtitia diſtinguitur cõtra miſericordiam, aut miſericordia eſt pars iuſtitiæ virtutis: cũ ergo ipſius miſericordiæ ſit ſubuenire miſeris, videtur male hic notificari habitus iuſtitiæ virtutis. Item. Iuſtitiæ eſt reddere vnicuique qđ ſuũ eſt: ſed aliquibus debemus honorẽ, aliquibus ſubuentionem; ergo prędicta notificatio non conuenit vniuerſaliter iuſtitię. Obedientia enim eſt pars iuſtitiæ; & tamen obedientia non eſt pars in ſubueniendo miſeris, ſed in obediendo mandatis.

Respon. Rñ. Dicendum, ꝙ Magiſter, ſiue Aug. cuius hæc verba ſunt, nõ intendit diffinire ipſam virtutem generaliter, ſed ſm ſuũ potiſſimũ ſtatũ, in quo, & ſm quẽ cõformamur ad Chriſtũ. Et qm in iſto ſtatu iuſtitię, & ſi multi ſint, maxime conformamur Chriſto. ſ. in ſubueniendo miſeris; iõ iuſtitia per actum iuſtum notificatur. nõ q̃a gñaliter oĩ iuſtitiæ cõueniat, ſed q̃a cõuenit iuſtitię in ſuo potiſſimo ſtatu: ex hoc tñ poteſt colligi eius generalis notificatio, quia ſicut miſeris debemus ſubinuentionem, ita alijs generibus hominũ alia, & alia debemus. Vnde generalis notificatio ipſius iuſtitiæ ex hoc poteſt elici: quod iuſtitia eſt virtus reddẽs vnicuique ꝙ ſuum eſt. Et ſic patet reſponſio ad illa duo obiecta. Notandum tñ eſt. quod ſubuenire miſeris poteſt aliq̃s dupliciter, aut prout mouetur ſub ratione debiti, aut prout ſimpliciter conſiderat neceſſitatem proximi, cui compatiendum eſt. Et primum eſt iuſtitiæ. Secundum miſericordiæ. Verumtamen ſicut dictum eſt, miſericordia continetũ ſub iuſtitia cardinali, licet aliquo modo iuſtitia diſtinguitur contra miſericordiam. Propter quod nota, quod iuſtitia dicitur multis modis. Vno modo large prout dicit generaliter rectitudinem animi ſiue in declinando a malo, ſiue in faciendo bonum. Et hoc modo iuſtitia eſt virtus generalis, ſecundum quam quilibet homo ſanctus dicitur eſſe iuſtus. Alio modo dicitur proprie iuſtitia rectitudo ordinans ad alterũ in reddendo ei, quod ſuũ eſt. Et ſic eſt virtus cardinalis. Tertio modo dicitur iuſtitia magis proprie, ſecundum quòd dicit rectitudinem in reddendo id, quod eſt pœnæ: & accipitur ibi iuſtitia pro ſeueritate. Et ſic iuſtitia diſtinguitur contra miſericordiam, & eſt pars iuſtitiæ cardinalis. Si autem quæras, quare iuſtitia magis accipiatur generaliter, quam alia virtus, hoc eſt quia nomen imponitur ab ordine rectitudinis, qui generaliter conueniri poteſt omni virtuti.

## Prudentia in præcauendis inſidiis &c.

Contra. Quia cum inſidiæ ſint in contingentibus futuris, & occultis, & iſta non cognoſcantur p virtutem aliquam, ſed potius per donũ prophetiæ, non videtur ꝙ notificatio illa conueniat prudentiæ. Item. Tres ſunt partes prudentię, ſicut dicit Tullius, videlicet memoria, intelligentia, & prouidentia, & ſola prouidentia eſt reſpectu futuri: ergo ipſa ſola eſt in precauendis inſidiis: ergo non videtur, ꝙ iſta notificatio ipſius prudentiæ ſit communis, & generalis. Dub. 2 4

Respon. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut prædictum eſt de iuſtitia, ita intelligendum eſt de prudentia, quòd quia ſummus actus prudentiæ conſiſtit in præcauendo inſidias, ideo Magiſter per actum illum diffinit prudentiam. Vnde verum eſt ꝙ notificatio illa accipiendo præciſe conuenit vni ſoli prudentiæ parti, quæ eſt prouidentia: tamen large accipiendo omnes partes prouidentiæ, ordi-

nantur

mantur ad iſtam, quia memoria præteritorum ordinat ad cautelam futurorum: parum enim valet eſſe circũſpectum his, quæ facta ſunt, niſi per hęc fiat homo circũſpectior in his, quæ ſunt facienda. Ad illud ergo qđ obiicitur, quòd nemo poteſt præſcire futuras inſidias niſi propheta. Dicendum, quod quãuis nõ poſſit pręſcire cognitione certitudinis, poteſt tamen præſcire cognitione coniecturę, ſicut in ſignis præſentibus notificat homo futurum euentum.

## Fortitudo in perferendis moleſtiis &c.

Dub. 3 Contra. Diffinitio iſta videtur ma
5 le aſſignata, quia ſecũdum quod dicit philoſophus, in hoc diſtinguitur patiẽs a forti, quod patiens patitur, & deducitur, fortis nec patitur, nec deducitur: ergo non videtur, quod fortitudo ſit in perferẽdis moleſtiis. Item. Omnis virtus eſt circa delectationes, & triſtitias: ergo fortitudo non tantum eſt circa ea, quę moleſtant, ſed etiam circa ea, quæ delectant. Et rurſus. Cum omnis virtus ſit circa delectationes, & triſtitias, videtur quod prædicta notificatio

Reſpon. omni virtuti conueniat. Reſpon. Dicendum, quòd ferre moleſtias, & ſi habeat iunctum ſibi pati, tamẽ plus dicit actionem, quam paſſionẽ. Ille enim dicitur moleſtias perferre, qui perfecte eas fert, hoc eſt qui in eis nõ ſuccumbit, ſed qui eis ſupereffertur: & talis vere dicitur fortis, quia non ſolum non deducitur, verumetiam magis agit, quam agatur: & hoc eſt proprium ipſius fortitudinis. Licet etiam omnis virtus circa delectationes, & triſtitias conſiſtat per modum electionis, & fugæ. ſola tamen virtus fortitudinis conſiſtit per modum ſupportationis, & tolerantiæ: & ſic manifeſta ſunt illa duo, quæ opponit.

## Temperantia in coercendis delectationibus prauis.

Dub. 4
6 Cõtra. Chriſtus potiſſime habuit temperantiam, & Adam in ſtatu primo: tamen nec iſte, nec ille pro tempore illo delectationes prauas arcebat: ergo non videtur, quod prædicta notificatio ſit recte aſſignata. Item Perfecte coercere delectationes prauas, hoc eſt ipſas non ſentire: ſed hoc eſt priuatio non poſitio: ergo cum quælibet virtus habeat actũ poſitiuum, per quẽ notificatur, videtur quòd temperantia male diffiniatur. Reſpon. Dicendũ, quod hic diffinitur temperantia ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, in qua delectationes prauę oriuntur, & per virtutem temperantiæ refrænãtur; & circa hoc conſiſtit maxima difficultas temperantiæ in viatoribus: & in hoc conformamur Chriſto, licet non omnino, quia Chriſtus huiuſmodi delectationes nec ſenſit, nec eis conſenſit: nos autem & ſi non cõſentimus, eas tamen ſentimus: & ſic aliquo modo eidem conformamur, & tunc delectationes huiuſmodi coercemus. Vnde coercere poteſt dicere quandã reſiſtentiam reſpectu huiuſmodi delectationum, quę eſt in earum repreſſione, vel poteſt dicere omnis inordinatæ delectationis abſentiam, & priuationem. Et primum eſt hominis in ſtatu naturæ lapſæ, ſecundũ vero poteſt eſſe Chriſti, & hominis inſtituti. Ad illud ergo quod obijcitur, quod omnis actus virtutis eſt poſitiuus. Dicendum, ꝙ eſt loqui de actu interiori, & de actu exteriori: Cum ergo dicitur quod omnis act9 virtutis eſt poſitiuus. Dicendum, ꝙ verũ eſt de actu interiori, ſed de actu exteriori non eſt generaliter verum: velle enim carere aliquo, quod non decet, virtutis eſt, & velle abſtinere ab aliquo, quod non licet: & ſic ad virtutem ſpectat ſilentiũ, & ieiuniũ: quamuis enim non loqui, & nõ mãducare ſint priuationis, tamen velle non loqui, & non mãducare ſunt poſitionis, & actus virtutis.

## Hę virtutes cardinales dicũtur vt ait Hier. quibus in hac mortalitate bene viuitur, & poſt ad ęternam vitam peruenitur.

Contra. Non videtur recta ratio nominis aſſignari. Per hanc enim rationem videtur omnis virtus cardinalis eſſe, quia omni virtute recte Dub. 5

viuitur: et omnis virtus eſt via per-
ueniendi in regnum. Item. Cum car
dinales dicantur, quia ſunt princi-
pales, & principium mouendi, cum
charitas ſit magis principalis, & prin
cipium mouendi, videtur ꝙ charitas
ſit virtus cardinalis. Item. Cum ip-
ſa ſit non tantum virtus, ſed etiam
auriga virtutum, & aliarum directi
ua, videtur ꝙ ipſa poſſit dici cardi-
nalior aliis. Iuxta hoc quęritur,
quare huiuſmodi virtutes cardina-
les dicuntur politicæ magis, quam
theologicæ. Reſpon. Dicendum, ꝙ
Reſpon. huiuſmodi virtutes dicuntur, cõſue-
tudinales, politicæ, & cardinales. Cõ
ſuetudinales dicuntur rõne ſui prin
cipij originalis, ſecundum ꝙ acqui-
runtur ex frequenti bene agere. Po-
liticæ vero dicuntur ratione opera-
tionis, & exercitii ſibi debiti: quia
ſicut theologicæ dicuntur, quia ordi
nant hominem ad diuina, & quaſi
faciunt hominem diuinum: ſic iſtæ
virtutes dicuntur politicæ, quia red
dunt hominem bene ordinatum ad
viuendum inter homines: vnde po
litica virtus dicitur a polis, quod eſt
pluralitas. Cardinales vero dicũtur
ratione finis vltimi, quia per iſtas
eſt ingreſſus ad cęleſtia regna. Du-
8 plex eſt enim porta ingrediendi in
cęlum, videlicet per obſeruantiam
mandatorum, ſecũdum illud Matth.
19. Si vis ad vitam ingredi ſerua mã
data. Et per tolerantiam tribulatio
num, ſecundum illud Act. 14. Per
multas tribulatiões oportet nos &c.
Ad iſta duo principaliter ordinant
iſtæ quatuor virtutes. & ideo dicũ-
tur principales, & cardinales. Ideo
autem iſtę virtutes principaliter or-
dinant, quia ſumuntur a nominib⁹
præcipuis, ſecũdum quas homo de-
bet verſari in agendis, & patiendis.
In oĩbus agendis, vel patiẽdis debet
hõ attẽdere arduitatem, ſm quã cõ-
ditionẽ attenditur fortitudo: & æqui
tatẽ, ſm quã attẽditur iuſtitia: & ho
neſtatem, ſm quã attenditur tempe-
rantia: & vtilitatem, ſm quam atten
ditur prudentia. Et quia iſtæ quatuor
virtutes cardinales ad quas reducun
tur omnes virtutes, inducunt ad re-
cte agendum, vel patiẽdum: iõ iſtæ,
quatuor virtutes dicuntur cardina
les, & principales. Et ſic patet, qua
re iſtæ virtutes ſic nominentur. Et
ꝙ ratio Hier. quæ ponitur in litera,
eſt valde bona. Nec valet illud, qđ
obiicitur de virtutibus theologicis,
& de charitate, quoniam ipſæ theo-
logicæ virtutes tanquam excellẽtio-
res ſortiuntur nobilius nomẽ: præ-
terea non ſumũtur ſm illas quatuor
conditiones principales, quæ requi-
runtur ad virtutem, rõne quarũ iſtæ
vocantur cardinales. Et per hoc pa
tet illud quod obiiciebatur primo
& ſecundo. AD illud vero quod
obiiciebatur tertio, ſimiliter patet re
ſponſio, quia oẽs virtutes iſtæ æquali
ter dicũtur cardinales, pro eo quod
iſtæ omnes rõnes, penes quas acci-
piũtur, æqualiter ſunt neceſſariæ ad
virtutẽ, videlicet rõ ardui, & honeſti,
& debiti, ſiue pulchri, & eligibilis.

## Immortalis eſt omnino iuſti-
tia &c.

Innuit hic Magiſter ꝙ iuſtitia in Dub. 6
futura beatitudine non deſinet, nec
alię tres virtutes, videlicet pruden-
tia, fortitudo, & temperantia. Et
quæritur ratio huius de ordine iſta-
rum quatuor virtutum, quia Magi-
ſter ſemper hic præmittit iuſtitiã, &
ſecundo ſubiungit prudentiã, & ter
tio fortitudinem, & quarto temperã-
tiam. Sed in cõtrarium huius eſt ꝙ
Philoſophus in proſecutione harũ
virtutum primo ordinat fortitudi-
nem, & ſecundo temperantiam. Itẽ.
Videtur ꝙ prudentia deberet omni-
bus aliis præmitti, quia oſtendit viã
aliis: ergo ſicut palpebræ debent ꝓ-
cedere greſſus, ſic videtur quòd pru-
dẽtia ordinãda eſt añ alias. Itẽ. Sap.
8 ꝓmittitur cõtinẽtia, & ſubiũgitur
prudẽtia, & tertio iuſtitia, & quarto
fortitudo. Ait. n. ſic. Sobrietatem do
cet, & ſapiẽtiã, & iuſtitiã, & virtutẽ.
Rñ. Dicẽdũ, ꝙ iſtæ virtutes pñt qua Reſpon.
druplicitei cõſiderari, ſm ꝙ quatuor
ſunt, & ſm quadruplicẽ cõſideratio-
nẽ quilibet primo loco põt ordina-
ri. Habet. n. virt⁹ cõparari ad ſubie-
ctum, & habet cõparari ad obiectũ.

Ad ſubiectũ aũt cõparatur dupliciter, aut ſm ordinem in acquirendo; & ſic oportet incipere a cõtinentia, quia ſicut medius color aliis coloribus ſubſternit̃, ſic mũdicia carnis pmitti debet alijs virtutibus. Et iſte ordo cõſideratur in lib. Sap. vbi pmittit̃ aliis. Alio mõ cõparant̃ virtutes ad ſubiectũ ſm ordinẽ in perficiẽdo: & quia in pfecto exercitio virtutũ cognitio pcedit, ſic prudẽtia oibus alijs habet pponi. Et ſic pmittit ei Bern. ad Euge. dicẽs  non tm̃ eſt virtus, verũetiã auriga virtutũ. Si autẽ cõſideretur per cõparationẽ ad obiectũ, hoc põt eſſe dupliciter, quia obiectũ virtutis eſt bonũ, & difficile, ſm  dicit Philoſophus. Si cõparantur ad obiectũ ſub rõne difficultatis, ſic poteſt eſſe fortitudo, quæ magis cõſiderat difficile, & hoc mõ ordinat Philoſophus in ethicis pmittens fortitudinem alis: & inde gradatim deſcẽdens, ſm  magis, & minus hñt rõnem difficilis. Si autẽ cõparantur ſub rõne boni, ſic prima omniũ virtutum eſt ipſa iuſtitia, cuius eſt maxime ordinẽ cõſiderare, & alus bonũ ſuum cõicare: & hoc mõ ordinat Augu. & Magiſter in litera. Et p hoc patet rñſio ad obiecta, patẽt etiã ea, q dñr in litera. Ex his q quæſita ſunt poſſunt formari ſex problemata præter illa, quæ quæſita ſunt, quatuor videlicet de diffinitionibus harum quatuor virtutum, & duo ſequentia de earum virtutũ nomine, & ordine: & iſta ſufficiant de virtutibus cardinalibus in ſua generalitate.

Artic. 2 AD intelligentiã huius partis totalis, & diſtinctionis, breuis incidit hic quæſtio de virtutibus cardinalibus in gñali: & circa hoc breuiter pñt ſex quæri. Primo quæritur de ipſis virtutibus cardinalibus quanti ad earum neceſſitatem, ſiue vtilitatẽ. Secundo quantum ad diuerſitatẽ. Tertio quantum ad ſubiectũ. Quarto quantum ad numerũ. Quinto quæritur de ipſis quantum ad originem. Sexto & vltimo quantum ad diſtinctionem finalem.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

Ad vigorandas potentias animæ contra difficultatem, & rectificandas contra obliquitatem, neceſſe eſt præter Theologicas etiam cardinales virtutes ponere.

VTRVM oportunum ſit pter virtutes theologicas cardinales ponere. Et  ſic videtur. Sap. viij. Dicitur in cõmendatione ſapientiæ,  ſobrietatẽ, & prudentiã, & iuſtitiã, & virtutem docet, quibus vtilius in vita nihil eſt hoibus: ſed per illa quatuor intelligunt̃ virtutes cardinales: ergo ſunt nobis maxime vtiles, & oportunæ. Fundamenta. Itẽ. Priuationes harũ virtutum, ſiue vitia eis oppoſita pducũt ad mortẽ, ſicut gula, luxuria, auaritia &c. ſed ſicut priuationes ſunt pnicioſe, ſic poſitiones ſunt vtiles, & oportunæ: ergo videtur  ſit magna neceſſitas hñdi virtutes cardinales. Itẽ. Nullus põt ptingere ad regnũ cælorũ niſi p impletionẽ mãdatorũ dei: ſed q̃dã ſunt mandata, ad quorũ impletionẽ virtutes cardinales habilitant, vt pote ſunt mãdata ſecũdæ tabulæ: ergo vr̃  ad obtinendã ſalutẽ valde ſint nobis neceſſariæ. Itẽ. Sicut qs pdit vitã per peccatũ in deũ, ita etiã poteſt pdere p peccatũ in pximũ: ergo ſicut neceſſariũ eſt habere virtutes ordinantes ad deũ, ita neceſſarium eſt habere virtutes ordinantes ad pximũ, & ad ſeipſum. Sed virtutes ordinãtes ad deũ ſunt Theologicæ ordinãtes ad ſe: & ad proximum ſunt cardinales: ergo virtutes cardinales ſunt neceſſariæ. Sed cõtra. Rom. 14. Ad opp. Qui diligit proximum, legẽ impleuit: ſed qui legẽ implet, habet oẽ illud qđ ſibi neceſſarium eſt ad ſalutẽ; ergo qui habet charitatẽ, nõ indiget alia virtute ad proximum ordinante: habitis ergo virtutibus theologicis, videtur  ſuperfluant cardinales.

les. Itē. Virtutes ſunt neceſſariæ prin
cipaliter ad ordinādū aīę affectiões,
ſm ꝙ dicit Aug. in lib. de ſpiritu, &
aīa: ſed omniū affectionū principiū
eſt amor, ſm ꝙ dicitur in 14. de ciui.
dei. Cū ergo charitas ſufficienter or
dinat amorē, vī ꝙ qui habet rectitu
dinem charitatis, nō indiget rectitu
dine alterius virtutis. Item. Virtutes
ſunt ad reformādū potētias aīæ: ſed
potentiæ aīæ reformantur per grām,
& tres virtutes theologicas, in qb⁹ at
tendit imago reformatiōis p gratiā:
ergo vī ꝙ illis habitis nulla ſit ne
ceſſitas, vel vtilitas cardinalis virtu
tis. Item. Virtutes ſunt ad dirigēdū
in actionibus, & paſſionibus: ſed p
fidem ſufficienter dirigitur intelle
ctus, & per charitatē dirigitur affe
ctus: ergo virtutib⁹ theologicis habi
tis, videtur ꝙ cardinales ſuperfluant.
10 RESP. Quod generalis neceſſi
tas virtutum eſt ad rectificādum po
tentias animæ contra obliquitatē, &
ad vigorandum contra difficultatē.
Virtus enim facit potentiam rectā,
& vigoroſam: & quoniam conuenit
hominem ordinari ad deum, conue
nit nihilominus hominem ordinari
ad proximum, & ſeipſum: & in his
eiſdem poteſt obliquari, & impediri,
ſiue retardari: hinc eſt quòd non ſo
lum indiget habitibus ipſum vigorā
tibus, & rectificantibus, prout dire
cte tendit in deum, cuiuſmodi ſunt
habitus virtutum theologicarum,
ſed etiam indiget habitibus ipſum
regulantibus, & rectificantibus pro
ut ordinatur ad ſeipſum, & ad pro
ximū, & tales ſunt habitus virtutum
cardinalium. Vñ ſicut pręter ꝑcepta
primæ tabulæ, quæ directe ordinant
in deū, oportunum fuit ponere præ
cepta ſecundę tabulæ, quę ordinant
ad proximum: ſic etiam in habitib⁹
eſt intelligendū: & propterea præter
habitus virtutum theologicarum ne
ceſſarium eſt ad ſalutē ponere habi
tus virtutum cardinaliū, ſicut rōnes
ad primā partē inductæ oſtendunt:
& concedendæ ſunt, quoniam verū
concludunt.
11 AD illud vero quod primo obij
citur in contrarium, ꝙ ille qui dili-
git proximum legem imple. Reſpō.
ꝙ hoc nō dicitur propter hoc ꝙ im
plere legem ſit ipſius dilectionis tan
tum ratione ſui, ſ; hoc eſt qđ ha
bet alios habitus annexos, qui ad ip
ſius dilectionis, & charitatis impe
rium quodammodo moti dirigunt,
& habilitant ad obſeruāda opera mā
datorum, ſicut mandatū de nō for
nicando obſeruat quis per caſtitatē
elicitiue, ſed per charitatē impera
tiue: hoc autem attribuit Apoſtol⁹
dilectioni, & charitati, qm̄ ipſa eſt
mater, forma, & finis omniū virtu
tum, ſicut ſuperius tactum fuit, & in
ſequentibus ſuo loco melius explana
bitur. AD illud qđ obiicitur, ꝙ oīs 12
affectio ortū habet ab amore. Rñ. ꝙ
& ſi oīs affectio ortū habeat ab amo
re tanquā ex affectione principali ip
ſius aīæ: amor tñ non eſt tota cauſa
aliarū affectionū: iō nec regula ipſi⁹
amoris in ſe ſufficit ad rectificationē
aīæ, niſi ſint virtutes in ea alios affe
ctus regulantes, & dirigentes. Et ꝓ
pterea illa rō poteſt diſſolui, quia ꝓ
cedit ab inſufficienti. AD illud qđ 13
obiicitur, quòd virtutes ſunt ad re
formandum potentias. Dicendum,
quòd verum eſt: ſed facies potentia
rum aīæ duplex eſt ſm duplicē pro
portionem, & duplicem eius cōuer
ſionem, videlicet ad inferius, & ſu
perius, ad bonū creatum, & ad bonū
increatum, & ad finē, & ad illud qđ
eſt ad finē. Ideo cū dicit, quod ani
ma ſufficienter formatur, & reforma
tur per virtutes theologicas. Dicen
dum, quod verum eſt per cōparatio
nem ad ſuperius: ſed ex hoc nō ſeq
tur, ꝙ cardinales virtutes ſuperfluāt,
quia ipſam animam informant, &
reformant p comparationē ad crea
tum quod eſt ad finem ordinatē. Et
ſi tu obiicias, ꝙ virtutes theologicæ
non tantum in finem, ſed etiam in
his quæ ſunt ad finem, ordinant, ſi
cut patet in charitate. Dicendū, ꝙ
illud non eſt principaliter, ſed ex cō
ſequenti. AD illud qđ obiicitur, ꝙ 14
virtutes ſunt ad dirigendū actus po
tentiarum. Dicendū, ꝙ vires animæ
quoſdam actus habent ordinatos ad
vitam cōtemplatiuam, quoſdā ad vi
tam

tam actiuam. Et vtroſque actus neceſſarium eſt ordinare, quia vterq; ue modus viuēdi eſt neceſſarius ad hoc ꝙ poſſit quis beatitudinē promereri. Cum ergo dicit, ꝙ fides, ſpes, charitas dirigunt actus potentiarum animæ. Dicendum, ꝙ & ſi hoc poſſit concedi in actibus, qui ſpectant ad vitam cōtemplatiuam: non tñ verum eſt in agendis ſiue in actibus qui ſpectant ad vitam actiuā: & ideo non ſequit̃, ꝙ virtutes cardinales ſuperfluant.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Virtutes cardinales quātum ad ſpeciales actus ſunt formaliter differentes, non tamen vt gratuitæ & meritoriæ.**

Funda- menta.

DE virtutibus cardinalibus quantum ad ipſarū diuerſitatem, & quærit̃ vtrum omnes virtutes cardinales ſint vna virtus, an diuerſæ. Et ꝙ ſint diuerſę oñditur. Primo ꝑ potentias, quæ dirigunt, quia prudētia dirigit rōnalem, temperantia cōcupiſcibilem, fortitudo iraſcibilem: cū ergo potentiæ ſint propria ſubiecta habituum, & ꝓprijs ſubiectis diuerſificatis formaliter, neceſſe eſt ipſorum habitus formaliter diuerſificari: & prædictæ potentiæ animę ſunt diuerſę, videtur ꝙ neceſſariū ſit cardinales virtutes eſſe diſtinctas, & eſſentialiter diuerſas. Itē. Hoc ipſum videt̃ per actus, quos eliciunt: qm̃ alius eſt actus ipſius prudentiæ formaliter loquendo, alius temperantiæ, ſicut patet: cum ergo habitus diuerſificentur per actus diuerſificatione formali, & eſſentiali, videtur ꝙ neceſſarium ſit habitus cardinaliū virtutum eſſentialiter diſtingui. Item. Hoc ipſum oſtenditur per obiecta, qa temperantia eſt circa dilectiones, & fortitudo circa paſſiones: cū ergo prima diſt. habituū ortū habeat ab obiectis: vt̃ ergo idē qđ prius. Itē. Hoc ipſum quarto loco oñditur ꝑ vitia cōtra q̃ ſunt. Si enim vitia, quibus opponuntur huiuſmodi virtutes, ſimpliciter ſint diuerſorum generum, & priuationes diſtinguuntur, & diuerſificantur per ipſos habitus, videtur ergo quòd neceſſarium ſit habitus virtutum cardinalium formaliter, & eſſentialiter abinuicem diſtingui. Item. Hoc ipſum oſtenditur per medietates, ſecundum quas huiuſmodi virtutes attendūtur: ſi enim huiuſmodi virtutes cardinales habent medietates formaliter differentes, cum medietates reſpiciant virtutes ſecundum ipſarum rationem formalem: videtur ergo quòd neceſſarium ſit ipſas virtutes cardinales eſſentialiter, & formaliter eſſe differentes. Sed cōtra. Auguſtinus de moribus eccleſię. I'lud quod quadripartita dicitur virtus, ex ipſius amoris vario quodam affectu, quantum intelligo dicitur: ſed hoc non dicit diuerſitatem ſecūdum eſſentiam, ſed ſolum ſecundum relationem: ergo videtur quòd virtutes cardinales ſolum noco ſecundum comparationem habeāt diſtingui, non ſecundum ſubſtantiam abſolutam. Item. Auguſt. in libr. de quantitate animæ. Virtus eſt æqualitas vitæ vndique rōni conſentiens: ſed æqualitas vitæ vndique, non poteſt eſſe ſm vnam cōparationem, ſed ſecundum comparationem ad omnem actum, & ad omne obiectum: ergo ſi hæc eſt diffinitio virtutis recte aſſignata, videtur quòd quælibet virtus ad omnem actum, & ad omne obiectum habeat animam ordinare: ſed hoc non eſſet, ſi virtutes diſtinguerentur per actus, & obiecta: ergo videtur quod virtutes cardinales nō habeant aliquam eſſentialem differētiam. Item. Nullæ formæ adinuicem diſparatæ, & diuerſæ ſe ipſas denominant: quamuis enim vere dicatur, quòd muſicum ſit album: tamē nullo modo conceditur, ꝙ muſica ſit alba, ſed virtutes cardinales ſecundum quòd vult Bernardus, & Auguſtinus ſe ipſas denominant, quia fortitudo eſt prudens, & prudentia fortis: ergo videtur quòd non habeant eſſentialem differentiam. Item. Iuſtitia ſecundum quòd dicit Anſelm. eſt rectitudo voluntatis: ſed omnis

Ad opp.

cardinalis virtus eſt rectitudo volun
tatis: ergo omnis cardinalis virtus
eſt iuſtitia: ſi ergo iuſtitia nominat v-
nam ſpeciē virtutis, vr ꝙ cardinales
virtutes nō habeāt eſſentialē differē-
tiam, ſiue formalē. Itē. Cuilibet vir
tuti eſſentiale eſt inſpicere mediū, cui
libet etiam eſſentiale eſt medium ſer-
uare, cuiuslibet etiā eſt aggredi diffi
cile, cuiuſlibet etiam eſt ordinare. Si
ergo medium inſpicere eſt ipſius pru
dentiæ, medium ſeruare temperātiæ,
aggredi difficile fortitudinis, ordina
re ipſius iuſtitiæ, videt ꝙ q̄libet iſta-
rum virtutū intret eſſentiā alterius.
Non ergo formaliter diſtinguūtur.
15 RESP. Dicendum, quod eſt lo
qui de virtutibus cardinalibus quā-
tum ad formam, per quam ſunt gra
tuitę: & quantum ad formā, per quā
ſunt meritoriæ: & quantū ad formā
per quam ſunt ad ſpeciales actuum
differentias ordinatæ. Si loquamur
de forma per quā ſunt gratuitæ: ſic
in illa potius vniuntur, quam diſtin
guuntur, quia illa forma eſt gratia
gratumfaciens, quæ licet ſit vna ta-
men gratam reddit deo animam cū
vniuerſis potentijs eius, & habitibus
virtuoſis, ſicut in ſecundo lib. oſten-
ſum fuit diſtin. 27. Similiter ſi loqua
mur de ipſis virtutibus cardinalib⁹
quātum ad formam, per quam ſunt
meritoriæ, & habent rationem merē
di perfecte: ſic magis connectuntur
& vniuntur, quàm diſtinguantur,
quia illa forma ē charitas per quam
virtutes cæteræ tamquam pondere
vnico ad vnum finem vltimum in-
clinātur quaſi ad locum proprium:
& hoc infra melius oſtēdetur in tra
ctatu de connexione virtutum. Si ve
ro loquamur de ipſis virtutibus ſm
formam, per quam ſunt ad ſpeciales
actuum differentias ordinatę, ſic di-
co quòd virtutes cardinales eſſentia
liter, & formaliter diſtinguuntur, &
earum diuerſitas colligitur ex quin-
que comparationibus, ſicut in obij-
ciendo oſtenſum fuit, videlicet ex di
uerſitate potentiarum, quas infor-
mant, & perficiunt, & ex diuerſitate
actuum, quos eliciunt, & ex diuerſita
te obiectorum ad quę ordinantur, &
ex diuerſitate mediorum, circa q̄ con
ſiſtunt, & ex diuerſitate vitiorum op
poſitorum, quę excludunt: & ideo
rationes quæ ad hanc partem indu-
cuntur concedendę ſunt, quia verum
concludunt. 16
AD illud vero quod primo obij
citur in contrarium, ꝙ virtus nō eſt
aliud, q̄ variatio affectus amoris. Di-
cendum, ꝙ Aug. loquitur ibi de vir-
tutibus cardinalibus, ſm quòd redu
ci hñt ad vnam radicē charitatis, per
quam hñt perfectam ordinationem
ad ipſum deū ordinare, & ex hoc ſor
tiuntur quandam cōnexionem, & vni
tatem, & hoc patet per literā ſequen
tem, qua diffiniens temperantiam ſi
cit, Vt tēperātiam dicam⁹ eſſe amorē
deo ſeſe integrum incorruptúque ſer
uantem: fortitudinem amorē omnia
propter deum facile perferentē: & ſic
de alijs. Talis aūt relatio temperan-
tiæ, & fortitudinis in deū per amorē
non eſt virtutum cardinaliū, niſi in-
quantum a charitate regunē, & infor
mantur, & temperantur, & hoc mō
verum eſt, ꝙ habēt quandam vnita
tem rōne vnius motoris: ſed propter
hoc nō ſequitur, ꝙ nō diuerſificetur 17
proprijs formis. AD illud qđ obijcit
ꝙ virtus eſt ęqualitas vitę vndiq; rō
ni conſentiens. Dicendū, ꝙ hoc qđ
ē (vndiq;) pōt dupliciter intelligi, ꝙ
fiat diſtributio. Aut ita ꝙ hoc qđ eſt
vndiq: diſtribuat ꝓ duabus extremi
tatibus cōſiſtētibus circa medietatē:
& ſic cōuenit cuilibet virtuti cardina
li ꝑ ſe, q̄a nec declinat ad ſuperfluū,
nec ad diminutum. Alio mō hoc qđ
eſt vndiq: pōt diſtribuere pro oībus
partibus rōnalibus aię, & tunc nō cō
petit alicui virtuti cardinali abſolu-
te, ſed inquantū habet cōnexionē cū
alia. Et ex hoc nō pōt cōcludi, ꝙ oēs
virtutes ſint vna eſſentialiter, ſed ꝙ
pñt dici vna ꝑ quandā cōnexionem
& aggregationē, ſicut oēs potentię a-
nimę quāuis ſint diuerſæ, dāt tñ ipſi
aię vnū integrū poſſe, ita ꝙ vna ſine
altera nō poſſet aiam facere potentē:
ſic intelligendū eſt de ęqualitate vitę
quę cōſiſtit penes vnā virtute parti-
culariter, penes aūt omnes conſiſtit
integre, & ꝑfecte. AD illud qđ obij- 18
citur,

citur, ꝙ vna virtus denominat aliã. Dicẽdũ, ꝙ eſt prędicatio multiplex, videlicet ꝑ cauſam, & ꝑ eſſentiã, & ꝑ cõcomitantiã. Et cum dr̃ ꝙ vna virtus denominat alterã, hoc nõ eſt propter eſſentialẽ conuenientiã, ſed hoc eſt propter hoc ꝙ concomitatẽ ſe circa vnũ animę ſubiectum, & circa potentias, q̃ ſe mutuo circũincedunt. Et ſi tu obijcias, ꝙ cõcomitantia nõ ſufficit, q̃ non cõceditur, ꝙ muſica eſt alba. Dicendũ, ꝙ concomitantia non ſufficit ſimpliciter, ſed concomitantia cum ſimplicitate ſubiecti, per quam ſubiectũ poteſt reflectere ſe ſuper ſe, & ſuper oẽ illud, quod eſt in ſe: ſicut patet q̃a aĩa intellectiua ſimpliciter põt ſe cõuertere ſuper ſe per actũ intelligendi, & ſimiliter per actum diligendi. Et hinc eſt ꝙ virtutes in talibus potẽtijs exiſtentes pñt ſe mutuo denominare, & ideo nõ eſt ſimile de oĩbus actibus, vel accidẽtibus, etiam ſi circa idem ſubiectũ habeant cõſiſtere.

18 AD illud qđ obijcit ꝙ omnis cardinalis virtus eſt quædam voluntatis rectitudo, ita quòd omnis virtus cardinalis eſt iuſtitia. Dicendũ, quòd iuſtitia dupliciter accipitur: quia eſt iuſtitia generalis, & eſt iuſtitia ſpecialis. Et iuſtitia generalis cõplectitur omnes virtutes non ſolum cardinales, ſed etiam theologicas. Iuſtitia vero ſpecialis non eſt ſimpliciter rectitudo voluntatis, ſed rectitudo voluntatis ordinans ad alterum: & hæc non competit cuilibet virtuti cardinali: & propterea non ſequitur, ꝙ cardinales virtutes non habeant abinuicem diſtingui.

19 AD illud quod obiicitur de illis quatuor conditionibus, quæ ſunt in qualibet virtute. Reſponderi poteſt ꝙ verum eſt: ſed tamen ex hoc non ſequitur, quòd virtutes non ſint diſtinctæ: quia ꝙ quælibet harum cõditionum attribuatur alicui virtuti ſpeciali, hoc non eſt per proprietatem, ſed magis per appropriationẽ: cuiuslibet enim virtutis eſt medium tenere: ſed hoc appropriatur temperantiæ, quia maxime oportunũ eſt circa delectationes medium cuſtodire: & ſic de alijs cõditionibus intelligendum eſt. Si tamen obiiciatur, ꝙ inſpicere medium eſt proprium ipſius prudentiæ, & ita videtur ꝙ prudentia ſit de eſſentia aliarum virtutũ cardinalium. Dicendum, ꝙ inſpectio medij eſt duobus modis, vel ꝑ modum conſiderationis directiuæ, vel per modum inclinationis determinatæ. Primo modo inſpicere mediũ eſt proprium ipſius prudentiæ, quæ ꝑficit potentiam rationalem, cuius eſt conſiderare, & diſcernere: & hoc modo inſpicere medium non cõuenit virtuti cardinali per ſui eſſentiã, ſed per cõcomitantiam directiuam: Vnde ſicut oculus videt ſibi, & alijs membris: ſic prudentia inſpicit ſibi, & virtutibus cæteris. Alio modo inſpicere medium eſt per modũ inclinationis determinatæ: & ſic non tantum eſt prudentiæ, ſed etiam cuiuslibet virtutis, quia quælibet virtus eſt quoddam pondus recte inclinans, & mouens ad mediũ, circa qđ habet conſiſtere. Vnde ſicut grauitas lapidis recte dicitur inſpicere locum deorſum, ſiue medium mundi: ſic quælibet virtus poteſt rationabiliter dici inſpicere mediũ recte viuendi: & ex hoc non poteſt concludi, quòd prudentia ab alijs virtutibus non habeat diuerſificari.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Secundũ theologos virtutes cardinales ſunt in parte animæ intellectiua, & rationali: licet ſecundũ Philoſophos aliquę ſint in parte ſenſitiua.

DE virtutibus cardinalibus, quantum ad ſubiectum. Et quæritur, verũ ſint in parte animæ rationali, an in ea parte, quæ ſolú obtemperat rationi. Et ꝙ ſint in parte animæ rationali videtur: Primo ꝑ auctoritatẽ Augu. in ſolil. Virtus eſt ratio recta perducens in finẽ: ſed conſtat quòd hæc eſt prædicatio cauſalis, ſiue materialis: ergo videtur quòd ſubiectum virtutis ſit ipſa rõ, Fundamenta.

ſiue potentia rationalis. Item. Vir-
tus eſt principium merendi, & ope-
ris meritorij, & laudabilis: ergo cir
ca illam potentiam habet eſſe, circa
cuius actum conſiſtit laus, & meri-
tum: ſed talis eſt potentia rationa-
lis ſcilicet lib.arb. ergo videtur idem
quod prius. Item. In eo ſubiecto eſt
virtus, in quo anima habet imaginẽ
dei, cum virtutes ceteræ habeant or-
tum a gratia, cuius aīa eſt capax, per
hoc ꝙ eſt imago: ſed non eſt imago
niſi per potentiam rationalem: ergo
&c. Item. Omnis virtus conſiſtit cir
ca electionem boni, & fugam mali:
ſed habitus electiuus eſt ſolius poten
tiæ rationalis proprie dictæ: ergo vr̃
quòd oīs virtus proprie ſit in rõna-
li parte ipſius aīę. Item. Virtus eſt in
genere honeſti, ſm̃ quòd vult Tul-
lius. Sed bonum qđ eſt honeſtum, &
eius oppoſitũ eſt obiectũ ſolius ratio
nalis virtutis, quia potentiæ ſenſiti-
uæ ſolummodo feruntur ad ea bo-
na, quæ ſunt de genere commodi, er
go videtur quòd virtus ſit ſolum in
parte animæ rationali. Sed contra.

**Ad opp.** Fortitudo eſt in iraſcibili, & tempe-
rantia in concupiſcibili: ſed iſtę nõ
ſunt rationales, niſi quia obtemperã
tes rationi, ſecundum ꝙ dicit Philoſ.
in fine nonę ethicę: ergo vr̃ qđ cardi
nales virtutes nõ habeant eſſe in par
te rõnali, ſed potius in parte ſenſibi
li. Item. In ea parte eſt habitus vir
tutis expediens, & rectificans, circa
quam habet eſſe pronitas, & obliqui
tas; ſed hæc duo ſunt maxime circa
motiuam ſenſibilẽ, quæ quidem ſunt
iraſcibilis, & concupiſcibilis: ergo
videtur, quòd in illis habeat lo-
cari virtus cardinalis. Item. In ea
parte eſt habitus virtutis tamquam
in ſubiecto proprio, quæ immedia-
tius, & proximius elicit actum ip-
ſius virtutis: ſed temperantiæ, & for
titudinis actus eliciuntur immedia-
te a concupiſcibili, & iraſcibili, quę
ſunt obedientes rationi: ergo vide
tur quòd in eis virtutes cardinales
habeant poni. Item. Virtutes car
dinales diſtinguũtur a theologicis,
ſicut conſuetudinales ab intellectua
libus: ſed intellectuales vt ſapientia
& intelligentia, & phronisis ponun
tur in rationali parte proprie dicta,
conſuetudinales vero in ea parte,
quæ obtemperant rationi: ergo vi-
detur ſimiliter, quòd theologicæ de-
bent reponi in parte rationali, & car-
dinales in parte ſenſibili, ſecundum
quòd rationi obedit. Item. In ea
parte maxime habet reponi habitus
virtutis, quæ magis indiget recti-
ficari: ſed pars quæ magis indiget
rectificari, eſt pars ſenſitiua, quo
niam ſecundum quòd dicit Philoſo
phus, intellectus ſemper eſt rectus,
phantaſia recta, & non recta: cum
ergo phantaſia nominet potentiam
ſenſitiuam, videtur quòd circa ip-
ſam eſſe habeãt virtutes cardinales. 12

RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandũ, ꝙ cũ rationale
dicatur dupliciter, ſm̃ ꝙ vult Philo
ſophus, videlicet qđ rõnem partici-
pat, & quod rationi obedit: ſi large
accipiatur pars rationalis, ſic nõ eſt
dubium, quin omnes virtutes in par
te rationali ſint, ſiue theologicæ, ſi
ue cardinales, ſiue intellectuales, ſi-
ue conſuetudinales. Si vero rõnale
dicaẗ proprie ſm̃ ꝙ participat rõnẽ,
ſic voluerunt aliqui dicere, ꝙ quædã
virtutes cardinales ſunt in parte ra-
tionali, vtpote prudẽtia, & iuſtitia;
quædam vero non, ſed in potentia
inferiori, quæ eſt rõnalis largo mo-
do dicta, quia obtemperat rõni, vt
fortitudo, & temperantia, quæ ſunt
in iraſcibili, & concupiſcibili. Licet
autem hic modus dicendi aliquo mo
do probabilis videatur ſecundũ mo
rales Philoſophos: tamen ſm̃ theo-
logum nõ videtur rationabiliter di-
ci quaſdam virtutes cardinales repo
ni in parte ſuperiori, & quaſdam in
inferiori, cum omnes virtutes cardi
nales æquales ſint quantum ad meri
ti dignitatem, omnes etiã ſint prin-
cipium merendi. Et propterea cum
meritum conſiſtat radicaliter circa li
be. arb. in ſolis illis potentijs habẽt
eſſe virtutes ſiue cardinales, ſiue theo
logicæ, in quibus reperitur libertas
arbitrij. Propter quod cum libertas
arb. non ſit niſi in parte animæ rõna
li, ſm̃ ꝙ rationale dicitur quod par-
ticipat

Hunc modum dicẽdi ſequit S. Thom. q.1.2.qu. 56.ar.4 & vir.queſ.4 Concedat Sco. hic q. vnicacum S. Bonau.

ticipat rationem, neceſſe eſt ceteras
virtutes cardinales in parte illa re-
poni: & hoc neceſſario exigit earũ
dignitas, cum ipſe habeant ortum a
gratia: & perfectiones animæ multo
ſint nobiliores, quam ipſa ſcientia,
quæ ponitur tanquam in ſubiecto in
parte aĩæ rationali, & intellectiua.
Et propterea concedendæ ſunt ratió
nes, quæ ſunt ad partem iſtam.
Ad euidentiam vero obiectorũ, quæ
in contrarium opponuntur, notan-
dus eſt alius modus diſtinguendi ra
tionale ſecundum theologum. Vno
enim modo diſtinguit rationale con
tra partem, ſiue potẽtiam ſenſitiuã.
Alio modo diſtinguitur contra po-
tentiam affectiuam. Secundum quòd
diſtinguitur contra potentiam ſen-
ſitiuam, ſic ſunt in parte rationali
omnes virtutes. Secundum vero ꝙ
diſtinguitur contra potentiam affe-
ctiuam, ſic non ſunt in ea omnes vir
tutes, ſed illæ ſolum, quæ dirigunt
in diſcernendo, ſicut fides, & pruden
tia. Aliæ vero reponuntur in potẽ
tia affectiua, quæ quidem pars eſt li
ber. arbit. & dicitur voluntas, ſecun
dum quòd coniuncta eſt rationi. Di
citur etiam concupiſcibilis, & iraſci-
bilis ſecũdum ꝙ diuerſimode habet
affici, & moueri. Nihil enim aliud eſt
voluntas, quam affectus, ſiue appeti-
tus ratiocinatus: omnis autem affe-
ctus, ſiue appetitus eſt vis iraſcibilis
ſiue concupiſcibilis, quæ duæ vires
ſecundum quòd ſunt lib. ar. partes,
rationales ſunt, & in ipſis poſſunt eſ
ſe virtutes theologicæ, & cardinales.
Theologicæ inquantum immediate
eleuantur in deum, ipſum diligendo
& ipſi inhærẽdo, cardinales vero in
quantum verſantur circa bonũ crea
tum. Et per hoc pro magna parte pa
tet reſponſio ad obiecta.
24 AD illud quod primo obijcitur
in contrarium, quòd ſcilicet fortitu
do, & temperantia ſunt in iraſcibili,
& concupiſcibili: & iſtæ ſolum ſunt
rationales, quia obtemperant ratio-
ni. Dicendum, quòd abſque dubio
iſtæ duę virtutes cardinales quantũ
ad habitus ſubſtratos in illis duab⁹
viribus reponuntur, licet quantũ ad
rõnem primariam merendi, & ordi
nãdi, ois virtus in li. ar. ponenda ſit:
& iſta duo ſunt cõpoſſibilia, ꝓ eo ꝙ
lib. arb. nõ eſt potentia diſtincta a ra
tionali, & concupiſcibili, & iraſcibili
ſm rem. Et propterea illa aſſumptio
eſt falſa, ꝙ concupiſcibilis, & iraſcibi
lis ſolũmodo ſunt rõnales, quia ob-
temperant rõni. In nobis. n. eſt du-
plex iraſcibilis, & cõcupiſcibilis, vide
licet rõnalis, & ſenſibilis. Rõnalis ſm
quã immediate nati ſumus in deum
ferri, in qua cõicamus cũ angelis, &
in qua ſm diuerſas cõparationes ha
bet reponi theologica virtus. & car
dinalis. Alia vero eſt iraſcibilis, & cõ
cupiſcibilis, & ſenſibilis, q̃ ſolum mo
do dr̃ rationalis, quia obtemperat ra
tioni. Et in his non conſiſtit lib. ar.
nec in his ſicut in ſubiecto ponitur
virtus cardinalis, licet per frequentẽ
aſſuefactionem aliquo mõ illę poten
tię nõ incongrue dicantur habilita
ri: illa tñ habilitas nõ eſt de virtutis
eſſentia, ſed potius ſibi annexa. AD 25
illud quod obijcitur, quòd pronitas
& obliquitas habent eſſe circa partẽ
ſenſibilem, quia nata eſt rationi ſub
iacere. Dicendum, quòd obliquitas
habet eſſe circa aliquam potentiam
dupliciter, aut quia in ea inchoatur,
aut quia cõſummatur. Primo modo
eſt obliquitas in parte ſenſibili ſcili-
cet quantum ad inchoationẽ, & hoc
propter fomitis inclinationem. Se-
cundo vero mõ eſt in parte rationa
li propter conſenſum, & deliberatã
electionẽ, & in hac parte principali-
ter reſidet obliquitas vitij, & per op-
poſitum rectitudo virtutis: & iõ non
in parte ſenſibili, ſed magis in parte
rationali. AD illud qđ obijcitur, ꝙ 26
actus virtutis fortitudinis, & tempe-
rantię immediate eliciuntur a concu
piſcibili, & iraſcibili. Dicendum, ꝙ
illud verũ eſt loquendo de cõcupiſci-
bili, & iraſcibili humana: ſed ſi loqua
mur de concupiſcibili, & iraſcibili
brutali, & ſenſuali, ſic per illas poten
tias non immediate elicitur actus iſta
rum virtutum, imo quaſi conſequen
ter qa rectificata cõcupiſcibili & ira
ſcibili rõnali per habitũ virtutis, per
conſequẽs rectificat ipſa concupiſci

 bilis.

bilis & iraſcibilis brutalis, quæ illis
habet ſubijci, & famulari. Vnde ſi-
cut rectificata voluntate in diſpen-
ſando ꝓ conſequens rectificatur ma
nus ad tribuendum beneficium, ta-
men largitas nō eſt in manu ſicut in
ſubiecto, ſed in ipſa voluntate: ſic in
27 telligendum eſt in propoſito. AD il
lud qđ obijcitur, ꝙ conſuetudinales
virtutes reponuntur in ea parte, quę
obtemperat rōni. Dicendum, quòd
hoc non eſt quia habitus conſuetudi
nalis virtutis ſm quòd virtus eſt, ha
beat eſſe in illa parte ſenſibili, quæ
rationi obtemperat, ſed quia ex qua
dam conſuetudine benefaciendi in
illa parte relinquitur quędam habi
litas. Et ideo pōt dupliciter ad ratio
nem illam reſponderi. Primum qui
dem, quia non eſt ſimile de virtute
cardinali, & cōſuetudinali ſm quod
conſuetudinalis eſt: quia cardinalis
virtus nominat habitum dirigentē
in operibus electiue, cōſuetudinalis
vero pręter hoc nominat habitū ac
quiſitum ex frequenti bene agere.
Aliter etiam reſponderi pōt per in-
terēptionē minoris, quia conſuetudi
nalis virtus, & ſi aliquo modo ſit in
parte ſenſuali quaſi in exequente, &
ſubiacente: in rationali, tn̄ eſt prin
cipaliter tamquam in imperante a-
ctum virtutis, & potentiæ ſenſuali
28 pręſidente. AD illud quod obijcitur
quòd potentia ſenſualis magis indi-
get rectificari, q̄ intellectualis. Dicē
dum, quòd falſum eſt, quia rectifica-
tio, & obliquatio, quæ homini impu
tatur hæc eſt, quę habet ortū a par-
te rationis. Et ꝙ obijcitur quòd in
tellectus ſemper eſt rectus. Dicendū,
quòd illud intelligitur de intellectu
ſm quòd reſpicit leges æternas, & ab
ipſis recipit, & in eis ſpeculatur, non
autem qualitercumque ex ſe mouet,
imo frequenter eſt obliquus, & erro
neus. Vel pōt dici, quòd hoc intelli-
gitur de intellectu ſm quòd eſt acce
ptio principiorū notiſſimorū in qua
libet ſcientia, vtpote dignitatum, cir
ca quę non contingit errare: non aū
tem prout applicari habet ad opera
ſpecialia: & ideo ad ipſarum directio
nem virtutes ſunt ſibi neceſſariæ. Et
propter hoc ratio illa nō concludit;
quia procedit ex falſa aſſumptione.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Virtutes cardinales dubio pro-
cul ad quaternarium numerū
reducuntur, qui tamen nume
rus multis modis colligitur.**

DE virtutibus cardinali- Fundamenta.
bus quātum ad nume-
rum. Et quęritur, vtrū
tantū debeant eſſe qua
tuor, an plures. Et qđ
tantum ſint quatuor videtur p̄ illud
quod dicitur Sapient. viij. quòd ſa-
pientia docet ſobrietatem, pruden-
tiam, iuſtitiam, & fortitudinem: ſi
ergo nominat virtutes cardinales
ſufficienter, videtur quòd ſint qua-
tuor, & non plures, nec pauciores.
Item. Hocipſum probatur per gloſ.
Geneſ. 2. vbi dicitur, quòd fluuius,
qui egrediebatur de paradiſo, diui-
debatur in quatuor capita: ibi dicit
gloſa, quòd per iſta quatuor capita
intelliguntur quatuor virtutes car-
dinales. Item. Hocipſum oſtēditur
per Auguſtinū, qui in libro de mo-
ribus eccleſię, dicit affectum virtutis
eſſe quadripartitū: ſed cōſtat quòd
hoc non poteſt intelligi niſi de car-
dinalibus: ergo &c. Item. Hoc ip-
ſum oſtenditur per Philoſophum,
& alios tractatores, qui de hac mate
ria loquuntur: quæ omnes virtutes
conſuetudinales, & politicæ reducū
tur ad quaternarium. Sed contra. Ad opp.
Virtutes theologicæ ſunt tres ꝓpter
trinitatem obiectorum, & potentia
rum: ſed in eiſdē potentijs ſunt vir
tutes cardinales, & theologicæ, licet
ſecundum aliam, & aliam compara-
tionem: ergo videtur ꝙ ſint tātum
tres. Item. Virtus, quæ ordinat
ad alterum, eſt tantum vna, videlicet
iuſtitia ad proximum: ergo videtur
quod vna ſit tantum virtus, per
quam homo ordinetur ad ſeipſum.
Aut ſi tres ſunt virtutes, per quas
ordi-

ordinatur in ſe, videtur quòd tres ſint per quas ordinetũr homo ad ꝓximum, ita quòd non tantum ſint quatuor, ſed etiam ſe extendant ad numerum ſenarium. Item. Super illud Matth. xv. Erant qui manducauerant quaſi quatuor millia hominum. Glo. Per quaternarium quatuor virtutes cardinales intelliguntur. Prima eſt prudentia cognitio rerum appetendarum, & vitandarum. Secunda eſt refrænatio cupiditatis ab his, quæ temporaliter delectant. Tertia eſt firmitas contra moleſtias ſæculi. Quarta vero quę per omnes diffunditur, eſt dilectio dei, & proximi. Si ergo dilectio dei, & proximi ponitur vna inter cardinales virtutes, videtur quòd plures, quam quatuor. Item. Humilitas, patientia, & obedientia ſunt magnæ virtutes, nec tamen ſunt aliqua prædictarum, vt videtur: ergo videtur quòd cardinalis virtus non ſufficienter diuidatur per quatuor membra. Eſt ergo q̃ſtio de prędictarũ virtutũ cardinalium numero, & ſufficiẽtia.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio numerus, & ſufficientia virtutum cardinalium conſiſtit in quaternario. Huius autem numeri ratio, & ſufficientia aſſignatur multis modis: qui & ſi per omnia non ſint rationabiles: tamen conficiunt vnum modum dicendi rationabilem, & ſufficientem. Poſſunt autem hi modi dicendi ad quatuor reduci ſecundum quadruplicem comparationem ipſius cardinalis virtutis, videlicet ad proprium ſubiectum, ad actum intrinſecum, ad ſuũ oppoſitũ, & ad proprium obiectum. Primus ergo modus ſumendi eſt penes diuerſitatem ſubiectorum. Subiecta.n. ꝓxima, & immediata ipſarũ virtutum ſunt potentiæ animæ, ſiue vires, quæ ſunt tres, videlicet rationalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis: ita ꝙ fortitudo eſt in iraſcibili, temperantia eſt in concupiſcibili: ſed iuſtitia, & prudentia ſunt in rationali, ſecundum ꝙ dupliciter habet ad alias vires cõparari, vel in ratione conſiliantis, & ſic eſt prudentia; vel in rõne ſententiantis, & ſic eſt iuſtitia: ſiue ſm quòd habet conſiderari in ſe, & ſic perficitur habitu prudentiæ: vel ſm ꝙ habet alias regere, & ordinare, & ſic perficitur habitu iuſtitiæ. Secundus autem modus ſumendi ſufficientiam virtutum attenditur ſecundum diuerſitatem actuum intrinſecorũ. Tres enim ſunt actus, qui neceſſario concurrunt ad virtutem. ſ. ſcire, velle, & impermutabiliter operari. Scire autem quid ſit agendum eſt ipſius prudentiæ. Velle vero bonum eſt ipſius iuſtitiæ. Impermutabiliter vero operari eſt temperantiæ, & fortitudinis, temperantiæ in proſperis, fortitudinis in aduerſis. Tertius vero modus ſumendi attenditur penes cõparationem ad oppoſita, quæ ſunt quatuor nobis propter peccatum inflicta, videlicet ignorantia, cõcupiſcentia, infirmitas, & malitia. Et cõtra ignorantiam eſt virtus prudẽtiæ, contra concupiſcentiã eſt virtus tẽperantiæ, contra infirmitatẽ eſt virtus fortitudinis, & contra malitiam eſt virtus iuſtitiæ. Et hic modus dicendi videtur ſatis rationabilis. Verumtamen a poſteriori ſumptus eſt, quia nõ virtutes per vitia, ſed vitia, per virtutũ merita diſtinguuntur.

Quartus autẽ modus ſumendi eſt ex parte ipſorũ obiectorũ, & iſte modꝰ ſumendi videt̃ eſſe rationabilior, qa habitus per actus, & actus per obiecta diuerſificari habent. Et hic modus dicendi habet quadruplificari. Vno modo ſic. Nã virtutes aut ſunt circa paſſiones, aut circa actiones. Si circa paſſiones, aut illatas: & ſic eſt fortitudo: aut innatas, & ſic eſt temperantia. Si circa actiones, aut circa actiones intrinſecas, quæ quidem conſiſtunt in exequendo: & ſic eſt iuſtitia, ad quam ſpectat vnicuique tribuere iura ſua. Alio modo poteſt ſumi ſic a parte obiecti, quia virtus aut negotiatur circa malum, aut circa bonum. Si circa malum, aut eſt innatum: & ſic eſt temperantia, aut illatum, & ſic eſt fortitudo. Si circa bonum, aut ratione vtilis, & expedientis, & ſic eſt prudentia, aut ratione honeſti, & laudabilis, & ſic

eſt iuſtitia. Alio vero modo ſumitur
ſic: quia virtus cardinalis aut ordi-
nat ad proximum, aut ordinat ad ſe
ipſum?. Si ad ſeipſum, aut in eligēdis,
& ſic eſt prudentia: aut in reſpuēdis,
& ſic eſt temperātia. Si vero ordinat
ad proximum, aut hoc eſt in redden
dis, & ſic eſt iuſtitia: aut in ſuſtinen
dis, & ſic eſt fortitudo. Omnes tamen
hi modi dicendi aliquam videntur
habere calumniam, nec vſquequaque
attingere ad rationem propriam. Et
ideo adhuc reſtat alius modus dicen
di, qui reſpectu prædictorum eſt ſe-
ptimus, & omnibus prędictis videtur
eſſe magis idoneus. Cum enim virt⁹
cardinalis dicatur, quia ordinat ho
minem circa ea, q̃ ſunt ad finem, ſiue
circa qd creatum, cum homo habeat
comparari ad ſeipſum, & ad alterum
virtus cardinalis aut eſt regulatiua
actuum hominis reſpectu ſui, aut re
ſpectu proximi. Si reſpectu ſui, hoc
poteſt eſſe tripliciter ſm actum prin
cipalē triplicis virtutis, videlicet ra-
tionalis circa quam eſt prudentia, cō
cupiſcilis circa quam eſt temperātia,
& iraſcibilis circa quam conſiſtit for
titudo. Si vero ordinet ad alterum,
ſic ē vna virtus, quæ quidem dicitur
iuſtitia, quia vna eſt ratio ſecundum
quam ad alterum ordinat, videlicet
ratio debiti. Et quia hæc ratio poteſt
attendi ſecundum actum cuiuſlibet
potentię, hinc eſt quòd iuſtitia cardi
nalis circuire dicitur omnes vires, &
tamen vna eſt propter vnam rōnem
ordinandi ad alterū. Et ſic patet nu
merus, & ſufficientia prædictarum
quatuor virtutum.

31 AD illud vero quod obijcitur in
contrarium, quòd virtutes theologi-
cę ſunt tres ſecundum trinitatem po
tentiarum &c. Dicendum, quòd non
eſt ſimile, quia virtutum theologica
rum eſt ordinare hominem ad deū,
qui ſolus ē finis omnium bonorum,
cardinaliū vero eſt hoīem ordinare
ad ſē, & ad proximū: & ideo neceſſe
eſt plures virtutes reperiri ex parte
iſta q̃ ex illa propter vnam compa-
rationis differentiam ſuperadditam,
ratione cuius attenditur iuſtitia.

32 AD illud quod, obijcitur, quòd iu-
ſtitia quæ ordinat ad alterum eſt tm̃
vna: ergo ſimiliter alię virtutes car
dinales, quæ ordinant hominem ad
ſeipſum. Dicendum, quòd non eſt
ſimile. Et ratio huius eſt, quia virtu
tes, quæ reſpiciunt hominem in ſe,
attendūtur penes actus virium prin-
cipales, qui quoniam diuerſi ſunt,
neceſſe eſt illas eſſe diuerſas: ſed
virtus, quæ ordinat ad alterum
non ſumit tantum rationem diſtin-
ctionis ab actibus principalibus ip-
ſarum virium, pro eo quòd per eoſ-
dem actus, ſecundum quos ordina-
tur homo in ſe, ordinatur etiam ad
proximum: iō diſtinctionem ſumit
ex ratione comparandi alterum. Et
quia ratio illa (vt dictum eſt) vnica
eſt: ideo virtus iuſtitiæ, quæ eſt ad al
rum ordinatiua habet vnitatem nec
ex hoc oportet in alijs ſimiliter con
cludere, quia non eſt ſimile hinc &
inde. AD illud quod obijcitur, qđ 33
præter has virtutes cardinales gloſa
ponit dilectionem dei, & proximi.
Dicendum, quòd ipſa dilectio proxi
mi non ponitur ibi, qa ſit virtus car
dinalis, ſed quia ipſa eſt quę maxime
adiuuat iuſtitiam virtutem vt affectū
noſtrum poſſit reſpectu proximi re-
cte regulare. Niſi enim quis proxi-
mum ſuum diligat, non eſt facile vt
ius debitum ſibi reddat. AD illud 34
quod obijcitur de alijs virtutibus, vt
pote de humilitate, patientia, & obe-
dientia. Dicendum, quòd omnes il
lę virtutes pro magna parte reduci
habēt ad iſtas, ſicut ad radicalia prin
cipia, in quibus reſidens eſt ratio mo
uendi, & dirigendi primaria. Pro-
pter quod etiam cardinales a cardi-
ne nuncupantur. Vnde patientia ad
fortitudinem reducitur, & aliæ plu-
res, quæ ſunt ipſius ſpecies materia-
les, ſecundum quòd innuunt tracta-
tores morales. Humilitas vero, & obe
dientia reduci habent ad ipſam iuſti
tiam. Et ſi tu obijcias, quòd humili-
tas non ſemper ordinat ad alterum,
& ſimiliter patientia. Reſponderi
poteſt, quòd idem homo ſortitur ra
tionem duplicis perſonæ, ſicut patet.
Homo cum accuſat ſeipſum, idem eſt
accuſator, & reus .} Et cum iudicat ſe
ipſum,

ipſum,idem eſt iudex,& condemnatus. Sic intelligendum eſt de humilitate,& patientia,& alijs etiam ſpecialibus virtutibus,quæ reduci habent ad ipſam iuſtitiam ſecundum quòd eſt virtus cardinalis,& ſpecialis. Dicitur tamen omnes vires circuire, quia aliqui habitus,qui ad ipſam reducuntur ſpectant ad potentiam rationalē ſicut veritas. Aliqui ad concupiſcibilem, ſicut largitas. Aliqui ad iraſcibilem, ſicut ira per zelum, & pœnitentiam, ſecundum quod in quarto lib. dicitur diſt. 14. & per hoc patet reſponſio ad obiecta.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

**Virtutes cardinales, prout politicæ ſunt conſiderationis ſunt habitus aſſueſactiōe acquiſiti, ſi vero conſiderentur vt gratuitę, ſunt infuſa habitus.**

Fundamenta.

De virtutibus cardinalibus quantum ad originem. Et eſt quęſtio, vtrum ſcilicet huiuſmodi virtutes ſint a dei dono,vel ab aſſuetudine. Et quòd ſint ab aſſuetudine videtur. Eadem eſt virtus cardinalis, & conſuetudinalis ſecundum rem, & eſſentiam: ſed virtutes conſuetudinales completum eſſe habent ab aſſuefactione,ſecundum quòd dicit Philoſophus in principio veteris ethicæ. Innatis nobis a natura, perfectis vero ab aſſueſactione: ergo &c. Item. Secundum quód vult Philoſophus, & oſtendit,ex eiſdem ipſis vnaquæque res generatur, per quæ in eſſe ſaluatur,& promouetur: ſed per bonorum operum multiplicationem cardinales virtutes habent in nobis conſeruari,& ad melius promoueri: ergo per bona opera hñt in nobis generari. Item. Hocipſum videmus experimento: videmus enim ꝙ malus hō dum in bono exercetur, & aſſueſcit, ſemper plus & plus ad bonū habet diſponi,& habilitari, & facilior reddi: ſed hoc nō eſſet niſi per aſſuefactionem in bono acquireretur habitus,qui ad bonum habilitaret: cū ergo tales ſint virtutes cardinales,& conſuetudinales, videtur ꝙ originē trahant ex frequenti bene agere. Itē. Multi hñt,& habuerunt huiuſmodi virtutes cardinales,& conſuetudinales qui nūquam crediderunt in Chriſtū,nec ſunt membra eius: ſi ergo vera grā per Chriſtū habet deriuari in eius mēbra,videtur ꝙ cardinales virtutes acquiri poſſint ꝑ humanam induſtriam. Item. Sicut intellectus perficitur,& dirigitur,& rectificatur per habitum ſcientiæ, ſic & affectus per habitum virtutis: ſed quamuis intellectus noſter ꝓpria virtute nō poſſit venire ad cognitionem æternorum, tamen per ea q̄ naturaliter habet,poteſt venire ad cognitionē iſtorum inferiorū: ergo pari rōne quamuis affectus non poſſit habere virtutes, quæ eleuent ipſum ad ſuperna, videtur tñ quod poſſit habere virtutes dirigentes ipſum,& rectificantes circa illa inferiora: ſed cardinales virtutes ſunt huiuſmodi ergo &c. Si tu dicas, quòd nō eſt ſimile, quia perfectio affectus multo nobilior eſt,q̄ perfectio intellectus. Obijcitur contra hoc,quod talis perfectio non videtur eſſe excellētior, quàm perfectio cognitionis. Videmus enim quaſdam creaturas irrationales huiuſmodi virtutes quaſi naturaliter poſſidere. Quoddā enim animal eſt qđ viget in liberalitate, quoddā qđ in prudētia viget, quoddā qđ in māſuetudine viget,quoddā in virtutis ſtrenuitate,quoddā in caſtitate,ſicut ꝑ exempla patet: ergo ſi natura hoīs dignior eſt, q̄ natura beſtiarum, multo fortius videtur ꝙ homo iſtas virtutes cardinales aut habeat ſimpliciter ſibi innatas, aut per illud qđ eſt innatū, cum rationis induſtria poſſit acquirere. Sed cōtra. Iacob. 1. Oē datum optimū,& oē donū perfectū deſurſū eſt: ſed dona virtutū ſunt dona optima, ſm ꝙ innuit ipſa glo: ergo nō vr̄ ꝙ huiuſmodi virtutes ſint a noſtra aſſueſactione, ſed potius ex diuino munere. Item. Sapientia- Ad opp.

tiæ. viij. Scio ꝙ aliter non poſſum
eſſe continens, niſi deus det: ergo ſi
continentia non poteſt obtineri niſi
per diuinum munus: ergo pari ra-
tione nec alia cardinalis virtus: er-
go redit idem quod prius. Item.
Ho: ipſum videtur ratione. Agēs no
bilius eſt patiente, & principium eſſe
ctu: ſed virt⁹ interior animi nobilior
eſt, quàm operatio exterior: ergo ex
frequenti bona operatione non vide
tur, ꝙ contingat acquirere aliquam
virtutem cardinalem. Item. Si virt⁹
acquiritur per operationes, aut per
vnicam operationem, aut per plures:
conſtat quòd per vnicam non: ergo
per plures. Sed contra Quando vna
illarum operationū incipit eſſe, alia
deſinit: ergo ſi nūquam operationes
illæ ſunt ſimul, ſi vna non poteſt, fa-
cere. ergo nec plures, cū nouis ope
rationibus ſuperuenientibus aliæ trā-
ſeant in præteritum. Item. Si virtus
cardinalis gñ iri habet ex operibus:
aut ergo ex operibus virtuoſis, aut
non virtuoſis. Ex operibus virtuoſis
non: quia opera virtuoſa, ſiue ſtudio
ſa a virtute hñt originem: ergo nō
ſunt virtutis principium. Videt ergo
go ꝙ ex operibus non virtuoſis. Sed
contra. Quales ſunt actus, tales ſunt
habitus: ergo ſi opera illa non ſunt
virtuoſa, non generabunt habitum
virtuoſum: ergo videtur quòd nul-
la virtus poſſit ex operib⁹ generari.
35 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, ꝙ virtutes
cardinales vno mo lo dicūtur virtu-
tes, quia habilitāt ad opera moralia.
Alio modo dicuntur virtutes non ſo
lum quia habilitant ad huiuſmodi
opera, ſed etiam quia eleuant ad ope
ra meritoria. Secūdum autem quòd
virtutes cardinales dicuntur virtu-
tes, quia potentiam eleuant: ſic non
habent ortum ab aſſuefactione, ſed
a diuino munere: non a natura, ſed
a gratia. Quia. n. eleuant potentiam
ſupra ſe, ſunt ſupra naturam, & actū
ipſius potentiæ, qui ineſt ei per ſe: &
ideo neceſſe eſt quòd ab aliquo ſupe-
riori, & potentia, & actu ipſius po-
tentię trahant originem. Et hoc mo
do cardinales virtutes ſunt virtutes
gratuitæ. Alio modo eſt loqui de car 36
dinalibus virtutibus ſecūdum quòd
habilitāt ad opera moralia: & ſic hu
iuſmodi virtutes cardinales ſunt vir
tutes politicæ, & radicaliter ſunt a
natura: ſed completiue ſunt vel ab
operum frequentia, & perſeuerantia,
vel a gratiæ influentia, & præſiden-
tia, vel ex vtraque cauſa. A natura
inquam ſunt radicaliter, quia plan-
tatam habemus in noſtra natura re-
ctitudinem, per quam apti ſumus li-
cet imperfecte ad opera virtutis, &
honeſtatis: ſed dum aſſueſcim⁹, pau
latim efficitur nobis facile quod pri⁹
erat difficile, ſecundū quòd dicit Ber
nar. ad Eugeniū, quòd nihil eſt adeo
difficile quod conſuetudo nō reddat
facile. Nec ſolum ex aſſuefactione du
citur illa habilitas ſemiplena ad cō-
plementum, ſed etiam per gratiæ ad
iutorium. Nam cum ipſa gratia ſit
animæ rectificatiua, rectitudo ſuper-
ueniens naturæ rectitudinem qualē
cunque prius exiſtentem amplificat,
& amplificando confirmat. Ex vtra-
que etiā cauſa virtus politica poteſt
ſuſcipere complementum, videlicet
quando concurrit diuinæ gratiæ ad-
iutorium, & bonę cōſuetudinis exer
citium, per quæ duo virtus cardinalis
radicata in natura ducatur ad cōple
mentum perfectum. Et ſic virtus car
dinalis, inquantum eſt politica ortū
habens a natura, ducit ad quoddam
complemētum ex aſſuefactione ſub-
ſequente, ad maius complementum
ducitur ex gratia ſuperueniēte, ſed ad
perfectum complementū ex vtraque
cauſa concurrente, videlicet gratia,
& aſſuefactione. Et poteſt huiuſmo-
di exēplum inueniri ſatis manifeſtū.
Videmus enim quòd aliquis equus
ex ſua naturali compoſitione aptitu
dinem habet ad bene portandum, &
ambulādum: ſed illa aptitudo ad cō
plementum poteſt reduci per ipſius
æqui aſſuefactionem, vel per ipſius
ſeſſoris induſtriā q ſcit fræno equū
ſuum ducere, vel per vtraque. Sic &
in propoſito intelligendum eſt, quia
ſecūdū Aug. li. ar. aſſimilatur equo,
& gratia aſſimilatur ſeſſori, & bona
operatio recte ambulationi, Sic ergo
patet

patet quod loquendo de virtute cardinali, ſecundum quod eſt politica: & ſecundum quod eſt intẽtionis philoſophicæ, determinatæ de ipſa concedi poteſt, quòd a natura, & aſſueſactione trahit originem, ſecundum quòd ipſe philoſophus dicit, & rationes oſtendunt ad primam partẽ inductæ. Si autem loquamur de virtutibus cardinalibus, ſecundum ꝙ ſunt gratuitę, & ſecundum ꝙ de eis intendit theologus, ſic ſunt a diuino munere. Sed contra hoc nõ ſunt rationes, quæ ad primam partem inducuntur, quia ſolum procedunt de virtute, ſecundum quòd dicit quendam habitum habilitantem potentiã animæ. Et ideo rationes illæ ſunt cõcedendæ.

37 AD illud vero quod obiicitur in contrarium, quòd omne datũ optimum, & omne donum perfectũ &c. & virtutes ſunt dona optima. Reſpõderi poteſt dupliciter. Primo, quia glo. intelligit de virtutibus nõ quibuſcumque, & per omnem modum, ſed inquantum ſunt gratuitæ, & meritoriæ, per quem modum dictum eſt cardinales virtutes eſſe a ſolo munere gratiæ. Aliter etiam poteſt dici, quod per illam auctoritatem nõ ꝓbatur, quod tales virtutes non ſint a nobis, quia tam naturalia, quam gratuita dicũtur eſſe a deo, ſicut gloſa exponit ibi. Et propterea ex hoc haberi non poteſt, quòd nõ ſint ab operatione noſtra. Opus enim noſtrum non excludit opus, & munus diuinum, imo prǽſuppõnit, & neceſſario exigit, ſecundum ꝙ in ſecũdo libro oſtenſum eſt, vbi quæſitũ fuit, 38 vtrum omnis actio ſit a deo. AD illud quod obiicitur de auctoritate Sapien iam patet reſponſio, quia vel intelligitur de continentia, ſecundũ quòd eſt deo accepta, & meritoria: vel intelligitur de actione dei, qua deus dicitur dare aliquid cooperando, & adiuuando, non de illa ſpeciali, qua dicitur dare illum habitũ infundendo: Philoſophi enim continentes fuerũt, & hoc deo dante nõ per ipſius continentiæ infuſionẽ, ſed per liberalem, & beniuolam cooperationem. AD illud quod obiicitur, quod agens nobilius eſt patiente, & principium effectu. Dicendum, quod illud habet veritatem quando agens, & mouens ſubſtantialiter differt a patiente: ſed quando ſic eſt, qđ idem mouet ſeipſum, non oportet ꝙ veritatem habeat niſi ſecundum qđ, vt idẽ ipſum ſit magis nobile, & minus ſecundum diuerſas comparationes. Vnde lib. arb. ſeipſum aſſueſaciens ad bonum per actum ſuũ magis nobile eſt inquantum ſe mouet, & aſſueſacit, minus nobile inquantum minus aſſueſcit. Et hoc modo reſpondẽdum eſt in omnibus acquiſitis habitibus. Et ſi vlterius inſiſtatur, quòd actus exterior non eſt nobilior habitu interius generato. Dicendum, ꝙ virtus politica non perducitur ad complementum per actũ exteriorem, ſed per actum volũtatis interiorem: ſicut patet cum aliquis largitur eleemoſynam, eſt ibi operatio manus exterius exequẽtis: & illa nõ eſt principium virtutis, ſed ſignũ. Et eſt operatio voluntatis interioris mouentis, & dirigentis, qua vult largiri alij: & ex illa operatione frequẽtata cum perſeuerãtia ad complemẽtum, habet dici virtus conſuetudinalis, ſiue politica. 40 AD illud quòd quæritur, vtrum vna operatio, an plures perducant ad virtutis perfectionem. Dicendum, quòd plures, quia non ex vna operatione generatur habitus, ſed ex multis. Et ſi obijciatur quod vna ſuperueniente reliqua tranſit, & nunquam erũt ſimul plures. Dicendum, quod & ſi prima operatio tranſeat quantum ad actũ, manet tamen quantum ad effectum, qui quidem effectus per ſeipſum nõ eſt tantus, vt mereatur dici diſpoſitio, vel habitus, ſed prout ab actibus ſequentibus adiuuatur, & promouetur, creſcit in diſpoſitionem, & de diſpoſitione creſcit in habitum ſicut videmus quòd vna gutta non ſufficit ad cauandum: frequens tamen ſtillatio guttæ facit foueam, ſecundum illud poeticum. Gutta cauat lapidem non vi, ſed ſæpe cadendo. Et ſic intelligendum eſt in propoſito.

41 poſito. AD illud quod obiicitur, quod virtus cardinalis nõ poteſt generari ex operibus non virtuoſis. Dicendum, quòd generari habet ex operibus virtuoſis: ſed opus virtuoſum, ſiue ſtudioſum (vt proprius loquamur) quoddam eſt virtuoſum plene, quoddam ſemiplene. Illud eſt virtuoſum plene, quod procedit ab habitu virtutis iam completo. Illud eſt virtuoſum ſemiplene, quod diſponit ad habitum virtutis. Et hoc quidem opus non neceſſe eſt eſſe a virtute, ſed poteſt eſſe ab aliquo quod eſt virtuti conſonum, vtpote voluntate deliberatiua cõſonante naturali rectitudini, videlicet iudicio conſcientię, & inclinationi Synterelis, quibus virtus conformatur, ſicut patet. Diffinitur enim virtus, quod eſt habitus mentis in modũ naturæ rationi conſentiens. Et ſic patet quod ratio illa non cogit, quia procedit ex ſuppoſitione falſi.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO

Virtutes cardinales perfectiori modo remanebunt in patria quam ſint modo in via.

DE virtutibus cardinalibus quantum ad durationem. Et quęritur, vtrum in patria maneant, an euacuentur.

Funda-menta. Et ꝙ maneāt videtur. Sap. 1. Iuſtitia eſt perpetua, & immortalis. Si ergo iuſtitia manet, quæ ordinat ad alterum, multo fortius manent virtutes cardinales, quæ ordinãt ad ſeipſum. Item. Hæ virtutes cardinales pleniſſime fuerunt in Chriſto: ſi ergo Chriſtus habuit charitatem comprehenſoris, videtur ꝙ huiuſmodi virtutes in ſtatu gloriæ habeant ſaluari. Itē. Hoc ipſum videtur auctoritate Bedæ, quam Magiſter adducit in litera, quæ dicit, ꝙ poteſtates cæl quatuor eximijs virtutibus ſunt præclarę fortitudine, prudentia, temperantia, iuſtitia. Item. Secundum Macrobium, iſtæ virtutes cardinales reſpiciunt quadrifariam diſtinctionē, quia quędam ſunt exemplares, quædam politicæ, quædam purgatoriæ, quædam animi iam purgati. Si ergo virtutes exemplares ſunt in deo, & mens ad perfectionem purgationis non habet perduci in ſtatu miſeriæ præſentis, videtur ꝙ iſtæ virtutes cardinales potiſſime in beatis habeant reperiri, cum & ipſi beati per gloriam fuerunt deiformes effecti. Sed cõtra.

Ad opp. Augu. dicit, & habetur in litera, ꝙ prudentia ē in præcauēdis inſidiis, iuſtitia in ſubueniendo miſeris, fortitudo in perferēdis moleſtijs, & temperantia in cohibendis delectationibus prauis: ſed nullum illorum in patria inuenitur: ergo habitus virtutum cardinalium in patria nõ manebunt. Item. Virtutes cardinales minus nobiles ſunt, quam theologicæ. Si ergo virtutes theologicæ euacuantur, vtpote fides, & ſpes, videtur ꝙ & virtutes cardinales ſimiliter. Item. Virtutes cardinales habēt pro obiecto ea, quæ ordinant ad finem, & per q̄ peruenitur ad finē: ſed cum peruentum eſt ad finē, iam non oportet verſari in his, quæ ad finem perducunt: ergo videtur quòd iam amplius non maneant virtutes cardinales in actibus ſuis: ſed habitus ſine actu eſt incompletus, in patria autem nihil eſt incompletum: ergo neceſſe eſt ibi euacuari habitus virtutum cardinalium. Item. Secundū ꝙ dicit Apoſtolus, ſcientia deſtruet. Si ergo maioris perfectionis eſt ſcientia, quam prudentia: ergo in patria non ſtabit prudentia: ſed prudentia eſt prima inter omnes virtutes cardinales: ſi ergo ipſa non remanebit, nec aliæ.

RESP. Dicendum, ꝙ in patria aliqua virtus dicitur manere multipliciter. Quædam namque virtus manet in patria quantũ ad præmiũ ita quòd ipſa ſibiipſi eſt præmiũ ſm perfectionis ſtatum, ſicut charitas, q̄ prout erat imperfecta in via, meriti erat principium: ſed prout ipſa eadem eſt conſummata in patria, eſt 42

præ-

prēmii complementum. Quædam autem virtus manet quantū ad præmium: verumtamen nec ipſa ſibijpſi eſt præmiū, nec cum præmio ſuo ſeipſam cōpatitur, ſicut fides, & ſpes, quæ in patria præmiantur: & ideo non pereunt: non tamen ſunt præmium propter ſuam imperfectionē, nec ſecum præmium cōpatiūtur propter quandam oppoſitionem: nam præmium ipſum eſt videre, & tenere deum. Et primum repugnat fidei, quæ eſt de non viſo. Secundum repugnat ſpei quæ eſt de futuro, & nō habito. Quædā vero virtus manet medio modo: quia manet quantum ad præmium, & cum præmio: ipſa tamen non eſt ſibi prēmium, ſed diſpoſitio ad præmium. Et ſic manet virtus cardinalis. Nam præmiū eſſentiale ipſarum virtutum eſt ipſum bonum ſummum, quod deus eſt, ſecundum ꝙ videtur, diligitur, & tenetur: ita quod penes iſtos tres actus tres dotes animę accipiantur. Nullus autem iſtorum actuum eſt actus virtutum cardinalium, quia cardinales virtutes numquam tantum eleuātur, ꝙ deum habeant pro obiecto, alioquin trāſirēt in theologicas virtutes, & deſinerent eſſe cardinales. Reſpectu tamen horum actuum glorioſorum virtutes cardinales erunt ſicut diſpoſitiones, & ſicut via: & licet per virtutes cardinales nō fruamur; tamen per eas diſponimur, vt fruamur: ſic & in patria. Vnde omnes actus noſtri glorioſi erunt fortes, & iuſti, prudentes, & caſti: ita quód iuſtitia excludit omnem obliquitatem, prudentia excludit omnem errorē, fortitudo omnem moleſtiam, temperantia omnem libidinum repugnantiam, ſecundum ꝙ dicit Aug. & Magiſter tangit in litera. Et ſic patet ꝙ virtutes cardinales excellentiori modo manebunt in patria, quam ſunt in via. Vnde & rationes concedendæ ſunt, quæ ſunt ad partem iſtam.

Idem S. Tho. 1.2. q.67.art.1

43 AD illud ergo qđ primo obiicitur in contrarium de actibus iſtarū quatuor virtutum. Dicendum, quòd illi actus non ſunt actus earum generales, ſed ſolum ſecundum ſtatū viæ. Alios vero actus habebunt in patria multo excellentiores, quos etiam in via aliquo modo habēt licet ſemiplene: & ideo virtutes iſtæ non tollentur, ſed perficientur.

44 AD illud qđ obiicitur, quòd virtutes theologicæ perfectiores ſunt cardinalibus. Dicendum, ꝙ eſt verum quantū eſt ex parte obiecti, verumtamen quātum ad modum mouendi, & habilitandi non habet veritatem generaliter, quia fides, & ſpes de ſua primaria ratione important imperfectionem, quæ repugnat ſtatui gloriæ, ꝓ eo quod habilitāt reſpectu abſentis, & non reſpectu præſentis. Et hinc eſt ꝙ magis euacuantur theologicæ, quam cardinales, ſicut ſatis apparet ex his, quæ dicta ſunt. 31 diſtinct.

45 AD illud quod obijcitur, ꝙ virtutes cardinales ordinant ad eā quæ tendunt in finem. Dicendum, quòd verum eſt, quia ordinant ad ſe, & ad proximum: ſed iſta, ad quæ ordinat virtus cardinalis, non ceſſabunt in patria, imo manebunt multo meli⁹ ordinata. Ad hoc enim ꝙ homo recte ordinetur in deum, neceſſe eſt ꝙ etiam ad ſeipſum, & ad proximū ordinetur: & ideo licet in patria perueniatur vſque in finem, non tamen oportebit habitus iſtarū virtutū non remanere.

46 AD illud qđ obiicitur, ꝙ ſcientia ceſſabit in patria. Dicendum ſicut in præcedentibus dictum fuit, quod non ceſſabit quantum ad habitum, ſed quantū ad modum, qui attenditur per collationem, & diſcurſum. Præterea. Scientia illa, de qua loquitur Apoſtolus, non eſt nobilior, quam ſit habitus virtutum cardinalium. Et iterum. Scientia quantum eſt de ratione ſui nominis in via imponit: & ideo non ſic dicuntur deſtrui in patria, ſecundum quod ſcientia.

# DE SEPTEM DONIS SPIRITUS ſancti.

## DISTINCTIO XXXIIII.

De 7. donis ſ.ſ.gña liter. Amb. 1,li. de ſpiritu ſancto.ca. 20,& vlti. in princi. capitis. Tom.2. Ibidē pau lo inferi⁹.

NVnc de ſeptem donis ſpiritus ſancti agendum eſt, vbi prius conſiderandum eſt, an hæc dona virtutes ſint. Secundo, An in futuro deſitura ſint, vel omnia, vel horum aliqua. Deinde, an in Chriſto fuerint cuncta hæc dona. Hæc dona virtutes eſſe, nec in futuro deſitura Ambroſ. oſtendit, ea ſeptem fore virtutes dicens,& in angelis abundantiſſime eſſe, ſic: Ciuitas Dei illa Hieruſalem cæleſtis, nō meatu alicuius fluuij tereſtris abluitur,ſed ex vitæ fonte procedens ſpiritus ſancti, cuius nos breui ſatiamur hauſtu, in illis cæleſtibus ſpiritus redundantius videtur effluere,pleno ſeptem virtutum ſpiritualium feruens meatu. Si enim fluuius riparum crepidinib⁹ edi tis ſuperfuſus exundat, quanto magis ſpiritus ſanctus ſupereminēs creaturam, cum noſtræ mentis arcana tanquam inferiora perſtringat, cæleſtem illam angelorum naturam effuſiore quadam ſanctificationum vbertate lætificat? Deinde ſanctificationem exponens: ſubdit: His autem ſignificationibus ſignificatur plenitudo ſeptem

Eſa.11 ſpiritualium virtutum,quas enumerat Eſaias dicens:Spiritus ſapiētiæ, & intellectus,ſpiritus conſilij, & fortitudinis,ſpiritus ſcientiæ,

Ibid.lib.1 c.4.& 2.c. 12. 1.Cor.12. & pietatis,& ſpiritus timoris domini. Vnū eſt ergo flumen ſpiritus ſancti, ſed multi ſpiritualium donorum meatus. Quamuis ergo multi dicuntur ſpiritus vt ſpiritus ſapientiæ & intellectus, &c. vn⁹ tamen eſt dei ſpiritus, ſuæ libertatis arbiter,omnia pro auctoritate voluntatis diuidens ſingulis. Hic expreſſe traditum eſt, ſeptem dona & virtutes eſſe, ſanctificationesque fidelium mētium in futuro non deſitura, cum ſint & in angelis,

### Quòd in Chriſto fuerunt illa ſeptem dona.

Eſa. 11 IN Chriſto etiam hæc eadem fuiſſe Eſaias oſtendit dicēs:Egredietur virga de radice Ieſſe,& flos de radice eius aſcendet,& requieſcet ſuper eum ſpirit⁹domini,ſpiritus ſapientię,& intellectus, & ſpiritus conſilij,& fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ,& pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini.

### Quod videtur obuiare præmiſſis.

Prou.1 Et in gloſ. Ibidem. 1.Ioan.4. HIS autem videtur obuiare quòd Beda de timore domini dicit ſuper Parabolas, ſcilicet ꝙ omnis timor in futuro ceſſabit, Ait enim ſic ſuper illum locum, Timor domini principium ſapientiæ: duo ſunt timores domini, ſeruilis, qui principium ſapientiæ eſt: & amica-

amicabilis, qui perfectionem ſapientiæ comitatur. Seruilis principium ſapientiæ eſt, quia qui poſt errata ſapere incipit: primo timore corripitur diuino, ne puniatur, ſed hunc perfecta charitas foras mittit. Succedit huic timor domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi, quem non excludit charitas, ſed auget quo timet filius ne vel in modico oculos amantiſſimi patris offendat, vterque in futuro ceſſabit charitas vero numquam excidet. Aug. vero ſuper illū locum Pſal. Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo: timorem Dei deſiturū dicit ſic: Timor dñi ſanctus eſt magnum præſidium proficientibus ad ſalutē, ſed peruenientibus foras mittitur, Non.n. timent iam amicū, cū ſcilicet ad id qđ repromiſſum eſt, perducti fuerint. Ex his authoritatibus ſignificatur qđ timor non erit in futuro. Si autem timor nō erit in futuro, ergo nec ſeptē dona erunt, nec mō ſunt in angelis ſiue in animabus ſanctis. Ad quod dicimus, auctoritatum præmiſſarum quę videtur repugnantiam dirimentes, quod ſeptem illa dona & in angelis modo ſunt, & in animabus ſanctis feliciter viuentibus, & in nobis erunt in futuro, ſed non habebunt omnia hos vſus, ſiue hæc officia quæ nūc habent, verbi gratia. Timor filialis mō facit timere ne offendamus, & ne ſeparemur ab eo, facit etiam nos reuereri eundem: in futuro vero faciet nos reuereri, quando non timebimus ſeparari vel offendere. Non ergo metus ſeparationis vel offenſionis nunc eſt in angelis, vel in animabus ſanctis, nec in nobis erit in futuro, ſed reuerētia quæ eſt miſta cum ſubiectione dilectionis: quæ etiam in Chriſto fuit, ſicut Apoſt. dixit in epiſtola ad Hebręos loquēs de Chriſto, Qui exauditus eſt pro ſua reuerentia. Quidam tamen ſecundum effectum timorem in Chriſto & in angelis tantum eſſe contendunt.

Pſal. 18

Super pſa. 5. poſt mediū enarrationis, Tomo. 8.

Solutio.

Ad Heb. 5

De ſeptem donis ſpiritusſancti generaliter.

## DISTINCT. XXXIIII.

Nunc de ſeptem donis ſpiritus ſancti agendum eſt.

Expoſitio

IN præcedenti di. egit Magiſter de habitib⁹ virtutum theologicarum, & etiam de habitibus virtutum cardinalium. in hac parte intendit determinare de habitibus donorum. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarum prima determinat de donis in ſua generalitate. In ſecunda vero determinat de dono timoris ſpecialiter, ibi. Et quia de timore tractandi nobis occurrit locus. In tertia vero breuiter aſſignat differētiam inter reliqua dicta. ibi. Poſt præmiſſa diligenter conſiderandum eſt &c. diſt. xxxv. Prima pars ſpectat ad præſentem lectionem, & diuiditur in duas partes. In quarum prima Magiſter quaſi ponit procemium ad illam partem, oſtendens quæ, & quot velit determinare. In ſecunda vero exequitē ibi. Hæc dona virtutes eſſe &c. Et illa ſecūda pars diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat veritatem. In ſecunda mouet dubitationem. ibi. His autem videtur obuiare, quod Beda de timore domini, &c. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat de donis in comparatione ad habitum virtutis, oſtēdens dona eſſe virtutes. ibi. Hæc dona virtutes eſſe &c. In ſecunda determinat de eiſdem in comparatione

Diuiſio

tione ad Chriſtum ibi. In Chriſto au tem hæc eadem fuiſſe &c. Similiter ſecunda pars, in qua mouet dubitationem, diuiditur in duas. In quarũ prima opponit. In ſecunda determinat ibi. Ad quod dicimus auctoritatem præmiſſarum &c.

Replebit eum ſpiritus timoris domini.

Dub. 1 Quæritur. Cũ ita bene fuerit plenus aliis donis ſicut dono timoris, quare magis illo dono dicit fuiſſe repletum. Item. Cum ſpiritus domini requieſcat in humili, ſicut idem alibi dicit, 66. videtur quòd potius debuiſſet attribuere dono timoris verbum requieſcendi: facit autem ecõuerſo. Quæritur vnde hoc. Reſpõ.

Reſpon. Dicendum, quia donum timoris videtur eſſe cuiuſdam imperfectionis, ne aliquis crederet in ipſo donum illud non fuiſſe perfecte: ideo ad excludendum errorẽ magis poſuit ibi verbum replendi, quam circa aliud donum. Alia eſt etiam ratio, q̃a dona dabantur Chriſto, vt perfecte diſponeretur ad patiendum, & ſuſtinendum humilitatẽ paſſionis, quam ipſe principaliter venit in hoc mundo oſtendere, & docere. Vt ergo manifeſtaretur veritas, dicit eum ſpiritu timoris repletum fuiſſe, q̃a timor inter omnia dona maxime expedit ad humilitatem; Duplici ergo ex cauſa verbũ illud dono timoris appropriat, quamuis omnibus conueniat, videlicet propter erroris excluſionem, & propter veritatis manifeſtationem, quæ ſunt duæ cauſæ faciendi appropriationem. Ad illud quod obiicitur, ꝙ magis deberet iſti appropriari verbum quieſcendi. Dicendum, ꝙ donũ timendi præparat locum alijs: & quia locus non dicĩ proprie quieſcere, ſed magis locatũ in loco. hinc eſt ꝙ verbũ quieſcendi magis attribuitur ſpiritui, & in aliis donis, ꝙ in dono timoris.

Timor domini &c.

Dub. 2 Innuit ꝙ ſeruilis timor principiũ eſt ſapientiæ. Contra. Hoc videtur falſum, quia ſapientia non eſt in peccatore, ſeruilis autem timor in peccatoribus reperitur: ergo male dicitur ꝙ timor ſeruilis ſit principiũ ſapientiæ. Item. Nobilius eſt principium q̃ principiatum, vel ſaltem æque nobile. Sed timor ſeruilis nõ eſt magis nobilis, nec tantum quantũ ſapientia: ergo male dicitur quòd ſit principium ſapientiæ. Reſpon. Dicẽdum, quod timor dicitur eſſe principium ſapientiæ, pro eo quòd diſponit ad ſuſcipiendum ſapientiã, & recedendum a culpa. Vnde ſicut diſpoſitio poteſt quodam modo dici principium reſpectu eius ad quod diſponit, ſic etiam timor dicitur ſapiẽtiæ eſſe principium. Ad illud ergo quod obiicitur, quòd principium, & principiatum poſſunt ſe compati in eodem. Dicendũ, quòd eſt principium intra, & principium extra. De principio intra habet veritatẽ, de eo autem quod eſt principium extra ſolũ modo locum præparans, veritatem non habet. Et hoc modo pon primo dicitur timor principium ſapientię. Ad illud quod obijcitur, ꝙ principium eſt magis nobile, vel æque quam principiatum. Dicendum eſt, ꝙ eſt principium diſponens, & principium efficiens, & perficiens: illud autem verum eſt de principio perficiente, non autem verũ eſt de principio diſponente. Reſpon.

Quidam tamen ſecundum effectum timorem in Chriſto, & in angelis tantum eſſe contendunt. &c.

Videtur quod ibi dicant veritatẽ, quia ſecũdum quod dicitur 1. Io. 4. Affectus timoris pœnam habet: ſed in Chriſto iam glorificato, & in angelis beatis nulla eſt affectio pœnarum: ergo non eſt timor quantum ad affectum, ſed ſolum quantum ad effectum, vt dicunt. Sed in contrarium huius arguitur, quod vnumquodq; donũ nobilius eſt quantũ ad ſui eſſentiã, quã quantum ad effectũ. Dub. 3

Si

Si ergo donum timoris eſt in Chriſto, & in angelis quãtum ad affectũ, multofortius eſt in illis quantum ad effectum. Reſp. Dicendum, ꝙ in timore duplex eſt affectus, & duplex effectus. Vnus qui attenditur in quadam reſilitione mentis a malo. Aliꝰ qui attenditur in quadam reſilitione a ſummo arduo. Primi timoris effectus eſt malum reſpuere. Secundi timoris effectus eſt facere deo ſubiacere, & eidem obedire. Vnus autem ſolus iſtorum effectuum conuenit patriæ, licet vterque affectus conueniat iſti ſtatui: & ſic rationes ad vtranq; partem poſſunt diſſolui.

Aric. 1 AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de donis in generali: & circa hæc duo principaliter põt quæri. Primum eſt de comparatione donorum ad virtutes. Secundum eſt de ipſis donis in ſe. Circa primum quærũtur tria. Primo.n. quæritur de comparatione donorum ad virtutes quantum ad differẽtiã. Secundo quæritur de eiſdem quãtum ad ordinem. Tertio quæritur de eiſdem quantum ad præcellentiam.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

**Dona et virtutes differunt ab inuicem, quia illa expediũt, iſtę vero rectificant, pontificus, & differũt ſm modũ nominandi.**

Fundamenta. VTRVM dona, & virtutes abinuicẽ differãt. Et ꝙ ſic videtur primo auctoritate Gre. ĩ moral. ſuper illud Iob. j. Nati ſunt ei ſeptẽ filij, & tres filiæ dicit quod per filios intelliguntur dona, per filias intelligũtur virtutes: ergo virtutes ponunt in numerum cum donis: ergo habent ab eis diuerſificari. Item. Hocipſũ oſtenditur ratione ſic. Quęcunque habent alias, & alias differentias diuidentes, neceſſe eſt ipſa abinuicem differre: ſed diuiſio virtutum alia eſt, quam diuiſio donorum, & per alias differentias. Virtutes enim diuiduntur per theologicas, & cardinales, ꝙ nequaquam eſt circa dona reperire: ergo neceſſe eſt habitꝰ donorum ab habitibus virtutum differre. Item. ſicut ſe habet intellectus ad fidem, ſic ſe habent alia dona ad alias virtutes; ſed donum intellectus differt a virtute fidei, quia credere eſt aſſentire ſine ratione, intelligere vero cum ratione. Conſtat autem quòd alius habitus eſt q eſt ſine ratione, & q eſt per rationem. Si ergo intellectus diuiditur a virtute fidei, videtur ꝙ alij donorum habitus differant ab ipſis virtutibus. Item. Habitus timoris nullo modo poteſt eſſe in genere virtutis. Timor eñ domini nõ poteſt eſſe virtus cardinalis, nec theologica, cum illę ſint tantum tres ſecũdum Apoſtoli ſententiã: & tñ timor eſt donũ: ergo aliqđ donum non eſt virtus: ſed qua ratione primum donum diſtinguitur a virtute, eadem ratione, & dona ſequẽtia: ergo videtur ꝙ inter dona, & virtutes ſit eſſentialis differentia. Ad opp. Contra hoc arguitur. Primo auctoritate Iob. j. Nati ſunt ei filij ſeptem: ſuper quo Greg. Cum ſpiritus ſanctus mentem fœcundat, naſcũtur in ea ſeptem virtutes. ſ. ſapientia, & intellectus, cõſilium, fortitudo &c. ergo ſecundũ Grego. dona ſunt virtutes. Rurſus ſuper illud Iacobi. j. Omne datum optimum, & omne donum perfectum &c. Gl. dicit. Datum optimum quantum ad naturalia, donum perfectum quo ad gratuita: ſed virtutes ſunt gratuitæ: ergo virtutes ſunt dona. Ex prima ergo auctoritate habetur, quòd dona ſunt virtutes, ex ſequẽti quòd virtutes ſint dona: cum ergo illa quæ de ſe mutuo prædicantur, ſint eadem, non diuerſa, videtur quod virtutes, & dona non habeant differentiam. Item. Hoc videtur per diffinitionem doni, & virtutis; quia donum, ſecundum quòd vult Philoſophus, eſt datio irreddibilis. Virtus autem ſm quòd dicit Auguſt. eſt bona qualitas

mentis. qua recte viuitur, qua nemo male vtitur, quam deus in nobis ſine nobis operatur: ſed vtraque iſtarum diffinitionum conuenit cuilibet dono, & cuilibet virtuti: quorum autem diffinitiones ſunt eædem, & ipſa ſunt eadẽ: ergo vr ꝙ virtutes,& dona habeãt idẽtitatẽ oĩmodã. Itẽ. Eodem vitio male operamur,& ſim⁹ expediti ad male operandũ: cũ ergo virtus ſit potentior vitio, idem eſt habit⁹, & eadẽ eſt virtus, per quã in operationibus rectificamur, & expedimur. Cũ igitur virtutes ſint ad rectificandum,& dona ad expediendum, videtur ꝙ non ſit aliqua diuerſitas donorum, & virtutum. Item. Ab eadẽ virtute ꝑ eſſentiam eſt currere,& expedite currere: cum ergo virtus gratuita ſit potentior, quam virtus naturalis, videẽ multofortius, ꝙ eodem habitu anima rectificetẽ,& expediatur: ſed primum eſt per virtutes, ſecundũ per dona: ergo &c. Item. Per habitus virtutum ſufficienter anima perficitur,& ordinatur ad omne bonũ. Ordinatur enim homo per virtutes ad deum, & ad proximum, & ad ſeipſum: & hoc ſm omnem vim animę, ſicut in præcedentibus oſtſum fuit: videtur ergo ꝙ aut dona ſint virtutes, aut habitis virtutibus dona ſuperfluant; ꝙ ſi non ſuperfluunt: ergo abinuicem non differunt. Iuxta hoc quæritur de differentia virtutũ, donorũ, beatitudinum,& fructuum, qᷓo differant a ſe inuicem ſm rem, & quare etiam ſic nominentur.

4 RESP. Dicendum, quòd inter virtutes,& dona aſſignaẽ cõiter differentia. Omnes enim cõiter dicunt, ꝙ aliquo modo differant dona a virtutibus: & hoc indicant differẽtiæ, in quas habent diuidi habitus virtutis,& doni. In modo autẽ aſſignandi differentiam diuerſificati ſunt doctores. Cum.n. huiuſmodi habitus quadruplicem habeant comparationem, inueniuntur aſſignari differentię donorum,& virtutũ ſm viã quadrimẽbrem. Habent enim cõparari huiuſmodi habitus ad propria ſubiecta,& ad ſua oppoſita, & ad fines ꝓximos,& ad actus proprios. Secũdum primã cõparationẽ tentauerũt aliqui aſſignare differentiã ſic, dicentes ꝙ cum lib. arb. ſit principiũ meriti, omnes habitus ſm quos meremur, ſunt in lib. arb. collocandi: ſed cum lib. arb. ſit facultas rationis,& voluntatis, habet perfici habitibus duplicis generis. Habitus inquam virtutum perficitur, inquantum eſt facultas voluntatis, habitibus vero donorum inquantũ eſt facultas rõnis. Et ꝙ illud ſit verũ, nituntur ꝑſuadere per ipſam donorũ differentiam, quæ ꝓ magna parte reſpiciũt actum cognoſcẽdi: ſpecies vero virtutum econtrario magis ad effectum habent referri. Secundus autẽ modus aſſignandi differentiã attẽditur per comparationem iſtorũ habituũ ad ſua oppoſita. Habitus.n. virtutis, & doni opponuntur ipſis vitiis, & effectibus per peccatum introductis. Peccatũ autẽ duo mala facit. Primũ eſt ꝙ tollit rectitudinẽ iuſtitiæ. Secũdum eſt ꝙ debilitat vigorẽ naturæ, & eã dr̃ vulnerare. Vnde ſicut in morbo duo ſunt, videlicet ipſa humorum inæqualitas, & ſynthemata q̃dam, ſiue ſequelæ ipſius morbi: ſic intelligendum eſt in morbo ſpirituali: cum ergo duo ſint in ipſo morbo ſpirituali, videlicet ipſe morbus deordinãs,& ſynthema cõcomitãs, ipſa culpa,& eius ſequela, ipſum telum, & vulnus ex telo derelictum. Habit⁹ virtutũ ſunt cõtra ipſos morbos peccatorũ: ſed dona ſunt cõtra ſequelas ipſorum, ita ꝙ per virtutes expelluntur tela,& per dona expellũtur vulnera, ſiue ſynthemata derelicta. Et hic modus dicendi cõfirmatur per Greg. in moral. vbi aſſignat oppoſita donorum dicens, ꝙ contra ſtultitiam eſt ſapientia, contra hebetudinem intellectus, contra præcipitationem conſilium, contra puſillanimitatem fortitudo: & ſic de aliis cõſequentib⁹. Hęc autẽ nõ ſunt peccata, ſed magis ſynthemata q̃dam ex peccatis derelicta. Et qᷓn ſicut dicit Aug. aliud eſt extrahere telũ, aliud ſanare vulnus: hinc eſt ꝙ habitus virtutum & donorũ abinuicem differunt

runt

tunt rõne eorũ, cõtra q̃ ſunt. Terti⁹ autẽ modus aſſignãdi differẽtiã attẽditur per cõparationẽ ad fines ꝓximos. Habitus. n. gratuiti nobis danẽ, vt cõformemur Chriſto. Chriſt⁹ aũt oĩmodam perfectionẽ habuit, & in agendo, & in patiendo: & iõ ſunt aliqui habitus nobis dati, q̃bus conformamur Chriſto in agendo: & hi ſunt habitus virtutum, qui ſunt ad recte operandũ, & ad hoc finaliter ordinantur, vt per illos habitus ſic ordinantes ad rectam operatiõnẽ in agendis cõformemur Chriſto. Sunt præterea & alii habitus dati nobis, vt conformemur ei in patiendo: & huiuſmodi habitus ſunt dona, per quæ Chriſtus erat diſpoſitus ad ſuſtinendam rectiſſime paſſionẽ ad gloriam dei, & noſtram vtilitatẽ: & per habitus huiuſmodi donorum debemus ſibi conformari in patiendo. Quartus aũt modus aſſignandi differentiam attenditur penes cõparationem ad actus proprios. Sunt. n. quidam actus primi, & quidã medii, & quidam vltimi, ſiue perfecti. Sicut verbi gratia poſſum⁹ videre in actu cognoſcẽdi, ꝙ prius eſt credere, ſecundo intelligere, tertio vero mundo corde videre: & ſm illam trinã differentiã actus ſunt in nobis tres differentiæ habituum gratuitorũ, videlicet virtutum, donorum, & beatitudinum: ita ꝙ virtutes ſunt ad act⁹ primos, vt patet, quia fides eſt ad credendum: dona ad actus medios, q̃a ſm quod patet donũ intellectus eſt ad intelligendum: beatitudines vero ad act⁹ vltimos, vt patet: q̃a mũditia cordis eſt ad deum videndũ. Et q̃m in primis actibus potentiæ rectificantur, in ſecundis expediuntur, & in tertijs, & vltimis perficiuntur; hinc eſt ꝙ habitus virtutum ſunt ad agendum recte, habitus donorum ad agendum expedite, habitus beatitudinum ad agendũ, ſiue patiendũ perfecte. Poſtquam autẽ illi habit⁹ ſunt in anima, eſt cõſequenter in ea ſtatus quidam quietationis, & delectationis. In hac autem delectatione duo concurrunt, videlicet quædam

Hũc modũ dicẽdi videtur tutatur Sco. qui di. 34. q. vnic. tenet ꝙ dona ſint idẽ ꝙ virtutes vel ꝙ non ſupfluũ ſit ea diſtincta ponere

ſpiritualis refectio, & ipſius refectionis ſpiritualis perceptio. Ideo ad iſta tria genera habituum adduntur fructus, & ſpirituales ſenſus, qui non dicunt hic nouos habitus, ſed habituum præcedentium exprimunt ꝑfectum ſtatũ, & vſum. Rurſus q̃m ad hæc omnia habenda per nos nõ ſufficimus, nobis data ſunt adminicula ſacramentorum, in quibus ſm diuerſitatem ſuorum effectuum gratia datur ad inchoationem perfectam, & conſummationem omnium habituũ prædictorum, licet illa genera principaliter habeant reſpectum ad morbum curandum. Sic ergo patet, quod quadruplex eſt modus aſſignãdi differentiam inter virtutes, & dona: verumtamen primus modus nõ eſt per propria, imo magis per appropriata. Per propria inquam non eſt, q̃a ſi quis velit dicere, ꝙ omnia dona ſint in rõne, & omnes virtutes in voluntate, manifeſtam habet inſtantiam in donis quãtum ad timorem, fortitudinem, & pietatem, quæ ſunt a parte affectus in virtutibus quantũ ad fidem, & prudentiam, quę ſunt ex parte intellectus. Ideo illa differentia aut falſa ẽ, aut nulla: aut eſt ꝑ appropriationem quandam, in hoc videlicet, ꝙ plura dona ſunt ex parte rationis, quam voluntatis: ecõuerſo vero eſt in virtutibus. Secundus vero modus aſſignandi differentiam per cõparationem ad oppoſita abundat a primo, quia reuera eſt per propria: in hoc tamen deficit, quia nõ eſt per priora, ſed magis per poſteriora. Cum enim habitus donorũ, & virtutum opponantur vitijs, ſicut habitus ad priuatiões, & habitus naturaliter prius ſit, quã priuatio, non diſtinguuntur habitus ſm priuationes, ſed magis econuerſo ſm rẽ, & naturam: pñt tamẽ diſtingui ſm cognitionẽ noſtram imperfectam, quæ vt frequẽter eſt per poſteriora. Tertius autem modus aſſignandi differẽtiam abundat a primo, & ſecundo, quia eſt per propria, & per priora: in hoc tamen deficit, quod non eſt illa differentia ſm oẽm ſtatum, quia

nec ſecūdū ſtatum naturæ inſtitutæ,
nec ſm ſtatum gloriæ, in quibus fue
runt, & erunt dona, & virtutes: &
tñ nec ordinabātur, nec ordinabunt
ad patiendum. Nihilominus tamen
illa differentia recte aſſignatur ſm
ſtatum, in quo nunc ſumus. Quar-
tus aūt modus aſſignandi differen-
tiam per comparationem ad actus,
eſt verus, & proprius, & abundat ab
omnibus prædictis, quia eſt p ꝓpria
& p priora ſm rationē cognoſcēdi,
& p ea quę oī ſtatui ſunt cōmunia.
In oī enim ſtatu cōpetit homini, vt
operetur recte, & expedite, & perfe-
cte. Et quòd iſte modus aſſignandi
differētiā recte ſit ſumptus, ſatis ma
nifeſtatur, quia ſm quòd pretactum
eſt, non ſolūmodo ſecūdum iſtā viā
aſſignatur differentia donorum ad
virtutes, ſed etiam apparet differen
tia omniū eorum, quę cōputantur in
ter munera gratiæ, videlicet virtutū,
& donorum, beatitudinum, fructuū,
ſenſuum ſpiritualium, & ſacramen-
5 torum. Nam primę tres differentiæ
nominant habitus, duę vero ſequen
tes nominant ſtatus, & vſus, ſexta
vero differentia nominat prædicto-
rum adminicula, & adiuuamenta.
Ex his patet non ſolummodo diffe-
rentia prædictorum ſecundum rem,
ſed etiam ſm nominandi rationem.
Nam habitus rectificantes recte di-
cuntur virtutes, pro eo ꝙ virtus de
rōne ſui nominis dicit, qđ ad agen
dum erigit, & vigorat. Habitus vero
expedientes recte dñr dona, pro eo
quòd dicunt quandam vlteriorem
abundantiam bonitatis ad agēdum:
ac per hoc magis atteſtantur diuinę
liberalitati: & propter hoc recte cen
ſentur nomine doni. Habitus vero
perficientes recte dicuntur beatitu-
dines, pro eo quod tales habitus fa
ciunt hominem proximum deo, &
conformem ipſi gloriæ ſummæ, &
beatitudini, in qua eſt reperire ſum-
mam perfectionem. Status autem in
quo eſt refectio, recte dicitur fructus,
fructus enim a frui dictum eſt. Vſus
vero ſecundum quem illa perceptio
ſuſcipitur, recte dicitur ſenſus ſpiri-
tualis, quoniam ſenſus eſt cognoſce
re rem, vt pręſentem. Poſtremo ad-
minicula omnium illorum, in quib⁹
datur gratia animam ſanctificans, &
a peccatis curans, & ad omnem ſan
ctitatis perfectionem adiuuans, rectiſ
ſime dicuntur ſacramenta. Patet er-
go ex prædictis, quòd inter virtutes,
& dona eſt differentia. Vnde ratio-
nes oſtendentes hæc cōcedēdę ſunt. 6
AD illud vero qđ primo obijcitur
in contrarium per auctoritates ſan-
ctorum, quòd dona ſunt virtutes, &
virtutes ſunt dona, Dicendum, quòd
contingit nomina extēdi, & proprie
accipi: & nos loquimur hic de virtu
tibus ſecundum quòd proprie acci-
piuntur, & diuiduntur per tres theo
logicas, & cardinales quatuor, & de
donis ſecundū ꝙ diuiduntur per ſe-
ptem differentias, quas aſſignat Eſa-
ias. Auctoritates vero gloſarum, &
ſanctorum loquuntur de dono, ſecū
dum quòd nomen doni ampliatur,
& large accipitur, & ſimiliter de vir
tutibus: vt virtus dicatur omnis ha-
bitus, qui expedit ad bonum, donum
vero omne quod diuinitus gratis da
tur. Et ſic concedi poteſt quod idem
eſt donū & virtus: hoc autem modo
non quærimus de differentia dono-
rum, & virtutum, quia de re quæri-
mus, non de nomine.
AD illud quod obijcitur de con 7
uenientia diffinitionum doni, & vir-
tutis. Dicendum, quòd illæ notifica
tiones large datæ ſunt ſecundum ge
neralem rationem illorum nominū.
Attamen in diffinitione virtutis po
teſt fieri vis in hoc quòd dicitur,
qua recte viuitur. Nam ſicut prius
tactum eſt, in hoc differt a donis, qa
habitus illi ſunt ad rectificandum,
habitus vero donorum ad expediē
dum. AD illud quod obijcitur, ꝙ 8
per idem peccatum obliquamur, &
ſumus proni ad peccatum. Dicendū,
quòd non eſt ſimile, quia facilius eſt
male facere, & declinare a bono, quā
benefacere, & in bono expediri. Si-
cut facilius eſt aliquem vulnerare,
quàm vulneratum ſanare: & iō plu
res habitus ſunt neceſſarij ad perfe-
cte ſanandum, & reparandum, quam
ad deordinandum. AD illud quod 9
obij

obijcitur, quòd eiuſdē virtutis natu
ralis eſt currere, & expedite currere.
Dicendum, quòd verum eſt loquen
do de potentia prima, verumtamen
facilitas ſuperaddita potentię primę
non eſt eadem cum ipſa, ſicut patet
de naturali potentia, & impotentia,
quæ dicuntur diſpoſitiones, & qua
litates ſuperadditę ſupra radicē po-
tentię naturalis. Prȩterea non eſt ſi
mile, quia multo difficilius eſt recti-
ficari, & expediri, & habilitari in his
operibus, quæ ſunt ſupra naturam,
quàm in his, quę ſubiacent potentię
10 naturali. AD illud quod obijcitur,
quòd habitus virtutum ſufficienter
ordinant animam ad deum ſm oēm
eius comparationē. Dicendum, ꝙ li
cet ſufficienter ordinent quantū ad
ea quæ ſunt rectitudinis, & neceſſita
tis, vtpote quantum ad illos act⁹ pri
mos, in quibus primaria rectitudo
conſiſtit: tamen vltra hoc liberalitas
benignitatis diuinæ prouidit homi-
ni, & contulit habitus, per quos ex-
pediretur non ſolum ad opera neceſ
ſaria rectitudinis, ſed etiam perfe-
ctionis, & ſupererogationis. Vnde ſi
obiiciatur, quod idem eſt habilitare
potentiam, & eam expedire: ita quòd
eadem ſit virtus, quę facit rectum, &
expeditum. Dicendum, quòd illud
ē verum reſpectu operis eiuſdem ge
neris: ſed reſpectu operis alterius, &
alterius gradus, & rationis non ha-
11 bet veritatem. Magis autem dicun-
tur dona expedire, quam virtutes;
quia & ſi virtutes expediāt ad actus
proprios, adhuc tamen remanēt ſyn
themata, per quæ homo impeditur
in bene agendo, & ratione quorum
adhuc ineptus eſt ad opera maio-
ris excellentię, niſi ad hęc iuua
retur per habitus donorum.
AD illud vero, quod vlti
mo quęrebatur, iam
patet reſponſio
per ea, quæ di-
cta ſunt.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Virtutes quo ad vſum prȩce-
dunt dona, licet quantum ad
originem omnes ſimul ſint.

DE comparatione dono
rum ad virtutes quan- Ad opp.
tum ad ordinem. Et
quæritur, vtrum dona
ſint priora virtutib⁹,
an econuerſo. Et quòd dona præce-
dant videtur. Matthę. vij. vbi ſuper
orationem dominicam dicitur in
gloſa. In precibus ē, vt impetremus
dona: in donis, vt operemur māda
ta: de operatione beatitudines ſequū
tur: ergo videtur quòd perfectio ho
minis incipiat a donis: ſed illi habi
tus gratuiti ſunt priores, in quibus
inchoatur principium bene agendi:
ergo dona ſunt priora virtutibus.
Item. Prius eſt ſanari, quàm bene o-
perari: ſed per dona ſanantur potē
tiæ, & per virtutes habilitantur ad
bene operandum: ergo dona priora
ſunt virtutibus. Item. Prius eſt de-
clinare a malo, quàm facere bonū:
ſed per primum inter dona declina-
mus a malo, per virtutes ordinamur
ad bene faciendum; ergo dona ſunt
priora virtutibus. Item. Prius eſt
generans, quàm generatum: ſed per
ſcientiam generatur fides, ſecundum
quod dicit Auguſt. xiiij. de ciuitate
dei, quòd ſcientia eſt de his, quibus
fides ſaluberrima gignitur, nutritur,
& roboratur: ergo donum ſcientiæ
prius eſt, quàm fides: ſed fides eſt pri
ma virtutum: ergo dona ſunt prio-
ra virtutibus. Item, Intellectus eſt
prior, quàm affectus: ergo habitus
intellectiui priores ſunt, quàm habi
tus affectiui: ſed dona ex maiori ſui
parte ſunt in rationali, virtutes ex
maiori parte ſunt in affectiua: ergo
priora ſunt dona, quàm ſint virtu-
tes. Sed contra, Super illud Iob. j.
Ventus vehemens &c. ibi dicit Gre- Funda-
gorius. Spiritus ante omnia mētem menta.
ornat ſeptem virtutibus: ergo natu

raliter habitus virtutum primo ſunt a gratia, quã habitus donorum. Itẽ. Tren. ij. Præcipitauit omnia mœnia eius. ibi. glo. In his rectus ordo ſeruatur, quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea dona virtutũ, q̃ data ſunt ad manifeſtationem ſpiritus, auferuntur, deinde fundamenta fidei ſpei & charitatis euertuntur. Si ergo is eſt ordo in deſtruendo, vt prius deſtruatur illud, quod vltimo fuit in componendo: vt prius auferantur dona, quam fundamẽta virtutum, videtur ꝙ prius ſint virtutes quam habitus donorum. Itẽ. Prius eſt recte agens, quam expediens in eodem genere. Si ergo habitus virtutum ſunt ad rectificandum, & habitus donorum ad expediendũ: ergo dona non ſunt priora virtutibꝰ. Item. Timor eſt primum donorum, ſicut fides eſt prima virtutũ; ſed fides prior eſt, quã ſit timor, quia timor ortum habet a fide: ergo ſimpliciter videtur, qđ virtutes ſint priores donis: quia ſi primũ in vno genere eſt priꝰ primo in altero genere, hoc ſimpliciter eſt illo prius ſm conſiderationẽ Philoſophi. Item. Is eſt ordo habituum, qui eſt ordo actuũ. Ideo enim fides dicitur prior eſſe ſpe, qa credere prius eſt, quã ſperare. Cum ergo virtutes ſint ad actus primos, dona ad actus medios, ſequitur neceſſario, quòd virtutes ſint añ dona.

12 RESP. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de habitibus virtutum, & donorũ. Aut quantũ ad ipſorũ habituum originem, aut quãtũ ad vſum. Si quantum ad originẽ, cum omnes habitus gratuiti ortũ habeant a gratia, ſic omnes ſimul ſunt origine: quia omnes habitus gratuiti ſimul infundũtur infuſa gratia, quæ eſt ipſorum principiũ. Si vero loquamur de ipſis habitibus donorum, & virtutum in comparatione ad ſequentes vſus: ſic concedendum eſt, quod virtutes præcedũt dona. Licet enim actus alicuiꝰ doni ſpecialis præcedat actum alicuius virtutis, ſicut actus timoris actum ſpei: quia tamẽ actus primæ virtutis, videlicet fidei præcedit actum primi doni, ſcilicet timoris: et generaliter actus cuiusſlibet virtutis præcedit actum doni ſibi correſpondentis, ſicut actus primus præcedit medium: hinc eſt ꝙ generaliter concedi poteſt, quòd habitus virtutum per cõparationes ad actus, & vſus priores ſunt reſpectu donorũ: & hoc dico reſpectũ eiuſdem. Vnde concedendæ ſunt rõnes, & auctoritates, quæ adducebantur ad partem iſtam.

AD illud ergo quod primo obijcitur in contrarium, quod in donis eſt inchoatio bene agendi, Dici poteſt quòd dona ibi accipiuntur pro virtutibus: aut ſi accipiuntur ꝓ donis proprie dictis, ſecundum quòd videtur litera præcedens dicere, tũc operatio mandatorum ibi ſtat non pro qualibet, ſed pro operatione expedita, in qua conſiſtit noſter profectus, per cuius progreſſum beatitudines ſubſequuntur. Vnde preces illæ impetrantes in virtutibus radicantur: alioqui non impetrarẽt, nec efficaciter mererentur. AD illud quod 13 obijcitur. quòd prius eſt ſanari, quã bene operari. Dicendum, quòd illud eſt verum de quadam ſanitate, & de quadam ſanitate falſum eſt. Eſt enim ſanari a morbo, & eſt ſanari a ſequela morbi. Cum ergo dicitur quod prius eſt ſanari, quã bene operari. Dicendum, quòd hoc eſt verum de ſanatione, quæ conſiſtit in amotione morbi, & culpæ: non autem de ea, quæ conſiſtit in amotione ſynthematis, & ſequelę. Cum autem dicitur, quòd dona ſunt ad ſanandum, hoc non intelligitur de ſanatione primo modo, ſed ſecundo modo. Et ſic patet quod illi rõ non concludit. AD illud quod 15 obijcitur, ꝙ prius eſt declinare a malo, quam facere bonum. Dicendum, quòd hoc eſt verum: ſed declinare a malo non ſolummodo eſt donorum, ſed etiam virtutum, ſicut patet de pænitentia, & iuſtitia. Quod autem declinatio a malo attribuatur timori, hoc eſt propter expeditionem, quia donum timoris facit

16 a malo faciliter declinare. AD illud
quod obijcitur, quòd generans eſt
prius generato. Dicendum quod eſt
verum de eo, qđ eſt generaliter prin
cipium generandi reliquum: ſed ſciē
tia non eſt ſic principium fidei: nam
in eodem prius eſt fides, quàm ſit ſciē
tia, quę eſt fidei generatiua. Vnde ver
bum Auguſtini intelligitur ſolū par
ticulariter, & reſpectu diuerſorum:
17 quia ſcientia in prędicante, via eſt ad
generandum fidem in audiente. AD
illud quod vltimo obijcitur, quòd in
tellectus præcedit affectum. Dicen-
dum, quòd verum eſt quantum ad a
ctus, & habitus, qui ſunt eiuſdem co-
ordinationis. Vnde cognitio dirigēs
ad affectionem eſt illi præambula, ꝓ
pter quod prius eſt credere, quā ama
re: ſed de habitibus, & actibus, qui
non ſunt eiuſdem ordinationis non
habet veritatem, quia non eſt prius
videre deū, quàm amare deum, imo
econtrario: & quoniam habitus do
norum, & actus non ſunt eiuſdem co
ordinationis cum habitibus, & acti-
bus virtutū, quia actus virtutis ſunt
in primo gradu, actus vero donorū
in medio: hinc eſt quod non eſt ne-
ceſſe dona eſſe priora virtutibus, quā
uis habitus illi magis reſpiciant in-
tellectum, & illi magis reſpiciant
affectum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Dona quo ad ſtatus conſequentes ſunt virtutibus excellentiora, licet in comparatione ad gratiam informantem ſint æqualia virtutibus.

Ad opp. DE comparatione donorum ad virtutes quantum ad præcellentiā: & eſt quæſtio. Vtrum virtutes ſint excellentiores donis, an econuerſo. Et quod habit⁹ virtutum ſint excellentiores videtur. Primo per Apoſtolum .j. Chor. 12. Adhuc excellentiorem viam vobis demōſtro. ibi glo. Demonſtro vobis viam eundi ad deum: id eſt charitatem, quia maius omnibus donum eſt. Si ergo virtus eſt, videtur quod virtutes ſint excellentiores, quàm dona. Itē. Philoſophus diffiniens virtutem dicit ꝙ virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Et alibi dicit, quod perfectum eſt cui non poteſt fieri additio: ſed ſi aliqui habitus eſſent perfectiores vltra habitus virtutum, eſſet additio ad perfectum: reſtat ergo quòd dona non ſunt virtutibus perfectiora. Itē. Alibi Philoſophus dicit, quod virt⁹ eſt vltimum de potentia: ſed eo quod eſt vltimum in potentia, nihil eſt maius, neque excellentius: ergo non videtur quod vltra habitus virtutum poſſint eſſe aliqui habitus in anima maioris perfectionis, & dignitatis. Item. Tanto habitus excellentior eſt & perfectior, quāto actus eius magis appropinquat ad medium. ſed habitus virtutum maxime ī medietate conſiſtunt quantum ad ſuos actus: ergo non videtur, quod vltra habitus virtutum ſint aliqui habitus excellentiores. Item. Nobilitas habituum attenditur quantum ad rationem gratuiti, & meritorij: ſed habitus virtutum maxime appropinquāt ad gratiam, quia immediate fluūt ab ea, & circa actus virtutum maxime attenditur meritum, vnde & charitas dicitur eſſe merēdi principium: ergo videtur quod habitus virtutum excellentiores ſint inter omnes alios habitus. Item. Sicut ſe habet imago creationis ad eſſe naturæ ipſius animę, ſic ſe habet imago recreationis ad eſſe gratiæ: ſed imago creationis attenditur quantum ad id qđ eſt excellentiſſimum in anima in eſſe naturæ: ergo imago recreationis attenditur quantum ad illud quod eſt excellentiſſimum in anima in eſſe gratiæ: imago autem recreationis attendit quātum ad habitus virtutū theologicarum, vr̄ ergo quod nulli habitus ſint excellentiores illis habitibus. Fundamenta. Sed contra. Bernard. in lib. de

amore dei cap.xv. Amor proficit in
charitatem, charitas in ſapientiam:
ſed non eſt profectus niſi per pro-
greſſum ad aliquid excellentius: er
go donum ſapientiæ eſt excellentius
charitate: ergo ſimpliciter dona ſunt
excellentiora virtutibus per conſide
rationem Philoſophi: quia ſi opti-
mum in vno genere melius eſt opti-
mo in alio genere, & ſimpliciter hoc
illo melius. Item. Nobilitas, & di-
gnitas habituum dinoſcitur per a-
ctus: ſed actus donorum ſunt excel
lentiores, quàm actus virtutum, ſicut
ex pręcedentibus patet, quòd virtu-
tes ſunt ad actus primos, dona vero
ad actus medios: ergo &c. Item.
Quod ſe habet ex additione ad alte
rum in genere boni, excellentius eſt
illo, ſicut bene uiuere melius eſt, quã
uiuere. Cum ergo dona ſe habeant
per additionem ad uirtutes, & uir-
tuti bus ſint poſteriora, & ſint ad agẽ
dum expedita: ergo dona ſunt per-
fectiora & excellentiora, quàm uirtu
tes. Item. Illi habitus ſunt excellen
tiores, qui faciunt hominem magis
ſimilem ſtatui glorię, & perfectioni,
quæ fuit in Chriſto: ſed dona ſunt
huiuſmodi, quæ omnia fuerunt in
Chriſto, & ſunt in ſtatu glorię, quod
non poteſt dici de uirtutibus: ergo
uidetur quod dona ſint excellentio-
ra uirtutibus.
18 RESP. Dicendum, quòd de ha
bitibus uirtutum, & donorum ſub
ratione dignitatis eſt loqui triplici-
citer, ſecũdum triplicem iſtorum ha
bituum comparationem, aut in com
paratione ipſorum ad gratiam ipſos
habitus informantem, & gratuitos
facientem, aut in comparatione ad
actus egredientes, aut in comparatio
ne ad ſtatus conſequentes. Si in com
paratione ad gratiam ipſos habitus
informantem, cum ipſa ſit una red-
dens ęqualiter animam acceptã deo,
& ipſius potentiam, & habitus, & o-
pera: ſic ęqualis dignitatis, & meriti
ſunt cuncti habitus exiſtentes in ea
dem anima. Si aũt, loquamur de ip-
ſis in cõparatione ad act⁹ ingredien
tes, ſic unus habitus eſt nobilior alte
ro, ſicut uirtutes theologicę ſunt ex-
cellentiores cardinalibus, cum actus
earũ immediate tendãt in deum, &
inter theologicas charitas eſt excel-
lentiſſima. Si autem loquamur quan
tum ad ſtatus conſequentes, cũ uſus
uirtutum habeatur in ſtatu imperfe-
ctionis, uſus uero donorum promo
uent hominem ad ſtatum perfectio-
nis: ſic dona ſunt excellentiora uir-
tutibus, ſicut ſtatus proficientiũ per-
fectior eſt ſtatu incipientium: & hoc
eſt, quia ſtatus ille ſecundus præſup
ponit ſtatum pręcedentem. Vnde ſi
cut bene eſſe melius eſſe, quàm eſſe, qa
bene eſſe dicit eſſe adhuc amplius: ſic
habitus reddentes potentias expedi
tas ad actus medios, excellentiores
ſunt habitibus reddentibus eas expe
ditas primo ad actus primos, non ra
tione eius quod addunt ſolum, ſed
ratione eius, quod addunt, & pręſup
ponunt. Vnde concedendum eſt, qđ
hoc modo dona ſunt excellentiora
uirtutibus, & rationes concedendæ
ſunt, quæ hoc oſtendunt.
AD illud ꝙ obr̃ ꝙ charitas excel- 19
lentior eſt omnibus donis. Dicendũ
quòd Apoſtolus comparat charita-
tem ad illa, quæ poſſunt ſine chari-
tate haberi; ſicut fides, & ſpes, & il
læ alię uirtutes, quæ poſſunt ſine cha
ritate haberi. Sed quia dona ſpiritus
ſancti charitatem præſupponunt, &
ultra habitũ charitatis aliqd addũt,
ſicut habitus ſapientiæ addit aptitu
dinem, & promptitudinem ad facili
ter deguſtãdum, quàm ſuauis ſit do
minus: hinc eſt quod comparatio illa
nõ habet hic locum, pro eo quod al
terum in altero clauditur.
AD illud quod obiicitur, qđ uir 20
tus eſt diſpoſitio perfecti ad optimũ.
Dicendum, ꝙ eſt perfectio ſufficien-
tiæ, & eſt perfectio excellentię, & eſt
perfectio ſuperabundantię. Prima
eſt perfectio in genere, & ſm quid:
ultima uero ẽ perfectio ſimpliciter.
Huic autem perfectioni. ſ. primæ ali
quid põt addi, qa ultra ſufficiẽtiã ne
ceſſitatis eſt excellẽtia ſuperogatiõis
quæ illi poteſt ſuperaddi. Cum ergo
dicitur, quod perfecto nõ poteſt fieri
additio, hoc non intelligitur de per
fecto primo modo dicto, ſed ultimo.
Cum

Cum uero dicitur,quod uirtus eſt di
ſpoſitio perfecti ad optimum,hoc in
telligitur primo modo, ſed non ulti
mo:quia ſic perficit qđ ad optimum
21 diſponit. AD illud quod obijcitur,
quod uirtus eſt ultimum potentiæ.
Dicendum,ꝙ illa diffinitio data eſt
de uirtute naturali: & ideo non ha
bet hic locum. Aliter etiam poteſt di
ci,quod ſicut habitus uirtutum dñr
in medietate conſiſtere,non qa ſicut
medium pũctale, ſed quia ad mediũ
punctale appropinquant : ſic etiam
uirtus dicitur ultimum de potentia,
non quia ponat ipſam potentiam in
ſummo,ſed qa facit ipſam appropin
quare ad ſummum . Et propterea ex
hoc haberi non poteſt, quod ultra
habitum uirtutis non ſit ponere illũ
22 habitum excellentiorem. AD illud
quod obijcitur, quod actus virtutis
maxime conſiſtit in medio. Dicen-
dum,quod illud eſt uerum in eis ha
bitibus, in quorum actus poteſt eſſe
exceſſus: hoc autem non eſt uerũ in
omnib⁹ actibus,nec in omnibus uir
tutibus,ſicut patet ĩ uirtutibus theo
logicis : & propterea ratio illa non
cogit,ſicut patet : quia melius eſt ſer
uare continentiam virginalem,quæ
omnino uidetur ad extremum decli
nare,quàm continentiam coniuga-
lem. Melius eſt etiam omnia pro deo
relinquere,quàm quædam dare,quæ
dã retinere. Aliter poteſt dici, quod
eſt medium ſufficientię, & medium
excellentiæ. Medium ſufficientiæ eſt
medium inter ſuperfluum , & dimi-
nutum. Medium vero excellentię eſt
illud,quod maxime recedit ab om-
ni inæqualitate,& ab omni imperfe-
ctione : & hoc medium magis atten
ditur quantum ad actus donorum,
& beatitudinum,quàm quantum ad
23 actus uirtutum. AD illud qđ obijci
tur,quod ille habitus dignior eſt,qui
plus habet gratuiti,ꝗ meritorij. Reſpõ-
dendum eſt per interemptionem mi
noris:quia charitas,quæ eſt ĩ anima
reſpectu habituum exiſtentium in ea
dẽ,æqualiter influit,& æqualiter red
dit eos gratos,& in actibus ſuis me-
ritorios. Et ſi obijciatur,quod meri-
tum primo attribuitur charitati. Di
cendum,quod hoc non obſtat: quia
ſicut dictum eſt,dona in actibus ſuis
præſupponunt charitatem, & eius a
ctum,ac per hoc & meriti complemẽ
tum. AD illud quod obijcitur,quod 24
imago recreatiõis,quæ ẽ nobiliſſima
in eſſe gratię attẽditur in uirtutibus.
Dicendum,quod illud eſt uerũ quan
tum ad primum eſſe gratiæ:uerumta
men quantum ad maiorem profectũ
in bono non tantum conſiſtit imago
recreationis in anima in habitibus
uirtutum,ſed etiam quantum ad ha
bitus donorum , & beatitudinum :
quod patet,qa noſtra cognitiua pri-
mo reparatur ꝑ habitum fidei, & de
inde amplius reparatur per donum
intellectus,& poſt per munditiã cor
dis,quæ diſponit ad deum contem
plandum .

Conſequẽter quæritur de do
nis ſecundum comparatio
nem,quam habent ad ſein
uicem. Et circa hoc quęrũ 25
tur tria. Primo quæritur de donorũ
numero,& diſtinctione . Secundo ꝗ
ritur de ordine,& cõbinatione . Ter
tio quæritur de ipſorum evacuatione
ſiue duratione .

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Dona ſpiritus ſancti ſunt tan-
tum ſeptem, licet numerus hic
diuerſo modo colligi poſſit.

VTRVM ſint præciſe
tantum ſeptem dona
ſpiritusſancti . Et oſten Funda-
ditur quod ſunt præci menta.
ſe, & tantummodo ſe
ptem. Primo auctoritate Iſaiæ 11.
Requieſcet ſuper eum ſpiritus domi
ni,ſpiritus ſapientiæ, & intellectus,
ſpirit⁹ &c. ubi ſeptem dona enume-
rantur,& non plura. Si ergo omnia
dona fuerunt perfecte in Chriſto. er
go uidetur,quod numer⁹ donorum
completus ſit in ſeptenario. Item. Su
per illud Iob.j. Nati ſunt ei ſeptem
filij, Gregorius ibi: ſeptem filij Iob
ſpiritua-

ſpūaliter intelligēdo, ſunt ſeptem dona ſpiritusſancti. Item. Super illud Iſaię.4. Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum, dicit glo. quòd per ſeptem mulieres intelliguntur ſeptē dona ſpiritus ſancti. Item. Per rationem virtutum, quia dona ſunt ad expeditionem virtutum: ergo cum virtutes ſint tantummodo ſeptem, videtur ꝙ dona ſeptenarium numerum excedant. Sed contra. Videtur qđ tantum debent eſſe quinque, quia dona correſpondent virtutibus: ergo cum duæ ſint tantūmodo virtutes ex parte cognitiuę, videlicet fides, & prudentia: ergo tantum duo deberent eſſe dona ex parte intellectiuę eis correſpondentia, videlicet ſcientia, & intellectus: ſuperfluunt ergo duo dona alia, videlicet conſilium, & ſapiētia: ergo videtur ꝙ tantū ſint quinque. Item. Videtur, ꝙ deberent eſſe tantum quatuor: quia dona ſunt contra ſequelas, vel ſinthemata, quæ ex peccato relinquuntur: ſed iſta ſunt quatuor tantum, videlicet ignorantia, & infirmitas, malitia, & cōcupiſcentia, ſicut dicit Beda: ergo &c. Item. Videtur, ꝙ deberent eſſe tantum duo: quia quot modis eſt reperire bonum, tot modis eſt reperire malum: ſed tantū vnum eſt donum quod expedit contra malum, videlicet donū timoris: ergo vr̄ ꝙ vnum ſolum deberet eſſe, ꝙ habilitaret ad bonū, et ſic tm̄ duo: & ſic vr̄ ꝙ non ſint ſeptem, imo multo pauciora. Item. Videtur quòd in duplò plura debeant eſſe. Si enim dona ſunt ad expeditionem virtutum, & fides habet duo dona ipſam expedientia, videlicet intellectum, & ſciētiam, videtur quòd quælibet virtus deberet habere duo dona: cum ergo virtutes ſint ſeptem, dona deberent eſſe quatuordecim. Item. Videtur, quòd ſaltem deberēt eſſe duodecim: quia quatuor dona ſunt circa expeditionem rationalis, ſcilicet ſcientia, & conſilium, intellectus, & ſapiētia. Cū ergo quęlibet aliarū duarū viriū indiget expediri, & ſanari ſicut rōnalis, cum quęlibet ſit tātum, vel magis infirma: ergo quælibet earum debet habere quatuor dona. Et ſi quælibet earum habet quatuor, cum ipſę ſint tres: ergo dona erunt duodecim. Item. Videtur quod ſaltem debent eſſe decem: quia ſicut ad perfectionē pœnitentiæ neceſſarius eſt timor, ſicut etiam neceſſaria ſunt pudor, & dolor, & gaudiū, ad hoc quod homo pœnitere valeat perfecte & expedite: ergo ſuper hæc dona videtur, quod debeant eſſe alia tria. Cum ergo prædicta dona ſint ſeptem alijs trib⁹ ſuperadditis, videtur quòd deberent eſſe decem. Quæritur ergo quare tot ſunt, nec plura, nec pauciora. 25

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notādum, quòd numerus, & diſtinctio, & ſufficientia donorum quadrupliciter accipitur ſecundū ipſorum donorū cōparationem quadruplicem. Habent enim dona primo cōparari vel conſiderari reſpectu habituum annexorum. Secūdo, reſpectu ſuorum oppoſitorū. Tertio, reſpectu finiū proximorū. Quarto reſpectu actuū, & obiectorum. Per comparationem ergo ad habitus annexos ſufficientia donorum dupliciter accipitur. Vno modo vt vnumquodque donum alicui virtuti reſpōdeat, vt incipiamus a ſuperiori. Sapientia reſpondet charitati, intellect⁹ fidei: conſilium vero propter hoc ꝙ ordinat ad ea, quæ ſupererogationis ſunt, in quibus ſpes æternorum concipitur, reſpondet ipſi ſpei, fortitudo fortitudini, ſcientia prudentiæ, pietas iuſtitiæ, timor modeſtiæ, ſiue temperantiæ. Aliter poſſunt ſumi ſecundum quòd ordinantur ad expeditionem virtutum theologicarum: quia enim fides credit temporalia, & ęterna quātum ad articulos diuinitatis, & humanitatis, duo habet expedientia, intellectum ſcilicet circa æterna, & ſciētiam circa temporalia. Sic charitas circa duo habet affici, videlicet circa deum, & circa proximum: & ſecundum hoc habet duo expedientia: videlicet ſapientiam reſpectu dei, & pietatem reſpectu proximi. Spes etiam poteſt dupliciter a ſtatu ſuo euerti, vel per extollentiam in proſperis, vel per depreſſionem in aduerſis: & ideo habet duo dona expedientia,

dientia, vnum contra proſpera. ſ. do
num timoris, alterum contra aduer
ſa, ſcilicet donum fortitudinis: & vt
expedite omnia, & ſine errore currat,
donum conſilij his ſex donis ſuper-
additur, vt ſimul ſit in omnibus pręı
dictis expediens cum maturitate. Et
hæc eſt prima via accipiendi donorũ
ſufficientiam. Huic tamen viæ ſatis
poteſt inferri calumnia, quia ſolum-
mõ videtur ibi eſſe quædam adapta-
tionis congruentia. Secunda autem
via accipiendi ſufficientiam donorũ
eſt reſpectu ſuorum oppoſitorum, &
hoc poteſt ſimiliter dupliciter fieri,
videlicet reſpectu peccatorum capita
lium, vel reſpectu ſynthematum, con
ſequentium. Reſpectu peccatorum
ſic, vt timor ſit contra ſuperbiã, pie-
tas contra inuidiam, ſcientia contra
iram, quæ mentem perturbat, fortitu
do contra accidiam, quę mentem de
ijcit, conſilium contra auaritiã, quæ
contra diuinum conſilium vult oĩa
retinere, intellectus contra gulam, &
ebrietatem, quæ rationẽ ſuffocat: ſed
ſapientia contra luxuriam, quæ non
non ſapit niſi carnalia. Alius mod⁹
ſumendi eſt contra ſynthemata, quẽ
aſſignat Greg. in moral. ſuper illud.
Ventus vehemens &c. Spiritus qui
ante omnia mentem virtutibus or-
nat, eandem contra ſingula tẽtamen
ta ſeptem virtutibus roborat. Et poſt
ſubdit. Contra ſtultitiam ſapientia,
contra hebetudinem intellectus, con
tra præcipitationẽ conſilij, contra
puſillanimitatem fortitudo, contra
ignorantiam ſcientia, contra duritiã
pietas, contra ſuperbiã timor. Et no
ta ꝙ ſuperbia accipitur ibi nõ pro vi
tio capitali, ſed ꝑ pronitate. Hic au
tẽ modus ſumendi, & ſi ſatis idoneus
ſit, tamen calumniabilis eſt vterque.
Primus calumniabilis eſt, quia dona
non ſunt directe cõtra peccata. Vter
que etiam eſt calumniabilis, quia qua
ſi a poſteriori ſumitur. Et eſt ibi quę
dam circulatio, quia ita bene ſumitur
ſufficientia, & numerus peccatorum,
& illarum pœnalitatum per compa-
rationem ad dona, ſicut econtrario.
Tertia via ſumendi ſufficientiam do-
norum eſt per comparationem ad ſi

nes proximos: & hoc poteſt eſſe du-
pliciter. Dona enim (ſicut dictũ eſt)
ſunt vno modo ordinata ad compa
tiendum conformiter Chriſto. Chri
ſtus aũt habuit hæc ſeptem dona, ſe-
cundum quæ erat diſpoſitus perfecte
ad patiendum. Quod enim primo
mouit Chriſtum ad patiendum fuit
omnimoda obedientia, & ſubiectio
reſpectu patris, & quantũ ad hoc fuit
donum timoris. Secundum vero ꝙ
mouebat, erat compaſſio humani ge
neris, & quantum ad hoc erat donũ
pietatis: his autem duobus præſup-
poſitis nõ reſtabat niſi aggreſſio paſ
ſionis: & quantum ad hanc artem di
citur donum fortitudinis. Poſt hoc
autem erat delectatio in impletione
voluntatis paternę, & noſtra libera-
tione: & quantum ad hanc eſt do-
num ſapientiæ. Ad hęc autem diri-
genda neceſſaria erant alia dona tã-
quam directiua, videlicet ſcientia, quę
eſt directiua pietatis, & conſilium,
quod eſt directiuum fortitudinis, &
intellectus, qui eſt præambulum re
ſpectu ſapientiæ. Alius modus ſumẽ
di iuxta hanc viam eſt: quia dona
ſunt ad expediendum, & expedite ꝑ-
ueniendum in vltimum finem, & ſm
hoc diſtinguuntẽ, quia aut expediunt
contra malum, aut ad bonum. Si cõ
tra malum: ſic eſt timor. Si ad bonũ:
aut ad bonum quod eſt finis, aut ad
bonum qđ ad ẽ finẽ. Si ad bonum
quod eſt finis, aut per modum viden
tis, aut per modum guſtantis. Primo
mõ eſt intellectus. Secundo modo eſt
ſapientia. Si ad bonum quod eſt ad fi
nem, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut
quia illud bonum eſt ſupererogatio-
nis, aut neceſſitatis. Si Supererogatio
nis, hoc eſt dupliciter, quia donum
ad illud bonum aut ſe habet per mo
dum dirigentis, & ſic eſt conſilium:
aut per modum exequẽtis, ſiue egre-
dientis, & ſic eſt fortitudo. Si vero
ſit bonum neceſſitatis, ſimiliter eſt
dupliciter; quia aut donum ſe ha-
bet reſpectu illius boni per modum
regulantis, & ſic eſt ſcientia: aut per
modum exequentis, & ſic eſt pie-
tas, cuius eſt exhibere opera miſe-
ricordiæ, ſicut dicit Gregorius
in mora.

in moral. Quarta via ſumendi ſufficientiam donorum eſt per comparationem ad actus proprios. Actus autem circa quos cōſiſtunt ipſa dona, dupliciter poſſunt diſtingui, aut ſecundum diſtinctionem virium animæ, aut ſecundum diſtinctionē duplicis vitæ, actiuæ videlicet, & cōtēplatiuæ. Secundum diſtinctionem virium animæ ſic. Cum ſit in nobis triplex vis, videlicet iraſcibilis, concupiſcibilis, & rationalis: concupiſcibilis dupliciter impeditur in opere ſuo, aut quia non compatitē malo, aut quia non guſtat bonum: & ſic duplex eſt donum ordinatum ad expediendum eius actum, vnū per qđ expeditur ad guſtandum bonum, & hoc eſt ſapientia, aliud per quod expeditur ad compatiendum malo, & hoc eſt pietas. Similiter iraſcibilis dupliciter impeditur in actu ſuo recto, aut quia euaneſcit in proſperitate, & effertur in altum, aut quia in aduerſitate deficit, & deiicitur in imum: timor igitur datur ei vt expedite currat in proſperis, fortitudo vt expeditè currat in aduerſis. Rationalis autē tripliciter habet impediri, aut propter ignorantiam in cognoſcendis, aut propter præcipitationem in deliberandis, aut propter hebetudinem in inueſtigandis: & ideo datur ei triplex donum, videlicet donum ſcientiæ vt expediatur in cognoſcendo, donum conſilii vt expediatur in deliberando, & donum intellectus vt expediatur in ſublimia perſcrutādo. Aliter ſumitur diſtinctio donorum ſecūdum diſtinctionem duplicis vitæ, videlicet actiuæ, & contemplatiuæ. Si quantum ad vitam contemplatiuam, ſic eſt triplex actus correſpondens actui hierarchico, videlicet illuminare, purgare, & perficere: & ſecundum hoc triplex donum. Vnum quod diſponit ad purgationē: & hoc eſt timor. Aliud quod attenditur ſecundum actum illuminandi: & hoc eſt intellectus. Tertium quod attenditur ſm actum perficiendi: & hoc eſt ſapientia. Secundū autē vitam actiuam diſtinguuntur actus: quia quidā ſunt neceſſitatis, & quidam ſupererogationis: & ad primos diſponit pietas, ſiuē donum pietatis, ad ſecundos vero diſponit fortitudo: & reſpectu vtrorumque eſt donum exequens, & dirigens. Nam reſpectu primorū eſt ſcientia, ſiue donum ſcientiæ. Reſpectu autem ſecundorum eſt conſilium: & ſic ſunt quatuor dona, quæ cum aliis tribus faciunt ſeptem. Vel aliter. In vita actiua oportet alij cōmunicare bona, & ſuſtinere mala: & ſecundum hoc ſunt duo dona, pietas ad bona communicanda, & fortitudo ad mala toleranda. Et hæc duo hñt duo directiua: vt ſic quatuor ſint dona expedientia ad actus vitę actiuæ, & tria ad actus vitæ cōtemplatiuæ per quandam correſpondentiam ad ipſum eſſe naturæ, vt ſicut ex parte corporis reperitur in nobis quaternitas principiorum, & ex parte animę trinitas potentiarum: ſic in ſeptenario intelliguntur omnia, quę conſtituunt hominem in vita naturæ. Sic etiam in ſeptenario numero ſunt dona ſancti ſpiritus, q̃ expediunt hominem quantum ad vitam gratiæ; ita quòd tria ſunt ex parte ſpiritualis vitæ, & interioris, ſiue contemplatiuæ correſpondentia ad tres potentias animæ: quattuor vero reſpectu vitæ actiuæ correſpōdentia quadruplici principio conſtitutiuo corporis: & in hoc eodem numero propter perfectam integritatem eſt numerus virtutum, & numerus beatitudinum, & numerus petitionum in oratione dominica, & numerus ſacramentorum. Et contra hoc eſt numerus peccatorum capitalium, & numerus ſeptem ſynthomatum, ſiue ſequelarum, quæ ponit Gre. in moral. Et ad hæc omnia præfiguranda præceſſit in primordio conditionis toti⁹ eſſe numerus ſeptem dierum, propter ſeptiformem illuminatiōem gratiæ, quæ eſt in nobis ex illius lucis ſupernæ irradiatione. Sic igitur patet, qđ quadruplex eſt via ſumendi donorum ſufficientiam, & octo modi: inter quos neſcio ſi aliquis eſt, qui ſatiſfacit curioſo perſcrutatori: hoc tamen conſtat ſecundum quòd auctoritates

ritates dicunt, quod dona ſpiritus
ſancti ſunt tãtum ſeptem, nec plura,
nec pauciora.
26 AD illud ergo quod obiicitur,
primo in contrarium, quòd debe-
rẽt eſſe tantum quinque: quia duo
ſolum deberent reſpicere cognitio-
nem. Dicendum, quòd ſicut iam pa
tet, quòd alius & alius eſt mod9 ſu
mendi ſufficientiam virtutũ, & ſuf-
ficientiam donorum. Quia enim
dona ad expediendum ſunt, & expe
ditio maxime fit per ea, quæ dirigũt,
& viam oſtendunt: ideo plura dona
reſpiciunt cognitionem, quam affe-
ctionem: ſed econtra eſt de virtuti-
bus, quia ſunt ad rectificandum: &
rectitudo maxime conſiſtit circa vo
luntatem, & affectionẽ: & ideo non
27 eſt ſimile hinc & inde. AD illud
quod obiicitur, quod deberent eſſe
quatuor contra quatuor, quæ ſunt
nobis inflicta pro peccato. Dicen-
dum, quòd & ſi ſint tantum qua-
tuor principalia, multa tamen ſunt
Synthemata, & ſequelæ ex peccatis
derelicta in potentijs animæ ad illa
quatuor cõſequentia: quia ratio nõ
ſolum infirmatur per ignorantiam,
28 ſed etiam per hebetationem, & præ-
cipitationem. AD illud quod obiici
tur, quòd tãtum deberent eſſe duo,
quia vnum eſt ſolum quod reuocat a
malo. Dicendum, quòd non eſt ſi-
mile: quia vnus eſt modus fugiendi
malum: ſed tamen multi ſunt modi
29 proſequendi bonũ. AD illud quod
obiicitur, quod deberent eſſe qua-
tuordecim, cum duo ſint expeditiua
fidei. Dicendum, quod propria ra-
tio ſumendi ſufficientiam donorum
non eſt penes expeditionem virtu-
tum, ſed magis penes expeditionem
ipſarum potentiarum in ſuis actibus.
Verumtamen ſi volumus ſuſtinere,
quòd dona diſtinguantur penes ex-
peditionem virtutum, tunc reſpon-
dendum eſt per interemptionem:
quia non ſunt duo expedientia fi-
dem, ſed tantum vnum, vt vnicui-
que virtuti reſpondeat ſuum donum
ſecundum modum in præcedentib9
30 aſſignatum. AD illud quod obiici
tur, quod deberent eſſe duodecim,
quia quælibet vis animæ debet habe
ret quatuor. Reſpondendum eſt, ꝙ
non eſt ſimile: quia cum rationalis
regat ſe, & alias, plura ſibi occurrũt
impedimenta: & ideo videtur, quòd
plura habeat dona expedientia. AD
illud quod obiicitur, quòd deberẽt
eſſe decem præter tres alias affectio-
nes, videlicet gaudium, dolorem,
& pudorem. Dicendum, quòd non
eſt ſimile de iſtis affectibus, & timo-
re. Nam duæ illatum, videlicet pu
dor, & dolor, propter ſuam imperfe-
ctionem non poſſunt rationem doni
habere, ſed magis reſpiciunt ſacra-
mentum pœnitentiæ: gaudium vero
quia dicit ſtatum, & quietẽ, magis
debet inter fructus, quam inter do-
na ſpiritus computari.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Dona ſpũs ſancti recte ordinantur, & cõbinantur ſecũdum ꝙ ordinauit & combinauit propheta.**

DE donorum ordine, & cõbinatione, quæ duo valde ſignãter innuit Eſa. in prædictorũ donorum enumeratione. 11. ca. vbi ſic ait de Chriſto. Requieſcet ſuper eum ſpiritus dñi, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus cõſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis: & replebit eum ſpiritus timoris domini. Primo obiicit contra ordinem: quia cum progreſſus ordinatus debeat eſſe ab inferiori ad ſuperi9, & donũ ſapiẽtię ſit maximũ, donũ vero timoris minimũ: ergo cũ donũ ſapiẽtiæ ponat primo loco, donũ vero timoris poſtremo, nõ videtur dona ordinare ordine recto. Itẽ. Habitus ſpectans ad cognitionẽ præcedit habitũ, qui ſpectat ad affectionem: cum ergo ſapiẽtia a ſapere dicta ſpectat ad potentiam affectiuam, intellectus vero ſpectet ad potentiam cognitiuam, videtur ꝙ Ad opp.

donum

donum intellectus eſt dono ſapiẽtiæ præponendum. Item. Aut dona ordinantur ſecundum ordinem dignitatis maioris, & minoris, aut ſecundum ordinem prioritatis, & poſterioritatis. Si primo modo: ergo cũ maioris perfectionis ſit fortitudo quã cõſilium, & pietas quam conſcientia, deberent ei præponi & non poſtponi. Si ſecundum ordinem prioritatis, & poſterioritatis: ſic cum illud quod eſt ex parte cognitiuæ præcedat illud, quod eſt ex parte affectiuæ, videtur quod intellectus præponi debeat ſapientiæ. Quod ſi tu dicas, quod intellectus præponit ſapientiæ in aſcendendo, tunc ſimiliter quæritur, quare non proponitur ſcientia pietati, & conſilium fortitudini in aſcendendo, ſed magis econtrario. Item. Obijcitur contra combinationem: quia habitus virtutum adinuicem non combinantur, imo ſigillatim diſtinguuntur: ergo pari ratione nec habitus donorum. Item. Si dona combinantur adinuicem, cum combinatio non fit niſi in numero pari: ergo videtur quod deberẽt eſſe plura, q̃ ſeptem. Item. Cum quodlibet donum ſpectans ad affectionem habeat ſuum directiuum, cum quo combinetur, videtur quod & donum timoris deberet ſuum directiuum habere, cum quo combinaretur: quod ſi non habet, videtur quod nec alia deberent habere: quæritur ergo quæ ſit ratio combinandi, & ordinandi dona, & quare magis huiuſmodi combinatio, & ordo aſſignantur in habitibus donorum, quam in differẽtiis aliorum habituum gratuitorum.

RESP. ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd in donis eſt ordo ſecundum gradum excellentiæ, & dignitatis: & hoc quantum ad ipſorum donorum vſus, ſecundũ quos anima habet collocari in ſtatu perfectiori, & digniori, vt pote ſecundum vſum doni ſapientiæ altius eleuatur, quam ſecundum vſum doni timoris. Ad vſum enim illius doni a nemine peruenitur, niſi prius in vſu timoris exercitium premittatur. Cum igitur in eis ſit ordo ſecũdum gradus excellentiæ, & dignitatis: nõ caſu, & fortuna, ſed valde rationabiliter quædam dona quibuſdam alijs ꝑmittuntur, & modo ſic, modo contrarie ordinantur, non propter ꝑpoſterationem ordinis, ſed propter diuerſam rationem ordinandi. Sicut enim dicit Aug. de ſermone domini in monte: aliquando enumeratio donorum incipit a primo, vtpote a timore, ſicut dominus innuit in Matthæo: aliquando a ſummo, vtpote a ſapiẽtia, ſicut ſcribitur in Eſaia: vterque tamen modus ordinandi rectus, & congruus eſt: & hoc triplici ratione, tum propter diuerſum modũ accipiendi prius, & poſterius, tum ꝑꝑ diuerſitatẽ modi aſcendẽdi, & deſcendendi à ſuperiori ad inferius: tum ꝓpter diuerſitatem principiorũ reſpectu ipſius habit9. Primo propter diuerſum modum accipiendi prius, & poſterius: quoniam ſicut vult Philoſophus aliquid eſt prius generationi, & tẽpore: aliquid eſt prius cõplemento, & diffinitione, ſiue dignitate. Primo modo donum timoris eſt primum quantum ad vſum, ſecundo vero modo donum ſapientiæ. Et ſecũdum hanc duplicem acceptionẽ eius quod eſt prius, ordo donorum dupliciter aſſignatur, vel eſt duplex: & vtroque modo rationabiliter inchoatur. Nam propter diuerſum modum aſcendendi, & deſcendendi habent diuerſimode ordinari: quia enim in donis attenduntur gradus excellentiæ, & dignitatis, & ordo in aſcendẽdo eſt ab inferiori ad ſuperius, in deſcendendo vero eſt a ſuperiori ad inferius: hinc eſt quod; aliquando præmittitur donum ſupremum, aliquando infimum: vtrunque tamen fit ſecũdum ordinem rectum, & congruũ. Propter diuerſitatem autem principij efficientis, & ſubiecti ſuſcipientis ſimiliter habent diuerſimode ordinari, quia principium producens eſt ipſe ſpiritusſanctus, in quo eſt ſumma perfectio: ſubiectum ſuſpiciens eſt ipſum liberum arbitrium, in quo eſt imperfectio. Poteſt ergo in ordine præponi donum, quod magis approximat

proximat perfectioni ſpiritusſancti: & ſic præmittitur donum ſapientiæ, quod eſt perfectiſſimum. Poteſt etiã nihilominus præmitti donum, quod magis approximat imperfectioni. ſ. arbi. & hoc quidem eſt donum timoris. Et ſic patet, quod ordo eſt in donis, & quod etiam ordo in enumerando ſeruatur. ſiue quis incipiat a dono timoris, ſiue quis incipiat a dono ſapientiæ. Nec tantum eſt in eis ordo, verum etiam cum ordi'ne eſt in eis combinatio. Quia enim dona ſunt ad expediendum, ſicut in præcedentibus fuit dictum, & qui vult expedite procedere, neceſſe eſt vt præcognoſcat, & præuideat viam: hinc eſt quod dona habent ſua directiua ſibi per appropriationem deputata, & quòd quædam in donis ſunt regentia, quædam recta, ſiue quædam regulantia, quędam exequentia. In cuius rei ſignum propheta dona enumerauit cum quadam combinatione, & diſtinctione ſancto ſpiritu inſtigante. Concedendum eſt igitur quòd dona recte ordinantur, & cõbinantur ſecundum aſſignationem propheticam. Et per hęc quæ dicta ſunt, patet pro maiori parte reſponſio ad obiecta.

32 AD illud enim quod primo obijcitur, quod progreſſus ordinatus debet eſſe ab inferiori ad ſuperius. Dicendum, quod illud eſt verũ in aſcendendo, & quando aliqua ordinantur ſecũdum ordinem generationis. Hoc autem non eſt verum in deſcendendo, & quando aliqua ordinãtur ſecundum dignitatis ordinẽ: & hoc ſecundo modo eſt ordo in donis, ſicut iam tactum eſt in prædictis.

33 AD illud ergo quod obijcitur, quod habitus ſpectans ad cognitionem præcedit habitum, qui ſpectat ad affectionem. Dicendum, quod illud eſt verum de habitibus pure affectiuis, qui indigent alio regulante, ſicut patet in pietate, & fortitudine: hoc autem non habet locum in habitu ſapientiæ: quoniam ipſa habet intra ſe cognitionem experientiæ, quæ adeo dirigit, & allicit, quod circa vſum illius doni vix, aut nunquam habet error accedere. Et propter hoc dicit quædam gloſ. quòd donum ſapientię donũ intellectus habet dirigere, quod ideo dictum eſt, quia cognitio experimentalis de diuina ſuauitate amplificat cognitionem ſpeculatiuam de diuina veritate: ſecreta enim dei amicis, & familiaribus conſueuerunt reuelari.

A D illud quod vlterius quęritur, quod aut ordinantur ſecundum ordinem dignitatis &c. Dicendum, quod Eſa. ordinat ea ſecundũ ordinem dignitatis, ſicut tactum eſt ſupra; nec valet illa inſtantia, quam adducit de pietate reſpectu ſcientiæ, & fortitudinis reſpectu cõſilij. Nam illa duo merito præponuntur alijs duobus ordine dignitatis, ſicut regens præponitur exequenti. 34

AD illud quod obijcitur de combinatione, quòd virtutes non combinãtur: ergo nec dona. Dicendum, quod nõ eſt ſimile: quia maior exigitur concurſus habituum ad operationis rectificationem, & expeditionem, quam ad rectificationem ſolum. Rectitudo enim conſiſtit in ordine potentiæ ad obiectum, ſed expeditio non tantum in hoc conſiſtit, ſed etiam in hoc, & in adiutorio habitus annexi. 35

A D illud quod obijcitur, quod tunc deberet eſſe octo. Dicendum, quod illud eſt verum, ſi quodlibet donum haberet cui combinaretur: ſed donum timoris alij non combinatur, quia nõ habet donum directiuũ ſibi appropriatum. Sed tunc reſtat quæſtio, vnde hoc ſit, ſicut vltimo quærebatur. Ad hoc autem dicendum, quod non eſt ſimile de dono timoris, & de alijs: quia cum ſit infimum inter dona, ſatis habet dirigi per habitum fidei: non ſic autem eſt de donis excellentioribus. Præterea, licet reſpectu oppoſitorum ſit alia, & alia affectio: vna tamen poteſt eſſe oppoſitorum cognitio: ideo per habitus cognitiuos, per quos diriguntur, & regulantur alii habitus affectiui expedientes ad bonum, dirigi & regulari habet donum timoris, quod expedit ad fugiendum malum: & hac de cauſa non habet donum directiuum diſtinctum a directiuis aliorum donorum. 36

QVAE-

41 QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Dona ſpiritus ſancti in patria non euacuabuntur, ſed perfectiora remanebunt

Fundamenta.

DE donorum euacuatione. Et eſt q̃ſtio. Vtrũ dona maneant in beatis. Et ꝙ ſic videtur auctoritate Ambr. quam Magiſter ponit in litera. ibi. Ciuitas dei illa Hieruſalem cæleſtis non meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed ex fonte vitæ procedens ſpiritus ſanctus in illis cæleſtibus ſpiritibus redundantius videtur influere pleno ſeptem virtutum ſpiritualium feruẽs meatu: & poſt exponit, quod intelligit de donis ſpiritus ſancti. Item. Chriſtus fuit perfectiſſimus comprehenſor: & tamen in ipſo fuerũt omnia ſeptem dona, ſecundum ꝙ ſcribitur Eſa. xj. ergo videtur, quòd multo fortiꝰ ſtare poſſint in quolibet alio beato. Item. Perfectiores ſunt habitus donorum, quam habitus virtutum cardinalium: ſed habitus cardinalium manebunt in patria, ſicut oſtenſum fuit ſupra: ergo & dona. Item. Timor eſt donum infimũ inter omnia: ſed hoc donum ſcilicet timoris, in patria manebit, ſecundum ꝙ dicitur in Pſal. Timor domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi &c. ergo videt̃ quòd omnia alia dona maneant, per locum a minori.

Ad opp. Sed contra. Habitus donorum ordinantur ad ſanandum ſynthõmata, ſecũdum quod dictum eſt ſupra: ſed in patria nulla erit infirmitas; ergo nulla erit donorum neceſſitas, nec vtilitas; ſi igitur ibi manerent, videtur quod eſſent fruſtra. Item. Dona (vt dictũ eſt prius) ſunt ad actꝰ medios: ſed in patria omnes actꝰ noſtri erunt perfecti, & vltimati: non erunt igitur in patria habitus donorum, ſed potius tranſibunt in habitus beatitudinum. Item. Specialiter obiicitur de dono intellectus: ſ. n. per donum intellectus cognoſcitur deus in creaturis, & per creaturas, cum in patria cognoſcatur deus in ſua eſſentia, videtur quòd donũ intellectus non maneat in illa beatitudine ſumma. Item. Obiicitur de dono conſilij, quia donum conſilij eſt dubitantis, & conferentis: ſi ergo in patria non erit defectus dubitatiõis, nec diſcurſus collationis: ergo videtur quòd donum conſilij ibi nõ habeat reperiri. Itẽ. Donũ fortitudinis expedit nos ad pericula ſuſtinẽda: ſed in illa beatitudine nõ erũt pericula: ergo &c. Itẽ. Obiicit̃ de dono ſcientiæ, quia ſcientia docet conuerſari in medio nationis prauæ, & peruerſę, ſecundum quod habetur in diſtin. ſequenti: ſed in patria non erit natio praua, & peruerſa, cum qua ſit cõuerſandum: ergo non videtur quòd ibi manere debeat ſcientiæ donum. Item. Donum pietatis eſt ad compatiendum proximo: ſed in patria ꝓpter ſummam impaſſibilitatem nulla poterit eſſe compaſſio: aut ergo non erit ibi pietas, aut nulla erit illius doni vtilitas. Item. Donũ timoris eſt ad retrahendum a malo: in patria autem nulla poterit eſſe ad malum obliquatio: ergo videtur quod omnino fiat ibi timoris euacuatio.

RESP. Dicendũ, quòd abſque 37
dubio (ſicut dicit Amb. & Magiſter) dona manebunt in patria: verumtamen ſecundum nobiliores, & excellentiores vſus, & actus quam ſint in via, ſicut prius dictum fuit de cardinalibus virtutibus. Et ſi tu dicas, q̃ ſit horum habituum neceſſitas, cum ad perfectam beatitudinem ſufficiat deum videre, & amare, & tenere ꝑfecte. Attendendum eſt ad hoc, quod multo maioris abundantię eſt perfectio gloriæ, quam perfectio gratiæ: perfectio autem gratiæ ratione ſuę dignitatis, & eminentiæ tribuit homini omnes habitus facientes ad integritatem iuſtitiæ ſecundum comparationem variam ad actus, & obiecta, & ſecũdum ſtatus, & opportunitates, q̃ reperiuntur in ſtatu viæ: multo igitur fortius gloria, quæ reddit animã per omnia deiformem, & bonis omnibus abundantem, & in nullo deficientem, habitus perfectos in anima exigit

Idẽ ſentit s. Tho. 1.2. q. 68. art. 6.

exigit reperiri ſm omnem ipſius cõ-
parationem: & ꝓpterea virtutes, &
dona, & beatitudines quantũ ad oẽs
habit⁹, q̃ ſunt in ſtatu viæ: & nõ hñt
quid eſſentiale repugnans perfectio-
ni gloriæ, in ipſa gloria perficiũtur,
& conſummantur: & quia omnia
dona ſunt huiuſmodi, ſicut patet, q̃a
omnia fuerũt in Chriſto, in quo fuit
ꝑfectæ beatitudinis plenitudo: hinc
eſt quòd rationabiliter dicitur, & cõ
muniter tenetur, quòd dona ĩ patria
non euacuabuntur, ſed perfectius re
manebunt. Vnde rationes quæ hoc
oſtendunt, concedendæ ſunt.

38 AD illud ergo quod primo obij
citur in contrarium, quòd dona ſunt
ad ſanandum. Dicendum, quòd per
fectæ medicinæ vſus eſt non tantum
in reſtituendo ſanitatem, ſed etiam
in præſeruando, & continuando.
Vnde dona in ſtatu innocentiæ fuiſ-
ſent ad ſanitatem prçſeruandam: in
ſtatu vero naturæ lapſæ ſunt ad ſani
tatem reparandam: in ſtatu vero glo
riæ erunt ad ſanitatem continuandã
perpetue. Licet enim in illo ſtatu nõ
ſit ægritudinis curatio: eſt tamen in
illo ſempiternæ ſalutis continuatio.

39 AD illud quod obijcitur, quòd do-
na ſunt ad actus medios, & omnes
actus gloriæ erunt perfecti. Dicendũ
quòd ſicut in ſtatu viæ quoddam ge
nus operis dignitate, & actu alterum
antecellit, ſic erit & in ſtatu glorię,
ſicut etiam poſſumus videre in mem
bris eiuſdem corporis: vnde ſicut
membra eiuſdem corporis omnia ꝑ
fecta erunt, & tamen vnum membrũ
quodãmodo excellentius altero iudi
cabitur, ſicut oculus excellentior pe
de: ſic etiam intelligendum eſt in pa-
tria, quòd actus virtutum donorum
& beatitudinum ibidem omnes per-
ficiantur, & tamen nihil prohibebit
quòd quantum ad genus operis qui-
dam actus priores, & quidam medij,
& quidam vltimi dicantur. Si .n. ad
omnes bonas operationes, & lauda-
biles animæ illi ſtatui conuenientes
erimus expediti, q̃d mirum ſi in tãta
varietate actuum, & operum quantũ
ad genus operis põt vnus actus alte-
40 ri anteponi? AD illud quod obijci-
tur de dono intellectus. Dicendum,
ꝙ quamuis in ſtatu viæ donum intel
lectus fiat ꝑ diſcurſum; & quãdam
inquiſitionẽ: in patria tñ erit per ſim
plicẽ aſpectũ, vbi deus in oĩbus crea
turis videbitur manifeſte. Vñ ſicut di-
cit Philoſophus, Si eſſemus ſupra lu
nã, nõ quæreremus propter q̃d eccli
pſaretur, q̃a videremus ſimplici aſpe
ctu interpoſitionẽ terræ: ſic, imo mul
to excellentius in ꝓpoſito intelligen
dũ eſt. AD illud q̃d obijcitur de dono 41
conſilij. Dicendum, ꝙ in dono cõſi
lij duo ſunt. Quędam partiũ ponde
rata diſcuſſio, & excellẽs, & ſtabilis,
melioris, & dignioris partis electio:
& primũ eſt imperfectionis, & tolle-
tur, ſm vero ꝑfectionis, & manebit.
Primũ enim non eſt de eſſentia cõſi
lij doni, ſed ſecundum. AD illud 42
q̃d obijcitur de dono fortitudinis, ꝙ
in patria nõ manebit, quia nulla ſunt
ibi pericula ſuſtinenda. Dicendũ, ꝙ
ſicut dictum eſt de virtute fortitudi
nis, ita de dono fortitudinis intelli-
gendum eſt, quia excellẽtior eius v-
ſus erit in patria. Donum enim for-
titudinis diſponet ad hoc, quòd ho-
mo fortiter deo adhæreat, & inſepa
rabiliter: & hoc non tantũ ſm ſuffi
cientiam, ſed etiã ſm excellentiã: &
ideo nõ ſuperfluit in pãria. AD illud 43
q̃d obijcitur de dono ſcientiæ. Dicen
dum, ꝙ conuerſari in medio natio
nis prauæ, & peruerſæ hoc eſt eius,
prout eſt in ſtatu viæ. In patria vero
eius vſus erit ad ſciendum, & diſcer-
nendum quõ, & qualiter vnuſquiſq;
debeat ad alterum ſe habere, non ad
malos qui erunt extra illam ſuper-
nam ciuitatẽ, ſed ad bonos q̃ in illa
ciuitate ſuperna per oĩa cõcordabun
tur. AD illud q̃d obijcitur de dono 44
pietatis. Dicendũ, ꝙ ad donum pieta
tis non ſolũmodo ſpectat cõpati pa-
tienti ſed etiã affectum quẽdam beni
gnitatis, & dulcedinis habere ad om
nem hominẽ, in quo conſpicit ima
ginem dei: hoc autem non tantũ ſpe
ctat ad ſtatum viæ, verumetiam ad
ſtatum patrię, & ſecundum illum a-
ctum manebit, non quantum ad alte
rum. AD illud quod obiicitur de ti 45
more, quod non retrahet ibi a malo.

Dicendum, quod vſus timoris non erit ibi quātum ad mali cautelam, ſed potius quantum ad ſummi ardui reuerentiā, ita ꝙ ab illa ſumma maieſtate faciat reſilire in propriā paruitatem. Hoc autem melius manifeſtabitur quando infra quæretur de dono timoris ſpecialiter: nunc autem tantum ſufficiat dixiſſe de euacuatione donorum in generali. Poſſent autē de his ſex problemata formari, vt primo quæreretur de euacuatione doni intellectus, deinde de euacuatione doni conſilij, & ſic de ſingulis donis. Melius eſt tamen de his ſimul quærere propter hoc, ꝙ vnam generalem habent ſolutionē: & in determinatione problematum magis eſt attendenda ſolutionis vtilitas, quam ratiocinationum verboſitas augmentanda.

## Plena timorum diſtinctio.

ET quia de timore tractandi nobis occurrit locus, ſciendum eſt quatuor eſſe timores, ſcilicet mundanum ſiue humanum, ſeruilem initialem, caſtum, vel filialem ſiue amicabilem. Humanus timor eſt, vt ait Caſſiodo. quando timemus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi propter quod delinquimus. Hic timor malus eſt, qui in primo gradu cum mundo deſeritur, quem dominus prohibet in euangelio dicens, Nolite temere eos qui occidūt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt & animā & corpus perdere in gehennā. Timor autem ſeruilis eſt, vt ait Augu. cum per timorē gehennæ continet ſe homo a peccato, quo præſentiā iudicis & pœnas meruit, & timore facit quicquid boni facit, non timore amittendi ęternū bonū qđ non amat, ſed timore patiendi malū quod formidat. Nō timet ne perdat amplexus pulcherrimi ſpōſi, ſed timet ne mittatur in gehennā. Bonus eſt iſte timor & vtilis licet inſufficiens, per quem fit paulatim conſuetudo iuſtitiæ, & ſuccedit initialis timor, quando incipit quod durum erat amari: & ſic incipi excludi ſeruilis timor a charitate, & ſuccedit deinde timor caſtus ſiue amicabilis, quo timemus ne ſponſus tardet, ne diſcedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor iſte de amore venit. Ille quidem ſeruilis eſt vtilis, ſed non permanens in ęternum, vt iſte. Timor diuinus comes eſt per omnes gradus.

Super pſ. 127. in ꝓlogo Mat. 10. Luc. 12. Sup pſal. 127. circa 1. ver. eiuſdem & citātur 23. quæſt. 6. ex his omnibus. Ibidē paulo inferi⁹.

### Collectio prædictorum.

ET attende quod quatuor hic diſtinguntur timores, cum ſupra Beda duos dixerit eſſe. Sed Beda humanum timorem prętermiſit, & nomine ſeruilis duos quos hic diſtinximus cōplexus fuit, ſcilicet ſeruilem & initialem. Amicabilem vero caſtum dixit. Augu. quoque ſeruilem, & caſtum timorē aperte diſcernit, dum epiſtolæ ad Romanos illum locum exponit. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum dei, ita dicens. Duo timores inſinuātur hic: vnus, quī eſt in perfecta charitate, ſcilicet timor caſtus: alter, qui non eſt in

Rom. 8.

charitate

charitate, ſcilicet ſeruilis, in quo quamuis deo credatur, non tamen in deum, & ſi bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, etiam ſi bonum eſt quod facit.

De caſto & ſeruili plenius agit, tangens interdum de initiali.

DE his eiſdem timoribus latius diſputat Augu. dicens, Cœpit aliquis credere diem iudicii, ſi cœpit credere, cœpit & timere. Sed quia adhuc timet nondum habet fiduciam in die iudicii, nondum eſt.n in illo perfecta charitas: ſed ſi perfecta in illo eſſet charitas, non timeret, perfecta enim charitas faceret perfectam iuſtitiam, & non haberet vnde timeret, imo haberet quare deſideraret vt tranſeat iniquitas, & veniat regnum dei: ergo timor non eſt in charitate. Sed in qua charitate? Non inchoata. In qua ergo? in perfecta: perfecta ergo charitas foras mittit timorem: ergo incipiat timor, quia initium ſapientiæ timor domini. Timor enim quaſi locum præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei pręparauit locum. Quantum enim illa creſcit, ille decreſcit, & quantum illa fit interior, timor pellitur foras: maior charitas minor timor, minor charitas, maior timor. Si autem nullus eſt timor non eſt qua intret charitas, ſicut videmus per ſetam introduci linum quando aliquid ſuitur, ſeta prius intrat, & niſi exeat non ſuccedit linum. Sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem.

Hom. 85. ſuper Ioã. & de ſpiritu & lib. cap. 23. Aug. li. cõfeſſionum. 1. cap. 12. tomo 1. tract. 9. qui eſt ad 4. c. 1. epiſt. Io. tom. 6. ſparſim habes quæ cõtinetur his tribus part. Pſal. 110. Hic tãgit de initiali timore.

Quod videtur prædictis aduerſari.

ETS autem alia ſententia quæ videtur huic eſſe contraria, ſi non habet pium intellectorem. Dicitur enim in Pſal. Timor domini caſtus permanet in ſeculum ſeculi. Aeternum quendam timorẽ nobis oſtendit, ſed caſtum. Quod ſi oſtendit ille nobis ęternum timorem, nunquid contradicit illi iſta epiſtola quæ dicit: Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta charitas foris mittit timorem? Hoc enim dictum eſt per Ioannem, illud dictum eſt per Dauit. Sed noli te putare aliũ eſſe ſpiritũ: ſi.n. vnus flatus inflat duas tibias, num põt implere vnus ſpũs duo corda, & agitare duas linguas? Si ſpiritu vno ideſt flatu impletæ duæ tibiæ conſonant, impletæ duæ linguæ ſpiritu Dei diſſonare poſſunt? imo eſt ibi quædam conſonantia, eſt quædam concordia, ſed auditorem deſiderat ſtudioſum, nõ ocioſum. Ecce mouit duas linguas ſpiritus Dei, & audiuimus ex vna, Timor non eſt in charitate: audiuimus ex alia, Timor domini caſtꝰ permanet in ſeculum ſeculi. Quid eſt hoc? Diſſonant? Non. Excute aures, intende melodiam, non ſine cauſa hic addidit caſtus, illic non addidit, quia eſt timor aliquis qui dicitur caſtus, & eſt aliꝰ qui non dicitur caſtus. Diſcernamus iſtos duos timores, & intelli-

Similitudo ſeruilis timoris inducitur. Ibid. circa illud, q autem timet nõ ẽ. pſ. 18. 1. Ioan. 4.

Matth. 15.
gamus conſonantiam tibiarum. Quomodo diſcernimus? Atten-
dat charitas veſtra. Sunt homines qui propterea timent Deum ne
mittantur in gehennam, ne forte ardeant cum diabolo in igne ęter-
no. Ipſe eſt timor qui introducit charitatem, ſed ſic venit vt exeat.
Si .n. propter pœnas times, Deũ, non dum amas quem ſic times,
non bona deſideras, ſed mala caues. Sed ex eo quia mala caues, cor
rigis te & incipis bona deſiderare, cumq; bona deſiderare cœperis,
18 erit in te timor caſtus. Quid eſt timor caſtus? Timere ne amplius
amittas ipſa bona, timere deũ ne recedat a te. Cũ autẽ times deum
ne te deſerat p̃ſentia eius, amplecteris eum, ipſo frui deſideras.

Quomodo diſtant duo timores per ſimilitudinem duarum mulierum oſtendit.

Aug. eodẽ trac. 9. ſup Ioã. epiſt. inſeri⁹ paulo ad ſuperiora, & tract. 43. ĩ expoſitiõe euangelii Ioannis. Idem pene habetur in epiſtola ad Honoratũ de gratia noui teſta. ca. 21. & ẽ epiſt. 120. to. 2. & de vera poſte. ſermo. 18.

NON potes melius explanare quid interſit inter duos iſtos timores, quam ſi ponas duas mulieres maritatas, quarum vnam conſtituas volentem facere adulterium, ſed timet ne damnetur a marito. Timet maritum, quia adhuc amat nequitiam, huic non grata eſt, ſed oneroſa mariti præſentia, & ſi forte viuit nequiter, timet maritum ne veniat. Tales ſunt qui timent diem iudicij. Fac alterã amare virum, & debere illi caſtos amplexus, nulla ſe adulterina immunditia maculare velle: iſta optat pręſentiam viri. Illa timet, & iſta timet. Iam ergo interrogentur quare timeant. Illa dicet, Timeo virũ ne veniat. Iſta dicet, Timeo virũ ne diſcedat. Illa dicet, Timeo virum ne damnet. Iſta dicet, Timeo virũ ne deſerat. Pone hæc in animo, & inuenies timorem quem foras mittit charitas, & alium timorem caſtum permanentem in ſeculum ſeculi. Illum timorem perfecta charitas foras mittit, quia ille timor tormentum habet, torquetur conſcientia peccatorum, nondum facta eſt iuſtificatio. Eſt ibi quod titillet mentem, quod pungat, quod ſtimulet. Stimulat ille timor, ſed intrat charitas, quę ſanat quod vulnerat timor. Timor caſtus facit ſecuritatem in animo. Audiuimus duas tibias. ſ. Ioannem & Dauid reſonantes. Illa de timore Dei dicit quo timet anima ne damnetur, illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne deſeratur. Ille eſt timor, quem charitas excludit, ille eſt timor, qui permanet in ſeculum ſeculi. Ecce in his verbis prædictis aperte oñdit Augu. quis ſit timor caſtus, & qs ſeruilis, & qualiter differãt. In quibus etiã initialẽ timorẽ ſignificauit, qui nec ex toto eſt ſeruilis, nec ex toto caſtus, ſed tãquã medi⁹ aliqd de ſeruili, & aliqd de caſto timore habet: facit .n. ſeruire partim timore pœnę, partim amore iuſtitiæ, p quẽ timemus puniri, & timemus offendere. Iſte timor eſt in inchoata charitate, non in perfecta, & quantum creſcit charitas, tantum decreſcit iſte timor, quantum ad metum pœnę, ideſt quantum ad id quod facit timere pœnam, & quantum ad tormentum conſcientiæ. Nam quanto magis diligimus, tanto minus timemus. Iſte timor notatur in illis verbis Aug. vbi non ne-

gat

gat timoré eſſe in charitate inchoata, ſed perfecta, qđ non poſſet dici de ſeruili, quia vt ipſe ſupra dixit, ſeruilis timor nō remanet veniente charitate, nec intrat charitas, niſi prius ille timor exeat, ne c in illo timore aliquis credit in Deum, & ſi credat Deo, nec beneſacit etiam ſi bonum eſt quod facit. Non eſt ergo timor ille in charitate etiam inchoata, quia omnis qui charitatem habet licet nō perfectam, & in deum credit & bona opera facit. Quare ſeruilis non eſt timor ille, quem in charitate inchoata fore conceſſit, & quem creſcente charitate decreſcere dixit, ſed ille eſt timor initialis, quē non negat eſſe in charitate niſi perfecta ſit.

Quod timor ſeruilis & initialis dicitur initiū ſapientiæ, ſed differenter.

SCIENDVM tamen eſt, quod vterque timor. ſ. ſeruilis & initialis in ſcripturæ diuerſis locis dicitur initium ſapientię, & ita fore comperies ſi diligenter annotaueris loca ſcripturę, in quibus de timore domini fit mentiō: ex alia tamen ratione & cauſa diuerſa, dicitur ſeruilis timor initium ſapientiæ, & ex alia initialis. Seruilis eñ ideo dicitur initium ſapientiæ, quia præparat locum ſapientię, & ducit ad ſapientiam, ſed tamen non remanet cum ea, imo foras exit. Initialis vero dicitur initium ſapientiæ, quia eſt in inchoata ſapientia, quem cum quis habere incipit, ſapientiam, & charitatē habere incipit. Inde etiam eſt quod vterque timor dicit̃ initialis, quod inuenire poteris per diuerſa ſcripturæ loca. Vterque etiam timor interdū dr̃ ſeruilis, quia & ipſe initialis, qui eſt in charitate inchoata, aliquid habet de ſeruili, ſcilicet angorem pœnę ſicut & aliquid habet de caſto, ſ. quod timet offendere ac ſeparari. Prouer. 1 & 9. cap. Eccle. 1 Pſal. 110.

De hoc quod Auguſt. dicit caſtum timorem eſſe æternum.

ILLVD quoque diligenter eſt notandum, quod in ſuperioribus Aug. dicit, caſtum timorem eſſe æternum, per quod confirmatur præmiſſa ſententia. ſ. quod ſpiritus timoris erit in futuro, ſicut & alia dona ſpiritus ſancti, ſed non habebit omnem illum vſum quem mō habet. Faciet. n. tunc nos reuereri deū, non timere ſeparari vel carere. Fuit ergo & in Chriſto timor ille, ſed iuxta vſum illum quem habebit in futuro in ſanctis. Non enim timuit Chriſtus ſeparari vel offendere deum, ſed deum prę oībus reueritus eſt. Ad Heb. 5

An timor pœnæ, qui fuit in Chriſto, fuerit ſeruilis vel initialis, vel alius.

CVM autem fuerit in Chriſto timor pœnæ, quęritur an iſte timor fuerit mundanus, vel ſeruilis, vel initialis. Ad quod dicimus, nullum eorum fuiſſe in Chriſto, quia timor mundanus malus eſt, vt ſupra dictum eſt, & in primo gradu cum mundo deſeritur. Seruilis vero vel initialis in perfecta charitate non eſt. Nullus ergo timorum iſtorum fuit in Chriſto. Quis ergo fuit timor iſte, quo pœ

nam timuit? Poteſt timor ille dici naturalis vel humanus, qui omnibus hominibus ineſt, quo horretur mors ac formidatur pœna. Et dicitur timor iſte naturalis, non quia acceſſerit homini ex natura ſecundum quod prius fuit inſtituta, quia non fuit iſte timor concreatus homini nec de bonis naturalibus, ſed quia ex corrupta natura ꝑ peccatū omnibus aduenit: cui corruptio inoleuit, tanquam eſſet naturalis, & eſt iſte timor effectus peccati, vt prædictum eſt.

De dono timoris ſpecialiter.

Et quia de timore occurrit nobis tractandi locus: ſciendum eſt quatuor eſſe timores ſcilicet mundanum &c.

Expoſitio. Supra egit Magiſter de donis in generali, in hac vero parte agit de dono timoris in ſpeciali. Diuiſio. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarum prima aſſignat diuerſos modos timendi. In ſecunda vero inquirit diuerſitatem illorum modorum. ibi. De his eiſdem timoribus latius &c. In tertia vero quærit, ſecundū quam iſtarum differentiarum timor in Chriſto fuerit. ibi. Illud quoque diligenter eſt notandum &c. Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima ponit diſtinctionem timoris ſecundum quatuor differentias. In ſecunda vero reducit illas quatuor ad duas. ibi. Et attende ꝙ hic quatuor diſtinguuntur timores &c. Secunda vero pars principalis, in qua inquirit differentiā inter mēbra prius aſſignata, diuidit̄ in partes quatuor. In quarū prima aſſignat differentiam inter timorem ſeruilē, & caſtum, tangens interdum de initiali. In ſecunda vero inducit quādam auctoritatem, quæ videtur prę cedentibus eſſe contraria, & intellectum eius determinat ibi. Eſt autem & alia ſententia, quę videtur huic contraria. In tertia vero ad maiorem iſtorum euidentiam ſubiungit exemplum. ibi. Non potes melius explanare &c. In quarta vero & vltima ſubiungit cuiuſdam alterius auctoritatis expoſitionem ad habendum de prædictis euidentiam plenariam. ibi. Sciendū tn̄ eſt, ꝙ vterque timor &c. Tertia vero pars principalis diuidi habet in partes duas. In quarum prima oſtendit, quód in Chriſto fuerit timor pœnæ. ibi. Cum autē in Chriſto fuerit timor pœnę.

Et quia de timore occurrit nobis tractandi locus, ſciendum eſt quatuor eſſe timores, ſcilicet mundanum &c.

Obiicitur hic primo contra ordinem a Magiſtro obſeruatum. Dub. 4. 46 Videtur enim quòd inordinate procedat, in tractando, quoniam via diffinitiua præcedit diuiſiuam: ergo prius eſt timorem diffinire, quam diuidere. Si tu dicas ꝙ non eſt vnam communem diffinitionem ipſius timoris aſſignare: in contrarium huius opponitur: quia cum timor habeat ortum ex amore, & vnam ſit diffini tionem aſſignare, ſicut Dionyſius diffinit amorem per vim vnitiuam, videtur quòd ſimiliter ſit ex parte timoris. Sed in contrarium huius opponitur: quia quando aliquid in vna ſui acceptione eſt paſſio, in altera vero eſt habitus, æquiuoce dicitur: ſed timor, qui eſt donum, eſt habitus, timor vero naturalis eſt paſſio: ergo de timore non poteſt aſſignari vna cōmunis rō. Item. Auguſtinus & Damaſce. timorem diffiniunt. 47 Auguſt. ſuper Ioan. ſic. Timor eſt fuga, ne amittat qđ habet. Dama. ſic. Timor eſt expettatio futuri mali, Sed neutrum conuenit timori in ſtatu patriæ, ſicut patet: ergo nō videtur quod ſit generalem rationē

ipſius

ipſius timoris inuenire. Iuxta hoc quæritur de iſtis duabus diffinitionibus prætactis, quoniam videntur ſibi contrariari. Si enim fuga, & expectatio opponuntur, & timor eſt fuga ſecundum Aug. non ergo eſt expectatio, vt dicit Dama. Vlterius quæritur iuxta hoc, vtrum timor ſecundum generalem ſui acceptionem habeat vnum obiectū cōmune. Quod ſic videtur, quia naturalis timor cōformis eſt gratuito, & gratuitus glorioſo: alioquin nec timor naturalis pficeretur a gratuito, nec gratuitus a glorioſo: hoc autem eſſe non poſſet niſi haberent vnum obiectum commune: ergo &c. Item. Tantæ generalitatis eſt amor quantæ eſt timor: ſed omnis amor eſt reſpectu obiecti ſub vna ratione, videlicet ſub ratione boni: ergo videtur ſimiliter de timore. Sed cōtra eſt, quòd timor viæ eſt reſpectu mali, timor autem patriæ non eſt reſpectu mali, cum ibi nullū ſit malum: ergo non videtur quod ti moris viæ, & timoris patriæ poſſit eſſe vnum obiectum commune: ac per hoc vna communis ratio aſſignari. Item. Timor viæ eſt reſpectu futuri, timor autem patriæ reſpectu futuri non poteſt eſſe: ergo non poſſunt cōmunicare in ratione vnius obiecti.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd timor cū multas habeat differentias, de illis nec dr̄ oīo vniuoce, nec ęquocę, ſed ſecundū quandam analogiam. Vbi autem eſt analogia, ibi eſt comparatio ad aliquid vnum ſecūdum prius, & poſterius, maxime vbi eſt dicere ꝓprie analogia: & ideo timor ſecundum omnes ſuas differentias habet aliquod obiectum ſiue vnam rationem circa quod conſiſtit eius actus ſecundum prius, & poſterius. Obiectum autem timoris ſub ratione ſua generali eſt arduum. Actus vero cōis reſilitio ab illo arduo; & hoc eſt in omni timore reperiri. Vnde vna cōis ratio poteſt de oī timore aſſignari, vt dicatur ꝙ timor eſt reſilitio ab aliquo arduo ſiue excellēti, ſiue illud arduū ſit in gñe boni, ſiue ſit in gñe mali. Sed cum eſt in gñe boni eſt reſilitio cum reuerentia: cum vero eſt in genere mali, eſt reſilitio cum fuga. Sed quia iuxta analogiam frequenter latet ęquiuocatio quædā ſecundum Philoſophum, propter tollēdam ambiguitatem Magiſter primo maluit diuidere, quam diffinire: quia in multiplicibus primo eſt diuidendum, & poſtea diffiniendum: & hinc eſt ꝙ dicit Augu. & Dama. Timorem enim diffiniunt non quidem in ſua generalitate, ſed reſpectu mali. Et quia timor reſpectu mali duplicem actum habet, vnum antecedentem, qui eſt æſtimatio, ſiue ſuſpicio, qua quis credit malum ſibi ſuperuenturum, conſequenter eſt fuga illius mali æſtimati: hinc eſt quòd vnus illorum diffinit per expectationem, alter vero per fugam: ita quod nulla eſt ibi controuerſia. Accipitur enim ibi expectatio large pro quacumque æſtimatiōe, ſiue credulitate de aduentu mali. Et per hoc patet reſponſio ad primum, quod q̄rebatur de timoris notificatiōe. AD illud vero quod querebatur vlterius de timoris obiecto. Dicendum, quod obiectum eius eſt arduum ſub ratione ardui, & excellentis, & quodammodo ſuperexcellentis. Vnde quod obiicitur de malo, & de futuro non valet: quia illatio non reſpicit timorem, niſi quantum ad ſtatum viæ, nec ad hoc generaliter: in ſtatu enim vię eſt timor reuerentiæ ſicut ex præcedentibus habitum eſt &c. Obijcitur ſecundo contra numerum, & diuiſionem, quā de timore ponit Magiſter. Et obr̄ cōtra hoc, primo quod videt̄ Magr̄ ēe inſufficiēs: omittit. n. timorem naturalem. Item obijcitur, qa videtur ſibi cōtradicere: primo enim dicit quattuor eſſe timores, & poſtmodum ſubiungit quinque. Et ſi tu dicas, ꝙ ipſe enumerat pro vno mūdanum, & humanum, Contra. Timor mundanus ſurgit ex concupiſcentia oculorum, timor humanus ex concupiſcētia carnis. Sed iſte cōcupiſcētiæ ſunt diuerſæ: ergo & illi timores. Iuxta hoc q̄rit̄, cū ſex differētiæ aſſignent̄ videlicet naturalis mundanus humanus ſeruilis initialis & filialis, penes qd ſumant̄, & qūo diſtinguāt̄. Rñ. Dicēdū, ꝙ ſex differētię timoris 48

habent diſtingui ſm differentiarum ſuarum originum. Timor enim aut eſt ex natura, aut ex libidine, ſiue cõcupiſcentia, aut ex gratia. Si eſt ex natura, tunc eſt timor naturalis. Si ex concupiſcentia, hoc eſt dupliciter, aut eſt ex nimio amore ſui, ſic eſt human⁹: aut ex nimio amore ſuorum, ſic eſt mũdanus. Si vero ex gratia gratis data, ſic eſt ſeruilis: aut ex gratia gratumfaciente inchoata, & ſic eſt initialis: aut eſt ex gratia perfecta, & ſic eſt filialis. Et ſic patet, ꝙ ſex ſunt differentiæ timoris ſecundum ſuam generalem diuiſionem ex parte ſuæ originis. AD illud ergo

49 quod obijcitur, quod Magiſter eſt inſufficiens, quia non ponit niſi quatuor. Dicendum, quod Magiſter cũ intendit hic agere de timore dono, non diuidit timorem niſi eatenus q̃ ad propoſitum ſuum ſpectat. Timor autem donum quadrupliciter habet conſiderari, aut per cõparationem ad ſuũm oppoſitum, quod expellit: & hic eſt timor malus, qui opponit dono ſpiritus ſancti, vt mundanus, & humanus, quos Magiſter non diuidit, licet ſint timores diuerſi, quia ſub vna rõne conſiderat, videlicet inquantum oppoſitionẽ habent ad donum timoris. Aut per cõparationem ad obiectum minus principale, & hoc quidem eſt malũ pœnæ: & ſic eſt timor ſeruilis. Aut per comparationẽ ad obiectũ magis principale, quod quidem eſt malum culpæ ſiue offenſæ: & ſic eſt timor initialis. Aut per cõparationem ad obiectum maxime principale, quod quidẽ eſt excellentiæ maieſtatis diuinæ: & quantum ad hoc eſt timor filialis. Et ſic patet, ꝙ ſecundum quadruplicẽ cõparationem ipſius timoris doni, aſſignantur quatuor timoris differẽtiæ. Et Magiſter ſufficienter diuidit timorem quantum ſpectat ad propoſitũ. Aliter poteſt dici, quod timor ſub rõne doni poteſt ſm aliam cõſiderationem quadrupliciter diuidi: q̄a timor aut eſt oppoſitũ ſimpliciter dono: & ſic eſt vna differentia, videlicet mundanus, & humanus: aut eſt donum tñ cum oppoſito doni: & ſic eſt timor ſeruilis: aut eſt donum cũ oppoſito, tñ cum quadã approximatione ad oppoſitum: & ſic eſt timor initialis; aut eſt perfectum donum, & ſic eſt timor filialis: & ſic patet ſufficientia horum membrorum, & ſolutio obiectorum.

Et attende, quod hic quatuor diſtinguunt timores &c.

Contra. Ex hoc videtur, quod vel Dub. 5
Magiſter ſit ſuperfluus, vel Beda di- 50
minutus. Item, Iuxta hoc quæritur de diuiſione, quam ponit Dama. vbi diuidit timorem in ſex differentias, quarum nullam ponit, nec Magiſter, nec Beda. Dicit enim quòd ſex ſunt genera timoris, videlicet ſegnicies, erubeſcentia, verecundia, admiratio, ſtupor, & agonia; videtur enim ſm hoc, ꝙ aut ipſe Dama. aut Magiſter in diuidendo non recte procedit. Iuxta hoc etia'm quæritur de ſufficiẽtia membrorum, quæ ponit Dama.
Reſpon. Dicendum, quòd eſt loqui Reſpon.
quadrupliciter de timore; aut ſecundum ꝙ eſt donum præciſe: aut ſecundum ꝙ eſt donum, & oppoſitum dono: aut ſecundum ꝙ comprehẽdit donum, & oppoſitũ dono, & paſſionem naturæ; aut ſpecialiter de ipſo ſm ꝙ timor eſt paſſio naturæ. Si ſecundum ꝙ eſt donum, ſic diuiditur in duo membra, & ſic accipit Beda diuidens timorem in ſeruilem, & caſtum, quia poteſt eſſe donum gratuitum, aut gratiſdatum. Si ſm ꝙ comprehendit donum, & oppoſitum dono, ſic eſt diuiſio Magiſtri in quatuor membra, ſm ꝙ dictum fuit ſupra. Et quia Magiſter largius accipit: ideo plura membra ponit. Si autem accipitur prout comprehendit donum, & oppoſitum dono, & etiam paſſioni naturæ, ſic diuiditur in ſex membra poſita prius. Si vero prout accipitur ſpecialiter pro paſſione naturæ, ſic eſt diuiſio Dam. quæ eſt quaſi ſubdiuiſio reſpectu præcedentis. Sufficientia autem, & numerus horum membrorũ ſic patet: quia timor paſſio aut eſt reſpectu mali, aut reſpectu ardui. Si reſpectu mali, aut reſpectu mali in ſe, aut reſpectu mali in ordine ad

ne ad culpam. Si reſpectu mali in ſe,
hoc eſt dupliciter, aut prout timetur
difficultas in opere ſuperexcedens
vires noſtras. & ſic eſt ſegnicies, de
51 qua dicit ipſe Dama. ꝙ ſegnicies eſt
timor futuræ operationis. Aut prout timetur malum pœnæ, nec tamen
eſt a nobis, ſed potius a fortuna, &
ꝑ accidens: & ſic eſt ipſa agonia, de
qua dicit ipſe Dama. ꝙ agonia timor
52 eſt per caſum, ſiue infortunium. Si
autem eſt timor mali reſpectu pœnæ
in comparatione ad culpam, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut reſpectu culpę, quæ iam eſt; & ſic eſt verecundia, de qua dicit Dama. quod vere
cundia eſt timor actu. Aut reſpectu
53 culpæ quę iam nõ eſt ſed poteſt eſſe:
& ſic eſt erubeſcentia. De qua dicit
54 Dama. ꝙ erubeſcẽtia eſt timor in ſpectatione cogniti. Si autem eſt reſpectu ardui, ſiue magni, aut eſt magni in quod non poſſumus cognoſcẽdo, & operãdo propter defectum cognitionis: tunc eſt admiratio, de qua dicit Dama. quòd admiratio eſt timor in magna imaginatione finita: aut eſt arduum ad quod in aſſueti ſum⁹: & ſic ẽ ſtupor, de quo dicit, ꝙ ſtupor eſt timor ex inaſſueta imaginatione.
Vel aliter. Timore paſſiõe, aut timetur
55 quod eſt de ſe timendum, aut timetur
quod de ſe timendum non eſt: ſi timetur quod eſt timendum de ſe, hoc poteſt eſſe tripliciter, quoniam aut eſt præſens; & ſic eſt verecundia; aut futurum certum, & ſic eſt erubeſcentia. aut futurum dubiũ, & ſic eſt agonia. Si autem timetur aliquid quod
56 de ſe timendum non eſt, hoc poteſt
eſſe tripliciter, aut propter defectum virtutis, & ſic eſt ſegnicies: aut propter defectum cognitionis: & ſic eſt admiratio; aut propter defectũ conſuetudinis, & ſic eſt ſtupor: & ſic patet prædictorum numerus, & ſufficiẽtia: & per hęc etiam patet reſponſio ad obiecta.

### Amicabiles vero &c.

Dub. 6 Contra. Vr̃ ꝙ alius ſit timor caſt⁹,
57 & alius timor amicabilis, & alius timor filialis. Aliud. n. timet ſponſa, & aliud amicus, & aliud filius. Fili⁹. n. timet patris indignationẽ, amic⁹ voluntatis diſſenſionem, ſponſa cõplexuum ſeparationem; ergo videtur ꝙ illi ſunt diuerſi timores. Iuxta hoc quęritur, propter quid timor perfectus ſortitur illa vocabula, & quare magis vocatur amicabilis, quam ſocialis. Reſpon. Dicendum, quòd licet iſti timores in his ſenſib⁹ habeãt differentiam: tñ reſpectu dei vnus, & idem timor cenſetur hoc triplici nomine. Sicut enim vna eſt gratia, quæ facit eſſe filium dei per adoptionem, facit etiam amicum, & deſponſat animam in coniugium: ſic etiam in propoſito eſt intelligendum, quĩa vnus, & idem timor eſt quo quis timet amittere deum, ſiue ſeparari a deo ſub hac triplici ratione. Et ex hoc patet, quare iſte timor hoc triplici nomine nominetur: patet etiã reſponſio ad obiecta. Reſpon.

### Vterque timor &c.

Contra. Si timor initialis dicitur, Dub. 7
quia in eo inchoatur ſapientia, & 58
gratia, & timor ſeruilis eſt huiuſmodi: videtur ergo quòd timor ſeruilis ſit initialis, quod falſum eſt. Iuxta hoc quæritur, propter quid timor in ſacra ſcriptura potius dicitur initium ſapientię, quam aliud donũ: & quare magis dicitur initiũ ſapientiæ, quam alicuius alterius doni, aut virtutis, aut gratiæ. Reſpon. Dicendum, ꝙ cum duplex ſit initium, videlicet intra, vel extra, initialis denominatur a principio, intra quod eſt naturę principium intrinſecum. Seruilis autem habet rationem principij extra: & ꝓpterea nec erit, nec debet dici initialis. Ad illud quod quæritur, quare magis dicitur principium ſapientiæ, quam alterius doni. Dicendum, quòd in proficiendo in bonum, donum timoris eſt primum inter omnia dona, & donum ſapientiæ eſt ſupremum: cum ergo ratio initij, & principij debeat attribui primo, hinc eſt quòd ratio initij debet attribui timori, quia non in ſummo ſtatu eſt: hinc eſt quòd timor Reſpon.
magis

magis dicitur principium ſapientię, quam alicuius alterius doni. Alia vero quæ dicuntur in litera, ſunt ſatis plana. Ex his autem quæ in litera dicta ſunt, poſſent formari ſex problemata de timore, vt primum ſit de timoris diffinitione. Secundũ de obiecto. Tertiũ de diuiſione Magiſtri. Quartum de diuiſione doni. Quintum de doni gratuiti nominatione. Sextum, & vltimũ de eius cõparatione ad donũ ſapientiæ &c.

Artic. 3

AD intelligentiã huius partis, in qua quidem agitur de dono timoris incidit hic quæſtio circa duo. Primo enim quæritur de timore informi, ſiue ſeruili, qui eſt cum peccato. Secundo quæritur de timore gratuito, qui datur cum ſpiritu ſancto. Circa primum quæruntur tria. Primum eſt de timore ſeruili per cõparationem ad ſuum principium. Secundum eſt de timore ſeruili per cõparationem ad ſuum vſum. Tertium eſt de eodem timore per comparationem ad gratiæ complementum:

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Timor ſeruilis eſt donum ſpiritus ſancti quanquam non ſit donum cum ſpiritu ſancto.

Fundamenta.

DE timore ſeruili per cõparationẽ ad eius principium, vtrum videlicet timor ſeruilis ſit donum ſpiritus ſancti diuinitus datum. Et ꝙ ſic vr̃. Primo per glo. ſup illud Rom. viij. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore. ibi. glo. Caue ne ex eo quòd ait ſpiritum ſeruitutis, & ſpiritum adoptionis, diuerſum intelligas ſpiritum, cum ſit vnus, atque idem ſpiritus. Si ergo ſpiritus adoptionis eſt donum ſpiritus ſancti, ex hac gl. videtur neceſſario poſſe concludi, quòd ab eodem ſit timor ſeruilis. Item. Auguſt. dicit, & habetur in litera. Bonus eſt timor ſeruilis, & vtilis, per quem ſit paulatim conſuetudo iuſtitię. Sed omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt: ergo timor ſeruilis deſurſum deſcendit. Item. Hoc ipſum videtur probari auctoritate veteri teſtamenti: quia ſicut dicitur Eccle. 1. Principium ſapientiæ eſt timor domini. Et Prouerb. xv. In timore domini declinat omnis a malo. Et Eſaiæ. xxvj. A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis. Si ergo timor ſeruilis eſt initium ſapientiæ, & facit declinare a malo, & bonũ concipere, & hoc totum non eſt niſi a dono dei: videtur ergo quod timor ſeruilis ſit donum ſpiritus ſancti. Item. Non ſolum a deo eſt gratia cooperans, ſed etiam gratia voluntatem præparãs: ergo nõ ſolummodo a deo eſt timor ille, qui regit hominem in ſtatu iuſtitiæ, ſed etiam qui præparat ad illum ſtatum. Cum ergo timor ſeruilis ſit huiuſmodi, videtur quod timor ſeruilis ſit donum ſpiritus ſancti. Item. Plus eſt timere deum, quã credere. Multi enim credunt qui non timent: ſed fides qua quis credit, etiam in ſtatu peccati datur homini deſurſum: ergo & donum, per quod timet: ſed timor ſeruilis eſt huiuſmodi: ergo &c. Sed contra. Omne donum ſpiritus ſancti poteſt ſtare cum ſpiritu ſancto, quia ſpiritus ſanctus non repugnat ſuis donis: ſed quando ſpiritus ſanctus infunditur, tunc timor ſeruilis expellitur, ſicut dicit Auguſt. & habetur in litera: ergo timor ſeruilis non eſt donum ſpiritus ſancti. Item. Omne ſpiritus ſancti donum habet exemplar correſpondens in deo: ſed timor ſeruilis non habet exemplar correſpondens in deo, nec inquantum timor, nec inquantum ſeruilis. In deo. n. nullus eſt pauor, nulla eſt ſeruitus: ergo &c. Item. Omne donum ſpiritus ſancti datur ad habilitandum aĩam ad aliquid arduũ, & excellens: ſed timor potius conſiſtit in depreſſione, quam in aliqua erectione, & potius eſt ex virtutis indigentia, quam ex ſufficientia: videtur ergo ꝙ timor ſeruilis non ſit donum ſpiritus ſancti.

Ad opp.

ꝺi. Item. Sicut contingit deũ time-
re propter pœnas, quas infligit: ſic
etiam contingit amare propter bene
ficia, quæ nobis tribuit etiam in ſta
tu peccati: ſed amor ille qui eſt pro-
pter temporalia, non ponitur inter
ſpiritus ſancti dona: ergo nec timor
ſeruilis, qui principaliter habet ocu
lum ad pœnam. Item. Sicut aliquis
dimittit tranſgredi mandata dei ꝓ-
pter timorem pœnarum æternarum,
ſic latro dimittit tranſgredi edictum
regis propter timorem ſurcarũ: ſed
timor, quo latro timet furari ne ſu-
ſpendatur, nõ ponitur eſſe donũ ſ.ſ.
ergo ſimiliter videtur de illo timore,
quo quis timet peccare, ne æternali-
ter puniatur; imo videtur multo for
tiori ratione, quia ſi malum facili-
ter timetur, maius malum multo fa
cilius timetur: cum ergo maius ma-
lum ſint pœnę æternæ quam tempo
ralis, ſi non egemus dono ad timẽ
dum pœnas temporales, multo magis
videtur, quòd nec ad timendũ pœ-
nas æternas.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque du
59 bio timor ſeruilis eſt donum ſpiritus
ſancti. Et rõ huius eſt: qm̃ ſicut do
num dei eſt noſſe, ſiue credere pœnas
futuras, pro eo ꝙ ibi eſt quædã cor
dis illuminatio, & directio: ſic do-
num dei eſt illas pœnas æternas re-
fugere, & timere, pro eo quod ex tali
dono eſt quædã cordis emollitio, &
fluxus cõcupiſcentialis reſtrictiò, &
in hoc quædam rectificatio. Quod
enim ibi ſit emollitio, ſatis innuit Hier.
propheta cum dicit: Indurasti cor
noſtrum, vt non timeremus te. Q̄d
ibi ſit fluxus cõcupiſcentialis reſtri-
ctio, innuit propheta in Pſal. cum di
cit: Cõfige timore tuo carnes meas:
quod quidẽ non ſolum ſit timore ca-
ſto, ſed etiam ſeruili, quo timentur
æterna ſupplicia, & timetur diuina
iuſtitia. Et propter illorum timorẽ
ceſſat homo a peccatorum perpetra
tione, licet non oĩno ceſſet a volunta
tate, ſicut dicit gl. ꝙ totũ eſt ex diui-
no munere. Ideo cõcedendæ ſunt ra
tiones ad hanc partem inductæ.

60 AD illud ergo quod primo obij
citur in contrarium, quòd timor ſer
uilis non manet cum ſpirituſancto.
Dicendum, quòd dona ſpiritus ſan-
cti ſunt in multiplici differentia.
Quoddam namque donum eſt a ſpi
rituſancto, ſed non cum ſpiritu ſan-
cto, quia præparat ad ſpiritũ ſ. & ta
le donum eſt timor ſeruilis ſm quod
huiuſmodi. Quoddã autem eſt do-
num, ꝙ eſt a ſpirituſancto, & ſemper
cum ſpũ ſancto, quia per ipſum con
ſecratur habitaculũ ſpiritui ſancto,
ſicut eſt donum charitatis. Quod-
dam vero eſt donum, quod eſt donũ
a ſpiritu ſancto, & aliquando cũ ſpi
rituſancto, aliquando ſine ſpirituſan
cto, ſicut donum quod eſt ad ſpiritu
ſancti manifeſtationem, & eſt ordi-
natum non ſolum ad propriam vtili
tatem, ſed etiam ad alienam: ſicut do
num prophetiæ, & donum ſcientiæ,
quæ aliquando in malis, aliquando
in bonis reperiri habent. Cum ergo
dicitur ꝙ donum ſpiritꝰ ſancti com
patitur ſe cum ſpiritu ſancto. Dicen
dum, quòd illud habet inſtãtiam in
eo dono, quod ordinatur ad habita-
tionem ſpiritꝰ ſancti præparandam.
Poſſet etiam aliter dici, quòd timor
ſeruilis & ſi inquantum ſeruilis eſt,
non poſſit ſtare cum ſpirituſancto ꝓ
pter annexam imperfectionem, quæ
dicit repugnantiam ad ſtatum grãæ:
tamen quantum ad aliquid ſui nihil
prohibet ipſum cum ſpiritu ſancto
ſtare, ſicut infra melius manifeſtabitˋ:
& quantum ad hoc eſt donum eius.
AD illud quod obijcitur, ꝙ omne do 61
num ſpiritꝰ ſancti habet exẽplar cor
reſpondens in deo. Dicendum, ꝙ ſi
illud ſpecialiter intelligatur quantũ
ad omnem eius proprietatem, ſic nõ
eſt verum: ſed ſi generaliter intelliga
tur, vtpote qđ dicatur illud habere
exemplar ĩ deo, quod habet aliquid
correſpondens ſibi vel ſm ſe, vel ſe-
cundum ſuum genus, ſic veritatẽ ha
bere poteſt. Et hoc modo timor põt
habere exemplar in deo: quia qui ti
met, elongatur a malo, & ſtat intra fi
nes proprios, ita quòd ſupra ſe non
erigitur. Vtrumque autem iſtorum,
contingit reperiri in deo, quia deus
a malo maxime elongatur, & nullo
modo ſupra ſeipſum erigitur: ideo
dum

dum per timorem deo ſubijcimur,ei
dem aſſimilamur:& talis aſſimilatio
ſufficit ad hoc ꝙ timor habeat ſuffi-
62 cientem rationem doni. AD illud
quod obijcitur,ꝙ omne donum ſpi
rit⁹ ſancti datur ad habilitādum ani
mam ad aliquod arduum,& excellēs
Dicendum,quòd ſicut inordinate a-
mare eſt magnæ laſciuiæ,ſed ordina
te amare eſt magnæ virtutis,& excel
lentiæ:ſic inordinate timere eſt ſigni
ciei,& ignauię,ordinate vero timere
magnæ eſt excellentiæ. Qui enim
deum veraciter timet,nihil terrenū,
& caducum timet,imo ex ipſo timo-
re de ipſis timoribus ſuperefferтur.
Ideo licet actus timoris videatur per
tinere ad quādam defectibilitatem:
ſecundum veritatem tamen pertinet
ad excellentiam,& nobilitatem:& q̄a
in timore ſeruili incipit homo deum
ipſum timere,hinc eſt quòd donum
ſpiritus ſancti eſt,ſed imperfectum.
63 AD illud quod obijcitur,quod ſicut
contingit deum timere propter pœ
nas,ita & amare propter beneficia.
Dicendum,quòd ſicut beneficia quæ
dam ſunt pręſentia,quędam futura,
quædam quę videntur,quædam quę
expectantur : ſic etiam & pœnæ. Et
ſi quis timeat deum ſolūmodo pro-
pter pœnas præſentes, quas iam ex-
pertus eſt,hoc non habet neceſſario
ex dono:ſed cum timet propter ſup-
plicia futura, quæ credit infligenda
eſſe omnibus,qui contemnunt diui
nam iuſtitiam:ſic & in amore intelli
gendum eſt, quòd amor æternorum
bonorum eſt donum dei. Amor ve-
ro præſentium poteſt eſſe ex ipſo na
turali affectu:& ideo ex hoc non po
teſt concludi,quod timor ſeruilis nō
ſit donum,quia timore ſeruili non ti
mentur tantum temporalia ſuppli-
cia,ſed etiam æterna,ſicut tactum eſt
64 ſupra. AD illud quod obijcitur de
latrone,qui timet furari propter ſu-
ſpendium. Dicendum,quòd non eſt
ſimile, ſicut iam tactum eſt : quia na
turali cognitione,& æſtimatione la-
tro cognoſcit illud ſupplicium,& il-
lud reformidat: non autem ſic eſt de
ſupplicio īfernali,imo oportet,quòd
timeat per fidem ; & amplius ꝙ cor
quodāmodo molificetur vt exhoreat
illa ſupplicia ad fidei inſtinctū. Pro-
pterea ratio illa non valet : quia nō
non eſt ſimile hinc & inde.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Timor ſeruilis licet non ſit bonus bonitate meriti, eſt tamen bonus bonitate præparante ad meritum.**

DE timore ſeruili in cō-
paratione ad ei⁹ vſum, Fundamenta.
vtrū ſcilicet vſus timo-
ris ſeruilis ſit bonus,
an malus. Et quòd bo-
nus ſit videtur:quia quales ſunt ha-
bitus,tales ſunt actus:ſed timor ſer-
uilis,cum ſit donum ſpiritus ſancti,
eſt bonus: ergo per documentū mo
ralis Philoſophi actus ei⁹ eſt bon⁹.
Item. Maxima eſt Philoſophi, quòd
cuius vſus bonus,ipſum quoque bo
num eſt:& cuius vſus malus, ipſum
eſt malum:ergo ſi vſus timoris ſerui
lis eſt malus,ipſe timor ſeruilis ē ma
lus:ſed non eſt malus cum detur di-
uinitus : ergo actus eius eſt bonus.
Item. Omnis habitus,cuius vſus prę
parat hominem ad ſuſceptionē gra
tiæ,eſt bonus quantum ad vſum:ſed
timor ſeruilis eſt huiuſmodi,quia ꝑ
vſum eius introducitur charitas, ſi-
cut dicit Auguſt. & habetur in lite-
ra:ergo &c. Item. Nullus actus,quo
quis vitat peccatū,eſt peccatum ꝰ ſed
actu timoris ſeruilis recedit homo a
peccato : ergo actus timoris ſeruilis
non eſt peccatū, nō eſt ergo malus:
& eſt mal⁹ vel bonus:ergo eſt bon⁹.
Sed contra. Sup illud pſal. Cōfige ti
more tuo carnes meas.glo.Aug. Ti- Ad opp.
mor ſeruilis carnē nō crucifigit, q̄a
viuit in eo peccandi voluntas,& ſe-
queretur opus,ſi ſperaretur impuni
tas:mallet enim licere, & dolet non
licere,quod lex vetat:ſed omnis talis
motus eſt directe cōtra iuſtitiam,q̄a
vellet iuſtitiā non eſſe : omnis vero
motus contra iuſtitiam eſt malus: er
go ad actus, & vſus timoris ſeruilis
eſt

eſt malus. Item. Greg. in moral. Cũ
pœna timetur,& dei facies non ama
tur,timor ex tumore eſt, nõ ex amo
re: ſed omnis actus, qui procedit ex
radice tumoris,& ſuperbiæ,eſt actus
malus,&damnabilis:ergo vſus timo
ris ſeruilis non eſt bonus,ſed damna
bilis. Item. Nullus actus incompoſ-
ſibilis charitati, eſt bonus,ſed time
re ſeruiliter eſt actus incompoſſibilis
charitati: ergo timere ſeruiliter non
eſt bonum. Maior manifeſta eſt:
quia charitas bono non repugnat,
ſed malo. Minor etiam manifeſta eſt
ſecundum verba Augu. & Apoſtoli:
quia ſpiritus ſeruitutis non ſtat cum
ſpiritu adoptionis. Item. Omnis ti-
mor ortum habet ex amore:ergo ti-
mor ſeruilis ex amore habet ortum:
ſed omnis amor aut ẽ naturalis, aut
libidinoſus,aut gratuitus: cum ergo
timor ſeruilis non poſſit habere ortũ
ex amore gratuito,quia eſt in pecca-
tore, nec ex amore naturali conſtat,
q̃a iam eſſet timor naturalis: reſtat
ergo quod ex amore libidinoſo: ſed
omnis actus qui exit ex amore libidi
noſo,eſt malus,& culpabilis:ergo a-
ctus timoris ſeruilis eſt malus. Item.
Amare deum ꝓpter temporalia prin
cipaliter eſt peccatum,& malum: er
go ſimiliter timere deum propter pœ
nas principaliter eſt malum:ſed hoc
eſt timere ſeruiliter; videtur ergo ꝙ
actus timoris ſeruilis ſemꝑ ſit culpa
bilis. Item. Timor ſeruilis non dici
tur ſeruilis niſi a ſeruitute peccati:er
go pari ratiõe nullus dicitur timere
ſeruiliter, niſi circa illum actum ſit
annexa circunſtantia peccati:ſed cir
cunſtantia peccati annexa actui fa-
cit totum actum deformem, ergo vi
detur quod actus,& vſus timoris ſer
uilis ſit ſemꝑ culpabilis;&deformis.

RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum,quòd cum di
co timorem ſeruilem duo dico, vide
licet ipſum habitum, quo anima diſ
ponitur ad timendum deum, vt pu
nientẽ eos qui prævaricantur;& vl
terius nomine ſeruitutis importatur
deformitas peccati, quæ annexa eſt
illi habitui in eodem homine,ratio
ne cuius ille homo dicitur eſſe ſeruꝰ
peccati,& timor in eo exiſtens dicitᷣ
eſſe timor ſeruilis. Per hũc etiam mo
dum cum dico aliquem timere ſerui
liter,duo dico, videlicet actum ab il
lo habitu egredientem,& voluntatis
ſeruilitate,ſiue deformitatem conco-
tantem. Sed attendendum quòd hoc
poteſt eſſe dupliciter,aut ita quòd de
formitas illa voluntatis concomite-
tur quantum ad habitum,aut quan-
tum ad actum. Si concomitatur ſolũ
quantũ ad habitum,ſic põt eſſe quòd
aliquis ſeruiliter timeat,& tamen mo
tu illo non peccabit: quia ſi ex reco
gitatione pœnarum aliquis abhoret
offendere deum, hoc poteſt eſſe præ-
ter omne peccatum. Si autem conco
mitatur in actu,quamuis ipſum time
re de ſe non ſit malum,tamen ratio-
ne deformitatis actualiter annexę de
prauatur:ſicut aliquis qui timet pœ
nas,& timendo dolet,quòd tales pœ
næ infliguntur pro culpa,&actu etiã
concupiſcit peccare, ſi non eſſet illa
pœna:& hoc modo timere ſeruiliter
eſt peccatum,& malum: hoc autem
non eſt ſemper, cum quis mouetur
timore ſeruili,alioquin per vſum il-
lius doni magis ſe homo a gratia elõ
garet,quam præpararet,quod plane
falſum eſt. Et ideo concedendum eſt,
quòd vſus timoris ſeruilis poteſt eſſe
bonus, licet non ſit bonus bonitate
meriti,ſed magis bonitate præparan
te,vel ordinante ad meritum, quæ ſi
mul ſtat cum peccato. Vnde & ratio
nes quæ hoc oſtendunt,concedendę
ſunt,licet ratio vltima ſit ſophiſtica,
quia procedit ex ſuppoſitione falſa.

AD illud vero quod primo obij
citur in contrarium,quòd in timore 65
ſeruili viuit voluntas peccandi, & ꝙ
dolet de eo,quòd lex vetat. Dicen-
dum, ꝙ illud verbo Auguſt. non in-
telligitur, quòd ſemper quãdo timet
doleat actu,& ſimiliter quàm volun
tas peccandi ſemper ſit in actu: ſed
hoc dicit,quia manet in habitu,&ra
dice. Licet autem voluntas ſit ꝑ pec
catum deformata, & regnet in ea ma
lus amor poteſt tamen aliquãdo mo
ueri ad aliqua bona opera in genere
vel ex circunſtantia per aliquam gra
tiam gratis datam non comittendo
culpam,

culpam, ſicut patet per multa exem-
66 pla:& ſic poteſt eſſe in parte iſta. AD
illud quod obijcitur, quòd timere
ſeruiliter eſt ex tumore (ſicut dicit
Greg.) non ex amore. Dicendum, ꝙ
(ex) nō dicit ibi cauſam, ſed cōcomi
tantiam: & cum dicit concomitantiā
in actu, tunc deformat actum timo-
ris ſeruilis: cum dicit concomitantiā
in habitu non oportet, quòd defor-
met, ſed tamen facit ipſum deficere a
67 meriti perfectione. AD illud quod.
obijcitur, quòd actꝰ incompoſſibilis
charitati eſt malus. Dicēdum, quòd
aliquis actus poteſt eſſe incompoſſibi
lis alicui ratione circunſtantiæ pro-
priæ, quā habet ex proprio habitu,
vel ratione alicuius annexi. Cum er
go dicitur, quod actus timoris ſerui
lis eſt incompoſſibilis charitati, hoc
non eſt ratione ipſius actus per ſe, &
ſecundum ſe, quia habens charitatē
poteſt bene timere deum ratione pœ
nę: ſed hoc intelligitur ratione anne
xi, quod facit ipſum deficere a meri-
to charitatis: & ideo ex hoc non ſe-
quitur, quòd actꝰ timoris ſeruilis ſit
malus: ſed vel eſt malꝰ, vel eſt in hoīe
ſm ſtatum malū, & cōcluſio eſt vera
68 ratione alterius partis. AD illud qđ
obijcitur, quod timor ſeruilis habet
ortum ex amore. Dicendum, quòd
timor ſeruilis non habet ortum ex
amore libidinoſo, ſed poteſt habere
ortum ex amore naturali. Amor eñ
naturalis dupliciter dicit̃. Vno mo-
do qui eſt cum ipſa natura planta-
tus. Alio modo ille, qui eſt ex natu-
rali affectu, & voluntario exercitio
acquiſitus ſine gratię dono, & ex ta-
li amore poteſt homo peccator ſeip-
ſum ſine ipſo peccato amare, & mala
ſua fugere ſiue pręſentia, ſiue futura:
& ex tali amore timor ſeruilis habet
procedere. Si enim homo ſeipſum a
mat, ad hoc vt acquirat ſalutem, & ex
timeat æterna tormenta incurrere, ta
lis affectio amoris quamuis nō ſit ex
charitate, poteſt tamen eſſe abſque li-
bidine. Aliter poteſt dici, quod ſicut
timor mūdanus quo quis timet amit
tere mundana, eſt ex amore mundi,
& timor humanus ex amore tempo
ralis ſalutis: ſic timor ſeruilis, cū ali
quis timet incurrere æterna tormen
ta, eſt ex amore æternæ ſalutis, & bea
titudinis: & iſte amor quantum eſt
de ſe, non eſt culpabilis, ſed eſt vel na
turalis, vel gratuitus, vel a gratia gra
tis data, vel gratuitus a gratia gratū
faciente: & timor ſeruilis bene poteſt
eſſe ex amore ſalutis primo, vel me-
dio modo dicto: & iō falſum ſuppo
nit, cum dicit, quòd eſt ex amore libi
dinoſo. AD illud quod obijcitur, 69
quo l amor domini propter tempo-
ralia principaliter eſt peccatum.
Dicendum, quòd non eſt ſimile de
amore, & timore: quia amor eſt il-
le, q facit frui, & eius eſt quietare, vel
ad aliud inclinare: & ideo peccat qui
diligit deum propter tēporalia prin
cipaliter, quia facit de via finem, &
de fine viam: non ſic autē eſt ex par
te timoris. Alia eſt ratio: quia cū qs
amat deum propter temporalia, duo
ſunt ibi amata: ſed cum quis timet
deum propter pœnas, quas infligit,
vnus ſolus ē quem timet. Qui enim
timet habentem cultellum, vno & eo
dem timore timet cultellum, ſiue pla
gam cultelli, & actionem percutien-
tis: & ideo non eſt ſimile hinc, & in
de. AD illud quod vltimo obijci- 70
tur, quòd timere ſeruiliter eſt timere
cū circunſtantia peccati. Dicendū, ꝙ
illa circūſtantia, ſiue deformitas pec
cati poteſt poni circa actum timendi
ratione ipſius actus, vel ratione timē
tis. Et ſi ponatur ratione ipſius actꝰ,
tunc vtique actus deformatur, & effi
citur malus ratione annexi, ſicut
prius fuit expoſitum. Sed ſi ita ſit,
quòd ponatur ratione ipſius timen-
tis, ſic poteſt eſſe quòd actus non ſit
deformatus, ſed quia deformitas eſt
circa timentum, licet ſecundum illā
deformitatem non actualiter mo-
ueatur: & ꝓpterea non eſt opor
tunum quod timere ſeruili
ter ſemper ſit peccatum,
imo hoc poteſt eſſe vti
le, & pręparato-
rium reſpe-
ctu gra-
tiæ.

## QVAESTIO III CONCLVSIO.

**Timor ſeruilis quo ad materia-
le remanet cum gratia, licet
quantum ad intuitũ principa
lem pœnæ æterne, & volunta
tem malam expellatur.**

Funda-menta.

DE timore ſeruili in cõ-
paratione ad gratię cõ
plementum. Et querit
verũ timor ſeruilis ex-
pellatur gratia adue-
niente. Et quòd ſic videtur. Primo
auctoritate Auguſt quam Magr ad-
ducit in litera. Timor locum præpa
rat charitati, cum autem venit cha-
ritas pellit timor, qui ei præparauit
locum: ſed conſtat ꝙ hoc intelligitur
de timore ſeruili; ergo timor ſeruilis
pellitur ſuperueniente gratia. Item.
Spiritus libertatis repugnat ſpiritui
ſeruitutis; ſed ſpiritus gratiæ, & cha
ritatis eſt ſpiritus libertatis, ſpiritus
vero timoris ſeruilis eſt ſpiritus ſer-
uitutis: ergo ſuperueniẽte gratia pel
litur timor ſeruilis. Item. Nullus ha
bens gratiam, & charitatem princi
paliter intuetur pœnam, quia princi
palius intuetur diuinam complacen
tiam; ſed timor ſeruilis principaliter
facit intueri pœnam; ergo timor ſer
uilis non poteſt ſtare cum gratia.
Item. Sicut ſe habet amor quæ eſt an
te gratiam ad amorem, qui eſt ex gra
tia, ſic ſe habet timor ſeruilis ad timo
rem gratuitum; ſed amor gratuitus
alius eſt ab amore acquiſito, vel gra
tis dato: ergo timor initialis alius eſt
a timore ſeruili. Si ergo timor ſerui
lis non poteſt fieri initialis, videtur
quod manere non poſſit, cum chari

Ad opp.

tas ſuperuenerit. Sed contra. Sicut
ſe habet fides informis ad finem for
matam, ſic ſe habet timor ſeruilis ad
timorem gratuitum; ſed fides infor-
mis formatur, ſm quod habitũ eſt
in pcedẽtibus; ergo videtur ꝙ timor
ſeruilis gratificetur, cum gratia in-
funditur. Itẽ. Plus diſtat gratia gra-
tum faciens a natura, quàm diſtet
a dono grã gratis datæ: ſed grã ſup
ueniens naturam noſtram nõ exclu-
dit, ſed potius perficit: ergo cum ti-
mor ſeruilis ſit donum gratiæ gratis
datæ, videtur quod non expellatur,
ſed potius perficiatur adueniẽte gra
tia charitate. Item. Timore ſer-
uili timetur pœna, timore initiali ti
metur pœna, & dei offenſa: ergo ti-
mor initialis ſe habet ex quadam ad
ditione ad timorem ſeruilem: ſed qđ
ſe habet ex additione ad alterum, cõ
tinet illud in ſe, & adhuc amplius:
ergo in timore initiali continetur ti
mor ſeruilis: & ſi hoc, timor ſeruilis
non expellitur per aduentum chari-
tatis. Item. Gratia quantum eſt de
ſe, non repugnat niſi peccato, vel ei
quod ex peccato trahit originem, ſi-
cut eſt vitium, & ſequela: ſed timor
ſeruilis non eſt peccatum, ſed ex pec
cato trahitur: ergo ei gratia nõ re-
pugnat. Et ſi hoc, tunc nõ videtur
expelli per gratiam.

RESP. Ad prædictorum intel- 71
ligentiam eſt notandum, quòd circa
hoc eſt duplex modus dicẽdi. Vnus
namque modus dicendi eſt. Cũ di-
co timorem ſeruilem duo dico, ſicut
tactum eſt prius, videlicet ipſum do
num, & defectum deformitatis eidẽ
dono annexum, non ratione ipſius
doni, ſed ratione eius in quo eſt. Cũ
ergo gratia ſupuenit, expellit ipſum
quantum ad defectum deformitatis
annexum, non autem inquantum eſt
donum diuinitus gratis datum, ſicut
in præcedentibus tactum eſt de fide
informi. Alius autem dicendi modus
eſt, quòd timor ſeruilis omnino ex-
pellitur adueniente gratia, non ſolũ
quãtum ad id quod habet ſeruitutis,
ſed etiam quantum ad hoc quod ha
bet humilitatis. Et ratio huius eſt,
quia huic timori ſeruitus quodãmo
do eſt annexa eſſentialiter. habet. n.
ortum magis ex amore ſui, quam ex
amore dei, vnde & timor iſte ſerui-
lis facit pœnam principaliter intue-
ri. Ideo ſicut fides propter repugnã
tiam ænigmatis ſibi annexi ad glo-
riam euacuatur ipſa ſuperueniente,
ſic habitus timoris ſeruilis expelli-
tur ſupueniẽte charitate. Et huic mõ
dicendi videtur cõſonare verbũ Au-

gu. quo dicit, quòd timor ſeruilis re
ſpectu charitatis introducendę ſe ha
bet, ſicut ſeta reſpectu fili. Ex his au
tem duobus modis dicendi poteſt eli
ci tertius modus quaſi commiſtus ex
vtroque, & tenens medium inter v-
trumque. Valde enim difficile vide-
tur dicere, quòd ille habitus quo qs
habilis erat ad ceſſandum a culpa,
ſuperueniente gratia ſtatim recedat,
cùm cõtrarium huius dicet ipſa ex-
perientia. Difficile etiam videtur di
cere, & ſuſtinere, quod timor ſeruilis
ſimpliciter maneat adueniente gra-
tia, cum ſit alia differentia timoris,
quam timor initialis, nec videtur ab
72 eodem trahere originem, & verba
Augu. ſatis videntur contradicere.
Et propterea poſſumus dicere, quod
timor ſeruilis tres habet cõditiones.
Vnam ſicuti materialem, & ſubſtra
tã: & hæc eſt timere pœnam æternã.
Alteram ſicut formalem, & completi
uam: & hęc eſt principaliter intue-
ri illam pœnam æternam. Tertiam
ſicut annexam: & hæc eſt habere vo
luntatem deformem coniunctam.
Cùm igitur gratię donum ſuperindu
citur, timor ſeruilis q̃tum ad hoc qđ
materiale erat in ipſo, hoc eſt inquã
tum habilitabat ad timendam pœ-
nam, manet cum gratia, quia gratiæ
non repugnat. Quantum vero ad
alias duas cõditiones, videlicet quã-
tum ad completiuam, & quantum
ad annexam pellitur per ipſam gra-
tiam: quia cũ gratia ſuperuenit, nec
principaliter intuetur pœnã, nec ha-
bet annexam voluntatem malam: &
ſic haberi poteſt, quod donum timo
ris ſeruilis quantum ad aliquid ſui
adueniente gratia pellitur, & quantũ
ad aliquid manet: & hoc viſo patet
rñſio ad q̃onem: patet etiã ꝓ magna
parte rñſio ad obiectiones ad vtrã-
que partem, quia neutræ ſimpliciter
concludunt veritatem: ideo oportet
reſpondere hinc & inde.
73 AD illud quod primo obiicit̃ de
auctoritate Augu. qua dicit quòd ti-
mor ſeruilis expellitur aduenĩẽte gra
tia, & charitate. Dicendum, quòd
hoc non dicit ꝙ totaliter pellatur,
ſed ꝙ dominum ſeruitutis, qua prin-
cipaliter pœnam intuetur, ab ipſo ti
more adueniente charitate auferat.
AD illud quod obijcitur, quòd ſpiri 74
tus ſeruitutis repugnat ſpiritui liber
tatis. Dicendum, ꝙ verum eſt quan
tum ad illud, quod ẽ in eo ſeruitutis:
ſed timor ſeruilis aliquid habet, in
quo cõmunicat cum timore initiali,
& ratione illi⁹ nõ oportet ipſum ex
pelli. AD illud quod tertio obijci- 75
tur, quòd timoris ſeruilis principali
ter eſt intueri pœnam, iam patet re-
ſponſio: quia quantum ad illam con
ditionem habet expelli qua videlicet
pœnam intuetur principaliter; &
& propter hoc non ſequitur, quòd
expellatur generaliter. AD illud 76
quod obijcitur, quòd ſicut ſe habet
amor peccatoris reſpectu amoris gra
tuiti, ſic timor ſeruilis reſpectu timo
ris caſti. Dicendũ, ꝙ nõ ẽ ſimile: quo
niam ſicut in pręcedentibus habitũ
fuit, charitas non poteſt fieri infor-
mis, vt patet quando aliquis cadit a
charitate: & tamen poſt lapſum rema
net, ibi timor æternorum ſupplicio-
rum. Et ſi obijcias, quòd amor eſt ra
dix timoris: ergo debet currere pari
paſſu. Dicendum, quòd non valet,
quia ſimiliter eſt radix ſpei: & tamen
ſpes poteſt eſſe informis, & formata.
Et ratio huius aſſignata fuit ſupra.
Et ſic patet, quòd rationes illæ non
concludunt, ꝙ timor totaliter expel
latur. AD illud vero quod obijcit̃, 77
quòd ſimpliciter manet per ſimile, &
in fide informi, & formata. Dicen-
dum, quòd non eſt ſimile ex parte
iſta, & ex illa: quoniam fides infor
mis aſſentit propter ſe, & ſuper oĩa,
& eidem in omnibus, cui conſentit fi
des formata: non ſic autem eſt de ti
more ſeruili, & initiali, q̃a timor ſer
uilis principaliter intuetur pœnam:
timor autem initialis non principali
ter ĩtuetur pœnam, ſed principaliter
intuetur diuinam offenſam. AD il 78
lud quod obijcitur, quòd natura nõ
pellitur a gratia. Dicendum, quòd
non eſt ſimile: quia naturalia inſepa
rabilia ſunt, quia dantur ad ſemper:
& ideo non auferunt ſuperueniente
gratia: quædam autem ſunt gratis ſu
peraddita, quę dantur ſolummmodo
ad

ad tempus pro ſtatu determinato:&
ideò pellũtur,& ceſſant recedente ſta
tu illo· & ſic eſt repèrire in propoſi-
79 to. AD illud quod obijcitur, quòd
timor initialis addit ſuper ſeruile.
Dicendum, quòd quædam ẽ additio
ſimpliciter complens, quædam eſt ad
ditio diſtrahens. Timor initialis ad-
dit ſupra ſeruilem:& hoc quidẽ non
ſolum complendo, verum etiam di-
ſtrahendo:quia ſicut dictum eſt, au-
fert ei defectum concomitantem, qui
quidem eſt voluntas deformis, & con
ditionem etiam complentem, quę qui
dem eſt noluntas deformis, & condi-
tionem etiam complentem, quæ qui-
dem erat ſm ſtatum illum principali
ter intueri pœnam, ſicut tactum eſt ſu
pra:& iõ ſic ſupra ipſum addit, ꝙ ali
80 qd de ipõ diminuit, & expellit. AD il
lud qđobī, ꝙ gratia nõ repugnat ni
ſi peccato, vel ei quod habet originẽ
a peccato. Dicendum ꝙ non ſolum
huic repugnat, ſed etiam eĩ, quod ha
bet annexum peccatum. Timor au-
tem ſeruilis & peccatum habet anne
xum: & propter hoc, quantum ad
hoc, ꝙ pœnam habet, & formidat pę
nam futurã, introductum eſt ex cul
pa: & ideo non eſt mirum, ſi aliquo
modo pellitur adueniente gratia, qa
tamen non habet totaliter ex culpa
introduci, verum etiam ex dono dei
ſm aliquid ſui:hinc eſt ꝙ ſic pellitur
ꝙ non totaliter deſtruitur. Et ſecun
dum hoc ſatis de plano reſponderi
poteſt auctoritatibus, & rationibus,
quæ hinc & inde introducuntur.

CONſequenter quæritur de ti
more gratuito. Et circa hoc
quæruntur tria. Primo quæ
ritur de ipſo timore quan-
tum ad eius diuiſionem. Secundo
quęritur de eodem quantum ad
eius diminutionem. Tertio
& vltimo quæritur de
eodem quantum
ad eius eua
cuatio-
nem.

# QVAESTIO I.

## CONCLVSIO.

**Timor initialis, & filialis, non differunt ſpecie:ſed tantum ſm quædam modum.**

DE timore gratuito quã
tum ad diuiſionẽ eius, Ad opp.
qua diuiditur in initia
lem, & filialem. Vtrum
iſtæ ſint diuerſæ timo-
ris ſpecies. Et quod ſic videtur. Pri-
mo per diuiſionem Magrī, qua diui-
dit timorem in quatuor differentias,
& omnes alię differentiæ ſunt forma
liter differentes, videtur:ergo ꝙ ſimi
liter ſit reperire circa timorem initia
lem, & filialem. Item. Hoc ipſum
videtur rõne:quia timor initialis, &
filialis aut diſtinguitur quantum ad
eſſentialem differentiam, aut ſolum
quantum ad ſtatum. Si primo modo,
tunc habeo propoſitum. Si ſecundo
modo.contra: quia timor habet eſſe
in triplici ſtatu, ſm quòd triplex eſt
ſtatus hois iuſti, videlicet in ſtatu in
cipientis, proficientis, & perfecti. Cũ
ergo Magr̄ illam differentiã non ap-
ponit, videtur ꝙ aut eſt inſufficiens,
aut iſtas differentias timoris non aſ
ſignet ſolũmodo quo ad ſtatum: nec
tantum diuiſio Magrī videtur eſſe in
ſufficiens, imo & diuiſio Auguſt. &
aliorum q de hac materia loquunt,
qui ſolũmodo in has ſpecies diuidũt
timorem gratuitum. Item. Diuerſi-
tas habituum venit ex diuerſitate o-
biectorum:ſed ſicut Magr̄ innuit, cõ
muniter etiam tenetur, ꝙ timor ini-
tialis habet oculum ad pœnã, timor
vero filialis habet oculum ad offen-
ſam: ergo videtur, ꝙ hic timor, & il
le ſint diuerſæ ſpecies timoris. Item.
Timor initialis medium tenet inter
ſeruilem, & filialem, & quantum ad
rationem deueniendi, quia per ſerui
lem deuenitur ad filialẽ mediãte ini
tiali, & etiam quantum ad medium ti
mendi. Cum ergo timor initialis ſit
diuerſa ſpecies a timore ſeruili, vide Funda-
tur etiam quod ſit diuerſa ſpecies a fi menta.
liali. Sed contra. Si vnũ oppoſitorũ

dicitur multipliciter,& reliquum:& ſi vnum oppoſitorum non dicitur multipliciter, nec reliquũ: ſed ſpecies non habet multiplicari per ſpẽcies,& differentias: ergo nec timor. Item. Magis perfectum, & minus perfectum non diuerſificant rẽ quantum ad ſpeciem, ſed timor initialis, & filialis differunt, ſicut magis perfectum, & minus perfectum: ergo ſecundum ſpeciem non diſtinguuntur. Item. Sicut contingit ponere timorem initialem,& filialem, qui eſt perfectior, ſic etiam contingit ponere amorem initialem, & conſummatum,& perfectum: cũ ergo amor per has differentias non habeat ſecundum ſpecies diuerſificari, videtur ſimiliter ꝙ nec timor. Itẽ. Quæ habent ortum ab eodem ſm ſpeciẽ, ſunt eiuſdẽ ſpeciei: quia ſi cauſa eſt vniuoca,& effectus vniuocus: ſed timor initialis, & caſtus ortum habẽt ab amore gratuito, ſm ꝙ vult Aug. & iſte eſt vnus amor tantum ſecũdũ ſpeciem: ergo videtur ꝙ ſimiliter ſit & in timore. Item. Si plures ſunt timores gratuiti diuerſi ſm ſpeciẽ, cum quilibet eorum ſit donum ſpiritus ſancti, tũc videtur ꝙ dona ſpiritus ſancti ſint plura, quam ſeptẽ. Item. Si timor initialis, & gratuit⁹ differunt, hoc non eſt, niſi qa iſte habet oculos ad pœnam, ille ad offenſam, ſicut Magiſter tangit in litera. Sed contra. Vna,& eadem ſpecies timoris eſt qua quis timet deũ offendere,& a deo ſeparari cum ergo iſta ſint diuerſa,& tamen timor non diuerſificatur reſpectu horũ, videtur ſimiliter ꝙ nec diuerſificari habeat reſpectu pœnę, & offenſæ, maxime cum videamus ꝙ timor initialis habeat ad vtrumque aſpicere.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ hic eſt duplex modus dicendi. Quidam enim voluerunt dicere, quòd timor initialis,& filialis non differunt niſi quantum ad ſtatum, ſicut & amor, ex quo timor ſub his differentiis trahit originem. Vnde ſicut amor incipiẽs, & perficiens eſſentialiter eſt idem, licet ſtatus ſit diuerſus hic & ibi: ſic voluerunt dicere ſe habere in timore initiali, & filiali. Sed illud nõ videtꝛ ſufficere, pro eo ꝙ tertius poſſet timor aſſignari inter hos duos, videlicet timor proficiens. Et iterũ non videmus talem modum diſtinguendi, ſiue diuidẽdi eſſe in aliis donis gratuitis, cum tamen in eis ſit iſtos duos ſtat⁹ inuenire. Et propterea eſt alius modus dicendi, ꝙ timor initialis,& timor filialis ſunt diuerſæ ſpecies timoris:& diuerſus eſt vtrobique modus timẽdi,& ad diuerſa intuetur hõ ſecundum illos duos timores. Et huiuſmodi ſignum eſt, quia vnus euacuatur,& alter manet in patria, ſecũdum ꝙ dicit Magiſter in litera; quod quidem non eſſet, ſi eſſent idem in eſſentia. Verumtamẽ adhuc iſtud videtur valde difficile bene intelligere, qũo ſm profectum hominis in ſtatu gratię habent eſſe in eo diuerſi habitus timoris formaliter differentes. Et ideo neuter iſtorum modorum videtur plane ipſi intellectui ſatisfacere. Poſſumus igitur viam mediam eligere, vt dicamus ꝙ timor filialis,& initialis non adeo differant, ſicut differunt ſpecies formaliter differentes, cum vnus quodãmodo ſit materialis reſpectu alterius, & quodãmodo claudatur in altero. Timor enim initialis timet pœnam,& offenſam: timor vero filialis offenſam quidem timet, & attendit ſummi patris reuerentiam,& ſic vnus quodammodo ſe habet ex additione ad alterum: & ideo non differunt ſicut duę ſpecies diuerſæ vnum genus diuidentes. Nec tñ eſt ibi differentia ſolum quantũ ad ſtatum: pro eo quòd timor initialis principaliter aſpicit offenſam, timor vero filialis & ſi vnum oculum habet ad offenſam, principaliorẽ tñ habet ad dei reuerentiam. Et quia diuerſa habent principalia motiua, hinc eſt quod ſunt diuerſi modi timendi. Quia vero vnus clauditur in altero,& alteri ſubſternitur: hinc eſt quod proprie loquendo nõ ſunt alterius,& alterius ſpeciei. Poſſunt tamen dici diuerſi timores, tum ratione ſtatuum, tum ratione modorum

rum timendi, tum etiam rõne prin
cipalium motiuorum, ſicut ratiões
ad primam partẽ inductæ oſtendũt:
& ideo concedi poſſunt.
81 AD illud ergo quod obijcitur in
contrarium, ꝙ ſpes non habet di-
uidi: ergo nec timor. Dicendum, ꝙ
ratio illa non valet: quia illud intel
ligitur non de diuiſione vniuoci, ſed
de diuiſione multiplicis, ſicut patet
ex intellectu illius conſiderationis,
quam Philoſophus ponit. Si autem
quæras, quare magis timor habet
diuidi, quam ſpes. Dicẽdum, quòd
ſpes ſemper principaliter intuetur
vnum ſolum, & ſummum bonum:
timor autem ſecundum diuerſos ſta
tus modo principaliter intuetur pœ
nam, modo principaliter dei offen-
ſam, modo principaliter intuetur dei
reuerentiam: & ideo non eſt ſimile
82 ex iſta parte, & alia. AD illud qđ
obijcitur, quòd magis perfectum, &
minus perfectum non diuerſificant
rem. Dicendum, quòd proprie lo
quendo non eſt ibi differentia ſecũ-
dum ſpeciem, ſecundum quòd di-
ctum eſt. Verumtamen ratio illa nõ
valet, quia non ſolum differunt pe
nes perfectum, & imperfectum, ſed
etiam penes aliud, & aliud principa
le motiuum: licet vnum quodammo
do præſupponat alterum, & qđ erat
formale reſpectu vnius ſit materiale
reſpectu alterius. AD illud quod
obijcitur de amore. iam patet reſpõ
ſio, quia non eſt ſimile: quia amor
non habet differentiam penes moti
uum, ſed ſolummodo penes ſtatum:
& ideo nõ diſtinguitur ſicut timor.
83 AD illud quod obiicitur, quòd illa
quæ habent ortum ab eodem ſecun-
dum ſpeciem, ſunt eiuſdem ſpeciei.
Dicendum, quod illud habet verita
tem in his, quæ generantur ſecun-
dum generationem vniuocam: cum
autem timor ex amore generatur, nõ
eſt generatio vniuoca: & propterea
ex vno amore ſecundum ſpeciẽ non
tantum poſſunt generari diuerſi ti-
mores, imo poſſunt generari tria ge
nera affectionum ſecundum Augu.
84 quæ formaliter diſtinguuntur. AD
illud quod obiicitur, ꝙ tunc erunt
diuerſa dona. Dicendũ, ꝙ vnus iſto
rum timorum quantum ad illud qđ
habet nobilitatis, & completionis,
clauditur in alio: & ideo ſub vno
dono omnes habent comprehendi,
videlicet ſub ſpiritu timoris domi-
ni. AD illud quod vltimo obiicitur, 85
quòd ſi ratione diuerſorum motiuo
rum diuerſificantur, tunc timor ini
tialis, & filialis; diſtinguerentur in
duos. Dicendum, ꝙ non eſt ſimi-
le: quoniam & ſi timor initialis ad
duo habet oculos ſuos, ad vnum ta
men habet principaliter, ad alterũ
ex conſequenti: ſimiliter & timor fi
lialis: & ideo ratione motiui, ad qđ
principaliter intuetur vnuſquiſque
illorum, habet ſimpliciter veritatẽ:
ſic autem non eſt in propoſito, quia
initialis timor principaliter aſpicit
ad vnum, videlicet ne offendat iuſti
tiam; filialis autẽ principaliter aſpi
cit ad aliud, videlicet ad patris reue
rentiam: & ideo non eſt ſimile ex
hac parte, & illa.

## QVAESTIO II

### CONCLVSIO

Timor gratuitus per augmentum gratiæ decreſcit quo ad vſum ſollicitationis pœnæ, licet creſcat quo ad vſum ſecundum quod eſt perfectæ charitati conſonus.

DE timore gratuito quã Fundamenta.
tum ad ei⁹ diminutio
nem. & queritur. Vtrũ
creſcente charitate, ti-
mor decreſcat. Et ꝙ ſic
vr. Primo ex auctoritate beati Io.
in. j. Canon. 4. Perfecta charitas fo-
ras mittit timorẽ, ſup quo dicit Au-
gu. Quãtum charitas creſcit, tm̃ & ti
mor decreſcit: & quãto illa fit inte-
rior, tãto ille pellit foras: maior hic
charitas, minor timor: ſed cõſtat ꝙ
non põt intelligi de timore ſeruili,
qa ille non ſtat cum charitate: ergo
quantũ charitas creſcit, tantum ti-
mor gratuitus decreſcit. Item.
Quãto quis magis amat, tãto ma-

gis ſperat: & quanto magis ſperat, tanto minus timet: ergo quanto plus creſcit in charitate, tãto magis decreſcit in timore. Item. Quanto magis creſcit charitas, tanto ſtrictius, & fortius homo alligatur deo: & quanto ſtrictius ſe ſentit alligatum, tanto minus timet ſeparari. Si ergo timor gratuitus eſt ille, quo quis timet ſeparari a deo, quanto charitas magis intenditur, tanto timor magis remittitur. Item. Creſcente amore creſcit guſtus, & delectatio: ſed quanto plus creſcit delectatio, tãto plus minuitur pœna: ſi ergo timor pœnam habet, videtur ꝙ quantum charitas creſcit, tantum

Ad opp. neceſſe ſit timorem decreſcere. Sed cõtra. Augmẽtata cauſa augmẽtatur effectus: ſed fides, & amor cauſant timorẽ gratuitũ: ergo fide, & charitate creſcẽte neceſſe ẽ pariter, & timorem creſcere. Item. Quanto magis aliquis amat aliquid, tanto magis dolet ſi illud amiſerit: ſed ſicut dolor eſt de bono amiſſo, ſic timor eſt de futuro ne amittatur; ergo quãto aliquis magis amat aliquid, tanto magis timet ne amittat illud: ergo creſcente charitate neceſſe eſt timorem creſcere. Item. Quãto quis maiorem charitatem habet, tanto humilior eſt: quia quãto ſumus a tumore ſuperbię inaniores, tãto ſumus dilectione pleniores, ſicut dicit Auguſt. ſed creſcente humilitate creſcit timor dei: ergo a primo creſcente charitate neceſſe eſt timorem dei creſcere. Item. Quanto aliquis maioris charitatis eſt, tãto ſollicitior eſt, vt ſeruiat deo, & ne faciat aliquid qđ deum offendat, iuxta illud Miche. vj. Indicabo tibi homo, quid de⁹ requirat a te. Et poſt. Et ſollicitum ambulare cum domino deo tuo: ſed quãto maior eſt ſollicitudo vitandi culpam, tanto maior eſt timoris abundantia: ergo &c.

86 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, ꝙ hic ſicut in præcedẽtibus diuerſi diuerſa ſentiũt. Quidam enim volunt dicere, quòd eſt loqui de timore quantum ad habitum, & quantum ad vſum. Si loquamur de ipſo quãtum ad habitum, verum eſt ꝙ creſcente charitate creſcit, propter hoc quòd habitus gratuiti ſunt æquales. Si vero loquamur quãtum ad vſum, ſic dixerunt quòd creſcente charitate decreſcit timor: quia quãto magis viget in nobis vſus charitatis, tanto minus viget vſus timoris, & illud per experientiam eſt manifeſtũ. Nam homo in principio cõuerſionis multa ex timore facit: ſed cum guſtauit ſpiritum deuotionis, & dulcedinis, quę eſt in amore, approximans ad ſtatum perfectionis, iam ad ad bene operandum magis trahitur liberalitate amoris, quàm ſtimuletur pœnalitate timoris. Sed in hoc modo videntur duo oppoſita implicari. Si enim magnitudo habitus attẽditur, & dignoſcitur penes magnitudinem actus, & vſus, decreſcente dono quãtum ad vſum, videtur quod neceſſe ſit ipſum deſcredere quantum ad habitum: aut ſi creſcit quãtum ad habitum, neceſſe eſt ipſum creſcere quantum ad vſum, & actum. Propterea eſt alius modus dicendi, quod ſicut prędictum eſt, timor gratuitus diuidi habet in initialem, & filialem. Et cũ quęritur, vtrum creſcente charitate decreſcat timor. Reſponderi poteſt, ꝙ verum eſt de quodam timore, & falſum de alio timore. De timore inquã initiali verum eſt, quia quodãmodo cõmunicat cum ſeruili, in hoc quòd formidat pœnam. De filiali vero nõ eſt verum: quia quãto quis maioris charitatis eſt, tanto magis refugit diuinam offenſam, & cum deo ſolliciti⁹ ambulat, iuxta illud Apoſtoli. Qui ſe extimat ſtare videat ne cadat. Sed adhuc illud non videtur omnino ſatisfacere, quoniam timor filialis, quo quis timet deum offendere, pœnã habet, & multum affligitur anima in illa formidine. Beatus autem Ioannes dicit, quòd pfecta charitas foras mittit timorem propter annexam pœnalitatem. Et propterea poteſt adhuc aliter dici, quòd duplex eſt vſus ipſius timoris gratuiti. Vnus in quam quo cor hominis ſollicitatur ex conſideratione ſuæ fragilitatis. Alius vero quo humiliatur ex conſideratione ſuę paruitatis, & diuinæ magnitudinis. Et primus vſus minuitur, cum chari- 87

charitas perficitur, quia confidentia conſurgit ex perfectione charitatis, vt iã hõ dicat illud Apoſtoli Rom. 8 Quis nos ſeparabit a charitate Christi? &c. Alius vero vſus creſcit charitate creſcente, ſicut timoris habitus. Vnde quanto aliquis plus habet de ſpiritu amoris, tanto plus habet de ſpiritu timoris, quia tanto magis elõgatur a ſpiritu ſupbiæ, ſiue tumoris, ſecũdum ꝙ dicit Auguſt. & per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam; patet etiam reſponſio ad obiecta. Rationes etiam ad vtramque partem inductæ verum concludunt, quia quantum ad diuerſas vias procedunt, ſicut patet de rationibus, quę ad primam partem inducuntur, quæ oſtendunt timorem minui creſcente charitate, procedunt enim de timore quantum ad vſum, qui habet pœnam, hoc eſt quantum ad illũ vſum, quo quis ſollicitatur ne pro ſua fragilitate cadat in culpam, & pro ſua culpa deijciatur in pœnam, ſicut patet in diſcurrendo per ſingulas. Rationes autem quæ ad oppoſitum adducuntur, procedunt de timore ſecũdum illum vſum, ſecundum quem eſt charitati perfectæ conſonus: & verũ eſt, quòd creſcit quantum ad illum, ſi cut patet in primis trib⁹ rationibus.

28 AD illud tamen qđ vltimo obijcitur, quòd creſcente charitate ꝑcreſcit ſollicitudo. Dicẽdum, quòd non omnis ſollicitudo eſt ex timore. Sollicitudo enim qua quis ſuſpenditur animo, vt ſemper placeat deo, & faciat q̃ ſunt deo accepta, magis procedit ex amore, quàm ex timore. Sed ſi vlterius obijciatur, quia non ſolum talis eſt ſollicitus, vt placeat, ſed etiam eſt ſollicitus ne offendat. Dicendum, quod illa ſollicitudo eſt prouidentię & diligentię, quæ & ſi habeat eſſe ctum timoris annexũ, in viris tamen perfectis propter ſecuritatem, quam ex ꝑfectione amoris concipiunt, non ita viget, ſicut in imperfectis, loquendo ſimpliciter, niſi forte diſpenſatiue & ad tempus. Aliquando enim viri perfectiſſimi ex conſideratione diuinorum iudiciorum ex intimis viſceribus concutiuntur. Et ex hoc poſſet elici præter prædictos modos alius modus dicendi, ꝙ vſus alicuius habitus poteſt dici dupliciter creſcere, vel decreſcere, vel motus intenſione, vel actuum numeroſitate. Et cum dicit, quòd creſcẽte charitate timor decreſcit quantum ad vſum ſollicitudinis de caſu, hoc non intelligitur de intẽſione, ſed magis motuum numeroſitate: quia non adeo indiget vir perfectus ſollicitari ſm quod impfectus, quia habet vnde magis timeat tum ratione culpæ præteritę, ne forte non ſit indulgẽtia ei data, tum ratione futuræ, ne ex fragilitate, & defectu amoris cadat. In hoc ergo ſtat ſumma totius reſponſionis, qualitercumque varietur modus dicendi, quod timor gratuitus creſcente charitate vno modo creſcit, alio modo decreſcit etiam quantum ad vſum.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Timoris donum quo ad reuerentiam ſupremę maieſtatis remanebit in patria, licet quo ad intuitum pœnę, & offenſę dei euacuetur.**

DE timore gratuito quãtum ad euacuationẽ, & quæritur, vtrum in patria maneat, an euacuetur. Et ꝙ maneat videt̃ per illud pſal. Timor dñi ſanctus permanet in ſęculũ ſęculi: ſi ergo in ſęculũ ſęculi permanet: non ergo euacuatẽ adueniente beatitudine. Item. Eſa. xj. dr̃ de Chriſto. Requieſcet ſuper eum ſpiritus timoris dñi. Si ergo Chriſt⁹ fuit perfectiſſimus comprehenſor, & in eo fuit timor, videtur ꝙ donum timoris non euacuetur. Item. Eccle. j. Nihil melius, q̃ timere deum. Et poſt ibidem. Plenitudo ſapientiæ timor dñi. Si ergo omne bonũ perfectum, & maxime plenitudo ſapientiæ erit in ſumma beatitudine, videtur ꝙ donũ timoris nullo mõ habeat euacuari. Item. Sicut ſummę bonitati debetur

Fundamenta.

tùr ſummus timor, ſecundum illud Malac. j. Si ego dominus, vbi eſt timor meus? ſed in patria exoluemus omnia deo, quæ debemus; ſi ergo ibi erit amor ſummæ bonitatis, videtur etiam quod ibi ſit timor ſummæ maieſtatis. Sed contra. Tanta,
A dopp. vel maior eſt perfectio in ſpe, quanta eſt in timore: ſed ſpes euacuabitùr in patria, ſicut dictum eſt ſupra: ergo & timor. Item. Sicut ſpes eſt reſpectu futuri boni: ſic timor eſt reſpectu futuri mali: ſed in patria nec erit aliquod malum futurũ, nec poterit eſſe: ergo ibi null9 erit timor. Item. Sicut dicit Auguſt. ſuper illud Ioan. x. Mercenari9 fugit &c. Timor eſt fuga animi ne amittat qđ amat: ſed in patria nullo modo erit hmôi fuga, nec poſſibilitas ad amiſſionem boni: ergo nullus erit ibi timor. Item. Sicut paci opponitur inquietudo, ſic ſecuritati opponitur timor: ergo ſicut ſumma eſt pax, vbi nulla eſt inquietudo, ſic vbi erit ſumma ſecuritas, ibi nullus erit timor: ſed hoc erit in patria: ergo &c. Item. Cum triplex ſit differentia timoris doni, videlicet ſeruilis, filialis, & initialis. Seruilis non manet, quia expellitur a gratia. Initialis non, quia expellitur a charitate pfectà. Filialis nõ, quia timet ne oculos patris offendat: ergo non videtur ꝙ timor ſecundum aliquam ſui differẽtiam maneat in patria. Item. Plus excedit perfectio gloriæ ipſum timorem filialem, quã excedat perfectio charitatis ipſum timorem initialẽ: ſed timor initialis nõ ſtat cum charitate perfecta, vt oſtẽſum eſt ſupra: ergo nec timor filialis cum gloria: nec eſt alia differentia timoris, quæ ibi remaneat: ergo donum timoris ſimpliciter euacuabitur in patria.

89 RESP. Dicendum, ꝙ ſicut tactum fuit in præcedentibus, timoris eſt intueri tria, videlicet pœnam vt fugiat, offenſionem vt illã caueat, maieſtatem ſummã vt illi ſubiaceat exhibendo reuerentiam; & ſecundum hoc triplex eſt doni timoris differentia. Vnus qui principaliter aſpicit pœnam: & iſte eſt ſeruilis. Alius vero qui vnum oculum habet ad pœnam, ſed tamen principaliorem habet ad offenſam vitandam: & hic eſt initialis. Tertius autem qui vnum oculum habet reſpectu offenſæ vitandæ, alium vero reſpectu reuerentię exhibendæ: & ſic eſt filialis. Cuius & ſi vnus vſus ſit in refugiendo ne ſeparetur a deo, alter tamen excellentior, & magis præcipuus eſt reuerendo ſummam maieſtatem domini, & reſiliendo a ſumma maieſtate eius in propriam paruitatem. Et hic quidem vſus fuit in Chriſto, & eſt in ſanctis angelis, & erit in omnibus beatis: & quantum ad iſtum locum, & vſum manet donum timoris in patria. Quantũ vero ad alios inferiores tollitur, quia iſti competunt ei ſm ſtatum imperfectionis: quia vero remanet ei vſus principalis, hinc eſt ꝙ non dicitur euacuari, ſed magis perfici, & ſaluari. Vnde & rationes quæ hoc probant, concedi poſſunt.

AD illud ergo quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ æque nobilis eſt ſpes ſicut timor. Dicendum, ꝙ verum eſt de timore quantum ad aliquem eius vſum, qui quidem cõſiſtit in fuga mali, ſecundum quem modum timor, & ſpes habent abinuicem diuidi: & quantum ad hunc vſum verum eſt, quod in patria nõ manebit, ſicut nec ſpes. Eſt & alius eius vſus, qui eſt reuereri ſummam maieſtatem dei reſiliendo in ꝓpriã paruitatem: & quantum ad hũc timor non ita opponitur ſtatui gloriæ, ſicut ſpes: et ideo non oportet quod euacuetur in patria. Quantũ enim ad hunc vſum magis reperitur excellentia in timore, quam in ſpe, quia minus diſſonat ſtatui gloriæ. 90

AD illud quod obiicitur, quòd ſicut ſpes eſt reſpectu futuri boni, ſic timor reſpectu futuri mali, iam patet reſponſio: quia ratio iſta nõ ꝓcedit de timore generaliter, qui eſt reſpectu ſummi boni ardui, ſed quãtum ad illum vſum, quem habet in pręſenti reſpectu mali. 91 AD illud quod obiicitur de auctoritate Augu. Dicendum, ꝙ ſimiliter illa non eſt 92 gene-

generalis diffinitio timoris, ſed ſolũ datur de timore ſecundum vſum, & ſtatum vię, & non ſecundum omnem ſtatum, ſicut prætactum eſt.

93 AD illud quod obiicitur, quòd ſicut paci opponitur inquietudo, ſic ſecuritati timor. Dicendum, quòd ſi hoc intelligatur de timore ſeparationis, veritatem habet: ſed ſi intelligatur de timore reuerentię, non habet veritatem, quia reuerentia, & ſecuritas nullatenus opponuntur.

94 AD illud quod obiicitur, ꝙ nulla differentia timoris manebit in pria, breuiter reſpondeo, ꝙ imo timor filialis remanebit: nec valet quod obijcitur, quòd ibi non erit timor ſeparationis, vel offenſæ. Nam & ſi filialis timor hoc intueatur aliquo modo, aliud tamen intuetur magis principaliter. 95 AD illud qđ obijcitur, quod perfectio gloriæ plus excedit timorem filialem, quam charitas perfecta initialem. Dicendum, quòd maior exceſſus, & minor nõ facit habitum euacuari, ſed potius perfici, & conſummari: ſed oppoſitio aliqua, quæ eſt reperta inter illud quod euacuat, & expellit, & illud quod euacuatur, & expellitur: ideo ratio illa non valet, quoniam & ſi perfectio glorię plus excedit timorem filialem, quam charitas viæ initialem: tamen timor initialis rõne eius, quod habet oculum ad pœnam plus opponitur perfectioni charitatis, quam timor reuerentiæ opponatur perfectioni beatitudinis.

## QVOMODO DIFFERANT ſapientia & ſcientia.

## DISTINCTIO XXXV.

POſt præmiſſa diligenter conſiderandum eſt, in quo differat ſapientia a ſcientia. De hoc Aug. ita ait. Philoſophi diſputantes de ſapientia definierunt eam dicentes, Sapientia eſt rerum diuinarum humanarumque ſcientia. Ego quoque vtrarumque rerum cognitionem, id eſt, diuinarum & humanarum, & ſapientiam, & ſcientiam dici poſſe non nego. Verum iuxta diſtinctionem Apoſtoli qua dixit, Alij datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, illa definitio diuidenda eſt, vt rerum diuinarum cognitio ſapientia proprie nuncupetur: humanarum vero rerum cognitio proprie ſcientię nomen obtineat. Neque vero quicquid ſciri ab homine poteſt in rebus humanis, vbi plurimum ſuperuacuæ vanitatis, & noxiæ curioſitatis eſt, huic ſcientię tribuo, ſed illud tantum quo fides ſaluberrima quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur, qa ſcientia nõ pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipſa fide plurimũ. Aliud eſt enim ſcire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam, aliud eſt ſcire quõ hoc ipſum & pijs opituletur, vel contra impios defendatur, quæ proprio vocabulo appellatur ſcientia. De his quoque duabus virtutib⁹ idem Aug. differentiam inter eas aſſignans ſuper Pſal. ait, Diſtat ſapientia quodammodo a ſcientia, teſtante ſancto Iob, qui quodammodo ſingula definiens ait, Sapientia eſt pietas, ſcientia vero abſtinere a malis. Pietatem vero hoc loco poſuit dei cultum, quæ Græce dicitur theoſebia, quæ eſt in cognitione & dilectione eius quod ſemper eſt, & incom-

De dono ſapiẽtię, intellect⁹ & ſciæ in 14. lib. de tri. in medio c. 1. Cor. 12. Diſt. ſapiæ & ſciæ ſm theologos

Ibidem. Sup pſal. 135. & in Ench. c. 2. & li. de trini. 12. c. 14 Iob. 28. iuxta 70 Interpretes.

Ad Phi.2 & incommutabiliter manet, quod deus eſt. Abſtinere vero a malis
Cap.14. eſt in medio prauæ nationis prudenter conuerſari. Idem quoque in
1.Cor. 13 ter hæc duo aperte diſtinguens ait in lib. 12. de Trin. Diſtat ab æternorum contemplatione actio qua bene vtimur temporalibus rebus, & illa ſapientiæ, hæc ſcientiæ deputatur, quamuis & illa quæ ſapientiæ eſt poſſit nuncupari ſcientia, vt Apoſt. aſſerit vbi dicit, Nunc ſcio ex parte: quam ſcientiam profecto contemplationem dei vult intelligi: in hoc ergo differentia eſt quia ad contemplationem ſapientia, ad actionem vero ſcientia pertinet. Ecce aperte demonſtratum eſt, in quo differant ſpiritus ſapientiæ & ſpiritus ſcientiæ. ſ. vt ſapientia diuinis, ſcientia humanis attribuita ſit rebus. Et vt docet Aug. vtrumque agnoſcimus in Chriſto. ſ. & rem diuinā, & rem humanam, ideo de ipſo habemus ſapientiam & ſcientiam.

Lib. 13. de tri. ca. 19. in medio. Ioan. 1

Cum. n. legitur, Verbum caro factum eſt: in verbo intelligitur verus dei filius, in carne agnoſcitur verus hominis filius, Item cum dicitur, Vidimus plenum gratiæ, & veritatis: gratiam referamus ad ſcientiā, & veritatem ad ſapientiam, quia in Chriſto ſapientia, & ſcientia fuit plenarie, & nos ſcientiam & ſapientiam de eo habem⁹, 31
qui eſt deus & homo.

In quo differat ſapientia ab intellectu.

OSTENSA differentia inter ſcientiam & ſapientiam, quid diſtet inter ſapientiam & intellectum videamus. In hoc differunt illa duo, quia ſapientia proprie eſt de æternis quæ veritati æternæ contemplando intendit. Intelligentia vero non modo de æternis eſt, ſed etiam de rebus inuiſibilibus & ſpiritualibus temporaliter exortis. Per eam. n. & natura ſumma, quæ fecit omnes naturas, id eſt diuinas conſideratur: & quæ poſt ipſam ſunt ſpirituales & inuiſibiles naturæ, vt angeli, & omnes animæ bonæ affectiones conſpiciuntur. In hoc ergo differentia eſt, quia ſapientia creator tantum conſpicitur, intellectu vero & creator & creatura quædam. Item intellectu intelligibilia capimus tantum, ſapientia vero non modo capimus ſuperiora, ſed etiam incognitis delectamur. Sic ergo diſtingui poteſt inter illa tria, ſcilicet intellectum, ſcientiam, & ſapientiam. Scientia valet ad rerum temporalium rectam adminiſtrationem, & ad bonam inter malos conuerſationem. Intelligentia vero ad creatoris & creaturarum inuiſibilium ſpeculationem. Sapientia vero ad ſolius æternæ veritatis contemplationem & delectationem.

Quō differūt ſcia, intelligentia & ſapiētia.

Quod intellectus & ſcientia de quibus hic agitur, non ſunt illa quæ naturaliter habet homo.

ET notandum, quod intellectus & ſcientia, quę dicuntur dona ſpiritus ſancti, alia ſunt ab intellectu & ſcientia quæ naturaliter ſunt in anima hominis: hæ enim virtutes ſunt quæ per gratiā infunduntur

ſunduntur animis fidelium, vt per ea recte viuant. Illa vero naturaliter habet homo ex beneficio creationis, a deo tamen. Per has autem virtutes, quæ dicuntur dona ſpiritus ſancti, illa naturalia reformantur atque adiuuantur, vt verbi gratia. Intellectus naturalis peccato obtenebratus, per virtutem quãdam & gratiam, quæ dicitur ſpiritus intelligentiæ, reformatur atque adiuuatur ad intelligendum. Ita & per illam virtutem quæ dicitur ſpiritus ſapiẽtiæ, iuuatur atque erigitur mentis ratio ad contemplationẽ & delectationem æternæ veritatis.

Quod ſapientia iſta dei eſt, nec eſt illa quæ deus eſt.

ILLVD etiam ſciendum eſt, quod ſapientia de qua nunc diſſerimus, non eſt illa ſapientia dei (vt ait Auguſt.) quę deus eſt, ſed hominis ſapientia. Verumtamen quę ſecundum deum eſt, ac verus & pręcipuus cultus eius eſt. Si ergo colat mens hominis deũ, cuius ab eo capax facta eſt, & cuius eſſe particeps poteſt, ſapiens ipſa fit, & non ſua luce, ſed ſummę illius lucis participatione ſapiens fit. Iſta ergo hominis ſapientia etiam dei eſt, verũ non ita dei eſt, vt ea ſapiens ſit deus. Non enim participatione ſui ſapiens eſt, ſicut mens participatione dei. Sic etiam dicitur iuſtitia dei non ſolum illa qua ipſe iuſtus eſt, ſed etiam illa quam dat homini, cum iuſtificat impium. Lib. 14. de trin. cap. 1 in princ.

De dono ſapientiæ, intellectus, & ſcientiæ.

## DISTINCTIO XXXV.

Poſt præmiſſa diligenter conſiderandum eſt &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de donis gñaliter, & de timore ſpecialiter: in hac vero parte de aliis donis determinat ſatis breuiter, maxime de donis quæ ſunt ex parte cognitiuę. ſ. de ſapientia, intellectu, & ſciẽtia, oſtendens differentiam inter ſe, & ad alia. Et ideo pars iſta diuiditur in duas. In quarum prima aſſignat differentiam inter dona tria prædicta. In ſecunda vero aſſignat differentiã ipſorum ad alia, quæ non ſunt dona. ibi. Et notandum ꝙ intellectus, & ſciẽtia &c. Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima aſſignat differentiã inter ſapientiã, & ſcientiam. In ſecũda vero aſſignat differentiam intellectus ad duo prædicta. ibi. Oſtẽſa differentia inter ſapientiam, & ſciẽtiã. Similiter ſecunda pars principalis diuiditur in duas. In quarũ prima aſſignat differentiam ipſius intellectus, & ſcientiæ prout ſunt acquiſita. In ſecunda vero aſſignat differentiã inter ſapientiam donum, & ſapientiam increatam. ibi. Illud etiam ſciendum eſt, ꝙ ſapientia de qua diſſerimus &c. Diuiſiões vero partium ſatis manifeſtæ ſunt in litera.

Diuiſio (margin note beside "pars iſta diuiditur in duas")

Sapientia eſt rerum humanarum &c.

Contra. Quoniã ſicut dicit Philoſophus, ſciẽtiæ ſecantur vt res, hoc eſt diuiduntur ſecundum diuerſitatem ſubiectorum: ſed res diuinæ & humanę creatæ & increatę ſumma diuerſitate differũt: ergo nulla ſciẽtia, nulla ſapientia ſimul poteſt eſſe de vtriſque. Item. Res humanæ in cõparatione rerum diuinarũ quaſi Dub. 1

nihil

nihil ſunt, ſicut nec finitum ẽ aliquo modo comparabile infinito: ergo ſi cut pũctus nihil adijcit ſupra lineã, ſic cognitio rerum humanarum nihil adijcit ſupra cognitionem rerũ diuinarum: ergo videtur ꝙ cognitio humanarum rerum non ſit de integritate ipſius ſapientiæ: non ergo debet poni in eius diffinitione. Reſp.

Reſpon. 1 Dicendum, ꝙ ſapientiæ nomen ſecũdum quòd accipitur ꝓ cognitione, dupliciter conſueuit accipi a Philoſophis, ſicut & nomen iuſtitię dupliciter accipitur.

2 Eſt enim iuſtitia ſpecialis, & iuſtitia gñralis; iuſtitia ſpecialis eſt virtus cardinalis diſtincta ab aliis; iuſtitia vero generalis complectitur generaliter omnes virtutes. Sic & & ſapientia propriedicta dicitur cognitio cauſarum altiſſimarum; ſapiẽtia vero cõmuniter dicta comprehẽdit, & includit cognitionem omniũ. Et hoc modo dicit Philoſophus, qđ ſapiens de qualibet re ſicut eſt, inquirit cognoſcere rationem: & hoc modo ſapiẽtia includit in ſe duas ſcias, & non ſolũ illas q̃ ſunt de creaturis, verũ etiã illas, quæ ſunt de creatore, & creaturis. Et qm̃ nomine hominis põt intelligi omnis creatura, cũ ipſe cum oibus cõicet, ſicut dicit Gregor. hinc eſt ꝙ diffiniens ſapiẽtiam dicit ipſam ſciam eſſe rerũ diuinarum, & humanarũ. i. cęterarũ rerum creaturarũ, in quibus manifeſtatur ſumma ſapientia dei. Et per hoc patet explicatio notificationis, & diſſolutio primę obiectionis. AD illud vero quod obr̃, quòd ſcientia rerũ humanarum nihil adijcit ſupra cognitionem rerũ diuinarum. Dicendũ, ꝙ licet res diuinæ excedant humanas in infinitum q̃a illę ſunt infinitę, & iſtę finitę, cognitio tñ non excedit cognitionem in infinitũ, pro eo ꝙ vtraque cognitio eſt finita ſiue qua cognoſcimus diuina, ſiue qua cognoſcim⁹ humana. Non.n. cognoſcimus diuina ſm̃ ſuã immenſitatẽ, nec quandiu ſumus in via attingimus ad cõſpiciendam ipſam veritatem in ſe: & iõ neceſſe eſt eam in ſuis effectibus cognoſcere: & propterea cognitio rerũ humanarũ magna pars eſt, nſę notitię, quãdiu ſumus in ſtatu viæ, & ꝓ tanto ponitur in diffinitione ſapientiæ.

## Huic ſcientiæ tribuo &c.

Videtur falſum dicere, quia cũ dicit fidem gñari ex ſciẽtia, aut intelligit quantũ ad habitum, aut quãtum ad actum. Quantum ad habitũ non habet veritatem, q̃a habitus fidei nõ gñatur ex habitu ſcientię. Quantum ad actum non, quia actus fidei ꝓcedit actum ſcię: ergo nullo nõ habet veritatem. Item. Scientia verſatur circa tẽporalia, fides aũt eſt de ęternis: ergo vr̃ qđ donum ſcientiæ nihil faciat ad ipſam fidem. Iuxta hoc etiam quæritur de diuerſitate illorum quatuor actuũ, quos enumerat. Reſpon. Dub. 3

Reſpon. Dicendũ, ꝙ licet fides habeat ipſam ſummã veritatẽ pro principali obiecto cui credit, & aſſentit: illud tñ qđ credit, videt per ſpeculũ creaturæ: ꝓpterea, & ſi ſpeculũ creaturæ non ſit eius principale obiectũ, cognitio tñ æternorum in ſubiecta creatura, & mundanæ creaturæ, & intelligentia ſcripturę plurimũ confert ad ipſius ſi dei promotionem ſiue in alio, ſiue in ſe. In ſe quidem quantum ad profectum. In alijs autem non ſolũ quantum ad profectum, ſed etiam quãtum ad inchoationem: homo enim magnę ſcientiæ, & literaturæ facilius perſuadet, & melius inſtruit venientes ad finem, quàm ignorãs, ſicut de beato Paulo manifeſtum eſt. Vnde quia ſciẽtia iſta valet ad fidei introductionem, & introductę prouectionem, & prouectæ defenſionem, & defenſę cõfirmationem: hinc eſt quòd quatuor actus aſſignat ei Auguſt. reſpectu ipſius fidei dicens, quod per donũ ſciẽtiæ fides ſaluberrima gignitur, nutritur, defẽditur, & roboratur: ita quòd prim⁹ actus reſpicit incipiẽtes, duo intermedij proficientes ſecundum progreſſum in bono, & repugnã contra malũ, quartus, & vltimus iã perfectos. AD illud ergo quod obijcitur in contrarium, quòd ſcientia nõ generat fidem, nec quantum ad habitum, nec quantum ad actum. Dicendum, quòd imo: ſed generari aliquem

aliquem habitum ab alio poteſt intelligi dupliciter. Vel reſpectu eiuſdem ſubiecti, vel reſpectu alterius. Et reſpectu alterius dupliciter, vel effectiue, vel diſpoſitiue. Cum ergo dicitur quod ſcientia generat fidem, hoc non intelligitur reſpectu eiuſdē ſubiecti, ſed reſpectu alterius: nec intelligitur effectiue, ſed diſpoſitiue. Ad illud qđ obī, ꝙ fides eſt de æternis, ſcientia de temporalibus. Dicendū, ꝙ illud non cogit, quia temporalia bene manuducunt ad æterna quandiu ſumus in via.

Scientia vero abſtinere &c.

Dub. 3. 4 Videtur falſum dicere: quia diuerſorum donorum diuerſi ſunt actus: cum ergo hoc ſit doni timoris, non videtur ꝙ ſit ipſius ſcientiæ. Item. Abſtinere a malis reſpicit affectum: ſed ſcientia reſpicit intellectū: ergo abſtinere a malis nō eſt actus ipſius. Iuxta hoc quæritur, cū ſcientia non ſolum ſit ad declinandū a malo, ſed etiā ad faciendū bonū, ꝓpter qđ magis deſcribitur ꝑ actū declinandi a malis, quā per actū exercendi in bonis. Rñ. Dicendū, ꝙ ſm ꝙ Magiſter

Reſpon. exponit in litera, abſtinere a malis nō ſolū intelligitur priuatiue nō facere malū, ſed a malis abſtinere, hoc eſt prudēter cōuerſari in medio nationis prauæ, & peruerſæ. Vñ aliter, & aliter abſtinere a malis eſt ipſi⁹ timoris, & ipſi⁹ ſcientiæ. Timor.n. reprimit interiora incentiua, ſciētia vero docet ꝑcauere exteriora pericula, & occaſiones, & ea q̄ ſunt ad malū inclināti a, in qbus magna eſt difficultas. Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiecta, qm̄ abſtinere a malis aliter eſt timoris. Præterea non eſt ſcientiæ vt exequentis, ſed tantum vt dirigentis. Poſtremo non eſt ipſius ſcientiæ priuatiue tantum, ſed etiam poſitiue, ſicut ſupra fuit tactum: ideo patent illa tria obiecta, quæ procedunt ſecundum hoc.

Aperte demonſtratum eſt &c.

Dub. 4 5 Videtur ꝙ iſtā nulla ſit differētia, pro eo quod eadem virtus, ſcilicet charitas ſimul habet cōuerſari circa Idem, & proximum: & ſimiliter eadem fides: ergo nulla videtur per hoc aſſignari donorum differentia. Item. Intelligentia quę eſt donū vnū, ſicut dicitur infra, ſimul eſt de ęternis, & temporalibus: ergo vř ꝙ Magiſter ſibiipſi contradicat. Rñ.

Reſpon. Dicendum, ꝙ negotiari circa tēporalia, & æterna poteſt eſſe dupliciter, vel ſecundum rationes eaſdem, vel ſecundum rōnes alias, & alias. Q ñ eſt ſecundum rōnes eaſdem tūc, non eſt ſolūmodo diuerſitas materialis, imo etiam eſt diuerſitas formalis: & ſic eſt in propoſito reperire, ſicut colligi poteſt ex his, quæ dicta ſunt in præhabitarum quæſtionum determinatione: & propterea Magiſter differentias ſatis recte aſſignat.

Artic. 1 AD intelligentiā huius partis incidit hic quæſtio circa ſex, ſm ꝙ ſex ſunt dona vltra donū timoris, licet Magiſter in litera nō tangat niſi tria. Primo quęritur, quis ſit actus, & obiectum proprium doni ſapientiæ. Secundo quis ſit actus, & obiectum doni ſcientiæ. Tertio quis ſit actus, & obiectum doni intellectus. Quarto quis ſit actus, & obiectū doni conſilij. Quinto quis ſit actus, & obiectūm doni fortitudinis. Sexto & vltimo, quis ſit actus & obiectum doni pietatis.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

Donum ſapientiæ pro ut preſſius ſumitur ſignificans Dei experimētalem cognitionem, habet actum præcipuum in affectione conſiſtentem.

DE actu & obiecto ipſi⁹ doni ſapientiæ. Verū videlicet actus ipſius doni ſapientiæ attēdatur penes cognitionē veri, an penes affectionem boni. Et ꝙ aci⁹ ei⁹ attēdat in cognoſcēdo vř. Primo per verbū ſapientis. Prou. j. Audiens ſapiens ſapientior erit: ſed auditus in nobis eſt via ad acquirēdum habitū cognitionis. Si ergo ꝑ auditum creſcit in nobis ſapientia, ſm ꝙ dř in litera ī verbo ꝓpoſito, & in

in alijs pluribus eiuſdem libri auctoritatibus, videtur quod actus doni ſapientiæ ſit cognitiuus. Item. Hoc ipſum oſtenditur per Aug. in 14. lib. de tri. vbi diffiniens ſapientiam dicit, quod ſapientia eſt rerum diuinarū, humanarumque cognitio, approbans notificationem philoſophorū in parte illa de ipſa ſapientia: ſi ergo diffinit ſapietiam recte per actum proprium, videtur quod actus ipſius doni ſapientiæ ſit diuina, & humana cognoſcere. Item. Greg. in moral. tractans illud Iob. j. Ventus vehemens &c. dicit, quod donum ſapientiæ datū eſt in remedium contra ſtultitiam: ergo defectus ſtultitiæ, & donū ſapientiæ directe opponuntur; oppoſita autem nata ſunt fieri circa idem, ſecundum quod vult Philoſophus. Cum ergo ſtultitia dicat defectum in actu cognoſcendi, videtur quod actus ſapientiæ doni ſit potentiæ cognitiuæ. Item. Hoc videtur ratione, quia ſapientia appropriatur filio: ſed cū in imagine creata ſit aliqua reperire ex parte intellectus, & aliqua ex parte affectus, quę ſunt affectionis appropriantur ſpiritui ſancto, qui eſt amor, quæ vero cognitionis appropriantur filio: cum ergo ſapientia ei approprietur, videtur &c. Item. Nullus amans aliquid quantumcūque circa illud afficiatur ſapiens dicitur ex hoc, niſi illud cognoſcat; ergo actus doni ſapientiæ maxime attenditur in faciendo cognoſcere.

Funda menta. Sed contra hoc obijcitur primo auctoritate ſapientis Eccl. vj. Sapiētia doctrinæ ſecundum nomen ſuū eſt, & non multis eſt manifeſta: ſi ergo ſapientia a ſapore dicitur, & ſapor reſpicit affectionem interiorem, videtur quod per prius actus doni ſapientiæ ſit affectiuus. Item. Greg. in moral. ſuper primum Iob dicit quod ſapiētia eſt donū ſpe, & certitudine æternorum mentem reficiens: ſed refectio ſpectat ad guſtum, & affectum: ergo præcipuus actus ipſius doni ſapientiæ eſt affectiuus. Item Diony. dicit in lib. de diui. no. c. de ſapiētia. Hanc igitur ſtultam, & amentem ſapientiam laudamus &c. & alia litera. Hanc igitur irrationalem, & dementem, & ſtultam ſapientiā excellenter intuentes dicūt &c. ſi ergo loquitur ibi de ſapientia, quæ eſt donum, ſicut patet, & hanc dicit ſtultā, & amentē, videtur quòd actus iſtius doni ex parte affectionis ſe teneat, & nullatenus ex parte rationis. Item. Bern. in lib. de amore dei. c. vj. dicit quod amor creſcit in charitatem, charitas in ſapientiam: ergo cum charitas, & amor, & ipſius charitatis actus ſint partes affectiuæ, videtur quod & ſapientiæ actus ſit affectiuus, cum principalis actus non varietur rõne profectus. Item. Nec in dono ſapientiæ, nec in eius actu eſt reperire exceſſum: nemo enim nimis eſt ſapiens: ſed in actu cognitionis circa diuina cōtingit valde de facili excedere: videtur ergo quod actus doni ſapientiæ omnino ſe teneat ex parte affectionis, & nullatenus ex parte cognitionis. Si forte dicas, quod actus eius ſimul eſt ex parte cognitionis, & affectionis. Cōtra hoc eſt, quia maior eſt diuerſitas in habitibus, quam ſit in potentijs: ſed ratione illorum actuum, quiſunt cognoſcere, & affici diuerſificantur potentiæ animæ, ita quod numquam ſunt actus eiuſdem potentiæ: ergo pari ratione videtur, quòd nūquam ſunt actus eiuſdem habitus. Si tu dicas, quòd non poſſunt eſſe actus eiuſdem habitus principales, tunc quæritur, quis ſit eius actus principalis, & præcipuus, vtrum cognitiuus, vel affectiuus. Et per primas rationes videtur quod cognitiuus, per ſecundas, quod effectiuus: & ita redit eadem quęſtio quæ prius.

6 RESP. Dicendum, quod ſapientia quadrupliciter conſueuit accipi tam a Philoſophis, quam a ſanctis, videlicet cōmuniter, & minus communiter, & proprie, & magis proprie. Communiter accipiendo ſapiētiam, ſic ſapientia dicit cognitionem rerum generalem, ſecundum quòd diffinit eam Augu. & Philoſophus, quod ſapientia eſt cognitio rerum diuinarum & humanarū. Et philoſophus in prima philoſophia dicit, quod ſapiēs eſt, qui omnia nouit ſecundum quod cōuenit.

nit. Alio modo dicitur ſapientia minus cõmuniter: & ſic ſapientia dicit cognitionem nõ quãcumque, ſed cognitionem ſublimẽ, videlicet cognitionem rerum æternarum: & ſic accipit eam Apoſtolus. 1. Corin. 12. Alij datur per ſpiritum ſermo ſapiẽtiæ, alij ſermo ſcientiæ, ſecundum ꝙ exponit Aug. dicens, ꝙ ſapientia eſt cognitio æternorum, ſcientia vero eſt cognitio creatorum. Et ſic etiam dicit Philoſophus, ꝙ ſapientia eſt cognitio cauſarum altiſſimarum. Tertio modo accipitur ſapientia ꝓprie, & ſic nominat cognitionem dei ſm pietatem: & hæc quidem cognitio eſt quæ attẽditur in cultu latriæ, quẽ exhibemus deo per fidem, ſpẽ, & charitatem, ſecundum quem modũ accipit Aug. 14. de ciui. dei. exponens illud Iob. Ecce pietas ipſa eſt ſapientia: dicens ibidem, ꝙ pietas, & ſapiẽtia idem eſt quod theoſebia, & theoſebia idem eſt quod cultus diuinus, qui conſiſtit in tribus virtutibus, ſm quòd ipſe dicit in principio Enchir. ad Laurentium. Quarto modo dicitur ſapientia magis ꝓprie, & ſic nominat cognitionem dei experimentalem: & hoc modo eſt vnum de ſeptẽ donis ſpiritus ſancti, cuius actꝰ conſiſtit in deguſtando diuinã ſuauitatem. Et quoniam ad guſtum interiorem, in quo eſt delectatio, neceſſario requiritur actus affectionis ad coniungendum, & actus cognitiõis ad apprehendendum, ſecundũ illud Philoſophi quo dicit, ꝙ delectatio eſt coniunctio conuenientis cũ cõuenienti cum ſenſu eiuſdem: hinc eſt ꝙ actus doni ſapientiæ partim eſt cognitiuus, & partim eſt affectiuus: ita quòd in cognitione inchoatur, & in affectione conſummatur, ſecundum ꝙ ipſe guſtus, vel ſaporatio, vel experimentalis boni, & dulcis cognitio: & ideo actus præcipuus doni ſapientiæ propriſſime dictæ eſt ex parte affectionis, ratione cuius dicit Eccl. ꝙ ſapientia ſecundum ſuum nomẽ eſt. Et Grego. dicit ꝙ actus eius eſt rectificere. Et Diony. dicit quòd iſtius ſapientiæ eſt amẽtem eſſe, propter hoc ꝙ melius afficimur circa deum præuia cognitione, quæ eſt per ablationem, & negationem, quam ꝑ affirmationem, ſicut docet in lib. de myſtica theologia. Rõne etiam iſtius eiuſdem cauſæ dicit Bern. charitatem in ſapientiam proficere: & ex hac eadẽ cauſa contingit, ꝙ ſapientia nõ poteſt eſſe nimia, quia exceſſus in experimento diuinæ dulcedinis potiꝰ eſt laudabilis, quam vituperabilis, ſm ꝙ patet in viris ſanctis, & contẽplatiuis, qui præ nimia dulcedine modo eleuantur in extaſim, modo ſubleuantur vſque ad raptum, licet hoc eueniat pauciſſimis. Concedendum eſt igitur quòd actus doni ſapientiæ præcipuus eſt ex parte affectionis. Concedendæ ſunt etiã rationes hoc oſtendentes.

AD illud vero quod obiicitur in 7
contrarium, ꝙ ſapientia creſcit ꝑ
auditum. Dicendum, quòd ſapientia ſumitur ibi communiter pro cognitione generali, quæ quidem eſt rerum diuinarum, & humanarũ, quæ per ſtudium, & auditum ſuſcipit incrementum: & ideo nõ habet hic lo-
cum. AD illud ſimiliter quod obii 8
citur de auctoritate Auguſt. patet reſponſio, quia illo modo eã accipit
Augu. AD illud vero quod obijci 9
tur de auctoritate Greg. quod ſapiẽtia eſt contra ſtultitiam, dici poteſt ꝙ hoc dicit non quantum ad vltimum actum ſapientiæ, qui attendit in affectione, ſed quantum ad primũ actũ, ſiue præuium, qui cõſiſtit in cognitione: donum enim ſapientię in ſe
complectitur vtrumque. AD illud 10
quod obiicitur, quòd ſapientia appropriatur filio. Dicendum, quòd hoc eſt inquantum dicit lumẽ cognitionis, non inquantum dicit ſaporẽ affectionis. Cum enim vtrumque in ſe claudat, poteſt vtrique perſonæ appropriari, videlicet filio, & ſpiritui ſancto: & quoniam non appropriatur filio ſoli, imo etiam perſonæ ſpiritus ſancti: hinc eſt quòd ratio illa
non cogit. AD illud quod vlterius 11
obiicitur, quòd nemo eſt ſapiens ex hoc ſolum quòd amat, niſi etiam vlterius cognoſcat. Dicendum, quòd illud eſt verum: attamen in timore

dei

dei ipſi guſtui coniuncta eſt cognitio. Optimus enim modus cognoſcẽdi deum eſt experimentum dulcedinis: multo etiam excellentior, & nobilior, & delectabilior eſt, quàm per argumentum inquiſitionis. Vnde ex hoc non ſequitur, & habetur, quòd cognoſcere ſit actꝰ ipſius doni ſapientiæ præcipuus, ſed ꝙ quodãmõ concurrit ad eius actum præcipuum: & hoc quidem eſt verum, quia ſicut tactum eſt, ſapientia in ſe claudit vtrũque actum: vnde quodãmodo reſpicit intellectum, quodãmodo reſpicit
12 affectum. AD illud vero quod vltimo obijcitur, ꝙ vnus habitus nõ poteſt eſſe reſpectu iſtorum duorum actuum, cũ penes illos diuerſificentur potentiæ. Dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ non poſſunt iſti actus eiuſdem habitus eſſe, ita ꝙ vterque ſit principalis: nihil tamen impedit duos eſſe, ita ꝙ vnꝰ ſit primus, alter vero præcipuꝰ: vnus ſicut diſponens, alter vero cõplens, ſicut in præcedentibus habitũ fuit de fide. Vnde eiſdem rationibꝰ, & reſponſionibus (quãtum ad hoc) poteſt qs negotiari circa donum ſapientiæ, quæ ſupra explanatæ fuerũt circa virtutem fidei. Et ideo hæc ad præſens ſufficiant, quia non oportet hic illas iterum replicari.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Doni ſcientię præcipuus actus eſt dirigere circa actionem, nõ tamen ſine notitia eorum quæ ſunt fidei tanquam fundamento ſuæ directionis.

Fundamenta. DE actu, & obiecto doni ſcientiæ. Vtrum actus præcipuus doni ſcientię cõſiſtat in actione, vel in conſideratione. Et quòd conſiſtat in actione, primo videtur auctoritate Auguſt. 14. de tri. quę habetur in litera: diſtinguens enim inter ſapientiam, & ſcientiam, dicit ꝙ ſapientia ſpectat ad cõtemplationem, & ſcientia ad actionem. Itẽ. Secundum Philoſophũ, ſcire qđ nõ eſt coniunctum operationi, parũ aut nihil ꝓdeſt ad virtutes: ſi ergo ſciẽtia quæ eſt ſpiritꝰ ſancti donũ multum prodeſt ad meritum, videtur qđ actus eius circa agenda præcipue ſit conſtitutus. Item. Fides ſine operibus mortua eſt: ergo pari ratione & ſcientia: ſed ipſa ſcientia, quæ eſt donum ſpiritusſancti non eſt mortua, ſed gratuita: ergo videtur quod actꝰ eius præcipuus conſiſtat circa agenda. Item. Bonum ſcientiæ comparatur ad pietatem, ſicut dirigẽs ad exequens: ſed pietatis (ſecundum quod dicit Greg. in moral.) eſt opera miſericordiæ exhibere: ergo actus ſcientię eſt circa talia opera dirigere: ergo actus eius conſiſtit in agendis. Item. Actus doni ſcientię (ſecundum quòd dicit Magiſter in litera) eſt conuerſari in medio nationis prauę, & peruerſæ: ſed bona cõuerſatio reſpicit actiones exteriores: ergo actus doni ſcientiæ circa agenda verſatur præcipue.

Sed contra. Auguſt. 14. de tri. Huic ſcientiæ tribuo non quicquid humanæ curioſitatis, & vanitatis eſt, ſed quo fides ſaluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur: ſi ergo actus doni ſcientiæ eſt ad generãdum fidẽ, vr̃ ꝙ magis ſit circa fidẽ, q̃ circa mores. Itẽ. In eodem li. dr̃, & Magr̃ in litera dicit, ꝙ cognitio diuinitatis ĩ Chriſto ſpectat ad ſapientiã, cognitio humanitatis in eodem ſpectat ad ſciam: ſed cognitio humanitatis Chr̃i non eſt cognitio operatiua, ſed potius cõtemplatiua: ſi ergo hæc eſt doni ſciæ, videt̃ &c. Item. In agẽdis ſufficienter dirigimur per virtutem prudentiæ: aut ergo donum ſcię ſuperfluit, aut eius actus ꝑcipuus nõ ad hoc, ſed ad aliud ordinat̃. Item. Intelligentia ſcripturæ ſpectat ad donum ſciẽtiæ, ſm̃ ꝙ Aug. innuit in li. de doct. chr. vbi oñditur, ꝙ per pietatẽ, & mitigatẽ ꝑuenit̃ ad intelligẽtiã ſacræ ſcripturæ. Si ergo hmõi ad intelligẽtia nõ cõſiſtit in actiõe, ſed in ſpeculatiõe: vr̃ qđ actus eiꝰ magis cõſiſtat in contẽplatione, q̃ in actione. Item. Iuxta hoc quærit̃, cum vniꝰ habitus vnus ſit actus, qũo doni ſciẽtię hñt tam diuerſi actus aſſignari. Innuit enim Magr̃ in litera, ꝙ acꝰ doni ſciẽ

ni ſcientiæ eſt fidem nutrire,&defen
dere:& vlterius, ꝙ eiuſdem actus eſt
conuerſari in medio nationis prauę
& peruerſę: &;poſtremo quòd actus
eius eſt Chriſtum cognoſcere.
13 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum,ꝙ ſciētię qua
duplex eſt differentia. Quædam eſt
q̃ conſiſtit in intellectu pure ſpecula
tiuo:& hæc eſt fundata ſupra princi
pia rōnis: & hæc eſt ſciētia acquiſita
de quacumq; creatura, ſicut ſcientia
humanę;Philoſophiæ. Quędam aūt
eſt,quæ conſiſtit in intellectu inclina
to ab affectu:& hæc eſt fundata ſu-
pra principia fidei,quæ quidem ſunt
articuli,& tñ acquiſita:& hæc eſt ſciē
tia ſacræ ſcripturæ,quam nullus ha-
bere pōt,niſi ſaltem habeat fidem in
formem. Quædā autem eſt,quæ con
ſiſtit in intellectu ſiue ratione,inquā
tum inclinat affectū ad operationē:
& hæc fundata eſt ſupra principia iu
ris naturalis,q̃ ordinatur ad rectitu
dinem,& honeſtatē vitę:& huiuſmo
di eſt ſcia virtutis prudentiæ. Quæ
dam aūt ſcientia eſt, quæ conſiſtit in
intellectu ſm quod eſt inclinatus, &
inclinans: inclinatus inquam a fide,
& inclinans ad bonā operationem:
& hęc fundatur ſuꝑ principia fidei,
& habet ortum a dono grǣ:& talis ē
ſcientia, quæ eſt donū ſpiritusſancti.
Et ex hoc patet,quis ſit actus ꝓprius
huius doni. Eſt enim actus eius diri
gere ad agenda ſm præexigentiā re
gulæ ipſius fidei,cuius ē dirigere ad
opera miſericordiæ,vt non tm̄ bona
ꝓ bonis reddat,ſm ꝙ dictat lex na-
turæ,ſed ēt bona pro malis,ſm quod
dictat lex gratiæ ad exemplar ipſius
Ieſu Chriſti,in quo fugit grǣ abūdā
tia:& iō ad ipſam ſcientiam non ſo-
lūmodo ꝑtinet dirigere in agendis,
ſed etiam ex conſequēti pertinet noſ
ſe ea,quæ ſunt fidei tāquā fundamen
tum ſuę directionis,& vlterius noſſe
humanitatē Chr̄i tāquam exemplar
ſui regiminis;ita ꝙ hic triplex actus
conueniat ei ſm triplicē reſpectum:
vnus videlicet reſpectu obiecti moti
ui,alter vero reſpectu ſui fundamēti,
& tertius eſt exemplaris excitatiui.
Et quia principalis actus accipitur ex
parte obiecti:hinc eſt ꝙ præcipuus a
ctus doni ſcientiæ eſt dirigere circa
actionem,ſm ꝙ dicit Auguſt.& oſtē
dunt rōnes ad hoc inductæ: & ideo
ſunt concedendę. AD illud ergo qđ 14
primo obī in contrariū,quòd ipſius
ſcientiæ eſt fidem gignere,& robora
re. Dicendū,quòd iſte non eſt actus
eius principalis,ſed ad principalem
ordinatus ea ratione, qua directio
doni ſcientiæ in agendis ſequitur,&
fundatur ſupra principia ipſius fi-
dei. AD illud quod obijcitur,ꝙ ipſi⁹ 15
doni ſcientiæ eſt humanitatē,& gra
tiam Chr̄i noſſe,iam patet rn̄ſio:qa
nec hic eſt actus ipſius ſcientiæ prin
cipalis,ſed qui ad principalem habet
ordinari:ſicut cognitio exempli vti
lis eſt ad euidentiorē cognitionē rei,
quæ ſm exemplar illud debeat fieri.
AD illud qđ obijcitur,quod ꝑ pru- 16
dentiam ſufficienter dirigitur homo
in agendis,iam patet reſponſio,quia
prudentia dirigit ſm principia iuris
naturalis ad ea,quæ honeſta ſunt:ſed
ſcientiæ donum dirigit per principia
fidei,& iuris diuini ad ea, quæ ſunt
ſancta:vnde quodammodo altior eſt
actus ipſius doni ſcientiæ,quàm vir
tutis prudentiæ, & ſupra principia
magis eleuata fundari habet: & pro
pter hoc habita virtute prudētię nō 17
ſuperfluit donū ſcię. AD illud quod
obī,quòd intelligētia ſcripturarum
ſpectat ad donum ſcientię. Dicendū
quòd ſicut pri⁹ tactum fuit de cogni
tione eorum,quę ſunt fidei,quòd nō
principaliter ſpectant ad donum ip-
ſius ſcientię,ſed quodammodo an-
tecedenter,& quaſi pręſuppoſitiue;
ſic etiam intelligendum eſt de intelli
gentia ſcripturę. AD illud quod vl- 18
timo quęritur de diuerſitate actuum,
iam patet reſponſio per ea,quę dicta
ſunt: quoniam vnus eſt eius actus
principalis,duo vero annexi: & ſi-
mul cum hoc patet, quid ſit obiectū
ipſius doni ſcientię,& quomō etiam
differat a virtute prudentiæ,& ab ha
bitu cuiuſlibet alterius ſcientiæ.

QVAE-

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Doni intellectus obiectum & actus pręcipuus eſt negociari circa creaturas ſpirituales in quibus rationes ęternę relucēt magis expreſſe.

Funda-menta.

De actu, & obiecto ipſius doni intellectus. Vtrū donum intellectus ſimul conſiſtat in cōtemplatione creatoris, & creaturæ. Et ꝙ ſic videtur. Primo auctoritate Magiſtri in litera. Intelligētia non tantummodo de æternis eſt, ſed etiam de rebus inuiſibilibus, & ſpiritualibus temporaliter exortis. Item. Hocipſum videtur per Diony. ad Titum, qui dicit ꝙ impoſſibile eſt quandiu in via ſumus, relucere nobis diuinum radium, niſi circūuelatum: ſi ergo illud eſt velamen creaturæ, videtur quòd intellectus non poſſit deum niſi in creatura cognoſcere: ergo ſi eſt ad cognitionē creatoris, neceſſe eſt ꝙ ſit ſimul ad cognitionem creaturæ. Item. Non eſt perfectus habitus amoris, niſi ametur deus & in ſe, & in ſua imagine: ergo ſimiliter non erit perfectum donum intellectus, niſi deus per illud cognoſcatur & quantū ad cōditiones ſuas, & quantum ad conditiones creaturarum, quæ ſunt ei ſimiles: ergo videtur, ꝙ donum intellectus ſit ad contemplanda temporalia, & æterna. Item. De eiſdem habet eſſe intellectus, de quibus habet eſſe fides, ſecundum ꝙ dicit Grego. Quod deus intellectum dat dum de auditis mentē illuſtrat: ſed fides non tantummodo reſpicit diuinam eſſentiam in ſe, verū etiam in comparatione ad creaturā: videtur ergo ꝙ actus doni intellectus ordinetur ad illa duo contemplāda.

Ad opp. Sed contra. Dono ſapientiæ cognoſcuntur æterna, dono ſcientię cognoſcuntur temporalia, ſicut dicit Augu. & habetur in litera: ergo aut donum intellectus ſuperfluit duobus donis habitis, aut circa illa duo actus eius præcipuus non conſiſtit. Item. Sapientia, & ſcientia differūt, & ſunt diuerſa dona, per hoc ꝙ vnum eorū eſt circa temporalia, aliud vero circa æterna: ergo ſi donum intellectus eſt vnum, videtur quòd non poſſit eſſe circa illa duo. Item. Aut donū intellectus conſiſtit in cognoſcēdo tātum, aut in cognoſcendo, & afficiendo. Si conſiſtit in cognoſcendo tantum: ergo non videtur quòd ſit donum gratuitum, cum actus pure cognitiuus non ſit meritorius. Si in cognoſcendo, & afficiendo: ergo doni intellectus eſt æterna cognoſcere, & circa illa affici: ſed iſte eſt actus doni ſapientiæ, ergo aut donum intellectus non eſt circa æterna, aut ſi eſt, non differt ab ipſa ſapientia. Item. Sicut contingit deū cognoſci, & contemplari in imagine, ita contingit deum cognoſcere, & contemplari in eius veſtigio: ergo ſicut donum intellectus eſt ordinatum ad cognitionem ipſius creaturę ſpiritualis, ita etiam ad cognitionem creaturæ corporalis: ſed non dirigit ad cognitionem corporalis creaturę, ergo pari ratione non videtur donum intellectus ordinari ad cognitionem alicuius creaturæ. Item. Dona, quæ ſibi inuicem correſpondent, & ad ſe combinantur, ad idem, & circa idem verſantur: ſed donum intellectus, & ſapientiæ combinantur adinuicem: ergo cum donum ſapientię ſit circa æterna, & nō circa creaturas, videtur quod & donum intellectus. Itē. Si ſimul eſt circa creatorem, & creaturam: ergo videtur quod donū intellectus intelligat, & cognoſcat deū per ſpeculum: ergo non videtur differre a cognitione fidei.

RESP. Dicendum, quòd cogni- 19
tio de deo ſub ratione veri poteſt haberi ſecundum triplicem modum. Vno modo habetur cognitio de deo per ſimplicem aſſenſum. Alio modo per rationis adminiculum. Tertio modo per ſimplicem contuitum. Primum eſt virtutis fidei, cuius eſt aſſentire. Secundum eſt doni intellectus, cuius eſt condita per rationem intellige-

**intelligere. Tertium eſt beatitudinis
mundiciæ cordis, cuius eſt deum vi-
dere.** Quoniam ergo rationes, ſecũ
dum quas iuuamur ad credita intel-
ligenda, accipiuntur non ſolum a cõ
ditionibus creatoris, ſed etiam a con
ditionibus creaturæ ſpiritualis, quæ
inter creaturas proximiorem habet
aſſimilatiõem ad creatorem; hinc eſt
ꝙ donum intellectus, cuius actus eſt
in contemplationem ſummi veri ele-
uari per lumen quod non ſolum fa-
cit aſſentire, ſed etiam per congruas
rationes credita intelligere, non ſolũ
attenditur in contemplatione crea-
tricis eſſentiæ, ſed etiã ſpiritualis crea
turæ. Et ex hoc patet, quis ſit actus, &
obiectum ꝓprium ipſius doni intelle
ctus: quoniam obiectum eius eſt ip-
ſum verum æternum inquantum in
telligibile non ſolum ſecundum pro
prias conditiones, ſed etiam ſm pro
prietates creaturarum ſibi ſimilium,
ſm quod dicit Magiſter in litera.
Actus vero eius ẽ cõtẽplari ipſum ve
rum creditũ, vt deuotius credatur, &
ardentius diligatur; & ita donum in
tellectus cõſiſtit in contẽplatione rã
tionali creatoris, & ſpiritualis creatu
ræ, ſicut oſtendunt rationes, quæ ad iſtã
20 partem ſunt inductæ.

AD illud ergo qđ primo obr̃ in cõ
trarium, ꝙ donũ ſapiẽtiæ ordinatur
ad cognitionem creatoris, & donum
ſcientiæ ad cognitionem creaturæ.
Dicendum, ꝙ aliter & aliter ſunt illa
duo dona ad cognitionẽ illorũ duo
rum, quã donum intellectus; quia do
num ſapiẽ eſt ad cognitionem æter
norum ſm æternas rationes, ſecundũ
tamẽ ꝙ illæ æternæ rationes ſunt via
ad guſtum, & experimentalẽ cogni-
tione diuinæ ſuauitatis, ita ꝙ cogni-
tio illa guſtui eſt annexa. Donum ve
ro intellectus negociatur circa æter
na ſm rationes æternas, quę ſunt via
ad cognitionẽ veritatis. Et hinc ẽ ꝙ
Bern. appropriat donum intellectus
fidei, quæ aſſentit ſummæ veritati ꝓ-
pter ſe: donum vero ſapientiæ appro
priat charitati, cuius eſt diſponere
ad guſtandum deũ. Per hunc etiã mo
dum eſt differẽtias inuenire inter in
tellectũ, & ſcientiam: quia ſcientia ne
gotiatur circa creaturas ſm rationes
creatas: vnde negociari habet nõ ſo
lum circa creaturas ſpirituales, quæ
habẽt rationem imaginis, ſed etiam
circa ſenſibiles, & corporales, quę ha
bent rõnem veſtigij. Donum vero in
tellectus, & ſi negotietur circa creatu
ras, hoc tamen eſt ſm rationes æter-
nas. Et ideo ſolum eſt circa creaturas
ſpirituales, in quibus rationes æternę
relucent magis expreſſe. Et ſic patet
quod quia alio, & alio modo eſt in-
tellectus circa creatorem, & creatu-
ram, quam ſapiẽtia, & ſcientia: hinc
eſt ꝙ illis habitis non ſuperfluit.
A D illud quod obijcitur, quod do- 21
num ſciẽtiæ, & ſapientiæ diſtinguun
tur, quia hoc eſt circa temporalia, &
illud circa æterna &c. iam patet rñſio
quia non eſt ſimile. Sapientia enim
negotiatur circa æterna ſecũdum rõ
nes æternas, ſciã vero circa creata, ſe
cundũ rõnes creatas: & quia hñt diuer
ſa ſubiecta etiam ſm rationem mouẽ
di, & dirigendi: hinc eſt ꝙ ſunt dona
diuerſa. Intellectus vero ſiue circa
creaturã, ſiue circa creatorẽ negotiet
ſemꝑ refert ad rõnes æternas, ad quas
ꝑ creaturas ẽt eleuat contẽplandas: &
iõ vnũ ſolũ donũ eſt, quãuis illa ſint
plura: & ex hoc colligi põt, ꝙ donũ
intellectus eſt infra ſapientiam, & ſu
pra ſcientiam. AD illud quod obij 22
citur, ꝙ donum intellectus aut eſt in
ſimpliciter ſpeculando, aut in ſpecu-
lando, & afficiendo. Dicendũ, quòd
eſt cognitio experientiæ, quę attendi
tur ſm guſtum, & iſta eſt doni ſapien
tiæ acquiſitæ, & eſt cognitio ſpecula
tionis extenſæ, quæ quodãmodo via
eſt ad guſtum, ſicut cognitio fidei ad
delectationẽ, ſeu dilectionẽ charita-
tis. & hæc eſt doni intellectus, quæ q
dem viam præbet ad vſum doni ſa-
pientię, quæ a deó gratuita eſt, quo-
niam ſuper aſſenſum fidei fundatur,
& vlterius ordinat ad ſapientiæ gu-
ſtum: nihilominus tamen in actu in
tellectus eſt quædam delectatio, ſed
longe inferior, quàm in dono ſapien
tiæ. Delectatur enim quis in cogni-
tione veritatis, ſed non ſicut in guſtũ
ſummæ ſuauitatis. AD illud quod 23
obijcitur, quod ſicut cõtingit deum

cognoſcere in imagine, ſic etiam in
veſtigio Dicendũ, quod non eſt om
nimoda ſimilitudo in imagine enim
quia magis appropinquat, magis cla
re habet cognoſci: in veſtigio vero
quia multũ diſtat, ſub maiori obſcu
ritate, & ænigmate. Et quia ad donũ
intellectus ſpectat contemplatio cla-
rior, & excellentior, quàm ſit cogni-
tio fidei: hinc eſt quod ad donum il
lud non ſpectat cognoſcere deum in
quacunque creatura; ſed in ea, quæ
eſt eius imago, & ſimilitudo expreſ-
24 ſa, ſicut dictum eſt ſupra. AD il-
lud quod obijcitur, quod donum in
tellectus combinatur dono ſapiẽtiæ.
Dicendum, ꝙ quia donum ſapientiæ
conſiſtit in guſtu, donum vero intel-
lectus conſiſtit in lumine rationis: &
amplius aſcẽdit affectio quam ratio,
& vnio quam cognitio, ſecundum
quòd vult Diony. hinc eſt quòd do
num ſapientię in actu ſuo non ſic in
diget adminiculo creaturæ ſecũdum
quòd donum intellectus. Et ideo do
num ſapientiæ in actu ſuo verſatur
ſolum circa æterna: donum vero in-
tellectus non ſolum circa ęterna, ſed
etiam circa creata. Cum ergo di-
cit, quod dona quæ adinuicem com
binantur, debent habere idem obie
ctum, hoc verum eſt de obiecto prin
25 cipali, non autem de eo, quod habet
rationem adminiculãtis. AD illud
vero quod vltimo obijcitur, quòd
tellectus videt per ſpeculum, ſicut &
fides. Dicendum, quod in viſione ꝑ
ſpeculum ſunt multi gradus ſecundũ
maiorem, & minorem depurationẽ
ab obſcuritate ænigmatis: & ſecun-
dum hoc alio & alio modo habet il-
luminari, & habilitare. Vnde fides
habilitat ad aſſentiendum deo in arti
culis, quos & ſi non videat in ſe, ta-
men videt in creatura, cognoſcendo
quid eſt, quod per nomen dicitur.
Numquam enim cognoſcit aliquis
credens quid ſit trinitas, niſi quia vi
det quid ſit ternarius in creatura:
ſed vlterius donum intellectus illu-
minat ad intelligendum non ſolum
quid eſt, quod per nomẽ dicitur, ſed
etiam ad videndam rationem, quod
trinitas debeat in deo eſſe, ꝑ hoc ꝙ
videt in ipſa imagine egreſſum ver-
bi a mente per viam generationis, &
amoris, ab vtroque per viam conne
xionis. Ex his patet. quod etſi fides,
& intellectus ſint per ſpeculum, tamẽ
in modo ſpeculãdi differunt: & ideo
ſunt diuerſi habitus: patet etiam ſimi
liter cum hoc, quis ſit actus doni in-
tellectus, & quid obiectum, & quæ
differentia ipſius reſpectu aliorum
habituum.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO.

**Doni conſilij actus proprius eſt dirigere in electione agẽdorũ proſequendorum vel fugiendorum, habẽtium magnam difficultatem ſecundum regulam iuris diuini.**

DE actu proprio, & obie- Funda-
cto ipſius doni conſilij. menta.
Vtrum actus ipſius do-
ni cõſilij ſit conſiliari?
Et quod ſic videtur. Pri
mo per ſapientis exhortationẽ, qua
hortatur nos omnia facere cum con
ſilio: hoc autem ſit conſiliando de
his, quæ facimus: cum igitur horte
tur ad actum doni conſilij, videtur
quòd actus illius doni ſit conſiliari.
Item. Hoc ipſum oſtenditur per Tul
lij diffinitionem in.j. rhetoricæ dicẽ
tis. Conſilium eſt aliquid faciendi, 26
vel non faciendi vere excogitata ra-
tio: ſed iſta excogitatio de faciendo,
vel non faciendo eſt ipſa conſiliatio:
ergo proprius actus doni conſilij eſt
conſiliari. Item. Hoc ipſum videtur
per Greg. aſſignationem. Dicit enim
Greg. ſuper j. cap. Iob. vbi aſſignat
donorum differentiam, quòd conſi-
lium eſt contra præcipitationem: ſed
actus, qui directe opponitur præcipi
tationi, eſt conſiliari: ideo enim con
ſiliamur, ne præcipitanter aliquid fa
ciamus: ergo &c. Item. Hoc ipſum
videtur per nominis rationem; quo-
niam ſicut ſe habet timere ad timo
rem, ſic ſe habet conſiliari ad conſi-
lium: ſed actus proprius, & principa
liter

liter ipſius doni timoris eſt timere:
ergo actus proprius ipſius doni con
ſilij eſt conſiliari. Si dicas, quod non
dicitur conſilium a conſiliando, ſed
magis a conſulendo, & actus ipſius
conſilij magis eſt conſulere, quam
conſiliari. Obijcitur contra hoc: quia
cõſulere dupliciter dicitur. Vno mo
do conſilium ab aliquo quærere. Alio
modo conſilium dare. Sed actus
doni conſilij non eſt conſilium quæ
rere: qui enim conſilium quærit, eget
conſilio, & qui eget conſilio, iam nõ
habet donũ conſilij: igitur actus iſti[9]
doni non eſt conſulere, ſm quod cõ-
ſulere eſt idem, quod conſilium quæ
rere. Rurſus. Conſilium dare nõ eſt
magnę vtilitatis, nec etiã magnę vir
tutis, cum multi ſciant, alijs conſule-
re, qui ſeipſos regunt valde miſerabi
liter: ſi ergo donum conſilij eſt ordi-
natum ad propriam vtilitatem, vide
tur ꝙ actus eius non ſit conſilium al
teri dare, nec conſilium ab alio acci-
pere, vt prius oſtenſum eſt: ergo vide
tur, ꝙ actus iſtius doni directe ſit ip
Ad opp. ſum conſiliari. Sed contra. Super il
lud pſal. Conſilium meum iuſtifica-
tiones tuæ, ibi glo. Conſilium eſt ſer-
uare iuſtificationes: ſed de eo qđ ſer-
uamus, non conſiliamur: ergo ſi a-
ctus ipſius doni conſilij eſt iuſtifica-
tiones obſeruare, non videtur quòd
actus eius ſit conſiliari. Item. Sicut
dicit Damaſ. Conſilium eſt ignoran
tis, & dubitantis, vnde & Chriſto nõ
conuenit conſiliari: ſi ergo donũ con
ſilij fuit in Chriſto, & in quolibet a-
lio ſapientiæ, & ſcientię dono perfe-
cto, videtur quod actus ipſius doni
non ſit conſiliari. Item. Hoc ipſum
videtur ratione. Sicut ſe habet addi
ſcere ad ſcire, ſic ſe habet cõſiliari ad
eligere, quia vtrumque eſt via ad alte
rum, addiſcere ad ſcire, conſiliari ad
eligere: ſed ſicut per ſcientiam habi-
litamur ad cognoſcendum, ita per cõ
ſiliari habilitamur ad eligendum. Cũ
ergo actus ipſius ſcientię non addi-
ſcere, ſed magis ſcire, videtur quod
actus ipſius doni non ſit conſiliari,
ſed magis eligere. Item. Conſilium
ordinat, & dirigit ad ea, quę ſunt ſu
pererogationis: ſed de iſtis nemo du

bitat, quin ſint manifeſte bona: de his
autem de quibus nulla eſt dubitatio,
nulla neceſſaria eſt conſiliatio: cum
ergo donum conſilij dirigat ad hu-
iuſmodi, videtur quod actus eius
non ſit conſiliari. Item. Conſiliari
eſt ipſius prouidentiæ; quæ eſt
pars prudentiæ: ergo aut donum
conſilij non eſt nobis oportunum,
aut eſt ad alium actum: ſed conſtat,
quod nobis eſt oportunum: videtur
ergo quod conſiliari non ſit actus
proprius.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut intel 27
lectus aliquando accipitur pro actu
intelligendi, aliquãdo pro ipſo intel-
lectu, ſiue intelligibili, aliquãdo pro
ipſo habitu intelligendi, qui dirigit
ipſum intellectũ in iudicando de ve
ris, & falſis: ſic & conſilium tripliciter
ter accipi conſueuit. Aliquando pro
actu conſiliandi. Aliquando pro eo
ad qđ terminatur ille act[9], ſicut quã
do dicitur, hoc eſt conſilium meum.
Aliquando vero pro eo habitu, qui
expedit, & dirigit animam ad eligen
dum proſequenda, & ad fugiendum
vitanda. Hic autem habitus dirigẽs
ad huiuſmodi electionem duplex eſt,
ſecundum diuerſitatem eligibilium,
& ſecundum diuerſitatem modorũ,
ſiue rationum eligendi. Nam eligibi
lia quædam ſunt neceſſitatis, quædã
vero arduitatis. In primis dirigit
prudentia, in ſecundis vero dirigit
donum conſilij propter excellentio
rem, & maiorem difficultatem, quæ
in eis, quę arduitatis ſunt, habet repe
periri. Rurſus. Dirigi in electione po
teſt aliquis, vel ſecũdum regulam iu-
ris naturalis, vel ſecundum regulam
iuris diuini. Et primum quidem eſt
virtutis prudentię, ſecundum vero
ſpectat ad donum conſilij. Ex his po
teſt elici per quandam circũlocutio-
nem, quis ſit actus proprius doni cõ
ſilij: quoniam actus eius eſt dirigere in ele
ctione agendorum proſequendorũ,
vel fugiendorũ, quę ſunt ſpecialis ar
duitatis, & hoc ſm regulam iuris di-
uini, & in hoc diſtinguitur actus e-
ius ab actu prudentiæ virtutis, &
ſcientiæ doni. Si igitur quęras, v-
trum actus doni conſilij ſit con-

 ſiliari.

ſiliari. Dicendum,ꝙ etſi per verbum
conſiliandi intelligatur directio ſm
regulam,& lumen conſilij: ſic bene
poteſt concedi,qđ actus eius ſit con
ſiliari. Sed attendendú eſt,quod ſecú
dum ꝙ vult Damaſce. conſilium re-
ſpicit aliquem actum præcedentem,
& aliquem actum ſequentem : dicit
enim ꝙ primo homo inquirit, & cō
ſiliatur,deinde diſponit, & ordinat,
poſtmodum eligit,& conſentit. Et ſe
cundum hoc intelligēdum eſt, quòd
dirigi ſm regulam cōſilij hoc poteſt
eſſe dupliciter. Aut conſilium inqui
rendo,aut ſm conſilium diſponēdo,
& eligēdo . Primo quidem modo nō
eſt actus ipſius conſilij principalis,&
vniuerſale,ſed quaſi actus eius initia
lis:& eſt in eo , in quo eſt ſm ſtatum
imperfectionis. Secundo vero modo
actus eius vniuerſalis eſt,& principa
lis:vñ ſiue per verbū conſiliādi, ſiue
p verbū conſulendi,ſiue per quodcú
que aliud verbum illud ſignificetur,
quod eſt dirigi in electione horum,
quæ ſunt arduitatis ſecundum conſi
lij donum,quod regit ſm dictamen
iuris diuini. Dicendum,ꝙ hic eſt a-
ctus principalis, & proprius doni cō
ſilij. Vnde concedi poteſt,quod con
ſiliari ſecundum iſtam acceptionē eſt
actus eius proprius,ſicut rationes ad
primam partem inductæ oſtendunt.
28 AD illud vero quod vltimo obij
citur de actu conſulendi, quomodo
ſpectet ad donum conſilij. Dicendū,
quod conſulere prout reſpicit alterū
accidit dono conſilij: donum enim
cōſilij proprie reſpicit directionem
actus proprij:vnde licet actus doni
conſilij attendatur in diſpoſitione,
& ordinatione arduorum proſequen
dorum:quia tamen donum illud ali
quando eſt in abundātia , aliquando
in defectu,& cum eſt in abundantia
habet iuuare alios , cum vero omne
in defectu habet iuuari ab alijs:hinc
eſt quod actus conſulendi alium,vel
cōſulendi alij,dono conſilij poſſunt
attribui; neuter tamen eſt actus eius
principalis. Vnde inter iſtos duos
medius cadit actus conſiliandi,ratio
ne cuius & alij habent eſſe doni con
ſilij. Propter quod non abſurde po
teſt dici,qđ actus doni conſilij eſt ſe
ipſum regere: & vlterius cum abun-
dat ſcire in cōſimili alterum adiuua
re,& dirigere. AD illud qđ primo
obijcitur in contrarium,quòd conſi 29
lium eſt iuſtificationes obſeruare. Di
cendum , qđ ibi non tangitur actus
conſilij principalis, ſed conſequens.
Nam doni conſilij eſt dirigere;ſed al
terius doni eſt exequi,& facere: & iu
ſtificationum obſeruatio non attri-
buitur ipſi conſilio per ſe, & primo,
ſed ad iuſtificationes obſeruandas di
rectio in actu attribuenda eſt conſilii
dono. Verumtamen qđ dicit nemi-
nem cōſiliari de eo quod obſeruat,
non habet veritatem:quia nemo re-
cte obſeruat niſi ſuam obſeruationē
rectitudo in conſiliando ꝑcedat vel
quantum ad conſilij inquiſitionē,vel
ſaltem quantum ad conſilij diſpoſi-
tionem. AD illud quod obijcitur,
quod conſiliari eſt ignorantis, ſicut 30
dicit Dam. Dicēdum, quod illud eſt
verum, prout cōſiliari idem eſt quod
conſilium inquirere:non aūt prout
cōſiliari idem eſt quod in arduis eli
gendis dirigere. Et hoc modo conſi
liari eſt actus ipſius conſilii,& fuit in
Chriſto:& ſecundum iſtum modū di
uina diſpoſitio in his,q̄ ſecreta ſunt,
conſilium appellatur. AD illud qđ 31
obijcitur,quod ſicut addiſcere ſe ha
bet ad ſcire,ita conſiliari ad eligere.
Dicendū.quod verum eſt ſecundum
quod conſiliatio idem eſt quod con
ſilij inquiſitio . Secundùm autem
quod cōſiliatio idē eſt qđ diſcreta, &
recta diſpoſitio,& ordinatio ſic non
ſe habet illo modo,quia talis diſpoſi
tio regula eſt,& principium recte eli
gendi,& ideo actus eſt doni perfectis
& hoc modo accipiēdu non eſt ſimi-
le inter conſiliari,& addiſcere. AD 32
illud qđ obijcitur,quod conſiliū or-
dinat ad ea,quæ ſunt ſupererogatio
nis. Dicendum,quod licet iſta quæ
ſun ſupererogationis in ſe ſint bona,
& magis bona. in eis tamen facilius
deficit infirmitas noſtra, niſi iuuetur
per diuinam gratiam tam in expe-
diendo, quàm in eligendo, quam
etiam in exequendo,vnde multi refu
giunt,& abhorrent ipſa cōſilia Ieſu
Chriſti.

Chriſti, qui tamen eſſe poſſunt in ſtatu iuſtitiæ: & propterea reſpectu talium opurtunum eſt donum conſilij vltra donum ſcietię, & virtutem prudentiæ, & regulam fidei. AD illud
33 vero quod vltimo obijcitur, quòd cōſiliari eſt actus ipſius prudentiæ, iam patet ſolutio. Aliter enim eſt ipſius prudentiæ tum ratione obiecti, tum etiam ratione modi, quàm ſit ipſius doni conſilij. Eſt enim multo excellētiori modo, tum quia ea circa quę verſatur ſunt magis ardua, & excellētia, tum etiam quia regere habet ſecundū principia altiora: & ideo donum illud nomine conſilij valde proprie cenſetur. Ex his ergo manifeſtum eſt, quis ſit huius doni actus, & quod obiectum: & quæ differentia ipſius reſpectu aliorum habituū, & quare etiam ſic nominetur.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Doni fortitudinis actus conſiſtit in tolerātia paſſionum tantū, non in imitatione Chriſti perfecta.

Funda-menta.

QVIS ſit actus proprius doni fortitudinis, & quid eius obiectum: & eſt quæſtio: Vtrum actus doni fortitudinis principaliter cōſiſtat circa paſſiones tolerandas, an circa cupiditates reprimendas. Et quod principaliter ſit circa paſſiones tolerandas videtur. Primo per Greg. qui dicit ſuper principium Iob. quòd fortitudinis doni eſt dare trepidanti confidentiam: ſed trepidatio maxime eſt quādo imminet periculū paſſionis: ergo vr̄ quod circa huiuſmodi maxime cōſiſtat actus fortitudinis doni. Item. Fortitudo ſiue dicatur donum, ſiue virtus, reſpicit potentiam iraſcibilem tamquam proprium ſubiectū: ſed potentia iraſcibilis magis proprie reſpicit paſſionum ſuſtinentiam, quàm cupiditatū repreſſionem, & abſtinentiam: videtur ergo quod actus principalis doni fortitudinis conſiſtat circa paſſionum tolerantiam. Item. Hoc ipſum oſtenditur per cōparationem ad eius oppoſitum: quia ſicut largitas opponitur auaritiæ, & cupiditati: ſic fortitudo opponitur puſillanimitati: ſed puſillanimitas attenditur circa fugam paſſionū: ergo videtur ecōtra, quod fortitudo donum conſiſtat circa paſſionum tolerantiam. Item. Hoc ipſum oſtenditur per comparationē ad habitum fortitudinis virtutis, quia fortitudo donum actū, & obiectum debet haberi in maiori, vel ſaltem in tanta excellentia, & arduitate, quantam eſt reperire circa fortitudinē virtutē: ſed maxime arduitas cōſiſtit circa paſſiones: ergo cum circa illas cōſiſtat fortitudo virtus, videt multo fortius quod actus doni fortitudinis attendatur, vel conſiſtat in aggreſſione, & tolerātia paſſionum. Itē. Inter omnes actus meritorios maxima eſt difficultas circa paſſiōes ſuſtinēdas, & magis ad hoc inepti, & infirmi ſumus; ſi ergo dona data ſunt nobis ad expediendum, & contra infirmitates retardantes nos ad bonum, videtur quod aliquod donū debeat nobis dari ad paſſionum ſuſtinentiā: ſed non eſt aliud aſſignare, q̄ donum fortitudinis: ergo &c. Sed contra. Auguſt. in lib. de ſpū, & anima. Fortitudinis

Ad opp.

eſt non tantum terrenas cupiditates reprimere, ſed penitus obliuiſci, ſed hoc non eſt fortitudinis virtutis: ergo ē fortitudinis doni: videtur ergo qd actus doni fortitudinis conſiſtat in repreſſione cupiditatū. Itē. Aug. in lib de doct. Chriſt. vbi loquitur de donis, dicit qd fortitudinis eſt ab oī tranſeuntium mortifera iocunditate ſeipſum ſequeſtrare: ergo vr̄ quod actus doni fortitudinis principaliter conſiſtat in delectationum repreſſione. Item. Auguſt. adaptat ſeptem dona ſeptē beatitudinibus: ita quod fortitudo, & eſuries, & ſitis iuſtitiæ ſibi correſpondent: ſed eſuries, & deſiderium iuſtitiæ non oritur in nobis niſi per mortificationem deſideriorum & voluptatum: ergo videtur quod

circa hujuſmodi principaliter conſiſtat actus fortitudinis. Item, Fortitudo donũ rñdet dono conſilij, ſicut exequens regulanti: ſed donum conſilij maxime dirigit ad diuinorũ conſiliorum impletionem: diuina autem conſilia præcipue cõſiſtunt circa repreſſionẽ deſideriorum, & occaſionũ eis adhærentium, ſicut patet in caſtitate, obediẽtia, & paupertate: ergo videtur, q̄ circa talium deſideriorum repreſſionẽ actus fortitudinis doni principaliter conſiſtat. Item, Fortitudo donũ aut habet actum alterius generis q̄ fortitudo virtus, aut ſi in eodẽ gñe habet, neceſſe eſt q̄ habeat excellentiorem: ſed in eodem gñe non poteſt habere excellẽtiorẽ, cũ fortitudo virtus conſiſtat circa terribilia, quæ inducunt mortem, ſicut dicit Philoſophus: ergo neceſſe eſt q̄ habeat actum alterius gñis: cum ergo act⁹ fortitudinis virtutis conſiſtat circa paſſiones tolerandas, videtur q̄ act⁹ fortitudinis doni non circa paſſiones, ſed circa delectationes reſcindendas conſiſtat. Eſt igitur quæſtio, quis ſit actus, & quid obiectum doni fortitudinis: & quare eodem nomine cum habitu virtutis nominatẽ, qd quidem in nullo aliorũ donorum reperitur.

RESP. Dicendum, q̄ fortitudo

34 quantum eſt de ſua prima ratione attenditur reſpectu ardui. Arduum autem dicitur aliquid dupliciter. Aut quia aliquid laborioſum, & difficile quodãmodo excellens, & aggrauans facultatem ipſius potentiæ. Aut quia eſt vltra neceſſitatem, & excedit ſtatũ communem. Et fortitudo habet attendi reſpectu vtriuſq;: ſed reſpectu primi attenditur, & ordinatur ſm neceſſitatem præcepti, reſpectu ſecundi ſecundum libertatem cõſilij: & primũ ſpectat ad fortitudinem virtutem, ſecundum vero ad fortitudinẽ donum. Et qm̃ pñc arduitas maxime attẽdit̃ circa tolerantiam paſſionũ, hinc eſt qd tam fortitudinis doni, quã fortitudinis virtutis eſt habilitare ſm principale ſui ordinationem ad ſuſtentationẽ paſſionum; ſed aliter & aliter. Q. uia ſuſtinere, & aggredi paſſiones pot aliquis aut pp iuſtitię, & honeſtatis conſeruationẽ, aut propter perfectam Chriſti imitationem: ita quod primũ ſpectat ad dictamen iuris naturalis, & honeſtatis moralis; ſecundũ vero ſpectat ad conſilij donum. Et qm̃ imitatio Chriſti attenditur in crucifixione ſui, ſm quod ipſe dicit Mat. 16. Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum &c. hinc eſt quod actus fortitudinis doni attẽditur circa promptam, & expeditã paſſionum tolerãtiam, per hoc q̄ quodãmodo nos mũdo, & mundum nobis crucifigit. Iuxta illud qđ dicit Apoſtolus, Gal. 6. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. in lib. de doct. chriſt. Aſſurgit deinceps ad fortitudinẽ, vt mundus ei crucifigatur, & ipſi mundo, & vt in hujus vitę peruerſitate, & abundantia iniquitatis nõ refrigeſcat charitas: & ſic patet, q̄ fortitudinis doni actus conſiſtit circa paſſionum tolerantiam ſm imitationem Chriſti: & hic eſt eius actus principalis, ſicut rationes ad primam partem inductę oſtendunt, quia verum concludunt: & ideo concedendæ ſunt.

AD illud vero qđ primo obſ, q̄ eſt circa delectationũ repreſſionẽ p auctoritates Auguſt. Dicendũ, q̄ Aug. in illis auctoritatibus non aſſignat propriũ, & principalem actum ipſi⁹ fortitudinis doni, ſed quaſi præambulum. Nemo. n. prõptus eſt, & expeditus ad paſſionum tolerãtiam ſm imitationem Chri, niſi qui carnem ſuam cũ vitijs, & concupiſcẽtijs crucifixit. 35

AD illud qđ obijcitur quod fortitudo exequitur ea, ad quę conſilium dirigit. Dicendum, quod & ſi donum conſilij dirigat ad diuina conſilia implenda, in quibus cõſiſtit perfectio religionis principaliter tamen intentione dirigit ad ea in qbus plus eſt de ratione arduitatis: maioris autem arduitatis eſt Chriſtum imitari in paſſionibus, quam in actionibus: & ideo circa hujuſmodi tam conſilium, quam donũ fortitudinis principaliter habet conſiſtere. 36

AD illud quod vlterius obijcitur, quod donũ fortitudinis non poteſt eſſe excellentiori modo circa paſſiones, quam 37

virtus

virtus fortitudinis. Dicendũ, quòd falſum eſt, quia excellentiori modo ſuſtinet paſſiones, & excellentiori habitu, qui ſuſtinet ſm Chriſti imitationem, quàm qui propter iuſtitiæ conſeruationem: & qui ſuſtinet ſm conſilij ſupererogationem, quam qui ſecundum præcepti obligationem. In vno enim iſtorum rectificatur, ſcilicet in actu virtutis fortitudinis. In alio autem nõ ſolum rectificatur, ſed etiam altius eleuatur, & expeditur. ſ. in actu fortitudinis doni. Et per hoc patet illud qđ vltimo quærebatur, videlicet de differentia reali fortitudinis doni, & fortitudinis virtutis, & de conuenientia in nomine. Re enim differunt ꝓpter diuerſitatem modorum habilitandi, & ordinandi ad tolerantiam paſſionum. Nomine vero conueniunt, ꝓ eo ꝙ ad eadem paſſionum genera ordinantur. Fortitudo enim virtus ordinat ad ſuſtinenda qualiacumque, & quantacũque tormenta antequã bonum virtutis, & honeſtatem derelinquat: non tamen ita excellenter, & prompte ſicut fortitudo donũ. Vnde inter omnes virtutes propter excellentiam, & arduitatem ex parte obiecti virtus fortitudinis appropinquat donis: & propterea habitus virtutis, & doni magis quàm alia dona eodem nomine hñt cenſeri, licet differant differentia reali: quia minor eſt inter illos habitus differentia. Ex his patet quis ſit actus fortitudinis doni, & quod obiectum, & quæ differentia eius reſpectu aliorum habituum.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

Doni pietatis act⁹ eſt facere hominem beneuolũ reſpectu cuiuslibet proximi inquantum gerit imaginem dei: vt ſacram ſcripturam cum beneuolentia audiat, Chriſtumque cum beniuolentia ad memoriam reducat.

De obiecto, & actu ipſius doni pietatis. Et eſt quæſtio. Verum actus principalis pietatis conſiſtat in religione reſpectu dei, vel in compaſſione reſpectu proximi. Et ꝙ præcipue conſiſtat in religione reſpectu dei oſtenditur. Primo per auctoritatem Apoſtoli ad Titum. ij. Abnegantes impietatem, ſobrie, & pie, & iuſte viuamus &c. ibi glo. Abnegantes, id eſt fugientes impietatem vanæ culturę, ſobrie in nobis, & iuſte ad proximũ, & pie ad deum viuamus: ergo pietas proprie eſt ordinata reſpectu dei. Item. Auguſt. tractãs illud Iob. 28. dicit. Pietas ipſa eſt ſapientia, abſtinere vero a malis intelligentia: pietatem hoc loco poſuit dei cultum, ꝗ græce theoſebia dicit̃ ergo &c. It. Aug. in lib. de doctri. chriſt. Pietatis eſt honorare ſancta: & non contradicere ſacræ ſcripturæ: ſi ergo vtrumque horum conſiſtit in cultu dei, videtur &c. Item. Diſtinguitur peccatũ iniquitatis, & impietatis: quia iniquitas eſt in proximum, impietas eſt in deum: ſi ergo reſpectu illi⁹ eſt pietas donum, reſpectu cuius eſt impietas vitium, & peccatũ, videtur quòd actus pietatis doni præcipue attendatur in cultu dei. Sed contra. 1. Timo. 4. Pietas ad omnia vtilis eſt: ibi dicit glo. Pietas quę operat̃ bona fratribus, valet ad ꝓmerendũ deum. Omnis enim ſumma diſciplinæ chriſtianæ in miſericordia, & pietate

Ad opp.

Fundamenta.

 tate

tate eſt: ergo ſm hanc gl. pietas or-
dinat reſpectu proximi. Item. Aug.
in lib. de doctri. Chriſtiana dicit, ꝙ
donum pietatis correſpondet beati-
tudini mititatis: opus enim eſt pie-
tatis miteſcere: ſed mititas, ſiue mã-
ſuetudo attẽditur reſpectu proximi:
ergo donum pietatis ad proximum
ordinat. Item. Hocipſum videtur
per Grego. ſuper Iob in adæquatio-
ne donorum, vbi dicit ꝙ pietatis eſt
opera miſericordiæ exhibere: ſi er-
go hoc attenditur reſpectu proximi,
40 videtur &c. Item. Tullius in primo
rhetoricæ dicit, ꝙ pietas eſt beniuo-
lentia in parentes: aut hoc intelligit
de pietate doni, aut de pietate virtu-
te: ſed de quocunque horum intel-
ligatur, cum in obiectis conformen-
tur, videtur ꝙ actus doni pietatis at-
tendatur in comparatione ad proxi-
mum. Item. Donum pietatis exequi-
tur opera, ad quæ donum ſcientiæ ordi-
nat: ſed donum ſcientię ordinat ad
bene conuerſandum reſpectu proxi-
mi: ergo videtur ꝙ reſpectu illius
attenditur actus pietatis doni. Iuxta
hoc quæritur, quomodo diſtingua-
tur pietas a manſuetudine, & miſeri-
cordia in actu ſuo, & obiecto.

RESP. Dicendum, ꝙ vocabulũ
pietatis multipliciter habet accipi,
ſecundum ꝙ innuit Aug. in prin. x.
de ciui. dei: ait enim ſic. Pietas pro-
prie dei cultus intelligi ſolet, quam
Græci theoſebiam vocant: hæc ta-
men etiam erga parentes officioſe ha-
beri dr̃. More autẽ vulgi hoc nomẽ
etiam in operibus miſericordiæ nũc
frequentatur. Cum igitur pietas ſic
dicatur multipliciter, videlicet erga
deum, & erga parentes, & erga quẽ-
camque hominem. Secundum quod
ordinat erga deum, non eſt nomen
doni, ſed potius eſt idem ꝙ latria,
& theoſebia, ſiue euſebia. De qua di-
cit Augu. quod eſt ſapientia vera.
Secundum autem ꝙ ordinat ad pa-
rentes, adhuc etiam non tenet ratio-
nem doni, ſed potius eſt ſpecies iu-
ſtitiæ virtutis, pro eo quod ad hunc
ordinatur ſecundum regulam natu-
ralis iuris, & ſecundum obligatio-
nem neceſſitatis. Secundum autẽ ꝙ
attenditur reſpectu cuiuſcũque pro-
ximi, ſic pietas eſt nomen doni. Ali- 41
ter tamen attenditur erga proximũ
pietas donum, & miſericordia vir-
tus. Miſericordia enim virtus reſpi-
cit conformitatem in natura, & ne-
ceſſitatem in indigentia, ſiue in miſe-
ria: pietas vero attendit in proxi-
mo imaginem diuinam. Vnde dono
pietatis eſt homo beniuolus cuicũ-
que homini, qui habet in ſe imagi-
nem dei; ita ꝙ beneuolentia illa ꝓ
loco, & tempore aliquando progre-
ditur in compaſſionis affectum, ali-
quando in operis beneficium. Et ſic
patet quis ſit actus, & obiectum pie-
tatis doni: quia ipſius eſt facere ho-
minem beneuolum reſpectu cuiuſli-
bet proximi inquantum gerit imagi-
nem dei: & quoniam ad hoc habet
dirigi per donum ſcientię, quod qui-
dem fundatur ſuper principia fidei,
& dirigit in conuerſatione ſecundum
exemplar Chriſti: hinc eſt ꝙ actus
pietatis & ſi principaliter conſiſtat
erga proximum, nihilominus conſi-
ſtit reſpectu ſacræ ſcripturæ, vt eam
cũ beneuolentia audiat: & et reſpectu
paſſionis Chriſti, vt eam cum bene-
uolentia ad memoriam reducat: vn-
de vſus doni pietatis attenditur in
his tribus in exequendo, ſecundum
ꝙ & vſus doni ſcientiæ, quod eſt eius
directiuum in cognoſcendo: princi-
paliter tamen ſecundum ꝙ donũ eſt
attenditur in beneuolentia reſpectu
proximi, ſicut rationes oſtendunt,
quę ad hanc partem inducuntur.

42 AD illud vero quod primo obij-
citur in contrarium de gloſa, ꝙ pie-
tas ordinat ad deum, & quod pie-
tas eſt cultus dei, & ad alias auctori-
tates conſequentes. Breuiter dicen-
dum, quod omnes illę auctoritates
currunt de pietate ſecundum alium
accipiendi modum, qui ſecundum
Aug. principalior, & magis propri⁹
eſt modus accipiendi pietatem, ſicut
ipſe dicit in x. de ciuitate dei. Nam
primo & principaliter debet homo
beneuolus eſſe ad deum offerendo ei
cultum, & obſequium principale, &
præcipuum, tamquam ei ad cuius ſi-
militudinem factus eſt, & quod ſua
creatio-

creationis, & conditionis primum eſt, & principale principium. Deinde vero quia pater terreſtris quodam modo imaginem gerit patris cæleſtis, & filius genitus gerit imaginē patris, & ab eo ſumit originē: hinc eſt quod eſt alius modus accipiendi pietatem ab illo deſcendens, qui quidē eſt beneuolentia in parentes. Poſtremo quia omnis homo gerit imaginem dei: hinc eſt quod eſt tertius, & vltimus modus accipiendi pietatē, ſecundum quod beneuolum, & beneficum reddit ergā omnem hominē inſignitum diuina imagine. Licet autem iſte ſit vltimus, & poſtremus modus accipiendi pietatem: tamen ſicut explanatum eſt, quantū ad hūc modum pietas donum accipitur proprie: vnde in omnibus illis auctoritatibus, & rationibus peccatum eſt quantum ad proceſſum arguendi ex illius nominis multiplicitate: quæ & ſi non ſit multiplicitas æquiuocationis propriē dictę, eſt tamen multiplicitas cuiuſdam analogiæ. AD illud quod vltimo quærebatur de differentia ipſius pietatis doni ad miſericordiam, & manſuetudinem: Dicendum, quod & ſi conueniat cum vtroque, quia cū manſuetudine cōuenit in affectu, cum miſericordia conuenit in effectu: differt tamē ab vtroque. A micitate enim, & a manſuetudine differt: quia manſuetudo eſt contra irritationem ex illatione alicuius iniuriæ: ſed pietas eſt contra indurationem, qua quis nō habet affectionem, nec beneuolentiam ad eos, qui gerunt diuinæ imaginis inſigne. Similiter a miſericordia differt: quia miſericordia in proximo conſiderat conformitatem in natura, & ſimilitudinem ſpeciei: pietas vero attendit in homine imaginē dei. Vnde aliqui dixerunt, quod miſericordia conſiderat miſeriam in imagine, pietas vero conſiderat imaginem in miſero. Differunt etiā, quia miſericordia conformatur dictamini iuris naturalis, & ſecundum regulam prudentiæ, pietas vero conformatur ſuaſioni iuris diuini: & hoc ſecundum regulam doni ſcientiæ. Ex his patet quis ſit actus doni pietatis, quod etiā eius obiectū, & qualiter differat ab his habitibus. Et ſecundum hęc tria poſſent tria problemata formari circa donum pietatis, & circa quodlibet aliorum donorū prędictorum: ſimul etiam cum hoc poſſet de quolibet quæri, quē actum habet patria: ſed hoc ſupra determinatum fuit generaliter: alia vero tāguntur implicite cauſa prolixitatis vitandę: tamen ex his, quæ breuiter tacta ſunt, qualitercumque haberi poteſt veritas prædictorum.

## DE CONNEXIONE VIRTVTVM quę non ſeparantur.

## DISTINCTIO XXXVI.

SOLET etiam quæri vtrum virtutes ita ſint ſibi coniunctæ, vt ſeparatim non poſſint poſſideri ab aliquo, ſed qui vnam habet, omnes habeat. De hoc etiam Hieron. ait, Omnes virtutes ſibi hærent, vt qui vna caruerit, omnibus careat. Qui ergo vnam habet, omnes habet. Quod quidem probabile eſt. Cum enim charitas mater ſit omnium virtutum, in quocumque mater ipſa eſt, ſcilicet charitas, & cuncti filij eius, ideſt, virtutes teſte fore creduntur. Vnde Aug. Vbi charitas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe? Vbi autem non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe? Cur ergo non dicimus, Qui hanc

De connexione habituū gratuitorum.
Hier. commentario ad. 56. caput Eſa. in principio.
to. 5. Aug. in trac. de laude cha-

virtutem

ri. Super virtutem habet, omnes habet, cũ plenitudo legis ſit charitas? quę
Ioã. trac. quanto magis eſt in homine, tãto magis eſt virtute prædıtus, quã-
83. idem to vero minus, tanto minus ineſt virtus: & quanto minus ineſt vir
epiſto.29. tus, tanto magis ineſt vitium.
to. 2. poſt
medium.
Rom.13
Iacobi. 5
2.Reg. 6
Num.12

Si cunctæ virtutes pariter ſint in quocumque ſunt.

VTRVM vero pariter quis omnes poſſideat virtutes, an aliæ magis, aliæ minus in aliquo feruea̅nt, quæſtio eſt. Quibuſdam enim videtur quòd aliæ magis, aliæ minus habeantur ab aliquo, ſicut in Iob patientia emicuit, in Dauid humilitas, in Moyſe manſuetudo: qui etiam concedunt magis aliquem mereri per aliquam vnam virtutem quam per aliam, ſicut eam plenius habet quam aliam. Non tamen magis per aliquam mereri dicunt, quam per charitatem, nec aliquam plenius a quoquam haberi, quam charitatem. Alias ergo magis & alias minus in aliquo eſſe dicunt, ſed nullam plenius charitatẽ, quę ceteras gignit. Haſque dicunt eſſe multas facies quas memorat Apoſt. dicens. Ex perſonis multarum facierum, &c. Alij verius dicunt omnes virtutes & ſimiles & pares eſſe in quocunque ſunt, vt qui in vna alteri par extiterit, in omnibus eidem æqualis ſit. Vnde Aug. Virtutes quæ ſunt in animo humano, quamuis alio & alio modo ſingulæ intelligantur, nullo modo tamen ſeparantur abinuicem, vt quicunque fuerint æquales. Verbi gratia, In fortitudine æquales ſunt & prudentia & iuſtitia & temperantia. Si enim dixeris æquales eſſe iſtos in fortitudine, ſed illum præſtare prudentia, ſequitur vt huius fortitudo minus prudens ſit, ac per hoc nec fortitudine æquales ſunt, quia eſt illius fortitudo prudentior: atque ita de ceteris virtutibus inuenies ſi omnes eadẽ conſideratione percurras. Ex his clareſcit omnes virtutes non modo eſſe cõnexas, ſed etiã pares in animo hominis. Cũ ergo dicitur aliquis aliqua præminere virtute, vt Abraham fide, Iob patientia, ſecundum vſus exteriores accipiendum eſt, vel in comparatione aliorum hominum, quia vel humilitatis habitum maxime præfert, vel opus fidei, vel alicuius ceterarum virtutum præcipue exequitur. Vnde & ea præ alijs pollere, vel inter alios homines ſingulariter excellere dicitur, ſecundum hunc modum, ſcilicet ſecundũ rationem actuum exteriorum, vt alibi Aug. dicit, in aliquo aliam magis eſſe virtutem, aliam minus, & vnam eſſe virtutem, & non alterã. Ait. n. ſic, Clariſſima dilectio tua ... ſatis apparuit, non placuiſſe authoribus noſtris, imo veritati, ipſi omnia paria eſſe peccata, etiam ſi hoc de virtutibus verum ſit: quia etſi verum eſt eum qui habet vnam omnes virtutes habere, & eum qui vnã non habet nullam habere, nec ſic peccata ſunt paria, quia vbi virtus nulla eſt, nihil rectum eſt: nec tamen ideo non eſt prauo prauius, diſtor-

[Margin notes: 2. Cor. 1 — 31 — Lib. 6. de tri. c. 4. in princ. — Ad Hebr. 11. — Rom. 4 — Iacob. 5 — In epi. ad Hebr. quæ eſt. 26. ... pri... — Ibidem ... poſt me... epiſt.]

diſtortoque diſtortius. Si autē (quod puto eſſe verius) ſacriſque literis congruentius, ita ſunt animæ intentiones vt corporis membra, non quod ſolis videantur oculis, ſed quod ſentiantur affectibus, & alius illuminat̃ ampli⁹, alius minus, ali⁹ oīno caret lumine: profecto vt quiſque illuſtratione piæ charitatis affectus eſt, in alio actu magis, in alio min⁹, in aliquo nihil, ſic dici pōt habere aliā, & aliā, nō habere: aliā magis, & aliā minus. Nam & maior eſt in iſto charitas, quā in illo: & ideo recte poſſumus dicere & aliqua in iſto, aliqua in illo, quantum pertinet ad charitatem, quæ pietas eſt, & in vno homine quidem quod maiorem habeat pudicitiam quā patientiam, & maiorem hodie quam heri, ſi proficit ea: & adhuc non habeat continentiam, & habeat non paruam miſericordiam. Et vt generaliter breuiterque complectar, quam de virtute habeo notionem, Virtus eſt charitas, qua id quod diligēdum eſt, diligitur. Hęc & in aliis maior eſt, in aliis minor, & in aliis nulla eſt: pleniſſima vero quæ iam non poſſit augeri, quandiu hic homo viuit, in nemine eſt. Hic inſinuari videtur, quod aliquis ea ratione poſſit dici habere vnam virtutem magis quam aliam, quia per charitatem magis efficitur in actu vnius virtutis quam alterius, & propter differētiam actuum ipſas virtutes magis vel minus habere dicitur. Poteſt & aliquam non habere, cum tamen ſimul omnes & pariter habeat quantum ad mentis habitum vel eſſentiam cuiuſque: In actu vero aliam magis, aliam minus habet; aliam etiam non habet; vt vir iuſtus vtens coniugio, non habet continentiam in actu, quam tamen habet in habitu. Cur ergo non dicantur paria peccata? Forte quia magis facit cōtra charitatem qui grauius peccat, minus qui leuius. Nemo enim peccat, niſi aduerſus illam faciendo, quæ eſt plenitudo legis. Ideo recte dicitur. Qui offenderit in vno, factus eſt omnium reus; ideſt, contra charitatem facit, in qua pendent omnia. Ibi. ſed īferi⁹ paulo. Rom. 13 Iacobi 2

Repetit de charitate, vt addat quo modo tota lex ex ea pendeat.

CVM ſint duo præcepta charitatis, in quibus, vt prætaxatum eſt, tota lex pendet & prophetæ, aduertendum eſt quo modo hoc ſit, cum in lege & prophetis multa fuerint cęremonialia mandata, quæ ſi ad charitatis ſanctificationem pertinuiſſent, viderentur nōdum debuiſſe ceſſare. Quia vero non iuſtificationis gratia quam facit charitas, inſtituta ſunt, ſed in figura futuri, & in onus impoſita, ideo clareſcente veritate ceſſauerunt velut vmbra. Verumtamen & ipſa cęremonialia ſecundum ſpiritualem intellectum quē continent, & omnia moralia ad charitatem referuntur. Pertinent enim omnia ad decem mandata, in tabulis ſcripta, vbi Matt. 22 Diſtin. 27 ad Colo. 2 Act. 5 Hebr. 10 Exod. 20

omnium

Math. 5 · Fidei glo. ord. ſuper illud. 1. ad Timot. 1 · Finis pcepti charitas. · Tract. de laud. cha. Tom. 9 · 1. ad tim. 4 · Finis pcepti charitas. · Matt. 22. · Auguſt. in Ench. cã. vltimo. · Augu. ad Anaſt. ep. 144. ĩ tomo 2. · Augu. de doctri. Chri. 1. cap. 35.

omnium ſumma perſtringitur, ex quibus cetera emanāt, ſicut in ſermone domini octo virtutes præmittuntur, ad quas cetera referuntur. Et ſicut ad decem mandata decalogi cetei a referūtur, ita & ipſa decem ad duo mandata charitatis pertinent. Omnia ergo ad duo mandata charitatis pertinent, quia per charitatē implentur, & ad charitatem tamquam ad finem referri debent. Vnde Augu. Totam magnitudinem & amplitudinem diuinorū eloquiorum poſſidet charitas, qua deum proximumque diligimus, quę radix eſt omnium bonorum. Vnde veritas ait, In his duobus mādatis vniuerſa lex pendet & prophetę. Si ergo non vacat omnes paginas ſanctas perſcrutari, omnia inuolucra ſermonum euoluere, tene charitatem vbi pendent omnia: quia perfectio eſt & finis omnium. Tunc enim & præcepta & conſilia recte fiunt, cum referuntur ad diligendum deum, & proximum propter deum. Quod vero timore pœnæ vel aliqua intentione carnali fit, vt non referatur ad charitatem, nondum fit ſicut fieri oportet, quamuis fieri videatur. Inimicus enim iuſtitię eſt, qui pœnę timore nō peccat. Amicus vero iuſtitiæ, qui eius amore non peccat. Omnium ergo hæc ſumma eſt, vt intelligatur legis & omnium diuinarum ſcripturarum plenitudo eſſe dilectio dei & proximi.

De connexione habituum gratuitorum.

## DISTINCT. XXXVI.

Solet etiam quæri, vtrum virtutes &c.

*Expoſitio*

PARS iſta in qua Magiſter agit de habitibus gratuitis, ſecundum quos habemus conformari Chriſto, diuiſa fuit in partes duas. In quarum prima agit de his quantū ad diſtinctionem. In ſecunda vero quantum ad connexionē. Prima parte determinata incipit ſecunda. Intendit igitur Magiſter principaliter in hac particula agere de habituum gratuitorum connexione: & qm̄ ad connexionem ſequitur æqualitas in merito: & quoniam æqualitas cū connexione ortum habet ex vno principio, ex hoc videlicet ꝙ virtutes omnes ligantur, & informantur a charitate, & ad ipſum reducuntur ſicut ad radicē: ideo pars iſta habet tres partes. In quarum prima determinat Magiſter de virtutum cōnexione. In ſecunda vero de æqualitate. ibi. Verum vero pariter quis omnes poſſideat &c. In tertia vero omnia opera preceptorum, & virtutum docet reducere ad charitatem, ibi. Cū duo ſint præcepta charitatis &c. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima mouet quæſtionē, & determinat veritatem. In ſecūda vero veritatis determinatæ reddit cauſam, & rationem, ibi. Quod quidem probabile eſt &c. Similiter ſecūda pars, in qua determinat de virtutum æqualitate, duas habet. In quarum prima determinat iſtam q̄onē ſecundum opinionem alienam. In ſecunda ſecundum opinionem propriam, & magis verā. ibi. Alij vero verius &c. Similiter tertia pars duas habet. In quarū prima mouet quæſtionem, & determinat qualiter omnia precepta reducantur ad duo præcepta charitatis. In ſecunda vero concludit, qđ ipſa charitas eſt ſumma plenitudo totius legis. ibi. Omnium igitur hæc ſumma eſt &c. Ex

*Diuiſio.*

quo

quo haberi poteſt, ꝙ charitas omniũ virtutum eſt finis, & forma: & ex hac cauſa connexio eſt inter cæteras virtutes gratuitas.

## Vbi charitas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe?

Dub. 1 Contra. Si hoc verum eſt: ergo q.
1 cunque habet charitatem, habet omne quod ſufficit ad ſalutem: ergo videtur quod ſuperfluant ceteræ virtutes: Si dicas ꝙ hoc dicitur, quia charitas habet virtutes ſibi annexas, tũc ſimiliter poteſt hoc dici de qualibet aliarum virtutum: omnes enim cõnectuntur cuilibet virtuti, ſicut & charitati. Item. Gratię gratiſdatæ non neceſſario cõnexæ ſunt ipſi charitati: & tamen ipſæ ſunt valde vtiles, & opportunæ ipſi eccleſiæ: videtur ergo ꝙ etiam vbi charitas reperitur, multa deeſſe poſſunt.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ cum dicit, ꝙ vbi eſt charitas nihil deeſt, hoc intelligit de his, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem: nam iſte defectus proprie defectꝰ eſt, aliorũ vero defectus pro modico eſt habendus: hoc autẽ tribuit ipſi charitati ratione connexionis aliarũ virtutum: qui enim habet charitatem, habet vnde poſſit legem implere: habet & per conſequens ceteras virtutes, quæ habilitant ad legis impletionem. AD illud vero quod obiicitur, quod ſimiliter poſſet dici de qualibet alia virtute. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia charitas nõ tantum aliis connectitur; ſed etiam eſt principium cõnexionis, cum ſit vinculum perfectionis, & quodammodo mater omnis boni, ſicut ipſe Magiſter dicit.

## Clariſſima diſputatione tua ſatis apparuit non placuiſſe auctoritatibus &c.

Contra. Videtur hoc debere pla-
Dub. 2 cere ipſi veritati: quia ſecundũ quòd
2 dicit Anſel. Peccatum nihil eſt: in his autem quæ nihil ſunt, vnũ non eſt maius altero: ergo videtur quòd peccatum vnum non poſſit alterum excellere: igitur habent paritatem. Item. Quodlibet peccatum mortale totaliter priuat hominem gratia, & inducit mortem: ſed in priuatione omnimoda non eſt ponere maius, & minus: quia in his quę mortua ſunt, non eſt dicere magis mortuũ vnũ, quam reliquum: ergo in genere peccatorum mortalium vnum peccatũ non excedit alterum.

Reſpon. Reſpon. Dicendum. quòd quia peccatum eſt priuatio ordinis, & diminutio habilitatis, per vnum genus peccati anima magis deordinatur, & inhabilior efficitur, quam per aliud, ſicut manifeſte apparet: indubitanter eſt verum, ꝙ prædicta æqualia non ſunt: concupiſcentia enim plus inclinat ad vnũ appetibile, quam ad reliquum: & ideo magis facit deum contemnere, & ab ipſo elõgari & recedere in vno genere peccati, quam in alio. AD illud quod obijcitur, quòd peccatũ nihil eſt. Dicendum, quòd & ſi nihil ſit eſſentialiter loquendo; alicuius tamen eſt ſicut ſubiecti, & alicuius ſicut oppoſiti: vnde ratione boni maioris, vel minoris quod priuatur in diuerſis peccatis, peccatum vnum habet excedere alterum, AD illud quod obiicitur quòd totaliter priuat gratiam, & inducit mortem. Dicendum, quòd licet omne peccatum totaliter tollat habilitatẽ ad gratiam: non tamen totaliter tollat habilitatem ad vitam: & ideo licet aliquid ſit magis, & minus mortuum, & magis, & minus gratia priuatum per diuerſa peccata quantum ad ipſam gratiam, & vitam gratiæ in ſe: eſt tamen magis, & minus quantum ad habilitatem naturæ reſpectu gratiæ: & ratione illius diuerſa peccata habent ſeſe inuicem excedere. Vnde non eſt ſimile de corporali morte, in qua fuit totaliter priuatio, & impoſſibilitas redeundi ad vitam.

## Omnia ergo ad duo mandata &c.

Videtur hic duo oppoſita in ſe implicare. Si enim per charitatẽ im- Dub. 3
plentur, potius debent referri ad cha- 3
ritatem ſicut ad principium, quam ſicut

Reſpon. ſitur ad finem. Reſpon. Dicendũ, ꝙ ſicut fuit tactum ſupra diſtin. xxv. Charitas ſimul ponitur ipſarũ virtutum quantum ad opera meritoria principium, ſiue caput, & forma, ſiue vltimum, & finis, ad quē ordinatur: & hoc eſt quia ipſa charitas cum immediate contingit ipſi ſummo bono, quodammodo ſuperemine̅t ceteris, & ceteras virtutes mouet, & imperat: & ideo caput, & principium eſt earũ. Vlterius. Quia mouendo facit opera eorum meritoria: ideo dicitur eſſe forma. Poſtremo. Quia ideo facimus opera meritoria, vt ideo fruamur, & per charitatem in deo quieſcamus: hinc eſt ꝙ charitas ceterarum virtutum, & præceptorum eſt finis: & ſic tres cauſæ incidunt in vnum & idem. Nec mirum, cum charitas faciat deo conformem, ꝙ habet in ſe reſpectu creaturæ intentionem triplicis cauſę: vnde nulla eſt contrarietas cum eo, qđ Magiſter dicit in litera.

## Inimicus enim iuſtitię eſt qui pœnæ timore non peccat.

Dub. 4 Contra, Nulli pœnę iuſtitiæ effe-
4 ctus inimicatur, ſed pœna eſt iuſtitię effectus: cum ergo pœna faciat ſe timeri, videtur quod non faciat diuinæ iuſtitiæ inimicari. Item. Nihil quod facit declinari a malo, facit inimicari iuſtitiæ: ſed timor pœnæ, quo quis ceſſat a peccato, facit declinare a malo: ergo talis non eſt inimica
Reſpon. iuſtitiæ. Reſpon. Dicendum, quòd
5 verbum illud intelligitur præciſe, & per concomitantiam. Præciſe, vt dicatur inimicus iuſtitiæ q̃ timore pœnæ non peccat, hoc eſt qui a peccato recedit ſolo timore pœnæ, nõ amore iuſtitię: talis inquã qui ex ſolo timore monetur dicitur iuſtitiæ inimicus, non per cauſam, ſed per concomitantiã. Licet enim timor ille non cauſet inimicitiam: cõcomitatur tñ ipſam concupiſcentiam malam, per quam ſumus inimici dei: nam qui amicus eſt huius mundi, inimicus dei conſtituitur. Et per hoc patet reſponſio ad illa duo, quæ obiicit; quoniam ipſe opponit, ac ſi verbum illud intelligeretur dictum eſſe per cauſam.

## Omnium diuinarum ſcripturarũ plenitudo eſſe dilectio dei, & proximi.

Contra. Si natura operatur quanto velocius poteſt, & non facit per plura, quod poteſt facere per pauciora, videtur ſimiliter, ꝙ hoc modo operari debeat diuina ſapientia. Si ergo in tota ſcriptura nihil plus continetur, quam verbum de mandato charitatis, videtur tunc quod circa hoc ſolum ſacra ſcriptura debeat verſari, & de nullo alio ibi tractari. Reſpon. Dicendum, quòd plenitudinem alicuius contineri in aliquo eſt dupliciter, vel integraliter, vel cauſaliter. Plenitudo autẽ diuinorum eloquiorũ in charitate non continetur integraliter, quia multæ aliæ virtutes ibi docentur, & præcipiuntur, quæ ſunt diuerſæ, & diſtinctæ a charitate: ſecundum ꝙ dicitur cõtineri, hoc eſt cauſaliter, quia tota ſacra ſcriptura finaliter ordinatur ad hoc, vt diligamus deum, & proximum. Et ſi tu obiicias, quod qui diligit proximum legem impleuit: ergo illud ſolum mandatum deberet in lege contineri. Dicendum, ꝙ mandata, & documenta in ſacra ſcriptura multiplicantur propter duo, videlicet propter remouendam cæcitatem ex parte intellectus, & propter excludendum faſtidium ex parte ipſius affectus. Neceſſe eſt enim, quòd ſciamus modos, ſm quos debemus ordinari ad proximum, & ad deũ: & quia illi varii ſunt, & nos ignorãtes ſumus, nec poſſumus ſimul illa capere: ideo oportuit diuiſim per diuerſa documẽta diſtinguere. Rurſus. Quia affectus noſter faſtidit vnũ, & delectatur in varietate: idõ diuerſis modis ſcriptura docet, & inſinuat vnũ & idẽ, vt affectus noſter dum in diuerſis, & variis idẽ inuenit, pficiat in vnitate, & delectetur in varietate, vt tãto profectus ſit maior, quanto delectabilior: & propterea mo in ipſa ſacra ſcriptura reperiuntur mãdata obligatoria, modo attractiua, mõ

Dub. 5.

Reſpon.

6

monita

monita ſalutaria, mō documenta ꝓphetarum, modo euangeliſtarū, vt ex omnibus his excludatur faſtidiū, & homo perfectius dirigatur ad bonum: & ex hoc conuinci poteſt, ꝙ ſacra ſcriptura, & ſi magna ſit, tamē optime tradita eſt, & nihil continet ſuperfluum; nihil etiam diminuti.

Artic. I.

AD intelligentiā huius partis iuxta ea quæ Magiſter determinat, pōt ſex breuiter quæri. Primo de connexione virtutum gratuitarum. Secundo de conexione donorum. Tertio de connexione virtutum politicarum. Quarto de connexione vitiorum. Quinto de æqualitate habituum gratuitorum. Sexto & vltimo quæritur, vtrum charitas ſit forma virtutum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Virtutes gratuitę ſi non habēt annexam imperfectionem, neceſſe eſt illas eſſe cōnexas: quia habens gratiam omnes ſimul habet.

Ad opp.

VTRVM ſit ponere connexionē in virtutibus gratuitis. Et ꝙ ſic videtur. Primo ꝑ illud quod dicit Hier. ſuper illud Eſa. xvi. Venter meus ad Moab &c. ibi glo. ſicut cithara ſonum compoſitū non emittit, ſi vna corda rupta fuerit; ſic ſpiritus, vel venter prophetæ ſi vna virtus defuerit, dulce melos nō reſonabit: ſed qñ gratia eſt in anima, & ſpiritus ſanctus in corde hominis, eſt in ea dulce melos ſpirituale: ergo neceſſe eſt ibi ſimul omnes virtutes eſſe. Item. Augu. dicit, & habetur in. iiij. diſt. xliij. ꝙ impium eſt a deo dimidiā veniam ſperare: ergo pari rōne impium eſt ſperare dimidiā gratia ergo ſicut impoſſibile eſt vnū mortale peccatū ſine alio dimitti, ſic videtur ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ vna virtus ſine alia nobis donetur. Itē. Hoc ipſum vr rōne. Nullus poteſt habere virtutē gratuitā, niſi habeat grām: & nullus habet grām, qui non ſit templū dei: nullus autē pōt eſſe templū dei, niſi ſit templū eius ſm totū, qa nulla eſt ibi cōuētio Chriſti ad Belial, neque tēplo dei cū idolis: ſi ergo ad hoc ꝙ aīa cōſecretur in tēplum dei, neceſſe eſt ipſam habere oēs virtutes dirigētes, & rectificantes eius potentias, videtur eſſe neceſſariū, ꝙ ſi habet vnā virtutem, ꝙ habeat ceteras. Itē. Quicumque habet vnicā virtutem, neceſſariū eſt ipſum habere charitatē; nulla. n. virt⁹ gratuita remanet charitate excluſa: ſed qui habet charitatem, habet vinculum perfectionis, & plenitudinē legis, & per hoc pōt peruenire ad ſalutē: ſi ergo nemo habet ꝑfectionem in gñe moris, nec potens eſt ad implendū oīa mādata legis, niſi habeat vniuerſitatē virtutū, neceſſario videtur ſeq, vt qui vnā virtutem gratuitam habet, ꝙ nulla ſibi deſit. Sed cōtra hoc. Primo fert inſtantia in Chriſto, & beatis: Chriſt⁹ enim, & beati charitatē hñt: & tñ in eis nec eſt fides, nec ſpes, ſicut ex ꝓcedentibus apparet: ergo nō eſt neceſſe, vt qui habet vnā virtutem gratuitam, habeat oēs. Itē. Fertur ſecundo inſtantia in innocētibus, & cōiugatis: innocentes. n. nō hñt virtutem pænitentiæ, coniugati non habent virginitatem: & tamen hæ ſunt virtutes gratuitę: ergo non eſt neceſſe, ꝙ q habet vnā virtutē gratuitā, habeat omnes. Item. Tertio fertur inſtantia in præſcitis, & reprobis, qui cum ſunt in gratia, habent aliquas virtutes: & tñ nūquā hñt perſeuerātiā, qm ſi illā haberent, ſaluarentur, ſicut dicit dñs. Qui perſeuerauerit vſque in finem &c. Si ergo perſeuerātia virtus eſt, ſm quod vult Tullius, & Bernardus, videtur quod non ſit connexio virtutum gratuitarum.

Fundamenta.

Item. Hoc ipſum oſtenditur rōne: Habitus virtutum gratuitarū ſunt diuerſi formaliter, ſicut diuerſæ ſpecies eiuſdem generis, ita ꝙ ex oppoſito diuiduntur, nec vnū eſt principiū alterius: ſed quādo aliquæ proprietate diſtinguuntur, ita quód vna ab altera diuiditur, nec vna ab altera

altera cauſatur, poſſibile eſt haberi vnam ſine reliqua. Si ergo virtutes gratuitę ſunt huiuſmodi, videtur ꝙ non ſit neceſſarium eas eſſe connexas. Itē Habitus virtutū per actus ſuos habent notificari, & diſtingui: igitur quæ eſt cōparatio actus ad actum, eadem eſt comparatio habitus ad habitum: ſed non eſt neceſſe actus virtutū eſſe cōnexos, imo vnus poteſt exerceri ſine altero: ergo &c. Item. Si habitus virtutum ſunt connexi, aut hoc eſt ratione principij, aut ratione ſubiecti, aut rōne obiecti. Si ratione principii, quia ſunt a deo: tunc cum omnis proprietas a deo ſit, connexio eſſet in omnibus proprietatibus. Si ratione ſubiecti, quia ſunt in eodem: ergo cū omnes ſcientiæ ſint in eadem anima, qui haberet vnam ſcientiam, haberet cæteras, quod manifeſte falſum eſt. Si ratione obiecti. Contra. Penes obiecta diſtinguuntur: ergo penes illa non connectuntur, cum idem non ſit principium diſtinctionis, & connexionis.

7 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd de virtutibus gratuitis conuenit loqui tripliciter, videlicet quantum ad habitum ſubſtratum, & quantū ad ſtatū ſuperadditum, & quantum ad defectum imperfectionis annexum. Si loquamur de virtutibus ſub ratione imperfectionis annexæ, non eſt neceſſe eſſe connexionem ſimpliciter, pro eo ꝙ non eſt neceſſe hominē habentem gratiam habere imperfectionem adiunctā. Similiter ſi loquamur de virtutibus quantum ad ſtatum ſuperadditum, qui non eſt de neceſſitate virtutis, ſicut eſt reperire in cōtinētia virginali, & viduali: ſic adhuc non neceſſe eſt virtutes eſſe cōnexas. Si vero loquamur de virtutibus quātum ad habitus ſubſtratos tunc diſtinguendum eſt. Quia aut illi habitus habent neceſſario annexam imperfectionem, aut non. Si habent neceſſario annexam imperfectionē, ſicut habet habitus fidei, & ſpei: ſic non ſunt neceſſario cōnexi alijs virtutibus, niſi pro eo tempore, quo quis eſt in ſtatu viæ: quòd ſi non habent neceſſario annexā imperfectionem, tunc connexionem habēt ſimpliciter ſiue in ſtatu viæ, ſiue in ſtatu patriæ. Vnde ſecundum omnem ſtatum verum eſt, quòd neceſſe eſt habentem gratiam, habere omnes virtutes, quæ ſunt perfectæ, vel aliqd eis correſpondens, ſicut loco fidei in patria habebimus viſionem, & loco ſpei habebimus perfectam tentionē.

8 Ratio autem huius connexionis ſumi poteſt quadrupliciter ſecundum quadruplex genus cauſæ. Primo quidem ex parte cauſæ materialis, quæ ſcilicet eſt noſtra neceſſitas. Secūdo ex parte cauſę efficientis, quæ eſt dei largitas. Tertio ex parte cauſæ formalis, quę eſt virtutum cōformitas. Quarto ex parte cauſæ finalis, quæ eſt pręmij dignitas. Cauſa.n. materialis virtutum aſſignari poteſt non ex qua, ſed in qua: & hæc quidē eſt rationalis anima ſecundum ſuas potentias, ſecundum quas ipſa anima poteſt obliquari, & dirigi: & quoniā illæ potentiæ animę non poſſunt ꝑ vnum habitum virtutis rectificari, ſed per diuerſos: neceſſe eſt ad hoc ꝙ anima ꝑficiatur in eſſe gratuito, & fiat deo placita, & iuſta, quòd ipſa ſecundū diuerſos virtutis habitus rectificetur in ſe, & in qualibet eius potentia. Ideo propter neceſſitatem ex parte ſuſceptibilis neceſſe eſt virtutes gratuitas eſſe connexas. Cauſa vero virtutum efficiens eſt diuina liberalitas, cuius eſt nulloquo modo deficere in neceſſariis, ſed omnia adminiſtrare affluenter, & abunde. Vnde ſicut diuina liberalitas perficiens rē in eſſe primo dat ei totum, per quod poſſit in eſſe cōſeruari: ita perficiēs ipſam in eſſe ſecundo dat illi integrā perfectionem, per quam & in illo eſſe manere poſſit, & ſingulis vitiis obuiare: ideo conueniens eſſe diuinæ largitati, cum gratificat hominem, diuerſitatem virtutum, in quibus cōſiſtit rectitudo vitę, eidem tribuere. Cauſa autem formalis ipſarum virtutum gratuitarum ipſa dei gratia, quæ virtutes cæteras quātum ad habitus ſibi ſubſtratos perficit, & informat:

ſormat:& hoc per ſuam præſidentiã,
& influentiam,per quam animam fa
cit gratam & quantum ad ſe, & quã
tum ad eius potentias:vnde quia illa
gratia cõformiter ſe habet ad omnes
virtutes,ex qua etiam ipſa habetur,
aut quælibet virtus habetur,aut nul
la;& ideo neceſſe eſt virtutes eſſe con
nexas. Cauſa autem finalis virtutũ
eſt ipſa gloria, quæ veniens in aĩam,
vndique & plene perficit eam. Et iõ
neceſſe eſt ꝙ per gratiam vndique di
ſponatur. Niſi enim præcedat ſuffi-
ciens diſpoſitio,non inducitur perſe
ctio:neceſſe eſt ergo neceſſitate finis
omnes potentias animę perfici ꝑ vir
tutes gratuitas,vt idoneę ſint, & diſ-
poſitæ ad ſuſceptionem gloriæ. Et ſic
patet ꝙ ratio connexionis virtutum
gratuitarum ſumitur ex quadruplici
genere cauſę:vnde rationes hoc pro
bantes ſunt concedendæ.

9 AD illud vero quod obijcitur in
contrarium de Chriſto, & beatis, in
quibus nõ eſt reperire virtutem ſpei,
iam patet reſponſio ex his,quæ dicta
ſunt,qm̃ hæ virtutes propter imper-
fectionem ſibi annexam ſe non com
patiuntur cum ſtatu gloriæ. Verum
tamen ex hoc,non infringitur conne
xio virtutum,pro eo ꝙ ipſæ alijs vir
tutibus cõnectuntur in ſtatu viæ: in
ſtatu vero patriæ loco ipſarum dotes
eis reſpondentes cum alijs virtutibꝰ,
quæ ibi permanent, cõnexionem ha
10 bent. AD illud quod obijcitur de
innocentibus coniugatis,iã patet rñ
ſio:qm̃ cõtinentia,& virginitas non
tantum habitus virtutum nominãt,
ſed etiã ſtatus,rõne quorum (vt præ-
dictum eſt) non neceſſaria eſt conne
xio virtutum gratuitarũ,pro eo ꝙ in
diuerſis ſtatibus ſaluari põt eſſentia
11 gratiæ,& virtutum. AD illud quod
obijcitur de perſeuerantia, quæ non
eſt in præſcitis. Dicendũ,ꝙ perſeue-
uerantia dicitur tripliciter. Vno mõ
do dicitur perſeuerantia voluntas ꝑ
ferendi paſſiones ſine defectione: &
ſic eſt ſpecies fortitudinis. Alio mo-
do dicitur perſeuerãtia propoſitum
perſeuerandi in bono vſque in finẽ:
& ſic eſt cõditio annexa cuilibet vir
tuti. Tertio modo dicitur ꝑſeueran-
tia cõtinuatio boni vſque in finem:
& hoc modo non eſt nomen virtu-
tis,ſed potius ſtatus conſequentis ad
omnes virtutes. Et primis quidẽ duo
bus modis habet connecti alijs virtu
tibus,& reperitur in multis pręſcitis:
hoc autem tertio modo in præſcitis
non reperitur,nec neceſſario alijs ne
ctitur,quia virtutis non nominat ha
bitum,ſed magis conſequentem ſta-
tum. AD illud quod obijcitur,quòd 12
habitus virtutum gratuitarum ſunt
diuerſi formaliter. Dicendum,quòd
quamuis formaliter diuidantur quã
tum ad habitus ſubſtratos,tamen in-
quantum gratuiti ſunt cõmunicant
in ipſa gratia,quæ eſt omnium virtu
tum gratuitarum perfectiua in eſſe
gratuito:& ideo ratio illa non cogit:
quoniam & ſi in formalibus ꝓprijs
diſtinguantur,tamen in formali cõ-
muni ratione,cuius habent eſſe gra
tuiti vniuntur. AD illud quod obij 13
citur de comparatione habituum,&
actuum. Dicendum, quòd non eſt ſi
mile,pro eo quod egreſſus actuum eſt
voluntarius,& ab arbitrij libertate:
introductio vero habituũ in ipſam
animam eſt a diuina largitate:volun
tas autem ſpecialiter applicatur ad
vnum bonum: diuina vero largitas
complet totum: & ideo non ſequi
tur, quòd quamuis actus vnius vir
tutis gratuitæ ab altero ſeparetur, ꝙ
propter hoc ſimiliter habitus ab ha
bitu. AD illud quod vltimo o- 14
bijcitur, vnde veniat conne-
xio habituum, iam patet re
ſponſio: venit enim ex
quadruplici genere cau
ſæ,ſicut prædictũ eſt:
nec ẽ ſimile de illis
de quibus inſtas
ſicut appa-
ret de
ſe.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Licet donorum & beatitudinum vſus aliquo ſint connexi, non tamen tantam habent connexionem quantam retinent virtutes.**

Fundamenta. De cõnexione donorũ. Verũ dona ſpiritus ſancti ſint connexa. Et φ ſic videtur. Primo: quia ſicut habitus virtutũ ſunt gratuiti, & procedunt ex munere diuinæ largitatis, ſic & habitus donorum: cum ergo propter vnitatem gratiæ informantis, & munificentiã largitatis diſpenſantis ponatur connexio in virtutibus gratuitis, eadẽ ratione videtur quòd ponenda eſt in donis. Item. Sicut vna virtus alteri adminiculatur, & eam adiuuat in actu ſuo: ſic vnum donum ſe habet reſpectu alterius: ergo qua ratione vna virtus indiget altera, & non poteſt ab ea ſeparari, eadem ratione videtur neceſſarium eſſe vnum donum connecti alteri. Item. Quicumque habet charitatem, habet vnde poſſit delectari, & guſtare, quoniam ſuauis eſt dominus. Sed donum ſapientię conſiſtit in guſtu illius ſummæ dulcedinis: igitur quicumque habet charitatem, habet donum ſapientiæ: ſed donũ ſapientiæ eſt ſupremum inter omnia dona, & præſupponit omnia dona inferiora: ergo quicũque habet charitatẽ, habet omnia ſpiritus ſancti dona: ergo videtur φ dona ſint cõnexa. Itẽ. Aliquis homo exiſtens in gratia, ex ipſo primo munere gratiæ, ſiue alterius doni appoſitione poteſt peruenire ad ſalutem: ergo videtur quòd poſſit in vſu donorum, & gratiæ ſemetipſum exercere: ſed hoc nõ eſſet, niſi dona eſſent connexa: ergo &c.

Ad opp. Sed contra. 1 Cor. 12. dicit Apoſtolus. Alii datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij datur ſermo ſcientię: vbi diuerſitatem donorũ diſtribuit ſecundum diuerſitatem perſonarũ: ergo nõ videtur φ neceſſe oporteat omnia dona in vna, & eadem anima eſt connexa. Item. Aug. in lib. de ſermone domini in mõte, ponit gradus inter dona: ita φ ab vno paulatine fit proceſſus ad alterum: ſed hoc nõ eſſet ſi omnia infunderentur æqualiter, & ſimul: ergo nõ videtur quòd dona ſpiritus ſancti inuicem connectantur. Item. Grego. in moral. dicit, φ minor eſt ſapientia, ſi intellectu caret: ergo donum ſapientiæ poteſt haberi ſine dono intellectus. Itẽ. Supra habitum fuit diſt. proxima, & eſt verbum Augu. de trin. 14. Quod dono ſcientię non pollent plures fideles, quamuis polleant ipſa fide: ergo videtur quod donũ ſcientiæ non neceſſario cõcomitetur infuſionẽ gratiæ. Item. Habitus donorum ſecundum ſuam generalitatem dantur ad expediendum: ergo ſi dona eſſent neceſſario connexa, videtur φ vno dono habito ſanarentur omnia ſynthemata, & expeditus eſſet homo ad omnia opera meritoria: quod manifeſte eſſe falſum deprehendit ipſa experientia. Item. Dona vtplurimum ordinant ad ea, quę ſunt ſupererogationis, ſicut patet in dono cõſilij, & fortitudinis. Ea autem quę ſupererogationis ſunt, non concomitantur inſeparabiliter ea, quæ ſunt neceſſitatis: ergo vr φ inter ipſa dona gratuita non ſit cõnexio neceſſaria.

RESP. Dicendum, φ de habitibus donorum gratuitorum eſt loqui dupliciter, videlicet quantum ad ipſorum originem, & quantum ad vſum cõſequentem. Si loquamur de ipſis quantum ad ipſorum originem, cum origo omnium habituũ gratuitorum conſiſtat quaſi materialiter in natura, & completiue, & formaliter in gratia: quando ſpiritus ſancti gratia infunditur, ita ſufficienter datur, quòd omnes habitus gratuiti ex ipſa poſſint oriri, ſi nos velimus ſuſceptæ gratiæ cooperari, non ſolum habitus virtutum, ſed etiam habitus donorum, & beatitudinum. Ideo quantum ad originem indubitanter verum eſt dona ſpiritus ſancti habere cõnexionẽ. Aliter

ter eſt loqui de ipſis habitibus donorum quantum ad uſum, ſm quem modum iſti habitus reddunt potentiam facilem, & expeditã ad ꝓprios actus: qui non tantum ſunt neceſſitatis, & ſufficientiæ, ſed etiam cuiuſdã ſupererogationis, & excellentiæ, & quantum ad hoc non eſt neceſſariũ in his eſſe cõnexionem, imo uix, aut numquam vſus iſtorum habituum reperitur perfect⁹ in aliquo, ſicut innuit Greg. ſuper illud Job. 38. capit. Nunquid coniungere poteris micantes ſtellas pleiades? dicẽs, quòd uſus ſpiritus ſeptiformis in ſolo Chriſto fuit perfecte. Vſus enim donorum ponit hominem in ſtatu perfectiõis: ſed origo non neceſſario ponit in ſtatu perfectionis ſed in ſtatu inchoationis. Vnde ſicut puer paruulus (ſicut dicit Auguſtinus) habet in uirtute quicquid poſtmodum habiturus eſt in mole, licet magnitudinem molis nondum habeat in actu: ſic con cedi poteſt, quòd habitus donorum non neceſſario connectuntur quantum ad uſum, & ipſorum eſſe completum, ſm quod potentias facilitant, & ad actus excellentes expediunt, cũ in infuſione gratiæ habeantur radicaliter, & virtualiter, & implicite, ſicut oſtendunt rationes ad primã partem inductæ. Attamen illud quod obijcit de ſimilitudine uirtutum, & donorum non ualet: habitus enim uirtutũ pro eo quod neceſſitatis ſunt & quantum ad ſuos uſus in his, qui lib. arb. iam utuntur, ſimpliciter habent adinuicem connecti non ſolũ ratione ſuæ originis, ſed etiam ratione uſus cõſequentis. Nemo enim poteſt eſſe in gratia, niſi credat, ſperet, & amet: & ſic de alijs uirtutibus. Non ſic autem eſt de uſibus donorũ & beatitudinum, ſine quibus plures ſaluantur. Multi enim ſunt, qui fide liter credunt: & tñ illud qđ credunt nũquam intellectu cõprehendũt. Similiter ẽ de uſu ipſarum beatitudinũ. Et iõ ſi aliquo mõ ſit connexio in habitibus beatitudinũ, & donorũ: non tñ tanta eſt, quanta eſt in habitibus uirtutum: eſt tamen ibi aliqua, ſicut illæ rationes oſtendunt.

AD illa uero quæ obijciuntur in contrarium, ſatis facilis eſt rñſio per ea, quæ dicta ſunt. Nam quod primo obijcitur de auctoritate Apoſtoli. 16
Quod alij datur per ſpiritũ ſermo ſapientiæ &c. ꝓcedit de donis gratiæ gratis datæ, non aũt de donis gratiæ gratum facẽtis: uel certe ſi intelligit de ipſis donis, hoc dicit quantum ad uſum non quantũ ad ipſorũ habituũ radicẽ, ſiue principiũ. AD illud qđ obijcitur de auctoritate Auguſt. ſimiliter patet reſponſio. Auguſt. enim aſſignat gradus inter dona quantum ad eorum uſus, quia non poteſt quis aſſueſieri in uſu doni ſuperioris, niſi primo aſſueſiat in uſu doni inferioris, quia non eſt tantæ ſublimitatis. 17
AD illud quod obijcitur de auctoritate Greg. ꝙ minor eſt ſapiẽtia, ſi intellectu careat. Similiter reſpondendum ẽ hoc Gregoriũ intellexiſſe de uſu doni intellectus, quo neglecto ſi quis ſe protẽdat ad uſum doni ſapiẽtiæ, non ita proficit, ſicut proficeret, ſi ordinato gradu procederet. 18
AD illud quod obijcitur de auctoritate Auguſt. habita in diſt. præmiſſa. Dicendum, quòd Auguſt. intelligit de uſu doni ſapiẽtiæ & hoc manifeſtum eſt ex ipſa auctoritate. Dicit enim ꝙ multi pollent fide, qui non pollent ſcientia. Nemo enim pollet in aliquo habitu, niſi habeat ipſum in ſua completione, per quam facile ſit ipſm habitum manifeſtari in opere. 19
AD illud quod obijcitur, quod dona expediunt, & ꝙ ſimiliter ordinãt ad ea, q̃ ſunt ſupererogationis, & excellentiæ. Rñdendũ, ſicut prius tactum eſt, ꝙ hoc intelligiẽ de donis, qñ hñtur in uſu nõ ſolũ in munere: ſiue quando hñtur quantũ ad aſſuefactionem & facilitatẽ in opere, non qñ hñtur quãtũ ad cauſalitatẽ in ſua origine. Vno. n. mõ habeñt in ipſius grẽ infuſione. Alio modo hñtur per bonorũ operum, & orationũ, ſiue ꝓcum multiplicationem, ſm illud qđ dicitur Gloſa. Matthæ. 6. quia per hæc dona nos ab imis ad ſumma conſurgimus: unde beatitudines quæ per eadem dona quæruntur, de imis gradatim ad ſumma perueniunt. 20

In præcibus ergo eſt vt impetremus dona,in donis vt operemur mandata,vt de operatione beatitudines conſequamur:hæc autem intellecta ſunt quantum ad vſum,ſicut prius fuit explanatum.

## QVAESTIO III

### CONCLVSIO

Virtutes politicæ quantum ad omne tempus, & quantum ad ipſos habitus nõ ſunt cõnexę: licet ſm quendam ſtatum poſſint connexionem habere.

Ad opp.

VTRVM ſit connexio in virtutib⁹ politicis, ita ꝙ vna habita neceſſe ſit habere omnes. Et ꝙ ſic videtur. Primo auctoritate philoſophica. Dicit enim Seneca. Omne quod bene fit, fit iuſte,fortiter,& temperate: ſed opus cuiuſlibet virtutis bene fit:ergo neceſſe eſt ꝙ fiat iuſte, & fortiter,& temperate: igitur ad quodlibet opus virtutis concurrunt quatuor virtutes: ſed hoc non poteſt eſſe niſi eſſent cõnexæ: ergo &c. Item. Hiero. ad Pãmachium. Quatuor virtutes deſcribũt ſtoici ita eſſe ſibi cõnexas, & mutuo cohærentes,vt qui vnam nõ habuerit,omnibus careat,& qui vnam habuerit, omnes habeat: videtur ergo virtutes politicas eſſe cõnexas.Item. Hocipſum videtur auctoritate Aug. in lib.de quantitate animę: diffiniẽs enim virtutem dicit,ꝙ virtus ẽ ęqualitas vitæ vndique rõni conſentiens: ſed vita non conſonat vndique rõni niſi per virtutum vniuerſitatẽ: ergo ad hoc ꝙ habeat aliquis vnã virtutem meram,neceſſe eſt ꝙ habet cæteras.Item. Bern.in principio ad Eug. aduertere etiam eſt ſuauiſſimum quẽdam conceptum complexumq; virtutum,atque alteram pendere ex altera ſicut vides fortitudinis matrem eſſe prudentiam,& nõ fortitudinem, ſed temeritatẽ eſſe quemlibet auſum,quẽ non parturiuit prudentia. Et paulo- poſt. Iuſtitia quærit, prudentia inuenit;vendicat fortitudo,& temperantia poſſidet:ergo ſi hæc requiruntur ad actum cuiuslibet virtutis,uidetur ꝙ omnes virtutes neceſſario concurrant ad vnum actum. Item. Hocipſum videtur ratione:quia ſicut ſe habet caſtitas ad eſſe caſtum, ſic ſe habet virtus ad eſſe virtuoſum:ſed quicumque habet caſtitatem, eſt caſtus: ergo quicumque habet virtutem, eſt virtuoſus:ſed null⁹ eſt virtuoſus: qui habet vitium:ergo aliquis habẽs virtutem nullum habet vitium: ſed vitia non expelluntur niſi per virtutes ſibi oppoſitas: ergo q habet vnã virtutem,habet & cæteras. Item. Cuiuſlibet virtutis eſt diſcernere quid eligendum,& tenere medium, & recte tendere in finem.& negociari circa arduum,& difficile: ſed primum eſt prudentiæ, ſecundum temperantiæ, tertium iuſtitiæ,quartum fortitudinis:ergo videtur ꝙ ad quemlibet actum virtuoſum concurrant neceſſario iſtæ quatuor virtutes,hoc autem non eſſet,niſi haberent cõnexionem ad inuicem: ergo videtur ꝙ virtutes politicæ ſint connexę. Sed contra hoc eſt auctoritas Aug. ad Hieron. Dicit enim ꝙ non eſt diuina ſententia,qua dicitur,ꝙ qui habet vnam,habet omnes: ſed hominib⁹ hoc viſum eſt ſtudioſis,& ingenioſis:ſed ſi hoc eſſet verum,eſſet diuina ſententia:qa omne verum a prima veritate procedit:ergo cum hoc intelligatur de virtutibus politicis, virtutes politicæ non ſunt connexæ. Item. Secũdum Philoſophum habitus virtutum politicarum,& conſimilium ſunt ex actibus: ſed actus non ſunt connexi: contingit enim hominẽ excitari in actu vnius virtutis, ita quòd non exerceatur in actu alterius;: videtur ergo quod non omnes virtutes neceſſario connectantur.Item. Sicut ſcientiæ habentur per acquiſitionem, ita virtutes politicæ: & ſicut vna virtus alteri adminiculatur, ſic eſt in habitu ſcientiæ reſpectu alterius:ſed ſc entiæ quæ ſunt per acquiſitionem,non habentur ſimul: ſed vna prius, & altera poſterius: & vna poteſt haberi

Fundamenta.

beri

beri ſine altera: ergo vna virtus politica non videtur eſſe neceſſario alteri annexa. Item. Hocipſum videtur per experimẽtum ſenſibile: quia multi pollent in virtute prudentiæ, qui tamen non habent largitatẽ, aut virtutem patientiæ. Multi etiam iuſtitiam ad proximum ſeruant, qui tamen in ſeipſis non habent continentiam, & tamẽ illa faciunt per virtutes politicas: videtur ergo quòd inter huiuſmodi virtutes non ſit connexio neceſſaria.

21 RESP. Dicendum, quòd in iſta quæſtione cõtrouerſia fuit inter ipſos Philoſophos, ſecundum quod innuit Hierony. & Auguſti. Nam quidam philoſophorum, qui ſtoici dicebantur, dixerunt virtutes neceſſario eſſe connexas, vt qui vna caruerit, cęteris careat. De quorum poſitione videtur fuiſſe Seneca: ait enim ſic. Si vnam de cortinis tuis dimiſeris, poteris dicere ſupellectilem tuam tibi ſaluam. Si autem vnam de virtutibus dimiſeris, nullam te habituram neceſſe eſt vt confitearis. Aliorum poſitio fuit, quod vna poteſt haberi ſine altera: ſicut aliqͥs poteſt habere caſtitatem, ita quod non habeat iuſtitiam. Ratio autem huius diuerſitatis ex hoc fuit, quòd ſtoici ponebant, quod virtus nõ eſſet in aliquo niſi in ſapiente, pro eo quod regimẽ totius vitæ hominis ſecundum regulam moris pendet a rectitudine rationis. Sapientem autem dixerunt (ſm quod dicit Agu. de ciui. dei) in quem nulla cadit perturbatio. Ille enim ſecundum eos ſapiens dicebatur, qui omnibus paſſionibus animæ dominabatur.

22 Præter hoc etiam ponebãt quod, cum virtus ſit circa medium, & medium ſit vno modo, & indiuiſibili, nemo habet virtutẽ, niſi habeat eam in ſummo, & perfecte. Perfecta autem virtus nõ habetur, vbi regnat aliquod vitium, & vbi aliæ virtutes deſunt. Et propter iſtas rõnes duas dixerunt ſtoici virtutes politicas eſſe connexas, videlicet quia non poſſidẽtur niſi a ſapiente, cui non dominatur vitium; & ſunt circa medium indiuiſibile, a quo per quodlibet vitiũ fit receſſus. In huius autem poſitionis ſuæ fundamento nimis exceſſẽrunt quantum ad vtrumque prædictorum, tum ex hoc quòd non ponebant ſapientiam in proficientibus, ſed ſolum ĩ perfectis: tum etiam quia dixerunt non referre quantum ad amiſſionem virtutis parum vel multũ a medio pũctuali recedere: & ideo reprehendit eos Auguſt. ad Hieron. dicens. Sic mihi videntur ſtoici eſſe falſi, qui proficientem hominem in ſapientia nolunt habere omnino ſapientem, ſed tunc ſolum cum eſt perfectus. Dicũt enim ſicut quod nihil inter intereſt ad præfocandum hominem, vtrum aquam ſtadijs multis habeat ſupra ſe, vel vno palmo, ſic & de illis, qui ſunt in gurgite erroris ad ſapientiam. Et ſatis rationabiliter reprehẽdit eos Auguſtinus, propter hoc quod viam ſalutis in bono valde arctant, dum dicunt in ſolis perfectis eſſe virtutem, & ſapientiã, & in malitia valde dilatant, dum dicunt quod non refert vtrum quis magis, vel minus a medio virtutis recedat. Et propterea aliorum philoſophorũ poſitio magis fuit rationabilis, qui poſuerunt ſapientiam non ſolum eſſe in perfectis, ſed etiam in illis qui proficiunt. Poſuerunt etiam mediũ virtutis latitudinem habere, ſecundũ quod latitudo habet medium ſummitatis: quoniam ergo ſecundum politicam veritatem virtutes paulatim acquiruntur in his, qui proficiunt ad ſapientiam: ideo poſuerunt quod vna virtus poteſt haberi in perfectione maiori, & minori ſecundum diuerſa tempora. Vna etiam poteſt ſeparari ab altera. Et iſtorum ſententia ſecundum dictum Auguſt. magis eſt approbanda. Reſpondendum eſt igitur ad quæſtionem propoſitam, ꝙ ſimpliciter loquendo videlicet quantum ad omne tempus, & quantum ad ipſos habitus virtutum, non eſt connexio inter virtutes politicas, licet aliqua inter eas poſſet connexio reperiri rõne ſtatus alicuius determinati, & quarundam conditionum cõmu-

Hoc in loco altercãtur. Sco. & S. Thom. 1 a q. 55. ar. 4. Sco. nãque tenet, qđ nõ ſũt vere connexæ.

 nium.

23 nium. Propter quod notandum eſt,
quod conuenit loqui de huiuſmodi
virtutibus politicis quantum ad pro
pria, & quantũ ad appropriata. Si
quantum ad appropriata: ſic eſt in
eis connexio: quia illæ quatuor con
ditiones prius habitæ, quæ ſunt di-
ſcernere, & medium tenere, & huiuſ
modi, ſigillatim his quatuor virtuti-
bus appropriantur, & tamen ſimul
ad quamlibet virtutẽ requirũtur. Si
vero loquamur quãtum ad propria,
hoc põt eſſe dupliciter: aut ſm qd,
aut ſecundũ ſtatũ perfectionis. Si ſe
cundum ſtatum perfectionis: ſic eſt
adhuc neceſſaria in eis connexio, qa
vna virtus numquam perfecte habe
tur niſi cæteræ habeantur. Et quan-
tum ad hoc bene dicebant ſtoici, li-
cet non vſquequaque ſuper verum
fundati eſſent: ſed ſimpliciter, ſiue ſe
cundum omnem ſtatum, ſic non eſt
neceſſarium connexionem eſſe in hu
iuſmodi virtutibus, cum ſint ab ac-
quiſitione, ſicut oſtendunt rationes
ad hãc partem inductæ: & ideo ſunt
24 concedendæ.

AD illud ergo quod obijcitur in
contrarium de auctoritate Senecæ,
quòd omne quod bene fit &c. Dicen
dum, quòd illud intelligitur de ipſis
virtutibus quãtum ad appropriata,
non quantum ad propria. Nam ſi
quantum ad propria velimus loqui,
actus illarum virtutũ diuerſi ſunt,
25 nec negociantur circa idem, ſed cir
ca diuerſa. AD illud quod obijci-
tur de auctoritate ſtoicorum, quam
introducit Hieronymus, iam patet
reſponſio: quia ſtoicis nõ eſt in par
te iſta vſquequaque credendum. Præ
terea ſtoici (ſicut prius tactũ eſt) ſem-
per loquebantur de virtutibus ſecũ-
dum culmen perfectionis, & quãtum
ad illum ſtatum verum dicebant, qa
connexio eſt in virtutibus non pro-
pter ipſius virtutis eſſentiam, ſed pro
pter perfectionem ſuperadditã quã
vna virtus non tribuit, niſi ſit alijs
26 aſſociata. AD illud quod obijcitur
de auctoritate Auguſt. quod virtus
eſt æqualitas vitæ &c. Dicendum, ꝙ
per illud aduerbiũ (vndique) non ſit
diſtributio pro omnibus, quæ ſpe-
ctant ad rectitudinem totius vitæ,
ſed pro his, quæ ſpectant ad rectitu-
dinem actus ipſius virtutis: poſſibile
enim eſt rectificari aliquem in actu
vnius virtutis, ſecundum quòd exi-
git virtus ciuilis: ita tamen quod nõ
habet rectificationem in actu alteri⁹
virtutis, ſicut poteſt manifeſte per
exempla videri. AD illud quod obij 27
citur de auctoritate Bernar. iam pa
tet reſponſio: quia Bernãr. loquitur
de ipſis virtutibus quantũ ad appro
priata, non quantum ad propria. Et
præterea loquitur de virtutibus car
dinalibus non inquantũ ſunt politi-
cæ, ſed inquantum ſunt gratuitæ, &
per infuſionem magis, quàm acquiſi
tionẽ. Et ſic concedi poteſt, ꝙ ſunt
connexæ: ſed hoc non facit ad quæ
ſtionem propoſitam. AD illud qđ 28
obijcitur, quòd caſtitas denominat
aliquem caſtum: ergo ſimiliter vir
tus virtuoſum. Dicendum, quòd
non eſt ſimile: quia nomina deſi-
nentia in oſum ſignificant plenitudi
nem. Vnde plus dico cum dico iſtũ
eſſe virtuoſum, quàm cum dico ipm
habere virtutem. Vnde & Philoſo
phus dicit, quòd a virtute non de-
nominatur aliquis virtuoſus, ſed
magis ſtudioſus: caſtus autem non
plus importat, quam habens caſtita-
tem: & ideo non eſt ſimile hinc,
& inde. AD illud quod obijcitur 29
de illis quatuor conditionibus, ſe
cundum quas virtutes diſtin-
guuntur, quòd in ſingulis
reperiuntur, iam patet re-
ſponſio. Illud enim in
telligendũ eſt per ap
propriationem, nõ
per proprietatẽ,
ſicut præ-
dictum
eſt.

QVAE.

## QVAESTIO IIII.

### CONCLVSIO

Vitia, & peccata cum ex parte conuerſionis diſtinguantur, nõ ſunt omnia annexa, licet ex parte auerſionis aliquo modo ſint annexa.

Ad opp. VTRVM ſit connexio in vitijs, & peccatis. Et quod ſic videtur. Eccleſ.9. Qui in vno peccauerit, multa perdet bona: ſed hoc nõ eſſet, niſi plura mala cõcomitarentur vnũ malũ ꝑpetratum: ergo videtur quod neceſſarium ſit ponere connexionem vitiorum. Item. Iaco.2. Qui in vno offendit, factus eſt omnium reus. Sed nemo iudicatur omnium mãdatorũ diuinorum reus, niſi qui peccat contra omnia mãdata: ergo qui peccat contra vnum, peccat contra cætera: videtur ergo quod vitia ſint connexa. Item. Sicut vitium non expellitur niſi per introductionem virtutis ſibi oppoſitæ, ſic nec virtus niſi per introductionem vitij: ſed cum quis cõmittit vnum peccatum, cæteræ virtutes amittuntur; ergo cum quis vnum peccatum cõmittit, cętera peccata introducuntur: ergo ſicut eſt connexio ex parte virtutum, ita videtur eſſe connexio ex parte vitiorum. Itẽ. Sicut per infuſionem gratiæ vnius tota imago reformatur, ſic per perpetrationem vnius peccati tota imago deformatur: ſed ad reformationem imaginis ſm totum neceſſario requiritur vniuerſitas virtutum: ergo ſimiliter ad deformationem totius imaginis concurrit vniuerſitas vitiorum: ergo ſicut gratiã imaginẽ reformantem conſequuntur omnes virtutes, ſic culpam quæ imaginem deformat, conſequuntur omnia vitia. Item. Sicut originaliter omnes virtutes naſcuntur a gratia, & imperantur a charitate, ſic omnia vitia naſcunẽ a concupiſcentia, & imperãtur a ſuperbia, quæ eſt omnium vitiorum regina: ergo ſicut ponitur cõnexio in virtutibus propter vnitatem originis, & radicis: ſic videtur ſimiliter ꝙ poni debeat ex parte vitiorum: quia vbicumque reperitur talis cauſa, ibi debet reperiri talis affectus. Item. Virtus, & vitium ſunt oppoſita immediata circa ſuum ſuſceptibile: nõ eſt enim da re medium, quia aut homo eſt dei amicus, aut dei inimicus: ergo cũ abeſt virtus, neceſſe eſt ineſſe vitiũ ſibi oppoſitum: ſed cũ virtus abeſt, vniuerſaliter abeſt: ergo cum vitium ineſt, vniuerſaliter ineſt: ergo & vitia cõnexionem habent, ſicut & virtutes gratuitæ. Sed contra. Secundum diuerſitatem vitiorũ eſt diuerſitas pœnarũ: ergo ſi eſſet cõnexio in vitijs, vt qui haberet vnum vitium, haberet omnia, tunc qui haberet vnũ peccatũ, ſuſtineret oẽm pœnã: qđ manifeſte eſt contra diuinam iuſtitiam. Itẽ. Vitia, & peccata ſunt ab ope noſtro: ſed non eſt connexio in operibus vitiorum exterius ꝑpetratis: ergo nec connexio eſt in vitijs interius derelictis. Item. Nullus peccat aliquo genere peccati niſi volens: ſed multi ſuntq; cõmittunt aliquod vitiũ, & tamen omnino deteſtãtur aliquod peccati genus, ſicut multi peccatis ſpiritualibus implicati omnino deteſtantur carnalia: ergo vitia non ſunt cõnexa. Item. Vitia adinuicem opponuntur, ſicut auaritia prodigalitati, & audacia puſillanimitati; ſed duo oppoſita non poſſunt ſimul eſſe in eodem &c. ergo impoſſibile eſt uitia & peccata habere connexionem. Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd cum ad peccatum duo concurrant, uidelicet auerſio, & conuerſio, dupliciter conuenit comparare uitia, & peccata adinuicem, uel inquãtum auertunt ab uno bono incommutabili, vel inquantum conuertunt ad bona commutabilia. Si ergo loquamur de uitijs ſecundum quod auertunt ab vno bono incummutabili, ſic priuãt hominem gratia, & cæteris virtutibus gratuitis, & faciunt hominem

dignũ priuari gloria, & præmio cor
rñdente oibus bonis meritis: & hoc
quidẽ ita fit per vnum vitiũ, ſicut p
cetera: & quantũ ad hoc vitia, &
peccata habent connexionẽ quan-
dam, pro eo ꝙ ab vno auertunt, &
ab omnibus vitijs vnus, & idẽ deus
offenditur. Si vero loquamur de vi-
tijs quantum ad conuerſionẽ, ſic p
côuerſiones ad diuerſa bona cõmu-
tabilia, diuerſę oriũtur in nobis ꝓ-
nitates in vitia, per quę obliquamur
ad diuerſa pœnarũ ſupplicia: & hoc
modo in vitijs non eſt cõnexio, quia
pro quolibet punietur homo ſpecia
li pœna ſibi debita. Nec etiam pñt
eſſe connexa propter repugnãtiã ꝓ-
nitatum, nec habent cauſam ꝓpter
quã connectantur, quia ex diuerſis
operibus oriuntur, & ad diuerſos fi
nes tendunt: Quoniam ergo vitia
ex parte conuerſionis ſumunt origi
nem, & diſtinctionem, ex hac parte
connexionem non habent, licet ali-
quo modo in auerſione cõueniant:
ſimpliciter concedendũ eſt ꝙ vitia,
& peccata non ſunt connexa, ſicut
oſtendunt rationes ad partẽ iſtam.
31 AD illud ergo quod primo obij-
citur de auctoritate eccleſiaſtes, &
auctoritate Iac. ꝙ qui peccat in vno
perdit multa bona, & etiam fit reus
quãtum ad omnia. Dicendũ, ꝙ hoc
non dicitur ꝙ propter vnum vitiũ
incurrat aliquis aliorum vitiorum
pronitates, & defectibilitates neceſ-
ſario, & immediate: ſed hoc dicitur,
quia qui peccat vno peccato, chari-
tatem pdit, in qua eſt plenitudo me-
ritorum, & impletio mandatorum
Chriſti. Aut certe dicitur, quòd per-
dit multa bona, & fit reus quantũ
ad omnia, pro eo ꝙ priuatur omni
bus virtutibus gratuitis. Vel tertio
modo, quia perdit omnia merita,
quæ prius habebat: efficiuntur .n.
ex vno peccato mortali omnia inu
tilia ad gloriam aſſequendam. Vel
quarto modo dicitur multa bona p
dere, & omnium reus eſſe, quia meri
tó vnius peccati perdit æterna præ-
mia, quæ omnibus virtutibus, & me
ritis erant reddenda: hoc autẽ non
eſt propter ipſorum vitiorum con-
nexionem, ſed magis propter conne
xionem virtutum, & dotiũ, ſiue præ
miorum eis correſpondentium: ob
quam connexionem ſi quis vno ip
ipſorum bonorum priuatur, neceſſe
eſt ꝙ priuetur & ceteris. Hoc autem
non ſufficit ad faciendam connexio
nem in vitijs, quia ſicut dictum eſt,
vitia non tantum cõſiſtunt in auer-
ſione a deo, ſed etiam in conuerſio-
ne ad bonum cõmutabile. AD illud 32
quod obijcitur, ꝙ virtus non expel
litur niſi per introductionem vitii
ſibi oppoſiti, ſic nec vitium niſi per
introductionem virtutis. Dicen-
dum, quòd non eſt ſimile, quia plu
ra exiguntur ad conſtruendũ, quam
deſtruendũ: & plura ſunt neceſſaria
ad hoc ꝙ homo placeat deo, quam
ad hoc ꝙ diſpliceat. Et per hoc etiã
plura ſunt neceſſaria ad rectificãdũ,
quã ad obliquandum: ideo quãuis
obliquatio vitij non habeat exclu-
di niſi per habitum directe ſibi op-
poſitum, tamẽ rectitudo virtutis po
teſt auferri nõ ſolũ per vitiũ ſibi op-
poſitum, ſed etiam per vitium oppo
ſitum alij virtuti. Vnde infidelitas
quæ opponitur fidei, excludit cha-
ritatem: & ideo non eſt ſimile hinc
& inde. Pręterea. Quia virtutes
connexę ſunt, ideo vitium qđ tollit
vnam, per cõſequens tollit reliqua.
Vitia vero quia connexa non ſunt,
ideo auferri non poſſunt, niſi vnũ-
quodque expellatur per virtutẽ di-
recte ſibi oppoſitam. AD illud qđ 33
obiicitur, quod peccatum deformat
totam imaginem, ſicut gratia refor
mat. Dicẽdum, ꝙ imago dupliciter
habet deformari, aut propter abſen-
tiam luminis gratiæ, aut propter de-
ordinationem in actibus illarũ vi-
rium, in quibus imago attenditur.
Primo quidem modo deformari ha
bet tota imago per vnum peccatum,
& vitium. Secundo modo non, quia
quodlibet vitium non reſpicit ſingu
larium potentiarũ actus; gratia ve-
ro quando reformat animam, vtro-
que modo reformat, & venuſtando
faciem ipſius animę, & rectificando
quamlibet potentiam reſpectu ope-
rationis ſuæ: & iõ quãuis in gratiæ
refor-

reformatione cõcurrant ceteræ vir-
tutes,non tamen ſic in deformatio-
ne vniꝰ peccati ſingula vitia comitã-
14 tur. AD illud quod obijcitur, ꝙ
oĩa vitia naſcunt̃ a cõcupiſcẽtia, &
imperantur a ſupbia, ſicut virtutes
a charitate,& grã. Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt
ſimile,tum quia cõcupiſcẽtia nõ eſt
cauſa ſufficiens reſpectu vitiorũ, ſed
ſolum diſponens: tũ etiã quia cũ cõ
cupiſcentia ramificetur reſpectu di-
uerſorum cõcupiſcibilium, ad diuer
ſos fines inſpicit,vel inducit, & fre-
quenter ad cõtraria tendit: vnde eſt
ibi diſperſio potius, quã cõnexio.
Gratia autẽ eſt ſufficiens origo vir-
tutũ,& charitas mouet, & inclinat
oẽs ad finẽ vnũ: & ꝓpterea nõ ſic cõ
nectuntur vitia vt virtutes gratuitę,
tum ex defectu principii, tum etiam
15 ex defectu vinculi vnitiui. AD il-
lud quod obiicitur, quòd virtus, &
vitiũ ſunt oppoſita immediate. Di-
cendum, ꝙ de virtute,& vitio cõue-
nit loqui dupliciter,vel in gñali,vel
in ſpeciali. Si loquamur in gñali,
ſic immediate opponũtur circa ſuũ
ſuſceptibile. Si vero in ſpeciali, ſic
non immediate opponũtur, ꝓ eo ꝙ
nõ eſt neceſſariũ aliquẽ habere cõti
nẽtiã gratuitã,aut eſſe luxurioſũ: ſic
& de alijs vitiis,& virtutibꝰ eſt intel
ligẽdũ. Et iõ quãuis abſente virtute
neceſſario inſit vitiũ: nõ tñ ſequitur,
ꝙ abſente omni virtute gratuita ꝓ
pter hoc inſint omnia vitia. Et ſi tu
obijcias, ꝙ ſicut ſe habet vitiũ reſpe
ctu virtutis, ita ſe habet ſpecies hu-
jus vitij reſpectu virtutis ſibi oppo-
ſitę. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia
omnes virtutes gratuitæ cõuenien-
tiam habent in vno formali, ratione
cuius omnia vitia ſibi opponũtur,
& cum nullo ſtare poſſunt: ſed cum
diſtinguuntur in ſpecies, hoc eſt ra
tione habituũ ſpecialium, rõne quo-
rum nõ quælibet virtus opponitur
cuilibet vitio, ſed ſibi oppoſito. Et
ideo alius modus eſt comparãdi vi
tium ad virtutem gratuitam in
generali, & alius in ſpe-
tiali,& propterea ra-
tio non cogit.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO.

Virtutes habent omnes in eodẽ æqualitatẽm reſpectu pręmij: tam etſi reſpectu obiec̃ti, feruoris,& radicationis, diſparitatem habeant adinuicem.

VTRVM ſit ponere ęqualitatem in habitibus. Et ꝙ ſic videtur. Primo per illud quod dicitur Apoc. 21. Ciuitas in quadro poſita eſt. gl. ibi latera ciuitatis ęqualia ſunt virtutes: igitur virtutes gratuitæ ſunt æquales. Ad hoc ipſum habet̃ auctoritas in litera,& ſuperius habita fuit diſ. 25. auctoritas valde expreſſa. Itẽ. Hoc ipſum videtur rõne. Vbicũque eſt vna ratio bonitatis, neceſſe eſt quòd ſit bonitatis æqualitas: ſed in omnibus habitibꝰ gratuitis vna eſt ratio bonitatis, videlicet gratia gratumfaciens,& ipſa charitas; ergo videtur ꝙ ſimpliciter ſit in eis bonitatis æqualitas. Item. Aut virtutes in eodẽ ſunt æquales,aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si non: ergo meliori virtuti debetur maius præmium, & minori minus: ſed motui virtus debetur pręmium ſubſtãtiale, illud autem eſt vnum: ergo vni,& eidẽ homini in eodem ſtatu gratię debetur maius,& minus pręmium, quod eſt inconueniens. Itẽ. Vna virtus denominat alteram ſm ꝙ vult Aug. & Bern. eſt.n. prudentia fortis,& fortitudo prudens: aut ergo prudẽtia, & fortitudo ſunt æquales, aut non. Si non: eſto ergo ꝙ prudentia ſit maior, quã fortitudo: tũc arguitur ſic. Prudentia eſt maior, quã fortitudo: ergo fortitudo eſt magis prudens, ɢ̃ ſit fortis in eodem, quia ſecundum quantitatem prudentiæ in eodẽ eſt fortitudo prudens: ſed quãto virtꝰ fortitudinis eſt prudentior, tãto nobilior eſt, & excellentior: ſi ergo magis eſt prudens, quam fortis: ergo eſt nobilior, & excellentior ſe A dopp.

ipſa

Funda menta.

ipſa: ſed hoc ē impoſſibile: ergo &c. ſed contra .j. Cor. xiij. Nunc manent fides, ſpes, & charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas. Et in præcedenti cap. Adhuc excellentiorem viam vobis demōſtro: ſi igitur charitas eſt maior, & excellentior alijs; ergo non eſt æqualitas in habitibus gratuitis. Item. De quolibet confeſſore cantatur. Non eſt inuentus ſimilis illi, qui cōſeruaret legem excelſi: ſed ſi omnia dona gratuita eſſent ęqualia, tunc qui excederet in vno, excederet in oībus; ergo ſi verbum illud alicui poſſet vere attribui, numquā conueniret alteri: quia quod per ſuperabundantiā dicitur, vni ſoli conuenit. Item. Maiori bono maius malum opponitur, & econuerſo; quia priuationes cognoſcuntur per habitus; ergo cum vitia oppoſita virtutibus nō habeant æqualitatem, quia vitium vniū eſt maius altero: pari ratione videtur, ꝙ nec virtutes gratuitæ. Item. Habitꝰ creſcunt, & augmentantur in nobis ſm ꝙ plus, & plus diſponimus nos per bonos actus: ſed nos videmus, ꝙ aliquis plus ſe exercet in actu vniꝰ virtutis, quam in actu alterius: ergo videtur ꝙ magis creſcat virtus illa, quam alię: ergo neceſſe eſt aliquādo virtutem illam eſſe inæqualem alijs. Item. Charitas eſt vinculum perſonarum, & eſt vinculū virtutum: plures enim perſonæ ligātur per vinculum gratię in vna virtute, & plures virtutes in vno homine: ſicut ergo ſe habet vna virtus reſpectu diuerſarū perſonarum, ſic vnus homo reſpectu virtutum plurium: ſed vna virtus a diuerſis perſonis poteſt participari inæqualiter; ergo & plures virtutes ab eodem homine. Itē. Habitus virtutis eſt habilitare ad actum ſuū, per ſe loquendo: ergo maioris virtutis eſt magis habilitare, & æqualis æqualiter habilitare: ſi ergo omnes virtutes in eodē homine ſunt æquales, neceſſario idem homo æqualiter erit habilis, & facilis ad actus omnium virtutum, quod per experientiam deprehenditur eſſe falſum. Multi enim habiles ſunt ad actum abſtinentiæ: qui tamen cum difficultate habent vſum patientiæ, & obedientiæ.

RESP. Dicēdum, quod de ipſis 36
gratuitis habitibus contingit loquiꝰ dupliciter, aut quantum ad ipſum habitum, aut quantum ad exercitiū. Si loquamur de ipſis quātum ad habitum, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut reſpectu gratiæ informantis, & quodammodo cauſantis, aut reſpectu libe. arb. ſuſcipientis, & cooperantis. Si reſpectu gratiæ informātis, ſic omnes habēt ęqualitatem, pro eo quòd gratia gratumfaciens ſecundū quantitatem ſuam, & excellentiam reddit gratam deo animā, & eius potentias, & habitꝰ, & operationes meritorias. Si vero loquamur de ipſis reſpectu libe. arb. cōſentientis, & ſuſcipientis, ſic quia libe. arb. in actu vnius virtutis maiorem inuenit complacentiam quam in alio, etiā maiorem inuenit repugnantiā in vno, quam in altero ſecundum diuerſas ſui inclinatiōes, & diſpoſitiones: ſic non æqualiter eſt omnimodam reperire æqualitatē in habitibus virtutum, pro eo ꝙ lib. arbi. magis feruet quantum ad vnam virtutem, quā ad aliam: magis adhęret etiam vni virtuti, quam alij. Si vero loquamur de virtutibꝰ quātum ad exercitium, ſic vix, vel numquam æquantur nec in ſe, nec in cōparatione ad liberi arbi. cooperationem. In ſe non, quia exercitium vnius virtutis eſt fructuoſius, quam exercitium alterius, ſicut exercitiū pietatis, quam abſtinentię. Exercitium vero vnius virtutis in eadē eſt ſecurius, quam exercitium alterius: ſicut exercitium humilitatis, & timoris, quam alterius virtutis. Similiter non habent æqualitatem in comparatione ad libe. arb. cooperationem: quia nemo eſt qui æqualiter ſe exerceat in actu omnium virtutum. Aliqui enim magis vacant circa actiuā, aliqui vero magis circa contemplatiuam. Et ſic concedi poteſt, ꝙ habitꝰ gratuiti quodāmodo ſunt æquales, & quodammodo inæquales. Aequales quidem ſunt quantum ad gratiā informantem, ſicut oſtendunt rationes

ctiones ad primam partem. In æquales vero in comparatione ad liber. arbitrij conſenſum,& exterius exercitium: & ſecundũ hoc diſſolui poſſunt rationes, quę ad vtramque partem inducuntur. Aliter poteſt dici, ꝙ de virtutibus eſt loqui quadrupliciter. Aut quantum ad dignitatẽ reſpectu obiecti: & ſic vna eſt excellentior altera etiam in eodem, ſicut virtutes theologicæ, quam cardinales. Aut quantum ad feruorem,& facilitatem reſpectu actus proprij: & ſic adhuc non eſt neceſſe, quod habitus gratuiti in eodem adæquentur. Aut quantum ad radicationem, & ſtabilitatem reſpectu ſubiecti: & ſic adhuc non eſt neceſſe æqualitatẽ eſſe, quia talis radicatio venit ex frequentia,& aſſuefactione circa actus alicuius virtutis. Aut quantum ad ordinem & efficaciam reſpectu præmij:& quantum ad hoc habent æqualitatem in eodem, propter hoc quòd quantitas meriti cuiuslibet virtutis menſuratur ſecundum quantitatem gratiæ, quę facit opus deo placitum: & ſecundum quantitatem charitatis,quę dat operi cuiuslibet virtutis valorem, & pondus. Et quia vna eſt gratia gratumfaciens ceteras virtutes informãs in vno homine, vna eſt etiam charitas per modum ponderis ad finem inclinans; hinc eſt ꝙ quantum ad ordinem in finem,& efficaciam merendi, neceſſe eſt omnes virtutes in eodem æquari. Rurſus. Quia bonitas principalis, & eſſentialis virtutum in hoc attenditur, quòd ordinant, & diſponunt ad ſummum præmium,& in hoc virtutes habent æquari: hinc eſt quòd Magiſter ſimpliciter concludit, & ſancti dicunt,in vno, & eodem æquales eſſe omnes habit⁹ gratuitos. Et ideo ſimpliciter concedi poſſunt rationes, quæ hoc oſtendunt. Ad obiecta in contrarium ſatis de facili patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

38 AD illud ergo quod primo obijcitur de charitate,quòd eſt alijs eminentior: Dicendum, quòd hoc intelligitur rõne exercitij in actu ſuo, in quo plus hauritur de gratia, & minor eſt occaſio periclitandi. Affectus enim amoris diuini dum abſtrahit a terrenis, facit recedere ab occaſione peccati: dum vero vnitur cæleſtibus, facit inde haurire humorem gratiæ ſpiritus ſancti: & ideo ex hoc non concluditur inæqualitas virtutum quantum ad meritum.

39 AD illud quod obijcitur, quòd cantatur de confeſſoribus. Non eſt inuentus ſimilis illi qui conſeruaret legem excelſi. Dicendum, quòd illud intelligitur non ratione habitus, ſed ratione alicuius exterioris vſus: & hoc innuit ipſum vocabulum,cum dicitur. Qui conſeruaret legem excelſi: ex quo innuit excellẽtiam illam intelligendam fore in opere.

40 AD illud quod obiicitur, quòd maiori bono opponitur maius malum. Dicendum, ꝙ illud non eſt regulariter verum, imo aliquando cõtingit minori bono opponi maius malum: ſicut deſperatio, quæ opponitur ſpei peior eſt, quàm odiũ quòd opponitur charitati. Præterea. Aliũde habent virtutes æqualitatẽ, aliunde habent oppoſitorum diuerſitatẽ. Aequalitatem enim habent ex parte gratiæ, ratione cuius quod opponitur vni virtuti per conſequens opponitur omnibus: oppoſitorum autem diuerſitatem habent ratione ſpecialium actuum, & obiectorum: & ex illa parte non eſt neceſſe habitus virtutum habere omnimodã æqualitatem, ſicut prius tactum eſt.

41 AD illud quod obijcitur, quòd habitus creſcunt, & augmentantur in nobis ſecundum quòd plus diſponimus nos per actus. Dicendum, quòd crementum habitus quantum ad bonitatem eſſentialem in genere gratuiti attenditur ex augmento ipſius gratiæ, qua augmentata creſcũt & ceteræ virtutes. Cum ergo dicitur,quòd magis nos exercemus in actu vnius virtutis, quam in actu alterius: ergo magis in illa creſcimus. Dicendum, quòd non ſequitur,pro eo quòd debitus vſus,& exercitatio in actu vnius virtutis diſponit ad incrementum omnium.

Vnde

Vnde ſicut in cõitate fraternitatis li
cet vnus magis negotietur in acqui
rendo, quã alter: tñ bona acquiſi-
ta omnibus diſtribuũtur æqualiter:
ſic & ſuo modo in propoſito intelli
42 gendum eſt. AD illud quod obiici
tur, ꝙ vna virtus a diuerſis perſonis
poteſt diuerſimode participari: er-
go & diuerſę virtutes ab eodem. Di
cendum, ꝙ non eſt ſimile, pro eo ꝙ
vnius virtutis in diuerſis diuerſæ
ſunt radices: diuerſarum vero vir-
tutum in eodem nõ ſunt diuerſę ra-
dices, ſed vna gratia, per quã eſt ac-
ceptio: & vna charitas, per quam
43 eſt meriti perfectio. AD illud quod
obijcitur, ꝙ habitus virtutis eſt red
dere potentiam facilem. Dicendum,
quòd facilitatio potẽtiæ ad aliquem
actum maior, & minor, non tantum
venit ex parte perfectionis, & bonita
tis ipſius habitus, verumetiã ex par
te diſpoſitionis ſubiecti. Vnde ſecũ
dum ꝙ ad actus diuerſarum virtutũ
liber. arb. ſecundum plus, & minus
cooperatur, ſm hoc plus, & minus
facilitatur: licet etiam habitus vir-
tutum quantum eſt de ſe adæquen-
tur. Vnde nec iſta ratio, nec aliæ ꝓ
bant inæqualitatẽ in habitibus gra-
tuitis quantum ad bonitatem eſſen-
tialem, & completiuam, ſed ſolum
quantum ad aliquid accidentale, &
annexum, ſicut ex his quæ prædicta
ſunt ſatis eſt manifeſtum.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO.

Omnes virtutes informantur a charitate, quia per ipſam omnes tendũt in finem vltimum, & complementum accipiunt.

Funda-
menta.

VTRVM charitas ſit
forma virtutum. Et
quòd ſic videtur. Pri-
mo per illud quod di-
citur Roma. j. Iuſtitia
reuelatur ex fide in fi-
dem. Ibi enim dicit gloſ. Fides eſt
dæmonum, & nomine tenus Chriſtia
norum: & hæc eſt informis quali-
tas mẽtis, quę ideo dicitur informis,
quia ſociam non habet charitatem,
quæ eſt forma omnium virtutum.
Item. Hoc oſtenditur per illud qđ
dicitur in glo. Gala. v. Fructus au-
tem ſpiritus charitas &c. ibi glo. At
tende ꝙ in enumeratione fructuum
caput virtutum præmiſit. i. charita-
tem. Quæ enim alia inter fructus
ſpiritus debuit tenere primatũ, niſi
charitas, ſine qua virtutes ceteræ nõ
reputantur eſſe virtutes? ergo virtu-
tes aliæ ſine charitate non reputan
tur eſſe virtutes: ergo ꝙ ſint veræ
virtutes hoc habent a charitate: igi
tur ab ipſa charitate habent comple
mentum, & informationem. Item.
Hoc ipſum videtur ratione. Affect⁹.
enim imponit nomen operi: ergo
nullum opus poteſt eſſe rectum, niſi
affectus primo rectificetur: affectus
autem non poteſt eſſe rectus niſi di-
ligat deum propter ſe, & ſuper oĩa,
& hoc eſt per charitatem: igitur oẽ
opus cuiuſcũque virtutis ſit, ſi rectũ
eſt, & bonum, hoc habet a charita-
te. Cum ergo actus charitatis infor
met omnia opera recta, videtur ꝙ &
ipſa charitas informet, & ĩ ſe teneat
omnes alias virtutes: quia ſicut ſe
habet actus ad actum, ita habitus ad
habitum. Item. In moralibus com
plementum, & ſpecies attenditur in
ordine ad finem; ſed amor ſummi
boni eſt illud quod cætera facit in fi
nem debitum tendere: igitur amor
ſummi boni dat omnibus habitibus
gratuitis, & eorum operibus formã
& complementum. Cum igitur ille
amor ſit charitas, charitas eſt forma
virtutum. Sed contra. Super illud  Ad opp.
Coll. 3. Charitas eſt vinculum perfe
ctionis. ibi. gloſ. Cætera dona perfe-
ctum faciunt: charitas omnia ligat,
ne abeant: ſi ergo aliæ virtutes a
charitate reddunt habentem perfe-
ctum, videtur quòd perfectæ ſint in
ſe: ergo non indigent perfici, nec
formari a charitate. Item. Diuer
ſorum ſecundum ſpeciem, diuerſæ
ſunt perfectiones ſecundum ſpeciẽ:
ſed habitus virtutum ſecundũ ſpe-
ciem diuerſificantur, ſecundum ꝙ
in

in præcedentibus eſt oſtenſum, & communiter tenetur. Cum ergo charitas ſit virtus vna, videtur ꝙ aliæ ab ea formari non poſſint. Item. Quando aliqua duo in diuerſis ſubiectis ſunt, impoſſibile eſt vnū eſſe formam alterius: ſed charitas cum alijs virtutibus omnibus non reperitur in vna potentia, quia diuerſæ virtutes diuerſas potētias reſpiciūt: ergo impoſſibile eſt ꝙ virtutes aliæ à charitate informentur. Itē. Quandocūque aliqua ſic ſe habent, ꝙ ſunt ſpecies immediate vnum genus diuidentes, & immediate fluētes ab vno principio, vnum illorum nō poteſt eſſe forma alterius, quia oppoſitum non poteſt eſſe forma oppoſiti, nec diſparatum diſparati: ſed charitas diuiditur ex oppoſito cum alijs virtutibus. Et iterum. Omnes virtutes immediate fluunt a gratia, quæ eſt omnium origo, & forma: ergo vna virtus non poteſt informare alterā: & per hoc concluditur, ꝙ illæ virtutes non formātur a charitate ſibi cōiuncta. Item. Formę non eſt forma, nec perfectiōis perfectio, nec vltimi aliquod vltimum reperire, quia iam eſſet abire in infinitū: ſed quælibet virtus forma eſt, quælibet etiam perfectio potentiæ eſt, quælibet nihilominus eſt vltimū potentiæ: ergo videtur quòd vna virtus aliā formā à ſeipſa non poſſit habere, vel informare: videtur ergo falſum, & non intelligibile, quòd alię virtutes formentur a charitate. Item. Si alię virtutes a charitate formantur, & habent eſſe virtutis: igitur eſſe virtutem ſoli charitati conuenit per ſe, alijs vero per accidens: quod ſi hoc eſt falſum, imo aliæ virtutes per ſe loquendo virtutes ſunt, cum ſint ſpecies virtutis: ergo videtur quòd hoc ſit falſum, quòd charitas ſit forma virtutum.

44 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd habitus cuiuslibet virtutis tripliciter habet conſiderari ſecundum triplicem comparationem, videlicet ad obiectum, ad ſubiectum, & ad finem vltimum. Poſſumus igitur loqui de virtutibus ſecundum iſtum triplicē reſpectum. Et ſi loquamur de eis in comparatione ad obiectum, ſic ſunt formæ tantum a ſeipſis diſtinctæ, & earum diſtinctio innoteſcit ꝑ actū, & obiectum: & ſic non ſunt formabiles, nec ꝑfectibiles ab aliquo vno, cum ipſę ſint formæ, & perfectiones diſtinctę. Si autem loquamur de virtutibus in comparatiōe ad ſubiectum, ſic formæ ſunt, & tamē nihilominus formabiles. Formę quidem ſunt informantes ſubiectum quantum ad bonitatem moralem: ꝑ ſeipſas tamen non ſufficiunt quantum ad bonitatem gratuitam, per quam anima efficitur deo placita, & accepta: & ideo perfici poſſunt, & formari per gratiam, quæ ſimul gratificat animam, & habitus exiſtentes in illa. Poſtremo, ſi loquamur de ipſis habitibus virtutum in comparatione ad finem vltimū, ſic formę ſunt, & formabiles etiam. Formæ quidem ſunt, quia diſpoſitiōes ſunt ipſius animę ordinantes ad ꝑueniendum in finem. Formabiles tamen ſunt, quia & ſi omnes diſponāt ad tendendum in finem vltimum: perfectio tamen tendentię venit ex ipſa charitate. Sicut enim corpora grauia inclinantur ad centrum per pondus molis, ſic ſpiritus tendit ad ſummum bonum per pondus dilectionis. Et huiuſmodi ſignum eſt, ꝙ charitas habet idem, & ſub eadem ratione pro obiecto, & fine, quod non eſt reperire in alia virtute. Finis enim eſt bonum ſub ratione boni, & bonum ſummum: & hoc ſi quidem bonum ſub ratione boni eſt charitatis obiectum. Et propterea ceteræ virtutes quantum ad rationē tendētiæ in finem vltimum ab ipſa charitate ſuſcipiunt complementum: & ideo non immerito radici charitatis attribuitur perfectio meriti: & ſecūdum hoc concedi poteſt ceteras virtutes a charitate formari, ſicut auctoritates dicūt, & rationes ad hoc inductæ oſtendunt, quæ concedendę ſunt, quoniam verum concludunt.

AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium, quòd virtutes 45

aliæ

aliæ faciunt animam perfectam. Dicẽ
dum, quòd eſt perfectio ſimpliciter,
& eſt perfectio ſecundũ quid. Quæ-
libet autem virtus animã perfectam
facit, ſecundum quid tamen, quia re
ſpectu ſpecialis actus, & obiecti.
Perfectionem autem ſimpliciter nõ
habet anima niſi in vniuerſitate vir
tutum inquantum ab vna informã-
tur, & ab vna charitate imperãtur,
mediante cuius adminiculo perdu-
cunt ad finem vltimum. Vnde licet
aliæ virtutes dicantur perficere: ex
hoc tamen nõ poteſt concludi, quin
ipſæ perficiantur a charitate; perfe-
ctioni enim ſecundum quid ſuperad
46 di poteſt perfectio ſimpliciter. AD
illud qđ obijcitur, quòd diuerſorũ
ſecundum ſpeciem diuerſæ ſunt per
fectiones ſecundum ſpeciem. Dicen-
dũ, quòd eſt perfectio in eſſe primo,
& eſt perfectio in eſſe ſecundo. Ver-
bum autem propoſitum veritatẽ ha
bet de perfectione quantũ ad eſſe pri
mum, non autẽ de perfectione quan
tum ad bene eſſe. Cum autẽ dicimus
ipſam charitatem eſſe formam, & p
fectiuam virtutũ, hoc non eſt quan
tum ad ipſarum primũ eſſe, ſed quan
tum ad bene eſſe, videlicet quantum
ad perfectionem, & complementum
meriti. Vnde ſicut ceteræ virtutes li
cet formaliter diſtinguantur in ge-
nere virtutis, tñ a gratia formantur
ſecundum ꝙ gratuitæ: ſic etiã cete-
ræ virtutes quamuis ſint diſtinctę a
charitate, formari tamen pñt ſecun
dum ꝙ meritoriæ: perfectionẽ enim
meriti habent ex vnica ratione, vide
licet ex perfecta tendentia in ſummũ
47 finem. AD illud qđ obijcitur, quod
quæ ſunt in diuerſis ſubiectis, vnum
non poteſt eſſe alterius forma, & p-
fectio. Dicendum, quòd aliquid in-
formari ab aliquo eſt dupliciter. Vel
ſicut a principio conſtitutiuo, vel ſi-
cut a principio regitiuo, & directi-
uo. Vel per alia verba. Eſt forma,
quæ complet in eſſendo, & eſt forma,
quæ cõplet in mouendo. Cũ ergo di
cimus ceteras virtutes formari a cha
ritate, hoc non eſt quia charitas ſit
forma conſtitutiua ipſarum virtutũ
dans eis complementum in eſſendo,
ſed quia eſt forma directiua dans eis
complementum in regendo, & ordi-
nando. Sicut enim grauitas lapidẽ
cum omnibus quæ in eo ſunt trahit
deorſum, & dirigit ad centrum: ſic
charitas animam eleuat ſurſum, &
ceteras virtutes mouet, & dirigit ad
finem ſuum. Quod autem ipſe obij- 48
cit, ꝙ forma, & formatum nõ poſ-
ſunt eſſe in diuerſis ſubiectis: hoc
eſt verum de forma conſtitutiua, quę
complet in eſſendo: de alia autẽ non
habet veritatem: ſicut enim vna po-
tentia poteſt ab alia regi, & moueri;
ſic habitus vnius potentiæ ab habi-
tu alterius. Vnde ſicut diſtinctio po-
tentiarum nõ tollit ordinem in mo-
uendo, ſic etiam nec impedit infor-
mationem virtutum, quæ penes illũ
ordinem attenditur. AD illud qđ 49
obijcitur, quod virtutes ex oppoſito
diuiduntur. Dicendũ, quod hoc eſt
per comparationem ad ſua obiecta,
ſecundum quæ diſtinguuntur: & ſic
vna virtus nõn eſt forma alterius.
In comparatione vero ad ipſam gra-
tiam, in qua colligantur, & vniũtur,
& ad ipſum finem, ad quem ordinã-
tur: ſic non habent oppoſitionem,
imo potius cõnexionem; & ex hac
parte vna virtus poteſt alterã infor-
mare, pro eo quòd immediatius ten
dit in ipſum finem. Vnde licet om-
nes virtutes immediate comparen-
tur ad gratiam, a qua formantur;
hoc tamen non impedit, quin p cõ-
parationem ad finem vna virtus ab
alia informetur. Poſſet etiam dici,
ꝙ virtus charitatis non ſolum im-
mediatius ordinat in finẽ, verũetiam
immediatius ſe habet ad gratiã. Et
huius ſignum eſt, quia non poteſt eſſe
informis, ſicut ceteræ virtutes. Vn-
de tum ex maiori immediatione ad
finem, tum ex maiori immediatiõe
ad gratiã habet alias virtutes infor-
mare. AD illud quod obijcitur, 50
quòd formę non eſt forma, nec perfe
ctionis perfectio. Dicendum, ꝙ illud
intelligendum eſt per ſe loquendo;
quia forma non formatur ſecũdum
ꝙ forma, nec perficitur ſecundũ ꝙ
perfectio: ſed ſecundum ꝙ in ſe ha-
bet aliquam informitatem, & aliquã
imper

imperfectionem. Et quia aliquæ virtutes quantum eſt de ſe, informitatẽ aliquam habent, & imperfectionẽ, nec ſunt omnino illius potentiæ vltimatiue: ideo perfici habent, & ad maius complementum perduci p gratiam, & charitatem. Præterea, ſicut tactum eſt prius, Charitas nõ eſt forma, & perfectio aliarum virtutum per conſtitutionem, vel per compoſitionem, ſed potius per ordinem in finem. Vñ virtutes alio modo ſunt perfectiones, & alio modo à charitate perficiuntur. Perfectiones inquam ſunt inquantum ſubiectum ſuum qualificant habilitando ad actum ſibi debitum; perficiuntur autem inquantum a charitate imperantur, & per eius imperium ac adminiculum perfectius in finem ordinantur. AD illud quod obiicitur, ꝙ ſi charitas eſt perfectio virtutum, tunc accidit alijs eſſe virtutes. Dicendum, ꝙ hoc verum eſſet, ſi virtutes aliæ totam perfectionem virtutis traherent a charitate: hoc autẽ eſt falſum. Virtutes enim quandam perfectionem habent ex ſe, & quandã ex gratia ſuperinfuſa, & quandam etiã ex charitate ſuperadiuncta, ſecundũ ꝙ tactum eſt ſupra. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, ꝙ accidit aliis virtutibus eſſe virtutes: ex ſe enim ipſis habent, quòd virtutes ſunt, licet non habeant in tanta completione ex ſe, in quanta habent eſſe ex adminiculo charitatis.

## DE DECEM PRAECEPTIS QVOMODO contineantur in duobus mandatis charitatis.

## DISTINCTIO XXXVII.

SED iam diſtributio decalogi, quæ in duobus mandatis cõpletur, conſideranda eſt. Habet enim decalogus decem præcepta, quæ ſunt decachordum pſalterium. Quæ ſic ſunt diſtributa, vt tria quæ ſunt in prima tabula, pertineant ad deum, ſcilicet ad cognitionem & dilectionem Trinitatis: ſeptem quę ſunt in ſecunda tabula, ad dilectionem proximi.

De pceptorũ decalogi diſtin. & cõparatione ad ſcripturã tabularum: Auguſt. de decẽ chordis, lib. vnico ca. 5. in tom. 9. & lib. qſt. ſup Exod. qſt. 7. i to. 4.

De primo præcepto.

Primũ in prima tabula eſt, Nõ habebis deos alienos. Nõ facies tibi ſculptile, neque oẽm ſimilitudinẽ, &c. Hæc Origenes dicit eſſe duo mandata, ſed Aug. vnum: hoc.n. ipſum quod dixerat, Nõ habebis deos alienos, perfectius explicat cũ prohibet coli figmẽ.a.ſ. idolum vel ſimilitudinem alicuius rei. quę duo Origenes ita dicit diſtare, vt idolũ ſit qđ nihil habet ſimile ſui: ſimilitudo vero, quod habet ſpeciẽ alicuius rei: vt verbi gratia? Si quis in auro vel in ligno vel alia re faciat ſpeciẽ ſerpentis vel auis vel alterius rei, & ſtatuat ad adorandũ, non idolum ſed ſimilitudinem fecit. Qui vero facit ſpeciem quã non vidit oculus, ſed animus ſibi finxit: vt ſi quis humanis membris caput canis vel arietis formet, vel in vno habitu hominis duas facies, non ſimilitudinẽ ſed idolum facit: quia facit quod non habet aliquid ſimile ſui. Ideo dicit Apoſtolus, quia idolum nihil eſt in mundo. Non enim aliqua ex rebus conſtantibus aſſumitur ſpecies, ſed quod mens otioſa & curioſa reperit. Similitudo vero eſt, cum aliquid ex his quæ ſunt vel in cælo, vel in terra,

Exod. 20. Deut. 5 Homil. 8 ſup Exod. ad ca. 20. eiuſdem. 1. Cor. 8 Quõ idolum nihil eſſe dr̃ in mundo. Super Ioã. tract. 1. ad primũ ca.

Ioan. poſt medium. in tom. 9 in terra, vel aquis formatur. Augu. vero ita exponit illud, Idolum nihil eſt in mundo, ideſt, inter creaturas mundi non eſt forma idoli: materiam enim formauit deus, ſed ſtultitia hominum formam dedit. Quęcunque facta ſunt, naturaliter facta ſunt per verbum, ſicut peccatum non eſt factum per verbum, ſed eſt nihil, & nihil fiunt homines cum peccant. Sed quęritur quomodo hic dicatur forma idoli non eſſe facta per verbum, cum alibi legatur, Omnis forma, omnis compago, omnis concordia partiũ facta eſt per verbum. Hoc autem a diuerſis varie ſoluitur. Quidam enim dicunt omnem formam & quicquid eſt, a deo eſſe inquantũ eſt: & formã idoli inquantum eſt vel inquantum forma eſt, a deo eſſe, ſed non inquantum idoli eſt, ideſt, poſita ad adorandum. In hoc enim non eſt creatura, ſed peruerſio creaturæ. Sicut illud qđ peccatum eſt, inquantum peccatum eſt, nihil eſt: & homines cũ peccant, nihil fiunt: quia ab illo qui vere eſt, ſeparantur. Vnde Hieron. Quod ex deo non eſt, qui ſolus vere eſt, non eſſe dicitur. Ideoque peccatum quod nos a vero eſſe abducit, nihil eſſe vel non eſſe dicitur. Alij vero dicunt omnem formam, quæ ſcilicet naturaliter eſt, & omne quod naturaliter eſt, eſſe a deo: ſed forma idoli non eſt naturaliter, quia naturæ iuſtitiæ non ſeruit. Id enim naturaliter eſſe dicitur, qđ ſimplici naturæ iuſtitiæ quæ deus eſt, militat, non reſultat, & naturam creatam non vitiat. Secundũ præceptum eſt, Non aſſumes nomen dei tui in vanum, quod eſt dicere ſecundum literam, Non iurabis pro nihilo nomen dei. Allegorice vero præcipitur, vt non putes creaturam eſſe Chriſtũ dei filium: quia omnis creatura vanitati ſubiecta, ſed æqualem patri. Tertium vero pręceptum, Memento vt diem ſabbati ſanctifices: vbi ſecundum literam præcipitur ſabbati obſeruantia. Allegorice vero, vt requiem & hic a vitijs, & in futuro in dei contemplatione expectes ex ſpiritu ſancto, ideſt, ex charitate & dono dei: non quod ſpiritus ſanctus ſine patre & filio hoc operetur. Accepit vtique eccleſia hoc donum, vt in ſpiritu ſancto fiat remiſſio peccatorum. Quam remiſſionem cum Trinitas faciat, proprie tamẽ ad ſpiritum ſanctum dicitur pertinere: quia ipſe eſt ſpiritus adoptionis filiorum: ipſe eſt patris & filii amor & connexio vel communitas: ideoque iuſtificatio noſtra & requies eis attribuitur ſæpius. Hæc ſunt tria mandata primæ tabulæ ad deum pertinentia. Et primũ quidem qđ eſt de vno deo colendo, pertinet ad patrẽ, in quo eſt vnitas vel auctoritas. Secũdum ad filiũ, in quo eſt coęqualitas: Tertium ad ſpiritum ſanctum, in quo eſt vtriuſque communitas.

*Margin notes:* Eodẽ tractatu, ſed paulo inferius. — Hiero. ſup Ezech. — De ſecũdo pcepto primæ tabu. — Iſido. ſup Exod. — Rom. 8 — De tertio precepto. Exod. 20. — Quare in ſpũ ſãcto dr̃ pprie fieri remiſſio. peccatorum. — Rom. 8.

## De mandatis ſecundæ tabulæ.

Deute. 5 IN ſecunda vero tabula ſeptem erant mandata ad dilectionẽ proximi pertinentia: quorum primum ad patrem carnalem refertur,

*Margin note:* Secũdum

fertur, ſicut primum primæ tabulæ ad partem cæleſtē. Quod eſt, Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, ſcilicet viuentium.

præceptū ſecundę tabulę

Matt. 5.

Parentes vero ſic ſunt honorandi, vt in eis debita reuerentia exhibeatur, & neceſſaria miniſtrentur. Secundum eſt, Non occides, vbi ſecundum literam actus homicidij prohibetur, ſecundum ſpiritum vero etiam voluntas occidendi. Vnde huic mandato ſecundum literam fit ſuperadditio in euangelio: quia litera euangelij exprimitur, quod legis litera non exprimebatur. Euangelij litera exprimit intelligentiam ſpiritualem, id eſt quam ſpirituales habent, & ſecundum quam ſpiritualiter viuitur. Litera legis ſenſum carnalem, ideſt quem carnales habent, & ſecundū quem carnaliter viuitur, cui facta eſt ſuperadditio. Tertium eſt, Non Mœchaberis: id eſt, ne cuilibet miſcearis, excepto fœdere matrimonij, a parte enim totum intelligitur. Nomine ergo Mœchię omnis concubitus illicitus, illorum quoque membrorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi.

De tertio præcepto.

Aug. in li. quęſt. ſuper Exod. quæſt. 71. in fine, in tomo 4.

Quartum eſt. Non furtum facies, vbi ſacrilegium & rapina omnis prohibetur. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit: ſed furti nomine bene intelligi voluit omnem illicitam vſurpationem rei alienæ.

De quarto pcepto.

Sacrilegiū tribus modis committitur, quando ſcilicet, vel ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro aufertur. Sacrum vero dicitur, quicquid mancipatum eſt cultui diuino, vt eccleſia vel res eccleſię. Hic etiam vſura prohibetur quæ ſub rapina continetur. Vnde Hierony. Vſuras quærere, vel fraudare, aut rapere nihil intereſt. Commoda fratri tuo & accipe quod dediſti, & nihil ſuperfluum quæras: quia ſuperabundantia vſura cōputatur.

Hiero. in quadam epiſtola.

Eſt enim vſura (vt ait Auguſtinus) cum quis plus exigit in iniuria vel qualibet re, quam acceperit.

Super pſal. 54.

Item. Hierony. Putant aliqui vſuram vocari ſuperabundantiā, ſcilicet quicquid eſt, ſi ab eo quod dederit plus eſt: vt ſi in hyeme demus decē modios, & in meſſe. 15. recipiamus.

Super Ezech. 14. q. 3. cap. putant.

Si vero quæritur de filijs Iſrael, qui domino iubente ab Aegyptijs mutauerunt vaſa aurea & argentea & veſtes precioſas, & aſportauerunt: vtrum furtum commiſerint. Dicimus eos qui vt parerent deo iubente, illud fecerunt, non feciſſe furtum, nec omnino peccaſſe.

Si furtum fecerunt filij Iſrael quādo expoliauerunt agyptios.

Vnde Aug. Iſraelitæ non furtum fecerunt, ſed deo iubente miniſterium præbuerunt. Hoc enim deus iuſſit, qui legem dedit. Sicut miniſter iudicis ſine peccato occidit, quem lex præcipit occidi: ſed ſi id ſponte facit, homicida eſt, etiam ſi eum occidat quem ſcit a iudice occidendum. Infirmi autem qui ex cupiditate Aegyptios deceperunt, magis permiſſi ſunt hoc facere illis qui iure talia paſſi ſūt, quam iuſſi.

Super Exo. c. 11. q. 39. in tomo 4.

Hic opponitur, quod etiam boni in iſto opere peccauerunt: quia naturalem legem, cui concordat euangelium & lex moralis præceptionis, tranſgreſſi ſunt: quæ eſt, Quod tibi non vis fieri, alij non feceris. Quā veritas ſcripſit in corde hominis. Et quia

Aug. li. cōtra Fauſtum Manich. 22 cap. 71. in tomo 6.

non legebatur in corde, iterauit in tabulis, vt voce forinſecus admota rediret ad cor, & ibi inueniret quod extra legeret. Hanc ergo illi præuaricari videntur in illo facto, aliis facientes quod nolebant ſibi fieri. Sed ibi ſubintelligendum eſt, iniuſte: vt non alij, ſcilicet iniuſte, facias quod tibi non vis fieri: alioquin huius præuaricator eſt iudex, dum punit reum nolens aliquid tale ſibi fieri. Ita etiam

Matth. 7. Luc. 6. e & illud domini verbum, Omnia quæcunque vultis vt faciāt vobis homines, &c. de bonis accipiendum eſt, quæ nobis inuicem exhibere debemus.

De quinto pcepto. Au. ſuper Exo.q.71 in fine, in tomo 4 Quintum præceptum eſt, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium: vbi crimen mendacij & periurij prohibetur. Solet autem quæri, Vtrum prohibitum ſit omne mendacium. Quidam dicunt illud tantum prohiberi, quod obeſt & non prodeſt ei cui dicitur, tale enim non eſt aduerſus proximū: vt ideo videatur hoc addidiſſe ſcriptura. Sed de mendacio magna quæſtio eſt, quæ nec cito explicari poteſt.

De præceptorum decalogi diſtinctione in cōparatione ad ſcripturam tabularum.

## DISTINCT. XXXVII

Sed iam diſtributio decalogi quæ in duobus mandatis completur conſideranda eſt.

Expoſitio PARS iſta, in qua Magiſter agit de vita gratiæ, quam ſuſcepimus per Chriſtū, & in qua viuimus ſecūdū Chriſtum, diuiſa fuit in partes duas.

Diuiſio. In quarum prima determinat Magiſter de habitibus gratuitis, in quibus cōſiſtit ſpiritualis vitæ complemētum. In ſecunda vero de præceptis decalogi, in quibus conſiſtit ſpiritualis vitæ exercitium. Prima parte determinata, hic incipit ſecunda. Diuiditur autem pars iſta in partes tres. In quarum prima determinat de diſtinctione præceptorum in comparatione ad ſcripturam tabularum. In ſecunda vero determinat de eadē reſpectu obliquitatum eiſdem oppoſitarum, vbi agit de mendacio, & periurio: infra diſtinctione trigeſima octaua, & diſtinctione trigeſima nona. Sciendum tamen tria &c. In tertia vero agit de eiſdem pręceptis comparando legem ad euangelium. infra diſtinctione.xl. Sextum præceptum eſt &c. Prima pars quæ continet præſentem diſtinctionem, diuiditur in partes duas. In quarum prima præmiſſo numero pręceptorum, & diſtinctione reſpectu tabularum, exequitur de præceptis primæ tabulæ. In ſecunda vero de præceptis ſecundæ tabulæ. ibi. In ſecunda vero tabula ſeptem erant mandata &c. Prima pars habet tres partes, ſecundum ꝙ tria ſunt mandata primę tabulę, de quibus exequitur. In prima agit de primo. In ſecunda de ſecundo. ibi. Secūdum pręceptum eſt &c. In tertia de tertio ibi. Memento, vt diem ſabbati ſanctifices &c. Secūda vero pars diuiditur in quinque partes, ſecundum quod quinque ſunt mandata, de quibus exequitur breuiter. Subdiuiſiones autem illarū partium ſatis manifeſtæ ſunt in litera.

Idolum ſit quod nihil habet ſimile ſui ſimilitudo vero quod habet ſpeciem alicuius rei, vt verbi gratia.

Videtur hoc eſſe falſum, quia idolum eſt fabricatum ab artifice: artifex autem non fabricat niſi ſecundum Dub. 1 1

dum ſimilitudinem, quã habet in
anima: ſed nihil eſt in intellectu,
quod prius non fuerit in ſenſu: ni-
hil autem eſt in ſenſu, quod nõ fue
rit in re extra: ergo videtur ꝙ ido-
lum nullum ſit, quod non habeat
ſimilitudinem in rebus exteriorib⁹.
Item. Videtur falſum dicere in hoc
quod ſubdit, idolum nihil eſt, quia
nihil habet ſimile: quoniam ſi ali-
quis artifex facit aliquid nouum, cu
ius non eſt reperire ſimilitudinem
extra, non propter hoc non eſt ali-
quid. Item. Omne artificiatũ eſt ali
quid: ſed idolum eſt artificiatum:
ergo eſt aliquid: quid ergo dicitur
quòd idolum nihil eſt? Item. Face-
re idola, & ſculptilia, hoc eſt ſolum
artificium: ergo videtur, ꝙ manda
tum illud non ſe extendat niſi ad ar
tifices. Reſpon. Dicendum, ꝙ domi
Reſpon. nus in mandato primo ꝑcipit ſe
1 adorari, & ſe ſolũ adorari: ideo præ
cipit latriam, & ꝓhibet idololatriã.
Et quoniã idololatria dupliciter con
ſueuit apud antiquos cõmitti, vel in
hoc quòd fingebant nouam ſculptu
ram, cujus non erat reperire omni
no ſimile extra, vt oſtenderetur ꝙ
ſpecialis, & ſingularis cultus eſſet ei
exhibendus: vel quando fiebat ali-
qua imago quæ eſſet rẽpſentatio ali-
cuius rei extra, quam quis crederet
in illa imagine eſſe venerandam:
ideo vt hæc duo prohibeat, tangit il
la duo in prohibitione idololatrię,
ſecundum quod dicit Magiſter in li-
tera. AD illud vero quod obiicitur,
2 ꝙ nihil eſt in anima, quod prius nõ
fuerit ſuſceptum a ſenſu. Dicẽdum,
ꝙ illud verbum intelligendũ eſt, ꝙ
anima non habet aliquam ſimilitu-
dinem, quam non ſuſceperit ab ex-
tra vel ſecundum totum, vel ſecun-
dum partem. Cũ ergo dicitur ꝙ for-
ma idoli non habet ſimilitudinem
extra, hoc intelligitur ſm totũ: ha-
bet tamen ſm partem, ſicut patet de
chimæra, & hircoceruo, & monte
aureo. Anima enim facit nouas res:
& ſm ꝙ fingit interi⁹, ſic etiã depin
git, & ſculpit exterius. AD illud
3 quod obiicitur, quòd idolum non
debet dici nihil, imo aliquid, cum
ſit artificiatum. Dicendum, quòd
dupliciter eſt loqui de idolo aut quã
tum ad materiam, & formam, quam
ſibi artifex imprimit, aut quantum
ad diuinitatis excellentiam, quã ipſi
idolo idololatra credendo attribuit.
Primo mõ dicitur nihil eſſe in mun
do ab origine, non quia nihil om-
nino ſit in ſeipſo, ſed quia nihil ha
bet ſibi ſimile correſpondens in vni
uerſo. Quantum autem ad excellen
tiam diuinitatis, quã ei idololatra
aſſignat, omnino nihil eſt niſi in ſo
la fictione, & falſa æſtimatione ido
lolatrantis, quæ omnino ſuper va-
num, & nihil fundata eſt, quia ido
lum nihil omnino habet diuinita-
tis. AD illud quod obiicitur, quòd
illud præceptum videtur ſolum per-
tinere ad artifices. Dicẽdum, quòd
in verbo illo nõ ſolum dominus in-
tendit prohibere idoli fabricationẽ,
ſed omnem idoli venerationem. Et
in hoc etiam includitur, quod vult
omnem latrię cultum ſibi ſoli defer
ri. Et præmittitur, Deus tuus deus
vnus eſt. vnus enim ſolus deus, &
verus eſt adorandus. Vñ pręceptum
illud plus habet affirmationis, quã
negationis. Nec implet illud man
datum quis, ſi ſolũmodo deſiſtat ab
idololatria, quia ibi præcipitur ado
ratio, quę ſoli deo eſt exhibenda.
Quid ſit autẽ illa adoratio, & quali
ter, & cui ſit exhibenda, hoc haberi
poteſt ex his, quæ ſupra determina
ta ſunt diſtin. x. vbi quęſitum eſt de
latria. Et ex his quæ hic tanguntur,
& ibi dicta ſunt, aliqualiter poteſt
haberi primi mandati recta intelli-
gentia.

## Nõ aſſumes nomẽ dei tui in ua num &c.

Contra huius ſecũdi mandati pri Dub. 2
mę tabulæ expoſitionẽ, quã his ver- 4
bis facit Magr̃, Nõ iurabis ꝓ nihilo
ꝑ nomẽ dei, obiicitur: qa illud vr̃ ꝑ-
tinere ad quintũ mandatum ſecũdę
tabulę, vbi ꝓhibet piuriũ: ergo vr̃,
ꝙ vel illud mandatũ, vel illud ſit ſu-
perfluum. Item. Vanum eſt (dicit
Philoſophus) quod non includit
finẽ ad quem eſt: talis autem eſt ſer-

mo ocioſus, ex quo nullus ſequitur fructus: ergo videtur quòd quicumque nominat dominũ in verbis ocioſis, cum aſſumat nomẽ dei in uanum, faciat contra illud mandatum: ergo peccat mortaliter. Si tu dicas, quòd non intelligitur de quacũque aſſumptione, ſed de aſſumptione, in iuramento. Obijcitur contra hoc: quia ſi quis iurat in cõmuni ſermone, vbi non eſt neceſſitas, vel vtilitas, facit contra illud mandatum: ergo peccabit mortaliter ſcienter iurãdo: quod videtur valde abſurdũ. Item. Obijcitur contra ſecundam expoſitionem, quam ponit Magr cum ſubdit: Allegorice præcipitur, vt non putes eſſe creaturam dei filium: quia cum multipliciter contingat errare circa filiũ non ſolum ſicut errauit Arius, ſed & ſicut errauit Sabellius, videtur quod non ſolum illa hæreſis, ſed etiam aliæ deberent prohiberi. Item. Fides trinitatis non erat tempore legis oĩbus explicita: ſi ergo oẽs tenebantur ad omnia mandata decalogi, videtur quod nihil præcipiebatur, quod ſpectaret ad aliquam perſonam determinate. Reſp. Dicendum, quod ſicut per primum mãdatum ordinatur homo reſpectu ſũmæ maieſtatis quæ appropriatur patri, ſic etiam per ſm ordinatur homo reſpectu ſummæ veritatis, quæ appropriatur filio. Ordinatio autem iſta attenditur in ipſius veritatis confeſſione ſine alicuius falſitatis admixtione: ita ꝙ nec de ipſa falſum credatur, nec ipſa ad confirmandum falſum aſſumatur: vnde prohibetur in mandato illo ſm literalem ſenſum falſitas iurationis per nomen dei: ſm ſpiritualem vero prohibetur falſitas erroris circa fidem veritatis. Et his duobus modis Magiſter in litera exponit ſm literam, & ſm allegoriam. AD illud qđ obijcitur, ꝙ periurium eſt contra mandatum quintum ſecundæ tabulæ. Dicẽdum, ꝙ duo eſt conſiderare in falſo teſtimonio. Vnũ videlicet ꝙ ſit iniuria ſummæ veritati, quæ in falſum teſtimonium aduocatur: aliud quod ſit iniuria ꝓximo, qui ex falſo teſtimonio damnificatur. Et ratione prima prohibetur periurium in ſecundo mandato primæ tabulæ: ratione ſecundæ in quinto mandato ſecũdæ.

Reſpon.

AD illud quod obijcitur, ꝙ vanum eſt illud quod fruſtra fit. Dicendum, quòd aliquando eſt quid vanũ quantum eſt de ſe, & de propria intentione, aliquãdo eſt aliquid vanum ex accidenti. Tunc autem nomen dei aſſũmitur in vanum, quando aſſumitur ad confirmationem alicuius ſermonis falſi: & q hoc modo aſſumit, peccat contra illud mandatum. Quando vero aſſumitur ad confirmationem alicuius veri, quamuis ſermo ille ſit ocioſus, tamen aſſumptio illa non eſt vſquequaque in vanum, quia ordinatur ad hoc, vt quis adhibeat fidem verbo loquentis; quam & ſi qs non aſſequatur in altero, non tamen omnino operatur fruſtra: ſicut nec orator ſi per compoſitos, & ordinatos ſermones nõ ſemper perſuadeat verum: tamen frequens iuratio nominis dei, vbi nulla eſt neceſſitas, vel vtilitas expreſſa, non omnino caret culpa, imo valde eſt reprehenſibilis, maxime in viris perfectis, ſicut melius patebit infra, cum agetur de iuramẽto, & periurio, vbi clarius manifeſtatur intelligentia huius ſecundi mandati. AD illud quod obijcitur contra ſecundam expoſitionem. Dicendũ, ꝙ ſecundum quod ipſe Magiſter dicit expoſitio illa data eſt per allegoriam, & expoſitionem quãdam. Vnde & in excluſione illius erroris per conſequens intelliguntur alij excludi: nec reſpicit omnem ſtatum, ſed ſtatum fidei manifeſtatæ, & propalatæ. 5

Memento vt diem ſabbati ſanctifices; vbi ſecundum literam præcipitur ſabbati obſeruãtia.

Contra hoc ſic obijcitur. Quia ſabbati obſeruantia eſt cærimonialis ſecundum quod dicitur in Oſeę. Dedi eis ſabbata mea vt ſint ſignum inter me, & eos: ergo videtur quod inter moralia non debeat præcipi ſabbati obſeruantia. Item. Moralia præcepta Dub. 1 6

cepta ſemper manent:ſed ſabbati obſeruantia eſt euãgelica:ergo videtur quod ſabbati obſeruantia nõ debuit præcipi inter mandata moralia. Si dicis quod obſeruantia ſabbati commutata fuit in diem dominicum; Quæritur, quare in alium diem mutata non fuit. Item. Si mutata eſt ſabbati obſeruantia in dominicã, cum Iudæi tenerentur in ſabbato nõ ambulare, videtur quod peccant, qui in diebus dominicis ambulant. Iuxta hoc etiam quæritur a quibus ceſſandum ſit in diebus dominicis, & ſolẽnibus. Quæritur etiam propter quid in illo mandato mutatur modus loquendi, & dicitur memento, magis quàm in alio mandato, cũ alia mandata ita bene debeant haberi in memoria, ſicut illud. Reſp. Dicendum, quod in mandato ſabbati erat duo conſiderare vel ceſſationem ab opere ſeruili, vt homo deo libere vacaret & intenderet. Aliud erat ibi conſiderare, videlicet ſignificationem diei, & determinationem operum exteriorũ a quibus erat ceſſandum. Quãtum ad primum mandatum de ſabbato erat morale; hoc enim omni tempore dominus requiſiuit, vt homo ſibi habitaculum cordis præpararet, & eidem aliquando vacaret, vt per dilectionem eidem adhæreret: & quantũ ad hoc non tantum erat morale, ſed etiam quodãmodo faciebat ad aliorum moralium integram impletionem: quia dum homo vacat ſibi, & deo, melius cognoſcit quid agendũ, & quid eſt faciendum: & propterea iſti mandato ſpecialiter præmittitur memento, quia in eiꝰ memoratione cætera memorantur. Aliud vero eſt ibi diei ſignificatio, & determinatio operis: & quantum ad hoc cæremoniale eſt, & figurale, ſignãs a quo ceſſandum eſt: quoniam ab opere peccati: & quid credendum, & expectandum: videlicet quies paſſionis Chriſti in ſepulcro. Et quantum ad hoc reponi habet inter cæremonialia: & hæc eſt ratio quare mandatum illud frequentius in lege exprimit, quàm aliquod aliorum, quia ſecundum diuerſas ſui conditiones ſpectat ad diuerſa genera mandatorum. Vnde aliquãdo nominat inter cæremonialia, & aliquando inter moralia: & inquãtum morale eſt, manet in lege noua: inquantum cæremoniale, euacuata eſt veritate adueniente. Vnde obſeruantia ſabbati euacuata eſt in lege noua: obſeruantia vero diei dominicæ, & aliarum ſolemnitatum alia cauſa eſt introducta, videlicet in memoriam beneficij redemptionis, & in præfigurationem futuræ reſurrectionis, & in amotionem erroris: quia ſecundum gentiles dies dominicus primus eſt, cum principio illius diei incipiat dominari principalis planeta, vt dicunt. ſ. ſol: propter qđ vocabant eum diem ſolis, & exhibebant ei venerationem: vt igitur ille error excluderetur, & reuerentia cultus ſoli deo exhiberetur, præfixa fuit dies dominica, in qua populus Chriſtianus vacaret cultui dei, & præter mitteret negocia terrena, quæ aĩam, diſtrahunt, ne deo intendat. Vnde illa opera præcipue inhibentur ab ipſa eccleſia: & talia dicuntur opera ſeruilia, illa maxima, in quibus homo inhiat terrenis lucris, & q̃ ſunt præter neceſſitatem, per quę anima maxime detinetur circa hęc inferiora, ne ſe, nec deum ſuum recolat. Nec tantum huiuſmodi opera ſeruilia prohibentur, imo magis, & diligentius opera carnalia, ſicut ebrietates, lites, & iurgia, quę maxime libertati ſpiritus repugnant. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. in lib. de decem chordis. Dicitur tibi vt ſpiritualiter obſerues ſabbatum, non quomodo Iudęi obſeruant carnali ocio: obſeruare enim volũt ad nugas, atque luxurias ſuas. Melius enim faceret Iudęus in agro ſuo aliquid vtile, q̃ quod in theatris ſeditionibus inſiſteret. Et melius fœminę eorum in die ſabbati lanam facerent, quàm tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltent. Hoc autem dicit, non quia nõ ſit ceſſandum in diebus ſolemnibus a negocijs actuum exteriorum, ſed quia ipſi ſacerdotes, & prelati eccleſię, quorum eſt huiuſmodi feſta indicere, & determinare quomodo, & quali

qualiter ſit ceſſandum ab exteriori opere, magis debent reuocare ab his q̄ maiorē peccandi præbent occaſionem. Vnde propter vitandum otiū, vel ineptum ſolatium dicit Auguſt. quod exercere magis ſe debent in operibus pietatis, & miſericordiæ, quā negociis inordinatis, & laſciuis intendere, propter quod in diebus illis debent eccleſias frequentare, miſſas audire: beneficia dei recolere, verba ꝓdicationis audire, & ſpiritualibus documentis ſeipſos imbuere: & hoc eſt deo ſubiacere. Per hæc patet reſpōſio ad obiecta, & poteſt aliqualis intelligentia haberi de prædicto mandato. De ceſſatione vero ſabbati, & aliorum cęremonialium aliquid habetur in 4. lib. diſt. 3.

## Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Dub. 4 Hoc primum præceptum ſecundę tabulę ſic exponit Magiſter. Patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, ſcilicet viuentium: & ſubiungit modum. Parentes ſic ſunt honorandi, vt eis debita reuerētia exhibeatur, & neceſſaria miniſtrentur. Contra hoc obijcitur. Primo q̄a magis debent ſollicitari parentes circa filios, quàm econuerſo: ergo magis deberet patribus imponi, quod filijs miniſtrarent, quàm quod filij miniſtrarent parentibus. Item. Cum nō tantum obligemur ad miniſtrādum, & benefaciendum parentibus, ſed etiā alijs hominibus, videtur prædictum mandatum inſufficiēter eſſe datum, cum mentionem facit de ſolis parentibus. Item. Cum parentibus debeamus honorem, & beneficia, propter quid magis præcipitur eos honorari quam benefacere? Item. Cum omnibus mandatis reſpondeat beatitudo ęterna: quæritur, quare huic mandato promittitur lōgęuitas vitæ, & magis illi mandato, quam alij. Reſpon.

Reſpon. Dicendum, quòd in hoc mandato præcipitur ordinatio hominis ad ꝓximum ſuum ſecūdum beneficentiā. Et quoniam exhibitio beneficentię attenditur ſm ordinem charitatis, & in ordine charitatis priores ſunt parentes: hinc eſt quod dominus ſimul volens inſinuare obligationem, potius expreſſit de parentibus, quàm de alijs proximis: nomine parentum etiā alios proximos volens intelligere. Alia eſt ratio: quia cum alijs perſonis debeamus beneficentiam, parentibus noſtris non tantum debemus beneficentiam, ſed etiam honoris reuerentiam. Ideo vt ſimul vtraque in vnum clauderet, maluit legiſlator parentes, quàm alios homines exprimere. Tertia etiam ratio eſt, quia parentes poſt generationem filiorum frequenter perueniunt ad ſenium, & ad ætatem decrepitam: & maxime pro illo tempore indigent foueri, & ſuſtētari, cum alijs ſint graues, & oneroſi: ideo propter ſeruandum charitatis ordinem, & inſinuandum iuris obligationem, & propter neceſſitatis indigentiæ releuationem maluit parentes exprimere, quàm alios homines. Et per hoc patet reſponſio ad illud quod obiicitur de filijs. Illud enī nō oportuit expreſſe explicari, q̄a omnes ad hoc per naturam ſunt ſatis proni. Et ſimiliter patet reſponſio ad illud de alijs proximis. AD illud ſimiliter, quòd obijcitur de verbo honorandi. Ad illud quod quæritur quare huic mandato ſpecialiter promittitur longęuitas vitę. Dicendum, quod in iſto mandato præcipitur opus pietatis, de qua dicit Apoſtolus. j. Thim. 4. Quia promiſſionem eſt habens vitę, quę nunc eſt futuræ. Vnde populo carnali promittebatur vita præſens, ſpirituali non tantum præſens, ſed etiam futura. Et ſi quæras quare magis pietati promittitur, quàm alij. Dicendum, q̄ hoc eſt propter cōmendationem ipſius miſericordiæ, in cuius actu maxime meretur homo dei miſericordiam, & gratiam. Et magis promittitur vita quam aliud donum, ꝓpter hoc quod illa eſt quæ maxime amatur: & vt homo expectans longęuitatem vitæ non abhorreat longam vitam parentum. Alia etiam ratio poteſt reddi de iſta promiſſione: quia Iudæi maxime proni erant ad idololatriam, & auaritiam, quę eſt quędam

quædam idololatria :| ideo illi prę-
cepto quod eſt de idololatria ſubiun
gitur comminatio, & illi præcepto
quod eſt de beneficentia, quę eſt con
tra auaritiam ſubiūgitur promiſſio :
vt per comminationem retraheren-
tur a malo, & per promiſſionem at-
traherentur ad bonum. Poſſet etiā
dici, quod comminatio poſita circa
primum præceptum primæ tabulæ
refertur ad alia, ſimiliter & promiſ
ſio circa primum præceptum ſecun-
dę ; & ideo non oportuit iterare.

## Non occides.

Dub. 5.
10 In expreſſione huius ſecundi mā-
dati ſecundæ tabulę prohibetur ſe-
cundum literam actus homicidij, ſe
cundum ſpiritum voluntas occiden
di &c. Obijcitur contra hoc, quia pe
ior eſt voluntas occidendi, quàm vo-
luntas mœchandi: ſed voluntas mœ
chandi non ſolummodo prohibetur
ſm ſpiritum, imo etiam ſecūdum li-
teram : ergo pari ratione & volun-
tas occidendi. Item. Exod. 22. Male
ficos non patiaris viuere. In quo mā
dato præcipitur interfectio : ergo vi
detur quod repugnantia ſit inter mā
datum morale, & iudiciale. Item.
Cum prohibetur occiſio, aut intelli
gitur generaliter de quolibet viuo,
aut intelligitur ſpecialiter de proxi-
mo. Si generaliter de quolibet viuo:
ergo peccat qui occidit muſcam, &
pediculum, quod abſurdum eſt & er
roneum. Si ſpecialiter de proximo:
ergo non videtur peccare qui occi-
dit ſeipſum, vel qui occidit bouē alie
num. Eſt igitur quęſtio quid in hoc
mandato prohibeatur, & quid etiam
huic mandato in euangelio ſuperad

Reſpon. datur. Reſp. Dicendum, quod dupli
citer eſt loqui de intelligentia huius
mandati, videlicet ſm intellectū le-
giſlatoris, vel ſecundum intellectum
carnalis populi. Si ſecundum intelle
ctum legiſlatoris : ſic vtique prohi-
betur homicidium exterius, & volū
tas deliberatiua ordinata ad lęden-
dū ꝓximū ex iracūdia. Vn̄ prohibetˉ
ira cum conſenſu deliberatiuo in ani
mo, & cū expreſſione exterius in ver
bo, & ſigno, & cum perpetratione in
facto. Si vero intelligatur ſm intelle
ctum carnalis populi, q ſolum repu-
tabat illud prohiberi, pro quo infere
batur pœna ab ipſa lege : ſic intelli-
gebatur prohiberi progreſſus ad o-
pus homicidij. Et hunc intellectum
dicit Magiſter literalem, non quia
intellectus alius non eſſet de princi-
cipali ratione ferentis legem, ſed qa
claudebatur ibi implicite. Et quoniā
illius explicatio facta eſt in lege euā-
gelij : ideo dicit Magiſter ſuperaddi
tionem illi mandato eſſe factā, non
quia nouum aliquid pręcipiatur, ſed
quia intellectus prędicti mandati ex
plicatur, dum non tantum datur in-
telligi in prędicto mandato prohibe
ri perpetrationem homicidij in ope
re, ſed etiam offenſam in corde, oſtē
ſionem in ſigno, & expreſſionem in
verbo, propter qd̄ tria dicit : Quia
iraſcitˉ fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui
autem dixerit racha, reus erit conſi-
lio. Qui autē dixerit fatue, vbi eſt ex
preſſio verbi, reus erit gehēnę ignis.
Vbi dat intelligere triplicem gradum
peccati iracundię pręcedentis, homi
cidij conſummationem. Et per hoc
patet reſponſio ad primum obiectū.
AD illud vero quod obijcitur, quòd
per iudiciale pręcipit interficere ma
leficos. Dicēdum, quod nulla eſt ibi
cōtradictio: quia in vno prohibetur
homicidium innocentis, & iuſti, in
alio pręcipitur occiſio malefici. In
vno etiam prohibetur homicidium
ex propria auctoritate, in alio iniun
gitur ex auctoritate legis : & iſta
duo non habent oppoſitionem, nec
repugnantiam. AD illud quod
quęritur, cuius occiſio prohibetur
ibi. Dicendum, quod prohibetur
ibi occiſio viuentis in rationali, ſi-
ue ſui, ſiue alterius. Vnde qui ſe-
ipſum interficit, facit contra man-
datum prędictum : vnde nimis ex
tendunt hęretici prędictum manda-
tum ad vitam cuiuslibet animalis
bruti. Illa enim licet occidere, pro
eo quod data ſunt homini in eſcam,
& ſubſidium temporale, ſecundum
quod dicitur 9. Geñ.

Non mœchaberis.i. non cuilibet miſcearis, excepto fœdere matrimonij.

Dub. 6 11 Videtur quod non ſit recta expoſitio Magiſtri de tertio mandato: ſi enim ex prohibitione grauioris nõ intelligitur prohibitio min⁹ grauis, cum adulterium ſiue mœchia graui⁹ peccatum ſit, quam ſit fornicatio, videtur quòd in hoc nõ intelligitur prohibitio fornicationis. Item. Cũ grauiora ſint peccata contra naturã quàm peccatum adulterij, videtur ꝙ potius deberet illa prohibere inter præcepta decalogi, quam peccatum adulterij. Item ſuper illud Matth. v. Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam: dicit glo. quòd ibi omnis libido carnalis, qua fornicatur anima, a deo intelligitur prohiberi. Cum igitur hoc fiat per omne peccatum, videtur quòd omne peccatum ibi prohibeatur; videtur ergo quòd iſto mandato habito cętera ſuperfluãt.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd in mandatis decalogi prohibentur peccata, & maxime in mandatis ſecundæ tabulæ, ſecundum quod ſunt ad nocendũ proximo ordinata. Et quoniam quãtum ad peccatũ carnis magis offenditur proximus per adulteriũ: hinc eſt quod illud præcipue prohibet. In illo tamen intelligitur prohiberi omnis illicitus coitus, & membrorũ illorum abuſus, ſecundum quòd dicit Magiſter, ſiue per peccatum fornicationis, ſiue per peccatum contra naturam. Et per hoc patet reſponſio ad duo prima obiecta. Ad illud vero quod obijcitur de illa glo. Dicendum, quod glo. illa intelligitur moraliter de fornicatione ſpirituali; ſed ſecundum literalem intellectum in mãdato illo prohibetur illicitus vſus membrorum genitalium extra legem matrimonij. Omnis autem ſeminis effuſio deliberatiua præter legem matrimonii eſt illicita: & intelligitur hic prohibita per adulteriũ, quod directe matrimonio repugnat. Vtrũ vero fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale, et ex qua cauſa, inuenitur quæſitum in tractatu de matrimonio; ex quo cum his quæ hic dicũtur poteſt aliquatenus haberi intellectus huius mandati.

Non furtum facies.

Hoc quartum mãdatum exponẽs Magiſter dicit quod per illud prohibetur ſacrilegium, rapinã, & vſura. Quæritur ergo quæ ſit differẽtia inter illa tria. Et videtur, quod ſacrilegium non ſit ſpecialis differentia furti, quoniam ſacrilegiũ dicitur eſſe, cum quis aufert non ſacrum de loco ſacro: videtur ergo quod cum circunſtantia loci ſit accidens, quod nõ faciat ſpeciem peccati diuerſam. Itẽ. Obiicitur de vſura: quia furtum eſt contrectatio rei alienę inuito domino: ſed vſura eſt contrectatio rei domino volente: ergo non videtur ꝙ vſura contineatur ſub furto. Item. Qui adiuuat furem in furando, currit cum fure, & peccat mortaliter, qđ quidem videtur valde incõueniens. Item. Si quis daret alicui alij pecuniam pro accõmodatione domus, vel etiã ſine aliquo obſequio ſibi facto, ille qui acciperet non committeret furtum, nec aliquod peccatũ: ergo multofortius videtur, ꝙ qui accõmodat alicui pecuniam de qua lucratur, & facit ei ſeruitium, quòd ſi recompenſationem recipit, non cõmittat aliquod peccatum. Propter hoc eſt quæſtio, quare magis cõmittitur vſura in accommodatione denariorum, quam in locatione domorum, & aliarum rerum. Reſpon. Dicendum, quòd in pręcepto illo intelligitur prohiberi omnis illicita rei alienæ vſurpatio: & illa poteſt fieri vel per violentiã, vel per fraudulentiam: et hoc vel ſimpliciter, vel vbi adiacet conſecratio aliqua. Vnde ꝓhibetur hic furtum ſimplex, & ſacrilegium, quod eſt furtum perpetratum circa rem ſacram, vel locum ſacrum: & rapinã quæ fit per violentiam, & etiam vſura, pro eo quòd in vſura eſt quædam violentia, & quędam fraudulentia. Fraudulentia in hoc ꝙ vendit homini rem ſuam: tenetur enim vnuſquiſque ſubuenire proximo in mutuo ex diuino mandato. Dum ergo vendit, & illud qđ tenetur

Dub. 7 12

Reſpon.

tenetur

tenetur ei facere, ipſum fraudat, & decipit. Rurſus dum ex pactione aliquid ab eo exigit, quodammodo ad id quod nõ debet ipſum compellit. Vnde omni tempore vſura fuit prohibita, ſicut & furtum, ſecundum quod innuit Magiſter in litera. Ad illud vero quod primo obijcitur de ſacrilegio. Dicendum, quod circunſtantia loci, & perſonæ bene poſſunt transferre ad aliud genus peccati, ſicut corruptio ſanctimonialis rõne cõſecrationis transfert in nouum genus peccati. Similiter & in propoſito intelligendum eſt. Quod enim eſt accidens actioni in genere naturæ, poteſt eſſe complementum in genere moris. AD illud vero quod obijcitur, quod uſurarius nõ contrectat rem alienã inuito domino. Dicendum, quod eſt voluntas abſoluta, & conditionalis. Et cum dicitur quod vſurarius contrectat res, quas recipit vltra ſortem volente domino. Dicendum, quod hoc eſt verum de voluntate cõditionali, ſed tamen inuito quantum ad voluntatem abſolutam. Magis enim vult pecunia carere, quam beneficiũ mutui perdere, licet voluntate abſoluta vellet quod impẽderetur ſibi mutui gratia ſine mercimonia. AD illud quod obiicitur, quod tunc vſurarius concurrit cum fure, ſi vſura continetur ſub furto. Dicendum, quod ſi quis dat vſuras præter neceſſitates, nõ eſt immunis a culpa: cum vero ex neceſſitate vſuras dat non peccat, quia licitum eſt vnicuique redimere iuris ſui vexationem. Vnde ſicut ille qui dat velles ſuas latroni antequam mittat ſe interfici, non dicitur currere cum latrone: ſic qui ſoluit vſuram in neceſſitate, non dicitur currere cum fure. Quantam autem neceſſitatem quis debeat expectare, hoc eſt rationis recte determinare, pro eo quod ſecundum diuerſas conditiones perſonarũ diuerſimode neceſſitates debeant penſari. AD illud vero quod obiicitur, quod licet date pecuniam pro accõmodatione domus, & etiam gratis. Dicendum quod non eſt ſimile. Primo quia vbi pecunia datur liberaliter extra omnem pactionẽ, eſt ibi liberalis donatio: & ideo non ibi illicita cõtrectatio. Non ſic autem eſt, vbi interuenit illicita pactio. Similiter nõ eſt ſimile de alijs poſſeſſionibus, & de pecunia. Et hoc ex triplici cauſa. Prima ratio eſt: quia in mutuatione pecuniæ transfertur pecunia in dominium alienum. Et huius ſignum eſt, quia non tenetur illam eandem numero reddere, ſed illi cõſimilem: in accõmodatione domus, vel equi dominium non transfertur. Alia vero ratio eſt, quia pecunia dum in vſum vertitur, non conſumitur, nec deterioratur: non ſic autẽ eſt de alijs rebus, quæ ſecundum quod magis, & diutius eis vtimur, magis tendũt ad defectum. Tertia vero ratio eſt, quia pecunia quantum eſt de ſe, per ſeipſam non fructificat, ſed fructus venit aliunde. Non ſic autẽ eſt circa res, quæ de ſeipſis afferunt fructũ & vtilitatem: & ideo non eſt ſimile. Poſſent autem hic plura quæri de vſura, & furto, & rapina, & ſacrilegio, ſed cauſa breuitatis illa ſufficiant. A

## Non loqueris contra proximũ tuum falſum teſtimonium.

Dub. 7 17 Contra hoc obiicitur, quòd non ſolum peccat qui falſum teſtimoniũ fert contra proximum, ſed etiã contra ſeipſum: ergo non ſolum illud deberet prohiberi, ſed etiam illud. Item. Si quis falſum teſtimoniũ fert ad vtilitatem proximi, cõſtat quòd ſine dubio peccat: & non peccat cõtra proximum, imo contra deum: ergo videtur quòd prohibitio falſi teſtimonii non ſpectet ad ſecundam tabulam, imo ad primam. Item. Quæritur cum periurium ſit in iniuriam dei, & in iniuriam proximi, ꝓpter quid Magiſter dicit periuriũ magis prohiberi in iſto mandato, quam in ſecundo mandato. Et quare magis agit de periurio in expoſitione iſtius mandati, quam in expoſitione ſecundi. Reſpon. Dicendũ, quòd in hoc præcepto prohibetur falſitas oris præcipue prout ordinatur ad nocumentũ proximi per conſequens Reſpon.

ſequens nihilominus inquãtũ ordinãtur ad nocumentũ ſui: verbũ.n. ad alterum eſt, & qui falſum alteri loquitur, quodammodo & ſi nõ noceat aliquid auferendo, fallit tñ deci piẽdo. Et ꝑ hoc põt rñderi ad illud, quod primo obiicitur. AD illud vero quod obiicitur, ꝙ quis mentitur cõtra deũ. Dicendum, ꝙ mendaciũ quod eſt in doctrina fidei, & religionis, & eſt contra veritatem diuinam, & ordinatur ad nocumentum proximi, ex diuerſis cauſis põt ꝓhiberi & in mandatis primę tabulę, & in mandatis ſecundæ, ſicut dictũ eſt de periurio. Et quia cognitio ꝑiurij pendet ex cognitione mendacij, periurium.n. includit mendacium: hinc eſt ꝙ quamuis prohibeatur, & in ſecundo mandato primæ tabulæ, & quinto ſecũdæ: ideo Magiſter reſeruat determinare de periurio in explicatione quinti mandati. Et ꝑ hoc poteſt ad obiecta reſponderi.

Artic. I.

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de mandatis decalogi in in generali. Circa hoc autem duo generaliter poſſunt quęri. Primum eſt de ipſorum mandatorum obligatione. Secundum vero eſt de diſtinctione, & ordine. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum verba decalogi debuerunt eſſe obligatoria. Secundo, vtrum obligent ad opera bona in genere tantum, an etiam ad opera formata. Tertio, vtrũ obligatio illorum mandatorũ procedat ſm legem naturę, an ſecundum legem ſcripturę.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO

Decuit deum nobis imponere pręcepta obligatoria, quia nobis maxime expediebat & ad augmentandam gloriam, & ſeruandam pacem.

VTRVM deus debuerit homini imponere mandata obligatoria. Et ꝙ nõ videtur. Primo per illud qđ dicit̃ Rom. 7. Peccatũ occaſione accepta ꝑ mãdatũ operatũ eſt in me oẽm cõcupiſcẽtiã: ſed de⁹ nihil debet imponere qđ faciat ad augmẽtũ concupiſcẽtiæ: ergo nõ debuit hoiem ꝑ mandata obligare. Itẽ. Sup illud. 1. Co. 15 Virtus peccati lex. Glo. lex ꝓhibẽdo auget peccati cupiditatẽ. Si ergo de⁹ nihil debet nobis imponere, qđ faciat ad cupiditatis augmẽtũ ſed potius ad diminutionẽ, vr̃ ꝙ per mãdata nullo modo debuit nos obligare. Item. Aug. dicit ſuꝑ Gene. ad literã. Meliores iudicauit hoĩes, qui ei liberaliter deſeruirent: ſed debitũ obligationis repugnat libertati obſequij. Si ergo de⁹ principio reliquit hoĩem in manu cõſilij ſui dando ei libertatem arbitrij, videtur ꝙ nullo modo debuerit addere obligationẽ præcepti. Itẽ. Liberalius dat aliquod donũ, qui dat ſine onere, quã qui cum oneris impoſitione. Si ergo obligatio pręceptorũ magnũ onus eſt, & deus eſt liberaliſſimus, videtur quòd gratiam, & gloriam debuit dare homini, ita ꝙ ipſum non obligaret ad aliquod mandatũ. Sed cõtra. Decet conditorẽ cunctis operibus ſuis legem certam, & limitem præfigere, vltra quam non debeant progredi, ſicut patet: quia omnes creaturæ reguntur ſecundũ leges ſibi a creatore impoſitas: ſi ergo eſt dignitatis in creatura, videtur quòd decens, & inconueniens fuerit homini legem

Ad opp

Fundamenta.

gem imponi, extra quam nō liceret homini progredi: hoc autem fit per mandata obligatoria: ergo talia mā data fuerunt homini danda. Item. decet rectorem in ſubditis ſeruare debitum ordinem. Si ergo homo per libertatem ſuæ voluntatis poterat inordinari, opportunum, & cōuenientiſſimum fuit ipſum ad rectum ordinem abſtringi: hoc autem fit per obligationem mandatorum decalogi: decens igitur fuit talia mandata homini dari. Item. Decens eſt dominū a ſeruo ſuo obſequium exigere: ſed tunc dominus a ſeruo ſuo obſequiū exigit, quando leges, & præcepta ei dem tribuit. Si ergo decens fuit, q̄d deus ab homine tanquam a ſeruo exigeret talia obſequia, decens fuit vt ei imponeret mādata obligatoria. Itē. Decens eſt iuſtum iudicem ſecundū merita retribuere: ſed meritum, & demeritum nō habet locum, vbi nulla cadit obligatio legis: ſi ergo conueniens fuit deo hominem, cui contulerat liberum arbi. ſecundum iuſtitiam iudicare, decens etiam fuit vt regulam iuſtitiæ eidem præfigeret: ſed hoc fit ſecundum mādatorum impo-
18 ſitionem: ergo decens fuit obligatoria mandata homini imponi.

RESP. Dicendum, quod abſq; dubio verba decalogi debuerunt dari per modum præcepti, ita quod in eis non ſolum homo inſtrueretur, verumetiam obligaretur. Et ratio hui⁹ eſt, tum quia deum decebat, tum q̄a nobis expediebat. Deum vtique decebat, quia in his verbis decalogi conſiſtit regula iuſtitiæ, ſecundum quòd dictat lumen rationis rectę. Et quoniam deus tanquam iuſtus debet eſſe æmulator rectitudinis, & iuſtitię & in ſubditis, & in ſeipſo: hinc eſt quod homini leges iuſtitiæ impoſuit, ad quas ipſum obligauit, vt nullo modo liceret ipſum eas impune ꝑ tergredi. Verba igitur decalogi per modum obligationis debuerunt dari: quia ſic decebat diuinam æquitatem, nec tantum decebat æquitatem, imo etiam maieſtatem. Sicut enim decet ſummam maieſtatem a creatura rationali omni reuerentia coli, ſic etiam decet quod rationalis creatura ad manifeſtatiōem illius ſummæ maieſtatis per obedientiam famuletur. Et propterea decuit ipſum imponere homini leges, & mandata obligatoria. Non ſolum autē deum decebat, ſed etiam nobis expediebat, tum propter gloriam noſtram augmētandam, tum propter pacem conſeruandam. Propter gloriam vtique augmē tandam, quia glorioſius eſt homini obtinere beatitudinem per merita, q̄ ſine meritis. Et quoniam cum aliqd redditur ex meritis, quodammodo homo qui meretur, obligat ſibi retribuentem, & magis decet hominem obligari deo, quam deum homini: hinc eſt ꝙ ad opera, per quæ cōtingebat mereri, debuit hō ꝑ præcepta obligari: vt dum obligatus obediret in merito proficeret, & ad maiorem cumulum gloriæ perueniret. Alia ratio eſt propter pacem cōſeruandam: quæ tantum bonū eſt ſicut dicit Augu. vt cætera pacem appetant. Pax autem ſeruari non poteſt, vbi homo vſurpat ſibi quod eſt alienum; ideo vt pax ſeruaretur inter homines, debuit deus mandata homini tradere, in quibus obligaretur, ne quod eſt alienum, vſurparet, ſed redderet deo, & proximo, quod eis deberet ne: aliter iniuriam faciendo pacem frangeret, & frangendo pacem ipſe in ſe pacē amitteret. Sic ergo decuit verba decalogi tradi per modū obligationis, & præcepti, tum quia decens erat ex parte dei, tum quia expediens erat ex parte noſtri. Et rationes quæ hoc oſtendunt poſſunt concedi.

AD illud ergo ꝙ obī in contrariū ex auctoritate Apoſtoli, ꝙ mandatum intendit concupiſcentiam. Dicendū, ꝙ illud veritatem habet, ſed valde per accidens, & occaſionaliter. 19
Ex hoc enim ꝙ per legem erat peccati cognitio, cū ꝑ ipſam non erat grãæ collatio, concupiſcētia nitēte in vetitū, & homine ſciēter ꝑpetrāte peccatū, ex hoc occaſiōaliter fiebat & ipſi⁹ cōcupiſcētię intētio, & pctī aggrauatio: ſed hoc nō erat de principali intētiōe ferētis mādata, nec de ipſorū manda-

mādatorū obligatiōe. Nā dñs ſic tribuit mādata obligatoria, ꝙ ſemper fuit prōptus tribuere gratiā adiutricem ad illa implenda. Vnde q̄d per mādatorū obligationē augeretur concupiſcentia, hoc non erat ex ipſis mandatis, ſed potius ex negligentia,& culpa hominis: deus autē propter negligentiam hominis,non debuit dimittere, quin diligentiā circa ſalutem hominis exerceret.
30 AD illud quod obiicitur,ꝙ lex prohibendo auget peccati cupiditatem. Dicendum, ꝙ glo.non dicit illud ſimpliciter, ſed addit hanc conditionē, niſi diffundat ſpiritus charitatē: vnde quamuis per ſe lex non eſſet vtilis niſi ad cognitionem peccati,tamē cū gratia ipſa mandatorum obligatio multum conferebat ad ſalutem.
31 AD illud quod obiicitur, quod obligatio repugnat libertati, poteſt reſpōderi,ꝙ obligatio ad bonum non repugnat libertati ſimpliciter, ſed repugnat libertati peccandi. Poſſe autem peccare nō eſt libertas,nec pars libertatis: & ideo dū obligatio mandati repugnabat libertati male faciēdi,libertatem non minuebat, ſed potius augebat.
32 Aliter etiam poteſt reſponderi, ꝙ eſt obligatio quę aufert poteſtatem,& eſt obligatio, quę aufert impunitatem. Prima obligatio quæ poteſtatem aufert, minuit libertatem. Secunda vero quæ nō aufert poteſtatem, ſed tollit impunitatem, libertatem arbitrii ſaluat,& ſuperaddit iuſtitiæ æquitatem. Hoc autē ſecundo modo mandata dei ſunt obligatoria: & propterea in nullo libertati arbitrii derogabant, quin poti⁹ diuinam iuſtitiam commendabant.
33 AD illud q̄d obijcitur, ꝙ maioris liberalitatis eſt dare aliquid ſine merito, quam cum meritis. Dicendū, quòd & ſi maioris liberalitatis ſit ex parte dantis, nō tamen eſt tantæ gloriæ,& excellentiæ ex parte ſuſcipientis. Et q̄m dominus in conferendo prēmium non tantum attendit ſuæ liberalitatis manifeſtationem, imo etiam gloriæ noſtræ promotionem: hinc eſt ꝙ maluit nobis dare æternā beatitudinem per impletionem mandatorum,& meritū obedientię, quā nullo merito præcedente. Præterea, Merita noſtra in nullo derogant diuinæ liberalitati, imo potius eam manifeſtant, tum quia ipſe bonorū noſtrorū non eget, tum quia omnia merita noſtra procedunt ex munere gratiæ ſuæ. Et ꝓpterea dicit Apoſtolus Rom.6. Gratia dei vita æterna.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Præcepta decalogi non obligāt abſolute ad opus formatum, quod proprie ſit meritorium.

VTRVM præcepta decalogi obligent ad opera formata. Et ꝙ ſic videtur. Deute.16. Iuſte quod iuſtū eſt exequeris. Ex hoc verbo colligitur, quòd legiſlator non ſolum præcipiebat iuſtitiam in facto,ſed etiā iuſtitiam in modo.Opus autem quod eſt iuſtū in facto,& mō eſt opus formatū: ergo per mandata legis obligatur homo ad opera formata. Item. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi ſerua mādata. Obſeruatio igitur mandatorum decalogi introducit ad vitam;ſed nemo introducitur ad vitā per aliqua opera,niſi fiant ex charitate, & talia ſunt opera formata: cum ergo ꝑ legem obligemur ad ꝑcepta decalogi obſeruanda, videtur ꝙ per eandem obligemur ad opera formata. Itē. Augu.dicit, & habetur in ſi.diſtin. præcedentis,ꝙ omnia pręcepta decalogi reducuntur ad duo præcepta: ſed illa præcepta nemo implet niſi ex charitate,ſicut patet de præcepto, quo præcipitur. Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo &c. Videtur ergo ſimiliter quod omnia mandata decalogi teneamur implere ex charitate: ergo per legē obligamur ad opera formata. Item. Ad opera mādatorum obligamur ſecundū intentionē præcipientis: ſed intētio præcipientis fuit dare illa mandata, vt per illa ei ſeruiamus,& ſeruiēdo placeamus: hoc autem non fit niſi per opera charitate,& gratia informata: ergo

Ad opp.

ergo &c. Item. Informatio, & deformatio ſunt oppoſita: pręceptio, & prohibitio ſunt oppoſita: & ſi oppoſitum de oppoſito, & propoſitum de propoſito. Cũ ergo deformatio operum ſit in prohibitione eorundem, informatio erit in pręcepto. Sed contra. Dicit Hierony. quod anathema ſit qui dicit deum pręcepiſſe impoſſibile. Cum ergo pręcepta illa obligẽt tam iuſtos, quàm peccatores, & in poteſtate peccatoris non ſit informare opera ſua, cum illud habeat fieri per charitatem, & gratiam, videtur quod ad hoc nemo obligetur per diuina mandata. Item. Auguſt. dicit, & habetur in gloſ. ſuper illud pſalm. Declina a malo, & fac bonum: declinare a malo ſemper vitat pœnã quãuis non ſemper promereatur palmã: ſed quotieſcumque declinat homo a malo ex charitate, promeretur palmam: ergo non ſemper tenetur homo ex charitate a malo declinare: ſed declinando a malo, obſeruantur præcepta negatiua: ergo non videtur qđ obligentur ad opera formata. Item. Aliquis filius habens parentes, & exiſtẽs in peccato mortali, honorat eos ex naturali pietate, cum ſe offert locus, & tempus, & oportunitas: cõſtat quod iſte non peccat parentes honorando, nec cõmittendo, nec omittendo: ergo mandatum illud quo dominus pręcepit, honora patrem tuũ, & matrem tuam, non obligat ad hoc quod opus iſtud ex charitate impendatur: pari ratione nec alia mãdata. Item. Opera formata non ſunt niſi per gratiam: ſed nemo ſcit verũ gratiam ſpũ ſan. habeat: ergo nemo ſcit verũ opera eius ſint formata, vel informata: ſed nemo obligatur ad illud quod non poteſt ſcire: igitur mãdata decalogi ad opera formata non obligant. Item. Quicumque obligatur ad aliquid, obligatur per conſequens ad id quod eſt illi inſeparabiliter annexum: ſed opera nõ poſſunt formari ab aliquo niſi habeatur gratia. ergo quicũque obligatur ad opera formata, obligatur ad habendam gratiam. Cum ergo habere gratiam inſpiciat omne tempus indifferẽter, tam tempus dormitionis, quàm tẽpus vigilię, videt quòd homo omittat in quolibet inſtãti, & in quolibet tempore, ac per hoc in vno die peccabit infinities, quod ſi hoc eſt manifeſte falſum, reſtat quod mandata decalogi ad opera formata non habẽt obligare.

Fundamenta.

14 RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, quod hic eſt triplex modus dicendi. Quibuſdam enim viſum eſt, quod mandata decalogi obligent ad opera formata, obligatione tamen pręcepti affirmatiui, non pręcepti negatiui. Obligatio.n. præcepti negatiui eſt ſemp & ad ſemper. Obligatio vero pręcepti affirmatiui quãuis ſit ſemper, non tamen ad ſemper: ſed pro loco, & tempore. Propter quod dixerunt: ꝙ mandata decalogi obligant hominem ad opera formata, pro eo tempore quod habet charitatem, & gratiam: tunc enim poteſtatem habet exeundi in opera meritoria, & tenetur bene vti gratia accepta. Alius antem modus dicendi eſt, quod mandata decalogi non obligant niſi ad opera bona in genere, opera enim formata ſunt ſupra noſtram poteſtatem, & ſupra cognitionis certitudinem: & propterea ad talia opera non debemus obligari per mandata decalogi, ſed ſolum ad bona opera in genere. Cuius ſignum eſt, quia ſi aliquis exiſtens in charitate honorat parentes ex naturali pietate, huiuſmodi opere abſoluitur a mandati obligatione. Sed quoniam primus modus dicendi videtur excedere ĩ hoc, videlicet quod ponit hominem obligari ad id, de quo nõ poteſt habere certitudinem: Secundus vero modus dicendi videtur nimis parum dicere, in hoc videlicet quod ponit hominem per mandata decalogi ſolummodo obligari ad ea, quę poteſt quis implere exiſtens in ſtatu peccati, cum obſeruatio mandatorum dei ſit via deueniendi ad ſtatum gratiæ, gloriæ, & iuſtitiæ: Ideo eſt tertius dicendi modus, qui quaſi medium tenet inter vtrumque, & ad quæſtionem propoſitam reſpondet per diſtinctionẽ hoc

hoc modo. Cum quęritur, vtrum mandata decalogi obligent ad opera formata. Reſpondendum eſt, ꝙ opera formata poſſunt dici dupliciter. Vno modo per excluſionem deformitatis peccati. Alio modo per poſitionem dignitatis meriti. Si primo modo accipiantur opera formata: ſic vtique ad opera formata obligant: obligant enim ad vitandũ omnia peccata mortalia. Si autem dicantur alio modo opera formata: ſic accipiuntur proprie: & tunc diſtinguendum eſt in ipſa obligatione: eſt enim obligatio abſoluta, & obligatio conditionalis. Obligatio abſoluta eſt, qua quis ſimpliciter ad aliquid faciendum obligatur, ita qđ ſi illud non facit, incurrat omiſſionis reatum. Obligatio vero conditionalis eſt, qua quis obligatur ad aliquid faciendum, ſi vult peruenire ad pręmium: hęc obligatio in eo qui omittit, non inducit omiſſionis peccatum, ſed ponit implicite conditionis defectum. Si igitur loquamur de obligatione conditionali, mandata decalogi obligant ad opera formata. Si quis enim vult ad vitam ingredi, neceſſe eſt ex charitate ſeruare mandata, quæ quidem charitas eſt meriti principium. Si autem loquamur de obligatione abſoluta, tunc diſtinguendum eſt in ipſis mãdatis, quod dupliciter cõuenit de eis loqui. Aut de eis in vnum collectis prout habẽt reduci ad mandata duo charitatis, aut de quolibet per ſe ſigillatim. Si de eis collectis in vnum: cum igitur contineatur regula iuſtitiæ ſecundũ ordinem ad deum, & ad proximum, per quam excluditur omne peccatũ ſic concedi poteſt quod obligant ad aliquod opus formatum, vel in ſe ſi homo habet vnde poſſit in illud exire; vel in diſpoſitione, ſiue præparatione, ſi non habet vnde poſſit in illud exire ad illud: tenetur enim homo ſic mandata decalogi implere, vt per ipſorum impletionem pręparet locum ipſi gratię; qua obtẽta exeat cum locus, & tempus eſt in opera meritoria, adimplendo duo charitatis pręcepta. Si autem loquamur de quodlibet ſigillatim, & per ſe: ſic accipiendo proprie opus formatum, hoc eſt opus meritorium, & loquendo de obligatione abſoluta, mandata decalogi non obligant ad opera formata, ſicut rationes oſtendunt, quę ad ſecundam partem inducunt. 27

AD illud quod obijcitur in contrarium, quod legiſlator, pręcipit non ſolummodo facere opus iuſtum ſed etiam iuſte. Dicendum, quod modus iuſtitię quidam eſt qui facit opus deo placitum, & meritorium: & hic proprie reddit opus formatum. Aliꝰ autem eſt modus iuſtitię, qui excludit circa actũ viri iuſti deordinationem intentionis, qui facit animum iuſtum, & pręparationem, ſiue diſpoſitionem operis: & hic modus eſt in pręcepto, nõ primus. Ab hoc autem modo non dicitur opus formatum, niſi accipiendo large, ſicut prius tactum eſt in reſpondendo. 28

AD illud quod obijcitur, de auctoritate domini in Matth. Si vis ad vitam ingredi &c. patet reſponſio per iam dicta: quia ex verbo illo non poteſt colligi quod homo obligetur ad opera meritoria facięda, niſi obligatione conditionali, videlicet ſi vult ingredi ad vitam. Si autem de obligatione conditionali ad abſolutas velit procedere, non valet ratio, immo eſt ibi ſophiſma, ſecundum quid, & ſimpliciter. 29

AD illud quod obijcitur, quod omnia mandata reducuntur ad duo pręcepta charitatis, ſimiliter patet reſponſio: quia præcepta duo charitatis nõ implentur in quocumque mandato ſigillatim accepto, ſed ex quodam plenario intellectu, & perfectione conſurgente ex omnium mandatorum aggregatione, & integra obſeruatione. Et hoc modo verũ eſt quod mãdata obligãt ad opus formatum in ſe, vel in ſua diſpoſitione. Sed ex hoc non ſequitur, quod ad hoc obliget quodlibet mandatum per ſe. Sicut enim non ſequitur, decem homines trahunt nauem: ergo quilibet per ſe trahit: quia plus poſſunt decem quam vnus: ſic & in propoſito ſuo modo eſt intelligendum. 30

AD illud

Iad quod obiicitur, ꝙ tenemur obſer
uare mandata ſecundum intentionẽ
pręcipientis. Dicendum, quòd hoc
verum eſt de obligatione conditiona
li, ſi volumus ad vitã ingredi. Poſ-
ſet tamen & aliter dici, ꝙ intentio
legiſlatoris non ſolummodo fuit ad
hoc, vt homo perueniret ad gloriã,
ſed etiam vt vitaret pœnam. Manda
ta autem ſi obſeruentur quantũ ad
opera extra gratiã facta, ſufficiũt ad
vitandum pœnam: & propterea nõ
ſequitur, ꝙ per mandata obligetur
quis abſolute ad opera meritoria.

31 AD illud quod vltimo obiicitur, ꝙ
deformatio eſt in prohibitione: ergo
informatio in præcepto. Dicendũ,
quòd ſecundum quod informatio
proprie accipitur, ratio nõ valet: ꝓ
eo quod informatio, & deformatio
non ſunt oppoſita immediate, imo
inter opus meritorium, & opus pec
cati cadit medium bonum in gene-
re, & bonum ex circunſtantia. Cum
autem dicitur, quòd ſi aliquid eſt in
prohibitione, eius oppoſitum eſt in
præcepto: hoc intelligitur de oppo
ſitis immediatis, ſicut furari eſt pro
hibitum, & non furari eſt in præce-
pto; & propterea conſequentia illa
non habet locum in propoſito.

## QVAESTIO III

### CONCLVSIO

Præceptorum decalogi diſtin-
ctio, & explicatio pertinet ad
legem ſcriptam, ſed obligatio
eorum attẽditur penes legem
indictam naturæ.

Ad opp. VTRVM obligatio mã
datorum decalogi at-
tendatur ſm legẽ na-
turę, aut ſecundum le
gem ſcripturę. Et ꝙ
ſecundum legem natu
ræ videtur. Illud enim eſt natura-
le quod eſt commune apud omnes:
ſed ad mandata decalogi obligantur
omnes: ergo obligatio illa eſt ſecun
dum legem naturę. Item. Obligatio
quæ ſe extendit ad oẽ tẽpus, attendit
ſm illã legẽ, cujus dictamẽ currit in
omni tpe: ſed obligatio mãdatorũ
decalogi manet in ſtatu legis naturę,
& legis ſcripturę, & legis grãæ: ergo
obligatio illorũ mandatorum atten
ditur ſm legem naturæ. Item. Man
data quæ obligant hominẽ, circũſcri
pta ſcriptura, & gratia habent obli
gare ſm legẽ naturæ: ſed talia ſunt
mãdata decalogi: ſunt.n. de dicta-
mine legis recte circumſcripta lege
Moyſi, & lege euangelij: ergo &c.
Item. Quædã ſunt prohibita quia
mala, quædam mala quia prohibita.
Similiter quædã ſunt bona quia ſunt
in præcepto, quædã vero ideo ſunt
in pręcepto quia bona ſunt: ea autẽ
quæ in decalogo ꝓhibentur, vel ꝑcI
piũt, de ſe ſunt mala, vel bona ſm
ꝙ dictat ratio recta: ſicut deum eſſe
colendũ, & parentes honorandos,
hoc vtique bonũ eſt de ſe: falſum te
ſtimoniũ, & homicidium hoc vtiq;
de ſe malum eſt: ſed talia ſpectãt ad
legem inditam: igitur obligatio mã
datorum decalogi attendit ſm vin-
culum legis naturalis. Sed contra.
Exod. 20. legitur quòd primo mãda
ta iſta fuerunt de cælo audita: & po
ſtea ſubiungitur, quõ fuerunt in ta Funda-
bulis ſcripta. Si ergo ibi tradebatur menta.
lex ſcripta, videtur quòd obligatio
mandatorum decalogi ſm legẽ ſcri-
ptam principaliter habeat attendi.
Item. Roma. vij. Concupiſcentiam
neſciebam, niſi lex diceret, Non
concupiſces. Glo. Concupiſcentiam
neſciebam eſſe peccatum: ſed man-
datum quod obligat ſm legẽ natu
ræ manifeſtum eſt homini etiam ſi-
ne lege ſcripta: ergo mandatum il
lud, Non concupiſces domum pro-
ximi tui: nec deſiderabis vxorem
eius non ſeruum &c. non ſpe-
ctat ad legem naturæ, ſed potius ad
legem ſcriptam. Item. Quod eſt de
dictamine legis naturæ ſpectat ad
ſtatum innocentiæ: ſed diſtinctio
mandatorum decalogi ad ſtatum
innocentię non ſpectat, quia in ſta
tu illo locũ nõ habebat homicidiũ,
nec furtum, nec adulteriũ: ergo vi-
detur ꝙ obligatio mãdatorum deca
logi

logi non ſequatur inſtinctum legis naturalis. Item. Qui ſunt ſecundū dictamen legis naturæ, non ſolùmodo ſe extendunt ad ſtatum viæ, verumetiam ad ſtatū patriæ: ſed obligatio iſta mandatorū decalogi ad ſtatum patriæ non ſe extendit, quia ibi nec furtum poteſt eſſe, vbi nihil eſt proprium: nec concupiſcentia, vbi nullum poteſt eſſe vitium: ergo videtur ꝙ obligatio huiuſmodi mandatorum legis naturalis non ſequatur inſtinctum. Iuxta hoc quæritur, ſi obligatio mandatorum decalogi ſequatur legē naturæ, vnde hoc eſt ꝙ magis fuerunt mandata illa ſcripta in tabulis lapideis, quā alia mādata legis. Item. Quæritur ꝓpter quid dominus immediate ipſi populo decem verba legis propoſuit, ſicut legitur Exod. 34. magis quā alia mandata iudicialia, & cæremonialia, quæ mediante Moyſe peruenerūt ad populi notitiam.

32 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ eſt loqui de mandatorum decalogi obligatione tripliciter, ſecundum ꝙ & de ipſa ſufficientia fidei. Secundum.n. ꝙ articulos fidei contingit credere tripliciter, videlicet ēplicite, explicite, & quoſdam implicite, & quoſdam explicite: ſic & de præceptis decalogi intelligendum eſt. Et ſecundum iſtum triplicem modum obligatio mādatorum decalogi reſpicit triplicem ſtatum, videlicet ſtatum naturæ inſtitutæ, ſtatum naturæ lapſæ, & ſtatum legis ſcriptæ: ita ſtatum legis ſcriptæ reſpicit ſimpliciter, & explicite, vel lucide, & diſtincte, ſecundum ꝙ illa decem mandata a deo fuerūt pronunciata, & ſcripta. Statum vero naturæ lapſæ reſpicit obligatio mādatorum decalogi implicite ſecūdū duo præcepta iuris naturalis, q̄ natura ſemper dictabat, videlicet quòd faceret alij quod vellet ſibi fieri, & non faceret alii quod ſibi nollet fieri. Statum autem naturæ inſtitutę reſpiciebat quodammodo implicite, quodammodo explicite. Quædam enim ſunt præcepta ordinantia ad deum, quædam vero ordinantia ad proximum. Ad pręcepta namque illa quæ ordinant ad deum, explicite obligabatur homo in ſtatu naturæ inſtitutæ, vbi idoneus erat, & diſpoſitus ad colendum deum integre, & perfecte. Ad mandata vero quæ ordinant ad proximū, obligabatur implicite, pro eo quod neceſſitas explicādi mandata illa ortum habuit ex multiplici deordinatione, quæ ſubſecuta eſt ex prima tranſgreſſione. Et illud colligi poteſt ex eo quod dicitur. Eccle. 17. loquens de hominis conditione, Senſu impleuit cor illorum, & mala, & bona oſtendit illis, poſuit oculos ipſorum ſuper corda ipſorum &c. vſque ibi, Attēdite ab omni iniquo, & mandauit illis vnicuique de proximo ſuo: vbi colligitur explicita obligatio hominis reſpectu cultus diuini, & implicita reſpectu vitandæ læſionis ipſius proximi. Secūdum hoc igitur patet quod obligatio mandatorum decalogi radicaliter ſequitur legem naturę, ſed quantum ad explicationem ſequitur legem ſcripturę. Explicatio enim mādatorū plenaria decalogi opportuna fuit ſecundum iſtatum peccati propter obſcurationem luminis rationis, & propter obliquationē voluntatis: quia enim voluntas corrupta, prompta erat ad multiplicē deordinationem, oportebat eam religari per multiplicia mandata. Rurſus. Quoniam ſcriptura cordis interior propter peccatum erat obnubilata, & homo q fuerat ſpirituali mēte præditus, effectus erat ſenſibilis, & carnalis, oportunum erat vt exterius legeret, & audiret ꝑ ſenſus corporis ea, per quæ poſſet in rectitudinem iuſtitię regulari. Et ideo explicatio. & diſtinctio mandatorū decalogi ſpectabat ad legē ſcriptam, quāuis obligatio ſpectaret ad legem inditam, ſicut rationes ad primā partem inductæ oſtendunt, quæ concedi poſſunt, quoniam verum concludunt.

AD illud ergo quod primo obijcitur in contrarium, quòd verba decalogi audita fuerunt in datione legis, iam patet reſponſio: quia hoc 33

non

non erat propter inducendam nouã obligationem, ſed potius propter ipſius obligationis explicationem, quę quidem neceſſaria erat propter pec-
34 cati obnubilationẽ. AD illud vero quod obijcitur de auctoritate Apoſtoli, quod cõcupiſcentiam neſciebat eſſe peccatum, poteſt dici q̃d loquitur in perſona hominis carnalis, aut certe hoc dicit, quia & ſi aliquo modo noſſet per legem naturæ in generali, non tamen in ſpeciali cognoſcebat niſi per legem ſcriptam: vnde ipſemet idem dicit, quod per legem eſt cognitio peccati: propterea ex verbo illo non habetur, quod obligatio huiuſmodi mandatorum ortum habeat a lege ſcripta, ſed ſolum q̃d ipſius obligationis explicatio in
35 lege illa ſit facta. AD illud q̃d obijcitur, quod ea quę ſunt de dictamine legis naturæ conueniunt ſtatui innocentiæ. Dicendum, quod verum eſt de his, quæ ſunt de dictamine legis naturæ in ſpeciali: quæ autem ſunt de dictamine legis naturę in generali, & implicite, illi ſtatui non habẽt conuenire. & hoc modo ad illum ſpectabant mandata ſecundæ tabulæ.
36 AD illud quod obijcitur, quod ea quæ ſunt de dictamine legis naturę, manent in ſtatu gratiæ. Reſponderi poteſt dupliciter. Primum quidem: quia ſicut dicitur de virtutibus quod maneant in patria ſecundum excellentiores, & nobiliores vſus, & actus, ſic concedi poteſt, quod adimpletio mandatorum decalogi ſalua erit in patria: multo tamen nobiliori, & excellentiori modo quam ſit in via, ſecundum quod ibi excellentiori modo ordinabitur & ad deum, & ad proximum, & ſecundum quod voluntas excellẽtiori modo erit ad bonum or-
37 dinata, & a malo remota. Aliter etiã poſſet dici (ſicut tactum eſt prius) vt fiat vis in his, quæ natura dictat generaliter, & his quæ dictat ſpecialiter, ſiue implicite, & explicite. Et rurſum, in his quæ natura dictat explicite, vel dictat ſecundum omnem ſtatũ naturæ, vel ſm ſtatum naturæ lapſę: & quod eſt de dictamine legis naturę ſimpliciter, & explicite illud manebit in ſtatu gloriæ. Explicatio autem, & diſtinctio mandatorum decalogi reſpicit ſtatum naturæ lapſæ,
& inſtructionem legis ſcriptæ. AD 38
illud vero quod quæritur, quare magis iſta decem verba ſcripta fuerunt in tabulis lapideis, quàm alia, cum minus ſpectent ad legem ſcriptam. Dicendum, quod hoc fuit, quia in ipſis maxime conſiſtebat regula iuſtitiæ, & alia habebant reduci ad hæc & ipſa quidem ſtabilia erant, nec euacuari habebant per legem ſuperuenientem: ideo ĩ tabulis lapideis ſcripta fuerunt, vt oſtenderetur eorum prærogatiua quantum ad dignitatẽ,
& quantum ad ſtabilitatem. AD il 39
lud quod quęritur, quare magis data ſunt ipſi populo a deo immediate mandata decalogi, quàm iudicialia, et cæremonialia. Dicendum, quod hoc fuit, quia cum mandata decalogi eſſent de dictamine legis naturæ, modica indigebant expoſitione, vnde ſimplices ſtatim poterant illa capere. Cæremonialia vero, & iudicialia indigebant maiori inſtructione, vnde illorum cognitio principalius ſpectat ad iudices, & ſacerdotes: ideo non ſic fuerunt data populo immediate, ſed mediante legiſlatore.

Conſequenter quæritur de mandatis decalogi quantum ad ordinem, & diſtinctionem. Et circa hoc tria poſſunt quæri. Primo quæritur de ipſorum mandatorum numero, & ſufficientia, vtrum ſint decem. Secundo vero quæritur de ordine ipſorum ad inuicẽ. Tertio quæritur de numero, & ordine in cõparatione ad tabularum diſtinctionẽ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Pręcepta decalogi non ſunt plura neque pauciora quam decē.**

Ad opp. VTRVM mandata decalogi debeant eſſe tantum decem, an plura, an pauciora. Et quod debeant eſſe pauciora videtur, quia Rom. xiij. dicit. Qui diligit proximum legem impleuit: ergo in mādato de dilectione proximi tota lex poteſt includi: videtur ergo quod mandata non debeant numero denario multiplicari, cum in paucioribus ſatis contineantur. Item. Super illud Ro. vij. Concupiſcentiam neſciebam. Glo. bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omnia mala prohibet. Si ergo in prohibitione concupiſcentiæ cætera mala prohibentur, videtur quod alia mā data ſuperfluant. Item. Quicunq; peccat mortaliter, ſeipſum occidit: ergo cum in occiſione prohibeatur nō tantum homicidium corporale, ſed etiam ſpirituale non tantum operis, ſed etiam voluntatis, videtur quod in illa prohibitione prohibeātur omnia peccata: ergo ſuperfluunt omnia alia mandata. Item. Differentia legis, & euangelij eſt, quod lex prohibet manum, non animum: euangeliū autem non ſolum manum, ſed etiam animū prohibet: ergo videtur quod ſolummodo deberet prohiberi actus exterior, & non quod ſpectaret ad actum interiorem: ergo ſuperfluit mā datum de non concupiſcendo. Si tu dicas, quod prohibetur concupiſcentia, quæ progreditur in opus: contra

Funda menta hoc eſt, quia illa non diſtinguitur a peccato operis: ergo præceptum de prohibitionē illius concupiſcentię non debet connumerari præcepto de prohibitione operis exterioris. Sed contra, quod debeant eſſe plura, quā decem probatur. Magis ſumus debitores deo, quam proximo: ergo plura debent eſſe mandata ordinantia ad deum, quam ordinantia ad proximum: ergo cum mandata ordinantia ad proximum ſint ſeptem, uidetur quòd mandata ordinantia ad deum ſint plura, vel ſaltem totidem. Item. Tantum obligamur ad benefaciendum proximo, quantum obligamur, vt non malefaciamus ei. Cum ergo ſex ſint mandata, ſecundū quę prohibemur ne offendamus proximum, videtur quod ſaltem ſex debeant eſſe, ſecūdum quę obligamur, & ordinamur ad benefaciendum: & ſic hæc omnia mandata eſſent. xv. Item Septem ſunt capitalia peccata, ita magna, quātum eſt de natura ſua, ſicut peccatum auaritiæ, & luxuriæ: ergo ſicut ſpeciale mandatum eſt, in quo prohibetur auaritia, & in quo prohibetur luxuria, ita ſpeciale mā datum deberet eſſe ad alia vitia prohibenda, ita quod aliquod eſſet præceptum, in quo ſpecialiter prohiberetur ſuperbia aliquod in quo inuidia, & ſic de alijs. Si tu dicas quod implicite prohibentur in concupiſcentiæ prohibitione. Obī cōtra hoc ꝙ tres ſunt radices peccatorum, ſecundum quod dicitur. j. Ioh. iij. Concupiſcētia oculorum, concupiſcentia carnis, & ſuperbia vitæ. Si ergo concupiſcentia carnis, & oculorum prohibētur explicite, videtur quod & ſuperbia vitę debeat habere ſpecialem prohibitionem. Item. Sicut contingit concupiſcere vxorem alienam, & cōcupiſcentiam conſummari in opere; ſic etiā eſt reperire circa homicidiū, & falſum teſtimonium, & circa alia mandata; ergo ſicut duo diuerſa ſunt præcepta de concupiſcentia vxoris alienę, & rei alienæ in opere, & volūtate: ſic deberent alia præcepta duplicari: quod ſi verum eſſet, iunc eſſent plura quam decem. Eſt ergo quęſtio, vtrum decem ſint, & non plura, nec pauciora.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd ſufficiēntia, & numerus mādatorū ſumitur ſm rōnem ordinis ipſius iuſtitiæ generalis, cuius eſt hominem ad deū, & ad proximum ordinare: vnde quædam ſunt mandata ordinantia hominem ad deum, quædam vero ordinantia ad proximum. Illa enim 34

quæ

quæ ordinant hominem ad deum, dicuntur eſſe præcepta primæ tabulæ: & iſta ſunt tria, & non plura, nec pauciora, quorum numerus, & ſufficientia ſumi poteſt tripliciter, videlicet ex parte obiecti, & ex parte ſubiecti,& ex parte actus medij. Ex parte obiecti ſicinãcũ in deo ſint tres pſonæ,& tria appropriata,& triplex genus cauſæ: ſm ꝙ comparatur ad creaturam triplex eſt præceptũ, ſecũdum quod creatura rationalis ordinari habet ad deum. Nam ſecundũ rationem maieſtatis, quæ appropriatur patri, & conuenit deo ſecundum quod eſt cauſa efficiens creaturæ, ordinatur per illud præceptum. Non habebis deos alienos. Secundum rationem veritatis, quæ appropriatur filio, & conuenit deo ſecundum qđ eſt cauſa formalis,& exẽplaris creaturæ,ordinatur per illud. Non aſſumes nomen dei tui in vanum. Secundum rationem bonitatis, quæ appropriatur ſpirituiſancto, & conuenit deo ſecundum quod eſt cauſa finalis,ordinatur per illud. Memento vt diem ſabbati ſanctifices. Ita ꝙ per illa tria homo ſufficienter ordinatur ad deũ,vt ſubiaceat ſummę maieſtati,credat ſummæ veritati, & adhæreat ſummæ bonitati: & hæc ſufficientia ſumpta eſt ex parte obiecti. Secundo modo ſumitur ſufficientia ex parte ſubiecti ordinabilis, quod quidem eſt anima rationalis, in qua eſt triplex vis motiua, ſecundum quam habet in deum ordinari, videlicet rationalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis. Mandatum de adoratione reſpicit ipſam iraſcibilem,mãdatum vero ſecũdum reſpicit ipſam rationalem, ſed mandatum tertium de ſanctificatione reſpicit ipſam concupiſcibilem,ſicut intuẽti ſatis apparet; & hæc ſufficientia ſumpta eſt ex parte ſubiecti. Tertio vero modo ſumitur ſufficientia ex parte actꝰ medij. Triplex enim eſt actus,ſecundum quem habet homo in deum ordinari, videlicet actus operis oris,& cordis. Penes actum operis attenditur mandatum adorationis. Penes actũ oris attenditur ſecundum mandatum, quo prohibetur falſa inuocatio nominis diuini. Secũdum actũ cordis attenditur tertiũ mandatum, in quo pręcipitur ſanctificatio mentis. Et ſic patet ſufficientia mandatorum ordinantium hominem ad deũ, qm̃ ſunt tria tantum, & non plura, nec pauciora. Sufficientia autẽ mandatorum ſecundæ tabulæ iuxta hũc modum tripliciter poteſt aſſignari, videlicet ex parte obiecti, & ſubiecti & actus medij. Ex parte namque cõditionum ipſius obiecti ſic poteſt ſumi. In proximo enim ad quem ordinant mandata ſecundæ tabulæ relucet proprietas patris, & filij, & ſpiritusſancti. Secundum quòd in proximo relucet proprietas patris, ſic debemus ei honorem, & reuerentiam: & penes hoc attenditur illud mandatum. Honora patrem tuum &c. In quibus relucet proprietas ſummi patris in hoc quod habẽt rationem principii. Secundum autẽ quod in proximo relucet proprietas filij,ſic debemus ei veritatem, & ſic ẽ illud mandatum. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Secundum autem quod relucet in proximo proprietas ſpiritusſancti,ſic debemus ei dilectionem,& innocentię puritatem. Et qm̃ poſſumus nocere proximo,ſiue damnificare eum multipliciter in perſona propria,& perſona coniuncta, & in rebus ſuis,& hoc dupliciter, vel in actu interiori,vel exteriori:ideo ſunt vlterius quinque mandata. Contra nocumentum enim quod habet fieri in perſona proximi eſt illud præceptum. Non occides. Contra nocumentũ vero quod habet fieri in ꝑſona coniuncta eſt illud præceptum. Non mœchaberis: ſm quod exercet in opere. Contra nocumẽtum qđ fit in rebus eſt illud. Nõ furtum facies. Et quia nocumentũ illud eſt duplex, videlicet in perſona coniuncta,& in rebus, frequentius fit in voluntate per concupiſcentiam, quam fiat in opere. Ideo ſunt alia duo mandata, in quorum vno prohibetur concupiſcentia

ſcentia vxoris in hoc quod dicitur. Non concupiſces vxorem. In alio prohibetur cócupiſcentia rerum in hoc quod dicitur. Non concupiſces rem proximi tui &c. Sic igitur patet ſufficientia ex parte conditionum obiecti. Ex parte vero ſubiecti ſm triplicem potentiam animæ contingit etiam ſufficiẽtiam aſſignare hoc modo. Triplex enim eſt potẽtia animę, ſm quam contingit ad proximũ ordinari, videlicet rationalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis. Quantum autẽ ad potentiam iraſcibilem habet homo conuenienter ordinari ad ſuperiorem per reuerentiam, & honorẽ: & ſic eſt illud. Honora patrem tuum, & matrem tuam &c. Ad proximum vero per pacem, & odij declinationem: & ſic eſt illud. Non occides. Secundum autem rationalem virtutem ordinamur ad ꝓximum per veritatis loquelam, & teſtificationem: & ſic eſt illud mandatum. Non loqueris contra proximũ tuum falſum teſtimonium. Secundũ vero potentiam concupiſcibilem habet homo ordinari ad proximum ꝑ ipſius refrænationem: & quoniam illa eſt multipliciter corrupta per cupiditatem, & concupiſcentiam: ideo ꝓhibetur cupiditas, & concupiſcentia in actu exteriori per duo mandata, per hoc videlicet. Nõ mœchaberis. Et per hoc. Non furtum facies. Prohibetur etiam in actu interiori per alia duo, videlicet per hoc. Non concupiſces vxorem. Et per hoc. Non concupiſces rem proximi tui. Et ſic poteſt ſumi ſufficientia ex parte virĩũ animæ in mandatis ſecundæ tabulę. Ex parte autem actus poteſt ſumi ſic. Ordinari enim habemus ad proximum ſm innocentiam, & ſecundũ beneficentiam. Si ſm beneficentiam ſic eſt illud mandatum. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Si ſecundum innocentiam: hoc eſt tripliciter, aut ſecundum actum cordis, aut oris, aut operis. Si ſecundum actum operis, aut hoc eſt in ꝓhibenda deordinatione, quæ eſt cõtra ipſius eſſe indiuidui: & ſic eſt illud. Non occides. Aut contra debitam conſeruationem ſpeciei: & ſic eſt illud. Non mœchaberis. Aut cõtra poſſeſſionẽ temporalis ſubſidij: & ſic eſt illud. Non furtum facies. Si autem ordinemur ad proximum ſecundum actum oris, ſic eſt ilud mandatum. Non falſum teſtimonium dices. Si vero ſm actum cordis, qui quidem conſiſtit in affectu: hoc cõtingit dupliciter, aut liberaliter contra cupiditatem, aut honeſte contra voluptatem, & ſm hoc ſunt duo mandata. Vnum cõtra voluptatis concupiſcentiã: & ſic eſt illud. Non concupiſces vxorem. Aliud vero cõtra cupiditatem, & auaritiam: & ſic eſt illud. Non concupiſces rem. Et ſic per omnem modum patet numerus & ſufficientia mandatorum decalogi quoniam tria ſunt, quæ ordinant hominem reſpectu ſummæ trinitatis: & ſeptem ſunt, quæ ordinant hominem reſpectu totius inferioris vniuerſitatis: vt ſic non tantum ſit congruentia numeri ex parte rei, ſed etiam ex parte ipſius numeralis proportionis, quam rectiſſime contingit in denario inueniri, ſm quod docet Aug. in libr. muſicę, vbi oſtendit in denario quandam excellẽtẽ eſſe perfectionem, ob quam ſtatus eſt in numero illo, & vltra in numerando nõ procedimus noua numeratione, ſed redimus ad caput: & ideo in numero illo decebat terminari, & comprehẽdi diuina præcepta, quæ ſunt via deueniendi ad perfectionem ſummam. Concedẽdum eſt igitur quod decem ſunt, mandata decalogi, ſecundum quòd lex dicit, nec plura, nec panciora.

AD illud vero quod primo obſ, in contrarium, ꝙ qui diligit proximum legem impleuit. Dicendũ, qđ quamuis in dilectione proximi claudantur mandata ordinaria ad proximum in quadam generalitate, tñ propter obnubilationẽ peccati oportunum erat, & congruũ mandata illa, per quæ euitantur ſpeciales deordinationes explicari ĩ ſpeciali. Vnde ſicut vnitas generis nõ excludit mul- 41

titudi-

titudinem ſpecierũ, nec vnitas finis excludit multitudinem eorum, quæ ſunt ad finem: ſic ex vnitate mandati dilectionis in proximum non poteſt concludi, quòd non ſit pluralitas mandatorum ad proximum.

42 AD illud quod obijcitur, quòd lex prohibendo concupiſcentiam prohibet mala. Dicendum, quòd concupiſcentia ſumitur generaliter, & ſpecialiter. Generaliter concupiſcentia dr̃ quilibet appetitus libidinoſus, & immoderatus. Specialiter vero dicitur eſſe appetitus delectabilis ſm guſtum, & tactum. Et primo quidem mõ in prohibitione concupiſcentiæ dñr omnia mala prohiberi. Secundo aũt modo tenet ratione ſpecialis mãdati, & numeratur inter mandata decalogi.

43 AD illud quod obijcitur, ꝙ qui peccat mortaliter, ſeipſum occidit. Dicendum, ꝙ in ꝓhibitione homicidij non prohibetur deordinatio cuiuſcũque vis, ſed deordinatio potentiæ iraſcibilis, quæ in actu interiori, vel ad actum exteriorem aliquo modo habet ordinari. Vnde quamuis prohibeatur ibi homicidium operis, & voluntatis: non tamen prohibetur omne peccatum. Et propterea ex hoc non poteſt concludi ſuperfluitas aliorum mandatorum decalogi.

44 AD illud quod obijcitur, ꝙ lex prohibet manum, & non animum. Dicendum, quod hoc non dr̃ quod lex non prohibeat peccatũ cordis, ſed hoc dicit̃ q̃a peccatũ cordis non punit pœna mortis, ſm qd̃ peccatum operis, quod poteſt exterius probari: vnde per prohibitionem intelligere poſſumus pœnę inflictionem. Et ex hoc non poteſt haberi quod peccatum cordis non debeat prohiberi in mãdatis decalogi.

45 AD illud qd̃ obijcitur, ꝙ deberent eſſe plura, quia plura debemus deo, q̃ homini. Dicendum, ꝙ omnia quę debemus homini, quodammodo debemꝰ, & ſoluimus deo: ideo plura ſunt quę debentur, & redduntur deo, q̃ proximo: quia tamen ad deum ordinamur ſm vitam contemplatiuã, ad proximum ſm vitam actiuam, & in vita contemplatiua quęritur vnitas, in actiua vero verſatur multiplex rerum varietas: hinc eſt ꝙ plura ſunt mandata quæ directe obligant ad ꝓximum, quã quę directe obligant ad deum. Hinc eſt etiam ꝙ plura ſunt peccata quibus directe peccatur in proximum, quã quibus directe peccatur in deum.

AD illud quod obijcitur, ꝙ tot modis contingit alicui bene facere, quot etiam modis contingit male. Dicẽdum, ꝙ quia corruptio concupiſcentiæ in nobis quantum eſt de ſe ad malum inclinat: ideo ſumus difficiles ad bonum faciẽdum, quia proni ſumus ad malum perpetrãdum. Hinc eſt ꝙ plura ſunt pręcepta negatiua ordinantia ad proximũ quam affirmatiua. Plura ſunt in quibus prohibetur ne fiat malum, quam in quibus præcipitur vt fiat bonum. 46

AD illud qd̃ obijcitur, ꝙ ita debet prohiberi ſuperbia, & inuidia ſicut auaritia, & luxuria. Dicendum, ꝙ illa duo magis habent prohiberi explicite, quia propter improbitatem libidinis citius progrediũtur in actum exterioris operis: nihilominus tamen & alia peccata capitalia in mandatis decalogi habent prohiberi. Nam ſuperbia ꝓhibetur in adoratione dei, & in honorificatione proximi. Inuidia vero, & ira in fuga homicidij. Accidia, in ſanctificatione ſabbati. Auaritia vero in prohibitione furti. Luxuria, & gula ſibi coniuncta in ꝓhibitione mœchiæ, vel etiam adulterij, vbi prohibetur omnis illicitus coitus, & immoderata delectatio carnalis. Et ſi obiiciatur, ꝙ ita debet ꝓhiberi in ſpeciali ſuperbia vitæ, ſicut concupiſcentia carnis, & oculorum. Dicendum, quod non eſt ſimile: quoniam ſicut iam patet, non ita radix illa eſt progreſſiua in actum exteriorem, ſecundum ꝙ aliæ. 47

AD illud ꝙ obijcitur, quod ita contingit homicidium perpetrare corde, & opere, ſicut adulterium, & furtum. Dicendum, quòd non eſt ſimile duplici ex cauſa, tum quia iraſcibilis non eſt adeo corrupta ſm quod cõcupiſcibilis, quæ propter ſuam immoderatam 48

corruptionem ſtatus corrupta, & infecta, & magis ad malum prona: tum etiam quia ira ortum habet ex concupiſcentia, ſm quod dicit Dam. quod ira eſt vindex læſæ concupiſcentiæ. Et ideo dum prohibetur concupiſcētia in ſua origine, quodāmodo prohibetur & ira: & ideo ſic nō oportuit geminari mandatum, quod reſpicit actū iraſcibilis, ſiue ipſam irā, ſicut mādatum quod reſpicit actum concupiſcentiæ, ſiue ipſam concupiſcentiā: & ex hoc eodem poteſt haberi, quare non oportuit duplicari alia mādata.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Præcepta decalogi bene ordinata ſunt, ſiue attendamus regulam fidei dictantis, ſiue regulam iuſtitiæ exequentis.**

Ad opp.

De ordine mādatorum decalogi. Et videtur ꝙ mandata decalogi male ordinētur: qa prius eſt illud quod ē via ad alterum, quàm illud ad qđ ducit: ſed mandata ordināptia ad proximū ſunt via reſpectu mandatorū ordinantiū ad deum: ergo priori loco deberent ordinari. Item. Quanto aliquid vniuerſalius, tanto prius: ſed præcepta negatiua ſunt vniuerſalioris obligationis, quam affirmatiua: ergo negatiua deberent præponi affirmatiuis, cuius contrariū fit in ſecūda tabula: qa præceptum de honorando proximū, qđ eſt affirmatiuum, præmittitur alijs. Item. Prior eſt tactus cordis, ꝙ oris, & operis: ergo mandatum illud in quo prohibetur deordinatio circa actum cordis, debet ꝓcedere illud, in quo prohibetur deordinatio circa actum operis: cuius contrarium reperitur in ordine mandatorum, quia illa mandata, in quibus prohibetur concupiſcentia cordis vltimo loco nominantur. Item. Prior eſt actus potentiæ rationalis, ꝙ concupiſcibilis, & quā iraſcibilis: ergo mandatum illud, in quo prohibetur deordinatio rationalis debet præcedere illud, in quo prohibetur deordinatio iraſcibilis, & concupiſcibilis, cuius contrarium inuenitur in ordine mandatorum: quia prius eſt mandatum de non cōmittendo homicidium, ꝙ de non dicendo falſum teſtimonium. Item. Videtur ꝙ ſit ibi ordinis repugnātia inter mandata ordinantia ad deū, & mandata ordinantia ad proximum: quia inter mādata ordinantia ad deū negatiua præmittitur, & affirmatiuū ſubiungitur, illud videlicet. Memēto vt diem ſabbati ſanctifices. Econtra vero eſt in mandatis ordinātibus ad proximū: quia affirmatiuum præmittitur, & negatiua ſubiunguntur. Item. Hoc videtur alia ratione: quia in mandatis primæ tabule nobiliſſimum ponitur vltimo loco, in mandatis vero ſecundæ ponitur primum. Si dicas ꝙ hoc non eſt inconueniens, quia aliter habet homo ordinari ad deum, aliter ad proximum. Contra hoc eſt: quia imago debet correſpondere ei, cuius eſt imago, & exemplum exēplari: ergo idem ordo qui ſeruatur in mandatis ordinantibus a deum, debet ſeruari in mandatis ordinātibus ad proximū. Itē. In mandatis ſecundæ tabulæ ꝓcepta reſpicientia actū cordis ponūtur vltimo. In mādatis vero primæ tabulæ eſt econtrario: ergo videtur ꝙ ſit ibi ordinis repugnantia. Et ratio huius ſumitur ex hoc quod dilectio proximi conformari debet dilectioni dei: ergo eodem ordine, quo ordinantur mādata primæ tabulæ, debent ordinari mandata ſecundæ. Item. Videtur ꝙ nullus ſit ibi ordo obſeruandus: quia a quolibet ipſorū mandatorum poteſt quis incipere benefacere, & a quolibet poteſt incipere peccati tranſgreſſione: ergo qua ratione vnum debet præponi, eadē ratione & quodlibet: ergo non videtur aliqua vis facienda eſſe in ordine.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, quod ſicut in mandatis decalogi conſideratur numerus ſufficiens, ita etiam reperitur ordo conueniens, ſecundum quē ordinem ipſe legiſlator ordinat ea conuenientiſſime. Illius autem ordinis conuenientiam dupliciter poſſumus aduertere, videlicet ſecūdum regulam fidei dirigentis, & ſecundum regulam

regulam iuſtitię exequentis: fides au
tem dictat nos primo ordinari ad
deum, deinde ad proximum ſecun-
dum conformitatem ad deum. In or
dine autem ad deum primo dictat fi
des nos ordinari ad patrem exhibē
do ſibi debitam reuerentiam. Secun
do ad filium refugiendo eius iniu-
riam, vt non credamus eum eſſe crea
turam. Tertio ad ſpiritum ſanctum
præparando ſibi habitationem ſan-
ctam. Et hic eſt rectus ordo; quia pa
ter a nullo, filius a patre ſolo, ſpirit⁹
vero ſanctus procedit ſimul a patre
& filio. Iuxta hunc ordinem docet
ordinari ad proximum inquantum
habet conformitatem ad deum. Vn-
de ſm quod conformatur patri, pri
mo docet exhiberi ſibi reuerentiam.
Secundum ꝙ conformatur filio, do
cet vitare eius iniuriam, quod poteſt
fieri quadrupliciter, per homicidiū,
per adulterium, per furtum, & ꝑ fal-
ſum teſtimonium. Poſtremo ſm ꝙ
homo habet cōformari ſpiritui ſan
cto, dictat fugiendum eſſe concupi-
ſcentiam, per quam inquinatur cor-
dis habitaculum, & hoc quidem fit
per duo mandata poſtrema: & ſic pa
tet ordo ipſorū mādatorū decalogi
ſm regulam dictaminis ipſius fidei.
Alio et mō cōſiderare poſſumus con
gruentiā ordinis mandatorū decalo
gi, videlicet ſm exigentiā obligatiōis
iuſtitiæ. Et quoniam iuſtitia magis
dictat nos obligari deo, q̃ proximo:
ideo præmittuntur mandata ad deū
ordinantia tamquam digniora, & ex
cellentiora, & magis obligātia. Rur
ſus. Quia plus eſt obligari ad actum
operis quàm ad actum oris, & ad a-
ctum oris quàm ad actū cordis: hinc
eſt ꝙ præceptum adorationis in ope
re reſpectu patris eſt primum, præce
ptum vero confeſſionis in ore reſpe
ctu filij eſt ſecundum, præceptum ve
ro ſanctificationis in corde reſpectu
ſpiritusſancti eſt tertium. Similiter
quia plus eſt obligari ad beneficen-
tiam quam ad innocentiam, præce-
ptum illud ad quod obligamur ad
benefaciendum alij, præcedit illa per
quæ obligamur ad non nocendum.
Et iterum. Quia magis obligamur
vitare maius nocumentum proximi,
& magis nocumentum eſt in homi-
cidio quàm in adulterio, & in adul
terio quàm in furto, & in furto quàm
in falſo teſtimonio, & in his omnib⁹
quàm in concupiſcentia cordis, & in
cōcupiſcentia cordis magis reſpectu
vxoris quàm reſpectu rei temporalis,
& hoc ordine ordinantur mandata
decalogi: hinc eſt quod conuenien-
tem habent ordinem ſecundum re-
gulam obligationis ipſius iuſtitiæ.
Concedendum eſt igitur quod man
data decalogi recto ordine ordinan-
tur, ſiue conſideremus regulam fidei
dictantis, ſiue regulam iuſtitiæ exe-
quentis. 50

AD illud vero quod primo obij
citur in contrarium, quod via prior
eſt quàm illud ad quod ducit. Dicen
dum, quod quamuis impletio man-
datorum ſecundæ tabulæ præcedat
in executione perfectam impletionē
mandatorum primæ tabulæ, in con-
ſideratione tamen, & in intentione
eſt econtrario. Ordo autem manda
torum magis attenditur penes ordi
nem dignitatis, quàm noſtræ execu-
tionis. AD illud qđ obijcitur, quod 51
quanto aliqua ſunt vniuerſaliora tā-
to priora. Dicendum, quod & ſi il-
lud ſit verum ſecundum aliquod ge
nus prioritatis: nihil tamen prohi-
bet alio genere prioritatis eſſe econ-
trario, vtpote quantum ad priorita
tem electionis, & dignitatis. Quam
uis enim flos ſit prior fructu tempo
re, & origine: fructus tamen eſt pri
or electione, & dignitate: & ſic in
propoſito eſt intelligendum. AD il 52
lud quod obijcitur, quod prior eſt a-
ctus cordis, quàm oris. Dicendum
ſimiliter, quod quamuis ſit prior
origine actus cordis, quàm operis:
nihil tamen prohibet hominem ma-
gis obligari ad vitandum actum ope
ris, quàm cordis. Ordo autem præ
ceptorum magis reſpicit maiorita-
tem, quam prioritatem originis. AD 53
illud quod obijcitur, ꝙ prior ē actus
rationalis, q̃ iraſcibilis, vel concupi-
ſcibilis, dici poteſt ſm præhabitam
viam, ꝙ hoc eſt verum de prioritate
originis. Aliter etiam poteſt dici:

quod nihil prohibet ſm aliquã ap-
propriationẽ actũ iraſcibilis præce-
dere, ſecundum ꝙ ille actus correſpõ
det perſonæ patris, quæ eſt prima per
ſona in trinitate: & ſecundum illam
correſpondentiam aſſignatur ordo
in mãdatis, q̃ ſpectant ad ſecundã ta-
54 bulam. A D illud ꝙ obijcitur, ꝙ eſt
ibi ordinis repugnãtia inter mãdata
primæ tabulæ, & ſecundæ, quia inter
mandata primę tabulæ negatiua ꝓ-
ponuntur affirmatiuis. Dicendũ ꝙ
hoc eſt falſum: quia quamuis primũ
mandatum videatur eſſe negatiuum
quantum ad modum, affirmatiuum
tamen eſt quantum ad rem. Prohi-
bentur enim adorari ſculptilia, & in
hoc clauditur quod vnus ſolus deus
55 debeat adorari, & coli. A D illud ꝙ
obijcitur, quod in mandatis primæ
tabulę nobiliſſimum ponitur vltimo
loco. Reſponderi poteſt per interem
ptionem: quia non eſt maius ſabba-
tum ſanctificare, quàm deum adora-
re. Aliter etiam reſponderi poteſt:
quia eſto quod nobiliſſimum ponere
tur tertio loco, adhuc non eſt deordi
natio, quia illud reſpondet bonitati
quæ appropriatur ſpiritui ſancto, cu
ius perſona ipſa fides in trinitate or
dinat tertio loco: non ſic autem eſt re
periri circa mandata ſecũdæ tabulæ.
Poſſet etiam dici quòd maioris diffi
cultatis eſt vltimum de mandatis ſe
cundæ tabulæ, quam primum: quia
maioris perfectionis eſt rem alienam
non concupiſcere, quàm patri bene
facere. Et ſi tu obijcias tunc quòd de
beret primo ordinari, non valet: tũ
quia mandatum illud non reſpondet
patri, ſed ſpiritui ſancto: tum quia
56 non eſt in eo tanta obligatio. A D il
lud quod obijcitur, quod in manda
tis primæ tabulæ pręceptum cordis
ponitur primo, & præceptum operis
vltimo. Reſpondendum eſt per inte
remptionem: quoniam & ſi manda-
tum de ſanctificatione ſabbati reſpi
ciat operationem exteriorem, vtpote
opus ſeruile: non tamen reſpicit poſi
tiue, ſed potius negatiue: actum vero
cordis interiorem, qui attenditur in
vacando deo poſitiue reſpicit: in mã-
dato vero primo non tantum præci
pitur cultus cordis interior, verum
etiam adoratio exterior. A D illud 57
quod obijcitur, quod nullus eſt ibi
ordo: quia a quolibet poteſt fieri in-
choatio. Dicendum, quòd ordo non
attenditur in mandatis decalogi ſecũ
dum executionem noſtræ impletio-
nis, vel obmiſſionem noſtræ præua-
ricationis, ſed ſecundum dictamen
ipſius fidei, & obligationem iuſtitiæ,
ſicut prætactum eſt: & ideo ratio illa
non valet.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO

Præcepta decalogi ſi attendãtur
ſecũdum ſenſum literalem quĩ
que fuerũt ſcripta in vna tabu
la et qnque in alia: ſi vero ſm
ſenſum myſticum ſpectentur,
tria in vna et ſeptem in alia.

DE numero, & ordine
mandatorum per com
parationem ad tabula-
rum diſtinctionem: & Ad opp.
cum diuerſimode a di-
uerſis dicantur fuiſſe ſcripta manda
ta in tabulis, quæritur quis verius di
xerit. Nam Ioſeph⁹ dicit, quòd quin
que fuerunt ſcripta, in vna, & quin-
que in altera. Orige. quòd quattuor
in vna, & ſex in altera. Aug. vero ꝙ
tria in vna, & ſeptẽ in altera. Et q̃d
verius dixerit Ioſeph⁹ videt̃. Primo,
quia illæ tabulæ æquales ſunt quan-
tum ad magnitudinem, ſecundum ꝙ
ſatis probabile eſt, cum non legatur
contrarium: ergo videtur quod tot
debuerit vna tabula continere, quot
et altera. Itẽ. Hoc ipſum vr̃ auctorita
te Apoſtoli Rom̃. xiij. vbi dicit legẽ
impleri in dilectione proximi, & hoc
ꝓbat inducẽdo ſolummodo in quin
q; mãdatis: ergo videt̃ quod ſi Apo-
ſtol⁹ ſufficiẽt̃ facit inductionẽ, ꝙ in
quinq; mãdatis ſufficiẽter exprimat
continentiam ſaltem vnius tabulę.
Itẽ. Sicut denari⁹ numer⁹ cõuenit ꝑ
fectioni, ſic quinari⁹ numer⁹ cõuenit
ſtatui carnali: qm̃ ſtatus ille ꝑ qnque
habet deſignari ꝓpter qnariũ ſenſũ,
ſecun-

ſecundum ꝙ expoſitores dicũt: ergo ſicut decebat totam legem contineri intra decalogum, ſic decebat ſcribi ĩ tabulis per quinarium, & quinariũ: ergo videtur quòd dictũ Ioſephi ſit verum & congruum: quòd ſi ita eſt, tunc alij dixerunt falſum. Sed quòd Orige. dictum ſit magis verum oſtẽditur. Primo per ipſum textum; quia mandatum primum quod ſpectat ad dei venerationem diſtinguit in affirmatiuũ, & negatiuum, cũ dicit. Ego ſum dominus de⁹ tuus. Et poſtea ſubiungit. Non facies tibi ſculptile. Mandatum vero de coniũgit: vnde interponit concupiſcentiam vxoris inter concupiſcentiam rerum Exo. xx. ergo videtur quòd præcepta ordinantia ad ꝓximum ſint tantum ſex, præcepta ordinantia ad deum ſint quattuor. Si ergo illa quæ ordinãt ad deũ debuerunt ſcribi ſimul, videtur qđ Orige. melius diſtinxerit per quaternarium, & ſenarium. Item. Hoc ipſum oſtenditur auctoritate Hiero. ꝗ confirmat verbum ipſius Orige. Ait enim Hiero. ſup Oſeæ. Propter duas iniquitates &c. Hæ duæ iniquitates ſunt contra duo decalogi præcepta, quibus dicitur: Ego ſum dominus deus tuus; et non erunt tibi alii dii præter me. Ergo videtur quod quattuor mandata ſint, quæ ad deũ ſpectant: ergo quattuor ſunt in prima tabula. Item. Hoc ipſum oſtẽditur p illud, quod dicitur in libro de quæſtionibus no. & vete. teſta. qui dicitur eſſe Aug. vbi poſt enumerationem quattuor mandatorũ dicit. Hæc quattuor verba proprie ad deum ꝑtinent, & in prima tabula cõtinẽtur: ergo videtur quòd dictũ Orige. fuit magis verum. Sed quòd Aug. verius dixerit omnibus alijs, videtur. Primo, quia ſcriptura tabularum exterior debet reſpondere ſcripturæ interiori: ſed in tabulis cordis interius mandata ordinantia ad ſummam trinitatem ſcribuntur in ſuperiori parte rationis: hæc autem nõ ſunt niſi tria, ſecundum quòd tria ſunt appropriata. Reliqua vero quæ ordinant ad proximum ſcribuntur in inferiori parte, quæ tenẽt quaſi rationem alterius tabulæ. Cum ergo tabulæ exteriores reſpondeãt interioribus, videtur ſimiliter quòd ita in tabulis exterioribus debeat eſſe, quod tria ſcribantur in vna, & ſeptem in altera. Item. Melius diſtinguit mandata, qui diſtinguit ea ſecundum ſpeciem, quam ſecundum materiam: ſed mandatum de non concupiſcendo vxorẽ, & de non concupiſcendo res, formaliter diſtinguuntur, quia illa eſt concupiſcentia carnis, iſta eſt concupiſcentia oculorum. Mandatum vero de non colendo deos alienos, & de non faciendo ſculptilia, non diuerſificantur niſi ſecũdum materiam. Cũ ergo Augu. hoc modo diſtinguat, videtur quod aſſignatio eius ſit magis idonea. Item. Cum omnia mandata ordinentur ad vnius dei cultum, videtur quòd quantum eſt de ſe debuerunt ſimul in vnum colligi, & ordinari. Si ergo fuerunt per tabulas diuiſa, hoc non fuit niſi ad cõmẽdandũ duo charitatis pręcepta, quorũ vnũ ordinat ad deum, alterum ordinat ad proximum. Cum ergo tria ſint ordinantia ad deũ & ſeptem ordinãtia ad proximum, ſicut patet ex ſufficientia mandatorum ſuperius aſſignata, videtur quòd aſſignatio Aug. ſit magis recta: vt tria ſint ſcripta in prima tabula, & ſeptem in ſecunda. Item. Obijcitur contra omnes aſſignatiões prius habitas, quoniam ſi per mandata decalogi prohibetur omne peccatum, & contingit hominem peccare in deum, & in proximũ, & in ſeipſum, videtur quod ſecundũ multiplicationem perſonarum, contra quas peccare contingit, debuerit multiplicari numerus tabularum: ergo lex debuit ſcribi in tabulis trib⁹, non in duabus tantum. Alioquin videtur quod mãdata decalogi aut ſint inſufficienter tradita, aut inconuenienter per tabulas diſtincta.

Fundamenta.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum, quòd ſcriptura mandatorum in tabulis dupliciter habet diſtingui, videlicet ſecundum ſenſum literalem, & ſecundum myſticum. Si fiat diſtinctio illius ſcripturæ ſecundum ſenſum literalem, 58

ſic

ſic quinque ſunt in vna tabula, & quinque in alia: & hoc modo diſtinguit Ioſephus, qui fuit hiſtoriographus, & qui ad ſenſum literalem principaliter reſpiciebat. Si autem fiat diſtinctio ſecundum ſpiritualem, ſiue myſticum ſenſum, ſic diſtinxerunt doctores ſacrę ſcripturę, dicentes mandata ordinantia ad deum pertinere ad primam tabulã, mandata vero ordinantia ad proximum pertinere ad ſecũdam. Illa.n. diſtinctio tabularum fiebat ad geminam charitatem commendandam, & inſinuandam. Et quoniam mandata ordinantia ad deum, & ad proximũ dupliciter poſſunt diſtingui, & diuerſificari, videlicet diuerſitate formali, & materiali. hinc eſt ꝙ adhuc doctores noſtri fuerũt diuerſificati. Conſiderando enim diſtinctionẽ materialem quatuor ſunt mãdata, quę ordinant hominem ad deum. Materialiter enim loquendo, in hoc ꝙ dicitur, Non adorabis deos alienos, & non facies tibi ſculptile, duo mandata intelliguntur, & includuntur: & hunc modũ diſtinguendi, & aſſignandi ſeruat Orige. Si vero conſideretur diſtinctio mandatorum ſecundum rationẽ formalem, ſic mandata ordinantia ad deũ non ſunt niſi tria, tribus appropriatis trium perſonarum correſpondẽtia ſm quòd tactum eſt ſupra. Mandata autem ordinantia ad proximũ ſunt ſeptem, ita ꝙ illud quod eſt de concupiſcentia vxoris alienæ, diſtinguitur ab illo quod eſt de concupiſcentia rerũ, ſm ꝙ alia & alia eſt cõcupiſcentia ſm formam, & ſpeciẽ. Et hoc modo conſiderauit Aug. Ait enim ſic ſuper Exod. Conueniẽtius enim mihi videtur accipi illa tria, & iſta ſeptem: quia & trinitatem videntur illa, quę ad deum pertinent inſinuare. Et ꝙ dictum eſt, Non erunt tibi dii alieni pręter me, hocipſum perfectius explicatur cum prohibentur coli figmenta. Sic igitur reſpiciẽdo ad ſenſum literalem bene diſtinxit Ioſephus: reſpiciendo vero ad intellectũ ſpiritualem, & diſtinctionem materialem, bene diſtinxit Orige. Reſpiciendo autẽ ad ſenſum ſpiritualem, & diſtinctionem formalem bene diſtinguit Augu. & excellentius quam Orig. Nec eſt ibi aliqua contradictio, quia diuerſus modus diſtinguendi ſpiritualiter, & literaliter non repugnant. Similiter diuerſus modus diſtinguendi materialiter, & formaliter nõ repugnãt. Et ſecundum hoc rationes, & auctoritates probantes vnumquemque bene diſtinguere ſecundum ſuam rationem, ſatis poſſunt concedi. Verumtamen ad illud quod obiicitur, quòd debeant ſcribi in tabulis exterioribus, ſicut ſcribũtur in tabulis interioribus. Dicendum, ꝙ & ſi debeat eſſe ſimilitudo ipſius figuræ ad veritatem, & ſigni viſibilis ad intellectum inuiſibilem, non tamen debet eſſe omnimoda ſimilitudo: imo ſic eſt ſimilitudo in vno, qđ ſit diſſimilitudo in altero, vt per hoc appareat, quod id eſt vmbra, & illud eſt veritas. Ideo non oportuit quòd omnino ſcriberentur exterius, ſecũdum quòd ſcribuntur interius: imo quia populo carnali tradebantur ſecundum literalem ſenſum, ideo diſtinguuntur per quinarium, & quinarium. Quia vero ſecundum ſpiritualem intellectum duo præcepta charitatis inſinuabãtur: ideo ſcribebantur in duplici tabula: vnde quodammodo eſt ibi ſimilitudinis conuenientia, quodammodo diſcrepantia. AD illud vero quod obijcitur ad confirmationem dicti Orige. de auctoritate cãnonum vet. & noteſta. reſpõderi poteſt, ꝙ Aug. aliquã loquitur ſm opinionẽ propriam, aliquando ſecundum opinionem alienam: & ibi diſtinguebat mandata ſecundum opinionem alienam, non ſecundum ſuam. Aliquibus autem videtur, ꝙ ille liber non ſit Auguſt. pro eo ꝙ plura ibi dicuntur, quæ verbis beati Augu. repugnare videntur, quod melius patet diligenter ſpeculanti librum illum. AD illud 59
quod vltimo obiicitur, quod deberent ſcribi in tribus tabulis. Dicendum, quòd ſicut in mandato de dilectione dei, & proximi clauditur-

manda

mandatum de dilectione ſui: ſic in preceptis, per que intelligitur homo ordinari ad deum, & ad proximum clauditur ordinatio ſui ad ſeipſum: & ideo non oportuit tabulas triplicari, ſicut etiam non oportuit triplicari mandata charitatis. Alia etiam eſt ratio, quia mandata diſtinguuntur ſecũdum regulam iuſtitiæ, iuſtitia autem ad alterum ordinat: & ideo non oportuit tertiam tabulam interuenire, ſm quam inſinuaretur ordinatio hominis ad propriam perſonam.

## DE TRIPLICI GENERE mendacii.

## DISTINCTIO XXXVIII.

SCiendum tamen tria eſſe genera mendaciorum. Sũt enim mendacia quedam pro ſalute vel cõmodo alicuius, non malitia, ſed benignitate dicta, qualiter obſtetrices mentitæ ſunt, & Raab. Eſt & aliud mendacii genus quod fit ioco, quod non fallit. Scit enim cui dicitur, cauſa ioci dici, & hęc duo genera mendaciorum non ſunt ſine culpa, ſed nõ cum magna. Perfectis vero non conuenit mentiri, nec etiam pro temporali vita alicuius, ne pro corpore alterius animam ſuã occidant. Licet autem eis verũ tacere, ſed non falſum dicere: vt ſi qs non vult hominem ad mortem prodere, verũ taceat, ſed non falſum dicat. Tertium vero genus mendacii eſt, quod ex malignitate & duplicitate procedit; cunctis valde cauendum. His videtur innui mendacia illa quæ fiunt ioco, vel pro ſalute alicuius imperfectis eſſe venialia peccata, perfectis vero illud quod pro commodo alterius dicitur, eſſe damnabile, quod etiam de mendacio iocoſo probari poteſt, præcipue ſi iteretur. De mendacio autem obſtetricũ, & Raab, quod fuerit veniale Auguſt. tradit, dicens, Forſitan ſicut obſtetrices non remuneratæ ſunt quia mentitæ ſunt, ſed quia infantes liberauerunt, & propter hanc miſericordiam veniale fuit peccatum, non tamen nullum. ſic Raab liberata eſt propter liberationem exploratorum, pro qua fuit veniale peccatum. Sed ne putet quiſque in cæteris peccatis ſi propter liberationem hominũ fiant, ita poſſe concedi veniã, multa. n. mala deteſtanda talem ſequuntur errorẽ, poſſumus. n. & furando alicui prodeſſe, ſi pauper cui datur, ſentit cõmodum, & diues cui tollitur, nõ ſentit incõmodũ. Ita & adulterãdo poſſumus prodeſſe, ſi aliqua, niſi ad hoc ei cõſentiatur, appareat amãdo moritura, & ſi vixerit pœnitẽdo purgãda: nec ideo peccatũ graue negabitur tale adulteriũ. Sciendum eſt etiam octo eſſe genera mendacii, vt Aug. in lib. de Mendacio tradit, quæ diligenter notanda ſunt, vt appareat quod mendacium ſit veniale, & qđ dãnabile. Primũ capitale eſt mendaciũ longeque fugiendũ, quod fit in doctrina religionis, ad qđ nulla cauſa quiſquã debet adduci. Secundum, quod tale eſt vt nulli proſit, ſed obſit alicui. Tertium quod ita prodeſt alterĩ, vt alteri obſit. Quartũ, ſola mentiendi fallendique libidine, quod maximum mendacium eſt.

De diſtinctione ſceptorũ reſpectu obliquitatũ eiſdẽ oppoſitarũ & agit. j. & mẽdacio. Aug. ſup pſal. 5. ad eũ verſũ, Perdes omnes q loquunt mẽdaciũ, nõ lõge a principio enarrationis I tomo 8. Exod. 1 Ioſue 2

Q đ mendaciũ obſtetricum, & Raab fuit veniale Aug. in Enc. c. 28.

De octo ghib mẽdacii. Ad cõſentium c. 14 in tom. 4

Quintum

Quintum, quod ſit placendi cupiditate de ſuauiloquio. His omnibus euitatis ſequitur. Sextum genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: vt ſi quis pecuniam alicuius iniuſte eſſe tollendã ſciẽs, vbi ſcit neſcire ſe mentiatur. Septimũ, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: vt ſi quis nolens hominem ad mortem quæſiturum prodere, mentiatur. Octauum, quod nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, vt ab immunditia corporis aliquem tueatur. In his autem tanto minus peccat quiſque dum mentitur, quanto magis a primo recedit. Quiſquis vero aliquod genus eſſe mendacij quod peccatum non ſit, putauerit, decipit ſeipſum turpiter: cum honeſtum eſſe deceptorem aliorum arbitretur. Omne ergo genus mendacij ſummopere fuge: quia omne mendacium non eſt a deo.

Quid ſit mendacium.

Lib. cõtra mendaciũ ad Cõſentiũ ca. 12. in fi. in tomo 4. idẽ in Ench. cap. 18.

HIC videndum eſt quid ſit mendacium, & quid ſit mentiri. Deinde, vtrum omne mendacium ſit peccatum, & quare mendacium eſt (vt ait Auguſt.) falſa ſignificatio vocis cũ intentione fallendi, vt ergo mendacium ſit, neceſſe eſt vt falſum proferatur & cũ intentione fallendi. Hoc.n malum eſt proprium mentientis, aliud habere clauſum in corde, aliud promptum in lingua.

Quid ſit mentiri.

MENTIRI vero eſt loqui contra hoc quod animo ſentit quis, ſiue illud verum ſit, ſiue non. Omnis ergo qui loquitur mẽdacium, mentitur: quia loquitur contra quod animo ſentit, ideſt, voluntate fallendi: ſed non omnis qui mentitur mendacium dicit: quia quod verum eſt loquitur, aliquando mentiendo: ſicut econuerſo falſum dicendo, aliquando verax eſt. Vnde ait Augu. Nemo ſane mentiens iudicandus eſt, qui dicit falſum quod putat verum: quia quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non ergo mendacij arguendus eſt, qui falſa incautus credit, ac pro veris habet. Potiuſque econtrario ille mentitur, qui dicit verũ q̃d putat falſum. Quantum enim ad animum eius attinet, non verum dicit: quia non quod ſentit dicit, quãuis verum inueniatur eſſe q̃d dicit. Nec ille liber eſt a mendacio, qui ore neſciens loquitur verum, ſciens autem voluntate mentitur. Hic quæri ſolet, ſi Iudæus dicat Chriſtum eſſe deũ, cum non ita ſentiat animo, vtrũ loquatur mendaciũ. Non eſt mendaciũ quod dicit: quia licet aliter teneat animo, verũ tamen eſt quod dicit, & ideo non eſt mendaciũ: mentitur tñ, illud q̃d verum eſt dicens. Quod vero oẽ mendaciũ ſit peccatũ, Aug. inſinuat: Mihi, inquit, videtur oẽ mendaciũ eſſe peccatum: ſed multũ intereſt quo animo, & de quibus rebus quiſque mentiatur. Non.n.ſic peccat qui conſulendi, vt qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet qui viatorem mentiendo in diuerſo itinere mittit, quantum qui viam vitæ mentiendo deprauat.

In Ench. cap. 18.

Q̃d omne mendaciũ ſit peccatũ Augu. in Ench. ca. 18. in initio.

prauat. Porro omne mendacium ideo dicendum eſt eſſe peccatū, quia hoc debet loqui homo quod animo gerit, ſiue illud verū ſit, ſiue putetur & non ſit. Verba enim ideo ſunt inſtituta, non vt per ea homines inuicem fallant, ſed per ea in alterius notitiam ſuas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod ſunt inſtituta, peccatum eſt. Nec ideo etiam vllum mendacium putandum eſt non eſſe peccatū, quia poſſumus alicui aliquando prodeſſe mentiendo, poſſumus enim, vt prædictū eſt, & furando & adulterando prodeſſe. Mendacium quoque non tunc tantum eſſe poſſumus dicere, quando aliquis læditur. Cum enim a ſciente dicitur falſum, mendacium eſt, ſiue quis, ſiue nemo lædatur. Ecce ex his conſtat omne mendacium eſſe peccatum: non tamen de omni mendacio accipiendum eſt illud pſal. Perdes omnes qui loquūtur mendacium. Nec illud, Os quod mentitur, occidit animam. Nec omne mendacium iſto præcepto prohiberi videtur, nec præmiſſa deſcriptione mendacium ioci includi.

Ibid. c. 22 ī: initio c. Quare oē mēdaciū ſit pctm. Augu. in Enchi. ca. eod. Quod nō ideo mendaciū non eſt peccatum quia prodeſt. Pſalm. 5 Sap. 1.

### Vbi cum periculo erratur, vel non.

ILLVD etiam ſciendum eſt, quod in quibuſdam rebus magno malo, in quibuſdam paruo, in quibuſdam nullo fallimur. In quibus rebus nihil intereſt ad capeſcendum dei regnum, vtrū credantur an non, vel vtrum vera putentur an falſa, ſiue ſint ſiue nō, in his errare, ideſt, aliud pro alio putare, non arbitrandū eſt eſſe peccatum: vel ſi eſt, minimum atque leuiſſimū. Et ſunt vera quædam quamuis non videantur: quæ niſi credantur, ad vitam æternam non poteſt peruenire. Et licet error maxima cura cauendus ſit non modo in maioribus, ſed etiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantia poſſit errare: non tamen eſt conſequens vt continuo erret quiſquis aliquid neſcit, ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire quod neſcit. Pro vero enim approbat falſum, quod erroris eſt proprium. Verumtamen in qua re quiſquis erret intereſt plurimum. Sunt enim quę neſcire ſit melius quam ſcire. Item nonnullis errare profuit aliquando, ſed in via pedum non in via morum. Solet etiā quæri de Iacob qui ſe dixit eſſe Eſau aliter animo ſentiens, vtrum mentitus ſit. De hoc Augu. ait, quod Iacob matre fecit autore vt falleret patrem, ſi diligenter attendatur, videtur non eſſe mendacium ſed myſterium. Intendebat enim matri obedire, quæ per ſpiritū nouerat myſterium: & ideo propter familiare conſiliū ſpiritus ſancti quod mater acceperat, a mēdacio excuſatur Iacob.

Augu. in Ench. 19. in prin. & cap. 21. in initio. Ibid. c. 17 De Iacob ſi mētitus eſt. Gene. 27. Lib. contra mēdaciū ad Cōſentiū ca. 18. in medio cap. tom. 4.

De diſtinctione præceptorum reſpe
ctu obliquitatum eiſdem oppo
ſitarum, & agit primo de
mendacio.

## DISTINCT. XXXVIII

Sciendum tamen tria eſſe gene
ra mendaciorum &c.

expoſitio. SVPRA egit Magiſter
de expoſitione manda
torũ, in hac vero par-
te incẽdit agere de obli-
quitatibus, quæ illis
mandatis opponũtur,
& per illa prohibentur. Diuiditur
Diuiſio autem pars iſta in duas partes. In
quarum prima determinat de men-
dacio. In ſecunda de periurio. ibi.
Videamus nunc de periurio. Prima
autem pars, in qua agit de mendacio
diuiditur in partes tres. In quarum
prima determinat de ſpeciebus, &
differentiis mendacii. In ſecunda
determinat, quid ſit mendacium,
& quid mentiri. ibi. Mẽtiri vero eſt.
In tertia vero determinat de his, quę
ad mendatium conſequuntur. ibi.
Illud etiam ſciendum eſt, ꝙ in qui-
buſdam rebus &c. Prima pars diui
ditur in duas partes. In quarũ pri-
ma ponit trimembrem diuiſionem
mendacij. In ſecunda vero ſubiun-
git aliam diuiſionem octo membro
rum. ibi. Sciendum eſt etiã octo eſſe
genera mendacii. Similiter ſecunda
pars principalis diuiditur in duas.
In quarum prima determinat Magi
ſter quid ſit mendaciũ, & quid men
tiri ſecundum rem. In ſecunda ve-
ro determinat, quid ſit ſecundũ vi-
tij deformitatem. ibi. Quod vero oẽ
mendacium ſit peccatum &c. Simi-
liter tertia pars in duas diuiditur.
In quarum prima oſtendit, quòd nõ
omnis deceptio eſt ęqualis peccati.
In ſecunda vero inquirit, vtrum Ia
cob mentitus fuerit. ibi. Solet etiam
quęri de Iacob &c.

De mendacio autẽ obſtetricũ,
& Raab ꝙ fuerit veniale.

Contra hoc obiicitur p illud qđ
ſub. 1. dicit Greg. in glo. ſuper. 1. Exod. Be
nignitatis earum merces quę in ęter
na vita remunerari poterat, p cul-
pam mendacii in terrenã recompẽſa
tionem cõmutata eſt: ſed nihil com
mutat mercedẽ æternã temporalem
niſi mortale peccatum: ergo videtur,
ꝙ mortaliter peccauerũt. Itẽ. Vide-
tur ꝙ hic contradicat Hiero. Greg.
Hiero. enim dicit ꝙ ędificauit eis do
minus domos ſpirituales: ergo non
videtur ꝙ retribuerit eis in præſen-
ti. Reſpon. Dicendum, ꝙ circa hoc
eſt duplex modus dicendi. Quidam Reſpon.
volũt dicere, ꝙ mendacium obſte-
tricũ habuit duplicẽ reſpectũ, vide-
licet ad vitã puerorum, & ad vitam
propriã, mentiebantur enim p vita
quę ſeruanda. Et ſm ꝙ habuit reſpe
ctũ ad vitã puerorũ, ſic erat ex pieta
te: ſm autẽ ꝙ habuit reſpectum ad
ſeruandã vitã propriam, quã magis
dilexerunt, quã veritatẽ, ſic erat ex
libidine. Et primo modo erat pecca
tum veniale, quia erat mendacium
officioſum. Secundo modo erat pec-
catum mortale, qa pcedebat ex ma
la radice, videlicet ex libidinoſo a-
more vitæ proprię, & eo tempore,
quo veritas confitenda eſſet: & ideo
hæc culpa abſtulit eis mercedẽ, quã
meruerant ex pietate, quã prius ha
buerant ſeruando paruulos ex timo
re dei: & ſm hoc dicũt currere ſan-
ctorũ auctoritates diuerſas. Sed iſte
modus ſatis calumniabilis eſt, quia
durum videtur dicere, ꝙ aliquis pro
ſeruanda pprii corporis ſalute mor
taliter peccet dicendo aliquod men-
daciũ leue. Alius modus dicẽdi eſt, ꝙ
in ipſis obſtetricibus duo eſt cõſide-
rare, pietatis beneficium præcedens,
& mendacium ſubſequens. Et primũ
fuit ex quadam naturali pietate: nec
erat meritorium, ſed diſponebat ad
meritum. Mendacium vero ſubſe-
quens diſponebat ad contrarium: &
ideo pietas præcedens fuit tempora
liter remunerata propter menda-
ciũ: nõ quia mendacium illud auferre
vitam gratiæ prius habitæ ſed quia
ad gratiam habendam viam præ-
cludere, quod quidem bñ põt facere
peccatum veniale. Et hoc eſt quod
vult Greg. dicere, cum dicit: benigni
tatis earum, merces, quę in æterna vi
ta re-

ta remunerari poterat: poterat inq̃ non potẽtia diſpoſita, & propinqua, ſed potentia remota. Et ex hoc patet quod nnlla ſit cõtrouerſia ĩter Greg. & Aug. & Hier. quia nõ vult dicere Hier. qđ obſtetrices habuerũt domos ſpirituales per aſſecutionem gratię, ſed quodammodo ad gratiam pręparatę fuerunt per timorẽ, & pietatẽ.

Quartum ſola mentiendi &c.

Dub.2 Contra hoc obijcit̃: videtur enim
2 quòd nullum tale ſit mendacium, q̃a ſecũdum quod dicit Dion. nullus operatur ad malum aſpiciens. Si ergo mentiri de ſe malum eſt, videtur qđ nullus vnquam mentiatur ſolummodo aſpiciens ad ipſum mendacium. Item libido eſt radix omnium malorum: ergo non ſolum conuenit quarto generi mendacij, ſed etiam omni mendacio quod fit ex libidine: ergo penes hoc non debet aſſignari aliqđ genus mendacij. Item. Mendacium quod fit ſola libidine mentiendi, nullum habet excuſatorium: & peccatũ quanto minus habet excuſationis, tãto eſt grauius: ergo videtur quod illud mendacium ſit primum, & capitale inter omnia mendacia, & nõ ſit

Reſpon. quartum genus. Reſpon. ad hoc dicendum eſt, quod mendacium illud dicitur fieri ex libidine, quo quidem homo mentit̃ ſolum vt placeat. Propter quod notãdum eſt quòd libido dupliciter dicitur. Vno modo dicitur ~~libido~~ improba voluntas: & ſic eſt radix mortaliũ peccatorum. Alio modo dicitur libido quæcũque moderata delectatio: & ſic libido dicitur a libendo: & hoc modo non ſolum eſt radix mortaliũ, ſed etiam venialiũ. Hoc autem dupliciter poteſt accipi, Aut communiter prout quærit finem in actu proprio, aut conſequenti: aut ſpecialiter prout in actu proprio quieſcit. Primo quidem modo commmunis eſt omni peccato. Secundo vero modo penes ipſam accipitur differentia mendacij quod fit ex libidine: quod iuqu nõ dicitur fieri, q̃a procedit ex mala voluntate, ſed quia homo in mentiẽdo nõ quærit aliud quam ſeipſum oblectare in ipſo mendacio: & huiuſmodi minus malum eſt, quam illud quo intendit alij prodeſſe: & ideo medium locum tenet inter mẽdaciorum genera. AD illud quod primo obijcitur, quod nullus operatur ad malum aſpiciens. Dicendum, quod in mẽdacio duo ſunt, videlicet veritatis abſentia, & quædam ars, & aſtutia. Et licet nõ delectetur quis in abſentia veritatis: contingit tamen aliquem delectari in quadam arte, & aſtutia mentiendi; & hoc alio mõ habet ſpeciem boni Et ratione illius dicit Aug. quod ſola mentiendi libidine contingit aliquem mentiri. AD illud quod obijcitur, quod libido eſt radix omniũ malorũ. Dicẽdũ, ꝙ libido ibi ſumit̃ large: ſed hic appropriat̃ ad delectationẽ, quæ habetur in ipſo actu mentiendi, qua quis finem in ſe quærit, & non in alteros: quæ ideo conſtituit ſpeciem mendacij, quoniam in alijs ſpeciebus mendacij homo non tantũ in ſe, ſed etiã in alijs finem quærit. AD illud qđ obijcitur, quòd illud mendacium debet eſſe maximum. Dicendum, quòd hoc non eſt verum, quia magnitudo mendacij attenditur ſecundum maiorem obliquationem intẽtionis: magis autem obliquatur qui in mendacio intendit alium offendere, quam ſemetipſum delectare: & ideo ratio illa non valet.

Mendacium eſt (vt ait Aug.) falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi.

Obijcitur contra hoc, quòd abſtracti, & concreti eadẽ eſt diffinitio. Sed mẽtiri põt quis ſine falſa vocis ſignificatione, ſecundum quod poſt dicit Magiſter, videlicet cum quis intendens dicere falſum dicit verum: ergo iſta non eſt recta diffinitio. Item. Sicut mendacium contingit eſſe in verbis, ita etiam & in factis: ergo non tm̃ debet dici falſa vocis ſignificatio, ſed ẽt falſa operis ſignificatio. Item. Videt̃ ꝙ prædicta notificatio nõ cõueniat oĩ mendacio, q̃ qui mentitur mendacio officioſo no intendit fallere, ſed prodeſſe: & qui ẽt mentit̃ mendacio iocoſo, non intendit niſi ſe delectare: ergo non videtur iſta diffinitio omni mendacio conuenire. Dub.3.

Reſpon.

Reſpon. Reſpon. Dicendũ, quod ſicut tactũ
eſt in præcedentibus, ad completum
eſſe mendacij duo cõcurrunt, vide-
licet falſa vocis ſignificatio ſicut ma
teriale, & fallendi intentio ſicut for
male: & ideo recte eſt aſſignata prę______
4 dicta notificatio mẽdacij. AD illud
vero quod obiicitur, ꝙ abſtracti, &
concreti eadem eſt diffinitio. Dicen
dum, quòd mendacium, ſicut prius
tactum eſt, non tantum dicit compa
rationem ad mentientem, ſed etiam
ad ipſam rem, de qua fit ſermo. Men
tiri vero proprie dicit comparatio-
nem ad ipſum mentientem: & ideo
plus claudit in ſe mendacium, quam
mentiri: nec eſt idem omnino men
tiri, & mendacium dicere, ſicut Ma
giſter in litera dicit aperte. Nec ſe-
quitur, ꝙ ſi aliquis mentitur, ꝙ di-
cit mendacium, ſi proprie accipia-
tur mendacium, niſi forte large acci
piatur mendacium ad mendaciũ ſe-
cundum quid, vel ſimpliciter. AD
illud quod obijcitur, ꝙ mendacium
non ſolũmodo eſt in verbis, ſed eſt
in verbis & etiam in factis. Dicen
dum, quòd & ſi aliquo modo eſt in
factis, ſecundum ꝙ innuit Ambro.
proprie tamen in verbis eſt, ſecun-
dum quod dicit Augu. Verba enim
ſunt proprie ſigna dicentia mentis
conceptũ, pro eo ꝙ ab interiori pro
cedunt, & voluntarie formantur.
Et quoniam mendacium reſpectum
dicit ad illud quod eſt in mente inte
rius: hinc eſt ꝙ proprie eſt in ſermo
nibus, & vocibus, & per falſam vo-
cis ſignificationem diffinitur, licet &
in alijs aliquo modo analogice, & ꝑ
5 poſterius reperiatur. AD illud qđ
obijcitur, quod iſta notificatio non
conuenit mendacio ioco ſo, & officio
ſo. Dicendum, quòd notificatio iſta
per prius conuenit mendacio perni
cioſo. Iocoſo autem, & officioſo cõ-
uenit quodãmodo quaſi ꝑ poſterius.
Vnde vocabulum fallendi in noti-
ficatione mendacij non tantum im-
portat decipere, ſed etiam falſum di
cere: & hoc eſt omni mendacio cõ-
mune, & generale. Falſum enim di-
cere exterius quodãmodo fallere eſt,
dum homo id dicit, quod poteſt ho
minem ad falſitatem deducere, & de-
ducendo ad falſitatem fallere, &
decipere.

## Iacob quod matre fecit aucto re vt falleret patrem &c.

Videtur hoc non habere verita- Dub. 4
tem, quia Iacob dixit falſum cum 6
intentione fallendi patrem: intende
bat enim ſignificare quod ipſe eſſet
Eſau: ergo videtur quòd ſimpliciter
fuit mendacium: ergo videtur quòd
ſimpliciter fuerit mentitus. Item.
Mendacium eſt ita malum, ꝙ nullo
modo poteſt fieri bonũ, nec per ſe,
nec per diſpenſationem aliquã: vi-
detur ergo quòd nullo ſpiritus ſan-
cti conſilio, nec mentis imperio po
tuit ipſe Iacob a mendacio excuſari.
Reſpon. Dicendum, quòd ſecundum Reſpon.
beatum Ambr. & etiam Augu. Iacob
vir ſimplex a mendacio excuſatur, &
quantum ad id quod dixit verbo,
& quantum ad id quod fecit in fa-
cto. Verbo enim dixit, & facto ſi-
mulauit ſe eſſe Eſau. Quantum ad
id quod dixit verbo excuſatur, quia
non intendebat patrem fallere, ſed
dirigere. Non intendebat etiam di
cere ſe eſſe Eſau quantum ad perſo-
nam, ſed quantum ad dignitatẽ pri-
mogenituræ, & benedictionis, quã
ſibi a deo vendicauerat. Et hoc in-
quam non propria auctoritate, ſed
matris imperio, & ſpiritus ſancti cõ
ſilio dicebat. Qui quidem ſpiritus
ſanctus in vno, & eodem vocabulo
multiplicem habet intelligentiam.
Quantum etiam ad id quod fecit fa
cto ſimulando ſe eſſe Eſau non pec-
cauit, quia ſecundum Amb. factũ il
lud figuram præferebat futurorum.
Vnde propter præfigurationem, &
rectam intentionem, quæ dirigebat
ſecundum ſpiritus ſancti inſpiratio
nem dicit Aug. Iacob non commiſiſ
ſe mendacium, ſed impleſſe myſteriũ
iuxta ſcripturæ teſtimonium, quod
dicit eum virũ ſimplicem, non dolo-
ſum. AD illud qđ primo obijcitur,
quod Iacob patrẽ ſuum intendebat
decipere, reſpondendũ eſt per interẽ
ptionẽ, quod falſum eſt, ſicut prius
tactum

ptionem, quod falſum eſt ſicut prius tactum eſt: quia non intendebat dicere ſe eſſe Eſau quantum ad ꝓprietatem perſonę: ſed quantum ad ꝓprietatem benedictionis, & primogeniturę.
7 AD illud quod obiicitur, quod ſpiritus ſanctus non poteſt diſpenſare de mendacio, ꝙ nõ ſit peccatum in ſpiritum ſanctum. Dicendum quod illud veritatem habet qñ mendacium vere, & proprie mendacium eſt: ſed hoc modo Iacob mendax non fuit, quia quamuis vnum prętenderet, aliud tamen præfigurabat: & ſpiritus ſanctus illud quod præfigurabatur principaliter intendebat, & Rebecca præcipiens, & Iacob obediens: cuius ſignum eſt ꝙ ipſe Iſaac poſt benedictionem datã per ſpiritum ſanctum in ecſtaſi eleuatus, & intelligens futurorum prę figurationem, poſtquam etiam deprehendit ipſum fuiſſe Iacob, confirmauit prius datam benedictionẽ.

AD intelligentiã huius partis poſſunt ſex breuiter q̃ri. Primo quæritur, vtrũ eſſentiale ſit omni mendacio eſſe falſum. Secundo quæritur, vtrum eſſentiale ſit omni mendacio eſſe peccatum. Tertio quæritur, vtrũ mendacium ſit peccatum mortale ratione ſui generis. Quarto, vtrum oẽ mendacium ſit peccatum mortale viris perfectis. Quinto quæritur de numero mendaciorum. Sexto, & vltimo quæritur de gradibus eorundẽ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Mendacium cum nominet ipſũ dictum in comparatione ad rẽ, & ad ipſum dicentem, ad completam eius rationem duplex concurrit falſitas.

Fundamenta.

VTRVM eſſentiale ſit omni mẽdacio eſſe falſum. Et ꝙ ſic videtur. Primo per diffinitionẽ mendacij, quam ponit Auguſt. in lib. de mendacio. Mendacium inquit eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi. Si ergo diffinitio, & partes diffinitionis ſunt eſſentiales diffinito: ergo eſſentiale eſt mendacio eſſe falſum. Item. Hoc ipſum videtur per illud qđ dicit Auguſt. contra mendaciũ. Sicut lux opponit tenebris: ita veritas opponitur mendacio: ſed tenebra eſſentialiter loquendo eſt priuatio lucis: ergo mendacium eſt priuatio veritatis: ſed veritatis priuatio eſt falſitas: ergo a primo eſſentiale eſt ipſi mẽdacio eſſe falſum. Item. Sicut ſe hñt eſſe veracem, & mendacem circa hominem: ſic ſe habent circa orationẽ veritas, & mendaciũ: ſed iſta duo ſunt incõpoſſibilia circa eundem hominem ſimul, & ſemel, videlicet ipſum eſſe veracem, & mendacem: ergo ſimiliter erũt incõpoſſibilia circa ſermonem: ergo impoſſibile eſt, ꝙ idem ſermo ſit ſimul verus, & mendax. Si ergo mendacium non põt ſe compati cum veritate, videt ꝙ iſeparabiliter habeat ſibi annexam falſitatem. Itẽ. Omne verum ſm quod huiuſmodi eſt a veritate prima: ſed nullum mẽdacium eſt a veritate prima: ergo nullũ mendacium eſt verũ: & eſt verum, vel falſum: ergo eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe falſum.

Ad opp.

Sed contra. Aug. in lib. de mendacio dicit, ꝙ ille mentitur, q dicit verum qđ putat eſſe falſum: ſed qui mentitur mẽdacium dicit: ergo aliquis dicendo verum facit mendacium: nõ ergo omne mendacium neceſſario eſt falſum. Item. Sicut verbum diſcordat ab intentione, cum quis negat illud quod nouit, ſic etiã diſcordat quando affirmat illud, qđ ignorat, & de quo dubitat: ſed poſſibile eſt aliquem affirmare aliquod verum, de quo dubitat: ponatur ergo cum ſit poſſibile: ſed in tali affirmatione diſcordat ſermo ab intentione loquentis: ergo eſt ibi vitium, & peccatum: ſed non eſt niſi peccatum mẽdacij: ergo videtur ꝙ aliquid ſimul poſſit eſſe verum, & tamen nihilominus eſt mendacium. Item. Si intentio eſt recta, totum eſt rectum: ergo ſi intentio eſt mendax, totum eſt mẽdax: ſed aliquis poteſt dicere dictum

verum intentione mentiendi:ergo poſſibile eſt q aliquis dicendo verum ſit mendax:ſed non eſt mendax niſi in illo dicto:ergo poſſibile ẽ dictum verum eſſe mendacium. Item. Sicut ſe habet peccatum ad bonitatem,ita ſe habet mendacium ad veritatẽ. ſed qui facit aliquod bonum opus mala intentione,cõmittit peccatum: ergo ſimiliter qui dicit verum fallendi intentione incurrit mendacium: ergo idem quod prius. Si tu dicas ſecundum ꝙ Magiſter videtur dicere in litera, quod poſſibile eſt aliquem dicere verum, & mentiri:ſed non eſt poſſibile aliquod dictum eſſe verum, & mendacium ſimul,videtur eſſe oppoſitio in adiecto; quia ſicut ſe habet peccans ad peccatũ: ſic ſe habet mentiens ad mendacium: ſed omnis peccans peccatum cõmittit: ergo omnis mentiens mẽdacium dicit:ergo ſi veritas dicti non repugnat actui mentiendi, non repugnat rationi ipſius mendacij.

8 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ dictum exterius prolatum comparatur ad intentionem dicentis,& ad ipſam rem ſignificatam:& ſm hoc ſortitur dictũ illud rationem duplicis falſitatis,vel
9 veritatis. Nam per cõparationem ad rem dicitur verus ſermo,per comparationem aũt ad intentionẽm dicentis dicitur verax. Sic etiam falſitas duplex eſt circa ſermonem. Nam per cõparationem ad rem,videlicet cũ non eſt adæquatio rei,& ſermonis,dicitur ſermo falſus,per cõparationem vero ad intentionem dicentis, cum nõ eſt adæquatio ſermonis,& intẽtionis,di
10 citur ſermo fallax,ſiue mẽdax. Quoniam igitur mendacium nominat ipſum dictum per comparationem ad rem,& ad ipſum dicentem: hinc eſt ꝙ ad cõpletã mẽdacij rõnem duplex falſitas cõcurrit. Vna per cõparationem ad rem,& altera per cõparationem ad intentionem loquentis. Et hanc duplicem falſitatem tangit Auguſt.in diffinitione mendacij, cum dicit. Mendacium eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi. Prima aũt falſitas tenet ĩn ipſo mendacio rationem materialis. Secunda vero rationem formalis, & ab illa ſecũda denominatur quis mẽdax: ergo propter hanc duplicem comparationem,quàm importat ipſum mẽdacium de ratione ſui nominis,neceſſe eſt ad eius completam rationẽ concurrere prædictam duplicem differẽtiam falſitatis. Mentiri aũt dicit actũ per comparationem ad ipſum loquẽ 11
tem. Vnde ad hoc ꝙ aliquis dicatur mentiri ſufficit falſitas,quæ cõcurrit ex diſcordia vocis,& intentionis: & hoc patet ex ipſa diffinitione vocabuli,quia mentiri eſt contra mentẽ ire. Contra aũt mentem vadit non ſolũ ille qui dicit falſum ſcienter, ſed etiã qui dicit verum,quod putat eſſe falſum. Vnde minus importatur cum dicimus aliquem mentiri, quàm qñ dicimus aliquem dicere mẽdacium. Quamuis enim intentio fallendi ſufficiat ad hoc,vt aliquis dicatur mentiri:nõ tamen ſufficit ad plenam rationem mendacij,ſm quod dicit Magiſter in litera, & manifeſte apparet ex ipſa notificatione Auguſt. & rationibus ad primam partem adductis. 12

AD illud q obijcitur in contrarium,quod ille mentitur qui dicit verum quod putat eſſe falſum, iam patet reſponſio: quia plura requirũtur ad perfectam rationem mendacij, q̃ quod aliquis dicatur mentiri. AD 13
illud quod obijcitur,quod ſicut verbum diſcordat ab intentione in eo q aſſerit falſum,ita etiam in eo qui aſſerit dubium,& incertum. Dicendũ, ꝙ & ſi ſit ibi ſimilitudo quantum ad diſcordiam intẽtionis: diſſimilitudo tamen eſt quãtum ad diſcordiam ſermonis,& rei:quia cum aſſeritur falſum ſcienter,non tantũmodo diſcordat ſermo ab intentione,ſed etiam diſcordat a re:& ideo non ſequitur, ꝙ ſi in aſſertione falſi cogniti eſt mẽdaciũ,ꝙ propter hoc ſit in aſſertione veri incerti,niſi ſm quid. AD illud 14
quod obijcitur, quod intentio recta totum rectificat,& obliqua totum falſificat. Dicendum, ꝙ & ſi intẽtio obliqua totum dictum falſificet, non tamen falſificat ſecundum omnem reſpectum,ſed ſolũ ſm reſpectũ, quem

habet ad dicentem, & ille reſpectus non ſufficit ad mendacij rationem: 15 ſicut tactum eſt. AD illud qđ obijcitur, quod qui facit bonum mala intentione, cómittit peccatum: ergo &c. Dicendum, ꝙ bonum mala intentione factum non eſt ſimpliciter peccatum, ſed peccatum illi qui facit: ſicut cum quis dat eleemoſynam ex vana gloria, dare eleemoſynam non ẽ peccatú, ſed illi qui mala intentione hoc facit: ſic & in propoſito poteſt concedi. Et præterea ex hoc non habetur, quod veritas ſimul ſtet cum eo quod eſt mendacium ſimpliciter, ſed tantũ alicui. Aliter etiam poſſet dici, ꝙ nõ eſt ſimile: quia peccatum dicit priuationem bonitatis, bonitas autem dicit ordinationem in finem, quæ quidem habet eſſe mediante recta intentio .e. Et iõ recta intẽtione ſublata, cũ ſimpliciter pereat ordinatio, ſimpliciter iudicabitur aliquid eſſe peccatum: mendacium aũt dicit priuationem veritatis, quæ quidem non tantum conſiſtit in comparatione ipſi⁹ ſermonis ad intentionem, ſed etiam ad ipſam rem. Et per hoc patet rñſio ad illud quod obijcitur conſequenter, ꝙ quicunque peccat, peccatum cõmittit: ergo qui mētitur, ſimiliter cõmittit mendacium. Non enim eſt ſimile ſicut iam viſum eſt. Eſto tamen quod iſta concluſio concederetur, ꝙ ille mentiendo committeret mendacium: non tamen ſequeretur ꝙ eſſet mendacium ſcđm ſermo eſt ibi quid & ſimpliciter, ſicut prius explanatum eſt. Vnde ſcđm illud dictum in quo eſt falſitas per comparationem ad rẽ & intentionem, eſt mendacium ſimpliciter, & complete. Illud vero in quo eſt falſitas ſolum per comparationem ad intentionem, eſt mendaciũ alicui, & minus complete. Illud autẽ in quo eſt falſitas per comparationẽ tantum ad rem, eſt mendacium ſecundum aliquid, & minime complete. Vnde fere omnes rationes præmiſſę, & etiam conſimiles in proceſſu ſuo peccant ſcđm quid, & ſimpliciter.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

Eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe peccatum, et eſſe malum ſecundum ſe: cũ de ratione ſui nominis includat inordinatam intentionem.

VTRVM eſſentiale ſit mendacio eſſe peccatũ. Et ꝙ ſic videtur. Primo auctoritate. Augu. in libr. contra mendacium, qui dicit ſic. Videtur mihi oẽ genus mendacij eſſe peccatum. Item. Auguſt. in li. de mendacio, Aut non eſt credendum bonis, aut credẽdum eſt eis, quos credimus debere aliquã do mentiri, aut non eſt credendũ bonos aliquando mentiri: quorum primum eſt pernicioſum, ſecũdum ſtultum: reſtat ergo vt numquam mentiãtur boni. Si ergo aliquis mentitur, neceſſe eſt inquantum mentitur eſſe malum: ergo eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe peccatum. Item. Auguſt. ibidem. Quiſquis aliquod genus mendacij peccatum non eſſe putauerit, ſemetipſum turpiter decipit: ergo redit idẽ quod prius. Item. Hoc ipſum videtur ratione: quia eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe priuationem veritatis & reſpectu rei, & reſpectu intentionis: ſed vbicumque eſt intentionis obliquitas, ibi neceſſario eſt culpa: ergo neceſſarium eſt ipſum mendaciũ eſſe peccatum. Item. Omnis iniquitas eſſentialiter loquendo eſt peccatũ vbicumque autem eſt mendacium, ibi eſt doloſitas, quia aliud gerit homo in corde, aliud dicit ore. Vbi autem doloſitas eſt, ibi eſt iniquitas: ergo a primo impoſſibile eſt aliquod mendacium non eſſe peccatum. Item. Verba inſtituta ſunt ad hoc, quod homo exprimat per illa illud quod mente gerit: ſed quicumque mentitur, vtitur verbis ad contrarium eius quod mente gerit: ergo quicumque mentitur, vtitur verbis ad contrarium eius ad quod inFundamenta.

ſtituta ſunt: & omnis qui vtitur re ad contrarium eius ad quod inſtituta eſt, neceſſario illa abutitur, & omnis qui abutitur peccat: ergo omnis

Ad opp. qui dicit mendacium peccat. Sed cōtra hoc obijcitur. Primo per exempla, quia Gene. 22. Abraam cum intenderet puerum immolare, dixit ſe cum puero reuerſurum ad ſeruos: & Iſaac de vxore ſua dixit, quod ſoror eius eſſet. Geñ. 26. Et de Ioſeph ſimiliter habetur exemplum. Gene. 42. & 44. Si ergo facta patriarcharum narrat ſcriptura non ſicut reprehendenda, ſed ſicut imitāda, & ipſi mentiti fuerunt, videtur ꝙ mentiri poſſit aliquis ſine peccato. Item. In ſcripturis ponuntur multæ locutiones, quæ ſm intētionem literę falſę ſunt, ſicut patet de eo quod dicitur. Iudicum. 9. quod ierunt ligna ad ramnū &c. & diſputantes proponunt multa, quæ ſciunt eſſe falſa: cum ergo ſacra ſcriptura abſque aliquo peccato fuerit data, & inſcripta, & inſpirata, & diſputatio ad veritatem inquirendam ſit laudabilis, & meritoria, videtur ꝙ aliqua mendacia dici poſſint abſque vlla culpa: ergo non eſt eſſentiale ipſi mendacio eſſe peccatum.

Item. Secundū ꝙ dicit Amb. nō ſolū eſt mendacium in verbis, ſed etiā in operibus ſimulatis: ſed facere poteſt aliqs opera ſimulata abſque aliquo peccato, ſicut fecit Ioſue, qui ſimulauit ſe fugere ante habitatores Hai: & Dauid qui ſimulauit ſe ſtultum ante regem Achis: & Iehu qui ſimulauit ſe cultorem Baal: & iſti non peccauerunt, ſed potius cōmendantur: ergo videtur pari ratione ꝙ poſſit fieri mendacium in verbis ſine peccato.

Item. Maius malum eſt homicidium & furtum, quàm ſit mendacium: ſed furtum, & homicidium bene poſſunt fieri, nec eſt neceſſarium ſemper eſſe peccatū: ſicut patet de his q occidūt auctoritate legis, & furantur tempore neceſſitatis, vel ex præcepto, ſicut filij Iſrael: ergo videtur multofortius, ꝙ mendacium aliquod poſſit bene fieri: ergo non eſt eſſentiale ei eſſe peccatum. Item. Mendacium quo quis mentiē proximo eſt contra mandatum ſecundæ tabulę: ſed in mandatis ſecundæ tabulę (vt dicit Ber.) poteſt dñs diſpenſare, vt bene fiant: ergo & in ipſo mendacio: ergo non videtur ꝙ eſſentiale ſit ei eſſe peccatū. Item. Poſſibile eſt ꝙ aliquis mentiatur propter caſtitatem alterius conſeruandam, quem diligit ex charitate: ſi ergo omne quod ſit ex charitate, ſit bene, & meritorie, & tale non eſt peccatum: ergo ſi poſſibile ē mentiri ex charitate, poſſibile eſt mendacium non eſſe peccatum. 17

RESP. Dicendum, quod abſq; dubio omne mendacium eſt peccatum: & adeo eſt ipſi mendacio eſſentiale eſſe peccatum, vt nullo pacto, nullo fine, nulla diſpenſatione, nec humana, nec diuina poſſit fieri bene. Et hoc Auguſt. dicit expreſſe, & nititur multipliciter probare: & in hoc cōmuniter concordant doctores: ſed rationem hu⁹ eſt difficile aſſignare, & ad hoc poſſumus niti diuerſimode. Vna namque ratio reddi poteſt ex parte eius contra quod eſt mendacium: mendacium enim eſt contra veritatem, homicidium vero, & furtū contra creaturam. Deus aūt contra ſuam veritatem nō poteſt facere, nec poteſt aliquis iuſte contra diuinā veritatem ire, quamuis poſſet quālibet creaturam alij pro toto ſubijcere, & eam diſponere, & ordinare. Ideo licet poſſibile ſit diſpenſare in homicidio, & furto: non tamen in mendacio. Sed hęc ratio non videtur ſufficere, quia non omne mendacium eſt contra veritatem increatam. Sicut enim bonitas eſt creata, & increata: ita etiam & veritas. Et ſicut deus eſt ſupra creatam bonitatem, ita etiā eſt ſupra creatam veritatem: ergo ſicut poteſt diſpenſare, vt aliquis deſtruat aliquod bonum creatum, ita tamen quod nullum fiat præiudiciū ſuę bonitati: ita videtur ſimiliter de veritate. Ideo eſt alius modus dicendi, qđ mendacium nullo modo poteſt bene fieri, nec aliquo fine, nec aliquo præcepto diſpenſatiuo, quia ſemper manet in eo deordinatio: quæ quidem eſt ex diſcordia vocis, & intellectus non ſic autem eſt reperire in alijs.

Nam diuinum mandatum ſuperue-
niens tollit deordinationem illã quæ
eſt in homicidio,& in furto:ideo ma
gis adhæret malitia ipſi mendacio,
quàm furto,vel homicidio. Sed nec
adhuc videtur hoc ſufficere: quoniã
ſi deus poteſt facere duos homines di
ſcordare ab inuicem ſine peccato, ſi
cut dicimus de Paulo,& Barnaba,
videtur ꝙ ſimiliter manente intelle
ctus,& ſermonis diſcordia poſſit ex
diſpẽſatione diuina amoueri omnis
culpa: & ideo non videtur ratio ſuf
ficiens ſumi ex parte diſcordiæ intẽ
tionis,& ſermonis. Et ideo ad huc eſt
tertius modus dicendi,ꝙ dupliciter
dicitur eſſe aliquid malum,aut ex ge
nere actus,vtpote cum actus tranſit
ſuper materiam indebitam, aut ex
malitia intentionis. Cum autem trã
ſit actus ſuper materiam indebitam,
hoc poteſt eſſe dupliciter, vel reſpe-
ctu dei,vel reſpectu proximi. Si reſ-
pectu dei: ſic eſt malum in ſe, & ſm
ſe,nec vllo modo poteſt bene fieri, ſi
cut eſt odire ſummum bonũ, & bla-
ſphemare deum. Si reſpectu ꝓximi,
ſicut eſt nocumentum inferre proxi-
mo in perſona,vel in reb⁹: ſic eſt ma
lum in ſe,& poteſt aliquo ſine benefie
ri,quia poteſt recta intentio ſuperue
nire ex diſpenſatione. Cum autẽ ali
quid eſt malum ex malitia intentio-
nis,tunc ſiue ſit reſpectu dei,ſiue re-
ſpectu proximi,ſimpliciter malũ eſt,
& nullo fine poteſt bene fieri,quia di
cit priuationem debiti finis. Vnde
facere hoc malum eſſe bonum, nihil
aliud eſt facere, quam aliquid ſimul
eſſe bonum,& malum. Tale autẽ eſt
mendacium. Nam mendacium non
ſolùmodo dicit malum ex hoc quod
actus tranſit ſuper materiam indebi
tam,ſed etiam ex intentione indire-
cta. Et quoniam ad omne mendaciũ
iſta duo concurrunt,videlicet dicere
falſum,& intentio fallendi. Et primũ
eſt malum in ſe, & poteſt bene fieri,
ab eo qui ignoráter dicit falſum. Ra
tione vero ſecundi eſt malum ſm ſe,
& nullo fine poteſt bene fieri, nec cir
ca ipſum poteſt diſpenſari. Sicut nul
lo modo poteſt bene fieri, ꝙ aliquis
cognoſcat alienam intẽtione adul
terandi,ſiue ex improbitate volũta-
tatis. Concedendæ ſunt igitur ratio
nes hoc oſtendentes, ꝙ eſſentiale eſt
ipſi mẽdacio eſſe peccatum, & quod
ipſum mendacium eſt malum ſecun-
dum ſe,ſicut dicit Auguſt. quoniam
de ratione ſui nominis includit in-
ordinatam intentionem,ſicut oſten-
ſum eſt.

AD illud quod obijcitur in con 19
trarium per exempla veteris teſt.de
mendacio abrahę,Iſaac,& Ioſeph. Di
cendum, quod nullus eorum menti
tus eſt. Nam & ſi Abraham vellet fi
lium ſuum immolare,credebat tamẽ
ex magnitudine fidei ſuę(ſicut dicit
Apoſtolus)ꝙ dominus eum ſuſcita-
ret: ſciebat enim ꝙ firma erat pro-
miſſio,qua ei dictum fuerat,in Iſaac
vocabitur tibi ſemen. Similiter nec 20
Iſaac mentitus fuerat; quia Rebecca
ſoror erat,& vxor:& dicendo ipſam
eſſe ſuam vxorem veritatem vtique
tacuit: ſed tamen falſitatem non di
xit. Similiter etiam nec Ioſeph mẽ 21
titus fuit,quia verba illa nõ dicebat
affirmando,ſed potius tẽtando,cum
dicebat eos exploratores eſſe. Vnde
potius intelligenda ſunt interrogati
ue,quàm affirmatiue. Quando autẽ
dixit ſe peritum in augurandi ſcien-
tia,large accipitur verbum auguran
di pro futurorum præuiſione. Præ-
terea, hoc ipſum etiam interrogati-
ue dixit,potius exprimens famam po
puli,quam de hoc habebat, quàm ſi
bi attribuere volens famam illam: ſic
etiam & de cõſimilibus dicendũ eſt.

AD illud quod obijcitur de locu 22
tionibus poſitis in ſcriptura. Dicen
dum, quod ea quæ tranſſumptiue di
cuntur, referuntur ad conſequentẽ
intellectum, & pro illo intelligun
tur: & quoniam pro illo habent ve
ritatem, nullum eſt ibi mendaciũ.
Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus in
libro de mendacio. Quicquid figu
ratiue fit, aut dicitur, non eſt men
dacium: omnis enim enuncia-
tio ad id quod enunciat, referenda
eſt. Omne autem figuratiue factum,
aut dictum hoc enunciat, & ſignifi-
cat eis, quibus intelligendum prola
tum eſt:& ſic nullum eſt ibi menda

cũ q2 nõ enunciant ꝑ intellectu pri
mo, ſed pro ſecundo qui verus eſt. Sic
23 nec in diſputatione eſt mendacium,
cum proponuntur aliqua talia ad hoc
quod per illa deducat homo ad ma-
ius falſum, & deducẽdo ad maius fal
ſum reducat ad verum. In diſputa-
tionibus etiam propoſitiones magis
ſunt interrogationes, & dubiæ, quam
veritatis aſſertiones niſi forte in do
ctrinalibus diſputationibus, in qui-
bus oportet diſcentem credere, vbi
ſola vera proponuntur, probantur, &
24 ſupponuntur. AD illud quod obij
citur de ſimulatione in facto. Dicen
dum, quod eſt ſimulatio cautelæ, in-
ſtructionis, & duplicitatis. Simulatio
cautelæ fuit in Iehu, cum finxit ſe cul
torem Baal, & Dauid q̃ finxit ſe ſtul
tum. Simulatio vero doctrinæ fuit
in Chriſto, cum finxit ſe longius ire
ſicut dicitur Lucæ vltimo: in quo
erudiuit diſcipulos in officio hoſpita
litatis, in quo coegerunt illum apud
ſe manere, per quod etiam meruerunt
illum cognoſcere. Simulatio vero du
plicitatis eſt in hypocritis, qui in ſi-
gno exteriori oſtendunt ſe eſſe bo
nos, & interius replentur malitia.
Primæ duæ ſimulationes non tenent
rationem mendacij, ſed tertia rõnem
mendacij tenet; & illa non eſt ſine
peccato. Præterea non eſt ſimile de
verbo, & facto, quia factum non eſt
principaliter inſtitutum ad ſignificã
dum mentis conceptum, ſermo aut
ad hoc inſtitutus eſt, vt ſit nuncius,
& interpres ipſius mentis, & vt ho
mo ſignificet alteri q̃ eſt apud ſe, &
vt aſtruatur veritas apud audientẽ,
quæ eſt apud loquentem: & ideo qui
ad aliud vtitur ipſo ſermone, abuti-
tur ipſo ſermone, & incurrit peccatũ
mendacij: non ſic autem eſt ſemper
25 ex parte facti. AD illud quod obij
citur, quod maius peccatum eſt fur-
tum, & homicidium, quam menda-
cium. Dicendum, quod quãuis gra
uius peccatum ſit, vtrumque enim
quando fit mala intentione, & malo
fine, quia tamen contingit illa a ma-
lo fine ſeparari, ideo poſſunt bene fie
ri, non ſic autem eſt in mendacio re
ſpectu, quia ſine ipſo ... faceſ-
[illegible]

ne nominat intentionis obliquatio-
nem. AD illud quod obijcitur, q̃d 26
eſt contra mandatum ſecundæ tabu-
læ. Dicendum, quod in mandatis ſe
cundæ tabulæ quantum ad actum cõ
tingit bene deum diſpenſare, ſed quã
tum ad deordinationem intentionis
numquam, vt aliquis excuſetur a pec
cato propter diuinum præceptũ ma-
nente intentione deordinata. AD il 27
lud quod obijcitur de eo, qui ex cha-
ritate mouetur ad mentiendum. Di-
cẽdum quod charitas præſupponit
veritatem; vnde ad nihil mouet, q̃d
veritati repugnat, veritati dico ex
parte animæ. Vnde dicit Bern. quod
ad hoc quod opus ſit laudabile, ne-
ceſſe eſt quod ſit charitas in intentio-
ne, & veritas in electione. Et quia ve
ritas non ſeruatur in prolatione mẽ-
dacij: hinc eſt q̃ mendacium ex cha
ritate non poteſt dici. Sicut enim ex
charitate non poteſt ſcienter commit-
ti malum, quod quidem maneat ma-
lum, vt inde eueniat bonũ: ſic etiam
non poteſt ex charitate dici falſum,
vt inde ſequatur verum, aut bonum.
Et eſt ſimile: quoniam ſicut vis ope-
ratiua deſeruit affectiuæ, ſic vis inter-
pretatiua deſeruit intellectiuæ: & ſi-
cut finis affectiuæ ẽ bonum, ita finis
intellectiuæ eſt verũ. Sicut ergo nul-
lum opus poteſt ex charitate fieri,
niſi quis intendat bonum, & illud
opus ſit ordinabile ad bonum: ſic
etiam nullus ſermo poteſt ex charita
te proferri, niſi in illius ſermonis pro-
latione primo intendatur verum. Et
quia mendacium ordinatum eſt ad
cõtrarium veri, videlicet ad iudican
dum falſum ex ipſa intentione profe
rentis; ideo non poteſt fieri ex cha
ritate, nec meritorie, ſed ſem-
per male. Et hæc ratio ta
cta fuit in ipſa reſpon
ſione facta ad
quæſtio-
nem.

QVAE-

## QVAESTIO III

### CONCLVSIO.

**Mendacium quandoque eſt peccatum mortale, & quādoque venıale: mortale facit materia, contemptus, nocumentum & libido ment ıendi.**

Ad opp.

VTRVM mendacium ſit peccatū mortale ratione ſui generis. Et q̄ ſic videtur. Primo per illud quod dicitur in pſal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium Gl. plus eſt perdere, quam odire: ſed deus neminem odit niſi propter peccatum mortale: ergo oē mendacium eſt peccatnm mortale. Item. Sapien. j. Os quod mentitur occidit animā: quod verbum tractans Augu. dicit in lib. de conflictu vitiorum, & virtutum: Nec officioſo mendacio, nec ſimplici verbo oportet quemquam decipere, quia q̄olibet mentiatur quis occidit animam. Sed non occiditur aliquis niſi per mortale peccatum: ergo quomodocūnque mentiatur alicuis peccat mortaliter. Item. Super illud. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. glo. ſi quis nō vult hominem ad mortem prodere, verū taceat, ſed non falſum dicat, ne pro corpore alterius animam ſuam occidat: ſed nullum mendacium eſt leuius peccatum, quam mendacium officioſum: ergo ſi illud occidit aīam: ergo & omne aliud. Cum igitur anima non occidatur niſi per mortale peccatum, videtur &c. Item. Hoc ipſum oſtēditur ratione. Quod eſt contrarium veritati, & eius peremptio, eſt peccatum mortale: ſed omne mēdacium repugnat veritati, ſicut fornicatio caſtitati: ergo ſicut fornicatio eſt peccatum mortale de ratione ſui generis, ita & mendacium. Itē. Omnis qui facit contra conſcientiā, ædificat ad gehennā: ſed omnis mentiens contra cōſcientiā loquitur, q̄a dicit falſum cū intentione fallēdi: ergo p̄ferens mendaciū ædificat ad gehennā: ſed non dr̄ homo ædificare ad gehennā niſi per peccatū mortale: ergo &c. Itē. Oē peccatū in quo eſt plenus cōſenſus, & fit ex certa ſciētia, eſt peccatū mortale: quia in peccato in quo eſt plen⁹ conſenſus ſuperior portio rōnis mādŭcat: peccatū autem qđ eſt ex certa ſcientia eſt peccatū in ſ. ſ. qđ eſt grauiſſimum. Cum ergo omne mendaciū de rōne ſui generis ſit peccatum ex certa ſciētia, & in quo eſt plenus conſenſus, videt̄ q̄ omne mendacium ſit peccatū mortale.

Fundamenta.

Sed contra. Glo. ſuper. j. Exod Infirmis mentiri conceditur: ſed nullum mortale alicui concediıur: ergo mendacium non eſt mortale peccatum. Item. Grego. loquens de mendacio obſtetricum dicit. Hoc peccati genus de facili credimus relaxari: ſed peccatum quod facile relaxatur, eſt in genere venialis: ergo &c. Itē. Nihil eſt peccatum mortale, niſi vbi libido interuenit. vel contemptus: ſed mendacium officioſum de ſui ratione non dicit libidinem, nec contemptum: ergo non videtur, quòd ſit mortale peccatum. Item. Cū quis loquitur, vel ludit cū proximo ſuo dicendo ei fabulam, non facit contra aliquam prohibitionē: ergo non videtur quod peccet mortaliter, ſed mentitur mendacio iocoſo: ergo nō oē mendacium eſt peccatū mortale.

RESP. Dicendum. quòd abſque dubio non omne mendacium eſt 28
peccatum mortale, imo inquantum eſt de rōne ſui generis indifferēs eſt peccatū & ad mortale, & ad veniale. Et ratio huius eſt: quia lingua poſita eſt in lubrico, & facilius eſt loqui, quam facere; ideo non ſemper ponderatur actus linguæ, nec ponderari poteſt faciliter, propter quod dicitur Iaco. iij. Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir, propter quod etiam peccatum mendacij non eſt generaliter mortale. Sed
mortale fit ratione materiæ, circa 49
quam, & ratione contemptus, & ratione nocumenti, & etiam ratione libidinis mentiendi, quæ faciunt mēdacium eſſe pernicioſum; & morta-

Quintum, quod ſit placendi cupiditate de ſuauiloquio. His omnibus euitatis ſequitur. Sextum genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: vt ſi quis pecuniam alicuius iniuſte eſſe tollendã ſciẽs, vbi ſcit neſcire ſe mentiatur. Septimũ, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: vt ſi quis nolens hominem ad mortem quæſiturum prodere, mentiatur. Octauum, quod nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, vt ab immunditia corporis aliquem tueatur. In his autem tanto minus peccat quiſque dum mentitur, quanto magis a primo recedit. Quisquis vero aliquod genus eſſe mendacij quod peccatum non ſit, putauerit, decipit ſeipſum turpiter: cum honeſtum eſſe deceptorem aliorum arbitretur. Omne ergo genus mendacij ſummopere fuge: quia omne mendacium non eſt a deo.

### Quid ſit mendacium.

Lib. cõtra mendaciũ ad Cõſentiũ ca. 12. in fi. in tomo 4. idẽ in Ench. cap. 18.

HIC videndum eſt quid ſit mendacium, & quid ſit mentiri. Deinde, vtrum omne mendacium ſit peccatum, & quare mendacium eſt (vt ait Auguſt.) falſa ſignificatio vocis cũ intentione fallendi, vt ergo mendacium ſit, neceſſe eſt vt falſum proferatur & cũ intentione fallendi. Hoc.n malum eſt proprium mentientis, aliud habere clauſum in corde, aliud promptum in lingua.

### Quid ſit mentiri.

MENTIRI vero eſt loqui contra hoc quod animo ſentit quis, ſiue illud verum ſit, ſiue non. Omnis ergo qui loquitur mẽdacium, mentitur: quia loquitur contra quod animo ſentit, ideſt, voluntate fallendi: ſed non omnis qui mentitur mendacium dicit: quia quod verum eſt loquitur, aliquando mentiendo: ſicut econuerſo falſum dicendo, aliquando verax eſt. Vnde ait Augu. Nemo ſane mentiens iudicandus eſt, qui dicit falſum quod putat verum: quia quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non ergo mendacij arguendus eſt, qui falſa incautus credit, ac pro veris habet. Potiuſque econtrario ille mentitur, qui dicit verũ qđ putat falſum. Quantum enim ad animum eius attinet, non verum dicit: quia non quod ſentit dicit, quãuis verum inueniatur eſſe qđ dicit. Nec ille liber eſt a mendacio, qui ore neſciens loquitur verum, ſciens autem voluntate mentitur. Hic quæri ſolet, ſi Iudæus dicat Chriſtum eſſe deũ, cum non ita ſentiat animo, vtrũ loquatur mendaciũ. Non eſt mendaciũ quod dicit: quia licet aliter teneat animo, verũ tamen eſt quod dicit, & ideo non eſt mendaciũ: mentitur tñ, illud qđ verum eſt dicens. Quod vero oẽ mendaciũ ſit peccatũ, Aug. inſinuat: Mihi, inquit, videtur oẽ mendaciũ eſſe peccatum: ſed multũ intereſt quo animo, & de quibus rebus quiſque mentiatur. Non.n. ſic peccat qui conſulendi, vt qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet qui viatorem mentiendo in diuerſo itinere mittit, quantum qui viam vitæ mentiendo deprauat.

In Ench. cap. 18.

Qđ omne mendaciũ ſit peccatũ Augu. in Ench ca. 18. in initio.

prauat. Porro omne mendacium ideo dicendum eſt eſſe peccatū, quia hoc debet loqui homo quod animo gerit, ſiue illud verū ſit, ſiue putetur & non ſit. Verba enim ideo ſunt inſtituta, non vt per ea homines inuicem fallant, ſed per ea in alterius notitiam ſuas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod ſunt inſtituta, peccatum eſt. Nec ideo etiam vllum mendacium putandum eſt non eſſe peccatū, quia poſſumus alicui aliquando prodeſſe mentiendo, poſſumus enim, vt prædictū eſt, & furando & adulterando prodeſſe. Mendacium quoque non tunc tantum eſſe poſſumus dicere, quando aliquis lęditur. Cum enim a ſciente dicitur falſum, mendacium eſt, ſiue quis, ſiue nemo lædatur. Ecce ex his conſtat omne mendacium eſſe peccatum: non tamen dę omni mendacio accipiendum eſt illud pſal. Perdes omnes qui loquūtur mendacium. Nec illud, Os quod mentitur, occidit animam. Nec omne mendacium iſto præcepto prohiberi videtur, nec præmiſſa deſcription e mendacium ioci includi.

Ibid. c. 22 ĩ: initio c. Quare oē mēdaciū ſit pctm̄. Augu. in Enchi. ca. eod. Quod nō ideo mendaciū non eſt peccatum quia prodeſt. Pſalm. 5 Sap. 1

### Vbi cum periculo erratur, vel non.

ILLVD etiam ſciendum eſt, quod in quibuſdam rebus magno malo, in quibuſdam paruo, in quibuſdam nullo fallimur. In quibus rebus nihil intereſt ad capeſcendum dei regnum, vtrū credantur an non, vel vtrum vera putentur an falſa, ſiue ſint ſiue nō, in his errare, ideſt, aliud pro alio putare, non arbitrandū eſt eſſe peccatum: vel ſi eſt, minimum atque leuiſſimū. Et ſunt vera quædam quamuis non videantur: quæ niſi credantur, ad vitam æternam non poteſt peruenire. Et licet error maxima cura cauendus ſit non modo in maioribus, ſed etiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantia poſſit errare: non tamen eſt conſequens vt continuo erret quiſquis aliquid neſcit, ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire quod neſcit. Pro vero enim approbat falſum, quod erroris eſt proprium. Verumtamen in qua re quiſquis erret intereſt plurimum. Sunt enim quę neſcire ſit melius quam ſcire. Item nonnullis errare profuit aliquando, ſed in via pedum non in via morum. Solet etiā quæri de Iacob qui ſe dixit eſſe Eſau aliter animo ſentiens, vtrum mentitus ſit. De hoc Augu. ait, quod Iacob matre fecit auctore vt falleret patrem, ſi diligenter attendatur, videtur non eſſe mendacium ſed myſterium. Intendebat enim matri obedire, quæ per ſpiritū nouerat myſterium: & ideo propter familiare conſiliū ſpiritus ſancti quod mater acceperat, a mēdacio excuſatur Iacob.

Augu. in Ench. 19. in prin. & cap. 21. in initio. Ibid. c. 17 De Iacob ſi mētitus eſt. Gene. 27. Lib. contra mēdaciū ad Cōſentiū ca. 18. in medio cap. tom. 4.

De

De diſtinctione præceptorum reſpectu obliquitatum eiſdem oppoſitarum, & agit primo de mendacio.

## DISTINCT. XXXVIII

### Sciendum tamen tria eſſe genera mendaciorum &c.

expoſitio. SVPRA egit Magiſter de expoſitione mandatorũ, in hac vero parte intẽdit agere de obliquitatibus, quæ illis mandatis opponũtur, & per illa prohibentur. Diuiditur autem pars iſta in duas partes. In quarum prima determinat de mendacio. In ſecunda de periurio. ibi. Videamus nunc de periurio. Prima autem pars, in qua agit de mendacio diuiditur in partes tres. In quarum prima determinat de ſpeciebus, & differentiis mendacii. In ſecunda determinat, quid ſit mendacium, & quid mentiri. ibi. Mẽtiri vero eſt. In tertia vero determinat de his, quę ad mendatium conſequuntur. ibi. Illud etiam ſciendum eſt, ꝙ in quibuſdam rebus &c. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarũ prima ponit trimembrem diuiſionem mendacij. In ſecunda vero ſubiungit aliam diuiſionem octo membrorum. ibi. Sciendum eſt etiã octo eſſe genera mendacii. Similiter ſecunda pars principalis diuiditur in duas. In quarum prima determinat Magiſter quid ſit mendaciũ, & quid mentiri ſecundum rem. In ſecunda vero determinat, quid ſit ſecundũ vitij deformitatem. ibi. Quod vero omnẽ mendacium ſit peccatum &c. Similiter tertia pars in duas diuiditur. In quarum prima oſtendit, quòd nõ omnis deceptio eſt ęqualis peccati. In ſecunda vero inquirit, vtrum Iacob mentitus fuerit. ibi. Solet etiam quęri de Iacob &c.

Diuiſio

### De mendacio autẽ obſtetricũ, & Raab ꝙ fuerit veniale.

Contra hoc obiicitur p illud qđ dicit Greg. in glo. ſuper. j. Exod. Benignitatis earum merces quę in ęterna vita remunerari poterat, p culpam mendacii in terrenã recompẽſationem cõmutata eſt: ſed nihil commutat mercedẽ æternã temporalem niſi mortale peccatum: ergo videtur ꝙ mortaliter peccauerũt. Itẽ. Videtur ꝙ hic contradicat Hiero. Greg. Hiero. enim dicit ꝙ ędificauit eis dominus domos ſpirituales: ergo non videtur ꝙ retribuerit eis in præſenti. Reſpon. Dicendum, ꝙ circa hoc eſt duplex modus dicendi. Quidam volũt dicere, ꝙ mendacium obſtetricũ habuit duplicẽ reſpectũ, videlicet ad vitã puerorum, & ad vitam propriã, mentiebantur enim p vera que ſeruanda. Et ſm ꝙ habuit reſpectũ ad vitã puerorũ, ſic erat ex pietate: ſm autẽ ꝙ habuit reſpectum ad ſeruandã vitã propriam, quã magis dilexerunt, quã veritatẽ, ſic erat ex libidine. Et primo modo erat peccatum veniale, quia erat mendacium officioſum. Secundo modo erat peccatum mortale, qa pcedebat ex mala radice, videlicet ex libidinoſo amore vitæ proprię, & eo tempore, quo veritas confitenda eſſet: & ideo hæc culpa abſtulit eis mercedẽ, quã meruerant ex pietate, quã prius habuerant ſeruando paruulos ex timore dei: & ſm hoc dicũt currere ſanctorũ auctoritates diuerſas. Sed iſte modus ſatis calumniabilis eſt, quia durum videtur dicere, ꝙ aliquis pro ſeruanda pprii corporis ſalute mortaliter peccet dicendo aliquod mendaciũ leue. Alius modus dicẽdi eſt, ꝙ in ipſis obſtetricibus duo eſt cõſiderare, pietatis beneficium præcedens, & mendacium ſubſequens. Et primũ fuit ex quadam naturali pietate: nec erat meritorium, ſed diſponebat ad meritum. Mendacium vero ſubſequens diſponebat ad contrarium: & ideo pietas præcedens fuit temporaliter remunerata propter mendaciũ: nõ quia mendacium illud aufert vitam gratiæ prius habitæ ſed quia ad gratiam habendam viam præcludere, quod quidem bñ põt facere peccatum veniale. Et hoc eſt quod vult Greg. dicere, cum dicit: benignitatis earum, merces, quę in æterna vita re-

Reſpon.

1. ub. 1.

ita remunerari poterat: poterat inquam non potẽtia diſpoſita, & propinqua, ſed potentia remota. Et ex hoc patet quod nulla ſit cõtrouerſia īter Greg. & Aug. & Hier. quia nõ vult dicere Hier. quod obſtetrices habuerũt domos ſpirituales per aſſecutionem gratię, ſed quodammodo ad gratiam pręparatę fuerunt per timorẽ, & pietatẽ.

Quartum ſola mentiendi &c.

Dub. 2. Contra hoc obijcit: videtur enim quòd nullum tale ſit mendacium, quia ſecũdum quod dicit Dion. nullus operatur ad malum aſpiciens. Si ergo mentiri de ſe malum eſt, videtur quod nullus vnquam mentiatur ſolummodo aſpiciens ad ipſum mendacium. Item libido eſt radix omnium malorum: ergo non ſolum conuenit quarto generi mendacij, ſed etiam omni mendacio quod fit ex libidine: ergo penes hoc non debet aſſignari aliquod genus mendacij. Item. Mendacium quod fit ſola libidine mentiendi, nullum habet excuſatorium: & peccatũ quanto minus habet excuſationis, tãto eſt grauius: ergo videtur quod illud mendacium ſit primum, & capitale inter omnia mendacia, & nõ ſit

Reſpon. quartum genus. Reſpon. ad hoc dicendum eſt, quod mendacium illud dicitur fieri ex libidine, quo quidem homo mentiẽ ſolum vt placeat. Propter quod notãdum eſt quòd libido dupliciter dicitur. Vno modo dicitur libido improba voluntas: & ſic eſt radix mortaliũ peccatorum. Alio modo dicitur libido quæcũque moderata delectatio: & ſic libido dicitur a libendo: & hoc modo non ſolum eſt radix mortaliũ, ſed etiam venialiũ. Hoc autem dupliciter poteſt accipi, Aut communiter prout quærit finem in actu proprio, aut conſequenti: aut ſpecialiter prout in actu proprio quieſcit. Primo quidem modo commmunis eſt omni peccato. Secundo vero modo penes ipſam accipitur differentia mendacij quod fit ex libidine: quod inquã nõ dicitur fieri, quia procedit ex mala voluntate, ſed quia homo in mentiẽdo nõ quærit aliud quam ſeipſum oblectare in ipſo mendacio: & huiuſmodi minus malum eſt, quam illud quo intendit alij prodeſſe: & ideo medium locum tenet inter mẽdaciorum genera. AD illud quod primo obijcitur, quod nullus operatur ad malum aſpiciens. Dicendum, quod in mẽdacio duo ſunt, videlicet veritatis abſentia, & quædam ars, & aſtutia. Et licet nõ delectetur quis in abſentia veritatis: contingit tamen aliquem delectari in quadam arte, & aſtutia mentiendi; & hoc alio mõ habet ſpeciem boni Et ratione illius dicit Aug. quod ſola mentiendi libidine contingit aliquem mentiri. AD illud quod obijcitur, quod libido eſt radix omniũ malorũ. Dicẽdũ, quod libido ibi ſumiẽ large: ſed hic appropriaẽ ad delectationẽ, quæ habetur in ipſo actu mentiendi, qua quis finem in ſe quærit, & non in alteros: quæ ideo conſtituit ſpeciem mendacij, quoniam in alijs ſpeciebus mendacij homo non tantũ in ſe, ſed etiã in alijs finem quærit. AD illud quod obijcitur, quòd illud mendacium debet eſſe maximum. Dicendum, quòd hoc non eſt verum, quia magnitudo mendacij attenditur ſecundum maiorem obliquationem intẽtionis: magis autem obliquatur qui in mendacio intendit alium offendere, quam ſemetipſum delectare: & ideo ratio illa non valet.

Mendacium eſt (vt ait Aug.) falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi.

Dub. 3. Obijcitur contra hoc, quòd abſtracti, & concreti ea dẽ eſt diffinitio. Sed mẽtiri põt quis ſine falſa vocis ſignificatione, ſecundum quod poſt dicit Magiſter, videlicet cum quis intendens dicere falſum dicit verum: ergo iſta non eſt recta diffinitio. Item. Sicut mendacium contingit eſſe in verbis, ita etiam & in factis: ergo non tm debet dici falſa vocis ſignificatio, ſed ẽt falſa operis ſignificatio. Item. Videẽ quod prædicta notificatio nõ cõueniat oĩ mendacio, quia qui mentitur mendacio officioſo nõ intendit fallere, ſed prodeſſe: & qui ẽt mentiẽ mendacio iocoſo, non intendit niſi ſe delectare: ergo non videtur iſta diffinitio omni mendacio conuenire.

Reſpon.

Reſpon. Reſpon . Dicendũ, quod ſicut tactũ
eſt in præcedentibus, ad completum
eſſe mendacij duo cõcurrunt, vide-
licet falſa vocis ſignificatio ſicut ma
teriale,& fallendi intentio ſicut for
male: & ideo rectè eſt aſſignata præ
4 dicta notificatio mẽdacij AD illud
vero quod obiicitur, ꝙ abſtracti, &
concreti eadem eſt diffinitio . Dicen
dum, quòd mendacium,ſicut prius
tactum eſt,non tantum dicit compa
rationem ad mentientem, ſed etiam
ad ipſam rem,de qua fit ſermo. Men
tiri vero proprie dicit comparatio-
nem ad ipſum mentientem : & ideo
plus claudit in ſe mendacium,quam
mentiri : nec eſt idem omnino men
tiri , & mendacium dicere, ſicut Ma
giſter in litera dicit aperte . Nec ſe-
quitur, ꝙ ſi aliquis mentitur , ꝙ di-
cit mendacium , ſi proprie accipia-
tur mendacium,niſi forte large acci
piatur mendacium ad mendaciũ ſe-
cundum quid , vel ſimplieiter . A D
illud quod obijcitur,ꝙ mendacium
non ſolũmodo eſt in verbis, ſed eſt
in verbis & etiam in factis . Dicen
dum, quòd & ſi aliquo modo eſt in
factis , ſecundum ꝙ innuit Ambro.
proprie tamen in verbis eſt, ſecun-
dum quod dicit Augu. Verba enim
ſunt proprie ſigna dicentia mentis
conceptũ,pro eo ꝙ ab interiori pro
cedunt , & voluntarie formantur .
Et quoniam mendacium reſpectum
dicit ad illud quod eſt in mente inte
rius: hinc eſt ꝙ proprie eſt in ſermo
nibus,& vocibus, & per falſam vo-
cis ſignificationem diffinitur,licet &
in alijs aliquo modo analogice, & ꝑ
5 poſterius reperiatur. A D illud qđ
obijcitur, quod iſta notificatio non
conuenit mendacio iocoſo,& officio
ſo . Dicendum,quòd notificatio iſta
per prius conuenit mendacio perni
cioſo . Iocoſo autem,& officioſo cõ-
uenit quodãmodo quaſi ꝑ poſterius.
Vnde vocabulum fallendi in noti-
ficatione mendacij non tantum im-
portat decipere , ſed etiam falſum di
cere : & hoc eſt omni mendacio cõ-
mune,& generale . Falſum enim di-
cere exterius quodãmodo fallere eſt,
dum homo id dicit, quod poteſt ho
minem ad falſitatem deducere,& de-
ducendo ad falſitatem fallere , &
decipere .

## Iacob quod matre fecit aucto re vt falleret patrem &c.

Videtur hoc non habere verita- Dub. 4
tem , quia Iacob dixit falſum cum 6
intentione fallendi patrem : intende
bat enim ſignificare quod ipſe eſſet
Eſau : ergo videtur quòd ſimpliciter
fuit mendacium ; ergo videtur quòd
ſimpliciter fuerit mentitus. Item .
Mendacium eſt ita malum, ꝙ nullo
modo poteſt fieri bonũ , nec per ſe,
nec per diſpenſationem aliquã : vi-
detur ergo quòd nullo ſpiritus ſan-
cti conſilio , nec mentis imperio po
tuit ipſe Iacob a mendacio excuſari.
Reſpon. Dicendum,quòd ſecundum Reſpon.
beatum Ambr.& etiam Augu. Iacob
vir ſimplex a mendacio excuſatur,&
quantum ad id quod dixit verbo,
& quantum ad id quod fecit in fa-
cto. Verbo enim dixit , & facto ſi-
mulauit ſe eſſe Eſau . Quantum ad
id quod dixit verbo excuſatur, quia
non intendebat patrem fallere , ſed
dirigere . Non intendebat etiam di
cere ſe eſſe Eſau quantum ad perſo-
nam, ſed quantum ad dignitatẽ pri-
mogenituræ, & benedictionis , quã
ſibi a deo vendicauerat . Et hoc in-
quam non propria auctoritate , ſed
matris imperio,& ſpiritus ſancti cõ
ſilio dicebat . Qui quidem ſpiritus
ſanctus in vno, & eodem vocabulo
multiplicem habet intelligentiam.
Quantum etiam ad id quod fecit fa
cto ſimulando ſe eſſe Eſau non pec-
cauit, quia ſecundum Amb. factũ il
lud figuram præferebat futurorum.
Vnde propter præfigurationem , &
rectam intentionem , quæ dirigebat
ſecundum ſpiritus ſancti inſpiratio
nem dicit Aug. Iacob non commiſiſ
ſe mendacium,ſed impleſſe myſteriũ
iuxta ſcripturæ teſtimonium , quod
dicit eum virũ ſimplicem,non dolo-
ſum. A D illud qđ primo obijcitur,
quod Iacob patrẽ ſuum intendebat
decipere, reſpondendũ eſt per interẽ
ptionẽ , quod falſum eſt, ſicut prius
tactum

ptionem, quod falſum eſt ſicut prius tactum eſt; quia non intendebat dicere ſe eſſe Eſau quantum ad proprietatem perſonæ: ſed quantum ad proprietatem benedictionis, & primogenituræ. AD illud quod obiicitur,
7 quod ſpiritus ſanctus non poteſt diſpenſare de mendacio, quod nõ ſit peccatum in ſpiritum ſanctum. Dicendum quod illud veritatem habet quando mendacium vere, & proprie mendacium eſt; ſed hoc modo Iacob mendax non fuit, quia quamuis vnum prætenderet, aliud tamen præfigurabat: & ſpiritus ſanctus illud quod præfigurabatur principaliter intendebat, & Rebecca præcipiens, & Iacob obediens: cuius ſignum eſt quod ipſe Iſaac poſt benedictionem datã per ſpiritum ſanctum in ecſtaſi eleuatus, & intelligens futurorum præfigurationem, poſtquam etiam deprehendit ipſum fuiſſe Iacob, confirmauit prius datam benedictionẽ.

AD intelligentiã huius partis poſſunt ſex breuiter quæri. Primo quæritur, vtrũ eſſentiale ſit omni mendacio eſſe falſum. Secundo quæritur, vtrum eſſentiale ſit omni mendacio eſſe peccatum. Tertio quæritur, vtrũ mendacium ſit peccatum mortale ratione ſui generis. Quarto, vtrum oẽ mendacium ſit peccatum mortale viris perfectis. Quinto quæritur de numero mendaciorum. Sexto, & vltimo quæritur de gradibus eorundẽ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Mendacium cum nominet ipſũ dictum in comparatione ad rẽ, & ad ipſum dicentem, ad completam eius rationem duplex concurrit falſitas.

Fundamenta. VTRVM eſſentiale ſit omni mẽdacio eſſe falſum. Et quod ſic videtur. Primo per diffinitionẽ mendacij, quam ponit Auguſt. in lib. de mendacio. Mendacium inquit eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi. Si ergo diffinitio, & partes diffinitionis ſunt eſſentiales diffinito: ergo eſſentiale eſt mendacio eſſe falſum. Item. Hoc ipſum videtur per illud quod dicit Auguſt. contra mendaciũ. Sicut lux opponit tenebris: ita veritas opponitur mendacio: ſed tenebra eſſentialiter loquendo eſt priuatio lucis: ergo mendacium eſt priuatio veritatis: ſed veritatis priuatio eſt falſitas: ergo a primo eſſentiale eſt ipſi mẽdacio eſſe falſum. Item. Sicut ſe hñt eſſe veracem, & mendacem circa hominem: ſic ſe habent circa orationẽ veritas, & mendaciũ: ſed iſta duo ſunt incõpoſſibilia circa eundem hominem ſimul, & ſemel, videlicet ipſum eſſe veracem, & mendacem: ergo ſimiliter erũt incõpoſſibilia circa ſermonem: ergo impoſſibile eſt, quod idem ſermo ſit ſimul verus, & mendax. Si ergo mendacium non põt ſe compati cum veritate, videtur quod iſeparabiliter habeat ſibi annexam falſitatem. Itẽ. Omne verum ſm quod huiuſmodi eſt a veritate prima: ſed nullum mẽdacium eſt a veritate prima: ergo nullũ mendacium eſt verũ: & eſt verum, vel falſum: ergo eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe falſum. Sed contra. Aug. in lib. de mendacio dicit, quod ille mentitur, qui dicit verum quod putat eſſe falſum: ſed qui mentitur mẽdacium dicit: ergo aliquis dicendo verum facit mendacium: nõ ergo omne mendacium neceſſario eſt falſum. Item. Sicut verbum diſcordat ab intentione, cum quis negat illud quod nouit, ſic etiã diſcordat quando affirmat illud, quod ignorat, & de quo dubitat: ſed poſſibile eſt aliquem affirmare aliquod verum, de quo dubitat: ponatur ergo cum ſit poſſibile: ſed in tali affirmatione diſcordat ſermo ab intentione loquentis: ergo eſt ibi vitium, & peccatum: ſed non eſt niſi peccatum mẽdacij: ergo videtur quod aliquid ſimul poſſit eſſe verum, & tamen nihilominus eſt mendacium. Item. Si intentio eſt recta, totum eſt rectum: ergo ſi intentio eſt mendax, totum eſt mẽdax: ſed aliquis poteſt dicere dictum Ad opp.

verum intentione mētiendi:ergo poſ
ſibile eſt qđ aliquis dicendo verum
ſit mendax:ſed non eſt mendax niſi
in illo dicto:ergo poſſibile ē dictum
verum eſſe mendacium. Item. Sicut
ſe habet peccatum ad bonitatem,ita
ſe habet mendacinm ad veritatē. ſed
qui facit aliquod bonum opus mala
intentione,cōmittit peccatum: ergo
ſimiliter qui dicit verum fallendi in
tentione incurrit mendacium: ergo
idem quod prius. Si tu dicas ſecun-
dum ꝙ Magiſter videtur dicere in li
tera,quod poſſibile eſt aliquem dice-
re verum, & mentiri:ſed non eſt poſ
ſibile aliquod dictum eſſe verum, &
mendacium ſimul,videtur eſſe oppo
ſitio in adiecto; quia ſicut ſe habet
peccans ad peccatū: ſic ſe habet men
tiens ad mendacium: ſed omnis pec
cans peccatum cōmittit: ergo omnis
mentiens mēdacium dicit:ergo ſi ve
ritas dicti non repugnat actui men-
tiendi, non repugnat rationi ipſius
mendacij.

8 RESP. Ad prędictorum intelli
gentiam eſt notandum, ꝙ dictum ex
terius prolatum comparatur ad intē
tionem dicentis,& ad ipſam rem ſi-
gnificatam: & ſm hoc ſortitur dictū
illud rationem duplicis falſitatis,vel
veritatis. Nam per cōparationem ad
9 rem dicitur verus ſermo,per compa
rationem aūt ad intentionem dicen
tis dicitur verax. Sic etiam falſitas du
plex eſt circa ſermonem. Nam per cō
parationem ad rem,videlicet cū non
eſt adæquatio rei,& ſermonis,dicitur
ſermo falſus,per cōparationem vero
ad intentionem dicentis, cum nō eſt
adæquatio ſermonis,& intētionis,di
10 citur ſermo fallax,ſiue mēdax. Quo
niam igitur mendacium nominat ip
ſum dictum per comparationem ad
rem,& ad ipſum dicentem; hinc eſt
ꝙ ad cōpletā mēdacij rōnem duplex
falſitas cōcurrit. Vna per cōparatio-
nem ad rem,& altera per cōparatio
nem ad intentionem loquentis. Et
hanc duplicem falſitatem tangit Au
guſt. in diffinitione mendacij, cum
dicit. Mendacium eſt falſa ſignifica
tio vocis cum intentione fallendi.
Prima aūt falſitas tenet in ipſo men
dacio rationem materialis. Secunda
vero rationem formalis, & ab il-
la ſecūda denominatur quis mēdax:
ergo propter hanc duplicem compa
rationem,quàm importat ipſum mē
dacium de ratione ſui nominis,neceſ
ſe eſt ad eius completam rationē con
currere prædictam duplicem differē
tiam falſitatis. Mentiri aūt dicit actū
per comparationem ad ipſum loquē 11
tem. Vnde ad hoc ꝙ aliquis dicatur
mentiri ſufficit falſitas,quæ cōcurrit
ex diſcordia vocis,& intentionis: &
hoc patet ex ipſa diffinitione vocabu
li,quia mentiri eſt contra mentē ire.
Contra aūt mentem vadit non ſolū
ille qui dicit falſum ſcienter, ſed etiā
qui dicit verum,quod putat eſſe fal-
ſum. Vnde minus importatur cum
dicimus aliquem mentiri, quàm qū
dicimus aliquem dicere mēdacium.
Quamuis enim intentio fallendi ſuf
ficiat ad hoc,vt aliquis dicatur men
tiri: nō tamen ſufficit ad plenam ra-
tionem mendacij,ſm quod dicit Ma
giſter in litera, & manifeſte apparet
ex ipſa notificatione Auguſt. & ratio
nibus ad primam partem adductis. 12

AD illud qđ obijcitur in contra-
rium,quod ille mentitur qui dicit ve
rum quod putat eſſe falſum, iam pa-
tet reſponſio; quia plura requirūtur
ad perfectam rationem mendacij; q̄
quod aliquis dicatur mentiri. AD 13
illud quod obijcitur,quod ſicut ver-
bum diſcordat ab intentione in eo q
aſſerit falſum,ita etiam in eo qui aſ-
ſerit dubium,& incertum. Dicendū,
ꝙ & ſi ſit ſibi ſimilitudo quantum ad
diſcordiam intētionis; diſſimilitudo
tamen eſt quātum ad diſcordiam ſer
monis,& rei:quia cum aſſeritur fal-
ſum ſcienter,non tantūmodò diſcor
dat ſermo ab intentione,ſed etiam di
ſcordat a re:& ideo non ſequitur, ꝙ
ſi in aſſertione falſi cogniti eſt mēda
ciū,ꝙ propter hoc eſt in aſſertione
veri incerti,niſi ſm quid. AD illud 14
quod obijcitur, quod intentio re-
cta totum rectificat,& obliqua totum
falſificat. Dicendum, ꝙ & ſi intētio
obliqua totum dictum falſificet, non
tamen falſificat ſecundum omnem re
ſpectum,ſed ſolū ſm reſpectū, quem

habet ad dicentem, & ille reſpectus non ſufficit ad mendacij rationem:
15 ſicut tactum eſt. AD illud qđ obijcitur, quod qui facit bonum mala intētione, cōmittit peccatum: ergo &c. Dicendum, ꝙ bonum mala intentione factum non eſt ſimpliciter peccatum, ſed peccatum illi qui facit: ſicut cum quis dat eleemoſynam ex vana gloria, dare eleemoſynam non ē peccatū, ſed illi qui mala intentione hoc facit: ſic & in propoſito poteſt concedi. Et præterea ex hoc non habetur, quod veritas ſimul ſtet cum eo quod eſt mendacium ſimpliciter, ſed tantū alicui. Aliter etiam poſſet dici, ꝙ nō eſt ſimile: quia peccatum dicit priuationem bonitatis, bonitas autem dicit ordinationem in finem, quæ quidem habet eſſe mediante recta intentione. Et iō recta intētione ſublata, cū ſimpliciter pereat ordinatio, ſimpliciter iudicabitur aliquid eſſe peccatum: mendacium aūt dicit priuationem veritatis, quæ quidem non tantum conſiſtit in comparatione ipſius ſermonis ad intentionem, ſed etiam ad ipſam rem. Et per hoc patet rñſio ad illud quod obijcitur conſequenter, ꝙ quicunque peccat, peccatum cōmittit: ergo qui mētitur, ſimiliter cōmittit mendacium. Non enim eſt ſimile ſicut iam viſum eſt. Eſto tamen quod iſta concluſio concederetur, ꝙ iſte mentiendo committeret mendacium: non tamen ſequeretur ꝙ eſſet mendacium in ſermone eſt ibi quid & ſimpliciter, ſicut prius explanatum eſt. Vnde ſ. dum illud dictum in quo eſt falſitas per comparationem ad rē & intentionem, eſt mendacium ſimpliciter, & complete. Illud vero in quo eſt falſitas ſolum per comparationem ad intentionem, eſt mendaciū alicui, & minus complete. Illud autē in quo eſt falſitas per comparationē tantum ad rem, eſt mendacium ſecundum aliquid, & minime complete. Vnde fere omnes rationes præmiſſę, & etiam conſimiles in proceſſu ſuo peccant ſm quid, & ſimpliciter.

# QVAESTIO II.

## CONCLVSIO.

Eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe peccatum, et eſſe malum ſecundum ſe: cū de ratione ſui nominis includat inordinatam intentionem.

VTRVM eſſentiale ſit mendacio eſſe peccatū. Et ꝙ ſic videtur. Primo auctoritate. Augu. in libr. contra mendacium, qui dicit ſic. Videtur mihi oē genus mendacij eſſe peccatum. Item. Auguſt. in li. de mendacio, Aut non eſt credendum bonis, aut credēdum eſt eis, quos credimus debere aliquā do mentiri, aut non eſt credendū bonos aliquando mentiri: quorum primum eſt pernicioſum, ſecūdum ſtultum: reſtat ergo vt numquam mentiātur boni. Si ergo aliquis mentitur, neceſſe eſt inquantum mentitur eſſe malum: ergo eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe peccatum. Item. Auguſt. ibidem. Quiſquis aliquod genus mendacij peccatum non eſſe putauerit, ſemetipſum turpiter decipit: ergo redit idē quod prius. Item. Hoc ipſum videtur ratione: quia eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe priuationem veritatis & reſpectu rei, & reſpectu intentionis: ſed vbicumque eſt intentionis obliquitas, ibi neceſſario eſt culpa: ergo neceſſarium eſt ipſum mendaciū eſſe peccatum. Item. Omnis iniquitas eſſentialiter loquendo eſt peccatū vbicumque autem eſt mendacium, ibi eſt doloſitas, quia aliud gerit hō mo in corde, aliud dicit ore. Vbi autem doloſitas eſt, ibi eſt iniquitas: ergo a primo impoſſibile eſt aliquod mendacium non eſſe peccatum. Item. Verba inſtituta ſunt ad hoc, quod homo exprimat per illa illud quod mente gerit: ſed quicumque mentitur, vtitur verbis ad contrarium eius quod mente gerit: ergo quicumque mentitur, vtitur verbis ad contrarium eius ad quod in-

Fundamenta.

ſtituta ſunt: & omnis qui vtitur re ad contrarium eius ad quod inſtituta eſt, neceſſario illa abutitur, & omnis qui abutitur peccat: ergo omnis qui dicit mendacium peccat.

Ad opp. Sed cōtra hoc obijcitur. Primo per exempla, quia Gene. 22. Abraam cum intenderet puerum immolare, dixit ſe cum puero reuerſurum ad ſeruos: & Iſaac de vxore ſua dixit, quod ſoror eius eſſet. Geñ. 26. Et de Ioſeph ſimiliter habetur exemplum. Gene. 42. & 44. Si ergo facta patriarcharum narrat ſcriptura non ſicut reprehendenda, ſed ſicut imitāda, & ipſi mentiti fuerunt, videtur ꝙ mentiri poſſit aliquis ſine peccato. Item. In ſcripturis ponuntur multæ locutiones, quæ ſm intētionem literę falſę ſunt, ſicut patet de eo quod dicitur. Iudicum. 9. quod ierunt ligna ad ramnū &c. & diſputantes proponunt multa, quæ ſciunt eſſe falſa: cum ergo ſacra ſcriptura abſque aliquo peccato fuerit data, & inſcripta, & inſpirata, & diſputatio ad veritatem inquirendam ſit laudabilis, & meritoria, videtur ꝙ aliqua mendacia dici poſſint abſque vlla culpa: ergo non eſt eſſentiale ipſi mendacio eſſe peccatum.

Item. Secundū ꝙ dicit Amb. nō ſolū eſt mendacium in verbis, ſed etiā in operibus ſimulatis: ſed facere poteſt aliqs opera ſimulata abſque aliquo peccato, ſicut fecit Ioſue, qui ſimulauit ſe fugere ante habitatores Hai: & Dauid qui ſimulauit ſe ſtultum ante regem Achis: & Iehu qui ſimulauit ſe cultorem Baal: & iſti non peccauerunt, ſed potius cōmendantur: ergo videtur pari ratione ꝙ poſſit fieri mendacium in verbis ſine peccato.

Item. Maius malum eſt homicidium & furtum, quàm ſit mendacium: ſed furtum, & homicidium bene poſſunt fieri, nec eſt neceſſarium ſemper eſſe peccatū: ſicut patet de his q occidūt auctoritate legis, & furantur tempore neceſſitatis, vel ex præcepto, ſicut filij Iſrael: ergo videtur multofortius, ꝙ mendacium aliquod poſſit bene fieri: ergo non eſt eſſentiale ei eſſe peccatum. Item. Mendacium quo quis mentiē proximo, eſt contra mandatum ſecundæ tabulę: ſed in mandatis ſecundæ tabulę (vt dicit Ber.) poteſt dn̄s diſpenſare, vt bene fiant: ergo & in ipſo mendacio: ergo non videtur ꝙ eſſentiale ſit ei eſſe peccatū. Item. Poſſibile eſt ꝙ aliquis mentiatur propter caſtitatem alterius conſeruandam, quem diligit ex charitate. ſi ergo omne quod fit ex charitate, fit bene, & meritorie, & tale non eſt peccatum: ergo ſi poſſibile ē mentiri ex charitate, poſſibile eſt mendacium non eſſe peccatum. 17

RESP. Dicendum, quod abſq; dubio omne mendacium eſt peccatum: & adeo eſt ipſi mendacio eſſentiale eſſe peccatum, vt nullo pacto, nullo fine, nulla diſpenſatione, nec humana, nec diuina poſſit fieri bene. Et hoc Auguſt. dicit expreſſe, & nititur multipliciter probare: & in hoc cōmuniter concordant doctores: ſed rationem hu⁹ eſt difficile aſſignare, & ad hoc poſſumus niti diuerſimode. Vna namque ratio reddi poteſt ex parte eius contra quod eſt mendacium: mendacium enim eſt contra veritatem, homicidium vero, & furtū contra creaturam. Deus aūt contra ſuam veritatem nō poteſt facere, nec poteſt aliquis iuſte contra diuinā veritatem ire, quamuis poſſet quālibet creaturam alij pro toto ſubijcere, & eam diſponere, & ordinare. Ideo licet poſſibile ſit diſpenſare in homicidio, & furto: non tamen in mendacio. Sed hęc ratio non videtur ſufficere, quia non omne mendacium eſt contra veritatem increatam. Sicut enim bonitas eſt creata, & increata: ita etiam & veritas. Et ſicut deus eſt ſupra creatam bonitatem, ita etiā eſt ſupra creatam veritatem: ergo ſicut poteſt diſpenſare, vt aliquis deſtruat aliquod bonum creatum, ita tamen quod nullum fiat præiudiciū ſuę bonitati: ita videtur ſimiliter de veritate. Ideo eſt alius modus dicendi, qđ mendacium nullo modo poteſt bene fieri, nec aliquo fine, nec aliquo præcepto diſpenſatiuo, quia ſemper manet in eo deordinatio: quæ quidem eſt ex diſcordia vocis, & intellectus non ſic autem eſt reperire in alijs.

Nam

Nam diuinum mandatum ſuperueniens tollit deordinationem illã quæ eſt in homicidio, & in furto: ideo magis adhæret malitia ipſi mendacio, quàm furto, vel homicidio. Sed nec adhuc videtur hoc ſufficere: quoniã ſi deus poteſt facere duos homines diſcordare ab inuicem ſine peccato, ſicut diximus de Paulo, & Barnaba, videtur ꝙ ſimiliter manente intellectus, & ſermonis diſcordia poſſit ex diſpẽſatione diuina amoueri omnis culpa: & ideo non videtur ratio ſufficiens ſumi ex parte diſcordiæ intẽtionis, & ſermonis. Et ideo ad hoc eſt tertius modus dicendi, ꝙ dupliciter dicitur eſſe aliquid malum, aut ex genere actus, vtpote cum actus tranſit ſuper materiam indebitam, aut ex malitia intentionis. Cum autem trãſit actus ſuper materiam indebitam, hoc poteſt eſſe dupliciter, vel reſpectu dei, vel reſpectu proximi. Si reſpectu dei: ſic eſt malum in ſe, & ſm ſe, nec vllo modo poteſt bene fieri, ſicut eſt odire ſummum bonũ, & blaſphemare deum. Si reſpectu ꝓximi, ſicut eſt nocumentum inferre proximo in perſona, vel in reb⁹: ſic eſt malum in ſe, & poteſt aliquo fine benefieri, quia poteſt recta intentio ſuperuenire ex diſpenſatione. Cum autẽ aliquid eſt malum ex malitia intentionis, tunc ſiue ſit reſpectu dei, ſiue reſpectu proximi, ſimpliciter malũ eſt, & nullo fine poteſt bene fieri, quia dicit priuationem debiti finis. Vnde facere hoc malum eſſe bonum, nihil aliud eſt facere, quam aliquid ſimul eſſe bonum, & malum. Tale autẽ eſt mendacium. Nam mendacium non ſolũmodo dicit malum ex hoc quod actus tranſit ſuper materiam indebitam, ſed etiam ex intentione indirecta. Et quoniam ad omne mendaciũ iſta duo concurrunt, videlicet dicere falſum, & intentio fallendi. Et primũ eſt malum in ſe, & poteſt bene fieri, ab eo qui ignorãter dicit falſum. Ratione vero ſecundi eſt malum ſm ſe, & nullo fine poteſt bene fieri, nec circa ipſum poteſt diſpenſari. Sicut nullo modo poteſt bene fieri, ꝙ aliquis cognoſcat alienam intẽtione adulterandi, ſiue ex improbitate volũtatatis. Concedendæ ſunt igitur rationes hoc oſtendentes, ꝙ eſſentiale eſt ipſi mẽdacio eſſe peccatum, & quod ipſum mendacium eſt malum ſecundum ſe, ſicut dicit Auguſt. quoniam de ratione ſui nominis includit inordinatam intentionem, ſicut oſtenſum eſt.

AD illud quod obijcitur in con 19
trarium per exempla veteris teſt. de
mendacio abrahæ, Iſaac, & Ioſeph. Di
cendum, quod nullus eorum menti
tus eſt. Nam & ſi Abraham vellet fi
lium ſuum immolare, credebat tamẽ
ex magnitudine fidei ſuę (ſicut dicit
Apoſtolus) ꝙ dominus eum ſuſcita-
ret: ſciebat enim ꝙ firma erat pro-
miſſio, qua ei dictum fuerat, in Iſaac
vocabitur tibi ſemen. Similiter nec 20
Iſaac mentitus fuerat; quia Rebecca
ſoror erat, & vxor: & dicendo ipſam
eſſe ſuam vxorem veritatem vtique
tacuit: ſed tamen falſitatem non di
xit. Similiter etiam nec Ioſeph mẽ 21
titus fuit, quia verba illa nõ dicebat
affirmando, ſed potius tẽtando, cum
dicebat eos exploratores eſſe. Vnde
potius intelligenda ſunt interrogati
ue, quàm affirmatiue. Quando autẽ
dixit ſe peritum in augurandi ſcien-
tia, large accipitur verbum auguran
di pro futurorum præuiſione. Præ-
terea, hoc ipſum etiam interrogati-
ue dixit, potius exprimens famam po
puli, quam de hoc habebat, quàm ſi
bi attribuere volens famam illam: ſic
etiam & de cõſimilibus dicendũ eſt.

AD illud quod obijcitur de locu 22
tionibus poſitis in ſcriptura. Dicendum, quod ea quæ tranſſumptiue dicuntur, referuntur ad conſequentẽ intellectum, & pro illo intelliguntur: & quoniam pro illo habent veritatem, nullum eſt ibi mendaciũ. Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus in libro de mendacio. Quicquid figuratiue fit, aut dicitur, non eſt mendacium: omnis enim enunciatio ad id quod enunciat, referenda eſt. Omne autem figuratiue factum, aut dictum hoc enunciat, & ſignificat eis, quibus intelligendum prolatum eſt: & ſic nullum eſt ibi menda-

 cium

## QVAESTIO III

### CONCLVSIO.

**Mendacium quandoque eſt peccatum mortale, & quãdoque veniale: mortale facit materia, contemptus, nocumentum & libido mentiendi.**

Ad opp. VTRVM mendacium ſit peccatũ mortale ratione ſui generis. Et ꝙ ſic videtur. Primo per illud quod dicitur in pſal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium Gl. plus eſt perdere, quam odire: ſed deus neminem odit niſi propter peccatum mortale: ergo oẽ mendacium eſt peccatum mortale. Item. Sapien. j. Os quod mentitur occidit animã: quod verbum tractans Augu. dicit in lib. de conflictu vitiorum, & virtutum: Nec officioſo mendacio, nec ſimplici verbo oportet quemquam decipere, quia quõlibet mentiatur quis occidit animam. Sed non occiditur aliquis niſi per mortale peccatum: ergo quomodocunque mentiatur aliquis peccat mortaliter. Item. Super illud. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. glo. ſi quis nõ vult hominem ad mortem prodere, verũ taceat, ſed non falſum dicat, ne pro corpore alterius animam ſuam occidat: ſed nullum mendacium eſt leuius peccatum, quam mendacium officioſum: ergo ſi illud occidit aĩam: ergo & omne aliud. Cum igitur anima non occidatur niſi per mortale peccatum, videtur &c. Item. Hoc ipſum oſtẽditur ratione. Quod eſt contrarium veritati, & eius peremptio, eſt peccatum mortale: ſed omne mẽdacium repugnat veritati, ſicut fornicatio caſtitati: ergo ſicut fornicatio eſt peccatum mortale de ratione ſui generis, ita & mendacium. Itẽ. Omnis qui facit contra conſcientiã, ædificat ad gehennã: ſed omnis mentiens contra cõſcientiã loquitur, qa dicit falſum cũ intentione fallẽdi: ergo proferens mendaciũ ædificat ad gehennã: ſed non dr̃ homo ædificare ad gehennã niſi per peccatũ mortale: ergo &c. Itẽ. Oẽ peccatũ in quo eſt plenus cõſenſus, & ſit ex certa ſciẽtia, eſt peccatũ mortale: quia in peccato in quo eſt plen⁹ conſenſus ſuperior portio rõnis mãducat: peccatũ autem qđ eſt ex certa ſcientia eſt peccatũ in ſ. ſ. qđ eſt grauiſſimum. Cum ergo omne mendaciũ de rõne ſui generis ſit peccatum ex certa ſciẽtia, & in quo eſt plenus conſenſus, videt ꝙ omne mendacium ſit peccatũ mortale. Sed contra. Glo. ſuper. j. Exod In- Fundamenta. firmis mentiri conceditur: ſed nullum mortale alicui conceditur: ergo mendacium non eſt mortale peccatum. Item. Grego. loquens de mendacio obſtetricum dicit. Hoc peccati genus de facili credimus relaxari: ſed peccatum quod facile relaxatur, eſt in genere venialis: ergo &c. Itẽ. Nihil eſt peccatum mortale, niſi vbi libido interuenit. vel contemptus: ſed mendacium officioſum de ſui ratione non dicit libidinem, nec contemptum: ergo non videtur, quòd ſit mortale peccatum. Item. Cũ quis loquitur, vel ludit cũ proximo ſuo dicendo ei fabulam, non facit contra aliquam prohibitionẽ: ergo non videtur quod peccet mortaliter, ſed mentitur mendacio iocoſo: ergo nõ oẽ mendacium eſt peccatũ mortale.

RESP. Dicendum. quòd abſque dubio non omne mendacium eſt 28
peccatum mortale, imo inquantum eſt de rõne ſui generis indifferẽs eſt peccatũ & ad mortale, & ad veniale. Et ratio huius eſt: quia lingua poſita eſt in lubrico, & facilius eſt loqui, quam facere: ideo non ſemper ponderatur actus linguæ, nec ponderari poteſt faciliter, propter quod dicitur Iaco. iij. Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir, propter quod etiam peccatum mendacij non eſt generaliter mortale. Sed
mortale ſit ratione materiæ, circa 49
quam, & ratione contemptus, & ratione nocumenti, & etiam ratione libidinis mentiendi, quæ faciunt mẽdacium eſſe pernicioſum, & morta-

le peccatum: & quia hęc non ſemꝑ concurrunt ad eſſe mendacij: ideo poteſt eſſe aliquando veniale, aliquā do mortale, ſicut oſtendunt rationes
30 ad hanc partem inductę.

A D illud quod obſ de auctoritate Pſalm. quod omnes perduntur, qui loquuntur mendacium. Dicendum, quòd ſicut glo. exponit, non intelligitur hoc dictum de mendacio generaliter, ſed ſecundum differentiā mēdacij pernicioſi. Vnde diſtributio illa non fertur ad ipſum mendacium, ſed ad perſonas mentientes illo genere mendacij. Ideo & in proceſſu illo eſt fallacia figurę dictionis propter commutationem ſuppoſitionis eius, quod dico mendacium, quia fit proceſſus a determinata ad cōfuſam.

31 A D illud quod obiicitur de auctoritate Sapientię. Dici poteſt, quòd ſimiliter auctoritas illa non intelligitur de quolibet mendacio, ſed de mēdacio pernicioſo. Et ſi obijciatur, quod Augu. exponit, quòd quocumque modo mentitur q̄s, occidit animam. Dicendum, quòd nec ibi intendit Augu. diſtribuere pro omnibus differentiis mendacii: ſed intelligens de mendacio pernicioſo, quod eſt in doctrina religionis, dicit quòd nullo pacto, nullo fine poteſt quis mētiri, q̄n occidat aīam: & illud melius poteſt colligi ex litera ſequenti.

32 A D illud quod obiicitur, quod homo non debet mentiri pro ſalute alterius, ne animam ſuam occidat: poteſt dici quòd verbum illud ſolūmodo ad perfectos ſe extendit, de quibus loquitur Augu. in originali, vnde glo. illa ſumpta eſt. Poſſet etiā dici quod verbum hoc dictū eſt conſultorie, quia homo nō tenetur mētiri pro aliquo, nec tenetur animā ſuam lædere pro ſalute alterius corporali. Quoniam ergo quodlibet mendacium & ſi non inducat mortem, quia tamen peccatum eſt, ad mortem diſponit: ideo conſulit, vt non mentiatur pro ſalute corporis alterius ſeruanda: & ſic ex hoc non habetur, ꝙ omne mendaciū ſit mortale peccatum, ſed ꝙ eſt mortale pec
33 catum, vel ad illud pręparat. A D illud quod obiicitur, ꝙ omne mendacium eſt peremptorium virtutis veritatis. Dicendum, ꝙ virtus veritatis potius eſt voluntas dicendi verū, cum oportet, & expedit, quam ſit cōtinua enunciatio veri. Quamuis autem prolatio ipſius mendacij repugnet actui dicendi verum: tamen nō repugnat ipſi veritati virtuti, qua q̄s refugit mēdacium pernicioſum. Nec eſt ſimile de fornicatione reſpectu caſtitatis, quoniam actus ille vniuerſaliter eſt prohibitus: non ſic autem omnis differentia mendacij: & hoc eſt propter lubricum ipſius linguæ. Vnde quędam ſunt mendacia exteriora, quę non opponuntur ipſi veritati virtuti, ſicut peccata venialia, ſicut nec primi motus caſtitatis. Quędam vero opponſitur ſicut peccata mortalia: & iſta prohibētur in quinto mandato, in quo dicit Magiſter mendacium, & periurium prohiberi. A D illud quod obiicitur, 34
quòd qui facit contra conſcientiam ædificat ad gehennam. Dicendum, quòd conſcientia aliquid dictat refugiendum, ſicut contrarium iuſtitię, aliquid ſicut quod facit aliquo modo a iuſtitia declinare. Qui primo modo facit contra dictamen cōſcientiæ, peccat mortaliter propter contēptum interuenientem, & illæ ædificat ad gehennam. Qui vero ſecundo modo, non ædificat ad gehennam, nec propriè dicitur facere contra cōſcientiam, ſed præter conſcientiam. Et primo modo ſunt contra conſciētiam mendacia pernicioſa, ſecundo modo alia. Conſcientia enim non dictat omnia mendacia æqualiter eſſe vitanda, ſed quædam ſicut mortalia, quædam ſicut venialia. Et ſi tu obiicias, quòd omnis mētiens quocumque genere mendacii mētiatur, ſemper dicit directe contrarium ei, quod conſcientia dictat. Dicendū, ꝙ conſcientia dictat de aliquo quod ſit verum, & de aliquo quod non ſit dicendum, vel eius contrarium. Et cum quis profert falſum ſcienter, & ſi directe faciat contra conſcientiē, quæ dictat aliquid eſſe verum: non tamen facit contra conſcientiam illam

lam, quæ dictat aliquid non eſſe dicendum. Et quantum ad ſecundum dictamen conſcientiæ, quod dirigit in agendis, penſatur quantitas peccati non quantum ad iudiciū cōſcientiæ, quod regit in cognoſcen-
15 dis. AD illud quod obijcitur, q̄d in omni mendacio ſuperior pars rationis comedit, & certa ſcientia cōcurrit. Dicendum, quòd ſicut ſecundo libro fuit determinatum, manducatio ſuperioris portionis facit peccatum mortale ſolū in his, quorum actus ſunt ſimpliciter, & vniuerſaliter ꝓhibiti, ſicut in peccato carnis: hoc autem locum nō habet in peccato mendacij. Similiter nō omne peccatum, quod fit ex certa ſciētia, eſt in ſpiritum ſanctum, ſed illud in quo cum certa ſcientia concurrit
16 ipſa malitia. Et ſi tu obijcias, quòd omne mendacium impugnat veritatem agnitam, quæ eſt vna ſpecies, peccati in ſpiritum ſanctum. Dicendum, ꝙ nō quæcumque veritatis impugnatio, nec qualiſcūque impugnatio eſt peccatum in ſpiritum ſanctū, ſed impugnatio veritatis ſecundum pietatem: & vlterius impugnatio, quæ eſt cum quadam proteruitate, & mentis obfirmatione, quam non eſt in quolibet mendacio reperire. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, quòd omne mendacium ſit peccatū in ſpiritum ſanctum, nec etiā quòd vniuerſaliter ſit peccatum mortale.

## QVAESTIO IIII

### CONCLVSIO

Mendacio viris perfectis & quorum perfectio publica eſt quantumcūque paruum imputatur in peccatum mortale.

Fundamenta.

VTRVM omne mendacium ſit mortale viris perfectis. Et quod ſic videtur. Primo ſuper illud Pſalm. Perdes omnes &c. Glo. Perfectus omnino mentiri non cōuenit: ſed hoc non dicit, niſi quia alterius generis peccatum eſt perfectis, & imperfectis: quod enim omnino non licet, iudicatur eſſe mortale: ergo &c. Item. Augu. de mendacio. Quomodo (inquit) diligit proximum tamquam ſeipſum, cui vt præſtet tēporalem vitam, perdit æternā? loquitur de perfectis: ergo videtur ꝙ pro mendacio officioſo perdit perfectus æternam vitam: ergo peccat mortaliter. Item. Auguſt. tractans illud Prouerbiorum. xxix. ſecundum tranſlationem Septuaginta. Verbum ſuſcipiens filius a perditione longe aberit, & nihil falſi ex ore eius ꝓcedit: hoc exponens Aug. dicit ſic. Filius ſuſcipiens per gratiam verbū æternum tam clauſum ſibi deputat ad ſubueniendum homini per mendacium, quam ſi per ſtuprum tranſire cogatur. Si ergo per ſtuprū trāſire eſt mortale peccatum, videtur ꝙ filiis ſupernæ Hieruſalem mentiri propter ſalutem alicuius ſit mortale peccatum. Item. Nulli credendum eſt ſi viris perfectis nō creditur: ſed ſi viri perfecti mentirentur, eis non eſſet credendum: ſi autem nulli creditur, perit fides in terra: ergo mēdacium perfectorum fidem tollit, & euacuat, per quā reguntur homines, & regna. Si igitur talis fides auferri non poteſt ſine mortali culpa, videtur ꝙ viri perfecti in qualibet ſpecie mendacii incurrant reatum mortalis peccati. Ad opp. Sed contra. Circunſtantia non aggrauat peccatum in infinitum: ſi ergo ſtatus ꝑfectionis eſt circunſtantia ex parte perſonæ, non aggrauabit peccatum in infinitum: ſed mortale excedit veniale in infinitum; ergo quod erit veniale imperfecto, non erit mortale perfecto. Item. Non mentiri oī genere mendacij aut eſt conſilium, aut eſt præceptum. Si præceptum: ergo cum ad præceptum omnes obligentur, omnes qui mentiūtur, peccant mortaliter, quod ſupra improbatū eſt. Si conſilium: ſed ad conſilia nemo tenetur niſi ex voto: ergo cum viri perfecti illud non vouerunt, videtur

detur quod nec mortaliter peccent in quolibet genere mendacij. Item. Si mendacium generaliter repugnat charitati perfectæ: aut ergo inquantum eſt charitas, aut inquantum eſt perfecta. Si inquantum eſt charitas: ergo cuilibet charitati: ergo quilibet peccaret mortaliter. Si inquantũ perfecta: ergo videtur ꝙ per mendaciũ non cadat vir perfectus a charitate, ſed ſolum a perfectione: igitur non peccat mortaliter per quodcumque mendacium. Itẽ. Vir perfectus in verbo otioſo, in motu iræ, & in motibus carnis, & in alijs, quæ ſunt venialia de ratione ſui generis, non dicitur peccare mortaliter: ergo pari ratione nec in mendacio iocoſo, & officioſo, cum de ratione ſui generis ſint venialia.

37 RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notãdum, quòd circa hoc eſt triplex modus dicendi. Quidam namque dicere voluerunt, ꝙ mendacia illa, quæ ſunt venialia imperfectis, ſunt etiam venialia perfectis viris: ſed tamen quia perfecti minorẽ habent pronitatem ad mendacium, quam imperfecti; hinc eſt ꝙ grauius peccant. Vnde Aug. non vult oſtendere, vt dicunt, quòd omne mendacium ſit mortale peccatum perfectis: ſed quòd cum nullum mendacium poſſit bene fieri, magis tamen indecens eſt, & inconueniens circa perfectos, quam circa imperfectos: non quia ipſe perfectus propter quodcumque peccatum animam ſuã occidat, & mereatur ire in perditionem: ſed quia ex hoc ipſo dum minus adhæret veritati, approximat iniquitati, & diſponit ſe ad lapſum, & præcipitium. Sed quoniam verba Auguſtini expreſſe videntur prætendere, quòd periculoſum ſit viris perfectis mentiri: dicitur enim in gloſa ſuper illud: Perdes omnes qui loquuntur mendacium, quòd perfectis nõ conuenit mentiri, nec etiã pro temporali vita alicuius ſeruanda: et poſt ſubdit, quòd perfectus falſum non dicat, ne pro vita alterius animam ſuam occidat: et ſic videtur expreſſe dicere, quod mendacium officioſum ſit viris perfectis mortale: ideo videtur aliter alij, eſt ſe dicendum, quod eſt perfectio voti, ſiue religionis, & perfectio charitatis, per quam perfecte adhæret homo ſummæ veritati, & bonitati per intellectum, & affectum, prout poſſibile eſt in via: & iſta dicitur perfectio tranquillitatis. De primis perfectis non intelligit Auguſt. ſed de ſecundis. Illi etiam perfecti pro eo ꝙ maxime adhærent ſummæ veritati, non habent pronitatem ad mentiẽdum: & ideo cum mentiuntur, non excuſantur, ſed interuenit veritatis contemptus, & eſt eis qualecumque mendacium deliberatiue dictũ mortale peccatum. Et ponit exemplum 38

39 de homine primo, qui in ſtatu innocentiæ propter tranquillitatem, quã habebat, non poterat peccare venialiter, quia nulla erat in ipſo pronitas infirmitatis, ipſum excuſans, vt in peccato ſuo diceretur eſſe dignus venia, vel temporali pœna. Sed illud adhuc calumniabile eſt: quia pauciſſimos, aut nullos eſt reperire in iſta charitatis perfectione. Præterea: Quantumcumque ſit aliquis perfectus perfectione tranquillitatis, ſi dicat aliquod verbum ocioſum, non peccat mortaliter. Et iterum, Quia quanto homo eſt maioris perfectionis in vita præſenti, tanto maioris eſt pietatis: & quanto maioris pietatis, tanto pronior eſt ad ſubueniendum alienæ ſaluti. Quando ergo vir perfectus videt, ꝙ poteſt ſubuenire alienæ ſaluti corporali, vel ſpirituali per falſitatem verbi ſui, videtur quod hoc mendacium debeat inclinare ex ipſa pietate, & dulcedine: ſicut videmus quòd magis pronus eſt pater ad mentiendum pro ſalute filij, quam pro ſalute vnius extranei. Eſto etiam quod nulla ſit pronitas, cum mẽdacium iocoſum, & officioſum non ſit prohibitum, ſi aliquis ad hoc ſe non aſtrinxerit per votum, quantumcumque ſit perfectus, non videtur quod incurrat mortale peccatum. Et propterea eſt 40

tertius modus dicendi, ꝙ ad aliquid obligatur homo ſpecialiter præter alios

alios vel ratione voti emiſſi, vel ra-
tione officij commiſſi, vel ratione
ſcandali alios inuitantis, vel ratio-
ne conſcientię dictantis. Si ergo di
camus viros perfectos obligari ad
non mentiendum aliquo genere pec
cati, cum hoc non ſit ex præcepto,
nec ex officio commiſſo, nec ex voto,
erit propter ſcandalum, & conſci-
entiæ vinculum. Propter quod no
41 ta, quod quidam ſunt perfecti publi
ci, quidam ſunt perfecti occulti.
Viris publice perfectis adhibetur fi
des tamquam conſeruatoribus veri
tatis: & quoniam mendacium de-
prehenſum facit, vt homo alteri
non credat: ſi viri perfecti mentiren
tur, iam nec ipſis crederetur, nec
aliquibus: & magnum ipſi verita-
ti fieret præiudiciũ, & daretur aliis
occaſio ſcandali: & ideo tales viri
perfecti debent habere conſcientiã,
quod pro nulla ſe dicant falſum ſcië
ter: quando ergo dicunt, peccant
mortaliter, tum quia faciunt con
tra conſcientię dictamen, tum etiam
quia alios ſcandalizant actiue. Non
ſic autem homines ſcandelizãtur de
his, qui ſunt imperfecti, vel etiam
de perfectis occultis: ideo tales nõ
ſic obligantur ad omne mendacium
vitandum. Et eſt exemplum huius:
quia ſi quis impugnaret fidem lici-
tum eſſet imperfectis fugere, & late-
re: ſed viri perfecti tenentur ſtare,
& libere confiteri, ne per ipſorum
fugam, & latitationem populus in-
firmus cadat a fide: vnde conſcien
tia debet eis hoc rationabiliter dicta
re. Poteſt igitur concedi ſecundum
Auguſtinum, quod viris perfectis,
quorum perfectio publica eſt, men-
dacium quantumcunque paruũ im
putatur in mortale peccatum; quia
propter ſcandalum vitandum dicta
re debet eis cõſcientia nullatenus eſ
ſe mentiendum, ne faciant veritatẽ
venire in contemptum. Et hoc vide
tur ſenſiſſe Aug qui fuit præcipuus
veritatis amator, & omnis vir qui
veritatem amat, vehementer odit
mendacium. Vnde dicitur Eccleſia.
Potior eſt fur, quam aſſiduitas viri
mendacis. Vnde & auctoritates, &
rationes ad hanc partem inductæ
concedendę ſunt.
AD illud vero quod primo 42
obijcitur in contrarium, quod cir-
cunſtantia non aggrauat peccatum
in infinitum. Dicendum, quod il-
lud eſt verum quantum eſt de ſe: ſed
vbi aliqua circunſtantia introducit
ſcandalum alienum. & conſcientiæ
vinculum, per conſequens mutat
peccati genus, & facit eſſe mortale,
quod alias eſſet veniale. Vinculum
enim conſcientiæ etiam in indifferẽ
tibus facit alios peccare mortaliter
quanto magis in his, quę dictat ra 43
tionabiliter. AD illud quod obij-
citur, quod non mentiri omne gene
re mendacii aut eſt conſilium, aut
præceptum &c. Dicendum, quod
quantum ad quædam genera menda
cii prohibitum eſt, quantum ad ali-
qua non eſt proprie prohibitum,
ſed cohibitum. Venialia enim non
dicuntur prohibita, ſed cohibita.
Sed quæ ex diuino pręcepto nõ ſunt
omnino prohibita: quia præceptũ
reſpicit omnes, ex conſcientiæ vin-
culo, & ſcandalo quod reſpicit ſpe
ciales perſonas, efficiuntur prohi-
bita. Et ſic intelligendum eſt ſe ha-
bere in parte iſta. AD illud quod 44
obijcitur, quod mendacium aut re
pugnat charitati ſimpliciter, aut cha
ritati perfectę. Dicendum, quod
mendacium repugnat vtrique. Re-
pugnat enim charitati rõne perfe-
ctionis ſupadditę: quoniã ipſa pfe
ctio viri iuſti aliis manifeſta intro-
ducit occaſionaliter ſcandalum, &
conſcientiæ vinculum, & per conſe
quens peccatum: quod non tantum
tollit perfectionem, ſed etiã ipſam 45
charitatem. AD illud quod obij-
citur, quod vir perfectus non pec-
cat in verbo otioſo, nec in primis
motibus, nec alius imperfectus. Di
cendum, quod non eſt ſimile: quia
ex aliis venialibus peccatis non ita
oritur ſcandalum, nec ita veritas ve
nit in contemptum, ſicut de menda
cio, ſi reperiatur circa virum perfe
ctum, ſecundum quod ſuperius eſt ex-
planatũ. Hęc autẽ ſunt dicta de men
dacio, ſecundum quod verba beati
Auguſtini

Auguſtini prætendunt, qui propter magnum veritatis zelum maxime deteſtatus eſt mendacium, & conat⁹ eſt illud ab omnibus excludere, ſaltem a viris perfectis: & cum non poſſet mẽdaciũ ab oĩbus excludere, ſaltem à viris perfectis voluit elõgare, vt veritas in aliquibus inueniret ſolidam ſedem. Et propterea ſi quis vellet intelligere, quod mendacium quod eſt alijs veniale, non ſit viris perfectis mortale, poterit ad verba Aug. rñdere intelligendo per ea mendaciũ ſemper eſſe indecens, & malum viris perfectis, quoniam mentiendo diſponũt ſe, & alios ad malum: non autẽ quod ſemper ſit eis mortale peccatum: & per hoc declinari poſſunt omnes rationes adductæ ad oppoſitum. Quicquid autem horum verum ſit, viro tamen qui perfectionẽ profitetur, ſummopere cauendum eſt omne mendacium.

## QVAESTIO V.

### CONCLVSIO

Mendacium diſtinguitur in officioſum, iocoſum, & pernicioſum, quibus aliæ dantur differentiæ.

Ad opp. De ipſius mendacij diuiſione. Diuidit enim Aug. & Magiſter mẽdacium per tres differentias primas, videlicet in officioſum, iocoſum, & pernicioſum. Sed contra iſtam diuiſionem obijcitur primo ratione primi mẽbri. Officioſum enim mendacium dicitur, quod alicui prodeſt: ſed quod mendaciũ proſit, hoc eſt valde per accidens, cum ſit malũ: ergo penes hoc quod eſt prodeſſe, nõ eſt aliquam ſpeciem ipſius mendacij aſſignare. Item. Idem mendaciũ ſecundum ſpeciem poteſt prodeſſe, & poteſt obeſſe: ergo penes iſtam non contingit aſſignare ipſius mendacij ſpecies diuerſas. Item. Contra ſecundam differentiam obijcitur, quę quidem eſt mendacium iocoſum: quoniã ſicut contingit peccatum mendacij ioco perpetrari, ita etiam & alias peccatorum differentias: ergo ſi alia peccata hñt diuidi p iocoſum, & nõ iocoſum, vr qđ nec ipſum mẽdacium. Item. Cum quis falſum dicit intẽdẽs iocari, non intendit fallere. Sed mendacium (vt dicit Aug.) eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi: ergo vbi iocus interuenit, ibi non eſt mendacium: videtur ergo quòd mendacium iocoſum non ſit ſpecies mendacij, imo potius defectus, & diminutio ipſius. Item. Obijcitur contra tertiam differentiam, quæ eſt mendacium pernicioſum. Si enim pernicioſum dicitur mendacium quod inducit mortem, & omne peccatum mortale inducit mortem, eſſe pernicioſũ eſt generale omni peccato mortali: ergo non eſt differẽtia mẽdacij. Itẽ. Mendacium pernicioſum ſi diſtinguitur ab alijs, aut hoc eſt rõne materiæ, aut ratione voluntatis. Ratione materiæ non, vt videtur: quia in qualibet materia poteſt homo mentiri grauiter, & pernicioſe, ſi mentiatur ex malignitate. Nec ratione voluntatis: quoniam in quolibet genere mendacij poteſt voluntas inordinate moueri, & inducere mortem, ſiue perniciem in mentiente: ergo non videtur, quod ſit differentia ſpecialis mendacij. Item. Obijcitur contra differentias prædictas: quoniã Aug. diuidit mendacium in octo differentias. Aut ergo diuiſio illa eſt ſuperflua, aut iſta eſt diminuta, aut neceſſe eſt vnam reduci ad aliam. Si ergo reducitur, quæritur ergo per quam viam, quæritur etiam quis ſit ſpecierum mendacij numerus, & quæ ſufficientia.

RESPONSIO. Ad prædicto 46
rum intelligentiam eſt notandum, quòd cum mendacium habeat pro formali, & complemento intentionem fallendi ſecundum intentionẽ ipſius mentientis, habet in ſpecies diuerſificari. Mentiens autem aut intendit prodeſſe, aut delectare, aut lædere. Secundum quod intendit prodeſſe eſt mendaciũ officioſum, ſm qđ intendit

intendit delectare eſt mendacium io-
coſum: ſecundum quod intendit læ-
dere, eſt mendacium pernicioſum. Lę
dere autem poteſt aliquis dupliciter,
vel damno temporali, vel damno ſpi
rituali. Et ſi lædit damño temporali,
hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ſimpli
citer lędit, aut ita lædit vnum, quòd
alteri prodeſt: & ſecundum hoc ſunt
tres differentię mendacii pernicioſi.
Quarũ vna cõſiſtit in eo genere mẽ
dacii, quo quis mentitur in doctrina
religionis: & hoc quidem facit ad
nocumẽtum boni ſpiritualis. ſ. fidei.
Alia differẽtia conſiſtit in hoc, vt mẽ
dacium ſimpliciter obſit. Tertia ve-
ro differentia in hoc, quod menda-
cium non ſimpliciter obeſt, ſed ali-
cui prodeſt, alicui obeſt. Si vero quis
mentitur vt delectet, ſic eſt mendaciũ
iocoſum. Et hoc poteſt eſſe duplici-
ter. Aut vt delectet alterum: & ſic eſt
mendaciũ ſimpliciter iocoſum. Aut
vt delectet ſemetipſum in mentien-
do: & ſic eſt mendaciũ libidinoſum.
Si vero quis mentitur, vt proſit alte
ri: aut mentitur vt proſit in rebus:
& ſic eſt vna differentia mendacij of
ficioſi. Aut vt proſit in ſalute, & vi-
ta corporis: & ſic eſt alia. Aut vt pro
ſit in ſanctitate, & caſtitate mentis: &
ſic eſt tertia: & ſic patet qđ tria ſunt
genera mendaciorum, quæ ſubdiui-
duntur in octo membra, ita quod v-
traque diuiſio ſumpta eſt ſecundum
variationem intentionis mentientis,
& ita vna illarum in altera habet in
cludi: & hoc ſatis ratiõabiliter ſicut
tactum eſt. Et per hoc patet reſpon-
ſio ad illud quod vltimo quærebat.
47 AD illud ꝙ primo obijcit in con
trarium, quòd accidit mendacio qđ
proſit. Dicendum eſt, quod verum
eſt quantum eſt de rõne ſui generis:
quia tamen in moribus intentio po-
nit nomen operi, ex ipſa intentione
poteſt illa conditio adeo fieri menda-
cio eſſentialis, vt ſecundum ipſam ac
cipiantur diuerſe ſpecies ipſius men-
48 dacij. AD illud quod obijcitur,
quòd idem mendacium ſecũdum ſpe
ciem poteſt obeſſe, & prodeſſe. Di-
cendum, quod illud eſt verum loquẽ
do de mendacio quantum ad ſermo-
nem exteriorem, ſed non eſt verum
de ipſo quantum ad interiorem intẽ
tionem: mendacium autem non ſor-
titur ſpeciem a falſa locutione, ſed po
tius ab ipſa intentione, ſicut tactum
eſt. AD illud quod obijcitur, quòd
alia peccata habent fieri ioco, ſicut 49
& mendaciũ. Dicendum, quod deno
minationes non fiunt ab his, quæ ra
ro accidunt, ſed ab his quæ frequen
ter: licet ergo contingat alia pecca
ta per iocum perpetrari, quia tamen
non ita frequenter alia committũtur
ioco, ſicut ipſum mendacium: hinc
eſt quod eſſe iocoſum non eſt differẽ
tia alterius peccati, ſicut mendacij.
Præterea, & ſi omnia opera ſortian
tur denominationem ab ipſa intẽtio
ne, maxime ſermo ab intentione de-
nominatur: & quia mendacium eſt
in ſermone, inde eſt quod magis de-
nominatur iocoſum, quando fit in-
tentione ludendi, quam alia peccata.
AD illud quod obiicitur, quod vbi 50
interuenit iocus, ibi non eſt intentio
fallendi. Dicendum, quòd ſicut in lit
tera explanatur, cum dicitur: Men-
dacium eſt falſa vocis ſignificatio cũ
intentione fallendi, ſecundum quód
generaliter accipitur, non idem eſt
fallere quod decipere, ſed idem eſt
fallere qđ falſum dicere. Vñ ſenſus
eſt. Cũ intentione fallendi, hoc eſt fal
ſum dicẽdi: & hoc vtiq; cõuenit mẽ
dacio iocoſo, licet minus complete,
quam pernicioſo. AD illud quod 51
obijcitur, quòd eſſe pernicioſum cõ-
uenit omni generi peccati mortalis.
Dicendum, quòd pernicioſum aſſi-
gnatur eſſe differentia ipſius peccati,
non quia ſit proprium eius ſimplici-
ter, ſed hoc eſt ratione mendacij of-
ficioſi, contra quod diſtinguit perni-
cioſum, quia illud prodeſt, & illud
obeſt: & quoniam alia genera pecca
torum non ita diſtinguuntur per offi
cioſum, ſicut mendacium: hinc eſt
quòd nec ita diſtinguuntur per per-
nicioſum. AD illud qđ obijcitur, 52
vtrũ diſtinguatur rõne materiæ, vel
voluntatis. Dicendum, ꝙ rõne vo-
luntatis principaliter: licet etiã poſſet
dici, ꝙ ratione materiæ quantum ad
illam differentiam mendacij perni-
cioſi

tioſi, quæ quidem conſiſtit in doctrina religionis. Et ſi tu obiicias, quod iſta praua voluntas poteſt eſſe in omni genere mendacii, iam patet reſponſio, quia hoc eſt falſum ſecundum quòd explanatum eſt: quia ſecundum quod verba deſeruiunt intentioni, fit diuerſificatio ſpecierum mendacij.

## QVAESTIO VI.

### CONCLVSIO

**Mendacia cum inter ſe ordinem habeant, & gradus, illud quod eſt in ijs quæ ſunt doctrinæ fidei eſt maximum.**

Fundamenta. DE gradibus ſpecierum mendacij. Dicit enim Aug. quòd primũ genus mendacii eſt grauiſſimum, & vltimũ eſt leuiſſimũ. Et quanto inter genera mẽdacii aliquod mẽdacium accedit ad primum, tanto eſt grauius: & quanto magis elongatur, & accedit ad vltimum, tanto leuius. Primum autẽ mendacii genus (vt dicit) eſt in doctrina religionis; vltimum autẽ eſt (vt dicit) pro conſeruatione alienæ caſtitatis.

Ad opp. Contra, hoc, quod dicit, quòd primum eſt grauiſſimum, obiicitur ſic. Eſto quod aliquis dicat Chriſtũ non aſcendiſſe ſuper aſellum ex quadam vrbanitate, & alius imponat falſum crimen proximo, ex quo proximus morte damnatur, conſtans eſt quòd grauius peccat ſecundus, quam primus: ſed primus peccat primo genere peccat mendacii, ſecundus peccat ſecũdo genere mendacij: ergo ſecundum genus peccati mendacii eſt grauius, quam primum. Item. Aliquis dicit aliquod mendacium in doctrina religionis, quod corrumpit fidem in vno ſimplici. Alius vero dicit mendacium, per quod ſcinditur vnitas eccleſiaſticæ pacis. Conſtat quòd grauius peccat ſecundus, quã primus, quia ſeminat iter fratres diſcordias, quod maxime dominus deteſtatur: & tamẽ primus peccat primo gñe peccati mendacij, ſecundus vero ſecundo: ergo redit idem quod prius. Itẽ. Poſſibile eſt aliquem mentiri primo genere mendacii ex infirmitate, ſecundo vero genere mẽdacij ex certa malitia: & ſi ergo peccatum ex certa malitia eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, quod eſt grauius alijs, videtur quòd ſecundũ genus poſſit eſſe grauius, quã primũ. Item. Primum genus mẽdacij eſt cõtra fidem, ſecundum eſt contra charitatem generaliter loquendo: ſed maius bonum eſt charitas, quã fides: ſi ergo priuationes per habitus dignoſcuntur, grauius peccatum eſt ſecundum genus mendacij loquendo generaliter, quã primum. Eſt igitur quæſtio, quare primum genus peccati mẽdacii Aug. dicit eſſe grauiſſimum. Itẽ. Obiicitur contra vltimũ gradũ. Dicit enim. Mendacium quod fit pro caſtitate alterius corporis ſeruanda, eſt leuiſſimum omnium, & leuius eo quod fit pro ſeruanda vita. Sed contra. Illud mendacium grauius eſt, in quo magis ſeruatur ratio mentiẽdi: ſed mendacium quod fit ſerio plus habet de rõne mentiendi, quã mendacium, quod fit ioco. Si ergo quodlibet mẽdacium officioſum fit ſerio, quodlibet mendacium officioſum eſt grauius, quam iocoſum. Item. Caſtitatẽ non poteſt quis amittere inuitus, vitam corporis poteſt quis amittere inuitus: ergo magis indiget adiutorio, & ſuccurſu pro ſeruanda vita, quam pro ſeruanda cõtinentia. Videtur ergo quòd magis ſpectet ad officium pietatis: & magis leue peccatum ſit mentiri pro ſeruanda vita corporis, quam pro ſeruanda continentia carnis. Item. Qui perdit vitã, perdit ſpatium merendi, & pœnitendi: non ſic autẽ qui perdit carnis continentiã: ergo periculoſius, & damnoſius eſt alicui interfici, quam carnaliter violari: ergo magis pium eſt in tali caſu mentiri. Iuxta hoc quæritur: ſi quis eſt in periculo conſtitutus de caſtitate amittenda ſua, vel aliena; quod ſit ſibi magis eligendum, verum mentiri, vel ſuſtinere ſe, vel alium carnali

ter violari. Et quæritur etiam, verũ melius faciat ille qui mentitur, vt alium trahat de ſtatu periculoſo, vt intret religionem, de quo vehementer præſumit, vt poſſit ipſum p mendacium attrahere: an ille qui ſimpliciter negligit, & non vult mentiri pro alicuius ſalute. Et videtur, quòd primus melius faciat, quia non magnum eſt facere vnum peccatum veniale, vt alius æternam cõſequatur ſalutem. Quod autem ſecundus melius faciat videtur, quia maioris perfectionis eſt in nullo caſu mẽtiri aliqua de cauſa: ſecundum ꝙ multipliciter oſtendit beatus Auguſt.

53 RESP. Dicendum, quòd ſecundum ꝙ beatus Augu. dicit, Gradus mendaciorum ſequuntur ordinem, ita ꝙ primũ eſt magnum, & vltimũ minimum. Et ratio huius eſt iſta: quoniã ſm quod vult Philoſophus, Si maximum in vno genere excedit maximũ in alio genere, ſimpliciter hoc genus excedit illud. Vñ ad hoc quòd aliquod genus excedat alterũ, non eſt neceſſe ꝙ ſingula illius generis excedant ſingula alterius generis, ſed ꝙ ſummum in illo genere ſit maius omnibus cæteris alterius generis. Quoniam ergo inter mendacia omnia illud eſt maximum in quo intendit vnus alteri nocere in via veritatis, & ſalutis, quia infert ei nocumentum ſpirituale, & irrecõpenſabile, & quantum ad maxima bona: hinc eſt quod mendaciũ, quod eſt in doctrina religionis cum ſit ad hoc ordinatum, eſt inter cætera mendacia maximum, & ſummum. Vlteri⁹. Quia non poteſt aliquis moueri maiori cauſa ad mentiendum, quam pro ſeruãdo bono ſpirituali, vel annexo ſpirituali: hinc eſt ꝙ iſtud mẽdacium eſt leuiſſimum, quod fit ꝓ ſeruanda caſtitate corporis, vel pro aliquo ſimili: & ſic gradatim deſcendendo, & aſcendendo oportet videre in cæteris alijs. Vnde valde rationabiliter beatus Augu. ſpecies mendaciorum diſtinxit, & gradus ordinauit.

54 AD illud ergo quod primo obijcitur in contrarium de illo qui mentitur, dicẽdo Chriſtũ nõ aſcendiſſe ſuper aſellum, vel aliud cõſimile, ꝙ nõ ita mentitur, ſicut ille qui ſuo mẽdacio ꝓximum interficit. Dicendũ, ꝙ verũ eſt: ſed tñ ex hoc non ſeq̃tur, ꝙ gradus ille non excedit iſtũ, proeo ꝙ illud non eſt ſummum mendacium in doctrina religionis: ſed qñ quis ex certa ſcientia, vel malitia impugnat veritatem ſiue pietatem, vt fidem Chriſtianam, & bonos mores ſubuertat, hoc inquam modo mentiendi non contingit reperiri grauius mendaciũ in ſecundo genere: & per hoc patet rñſio ad duas rationes ſequentes, videlicet de mendacio qđ īducit ſchiſma, & de mẽdacio qđ eſt ex certa malitia. Qđ ſi mendacium in doctrina religionis non tm̃ inducit infidelitatem, imo & ſchiſma, & cęteramala, nec tm̃ eſt ex infirmitate, imo ex certa malitia. AD illud qđ 55 obijcitur, ꝙ primũ mendacij genus opponitur fidei, ſecundum vero opponitur charitati. Dicendum, ꝙ ratio illa dupliciter deficit. Primum quidem: quia non ſequitur, ſi aliqua duo bona ſic ſe habent, ꝙ vnũ excedat reliquũ, ꝙ ſimiliter ſit & in eorum priuationibus reperire; qm̃ ſicut negationes econtrario ſe habẽt affirmationibus, ſic etiam eſſe poteſt in priuationibus, & habitibus. Vnde nihil impedit, quod charitas ſit maius bonum, quam fides: & tamẽ maius malum eſt infidelitas, quã odiũ. Et ratio huius eſt: quia plus priuat infidelitas, quam ipſum odium. Alius etiam defectus eſt ibi, quia mẽdacium quod eſt in doctrina religionis, non tantum repugnat fidei, ſed etiã moribus bonis: veritas. n. ſecundum ꝑ ietatẽ, quæ eſt in doctrina religionis non tm̃ conſiſtit in credendis, verũetiam in agendis. Vñ ſi qs diceret fornicationẽ non eſſe vitandam, & parentes non eſſe honorandos, mentiretur primo gñe mendacij. Et quia in doctrina religiõis non tm̃ docetur quid credendũ, ſed etiam quid eſt ſecundum ſingulas virtutes operandũ: hinc eſt q̃d illud mendaciũ poteſt opponi cuilibet virtuti, & bono ſpirituali: licet primo & principaliter

cipaliter opponatur ipſi fidei.
56 AD illud quod obijcitur, vlterius, ꝙ mendacium iocoſum eſt magis le
ue, quam officioſum. Dicendum, ꝙ falſum eſt, quia in neutro illorum mendaciorum intendit quis decipere alium: intendit tñ dicere falſum in vno vt delectet, in altero vt proſit. Minus autem inordinata eſt intentio, quando intendit prodeſſe, quam quando itẽdit delectari. Cũ ergo dicit ꝙ mendaciũ iocoſum nõ fit ſerio. Dicendum, ꝙ falſum eſt: quia ſerio mentitur quis illo menda
57 cio, non tamen ad ſeducendum, ſed
ad delectandum. AD illud quod obiicitur, ꝙ magis pium eſt mentiri pro ſeruanda vita, quã pro ſeruãda continentia. Dicẽdum, ꝙ falſum eſt: licet enim non poſſit aliquis alicui inuito auferre virtutem cõtinentię, quantum ad id quod mẽtis eſt: quia tamen poteſt auferre illud quod eſt ei annexum, videlicet cõtinentiam carnis, in cuius ablatione maximũ eſt periculum propter carnis lubricum, ex hoc eſt quòd magis accedit ad pietatem mentiri pro illa cõtinentia ſeruanda, quam pro vita, ſecundum ꝙ vita ſpiritualis præfertur vitæ carnali. Vnde etſi pietas naturalis aliquo mõ plus remoueat ad ſeruandam vitã naturæ: tñ pietas gratuita quæ mouetur ſecundum regu
58 lam fidei, magis mouet ad conſeruan
dam vitam gratiæ, & virtutis. AD illud vero quod obiicitur, ꝙ qui aufert vitam, aufert ſpatium pœnitendi, & merendi. Dicendum, quod & ſimul cum hoc aufert ſpatium peccãdi, & neſcitur vtrum homo liberat⁹ a morte vitam futuram expendit in
59 bonis, vel in malis: ideo non eſt ſi
mile hinc & inde. AD illud vero quod quæritur de aliquo, qui eſt in periculo conſtitutus. Dicendum, ꝙ ille qui eſt iñ periculo cõſtitutus de amittẽda integritate carnis, aut eſt perfectus amator continentię, aut imperfectus. Si perfectus eſt vt poſſit de continentia mentis confidere, nõ debet propter hoc mendacium dicere pro vitanda corruptione carnis, quoniam ſicut dixit Lucia. Si me inuitam violaueris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. In tali periculo ſuſtinere pollutionem illam poteſt eſſe ſine culpa: ſed mentiri non poteſt eſſe ſine culpa. Si autẽ eſt imperfectus, rationabiliter debet timere ne ſuccumbat, ſi ad illum ſtatum venerit: & ideo tali propter infirmitatem ſuam conceditur redimere periculum maioris peccati per minus peccatum. Vnde ſi probabiliter videt, quòd per mendacium poſſet declinare corruptionem, ſanius conſilium eſt iſti aliquod falſum dicere, quam corruptionem illam ſuſtinere. Et hoc eſt quod dicit beatus Aug. in lib. de mendacio. Illa peccata, quę ita committuntur in homine, vt eũ faciant immundum, etiam peccatis noſtris euitare debemus: ac per hoc nec peccata dicenda ſunt: quia ideo fiunt, vt illa immunditia euitetur, quod intelligendum eſt, non quod non ſint ſimpliciter peccata, ſed quia non ſunt grauia. Et ſicut dicim⁹ de viro imperfecto reſpectu ſui, ſic etiã intelligẽdum eſt de viro imperfecto reſpectu alterius viri imperfecti. Et ita debet homo cauere periculũ alie
num, ſicut & proprium. AD illud 60
quod vltimo quæritur, vtrum ſanius ſit conſilium mentiri, vt alius reducatur ad viam veritatis. Dicendum, ꝙ nec perfecto, nec imperfecto conuenit mentiri propter hoc, vt alterum ad viam veritatis prouocet, quia non indiget deus noſtro mendacio: nec debet aliquis credere, quòd aliquis conuertatur a malo per falſi ſuggeſtionem, ſed potius per ſpiritus ſancti inſpirationem. Quia ſecũdum quod dicit Gregorius. Inanum laborat ſermo prædicatoris, niſi intus operetur gratia ſaluatoris.

# DE PERIVRIO.
## DISTINCTIO XXXIX.

NVnc de periurio videamus. Periurium eſt mēdacium iuramento firmatum. Hic quęritur, Vtrum ſit periurium, vbi non eſt mendacium. Quod quibuſdam videtur ex authoritate Hieronymi dicentis, Aduertendum eſt quod iuſiurandum tres habet comites, veritatem, iudicium, & iuſtitiam, ſi iſta defuerint, non erit iuramentum, ſed periurium. Vbi autē falſum iuratur, veritas deeſt. Si ergo falſum iuretur, etſi non ſit ibi intentio fallendi, videtur eſſe periurium, quia deeſt veritas. Quibuſdam placet non eſſe periurium vbi non eſt mendacium, & ſicut dicitur aliquando falſum ſine mendacio, ita iuratur falſum ſine periurio. Falſum forte dixit Apoſtolus, cum ſe venturum ad Corinthios promiſit: nec tamen ſicut ei imponebatur culpam mendacij contraxit, quia ſic animo ſentiebat, etiam ſi iuramento illud firmaſſet, non periurium incurriſſet: quia quantum in ipſo fuit, verum dixit:& ſi iurationem addidiſſet, quātum in ſe foret verum iuraſſet, et ſi aliter euenerit quam dixit. Ideo ſicut quis non eſt mendax, niſi aliter ſentiat animo quam dicat, ſiue ita ſit ſiue non, ita videtur quibuſdam neminem periurum conſtitui, niſi aliter ſentiat animo q̃ loquitur, ſiue ita ſit, ſiue non.

De periu-rio.Hiero. ſup Hier. in cōmentario ad c. 4.in prin. & tom. 5. 1.Cor.vlti mo.

De triplici modo periurij.

SED melius creditur & ille peierare, qui falſum voluntate fallendi iurat,& qui falſum putans quod verū eſt iurat, & qui verum putans quod falſum eſt, iurat. Vnde Aug. Homines falſum iurant vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut putat homo verum eſſe quod falſum eſt & temere iurat: aut ſcit vel putat falſum eſſe, & tamen pro vero iurat, & nihilominus cum ſcelere iurat. Diſtant autem illa duo periuria quæ commemoraui. Fac illū iurare, qui verum eſſe putat, pro quo iurat, verum putat eſſe, & tamen falſum eſt: non ex animo iſte peierat, ſed fallitur. Hoc pro vero habet qđ falſum eſt, nō pro falſa re ſciens iurationem interponit. Da alium qui ſcit falſum eſſe, & iurat tanquam verum ſit quod ſcit falſum eſſe. Videtis quam iſta deteſtanda ſit belua. Fac alium qui putat falſum eſſe, & iurat tamquam verum ſit, & forte verum eſt. Verbi gratia, vt intelligatis. Pluit in illo loco. Interrogas hominem, & dicit pluiſſe: & tunc pluit ibi, ſed putat non pluiſſe, periurus eſt. Intereſt quemadmodum verbum procedat ex animo: ream linguam non facit, niſi rea mens ſit. His euidenter traditur, quod tripliciter peierat homo, vt ſupra diximus, dum vel ſciens falſum iurat, vel putans falſum quod verum eſt iurat, vel æſtimans verum quod falſum eſt, iurat. Sed hoc extremum non videtur eſſe periurium, etiā

De verbis Apoſtoli ſermone. 28.nō longe a prin. in tom. 10

ſi periurium nominetur, eo quod falſum iuratur non videtur reus eſſe periurij qui ſic iurat: quia non eſt mens eius rea,& ideo nec lingua. Imo eius mens rea eſt, dum iurare præſumit quod perſpicue verum non deprehendit. Non ergo omne periurium mendacium eſt, nec omnis qui peierat mentitur: ſed omnis mentiendo iurans peierat, & omnis qui falſum iurat ſiue mentiens ſiue non, peierat. Cum vero quis iurat, quod verum eſt exiſtimans eſſe falſum, quæ-

Quæſtio. ritur quid ſit ibi periurium. Ipſa enim ſignificatio vocis vera eſt, quia verum neſcienter loquitur. Non ergo ipſa ſignificatio vel falſum vel mendacium eſt, quia vera eſt: & quod verum eſt, periuriũ

Solutio. non videtur eſſe. Ad hoc dicimus,loqui ſic ſcilicet contra mentem, ſub atteſtatione iuramenti eſſe periurium. Mentiri ergo adhibita iuratione periurium eſt. Periurium ergo eſt vel iurando loqui falſum cum intentione fallendi,vel iurando loqui falſum ſine intentione fallendi, vel iurando loqui verum cum intentione fallendi.

Oppoſi. Hic opponitur: Si omnis qui falſum iurat, peierat: tunc qui alicui promittit dare ſub certo termino aliquid, quod tamen non faciet, ex quo iurauit, peierauit, quia falſum iurauit. non enim ita futurum erat vt iurauit. Ad hoc dici poteſt, quia non omnis qui iurat quod falſum eſt, ex quo iurat periurus eſt,ſicut iſte de quo agimus:

Determinatio. ſed ex quo propoſitum mutat vel terminum tranſgreditur,iuratio talis ſit periurium reatu.

An iuratio ſit malum.

SI autem quæritur, Vtrum iurare ſit malum: Dicimus aliquãdo malum eſſe, aliquando non. Sponte enim & ſine neceſſiate iurare, vel falſum iurare,peccatum grande eſt. Ex neceſſitate autem iurare, ſcilicet vel ad aſſerendam innocentiam, vel ad fœdera pacis confirmanda, vel ad perſuadendum auditoribus quod eſt eis vtile, malum non eſt: quia neceſſarium eis eſt. Vnde Aug. Iuramentũ faciendum eſt in neceſſarijs, cum pigri ſint homines credere quod eis eſt vtile. Iuratio non eſt bona,non tamen mala cum neceſſaria: id eſt, non eſt appetenda ſicut bona,nec tamen fugienda tamquam mala, cum eſt neceſſaria. Non eſt enim contra præceptum dei iuratio. Sed ita intelligitur dominus prohibuiſſe a iuramento, vt quantum in ipſo eſt quiſque non iuret. Quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tamquam magnum atque ſuaue aliquid. Apoſtolus enim nouit præceptum domini, & tamen iurauit. Prohibemur enim iurare vel cupiditate, vel delectatione iurãdi. Quod ergo Chriſtus ait in euangelio, Ego dico vobis, non iurare omnino: ita intelligitur præcepiſſe, ne quiſquam ſicut bonum appetat iuramentum, & aſſiduitate iurandi labatur in periurium. Quod vero addidit, Sit ſermo veſter, Eſt eſt, Non non: bonum eſt & appetendum. Quod autem amplius eſt, a malo eſt:id eſt, ſi iurare cogaris, ſcias

De ſermone dñi in mõte. lib. 1. poſt medium li. to. 4. Aug. in expoſitioné 1. c. ad Galat. in fin. tom. 4. Rom. 1 Augu. de ſermone. dñi in mõte. Matth. 5. Ibidem in loco præ‑citato.

ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid ſuades: quæ infirmitas vtique malum eſt. Vnde nos quotidie liberari precamur, dicentes, Libera nos a malo. Ideoque non dixit. Quod amplius eſt, malum eſt. Tu enim non facis malum, qui bene vteris iuratione, ſed a malo eſt illius qui aliter non credit, id eſt, ab infirmitate, quæ aliquando pœna eſt, aliquando pœna & culpa. Ibi ergo dñs prohibuit malum, ſuaſit bonum, indulſit neceſſarium.

De iuramento quod per creaturas fit.

QVAERITVR etiam vtrũ liceat iurare per creaturam. Quod non videtur, cum in lege ſcriptum ſit, Reddes autem domino iuramenta tua: Et Chriſtus in euangelio præcipiat non iurare omnino, nec per cœlum, nec per terram, nec per Hieroſolymam, nec per caput tuum. Iudæis, quaſi paruulis, eſt conceſſum iurare p creatorem: & præceptum, vt ſi iurare contingeret, non niſi per creatorem iurarent, non per creaturam: quia iurantes per angelos & elementa, creaturas venerabantur honore: & melius erat hoc exhiberi deo quam creaturis. Infirmis ergo illud prohibuit: ſanctis vero, qui in creaturis creatorem venerabantur tantum, non prohibuit. Vnde Ioſeph per ſalutẽ Pharaonis iurauit, dei iudicium in eo venerat⁹, quo poſitus erat in infimis. Chriſtus vero ita per creaturas iurare prohibuit, ne vel aliquid diuinum in eis crederetur, pro quo reuerentia eis deberetur: vel ne per ea iurantes falſum, homines ſe iuramento teneri non putarent.

Deut. 6 Matth. 5 Hier. ſup Matthęũ. Cõmentario ad 5. c. in fi. in tom. 6. Gen. 42.

Quæ iuratio magis teneat, an quæ fit per deum, an quæ fit per euangelium vel per creaturas.

SI autem quęritur, Quis magis teneatur, an qui per deum, an qui per euangelium, vel per creaturas iurat: Dicimus, qui per deũ, quia per deum hęc ſancta facta ſunt. Vnde Chryſoſtomus: ſi qua cauſa fuerit, modicum videtur facere qui iurat per deum. Qui vero per euangelium, maius aliquid feciſſe videtur. Quibus dicendũ eſt, Stulti, ſcripturę ſanctæ propter Deum factę ſunt, non Deus propter ſcripturas: ita & creaturæ factæ ſunt, propter Deum.

Quid eſt dicere, Per Deum iuro.

HIC quęritur quid ſit dicere, Per Deum iuro, hoc eſt teſtem adhibere Deum. Iurauit enim Apoſtolus dicens, Teſtis eſt mihi Deus: ac ſi dixiſſet. Per Deum ita eſt. Vnde Auguſtinus, Ridiculum eſt putare hoc, ſi dicas, Per Deum, iuras: ſi dicas, Teſtis eſt mihi Deus, non iuras. Quid eſt enim per Deum, niſi teſtis eſt mihi Deus: aut quid eſt, teſtis eſt Deus, niſi per Deum? Quid eſt autẽ iurare, niſi ius Deo reddere, quando per Deum iuras? ius ſcilicet veritatis, & non falſitatis. Item, Ecce dico charitati veſtræ. Et qui per lapidem iurat falſum, periurus eſt: quia non lapidem qui non audit, ſed eius creatorem adhibet teſtem. Hoc eſt ergo iurare per quamlibet creaturam, ſcilicet creatorem eius teſtem adhibere. Eſt

Rom. 1 De verbis Apoſtoli ſermone. 82. a principi. in to. 10.

etiam quoddam genus iuramenti grauiſſimum, quod fit per execrationem: vt cum homo dicit: Si illud feci, illud patiar, vel illud contingat filiis meis: ſecundum quem modum accipitur etiam interdum cum aliquis iurando dicit, Per ſalutem meam, vel per filios meos, & huiuſmodi: obligat enim hoc deo. Vnde Auguſt. Cum quis ait, Per ſalutem meam, ſalutem ſuam deo obligat. Cū dicit, Per filios meos, oppignerat eos deo, vt hoc eueniat in caput eorum, quod exit de ore ipſius: ſi verum, verum: ſi falſum, falſum. Et ſicut per hoc iurans, aliquando hoc deo obligat: ita per deum iurans, ipſum adhibet teſtem. In omni ergo iuratione aut deus teſtis adhibetur, aut creatura deo obligatur, & oppigneratur: vt hoc ſit iurare, ſcilicet deum teſtem adhibere, vel deo aliquid oppignerare. Hoc eſt ergo iurare per quamlibet creaturam, ſcilicet creatorem eius teſtem adhibere.

In ſermone eodē.

De illis qui iurant per falſos deos.

POST hæc quæritur, Vtrum fide eius vtendum ſit, qui per dæmonia vel idola iurauerit. De hoc Auguſtinus ſcribens ad Publicolam ait, Te prius conſiderare volo, vtrum ſi quiſpiam p deos falſos iurauerit, & fidem non ſeruauerit, non tibi videatur bis peccaſſe. Bis vtique peccauit: quia iurauit per quos non debuit, & cōtra pollicitam fecit fidem quod non debuit. Ideoque qui vtitur fide illius quem conſtat iuraſſe per deos falſos, & vtitur fide illius nō ad malum, ſed ad bonum, non peccato illius ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius quo fidem ſeruauit. Et ſine dubitatione minus malum eſt per deos falſos iurare veraciter, quam per deum verum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur magis ſanctum eſt, tanto magis eſt pœnale periurium.

Augu. ad Publicolā epiſt. 154. in princi. & tota.

Quod iuramentum quo incaute iuratur, non eſt obſeruandum, nec votum, nec promiſſio iniuſte facta.

NVNC ſupereſt videre, Vtrum omne iuramentum implendum ſit. Si enim quis alicui iurauerit contra fidem & charitatem, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, potius eſt mutandū quam implendum. Vnde Ambro. Eſt contra officium dei nonnūquam promiſſum ſoluere ſacramentum: vt Herodes fecit. Item Iſidorus, In malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incaute vouiſti, ne facias: impia eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur. Idem, Non eſt obſeruandum ſacramentum, quo malum incaute promittitur: vt ſi quis adulteræ perpetuam fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius enim eſt non implere ſacramentum, quā permanere in ſtupro. Item Beda, Si quid nos incautius iurare contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, libere illud ſalubriori conſilio mutandum noueri-

Beda Homil. 44
In lib. de officiis. 22 q. 4. cap. Eſt etiam
Marc. 4
Matth. 14
Lib. 2. de ſūmo bono ca. 32.
In lib. ſententiarum

nouerimus: ac magis inſtante neceſſitate peierandum eſſe nobis, quam pro vitando periurio in aliud crimen grauius eſſe diuertendum. Denique iurauit Dauid per deum occidere Nabal virũ ſtultum: ſed ad primam interceſſionem Abigail fœminæ prudentis remiſit minas, reuocauit enſem in vaginam: nec aliquid culpæ ſe tali periurio contraxiſſe doluit. Item Auguſtinus: Quod Dauid iuramentum per ſanguinis effuſionem non impleuit, maior pietas fuit. Iurauit Dauid temere, ſed non impleuit iurationem maiori pietate. Ex his aliiſque pluribus oſtenditur quædã iuramenta non eſſe ſeruanda: & qui ſic iurat, vehementer peccat: cum autem mutat, bene facit. Quia autem nõ mutat, dupliciter peccat: & quia iniuſte iurauit, & quia facit quod non debet.

ibidem. c. non eſt ob ſeruandũ. In Homi. 43. ibid. c. Si aliquid 1. Reg. 25 In ſermone quodã. 22. q. 4. c. Quod Dauid.

Si eſt periurus, qui non facit quod incaute iurauit.

QVI vero mutat, Vtrum periurus debeat dici, ſolet quæri. Beda ſupra tale iuramentum vocauit periurium. Ioannes etiam Apocriſarius orientalium ſedium dixit, Sermo patris noſtri Sophronii ſignificat, quod melius eſt iurantem peierare, quam ſeruare ſacramentum in fractione ſanctarum imaginum. Sed periurium dicitur tale iuramentum non obſeruatum: & peierare dicitur qui non implet quod falſum iurat, non quia inde reus ſit quod non obſeruat, ſed quia iurauit iniuſtum, ex quo reus eſt, ſicut ille qui peierat.

De eo qui verborum calliditate iurat.

HOC etiam ſciendum eſt, quod quacumque arte verborum quis iuret, Deus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & nomen dei in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.

Iſid. in li. 2. ſent. 22. q. 2. c. quacũque.

De illo qui cogit aliquem iurare.

QVAERITVR etiam ſi peccat qui hominẽ iurare cogit. De hoc Auguſtinus ait, Qui exigit iurationem, multum intereſt ſi neſcit illum iuraturum falſum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideo dicit, Iura mihi, vt fides ei ſit: non eſt peccatũ, tamen humana tentatio eſt. Si vero ſcit eum feciſſe, & cogit eum iurare, homicida eſt. Idem, Qui prouocat hominem ad iurationem, & ſcit eum falſum iurare, vincit homicidam: quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, imo duas animas, & eius quẽ iurare prouocauit, & ſuam.

De verbis Apoſtoli ſermone. 28. nõ longe a fine, in tom. 10 In ſermone d decollatiõe Ioãnis ibidẽ c. ille qui hominẽ.

Ex concilio Aurelianenſi.

SANCTA ſynodus decreuit, niſi pro pace facienda, vt omnes fideles ieiuni ad ſacramenta accedant.

De periurio.

# DISTINCT. XXXIX.

## Nunc de periurio videamus &c.

expoſitio. SVPRA egit Magiſter de mendacio, quod opponitur quinto præcepto ſecundæ tabulæ. In hac vero parte intendit agere de periurio: hæc autem pars continet præſentem diſtinctionem, & diuiditur in partes tres. In quarum prima inquirit Magiſter, quid ſit periurium. In ſecunda vero determinat, qualiter ſit iurandum, ibi. Quæritur etiam vtrum liceat iurare per creaturam. In tertia vero quod iuramentum eſt ad implendum &c. ibi. Nunc ſupereſt inueſtigare, vtrum omne iuramẽtum ſit adimplendum. Prima pars diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de periurio per cõparationem ad mendacium. In ſecunda vero per comparationem ad iurationem, vel iuramentum, ibi. Si autem quæritur, vtrum iurare ſit malũ. Hac ſecunda parte indiuiſa remanẽte, prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima inquirit, vtrũ eſſentiale ſit periurio eſſe mendaciũ, & determinat ſm opinionẽ alienam. In ſecunda vero determinat ſm opinionẽ propriam, ibi. Sed melius creditur &c. In tertia vero remouet dubitationem annexam, ibi. Cum vero quis iurat, ꝙ verum eſt &c. Similiter ſecunda pars in qua determinat, quo modo ſit iurandum, diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de forma iuramenti licita. In ſecũda de forma iuramẽti illicita, ibi. Poſt hæc quęritur, vtrum fide eius vtendũ ſit &c. Et hac parte remanẽte indiuiſa prima diuiditur in tres. In quarum prima quęrit, quæ ſit forma iuramento congrua. In ſecunda quę forma ſit magis obligatoria, ibi. Si autem quæritur quis magis tenetur. In tertia vero determinat, q̃ ſit formæ iurãdi intelligentia, ibi. Hic quęritur, quid ſit, ꝑ deũ iuro. Per hunc etiam modum tertia pars principalis diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de iuramenti obligatione. In ſecunda vero de honeſtate, ibi. Decreuit &c. Et illa parte remanente indiuiſa, prima diuiditur in partes tres. In quarum prima determinat, vtrum iuramentum illicitum ſit obligatorium. In ſecunda vtrum iuramentum doloſum, ibi. Hoc etiam ſciendum eſt, ꝙ quacumque arte verborum &c. In tertia vero inquirit, vtrum iuramentum coactum ſit obligatorium, ibi. Quęritur etiam ſi peccat, qui hominem iurare cogit. Subdiuiſio partium ſatis manifeſta eſt in litera.

Diuiſio

## Aduertendum eſt quod iusiurãdum tres habet comites &c.

Dub. 1. Contra. Videtur quod ibi ſit ſuperfluitas. Quicũque.n. iurat cum iudicio diſcretionis, vere, & iuſte iurat: ergo ex quo ponitur ibi iudicium, ſuperfluit veritas, & iuſtitia. Item. Cum oĩa opera nr̃a debeant fieri cũ diſcretione, & rectitudine, & veritate, quæritur quare potius iuramentum debet habere tres comites quam aliud verbum, & factum. Iuxta hoc quæritur, penes quid accipiatur numerus iſtorum trium comitum. Reſp. Dicẽdum, quod iuramẽtum comparatur ad tria, videlicet ad iurantem a quo procedit, ad rem de qua fit, & ad cauſam pro qua. Secundum comparationem ad eũ a quo egreditur, debetur ſibi iudicium: ſm comparationem ad rem de qua fit, debetur ſibi veritas, vt ſit adæquatio rei, & ſermonis: ſecundum vero comparationem ad cauſã de qua, ſic debetur ſibi iuſtitia, vt pro iuſta cauſa fiat. Et quoniam omne iuramentum habet iſtas tres comparationes; ideo omne rectum iuramentũ habet iſtos tres comites. Et per hoc patet reſponſio ad illud quod vltimo quæritur. AD illud vero quod obijcitur, quod vbi eſt vnum, videlicet iudicium, ibi ſunt reliqua: ergo alia ſunt ſuperflua, Dicendum, quod illa ratio nõ valet. Deficit enim talis modus loquendi in his, quæ habent ſe Reſpon.

per

per cõnexionem:quia enim virtutes
connexæ ſunt,ſi vna habetur, habẽ
tur & omnes:& tamen non ſequitur
ꝙ ſi vna habetur,quod cæteræ ſup-
fluant. Alibi etiam deficit, videlicet
cum aliqua ſe habent ꝑ additionem.
Poſito enim poſteriori ponitur pri⁹:
ſic poſita rationali in homine poni-
tur ſenſibilis,& vegetabilis:& tamen
ex quo rationalis habẽt, non propte
rea aliæ ſuperfluunt: ſic eſt in propo
ſito intelligendum. Quoddam enim
iuramentum fit iuſte, qđ tamen non
fit vere:& aliquod fit vere & iuſte, &
non tamen diſcrete,quia ſine pręme
ditatione: &ideo ratio illa nõ valet.
AD illud quod quæritur,quare ma-
gis iuramentum habet iſtos comites,
quàm alius actus. Dicendum,ꝙ hoc
eſt quia iuramentum eſt in aſſertione
noſtri ſermonis ;ſermo autem noſter
dubietatem habet, ſm quod dicitur
Sap.9. Cogitationes mortalium timi
dæ,& incertæ prouidentiæ. Ideo ad
hoc quod ſermõ noſter per diuinam
voluntatem confirmetur directe, &
conuenienter,indiget comitibus ip-
ſum regẽtibus,ne inueniatur diſſimi
lis veritati inuocatæ.

Si autem quæritur &c.

Innuit Magiſter ꝙ magis tenetur
Dub.2 qui iurat per deum, quàm qui iurat
per creaturas,vel euangelium. Et ra
tionem huius aſſignat: quia tãto mi
nus eſt iuramentum &c. Sed contra.
Iurans par creaturã,non iurat niſi ꝑ
deũ,quia non intendit inuocare crea
turam teſtem,ſed creatorem: ſi ergo
idem eſt vtrobique per quod iurat er
go eadẽ eſt obligatio, & vniformis,
ergo vnum non eſt maius altero: &
quantò ſolemnius eſt iuramentũ, tan
to tranſgrediens eſt infamior,& tan-
to obligatio maior: ſed cum maiori
ſolemnitate conſueuit fieri iuramen-
tum,ꝙ fit per euangelium,q̃ quod fit
per deum:ergo &c. Item. Magis eſt
contemnere plura bona,quàm vnũ:
ſed qui iurat per creaturã,ſi peierat
contẽnit creatorem,& creaturã: qui
vero iurat ꝑ deũ,& peierat, contẽnit
alterũ tm̃ ergo iuramentum qđ fit ꝑ
creaturã,eſt magis obligatorium,quã
Reſpon. iuramentũ qđ fit ꝑ deũ.Rñ.Dicendũ
ꝙ rñſio Magrĩ, & confirmatio Chry
ſoſt.regulariter vera eſt,quia quanto
ſanctius eſt,per qđ iuratur, tanto iu-
ramentum eſt magis obligatorium,
hoc dico cęteris paribus vbi ſolemni
tas obſeruatur. Vñ ſicut dicit Chriſ.
magis obligatoriũ eſt iuramentũ qđ
fit ꝑ creaturã. AD illud vero quod
obijcitur, ꝙ iurando per creaturam
iurat hõ per deum. Dicendũ,ꝙ cum
quis iurat per creaturam,intẽtio fer-
tur ad deũ: ſed hoc tm̃ habitudinali
ter. Cũ vero quis iurat ꝑ deũ, nõ tm̃
fertur habitudinaliter,ſed ẽt actuali-
ter. Et qm̃ amplior eſt cõuerſio actua
lis,q̃ habitudinalis:hinc eſt ꝙ ſm ip
ſam maior attẽditur obligatio,& ma
ioris culpæ eſt ipſa tranſgreſſio. AD 3
illud ꝙ obiicit̃ de iuramento facto ꝑ
euangelium,qđ eſt ſolẽnius, rñderi
põt dupliciter. Primo quia non tm̃
fit iuramentũ per euangelia, ſed per
euangelia dei:ita ꝙ nõ tm̃modo fiat
ad ipſum cõuerſio habitudinalis rõ
ne ſui effectus,ſed ẽt actualis in ſe, &
ad aſſumptã humanitatem,& ad pro
palatam veritatẽ:& iõ tale iuramentũ
rationabiliter debet fieri cũ maiori ſo
lemnitate,& ampliorem inducit obli
gationẽ. Alio mõ dici poteſt: ꝙ hoc
accidit propter ſolẽnitatem ſuperad
ditam,quam omnes in forma illa ob
ſeruant. AD illud quod obijcitur,ꝙ
plus eſt contẽnere duo,quàm vnum. 4
Dicendum,ꝙ creatura comparatione
creatoris nihil eſt:vñ quaſi nihil ad-
dit ſupra diuinam excellentiam,& ꝑ
hoc nec contẽptus eius ſuper contẽ-
ptũ dei. Præterea nõ adeo contemnit̃
deus in creatura, ſicut contemnitur
in ſeipſo.

Iurare: ſcilicet deum teſtem
adhibere.

Contra. Si hoc verum eſt, tunc vr̃ Dub.3
ꝙ forma iſta iurandi,deus mihi teſtis 5
eſt,& iuro per deũ, non ſint diuerſæ
formæ iurandi. Iuxta hoc quęritur
cũ aliqñ iuremus per hãc prępoſitio
nem,(per) aliqñ per hãc ꝑpoſitionẽ
(in) ſm quod dicit Apoſtolus Ro. 9.
Veritatẽ dico in Chr̃o Ieſu,& nõ mẽ
tior,q̃ ſit inter has differentia. Item
quęritur. Cũ in veteri teſt. iurarẽt
hoc mõ. Viuit dominus,& hęc mihi

faciat, & hæc addat. in primitiua vero eccleſia hoc modo, Teſtis eſt mihi deus. & in tempore moderno iuretur per deum, vnde veniat iſta formarũ differentia, ſecundũ diuerſa tẽpora.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod in forma iuramenti introducitur ipſa veritas in teſtimonium. Et hoc poteſt eſſe multipliciter. Aut inquantum tenet rõnem præcipientis: & ſic iuratur ꝑ deum, ita quod importat habitudinẽ principij. Aut inquantum importat habitudinem præcipientis, & cognoſcentis: & ſic eſt iſta forma, Teſtis eſt mihi deus, ſiue ſcit deus, quod idem eſt. Aut inquantum importat habitudinem retribuentis reſpectu bonorum: & ſic iuratur, viuit deus, qui vitam alijs tribuit. Aut inquantum importat habitudinem retribuentis reſpectu malorum: & ſic iuratur hac forma, hoc faciat mihi deus, & hoc addat. Et quia ipſa veritas nunc manifeſte adducitur ad confirmationem tãquam omnis veritatis principium, & exemplar: hinc eſt quod in noua lege dupliciter iuratur. Et quia tempore primitiuę eccleſia veritas non dũ erat manifeſta, ſed indigebat maiori euidentia: hinc eſt quod tenebatur tunc iſta forma, Teſtis eſt mihi deus. Quia vero in vet. teſt. confiderabatur diuina veritas, vt vindicans & vlciſcens, quia ſub ratione ſeueritatis, & æquitatis: hinc eſt ꝙ duplicem formã in veteri teſtamento ſeruabant. ſ. viuit deus, & hoc faciat mihi deus, & hoc addat. Ex hoc patet prædictarum differentiarum diſtinctio, & ſufficientia, & vſus earum ſecundum diuerſa tempora. AD illud quod quæritur, quæ differentia importatur per hanc prępoſitionẽ (per) & per hãc præpoſitionem (in) Dicendũ, quod (per) magis dicit ipſam veritatem ſub ratione teſtificantis, & præcipientis: hæc autem prępoſitio (in) importat habitum diuinæ veritatis ſub ratione teſtificantis, & exemplantis. Vnde ſecundum rem idem eſt iurare in deo, & per deum, & dicere teſtis eſt mihi deus: licet ſit differentia parte ex modi dicendi.

Sine dubitatione minus malum eſt per deos falſos iurare.

Contra. Maius peccatum eſt idololatria, quam periurium, ſiue verum ſiue falſum, & idololatria in iurando committit idololatriam, quia idolũ veneratur per ipſum iurando: ergo ſi iurat verum per falſos deos, magis peccat, q̃ ille qui iurat falſum per verum deum. Dub. 4 6

Reſpon. Dicendum, ꝙ in iuramento illo quo quis iurat per falſos deos, duo ſunt, videlicet illud ꝙ aſſeritur, & illud ꝑ ꝙ aſſeritur. Reſpiciendo illud quod aſſeritur, ſic eſt minus malũ. Et ſic loquitur Aug. quia ex illa parte aſſeritur verum, & ex alia parte falſum. Reſpiciendo vero ad illud per quod iuratur, maius malum eſt iurare verũ ꝑ falſos deos, quam falſum per verum deum: & ſecundum iſtam viam procedit. Reſpon.

Qui prouocat hominem ad iurationem,

Contra hoc eſt ꝙ iudex ſciens aliquẽ iurare falſum, tenetur tamen nihilominus ex officio ab eo exigere iuramentum: ergo videtur quod faciendo illud ad quod tenetur, peccet mortaliter occidẽdo ꝓximũ. Dub. 5. 7

Reſpõ. Dicendum, ꝙ exigens iuramentum aut eſt perſona publica, aut priuata. Si publica, ſic teneť exigere ſm iuris ordinẽ ſiue ſciat, ſiue neſciat ipſum falſum iurare, qa non imputatur ſibi. Verbum autem Aug. intelligitur de ꝑſona priuata, quæ non compellitur ex iuris ordine iuramentum exigere, ſed ex propria voluntate. Reſpon.

Sancta ſynodus decreuit &c.

Contra hoc obř, quia iuramẽtũ nõ eſt opus priuilegiatũ, imo pertinet tam ad imperfectos, q̃ ad pfectos, ergo nõ vř ꝙ circa ipſum ſit hmõi ſolemnitas ieiunij obſeruãda. 9 qu

Reſpon. Dicendũ, ꝙ hoc non eſt ꝑꝑ priuilegiũ, ſed magis propter periculum, quia poſt cibum, & potum homo ꝓnior eſt ad multiloquiũ, & ideo facilius caderet homo in periurium. Præterea, ideo inſtitutum eſt vt ieiuno ſtomacho fiat iuramentum, quatenus per hoc inſinuetur, quod cum magna reuerentia nomen diuinum Reſpon.

eſt in teſtimonium inuocandum, & non paſſim pro quacunque cauſa. Excipitur autem bonum pacis propter hoc, quod ipſum eſt maxime appetẽdum, & eius oppoſitũ maxime fugiẽdũ. Vnde qa in reformãdo pacẽ mora trahit periculum ad ſe, ꝑpter hoc in caſu iſto non ita ſeruatur ieiuniũ.

AD intelligentiam huius partis ſecundum ea quę Magiſter determinat ĩcidit hic quęſtio circa tria. Primo quęritur de culpa piurij, Secundo q̃ritur de forma iurandi. Tertio q̃rit de obligatiõe iuramẽti. Circa primũ quæruntur tria. Primo, verũ oẽ periuriũ ſit mẽdaciũ. Secũdo q̃ritur, vtrũ oẽ piuriũ ſit peccatũ. Tertio, vtrum oẽ piuriũ ſit mortale peccatũ.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Periurium oppoſitum iuramento aſſertorio vniuerſaliter claudit in ſe mendacium, accipiendo mendacium extenſo vocabulo, non aũt ſi proprie ſumat.**

Ad opp. VTRVM oĩ piurio cõueniat adeſſe mendacium. Et ꝙ ſic vr̃, quia periuriũ ꝓhibetur per quintum mandatum ſecundæ tabulę, non loqueris contra ꝓximum tuum falſum teſtimoniũ. Sed ibi prohibetur falſitas in verbo, q̃ non põt eſſe ſine mendacio: ergo videtur quod cum ibidem prohibeatur periurium, ꝙ oẽ periurium includat in ſe mẽdaciũ. Item. Qui aſſumit ſummã veritatem in teſtimoniũ veritatis, recte eam aſſumit, & qui recte aſſumit non peccat: ergo qñ ſumma veritas adducitur ad confirmatio nẽ veritatis, nullũ eſt piuriũ: Ad hoc ergo ꝙ ſit piuriũ neceſſe eſt ipſam veritatem adduci ad confirmandũ mẽdaciũ: redit ergo idẽ ꝙ prius. Item. Qui aſſerit ꝙ aĩo ſẽtit nõ peccat, quia vtitur ſermone ad id, ad quod inſtitutus eſt: ſi ergo piurans in aſſertione ſua peccat: aliud ergo gerit in animo, aliud aſſerit in ore: ſed oĩs talis eſt mendax: ergo mendacium eſt de eſſe periurij. Itẽ. Periuriũ eſt peccatum linguæ: ſed linguã non facit reã niſi mens rea, & male ſibi conſcia: ergo ad hoc ꝙ committatur periurii culpa, neceſſe eſt ꝙ fallendi intentio præcedat: ſed illa facit hominem mẽtiri: ergo &c. Sed cõtra. Hiero. ſup Hieremiam dicit, ꝙ iuramentum habet tres comites. ſ. iudiciũ, iuſtitiam, & veritatem. Et ſicut ex defectu veritatis conuenit fieri iuramẽtum inordinatũ, ita ex defectu iudicij, & iuſtitiæ. Si ergo periurium generaliter cõplectitur iuramentum inordinatum, videtur ꝙ non oẽ piurium ſit mendacium. Item. Aliquis intendens facere adulterium, & homicidium, hoc iuramento cõfirmat, Eſto ita. Talis autem aut recte iurat, aut periurat: cõſtat quod non recte: ergo periurat, & tamen non mentitur: ergo non eſt eſſentiale omni periurio adeſſe mendacium. Item. Qui iurat adducit deũ in teſtimonium veritatis: eſto ergo ꝙ iuret falſum quod credit eſſe verũ, talis cum adducat veritatem in teſtimonium falſitatis, periurus eſt: ſed quia credit, & intendit verum dicere non eſt mendax: ergo non omnis periurus mentitur, nec omne periurium eſt mendacium. Item. Ad eſſe mendacij nõ tantummodo requiritur intentio fallendi, ſed etiam falſitas ſermonis: ſed contingit aliquem incurrere piurij crimen ſi verum iuret, & intẽdat falsũ iurare, & ꝑ iuramentũ illud ꝓximũ lædere: ergo vr̃ ꝙ alicubi reperiatur ꝑfecta rõ piurii, vbi nõ reperitur plena rõ mendacij: ergo &c.

RESP. Ad ꝓdictorũ intelligentiam eſt notandum, quod hic eſt triplex modus dicendi. Quidam nãque dixerũt ꝙ piuriũ ſubſternit ſibi mẽdaciũ. Et iſti dixerũt ꝙ ſi aliquis iurat falsũ ꝙ credit eſſe verũ, nõ piurat qa nõ mẽtit̃. Sed hæc poſitio improbat̃ ꝑ Aug. q dicit, ꝙ cũ hõ iurat ꝙ putat eſſe verũ, & tñ eſt falsũ, temere iurat. Et ex hoc hr̃ ꝙ iuramẽtũ illud eſt temerariũ, & inordinatũ, & ita ꝑiuriũ: & tñ nõ eſt ibi mẽdaciũ. Ideo dixerũt alij, ꝙ nõ oẽ periuriũ eſt mẽdaciũ, pro eo ꝙ nõ ſolummodo contingit incurrere crimẽ piurij ꝑpter 9

Fundamenta.

veritatis

veritatis defectum, verumetiā propter defectū iuſtitiæ, & iudicij. Sed inſtantia iſta quæ fertur, videtur magis habere locū in iuramēto obligatorio, quam in iuramento aſſertorio. In illo enim proprie reperitur iudicium,& iuſtitia: & ideo adhuc remanet quæſtio, vtrum omne periurium, quod opponitur iuramēto aſſertorio, ſit mendaciū, cum ſit veritatis priuatiuum. Propterea tertio poteſt adhuc reſponderi, ꝙ ſicut patuit ex præcedenti diſtinctione, aliquod eſt mendacium ſimpliciter, & ſecundum rōnem completam: aliud eſt mendaciū ſm quid, videlicet quātum ad ipſius mendacij materiā: aliquod eſt mendacium ſm quid, quia habet ipſius mendacij formam. Mendaciū ſimpliciter, eſt quod habet falſitatem in voce, & in intētione: mendacium vero ſm quid, & ſm materiam, eſt quod habet falſitatē in voce, ſed non in intentione; mendaciū ſm quid, & ſm formam, eſt quod habet falſitatem in intentione, ſed non in voce. Cum ergo quæritur, vtrum periurium oppoſitū iuramento aſſertorio vniuerſaliter claudat in ſe mendacium. Si large accipiatur mendacium extenſo nomine ad mendaciū ſimpliciter, & ſm quid: ſic oē periurium in ſe includit mendacium. Et hoc eſt quod Magr̄ dicit in litera, ꝙ periurium eſt vel iurando loqui falſum cum intentione fallendi, vel iurando loqui falſum ſine intentione fallendi, vel iurando loqui verū cum intentione fallendi. Si autē proprie accipiatur mendacium, ſic non eſt eſſentiale omni periurio, nec periurio prout opponitur iuramento obligatorio, nec periurio quod opponitur iuramento aſſertorio, ſicut dicit Magiſter in litera, & rationes probant adductæ ad partem iſtam.

10 A D illud vero quod primo obijcitur in contrariū, ꝙ periurium ꝓhibetur in quinto mandato. Dicendum, quod non ſolum ibi prohibetur, imo etiam prohibetur in ſecūdo primæ tabulæ, inquantū per ipſum periurium facit quis contumeliam ſummæ veritati aſſumendo eā inuanum, dum aſſumit eam ad cōfirmationem falſi ſciti, vel falſi opinati, vel etiā dubij. Poſſet tamen dici, quod in quinto mandato prohibetur falſum teſtimonium, non ſolum quātum ad falſitatem ſermonis, ſed etiam quantum ad falſitatem intentionis, & rei, & ſermonis, & cōiunctim, & diuiſim: & prout diuiſim prohibentur non dicunt mendacium ſm plenam rationem, ſed ſm ſemiplenam tantum, ſicut patet ex præcedentibus. A D illud qđ obiici- 11
tur, quod qui adducit diuinam veritatem in teſtimoniū veritatis, recte iurat. Dicendum, quod illud non ſemper eſt verum: quia poteſt eam adducere in teſtimoniū veritatis intendens eam adducere in teſtimoniū falſitatis: & ſua intentio peruerſa reatum periurij introducit, quāuis non habeat completam rationē mēdacij. Præterea, alius defectus eſt in ratione illa: quia non omne falſum eſt mendacium: & propterea nō ſequitur, quòd ſi periurium includit falſum, ꝙ propter hoc includat mendacium. A D illud quod obiicitur, 12
quod qui aſſerit quod in animo ſentit, non peccat. Dicendum, quod verū eſt ſi ita nouit in animo, quòd poſſit exterius aſſerere in ſermone, & hoc eſt quando eſt certus: ſed qñ falſa credulitate decipitur, ſi exteriꝰ audeat affirmare per iuramentū, nō excuſatur: quia ſecundū ꝙ conſcientia erronea in moribus non excuſat factum iniuſtum, ſic æſtimatio falſa in his, quę creduntur, non excuſat iuramentum falſum. AD illud quod obiicitur, quod lingua non eſt rea, 13
niſi mens prius ſit rea. Reſponderi poteſt dupliciter, quia illud verū eſt in ſermonibus indifferentibus: ſed in ſermonibus malis, & inordinatis, & a deo ꝓhibitis exceſſus linguæ introducit reatum mentis, & cō-
ſcientiæ. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ 14
mens, & intentio rea dicitur, nō ſolummodo quia in iurando intendit fallere, ſed etiam ſi intendat iurare id, de quo non habet certitudinem, pro eo quòd ipſi ſummę veritati ſubtrahit debitum honorem.

QVAE-

## QVAESTIO II.
### CONCLVSIO.

**Periurium eſt ita de ſe, & ſecundum ſe malum, quod nullo modo poteſt bene fieri, cum includat mendacium, & iniuriã primæ veritati.**

VTRVM omne periurium ſit peccatum. Et oſtẽditur quod aliquis poſſit piurare ſine peccato. Eſto enim quod

Ad opp. aliquis iuret falſum, quod pntat eſſe verum propter vtilitatem proximi, iuramentum illud nec eſt in diuinæ veritatis contemptum, nec etiam in proximi nocumentum: ergo non repugnat mandato primæ tabulæ, nec ſecundæ. Igitur non eſt peccatum: & tamen eſt periurium ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum: ergo non oẽ periurium eſt peccatũ. Item. Nullus venerando, & amando deũ peccat: ſed Auguſt. dicit, ꝙ illud per quod quis iurat veneratur, & amat: cũ ergo aliquis iurat falſum per deũ, veneratur & amat ipſum deum: ergo non committit periurium, ergo periuriũ non eſt peccatum. Item. Sicut peccatum opponitur bonitati, ſic periurium veritati: ſed veritas ſpectat ad intellectũ bonitas ad effectũ: ſic etiam falſum, & malũ differunt. Cũ ergo vitium, & peccatũ dicat oppoſitũ veritati, & bonitati, q̃ ſe tenet ex parte affectus, & periurium ſit oppoſitũ veritati, quæ ſe tenet ex parte intellectus, non videtur ꝙ aliquod periurium ſit peccatũ. Item. Poſsibile eſt aliquẽ cogi ad hoc quod iuret falſum: ſed neceſſitas non habet legem, imo quæ alias ſunt illicita, neceſſitas facit licita, ſicut patet de eo qui furatur, & eſt in extrema neceſſitate: ergo videtur ꝙ ſaltem in tali caſu periurium ſit licitum: & ſic non eſt eſſentiale ei eſſe peccatum.

Fandumenta. Sed contra. Grauius vitium, & magis deforme eſt periurium, quàm ſimplex mendacium: ſed neceſſe eſt omne mendacium eſſe peccatum: ſm ꝙ Auguſt. dicit, & habitum eſt in pręcedentibus: vt ergo ꝙ ſimiliter ſit circa ipſum periurium, imo multofortius. Item. Quicumque periurat, iurat inordinate: & qui iurat inordinate: iurat iniuſte, vel temerarie, & oĩs talis peccat: ergo &c. Item. Omnis ꝙ periurat aſſumit nomẽ dei inuanũ, & omnis talis facit contumeliam diuinæ veritati: hoc autem eſt peccatum, & malum ſm ſe: ergo neceſſe eſt omne periurium malum eſſe. Item. Oẽ illud ẽ malum cui debetur pœna: ſed omni periurio debetur pœna, ſecundum ꝙ dicitur Prouer. 19. Teſtis falſus non erit impunitus; ergo ſi periurium eſt falſa teſtificatio, videtur neceſſario ꝙ omne periuriũ ſit peccatũ.

RESP. Dicendum, quod abſq; dubio periurium eſt malum non ſolummodo in ſe, ſed etiam ſm ſe, ita ꝙ nullo modo poteſt bene fieri. Ratio autem huius eſt duplex. Vna propter hoc ꝙ periurium plerumque claudit in ſe mendacium, quod eſt ſm ſe malum. Alia vero ratio eſt generalis. quia omnis periurans contumeliam facit ſummæ veritati, dum eã adducit ad eius confirmationem, ad qđ non deberet aſſumi: & ideo quia non tãtum deordinat hominem ad proximum, ſed etiam deordinat hominem ad deum, inde eſt ꝙ ſemper eſt malum. Vnde concedendæ ſunt rationes quę hoc oſtendunt. 15

AD illud quod primo obijcitur in cõtrarium, de eo qui iurat falſum quod putat eſſe verum propter vtilitatem proximi. Dicendum, quod talis peccat propter veritatis contemptum: quamuis enim non contẽnat ipſam veritatem ex certa ſcientia adducendo eam in teſtimonium falſitatis, contemnit tamen ex ipſa temeritate. Adeo enim eſt nomen domini terribile, et venerabile, quod nullus debet ipſum in teſtimonium aſſumere, niſi nouerit quid loquatur. Vnde ignorantia non excuſat in tali iuramento. Hoc enim debet vnuſquiſq; ſcire, quod non debet iuramento aliquid firmare, niſi de illo ſit certus. Vnde ſi talis ignoret rem de qua iurat, hoc ipſo ſcit ſe male iurare, ſi eã iuramento affirmat; & ideo non ex 16

cuſatur

17 cuſatur a culpa. AD illud quod
obijcitur, quod illud per quod quis
iurat, veneratur, & amat. Dicendũ,
quod illud eſt verũ, quando recte, &
ordinate per illud iurat: ſed quando
falſe, & inordinate per ipſum iurat,
& ſi videatur venerari per credulita
tem, potius contemnit, & contume-
liam ſibi facit per inordinatam locu
18 tionem. AD illud quod obijcitur,
quod periurium opponitur veritati
quæ eſt in intellectu. Dicendum, qđ
ſecundum quod duplex eſt cognitio
ſpeculatiua, & practica: ſic dupliciter
contingit loqui de ipſa veritate. Aut
prout eſt regula meræ ſpeculationis.
aut prout eſt regula pſius locutionis,
& operationis. Veritas enim fidei, &
prudentiæ dictat, qualiter loquendũ
ſit, & quid agendum. Cum ergo dici
tur, quod mendacium, & periurium
opponitur veritati, hoc non intelli
gitur, de veritate primo modo, ſed de
veritate ſecundo modo. Et illa veri
ritas ſecundo modo dicta iuncta eſt
bonitati, & tenet rationem virtutis,
& actus eius eſt in præcepto, ſecundũ
quod dicitur Epheſ. 4. Loquimini
veritatem vnuſquiſque cũ proximo
ſuo. Ipſe autem obijcit de veritate,
prout cõſiſtit in mera ſpeculatione:
19 ideo ratio illa non valet. AD illud
quod obijcitur de illo q peierat ne-
ceſſitate compulſus, quod nõ peccat.
Dicendum, quod falſum eſt. Eſt .n.
neceſſitas naturæ, & neceſſitas coactio
nis. Neceſſitas inquam naturæ legẽ
non habet: & poteſt a toto excuſare.
neceſſitas vero coactionis non excu-
ſat a toto in his, quæ ſecundum ſe ma
la ſunt, ſed excuſat ſolum a tanto, qa
voluntas ſufficienter cogi nõ poteſt:
& propterea quia periurium ſecun-
dum ſe malum eſt, quantumcumque
quis compellitur ad illud, non omni
no a peccato excuſatur, imo ſibi a ca
20 none pœna imponitur. Dicit enim
canon, quod ſi quis periurat pro vi
ta corporis ſeruanda, quia magis di-
lexit corpus quàm animam, ieiunet
tres quadrageſimas. Nec eſt ſimile
de furto, quia furtum nõ eſt malum
niſi propter rerum appropriationẽ.
Extrema autem neceſſitas omnia fa-
cit cõmunia: nulla autem neceſſitas
tollit periurij deformitatẽ, eo quod
nulla neceſſitate licitum ſit nomẽ dei
in vanum inuocare: & ita non eſt ſi-
mile hinc & inde. De obligatione au
tem iuramenti coacti infra determi-
nabitur ſatis plane.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

· Periuriũ quodlibet non eſt mor
tale peccatum, veluti illud qđ
non eſt deliberatione factum.

VTRVM omne periu-
rium ſit mortale pec- Ad opp.
catum. Et quod ſic vi
detur. Auguſt. in quo
dam ſermone de iura-
mento. Falſa iuratio eſt pernicioſa,
vera periculoſa, nulla ſecura: ſed qđ
eſt pernicioſum, eſt mortale peccatũ;
cum ergo omne periurium ſit falſa
iuratio: ergo periurium eſt morta-
le peccatũ. Item. Quod directe eſt
contra mandatum, & prohibitionẽ,
eſt peccatum mortale · ſed periurium
directe eſt contra prohibitionem ſe-
cũdæ tabulæ, & primæ: ergo videtur
quod ſemper ſit mortale peccatum,
in vtraque enim prohibetur periu-
rium. Item. Contemptus introducit
mortale peccatum: ſed omnis periu-
rans contemnit ipſam ſummam ve-
ritatem, dum ipſam adducit in teſti-
monium falſi · ergo omne periurium
eſt peccatum mortale. Item. Menda
cium de ſe quãdo ſerioſum eſt, pecca
tum graue eſt: cum ergo iuramentũ
ſuperadditum trahat ipſum menda
cium in aliud genus, videtur ꝙ qua
lecumque mendacium per iuramen-
tum ſuperadditum fiat mortale pec-
catum. Sed contra. Sicut contingit
aliquem iocoſe mentiri, ſic etiam con Funda
tingit aliquem iurare falſum · ſed qđ menta
ioco fit, non fit cõtemptu · ſi ergo ali
quod periurium poteſt eſſe iocoſum,
non videtur quod omne periurium
ſit mortale peccatum. Item. Sicut
eſt aliquod mendacium, quod nul
li obeſt, & alicui prodeſt: ita po-
teſt

teſt eſſe aliquod periurium : ſed ta-
le periurium magis procedit ex pie-
tate, quàm ex libidine: cum ergo libi
do ſit radix omnis peccati mortalis,
videtur quod non omne periurium
neceſſario ſit mortale peccatum. Itē.
Sicut contingit aliquem impręmedi
tate loqui falſum, ita contingit aliquē
imprę m.ditate iurare falſum: ſed pec
catum non eſt mortale, niſi fiat ex de
liberatione, & conſenſu: ergo non oē
periurium eſt mortale peccatum. Itē.
Sicut aſſumere nomen dei ſuper fal-
ſum, repugnat mandato decalogi, ita
etiam affirmare inuanū: ſed non ſem
per cum quis aſſumit nomen dei in-
uanum, peccat mortaliter, vt patet de
his, qui iurant pręter neceſſitatem: er
go videtur ſimiliter, quod non ſem-
per mortaliter peccet qui aſſumit no
men dei ſuper falſum: ergo non om
ne periurium eſt mortale peccatum.

21 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, quod periu-
rium duo dicit, videlicet iurationem
& inordinationem, eſt enim periuriū
iuramentum indebitum, & inordina
tum. Iuratio autem triplex eſt. Quę
dam eſt deliberata, & ſolemnizata, ſci
licet quando teſtes iurant ſupra ſan
cta dei euāgelia in iudicis præſentia.
Quædam eſt deliberata, ſed non ſo-
lemnizata, quādo quis in occulto iu-
rat aliqd ex deliberatione, intendens
illud per diuinæ veritatis teſtimoniū
confirmare. Quędā aūt eſt nec delibe
rata nec ſolemnizata, ſicut qn̄ quis iu
rat in cōmuni ſermone, nō attendens
quem inuocat, & ad qd, ſed ex quadā
conſuetudine. Et ſecundum hoc per
iurium poteſt committi tripliciter.
Nam ſi committatur circa iurationē
deliberatam, & ſolemnizatam: ſic eſt
graue peccatum, & enorme, ita quod
reddit hominem infamem. Si vero
committatur circa iurationem nō ſo
lemnizatā, nec deliberatam: ſic non
eſt peccatum mortale, ſed veniale, ꝓ
pter hoc quod lingua in lubrico po
ſita eſt. Si vero committatur circa
iurationem deliberatam, licet non
ſolemnizatam, tunc diſtinguendum
eſt: quia aut deliberat de dicto, &
de iuramento, vtrum videlicet dictū
ſit verum, & vtrum ſit iuramento cō
firmandum: & tunc ſi periurat mor
taliter peccat. Aut deliberat de dicto
tantum, vtrum ſit verum, non tamē
de iuramento ſuperaddito: & tunc
poteſt eſſe veniale peccatum. Valde
tamen eſt cauendum, quia veniale il
lud periculoſum eſt, & multum ap-
propinquat ad mortale peccatum.
Concedendum eſt igitur, quod non
omne periurium eſt mortale pecca-
tum, ſicut illud quod non eſt delibe
ratum. Concedendæ ſunt, & rationes
quæ hoc oſtēdunt, licet aliquę ex eis
non neceſſario cogant.

AD illud vero quod obijcitur in 22
contrarium, quod falſa iuratio eſt
pernicioſa. Dicendum, quod Auguſt.
intelligit non generaliter de omni
ſcilicet iuratione, ſed de illa, quæ fit
cum deliberatione, & de illa verum
eſt quod mortale peccatum eſt. AD 23
illud quod obijcitur, qđ omne per-
iurium directe repugnat diuinę pro
hibitioni. Dicendū, quod illud non
eſt verum de quolibet, ſed de illo ſo
lum quod fit cum plena deliberatio-
ne, & conſenſu. Sed ſi tu obijcias,
quod omnis actus fornicationis, &
adulterij repugnat illi præcepto, Nō
mœchaberis: & ideo eſt peccatū mor
tale. Dicendum, quod non eſt ſimi-
le de verbo quod facile euolat, & de
perpetratione peccati carnalis; quo-
niam actus ille ſemper debet ſubiace
re imperio rationis. Vnde nunquam
conſummatur opus carnis, qn̄ homo
reputetur conſenſiſſe pleno conſen-
ſu. Ideo magis generaliter repugnat
prohibitioni, quàm actus periurij.

AD illud quod obiicitur, quod in 24
omni periurio eſt cōtemptus ſummæ
veritatis. Dicendum, quod quando
aliquis iurat ex quadam conſuetudi
ne, vel ioco, non deliberans de excel-
lentia veritatis in teſtimonium in-
uocatæ, etſi aliquo modo poſſit dici
contemnere, quia non adeo venera-
tur ſicut debet: tamen proprie non
contemnit, quia potius eſt ibi debi
ta honoris omiſſio, quædam etiam
negligentia, q̄ illatio contumeliæ. Sed
ſi ex deliberatione hoc faceret, abſ
que dubio tunc grauiter peccaret.

AD

25 A D illud quod obi̅, ꝙ iuramentū trahit mendacium ad aliud genus. Dicendum, quod illud eſt verū quã do iuramentum additur cum deliberatione ipſi mendacio: tunc enim habet plenam rationem iuramenti, & trahit in aliud genus peccati. Quando vero præter deliberationem additur, tunc quædam eſt circunſtantia aggrauans, non neceſſario trahens in genus mortalis peccati, pro eo qđ iuramentum illud ſuperadditum nō introducit plenum veritatis cõtemptum: nec eſt ipſius veritatis deſtructiuum, licet aliquo modo diſponat ad veritatis contrarium, quia conſuetudo frequenter parit libidinem, & contemptum: ideo valde cauendū eſt periurium. Et quia propter incertitudinem ſermonis frequẽter periurium iuramento coniungitur: hinc eſt quod ipſum iuramẽtum in Chriſtianis viris, & maxime perfectis debet eſſe valde rarum, ſecundum conſiliū Eccle. xxiij. qui dicit, Iurationi non aſſueſcat os tuum, ſunt enim multi caſus in illa.

Artic.2 CONſequẽter quæritur de forma iurandi. Et circa hoc quærũtur tria. Primo quæritur, vtrum liceat iurare per deum. Secundo utrum liceat iurare per aliquod creatū. Tertio, vtrū liceat recipere iuramentum ab idololatris factum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Iurare per Deum eſt licitū, cū illud ſit indifferens ad bonum, & ad malum.**

Adopp. VTRVM licitum ſit iurare per deum. Et qđ ſit ſimpliciter illicitū videtur. Omne illud quod eſt prohibitum, eſt malum, & illicitum; ſed iurare per deum eſt prohibitum, quia dicitur Matthæi. v. Nolite iurare omnino. Similiter Iacobi. v. Ante omnia fratres mei nolite iurare: ergo iurare per deum eſt malum, & illicitum. Itẽ. Omnis actus qui eſt pernicioſus, vel periculoſus, eſt de ſe malus, & illicitus: ſed iuratio per deum facta (ſecū dum quod dicit Aug. in quodam ſermone) aut eſt pernicioſa, aut periculoſa, & nulla ſecura: ergo &c. Item. Omne illud quod ſibi relictū eſt malum ſimpliciter loquẽdo, iudicandū eſt malum, & illicitum: ſed iurare per deum ſine cauſa eſt malum, & illicitum: ergo ſimpliciter loquendo illicitum eſt, & malum iurare per deum. Item. Omnis actus cuius conſuetudo eſt mala, eſt de ſe malus, & illicitus: ſed conſuetudo iurandi per deum eſt mala, & reprobãda: ergo iurare per deum eſt malum & illicitum. Sed contra. Fundamenta. Auguſtinus in ſermone de verbis Apoſtoli. Si peccatum eſſet iuratio, non diceretur in lege: Redde domino iuramẽta tua: ſed domino reddimus iuramenta, quando iuramus per dominum: cum ergo hoc ſit in lege conceſſum, videtur quod iurare per deum non ſit illicitū. Item. Nullus actus qui habet exemplar in deo eſt malus, & illicitus: ſed iuratio per deum habet exemplar in ipſo deo, quoniam ipſe deus iurat per ſemetipſum, ſecundum quod dicit Apoſtolus, Hebræ. vj. Et in pſal. Iurauit dominus. &c. Et Geneſis. xxij. Per memetipſum iuraui &c. ergo iurare per deum non eſt illicitū. Item. Nullus actus in quo exhibetur honor, & reuerentia ipſi deo, eſt illicitus: ſed cum iuramus per deum, exhibemus honorem & reuerentiam ipſi deo; ergo &c. Minor probatur per glo. Matthæi. v. Hoc per quod iurat quilibet hoc venaratur, hoc amat, hoc timet: ideo prohibetur, quod non iuretur niſi per deū. Itẽ. Oĩs actus tranſiẽs ſuper materiã debitã, eſt bonus & licitus: ſed iurare per deum eſt actus tranſiens ſuper materiam debitam, quia hoc eſt inuocare diuinam veritatem in teſtimonium; ergo iurare per deum eſt bonum, & licitum. Item. Omne illud quod facit ad confirmationem veritatis, & ad confutationem falſitatis, & doloſitatis, eſt bonum, & licitum: ſed iuratio per deū eſt huiuſmodi, quia per teſtes & iuratio nem

tionem boni expiantur, & etiam mali conuincuntur, & puniuntur: er ergo iuratio per deum eſt bona, & li cita. Iuxta hoc quęritur, vtrum iura mentum bonum, & licitum ſit appe tendum. Et quod ſic videtur, quia po teſt eſſe meritorium. Et ſic quæritur quare iuramentum fuit a domino ꝓ hibitum magis, quam aliud bonum.

26 RESP. Ad prædictorum intelli gentiam eſt notandum, quòd aliqui dicere voluerunt, quod oē iuramen tum eſt illicitum, nõ ſolum per crea turam, ſed etiam per ipſum deum; & hoc fuit, & eſt poſitio hæreticorum manichęorum, qui ſui erroris occa ſionem ſumpſerunt ex verbo domi ni Mat. v. & ex eo quod dicitur Iaco. v. Quod quidem verbum male intellexerũt dupliciter. Primo, quia crediderunt quod dominus ipſum iuramentum prohiberet tãquam de ſe malum. Secundo, quia intellexerũt per hoc quod dicitur, nõ iurabis om nino, quod dominus omne iuramen tum prohiberet. Et in primo errare runt: quoniam ſi lex euangelica nõ prohibet niſi quod malum eſt de ſe, iurare autem per deum, & adducere ipſam veritatem in teſtimonium, nec eſt contra rationem rectam, nec con tra conſuetudinem bonam, nec con tra legem dei, maxime cum lex diui na dicat, Reddes domino iuramenta tua, quam legem ipſi impij manichęi dicunt a malo deo eſſe latam; in eo quod intelligebant dominum iura mentum prohibere per ſe, errabant, quia credebant præcepta euangelij repugnare pręceptis legis ueteris, re pugnare etiam rationi rectæ, & mori bus bonis. Vnde & ipſorum errorẽ elidens Aug. dicit quod iuramentum non fuit prohibitum propter ſe, ſed propter vitandum periuriũ: ait enim ſic ad Publicolam. Dictum eſt in no uo teſtamento, ne omnino iuremus: quod mihi propterea dictum vide tur, non quod iurare ſit peccatum, ſed quia periurare eſt immane pecca tum, a quo nos longe eſſe voluit, qui ne omnino iuraremus commonuit. In alio etiam errabant, quia crede bant iurationem vniuerſaliter eſſe ꝓ hibitam: & iſte error venit ex mani feſta ignorantia, quia neſcierunt in telligere, quod alium ſenſum facit ne gatio ꝓpoſita ſigno vniuerſali, aliũ ſenſum facit poſtpoſita. Præpoſita enim facit æquipollere particulari negatiuæ, poſtpoſita ſuo contrario. Vnde differt dicere, Non omnis ho mo currit, & omnis homo non cur rit. Dominus autem non dixit, Om nino non iurabis, ſed non iurabis o mnino. Vnde non prohibuit omnẽ iurationem, ſed prohibuit quòd non eſſet omni modo, & ſine omni cau ſa iurandum. Et ideo iſto errore abie cto tamquam irrationali, & pernicio ſo, concedendum eſt, quod licitum eſt iurare per deum: & hoc communi ter tenet vniuerſitas fidelium. Quia 27 tamen non ſic eſt licitũ, quin aliquo modo poſſit eſſe illicitum, dubium eſt inter doctores, vtrum iurare per deum dicat actum bonũ in genere, aut actum indifferentem. Et aliqui bus viſum fuit, quod iurare per deũ eſt actus bonus in genere: ratione ta men pronitatis ipſius iurantis malus eſt per occaſionem: dicunt enim illũ actum eſſe bonum in genere, pro eo quod actus tranſit ſuper materiam debitã, quia inuocare in teſtimoniũ recte, tranſit ſuper ipſam veritatem. Alijs autem videtur quod iurare per deum de ſe ſit indifferens, quia diui na veritas poteſt inuocari per iura mentum in teſtimonium veritatis, & in teſtimonium falſitatis: & vnum eſt bonum, & alterum malum, quia in vno ſit reuerentia, in altero iniuria. Vnde nota, quod quidã ſunt actus, qui pertinent ad diuinum cultum, vt laudare deum: & iſti ſunt boni per ſe, & ſecundũ ſe. Quidam vero ſunt actus qui ſunt ad oppoſitum, & iſti ſunt per ſe mali, vt blaſphemare deũ. Quidam autem ſunt medio modo, ſicut actus iurãdi, qui ſi fiat reueren ter eſt ad cultum dei, ſi fiat irreuerẽ ter eſt ad oppoſitum. Ideo dicunt, ꝙ iurare per deũ licitũ eſt, ſicut indiffe rens quod poteſt fieri bene, & male. Et quia indifferens diuerſis ex cauſis poteſt eſſe occaſio cadendi in malũ, & vitandi malum: hinc eſt quod do

minus

min⁹ aliquādo mouet, & inducit ho
mines ad iurandum per deum, ali-
quando retrahit: in veteri lege indu
cebat ad iurandū ꝑ deū, vt per hoc
reuocarentur a iuramēto idolorum
cum dicebat. Reddes dño iuramen-
ta tua. In noua lege retrahit, vt o-
ſtendat periuriū eſſe fugiendū: & ꝓ
tanto iuxta hunc modū dicendi ſa-
tis rōnabiliter videtur, ꝙ iurare ꝑ
deū ſit licitum, tanquā indifferens.
Siue autē ſit indifferens, ſiue bonum
in genere, quia vtrumque poteſt di
ci ſatis probabiliter, hoc pro certo
tenēdum eſt, ꝙ licitum eſt per deum
iurare, & concedendæ ſunt rationes
hoc oſtendentes.

E. A D illud vero quod obiicitur in
28 contrarium, ꝙ actus iſte eſt prohibi
tus. Dicendum, ꝙ non prohibetur
actus iſte, quia malus eſt, ſed quia
occaſio eſt mali: nec etiam prohibe-
tur vniuerſaliter, ſed prohibetur, vt
quis non iuret irreuerenter. Et hoc
importat ipſius verbi ſententia, ſm
29 ꝙ explanatum eſt ſupra. AD illud
quod obiicitur, ꝙ iurare per deum
vel eſt ꝑnicioſum, vel periculoſum.
Dicendū, ꝙ periculoſum dicitur ali-
quid dupliciter, aut qa periculi cau
ſa, aut quia periculi occaſio. Iurare
autem per deū dicitur pernicioſum
eſſe, non quia cauſa periculi (poteſt
enim eſſe meritoriū, & bonū) ſed qa
occaſio periculi in eo qui non dili-
30 genter obſeruat, qualiter iurat. AD
illud quod obijcitur, ꝙ omne illud
quod ſibi relictum eſt malū de ſe, iu
dicandum eſt malum, & illicitum.
Dicendū, ꝙ dupliciter contingit in-
telligere actum iurandi per deū ſibi
relinqui. Aut cōſiderando iuramen
tum in ſe: & ſic non eſt malum, ſed
vel eſt indifferens, vel bonū in gene
re. Aut ſm ꝙ ſit in opere pręter cau
ſam, & vtilitatē, & neceſſitatem: & ſic
malum eſt, pro eo ꝙ eſt ibi priuatio
finis debiti, & priuatio reuerētię, vel
poſitio irreuerentiæ, ex hoc ꝙ aliqs
præter cauſam, & vtilitatē, & neceſſi
tatē diuinā veritatem aſſumit in te-
ſtimoniū. Verumtamen ex hoc non
poteſt cōcludi, ꝙ iurare per deū ſim-
pliciter ſit malum. Sicut. n. nō ſequi-
tur, loq ſine cauſa, & vtilitate eſt ma-
lum: ergo loqui eſt malum: ſic etiā
nō tenet illatio prædicta. AD illud 31
quod obiicitur, ꝙ omnis actus cui⁹
cōſuetudo eſt mala, de ſe eſt malus.
Dicendū, quòd hoc eſt falſum, quia
multa ſunt quæ bona ſunt pro loco,
& tempore, & ſi frequententur gene
rant vitioſitatē: ſicut bonū eſt aliqñ
ridere, & lætari, ſed non eſt bonum
hoc frequentare, quia perducit in diſ
ſolutionē: ſic etiam & de iuramento
intelligendum eſt, quia aſſiduitas iu
randi minuit reuerentiā veritatis, &
quodammodo diſponit ad aſſertio-
nem falſitatis. A D illud quod quę- 32
ritur, vtrum iuramentum per deum
licite factum ſit appetendū. Dicen-
dum, ꝙ non: & hoc eſt propter occa-
ſionem mali adiunctā. Et eſt ſimile,
ſicut affluentia diuitiarū, quia diſtra
hit hominē ne cultui dei intendat,
non debet eſſe in appetitu, licet poſ-
ſit licite, & meritorie poſſideri. Sic
etiā intelligendū eſt circa ipſum iu-
ramentum. Et propterea beatus Ia
cobus dicit, Nolite iurare: non ſolū
oſtendens vitandū eſſe actū iuratio-
nis ſine cauſa, ſed etiā affectum. Vn
de etiam monemur circa actum iura
tionis propter periculū periurii vi-
tare conſuetudinē, vitare etiam actū
præter neceſſitatē, & vitare affectū e
& ad iuramentū non debet quis ire
vltroneus, ſed coactus. Et huius ſi-
mile poteſt reddi in ꝓſidentia præla
tionis: quāuis. n. bonū ſit, & licitū
alijs præeſſe: nō tamen eſt appeten-
dum, ſed potius fugiendū: & ad il-
lud debet homo trahi quaſi inuit⁹,
quia cum amatur prælatio, frequen
ter adeſt ratio ſuperbiendi, & quo-
dammodo apoſtatandi, & receden-
di a deo. Similiter intelligendū eſt
in propoſito. Vnde quamuis iura-
mentum licitum ſit, & meritoriū:
non tamen eſt appetendum: & hoc
vult innuere textus euangelij, & ad-
monitio ipſius beati Iacobi.

QVAE-

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Iurare per creaturas eſt licitũ ſiue imprecando, ſiue earum creatorem in teſtimonium inuocando.**

Ad opp.

VTRVM liceat iurare per aliquod creatum. Et ꝙ non videtur: Primo per ipſum textum Matt.5. Nolite iurare neque per cælum, quia thronus dei eſt, neque per terram &c. ibi gloſa. Quod perfectionis eſt, docuit cũ dixit, non iurare omnino: quod ſuperſtitioſum ẽ reſecauit, cum ſubiunxit, Neque per cælum &c, ergo iurare ꝑ creaturam eſt ſuperſtitioſum: ſed nihil tale eſt licitũ: ergo &c. Itẽ. Pius Papa diſt.22.q.j. Si quis per capillũ dei, vel caput iurauerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, ſi laicus anathematizetur. Si ergo illicitum eſt iurare per membra Chriſti, cum ipſa ſint ſanctiora omnib⁹ alijs creaturis, videtur quod per nullam aliã creaturam liceat iurare. Item. Iurare per deum eſt inuocare deum teſtẽ: ergo iurare per creaturam eſt inuocare creaturam in teſtimonium: ſed irrationalis creatura nõ poteſt aliquo modo veritati teſtimonium perhibere: ergo ſtultum, & vanum, & inconueniens eſt per ipſam iurare. Item, Qui iurat per idolum committit idolatriam, & hoc non eſt ob aliud, niſi quia in iurando exhibet idolo, qđ debet deo exhibere: ergo iuratio ſpectat ad cultum latriæ, qui debetur ſoli maieſtati diuinę. Sed conſtat quod non eſt licitum creaturam aliquam venerari cultu latriæ: ergo nullo modo eſt licitum per creaturam iurare.

Funda-menta.

Sed contra. Geñ.42. Ioſeph iurauit per ſalutem Pharaonis: ſi ergo ipſe tamquam ſanctus homo licitum iuramentum fecit, & ſalus Pharaonis erat quid creatum, videtur quod per creaturam iurare ſit licitum, & conceſſum. Item. Paulus. j. ad Corinth. 2. Quotidie morior propter veſtram gloriam fratres: vbi, ſm quod dicit Augu. iurauit Apoſtolus: ſed gloria eorum erat quid creatum, ergo &c. Item. Forma iuramenti qua maxime vtitur vniuerſitas fidelium, eſt iurare per ſancta dei euangelia: ſed euangelium eſt quid creatum: ergo licitũ eſt iurare ꝑ creaturam. Item. Quotidie fideles iurant per ſanctos, vtpote per beatam virginem, & per beatum Petrum, nec illud iuramentum arguitur: ergo videtur quod forma iuramenti licita nõ ſolum habeat fieri per creatorem, ſed etiam per creaturam. Iuxta hoc quæritur, quare magis iuratur per euangelia, quam per creaturas alias. Quæritur etiam, vtrum qui iurat falſum per lapidem, ſit periurus. Et quod non videtur, quia lapidi nulla eſt reuerentia exhibenda. Contrarium autem huius dicit Auguſt. ſuper illud Rom. j. Teſtis eſt mihi deus, & habetur in littera. Quæritur ergo quomodo, & qualiter liceat iurare per creaturam.

RESP. Dicendum, quod iuramentum aſſertorium dupliciter habet fieri. Quoddam per imprecationẽ, quoddam per ipſi⁹ veritatis teſtimonij inuocationem. Per imprecationem autem iuratur cum dicitur, ita viuat filius me⁹, vel pater, hoc eſt dicere. Niſi ego impleuero quod promitto, vel niſi impleuero qđ iuro, non viuat filius, vel pater meus: & in hac forma iurandi creatura ad teſtificandum non inuocatur, ſed potius ipſi creatori oppignoratur, ſecundum quod dicit Auguſt. Et hoc quidem eſt licitum: quia quamuis omnis creatura ſit ipſius creatoris, tamen bonum, vel ſolatium quod ex creatura percipimus, & a deo nobis conceſſum eſt, deo tamquam noſtrũ oppignorare poſſumus: & ideo licita eſt hæc forma, licet hoc iuramẽti genus ſecundum ꝙ dicit Auguſti. in litera, ſit grauiſſimum. Illud vero iuramentum ſit per ipſius veritatis teſtimonii inuocationem, quan-

do aliquis iurat per aliquem ad in-
uocandum illum in teſtem. Po-
teſt autem creatura dupliciter aduo
cari in teſtimonium. Aut ſecundum
ſe, aut inquantum eſt veſtigium veri
tatis diuinæ. Si ſecundum ſe hoc mo
do non licet, quia ſic crederetur, q̄d
aliquid diuinum eſſet in ea, ratione
cuius veritas dicti poſſit p huiuſmo-
di teſtimonium confirmari. Secundo
vero modo inquantum in ea relucet
veſtigium diuinæ veritatis, licitum
eſt iurare per creaturam: hoc enim ni
hil aliud eſt quam iurare per eum, q
in creatura relucet: & tunc non vene
ratur quis creaturam, ſed creatorem.
Vnde ſicut honor qui exhibet ima-
gini refertur ad prototypum, ideſt ad
exemplar primum, ſicut dicit Dama.
ita hoc modo iuratio facta per creatu
ram refertur ad ipſarum creaturarū
actorem. Et hoc eſt ꝙ dicitur. xxij. q
ſtione. j. Sciendum, ꝙ ſancti non tā
per creaturas, q̄ p creaturarum acto-
rem iurabant: nec in creaturis aliud,
quam ipſarum creatorem venerabā-
tur, ſicut Ioſeph qui per Pharaonem
iurando, hoc in eo venerabatur, ꝙ
dei iudicio poſitus erat in infimis.
Et quoniam in omni creatura iſto
modo relucet deus, per creaturam
oēm licite poteſt fieri hoc modo iu-
ramentum. Quia vero principaliter
relucet in ſanctis, & maxime in ver-
bis euangelicæ legis, per quæ diuina
nobis veritas illuxit: hinc eſt ꝙ p ſan
ctos, & maxime per euangelia cōſue
uit frequētari forma iurationis, qua
quidem iuratur per creaturam. Con
cedendum eſt igitur, quod per crea-
turam licitum eſt iurare, ſiue in pre-
cando, ſiue creatorem eius in teſti-
monium inuocando. Et ſic procedūt
rationes ad hanc partem inductæ.
33 AD illud quod primo obijcitur
in contrarium, ꝙ dominus prohibet
iuramentum per creaturas. & Gloſa
dicit illud iuramentum eſſe ſuperſti-
tioſum. Dicendum, quòd hoc intelli
gitur ſm ꝙ ipſæ creaturæ ſm ſe con-
ſideratæ in veritatis teſtimonium in
uocantur: & hoc modo eſt ibi ſuper
ſtitio, quia eis reuerentia vltra debi
tum exhibetur. Et quantum ad hoc
intelligi habet gloſa, & textus. AD 34
illud ꝙ obijcitur de auctoritate Pij
papæ. Dicendum, quod canon loqui
tur contra illos, qui credebant deū
ſecūdum diuinitatē habere caput, &
capillos: & tales erāt blaſphemi. Aut
certe cōtra illos, qui irreuerenter no
minant membra Chriſti, & quodam
exquiſito modo iurandi diuidunt ip
ſum quaſi mēbratim, qui valde ratio
nabiliter ſunt arguendi. AD illud 35
quod obijcitur, quòd qui iurat per
aliquid, inuocat ipſum in teſtimoniū
veritatis. Dicendum, quod illud nō
ſemper eſt verum, imo aliquando in
uocat ipſum in teſtimonium, aliquā
do ipſum non inuocat; ſed propter
pter illud ad quod ipſum refertur,
vel etiam obligat, & deo oppignorat.
Et his modis pręmiſſis licitum eſt, &
cōceſſum iurare per irrationalē crea
turam. AD illud quod obijcitur, 36
quod qui iurat per idolum, venerat
ipſum. Dicendum, quod hoc eſt, qa
ille qui iurat per idolum, inuocat il-
lud in teſtimonium tāquam deum:
& propterea eſt ibi idolatrię peccatū.
Non ſic autem eſt quando iurat per
alias creaturas, quia iuramentum il-
lud refertur totum ad veritatem æter
nam. AD illud quod quæritur vlte 37
rius, quare magis iuratur per euange
lia, quam per alias creaturas, iam pa
tet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.
Sicut enim crucem Chriſti magis ve
neramur, propter hoc quod magis
refertur ad ipſum crucifixum: & ſan
ctos, quia quadam maiori ꝓpinqui-
tate ſe habent ad deum: ſic etia intel
ligendum eſt in ipſis euangelijs, quæ
directe, & immediate ducunt in ipsā
æternam veritatem. Et ſi tu obijcias,
quòd licet creatura ducat in creato-
rem, tamen ꝓpter hoc quælibet crea
tura non eſt adoranda, ſed illa ſola,
quæ eſt ad hoc inſtituta. videlicet ima
go crucifixi. Dicendum, quod non
eſt ſimile: quia exhibitio honoris cul
tus latriæ reſpicit illud, quod hono-
rificatur, ſecundum illud quod eſt in
in eo digniſſimum: & hoc eſt pro-
prium, & ſingulare: ſed inuocatio in
aſſertione reſpicit ipſius veritatis in
fallibilitatem; & luminoſitatem: &
hęc

hæc in ſingulis creaturis relucet, ſed ſm plus, & minus: ideo non eſt ſimile hinc & inde. AD illud quod quęritur, vtrum ille qui iurat falſum per lapidem, ſit periurus. Dicendum, ꝙ ſic ſm quod dicit Auguſtinus, quoniam iurans per lapidem aut intendit ipſi lapidi reuerentiam exhibere aut actori lapidis. Et ſi ipſi lapidi intendat reuerentiam exhibere, dupliciter peccat. Si vero actori lapidis, tunc abſque dubio peierat, quia ipſi creatori lapidis contumeliam facit, dum nomen eius per effectum creaturæ intellectum aſſumit in uanum. Si quis tamen nõ ſerio iuraret, ſed quodammodo ludere intenderet, ſicut mos eſt aliquibus per bottas ſuas iurarę, non eſt dicendum periurium, quia iurare non intendit, ſed potius ludere: eſt tamẽ talis modus loquendi ſatis reprehenſibilis, & caueri debet a viris perfectis.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Quamquam ſit illicitũ per idola iurare, cum talis forma ſit prohibita, tamẽ vbi neceſſitas vel cõmunis vtilitas affuerit, licet tale iuramentũ recipere.

Fundamenta.

VTRVM liceat recipere iuramentum ab idololatris factum. Et qđ ſic videtꝰ. Primo exemplo Iacob Geneſ. 31. Recepit enim iuramentum a Laban, & conſtat quod Laban idololatra erat, ſicut patet: q̄a Rachel furata fuit idola ſua: ergo ſi Iacob recte fecit, nec eum ſcriptura reprehendit, videtur quod liceat ipſum quantum ad hoc imitari. Item. Hocipſum oſtẽditur exemplo Iudę Machabæi in libro Machabęorum, vbi Iudas recepit iuramentum, quãdo iniit fœdus, & amicitiam cum Romanis: & conſtat ꝙ iurauerunt per idola, quæ colebant. Cum ergo Iudas Machabęus non reprehendatur de contractu illius amicitiæ, videtur &c. Item. Auguſtin. ad Publicolam. Quamuis dictum ſit ne iuremus, numquã tamen in ſcripturis ſanctis me legiſſe memini, ne ab alijs iuramentũ recipiamꝰ: ergo cum iuramentũ recipere in ſcriptura ſancta non ꝓhibetur, videtur quod nullum ſit peccatum a quocunque recipiatur. Item. Licitum eſt cũ infidelibus mercari, & treguas inire: ſed fides mercationis, & fœderis confirmari habet per mutuum iuramentum: ſi ergo licet Chriſtiano iuramẽtum fidei exhibere infideli, & idololatrę, videtꝰ quod ſimiliter liceat ab ipſo recipere. Item. Ita mihi licet recipere eleemoſynam, quę datur mihi cum murmure, ſicut illam, quę datur mihi cum bona volũtate. Et hoc eſt, quia quod alius mala voluntate impedit, alius poteſt bona voluntate recipere: ergo licet idololatra peccet iurando per idola, videtur quod non peccet Chriſtianus in ſuſcipiẽdo eius iuramentum.

Ad opp.

Sed contra. Rom. j. Non ſolum qui talia agũt digni ſunt morte, ſed etiam qui conſentiunt facientibus: ex quo verbo colligitur, ꝙ qui conſentit peccãti mortaliter, peccat mortaliter. Cum ergo recipiens iuramentum ab idololatra cõſentiat in illo iuramento, in quo idololatra peccat mortaliter, videtur quod ipſe peccet mortaliter. Item. Auguſt. dicit quod qui petit ab alio iuramentũ quem ſcit iuraturum falſum, animã illius occidit, ſecundum quod habetur in fine iſtius diſtinctionis. Cum ergo ſciat idololatram male, & dãnabiliter iurare, qui ab eo iuramentum petit, eadem ratione animam ipſius occidit: ſed non licet animam ipſius occidere: ergo non licet idololatræ iuramentum recipere. Item. Magis debet qs diligere animam proximi, quàm aliquam vtilitatem temporalem: quia ſm Auguſti. Nihil poſt deum, & ipſum animum eſt adeo diligendum, ſicut proximi ſalus: cum ergo idololatra iurat contra ſalutem animæ ſuę, videtur quod ordinem charitatis peruertit, qui iuramẽtum recipit pro aliquo cõmodo temporali: ſed nõ licet ordinem charitatis

peruertere: ergo non licet ab idololatris iurantibus per idola iuramentum recipere. Item. Idolum nihil eſt in mundo: ergo fides ab idolo nulla eſt: ſed quod nihil habet fidei, nõ poteſt præbere confirmationem ſermoni: cum ergo iuramentum per idolũ faciat potius ad fidei ſubuerſionem, quàm ad conuerſionem, videtur qđ nullo modo ſit recipiendum. Item. Videtur quod non ſolum ab idololatris, ſed etiam a nullis liceat recipere iuramẽtum, quia ſuper illud Matt. 5. Quod amplius eſt a malo eſt, dicit gloſ. Non tuo, ſed illius a quo cogeris iurare: ergo malum ẽ alicuius iuramentum recipere, & exigere.

39 RESP. Dicendum, quod contingit idololatram iurare in forma conceſſa, & in forma prohibita. Si iurat in forma conceſſa, nõ iurat ſm ꝙ idololatra: & hoc modo in quodam caſu licet ab eo iuramentum recipere, in quodã vero minime. Quia ille qui exigit, aut perſona publica, aut priuata. Si publica eſt, quantum eſt ex ordine iuris, poteſt & debet exigere ſm quod iudex. Si vero priuata eſt, hoc tripliciter poteſt exigere: aut enim exigit ad veritatis confirmationem, aut in veritatis ſubuerſionem, aut ad ſuæ dubitationis remotionem. Primo modo poteſt exigi iuramentum ſine aliquo peccato, videlicet cum ad hoc exigitur ſolum, vt firmior, & ſtabilior ſit ipſa ꝓmiſſio, & veritatis aſſertio. Cum autem exigit in veritatis ſubuerſionem, hoc non poteſt eſſe ſine mortali peccato: & illud eſt quando compellit aliquẽ iurare, quem nouit iurare falſum. Cũ vero exigit propter dubitationis ſuę remotionem, quia ſuſpicatur ne homo ſine iuramento dicat ſibi falſitatem, tunc ſi ſuſpicio illa ſtat in generali, ſic talis exactio tenet potius rationem pœnę, quam culpæ. Si vero deſcendat ad ſpeciale, ſic eſt peccatum veniale, dum de proximo ſuo malã habet ſuſpicionẽ. Et propterea dicit gloſa, qđ amplius eſt a malo eſt, ſcilicet nõ credẽtis: nõ inquã ſemper a malo culpæ: ſed & a malo pœnæ. & ſic in forma cõceſſa licet iuramentũ recipere ab idololatris, & infidelibus ſicut etiã a Chriſtianis, & fidelibus: & hoc non quæritur principaliter in ꝓpoſita quæſtione, ſed quæſtio principalis eſt de iuramẽto, quo quis idololatra iurat ꝑ idolum, & in forma non conceſſa, vtrum illud ſit recipiẽdum. Et ad huius intelligentiam eſt notandum, quod in iuramẽto facto per idolum eſt duo cõſiderare, videlicet ipſius idoli venerationem, & exterioris verbi confirmationem. Habendo reſpectũ ad primum, nulli licet iuramentum ab idololatra recipere, nec exigere, nec facere: quia idoli veneratio eſt omnino deteſtanda. Si vero habeatur reſpectus ad ſm, ſic licitum eſt ab eis recipere iuramẽtum maxime pro vtilitate cõmuni: & ſic recepit Iacob pro pace ſuæ poſteritatis: & Iudas pro pace gentis ſuæ: & ſic Chriſtiani a ſaracenis recipiunt pro pace, & vtilitate communitatis. Vnde quamuis illicitum ſit iurare ꝑ idolum, quia forma illa eſt ꝓhibita, tamen vbi neceſſitas, vel cõmunis vtilitas hoc requirit, licitum eſt recipere iuramentum tale. Vnde & rõnes cõcedi poſſunt, quę hoc oſtendunt. Illa tamen auctoritas Auguſtini, qua dicitur. Non eſt prohibitum in ſanctis ſcripturis recipere iuramẽtum, non cogit: quia hoc intelligitur de forma conceſſã ab eccleſia.

AD illud vero quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ qui recipit iuramentum per idolum factum, illi cõſentit. Reſpõdendũ, qđ cum duo ibi ſint, ſicut eſt tactũ prius, non conſentit idoli veneratiõi, ſed veritatis confirmationi, vt firmum ſit verbũ, & ſolidum maneat pactum: quantũ ad hoc non eſt ibi peccatum, quia recipit quod ſuum eſt: quod vero ibi malum eſt, deteſtatur: ſicut pauper indigens eleemoſyna recipit eleemoſynam cum murmure ſibi datam: & non peccat, quia ſic placet eleemoſynę datio, ita quod diſplicet ſibi annexa murmuratio. AD illud quod obijcitur de auctoritate Aug. quod qui exigit iuramentum ab eo, quem ſcit pe erare, animam eius occidit. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia illud

40 (beside "obij-"), 41 (beside "AD illud quod")

illud ẽ in veritatis ſubuerſionẽ, nec
poteſt fieri bona intentione;ſed iura
mentum ab idololatra factum p ido
lum facit ad veritatis confirmatio-
nem,quia frequenter idololatræ, &
infideles ita bene reputant ſe obliga
tos per iuramẽta illicita,ſicut Chri-
42 ſtiani per licita:& conceſſa. AD il-
lud quod obijcitur quòd magis de-
bemus amare animam proximi,quã
vtilitatem temporalem. Dicendum,
quod verum eſt de vtilitate priuata,
ſed non oportet intelligi de vtilita-
te communi. Alia etiam eſt ratio,q̃a
ſine iuramenti illius expreſſione ni-
hilominus idololatra idolum vene-
ratur in corde. Vnde poſitio,vel pri
uatio iurationis exterioris non po-
nit per ſe ſalutis defectum, vel detri
mentum : ideo charitas de hoc non
dicit eſſe multum curandum : ſed ſi
ille vellet ab errore reſipiſcere,& ad
veram fidem conuerti, tunc nullate
nus tale iuramẽtum debet ab eo exi
43 gi. AD illud quod obijcitur,quod
idolum nihil eſt,& fides in idolo nul
la eſt. Dicendum, ꝙ quamuis nihil
ſit ſecundum veritatem,tamen idolo
latra æſtimat eſſe aliquid : & ex ipſa
ſua æſtimatione,& errore fortius ad
hæret idololatra ipſi vanitati,quam
multi Chriſtiani ex fide adhæreant
ipſi veritati : ſicut etiam videmus in
hæreticis : & ex illa forti adhæren
tia,& erronea conſcientia, cum per
idola iurant,verba ſua confirmant.
44 AD illud quod obijcitur, quod nul
lum iuramentum licet recipere,quia
quod amplius eſt a malo eſt, iam pa-
tet reſponſio:quia recipere iuramen
tum aliquando eſt culpę mortalis,ali
quando venialis, aliquando contra
ctæ pœnalitatis ; & ſecũdum hoc ma
lum in textu,& gloſa habet differen
tia accipi,vel pro culpa mortali, vel
veniali, vel pro ipſo malo pœnali.
45 Niſi enim interueniſſet incertitudo
de veritate conſcientię alienę,& pro
nitas ad decipiendum, & male ſuſpi
candum,non eſſet neceſſarium iura-
mentum. Et ideo ex hoc non poteſt
generaliter concludi,ꝙ iuramentum
recipere ſit illicitum.

Conſequenter quæritur de obligatione iuramenti. Et circa hoc quęruntur tria. Primo quæritur,vtrũ obligatio contrahatur per iuramentum doloſum. Secundo,vtrum contrahatur per iuramentum coactum. Tertio quæritur, vtrum contrahatur per iuramentum incautum, ſiue indiſcretum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Iuramentum doloſum in foro dei non obligat;licet in foro eccleſiæ obligare non ſit dubiũ.

VTRVM obligatio cõtrahatur per iuramentum doloſum.Et ꝙ ſic videtur per auctoritatem Iſid.quã Magiſter adducit in litera. Ait enim ſic. Quacumque arte verborum quis iuret, deus ſic accipit,ſicut ille cui iuratur intelligit:ſed ille cui iuratur, intelligit ſimpliciter, & credit quod alius ſe velit per verbum obligare : ergo videtur , quod deus reputat ipſum obligatum : igitur ſecundum veritatem obligatur quis per iuramentum doloſum. Item. Fraus, & dolus nemini debet patrocinari:ſed ſi ille qui doloſe iurat,ab obligatione eſſet abſolutus, patrocinaretur ei fraus, & dolus proprius : ſi igitur hoc eſt inconueniens dicere,videtur quod iuramentum doloſum obligationẽ introducat. Itẽ. Verba ſunt in quibus conſiſtit contractus ; ergo ſi forma verborum eſt obligatoria , neceſſe eſt interuenire contractum obligatorium : ergo ſiue intendat , ſiue non intendat , dum tamen verba iuramenti obligationem prætendant , iurans obligatur : ergo ita obligatur homo per iuramentum doloſum , ſicut per iuramentum ſimplex,& verum.Item.Si ſolummodo verba fidelia,& pura obligarent in iuramento , cum nemini con-

Ad opp.

ſtet de fidelitate aliena', nemini con
ſtaret vtrum aliquis eſſet obligatus
per verba ſua:ſed homo redditur cer
tus de obligatione per iuramentum
publicum : videtur ergo quod ſiue
per verba fidelia , ſiue per fraudulen
ta iuramentum fiat, iurans æquali-
Fundamenta. ter obligetur. Sed contra, Grego.
Verba deſeruiunt intentioni,& deus
talia verba iudicat,qualia ex intimis
ꝓroferuntur:ergo ſi homo ſe nõ in-
tendit obligare, quantuncumque ex
terius loquitur, videtur quod deus
non reputet eum obligatum. Item.
Secundum illud quod dicitur.j. Re-
gum,16.Homo iudicat ea quæ patẽt:
deus autem intuetur cor. Vñ quan-
tuncumque ſint opera 'exterius lau-
dabilia:non ſunt tamẽ deo placita ,
niſi ꝓcedant ex mera intentione , &
pura:ergo deus obligationẽ iuramen
ti penſat ſm intentionem cordis : er
go ſi hõ non intendat ſeipſum obli-
gare,quicquid exterius loquatẽ,apud
deum non erit obligatus ergo iura-
mentum doloſum ſm veritatem non
eſt obligatorium . Item. Obligatio
iuramenti non eſt a lege naturali tã
tum,ſed etiã a lege naturali , & actu
proprio : ſed nullus obligatur actu
proprio niſi velit,& intẽdat ſeipſum
obligare : ſi ergo iurans iuramento
doloſo non intendat ſeipſum obliga
re,ſed alium deludere, non videtur
obligari ſm veritatem. Item. Iura-
mentum non eſt obligatorium. niſi
quando habet ſuos comites, videli-
cet iudicium,iuſtitiam,& veritatem:
ſed doloſum iuramentum caret ve-
ritate: ergo non videtur ꝙ introdu-
cat obligationem. Iuxta hoc quæri-
tur quando verba iuramenti ſunt du
plicia,& iurans intendit in vno ſen
ſu,& recipiens in alio,cuius intentio
ni ſit ſtandum. Et quod magis ſtan
dum ſit intentioni recipientis,vide-
tur per auctoritatem Iſidori prius ha
bitam . Quod vero magis inten-
tioni iurantis , videtur per auctori
tatem Gregorii prius habitam, qua
dicit, quod verba illi intentioni de
ſeruiunt ex qua proferuntur &c.
46 RESP. Ad prędictorum intelli
gentiam eſt notandum , quod hic
eſt duplex modus dicendi. Quidam
namque dicere voluerunt, quod iu
ramentum doloſum ſimpliciter obli
gat : quoniam etſi doloſus intendat
alium decipere, intendit tamen dice
re verba obligatoria ; & dum illa
voluntarie exterius profert,ſeipſum
ſimpliciter obligat : nec aliquo mo
do excuſatur per cordis fraudulen-
tiam , quia non ſolummodo reci-
piens, ſed etiam ipſa veritas accipit
verba ſecùndum ſenſum , quem fa
ciunt : ita non ſolummodo in con
ſpectu hominũ, ſed etiam ſm verita
tẽ dicunt , qđ iuramentũ doloſum
eſt obligatorium. Sed quoniam obli
gatio iuramenti eſt obligatoria,ſicut
obligatio voti,& matrimonij: ideo
videtur alijs dicendum , quod ſicut
matrimonium non eſt verum , niſi
interſit interior cõſenſus : nec eſt vo
tum obligatorium , niſi ſit intentio
obligandi : ſic etiam nec ipſum iura
mentum doloſum dicendum eſt eſſe
ſimpliciter obligatorium, in quo qs
ſic iurat, vt tamen per illa verba ſe
ipſum obligare nõ intendat. Et pro
pterea ſecundum iſtos diſtinguitur
duplex forum, videlicet forum eccle
ſiæ,& forum conſcientiæ.Secundum
forum eccleſiæ iuramentum tale eſt
obligatorium : eccleſia enim iudicat
de his, quæ exteri' obligare poſſunt.
Vnde cum verba illa obligationem
exprimant , iudicat ſic iurantem
ad id quod inſinuant verba , obli-
gari. In foro autem dei , qui iudi
cat ſecundum ſecreta conſcientię,&
ſecundum veritatem,iſte quidem nõ
obligatur,quia non voluit obligare
ſeipſum:quia tamen doloſe iurauit,
& nomen dei inuanum aſſumpſit,
ſtatim in actu ipſo commiſit crimen
periurij. Nec reportat cõmodum de
malitia,qa apud deũ ex illo iuramen
to iudicat dign' pœna ęterna:& iſte
quidem modus dicendi ſatis proba-
bilis eſſe videtur. Et ſm ipſum patet
reſpõſio ad quæſtionem propoſitã:
etiã pro magna parte patet reſpõſio
ad obiecta. Nam rõnes q̃ ꝓbant il-
lud iuramentũ non eſſe obligatoriũ,
oſtendunt hoc non ſimpliciter , ſed
in foro dei, qui iudicat ſm intentio-
nem,

nem, ſm quam doloſe iurans non
47 tendebat ſeipſum obligare. Rationes
autem quę ad oppoſitum inducũtur
procedunt ſecundum forum eccleſia
ſticum, aliter non concludunt. Vnde
ad auctoritatem Iſidori, qua dicit,
quòd deus accipit verba ſecũdum in
tentionem recipientis. Dicendum, ꝙ
hoc dicit, non quia ipſe deus ad hoc
reputet hominem obligatum, ſed qa
ex hoc, quod ille non intendit iura-
re, ſicut ille intendebat recipere, deꝰ
qui hoc requirebat ex veritate, & iu
ſtitia, reputat ipſum obligatũ ad pœ-
nam. Vel poteſt ille ſermo cauſaliter
intelligi, vt dicatur, quod deus ſic ac
cipit, quia ſic vult accipi ab ipſa eccle
ſia, & ſic vult etiam iudicari.
48 AD illud quod obijcitur, quod
fraus, & dolus non debent alicui pa
trocinari, patet reſpõſio ꝑ iam dicta:
quia fraus, & dolus non patrocinan
tur iſti in foro eccleſiæ, imo compel
litur ab ipſa eccleſia iuramentum te-
nere, ac ſi iuraſſet fideliter. Non pa-
trocinatur etiam in foro dei, quia ex
hoc ipſo obligatur, & reus efficitur
magna pœna. Vnde ſi veniat ad pœni
tentiam, eſt ei grauis pœnitentia im-
ponenda; & ſanum conſilium eſt, &
decens, vt merito culpæ ſibi impona
tur, vt iuramentum compleat in quo
proximum decipere intendebat, licet
non poſſit ſibi probari in facie ipſius
49 eccleſiæ. AD duo ſequentia ſimili-
ter patet reſponſio, quia verborum
obligatio, & certificatio per iuramen
tum ſuperadditum, reſpiciunt fo-
rum eccleſiaſticum: & ideo obligatio
nem concludunt non ſimpliciter,
ſed quantum ad illud forum. Et hoc
50 quidem eſt concedendum. AD il-
lud vero quòd quæritur, quando ſũt
verba duplicia, ita quod dolus non
interuenit, cuius intentioni ſtandum
ſit. Dicendum, quod verba illa mul
tiplicia aut magis prætendunt vnum
illorum ſenſuum ſecundum vſum
communem, aut æqualiter præten-
dunt vtrumque. Si magis præten-
dunt vnum ſenſum, illi intentioni
ſtandum eſt, quæ illum ſenſum intel
lexit. Si vero indifferenter ſe habent
ad vtrumque, cum neutrum probari
poſſit, ſtandum eſt iudicio bono-
rum virorum, qui penſatis coniectu
ris, & rationibus condeſcendere de-
bent ſaniori, & puriori intentioni.
Illa autem auctoritas Iſidori non fa-
cit ad propoſitum, quia Iſidorus vo
cat illum arte iurare, cuius iuratio
eſt doloſa: non oportet autem dolum
vel artem interuenire ſemper, quan-
do verba ſunt multiplicia.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO

**Iuramentum coactũ in foro dei obligatoriũ eſt: licet in foro Eccleſiæ non obliget.**

DE iuramento coacto. Vtrum omne iuramentum coactum ſit obligatorium. Et quod ſic videtur. Omne iuramẽtum quod habet iudicium, & iuſtitiã, & veritatem, eſt obligatorium: ſed iuramẽtum coactum poteſt hæc tria habere: ergo videtur quod ſit obligatorium. Item. Coacta voluntas (vt vult Aug.) vere voluntas eſt: ſed iuramentum dicitur coactum, quia fit a voluntate coacta: ergo iuramentum coactum a vera voluntate eſt: ſed cũ aliquis ex voluntate aliquid iurat, niſi ſit malum ſeipſum obligat: ergo &c. Item. Peccatum ex coactione ꝑpetratum inducit obligationem ad pœnam æternam: ſi ergo iuramentum de ſui natura obligat ad veritatem ſeruandam, ſicut peccatum obligat ad pœnam perferendam, videtur per ſimile quod iuramentum coactum ſit obligatorium. Item. Hoc ipſum videtur auctoritate. Aug. Quidam coactus iurauit cuidam concubinæ, vt eam duceret in vxorem, & vlterius non aduerteret parentes ſuos. Reſpondet beatus Aug. ex conſilio beati Ambroſij, quòd matrimonium teneret, & peniteret de reſiduo: ergo videtur ſecundum ſententam beati Auguſti. quòd iuramentum coactũ

Fundamenta.

 ſit obli-

ſit obligatoriū. Sed cōtra Vota coacta non obligant, qa votum eſt coactio ſpontanea: ſed iuramenti obligatio ſimiliter a voluntate noſtra ꝓcedit: ergo non videtur, ꝙ iuramenta coacta ſint obligatoria. Item. Prętor dicit, & etiam Tullius in rhetoricis, quod vi, vel metu factum eſt, ratum non habeo. Si ergo lex habet ratam omnem obligationem iuſtam, videtur quod iuramenta coacta non ſint obligatoria. Item. Cauſa metus mortis cadit in virum conſtantem: ſed metus qui cadit in virum conſtātem excuſat a toto, ſecundum quod iuriſperiti dicūt: ergo videtur quod iuramentū qđ fit ex tali metu, nō ſit obligatoriū. Item. Coactio excludit cōtractū matrimonialem. ſed tāti roboris, & obligationis eſt ipſum matrimonium, quāti & iuramētum: ſi ergo matrimoniū ex coactione cōtractū non eſt obligatorium, eadem ratione videtur ꝙ nec iuramentum.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ hic eſt duplex mod⁹ dicendi. Quidā.n. dicūt, ꝙ cū duplex ſit iuramentū, videlicet promiſſoriū, & aſſertoriū: reſpectu iuramenti aſſertorii coactio nō excuſat a toto, ſed a tanto. Si quis.n. coactus iurat, & aſſerit falſum eſſe verū, incurrit crimē periurij. In iuramēto vero obligatorio, ſiue promiſſorio, coactio quæ ſurgit ex metu, q poteſt cadere in conſtantē virū, a toto excuſat. Tale n. iuramentū licitū eſt, & non eſt cōtra deū, quo quis ꝓmittit aliquid alicui ſe daturū, vel facturum. Et ideo reſpectu talis iuramēti poteſt interuenire coactio ſufficiens ad inclinandū etiā conſtantē virum. Et quia coactio ſufficiēs interuenit, voluntas illa non eſt iudicanda voluntas: ac per hoc nec iuramentum illud eſt vere obligatorium, vt dicūt. Sed quoniam verba Auguſt. & conſilium etiam eius videtur eſſe in contrarium: videtur enim beatus Aug. iudicare tale iuramentum obligatorium: ideo eſt alius modus dicendi, vt diſtinguatur duplex forum, videlicet eccleſiaſticum, & diuinū: ita quòd obligatio iuramenti coacti econtrario ſe habet obligationi iuramenti doloſi reſpectu huius duplicis fori. Nam in foro eccleſiæ iuramentum coactum non eſt obligatorium, tum quia eccleſia præſumit, quia iſte qui coacte iurauit, non iurauit voluntate implendi iuramentum, ſed potius euadēdi periculum: tum quia etiam ille, qui iurare compulit, cum malitioſe, & doloſe proceſſerit, nullum ius acquiſiuit, nec de malitia commodum reportare debuit: vnde nullum habet ius repetendi. In foro autem dei iuramentū coactum obligatorium eſt, quia cum deus aſpiciat voluntatem interiorē, & voluntas non poſſit cogi coactione ſufficienti, ſed inducente, & ita voluntas coacta voluntas ſit, iudicat deus talem hominem obligari; & ideo in foro conſcientię ſecundū theologos conſulendum eſt ei, qui ſic iurauit (niſi relaxationem inueniat) iuramentum implere: & hoc dico ſi iuramentum illud fuit reſpectu rei licitę: vnde rationes concedi poſſunt, quę ſunt ad partem iſtam.

AD illud vero quod obijcitur in 51
contrarium de obligatione voti. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia votum reſpicit obligationē ad deū, qui vult ſacrificia non coacta, ſed voluntaria: ſi quis tamen coactione inducente cogatur vt votum emittat, videlicet vt in periculo mortis exiſtēs a domino liberetur, non videtur abſurdum dicere eum eſſe obligatum.

AD illud quod obiicitur de præto- 52
re, & lege, quòd non reputat ratum iuramentum factum per metum. Dicendum, quòd lex loquitur in foro iudiciali, quia non intromittit ſe de foro conſcientiæ. Vnde ſecundum illud forum verum eſt quod iuramētum coactum non obligat. Ex hoc tamen non poteſt concludi, quòd non obliget quantum ad deum.

AD illud quod obiicitur, ꝙ me- 53
tus qui poteſt cadere in conſtantem virum, excuſat a toto, Dicendum, ꝙ licet reſpectu actuum humanorum poſſit cadere metus ſufficiens in virum conſtantē: tamen quantū ad ea

quæ

quę iuſtitiæ ſunt, non poteſt cadere metus ſufficiens in virum cōſtantem. Quantum enim ad illa dicit dominus, Nolite eos timere qui corpus occidunt. Ideo apud deum talis metus non reputatur cauſa ſufficiens ad ex
54 cuſandum hominem a reatu peccati, vel ab obligatione iuramenti. AD illud quod obijcitur de obligatione matrimonij. Dicēdum, quod non eſt ſimile: quia matrimonium hoc habet ex ratione ſignificationis, & inſtitutionis, vt contrahatur ex mera, & libera voluntate: ſignificat enim coniunctionē Chriſti & eccleſiæ dei, & animæ, in qua nulla interuenit coactio, ſed mera benignitatis dilectio: nōn autem eſt ſic ex parte iuramēti. Et ſi tu quęras de illo, qui coacte iurauit contrahere matrimoniū, vtrū teneatur. Dicendum, quod tenetur niſi ex cauſa ſuperueniente abſoluatur: Si tamen contrahat cum alia, in contrahendo peccat mortaliter, nec amplius obligatur, ſed pro culpa periurij eſt ei pænitentia imponenda: & de hoc amplius habetur in quarto tractatu de matrimonio.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Iuramentum incautum vergēs in ſalutis detrimentum, vel in impedimentum perfectionis, directe non eſt obligatorium.**

Ad opp.

VTRVM iuramentum incautum ſit obligatorium. Iuramentum autem incautum dico, quod vergit in exitum malū, vel in exitum minus bonum. Et quod iuramentum incautum quod vergit in exitum malum ſit obligatorium probatur. Primo per exemplum Ioſuæ, de quo dicit Ambro. in li. de officijs: Ioſue pacem quam dederat, reuocandam non cenſuit, quia firmata erat ſacramenti religione, ne dum alienam perfidiam redargueret, ſuā fidem ſolueret; tenebatur ergo Ioſue iuramentum quod fecerat obſeruare: ſed illud iuramētum fuit incautum, & vergebat in exitum malum, quia contra dei præceptum, quo præceperat dominus, ne cum gentibus illis fœdus iniret: ergo videtur quod iuramentum tale ſit obligatorium. Item. Aug. dicit quod meretrix iurans ſe ſeruaturam fidem ſuo leccatori, peior eſt ſi non ſeruat fidem, quam ſi obſeruaret: ſed iuramentum illud habet malum exitum, & tamen obligat, alioquin non eſſet peior in non obſeruando, quam in obſeruando: ergo iuramentum quod ſimpliciter vergit in exitum malum, eſt obligatorium. Item. Hoc ipſum videtur de iuramēto quod vergit in exitum minus bonum, vtpote qui iurat ſe non intraturum religionem, quia aliquis per matrimonij vinculum poteſt obligare ſe, vt non intret religionem, ita quod matrimoniū illud vere eſt obligatorium: ergo pari ratione videtur quod & per ipſum iuramentum. Item. Licitum eſt alicui nolle intrare religionem: & quod licitum eſt nolle, licitum eſt confirmare: & quod licitum eſt cōfirmare, licitū eſt iurare: ſed iuramentū licitum eſt iuramētum obligatorium: ergo videtur quod cū aliquis iurat ſe non intraturum religionē, quod per illud iuramentū obligetur: ſed tale eſt iuramentum incautum quod vergit in exitū minus bonū: ergo videtur quod iuramentum illud ſit obligatorium. Sed cōtra. Beda dicit, & Magiſter adducit in littera. Si quid nos incautius iurare contigerit, quod obſeruatū peiorem vergit in exitum, libere illud ſalubriori conſilio mutandum nouerimus: ergo ſm hoc iuramentū incautum quod vergit in exitum malum, vel minus bonum non eſt obligatorium. Item. Iſido. Non eſt obſeruandum iuramentum, quo malum incaute promittitur. Si tu dicas, quòd auctoritas iſta intelligitur ſolum, quando quis iurat quod eſt malum, & iniuſtum, ſed nō quando quis iurat ſe non facturū bonum perfectū ad quod non tenetur. Obijcitur contra hoc: quia nullum iuramentum eſt iuſtum, quod impugnat iuſtitiæ perfectionem: ſed iuramentum

Fundamenta.

tum

tum quo quis iurat ſe non intraturum religionẽ, nec aggreſſurũ perfectionem, eſt perfectæ iuſtitiæ impugnatiuum: ergo & iuramẽtũ iniquũ: ſed nullum tale eſt obligatoriũ: ergo videtur ꝙ nullus obligetur per iuramentum incautũ, quod vergit in exitum minus bonum. Item. Nullum iuramentum eſt diſcretum, quod eſt contra ſpiritus ſancti conſilium: ſed cum quis iurat ſe non intraturũ religionem, iuramentum illud eſt cõtra ſpiritus ſancti conſiliũ: ſed nullum tale iuramentum habet in comitatu iudiciũ, & nullum tale eſt obligatorium: ergo idem quod prius. Iuxta hoc quæritur. Si quis iurat ſe numquam recepturum prælationẽ, vtrũ per tale iuramentum obligetur. Et ꝙ ſic videtur, quia licitum eſt prælationem fugere: ergo licitũ eſt, quòd quis iuret eam non recipere. In contrarium eſt, ꝙ maioris perfectionis eſt (vt communiter dicitur) ſtatus prælationis, quam religionis, & bono priuato præferenda eſt vtilitas communis.

55 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd multipliciter contingit iuramentum eſſe iuramentum incautum. Primo modo quãdo iuratur aliquid quod ſimpliciter vergit in ſalutis detrimẽtũ, ſicut cum aliquis iurat ſe facturũ aliquid, quod non poteſt ſine peccato mortali conſummari. Secundo modo dicitur iuramentum eſſe incautum, cum quis iurat aliquid quod vergit in ſalutis ſuę diſpendium, & perfectionis impedimentum, vt puta cum iurat quis ſe numquã intraturum religionem. Tertio modo dicitur iuramentũ incautũ, cũ quis iurat aliquid in oẽm euẽtũ, quod vno caſu cõtingente vergit in ſalutis diſpendiũ: alio caſu cõtingente vergit in ſalutis profectũ. ſicut cum iurat aliquis ſe numquam recepturũ prælationem, quod quidem eſt in ſalutis diſpendium ſi vtilis ſit, & canonice eligatur, & a maiori ſibi iniungatur: tunc autem vergit in ſalutis profectum, ſi ſit perſona inutilis ſibi, & alijs ad ſtatum illum promoueri. Si ergo loquamur de iuramento incauto primo modo, ſic abſque dubio non eſt licitum, nec obligatoriũ, imo qui ipſum obſeruat, committit peccatum. Si vero loquamur de iuramẽto incauto ſecundo modo, ſic nec eſt licitum, nec obligatorium, licet ipſum obſeruare non ſit peccatum, quia non eſt peccatum non intrare religionem: graue tamen peccatum eſt iurare ſe numquam aſcenſurum ad gradum perfectionis, quia in hoc quodammodo impugnat ipſius iuſtitiæ perfectionem, & ſpiritus ſancti inſpirationem. Si vero loquamur de iuramento tertio modo, ſic vno caſu contingente eſt obſeruandum, videlicet quando vergit in ſalutis profectum. Alio modo caſu contingente eſt illicitum, & non obſeruãdum, videlicet cum vergit in ſalutis detrimentum. Et per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Concedendum eſt igitur, quòd iuramentũ incautum quod vergit in ſalutis detrimentum, vel quod directe vergit in perfectionis impedimentum, non eſt obligatorium, ſicut rõnes ad hãc partem inductæ oſtendunt.

AD illud vero quod obiicitur primo in contrarium de Ioſue. 56 Dicendum, quòd iuramentũ illud obſeruatum non vergebat in malum exitum, imo in bonum. Triplex enim ratio fuit, quare Gabaonitæ fuerũt reſeruati, & non interfecti. Vna videlicet literalis, quia melius erat vt dãnarentur perpetua ſeruitute, quã punirentur morte, maxime cũ prõpti eſſent ſeruire magis, quam mortem ſuſtinere, ſicut ex ipſo textu apparet. Alia vero ratio eſt moralis, quia in hoc ſignificatur, ꝙ quantũcumque deus minetur alicui, & indignetur in præſenti vita: ſi tamẽ ad ipſum reuertatur toto corde, nõ claudit miſericordiæ viſcera. Tertia vero ratio eſt figuralis, quia in hoc ſignificatur quod ſemꝑ in nobis duo ſunt populi, ſecundum ꝙ duo fuerunt in terra promiſſionis, ſcilicet Amorrhæorum & filiorum Iſrael, hoc eſt motuum rationabiliũ, & brutalium, ſm quòd dicit Bern. quãtũcumque

ꝯcumque labores, neceſſe:eſt vt intra
finestuos habitet Iebuſęus. Vñ mul
tiplici rõne obſeruatio iuramenti il
lius nõ vergebat in exitũ malũ, ſed
potius bonũ. Et qđ obiicit̃ de man
dato dñi,ꝙ dominus ꝑceperat ei, ꝙ
cum eis fœdus nõ iniret. Dicendũ,
quòd hoc intelligendũ eſt quantum
57 ad eos,qui erant incorrigibiles. AD
illud qđ obiicitur de meretrice, q̃ iu
rat leccatori ſuo fideliter adhęrere.
Dicendũ,ꝙ in iuramẽto illo eſt duo
conſiderare. Vnũ ꝙ meretrix iurat
ſe conſenſurã in nefarium actum cũ
ſuo leccatore. Aliud ꝙ iurat ſe fidẽ
alteri nõ daturã. Et primũ quidem
eſt illicitum,& ad hoc nõ obligatur,
ſm quidem licitum, & quantum ad
hoc obligatur. Et ideo dicit Aug.ꝙ
peior eſt non ſeruando, quã ſi iura
mentum ſeruaret. Per hunc etiã mo
dum intelligendũ eſt ſi aliquis latro
iuraret alij ſe prędam cum illo diui-
58 ſurum,& poſtea retineret totum. AD
illud quod obijcitur de eo qui iurat
ſe numquam religionem intraturũ,
ꝙ licite poteſt iurare, ſicut licite po
teſt contrahere matrimonium. Di-
cendum,ꝙ non eſt ſimile hinc & in-
de duplici ex cauſa. Prima eſt, quia
matrimonium non tantummodo di
cit priuationẽ boni, quin potius di
cit boni poſitionem: ſed iuramentũ
quo quis iurat ſe numquam religio
nem intraturum, de ſua principali
intentione eſt boni perfecti priuato
rium, & impeditiuum: ideo non eſt
iudicandum obligatoriũ, ſed potius
illicitum, & iniquum. Alia etiam ra
tio eſt, quia qui matrimonium con
trahit,ſiue ex conſenſu mulieris,ſiue
ex morte poſt aliquãdo aggredi per-
fectionem: qui autem iurat ſe num-
quam religionem intraturum, quan
tum eſt de ſe, reddit ſe in ſempiter- 59
num inhabilem. AD illud quod
obiicitur: quòd licitum eſt nolle in
trare religionem: ergo & iuramẽto
firmare. Dicendum,ꝙ nõ ſequitur,
qa nolle intrare religionẽ eſt imper
fectionis: ſed hoc iuramento firma
re eſt cuiuſdam obſtinationis, & im
pugnationis gratiæ ſpiritus ſancti,
quæ de tepidis,& negligẽtibus facit
feruidos,& perfectos. Et ideo quam
uis illud ſit licitum, illud tamen eſt 60
illicitũ. AD illud qđ quæritur vlte
rius de eo qui iurat ſe non receptu-
rum prælationem, iam patet reſpõ
ſio per illud, quod iam dictum eſt,
quia iuramentum illud in caſu obli
gat, videlicet cum vergit in damnũ
proprium,& alienum: in caſu vero
non, videlicet cum non tantum eſt
perſona ſibi vtilis, verum etiã alijs.
Attamen ſi iuramentum præceſſerit,
non debet quis ſe auctoritate ꝓpria
a vinculo eius abſoluere, ſed ſupe-
rioribus voluntatem,mandatum, &
auctoritatem ſuper hoc requirere,cu
ius voluntati magis,quã proprię de-
bet in hoc caſu obedire.

## DE SEXTO ET SEPTIMO præcepto ſecundæ tabulæ.

## DISTINCTIO XL.

De diſtin. duorũ ꝑceptorũ, in quibus ꝓhibet̃ duplex cõcupiſcentia. Augu.ſuꝑ Exod. q.3 in tom.4. Matth.5

SExtum præceptum eſt, Non deſiderabis vxorem proximi tui. Septimum eſt, Non concupiſces domum proximi tui,non ſeruum, non ancillam, &c. Sed videtur præceptum de non cõcupiſcendis rebus proximi, vnũ eſſe cum eo quo dicitur, Non furaberis: & præceptum de non concupiſcenda vxore, vnum eſſe cum eo quo dicitur, Non mœchaberis. Poterat enim præceptum non furandi in illa generalitate intelligi, vbi de non concupiſcenda re proximi præcipitur: & in eo quod dictum eſt, Non mœchaberis, poterat illud intelligi, Non concupiſces vxorem proximi tui. Sed in illis duobus pręceptis

Quare lex cõprimere dici tur nõ animũ ſed manum.

ceptis non mœchandi, & nõ furandi ipſa opera notata ſunt & prohibita: in his vero extremis ipſa concupiſcentia: multum ergo differunt illa ab iſtis. Vnde illi præcepto non mœchandi fit ſuperadditio in Euangelio: vbi omnis concupiſcentia mœchandi prohibetur. Sed cum hic prohibeatur concupiſcentia alienę vxoris, & alienę rei: quare dicitur lex comprimere manum & non animum? Illud de lege dicitur ſecundum cæremonialia, non ſecundum moralia: vel quia in Lege non eſt generalis prohibitio omnis mortiferę concupiſcentię, vt in Euangelio.

Quid ſit litera occidens.

2. Cor. 3

SI vero quæritur, quam dicat Apoſtolus literam occidentem. Ea certe eſt decalogus: qui non dicitur litera occidens, eo quod mala ſit lex: ſed quia prohibens peccatum auget concupiſcentiam, & addit præuaricationem niſi libet et gratia, quæ gratia non ſic abũdat in Lege, vt in Euangelio. Vel ſecundum eorum carnalem intelligentiam. Lex ergo bona eſt, & tamen occidit ſine gratia, cum ſit virtus peccati quę iubet qđ ſine gratia impleri nõ poteſt. Gratia autẽ deerat, & ideo litera occidens erat. Diſtat autẽ Euãgelii litera a Legis litera, quia diuerſa ſunt promiſſa: ibi terrena, hic cęleſtia promittuntur. Diuerſa etiã ſacramenta: quia illa tm̃ ſignificabant, hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuerſa, quantum ad cæremonialia. Nam quantum ad moralia ſunt eadem. Sed plenius in Euangelio continentur. Audiſtis decẽ cordas pſalterii vtrique ſexui impoſitas: quæ charitate tangendæ ſunt, vt vitiorum ferę occidantur.

De legis & euãgelii diſtantia.

De diſtinctione duorum præceptorum in quibus prohibetur duplex concupiſcentia, in cõparatione ad legis, & euangelii differentiam.

## DISTINCTIO. XL.

Sextum prçceptum eſt.

expoſitio.

SVPRA determinauit Magiſter de diſtinctione mandatorũ decalogi quantum ad præcepta primę tabulæ, & quantum ad ꝑcepta ſecũdæ tabulæ quæ attenduntur circa opera exteriora, & de obliquitatibꝰ, q̃ habent cum eis oppoſitionem, & repugnantiã. In hac vero tertia parte determinat de diſtinctione duorũ ꝑceptorũ, in quibꝰ prohibet dñs duplicẽ cõcupiſcentiã in cõparatiõe ad legis, & euãgelij dr̃iam. Diuidit autem iſta pars in tres partes. In prima põnit ꝑdictorũ mãdatorũ diſtinctionem. In ſecũda vero, qa in ꝑdictis mãdatis lex vetus vr̃ cõuenire cũ noua, ingrit legis, & euãgelii dr̃iam. ibi. Sed cum hic prohibeatur cõcupiſcentia alienę vxoris &c. In tertia vero breuiter decem mandata epilogat. ibi. Audiſtis decem cordas. Partium autem ſubdiuiſio ſatis manifeſta eſt in litera. Diuiſio

Sextum præceptum eſt. Non deſiderabis vxorem.

Contra Si enim prius eſt concupiſcere quam mœchari, videtur quòd illud mandatum non deberet ſexto loco, imo tertio loco pon inter Dub. 1. 1

præ-

præcepta ſecundæ tabulæ. Item. Nihil debet præcipi, niſi quod eſt in noſtra poteſtate: ſed natura quãdiu corrupta eſt, habet pronitatem concupiſcendi: ergo videtur quod concupiſcentia non debeat in decalogo prohiberi. Item Sicut contingit concupiſcere vxorem hominis, ita etiam cõtingit concupiſcere filiam, & concubinam: ergo nõ videtur quod in mãdato illo ſufficienter prohibeatur carnis concupiſcentia.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ mœchia ſe habet ex additiõe ad concupiſcentiã, quia mœchari eſt in corde, & opere: concupiſcere eſt in corde: & quia prohibitio dicit negationem vtriuſque, quia negationes ſe habent econtrario affirmationibus: ideo prohibitio cõcupiſcentiæ addit ſupra prohibitionem mœchiæ: & generaliter prohibitio peccati cordis addit ſupra prohibitionem peccati operis: plus enim eſt prohibere peccatum cordis, quam peccatum operis: quia peccatum operis præſupponit peccatum cordis: et ideo iſta duo mãdata, in quibus prohibetur concupiſcentia, vltimo loco ſunt ordinata. Et per hoc patet reſpõſio ad illud quod

2 primo obijcit. AD illud quod obijcitur, quod nihil debet præcipi, quod non eſt in noſtra poteſtate. Dicendũ, ꝙ eſt concupiſcentia q̃ cõſiſtit in ſenſualitate, & eſt cõcupiſcentia quæ eſt in conſenſu rationis progreſſiuo ad op⁹. Prima eſt pctm̃ veniale, nec prohibetur, ſed cohibetur. Secunda vero eſt pctm̃ mortale, & prohibetur inquantum eſt progreſſiua ad opus. Vnde iſtius mãdati explicatio, & intellectus inſinuatur Eccli. xiij. vbi dr̃. Fili poſt cõcupiſcẽtias tuas non eas: vbi ſimpliciter non prohibetur concupiſcere, ſed poſt concupiſcentias ambulare conſentiendo, & in actum ꝓ

3 grediendo. AD illud quod obijcitur de cõcupiſcentia filiæ, & concubinæ. Dicendũ, ꝙ filia & concubina dupliciter poteſt cõcupiſci, aut in poſſeſſionem, vt redigatur in ſeruitutem, & famulatum, aut ad operis carnalis cõſummationẽ. Et primũ ꝓhibetur per ſeptimum præceptum, Non concupiſces rem. Secundum vero prohibetur per mandatum illud, quia prohibetur concupiſcentia carnis cõtra legitimum thorum. Vnde deſiderare filiam alicuius in vxorem non eſt prohibitum, ſed deſiderare eam in fornicationem, & meretricem: & hoc clauditur in ſexta prohibitione.

Septimum eſt. Non concupiſces domum proximi tui.

Dub. 4 tui &c. Contra. Quia quod licitum eſt aquirere prętio, eſt licitum deſiderare: ſed domũ ꝓximi licitũ eſt pręcio emere: ergo licitum eſt eam deſiderare, & concupiſcere. Si tu dicas quòd ibi accipitur concupiſcentia ꝓ inordinato deſiderio: ſic ſimiliter nõ licet cõcupiſcere rem propriam. Itẽ, Sicut contingit inordinate deſiderare domum proximi, ita cõtingit inordinate deſiderare dignitatem proximi: ergo ſicut illud prohibetur, ita & illud debet prohiberi. Si tu dicas quod illud clauditur in hac prohibitione. Contra hoc eſt, quod concupiſcẽtia dignitatis ſpectat ad ſuperbiã, & vanam gloriam, cõcupiſcentia domus ad auaritiam: ergo cum iſta ſint diuerſorum generum, videtur quod in vna prohibitione non claudatur.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod in iſto verbo prohibetur cõcupiſcentia rei alienæ, ſecundum quod aliquis concupiſcit aliquid in poſſeſſionem, quærens in illo ſufficientiam. Vnde non tantum prohibetur concupiſcentia bonorum temporalium, vt dom⁹ & pecudum, ſed etiã cuiuſcũque alterius rei, quam quis vellet alij præripere. Et hoc quidem prohibetur intelligẽdo per ſe, vt quis non cõcupiſcat alienum manens alienum. Vel intelligitur contra iuris ordinem, hoc eſt quando quis vellet proximum damnificari in re, propter ſuam vtilitatem: tũc enim non diligit proximum ſicut ſe. Vnde in verbo iſto prohibetur omnis auaritia, & cupiditas. AD illud

5 ergo quod primo obijcitur, quod licet prætio acquirere, licet concupiſcere. Dicendum, quod concupiſcere dicit appetitũ immoderatũ hñdi cũ dãno ꝓximi: & in hoc ipſo etiã clauditur

min⁹ aliquãdo mouet, & inducit ho
mines ad iurandum per deum, ali-
quando retrahit: in veteri lege indu
cebat ad iurandũ ꝑ deũ, vt per hoc
reuocarentur a iuramẽto idolorum
cum dicebat. Reddes dño iuramen-
ta tua. In noua lege retrahit, vt o-
ſtendat periuriũ eſſe fugiendũ: & ꝓ
tanto iuxta hunc modũ dicendi ſa-
tis rõnabiliter videtur, ꝙ iurare ꝑ
deũ ſit licitum, tanquã indifferens.
Siue autẽ ſit indifferens, ſiue bonum
in genere, quia vtrumque poteſt di
ci ſatis probabiliter, hoc pro certo
tenẽdum eſt, ꝙ licitum eſt per deum
iurare, & concedendæ ſunt rationes
hoc oſtendentes.

A D illud vero quod obiicitur in
28 contrarium, ꝙ actus iſte eſt prohibi
tus. Dicendum, ꝙ non prohibetur
actus iſte, quia malus eſt, ſed quia
occaſio eſt mali: nec etiam prohibe-
tur vniuerſaliter, ſed prohibetur, vt
quis non iuret irreuerenter. Et hoc
importat ipſius verbi ſententia, ſm
29 ꝙ explanatum eſt ſupra. AD illud
quod obiicitur, ꝙ iurare per deum
vel eſt ꝑniciosum, vel periculoſum.
Dicendũ, ꝙ periculoſum dicitur ali-
quid dupliciter, aut qa periculi cau
ſa, aut quia periculi occaſio. Iurare
autem per deũ dicitur perniciosum
eſſe, non quia cauſa periculi (poteſt
enim eſſe meritoriũ, & bonũ) ſed qa
occaſio periculi in eo qui non dili-
30 genter obſeruat, qualiter iurat. AD
illud quod obijcitur, ꝙ omne illud
quod ſibi relictum eſt malũ de ſe, iu
dicandum eſt malum, & illicitum.
Dicendũ, ꝙ dupliciter contingit in-
telligere actum iurandi per deũ ſibi
relinqui. Aut cõſiderando iuramen
tum in ſe: & ſic non eſt malum, ſed
vel eſt indifferens, vel bonũ in gene
re. Aut ſm ꝙ fit in opere pręter cau
ſam, & vtilitatẽ, & neceſſitatem: & ſic
malum eſt, pro eo ꝙ eſt ibi priuatio
finis debiti, & priuatio reuerẽtię, vel
poſitio irreuerentiæ, ex hoc ꝙ aliqs
præter cauſam, & vtilitatẽ, & neceſſi
tatẽ diuinã veritatem aſſumit in te-
ſtimoniũ. Verumtamen ex hoc non
poteſt cõcludi, ꝙ iurare per deũ ſim-
pliciter ſit malum. Sicut. n. nõ ſequi-
tur, loq ſine cauſa, & vtilitate eſt ma-
lum: ergo loqui eſt malum: ſic etiã
nõ tenet illatio prædicta. AD illud 31
quod obiicitur, ꝙ omnis actus cui⁹
cõſuetudo eſt mala, de ſe eſt malus.
Dicendũ, quòd hoc eſt falſum, quia
multa ſunt quæ bona ſunt pro loco,
& tempore, & ſi frequententur gene
rant vitioſitatẽ: ſicut bonũ eſt aliqñ
ridere, & lætari, ſed non eſt bonum
hoc frequentare, quia perducit in diſ
ſolutionẽ: ſic etiam & de iuramento
intelligendum eſt, quia aſſiduitas iu
randi minuit reuerentiã veritatis, &
quodammodo diſponit ad aſſertio-
nem falſitatis. A D illud quod quę- 32
ritur, vtrum iuramentum per deum
licite factum ſit appetendũ. Dicen-
dum, ꝙ non: & hoc eſt propter occa-
ſionem mali adiunctã. Et eſt ſimile,
ſicut affluentia diuitiarũ, quia diſtra
hit hominẽ ne cultui dei intendat,
non debet eſſe in appetitu, licet poſ-
ſit licite, & meritorie poſſideri. Sic
etiã intelligendũ eſt circa ipſum iu-
ramentum. Et propterea beatus Ia
cobus dicit, Nolite iurare: non ſolũ
oſtendens vitandũ eſſe actũ iuratio-
nis ſine cauſa, ſed etiã affectum. Vn
de etiam monemur circa actum iura
tionis propter periculũ periurii vi-
tare conſuetudinẽ, vitare etiam actũ
præter neceſſitatẽ, & vitare affectũ e
& ad iuramentũ non debet quis ire
vltroneus, ſed coactus. Et huius ſi-
mile poteſt reddi in ꝓſidentia præla
tionis: quãuis. n. bonũ ſit, & licitũ
alijs præeſſe: nõ tamen eſt appeten-
dum, ſed potius fugiendũ: & ad il-
lud debet homo trahi quaſi inuit⁹,
quia cum amatur prælatio, frequen
ter adeſt ratio ſuperbiendi, & quo-
dammodo apoſtatandi, & receden-
di a deo. Similiter intelligendũ eſt
in propoſito. Vnde quamuis iura-
mentum licitum ſit, & meritoriũ:
non tamen eſt appetendum: & hoc
vult innuere textus euangelij, & ad-
monitio ipſius beati Iacobi.

QVAE-

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO.

**Iurare per creaturas eſt licitũ ſiue imprecando, ſiue earum creatorem in teſtimonium inuocando.**

Ad opp. VTRVM liceat iurare per aliquod creatum. Et ꝙ non videtur. Primo per ipſum textum Matt. 5. Nolite iurare neque per cælum, quia thronus dei eſt, neque per terram &c. ibi gloſa. Quod perfectionis eſt, docuit cũ dixit, non iurare omnino: quod ſuperſtitioſum ẽ reſecauit, cum ſubiunxit, Neque per cælum &c. ergo iurare ꝑ creaturam eſt ſuperſtitioſum: ſed nihil tale eſt licitũ: ergo &c. Itẽ. Pius Papa diſt. 22. q. j. Si quis per capillũ dei, vel caput iurauerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, ſi laicus anathematizetur. Si ergo illicitum eſt iurare per membra Chriſti, cum ipſa ſint ſanctiora omnibꝰ alijs creaturis, videtur quod per nullam aliã creaturam liceat iurare. Item. Iurare per deum eſt inuocare deum teſtẽ: ergo iurare per creaturam eſt inuocare creaturam in teſtimonium: ſed irrationalis creatura nõ poteſt aliquo modo veritati teſtimonium perhibere: ergo ſtultum, & vanum, & inconueniens eſt per ipſam iurare. Item, Qui iurat per idolum committit idololatriam, & hoc non eſt ob aliud, niſi quia in iurando exhibet idolo, qđ debet deo exhibere: ergo iuratio ſpectat ad cultum latriæ, qui debetur ſoli maieſtati diuinę. Sed conſtat quod non eſt licitum creaturam aliquam venerari cultu latriæ: ergo nullo modo eſt licitum per creaturam iurare.

Fundamenta. Sed contra. Geñ. 42. Ioſeph iurauit per ſalutem Pharaonis: ſi ergo ipſe tamquam ſanctus homo licitum iuramentum fecit, & ſalus Pharaonis erat quid creatum, videtur quod per creaturam iurare ſit licitum, & conceſſum. Item. Paulus. j. ad Corinth. 2. Quotidie morior propter veſtram gloriam fratres: vbi, ſm quod dicit Augu. iurauit Apoſtolus: ſed gloria eorum erat quid creatum, ergo &c. Item. Forma iuramenti qua maxime vtitur vniuerſitas fidelium, eſt iurare per ſancta dei euangelia: ſed euangelium eſt quid creatum: ergo licitũ eſt iurare ꝑ creaturam. Item. Quotidie fideles iurant per ſanctos, vel per beatam virginem, & per beatum Petrum, nec illud iuramentum arguitur: ergo videtur quod forma iuramenti licita nõ ſolum habeat fieri per creatorem, ſed etiam per creaturam. Iuxta hoc quæritur, quare magis iuratur per euangelia, quam per creaturas alias. Quæritur etiam, vtrum qui iurat falſum per lapidem, ſit periurus. Et quod non videtur, quia lapidi nulla eſt reuerentia exhibenda. Contrarium autem huius dicit Auguſt. ſuper illud Rom. j. Teſtis eſt mihi deus, & habetur in littera. Quæritur ergo quomodo, & qualiter liceat iurare per creaturam.

RESP. Dicendum, quod iuramẽtum aſſertorium dupliciter habet fieri. Quoddam per imprecationẽ, quoddam per ipſiꝰ veritatis teſtimonij inuocationem. Per imprecationem autem iuratur cum dicitur, ita viuat filius meꝰ, vel pater, hoc eſt dicere. Niſi ego impleuero quod promitto, vel niſi impleuero qđ iuro, non viuat filius, vel pater meus: & in hac forma iurandi creatura ad teſtificandum non inuocatur, ſed potius ipſi creatori oppignoratur, ſecundum quod dicit Auguſt. Et hoc quidem eſt licitum: quia quamuis omnis creatura ſit ipſius creatoris, tamen bonum, vel ſolatium quod ex creatura percipimus, & a deo nobis conceſſum eſt, deo tamquam noſtrũ oppignorare poſſumus: & ideo licita eſt hæc forma, licet hoc iuramẽti genus ſecundum ꝙ dicit Auguſti. in litera, ſit grauiſſimum. Illud vero iuramentum fit per ipſius veritatis teſtimonii inuocationem, quan-

do aliquis iurat per aliquem ad in-
uocandum illum in teſtem. Po-
teſt autem creatura dupliciter aduó
cari in teſtimonium. Aut ſecundum
ſe, aut inquantum eſt veſtigium veri
tatis diuinæ. Si ſecundum ſe hoc mo
do non licet, quia ſic crederetur, qđ
aliquid diuinum eſſet in ea, ratione
cuius veritas dicti poſſit p huiuſmo-
di teſtimonium confirmari. Secundo
vero modo inquantum in ea relucet
veſtigium diuinæ veritatis, licitum
eſt iurare per creaturam: hoc enim ni
hil aliud eſt quam iurare per eum, q
in creatura relucet: & tunc non vene
ratur quis creaturam, ſed creatorem.
Vnde ſicut honor qui exhibet ima-
gini refertur ad prototypum ideſt ad
exemplar primum, ſicut dicit Dama.
ita hoc modo iuratio facta per creatu
ram refertur ad ipſarum creaturarũ
actorem. Et hoc eſt ꝙ dicitur. xxij. q
ſtione. j. Sciendum, ꝙ ſancti non tã
per creaturas, q̃ p creaturarum acto-
rem iurabant: nec in creaturis aliud,
quam ipſarum creatorem venerabã-
tur, ſicut Ioſeph qui per Pharaonem
iurando, hoc in eo venerabatur, ꝙ
dei iudicio poſitus erat in infimis.
Et quoniam in omni creatura iſto
modo relucet deus, per creaturam
oẽm licite poteſt fieri hoc modo iu-
ramentum. Quia vero principaliter
relucet in ſanctis, & maxime in ver-
bis euangelicæ legis, per quæ diuina
nobis veritas illuxit: hinc eſt ꝙ p ſan
ctos, & maxime per euangelia cõſue
uit frequẽtari forma iurationis, qua
quidem iuratur per creaturam. Con
cedendum eſt igitur, quod per crea-
turam licitum eſt iurare, ſiue in pre-
cando, ſiue creatorem eius in teſti-
monium inuocando. Et ſic procedũt
rationes ad hanc partem inductæ.
33 AD illud quod primo objicitur
in contrarium, ꝙ dominus prohibet
iuramentum per creaturas. & Gloſa
dicit illud iuramentum eſſe ſuperſti-
tioſum. Dicendum, quòd hoc intelli
gitur ſm ꝙ ipſæ creaturæ ſm ſe con-
ſideratæ in veritatis teſtimonium in
uocantur: & hoc modo eſt ibi ſuper
ſtitio, quia eis reuerentia vltra debi
tum exhibetur. Et quantum ad hec
intelligi habet gloſa, & textus. AD 34
illud ꝙ objicitur de auctoritate Pij
papæ. Dicendum, quod canon loqui
tur contra illos, qui credebant deũ
ſecũdum diuinitatẽ habere caput, &
capillos: & tales erãt blaſphemi. Aut
certe cõtra illos, qui irreuerenter no
minant membra Chriſti, & quodam
exquiſito modo iurandi diuidunt ip
ſum quaſi mẽbratim, qui valde ratio
nabiliter ſunt arguendi. AD illud 35
quod objicitur, quòd qui iurat per
aliquid, inuocat ipſum in teſtimoniũ
veritatis. Dicendum, quod illud nõ
ſemper eſt verum, imo aliquando in
uocat ipſum in teſtimonium, aliquã
do ipſum non inuocat; ſed propter
pter illud ad quod ipſum refertur,
vel etiam obligat, & deo oppignorat.
Et his modis pręmiſſis licitum eſt, &
cõceſſum iurare per irrationalẽ crea
turam. AD illud quod objicitur, 36
quod qui iurat per idolum, venerat
ipſum. Dicendum, quod hoc eſt, qa
ille qui iurat per idolum, inuocat il-
lud in teſtimonium tãquam deum:
& propterea eſt ibi idolatrię peccatũ.
Non ſic autem eſt quando iurat per
alias creaturas, quia iuramentum il-
lud refertur totum ad veritatem æter
nam. AD illud quod quæritur vlte 37
rius, quare magis iuratur per euange
lia, quam per alias creaturas, iam pa
tet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.
Sicut enim crucem Chriſti magis ve
neramur, propter hoc quod magis
refertur ad ipſum crucifixum: & ſan
ctos, quia quadam maiori ꝓpinqui-
tate ſe habent ad deum: ſic etiã intel
ligendum eſt in ipſis euangelijs, quæ
directe, & immediate ducunt in ipſã
æternam veritatem. Et ſi tu objicias,
quòd licet creatura ducat in creato-
rem, tamen ꝓpter hoc quælibet crea
tura non eſt adoranda, ſed illa ſola,
quæ eſt ad hoc inſtituta, videlicet ima
go crucifixi. Dicendum, quod non
eſt ſimile: quia exhibitio honoris cul
tus latriæ reſpicit illud, quod hono-
rificatur, ſecundum illud quod eſt in
in eo digniſſimum: & hoc eſt pro-
prium, & ſingulare: ſed inuocatio in
aſſertione reſpicit ipſius veritatis in
fallibilitatem; & luminoſitatem: &
hęc

hæc in ſingulis creaturis relucet, ſed ſm plus, & minus: ideo non eſt ſimile hinc & inde. AD illud quod quęritur, vtrum ille qui iurat falſum per lapidem, ſit periurus. Dicendum, ꝙ ſic ſm quod dicit Auguſtinus, quoniam iurans per lapidem aut intendit ipſi lapidi reuerentiam exhibere aut actori lapidis. Et ſi ipſi lapidi intendat reuerentiam exhibere, dupliciter peccat. Si vero actori lapidis, tunc abſque dubio peierat, quia ipſi creatori lapidis contumeliam facit, dum nomen eius per effectum creaturæ intellectum aſſumit inanum. Si quis tamen nō ſerio iuraret, ſed quodammodo ludere intenderet, ſicut mos eſt aliquibus per bottas ſuas iurarę, non eſt dicendum periurium, quia iurare non intendit, ſed potius ludere: eſt tamē talis modus loquendi ſatis reprehenſibilis, & caueri debet a viris perfectis.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Quamquam ſit illicitū per idola iurare, cum talis forma ſit prohibita, tamē vbi neceſſitas vel cōmunis vtilitas affuerit, licet tale iuramentū recipere.

Fundamenta.

VTRVM liceat recipere iuramentum ab idololatris factum. Et q̃d ſic videt̃. Primo exemplo Iacob Geneſ. 31. Recepit enim iuramentum a Laban, & conſtat quod Laban idololatra erat, ſicut patet: q̃a Rachel furata fuit idola ſua: ergo ſi Iacob recte fecit, nec eum ſcriptura reprehendit, videtur quod liceat ipſum quantum ad hoc imitari. Item. Hoc ipſum oſtenditur exemplo Iudę Machabæi in libro Machabęorum, vbi Iudas recepit iuramentum, quādo iniit fœdus, & amicitiam cum Romanis: & conſtat ꝙ iurauerunt per idola, quæ colebant. Cum ergo Iudas Machabęus non reprehendatur de contractu illius amicitiæ, videtur &c. Item. Auguſtin. ad Publicolam. Quamuis dictum ſit ne iuremus, numquā tamen in ſcripturis ſanctis me legiſſe memini, ne ab alijs iuramentū recipiamꝰ: ergo cum iuramentū recipere in ſcriptura ſancta non ꝓhibetur, videtur quod nullum ſit peccatum a quocunque recipiatur. Item. Licitum eſt cū infidelibus mercari, & treguas inire: ſed fides mercationis, & fœderis confirmari habet per mutuum iuramentum: ſi ergo licet Chriſtiano iuramētum fidei exhibere infideli, & idololatrę, videt̃ quod ſimiliter liceat ab ipſo recipere. Item. Ita mihi licet recipere eleemoſynam, quę datur mihi cum murmure, ſicut illam, quę datur mihi cum bona volūtate. Et hoc eſt, quia quod alius mala voluntate impedit, alius poteſt bona voluntate recipere: ergo licet idololatra peccet iurando per idola, videtur quod non peccet Chriſtianus in ſuſcipiēdo eius iuramentum. Ad opp. Sed contra. Rom. j. Non ſolum qui talia agūt digni ſunt morte, ſed etiam qui conſentiunt facientibus: ex quo verbo colligitur, ꝙ qui conſentit peccāti mortaliter, peccat mortaliter. Cum ergo recipiens iuramentum ab idololatra cōſentiat in illo iuramento, in quo idololatra peccat mortaliter, videtur quod ipſe peccet mortaliter. Item. Auguſt. dicit quod qui petit ab alio iuramentū quem ſcit iuraturum falſum, animā illius occidit, ſecundum quod habetur in fine iſtius diſtinctionis. Cum ergo ſciat idololatram male, & dānabiliter iurare, qui ab eo iuramentum petit, eadem ratione animam ipſius occidit: ſed non licet animam ipſius occidere: ergo non licet idololatre iuramentum recipere. Item. Magis debet qs diligere animam proximi, quàm aliquam vtilitatem temporalem: quia ſm Auguſti. Nihil poſt deum, & ipſum animum eſt adeo diligendum, ſicut proximi ſalus: cum ergo idololatra iurat contra ſalutem animæ ſuę, videtur quod ordinem charitatis peruertit, qui iuramētum recipit pro aliquo cōmodo temporali: ſed nō licet ordinem charitatis

peruertere: ergo non licet ab idolola-
tris iurantibus per idola iuramen-
tum recipere. Item. Idolum nihil eſt
in mundo: ergo fides ab idolo nulla
eſt: ſed quod nihil habet fidei, nõ po
teſt præbere confirmationem ſermo
ni: cum ergo iuramentum per idolũ
faciat potius ad fidei ſubuerſionem,
quàm ad conuerſionem, videtur q̃d
nullo modo ſit recipiendum. Item.
Videtur quod non ſolum ab idolola
tris, ſed etiam a nullis liceat recipere
iuramẽtum, quia ſuper illud Matt. 5.
Quod amplius eſt a malo eſt, dicit
gloſ. Non tuo, ſed illius a quo coge
ris iurare: ergo malum ẽ alicuius iu
ramentum recipere, & exigere.

39 RESP. Dicendum, quod con-
tingit idololatram iurare in forma
conceſſa, & in forma prohibita. Si
iurat in forma conceſſa, nõ iurat ſm
q idololatra: & hoc modo in quo-
dam caſu licet ab eo iuramentum re
cipere, in quodã vero minime. Quia
ille qui exigit, aut perſona publica,
aut priuata. Si publica eſt, quantum
eſt ex ordine iuris, poteſt & debet exi
gere ſm quod iudex. Si vero priua-
ta eſt, hoc tripliciter poteſt exigere:
aut enim exigit ad veritatis confir-
mationem, aut in veritatis ſubuerſio
nem, aut ad ſuæ dubitationis remo-
tionem. Primo modo poteſt exigi
iuramentum ſine aliquo peccato, vi
delicet cum ad hoc exigitur ſolum,
vt firmior, & ſtabilior ſit ipſa ꝓmiſ-
ſio, & veritatis aſſertio. Cum autem
exigit in veritatis ſubuerſionem, hoc
non poteſt eſſe ſine mortali peccato:
& illud eſt quando compellit aliquẽ
iurare, quem nouit iurare falſum. Cũ
vero exigit propter dubitationis ſuę
remotionem, quia ſuſpicatur ne ho
mo ſine iuramento dicat ſibi falſitá
tem, tunc ſi ſuſpicio illa ſtat in gene
rali, ſic talis exactio tenet potius ra-
tionem pœnę, quam culpæ. Si vero
deſcendat ad ſpeciale, ſic eſt pecca-
tum veniale, dum de proximo ſuo
malã habet ſuſpicionẽ. Et propterea
dicit gloſa, q̃d amplius eſt a malo eſt,
ſcilicet nõ credẽtis: nõ inquã ſemp
a malo culpæ: ſed & a malo pœnæ, &
ſic in forma cõceſſa licet iuramentũ
recipere ab idololatris, & infidelibus
ſicut etiã a Chriſtianis, & fidelibus:
& hoc non quæritur principaliter in
ꝓpoſita quæſtione, ſed quæſtio prin
cipalis eſt de iuramẽto, quo quis ido
lolatra iurat ꝑ idolum, & in forma
non conceſſa, vtrum illud ſit recipiẽ
dum. Et ad huius intelligentiam eſt
notandum, quod in iuramẽto facto
per idolum eſt duo cõſiderare, vide
licet ipſius idoli venerationem, & ex
terioris verbi confirmationem. Ha-
bendo reſpectũ ad primum, nulli li
cet iuramentum ab idololatra recipe
re, nec exigere, nec facere: quia idoli
veneratio eſt omnino deteſtanda. Si
vero habeatur reſpectus ad ſm, ſic li
citum eſt ab eis recipere iuramẽtum
maxime pro vtilitate cõmuni: & ſic
recepit Iacob pro pace ſuæ poſterita
tis: & Iudas pro pace gentis ſuæ: &
ſic Chriſtiani a ſaracenis recipiunt
pro pace, & vtilitate communitatis.
Vnde quamuis illicitum ſit iurare ꝑ
idolum, quia forma illa eſt ꝓhibita,
tamen vbi neceſſitas, vel cõmunis vti
litas hoc requirit, licitum eſt recipe
re iuramentum tale. Vnde & rõnes
cõcedi poſſunt, quę hoc oſtendunt.
Illa tamen auctoritas Auguſtini, qua
dicitur. Non eſt prohibitum in ſan
ctis ſcripturis recipere iuramẽtum,
non cogit: quia hoc intelligitur de
forma conceſſa ab eccleſia.

AD illud vero quod primo obij- 40
citur in contrarium, q qui recipit iu
ramentum per idolum factum, illi
cõſentit. Reſpõdendũ, q̃d cum duo
ibi ſint, ſicut eſt tactũ prius, non con
ſentit idoli veneratiõi, ſed veritatis
confirmationi, vt firmum ſit verbũ,
& ſolidum maneat pactum: quantũ
ad hoc non eſt ibi peccatum, quia
recipit quod ſuum eſt: quod vero ibi
malum eſt, deteſtatur: ſicut pauper
indigens eleemoſyna recipit eleemo
ſynam cum murmure ſibi datam: &
non peccat, quia ſic placet eleemoſy
nę datio, ita quod diſplicet ſibi anne
xa murmuratio. AD illud quod 41
obijcitur de auctoritate Aug. quod
qui exigit iuramentum ab eo, quem
ſcit peierare, animam eius occidit.
Dicendum, quod non eſt ſimile, quia
illud

illud ẽ in veritatis ſubuerſionẽ, nec
poteſt fieri bona intentione;ſed iura
mentum ab idololatra factum p ido
lum facit ad veritatis confirmatio-
nem,quia frequenter idololatræ, &
infideles ita bene reputant ſe obliga
tos per iuramẽta illicita,ſicut Chri-
42 ſtiani per licita:& conceſſa. AD il-
lud quod obijcitur quòd magis de-
bemus amare animam proximi,quã
vtilitatem temporalem. Dicendum,
quod verum eſt de vtilitate priuata,
ſed non oportet intelligi de vtilita-
te communi. Alia etiam eſt ratio,q̃a
ſine iuramenti illius expreſſione ni-
hilominus idololatra idolum vene-
ratur in corde. Vnde poſitio,vel pri
uatio iurationis exterioris non po-
nit per ſe ſalutis defectum, vel detri
mentum : ideo charitas de hoc non
dicit eſſe multum curandum : ſed ſi
ille vellet ab errore reſipiſcere,& ad
veram fidem conuerti, tunc nullate
nus tale iuramẽtum debet ab eo exi
43 gi. AD illud quod obijcitur,quod
idolum nihil eſt,& fides in idolo nul
la eſt. Dicendum, q̃ quamuis nihil
ſit ſecundum veritatem,tamen idolo
latra æſtimat eſſe aliquid : & ex ipſa
ſua æſtimatione,& errore fortius ad
hæret idololatra ipſi vanitati,quam
multi Chriſtiani ex fide adhæreant
ipſi veritati : ſicut etiam videmus in
hæreticis ; & ex illa forti adhæren
tia,& erronea conſcientia, cum per
idola iurant,verba ſua confirmant.
44 AD illud quod obijcitur, quod nul
lum iuramentum licet recipere,quia
quod amplius eſt a malo eſt, iam pa-
tet reſponſio:quia recipere iuramen
tum aliquando eſt culpę mortalis,ali
quando venialis , aliqaundo contra
ctæ pœnalitatis ; & ſecũdum hoc ma
lum in textu,& gloſa habet differen
tia accipi,vel pro culpa mortali, vel
veniali, vel pro ipſo malo pœnali.
45 Niſi enim interueniſſet incertitudo
de veritate conſcientię alienę,& pro
nitas ad decipiendum, & male ſuſpi
candum,non eſſet neceſſarium iura-
mentum. Et ideo ex hoc non poteſt
generaliter concludi,q̃ iuramentum
recipere ſit illicitum.

Conſequenter quæritur de obligatione iuramenti. Et circa hoc quęruntur tria. Primo quæritur,vtrũ obligatio contrahatur per iuramentum doloſum. Secundo,vtrum contrahatur per iuramentum coactum. Tertio quæritur, vtrum contrahatur per iuramentum incautum, ſiue indiſcretum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

Iuramentum doloſum in foro dei non obligat,licet in foro ecclesiæ obligare non ſit dubiũ.

VTRVM obligatio cõtraharur per iuramentum doloſum. Et q̃ ſic: videtur per auctoritatem Iſid. quã Magiſter adducit in litera. Ait enim ſic. Quacumque arte verborum quis iuret, deus ſic accipit,ſicut ille cui iuratur intelligit:ſed ille cui iuratur, intelligit ſimpliciter, & credit quod alius ſe velit per verbum obligare : ergo videtur , quod deus reputat ipſum obligatum : igitur ſecundum veritatem obligatur quis per iuramentum doloſum. Item. Fraus, & dolus nemini debet patrocinari:ſed ſi ille qui doloſe iurat,ab obligatione eſſet abſolutus, patrocinaretur ei fraus, & dolus proprius : ſi igitur hoc eſt inconueniens dicere,videtur quod iuramentum doloſum obligationẽ introducat. Itẽ. Verba ſunt in quibus conſiſtit contractus ; ergo ſi forma verborum eſt obligatoria , neceſſe eſt interuenire contractum obligatorium : ergo ſiue intendat , ſiue non intendat , dum tamen verba iuramenti obligationem prætendant , iurans obligatur : ergo ita obligatur homo per iuramentum doloſum , ſicut per iuramentum ſimplex,& verum. Item. Si ſolummodo verba fidelia,& pura obligarent in iuramento , cum nemini con- Ad opp.

ſtet de fidelitate aliena, nemini conſtaret vtrum aliquis eſſet obligatus per verba ſua;ſed homo redditur certus de obligatione per iuramentum publicum: videtur ergo quod ſiue per verba fidelia, ſiue per fraudulenta iuramentum fiat, iurans æqualiter obligetur. Sed contra, Grego. Verba deſeruiunt intentioni,& deus talia verba iudicat,qualia ex intimis proferuntur:ergo ſi homo ſe nō intendit obligare, quantumcumque exterius loquitur, videtur quod deus non reputet eum obligatum. Item. Secundum illud quod dicitur.j. Regum,16.Homo iudicat ea quæ patet: deus autem intuetur cor. Vñ quantumcumque ſint opera exterius laudabilia.non ſunt tamē deo placita, niſi ꝓcedant ex mera intentione,& pura:ergo deus obligationē iuramenti penſat ſm intentionem cordis: ergo ſi hō non intendat ſeipſum obligare,quicquid exterius loquat̄,apud deum non erit obligatus:ergo iuramentum doloſum ſm veritatem non eſt obligatorium. Item. Obligatio iuramenti non eſt a lege naturali tātum,ſed etiā a lege naturali, & actu proprio: ſed nullus obligatur actu proprio niſi velit,& intēdat ſeipſum obligare: ſi ergo iurans iuramento doloſo non intendat ſeipſum obligare,ſed alium deludere, non videtur obligari ſm veritatem. Item. Iuramentum non eſt obligatorium. niſi quando habet ſuos comites, videlicet iudicium,iuſtitiam,& veritatem: ſed doloſum iuramentum caret veritate: ergo non videtur ꝙ introducat obligationem. Iuxta hoc quæritur quando verba iuramenti ſunt duplicia,& iurans intendit in vno ſenſu,& recipiens in alio,cuius intentioni ſit ſtandum. Et quod magis ſtandum ſit intentioni recipientis,videtur per auctoritatem Iſidori prius habitam. Quod vero magis intentioni iurantis, videtur per auctoritatem Gregorii prius habitam, qua dicit, quod verba illi intentioni deſeruiunt ex qua proferuntur &c.

Fundamenta.

46 RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, quod hic eſt duplex modus dicendi. Quidam namque dicere voluerunt, quod iuramentum doloſum ſimpliciter obligat: quoniam etſi doloſus intendat alium decipere, intendit tamen dicere verba obligatoria; & dum illa voluntarie exterius profert,ſeipſum ſimpliciter obligat: nec aliquo modo excuſatur per cordis fraudulentiam, quia non ſolummodo recipiens, ſed etiam ipſa veritas accipit verba ſecundum ſenſum, quem faciunt: ita non ſolummodo in conſpectu hominū, ſed etiam ſm veritatē dicunt, qđ iuramentū doloſum eſt obligatorium. Sed quoniam obligatio iuramenti eſt obligatoria,ſicut obligatio voti,& matrimonij: ideo videtur alijs dicendum, quod ſicut matrimonium non eſt verum, niſi interſit interior cōſenſus: nec eſt votum obligatorium, niſi ſit intentio obligandi: ſic etiam nec ipſum iuramentum doloſum dicendum eſt eſſe ſimpliciter obligatorium, in quo qs ſic iurat, vt tamen per illa verba ſe ipſum obligare nō intendat. Et propterea ſecundum iſtos diſtinguitur duplex forum,videlicet forum eccleſiæ,& forum conſcientiæ.Secundum forum eccleſiæ iuramentum tale eſt obligatorium: eccleſia enim iudicat de his, quæ exteriꝰ obligare poſſunt. Vnde cum verba illa obligationem exprimant, iudicat ſic iurantem ad id quod inſinuant verba, obligari. In foro autem dei, qui iudicat ſecundum ſecreta conſcientię,& ſecundum veritatem,iſte quidem nō obligatur,quia non voluit obligare ſeipſum:quia tamen doloſe iurauit, & nomen dei inuanum aſſumpſit, ſtatim in actu ipſo commiſit crimen periurij.Nec reportat cōmodum de malitia,qa apud deū ex illo iuramento iudicat̄ dignꝰ pœna ęterna:& iſte quidem modus dicendi ſatis probabilis eſſe videtur. Et ſm ipſum patet reſpōſio ad quæſtionem propoſitā: etiā pro magna parte patet reſpōſio ad obiecta. Nam rōnes q̄ ꝓbant illud iuramentū non eſſe obligatoriū, oſtendunt hoc non ſimpliciter, ſed in foro dei, qui iudicat ſm intentionem,

nem, ſm quam doloſe iurans non
47 tendebat ſeipſum obligare. Rationes
autem quę ad oppoſitum inducũtur
procedunt ſecundum forum eccleſia
ſticum, aliter non concludunt. Vnde
ad auctoritatem Iſidori, qua dicit,
quòd deus accipit verba ſeçũdum in
tentionem recipientis. Dicendum, ꝙ
hoc dicit, non quia ipſe deus ad hoc
reputet hominem obligatum, ſed qa
ex hoc, quod ille non intendit iura-
re, ſicut ille intendebat recipere, deꝰ
qui hoc requirebat ex veritate, & iu
ſtitia, reputat ipſum obligatũ ad pœ-
nam. Vel poteſt ille ſermo cauſaliter
intelligi, vt dicatur, quod deus ſiç ac
cipit, quia ſic vult accipi ab ipſa eccle
ſia, & ſic vult etiam iudicari.
48 A D illud quod obijcitur, quod
fraus, & dolus non debent alicui pa
trocinari, patet reſpõſio ꝑ iam dicta:
quia fraus, & dolus non patrocinan
tur iſti in foro eccleſiæ, imo compel
litur ab ipſa eccleſia iuramentum te-
nere, ac ſi iuraſſet fideliter. Non pa-
trocinatur etiam in foro dei, quia ex
hoc ipſo obligatur, & reus efficitur
magna pœna. Vnde ſi veniat ad pœni
tentiam, eſt ei grauis pœnitentia im-
ponenda; & ſanum conſilium eſt, &
decens, vt merito culpæ ſibi impona
tur, vt iuramentum compleat in quo
proximum decipere intendebat, licet
non poſſit ſibi probari in facie ipſius
49 eccleſiæ. A D duo ſequentia ſimili-
ter patet reſponſio, quia verborum
obligatio, & certificatio per iuramen
tum ſuperadditum, reſpiciunt fo-
rum eccleſiaſticum: & ideo obligatio
nem concludunt non ſimpliciter,
ſed quantum ad illud forum. Et hoc
50 quidem eſt concedendum. A D il-
lud vero quòd quæritur, quando ſũt
verba duplicia, ita quod dolus non
interuenit, cuius intentioni ſtandum
ſit. Dicendum, quod verba illa mul
tiplicia aut magis prætendunt vnum
illorum ſenſuum ſecundum vſum
communem, aut æqualiter præten-
dunt vtrumque. Si magis præten-
dunt vnum ſenſum, illi intentioni
ſtandum eſt, quæ illum ſenſum intel
lexit. Si vero indifferenter ſe habent
ad vtrumque, cum neutrum probari
poſſit, ſtandum eſt iudicio bono-
rum virorum, qui penſatis coniectu
ris, & rationibus condeſcendere de-
bent ſaniori, & puriori intentioni.
Illa autem auctoritas Iſidori non fa-
cit ad propoſitum, quia Iſidorus vo
cat illum arte iurare, cuius iuratio
eſt doloſa: non oportet autem dolum
vel artem interuenire ſemper, quan-
do verba ſunt multiplicia.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO

**Iuramentum coactũ in foro dei obligatoriũ eſt: licet in foro Eccleſiæ non obliget.**

DE iuramento coacto. Vtrum omne iuramentum coactum ſit obligatorium. Et quod ſic videtur. Omne iuramẽtum quod habet iudicium, & iuſtitiã, & veritatem, eſt obligatorium: ſed iuramẽtum coactum poteſt hæc tria habere: ergo videtur quod ſit obligatorium. Item. Coacta voluntas (vt vult Aug.) vere voluntas eſt: ſed iuramentum dicitur coactum, quia fit a voluntate coacta: ergo iuramentum coactum a vera voluntate eſt: ſed cũ aliquis ex voluntate aliquid iurat, niſi ſit malum ſeipſum obligat: ergo &c. Item. Peccatum ex coactione ꝑpetratum inducit obligationem ad pœnam æternam: ſi ergo iuramentum de ſui natura obligat ad veritatem ſeruandam, ſicut peccatum obligat ad pœnam perferendam, videtur per ſimile quod iuramentum coactum ſit obligatorium. Item. Hoc ipſum videtur auctoritate. Aug. Quidam coactus iurauit cuidam concubinæ, vt eam duceret in vxorem, & vlterius non aduerteret parentes ſuos. Reſpondet beatus Aug. ex conſilio beati Ambroſij, quòd matrimonium teneret, & peniteret de reſiduo: ergo videtur ſecundum ſententiam beati Auguſti. quòd iuramentum coactũ

Fundamenta.

ſit obligatoriũ. Sed cõtra Vota coacta non obligant, quia votum eſt coactio ſpontanea: ſed iuramenti obligatio ſimiliter a voluntate noſtra procedit: ergo non videtur, quod iuramenta coacta ſint obligatoria. Item. Prætor dicit, & etiam Tullius in rhetoricis, quod vi, vel metu factum eſt, ratum non habeo. Si ergo lex habet ratam omnem obligationem iuſtam, videtur quod iuramenta coacta non ſint obligatoria. Item. Cauſa metus mortis cadit in virum conſtantem: ſed metus qui cadit in virum conſtantem excuſat a toto, ſecundum quod iuriſperiti dicũt: ergo videtur quod iuramentũ quod fit ex tali metu, nõ ſit obligatoriũ. Item. Coactio excludit cõtractũ matrimonialem, ſed tanti roboris, & obligationis eſt ipſum matrimonium, quanti & iuramẽtum: ſi ergo matrimoniũ ex coactione cõtractũ non eſt obligatorium, eadem ratione videtur quod nec iuramentum.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod hic eſt duplex mod⁹ dicendi. Quidã.n. dicũt, quod cũ duplex ſit iuramẽtũ, videlicet promiſſoriũ, & aſſertoriũ: reſpectu iuramenti aſſertorii coactio nõ excuſat a toto, ſed a tanto. Si quis.n. coactus iurat, & aſſerit falſum eſſe verũ, incurrit crimẽ periurij. In iuramẽto vero obligatorio, ſiue promiſſorio, coactio quæ ſurgit ex metu, q poteſt cadere in conſtantiẽ virũ, a toto excuſat. Tale n. iuramẽtũ licitũ eſt, & non eſt cõtra deũ, quo quis promittit aliquid alicui ſe daturũ, vel facturum. Et ideo reſpectu talis iuramẽti poteſt interuenire coactio ſufficiens ad inclinandũ etiã conſtantẽ virum. Et quia coactio ſufficiẽs interuenit, voluntas illa non eſt iudicanda voluntas: ac per hoc nec iuramentum illud eſt vere obligatorium, vt dicũt. Sed quoniam verba Auguſt. & conſilium etiam eius videtur eſſe in contrarium: videtur enim beatus Aug. iudicare tale iuramentum obligatorium; ideo eſt alius modus dicendi, vt diſtinguatur duplex forum, videlicet eccleſiaſticum, & diuinũ: ita quòd obligatio iuramenti coacti econtrario ſe habet obligationi iuramenti doloſi reſpectu huius duplicis fori. Nam in foro eccleſiæ iuramentum coactum non eſt obligatorium, tum quia eccleſia præſumit, quia iſte qui coacte iurauit, non iurauit voluntate implendi iuramentum, ſed potius euadẽdi periculum: tum quia etiam ille, qui iurare compulit, cum malitioſe, & doloſe proceſſerit, nullum ius acquiſiuit, nec de malitia commodum reportare debuit: vnde nullum habet ius repetendi. In foro autem dei iuramentũ coactum obligatorium eſt, quia cum deus aſpiciat voluntatem interiorẽ, & voluntas non poſſit cogi coactione ſufficienti, ſed inducente, & ita voluntas coacta voluntas ſit, iudicat deus talem hominem obligari; & ideo in foro conſcientiæ ſecundũ theologos conſulendum eſt ei, qui ſic iurauit (niſi relaxationem inueniat) iuramentum implere: & hoc dico ſi iuramentum illud fuit reſpectu rei licitæ: vnde rationes concedi poſſunt, quæ ſunt ad partem iſtam.

51 AD illud vero quod obijcitur in contrarium de obligatione voti, Dicendum, quod non eſt ſimile, quia votum reſpicit obligationẽ ad deũ, qui vult ſacrificia non coacta, ſed voluntaria; ſi quis tamen coactione inducente cogatur vt votum emittat, videlicet vt in periculo mortis exiſtẽs a domino liberetur, non videtur abſurdum dicere eum eſſe obligatum.

52 AD illud quod obiicitur de prætore, & lege, quòd non reputat ratum iuramentum factum per metum. Dicendum, quòd lex loquitur in foro iudiciali, quia non intromittit ſe de foro conſcientiæ. Vnde ſecundum illud forum verum eſt quod iuramẽtum coactum non obligat. Ex hoc tamen non poteſt concludi, quòd non obliget quantum ad deum.

53 AD illud quod obiicitur, quod metus qui poteſt cadere in conſtantem virum, excuſat a toto. Dicendum, quod licet reſpectu actuum humanorum poſſit cadere metus ſufficiens in virum conſtantẽ: tamen quantũ ad ea

quæ

quę iuſtitiæ ſunt, non poteſt cadere
metus ſufficiens in virum cõſtantem.
Quantum enim ad illa dicit domi-
nus, Nolite eos timere qui corpus oc
cidunt. Ideo apud deum talis metus
non reputatur cauſa ſufficiens ad ex
54 cuſandum hominem a reatu peccati,
vel ab obligatione iuramenti. AD
illud quod obijcitur de obligatione
matrimonij. Dicẽdum, quod non eſt
ſimile: quia matrimonium hoc ha-
bet ex ratione ſignificationis, & inſti
tutionis, vt contrahatur ex mera, &
libera voluntate: ſignificat enim
coniunctionẽ Chriſti & eccleſiæ dei,
& animæ, in qua nulla interuenit co-
actio, ſed mera benignitatis dilectio:
non autem eſt ſic ex parte iuramẽti.
Et ſi tu quęras de illo, qui coacte iu-
rauit contrahere matrimoniũ, vtrũ
teneatur. Dicendum, quod tenetur
niſi ex cauſa ſuperueniente abſolua-
tur: Si tamen contrahat cum alia, in
contrahendo peccat mortaliter, nec
amplius obligatur, ſed pro culpa per
iurij eſt ei pænitentia imponenda: &
de hoc amplius habetur in quarto
tractatu de matrimonio.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

**Iuramentum incautum vergés in ſalutis detrimentum, vel in impedimentum perfectionis, directe non eſt obligatorium.**

Ad opp. VTRVM iuramentum
incautum ſit obligato-
rium. Iuramentum au
tem incautum dico, ꝙ
vergit in exitum malũ,
vel in exitum minus bonum. Et qđ
iuramentum incautum quod vergit
in exitum malum ſit obligatorium
probatur. Primo per exemplum Io
ſuæ, de quo dicit Ambro. in li. de of
ficijs: Ioſue pacem quam dederat, re
uocandam non cenſuit, quia firmata
erat ſacramenti religione, ne dum
alienam perfidiam redargueret, ſuã
fidem ſolueret: tenebatur ergo Ioſue
iuramentum quod fecerat obſeruare:
ſed illud iuramẽtum fuit incautum,
& vergebat in exitum malum, quia
contra dei præceptum, quo præcepe-
rat dominus, ne cum gentibus illis
fœdus iniret: ergo videtur quod iura
mentum tale ſit obligatorium. Item,
Aug. dicit quod meretrix iurans ſe
ſeruaturam fidem ſuo leccatori, pe-
ior eſt ſi non ſeruat fidem, quam ſi
obſeruaret: ſed iuramentum illud ha
bet malum exitum, & tamen obligat,
alioquin non eſſet peior in non obſer
uando, quam in obſeruando: ergo iu
ramentum quod ſimpliciter vergit
in exitum malum, eſt obligatorium.
Item. Hoc ipſum videtur de iuramẽ-
to quod vergit in exitum minus bo-
num, vtpote qui iurat ſe non intra-
turum religionem, quia aliquis per
matrimonij vinculum poteſt obli-
gare ſe, vt non intret religionem, ita
quod matrimoniũ illud vere eſt obli
gatorium: ergo pari ratione videtur
quod & per ipſum iuramentum.
Item. Licitum eſt alicui nolle in-
trare religionem: & quod licitum
eſt nolle, licitum eſt confirmare: &
ꝙ licitum eſt cõfirmare, licitũ eſt iura
re: ſed iuramentũ licitum eſt iuramẽ
tum obligatorium: ergo videtur ꝙ
cũ aliquis iurat ſe non intraturum re
ligionẽ, ꝙ per illud iuramentũ obli-
getur: ſed tale eſt iuramentum incau
tum quod vergit in exitũ minus bo-
nũ: ergo videtur ꝙ iuramentum il-
lud ſit obligatorium. Sed cõtra. Be- Fundamenta.
da dicit, & Magiſter adducit in litte
ra. Si quid nos incautius iurare con
tigerit, quod obſeruatũ peiorem ver-
git in exitum, libere illud ſalubriori
conſilio mutandum nouerimus: ergo
ſm hoc iuramentũ incautum ꝙ ver-
git in exitum malum, vel minus bo-
num non eſt obligatorium. Item.
Iſido. Non eſt obſeruandum iura-
mentum, quo malum incaute promit
titur. Si tu dicas, quòd auctoritas
iſta intelligitur ſolum, quando quis
iurat ꝙ eſt malum, & iniuſtum, ſed
nõ qñ quis iurat ſe non facturũ bo-
num pfectũ ad ꝙ non tenetur. Obij-
citur contra hoc: quia nullum iura-
mentum eſt iuſtum, quod impugnat
iuſtitiæ perfectionem: ſed iuramen
tum

tum quo quis iurat ſe non intraturum religionē, nec aggreſſurū perfectionem, eſt perfectæ iuſtitiæ impugnatiuum: ergo & iuramētū iniquū: ſed nullum tale eſt obligatoriū ergo videtur ꝙ nullus obligetur per iuramentum incautū, quod vergit in exitum minus bonum. Item. Nullum iuramentum eſt diſcretum, quod eſt contra ſpiritus ſancti conſilium: ſed cum quis iurat ſe non intraturū religionem, iuramentum illud eſt cōtra ſpiritus ſancti conſiliū: ſed nullum tale iuramentum habet in comitatu iudiciū, & nullum tale eſt obligatorium: ergo idem quod prius. Iuxta hoc quæritur. Si quis iurat ſe numquam recepturum prælationē, vtrū per tale iuramentum obligetur. Et ꝙ ſic videtur, quia licitum eſt prælationem fugere: ergo licitū eſt, quòd quis iuret eam non recipere. In contrarium eſt, ꝙ maioris perfectionis eſt (vt communiter dicitur) ſtatus prælationis, quam religionis, & bono priuato præferenda eſt vtilitas communis.

55 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd multipliciter contingit iuramentum eſſe iuramentum incautum. Primo modo quādo iuratur aliquid quod ſimpliciter vergit in ſalutis detrimētū, ſicut cum aliquis iurat ſe facturū aliquid, quod non poteſt ſine peccato mortali conſummari. Secundo modo dicitur iuramentum eſſe incautum, cum quis iurat aliquid quod vergit in ſalutis ſuę diſpendium, & perfectionis impedimentum, vt puta cum iurat quis ſe numquā intraturum religionem. Tertio modo dicitur iuramentū incautū, cū quis iurat aliquid in oēm euētū, quod vno caſu cōtingente vergit in ſalutis diſpendiū: alio caſu cōtingente vergit in ſalutis profectū. ſicut cum iurat aliquis ſe numquam recepturū prælationem, quod quidem eſt in ſalutis diſpendium ſi vtilis ſit, & canonice eligatur, & a maiori ſibi iniungatur: tunc autem vergit in ſalutis profectum, ſi ſit perſona inutilis ſibi, & alijs ad ſtatum illum promoueri. Si ergo loquamur de iuramento incauto primo modo, ſic abſque dubio non eſt licitum, nec obligatoriū, imo qui ipſum obſeruat, committit peccatum. Si vero loquamur de iuramēto incauto ſecundo modo, ſic nec eſt licitum, nec obligatorium, licet ipſum obſeruare non ſit peccatum, quia non eſt peccatum non intrare religionem: graue tamen peccatum eſt iurare ſe numquam aſcenſurum ad gradum perfectionis, quia in hoc quodammodo impugnat ipſius iuſtitiæ perfectionem, & ſpiritus ſancti inſpirationem. Si vero loquamur de iuramento tertio modo, ſic vno caſu contingente eſt obſeruandum, videlicet quando vergit in ſalutis profectum. Alio modo caſu contingente eſt illicitum, & non obſeruādum, videlicet cum vergit in ſalutis detrimentum. Et per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Concedendum eſt igitur, quòd iuramentū incautum quod vergit in ſalutis detrimentum, vel quod directe vergit in perfectionis impedimentum, non eſt obligatorium, ſicut rōnes ad hanc partem inductæ oſtendunt.

AD illud vero quod obiicitur primo in contrarium de Ioſue. 56 Dicendum, quòd iuramentū illud obſeruatum non vergebat in malum exitum, imo in bonum. Triplex enim ratio fuit, quare Gābaonitæ fuerūt reſeruati, & non interfecti. Vna videlicet litteralis, quia melius erat vt dānarentur perpetua ſeruitute, quā punirentur morte, maxime cū prōpti eſſent ſeruire magis, quam mortem ſuſtinere, ſicut ex ipſo textu apparet. Alia vero ratio eſt moralis, quia in hoc ſignificatur, ꝙ quantūcumque deus minetur alicui, & indignetur in præſenti vita: ſi tamē ad ipſum reuertatur toto corde, nō claudit miſericordiæ viſcera. Tertia vero ratio eſt figuralis, quia in hoc ſignificatur quod ſemꝑ in nobis duo ſunt populi, ſecundum ꝙ duo fuerunt in terra promiſſionis, ſcilicet Amorrhæorum & filiorum Iſrael, hoc eſt motuum rationabiliū, & brutalium, ſm quòd dicit Bern. quātū-

cumque

cumque labores, neceſſe eſt vt intra
fines tuos habitet Iebuſęus. Vñ mul
tiplici rõne obſeruatio iuramenti il
lius nõ vergebat in exitũ malũ, ſed
potius bonũ. Et qđ obiicit́ de man
dato dñi, ꝙ dominus ꝑceperat ei, ꝙ
cum eis fœdus nõ iniret. Dicendũ,
quòd hoc intelligendũ eſt quantum
57 ad eos, qui erant incorrigibiles. AD
illud qđ obiicitur de meretrice, q́ iu
rat leccatori ſuo fideliter adhęrere.
Dicendũ, ꝙ in iuramẽto illo eſt duo
conſiderare. Vnũ ꝙ meretrix iurat
ſe conſenſurã in nefarium actum cũ
ſuo leccatore. Aliud ꝙ iurat ſe fidẽ
alteri nõ daturã. Et primũ quidem
eſt illicitum, & ad hoc nõ obligatur,
ſm quidem licitum, & quantum ad
hoc obligatur. Et ideo dicit Aug. ꝙ
peior eſt non ſeruando, quã ſi iura
mentum ſeruaret. Per hunc etiã mo
dum intelligendũ eſt ſi aliquis latro
iuraret alij ſe prędam cum illo diui-
58 ſurum, & poſtea retineret totum. AD
illud quod obijcitur de eo qui iurat
ſe numquam religionem intraturũ,
ꝙ licite poteſt iurare, ſicut licite po
teſt contrahere matrimonium. Di-
cendum, ꝙ non eſt ſimile hinc & in-
de duplici ex cauſa. Prima eſt, quia
matrimonium non tantummodo di
cit priuationẽ boni, quin potius di
cit boni poſitionem: ſed iuramentũ
quo quis iurat ſe numquam religio
nem intraturum, de ſua principali
intentione eſt boni perfecti priuato
rium, & impeditiuum: ideo non eſt
iudicandum obligatoriũ, ſed potius
illicitum, & iniquum. Alia etiam ra
tio eſt, quia qui matrimonium con
trahit, ſiue ex conſenſu mulieris, ſiue
ex morte poſt aliquãdo aggredi per-
fectionem: qui autem iurat ſe num-
quam religionem intraturum, quan
tum eſt de ſe, reddit ſe in ſempiter- 59
num inhabilem. AD illud quod
obiicitur: quòd licitum eſt nolle in
trare religionem: ergo & iuramẽto
firmare. Dicendum, ꝙ nõ ſequitur,
qa nolle intrare religionẽ eſt imper
fectionis: ſed hoc iuramento firma
re eſt cuiuſdam obſtinationis, & im
pugnationis gratiæ ſpiritus ſancti,
quæ de tepidis, & negligẽtibus facit
feruidos, & perfectos. Et ideo quam
uis illud ſit licitum, illud tamen eſt 60
illicitũ. AD illud qđ quæritur vlte
rius de eo qui iurat ſe non receptu-
rum prælationem, iam patet reſpõ
ſio per illud, quod iam dictum eſt,
quia iuramentum illud in caſu obli
gat, videlicet cum vergit in damnũ
proprium, & alienum: in caſu vero
non, videlicet cum non tantum eſt
perſona ſibi vtilis, verum etiã alijs.
Attamen ſi iuramentum præceſſerit,
non debet quis ſe auctoritate ꝓpria
a vinculo eius abſoluere, ſed ſupe-
rioribus voluntatem, mandatum, &
auctoritatem ſuper hoc requirere, cu
ius voluntati magis, quã propriæ de-
bet in hoc caſu obedire.

# DE SEXTO ET SEPTIMO præcepto ſecundæ tabulæ.

# DISTINCTIO XL.

De diſtin. duorũ ꝑceptorũ, in quibus ꝓhibet duplex cõcupiſcentia. Augu. ſup Exod. q. 3 in tom. 4. Matth. 5

SExtum præceptum eſt, Non deſiderabis vxorem proximi tui. Septimum eſt, Non concupiſces domum proximi tui, non ſeruum, non ancillam, &c. Sed videtur præceptum de non cõcupiſcendis rebus proximi, vnũ eſſe cum eo quo dicitur, Non furaberis: & præceptum de non concupiſcenda vxore, vnum eſſe cum eo quo dicitur, Non mœchaberis. Poterat enim præceptum non furandi in illa generalitate intelligi, vbi de non concupiſcenda re proximi præcipitur: & in eo quod dictum eſt, Non mœchaberis, poterat illud intelligi, Non concupiſces vxorem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis

præcepta ſecundæ tabulæ. Item. Ni
hil debet præcipi, niſi quod eſt in no
ſtra poteſtate: ſed natura quãdiu cor
rupta eſt, habet pronitatem concupi
ſcendi: ergo videtur quod concupi-
ſcentia non debeat in decalogo pro
hiberi. Item Sicut contingit concu-
piſcere vxorem hominis, ita etiam cõ
tingit concupiſcere filiam, & concu
binam: ergo nõ videtur quod in mã
dato illo ſufficienter prohibeatur car
Reſpon. nis concupiſcentia. Reſpon. Dicen-
dum, ꝙ mœchia ſe habet ex additiõe
ad concupiſcentiã, quia mœchari eſt in
corde, & opere: concupiſcere eſt in
corde: & quia prohibitio dicit nega-
tionem vtriuſque, quia negationes ſe
habent econtrario affirmationibus:
ideo prohibitio cõcupiſcentiæ addit
ſupra prohibitionem mœchiæ: & ge
neraliter prohibitio peccati cordis
addit ſupra prohibitionem peccati o
peris: plus enim eſt prohibere pecca
tum cordis, quam peccatum operis:
quia peccatum operis præſupponit
peccatum cordis: et ideo iſta duo mã
data, in quibus prohibetur concupi
ſcentia, vltimo loco ſunt ordinata. Et
per hoc patet reſpõſio ad illud quod
2 primo obijcit. AD illud quod obij
citur, quod nihil debet præcipi, quod
non eſt in noſtra poteſtate. Dicendũ,
ꝙ eſt concupiſcentia quæ cõſiſtit in ſen-
ſualitate, & eſt cõcupiſcentia quæ eſt
in conſenſu rationis progreſſiuo ad
opus. Prima eſt pc̄m̄ veniale, nec pro
hibet, ſed cohibetur. Secunda vero
eſt pc̄m̄ mortale, & prohibetur in-
quantum eſt progreſſiua ad opus. Vn
de iſtius mãdati explicatio, & intelle
ctus inſinuat Eccli. xiij. vbi dr̃. Fili
poſt cõcupiſcẽtias tuas non eas: vbi
ſimpliciter non prohibetur concupi
ſcere, ſed poſt concupiſcentias am-
bulare conſentiendo, & in actum ꝓ
3 grediendo. AD illud quod obijci-
tur de cõcupiſcentia filiæ, & concubi
næ. Dicendũ, ꝙ filia & concubina du
pliciter poteſt cõcupiſci, aut in poſſeſ
ſionem, vt redigatur in ſeruitutem,
& famulatum, aut ad operis carnalis
cõſummationẽ. Et primũ ꝓhibetur
per ſeptimum præceptum, Non con
cupiſces rem. Secundum verò prohi
betur per mandatum illud, quia pro
hibetur concupiſcentia carnis cõtra
legitimum thorum. Vnde deſidera-
re filiam alicuius in vxorem non eſt
prohibitum, ſed deſiderare eam in
fornicationem, & meretricem: &
hoc clauditur in ſexta prohitione.

## Septimum eſt. Non concupiſces domum proximi tui.

tui &c. Contra. Quia quod licitum
eſt aquirere pretio, eſt licitum deſide Dub. 2
rare: ſed domũ ꝓximi licitũ eſt pre 4
tio emere: ergo licitum eſt eam deſi-
derare, & concupiſcere. Si tu dicas
quòd ibi accipitur concupiſcentia ꝓ
inordinato deſiderio: ſic ſimiliter nõ
licet cõcupiſcere rem propriam. Itẽ.
Sicut contingit inordinate deſidera-
re domum proximi, ita cõtingit in-
ordinate deſiderare dignitatem pro
ximi: ergo ſicut illud prohibetur, ita
& illud debet prohiberi. Si tu dicas
quod illud clauditur in hac prohibi-
tione. Contra hoc eſt, quod concupi
ſcẽtia dignitatis ſpectat ad ſuperbiã,
& vanam gloriam, cõcupiſcentia do
mus ad auaritiam: ergo cum iſta ſint
diuerſorum generum, videtur quod
in vna prohibitione non claudatur.
Reſpon. Dicendum, quod in iſto ver Reſpon.
bo prohibetur cõcupiſcentia rei alie
næ, ſecundum quod aliquis concupi
ſcit aliquid in poſſeſſionem, quærens
in illo ſufficientiam. Vnde non tan-
tum prohibetur concupiſcentia bo-
norum temporalium, vt domus & pe
cudum, ſed etiã cuiuſcũque alterius
rei, quam quis vellet alij præripere.
Et hoc quidem prohibetur intelligẽ
do per ſe, vt quis non cõcupiſcat alie
num manens alienum. Vel intelligit
contra iuris ordinem, hoc eſt quan-
do quis vellet proximum damnifica
ri in re, propter ſuam vtilitatem: tũc
enim non diligit proximum ſicut ſe.
Vnde in verbo iſto prohibetur om-
nis auaritia, & cupiditas. AD illud 5
ergo quod primo obijcitur, quod
licet prætio acquirere, licet concupi-
ſcere. Dicendum, quod concupiſcere
dicit appetitũ immoderatũ hñdi cũ
dãno ꝓximi: & in hoc ipſo etiã clau
ditur

ditur appetitus immoderatus: prohibitio etiam reſpectu rei proprie, penes quam conſiſtit peccatum cupiditatis, & auaritiæ. AD illud qđ obijcitur de ambitione dignitatis, & honoris. Dicendum, ꝙ ſi dignitas, & honor appetatur in ratione ſufficientiæ, ſic ſpectat ad crimen auaritiæ: & in iſto mandato prohiberi habet. Si autem in ratione excellentiæ, ſic poteſt dici ꝙ prohibetur per primum mandatum, in quo præcipitur reuerentia dei. Poſſet tamen dici, quod vtroque modo clauditur in prohibitione ſeptimi: quia vtrobiq; eſt amor boni proprij, & vna eſt ratio deordinandi reſpectu proximi, licet multiplex ſit ratio deordinandi reſpectu ſui. Ideo ſub vna ꝓhibitione habet claudi vtrobique concupiſcentia: & magis prohibetur cōcupiſcentia domus, quàm concupiſcentia dignitatis, quia manifeſtior erat, & ſenſibilior, & etiam iudęi magis proni erant ad auaritiam.

## Diuerſa etiam ſacramenta &c.

Contra hoc obijcitur, quod null⁹
Dub. 3 ſaluari poteſt ſine gratia; ergo ſi ſa-
6 cramenta vete. leg. gratiam non conferebant, videtur quod null⁹ in lege illa ſaluatus fuit, quod eſt impium dicere. Si tu dicas, ꝙ in ſacramentis illis dabatur gratia, ſed tamen nō virtute ſacramentorum illorum: in ſacramentis aūt nouæ legis datur gratia virtute ipſorum, quia ſunt ex ſanctificatione ſanctificantia, ſicut dicit Hug. Obijcitur contra hoc, quia gratia eſt per creationem: ergo ſolus de⁹ habet virtutem cōferendi gratiam: ergo ſi in iſtis, & illis conferebatur, videtur ꝙ inter hæc ſacramenta, &
Reſponſ. illa nulla ſit differentia. Reſp. Intelligendum eſt ad hoc, quod duplex eſt circa quęſtionem iſtā opinio celebris & famoſa. Quidam namque voluerunt dicere, ꝙ in vtriſque ſacris datur gratia, ſed differenter: quia in illis dabatur ratione fidei, & deuotionis ipſius ſuſcipiētis: ita ꝙ nullo modo ratione ſacramēti, ſiue operis operati. In ſacramentis autē no. le. ſec⁹ eſt, quia conſtat ex verbo, & elemento: ſed cum dñs inſtituit verbum, dedit illi virtutē, per quā influit, & agit in animā, vel diſponendo ad gratiæ ſuſceptionem, vel imprimendo caracteris ſignificationem, vel adminiculando ipſi gratiæ ad aię curationem, & fomitis debilitationem. Et hoc vr̄ dicere Aug. Quæ eſt virtus aquę vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciendo verbo? Et Hug. de ſctō Victo. vr̄ id idem dicere, qui dicit, ꝙ ſacra no. le. prius ſanctificantur per verbū, & poſtmodum ſanctificant, vt ſic ſint ex ſanctificatione ſanctificantia. Et hunc modū dicendi ſuſtinēt viri periti, & fide digni. Sed difficile videt̄ mihi intelligere virtutē illam ſimul eſſe verbo, & elemēto collatam quantum ad eſſentiam, & naturā, quantū ad eius exiſtentiā, quantum ad durationis menſuram, & ēt quantum ad operationis efficaciam, quę omnia neceſſe eſt ponere, & explicare circa virtutem illam. Si quis dicat, ꝙ aliqua qualitas detur verbo, & elemento, ꝑ quam agat, & influat in ipſam aīam. Difficile eſt intelligere ipſius virtutis eſſentiam. Cum enim non ſit ſubſtātia, ſed accidens quoddam, & in gñe boni, dubium eſt vtrum debeat reponi inter bona maxima, vel media, vel minima. Et ſi inter bona maxima reponatur, iam gratia erit: gratia autem exiſtens in vno ſubiecto, non habet virtutem agēdi in aliud. Si vero gratia non eſt, nec virtus, quomodo ergo dicitur ſm̄ veritatem ſanctificare ipſum ſacr̄m, & eum qui ſuſcipit ſacramentum? In quo etiam gñe ſit, & cuius ſpeciei ſit, vtrū videlicet in diuerſis ſacramētis diuerſificetur formaliter illa virtus, qđ homini parum intelligenti difficile eſt capere. Et ſi inter bona media, vel minima reponitur, quō talis virtus facit rectitudinem, & ſanationē ipſius animæ, q̄ inter bona maxima computātur? Non ſolum autem difficile eſt intelligere huius virtutis eſſentiam, ſed ēt ſubſiſtentiam: aliter enim accidens ſubſtantificatur in ſubiecto corporali, vel cum naturæ ordinem, quem deus non peruertit per miraculum, ſubſtan-

ſubſtantia ſit nobilior ſua proprietate. Aut ſi ponitur illa virtus ſpecialis, vt in ſubiecto in verbo, & elemento, quare non ſimiliter ipſa gratia, quæ debet infundi animæ, quod neſcio ſi aliquis recte intelligens dicit, Aut ſi eſt in ſubiecto corporali, quõo vna virtus, & qualitas abſoluta ſimul poterit eſſe ĩ duobus ſubiectis, verbo videlicet & elemento: ex quibus & ſi fiat vnũ ſacramentum, non tñ ſit vnũ ꝑ naturam, & eſſentiã: vnitas autẽ virtutis ſm ꝙ dicit, & vult Damaſ. corrñdet vnitati ſubſtantię, & naturæ. Aut ergo in vno ſacramẽto nõ eſt vna virtus, ſed plures. Aut illa virtus cõpoſita eſt: aut vnũ accidens ſimplex, & ſpũale, & impartibile ſimul erit in diuerſis ſubiectis, quod totum valde difficile eſt intelligere de illa virtute. Nec ſolum iſta duo difficile eſt intelligere de illa virtute, ſed etiam durationis menſuram. Dubium enim eſt, vtrũ deus dedit virtutẽ illam qñ primo inſtituit, aut de nouo det. Sed qũo a principio dedit his, qui nõdum erant, ſicut verbis, quę quotidie de nouo formantur? Si de nouo dat, tunc quotidie in ſacramentis non ſolum gratiam, ſed etiam alia accidentia creat: & tñ cõſueuit dici, ꝙ creationis opus non currat niſi circa exitum animæ in eſſe, & circa infuſionẽ gratiæ: & ſi deſinat eſſe ſtatim ꝓlato verbo, qũo creauit deus tã nobilem virtutem, vt ita cito deficeret? Et rurſus. Si datus verbo, cum nõ detẽ verbo in ſcripto, nec in mente, datẽ in pronunciatione: & tunc difficile erit explicare vtrũ detur in principio, vel in medio, vel in fine: quia nec in principio verbi, nec in medio eſt actio illius virtutis. Si vero in fine, tunc cum verbum deſinat eſſe, & deficiente verbo deſinat virt⁹ erbi, ſimul incipiet virtus, & deſinet. Aut ſi ante finẽ datur, quantum detur difficile eſt inſinuare. Nec tantum illud, ſed etiam multo difficili⁹ eſt explicare operationis illius virtutis efficaciam, vtrum. ſ. agat generatione æquiuoca, vel vniuoca generando ſibi ſimile, vel diſſimile. Difficile etiã eſt, vtrum influat omnino aliquid ab extrinſeco, aut educat aliquid de potentia in actum. Primum eſt ſoli deo poſſibile, ſm autem difficile eſt explicare. Difficile eſt etiam intelligere, qũo caracteris impreſſio poſſit eſſe ab illa virtute, cũ caracter videatẽ eſſe in ſuperiori parte, in qua ſolus deus poteſt influere. Vñ ſubſtantia intelligibilis beata quantumcumque magnæ ſit excellentię (ſm ꝙ dicit Aug.) non põt facere ad noſtram iuſtificationem, vel illuminationem aliquid interius formando, ſed ſolum exterius exercitando: qũo ergo hoc poterit virtus data elemento, vel verbo, cum nõ videatur eſſe capax tantę virtutis. Poſtremo. In ſacramento altaris, in quo ſit ſubito transſubſtantiatio panis ſm ſe totũ in corpus Chriſti, quod quidem nõ põt eſſe niſi ab infinita virtute, qũo verbum prolatũ ab homine (cũ ſit, finitæ virtutis) poterit ad iſtã trãsſubſtantiationem aliquid operari? Et certe ſi illud verbum virtutẽ non habet agentem, multominus verba aliorum ſacramentorum. Hæc oĩa, & multa alia circa hoc valde difficile eſt intelligere, & explicare, quæ nõ iccirco narro, quia credo eſſe inſolubilia, vel vt ipſe iſtã improbem poſitionem, ſed vt oſtendam me ipſam nõ plene intelligere: & ideo nec affirmare, nec negare velle: quia & ſi ipſam clare non intelligam, hoc tñ ſcio, & intelligo ꝙ plura poteſt deus facere, & etiam in ipſis ſacramentis facit, quam nos poſſumus intelligere. Vnde confugiendo ad mirabilẽ dei potentiam, omnia iſta poſſumus facile declinare: & ſm vnũ modum dicendi ſatis plana eſſet reſpõſio ad quæſtionem propoſitã, ſi ipſius modi plana eſſet intelligẽtia: & hæc poſitio in quarto lib. diffuſius eſt explicata, vbi reſpondetur ad præmiſſa. Alius eſt hic modus dicendi. Suppoſito ꝙ in ſacramentis nouę legis diuina virtus ſecretius operetur, qa hoc eſt ipſius fidei, & ſentẽtiæ cõmunis, dixerunt aliqui ſacramenta nouæ legis habere reſpectu iuſtificationis virtutem influentem, virtutẽ promerẽtem,

tem, virtutē diſponentē, & virtutē efficaciter ordinantem. Virtutē influentem ratione ſpiritus ſancti aſſiſtentis, virtutem promerentem rōne meriti paſſionis ad ſacramentum cōcurrentis, virtutem diſponentem ratione deuotionis ipſius fidelis ſacramentū ſuſcipientis, virtutē denique efficaciter ordinantem ratione diuinæ pactionis inſtituentis. Sic enim inſtituit dominus, vt ad talis verbi prolationē, & ſacramenti ſuſceptionem mirabilis in ſuſcipientibus fieret operatio, & ſuſcipientium ſanatio, & iuſtificatio: & pro tanto dicunt ſacramenta noua le. habere virtutem: & differunt in hoc a ſacramentis legis veteris præcipue quantum ad ipſam efficacem ordinationem; quia non interueniebat ibi pactio in illis ſacramentis, per quā efficax, & infallibilis fieret ordinatio ad gratiam, ſm ꝙ in ſacramētis no. le. vt patet in inſtitutiōe baptiſmi, vbi dixit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit. In aliis etiā tribus modis habendi virtutē differentiā eſt penes magis completum, & minus completum; quia in ſacramentis no. le. ſ. ſ. influens iuſtitiā plenius aſſiſtit, & paſſio Chriſti meritoria efficacius concurrit. In cuius ſignum de latere Chriſti profluxerūt ſanguis, & aqua: & per conſequēs ſacramenta de quibus fundatur eccleſia. Abundantior etiam eſt deuotio ſuſcipiētis tum propter incremētum fidei propriæ, quod factum eſt in noua lege, tum etiā propter ſubſidium fidei totius eccleſię: quia in fide eccleſię ſuſcipiunt eccleſiaſtica ſacramenta. Et propter iſtum quadruplicem modum habendi virtutem dicuntur ſacramenta legis nouę iuſtificare, & eſſe cauſa gratiæ. Nec volūt qui hanc poſitionē ſuſtinēt in ſacramētis nouę legis amplius ponere, tū quia iſta ſatis videtur ſufficere ad noſtram ſanationem, & iuſtificationē: tum quia etiam ex iſto quadruplici modo habendi virtutem ſatis manifeſtatur nobilitas ſacramenti nouæ legis in ſeipſis: tum etiam quia nec expreſſa auctoritas, nec ratio videtur cogere amplius illis dare: & humilitas fidei non tantum debet refugere diminutionem, ſed etiam ſuperfluitatem: & laudabilius quodāmodo videtur diminute dicere, quā ampliare. Hunc modum dicendi, & huius quęſtionis determinationem plures ſuſtinent bene intelligentes: & dominus Guilel. Pariſien. Epiſcopus in determinando in ſcholis fratrum minorum approbauit iſtum modum dicendi coram fratre Alexandro bonæ memoriæ. Et iſtum modum dicendi dupliciter poteſt quis ſuſtinere, & intelligere. Vel ita ꝙ oino affirmet nullo alio modo eſſe virtutē in ſacramētis nouę legis, quam modis prædictis. Vel ꝙ hoc modo affirmet virtutem in eis eſſe: ita tñ ꝙ non neget alium modum præter hos exiſtēdi virtutem in ſacramentis eſſe poſſibilem. Et primus quidem repugnat priori modo dicendi, ſecundus autē modus dicendi priori opin. nō repugnat: quia nihil dicit, quod illa nō dicat, imo etiam nihil dicit, ꝙ cōmunis opinio non teneat. Nullus enim recte ſentiens negat, quin omnibus dictis modis ſacramenta nouę legis virtutem habeant. Sed ſi quis plus dicit, huic poſitioni nō contradicit, ſed addit. Sed forte videbitur alicui calumniabile, quòd dictum eſt virtutem ſpiritus ſancti ſacramento aſſiſtere, quin potius in nomine ſacramenti claudi deberet intelligi tamquam de eius integritate, ꝓpter hoc quod dicitur. 1. Ioan. 5. Tres ſunt q teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres vnū ſūt. Et in lib. de vnitate, & vno dicitur, ꝙ ſunt vnum ſacramento; & ideo non debet dici, ꝙ ſpiritus ſanctus aſſiſtat ſacramento, tamquam cū eo connumeretur: ſed propter ipſam vnitatem quę prędicta eſt, quā efficit ſpiritus ſanctus in ſacramento, ipſi ſacramento debet attribui. Sed certe & ſi hic modus dicendi videatur differre a prędicto: tamen ſecundū rem idem eſt, licet vocabula ſint diuerſa. Quod enim dicunē iſta tria vnum ſacramento, hoc nō eſt quòd ex ipſis fiat vnum per eſſentiam, ſed

quòd

quod fiat vnum per ordinem, quia ſ.
ordinantur ad vnum effectū; & hoc
nihil aliud eſt dicere, quàm vnum al
teri aſſiſtere. Item. Oē q̃d eſt de inte
gritate ſacri, aut eſt res tantum, aut ſi
gnificatio tm̄, aut res, & ſignum. Si
ergo ſpiritus influens iuſtitiam poni
tur de vnitate ſacri, cum non ſit ſi-
gnum, nec res: & ſignum erit tãtum
mō ſicut res, & ita non habebit ratio
nem cauſantis, ſed potius nomē, vel
rationē effectus; & ita ſpiritus non
ſtaret pro ipſa virtute influente, ſed
potius pro ipſa gratia ſpiritusſancti
infuſa ipſi animæ in ſacri ſuſceptio-
ne. Item. Non eſt quęſtio vtrum ſpi
ritusſanct⁹ in ſacro infundat gr̃am,
ſed de hoc eſt quęſtio, vtrū ſacramen
tum ſm̄ quod dicitur inuiſibilis gra
tiæ viſibilis forma, ita ꝙ ſimilitudi-
nem eius gerat, & cauſa exiſtat, virtu
tem habeat aliquam, per quā influat
in animā. Non videtur ergo hoc fa
cere ad ꝓpoſitū. Poſtremo. Spiritus
ſanctus ſanctificans, & meritum paſ-
ſionis, & elementū exterius non ſolū
modo reperiūtur in ſacris le. no. ſed
etiam in ſacris veteris legis: hoc er-
go non ſufficit ad aſſignādum diffe-
rentiam iſtorū ſacramentorū, & illo
rum: aut ergo iſte modus dicendi ni
hil aliud dicit, aut ſi dicit parum di
cit, & modicum ad ꝓpoſitum facit.
Et ideo ſuſtineatur quicunque prędi
ctorū modorum magis placet; quia
primus ſatis pius eſt, ſecundus vero
ſatis ſobri⁹ eſt, ſi ſuſtineatur illo mō
quo dictum eſt: & hoc modo in quar
to li. ſuſtinetur, ſicut patet conſide-
ranti: idcirco hic repetij, non ꝓpter
hoc vt noua ſuperadderētur, ſed vt
oſtenderetur, ꝙ a communi poſitione
non diſſonat, cui ꝓ viribus meis in
oībus ꝓcedentibus libris adhęſi tan
quā viæ ſecuriori: & ſicut ſcio, & poſ
ſum mihi, & alijs coſimilibus parum
intelligentib⁹ pſuadeo adhęrēdū. Et
qm̄ ꝑ totū librū hoc diligenti⁹ obſer
uaui (ſicut aduertēti clarius appare-
bit) vt in his q̃ōnibus dubijs, & diffi
cilibus, in q̃bus nō potui deprehen
dere, q̃ eſſet via coīs (q̃a ſapiētes opi
nantur contrarie ſapientibus) ſic v-
nam partem tamquam magis probabilem ſuſtinerem, vt tamen aliam
minime improbarem.

AD intelligētiam huius par
tis incidit hic quęſtio de
differētia nouæ legis, & ve
teris, circa quam tria quæ
runtur ſm̄ triplicem dr̃iam, quæ con
ſueuit aſſignari. Primo quæritur de
differentia, quę aſſignatur penes ra-
dicem. Secundo de differentia, q̃ aſſi
gnatur penes effectum. Tertio vero
de differentia, quæ aſſignatur penes
exercitium, ſiue onus annexum.

## QVAESTIO I.

### CONCLVSIO.

**Lex vetus dicitur lex timoris, & lex noua lex amoris ſecundum diui Pauli teſtimonium.**

DE differentia quæ aſſi- *Funda-*
gnatur penes radicē. *menta.*
Aſſignatur autem hęc
differentia penes radi
cem ſm̄ Augu. q̃d lex
vetus radicabat in timore, & lex no
ua in amore. Vñ Auguſt. dicit quod
breuis eſt differentia legis, & euange
lij, timor, & amor, & cum ex multis
locis ſcripturæ poſſit iſta differentia
trahi, maxime accipitur ex Rom. 8.
vbi dicit Apoſtolus. Non accepiſtis
ſpiritum ſeruitutis iterum ī timore;
ſed ſpiritū adoptionis. Sed cōtra hoc
obijcitur multipliciter. Primo con- *Ad opp.*
tra diſtinctionē ipſarum radicum.
Omnis eñ timor (ſicut dicit Aug.)
ex amore procedit: ergo ſi amor eſt
radix timoris, vnum ad alterum ha
bet reduci: ergo non hñt abinuicem
diſtingui. Item. Cum ſint aliæ affe-
ctiones aīę, videlicet gaudium, dolor
& ſpes, vr̃ quod ſi penes has affectio
nes duplex lex diſtinguitur, ꝙ pari
rōne penes alias diſtingui deberet: er
go videtur ꝙ ſi penes alias nō diſtin
guitur, nec penes iſtas. Item. Si iſtæ
duæ leges diſtinguuntur penes iſtas
duas radices, cum lex naturæ ſit ab
iſtis duab⁹ diſtincta, vr̃ ꝙ neceſſaria
eēt tertia radix ꝑter iſtas duas. Aut ſi
lex naturæ nō habet diuerſā radicē
obſeruātię a lege Moyſi, vr̃ ꝙ nec pe

nes hoc differat lex Moyſi a lege
euangelij. Item. Deut. vj. dicitur.
Diliges dominum deum tuum ex to-
to corde tuo, & ex tota mēte tua &c.
Et Phil. ij. dicitur in lege noua: Cū
metu, & tremore ſalutem veſtram o-
peramini. Si ergo amor præcipitur
in veteri, & timor in lege noua, vi-
detur quod ſecundum hoc non at-
tendatur iſtarum legum differentia.
Item. In vtraque lege fiūt promiſſio
nes, & comminationes: ſed promiſ-
ſiones attrahunt ad amorem, commi
nationes vero inducunt timorem:
igitur timor & amor conueniūt vtri-
que: ergo penes hoc non diſtinguūn
tur abinuicem. Item. Grauiores cō
minationes fiunt in lege noua, quā
in lege veteri, quia ibi puniebatur ho
mo pœna temporali, hic autem cōmi
natur deus pœnam æternam. Si ergo
maior comminatio eſt inductiua ma
ioris timoris, videtur ꝙ timor ma-
gis deberet legi nouæ, quam veteri
appropriari: videtur igitur quod pe
nes has duas radices non recte aſſi-
gnetur differentia legis veteris & no
uæ, tum per comparationem ipſarum
radicum adinuicem, tum per compa
rationem ad ipſas leges.

8 RESP. ad prædictorum intelli-
gentiā eſt notandū, ꝙ cum cōparam⁹
has leges adinuicem, hoc poteſt eſ-
ſe dupliciter, vel ſm ſtatū cōem, vel
habito reſpectu ad ſtatū ſpālis perſo
næ. Si habito reſpectu ad ſtatum ſpe
cialis ꝑſonæ, ſic penes hæc duo non
eſt differentia: nam multi in lege euā
gelica ducuntur ſpiritu timoris, mul
ti etiam in lege veteri ducebantur ſpi-
ritu amoris. Si vero comparemus
has leges adinuicem habito reſpectu
ad ſtatum communem, ſic quia lex
moſayca reſpiciebat ſtatum imperfe
ctionis, quia neminem ad perfectum
adduxit lex, ſecundum ꝙ dicit Apo-
ſtol⁹ ad Hebr. vij. euāgeliū vero re
ſpicit ſtatum perfectionis ſecundū ꝙ
dr̄ Mat. v. Eſtote ꝑfecti ſicut pr̄ veſter
cæleſtis ꝑfect⁹ eſt: & imꝑfectorū ē du
ci ſpū timoris, ꝑfectorum vero ſpū
amoris: hinc eſt ꝙ ſm ſtatum cōem
penes hæc duo habet harum duarū le
9 gum differentia aſſignari. Signū aūt
huius differentiæ apprehēdit in mo
do ferendi hanc duplicē legē: qa lex
vetus data fuit cum clamore magno,
& timore, ſecundum ꝙ dr̄ Exo. xix.
ita ꝙ populus nō audebat appropin
quare: lex autem euāgelij data eſt cū
magna benignitate, & dulcedine,
quoniā ipſe rex regū in medio diſci-
pulorum ſedens docebat eos dicens:
Beati pauperes ſpiritu &c. Matth.
v. Et hic diuerſus modus ferendi
legem inſinuat nobis diuerſitatem
huius duplicis radicis in obſeruan-
do, quæ his duabus legibus compe-
tebat propter diuerſam qualitatem
perſonarum, & ſtatus earum, ob q̄
oportebat diuerſimode manuduci.
Vnde ſicut videmus in diſciplina-
libus, quod ad homines perſuaſibi-
les vtendum eſt ſyllogiſmo oſtēſiuo
qui ducit directe ad verum. Ad ho-
mines vero contentioſos vtēdum eſt
ſyllogiſmo ꝑ impoſſibile, q ducit ad
manifeſte falſum, vt per illud redu-
cat ad verū: Sic qa in tempore legis
veteris erant homines duræ ceruicis,
& ad malum proni, dn̄s propoſuit cō
minationes, & taxauit etiam graues
pœnas, vt per hoc incuteret eis timo
rem, per quem a malo reuocarentur,
& ad bonum ſtimularēt: ſed poſtmo
dū apparēte benignitate, & humani
tate ſaluatoris noſtri dei, cœperunt
homines eſſe perſuadibiles: & ideo
propoſuit eis dn̄s magnas, & multas
promiſſiones, per quarum amorē, &
deſiderium allıceret eos ad faciendū
bonum. Et propterea lex vetus dici-
tur lex timoris, lex euangelij dicitur
lex amoris ſm teſtimoniū Apoſtoli,
& beati Augu.

AD illud vero ꝙ obr̄ in contra- 10
riū ꝙ timor radicat in amore. Dicē
dū ꝙ duplex eſt amor. ſ. quo amat
de⁹ inquantū bon⁹, & quo amatur in
quantū beneficus. Ex primo amore e
xit timor filialis, q timet patrē offen
dere, ꝓpter hoc ꝙ eū diligit. Ex ſecū
do orit timor pœnæ: quo quis timet
bn̄ficia ꝑdere, & mala pœnæ incurre
re. Primus amor, & timor conuenit
legi euāgelicæ. Secūdus vero amor, &
timor cōuenit legi moſaycæ. Et quo
niam ſecund⁹ amor cōuenit ſtatui im

perfe-

ꝑfectiõis, in quo regnat timor: hinc
eſt, quod licet vtrobique ſit timor, &
amor, lex tamen euãgelij dicitur ma
gis obſeruari ex amore, q̃ timore, lex
11 vero Moyſi ecõtrario. A D illud ꝙ
obijcitur, ꝙ aliæ ſunt aĩæ affectiões.
Dicẽdum, ꝙ & ſi aliç ſint: tamen iſtæ
duæ ſufficiunt, pro eo ꝙ oẽs aliæ ad
iſtas duas poſſunt reduci. Oĩs enim
affectio aut eſt reſpectu boni, aut re-
ſpectu mali; & ſi reſpectu boni, redu
citur ad amorem: ſi reſpectu mali
reducitur ad timorem. Vnde iſtæ
duç affectiones dicũtur habere prin-
cipatum inter alias, quia maxime ha
bent rationem motiui, vna inclinan
do ad bonum, altera in retrahẽdo a
malo: & ꝓpterea magis competit eis
ratio radicis, quã affectionibus alijs.
12 Et ſi tu obijcias, quod tunc non de-
beret eſſe niſi vna radix; quia timor
reducitur ad amorem. Dicendũ, ꝙ
duæ dicunt̃ ſecũdum immediatã cõ
parationem ad ſuum motiuum, &
ad actus immediatos, qui ab eis ha-
bent ortũ. Vñ vbi eſt radix timoris,
verum eſt quod eſt radix amoris: ſed
alicuius eſt radix immediata ipſe ti-
mor, cuius non eſt amor ita imme-
13 diate. A D illud quod obijcitur de
lege naturç, ꝙ deberet habere tertiã
radicem. Dicendum, ꝙ lex naturæ
partim conueniebat cum lege gratiç,
partim cum lege ſcripta. Conueniе-
bat cum lege gratiç quantũ ad liber-
tatem: cum lege ſcripta conueniebat
quantum ad imperfectionem, & ob-
ſcuritatem: & ideo ſm diuerſas con
ditiões reduci habet ad iſta duo mo-
tiua; nec oportuit, ꝙ habeat radicẽ
14 tertiam. A D illud quod obijcitur,
ꝙ in vtraque legi præcipitur timor,
& amor. Dicendũ, quod verũ eſt: ſed
cũ lex vetus principaliter habeat ocu
lũ ad timorẽ, lex vero noua principa
liter ad amorẽ: illud aũt tenet in lege
rõnem radicis, ꝙ principaliter mo
uet in mandatis eius obſeruandis.
15 A D illud quod obijcitur, quod vtro
biq; fiebant comminationes, & pro
miſſiones. Dicendum, ꝙ in lege vete
ri fiebant promiſſiones temporales ſe
cundum ꝙ dr̃ Eſa. j. Si volueritis, &
audieritis me, bona terræ comedetis.
In lege autem noua promiſſiones æ-
ternç, in qua dominus ꝓmittit ſemet
ipſum nobis in prçmiũ. Similiter &
de cõminationibus intelligendũ eſt.
Et qm̃ illç cõminationes, & ꝓmiſſio
nes primæ competebant ſtatui imper
fectionis: ideo abũdãtius generabãt
affectum timoris, quam amoris: ſed
econtra eſt de promiſſionibus & cõ
minationibus legis nouæ: ideo ratio
illa non valet. A D illud quod obij 16
citur, quod maiores comminationes
fiunt in lege noua, reſponderi poteſt
dupliciter. Primo, quia homo carna
lis, & ſenſibilis magis exterret cũ cõ
minatur ſibi pœna in pręſenti, q̃ in
futuro. Sicut multi latrones magis ti
ment furari propter patibulum, &
ſuſpendium, quam propter infernale
ſupplicium. Vnde & ſi maior ſit cõ
minatio, non tamen ita mouet, quia
non eſt adeo nota. Alio modo poteſt
dici, quod in lege noua non tñ eſt
comminatio pœnæ magnç, ſed abun
dans collatio gratiç, quç quidem pa
rit amorem, & confidẽtiam. In lege
vero veteri cõminatio pœnç erat, nec
erat tanta collatio gratiæ: ideo magis
eos ſpiritus timoris agitabat non ꝓ-
pter comminationem maioris ſuppli
cij ſolum, ſed propter comminatio-
nẽ ſupplicij, & defectum adiutorij,
quod conſiſtit in deſiderio boni, &
gratia ſpiritusſancti.

## QVAESTIO II.

### CONCLVSIO

**Legi nouç cõpetit iuſtificare tri plici mõ: formaliter rõne grãæ ſacramentalis, in effectu rõne amoris ſpũalis: & in exercitio rõne boni opis, ad ꝙ ꝑ conſilia & præcepta dirigitur.**

De differẽtia quæ aſſigna tur penes effectum: videlicet ꝙ lex vet᷑ erat lex occidens, lex vero noua eſt lex viuificãs, q̃ Magiſter ponit in littera: & hæc accipit̃ ex. ij. Cor. iij. vbi dicit Apoſtolus. Litera occidit, ſpũs aũt viuificat. Et ex eo ꝙ dr̃ Roma. vij. & Gal. v. & .j. Cor. xv. Virtus peccati lex. Et Fundamenta.

 explu-

ex pluribus alijs locis ſumi poteſt ex verbis Apoſtoli. Sed contra hanc differentiam obijcitur. Primo rõne primæ partis, quia dr̃ Rom. vij. Lex quidem ſancta, & mandatum iuſtum, & ſanctum. Glo. Iuſtũ iuſtificans: ſed nihil ſanctũ, & iuſtum occidit: ergo lex nõ occidit. Itẽ. Cũ dr̃, lex occidẽs, aut intelligitur de lege ſeruata, aut de lege nõ ſeruata. Si de lege ſeruata, cõſtat φ hoc eſt falsũ. Si de lege nõ ſeruata: ſed ſimiliter euãgeliũ nõ obſeruatũ occidit, q̃a peccat qui nõ obſeruat legem euangelicã, ſicut peccabat qui non obſeruabat legem ſcriptam: ergo lex euãgelica eſt lex occidens: ergo penes hoc non debet aſſignari differentia. Item. Si eſt lex occidens: aut ergo per cauſam, aut per occaſionẽ, aut p̃ oſtenſionẽ. Si p̃ cauſam: & quod eſt cauſa ſpiritualis occiſionis, eſt ſimpliciter malum: ergo lex mala eſt: verum ergo dixit Manichę⁹ quod lex vetus fuit a malo deo. Si per occaſionẽ: cũ ergo frequenter homo ſumit occaſionẽ peccandi de virtutibus, & bonis operibus de quibus ſuperbit: tunc ergo virtus, & bona operatio debent dici occidere, φ omnino abſurdũ eſt. Si per oſtenſionẽ, quia oſtendit peccati morbũ: ergo cũ euãgeliũ ſimiliter oſtẽdat pecati morbũ, tũc euangeliũ debet dici lex occidẽs: ergo penes hoc nulla eſt differẽtia. Itẽ. Obr̃ cõtra ſecundã partẽ differentiæ qua dr̃, φ euãgeliũ eſt lex iuſtificans: lex. n. conſiſtit in doctrina, ſed iuſtificatio conſiſtit in gratia: ergo videtur quod iuſtificatio nihil p̃tineat ad legem euangelicã. Item. Si euangelium dr̃ iuſtificare, aut ſua inſtructione, aut ſua obſeruatione, aut alio modo. Sua inſtructione nõ: multi enim euangeliũ audiunt, & non iuſtificantur: non enim auditores legis ſed factores iuſti ſunt apud deũ, ſicut dr̃ Rom. ij. Si ſua obſeruatione, ſic ſimiliter lex vetus iuſtificabat, ſecundum φ dr̃ Mat. xix. Si vis ingredi ad vitam ſerua mandata. Et Beda dicit, φ iuſtitia legis ſuo tp̃e obſeruata nõ ſolũ tp̃alia, ſed etiã æterna bona cõferebat. Itẽ. Lex euãgelii cõſiſtit in p̃ceptis, & cõſiliis; ſed p̃cepta, & cõſilia cõſiſtũt in opibus bonis: iuſtitia aũt nõ cauſat in nobis ex operib⁹ bonis, imo magis ecõuerſo: nõ videtur ergo φ effect⁹ legis euãgelicæ aliquo modo ſit iuſtificatio.

17 RESP. Ad p̃dictorũ intelligentiã eſt notãdũ, φ multipliciter dr̃ aliquid iuſtificare, ſiue iuſtificans. Vno mõ effectiue: & ſic ſolus de⁹ dr̃ iuſtificare. Alio mõ formaliter: & ſic grã dr̃ iuſtificare, q̃ informat ipſam aĩam expellẽdo obliq̃tatẽ culpæ & dando rectitudinẽ iuſtitiæ. Tertio mõ dr̃ aliq̃d iuſtificans non ſolũ in habitu, verũetiã in effectu: & ſic charitas iuſtificat, ſiue fides, quę per charitatem operatur. Quarto mõ dr̃ aliquid iuſtificans in ipſius iuſtitiæ exercitatiõe, & vſu: & hoc modo mandata dei, in quibus iuſtitia exercetẽ, iuſtificare dicuntur, quando mõ debito obſeruãtur. His præſuppoſitis intelligendũ eſt, quod in lege veteri tria ſunt conſideranda, ſimiliter & in lege noua, videlicet mouentia, & iſta erant promiſſa: dirigentia, & iſta erant p̃cepta: adiuuantia, & iſta erant ſacramenta. Quia ſecundum quod dicit Hugo. Sacramenta ſunt adiutoria, vt p̃ p̃cepta veniat ad promiſſa. Similiter hæc tria ſunt in lege euangelica, ſed differenter: quia in lege noua ſecũdum primam faciem iſta omnia ſunt ſpiritualia, quia promiſſa ſunt æterna, præcepta ſunt ſpiritualia, & ſacramenta ſanctificantia: Et ita promiſſa excitant hominem ad amorem æternorum, qui eſt amor charitatis: p̃cepta dirigũt ſufficiẽter in via morũ docẽdo vitare oẽ pc̃m: ſacramẽta ſanant aĩam a vulnerib⁹ peccatorũ. Et ſic legi euãgelicæ cõpetit iuſtificare ſm̃ triplicẽ modũ, videlicet formaliter rõne grę ſacramẽtalis, & in effectu rõne amoris ſpũalis, & exercitio rõne multiplicis boni opis, ad q̃ dirigit hõ p̃ cõſilia, & p̃cepta. In lege aũt veteri erat aliter hęc tria conſiderare. Qm̃ lex vet⁹ dupliciter põt obſeruari, & intelligi, videlicet ſm̃ intellectũ ſpũalẽ: & ſic quodãmõ cõcordãt cũ lege euãgelica: & qui ſpũaliter legẽ obſeruabãt, viri euãgelici erãt, q̃a lex ſpũalis erat euãgeliũ. Alio mõ

poteſt obſeruari ſm intellectum lite
ralem: & ſic ab euangelio diſtinguit
ſm tria prædicta, quia in lege erant
pmiſſa temporalia, & præcepta exte
rius regulantia, & ſacra figuralia: &
ſic rõne præmiſſorum non excitabat
hõ ad amorem ſpiritualẽ, ratiõe prę
ceptorum nõ dirigebat ad iuſtitiam
interiorẽ, rõne ſacramentorũ nõ ad-
iuuabat, vt poſſet faciliter legẽ ipſam
implere: & iõ deerat ſibi iuſtificatio.
Et quia erat ibi oñſio culpæ, & non
aderat adiutorium gr̃æ, dabatur per
conſequens occaſio ipſi concupiſcẽ
tiæ, vt traheret ad mortem: & ideo
lex moyſaica ſm literalem ſenſum
dr̃ lex occidens per occaſionem, nõ
p cauſam. Et hoc ipſum dicit textus
Rom. 7. Peccatum p mandatum oc
caſione accepta ſeduxit me, & per il
lud occidit. Ibi glo. Ex prohibitione
namque vbi charitas deficit deſide-
rium mali creſcit, quo aucto dulcius
ſit quod prohibetur: & ideo pecca-
tum fallit dulcedine falſa: & ita pec
catum per mandatum occcidit, quia
reatus pręuaricationis acceſſit. Gla
dio ergo quem portabas inimicus te
occidit, armis tuis te interemit. Vn-
de ſicut cum qs armatus portat cul-
tellum, vt ſe defendat, per quẽ ab ini
mico occiditur, illa cultelli portatio
ne dicitur occidi nõ per cauſam, ſed
per occaſionem: ſic intelligẽdum eſt
in lege: & ſic patet intellectus prędi
ctæ differentiæ.
23 AD illud vero quod obijcit̃ quod
lex ſancta, & mandatũ iuſtum, & ſan
ctum. i. iuſtificans. Dicendũ, ꝙ hoc
verũ eſt, quia lex iuncta eſt gr̃æ adiu
trici: verũ eſt etiam quantũ eſt de ſe,
& de principali intentione legiſlato-
ris: nihil tamẽ prohibet ex acciden-
ti, & per occaſionẽ inducere oppoſi
tum: ſicut cultell⁹ ſm principalẽ in-
tentionem ferentis eſt armatura de-
fenſionis: & tñ occaſionaliter cõtin
git, ꝙ ſit inſtrumentum occiſionis ip
24 ſius portantis. AD illud qđ obijci
tur, verum lex occidat obſeruata, vel
non obſeruata. Dicendũ, ꝙ non ob
ſeruata. Et ſi obijciat̃ ꝙ ſimiliter euã
geliũ non obſeruatũ occidat. Dicen
dum, ꝙ non eſt ſimile hinc & inde;
quia lex ſecũ portat onus, & nõ ha-
bet annexũ adiutorium ſm ſuũ lite-
ralẽ ſenſum. Euangeliũ vero de ſe ad
iutoriũ habet ipſius gr̃æ: & ideo nõ
prębet mortis occaſionẽ, quia gratia
minuit concupiſcentiã, quæ ſuo vigo
re in ſeruitutem peccati captiuabat,
ſm quod dicit Apoſtolus Rom. vij.
Video aliã legem in membris meis
repugnantem legi mentis meę, & ca
ptiuãtem me in ſeruitutem peccati.
Et poſt clamat. Infelix ego hõ quis
me liberabit de corpore mortis hu-
ius? gratia dei p Ieſum Chriſtum do
minum nr̃um. AD illud qđ obijcit̃, 25
ꝙ lex non debet dici occidere p oc-
caſionẽ, quia tũc ſimiliter bona opa
& virtutes dicerentur occidere. Di
cendũ, ꝙ non eſt ſimile. qa bona ope
ra quantũ eſt de ſe nõ efferunt ſed po
tius humiliant, & in gr̃a ſeruant, lex
vero per ſeipſam onerabat: & in hoc
ꝙ manifeſtabat peccatũ, & non da-
bat gr̃æ adiutorium, occaſionem da
bat intenſioris libidinis, & aggraua
tionis contemptus. Vñ ꝙ dr̃ eſſe oc-
caſio peccati, hoc non ſolũ eſt rõne
poſitiõis, ſed etiam rõne defectus. Et
ſi tu obijcias, ꝙ qualitercũque occi
deret, nõ debebat dominus dare legẽ
cũ quęrat nr̃am ſalutem. Dicendũ, ꝙ
dñs in latione legis, & ſi daret eã car
nalibus ad conſtringendã eorum du
ritiam, vt quodãmodo manuducerẽ
tur ad gr̃am recognoſcendo infirmi
tatem ſuam, principaliter tamen da-
bat eam ppter ſpiritualiter intelligẽ
tes, qui ſaluabantur, & merebantur
in ipſius obſeruatione legis: deus e-
nim præponderat ſaluationem vni⁹
iuſti damnationi multorum impio-
rum. AD illud quod obijcitur, qđ 26
cum lex euangelij ſpectet ad doctri-
nam, quod ideo non iuſtificet & c.
Dicendũ quod lex euangelij non dr̃
iuſtificare prout legit̃, & cognoſcit̃,
ſed put ĩ ope ſeruat̃, & ſm ea viuit̃ ſ
hoc aũt ſit p ſacramentorum ſuſce-
ptionẽ, æternorũ expectationẽ, & mã
datorũ impletionẽ: & ſm hoc aſſeq
tur plenam iuſtificationẽ: & iõ ratio
illa non valet. AD illud vero quod 27
obijcitur, quod ſicut lex euangelica
obſeruata iuſtificat, ita lex moyſai-

ca ſicut dicit Beda. Dicendum, ꝙ Beda intelligit non de obſeruantia literali, ſed de obſeruãtia ſpirituali, ſm quam lex conformis erat euangelio. Nos aũt diximus occidentem legem eſſe ſm obſeruantiam literalem, quę reſpiciebat ipſam coitatem, ſicut prę-
28 dictũ eſt. AD illud quod obijcitur, ꝙ lex euangelica attendit in præceptis, q̃ reſpiciunt opera. Dicendũ, ꝙ non tantũmodo lex euangelij claudit in ſe præcepta, imo claudit in ſe promiſſa, & ſacra, & magis dicitur iuſtificare rõne ſacramentorum, quàm rõne pręceptorum. Nihilominus tñ rõne præceptorum põt dici iuſtificare quarto mõ iuſtificandi, videlicet quãtu in ad exercitationẽ, & vſum iuſtitię: non aũt quantum ad iuſtitiæ infuſionem. Et ſic patet, quõ intelligenda eſt iſta differentia, ꝙ lex moyſaica eſt occidens, & lex euangelica eſt viuificans: patet etiã qualiter hæc dicitur iuſtificare, & illa occidere.

## QVAESTIO III.

### CONCLVSIO.

Lex euãgelica quo ad obſeruantiũ pręceptorum eſt grauior, ſed ratione mouentis amoris, & ratione ſacramentorum ad iuuantiũ eſt leuior lege veteri.

DE differentia legis, & euangelij quantum ad onus annexũ. Dicitur lex enim moyſaica eſſe lex grauitatis, & lex euãgelica dr̃ eſſe lex ſuauitatis. Et iſta differentia trahitur ex Matth. xj. Iugũ enim meũ ſuaue eſt, & onus meũ leue. Et 15. Act. dicit beatus Pet. Hoc eſt onus quod neque nos, neque pr̃es
Ad opp. noſtri por. po. Contra iſtam differentiam opponit̃ ſic. In ſecunda canonica Ioh. 5. c. dicitur. Mandata eius grauia non ſunt: ergo ſi lex vetus cõtinet mandata dei, videtur ꝙ non ſit oneroſa, nec grauis. Itẽ. Ro. 13. Qui diligit proximũ legem impleuit. Sed hoc eſt valde facile, cũ ſit oĩno in cordis nr̃i poteſtate: ergo facile fuit obſeruare legem: ergo lex illa debet dici lex facilitatis, nõ grauitatis. Item. Si lex moyſaica dicit̃ lex grauitatis, aut hoc dr̃ reſpectu hominis virtuoſi, aut reſpectu peccatoris, & iniuſti. Si reſpectu virtuoſi. Cõtra. Qui virtuoſus eſt charitatẽ habet, & amat, & oĩa facilia ſunt amanti. Si reſpectu peccatoris: ſed reſpectu talis lex euangelij non tñmodo eſt grauius, imo oĩno importabilis: ergo nõ videtur ꝙ penes grauitatem debeat differentia legis nouæ, & veteris aſſignari. Itẽ. Obijcitur contra ſecundã partem differẽtiæ, quia ars, & virtus eſt circa difficilia: ergo vbi maior ẽ virtus, ibi maior debet eſſe difficultas: ſed perfectioris virtutis ſunt hoĩes in lege noua, quàm veteri: ergo videtur ꝙ lex noua deberet eſſe maioris grauitatis, & difficultatis. Itẽ. Difficilius eſt cohibere manũ, & animũ, lex vero manum tantũ: ergo maioris difficultatis eſt lex euangelica, quàm moyſaica. Item. Quod apponit ad alterum eſt illo difficilius: ſed lex euãgelij ſe habet ex additione ad legem veterem, ſicut patet ex. 5. Matt. ergo maior eſt difficultas, & grauitas in lege euangelica, q̃ in lege veteri: ergo nulla eſt prædicta differentia.

RESP. Ad prędictorum intelli- 29
gentiã eſt notandum, ꝙ de his duabus legibus eſt loq̃ tripliciter, aut rõne pręceptorũ obligantiũ, aut rõne affectionũ mouentium, aut rõne ſacramentorũ adiuuantiũ. Si rõne pręceptorum obligantiũ, ſic ſe hñt ſicut excedentia, & exceſſa. Nam quãtum ad numerũ lex erat grauior ꝓpter multitudinem iudicialium, & cæremonialium: quantum vero ad perfectionem, & arduitatem grauius, & difficilius eſt euangelium, ſicut difficilius eſt viuere ſecundum exigentiam perfectionis, quàm ſecundum ſufficientiã iuris cõmunis. Et ſic quodãmodo ratione oneris præceptorũ excedit lex in difficultate quodãmõ euangeliũ. Alio mõ eſt comparare iſtas duas leges adinuicem ratione affectionum mouentium, & ſic leuius eſt euangelium: quia cum in obſeruantia legis euangelicæ moueatur

amor

amor, qui alleuiat onus, & non ſen-
tit laborem, ſicut dicit Bern. ſed po-
tius delectationem in eo quod facit, rõ-
ne affectionis mouentis lex euangeli
ca eſt facilis, & ſuauis. Sed econtra,
affectio mouens ad obſeruãtiam le-
gis moyſaicę timor erat, & illi timo
ri iunctą erat grauis punitio, quod ſi
gnificatum eſt Exod. 17. vbi dicitur
quod manus Moyſi erant graues. Et quia
timor de ſe pœnã habet, & exterius
iunctus eſt pœnę: hinc eſt quod quãtum
ad hoc lex moyſaica multo grauior
erat, quàm lex euãgelica. Tertio mo
do eſt iſtas leges comparare adinui-
cem ratione ſacramentorum adiuuã
tium: & ſic multo leuior eſt lex euan
gelica quàm moyſaica: quia ſacramẽ
ta illius legis multum habebãt pon-
deris, & parum de efficacia virtutis:
econtra eſt in ſacramẽtis nouę legis
quæ parũ hñt difficultatem, & mul-
tam habẽt vtilitatẽ. Hinc eſt quod ſm
hanc comparationẽ lex noua nõ tm̃
modo dr̃ leuior lege moyſaica, imo
dr̃ iugum leuitatis, & illa dicitur onus
grauitatis. Vñ cõcedendum eſt pdi-
ctã differentiam eſſe recte aſſignatã.
30 AD illud vero qđ primo obijcitur
in cõtrarium de auctoritate Ioh. Di
cendũ, quod dupliciter eſt loq de ipſis
mandatis, aut per comparationẽ ad
naturam ſanam, aut per comparatio
nem ad infirmam. Si per compara-
tionem ad naturam ſanam: ſic dicit
mandata eius non eſſe grauia, quia
ſunt naturæ conſona. Si autem per
comparationem ad naturam infir-
mam, quæ habet difficultatem ad bo
num, & pronitatem ad malũ: ſic man
data eius & grauia ſunt, & difficilia:
& quantum ad hanc viam, videlicet
p cõparationẽ ad naturam infirmã,
& lapſam aſſignatur prædicta diffe-
31 rentia. AD illud quod obijcitur, quod
qui diligit proximũ legem impleuit.
Dicẽdum, quod lex arctatur ibi ad mã
data decalogi, quę ſpectant ad ſecun
dam tabulam, ſm quod ipſe Apoſto
lus explanat. Vñ in hoc nõ clauduntur
tur ceremonialia, & iudicialia, maxi
me illa quę ad proximum non ordi
nãt, & illa quidem obſeruare eſt ſatis
difficile: & ideo nõ ſequitur, quod ſi
facile ſit proximum diligere, quod pro
pter hoc facile ſit obſeruare totam
legem. Præterea alius defectus ẽ ibi:
quia licet facile ſit diligere proximũ
ei, qui ducitur amore ei: tamen qui
regitur ſeruili timore valde eſt diffi-
cile, quod diligat proximũ ſicut ſe: & in
nullo proximum lædat, tunc potiſſi-
me qñ ab eo læditur, & grauatur. Ad 32
illud quod q̃ritur, verum dicatur lex
grauis hoĩ virtuoſo, vel non virtuo-
ſo. Dicendum, quod intelligitur de ho
mine virtuoſo, cui etiã difficilia ſunt
opera, & præcepta illa ceremonialia
ſicut baptiſmata calicum, & vrceo-
rum, & vitatio immunditiarum car
nalium, in quibus potius conſiſtit
iuſtitiæ ſignificatio, quàm exercita-
tio. Vnde quod dr̃, quod virtus red
dit opus facile, hoc eſt verum quan
tum ad ꝓpriũ actũ. Aliter põt dici
quod dupliciter eſt loqui de hoĩe vir-
tuoſo, aut quantũ ad profectũ in bo
no, aut quantum ad ſtatũ perfectio-
nis. Licet aũt quantũ ad ſtatum per
fectionis efficiãtur ſibi oĩa facilia: tñ
quantum ad profectũ multa ſunt ip
ſi homini habenti virtutẽ difficilia:
& hoc ratione defectus ipſius natu-
ræ corruptæ, cui difficile eſt coopera
ri virtuti, & gratiæ, niſi fulciatur
magno iuuamine. AD illud quod 33
obijcitur quod ars, & virtus eſt circa
difficile. Dicendũ, quod hoc eſt verũ de
difficili, ſm quod ſonat ĩ perfectionem
arduitatis, non autem ſm qđ ſonat
in onus grauitatis, & laboris: & ideo
non ſequitur quod euãgelium ſit dif
ficilius, quamuis ſit in eo perfectius
virtutis exercitium. Præterea, quod
dicitur virtus eſſe circa difficile, hoc
eſt circa difficile ipſi naturæ priuatę
virtute, non aũt reſpectu ipſius na-
turæ informatæ, & eleuatæ per gra
tiam, & virtutem, per quę quidẽ mo
dum in lege euangelij eleuatur. AD 34
illud qđ obiicitur, quod difficilius eſt cohi
bere manũ, & aĩum, q̃ manum tantũ.
Dicendũ, quod verum eſt quantũ eſt de
gñe operis, & reſpectu hominis non
habentis charitatem, ſed in lege no
ua his qui volunt eam ſeruare, & cu
ſtodire datur gratia, & charitas, quę
ita reddit facilem ad refrænandum

animum, ſicut timor reddebat ad
36 refrænandum manũ. AD illud q̃d
obiicitur, quod lex euangelii ſe ha
bet ad additionem ad legem veterẽ.
Dicendum, ꝙ additiones illæ quæ
ſunt in lege noua faciunt ad charita
tis cumulum: & quia ſm ꝙ chari-
tas augetur, ſm hoc alleuiatur pon
dus: hinc eſt ꝙ additiones illæ po-
37 tius alleuiant, quam grauant. Non
enim omnia addita aggrauant, ſed
quædam alleuiant, ſicut pennæ in
auibus, & rotæ in curribus, & vela
in nauibus: qa ſine iſtis multo gra
uiores ſunt. Per hunc modum in-
telligendum eſt in additione facta in
euangelio, quæ quidem facit ad cha
ritatis profectum, cuius eſt nos ſur-
ſum leuare ad modum pennę: ad bo
na opera continue ordinare, & mo-
uere ad modum rotæ, per aquas ten
tationum, & tribulationum tradu-
cere ad modum velię: & ille ſolus q̃
hanc charitatem habet, ſpectat ad le
gem euangelii, quam multo melius,
& vtilius eſt deſiderare, quã habere
omne donũ ſcientiæ, & prophetiæ,
quia qui addit ſcientiã, addit & labo
rem: qui vero charitatẽ addit, mul
tiplicat ſibi meritum, & conſolatio-
nem. Iſtud eſt cõplementũ dubii lite
ralis ſuperpoſiti. Sufficiat. n. in du-
biis ſcire, quid ſapientes ſenſerunt:
nec eſt vtile contentionibus deſerui-
re. Multa dicimus, & deficimus in
verbis. Conſummator autem ſermo
num ipſe eſt dominus noſter Ieſus
Chriſtus, de quo factus eſt ſermo in
iſto tertio libro, cui immenſas gra-
tias ago, quia adiuuit me peruenire
ad conſummationem opuſculi, mi
ſeratus paupertatẽ ſcientię, & inge-
nii mei. In quo tertius iſte liber eſt
annotatus. Quem rogo vt faciat ꝑ
uenire mihi ad obedientiæ meritũ,
& ad fratrum profectum: propter
quæ duo labor iſte fuit a principio
aſſumptus. Ipſi ergo de quo factus
eſt ſermo domino noſtro Ieſu Chri-
ſto, regi ſeculorũ, immortali, & inuiſibili, qui pro nobis factus homo
& crucem ſubiit, & gratiã multipli-
cem cõtulit, & mãdata dedit (ſm ꝙ
in hoc libro explanatum eſt) ſit om
nis honor, & gloria per infinita ſæ-
cula ſęculorum. Amen

Finis Tertii Libri Sententiarum cum diſputatis celebra-
tiſſimi Patris Domini S. Bonauenturæ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

# ORDO QVAESTIONVM

## D. BONAVENTVRAE IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM

### Diſtinctio prima.


VTRVM diuina natura potuerit vniri cũ humana natura. q.i
Vtrũ vna perſona poſſit vniri ſine altera. q.ij
Vtrũ perſona vna poſſit ſimul vniri cum alia aſſumendo vnam, & eandẽ naturã numero q.iii
Vtrum quælibet triũ perſonarũ poſſit incarnari per ſeipſam. q.iiij
Vtrũ in opere incarnatiõis ſeruetur debita cõgruentia ex parte dei. q.j
Quæ fuerit incarnationis ratio præcipua. q.ij
Quæ trium perſonarũ fuerit magis idonea ad incarnationem. q.iii
Quo tempore fuerit magis congruũ filium dei incarnari. q.iiij.


### Diſtinctio ii.


Vtrum maior ſit congruitas ad vnionem in rationali creatura, quam in toto vniuerſo, an econtrario. q.i
Vtrum maior ſit cõgruitas ad vnionem in humana natura, quã in angelo, an econuerſo. q.ii
Vtrum maior ſit congruitas in tota ſpecie humana, quam in vno indiuiduo. q.iii
Vtrum Chriſtus aſſumpſerit veram carnem. q.i
Vtrum Chriſtus aſſumpſerit animã rationalem. q.ii
Vtrum Chriſtus habuit cum aliis hominibus communem ſpeciem. q.iii
Vtrum corpus Chriſti vnitum fuerit mediante ſpiritu humano, ſiue anima. q.i
Vtrũ anima Chriſti fuerit aſſumpta a verbo mediãte aliquo habitu gratuito. q.ii
Vtrũ verbũ ſit vnitum humanæ naturæ mediãte ſpiritu ſancto. q.iii


### Diſtinctio iii.


Vtrũ caro virginis ſanctificata fuerit ante animationem. q.i
Vtrũ anima beatæ virginis ſanctificata fuerit ante originalis peccati contractionem. q.ii
Vtrũ beata virgo ſanctificata fuerit ante natiuitatem. q.iii
Vtrũ per ſanctificationis grãm mũda fuerit ab omni actuali peccato. q.i
Vtrum in prima ſanctificatione in virgine fuerit fomitis concupiſcentia extincta. q.ii
Vtrũ in ſecũda ſanctifi. ablata fuerit ab ea peccandi potentia. q.iii
Vtrum aliquis decimari habeat in parentibus. q.i
Vtrum Chriſtus in Abraam fuerit decimatus. q.ii
Vtrum caro Chriſti in Abraã, & aliis patribus diſtincta fuerit ſm qualitatem a carne aliorum filiorum. q.i
Vtrũ caro Chriſti fuerit in patribus aliter, quã caro aliorũ hominum ſm legem propagationis. q.ii
Vtrum corpus Chriſti productũ fuerit ad perfectam molem ſubito, aut ſucceſſiue. q.i
Vtrum membrorum formatio, & diſtinctio facta ſit ſubito, an ſucceſſiue in corpore dominico. q.ii


### Diſtinctio iiii.


Vtrum filii dei incarnatio debeat appropriari patri, an ſpiritui ſancto. q.i
Vtrum Chriſtus poſſit dici filius ſpiritus ſancti. q.ii
Vtrum Chriſtus poſſit dici filius trinitatis. q.iii
Vtrum Chriſti conceptio, vel incarnatio fuerit ex mera gratia, an hoc impetrauerint patrum merita ſanctorum. q.i
Vtrum meruit beata virgo Chriſtũ concipere, an fuerit conceptio illa ſolũ ex munere gratiæ diuinæ. q.ii
Vtrum gratia illa quę fuit in conceptione in comparatione ad dignitatem naturæ aſſumptæ, teneat rationem proprietatis naturalis, vel gratuitæ. q.iii


Vtrum

Vtrū in illa conceptione aliquid virgo Maria fuerit ſpiritui ſancto coo-perata in aliquo mediante aliqua potentia. q.j
Vtrum illa cooperatio beatę virginis fuerit naturalis, vel miraculoſa. q.ij
Vtrum virgo Maria ſit genitrix dei appellanda. q.iij

Diſtinctio v.

Vtrum aſſumere ſit actus conueniēs diuinæ naturæ. q.j
Vtrum aſſumere conueniat diuinę perſonæ. q.ij
Vtrū aſſumere perſonæ cōueniat ratione naturæ, an econuerſo. q.iij
Vtrū aſſumere poſſit conuenire diuinę naturę abſtracta oī pſona. q.iiij
Vtrum hæc ſit cōcedenda, diuina natura eſt caro facta. q.v
Vtrū cōcedendū ſit, ꝙ humana natura ſit aſſumpta a deo. q.j
Vtrum deus aſſumpſerit humanam perſonam. q.ij
Vtrum ſit ponere intentionē perſonalitatis in anima ſeparata omni vnione circumſcripta. q.iij
Vtrum concedendum ſit quod deus aſſumpſerit hominem. q.iiij
Vtrum hæc concedenda ſit, filius dei aſſumpſit humanitatem. q.v

Diſtinctio vj.

Vtrum Chriſtus ſit duo. q.j
Vtrum perſona Chriſti ſit vna vnitate ſimplici, aut compoſita. q.ij
Vtrum Chriſtus ſm ꝙ homo ſit ſubſtantia, an homo prędicetur per modum habitus, & accidentis. q.iij
Vtrū vnio diuinæ naturæ cū humana terminata ſit ad vnitatē perſonæ, an non. q.j
Vtru modus illius vnionis ſit ſingularis, an reperiatur aliquis vnionis modus ei conſimilis. q.ij
Vtrum illa vnitas quantum ad gradum excellat omnes vnitates creatas. q.iij

Diſtinctio vij.

Vtrum illa propoſitio ſit vera, Deus eſt homo. q.j
Vtrum hęc ſit admittenda, Deus factus eſt homo. q.ij
Vtrum hæc ſit concedenda, Homo eſt factus deus. q.iij
Vtrum filius dei ſit ꝑdeſtinatus. q.j
Vtrum illa ſit vera, Filius dei ꝑdeſtinatus eſt eſſe homo. q.ij
Vtrū illa ſit cōcedenda, Homo ꝑdeſtinatus eſt eſſe filius dei. q.iij

Diſtinctio viij.

Vtrum hęc ſit cōcedenda, Diuina natura eſt de virgine nata. q.j
Vtrum naſci de virgine vere dicatur de natura aſſumpta. q.ij
Vtrum homo veraciter dicatur de diuina natura. q.iij
Vtrum concedendum ſit Chriſtū bis natum eſſe. q.j
Vtrū in Xpo ſint filiatiões duæ. q.ij
Vtrum Chriſtus ſit filius naturalis ratione vtriuſque natiuitatis, videlicet temporalis, & æternę. q.iij

Diſtinctio ix.

Vtrum cultus latriæ ſit exhibendus humanitati, ſiue carni Xpi. q.j
Vtrum cultus latrię exhiberi debeat imagini Chriſti. q.ij
Vtrū cultus latriæ matri eius debeat exhiberi. q.iij
Vtrum cultus latriæ ſit exhibendus cruci Chriſti. q.iiij
Vtrum latria exhibēda ſit membris Chriſti. q. v
Vtrum cultus latriæ poſſit exhiberi Chriſti aduerſario ſine pctō. q vj
Vtrū latria ſit in genere virtutis. q.j
Vtrum latria ſit virtus generalis, vel ſpecialis. q.ij
Vtrum latria ſit virtus cardinalis, an theologica. q.iij
Vtrum latria ſit virtus diſtincta a dulia. q.iiij

Diſtinctio x.

Vtrum hæc ſit admittenda, Chriſtus ſecūdum quòd homo eſt deus. q.j
Vtrū illa ſit vera, Chriſtus ſm ꝙ homo eſt perſona. q.ij
Vtrum iſta ſit vera, Chriſtus ſm ꝙ homo eſt indiuiduum. q.iij
Vtrum filiatio adoptionis ſit in Chriſto. q.j
Vtrum filiatio adoptionis cōueniat nobis per Chriſtum. q.ij
Vtrum filiatio adoptionis ſit in nobis per comparationem ad Chriſtum. q.iij

Diſtinctio xi.

Vtrum prædeſtinatio Chriſti ſit noſtræ

ſtræ ꝑdeſtinationi conformis. q.j
Vtrum prædeſtinatio Chriſti reſpectu noſtrę prædeſtinationis ſit forma exemplaris. q.ij
Vtrum in prędeſtinatione Chriſti reſpectu noſtrę ſit vera ratio cauſalitatis. q.iij
Vtrum hæc ſit concedenda, Chriſtꝰ eſt creatura. q.j
Vtrum hæc ſit concedenda, Iſte homo incepit eſſe Chriſtus Chriſto demonſtrato. q.ij
Vtrum hæc ſit concedenda, Homo incepit eſſe deus. q.iij

Diſtinctio xij.

Vtrũ decuerit filiũ dei aſſumere humanam naturã de maſſa perditionis, ſiue de genere Adam. q.j
Vtrum congruum fuiſſet ipſum Adam aſſumi. q.ij
Vtrum Chriſtus potuit peccare. q.j
Vtrum Chriſtus potentiam peccãdi habuit, vel aſſumpſit. q.ij
Vtrum decuerit deum aſſumere muliebrem ſexum ad reparandum genus humanum. q.j
Vtrum magis debuerit carnem aſſumere de viro ſimul, & muliere, quã de muliere tantum. q.ij

Diſtinctio xiij.

Vtrum in Chriſto gratia ſingularis perſonæ ſit gratia creata, vel increata. q.j
Vtrum in Chriſto ſit gratia finita, vel immenſa. q.ij
Vtrum gratia ſingularis perſonæ in Chriſto fuerit gratia plena, atque perfecta. q.iij
Quid ſit gratia capitis ſecundũ eſſentiam, vtrum ſit quid creatum, vel increatum. q.j
Vtrũ ſit alia quã grã ſingularis ꝑſonę, & gratia vnionis. q.ij
Vtrũ mediante illa gratia deꝰ influat ſenſum in omnem aliam creaturã habẽtem gratiam ſiue angelicam, ſiue humanam. q.iij

Diſtinctio xiiij.

Vtrum aĩa Chriſti cognoſcat verbũ cognitione alia, quam illa quæ eſt ipſum verbum. q.j
Vtrum anima Chriſti in cognoſcendo comprehendat ipſum verbum ſibi vnitum. q.ij
Vtrum anima Chriſti in cognoſcendo deũ defigat aſpectum in ipſum lumen æternum, an in aliquid circa ipſum. q.iij
Vtrum anima Chriſti eadẽ cognitione, qua cognoſcit verbum, cognoſcat alias res in verbo. q.j
Vtrum anima Chriſti cognoſcat in verbo actu omnia, quæ cognoſcit in habitu. q.ii
Vtrum anima Chriſti cognoſcat omnia in verbo, quę cognoſcit verbum. q.iij
Vtrum Chriſtus habuerit aliam ſciẽtiam a verbo pręter illam, quám habuit in verbo. q.j
Vtrum Chriſtus profecerit ſecundũ illud genus cognitionis. q.ij
Vtrum deus cõicauerit animę Chriſti omnipotentiam, ſicut communicauit omniſcientiam. q.iij

Diſtinctio xv.

Vtrum congruum fuerit humanos defectus in Chriſto reperiri. q.j
Vtrũ Chriſtus aſſumpſerit oẽs defectus noſtros ꝑter peccatum. q.ij
Vtrũ in Xpo fuerint huiuſmodi defectꝰ a natura, an a volũtate. q.iij
Vtrum Chriſtus habuerit ignorantiam in rationali. q.j
Vtrum in Chriſto fuerit paſſio triſtitiæ. q.ij
Vtrum in Chriſto fuerit paſſio, vel affectio iræ. q.iij

Diſtinctio xvi.

Vtrum in Chriſto fuerit vera paſſio doloris. q.j
Vtrum in Chriſto fuerit dolor acerbiſſimus. q.ij
Vtrum Chriſtus neceſſitatem aſſumpſerit patiendi. q.iij
Vtrum Xps paſſus fuerit ſm rõnem, an tantum ſm ſenſualitatem. q.j
Vtrũ aĩa Chriſti paſſa fuerit ſm ſuperiorem portionem rationis. q.ij
In qua parte aĩæ fuerit dolor intenſior, vtrum in parte rationali, an in parte ſenſibili. q.iij

Diſtinctio xvij.

Vtrum in Chriſto fuerit volũtatum pluralitas. q.j
De voluntatum numero, & ſufficientia. q.ij
De illarum voluntatũ conformitate & con-

& concordia, vtrum iſtæ volũtates eſſent in Chriſto conformes vel repugnantes. q.iij
Vtrum decuerit Chriſtum orare. q.i
Vtrum Chriſtus in oĩ oratione fuerit exauditus. q.ii
Vtrum illa orãtio, qua orauit in paſſione, vt calix transferretur a ſe, fuit a ratione, vel a ſenſualitate. q.iii
Diſtinctio. xviii.
Vtrum Chriſtus meruit ab inſtanti conceptionis. q.i
Vtrum Chriſtus aliquid meruit poſt conceptionem. q.ii
Vtrum Chriſtus aliquid meruit in paſſione. q.iii
Vtrum Chriſtus ſibi meruerit dei fruitionem, ſiue præmium ſubſtantiale. q.i
Vtrum Chriſtus meruerit ſui corporis glorificationem. q.ii
Vtrum Chriſtus meruerit nobis ianuæ apertionem. q.iii.
Diſtinctio. xix.
Vtrum per paſſionem Chriſti fiat remiſſio peccatorum. q.i
Vtrum per paſſionem Chriſti fuerit chirographorum deletio. q.ii
Vtrum per paſſionem Chriſti liberati ſimus a poteſtate diaboli. q.iii
Vtrum per paſſionem Chriſti abſoluamur a pœna peccati. q.iiii
Vtrum ſolus filius ſit redemptor, aut etiam pater, & ſpiritusſanctus. q.i
Secundum quam naturam Chriſtus ſit mediator. q.ii
Diſtinctio. xx.
Vtrum congruũm fuerit humanam naturam a deo reparari. q.i
Vtrum magis congruat genus humanum reparari per ſatisfactionem, q̃ per aliam viam. q.ii
Vtrũ aliqua creatura pura potuerit ſatisfacere ꝓ toto gñe humano. q iii
Vtrum aliquis adiutus gratia potuiſſet ſatisfacere pro ſeipſo. q.iiii
Vtrum deus debuerit modo ſatiſfaciẽdi per paſſionem Chriſti acceptare. q.v
Vtrum alio modo potuerit deus genus humanum ſaluare. q.vi
Diſtinctio xxi.
Vtrum in morte anima Chriſti ſeparata fuerit a deitate. q.i
Vtrum in morte Chriſti diuinitas ſit ſeparata a carne. q.ii
Vtrum verbum vnitum fuerit carni, & animæ duplici vnione. q.iii
Vtrum poſt inſtans ſeparationis anima Chriſti ĩpaſſibilis eſt effecta. q.i
Vtrum ex illa ſeparatione caro fuerit mortua, an poſt eam habuerit vitam. q.ii
Vtrum ꝓpter mortẽ carnis ſit mors perſonæ verbi attribuenda. q.iii
Diſtinctio xxii.
Vtrum Chriſtus fuerit homo in triduo. q.i
Vtrum Chriſtus ſecundum quod homo fuerit in loco determinato, an vbique. q.ii
Vtrum corpus Chriſti per triduum fuerit in ſepulcro. q.iii
Vtrum anima Chriſti deſcẽderit ad inferos. q.iiii
Vtrum omnes animas, quæ in inferno erant liberauerit. q.v.
Vtrum ſtatim poſt mortem introduxit eas in cælum. q.vi
Diſtinctio xxiii.
Vtrũ fides ſit virtus ꝓprie dicta. q.i
Vtrum fides ſit in parte animę cognitiua, an effectiua. q.ii
Vtrum fides ſit virtus vna. q.iii
Vtrũ fides ſit certior q̃ ſciẽtia. q.iiii
De deſcriptione fidei ab Apoſtolo aſſignata, quoniam ipſa inter cæteras eſt magis autentica. q.v
Vtrum fides informis ſit in genere virtutis, an non. q.i
Vtrum fides informis ſit infuſa, an acquiſita q.ii
Vtrum fides informis ſit in dæmonibus. q iii
Vtrum fides informis omnino expellatur per aduentum gratię. q.iiii
Vtrum aduenientę gratia fides informis fiat formata. q.v
Diſtinctio xxiiii.
Vtrum fidei obiectum ſit ita verum, quod ei non poſſit ſubeſſe falſum. q.i
Vtrũ fides ſit circa verũ creatũ, & increatum, an circa increatum tãtum tamq̃ circa obiectum propriũ. q.ii
Vtrum fides ſit circa cõplexum, an circa incomplexum. q.iii
Vtrum fides ſit de his, de quibus habetur viſio ſenſibilis. q.i
Vtrum

Vtrum fides ſit de his, de quibus habetur opinio probabilis. q.ij

Vtrum fides ſit da his, da quibus habetur cognitio ſcientialis. q.iij

Vtrum illa diffinitio Richardi, qua diffinit articulum; Articulus eſt indiuiſibilis veritas de deo arctans nos ad credendum, ſit conuanienter aſſignata. q.j

Vtrum illa notificatio Iſido. qua daſcribit articulum: Articulus eſt perceptio diuinæ veritatis tendens in ipſam, ſit cōueniēter aſſignata. q.ij

Diſtinctio xxv.

Vtrum ſufficienter contineantur in ſymbolo apoſtolico omnia illa, quę opportunū ē credere ad ſalutē. q.j

Vtrum eis, qui præceſſerunt aduentum Chriſti, ſuffecerit ad ſalutem credere ea tantum, quæ ſpectant ad diuinitatem. q.ij

Vtrum oēs qui aduētum Chriſti ſūt ſubſecuti, teneantur credere omnes articulos explicite poſt aduentum Chriſti. q.iij

Vtrum fides creuerit, vel profecerit quantum ad credendorum multitudinem. q.j

Vtrum fides profecerit quantū ad luminis plenitudinem. q.ij

Vtrum fides creuerit quantū ad ſenſus certitudinem. q.iij

Diſtinctio xxvj.

Vtrū ſpes ſit virtus gratuita. q.j

Vtrum ſpes ſit genus virtutis, vel ſpecies ſpecialiſſima. q.ij

Vtrum ſpes ſit virtus cardinalis, an theologica. q.iii

Vtrum virtus ſpei aliquādo ſit informis, an ſemper ſit formata. q.iiii

Vtrum ſpes in actu ſuo ſit certitudinalis, an dubia. q.v

Vtrum timor, & ſpes ſint vnus, & idē habitus, vel diuerſi. q.i

Vtrum ſpes ex bonis meritis habeat ortum. q.ii

Vtrum ſpes præcedat charitatem ordine naturæ, an econuerſo. q.iii

Vtrum ſpes ſit in bonum ſub ratione boni. q.iiii

Vtrum ſpes ſit in parte animę cognitiua, vel affectiua. q.v

Diſtinctio xxvii.

Vtrum charitas ſit habitus ab aliis virtutibus diſtinctus, aut omnibus virtutibus cōſ, & generalis. q.i

Vtrum habitus charitatis ſit vnus indiuiſus, an per ſpecies multiplicatus. q.ii

Vtrum habitus charitatis ſit mere gratuitus, an aliquid addat vltra gratiam ſicut habitus aliarum virtutum. q.iii

Vtrum habitus charitatis poſſit eſſe informis, an ſemp ſit format⁹ q.iiii

Vtrum motus charitatis per pri⁹ ſit meritorius, quàm actus aliarum virtutum. q.i

Vtrum poſſibile ſit motum charitatis eſſe mercenarium. q.ii

Vtrū idē motus dilectionis poſſit eſſe in deum, & in proximum. q.iii

Quis iſtorum motuum præcedat reliquum. q.iiii

Vtrum actus dilectionis in deum habeat modum. q.v

Vtrum teneamur ad illum modum implēdum, quem dominus in præcepto implicat. q.vi

Diſtinctio xxviii.

Vtrum ex charitate diligendæ ſint creaturę irrationales. q.i

Vtrum ex charitate diligendi ſint dæmones. q.ii

Vtrum ex charitate ſint diligēdi mali homines. q.iii

Vtrum ex charitate diligenda ſint corpora noſtra. q.iiii

Vtrum ex charitate dona gratuita ſint diligenda. q.v

De diligendorum numero, & ſufficientia. q.vi

Diſtinctio xxix

Vtrum ordo ſit in charitate diligibilium. q.i

Vtrum charitas in diligendo præponat deum nobis. q.ii

Vtrum ſm ordinem charitatis præponendum ſit bonum ꝓprium bono ipſius proximi. q.iii

Vtrum magis diligendi ſint parentes, quàm filii, an econuerſo q.iiii

Vtrum domeſticus ſit extraneo præponendus. q.v

Vtrum ordo charitatis attendatur penes affectum tantum, an ſimul penes affectum, & effectum. q.vi

Diſtin

Diſtinctio xxx.

Vtrum cum quantulacumque charitate poſſit quis reſiſtere quantæcũque tentationi. q.j

Vtrum homo in quantulacũque charitate cõſtitutus teneatur mortem pro Chriſto ſubire. q.ij

Vtrum perfectam charitatem habentes teneantur ea, quæ ſunt perfectionis, implere. q.iij

Vtrum omnes tam perfecti, quã imperfecti teneãtur diligere inimicos quantum ad effectum. q.iiij

Vtrũ oẽs teneantur diligere inimicos quantum ad effectum. q.v

Quid ſit maioris perfectionis, & meriti, vtrum diligere amicum, an diligere inimicum. q.vj

Diſtinctio xxxj.

Vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti. q.j

Vtrum a charitate cadens poſſit reſurgere in ęquali. q.ij

Vtrum homo poſſit reſurgere in charitate minori. q.iij

Vtrũ fides in gloria euacuet. q.j

Vtrum ſpes euacuetur per aduentum gloriæ. q.ij

Vtrum habitus ſcientię euacuetur in patria. q.iij

Vtrum contingat charitatis habitũ in patria euacuari. q.j

Vtrum charitas habeat in patria dilatari. q.j

Vtrum ordo charitatis in patria habeat immutari. q.iij

Diſtinctio xxxij.

Vtrum deus dilexerit creaturas æternaliter. q.j

Vtrũ deus diligat oẽs gñaliter. q.ij

Vtrũ deus diligat oẽs æqualiter. q.iij

Vtrum deus magis diligat hoiem, q̃ angelum, an econuerſo. q.iiij

Vtrum deus magis dilexerit genus humanum, quam Chriſtum. q.v

Vtrum magis dilexerit Ioannem, quam Petrum. q.vj

Diſtinctio xxxiij.

Vtrum opportunum ſit præter virtutes theologicas cardinales ponere. q.j

Vtrũ omnes virtutes cardinales ſint vna virtus, an diuerſæ. q.ij

Vtrũ virtutes cardinales ſint in parte animæ rõnali, an in ea parte, q̃ ſolum obtemperat rationi. q.iij

Vtrum tantum debeãt eſſe quatuor, an plures. q.iiij

Vtrũ huiuſmodi virtutes ſint a dei dono, vel ab aſſuetudine. q.v

Vtrum in patria maneant, an euacuentur. q.vj

Diſtinctio xxxiiii.

Vtrum dona, & virtutes ab inuicem differant. q.j

Vtrum dona ſint priora virtutibus, an econuerſo. q.ij

Vtrum virtutes ſint excellentiores donis, an econuerſo. q.iij

Vtrum ſint præciſe tantum ſeptẽ dona ſpiritus ſancti. q.j

De donorũ ordine, & cõbinatione, q̃ duo valde ſignanter innuit. q.ij

De donorum euacuatione, vtrum ſ. dona maneant in beatis. q.iij

Vtrum timor ſeruilis ſit donum ſpiritus ſancti diuinitus datum. q.j

Vtrum vſus timoris ſeruilis ſit bonus, an malus. q.ij

Vtrum timor ſeruilis expellatur gratia adueniente. q.iij

Vtrum timor initialis, & filialis ſint diuerſæ timoris gratuiti ſpẽs. q.j

Vtrum creſcente charitate timor decreſcat. q.ij

Vtrum timor gratuitus in patria maneat, an euacuetur. q.iii

Diſtinctio xxxv

Vtrum actus ipſius doni ſapientiæ attendatur penes cognitionem veri, an penes affectionem boni. q.i

Vtrum actus præcipuus doni ſcientiæ conſiſtat in actione, vel in conſideratione. q.ii

Vtrum donum intellectus ſimul conſiſtat in contemplatione creatoris, & creaturæ. q.iii

Vtrum actus ipſius doni conſilii ſit conſiliari. q.iiii

Vtrum actus doni fortitudinis principaliter conſiſtat circa paſſiones tolerandas, an circa cupiditates reprimendas. q.v

Vtrum actus principalis pietatis cõſiſtat in religione reſpectu dei, vel in cõpaſſione reſpectu ꝓximi. q.vi

Diſtinctio xxxvi.

Vtrum ſit ponere connexionem in virtutibus

virtutibus gratuitis. q.j
Vtrum dona ſpiritus ſancti ſint connexa. q.ij
Vtrum ſit cõnexio in virtutibus politicis, ita ꝙ vna habita neceſſe ſit habere omnes. q.iij
Vtrum ſit connexio in vitijs, & peccatis. q.iiij
Vtrum ſit ponere ęqualitatem in habitibus gratuitis. q.v
Vtrum charitas ſit forma virtutum. q.vj

Diſtinctio xxxvij.

Vtrũ deus debuerit homini imponere mãdata obligatoria. q.j
Vtrum præcepta decalogi obligent ad opera formata. q.ij
Vtrum obligatio mandatorũ decalogi attendatur ſecundum legẽ naturæ, aut ſm legem ſcripturę. q.iij
Vtrum mandata decalogi debeat eſſe, decẽ, an plura an pauciora. q.j
De ordine mãdatorũ decalogi. q.ij
De ordine, & numero mandatorum per comparationem ad tabularum diſtinctionem. q.iii

Diſtinctio xxxviii.

Vtrum eſſentiale ſit mendacio eſſe falſum. q.j
Vtrum eſſentiale ſit mendacio eſſe peccatum. q.ii
Vtrum mendacium ſit peccatũ mortale ratione ſui generis. q.iij
Vtrum omne mendacium ſit mortale viris perfectis. q.iiii
De ipſius mendacii diuiſiõe. q.v
De gradibus ſpecierũ mẽdacii. q.vi

Diſtinctio xxxix.

Vtrum omni periurio cõueniat adeſſe mendacium. q.i
Vtrũ oẽ periuriũ ſit peccatum. q.ii
Vtrum omne periurium ſit mortale peccatum. q.iii
Vtrũ licitũ ſit iurare per deum. q.i
Vtrũ liceat iurare per aliquod creatum. q.ii
Vtrum liceat recipere iuramentum ab idololatris factum. q.iii
Vtrum obligatio contrahatur per iuramentum doloſum. q.i
Vtrum omne iuramentum coactum ſit obligatorium. q.ii
Vtrum iuramentũ incautum ſit obligatorium. q.iii

Diſtinctio xl.

De differẽtia nouæ legis, & veteris, quæ aſſignatur penes radicẽ. q.i
De differentia earundẽ, quæ aſſignatur penes effectum, videlicet ꝙ lex vetus erat lex occidẽs, lex vero noua eſt lex viuificans. q.ij
De differentia legis, & euangelii quãtum ad onus annexum. q.iii

## Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN

OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ &

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III

Omnes ſunt quaterniones.

R O M AE,
Apud Hæredes Antonij Bladij
Impreſſores Camerales.
M. D. L X I X.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Eſt Monaſterij Sancti Petri de Peruſia.

Laus Deo.

5_2

Digitized by

Digitized by Google